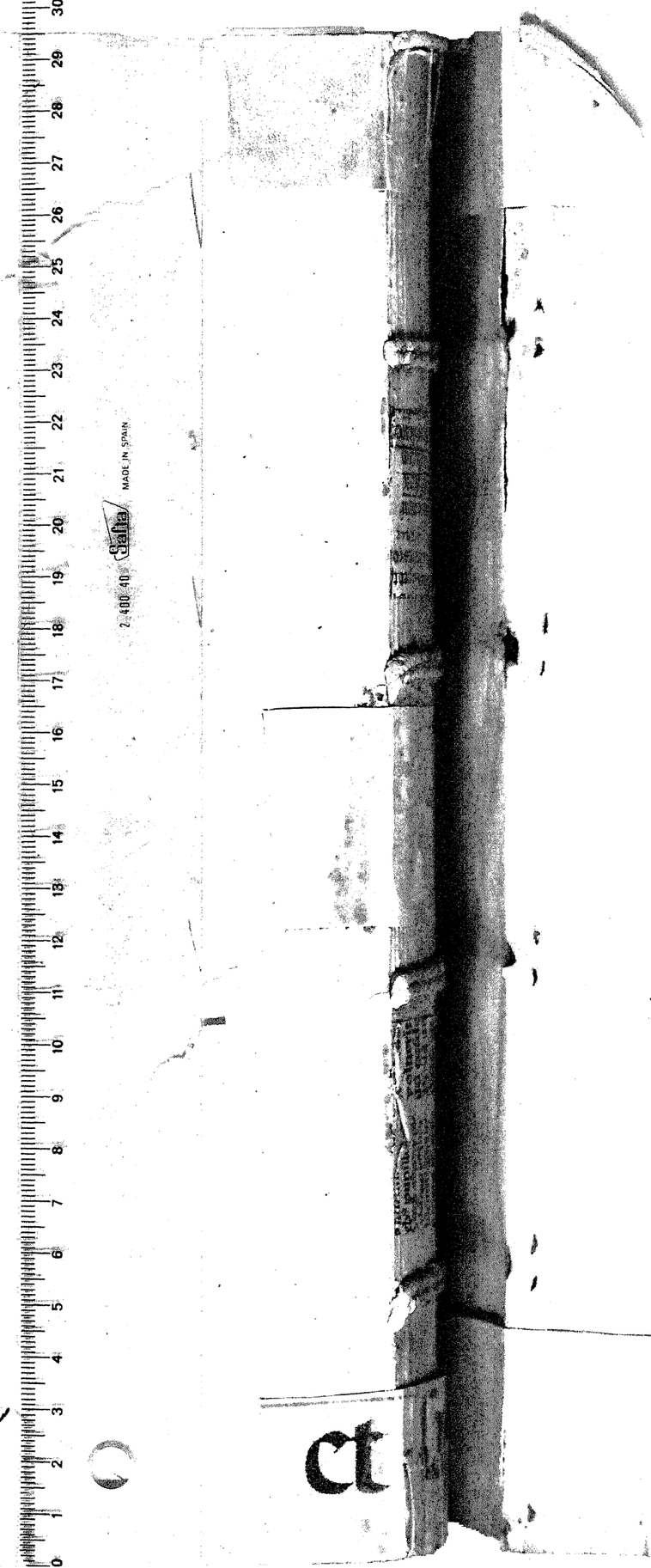
MADE IN SPAIN

del Colegio de la Compañia de Jesus Granada R-7040 Bª

CANONICARVM VTRIVSQVE FORI, TAM EXTERIORIS, QVAM INTERIORIS animæ, quæstionum

LIBER PRIMVS ET SECVNDVS.

AVTHORE D. IOANNE GVTIERREZ
Canonico Doctorali Ciuitatensi.

AD LICENTIATVM PAVLVM DE Laguna, Indiarum, totiusq; noui Orbis Præsidem ampliſsimum.

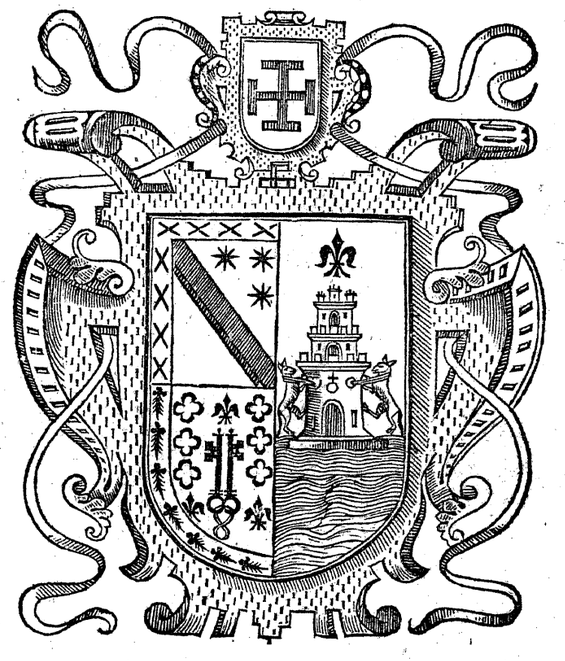

CVM PRIVILEGIO.

Madriti, Apud Ludouicum Sanchez,
Anno M. D. XCVII.

Expensis Franciſci Lopez Bibliopolæ.

Taſſa.

YO Iuan Gallo de Andrada, eſcriuano de Camara de ſu Mageſtad, de los que reſiden en el ſu Conſejo, doy fee, que auiēdoſe viſto por los ſeñores del vn libro, intitulado, el primero y ſegundo libro de las Canonicas queſtiones, compueſto por el Doctor Iuan Gutierrez, Canonigo de la Doctoral de la ſanta Yglesia de Ciudadrodrigo, taſſaron cada pliego de los dichos libros a tres marauedis, y dieron licencia para que a eſte precio ſe puedan vender, y mandaron que ésta taſſa ſe ponga al principio de los dichos libros, y no ſe puedan vēder ſin ella. Y para que dello conſte di la preſente, en Madrid, a veintitres de Abril, de mil y quinientos y nouenta y ſiete años.

Iuan Gallo de Andrada.

Eſte libro tiene dozientos y ſetenta pliegos, que conforme a ſu taſſa, monta veintiquatro reales, menos ſeis marauedis en papel.

Franco Lopez

ERRATA.

PAgina 12.col.2.lin.8.se: lege sis: 22.2.44.suſpensos in,terdictos suſpensos,interdictos 32.14.5.Regios lim Regis olim 139.1.44.cui so cui sol- & 45:luit uit 160.1.18.ratulit ratum 196.1.12.in verb. sed nouo,ibi valeant ergo.At in verſ.Sed nouo.At 196.1.15.ex nunc ex tunc 207.2.13.Albertus Albericus 239.2.35.ſuffirentur ſufferentur 272.2.47.co,non dico,non 275.1.37.violenti volenti 301.2.2:& eſt 303.1.29.illuo illu 348.1.43.canonicis canonis 354.1.antep.ni illa in illa 371.2.7.dũt dicent 372.1.31.afflictus affictus 374.2 33.hoſt hoc 375.2.15.nio no 385.2.22.CAPVT XXXIX. CAPVT XXXVIII.

LIBER SECVNDVS.

435.2.2.probatur:vt in probatur in & lin.6.reuocare,vt reuocare 438.1.36.ac hac 450.2.38 requiritũ requirit:tum 451.1.27.ſeluan.ſyluan. 455.1.17 nientes tes & lin.39.ci poſsit poſsit 457.1.25.perſequẽs per conſequens 465.2.3.arbitrio arbitro 466.2.15.in l.in fin. in.l.fin. 481.1.9 ſancti non. ſanctimon. & lin.37.abſtenues abſtemiæ 500 2.21.fructus fructuum 505.1.l. ipſam actio aliqua: & ideo ante ipſam 514.1.1 Eccleſiaſtici cum renuntiatione de Eccleſiaſtici renunciatione 513:2.6.irreti irretiti 529.1.6.cau ſalis caſualis 539.1.antep.farnicas ſar cin.s 548.1.14.procedens procidens 552.1.11.caſu ad caſu 556. 2:8.irregularitas irregularitatis & lin.32.vt id ne id 567.1.31.principium Principum 569.2.11.iuxta extra 575.1.22.pre per 581.1.36.amicæ amitæ 596.2.17.in.d.Regia in.d.l.Regia 610.2.30.in inititneribus in itineribus 612 2.1 accepi accipi 615.1:20.ratio-ratione 639.1.4.meritis meritis 641.1.35.affectibus effectibus 660.2.10.reſtituendam reſtituendum 661.1.11.pignus dignum 665.1.25.adulte adul- 666.2 40:commiſſet commiſsiſſet 669.2.41.à locum contra adulterium locum cõtra adulterum 671.1.27. aduerſos aduerſus 671.2 20.erij erit 674.2.37.&,am etiam 677:2.35.agent egent- & lin 37.præponitur poſtponitur 679.1.17.cõſtituto conſtitutio 697.2.2:quanuis quauis 698:2.6.beneficijs beneficij 701. 2.26.grattij gratijs 703.1.29.cautis cautius 711.2.13.etiam de etiam 715.2.40.exprima- expri- 717:2 8. vocatio vacatio 723.2.40.inter ſan- inter conſan- 745:1.29.abſque & & ablque & lin:21:mendati mẽ datos 759.1.39.quantum quantam 763.1:34:ſuſtituit ſuſtinuit 766:2,43:differentia differentiam 779.1:42.comuniter communem 781.2:36.dicens dicenti 793.1:33.nouam nonam 802:2.41. caſo caſu 811:2:7.acquiri acqui- 819.2:38.prædicta prædicto 827:1:29:dici oblatio oblatio 827.1.28. efferre oferre 828.1.12 ſus ſuis 835.2:11.probauit improbauit 864.1.23.rior riori 864.2.41 ſum ſuum 866,2: 32.vel pro vt pro 870.2.46.ſi res ſi eſt res 878.1:20.ſecundum ſecundam 883.1.31.nos non 883.2.vlt. apud lib apud Ioſeph.lib. 884.1.45 immemineret immineret 889.1.6.ſententia ſententiam 902:2.6.citat in citat)in 904.1.31.agnorauerit agnouerit 907.1.17.Vt hæ vt hære- 919 1.47,tes,ta 923.2.17.dif diffe. 938.2.39 lam poſteriorem la poſteriorum 941 1.46.iudicio iudico 941.2.46.prohibitionibus probationibus 945.2.8.partem patrem & lin.30.quia quod 951.1.45.iniuſtam iuſtam 955.2.4.poſſet poſſe 959.2:19.ſancierunt ſanxerunt

Iuan Vazquez del Marmol.

LICENTIATO PAVLO DE LAGVNA, INDIARVM, TOTIVSQVE noui Orbis Præſidi ampliſsimo, Ioannes Gutierrez, Canonicus Doctoralis almæ Eccleſiæ Ciuitatenſis S. P. D.

SICVT Illi facere ſolent, qui Principis alicuius beneuolentiam, & familiaritatẽ experti ſunt, vt quicquid boni habent, quanuis ſit exiguum, in ipſum cõferant: quidquid vero aduerſi accidat, ad eundem referant, vt ipſius patrocinio depellatur, id ipſum mihi Indiarum, Præſes ampliſsime hoc tempore videor contigiſſe. Iam enim (niſi forte excidit) memoria tenes, quanta noſtra fuerit, non amicitia ſolum, ſed etiam familiaritas, eaque ſanè ſtrictiſsima, cum olim Salmanticæ in eiſdem ſtudijs verſaremur. Neque ſolum in eadem, vt dixi, Academia, eodemq; gymnaſio, ſed eadem quoq; domo, ijſdem parietibus, ac pene dicam cubiculo continebamus, vt vel ipſa etiam Academia, ipſa ſtudiorum ratio, & facultas, ipſi demum parietes ad amicitiam non inuitarent modò, ſed etiam traherẽt. Succeſsit deinde aſsidua inter nos ſtudiorum communicatio, animorum coniunctio, vt illud Quintiliani certiſsimum eſſet, non minus inter ſe conſentire ijſdem ſtudijs, quam ijſdem ſacris initiatos. Neſcio enim, quo pacto literarum ſtudia mirifice animos copulant, atq; vt ita dicam, conglutinant, vt veluti cognatio quædam ingeniorum & mentium contrahatur. Cum ergo beneuolentia iſta tua mihi ſemper patuerit, & amicitiæ nexus diuelli nos inuicem minime patiatur: quicquid mihi domi naſcitur, qualecumq; illud ſit tuo, propemodum iure tibi vẽdicas, quemadmodum quicquid aduerſi accidere potuit, tua benignitate, atq; authoritate depellis. Ecce tibi duos Canonicarum quæſtionum libros, quos exiſtimaui doctoſsimo Præſidi dicari oportere, & quod viri docti huiuſcemodi maxime muneribus delectentur, & quod hoc officium meæ erga te voluntatis leges amicitiæ vetuſtiſsimæ ſuo iure poſtulare viderentur. Accedit eodem, ita demum inuidiorum calumnias poſſe depelli, ſi tuis auſpicijs dicatos libros, tanquã rem ſacram violare non audeant, & docti quiq; magis probent volumina, quæ tuo nomini viderint illuſtrata. Vale, Præſes ampliſsime. Madriti Kalendis Aprilis, Anno M. D. XCVII.

AD LECTOREM.

VT A disputando facilius veritas inuenitur l. munerũ, §. mixta. ff. de muner. & honor. l. cum quidam. vbi Ia. in sexto. notabil. num. 8. ff. de liberis, & posthumis. in l. Ofsidius. ff. de legat. 3. l. secunda, §. his legibus. ff. de origine iuris. & inquit Præpositus in c. 1. de eo qui sibi, & hæred. suis masc. nu. 1. quòd vbi emergit grauis dubium non debemus passim respondere, sed põderare, & disputare articulum, quod bene norare debent consulentes secundum eum, veritas enim sæpius examinata magis splendescit in lucẽ, cap. graue. 35. quæst. 9. glos. verb. postquam. in cap. cum Ioannes eremita. de fide instrumen. Ia. in l. iubemus. colu. 2. nu. 8. C. de iudic. quia, vt inquit Apostol. 2. ad Corinth. 12. virtus in infirmitate perficitur. capit. non omnis. 5. quæst. 3. & vexatio dat intellectum. Isaiæ. 28. Hostiensis in summa, de poenitent. is & remissio. §. quæ interrogationes. colu. 3. Hinc dicebat Leonardus, quem refert Caccialup. in titul. de modo statuendi, charta 5. versi. octauo consulo, nihil esse ad res subtiles cognoscendas, atque discipiendas, quod plus valere possit, quam disputatio: quare vulgare est illud dictum Bald. in l. precibus. C. de impuber. & a ijs substit. colu. 5. versi. modo contra. n. 33. quòd quasi ferro viam aperit, qui per contraria transit, & inquit Philosoph. in 3. Metaphysicorum, quòd veritatem inquirentes sine dubitatione, similes sunt nescientibus, quo ire debeãt. & in. 7. Ethicorum, quòd non sufficit verum dicere, nisi etiam causa falsitatis assignetur, & in 1. Topicorum, potentes ad vtranque partem dubitare in singulis, speculabimur verum & falsum: Sol reuerberatus fortius calefacit, vt inquit Adrianus Papa in quodlibet. quæst. 6. colu penult. & clauus repercussus fortius stringit: opposita enim iuxta se posita magis elucescunt, vt ait Philosoph in 2. de coelo & mundo: & nusquam veritas clarior eminet, quam vbi admota contrario, ita Amedeus in Dialogo de Amicitia charta. 23. & sequenti. Id circo sæpè dicebat Iaso nihil esse tam obscurum in iure, quin si deducatur in disputationem veritas inueniatur. & Ioannes Mirandula in Apologia, charta. 2. inquit, quòd antiquis & omnium ætatum Philosophis certissimum fuit nihil ad consequẽdam, quam quærebant veritatem sibi esse potius, quàm vt essent disputationis exercitatione frequentissimi: disputatio enim est cribrum veritatis suauissimus animæ cibus, nihil habens ingrati, vt dicit Antonius Citadin. inter illius opera in epistola, incip. conclusionis ad finem. dum agit de ente. & vno: & inquit Adrianus Papa in quodlibet. quæst. 3. colu 1. post Hieronym. quòd nihil certius deprehenditur eo, quod disputationis dente teritur: quæ omnia cum experimento comperta habe rem, vt pote qui hac methodo scribendi dudum iameis Practicis Quæstionibus super legibus Regijs Hispaniæ vsus fuerim post diuersum quem in prioribus Commentarijs repetitionum, iurisque allegationum & in consilijs, alijsque scriptis prius elegeram, modo eundem disputandi in hoc opusculo Canonicarum controuersiarum reassumere volui, perspiciens quanto præstantius veritas deprehendatur ex huiuscemodi stylo disputationis, atque scribentis, quod sit talentum facilius detegatur, a inordinate procedat, vel confuse, quod omnino est abhorrendum, quia sapientis est ordinare secundũ Aretin. consi. 67. diligenter & mature: an verò noua, & inaudita adducat, vt faciũt moderni subtiles: sed hi sæpissimè acuitate ingenij facilè in falsitatem labuntur, ita enim extenuare soliditatem iuris nituntur, vt ab alijs seligantur, atque præcellentes, & singulares videantur, quod subtilitatis modo à veritate penitus discedant: quinimo phantasias sequendo, totum mundum reuoluunt, & tantum volunt subtilizare, quòd se ipsos non intelligant, vt de Doctoribus Papiens. refert Paul in l. hac consultissima. §. finali. numer. 3. C. de testament. An verò denique, & si noua omnino non inueniat, ab alijs tamen inuenta, vel cultu reddat blandiora, vel accumulatione vberiora, nonnullis interdum nouiter subtili ingenio additis, vt iuuent, & prosint cuicunque etiam fastidio stomacho grauiorum lectione: quod sat erit teste Salomone. Sepè enim post macellum & adipem, etiam blandissima oluscula, & fluuiales piscículi appetibiles sunt. Rarò enim qui insistit inuentioni, ordinationi vacare potest, & difficilior est ordinatio, quàm inuentio, secũdum Felinum in cap. quæ in eccle-

siarum.

siarum. in fine. de constitutionib. Hæc enim est, quæ honorem fecit Accursio, Speculatori, Ioanni Andreæ, Bartolo, Alexandro, Iasoni, Felin. & alijs qui hunc stylum sunt sequuti, & ex nostris Cohispanis, grauissimis viris Roderico Soarez, Gregorio Lopez, Couarru. Antonio Gom. Petro Peralta, D. Anton. de Padilla, Ludouico de Molina, & alijs pluribus, remotis, qui contrarium inordinate, & confuse scribendi modum sunt sequuti, quos sciens omitto: illos verò imitari cupiens, hos Canonicarũ Quæstionum libros vobis expono, qui vtinam ita placeãt, quemadmodum animus meus placere paratus est: quòd si aliud fortè contingat, æquo animo sufferre, quandoquidem ipse laborem passus ita facere decreui. Valete.

Quæ in his libris scripta sunt, omnia Sanctæ Romanę Eccleſię Catholicę cẽſurę & iudicio ſubiecta eſſe volo, nec ab ea me vel minimũ voluiſſe diſcedere quiſquam cogitet: quòd ſi aliquid huiuſmodi deprehendatur, id non ex animo dictum, ſed elapſum, iam nũc pro recantato haberi libens volo.

Suma del priuilegio:

LA Magestad del Rey don Felipe nuestro señor, tiene concedido priuilegio al Doctor Iuan Gutierrez, Canonigo de la Doctoral de la santa Yglesia de Ciudadrodrigo, para que el solo, y quien su poder huuiere, y no otro alguno, pueda imprimir este libro, q̃ se intitula, primero y segundo libro de las Canonicas questiones, por tiempo y espacio de seis años, so graues penas, como parece por su Real cedula, dada en Aranjuez, a veintidos dias del mes de Março, de mil y quinie̅tos y nouenta y seis años, Refrendada de don Luis de Salazar su secretario.

ELENCHVS CAPITVM

Canonicarum quæstionum Doctoris Ioannis Gutierrez Canonici Doctoralis Ciuitatensis, primi & secundi libri.

CAP. Primum, Excommunicati, qui vitandi, vel non, pag. 7. & seq.

Cap. secundum, An excommunicatus à iudice possit per confessarum absolui virtute Bullæ Cruciatæ, vel Iubilei, satisfacta parte in vtroque, vel tantũ in interiori foro. pag. 52. & seq.

Cap. tertium, An virtute Bullæ Cruciatæ absolui possit quis ab irregularitate. pag. 59. & seq.

Cap. quartum, Quo iure procedat cõmunis praxis, qua iudices ecclesiastici præcepta iudicialia sub pœna excommunicationis pro futuris culpis solẽt decernere. p. 65. & seq.

Cap. quintum, Parochus an possit absoluere sibi subditum à sententia excõmunicationis maioris à iure lata, nulli reseruata. p. 79. & seq.

Cap. sextum, Absoluere quis possit à sententia excõmunicationis minoris. pag. 86. & seq.

Cap. septimum, De taurorum agitatione. pag. 90. & seq.

Cap. octauum, Extrauagans ambitiosæ, de rebus ecclesiæ non alienandis, inter extrauagantes communes, declaratur. pag. 107. & seq.

Cap. nonum, Extrauagans cùm detestabile, de simonia, inter communes declaratur. pag. 113 & seq.

Cap. decimũ, De interdicto ecclesiastico, cessatione q̃ à diuinis. pa. 117.

Cap. vndecimum, De monitoriis generalibus, ea, umq̃ praxi. pag. 123.

Cap. duodecimum, De pœnis permanentium in excommunicatione per mẽsem, & vltra pag. 145. & seq.

Cap. decimumtertium, De irregularitate ex homicidio occulto prouenie̅te. pag. 152. & seq.

Cap. decimumquartum, De monialibus, an ex alijs causis iustis, præter tres contentas in constitutione Pij Quinti, possint à monasterio exire. pag. 161. & seq.

Cap. decimumquintum, De copula interueniente ante impetratam dispensationem à summo Pontifice inter consanguineos, vel affines ad contrahendum matrimonium commissam ordinario loci, an vitiet dispensationem, si de illa nulla facta fuerit mẽtio. pag. 163. & seq.

Cap. decimumsextum, De spadone, cui ambo testiculi abscissi sunt, an possit matrimonium contrahere. pag. 163. & seq.

Cap. decimumseptimum, Papa an possit dispensare, vt matrimonium ratum, & non consummatum per copulam, dissoluatur. pagin. 180. & seq.

Cap. decimumoctauum, De matrimonio de præsenti cõtracto à duobus im-

impuberibus, vel à pubere & impubere, maioribus tamen septẽnio, solenniter coram parocho & testibus, vtrùm post pubertatem interuemente copula, cohabitatione, amplexibus, vel osculis, ratificetur, absque eo quòd eadem solennitate repetita de nouo celebretur. pag. 192. & seq.

Cap. decimumnonũ, Ordinarius ecclesiasticus, an tuta cõscientia possit absque vlla causa remittere denũtiationes in matrimonijs cõtrahendis requisitas. pag. 200. & seq.

Cap. Vigesimum, Pater an iustè absque peccato possit impedire matrimonium filij, absque eius voluntate contrahendum, cum disparis status & conditionis fœmina. pagin. 206. & seq.

Cap. vigesimumprimum, Verba illa, Non habebo aliam vxorẽ, vel non ducam aliam, vel aliquam in vxorem, nisi te, vel, Non erit mihi alia vxor, nisi tu, quid inducãt. Et quid de alijs, de quibus in hoc capite. pag. 214. & seq.

Cap. vigesimumsecundum, De matrimonio, vel sponsalibus contractis inter consanguineos, vel affines sub conditione, si Papa dispensauerit. pag. 224. & seq.

Cap. vigesimumtertiũ, De impedimẽto affinitatis ex illicita copula proueniente, & quis dispensẽt ad petendum debitum. pag. 233. & seq.

Cap. vigesimumquartum, De diuortio inter virum & vxorẽ ex causa sæuitiæ. pag. 241. & seq.

Cap. vigesimumquintum, An maritus propter publicum vxoris adulterium possit, ipsa viuente, clericus in sacris effici. pag. 245. & seq.

Cap. vigesimumsextum, De ætate singulis ordinibus ecclesiasticis requisita. pag. 251. & seq.

Cap. vigesimũseptimũ, Approbatus in vno Episcopatu ad audiendas cõfessiones, an possit virtute Bullæ Cruciatæ in alio Episcopatu eligi in confessarium, absque noua approbatione huius Episcopatus, pag. 259. & seq.

Cap. vigesimumoctauum, Beneficia vacantia intra quod tempus prouideri debeant. pag. 266. & seq.

Cap. vigesimumnonum, An aliqua recipi possit pro administratione spiritualium. pag. 270. & seq.

Cap. trigesimum, An vnusquisque teneatur in Dominicis & aliys diebus festiuis in propria parochia rẽ diuinam audire, hoc est Missam. pag. 279. & seq.

Cap. trigesimumprimum, An circunstantia festi ab eo qui peccatum mortale commisit eo in die, sit necessariò confitenda sacerdoti. pagin. 288. & seq.

Cap. trigesimumsecundum, Monasterium, an ex eludat substitutũ sub conditione vocatũ, si institutus sine liberis legitimis & naturalibus decesserit, vel sine liberis ex se legitimè descendẽtibus, vel ex suo corpore procreatis. pag. 298. & seq.

Cap. trigesimumtertium, De pensione ecclesiastica, an debeatur pro rata tẽporis, necne? pag. 319. & seq.

Cap. trigesimumquartum, De remedio

dio cap. reintegranda. 3. quæst. 1. coram quo iudice sit proponendũ, & an competat contra bona fide & titulo possidentem, & an in iudicijs possessorijs appellatio locum habeat. pag. 333. & seq.

Cap. trigesimumquintum, De confraternitatibus disciplinatorum, seu confratrijs, an sint loca religiosa, necne, de que alijs in proposito, pag. 361. & seq.

Cap. trigesimumsextum, An successor prælati, alterius ve beneficiati, vel maioratus, teneatur stare locationi prædecessoris, nomine proprio, & in sui vtilitatem factæ. pag. 368. & seq.

Cap. trigesimumseptimum, De stupratore virginem ad quid teneatur? pag. 376. & seq.

Cap. trigesimumoctauum, De vxore quæ falso sibi partum alienum supposuit, & de adultera, quæ filium ex adulterio inscio marito cõcepit, ad quid teneatur in foro conscientiæ. pag. 385. & seq.

Cap. trigesimumnonum, De vendentibus carius ad creditum quàm in promptu res communiter valeat, & de minoribus ementibus anticipata solutione. pag. 398. & seq.

Cap. quadragesimum, De restitutione, an differri possit, vbi debitor habita ratione status & dignitatis grauissimam pateretur ex restitutione iactu ã. pag. 416. & seq.

LIBER SECVNDVS.

CAP. Primum, De testamẽtis eorũ qui religionẽ posteà ingrediuntur, vel quæ post ingressum cõduntur. pag. 424. & seq.

Cap. secundum, An iudex delegatus possit cognoscere de nullitate suæ sententiæ diffinitiuæ, vel restitutionem in integrum aduersus eam concedere. pag. 460. & seq.

Cap. tertium, De his qui mortem sibi consciuere. pag. 469. & seq.

Cap. quartũ, De ebrietate prohibita præcipuè clericis, de que eorum pœnis, & de vino plura differuntur. pag. 479. & seq.

Cap. quintum, De clerico homicida. pag. 497. & seq.

Cap. sextum, De homicidio casuali. pag. 528. & seq.

Cap. septimum, De concubinatu, eiusque pœnis. pag. 576. & seq.

Cap. octauum, An singularis successor ecclesiæ teneatur stare colono, vel inquilino. pag. 590. & seq.

Cap. nonum, De rebus inuẽtis, quæ certo domino carent. pag. 608.

Cap. decimum, De receptis & promissis ob causam fornicationis. pagin. 618. & seq.

Cap. vndecimum, De electione & prouisione beneficiorum ecclesiasticorum, ac secularium officiorũ. pag. 632. & seq.

Cap. duodecimum, De vidua stupratore committente. pag. 665. & seq.

Cap. decimumtertium, De alienatione per concessionẽ in emphiteosim rerum ecclesiæ vltra tempus permissum

ELENCHVS.

missum facta, an in aliquo teneat. pag.671. & seq.

Cap.decimũquartũ, An iuste institui possint primogenia, de quorũ natura & successione. pag.677. & seq.

Cap.decimumquintum, De falsitate, subreptione & obreptione causæ finalis, & impulsiuæ in precibus principi factis cõmissa, deq; veritate in eisdẽ tacita. pag.695. & seq.

Cap.decimumsextum, An sententia excommunicationis lata absque vlla citatione sit nulla, vel valida, licèt iniusta. Item an & quando per appellationem suspendatur excommunicatio, & quando non. pag.732. & seq.

Cap.decimumseptimum, De literis cõmendatitijs, quas reuerendas vocant, an spirent re integra morte concedentis, & an Vicarius generalis Episcopi eas concedere valeat. pag.743. & seq.

Cap. Decimumoctauum, De vsura, quod sit omni iure prohibita, & an sit crimen mere ecclesiasticũ, vel mixti fori. pagin.750. & seq.

Cap.decimumnonum, De manifestis vsurarijs. pag.772. & seq.

Cap.vigesimum, De pœna conuentionali, an iure & in cõscientia secure exigi possit. pag. 780. & seq.

Cap.vigesimumprimum, De decimis, quo iure debitæ sint, & alijs in materia & praxi frequentibus. pagin. 791. & seq.

Cap.vigesimumsecundum, De requisitis ad votum obligatorium sub peccato mortali, & vtrum in solo voluntatis proposito perficiatur. pag. 832. & seq.

Cap.vigesimum tertium, De simonia. pag.848. & seq.

Cap.vigesimumquartum, An liceat condemnato ad mortem se defendere, si possit. pag.871. & seq.

Cap.vigesimumquintum, De conditione illa adiecta legato, si non nupserit, an sit reijcẽda in foro animæ, ita vt nuptijs sequutis legatum peti, aut retineri securè possit. pagin.887. & seq.

Cap.vigesimumsextum, Hæres antequam legatarius agnouerit legatum, an id præscribere possit. pagin.904. & seq.

Cap.vigesimumseptimũ, De his qui in alienis fundis scindunt & capiunt ligna, aut in alieno prato oues suas, aliaue pecora pascunt. pag.909. & seq.

Cap.vigesimumoctauum, De venatione & piscatione, an possit iustè prohiberi à principe, aliisq; dominis temporalibus inferioribus, & an capta per venationem vetitã ac prohibitam, sint in foro exteriori, vel conscientiæ restituenda ante cõdẽnationẽ. pag.918. & seq.

Cap.vigesimumnonum, An liceat iudici iudicare secundùm allegata & probata cõtra veritatem, quã priuata scientia nouit, necne? pagin.938. & seq.

Cap.trigesimum, An iustè quis ob alterius culpam puniatur. pag. 944.

LAVS DEO.

INDEX RERVM ET VERBORVM ORDINE ALPHABETICO digestorum, quascumque materias & quæstiones quàm breuissimè, easque sub suis rubricis locatas facillimè complectens.

A

ABSENTES. Ab Ecclesia pro vtilitate ipsius, lucrãtur etiam distributiones quotidianas. cap.1.nu.144.lib.1.pag.50.

Absentem non citatũ diuinæ atque humanæ leges iudicare prohibent. Cap.16.num.9.lib.2. pagina 50.

Abraham iam prouecte ætatis factus, senio rem seruum suum adiurauit, ne de filiabus Cananæorum filio suo Isaac vxorẽ acciperet, sed ex terra & cognatione sua, & idem propè præcepit Isaac filio suo Iacob. cap.20.nu.15.lib.1. pag.208.

Absolutus in animæ iudicio, etiam pœnitẽtia peracta, potest in exteriori foro accusari & puniri. cap.2.num.13.libro 1.pagina 55.

Absolutus ab excommunicatione, in qua permansit per tempus prohibitum à l.1. tit.5. de los descomulgados, lib.8. nouæ collect. regiæ, an possit post absolutionẽ pœnis ab eadẽ l. impositis puniri? cap.12.num.8.& seq.& num.19. assignatur concordia, lib.1.pag.146.& 149.

Absolutus in foro pœnitentiali, non remanet absolutus in exteriori, quin de eo crimine puniri possit, cap.12. num.16. lib.1.pag.148.

Absoluere aliud est quàm dispensare, cap.3.num.4.lib.1.pag.60.

Absoluere qui potest, in foro conscientiæ dispensare non potest. cap.3. num.1. libro 1.pag.60.

Absolui an quis possit virtute bullæ Cruciatæ, ab irregularitate contracta ratione peccati. cap.3.nu.1.& seqq. lib.1.pag.59.

Absolui an possit excommunicatus à iudice per confessarium, virtute bullæ Cruciatæ vel iubilei, satisfacta parte in vtroque foro. cap.2.num.1.& seq. præcipuè nu.10.11.& 12. lib.1.pag.52.& 54.

Absolutio à censuris in vtroque vel in altero foro, virtute iubilei facta, intelligitur tantùm quoad effectum consequendi iubileum, eo autem consequuto, censura reinciditur. cap.2.nu.19. libro 1.pag.57.

Absolutio in foro conscientiæ tantùm, parte non satisfacta, parum prodesse posset ad consequendum iubileum; contradicente parte vel parocho, aliove sacerdote, cui excommunicatio innotesceret. cap.2.num.20.lib.1.pag.58.

Absolutio ab irregularitate ratione peccati contracta, est reseruata Summo Pontifici. cap.3.num.2.lib.1.pag.59.

Absolutio vel dispensatio ab irregularitate, non continetur in generali concessione absoluendi à quibusuis peccatis, censuris, & pœnis. cap.3.nu.3.lib.1.pag.60.

Absolutio ab irregularitate contracta ratione peccati, quæ virtute bullæ Cruciatæ fieri potest, procedit tantùm in foro interiori, secus in exteriori. cap.3.num.7. lib.1.pag.62.

Absolutio ab excommunicatione est meri imperij. cap.5.num.26.libro. 1.pag.84.

Absolutio à sententia excommunicationis maioris, est reseruata solis Episcopis. cap.5.num.27.lib.1.pag.84.

Accipere vel dare aliquid pro sustentatione spiritualia administrãtium, licitũ est, secundùm ordinationem Ecclesiæ, & cõsuetudinem approbatam, ac constitutiones Episcoporũ; qui taxare possunt quãto stipendio ille dignus sit, qui tali seruitio Ecclesiæ mancipatur, dùm tamen absit emptionis vel venditionis cogitatio. cap.29.nu.3.lib.1.pag.270.

Accipiens beneficium non curãtum, hæsitans & non deliberans permanere in eo statu, satisfaciẽs tamen eius oneribus, an peccet. cap.5.num.27.lib.2.pag.504.

Acta in Concilio Constantien.& Basiliẽs.

circa damnationem quorundam articulorum hæreticorum, & causas beneficiales, ac censuras approbandi earum auctoritate Apostolica, & quomodo hoc intelligatur.cap.4.nu.2.& 15.lib.1.pag.18. & 16.

Actus omnes ab occultè excommunicato gesti, siue sint ciuiles, siue spirituales, sunt validi.cap.1.num.81.& seqq.lib.1. pagina 34.

Actus in dubio potius debet interpretari vt valeat,quàm vt pereat. cap.2.num.4. lib.1.pag.53.

Actus à principio nullus,accedente postea consensu incipit valere, prout ex tunc. capit. 18. numero 6. libro 1. pagina 196.

Actus contra iuramentum factus, non est nullus, sed validus, licet contra faciens sit periurus.capit.8.numero 35.libro 2. pagina 599.

Actus si non valet vt fit,nec valebit vt fieri potest,vbi agitur de obligatione contrahenda in his quæ pendent à voluntate duorum.cap.13.nu.3.lib.2.pag.672.

Actus quidam sunt directè & immediatè tendentes ad mortem ex propria natura:alij verò mediatè, & ex accidenti ad mortem opportuni & proximi, vt hîc declaratur.capit.24.numer. 20. libro 2. pagina 882.

Actio pœnalis oriens ex contractu,transit ad hæredem,etiam iure ciuili attento,si dolus commissus in contractu, vel circa contractum,purgatur per actionem oriẽtem ex illo contractu,& non per actionem aliunde descendentem: natura contractus est, vt actiones ab eo descẽdentes transeant ad hæredes, & ideò merito ipsi tenentur.cap.18.nu.58.&59.lib. 2.pag.767.

Actio pignoratitia an præscribi possit 30. annis à cessatione oblationis debiti.capit.26.nu.6.lib.2.pag.905.

Actio hypothecaria à tertio possessore cõtra creditorem, quo tempore præscribatur?cap.26.nu.8.lib.2.pag.905.

Adrianus Sextus Pontifex maxi.vtriusque iuris peritissimus, simul & Theologus, quid responderit, cùm ab eo peteretur dispensatio matrimonij rati, & non consummati.cap.17.num.39. libro 1.pagina 161.

Aduerbium Ex tunc,licet sit præsentis tẽporis, futurum tamen denotat effectũ. cap.4.nu.21.lib.1.pag.70.

Aduocatus,medicus,confessor, obstetrix, & alij similes non tenentur reuelare secretum sibi communicatum ad præceptum superioris,nec id debent facere,nisi in casibus,de quibus hîc.cap.11.num. 58.lib.1.pag.136.

Aduocatus in dubijs vbi sunt diuersæ opiniones probabiles, potest defendere quamlibet earum.cap.13.num.24. lib.1 pag.158.

Aduocatus licitè potest defendere quem noxium scit, si noxium constat esse ex processu.cap.29.nu.18.lib.2.pag.

Adulter,qui exalena vxore filium sustulit,an teneatur marito & alijs hæredibus aliquid restituere? cap.38.num. 37. 38. & 39.lib.1.pag.394.& 395.

Adulter,cuius ob causam maritus suã vxorem occidit,an sit irregularis.cap.6.nu. 39.42.lib.2.pag.536. & 537.

Aequiparatio cessationis à diuinis, & interdicti generalis, non in omnibus procedit,sed in casu tantùm de quo in Clem. 1.de senten.exco.c.10.nu.7.lib.1.p.119

Aetas singulis ordinibus iure antiquo requisita.cap.26.nu.1.lib.1.pag.252.

Aetas triginta annorũ requiritur ad Episcopatum.cap.26.nu.39. lib.1.pag.258.

Agitationẽ taurorũ prohibuit Pius V. suo motu proprio,Romæ dato Calend.Nouembris,anni 1567.c.7.nu.1.& 2.sed ante quibusdã idẽ placuit ex rationibus, de quibus nu.2. & seqq.alijs contrariũ, vt in nu.9.eiusd.cap.lib.1.pag.90.& 92.

Alieni parochiani, qui proprio contempto parocho ad aliam ecclesiam accedũt ad Missam audiendam inDominicis & alijs festiuis diebus, eijciendi sunt ab ecclesia,& sacerdos admittens eos, cõmittit quodammodo furtum, & rapinam.c.30 num.5.& 6.lib.1.pag.280.

Alienatio quocumque titulo à delinquẽte bonorum facta, vbi ipsa prohibetur, est nulla,fiscusq; ea repetet, atq; vendicabit à possessoribus post sententiam. cap.5.nu.74.lib.2.pag.519.

Alimẽta nõ sunt ministrãda ex redditibus beneficij clerico actu & solẽniter deposito,& exauthorato militia sacerdotali, sed tantũ deposito verbaliter per sentẽtiam.cap.1.nu.97.lib.1.pag.37.

Alimenta exhibẽda nõ sunt ex redditibus beneficij clerico suspenso propter contumaciam, à qua potest resipiscere,&nõ resipiscit:sicut nec excomunicato.cap.1 nu.100.lib.1.pag.38.

Alimenta excomunicato ex redditibus beneficij exhibenda sunt,quoties excõmunicatus esset impeditus ex aliqua causa absolutionẽ petere,vel obtinere,etiamsi eã petat,vt hîc c.1.nu.101.lib.1.p.38.

Alimẽta ministranda sunt excõmunicato, ex fructibus beneficij in casu extremæ necessitatis, ne fame pereat.cap. 1.num. 102.lib.1.pag.38.

Alimenta sunt ministranda ex redditibus beneficij clerico depositi, & suspenso à beneficio propter crimen, excõmunicato autẽ minimè, etiamsi is egenus & pauper sit.c.1.nu.96.lib.1.pag.37.

Ammon Dauidis filius cũ Thamar deperisset,cubauit cum ea, & deinde exosam eã habuit odio magno nimis, ita vt maius esset odium, quo oderat eam,quàm amor quo antea dilexerat.cap. 20.num. 19.lib.1.pag.206.

Ammonin conuiuio Absalon tumulẽtus vino, eo quod violasset Thamar sororẽ suã,occisus fuit.c.4.nu.6.lib.2.p.479.

Annales & triennales possessores post annũ & triennium sunt tuti in beneficialibus per regulas Cancellariæ.cap.34.nu. 74.lib.1.pag.352.

Agens quod lex iubet, non peccat, secus qui agit quod lex humana permittit. c. 11.nu.18.lib.2.pag.638.

Aggrediens aliquid illicitè,quod est causa vt alium occideret propter sui defensionẽ necessariam,non solùm peccat id agendo,sed etiam est homicida, quando opus illud illicitum erat quædam via ad homicidium perpetrandum. cap. 6.nu. 44.lib.2.pag.538.

Anniculus non statim vt natus est, sed trecẽtesimo sexagesimoquinto die dicitur. cap.26.num.7.lib.1.pag.253.

Anima pretiosior est omnibus rebus.c.9. nu.7.lib.1.pag.114.

Animæ omnes diœcesis sunt cõmissæ sub potestate Episcopi.c.27.num.25. lib.1. pag.264.

An,& quando quis teneatur ad damni restitutionẽ in foro exteriori & conscientiæ ex culpa lata &leui,& leuissima.c.6. nu.90.lib.2.pag.574.

An cuncta sint consilio deliberanda ad votum, quorum ignorantia cohibere hominem posset à vouendo.cap. 22. nu.5. lib.2.pag.833.

Animalia retineri possunt ob sumptus alimentorum eis præstitorum.cap. 8.nu. 57.lib.2.pag.604.

Auristes,qui in proposito habet, aut omnia beneficia, aut pinguiora consanguineis conferre,etiam dignis,non efficeturus, & vix potest à peccato mortali excusari.c.23.nu.62.lib.2.pag.869.

Antonius à Corduba circa intellectũ motus proprij improbatur.cap. 23.num.83.libro 2.pag.873.

Antecessor ecclesiæ parochialis, qui eius omnes fructus percepit, debet soluere successori seruienti congruam sustentationem.capit.33.numer.3.libro 1. pagina 320.

Appellatio ab excommunicatione conditionali,medio tempore interposita, suspendit excommunicationem.cap.4.nu. 24.lib.1.pag.71.

Appellatio præd. casu satis est quod interponatur ante conditionis, vel diei euentum, etiam post lapsum decem dierum datorum ad appellandum, alias regulariter.capit.4. numero 25. libro 1. pagina 71.

Appellatio præd. non suspendit excommunicationem, quoties debitor ab initio consensit, vt post diei vel conditionis aduentum posset excommunicari,si non solueret.cap.4. num.26.libro 1.pagina 71.

Appellatio ex causa probabili intra terminum executorialium, vel monitorij interposita suspendit effectum eorum dẽ. capit. 4. numero 27. libro 1. pagina 71.

Appellatio post excommunicationem prolatam interposita, non suspendit excõmunicationis effectum,sed appellatione non obstante sententia excommunicationis operatur effectum suum executionis quem secum habet, & potest iudex à quo,eum denuntiare & publicare excommunicatum, vt ab alijs euitetur.capit.16. numero 23. libro 2. pagina 739.

Appellare licet de iure canonico à quacũque sententia in possessorio lata.capit. 34. numer.87. pag. 355.Fallit tamen in interdicto retinendæ,si notoriè constat de possessione actoris, reusq; nihil peremptorium alleget contra eum, vt ibidem num.88.lib.1.pag.355.

Appellare non licet,etiam de iure canonico in possessorio extraordinario. c.34. nu.96.lib.1.pag.357.

Appellare an liceat à sententia lata in remedio cap.reintegranda.3.quæstio.1.c.34.

num.86.& numeris sequentibus præcipue num.89.93.94.& 95.lib.1.pag.354 & sequent.

Appellare non potest notorius spoliator, etiam attenta benignitate iuris canonici. capit.34.numero 95. libro 1.pagina 357.

Appellare licet à prima sententia lata in possessorio de iure nostro regio, ac proinde, pendente appellatione, non est mandanda executioni.cap.34. num.97. & 98.lib.1.pag.357.

Appellare non licet de iure ciuili, neque canonico, à sententia missionis in possessionem ex l. final. C. de edicto diui Adrian. tollend. nisi constet de notoria iniustitia.cap.34.numero 99.& 101.lib. 1.pag.

Appellare non licet à sententia lata in remedio, quod Hispani del interim vocãt de iure ciuili.capit.34. nume.108.quod etiam non licet de iure canonico, ibidem num.109.lib.1.pag.359.

Appellare licet hoc casu de iure nostro regio, nisi constaret de notoria iustitia appellati, & malitia præsumpta appellantis.capit.34. numero 110.libro 1. pag.359.

Appellare non licet hoc casu, si periculum esset in mora, & sic causa celeritatem desiderante, tunc enim ne partes ad arma & contentionem accedant, iudicis officio incumbit componere, ne id fiat.cap.34.numer.111.libro 1.pagina 359.

Appellatione sententiarum veniunt excõmunicatio, suspensio & interdictum.c.5 num.32.lib.1.pag.85.

Appellatione pendente à sententia lata super missione in possessionem bonorum in fauorem hæredis, non fit reuocatio attentatorũ in regijs prætorijs Hispanię, secundùm vsum forensem receptum.c. 34.num.100.lib.1.pag.358.

Appellatione partis simpliciter, licet in dubio veniat dimidia: dictio tamen, Aliqua, vel aliquid, verificatur in minima parte.capit.13.numero 2. libro 2. pagina 1672.

Appellari valet à sententia lata in remedio l.si quis in tantam.C.vnde vi.c. 34.nu. 90.lib.1.pag.356.

Appellari non potest de iure ciuili à sentia in possessorio lata, quoad effectum suspensiuum, sed tantùm quoad deuolutiuum, quare non dicetur attentatum hoc casu, si sententia prima in possessorio lata, appellatione non obstante exequatur.capit.34.num.91.& 92. libro.1. pag.356.

Appellari,& de nullitate sententiæ dici bene potest in possessorio, etiam de iure ciuili ratione inordinati processus, & restitutio in integrum peti contra prædictã sententiam.capit.34.num.94. libr.1.pagina 357.

Appellans saluo iure nullitatis, quid velit sentire.capit.2. numero 4.libro 2. pagina 461.

Appellans non dicat, Appello, saluo iure nullitatis, ne ex hoc sibi obijciatur reseruasse nullitatem, sed dicat: No haziẽdo alguno lo que en si es ninguno. c.2. nu.5.lib.2.pag.461.

Apices iuris non seruantur in foro ecclesiæ.c.11.nu.18.lib.1.pag. 128.

Apostoli fuerunt coniugati, sed verius est, excepto Petro, non probari aliquem ex Apostolis fuisse coniugatum. c. 25. nu. 10.& numer.11. quid de beato Ioanne Apostolo? libr.1. pag.246.

Apostoli, vt ex traditione ecclesię habemus, post Passionem Domini diuiserũt prouincias, & vnusquisque ibat ad prædicandum Euangelium Christi in prouinciam, quæ sibi sorte obtigerat. c.27. nu.10.lib.1.pag.261.

Apostoli non se intromittebant in alterius prouinciam, præter Paulum, quanuis posset, ac valerent.c.27.numero 11. lib.1. pag.261.

Apostoli omnes erant ac fuerunt vniuersales Pontifices totius orbis, eandemque potestatem habebant (sub Petro tamen) in vniuersum mundum, quanuis non haberent successores in eandem, præter Petrum.capit.27.numero 12. libro 1.pagina 261.

Approbatus in vno Episcopatu, an virtute bullæ Cruciatæ possit eligi in confessarium in alio, si non sit in eo approbatus.c.27.num.1.pag.259.& sequentibus. Affirmatiua probatur vsque ad nu. 6.sed eo numer. & sequentib. contraria eligitur lib.1.pag.261.

Approbatus tantùm à suo ordinario ad audiendas confessiones, licet facultas vel iurisdictio absoluendi sibi data non sit ab eodem, potest eligi in confessarium virtute bullæ. capit.27.numero.22. pagina 264.& quæ differentia sit inter vtramque licentiam, ponitur ibidem.numer. 23.& 27.lib.1.pag.264.

Approbatus qui est idoneus ad audiendas confessiones alicuius certæ personæ, non ex eo censebitur idoneus ad alios, vel quæcumque loca.capit.27.num.18. lib.1.pag.262.

Approbatio confessarij, vt idoneus iudicetur ab ordinario loci, vbi cõfessiones auditurus est, fieri debet.c.27. num.7. lib.1.pag.261.

Approbatio confessarij ea tantùm mente fit, vt in proprio Episcopatu approbãtis prosit, non verò in alio.c.27. nu.15. lib.1.pag.262.

Arbitrio iudicis relinquitur, quando tanta sit sæuitia viri, vt vxori prouideri nõ possit remedio cautionis.c.24.num.10 & 11.lib.1.pag.243.

Arbitrio iudicis Apostolici relinquitur, quæ causa vel qualitas falsò expressa, vel veritas occultata mouerit leuitervel graiter, aut notabiliter Principem ad concedendum in specie prædictæ communis sententiæ.capit.15.numer. 44.lib.2. pag.705.

Arbitria redacta sunt ad instar iudiciorũ. cap.2.num.32.lib.2.pag.466.

Arbiter postquam laudauit functus ex officio suo, siue bene, siue male, etiamsi per errorem pronunciauerit. cap. 2.nu. 31.lib.2. pag.ibidem.

Argumentum à contrario sensu in iure nõ procedit, quoties sensus contrarius esset contra legem, vel canonem, neque etiam quando ex eo sequeretur correctio iuris.capit.22.numero 23. libro 1. pag.232.

Argumentum de maiori ad minus, locum non habet in dispensatione iam facta. c. 15.nu.126.lib.2.pag.727.

Argumenta in casu capit. cum dicecesi. de vsuris. appellantur indicia, vel aliæ apertissimæ & vrgentissimæ probationes. capit. 19. numero 19. libro 2. pagina 777.

Arguere non licet à ratione non expressa, c.15.nu.72.lib.2.pag.713.

Articulus mortis quis dicatur remissiuè. capit. 1.numero 66. libro 1. pag.31.

Arma & insignia, quæ in maioratuum creatione imponuntur, Reipublicæ vtilia sunt, vt hîc, capit.14.numer.11. lib. 2.pag.680.

Arreptio itineris ad Papam super causa, quæ coram ordinario vertebatur, habetur pro appellatione, si eam coram Papa grauatus prosequatur.c. 16.num.22. lib.2.pag.739.

Artifex ex ferro furtim sublato ensem faciens, non erit irregularis, si emens ab eo ensem hominem occiderit.c.6.num. 155.lib.2.pag.559.

Audiens Missam à sacerdote existente in crimine notorio, non peccat mortaliter. capit.1. numero 46. libro 1. pagina 24.

Audire Missam, vel suscipere Sacramenta ecclesiastica à notorio concubinario, iure communi non licebat, etiam sine monitione superioris: hodie secus, nisi clericus publicus concubinarius fuerit nominatim publicè denunciatus per prælatum, vel suspensus, vt euitetur.c. 1.nu. 44.& 45.lib.1.pag.23.

Auditor generalis Cameræ Apostolicę, vbis Gouernator, Vicarius, Senatus, Marescallus, & Auditor contradictarum, qui in Romana Curia pro ordinarijs iudicibus reputantur, suas sententias nullas reuocare, & ex integro renuntiare poterunt, vt hîc cap.2.num.27. libro 2. pag.465.

Auditores sacri Palatij Rotæ non possunt cognoscere de nullitate suæ sententiæ definitiuæ, quia quanuis in cognoscendo habeant ordinariam potestatem, in pronuntiando tamen & definiendo habent delegatam.cap.2.numer.15.lib.2. pag.463.

Aues & cæterę bestię ferę, & pisces maris vel fluminum occupantis fiunt, quando in sua plena libertate capiuntur, secus vero si aues habeant vel portent aliqua signa contraria.cap.9.numer.3.& 5.libr.2. pag.609.

Auth.de sanctissimis Episcopis. §. sed & hoc præsenti, loquitur in monasterio ca pace bonorum.cap.1.num. 68. libro 2. pag.443.

Authentica si qua mulier.C.de sacrosanct. ecclesijs.& l.17.titul.1.partit.6.cum ea concordans, licet in descendentibus solum loquatur, ad ascendentes tamen ex paritate rationis extendendę sunt. c. 1. num.96.lib.2. pag.450.

Authoritas beati Pauli ad Rom.7. declaratur.c.12.nu.16.lib.2.pag.667.

B

Baptismi Sacramentum an in casu extremę necessitatis liceat recipere à præcisis

ciſis ab eccleſia,& hæreticis. c. 1. num. 55.& quid in ſacramento pœnitentiæ,in articulo mortis,vbi alius miniſter deeſt. ibid.num.55.& ſequent. & num. 61. & ſequent.lib.1.pag.27.vſque ad 30.

Beatus Hilarius fuit vxoratus & Epiſcopus,& habebat filiam & vxorem exiſtēs Epiſcopus,& quidam Genebaldus fuit etiam vxoratus & Epiſcopus. c. 25. nu. 9.lib.1.pag.246.

Beatus Apoſtolus ad Epheſ. 5. in criminis ebrietatis deteſtationem inquit: Nolite inebriari vino,in quo eſt luxuria. cap.4. nu.12.lib.2.pag.480.

Beatus Apoſtolus Paulus mulieres ſobrias eſſe præcipit.capit.4.numer.23.libro 2. pag.481.

Beatus Paulus maximè abhorrens fornicationem,præcipit eam fugiendam, & alia plura in propoſito dicit.c.7.num.8. lib. 2.& exhortatio authoris circa idem. c. 7.nu.9.lib.2.pag.567.

Beneficium Principis,ſiuè priuilegium eſt latiſsimè interpretandum.c.2.nu.3.libr. 1.pag.53.

Beneficium nullus prima tōſura initiatus, aut etiam in minoribus ordinibus conſtitutus,poteſt obtinere ante decimum quartum annum.c.26.num.33. lib.1. pagina 257.

Beneficia ſunt bona eccleſiaſtica.c.8.num. 16.lib.1.pag.

Beneficium curatum habens , non poteſt audire alienas oues ſine licentia expreſſa vel interpretatiua proprij parochi. c. 27.nu.21.lin.1.pag.263.

Beneficium & officium eccleſiaſticum nō ex affectu carnali , ſed diſcreto iudicio in perſona magis idonea diſpenſandum eſt.cap.23.numero 10.libr 2. pagina 635.

Beneficium ſimoniacè acquiſitum renunciandum eſt cum fructibus , de quibus hîc , & quid ſi per ignorantiam ſimoniacē ſit acquiſitum.c.23.nu.14. & 15.libr. 2.pag.851.

Beneficia eccleſiaſtica ex bonis communibus populi , veluti ſtipendia & præmia virtutis & literarum inſtituta ſunt eccleſię miniſtris propoſita,vel ſecūdūLedeſ. ſunt diſtribuenda iuxta eccleſiarum vtilitatem,quia illorum redditus ſunt inſtituti propter eccleſias,& non propter cōditiones miniſtrorum.c.11.num.4. & 5. lib.2.pag.634.

Beneficia ſimplicia an neceſſario ſint digmoribus conferenda.cap.11.nu.12.lib. 2.pag.635.

Bis peccat,qui diem Dominicum ſcortis,rixis,& pugnis,aliiſque obſcœnis agit , vt docet Concil.Colonienſ. cap. 31. num. 6.ſed illud Concil.non eſt generale,ſed tantùm prouinciale , nec eſt approbatū à Sede Apoſtolica,& in materia iuſtificationis errauit,vt ibid.numer.36.lib.1. pag.289.& 296.

Bigamus ſi per eccleſiaſticum iudicem cō digna pœna non fuerit punitus , poteſt per ſecularem iterum puniri.cap.12.numero 12. Idem eſt in blaſphemo, quanuis his caſibus moderanda ſit pœna.ibidem nu.13.14.lib.1.pag.147.

Bibere multum & immoderatum, multorum malorum cauſa eſt. c.4. numero 2. lib.2.pag.479.

Bona confraternitatum poſſunt ad libitum alienari per corpus earundem , abſque ſolennitate requiſita à iure canonico in alienatione rerum eccleſiaſticarum.c.35 numer.16.& vide num.22.& 23. libr.1. pag.363.& 365.

ona hæreditaria ſiue legatum per profeſſionem monachi teſtatoris, ſtatim ad inſtitutum hęredem vel legatarium pertinent,ſi monaſterium ſit incapax bonorum:quod ſi eorum ſit capax, hereditas vel legatum, morte naturali ipſius monachi,ad hæredem vel legatarium pertinebit in eius vita ad monaſterium. c. 1. nu.47.lib.2.pag.435.

Bona monachi, qui infra annum probationis deceſsit in monaſterio capaci bonorum teſtamento non condito,nec renūciatione legitimè facta , an acquirantur eius venientibus ab inteſtato, vel monaſterio.c.1.numero.101.cum ſequentib. lib.2.pag.453.

Bona ingredientis monaſterium decedentis intra annum probationis,an pertineāt ad monaſterium,vel ad veniētes ab inteſtato ipſius nouitij, præterquàm in dotibus monalium,vt in numer.109.& hodie in reliquis bonis.cap.1. num.105.& 109.& 110.libro 2.pagina 454. vſque ad finem.

Bona occidentis ſe , ſtantibus hæredibus deſcendentibus quocumque modo,cauſa,vel tempus,ſe occidat ad fiſcum minimè pertinent , ſed ad ſuos hæredes deſcendentes.capit.3.numero.33. libro 2. pagina 475.

Bona delinquentis an ſint tacitè obligata, & hypothecata fiſco,vel parti cui debēt applicari?c.5.numer.56.& ſequentibus, lib.1.pag.515

Bona ſtatim commiſſo delicto læſæ maieſtatis,confiſcantur ipſo iure.c.5.nu.66. lib.2.pag.518.

Bona in noſtro regno hodie confiſcantur ipſo iure in crimine læſæ maieſtatis , & adminiſtratio , & dominium bonorum tollitur,& alienatio prohibetur , tàm titulo oneroſo,quàm lucratiuo,à die commiſsi delicti.capit.5.numer.67. libro 2. pagina ibidem.Idem in crimine hereſis, quidquid aliàs diſponat l.4.in fin.titulo 26.parit.7.de cuius intellectu agitur in numer.69.cap.5.nu.63. pagin. ibidem. Idem eſt in peccato nefando contra naturam.c. 5.num.21.lib.2.pag.503.

Idem in alijs caſibus, in quibus bona confiſcantur ipſo iure.c.5.numer.72. lib.2. pag.519.

Bona maioratus an pro eiſdem alienari poſſint.capit.5.numero 87. 88. libro 2.pagina 521.

Bona inuenta,quę Hiſpaniæ dicūtur, Moſtrencos,in locis , & oppidis dominorū, Ducum,Comitum,& Marchionum , ac ſimilium, competunt Cameræ Regiæ, etiam in foro conſcientiæ,niſi ex priuilegio vel conſuetudine aliud appareat. c.9.num.17.lib. 2.pag.613.

Bona vſurarij an iure ſint tacitè hypothecata pro vſurarum reſtitutione, capit.18 numero 42.& 43.libro 2.pag.763.

Breue Sixti Quinti ſuper agitatione taurorum,non ſuſtulit ordinarijs locorum facultatem procedendi contra clericos agitationibus taurorum intereſſentes. capit.7.num.41.lib.1.pag.163.

Bulla Cruciatę quid operetur vltra ius cōmune circa facultatem eligendi confeſſorem approbatum ab Ordinario.c. 27. num.29.lib.1.pag.265.

C

CAmera Apoſtolica,cuius ſunt fructus ſediūm vacantium Epiſcopatuum, ſoluit penſiones ſuper ipſis reſeruatas.capit.1. numero 118. libro 1.pagina 42.

Canonicatus,cæteræque prębendę horum Regnorum , quanuis pinguiſsimi ſint, ſemper in Romana Curia eſtimantur in valore annuo vigintiquatuor ducatorū auri de Camara,& non plus.c.1.nu.122 lib.1.pag.42.

Canonici Ciuitatenſes abſentes ab vrbe pro negocijs Eccleſię , ex conſuetudine lucrantur diſtributiones quotidianas. capit.1. numero 146. libro 1.pagina 51.

Canonici & alij beneficiati acceptantes iuriſdictionem aliquam Apoſtolicam , ſi ob eam cauſam excommunicentur, lucrari debent fructus ſuarum prębendarum,vt hîc capit.1.num.151.libro 1.pagina 51.

Canonicus , Prouiſor , ſeu Vicarius generalis Epiſcopi, ſi ob eam cauſam excommunicetur, lucratur fructus ſuæ prębendę , præmaximè ſi ſtatuto Eccleſię id caueatur.capit.1.numero 148.& ſequen.libro 1.pag.51.

Canonicus , vel alius capitularis an poſsit aliquando pro illa vice votum ſuum caſſare. capit.11.numer.87.libro 2.pagina 662.

Capitulum eccleſiaſticum , quo fructibus prębendę vacantibus fruitur , an pro illo tempore teneatur ſoluere pēnſionē authoritate Apoſtolica ſuper ipſis conſtitutam?cap.1.numer.109. & ſequentibus.Sed pręmaximè eam ſoluere nō tenetur, quando eſt reſeruata ſuper fructibus & diſtributionibus quotidianis prębendę,ibidem numero.121.libro 1. pag.40.& 42.

Capitulum eccleſiaſticum percipiens medietatem fructuum duorum primorum annorum nouorum reſidentium vigore ſtatuti,vel alterius conceſsionis,tenetur ſoluere dimidiam partem penſionis ſuper ipſis fructibus reſeruatæ. c.1.num. 119.lib.1.pag.42.

Capitulum eccleſiaſticum fructus prębendę vacantis iure proprio, propter perſonalem reſidentiam iure non decreſcendi percipit , atque eis fruitur tanquam proprijs,ſuiſque prębendis addictis.c.1. nu.120.lib.1.pag.42.

Capitulum eccleſiaſticum tenebitur ſoluere penſionem prębendę vacantis, vſq; ad quantitatem fructuum,quos percipit diſtinctè à menſa capitulari,vt in exemplis hîc poſitis.cap.1.numer.123.lib.1. pagina 43.

Capitulum eccleſiaſticum tenetur adimplere ſuis ſumptibus , atq; ſoluere onera prębendę vacantis eidem cōſequentia.

cap. 1. numero 124. Ad idem tenetur fructus percipiens ex priuilegio Apostolico beneficiorum vacantium primi vel aliorum annorum, ibidem numer. 127. Inique & contra ius, expensę siue salaria horum onerum successori imponuntur, non obstante consuetudine contraria, ibidem num. 128. Et quid in expensis factis in affigendis edictis, & alijs pro electione facienda Magistralium & Doctoralium prębendarum, ibidem num. 129. lib. 1. pag. 45. & 46.

Capitulum quomodo habeat expensas factas pro electione prelati, duplex praxis refertur cap. 1. numer. 130. libro 1. pagina 47.

Capitulum sede vacante, deficientibus alijs bonis potest recipere mutuum instante necessitate pro negotio electionis prælati. c. 1. nu. 132. lib. 1. pag. 47.

Capitulum sede vacante succedit generaliter in iurisdictione prelati sui, & etiam in administratione temporalium & spiritualium, & habet iurisdictionem ordinariam à iure communi, potest iudices dare ac constituere, & omnia que ad iurisdictionem pertinent expedire. c. 11. nu. 10. lib. 1. pag. 125.

Can. 7. Sessionis 14. sacri Concil. Trident. intellectus. c. 1. nu. 73. lib. 1. pag. 33.

Cap. 3. de reformat. Sessio. 21. sacri Concil. Trident. & c. 3. de reformat. Sessio. eius dē conciliantur. capit. 1. num. 106. lib. 1. pag. 39.

C. 9. in principio, de reformatio. Sessio. 24 sacri Concil. Trident. declaratur cap. 13. num. 18. & numer. 27. & 29. libr. 1. pag. 156. & 159.

C. 9. ad fin. de reformat. matrimo. Session. 24. sacri Concil. Triden. declaratur c. 20 num. 32. lib. 1. pag. 212.

C. 15. de reformat. Sessione. 23. Concil. Trident. declaratur c. 27. nu. 23. & nu. 28. lib. 1. pag. 259. & 260. & 264.

C. 14. in Decreto, de reformat. sessio. 24. sacri Concil. Triden. refertur c. 29. nu. 27. lib. 1. pag. 276.

C. 4. in Decreto reformat. matrimo. Sessio. 24. Concil. Trident. allegatur & declaratur c. 30. nu. 7. 33. & 34. libro. 1. pag. 280 & 285.

Cap. vnic. §. qui vero. de cleric. non resid. in 6. &. c. cùm non deceat. de elect. eod. lib. quæ videntur contraria circa distributiones quotidianas lucrandas absentibus pro vtilitate ecclesiarum concordia & intellectus. c. 1. nu. 145. lib. 1. p. 56.

Cap. Romana. §. caueant. de senten. excom. lib. 6. interpretatur. c. 4. nu. 8. lib. 1. p. 67

Cap. á nobis. el 1. de senten. excom. intellectus. c. 4. nu. 9. lib. 1. pag. 67.

Cap. 5. instructionis primę Hispalensis declaratur, vt procedat in hæretico occulto peraccidens. c. 13. nu. 8. lib. 1. p. 153.

Cap. cùm societas. 17. q. 2. interpretatur c. 17. nu. 24. lib. 1. pag. 186.

Cap. ex parte. de sponsal. iuncta sua glo. cō muniter approbata intellectus. c. 21. nu. 31. lib. 1. pag. 221.

Cap. si quis diuinis. in princip. 30. quæst. 5. intellectus cap. 21. numer. 32. & seq. lib. 1. pag. 222.

Cap. super eo. de conditio. appositi. inducitur, vt probet cōmunē sententiā Theologorū aduersus Canonistas, q̄ matrimoniū per verba de præsenti cōtractū sub aliqua cōditione, licet honesta, nō persiciatur statim adueniēte cōditione, absq; nouo consensu. c. 22. n. 22. lib. 1. p. 231.

Cap. fin. cum simil. de sententia & re iudic. loquens in matrimonio, dote, seu testamento, locum habet in quacumque alia causa fauorabili, prout est monasterij, seu ecclesiæ. cap. 32. numer. 70. libro 1. pag. 318.

Cap. petimus. 11. quęstione. 1. intellectus c. 34. num. 27. lib. 1. pag. 341.

Cap. causam que. el 2. qui filij sint legitimi. intellectus cap. 34. numero 28. lib. 1. pagina 341.

Cap. vltim. de iudic. intellectus. c. 34. nu. 29. lib. 1. pag. 341.

Cap. reintegranda. 3. quęstion. 1. non tollit legitimam præscriptionem, sed loquitur in fauorem bonę fidei possessoris, contra malę fideipossessorem. c. 34. num. 67. lib. 1. pag. 351.

Cap. Episcopi. 3. q. 1. &. c. ecclesia. 3. q. 2. in illis verbis, Et à quibuscumq;, &c. intelliguntur de malę fidei possessoribus. c. 34. nu. 75. lib. 1. pag. 352.

Cap. 1. de adulterijs, dispositio in nostro regno de communi stylo & consuetudine seruatur in practica. cap. 37. numer. 6. lib. 1. pag. 377.

Cap. 22. Exodi, & cap. 1. de adulter. in illis verbis, Dormieritq; cum ea, quomodo intelligātur. cap. 37. numero 13. libro 1. pag. 378.

Cap. officij, de pœnit. & remis. intellectus. cap. 38. numer. 15. 16. & 17. libro 1. pag. 388. & 389.

Capi-

Capituli, in ciuitate, & maliganti, de vsur. litere referuntur. c. 39. num. 1. & numer. seq. per totum cap. late declarantur, vbi num. 5. intellectus Magistri Palacio ad illa iura exploditur. libro. 1. pagin. 398. & 399.

Cap. 26. de regula. & monialibus sancti Cōcilij Tridentini sessio. 25. an seruandum sit in testamento. c. 1. num. 26. & seqq. lib. 2. pag. 410.

Capit. 16. de regularibus, & monialibus sacri Concil. Tridenti. sessionis. 25. licet loquatur tantùm quando nouitius, vel nouitia, exeunt à religione ante professionem, idem tamen videtur hodie dicendum ex ratione in eo expressa, quando nouitius, vel nouitia decedit in religione infra annum probationis, vt bona ipsius minime ad monasterium pertineant, &c. capit. 1. numer. 111. libro. 2. pag. 499.

Capitulum Ecclesiasticum sede Episcopali vacante, an & quando has reuerendas dare possit. capit. 17. numer. 13. lib. 2. pag. 745.

Capit. ad decimas, de restitutione spoliatorum in. 6. tunc obtinet, cum aduersus agentem est iuris præsumptio, & ea palam reo suffragatur, secus verò si pro reo illa iuris præsumptio non adsit, licet ipsa existat contra agentem. cap. 21. num. 75. lib. 2. pag. 813.

Capit. fin. de simonia, loquitur in simonia prohibita iure positiuo, & in prohibita iure diuino, & in vtroque foro, capit. 23. numero. 36. 37. libro. 2. pagin. 858.

Capit. final. de simonia, in secunda parte loquitur, & procedit in acquisitis ab vtraque parte per simoniam mentalem, capit. 23. numer. 45. libr. 2. pag. 862.

Causa quæ dicatur parua, & quæ magna, relinquitur arbitrio iudicis. c. 11. n. 62. lib. 1. pag. 138.

Causæ magnæ dicuntur respectu personarum, nam inter aliquos causa decē librarū esset magna, & inter aliquos causa cē tum florenorum esset parua. c. 11. n. 65. lib. 1. pag. 138.

Causa magnæ sæuitiæ esse similem causæ fornicationis, vt ob eam quoque fieri diuortium debeat. c. 24. n. 21. li. 1. pag. 244

Causæ cognitio requiritur, vbi quis suo arbitrio causā finire potest. c. 19. n. 8. & iure, ratione, & æquitate diffinire eam debet. ibid. n. 9. lib. 1. pag. 203.

Causa aliqua rationabilis requiritur, vt ordinarius remittere possit denunciationes requisitas ad celebrationem matrimonij. c. 19. n. 6. lib. 1. pag. 203.

Causa vitandi discordiam, & diuidiū, iusta & rationabilis est, vt monitiones remittātur, & vt ab sponsalibus recedatur. cap. 20. nu. 17. & 20. lib. 1. pag. 209.

Causa possessoria rei spiritualis, vel quasi spiritualis, temporalis est. c. 34. num. 18. lib. 1. pag. 338.

Causa possessoria in beneficijs Ecclesiasticis spiritualis dicitur, ac proinde ad iudicem ecclesiasticum pertinet. c. 34. num. 24. lib. 1. pag. 340.

Causæ ecclesiasticæ de rebus spiritualibus, vel quasi spirituales censentur, ac proinde tractandæ & examinādæ sūt apud iudices ecclesiasticos, nō verò apud seculares. c. 34. n. 25. lib. 1. pag. 340.

Causa beneficialis habens admixtam proprietatis rationem, proculdubio tractari non potest apud iudicem secularem, sed omnino apud ecclesiasticum. c. 34. num. 26. lib. 1. pag. 340.

Causa possessionis & proprietatis nihil commune habet, intelligitur quoad acquisitionem, & inquisitionem, non vero quoad cognitionem. c. 34. nume. 30. lib. 1. pag. 341.

Causa occisionis ad hoc vt operetur irregularitatem, oportet esse propinquā, & immediatā. cap. 4. numer. 97. lib. 2. pagina. 492.

Causa propinqua est illa, quæ damnū dat, non accedente alia extrinseca causa. c. 6. nu. 19. lib. 2. pag. 532.

Causa finalis quæ sit. cap. 15. nu. 1. lib. 2. pagina. 695.

Causa impulsiua quæ sit. cap. 15. numer. 2. lib. 2. pag. ibidem.

Causa ea propriè dicitur quæ finalis est, impulsiua autem causa abusiua, & impropria est. cap. 15. numer. 15. libro. 2. pagina. 699.

Causa finalis est fons causarum, & præsumitur finalis illa, quę secundùm iuris ordinem debet esse finalis. cap. 15. num. 16. lib. 2. pag. 699.

Causa finalis substantia appellatur, & forma. c. 15. nu. 17. lib. 2. pag. ibidem.

Causa finalis est primum principium intentionis, licet sit vltimum executionis. c. 15. nu. 18. lib. 2. pag. ibidem.

Causa finalis apud sapiētes optima habēda, & ea prima præcipuaque causarum atq;

potentissi-

potentissima est.c.15.nu.19.lib.2.pag. ibidem.
Causa expressa in dispẽsatione semper præ sumitur esse finalis.cap.15.nu.104. libr. 2.pag.723.
Causæ iustæ in curia ad dispensandũ ad cõ trahẽdum matrimonium. cap.15.n.107. lib.2.pag.723.
Causa dispensationis cessante,quando ces- set vel non dispensatio.c.15.nu.132.lib. 2.pag.729.
Cautio idonea ad hoc vt vxor separata à vi ro propter sequitiam ei restituatur,intelli giturfideiussores,pignora,vel fortè iura mentum,sihoc magis timeat vir.c.24.n. 3.lib.1.pag.241.
Cautio idonea in proposito ,vt vsurarij ad sacram sepulturam admittantur,intelligi tur fideiussoria,vel pignoratitia,nõ autẽ simplex cautio,nisi iure fideiussorẽ, vel pignora dare nõ posset idq; sit verisimi le.c.19.nu.4.lib.2.pag.773.
Cadauer eius,qui se ipsũ occidit,furca sus- pendi non debet.cap.3.num.22.libr.2. pag.473.
Capta per venationem vetitam,aut à domi nis prohibitam , an sint in foro iudiciali & conscientiæ ante condemnationẽ do minis restituenda.c.28.num.18.& seqq. distinguũtur tres casus , nu.22.& seqq. & num.19. quid si à iudice prohibita sit venatio.lib.2.pag.921.ibid.
Capta tempore niuium,vel cum instrumen tis aptis ad ferarum depopulationem, & in similibus casibus contra prohibitio- nem legum,non sunt restituenda in ani mę iudicio,licet sic capiẽs puniri possit. cap.28.numẽ.48.lib.2.pag. 929.
Captus iniuste potest absque vllo pecca- to à carceribus fugere,data sibi fugien- di opportunitate: quinimó inique dam- natus ad mortem si aliter non possit eam euitare, quam effugiẽdo carcerem, vinculaque rumpendo,poterit, idque absque peccato,facere.capit.24.numer. 33.34.lib.2.pag.884.
Captus iniuste si aufugit,in foro exterio- ri non tenetur aliqua pœna, imò capi- te punitur,si cum sit iniuste captus,non fugit, vt in numero. 37. vbi quod nec custos de fuga huius tenetur. capit.24. nu.36.lib.2.pag.ibidem.
Captus iniuste & damnatus ad mortem, qui aliter euadere non potest iniquam pœnam, an possit custodes carceris oc- cidere.cap. 24. numer. 38. & sequenti- bus.lib.2.pag.ibidem.
Cardinalis vel alius procurans beneficium alteri propter donum , vel seruitium ab eo receptum , ad hoc vt liberetur ab o- bligatione ad antidora, qua illi tenebatur,an & quando committat symoniam, capit. 23. numero. 74. libro. 2. pagin. 871.
Casus est causa agens præter intentionem, sicque casualia simpliciter secundùm il- lam rationem nihil habent culpæ,capit. 6.numer.2.libr.2.pag.528.
Celebrans tempore interdicti,efficitur ir- regularis,non verò qui celebrat tempo- re cessationis à diuinis,quanuis multi in hoc vltimo contrarium teneant , vt in numer.8.capit.10. numer. 4.lib.1.pagi. 118.
Celebrantibus diuinas laudes in ecclesiasti co officio , & processiones facientibus aliquid dari potest, & quandoque annui redditus ad hoc assignantur, non qua- si pretium , sed quasi sustentationis sti- pendium : si autem hæc pacto interue- niente fierent,aut cum intentione em- ptionis , aut venditionis,symoniaca es- sent.capit.29.numer.22.& 23. libro. 2. pag.275.
Census,collecta,decima,& pensio,sunt o- nera realia. cap.1.numer. 111.libr.1.pa- gin.40.
Cessatione à diuinis durante,nulla die,nul lo casu,nulloque modo Missa, aut offi- cia diuina celebrari permittebantur an- te decisionem text. in capitulo alma mater.§.in festiuitatibus,desententia ex communicationis.lib.6.cap.10. numer. 11.lib.1.pag.120.
Cessationis à diuinis & interdicti genera- lis æquiparatio non in omnibus proce- dit,sed in casu tantum , de quo in Cle- mentina.1. de sententia excommunica- tionis. capit. 10. numer. 7. libr.1.pagi- na. 119.
Chirurgus laicus peritissimus,prohibitus tamẽ à iudice ad tempus vti suo officio aliqua ex causa,quæ nõ respiceret impe ritiam artis,sed pœnam aliunde inflictã, si non obstãte prohibitione huiusmodi, eodem officio vtatur,atq; ob aliquã inci sionẽ perfecte & scientificè factam,culpa ægroti mors secuta sit,nõ erit ob hoc ir regularis.c.9.n.29.lib.2.pag.534.
Citatio per edictũ præsũptiuã scientiã indu cit,quæ nõ sufficit.quãdo vera notitia e- xigitur. c.34.n.36.lib.1.pag.342.
Citatio
Citatio videtur à Deo omnipotẽti duxisse originẽ.c.16.n.3.lib.2.pag.734.
Citatio quatenus cõtinet defensionẽ,est de iure naturali.c.16.n.4.lib.2.pag.ibidem.
Citatio etiam fomentũ habet à iure canoni co.c.16.n.8.lib.2.pag.ibidem.
Citatio est de substantia ordinis iudiciarij, eiusque defectus vitiat processum. c.16. nu.11.lib.2.pag.735.
Citatio requiritur,etiam si à partibus sit da ta. potestas arbitris sententiandi etiam ipsis absentibus, nisi adijciatur etiam nõ citatis,alias erit nulla. c.16.nu.12.lib.2. pag.ibidem.
Citatio iure canonico requiritur , & trina monitio,vel ex causa, vna pro tribus,cũ distinctis dierum interuallis ad excom- municationem proferendam.c.16.n.14. lib.2.pag.ibidem.
Citatio seu monitio quæ requiritur ad ex- communionẽ proferendam,personalis esse debet.c.16.n.15.lib.2.pag.ibidem.
Circunstantia tẽporis festi, in quo peccatũ lætale est admissum,an sit necessariò sa- cerdoti confitenda.c.31.per totum.nu. 1.& sequentibus,vbi in fine capitis resol uitur,partem negatiuam esse verissimã, atq; communi calculo Doctorum proba tam,quanuis laudabile sit prædictam cir cunstantiam sacerdoti propalare, præter quã si peccatũ cõmissum ea mente ab ali quo esset,vt festum violaret.libro.1.pa- gin.288.
Circunstantia temporis sacri peccati admis si,an specialiter rationi repugnare videa tur.c.31.n.2.&.num.31.lib.1.pag. ibi- dem.& 294.
Circunstãtiæ,quæ ita peccatũ adaugent, vt ex paruo magnũ,vel ex magno maius ef ficiant,an sint confitẽdę. c. 31.n.25.26. & 27.lib.1.pag.292.
Circũstãtia virginitatis,si volũtas fornicãdi non peruenit ad actum,an sit necessariò confitenda.c.31.n.28.lib.1.pag.293.
Ciuitatensi à tẽpore immemoriali prædia, & fũdi mẽsę capituralis atq; fabricę eius dẽ Eccleſiæ ad nouẽ annos locantur.c. 8.n.11.& idem in Caurensi ciuitate, ibi dem.n.12.libr.1.pag.209.
Ciuis interdictus si se ipsũ alibi causa vitan di domiciliũ trãstulerit,immunis erit ab eo interdicto.c.30.n.10.lib.2.pag.526.
Ciuibus interdictis, & hi interdicti cẽsẽbũ tur qui in locum aliorum ciuiũ post sen tentiam successerunt in eam ciuitatẽ do- micilium tranferentes.capit.30.numer. 9.lib.2.pag.
Ciuitasquæ proprium Episcopum occi de rit,licet omnes ciues,nec peccati,nec cri minis rei sint,priuatur honore,& digni- tate Episcopali.c.30.n.11.li.2.pag.ibidẽ
Clausula si senseris te grauatum,compareas responsurus,iustificat excommunicatio nem,nam si reus cõpareat,resoluitur in simplicem citationem.c. 4. num.18.lib. 1.pag.69.
Clausula si preces veritate nitantur,semper est intelligenda apposita in rescriptis Pa pæ,etiam si non apponatur.cap.15.num. 52.lib.2.pag.710.
Clericus an citari possit per edictum gene rale,si sua interesse putauerit.c. 34.n.31. & sequent.lib.1.pag.341.
Clericus cõparẽs virtute dictæ citationisdi citur cõparere vt actor, nõ vt reus,sicq; sua cõparitio est volũtaria,non vero ne cessaria.c.34.n.32,lib.1.pag. 342.
Clericus citatus à iudice seculari per edictũ non cogitur comparere.c.34.nu.33.lib. 1.pag.ibidem.
Clericus citatus per edictum iudicis secula ris si cõpareat,& se possidere alleget,po terit etiã priuilegiũ fori deducere, decli nareq; iurisdictionem iudicis,&ad suum ecclesiasticum remitti petere. c. 34. nu. 37.lib.1.pag.ibidem.
Clericus virginem stuprans deponi debet. c.37.nu.3.lib.1.pag.377.
Clericus nõ bis peccat singulis diebus,qui bus semel mortaliter peccat.c.31. num. 21.& 22.lib.1.pag.291.
Clericũ cõtinget peccare quãdo alij clerici precibus horarijs incũbũt,atq; incũbe re debẽt,nõ tamẽ ob hoc bis ille pecca- bit.c.31.n.22.lib.1.pag.ibidem.
Clericis etiã ante motũ ppriũPij V.nõ lice bat tauris interesse.c.7.n.6.li.i.pag.ibidẽ.
Clerici nõ debẽt interesse ludis,ostentatio nibus,duellis , executionibus dãnatorũ ad mortẽ,clandestinis matrimonijs,& a- lijs voluptuosis , seu inhumanis actibus laicorũ.c.7.n.7.lib.1.pag. ibidem.
Clericus ludũ mortaliter malũ spectãs pec cat mortaliter.c.7.n.8.lib.i.pag. ibidem.
Clericus depositus nõ habet facultatẽ,neq; est in sua manu,vt à depositione liberetur,excõmunicatus autẽ sec°, vt absolua tur,ideò illi dãtur alimẽta, huic vero mi nime.c.1.nu.99.lib.1.pag.38.
Clericis,tam regularibus , quam secularibus, beneficiatis , vel in sacris ordinibus constitutis prohibitũ est hodie quibuscũq; diebus taurorum agitationibus interesse sub pœna excommunicationis
non

non tamen est latæ sententiæ,sed ferendæ.c.7.n.16.& 17.lib.1.pag.95.
Clerici taurorũ agitationibus intereſſẽtes, an peccent mortaliter, vel venialiter tan tumẽlate dicitur.c.7.nu.18.& numer.ſequent.lib.1.pag.96.
Clerici occulte mutatis veſtibus facieq; te cta vidẽtes tauros agitari,grauius peccãt c.7.n.34.p.101.idq; hodie non licet,vt ibid.nu.38.lib.1.pag.103.
Clerici in duobus caſibus videntes taurorũ agitationes excuſantur.c.7.nu.42.& 43. lib.1.pag.104.
Clericus celebrans poſt completam ab alte ra parte ſimoniam ante implementũ alte rius,non incurrit irregularitatem.c.9.n. 15.caſus practicatus,ibid.num.17.lib.1. pag.116.
Clericus celebrans tempore interdicti effi citur irregularis, non verò qui celebrat tempore ceſſationis à diuinisquãuis mul ti in hoc vltimo contrarium teneant.c. 10.nu.4.& 8.lib.1. pag. 118.& 119.
Clerici accedentes ad Sedem Apoſtolicam pro negotijs ſuarum Eccleſiarũ integre recipere debent fructus ſuarum præben darum.c.1.nu.143.lib.1.pag. 50.
Clerici in conuiuijs debẽt ſe oſtendere ho neſtos,ſobrios in cibo,& potu & verbis nu.48.quod honeſtati, ita debẽt ſtudere,vt nec fabulas inanes ibi referant. c. 4.nu.49.lib.2.pag.484.
Clerici inconuiuijs non debent aliquos ab bibendum cogere,vel ſe aliena precatio ne ingurgitare,neque plauſus,& riſus,& fabulas inanes ibi referre.c.4.nu.50.lib. 2.pag.ibidem.
Clericos adeò in potu ſobrios eſſe oportet vt vltra trinam vicem bibere nõ debeãt, & clericus hoc non ſeruans peccat.nu. 52.ſed hoc tantum intelligitur quando appetitus naturalis vltra non exegit. c. 4.nu.53.lib.2.pag.484.
Clerici à crapula & ebrietate diligenter ab ſtineant,inde vinum ſibi temperent, & ſe vino:& alia in propoſito. c. 6.nu.54. lib.2.pag. ibidem.
Clerici debent vinum aqua temperare.c.4. nu.56.lib.2.pag.ibidem.
Clericus bibens vinum purum,peccat mortaliter,niſi ex cauſa aliud faceret,quia vinum eſt minus potens.c.4.nu.57.lib.2. pag.485.
Clerici in conuiuijs nõ debent inuitare alios ad bibendum,hoc eſt brindar. c.4. nu.58.lib.2.pag.ibidem.
Clerici in conuiuijs non debẽt ſe obligare ad æquales potus,hoc nãq; maxime perniciolũ eſt.c.4.n.59.lib.2.pag.ibidem.
Clericus non debet priuari beneficio, nec etiã ſuſpendi propter crapulã,vel ebrietatem,ſi vult agere pœnitentiam.c.4.n. 65.lib.2.pag.486.
Clericis eſt prohibitũ ingredi tabernas,niſi peregrinationis, vel itineris neceſſitate cõpulſis.c.4.nu. 67.lib.2. pag.ibidẽ.
Clerici poſſũt habere tabernas,& etiã vẽdi facere vinũ in domo,dũmodo per alios id faciãt.c.4.n.73.lib.2.pag.487.
Clericus homicidã volũtarius non eſt ipſo iure beneficio eccleſiaſtico priuatus,ſed per ſentẽtiam priuãdus.c.5.nu.6.lib. 2. pag.498.
Clericus homicida interim quod beneficio nõ priuatur per ſententiã fructus eius li cite recipit atq; conſumit, ita quod neque iudex eoſdẽ fructus in ſententia poſſit fiſco adiudicare,ſiue ſint extantes,ſiue conſumpti.c.5.nu.8. contra numeris ſeqq.vbi limitatur quod eſt prædictum. lib.2.pag.499.
Clericus homicida poſteà deſeruiens beneficio, vel dignitati,non priuatur fructibus niſi à die accuſationis vel inquiſitionis,niſi delictum ipſo iure miniſtrare impediret,vel priuatio beneficij pro eo ipſo iure induceretur.c.5.nu.10.& 11.lib. 2.pag.500.
Clericus quoties propter crimẽ damnatur ad reſtitutionem fructuum,ſolum condemnatur ad reſtitutionem perceptorũ non vero qui percipi potuerunt.c.5.nu. 28.lib.2.pag.504.
Clericus homicida interim quod nõ priuatur beneficio,poterit id renũciare,&procedit etiã in renũciatione in fauorẽ certæ perſonæ,& procedit etiã poſt cõcluſum in cauſa ante ſententiam, & etiam poſt eam,ſi eſt ab ea legitime appellatũ. c.5.num.29.30.cum ſequentibus,& 37. & 38.lib.2.fol.507.& 510.
Clericus homicida condemnatus pœna perpetui carceris,ſi tamen per ſententiã nõ priuatur beneficio poteſt illud reſignare etiã ſi expectãs Apoſtolic⁹ illud acceptauerit.c.5.n.36.lib.2.pag.510.
Clericus homicida ante ſẽtẽtiã priuationis beneficij,poteſt ei renũciare,etiã ſi alius id prius impetrauerit in euentum priuationis nume. 39.Limitatur ſi in impetratione appoſita fuerit clauſula expreſſa q renũciatio litepẽdete facta cedat in vtilitatem impetrãtis.c.5.n.40.lib.2.pag. 511.
Quid quando huiuſmodi renunciatio, vel reſignatio beneficij fit cum ignorantia impetrantis ipſius,vel ſcienter.c.5.num. 41.42.lib.2.pag. ibidem.
Clericus propter crimen priuatus à canone beneficio ipſo iure,non poteſt ei renunciare.c.5.nu.44.lib.2. pag. 512.
Clericus priuatus beneficio ipſo iure à canone propter non promotionem intra annum ad ſacerdotium,non poteſt illud reſignare, vel retinere in conſcientia.c. 5.nu.45.lib.2.pag. 513.
Clericus periurus priuandus eſt per ſentẽtiam beneficio eccleſiaſtico,nõ tamẽ eſt ipſo iure priuat⁹.c.5.n.95.lib.2.pag.523
Clerici qui ſunt crimine periurij irretiti, non merentur regere eccleſias.c.5.nu. 5.lib.2.pag.ibidem.
Clericus in minoribus ordinibus conſtitutus beneficium eccleſiaſticũ habens irregularis eſt,ſi ex Chirurgię officio,cui operã dat,aliquis moriatur,etiã abſq; eius culpa:hoc tamẽ eſt intelligẽdũ, quoties egrot⁹ moritur ex cauſa alicuius aduſtionis, vel inciſionis à Chirurgo illatę,alias ſecus etiã in laico,aut clerico minoribus beneficiũ eccleſiaſticum obtinente.c.6. nu.22.23.24.lib.2.pag.533.
Clericus adulter occidens inuaſorem cum moderamine inculpatæ tutelæ,an ſit irregularis.c.6.n.43.lib.2.pag. 538.
Clericus præſtãs opẽ oppreſsis, vel obſeſſis iniuſte,& adiuuans eos,qui repellunt iniuriam proijciendo lapides, & huiuſmodi,nõ eſt irregularis,dũmodo ipſe neminẽ occiderit.c.6.n.50.lib.2.pag.539.
Clericus abſq; irregularitatis nota & pœna poteſt intereſſe bello iuſto,&hortari milites ad pugnã, & quomodo hoc intelligatur.c.6.n.52.lib.2.pag. ibidem.
Clericus an poſsit bellum gerentibus arma portare.c.6.n.53.lib.2.pag.540.
Clericus in ſacris conſtitutus non erit irregularis,ſi pugnauerit in bello iuſto,&neminem occiderit,aut mutilauerit, etiam ſi in eo conflictu fuerunt plures occiſi, aut membris mutilati:idẽ eſt ſi ipſe percutiat vel vulneret,ſi clarũ eſt quod ex tali percuſsione nõ fuit ſecuta mors, vel mutilatio:licet alij inpugna illa per alios ſint mortui. Quid ſi hoc caſu clericus adhortetur ad victoriam generaliter,&percutiat multos proprijs manibus, & efficiat,vt cõmilitones eius ope, & hortatu multos occidãt, an ſit irregularis.c.6.n. 54.55.56.lib.2.pag.ibidem.
Clericus in minoribus conſtitutus poteſt abſq; peccato in bello iuſto propria pugnare manu ſicut laicus,neq; ex hoc eſſet irregularis,dummodo aliquẽ non occideret,neque membro mutilaret.c.6.nu. 57.lib.2.pag.ibidem.
Clericus in neceſsitatis articulo non peccaret arma ſumendo in bello,vbi dupliciter diſtinguitur articulus neceſsitatis,& an tunc ſit irregularis, ſi aliquẽ occidat, vel mutilet.c.6.n.58.lib.2. pag.ibidem.
Clericus miniſtrans balliſtã,enſem, lanceã vel alia arma in conflictu pugnantibus, an & quando ſit irregularis. c. 6.nu.76. cum ſeqq.lib.2.pag.545.
Clericus venans,aut balliſtas exercẽs, ſi aliquem caſu occiderit, an & quando ſit irregularis.c.6.nu.84.85.87.88. 89.libr. 2.pag.546.& 547.
Clericus etiam licite venãs, ſi tamen id faciat tẽpore quo diuinis intereſſe tenetur peccat.c.6.n.86.lib.2pag.ibidem.
Clericus percutiẽs nõ lætaliter aſportantẽ rẽ Eccleſiæ,ex qua percuſsione ille fugere nõ potuit,&ob id occiſus fuit,eſt irregularis.c.6.n.91.lib.2.pag.ibidem.
An idem ſit dicendum in eo, qui latronem res ſuas aſportantem percuſsit, &c.c. 6. nu.92.lib.2.pag.ibidem.
Clericus introducẽs meretricẽ per tectũ in domũ ſuam,ſi decidẽs ipſa moriatur,vel abortiat,an ſit irregularis. cap. 6.nu.94. lib.2.pag.548.
Cleric⁹ mittẽs puerũ ad equitãdũ equum, vel ad flumen,monens,vt ab eo caueret & tamẽ ſubmerſus eſt, an ſit irregularis. c.6.nu.95.96.lib.2.pag.ibidem.
Clericus dans operam rei bellicæ,licet imprudens,& neſciens alium præter ſuam intentionem occidat,eſt irregularis: itẽ & is qui torneamenta atq; alia pugnæ ſimulacra,quæ clericis ob periculum homicidij ex ſuo genere interdicta ſũt exercet.c.6.n.103.lib.2.pag.549.
Clericus præſẽs vindictæ ſãguinis, an ſit irregularis.c.6.n.163.lib.2.pag.561.
Clericus mercãs illicite,& caſu aliquẽ occidẽs,vel ludẽs ludo ei interdicto,an ſit irregularis.c.6.n.165.lib.2.pag.ibidem.
Clericus qui pro ædificatione Eccleſię vel domus vocabit aliquem in adiutoriũ,qui caſu interijt ruens cum aliquo ligno,an ſit irregularis.c.6.n. 167.lib.2.pag.562.
Clerici,maximè in ſacris cõſtituti,&ſacerdotes pro laicis pudicitia præeminere debẽt, cap.

capit.7.numer.1.& sequentibus, libr. 2. pag.566.
Clerici licet votum castitatis explicitú non emittant, nec sit essentialiter annexum ordini sacrò debitum continentiæ, constitutione tamen Ecclesiæ tenentur seruare.c.7.n.2.lib.2. pag. ibidem.
Clerici fornicantes duplici culpa maculantur.c.7.nu.3.lib.2.pag.ibidem.
Clericus in sacris constitutus fornicando simpliciter quinq; crimina committere dicitur secundùm DD. nempe adulterium,sacrilegium,stupum,incestum, & contra naturam.cap.7.num.37.38.& sequentibus probatur, quoad adulterium, lib.2. pag. 573.
Quoad sacrilegium probatur hic.c.7.num. 40.lib.2.pag.
Quoad stuprum, idem numer. 41.libr. 2. pag.
Quoad incestum idem, numer.42.libro. 2. pag.
Quoad contra naturam idem, numer.43. lib.2. pag.
Verius & receptius est contrarium, nempe quod clericus in sacris fornicando cum muliere soluta, tantú committat simplicis fornicationis crimen, non verò cætera supra enumerata, vt nuncupatim probatur nu.48.cum seqq.d.cap. 7. nu.44. lib.2.pag. 574.& 575.
Clericus in sacris propriè non cõtrahit matrimonium cum Ecclesia, neque etiam canonicus cum præbenda.c.7.num. 48. lib.2.pag. ibidem.
Clericus concubinarius cum soluta deponi non debet, sed tantú suspendi ab officio & beneficio ad tempus.cap. 7. nu. 53.lib.2. pag. 576.
Præterquam si fornicatio habeat insigne m deformitatem, vt adulterium,incestus, stuprum, & similia.c.7.nu. 55.libro. 2. pag. ibidem.
Secundo limitatur in clerico rem habente cum moniali, is enim deponendus est, idem.nu.56.lib.2. pag.
Tertio limitatur, in clerico matrimonium de facto contrahente cum soluta,idem, nu.57.lib.2.pag. ibidem.
Et an pro fornicatione continuata idem, nu.58.lib.2.pag. ibidem.
Pro crimine cõtra naturã deponitur,idem, nu.59.lib. . pag. ibidem.
Cognoscen filiam suam spiritualem,idem, nu.60.lib. . pag. ibidem.
Idem in cognoscente eam quæ propter Sacramentum pœnitentiæ effecta sibi fuit filia spiritualis,idem.n.61.libr.2.fo. 578.
Idem in sacerdote cognoscente parochianam suam,idem.n.65.lib. 2.pag.ibidem.
Et eam quam tenuit in Sacramento cõfirmationis,idem,nu.64. lib.2.fol.ibidem.
Idem in religiosis fornicantibus, vt in nu. 66.libr. 2.pag. ibidem.
Idem in Episcopo fornicante secundú aliquos, sed verior & communis sentẽtia est in contrarium in hoc, vt in num.67. libr.2.pag.ibidem.
Probari tamen testibus debet hoc crimen in prædictis casibus, quibus pœna depositionis pro eo imponitur, alias si in occulto reuelatur superiori, mitiori pœna delinquens puniendus est,idem.nu.62. libr.2.pag.ibidem.
Clericus ob simplicem fornicationem arbitrio sui iudicis punitur, & sacrũ Cociliũ Tridentinũ quid in hoc disponat refertur.c.7.nu.68. lib. 2.pag. 559.
Clericus concubinarius in proposito dicitur,qui solutam mulierem,& corruptam nullo sibi spiritualis vel carnalis cognationis vinculo coniũctam domi retinet,cũ qua consueuit carnaliter commiscri.c. 7.nu.71.libr.2.pag. 581.
Clericus post monitionem præmissam cõcubinam non dimittens,publicus concubinarius reputatur.c. 7.n. 78.lib. 2. pag. 584.
Clericus publicus concubinarius, si ante pœnitentiam celebret,an sit irregularis. cap.7.numer.83.cum sequentibus, lib. 2.pag. 585.
Clericus propter aliquod crimen suspẽsus, quoad se,& quo ad alios irregularis est, si nondũ causa suspensionis sublata,proprio fuerit vsus officio,cap.7. num.84. idem est de diaconis &subdiaconis,vt in nu.85.libr.2.pag.586.
Clericus supsẽsus ab homine, vl à iure,cui pœnam directam & propriam delicti etiam ad tempus certum, vel donec pœniteat, si celebret durante suspensione, erit irregularis.capit.7.n.86. lib. 2.pag. 587.
Clerici in sacris contrahentes de facto matrimonium,quibus pœnis afficiantur remissiue.c.7.n.87.lib. 2.pag. ibidem.
Clericus qui principaliter ob lucrandas distributiones quotidianas præsens est diuinis officijs,peccat,& simoniam committit. capit. 15.numer. 8.libro. 2.pag. 696.

Clericus

Clericus volens potius diuinis officijs interesse in solẽnibus diebus propter maius lucrum, quàm in alijs, si hoc principaliter faciat ob cultum diuinum,non peccat.capit.15. numer.10.libr.2.pagina 698.
Clericus si post legitimam appellationem à se interpositam,de qua confidit, de facto excommunicetur, cùm de iure non sit excomunicãdus, si interim celebret, non erit irregularis.c.16. nu.25.libr.2. pag.739.
An hoc etiam procedat, quando lapso termino ad appellationem à iure vel à iudice statuto prosequendã,eã prosequitur. ibidẽ,nu.26.& seqq.lib.2.pag. ibidem.
Quid si sit in hac specie postrema iã publicè denunciatus hic celebrans: limitatur communis præcedens ibidẽ nu.33.lib.2 pag.742.
Clerici vsurarij pœna remissiuè. c. 18.nu. 11.lib.2.pag.752.
Clerici hæredes defuncti an teneantur vltra vires hæreditarias,si inuentarium nõ confecerunt.c.18.nu.73.lib.2.pag. 771
Clerici an pœnam conuentionalẽ possint exigere vltra quam interfit, & quid in ecclesia.c.20.nu.15.& 16.lib.2.pag.785
Clerici decimam decimarum soluere tenẽ turRomano Pontifici,& quo iure.c.21. num.10.lib.2.pag.794.
Clerici etiam ecclesiarũ rectores, decimas tenẽtur soluere.c.21.n.52.lib.2.p. 807
Clerici à solutione decimarum possũt eximi consuetudine vel prescriptione.cap. 21.nu.53.lib.2.pag.ibidem.
Clerici possunt præscriptione legitima se á solutione decimarum liberare, & quo modo hoc intelligatur.cap.21.num.59. lib.2.pag.808.
Clerici an possint sibi præscribere decimas ab alijs soluendas?cap. 21.num.60. lib.2.pag.809.
Clerici, siue monachi an possint reum in actu executionis sententiæ pœnam mortis continentis, si aliquo casu ceciderit in terram,liberare aq; defendere, & eripere à manib⁹ familię,&in ecclesiá eũ introducere.c.24.n.43.lib.2.p.885.
Clerici eripientes condemnatum á manu familiæ,quando sint puniendi,& quando non.c.24.nu.45.lib.2.pag.886.
Clericis prohibita est iure humano venatio saltuosa, quæ fit in syluis per saltus, non quieta,sed clamosa cũ strepitu canũ & accipitrum,& falconum.capit.28.numero 16.libro 2.pagina 920.
Clerici illicitè venantes non tenentur ad captorum restitutionẽ in foro cõscientiæ,neq; quod capit laicus tẽpore quo sibi est prohibita venatio, nempè die festo,ne impediatur ab officijs diuinis. c. 28.nu.47.lib.2.pag.929.
Collatio beneficij facta sub pacto de aliquid ob id dando,est nulla, etiamsi pretium non tradatur, sed tantùm promittatur.c.9.nu.9.lib.1.pag.115.
Contrariũ tamẽ,tã respectu nullitatis collationis,quà excõmunicationis,praxis recepit,ibidẽ nu.10.& 11.lib.1.pag.ibidẽ.
Collatio beneficij irregulari facta, ipso iure est nulla.c.5.nu.92.lib.2. pag.522.
Collatio beneficij facta excõmunicato,ipso iure est nulla.c.5.nu.93.lib.2.p.ibidẽ.
Collatio beneficij facta à Papa excõmunicato,præcedẽte absolutione àquibusuis excõmunionis,suspẽsionis,&c.vt cõmuniter de stylo curiæ fit per illã clausulã,Teq; absoluentes, valet, &c.c. 5.nu. 94.lib.2.pag.523.
Collatio beneficij periuro facta, est nulla ipso iure.c.5.nu.97.lib.2.pag.ibidem.
Hoc tamẽ procedit,quoties quis esset per sententiã declaratus periur⁹, & posteà fieret ei collatio,& nõ alias,quia ante sententiã facta collatio esset valida.c. 5.nu.98. lib.2.pag.ibidem.
Collatio beneficij periuro facta, nulla est ipsoiure,quãdo infamia hęc periurij notoria sit,non aliàs, prout contingit esse post sententiam.c.5. nu.99.lib.2.p.ibid.
Collatio beneficij periuro facta authoritate literarũ Apostolicarũ ad beneficia,est nulla.c.5.nu.100.lib.2.pag.ibidem.
Collatio beneficij,vel electio, & muneris platio dignofacta,omisso digniori,valida est in vtroq; foro,nec rescindi ex hoc potest,quãuis prouidens peccet.c.11.n.13. & 16.lib.2.pag.637.& 638.
Quod procedit,etiãsi ante electionem,vel promissionẽ denũcietur electoribus,vt dignioré eligãt, & á cõtraria electione ab initio appellatũ,ibi.n.14.lib.2.p.ibi.
Etiamsi electores iurauerint eligere digniorem,quanuis aliter faciendo,sint periuri,ibidẽ nu.15.libr.2.pag. ibidem.
Collatio beneficij indigno facta, est nulla in vtroq; foro,& sic prouisus per appellationem,priuabitur beneficio,&damna inde secuta tenetur resarcire.cap. 11.numer.45.lib.2.pag.649.
Collatio sacrorum ordinum, & similia,an sint

ſint de lege diœceſana, vel iuriſdictionis.cap.17.num.20.lib.2.pag.746.

Collatio beneficij ſimoniacè facta eſt ipſo iure nulla ab initio,ac proinde nullũ ius tribuit ei cui fuit collatum.cap.17.num. 23.cum ſeq.lib.2.pag.747.

Quid in collatione ignoranti ſimoniacè facta,vſque ad nu.30.lib.2.pag.ibidem.

Collator ſi poſtquam contulit vni beneficiũ,mutata voluntate alteri beneficium idem contulerit,peccabit,& non valebit collatio, & teneb tur ad reſtitutionem, etiam ſi ſecundus eſſet longè dignior.c. 11.nu.81.lib.2.pag.666.

Collecta,decima, cenſus & penſio,ſunt onera realia, obligantque poſſeſſorem. c. 1.nu.111.lib.1.pag.40.

Columbas occidens intra vel extra leucæ ſpatium à columbario, an ad reſtitutionem teneatur.cap.28.num.25.cum ſeq. num.56.lib.2.pag.930.

Columbas deducens ab alterius columbario,ad proprium attrahẽs, ad quid teneatur.cap.28.num.53.& 54.libro 2. pagina ibidem.

Columbæ quæ in priuatis columbarijs nutriuntur,occidi non poſſunt ab alijs. c. 28.nu.57.lib.2.pag.ibidem.

Columbarium an & quando liceat habere.c.28.num.57.lib.2.pag.ibidem.

Colonus in caſibus in quibus per ſingularem ſucceſſorem expelli poteſt, poterit rem retinere, donec ſibi reſtituatur penſio,ſi fortè eam anticipatam ſoluit.Idem pro melioramentis.cap.8.num.19.lib.2 pag.594.

Committens inceſtum,ſi ſit iuuenis,nõ ex hoc ei licebit debitum coniugale exigere,vel vxore mortua cum alia de nouo contrahere abſque diſpenſatione, quanuis iuuentus iuſta cauſa ſit eam impetrãdi.cap.23.nu.7.lib.2.pag.235.

Communis ſenſus verborum in dubio attendendus eſt, ad ſciendum quem valorẽ habeant in matrimonijs contrahendi..cap.21.nu.3.lib.1.pag.214.

Cõmunis ſenſus verborum præualet propriæ dictionis ſignificationi. cap.21.nu. 4.lib.1.pag.ibidem.

Communis opinio in dependentibus ab interpretatione prudentium plenè excuſit,& ſequenda eſt, nec ab eo recedere licet, niſi ſit euidenter falſa.c.9. nu.14. lib.1.pag.115.

Communis ſenſus illorum verborum, Nõ ducam in vxorem,niſi te,& ſimilium,videtur eſſe,vt inducant matrimonium de preſenti,alij exiſtimant, vt ſponſalia de futuro inducant,alij diſtinguũt.cap.20. num.7.& 12.lib.1.pag.207.& 208.

Tertia opinio tenenda ponitur ibidem numer.13.& nu.18.lib.1.pag.209.

Communis vſus loquendi ſemper attendi debet.c.32.nu.47.lib.1.pag.310.

Compellens nimia prece & importunitate colluſſorem, tenetur eidem ad reſtitutionem lucratorum, ſicut is qui vi aliquem trahit ad ludendum.cap.37. num. 18.lib.1.pag.379.

Concilium Conſtantienſ.circa excommunicatos vitandos,vel non, refertur,item & Baſilienſe.cap.1.num.1.6. & 7.& nu. 14. reſoluitur verum eſſe in Concilio Conſtantienſi ſub Martino V. celebrato editam fuiſſe ſaluberrimam conſtitutionem, iuxta literam & ſenſum dict. nu.1.relatam,& quanuis interacta eiuſdem Concilij ipſa non extet, eſt tamen hoc receptiſsimum apud crebriores & grauiores auctores,& in dict.numer.14. reſolutio precedentium ponitur,libr.1. pag.7.& 10.& 14.

Conciiium Conſtantienſe, dum excipit duos caſus.quibus non licet communicare cum excommunicatis, non loquitur neque procedit in articulo mortis, ſed regulariter extra illum.cap.1.nu.60. lib.1.pag.29.

Concilium Lateranenſe ſpatium ſex menſium præfiniuit ad prouidendas præbẽdas, cæteraque beneficia eccleſiaſtica, quo tranſacto capitulum prouidere iuſſit,& è contra,data negligentia capituli, vt Epiſcopus prouideat.cap.28.num.1. lib.1.pag.266.

Concilium Lateranenſe prefiniens ſemeſtre tempus ad prouidendas præbẽdas, procedit,quando quis diſtulit per negligentiam,ſecus ſi per impotentiam iuris, vel facti, etiam ex culpa ſua proueniente,& ideo ſi pendente termino ſuperueniat impedimentum, tota dilatio debet redintegrari.cap. 28.num.5. libro 1.pagina ibidem.

Concilio Toletano permiſſum erat habere concubinam,id eſt vxorem minus ſolenniter ductam. his, qui iuſta vxore carebant.Concilũ Toletanũ.XIII.c.1.refertur.§.prius.num. 36. in verſ. quinto &vltimo.cap.30.nu.47.lib.2.pag.539.

Cõditio,ſi ſine liberis deceſſerit, monaſterium ingrediente grauato, pro inualida & non ſcripta habetur.c.32.nu.3. lib.1. pag.299.

Et an hoc procedat in foro conſcientiæ,ibidem.nu.5.lib.1.pag.ibidem.

Conditio debet adimpleri in ſpecifica forma, atq; ad vnguem obſeruari, nõ vero per fictionẽ.c.32.n.9.lib.1.pag.306.

Conditio quæ auertit à matrimonio carnali reijcitur.cap.32.numer.13. libr.1.pagina.ibidem.

Et fortiori ratione reijcienda eſt illa,quę à matrimonio ſpirituali deterret. ibidem, nu.14.lib.1.pag.ibidem.

Cõditio in maioratibus adiecta,vt in eis nõ ſuccedant monachi,neq; presbyteri,valida eſt.c.32.n.30.lib.1.pag.306.

Conditio mixta non continetur ſub ſimplici.c.32.n.42.lib.1.pag.309.

Conditio ſi Papa diſpenſauerit, tacite non poteſt intelligi in matrimonio de præſenti de facto pure contracto inter conſanguineos,vel affines abſq; ea conditione, ac proinde ſi ſimpliciter & pure contrahant,incurrunt in pœnam excommunicationis, ſecus in ſponſalibus de futuro inter eoſdem pure contractis,quia forte poteſt in eis tacite intelligi præfata conditio.c.22.nu.25.lib.1.pag.232.

Cõditio illa ſi patri placuerit,in cõtrahẽdis matrimonijs honeſta,ac valida eſt,nõ vero turpis.c.20.n.16.lib.1.pag.209.

Conditio contrahendi matrimonium inter conſanguineos, vel affines in ſecundo gradu conſtitutos,quanuis iudicanda ſit impoſsibilis, nedũ de iure,ſed etiam de facto,attamen ſubſiſtente iuſta cauſa valida erit,& ideò non reijcienda ex inſtitutione.capit.22.numer.11.& 12.lib.1. pag.226.

Cõditio quoties preambula eſt,& neceſſaria ad validitatẽ actus,nũquã reijcitur,& ſi ſummè difficilis ſit,ſed eius euẽtus expectatur.c.22.n.13.lib.1. pag.ibidem.

Conditio ſi Papa diſpenſauerit,& ſi impoſsibilis quodãmodo dici poſsit, eo quod dependeat à principis voluntate, non tamen propriè.& ex ſtricta interpretatione.c.22.n.14.lib.1.pag.ibidem.

Conditio fundationis beneficij,vel capellaniæ; vt patroni ſemper nominent,ac præſentent clericum ex genere, & parentela fundatoris, valida eſt.cap.11.n. 37.lib.2.pag.644.

An tunc dignior ex illo genere & familia, etiã ſi remotior ſit,præferãdus ſit,necne vide ibidem.n.38.lib.2.pag.

Et quid ſi detur facultas in fundatione eligendi quẽvelint dignũ omiſſo digniori, cap.11.n.40.lib.2.fiag.645.

Conditio maioratus, vt poſſeſſor eiuſdem nomen & arma conditoris ferat,& in tumulo fundatoris ſepeliatur, ad vnguem obſeruanda eſt, alioquin maioratu erit priuandus.cap.14.numer. 12.lib. 2.pagina.680.

Conditio inducens omni modam viduitatem iure antiquo digeſtorum ſperneba-tur:ſecus ſi induceret viduitatem reſpectu certæ perſonæ,loci, vel temporis. c. 25.nu.2. lib.2.pag.888.

Hodie iure nouo authẽticorũ quid in hoc diſpoſitũ ſit,ibid.n.3.lib.2.pag.ibidem.

Cõditio illa quæ à matrimonio ſpiritualide terret,fortiori ratione reijciẽda eſt, ſed nõ eſt idem obſeruandũ in cõditione,ſi religioné non ingrediatur,ſi monachus nõ fuerit.c.25.n.4.& 5.lib.2. pag.888.

Conductor laicus decimarum non poteſt apud iudicem eccleſiaſticum conueniri actione perſonali ex locato ad mercedẽ. c.34.n.49.lib.2.pag.344.

Conductores decimarũ eas poſſũt petere aduerſus decimare debẽtes corã iudice eccleſiaſtico virtute cõceſsionis ſibi factæ,hoc eſt,*del arrendamiento,ò recudimiẽto*.c.34.nu.50.lib.1.pag.345.

Conductor non tenebitur ſimiliter locationi Prelati,tutoris, vel maioratus poſſeſſoris ſtare,quinimò poterit locatore mortuo ab ea libere reſilire.c.36.nu.12. lib.1.pag.370.

Conductor expulſus à ſingulari ſucceſſore,habet actionem ad intereſſe aduerſus locatorem ipſiuſque hæredes.c.8.nu. 9. lib.2.pag.591.

Conductor ad longum tempus naturaliter poſsidet.cap.8.numer.26.libr.2.pagina.595.

Conducere redditus eccleſiaſticos alicuius præbendæ, beneficij,vel præſtimonij anticipata ſolutione, multo viliori pretio quam re vera valeant tempore perceptionis eorumdem,paulló ve poſt terminis quibus ſolutio fiat locari ſolitorum,an liceat.capit.39.numer. 61.& ſequen.lib.1.pag.412.

Confeſſarij quanuis per bullas Cruciatæ non poſsint abſoluere à crimine hæreſis,fallit in hæreſi mentali.c. 13. nu.28. lib.1.pag.159.

Confeſſario aſſerenti ſe abſoluiſſe aliquem à ſententia excommunicationis quã incurrerat,

currerat,credendum est.capit.2.numer.9.sed contrarium ibidem.numer.17.lib.1.pag.54.& 56.
Confessarius non debet reuelare hæreticũ sibi confessũ nolẽtẽ pœnitere,neq; alios prodere.c.11.nu.51.lib.1.pag.135.
Confessarius alicuius vici,aut pagi rusticorum,non tanta indiget scientia,quàm ille,qui audit in ciuitate,&c.c.27.nu.19.lib.1.pag.262.
Confessarius non debet secundò absoluere pœnitentem, qui tenetur ad restitutionem statim faciendam, & eam primò iussus omisit,nisi actualiter eam nunc faciat,nisi talis esset pœnitens, & causa ob quam restitutionem omitteret, & præterea tempus & locus vbi confessio fit, quod absolutionem impartiendam indicarent arbitrio prudentis confessoris cum vero proposito restituendi.c.40.n.9.lib.1.pag.417.
Confessarius an possit absoluere debitorẽ, vbi creditor non vult restitutionem expectare,& debitor induci non potest ad restituendum,si ab eo cautionem capiat, quod certo post tempore soluet: secus si debitor cum possit, nollet simul,seu integre soluere,sed annuatim,aut paulatim.c.40.n.13.lib.1.pag.419.
Confessarius qui dum reum ad patibulum comitaretur, casu iumentum quo ille vehebatur pepulit,non est irregularis.c.6.n.32.lib.2.pag.534.
Confessio iudicialis & sententia inducunt notorium iuris, non vero notorium facti,vt hic declaratur. cap.19.numer.18.lib.2.pag.776.
Confitens legitimẽ alicui sacerdoti,se illi subijcit, si cum licentia expressa,vel tacita proprij sacerdotis id faciat.c.6.n.5. credendumque est hanc licentiam tacitã habere à lege,vel legislatore,eos qui venialiter tantum peccauere, imò nunquã fuisse presbyteris id ademptum.c.6.nu.6.lib.2.pag.86.
Cõfratres disciplinatorũ sunt laici, vxores ducunt,& per se domi viuũt,mercaturas que exercent,ac proinde non corã iudice ecclesiastico,sed corã seculari cõueniuntur.c.35.n.10.lib.1.pag.362.
Limita,vt ibid.numer.24.& 25.lib.1.pagina.366.
Confratres huiusmodi non gaudent beneficio restitutionis in integrum.c.35.nu.4.lib.1.pag.363.
Confratres possunt renunciare confratriæ, dũ tamen nihil retineãt de bonis illius. c.35.n.21.lib.1.pag.365.
Cõfratriæ approbatæ ab Episcopo,si de bonis agatur,vel de recipiẽdis,vel de excludẽdis cõfratribus,corã iudice ecclesiastico,nõ vero corã seculari discutiendum erit.c.35.n.24.lib.1.pag.366.
Confraternitatum bona possunt ad libitũ alienari per corpus earundem absque solennitate requisita à iure canonico in alienatione rerum ecclesiasticarum.c.35.num.16.& vide nu.22.& 23.libr.1.pagina.363.& 365.
Confraternitates disciplinatorum,aliæque similes, cum ad bonum finem tendant, sunt licitæ,& permissæ.c.35.nu.1.libr.2.pag.361.
Confraternitates huiusmodi,an sint pia loca & religiosa,ita vt leges, & aliæ dispositiones loquentes in pijs locis habeant locum in eis.c.35.num.2.& seq.lib.1.pagina.ibidem.
Et nu.4.quod in prædictis confratrijs opera multa pietatis & misericordiæ exercẽtur.lib.1.pag.362.
Coniux,descendentes, & alij qui iure non tenentur testificari contra alterum, neque propalare ad monitorias.c.11.num.54.& nu.55.quomodo intelligatur.lib.1.pag.135.
Coniux si propter incestũ à se cõmissũ cũ consanguinea vxoris suæ nõ possit ab ea debitũ exigere,poterit tamẽ eidem non nunquã insinuare, se esse paratũ ad illũ vsum.c.23.n.9.lib.1.pag.236.
Coniux committens scienter incestum cũ consanguinea vxoris suæ intra quartum gradum secundùm ius antiquum duplici pœna punitur:primò,quia non potest petere debitum ab vxore sua: secundò quia ipsa mortua non potest cũ alia quacumq; contrahere sine dispensatione.c.23.nu.5.lib.1.pag.235.
Coniugiũ Episcopi cũ sua Ecclesia est dignius,& perfectiꝰ matrimonio carnali,nõ tamen fortius respectu indissolubilitatis c.17.n.38.lib.1.pag.190.
Coniugati accipientes pensiones super beneficijs ecclesiasticis authoritate Apostolica in sustentationem suo statui necessariam,non peccant.cap.5.nume.16.lib.2.pag.504.
Consanguinei contrahentes sponsalia de futuro,non incidunt in pœnam excommunicationis.cap.22.numer.26.libr.1.pag.232.
Consangui-
Consanguinitas in gradu remotiori in linea inequali computanda est.c.15.num.128.lib.2.pag.728.
Cõsensus excõmunicandi satis rationabilis causa est,vt is transacto termino solutionis debiti,excommunicari possit.c.4.n.16.lib.1.pag.69.
Consentiens personaliter constitutioni pẽsionis sub solitis censuris & pœnis, potest excommunicari à iudice competente,ea conditione si pensionem die constituto non soluerit, etiam si ipsi literæ pensionis intimatę non fuerint.c.4.nu.17.lib.1.pag.ibidem.
Constitutio Ecclesiæ, vt clericus excommunicatꝰ pro causa Ecclesię lucretur fructus suæ præbendæ, valet,& est seruanda.c.1.n.147.lib.1.pag.51.
Constitutus in extrema vitę necessitate potest pro vita seruanda alienum capere,& detinere,& an veniẽs posteà ad pinguiorem fortunam restituere teneatur.capit.38.numer.12.& nume.19.lib.1.pagin.387.& 389.
Consuetudine obtentum est, vt in casu incestus non petatur dispensatio ab Episcopo.c.15.n.8.lib.1.pag.168.
Consuetudini loci, siue prouinciæ standum est super obseruatione extrauagantis ambitiosæ,de rebus Ecclesiæ non alienã.vt in quibus locis ipsa extrauagans receptas sit, & quoad id in quo recepta fuerit,seruetur,in alijs vero partibus,vbi ipsa in totum, vel in partem recepta non fuerit,vel contrarium obseruatum, obseruantiæ huiusmodi,& legitimę cõsuetudini stetur.capit.8.numer.9.lib.1.pag.108.
Consuetudo legitima in proposito erit quadragẽnaria cum suis requisitis.c.8.n.10.lib.1.pag.109.
Cõsuetudo Romę in Hispania in causis ecclesiasticis spectãda est,siue specialis,siue generalis sit.c.33.n.36.li.1.pag.329.
Consuetudo, vt clericus possit conueniri coram iudice laico, non valet.c.34.nu.23.lib.1.pag.339.
Consuetudine tolli potest solennitas. c.1. de sententia excommunicationis in.6. quę habet,vt sententia excommunicationis in scriptis feratur.c.4.n.15.lib.1.pag.68.
Cõsuetudo legitime prescripta,an sufficiẽs sit ad eximendos laicos à solutione decimarum.c.21.n.31.& seqq.& resoluitur nu.35.lib.2.pag.799.& 801.
Consuetudo, vel vsus non est in Hispania soluendi decimas ex opificum negotiatorumque lucris.c.21.numer.34.lib.2.pag.800.
Consuetudo legitime præscripta minorem partem decimæ soluendi pro ea tunc valet,cum illa pars quæ soluitur,sufficiens est ad congruam sustentationem clerico rum spiritualia ministrantium, aliàs secus.c.21.n.36.lib.2.pag.801.
Consuetudo rationabilis, & legitime prescripta non soluendi decimas personales quando excuset. cap.21.num.37.lib.2.pag.802.
Consuetudo quantũcumque longa nullas soluendi decimas personales, nec prædiales,non valet.cap.21.numer.38.lib.2.pag.ibidem.
Cõsuetudo vt ex certis fructibus nulla soluatur decima,nec eius aliqua portio, vt pote de fœno,herbis,vel oleo,& similibus, valet, si ex alijs redditibus supersit iusta sacerdotum sustentatio.c.21.num.40.lib.2.pag.803.
Consuetudo immemorialis Episcopatus Placentini non soluendi decimã ex herbis,pecoribus proprijs domini fundi de pastis valet.cap.21.numer.41.lib.2.pagina.ibidem.
Consuetudo immemorialis Ciuitatẽsi existens nullam soluendi decimam herbarum indistincte valet. cap.21.num.42.lib.2.pag.ibidem.
Consuetudine induci potest contrarium, nempe,vt laici libere colligant frumentum,cæteroſque fructus, & eos in propria horrea sine testibus condant,& posteà decimas ministris spiritualium soluant. capit.21.numer.50.libro.2.pagina.805.
Consuetudine stante nõ soluendi decimas, quia non fuerunt petitæ,an possint peti vbi timeretur scandalum, & an sic non soluentes sint instatu damnationis.c.21.nu.51.& 56.lib.2.pag.806.& 808.
Cõsuetudo quod decimę vni Ecclesiæ debitæ,de iure cõmuni alteri soluãtur,valida erit.c.21.n.58.lib.2.pag.ibidem.
Cõsuetudine tamẽ legitime prescripta obtineri poterit libertas ab harũ decimarũ solutione.c.21.n.55.lib.2.pag.ibidem.
Consuetudo legitima non soluendi decimas sufficiens censetur per cursum atque vsum quadraginta annorum, & in ea nõ requiritur titulus, nec bona fides. c.21.n.65.66.lib.2.pag.810.

Consuetudo & præscriptiò qualiter distin
cte cognoscantur, vbi plures differẽtiæ
inter eas remissiue referuntur. c.21.nu.
68.lib.2.pag.811.
Consuetudo ex sui natura in vniuerso quæ
rit, hoc est, in omni fructu. c.21.nu.140.
lib.2.pag.817.
Consuetudo offerendi clericis, vel aliquid
eis dandi tempore, quo mortuos sepe-
liunt, vel tempore velationum, vel con-
secrationis Episcoporum, valida est, &
laici ab Episcopo compellendi sunt eam
obseruare. capit.21.numer.140.& 141.
lib.2.pag.824.
Consuetudo decem annorum sufficit ad
prædicta, diutina ve præstatio. c.21.nu.
143.lib.2.pag.825.
Consuetudo exactibus voluntarijs induci
tur in fauorem Ecclesiæ. c.21.num.144.
lib.2.pag.ibidem.
Consuetudo offerendi in Ecclesia clericis
adhoc vt laicos obligat, & possint cõpel
li ad obseruatiã ipsius, primò requiritur
quod grate, pure, & simpliciter, nulla ne
cessitate cogente, vel pactione, obtule-
rint. c.21.n.143.lib.2.pag.826.
Secundo quod oblatũ, sit certũ, taxatũ ta-
men arbitrio offerẽtiũ, nõ verò rectoris
Ecclesiæ, ibidẽ.nu.149.lib.2.pag.ibidẽ.
Tertio quod totus populus, vel maior pars
persistat in seruando prædictam laudabi
lem consuetudinem, ibidẽ.n.150.lib.2.
pag.ibidem.
Refertur casus practicatus circa prædicta
contingens. c.21.numer.151. libr.2.pa-
gin.827.
Consuetudo quod clerici laicis candelas
ceræ offerant in Ecclesia in die Purifica
tionis, an sit valida. cap.21.nu.156.& se
quentibus, lib.2.pag.828.
Consuetudo, vt rustici non teneantur sol-
uere decimas, nisi curatus ei præstet ali-
quid, non valet. c.21.numer.157.lib.2.
pag.828.
Consuetudo quod presbyteri teneantur
dare in Paschate suis parochianis agnum
Paschalem, vel aliud, an valeat. c.21.nu.
158.lib.2.pag.ibidem.
Consuetudo luctuosæ dandæ Episcopo,
vel parocho, an sit valida, & quid in ve-
ste scissa existente penes sartorem non
dum suta, nec completa. c.21.nu.160.
& 161.lib.2.pag.ibidem.
Consummatio simoniæ conuentionalis ab
vtraque parte, an requiratur ad hoc vt
pœna excommunicationis, & restitu-
tionis fructuum apposita contra dantes,
vel recipientes beneficia simoniace pro-
cedatur. c.9.nu.2.lib.1.pag.113.
Contemnere idem est, quod alteri indigna
ri. c.30.nu.17.lib.1.pag.282.
Contemnere proximum, est peccatum mor
tale. c.30.n.18.lib.1.pag.ibidem.
Contemptus in quacumque precepti mate
ria mortalem inducit culpam. c.30.nu.
16.lib.1.pag.ibidem.
Cõtractus quo res venditur pretio, quo plu
ris valebit, à tempore contractus vsq; ad
mensem Maij, aut Iulij, est illicitus. cap.
39.n.9.lib.1.pag.399.
Non tamen erit vsura neque peccatum, vt
soluatur medium pretij rei venditæ,
quod magis, aut minus esset valitura, à
die contractus vsque ad tempus in quod
eam esset seruaturus, siue excresceret, si-
ue cresceret eius valor. c.39.nu.10.lib.
1.pag.ibidem.
Contractus non est vsurarius iudicandus
in foro exteriori, nisi constiterit ob di-
latam pretij solutionem carius merces
venditas fuisse quàm in promptu vale-
rent, vltra latitudinem iusti pretij, vel ni
si pars fateatur quod aliàs esset venditu
rus tempore contractus iusto pretio, vel
ob anticipatam solutionem vilius fuisse
venditas. capit. 39.numer.14.lib.1.pa-
gin.400.
Quare doctores existimantes vendentẽ ad
creditũ carius quam in promptu, esse vsu
rarium, supplendi sunt, quando ob dila-
tam pretij solutionem carius venditur.
ibid.nu.15.lib.1.pag.401.
Contractus ratione incertitudinis fru-
ctuum futurorum iudicatur iustus, qui
aliàs esset iniustus. c.39.nu.62.& nu.70.
quomodo id intelligatur. lib.1.pag.412.
& 415.
Contractis sponsalibus de futuro coram pa
rocho & testibus, postea cum inter eos-
dem contrahitur matrimonium de præ-
senti, seruari debet forma sacri Concil.
Trident. parochi, & testium, aliàs non va
lebit matrimonium. c.18.nu.5.lib.1.pa-
gina.195.
Contractus sponsaliorum inter consangui-
neos, vel affines sub conditione, si Papa
dispensauerit, etsi sit validus, poterit ta-
men ante, vel post dispensationem im-
petratam quilibet ex contrahentibus pœ
nitere: tenebitur tamen huiusmodi pœ-
nitens alteri conuentioni stare volen-
ti refundere expensas ad dispensatio-
nem impetrandam factas. cap.22.nu.18.
lib.1.pag.229.
Et num.20. difficultas quædam circa præ-
dicta dissoluitur. libro. 1. pagina. ibi-
dem.
Contractus ab vxore factus propter nimias
precesmariti, rescindipotest ac si metu es
set celebratus. c.37.n.17.lib.1.pag.379.
Contrahentes de futuro sponsalia cõsangui
nei nõ incidunt in pœnam excõmunica
tionis. c.22.n.26.lib.1.pag.232.
Contrahens cum Ecclesia non tenetur red
dere rem, nisi primò satisfiat sibi de pre
tio, sumptibus & labore, sicque potest
vti retentione rei etiã post cõcessã resti
tutionem, pro pretio, sumptibus, & labo
re. c.8.nu.55.lib.2.pag.603.
Contritio de venialibus necessariò haben-
da non est, nec confessio facienda. c.6.
nu.7.lib.1.pag.86.
Contritio interior in articulo mortis satis
est deficiente confessario habili, cum vo
to Sacramenti quando fas fuerit, & co-
piã confessarij dari contingat, quãuis dif
ficile sit contritione legitima & suffi-
cienti, illo tempore potiri. c.1.nu.57.lib.
1.pag.28.
Conueniri an quis possit in loco contra-
ctus, si ibi quis inueniatur, ad rescissionẽ
eiusdem contractus. c.34.nu.9.lib.1.pa
gina.336.
Cõmorantibus in vino, & studentibus cali
cibus epotandis rixæ, foueæ, & sine cau
sa vulnera, & suffosio oculorum. c.4.nu.
14.lib.2.pag.480.
Concessio corporum ad copulam æstima-
bilis est pretio, siue pecunia. c.10.nu.21.
lib.2.pag.625.
Concessio, vel locatio in emphiteusim re-
rum Ecclesię, vltra tẽpus permissũ facta,
an in aliquo teneat, & per totum caput.
13.nu.1.& 5.lib.2.pag.672.
Refertur pars negatiua, ibidem.n.6.libr.2.
pagina. ibidem.
Affirmatiua, ibidem, nu.7.lib.2.pagina.ibi-
dem.
Concordia assignatur ibidem. nu.8. libr.2.
pag.ibidem.
Limitatur ibidem.numero.10.lib.2.pagi-
na.674.
Aliæ limitationes referuntur ibidem.n.11.
lib.2.pag.ibidem.
Concubinæ olim erant non illegitimæ, &
fornicariæ, sed vxores minime principa-
les, quarum filijs non debebatur hæredi-
tas, neque æqualis honor, non sacerdo
tium, non primogenitura, sed munera tã
tum recipiebãt, & mutua se charitate cõ
plectebantur, & sese iuuabant. c.7. n.32.
lib.2.pag.572.
Concubinæ nomen apud veteres erat ho-
nestum. c.7.n.34.lib.2.pag. ibidem.
Concubina largè accipitur pro quacunque
muliere, quam clericus retinet in domo
sua luxurioso affectu, vel conducta, &c.
capit. 7. numero. 72. libro. 2. pagina.
581.
Concubina publica clerici ad hoc vt punia
tur pœnis de quibus in legibus huius re
gni, quæ dicatur. c.7.nu.73. & 75. lib.2.
pag.ibidem.& 582.
Cõcubinatus atq; omnis fornicationis cri
men lege diuina prohibetur. c.7.nu.13.
lib.2.pag.568.
Item iure naturali. c.7.nu.14.lib.2.pagin.
ibidem.
Concubinatus per sacrum Concilium Tri-
dent. maxime damnatur atq; punitur, vt
in. c.7.n.21.lib.2.pag.569.
Concubinatus crimen est mixti fori. c.7.n.
24.lib.2.pag.ibidem.
Condẽnatus ad mortẽ, seruus pœnę existi-
matur, ac proinde intestabilis: quod ho-
die cessat, attenta. l.4. Tauri. c.3. nu. 24.
& 25.lib.2.pag.473.
Condemnato ad mortem an liceat se defẽ-
dere, si possit. c.24.nu.1.& seqq.libr.2.
pag.875.
Condemnatus iuste à iudice pro crimine
mortis pœna digno, an teneatur] in con-
scientia sub reatu peccati à carcere fuge
re, cum primum poterit. c.24.nu.18.&
19.lib.2.pag.881.
An liceat ei ibi manere, ibidem.n.29.lib.2.
pag.881.
Condemnatus iuste, vt fame pereat, peccat
mortaliter, si oblatum sibi cibum non
sumat, & alij administrantes ei alimenta,
si non sint eius custodes, non peccant.
capit.24.numer.19.& 21.libro. 2.pagi-
na.881.& 882.
Condemnatus ad mortem iniuste, an tenea
tur, cum possit, effugere à carcere. c.24.
nu.40.lib.2.pag.885.
Condemnatio non fit (de stylo curia-
rum) pœnæ conuentionalis, nisi quate-
nus interest, & non vltra. c.20.nume.5.
lib.2.pag.780.
Conferens alicui beneficiũ ecclesiasticũ, vt
per hoc liberetur ab obligatione qua ad
antydora tenebatur, an simoniã cõmit-
tat. c.5.n.5.lib.2.pag.696.

Conferens præbendam, vel aliud beneficium consanguineo respectu consanguinitatis, an committat simoniam necne. capit. 23. numer. 60. & sequentibus, lib. 2. pag. 868.
Conferens beneficium consanguineo, vt se exoneret ab obligatione, vel seruitio quo ei tenetur, simoniam committit. c. 23. nu. 63. lib. 2. pag. 869.
Conficiens illicite chartas ad ludendū non erit in prædicta specie irregularis. c. 6. n. 154. lib. 2. pag. 559.
Confidentia in beneficialibus quedam est licita, & quædam illicita, vt hic latius declaratur. c. 23. nu. 80. lib. 2. pag. 872.
Confirmans si sibi non constet electum confirmandum indignum esse, potest se cure eum confirmare, si tamen plures sint nominati, liberum est confirmatori eligere inter illos in quem consentiat tenetur meliorem illorum ad hoc præferre. c. 11. n. 22. lib. 2. pag. 639.
Consequentia necessaria non est, hoc non contingente actus hic non fieret, igitur hoc, quod modo contingit est causa finalis: sicut nec illa, hoc remoto ipse non agerem istum actum, ergo hoc est causa finalis actus. c. 15. nu. 3. libr. 2. pag. 695.
Consortium mulierum fugiendum propter plura de quibus hic. capit. 7. nu. 11. lib. 2. pag. 567.
Canonistæ contra quoad impediendū matrimonium contrahendum, non vero ad dirimendum contractum, vt ibidem. nu. 7. lib. 1. pag. 168.
Copia indiciorū an sit danda à iudice reo ad hoc, vt ipse teneatur dicere contra se veritatem. c. 11. n. 43. 44. lib. 1. pag. 134.
Copulæ taciturnitas intercedentis ante impetratam, vel post concessam dispēsationem ad contrahendum matrimoniū inter consanguineos, vel affines commissam ordinario loci, priusquam tamen ab eo expediatur, an vitiet dispositionē. c. 15. nu. 1. & seqq. lib. 1. pag. 167.
Copula habita à marito cum consanguinea vxoris suæ producit impedimentum incestus, non vero habita cū propria consanguinea. c. 15. n. 6. lib. 1. pag. ibidem.
Copula ex illicita incestus contrahitur impedimentum affinitatis, quod impedit & dirimit matrimonium non tamen inter eos, qui fuerunt principium huius impedimēti, & inter quos copula illicita interuenit. c. 15. nu. 9. & 10. lib. 1. pag. 168.
Copula habita, spe dispensationis consequendæ, est necessario exprimēda, alias dispensatio erit nulla. cap. 15. nu. 20. lib. 1. pag. 170.
Copula post spōsalia de futuro sequuta hodie non sufficit ad præsumendum coniugalem consensum, neq; aliquod aliud signum nisi, expressus simultaneus consensus vtriusque partis coram parocho, & testibus per verba de præsenti, vel signa sufficientia exprimatur. c. 18. num. 4. lib. 1. pag. 195.
Correctio fraterna, quando ipsa est necessaria, præcedere debet, antequam quis reueletur ad monitorias. c. 11. num. 20. & nu. 73. lib. 2. pag. 128.
Corrūpens virginē, siue ducere eā possit, vel dotare potest puniri, iuxta pœnas iuris ciuilis. c. 37. n. 10. lib. 1. pag. 378.
Quinimò in prædicto casu, si forte nollet contrahere cum ea, debet eam dotare, & præterea vapulabit, ibid. num. 11. lib. 1. pag. ibidem.
Corrūpens virginē seductam, vel importunis, vel magnis precibus illectā, tenetur eidem damnum illatum resarcire. c. 37. nu. 12. lib. 1. pag. ibidem.
Corrumpens virginem volentem ad fuge seductione, an teneatur eā dotare. c. 37. n. 22. & nu. 23. referuntur tres casus prore solutione. lib. 1. pag. 380.
Corrigere idem est quod emendare, emendare nihil aliud est quām actum in se validum aliqua parte reficere substātia ipsa permanente. c. 2. n. 14. lib. 2. pag. 462.
Crapula dicitur quātum ad superfluitatem ciborum quasi cruda epula: ebrietas vero quantum ad potum, & dicitur ab eo, quod est sine, & bria, quod est mensura: vnde ebrius est, qui sine mensura bibit. c. 4. nu. 54. lib. 2. pag. 484.
Creditor exigere potest à debitore, quidquid ipse creditor in recipiendo debitum dispendit, quanuis multo tutius sit, dum hominis vafricies, & infidelitas timetur, nihil ei mutuare, neque credito vendere, vel si hoc fiat, expectare solutionis terminum, nam expensarum anticipatæ conuentiones vix vsuræ suspicione vacant. capit. 39. numer. 31. libro. 1. pag. 406.
Creditor ex causa mutui an. possit ab initio contractus pactum inire cum debitore de repetendo eo quod creditoris interierit, siue in damno, siue in lucro pendente dilatione data ad mutui solutionem, etiam ante moram. capit. 39. numer. 24. lib. 1. pag. 404.
Creditores vbi omni procul fraude bonis coniecturis timentur expensæ; nempe vbi debitor ab vrbe loco distat, possunt absque iniquitate cum debitoribus pacisci de expensis & laboribus; constitutumque pretium recipere; etiām si nullos sit posteà facturus; nam etiam si esset plura expensurus, non posset amplius recipere quam fuit conditione firmatum. cap. 39. numer. 32. libro. 1. pagina. 406.
Crimina quædam sunt grauia depositione digna ab ordinis ministerio, quæ tamen non inducunt irregularitatem, vt sunt adulterium, falsi crimen, simonia in beneficio acquirendo commissa, & periurium: alia tamen crimina sunt, quæ inducunt irregularitatem, nempe homicidium, simonia in ordine commissa, & similia. capit. 13. numer. 15. libr. 1. pagina. 155.
Criminis non est facienda mentio in impetratione gratiæ, vel concessionis. cap. 15. nu. 4. & 19. quo modo hoc intelligatur. lib. 1. pag. 167. & 170.
Crimen vsurarum contra naturam vocant Aristot. & omnes Philosophi, & diuus Thomas, sicut nefandum, quia vis fit peeuniæ. capit. 18. numer. 3. libr. 2. pagina. 750.
Crimen vsurarum vltra modum à legibus permissum est mixti fori, intra vero ecclesiastici fori tantum est. cap. 18. num. 16. & 17. lib. 2. pag. 753.
Crimen vsurarum hodie mixti fori est, ita vt iudex secularis cōtra laicos vsurarios cognoscat: Ecclesiasticus verò contra clericos huiusmodi, sed praxis accepit vt hic contra vtrosque cognoscere possit. c. 18. nu. 18. & 19. lib. 2. pag. 754.
Curatus excommunicatus nominatim & specialiter ante denuntiationem, an debeat euitari ab eo, qui eius excommunicationis habet notitiam. cap. 1. num. 53. lib. 1. pag. 25.
Curatus, vel Prelatus non excommunicatus non tenetur in Sacramentorum administratione vitare parochianos sibi subditos occultos excōmunicatos, quando volunt ab eo recipere Sacramenta, imò ea tenetur ipsis ministrare, quanuis hi male faciant se illis ingerendo. c. 1. nu. 49. lib. 1. pag. ibidem.
Cura animarum est necessariò exprimenda in impetratione beneficij curati. c. 15. n. 82. lib. 2. pag. 717.
Christus Saluator noster cœnans cum discipulis, accepit Calicem, & gratias agens; vinum in sanguinem suum conuertit, deditq; illis, &c. c. 4. numer. 35. lib. 2. pagi. 482.
Culpa ordinatā ad casum tunc dicitur, quando illa culpa fuit causa proxima ipsius: secus si remota. ca. 6. nume. 12. lib. 2. pag. 531.
Culpa leuissima non sufficit ad irregularitatem incurrendam, sed tantum grauis, vel leuis. cap. 6. numer. 140. & 141. lib. 2. pagina. 557.
Quando incurratur ex culpa consistente in omittendo, vide etiam de primo. nu. 142. lib. 2. pag. 558.
Cum plura narrantur, quæ de iure minime necessaria sunt, tunc copula in disiuncti uam resoluitur. cap. 15. nu. 54. lib. 2. pag. 711.
Cum vnus vocationis modus exprimitur, alter non continetur, nisi aliud constet de intentione impetrantis, vel concedentis. capit. 13. numer. 60. libr. 2. pagina. 712.
Custos infirmi, vel alius faciens aliquid, quo ipse citius moriatur, vel ne amplius crucietur mortis tormentis, si propter id citius moriatur, irregularis erit, tam ipse quam consulens, iubens, aut rogans; etiam medicus: secus si id fiat bona fide. c. 6. nu. 30. lib. 2. pag. 534.
Custodes infirmi eum in lecto mouentes, vt vel aptius ei cibum ministrent, vel quietius iaceat, & inde moriatur, an & quando fiant irregulares. c. 6. num. 31. lib. 2. pag. ibidem.
Custos infirmi non bene illum custodiens quare ipse infirmus ex phreneſi se proiecit, & mortuus est, an & quando sit irregularis. capit. 6. numer. 33. libro. 2. pagina. 535.
Custos montium; & similium, iuratus, an possit cum aliquibus dissimulare precibus, amicitia, vel pretio, corruptus; & sic dissimulans ad quid teneatur. c. 28. numer. 59. & sequentibus, lib. 2. pag. 931.
Et quid si dissimulet cum consanguineis, vel valde amicis Domini, ita quod crederet eum permissurum. numer. 61. ibidem.
Et quid si cum venatoribus & alijs damnificantibus dissimulet se abscondendo, vt

eos in fragranti delicto comprehendat, idem numero. 62. libro. 2. fol. ibidem.

Custodes & præfecti in confinibus regnorum importandis, & exportandis mercibus, eas vetitas permittentes, importari, vel exportari, peccant mortaliter, & sunt periuri, & ad emendam vectigalium alias soluendorum tenentur, non tamen ad restitutionem pœnarum quas soluissent transgressores, si denunciati fuissent, neque bonorum, quibus ob id priuarentur. c. 28. num. 63. libr. 2. pag. 932.

Custodiens depositum sibi ab hæretico commissum, non debet illud reddere hæretico manifesto id petenti. c. 1. nu. 19. lib. 1. pag. 17.

D

DAmnificans alteri, omni iure tenetur satisfacere læsis, & fur rem furtiuam vero domino reddere atque restituere. c. 38. nu. 2. lib. 1. pag. 386.

Damnata est hæresis Seueri dicentis non licere vllo pacto bibere vinum. c. 4. nu. 36. lib. 2. pag. 483.

Damnata est hæresis condemnantium secundas nuptias. cap. 12. numer. 18. lib. 2. pag. 667.

Damnatus iuste vel inique ad mortem, licite potest ascendere furcam absque peccato. capit. 24. numer. 27. lib. 2. pagin. 883.

Damnatus ad mortem iuste, vel captus pro delicto ea prena digno, potest in carcere manere, etiam data fugæ opportunitate. capit. 24. numer. 29. libro. 2. pagina. ibidem.

Damnatus ad mortem iniuste, an teneatur cum possit effugere à carcere. c. 24. nu. 40. lib. 2. pag. 885.

Dare vel accipere aliquid pro sustentatione spiritualia ministrantium licitum est secundum ordinationem Ecclesiæ, & consuetudinem approbatam, ac Episcoporum constitutiones, qui taxare possunt quanto stipendio ille dignus sit, qui tali seruitio Ecclesiæ mancipatur, dum tamen absit emptionis, vel venditionis cogitatio. cap. 29. numer. 3. lib. 1. pag. 270.

Dans operam rei illicitæ, si ex huiusmodi actione fuerit homicidium casuale sub secutum ex culpa sufficiente directa ad illud irregularis fit, siue adhiberit diligentiam quam potuit ne sequeretur, siue nomquæ distinctio quoad peccatum non procedit, sed tantum quoad irregularitatem. capit. 6. numer. 5. & 6. & allegantur iura quibus probantur. numer. 20. lib. 2. pag. 532.

Datum ob causam necessariam, ad quam tenetur recipiens necessitate præcepti quoad iustitiam est omnino restituendum. capit. 9. nnmer. 265. libro. 2. pagina. 615.

Datum meretrici ob actum venereum potest iustè ab ea retineri, etiamsi causa turpis non sequatur postea, vel si turpitudo ex parte dantis, vel accipientis versetur. c. 10. nu. 1. lib. 2. pag. 619.

Quod nedum procedit in foro contentioso, sed etiam in foro conscientiæ, idem in numero. 2. & 14. cum sequentibus, lib. 2. pag. 619. & 621.

Dum tamen non interueniat fraus, aut excessus, quia lex donationis titulũ exigit, vt datum recipi, & retineri valeat, idem nu. 3. lib. 2. pag. 619.

Item, dummodo dantes, vel promittentes concubinæ, vel meretrici, habeant ius donandi, & promittendi, aliàs secus, vt sunt illi qui alieni iuris sunt. capit. 10. numero. 14. libro. 2. pagina. ibidem.

Debitum coniugale si fortè petatur, licitè denegatur ob incestum cum affine commissum. capit. 23. numer. 6. lib. 1. pagina. 235.

Decima, collecta, census, & pẽsio sunt onera realia, obligãtque possessorem. c. 1. n. 111. lib. 1. pag. 40.

Decimare debentes tenentur certiorare clericos, vt mittant pro decimis, vbi eas ad eorum horrea non tenentur deferre. c. 21. nu. 41. lib. 2. pag. 803.

Decimare debentes, an & quando teneantur deferre decimas, etiam clericis non petentibus, ad horrea publica, ad hoc deputata. capit. 21. numer. 47. libr. 2. pagin. 804.

Decimare debentes tenentur tradere decimas clericis, etiam scientibus quantum iure decimarum sibi pertineat, modò leui sumptu & labore id fieri possit, secus aliàs, præcipuè stante de hoc consuetudine, vel nulla in contrarium existente. cap. 21. numer. 48. lib. 2. pag. ibidem.

Decimare

Decimare debentes cessantibus consuetudinibus, non possunt frumentũ aliosue fructus in propria horrea condere, nisi prius clerici certiores fiant. &c. & refertur litera. l. Regiæ super hoc sanctiæ. c. 21. num. 94. lib. 2. pag. 805.

Decimæ iure diuino & naturali institutæ sunt. cap. 21. nume. & 3. lib. 2. pagin. 791. & 792.

Decimæ multiplici ratione precipiuntur à Deo. c. 21. nu. 2. lib. 2. pag. ibidem.

Decimę personales & reales, omnes sunt integrè persoluendæ. c. 21. num. 4. lib. 2 pag. ibidem.

Decimæ personales an iure diuino sint inductæ, siue præceptæ. c. 21. numer. 5. & 33. lib. 2. pag. ibidem.

Decimæ, tàm prædiales, quàm personales, licet in genere iure diuino ac naturali debeatur, juxta tamen verã ac præcisam decimæ partis assignationẽ, iure tamen humano statutæ sunt. c. 21. nu. 7. & 9. libro 2. pag. 793. & 794.

Decimæ an sint petendæ à sacerdotibus, vel deferẽdæ vltro ad eorum horrea, etiamsi non petantur, & numeris sequentibus, vbi resoluitur standum esse cõsuetudini in hoc capit. 21. numer. 43. lib. 2. pag. 803.

Decimæ debentur ecclesię ex prædijs intra eius limites existentibus, quæ tamen sunt alterius ecclesię. c. 21. numer. 54. libro 2. pag. 807.

Decimę de terris ecclesię quando sunt soluendæ, & quando non. c. 21. num. 57. libro 2. pag. 808.

Decimis olim cõsuetis persolui de pascuis, de eisdem ad frugum fertilitatem trãslatis decimæ soluendæ nunc sunt. c. 21. num. 98. lib. 2. pag. 816.

Decima vini, si vni ecclesiæ soluebatur (alicui⁹ vineę) & in ea postea fiat castanetũ, vel aliæ arbores fructiferæ plantentur, aut nascantur, ex quibus aliàs regulariter de consuetudine vel præscriptione, deberetur decima alteri ecclesiæ, vel Episcopo: nihilominus ipsa priori ecclesię deberetur. capit. 21. numero 99. libro 2. pag. ibidem.

Decimę debitę non sunt negandæ sacerdotibus, etiamsi ipsi cùm sint diuites, pauperibus eas non distribuant, nec rectè officium commissum exequantur, nec sint quales oporteat. c. 21. numer. 138. libro 2. pag. 823.

Decedens in torneamentis iure canonico prohibitis, non est sepeliendus in ecclesiastica sepultura, etiam si Sacramẽto Pœnitentię & Cõmunionis munitus decesserit. c. 3. nu. 9. lib. 2. pag. 471.

Decipiens in conscientia tenetur restituere decepto excessum iusti pretij vltra latitudinem, vel supplere defectum, vsq; ad iustum vilius pretium. c. 39. num. 12. lib. 1. pag. 400.

Decretum. 3. de reformat. Session. 25. sacri Concil. Trident. expenditur. c. 11. nu. 4. lib. 1. pag. 124.

Decretum Concilij Triden. Sess. 24. c. 5. de reformatione matrim. interpretatur. c. 15. numer. 2. & nu. 17. lib. 1. pag. 167. & 169.

Decretum de obseruandis & euitandis in celebratione Missæ sacri Concil. Tridẽtin. Sessio. 22. latè declaratur. c. 29. nu. 1. per totum. lib. 1. pag. 270.

Item & in verbo. moncant. & in c. 4. & in Decret. de reformat. Sessio. 24. eiusdem Concil. allegatur & declaratur. c. 30. nu. 7. 33. & 34. lib. 1. pag. 280. & 284.

Decimis & earum venatione. c. 28. num. 58. lib. 2. pag. 930.

Delictum semel commissum non aboletur ad euitandam pœnam temporalem propter pœnitentiam impositã à iudice spirituali, pro consequenda absolutione, nisi esset sufficiens in vtroque foro, & publicè imposita, aliàs puniri potest à iudice laico. c. 12. nu. 11. lib. 1. pag. 147.

Delegatus Principis ad vnam causam, non potest cognoscere de nullitate suæ sententię. c. 2. nu. 18. lib. 2. pag. 463.

Delegatus à Principe ordinario equiparatur, ac proinde subdelegare potest sicut ordinarius. cap. 2. numer. 19. lib. 2. pag. ibidem.

Delegatus à Papa potest intra annum suam sententiam exequi, non tamen annullare. c. 2. nu. 23. lib. 2. pag. 464.

Delegatus ad vniuersitatem causarum, potest de nullitate suę sententię cognoscere. c. 2. nu. 24. & 25. lib. 2. pag. ibidem.

Delegatus ad vniuersitatem causarum equiparatur ordinario. cap. 2. num. 26. lib. 2. pag. 465.

Delegatus qui iudicauit cõtra formam mãdati, iudicare iterum potest. c. 2. num. 28. lib. 2. pag. 465.

Delegatus iudicans contra formam mandati, abutitur potestate. c. 2. numer. 29. libro 2. pag. ibidem.

Delegatus qui nulliter iudicauit per errorẽ facti, an cognoscere possit de nullitate

suæ

ſuę ſententię,atque eam reuocare. c.25 num.30.cum ſequentibus.libro 2. pagina ibidem.

Delegatus datus ad conferendum beneficium, nulliter conferens,poteſt iterum conferre.c.2.num.33.lib.2.pag.466.

Delegatus an poſsit reſtitutionem in integrum concedere aduerſus ſuam ſententiam diffinitiuam, conſtito de leſione? cap.2.num.34. & numeris ſequentibus, præcipuè 37.lib.2.pag.ibidem.

Delegatus à Principe poteſt reſtitutionẽ in integrum concedere aduerſus ſuam ſententiam.cap.2.numer.35.libr.2.pagina ibidem.

Delegatus nullatenus egredi poteſt cómiſſionis ſuę fines.cap.15.numer. 120.lib. 2.pag.726.

Delegatus non creditur niſi oſtendat mandatum,& reſcriptum ſuę commiſsionis, in his quæ ſunt in preiudicũ alterius, in his verò quę in nullius preiudiciũ ſunt, veluti in facultate conceſſa ad abſoluendum, diſpenſandum, concedendum indulgentias,& ſimilibus bene creditur.c. 17.num.31.lib.2.pag.748.

Deliberatio includit duo,conſultationem, ſiue collectionem mediorum inter plura media,& determinationẽ ad votũ, ea enim deliberatioque ſufficit ad propoſitũ,ſufficit advotũ.c.22.n.6.lib.2.p.833

Deliberatio quę ſufficit ad obligandũ nos diabolo per peccatum mortale, ead.ſufficit ad obligandum nos Deo per votũ ad vitam ęternam.cap.22.numer.7.libr. 2.pag.ibidem.

Delinquere per ebrietatem,lata culpa eſt. c.4.nu.83.lib.2.pag.489.

Delinquens poſt delictum ante ſententiã priuationis bonorum, poteſt bona ſua adminiſtrare &alienare,quando propter delictum non eſt priuatus ipſo iure,à lege vel canone ſuis bonis,nec ea ſunt ipſo iure confiſcata: proceditetiã hoc in conſcientia.c.5.nu.53.lib.2.pag.514.

Delinquens huiuſmodi poteſt debita ſolue re,& ei debitum ſolui, niſi ſit cõtumax. c.5.nu.54.lib.2.pag.515.

Poteſt etiam de bonis ſuis dare in ſolutum creditoribus.cap.5.numero 55.libro 2. pagina ibidem.

Delinquens poſt ſententiam condemnatoriam contra eũ latam pro delicto tranſactam in rem iudicatam,non poteſt bona ſua alienare.capit.5.numero59.libro 2. pag.516.

Delinquens ob hoc quod ſcit ſuis bonis priuandum propter crimen quod intendit committere,an in conſcientia poſsit ea antea alienare.cap.5.numero 62.pagina ibidem.

Delinquens cuius bona propter delictum ipſo iure ſunt confiſcata,ſi alienet titulo gratioſo,minus peccat,quàm ſi titulo oneroſo alienaret.c.5.numer.82. libro 2. pag.520.

Delinquens cuius bona ipſo iure pro delicto ſunt confiſcata, vel alteri in pœnam applicata,non poteſt ſine peccato mortali rem aliquam in caſu non permiſſo alienare, etiam reuelata emptori conditione rei, vt in num.83. & an titulo lucratiuo.cap.5.numero 79. & 80.libro 2. pag.ibidem.

Delinquens tamen huiuſmodi ex cauſa neceſsaria poteſt alienare, nempè pro alimentis,aduocatis,& alijs neceſſarijs.c.5 nu.84.lib.2.pag.521.

Delinquens,cuius bona ſunt ipſo iure confiſcata pro delicto, quando aliàs eſt ſoluendo,poteſt alienare.cap.15. nume.89. lib.2.pag.

Item,quando delictum eſſet ita occultum, vt nullo modo probari poſsit.cap.5.nu. 90.lib.2.pag.522.

Decurio,Rector,vel tabellio ciuitatis, vel villæ, alijve officia perpetua habentes, committentes delictum priuatione dignum,an interim pendente proceſſu,poſſint renunciare huiuſmodi officijs. c.5. nu.46.& ſequentibus.& num.58. quod non,quando propter delictum ſunt priuati ipſo iure officio,&c.lib.2.pag. 513

Defendere iure pontificio quis tenetur alterum ab iniuria, ſi cõmodè poſsit, alioqui erit reus commiſsi criminis, & quando dicatur id cõmodè facere poſſe. c.6. num.105.& 106.lib.2.pag.550.

Non tamen tenetur id gratis agere,& ideò poteſt iuſtè pro eo pretium accipere, idem num.107.lib.2.pag.ibidem.

Defendere omittens proximum,cũ poſsit, etſi grauiter peccet, non tamen tenebitur ad damni illati reſtitutionem. cap.6. nu.108.lib.2.pag.ibidem.

Deformatiò eſt triplex, merè voluntaria, merè caſualis, & mixta: & quæ ſit vnaquæque earum.c.6. numero 4. libro 2. pag.528.

Denunciationes excommunicatorum quo modo fiant.cap.1.numero 5.libro 1.pagina 8.

Denuntiatio & publicatio nihil ad excommunicationem adducunt.c.11. num.36. lib.1.pag.21.

Denuntiatio, quę fit per monitorias, dicitur iudicialis, ad quam non requiritur monitio neque correctio.c.11.num.24. lib.1.pag.129.

Denuntiationes, quæ præcedere debent matrimonium contrahendum, quis remittere cum cauſa poſsit? parochus, an ordinarius? reſoluitur, quòd ordinarius. c.19.nu.2.lib.1.pag.200.

Denuntiationes aliàs requiſitæ ad matrimonium contrahẽdum remitti poſſunt, quando filij ſub poteſtate nouercali eſſent poſiti, vt hîc capit. 20. numero 30. lib.1.pag.212.

Cauſæ tamen cognitionem tunc interuenire oportet,vt ibidem num. 31. libr.1. pag.ibidem.

De natura primogeniorum eſt, vt ipſa de primogenito in primogenitum tranſeãt. cap.14.num.45.lib.2.pag.678.

Deponens enſem vel gladium apud alium cuſtodiendum obligatur velle, vt ſibi non reddatur ad percutiendum innocẽtem.capit.38.numero 11. libro 1. pagina 388.

Deus odio non habet illum, qui vxorem ducit,cum tamen illũ odio habeat, qui inter fratres diſcordiam ſeminat. c. 20. num.21.lib.1.pag.209.

Deus filios prouectæ ętatis pro parentum peccatis affligit,vt ipſos parẽtes puniat, non verò filios.cap.30.numero 5.lib.2. pag.525.

Deus non prius eſt vltor, quàm aliquis ſit peccator,ſecundùm diuum Auguſtinũ. c.30.nu.13.lib.2.pag.946.

Deus ſępè ob parentum merita non ſolùm mercedes plurimas filijs cõfert,ſed mortem & alias multas,quas merebãtur pœnas remittit.c.30.nu.20.lib.2.pag.949.

Deuteron.c.24. non occidentur parentes pro filijs,nec filij pro parentibus,ſed vnuſquiſque pro peccato æterno morietur.capit.30.numero 14. libro 2. pagina 526.

Diaconus & non ſolùm ſimplex ſacerdos habens iuriſdictionem poteſt abſoluere ab excommunicatione minori, multò magis quàm à maiori.cap. 6. numer.11. lib.1.pag.89.

Dictio taxatiua non excludit caſus ſimiles.c.14.nu.5.lib.1.pag. 163.

Dictio,Præſertim,idem eſt quod maximè. cap.20.nu.5.lib.1.pag.207.

Dictionis maximè natura eſt, vt explicet caſum minus dubitabilem & implicet magis dubitabilem.cap.20.nume. 6.lib. 1.pag.ibidem.

Dictio, niſi, præcedentem negationem ſequuta,affirmat quod ponit, ſequuta verò affirmationem negat.c.21.num. 2.libro 1.pag.214.

Dictio,niſi,ſubſequuta,quando oratio præcedens inducit ſolam potentiam, ſolùm negat potentiam, ſi verò oratio præcedens actum induxerat,dictio,niſi,actum quoque negat.cap.21.numer.10.libr.1. pag.225.

Dictio hæc Quibuſcumque, vel quacumque,cùm ſit valdè generalis,comprehẽdit omnes caſus,etiã priuilegiatos. c.34. nu.57.lib.1.pag.346.

Dictionis.ſaluo, natura eſt modificare & reſtringere præcedentia. cap.2. num.6. lib.2.pag.461:

Dictio Bene,idem ſignificat quod dictio, Rectè.c.2.nu.12.lib.2.pag.462.

Dictio,Denuo,cauſam iam ſemel commiſſam inſinuat.cap.2. numero 21.libro 2. pag.464.

Dictio,Alius,alia, aliud,eſt repetitiua ſimilium.capit.15.numero 89.libro 2. pagina 719.

Dictio,Si,&c.inducit conditionem. c.15. nu.113.lib.2.pag.725.

Diœceſanus ex officio ſuo debet denuntiare excommunicatum nominatim, & eum facere euitare,quando ſibi conſtat. capit.11.numer.92.& ſequentib. libr.1. pag.143.

Dies fideicommiſsi non intelligitur cedere per ſeruitutem pœnæ.c.1.nu.61.lib. 2.pag.441.

Differentia inter dictiones,Rite,& Rectè, rite enim ad ſolennitatem refertur, rectè verò ad iuſtitiam.c.2.num.13.lib.2. pag.462.

Differentia inter furtum,&rapinam,de quibus in c.ſi quid inueniſti.14.q.5.c.9.nu. 1.lib.2.pag.608.

Differentia inter deciſionem tex.in c. quãquam.de vſuris.in 6.& in c. quia in omnibus.de vſuris. vbi prædicta continentur.c.19.nu.3.lib.2.pag.773.

Differentia magna eſt inter arbores & feras agrorum,reſpectu capientium eas.c. 27.nu.28.lib.2.pag.916.

Differentia magna conſtituitur inter feră, vel auem captam,quæ poſtea manus capientis

pientis effugit,& illam quę vallū egreſſa eſt, & habet conſuetudinē regrediēdi ad eundē locum, vt hîc demonſtratur.c. 28.nu.28.lib.2.pag.924.

Diffidentes ſe ad dandum vnum ictum, vel occidendum, debent condemnari ad emendam erga Regem, aut aliud damnū, ſed non vnus erga alium, quia ſcienti, & volenti nō fit iniuria.cap.6.nu. 133.libro 2.pag.556.

Difficilius hodie diſpēſatur, quā olim, cum impeditis, qui iam etiam ſcienter contraxerunt, & conſūmauerunt matrimoniū. capit. 15. numero 136. libro 2. pagina 730.

Dicenti plures rationes diſpoſitionis eſſe creditur, & qui dicit vnicam, probare debet, & eam eſſe ſolam.c.15.nu.70.lib.2. pag.713

Dignior prætermiſſus ab Epiſcopo in prouiſione beneficij parochialis, hodie ex bulla Pij V. appellare poteſt, licet ea appellatione nō obſtāte, electio Ordinarij ſit mandanda ſtatim executioni, ſed non ſuperioris priorem reuocantis, ſi à ſentētia eiuſdem fuerit appellatū.c.11. nu.24 & 25.lib.2.pag.640.

Dignus & idoneus, cui beneficium eccleſia ſticum, vel munus publîcum collatū fuerit, prætermiſſo digniore, tutus eſt in animę iudicio, tametſi qui eum propoſuerint & elegerint, peccauerint mortaliter omittendo digniorem.c.11. nu.43.lib. 2.pag.647.

Diligere me ipſum ſicut magis teneor, ita & eodē modo magis debeo famā meam quā proximi illęſam ſeruare.c.38.nu.14 lib.1.pag.388.

Diſsimulatio Papæ habet vim & effectum diſpenſationis, quando ipſe hoc exprimit, nempè quod diſsimulat, aliàs ſecus. c.15.nu.99.lib.2. pag.721.

Diſsidiū ſiue diſcordia verè inter eos, qui ſe amore obcæcati ducunt, facilè exoritur, matrimoniaque ex eo infelicē exitum habent, ſicut illa, quæ coactione fiunt.capit.26.num.18.libro 1.pagina 209.

Diſpenſandi facultas in lege ſuperioris inferioribus nunquā conceditur, niſi cauſa cognita, & ſūma maturitate.c.19.nu. 5. lib.1.pag.202.

Diſpenſandi poteſtas non continetur, neq; tranſit in generali commiſsione. c. 19. nu.15.lib. 1.pag.208.

Diſpenſandi aut legitimandi difficultas, licet vt fauorabilis ſit extendenda, ac benignè intelligenda, non verò ſtrictè: ipſa tamen diſpenſatio odioſa eſt, & ſtrictè interpretanda, ita vt in ea non ſit locus argumento de maiori ad minus.c.15. num. 127.lib. 2.pag.728.

Diſpenſatio vitiatur, quando fuit habita copula antequàm ab ordinario diſpenſatio expediretur, niſi iterum ad Summum Pōtificem recurratur, mentioque copulæ fiat eidem, atque abſolutio ab eo impetretur, capit.15.numer.21. libro 1.pagina 170.

Et quod ſic fuit declaratū ab Abbreuiatore Nuncij Apoſtolici eius iuſſu, vt creditur, ibid.nu.25.lib.1.pag.172.

Diſpenſatio, quæ ſine cauſa fit, non dicitur diſpēſatio, ſed potius diſsipatio.c. 17.nu. 43.lib.1.pag.ibid.

Diſpenſatio non eſt vlla hodie neceſſaria in ceſtuoſo cum conſanguinea vxoris ſuæ vltra primum & ſecundum gradum, ad petendum debitum ab vxore ſua.c.23. nu. 21.lib.1.pag.244.

Diſpenſatio, nulla cauſa expreſſa, præſumitur fieri ex pluribus cauſis.c.15.nu.69.libro 2.pag,713.

Diſpenſatio ſuper pluralitate beneficiorū ab eo obtenta, cū quo prius perSedē Apoſtolicam fuerat diſpenſatum ſuper defectum natalium ad ordines ſacros, & adobtinendum beneficium curatum, hoc tacito, erit nulla, veluti per ſurreptionem obtenta.capit.15.numero 90.libro 2.pagina 720.

Diſpenſatio ſecunda alicuius vitij ad hoc vt valeat, debet in ea fieri mentio primę diſpenſationis circa eam conceſſæ.c.15.nu. 91.lib.2.pag.ibidem.

Diſpēſatio Papæ ſuper matrimonio inter cōſanguineos contrahendo non valet, ſi ibi cauſa falſa ſit expreſſa, niſi eam poſtea Papa confirmet, & quomodo hoc ſit intelligendum.capit. 15. numer. 98. & 100. lib.2.pag.721.& 722.

Diſpenſatio Apoſtolica ad matrimonium contrahendum vnica cauſa expreſſa, & ordinario loci commiſſa cum clauſula ordinaria, ſi preces veritate nitantur, corruit, ſi illa cauſa eſt falſa.c.15. num.103. lib.2.pag.ibidem.

Diſpenſatio circa impedimenta matrimonij, cùm dependeat à voluntate Principis, præſumitur difficilis, & etiam impoſsibilis, licet ſit de ſolitis concedi, præterquā in tertio & quarto gradibus cōſanguinitatis & affinitatis.cap.15.nu.189.libro 2.pag.724.

Diſpenſatio ad matrimonium contrahendum, continens plures cauſas, quarum nulla eſt de per ſe ſufficiens, an & quando vitietur ob falſitatem vnius.c.15.nu. 123.lib.2.pag.726. Quod ſi cauſa minus principalis non ſit vera, non vitiatur diſpenſatio.numero 129.libro 2. pagina 729.

Diſpenſationes ſunt ſtricti iuris, ac proinde de vno caſu ad alium, etiam maiorem rationem habentem, extendi non valēt. c.15.nu.124.lib.2.pag.726.

Diſpenſatio facta in materia matrimoniali, debet intelligi large in fauorem matrimonij, niſi aliàs ſequeretur ſcandalum. c.15.nu.127.lib.2.pag.728.

Diſpenſatio pro matrimonio contrahēdo, ſcienter impetrata ex falſa cauſa per fraudem, erit ſurreptitia.c.15.nu.134.lib.2. pag.730.

Diſpenſatio, quæ dicitur gratia, morte concedentis re integra non expirat.c.17.nu. 8,lib.2.pag.744.

Diſpoſitio, ſeu vocatio teſtatoris ad maioratum, vel aliud legatum Seij; ſi Titiam conſanguineam ſuam vxorem ducat, nō valet, niſi adijciatur, ex diſpenſatione Sūmi Pontificis.cap.22.numer.18. libro 1. pag.225. Contrarium tamen ibid.nu. 23.& 24.libro 1.pag.232.

Diſpoſitio text.in Authen. de ſanctiſsimis Epiſcopis.§.ſed & hoc præſenti.colla.9 non eſt trahenda, neque extendenda ad alios caſus & conditiones, quā in eo expreſſas, nempè nuptiarum, ſiue defectus liberorum.capit.32.numer. 45. libro 1. pag.310.

Diſpoſitio authent.ſi qua mulier. ſpecialis eſt, & ex gratia, ac proinde in propria ſpecie, & in ſuo tantùm caſu ſeruanda, nempè, &c.c.1.nu.41. & 88.lib.2.pag. 434 & 449.

Diſpoſitio authen.bona dānatorum. C.de bonis proſcriptor. non habet locum in eo qui damnatur ad mortem ciuilē, & ſic remanet viuus; nā tunc bona publicantur.capit.3.numero 27.libro 2.pagina 474.

Diſpoſitio quæcūque habens duas vel plures cauſas, etiam vna ceſſante ſuſtinetur, & quomodo intelligatur.c.5.nu.65 66.& 67.lib.2.pag.712.

Diſpoſitio text.in authent. de ſanctiſsimis Epiſcop.§.ſed & hoc præſenti. collat.9. & in authen. niſi rogati.C. ad Trebel. habet locum in conſcientię foro.c.25,nu. 12.& 17.lib.2.pag.897.& 900.

Quomodo intelligatur id non procedere, quando expreſſē conſtaret de voluntate teſtatoris, ibidē nu. 16.libro.2.pagina 899.

Diſponens ſi aliud velit, exprimat. c.1. nu. 32.lib.2.pag.431.

Diuiſio fructuum quomodo fieri debeat inter nouū beneficiatū & hæredes prædeceſſoris, & inter virum & vxorē ſoluto matrimonio, & inter ſucceſſorem maioratus & heredes vltimi poſſeſſoris, & alia in materia vide in verbo, fructuū beneficiorum, & in verbo fructus dotis, & verbo, fructuū diuiſio, & in verbo, fructus ad maioratus ſucceſſorem, &c.lib. 1.capit.33.nume.12.14.& 16. pag. 322 & 323.

Diuortium inter virum & vxorem ex cauſa ſæuitiæ an fieri poſsit, & plura circa materiam.cap.24.per totum.libro 1.pagina 241.

Diſtinctio Imolę in prædicta ſpecie refertur, & de eius veritate agitur.c.1.un.48. & 99.cum ſequentibus. libro.2. pagina 436.

Diſtinctio Cardinalis & aliorum in propoſito potius conuenit Concil. Agathēſi, de quo ſupra, quā diſpoſitioni dicti capituli à crapula.c.4.num.64. libro.2.pag. 486.

Diſtinctio cōmunis iuris gentium primęui, & ſecundarij non eſt vera.c.14.n.22 lib.2.pag.681.

Diſtributio bonorū inuentorū, quorū dominus ignoratur, pauperibus faciēda, Epiſcopis eſt reſeruata.cap.9.nu. 10.lib. 2.pag.611.

Diſtributiones quotidianæ, ad quę propria natura in eccleſijs inſtitutæ ſunt. c. 15. nu.9.lib.2.pag.697.

Diſtributiones quotidianę vbi non ſunt adeō tenues, vt veroſimiliter negligantur, non poteſt Ordinarius eas augere. c.15.nu.11.lib.2.pag.698.

Diſtributiones quotidianæ non dantur in abſentia, etiā ſtudentibus Theologiā.c. 15.nu.12.lib.2.pag.ibidem.

Docere non licet, clericos licitè, vel ſine peccato poſſe intereſſe taurorū agitationibus.cap.7.numero.39.libro.1.pagin. 103.

Doctor, vel Licentiatus in Theologia, vel iure Pontificio non, poterit audire confeſsio-

sessiones, neque prędicare absque licentia Ordinarij. c. 6. nu. 9. lib. 1. pag. 88.

Doctores nostri plerumque rationes non perscrutantur, & aues imitantur, quæ quando vna volat, aliæ omnes sequuntur, & communis opinio non attenditur, quando alia opinio contra communem fundata est melioribus rationibus. c. 32. nu. 59. lib. 1. pag. 316.

Doctor publicè profitens, vel scholarijs sicut potest expellere fabrum, ita & confratres disciplinatorum, ne alta, & inconcina voce eorum impediatur. c. 35. nu. 15 lib. 1. pag. 363.

octior & sanctior, si vnus sit, sed non ministrabit ecclesię, quia non residebit, & alius non ita doctus, & minus sanctus residebit, & seruiet ecclesię sedulo, hic indoctior, dummodo bonus & dignus sit, erit dignior, ac conuenientior minister. c. 11. nu. 66. lib. 2. pag. 656.

Dominus noster Iesus Christus misit Discipulos suos in vniuersam terram ad prędicandum suũ Euangeliũ. c. 27. nu. 8 lib. 1. pag. 261. Et ad Apostolos dixit: Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remissa erunt, quilibet enim habuit principatũ sibi à Deo decretum magnę prouincię vel Regni. c. 27. nu. 9. lib. 1. pag. ibidem.

Dominus rei subtractę potest eã in iudicio sibi restitui petere, quanuis ex repetitione sit mors furis verisimiliter sequuturura. c. 38. nu. 5. lib. 1. & ibid. nu. 24. quomodo hoc intelligatur. pagina 386. & 391.

Dominiũ rei acquisitæ per vsurã, an transeat in vsurariũ? cap. 18. nu. 33. & 34. & 35. quod dominiũ aliarũ rerum acquisitarum ex pecunia vsuraria bene transit. lib. 2. pag. 760.

Dominium non transfertur ex inutili contractu, & à iure reprobato secuta traditione, licet secus sit in possessione. c. 23. numer. 26. lib. 2. pag. 854.

Dominium rei legatę transit in legatariũ à die mortis defuncti, vel aditę hereditatis, reuocabiliter, nempè vt legatarius possit illud agnoscere, vel repudiare, secus irreuocabiliter, vt hîc latius declaratur. capit. 26. numero 12. libro 2. pagina 906.

Dominus ad Aaron dixit: Vinumq; & omne quod inebriare potest non bibetis, &c. Leuit. cap. 10. c. 4. numer. 5. libro 2. pag. 479.

Dominus fundi potest etiam cum contradictione curati vineam in agrum arabilem mutare, vel è contra, nec curatus poterit se opponere, quandoquidem decima fructuum nouorum eidem soluenda est, cui & antiquorum eiusdẽ fundi. c. 21. nu. 100. libro 2. pag. 816.

Dominus syluæ habet verum lignorũ in illa nascentiũ dominiũ & dominus prati, aut agri dominium herbæ ibi nascentis. cap. 27. numero 7. libr. 2. pagina 911.

Domini temporales non possunt prohiberi piscari in mari, aut publicis fluminibus. capit. 9. numero 4. libro 2. pagina 609.

Domini temporales inferiores à Principe, possunt in suis proprijs & priuatis fundis venationem prohibere, sicut alij priuati: item & in publicis & communibus suorum populorum ex iusta causa ad tẽpus, non verò perpetuò, neque per legẽ, sed per edictũ: idem erit ex cõsensu libero populi, vel ex consuetudine immemoriali legitimè præscripta, vt in nu. 4. & quæ sit iusta causa in proposito declaratur. nu. 5. & capit. 28. num. 2. libro 2. pag. 919.

Dominia rerũ iuregentium sunt distincta, & vnicuique rei suæ competit dominiũ priuatiuè ab alijs, & ideò nemini licet alterius res, possessiones, aut fructus, inuito domino surripere. cap. 29. nu. 9. lib. 2. pag.

Dos pro moniali, vt licitè exigatur, vsus receptissimus habet sine scrupulo. c. 32. nu. 61. lib. 1. pag. 316.

Dos quæ danda sit mulieri stuprum passæ, quando ipsa & pater suus recusant matrimonium cum stupratore. c. 37. nu. 28. lib. 1. pag. 384.

Dotes amittuntur propter adulterium cõmissum in matrimonio putatiuo, quod verius dicitur stuprũ, nu. 6. sed contra nu. 22. vbi ponitur concordia. c. 12. nu. 22. lib. 2. pag. 669.

Domus magnatum sunt veluti ossa firmissima totius corporis reipublicæ, vt hîc latè ostenditur. c. 14. nu. 4. libro 2. pagina 678.

Dormiens occidens hominem, qui in vigilia valdè iratus erat contra illum, non efficitur irregularis. capit. 4. nu. 96. libr. 2. pag. 491.

Duces, milites vè belli iusti exponentes se maximo periculo belli, ex quo certior est mors, quàm eius euasio, an sint mortalis

lis criminis statim damnandi. c. 24. nu. 30. lib. 2. pag. 883.

Dubia res non censetur, quando aliquid creditur esse verum per legem, rationẽ, & authoritatẽ sufficientem, etiamsi contrarium maior pars docentium teneat. c. 31. nu. 38. lib. 2. pag. 296.

Dubitans an faciens aliquid, an sit peccatũ mortale, necne, peccat mortalite. c. 31. nu. 40. lib. 1. ibidem.

Dubitare an tale quid sit faciendum, aliud est, aliud verò est credere ratione probabili, & authoritate alicuius illustris Doctoris id admonentis. c. 31. nu. 41. lib. 1. ibidem.

Duplex est vnio Christi & Ecclesiæ, vt in capit. 17. nu. 25. lib. 1. pag. 186.

E

Ecclesia vacãs, super cuius fructibus est apposita annua pensio, tenetur ad solutionem eius, eamque soluere tenetur œconomus, eius qui pro ea conueniri potest. capit. 1. numer. 116. libro 1. pagina 41: Idẽ est in solutione charitatiui subsidij. ibid. nu. 116. lib. 1. pag. 42.

Ecclesia vtrũ habeat potestatẽ super actus animæ pùrè interiores? negatiua eligitur. capit. 13. numero 4. libro 1. pagina 152.

Ecclesia Catholica diuisit totum orbẽ per prouincias in Episcopatus, & Archiepiscopatus, &c. vnicuique preficiens suum Episcopũ & Pastorem, atque gubernatorem, qui Episcopi in locum Apostolorũ successerunt. c. 27. nu. 13. & 14. lib. 1. pag. 262.

Ecclesiæ ordinatio esset illicita, qua statueretur, quòd non fieret processio in funere alicuius, nisi solueret certã pecuniæ quantitatẽ: licita autẽ magis esset, si statueretur, quòd omnibus certã eleemosynam dantibus talis honor exhiberetur. c. 29. nu. 24. lib. 1. pag. 275.

Ecclesia sicut honorat suos parochianos donis cœlestibus eos ditando, &c. ita vicissim vt ipsi teneãtur in ea specie officijs diuinis Dominicis, & alijs festiuis diebus assistere. c. 30. nu. 4. libro 1. sed hoc latè per totum cap. pag. 280.

Ecclesia si lædatur in contractu, potest petere restitutionem in integrum contra laicum coram iudice ecclesiastico. c. 34. nu. 10. lib. 1. pag. 336.

Ecclesia vel clericus agentes de rebus suis actione reali vel personali, possunt conuenire laicum coram iudice seculari vel ecclesiastico. capit. 34. numer. 13. lib. 1. pag. 337.

Ecclesia in contractibus suis nullam debet fraudem adhibere. c. 36. nu. 2. libro 1. pagina 368.

Ecclesia meretrices, ac lupanaria tolerat ob euitandum maius malum. c. 7. nu. 25. lib. 2. pag. 569.

Ecclesia in dubio vtitur iure cõmuni, cũ in aliquo casu non reperitur priuilegiata. c. 8. nu. 69. lib. 2. pag. 606.

Ecclesia & clerici hæredes defuncti, an teneãtur vltra vires hæreditarias, si inuentarium non confecerint? c. 18. nu. 73. lib. 2. pag. 771.

Ecclesia vna, vel parochia, si recipiat ex cõsuetudine decimam de blado, alia de vino, & terra bladum reddens mutetur, & vinum reddat, & è conuerso, quæ præcipiebat de blado, percipiet de vino, & è conuerso. cap. 21. numer. 107. libr. 2. pagina 818.

Ecclesiasticos oportet viros in conuersationibus sacrorum Euangeliorũ lectionem audire. cap. 4. numer. 51. libro 2. pagina 484.

Ea quæ speciali indigent adnotatione, nisi notentur, videntur quasi neglecta. c. 1. nu. 33. lib. 2. pag. 431.

Ea quæ tacitè à iure insunt, si ab homine exprimantur, nihil operantur, & quomodo hoc intelligatur. c. 15. nu. 122. lib. 2. pag. 726.

Ebrietas omnium vitiorum fomes ac nutrix est. capit. 4. numero 1. libro 2. pagina 479.

De ebrietate plura remissiuè, ibidẽ nu. 20. lib. 2. pag. 480.

Ebrietas voluntaria an peccatum mortale sit, vel veniale? c. 4. nu. 30. & seqq. lib. 2. pag. 481.

Ebrietas modica nõ excusat, neque minuit delictum. capit. 4. numer. 88. libro 2. pagina 490.

Ebrius homicidium committens, an debeat pœna mortis condemnari. c. 4. nu. 80. cum seqq. lib. 2. pag. 488.

Ebrius omnino homicidiũ cõmittens non punitur pœna ordinaria, sed mitiori: secus si ebrietas erat leuis: hodie iure Regio pœna exilij in quinquenniũ imponitur omnino ebrio pro homicidio. c. 4 nu. 85. & 87. lib. 2. pag. 489. & 490.

Ebrius non punitur propter culpá criminis ab eo commissi, sed propter ipsius ebrietatis causam.c.4.nu.86.libro.2.pagina ibidem.
Ebrius,qui durante ebrietate hominẽ occidit,an efficiatur irregularis.c. 4. nu.94. cum seqq.lib.2.pag.491.
Ebrius si consueuisset in ebrietate arma sumere,& homines offendere, erit irregularis si aliquẽ occiderit.c.4.nu. 105.lib. 2.pag.494.
Ebrius absque sua culpa,sed dolo alterius, non erit irregularis,si aliquem occiderit.c.4.nu.106.lib.2.ibidem.
Ebrius matrimonium contrahere non potest, si ebrietas illum consensum impediat.c.4.nu.107.lib.2.ibidem.
Ebrius testis esse non potest, neque facere testamentum.cap.4.numer.109. libr.2. ibidem.
Ebrius contrahere non potest etiam cũ iuramento in sui præiudiciũ,& contrahẽs cum eo,quẽ inebriauerat in prædio, ad quod eum inebriauerat, dolo dicitur cõtraxisse.cap.4.numer.110.& 111.lib.2 ibidem.
Superiora sunt intelligenda in penitus ebrio,secus aliàs in parũ ebrio.c.4.n.112 lib.2.pag.494.
Ebrij si percuterent,plus punirentur, quã sobrij,quia plures iniuriantur, secundũ legem statutam á quodam Pythagorico, & quomodo hoc intelligatur.c.4.n.84. & 87.lib.2.pag.489.& 490.
Edicta quæ leguntur in visitationibus circa peccata manifestanda, intelliguntur de publicis,non verò de occultis.c. 11. nu.75.lib.1.pag.140.
Effectus iurisdictionis causatæ à iure reali, extẽditur ad omnes illos,aduersus quos prescriptum non fuit.c.21.nu.110. lib. 2.pag.818.
Electio fieri non potest durante lite super iure eligendi,alijsque rebus ad id pertinentibus.c.28.nu.13.& 14.& quid in iure præsentandi,lib.1.pag.268.
Eligens indignum ad beneficium ecclesiasticum,vel munus publicum,tenetur ad restitutionem ecclesiæ, vel reipublicę lęsæ faciendam, non verò digno præterisso.c.11.nu.44.lib.2.pag. 648.
Eligens indignum peccat mortaliter,etiãsi ex ea electione nullum damnum ecclesiæ vel reipublicę postea immineat,idem in resignante in fauorem indigni.c. 11. nu.46.lib.2.ibidem.
Eligens dignum prętermisso digniore, an teneatur ad restitutionem digniori faciẽdam.c.11.nu.47.lib.2.pag.649.
Eligens dignum prętermisso digniori,quoties per edictum propositũ digniori prębenda vel beneficium fuit promissum, tenetur eidem ad restitutionẽ.c.11. nu. 55.lib.2.pag.646. An idem sit dicendum in quocũque beneficio, quod per concursum prouidetur.ibidẽ n.56.lib.2 pag.ibidem.
Eligens dignum prætermisso digniori nõ peccat,quando meritorũ excessus non est tantus,vt videatur ad rẽ multum referre,& quomodo hoc intelligatur.c.11 nu.58.lib.2.pag. 654.
Eligens dignum prętermisso digniori ad munus exigui momenti, nõ peccat mortaliter.c.11.nu.59.lib.2.ibidem.
Eligere dignũ omisso digniſsimo, licet in casu hîc posito.cap.11.num. 60.libr.2. pag.655.
Eligere dignum,an satis sit prætermisso digniori.cap.11.numer.1.& seqq. libr.2. pag.632.
Eleazarus vir fortissimus à peccato defendendus eius quod fecit Machabæorum 1.c.6. c.24.num.31.lib.2.pag.883.
Emere debitum minori pretio licet quod expositum est periculo, vel quod cum expensis exigi expectatur.c. 39.nu. 33. lib.1.pag.406.
Emens ad vitam suam annuũ redditũ certo pretio,non facit contractũ vsurariũ, quia principio perceptio.d.annui redditus est incerta.capit.39. nu.64. libro 1. pag.412.
Emptio ad vitã fructuũ alicuius fundi certo pretio licita est,propter incertitudinẽ ementis,licet ille viuat tantum,quòd ex longa vita plus percipiatur ex dictis fructibus,quàm sit pretium, quia etiam possibile fuit mori in modico tẽpore.c.39. nu.63.lib.2.ibidem.
Emptor licet non teneatur stare colono, venditor tamen tenetur eidẽ reddere partem pensionis,quã acceperat,pro tẽpore residuo locationis non impleto,& ad interesse præterea idẽ tenetur.c. 36. nu.26.lib.1.pag.373.
Et erit cautela necessaria pro clericis locãtibus,vt excipiant casum, quo desinant beneficia possedire,vt in eo de euictione,nec ad vllum interesse teneantur, vt ibidem nu.29.lib.1.pag.375.
Emptor fisci percipit pensionem cedentẽ post

post ipsam venditionem,etiãsi ea soluatur pro fructibus ante venditionem perceptis,& hoc speciali fisci fauore, quia hoc priuilegium emptori fisci datur in compensationem damni, quod cogitur stare colono fisci.cap.33.num.25.lib.1. pag.325.
Emptor fundi non tenetur stare colono, nisi aliud conuenerit.c.8.nu.1.& 31.& 5.lib.2.pag.590.& 598.
Ratio cõmunis assignatur,quòd procedit, etiamsi in locatione adsit pactum de nõ alienando,dummodó cum eo non adsit hypotheca specialis,idẽ nu.14. secus si adsit,idẽ nu.23.& 30.lib.2.pag. 591.& 595.& 597. vbi quod non sufficit generalis:& quid si vltra obligationẽ personalem conductor pro obseruantia suæ locationis habeat obligata omnia bona locatoris,idem nu.15.cum seqq. libr.2. pag.592.
Emptor an possit expellere colonũ, vel inquilinum, quando hic habet omnia bona locatoris obligata pro securitate locationis vltra obligationem personalem. c.8.nu.15.& seqq.vbi latè agitur de hoc lib.2.ibidem.
Enormis læsio circa manuũ iniectionẽ in clericũ quę dicatur: excessus notorius, quando dicatur enormis læsio. c.5. nu. 16.& 17.lib.1.pag.82.
Episcopus publicè excõmunicatus nõ potest iudicẽ aliquem instituere, quinimo nec ipse Episcopus excõmunicatus,nec eius vicarius institutus de causa cognoscent,sed adiri debet Papa, vt prouideat. c.1.nu.83.lib.1. pag. 35. Secus est in delegato,nam ipsius iurisdictio non suspenditur per excõmunicationem delegantis.ibidem numero 84.libro 1.pagina ibid.
Episcopo existente suspecto, censetur etiã in consequentiam suspectus eius officialis.c.1.nu.86.lib.1.pag.36.
Episcopo absoluto ab excõmunicatione, ipsius, vicarius poterit iurisdictionem exercere,sicut ante excõmunicationem. c.1.nu.87.lib.1.ibid.
Episcopus duos canonicos in suo seruitio habere, occupareque potest,ad idq; eos compellere.c.1.nu.149.lib.1.pag.51.
Episcopus potest dispensare in irregularitate occulta.c.3.nu.8.lib.1.pagin.63.
Secus si sit publica,vel deducta in iudiciũ, vt ibid.nu.9. & 10.casus practicatus. libro 1.ibid.
Episcopus siue eius vicarius generalis potest absoluere subditum à sententia excõmunicationis lata á iure, nulli tamen reseruata.capit.5.numer.1. libro 1.pag. 79.
Idem est in excõmunicatione lata per constitutionem inferioris, confirmata tamẽ à Romano Pontifice.ibi.nu.2. atque in suspensione lata ob contumaciam,& nõ in pœnã, sine termino & reseruatione. ibid.nu.3.lib.1.ibid.
Episcopus non potest absoluere á suspensione tẽporaria intra tẽpus.c.5.nu.6.lib. 1.pag.80.
Episcopi nequeunt contra Concilia dispẽsare. capit.5. numero 10. libro 1. pagina ibid.
Episcopus non potest absoluere à suspensione lata in pœnã alicuius delicti, etiam à iure,siue tẽporalis,siue perpetua sit.c. 5.nu.4.lib.1.pag.79.
Nisi in suspensione imposita ob adulteriũ, vel alia minora delicta.ibi.nu.5. libro 1. pag.80.
Episcopus non potest dispensare circa suspensionẽ triẽnij,quã incurrit parochus, qui interfuit matrimonio clandestino. c.5.nu.9.lib.1.ibid.
Episcopus potest absoluere à sententia ex cõmunicationis, quæ ob manuũ violentarum iniectionem in clericũ ob leuem & modicã iniuriã incurritur.c.5.nu.11.libro 1.ibid.
Et quę dicatur iniuria leuis in proposito,relinquitur arbitrio Episcopi.ibi.nu.14.& 15.colaphus est leuis percussio in proposito.ibi.nu.18.lib.1.pag.82.
Episcopus Salmantinus rectè procedere potest virtute breuis Sixti V.P. maximi aduersus clericos & præceptores contra præfatam constitutionẽ,& literas Apostolicas facientes,docentes, vel asserentes,monitione præmissa.c.7.nu. 40.lib. 1.pag.103.
Episcopus tẽpore cessationis à diuinis potest celebrare,vt quilibet sacerdos tempore interdicti.cap.10.numer.6. libr.1. pag. 119.
Episcopus potest concedere monitorias generales,hoc est,cartas de excomunió, ad instantiã cuiuscunque petentis eas.c. 11.nu.1.lib.1.pag.123.
Sed solus Episcopus eas decernere potest, alij verò inferiores minimè. ibid. nu.3. lib.1.pag.124.
Episcopus an dispensare possit cum homi-

cida occulto.cap.13.nu.16.& seqq.lib.1.pag.155.

Episcopi, non verò eorũ Vicarij, possunt absoluere ab hæresi occulta, attento Cõcilio Tridentino.cap.13.nu.26.libr.1.pag.159. Hodie secus per bullã in Cœna Domini.ibid.nu.31.libro 1.pagina 160.

Episcopus potest post contractum matrimonium ante illius consũmationem, si ita expedire iudicauerit ex aliqua causa remittere denuntiationes, & si non sit suspicio, quòd matrimoniũ malitiosè impediretur.cap.19.numero 11.libro 1.pag.203.

Non tamen id facere potest sine aliqua causa.ibid.nu.12.lib.1.pag.ibidem.

Episcopus ex rationabili causa potest dispẽsare ne denuntiationes aliàs ad matrimonia contrahenda requisitę fiant, vt in exemplis hic positis.c.20.nu.20.libr.1.pag.209.

Episcopus potest dispensare cum incestuoso, vt contrahat cum illa muliere quæ sibi ratione incestus affinis affecta non est, & ita se habet consuetudo.c.23.nu.10.& 12.lib.1.pag.236.

Episcopus potest contra canonem Papæ, aut Concilij purè pœnalem dispensare, quando ei specialiter hoc non prohibetur.capit.23.numero 11.libro 1.pagina ibidem.

Episcopus an possit dispensare cum incestuoso ad exigendum debitum ab vxore sua.c.23.num.15.& 20.lib.1.pag.237 & 239.

Et quid si incestus sit sceleratissimus, vt puta, cõmissus cum sorore vxoris, aut cum socru.nu.16.lib.1.pag.238.

Episcopus an possit dispensare cũ contrahente matrimonium contra votũ simplex ad exigendum debitũ.c.23.nu.17.lib.1.ibidem.

Episcopus licet regulariter non possit cõdere statuta, aut dispensare contra canones, fallit tamen ex causa euidenti, & necessaria.capit.23.numero 18.libr.1.pagina 239.

Episcopi in locum Apostolorum succesſerunt in eo quòd sunt Pastores, non verò in ordine quo Apostoli fuerunt religiosi. capit.25.numero 12.libro 1.pagina 247.

Episcopus, qui confert ordines, aut subditus, qui eas recipit citra ætates statutas à Concil. Trident. peccat mortaliter, & ordinator huiusmodi per annũ à collatione clericalis tonsuræ, ob huiusmodi culpam suspenditur.cap.26.num.12.libro 1.pag.255.

Episcopi debent cauere ab ordinando pueros in aspectu, quamuis vigesimumquintum annum attigerint, ne fortè subrepat in opprobriũ ordinis clericalis.c.26.nu.35.lib.1.pag.257.

Et præterea ne ijs sacri muneris dispensationem committant, qui ob imbecillitatem intellectus, atque debitę considerationis diuina ministeria parui pendant. ibid.numer.36.lib.1.ibidem.

Caueant etiam, ne indoctos ordinent, atque eos, qui malè legunt, ne ignorantia causet contemptũ.nu.37.lib.1.pag.258

Episcopi taxare possunt quanto stipẽdio ille dignus sit, qui tali seruitio ecclesię mãcipatur, dũtamen absit emptionis, vel venditionis cogitatio. cap.29.nu.3.lib.1.pag.270.

Episcopi, clerici, monachi, & monachæ licitè accipere possunt portiones, eleemosynas, & stipendia, quæ pia consuetudine, aut lege naturali, diuina, aut humana iusta aliquod tale opus spirituale facientibus debentur. capit. 29.nume.14. Secus si aliàs ad id tenerentur, vt in num.15. Gratis tamen oblatũ accipere possent, vt ibi. libro 1.pagina.274.& 275.

Episcopus sicut non potest tollere, aut restringere ius commune, ita nec consuetudinem generalem.c.30.nu.22.lib.1.pag.283.

Episcopi non debent pati celebrari diuina in domibus priuatis, atque omnino extra ecclesiam & oratoria ad diuinum tantùm cultum dicata, ab eisdẽ ordinarijs assignanda & visitanda.cap.30.nu.24.lib.1.pag.284.

Hodie licet ex causa necessitatis, & cũ licentia Episcopi, vt ibid.nu.28.& 29.libro 1.pag.285.

Episcopus potest & debet visitare omnia hospitalia, & curare, vt ad eum vsum teneantur, in quem sunt instituta.c.35.nu.6.lib.1.pag.362.

Episcopus non potest se intromittere super bonis hospitalis pauperum infirmorum, neque super redditibus ipsorum, neque aliquid debet agere cum administratoribus dictorum locorum, neq; eos cogere ad reddẽdam rationẽ.c.35.nu.17.lib.1.pag.363.

Hoc

Hoc fallit, quando pia loca essent constructa authoritate Episcopi, vel quando essemus in dubio, & dicta loca haberent aliqua signa, per quæ ostenderetur ea esse cõstructa authoritate Episcopi, vel quando essemus in dubio, & dicta loca haberent campanile, &c.ibid.nu.18.& 20.lib.1.pag.364.& 365.

Hodie, attento sancto Concilio Trident. indistinctè potest Episcopus visitare omnia pia loca.c.35.nu.19.& num.26.lib.1.pag.364.& 366.

Episcopus in visitatione hospitalis, aliorũque piorum locorum quid possit facere.capit.35.numero 27.libro 1.pagina ibidem.

Episcopus visitare potest deposita publica frumenti, nempè, las alhondigas, ac rationes reuidere.capit.35.nume.28.lib.1.pag.367.

Episcopo quarta an debeatur ex relictis confratrijs.cap.35.nu.35.nu.7.& nu.13.lib.1.pag.362.& 363.

Episcopus potest concubinarios, &c. laicos punire.capit.7.numero 22.libro 2.pagina 569.

Episcopus ex duobus præsentatis à diuersis patronis instituere tenetur præsentatum á maiori parte, si idoneus & dignus sit, etiamsi præsentatus à minori parte dignior sit: idem erit, si patronus dignũ Episcopo præsentauerit, omisso digniori.c.11.nu.20.& 21.lib.2.pag.638.

Episcopus ex pluribus clericis præsentatis ab vno eodemque patrono, vel equali patronorũ suffragio, tenetur in vtroque foro digniorem eligere.c.11.nu.23.lib.2.pag.369.

Episcopus tamen poterit reuocare quæ nõdum sortita fuerunt effectum.c.17.nu.10.lib.2.pag.745.

Episcopũ offendere videtur, qui suũ Vicarium offendit.capit.17.nu.16.libr.2.pagina 746.

Episcopi & eius Vicarij vnum & idẽ consistorium & tribunal.c.17.nu.16.lib.2.ibid.

Episcopus semper potest in iuramentis dispensare, quando impleri non possunt sine interitu æternæ salutis, aliás solus Papa.c.22.nu.23.lib.2.pag.837.

Episcopus an possit dispensare in votis cõditionalibus, siue pœnalibus, quæ aliàs si absolutè fiunt, minimè posset.cap.22.nu.45.& seqq.50.51.53.lib.2.pag.843.& 844.& 845.

Episcopus dispensare potest cum suis parochianis in cæteris votis, præter supradictos, & etiam in voto castitatis nõ perpetuæ.capit.22.numer.48.libro 2.pag.844.

Episcopus an possit dispensare in vöto cõtinẽtię perpetuę in casu capituli veniẽs, qui clerici vel vouentes.c.22.n.49.lib.2.ibidem.

Episcopus omisso digniori non debet eligere consanguineum minus idoneum. capite 23. numero 64. libro 2. pagina 869.

Episcopus qui iustam mercedem temporalem suis famulis soluit, potest idoneis beneficia cõferre.c.23.nu.67.lib.2.pag.870.

Episcopus recipiens famulum cum certo salario annuatim præstando, donec sibi prouideat de beneficio competenti, an simoniam committat. capit.23.numero 70.cum sequentibus.libro 2.pagina 871.

Episcopi iure communi vti debent, iudicando secundùm allegata & probata, non verò secundùm priuatam conscientiam suam.capit.29.numer.20.libro 2.pag.942.

Eunuchi quid distent à spadonibus.c.16.nu.15.lib.1.pag.177.

Euentus ex aliquo sequuti opere minimè quidem ab operante præcogitati, sed præter eius intentionem contingentes, imputantur operanti, si illi euentus per se & necessariò sequuntur ex opere priori, aut saltem, vt in pluribus ex illo eueniunt & euenire solent.c.6.nu.45.lib.2.pag.538.

Exceptio tituli vel dominij non impedit possessionis restitutionem: ergò agi potest contra singularem possessorem habentem titulum & bonam fidem, non est bona consequentia.c.34.num.78.& 80.lib.1.pag.353.

Exceptio retentionis ratione expensarũ factarum in re, quam quis condemnatus est restituere, potest obijci in executione sententiæ, etiamsi iure retentionis reseruatum non sit in ea, & an procedat in exceptione retentionis melioramentorum liquidandorum.c.8.nu.59.lib.2.pagina 604.

Excommunicario hæresi coheret, sicut lepra leproso, & homini vmbra.c.1.nu.9.lib.1.pag.13.

Excõmunicatus occultè hodie nullo modo vitandus est, nec etiam ante denuntiationẽ, cuius excommunicatio duobus etiam testibus probari posset.c.1.nu.24. lib.1.pag.19.

Excõmunicationis fama publica non sufficit ad hoc vt teneamur aliquem vitare ante denuntiationem.c.1.nu.25. libr.1. pag.ibid.

Excõmunicatio quotuplex sit in proposito,ad sciendum an excõmunicatus vitãdus sit,vel non.cap.1.num. 26. libro 1. ibidem.

Excõmunicatus nominatim dicitur, qui nomine proprij officij vel dignitatis,aut aliquibus positis signis indubitatis excõmunicatur,vt hîc,quanuis vitandus non sit,etiam à sciente quousque fuerit declaratus & denuntiatus per iudicem.c.1 nu.28.lib.1.ibidem.

Excommunicatus nominatim non est, qui cumque fecerit aliquid contra canonem id ipsum facientem excõmunicantem. c.1.nu.27.lib.1.ibid.

Excommunicatus nominatim, & declaratus per iudicis sententiam, quæ illum denuntiat, mandatque denuntiandum publicum excommunicatum, vitandus est,antea verò non.cap.1.nu.29.libr.1. pag.20.

Atque vsus, communisque interpretatio Christiani orbis in hunc sensum accepit constitutionem Concilij Constantiensis,per quam nunc non negatur sepultura ijs,qui excommunicati moriuntur, ni si sunt denuntiati,ibidẽ num.30. libr.1. ibidem.

Et an superiora procedãt in interdictis vel suspensis nominatim,&c.ibid.nu.43.libro 1.pag.22.

Excommunicationis publicatio vbi fiat.c. 1.nu.32.lib.1.pag.20.

Excõmunicationis publicatio facta in consistorio iudicis coram paucis non sufficit.c.1.nu.33.& 34.lib.1.ibidem.

Excommunicatio non est necessarium vt omnibus de ciuitate sit manifesta, sed satis est quòd transeat in notitiam vicinię, seu maioris partis in qua actus geritur, sicut d enotorio dicitur.c.1.n.34.lib.1. ibidem.

Excommunicatorum denuntiationes quo modo fiant.cap.1.numer.35.libro 1.pagina 21.

Excõmunicationis pœna ipso iure affligit & inhabilitat quoad omnes suas potentias illũ,qui in eam incidit,absque alia declaratione,trahit namque secum executionẽ paratã.c.1.nu.37.lib.1.ibid.

Excõmunicatus regulariter peccat alijs cõmunicando, etiam ante denuntiationẽ, & magis quam alij eidem communicantes post denuntiationem; quo fit,vt ipse excommunicatus ante denuntiationem teneatur se abstinere à communicatione fideliũ,& à diuinis.c.1.nu.38.libro 1. ibidem.

Excõmunicatus occultè tenetur se vitare à cõmunione fidelium, & á diuinis abstinere ante denuntiationẽ.c.1.nu.39. lib. 1.ibidem.

Et an id procedat,quando ex hac euitatione occultum eius crimen,occultaque excommunicatio proderetur cum graui scandalo?ibid.nu.40.ibid.

Excõmunicatus occultus,si habeat aliàs ius compellendi sacerdotem, vt habet parochianus eius, petit autẽ Eucharistiã in publico,tenetur ei parochus ministrare, sicut occulto peccatori: secus si occultè petatur,vel in publico & notorio excõmunicato, etiamsi non sit denuntiatus, c.1.nu.50.lib.1.pag.25.

Excõmunicato cuicunque non est exhibẽ dũ Sacramentũ Pœnitentię. c.1. nu.51. lib.1.ibidem.

Excõmunicatis dubijs(hoc est)occultis licitũ est porrigere Eucharistiã, etiã cessante scandalo,si nõ porrigeretur.c.1.nu mer.52.lib.1.ibid.

Excõmunicatus absoluendus est in articulo mortis á quolibet sacerdote, nullaq; reseruatio est in illo articulo.c.1.nu.58. lib.1.pag.28.

Excõmunicatus tunc dicitur nominatim declaratus, quando in sua parochia publicatur illũ esse excõmunicatum,vel in concione publica,& aliàs,vthîc.c.1.nu. 77.lib.1.pag.33.

Excõmunicationis sententia publicè lata intelligitur,si iudex eã tulerit in loco,vbi publicè iudicare consueuit: hoc tamẽ hodie non procedit,cap.1.nu. 78.lib.1. ibid.

Excommunicati occulti omnes actus gesti, siue sint ciuiles,siue spirituales, sunt validi.c.1.nu.82.lib.1.pag.34.

Excommunicatus iudex occultè, ac proinde toleratus ab ecclesia, an possit alterum excommunicare.c.1.num.82. lib.1.ibidem.

Ex-

Excõmunicatio latá à iudice excommunicato tolerato ab ecclesia, operatur omnes suos effectus.c.1.nu.88. libr.1.pagina 36.

Excõmunicatus occultè licitè saltem validè poterit alteri facultatem concedere audiendi confessiones,publicè autẽ excõmunicatus minimè.cap.1.nu. 89.lib. 1.pag.ibidem.

Excõmunicatus non lucratur fructus sui beneficij,vel præbendæ, dũ excommunicatus existit, licet à sententia excõmunicationis appellauerit.c. 1.nu.90.lib.1 ibidem.

Excõmunicatus,durante excommunicatione non facit fructus beneficij suos, & si quos percepit,tenetur ad eorum restitutionẽ.cap.1.num.29 lib.1.pagin.37.

Nec requiritur ad hoc quod sit denuntiatus,ibidem numero 93.libro 1.pagina ibidem.

Excommunicatus ipso iure amittit fructus sui beneficij,absque eo quod in sententia hoc exprimatur.cap.1.num.94.lib.1 ibidem.

Excommunicatus fortius priuatur distributionibus quotidianis.cap.1.num.95.lib. 1.ibidem.

Excommunicatus iustè, etiam ante denuntiationem non lucratur fructus, neque distributiones quotidianas sui beneficij,vel prębendę.cap.1.nu.103. libr.1. pag.38.

Excommunicatis & reipublicæ hostibus sunt beneficia subtrahenda,in quantum propter hoc arcentur à culpa.c.1. num. 104.lib.1.pag.39.

Excommunicatus vel suspensus iustè, etsi sua culpa tenetur solùere pensionem,si beneficij retinet possessionem: idem si iniustè sit excommunicatus, cùm non amittat fructus sui beneficij.cap. 1.num. 124.& sequent.lib.1. Idem est in charitatiuo subsidio,ibidem nu. 125.pag.45.

Excommunicatus iustè lucratur fructus sui beneficij,si hoc in sententia Papę declaretur.c.1.nu.133.lib.1.pag.48.

Excommunicato in casu extremæ necessitatis subueniendum est de fructibus sui beneficij,ne fame pereat.cap.1.nu.134. lib.1,ibidem.

Excommunicatus iniustè non amittit fructus sui beneficij vel prębendę, quos tunc recuperabit per viam iustitiæ, principaliter querelando vel super hoc agẽdo, non verò per viam attentatorum. c.1.nu.135.& 136.lib.1.ibidem.

Excõmunicatus iniustè non amittit distributiones quotidianas,quas etiam percipiet ita demum,&c.vt hîc c.1.nu. 137. lib.1.pag.49.

Excõmunicatus ob causam suę ecclesię, etiam iustè, lucratur fructus suæ prębendæ.c.1.nu.149.lib.1.pag. 51.

Excõmunicatus à iudice an possit per confessariũ absolui virtute bullæ Cruciatæ, vel iubilei,satisfacta parte in vtroque foro.c.1.numero 1.& sequentibus. præcipuè numer.10.& 11.& 12.lib.1.pag.52 & 54.

Excõmunicationis sententia pro futuris culpis non est in quẽquam infligenda.c. 4.nu.2.lib.1.pag.65.

Excõmunicationis sententia lata,non præcedente trina monitione,non est nulla, sed iniusta.c.4.nu.4.lib.1.pag.66.

Excõmunicatio generalis à canone vel statuto ferri potest,tã pro pręteritis,quàm pro futuris culpis.c.4.nu.6.lib.1.pagina ibidem.

Excõmunicatio generalis potest in hunc mundum ferri,Quisquis furtum fecerit sit excõmunicatus.cap.4.num.5.libr.1. pag.66.

Excõmunicationis sententia generalis ferri potest ab homine in eos, qui tale crimen cõmiserint,quoties illud in aliqua vrbe,oppido vel prouincia ita frequens sit,vt meritò pro quiete & securitate, ac bono regimine reipublicę,generalis monitio,atque animaduersio requiritur. c. 4.nu.10.lib.1.pag.68. Idem erit,quoties ob præcedentẽ causæ cognitionem, vel aliud,iudex futurã contumaciam cõiectura verosimili præsumit, vt in exemplo, de quo hîc,cap.4.num.11.libro 1. ibidem.

Excõmunicare quis potest ea conditione, si intra certũ terminum non satisfecerit huiusmodi,tunc sententia appellatione medio tempore interposita suspẽditur. c.4.num.19.lib.1.pag.69.

Quod procedit,etiam si sententia excõmunicationis dicat, nisi satisfecerit creditori intra mensem, ex tunc excõmunicatus sit,ibi nu.20.lib.1.pag.70.

In hac sententia excõmunicationis conditionalis,adueniente die,vel conditione, ipsa excõmunicatio statim locum habet absque aliqua denuntiatione.ibi nu. 22. lib.1.ibidem.

Non tamen retrotrahitur ad diẽ pronuntia

tionis,ibid. nu.23.sed appellatio medio tempore interposita eã suspendit. ibidẽ nu.14.lib.1.pag.71.
Et satis est quòd appellatio predicto casu interponatur ante conditionis vel diei euentum,etiam post lapsum decem dierum datorum ad appellandum, aliàs regulariter,ibidem numer.25.libro 1.pag. ibidem.
Excommunicatio generalis vt feratur aduersus participantes cum excommunicato, quam monitionem requirat.c. 4.nu. 32.lib.1.pag.74.
Et num.43.praxis excommunicandi nominatim participantes cum excõmunicato,vt iuridica sit.lib.1.pag.77.
Excommunicatus iniustè respectu causæ, non est priuatus communibus & generalibus suffragijs Ecclesiæ Catholicę.c. 4.nu.34.lib.1.pag.75.
Si tamen sit iniustè excommunicatus ex defectu notabilis ordinis iuris, ligat in vtroque foro,ibidem numero.35.libr.1. pag.76.
Excommunicationis sententia iniusta respectu causę non priuat communibus & generalibus suffragijs Ecclesię Catholicæ: secus si sit nulla ex defectu notabilis ordinis iuris.capit.5.num.34. & 35 lib.1.ibidem.
Excommunicationis sententia nulla non est timenda,nullitatis causa publicata.c. 4.nu.36.lib.1.ibidem.
Excommunicatio nulla, neque in animę iudicio,nec in exteriori vllum effectum habet,si cõstet eam esse nullam.c. 4.nu. 37.lib.1.ibidem. Quomodo autem nõ sit seruanda,docetur numer. 38. libro 1. pag.77.
Excommunicationis nullitas si sapientibus nota sit,vulgus autem ignorat,potest excommunicatus coram illis sapientibus eam non seruare, in publico verò eam seruare debet, quousque scãdalum rationabiliter sedauerit.cap.4.num.41.lib.1. pag.ibidem.
Excommunicatus publicè nulliter denuntiatus publicet sufficientem causam nullitatis ad euitandum scandalum, quo facto,si aliquis tunc scandalizetur, non erit scandalum pusillorum, sed Phariseorũ.c.4.n.42.lib.1.ibidem.
Excommunicatio est meri imperij.c.5.nu. 25.lib.1.pag.83.
Excommunicatio gladius censetur spiritualis.c.7.nu.26.lib.1.pag.98.
Excommunicatio non incurritur, vbi quis certus est propter aliquam circunstantiam, neque peccasse mortaliter.c.7.nu. 29.& 30.lib.1. pag.99.
Excommunicatio infligi potest pro re futura prohibenda,etiamsi aliàs non esset peccatum.c.7.nu.31. & declaratur nu. 32.lib.1.pag.100.
Excommunicationis nullitas quibus ex causis contingat.cap.4.nu.40.libr.1.pagina 103.
Excõmunicatio est maior pœna, quæ est in'ecclesia.c.9.nu.5.lib.1.pag.114.
Excõmunicatio dicitur mucro Episcopi, &est maxima pœna, sicque non debet infligi pro leuibus criminibus, sed pro peccato mortali.c.9.nu.6.lib.1.ibidem.
Excõmunicatio generalis lata in scientes furtum,& non reuelantes, non obligat eum qui aliquid accepit sine scandalo, in recompensam certi debiti liquidi sibi ex iustitia,quod alio modo non poterat recuperari,neque etiam obligat id sciẽtes,modò pro comperto habeant pro debito legali res illas fuisse subtractas: secus tamen si dubitaret, licet subripiens id affirmet,nisi tãta fide & virtute apud eos polleret,vt meritò propter eius dictum certi efficerentur: quod procedit, etiamsi Episcopus iuberet reuelare eos, qui rem illam pro recuperatione sui debiti acceperint:quia huiusmodi monitoriæ continerent errorẽ intolerabilem, ac proinde non valerent.c.11.nu.67.libro 1.pag.138. vbi nu. 68.ampliatur in vxore aliquid subripiente de bonis mariti predicto modo.nu.69.vbi quod debet cauere ne iterũ sibi debitum soluatur.lib.1.pag.138.
Excõmunicatio regulatur ab intentione excommunicatoris.Idẽ est in excõmunicatione generali.cap.11.num. 78.&79. lib.1.pag.140.
Excõmunicati impœnitentes per principẽ secularem puniuntur.cap.12.nu.1. lib.1 pag.145.
Excommunicati, de quibus in l.1. titul. 5. de los descomulgados.libro 8.nouę collectionis Regię,possunt puniri à iudice ecclesiastico.capit.12.numer. 5. libr.1. ibidem.
Excõmunicatus punitus in vno foro pœnis dictę l.reg. non poterit in altero amplius eisdem puniri.c.12.nu.7.lib.1. pag.146.
Excõmunicatio incurritur propter crimẽ occultũ per accidens, & propter penè occultũ aliás à iure imposita.c.13.nu.6 lib.1.pag.163.
Excõmunicati nõ possunt, etiam si velint, eligere durante tẽpore excõmunicationis.c.28.nu.3.lib.1.pag.266.
Excõmunicato non currit præscriptio, nõ solum quando est excõmunicatus pro iuribus suæ ecclesię, sed etiã pro rebus proprijs.c.28.nu.7.lib.1.pag.267.
Nec tunc est necessaria restitutio ad subducendum illud tẽpus impedimenti excõmunicationis de medio,ibid.nu.9.lib.1 pag.ibid.
Excõmunicatio proferri nõ debet nisi pro peccato mortali, aut inobedientia iusti prẽcepti,&c.c.16.nu.16.lib.2.pag.375.
Excõmunicatio iniusta ratione notabilis ordinis iuris omissi ligat in vtroq; foro: idẽ in excõmunicatione iniusta ratione causæ,hæc nãque timẽda & obseruanda est,licet non priuet cõmunibus & generalibus suffragijs ecclesiæ.c.16. nu.19. lib.2.pag.738.
Excõmunicatio autẽ nulla,si id notoriè cõstat,non est timenda quoad Deũ, neque quoad ecclesiã,vt latiùs eodẽ nu.19.lib. 2.ibid.
Excõmunicatio lata post appellationẽ legitimã est nulla,qđ procedit in extraiudicialibus,vt in nu.22.limitatur tamẽ hæc cõclusio, quãdo prælatus procedit extra iudicialiter, vt pars ad cõseruationẽ iuriũ suorũ,vt in n.24.vbi quomodo hoc intelligatur.c.16.nu.2.lib.2.ibid.
Excõmunicatio lata post appellationẽ legitimã non habet effectũ, neq; vires assumit,licet postèà appellatio fuerit deserta, vel eidẽ renuntiatũ tacitè: secus si expresse.c.16.nu.30.lib.2.pag.741.
Excõmunicatio lata post legitimã appellanẽ,tunc non impedit celebrationẽ, quoties excommunicatus iustã esse credat suã appellationẽ: secus si iustè crederet se esse excõmunicatũ, quia tunc celebrãdo efficitur irregularis.c.16.nu.33.lib.2 pag.742.
Excõmunicatio est spiritualis pœna, non autem quęcunque alia pœna ecclesiastica,canonicave,prout eceleſiastici interdicti,aut irregularitas, quæ non est spiritualis pœna.cap.30.num.21.libro.2. pag.949.
Excõmunicationis nullæ plures casus remissiuè referuntur.capit.16.nu. 20.lib. 2.pag.738.
Excommunicatus est qui cùm posit, noluit obuiare manifesto facinori percussionis in clericum cõmisso.c. 6.nu. 69. lib.2.pag.544.
Excommunicatus post suam legitimã appellationem quare denuntiatur publicè,& euitari præcipitur in omnibus,si verè non est excommunicatus. c. 16.nu. 32.lib.2.pag.741.
Excusatur à reuelatione facienda aliquid sciens,si is à quo id sciuit,denuntiet. capit. 11. numero 27. libro 1. pagina 139.
Examen nouitiarum faciendum.c.1.nu.29 lib.2.pag.410.
Executiua via agi potest contra illum,cui literę pensionis intimatæ fuerunt: secus aduersus illum cui intimatę non fuerũt, sed via ordinaria tunc procedendum erit. capit.1.numero 133. libro 1.pagina 48.
Executio instrumenti annuas prestationes continentis retardari non debet per exceptionem vsuræ, vel nullitatis contra id oppositam,si iterum atque iterum fuit iã executioni mandatũ.c.18.nu.31. lib.2.pag.759.
Executor super gratia datus à Papa, mortuo Papa,etiam re integra gratiã exequitur.c.17.nu.3.lib.2.pag.744.
Exhæredari possunt filij non solũ vna ex quatuordecim causis à iure expressis, sed etiam ex similibus:idẽ in donatione, quæ non solùm ob causas à iure expressas reuocari potest,sed etiam ob similes. capit.14.nu.4. & vide ibid.nu.6.libr.1. pag.162.
Exhortatio ad sobrietatẽ.cap.4.nu.44.lib. 2.pag.484.
Exercens in arena operas suas cum bestia detenta,peccat mortaliter, & aspiciens est infamis.capit.7.numer.5.libro 1.pagina 90.
Exercens vnum actum iurisdictionis,animo acquirendi vniuersalem in loco, videtur in totum iurisdictionẽ acquirere, dummodò alius non sit in possessione generali.capit. 21.numer.108.libr.2.pagina 818.
Expensę prodigę,& profani apparatus fieri soliti ex pacto tacito vel expresso, dũ vel ingrediuntur monasterium,vel professionẽ emittunt,non sunt liciti. c. 32. nu.69.lib.1.pag.317.
Expensæ factæ in affigendis edictis,& alijs

pro electione facienda Magistralium,& Doctoralium præbendarũ vnde soluen dæ.c.1,nu.129.lib.1. pag. 46. Et quid in expensis factis in electione prælati. ibid.nu.130.lib.1.pag.47.
Expedientior & aptior ad munus Pastorale eligendus est necessariò ad Episcopatũ, & præstantior Ecclesię tribuendus.c.11 nu.64.lib.2.pag.656.
Expressio nõ sufficit quòd in genere fiat, vt interpretatio saluetur à subreptione. c.5.nu.23.lib.2.pag.700.
Exprimendum est necessariò matrimoniũ fuisse scienter contractum ante dispẽsationem,ad hoc vt dispensatio postea impetrata teneat.c.15.numer.135.libro 2. pag.730.
Exponens se periculo probabili peccandi, peccat tale peccatum,quale periculũ est. c.1.nu.68.lib.1.pag.414.
Exodi capit. 20.intellectus capit. 30. nu. 22.& 18.lib.2.pag.948.& 950.
Extrauagans,quæ Ioanni 22.tribuitur,quã uis male refertur,declarans, quæ percussio dicatur leuis, ad hoc vt Episcopus absoluere possit à sententia excommunicationis ob eam incursam.c.5.nu.15. lib.1.pag.81.
Extrauagans ambitiosę, de rebus ecclesię non alien.Pauli Veneti est seruanda,vbi fuit à principio recepta.c.8.nu.4.libr.1. pag.107.
Extrauagans ambitiosę,de rebus ecclesiæ non alien.an sit in vsu.c.8.nu.6.& 7.lib. ibidem,
Extrauagans ambitiosę,an habeat locum,& procedat non solum in bonis ecclesiarum,sed etiam in locatione fructuũ siue reddituũ beneficiorum.c.8.nu.14.& 15. lib.1.pag.109.
Extrauagans ambitiosę, de rebus ecclesiæ, dubium est an sit apud Hispanos deroganda, quandoque enim admissa est, quandoque neglecta.c.8. num.8.libr.1. pag.108.
Extrahens sagittam, aut aliud telum corpori alicuius infixum, cùm non sit medicus, vel chirurgus, vt citiùs moriatur,vel si ex hoc ipse vulneratus moriatur,celeriusque aliàs moreretur,irregularis est, aliàs non: idem in iubente & rogante, & consulente.c.6.nu.35.lib.2 pag.535.
Exteri á populo predicta furantes,procul dubio indistinctè ad restitutionem damni,præter peccatum mortale, quod cõmittunt,tenebuntur.c.27.num. 21. lib. 2.pagina.914.

F

FActum iudicis reputatur factum partis. c.2.nume.2. & quomodo hoc intelligatur ibid.numero.16.libro.1. pagina 56.
Factum non sufficit generaliter exprimi,ni si exprimatur modus.c.15.num.24.lib. 2.pag.700.
Facto diuortio quoad torum ob culpam viri, vxori restituenda est dos & medietas lucrorum ante quæsitorum:idẽ est in lucris post separationem quæsitis.c.24. nu.14.& 15.lib.1.pag.243. Neque hoc casu vxor aliquid viro acquirit, nec communicat,vt in nu.16.libr.1. pagina 244. Secus si culpa vxoris,non viri fiat diuortium, quia tunc quidquid ipsa acquirit,viro cõmunicare tenetur.nu.17. lib.1.pag.244. Nec in hac specie vxor aliquid habebit ex bonis antea per maritum quæsitis,vel postea querendis. nu. 18.lib.1.pag.ibidem.
Facultas in diplomatè Cruciatæ concessa ad absoluendum ab excõmunicatione, satisfacta parte,non est amplior, quã verba sonant,vnde absolui non potest virtute bullę,qui ob impotentiam soluere non possit, quanuis hic quoad Deũ sit absolutus.c.5.nu.29.lib.1.pagin. 73.Et nomine partis in proposito non intelligitur iudex,vt in exemplo hîc posito cũ sua limitatione,ibidẽ nu.30. lib. 1.pag. 84.Neq; hoc casu excõmunicatus non data rebellione, tenetur soluere iura iudici,nec tabellioni,ad hoc vt possit absolui,ibid.n.31.lib.1.ibid.
Facultas Regia ad faciendum maioratum de omnibus bonis alicui concessa, conditione adiecta,vt cęteris filijs alimenta competentia relinquantur,est iustissima, & in foro conscientię tuta, respectu omnium ea forma seruata.c. 14. nu. 40.lib.2.pag.685.
Facultas Regia ad faciendum maioratum de omnibus bonis concessa ei, qui quã uis non habeat descendentes legitimos, habet tamen ascendentes huiusmodi,an valeat?capit.14. numero 41. & sequentibus. libro 2.pag.686.
Facultas regia secunda ad faciendum maioratum

maioratum,debet mentionem prioris facere,aliàs non valebit.cap.15.n.94.libr. 2.pag.720.
Facultas secunda ad bona maioratus aliená da,vel hypothecanda,prioris debet meminisse,vt valeat.c.15.n.95.libr. 2.pagina.ibidem.
Facultas regia ad primogenium instituendum,non facta mentione liberorũ quos habebat impetrans,eorum tamen in genere meminit,an valeat.c.15.nu. 95.lib. 2.pagin.ibidem. Et quid in legitimatione filij.c.15nu.97. lib.2.pag.721.
Falsitas, aut subreptio causæ impulsiuæ, quę principem mouet,aut moueret ad difficilius concedendum quod ab eo petitum est,principis gratiam inualidam efficit.c.15.n.23.lib.1.pag. 171.
Falsitas,aut defectus causę,an & quando vitiet rescriptum, seu gratiam, & priuilegium Principis.c.15.nu.14.cum sequentibus.lib.2.pag.698.
Falsitas,aut subreptio causę impulsiuę,quę non leuiter principem mouisset ad concedendum,sed difficiliorem eum redderet,licet adhuc precibus annuisset,an vitiet concessionẽ principis, necne.c. 15. numero.21.cum sequentibus.lib.2.pagina.699.
Falsitas veri valoris beneficij expressa, an vitiet gratiã,etiam motu proprio cõcessam.c.15.nu.74.lib.2.pag.714.
Falsum testimonium contra aliquem innocentem in iudicio si quis dixerit,ad quid teneatur.c.38.numer. 4. libro.1.pagin. 886.386.
Fama publica excommunicationis non sufficit ad hoc,vt teneamur aliquem vitare ante denuntiationem.cap.1.numer. 25. lib.1.pag.19.
Fama sola impedimenti duobus testibus probata sufficit ad impediendum matrimonium contrahendum.c.11.num. 33. lib.1.pag.130.
Famulus qui custos est domus, vel ex qua latro exijt ad furandum, vel quam adit ad furandum,similiter tenetur.c.6.num. 111.lib.2.pag.551.
Fauoris ratio attendi nõ debet,cum ius tertij lædatur.cap.32.numero.43.libr.1.pagina.310.
Fauorabilis mere dici non potest ea dispositio,quæ mixtum in se fauorem,& odiũ continet.c.32.nu.44.lib.1.pag.ibidem.
Fauorabilibus personis sic debitores sumus ex iustitia,quod alijs iniustitiam facere non debeamus.cap. 32. numer. 71. lib.1.pag.318.
Fœminæ sunt huic viuacitatis vitio ex amore,& sexus natura admodum obnoxiæ. c.4.n.22.lib.2.pag.480.
Fœmina capere potest mercedẽ pro fornicatione à viris vxoratis, monachis, & clericis,tq; retinere ab eisdem secure,dũmodo moderatum sit, ac sine fraude,& datum à persona sui iuris.cap.10.num.24. lib.2.pag.625.
Fœmina fornicaria, quæ publica meretrix non est,petere potest, & retinere secure in conscientia,quod sibi ob copulã promissum,aut solutum est, ibidem.nu.25. lib.2.pag.626. Sed in foro exteriori actio eidem ad petendũ denegatur.c.10. nu.27.lib.2.pag.627.
Fœtus si masculus sit,dicitur animatus quadragesimo die à conceptione, fœmineus verò die octuagesimo ab ipso cõceptũ.c.6.nu.38.lib.2.pag.536.
Fera ab vno vulnerata,& ab altero capta,cuius sit.c.28.nu.49.& 50.lib.2.pag.929. Quid de fera per retia, & instrumenta venatoris illaqueata.c.28.nu.51.cum sequentibus.lib.2.pag.ibidem.
Fictio iuris ciuilis non est admittenda in censuris,vt retrotrahatur.c. 16. nu. 31. lib.2. pag. 741.
Fictio à lege introducta super eo de quo lex ipsa disponere potest,habetur pro veritate.c.32.nu.11.lib.1.pag.300.
Filius patrem hæreticum occultum accusare, aut iudicibus indicare non tenetur, duobus casibus exceptis,de quibus hic. c.11.nu.57.lib.1.pag.136.
Filius presbyteri,ex matre coniugata genitus,sic sciat secretè per vtriusque parentis relationem se non esse legitimũ, sed filium presbyteri,dummodo hoc sit omnino occultum,poterit sine dispensatione ad sacros ordines promoueri,& beneficium curatum recipere.c. 13.num.12. sed contra,ibidem.numero. 20.lib.1.pagina.154.& 157.
Filius matrimonium contrahere potest sine patris consensu. Idem in filia de iure canonico.c.20.n.1.& 2.lib.1. pag.206.
Filius nihilominus cum consilio patris vxorem ducere debet: quod à sancto Concil.Trident.non reijcitur.c. 20.n.3.& 4. &.n.7. eadem pagina ratio huius assignatur.lib.1.pag.207.
Filius etsi sine patris consensu possit matrimonium contrahere,nõ tamen sine peccato

cato poteſt patris conſilium ſpernere.c. 20.n.8.lib.1.pag.ibidem.
Filius familias ducens vxorem indignã,patre inuito,vel inſcio,læditius patriæ poteſtatis ac proinde ei iniuriam facit.cap. 20.n.13.lib.1.pag.208.
Filij cõmunes facto diuortio in tercõiuges apud quẽ eorũ morari ac nutriri debẽt. c.24.n.19.lib.1.pag.244.
Filius fictus ciuilis & improprius non excludit ſubſtitutũ ſub ea conditione vocatũ,ſi grauatus ſine liberis deceſſerit.c. 32.n.10.lib.1.pag.300.
Filius melioratus in tertiahereditatis parte, cũ grauamine,vt ſi ſine liberis deceſſerit alteri filio teſtatoris reſtituat, ſi monaſterium ingrediatur, non ſuccedit monaſterium in ea parte, quæ legitima eſt filiorum,ſed alter filius vocatus.c.32.n. 35.lib.1.pag.305.
Filius adoptiuus non operatur defectũ ſubſtitutionis factæ alicui ſi ſine liberis deceſſerit.c.32.n.51.lib.1.pag.311.
Filius primogenitus ſi conſenſit locationi à patre factæ de rebus maioratus,tenebitur poſteà in eo ſuccedens eidem locationi ſtare.cap.36.numer.10.lib.1.pagina.370.
Filius adulterinus, vel ſuppoſitus,nõ tenetur credere matri id ſibi reuelanti, neque hæreditatem reſtituere, ſtulteque egiſſe filium Regis quendam, qui nimis credulus matri credidit ſibi dicenti ſe non Regis,ſed militis filium eſſe, & ob id regno renuntiauit.c.38.nu.30.& 31. lib.1.pagi.393. Quod procedit in foro etiam conſcientiæ,vt ibi nu.32.niſi tam vehemens eſſet matris perſuaſio,vt talis filius credere intus mente conuincatur, vt ibidem, numero.33.libro.1.pagina.394.
Fallit ſecundò,ſi mater filium benigne, & amanter tractauerit,ipſaque ſit moribus reformata,&c.vt in nu.34.lib.1.pagina. ibidem.
Fallit tertiò,niſi veritas tam euidenter probetur,vt nulla poſsit tergiuerſatione celari,tunc enim in conſcientiæ foro tenetur ei credere, vt in nu.35.lib.1.pagina. ibidem.
Fallit quartò, ſi filius hic ex reuelatione matris haberet conſcientiam læſam, vt in numero. 36. libro. 1. pagina. ibidem.
Filia renuntians hæreditati paternæ nullo accepto,nõ excludit eius filios ab hæreditate aui,etiam ſi præceſſerit pactum filiæ iuratum,ſi auus poſt filiam obierit. capit.1.numer.56.libro.2.pagina.439. Idem erit,ſi filia tempore renuntiationis dotem congruam receperit. c.1.nu. 57.lib.2.pag.ibidem.
Filius in vita patris nullum ius habet in bonis ipſius,etiam pro legitima, nec in ſpe conſiderabili, niſi tantùm poſt mortem patris,& tunc dicitur quaſi debita ſibi legitima.capit.1.numer.55.libr.2.pagina. ibidem.
Filius vel alius hæres per renuntiationem non excluditur à futura ſucceſsione, niſi demum ſucceſsione delata, & non ante, quia renuntiatio tacitam habet conditionem, ſi hæreditas renuntianti fuerit delata.capit.1.numero.58. libr.2. pag.440.
Filius legitimus an in vita patris religionem profitentis bonorum capacem poſſit petere legitimam portionem ſibi cõpetentem in bonis ipſius, necne.c.1.n. 75.lib.2.pag.445.
Filius in vita patris religionem profeſsi non poteſt petere legitimam ſecundùm veriorem & receptiorem ſententiam,& proinde tenendam in iudicando & conſulendo.capit.1.numero.79. libro. 2.pagina.446. Limitatur,ſi pater ingrediatur religionem incapacem bonorum ſaltem in communi.cap.1.nu.94.libr.2. pag.450.
Filius qui ingreditur monaſteriũ, patre viuente,non poterit legitimã conſequi.c. 1.n.92.lib.2.pag.449.
Filius non dicitur petere debitũ ex ſucceſsione,niſi quãdo pater eſt mortuus.c.1. nu.80.lib.2.pag.447.
Filij presbyterorũ ſunt adulterini.nu. 38. ſed contrarium.c.7.nu.49.libr. 2. pagina.575.
Filij ſacerdotis an & quando ſint ſerui illius Eccleſiæ,cuius parens eſt clericus.c. 7.n.88.& 89.lib.2.pag.587.& 588.
Filius primogenitus effecit primũ caput in linea deſcendentium : & filius ſecundo genitus ſecundum, ac tertius tertium, vt hoc ordine ad maioratus ſucceſsionẽ admittantur.c.14.nu.52.libro. 2. pagina.688.
Filius ſecundogenitus nunquam dicetur primogenitus, dum aliquis filius, vel deſcendens à primogenito ſupereſt. capit. 14. numero. 53. libro. 2.pagina. 689.

Filij

Filij & nepotes eorum qui diuinam,vel humanam læſerint Maieſtatem, infamia notantur,& indigni cẽſentur ad obtinenda officia publica,& beneficia eccleſiaſtica. c.30.nu.30.lib.2.pag.952.
Filij hæreticorum ante crimen commiſſum nati,an ſint infames,& in prædicta prohibitione cæteriſq; pœnis canonicis cõprehendantur.c.30.nu.31.& ſeqq.& reſoluitur affirmatiue.n.37.lib.2.pag.952 & 954.
Filij eius qui humanam læſit Maieſtatẽ,nati ante crimen,non puniuntur. c.30.nu. 32.lib.2. pag.952.
Filius natus ante dignitatem patris nõ conſequitur prærogatiuas & honores eius, & multo minus debet ei nocere crimen patris poſt eius natiuitatem commiſſum. c.30.nu.34.& 35.lib.2.pag.952.
Filij nati ante priuilegiũ nobilitatis à principe datum alicui,an cenſeantur nobiles c.30.nu.36.lib.2.pag.954.
Filij hæreticorum & receptatorum,an priuentur beneficijs obtentis tempore cõmiſsi criminis ipſo iure,vel per ſententiam.c.30.nu.38.lib.2.pag.ibidem.
Filij eorum qui in articulo mortis hæreſim commiſerũt pœnas canonicas patiuntur. c.30.nu.39.lib.2.pag.955.
Filij hæreticorũ, qui tales eſſe,vel deceſſiſſe probantur,non ſunt admittendi ad beneficium eccleſiaſticum, nec publicum officium.c.30.n.40.lib.2.pag.ibidem.
Finis præcepti extrinſecus,& ad quem præceptũ ordinatur,ſcilicet, cultus interior per fidem & charitatem,nõ eſt id, quod præcipitur,& ideò non cadit ſub præcepto.c.31.nu.11.& 15.lib.1.pag.290.
Finis præcepti quod fertur de virtute aliqua morali,charitas eſt.c.31.nu.16.libr. 1.pag.ibidem.
Fiſcus vendicans bona hæreticorum à poſſeſſoribus, non tenetur eiſdem pretium ſoluere,neque alijs tertijs poſſeſſoribus, quantuncumque per plures manus tranſierint.c.5.n.76.& 77.lib.2.pag.519.
Limitatur præterquã ſi pretium datum ab emptore, reperiretur inter bona ipſius delinquentis,vel ſi fuit conuerſum in vtilitatẽ bonorum delinquentis, & illa vtilitas cum bonis ad fiſcum fuit delata, ibidem.n.78.lib.2. pag.520.
Fiſcus non tenetur ad ſoluẽda debita ab ipſo debitore contracta poſt commiſſum delictum,ſed ea tantum, quæ tempore criminis perpetrati ipſe delinquens contraxerat.cap. 5.numer. 91.lib. 2.pagina. 522.
Fiſcus nõ debet diteſcere calamitatibus miſerorum.c.9.n.21.lib.2.pag.614.
Flebotomans cauſa medicinæ,non tenetur in aliquo, nec eſt irregularis,ſi infirmus deceſsit,ſi erat peritus in arte,&adhibuit diligentiam debitam,&c. vt hic.c.6.nu. 168.lib.2.pag.562.
Forma eſt indiuidua, & diuiſio formam corrumpit.c.15.nu. 114. lib.2.pag.725.
Forma eſt de genere indiuiſibiliũ,& quando plures ſolennitates requiruntur ad actum,omnes ſunt obſeruandæ,& ſi vna deficiat,omnes ſunt ex integro faciẽdæ. c.15.nu.115.lib.2.pag.ibidem.
Forma à lege inducta, vel à ſtatuto,in dubio cenſetur ſubſtantialis, & ſemper ad vnguem ſeruari debet.cap.15.num.118. lib.2.pag.726.
Formę omiſsio,etiam in qualitate minima, vitiat.c.15.nu.119.lib.2.pag.ibidem.
Forma cenſetur dari & conſtitui à delegante,etiam ſi ordo alioqui à iure requiſitus inibi exponatur. cap.15.num.121.lib.2. pag.ibidem.
Fornicarij,neque idõlis ſeruiẽtes, nec molles,nec maſculorum concubitores,neq; adulteri,neque ebrioſi,regnum Dei poſſidebunt.c.4.nu.11.lib.2.pag.480.
Forus conſcientiæ ſemper veritate innititur, atque ipſam comitatur aduerſus præſumptionem legis.c.25.nu. 14.libr. 2.pag.898.
Fraus in propoſito cenſetur probata,ſi alienatio tunc fiat omnium bonorum, & alijs modis de quibus hic.c. 5. nu.66.lib. 2.pag.518.
Fraus ad damnum proximi tendens eſt per nicioſa, & peccatum mortale, niſi circa minima verſetur.c.5.nu. 81.libro.2.pagina.520.
Fructus pendẽtes pars fundi ſunt,propter vnitatem.c.8.n.6.lib.2.pag.590.
Fructus præbendæ,durante excommunicatione, vel ſuſpenſione contingentes, in vtilitatem Eccleſiæ conuertuntur:diſtributiones verò quotidianæ præſentibus accreſcũt,& quomodó hoc intelligatur. c.1.nu.105.& ſeq.lib.1.pag.39.
Fructus principales præbẽdæ,duráte excõmunicatione præbẽdati, alijs accreſcũt, vbi patrimonium Eccleſiaſticum in duas eſt diuiſum partes diſtinctas, quarum vna ad fabricam pertineat, altera verò ad miniſtrorum victũ,& laboris mercedem ſit

sit destinata.capit.1.nu.107.libr.1.pagina.39.

Fructus beneficij, siue præbendæ, super quibus Ecclesiastica pensio Apostolica, authoritate est reseruata, sunt obligati, atque hypothecati pro solutione pẽsionis,ideòque agi potest contra quemcunque illorum possessorem, siue sit vniuersalis,siue particularis successor.c.1.nu.115.lib.1.pag.41.

Fructus percipiens ex priuilegio Apostolico beneficiorum vacantium primi, vel aliorum annorum,tenetur suis sumptibus adimplere onera beneficijs ipsis coherentia.c.1.n.127.lib.1.pag.46.

Inique & contra ius expensæ, siue salaria horum onerum successori imponuntur,non obstante consuetudine contraria.ibidem.nu.128.lib.1.pag.ibidem.

Fructus beneficiorum vltimi anni quomodo diuidendi sunt inter hæredes defuncti,& nouum beneficij successorem.c.33.nu.1.& nu.sequen.vbi quod pro rata diuidantur.lib.1.pag.320.

Fructus qui post acquisitum ex causa fideicommissi dominium ex terra percipiuntur, ad fideicommissarium pertinẽt,quãuis maior pars anni ante diem quo fidei cõmissum cesset,præterita sit.c.33.nu.2.lib.1.pag.ibidem.

Fructus separati à fundo licet non sint reconditi tempore obitus beneficiati,ad hæredes eius pertinent.cap.33.num.4.lib.1.pag.321.

Fructus beneficiorum(præter Ecclesiæ Cathedralis)Episcopatus Ciuitatensis diuidũtur pro rata inter hæredes defuncti, & nouum successorem vltimi anni,quo prædecessor decessit,annusque incipit à die sancti Martini mensis Nouembris.c.33.nu.12.lib.1.pag.322.Idem obseruari solitum est in diuisione fructuũ Cõmendatorum sancti Iacobi,&Calatrauę, ex constitutionibus eorundem ordinũ.c.33.nu.13.lib.1.pag.ibidem.

Fructus dotis vltimi anni, quo durauerit matrimonium,diuiduntur por rata inter partes.c.33.nu.14.& ibid.nu.15.hic annus quomodo debeat computari.lib.1.pag.ibidem.

Fructuum diuisio prædij venditi ad vitam vendentium fit pro rata temporis, quo vixerit emptor.c.33.nu.27.lib.1.pagina.325.

Fructuum diuisio dotis vltimi anni, quo matrimonium durauit, an hodie locum habeat. capit.33.numero.16.libro.1.pag.323.

Fructus integri vltimi anni(legatis fructibus alicuius fundi quotannis,dum viueret legatarius,vel dum vxor esset vidua, vel duraverit in aliquo ministerio)ad legatarium pertinent.c.33.nu.28.libr.1.pag.325.

Fructus ad maioratus successorẽm à die delati maioratus indistincte pertinere debent.c.33.nu.30.Sed verius est tenẽdũ, vt pro rata diuidantur inter hæredes vltimi possessoris,& nouum successorem, vt ibid.nu.31.lib.1.pag.326.Et à quo tẽpore hoc casu numerãdum sit anni principium. nu.32. vbi quod mos regionis est obseruandus.lib.1.pag.ibidem.

Fructus beneficij renuntiati, an inter renũciantẽ & successorẽ diuidantur pro rata.c.33.nu.33.lib.1.pag.327.

Frumentum anticipata solutione quo pretio emi possit hodie attenta.l.regia.cap.39.nu.48.lib.1.pag.410.

Frumentum vetus an permutari possit cũ nouo recipiendo tempore colligendarũ messium,quod vulgò dicitur,*darlo á reno uar*.c.39.n.49.& seq.lib.1.pag.ibidem.

Frumenti granum vetus quando mutuatur ad renouandum,seu vt nouum recipiatur,ne illud vetus pereat,& vt recipiẽti gratia fiat, & sic bona intentione,non est vsura,si granum vetus tantũ vel plus valet tẽpore quo traditur, vel quo reddendum est,quantum nouum cum redditur,vel saltem id sit verisimile.c.39.n.50.lib.1.pag.ibid.Quod adeò procedit & ampliatur primò, vt in præd.casu etiam sit licitum plus expetere de nouo grano,si vetus melius existimaretur,vel plus valere quam nouum tempore redditionis,dum verisimiliter plus non valeret nouum reddendum, quam valeat vetus tempore mutui, vel quando erat vendendum,vt ibid.n.51.lib.1.pag.ibidem.Quinimò si tempore mutuationis valet faneca frumenti octo regalia, & tunc est verisimile quòd tempore solutionis valebit quatuor, & infra,poterit mutuator conuenire,vt pro singulis fanecis duplices reddantur,dum tamen verosimile dubium sit plus,minus ve,duas fanecas tunc valituras quã tempore mutuationis valeat vna.ibid.n.52.lib.1.pagina.ibid. Secundò ampliatur,vt procedat etiam, non solum quando constat, vel est verisimile quod granum vetus tantum,vel plus valebit,tẽpore quo reddendum est,quantum nouum cum redditur,sed etiam si id non constet,modo dubium sit,an frumentum nouũ,sit plus vel minus valiturũ quam vetus,vel quãdo qui dat frumentum vetus,esset illud seruaturus in tempus messium colligendarum habita ratione eius,quo pluris eo tẽpore solet estimati frumentũ nouum quã vetus.ibid.n.53.lib.1.pag.411.

Frumentũ vetus mutuans ad renouandũ, vt melius seu prævalens recipiatur,est vsura.c.39.n.54. Præmaxime si auferatur mutuatario libertas soluendi,quãdo voluerit obligans eum ad nouum reddẽdum,vt ibi,quod lib.1.pag.ibid.ampliatur,vt procedat non solum quando scitur nouum melius & pretiosius futurũ, sed etiamsi verisimiliter credatur plus frumentum valiturum tempore redditionis,& non erat vsque ad illud tẽpus seruaturus,secus si verisimiliter dubitabatur plus vel minus illo tempore valiturũ vel si vsque ad illud tempus erat seruaturus,& libertas nõ auferatur soluendi intra triennium.c.39.nu.55.libro.1.pagina.ibid.

Frumentum putrefactum, vel corruptum, corruptioni ve proximũ, aut submarcidũ,aut impurũ,pro nouo,vel etiãveteri, meliori tamen,mutuari non potest,aliàs mutuans peccat mortaliter cũ obligatione restituendi quod plus valet nouũ solũendũ.c.39.n.56.lib.1.pag.ibid.

Frumentum mutuari potest tẽpore egestatis ipsius æstimatũ, vt tunc cõmuniter valet in frumento reddendo eo pretio, quo tẽpore solutionis valuerit,modò circa valorẽ frumenti attendatur ad decisionẽ.l.17.tit.11.lib.5.nouæ Collect.Reg.c.39.n.58.lib.1.pag.ibid.

Frumentũ, vinũ, vel oleũ emeris alicuius fundi, antequam fructus essent maturi viliori pretio quam infimo, quo valiturũ verisimiliter tẽpore collectionis esse speratur ratione anticipatæ solutionis, cõmittit vsuram mortalẽ cũ obligatione restituendi.c.39.n.60.lib.1.pag.412.

Fugam alterius iuuare quando liceat.c.24.nu.13.lib.2.pag.878.

Fugiens à carcere,ac videns ostium apertũ, non punitur vt effractor carceris,sed vt cuiusor arbitrio iudicis mitius.c.24.n.6.lib.2.pag.877.

Fugientem à carcere, qui erat iuste captus, & condemnatus,an liceat adiuuare dando ei consilium & auxilium.c.24.n.15.& seqq. vbi an liceat ei ministrare limã & aliud instrumentum quo possit se absoluere à vinculis & carcere,& cõcurrere in effractione carceris eũ simul effrangendo cum condẽnato.lib.2.pag.879.

Fugiẽs vt ab aliqua oppressione liberetur, si se ipsum in periculũ mortis imminens commiserit, & tamen perierit, non est peccati mortalis reus.cap.24.nu.32.lib.2.pag.882.

Fundator maioratus potest tẽpore fundationis conditiones apponere,vt ipse per monachationẽ,& clericatum amittatur.c.25.n.6.lib.2.pag.888.

Fundi & res Ecclesiæ si eius sint conditionis, vt ex eisdem quolibet triennio vnicus tantũ fructus percipiatur,poterunt in nouẽ annos locari. cap.8. nu.12.lib.1.pag.591.

Furantes ligna vel pastum,aut venantes,& piscantes in alieno in extrema necessitate excusantur.c.27.n.18.lib.2.pag.913.

Furiosus ètiam sua culpa occidendo alterũ durante furore, nõ efficitur irregularis.c.4.n.95.lib.2.pag.491.

Furiosus, aut ebrius,quanuis sit sua culpa vsu rationis priuatus, non potest nouam culpam committere,sed circunstantiam quæ aggrauat ebrietatẽ,aut furiæ peccatum.c.4.n.102.lib.2.pag.493.

Furiosus matrimonium contrahere nõ potest, & si de facto contrahat, erit nullũ ob defectum consensus.c.4.n.108.libr.2.pag.494.

G

GRatia facta à principe ex aliqua causa finali,an & quando valeat & duret cessante causa prædicta.c.15.n.22.lib.1.pag.171.

Gratia nõ vitiatur, si causa impulsiua à principio fuit vera licet posteà cessaret.c.15.n.30.lib.2.pag.701.

Gratia à principe facta vitiatur ex falsitate, vel subreptione vnius ex pluribus causis narratis,vbi quomodo procedat.c.15.n.68.lib.2.pag.713.

Gratia à Romano Pontifice impetrata simplicis beneficij, facta tamẽ falso mentione absque dolo quod esset cũratum, an sit nulla. capit.15.numero.81.& sequentibus,præcipuè numero.83.lib.2.pag.717.

Gratia facta de sacristia, narratione facta per ignorantiam & simplicitatem quod esset dignitas, cum tamē nō sit ita, sed simplex officium, non est subreptitia. c.15. nu.84.lib.2.pag.ibid.

Gratia seu remissio homicidij à principe impetrata, mentione non facta principi prioris indulgentiæ simile crimen eidē impetranti remittentis, vti subreptitia inualida est.c.15.nu.86.& tribus sequētib.lib.2.pag.718.

Gratia per verbum fiat concessa, morte cōcedentis nō expirat, sed princeps eius successor debet facere eam expedire, gratia verò quæ ad aliquid faciendum concedi tur, morte concedentis literis non expeditis spirat.cap.17.numero.4.libro.2.pagina.744.

Grauatus restituere hæreditatem, si damnetur in metallum, statim fit locus fideicō misso, hodie secus, sed expectanda erit mors naturalis ad restitutionē ipsius,& interim fiscus potietur dictis bonis.c.1. n.66.& 73.lib.2. pag.442. & 444.

Gener accipiens in dotem bona vsuraria, vel restitutioni obnoxia, an & quando teneatur ad restitutionem.c.18.n.40.& quid in filia,& vxore.n.41.ibid.lib.2.pagina.763.

Genesis.c.19.c.30.nu.4.lib.2.pag.945.

Gesta à capitulo sede vacante, si recte gesta sunt, valent,& durant. c.17.nu.9.lib. 2.pag.744.

Giezi famulus Prophetæ Elisæi, fuit à Deo lepra conspersus, quia pecuniam recepit pro beneficio sanitatis quod Eliseus cōtulerat Naamam leprosō.c.23.nu.8.lib. 2.pag.849.

H

Habens potestatem publicam, aut priuatam iure familiæ in percussorem clerici, si cum posset impedire, non fecit, remanet excommunicatus.c.6.n.112.lib. 2.pag.551.Idem erit in eo qui dolosè desinit obuiare percutienti clericum, cū posset.c.6.n.113.lib.2.ibid.

Habens duas voces vnā nomine proprio, & alteram alieno, non potest vnum suo nomine,& alterum alieno eligere, etiam vbi merita duorū, vel trium essent adeò æqualia, vt discerni non possit ab electoribus quis melior, aut idoneor sit,c.15. nu.8.& 9.lib.2.pag.635.

Hermenigildus Rex, filius Leuuigildi Regis olim Hispaniæ, qui ob Catholicæ fidei professionem ab hæreticis in carcerē coniectus fuit, maluit oppetere mortē, quam cōmunionē sacram ē manibus Episcopi Arriani sumere.c.1. nu.72.libr. 1.pag.32.

Hæreticum ante condemnationē non tenemur vitare, etsi sciamus illum esse hæreticū.c.1.n.8.lib.1.pag.13.

Hæreticus notorius cur nō sit vitandus ante condemnationem.c.1.nu.13.lib.1.pagina.14.

Hæretici, schismatici & apostatæ, si sint hæresis, apostasiæ, aut schismatis condemnati, veniunt nomine excommunicatorū nominatim, atque etiā simoniaci,& omnes qui per sententiam fuerint pronuntiati & condemnati alicuius criminis, cui annexa sit excommunicatio, & prætereà quicunque proprio nomine propter aliquod aliud delictum fuerit pronūtiatus excommunicatus.c.1.nu.42.lib.1.pagina.22.

Hæreticus moriens, si Episcopus, & Inquisitores desint, absolui potest à quolibet sacerdote.c.1.n.59.lib.1.pag.29.

Hæreticus vere de Ecclesia non est: non potest erga homines esse fidelis, qui Deo extitit in fidelis.c.1.n.70.lib.1,pagina.32.

Hæreticus & schismaticus est, qui putat Ecclesiam alibi esse, vel esse posse, quā penes Petri successorem.c.1.nu.72. lib.1. pag.ibid.

Hæreticus occultus interrogatus ab Inquisitoribus, vtrùm sciat aliquem hæreticū esse, an teneatur se prodere.c.11. n.40. lib.1.pag.133.

Hæretici occulti protinus sūt iudicibus Apostolicis, hoc est Inquisitoribus, indicādi, nulla præcedente correctione fraterna, etiam si fere cōpertum sit, quòd per solam correctionem resipiscēt quia eidē non est fidendum.c.11. numer.53.libr. 1.pag.135.

Hæreticus mentalis solum non incurrit excommunionem, nec aliam pœnam.c.13 n.5.lib.1.pag.153.

Hæreticus occultus per accidens, si secretò confiteatur Inquisitori crimen istud, & pœniteat eiusdem, erit ab eodem Inquisitore absoluendus, quoad pœnitentiæ iudicium.cap.13.numero.7.libro.1.pagina.158.

Hæreticus pure mentalis, si coram Inquisitoribus occultissimam hæresim cōfitea tur, vel eam amico reuelet petens ab eo consilium, non incidit in excommunicationem.c.13.n.9.lib.1.pag.ibidem.

Hæreticum esse existimare legem veterem seruandam esse cum noua lege.c.21.nu. 14.lib.2.pag.796.

Hæreticum & impium esset asserere, posse laicos denegare sacerdotibus decimarū solutionē iustissima lege debitam, etiam si diuites sint.c.21.n.173. lib.2.pagina. 823.

Hæresis etsi à carnalibus vitijs aliquando oriatur, præcipua tamen illius causa est superbia, quoniam hæc est omnium hæresum parens, à qua potissimum omnes hæreses generantur.c.30.nu.44. libr.2. pagina.957.

Hæreticus attento iure canonico, cui stare debemus, non potest vllo modo conde re testamentum, neque ex eo aliquid capere.c.5.n.73.lib.2. pag.519.

Hæreticus non potest donare, neque alio titulo alienare, neque dotare filias in matrimonio carnali neque spirituali.c.5.nu. 75.lib.2.pag.ibidem.

Hæreticum esse affirmare, simplicem fornicationem non esse peccatum mortale. c.7.n.46.lib.2.pag.568.

Hæres vsufructuarij locantis fundum in quinquennium, & ante decedentis, non tenetur vti frui præstare, neq; sumptus quos fecit conductor in fundo tanquā quinquennio fruiturus.c.36.nu.9. libr. 1.pag.370.

Hæredes vel fideiussores Prælati, Rectoris, vel alterius beneficiati, vel etiā possessoris maioratus, qui locauerat ad certum tempus, ante adimpletum decedētis, an teneatur de euictione. c. 36. nu. 16.pag.371.& nu.sequen. vbi & nu.27. & 28.l.9.tit. 17.par.1. expenditur.libr. 1.pag.374. & 375. Quid in optante alteram præbendam.ibidem. nu.24.lib.1. & in resignante beneficium ante tēpus locationis impletum, ibid.n.28.pagina. 383. & 384.

Hæres vniuersalis non admittitur cōtra factum defuncti, quando ille actus fuit validus, & efficax: secus si fuit nullus.c.36. nu.22.lib.1.pag.380.

Hæres vxoris non tenetur vllo modo stare locationi per maritum facte mala fide, id est tempore maximæ infirmitatis vxoris, quæ in continenti defuncta est. c.8. nu.44.lib.2.pag.601.

Hæres concubans cum vxore testatoris defuncti, efficitur indignus, & auferetur ab eo hereditas, fiscoque defertur.c.12.nu. 3.lib.2.pag.665.

Hæredes vsurarij tenentur ad restitutionē vsurarum, siue filij sint, siue extranei.c. 18.n.46.lib.2.pag.764.

Hæredes iure ciuili ex delicto defuncti nō tenentur, nisi lite cum defuncto contestata, vel ex ea parte quæ ad eum pertinet.cap.18.numero.147. & 55.& 56.libro.2.pag.765. & 766. Quod procedit etiam in actione pœnali pro ipsa, vel pro interesse, vel damno, ibidem.numero. 58.libro. 2.pagina. 765. Limitatur in condictione furtiua, propter furti frequentiam.ibidem. numero.49.lib.2.pagina.ibidem.Item, de iure canonico id regulare est.ibidem.nu.50. lib. 2. pagina.ibidem. Itaque in hoc est discrimen inter ius Canonicum,& Ciuile. ibidem. num.51.lib. 2.pagina. ibidem.Quomodo procedat de iure canonico diximus lib.2.ibid.

Hæredes stupratoris virginis decedentis ante litem contestatam, non possunt iure ciuili attento conueniri pro damno, interesse, vel dote: secus iure canonico. c.18.n.53.lib.2.pag.766.

Hæredes vsurarij non in solidum, sed pro portionibus hæreditarijs tenentur sicut pro alijs debitis: & quid si alter eorum fiat non soluendo.c. 18.num.63.& 64. lib.2.pag.768.

Hæredes vsurarij an teneātur in cōsciētia vltra vires hæreditarias, si inuētariū nō fecerint.c.18.n.65.lib.2.pag.769.

Hæres in foro animæ regulariter non tenetur ad debita defuncti vltra vires hæreditarias non confecto inuentario, si reuera nihil occultauit, & quantum habuit soluit. Sūt qui hoc verū intelligant quoad legatarios, secus verò quoad creditores, vt in.n.69.sed quoad vtrosque eorū sententia negatiua verior,& tenenda est, vt in nu.70.Limitatur nu. 71. c.18. nu.67. lib.2.pag.771.

Hæres non conficiens inuentarium in foro contentioso canonico tenetur vltra vires hæreditarias.cap. 18.num. 72. lib.2. pag.ibidem.

Hæres si probabiliter in proposito de animo legātis dubitat, non est per confessarium ad solutionem legati astringendus antequam per iudicem condemnetur.c. 25.n.8.lib.2.pag.889.

Hæres an non petente legatario legatū, possit illud prescribere. c. 19. nu. 1. & seqq. lib. 2. pag. 904.
Hæres grauatus etiam post multū temporis differens restitutionem fideicommissi, lucratur fructus perceptos negligētia fideicommissarij non petentis. c. 26. nu. 2. lib. 2. pag. ibid.
Hæres tenetur certiorare legatarium legati sibi relicti, aliàs erit possessor malæ fidei, & præscribere illud minime poterit & competit tunc temporis legatario cōtra præscriptionem triginta annorum restitutio in integrum ex capite ignorantiæ, & clausula generali prætoris, Si qua mihi iusta causa, &c. capit. 26. numero. 18. & 19. libro. 2. pagina. 907.
Hæreditas vel legatū, relicta, vel relictū à monacho ingresso religionem bonorum mobilium capacem, efficitur caduca, vel caducum, si interim viuente monacho hæres, vel legatarius decedat. capit. 1. numero. 53. & 91. lib. 2. pagin. 437. & 449. Limitatur quod prædictum est numero præcedenti, quando hæreditas, vel legatum eius conditionis esset, vt in vita ipsius hæredis, vel legatarij monachi verificari, aut deferri non posset, sed post mortem eiusdem hæredis, vt hic capit. 1. numero. 54. & 59. quem se vsum habebit hac in specie voluntas testatoris. libro. 2. pagina. 439. & 440.
Homicida occultus per accidens, an incurrat irregularitatem. c. 13. nu. 11. & seqq. lib. 1. pag. 153.
Homicida occultus an possit celebrare, quando aliàs probabiliter timeretur reuelatio delicti. capit. 13. numer. 21. lib. 1. pag. 157.
Homicidio ab ebrio cōmisso tres actus cōsiderātur: primus ipsa potatio, secundus ebrietas, tertius hominis occisio. In primum profertur voluntas directe, in secundū indirecte, & per accidens, in tertium neque per se, neque per accidens. c. 4. nu. 98. lib. 2. pag. 492.
Homicidium inter grauiora crimina computatur. capit. 5. numero. 1. libro. 2. pagina. 497.
Homicida volūtarius publicus, vel occultus irregularis est. c. 5. n. 2. lib. 2. pag. 498.
Homicidium volūtarium bifariam dicitur: vno modo directe, quia intentum, alio modo per accidens. c. 6. n. 1. libr. 2. pagina. 528.
Homicida voluntarius erit quodammodo ille qui non remouet ea ex quibus sequitur homicidium, si debeat remouere. c. 6. nu. 3. lib. 2. pag. ibid.
Homicidium subsecutum in casu numeri. 7. quoad pœnam exteriorem ordinariam non imputatur rixanti, sed tantum quoad arbitrariam, nec quod aliquem, si ille non dedit causam rixæ, nec fuit in culpa. cap. 6. numero. 9. & seqq. lib. 2. pag. 530.
Homicidium ex puro & mero casu accidēs, cessante animo occidendi, & nulla culpa interueniente nullam pœnam meretur. c. 6. num. 14. & 15. lib. 2. pagin. 531. Casus in praxi contingens in proposito refertur ibidē dictis numeris. libr. 2. pag. ibidem.
Homicida reputatur, qui vulneratum ad mortem nouo ictu, vel alio modo ad mortem accelerat. capit. 6. numero. 34. lib. 2. pag. 535.
Homicidium casuale tunc demum ad irregularitatem imputandum est danti operam rei illicitæ, quando actus ille ordinatus est sua propria natura ad mortis læsionem, vel ad homicidium, aut quoties homicidium illud procedit ab illo actu illicito per se quidem, & necessario, non per accidens, aut saltem vbi illicitum illud opus per se volitum genere suo est periculosum, aut saltem sæpe inde mors sequitur, aut frequenter. capit. 6. numero. 41. libro. 2. pagina. 537.
Homicida mentalis tantum, nisi actu homo interficiatur, non fit irregularis. c. 6. nu. 118. lib. 2. pag. 553.
Homicidium actu commissum absque voluntate, & culpa, an committenti imputetur quoad ordines suceptos. c. 6. num. 169. lib. 2. pag. 562.
Homicidium commissum per iudicem, aut iustitiæ ministros, est causale, ac proinde dispensari valet ab eo qui facultatem habet dispensandi super irregularitate contracta ex homicidio casuali. c. 6. nu. 170. lib. 2. pag. ibid.
Homo agit contra naturam alium coitum quam vxorium sectando. c. 7. nu. 19. lib. 2. pag. 569.
Homo homini non potest quicquam promittere nisi voce, aut signis, Deo autē per solā mentis loquelā fieri potest promissio. c. 22. n. 3. lib. 2. pag. 833.
Homo in his quæ ad propriā conscientiam pertinēt ad publicam potestatē debet informare conscientiam secundùm ea, quæ in publico iudicio sciri possunt. c. 29. n. 5. lib. 2. pag. 937.
Hodie per decretalem à crapula, de vita & honesta. clerico. alia mitior pœna clericis ebrijs iubetur imponi, nempe vt nisi à superiore commoniti satisfecerint, ab officio & beneficio suspendantur arbitrio superioris. capit. 4. numero. 6. lib. 2. pag. 485.
Hospitalia an visitare possit & debeat Episcopus, & quid debeat facere in visitatione. c. 35. n. 17. & seq. lib. 1. pagin. 363.
Et an hospitalia dicantur loca pia. ibid. nu. 29. lib. 1. pag. ibid.
Hospitalarij, Cisterciēses, Templarij, decimas laborum suorum, quos proprijs manibus vel sumptibus impendunt, soluere non tenentur, cæteri verò religiosi de noualibus suis, quæ proprijs manibus, aut sumptibus excolunt, & de nutrimentis animalium suorum, & de hortis suis decimas soluere non tenentur. c. 21. nu. 134. lib. 2. pag. 822.
Hospitalitas quæstuaria, quam cauponariā vocamus, illiberalis, aut sordida admodum est. capit. 4. numero. 91. libro. 2. pagina. 487.

I

IOannem Euangelistam an Christus Iesus à nuptijs ad castitatis professionem vocauerit. c. 17. nu. 13. & 14. & seq. c. 25. nu. 11. lib. 1. pag. 183. & 247.
Ioannes Maior audiendus nō est, dum existimauit, non licere capto iuste fugere, ad euadendam mortis pœnam, vbi ex ea fuga custodi damnū sequēretur. c. 24. n. 7. lib. 2. pag. 877.
Ioannis à Methymna opinio in proposito ab argumentis Couarruu. eiusque sensu defenditur ipsiusque verba expenduntur. c. 25. n. 20. lib. 2. pag. 902.
Ioannes Segura Ouetensis carpitur. c. 18. nu. 10. lib. 1. pag. 198.
Iudex ad petitionem partis læsæ potest authorem damni occultum generaliter excommunicare: quinimo si illud sciat in confessione, potest eum indeterminate arguere, non verò nominatim, sed in genere à cōmunione remouere, quia nec Christus Iudam à communione remouit. c. 11. n. 16. lib. 1. pag. 127.
Iudex dicitur procedere ex officio suo puro, & mero, quando nemo petit seu defert. c. 11. n. 19. lib. 1. pag. 128.
Iudex requisitus omnino tenetur impartiri officium suum, etiam nobile, consistens in ipsomet iudice. capit. 11. numer. 17. lib. 1. pag. 128.
Iudex caueat, ne non rite procedat interrogando reum illicitè, & nō legitimè, quia aliàs damnaret animam suam. c. 11. num. 45. lib. 1. pag. 134.
Iudex ecclesiasticus tenetur remittere laicum exeuntē ad monitorias, & allegantem rem tenere iusto titulo ad suum iudicem, si hoc petatur: cognoscit tamen iudex ecclesiasticus, an legitime propalauerit, vel non. c. 11. nu. 84. & 85. & sequen. lib. 1. pag. 141. & 142.
Iudex ecclesiasticus potest cognoscere contra laicum perseuerantem in excommunicatione, ipsumque mulctare, & temporaliter punire. capit. 12. numer. 6. lib. 1. pag. 145.
Iudex secularis etiam inter clericos est iudex competens ad cognoscendum de causa possessionis rei spiritualis. c. 34. n. 19. lib. 1. pag. 338.
Iudicis cuiuslibet, etiam secularis, interest, ne violentiæ, & spolia fiāt inter clericos & laicos. c. 34. n. 20. lib. 1. pag. 339.
Iudices seculares apud Gallos secundùm vsum forensem, & ex priuilegio Martini. V. & Leonis. II. cognoscunt etiam inter clericos de possessorio cuiuslibet causæ spiritualis: sed contraria sententia verior est de iure, & in iudicando & consulendo tenenda. c. 34. num. 22. lib. 1. pag. ibid.
Iudex laicus potest cognoscere de causis possessorijs beneficialibus, ex priuilegio & concessione Summi Pontificis, prout in Regno Franciæ fit: item & quando iudex Ecclesiasticus esset negligens in administranda iustitia ipsi laico turbato à clerico. c. 34. nu. 38. & 39. lib. 1. pag. 343.
Iudex laicus potest cognoscere de causis possessorij, beneficialibus, quādo ipse requiritur in auxilium iudicis ecclesiastici. c. 34. n. 40. lib. 1. pag. ibid.
Iudex laicus in adipiscenda possessione beneficij inter clericos minime ius dicere potest. c. 34. n. 41. lib. 1. pag. ibid.
Iudex secularis an possit cognoscere de causa spolij possessionis beneficialis inter laicos, vel quādo spoliator, seu turbator tantum

tantum est laicus.c.34.nu.42.lib.1.pag ibid.
Iudex ecclesiasticus in præd.casu erit competens.dict.capit.34.numero. 43.lib.1. pag.ibid.
Iudex secularis non cognoscit de causa possessoria beneficiali,quoties in ea principaliter agendum est de titulo simul. capit.34.numero.44.pagina.322. Secus si de titulo incidenter cognoscendum sit. capit.34.numero.45.libro. 1.pagin.ibidem.
Iudex secularisposest de causa spirituali cognoscere, cum incidēter de ea agitur in causa seculari.c.34.nu.46.lib.1.pag.344.
Iudex secularis absq; dubio poterit de causa possessionis beneficiali cognoscere, quando incidenter de titulo agendū est, si de eo euidenter constaret,vt puta per confessionem aduersarij.c.34.num.47. lib.1.pag.ibid.
Idem est,si notorie ex actis constaret de titulo,vel si aduersarius conuentus nihil obijceret.ibid.n.48.lib.1.pag.ibid.
Iudex ecclesiasticus potest clerico stuprū committenti imponere pœnam pecuniariam arbitrio suo , vltra alias spirituales, quādo illæ nō sufficiunt,quā si nō soluent,luet incorpore.c.37.n.4.li.1.pag.377
Iudex ecclesiasticus sicut iura Cæsarea grauiori pœna puniunt vi corrumpentē virginem,quam spontaneam,ita idē seruare debet.c.37.n.5.lib.1.pag.ibid.
Iudex occultè excommunicatus bene potest suo officio vti, validaque erunt ab ipso gesta, & pronuntiata, fauore iuris publici,publicæque vtilitatis.c.1.nu.79. lib.1.pag.34.
Iudex in arbitrarijs requiri non debet , vt rationem reddat cur ita egerit.c.19.n.10. lib.1.pag.203.
Iudex occulte excommunicatus,ac proinde toleratus ab Ecclesia,an possit alterum excommunicare.c.1.n.82.lib.1.pagina.34.
Iudici excommunicanti præiudicium infertur , si absque ipsius licentia cum satisfactione partis absolutio fieret in vtroque foro.capit.2.numero.15.libr.1,pagina.56.
Iudex ordinarius potest iterum iudicare,si sententia quā primò tulit, nulla sit.capit. 2.numero.1.libro.2.pagina. 460. Hoc tamen intelligitur,quoties quæstio nullitatis venit incidēter,secus si simpliciter, nā potest corā eodē iudice proponi , & coram superiori:hoc tamen vltimum intelligitur,quando superior non habet limitta iurisdictionē, aliàs oportet simul appellare tunc cum agitur de nullitate. c.2.n.2.& 3.lib.2.pag.ibid.
Iudex nullitatis sententiæ non solum potest super nullitate pronuntiare,sed etiam super causa principali.c.2.nu. 7. libr. 2. pag.461.
Iudex delegatus non potest cognoscere de nullitate suę sententiæ diffinitiuæ. c. 2. nu.8.lib. 2.pag.461.
Iudex delegatus non potest declarare suā sententiam,sed delegans.c.2.nu.16.lib. 2.pag.463.
Iudex delegatus an ex noua delegatione possit de eadē re iudicare.c.2.n.17.lib. 2.pag.ibid.
Iudex quare attēta persona,& excessusqualitate,ac facti publicitate,pœna carceris, aut suspensionis,in delinquentem huiusmodi poterit animaduertere.c.4 nu.76. lib.2.pag.489.
Iudex ecclesiasticus ratione peccati publici potest contra laicos procedere,eosq; punire.c.7.n.23.lib.2.pag.569.
Iudices ecclesiastici an in puniendis clericis concubinarijs seueritatem potius quā æquitatem,vel è contra seruare debeāt. c.7.n.69.lib.20.pag.580.
Oportet tamen huiusmodi iudices contra concubinarios cleri cos procedentes esse viros graues.c.7.n.70.lib.2.pag.581.
Iudex ecclesiasticus an possit punire clericū adulterū id est qui cū muliere nupta fornicatur.c.7.nu79.lib. 2.pag.584.Et quod vno tantum casu possit procedere cōtra mulierē nuptā concubinā duobus cōcurrentibus.c.7.n.81.lib.2.pag.ibid.
Iudex ex officio potest inquirere de adulterio.c.7.n.81.lib.2.pag.ibid.
Iudice ordinario conferente beneficium vacans duplici causa, si vera vna sit,collatio sustinetur , si habuit potestatē prouidendi vtroque casu.c.15.num.57.libr. 2.pag.711.
Iudex laicus,& sic secularis, an possit de causa vsuraria cognoscere criminaliter, pœnaque pecuniaria vsurarios punire. capit. 18. numero. 13. & sequentibus, numero enim.14.ponitur opinio negatiua.nu.verò 15.affirmatiua, & hæc probatur.lib.2.pag.752.
Iudex secularis de causa vsuraria cognoscere potest tantūm,quando veritur quæstio facti, secus autem si sit quæstio iuris,quia tunc solus ecclesiasticus cognoscet,non autem laicus.c.18.nu.21. lib. 2. pag.754.
Iudex secularis non potest etiam incidenter cognoscere super vsura,nec parte excipiente contractum esse vsurarium,nec illi statuere terminum, intra quem probet prædictam exceptionem. capit.18. numer.24.& 25.sed contra numero 27. lib.2.pag.756.
Iudex secularis ,coram quo instrumentum exequitur,opposita contra id exceptione vsuræ,quod possit ac debeat eam admittere, ac cognoscere de ea, causamque decidere,siue quæstio sit iuris , siue facti.Quod procedit , etiam si coram ecclesiastico pendeat lis super vsura dicti contractus.capit. 18. numero 26. & 28. etiamsi iudex ecclesiasticus inhibeat super hoc secularem, vt in numero. 29. & 30. & quid tunc temporis facere debeat iudex secularis ad euadendam excommunicationem ecclesiastici.numero.32.libro.2. ibidem , & pag.76.
Iudex an teneatur iuxta allegata & probata sententiam dicere , tam in ciuilibus quām in criminalibus,an verò possit secundùm conscientiam priuatam eam proferre.capit.29.numero.1. & sequentibus, vbi tres opiniones principales in hoc referuntur. Resoluitur cum communi , secundum allegata & probata id facere debere.libro.2.pagina.638.
Iudex non potest sententiam dicere contra propriam conscientiam atque priuatam sibi stimulantem,existimans , aut dubitans se non posse ferre sententiam ex probationibus contra propriam ipsius scientiam:opinari tamen potest iustissime ex probationibus se posse ferre sententiam, & ita deposita conscientia priuata, poterit secundùm allegata & probata proferre sententiam absque vlla culpa.capit.29.numero. 6.& 7.libr. 2.pag.937.
Idem est in iudice habente arbitrium in causa,numero. 8.Debet tamen prius diligentius examinare testes , eos instantius interrogando , distinctiusque scrutando horam , locum , & formam delicti , vt inueniat occasionem liberandi innoxium , vt fecit Daniel ad Susannæ inocentiam patefaciendam : quod si hoc non sufficiat, debet remittere eum ad superiorem iudicandum,vt in numero.9. cum sequentibus , late differitur & declaratur numero. 14. quod causam remissionis populo cum iuramento declaret. libro. 2. pagina. 938. & 941.
Iudex in præd. specie sciens remissionem à se faciendam ad superiorem profuturam,procul dubio peccabit mortaliter, si reum damnauerit, negando ei appellationem , vel ante sententiam non remittēdo causam superiori de illius innocentia testificando , & præterea tenebitur omne damnum illatum restituere.c. 29.n.11.lib.2.pag.939.
Iudex huiusmodi an teneatur tunc temporis magistratui cedere , & sic deponere officium potius quam condemnare talem hunc reum.capit. 29. numero. 12. lib. 2.pag.ibid.
Iudex in præd.specie an debeat dissimulando , & sine scandalo dimittere carceres apertos ad fugam.capit.29.numero.13. lib. 2.pag.940.
Iurā inter dubias opiniones vnā eligere indiscriminatim,bona tamen fide,concedunt.c.13.n.25.lib.1.pag.158.
Ius eligendi Doctorem,vel Magistrum in Ecclesijs Cathedralibus horum regnorum ad præbendas Doctorales , & Magistrales,competit Episcopis,& capitulis ex indulto Sedis Apostolicæ.cap.1.nu. 131.lib.1.pag.47.
Ius eligendi Prælatum fuit concessum capitulo in priuilegium , cum olim spectaret ad superiorem.cap. 1.nu.31.libr. 1.pag.ibid.
Ius parochiale in quibus consistat.c. 30.n. 2.lib.1.pag.279.
Ius Pontificiū magis sequitur legē Dei quā seculi.c.32.n.5.lib.1.pag.299.
Ius canonicum animas ad Deum dirigit.c. 32.n.6.lib.1.pag.ibid.
Ius naturale & diuinū tunc obligat ad restituendum alienum,quando iniuste seu in iurioſe illud detinetur : secus quādo ex cōsēsu domini elicito,aut debitoris eius detinetur.c.38.n.18.liq.1.pag.389.
Ius dicenti extra territorium impunè non paretur,quod circa approbationem confessarij adducitur.c.27.numer. 16. libr. 1.pag.262.
Ius acceptoris extinguitur finito iure datoris.c.8.n.7.lib.2.pag.591.
Iure canonico fornicatio est prohibita.capit. 7. numero. 15. libro. 2. pagina 568.

Iure ciuili antiquo an sit licitus concubinatus.capit.7.numero.17.libro.2.pagina.ibidem.
Iure ciuili nouiori fornicatio simplex est illicita.capit.7.numero.18.libro.2.pagina.ibid.
Iure etiam regio reprobatur cubinatus, & grauibus pœnis punitur.c.7.nu.20.lib.2.pag.569.
Iure etiam diuino fœminę excludebantur, admissis masculis pro conseruatione familiarum.capit.14.numero.19.libro.2.pag.681.
Ius primogenituræ simpliciter sumptum à iure naturali, quod naturali omnia animantia docuit, originem ducit.c.14.nu.20.lib.2.pag.ibid.
Iura nullum inducunt, nec cogunt ad faciẽdum maioratum, vel melioratione, sed tantum id permittunt, cõcedunt atque indulgent ob bonum publicum.capit.14.numero.27.libro.2.pagina.683.
Ius totum & potestas Episcoporum consistit sub lege diocęsana iurisdictionis.c.17.n.19.lib.2.pag.746.
Ius canonicum præcipiens, vt actiones pœnales transeant in hæredes, licet nihil ex crimine ad eos peruenerit, nec lis fuerit cum defuncto contestata, seruandum est, etiam in foro ciuili.capit.18.numero.62.libro.2.pagina.768.
Iure Regio pœnâ adiecta dationi quantitatis in fauorem hominis soliti fœnerari, exigi non potest, sed si non sit solitus fœnerari, exigi potest idem in conscientia.capit.20.numero.3.& 17.libr.2.pag.780.& 785.
Ius positiuũ quoad quotam decimarũ imitatur legem à Deo Israelitis datam, & sic ad exemplum legis veteris id statuit, non verò l. vetus præd. vim obligationis nunc habet, quia ipsa cessauit per aduentum Christi, & promulgationẽ nouæ legis.c.21.n.24.lib.2.pag.798.
Ius ex præscriptione acquiritur priuato, siue illud trahatur ex publico, siue ex priuato, per consuetudinem verò nõ acquiritur ius alicui priuato, sed in publico, vndecumque causetur, & etiam si ius trahatur ex priuato, acquiritur tamen in publico, & communi.capit.21.nu.69.lib.2.pag.811.
Ius petẽdi legatũ, vel fideicõmissũ, præscribitur.30.annis.c.26.n.7.lib.2.pag.905.
Ius adeundi præscribitur triginta annorum spatio.capit.26.numero.14.lib.2.pag.907.
Ius supplementi legitimæ præscribitur, si non petatur.cap.26.nu.15.lib.2.pagin.ibidem.
Ius piscandi, aut venandi in aliquo flumine publico, vel in aliqua parte fundi publici priuatiue ab alijs, potest acquiri præscriptione immemoriali, & priuilegio principis, etiãsi ibi capta post prohibitionem sint in animæ iudicio restituenda.c.28.n.45.lib.2.pag.928.
Iura Põtificia puniũt hæreticos priuãdo filios eorũ orthodoxos bonis, & successione parẽtũ dãnatorũ.c.30.n.6.lib.2.pag.945.Similiter et in.c.inquibus depœnis puniuntur hæredes delinquẽtium, vsque ad quartam generationem.cap.30.nu.7.lib.2.pag.946.
Iurisdictio iudicis delegati à principe durat post sententiã intra annũ quoad exe cutionẽ ipsius sententię, nõ verò quoad restitutionem contra eam concedendã.c.2.n.40.lib.2.pag.467.
Iuste quis an puniatur pro peccato alterius.c.30.nu.1.cum sequẽtibus, lib.2.pag.944.
Iustitia distributiua agit de distribuendis bonis communibus alicuius, nẽpe communitatis, inter eos qui eiusdẽ sunt, cõmutatiua autẽ agit de bonis priuatis vni cuique cuius ea propria sunt dandis.c.11.n.52.lib.2.pag.609.
Iustitia ratione naturali ministranda est à quocunque principe, alioqui tyrannidẽ exercebit princeps, qui ius suum vnicuique non reddiderit.capit.16.nu.5.libr.2.pag.734.
Iuuenis incestuosus, qui est in ea ætate, qua de iure de eius incontinentia timeatur, poterit absque dispensatione cum legitima aliàs vxore contrahere, & ab ea debitum petere, quæ sibi per incestũ affinis effecta non est: & iuuenis in proposito dicitur, qui sexagesimũ ætatis suæ annum non attigerit.c.23.num.13.lib.1.pag.236.
Et an quilibet incestuosus idem facere possit, vide ibidem.numer.14.lib.1.pagin.ibid.
Id quod à voluntate principis pendet, reputatur quasi impossibile, hoc tamẽ fallit in eo quod princeps solet faciliter concedere.cap.22.num.9.& 10.libr.1.pag.225.

Incarce-

Incarcerati propter hæresim priusquã pro talibus declarentur, deuitari solent, neque diuina officia, neque sacrificia permittuntur audire, neque alijs Sacramentis Ecclesiæ vti, neque traduntur ecclesiasticæ sepulturæ, donec causa peragatur.capit.1.numero.10.libro.2.pagina.13.
Incarceratus condemnatus ad mortem, vel ad membri abscissionem etiam iuste licite potest in foro cõscientię, si ei fuga patet, eam accipere, & hoc siue peccatũ sit publicum, siue occultum, & siue condẽnatus sit reus, siue non.c.24.nu.4.& 5.lib.2.pag.876.
Incarcerato, & etiam iuste damnato, an liceat fugere à carcere rumpendo compedes, & infringendo seras, murumque perforando, & ibi an teneatur ad satisfactionem damni illati ex fractione vinculorum, serarum, aut muri perforatione.capit.24.numero.8.& vide in numero.3.15.illud autem.lib.2.pag.877.& 876.& 879.
Incarceratus fugiens non potest licite custodem carceris ligare, aut os illi ne clamet obstruere, posset tamen eum si se teneret, post se fugiens trahere.c.24.n.10.lib.2.pag.878.
Incarceratus potest nedũ funem qua est ligatus dissoluere, imò & funes scindere, & seras aperire cũ claue adulterina, etiã si sciat occlusos secum alios exituros.c.24.n.11.& 14.lib.2.pag.ibid.
Incarceratus ad carceris pœnam temporariam, vel perpetuam condemnatus non potest licite fugere à carcere, etiam si id agere posset sine effractione.c.24.num.17.lib.2.pag.880.
Incertitudo & dubius euentus causat tolerantiã contractus, & ab eo vsurã excludit.c.39.n.62.lib.1.pag.412.
Incestus impedit matrimonium contrahendum.capit.15.numero.5.libr.1.pagin.167.
Cõsuetudine tamen obtentum est, vt hoc casu non petatur dispẽsatio ab Episcopo ibid.n.8.lib.1.pag.168.
Incestus mentio facienda est vbi cum eadem, cum qua incestus commissus est, contrahi pretenditur.c.15.nu.24.lib.1.pag.171.
Incestus punibilis propter affinitatem, an hodie committatur ex illicita copula, in tertio & quarto gradibus.c.23.num.3.lib.1.pag.234.
dicare furem iure ciuili tenetur quis, quando iudex procedit ex officio suo consistente in ipsomet, quod habet, vt debeat purgare prouinciam malis hominibus: secus quando procederet ad instantiam partis, seu ex officio consistente in parte: sed de iure canonico, & attenta praxi communi Ecclesiæ, indistincte indicare tenetur.c.11.nu.11.& 13.& sequent.lib.1.pag.125.& 126.
Indicandi sunt hi, qui occulte iniuriam irrogauerunt, aut damnum dederunt, ad monitorias generales.cap.11.nu.14.lib.2.pag.ibid.
Indissolubilitas matrimonij, etiam rati, est immediate de iure naturali & diuino absoluto.c,17.n.13.lib.1.pag.183.
Indissolubilitas matrimonij non sumitur ex significatione, sed ex sui natura, & institutione diuina.capit.17.nu.35.libr.1.pag.189.
Inducere aliquem ad contrahendum matrimonium plus est quam eum inducere ad non contrahendum cum vna.c.20.nu.11.lib.1.pag.208.
Inducere non licet ad mutuãdum sub vsuris, etiam ad id paratum.c.23.nu.40.lib.2.pag.861.
Inducere alterum ad mutuandum sub vsuris licet, quando quis est constitutus in extrema necessitate, vt hic. Idem in consulente & inducente alium ad minus malum ob aliud maius certissime aliàs perpetrandum euitandum.c.23.nu.43.44.lib.2.pag.862.
Indulgentiæ & remissiones cõcessę à Prælato durant in perpetuũ, dummodo habeant tractum successiuum.c.17.nu.6.lib.2.pag.744.
Idoneor & dignior quis dicatur.cap.11.n.63.lib.2.pag.656.
Idoneor vel dignior nõ dicitur ille simpliciter qui doctior est, vel qui sanctior, sed is qui iuxta munus & rem cui præficiendus est, aptior eius ministerio apparet.c.11.n.65.lib.2.pag.ibid.
Idoneus siue dignus in proposito quis dicatur.c.11.n.61.lib.2.pag.655.
In dationepermittendi ad libertatem nulla contingit personarum acceptio, nec iustitia aliqua infringitur.c.11.nu.90.lib.2.pag.663.
Indiffinita æquipollet vniuersali, cum eadem ratio subest.capit.11.numero.28.lib.2.pag.642.
In dubio quando non constat ex mente te-

 statoris,

ſtatoris,quæ mors ſit expectanda, naturalis,vel ciuilis,nec alicuius mortis mentionem fecerit,quid dicendum ſit.c.1.n.51.lib.2.pag.437.
In dubio facta mentione mortis in propoſito,intelligitur de naturali tantum.c.1.n.50.lib.2.pag.ibid.
In dubio licet aliquis reperiatur mortuus, non eſt præſumendũ ſe ipſum occidiſſe, cum nemo immemor ſuæ ſalutis præſumatur.c.3.n.11.lib.2.pag.471.
In ciuilibus,ad hoc vt ex culpa præcedenti obligetur quis ad caſũ,requiritur quod culpa illa ad caſum ordinata fuerit.c.6.nu.11.lib.2.pag.530.
In criminalibus ex ſola datione operæ rei illicitæ conſideratur id, quod in conſequentiam venit,& ſic caſu.c.6.num.13.lib.2.pag.531.
Inconueniens maximum daretur,ſi pauperibus pro ſuis vſibus neceſſarijs,aut pro prijs pecoribus ligna , aut paſcua aliena ſumere liceret.capit.27.num.26.libr.2.pag.923.
Inebriatus non totaliter, quia ſcit quid facit, licet ſit valde grauatus,quia ſibi videtur quod domus moueatur , an peccet mortaliter.capit.4.numer.31.libr.2.pag.482.
Inebriari conſuetus minime poteſt ſacris ordinibus initiari.c.4.num.80.lib.2.pagina.488.
Inebrians ſe malitioſe,vt excuſaretur à delicto,quod prius deliberauerat committere, pœna ordinaria plectendus eſt.Idẽ in eo, qui poſt ebrietatem gloriatur de delicto.cap.4.numero.89.& 90.libr.2.pag.490.
Inebrians ſe conſultò,vt hominem occideret,ſi ipſum occidat,eſt irregularis.c.4.nu.104.lib.2.pag.494.
Ignorantia probabilis eſt æqua & iuſta cauſa concedendi reſtitutionem in integrũ his qui læſi ſunt lapſu temporis.cap.26.numero.20.libro.2.pagina.908. Quod procedit etiam aduerſus præſcriptionem triginta annorum, vt ibidem.numero.21.libro. 2. pagina. ibidem. Vbi quod ignorantia hoc caſus præſumitur, & poteſt tunc temporis peti in integrum reſtitutio intra quadriennium à die ſcientiæ ex capite ignorantiæ , quia eſt vtile ab initio , quantis in proſecutione ſit continuum , ibidem ,numero.22.libro.2.pagina.ibid.
Et ſi per centum annos ignoraret, & non peteret quis prædictam reſtitutionem, nunquam ei curreret prædictum tempus quadriennij, ibidem num.23. lib.2. pag.ibid.
Ingrediente monaſterium expreſſe bona ſua dedicante , intelligitur tacita conditio,ſi in monaſterio perſeuerauerit,vnde eo redeunte ad ſeculum , bona recuperabit : quod intelligitur vbi nouitius vere receſsit à monaſterio infra annum probationis:ſecus verò erit,vbi in eo permanens ſine animo recedendi, ibi deceſsit.capit.1.numer.102.& 103.lib.2.pag.454.
Infamans cum alijs innocentem , tenetur palinodiam recantare , etiam ſe infamando , vt pro parte ſua famam innocenti reſtituat, quanuis ſciat ſibi non eſſe præſtandam fidem,propterea quòd videt alios , qui ſecum illum infamauerunt in ſua priori ſententia perſiſtere.capit.38.numero. 8. libro. 1.pagina. 386.
Inferior poteſt abſoluere à ſententia excommunicationis lata per conſtitutiones Epiſcoporum, & aliorum inferiorũ, quando alteri non eſt reſeruata.c.5.nu.21.lib.1.pag.83.
Infirmus ita demũ diſtributiones quotidianas habere debet,ſi tempore rectæ valetudinis ſolitus erat reſidere,aliàs ſecus.c.1.n.138.lib.1.p.g.49.
Item hoc procedit,vbi infirmus eſt præſens in loco vbi eſt Eccleſia , aliàs ſecus niſi aliud ſit conſuetum,ibidem. nume. 139.lib.1.pag.ibid.
Infirmus præſens in loco vbi eſt Eccleſia,iure communi,ſemota conſuetudine lucratur diſtributiones quotidianas , ſi ſolitus erat antea reſidere,niſi aliud habeat conſuetudo , quia hoc caſu ipſa eſt ſeruanda : idem eſt in excommunicato iniuſte ſtante conſuetudine , vt etiam abſens à loco ipſas lucretur.capit.1.numero.140.& ſequentibus.lib.1.pagina.ibid.
Iniuria ita leuis poteſt eſſe ex iniectione manuum violentarum proiectarum in clericum,vt non perueniat ad peccatum mortale,ſed veniale.c.5. num. 12. quo caſu non incurritur ſententia excommunicationis, cum ea non incurratur niſi ob peccatum mortale.c.5.n.13. lib.1.pag.81.
Iniuria leuis quæ dicatur , vt Epiſcopus à ſententia excommunicationis ob eam abſoluere poſſit, reliquitur arbitrio Epiſcopi.c.5.n.14.lib.1.pag.ibid.
Inimicus Dei &Eccleſiæ non debet de patrimonio Ieſu Chriſti viuere.c.1.nu.91. lib.1.pag.36.
Impediens ſeu prohibẽs teſtatorem ne aliquod legatum,vel hæreditatem alteri relinquat,quando teneatur eidẽ ad reſtitutionem.c.37.n.20.lib.1.pag.379.
Impedimentum ſciens ſubeſſe inter volentes contrahere matrimoniũ,ſi iuſſus ſub pœna excommunicationis,vt denũtiet, id non denuntiauerit peccat,mortaliter. c.11.n.26.& n.27. modus denunciandi præfigitur.lib.1.pag. 129.
Impedimentũ ex illicita copula proueniẽs hodie per Concil. Trident. reſtricta eſt ad primum & ſecundum gradum, in tertio autem & quarto non impedit neque dirimit.c.15.n.11.lib.1.pag.168.
Impedimenta vbi plura obſtant difficilius ſolent concedi diſpenſationes,& reſcripta.c.15.n.14.lib.1.pag.169.
Impedimentum publicæ,honeſtatis iuſtitiæ nullum oritur ex ſponſalibus conditionalibus ante conditionis euentum.c. 22.nu.3.lib.1.pag.224.
Impedimẽtũ quod propter affinitatẽ ex illicita copula contrahitur hodie per ſanctum Concil.Trident.ad primũ & ſecũdum gradum reſtrictum eſt,in vlterioribus verò gradibus neq; impedit, neque dirimit,vt Pius V. ſuo motu proprio declarauit.c.23.n.1.& 2.lib.1.pag.233.
Impedimentũ contractũ ex illicita copula, in.3.& 4.gradu affinitatis ante confirmationem Concil.Trident. eſt hodie diſpenſatum motu proprio Pij V. c.23.n. 4.lib.1.pag.235.
Impedimentũ ſi inceſtus occultus ſit,an aliquod ſit cum alia legitima contrahendi. c.23.n.8.lib.1.pag.ibid.
Impediens ne detur beneficiũ digniori tenetur ad reſtitutionem.c.11. nu.48.libr. 2.pag.609.
Impediens dolo,fraude,vel vi quod beneficium non detur digniori,vt idoneo conferatur,tenetur ad reſtitutionem. c. 11. nu.67.lib. 2.pag.657.
Impediens ne detur beneficium digno,vel digniori,etiam ſine dolo,& fraude, precibus tamẽ aduertẽs id fieri,vt immerito & indigno detur,tenetur ad reſtitutionem digno,vel digniori faciendam. capit.11.numero.68.libro. 2. pagina .ibidem.
Impediẽs vtcunq;,& quomodocũq; ne beneficium detur alicui, etiam digno,vt digniori conferatur,non tenetur ad reſtitutionẽ.c.11.n.69.lib.2. pag.ibid.
Impediens beneficij ,aut publici muneris collationem ne ea fiat digno , vt detur, & fiat æquali digno,non tenetur ad reſtitutionem.c.11.nu.70. Limitatur , vt in nũ.74.& 75.lib.2.pag.658.& 659.
Impediens eum qui erat in via ad obtinendam prebendam,niſi iuſte id faciat,tenetur ad reſtitutionem.c.11.nu.73. libr.2. pag.ibid.
Impediens indignum à conſecutione beneficij,ad nullã reſtitutionẽ tenetur. c.11.ũ.76.lib.2.pag.ibid.
Impediens alterum à conſecutione beneficij,quando Prælatus conſtituerat illi dare,an & quando teneatur illi ad reſtitutionẽ.c.11.n.79.lib.2.pag.660.
Impediẽs iniuſte poſſeſsionẽ beneficij iã collati alteri , tenetur in totũ eidẽ ad reſtitutionẽ.c.31.n.80.lib.2.pag.ibid.
Impediens dignũ à cõſecutione beneficij an ad hoc vt teneatur eidẽ ad reſtitutionẽ,requiratur ſimul quod violet iuſtitiã diſtributiuã,& propoſitũ prouiſoris. c. 11.n.82.lib.2.pag.661.
Impediẽs alterũ á conſecutionẽ legati,hæreditatis,vel gratuitæ donationis,quãdo teneatur eidẽ ad reſtitutionẽ , & quãdo non.c.11.n.83.lib.2.pag.ibid.
Impediens alterũ à conſecutione cathedræ an & quãdo teneatur eidẽ ad reſtitutionẽ.c.11.n.85.lib.2.pag.662.
Impedimentum intereũ qui duxit in matrimonium quã polluit per adulterium,& ipſam adulteram non ſolum impedit,ſed etiã dirimit tribus in caſibus de quibus hic.c.12.nu. 23. &in.num.24.ponitur quoddã requiſitũ.lib.2. pag .670.
Impeditus non excuſatur,niſi probet ſe talem adhibuiſſe diligentiam , quod niſi fuiſſet impeditus,impleuiſſet.cap. 6.nu. 11.lib.2.pag.529.
Impeditus piſcari , aut venari ab eo qui iure impedire non potuit,agere valet non tantum ad retia rupta,eorumque æſtimationem , ſed etiam ad æſtimationem piſcaturæ,quæ iuxta tempus , & locum certa imminebat. c. 28. numer. 42.libr. 2.pag.928.
Imperitia medici , aut incuria parentũ in medendo vulnere filij , an excuſet percutientem illicitè.c.6.num.72.lib.2. pag.544.

Impetrans aliquid à principe, non tenetur facere mentionē eius, quod expressum impetrationem non impediret. c. 15. nu. 32. lib. 2. pag. 701.

Impetrans beneficium curatum, illud habebit, licet in impetratione non significarit se sacris ordinibus nō esse insigniū, sed saltem de stylo curiæ narrare debet se clericum esse. c. 15. nu. 33. & 34. libr. 2. pag. 702.

Impetrans dispensationē ad matrimonium contrahendum cū pluribus cautis, tenetur eas prius verificare: & quid si vna earum falsa sit, aliæ autē veræ. c. 15. nu. 105. & 106. cū seqq. lib. 2. pag. 723.

Impetrare nemo debet à Summo Pōtifice literas Apostolicas ad beneficia patrimonialia in derogationē prædictæ laudabilis cōsuetudinis, nec eis vti, donec in Cōcilio regali videātur, & licentia præstētur eis vtendi, vt in l. Regia Hispaniæ cauetur. c. 11. n. 31. lib. 2. pag. 643.

Impetratione facta vni⁹ beneficij pluribus modis vacantis, sufficit probare primum modum vacationis de expressis. c. 15. n. 58. & 59. lib. 2. pag. 711.

Impotentia adactum generationis est, quæ impedit matrimonium contrahendum, & contractum dirimit; secus verò impotentia ad generationis effectum. c. 16. n. 13. lib. 1. pag. 176.

Impuberes, qui sponsalia contraxerunt, facti puberes possunt pœnitere. c. 18. nu. 10. lib. 1. pag. 198.

Illud Matthæi. 23. Væ vobis scribæ, & pharisæi hypocritæ, qui decimatis menthā, &c. ad tempus præteritæ legis magis referendum censetur. c. 21. numer. 23. lib. 2. pag. 798.

Iniquè atque infidè dispensationem illius voti procurat, is posteà saluus, qui illud emisit Deo, si eum eriperet ab aliquo imminente periculo. c. 22. num. 16. lib. 2. pag. 835.

Irregularitas duplex est: vna, quæ in pœnam peccati est imposita, altera, quæ incurritur cara culpam, sed est alia species irregularitatis, quæ ex homicidio, vel membri mutilatione contrahitur ob dolum, vel culpam: à priori absolui potest virtute bullæ Cruciatæ, à posterioribus minimè. c. 3. numer. 6. libr. 1. pag. 60.

Irregularitas non contrahitur nisi in casibus à iure expressis. c. 10. nume. 9. lib. 1. pag. 120.

Irregularitas induci potest humana pontificia constitutione in pœnam criminis exterioris, etiam occulti. cap. 13. num. 14. lib. 2. pag. 154.

Irregularis est ille qui dabat operam rei illicitæ, nempè rixando cum alio, & consanguineus illius interfecit eum cū quo rixabatur, nullo præcedēte cōsilio, vel tractatu rixātis; imò contra eius prohibitionem. c. 6. n. 7. lib. 2. pag. 529.

Limitatur, si clericus nō fuerit in culpa rixando, quia tunc factum aliorum nō est ei imputandum. c. 6. n. 8. lib. 2. pag. 530.

Irregularis quis non fit propter solum homicidium, nisi culpa, vel voluntas præcedat. c. 6. n. 16. lib. 2. pag. 531.

Irregularis non est, qui mortem aliter vitare non valens suum occidit, vel mutilat inuasorem, & posset statim post huiusmodi occasionem ministrare, nisi alium interficeret pro defensione proximi, vel pro rebus saluādis, vel vbi necessitas nō fuisset ineuitabilis. c. 6. nu. 60. 61. lib. 2. pag. 541.

Irregulares an sint, qui ex licentia & permissione Summi Pontificis in bello iusto pugnarent propria manu, & aliquem vel aliquos occiderēt. c. 6. n. 62. & seqq. lib. 2. pag. 542.

Irregulares sunt existētes in bello iusto ex parte se defendentium, si occidant, vel mutilent, nisi in casu quo aliter euadere non possunt, alij verò, qui non occidūt, neque mutilant, non sunt irregulares: licet ibi multi occidantur, etiam si percutiant aliquos, non tamen letaliter, qui deinde occidantur ab alijs: & quid si animo deformandi percutiat, & ex percussione sequatur deformatio culpa percussi, vel Medici. cap. 6. numero. 67. & 71. lib. 2. pag. 543. & 544. Quod tamen limitatur ibid. num. 75. nisi in morte culpam contraxerit. lib. 2. pag. 543.

Irregularis non est, qui iuste aliquem percussit, & nō occidit, licet ab alijs sine ipsius culpa occidatur. c. 6. nu. 70. lib. 2. pagina. 544.

Irregularis nemo constituitur ex animo occidendi, etiam deliberato, & cū insidijs, si non occidit, neque deformauit. capit. 6. numero. 74. libro. 2. pagina. 545.

Irregulares, & homicidæ reputantur detrudentes homines in carcerem ita arctum quod incarcerati non viuunt vltra sex, vel octo menses, propter arctationem carceris. cap. 6. nu. 80. 81. hoc esse cōtra Prælatos

prælatos detrudentes clericos in gabiā, vbi verisimile est eos intra paucos dies morituros, lib. 2. pag. 546.

Irregularis est qui domui suæ alit, aut custodit feram aliquam bestiam, vt leonē, elephantem, aut vsum, vel canē, si sua culpa aliquē deformet, puta soluēndo, vel habendo soluta prædicta animalia: secus aliàs, nisi in via, vel alio loco publico habeat ea, etiam ligata. c. 6. nu. 82. & 83. lib. 2. pag. 546.

Irregularis an sit qui misit lapidem in aliū, & is à lapide fugiens, ac demum procidens caput offendens culpa medici; vel consanguineorū eum curantiū mortem obierit. c. 6. nu. 93. lib. 2. pag. 548.

Irregularis est, qui ad seditionem & arma pulsauerit campanā, si inde fuerit ex prælio inito aut pugna secuta mors. c. 6. nu. 97. lib. 2. ibidem.

Idem in eo qui cāpanam pulsauerit, in signum quod aliquis est furca suspendendus, aut à ministris iustitiæ iugulandus: sed contrarium est verius. c. 6. nu. 98. libro 2. ibidem.

Irregularis non est, qui ligna aut stramenta dederit ad comburendū hæreticum iam mortuū: secus aliàs: irregularis an & quādo sit pulsans campanam, illicitè, si inde sequatur mors alicuius. c. 6. num. 100. & & 102. lib. 2. pag. 549.

Irregularis est qui auertit aliquē à liberando alium ab iniusta deformatione. c. 6. nu. 117. lib. 2. pag. 553.

Irregularis nemo est ex sola complacentia quod deformetur alius. cap. 6. nu. 118. lib. 2. ibidem.

Irregularis an & quando sit, qui in ludo pedestræ & alio licito alterum occidit. c. 6. nu. 135. & 139. lib. 2. pag. 556. & 557.

Irregularis an sit reficiēs tecta, aut lapidem in aliquē locū iaciens, si aliquem præter intentionē occidat, vel deformet. c. 6. nu. 136. lib. 2. pag. 556.

Irregularis an sit currēs equum, si aliū ideò occidat, vel mutilet. c. 6. nu. 137. libro 2. ibid.

Irregularis an sit, qui in proprio nemore, vel alieno venans merè casualiter hominem occiderit. cap. 6. numer. 138. libr. 2. pag. 557.

Irregularis non est qui sciens tractari de alicuius deformatione illicita, ei non significat, quamuis peccet mortaliter, si neq; dicto neq; facto ad id iuuet. c. 6. nu. 164 lib. 2. pag. 561.

Irregularis an sit, qui vt pecora aliena de suo agro pelleret, lapidē proijciens, puerum interfecit. c. 6. nu. 166. libro 2. pagina 562.

Irregularis an in dubio quis iudicari valeat? optima resolutio. cap. 6. nume. 171. cum seqq. lib. 2. ibid.

Irregularitas iure tantū humano Pontificio statuta est. c. 6. nu. 172. lib. 2. pag. 563.

Ad irregularitatem incurrendā per homicidium, vel deformationem ex opere illicito casu subsequutū requiritur, quòd causa illiciti operis sit propinqua. cap. 6. nu. 178. lib. 2. pag. 531. Ad irregularitatē incurrendam in casu dict. c. sicut, est necessarium, quòd fœtus sit animatus: hodie idem si non sit animatus. c. 6. nu. 38. lib. 2. pag. 536.

Institutio filij spurij simpliciter facta, prō non scripta habetur, nisi fiat sub conditione, si princeps eum legitimauerit. c. 22. nu. 6. lib. 1. pag. 225.

Instituti in potestate esse non debet substitutionē à testatore factā illudere, irritamque reddere. cap. 32. num. 50. libr. 1. pag. 311.

Institutio canonicatuum magistraliū, & Doctoralium iustissima est, atque his regnis vtilissima, & electores qui alijs quā qualificatis huiusmodi præbendas contulerunt, tenentur illis ad restitutionē. Idem in obtinente eas, qui per mendacium affirmauit se esse talē, cū verò non sit. c. 11. nu. 32. 33. 34. lib. 2. pag. 643.

Is qui data opera inebriatur, sciens se solitū manus ad arma impellere, hominesque percutere cùm inebriatus, est, an pœna ordinaria vel extraordinaria plectendus sit? resoluitur, quòd extraordinaria. c. 4. nu. 91. Limitatur, quando quis se consultò inebriauit, vt occideret quendā. lib. 2. pag. 490.

Is qui ex officio tenetur delictis obuiare, vt est Princeps, vel Prætor, si cū posset nō fecit, peccat, & tenetur ad restitutionē: secus verò in priuatis, licet peccent. c. 6. num. 110. 113. 114. libro 2. pagina 551. & 552.

Is qui cūm muliere publica, vel ea fœmina quę sui corporis quęstū fecit, coierit, absq; expressa cōuentione mercedis, cēsendus est á iudice lege taciti ac subintellecti pacti, eidem fœminę hoc poscenti consuetam venerei vsus mercedē soluere. capit. 10. numero 8. & 10. libro. 2. pag. 620.

Is

Is qui quæritur, vt capiatur iustè aut iniustè potest licitè fugere, cũ voluntate tamen satisfaciendi tantum quantũ conscientia recta dictat, dũmodo nõ interueniat violentia contra officiales. c. 24. nu. 12. lib. 2. pag. 878.

Iuramentũ quo quis promittit aliquid nõ facere, non videtur ei legem imponere, quominus illud facere possit. c. 8. nu. 37. lib. 2. pag. 591.

Iuramentũ recipit omnes limitationes, & subauditiones quas habet & recipere solet contractus ille super quo interponitur. capit. 8. numero 38. libro 2. pagina 600.

Iuramenta emissa à lusoribus de amplius non ludendo, ferè semper sunt obligatoria. c. 22. nu. 17. lib. 2. pag. 836.

Iuramẽtum de re parua & leui, licita tamẽ, non obligat sub mortali, quanuis illud non seruans peccet venialiter. c. 22. nu. 20. lib. 2. ibid.

Iurans aut vouens se iturum Hierosolymã, si iterum ludat, primo irę motu laborãs, & non perpendens sit ne bonũ, aut malum tale votum facere, quanuis illud nõ adimpleat, non erit voti aut iuramenti reus. c. 22. nu. 21. lib. 2. ibid.

Iurans quis vendere Titio domũ, si posteà illam vendat Seio, eiq; eam tradat, statur huic venditioni contra iuramentum, licet venditor ex hoc sit periurus. Idem in iurante non vendere librum. c. 8. nu. 34. lib. 2. pag. 599.

Intentio legislatoris ecclesiastici vtentis in sua. l. verb. præceptiuo, aut prohibitiuo, est obligare transgressorem ad culpam mortalem, nisi aliquo signo vel verbo significetur, aut exprimatur contrarium. c. 7. nu. 21. lib. 1. pag. 97.

Intentio mala sine opere iniurioso nõ obligat ad restitutionem damni. c. 11. nu. 72. lib. 2. pag. 658.

Integra Ant. Concij decretalis cum simus, de regul. refertur. c. 1. nu. 81. libr. 2. pagina 447. Ex hac integra non constat quòd pater viueret, neque quòd mortuus esset. c. 1. nu. 82. lib. 2. ibid.

Integra Anton. Augustini decretalis cum simus, de regularibus refertur. c. 1. nu. 83 lib. 2. pag. 448.

In hac integra adest aduerbiũ, Rectè, quod in decretali cum simus non fuit translatum. c. 1. nu. 84. lib. 2. ibid.

Intellectus Menochij ad d. c. 16. 15. 55. 25. Concil. Trident. reprehenditur. cap. 1. num. 34. libro 2. pag. 431.

Interdicta possessoria an competant & detur pro iuribus annuis merè personalibus. c. 21. nu. 147. lib. 2. pag. 825.

Interdictum ad tempus, lapso tempore cessat. capit. 5. numero 8. libro 1. pagina 80.

Interdictum generale relaxatur in quibusdam festiuitatibus hic expressis, non sic cessatio à diuinis: sed contrarium est verius, vt numer. 12. capit. 10. num. 10. lib. 1. pag. 125. & 126.

Interesse in recompensatione fructuũ ex re vendita perceptorum interim dũ pretium non soluitur, etiam attento iure canonico, est licitum aut permissum. c. 39. nu. 20. lib. 1. pag. 403.

Interest Reipublicę illustres habere familias, earumque patrimonia conseruare. c. 14. nu. 3. lib. 2. pag. 678.

Interpretatio in dubio facienda est, vt restitutio aduersus præscriptionem concedatur. capit. 26. numero 24. libro 2. pagina 908.

Intestabiles quando fiant hi qui se ipsos occiderunt. cap. 3. nu. 23. libr. 2. pagina 473.

Inuentor rei alienæ tenetur ad eius restitutionem sub pœna peccati mortalis. c. 9. nu. 7. lib. 2. pag. 610.

Inuentor rei alienę, si dominus eius sit incertus, ad quid teneatur in vtroque foro. c. 9. nu. 8. lib. 2. ibid.

Inuentor quod non teneatur hac casu necessariò bona inuenta restituere pauperibus, sed quod possit ea retinere sincero animo, vt domino restituat, atque diligentissimè eum conquirat, nonnulli tenent: sed communis in contrarium. c. 9. nu. 10. 11. & 12. lib. 2. pag. 612.

Inuentor rei alienæ eã domino restituere tenetur gratis, hoc est, sine pedir hallazgo. cap. 9. nu. 25. & sequentibus. libro 2. pag. 615.

Inuentus dicitur, qui est inuentus & captus, & repræsentatus curiæ. cap. 12. nu. 9 lib. 1. pag. 147.

Inuitus nemo fit bonus: vnde supposita necessitate omnes debẽt cogi ad subeunda media, quibus tandem volentes boni fiant. c. 31. nu. 17. lib. 1. pag. 291.

In veteri Testamento quomodo intelligatur id quod legitur, aliquos sanctos viros habuisse concubinas. cap. 7. num. 31. lib. 2. pag. 571.

Iratus aut bene potatus vouens aut iurans ingressum religionis, si sic subitò id faciat, quod non fecisset per deliberationem & sententiam rationis, quę tamen moram temporis magnam non requirit, non tenetur: secus autẽ si hoc agit sciẽs quod iurat, aut vouet, licet non plenè deliberauerit. c. 22. nu. 12. Idem in iurante, nu. 17. lib. 2. pag. 835. & 836.

L

Laicus conuentus rei vendicationep ro re ecclesiastica, si probabiliter neget esse rem ecclesiæ, iudex secularis adeundus est. c. 34. nu. 7. lib. 1. pag. 335.

Laicus ratione sacrilegij conueniri potest coram iudice ecclesiastico. c. 34. nu. 14. lib. 1. pag. 337.

Laicus potest diffinire quæstionẽ facti, etsi de re spirituali. cap. 34. numer. 17. libr. 1. pag. 338.

Laicus conductor decimarum non potest apud iudicem ecclesiasticum conueniri actione personali ex locato ad mercedem, cap. 34. numero. 49. libro 1. pagina 344.

Laici coniugati fornicantes magis peccãt, quàm clerici non coniugati. c. 7. nu. 54. lib. 2. pag. 576.

Laici veluti incapaces decimarũ quasi possessione præscribere non possunt earũ immunitatem. c. 21. nu. 61. sed contra nu. 64. lib. 2. pag. 809. & 810.

Laici contra laicum cui essent priuilegio concessæ ante Concilium Lateranense, bene possunt eas præscribere. c. 21. nu. 62. lib. 2. pag. 809.

Laicus potest præscribere quotã decimę, nempe vt non soluat nisi duodecimã, vigesimam, vel aliam partem. c. 21. n. 63 lib. 2. ibidem.

Laici præscribere non possunt iuris percipiẽdi decimas ab alijs, quia sunt huius iuris omnino incapaces. c. 21. nu. 17. libro 2. pag. 811.

Laici iure percipiendi decimas spoliati, & agentes interdicto recuperandæ, an sint ante omnia restituendi. c. 21. nu. 72. cũ seqq. lib. 2. pag. 812.

Laicus spoliatus ab alio laico iure percipiẽdi decimas, est ante omnia restituendus: secus si ab ecclesia, vel clericis, pro quibus sit iuris præsumptio, vt hic cap. 21. nu. 77. lib. 2. pag. 813.

Lanas non est licitum reuendere carius in diem quàm numerata pecunia, vltra latitudinem iusti pretij. c. 39. numer. 43. libro 1. pag. 408.

Lanę an emi possint vilius ad creditũ, quã cũ traduntur valeant? c. 39. nu. 44. & 45 vbi quid in frumento, vino, & oleo, negatiuè resoluitur, præterquam primò, si verisimile dubium sit plus vel minus lanas valituras tempore traditionis. Secundò, ratione veri damni emergentis, vel lucri cessantis, certis quibusdam concurrentibus, vt in num. 46. & 47. quid si emptor suscipiat in se periculum lanarum futurarum. lib. 1. pag. 408. & 409.

Lapidandi vsus inter pueros, siue ludus, prohibitus est, nihilominus propter toleranciam excusat à pœna ordinaria homicidij, quoad pœnam temporalem: secus quoad æternam. cap. 6. nu. 146. cum sequentib. lib. 2. Idem in alio ludo prohibito, sed vsitato. nu. 149. libr. 2. pag. 558. & 559.

Legatus à latere potest dispensare in omnibus casibus, in quibus quilibet Ordinarius suę prouincię. cap. 11. num. 6. libr. 1. pag. 124.

Legatus à latere omnia videtur posse, quæ Papa sibi specialiter non reseruauit, quia eius vices gerit. ibid. nu. 7. libro 1. pagin. ibidem.

Legati à latere officium non expirat per mortem Papę eum mittentis. c. 11. nu. 5 lib. 1. ibid.

Legatum factum puellę de centum, si nupserit, & quinquaginta si religionem ingrediatur, consequitur mulier maius, etiamsi religionem ingrediatur, nisi relinquatur ei, qui ducet eam vxorem, addat tamen testator, quòd legatum sit pretiũ dotis, ne alias maritus sibi habeat legatum. c. 32. nu. 15. lib. 1. pag. 300. Et nu. 16. limitatur etiamsi legatum sit relictũ pro dote mulieris, vt nubat certę personæ, vt nu. 17. lib. 1. pag. 301. Fallit quoque, si contrarium expressè testator caue rit. nu. 16. lib. 1. ibid. Item in legato facto pro incertis virginibus maritãdis, vt in nu. 16. sed contra primum dictum in numer. 58. cap. 60. libr. 1. pag. 315. & 316.

Legatum pię causę factũ, confraternitati disciplinatorum, vel similibus concedi possit. c. 35. nu. 3. lib. 1. pag. 361.

Legatarius fundi non tenetur stare colono testatoris. cap. 8. numero 2. libro 2. pagina 590.

INDEX.

Legatarius, vel donatarius certo sciens animum legantis fuisse non aliter legandi, nec donandi, nisi existente & adimpleta conditione non nubendi ab eo apposita, non erit tutus per exceptionem rei iudicate, si pro eo fuerit iuris interpretatione aliud iudicatū: secus si animus legantis fuit incertus. c. 25. nu. 18. & 19. lib. 2. pag. 901.

Legatum relictum alicui sub conditione, si non nupserit, an possit in foro conscientiæ peti, ac habitum securè retineri, si nuptias contraxerit? c. 25. nu. 7. & sequentibus, præcipuè 13. cum seqq. lib. 2. pag. 888. & 893.

Legato relicto consanguineis pauperibus, præfertur propinquior pauper remotiori aut pauperiori, aut maioris ætatis. c. 11 nu. 39. lib. 2. pag. 645.

Legatum relictū alicui, si nō nupserit, ꝙ si nupserit, nihil legabat, nec aliquid consequatur legataria, non debetur etiam in foro exteriori, si legataria nupserit. c. 25 nu. 15. lib. 2. pag. 893.

Legatum ante acceptationem acquiritur legatario, quandoque á morte testatoris, quandoque ab adita hæreditate: quod procedit, nedum in rebus corporalibus, sed etiam in incorporalibus, nempè in seruitute legata. c. 26. nu. 9. & 10. etiamsi res incorporalis legetur, vel relinquatur per fideicommissum, ibid. nu. 11. lib. 2. pag. 906.

Legatum ita dominiū rei legatarij facit, vt hæreditas hæredis res singulas. c. 26. nu. 13. lib. 2. pag. 907.

Legatū relictum legatario, si volet, vel sub alia conditione merè voluntaria, vel onere, absque dubio præscribitur spatio 30. annorum, legatario illud non petente, vel voluntatem suā non declarante, onus vel grauamen non adimplente. c. 26. nu. 16. 17. lib. 2. ibid.

Legitima filio non debetur, nisi post mortem patris. c. 1. nu. 76. lib. 2. pag. 445.

Legitima ascendentium lege, consuetudine, rescripto, seu etiam statuto, non solùm minui, sed etiā omnino tolli potest. c. 14. nu. 42. lib. 2. pag. 686.

Lex humana iusta & de re graui aliquid statuens, quando obliget transgressorē ad culpam mortalē. cap. 7. nu. 20. libro 1. pa na 97.

Lex ad hoc vt valeat, atque liget, necessariū est vt ab initio fuerit recepta. c. 8. n. 2. lib. 1. pag. 106.

Lex naturalis & diuina de defendenda fama propria, præstat legi humanę de abstinendo à sacro in irregularitate. c. 13. nu. 22. lib. 1. pag. 158.

Lege lata, cui adiecta sit excōmunicationis pœna, euidenter colligitur intentionem fuisse obligandi ad mortalem culpam: quod procedit, licet non sit latæ sententiæ, sed cōminatoria, vt in nu. 28. cap. 7. nu. 25. lib. 1. pag. 98.

Legē tunc dicitur non fuisse receptā, quando Principe sciente, per aliquos actus contrarios excluditur, eo autē ignorante, vbi per decenniū lex negligitur, nec vllo pacto admissa fuerit. c. 8. nu. 3. lib. 1 pag. 107.

Leges Cęsarū in decretorum libro relatæ, tunc censentur canonizatæ, cū in ipsomet canone ab aliquo Pontifice edicto incorporatę aut insertę fuerint. c. 21. nu. 33. lib. 1. pag. 222.

Legis, vel constitutionis licita est extensio ad casum omissum ex ratione expressa in lege, vbi eadē ratio concurrit ac militat, etiam in correctorijs, præcipuè fauore animæ. capit. 10. numero. 3. libro 1. pagina 118.

Lex 2. tit. 5. de los descomulgados, lib. 8. noue collect. reg. interpretaturc. 12. nu. 17. lib. 1. pag. 148.

Lex 1. tit. 5. de los descomulgados, lib. 8. noue collect. reg. meritò stabilita & iustissima est. cap. 12. numero 3. & 4. lib. 1 pag. 145.

Legis si serua, §. 1. ff. de iur. dot. intellectus. c. 16. nu. 7. lib. 1. pag 175.

Legis, qui ante calendas 13. ff. de verborū obligat. intellectus. c. 26. nu. 14. lib. 1. pagin. 254.

Et numer. 15. de concordia. l. anniculus. la l. 132. in ordine. ff. de verb. signific. remissiuè. lib. 1. ibid.

Legis anniculus. la 2. 134. in ordine. ff. de verbor. signific. intellectus. c. 26. nu. 16. lib. 1. ibid.

Lex 10. tit. 4. de las labores y particiones. lib. 3. fori, obseruatur in his regnis. c. 33 nu. 17. lib. 1. pag. 324.

Lex Iulianus. §. fructibus. ff. de actionib. empt. procedit etiam in eo, qui ex pacto retrouendendi rē retraxit. c. 33. nu. 29. lib. 1. pag. 326.

Lex 9. tit. 17. part. 1. expenditur c. 36. nu. 16. lib. 1. pag. 371.

Legis 1. tit. 9. part. 7. verba optima referūtur. c. 37. nu. 12. lib. 1. pag. 380.

Lex

INDEX.

Lex curauit. C. de actio. empt. non procedit si ad terminū solutioni pretij constitutum solutio fiat, nam tunc non debentur eius vsuræ, hoc est, interesse licitum in recompensationem fructuū. c. 39. nu. 19. lib. 1. pag. 402.

Legis 2. C. de rescinden. vendit. cum simil. beneficium non habet locum, cū locatio dependet à viribus fortunæ, nempè in conductionibus fructuū alicuius præstimonij, seu beneficij, vel quartarū regiarum, vel Episcopalium, nisi spes illa ęstimata à principio excedat dimidiam partem iusti pretij, vel nisi fructus propter fortuitum casum inopinatum omnino non nascerentur. cap. 29. nu. 66. libro 1. pag. 413.

Lex res vxoris. C. de donationib. inter vir. & vxorem, in primo responso, nō habet locum in donatione causa mortis, quia illa non confirmatur, sed irritatur per mortem ciuilem, ex qua amittitur ciuitas & libertas. c. 1. nu. 46. lib. 2. pag. 435.

L. iudex posteaquàm, de re iudic. ff. procedit, non solùm in iudice delegato, sed etiam in ordinario. c. 2. numer. 10. libr. 2. pag. 462.

L. iudex posteaquám. ff. de re iudicat. non loquitur de sententia nulliter lata, sed de æqua vel iniqua. c. 2. num. 11. libro 2. ibidem.

L. si vt proponis. la 1. C. quomodo & quando iudex, loquitur in delegato inferioris à Principe. c. 2. num. 20. libro 2. pagina 464.

L. fin. C. vbi & apud quem, procedit in restitutione petita coram iudice delegato, aduersus suam sententiam interlocutoriam, quam concedere potest, si non habeat vim diffinitiuæ, aliàs secus. c. 2. nu. 39. lib. 2. pag. 467.

L. fin, titulo 25. part. 3. intelligi debet de ordinario iudice, de quo ipsa lex agit, nē pè vt is restitutionem in integrum aduersus suam sententiam diffinitiuam cōcedere possit, non verò in iudice delegato. c. 2. nu. 41. lib. 2. pag. 468.

L. 4. Tauri concedit damnato ad mortem ciuilem, vel naturalem factionem testamēti, non verò tollit confiscationem bonorum à lege inductam in eo qui se interfecit: vel limitatur in hoc, qui se interfecit antequam damnetur ad mortem. c. 3. nu. 28. lib. 2. pag. 474.

L. 24. tit. 1. par. 7. ibi, deue morir por ende, & ibi, prender muerte, ad vtramque mortem, tàm ciuilē quā naturalem referri potest. c. 13. nu. 29. lib. 2. ibid.

L. 3. tit. 5. part. 1. pulchra verba de ebrietate agentia referuntur. cap. 4. nu. 21. libro 2. pag. 480.

L. antiquitus lata fuit, ac vsu receptū apud plerosque populos, vt vini vsus esset interdictus fœminis. capit. 4. nu. 27. libr. 2 pag. 481.

Leges seu constitutiones collegiorū inducentes priuationē ipso iure, propter aliquod crimen, obligant in cōscientia, absque iudicis sententia. c. 5. nu. 17. libr. 2. pag. 502.

Leges Regiæ iudicibus & alijs ministris pœnas infligentes, si iudiciū vendiderint, munuscula que receperint, quas incurrāt eo ipso, nulla expectata sentētia, obligāt in conscientia. capit. 5. numer. 18. lib. 2. ibidem.

Leges Partitæ nunquam censentur derogare iuri ciuili & canonico, in his in quibus iuri canonico derogare possunt, nisi in casibus in quibus ipsæ leges apertè id docent. cap. 5. numero 70. libro 2. pagina 519.

L. emptorē. C. de locat. & conduct. an procedat in locatione facta ad non modicū tēpus & vltra, vel ad vitam. c. 8. nu. 21. & seqq. lib. 2. pag. 594.

L. 19. tit. 8. part. 5. an procedat in locatione ad decenniū, dum excipit alios casus. c. 8. nu. 28. lib. 2. pag. 596.

L. emptorē. C. de locat. & conduct. an procedat in colono partiario. c. 8. n. 52. cū numeris sequentibus, & præcipuè nu. 63. & 64. concordantia ponitur inter cōtrarias sententias, & num. 65. declaratio quędam, lib. 2. pag. 603. & 605.

L. emptorē. C. de locat. & conduct. an procedat, quando in cōtractu locationis appositum est iuramentū. cap. 8. nu. 32. libro 2. pag. 598.

L. fin. C. de sacrosanct. eccles. &c. agens in ciuitate, an locū habeat in ecclesia. c. 8. nu. 67. lib. 2. pag. 605.

L. Regia 6. tit. 13. libro. 6. nouæ collect. loquens de los mostrencos, refertur, vbi quomodo dicantur hæc bona apud Grecos, & in Francia. c. 9. nu. 16. libro 2. pagina 613.

L. Regia 7. tit. 13. lib. 6. nouæ collect. præfigens formam omnino seruandā ad acquisitionem prædictorum bonorū, refertur. c. 9. nu. 18. lib. 2. pag. 614. Similis ferè cōsuetudo est apud Aurelanienses,

idem

ibidem nu.19.lib.2. ibidem.
Prædictarũ legum Regiarũ iuſtitia defen ditur, ibidẽ nu.22.& ſeqq.libro 2.ibid. Non obſeruans diligentias requiſitas à dictis legibus ius ſuum perdidit, atque reſtitutionem rei inuentæ tenetur tanquam pro furto,& ſic in vtroq; foro erit ſecurus.capit.9.numer.23. libro 2.pag. ibidem.
Leges regię prædictę non ſolũ procedunt & loquuntur en los garados moſtrencos,ſed etiam in alijs bonis.c. 9. nu.30. lib.2.pag.616. Sententia an requiratur in caſu prædictarũ legũ regiarum, ibid. nu.31.lib.2.ibid.
Leges Regię de beneficijs patrimonialibus loquentes , inſuper, & conſuetudo immemorialis ſuper eodẽ, nempè vt ea ciuibus & originarijs, & non alijs conferãtur,equiſsimæ & iuſtę ſunt,& aliter ea prouidens tenetur ad reſtitutionẽ.c.11. nu.29.& 30.lib.2.pag.643.
Leges huius Regni quę prohibent exteris conferre beneficia eccleſiaſtica, & penſiones,ſed tantũ regnicolis , & originarijs,iuſtę ſunt.cap. 11.nu.35. lib.2.ibid.
L. 2.tit.15.p.2.quanuis loquatur in ſucceſſione regni,ſeruãda quoq; erit in ſucceſſione alterius cuiuſcũq; maioratus particularis Hiſpanię.c.14. num.58.& 59.& 62.lib.2.pag.689.& 690.
Lex vel ſtatutũ introducens aliquid cum certis modificationibus,cenſetur in illis formam inducere.cap.15.num.111.lib. 2.pag.725.
Lege Euãgelica nihil pręcipitur, nec vt illi citum prohibetur,quod non ſit iuris naturalis legibus,vel præceptũ,vel prohibitum,præter ea quæ circa Sacramenta & fide Catholicę Articulos inſtituta ſunt.c.18.nu.2.lib.2.pag.750.
Lex ciuilis præcipiens, vt hęres non confi ciens inuentarium,teneatur vltra vires hæreditarias,eſt fundata ſuper præſumptione , quòd bona defuncti occultauerit heres qui inuentarium non fecit,atq; ea ſubtraxerit.c.18.nu.66.lib. 2.p.770.
Lex humana quę iuſta eſt, etiam in foro animæ eſt ſeruanda.c.18.nu. 68.libr.2. ibidem.
Lex in quibus caſibus deficit , non eſt nec actio vtilis dãda.c.19.n.21.lib.2.p.777.
Legis veteris tria tempora in hoc ſunt conſiderãda,vt hic latius docetur.c. 21. nu. 21.lib.2.pag.797.
Lex de decimis ſoluẽdis ex ea parte qua ceremonialis fuit,vel etiã iudicialis,ſecundũ magis cõmunem amiſit vim , & obliti onis ius per Euãgelicę legis promulgationẽ.c.21.nu.22.lib.2.ibid.
Leges humanę Imperatorũ & Regũ, obligant etiã in conſcientia,quando fundãtur ſuper certo,& nõ ſuper præſumptione.c.27.nu.11.lib.pag.912.
Lex pœnalis non tollit obligationẽ ad culpã quę per priorem legem moralem fuera impoſita.c.27.nu.12.lib.2.ibid.
Lex pœnalis contra ſcindentes & aſportantes ligna,vel paſtum furantes ex alienis fundis,quibus in cauſis excuſet à peccato & à reſtitutione.cap.27. nu.15.& 16. cum ſeqq.lib.2.pag.913.
Lex pœnalis obligat ad peccatum.c.27.n. 23.lib.2.pag.915.
Lex ciuilis iuſta an ſemper obliget ad peccatũ mortale.c.28.num.12. & 13. quid quãdo ceſſat pars cauſæ l. lib.2.p.920.
Lex humana minimè poterit imitari diuinum iudiciũ , quo pro alterius culpis & criminibus innocentes corporis pœna afficiuntur,non licet igitur quempiã propter crimen alterius occidere , nec excommunicare , nec fuſtibus cędere, nec alia corporali pœna punire.c.30.nu. 22.lib.2.pag.950.
L.quiſquis.C.ad leg.Iul.devi,non rectè dicit,ex imperatoria lenitate vitã condonari filijs eorum , qui Regiam læſerunt maieſtatẽ,quia hoc ſecluſo,Imperatores iuſtè minime poterãt filios pro peccatis parentũ interficere.c.30.n.23.lib.2.ibi.
Lex humãna,cùm iuſta ſubeſt cauſa,& propter Reipublicæ vtilitatem , quo promptius,& cautius à delictis & criminibus homines abſtineant, filios , & nepotes, pœna bonorũ,aliaue ſimili, ſanctè & iuſtè poteſt afficere , vt paſsim legibus & canonibus diffinitum eſt, nunquã tamẽ abſque iuſta cauſa poteſt iudex prædictas pœnas imponere.c.30.nũ.25.lib.2. pag.951.
Lęſio enormis circa manuum iniectionẽ in clericũ,quæ dicatur? Exceſſus notorius,quando dicatur enormis læſio. nu. 16.& 17.lib.1.pag.82.
Lęſio intra dimidiã iuſti pretij in cõſciẽtia nõ eſt licita,tametſi iure canonico cõtractus,in qua ipſa interuenit,non reſcindatur,ſicut nec iure ciuili.c. 11.nu.17.lib. 2.pag.638.
Licẽtia ab Epiſcopo cõceſſa eũdi ad ſtudiũ,morte Epiſcopi re integra non expirat.c.17.nu.7.lib.2.pag.744.
Licentia ſeu facultas ordinandi à quocumque Catholico Antiſtite in propria dicęceſi reſidenti,an ad aliũ de licentia proprij ibi Pontificalia exercente extendatur.c.26.nu.26.lib.1.pag.226.
Licitum eſt ſecundũ ordinationem eccleſię,& conſuetudinem approbatã,ac Epiſcoporum conſtitutiones dare vel accipere aliquid pro ſuſtentatione ſpiritualia miniſtrantium,& Epiſcopi taxare poſſũt quanto ſtipendio ille dignus ſit, qui tali ſeruitio eccleſiæ manciparur: dum tamẽ abſit emptionis & venditionis cogitatio.c.29.nu.3.lib.1.pag.270.
Licitum eſt dare librum,vel aliam ſupellectilem ſacerdoti pro pictantijs , & eleemoſynis quarũdam Miſſarum , vſque ad valorem ſupellectilis,ſiue ipſi offeratur,ſiue ipſe ad id ſe exponat.c.29. n.4. lib.1.pag.271.
Ligna furari poſſent ſubditi fortè ſine mortali culpa,quę quotidianis vſibus , ſaltẽ foci eſſent ſibi neceſſaria, vbi domini earum ęcerba animaduerſione eos à nemoribus arcerent , ita quod prægrauem paterentur inopiam: fallit vbi ex hoc magna ſtrages fieret.c.27.nu.4.lib.2.pagina 910.
Item ſi cauſa lucri, hoc eſt vendendi ligna, id facerent,ibidem nu.51.& nu.27.quomodo intelligitur.lib.2.pag.911.& 916
Linea recta non ex omnibus qui ab inſtituente,ſeu potius maioratus poſſeſſore deſcendunt , ſed ex ipſis primogenitis, qui gradatim procreantur , tantũmodo conſtituitur,vt inter filios, nepotes , & pronepotes , cęteroſque deſcendentes, primogeniti tantũ lineam rectam efficiant,& ſucceſsiue admittantur.c.14.n. 47.lib.2.pag.687.
Linea vltimi poſſeſſoris conſideranda primũ eſt,vt illi qui ex ea procedunt,cęteris prę ferantur:nec trãſitus fiat ad alias lineas,dõnec ex ea deſcendentes finiantur:ſecundò conſiderandus eſt gradus, tertiò ſexus,quartò ętas , vt latius n.49. declaratur,& etiam nu.50.c.14. nu.48. lib.2.pag.688.
Linea finita primogeniti maioratus, ſtatim ſuccedit ſecundogenitus , eiuſque linea & deſcendentia , & poſtea ſimiliter tertiogenitus.c.14.nu.51.lib.2.ibid.
Linea recta deſcendentium extincta,ad lineam primogeniti collateralium maioratus ſucceſsio pertinere debet,& quomodo primogenita inter collaterales conſiderari debent.cap.14.numer.54. libr.2. pag.689.
Linea vna finita in ſucceſsione maioratus non conſideramus perſonam proximiorem,ſed lineam proximiorem,& in dicta linea ſemper quærimus primogenitũ.c. 14.nu.56.lib.2.pag.ibid.
Litera l.4.Tauri refertur,hodie eſt l. 3.tit. 4.lib.5.nou.collect.reg.c.1.nu.71. lib. 2.pag.444.
Literæ commendatiæ,ſeu dimiſſoriæ(quas reuerendas vocant ad ordines ſuſcipiẽdos) an morte concedentis re integra expirent.c.17.nu.1.& num.ſeqq.& cõſilium tunc temporis pro ordinatoribus. nu.12.lib.2.pag.743.& 745.
Literæ priuationis in forma iuris, cũ prouiſio alteri faciẽda,& literæ in forma dignum,& vnionum,& mandatum de prouidendo eſt gratia facta,& non fienda,& ideò non expirat re integra morte concedentis.Idem in literis penſionis conſtituendæ in partibus.c.17.num.5.lib.2 pag.744.
Literis ordinum credendum eſt,in quibus aſſeritur de licentia ſui Ordinarij ordines collatos fuiſſe.c.17.nu.30. libro 2. pag.747.
Locatio ad nouẽniũ dicitur facta ad modicum tempus.capit.8.numer.23.libro 2. pag.595.
Locatio ad vitam dicitur alienatio & cõceſsio perpetua.capit.8.num.24. lib.2. ibidem.
Locatio ad longum tempus dicitur etiam illa,quę fit ad vitam locantis,vel conducentis,vel ad ipſius voluntatem.c.8.nu. 25.lib.2.ibid.
Locatione facta per prælatum, ſucceſſor quãdo teneatur ſtare colono quoad pẽſiones ſolutas anticipatas , & quoad ſolũendas.c.8.nu.71.& ſequentib. libro 2. pag.606.
Locatio,ſeu conceſsio in emphyteuſim rerum eccleſię vltra tempus permiſſum facta,an in aliquo teneatur?nu.1.& per totum cap. 13. num.5. refert pars negatiua,nu.6.affirmatiua, nu.7.concordia aſſignatur,& nu.8.limitatur,& nu. 10. & in aliæ limitationes referuntur.lib.2.pagina 672.& 674.
Locatõr poteſt ob penſionem non ſolutã expellere conductorem , vel eius hęredes.c.18.nu.61.lib.2.pag. 768.
Locatio rerum eccleſiæ vltra trienniũ eſt prohibita ſub varijs pœnis per Paulum Venetum

Venetum Pontificē maximū. c.8.nu.1. lib.1.pag.108.
Locatio operarū ſpiritualium locū habet in illis exercitijs ſpiritualibus, quæ principaliter ſunt corporalia, vt vicariatus Epiſcopi, vel parochi, vel capellani, vel concionatoris & ſimiliium.c.29. nu. 25. lib.1.pag.275.
Loth etiam inebriatus inceſtū cū filiabus cōmiſit.c.4.nu.4.lib.2.pag.479.
Ludens vſus defenſione & natura ludi, ſi alterum occiderit, ne ictus euadat, de homicidio non tenebitur, niſi ludus eſſet impellendo aliū, vt ſolet contingere cō los que burlan con armas, o luchan, quia tunc punitur arbitrariè.c.6. num. 128.& 129.lib.2.pag.555.
Ludens data opera ſocium interficiens, vel vulnerans, lege Aquilia, & pœna legis Cornelię tenetur.c.6.num.143.libro 2. pag.558.
Ludens licitè alterum ex aſsiſtentibus occidens, quando teneatur,& quando nō? c.6.nu.144.& ſequentib.lib.2.ibid.
Ludentes alea vel chartis, ſi inter ſe contēdāt,& iurgentur ſuper ludo,&vnus alterum vulneret, vel occidat punitur,&erit irregularis occidens vel deformans. c.6 nu.152.& 153.lib.2.pag.559.
Luduspaleſtrę, hoc eſt, lucha, licitus eſt etiā clericis.c.6.nu.125.lib.2.pag.555.
Ludi exercendi vires cauſa introducti liciti ſunt,&quando clericis, ſaltem in ſacris conſtitutis, liceant.c.6.nu. 126.& 127. lib.2.ibldem.
Ludus ſiue vſus lapidādi inter pueros prohibitus eſt, nihilominus propter tolerātiam excuſat à pœna ordinaria homicidij, quoad pœnā temporalem, ſecus quo ad ęternam.c.6.nu.146.cum ſeqq.lib.2. pag.558.
Idem in alio ludo prohibito, ſed vſitato.n. 149.lib.2.pag.559.
Ludus pilę, vel barræ, ſi inde fractura mēbri ſequatur, an & quando imputetur frāgenti.c.6.nu.150.lib.2.ibid.
Ludus proijciendi lapides ad vires corporis,& induſtriam experiendas, non verò ad nocendum, licitus eſt:& quid ſi ex eo homicidium ſequatur.c.6.num. 151. lib.2.ibid.
Ludi ſunt illiciti, in quibus vt plurimū occiſiones & magna vulnera contingunt. c.7.nu.4.lib.1.pag.90.
Luſores offendētes ſuſceptorem eorum, hoc eſt, al tablagero, an & qua pœna puniātur. capit.6.nūmer. 156. libro 2. pagina 560.
Luxurioſa res eſt vinum, & tumultuoſa ebrietas.capit.9.numero 13.libro 2.pagina 480.

M

MAgiſter nimis caſtigans diſcipulū, an & quando fiat irregularis.c.6.num. 157.cum numeris ſequentib.lib. 2.pagina 560.
Magiſtris licèt leuis caſtigatio permiſſa ſit, non tamen exceſsiua. cap.6. num. 158. lib.2.ibid.
Maioratus conſtitutio fit, vt bona vnita cō ſeruentur in perſonis primogenitorum. c.14.nu.7.lib.2.pag.679.
Maioratuū Hiſpanorum originem, quodā modo deriuationem ab inſtituto diuino duxiſſe, vt hic latè probatur.c.14.nu.16 lib.2.pag.681.
Maioratus Hiſpani non modicam habent ab inſtituto diuino deriuationem,& proceſſerunt á legibus & inſtitutis Hebræorum.c.14.nu.17.lib.2.ibid.
Maioratus ac vinculum quinti bonorū, aut tertij, vel tertij & quinti, in vtroque foro liciti ſunt, etiamſi fiant in fauorem cō ſanguineorum, vel aliorum, deficientibus deſcendentibus, & aſcendentibus. c.14.nu.30.& 31.libr.2. pag.684. Idem in maioratu vel vinculo de tertia parte bonorum facto ab eo qui aſcendentes, non veró deſcendētes legitimos habet, vt in nu.32.lib.2.ibid. Idem in maiora tu facto de omnibus bonis in perſona filij naturalis, deficientibus deſcendentibus legitimis, quanuis aſcendentes adſint, vt in nu.33.lib.2.ibid.
Maioratus omnium bonorum abſque Regia facultate fieri non poteſt, niſi cæteri filij expreſſè cum iuramento eidem conſentiant.cap.14.num.37.libro 2.pagina 685.
Maioratus ex omnibus bonis cum licentia Regia à parētibus factus, non relictis cæteris filijs alimentis competentibus, ſiue eadem facultas hoc præceperit, vel non, in neutro foro non eſt ſecurus, nō tanen erit nullus, ſed potius ſuſtinebitur, aſsignatis cæteris filijs alimentis cōpetentibus.capit.14.numer.38.libro 2. ibidem.
Maioratus factus cum facultate Regia in fauorem

uorē deſcendentiū, vel aſcendentiū, in quo grauamen in legitima debita apponitur virtute eiuſdē facultatis, iuſtus & in foro conſcientiæ tutus eſt, ſi verò abſq; facultate regia id fiat, ſed cū permiſsione legis, valebit etiam cū prædicto grauamine cū conſenſu legitimo eiuſdē meliorati,& grauati.c.14.n.43.& 44. quid quando deficit prędictus conſenſus.libro 2.pag.686.
Malę fidei poſſeſſor nullo tempore, etiam immemoriali præſcribit.c. 34.nu. 68.libro 1.pag.352.
Malę fidei poſſeſſor in ęternū ex Pōtificijs cōſtitutionibus præſcribit. c.34. nu.69. lib.1.ibid.
Malitioſè fieri dicitur, quod iniuria fit, dolo adhibito, cum malitia ſit calumnia.c. 20.nu.12.lib.1.pag.208.
Malitioſè is aliquid facere dicitur, qui ſalua conſcientia facere non poteſt. c.20. nu.14.lib.1.ibid.
Malum minus eſt eligendū ex duobus malis, vt euitetur maius.c.38.nu.13.libr.1. pag.387.
Manifeſtatio authoritatiua requiritur, etiā ſi facti euidentia ſit, vt quod authoritas publica inchoauerit lege, authoritas publica perficiat iudice.c.1.nu.17.libro.1. pag.16.
Mandans aut conſulens amicō, vt alium interficiat, ſi ab hoc ille occidatur, erit irregularis.c.6.nu.18.lib.2.pag.531.
Mandatum Apoſtolicum de recipiēdo aliquem in canonicū cuiuſdam eccleſię, nō obſtante certo canonicorum numero ibi ſtatuto, valet, ac debet exequi, etſi in illa eccleſia nullus ſit numerus canonicorum ſtatutus.c.15.n.85.lib.2.p.718.
Mandatū, ſeu voluntas alicuius morte mādantis finitur,& quomodo intelligatur. c.17.n.2.& 12.lib.2.p.743.& 745.
Maritus licitè poteſt ex cauſa mulierē caſtigare, atq; iuxta qualitatē culpę corrigere, ita ꝙ non procedat ad ſæua, illa enim ſunt iudici, relinquēda, etiā in ſeruis prijs.c.24.nu.12.lib.1.pag.243.
Maritus propter publicum adulteriū vxoris an poſsit ipſa viuente clericus in ſacris effici?c.25.nu.1.& ſeq.vbi n.12.ponitur affirmatiua, ſed nu.13.& ſeq. negatiua, quæ eligitur.lib.1.p.245.& 247.
Maritus propter adulterium vxoris poteſt intrare religionem, ibique ſolēniter profiteri,& in ea perſeuerare inuita vxore. c.25.nu.2.lib.1.pag.245.
Marito non licet vxore adultera viuente aliam ducere.cap.25.num.4.libro 1.pagina 246.
Marito quotieſcunq; poſt conſummatum matrimonium licet trāſire ad religionē, licet etiam eidē tranſire ad ſacros ordines remanendo in ſeculo.c.25.n.5.lib.1 ibidem.
Maritus etiā matrimonio copula conſūmato poteſt de licentia vxoris conuerti ad religionē, ipſa vxore in ſeculo remanente, ſi non ſit ſuſpecta de incontinentia, ac caſtitatem promittēte, aliàs tenētur etiā profiteri.c.25.n.6.lib.1.ibid.
Maritus vxore religionē profitente poteſt ordinari?c.25.n.7.lib.1.ibid.
Maritus etiā ignorās cognoſcens carnaliter vxorem ſuam adulterā, bigamiā contrahit.c.25.n.15.lib.1.pag.244.
Maritus, qui vxorem adulterā poſt pœnitētiam ſibi reconciliatam cognouerit, irregularis eſt.c.25.nu.16.lib.1.ibid.
Maritus quòd propter adulterium vxoris poſsit ordinari, nullo iure ſpeciali cauetur, quanuis religionem intrare ac profiteri valeat.c.25.nu.18.lib.1.ibid.
Maritus ſi relinquat aliquid vxori, ſi ingreſſa fuerit monaſterium, intelligitur de ingreſſu cum perſeuerantia.c.1.n.23.lib.2. pag.429.
Maritus poteſt legare vxori vſumfructū ea lege, ſi pudice vixerit, aut ſi ad ſecundas non tranſierit nuptias.c.5.n.16.lib. 2.pag.502.
Marito à lege datur facultas impunè occidendi vxorem & adulterum in crimine adulterij deprehenſos.c.6.nu. 40.lib.2. pag.536.
Maritus ſolum poteſt vxorem adulteram accuſare.cap.7.numero 80.libro 2. pagina 584.
Maritus non tenetur ſtare locationi factę per vxorem, aut ſocerum, ante dotis cōſtitutionem.c.8.n.46.lib.2.pag.602.
Martyribus licitum fuit in carceribus tyrānorū manere, nec peccauerunt ob non arreptā fugā, data ipſius opportunitate, etiāſi mors eis imminens fuerit & proxima.c.24.n.26.lib.2.p.883.
Martyres potuerunt licitè colla percutientibus ſubmittere.c.24.num.28.libro.2. ibid.
Maſculus à fœmina ob actum venereū pretium recipere poteſt.c.10.n. 10.libr.2. pag.620.
Mater poteſt facere maioratum in filiū ſpu

rium deficientibus alijs legitimis,& naturalibus.c.14.nu.34.lib.2.pag.684.
Matthæi 19.verba illa, Quos Deus coniunxit,&c. intelligũtur etiã de matrimonio rato tantũ.c.17.nu.15.lib.1.pag.184.
Et nu.16.quòd nullus homo separare possit coniuges,quia hoc soli Deo est reseruatum, declaratur etiam cap.24.nu.20. lib.1.ibid.& 244.
Matth.19.verba illa, Qui dimiserit vxorẽ suã,&c.quomodo intelligantur.c.17.nu.36.lib.1.pag.190.
Matth.illud, Quod Deus coniunxit,homo non separet, declaratur.c.24.nu.20.lib.1.pag.244.
Matrimoniũ contractũ à muliere, quæ seminare non potest, cum viro qui semina re potest,tenet.c.16.nu.16.secus ẽcõuerso,ibid.nu.18.lib.1.pag.177.
Matrimoniũ ratum & non cõsũmatũ dissoluitur quoad vinculum per religionis ingressum, & solennem professionem. c.17.nu.2.&3.lib.1.pag.180.Et nu.18. ratio differentiæ assignatur inter votum solenne & simplex.lib.1.pag.185.
Matrimoniũ ratum significat coniũctionẽ spiritualem inter Christum & animã, & hæc est solubilis,ideó religionis ingressu soluit Sacramẽtũ.c.17.n.4.lib.1.p.181
Matrimoniũ inter infideles contractũ dissoluitur, si alter eorũ ad fidem conuertatur,& alter nolit cohabitare sine iniuria Creatoris,propter periculũ fidelis cõiugis.c.17.nu.6.lib.1.ibid.
Matrimonium consummatum inter infideles est de iure diuino & naturali.c.17.n. 10.lib.1.pag.182.
Matrimonij etiã rati indissolubilitas est immediatè de iure naturali & diuino absoluto, nã matrimoniũ est maris & fœminę coniunctio,indiuiduã vitę consuetudinẽ retinẽs.c.17.n.13.&14.lib.1.p.183.
Matrimoniũ etiam ante copulã carnalem significat coniunctionẽ Christi & Ecclesię,atque ideò est vinculum indiuiduũ. c.17.nu.23.lib.1.pag.186.
Matrimonium ratum soluere ille tantũ potest,qui dedit legẽ de eius indissolubilitate.c.17.nu.17.lib.1.pag.185.
Matrimoniũ ratũ & non consũmatum, qđ per professionem legitimã dissoluitur, diuina,nó humana authoritate fit,vt nobis mater Ecclesia exemplis declarauit. c.17.nu.16.lib.1.pag.187.
Matrimonium ratum& nó consummatum nó dirimitur per sacri ordinis susceptionem, nisi promotio facta sit cum consensu vxoris,& an hæc limitatio sit vera. c. 17.nu.29.lib.1.pag.189.
Matrimonium non dissoluitur per Episcopalem dignitatẽ,c.17.nu.30.lib.1.ibid.
Matrimoniũ ratum & consummatũ nó dissoluitur quoad vinculum, etiã per solenne votũ, seu religionis ingressum & professionem.c.17.n.31.lib.1.ibid.
Matrimonium ratum tantũ soluit votum solenne religionis,non q̃ sit fortius vinculum,sed quòd sit mors quædam ciuilis. c.17.nu.33.lib.1.ibid.
Matrimonij indissolubilitas nó sumitur ex significatione, sed ex sui natura,& institutione diuina.c.17.n.35.lib.1. ibid.
Matrimonium ex causa fornicationis separatur quoad torum, non autem dissoluitur quoad vinculum matrimonij.c.17. nu.37.lib.1.pag.190.
Matrimonio cõtracto ab impuberibus, vel à pubere,seruata forma sacrosancti Concil.Triden.an posteá adueniente pubertate debeat ratificari expressè eadẽ forma repetita,an verò tacitè ratificetur interueniente copula,mutua cohabitatione, osculis,vel amplexibus,ante vel post Concil.Tridẽ.c.18.per tot.lib.1.p.192
Matrimonio cõtracto de facto,in facie Ecclesię,& cõsummato, si alter cõiux sit conscius impedimẽti secreti,ipsum dirimentis,& obtenta dispensatione contrahere iterum velit,tunc absq; testibus sufficit contrahere ad euitandum scandalũ, secund.Caieta.& cõmunẽ,sed post.Concil.Trid.nõ ꝓcedit.c.18.n.3.lib.1.p.194
Quid hoc casu faciendum sit,ibi.n.7. & 8. lib.1.pag.196.
Matrimonij contrahendi solennitas requisita per sanctum Concil. Trident.c. 19. nu.1.lib.1.pag.200.
Matrimoniũ per verba de præsenti contractũ ab impuberibus, resoluitur iuris interpretatione in sponsalia de futuro: & ideò si cũ alia factus pubes cõtrahat de præsenti in facie Ecclesię,validũ esset & seruandum hoc secundum matrimoniũ, c.18.nu.9.lib.1.pag.198.
Matrimoniũ de præsenti hodie attento sacro Cõcil.Trid.cõtrahi non potest, nisi corã parocho vel alio sacerdote de ipsi⁹ vel ordinarij licẽtia,& duobus vel trib⁹ testibus.c.25.nu.11.lib.1.pag.216.
Matrimoniũ iure cõmuni contrahitur his verbis,Contraho matrimoniũ, & nõ cũ alia nisi tecum.c.21.n.19.lib.1.p.218.

Matri-

Matrimoniũ contractũ nó videtur,si puella iuueni se interpellanti respõdeat,Nolo vt me cognoscas,nisi honestè,atq; ita se facturũ respõdeat,iuretq;.c.21.n.22. lib.1.ibid.
Matrimoniũ an præsumatur ex traductione ad domũ.c.21.n.34.lib.1.p.222.
Matrimoniũ vel spõsalia inter consanguineos vel affines sub conditione, si Papa dispensauerit,an sint valida, ita vt Papa dispensante locus non sit pœnitentiæ, necne?c.22.n.1.& seq. & præcipuè nu. 15.vbi referuntur authores affirmatiuæ sententię,& nu.16.negatiuę,& n.17.sẽtentia authoris ponitur,lib.1.pag.224.
Matrimoniũ per verba de præsenti cõtractũ sub aliqua cõditione licita & honesta,adueniente cõditione statim perficitur,& est verum matrimoniũ absq; nouo consensu, secundùm cõmunem opinionẽ Canonistarũ,sed secundũ veriorẽ & & cõmunem Theologorũ secus est. c. 22.n.2.& n.21. seq. & libr.1.pag.224.
Matrimoniũ contrahẽtes per verba de præsenti sub aliqua cõditione licita & honesta,nó possunt pendẽte cõditione dictũ cõsensum reuocare,sed tenẽtur cõditionẽ spectare:si tamẽ interim aliud matrimoniũ contrahant,tenebit. c. 22.num. 4.lib.1.pag.224.
Matrimoniũ cõtractũ inter cõsanguineos vel affines,absq; conditione, si Papa dispensauerit,est illicitũ, & contrahentes incidunt in pœnam excõmunicationis. c.22.nu.5.lib.1.pag.225.
Matrimoniũ ratũ & nõ consummatũ,q̃ dissoluatur per sacri ordinis susceptionem, nullo iure cauetur, quinimò vxoratus nullum sacrũ ordinẽ suscipere præsumere debet durãte matrimonio, nisi prout sacris canonibus nouerit expedire, aliàs neq; matrimonio soluto in sic suscepto ordine ministrare,nec ad superiores ordines prouehi, neq; ad aliquod beneficium vel officiũ ecclesiasticum promouerivalet.c.25.n.17.lib.1.pag.249.
Medici & Phisici, si nihil ex cõtingentib⁹ omittãt,sicq; cõscientiã non habeãt læsam alicuius culpę,quia eã artẽ absq; culpę suspicione exercuerint,bene possunt iure ad sacros ordines promoueri: quatuor tamẽ aut quinq; debẽt ad hoc concurrere,de quib⁹ hic in c.6.n.26.27.Sed qũis est hic,& laudabim⁹ eũ?n.28.lib.2. pag.533.
Medicus nõ tenetur semper& cõtinuó adesse ęgroto,nisi ipse propter maximum ęgritudinis periculũ custodia indigeret, tunc enim tenetur medicus,vel præsens esse,vel admonere vt diligenter custodiatur.c.6.n.28.lib.1.ibid.
Medicus omittẽs curare infirmũ, & dines alere pauperẽ,qui tamẽ ex hoc moriatur, nó ex hoc illi fiũt irregulares.c.6.n. 115. lib.2.pag.552.
Melioratus filius in tertia hereditatis parte cũ grauamine,vt si sine liberis decesserit, alteri filio testatoris restituat, si monasterium ingrediatur,nõ succedit monasterium in ea parte,quę legitima est filiorũ,sed alter filius vocatus.c.32.n.35.lib.1.p. 307.
Melior cęteris simpliciter nó est eligẽd⁹, sed magis idone⁹ ad animarũ regimẽ, qui possit ecclesiã instituere & defendere,& pacificè gubernare.c.11.n.3.lib. 2.p.634.
Mensa capitularis,redditusq;ipsi⁹, mẽsę,in qua inuitati ad comedẽdum sedẽt,assimilatur.c.1.n.108.lib.1.pag.40.
Mẽtione facta mortis,in dubio in ꝓposito intelligitur de naturali tantùm.c.1. n.50. lib.2.pag.437.
Mẽtione nó facta omniũ quę principẽ retardare potuissent ad concedẽdũ rescriptũ,nullũ & inualidũ redditur, & quomodo hoc intelligatur.c.15.n.28.& 29. lib.2 pag.701.
Mercatores,vulgo dicti Traperos,& alij si miles,cũ vt plurimũ & propè semper nó vẽdãt ad creditũ merces suas rogati, neq; moti vt benefaciãt proximo, sed ipsi ob sui gratiã,lucrũ ac interesse quærũt,ac cupiũt emptores, quinimo ad id sunt expositi;atq;parati ad vẽdẽdũ omnibus,vtroq; modo habere nõ debẽt, neq; possũt respectũ ad interesse lucri cessantis,nec dãni emergẽtis sub pœna peccati mortalis, & restitutionis.c.39.n.28.lib.1.p.405.Præterquá si concurrãt tres conditiones, de quibus ibi.n.25.re vera & absq; vlla fraude & fictione,ibid.n.29.lib. 1.ibid.
Mercatores an possint merces suas cari⁹ ad tẽpus vẽdere ratione periculi,cũ vẽditor ad emptoris instãtiã rẽ suã exponit,vel ratione dubij,seu timoris iusti& probabilis, cui ipse emptor causã pręstat,de litigãdo, & expensas faciendo pro capitalis recuperatione.c.39.n.30.lib.1.ibid.
Mercatores qui pecunia credita vendũt merces indigentibus carius vltra pretiũ riguroſũ quá in prõptu valeãt, eo pacto vel proposito principali, vt statim ab eisdem emant,per se vel aliũ viliori pretio de præsẽti soluẽdo,impiè agũt,qđ vulgo mohatra dicitur.c.39.n.71.lib.1.p.415

Merces si dubium sit plus, minusue valituras tẽpore solutionis, non sufficit ad hoc vt carius vendi possint tẽpore venditionis, nisi simul & copulatiuè cõcurrat, q̃ venditor tẽpore contractus eas non fuerat venditurus, vnũ enim sine altero non sufficit. c. 39. n. 2. & alia de mercibus vi de num. seqq. lib. 1. pag. 398.

Merx paruo pretio estimatur in Republica, quãdo nõ reperiũtur emptores parua pecunia eã emere volentes, sic è contra si multi reperiãtur emptores, qui magno pretio illã emant, signũ est eã mercẽplus valere. c. 39. n. 38. lib. 1 pag. 407.

Meretrix licet turpiter facit eo q̃ sit meretrix, nõ tamẽ turpiter accipit cũ sit meretrix. c. 10. n. 11. & 13. cõtra hoc arguitur, sed num. seqq. argumẽta dissoluuntur. libro 2. pag. 620.

Meretrix domina est sui corporis, & materia vendibilis est. c. 10. n. 12. lib. 2. ibid.

Meretrix, secundũ Medin. & Nauarr. non minus peccat recipiẽdo mercedem suæ opere illicite, quã cæteri qui pro alio maleficio committendo recipiunt pretiũ, quãuis ad restitutionẽ non teneatur. c. 10 n. 15. sed cõtra n. 16. & 17. lib. 2. p. 622.

Meretrix tute in conscientia apud iudicem exteriorẽ petere potest mercedem sibi promissam sequuta copula: secus dicẽdũ est in alijs mulieribus non meretricib⁹, respectu eiusdẽ fori exterioris. c. 10. nu. 29. lib. 2. pag. 627.

Miles armatæ militiæ propter ebrietatẽ deponi potest ab omni militia. c. 4. nu. 60. lib. 2. pag. 485.

Minister iudicis condemnantis innocentẽ, an exequendo sententiã eius peccet mortaliter. c. 29. n. 15. lib. 2. pag. 941.

Minores ordines & subdiaconatus an eodem die conferri valeant. c. 26. n. 30. 31. & 32. lib. 1. pag. 257.

Minor læsus post sententiã potest à iudice contra eam restitutionem petere. c. 2. n. 36. lib. 2. pag. 466.

Minor finita tutela, an teneatur stare locationi à tutore factæ. c. 8. nu. 42. lib. 2. pagina 601.

Minor, miles, & clericus, concubinis suis donare minimè possunt. c. 10. n. 7. lib. 2. pag. 620.

Missus in possessionem ex 1. vel 2. decreto iudicis, tenetur omnino stare colono, ni si locatio præcedens in fraudem creditoris facti fuerit. c. 8. n. 18. lib. 2. pag. 602.

Missam audiens in Ecclesia Cathedrali, adimplet præceptum. c. 30. nn. 12. libro 1. pag. 281.

Missam audire non debet quis in oratorio priuato in solemnitatibus maximis, sed in ciuitatibus aut parochijs. c. 30. nu. 19. lib. 1. pag. 282.

Missas totas audire præceptũ est. c. 30. nu. 20. & 21. lib. 1. pag. 283.

Missam celebrare non licet ex priuilegio, nisi in loco decenti. c. 30. nu. 27. lib. 1. pag. 284.

Missa in feria sexta in Parasceue nõ celebratur sub pœna peccati mortalis. c. 30. nu. 35. & nu. 36. quid in die Cœnæ Domini, & Sabbathi sancti. lib. 1. pag. 286.

Missam iure communi attento non est licitum audire, neq; suscipere sacramenta ecclesiastica à clerico notorio concubinario, etiã sine monitione superioris. c. 1. n. 44. lib. 1. pag. 23.

Hodie secus est, nisi clericus publicus concubinarius, fuerit nominatim publicè denuntiatus per prælatum, vel iuspẽsus, vt euitetur. c. 1. n. 45. lib. 1. ib

Missam audiens á sacerdote existente in alio crimine notorio, non peccat mortaliter. c. 1. nu. 46. lib. 1. pag 24.

Mittens puerum ad puteum, aut ad flumẽ, vbi suffocatur, & qui fugiens ictũ vnius propellit in alterum, qui ex hoc deformatur, est irregularis. c. 6. nu. 160. lib. 2. pag. 560.

Mixta conditio non continetur sub simplici. c. 32. nu. 42. lib. 1. pag. 309.

Modicum dicitur respectu personarũ. c. 11 nu. 64. lib. 1. pag. 138.

Modus adiectus in contractu, si non adimpleatur, res cõdicitur & vendicatur. c. 18 nu. 60. lib. 2. pag. 768.

Monasterium non habetur pro filio, nisi tãtũ in casibus à iure expressis, & ad alios non extenditur, ùm hęc sit fictio quædã. c. 32. nu. 56. lib. 1. pag. 314.

Monasterium si egẽs sit, potest acceptare dotem pro alimentis monialis absq; simonia. c. 32. n. 62. lib. 1. pag. 316.

Monasteriorũ monialiũ prefectę, etiãsi sit expletus numer. earũ quę ali possũt ex redditibus monasterij, absq; culpa possunt sufficiẽter dotatas admittere. c. 32. nu. 63. lib. 1. ibid.

Monasteriũ monialiũ egens ex pacto nihil aliud pro dote monialis recipere potest, præter illud quod alendę moniali sit necessariũ. c. 32. n. 65. lib. 1. p. 317. Et nu. 66. cõsuetudo & vsus Hispanię in recipiendis monialibus, refertur lib. 1. ibid.

Monasteriũ capax successionis an excludat substitutum vocatum sub ea cõditione, si institutus sine liberis legitimis & naturalibus decesserit, vel sine liberis ex se legitimè descendentibus, vel ex suo corpore procreatis. c. 32. per tot. lib. 1. pag. 298.

Monasteriũ loco filij habetur. c. 32. n. 2. & seqq. lib. 1. p. 299. Sed contrariũ nu. 54. Sed procedit per fictionẽ, nõ verò secũdũ veritatẽ, ibid. n. 8. & n. 55. lib. 1. p. 300 & 312. & 313.

Monasteriũ excludit substitutũ vocatũ sub cõditione, si grauatus sine liberis decesserit, ne scilicet, religionis professio impediatur, & ne quis à vita contẽplatiua auertatur. c. 32. n. 12. Sed hoc nõ est præsumendũ, vt in nu. 57. lib. 1. pag. 314.

Monasteriũ capax successionis q̃ excludat substituturũ vocatũ sub ea cõditione, si institutus sine liberis legitimis & naturalibus decesserit, vel sine liberis ex se legitimè descendẽtibus, vel ex suo corpore procreatis, plurimi authores referuntur tenentes & testantes esse cõmu. opin. c. 32. n. 24. lib. 1. p. 303. Fallit primò in monasterio in cõmuni incapace bonorum. n. 25. lib. 1. p. 304. Secũdò fallit, quoties clarè constaret de expressa volũtate testatoris in contrariũ. n. 23. lib. 1. p. 303. Tertiò fallit, si in conditione prædicta exprimeretur de veris & naturalibus filijs, nõ per iuris interpretationẽ, vel de eorũ vero & nõ ficto matrimonio, aut per alia verba equipollentia, quæ necessariò inferant de exclusione monasterij cogitatũ. n. 27. & 28. lib. 1. p. 305. Fallit etiã, si appareat testatorẽ voluisse agnationi consulere, bonaq; in familia conseruari. n. 29. lib. 1. ibid. Fallit etiã, si substitutus sit filius testatoris, vt n. 31. 32. & 35. quanuis alij contrarium teneant, vt in n. 33. & 34. lib. 1. pag. 306. & 307.

Monasterio & piæ causę magis fauetur in bonis extra legitimã, quã filijs. c. 32. nu. 34. lib. 1. ibid. Sed cõtra nu. 36. vbi de intellectu tex. in c. quicumq; 17. q. 4. lib. 1. pag. 308.

Monasterium non excludit filium testatoris substitutũ, si pia causa secundo loco substituta sit. Quod procedit etiamsi primus substitutus sit extraneus. c. 32. nu. 37. & 38. lib. 1. pag. 309.

Monasteriũ q̃ nõ excludat substitutũ sub conditione si grauatus decesserit sine liberis legitimis & naturalibus, vel sine liberis ex se legitimè descendẽtibus, vel ex suo corpore procreatis, latè patur. c. 32. n. 41. lib. 1. ibid. & n. seq. & n. 52. referuntur plures authores eã tenentes, testantesq; cõmunem, & n. 53. ea eligitur ab authore. lib. 1. pag. 311. & 312.

Monasteriũ loco filij posthumi habetur, atque censetur. c. 1. n. 5. lib. 2. pag. 425.

Monasteriũ habetur loco filij in casibus à iure expressis, in alijs autẽ nõ habetur pro filio, & tũc exprimitur à iure, vbi ingressus monasteriũ nullũ prius testamentũ condidisset. c. 1. n. 8. lib. 2. pag. 426.

Monasteriũ tenetur alere filios monachi eo viuente, quia bona transeunt cũ suo onere, puteritq; filius hoc casu petere vt assignẽtur sibi certa bona, ex quibus se possit alere. c. 1. n. 90. lib. 2. pag. 449.

Monasteriũ viuente monacho professo reget & gubernabit bona ipsius monachi testatoris, & faciet fructus suos. c. 1. nu. 99. lib. 2. pag. 452.

Monialis fornicando cõmittit sacrilegiũ, incestũ, & adulteriũ. c. 7. n. 50. lib. 2. p. 575.

Moniales nullo modo debent exire à suis monasterijs, nisi ex causa magni incẽdij, vel infirmitatis lepræ, aut epidemiæ. c. 14. n. 1. lib. 1. pag. 161. Sed an ex alijs infirmitatibus grauibus, ex quibus iudicio medicorũ mors timeatur, id liceat, latè discutitur ibi, nu. 2. & seqq. lib. 1. pag. 162.

Monialiũ exitus à suis monasterijs licitus est ob iustum timorem belli. c. 14. nu. 9. lib. 1. pag. 164.

Monialis exire potest à monasterio, electa in Abbatissam alterius, vt illi præsit. c. 14. nu. 10. lib. 1. pag. 165.

Moniales plures recipi nõ debent, quàm ali possunt ex redditibus monasterij. c. 32. nu. 64. si tamen recipiantur bene dotatę, absque culpa id fiet, ibid. nu. 63. lib. 1. pag. 316. & 317.

Monialiũ numerus vbi non est impletus, monasteriũque diues sit, illicitum esset dotẽ ab ingredientibus exigere. c. 32. n. 67. hoc autem cessante licet, vt in nu. 68 ibid. lib. 1. ibid.

Moniales possunt per prelatos monasteriorum ex causa vtilitatẽ ipsorum concernente mutari de vno in aliud ad inhabitãdum. c. 14. nu. 11. lib. 1. pag. 165.

Monitio generalis sufficit ad excõmunicationem generalem ferendam: hoc tamẽ fallit, vbi excommunicatio ferenda est aduer-

aduersus participantes cũ excõmunicato, quia tunc necessaria est monitio specialis nominatim eorum, qui monendi sunt, nec generalis sufficit, aliàs erit nul la ipso iure. c.4.nu.31.libr.1.pagin.74. Quod intelligendum est, quoties quis excommunicat participantes cũ excõmunicato à se ipso: secus si cũ excõmunicato ab alio, vel à iure, ibid.n.32.lib.1 ibid.

Monitio prælati precedere debet pœnã d. c. crapula, ac recidentia in crimine ebrietatis post monitionẽ, &c.c.4.nu.66. lib. 1.pag.486.

Monitio precedere debet ad hoc, vt clericus cõcubinarius puniri possit, nisi cõcubinatus sit notorius & scãdalosus, respectu pœnæ pecuniariæ, vel reclusionis in ecclesia ad modicũ tẽpus. c.7.nu.76. & seqq.lib.2.pag.583.

Monitoriæ generales cõcedi possũt, etiã cõtra testes, qui veritatẽ sciũt de aliquo negotio, & eorũ nomina ignorãtur. c.11. nu.35.& 37.lib.1.pag.131.

Monitorię generales cõcedi possũt in omnes impedientes testes produci in causa mota. c.11.nu.36.lib.1.ibid.

Monitoriæ generales discerni possunt cõtra habẽtes, vel sciẽtes quis habeat has, vel illas scripturas: limitatur vt hic. c.11. nu.38.lib.1.pag.132.

Monitorię generales cõcedi debẽt pro occultis, in quibus aliàs nõ apparet probatio, secus pro notis. c.11.n.59.lib.2.136

Monitoriæ generales concedi non debent pro re leui, & an latæ pro ea ligent. c.11. n.60.& 61.lib.1.pag.137.

Monitorię generales facilius pro pauperibus pro re parua, quã pro diuitibus cõcedẽdæ sunt. c.11.n.36.lib.1. pag.138.

Monitoria specialia contra certas personas pro minori sũma concedi solent. c.11. nu.66.lib.1.ibid.

Monitorijs criminosis respondendum nõ est, nec quãdo præcesit pactũ in contrariũ. c.11.nu.76.77.lib.1.pag.140.

Monitorię generales intelligi debẽt ciuili modo, ita quod nõ quis arctetur ad impossibile, & excõmunicatio ferri nõ debet pro debito cõtra eũ, qui soluere nõ potest. c.11.n.80.& 81.lib.1.p.141.

Moritoriarũ reliqua vide in d.c.11. per totũ, lib.1.pag.123.

Monachus ante professionẽ potest validè testari, ac proinde eius testamentũ post professionẽ nõ reuocatur: quod intelligitur etiã sine licentia prælati. c.1.n.20.& 25.& in n.seqq. an hodie hoc procedat stãte Cõcil. Trid.lib.2.pag.429.& 430.

Monachus nouitius intra annũ probationis tãquã laicus cẽsendus est, nec dicitur monasteriũ ingressus, qui nondũ est professus. c.1.n.21.lib.2.ibid.

Monachus iã professus an possit testamentũ ante professionẽ à se conditũ reuocare. c.1.n.35.& seqq.lib.2.pag.432.

Monachus an possit in fauorem vnius filij melioratione facere, vel maioratũ cõstituere, remissiuè. c.1.n.38.lib.2.p.433.

Monachus quoad effectũ testandi, seu contrahendi, pro mortuo habetur. c.1.n.37 lib.3.ibid.

Monachus post professionẽ moritur mundo, & sic non habet velle aut nolle. c.1. nu.39.lib.2.ibid.

Monachus professus non potest reuocare testamentũ à se factum, etiamsi in fauorem monasterij reuocatio fiat. c.1.nu.40 lib.2.pag.434.

Monachus antequã grauatus restituere alteri hæreditatẽ, vel quid aliud, si supervixerit fideicõmissario, nõ euanescit fideicõmissum, si monasteriũ sit omnino incapax successionis bonorũ. c.1.n.63.lib. 2.pag.442. Secus erit in monasterio capace bonorum in cõmuni vel particulari, quia in hac specie monasteriũ durante vita monachi habebit bona fideicõmissi, & apud eum perpetuò manebũt, si monachus superuixerit fideicõmissario. c.1. nu.64.lib.2.pag.442.

Monachus simpliciter ingrediẽs monasteriũ, nõ declarãdo quod illud fuerit ingressus causa standi in probatione, si moriatur intra annũ probationis, nulla dispositione facta de bonis suis, ad quẽ ipsa pertineant. c.1.n.104.lib.2.pag.454.

Monachus aut clericus exercens medici artẽ, si peritus est, & absq; eius culpa casu infirmus moriatur, non erit irregularis. c.6 nu.25.lib.2.pag.533.

Monachus minor peccans equitando non fit irregularis, si mula eius, aliàs mansueta, puerũ occidat absq; ipsius culpa, nisi frænũ de facili frangi potuit, vel si propter eius imperitiã vel impotentiã equus lasciuisset, vel si nõ vidit quę debuit. c.6 nu.122.& 123.lib.2.pag.554.

Monachus nõ potest dare vel promittere cõcubinę vel meretrici. c.10.nu.5. libr.2. pag.620.

Monachis à fortiori prohibita est donatio personalis, nã per alios venari possunt, & canes extra monasteriũ ad id habere, si in terris proprijs venationem habetã, aut ius in terris alienis venandi. c.28. n. 17.lib.2.pag.921.

Mohatra vulgo dicta, hoc est vendere aliquid indigentibus carius vltra pretium rigurosum, quàm in promptu valeat, eo pacto vel proposito principali, vt statim ab eisdem emant per se vel alium, viliori pretio de præsenti soluendo, illicita est. c.39.n.71.lib.1.pag.415. Præterquã si venditio prædicta fieret ad creditum pretio rigurosõ, emptio verò pretio infimo, vt ibi nu.72.lib.1.ibid.

Morbus talis & tantus, ex quo euidenter constat non posse monialẽ cũ alijs absq; graui periculo cõmorari, est sufficiẽs causa attento iure cõmuni, & Cõcil. Tridẽt. vt monialis exire possit à monasterio. c. 14.n.3.lib.1.pag.162.

Moriens alio legitimo confessario deficiente, tenetur excommunicato sacerdoti confiteri, licet sit præcisus ab ecclesia, ipseq; minister sic administrando nõ peccat, si tamen resipiscat, & animo decernat iã ecclesiæ parere mãdatis, vt excõmunicationem excutiat à se ipso. c. 1. nu.65.lib.1.pag.31. Quod est speciale in Sacramento Baptismi, & Pœnitentiæ, in cæteris verò id non licet, vt in nu.66. lib.1.ibid.

Mors ciuilis tunc æquiparatur naturali, quãdo mors ciuilis operatur eundem effectũ, quem naturalis. c.1.nu.43. libro 2. pag.434.

Mors naturalis non æquiparatur ciuili, neq; è contra, nisi in casibus à iure expressis. c.1.nu.44.lib.2.pag.435.

Mors ciuilis non operatur eundẽ effectum in deportato & relegato, quẽ mors naturalis. c.1.nu.45.lib.2.ibid.

Mortuus repertus in puteo vel fonte, non est priuãdus ecclesiastica sepultura, qui non præsumitur se ipsum præcipitasse, casu enim potuit ibi decidere. c.3.nu.15 lib.2.pag.471.

Idem dicendũ est in reperto in amne vel fluuio suffocato, etiam vestito, ibi nu.16 lib.2.pag.472. Idẽ in reperto in via, vel in alio loco mortuo, vel ex feneſtra proiecto, ibidem nu.17.lib.2.ibid.

Mortui bona non publicantur, quando quis non esset accusatus, inquisitus vel deprehẽsus de aliquo crimine, si ipsi hæredes parati sunt eius defensionẽ suscipere, atq; innocentiã probare, nisi à fisco contrariũ probetur, scilicet, se ipsum occidisse, præterquã si tunc tẽporis occisus patiebatur dolorẽ, furorẽ, vel aliã iracundiã, &c. c.3.n.21.lib.2.pag.473.

Motus proprij Pij V. de confidentia beneficiorũ intellectus. c.23. nu.78. præcipuè nu.80.81.libr.2.pag.872.

Motu proprio Pij V. de confidentijs attento, cautela quædã 44. Feratij & aliorum non est licita, neq; secura. c.5.nu.33.lib. pag.509.

Motus proprio Pij V. anno 1568.15. Calẽd. Decẽbris, latus circa absolutionẽ à censuris, ad effectũ consequendi iubileum, declaratur. c.2.nu.18.lib.1.pag.57.

Motus proprio Sixti V. super agitatione taurorũ, Episcopo Salmantino directus cõtra præceptores docentes non peccare clericos interessentes taurorũ agitationibus, & contra ipsos clericos. c.7.nu.36. lib.1.pag.102.

Hodieq; non est dubitandũ de obseruãtia motus proprij Pij V. & Greg. XIII. super prohibitione agitationis taurorũ lati, ibid.nu.37.lib.1.pag.103.

Motus proprius Pij V. super clausura monialium expenditur. c.14.nu.8.lib.1.p.164

Motus proprius Pij V. declaratur, in quo noui residentes æquo iure ac antiqui fructus beneficiorũ suorum lucrari debẽt. c.29.nu.29.lib.1.pag.276.

Quod secus obseruatur in alma Ecclesia Ciuitatensi, ex declaratione illustrissimorũ Cardinaliũ, & statutis dictæ ecclesię. ibid.n.30.lib.1.pag. 277. Et nouiter recepti in dicta Ecclesia ex constitutione immemoriali soluunt fabricę eiusdẽ duodecim aureos pro singulis prębendis, d. c.29.nu.31.lib.1.ibid.

Mulier quæ precibus pecunias magnas extorquet á suo amasio, an & quãdo teneatur eas eidem restituere. c.37.nu. 19.libro 1.pag.379.

Mulier nupta, quę falsò sibi partum suppo fuit, vel quę ex adulterio insciо marito filium cõcepit, an teneatur se prodere, vel marito seu filio reuelare. cap. 38. numero 1.& sequentibus, per totum, lib.1. pag.385.

Vbi num.25. cautela, qua vsa fuit in proposito vidua quædam Auenionensis, tuta non videtur, lib.1.pag.391.

Mulier iã diffamata adulterij, vel suppositionis partus, credẽs se sine periculo corporis & animæ id reuelare posse, ac quę sibi maritus & filius credẽt, tenetur ipsis reuelare. c.38.n.26.lib.1.pag.392.

Mulier in queſt.principali ſupra dicta an teneatur reuelare ſecluſo vitę periculo, quando ingens eſſet patrimonium, quod aliàs auferretur regnum, aut præclariſsima domus.c.38.num.27.lib.1.ibid.;
Mulier in præfata queſtione ſi patrimoniũ habeat, ex quo valeat commodè damnum reſarcire marito, ſiue eius hęredibus, tenetur id omnino facere: & quid debeat facere, ſi bona non habeat, ex quibus læſis ſatisfacere poſsit.c.38. nu.28. & 29.lib.1.pag.393.
Mulier ebrioſa nihil turpius eſt.c.4 num. 24.& 25.ſacrilegium eſſe, vt pote deteſtabile in fœmina, lib.2.pag.481.
Mulier ebrioſa ira magna, & contumelia, & turpitudo eius minimè tegetur.c.4. nu. 26.lib.2.ibid.
Mulieres ſua ingenuie, voracitate viuacitate, victus intęperantia ſunt podagræ obnoxiæ.c.4.nu.29.lib.2.ibid.
Mulieres coniugatę donare non poſſunt hominibus propter coitum turpem.c.10 nu.6.ſecus de paraphernalibus.lib. 2.pagina 620.
Mutuans an poſsit deducere in pactũ obligationem antrydoralem, qua capiens mutuũ, tenetur ſimile beneficium exhibere.c.15.nu.6.lib.2.pag.696.
Mutuans principaliter ob amicitiam, quãuis ſecundariò ob ſpem aliquid vltra ſortem à debitore dandum accipiendi, non committit vſuram.c.15.num.7.libro 2. pag.ibid.
Mutuum accipere ſub vſuris, an & quando liceat.c.23.nu.39.& ſequentib. libro 2. pag.860.
Mutuũ licitè ſimpliciter peti poteſt ab eo, qui nõ eſt paratus dare ſub vſuris: quod ſi ille nolit gratis mutuare, ſed ſub vſuris, poſſunt abſq; peccato mortali ab eo accipere ſub vſuris, niſi ob finẽ mortalẽ accipiant.cap. 22.numero 42.libro 2.pagina 853.

N

NAtura propria inſpicienda eſt, & iuxta illam iudicandum, nõ verò ſecundũ accidentalem.c.18.nu.57.lib. 2.p.767.
Naual Carmelus erat vir durus, peſsimus, & malitioſus, & in cõuiuio cor eius iocundum, quia erat ebrius nimis.c.4. nu.16. lib.2.pag.480.
Nauar. inaduertẽter imponit Epiſcopo Segouienſi Couarr. quod ipſe non legit. c.10.num.28.lib.2.pag.627.
Neceſsitatis cauſa multa fieri poſſunt, quæ aliàs nõ licerent.c.23.n.19.lib.1.p.239
Nemo inuitus fit bonus, vnde ſuppoſita neceſsitate omnes debent cogi ad ſubeunda media, quibus tandem volentes boni fiant.capit.31.numer.17. libro 1. pagina 291.
Nemo poteſt argui de temeritate, ſi ſequitur maiorum ſenſum.c.9. nu. 13.libr.1. pag.115.
Nemini priuato, nec etiam iudici ſeculari, licet iudicare aliquem hęreticum, etiam ſi notorius talis appareat, quouſque ab eccleſia id iudicetur, aut per ſententiam declaretur: ido; procedit indiſtinctè, vt iu c.1.nu.2 2.lib.1.pag.17.
Nemo preſumitur ebrius, niſi probetur: probatio tamen ebrietatis difficilis eſt, & ideò non creditur teſti deponenti ſuper ebrietate, niſi aſsignet concludentẽ rationem, etiam non interrogatus. c. 4. nu.113.114.lib.2. pag.494.
Nemo pro peccato alterius eſt puniendus, Ezechiel.c.18.c.30.nu.12. libro 2.pagina 946.
Nepos ex filio maiori premortuo, prefertur filio ſecũdogenito, ſecũdũ cõmunẽ obſeruãtiã in Hiſpania: qd procedit etiã in maioratibus ante d.l.Partite inſtitutis. c.14.n.60.& 61.lib.2.pag.690.
Nominatim excõmunicatus dicitur, qui nomine proprio, officij vel dignitatis, aut aliquibus poſitis ſignis indubitatis excõmunicatur, vt hic, quanuis vitandus nõ ſit, etiã à ſciente, quouſque fuerit declaratus & denuntiatus per iudicẽ.c. 1.nu. 28.lib.1.pag.19.
Nominatim excõmunicatus non eſt, quicũque fecerit aliquid cõtra canonẽ id ipſũ faciẽte excõmunicãtẽ.c.1.n.27.lib.1.ibi.
Nominatim excõmunicatus & declaratus per iudicis ſententiam, quæ illum denũtiat, mandatque denuntiandum publicũ excommunicatum, vitandus eſt, antea verò non.capit.1.numer.29.lib.1. pagina 20.
Atque vſus, cõmunisq; interpretatio Chriſtiani orbis, in hunc ſenſum accepit cõſtitutionẽ Cõcil. Cõſtantienſ. per quam nunc nõ denegatur ſepultura his qui excõmunicati moriũtur, niſi ſint denũtiati, ibid.nu.30.lib.1.ibid.
Nomina verbalia requirunt frequentiam, & in vno actu non verificantur. c.19.n. 17.lib.2.pag.776.
Noe ebriatus vino denudatus eſt, &c. c.4. nu.3.lib.2.pag.479.
Non ſoluens meretrici ſtatum pretium cogitur in foro iudiciali ad ſolutionẽ huiuſmodi.c.20.n.9.lib.2.pag.620.
Non ſufficit narrare ſcienter verificari poſt impetratam diſpenſationem, ſed tempore eius impetrationis veritas prout narratur debet ſe habere, vt hic.c.15.n. 133.lib.2.pag.730.
Non debet fieri aliquid ex ſolo zelo iuſtitiæ, niſi ſubſit iudicium rationis. c. 11. nu.46.lib.1.pag.134.
Notorie excommunicatus, ita quod ipſius factum nulla tergiuerſatione celari poſsit, vitandus eſt ante denuntiationem ſecundum literam Concilij Baſilienſis, & citantur authores huius ſententiæ.cap. 1.nu.6.lib.1.pag.8. Sed contrarium late probatur rationibus, & authoritatibus. nu.7.& ſeq.lib.1.pag.10.
Notorius clerici percuſſor cur ſit vitandus ante denuntiationem, cæteri verò notorij excommunicati minime. c. 1.nu. 12. lib.1.pag.13.
Nouitius ſi reuertitur ad ſeculũ, poteſt ſua bona recuperare.c. 1.num. 106.libr.2. pag.455.
Nouitius in quibuſdam habetur pro religioſo, & talis eſt de foro Eccleſię, & gaudet priuilegio Canonis: & quid in alijs. c.1.numer.107.& 108.libr. 2. pag. 456. & 458.
Nullitas collationis ſimoniacæ vnde proueniat.c.23.n.13.lib.2.pag.850.
Nullus contrahit ſimoniam quãtum ad eccleſiam ex ſola voluntate, niſi aliquid ſuperaddatur. c.23.n.52.lib.2.pag.865.
Nullus ita condemnatur quod ipſe ſibi inferat mortem.capit.24. numer. 3.lib.2. pag.876.
Nulli humano iudici licet vnquam vnum hominem pro peccato alterius occidere nec alia pœna corporali eum afficere. c. 30.nu.24.lib.2.pag.950.
Nullitas excõmunicationis quibus ex cauſis contingat.capit.4.nume. 40. libr. 1. pag.77.
Nullitas excommunicationis ſi ſapiẽtibus nota ſit, vulgus autem ignorat, poteſt excommunicatus coram illis ſapientibus eam non ſeruare, in publico verò eã ſeruare debet, quouſque ſcandalum rationabiliter ſedauerit. c. 4.numer. 41.lib.1. pag.ibid.
Nulla maior pœna eſt in Eccleſia quam excommunicatio, quanuis ex fine ſit medicinalis.c.7.n.27.lib.1.pag.98.
Nuntius Apoſtolicus legatus à latere cum ordinariam iuriſdictionem habeat in prouincia ſibi commiſſa, monitorias generales decernere poteſt. c. 11. num.4. lib.1.pag.124.

O

OBlationes, quæ fiunt ex conſuetudine, etiam diuitibus & habentibus decimas fieri poſſunt.c.21.numer.142.lib. 2.pag.824.
Oblationes debitæ parochis occaſione paupertatis ſeu conſuetudinis, ſunt voluntariæ quoad quantitatem, & ſpeciem rei oblatæ.c.21.numero.146.lib.2.pagina.825.
Oblationes an neceſſariò ſint faciẽdæ, nec ne, miniſtro ſpiritualium, qui ex aliquo artificio particulari poſsit victum quærere.c.21.num.154.lib.2.pag.828. Quid in vicario abſentis, qui pingues redditus ab Eccleſia percepit. capit.21. nu.155. lib.2.pag.ibid.
Oblationes factæ imagini pictæ in muro Eccleſiæ parochialis, ad quem pertineat: reſoluitur cum communi ad Rectorem pertinere, non verò ad Epiſcopum loci.c.21.n. 162.lib. 2.pag.803.
Obligatio reſtituendi nõ procedit à iuſtitia diſtributiua, ſed à commutatiua.c.11.n. 51.lib.2.pag.650.
Obligatio moralis non imponit trangreſſori culpam, ſed legalis. cap. 11.num.91. lib.2.pag.663.
Obligatio legis diuinę tolli nõ potuit per legem pœnalem ſequentem. c.27.n.13. lib.2.pag.912.
Occulte excommunicatus hodie nullo modo vitandus eſt, nec etiam ante denuntiationem, cuius excommunicatio duobus etiam teſtibus probari poſſet.c.1. nu.4.lib.1.pag.19.
Occulte excommunicatus tenetur ſe vitare à cõmunione fidelium, & à diuinis abſtinere ante denuntiationem.c.1. nu. 39.lib.1.pag.21. Et an id procedat, quando ex hac euitatione occultum eius crimen, occultaque excommunicatio proderetur cum graui ſcandalo, ibid.n.40. lib.1.pag.ibid.
Occultus excommunicatus ſi habet aliàs ius compellendi ſacerdotem, vt habeat paro-

parochianus eius, petit autē Eucharistiā in publico, tenetur ei parochus ministra re licut occulto peccatori: secus si occulte petatur, vel in publico & notorio excommunicato, etiam si non sit denuntiatus. c. 1. n. 50. lib. 1. pag. 25.

Occultis excommunicatis licitum est porrigere Eucharistiam, etiam cessante scandalo, si non porrigeretur. cap. 1. numer. 52. lib. 1. pag. ibid.

Occulte excommunicatus licite, saltem valide poterit alteri facultatem concedere audiendi confessiones, publice autē excommunicatus minime. c. 1. numer. 89. lib. 1. pag. 36.

Occultum duplex est, primum quod est omnino occultum per se, & in solo actu animę consistit. c. 13. n. 1. lib. 1. pag. 152.

Occultum secundo modo dicitur per accidens, quia exterius prodijt nemine præsente. c. 13. n. 2. lib. 1. pag. ibid.

Occultum pene est quod vni, vel paucis notum est, non tamen adhuc est probatum iudicialiter, neque pluribus notum. c. 13. n. 3. lib. 1. pag. ibid.

Occidens se ipsum, in Ecclesia sepeliendus non est. cap. 3. numer. 2. lib. 2. pag. 469.

Occidens se ipsum, cum Psalmis sepeliendus non est, sed in canina sepultura. c. 3. nu. 3. lib. 2. pag. 470.

Occidens se ipsum in flumine est proijciēdus. capit. 3. numero. 4. libro. 2. pagina. ibidem.

Occidens se ipsum, secundùm Platonis sententiam solitaria est sepeliendus sepultura, vbi alius nemo condatur, & in his locis, quæ de duodecim partibus vltima deserta, nec ei statua, nec inscriptione sepulchrum notetur. capit. 3. num. 5. libr. 2. pag. ibid.

Occidens se ipsum cum constat in articulo mortis de pœnitentia eius, an sit sepeliēdus in ecclesiastica sepultura. c. 3. nu. 8. lib. 2. pag. ibid.

Occidens se ipsum, ad hoc vt ecclesiastica debeat carere sepultura, ante omnia cōstare debet de hac qualitate, quod se ipsum occiderit. capit. 3. numer. 10. lib. 2. pag. 471.

Occidens se ipsum, quocumque modo, causa, aut tempore, carere debet ecclesiastica sepultura. c. 3. n. 12. lib. 2. pag. ibid.

Occidens se ipsum, quomodo, & quando, quibusque pœnis puniatur iure ciuili. c. 3. nu. 17. lib. 2. pag. 472. Idem est in illis qui propter hæresim vincti se ipsos in carcere occiderunt. c. 3. numer. 19. lib. 2. pag. ibid.

Occidens amicum omnino sine culpa, quia fecit actum licitum, in loco solito & in forma solita, ad nihilum tenetur, & tunc liber etiā erit á damnis pecuniarijs, quæ inde secuta sunt vxori, & filijs sic occisi: secus si aliqua culpa interceserit. c. 6. nu. 130. 131. lib. 2. pag. 555. & 556.

Occidere se volens præcipitando se in puteum, bona eius confiscari non debent, nisi appareat quod id fecerit conscientia criminis. c. 3. n. 20. lib. 2. pag. 472.

Occidere se ipsum volens, sed occursu hominum, vel aliàs non se occidit, an puniatur pœna capitis. c. 3. n. 30. lib. 2. pag. 474. Pœna extraordinaria prædicto casu imponenda est, non verò ordinaria secundùm praxim Hispaniæ, aliquando flagellorum, aliquando verò exilij. cap. 3. nu. 31. lib. 2. pag. ibid.

Occidere se ipsum non licet cuiquam, etiā ex causa religionis, & martyrij ratione in fidei testimonium, secluſa diuina iussione. c. 24. n. 25. lib. 2. pag. 882.

Occidisse se præsumitur inuentus laqueo suspensus, & sufficit ad hoc vt ecclesiastica debeat carere sepultura, vel si alijs violentis & indubitatis indicijs arguatur sui proprij occisio, nisi aliquibus probis coniecturis ea excludi possit: secus aliàs quanuis reperiatur mortuus per prædicta. c. 3. n. 13. lib. 2. pag. 471.

Occidisse se ipsum, si coniecturis aliquot præsumi potest aliquem furore, aut mentis alienatione, Ecclesiastica tunc gaudebit sepultura, quanuis laqueo suspensus inueniatur. c. 3. n. 14. lib. 2. pag. ibid.

Offendens vicarium Episcopi, ipsum Episcopum offendere videtur. c. 17. num. 16. lib. 2. pag. 746.

Offendi quis potest post mortem. c. 12. nu. 7. lib. 2. pag. 666.

Officia publica secularia magistratuū, & gubernationis, dignioribus sunt prouidenda. c. 11. nu. 42. lib. 2. pag. 646.

Officium Rectoris, decurionis, tabellionis & aliud perpetuum sub hypotheca bonorum includitur, & in eo executio fieri potest, & quæsitum constante matrimonio mulieri debetur æstimatio pro parte eius, & filio imputatur in legitimā. c. 5. nu. 47. lib. 2. pag. 513.

Olophernes bibit multum vinum, & Iudith eum interfecit. c. 4. numer. 7. lib. 2. pag. 480.

Omnis

Omnis assensus Regis, siue Summi Pontificis, est gratia, quia princeps, non cogitur consentire. c. 5. nu. 31. lib. 2. pag. 508.

Operarius ebriosus non locupletabitur, & qui sperint modica, paulatim decidit. c. 4. nu. 9. lib. 2. pag. 480.

Operæ pro re spirituali an mercede aliqua locari possint. c. 29. numer. 12. lib. 1. pagina. 273.

Opera ea solum ne in die festo fiant Exodi 20. prohibetur, quæ alijs diebus fieri licebat. c. 31. n. 19. lib. 1. pag. 291.

Opinionum varietas vbi est, non peccat non seruans ius præcepti. c. 9. num. 12. lib. 1. pag. 115.

Opinio Decij aduersus communem positam supra numero 21. cum sequentibus sed contra eum numero. 48. cap. 15. nu. 35. lib. 2. pag. 702.

Opinio Nauarri distinguentis concurrit cū communi. c. 15. num. 36. & 49. lib. 2. pagina. ibidem. & 708.

Opinio Couarru. contra eandem communem, sed contra eum. c. 15. nu. 37. 42. & 50. lib. 2. pag. 703. & 704. & 708.

Opinio Menochij contra eandem communem disseritur de ea. cap. 15. num. 38. & 51. lib. 2. pag. 702.

Orare ipso se occidente publice non licet, priuatim tamē licet pro eo qui creditur in vltimo vitę spiritu criminis dolorem, & contritionem pœnitentia ductū habuisse. c. 3. n. 6. lib. 2. pag. 470.

Ob id inter alia hoc crimen periculosissimum est, quia non restat tempus, vt pœnitētia expietur. c. 3. n. 7. lib. 2. pag. ibid.

Oratio negatiua iuxta dialecticas traditiones nihil asserit, neque ponit ex se ipsa, nisi aliud extrinsecus affirmatiue addatur, vt in. c. 21. nu. 16. & 17. vbi exempla ponuntur. lib. 1. pag. 217.

Ordinarius loci procedere potest aduersus principes & communitates, & Respublicas, earumque Rectores agitantes Tauros in Dominicis, & alijs festiuis diebus in circo, vel in foro. c. 7. nu. 11. lib. 1. pagina. 93. Nec ipsi forum Ecclesiasticum declinare poterūt quod laici sint, agitur siquidem de peccato publico coercendo. nu. 12. lib. 1. pag. ibid.

Ordinarius an remittere possit denuntiationes ad celebrationem matrimonij requisitas absque aliqua causa. c. 19. num. 4. & seqq. lib. 1. pag. 202.

Et ordinarius in proposito intelligitur Episcopus, siue eius vicarius generalis. c. 19. nu. 13. & seqq. lib. 1. pag. 204.

Ordinati per simoniam sunt suspensi ab exequutione suorum ordinum, & electiones, & omnes aliæ prouisiones beneficiorum simoniacè factæ, sunt nullæ, ipso iure, & prouisi non faciunt fructus suos, sed eos in foro conscientię tenētur restituere, & singuli ex supradictis, qui dando vel recipiendo simoniam committunt, item & mediatores sunt excommunicati, & absolui non possunt nisi á Romano Pontifice præterquam in mortis articulo. c. 9. n. 1. lib. 1. pag. 113.

Ordines sacros recipiens ab occulto excōmunicato, vel hæretico, si ab Ecclesia erat toleratus, non solum recipit Sacramentum, sed etiam exequutionem Sacramenti, vnde etiam postquā id sibi cōstiterit, poterit actus illius ordinis exercere absque dispensatione. c. 1. num. 80. lib. 1. pag. 34.

Ordinarius non debet denuntiationes remittere, neque licentiam præstare filio ad contrahendū absque eis, quando vult ducere vxorē ignominiosam perperam, & sine consilio patris. c. 26. nu. 10. pag. 195. & latius nu. 23. & seqq. lib. 1. pagina. 208.

Ordinarij arbitrio relinquitur iure communi an denuntiationes ad matrimonia cōtrahenda requisitæ remmittendæ sint. c. 20. n. 24. lib. 1. pag. 211.

Ordinarius quādo pater iustè impedire potest matrimonium filij, non debet remittere prædictas denuntiationes: si verò timeatur maius, aut peius damnum ex ipsis denuntiationibus si præcesserint, satius erit eas remittere. cap. 20. num. 28. lib. 1. pag. 212.

Ordinatus extratempora, vel ante ætatem legitimam, vel sine dimissorijs, suspensus est ipso iure. c. 26. nu. 21. & num. 20. contra nonnullos relatos num. 23. lib. 1. pagina. 255.

Ordinans alium sine dimissorijs ordinarij sui, per annum est suspensus ab ordinum collatione, ordinatus verò quādiu proprio ordinario videbitur expedire. c. 26. nu. 24. lib. 1. pag. 226.

Ordinatus extra tempora, vel ante legitimam ætatem, vel sine dimissorijs, si ministrauerit in ordine antequàm absoluatur à suspensione, irregularitatem incurrit, à qua à solo Papa absolui potest. cap. 26. nu. 22. lib. 1. pag. 255.

Ordinari ab Episcopis non debent omnes habentes

habentes ætatem legitimam, sed digni dumtaxat quorũ probata vita senectus sit.c.26.n.34.lib.1.pag.257.
Ordinatio Ecclesiæ esset illicita,qua statueretur,quod nõ fieret processio in funere alicuius,nisi solueret certam pecuniæ quantitatem:licita autẽ magis esset,si statueretur quòd omnibus certã eleemosynã dantibus talis honor exhiberetur. c. 29.n.24.lib.1.pag.275.
Ordinario loci fieret iniuria si aliquis absq; sua approbatione & licẽtia in suo Episcopatu audiret cõfessiones,etiã virtute bullæ.c.27. n.20.lib.1.pag.263.
Ordines minores,& subdiaconat⁹,an eodẽ die cõferri valeãt.c.26.nu.30.31.32.lib. 1.pagin. 257.
Ordo iuris an sit seruãdus in notorijs.c.19 nu.11.lib.2.pag.774.

P

PActum de non alienando cũ iuramento non impedit translationem dominij.c. 8.nu.33.lib.2.pag.598.
Pactũ initũ cũ monasterio, vel priuato,de dãdo certã pecuniæ quantitatẽ, vt eum alat toto tẽpore vitæ suæ, si huiusmodi alẽdus citò moriatur,antequã sit cõsũpta pecunia data, vel promissa,adimplendũ est.c.30.n.65.lib.1.pag.413.
Pacta continẽtia morosũ cẽsus debitorẽ teneri ad interesse lucri cessantis,vel ad cãbium seu certas expensas, aut certa salaria,seu expensas medio iuramento creditoris liquidandas,sunt nulla propter suspicionẽ fraudis vsuræ.c. 39.num.34. libro.1.pag.406.
Papa solus cum homicida,casuali dispensat, attento iure communi.c.13.nu.17.lib.1. pag.156.
Papa an dispensare possit in matrimonio rato,& non consummato.c.17.per totũ,& seqq.&.n.11.referũtur plures Sũmi Põtifices,qui in eo dispẽsauerũt.&.n.12.authores hãc partẽ affirmatiuã tenentes,& nu.19.& 20.Cõcilia & authores plurimi referũtur contrariũ probantes.lib.1. pag.182.& 183.& 185.
Papa potest dispensare in voto solennis castitatis, vel religionis, vt religiosus ex magna causa cõmuni,puta pro regni cõuersione vel pace, quę aliter non speratur tam commode fieri, religione relicta, vxorem ducat.capit.17.numero. 5. sed contra numero 32.libr.1. pag.181. & 189.
Papa potest dissoluere matrimonium ratũ, & non consumatum,pro promotione viri ad Episcopatum.c.17. numer. 8. sed contra numer.30.libr.1.pagina. 182. & 189.
Papa potest dissoluere vinculum spirituale, quod est inter Episcopũ, & Ecclesiã.c. 17.n.9.lib.1.pag.182.
Papa non potest dispensare vt per secundũ matrimonium ratum,&consummatũ dissoluatur prius ratum tantum,& non consummatũ.c.17.nu.22.lib.1. pag.186.
Papa non potest dispensare vt matrimoniũ ratum & consumatum dissoluatur.c.17. nu.21.lib.1.pag.ibid.
Papa non potest dispensare,in matrimonio rato non cõsummato,vt contrahatur cũ alia pro pace reformanda, aut tota vna gente ad fidem conuertenda.c.17.n.34. lib.1.pag.189.
Papa an cum legitima causa possit dispensare in matrimonio rato,& nõ cõsummato.c.17.n.40.lib.1.pag. 191.
Papa ex causa potest circa ius diuinum dispensare.cap.17. numer.41. lib.1.pagina. ibidem.
Papa etiã de volũtate amborũ coniugum nõ potest de potestate absoluta dispensare sine causa,contra Socin.c.17.nu.42. lib.1.pag.ibid.
Papa an possit clericis licentiã cõcedere,vt in bello propriapugnẽt manu,& alios occidant.c.6.n.65.lib.2.pag.542.
Papa potest decimam in octauam,duodecimam,aliam ve partem reducere.c. 21.n. 25.lib.2.pag.798.
Papa potest ex iusta causa aliquos eximere à solutione decimarũ, illisq; decimas in aliquibus remittere,vt cõcessit Cisterciẽsibus,& multis alijs religiosis.c.21.n.26. & seqq.lib.2.pag.799.
Papa licet possit reducere decimã in aliã partem,& aliquos ex causa eximere à solutione decimarum,intelligitur,dum tamẽ id quod iuris naturalis est sit semper saluum,nempe congrua sustentatio ministrorum Ecclesiæ,& sic non poterit omnino,& vniuersaliter tollere præceptum de soluendis decimis. capit. 21. numero.29.& sequentibus.libro.2.pagina.ibidem.
Parentes filios suos tenellos casu nocte in lecto suffocantes,quãdo sint culpabiles, & quando nó.c.6.n.161.lib.2.pag.560.

Parentes qui ex Regiæ facultatis virtute primogenium instituunt, vel ex legis facultate aliquem filium meliorant in tertia & quinta parte suorum bonorũ, an teneantur in conscientia meliorem filium eligere, ne.nu.c.11.nu.88.& nu.seqq. lib.2.pag.662.
Parentes solent maxime indignari quòd filij cum inæqualibus contrahãt matrimonium,eosque exhæredes facere.c.20.n. 25.lib.1.pag.211.
Par ius,& soluendi,& ligandi est.c.5.n.24. lib.1.pag.83.
Pars fructuũ colonica præstatur loco operis,laboris & sũptuum factorum in percipiendis fructibus.cap. 8. num.53.lib. 2.pag.603.
Parochus etiam si penes se habeat denuntiatoriam scripturam, qua specialiter & nominatim quis sit excommunicatus,sibique præcipiatur, vt statim visis literis teneatur eundem vitare,atque denuntiare,nihilominus non tenetur eum vitare, donec eum denuntiauerit,aut denuntiatum esse constiterit.c.1.num.41.lib.1. pag.82.
Parochus an absoluere possit subditum à sententia excommunicationis maioris, cuius absolutio alteri non sit reseruata. c.5.nu.20.& 21.lib.1.pag.82.& nu.28. concordia assignatur inter varias opiniones.lib.1.pag.84.
Parochus potest absoluere suos subditos à sententia excommunicationis minori, quæ regulariter á iure infertur: & an sacerdos quilibet etiam absque priuilegio idem facere possit.c.6.nu.11.sed quod non possit.n.7.lib.1.pag.86.
Parochus remittens denuntiationes requisitas ad matrimonium contrahendum absque licentia ordinarij,puniri potest.cap. 19.n.3.lib.1.pag.202.
Parochus proprius pœnitentis dicitur parochus parochialis, Episcopus & delegatus in prouincia,& ipsius pœnitentiarius,& Vicarius Generalis Episcopi, & Archipresbyter Cathedralis,& ad quem libet istorum non petita alterius licẽtia potest quis recurrere pro pœnitentia.c. 27.nu.24.lib.1.pag.264.
Parochus celebraturus matrimoniũ,sciens votum simplex alterius contrahentis, quid facere debeat.cap.11.num.30.lib. 1.pag.130.
Parochianus Episcopi dicitur esse quilibet de diœcesi.c. 27.n.26.lib.1.pag.264.
Parochus non potest exigere à suis subditis stipendium pro administratione diuinorum,sibi tamen oblatum bene potest accipere.c.29.n.11.lib.1.pag.273.
Parochus licet pro benedictione nuptiarum non posset aliquid accipere, sponte tamen oblatum recipere potest.c.29.n. 16.lib.1.pag.275.
Parochus si nolit dare licentiam alteri sacerdoti,quod benedicat nuptias,nisi pro pecunia,an simoniam committat. cap. 29. nu.17.lib.1.pag.ibid.
Parochiani tenentur in Dominicis & alijs festiuis diebus subditis missam celebrare,eisdemque quocumque tẽpore opus ac petitũ fuerit Sacramenta Ecclesiæ ministrare.c.30.nu.1. & 3. lib.1.pag.279. & 280.Sed circa prius dictum standum est consuetudini, vt ibidem nu.32.libr. 1.pag.285.
Parochiale ius in quibus consistat.c.30.nu. 2.lib.1.pag.279.
Parochiani alieni, qui proprio contempto parocho ad aliam Ecclesiam accedũt ad missam audiendam in Dominicis & alijs festiuis diebus,eijciendi sunt ab Ecclesia,& sacerdos admittens eos,committit quodammodo furtum & rapinam.c. 30. nu.5.& 6.lib.1.pag.280.
Parochiani an teneantur in Dominicis,& alijs festiuis diebus audire Missã in propria parochia.c.30.nu. 8. & seqq.libr.1. pag.281.& ibid.nu.15. quando dicatur contemni proprius sacerdos. libr. 1.pagina.282.
Parochiani vt in solennitatibus anni præcipuis suis parochijs intersint Missa audiẽdæ honestum est.capit.30.num.30.lib. 1.pag.285.
Parochiani tenentur à parocho,vel alijs scire dies festos ex præcepto, ieiunia,cætera quæ necessaria, vt ea obseruent,aliàs peccabunt.cap.30.numer. 33. lib.1.pagina.ibid.
Parochiani iure naturali & diuino tenentur exhibere oblationes presbyteris ministrantibus spiritualia, si non habent vnde possint necessaria ministrare,aliàs secus,nisi stante consuetudine.c.21.num. 139.& 140.& ita est intelligenda glos.in c.sanctorum.10.q.1. vt in nu.153.lib.2. pag.824.& 827.
Pater iuste potest persuasionibus & cohortationibus impedire filium, ne aliquã in vxorem ignominiosè, perperam & sine consilio ducat,dummodo non vi, aut violentia

violentia quadam id fiat. c.20.num.9.& nu.27.lib.1.pag.208.& 212.
Pater potest ad tempus matrimonium filij impedire.c.20.numero.22.lib. 1. pagina.209.
Pater si filius coæquali contrahat,vel melio ri sine eius consilio,etsi conqueri possit, non tamen iuste matrimonium impedire valet.c.20.nu.29.lib.1.pag.212.
Pater familias suis infirmis medicum melio rem suo arbitrio eligit, non verò extraneus,idem in Episcopo,qui approbat alios ad curandos peccatores.c. 27.nu. 17.lib.1.pag.262.
Patroni ecclesiastici,vel laici audiatur exercentes ius patronatus, confratrijs,communitatibus,vel hospitalibus competẽs c.35.n.30.lib.1.pag. 367.
Pater filio viuente, qui ingressus fuit religionem,& in ea professus est,nõ potest petere suam legitimam à monasterio in bonis filij professi,nisi demum post mortem naturalem ipsius.c. 1. nu.93. & 94. lib.2.pag.450.
Pater monachus,qui post ingressum monasterij vult inter filos testari, non potest plus legitimafilijs relinquere nisi tãtumdẽ ipsi monasterio relinquat:idẽ est in filijs monachis respectu parentum.c. 1.n. 95.lib.2.pag.ibid.
Pater an per ingressũ & professionẽ monasterij bonorũ in cõmuni capacis amittat vsufructum,quem iure patriæ potestatis habet in bonis aduẽtitijs filiorũ,& cõsolidetur proprietati,necne.c.1.n.97.cum seqq.lib.2.pag. ibid.
Patroni tenentur ad beneficia sui iuris patronatus digniores præsẽtare: quod procedit in beneficijs curatis, secus in simplicibus.c.11.numer.19.& 27.& 28.lib. 2.pag.638.& 642.
Paulus Parisius consi. 15. numero.26.libr. 1.dicens quod si decimæ tempore collectionis fructuum à sacerdotibus non petantur, postea peti non possint,improbatur.c.21.n.44.lib.2.pag.803.
Peccata suos debent tenere authores. capit. 30. numero. 15. libro. 2. pagina. 946.
Peccatum mortale secundùm Ricard. de Sanctouictore,tripliciter distinguitur.c. 7.n.19.lib.1.pag.96.
Peccatur mortaliter propter inobedientiã præcepti iusti superioris, & contrauentionem pœnæ excommunicationis.c. 7. nu. 33.lib.1.pag. 100.
Peccatum qui facit,seruus peccati est.capit. 31. numero. 3. & quomodo hoc intelligatur,ibidem.num. 32.lib.1.pag.288. & 294.
Peccata in Sabbatho lege Veteri fieri prohibentur,non verò solum opera seruilia.c. 31.num.37.& 8.lib.1.pag. 296.& 289.
Sed contrarium in numeris seqq.&quomodo hoc intelligatur,ibidem.n. 34.& 37. lib.1.pag.295.& 296.
Peccat bis,qui diem Dominicum scortis,rixis,& pugnis, alijsq; obscœnis agit, vt docet Concil.Colonien.c.31.n.6.lib.1. pag.289.Sed illud Cõciliũ non est generale,sed tantũ prouinciale,neq; est approbatum à Sede Apostolica,& in materia iustificationis errauit,vt ibid. nu.36. lib.1.pag.296.
Peccatum mortale nullo speciali præcepto prohibetur fieri in die festo.c.31.n.10. lib.1.pag.290.
Peccare mortaliter nunquam licet.c.31.n. 20.lib.1.pag.291.
Peccato mortali infectus non tenetur quouis die festo sub pœna noui peccati:ad peccatorũ cõtritionẽ.c.31. n.24.lib. 1. pagin.ibid.
Peccata volũtatis & operis sũt eiusdẽ speciei,& solũ differũt secũdũ diuersos gradus,hoc est,secundũ maiorẽ vel minorẽ malitiã.c.31.nu.29.lib.1.pag.293.vbi nu.31.c.consideret,in princip. de pœnitẽtia dist.1.interpretatur,&.n.33.c.16. Leuitici quomodo intelligatur.lib.1.pagin.294.
Peccans mortaliter,dicitur dormire in diuinis literis,& peccans venialiter,dormitare.c.37.n.14.lib.1.pag.379.
Peccatum mortale cõmittit,qui se facit ordine insigniri contra Canones Concil. Trident.sessio.23.c.4.&seq.& sessio.7. c.10.& 11.c.26.n.25.lib.1.pag.226.
Pecunia etsi pro Baptismo adulti exigi neque dari possit,quia per contritionẽ potest saluari,secus tamen est pro puero baptizando,quãdo alius nõ est qui possit eũ baptizare.c.29.n.18.& 19.li.i.pag.275.
Pecunia dari potest sanctis viris ad impetrãdum ordinis suffragia.c.29.nu. 20. libr. 1.pag.ibid.
Pœnæ non debentur in foro conscientiæ ante condemnationẽ etiãsi ipso iure impositæ sint.c.1.n.23.lib.1.pag.19.
Pœna excommunicationis ipso iure affligit & inhabilitat quoad omnes suas potẽtias illũ,qui in eam incidit absq; alia declaratione,trahit namque secum executionẽ paratam.c.1.n.37.lib.1.pag.21.
Pœna nulla maior est in ecclesia quàm excommunicatio,quanuis ex fine sit medicinalis.c.7.n.27.lib.1.pag. 98.
Pœna statuta aduersus eos, qui de nocte cũ armis incedunt,ad hoc vt possit imponi virtute statuti id prohibentis,non sufficit quod probatum sit quem cum armis de nocte incessisse,nisi cum eis apprehẽdatur, & quomodo hoc intelligatur.c. 12.numer.10.18. & vide numer.libro. 1.pag.147.& 149.
Pœna eius,qui se occidit,de qua an iure cõmuni,& in l.24.titul. 1. p.7. iuncta.l.2. tit. 27.par.7.an procedat etiã hodie stante.l.8.tit.23.*de los homicidios*,lib.8.nouæ Collectionis Regiæ,vel per hanc legem sit correcta. capit.3.numer.32. & sequẽtibus.lib.2.pag.475.
Pœna Concil.Agathensis cõtra clericos.c. 4.nu.60.lib.2.pag.485.
Pœnæ dictæ Concil.Agathẽsis sic fuerunt diffũctiue descriptæ, vt discretus iudex quem huic vitio deditum animaduertit, & quod à communicatione priuetur pariter pendere corporali potius supplicio cõstiget.c.4.n.62.lib.2.pag.ibid.
Pœna clerici ingredientis frequenter tabernam.c.4.numer.68.& 69.lib.2.pag. 486.
Pœna clerici frequentantis tabernam est arbitraria,considerando vt hic,&c.c.4.n. 70.lib.2.pag.487.
Pœna eorum qui per ebrietatem,aut voracitatem,Eucharistiam euomunt. c.4.n. 79.lib.2.pag.488.
Pœna resolutionis non ita diuturna debet esse contra clericum consilium præbentem homicidio,sicut in vere & propriò occidente.c.5.n.4.lib.2.pag.498.
Pœna perpetui carceris imponitur iure canonico in casibus in quibus iure ciuili pœna mortis infligitur pro homicidio. c.5.n.5.lib.2.pag.ibid.
Pœna non debetur in conscientia ante condemnationem, etiam si ipso iure imponatur. Hoc limitatur,quãdo contrarium demente legislatoris constat,vel non imponitur proprie vt pœna, sed vt quædã conditio vel modus rei traditæ.c.5.nu. 14.& 15.lib.2.pag.501.Secundó limitatur,vt procedat in pœna quæ ad sui executionem aliquam actionem requirit,secũ tamẽ in illa in qua nulla actio requiritur,vt cum suis exemplis declaratur,nu. 27.versi.2. principaliter.lib.2.pag.504.
Pœna in foro conscientiæ quando incurratur & debeatur ante condemnationem; & quando non.c.5.n.28.lib.2.pag.ibid. De pœnis pugnantium per duellum,deque eorum patrinis,& dominis temporalibus duellum permittentibus, remissiue.c.6.n.134.lib.2.pag.549.
Pœna adiecta dationi quantitatis præsumitur in fraudem vsurarum quando excedit legitimum modum earum.c.20.n.1. lib.2.pag.780.
Pœna conuentionalis, etiam vltra quadruplum exigi potest,secundũ opinionẽ Innocentij,& magis cõmunem.c.20.num. 2.lib.2.pag.ibid.
Pœna cõuentionalis adiecta obligationi faciendi,vel non faciendi,etiam vltra quadruplũ, exigi potest.capit. 20.nume.4. lib.2.pag.ibid.
Pœna conuentionalis de rigore iuris,si excessiua non sit, sed moderata,exigi potest,siue interfit,siue non. c.20.num.6. lib.2.pag.780.
Pœna conuentionalis in contractibus censualibus redimibilibus contra morosum census debitorem conuenta hodie non valet per motum proprium Pij V.potuerit tamẽ conuenire vt soluatur,quod in exactione constiterit expendendum. c. 20.n.7.& 8.lib.2.pag.782.
Pœna commissi in eisdem contractibus censualibus adiecta quando valeat,& quando non.c.20.n.9.lib.2.pag.ibid.
Pœna conuentionalis in curia mercatorum vbi proceditur de bono & æquo,an exigi possit quando nihil interest.c.20.nu. 10.& seqq.lib.2.pag.ibid.
Pœna conuentionalis in conscientia exigi potest, etsi nihil interfit,vel etiam vltra id quod interest, concurrentibus his de quibus hic.c.20.nu.11.13. & 14.libr.2. pag.782.& 784.
Pœnam conuentionalem non tenetur quis soluere,nisi ab eo petatur: secus tamen erit si ab eo petatur.cap.20.nu. 12.libr. 2.pag.783.
Pœna conuentionalis iure canonico non cõmittitur nisi pro parte non soluta tantum,secus pro parte soluta & adimpleta.c.20.n.18.19.lib.2. pag.785.
Pœna meritò per statuta, leges,principem, & consuetudinem, atque ordinationem oppidorum statuitur contra scindentes & asportãtes ligna ex fundis priuatis,& publicis, necnon & contra depascentes prata

prata,nemoraque aliena.cap.27.nu.10. lib.2.pag.912.
Pœna æterna,aut temporali ſpirituali,nunquam diuino iudicio puniti fuerunt,nec punientur innocentes ob alterius culpã, nec poterunt humana lege puniri. c.30. nu.18.lib.2.pag.948.
Pœna autem temporali, & corporali quandoque Deus punit filios in hac vita pro peccato parentum ex cauſis iudicio humano occultis.Ratio autem eius ponitur ibidem,nu.19.quia ſcilicet talis filij pœna,& patri nocet,& filio ad ſalutem animæ ſuæ prodeſt.lib.2.pag.ibid.
Pœnitentia voti ſuperueniens ſtatim tranſacto periculo non eſt indicium ad agnoſcendum, quod votum ſubitum non ſit validum.c.22.nu.14.lib.2. pag.835.
Pœnitentiæ Sacramentum an liceat recipere in articulo mortis, vbi alius miniſter deeſt,à præciſis abEcclefia,& hæreticis. cap.1.nu. 56.& ſeqq. & nu.61.& ſeqq. lib.1.pag.28.& 29.
Pœnitentiarius perpetuus, qui in Eccleſijs Cathedralibus inſtitui debet, quadraginta annorum eſſe debet.cap.26.num. 40. lib.1.pag.258.
Penſio eſt onus reale annexum fructibus ciuſdem præbendę,&c.c.1.nu.110.lib. 1.pag.40.
Penſiones annuæ ex agris, domibus, alijs ve prædijs beneficij,mortuo eius poſſeſſore ad eum pertinẽt iuxta diſtinctionẽ l.defuncta.ff.de vſufruct.c.33.numer.5. lib.1.pag.321.
Penſio Eccleſiaſtica vltimi anni, quo penſionarius deceſsit, ad quem pertineat. c.33.nu.6.pag.302. idem quod in vſufruct.ibid.n.8.lib.1.pag.ibid. Sed contra nu.9.& ſeqq.nempe vt diuidatur pro rata.Idem ſi penſio quotæ partis ſit, vt in num.34.ſed de ſtylo Curiæ Romanæ non ſoluitur rata penſionis, vt in.n.36. lib.1.pag.327.& 328.
Penſio eccleſiaſtica vſufructui ſimilis eſt, quia ea morte extinguitur,ſicut vſusfructus.c.33.n.7.lib.1.pag.321.
Penſionarius fructus beneficij non percipit,ſed is qui titulum habet, qui tamen non eſt vſufructuario ſimilis.c.33.num. 10.lib.1.pag.ibid.
Penſio Eccleſiaſtica,vt frequenter contingit,certæ pecuniæ,non fructuum quantitas eſt à poſſeſſore beneficij ſoluenda. c.33.nu.11.lib.1.pag.ibid.
Penſiones locationis rei venditę ad quem pertineant.c.33.n.18.19.& 20.lib.1.pagina.324.
Penſio fundi antea locati,& poſteà venditę,ante meſsium & vindemiarũ tempus ad emptorẽ integre ſpectat.c.33. nu.21. lib.1.pag.321.
Idem eſt in penſione exacta, vel cedente poſt venditionem factam,antequã fructus colligantur,ibidem.numer.22.lib. 1.pag.ibid.
Secus eſt ſi fundus vendatur, poſt fructus ipſius perceptos,ante tamen diem penſionis ſoluendæ, nam penſio hæc ad venditõem pertinet, niſi venditio ea lege fiat,vt venditor expellere non poſſit colonos, vel inquilinos,ibidem,numero.23.& 24.lib.1.pag.ibid.
Penſio domus locatæ,& poſteá venditę,in diſtincte pro rata ad emptorẽ pertinet. c.33.n.26.lib.1.pag.ibid.
Penſionis Eccleſiaſticæ rata non ſoluitur ſecundùm conſuetudinem & ſtylum Romanæ Curiæ.cap.33.num.35. lib.1. pag.328.
Penſio rei locatę,ſeu merces,ad ſciendum, quę ſit iuſta,in dubio conſuetudo præterita inſpicitur,ſcilicet quanti ea res, ſeu ſibi ſimilis locari ſolita eſt. c.39.nu.67. lib.1.pag.413.
Periculoſum eſt dicere quod quid tale ſit in particulari peccatum mortale, necne, ſi authoritas expreſſa ad id nõ accedat.c. 7.n.35.lib.1.pag.101.
Percuſsiones clericorũ, qui ſibi ipſis in itinere pugnos & pedes impegerunt,leues ſunt.c.5.n.19.lib.1.pag.82.
Percutiens aliquem cum ſpingarda papyro iecta tempore carniſpriuij, tenetur. c. 6.n.132.lib.2.pag.556.
Perſeuerans per tempus aliquod in excommunicatione,poteſt puniri ante annum pœna aliqua temporali. cap. 12. num.2. lib.1.pag.145.
Per peccatum in loco ſacro ſcienter commiſſum fit ei ſacrilega iniuria mortalis, vel venialis, ſecundùm qualitatẽ modũ que peccati ibi commiſsi.c. 31.nu.5.lib. 1.pag.289.
Sed quomodo hoc intelligatur. ibid.n. 35. lib.1.pag.295.
Permanens indurato animo per annum in excommunicatione, contra eum, tanquam ſuſpectum de hæreſi,procedi poteſt.capit.12.numero. 20.pagina. 141. Et quomodo hoc intelligatur,nu.21.& 22.lib.1.pag.150.

Poſſeſ-

Poſſeſſor beneficij ſoluens penſionem præteriti temporis ſui anteceſſoris,poterit pro eo quod ſic ſoluerit cõuenire prędecẽſorem,ſi viuit, qui fructus percepit, &c.c.1.n.114.lib.1.pag.41.
Poſſeſſor beneficij tunc demum conueniri poteſt pro penſione præteriti temporis, quando is poſſet recurrere contra hæredes percipientis fructus,aliàs ſecus.cap. 1.nu.112.lib.1.pag.ibid.
Poſſeſsio beneficij virtute executorialium contra poſſeſſorem decretarum non eſt capienda inuito neque renitente poſſeſſore (quauis aliàs poſsit propria authoritate capi)aliter capta poſſeſsio iure attentati reuocatur, iuxta ſtylum & praxim Romanę Curiæ.c.4.nu. 28.lib. 1.pag.72.
Et numero 29.caſus practicatus in vna Archidiaconatus Sabugal Ciuitatẽ. refertur.lib.1.pag.73.
Poſſeſſor quando certus eſt,nominatim citandus eſt, non per edictum & proclama.c.34.n.34.lib.1.pag.342.
Quod præmaxime procedit,cum agitur de transferenda poſſeſsione de vno in alterum.ibidem,numero. 35. libro. 1.pagina.ibid.
Peſſeſsione antiquiori probata,noua & recens præſumitur clandeſtina.c.34.num. 52.pag.324. Hoc procedit,niſi cõſtaret antiquum poſſeſſorem iuſte poſſeſsionẽ amiſiſſe,ibid.n.53.qđ indubio nõ præſumitur, ſed potius contrarium.ibid.n.54. libr.1.pag. 345.
Poſſeſsio noua præſumitur clandeſtina, antiquiori probata,præcipuè ſi hoc fuerit allegatum.capit.34.numer.52.& numer.55.imò allegari & articulari debet, quòd aduerſarius clam poſsidet reſpectu antiquioris poſſeſsionis.libr.1.pag. ibid.
Et quomodo probetur bona fides iunioris poſſeſſoris,ibidem.numer.56.lib. 1.pagina.ibid.
Quod procedit,niſi conſtaret antiquũ poſſeſſorem iuſte poſſeſsionẽ amiſiſſe, hoc autem in dubio non præſumitur,ſed potius contrarium,ibidem.numero. 53. & 54.lib.1.pag.ibid.
Poſſeſſor malæ fidei nullo tempore, etiam immemoriali præſcribit.c. 34. num.68. lib.1.pag.352.
Poſſeſſor malæ fidei in æternum ex Pontificijs conſtitutionibus præſcribit.c.34.n. 69.lib.1.pag.ibid.
Poſſeſſor bonę fidei,etiam re vitiõ reali affecta,poteſt præſcribere longiſsimo tempore,nempe quadraginta annorum. cap. 34.nu.70.lib.1.pag.ibid.
Sicque intelligenda eſt communis ſententia,quæ habet, quod remedium capit. reintegranda.3.quæſtion. 1. durat perpetuo vſque ad triginta annos.ibid.nu. 71.lib.1.pag.ibid.
In Regno tamen Neapolitano Regia conſtitutione prouiſum eſt contra milleſimum etiam ſucceſſorem in quem poſſeſſio ſemel vitio affecta tranſit.ibid.n. 81. lib.1.pag.353.
Poſſeſſor bonæ fidei, & cum titulo,abſque vitio reali, habẽs cauſã à bonæ fidei authore titulato poteſt præſcribere tẽpore ordinario decem inter præſentes, & viginti inter abſentes, & contra eum non competit remedium. c. reintegranda.3. quæſt.1.c.34.n.72.lib.1.pag.352.
Quod nõ procedit in caſibus,in quibus ratione & perſonarum priuilegio maius tempus ad præſcribendum requiritur,vt in Eccleſia,ibidem.num.73. libr.1.pag. ibidem.
Poſſeſſores annales & triennales poſt annum & triennium ſunt tuti in beneficiis, libus per regulas Cancellariæ.c. 34. nu. 74.lib.1.pag.ibid.
Poſſeſſor nouus cum titulo antiquiori ſine titulo præfertur interdicto vti poſſidetis.c. 34.nu.77.lib.1.pag.353.
Poſsidens de præſenti ex duobus titulum à diuerſis dominis habẽtibus,præfertur in Publiciana.capit.34.numer.60,lib.1. pag.347.
Poſtquam ſemel cauſa coram iudice tractari cœpit, illius manus non egreditur,ſicque in ea inferior intromittere ſe nõ poteſt,niſi ex principis commiſsione. c.2. nu.22.lib.2.pag.464.
Poteſtati publicę licet permittere, vt in aliqua ciuitatis parte ſint meretrices.c.7.n. 26.ſed contra numer.29.Non tamen licebit permittere lupanaria, conſtituendo eis patronos, & locando domus cariús quàm locarentur honeſtis, vt in nu. 27.locari tamen meretrici domum ad meretricandum in ea parte ciuitatis, in qua permittitur eas habitare,nõ erit peccatũ,vt in.n.28.lib.2.pag.570.
Potentia coeũdi eſt, quę requiritur ad hoc vt matrimonium validum contrahi poſſit,non verò requiritur quod contrahentes poſsint generare.c.16. num.8.lib.1. pag.175.

Potestas vel Capitaneus alicuius ciuitatis, si sit excommunicatus, eorum iudices impediuntur de causa cognoscere. capit. 1. numero. 85. libro. 1. pagina. 35.

Potus maxime noxius est corpori & animæ vir inebriatus vacillat. c. 4. num. 18. lib. 2. pag. 480.

Plerumque ob culpam vnius tota prouincia vel ciuitas submittitur ecclesiastico interdicto. cap. 30. numer. 8. lib. 2. pagina. 946.

Plenitudo potestatis dicitur res odiosa. capit. 2. numero. 8. libro. 1. pagina. 54.

Praxis obtinuit, vt tempore quo hoc examen fit, licentia simul ad persistendum, & renunciandum nouitijs concedatur. capit. 1. numero. 30. libro. 2. pagina. 426.

Praxis monitoriarum. c. 11. nu. 82. & seqq. lib. 1. pag. 141.

Praxis procedendi in denuntiatione Euangelica. cap. 11. num. 90. & sequentibus, lib. 1. pag. 143.

Praxis hodierna in tribunalibus ecclesiasticis, muliere petente diuortium ex causa sæuitiæ, idque in continenti probante, vt deponatur, ex quibus processerit. capit. 24. numero. 6. libro. 1. pagina. 242.

Praxis recepit, vt generalis excommunicatio feratur aduersus participantes cum excõmunicato, generali monitione præmissa aduersus ius canonicum: nihilominus tamẽ nisi feratur specialis, vt est prędictum, non ligat. c. 4. nu. 32. & n. 43. refertur praxis vera & iuridica excommunicandi nominatim participantes cum excommunicato. libro. 1. pagina. 76. & 77.

Praxis refertur, vt minor dos dari debeat contrahendo cum stuprata, quàm non contrahendo cum ea. c. 37. num. 9. lib. 1. pag. 378.

Precarium morte concedentis non finitur. capit. 26. numero. 2. libro. 1. pagina. 379.

Preces importunæ metui æquiparantur. capit. 37. numero. 16. libro. 1. pagina. 368.

Pretium commune alicuius rei, veluti domus, vel prædij, de præsenti, hoc est in promptu, considerari debet, omnibus suis partibus ac qualitatibus perpensis & æstimatis, ac proinde si domus, vel predium fructiferum vendatur secundum valorem proprietatis cum fructibus percipiendis vsque ad terminum solutionis pretij considerari debet. cap. 38. nu. 18. lib. 1. pag. 402.

Pretium iustum mercium minutatim venditarum non videtur iustum earundem mercium omnium simul venditarum ad creditum. cap. 39. numero. 42. lib. 1. pagina. 408.

Præcepti finis extrinsecus, & ad quem præceptum ordinatur, scilicet cultus interior per fidem, & charitatem, non est id quod præcipitur, & ideò non cadit sub præcepto. cap. 21. numero. 15. lib. 1. pagina. 217.

Præcepta non obligant ad intentionem præcipientis, vel ad finem extrinsecum, sed ad id tantum quod præcipitur. capit. 31. numero. 12. libro. 1. pagina. 290.

Præcepta omnia moralia, non in sensu spirituali, & metaphorico, sed secundum plenam literam intelligenda sunt. capit. 31. numero. 13. libro. 1. pagina. ibidem.

Præcepti specialis vis est consideranda ad hoc vt necessariò sit circunstantia illius confitenda. capit. 31. numero. 14. lib. 1. pag. ibid.

Præcepti sanctificationis Sabbathi vis, non ad internam dilectionem, quæ est finis præcepti; cum ipse non cadat sub præcepto, sed ad exteriorem cultum spectat. capit. 31. numero. 18. libr. 1. pagina. 291.

Præceptum de colendis festis, non est arctius Christianis quam Iudęis de Sabbatho colendo, imò laxius. c. 31. num. 23. lib. 1. pag. ibid.

Præceptum diuinum de non occidendo, se ipsum occidentem comprehendit. c. 3. nu. 1. lib. 2. pag. 469.

Præcepta legalia, seu iudicialia leges Veteris, non astringunt nisi quatenus nouo Testamento approbata fuerint. capit. 11. numero. 92. libro. 2. pagina. 664.

Præceptum nullum continetur in lege Euangelica, quod non sit naturalis iuris, exceptis de Sacramentis atque fidei præceptis. capit. 21. numero. 8. libro. 2. pagina. 793.

Præcepta Veteris Testamenti quædã sunt iudicialia, quædam verò moralia, quædam autem ceremonialia. Iudicialia, quæ nonnulli legalia appellant, pertinent ad iustitiam hominibus exhibendam, iusque vnicuique tribuendum, ex quibus leges Veteris Testamenti censentur, & horum obseruatio iudicibus ipsis incumbebat. Moralia ad dictamen legis naturalis spectant, ceremonialia autem de his agebant quę ad cultum diuinum, ad reuerentiam, honorem, & obsequium Deo exhibendum statuebantur. c. 21. nu. 12. lib. 2. pag. 795.

Præcepta iudiciala, & cerimonialia Euangelica, lege lata omnino cessauerunt. c. 21. nu. 13. lib. 2. pag. ibid.

Præcepta moralia legis Veteris adhuc vim habent, & perpetuò habebunt, non authoritate legis Veteris, sed ex eo quod sint natura ipsa instituta, & à Christo Iesu in Euangelio eadem ratione qua & naturali debuerunt, & sunt præcepta. capit. 21. numero. 15. libro. 2. pagina. 967.

Præcepta iudicialia etsi possint, post Euangelicæ legis prædicationem lege lata à principe iterum statui, non tamen seruabuntur tanquam ex Veteri legi, sed quia nouiter lege humana constituta sunt. capit. 21. numero. 16. & sequentibus. lib. 2. pag. ibid.

Præcepta ceremonialia mortua sunt, & mortifera obseruantibus ea post Euangelicæ legis edictum, iudicialia verò, mortua sunt, non tamen sunt mortifera, quæ possunt iterum à principe statui sine peccato ad eius principatus regimẽ. Illud autem de ceremonialibus dictum limitatur. cap. 21. numer. 19. & 20. lib. 2. pag. ibid.

Præcepta ceremonialia Veteris Testamenti minime possunt à Principibus Christianis noua lege lata institui. c. 21. nu. 18. lib. 2. pag. ibid.

Prædium vnum potest esse partim decimale vni Ecclesiæ, & partim alteri. cap. 21. nu. 106. lib. 2. pag. 818.

Predicator tenetur impio veritatem prædicare, quanuis certò sciat illum minime crediturum. capit. 38. numer. 7. lib. 1. pagina. 386.

Prædicatoribus etiam spiritualia seminantibus temporalia debentur ad sustentationem, non autẽ ad emendum prædicationis verbum. capit. 29. numer. 21. lib. 1. pag. 275.

Prælatus vel curatus non excommunicatus non tenetur in Sacramentorum administratione vitare parochianos sibi subditos occultos excommunicatos, quando volunt ab eo recipere Sacramenta, imò ea tenetur ipsis ministrare, quanuis hi male faciant se illis ingerendo. capit. 1. numero. 49. libro. 1. pagina. 25.

Prælatus proprius potest absoluere ab excommunicatione incursa à iure, extra suum Episcopatum, & parochiam. capit. 5. numero. 33. libro. 1. pagina. 85.

Prelati non debent ire ad videndos ludos de quibus in cap. 7. numer. 7. libr. 1. pagina. 92.

Prælatis monasteriorum monialium licitum est ex causa vtilitatẽ ipsorũ concernente mutare moniales de vno in aliud ad inhabitandum. c. 14. nu. 11. lib. 1. pagina. 165.

Prælatus seu alius prouisor, qui omisso digniori prouidet dignum, quanuis ad restitutionem ei non teneatur, tenetur tamen vbi alia prouisio occurrerit, accuratiorem rationem habere illius dignioris prætermissi pro seueritate suæ conscientiæ. cap. 11. numer. 54. libr. 2. pag. 646.

Prælati non canonice instituti, qui propter eorum demerita sciũt se debere priuari, si posteà priuẽtur, an teneantur ad restitutionem fructuum. c. 5. nu. 9. libr. 2. pag. 499.

Præscriptio non currit impedito illius temporis, quo fuit impeditus, quanuis impedimentum culpa conferre debentis præcesserit, dummodo non fuerint ordinata ad casum. c. 28. nu. 6. & 8. lib. 1. pagina. 627.

Præscriptio impeditur, quando quis directe impeditur, seu inhabilitatur à iure ad agendum ipso facto, durante impedimento: secus quando venit extrinsecus impedimentum, quia tunc licèt currat præscriptio, datur restitutio. capit. 28. numero. 10. libro. 1. pagina. ibid.

Præscriptio non soluendi decimas, vt sufficiens sit, requirit cursum quadraginta annorum cum titulo, vel tempus immemoriale. cap. 21. numer. 67. lib. 2. pagina. 811.

Præscriptio potest esse quandoque vnum & idem respectu cęterorum, & consuetudo respectu aliorum. cap. 21. num. 70. lib. 2. pag. ibid.

Præscriptio decimarum inducta in omnibus vno excepto, ad illud non extenditur. capit. 21. numero. 79. libro. 2. pagina. 813.

Præscriptio percipiendi decimas in aliena parochia, ad noualia minime extenditur, nisi rationabilis causa ostendatur. capit. 21. numero. 78. libro. 2. pagina. 813.

Præscriptio facta de principali, ad accessoria & connexa inseparabiliter trahitur, & quomodo hoc intelligatur. capit. 21. numero. 88. libro. 2. pagina. 814.

Præscriptio ad futura non extenditur. capit. 21. numero. 84. libro. 2. pagina. ibidem.

Præscriptio est stricti iuris, & non extenditur ad non possessa, nec ad similia. c. 21. nu. 85. lib. 2. pag. ibid.

Præscribente aliquo decimas in vna villa, in qua sunt agri diuersi habentes diuersos terminos, si aliqui agri eiusdem villæ penitus inculti de nouo rediguntur ad culturam, decima inde prouenies debebitur non præscribenti, sed tanquam de noualibus illi ad quem illius villæ spectant decimæ iure communi, vel antiqua consuetudine. c. 21. num. 80. lib. 2. pag. 813.

Præscribens decimas maiores in vno loco per tempus immemoriale, si nullus alius percepit ibi decimas, poterit eas exigere. c. 21. nu. 89. lib. 2. pag. 814.

Præscribens decimas vnius agri, nempe redditus siluæ ceduæ, glandium, fœni, aut herbę, & similiũ, si posteà ille ager nouiter procidatur, habere debet decimam frumenti, vel alterius fructus nunc primum ab agro collecti. cap. 21. num. 92. lib. 2. pag. 815.

Præscribens decimas aliquorum fructuum in vno agro, nemine præscribente aliorum fructuum decimam, videtur ius decimandi in totum acquisisse. c. 21. num. 93. lib. 2. pag. 816.

Præscribens decimas frumenti in tali parochia, si seminetur ibi millium, vel crocus, vel herba ad tingendum commoda, quam vulgus pastel vocat, vel aliud, habebit decimam eorum. c. 21. nu. 94. lib. 2. pag. 816.

Præscribens decimam vnius prædij, si de nouo ibi plantentur nuces, vel vites, habebit decimam ex fructibus illarum arborum: & de lapidibus, si de nouo ibi lapides extrahantur. c. 21. num. 95. & 96. lib. 2. pag. ibid.

Præscribens decimas vnius partis fundi, si posteà fiat noualis alia pars eiusdem fundi, an & quando præscripsisse censeatur decimas huius partis noualis. c. 21. num. 101. 102. lib. 2. pag. 817.

Præscribens quasdam decimas in nemoribus, vel pascuis, si illa rediguntur ad culturam, habebit & noualis, idem est in cõsuetudine. capit. 21. numer. 103. & 104. nisi decima aliorum fructuum Ecclesiæ parochiali solui consueuerit, ibidem. n. 105. lib. 2. pag. 817.

Præscribens omnes decimas talis villæ, vt de vniuerso noualia quoque habebit. c. 21. nu. 115. lib. 2. pag. 719.

Plures vbi reperiuntur in pugna, in qua aliqui sunt interfecti, & mutilati, & nescitur à quibus, an omnes, vel qui censeantur irregulares? capit. 6. numero. 46. cum sequentibus, libro. 2. pagina. 538.

Præsumptio omnis fraudis, aut metus, cessat coram iudice. capit. 1. numer. 31. lib. 2. pag. 410.

Præses alicuius oppidi, aut arcis munitę, qui sub fidelitate & iuramento illud ab aliquo accepit, non tenetur illud restituere notorio hæretico effecto, nec alteri eius mandato, sed fisco. c. 1. nu. 20. lib. 1. pag. 17.

Hoc tamen procedit sequuta sententia declaratoria iudicis, nempe illum esse notorium hæreticum, aliàs secus, ibid. nu. 21. lib. 1. pag. ibid.

Princeps in dubio non præsumitur vti plenitudine potestatis. c. 2. num. 6. lib. 1. pagina. 53.

Fallit, quando aliàs actus sine plenitudine potestatis non valeret, ibidem. numer. 7. lib. 1. pag. ibid.

Principes possunt terras ac iura sua ab vsurpatoribus auferre, eosque per bellum compellere, vt quæ iniuste retinent, reddant, etiamsi sit verisimile multorum mortem inde sequuturam. cap. 38. num. 6. lib. 1. pag. 386.

Princeps tutè absque animæ periculo, in vtroque foro potest remittere criminis pœnam, quæ in satisfactionem Reipublicę à legibus statuta fuerit, vbi ex hoc Reipublicæ damnũ minime sequitur, & absque læsione priuati iniuriam passi, aliàs sine partis remissione mortaliter peccaret. c. 15. nu. 87. lib. 2. pag. 719.

Princeps

Princeps non potest tollere primam citationem, cum sit defensio à iure naturali descendens. cap. 16. numero. 6. lib. 2. pagina. 734.

Princeps non potest cognoscere parte non citata. cap. 16. numero. 7. lib. 2. pagina. ibidem.

Princeps potest fundos, montes, seu prata communia alicuius ciuitatis vendere priuatis faciendo propria ipsorum, & de eis priuilegia concedere, quo facto nullus in conscientia, nec in iustitia præter ipsos, aut de eorum licentia posset de illis ligna, aut pascua sumere. capit. 27. numero. 25. libro. 2. pagina. 915.

Princeps supremus potest ex iusta causa venationes prohibere suis subditis, non tamen est eadem ratio in magnatibus ad custodiendam sui gratia vetandamque venationem. capit. 28. numer. 1. & 2. lib. 2. pag. 918.

Princeps potest sententiã dicere iuxta propriam & particularem conscientiam, aduersus allegata & probata, imò equissimè sic faciet. capit. 29. numero. 16. & 17. lib. 2. pag. 941.

Sed hoc publice populo manifestet, ibidem, numero. 19. libro. 2. pagina. 942.

Prima tonsura, & omnes minores ordines à septennio etiam statim suscipi possunt iure nouiori. cap. 26. numero. 2. lib. 1. pagina. 252.

Primitiæ eiusdem iuris diuini, cuius sunt decimæ, esse videntur. capit. 21. numero. 6. & 11. libro. 2. pagina. 792. & 794.

Primitiæ secundùm consuetudinem patriæ soluendæ sunt, etsi de iure naturali procedant. cap. 21. numer. 11. libro. 2. pagina. 794.

Primogenitus dicitur qui descendit per ipsam lineam rectam, ex primogenito. capit. 14. numero. 57. libro. 2. pagina. 689.

Primogenia in Hispania an iuste institui possint in conscientia, tam facultate Regia, quàm legis regiæ tertij, & quinti bonorum. capit. 14. numero. 1. & sequentibus, præcipuè numero. 8. vbi opinio affirmatiua probatur, dummodo cæteri filij alimentis saltem competentibus non defraudentur, vt in numero 29. lib. 2. pagina. 677. & 679. & 684.

Primogenia etsi iuri naturæ repugnare videantur, cedunt tamen in decorem & emolumentum Reipublicæ, vt hic. capit. 24. numero. 5. libro. 2. pagina. 678.

Primogenia nostri temporis nihilominus à legis veteris primogenijs dissimilia sunt. capit. 21. numero. 18. libro. 2. pagina. 681.

Primogenia à iure etiam gentium non modicum principium duxerunt. c. 14. n. 21. lib. 2. pag. 682.

Primogenia à iure quoque ciuili originem ducunt: nam etsi facultas testandi à iure gentium processerit, id tamen verum est inuentione, forma autem & solennitate atque approbatione à iure ciuili prouenit. capit. 14. numer. 23. lib. 2. pagina. ibid.

Primogenia originem etiam ducunt à lege canonica, & etiam consuetudinaria. capit. 14. numero. 25. libro. 2. pagin. ibidem.

Primogenia Hispaniarum secundariò & certius ab ipso Hispaniæ regno tanquam à capite, eiusque succedendi ordine deriuantur, propriamque ac verissimam originem trahunt. c. 14. num. 25. lib. 2. pag. ibid.

Priuilegia concessa bonis ecclesiasticis non competunt clericis pro bonis suis patrimonialibus, ac proinde si clerici minores viginti quinque annorum lædantur, coram iudice seculari petere debẽt restitutionem in integrum aduersus laicum. capit. 34. numero. 11. & 12. lib. 1. pag. 337.

Priuilegiatus à Summo Pontifice, vt fructus in absentia beneficij percipiat, ac si præsens esset, non ideó potest distributiones quotidianas habere. c. 15. nu. 13. lib. 2. pag. 698.

Priuilegium ecclesiasticæ personę concessum de decimis percipiendis, noualia comprehendit, numero 116. contra numero. 120. cum sequentibus: secus si laicis concedatur, vt in numer. 117. Limitatur numero 118. si ius decimandi in vniuerso aliquo territorio, vel in aliqua villa concedatur. Item numer. 119. limitatur, quando præter decimam ius decimandi concessum reperiretur, vel quãdo ex longa obseruãtia inuestitura ita interpretata fuit per longa tempora, vt hic. c. 21. nu. 116. lib. 2. pag. 819.

Priuilegium est restringendum, quatenus concernit ius tertij, licet, quando agitur de solo priuilegio principis concedentis, latissime sit interpretandum. capit. 21. numero. 121. & 122. & 123. libr. 2. pag. 820.

Priuilegium Papæ concedentis omnes & quascumque decimas, vel omnem decimationem talis territorij, comprehendit noualia. capit. 21. numer. 125. libr. 2. pag. 821.

Priuilegium alicui concessum, quo is eximitur à solutione decimarum ex fructibus noualium, intelligendum est de his noualibus, in quibus alter non habet tempore dati priuilegij quasi possessione iuris percipiendi decimas, ne illi fiat præiudicium præter concedentis intentionem, & numer. 127. ampliatur in noualibus tẽpore datæ immunitatis procisis, ex quibus decimæ debitæ fuissent alteri, & quomodo hoc intelligatur. capit. 21. nu. 126. lib. 2. pag. ibid.

Priuilegium concessum alicui de non soluẽdis decimis denoualibus, quomodo intelligatur. capit. 21. num. 128. libr. 2. pagina. ibid.

Priuilegium immunitatis concessum alicui à solutione decimarum ex agris antiquitus cultis, an intelligatur in præiudicium eorum qui sunt in quasi possessione percipiendi decimas, ibidem. c. 21. nu. 129. lib. 2. pag. ibid.

Priuilegium non soluendi decimas simpliciter concessum, ad noualia non extenditur, & numer. 131. limitatur, si priuilegium concedatur de non soluendis decimis de laboribus proprijs, quia extenditur ad noualia quæ proprijs fiunt manibus, & de his noualibus semel factis nunquam decima soluetur. c. 21. num. 130. 131. lib. 2. pag. 822.

Priuilegium de non soluendis decimis concessum religiosis, reuocatur, si ex post facto incipit nociuum esse. cap. 21. num. 135. lib. 2. pag. 823.

Priuilegio impetrato cum limitatione, & certa moderatione, non valet impetratio secundi priuilegij facta simpliciter. capit. 15. numero. 92. libro. 2. pagina. 720.

Priuatus omittens dolose defensionem proximi, cum desiderio mortis eius, cum posset eum liberare, est irregularis. capit. 6. numero. 116. libro. 2. pagina. 552.

Priuatio locum non habet, nisi in casibus, à iure expressis. cap. 12. nu. 20. libr. 2. pagina. 665.

Priuatio acquisiti non solum est pœna peccati, sed etiam quandoque est effectus acquisitionis in iustæ. capit. 23. nu. 27. lib. 2. pag. 854.

Probari non potest, ab initio ea lege, vel hominum conuentione, dominia rerum ita fuisse diuisa atque distincta, & vnicuique distributa, vt liceret cuique ligna vel pascua de fundis aliorum suis vsibus necessaria, & pecoribus proprijs opportuna capere. cap. 27. nu. 24. lib. 2. pag. 915.

Probatio concubinatus qualis esse debeat ad puniendum clericum pœna arbitraria. capit. 7. numero. 74. libro. 2. pagina. 582.

Pro adipiscenda possessione rei spiritualis, an & quando licet pecuniam, vel aliam rem dare. capit. 23. numero. 57. & sequentibus, ibidem, an liceat eam accipere. libro. 2. pagina. 867.

Pro labore impenso in requirenda & inuenienda re iuste merces aliqua recepi & retineri potest, imó & quod fuerit libere & sponte datum ob rei inuentæ restitutionem. cap. 9. num. 27. & 28. lib. 2. pag. 616.

Proles non est de essentia matrimonij, imò nec actus ipse copulæ, sed solum potentia coeundi necessaria est, in qua consistit matrimonialis consensus substantia. capit. 16. numero. 12. libro. 1. pagina. 176.

Promittens non alij quàm Titio se fundum venditurum, non tenetur absolute illi eum vendere, sed tunc demum cum alij venditurus sit. cap. 21. numer. 14. lib. 1. pag. 217.

Promittens non vendere domum hanc, nisi tibi, idem est ac si diceret, alij quám tibi. capit. 21. numero. 15. libro. 1. pagina. ibid.

Promissio homini facta per solum actum interiorem non obligat promittentem in conscientia. cap. 22. numer. 4. libr. 2. pag. 833.

Pro maleficio perpretando nihil accipi aut retineri potest, nec etiam pro labore & periculo mortis, cui mandatarius se exponit. capit. 10. numero. 23. lib. 2. pag. 625.

Prohi-

Prohibens seu impediens testatorem ne aliquod legatum alteri relinquat, quando teneatur eidem ad restitutionem. capit. 37. numero. 20. libro. 1. pagina. 379.

Pronuntiatio iudicis an sit necessaria super hoc manifesto euidenti & notorio crimine. capit. 19. numero. 10. libro. 2. pag. 774.

Propositum cum deliberatione absque tamen promissione exteriori, vel interiori, an obliget sub reatu mortalis culpæ. capit. 22. numero. 32. & sequentibus, numero. 37. ponitur concordia inter opiniones. libr. 2. pag. 839. & 842.

Propositum religionis habens, non tamen promittit explicite, neque implicite professionem religionis, non obligatur. capit. 22. numero. 33. libro. 2. pagina. 841.

Propositum deliberatum etiam si ore enuntietur, atque verbo proferatur, si promissio illius non subsequatur expressa, vel tacita, non obligat sub pœna peccati mortalis. c. 22. nu. 34. libr. 2. pagina. ibid.

Prorogatio instantiæ facta ab arbitris, etiam vigore facultatis à partibus sibi concessæ, debet eisdem notificari, aliàs non valebit. capit. 16. numero. 13. lib. 2. pag. 735.

Prouisio Ecclesiarum parochialium quomodo sit facienda iuxta decretum de reformatione. capit. 18. sesion. 25. sacri Concilij Tridentini, & bulla Pij V. capit. 11. numero. 11. libro. 2. pagina. 635.

Prouisor, Vicarius, & officialis generalis Episcopi, an absque speciali eiusdem mandato possit has reuerendas cõcedere. capit. 17. num. 14. & numeris sequentibus, & numero. 21. pars negatiua probatur, nisi habeat ad hoc speciale mandatum, sicut nec Vicarius capituli Sede Vacante, nec Archidiaconus, vt in numer. 22. & 23. Limitatur numeris sequentibus, lib. 2. pag. 745. & 746.

Prouisor, Vicarius, & officialis generalis Episcopi in remotis agentis, potest has reuerendas dare, & quando dicatur in remotis agere, & sic quis locus dicatur remotus, relinquitur arbitrio iudicis. c. 17. nu. 24. & 25. lib. 2. pag. 747.

Potest etiam eas concedere, quando in mandato haberet specificata aliqua maiora quàm sit huiusmodi licentiam concedere. Potest etiam eas concedere quando successisset aliquibus Vicarijs eam facultatem habere, & licentiam huiusmodi concedere solitis. c. 17. nu. 27. libr. 2. pag. ibid.

Prouisores, & officiales generales à capitulo sede Episcopali vacante deputati, si excommunicentur ob causam officij, lucrantur fructus suarum præbendarum. capit. 1. numero. 150. libro. 1. pagina. 51.

Idem est dicendum in canonicis & alijs beneficiatis acceptantibus iurisdictionem aliquam Apostolicam, si ob eam causam excommunicentur, quia lucrari debent fructus suarum præbendarum, sicut cæteri de quibus supra, ibid. num. 151. lib. 1. pag. ibid.

Prouisor seu Vicarius generalis cuiuscunque Episcopi, siue Archiepiscopi monitorias generales decernere potest, & quomodo interpretati sunt hoc illustrissimi Cardinales. c. 11. num. 8. lib. 1. pag. 124.

Prouisores, ac officiales generales rite deputati à capitulo Sede Vacante, idem possunt. ibidem, numero. 9. libr. 1. pagina. 125.

Prudentia atque iudicium alicuius, cui aliquid committitur, arbitrium boni viri significat. capit. 19. numer. 7. libr. 1. pagina. 203.

Ptholemęus conuiuium fecit summo Sacerdoti, ac duobus filijs eius, & cum ebriati essent, occidit eos. cap. 4. nume. 8. lib. 2. pag. 480.

Pudicitiã in primis esse retinendam, quoniam ea missa omnis ruit virtus, & libido in potente & honorato est deterior. c. 7. nu. 5. lib. 2. pag. 567.

Publice excommunicatus publice est vitandus etiam ante denuntiationem, iure communi attento. c. 1. nu. 5. lib. 1. pagina. 8.

Publicatio excommunicationis vbi fiat. capit. 1. nnmero. 32. libro. 1. pagina. 20.

Publicatio excommunicationis facta in consistorio iudicis coram paucis, non sufficit. c. 1. n. 33. lib. 1. pag. ibid.

Publicatio & denuntiatio nihil ad excõmunicationem addunt. c. 1. nu. 36. lib. 1. pag. 21.

Publice excommunicatus non potest alteri facultatem concedere audiendi confessiones, occulte autem excommuni-

 catus

catus poteſt.capit.1. numero. 89.libr.1. pag.34.
Punitus pro crimine mixti fori ab Epiſcopo pœna canonica, poteſt per iudicem ciuilem puniri,ſecundum ius ciuile. capit. 12. numero. 15. libro. 1. pagina. 148.

Q

QValitas illa exprimenda eſt, quæ moueret principem ad non concedendum, vel difficilius concedendum.capit.15.numero.12.libro. 1.pagina.169.
Qualitas copulæ ad diſpenſationem quod exprimatur,ſtylus, & communis praxis habet,& valde difficilem reddat Summum Pontificem ad concedendum. c. 15.nu.13.lib.1.pag.ibid.
Qualitas illa exprimenda eſt, quæ etſi non ſit præcepta à iure,eſt tamen de ſtylo,praxi & conſuetudine curię exprimẽda.c.15.n.18.lib.1.pag.170.
Qualitates requiſitæ in Epiſcopo eligẽdo, & ad ſacerdotia curata.c.11.n.626.libr. 2.pag.655.
Qualitates quæ ſtylo Curiæ, vel Cancellariæ, vel conſuetudine principis exprimi conſueuerunt,narrandæ neceſſario ſunt,alioquin reſcriptum viciatur:quod ſi nec iure,nec ſtylo curię,vel conſuetudine exprimi ſolẽt.c.15.n. 39.& 40.lib. pag.703.Author ſequitur & probat cõmunem præfatam ſententiam. c. 15.nu. 41.lib.2.pag.ibid.
Qualitas in qua lex ſeu diſpoſitio ſe fũdat, debet ante omnia conſtare.c.19.nu. 20. lib. 2.pag.777.
Quando lex parificat duos caſus in vna materia,non fit extenſio ad aliam materiam diuerſam.c.8.n.70.lib.2.pag.606.
Quandoq; vnum & idem poteſt eſſe præſcriptio reſpectu certorũ,&cõſuetudo reſpectu aliorũ.c. 21.n.70.lib. 2.pag. 811.
Quando non liceat iniuſta impedimenta in ſpiritualibus pecunia remouere.c. 23.n. 53.cũ ſeqq.vbi late de ea re diſſeritur,& diſtinguitur.lib.2.pag.865.
Quando ille aduerſus quem eſt præſũptio iuris & de iure,vere ſcit eſſe veritatẽ pro ſe.& in iudicio,vel agitur,vel conuenitur,vt rem illã conſequatur,vel reſtituatur iſte condẽnatus parere tenetur ſentẽtiæ,nec poteſt recuſare reſtitutionẽ, vel à iudicio deſiſtere ſub prætextu quod veritas ſit in contrario.c. 25.nu.5.lib.2. pagina.889.
Quando is qui poſsidet,aut debet,non tenetur offerre,nec ire ad domũcreditoris nec aliquid facere niſi petatur ab eo,tũc etiã de iure canonico illo nõ petẽte præſcribetur.c.26.n.5.lib.2.pag.905.
Quãdoq; ex cauſa etiã abſq; culpa, diuino & humano iudicio pœna pecuniaria infertur.cap.30.n.46.lib.2.pag.955.
Quarta anEpiſcopo debeatur ex relictis cõfratrijs.c.35.n.7.lib.1.pag.362.
Quæ non ſunt voluntaria per ſe, vel ratione ſua,ſed per accidens ratione ſuę cauſæ,non ſumunt illam bonitatis,aut malitiæ dominationem,quæ illis cõueniret ſi eſſent in ſe ipſis volũtaria,ſed illã,quæ conuenit cauſæ in qua dicuntur eſſe voluntaria.c.4.n.101.lib.2.pag.493.
Quæſtio facti, etſi de re ſpirituali à laico diffiniri poteſt.c. 34. numer.17. libr.1. pag.338.
Qui amat periculum peribit in illo, & exponens ſe periculo probabili peccandi peccat tale peccatum qualepericulũ eſt. c.1.n.68.lib.1.pag.31.
Qui ante Calendas ſtipulatur proximas,ſimilis eſt ei qui Calendis ſtipulatur.cap. 26.n.6.lib.1.pag.253.
Qui ſacris initiatur in vigeſimo ſecũdo anno,non promouetur ante vigeſimũ ſecundum.c.26.n.9.lib.1.pag.175.
Quiſq; poteſt ſuam conſcientiam conformare,cum qua maluerit ex duabus opinionibus diuerſis probabilibus.c.13.nu. 23.lib.1.pag.158.
Qui vino ciboque ſe immergunt,ſtolidi,ignaui,obtuſique fiunt, raroque longæui ſunt,facile ęgrotant,difficiliter curãtur, à corporis viribus animęque virtute quã primum deſtituuntur,fiuntque deliri,& omnibus,contemptui, ludi brioque ſũt, adeò vt neceſſarij ac familiares omnes eis intentũ optẽt.c.4.nu.46. lib. 2.pag. 484.
Qui poſt cibum & potum etiam minimum diuina celebrauerit, excommunicationi ſubiacet,& Concilium Bracharenſe ſeuerius animaduertens in hoc eſt rigidum. c.4.n.75.lib. 2.pag.488.
Qui abſque eius culpa,dolo tamen alterius in ebriatus eſſet,& omnino inebriatº homicidium committeret nõ tenebitur aliqua pœna ob predictum homicidium.c. 4.nu.93.lib. 2.pag.491.

Qui in rixa, vel prelio interſunt ad diſſuadendam rixam vel prælių, licet inde nõ nihil animi ſuorum parti,& non nihil timoris aduerſę redderetur,non ſunt irregulares,niſi verbis pacem, animo verò & facto rixam ſuadeant. c.6.num.48.& 49.lib.2.pag.539.
Quicunque pugnauerit in bello iniuſto, & in eo auxilium & opẽ dederit, ſi inde ſequuta ſit mors,aut mẽbri mutilatio, erit proculdubio irregularis.c.6.nu. 66.lib. 2.pag.543.
Qui rem inuentã detinet,nec domino reddit,furtum committit,& quomodo hoc intelligatur.cap.9.num.2. libro 2. pagina 609.
Qui bene præſunt preſbyteri, duplici honore digni habentur.c.11.num.6. lib.2. pag.635.
Qui facit contra conſcientiam, ædificat ad gehẽnam.c.11.n.7.lib.2.ibid.
Qui legis humanæ authoritate aliquid facit, non peccat, niſi ea lex diuinæ contraria ſit.c.14.num.36.lib.2.pag.685.
Qui preſcripſit iuriſdictionem in vno territorio,poterit illã exercere aduerſº aduenas & forenſes, quanuis aduerſus illam nũncupatim non præſcripſerit.c. 21.nu. 109.lib.2.pag.818.
Qui præſcripſit ius eligendi in certa eccleſia,cenſetur & præſcripſiſſe ius poſtulãdi, alio non exiſtente in poſſeſsione poſtulandi.c.2.nu.111.lib.2.ibid.
Qui præſcripſit decimas perſonales habitãtium in tali loco,ſi quis de nouo venerit,& ibidem habitauerit, ab eo quoque decimas habebit,contra Rebuffum.c.12 nu.112.lib.2.ibid.
Qui calore concupiſcentiæ inflãmatus aut bene potatus, non tamen ebrius omnino,iurat vxorem ducere,compellitur eã ducere:& ſimiliter qui ſic occidit hominem, non excuſatur à toto,quin ſit mortale.capit.22.numero 13. libro 2.pagina 835.
Qui iurandi aſsiduitate iuraret ſe Hieroſolymam iturum,ſi iterum iurauerit,ad voti adimpletionem non tenebitur, propter defectum actualis deliberationis.c. 22.nu.25.lib.2.pag.838.
Quilibet fratrum conſtituit propriã lineã, & alter de alterius linea nõ dicitur.c.14. nu.55.lib.2.pag.689.
Quoties in maioratus ſucceſsione dubitatio inciderit, interpretatio accipiẽda eſt á regni ſucceſsione.capit.14.nume. 26. libro. 2. pagina 681.
Quoties in lege, vel alia diſpoſitione non poteſt reddi niſi vnica tantùm cauſa,vel ratio,illa habetur pro expreſſa.c.15.n.73 lib.2.pag.714.
Quotieſcunque quis certus eſt non peccaſſe mortaliter contra obedientiam Eccleſiæ, tutam conſcientiam habere poteſt nullam excommunicationem incurriſſe apũd Deum nec eſſe priuatum Eccleſię ſuffragijs,licet quandoque poſſet eũ propter falſam preſumptionem arcere, ab externo fidelium cętu. c.16. nu.17. lib.2.pag.736.

R

RAtio differentiæ inter patrem legitimum adminiſtratorem bonorum filij ingredientem religionem bonorũ in communi capacem, & alios vſufructuarios eandem profitentes reſpectu amiſsionis,præd. vſusfructus, vel non amiſsionis nulla ſufficiens dari poteſt.c. 1.nu.100.lib.2.pag.652.
Ratio prima quare primogenia licita ſunt, & permiſſa,eſt propter bonum publicũ. c.14.nu.2.liq.2.pag.678.
Ratio ſecunda,quare primogenia ſunt licita eſt,quoniam bonorum diuiſione patrimonia maximè extenuantur.c.14.n.6. lib.2.pag.679.
Ratio tertia eſt,quoniam ex hac maioratuũ inſtitutione nobilitas & familiarum dignitas ſuſtinetur:quodmaximè intereſt Reipublicæ.capit.14.numer.8.& 9.lib. 2.ibid.
Ratio quarta eſt,vt nomen & memoria nobilium qui hos maioratuus conſtituũt, conſeruetur,plerunque enim ea conditione fiunt,vt ſucceſſor nomen & arma conditorum ferant.c.14.nu.10.libro 2. ibid.
Ratio quinta eſt,quando maioratus ſit de oppidis,quorum iuriſdictio, & gubernatio ad conſtituentem pertinet, quia pe vnicum dominum,caſtra, & iuriſdictiones,rectius,& tutius gubernantur,&propter diſcordiam, quæ facilè oritur inter plures.c.14.nu.13.lib.2.pag.680.
Alię plures cauſæ inſtituendæ primogenia reddi poſſunt, vt hic remiſsiuè, ibidem dicto nu.13.lib. 2.ibid. Ex ratione finali tantùm poteſt argumentum elici, vel extenſio,non tamen ex impulſiua.c.14. nu.20

nu.20.libro 2.pagina 681.
Ratio differentię inter vim illatam rebus rationabilibus,& irrationabilibus.c.24. nn.9.lib.2.pag.877.
Ratio differentiæ inter filios ante & poſt hęreſim natos,aſsignata à Calderino diluitur.c.30. nu.42.lib.2.pag.957.
Rebellis antequam priuetur beneficio, poteſt illi renuntiare:idem in clerico periuro & in alio quocumque criminoſo. capit.5.numer.34.& 35. libro 2. pagina 509.
Receptum ſimoniacè diſſoluto pacto ante collationem rei ſpiritualis,reſtituendum eſt ei qui dedit.cap.23.num.19.libro 2. pag.851.
Receptum ſimoniacè, ſimonia vtiinque executioni mandata, cui ſit reſtituendū. c.23.n.20.& nu.ſeq. libr.2.p.852.
Recipiens Eccleſiam parochialem,ad ſacerdotium promoueri non intendens,vt intra annum eius fructus percipiat, illam poſtea dimiſſurus, niſi voluntate mutata promotus fuerit,ad reſtitutionem fructuum tenetur,nec eſt neceſſaria adhoc ſententia:hoc tamen intelligendum eſt in foro conſcientiæ, ſecus in exteriori, vt in nu.21.Idemq; eſt in retentione beneficij,vt in nu.23. Cōprehenditur etiā ille qui dubio eſt animo ordines ſuſcipiendi,vel intentioneeos ſuſcipiēdi ſub conditione,niſi,&c.vt nu.22.& 24.lib. 2.pag.852.& 853.
Quid in alijs beneficijs non curatis.c. 5.n. 20.& 25.lib.2.pag.562.& 504.
Recipiens ordinemvel beneficiū,ſi aliquid dederit alijs,vt impetrent à prælato hoc ignorante,committit ſimoniam,ac proinde tenetur,&c. cap.23.num.18.lib.2. pag.851.
Recipiens ordines ſacros ab occultè excōmunicato, vel ab hęretico,ſi ab eccleſia erat toleratus,nō ſolū recipit Sacramentū,ſed etiā executionē Sacraméti, vnde etiāpoſtquā ſibi id cōſtiterit,poterit actē illius ordinis exercere abſque diſpenſatione.c.1.nu.80. lib.2.pag.34.
Rectè aduerbium ſignificat,id eſt,iuſtè, y bien y derechamente.c.1.nu.85.libr.2. pag.484.Conſequitur ex ſupradictis,aduerbium Rectè, poſitumin integra,debere intelligi ſecūdùm ius,hoc eſt,mortuo iam patre.cap.1.numer. 86.libro 2. ibidem.
Rector,Decurio,vel tabellio ciuitatis, vel villę,alijve officia perpetua habentes cō mittentes delictū priuatione dignum,an interim pendente proceſſu poſsint renuntiare huiuſmodi officijs.c.5. nu.46. cum ſequentib.& nu.50.quod non,quādo propter delictum ſunt priuati ipſo iure officio.lib.2.pag.513.& 514.
Rector Eccleſię mundus eſſe debet,vt hic latè exponitur.cap.7.numer.4.libro 2. pag.567.
Reges plures ob vitium luxuriæ fuerunt interfecti,& expulſi à Regno.c.7.nu.6. lib.2.ibid.
Rex noſter Philippus optimè ſe habet in prouiſione Epiſcoporum.c.11.nu.2.libro 2.pag.633.
Regum c.12.declaratur c.30.num.30.lib. 2.pag.952.
Reges,Duces, Marchiones,& ſimiles, qui habent dignitatem, non per electionē, ſed ſucceſsionē,tenentur implere omnē contractum & conuentionem,ſicut qui libet ſucceſſor priuatus.c.36.nu.3.lib.1 pag.368.
Regula iuris,Vtilius ſcandalum naſci permittitur,quàm veritas relinquatur, declaratur c.38.nu.3. & nu.20.& ſeq. lib. 1.pag.386.& 390.
Regula taciti & expreſsi idem eſt iudiciū, &ea quæ habet,expreſsionem eorū quę tacitè inſunt,nihil operari,quomodo intelligantur.c.11.numer.57.libro 2.pagina 654.
Regulę Cancellarię de exprimendo vero valore beneficij in impetratione rationes.c.15.nu.80.lib.2.pag.716.
Regularis neq; vllus etiam aliùs hodie poſt Concil.Trident. poteſt confeſsiones ſecularium,etiam ſacerdotum audire, neque ad id idoneus reputatur, niſi aut parochiale beneficiū,aut ab Epiſcopis per examen,ſi illisvidebitur eſſe neceſſariū, aut aliàs idoneus iudicetur, & approbationem,quæ gratis detur,obtineat. c. 6. nu.8.lib.1.pag.87.
Regulares neque in minori ętate, neque ſine diligenti examine ordinentur priuilegijs quibuſcunque ad hoc penitus excluſis.c.26.nu.38.lib.1.pag.258.
Reipublicę maximè hoc conuenit, vt fœminę abſtenues ſint,ſiquidē omnis mulier vinolenta', eadem,quoq; meretrix eſt.c.4.nu.28.lib.2.pag.481.
Relatum dicitur eſſe in referente, & cum omnibus ſuis qualitatibus verè & propriè,ſpecialiter & expreſſè.c.15.nu.108. lib.2.pag.724.
Relictum pro cauſa dotis neceſſariò intelligitur pro matrimonio carnali. c.32.n. 21.lib.1.pag.303.
Religionis vbi fit mentio,intelligitur cum effectu.c.1.nu.21.lib.2.pag.429.
Religioſi fornicando adulterium committunt.c.7.nu.45.lib.2.pag.574.
Religioſi omnes,tam exempti, quàm non exempti,de poſſeſsionibus ſuis,tā acquiſitis quā acquirendis decimas integras ſoluere debēt illis eccleſijs, quibus eædē poſſeſsiones & terræ ſunt decimabiles,niſi ſpeciali iure, vel priuilegio ſint muniti.c.21.nu.133. lib.2.pag.822.
Religioſi priuilegiati de ſoluēdis decimis, eas tenentur ſoluere de poſſeſsionibus acquiſitis poſt Concil.Lateranenſe, etiā ſi eas proprijs manibus & ſumptibus excolant.c.21.nu.136.lib.2.ibid.
Religioſis eſt prohibitum abſoluere excōmunicatos á canone,niſi in caſibus à iure expreſsis,vel per priuilegia Sedis Apoſtolicæ conceſsis.cap.5.num.23.libr. 1.pag.83.
Religioſi poſſunt extrahi à religione,vt promoueatur ad Epiſcopatum, quia eſt maius bonum.capit.17.num. 7. libro 1.pagina 181.
Religioſi, qui Sacramenta conferunt ſine ſpeciali licentia proprij ſacerdotis, excommunicatur ipſo facto, prēter Sacramentum pœnitentiæ:nam illud eſt mendicantibus indultum ex priuilegio, debēt tamen hodie regulares eſſe approbati ab Ordinario loci Epiſcopo,ad audiēdas confeſsiones.cap.30.nu.31. libro 1. pag.285.
Remedio canonis reintegranda.3.q.1. pinguius eſt prouiſum ſpoliatis ad recuperandam ſuā poſſeſsionem,& eſt pleniſsimum remediū, generaliuſque & vtilius inter omnia remedia poſſeſſoria, & cum alijs omnibus concurrit.c.34. nu.1.lib. 1.pag.333.
Remediū dict.c.reintegrāda, producit ſpecificum ius agendi,& eſt nouum, & cōpetit vbi quis iniuſtè & ſine culpa cecidit à poſſeſsione ſua.c.34.nu. 2.libro 1. pag.334.
Remedio c.reintegranda, eſt agendū corā iudice ordinario rei.c.34. nu.3. libro 1. ibid.
Remediū d.c.reintegranda, cōpetit etiam laicis pro rebus profanis recuperandis.c.34.nu.4.lib.1.ibid.
Remedio d.c.reintegranda, an coram iudice eccleſiaſtico agere poſsit Epiſcopus, vel alius clericus ſpoliatus per laicū. c. 34.nu.6.lib.1.pag.335.
Remedio c.reintegranda,an agi poſsit coram iudice laico,quādo ſpoliator & ſpoliatus eſſent clerici,vel ſi tantū ſpoliator eſſet clericus ſuper cauſa beneficiaria. c. 34.n.16.cum ſeq.lib.1.pag.338.
Remediū c.reintegranda,an debeatur &detur contra ſingularem ſucceſſorem titulo & bona fide poſsidentē, qui cauſam habuit à bonę fidei authore?c. 34.n. 51. & ſeq.lib.1.pag.345.Et nu.59. referuntur plurimi authores,vltra 40.nu. tenentes partem affirmatiuā magis cōmunem opinionem canonōniſtarum,lib. 1.pag. 346.Et nu.63.referuntur alij propē 40. authores negatiuam ſententiam probantes, quæ eſt magis cōmunis Legiſtarū, verior & tenenda,quæ abſq; dubio procedit, ſi tertius hic ſingularis poſſeſſor cū titulo & bona fide per tantū temporis ſpatium rem poſsediſſet, vt legitimè eam pręſcripſiſſet,vt in nu.64.lib.1. pagina 349.& 350. Et nu. 65. referuntur duæ concordiæ inter prædictas duas ſēntias magis cōmunes contrarias.lib.1. ibid.
Remedium dict.c.reintegranda,durat perpetuó vſque ad 30.annos,& quomodo hoc intelligatur.c.34.nu.70.& 71.lib.1 pag.352.
Remediū dict.c.reintegranda,eſt inductū, ne is qui aliena occupauit, in peccato mortuus iaceat.cap.34.numer.61.lib.1. pag.348.
Remediū dict.c.reintegranda, non eſt inuentum ad iuſtos poſſeſsores perpetuò inquietādos, contra nonnullos Doctores aliud volentes.c.34. nu. 62.libro 1. ibidem.
Remediū d.c.reintegranda non cōpetit contra bonę fidei poſsesorem,& cū titulo abſque vitio reali habētem cauſam à bonæ fidei authore titulato, ſi legitimè rē præſcripſerit.c.34.nu.72.& 73. lib.1.pag.352.
Remediū d.c.reintegranda, non datur male fidei poſsesoribus.c.34.nu.76.lib.1. pag.353.
Remediū d.c.reintegranda,conceditur cō tra ſingularem ſucceſsorem cū bona fide,ſed tamen ſine titulo.capit.34.n.82. lib.1.ibid.
Remediū d.c.reintegranda,conceditur cō tra ſingularem ſucceſsorem cum titulo & bo-

& bona fide, quando titulus fuit habitus post possessionē. c. 34. n. 83. lib. 1. p. 354.
Remediū d. c. reintegranda, datur contra singularem successorē cum titulo & bona fide causam habentem ab authore vitioso, vel malæ fidei. c. 34. num. 84. lib. 1 ibid.
Remediū d. c. reintegranda, datur contra singularem successorem cum titulo & bona fide, quoties res est affectavitio reali, vel ob furtū commissum, vel ob vim impulsiuam, quia tunc præscriptio ordinaria locum non habet: secus longissimi temporis 40. annorum. c. 34. nu. 85. lib. 1. ibid.
Remediū quod Hispani del interim vocāt, c. 34. num. 103. & 107. Gallice credentiam vel casum nouitatis vocant. ibid. n. 106. lib. 1. pag. 358.
Remedium interim est præparatoriū iudicij possessorij principalis atque plenarij. c. 34. nu. 104. lib. 1. ibid.
Remedium interim est iudicium summarissimum possessorium, vt nonnulli ita nominant. c. 34. nu. 105. & an liceat hoc casu appellare, vide verbo, Appellare. lib. 1. ibid.
Rempublicam nullā totius orbis legimus diuersa pretia constituisse mercibus à suis ciuibus vendendis præsenti pecunia, & ad creditum, sed semper taxatur idem pretium de præsenti & ad creditū soluendum. c. 39. n. 37. lib. 1. pag. 407.
Renuntiare non censetur quis regulariter iuri attentatorū sibi quæsito contra attentata post appellationē per desertionem eiusdem. c. 16. n. 27. lib. 2. p. 740
Renuntiatio filij bonorum parentis in vita eiusdē, ac cum eiusdem licentia facta, tacitè intelligitur facta, si ipsi filio deferatur, & non aliàs. cap. 1. num. 55. libro 2. pag. 439.
Renuntiatio in fauorem mentione criminis non facta, an sit valida. c. 5. nu. 32. libro 2. pag. 508.
Renuntiatio beneficij facta cum fraude nō est admittenda. c. 5. num. 43. & 52. lib. 2. pag. 512. & 514.
Renuntiatio beneficij facta etiam in manibus inferioris ea intentione, vt alij conferatur, nulla conditione vel pacto expressis, valet, & renuntians non admittit symoniam etiam mentalē. c. 23. nu. 75. & vide nu. 76. & 77. vbi idē in confidentia simili, vel quod resignatarius cedet in fauorē alterius à resignāte nominādi, cessante pacto, modo & conditione, lib. 2. pagina 872.
Res ecclesiæ iure antiquo ad modicū tēp', hoc est, intra decēnium locari poterant. c. 8. n. 5. lib. 1. pag. 107.
Res sequestrata deficiētibus alijs bonis, potest vendi pro alimētis, & alijs sumptib' arbitrio iudicis. c. 5. n. 85. lib. 2. p. 521.
Res quę subiacent restitutioni, & quæ prohibentur alienari, possunt pro sumptib' alimentorū alienari. c. 5. n. 86. lib. 2. ibid.
Res prohibita alienari, non potest ad decēnium, vel vltra alienari. c. 8. nu. 22. lib. 2. pag. 594.
Res debita aut communis non est propriè nec verè debita, præcipuè cū debeatur ad vtilitatem cōmunitatis, vt contingit in beneficijs & publicis muneribus. c. 11 nu. 50. lib. 2. pag. 609.
Res empta ab alio ex pecunia mea, non efficitur mea, sed illius, qui eam sibi emit. c. 18. nu. 36. lib. 2. pag. 761.
Res acquisita ex contractu nullo ob defectum solēnitatis consensu contrahentiū non deficiente, & cessante dolo alterius partis, non est restituenda in animę iudicio, quia contractus tenet in eo foro, sicut electio beneficij non seruata iuris canonici forma: & quid in contractu celebrato ab vxore sine licentia mariti. c. 25. nu. 10. lib. 2. pag. 889.
Res per fideicōmissum relicta, & per testatorē alienari prohibita, quatuis prescribi non possit, maximè antequàm existat conditio fideicommissi, tamen post purificatum fideicommissum præscribitur sine titulo tempore 30. vel 40. annorū. c. 26. n. 3. lib. 2. pag. 904.
Rescriptum Papę continens diuersas gratias, non vitiatur per subreptionēin vna. c. 15. nu. 61. lib. 2. pag. 712.
Rescriptū tendēs ad agendā vel confirmādam conseruandāq; concessionē primā, debet mentionē prioris facere, alioquin erit subreptitiū. c. 15. n. 93. lib. 2. p. 720.
Resistere licet iniquis principibus, ac iudicibus, & iniquæ sententiæ. c. 24. nu. 35. lib. 2. pag. 884.
Restitutio non est necessaria ad subducendum tempus impedimenti excommunicationis de medio. cap. 28. nu. 9. libro 1. pag. 267.
Restituere quis nō tenetur, quoties re alienaindiget ad subleuandā propriā necessitatē data ipsius debitoris extrema necessitate. c. 40. nu. 4. lib. 1. pag. 416.
Fallit nisi creditor sit in eodē articulo extremæ necessitatis. ibid. num. 5. libro 2. ibid.
Restituere an quis teneatur, vbi extrema necessitas non est, sed tamen debitor habita ratione status & dignitatis grauissimam pateretur ex restitutione iacturā, si modò leue detrimentum ex ea dilatione creditori immineat. c. 40. num. 6. vbi ponitur sententia affirmatiua, & nu. 12. ponitur distinguentiū opinio. lib. 1. pagina 416. & 418. Sed nu. 7. ponitur opinio humanior & tenenda, nempè negatiua, quæ procedit, dūmodo debitor hoc casu parsimonia vtatur in viuendo intra vltimum gradum decentiæ sui status, quia non debet laute, opipare & splendidè viuere, & pompose vestiri, & filias nuptui magnis dotibus tradere, sicut si non esset obligatus ad restitutionē, sed in omnibus moderatè procedere, resecando superflua, & si non potest filias equalibus nuptui tradere, alijs tradat, quibus minores dotes sufficiant, faciendo enim quod possunt hi debitores ad restituendum, & in alijs bene & cum timore Dei se habentes, possunt absolui per cōfessarium, & cōmunicare sacramentaliter: illi verò, qui de eo quod possunt sēper procrastinant, & annuatim restitutionem promittunt, & non faciunt, non videntur absoluendi, nisi prius faciant, vel efficaciter negotium disponant, vt executionem habeat, nec etiam communicandi, quatenus ad iudicium cōfessoris, spectat. ibid. nu. 8. lib. 1. pag. 417.
Secundò fallit eo casu, quo creditor, vel dominus, cui est facienda restitutio, sit in æquali vel propè equali necessitate, vel incommodo rei, qua debitor, quia tunc integrè statim ei est facienda restitutio, quamis debitor pauper omnino remaneat. ibid. nu. 10. & nu. 11. an hæc limitatio procedat in debitore bonæ fidei. lib. 1. pag. 418.
Restitutionem vsque ad mortis articulum differentes, versantur in aperto periculo, & nonnunquam in manifesto iacent peccato, cū possint & teneantur in vita facere. c. 40. nu. 14. lib. 1. pag. 419.
Idem est dicendum de illis, qui ambigentes an id quod habent, alteri debeāt, nolunt in sua vita id iudicio discernere, sed satis ducunt, si proponant in testamento id heredi suo mandare, ibid. num. 15. lib. 1. pag. 420. Idem est omnino iudicā dum de illis, qui sub mortis articulo, cū ipsi possint per se restitutionem facere, id renuunt, arbitrantes satis esse id heredibus iubere. ibid. nu. 16. lib. 1. ibid.
Hoc potissimum periculum in magnatibus imminet, quorum testamenta nunquam, aut vix heredes complent, sed satis se fecisse arbitrantur, vt quam restitutionem auus patri, & pater sibi testamento præcepit, eandem ipse alijs recentibus onustā filio iubeat, quam ipse postea committat nepoti, &c. ibid. nu. 17. lib. 1. ibid. Secundò limitatur, nisi moriēs omitterit restitutionem in vita faciendā, sciēs eam suum hæredem melius facturū, proponens, qd si aliud crederet ipse statim restitueret. ibid. nu. 18. lib. 1. ibid.
Restitutio in integrum peti debet coram iudice illius, contra quem petitur. c. 34. nu. 8. lib. 1. pag. 336.
Restitutionem alicui certæ personæ ad faciendum nunquam quis tenetur, quando ex restitutione multo maius damnū pateretur restituens, quàm res esset ipsa, ac valere posset læso, ex ratione de quā hic. c. 38. n. 10. lib. 1. pag. 387.
Restitutio ablati, vel aliàs debiti, statim facienda est, aut petenda dilatio ab eo qui vsum rei concedere potest. c. 40. nu. 1. lib. 1. pag. 416.
Possunt tamen species & casus aliqui constitui, quibus boni viri arbitrio ipsa restitutio differri possit, ibid. num. 2. libro 1. ibid.
Nempe propter inopiam & paupertatē debitoris, quia non tenetur quis restituere eo casu, quo non potest restitutionē animo deliberatam executioni mandare. ibid. nu. 3. lib. 1. ibid.
Restituere post mortem iussus, si fiat monachus ordinis mendicantium, qui nihil proprium habere possunt in communi, aut in particulari, an statim post professionem id restituere teneatur, vel expectanda sit mors naturalis ipsius, ita vt interim bona illa permanere debeāt apud venientes ab intestato ipsius monachi. cap. 1. numer. 60. cum sequentib. libr. 2. pag. 440.
Restitutio in quibus casibus ex supradictis inducitur, arbitrio boni viri fienda est, iuxta modum hic positum. c. 11. nu. 77. lib. 2. pag. 660.
Restitutio tunc est facienda ad arbitrium prudentis viri, quando elector nondum animo constituerat huic dare, & erat in via.

via.c.11.nu.78.lib.2.ibidem.
Restitutio ex interdicto vnde vi, potest pe ti, cũ præsumptio iuris nõ adest reo spo liãti, licet actori cõtraria sit. c. 21. num. 76. lib. 2. pag. 813.
Retentio multo facilius conceditur quam petitio. c. 8. nu. 60. lib. 2. pag. 604.
Retẽtio sicut transit in singularem succes- sorem creditoris, ita etiam contra singu- larem debitoris creditorem. c. 8. nu. 61. lib. 2. ibidem.
Retinẽs beneficiũ eccleſiaſticũ quo eſt pri uatũ ipſo iure, dicitur intruſus, requiri- tur tamẽ ſententia priuationis, vel decla ratoria. Itẽ alijs modis dicitur quis intru ſus, vt hic. c. 5. nu. 19. lib. 2. pag. 502.
Retineri non poteſt pro debito res quæ ad creditorem peruenit cum vitio. c. 8. nu. 62. lib. 2. pag. 605.
Retineri licite non poteſt, quod cõtra vo luntatem domini eſt acquiſitum, ibi. c. 23. nu. 27. lib. 2. pag. 854.
Reuelare quando quis præcipitur ſub pœ na excõmunicationis, quod sciuerit ta lem rẽ, intelligitur de eo, quod quis ſcit, & probare poteſt, niſi prælatus is ſit, qui prodeſſe poteſt, & non nocere, in ſecre to tamen tenetur quis reuelare prælato, vt corrigat occulte tanquam patri, ſi hoc intendat facere prælatus. c. 11. nu. 21. & 22. lib. 1. pag. 128. &. 129.
Reuelare neq; propalare in ſecreto, neq; in aperto nemo tenetur ſuis expenſis, nempe ſi oporteret, ire alibi ad proban- dum. c. 11. nu. 23. lib. 1. pag. 129.
Reuelare quis nõ tenetur quod facere non poteſt, ſine magno ſui detrimẽto, vt la- tius hic. c. 11. nu. 25. lib. 1. ibidem.
Reuelare non tenetur ad monitorias, qui aliquid audiuit á leuibus perſonis nõ fi- de dignis, vt hic, cap. 11. num. 71. libr. 1. pag. 139.
Reuelare quis nõ tenetur peccatum ſecre- tum, ſi reus eſt omnino emendatus, vel cum correctione fraterna ſperatur emẽ- datio. c. 11. nu. 73. lib. 1. ibidem.
Reus interrogatus de crimine, an illud cõ- miſerit, quando contra ſe veritatem di- cere teneatur. c. 11. nu. 39. & nu. 42. lib. 1. pag. 132. &. 133.
Reus interrogatus à iudice iuris ordine ſer uato, tenetur omni iure veritatem dice- re. c. 15. nu. 15. lib. 1. pag. 166.
Rei contra ius requiſiti poſſunt ac debent quacunq; vti amphibologia vſitati ſer- monis citra mendacium. c. 11. nu. 41. lib. 1. pag. 133.
Reus qui veroſimiliter timet iniuſte eſſe damnãdum, tenetur fugã arripere, ſi po- teſt. c. 24. nu. 41. lib. 2. pag. 885.
Reus qui in actu executionis ſentẽtiæ pœ- nam mortis continentis aliquo caſu ce- ciderit in terrã illæ ſus, an fugere poſsit, vel ſit liberãdus tanquam innocẽs, cap. 24. nu. 42. &. 44. lib. 2. pag. 885. &. 886.
Ruſticus qui falconem perditum reperit, cũ iectis, & ſonalijs, ſi falco interijt eius culpa, an domino teneatur. c. 9. nu. 6. lib. 2. pag. 610.
Ruſtici non debent venari apros, ac cer- uos, & id genus beſtiarum, ſed reſeruã- tur ingenuis, ex cauſis de quibus hic. c. 28. nu. 7. lib. 2. pag. 919.

S

SAcerdos ex communicatus, denũtiatus, vel notorius clerici percuſſor, quãuis ſuſpenſam habeat iuriſdictionẽ propter excõmunicationem, membrum tamẽ eſt eccleſiæ (licet præciſum) per fidem in- formem: at verò hæreticus, apoſtata, & ſchismaticus, non ſolum vſu iuriſdictio- nis ſuſpẽſi ſunt, verumetiam iuriſdictio- nem eradicata fide funditus amiſerunt, cùm non ſint membra eccleſiæ, &c. c. 1. nu. 69. lib. 1. pag. 32.
Sacerdotes in ſua ordinatione accipiunt fa- cultatem abſoluendi à peccatis ſaltem in habitu, & illa habitualis, & inefficax fa- cultas reducitur in actualẽ & efficacem per legitimam ſubiectionem pœnitẽtis. c. 6. nu. 3. &. 4. lib. 1. pag. 86.
Sacerdos ſimplex poteſt abſoluere à pec- catis venialibus, & qua ratione id poſsit. c. 6. nu. 10. lib. 1. pag. 88.
Sacerdos etiam ad ſatisfaciẽdum damnum paſſo compellendus non eſt ad reuelan- dum furẽ, qui ſibi id in pœnitentia con- feſſus fuit. c. 11. nu. 15. lib. 1. pag. 127. Et vide nu. 74. vbi quod nullo modo reue lare debet, niſi, &c. lib. 1. pag. 140.
Sacerdos quilibet licet per ſacerdotalem charecterem accipiat poteſtatem, & iu- riſdictionem habitualem ad abſoluendũ à peccatis, actualem tamẽ, quæ, ad id eſt neceſſaria, non recipit, niſi eã habeat or- dinariam, vel delegatã. c. 27. nu. 4. &. 5. lib. 1. pag. 260.
Sacerdos an poſsit ſibi retinere quod ſu- pereſt ex pictantijs ſibi datis pro Miſsis dicen-

dendis, ſi minoribus eas ſibi celebrari faciat. c. 29. num. 32. lib. 1. pag. 278.
Sacerdos cognoſcens carnaliter filiam ſpi- ritualem, inceſtum cõmittit. Idem quã- dò eſt ex eius parochia. c. 7. nu. 47. libr. 2. pag. 575.
Sacerdos magis peccat cognoſcendo car- naliter filiam ſpiritualem, quam vxorem alterius. c. 7. nu. 63. lib. 2. pag. 578.
Sacramenta eccleſiaſtica licitũ eſt cuicunq; tam in neceſsitate, quam extra, percipere á quocumq; per ſimplicem excommu- nicationem præciſo, ſi non fuerit nomi- natim excommunicatus, publicatus, vel denũtiatus, aut manifeſtus percuſſor cle rici, perinde ac ſi non eſſet præciſus: ſe- cus aliàs. c. 1. num. 31. & quomodo hoc intelligatur, nu. 47. &. 48. lib. 1. pag. 20. &. 24.
Sacramenta ſuſcipere eccleſiaſtica, vel rem diuinam audire, attento iure communi à clerico notorie concubinario non licet etiam ſine vlla monitione ſuperioris. c. 1. nu. 44. Hodie ſecus eſt, niſi clericus pu- blicus concubinarius fuerit nominatim, lib. pag. 23.
Sacramentum Pœnitentiæ non eſt exhibẽ- dum cuicunq; excommunicato. c. 1. nu. 51. lib. 1. pag. 25.
Sacramenta eccleſiaſtica non licet regulã- riter accipere à præciſis ab eccleſia, quos cõcil. Conſtãtienſe vitari præcipit, neq; cum illis alio modo communicare in di- uinis, nec extra. c. 1. nu. 54. lib. 1. pag. 27.
Sacramentum Baptiſmi, an in caſu extremæ neceſsitatis liceat recipere ab huiuſmo- di præciſis, vel etiam hæreticis. c. 1. nu. 55. lib. 1. ibidem. Et quid in Sacramento Pœnitentiæ in articulo mortis, vbi alius miniſter deeſt, ibi. nu. 56. & ſeq. & num. 61. & ſeq. lib. 1. pag. 28. &. 29.
Sacramenta nullo modo recipi poſſunt ab extraneo parocho, maximè fratribus mẽ dicantibus, niſi cum licentia proprij pa- rochi, præter ſacramentũ Pœnitẽtiæ: aliàs excommunicantur religioſi. c. 30. nu. 31. lib. 1. pag. 285.
Sacramentum Euchariſtiæ, neceſsitate im- minente, nempe mortis periculo licite poteſt poſt alios cibos ſumi, non tamẽ conſecrari. c. 4. nu. 77. lib. 2. pag. 488.
Sacrilegium eſt crimen Simoniæ, atq; ideò naturali, diuinoq; iuri cõtrarium, vt nul- la poſsit conſuetudine excuſari, ſi pro ſpirituali Sacramẽtorum gratia pecunia, vel quidquid pro ea æſtimatur, accipia- tur. c. 29. nu. 2. lib. 1. pag. 270.
Sanguinis menſtruoſi contactu plura ma- la ſubſequuntur, de quibus hic. c. 7. nu. 12. lib. 2. pag. 567.
Sanitas eſt animæ & corporis ſobrius po- tus, & vinum multum potatum irritatio- nem, & iram, & ruinas multas facit. c. 4. nu. 15. lib. 2. pag. 480.
Scholares ſuffragia præſtantes in prouiſio- ne cathedrarum, tenẽtur eligere digniо- rem ſub pœna peccati mortalis. c. 11. nu. 84. libr. 2. pag. 662.
Scholares ſuffragia præſtantes, non teſtes, ſed verè electores eſſe. c. 11. nu. 86. lib. 2. ibidem.
Scindentes atque aſportantes ligna ex alie- nis fundis ſuis vſibus neceſsaria, vel paſ- cua ſuis pecoribus opportuna ex pratis alienis priuatis, an peccent, & ad reſti- tutionem teneantur, cap. 27. nu. 1. & ſe- quentibus cum ſuis limitationibus, lib. 2. pag. 909.
Scindentes arbores ſilueſtres iure com- muni attẽto, etiamſi ex eis ligna aſpor- tent, furtum nõ committunt, neq; infa- mia latronum, aut furum notantur, cap. 27. nu. 2. &. 3. lib. 2. pag. 910.
Scindentes, vel aſportantes ligna, vel pa- ſtum ex ſilua cõmuni ciuitatis, vel vil- le, vel ex paſcuis communibus eiuſdem, quod non teneãtur, niſi ſtragem magnã fecerint, aut ſi capiantur. Limitatur nu. 20. niſi ſola exactione pœnæ communi- tas de conſuetudine ſe ſatisfactam red- deret. Ampliatur in oppidis propinquis nemora communia habentibus, vt in nu. 22. vbi limitatur. c. 27. nu. 19. lib. 2. pag. 913.
Scriptor poteſt retinere quinternos pro mercede. c. 8. nu. 56. lib. 2. pag. 604.
Scriptura publica requiritur ad hypothecã in caſu. l. emptorem. C. de locato. c. 8. nu. 20. lib. 2. pag. 594.
Secretum confeſsionis ſacramẽtalis nullo modo, etiam ad ſaluandum totum re- num, reuelandum eſt, nec etiam in cauſa matrimoniali ad id compellẽdus eſt ſa- cerdos. c. 11. nu. 49. Et vide in nu. 50. & numer. 74. vbi limitatur. lib. 1. pag. 135. &. 140.
Sequeſtrum bonorum nõ habet locum in caſibus in quibus pro delicto bona non confiſcantur ipſo iure. c. 5. nu. 60. lib. 2. pag. 516.
Secundùm diuum Ambroſium apud ſapiẽ- tes iudices venia datur his qui per vim delin-

deliquerunt,& de sola leuitate illos damnari dicit.c.4.nu.99.lib.2.pag.493.
Seducens virginem, dormiésq; cum ea, tenetur eam ducere in vxorem. c.37.n.1. lib.1.pag.376.
Seducens & corrumpens virginem, an ad prædicta duo copulatiue teneatur, hoc est, ducere & dotare eam, vel adimpleat dotando.c.37.nu.7.lib.1.pag.377.
Semen verum est stilla, quæ in se calidum cõtinet spiritũ, & à cerebro excernitur, & per spinalem medulam in membra genitalia defluit, & cum in medulam spinæ peruenit, renes cõfeltim petit, ex ipsisq; per medios testes in pudenda penetrat. c.16.nu.11.lib.1.pag.175.
Semen viri sufficit ad generationem, etiam si semen fœminæ non concurrat. c.16. num.17.lib.1.pag.177.
Senatores supremi an teneantur iudicare secundùm allegata & probata, vel possint ex propria & priuata conscientia contra publicam sentẽtiam dicere, cap. 29.nu.21.lib.2.pag.942.
Sententia excommunicationis lata absq; vlla præuia citatione, an sit valida.c.16. nu.1. & sequentibus, per totã quæstionem, lib.20.pag.732.
Sententia lata sine citatione etiam in fauorem absentis, est ipso iure nulla.c.16.nu. 10.lib.2.pag.734.
Sententia declarationis nõ requiritur neq; est necessaria, vbi aliquid ita notoriũ est, quod nullã excusationẽ habet, neq; possit aliqua tergiuersatione celari. c.1.nu. 3.sed cõtra nu.16.lib.1.pag.8.&.16.
Sententia declaratoria requiritur regulariter, vbicunq; pœna aliqua pro crimine etiã ipso iure infligitur.c.1.nu.4.libr.1. pag.8.
Sententia lata à iudice publicè excommunicato est ipso iure nulla. c.1. num.79. lib.1.pag.33.
Sentẽtia lata nedum à iudice delegato publice ex communicato, sed etiam ab ordinario est nulla, ibid.nu.75. hoc tamen procedit, quando huiusmodi iudex est nominatim excommunicatus, & denũtiatus, vel notorius clerici percussor.c.1. nu.76.lib.1.pag.ibidem.
Sententia excommunicationis publice lata intelligitur, si iudex eam tulerit in loco vbi publice iudicare consueuit, hoc tamen hodie non procedit. c.1. nu.78. lib.1.ibidem.
Sententia excommunicationis, siue lata à iudice, vel a iure, in dubiõ intelligitur de maiori.c.7.nu.22.lib.1.pag.98.
Sententia Pastoris, siue iusta, siue iniusta, timenda est.c.4.nu.33.lib.1.pag.76.
Sententia excommunicationis non debet imponi nisi pro culpa & peccato mortali, siue sit a iure, siue ab homine. c.7. nu. 23.&24.lib.1.pag.98.
Sententia interlocutoria del interim durat vsquequo feratur diffiniriua super. possessorio ordinario.c.24.num.113. lib.1. pag. 360. Quid si fuerit appellatũ á sententia lata super possessorio ordinario contra eum, pro quo fuit in hoc iudicio summario pronuntiatum? vide ibid. nu. 114.lib.1.ibidem.
Sensus testatoris cum manifestus est, verborum interpretatio nusquam tantum valet, vt melior sensu existat.c.32.num. 48.lib.1.pag.310.
Separari an possit matrimonium ex causa fœuitiæ inter virũ & vxorẽ,& plura circa materiã.c.24.per totũ.lib.1.pag.241.
Sermones prolati vulgari lingua iuxta cõmunem vsum loquendi interpretandi sunt, sed prolati in literali sermone secundùm artem literarum, vel grossum modum loquendi c.21.nu.5.lib.1.pag. 214. Loquentium qualitas, & conditio in proposito etiam attendenda est, ibid. nu.6.lib.1.ibidem.
Seruus pœnę hodie nemo bene natus à principio ex supplicio fit, & sic non perdit libertatem, neq; matrimonium dissoluitur.c.1.nu.69.lib.2.pag.444.
Seruus pœnæ non erit hodie damnatus ad mortem, siue ciuilem, vel naturalẽ, cum possit testari, vt in.ll.regijs. c.1.nu.72. lib.2.ibidem.
Serui pœnæ dicebantur in metallumdamnati, & in opus metalli, & si quid eis in testamento datum fuerat, pro non scripto erat, quasi nõ Cæsaris seruo datũ, sed pœnæ.c.1.nu.70.lib.2.ibidem.
Seruire prælato ea intentione, vel pacto, vt sacerdotium, vel præbendam conferat, an sit simonia?c.23.n.66. & seqq. lib.2. pag.870.
Simonia est seruire principaliter prælato spe consequendi ab eo beneficium Ecclesiasticum, deficiente etiam expressa pactione.c.15.nu.4.lib.2.pag.695.
Simonię diffinitio, aut descriptio, & num. 20.quod effectus rei promissæ nõ requiritur ad simoniam internam, sed ad externam.c.23.nu.1.lib.2.pag.848.

Simonia est hæresis, qnãuis simoniacus nõ sit proprie hæreticus, vt in numer.5.vbi quod re ipsa & facto videtur profiteri erorem hæreticum.vt hic capit.23.num. 3.lib.2.ibidem.
Simonia à Simone Mago nomen accepit,& quare,& in numero.6. vbi quod fuit hæreticus, & numer.7.capitul.23.numer.4. lib.2.pag.849.
Simonia duplex est, altera prohibita quia simonia, altera simonia quia prohibita, vt hic late declaratur sigillatim. cap. 23.nu. 11.lib.2.pag.850.
Simonia est, si electione facta à maioriparte, aliquid detur contradicenti electionẽ de voluntate electi etiam turbata,& cætera, vt hic capitul.23. numer.26.libr.2. pag.854.
Simoniæ expressæ & mentalis differentia. c.23.nu.48.lib.2.pag.863.
Simonia mentalis est, quandò intentio principalis in mente est dandi, vel accipiendi aliquid pro spiritualibus, sine qua non fieret actio, secus si sit intentio secundaria, sine qua actio fieret.capit.23.num.51. lib.2.pag.864.
Simonia in foro exteriori probatur per confecturas, & præsumptiones, in foro autem conscientiæ iudicatur per solam veritatem.capitul.23. numero. 82.libro.2. pag.873.
Simoniacus protinus nulla expectata sententia tenetur beneficium per simoniam acquisitum resignare.cap. 23.num.22.& 28.&.29.lib.2.pag.853.&.855.
Simoniacus mentalis an teneatur ad restitutionem eius quod accepit, late hic. c. 23. numer.31.& seqq. examinantur.libro.2. ibidem.
Simoniacus mentalis quare non teneatur ad restitutionẽ, vsurarius vero mẽtalis tenetur, plures rationes differẽtiæ assignãtur. c.23.nu.38.& nu.seqq.vbi nu.46.&.47. vna ratio noua, quæ vera videtur, redditur.lib.2.pag.859.&.863.
Simoniæ conuentionalis consummatio ab vtraq; parte an requiratur ad hoc, vt pœna excommunicationis, & restitutionis fructuum apposita contra dantẽ, vel recipientem beneficia simoniace procedat.c. 9.nu.2.lib.1.pag.113.
Simoniacus de iure cõmuni regulariter priuari debet per sentẽtiã.c.9.n.3.lib.1.ibi.
Simonia ex sola traditione rei spiritualis ob pretium committitur ad incurrendã sententiam excõmunicationis, licet pretium hõ soluatur: secus est è cõuerso, quia traditione pretij si res spiritualis non tradatur, non cõmittitur simonia subiecta censuris ecclesiæ, quanuis incurratur crimen simoniæ.c.9.nu.8.lib.1.pag.114.
Simoniæ crimen sacrilegum est, atque ideò naturali diuinoq; iuri cõtrarium, vt nulla possit cõsuetudine excusari, si pro spirituali Sacramentorũ gratia pecunia, vel quidquid pro ea æstimatur accipiatur.c. 20.nu.2.lib.1.pag.276.
Simoniacum esset soluere aliquid combeneficiarijs in electione, præsentatione, vel admissione ad possessionem. cap.29. nu.26.lib.1.pag.278.
Simonia non est dare, vel accipere temporale alia ratione quam pro pretio quærẽdi spirituale, puta pro sustentatione ministri, vel pro liberalitate, vel eleemosyna, vel pro solutione obligationis, vel alias.cap.29. numer.13. libro.1. pagin. 274.
Significatio propria dictionis, Ante, est excludere illud cui præponitur. c.26.num. 11. Et illud dicitur ante, quod omnino ante est, nu.12.lib.1.pag.253.
Significatio propria & genuina huius dictionis, Cessatio, plane inducere videtur cessationem penitus á diuinis eam, quæ distinguitur à prohibitione illa, quæ per interdictum decernitur.capit.10. num.5.libr. 1.pag.119.
Si quis sibi, vel alteri præbendam procurãs, sit alij obstaculo ne eam obtineat, id que faciat, non vt alteri noceat, sed vt sibi, vel amico prosit, non tenetur ad restitutionem, & quid si id faciat ex odio, & malo animo alterius procurans nocumentum.capitul.11.numer.71. & seqq. lib.2.pag.658.
Si quis ex consuetudine antiquas percipiret decimas, noualia tamen eius territorij non habebit: si vero de nouali bus habeat titulum coloratum, tunc quadraginta anni sufficiunt ad præscribendum decimas noualium, sicut in alijs decimis.capit.21.numer.81. &.82. lib.2.pag.813.
Si quis ira, aut calore percitus, aut mortis metu, quæ rationis iudicium tollerent, votum emitteret, non obligaretur: secus vbi illa rationis lux persistat, quæ facere potest, aut meritum, aut mortale delictum, quia tunc votum obligat. c.22.nu. 10.lib.2.pag.834.
Si quis non intendit facere quod promit-

dit, nec promittere quod dicit, sed nugari, aut se ducere, in foro interiori non obligatur, in exteriori verò tenetur & compellẽdus est adimplere, nisi ante iudicis tribunal suam intentionem se non obligandi deducat, & probet. capit. 22. num. 25. 27. & de probatione vide num. 29. lib. 2. pag. 838.

Sobrietas virtus valetudinem nostram cõseruat, corporis, animæque sensus ad vltimum vsque vitæ nostræ finem perducit integros atque incolumes. cap. 4. nu. 45. lib. 2. pag. 484.

Sola consuetudo ius succedendi tribuit. c. 14. nu. 61. lib. 2. pag. 690.

Somnus non est de substantia digestionis, vt quis dicatur ieiunus, sed satis est quod sit perfecta digestio, ad hoc vt clericus celebrare possit sine dormitione. cap. 4. nu. 78. lib. 2. pag. 488.

Spiritualia non sunt neganda laicis propria authoritate, sub prætextu cessationis ab oblationibus, sed ministranda prius sunt libere, & postea compellendi ad præstãdas oblationes. capitulo. 21. numer. 152. lib. 2. pag. 827.

Spiritualia vendentes conformantur Simoni Mago intentione: ementes verò actu: illi autem in actu Giezi imitãtur. cap. 22. nu. 9. lib. 2. pag. 850.

Spiritualia gratis sunt concedenda. cap. 22. nu. 10. lib. 2. ibidem.

Spadones qui dicantur. cap. 16. nu. 1. lib. 1. pag. 173.

Spadones, quibus ambo testiculi extracti sunt (vulgò dicti capones) an matrimonium contrahere possint? cap. 16. num. 2. & seq. lib. 1. ibidem.

Spadones quanuis non possint se vltro cõiungere per verum matrimonium, attamen quantum ad cohabitationem, & cõmunicationem officiorum domus, possunt se in totam vitam confœderare & obligare, vt fœmina seruiat viro, & vir alat fœminam, non tamen erit matrimonium, sed societas quædam ciuilis reputatur: periculosissima tamen est hæc cõfœderatio. c. 16. nu. 5. & 6. lib. 1. pag. 174.

Spadones vt contrahere possint matrimonium praxis obtinuit. c. 16. num. 9. lib. 1. pag. 175.

Spadones, vt medici & Philosophi affirmãt, nisi aliàs natura frigidi sunt, aliquid in modum seminis emittunt, aut emittere possunt, quod medici Arabes Agnadim appellant, etsi non prolificum neque album, sed incoctum. capitulo. 16. num. 10. lib. 1. ibidem.

Spoliator conueniendus est coram suo iudice laico, vel ecclesiastico respectiue, & etiam potest conueniri coram iudice ordinario competenti illius loci, vbi cõmissum spolium est. capit. 34. numero. 5. lib. 1. pag. 335.

Spoliator ex occupatione rei ecclesiasticæ sacrilegium committere dicitur, si certũ sit eum spoliasse: secus si dubitaretur, nã tunc super illa qualitate tribuente iurisdictionem est cognoscendum. c. 34. nu. 15. lib. 1. pag. 338.

Spoliatus ante omnia est restituendus interdicto vnde vi. capitulo. 34. numero. 58. lib. 1. pag. 346.

Spoliator notorius, etiam attenta benignitate iuris canonici, appellare non potest. c. 34. nu. 95. lib. 1. pag. 357.

Spoliatus non est restituendus ante omnia, quoties ei obijcitur atq; obstat exceptio, quod neq; possidet, nec possidere potest c. 21. num. 72. lib. 2. pag. 812.

Statutum in synodo Constantiensi de excommunicatis non vitandis ante denuntiationem, præterquam in notorio clerici percussore, saluberrimum institutum fuit ad sedandas timoratas conscientias, adimendosq; scrupulos. capit. 1. num. 11. lib. 1. pag. 13.

Statutum seu constitutio ecclesiæ, vt clericus excommunicatus pro causa ecclesiæ lucretur fructus suæ præbendæ, valet, & est seruanda. cap. 1. num. 147. lib. 1. pag. 51.

Statuta condere est iurisdictionis. c. 4. nu. 7. lib. 2. pag. 66.

Statutum quo caueatur, vt quilibet de collegio & confraternitate teneatur soluere singulis annis aliquid pro seruitio diuino, validum est, dummodo hoc fiat propter honestam causam, & non dicatur in statuto, ne quis recipiatur, nisi soluat eam aliamue quantitatem. capit. 35. nu. 5. lib. 1. pag. 362.

Statutum fundamentale ecclesiæ cathedralis Placentinę quo cauetur, vt seruitores chori oriundi ex ciuitate, vel diœcesi assumantur, & prouideãtur ad præbendas & dignitates pro tẽpore vacãtes eiusdem ecclesiæ, iuste defendi potest, ac literis executorijs regalis cõsilij obseruari iussum est, & quomodo prædictũ statutũ intelligatur. c. 11. nu. 36. lib. 2. pag. 644.

Statuto stante, vt electio fiat ad annum, si fiat ad tres non valet etiam ad annum c. 13. nu. 4. lib. 2. pag. 672.

Statutum, vel constitutio, vel Princeps cõcedens aliquid exprimens circa actũ conficiendũ aliter quã a iure cõmuni sit dispositum, censetur ex hoc formam inducere. c. 15. nu. 110. lib. 2. pag. 725.

Statutũ quo cauetur, illos de domo teneri pro consorte, est contra ius diuinum & humanum. capitul. 30. numer. 16. libr. 2. pag. 947.

Statuta, & consuetudines, quibus disponitur, municipia teneri resarcire damna data in eorum finibus, non debent intelligi, quando scitur à quo fuit illatum damnum, & est soluendo, quia tunc non debet quis grauari odio alterius, sed quando ignoratur, à quo damnum fuit illatum, vel scitur, & non est soluendo qui damnum dedit. capitul. 30. num. 28. lib. 1. pag. 951.

Statuta, vel consuetudines valebunt, vt alij in pœnis pecuniarijs pro commissis aliorum teneantur & puniantur, stante iusta causa, etiamsi nihil vere, vel præsumptiue commiserint, dummodo non corporaliter plectantur. cap. 30. nu. 27. & 29. lib. 2. pag. 952.

Steriles matrimonium contrahere possunt, licet effectu generationis careant, quia apti sunt ad actum. capitul. 16. numer. 14. lib. 1. pag. 176.

Stylus vetustissimus est Romanæ curiæ à tempore Benedicti. XII. vt quando in sacra pœnitentiaria gratia in foro conscientiæ petitur, absolutio cõfessori cõmittatur literis laniatis, & nullis testibus adhibitis, nec vlla tunc fit compositio pecuniaria cum Datario: secus si in foro fori gratia petatur, quia tunc gratia cum Datario componenda est. cap. 2. nu. 14. lib. 1. pag. 55.

Stipendium pro necessaria ministri sustentatione, an possit licite ab initio in pactum deduci? cap. 29. num. 7. & seq. lib. 1. pag. 271.

Stipendium necessarium pro ministri spiritualia ministrantis sustentatione secundùm consuetudinem approbatam, & ordinationem ecclesiæ, ac Episcoporum constitutiones, licitum est accipere. capitulo. 29. numero. 3. libro. 1. pagina. 270. Quod si authoritate superioris, vel consuetudine taxatum non sit, licitum est in pactum deduci, dummodo moderate exigatur, alias secus, ibid. numero. 8. libro. 1. pagina. 272.

Stipendium de quo supra, si necessarium non sit pro sustentatione ministri, quia ipse aliunde eam congruam habeat, diuesque sit, in pactum deduci non potest atque exigi ab inuitis per spiritualium subtractionem ob auaritiam, quæ tunc in foro seculari præsumeretur, secus in conscientia, dummodo immoderatum non exigatur. capit. 29. num. 9. lib. 1. ibidem.

Stipendium necessarium pro sustentatione ministri si certum statutum ac taxatum sit, potest in pactum deduci a sacerdote paupere, vel diuite. capit. 29. numer. 10. lib. 1. pag. 273.

Stuprum proprie est virginum defloratio. c. 37. nu. 2. lib. 1. pag. 376.

Stuprator non ducens stupratam, debet tãto plus ei dare propter defloratiõe virginitatis, quantum oporteret dare. capit. 37. nu. 8. lib. 1. pag. 377.

Stuprans sponte volentem, ad nihilum patri etiam, vel curatori puellæ tenetur, quando stuprum ita occultum est, quòd non sit infamata mulier, neque aliquam iacturam patiatur. capitul. 37. numer. 25. lib. 1. pag. 383. Idem si parens, vel curator de lenocinio conuinceretur, ibid. nu. 26. libr. 1. ibidem. Quid si stuprans promiserit vere, vel ficte se ducturum virginem, vide ibidem numero. 27. libro. 1. pag. 384.

Sub legato alicui facto eius quod viuus testator præstabat, ea videntur relicta, quæ certam formam erogationis annuæ, non incertam liberalitatis voluntatem habuerunt. capitul. 21. numer. 145. lib. 2. pag. 825.

Subreptio causæ impulsiuæ non vitiat gratiam. capitulo. 15. numero. 31. libr. 2. pagina. 701.

Subreptionem induerunt illa, quæ ratione iuris tertij, vel ob ius commune mouere possunt Principem ad non concedendũ. c. 15. nu. 27. lib. 2. ibidem.

Succedens per sententiam iudicis tenetur stare colono, vel inquilino, nisi locatio fuerit facta in fraudem. cap. 8. numer. 49. lib. 2. pag. 603.

Successio ab intestato cessat, quãdiu est locus testãmẽto. c. 1. nu. 65. lib. 2. pag. 442.

Successiones sunt de iure ciuili. capitulo. 1. numer. 89. libr 2. pagin. 449. In successione maioratus linea recta debet semper succedi, vt nec successio retrocedat, nec

de vna linea adaliam transitus fiat.c.14. nu.46.lib.2.peg.687.
Successor singularis non per viam transmissionis, sed per viam privationis: iuris quod erat in prædecessore suo, non tenetur stare colono sui prædecessoris. c. 8.nu.8.lib.2.pag.591.
Successor singularis si approbauerit locationem à priore domino factam, non poterit illi postea contrauenire: approbatio autem videbitur facta per receptionem pensionum à colono pro illis tantum annis, pro quibus pensiones recepit, vt in numer. 11. Inducitur etiam approbatio, si successor singularis dixerit colono, quod continuaret locationem ei factam á prædecessore, & bene possessionem gubernaret, vt in numer. 12. Inducitur etiam approbatio, quando emptor post emptionem dixit colono: Volo, quod sic semines, & sic facias, vt in numer. 13. capit. 8. numer. 10. libr. 2. ibidem.
Successor non tenetur præcisè stare contractui locationis, quando locator non habeat plenum dominium in re, nec plenam eius administrationem, vt vsufructuarius, fideicommissarius, & possessor maioratus, & similes. capit. 8. numer. 47. lib. 2. pag. 602.
Successor vniuersalis tenetur stare colono. c. 8. nu. 51. lib. 2. pag. 603.
Successor singularis ecclesiæ, an teneatur stare colono? c. 8. nu. 66. & nu. seqq. libr. 2. pag. 605.
Successor singularis fisci tenetur stare colono, ne fiscus teneatur illi ad interesse. cap. 8. num. 66. lib. 2. pag. 606.
Successor in prælatione & rectoria tũc demum tenetur stare colono, cum res bona fide & rite gestæ fuerint, & cum debita solennitate. cap. 8. num. 73. libr. 2. pag. 607.
Summus Pontifex potest libere compositionem facere, ac commutare causam in quam res istæ incerti domini expendantur, vt hic. capitul. 9. numer. 13. lib. 2. pagin. 612. Procurantes huiusmodi compositiones, sunt in peccato, donec eas adipiscantur, si cum possunt, non restituunt pauperibus, imo & post compositionem in casu de quo hic. capit. 9. nu. 14. lib. 2. ibidem.
Si post compositionem comparerent veri domini, qui sua debita legitimè comprobarent, non reciperetur debitoris exceptio dicentis se fuisse compositum, vt hic c. 9. nu. 15. lib. 2. ibidem.

T

TAbellio ciuitatis, vel villæ, alij ve officia perpetua habentes committentes delictum priuatione dignum, an interim pendente processu possint renũtiare huiusmodi officijs? Huiusmodi officia publica sub hypotheca bonorum includuntur, & in eis executio fieri potest, & quæsita constante matrimonio mulieri debetur æstimatio pro parte eius, & filio imputatur in legitimam. c. 5. num. 47. lib. 2. pag. 513.
Tabernarij sunt de genere prædonum. c. 4. nu. 71. lib. 2. pag. 487.
Taciturnitas copulæ intercedentis ante impetratam, vel post concessam dispensationem ad contrahendum matrimonium inter consanguineos, vel affines, commissam ordinario loci, prius tamen quam ab eo expediatur, an vitiet dispensationem. capitul. 15. num. 1. & seq. lib. 1. pag. 167.
Taciturnitas veritatis ea sola nocet, quæ à iure præcipitur vt exprimatur. c. 15. nu. 3. lib. 1. ibidem.
Taciturnitas eius, quo expresso, adhuc gratia beneficij concederetur, gratiã vitiat, c. 15. nu. 26. lib. 2. pag. 172.
Tacita hypotheca competens fisco post sententiam in bonis delinquentis, quibus creditoribus præiudicet. c. 5. num. 57. lib. 2. pag. 515.
Tacita hypotheca videtur inducta in fructibus. c. 8. nu. 54. lib. 2. pag. 603.
Tactus inhonesti fugiendi. Referũtur plures qui per mulieres fuerunt decepti. c. 7. nu. 10. lib. 2. pag. 567.
Tantum præscriptum, quantum possessum. capitul. 21. numero. 83. & numero. 13. & declaratur numero. 114. libr. 2. pag. 795. &. 814. &. 819.
Tauros agitari in Dominicis, & alijs festiuis diebus in circo, vel in foro, minime hodie licet sub pœna excommunicationis maioris latæ sententiæ aduersus Principes, communitates, & respublicas, earumque rectores. capit. 7. num. 10. lib. 1. pag. 93.
Tauros agitari an liceat, quoties ita moderate fit, vt ex ea agitatione probabiliter credi

credi possit nõ sequuturã notabilia nocumenta personalia. cap. 7. num. 13. libr. 1. ibidem.
Tauros agitari per calles chordis longis cornibus vel pedibus ligatos non est prohibitum. capitulo. 7. numero. 14. lib. 1. ibidem.
Tauros agitari non licet per calles chordis non ligatos Dominicis, vel alijs festiuis diebus, portis ciuitatis clausis, ita vt tauri, licet velint, exire non possint. c. 7. nu. 15. lib. 1. pag. 94.
Templarij decimas laborum suorum, quos proprijs manibus, vel sumptibus impendunt, soluere non tenentur: cæteri vero religiosi de noualibus suis, quæ proprijs manibus, aut sumptibus, excolunt, & denutrimentis animalium suorum, & de hortis suis decimas soluere non tenentur. c. 21. nu. 134. lib. 2. pag. 822.
Tempore interdicti celebrari possunt diuina officia ianuis clausis submissa voce, excommunicatis & interdictis exclusis, & campanis non pulsatis. c. 10. nu. 1. lib. 1. pag. 117. Et an idem locum habeat tẽpore cessationis á diuinis. num. 2. & seq. lib. 1. ibidem.
Tempus, quo quis in excommunicatione permanere debet, vt pœnis legis primæ, titul. 5. de los descomulgados. libr. 8. nouæ collect. reg. puniri possit, debet esse continuum. capitul. 12. num. 23. lib. 1. pag. 150.
Tempus requisitum à lege, nisi aliud exprimatur, debet esse continuum. cap. 12. nu. 24. lib. 1. ibidem.
Tempus quo electores sunt excommunicati excommunicatione maiori, vel alio iusto impedimento detenti, non computatur in tempore semestri a Concilio Lateranensi deputato ad prouidendas præbendas, & cætera beneficia ecclesiastica. capitul. 28. numero. 3. libr. 1. pag. 266.
Tempus excommunicationis, vel suspensionis, non computatur in semestri præfinito a Concilio Lateranensi ad prouidendum præbendas. capit. 28. numer. 4. lib. 1. ibidem.
Tempora quæ prouidentiam ecclesiarum recipiunt, quoad quid sint vtilia, quia impeditis non currunt. capitul. 28. num. 12. lib. 1. pag. 268.
Terminus datus ad eligendum à Concilio Lateranensi, non currit quibuscunque alijs iuste impeditis, præterquam ibi nominatis. capitul. 28. numer. 11. lib. 1. pag. 268.
Tertius possidens rem per vsuram ab alio acquisitam, an & quando conueniri possit pro ea? & an alienari potuit titulo oneroso, vel lucratiuo. capitulo. 18. numero. 39. &. 44. libro. 2. pagina. 762. &. 764.
Testamentum conditum ab aliquo ante ingressum religionis validum est, nec postea per ingressum rumpitur, nec vitiatur, siue ingrediatur monasterium bonorum immobilium incapax, siue capax. capitulo. 1. numero. 1. libr. 2. pagin. 424.
Testamentum eius qui postea ingreditur religionem bonorum immobilium capacem, tunc demum per ingressum aut professionem non rumpitur, quoties illud condidit cogitans de ingressu religionis: secus verò si de illo non cogitauit, quia tunc testamentum rumpitur per ingressum religionis, secundùm magis communem sententiam. capitulo. 1. numer. 2. & sequentibus, præcipue numero. 10. libro. 2. pagina. 424. &. 427.
Testamentum factum cogitatione religionis bonorum immobilium capacis, sicut non infirmatur per ingressum religionis, pariter per ipsum non confirmatur, donec testator naturaliter moriatur. capitulo. 1. numero. 3. libro. 2. pagin. 425.
Testamentum agnatione posthumi rumpitur. c. 1. nu. 4. lib. 2. ibidem.
Testamentum ab eo cõditum, qui religionem ingressurus est, vt per eam non infirmetur, oportet relinqui monasterio legitimam titulo institutionis, aliàs rumpetur per professionem: sed contraria est verior & communis, & tenenda sententia, vt in nu. 12. &. 13. quod si aliquid relinquatur monasterio titulo institutionis, proculdubio nõ irritatur testamentũ per professionem. c. 1. n. 6. lib. 2. pag. 425. &. 427.
Testamentum ingressuri religionẽ, ad scien dum, an postea rumpatur, nec ne? distinctio quædam Antonij de Butrio refertur, agiturq; de veritate ipsius. c. 1. nu. 7. lib. 2. pag. 425.
Testamẽtũ etiã factũ ab eo qui cogitauerat religionis professionẽ, etiã portione legitima monasterio titulo institutionis dimissa, per professionẽ rũpitur, quasi per capi-

capitis diminutionem, secũdum opinionem Saliceti & aliorum; sed falsa est.c.1. nu.9.lib.2.pag.426.
Testamentum conditum ab eo, qui religionem ingressurus est, cogitante de ingressu, an valeat, & teneat, licet in eo non sit seruata solennitas iuris communis, capitul. 1.numer.14. libro.2.pagin.427.
Testamentum conditum absque vlla religionis bonorum capacis cogitatione, sequuta professione, reuocatur, siue se ipsum & bona expresse religioni dicauerit, siue tacite, cap.1.numer. 15.lib.2. pag.428.
Testamentum factum ab eo, qui religionis ingressum minime cogitauerat, professione sequuta rumpitur solum quoad legitimam portionem monasterio competentem, capitul.1. numero.17. libr.2. ibidem.
Testamentum ingressuri religionem incapacem bonorum immobilium, licet de ea non cogitauerit, non rumpitur per huiusmodi religionis ingressum ac religionem, sed imo ab ipsa vires assumit, non aliter ac si ipse ingrediens naturaliter fuisset mortuus capitul. 1. numero.18. &.52. libro. 2. pagin.429. &.437.
Testamentum secundum monachi professi cum duobus vel tribus testibus valebit cõtra primum cum septem testibus. c.1.nu.36.lib.2.pag.432.
Testari libere permittitur à iure ingressuris religionem, dummodo eo tempore cogitent de hoc.capit.1.num.16.libr.2. pag.428.
Testator in dubio, quando non constat vtrùm tempore testamenti de religione cogitauerit, nec ne? ex interuallo temporis á testamento ad religionis ingressum id iudex arbitrabitur, vt hic.c.1.nu. 19.lib.2.pag.429.
Testis, qui in vno est varius, contrarius, vel falsum deponit, an & quando in cæteris fidem faciat, vel non? c.15.num.130. lib.2.pag.729.
Testes si deponant, aliquem percepisse decimas frumenti, & alij testes vini, non sufficient ad assignandum totum genus decimarum, sed tantum in his in quibus probant, minutæ namque, & mixtæ saltem curato manebunt, cum de his probatum non sit.c.25.numer.86.lib.2. pag.814.
Testis periurus, ob quod reus absoluitur à pœna confiscationis bonorum fisco applicandorum, quam incurrerat, non tenetur ad restitutionẽ eorum: ad damnũ vero quod intulit ex suo falso dicto, cũ iuramento, vel sine eo, tenetur læso restituendum vltra peccatum mortale. c. 28.nu.64.&.65.lib.2.pag.934.
Testis vnus quanuis sufficiat quantum ad excõmunicationem in genere, secus tamen est quantum ad excommunicationem in specie, & nominatim. c.11.num. 94.lib.1.pag.144.
Testis vnus sufficit ad impediendum matrimonium nondum contractum, quãdo iuramentum de ipso contrahendo non interuenit: is tamen testis sciens ex sua manifestatione magnum scandalum sequuturum, ad denuntiandum non tenetur.c.11.num.28.&.29.lib.1.pag.129. &.130.
Testis vnus de auditu ad impediendũ matrimonium contrahẽdum sufficit, si circa impedimentum testificetur, iuxta formam à canonibus expressam. c.11.nu. 34.lib.1.pag.130.
Testis vnus ita demũ sufficit ad impediendum matrimonium contrahẽdum, quoties cum iuramẽto assereret id certò scire, alioqui vnus testis etiam iuratus de auditu cum altero absque iuramento de certa scientia non sufficeret. c.11.num. 31.&.32.lib.1.ibidem.
Testis, qui falsum testimonium in iudicio contra aliquem innocentem dixerit, ad quid teneatur capitul. 38. numer.4.lib. 1.pag.386.
Testatoris sensus cũ manifestus est, verborum interpretatio nunquam tantum valet, vt melior sensu existat.cap.32.num. 48.lib.1.pag.310.
Textus in authen. de sanctiss.Episcopis. §. sed & hoc præsenti. collat. 9.cum similibus, exorbitans est à regulis iuris communis, & à mente testatoris, ideò non debet extendi ad alios terminos, vel casus.capitulo.32.numero.19. libro.1.pagin.301.
Text.in d. §.sed & hoc præsenti, non procedit, si alia pia causa fuerit substituta, quamuis non sit æque pia causa ac illud monasterium.cap.32.nu.39.&.40.lib.1. pag.309.
Text. in. dict. §. sed & hoc præsenti, non habet locum, vbi verba testatoris clara sunt, eiusque mentem significantia, ex quibus voluit dispositionem suam naturaliter, nõ autem ciuiliter, & per fictionem intelligi.c.32.numer.46.lib. 1.pagina.310.
Text.in authen.de sanctiss.Episcopis.§.sed & hoc presenti. collat.9.& eius dispositio, non est trahendus neque extendendus ad alios casus & conditiones quam in eo expressas, nempe nuptiarum, siue defectus liberorum.cap.32.num.45.lib. 1.pag.ibid.
Text.in authen.de sanctiss.Episcopis.§.sed & hoc præsenti. collat.9. non censetur satisfactum ex solo sacerdotio.c.32.nu. 72.lib.1.pag.318. Limitatur hoc, si clericus bona sua dedisset capellæ, cuius factus sit sacerdos, vel si omnia bona sua, vel saltem hæreditatem sibi relictam expendat in pias causas, dicto.c.32.nu.73. lib.1.pag.ibid.
Textus in c.postulasti de rescriptis, procedit, non solum in beneficialibus, sed etiã in ceteris omnibus gratiosis, & in priuilegijs:c.15.nu.22.lib.2.pag.700.
Titulus.ff.& C.de bonis, eorum qui mortem sibi cõsciuerunt, procedit in vtraq; morte, ciuili nempe, & naturali, quæ erat imponenda accusato, vel inquisito prodelicto, si probaretur.cap.3.num.26.lib. 2.pag.473.
Titulus.ff. &.C.de bonis eorum, qui mortem sibi consciuere, non est hodie correctus per auth.bona damnatorum. C. de bonis proscriptorum.c.3. nu.25.libr.2. pag.ibid.
Torneamenta de iure canonico sunt prohibita, adeó vt qui in eis moritur, quanuis confessione, & communione sacra munitus, non sit in loco sacro sepeliendus. c.7.nu.3.lib.1.pag.90.
Tutior pars non, semper eligenda est, cum satis lit eligere tutam.c.31.num. 39.lib. 1.pag.296.
Transactio siue alia dispositio, prohibetur super coniugij Sacramento, vt ab eo recedatur.c.17.nu.18.lib.1.pag.185.
Translatio dominij beneficij per simoniam collati, & pretij per simoniam dati, non impeditur iure naturali, neque diuino, sed humano.capit.9.numero. 16.libr.1. pag.116.
Trebellianica deducenda est ex relictis cõfratrijs.c.35.n.12.lib.1.pag.361.
Tria bona in matrimonio exiguntur, proles, fides, Sacramentum, re, vel spe.c.16. nu.3.lib.1.pag.174.
Triginta dies pœnæ carceris impositę à lege Regia blasphemo debent esse continui, neque sufficit quod sint interpollati computati in diuersis vicibus.c.12.n. 25.libr.1.pag.150.

V

VAcantibus duabus Ecclesijs, vna locupletissima, vt Toletana, alia verò pauperiore, habente tamen multos ex Mahometis neophitis, vt Granatensi, itidẽ & sunt duo sacerdotes, dignus, & dignior, quomodo sint hæ duę Ecclesiæ, vel prebendę, siue beneficia prouidẽda. c.11.nu.41.lib.2.pag.646.
Valor verus beneficij de iure in impetratione exprimi non debet, secus de stylo Curiæ Romanæ.c.15.nu. 75. &76.lib. 2.pag.714.
Valor falsus beneficij expressus vitiat gratiam, etiam motu proprio concessam.c. 15.nu.77.lib.2.pag.ibid.
Valor beneficij expressus in impetratione ipsius secundum communem stylũ Rotæ quomodo probetur.c.39.nu.68. lib. 1.pag.414.
Varietas opinionum vbi est, nõ peccat nõ seruans ius precepti.c.9.nu.11.lib.1.pagina.115.
Vassalli liberati sunt à debito fidelitatis dominij, & totius obsequij propter hæresim manifestam domini sui.c. 1. nu.18. lib.1.pag.17.
Vassallus excusatur à propalando cõtra dominum.c.11.nu.56.lib.1.pag.135.
Vassallus feudum amittit, si concubuerit cum vxore domini viui, vel mortui. c. 12.nu.4.lib.2.pag.665.
Vbi plura copulantur in rescripto circa vnum effectum, quorũ quodlibet per se sufficit, vnum probare sat est. Ampliatur nu.60.& limitatur numer.63.capit.15. nu.53.lib.2.pag.710.
Vbi plures causæ narrãtur in rescripto, quarum aliquæ sunt subreptitiæ, aliquæ verò non, procedendum est, vt latius hic. c.15.nu.56.lib.2.pag.711.
Vbi aliquis bona fide est in eo statu, vt tantùm contra legem humanã sine proximi iniuria vitam agat, absque trangressione legis naturalis ac diuinæ, in eo statu dimittendus est, si ex correctione scandalum graue immineret.c.15.nu.102.lib. 2.pag.722.

Vbi in dispositione legis, vel hominis ponitur aliquid cõditionaliter, illud dicitur esse de forma. c. 15. n. 112. lib. 2. pag. 725.

Vbi plura sũt requisita de forma, omnia debẽt seruari, etiã si aliquid ex eis videatur superfluũ. cap. 15. n. 116. lib. 2. pag. ibid.

Vbi per acceptationem, vel agnitionẽ alicui est actio competitura, antequam is agnouerit, alter cõtra quem actio datur, non potest dici malæ fidei possessor. c. 26. nu. 4. lib. 2. pag. 904.

Venari ex causa publicę vtilitatis in tribus mensibus à lege regia prohibitis, an sit peccatum mortale, vel veniale. c. 28. nu. 8. & seqq. lib. 2. pag. 919.

Venatione prohibita à dominis temporalibus, restituere tenentur damna illata à feris in alienis fundis. c. 28. nu. 15. lib. 2. pagina. 920.

Venatio auiũ quomodo, & quo tẽpore sit faciẽda. c. 28. n. 58. lib. 2. pag. 930.

Venator an capta post prohibitionẽ domini, vel eius qui ab eo ius venationis in suo agro cõduxerit, teneatur eidẽ restituere in foro cõsciẽtiæ ante cõdẽnationẽ iudicis. c. 28. n. 36. lib. 2. pag. 926.

Venator arte sua, etiã vetita, faciẽs in locum publicum exire feras de loco priuato, vt eas venetur, nõ tenetur ad restitutionem earũ, sed tantũ de dãno, sicut tenetur is qui venatorẽ impedit, ne in locis publicis venetur, & ipse impediẽs in eisdẽ venetur locis, quãuis ex dicta fraude posset secundũ statuta & consuetudinẽ puniri, ac si in loco publico venaretur. cap. 28. n. 38. lib. 2. pag 927.

Venator iam quod capta post prohibitionẽ domini, aut eius conductoris non teneatur eisdem restituere ante condẽnationẽ, vt in. n. 22. cum seqq. late est disertũ, an saltem teneatur eisdem ad id quod verosimiliter ipse dominus, vel conductor, ibidem cepisset ex animalibus captis à præd. venatore, & nu. 43. ponitur quædam declaratio in hoc. c. 28. nu. 39. lib. 2. pag. ibid.

Venator tenetur omnino ad dãnũ qđ agri domino intulerit in fructibus, & segetibus, etiãsi expressa prohibitio nõ fuerit præmissa. c. 28. n. 40. lib. 2. pag. ibid.

Vẽdere potest quis frumẽtũ pretio, quo valebit hebdomada, mẽse, vel die, ad quem vsq; erat seruaturus, nõ tamẽ exigere debet pretiũ maius illius diei, vel mẽsis, sed mediocre, vel cõmune. c. 39. nu. 6. lib. 1. pag. 399.

Vendere nõ licẽt carius rẽ vltra latitudinẽ iusti pretij, quã in præsenti valet, ratione crediti prorogatiq; pretij, neq; vilius iusto pretio, viliori emere ratione anticipatæ solutionis, nisi verisimiliter dubitetur tempore solutionis plus, vel minus valituram. c. 39. n. 11. lib. 1. pag. 400.

Vendere an liceat carius ob dilatam pretij solutionem, propter lucrum cessans. c. 39. nu. 23. & seqq. lib. 1. pag. 403.

Vendere licet carius ad creditũ ratione interesse lucri cessantis, & à fortiori damni emergentis, tribus concurrẽtibus, de quibus. c. 39. n. 25. & 26. & nu. 27. secus esse deficiẽte aliqua ex prędictis cõditionibus. lib. 1. pag. 404. & 405.

Vẽdere an liceat carius ad creditũ illas merces, quæ cõmuniter & frequẽtius in aliqua ciuitate, vel oppido ob pecuniæ penuriã, vel ob consuetudinẽ patriæ vendũtur ad creditum, quia rarò nisi parua pecunia venduntur in prõptu, quia nõ sunt ementes nisi ad terminum, vel an tunc etiã pretium, quo in prõptu solẽt vẽdi, considerari debeat, saltẽ supremũ, vt illud ad creditum nõ excedatur. c. 39. nu. 35. lib. 1. pag. 406. Et quid in venditionibus grossis, hoc est, *de por jũto en gruessas partidas*, ibid. n. 39. & 40. lib. 1. pag. 407. & nu. 41. quid in mercibus maritimis, quæ nisi in magna quãtitate aduehi non possunt. lib. 1. pag. ibid.

Vendere carius merces ad tẽpus nõ licet, etiã si ob gratiã cõmoditatẽ, & necessitatẽ emptorũ terminus præcise soluẽdi constituatur, ad hoc nẽpe, vt illas res venales emptores habeant, & per hũc modũ negotientur atq; victum quærant. c. 39. nu. 36. lib. 1. pag. ibid.

Vendens carius ad creditũ vltra latitudinẽ iusti pretij quã in prõptu res valẽt ob dilatam pretij solutionẽ, aut vilius emẽs ob anticipatam solutionem, dubio nõ existenti, an plus vel minus sit valitura, etiã in foro exteriori vsuram committit, ac proinde peccat mortaliter, & restituere tenetur. c. 39. num. 16. lib. 1. pag. 401. Et quid si vendatur res non consistens in pondere, numero vel mensura, veluti domus, vel prædium. n. 17. & seqq. vbi idẽ hoc casu probatur aduersus Bald. lib. 1. pag. 402. Et nu. 21. in equis, mulis, pecoribus, & alijs animalibus carius venditis ob dilatam solutionẽ pretij ad tempus. lib. 1. pag. 403.

Vendi non possunt merces cariùs tempore venditionis quando dubium est plus vel minus valituras tempore solutionis, nisi simul & copulatiue concurrat quod venditor eas tempore cõtractus non fuerat venditurus, vnum enim sine altero non sufficit. c. 39. nu. 2. lib. 1. pag. 398.

Venditio rei feudalis, vel emphyteuticæ simpliciter facta nulla est, secus si subconditione, si dominus cõsenserit, vel Rex licentiam præstiterit, fiat. c. 22. nu. 7. lib. 1. pag. 225.

Vẽditor, qui suas merces esset alioqui seruaturus, potest eas vẽdere ea cõditione, vt cũ ei libuerit, eligat pretiũ cõmune, modò semel eo cõstituto & electo variare nõ possit. c. 39. n. 7. lib. 1. pag. 399.

Vẽditor, qui merces est seruaturus ad Calẽdas Martias, nõ potest eas vẽdere Calendis Octobris pretio, quo valebũt Calendis Maij. c. 39. n. 8. lib. 1. pag. ibid.

Venditor, qui suas merces nõ erat venditurus vsq; ad tẽpus, quo pretiũ actũ iri conijcitur, potest eas rogatus plus vendere quã tẽpore venditionis valeant, deductis expensis, laboribus, ac periculis, quæ in eis seruandis, aut custodiendis esset venditor expensurus arbitrio boni viri. c. 39. n. 3. lib. 1. pag. ibid. Et nu. 4. ex hoc infertur, quod seruaturus frumentum ad mensem Maium, poterit sub Natalẽ Domini carius quàm tunc valeat vendere, si dubiũ verisimiliter sit plus vel minus esse valiturum, &c. lib. 1. pag. ibid.

Venditor, quãdo in dissolutione nundinarũ merciũ pretia decrescũt, nõ potest vẽdere credito merces suas, quanti præsenti numo vendidisset in emptorum feruore, quia tunc minoris ęstimatur. c. 39. nu. 13. lib. 1. pag. 400.

Venditor, qui nõ est seruaturus suas merces, neq; emptores earũ habet pretio stante numerato, vel si erat paratus ad vendendũ omnibus ita pecunia præsenti sicut ad creditũ, aut si habebat plures merces ad vendendũ, tã in prõptu quàm ad creditũ, quia non sunt emptores ad comparandas eas omnes pecunia præsenti, prout cõmuniter contingit in mercatoribus (*vulgo dichos traperos*) & alijs huiusmodi, tunc nullo modo liceret pretium ad creditũ augere ratione interesse lucri cessantis. c. 39. n. 26. lib. 1. pga. 405.

Venditurus frumentũ ad mensem Maium, poterit sub Natalẽ Domini carius quàm tũc valeat vendere, si dubiũ verisimiliter sit, &c. c. 39. n. 4. lib. 1. pag. 399.

Vẽditio rei alienę est nulla, nec dominiũ ea trãsit, quãuis emptor eius bonæ fidei agere possit ad interesse. c. 23. num. 25. lib. 2. pag. 854.

Verba vniuersalia omnia includunt. c. 1. n. 27. lib. 2. pag. 424.

Verba debent impropriari, vt actus valeat. c. 2. nu. 5. lib. 1. pag. 53.

Verba hæc, Nõ ducam vxorem nisi te, & similia, quid operentur. c. 21. n. 1. & 2. lib. 1. pag. 214. Et cõmunis sensus horũ verborum quis sit. ibid. n. 7. 12. & 13. lib. 1. pag. 214. & 216.

Verba prolata quem valorẽ habeãt in matrimonio contrahendo, in dubio communis attendendus est. c. 21. nu. 3. lib. 1. pag. 214.

Verba consensum de præsenti exprimẽtia esse debent ad inducẽdum matrimoniũ de presenti, nec verba ad hoc sunt necessaria, sed satis est consensum de presenti induci per signa, non solũ in muto, sed etiam in valentibus loqui. c. 21. num. 8. lib. 1. pag. 215.

Verba hæc, Promitto quòd non habebo aliam mulierem in vxorem nisi te, nõ inducunt matrimonium de presenti. c. 21. nu. 21. lib. 1. pag. 218.

Verbũ Volo, adiunctum infinitiuo designãti initiũ actus eiusq; suspensionẽ, in his quæ à sola voluntate disponentis pẽdẽt, erit contractus sponsaliorũ, nempe volo contrahere matrimoniũ, erit tamẽ matrimonium, si dicta verba deliberate ad interrogationẽ alterius prolata fuissẽt, vel quãdo precessisset tractatus de matrimonio contrahendo, vt in. c. 21. num. 23. & 24. lib. 1. pag. ibid.

Verba hæc, Ego te volo accipere in meã, inducunt spõsalia de futuro: si autẽ cõstat de intẽtione, ei stãdũ est in foro cõsciẽtiæ. c. 21. n. 25. lib. 1. pag. 219.

Verbũ Volo, adiũctũ verbo denotãti executionẽ actus perfecti, & sic matrimonij exercitiũ, vt volo te habere in vxorem, vel tenere in vxorẽ, inducit matrimoniũ de præsẽti, nisi præcederẽt spõsalia de futuro, vt in. c. 21. n. 26. lib. 1. pag. ibid.

Verba hæc, Volo te in vxorẽ, si mulier similiter concedat, inducũt matrimoniũ de præsenti. c. 21. n. 27. lib. 1. pag. ibid.

Verba hæc, Volo te esse vxorẽ meã, quãdo inducãt matrimoniũ de presẽti, & quando non. c. 21. nu. 28. lib. 1. pag. ibid.

Verba hęc, Iuro vel promitto tę habebo in vxorẽ, inducũt matrimoniũ, vel spõsalia de futuro. c. 21. n. 29. lib. 1. pag. 220.

Verba quæ propriè cõpetunt contrahẽdo matri-

matrimonio si tẽpore futuro pronũtien
tur, inducunt tãtũ sponsalia de futuro. c.
21. nu. 30. lib. 1. pag. ibid.
Verba hęc. Iurovel promitto q̃ te habebo
in vxorẽ, inducunt matrimoniũ de præ-
senti subsequuta traductione ad domũ,
ac simul tractatu præfẽti matrimoniali,
vel quoties cõmunis vsus loquẽdi & in-
tellect' præd. verborũ esset, vt ex eisdẽ
matrimoniũ de præsẽti celebratũ intelli
geretur. c. 21. n. 35. lib. 1. pag. 223.
Verba hæc, Promito q̃ducã in vxorẽ & te
nebo te pro legitima cõiuge, nõ inducũt
matrimoniũ de præsenti, sed spõsalia de
futuro. c. 21. nu. 36. lib. 1. pag. ibid.
Verba denotãtia tẽpus, si sint singularis nu
meri, verificãtur in tẽpore incepto, si ve
rõ sint pluralis numeri, debet esse tẽpus
cõpletũ. c. 26. n. 10. lib. 1. pag. 253.
Vera rerũ cognitio à causis prioribus deri-
uatur, & recte eam rem scimus, quam ex
prioribus causis cognoscimus. c. 14. nu.
15. lib. 2. pag. 681.
Veritas narratorũ ad impetrandã dispensa-
tionem pro matrimonio contrahendo,
est consideranda secundum tẽpus impe
trationis, quãdo veritas causę narratur de
præsenti. c. 15. n. 131. lib. 2. pag. 729.
Vetuli quãuis quandoq; non habeant cali
ditatem ad generandum, habent calidita
tem sufficientem ad copulã carnalem, &
ideò permittitur eis matrimoniũ cõtra-
here, quatenus est in officium naturæ. c.
16. n. 4. & 13. lib. 1. pag. 174. & 176.
Via executiua agi potest aduersus illũ, cui
literæ pensionis intimatæ fuerunt, secus
contra illum, cui intimatæ non fuerunt,
sed via ordinaria tunc procedendũ erit.
c. 1. nu. 113. lib. 1. pag. 41.
Vicarij inferiores & foranei nõ possunt, nẽ
que solẽt cõcedere licentiã contrahendi
matrimoniũ sine denũtiationibus. c. 19.
nu. 16. lib. 1. pag. 205.
Vicarius generalis alicuius, seu vices gerẽs
omnia potest, quæ ipse, cuius vices ge-
rit. c. 17. n. 15. lib. 2. pag. 745.
Vicarius generalis Episcopi est ordinarius.
c. 17. n. 17. lib. 2. pag. 746. Ad ordinariũ
spectãt omnia, quę sunt de lege diœcesa
na, & iurisdictionis. c. 17. num. 18. lib. 2.
pag. ibid.
Vicarius generalis Papæ reuerendas cõce-
dere potest in exẽplis de quibus hic re-
fiue. c. 17. n. 28. lib. 2. pag. 747.
Vitia corporalia & spiritualia, animique
mores, & infirmitas patris, an in filios
transeat. c. 30. nu. 45. lib. 2. pag. 957.
Vitiũ clandestinitatis tollitur per interuen
tum tituli, & bonæ fidei. c. 34. num. 66.
lib. 1. pag. 351.
Vidua durante viduitate, videtur adhuc es
se in primo matrimonio quoad priuile-
gia. c. 12. n. 2. lib. 2. pag. 665.
Viduæ luxuriãtes dãnantur, quia primã fi-
dem irritam fecerunt, nõ luxuriantes ve
rò in fide prioris matrimonij perstitũt.
c. 12. nu. 5. lib. 2. pag. ibid.
Vidua luxuriosę viuens, videtur marito at-
que eius animæ maximã tristitiam atque
iniuriam irrogare. c. 12. num. 8. lib. 2. pa-
gina. 666.
Vidua luxuriosę viuens priuatur tutela te-
stamentaria, legitima, & datiua. c. 12. nu.
9. lib. 2. pag. ibid.
Vidua propter stuprum post mortem viri
commissum amittit medietatem lucrorũ
constante matrimonio acquisitorum. c.
12. nu. 10. lib. 2. pag. ibid.
Vidua luxuriosę viuens amittit donationẽ
quam habuit á marito. c. 12. nu. 11. lib.
2. pag. ibid.
Vidua luxuriosę viuens amittit facultatem
testandi, sibi à marito concessam. cap. 12.
nu. 12. lib. 2. pag. ibid.
Vidua luxuriosę viuens amittit hereditatẽ,
vel legatum sibi à marito relictum, & of-
ficium executoris. c. 12. num. 13. & 14.
lib. 2. pag. ibid.
Vidua propter stuprũ amittit dotem. c. 12.
nu. 15. sed contra nu. 19. cum similibus
lib. 2. pag. 666. & 667.
Vidua viuens luxuriosę, easdem patiturpœ
nas, quas mulier secundò nubens. c. 12.
nu. 21. lib. 2. pag. 668.
Vidua propter stuprũ etiã intra annũluctus
commissum non amittit dotẽ, nec etiam
actionem ad eam repetendam. c. 12. nu.
24. lib. 2. pag. 670.
Vinũ & mulieres apostatare faciunt sapiẽ
tes. c. 4. n. 10. lib. 2. pag. 480.
Vinum cupiditatẽ veneris in primis accen
dere potest secundũ Philosophũ, & qui
vino indulgent, sunt ad venerẽ proniо-
res. c. 4. nu. 17. lib. 2. pag. ibid.
Vinũ non moderate sumptũ detegit arca-
na, soletque manus ad arma vocare. c. 4.
nu. 19. lib. 2. pag. ibid.
Vinum moderate potatum plurimas corpo
ri præstat vtilitates. c. 4. num. 32. libr. 2.
pag. 482.
Vinum moderate potatum exultatio ani-
mæ & corporis, & sobrius potus sanitas
est animæ, & corporis. c. 4. nu. 33. lib. 2.
pag. ibid.

Vinum

Vinum si malum esset ex sua natura, Saluа-
tor noster nõ conuertisset aquã in vinũ,
neq; initiũ signorum illius fuisset vinũ
ex aqua factum, nec si non liceret bibe-
re vinũ, idem Dominus præcepisset mi
nistrantibus in conuiuio nuptiarum, vt
ferrent vinum Architiclino. c. 4. nu. 34.
lib. 2. pag. ibid.
Vina de per se sunt excellentiora omnibus
alijs rebus habentibus liquorem. c. 4. nu.
37. lib. 2. pag. 483.
Vinorum probatorum qualitates. c. 4. num.
38. lib. 2. pag. ibid.
Vina Balnẽsia meliora omnibus alijs totius
orbis secundùm Chassaneum. capit. 4.
nu. 39. lib. 2. pag. ibid.
Vina oppidi *de Robledillo, y Descargamaria,*
Ciuitatens. diœcesi. *y de Sanmartin de Val-*
deiglesias, y de Ribadauia, in Hispania excel
lentissima reputantur. c. 4. nu. 40. lib. 2.
pag. ibid.
Vina spissa non adeó prosunt morbis sicut
subtilia, & sicut subtile vinũ multos spi-
ritus procreat, atq; subtiles, ita grossum
grossos. c. 4. nu. 41. lib. 2. pag. ibid.
Vinum palmæ, siue album, est melioris sa-
poris, & odoris quàm cætera vina. c. 4. n.
42. lib. 2. pag. ibid.
Vina mixta si vetera sunt, atque subtilia,
tempore caloris ad cœnam indulgẽtio-
ra plerumque reputantur. c. 4. num. 43.
lib. 2. pag. ibid.
Vinum, oleum, & alia similia, an ad renouã
dum dari possint? Idem dicẽdum est in
eis, quod in frumento veteri pro nouo.
c. 39. nu. 57. lib. 1. pag. 411.
Virgo quando dicatur seducta. c. 37. n. 15.
lib. 1. pag. 379.
Virginitatis circũstãtia, si volũtas fornican
di nõ peruenit ad actũ, an sit necessariò
confitenda. c. 31. n. 28. libr. 1. pag. 293.
Voluntas libera puellæ an liberet stuprato
rem, quando absq; seductione eã corru-
perit ab actione parentibus, vel curato-
ribus, sub quorum cura est, pro dote, &
iniuria, sibi illata competente. c. 37. nu.
24. lib. 1. pag. 383.
Voluntatẽ testatoris credendum est talem
fuisse, sicut lex ipsa cõstituit & interpre
tatur, tametsi verbis refragari quodãmo
do videatur. c. 32. n. 7. lib. 1. pag. 299.
Vltima dies termini cedit cõmodo promis
soris, ad hoc vt nõ sit in mora, antequã
totũ tẽp' labatur. c. 26. n. 13. li. i. pag. 254.
Vnio Christi & Ecclesiæ duplex est, vt in
c. 17. nu. 25. lib. 1. pag. 186.
Vxor petẽs separari à viro quoad thorũ, &
mutuam cohabitationem ex causa sæui
tiæ audienda est, si aliàs ei cautione suffi
cienti non possit prouideri. c. 24. nu. 1.
& 2. lib. 1. pag. 241.
Vxor si propria authoritate à viro discedat
ob nimiã sæuitiã, si hoc cõstet in cõtinẽ
ti, eidẽ minime est restituẽda sed alicui
prouidæ & honestæ mulieri, vsq; ad cau
sę decisionẽ, custodiẽda tradenda est, &
in loco vbi vir neq; parẽtes eius vllam
possint mulieri violẽtiam inferre. c. 34.
nu. 4. & 5. lib. 1. pag. 241. & 242.
Vxori litiganti cum marito sunt ministran-
dæ expensæ, & alimenta per eum. c. 24.
nu. 7. lib. 1. pag. 242.
Vxor insidiãs vitæ mariti, & tẽtãs eũ perde
re veneno, si aliter nõ potest cohiberi ve
risimiliter, potest eijci propria authorita
te à marito, & petẽti restitutionẽ obsta-
bit exceptio. c. 24. n. 8. libr. 1. pag. ibid.
Vxor propter adulteriũ amittit ius, qđ inui
ro habebat. c. 25. n. 3. lib. 1. pag. 245.
Vxoratus de licentia vxoris atque ipsa re-
ligionem profitente potest in Episco-
patum promoueri. c. 25. num. 8. libr. 1.
pag. 246.
Vxoratus eo ipso q̃ promouetur ad sacros
ordines videtur cõtinentiam profiteri.
c. 25. n. 14. lib. 1. pag. 248.
Vxoratus nullũ sacrũ ordinẽ suscipere præ
sumere debet durante matrimonio, nisi
prout sacris canonibus nouerit expedire,
aliàs neq; matrimonio soluto in sic sus-
cepto ordine ministrare, neq; ad superio
res ordines prouehi, neq; ad aliquod be
neficiũ, vel officiũ ecclesiasticũ valet pro
moueri. c. 25. n. 17. lib. 1. pag. 249.
Vxor poterit occulte & sine scandalo de
bonis mariti soluere debitum ipsius, etiã
contrà eius voluntatem. c. 11. num. 70.
lib. 1. pag. 139.
Vxores veras quãdoq; dici à canonibus cõ
cubinas. c. 7. n. 30. lib. 2. pag. 571.
Vxor soluto matrimonio, an teneatur stare
locationi factæ per maritum. c. 8. nu. 39.
& sequentibus: & an colono detur excep-
tio, vel retentio in hac specie, ibid. nu.
40. Et quid in paraphernalibus. n. 43. Lo
cationi autem ad modicum tempus, nem
pe ad annum, stare tenetur, ibid. nu. 45.
pag. 600. & 601. & 602.
Vxor iure canonico propter adulteriũ à vi-
ro separata iudicio Ecclesiæ, vel volũta-
riè ab eo recedẽs, perdit dotẽ, nisi recõci
lietur viro. c. 12. n. 1. lib. 2. pag. 665.

Finis.

CANONICARVM VTRIVSQVE FORI, TAM exterioris, quam interioris animæ, Quęstionum Liber primus, Authore D. Ioanne Gutierrez, Canonico Doctorali Ciuitatensi.

SVMMARIVM.

1 *CONCILIVM Constantiense circa excommunicatos vitandos, vel non, refertur; nec non & Basilienſe.*

2 *Acta in Constantienſi & Basilienſi Concilijs circa damnationem quorundam articulorum hæreticorum, & causas beneficiales ac censuras, approbata fuerunt authoritate Apostolica: & quomodo hoc intelligatur. nu. 15.*

3 *Sententia declarationis non requiritur, nec est necessaria, vbi aliquid ita notorium est, quòd nullam excusationem habet, nec possit aliqua tergiuersatione celari: cõtrariũ. nu. 16.*

4 *Sententia declaratoria requiritur regulariter, vbicumque poena aliqua pro crimine, etiam ipso iure, infligitur.*

5 *Publicè excommunicatus, publicè est vitandus, etiam ante denuntiationem, iure communi attento.*

6 *Notoriè excommunicatus, ita quòd ipsius factum nulla tergiuersatione celari possit, vitandus est ante denuntiationem, secundùm literam Concilij Basilienſis: & citantur authores huius ſententiæ.*

7 *Sed contrarium latè probatur rationibus & authoribus hic adductis, & in numeris ſequentibus.*

8 *Hæreticum ante condemnationem non tenemur vitare, etſi ſciamus illum eſſe hæreticum.*

9 *Excommunicatio hæreſi cohæret, ſicut lepra leproſo, & homini vmbra.*

10 *Incarcerati propter hæreſim, priuſquàm pro talibus declarentur, deuitari ſolent, nec diuina officia, nec Sacrificia permittuntur audire, nec alijs Sacramentis Eccleſiæ vti, nec traduntur eccleſiaſticæ ſepulturæ, donec cauſa peragatur.*

11 *Statutum in Synodo Conſtantienſi de excommunicatis non vitandis ante denuntiationem, præterquam in notorio clerici percuſſore, ſaluberrimum inſtitutum fuit ad ſedandas timoratas conſcientias, adimendoſque ſcrupulos.*

12 *Ratio differentiæ aſſignatur inter notorium clerici percuſſorẽ, cur ſit vitandus ante denuntiationem, & alios notorios excommunicatos non vitandos.*

13 *Hæreticus notorius cur non ſit vitandus ante condemnationem.*

14 *Verum eſſe reſoluitur, in Concilio Conſtantienſi ſub Martino V. celebrato editam fuiſſe præd. ſaluberrimam conſtitutionem iuxta literam & ſenſum num. 1. relatũ: & quamuis inter acta eiuſdem Concilij ipſa non extet, eſt tamen hoc receptiſſimum apud*

crebriores & grauiores authores: & in hoc numero resolutio præcedentium ponitur.

17 *Manifestatio authoritatiua requiritur, etiam si facti euidentia sit, vt, quod authoritas publica inchoauit lege, authoritas publica perficiat iudice.*

18 *Vassalli liberati sunt à debito fidelitatis dominij, & totius obsequij, propter hæresim manifestam domini sui.*

19 *Custodiens depositum sibi ab hæretico commissum, non debet illud reddere hæretico manifesto id petenti.*

20 *Præses alicuius oppidi, aut arcis munitæ, qui sub fidelitate & iuramento illud ab aliquo accepit, non tenetur illi restituere notorio hæretico effecto, nec alteri eius mandato, sed fisco.*

21 *Hoc tamen procedit sequuta sententia declaratoria iudicis, nempe illum esse notoriũ hæreticum, alias secus.*

22 *Nemini priuato, nec etiam iudici seculari, licet iudicare aliquem hæreticũ, etiam si notorius talis appareat, quousque ab Ecclesia id iudicetur, aut per sententiam declaretur: idque procedit indistinctè, vt hic.*

23 *Pœnæ non debentur in foro conscientiæ ante condemnationem, etiam si ipso iure impositæ sint.*

24 *Occultè excommunicatus hodie nullo modo vitandus est, nec etiam ante denuntiationẽ, cuius excommunicatio duobus etiam testibus probari possit.*

25 *Fama publica excommunicationis non sufficit ad hoc vt teneamur aliquẽ vitare ante denuntiationem.*

26 *Excommunicatio quotuplex sit in proposito ad sciendum an excommunicatus vitandus sit, vel non.*

27 *Nominatim excommunicatus non est quicunque fecerit aliquid contra canonem idipsum facientem excommunicantem.*

28 *Nominatim excommunicatus dicitur, qui nomine proprio, officij, vel dignitatis, aut aliquibus appositis signis indubitatis excommunicatur, vt hic, quamuis vitandus nõ sit, etiã à sciente, quousque fuerit declaratus & denuntiatus per iudicem.*

29 *Nominatim excommunicatus, & declaratus per iudicis sententiam, quæ illum denuntiat, mandatque denuntiandum publicum excommunicatum, vitandus est; antea verò non.*

30 *Vsus atque communis interpretatio Christiani orbis in hunc sensum accepit constitutionem Concilij Constantiensis, per quam nunc nõ negatur sepultura ijs qui excommunicati moriuntur, nisi sint denuntiati.*

31 *A quocunque per simplicem excommunicationem præciso, si non fuerit nominatim excommunicatus, publicatus, vel denuntiatus, aut manifestus percussor clerici, licet cuicunque, tam in necessitate, quàm extra, Sacramenta percipere, perinde ac si non esset præcisus: secus aliàs: & quomodò hoc intelligatur. num. 47. & 48.*

32 *Publicatio excommunicationis vbi fiat.*

33 *Publicatio excommunicationis facta in consistorio iudicis coram paucis, non sufficit.*

34 *Excommunicatio non est necessarium vt omnibus de ciuitate sit manifesta, sed satis est quòd transeat in notitiam viciniæ, seu maioris partis in qua actus geritur, sicut de notorio dicitur.*

35 *Denuntiationes excommunicatorum quomodò fiant.*

36 *Publicatio & denuntiatio nihil ad excommunicationem addunt*

37 *Pœna excommunicationis ipso iure affligit & inhabilitat, quo ad omnes suas potentias, illum qui in eam incidit absque alia declaratione: trahit namque secum executionem paratam.*

38 *Excommunicatus regulariter peccat alijs communicando, etiam ante denuntiationem, & magis quàm alij eidem communicantes post denuntiationem: quo fit, vt ipse excommunicatus ante denuntiationem teneatur se abstinere à communicatione fidelium, & à diuinis.*

39 *Occultè excommunicatus tenetur se vitare à communione fidelium, & à diuinis abstinere ante denuntiationem.*

40 *Et an id procedat, quãdo ex hac euitatione occultum eius crimen, occultaq; excommunicatio proderetur cum graui scandalo?*

41 *Parochus, etiamsi penes se habeat denuntiatoriam scripturam, qua specialiter & nominatim quis sit excommunicatus, sibique præcipiatur, vt statim, visis literis, teneatur eundẽ vitare atque denuntiare, nihilominus non*

non tenetur eum vitare, donec eum denũtiauerit, aut denuntiatum esse constiterit.

42 *Hæretici, schismatici, & apostatæ, si sint hæresis, apostasiæ, aut schismatis condemnati, veniunt nomine excommunicatorum nominatim, atque etiam simoniaci, & omnes, qui per sententiam fuerint pronuntiati, & condemnati alicuius criminis, cui annexa sit excommunicatio, & præterea quicunque proprio nomine propter aliquod aliud delictum fuerit pronuntiatus excommunicatus.*

43 *An superiora dicta in nominatim excommunicato, publicato vel denuntiato, & de notorio omnino excommunicato vitandis, procedant etiam in interdictis, vel suspensis nominatim per sententiam iudicis publicatam vel denuntiatam, vel adeò notorijs quòd nulla tergiuersatione possint celari.*

44 *Iure communi non licet audire rem diuinã, nec suscipere Sacramenta ecclesiastica à clerico notorio concubinario, etiam sine vlla monitione superioris.*

45 *Hodie secus est, nisi clericus publicus cõcubinarius fuerit nominatim publicè denuntiatus per prælatum, vel suspensus, vt euitetur.*

46 *Audiens Missam à sacerdote existente in alio crimine notorio, non peccat mortaliter.*

49 *Prælatus vel curatus non excommunicatus non tenetur in Sacramentorum administratione vitare parochianos sibi subditos occultos excommunicatos, quando volunt ab eo recipere Sacramenta, imò ea tenetur ipsis ministrare, quamuis hi malè faciant se illis ingerendo.*

50 *Excommunicatus occultus, si habet aliàs ius cõpellendi sacerdotem, vt habet parochianus eius, petit autem Eucharistiam in publico, tenetur ei parochus ministrare, sicut occulto peccatori: secus si occultè petatur, vel in publico & notorio excommunicato, etiam si non sit denuntiatus.*

51 *Sacramentum Pœnitentiæ non est exhibendum cuicunque excommunicato.*

52 *Excommunicatis dubijs (hoc est occultis) licitum est porrigere Eucharistiam, etiã cessante scandalo si non porrigeretur.*

53 *Curatus excommunicatus nominatim & specialiter, ante denuntiationem an debeat euitari ab eo, qui eius excommunicationis habet notitiam?*

54 *Apræcisis ab Ecclesia, quos Concilium Constantiense vitari præcipit, non licet regulariter recipere Ecclesiastica Sacramenta, nec cum illis alio modo communicare in diuinis, nec extra.*

55 *An in casu extremæ necessitatis liceat Sacramẽtum Baptismi recipere ab huiusmodi præcisis, vel etiam hæreticis?*

56 *Et quid in Sacramento pœnitentiæ in articulo mortis, vbi alius minister deest? & numeris sequentibus.*

57 *Contritio interior in articulo mortis satis est deficiente confessario habili cum voto Sacramenti, quando fas fuerit, & copia confessarij dari contingat, quamuis difficile sit contritione legitima & sufficienti illo tempore potiri.*

58 *Excommunicatus absoluendus est in articulo mortis à quolibet sacerdote, nullaque reseruatio est in illo articulo.*

59 *Hæreticus moriens, si Episcopus & inquisitores desint, absolui potest à quolibet sacerdote.*

60 *Concilium Constantiense, dum excipit duos casus, quibus non licet communicare cum excommunicatis, non loquitur nec procedit in articulo mortis, sed regulariter extra illum.*

61 *Referuntur authores tenentes partem affirmatiuam, nempe vt in articulo mortis, deficiente alio legitimo confessario excommunicatus nominatim, & ab Ecclesia denũtiatus, item & hæreticus, possint Sacramentum Pœnitẽtiæ ministrare.*

62 *Referuntur authores tenentes contrariam sententiam.*

63 *Cõcordia assignatur inter prædictas opiniones, vt prima procedat in excõmunicatis aliàs vitandis, secunda verò negatiua in hæreticis: hoc vltimũ limitatur nu. 64. in hæreticis nondũ declaratis nec condemnatis ab Ecclesia: aliàs secus, vt in num. 67.*

65 *Moriens, alio legitimo confessario deficiente, tenetur excommunicato sacerdoti confiteri, licèt sit præcisus ab Ecclesia; ipseque minister sic administrando non peccat, si tamen resipiscat: & animo decernat iam Ecclesiæ parere mandatis, vt excommunicationem excutiat à seipso.*

66 *Speciale hoc est in Sacramentis Baptismi & Poenitentiæ, in cæteris vero id non licet. Articulus mortis qui dicatur? remissiuè ibidem.*

68 *Qui amat periculum, peribit in illo, & exponens se periculo probabili peccandi, peccat tale peccatum, quale periculum est.*

69 *Sacerdos excommunicatus denuntiatus, vel notorius clerici percussor, quamuis suspensam habeat iurisdictionem propter excommunicationem, membrum tamen Ecclesiæ est (licèt præcisum) per fidem informem: at verò hæreticus, apostata & schismaticus, non solùm vsu iurisdictionis suspensi sunt, verùm etiam iurisdictionem eradicata fide funditus amiserunt, cùm non sint mẽbra Ecclesiæ, &c.*

70 *Hæreticus verè de Ecclesia non est. Non potest erga homines esse fidelis, qui Deo extitit infidelis.*

71 *Theodoricus Afer iure laudatur, qui cum diaconum haberet orthodoxum à se admodum dilectum, & in Arianismum conuersus esset, vt eidem Theodorico faueret, gladio eũ interemit, dicens, Si Deo fidem sinceram nõ seruasti, quomodo mihi, qui homo sum, conscientiam sanam præstabis?*

72 *Hæreticus & schismaticus est, qui putat Ecclesiam alibi esse, vel esse posse, quàm penes Petri successorem. Hermenegildus Rex, filius Leuuigildi Regis olim Hispaniæ, qui ob Catholicæ fidei professionẽ ab hæreticis in carcerem coniectus fuit, maluit oppetere mortem, quàm communionem sacram è manibus Episcopi Ariani sumere.*

73 *C. 7. sessionis. 14. sacri Concilij Tridentini intellectus.*

74 *Sententia lata à iudice publicè excommunicato, est ipso iure nulla.*

75 *Sententia lata, nedum à iudice delegato publicè excommunicato, sed etiam ab ordinario, est nulla.*

76 *Hoc tamen procedit, quando huiusmodi iudex est nominatim excommunicatus, & denuntiatus, vel notorius clerici percussor.*

77 *Excommunicatus tunc dicitur nominatim declaratus, quando in sua parochia publicatur illum esse excommunicatum, vel in concione publica, & aliás, vt hic.*

78 *Sententia excommunicationis publicè lata intelligitur, si iudex eam tulerit in loco vbi publicè iudicare consueuit: hoc tamen hodie nõ procedit.*

79 *Iudex occultè excommunicatus bene potest suo officio vti, validaque erũt ab ipso gesta & pronuntiata, fauore iuris publici, publicæque vtilitatis.*

80 *Recipiens ordines sacros ab occultè excommunicato, vel ab hæretico si ab Ecclesia erat toleratus, non solùm recipit Sacramentum, sed etiam executionem Sacramenti: vnde etiam postquam sibi id constiterit, poterit actus illius ordinis exercere absque dispensatione.*

81 *Omnes actus ab occultè excommunicato gesti, siue sint ciuiles, siue spirituales, sũt validi.*

82 *Iudex occultè excommunicatus, ac proinde toleratus ab Ecclesia, an possit alterũ excommunicare? & num sequen.*

83 *Episcopus publicè excommunicatus nõ potest iudicem aliquem instituere, quinimo nec ipse Episcopus excommunicatus, nec eius vicarius antea institutus, de causa cognoscent, sed adiri debet Papa vt prouideat.*

84 *Secus est in delegato, nam ipsius iurisdictio non suspenditur per excommunicationem delegantis.*

85 *Potestas, vel capitaneus alicuius ciuitatis, si sit excommunicatus, eorum iudices impediũtur de causa cognoscere.*

86 *Episcopo existente suspecto, censetur etiam in consequentiam suspectus eius officialis.*

87 *Episcopo absoluto ab excommunicatione, ipsius vicarius poterit iurisdictionem exercere, sicut ante excommunicationem.*

88 *Excommunicatio lata à iudice excommunicato tolerato ab Ecclesia, operatur omnes suos effectus.*

89 *Excommunicatus occultè, licitè, saltem validè, poterit alteri facultatem concedere audiẽdi confessiones: publicè autem excommunicatus minimè.*

90 *Excommunicatus non lucratur fructus sui beneficij vel præbendæ, dum excommunicatus existit, licèt à sententia excommunicationis appellauerit.*

91 *Inimicus Dei & Ecclesiæ non debet de patrimonio Iesu Christi viuere.*

92 *Excommunicatus, durante excommunicatione, non*

ne nõ facit fructus beneficij suos, & si quos 107 *Quod prædictum est de distributionibus quotidianis, vt præsentibus accrescant, procedit etiam in fructibus principalibus præbendæ, vbi patrimonium Ecclesiasticum in duas est diuisum partes distinctas, quarum vna ad fabricam pertineat, altera verò ad ministrorum victum, & laboris mercedem sit destinata.*

percepit, tenetur ad eorum restitutionem.

93 *Nec requiritur ad hoc, quòd sit denuntiatus.*

94 *Excommunicatus ipso iure, amittit fructus sui beneficij, absque eo quòd in sententia hoc exprimatur.*

95 *Excommunicatus fortiùs priuatur distributionibus quotidianis.*

96 *Alimenta sunt ministranda ex redditibus beneficij clerico deposito & suspenso à beneficio propter crimen, excommunicato autem minimè, etiam si is egenus & pauper sit.*

97 *Alimenta non sunt ministranda ex redditibus beneficij clerico actu & solenniter deposito, & exauthorato militia sacerdotali, sed tantùm deposito verbaliter per sententiam. num. 98.*

99 *Clericus depositus non habet facultatem, nec est in sua manu vt à depositione liberetur: secus excommunicatus vt absoluatur: ideò illi dantur alimenta, huic verò minimè.*

100 *Alimenta exhibenda non sunt ex redditibus beneficij clerico suspenso propter contumaciam, à qua potest resipiscere, & non resipiscit, sicut nec excommunicato.*

101 *Alimenta excommunicato ex redditibus beneficij exhibenda sunt, quoties excommunicatus esset impeditus ex aliqua causa absolutionem petere, vel obtinere, etiam si eam petat, vt hic.*

102 *Alimenta ministranda sunt excommunicato, ex fructibus beneficij in casu extremæ necessitatis, ne fame pereat.*

103 *Excommunicatus iustè, etiám ante denuntiationem, nõ lucratur fructus, redditus, nec distributiones quotidianas sui beneficij, vel præbendæ.*

104 *Excommunicatis & Reipublicæ hostibus sunt beneficia subtrahenda, in quantum propter hoc arcentur à culpa.*

105 *Fructus præbendæ, durante excommunicatione, vel suspensione contingentes, in vtilitatem Ecclesiæ conuertuntur, distributiones verò quotidianæ præsentibus accrescunt. & num. sequenti, quomodo hoc de distributionibus quotidianis intelligatur.*

106 *Caput 3. de reformat. session. 21. sacri Concilij Trident. & cap. 3. de reformat. sessione 22. eiusdem, conciliantur.*

107 *Quod prædictum est de distributionibus quotidianis, vt præsentibus accrescant, procedit etiam in fructibus principalibus præbendæ, vbi patrimonium Ecclesiasticum in duas est diuisum partes distinctas, quarum vna ad fabricam pertineat, altera verò ad ministrorum victum, & laboris mercedem sit destinata.*

108 *Mensa capitularis, redditusque ipsius, mensæ, in qua inuitati ad comedendum sedent, assimilatur.*

109 *Capitulum Ecclesiasticũ, quod fructibus præbendæ vacantis fruitur, an pro illo tempore teneatur soluere pensionẽ authoritate Apostolica super ipsis constitutam? & numeris sequentibus.*

110 *Pensio est onus reale annexum fructibus eiusdem præbendæ, &c.*

111 *Collecta, decima, census, & pensio, sunt onera realia, obligantque possessorem.*

112 *Tunc demum agi potest pro pensione præteriti temporis contra nouum possessorem, quando is posset recurrere contra hæredes percipientis fructus, aliás secus, vt hic.*

113 *Via executiua agi potest aduersus illum, cui literæ pensionis intimatæ fuerunt; secus contra illum, cui intimatæ non fuerunt, sed via ordinaria tunc procedendum erit.*

114 *Possessor beneficij soluens pensionem præteriti temporis sui antecessoris, poterit pro eo quod sic soluerit, conuenire prædecessorem, si viuit, qui fructus percepit, &c.*

115 *Fructus beneficij, siue præbendæ, super quibus Ecclesiastica pensio authoritate Apostolica est reseruata, sunt obligati, atque hypothecati pro solutione pensionis, ideoque agi potest contra quemcunque illorum possessorem, siue sit vniuersalis, siue particularis successor.*

116 *Ecclesia vacans, super cuius fructibus est apposita annua pensio, tenetur ad solutionem eius, eamq; soluere tenetur oeconomus eius, qui pro ea conueniri potest.*

117 *Idem est in solutione charitatiui subsidij.*

118 *Camera Apostolica, cuius sunt fructus sedium vacantium, soluit pensiones super ipsis reseruatas.*

119 *Capitulum Ecclesiasticum percipiens medietatem fructuum ducrum primorum annorum, nouorum residentiũ, vigore statuti, vel*

alterius concessionis tenetur soluere dimidiam partem pensionis super ipsis fructibus reseruatæ.

120 *Capitulum fructus præbendæ vacantis iure proprio propter personalem residentiam iure non decrescendi percipit, atque eis fruitur tanquam propriis, suisque præbendis additis.*

121 *Pensionem reseruatam super fructibus & distributionibus quotidianis præbendæ præmaximè Capitulum soluere non tenetur pro tempore vacationis eiusdem, quo fructus percepit.*

122 *Canonicatus, cæteræque præbendæ horum regnorum, quamuis pinguissimi sint, semper in Romana curia æstimantur in valore annuo 24. ducatorum auri de camera, & non plus.*

123 *Capitulum tenebitur soluere pensionem præbendæ vacanti, vsque ad quantitatem fructuum, quos percipit distinctè à mensa capitulari, vt in exemplis hic positis.*

124 *Excommunicatus, vel suspensus iustè, etsi sua culpa, tenetur soluere pensionem, si beneficij retinet possessionem. Idem si iniustè sit excommunicatus, cum non amittat fructus sui beneficij nu.125.*

125 *Idem est in charitatiuo subsidio.*

126 *Capitulũ tenetur adimplere, atque soluere suis sumptibus alia onera præbendæ vacãtis eidem cohærentia.*

127 *Percipiens fructus ex priuilegio Apostolico beneficiorũ vacantium primi, vel aliorum annorum, ad idem tenetur.*

128 *Iniquè, & contra ius expensæ, siue salaria horum onerum successori imponuntur, non obstante consuetudine contraria.*

129 *Quid in expensis factis in affigendis edictis, & alijs pro electione facienda magistralis & doctoralis præbendæ.*

130 *Duplex praxis refertur habẽdi capitulum expensas factas pro electione prælati.*

131 *Ius eligendi prælatum fuit concessum capitulo in priuilegium, cum olim spectaret ad superiorem: sic ius eligendi Doctorem, vel Magistrum, in Ecclesijs cathedralibus horum regnorum, ad præbendas doctorales & magistrales, competit Episcopis, & capitulis ex indulto sedis Apostolicæ.*

132 *Capitulum sede vacante, deficientibus alijs bonis, potest recipere mutuum instante necessitate, pro negotio electionis prælati.*

133 *Iustè excommunicatus lucratur fructus sui beneficij, si hoc in sententia Papæ declaretur.*

134 *Excommunicato in casu extremæ necessitatis subueniendum est de fructibus sui beneficij, ne fame pereat.*

135 *Excommunicatus iniustè non amittit fructus sui beneficij, vel præbendæ: quos tunc recuperabit per viam iustitiæ principaliter querelando, vel super hoc agendo, non verò per viam attentatorum. nu.136.*

137 *Excommunicatus iniustè non amittit distributiones quotidianas, quas etiam percipiet itademum, &c. vt hic.*

138 *Infirmus ita demum distributiones quotidianas habere debet, si tempore rectæ valetudinis solitus erat residere, aliàs secus.*

139 *Item hoc procedit vbi infirmus est præsens in loco vbi est Ecclesia, aliàs secus, nisi aliud sit consuetum.*

140 *Infirmus præsens in loco vbi est Ecclesia, iure communi, semota consuetudine, lucratur distributiones quotidianas, si solitus erat antea residere, nisi aliud habeat consuetudo, quia hoc casu ipsa est seruanda. Idem est in excommunicato iniustè, stante consuetudine, vt etiam absens à loco ipsas lucretur, vt in num.141.*

142 *Excommunicatus ob causam suæ Ecclesiæ, etiã iustè, lucratur fructus suæ præbendæ.*

143 *Clerici accedentes ad sedem Apostolicam pro negotijs suarum Ecclesiarum, integrè eos recipere debent.*

144 *Absentes ab Ecclesia pro vtilitate ipsius, lucrantur etiam distributiones quotidianas.*

145 *Concordia & intellectus ad cap. vnicum. §. qui verò. de clericis non resid. lib. 6. & cap. cum non deceat. de elect. eodem lib. quæ videntur contraria circa distributiones quotidianas lucrandas ab absentibus pro vtilitate Ecclesiarum.*

146 *Canonici Ciuitatenses absentes ab vrbe pro negotijs Ecclesiæ, ex consuetudine lucrantur distributiones quotidianas.*

147 *Statutum, seu constitutio Ecclesiæ, vt clericus excommunicatus pro causa Ecclesiæ, lucretur fructus suæ præbẽdæ, valet, & est seruanda.*

148 *Canonicus Prouisor, seu Vicarius generalis Episcopi,*

Episcopi, si ob eam causam excommunicetur, lucratur fructus suæ præbendæ, præmaximè si statuto Ecclesiæ id caueatur, vt in nu.149.

149 *Episcopus duos canonicos in suo seruitio habere, occupareque potest, ad idque eos compellere.*

150 *Prouisores & officiales generales à capitulo, sede Episcopali vacante, deputati, si excommunicentur ob causam officij, lucrantur fructus suarum præbendarum.*

151 *Idem est dicendum in Canonicis, & alijs beneficiatis acceptantibus iurisdictionem aliquã Apostolicam, si ob eam causam excommunicentur, quia lucrari debẽt fructus suarum præbendarum, sicut cæteri, de quibus suprà.*

CAPVT PRIMVM.

Excommunicati, qui vitandi, vel non.

1 COncilium Constantiense (vt ex communi Doctorum traditione habem⁹) ita decreuit: Insuper ad euitandum scandala, & multa pericula, quæ conscientijs timoratis contingere possunt, Christi fidelibus tenore præsentium misericorditer indulgemus, quòd nemo deinceps à cõmunione alicuius in Sacramentorũ administratione, vel receptione, aut alijs quibuscunq; diuinis, vel extra, prętextu cuiuscunq; sentẽtiæ, aut censuræ ecclesiasticæ, à iure vel ab homine generaliter promulgatę, teneatur abstinere, vel aliquem vitare, aut interdictum ecclesiasticum obseruare, nisi sententia aut censura huiusmodi fuerit in, vel contra personam, collegium, vniuersitatem, ecclesiam, vel locum certum, aut certam, à iudice publicata vel denuntiata specialiter vel expressè: constitutionibus Apostolicis & alijs in contrarium facientibus non obstantibus quibuscunque, saluo si quẽ pro sacrilega manuum iniectione in clericum sententiam latam à canone adeò notoriè constiterit incurrisse, quòd factum non possit aliqua tergiuersatione celari, nec aliquo suffragio excusari, nam à communione illius, licèt denuntiatus non fuerit, volumus abstineri iuxta canonicas sanctiones. Ita fertur statutum fuisse in prædict. Concilio Constantiensi sub Martino V. quanuis inter ipsius acta, quæ in. 2. part. siue tom. Concil. circumferuntur, vbi adest hoc Concilium Constantiense, prædictam constitutionem, etsi attentè & accuratè cõquisierim, nõ repererim, prout re vera non extat, sicut & alij ante nos testantur.

Concilium autem Basiliense sessione 20. in. 2. tomo Concil. folio. 646. post Constantiense celebratũ vndecimo Calendas Februarij, anno Domini 1435. quanuis eandem constitutionem refert vsque ad illum versic. saluo si quem, &c. excluſiuè, attamen hoc versiculo sublato, loco ipsius interserit verba sequentia: Aut si aliquem ita notoriè excommunicationis sententiam constiterit incidisse, quòd nulla possit tergiuersatione celari, aut aliquo modo iuris suffragio excusari: nam à communione illius abstineri vult iuxta canonicas sãctiones: per hoc tamen huiusmodi excommunicatos, suspensos, interdictos, seu prohibitos non intendit in aliquo releuare, neque eis quomodolibet suffragari.

Hæ sunt literæ Conciliorum Constantiens. & Basiliens. quæ etsi conueniant in primo ex duobus casibus, in quibus excommunicatos vitandos esse expressè præcipiunt, nempe in nominatim excommunicato à iudice, publicato vel denuntiato, maximè tamen differunt in. 2. Concilium enim Constantiens. nõ omnem notoriè excommunicatũ ante denuntiationem vitandum fore decernit, sed eum tantùm, qui ex causa iniectionis manuum violentarum in clericum omnino notoriè sit excommunicatus, nempe quòd factum non possit aliqua tergiuersatione celari. At verò Concilium Basiliense expressè statuit vitãdum quemlibet omnino ita notoriè excommunicatum, quòd nulla possit tergiuersatione celari, aut aliquo modo iuris suffragio excusari: hęc enim est differentia maximi ponderis, tãquam generis & speciei;

quia priùs Concilium, quod Constantię fuit celebratum, excipit casum specialé notorij clerici percussoris: alterum verò, quod Basileæ posteà fuit habitum, generaliter excipit quemcunque omnino notoriè excommunicatum: quod igitur horum erit sequendum, aut quæ litera ex supradictis amplectenda?

Hæc profectò diuersitas literarum, diuersarum opinionũ ansam præbuit: sunt etenim, qui literam Concilij Basilien. sis secundo loco supra relatam tanquá posteriorem sequantur atque probent, maximè cùm eadem constitutio Basilien. in Concilio Lateranensi sub Leone X. sessione. 11. fuerit eisdem verbis renouata anno Domini 1517. Primò, quoniam
2 quæ in illa synodo & Constantiensi acta fuerunt circa damnationem quorũdam articulorum hęreticorum, & causas beneficiales, ac censuras, approbata fuerũt Apostolica autoritate, prout apparet ex Bullis Martin. V. & Nicolai V. Summorum Pontificum, quæ in prædict. 2. tom. Concil. habentur atque insertæ sunt; id quod adnotauit Author Summæ Conciliorum Frater Bartholomæus Carrança, posteà Archiepiscopus Toletanus, ad finem dict. Concilij Basilien. sis, his verbis: Quæ in his duabus congregationibus, Constantiensi & Basilien. si statuta sunt, non habent aliquod authoritatis robur, nisi duntaxat illa, quæ in bulla Martini V. & Nicolai V. Pontificia authoritate probata sunt. Secundò, quia
3 vbi aliquid ita notorium est, quòd nullam excusationem habeat, nec possit aliqua tergiuersatione celari, nulla sententia declarationis requiritur, aut est necessaria, secũdùm Abbatem in cap. cùm non ab homine. de iudicijs. num. 29. ver sic. sed certè subtiliter. Dominic. in cap. cùm secundùm leges, de hæretic. in 6. Idem Abb. in cap. cum Vintonien. de electione. colum. vltim. num. 14. Felin. in cap. Rodulphus. numero 37. & 39. de rescript.

4 Tametsi ea requiratur regulariter, vbicunque pœna aliqua pro crimine, etiam ipso iure infligitur, vt in cap. cùm secundùm leges. de hæretic. in 6. & in. l. eius qui delatorem. vbi Bart. ff. de iure fisci. congerit plurimos Andreas Tiraquel. in. l. si vnquam. verb. reuertatur. num. 400. C. de reuocand. donat. Antonius Gomez. 3. tomo variarum resolut. cap. final. nume. 3. Roland. à Valle consil. 10. num. 11. lib. 1. loquens in feudatarijs, qui intra annũ & diem inuestituram non petunt, estque frequentissimo omniũ consensu receptum, regulariter sententiam in pœnis, ipso etiam iure statutis, requiri, quæ declarationem inducat, teste Couarruu. in cap. alma mater. 1. part. relect. §. 2. num. 9. de sententia excommunicat. in 6. Tertiò, ex textu in
5 capit. cùm non ab homine. de sententia excommunicationis, vbi probatur, publicè excommunicatum, etiam ante denuntiationem vitandum esse publicè: idem probatur in capit. cum desideres. eodem titul. & in cap. Theugaldum. cũ pluribus alijs. 11. quæst. 3. cui iuri consonare videtur dict. Concilium Basilien. se in verbis supra relatis, dum statim addit, Iuxta canonicas sanctiones: nam idem dicit esse de iure antiquo Præposit. in capit. cure. in princip. 11. quæst. 4. vt refert Probus in additione ad Cosmam Guimier, in gloss. constiterit. in loco infra statim citando.

Denique & quartò, quia nulla maior ratio esse videtur, quare magis excipi debeat casus notorij percussoris clerici, quam alterius notorij excommunicati:
6 & ita in terminis huic parti adhæret Felinus vbi supra dict. numero 39. versic. salua veritate, &c. tum ex dicto secundo fundamento: tum etiã, quia supplementum Pisanelæ in verb. clericus. 3. in fin. refert & sequitur dictam literam Concil. Basilien. dicens se eam extraxisse de libro Domini Iuliani Cardinalis Sancti Angeli, qui authoritate Apostolica Martini V. præfuit in dicto Concilio Basilien. si, & sibi ostendit prædictam constitutionem in camera sua, & studio suo Florentiæ, anno 1440. die 11. Decembris: tandem Felin. dubius de hac re reliquit cogitandum propter diuersam literam

literam Concilij Constantien. sis, quam ibi refert ex sancto Antonino: nõ enim viderat, nec legerat acta Concilij Basilien. sis, vt ipse apertè insinuat, & allegat Abbatem in Clementina 2. de sententia excommunic. hanc partem tenentem. in hanc etiam sententiam refertur Syluest. in summa, verbo excõmunicatio. dicens, quòd illa constitutio fuit facta antequam Concilium illud reuocaretur à Summo Pontifice, nam priùs fuerat legitimè congregatum & conuocatum, & Eugenius IIII. reuocauit posteà, & aliqui Cardinales perstiterunt & prosequuti fuerunt Concilium vsque ad depositionem ipsius Eugenij, sed quòd illa constitutio facta fuit antequam reuocaretur, prout refert Frater Martin. Ledesmius in loco infra citando pro contraria parte. Ego autem hoc non inuenio apud Syluest. sed potiùs cõtrarium, vt ibidem dicemus: verùm hanc literam Concilij Basilien. expressè approbat, atque in suo libro inserit, eam declarans Petrus Rebuff. in Concordata, in titulo de excommunicatis nõ vitand. fol. 727. Idẽ facit prioris immemor Cosmas Guimier in pragmat. sanctione Gallican. titul. de excõmunicat. nõ vitand. fol. 203. & sequentibus. Hãc etiam literam Basilien. s. probare videtur, vtramque tamen referes, Nauar. in cap. 1. §. laboret. nu. 10 de pœnitent. distinct. 6. idem in Manual. Latin. cap. 9. num. 6. & latiùs cap. 27. numero 35. vbi addit, malè esse relatam à Felin. vbi supra, & à sancto Antonino vbi infra, secundùm lecturam Concilij Constantien. sis, & bene à se in dict. §. laboret. & quòd fuit lata extrauagãs hæc à Martin. V. & renouata à Concilio Basilien. si, dict. sessione 20. & quòd fuit acceptata semel per Conciliũ Bituricense in pragmatica sanctione Gallicana supra relata, & iterum renouata à Concilio Lateranensi habito sub Leone X. & in concordatis inter eum & Francis cum Primum, vt per Rebuff. vbi supra. Idem refert Bernard. Diaz de Luco in sua praxi criminal. canonica. cap. 73. de concubinarijs. in versic. & ne quis contemnat. vbi contendit, dictam sessionẽ 20. Concilij Basilien. sis, in qua continetur præfata constitutio de excommunicatis non vitandis, & decretum contra concubinarios, fuisse factam ante eius scissuram, & quòd quanuis illud Concilium non fuit ab Ecclesia receptum, tamẽ ordinata in eo ante scissuram factam, recipiũtur & allegãtur à Doctoribus, prout sunt supradicti, respectu dict. constitutionis ad euitandum scandala. Tandem de re hac anxius Couarruuias in dicto capitulo alma mater. 1. parte relect. §. 2. num. 7. ibi, ego verò, &c. vtramque literam referens, censet quòd standum esset constitutioni Basiliẽsi dubio procul, nisi à tot authoribus, vt infra videbim⁹, iuxta sensum alterum, hæc ipsa constitutio foret sæpissimè citata, & nihilominùs minimè audet à Basilien. si constitutione discedere, cum posterior sit, & ex primo fundamento supra pro ea adducto existimans præfatam constitutionem, quæ Concilio Constantien. si tribuitur, fuisse à Martino V. tempore eiusdem Concilij conditam absque ipsius Concilij decreto, eò quòd ipsam in eo reperire nequiuerit, prout re vera non extat: cuius in hoc sententia coadiuuari videtur ex eo quòd in constitutione Constantien. si supra relata, loquitur per verbum personæ pluralis numeri, nempè, tenore præsentium misericorditer indulgemus, & iterum in versic. nam à communione illius, &c. volumus abstineri, quod potiùs congruere videtur modo loquendi Pontificis, quàm synodi conciliaris: at verò constitutio Basilien. sis Concilij bis vtitur verbo Statuit, quod conuenit synodo: quanuis hoc fundamentum non fatis vrgeat: quoniam etiam synodus vtitur aliquando prima persona pluralis numeri, vt patet ibidem folio 648. & præterea in synodo Constãtien. si reperiuntur decreta Martini V. & eiusdem synodi eodem modo composita, quo hæc de qua agimus, vt patet ex eodem Concilio folio 561. pag. 2. Nihilominus hãc eandem partem amplecti videtur Michael Palacio Concanonicus noster Ciuitatensi.

tenſ. in 4. ſententiarum. diſtinct. 18. diſputatione 7. pag. 272. ibi, at verò: vbi refert Concilium Baſilienſe ſupradictum, eiuſque literam, dicens eſſe ſaluberrimũ de hac re decretum, quod euulgatum legitur primo Conſtantienſi, etiam ſi ibi non extet. Sed expreſsiùs idem Magiſt. Palacio hanc partem probauit eodem libro 4. ſententiarum in 5. & 6. diſtinct. diſputat. 3. pagin. 159. & ſequenti. in verſic. decreuit ſynodus Conſtantiẽſis. vbi referens literam Concilij Conſtantienſis ſuprà primo loco poſitam, inquit poſteà, quòd Concilium Baſilien. idem decreuit ſeſsione 20. nẽpè generaliter excommunicatos vitandos non eſſe, modò euidens non ſit eos hac cenſura teneri, vt quia factum eſt euidens, vt in euidenti clerici percuſsione, vel quando nullo ſuffragio iuris excuſari poteſt, hos videlicèt, non eſſe vitandos, ſicque approbat literam Concilij Baſilienſis ſuprà relatam, inſuper & literam Concilij Conſtantienſis loco ſpeciei vel exempli: additque, ſeſsionem præfatam Baſilienſ. quãtum ad hoc eſſe authenticam, quippè legati Eugenij Papæ à ſeſsione 17. aſtiterunt huic Concilio & illi præfuerunt, & ita ſi non quoad alia, quæ tãgunt Papalem præeminentiam, ſaltem quoad ea, quæ illam non concernunt, authoritate roborari Apoſtolica videtur, & à Pariſienſibus Theologis veneratur cum Papa Adriano: quanuis idem Magiſter diſtin. 18. diſputatione 3. pag. 342. in verſic. hæc autem omnia, tertiò retulerit ex præfato ſaluberrimo decreto Conſtantienſ. non eſſe vitandos excommunicatos, niſi in duobus caſibus, aut quando ſunt nominatim denuntiati & declarati, & quando incidunt in canonem contra percutientem clericũ, quod nulla tergiuerſatione poſsit excuſari, ſicque videtur à priori ſua ſentẽtia diſcedere, approbareque literam Conſtantienſis Concilij: nihilominùs intelligendus eſt iuxta à ſe tradita ſuperioribus locis, nempè, vel in alio quocunque notorio excommunicato, quandoquidem illud ſatis expreſſerat, & nunc quoque hoc tertio loco ad ibi dicta ſe refert illis verbis, Vt ſuprà à me ſatis eſt diſſertũ: itaq; author hic ſatis probare videtur hanc literam, & partẽ Concilij Baſilienſis, quanuis Conſtantienſem non explodat, ſed illam loco exempli, ſiue ſpeciei notorij excommunicati, de quo generaliter loquitur Conciliũ Baſilienſe, admittat, magni faciens ſemper prædictorum Conciliorum decreta, propter ſaluberrimam ipſorum diſpoſitionẽ, atque Chriſti fidelibus nimis fauorabilem. Denique eandem literam concil. Baſil. approbat & tenendam dicit, non verò literam Concilij Conſtantienſ. Paz in ſua praxi. in 5. tempore primæ partis. 1. tomo, num. 72. cum ſequentibus.

7 Rurſus, maior pars authorum, atque vſus Eccleſiæ Catholicæ literam Concilij Conſtantienſis primo loco ſuprà relatam probauit, atque recepit. In primis enim ſanctus Antoninus Archiepiſcopus Florẽt. in 3. parte ſuæ Summæ: titul. 25. c. 3. eam referens, dicit eſſe Concilij Conſtantienſ. ſub Martino V. & inſuper addit, quoſdam dixiſſe, illam conſtitutionem fuiſſe in Concilio propoſitam, ſed non acceptatam, præcipuè ab Italica natione: alios verò, fuiſſe temporalem, ſcilicèt, per quinquennium, vſq; ad Concilium ſequens, quod Senis fuit celebratum, ſed nullum horum fuiſſe verum. Nam duo viri famoſiſsimi in vita & ſcientia, qui præſentes fuerunt Concilio Conſtantienſi, vbi facta fuit dict. conſtitutio, dixerunt, ipſam acceptatam fuiſſe ab omnibus, & perpetuam, vnamque de concordatis; & quòd Magiſtri etiam vniuerſitatis Pariſienſis acceptauerunt eam, quia in ipſa dicitur, Omnibus Chriſti fidelibus: & quòd vnus ex dictis famoſiſsimis viris, poſt celebratum Concilium Senis, cui etiam interfuit vadens ad curiã ad viſitãdum Martinũ V. Papam, cùm ipſe putaret dict. conſtitutionem fuiſſe temporalem, ſcilicèt, per quinquennium tantùm, ſicque iam expiraſſe, loquens cum Papa, petiuit ab eo, vt concederet ſibi ex gratia, vti tali ſententia, ſiue diſpenſatione, quam continebat

illa conſtitutio, reſpondit Papa, Vos ſcitis illam eſſe vnam de concordatis: & cùm ipſe interrogans, quinquennalem eſſe obijceret, dixit Papa: Ego volo quòd ſemper duret: & quòd dominꝰ Iulianus Cardinalis ſuper hoc conſultus dixit, tale indultum datum non ſolùm Germanicis, verùm etiam omnibus Chriſtianis: & de iure eſſe perpetuum, quia iſta eſt natura conſtitutionis ipſius, niſi reuocetur: non fuit autem reuocata, ſed in Concilio Baſilienſi cõfirmata ante ſui diſſolutionem: ergo, &c. Cuius relatione, atque teſtimonio illorum trium grauiſsimorum virorum, quos refert, qui fuerunt teſtes oculares dicti Concilij, ſatis ſuperque remanet verificatum, atque probatum, non ſolùm prædictam conſtitutionem fuiſſe editam in Concilio Conſtantienſi, ſub Martino V. & ab ipſo ore proprio promulgatã, & in Concilio poſteà Baſilienſi ante ipſius ſciſſuram confirmatam, præcipuè cum præd. dominus Iulianus authoritate Apoſtolica eiuſdem Martini V. præfuerit in dicto Concilio Baſilienſi, vt ex ipſius initio conſtat: ſed etiam præd. eius literam eſſe amplectandam, quanuis non extet inter acta Concilij Conſtantienſis, & in Concilio Baſilienſi poſteà ſequuto, diuerſo modo euulgata reperiatur in prædicto ſecundo caſu excepto, in quo excommunicati ſunt vitandi, vt eſt prædictum. Idem refert ipſe Beatus Antoninus in tractatu de cenſur. cap. 83. in verſic. nota diligenter. mihi verò eſt in tractatu de excommunic. cap. 79. num. 16. volum. 16. tract. diuerſ. doct. Idem refert & ſequitur Angel. de Clauaſ. in ſua Súma, verbo excommunicatio. 8. num. 3. dicẽs, quòd ipſe etiam habuit à fide dignis perſonis, quòd fuit confirmata & approbata prædicta conſtitutio in Concilio Conſtantienſi. Eandẽ partẽ breui tuetur ſermone Felin. in capit. cùm non ab homine, in finalibus verbis, de ſentẽtia excommunicationis. Decius in capit. 2. de except. numer. 4. vbi reprobat Felin. in dicto capit. Rodulphus. contrarium tenentem. Sylueſt. in Summa, verbo excõmunicatio. 5. quæſt. 4. num. 7. ibi, ſciendum eſt quartò. Caietan. in ſua Summa, verbo excommunicatio minor, vbi refert literam prædicti decreti Conſtantienſis, illamque probat. Idem in verbo abſolutio. 2. ibi, extrauaganti, &c. vbi dicit hanc extrauagantem eſſe conſuetudine vtentium approbatam. In hãc partem refertur etiam idem Sylueſt. in ſui conflatorio, in epiſtola, quæ ibi habetur in vltimo folio, ad lectorẽ ſcribens, ſtandum eſſe extrauaganti Concilij Conſtantienſis, & non determinationi Concilij Baſilienſis; addens, quòd quãdo ſcripſit Summam, putauit prædictam conſtitutionẽ Concilij Baſilienſis fuiſſe editam antequam Eugenius IIII. reuocaret illud Concilium, & quòd poſteà legit Ioannem de Turrecremata in ſua Summa Eccleſiæ, dicentem, prædictam extrauagantem non fuiſſe editam, niſi poſt ſciſſuram Concilij: vnde infert Sylueſt. nullius eſſe momenti: ideò nec illi ſtandum, ſed adhærendum eſſe extrauaganti Concilij Conſtantienſis: prout hæc omnia, hanc partem expreſsè probans quatuor fundamentis, & dicens, hanc hodie eſſe in vſu, non verò Baſilienſ. probat Ledeſmius in 2. 4. quæſt. 25. art. 1. fol. 345. colum. 2. & 3. & expreſsè idem probat Adrianus in 4. tractatu de confeſsione. quæſtione 9. folio 282. vbi inquit, Concil. Conſtantienſ. per Baſilienſ. poſteà confirmatũ eſſe: idẽ Adrian. in materia de clauibus. quæſt. 3. fol. 310. vbi etiam meminit Baſilienſis Concilij: ſed tamen inquit, quòd quia de illius authoritate plures dubitant, & communiter ei pondus authoritatis non defertur, poſſumus ſtare Concilio Conſtantienſi, & eſt pro conſolatione timoratorum. Sed & in eandem opinionem referuntur Maior in 4. Sententiarum, diſtinct. 18. quæſt. 3. & Ioannes Driedo de libert. Eccleſiaſt. pag. 88. Eam etiam probat Summa Armilla aurea, verbo abſolutio. §. 30. vbi refert illud Caietani vbi ſuprà, hoc Concilium Conſtantienſe eſſe conſenſu vtentium approbatum. Idem author in verbo excommunicatio. 1. §. 50. vbi aſſerit,

asserit, esse approbatum Concilium hoc Constãtiense in Basilien si ante eius scissuram. Eandem sententiam tenet Ioannes à Medina in suo codice de restitutione, quæstione 3. in causa 9. fol. 21. col. 1. Hanc eandem partem probat Frater Dominicus à Soto in 4. Sententiarum, distinctione 1. quæstione 5. articul. 6. pagina 106. columna 2. in versic. in transitu autem, vbi mentionem faciens prædicti Concilij Basilien sis, affirmat, quòd vsus Ecclesiæ tam amplam exceptionẽ, (nempè in quocunque notorio excommunicato) non recepit, nisi illam duntaxat Concilij Constantien sis; quam quidem constitutionem, vt Antoninus inquit, Papa Martinus confirmauit. Rursus, idem Dominicus Soto optimè distinctione 22. quæstione 1. artic. 4. pag. 946. colum. 1. & 2. vbi profitetur, quòd licèt constitutio Basilien s. facta fuisset ante schisma: posteà tamen in Concilio Florentino sub Martino V. omnia fuerunt decreta secundùm tenorem Concilij Constãtien sis, & ideò iã more vtentium, & vsu Ecclesiæ receptissimũ esse, vt non euitemus, nisi duas illas excommunicatorum species, quas præd. Concilium Constantien s. iussit; & quòd ità absque vllo metu tenendum est: ipse tamen hoc non inueni in præd. Concilio Florent. quanuis totum consultò perlegerim. Idem Soto distinct. 13. articulo 9. quæst. 1. colum. penult. in versic. veruntamen, pagina 554. eandem constitutionem Constantien. breui sermone sequitur, referens se ad primum locum, distinction. 1. suprà citatum. Eandem literam Constantien s. probauit Alfons. à Castro (quanuis alterius Basilien s. non meminerit) libro 2. de potesta. leg. pœnal. c. 15. vers. circa istos sic occultè excommunicatos, &c. colum. mihi. 1919. in magnis. & Victoria in sua Summa de Sacrament. Baptismi. quæst. 30. & de excommunicat. quæst. 4. & latiùs quæst. 10. per totam, vbi asserit, quòd ita testatur vsus Ecclesiæ, quia illa determinatio Concilij Constantiẽsis nó extat apud nos, nec in præd. Concilio ex defectu impressorum, sed quòd multi testantur eam vidisse: & Papa Eugenius in quibusdã ordinationibus reuocauit omnia facta in Concilio Basilien si, vbi fuit ordinatum, quòd omnes excommunicati vitarentur (intellige notorij) quod erat contra determinationẽ Concilij Constantien se: ibiq; in fine ponit duos casus, in quibus quilibet fidelis tenetur iure diuino vitare excommunicatũ, quomodocunque sit excommunicatus. Eãdem partẽ sequitur simpliciter F. Bartholo. à Medina in sua Sũma de instruccion de cõfessores, lib. 1. §. 5. fol. 44. colũ. 1. & F. Ioseph. Angles in suis Floribus Theologicarum quęst. in quęst. de excommunic. in 2. difficul. in 1. dubio, vbi post allegatam extrauagantem, Ad vitãdum scandala, prẽd. Concilij Constantien. inquit, Hinc reuocatũ est Concilium Basilien se, vbi excommunicatũ notorium ante denuntiationem vitandum præcipiebatur, vt referunt Adrian. & Syluest. nam Ecclesiastica consuetudo, quæ est optima legum interpres, solùm tenorẽ Concilij Constantien sis, vt habetur in dict. extrauagãti, seruat. Idem fatetur D. Couarruu. vbi suprà, num. 9. dicens, magis receptam esse in Christiano orbe Martini V. & Constantien sem constitutionem: & Nauarr. (quanuis literã Concilij Basilien. probauerit) in dicto suo Manuali Latin. cap. 27. num. 35. in 3. notab. vbi quanuis dicat videri consequi ex. d. Concil. Basil. peccare omnes Catholicos Galliæ & Germaniæ, qui Lutheranis manifestis, imò & palàm confitentibus se tales, cõmunicãt, quia sunt manifestè excõmunicati propter hæresim notoriam, per Bullam Cœnę Dñi: sed quia durũ est damnare gentẽ, in qua sunt tot viri eruditissimi, pientissimi, & Academiæ celeberrimę, præsertim Parisien sis, Tolosana, & Louanien. probabiliter dici potest, prẽd. extrauagantẽ esse vsu receptã, cũ sola illa limitatione, De excõmunicatione manifesta percussionis clerici, iuxta tenorẽ antiquę: vel quòd multitudo negotiorum, & necessitas cõmunicandi, atq; negotiandi faciat licitum, quod

quod aliâs nõ esset, iuxta regulam, quod non est licitum. de regul. iuris. Hæc ille. Idẽ priùs in dict. Manual. c. 9. nu. 6. quibus verbis expresè fatetur vsum nostrę constitutionis Constantien. nã illud de necessitate cõmunicandi, &c. quod posteà adiecit, non est necessariũ; quandoquidem etsi sciuerim aliquẽ † esse hęreticũ, non teneor illum vitare, donec sit condemnatus de hæresi: eo enim quòd quis de hæresi condẽnatur, censetur nominatim excõmunicatus, secundũ Dominicũ à Soto vbi suprà in duobus posterioribus locis, vbi eum citauimus: licèt enim hæretici sint excommunicati ipso iure, vt in. c. excõmunicamus, in 1. & per totũ, de hæretic. & in Clementina. 1. eodem titulo. & in bulla in Cœna Dñi, quotannis legi solita: excõmunicatio enim † hæresi cohæret, sicut lepra leproso, & homini vmbra, vt refert D. Ioan. à Rojas de hęreti. 1. par. num. 249. qui nu. 246. & sequentibus, probat cum Iuristis in proposito aduersus Theologos, idem esse in occulto hæretico: attamen ante declarationẽ Ecclesiæ vitandi non sunt, vt ex dict. Concilio Constan. aduertit Nauar. & antè eum Soto vbi suprà. Sicque est intelligendus D. Simancas de institut. Cathol. tit. 40. nu. 43. Cũ illis tamen, qui propter hęresim carcere clausi sunt, seruari solet, quòd priùs etiã quã declarentur hæretici, tanquã excõmunicati deuitari solent, nec diuina officia, nec sacrificia permittuntur audire, nec alijs Sacramentis Ecclesiæ vti, nec tradũtur Ecclesiasticæ sepulturæ, donec causa peragatur: tunc enim vel exuruntur dãnati, vel ad Ecclesiasticã sepulturam absoluti dantur, secundũ Simãc. de instit. Cathol. tit. 27. num. 9. Quod licèt fiat ante sententiã, non ideò eos iudicat Ecclesia excõmunicatos ante declarationem, sed vsque ad decisionem causæ tanquam suspectos de hæresi & excommunicatione, eos separat à communicatione fideliũ, ne, si fortè posteà appareãt hæretici, indignè communicent, & sacrilegè intersint diuinis.

11 Fundamentũ autem huius partis, vel 12 ex eo sumi potest, quod statutũ in illa synodo Constan. fuit saluberrimũ institutum ad sedandas timoratas conscięntias, admendosq; scrupulos: nã cũ aliter excõmunicati, quã in dicta synodo Constantiẽsi continetur, nõ sint ita notorij, sicut ille notorius clerici percussor, multi inserperent scrupuli inter homines, vtrùm illi, cũ quibus conuersantur, sint excõmunicati: nam quanuis notoriè sit quis excõmunicatus extrà clerici percussorẽ, cùm tamen nominatim non sit quis excõmunicatus, publicatus, vel denuntiatus, multi existimabunt, eum nõ esse notoriè excõmunicatũ, qui verè sit, sicq; cõmunicando cum eo, peccarent, atq; proinde excõmunicationẽ minorẽ incurrerent: alij verò notoriè excõmunicatũ iudicabunt illũ, qui talis non sit, quẽ cum iniustè vitare curabunt, eũ iniuria afficient, alijsque scandali ansam præbebunt: plures etiã dubij, anxijque erunt, an eum vitare debeãt, necne: sicq; tota Respublica abundabit scrupulis super huiuscemodi negotio, resq; confusione plena erit. Ergo cõstitutio Basiliẽ. nõ admodum conueniet fini, in quẽ ipsa dirigitur, nempè ad vitãda scandala, & sedãdas proborũ virorũ cõsciẽtias. Saluberiter igitur ad vitãda prędicta scãdala, & multa pericula, quæ consciẽtijs timoratis contingere possunt, vniuersis Christi fidelibus misericorditer indultum est per Concilium Constant. vt non teneantur euitare alios, quàm nominatim excõmunicatos, publicatos, vel denuntiatos, atque ita notorium clerici percussorem, quòd nulla tergiuersatione celari possit. Si ergo teneremur etiam vitare alios quoscunque notorios omninò excommunicatos, contrarius effectus inde sequeretur intento à dicto Concilio Constantien si, nempè quæ prędiximus inconuenientia. Inducta autem ad vnũ effectum, non debent contrarium operari, vt in. l. legata inutiliter. ff. de legatis. 1. & in. l. legata inutiliter. ff. de adimendis legat. Sed dices, nõne quæso eadem damna † iam suprà considerata sequẽtur ex euitatione notorij clerici per

cussoris,

cussoris,quæ ex alio quocũque notorio excommunicato,vt videtur? quare igitur diuersum statui debet in vno casu, quã in alio,cũ eadẽ ratio in vtroq; militare videatur? ergo idem ius statui debet:arguméto.l.illud.cũ similib. ff. ad.l. Aquil. Rectè igitur Concilium Basil. quemcunque omninò notoriè excommunicatũ præcepit euitari,quandoquidem nulla differentiæ ratio,saltem concludens,assignari potest inter vtrumque casum, vt dicebamus in quarto fundaméto contrariæ partis. Respóderi tamẽ potest,in notorio clerici percussore ius & factũ esse notorium;quòd si aliquando probabilis dubietas adsit, iã non erit omninò notori⁹ clerici percussor,prout requiritur,ac per cõsequens nõ euitabitur: at verò in alijs notorijs excómunicatis,etiam si factum sit euidens, iusque certũ,attamen non ita notoriũ est, sicut in notorio clerici percussore cõtingit: difficiliùs enim cæteri casus excommunicationis cognosci possũt,quã ille specialis notorij clerici percussoris : quare in cæteris declaratio nominatim facta ab Ecclesia requiritur, atque denuntiatio ipsius, vt euitari debeat: quod infrà dicemus.

Ex quo diluitur altera difficultas,quę oriri videbatur ex exceptione notorij clerici percussoris,facta à prędicto Cõcilio Constãtiensi, nam iuxta eam idem à fortiori videbatur dicendũ in manifesto hęretico,cũ is sit omninò hęreticus, ita vt nulla tergiuersatione celari possit,factumq; & ius sit euidentissimũ:videbatur enim hunc euitandũ esse, & tamen contrariũ docuimus suprà, nempè requiri sententiã:igitur,&c.Hoc nanq; quãuis ita verum sit,quantũ ad claritatẽ notitiæ, non tamen quantũ ad authoritatem claritatis: quia, etsi quando factũ ita notoriũ sit, quòd nulla possit tergiuersatione excusari, executio fieri possit, nõ tamen tenemur ad exequendum, quandiu Ecclesia, vel iudex tolerat; ad ipsam enim spectat declaratio huiuscemodi negotij, nõ verò ad quoslibet priuatos: at verò super omninò notorio percussore clerici nulla dubietas,vt plurimũ,contingere potest in facto, nec in iure, ideò notorius clerici percussor iustè vitari præcipitur, absque alia iudicis declaratione: quòd si aliqua dubietas in facto subrepat,nõ vitabitur: in alijs verò etiã euidẽter excõmunicatis frequentiùs cõtingere poterit dubitari, an tales sint,necne: sed quia dari potest casus notorij hęretici,ita vt nulla tergiuersatione celari possit, & tamen hic nõ erit vitãdus ante declarationẽ Ecclesiæ,veriùs dicendũ videtur, Ecclesiã casum notorij percussoris clerici excepisse in fauorẽ status clericalis. En tibi fundamenta & authoritates vtriusq; partis:indicandũ igitur nunc est, quænam sit tenenda.

Resoluo igitur primò, verum quidem esse,in Concilio Constantiensi,sub Martino V. celebrato, † editam fuisse prædictam saluberrimam constitutionem, iuxta literam & sensum primo loco relatam, & secundo fundatã: & quãuis inter acta Concilij Constantiensis ipsa non extet,est tamen hoc receptissimũ apud crebriores & grauiores authores, atque testimonio testiũ omni exceptione maiorum cõprobatum, qui prędicto Concilio interfuerunt. 14

Prætereà & secundò, verum esse video, præfatam constitutionem Concilij Constantiensis, siue extrauagantem Martini V. in eodem Concilio editam, in Basilienſi fuisse,essęque vulgatam,atque positam iuxta secũdam literam suprà relatam,& primò fundatam; sicque loco specialis exceptionis,notorij clerici percussoris factæ à Concilio Constantiensi, in Basilienſi, illa sublata,adijcitur atque inseritur alia generalis cuiuscunque notorij excómunicati, cuius factũ nulla tergiuersatione excusari possit, vt omnibus vidẽtibus præfatã sessionẽ 20. eiusdem Basilien. Cõcilij patebit, atque iuxta eam literam fuisse initam concordiã in Concilio Lateranensi suprà citato cũ Rege Franciæ,per Leonem X.qui eam approbauit, atque acceptatam semel per Concilium Bituricense, in prędicta sanctione Gallicana, vt patet ex Rebuffo

Rebuffo,& Cosma Guimier præcitatis: quod aduertit nominatim Nauar. vbi suprà.

Tertiò, semoto vsu, & confirmatione Apostolica, existimo satis posse dubitari de authoritate præd. Concil. Constant.& Basil.præterquã in his,quæ specialibus bullis Martini V. & Nicolai V. maximorũ Pontificum expressè approbata sunt, de quibus infrà in responsione ad argumenta pro constitutione Concilij Basilien.suprà adducta agemus.

Quartò & vltimò (in quo cõsistit tota vis, atque vtilitas præsentis disputationis) intrepidè teneo, atque est obseruandum, literam priorem Concilij Constantienſis esse receptam Ecclesiæ vsu, atque omninò cõsuetudine approbatã: quod etiam authores contrariæ opinionis fatentur apertè, eamque esse obseruandã in iudicando & consulendo indubiè,& absq; vllo metu,nempè, vt nullus alius excõmunicatus vitandus sit, nec vitare teneam⁹,nisi illũ, qui nominatim excõmunicatus fuerit, & à iudice publicatus,vel denũtiatus, & prætereà notorius clerici percussor, ita quòd factũ nulla possit tergiuersatione celari, aut vllo suffragio excusari: non verò alius quicũque, etiã notorius omninò excõmunicatus,ante eius publicationẽ, siue denũtiationẽ, vt patet ex omnibus suprà adductis pro hac 2.parte. Idque procedit, quanuis constitutio præfata Basilienſis authoritatem haberet, quam nõ habet: quandoquidem, nec fuit acceptata,nec vsu recepta,sed ea,quã prædiximus Cõstant. quinimò contrariæ Basil.derogatũ:ea enim est natura atq; legis cõditio necessaria ad sui valorem,vt à principio recipiatur, vt in c.in istis.4.dist.ibi:Leges instituuntur, cũ promulgantur: firmantur cũ moribus vtentiũ ãpprobantur: sicut enim moribus vtentiũ cõtrarium, nonnullæ leges hodie abrogatæ sunt, ita moribus vtentiũ ipsæ leges cõfirmãtur:ex quo deciditur ibi,illud Telesphori Papæ, quo decreuit, vt clerici generaliter à Quinquagesima ieiunandi propositum susciperẽt, & à carnibus & delicijs abstinerent,quia moribus vtẽtium approbatum non est,aliter agentes transgressionis reos non arguit:per quẽ tex. hãc doctrinam comprobat Sylvest. in sua Summa,verb.lex.nu.6.

Hinc videmus,aliam extrauagantem Pauli Veneti incip. ambitiosæ. de rebus Eccles.nõ alien. dum prohibet locationes rerum Ecclesiasticarum vltra triennium fieri,sub censuris, alijsque pœnis, non debere seruari in terris, vbi nõ fuit acceptata,vel vbi contrario vsu sit eidẽ derogatum, vt infrà suo loco dicemus c.8.ergo ita & eodem modo dicendum est in proposito, vt constitutio illa Concilij Basil. de qua agimus, cùm non fuerit acceptata, sed altera Constantiensis, quæ vsu Ecclesiæ est recepta,illa nõ obliget, hæc autem liget: vt cum communi resoluit Anton. à Corduba lib. 1. quæstionarij. q. 43. statim in principio. Et quod diximus de constitutione Concilij Basil.non esse vsu receptam,idem dicendũ prorsus erit de renouatione eiusdem facta in Concil. Lateran. suprà citato. Nam authores graues, qui parum post prędict. Concil. Lateran. claruerũt, constitutionem Concilij Constantiensis sequuti sunt, & suis scriptis sequendam esse docuerunt: & prętereà in specie de censuris prædicti Concilij Lateran. dubitat Caietan.in Summa, verb. excommunicatio, fuerint ne receptæ, quòd nouæ essent suo tempore. In eadẽ dubitatione etiam est reuerendissimus Bartholomæus de Carrança,Archiepiscopus Toletan. in Summa Concil. in summa eiusdem Concilij Lateranen. Et idem dici potest certiùs de hac constitutione, cùm idem Caiet. qui parũ post præfatum Concil. scripsit, Victoria, & Dominicus à Soto,nulla facta mẽtione de hac Lateranen.Concilij constitutione,sequuti sint Conci. Constan. Sed arguet aliquis aduersus hanc nostram sententiam,ex verbis Christi ad Petrum,Si Ecclesiæ non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus: sed quã primũ cõstiterit mihi aliquem esse Ethnicum, teneor illum vitare à sacris, ac cum eo non

non communicare in diuinis: ergo quā primùm mihi constiterit aliquē esse excommunicatum, licèt denuntiatus non sit, aut notorius percussor clerici, iure diuino teneor illum vitare. Sed dicēdum est, verba prædicta Christi non esse contra nostram sententiam, quia tunc non auditur Ecclesia, quādo præceptis illius non obtemperatur, & maximè cum illa sua sententia eum veluti pertinacē dam
16 nauit: quare ante sententiam aut declarationem iudicis, qua constat iam illū Ecclesiæ non audire, non est tanquā Ethnicus & Publicanus habendus, vt excommunicatum à sacris, & communicatione illorum excludamus. Vel secundò dicamus, vt velit Christus, eum, qui Ecclesiæ præceptis non obedierit, esse habendum tanquam Ethnicum & Publicanū: non tamen est vitandus antequā ab Ecclesia vitari præcipiatur, aut sit notorius clerici percussor: hos enim vitādos præcipit Ecclesia, & præfata constitutio
17 Concilij Cōstantien. censet, atque ideò hi solum quoad præsentem materiam videntur Ecclesiæ non audire.

His igitur ita constitutis, supereſt vt ad fundamēta prioris partis (hoc est contrariæ) respondeamus per ordinem. Et primò non obstat quòd approbata fue-
15 rint, quæ in illa synodo Basilienſi, † & Constantienſi acta fuerunt circa damnationem quorundam articulorum hęreticorum, atque itidem, quæ circa censuras & causās beneficiales decreta fuerunt, per bullas Martini V. & Nicolai V. vt patet in eisdem, quæ sunt in dict. secundo tom. Concil. illa fol. 563. & sequentibus, hęc fol. 693. quoniam hic nō agimus de prędictis erroribus, nec de causis beneficialibus, sed tantùm an notorius excommunicatus vitandus sit absque denūtiatione, de quo in dictis bullis non video verbum vllum: quia quanuis in bulla Nicolai V. approbentur atque ratificentur inter alia absolutiones à quibuscunque excommunicationum, anathematizationum & alijs censūris ecclesiasticis, interdictorum, tam generalium, quām specialium relaxationes, ac etiam illarum fulminationes & appositiones, iuramentorum etiam fidelitatum relaxationes, rehabilitationes ab omni macula irregularitatis aut alia inhabilitate vnde cūque processerit, & alia huiusmodi ibi contenta: nihilominus tamen prędictam constitutionem Concilij Basilienſis de notorio excommunicato vitando, non inuenio approbatam in prędictis bullis.

Secundum fundamentum etiam non
16 obest, † quoniam verius est, etiam in factis notorijs, quę nulla tergiuersatione celari possunt, requiri sententiam declarationis, vt optimè docet Caietan. super Diuum Thomam in 2.2. quęst. 12. articulo 2. versic. ad hoc dubiū, vbi inquit, quòd quando notorium facti toleratur à iudice, tolerandum quoque insinuatur priuatis: peruersus enim ordo statuitur, vt priuati teneantur facere, quod superior timet attentare: eueniet enim quòd principe existente notorié hęretico, Ecclesia tacens vellet subditos illi non parere, quod non est dicendum. † Prętereà
17 etiam si facti euidentia sit, requiritur manifestatio authoritatiua, vt quòd authoritas publica inchoauit lege, authoritas publica perficiat iudice: quia licet quando est aliquid ita notorium, quòd nulla possit tergiuersatione excusari, possit exequutio fieri, non tamen tenetur quis ad exequendum, quandiu iudex tolerat, vt sic notorium facti fortiatur effectum sententię. Probatur prętereà per tex. in cap. peruenit. 1. de appellat. & in cap. inter dilectos. de excessib. prelat. vbi etiam in causa notoria requiritur declaratio iudicis: & quanuis tex. in dict. c. peruenit. loquatur in notorio clerici percussore, in quo adhuc requirit denuntiationem iudicis, minime tamen in proposito nocet: quoniam ibi agitur tantùm de ea quęstione, an non obstante appellatione sit declarandus & denuntiādus notorius clerici percussor? & respondetur affirmatiuè: at verò in casu conciliorum, de quibus agimus, notorius clerici percussor, quando nulla tergiuersatione celari potest, pręcipitur vitari statim: istaque decisio posterior est quàm dict. c. peruenit.

Supereſt

Supereſt igitur, vt illis textibus rectè probetur, etiam in notorijs requiri declarationem iudicis: quam sententiam aduersus Abb. probauit alios allegās D. Couarruuias vbi suprà num. 8. in versi. ipse verò.

18 Nec contra exemplum Caietani de subditis, Principe existente hæretico, ꝙ teneantur illi parere, Ecclesia tacente, obest text. in cap. final. de hæretic. qui ita se habet: Absolutos se nouerint à debito fidelitatis dominij, & totius obsequij, quicunque lapsis manifestè in hæresim aliquo pacto quacunque firmitate vallato tenebātur astricti: ex quo videtur contrarium assertioni Caietani
19 prorsus probari. † Vnde fit, vt custodiens depositum sibi ab hæretico commissum, non debeat illud reddere hæretico manifesto id petenti: nam etsi lege naturæ teneantur omnes in reddendo depositum fidelitatem seruare, ab hac tamen obligatione liberatus est quisquis ab hæretico depositum accepit, vt iam post illius manifestam hæresim minimè illud hæretico reddere teneatur, sed fisco
20 id apprehendere volenti. † Sic etiam præses alicuius oppidi, aut arcis munitę, qui sub fidelitate & iuramento illud ab aliquo domino accepit, si huiusmodi dominus hæreticus efficiatur notorius, nō tenetur illi castrum, aut arcem restituere, nec alteri eius mandato, sed fisco, cui iure ipso competit talium rerum dominium. Quin etiam Catholica vxor debitum hæretico viro reddere non tenetur, vt argument. & ex ratione dict. cap. fin. probatur, & in cap. de illa. de diuort. vt hæc omnia refert & probat, latè agēs de intellectu dict. cap. de illa. Alfonsus à Castro lib. 2. de iusta hæretic. punitione. capit. 7. per totum. & D. Simanc. de institut. Catholic. titul. 46. numer. 73. fol. 225. Cùm igitur dict. cap. fin. de hæret. dicat, Absolutos, &c. apertè ostēditur, sententiam esse à iure latam, & non à iudice proferendam: ergo contra Caietani assertum.

21 Sed hoc inquam non obest, quoniam etsi hoc casu sententia condemnatoria iudicis necessaria non sit, vt in dict. cap. final. adhuc tamen declaratoria requiritur, nempè hunc esse notorium hæreticum, ad hoc vt ipsius capit. final. pœnas incurrat: quandiu enim Ecclesia tolerat, subditi domino parēre tenentur, vt rectè in terminis probauit Caietan. vbi suprà: cuius in hoc sententia comprobatur ex altera, quam modò adduximus, nempé etiam in notorijs requiri declarationē iudicis: idque roboratur ex decisione text. in capit. cùm secundùm leges. de hæretic. in 6. ad finem, vbi quanuis bona hæreticorum ipso iure sint cōfiscata, confiscationis tamen executio, vel bonorum ipsorum occupatio fieri non debet, antequam sententia Ecclesiæ super eodem crimine fuerit promulgata: cuius text. decisio etsi generaliter in bonis hæreticorum loquatur, nec mentionem faciat notoriæ hæresis, ratio tamen ipsius in quibuscunque hæreticis, etiam notorijs, idem concludit: nec inter vnum & alium hæreticum congrua
22 ratio differentiæ assignari potest: † nemini namque priuato, nec etiam iudici seculari, cùm sit incompetens causæ, licet iudicare aliquem hæreticum, etiam si notorius talis appareat, quousque ab Ecclesia id iudicetur, aut per sententiam declaretur. Limitant tamen nonnulli loquentes generaliter in quocunque crimine notorio, præterquàm si iudex exequutionis, esset iudex competens cognitionis ipsius causæ, tunc enim non esset necessaria sententia declarationis, si ita notorium esset crimen, quòd nulla posset excusari ratione, sed poterit executio fieri ab eodem iudice, absqua declaratione, secundùm Dominicum consilio 136. columna vltima. & Albertum in rubrica de hæreticis, quæstione 13. num. 43. & 46. Declaratio nāque solùm videtur necessaria, cùm est aliquod dubium declaratione indigens: sed quando ita notoriè quis est hæreticus, vt nulla possit tergiuersatione celari, non est aliquod dubium: ergo nulla erit necessaria declaratio Ecclesiæ. Sed verius est, indistinctè requiri ad-

huc declarationem iudicis, secundùm Couarru. vbi suprà alios allegãtem: quo fit, vt illationes, quas suprà deduximus ex dict. cap. final. de hæret. collectæ per Castr. & Simanc. vbi suprâ, intelligendæ sint præcedente declaratione iudicis, aliàs secus. Imò supradicta procedunt, non solùm in foro exteriori, de quo agimus, sed etiam in foro interiori conscientiæ, in quo pœnæ supradictæ non debentur, etiamsi impositæ sint ipso iure, ante condemnationem & sententiam, prout tenet gloss. verb. cum augmento, in fin. in cap. fraternitas. 12. quæst. 2. & ibi Doctor. quam sequitur Angel. de Clauas. in sua Summa, verb. pœna. §. tertio. & Sũma Rosela in verb. absolutio. el. 1. §. 19. & in verb. restitutio. §. sexto. Sylvester verb. hæresis. 1. quæst. 8. versic. 3. Ioan. à Medina in suo codic. de restitut. in rubrica de rerum diuis. colum. 4. sequitur F. Dominicus à Soto, optimè examinãs, pluresque Theologos referens, de iustitia & iure lib. 1. quæst. 6. art. 6. per totũ. vbi reprehẽdit Alfons. à Castro, vbi infrà citabitur, contrarium tenentẽ. Eandem priorem sententiam probauit F. Petrus de Couarru. in lib. de remedio luforum. 3. parte, capit. 21. col. 3. Hanc dicit cõmunem Sylvest. in parte, Assasinus. in 5. quæstione. & Simanc. optimè disputans, de instit. Catholic. titul. 9. num. 82. qui anno 27. incipit tractare articulum hunc: & Couarru. de sponsalib. 2. parte. cap. 6. §. octauo. num. 10. Antonius Gomez in. l. 1. Tauri. numero 4. & 3. tom. variarum. cap. 2. num. 5. & latiùs in dicto 3. tom. cap. 14. de cõfiscatione. bon. num. 3. vbi etiam contra Castrum tenet plures allegans: & illam glossam testatur communiter approbatam, plures referens Didacus Perez in. l. finali. titulo 3. libro 2. ordinam. colum. 377. vbi ampliat, etiamsi pœna sit imposita per verbum, Ipso iure, dicens hanc esse veriorẽ & receptiorem opinionem. Idem in. l. 4. titul. fin. libro 2. colum. 718. in fin. & sequentibus: sed & alij plurimi eandem doctrinam sequuntur: tametsi Alfonsus à Castr. vbi suprà, paulò post principiũ dict. capit. 7. existimauerit, quòd reus in conscientia in casu dict. capit. final. ad illius pœnam sustinendam obligetur, etiam ante omnem aliam iudicis sententiam, sicut suprà dixerat de priuatione cæterorum bonorũ, latissimè eam probans lib. 2. de lege pœnal. per totum, & ante eum tenuit Abb. in cap. dilecti. nu. 12. de arbitr. & in cap. 1. num. 11. de constit. & ibi Felinus num. . & Decius in 1. lectu. num. 20. eandem opinionem videtur sequutus, qui tamen nutat, & eam sequitur Felin. in dicto cap. Rodulphus. nume. 38. de rescript. & Antonius Gomez lib. 3. variar. resolut. cap. 2. num. 6. Sed hæc vltima sententia exposa est â communi schola Theologorum & Canonistarum, quippè quia à veritate deuiet. Vt autem meliùs intelligatur hæc communis sententia (scilicèt vtroque foro necessariam esse iudicis declarationem, etiã in criminibus notorijs, vt pœna à iure imposita incurratur, excepto illo casu à Concilio Constantiensi excepto de notorio percussore clerici) quando quis tenetur vitare excommunicatum: notandum est, nullum esse vitandum, antequam à iudice fuerit legitimè separatus: nam priuati vitando nõ iudicant, sed exequendo obedietiam superioris & iudicis, euitant, quos superior vitandos declarauit, & præcepit: hæretici autem quanuis generaliter à iure, vt prædiximus, sint excõmunicati, & ideò ipsi se abstinere debeant à communicatione fidelium: in particulari tamen Petrus, aut Paulus non est excommunicatus, nec separatus: quare si priuatus aliquis eum euitaret ante iudicis sententiã, qua separatio illa iuris generalis illi in particulari applicetur, separaret ac euitaret in particulari eũ, qui particulariter non est separatus ab Ecclesia, & sic officio iudicis hac in re vteretur, quòd priuato non licet: in illo autem casu particulari Cõcilij Constant. de notorio percussore clerici, talis iam ab Ecclesia, non solùm in generali, sed in particulari est separatus; quare nulla est necessaria iudicis sententia.

Ad

Ad tertium contrariæ partis fundamentum respondetur, text. in dicto cap. cùm non ab homine, de sentent. excommunic. cum similibus, dum probat, excommunicatum publicum, publicè vitandum esse: occultum verò, occultè, & secretò; procedere de iure cõmuni anti-
24 quo Decretalium. † Hodie autẽ, attẽto supradict. Concil. Constantiensi, in vsu receptissimo, nec occultè excommunicatus vllo modo vitandus est, nec etiam ante denuntiationem, cuius excommunicatio duobus etiam testibus probari possit, nec publicè, nec priuatè; sicque tollitur sententia Abbatis, Henrici, & Felini, in. d. c. cũ nõ ab homine. & eiusdem Henrici in. d. c. cùm desideres. eodem titul. existimantium teneri quem vitare hunc excommunicatum, cuius excommunicatio duobus testibus probari possit, cùm is occultus non sit, nec dici possit: cuius contrarium rectiùs tenet Innocentius in cap. inquisitioni. de sentent. excommunic. quem sequuntur ibi Cardinal. & frequentiùs Doctores, tenentes, texcommunicatum non esse ante denuntiationem publicè vitandum, nisi sit notoriè excommunicatus, vt refert Couarru. vbi suprà num. 3. in versic. quid autem. cui magis in hoc applaudit sententia præfata Innocẽtij aduersus Panormita. & alios respectu publicæ euitationis: nam de secreta & occulta dubium non esse affirmat, cum secretè vitandus sit, etiam occultè excommunicatus illo iure: hoc autẽ Constantiensi minimè, nec publicè, nec secretè, qui non sit nominatim excommunicatus, publicatus, vel denuntiatus, vel notorius clerici percussor, nõ autem alius etiam notoriè excommunicatus ante denuntiationem, vt suprà resoluimus.
25 † Quò fit, vt nec sufficiat fama publica, vt teneamur vitare excommunicatos ante denuntiationem. Sicque tollitur etiam responsio text. in dict. c. cum desideres. in 2. eius parte, vt rectè aduertit Couarru. vbi suprà. nu. 7. in versi. 2. & 3. Quarto fundamento contrariæ partis, nempè nullam maiorem rationem differentiæ posse dari, quare magis excipiatur notorius clerici percussor, quàm alius notorius excommunicatus, iam suprà satisfactum est.

26 Superest, vt videamus pro intelligentia præfati Concilij Constantiẽsis, quotuplex sit in proposito excommunicatio? In quo obseruandum est, triplicem considerari posse. Prima est generalis sentẽtia, à iure, vel ab homine lata, excõmunicans omnes incendiarios, adulteros, cõcubinarios, vel alios aliquid prohibitum facientes, vel furtum non reuelantes, & hoc casu etiamsi aliquibus pateat, Titium, vel Sempronium incidisse in illam excommunicationẽ, hoc scientes non tenentur illum vitare in Sacramentis, neque in sacrificijs, cùm ipse nõ sit nominatim, sed simpliciter excomunicatus, vt in prima parte dict. decreti Concilij Constantiensis, hoc est, in regula affirmatiua ipsius, quod profitẽtur Doctores suprà citati, de hac re agentes, & præterea plures referens D. Couar. in dict. c. alma mater. in. 1. parte relect. §. 6. in 5. conclusione. fol. 54. in fine. & folio sequent. nu. 7. & Nauar. in Manuali Latino, cap. 9. nu. 7. quanuis gloss. 1. in cap. à nobis. el. 1. de sententia excõ-
27 municationis, existimet hoc casu † eũ dici nominatim excommunicatum, qui fecerit aliquid contra canonem suprà dicto modo excommunicantem, nempè, Quisquis hoc fecerit, sit excommunicatus. Nam si cõstiterit, Petrum actũ hunc prohibitũ fecisse, erit nominatim excommunicatus, iuxta supradictam glossam: sed hæc ipsius opinio vera quidem non est, nec probatur in locis ab ea adductis, atque ideò frequentiori Doctorum suffragio improbatur, vt testatur Couarru. vbi suprà. nu. 8. in princip. Nõ enim huiusmodi est nominatim excommunicatus, sed generaliter, ideò nõ vitandus, vt prædiximus.

28 Secundo modo cõsiderari potest excommunicatio, nempè quãdo quis excommunicatur nominatim, & specialiter nomine proprio, vel officij, vel dignitatis, aut aliquib⁹ appositis signis in-

dubitatis, vt si feratur sententia excommunicationis in Petrum, Martinũ, vel Ioannem, vel in prætorem Salmantinũ, Ciuitatẽsem, vel Decanum, aut officialem modernum Toletanum, & sic de similibus, si tale commiserint crimen, nõ tamen sit declaratus, & denuntiatus, & hoc casu, si aliquis sciat illum cõmisisse prædict. crimen, sicque verè esse excommunicatum, non tenetur eum vitare, quousque fuerit declaratus, & denuntiatus per iudicem, vt in dicto Concilio Constantiensi cauetur: & quòd hic dicatur nominatim excõmunicatus, probatur argumento. l. nominatim. ff. de condit. & demonstrat. & l. 1. & 2. ff. de liberis & posthum. & in. §. nominatim. instit. de exhæredat. liber. ex quibus ita probauit glos. in cap. cùm & plantare. §. excõmunicatos. de priuileg. verb. nominatim. & in cap. constitutionem. de sentent. excommunic. in 6. verb. nominatim. glosſ. in Clement. 1. verb. nominatim. de vita & honestate cleric. quas Doctores communi consensu probant, teste D. Couarru. vbi suprà, dicto nu. 8. plures referente.

29 Tertius modus est, quando aliquis nominatim est excommunicatus, & declaratus per iudicis sententiam, quæ illum denuntiat, mandatque denuntiandũ publicum excommunicatum: & hic postquam fuerit publicatus, vel denũtiatus, est omninò euitandus, non verò anteà, etiamsi sit nominatim excommunicatus, vt in primo casu, excepto à præcitato Concilio Constantiensi: ipsum nãque Concilium ad hoc vt nominatim excommunicatus vitandus sit, requirit publicationem, vel denũtiationem excommunicationis, etiam si specialis, & certa sit excommunicatio, vt ex eo patet euidenter, & tenet expressè Cosmas in dicta pragma. sanctione Gallic. super dict. extrauagan. ad vitandum scandala, in glos. generaliter: & ita vsus vrbis, & orbis habet non vitare excommunicatos specialiter, ob contumaciã non comparendi, vel non parendi, antequam declarentur & denuntientur, vt expressim testatur Nauar. in dicto cap. 1. §. laboret. num. 23. & iterum in Manuali Latino, cap. 27. numero 35. versic. Nota primò. & Couar. in dicto cap. alma mater. 1. parte relect. §. 2. num. 7. versic. quartò ex eadem, &c. dicens, quòd vsus, atque 30 cõmunis interpretatio † Christiani orbis, in hunc sensum accepit prædictam constitutionem, per quam nunc nõ negatur sepultura ijs, qui excommunicati moriuntur, nisi sint denuntiati secundũ Nauarrum in dicto cap. 27. numero 36. versic. ad secũdum. & Paz in practica vbi suprà, numero 76. Quod ante eum probauit, 31 † loquens in vsurario, cui in vita non fuit mota quæstio super excommunicatione, nec vitatus, vt excommunicatus, nec contra eum sententia synodalis canonis publicata, vt ei non sit deneganda sepultura. Petrus Ancharranus consilio 189. tribus de causis, per totum, prẽcipuè num. 2. in summa, A quocunque per simplicem excommunicationem præciso, si non fuerit nominatim excommunicatus, publicatus, vel denuntiatus, aut manifestus percussor clerici, licet cuicunque, tam in necessitate, quàm extra, Sacramenta percipere, perinde ac si non esset prẽcisus: si autem fuerit nominatim excommunicatus, publicatus, vel denuntiatus, aut notorius clerici percussor, minimè licet, vt ex suprà dictis patet.

32 Publicatio autem excommunicationis fit in ciuitate, loco, aut parochia, excommunicati in publica Missa populari, vel in sermonibus, aliovè actu frequentato per populum, aut per affixionem sentẽtiæ in locis publicis, ita quòd faciliter transeat in notitiam populi: argumento tex. in Clement. quanuis. §. si verò. de foro competent. & in Clementina, causam. de elect. in verbo, solenniter. cum ibi notatis. Nec sufficeret publicatio facta in consistorio iudicis 33 † corã paucis, iuxta glos. in Clemen. 1. de sepult. in verbo publicè. Non tamẽ 34 est intelligendum, † vt omnibus de ciuitate debeat esse manifestum, sed satis est quòd transeat in notitiam vicinię, seu

seu maioris partis, in qua actus geritur, sicut de notorio dicitur, vt est bonus tex. in cap. cũ dilectis. de purgat. canon. notatur per Doct. in cap. vestra. de cohabit. cleric. & mul. Oportet ergo, vt aliquid dicatur publicari, quòd ita publicè & palàm fiat, vt transeat ilicò, vel successiuè in notitiam populi, viciniæ, vel maioris partis, vt prædicta omnia probat Cosmas Guimier in dict. pragm. sanctione Gallic. in titul. de concubin. §. publicè. in glosſ. sententiã. pag. 187. & iterum in dict. extrauagan. ad vitanda scandala, in glossa publicata. pagina 207. colum. 2. vbi in glos. denuntiata, ad finem dicit, quòd denuntiationes huiusmodi fiunt per appositiones illorum nominũ in foribus Ecclesiarum, aut alio celebri loco, vt cunctis conuenientibus concul cetur, & quòd hæc est quotidiana practica, etiam in curia Romana secundũ Præpos. quem refert. In Hispania autẽ, saltem vbi commoratus sum, semper vidi publicari excõmunicationes huiusmodi, atque denuntiari excommunicatos in Ecclesijs parochialibus, vel in maiori loci, cũ solennitate & insignijs consuetis; literæ autem excommunicatorię Apostolicæ, à curia Romana emanatæ, quę huc circumferuntur cum quibusdã signis, atque effigiebus dæmonũ, & excommunicatorũ, & vulgò, letrones appellantur, communiter ad fores Ecclesiarum affiguntur, ne fortè si in Ecclesia legantur, atque publicentur, earum lator detegatur, atque eidem ob hoc aliquod damnum eueniat.

36 Huiusmodi autem publicatio & denuntiatio, nihil ad excommunicationẽ addunt, vt probatur in cap. pastoralis. §. verùm. in fine, de appell. Excommunicatus enim per denũtiationem ampliùs non ligatur, vt in simili dicitur de declaratione, quæ fit, vt excommunicati ab alijs vitẽtur, vt per Roman. consil. 482. num. 5. incipit in casu præmisso. sequitur in proposito Cosmas vbi suprà, in verb. specialiter. id quod probat præfatum Concilium in finalibus verbis, ibi, Per hoc tamen non intendimus releuare, nec iuuare sic excõmunicatos, suspen 37 sos, interdictos, aut prohibitos. † Pœna enim excommunicationis ipso iure affligit, & inhabilitat, quoad omnes suas potentias illum, qui in eam incidit, absque alia declaratione, trahit namque secum executionem, vt in dicto capit. pastoralis, in fine. de appellat. facit text. in cap. cùm non ab homine. de sentent. excommunicat. vnde respectu ipsius excommunicati, excommunicatio statim operatur, repellendo eum à communione, celebratione, cæterisque actibus excommunicato vetitis, vt notat Felinus in dicto. c. Rodulphus. nu. 38. ad fin. de rescrip. & D. Couarru. latissimè vbi suprà. num. 11. vbi ex text. in. c. illud. de cleric. excõmu. minist. & ibi glos. & Doct. 38 probat, † excõmunicatũ regulariter peccare alijs cõmunicando, etiam ante denuntiationẽ, & quòd magis peccat ipse, quã alij post denuntiationem eidẽ communicantes: quo fit, vt ipse excõmunicatus, ante denuntiationem teneatur se abstinere à communicatione fidelium, & à diuinis, vt cum alijs ibi probat, sic interpretatus dictum Concilium in verbis modo recitatis: idem probarunt Dominicus à Soto in 4. distinct. 22. q. 1. art. 4. pag. 948. in versic. 2. conclusio. & Nauar. in dict. §. laboret. in fine.

39 Quæ procedũt etiam in occultè excommunicato, ipse enim adhuc tenetur se vitare à communione fidelium, & à diuinis abstinere ante denuntiationem, vt infrà statim citandi vno ore fatentur. Difficultas autem in eo consistit, an idẽ dicendum sit, quando ex hac euitatione sui ipsius occultum eius crimen, occultaque excommunicatio proderetur cũ 40 graui scandalo? † videtur enim hoc casu non teneri cum scandalo. & præiudicio sui honoris se abstinere à communione fidelium, cùm nemo teneatur se prodere: & in terminis ita tenet F. Alfonsus à Castro de potestate leg. pœnal. libro 2. capit. 15. quod est vltimum, in versic. circa istos, ibi, Hanc tamẽ sententiã, &c. Verùm contrarium probat Syluest. in Summa, verbo excommunica-

tio.3.§.5. Quare est tertia opinio cõcordans præcedentes, nempè, vt sententia Castri procedat, quoad communionem fidelium, quæ extra Sacramẽtorum perceptionẽ contingit, idque ratione scandali vitandi: attamen huiusmodi occultus excommunicatus non poterit Missam celebrare, nec Sacramenta recipere, etiam ob scandalum vitandum: nec curatur hoc casu, quòd ex euitatione â diuinis se prodat: & ita procedat, atque intelligi debeat opinio contraria Syluestri, in diuinis nempè; secus in profanis, prout est communio fidelium: vt optimè recensẽt D. Couar. vbi supr. in versi. quamobrem. 1. & 2. vsque in finem. Nihilominus prior sententia indistinctè probabilis est, atque forsan verior, vt latiùs dicemus infrà. cap. 13. de irregularitate ex homic. occulto prouen. Excommunicatus igitur, ante denuntiationem, quanuis se abstinere debeat à communicatione, tam in diuinis, quàm extrà, ab alijs autem vitandus nõ est, etiam si sit notorius excommunicatus ante denuntiationem, vel nisi sit notorius clerici percussor, vt ex supradictis patet, atque probatur.

41 Quinimò etiamsi parochus habeat penes se denuntiatoriam scripturam, qua specialiter & nominatim quis sit excommunicatus, sibique præcipiatur, vt statim visis literis, teneatur eundem vitare, atque denũtiare: nihilominùs tamen nõ tenetur eum vitare, donec eum denuntiauerit, aut denuntiatũ esse constiterit: diuersum enim est mandatũ, siue præceptum de publicatione, siue denuntiatione facienda, ab ipsa publicatione, & denuntiatione iam facta. Euitare autẽ quis non tenetur, etiam nominatim excommunicatum, nisi publicatus, aut denuntiatus existat, vt sæpè diximus: ergo ante denuntiationem ipsam actualiter factam, vitandus non est à parocho, cui ea faciẽda mandatur, nec ab alio. Ita tenet Syluester in Summa, verbo, excommunicatio. 5. numero 24. & Armilla aurea in verbo excommunicatio. 1. numero 6. folio mihi. 98. id quod insinuat Nauar. in cap. 1. §. laboret. nu. 23. de pœniten. distinct. 6.

42 Obseruandum tamen est, quòd nomine excommunicatorum nominatim, veniunt hæretici, schismatici, & apostatæ, si sint hæresis, apostasiæ, aut schismatis condemnati, atque etiam simoniaci, & omnes qui per sententiã fuerint pronuntiati & condemnati alicuius criminis, cui annexa sit excommunicatio; & præterea quicunque proprio nomine propter aliquod aliud delictũ fuerit pronuntiatus, secundùm Dominicum à Soto in. 4. distinct. 1. quæst. 5. articulo 6. pagina 107. col. 2.

43 Solet tamen maximè dubitari, an superiora omnia dicta circa Concilium Constant. & Basilien. de nominatim excommunicato, publicato, vel denuntiato, & de omninò notorio excommunicato vitandis, procedant etiam in interdictis, & suspensis nominatim per sententiam iudicis publicatam, vel denuntiatam, vel adeò notorijs, quòd nulla possint tergiuersatione celari? Occasionem autẽ dubitandi præbet, quòd licèt principium dict. extrauagantis, Ad vitãdum scandala, in sua regula, quæ habet vt nõ teneamur vitare generaliter excommunicatum, idem esse expressè præcipiat in generaliter interdicto, postea tamẽ excipit ab ea regula notorium excommunicatum, non verò notoriè suspensum, vel interdictum. Nihilominùs tamen retenta litera præd. Concilij Basil. si ipsa sequenda foret, idem dicendum esset eadem ratione in notoriè suspenso, vel interdicto taliter, vt nulla tergiuersatione celari posset, ea præcipua inter aliâs ratione, quòd tam principium, quàm verba finalia eiusdem Concilij Basilienſis, vtrosque comprehendunt expressè, vt patet ibi, Per hoc tamen huiusmodi excommunicatos, suspensos in, terdictos, seu prohibitos, non intendit in aliquo releuare, nec eis quomodolibet suffragari. Ergo clausula in medio posita de notorijs excommunicatis vitandis, in huiusce modi interdictis, vel suspensis intelligenda quoque est, cùm eadem in

in vtrisque ratio militet: vt in terminis probauit Cosmas in dicta pragmatica sanctione Gallicana, in expositione dicti Concilij Basilienſis, ad vitanda scandala, in gloss. suspensionis, ad finem. folio 206. columna 1. ibi, Qui licet loquatur, &c. & iterum in glossa excommunicationis, in principio. fol. 209. col. 1. id quod pluribus alijs rationibus comprobat, & sequitur respondens fundamẽtis contrarijs Nauar. in dict. c. 1. §. laboret. nu. 13. & sequent. Hæc tamẽ quęstio, atque ipsius resolutio cessat, & superfluere videtur, sequendo, prout debemus sequi, literam præfatam Concilij Constantiensis, non excipientis notorium excommunicatum in genere, sed tantùm notorium clerici percussorem. Nam prior exceptio de nominatim excommunicato, publicato, vel denuntiato, expressè comprehendit eodem modo suspensum vel interdictum, cùm dicat, Nisi sententia, aut censura huiusmodi, &c. Nam sententia intelligitur excommunicationis, censura verò interdicti, de quo suprà extrauagans loquitur: Nihilominùs volui præfata breuiter referre, vt Concilij Basilienſis sectatoribus satisfaciam.

44 Ex superioribus videtur inferendum, quòd quanuis iure communi non liceat à clerico notorio concubinario audire diuina, nec recipere Sacramenta Ecclesiastica, etiam sine vlla monitione superioris, prout contingeret, quando clericus teneret publicè concubinam, sicut vxorem, ita quòd etiam ipse non auderet diffiteri, à quo est omninò abstinendum, non quia in Sacramento sit defectus, sed ad ipsorum fornicariorũ emendationem, iuxta text. in cap. vestra. & in c. vnic. de cohabit. cleric. & mul. & in capit. nullus. 32. distinct. vbi Doctores, gloss. in cap. de homine. de celebratione Missar. Nauar. latè in Manuali Latino, c. 27. nu. 78. & sequent. Armil. aurea in sua Summa. verb. clericus. nu. 13. Theologi in 4. sent. distinct. 13. eo quòd talis sit suspẽsus ab officio & beneficio, adeò vt si celebret, incurrat irregularitatem, secundùm Abb. in dict. cap. vestra. colũ. 3. in 1. 2. 3. & 4. quæstionibus: & quia tunc publici concubinarij excommunicati erant secundùm Diuum Thom. in. 4. sentent. distinctione 13. in solut. 3. quẽ refert ibi Dominicus à Soto art. 9. circa fin. pag. 554. ad finem. Secus verò erit, si fornicatio non habeat operis euidentiam, quia concubina habitat cum matre clerici, & dicit esse pedissequam matris, vel quid simile, quia tunc debet expectari monitio, eiusque cõtemptus, secundùm eundem Abb. & probatur in dictis iuribus, traditq; latè Cosmas Guimier in Pragmatic. sanct. Gallic. vbi suprà. in glo. suspensionis, per totã. Sequitur alios allegans Bernard. Diaz de Lugo in sua pract. crimin. cap. 73. de concubinar. in versi. aduerte tamen, vbi addit bonum verbum ex Archiepis. Florent. Syluest. & alijs, nempè quòd non solùm sacerdos, sed etiam in quocunque ordine constitutus, licèt minori, est suspensus ab omnibus actibus ordinum ex notoria fornicatione, tandiuque est suspensus, quandiu perseuerat in vitio; & quòd si interim exequatur officium suum, etiam semel, sit irregularis, & indigeat dispensatione Papæ, secundùm Archid. & Anton. quos refert, sequitur, & probat Nauar. vbi suprà, dict. c. 25. numero 76. & sequentibus.

45 Hodie tamẽ, attento sæpẽ citato Concilio Constantiensi, fideles Christiani non tenentur vitare Sacramenta concubinariorum, aut alia diuina eorum, prout est celebratio Missarum, nisi fuerint per prælatos nominatim denuntiati publicè, vel suspensi, vt euitentur: vnde non sufficit, quòd sit notorius concubinarius per sententiam, aut confessionem in iudicio factam, sicut volebant olim iura suprà allegata, quæ in hoc corriguntur, nisi sentẽtia suspensionis fuerit publicata, vel etiam secundùm Concil. Basilien. (non tamen seruandum, vt prædiximus) si fornicarius fuerit ita notorius ex operis euidentia, quòd nulla excusatione celari possit: ita in terminis probauit Cosmas vbi suprà per totã

glossam, præcipuè in principio, & in fine: quia licèt dictum Concilium loquatur in excommunicatis, idem tamen intelligit de suspensis & interdictis, ex paritate rationis, vt ibidem patet, estq; prædictum. Eandem sententiam in prædictis terminis, de quibus agimus, tenent etiã Archiepiscopus Florentinus, Ioannes Maior, Sylvester, & Adrianus, quos refert & sequitur Nauar. in cap. 1. §. laboret. nu. 10. & 22. de pœnit. distinct. 6. & D. Couarru. vbi suprà, dict. 1. part. relect. §. 2. numero 10. eamque probo: iam enim bona causa rigor ille cessauit, quia iudicatum est, tùm ipsis concubinarijs occasionem perfricandæ verecundiæ, tùm & populo laqueum delinquendi inde offerri, secundùm Dominicum à Soto vbi suprà, & Bartholomæum à Medina in sua Summa de institutione confessorum, libro 1. §. 8. fol. 48. col. 1. ad fin. quanuis non exceperit casum nominatim denũtiati à iudice, vt cuitetur: id tamẽ est de per se notum per suprà dicta: illud verò de notorio concubinario per euidentiam facti, iuxta literam Concilij Basil. suprà citati, non videtur, nec est recipiendum per suprà dicta, sicque ab illo huiusmodi sacerdote, non erit prohibitum audire Missam, nec Sacramẽta Ecclesiastica recipere, sed tantùm à nominatim denuntiato, vel à suspenso publicato à suo prælato.

46 Hinc fit, perperam existimasse Antonium de Butrio, nempè, omnem illum peccare mortaliter, qui audit Missam à quouis sacerdote existente in quocunque crimine notorio: quia licèt in dicto cãpit. vestra. & in dicto cap. nullus. præcipiatur, vt nullus audiat Missam presbyteri, quem scit concubinam indubitanter habere: de alijs tamen presbyteris, qui alijs criminibus, quanuis notorijs sunt inculcati, nihil tale statuitur: vnde sequitur, vt qui ab illis Missam audiunt, non peccent. Nec pro Anton. facit text. in cap. final. de temporibus ordinan. quem ille pro se citat, quia text. ille loquitur de ipsis presbyteris criminosis, non verò de ijs, qui Missam ab illis audiunt, & ita meritò præfatam Antonij de Butrio sententiam reprobauit Alfonsus à Castro lib. 1. de potest. leg. pœnal. cap. 7. in fine.

47 Ex superioribus etiam, præcipuè ex decreto Concilij Constantiensis, atque eius litera, iam rectè colligitur, atq; deducitur planè, licere cuicunque, tam in necessitate, quàm extra, Sacramentum percipere à quocunque per simplicem excommunicationem præciso, ac si nõ esset excommunicatus, si tamen paratus sit Sacramentum ministrare: quia cũ ex sæpè citata conciliari constitutione vsu Ecclesiæ obseruata, non tenemur vitare, nisi nominatim excommunicatum publicatum, vel denuntiatum, præterea & notorium clerici percussorem, cuius factum nulla tergiuersatione celari possit, consequitur manifestissimè, hos tantùm esse euitandos in Sacramentorum susceptione, & extrà, nõ verò simpliciter excommunicatum: si tamen paratus nõ sit præfatus excommunicatus Sacramentum ministrare, non licet eum ad id inducere, quia esset causa peccati mortalis, inducendo eum ad peccatum, ac proindè inducẽs peccaret: qui enim cau sam damni dat, damnum dedisse videtur, vt in regula iuris vulgari.

48 Hoc tamen fallit in duobus casibus. Primò, quando inducens esset in extrema necessitate Sacramẽti. Secũdò, quoties sacerdos esset inducentis prælatus, vel curatus, tũc enim huiusmodi parœcianus inducens, vtitur suo iure, cum etiam possit eũ ad hoc cogere, ac proinde non peccabit eum inducendo, ac suscipiẽdo Sacramenta ab huiusmodi prælato, vel curato, nec hi administrando peccabunt, si modò per interni animi motum conterantur, hac illustri inter aliâs ratione: quoniam cùm consulendo timoratis conscientijs Concilium præfatum concesit non esse vitandos sic generaliter excõmunicatos, concessisse quoque videtur ipsis excommunicatis, vt Sacramenta possint administrare, quando aliâs ad id tenerentur; alioqui non satis fuisset petentibus consultum, quando

quandoquidem perplexitate complicarentur, siue Sacramentum prẽberẽt, siue secus, vndiq; peccatum timentes: imò possent se iustè defendere, allegantes, se id facere minimé posse sine scelere, quod nequaquam est committendũ. Hanc doctrinam laté probat & tenet Dominic. à Soto in. 4. sentent. dist. 1. q. 5. art. 6. pag. 106. col. 2. circa fin. ibi, dubium autem, & pag. sequen. & iterum dist. 22. 1. quæst. art. 4. pag. 947. col. 1. & Ledesmius in. 2. 4. quæst. 25. art. 5. Victor. in summa, titu. de clauib. quæst. 16. & de Baptismo quæst. 29. Nauar. in Manual. Latin. c. 9. nu. 7 in fine: quam etiam sententiam sequutus est Magist. Palac. Concanonicus noster Ciuitatens. in dict. 4. lib. senten. in. 5. & 6. dist. disput. 3. pag. 164. col. 2. ad fin. & pag. seq. Nec prędictis obstat vltima pars Concilij supra citati, ibi, Per hoc non intendimus, &c. quoniam in præfata specie secundi casus fauor atque ius parœcianorum, siue populi, attenditur, nõ verò prælati excommunicati simpliciter: quare Sacramenta ab eo illo tempore suis subditis ministrata, erunt rata, cuius viribus nihil detrahit excommunicatio simplex, secundùm Innoc. & Sylvest. quos refert & sequitur idem Magist. vbi supra. d. pag. 164. colu. 1. Secundò fit, vt

49 idem prẽlatus vel curatus † è conuerso non excommunicatus, non tenebitur in Sacramentorum administratione vitare parœcianos sibi subditos occultos excommunicatos, quando volunt ab eis recipere Sacramẽta, imò ea tenentur ipsis ministrare, quanuis hi maléfaciant se illis ingerendo; hoc enim est quod dispo nit prẽfatum Concil. Constant. Ex quo sequitur, quòd si excommunicatus occultus habeat aliàs ius compellendi sacerdotem, vt habet parochianus eius, petit autem Eucharistiam in publico, tenetur ei ministrare, sicut occulto peccatori: secùs si occulte petatur, vt tenet in ter minis Ioã. à Medin. in suo. cod. de restitu. quæst. 3. caus. 9. fol. 21. col. 2. secus autem esset in publico & notorio excommunicato, qui etiamsi publicè petat Eucharistiam, parochus nõ debet eidẽ illam ad ministrare, etiam si non sit denuntiatus, aut notorius percussor clerici; non ratione censuræ excommunicationis, qua nõ est prohibitus parochus talem à diuinis excludere, sed quia de publico peccato publica debet præcedere pœnitentia & satisfactio, qua scandalũ de publico pec-

50 cato & notorio tollatur, † & ante huiusmodi satisfactionem indignè susciperet & traderetur illi Eucharistia, vt in notorio vsurario tradũt Doctores. † Sacramẽtum autem Pœnitentiæ, quomodocunque sit excommunicatus, & quomodocunque petat, nõ potest ei exhiberi, quia absolutio nulla esset secũdùm Soto dict. distinctio. 22. quæstione. 1. articu. 4. pag. 947. col. 2. ad fin. Magister tamen Palacio vbi suprà, in dict. distin. 5. & 6. disputat. 3. pag. 160. colum. 1. † tenet fas esse

52 porrigere Eucharistiam excommunicatis dubijs (hoc est occultis) etiam cessante scandalo si non porrigeretur, & quòd de istis est ferendum idem iudiciũ, quod de peccatore occulto, qui se ingerit ad perceptionem Eucharistiæ in die Paschę, parocho non occulto: quod magis accedere videtur ad literam mentemque dicti Concilij. † Dubitari tamen consue-

53 uit, an curatus excommunicatus nominatim & specialiter, ante denuntiationẽ debeat euitari in administratione Sacramentorum & aliorum, ab eo, qui eius excommunicationis habet notitiam necne? Et videbitur fortasis hunc vitandũ esse, ea nempe ratione, quòd Concilium Constantiens. siue Basilien. tantùm corrigat vetera iura quoad excommunicationem generaliter latam, nec quicquã mutauerit quoad nominatim & speciali ter excommunicatione affectum, vt ex litera patet: ergo cùm antiqua iura claré statuerint, excommunicatum, interdictum & suspensum vitandos esse à quocunque, qui id sciuerit, publicé quidem ab eo, qui sciret publicè, secretò autem ab eo, qui sciret òcculté, vt in ca. cùm nõ ab homine, cum similib. de sententia excommunica. meritò vt hoc casu in suo robore permaneant, argumento. l. sancimus. C. de testam. & l. præcipimus. C. de

appell. cũ ſimil. & in terminis hanc partem tuetur Adrianus in. 4. ſentent. in tractatu de Confeſſ. dubio. 9. & in tractatu de Sacramento Euchariſtiæ. c. viſo de impedimentis, in verſ. quãtũ ad tertium. & Ioan. à Medina de Pœnitentia tractatu 2. c. de confeſsione, exiſtimans hoc procedere maximè in ſacris ſeu diuinis: quãuis ſuſpicetur contrariam ſententiã conſuetudine receptam eſſe. Hoc tamẽ non obſtante, verior & tenenda eſt in hoc cõtraria ſententia, imò quòd curatus, ſiue quiuis alius excõmunicatus nominatim & ſpecialiter, ante publicationẽ vel denuntiationem minimé ſit vitandus, tam in diuinis quàm extra, etiã ab ijs, qui notitiam excommunicationis habuerint: hoc namque eſt quod expreſſe decreuit atq; nouè prouidit Concilium Conſtantiẽſe ſubueniens timoratis fidelium conſcientijs, quę multis laborabãt ſcrupulis ex iſta communicatione cum occultè excommunicatis, nempe vt non teneamur vitare generaliter, imò nec ſpecialiter excommunicatum, niſi is, qui nominatim excommunicatus eſt, publicatus vel denũtiatus quoq; fuerit: is enim ſolus, atq; notorius omnino clerici percuſſor vitandi omnino ſunt, cęteri verò excõmunicati minimè. Conſequitur igitur apertiſsimé, curatum & quemuis aliũ excommunicatum, etiam nominatim, non eſſe vitandum, niſi denuntiatus quoque fuerit, quia qui nominatim eſt excommunicatus, quandiu non eſt per iudicem publicatus vel denuntiatus, occultus excõmunicatus eſt atque toleratus, ſi quidẽ eius excommunicatio nondũ authenticè manifeſta eſt fidelibus: quia quanuis nominatim facta ſit, non tamen facta eſt denũtiatio, & vtrũq; copulatiuè requirit præfatum Concilium, quòd ſententia, nempe prohibitio, vel cẽſura huiuſmodi contra perſonam certam aut locum certum à iudice publicata vel denuntiata fuerit ſpecialiter & expreſſe: neceſſaria igitur eſt publicatio & denuntiatio perſonę excommunicatæ, vt illã euitare teneamur, tam in diuinis, quàm extra: nec ſatis erit quòd quis nominatim fuerit excommunicatus, niſi publicatus vel denuntiatus quoque fuerit ſimul: excommunicatus enim, etiam nominatim, ante denũtiationem toleratur ab Eccleſia, quia illi tolerãtur, qui ab eà non pręcipiuntur vitari; Concilium autem ſæpe citatum tantùm pręcipit vitari nominatim excõmunicatum, publicatum vel denuntiatum, notoriumque omnino clerici percuſſorem, hi enim ſunt præciſi ab Eccleſia, cæteri verò tolerati. Cum igitur parochus excommunicatus nominatim, non tamen denuntiatus, ſit toleratus ab Eccleſia, licitè ab eodem recipi poſſunt Sacramenta per ſubditos, quanuis ſcientes præfatam excommunionem; abſolutioque ab eo præſtita valida erit, nec iterum confeſsio repetenda, quia Sacramentum impẽſum eſt verè Sacramentum, cùm hoc caſu ex beneficio decreti prænotati eiuſmodi excommunicato tribuatur iuriſdictio ad exercitium Sacramentorum, quam aliàs non habebat, vel ſaltẽ erat ſuſpenſa quouſque Eccleſia eam illi tribuiſſet in caſibus prenotatis: quod minimè eſt in fauorem excommunicatorum, ſed fidelium ſubditorũ; quanuis huiuſmodi parochus ſic excommunicatus adminiſtrando Sacraméta, etiã ſuis ſubditis, peccet, ſi priùs contritionem cordis nõ habuerit: paręciani autem minimè, etiamſi eum ad id inducãt, quia iure ſuo vtuntur, vt eſt prędictum: & in terminis noſtrę quæſtionis hanc ſecundam partem breuiter, efficaciter tamen, probauit Coſmas Guimier in dict. pragmati. ſanct. Gallic. in declaratione d. extrauag. ad vitandum ſcandala, in gloſ. generaliter, vbi cum extrauagãs præfata iuſsiſſet, generaliter excommunicatum non eſſe vitandũ in diuinis, nec extra, ipſe author hoc ampliat, dicẽs idẽ eſſe, ſi ſpecialiter, niſi ſententia fuerit publicata, vt infrà ſequitur in eadem extrauagãti in verſi. niſi, &c. ibi à iudice publicata & denuntiata ſpecialiter & expreſſe, quem refert & ſequitur Nauar. in Manual. Latin. cap. 9. nu. 7. & in dict. cap. 1. §. laboret nu. 23. de pœnitentia diſt. 6. ad uerſus Adrian. vbi ſuprà, quem quoque citat, addẽs, quod ſuprà nu. 7. retulimus, nempe

nempe quòd feré omnium vſus habet, neminem ob excommunicationem, etiam ſpeciatim in eum latam, vitandum, donec denuntietur vitandus. Idem Nauar. in dict. Manual. cap. 27. num. 35. Eandem ſententiam aduerſus Adrian. & Medinã vbi ſuprà, cum Coſma & Nauar. ſequitur & probat D. Couar. in dict. c. Alma mater. 1. part. relect. §. 2. num. 7. verſic. quartò ex eadem conſtitutione, & in. §. 6. nu. 7. in verſi. ſecundum, fol. 55. & latè Magiſter Palacio in. 4. ſentẽt. diſtinctio. 18. diſputat. 1. pag. 273. & ſequenti.

54 A miniſtris autem præciſis ab Eccleſia, quos prędictum Concilium Conſtantienſe vitandos pręcipit (in duobus caſibus, nempe quando quis eſt nominatim excommunicatus, & denuntiatus, & prętereà notorius omnino clerici percuſſor) minimè licet regulariter recipere Eccleſiaſtica Sacramenta, nec cum illis alio modo communicare in diuinis, nec extra: vt in dict. Concil. Conſtantienſi expreſſe cauetur: vnde confeſsio ſcienter facta ſacerdoti, etiam proprio, excommunicato tamen, quem vitare tenemur, inualida quidem erit, atque omnino iteranda, grauiſsimoque cũ peccato fit: hęc eſt omnium concors ſententia, vt teſtatur bene probans D. Couarru. vbi ſuprà dict. §. 6. num. 7. in. 6. concluſione. vbi in 7. idẽ rectè exiſtimat in abſolutione peccatorum præſtita ignoranti ab excommunicato iam per Eccleſiam denuntiato, nempe eſſe inualidam, atque ideò erit confeſsio repetenda, cùm pœnitens huius excommunicationis ſciẽtiam habuerit. † Sed an in caſu extremæ neceſsitatis
55 liceat Sacramentum Baptiſmi ſuſcipere ab huiuſmodi præciſis, vel etiam hæreticis? quæſtionis eſt apud Theologos. Quidam enim relati ab Scoto & Paludan. in 4. diſtinct. 5. quæſt. 2. & ibi Adrian. in quęſt. de Baptiſm. articul. 3. exiſtimarunt hoc minimé licere, imò ſi ille, qui baptizari optat, adultus eſt, aliusque non adeſt miniſter, Baptiſmo flaminis cõtentus ſit, hoc eſt legitima contritione: ſi verò pater infantis id cupiat, nec ipſe pater habeat manus, aut linguã, vt id munus exequi valeat, nec alius ſit miniſter præter præciſum, potius debet, inquiunt ipſi, illum mori permittere æternaliter perituru, quàm illo vtatur miniſtro: quia vbi non eſt niſi præciſus, perinde eſt ac ſi nullus adeſſet. Hęc illi.

O immanis atque crudelis ſententia: & quam nullum ſcriptorum exiſtimo tenuiſſe. Nam nominatim citati ad hoc in margine Scoti, prout ſunt Ricard. in. 4. diſtinct. 5. artic. 3. & Sanctus Thom. ibidem quæſt. 2. artic. 2. contrarium expreſſe probant, & in contrarium eſt etiam expreſſa ſententia Diui Auguſtini lib. 1. de vnic. baptiſm. refertur in cap. ſi quẽ forté. 24. quæſtio. 1. vbi quendam laude cõmendat, qui in articulo mortis baptiſmum ab hæretico petijt atque ſuſcepit: id quod & in noſtris terminis omnes Theologi moderni probarũt, pręcipuè Dominicus à Soto latiſsimè ibidem, diſtinct. 1, quæſt. 5. artic. 7. pag. 108. colum. 2. & pagin. ſequenti, reſoluens, vniuerſos mortales, nemine excepto, miniſtros eſſe Baptiſmi in extrema neceſsitate, ſi modò defectus naturæ non obeſt. Nam vt ait Scotus diſtinct. 6. quæſt. 1. cùm tria ſint ad Baptiſmum neceſſaria, materia, forma & intentio, & manum habere debet, qua aquam aſpergat, linguam, qua formam proferat, & ſanam mentem, qua id facere intendat, quod Eccleſia iubet: his autem concurrentibus, omnes in articulo extremæ neceſsitatis poſſunt Baptizare abſque peccato. Quò fit, vt adultus prefatus, de quo modò meminimus, debeat ſuſcipere, imò tenetur, ſi tunc poteſt, ſuſcipere Baptiſmum à pręciſo ab Eccleſia, ſi alius eiuſdem Sacramenti miniſter non adſit, & caſus extremæ neceſsitatis, vt mortis, concurrat, vt cum Scoto & Adrian. reſoluit Soto vbi ſuprà: id quod etiam probauit Melchior Cano in relectione de Pœnitentia. 5. part. fol. 30. & Victoria in ſumma, titul. de Baptiſmo quæſt. 29. ad fin. vbi quòd poſſunt & tenentur à prædictis hereticis & excommunicatis huiuſmodi, præciſisque, Baptiſmum ſuſcipere. Sequitur etiam D. Couarr. vbi ſupra nu. 8. dicens eſſe communem

nem Theologorum ſententiam, Sacramentum Baptiſmi in caſu neceſsitatis poſſe ſuſcipi ab hæretico & excõmunicato: & Naua. in Manual. Latin. c. 22. nu. 7. vbi quòd Baptiſmus collatus à quocũque, ſiue mare, ſiue fœmina, fideli vel infideli, cum intentione faciendi quod facit Eccleſia, valet, vt in cap. quicũque, & in cap. à quodam Iudęo. cap. conſtat. capit. mulier. de cõſecrat. diſtinctione. 4. idem Nauar. in cap. 1. §. laboret. num. 5. de pœnitentia. diſtinct. 6. vbi quòd Stephanus, Cornelius, Auguſtinus & tota Eccleſia contra Cypria. definiuit, licitum eſſe ab hæretico in neceſsitate Baptiſmum accipere, vt teſtatur Gratianus in cap. prętер, ſub finem. 32. diſtinct. & F. Alfonſ. à Caſtro lib. 3. aduerſus hæreſes in princi. in. 6. hæreſi. Nouiſsimé Michael de Palacio in præfatis. 5. & 6. diſtinctione, diſputatione. 3. 2. concluſione. pagin. 160. & ſequętibus. Nec his oberit Concilium Cõſtantienſ. quoniam ipſum non loquitur in caſu neceſsitatis, qui lege non cõſtringitur, ſicque moderari iure debet, vt non procedat in caſu extremæ neceſsitatis in Sacramẽto Baptiſmi, adeo neceſſario ad noſtram ſpiritualem ſalutem.

56 Ingens tamen controuerſia eſt, an ſicut Baptiſmus licité recipi poteſt in articulo mortis à quocunque, etiam præciſo, Iudæo, hæretico, & infideli, vbi alius miniſter deeſt, ita etiam idem ſit dicendum in Sacramento Pœnitentiæ, cùm ſit quoque neceſſarium ad ſalutem, vt in Concilio Tridentin. cauetur ſeſsione. 14. cap. 1. & canone. 6. Et primò videtur idem eſſe tenendum in Sacramento Pœnitentiæ, nempe vt tempore extremæ neceſsitatis, hoc eſt, in articulo mortis, licitum ſit confiteri cuicunq; etiam præciſo, hæretico & ſchiſmatico ſacerdoti, abſolutionemque ab eiſdem præſtitam hoc caſu validam eſſe: & ita hæc duo Sacramẽta æquiparat in propoſito tanquam neceſſaria gloſſ. in verb. Baptiſmum paruulum, in cap. non eſt vobis de ſponſal. ibi, Vnde etiam in neceſsitate poſſũt recipi ab hęretico: cuius ſentẽtiæ hæc ſunt fundamenta. Primò, quia non eſt credendum, Eccleſiam excommunicantẽ hæreticum ſacerdotẽ, voluiſſe etiam ſub mortis articulo pœnitentis in caſu extremæ neceſsitatis, vbi alius cõfeſſor deeſt, eum priuare iuriſdictione in foro animæ, quã quilibet ſacerdos iure diuino habet, ne vt puniat hæreticum, priuet Catholicũ morientem hoc caſu ſubſidijs vitæ æternæ, quæ illi poſſunt prouenire ex Sacramento Pœnitentiæ: quando quidem ſalubriùs agitur cùm Catholico filio ab Eccleſia piétiſsima matré ſua, ſi hoſti hęretico permittat illum tunc abſoluere, quàm ſi claudat viſcera ſua, vt etiam tũc hæreticum priuet iuriſdictione abſoluẽ di: ſi enim iuxta legitimas ſanctiones ſatius eſt nocentem impunitum relinqui, quàm innocentem damnare, vt in. l. abſentem. verſicu. ſatius. ff. de pœnis. l. 9. titul. 31. part. 7. æquius erit, atque potiori iure permittendum Catholico tunc in tanta neceſsitate ſpiritualis vitæ conſtituto ſuffragari Pœnitentiæ Sacramento, quàm hæreticum punire, non permittendo illum vti tunc iuriſdictione in foro animæ.

57 Secundò, quia etſi contritio interior ſatis tunc ſit deficiente cõfeſſario habili, cum voto Sacraméti quando fas fuerit, & copia confeſſarij dari contingat, attamen difficile ſatis eſt, contritione illo tẽpore potiri, ſaltem legitima atque ſufficienti; falluntur enim plerunq; pœnitentes, qui ſibi gratulantur ex contritione, quæ fortaſsis eſt tantùm attritio: neceſſarium igitur erit Sacramentum Pœnitentiæ, vt de attrito reddat contritum, & ſic ſaluetur moriens.

58 Tertiò probatur hæc eadẽ ſententia argumento tex. in cap. quanuis. de ſentẽtia excommunic. vbi traditur, excommunicatum abſoluendum eſſe in mortis articulo à quolibet ſacerdote (ſicque nõ arctatur illíc abſolutio eo caſu magis ad non præciſos, quã ſoluatur ad præciſos) idẽ probatur in. c. quod de his. & in. c. nõ dubiũ. eodem titul. & eſt ſententia communis Theologorum, quam probant Paludan. in 4. ſentent. diſtinct. 20. quæſtio. 1. artic. 2. Durand. diſtinct. 19. q. 2. ſenſit Sanctus

Sanctus Thomas ibi, quæſt. 1. artic. 3. & diſtinct. 20. quæſt. 2. art. 1. ad ſecundam quęſtionem. Melchior Cano in ſua prælect. de Pœnitentia. 5. part. fol. 30. colum. 3. vbi id inquit à Chriſto & Apoſtolis eſſe inſtitutum. Nauar. in Manual. Latin. cap. 27. num. 271. quod clarius omnibus iuribus antiquis & doctoribus definitur hodie in ſacro Concilio Trident. ſeſsio. 14. c. 7. in hæc verba; Veruntamen piè admodum, ne hac ipſa occaſione aliquis pereat, in eadem Eccleſia Dei cuſtoditum ſemper fuit, vt nulla ſit reſeruatio in articulo mortis, atque ideò omnes ſacerdotes, quoſlibet pœnitẽtes à quibuſuis peccatis & cẽſuris abſoluere poſsint. Quod adeò procedit, vt etiam hæreticus moriẽs, ſi Epiſcopus & † Inquiſitores deſint, abſolui poſsit à quolibet ſacerdote, vt in Cõcilio Arauſicano cap. 2. probatur. & in cap. his qui tempore. cum ſequen. 26. quæſt. 6. & præterea in dict. decreto Concilij Trident. vt in terminis ex his aduertit D. Simanc. de inſtitut. Catholic. titu. 3. nume. 3.

59

60 Nec Concilium Conſtantienſe excipiens prædictos duos caſus, quibus non licet communicare cum excommunicatis, tam in diuinis, quàm extra, huic opinioni obſtat, quippe, qui in eo non loquatur, ſed regulariter: at verò caſus neceſsitatis lege non conſtringitur, quare intelligi, & reſtringi debet iuxta ius commune, quo, vt prędiximus, in articulo mortis quilibet ſacerdos authoritatem habet abſoluendi morientẽ: ſicut enim excipit prædictos duos caſus iuxta canonicas ſanctiones, excepiſſe quoque videtur & noſtrum, cùm etiam is à canonicis ſanctionibus ſit exceptus. Nõ etiam obeſt, ex ſuperioribus tantum cõcludi, excommunicatos abſoluendos eſſe in mortis articulo à quocunque ſacerdote, non verò é conuerſo, qui eſt noſter caſus, nempe vt præciſi, hæretici & excommunicati abſoluere poſsint à peccatis Sacramentaliter conſtitutum in mortis articulo, alio idoneo miniſtro deficiente, cùm etſi generaliter loquatur dictum decretum ſacri Concilij Tridentini de omnibus ſacerdotibus, reſtringendum videatur de habilitate, & ſic de illis, qui iuriſdictionem in actu habent, non verò ſuſpenſam vel extinctam, proue eam habent excõmunicati & hæretici, cęterique præciſi ab Eccleſia reſpectiué: Nam reſponſio in promptu eſt, quia ſi excommunicatos, vt recipiant abſolutionis gratiam, Concilium admittit, cur non vt excommunicati ſacerdotes illam impendant? Nam ſi ſub neceſsitate corporali vel ſpirituali licitum eſt cum excommunicato communicare, vt eleemoſynã extremè indigenti præſtet, & conſilium addirigendam conſcientiam ſuſcipere, & præterea ad vtilitatem communicantis, & alijs pluribus caſibus, vt omnes fatẽtur, cur non idem erit à fortiori dicendum pro neceſsitate animæ ſalutis? & ita hãc

61 primam ſententiam affirmatiuam, † probauit Palud. in. 4. ſententiarum diſtinctione. 25. quęſtio. 1. & Sylueſter in ſumma, verbo confeſſor. 1. §. vltimo. & Maior in. 4. ſententiarum. diſtinct. 17. Victoria in ſua ſumma titul. de clauib. quęſtione. 17. dicens, quòd re vera de excommunicatis Catholicis non dubitat, quin in articulo mortis poſsint Sacramentũ Pœnitentiæ miniſtrare: & idem ſibi probabile eſſe de hæretico, à quo periculũ non timetur, & qui non errat in articulo Sacraméti Pœnitentię. Eandem ſententiã, latè de ipſius veritate diſputans, opinatur ſatis defendi poſſe, tametſi contrariam communem Theologorum eſſe referat, Melchior Cano in relectione de pœnitentia. 5. parte. dicens eſſe probabilem in hæretico præciſo ab Eccleſia, ſi abſque periculo fidei recipi ab eo poſsit Sacramentum Pœnitentię: à Catholico tamen excommunicato, etiam nominatim, in articulo mortis nõ ambigit cum eàdem tranſit D. Couar. in cap. alma mater. 1. parte. §. 6. nume. 8. de ſententia excommunic. lib. 6. dicens, ea ratione defẽdi poſſe, quòd quilibet ſacerdos in mortis articulo iure diuino habeat authoritatem abſoluẽdi. Eandem neruoſè probat Palacio in. 4. ſententiarum. in. 5. & 6. diſtinct. diſputat. 6. 2. & 4. concluſ. præcipuè

cipué pagina.165. & sequentibus vsque in fin. vbi limitat, quando pœnitẽs timeret quòd hæreticus eum in prauã sectam induceret, hoc est, in suam hęresim: nam tunc abstinendum sibi est ab huiusmodi confessione, nisi ea fortitudine mentis polleat, ex qua putet probabiliter pœnitens repugnandum, & non esse cedendũ hæretico, nam si aliud arbitraretur, tenetur prorsus illi non confiteri; quòd si confiteretur, confessio esset irrita; non ex defectu iurisdictionis, sed quia in crimine esset celebranda: quam limitationẽ sensit prius Victoria vbi supra, atque etiam Couar. loco citato. Eãdem partem sequitur nouissime F. Ioseph Angles in suis Floribus Theologicarum quæst. in prima parte. in quęstione de confessione. pag.316. existimans esse definitam in prælegato decreto Concilij Trident. respectu sacerdotis excommunicati, etiã denuntiati: admonet tamen esse intelligendum cautè, scilicet, deficiente sacerdote non impedito: idemque probat in degradato, hæretico & apostata sacerdote, dummodo habeat intẽtionem faciendi quod Romana Ecclesia facit; quia Cõcilium prędictum Tridentin. in distinctè loquitur, dicens, in articulo mortis omnes sacerdotes, quoslibet pœnitentes ab soluere posse à quibusuis peccatis & censuris: & hęc sententia magis constare potest, quia si omnis sacerdos habet iurisdictionem à iure diuino absoluendi in articulo mortis ab omnibus peccatis & cẽsuris, vt multi graues authores tenẽt, nõ aufertur huiusmodi iurisdictio, sed nec Ecclesia posset illam auferre: si autem talis illa iurisdictio in mortis articulo est ab Ecclesia & à iure humano, vt alij authores credunt, piam matrem Ecclesiam non est credendum eam auferre in casu 63
prędicto, cùm Sacramentum Pœnitẽtiæ sit necessarium ad salutem, & medio necessario filium priuare, de nulla matre, nisi nouerca sit, credi potest.

62 Contrariam tamen sententiam alij tuẽtur, imò quòd etiam tempore necessitatis, quãuis ab excommunicato, præciso, hæretico, schismatico, & quouis alio quocunque sacerdote possit recipi Sacramentum Baptismi, non tamen Pœnitentiæ, nec Sacramentalis absolutio ob defectum iurisdictionis, quæ cùm sit necessaria ad absoluendum, per excommunicationem, eiusq; denuntiationem est omnino extincta. Secundò, ne hæreticus in prauam sectam & desperationem pœnitentem inducat, atq; in suum errorem collabi faciat; prout fecerunt Iudęi cum Iuda proditore, cùm ei pœnitenti dixerunt, Quid ad nos? tu videris: vt probat gloss. in cap. præter. verbo, sed agẽtibus, & in verb. per manus. ibi, vel dic. 32. distinct. Deinde in hãc partem adduci solet sanctus Thomas in. 4. senten. dist. 17. q. 3. art. 3. quæstio. 1. ad secundum. & distin. 19. quæstione. 1. artic. 2. ad tertiũ. & 3. parte. quæst. 82. articulo. 7. ad secundum. & eam expresse probat atque defendit Ioan. à Medina in tractatu. 2. de Pœnitentia. capit. 2. cui debeat fieri confessio. versi. aliud. & esse communẽ Theologorum sententiam fatetur Melchior Cano vbi supra. pagin. 31. columna. 1. in versic. at si quis communem sequi velit: & prętera Victor. vbi supra. Eandẽ Canonistæ probarunt in dict. cap. non est vobis. de sponsalibus. vbi Præposit. nu. 10. circa fin. testatur glossam cõtrariam ibi, iam suprà pro priori parte citatam, communiter reprobari, sequutus hãc secundam: & Nauarr. in capit. 1. in princip. num. 87. de pœnitentia. dist. 6. & item in Manual. Latin. c. 26. nu. 26. dicẽs glossam contrariam communiter reprobari. & gloss. dict. cap. præter. esse communiter approbatam. Hanc etiam sequitur Cordub. in suo tract. *de casos de conciẽcia*, quæst. 18. in .2. puncto. in. 1. dicto. in versic. *Tambien digo.*

63 Quid tenendum in re hac admodũ difficili. Ego profectò (sub aliorum rectius sentientium censura) existimo distinguẽdum inter excommunicatum denuntiatum, vel omnino notorium clerici percussorem (nam de non denuntiato, vel de occulto, non est dubium, quin vitandus non sit, vt supra nõ semel admonuimus) & hæreticum, schismaticũ, & alios omnino

omnino pręcisos: in priori etenim specie, nempè in excommunicato denuntiato, vel notorio omnino clerici percussore, veriorem & certissimam atque tenendam existimo priorem sententiam, vt is in articulo mortis, alio legitimo deficiente ministro, possit audire pœnitentẽ iam moriturum, ipsumque absoluere, atque proinde tam confessio quàm absolutio valida sit, & non iteranda, per omnia supra adducta pro hac parte, quæ in hoc casu bene concludunt, præcipuè præfatum decretum Concilij Trident. sessione. 14. capit. 7. dum vniuersaliter loquitur, nullũ excipiendo: quilibet enim sacerdos habet authoritatem iure diuino absoluendi in mortis articulo constitutum, secundùm probabiliorem sententiã: nec enim est dare causam, quare fidelis in articulo mortis, pręsente sacerdote Catholico, quanuis excommunicato & denuntiato, priuetur Sacramento necessario ad salutem iure diuino: nec esset minus intolerabile prohibere absolutionẽ in articulo mortis hoc casu, quàm reseruare casus: hoc autem est contra determinationem Ecclesiæ: ergo & illud non
65 est tolerandum, præsertim cùm communiter homines illo tempore habeãt attritionem. Prætereà sicut Sacramentũ Baptismi est necessarium ad salutem, ita & Pœnitentiæ Sacramentum est necessarium, nõ solùm necessitate pręcepti, sed etiam necessitate medij: ergo sicut illud potest ab excommunicato recipi, vt est prædictum, ita & hoc: & ita vltra supra allegatos hanc sententiam probauit Nauar. in Manual. Latin. cap. 27. num. 271. ex supradicto decreto Concilij Tridẽt. & quia probabiliter credi potest, piam matrem Ecclesiam non auferre excommunicato huiusmodi, nec suspendere iurisdictionem quoad mortis articuli tempus, quanuis ante præd. Concilium communis cõtra tenuerit, quam ipse Nauar. quoque, immemor tamen præd. Concilij, sequutus fuit, capit. 26. numer. 26. in
64 dict. Manual. † Atque idem esse omnino existimo fortiori ratione in hæretico ante declarationem, vel condemnationem Ecclesiæ, siue iudicis competentis, quandoquidem hunc etiam extra articulum extremæ necessitatis, supra resoluimus
65 non esse vitandum: † in quibus mihi placet sententia Magistri Palacio, vbi supra aduersus Syluest. non solùm nempè valida esse confessionẽ, absolutionemque Sacramentalem à prædicto præstitam, sed imò teneri sic in mortis articulo constitutum confiteri eidem, alio non impedito deficiente, & quòd ipse minister sic administrando non peccet, si tamen resipiscat, & animo decernat iã Ecclesię parére mandatis, vt excommunicationem
66 excutiat à se ipso. † Addit prętereà, hoc esse speciale in duobus prænotatis Sacramentis, propter eorum necessitatem; secus verò in cæteris, vt tenuit prius gloss. in d. cap. nõ est vobis. de sponsalibus. Articulus autem mortis in proposito quis dicatur, videndi sunt Sylvest. verb. confessor. 1. §. sexto. Nauar. in Manual. capi. 27. num. 271. Cordub. in suo tractatu *de casos de conciencia*, quęstione. 18. in quarto dicto aduersus Dominic. à Soto in quarto, distinctione. 28. quæst. 4. artic. 4.

67 In secunda specie, nempé in hæretico, schismatico, & similibus omnino ab Ecclesia præcisis, & declaratis, existimo veriorem esse & tenendam communẽ sententiam negatiuam supra positam, vt eisdem minimè licitum sit confiteri, nec ab eis absolutio. præstita valida existat, sed potiùs nulla: tùm ex fundamentis supra pro hac eadem parte adductis: tum etiã, quia huiusmodi omnino pręcisi ab Ecclesia, de quibus est præsens sermo, nullã habẽt iurisdictionem, quia extincta est, quam ante condemnationem habebant. tùm prætereà propter maximum periculum, ne pœnitentem hæresi coinquinẽt: quia licèt aliquando ita fortis mente esse possit, & sibi talis videatur, vt hoc euitet, plerunque tamen, vt plurimũ, in huiusmodi articulo mortis constituti, cùm in extremis laborent, non ita cauti esse possunt, vt omnia attentè circunspiciãt, sicque veneno hæretici, saltem latẽti, infici poterunt. Prætereà, cùm dicat Scriptura, † Qui amat periculum, peribit in
68 illo,

illo,Ecclesiast.cap.3.cap. ad audientiam. de homicid.& cap.iuuenis.de sponsalib. Exponens namque se periculo probabili peccādi,peccat,& tale quidem peccatū, quale periculum est, vt probat sanctus Thom.quodlib.8.articu.13.Nauar.in capit.qualitas.num.18. de pœnit. distinct. 5. non licebit etiam in articulo mortis sacerdoti hęretico confiteri, præsertim 71
quòd maximè timendum sit ab hæretico & apostata, quòd intentionem non habeat legitimam absoluendi: rectè igitur communis sententia prohibuit Sacramẽtum Pœnitentiæ ab hæretico & schismatico esse recipiendum:quòd etiam quanuis dubius probare videtur Dominicus à Soto libro quarto sententiarum,distinctione.18.quæstione quarta.articu.quarto.pagina.811.in.1.& 2.columnis.

Quòd si exquiris rationem differentiæ inter sacerdotẽ excommunicatum, vel notorium omnino clerici percussorem
69 ex vna parte,hæreticum condemnatū,† vel apostatam,vel schismaticum ex altera,ea in promptu est:ille namque quáuis suspensam habeat iurisdictionẽ propter excommunicationẽ, membrum tamen Ecclesiæ est per fidem informé, quanuis manente excommunicatione ab Ecclesiæ communione segregatus sit, vt latè probat D. Couarru. in dict. capit. alma mater. in initio.1. partis. numero 6. At verò hæreticus,apostata & schismaticus non solùm vsu iurisdictionis suspensi sunt,verùmetiam iurisdictionem eradicata fide funditus amiserunt,cum non sint membra Ecclesiæ nec fidem habeãt: quandoquidem fidem Catholicam, quã professi fuerant,violarunt, atq; susceptã per apostasiã deseruerũt:ergo si alius inueniri nequeat sacerdos in articulo mortis perinde erit tũc iudicãdũ,ac si nullus esset,& moriturus cõtritionẽ peccatorũ, quàm magnam possit,habere intendat.

Et quòd hæreticus verè de Ecclesia nõ sit,probatur primò,quia hæresis diuisionem significat:ideoque dicuntur hæretici,quia diuisi sunt ab Ecclesia.Secundò
70 ex Diuo Matthæo,† ibi, Si Ecclesiã non audierit,sit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus:ergo sicut Ethnicus non est in Ecclesia,ita neq; hæreticus. Tertiò,quia vt inquit Apostolus, vnus Deus,vna fides, vnum Baptisma: hæreticus igitur, qui non manet in vnitate fidei,non est in Ecclesia Dei.Sed & alijs pluribus authoritatibus id comprobat doct. Simãc. deinstitut.Catholi.titul.24.nu.42. Accedit prætereà,quòd maiores nostri,† in 4.Concilio Toletan.dixerunt,Non potest ergo homines esse fidelis,qui Deo extiterit infidelis:quam obrem iure laudatur Theodoricus Afer,qui cùm diaconũ haberet orthodoxum à se admodum dilectum,& in Arianismum conuersus esset,vt eidem Theodorico faueret,gladio eum interemit,dicens:Si Deo fidem sinceram non seruasti,quomodo mihi, qui homo sum,conscientiam sanam præstabis:vt referunt Theodor. libro secundo historiæ Tripartitę capit.22.Nicephor, libr.16.historiæ Eccles. cap.35. Zonaras tomo. 3. annal.in imperio Anastasij. D. Simanc.de institut.Catholi.titul.46.num. 60. Ergo verisimiliter timendũ est,quòd si moriens illi confiteatur,intentionem non habeat legitimam absoluendi: quinimo maximé verendum,quòd virus in pœnitẽtem euomat;quare meritò, quòd etiam in extrema necessitate non liceat confiteri hæretico,qui quidem per propriam culpam ab Ecclesiæ vnitate diuisus est,vt in capit.sanè. 19. quæstione. 7. vt præter supradictos probauit etiam in nostra specie Nauar.in capit.primo.§.laboret.num.2.& 7.de pœnitent.distinct. 6.vbi num.8.idem existimat in schismatico illo,† qui putat Ecclesiam alibi esse,
72 vel esse posse,quàm penes Petri successorem, is enim hæreticus est, vt in capit. schisma.24.quæstione.1.

Sic Hermenegildus Rex,filius Leuuigildi Regios lim Hispaniæ,qui ob Catholicæ fidei professionẽ ab hæreticis in carcerem coniectus maluit oppetere mortem,quàm communionem sacramẽ manibus Episcopi Ariani sumere, vt habetur in sua historia apud Beatum Gregor. Magnum in suis dialogis libro tertio. refertur in capit. fin. 24. quæstione. 1.

idem

idem sentit Medina in sua summa, *Instruccion de confessores* vulgò nuncupata, ad 76
fin.c.19.in princip.dicens idem quod Soto vbi supra,nempé quemlibet simplicẽ sacerdotem,Catholicum tamen,absolure posse pœnitentem in articulo mortis: ergo hæreticus, cùm Catholicus minimè sit, hoc ministerio vti non poterit.†
73 Dum ergo Concilium Tridentinum supra citatum disponit,in articulo mortis omnes sacerdotes,quoslibet pœnitentes absoluere posse, &c.intelligendum esse videtur(salua censura sanctæ matris Ecclesiæ)de sacerdotibus Catholicis;secus de hæreticis pro talibus ab Ecclesia declaratis & denuntiatis.

Ex superioribus iã satis perspicuè deducitur intellectus ad textũ in.c.ad probãdum.de sententia & re iudicat. vbi probatur,quòd sententia lata à iudice publicè excommunicato,est nulla: idé probat text.in.c.exceptionem.ad finem. de exceptionib.& quanuis in dict.c. ad probãdum.dicatur,sententiam esse infirmandã atque cassandam,sicque innuatur esse vali-
74 dam:glossa tamen ibi,in verb.cassata,† intelligit, id est cassa & irrita nuntiata: est igitur nulla ipso iure sententia lata à iudice publicè excommunicato, vt ibi resoluunt doctores,& latè probat plures ita tenentes allegans Sebastianus Vãtius in tractatu nullit.in rubrica de nullit.sen- 77
tẽtię ex defectu iurisdiction. ordinarię. nume.137.pagin.225. & sequenti & iterum in rubrica de nullitat.sentent.ex defectu iurisdict. delegat. nume. 61.pagin.
75 287.† Quod nedum procedit in sententia iudicis delegati publicè excommunicati,de quo loquitur dict. capitul. ad probandum. sed etiam iudicis ordinarij eodem modo excommunicati,vt probatur in dicto capit.exceptionem. in fine, quod generaliter loquitur, estque magis communis sententia secundùm Ioannem Orosc. in.l. & quia. numero 47. ff. de iurisdictione omnium. iudicum,dicentem, quòd decisio Rotæ 24. in antiquis, quæ contrarium probat, non est recepta.Idem tenet,atque profitetur Antonius de Padilla in.l.1. numero. 52. C. de iuris & facti ignorantia.

Hæc namque omnia intelligenda sunt hodie procedere,quando huiusmodi iudex,qui protulit sentẽtiã, erat nominatim excommunicatus & denũtiatus,vel notorius omnino clerici percussor,hi nãque excommunicati in præfatis duobus casibus sunt,qui iuxta formam atque tenorem Concilij Constantiens.vsu Ecclesiæ recepti,præcipiuntur vitari;nõ verò cęteri,siue generaliter,vel simpliciter excommunicati,siue nominatim tantùm,si non sint publicati, vel denũtiati,vel etiã notorius excommunicatus,præter notorium omnino clerici percussorem: hos nanq; vltimos vitare non tenemur, vndè sunt tolerati ab Ecclesia, suoque officio vti possunt,& valida erunt gesta per eos,ratione publicę vtilitatis.arg.l.Barbarius Philippus.ff.de offi.prætor.& ita in terminis, quanuis non allegent dict. Concil.Constantiens.tenent & probant Felin.in.c.Rodulphus.n. 39. de rescript. & in cap.fin.in fine.de except.& in dict. cap.ad probandum.colum.3. versi. adde etiam.nu.5.& Decius consil 522.in causa electionis.nu.13.cosq; referens Vãtius vbi supra in dict. rubri. de nullit. sentẽt. ex defectu iurisdictio. delegat.nu.63. & Magister Palac.in.4.sentent.distinct.18. disputatione.4.in princip.versic.porrò. pag.347.colum.2.† vbi quòd tunc dicitur nominatim declaratus,quando in parochia excommunicati publicatur illum esse excommunicatum,vel in concione publica, vel à parocho publicé euulgatur coram plebe illum esse excommunicatum, vel â notario Episcopi, vel aliàs: quæ omnia ex supra laté adductis comprobãtur.Vnde glos.dict.cap.exceptio-
78 nem.verb.publicè,dicens,† publicè latã intelligi sententiam excommunicationis,si iudex eam tulerit in loco vbi publicè iudicare consueuit, præsentibus officialibus suis & partibus,vel altera absẽte per contumaciam, hodie non procedit, nec talis publicatio sufficit,cùm ipsa debeat fieri in Ecclesia,denuntiando illum esse publicè excommunicatum,vt supra cum Cosma & alijs resoluimus.

Iudex igitur occultè excommunicatus his modis, quibus eum à nominatim & publice excomunicato distinximus, bene poterit suo officio vti, validaque erunt ab ipso gesta & pronuntiata, fauore iuris publici, publicæque vtilitatis, vt supra aduertimus: cùm enim toleratus sit ab Ecclesia, & communiter reputetur ab omnibus pro non excommunicato, non debemus eum vitare, vt in dict. l. Barbari⁹ Philippus. & in terminis probãt glossa, & doctor. in dict. c. exceptioné. & in dicto. c. ad probandum. & Sylvest. laté in sua summa, verb. excommunicatio. 3. n. 3. 4. & 5. estque communis opinio, vt cũ Ricard. in. 4. sentent. distinct. 18. arti. 7. quæst. 1. in respons. ad secundum, & alijs testatur Victoria in sua summa titulo de excommunicat. quæstio. 16. in versi. occultè autem excommunicatus. Selua in tractatu beneficij. 4. part. quæstio. 4. nu. 30. volumi. 15. tracta. diuers. doct. fol. 54. quam laté probat Alfons. à Castro lib. 2. de potesta. leg. pœnal. cap. 15. & vltimo. in versic. alterum, quod circa occultè excommunicatos. colum 1920. & sequenti, vbi ampliat, etiamsi posteà manifestetur illũ fuisse excommunicatum † quando illud fecit: qui inde etiam probat cum Innocent. in capit. 1. de schismat. aduersus glossam in cap. ab excommunicato. 9. quæstio. 1. quòd recipiens ordines sacros ab occultè excommunicato, vel ab hæretico, si ab Ecclesia erat toleratus, nó solùm recipit Sacramentum, sed Sacraméti executionem, vnde etiam postquam sibi id cóstiterit, poterit actus illius ordinis exercere absque dispensatione: quanuis contrarium, & sic cũ glossa in dict. capit. ab excommunicato. teneat Petrus de Palud. & eum referens Beatus Anton. in tracta. de excommunica. cap. 76. num. 23. volu. 16. tract. diuers. doct. fol. 223.

80

81 Quæ communis sententia Ricardi & aliorum, vt indistinctè, & generaliter omnes actus ab occultè excommunicato gesti, siue sint ciuiles, siue spirituales, sint validi, magis placet Castro vbi supra columna. 1922. quàm distinctio Innoc. & Abb. in capit. veritatis. de dolo & contum. tenentium, omnes actus occulti excommunicati valere, si non sunt spirituales, secus si sint spirituales, vt electio; quã plures referens sequitur Selua vbi supra nu. 33. Sed nihilominus præd. communis sententia Ricard. & aliorum verior videtur & tenenda, præmaximé attentis prædictis Concilijs Constantiens. & Basilien. in verbis supra citatis.

82 Ex quibus rectè infertur ad decisionem quæstionis difficilis & in iure controuersę, an scilicet iudex occultè excommunicatus, ac proinde toleratus ab Ecclesia, vt in exemplis supra fictis, possit alterũ excommunicare, & an sententia excommunicationis, vel alia ab eo lata, sit valida? gl. etenim in summa 24. quæst. 1. negatiuam sententiam probauit, & glos. in c. in famis. glos. fina. 3. quæst. 7. idem voluit, item Ancar. & Francus in cap. pia. colum. 3. de except. Anto. & Imol. in cap. scisitatus. de rescript. quos & alios referens eam magis communem testatur D. Couar. in dict. c. alma mater. 1. parte relect. §. 11 num. 4. de sentent. excommun. lib. 6. quanuis ipse contrarium probet, vt infra dicemus. Eandem communem sequitur simpliciter Iacob. de Ligni. in tra. de censur. Ecclesiast. §. 22. num. 4. in fine. volu. 16. tract. diuers. doct. fol. 240. Probat etiam Sylvest. in summa, verb. excómunicatio. 1. num. 6. circa finem. & F. Ioseph. Angles in suis florib. Theolog. quæst. titul. de excommun. art. 4. de his, qui possunt excommunicare. 2. conclusio. pag. 49.

Verùm contraria sententia, & sic affirmatiua, verior est proculdubio, & tenenda, nempè, quòd quandiu quis ignoratur esse excommunicatus, excommunicatio, seu alia sententia eius, & alij actus teneant ex supradictis circa intellectum dict. capit. ad probandum. de re iudica. & præterea quia cùm hęc sint de iure positiuo, non censetur Ecclesia iudices vsu iurisdictionis priuare, quousque constet esse excommunicatos; & hoc propter bonum commune, nam aliàs actus latenter excommunicatorum irriti

irriti esset detecta excommunicatione, multique de statu suo dubitarent. & hac de causa Concilium Constantiẽse supra citatum ad subueniendum conscietijs timoratis fidelium statuit, vt excommunicati, exceptis illis duabus speciebus eorum, possent Sacramenta cõferre, nõ q; esse vitãdos in diuinis nec extra. Præterea quia dignitas videtur excómunicari, nõ persona, argum. dict. l. Barbari⁹, & huius sententiæ videtur esse diuus Thom. in. 4. distinct. 18. quæst. 2. artic. 2. ad. 3. dum asserit, excommunicatum nõ posse excommunicare, quia priuatur iurisdictionis vsu: ergo cùm habet eum vsum, prout excommunicatus occultus, poterit excommunicare: eodẽ modo intelligendus est tex. in capit. audiuimus. 24. quæstion. 1. vbi expressè probatur, quòd excommunicatus non potest excommunicare, in eo nempè excommunicato, qui suspensam habet iurisdictionẽ, scilicet quia publicè excommunicatus est, vt in dict. capit. ad probandũ. hodie denuntiatus, vel notorius omnino clerici percussor, vt prædiximus.

83 Hinc fit, q̃ Episcopus publicè excómunicatus non poterit iudicẽ aliquem instituere, quia ille etiam est actus iurisdictionis: si tamẽ postquã eum instituit, excommunicetur, nó cessat institutio, vt docet Soto in. 4. distinct. 22. q. 2. art. 1. pag. 955. col. 1. ad. fi. & col. seq. qui hoc vltimũ aliquo iuris adminiculo nó probat: quinimò verum non videtur, & cótrarium tenet glos. in cap. 1. verb. ipsius. de offic. vicarij. lib. 6. nempè quòd si Episcopus est excómunicatus, nec ipse, nec ipsius officialis de causa cognoscẽt, sed quòd adiri debet Papa, vt prouideat: cuius rei ea est ratio secundùm glo. præfatam, quia Episcopi & sui officialis idem est consistorium, vt in cap. nó putamus. de consuetu. in. 6. ideò meritò vt suspensa iurisdictione Episcopi propter excómunicationẽ ipsius, suspensa quoque sit iurisdictio sui officialis, qui eam accepit ab eodem, quanuis ipse officialis nõ sit excommunicatus, argumento text. in. dict. capitul. 1. Quo fit, vt diuersum sit dicẽdum in delegato, nam ipsius iurisdictio delegata, siue in totum, siue pro parte sibi sit commissa, non suspenditur per excommunicationẽ delegãtis, cùm non sit vtriusque idem consistorium: & quia delegante excommunicato, nõ appellatur ad eum à subdelegato, sed ad superiorem, hoc est ad primum delegantem, vt in. c. si is cui. de offic. delegat. in. 6. & in terminis ita tenet glos. fin. in. d. c. licet. ibi, Quid si excómunicatur, & ibi Innocent. circa fin. & Abb. nu. 8. præd. differẽtiam inter officialẽ Episcopi, Episcopo excommunicato, vt vtriusq; sit suspẽsa iurisdictio, & delegatũ delegãte excommunicato, vt possit procedere in causa re non integra, expressè probant, & præterea Marant. de ordin. iudic. 4. p. prin. in. 2. dist. iudiciorum, n. 70. fol. 136. Et in delegato, quòd nõ reuocetur officium ipsius per excommunicationem delegãtis, cũ Innocẽ. vbi supra, tenet expressè Bart. in. l. more. nume. 16. ff. de iurisdict. omn. indic. quem ibi sequuntur omnes communiter doct. vt affirmant. Curt. Iun. ibi nu. 8. & Ioan. Oros. nu. 39. in. l. & quia. ff. eodem titul. & in vicario Episcopi, ipso Episcopo excómunicato, vt impediatur de causis cognoscere, tenet etiam expressè Roman. singul. 626. per tex. in d. c. 1. de offi. vicarij, lib. 6. vbi officiali Episcopi excómunicato, gesta per vicarios eiusdem officialis, qui ab eo tãtùm iurisdictionem receperunt, non tenent: nam sicut repellitur iudex, ita etiã officiales eius repelluntur.

85 Qua ratione, si potestas, vel capitaneꝰ alicuius ciuitatis sit excommunicatus, eorum iudices impediũtur de causis cognoscere, per d. c. 1. secundùm Rom. vbi supra, & Dec. in. c. intelleximus, in. 1. nota. de iudi. Orosciũ vbi supra, nu. 44. post Purpurat. ibidem col. fi. quẽ refert. Rectè igitur ex supradictis probatur, q̃ Episcopo excómunicato, eius vicarius nõ potest de causis cognoscere, aduersꝰ Domin. à Sot. vbi supra. Nisi ipsũ salues, intelligendo quòd ipse nõ tenuit cõtrarium expressè, sed tantũ dixit, quòd si Episcopus postquam instituerit iudicem,

excommunicetur, nõ ceſſat inſtitutio, quaſi voluerit dicere, per excõmunicationẽ Epiſcopi nõ extingui inſtitutionẽ vicarij antea ab eo inſtituti, nos autem hoc nõ cõtradicimus, ſed affirmam⁹, iuriſdictionem huiuſmodi vicarij eſſe ſuſpenſam per excommunicationẽ Epiſcopi, ita vt ea durãte, de cauſis cognoſcere minimè poſsit, iuxta veriorem & magis receptam prẽfatã ſententiã, quæ ſũt diuerſa. Sic etiam eãdem ratione quando
86 Epiſcopus eſt ſuſpectus, † cẽſetur etiam in cõſequentiã ſuſpectus eius officialis; ſecundùm Abb. Imol. Feli. & alios in. c. inſinuante. de offi. delegat. ſequitur Marant. de ordi. iudi. 6. part. in. 2. actu, titu. de appellat. num. 28. pag. 559. & Rolan. à Valle conſi. 16. nu. 8. lib. 2.

87 Sublata autẽ excõmunicatione Epiſcopi per abſolutionẽ, ipſius vicari⁹ poterit iuriſdictionem exercere, de cauſisq; cognoſcere, ſicut ante excõmunicationẽ præd. Iudex igitur occultè excõmunicatus (vt ad noſtrum propoſitũ redeamus) quia nõ eſt priuatus vſu iuriſdictionis, ſed toleratus ab Eccleſia, quouſq; detegatur ſua excõmunicatio, rectè poterit excõmunicare: & in terminis ita tenet & probat Palud. in. 4. diſt. 18. q. 2. art. 3. & Ricard. eadem diſt. Silueſt. in verb. excommunicatio. 2. in princ. Abb. in. c. ab excõmunicato. col. 2. n. 5. de reſcript. idem Abb. & Feli. in d. c. ad probandũ nu. 1. vbi alios citat. idem Feli. in. c. ſi veré. de ſentẽt. excommuni. Nauar. in Manual. Latin. c. 27. n. 7. vbi ampliat, etiãſi excõmunicatus excõmunicationem ferat in fauorẽ eius, qui ſcit eum excõmunicatum. D. Couar. vbi ſupra. d. nu. 4. id probans: eandem ſequitur, & cõmunem profitetur Selua vbi ſup. n. 32. Eiuſdem ſententiæ eſt Victoria in ſua ſumma tit.
88 de excõmu. q. 16. quanuis credat, † q̃ per talem ſentẽtiam non priuetur excõmunicatus ſuffragij communibus: idque confirmare vult ex Concilio Cõſtãtiẽſi. dum probat, illam indulgentiam nõ prodeſſe ipſi excõmunicato: ergo cũ priuare ſuffragijs (inquit ille) pertineat ad authoritatem ipſius excommunicantis, non debet releuari ſuffragijs, id eſt, bonis interioribus, quæ Deus præbet membris ſuæ Eccleſiæ: nam bene priuat eum orationibus publicis, Miſſa & officio diuino: hoc autem vltimum ipſius Victoriæ aſſertum verum non credo, quia ſi præd. excõmunicatus occultus, quandiu toleratur ab Eccleſia, poteſt excõmunicare, excommunicatioque ſua, ſiue ſẽtẽtia excommunicationis, valida eſt, & operari debet omnes ſuos effectus, quãdoquidem huiuſmodi excõmunicatus iudex habet vſum ſuæ iuriſdictionis, vt eſt prædictum. Neq; Victoriæ fundamẽtum aduerſus hãc ſententiã aliquid probat: nam quòd excommunicatio illa lata ab excommunicato tolerato ſit valida, non eſt propter eius bonum, nec ad authoritatẽ illius pertinet, ſed propter bonum Eccleſiæ, & publicam vtilitatẽ, quibus ſic expedit.

89 Occultè etiam excommunicatus licitè (ſaltem validè) poterit alteri facultatem concedere ad audiendas cõfeſsiones: publicè autẽ excõmunicatus minimè, ſecũdùm Victor. vbi ſupra, quod verum eſſe exiſtimo.

90 Vltimò ex ſuperioribus in ſerturreſolutio ad intellectum tex. in. c. paſtoralis, §. verũ. in. fi. de appel. vbi expreſsè probatur, quòd excommunicatus nõ lucratur fructus ſui beneficij vel præbendæ, dum excommunicatus exiſtit, licèt à ſẽtẽtia excommunicationis appellauerit; nam, vt inquit tex. illi prouentus Eccleſiaſtici meritò ſubtrahũtur, cui Eccleſiæ communio denegatur: qui tex. eſt mẽte tenẽd⁹, quia nõ eſt alibi ita expreſſus ad hoc: & ibi id notãt Abb. & cõmuniter doct. gl. in. c. præter. 32. diſt. Feli. in. c. Apoſtolicæ. col. 5. de except. Ripa in. c. 1. colu. 12. verſi. 8. nota. de iudic. Ioan. Andr. in tract. de fructib. pag. 261. ſub rubr. q̃ excõmunicat⁹ fructibus ſui beneficij priuetur. Marãt. de ordin. iud. 2. q. 3. p. 6. partis princi. n. 168. deciſ. Rotæ. 8. de ſentẽ. excom. in antiquis, & ita fuit cõcluſũ in Rota noua, vt refert Iacob. Put. li. 1. de ciſ. 280. fo. 95. Lãcel. de attẽta. 2. p. c. 12. limit. 22. n. 1. & ſeq.
91 † Quia inimic⁹ Dei & Eccleſiæ,

Eccleſiæ, non debet de patrimonio Ieſu Chriſti viuere, ſecũd. Bald. in. c. 1. col. 3. in. 2. lect. de iudi. arg. c. cõmiſſa, de elect. lib. 6. refert & ſequitur Rebuff. in praxi benef. in forma & declaratione nouæ prouiſ. in verbo, teque abſoluentes, &c.
92 n. 18. pag. 210. † Et quòd excõmunicatus durante excommunicatione nõ faciat fructũ⁹ beneficij ſuos, & ſiquos percepit, teneatur ad eorũ reſtitutionẽ, tradit ex d. c. paſtoralis. §. verũ. plures allegans Didac. Perez in. l. 1. ti. 5. lib. 8. ordin. fo. 178. col. 1. in verſ. ni hilominus durante excõmunicatione. Idẽ probat Paul. Borgaſ. in tract. de irregularit. &c. 6. par. in tit. quot ſint effectus excõmunicat. n. 9. & ſeq. pag. 336. & in tit. an excõmunicatus ab vno Epiſcopo, perdat fructus beneficij in aliena diœceſi cõſtituti, ſtatim in princip. pagi. 337. probat etiam eos perdere. † Ad hoc enim vt hęc deciſio locũ
93 habeat, nõ requiritur, vt præd. excõmunicatus ſit etiã denuntiatus: tùm cũ per ipſam denuntiationem amplius nõ ligetur, vt inquit idẽ tex. ibidem: tũ etiãper dict. Concil. Baſiliẽſ. in finalibus verbis, ibi, Per hoc tamẽ huiuſmodi excommunicatos, ſuſpẽſos, interdictos, ſeu prohibitos nõ intẽdit in aliquo releuare, nec eis quomodolibet ſuffragari: nã cũ hęc acquiſitio fructuũ de qua agimus, ſi permiſſa foret, eſſet in fauorem ipſius excõmunicati, & non aliorum, meritò quòd illa priuetur per ſolam excommunicationem ante denuntiationem.

94 Quod primò procedit, & ampliatur, vt excõmunicatus amittat ipſo iure præd. fructus, etiã abſque eo quòd in ſentẽtia hoc exprimatur, vt conſtat ex d. §. verũ. in ſui generalitate, quia licet gl. ibi ver. ſubtrahãtur, aliud teneat, cũ qua tranſeunt doct. vſque ad tempora Ioan. Andreæ excluſiuè, cõmuniter tamen doct. poſteà tenẽt qđ prędixi aduerſus d. gloſſam, nẽpè non requiri quòd hoc in ſentẽtia exprimatur, vt tenet Hoſtiẽ. in ſũma de ſententia excõmunicationis. in §. quis ſit eius effectus. in verſi. itẽ quòd nullum. nu. 11. Speculat. in titu. de ſuſpẽ. & interdict. in fine. vbi refert idẽ tenere Vincẽ. in. c. quoties. de ſimon. & Hoſt. vbi ſup. Eandẽ ſententiam aduerſus gl. præfatam probarunt Antonius de Butrio, colum. 10. & Abb. in dict. §. verum. num. 17. per text. ibi, quem rectè in hoc expendit, & ibi additio: ſequitur etiam Imol. ibidem. Philip. Frãcus ſuper eadẽ gloſ. Decius nume. 9. & inquit Ripa in capit. 1. nume. 17. de iudic. quòd communis concluſio eſt, vt excommunicatus ſit priuatus fructibus ipſo facto: quam etiam ſequitur Marant. de ordine iudic. 6. parte princi. in rubrica de appellat.
95 nume. 68. † fortiùs priuatur excommunicatus diſtributionibus quotidianis, ſecundùm Imol. & Frãc. vbi ſupra, & Petrum Dueñas in regula. 42. fallentia. 8. & Didac. Perez vbi ſupra column. 2. in 4. concluſione.

96 Secũdò præd. cõcluſio, quæ habet, vt excõmunicatus fructus & diſtributiones quotidianas ſui beneficij vel præbẽdæ non lucretur tẽpore quo eſt excõmunicatus, adeò procedit, vt quãuis clerico depoſito & ſuſpẽſo à beneficio propter crimen, ex redditibus beneficij alimenta ſint miniſtranda, ne cogatur mẽdicare in opprobriũ ordinis clericalis: excommunicato tamen nihil ex redditibus Eccleſiæ datur, etiamſi is egenus & pauper ſit, vt probat gloſ. in dict. §. verum, in verb. ſubtrahuntur, per totã, prẽcipuè in fine, & ibi omnes doct. & eſt rẽceptа ſecundùm Nauar. in Manual. Latin. capit. 25. num. 124. ſequitur Didac. Perez vbi ſupra, & F. Ludoui. Lopez in ſuo inſtructorio cõſcien. 2. part. c. 97. in princip. & cum ea tranſeunt omnes, ſecund. Borgaſ. vbi ſupra, nu. 13. gloſ. etiã in capit. cum Victonienſis. de election. gloſ. in cap. ſtudeat. 50. diſtinct. in verb. & ſui. Dominicus in capit. præter hæc. 32. diſtinct. Abb. in cap. Apoſtolicę. colum. 3. num. de except. & ibi Feli. nu. 9. eſtque receptiſsimum omnium conſenſu ſecundùm Couar. lib. 3. variarum reſol. capit. 13. numer. 8. in verſi. duodecimo. ibi, Adeò ſanè, vbi etiam idem in eo qui actu & ſolenniter depoſitus ſit, & exauthoratus militia ſacerdotali: nã

huic miminè exhibẽda sunt alimẽta ex redditibus Ecclesiasticis, sicut nec excõmunicato, authore Felin. in cap. ex parte. de accusationib. nu. 1. Cõmunis igitur sententia supradicta, ea cõcedẽs de-
98 posito, procedit & loquitur † in deposito verbaliter per sẽtẽtiã: secus si actualiter depositꝰ sit, per supradicta: & ita tenet Imol. post alios in. c. ad supplicationem. 2. col. de renuntiat. Felin. in dict. c. Apostolicę. num. 11.

Ratio autẽ differentię inter clericum
99 depositum vel suspensum, † & excõmunicatum, quare illi alimenta sint præstãda ex redditibus Ecclesiasticis, huic verò minimè, ea est, quia depositus nõ habet facultatem, nec in sua manu est, vt à depositione liberetur, ideòq; meritò vt eidem in hoc subueniatur: excommunicatus autem habet in manu sua, vt absoluatur comparendo resipiscens à sua contumacia, cauendo stare mandatis Ecclesiæ, vel satisfaciẽdo cùm possit, vt in. c. ex parte. el. 1. de verborum significatione. & vbi satisfacere nõ potuerit per inopiam, liberabitur ab excõmunicatione gaudere volens beneficio tex. in capit. Oloardus miles. & ibi communiter doctor. de solutionib. Quòd si illo omittat vti propter pudorẽ, sibi imputet, & sic meritò alimenta denegantur eidem ex prædictis fructibus & redditibus Ecclesiasticis, quos ratione excommunicationis ipsius tempore iustè amittit, atque à 102
iure ei subtrahuntur: ita Abb. & cæteri doct. vbi supra.

100 Ex quibus primò infertur, quòd si quis sit suspensus propter contumaciam, à qua potest resipiscere, & non resipiscat, eidem etiam sicut excommunicato eadem ratione alimenta exhiberi non debent ex redditibus Ecclesiasticis: ita Abbas in dicto. § verum. numero. 17. & ibi Francus super glos. final. & Decius numero. 9. Nauarr. & Ludouicus Lopez vbi supra. Idem esset, vbi suspensus ob crimẽ, viuere posset de patrimonio suo, vel propria industria, quia tunc nihil habebit de Ecclesiastico beneficio, secundùm Baldum in dict. cap. cum Victonię 103
sis. post medium, per notata in dict. c. stu deat. 50. dist. & in. l. si maritus. ff. soluto matrimonio. sequitur Feli. in dict. cap. Apostolicæ. nume. 10.

Secundò infero, quòd si excommu- 101
nicatus esset impeditus ex aliqua iusta causa, vt non posset absolutionem petere (adde tu, vel obtinere, etiam si eam petat) vt si in lõginquis partibus adsit, qui eum absoluere debet ac potest, ipse tamẽ excommunicatus faciat quod in se est pro illa absolutione obtinenda, sicque non sit in mora, esset sibi prouidendum hoc casu particulari alimentis ex redditibus Ecclesiasticis, sicút suspenso, eadẽ supradicta ratione: ita in terminis fertur tenere Ioan. de Lign. in Clemẽti. vt hi qui diuinis. §. 1. quæstione. 20. de ætate & qualitate. & ibi Cardin. idem vult numer. 20. & expressé tenet & probat Decius in dict. § verum, numero. 9. Felinus in dict. capit. Apostolicæ. numer. 10. vbi alios allegat: sequitur etiam Siluest. in summa, verb. clericus. 4. numer. 17. & Beatus Antoninꝰ Archiepiscopus Florent. in tractatu de excommunicat. capit. 76. numer. 16. volum. 16. tracta. diuers. doct. fol. 223. vbi in idem citat Petr. de Palud. in quarto sentent. Sequitur etiam Gregor. Lopez in. l. 31. titul. 9. parti. 1. in glos. *Las rentas del beneficio*, ad finem. Nauar. & Ludouic. Lopez vbi supra.

Tertiò deducitur, quòd in casu extremę necessitatis, ne fame pereat excom- 102
municatus, debet eidẽ subueniri ex fructibus beneficij: ita glos. sæpè citata in dict. §. verum. verb. subtrahuntur, & ibi omnes doctor. secũdùm Decium ibi dem dict. numero. 9. Gregorium Lopez in. l. 31. titul. 9. partita. 1. in glos. *Las rentas del beneficio*, quod posse moderari affirmat Paulus Borgas. vbi supra, numero. 13. nisi ex tali confidentia excommunicatus malignaretur, quia tunc vtiliùs esurienti panis tollitur, vt ibi per eum.

Ex supradictis omnibꝰ iã deducitur re- 103
gula verissima & cõmuniter approbata, q̃ iustè excõmunicatus, etiã ante denũtiatio-

tiationem nõ lucratur, fructus redditus, 106
nec distributiones quotidianas sui beneficij vel præbendæ, vt in dict. c. pastoralis. §. verum. vbi glos. fin. circa finẽ. ibi, Si fuit iustè excommunicatus, &c. quæ est communiter recepta, vt testatur D. Couarruuias vbi supra. sequitur etiam Gigas de pensionib. quęstione 64. nume. 1. & 9. volumi. 15. tracta. diuers. doct. fol. 212. est communis, vt testatur Didac. Perez vbi supra colum. 2. in versic. iustè excommunicatus. vbi quòd cessante excõmunicatione, eos non recuperabit: sequitur etiam Borgas. vbi supra. & approbatur in dict. l. 31. titul. 9. parti. 1. vbi inquit lex. *Otro si puso por pena al Clerigo que fuesse descomulgado con derecho, que no pudiesse demandar las rentas del beneficio que deuia auer por aquel tiempo en que lo fue, ni pudiesse ganar otro de nueuo*: facit optimus text. in. l. cum allegatis. C. de re milit. libro 10. vbi Gordianus rescripsit, desertorem militię, quanuis à principe restitutus fuerit, stipendia tamen eius temporis, quo
104 in desertione fuit, exigere nõ posse: † imò vt asserit sanctus Thomas 2. 2. quæstione 31. artic. 1. excommunicatis & Reipublicæ hostibus sunt beneficia subtrahenda, in quantum propter hoc arcẽtur à culpa, quẽ refert & sequitur Greg. Lopez vbi supra.

105 Fructus autem prębendę durante excommunicatione vel suspensione cõtingentes, in vtilitatem Ecclesiæ conuertuntur (& vt inquit Borgas. vbi supra. num. 18. applicantur sacerdoti, qui medio tempore seruiat, ne Ecclesia debitis fraudetur officijs) distributiones verò quotidianæ præsentibus accrescũt, iuxta glos- 107
sam in Clementin. 2. verbo. suspensos. de vita & honest. cleric. & in Clemẽti. vt hi qui. de ætate & qualit. verb. dimidia. sequitur Felin. alios referens in dict. capit. Apostolicæ. nume. 12. de exceptionib. Decius in dict. §. verum. nume. 9. post Prępositum. ibi, estque communiter approbata distinctio hæc secund. Couar. vbi supra dict. libr. 3. var. resol. c. 13. nume. 7. vbi rectè cum alijs, quos citat, id, quod prædiximus de distributionibus quotidianis, intelligit, † vbi statuto vel cõsuetudine Ecclesiæ certa quãtitas est distribuenda inter eos qui horis Canonicis, diuinisq; officijs prędentes fuerint, tunc enim pars, quæ absentibus ob præsentiam deberetur, potius præsentibus competit iure non decrescendi quàm accrescendi: quod hodie probatur c. 3. de reformat. sessio. 21. sacri Concilij Tridẽt. Nec obstat eidem aliud capi. 3. de reformat. sessio. 22. eiusdem Cõcilij, dum ibi probatur, fabricæ Ecclesiæ, aut alteri pio loco partem amissam distributionũ quotidianarum applicari: loquitur namque expressè in distributionibus quotidianis quas præsentes obtinent; sed quia cõpetens sibi seruitium quolibet die statuto non impleuerint, amittunt illius diei distributionem, ideo meritò in pœnã contumacię applicatur illa pars fabricæ Ecclesię, vel alteri pio loco, at verò prędicta pars sessio. 21. loquitur in casu de quo modò agimus, nẽpe vt pars, quæ absentibus ob præsentiã deberetur, præsentibus cõpetat, qui est diuersus: secus si in Ecclesia institutum sit, vt cuilibet canonico, qui prędens horis canonicis fuerit, detur certa ac diffinita quantitas, nam tunc portio absẽtis, prędentibus minimè dabitur, sed apud ipsam Ecclesiam manebit, hoc si quidem casu locus non est iuri accrescendi, quia præsenti certa debetur quantitas, absenti verò nulla.

Hæc tamen omnia intelligenda sunt & procedunt, cùm ex patrimonio Ecclesiæ, cui ministratur, dantur redditus, & quotidianæ distributiones ipsis ministris nulla facta diuisione redditũ inter ipsam Ecclesiam, & capitulum. † At vero vbi patrimonium Ecclesiasticum in duas est diuisum partes distinctas, quarum vna ipsius Ecclesiæ ad eius fabricam, vestes, aliaque ei necessaria propria atque applicata sit, altera verò ad ministrorum victum & laboris mercedem sit destinata, prout est illa, quæ communiter pertinet ad mensam capitularẽ, tunc etiam in redditibus principalibus distinctis à distributionibus quotidianis idem erit, quod in ipsis distributio-

nibus quotidianis, quoties certa reddituum quantitas constituta sit atque destinata ad hoc, vt inter ipsos ministros diuidatur, nam eo casu portio absentium portiones præsentium & personaliter ministrantium auget: & quod in præmissa distinctione diximus in Ecclesiæ vtilitatem conuertendum, hoc casu non ad ipsam pertinebit, sed verè cedit in patrimonium commune ipsorũ ministrorũ, non verò ipsius Ecclesiç, cùm ea alteram fructuum ac reddituum partem habeat ab hac distinctam, hæc verò solis ministris Ecclesiæ inseruientibus, atque eidem interessentibus conuenit: quare hoc casu portio absentium, siue principaliũ fructuum, siue distributionum quotidianarum meritò præsentibus & interessentibus accrescit, si certa quædam quantitas præsentibus tantùm distributa, atque constituta sit: secus si cuilibet præsenti detur, ac definita quantitas, absenti verò nulla, tunc enim portio absentium, quam si præsentes fuissent lucrarentur, in mensa capitulari remanet cum reliquis eiusdem fructibus inter omnes residentes respectiuè pro suis præbendis & rata temporis suæ residentiæ diuidenda: hæc est inueteratissima, atque immemorabili tempore obseruatissima cõsuetudo huius almæ Ecclesiç Ciuitatens. suisque statutis & constitutionibus conformis, aliarumque plurium huius regni: quod etiam docet insignis Couarru. vbi supra, qui eo tempore huius ciuitatis meritissimus Episcopus erat, præfatamque consuetudinem nostræ Ecclesiæ non ignarus id scripsit, eidem virtualiter nitens, quanuis eius expresè non meminerit.

108 Mensa enim capitularis, redditusque ipsius, mensæ in qua inuitati ad comedendũ sedent, assimilatur: sicut enim cibi apositi in hac ad edendum tantùm pertinent ad sedentes ad eã, qui edere volũt, atq; inter ipsos tãtum distribuuntur, nõ verò non veniẽtibus nec sedentibus, ita redditus atque fructus illius, qui ad victum & laboris mercedẽ Ecclesiæ ministrantium, atq; inseruientium destinati sunt, ad illos tantùm pertinent, qui residents, atque in eadem Ecclesia horis Canonicis, diuinisque officijs interfunt, nõ verò absẽtibus: hinc est vt portiones absentium, quæ si præsentes forent, eisdem distribuerentur, vel præsentibus tantùm statis horis, si distributiones quotidianæ sunt, accrescunt, vel si fructus principales sint (vulgò, *lagrueßa*, nuncupati) in ipsamet mensa capitulari remanent inter residentes distribuendi, quibus hoc competit iure nõ decrescẽdi: quo fit, vt prẽd. fructus minimé absentium dici possint, sed præsentium, hoc est, residentium, cùm in id ipsum in mensa sint, vt residentibus impartiantur: vnusquisque ergo beneficiatorum tantum capit, quantum residet respectiuè pro numero, & præbẽdarum, & residentium: augentur igitur portiones residentium iure proprio per absentiam non residentium. Nam ita demum horum sunt fructus prędicti, si statuto tempore resederint, vel statis horis interfint, aliàs secus. Ex quibus decidẽda venit quæstio illa satis difficilis, † atq; recens, an pensio authoritate Apostolica cum consensu beneficiati reseruata, ac constituta super fructibus alicuius prębẽdæ pro tẽpore vacationis eiusdem præbendæ, soluenda sit à capitulo Ecclesiæ fructibus illius præbẽdę gaudẽte, necne, vel à nouo successore, postquam eidem fuerit prouisus?

109

Nam primò videtur, capitulum ad eam soluendam teneri: fructus namque, atque portionem ad illam præbendam vacantem, tempore quo vacauit pertinentes percepit, in suosque vsus conuertit ex consuetudine, ac vi statutorũ eiusdem Ecclesiç: † ergo ad pensionem tenetur, quæ super dictis fructibus constituta est. Pensio enim est onus reale, annexum fructibus eiusdem præbendæ, hoc est ipsi Ecclesiæ vel præbendæ, & ab illius rectore intuitu ipsius Ecclesiæ debetur, vt per Paul. de Castro consilio 338. incipienti, quia exceptiones, colum. vltima. volumi. 1. sequitur Felinus in d. capit. ad audientiam. el 2. de rescriptis.

110

111 † Collecta enim, decima, census & pensio,

sio, sunt onera realia, obligantque possessorem. cap. si quis laicus. 16. quæst. 1. vnde est vt nouus possessor conueniri possit, vt præteritam pensionem insolutam soluat, vt in capitulo 1. de solution. l. Imperatores. ff. de public. & vectigal. quia beneficium transit cum onere, vt in dictis iuribus, & in cap. ex literis. de pignor. & in capit. cum dilectus. de donat. & in terminis quòd successor in beneficio teneatur ad solutionem pensionis temporis anteceſſoris decursæ, tenet Philippus Francus in cap. fin. in fin. de officio ordin. in 6. & probat latissimè Gigas in tractatu de pension. Ecclesiast. quæstione 39. per totam. & iterum quæstione 43. vbi resoluit, esse in electione pensionarij, vel agere contra beneficij possessorem, vel contra hæredem defuncti possessoris in casibus, in quibus ipse anteceſſor erat obligatus, vt tenet Fredericus de Senis consilio 81. quem refert & sequitur Cardinal. in Clementi. 1. quæst. 11. de censibus.

112 † Quo fit, vt tunc demũ possit agi pro pensione prẽteriti temporis contra nouum possessorem, quando nouus possessor posset recurrere contra hæredes percipientis fructus, secus aliâs, nempè quando alius ex consuetudine illos recepit, quia cũ tunc contrã illum nouus possessor agere non possit, pensionarius nõ poterit eundem conuenire, vt tenet Rota noua fecundũ Iacob. Puteum libro 2. decisionum Rotæ, decis. 189. vbi num. 5. cum Gigante quæst. 62. tenet, quòd successor non tenetur ad solutionem pensionis eo casu, quo eius prædeceſſor nõ teneretur. Cõsulit tamen Gigas dicta quæst. 39. & 43. quòd semper creditor pensionis (intelligè in casu quo potest) potiùs agat contra ipsum possessorem beneficij, † quã contra hæredem defuncti prædeceſſoris, quia aduersus illum, cui literæ pensionis intimatæ fuerunt, procedi potest via executiua, contra hunc verò minimè, sed via ordinaria, & ita dicit in facto obtinuisse in ciuitate Venetiarũ: quãuis Cassiador. decisi. 3. & 4. in rubrica de locat. dicat esse passum dubium, an nouus

113

possessor beneficij teneatur ad decursam pensionem tempore prædeceſſoris, & quòd nondum fuit in Rota decisus: nihilominus tamen opinio Doctorum suprà relata verior & communis est, atque proinde tenenda in iudicando, &

114 consulẽdo. Quòd si pensionarius † in casu permisso conuenerit nouum beneficij possessorem, poterit nouus possessor soluens, pro eo quod sic soluit, conuenire prædeceſſorem, si viuit, qui fructus percepit, & ad quem spectabat satisfactio illo anno oneris currentis, ex quo fructus percepit, vt in dict. cap. fin. de offic. ordina. lib. 6. vt tenet ibidem Francus, & refert Gigas. d. q. 39. nu. 5.

Cùm igitur pensio sit onus reale super fructibus beneficij impositum, consequitur, capitulum gaudens dictis fructibus tempore vacationis illius beneficij ad præd. onus teneri, possęque ipsum ad id soluendum conueniri, nõ verò nouum successorẽ, cũ hic non possit recurrere contra capitulũ, quod vigore con-

115 suetudinis percepit fructus. † Secundò, quoniam fructus beneficij, siue præbendæ, super quibus Ecclesiastica pensio, authoritate Apostolica reseruata est, sunt obligati & hypothecati pro solutione pensionis, ideòq; agi potest contra quẽcunq;, siue quoscũq; illorũ possessores, siue sit vniuersalis, siue particularis successor, vt in terminis probat Ludou. Roma. cõs. 338. incip. in casu proposito thematis, cuius in hoc sententiam aduersus Paul. de Castr. & Felin. latissimè probauit atq; sequutus est Gigas de pẽsion. Eccles. vbi suprà, quæst. 51. numer. 17. & sequentibus. Sed capitulum habet & possidet hos fructus: ergo poterit hypothecaria conueniri pro solutione pensionis tempore vacationis beneficij decursæ.

116 Tertiò facit, quia Ecclesia vacans, super cuius fructibus est apposita annua pensio, tenetur ad solutionem pẽsionis, eamque soluere debet œconomus eiusdem Ecclesiæ, qui pro ea conueniri potest, vt latè & bene probat Gigas vbi suprà quæst. 65. vbi quòd si vacatio Ecclesiæ diutina esset, tunc Ecclesiæ curator

dari poterit, cum quo iudicium agatur: si verò Ecclesia collegiata sit, Capitulũ ipsius conueniri poterit, cũ etiam agere possit pro ipsa Ecclesia, cum consensu Episcopi ordinarij: & in solutione charitatiui subsidij † idem decidit Bellenzin. in suo tracta. de charit. subsid. quæstione 7. in. 1. par. Quòd si ad alterum ex consuetudine pertineãt illi fructus, contra eum agi potest, tenebiturque successor ad id actionem cedere secundùm Iacob. Puteum vbi suprà num. 5. Et ita videmus, quòd Camera Apostolica, † cuius sunt fructus sedium vacantium ipsarum Ecclesiarum, soluit semper pensiones ad illius fructus spectantes: ergo cum beneficium, siue præbenda Ecclesię cathedralis, vel Archiepiscopalis, vel etiã collegiatæ vacat, ipsa Ecclesia percipiens fructus tempore vacationis, tenebitur, ac cõueniri poterit ad solutionem pensionis illo tempore decursæ impositæ super prædictis fructibus.

Quartò facit, quia quoties capitulum Ecclesiæ Cathedralis, & similium, vigore statuti eiusdem Ecclesiæ, vel alterius cõcessionis debet habere, & habet medietatem fructuum præbendarum duorum primorum annorum, nouorum residẽtium, tenetur soluere dimidiam partem pensionis super omnibus fructibus earundem reseruatæ, atque impositæ, vt pluribus comprobat idem Gigas vbi suprà, quæst. 89. per totam: ergo ad idem tenebitur in totum, quoties capitulum omnes fructus præbẽdæ percipit, atque illis fruitur vigore statuti, vel consuetudinis, eo quòd præbenda vacauerit.

Nihilominus tamen his non obstantibus (etsi passum hunc dubium vehementer esse existimem, dignumque, vt si lis aliqua super eo contingat agitari, cõcordia inita sopiatur) contrariũ in puncto iuris verius esse existimo in quæstione proposita, nempè vt capitulũ ad solutionem præd. pensionis minimè teneatur ex ratione præd. in versic. mensa autem. num. 108. quæ est radicalis, atque substantialis difficultatem eneruãs: quia cum capitulũ † hoc casu iure proprio propter personalem residentiam, atque seruitium personalissimũ prædictis fructibus, non tanquam alienis, sed proprijs, atque suis præbendis, iure non decrescendi addictis fruatur, atque ipsos lucretur, consequitur non teneri ad solutionem pensionis super fructibus prębendæ illius consensu antiqui possessoris reseruatæ, quoniam fructus hi percepti à capitulo tempore vacationis illius præbendæ oneratæ, nõ sunt eiusdẽ præbendæ, sed cæterarum residentium, sicque cessant omnia fundamenta contrariæ partis, quæ in alijs beneficijs Ecclesiasticis, quæ habent suos distinctos & peculiares fructus, atque redditus diuisos absque communione aliorum concludere possent: secus in his præbendis Ecclesiarum cathedralium & similium, quæ mensam communem pro residentibus habent simul: præcipuè quia consuetudine, etiã immemoriali, iuuari possunt ad non soluendam præd. pensionẽ, cum nũquam, aut rarò à capitulis petatur huiusmodi pensio, sed à modernis possessoribus.

Prætereâ, capitulum huic pẽsioni reseruandæ minimè consensit, nec est successor in præbenda, vel beneficio, sed iure proprio capit fructus, sicut cæteros eiusdem mensæ: ergo ad solutionem dictę pẽsionis minimè tenetur. Quod prę maximè procedit, si pensio sit reseruata, non solùm super fructibus & redditibus beneficij, siue præbendæ, sed etiam super distributionibus quotidianis eiusdem; quia cum hæ minimè acquirantur, nisi per personalem residentiam, residentibusque accrescant, vt est prædictum, conijcitur aperta mens reseruantis pensionem, vt tempore vacationis præbendæ, cum nullos fructus, nec distributiones quotidianas habeat illa præbenda, capitulum eas percipiens iure proprio, ad pensionem non teneatur. † Facit etiã pro hac parte, quia communiter canonicatus, cæteræque præbendę Ecclesiarum horum regnorum, quãuis pinguissimi sint, semper in Romana curia æstimantur in valore annuo communi viginti

gintiquatuor ducatorum auri de Camera, & non plus, eo quòd si non residean tur, nihil valeant, sed ad capitulum fructus eorum iure proprio pertineant: ergo cùm deficiente possessore, canonicatus, vel præbenda fructus non habeat, consequens est, vt pensio non debeatur pro tempore vacationis eorumdẽ. * Et post huius operis primam editionẽ, hãc nostram sententiam in fauorem capituli, & cõtra successorem in dignitate cuiusdam cantoriæ, postquam perceperit fructus eius, quibus possit pensionẽ soluere, latè ex professo, sine vllo dubio probat Nauarrus consi. 49. de præbend. per totum. *

Quòd si præbenda vacãs aliquos habuerit fructus, redditus atque prouẽtus, distinctos ac separatos à mensa cõmuni capitulari, vt contingit in aliquibus Ecclesijs huius regni, in quibus singulæ quæq; præbendæ habent præstimonia, vel vestuaria annexa, cuius fructus non intrant in præd. mensa communi, vt in hac alma Ecclesia Ciuitaten. contingit, vel etiam in alijs, vbi præbendæ habent annexa quędam prędia, domus, fundos, vel vineas, quorũ redditus, nec administratio ad capitulũ, nec eius mẽsam pertinent, nec spectãt, quoties præbendæ nõ vacant, his casibus cùm cesset supradicta ratio, si capitulum, vacante præbenda, vigore statuti, vel consuetudinis, alteriusve priuilegij, illis bonis, siue rebus vtatur, ac fruatur, tenebitur quidem vsque ad quantitatem fructuum illorum, quos perceperunt, pensionem tempore vacationis decursam soluere, iuxta suprà adducta in tertio fundamento contrariæ partis, hocque casu limitanda venit meo iudicio præfata nostra de hac re sententia.

Non obstãt modò fundamenta contrarię partis suprà adducta, quibus nuncupatim & sigillatim sic satisfit. Primò enim, quòd pensio sit onus reale, & sic transit cum fructibus penes quemcumque possessorem, vel successorem, hoc fatemur: negamus tamen, prębẽdã vacantem habere vllos fructus, sed qui eiusdem essent, si possessorem residentem haberet, tempore vacationis proprij sunt aliorum residentium, suarumque præbendarum: ergo cùm ipsi nõ habeant illud onus super fructibus præbendarum suarũ, meritò quòd ad id nõ teneantur.

Secundum etiam fundamentum cõtrariæ partis nõ obest, quoniam etsi verum illud sit, quod adhuc expeditũ non est, cùm Paulus de Castro, & Felin. contrarium latè probauerint, attamen procedit in fructibus beneficij, super quibus pensio reseruata est: at hi fructus, de quibus agimus, non sunt huiusmodi, sed mensæ capitularis, atque cæterarũ præbendarum residentium, vt est sæpiùs dictum & probatum: ergo, &c.

Tertium etiam fundamentum nihil probat in proposito, quoniam agit in fructibus Ecclesiæ principalis vacantis, hoc est, Episcopalis, vel Archiepiscopalis, & similibus, qui sunt proprij eiusdem, à mensa capitulari distincti ac separati, quos nullo modo lucrantur canonici, nec cæteri beneficiati, sed Cameræ Apostolicæ sunt, qui durante vacatione illius Ecclesiæ currunt, tunc enim meritò vt ex eisdem fructibus sic existentibus vacantis Ecclesię, siue sint Cameræ Apostolicæ, siue ad Curiam Regiam, vel certam personam, vel communitatem ex priuilegio, vel consuetudine immemoriali pertineant, soluantur pensiones, & ita videmus quotidie fieri, ac practicari: non tamen inde sequitur, idem esse in præbendis Ecclesiarum Cathedralium, & similium, quarum fructus & redditus in cõmuni mensa capitulari ponuntur, cũ cæteris reliquarum prębendarum inter residentes diuidendi: cùm enim præbenda huius mensæ vacat, nullus particularis eiusdem est residens, sed cęteri præbendati, qui suas præbendas residentes, eos consequuntur iure proprio, non verò alieno.

Quartum etiam fundamentum nobis non contradicit: quoniam si in casu ipsius capitulum percipit medietatem illorum

illorum fructuum, id contingit, nõ quidem iure proprio, sed tanquam alterius titul. sufficienti, nempé vigore statuti, cõsuetudinis, indulti, vel priuilegij Apostolici: nihilominùs tamen illa medietas fructuum exit atque diuiditur ab altera medietate pertinente ad possessorẽ, qui integros omnes fruct⁹ ratione suæ prębendę atque residentię habere debebat, & tamẽ medietas ex iustis causis sibi aufertur, & capitulo applicatur, vnde meritò vt hoc casu medietatem pensionis capitulum soluere debeat: hinc autem minimè cõuincitur idem esse in nostro casu, in quo iure proprio, non verò tanquam alterius capitulum fruitur dictis fructibus. 125

* Post primam huius operis editionem accepi, Romæ in hac quæstione controuersa diuersum censeri, & instanter agi nomine Ecclesiarum Cathedralium Hispaniæ, vt de causa in Rota disputetur, & in earum fauorem decidatur: ideòque in re hac me subijcio declarationi Sedis Apostolicæ, sacrique Palatij auditorum.

Licet autem iustè excõmunicatus, vel suspensus fructus sui beneficij non lucretur, nec distributiones quotidianas durante ipsa excommunicatione, vel suspensione, vt supra resoluimus numero. 90. cum sequentibus, & nouissime idem probat cum communi Barthol. Vgolin. in tractat. de censur. Eccles. in titul. de excommunic. mai. tabula. 2. capit. 12. per totum, vbi octo ampliationes, & totidem declarationes congerit; estque etiam communis opinio, vt ex Ripa affirmat Flamin. Paris. de resign. Benefi. libr. 5. quæstion. 6. numero. 76. & ita fuit resolutum in vna Brixien. 6. Maij. ann. 1542. teste Puteo decis. 280. lib. 1. quem refert idem Flamin. libr. 4. de resign. benef. quæstion. 3. numer. 52. de quo etiam late strenue agit Petrus Surd. in tractat. de aliment. titul. 1. quæstion. 81. foli. 74. & iterum titul. 7. quæstion. 36. fol. 264.

124 Cum tamen sua culpa sit excommunicatus, vel suspensus, etiam si fructus & redditus sui beneficij habere non debeat, pensionem tamen super eisdem fructibus reseruatam soluere tenebitur si beneficij retinet possessionẽ, vt latissime pluribus cõprobat in terminis Gigas in tractat. de pensio. quæstion. 64. per totam, ex Bart. Alberic. Angel. & Paulo Castrensi in l. inter quos. §. damni. ff. de damn. infect.

Idem que esse in charitatiuo subsidio cum Bellenzin. in suo tractat. de charit. subsid. quæsti. 33. quem refert & sequitur Gigas d. quæstion. 64. numer. 9. dummodò clericus excommunicatus retineat possessionem beneficij.

Hoc tamen intelligunt ipsi non procedere in clerico iniustè excommunicato, qui fructus beneficij non percipit, nam hoc casu charitatiuum subsidium soluere non tenebitur. Addo ego, quòd cum iniustè excommunicatus non amittat fructus sui beneficij, vt infra dicemus, numer. 135. tenebitur quidem ex eis perceptis pensionem soluere.

Sed contra supra dicta numero. 124. cum sequenti. tenet Vgolinus vbi supra, circa finem d. capit. 12. in versicul. quare pensionarij, dicẽs, quòd in prędicta specie pensionarij ex fructibus beneficij suas pensiones consequẽtur, & Episcopus charitatiuum subsidium, quia non debet de suo excommunicatus soluere, nam si excommunicatus priuatus sit fructibus ob suam culpam, culpa tamen ipsa non est causa immediata, quo minus habeat fructus, sed excommunicatio, quo casu ad onera quis non tenetur, iuxta glossã in d. § damni, quam vltra Vgolin. vbi supra, sequitur Bald. in. l. vltim. column. 1. C. de bonis. author. iud. possid. & ibi Cuman. argumento c. quia diuersitatem, de concess. præb. vbi Abb. numer. 11. notat, quòd vbi non ipsa culpa, sed pœna culpæ est causa proxima immediata impedimenti, minime imputatur ei qui culpam contraxit: culpa igitur, quæ excommunicationem

tionem præcessit, non est immediata causa impedimenti, quo excommunicatus impeditur fructus Ecclesię percipere, & ex eis onera subire, sed ipsamet excommunicatio, quæ quidem culpa non est, sed pœna culpæ: quo fit, vt verior appareat opinio præfata glossæ, Bald. Cumani, & Abbatis, quàm Bartoli & aliorum qui contrarium probare conati sunt, secundùm Didac. Couarruu. lib. 3. variar. resol. capit. 13. numer. 8. in versi. duodecimo ad fi. quam etiam glossæ opinionẽ probat Didac. Perez in. l. 1. titul. 5. libr. 8. ordinamenti. pagin. 175. colum. 1. in versicul. est etiam aliud, vbi dicit, quòd pro rata fructuum, cum sit onus reale, tenebitur soluere percipiẽs fructus non excommunicatus, cum ex fructibus beneficij quis teneatur soluere pensionem & ratione beneficij super quo impositum est tale onus, & sic non debet extendi ad propria bona excommunicati, quę seorsum a beneficio possidet quocumque modo.

Quid tenendum? Ego in re hac ita distinguendum censeo, scilicet, vt opinio prima Gigantis, Bart. & sequacium procedat, & vera sit in clericis iustè excommunicatis, qui præbendas obtinent in Ecclesijs Cathedralibus: cùm enim pensio sit imposita super fructibus, & distributionibus quotidianis canonicatus & præbendæ verbi gratia, tuncque temporis ratione excommunicationis ob non residentiam nulli sint fructus, nec distributiones quotidianæ dicti canonicatus & præbendæ, consequens est, vt ipse excommunicatus de suo teneatur soluere pensionem. Opinio verò contraria glossę in d. §. damni, & sequaciũ 126 procedat, & verior apparet in cæteris beneficiarijs, extra Cathedrales Ecclesias, qui non habet distributiones quotidianas, nec fructus suorum beneficiorum distributi sunt statis horis, in illis etenim meritò vt ex fructibus suorum beneficiorum, super quibus est pensio imposita, ipsa soluatur, ad quemcumq; ipsi fructus pertineat, cum tunc extent & dicatur etiam fructus beneficiorum.

Neque primo membro distinctionis prædictæ obstat, quòd culpa ipsa nõ fuit causa immediata, quominus excommunicatus haberet fructus, sed excommunicatio ipsa, quia negari non potest, quin culpa illa dederit causam immediatam excommunicationi, ob quam excommunicatus non lucratur ipsos fructus.

Nec etiam d. capit. quia diuersitatem, iuncta sua glossa verb. suspensus, vbi licet quis sua culpa inciderit in excommunicationem, vel suspensionem, non imputatur ei, quod ex illa culpa processerit, quia procedit rectè in suo casu, ex ratione expressa in textu, ibi, A qua & si fuerit sua culpa suspensus, non tamen ad ipsum capitulum ex illa culpa præbendarum erat donatio deuoluta, &c. At in nostra specie, propter culpam, & excommunicationem beneficiarij Ecclesiæ Cathedralis nulli sunt fructus, nec distributiones quotidianæ sunt suæ præbendæ, sed cæterarum eiusdem Ecclesiæ: ergo ex eis solui pensio non debet, cum non sint fructus beneficij super quibus imposita est pensio.

Non obstat glossa contraria in d. §. damni, quia ibidem à Doctoribus reprobatur, teste Gigante vbi supra, in finalibus verbis. Vel secundò respondeo posse procedere in secundo membro distinctionis prædictæ, non autem in primo ex ratione differentiæ de qua supra, & ita censeo, salua etiam declaratione Sedis Apostolicæ, & dominorum de Rota. *

Superest tamen vt aduertamus, aliud esse in oneribus proprijs præbendæ vacantis, atque eidem cohærentibus ex natura ipsarum, hæ enim soluendæ quidem sunt ex fructibus, qui aliàs essent eiusdem præbendæ, si possessorem haberet residentem: & tamen propter eius defectum pertinent etiam iure proprio ad capitulum: quia cùm hæc onera sint coætanea ipsius præbendæ, quinimò

quinimò ad ea subeunda fuerit prębenda cum suo titulo instituta ab initio, vt putà, cantoria habet onus regendi chorum cantorum, incipiendique cantus ipsos, ideò substituit succentorem, qui id munus exequatur: expensis suæ prębendæ, quia vt plurimum dignitas hæc confertur personæ graui, quę hoc onus subire nescit, ea tamen lege tacita, vt sui loco alium clericum substituat, qui onera adimpleat. Istæ verò prębendæ habent annexum ordinem presbyteratus, vt in altari Missas cantent prębendatus, aliæ verò Diaconatus, vt Euangelia canant, aliæ Subdiaconatus, vt Epistolas dicant: & in Ecclesijs, vbi hic ordo seruatus non est, præcipit sacrosanct. Concil. Tridentinum sess. 24. capitulo de reformat. vt huiusmodi Episcopus vtrab Episcopo id distribuatur singulis quibusque prębendis. Hæc igitur onera quoniam necessaria sunt ad seruitia ipsarum prębendarum, atque Ecclesiarum capitulum, vacante prębenda, soluere tenebitur, quod ita demum lucratur eius fructus, si pro præd. prębenda inseruiat: inseruire autem non potest, nisi præd. ministerium adimpleat: ergo suis expensis facere tenetur: quod propè in his terminis probauit Ioannes Copi in tractatu de fructibus. titul. 7. cap. 3. num. 3. vol. 8. tract. diuers. doct. folio 164. vbi in casu cap. tua nobis de verborum significat. vbi probatur, quòd priuilegium summi
127 Pontificis indultum Episcopo † pro relęuatione oneris debitorum, vt fructus beneficiorum, quæ interim in sua diœcesi vacare contigerit, sibi liceat biennio retinere, comprehendit prębendas, ac alia beneficia, inquit Ioannes Copi, quòd hoc casu, vt is onus sustineat, ad quem commodum pertinet, Episcopus, vel alius, qui fructus primi, secundi, vel aliorum deinceps annorum percipiũt, curare debent, vt diuina obsequia peragantur, & ministrũ constituere, cui necessaria subministrent. Si hoc igitur ita est, prout verisimum esse existimo, & in Ecclesijs Cathedralibus minister hic
128 nouus creari non potest, absque summi Pontificis licentia, præterquam succentor præfatus, qui consuetudine immemoriali cunctarum Ecclesiarum, ad seruitium ipsarum à cantore substituitur, consequitur, vt cum ipsum capitulum, prębenda vacante, pro ea inseruiat, fructusque percipiat, ex eisdem expensas soluere teneatur illud onus adimpleri, siue is sit succentor, siue alius ex choro, qui mandato capituli id faciat. Quare iniquè, & contra ius expensæ, siue talaria horum onerum, durante vacatura eiusdẽ prębendæ, causata ac debita successori imponuntur, atque vt ea soluat ex proprijs fructibus cogitur. Nec consuetudine antiqua iustificari, aut colorari posse existimo, cum potiùs sit corruptela, & violentia, & in grauedamnũ, ac præiudicium nouorum residentium, qui maxima paupertate primis annis laborant, atque debitis premuntur, cùm non gaudeant hic prębenda grossi primo anno residętię annalis, sed post mortem ipsorum sibi reseruetur statuto antiquissimo eiusdem Ecclesię, authoritate Apostolica nouissimè roborato: & sæpissimè exclamauit de hoc in capitulo huius almæ Ecclesiæ, & maior pars idem asserebat, sed ex aduerso contradicebãt alij, quorũ pars, etsi minor, propter iurgia, & contentiones vitandas, ac negligentiam eorum quorum intererat, præualuit.

129 Idem esse videtur in expẽsis factis in affigendis edictis, & alijs pro electione facienda prouidendorum ad Doctorales, Magistrales, ac lecturales prębẽdas, atque ad alias cantus, hę namque ex fructibus, quos percipit Capitulum tempore vacantium earundem, qui ad eas aliàs pertinerent, soluendæ videntur, nó verò computãdę postea electis. Sed in his subsisto, quoniam fructus & distributiones, quos capitulum percipit, qui ad has prębendas vacantes pertinerent, si possessores residentes haberẽt, iure proprio, pro suo seruitio & residentia capiunt, non verò alieno, vt est prædictũ: suis

suis ergo sumptibus non tenentur electionem facere, sed prębendæ vacantis, argumento text. in cap. vt præteritæ. de electio. & in cap. cupientes. §. ad hæc. de elect. libro 6. vbi probatur, quòd expensæ necessariæ, quas facit capitulum pro electione prælati, de bonis prelaturę debent fieri, vel reddi, hoc est, de bonis ad prælatum ipsius Ecclesiæ, de cuius electione agitur pertinentibus. † Ex quo
130 textu duplex praxis colligitur in huiusmodi expensis habendis: potest enim capitulum sede vacante de redditibus ipsius prælaturæ tantum capere, quod sufficiat pro expensis, vt innuit tex. ibi, De bonis Ecclesię Patriarchalis fiant totaliter. Poterit etiam expendere capitulũ de proprijs redditibus, & postea repetere ex bonis prælaturæ, putà à prælato noviter creato: & hoc innuit text. ille in verbo, redduntur. tenet Archid. in cap. final. 64. distinct. sentiunt Doctores in dict. cap. vt præteritæ. de electio. & ibi expressiùs Abb. num. 1. & præd. secunda praxi vtitur semper capitulum huius Ecclesię in expensis factis pro electionibus præd. prębendarum.

Si ergo capitulum sede Episcopali vacante, deducit expensas necessarias, quas facit pro electione prelati de bonis prelaturæ, quæ sunt distincta à bonis mensæ capitularis, eodem modo expensæ, quæ fiunt, pro electione canonicorum dictarum prębendarum, deduci debent à bonis earundem, atque computari noviter electis in fructibus, & redditibus ad eos pertinentibus, quos ratione propriæ residentiæ suos fecerint, cum vacantibus præd. prębendis, nulli fructus eisdem competant, sed ad capitulum residens iure proprio spectent, vt est prædictum; capitulum ergo suis expensis minimè facere debet præfatas electiones, sed eligendorum, per supradicta.

Nec obstat, quòd Vincentius in dict. capit. vt præteritæ. teneat, quòd expensæ pro electione prælati factæ, vel fiendæ, debent fieri de bonis capituli, quia capitulum in eligendo exercet officium suum, & propriam vtilitatem prosequi-
132 tur, quia punitur, si non eligat, vt in cap. non pro defectu. de elect. sed expensæ tantùm fiendæ pro electione iam facta promouenda, hoc est, confirmanda, debeant deduci de bonis prælaturæ, in quibus intelligit d. c. vt præteritæ. Pro
131 quo etiam facit, quia ius eligendi prælatum, fuit cõcessum † capitulo in priuilegium, cùm olim ius prouidendi spectaret ad superiorem, iuxta notata per glossam in cap. quanquam. de elect. lib. 6. Sic etiam ius eligendi Doctorem, vel magistrũ in Ecclesijs cathedralibus horum regnorum ad prębendas doctorales, & magistrales, competit Episcopis, & capitulis simul earumdẽ, ex indulto sedis Apostolicæ eisdem concesso per Sixtum IIII. Summum Pontif. anno Incarnat. Dominic. 1474. Idibus Septębris, confirmato per Leon. X.

Capitulum ergo volens vti priuilegio, non debet ab alio requirere expensas, quia videtur potiùs eligere vtẽs iure suo, quàm gerendo negotium alterius. Hæc namque opinio Vincentij singularis est: communiter enim Doctores ibidem indistinctè tenent contrarium, imò quòd omnes istæ expensæ, siue pro fienda electione prælati, vel ea promouenda, & confirmanda, fiant, & deducãtur de bonis prælaturæ, cũ tex. ille generaliter hoc decidat, ibi, Pro electionis negotio, & ibi, Fiãt totaliter, vel reddãtur: & quia iure, & priuilegio vtatur capitulum eligendo: attamen principaliter gerit negotium prælaturæ, atque eligendorum: ergo debet repetere expensas ab ipsa prælatura, vt in cap. cũ pro causa. de procurat. officiumque capituli eidem damnosum esse non debet, vt in cap. cum expediat. de electio. lib. 6. & ita hanc sententiam probarunt aduersus Vincent. ibidem Compostellan. & cæteri scribentes, estque magis communis, vt testatur Abb. in proprio loco. numero 5. dicens num. 4. sibi placere hoc dictum Doctor. in dict. cap. cupientes. §. ad hæc. de electio. lib. 6. præcipuè Philip. Franc. nu. 2. & Dominici nu. 3.

Adeò, vt deficientibus præd. bonis, capitu-

capitulum sede vacante posſit recipere mutuum inſtante neceſsitate, pro negotio electionis prælati, ex taliq; mutuo obligatur futurus ſucceſſor, iuxta gloſ. ind. §. ad hęc. verb. aliunde, vbi Francus nu. 2. alios referēs idem ſequitur, addēs, hoc procedere, etiam ſine ſuperioris licentia, quando de facili authoritas eius haberi non poteſt, aliâs ſecus: non tamē poterunt ſecundùm ipſum, pro negotio electionis alienari bona ad prælatū pertinentia, ſed tantùm fructus & redditus.

Ergo ita & eodem modo capitulum pro electione facienda præd. canonicorum expenſas factas poterit iuſtè cōputare eiſdem, atque à ſuis redditibus deducere, iuxta ſecundam praxim deſumptā à dict. cap. vt præteritæ, præſertim ſi antiqua conſuetudine hoc fuerit obſeruatum, prout fit hic Ciuitatenſ. conſuetudini enim in hoc, ſiue ſit huiuſmodi, ſiue contraria, ſtandum eſſe exiſtimo.

133 Supradicta autem regula communis, quæ habet, vt iuſtè excommunicatus, non lucretur fructus, ſiue redditus ſui beneficij, limitatur nunc primò, niſi ſententia, qua iubetur abſolui, loquatur de reſtitutione fructuum, vt in d. l. l. cum allegatis. C. de re milit. lib. 10. Ita tenet Felin. in d. c. Apoſtolicæ. num. 12. de exceptionib. Beatus Antonin. vbi ſuprà, dicens, quòd iuſtè excommunicatus abſolutus, non ex hoc facit fructus ſuos, niſi cum eo ſuper hoc circa medio tempore perceptos fuerit ſpecialiter diſpenſatū: & Didac. Perez vbi ſuprà. col. 2. in 3 concluſ. vbi loquitur in ſententia Papæ.

134 Secundò limitatur ſupradicta regula, in caſu extremæ neceſsitatis, quia tunc, ne fame pereat, ſubueniendum eſt ei debito modo ex redditibus beneficij, vt eſt prædictum, quia hoc in caſu excommunicato poteſt fieri eleemoſyna: ſecus vbi non eſt tāta neceſsitas, vt reſoluūt præfati Doctores. Quod procedit, etiamſi culpa ſua, vel delicto in tali neceſsitate conſtitutus ſit, iuxta gloſſam optimam in cap. ſacrorum. 12. quæſt. 2. Decius in dict. cap. paſtoralis. §. verum. de appellationibus. nu. 9.

135 Tertiò limitatur præfata communis ſententia in clerico iniuſtè excommunicato, is enim non amittit fructus, ſeu redditus ſui beneficij, vel præbendæ, vt bene probat text. in cap. ſuper cauſa. 2. quæſt. 4. aliâs 2. quæſtione 5. ibi, Tunc dictante iuſtitia ſine omni controuerſia presbyter, quæcunque ob hoc iniuſtè amiſerit, ac ſacerdotium accipiat, & integra beneficia, vbi gloſ. verb. beneficia expreſsè tenet, & ibi Dominicus. gloſſ. etiam fin. in dict. cap. paſtoralis. §. verū. in verſic. ſed nunquid, ibi, Si iniuſtè poteſt, eſtque communis ſententia Doctorum ibidem, ſecundùm Couarru. vbi ſuprà: ſequitur Diuus Antoni. vbi ſuprà d. nu. 16. & Ioā. Copi in tracta. de fructib. cap. 5. volum. 8. tracta. diuerſ. Doct. fol. 165. vbi inquit, nullam dubitationē eſſe hoc caſu, ſi conſtiterit, quòd iniuſtè fuit excommunicatus, quin omnes fructus excommunicationis tempore percepti ei reſtitui debeant: tenet etiam Sylueſt. vbi ſuprà. Borgaſ. etiam vbi ſuprà nume. 14. 15. & 16. & probatur in dict. l. regia, ibi, *Con derecho*, à contrario ſenſu, per quam ita tenet Didac. Perez vbi ſuprà. columna 2. in 2. concluſione, vbi quòd probata iniuſtitia, debent reſtitui fructus iniuſtè excommunicato: limitat Borgaſ. vbi ſuprà numero 17. cum Raymund. niſi fuiſſet in mora petendæ abſolutionis.

136 Hos autem fructus recuperabit tunc iniuſtè excommunicatus per viam iuſtitiæ principaliter, querelando, vel ſuper hoc agendo, non verò per viam attentatorum, quamuis à ſententia excommunicationis appellauerit: ita Anto. de Butr. Imola, & Præpoſit. in dict. §. verū. ſuper dictam gloſſam final. & ibi Francus numero 21. & Lancelotus vbi ſuprà numero 4. Pendente verò quæſtione ſuper iniuſtitia, vel nullitate cenſuræ, fortè deberent fructus conſeruari, quia facta abſolutione, tanquam de cenſura nō iuſta, debent reſtitui abſoluto iuxta ſupradicta: quod difficiliùs fieret fructibus iam conſumptis: hoc autem in capitulo Eccleſiæ cathedralis, vel ſimilis, ceſſare

ceſſare videtur, cum ſemper duret, & ſit ſoluendo, habeatq; intentionem ſuam fundatam in dubio percipiendi fructus canonici, ſiue alterius combeneficiati excommunicati, eos poſteà reſtituturū, ſi fuerit condemnatum.

137 Hæc quarta limitatio ampliatur, vt procedat non tantùm in redditibus beneficij, quos iniuſtè excommunicatus, vel ſuſpenſus habere debet, ſed etiam in diſtributionibus quotidianis, quas etiā percipiet, ita demum ſi tempore ipſo excommunicationis præſens fuerit in loco, vbi beneficium habebat, eratq; ſolitus ante excommunicationem diuinis officijs in ſua Eccleſia intereſſe: ita Felinus in dicto. c. Apoſtolicæ. numer. 12. de except. quem refert & ſequitur D. Couar. vbi ſuprà, aduerſus Dominic. in. c. contumaces. 50. diſtinctione. tenentem indiſtinctè contrarium, nempè vt ipſi non dentur vnquam excommunicato, vel ſuſpenſo, etiam iniuſtè, quia non darentur eidem ante excommunicationē, vel ſuſpenſionem, ſi diuinis non intereſſet: cuius opinio ſolùm procederet, in eo, qui ante excommunicationem non conſueuit reſidere in Eccleſia, aut diuinis officijs intereſſe: at verò qui id conſueuit facere, iniuſtè poſteà excommunicatus, vel ſuſpēſus, eas habebit: ſequitur Didacus Perez vbi ſuprà, colum. 2. fol. 179. colum. 1. vbi hoc etiam intelligit, dum tamen per excommunicatum non ſtetiſſet, quominùs abſolutus eſſet, nec mora ei poſſet imputari in petenda abſolutione.

138 Sicut etiam videmus idem in infirmo, qui licèt diſtributiones quotidianas habere debeat, vt in cap. vnico. de cleric. nō reſident. in 6. ad fin. in verſic. qui verò, etiam ſi propria culpa in morbum inciderit, vt tenet Couar. vbi ſuprà, in verſic. ſeptimo quotidianæ: attamē hoc procedit, eſtque intelligendum, quando ægritudo fuit cauſa abſentię, quia infirmus ſolitus erat tempore rectæ valetudinis officijs diuinis intereſſe, aliâs ſecus: ita tenet Ioannes Andreas, Abb. & communiter omnes Doctores in cap. ad audienti am. de clericis non reſident. vt teſtatur Felinus in dicto cap. Apoſtolicæ. numero 12. & Couarruuias alios referens, idem ſequutus, vbi ſuprà, in verſic. ſexto, hoc ipſum. vbi in verſiculo octauo, † hoc intelligit, vbi infirmus eſt preſens in loco vbi eſt Eccleſia: ſecus ſi ab illo abſit, tunc enim nullo modo habet diſtributiones quotidianas, cum etiam ſi ſanus eſſet, eas non lucraretur tanquam abſens, niſi conſuetudine fuerit obtentum, vt infirmus, etiam abſens, lucretur diſtributiones quotidianas, quia tunc ipſa erit ſeruanda, per textum in cap. cum non deceat. de electione. libro 6. adiuncta interpretatione text. in dicto capitulo vnico. §. 1. ſecundùm gloſſ. Ioannē Andreā, & Doctores ibi, præcipuè Dominic. quam reſolutionem ſequitur Rip. in tractatu de peſte. 2. parte, num. 145.

139 Si tamen infirmus præſens ſit in loco, vbi eſt Eccleſia, vel beneficium iure communi, ſemota etiam conſuetudine, lucratur diſtributiones quotidianas, vt conſtat ex dicto capitulo vnico, in verſiculo, ſtatuimus. de Clericis nō reſidentibus, libr. 6. vbi ponit regulā generalem, in hunc modum. Statuimus, vt diſtributiones ipſæ quotidianæ, in quibuſcunque rebus conſiſtant, canonicis, ac alijs beneficiatis, & clericis Eccleſiarum ipſarum, qui eiſdem officijs in ipſis Eccleſijs adfuerint, tribuantur, iuxta Eccleſiæ cuiuſlibet ordinationem rationabilem iam factam, ſeu etiam faciendam: & in prædicta regula non meminit conſuetudinis, ſed excipit infirmos, qui morbo impediente non potuerunt diuinis officijs perſonaliter intereſſe, vt rectè deduxit aduerſus Philippum Francum, Couarru. vbi ſuprà numer. 8. in princip. Adde tamen, & quòd ſoliti eſſent ante infirmitatem reſidere, vt eſt prædictū: niſi conſuetudine legitima introductum ſit, vt infirmus in oppido præſens, etiam ſi ante infirmitatem non eſſet ſolitus perſonaliter reſidere, atque diuinis officijs intereſſe, lucraretur etiam diſtributiones quotidianas,

nas, quia hoc casu sicut in proximè dicto valebit, & seruanda erit præfata consuetudo.

141 Quo fit, vt idem censendum sit in excommunicato, vel suspenso iniustè, vt quamuis ipse tunc demum distributiones quotidianas habere debeat, si in loco, vel oppido, vbi Ecclesia est, præsens sit, & solitus esset anteà residere, aliàs secus iuxta supradicta: attamen si consuetudo adsit, vt iniustè excommunicatus, vel aliàs legitimè impeditus, etiam absens à præd. loco, vel oppido, ipsas lucretur, ea seruanda erit, sicut in terminis absentis à loco beneficij ex iusta causa, decidit Ripa vbi suprà, quem sequitur etiam Didacus Couarruuias vbi suprà.

142 Quintò, supradicta communis regula, quæ habet, vt iustè excommunicatus non lucretur fructus suæ præbendæ, vel beneficij, limitari poterit in canonico præbendato, vel alio beneficiato, qui ob causam Ecclesiæ suæ excommunicatur: contingit enim sæpissimè, quòd Episcopi, siue alij prælati, vel iudices delegati Apostolici, excommunicãt capitulũ, vel canonicos singulos, aliosque beneficiatos suæ Ecclesiæ, vel alterius, pro causis, vel præeminentijs suarum Ecclesiarum, vel pro debito aliquo capituli: si hoc fiat iniustè, non est dubium, nisi quòd lucrantur fructus per supradicta in quarta limitatione. Si verò iustè, adhuc idem probo, quousque conuincantur iuridicè, quia pro vtilitate, & defensione iuris suæ Ecclesiæ id patitur, existimans iustam causam fouere, quare ipsius fructibus, atque prouentibus meritò priuari nõ debet: sicut enim, vbi quis pro amico molestias, damnaque patitur, & ad suam instantiam detentus in carcere existit aliquo temporis spatio, æquum & iustum est, vt sibi id à præd. tertio satisfiat, atque ita fit per homines boni nominis; quanto meliùs id fieri debet per Ecclesiam, quoties ipsius beneficiatus pro eius causa, quam iure defendere irrequisitus tenetur, excommunicatione feritur? nulla siquidem maior amicitia est, quàm Ecclesiæ erga suos.

143 Secundò, quia ita videmus de iure esse, quòd clerici accedentes ad sedem Apostolicam pro negotijs suarum Ecclesiarum (cum tales prosequentes vtilitatem earumdem, censeantur residentes) fructus beneficiorum suorum, quæ obtinent in eisdem ecclesijs, & etiam aliorum, quos possent recipere in ipsis Ecclesijs residendo, integrè recipere debent (quotidianis distributionibus duntaxat exceptis) vt in capit. cum non deceat. 30. de electione, libro 6. vbi glossa, & Doctores. cuius text. ratio generalis idem concludit in clericis absentibus à loco sui beneficij, in quamcumque aliam partem eant, quàm ad sedem Apostolicam pro negotijs suarum Ecclesiarum, cum id fuerit contingentia facti in casu illius tex. potius quàm iuris specialis introductio.

144 Quinimò & absentes ab Ecclesia pro vtilitate ipsius, lucrantur etiam distributiones quotidianas, vt probat expressè tex. in dict. cap. vnico. in versic. qui verò. de cleri. non resident. libr. 6. ibi, Aut euidens Ecclesiæ vtilitas excusaret: sicque text. in dict. cap. cùm non deceat, in exceptione præfata de distributionibus quotidianis. & dict. c. vnic. in eisdem videntur contrarij.

145 Sed pro vera huius articuli resolutione, atque illorum iurium concordia, & intelligentia, est obseruandum, quòd canonici, siue alij clerici absentes à loco, ciuitate, vel oppido, in quo Ecclesia est, pro negotijs, vel vtilitate ipsius Ecclesiæ, distributiones quotidianas minimè lucrentur: & hoc casu loquitur manifestè text. in dicto capit. cum non deceat. vt ex eius contextura apparet: præsentes verò in præd. loco, ciuitate, vel oppido occupati, siue impediti, pro vtilitate & negotijs Ecclesiæ, prædictas distributiones quotidianas habere debeãt; & in hac specie loquitur & procedit d. cap. vnicum. sicut fuit etiam suprà idem conclusum in infirmo. Hoc tamen limitatur, nisi consuetudine fuerit obten-

obtentum, vt absens etiam à loco pro vtilitate Ecclesiæ ipsas lucretur, iuxta glossam, & alios Doctores in dicto cap. vnico. quos refert & sequitur Didacus Couarruuias vbi suprà, in versicul. octauo. & illud de consuetudine sequitur etiam Archid. & Francus in dicto capitulo vnico. & Paulus Parisius consilio

146 32. numero 20. volumine 4. † In hac autem alma Ecclesia Ciuitatensi inuiolabiliter obseruatur, vt canonici absentes ab Ecclesia, & etiam ab vrbe, cum licentia capituli, pro negotijs & vtilitate Ecclesiæ, lucrentur omnes fructus, & distributiones quotidianas respectiuè, pro tempore absentiæ, præter illas, quæ matutinis horis statutæ sunt, quas, nec infirmus, nec alius, quiuis lucratur, nisi corporaliter, verè, & actualiter præsens sit in choro: nec in huiusmodi absentibus, vel infirmis fit vlla distinctio, si ante absentiam, vel infirmitatem erant soliti residere, necne, sed constitutionibus & consuetudine antiquissima dictæ Ecclesiæ, eas indistinctè lucrantur præfatæ personæ: si tamen infirmus in ciuitate adsit, aliàs si extra infirmat, literas testimoniales infirmitatis mittit capitulo, à quo verè ægrotantibus conceditur licentia.

147 Cum igitur hæc ita se habeant, quòd absenti pro negotijs & vtilitate Ecclesiæ fructus præbendæ, atque residentiæ concedantur, meritò vt idem dicendum sit in absentibus ab Ecclesia per excommunicationem pro causa & iuris defensione, & in vtilitatem ipsius Ecclesiæ: hocque præcipuè procedet, si in ipsa Ecclesia adsit constitutio, qua hoc caueatur, atque sanciatur, nempè, vt excommunicatus pro causa Ecclesiæ, fructus suæ præbendæ lucretur, quia cum hæc constitutio maximè iuri communi conueniat, vt suprà vidimus, meritò sustinenda, atque omninò seruãda est, prout ea adest, & seruatur in hac Ecclesia Ciuitatensi.

148 Sextò eadem communis regula limitari poterit, vt procedat, non solùm in excommunicato pro causa Ecclesiæ, vt

149 †Nam Episcopus duos canonicos in suo seruitio habere & occupare, ad idque eos compellere potest, & ipsi in eo existentes, integrè lucrantur fructus suarum præbendarum; cùm absentes dici non debeant, sed præsentes, qui cum Episcopo, pro suo, & ipsius Ecclesiæ seruitio commorantur, vt probant text. in in cap. de cætero. & in cap. ad audientiã. de cleric. non resident. & vtrobiq; glos. & Doctores notant, quòd qui est in seruitio Episcopi, seruire Ecclesiæ intelligitur: Episcopus enim est in Ecclesia, & Ecclesia in Episcopo, cap. scire debes. 7. quæst. 1. Præterea Episcopus est caput, capitulum autem membra, quæ non licet à capite recedere. cap. cùm non deceat. de præscript. ergo eadem ratione, qua suprà concluſimus, excommunicatũ propter causam Ecclesię, lucrari fructus suę præbendæ, compellimur idem dicere in excommunicato pro seruitio Episcopi, prout est eius Prouisor, & Vicarius generalis, quando ob id excõmunicatur. Hocque præmaximè procedit, si constitutione Ecclesiæ id caueatur: fieri enim super eo constitutio potest, cũ hoc dici non posit contra ius, sed imò secundũ ius, per prædicta, vel saltem præter ius, quo casu constitutio Ecclesiæ plurimũ poterit, atque operabitur.

150 Et à fortiori idem erit dicendum in Prouisoribus, & Vicarijs generalibus, à capitulo sede vacante deputatis, excommunicatis ratione officij, cùm ob causam suæ Ecclesiæ, cuius est iurisdictio, sint excommunicati.

151 Septimò & vltimò limitari etiam poterit præfata communis regula in canonico, vel alio beneficiato, qui acceptauit iurisdictionem aliquam Apostolicam sibi delegatam, vel commissam, &

ob eam cauſam excommunicetur iuſtè, vel iniuſtè: nam cùm præd. cauſæ non committantur, niſi huiuſmodi perſonis Eccleſiaſticis, præcipuè iudicibus in Synodo prouinciali deputatis, & per hoc ſeruire videantur Eccleſiæ vniuerſali, hoc eſt, Romanæ, à qua iuriſdictio præfata emanat, meritò, vt ob eam excommunicati lucrétur fructus ſuarum præbendarum, ſicut cæteri, de quibus ſuprà, argum. text. in cap. cum dilectus. de cleric. non reſid. vbi commorans in ſeruitio Papæ, lucratur fructus ſuæ præbendæ: & quamuis maior ratio illo in caſu, quàm in noſtro adſit, eadem quoq; militare videtur, præmaximè ſi hoc conſtitutione eiuſdem Eccleſiæ caueatur, per ſupradicta.

SVMMARIVM.

1 *EXcommunicatus à iudice, an poſit per confeſſarium abſolui virtute bullæ Cruciatæ, vel iubilei, ſatisfacta parte in vtroque foro.*
2 *Factum iudicis reputatur factum partis: & quomodo hoc intelligatur. nu. 16.*
3 *Principis beneficium, ſiue priuilegium, eſt latiſſimè interpretandum.*
4 *Actus in dubio potiùs debet interpretari, vt valeat, quàm pereat.*
5 *Verba debent impropriari, vt actus valeat.*
6 *Princeps in dubio non præſumitur vti plenitudine poteſtatis.*
7 *Hoc fallit, quando aliàs actus ſine plenitudine poteſtatis non valeret.*
8 *Plenitudo poteſtatis dicitur res odioſa.*
9 *Confeſſario aſſerenti ſe abſoluiſſe aliquem à ſententia excommunicationis, quam incurrerat, credendum eſt, ſed contrarium. numero 17.*
10 *Quando in bulla, vel iubileo, datur facultas abſoluendi aliquem à ſententia excommunicationis ſatisfacta parte, in foro conſcientiæ res eſt clara.*
11 *Idem quando in eis dicitur in vtroque foro.*
12 *Sed ſi nihil dicatur reſpectu cuius fori ſit intelligenda abſolutio, in foro tantũ conſcientiæ intelligitur.*
13 *Abſolutus in animæ iudicio, etiam poenitentia peracta, poteſt in exteriori foro accuſari & puniri.*
14 *Stylus vetuſtiſſimus eſt Romanæ Curiæ, à tempore Benedicti XII vt quando in ſacra Poenitentiaria gratia in foro conſciẽtiæ petitur abſolutio confeſſori committatur literis laniatis, & nullis teſtibus adhibitis, nec vlla tunc fit compoſitio pecuniaria cũ Datario: ſecus ſi in foro fori gratia petatur, quia tunc gratia cum Datario componenda eſt.*
15 *Iudici excommunicanti præiudicium inferretur, ſi abſque ipſius licentia cum ſatisfactione partis abſolutio fieret in vtroque foro.*
18 *Motus proprius Pij V. anno 1568. 15. Calendas Decembris, latus circa ſupradicta, declaratus.*
19 *Abſolutio à cenſuris in vtroque, vel in altero foro virtute iubilei facta, intelligitur tam quoad effectum conſequendi iubileum, eo autem conſequuto, cenſuræ reincidunturs.*
20 *Abſolutio in foro conſcientiæ tantùm parte non ſatisfacta, parum prodeſſet ad conſequendum iubileum, contradicente parte, vel parocho, aliove ſacerdote, cui excommunicatio innoteſceret.*

CAPVT SECVNDVM.

An excommunicatus à iudice, poſsit per confeſſarium abſolui virtute bullæ Cruciatæ, vel iubilei, ſatisfacta parte, in vtroque foro, vel tantùm in interiori.

1 ADoctiſsimis viris frequenter dubitari contingit, an excommunicatus à iudice, poſsit per confeſſarium abſolui virtute bullæ Cruciatæ, vel iubilei, ſatisfacta parte, in vtroq; foro, vel tantùm in interiori?

Hæc quæſtio maximi momenti eſt, ſæpiſsimeque in dubiũ refricatur: quoniam ſi partem affirmatiuam elegeris, ſequetur inde, quòd huiuſmodi abſolutus, ſi ſacra egerit, non erit irregularis, & præ-

& prętereà poterit diuinis intereſſe, cęteraque facere tanquàm integrè abſolutus: ſin autem negatiuam veriorem exiſtimaueris, huiuſmodi celebrans, erit irregularis, & ab ordine in quo miniſtrauerit, ſuſpenſus, nec intereſſe diuinis poterit, aliàs punietur, cæteraque excommunicatis publicis interdicta prohibebuntur: quòd ſi diu in excommunicatione permanſerit, puniri poterit iuxta formam & pœnas legis Regiæ, de qua infrà, annuente Deo, agemus.

Et primò videtur, quòd debitor excommunicatus à iudice, ſatisfacto creditore, ac de ipſius cõſenſu poſsit abſq; mandato iudicis, qui eum excommunicauit, virtute bullæ Cruciatæ, vel alterius priuilegij Apoſtolici abſolui à confeſſario ab illa excommunicatione, nõ ſolùm in foro conſcientiæ, ſed etiam in exteriori, ita quòd abſolutus hoc caſu à ſacerdote, in vtroque foro remaneat abſolutus, atque ſecurus, etiamſi in præd. bullis hoc expreſsè minimè contineatur; ſi tamen excommunicatum à iure, vel ab homine, ſatisfacta parte, abſolui in eiſdem permittatur, quia intelligi debet in vtroque foro, & ſic integrè: quandoquidem ſummus Pontifex, qui eſt ordinarius ordinariorum, ac ſupremus omnium, in præfatis literis conceſſerit facultatem confeſſario abſoluendi excommunicatum ab omni excõmunicatione lata à iure, vel ab homine, ſatisfacta parte: ſoluto igitur debito creditori, qui eſt pars, cui ſatisfieri debet, iudex, qui excommunicauit, nec ipſius officiales conqueri debent, nec ſe reputare offenſos, quandoquidé ipſi ad inſtantiam & vtilitatem tantùm eiuſdem partis iam ſatisfactæ prædictam excommunicationem fulminarunt, atque decreuerũt: excommunicatio autem ipſa, iam ſublata eſt authoritate ſuperioris: ſilere
2 igitur tũc debet † iudex prędictus, quãdoquidem pars eſt ſatisfacta, cõſenſumque præbuerit abſoluendi excommunicatum: factum enim iudicis, reputatur factum partis, vt in. l. ſi ob cauſam, & ibi Doctores. C. de euict. Tiraquel. in tract. de vtroque retract. tit. 1. §. 1. glo. 14. num. 13.

3 Secundò, quia Principis beneficium, ſiue priuilegium, latiſsimè eſt interpretandum, vt in. l. beneficium. ff. de conſt. princip. & in. l. 28. titul. 34. partit. 7. ergo abſolutio præfata in vtroque foro prodeſſe debet, quia aliàs ſi à iudice Eccleſiaſtico puniri poſſet, atque in præfatas pœnas incurreret, abſolutio nullius, aut paruæ vtilitatis eſſet; imò captioni occaſio daretur, calumnijs atque vexationibus, & dum Princeps Eccleſiaſticus fidelibus fauere ſtudet, verteretur illis in odium, ingenſque damnum; quod abhorrere videtur ab intentione ſummi Pontificis.

Tertiò, quia cum in bullis & priuilegijs Apoſtolicis huiuſmodi non exprimatur, in quo foro præſtanda ſit abſolutio, in dubio in vtroque intelligendũ eſt eam profuturã, vtpotè fauorabilior ſit ſic abſolutis, ac priuilegiatis: aliàs namq; nullum eis priuilegium concederetur:
4 † & in dubio potiùs debet actꝰ interpretari, vt valeat, quàm pereat, vt in. l. quoties. la 2. ff. de reb. dub. † verba enim impropriari debẽt, vt actus valeat, vt in. c. conſtitutus. vbi gloſ. in verb. iuxta ratã, de religioſ. domib. l. ſi olei. vbi Bartol. C. locat. Decius in rubric. de probat. in Decretal. col. 2. in fin. nu. 4. vbi plura in
6 propoſito. † Imò ſunt intelligenda verba largiſsimo modo, & omni meliorì quo fieri poteſt, vt actus valeat, ſecundũ Abb. conſil. 63. nu. 8. lib. 2. Et licèt Princeps in dubio non præſumatur vti plenitudine poteſtatis, ſecũdùm Bald. in. l. bonorum. poſt princ. nu. 2. C. qui admiti. & ibi additio Paul. de Caſtro conſil. 317. viſo & examinato puncto. colũ. 2. poſt med. num. 2. libr. 1. Cæpolla conſil. vltim. colum. 7. poſt med. Decius in. l. in teſtamento. nu. 11. C. de teſtam. mil. hoc
7 tamen fallit, † quàdo aliàs ſine plenitudine poteſtatis actus non valeret, ſecundùm Paul. Caſtrenſ. conſil. 414. in facto præſenti. colum. 3. circa med. libro 1. additio Bald. vbi ſuprà in dict. l. bonorum. Decius in. l. in teſtamento. nu. 11. de teſtam.

8 ſtam. milit. † & tamẽ plenitudo poteſtatis dicitur res odioſa, vt in deciſ. Rotæ 21. aliàs 331. ſuppoſito facto. numer. 2. in in verſ. modo licet Papa. in nouis. Curt. Senior conſil. 9. colu. penult. circa fin. vtrumque refert, & ſequitur poſt alios plures Aymon Crauet. conſil. 222. nu. 9. Ergo cum Papa poſsit concedere præd. priuilegium, vt ſatisfacta parte confeſſarius poſsit abſoluere excommunicatum ab homine in vtroque foro, de quo non eſt dubium, & generaliter indulgeat in præd. bullis, vt confeſſarius poſsit abſoluere excommunicatum à iure, vel ab homine, ſatisfacta parte, intelligendum eſt in dubio de abſolutione in vtroque foro, vt actus pleno iure valeat, & excommunicato pleniùs proficiat: aliàs enim, ſi in foro tantùm interiori animæ intelligeretur valere, non ſatis eſſet conſultũ excommunicato, cũ poſſet in foro exteriori puniri ob pœnas, quas incurreret celebrando, vel adminiſtrando in ordine, quẽ habet, vel intereſſendo diuinis, vel etiam ex diuturna mora in præfata excommunicatione, & præterea, quia à diuinis excluderetur, donec abſolutionem eiuſdem iudicis excommunicantis demonſtraſſet, ſicque ei nihil prodeſſet abſolutio: quod non eſt dicendum.

Et in proprijs terminis hanc partem affirmatiuam tenet, & probat expreſsè Bartholomeus à Medina in ſua Summa, *Inſtruccion de confeſſores.* cap. 12. *Del modo como el Confeſſor ha de abſoluer al penitente.* ad fin. vbi cõſulit ſic abſoluto, vt habeat penes ſe ſchedulam ſubſcriptam à confeſſario abſolutionis præfatæ, virtute Bullæ Cruciatæ, vel alterius priuilegij, parte ſatisfacta, vt iudex, qui eum excommunicauit, non poſsit eum calumniare, ſi viderit eum rem diuinam au-
9 dire, † quia credendum eſt confeſſario hoc caſu, ſecundùm Cardinal. conſil. 2. de teſtibus, ad finem. Sicuti ſtandum eſt confeſſario aſſerenti aliquem eſſe emendatum de crimine, iuxta gloſſ. in cap. 1. verbo, innocentis. de except. vbi Felin. numero 3. alias gloſſ. & Doctores allegat, ſuntque communiter receptæ: ſequitur idem Felinus in cap. teſtimoniũ. de teſtib. num. 36. in repertorio. verbo, emendato. fol. 41. col. 2. ad finem.

His tamen omnibus non obſtãtibus, contraria ſententia, & ſic negatiua, imò quòd huiuſmodi abſolutio minimè admittenda ſit in foro exteriori iudiciali, nec eam excõmunicato prodeſſe, quoad exterioris iudicij effectus, ſed tãtùm in foro interiori animæ, niſi in literis Apoſtolicis dictum ſit, quòd ea in vtroque foro vim obtineat, longè verior, & tenenda eſt, tanquam fortioribus fundamentis probata, diſtinguendo, ac conſi-
10 derando tres caſus. † Primò, quando in prædictis bullis, vel alio priuilegio Apoſtolico expreſsè fit mentio, quòd in foro conſcientiæ poſsit fieri præd. abſolutio, & tunc res eſt plana, quia conſtat de intentione ſummi Pontificis limitata ad forum conſcientiæ, ac proinde in foro exteriori denegata videtur: quia incluſio vnius eſt excluſio alterius, argum. l. cum prætor. cum ſimil. ff. de iudic. & limitata cauſa limitatum parit effectum, vt in. l. age cum Geminiano. C. de tranſact. cum ſimil. & in claris non eſt locus coniecturis, vt in l. continuus. §. cum ita. ff. de verborum obligation.

11 Secundò, quando in literis Apoſtolicis continetur, ac conceditur facultas confeſſario abſoluendi in vtroque foro, prout in eiſdem, quibuſdam in caſibus exprimitur, & tunc etiam res eſt clara: imò ex hoc noſtra ſententia comprobatur in alijs caſibus, vbi id non exprimitur, cùm manifeſtè diſtinguere velit ſummus Pontifex forum interius ab exteriori.

12 Tertiò, quando in literis Apoſtolicis nullius fori fit mentio, ſed ſimpliciter indulgetur, vt quis poſsit abſolui per confeſſarium à ſententia excommunicationis, quam incurrit â iure, vel ab homine, ſatisfacta parte, prout regulariter dicitur in bullis Cruciatæ, & in hoc caſu verè conſiſtit noſtra quæſtio: & cùm de abſolutione à confeſſario facienda loquatur, conſequitur in foro pœnitentiali

tentiall tantùm, hoc eſt, animæ, locum habere præfatam abſolutionem, non verò in iudiciali, ſicut cætera in eiſdẽ bullis contenta, hancque eſſe mentem Summi Pontificis: ſi enim aliud vellet, expreſsiſſet, prout moris eſt exprimere regulariter, quoties in vtroque foro ſuam conceſsionem prodeſſe vult: ex quibus ſatisfit fundamentis contrariæ partis: nam etiamſi beneficium Principis latiſſimè ſit interpretandum, & in dubio magis, vt actus pleno iure valeat, quàm debiliori, id tamen verum eſt, vbi ex verbis concedentis, ac iuxta materiam ſubiectam de contraria mente legiſlatoris non conſtaret: argument. l. non aliter. ff. de legatis 3. & in. l. ſi vno. ff. locat. ergo cum hic conſtet mentẽ Summi Pontificis eam eſſe, vt circa forum animæ loquatur ex ſupradictis, in eo tantùm valere debet abſolutio, & ſic ſuſtinetur, & non perit, non verò in foro exteriori, vltrà, & præter intentionem concedentis.

13 Secundò, principaliter hæc eadẽ ſententia probatur, quoniam abſolutus in animæ iudicio, etiam pœnitentia peracta, poteſt in exteriori foro accuſari, & puniri, iuxta gloſ. in cap. de his. de accuſat. gloſ. vnica. in fine. communiter ibi approbata ſecundùm Couar. libro 2. variar. reſolut. c. 10. num. 3. vbi agit, an etiã idem ſit in pœnitentia publica: quę communis ſententia procedit abſque dubio, etiamſi virtute bullarũ, vel iubilei, quis fuerit abſolutus à confeſſario à ſuis peccatis & exceſsibus, quantumcumq; grauibus & enormibus: illa enim conceſsio & priuilegium, reſpectu tantùm fori interioris locum habet, vt manifeſtè patet ex eiſdẽ literis Apoſtolicis: ergo abſolutio ab excommunicatione, lata à iudice, ſatisfacta parte, permiſſa in eiſdem literis, eodem iure cenſeri debet, quandoquidem eius reſpectu aliud non exprimitur, nec differentia fit vlla inter abſolutionem à peccatis, & à cenſuris, ſed à prædictis omnibus iubetur abſolui per confeſſarium, ſumens bullam, vel iubileo gaudere volens: abſolutio ergo omnium ſupradictorum intelligi debet in foro pœnitentiali, non verò etiam in exteriori: quia cùm abſolutio à criminibus non tollat accuſationem in foro exteriori, ita nec abſolutio ab excommunicatione ſatisfacta parte, tollet eandem in exteriori foro: vna enim determinatio reſpiciens plura determinabilia, pariformiter debet determinare, vt in. l. iam hoc iure. cum ſimilibus. ff. de vulgari & pupillari. Quòd ſi inſtes, plures determinationes dari in propoſito in bullis, vel iubileo, vnam reſpectu nempè peccatorum, alteram reſpectu cenſurarum, adhuc idem quod prædiximus, exiſtimo; cum eadem ratio in vtrâque concurrat, & militet, atque eadem intentio concedentis ſub vna eademque bulla & diſpoſitione contineatur: quare etſi plures ſint determinationes, omnes tamen ſub vnica conceſsione Apoſtolica comprehendũtur: & cùm concedẽs in neutra fori differentiam faciat, omnes in eodem foro interiori intelligendæ ſunt: plures enim ſunt differentię inter vtrumque forum, vt probatur in pluribus iuris partibus, & maximè in cap. quia plerumq;. de immunitate Eccleſ. & bene per Ludouicũ Gomec. in regul. de non iudicãdo iuxta formam ſupplicationis, quæſtione 14. in verſiculo, breuiter prædictis non obſtantibus: vbi quòd iſtæ conſcientiæ forus à contentioſo, ſicut cœlum à terra differt.

14 Tertiò, huic opinioni fauet ſtylus vetuſtiſsimus curiæ Romanæ, à tempore Benedicti XII. nã in ſacra Pœnitẽtiaria, quando gratia in foro conſcientiæ petitur, abſolutio confeſſori committitur literis laniatis, & nullis teſtibus adhibitis, nec vlla tũc fit compoſitio pecuniaria cũ Datario, & ita practicatur: ſecus eſt, quando quis vti vellet gratia in foro fori, quia tunc gratia cum Datario componẽda eſt: ita Gomec. vbi ſuprà, quem refert & ſequitur D. Couarruu. in capitul. alma mater. 1. part. relect. §. 12. numero 16. verſic. quinto. de ſentent. excommunic. in 6. vbi ad idẽ allegat Paul.

Paris. consil. 67. num. 22. libro. 4. referē-
tem, inueteratum etiam similem stylū
curiæ Romanæ, nempè, quòd Romanus
Pontifex non consueuit per iubileum,
aut bullas confessarijs committere ea,
quæ forum contentiosum concernunt,
sed tantùm ea, quæ ad pœnitentiæ forū,
& conscientiæ purgationem spectant:
ex hoc enim stylo mens concedentis
apertior fit, nempè quòd in dubio in fo-
ro interiori cōcessio intelligatur facta.

15 Quartò & vltimò, quia si aliud dice-
remus, præiudiciū inferretur iudici ex-
communicanti, plurimumque detrahe-
retur authoritati iurisdictionis Eccle-
siasticæ fori exterioris, si publicè excom
municatus & denuntiatus, secretè per
sacerdotem ab eo ad confessionem ele-
ctum absolutus ingerat se diuinis, quasi
in contemptum iudicis, qui eum excom
municauit: cui quidem iudici congruè
non satisfactū est, etiam si excōmunica-
tus parti satisfecerit, cum eidem iudici
parēre recusauerit, sicq; opus habeat ei-
dē quoq; satisfacere ob suā cōtumaciā,
ob quā offensa est publica authoritas:
quæ satisfactio fiet petēdo ab eo licētiā,
vt absoluatur, sibique desuper concessa.
Princeps autem nunquam videtur alte-
ri priuilegium, seu quid aliud concede-
re cùm præiudicio tertij, vt in. l. 2. §. si
quis à Principe, cum simil. ff. ne quid in
loco public. alioqui Ecclesiasticus or-
do peruerteretur, si vnicuique sua iuris-
dictio non obseruaretur. cap. peruenit.
11. quæst. 1. & in terminis nostræ quæ-
stionis, etsi eam dubiam existimet, hanc
partem præuia deliberatione, pluribus-
que iuris fundamentis probauit, atque
defendit ex professo D. Couarru. vbi su
prà, dict. numero 16. per totum. & latè,
optimèque probat, dicens, hoc sine du-
bio recipiendum esse, Ledesmius in 2.
part. 4. libri sentent. quæst. 26. artic. 1. co
lumna penult. & fin. fol. 353. secundùm
impressionem Conimbricæ factam, &
eam libenti animo tanquam verisimā
amplector, & scio alijs doctissimis viris
etiam placere. * Et nouissimè post hu-
ius operis primam impressionem secun
dùm eam consuluit Nauar. consil. 23. de
pœnit. & remiss. vbi plura alia in eius fa
uorem addit: & iterum in transitu con-
sil. 11. de sentent. excommunic. *

16 Nec obstat, quòd in publicè excom-
municato & denūtiato nullius effectus
erit prēd. gratia, quia si non remanet ab-
solutus in foro exteriori, absolutio in
interiori nullam vtilitatem sibi affert,
cùm in exteriori possit, & debeat vitari,
atque puniri, si se ingerat diuinis. Nam
respondeo, quòd Papa nihil plus con-
cessit, quàm in foro interiori, vt ex su-
pradictis patet, & satis est, quòd in eo
actus valeat, ne dicamus eum omninò pe
rire. Poterit igitur excōmunicatus hoc
casu faciliter, satisfacta parte, licentiam
adipisci à iudice, vt absoluatur, interim
verò se abstineat. Erit etiam eidem prēd.
concessio & indulgentia maximo ex
vsu, nempè si sit occultus excommuni-
catus, tunc enim cùm esset scandalum,
sufficit ei absolutio in foro animæ facta,
si iudex aliud non poscat, nec ab eo pe-
tat. Non etiam obstat, quòd factum iu-
dicis censeatur factum partis, quoniam
hoc est diuersum à nostra materia, pro-
cedit enim in eum sensum, vt illa pars,
cuius bona venduntur ob causam iudi-
cati, ea euincere nō possit, imò si ab alio
iure euincantur, tenebitur ipse de eui-
ctione: licet enim iudex vendiderit,
perinde est ac si ipse debitor vēdidisset:
& hoc est, quod probat dict. l. si ob cau-
sam. & quod ibi notant Doctores, & Ti
raquel. vbi suprà, quod nihil probat con
tra nostram præfatam sententiam.

17 Non etiam obest dictū Cardinal. vbi
suprà, nam verum minimè est: quia nō
est credendum confessario asserenti ali-
quem ab excommunicatione absoluis-
se, quia obstat iuris regula de excommu
nicato remittendo ad suum excommu-
nicatorem, qui causa cognita eum ab-
soluat, & ita alijs constet fuisse absolu-
tum, vt rectè probat Ledesm. vbi suprà,
contra Cardin. & respondet dictis glos.
in contrarium allegatis, in primis nega-
re veras esse, Deciū ibi in fine, & præ-
tereà loqui in diuerso casu, vt ibi per eū.

Hæc

18 Hæc tamen vera sunt, rectēq; procedere
videbantur, quousque Sanctissimus Do-
minus noster Pius V. iubileo anno Incar
nationis Dñicæ 1568. 15. Calend. Decem
bris, sui Pontificat. anno 3. lato, incipiēt.
Grauissima maximaq; pericula, &c. sub
titulo, Iubileum ad implorandum diuinū
auxilium, suam, prædecessorum, atque
successorum in similibus gratijs & indul
gentijs mētem declarauit his verbis. De
clarantes insuper, tam præsentes, quàm
alias quascunque super concessione simi
lium indulgentiarum à nobis & præde-
cessoribus nostris hactenus emanatas, &
in futurum quomodolibet emanandas li
teras, Christi fidelibus, ipsis nisi ad earum
effectum in foro conscientiæ & pœnitē
tiali consequendum duntaxat, non autē
in foro fori, aut contentioso, nisi satisfe-
cerint ijs propter quæ censuræ in eos la-
tæ fuerint, vllatenꝰ suffragari, eosdemq;
Christi fideles illis iuxta huius nostrę de
clarationis formam & tenorem tantùm,
& non aliter, nec alio modo vti, aut eis
se iuuare quoquo modo potuisse aut pos
se; quinimo eos in illas postmodum rein
cidisse, & in futurum reincidere, sicque
ab omnibus quauis authoritate fungen-
tibus censeri & iudicari debere, irritum-
q; & inane quicquid secus à quoquam
quouis prætextu aut colore, scienter vel
ignoranter, attentatum forsan est hacte-
nus, vel in posterum contigerit attenta-
ri: videtur enim ex supradicta noua de-
claratione, quòd satisfactione re ipsa ex
hibita præcedente, valeat absolutio vir- 19
tute Bullæ siue indulgentiæ in vtroque
foro. Eademq; ratione idem videtur di-
cendum, quando satisfactio partis neces
saria non esset, veluti si nō esset pars, sed
censura imposita fuerit à iure propter de
lictum puniendum, tunc enim cum non
requiratur satisfactio partis, absolutio
quoq; virtute iubilei in vtroq; foro va-
lere videtur contra sententiam, quam su
pra fundauimus, atque probauimus: &
præd. iubileū est inter motus proprios,
qui sunt impressi Viseo ann. 1570. vbi cō
pilator illorū ex se addit, Fuit hoc volu-
mine insertum propter generalē & per-
petuam declarationem Pontificiam cir-
ca absolutionem à censuris virtute cu-
iuscunq; iubilei, quæ solū iudicatur pro
desse in foro interiori ad effectum conse
quendi iubileum, non verò in exteriori
absq; debita satisfactione, prout in ea cō
tinetur. Postēa tamen Bulla quadā Cru-
ciatæ Gregor. XIII. Pontificis Maxi-
mi, regno Portugaliæ concessa, declara-
tum fuit expressē, *Que las absoluciones he-
chas por virtud de aquella Bula, despues de sa-
tisfecha la parte delas descomuniones, ò de otras
censuras*, latis ab homine vel ferendis, *no
valga a ninguna persona Ecclesiastica, o se-
glar* in foro iudiciali, &c. *antes que alcance
de sujez absolucion*: sicque in excommu-
nicatione ab homine lata expressè vide
tur approbari ibidem sententia Couar.
& nostra suprà fundata, quanuis illa non
sit perpetua nec generalis constitutio &
declaratio, sed gratia illis regnis facta: in
excommunicatione verò à iure presup-
ponitur ibidem valere absolutionē vir-
tute d. Bullæ factā in vtroq; foro. Quid
dicendum?

Certē matura ac diligenti considera-
tione de hac re habita, adhuc defēdo, ve-
riorem & tenendam esse sententiā Co-
uar. quam prædiximus, nempe absolutio
nem excommunicationis ab homine la-
tæ, parte satisfacta, virtute Bullæ Crucia
tę impensam, tantùm valere atq; intelli-
gendam fore suum effectum sortiri in fo
ro interiori conscientiæ, non verò exte
riori, per omnia supradicta. Nec obstat
præd. iubileum Pij V. cū sua noua, † ge-
nerali & perpetua declaratione iam su-
pra relata, quę profecto nobis videbatur
in supradictis magnum obicem ponere;
quoniam absolutio illa censurarum vir-
tute illius declarationis facta, & in poste
rum facienda, quæ parte non satisfacta
prodest in foro interiori tantum, ipsa ve
rò satisfacta in vtroque, vt ibi expressè
cauetur, & modò ex verbis d. declaratio
nis deduximus, procedit tantum ad effe
ctum dumtaxat consequendi iubileum,
quo consequuto, statim excommunica-
ti præfati reincidunt in priorem excom
municationem, ampliusque non gaudēt

prēd. absolutione: itaque quanuis prædicta absolutio, satisfacta parte concessa, prosit in vtroque foro ad consequēdum iubileū, hocq; casu, hoc est, quoad præd. effectum consequendi iubileum, nostra de hac re sententia non procedat, quoniam absolutio, satisfacta parte præstita virtute dict. nouæ declarationis prosit in vtroque foro ad effectum consequendi duntaxat iubileum, quam declarationēm non vidit Anton. de Cordub. in suo tract. *de casos de conciencia*, quæst. 20. in. 3. puncto, vbi aliter in proposito loquutus est: attamen consequuto iubileo, statim excommunicati reincidunt in prefatam priorem excommunicationem, vt expressissimè in eodem iubileo Pij V. eiusque generali & perpetua declaratione in verbis supra relatis cauetur: quinimo hoc ipsum ad literam est quod Pius V. ibidem declarauit, non verò quid aliud, vt constat ex literæ contextura, ibi, Nisi ad earum effectum in foro conscientiæ & pœnitentiali consequendum duntaxat, & ibi, Eosdemq; Christi fideles, illis, iuxta huius nostræ declarationis formā & tenorē tantùm, & non aliter nec alio modo vti, &c. & ibi, Quinimo eos in illas postmodūm reincidisse & in futurū reincidere debere, sicque ab omnibus, &c. ergo absolutio illa est ad reincidentiam transacto iubileo, non verò in totū: quo fit, vt potius illo iubileo, ipsiusq; noua declaratione, nostra de hac re sententia videatur probata quàm correcta: quoniā si absolutio virtute iubilei facta à censuris latis ab homine, præcedente partis satisfactione, vel etiam ipsa deficiente, non est tanti momenti ac vigoris, vt consequuto iubileo valeat in neutro foro, sed potius excommunicatio ipsa prior reincidatur, vt ibidem expressé cauetur, consequitur, necessariam esse aliā legitimam absolutionem, quando quidem præcedēs non fuit in totum, sed ad reincidentiam. Quòd si instes, quid operatur satisfactio partis ad iubileum consequendum facta, quandoquidem absque ea absolutio valet in foro interiori? Respōdeo libenter,
20 hunc effectum eam inducere, † nempè, quòd cùm aliquis est excommunicatus nominatim & publicé denuntiatus ad instantiam partis, parum sibi prodesset absolutio excommunicationis in foro interiori, quandoquidem parochus & alij sacerdotes, quibus innotesceret excommunicatio, quinimo & pars, ad cuius instantiam excommunicatio lata fuit, impedire possent eidem communicationē in diuinis, sicque eum excludere ab Ecclesia, & Sacramentorum receptione, ac iubilei consequutione: at verò satisfacta parte; cùm absolutio prosit in vtroque foro, quanuis ad effectum duntaxat consequēdi iubileum, nullo modo ab aliquo impediri poterit consequi præd. iubileum: iustissimé enim atque sanctissimè, sicut in cæteris, Pius V. in hoc processit, nolens creditoribus in aliquo obesse, sed tantum iudici excommunicatori, qui cū habeat iurisdictionem emanatam ab eadem sede Apostolica eidem iure optimo potuit hoc casu præiudicare, quāuis id non in perpetuum, sed tantùm ad consequendum iubileum duntaxat fecerit motus suo solito in gregem sibi à Deo commissum feruentissimo pientissimoq; zelo, vt omnes Christi fideles iubileū consequi possint. Magni igitur habenda est præfata summi Pontificis generalis & perpetua declaratio ad prædictum effectum, prout ipsa sonat, & cōpilator summauit in suo illo breui compendio suprà relato. * Hæc dicta sunt salua censura sacrosanctę matris Ecclesiæ, eiusq; summi Pontificis, cui in omnibus me subijcio. *

His mirum in modum concinit Bulla Cruciatæ Gregorij XIII. regno Lusitaniæ cōcessa iam supra relata, quę expressa est in fauorem nostræ, & Couar. sententiæ: non enim sunt contrarij Pius V. & Gregor. XIII. in præd. suis concessionibus, nec hoc vllo modo dicendum est, quia diuersæ sunt. Prima enim Pij V. loquitur in absolutione à censuris ad reincidentiam, quoad effectum consequendi iubileum duntaxat, vt prædiximus non semel. Secunda autem Gregor. XIII. quoad absolutionem in totum virtute Bullæ

Bullæ Cruciatæ faciendam, vt ipsa tantū prosit in foro interiori etiam satisfacta parte, non verò in exteriori nisi consequuta absolutione sui iudicis excommunicatoris. * Prædicta incautè legit Emanuel Roder. in explicatione Bullæ Cruciatæ. §. 9. nu. 55. versi. vltimò, & iterū in summa. 1. tom. c. 83. versi. 9. siquidem nobis falso imponit hic tenere, absolutionem excommunicationis virtute Bullæ Cruciatæ satisfacta parte impensam non prodesse in foro exteriori, stante d. motu proprio Pij V. sine licentia iudicis qui excommunicauit: cuius contrarium ipse ibi probat ex litera d. motus proprij, ibi, Nisi satisfecerint, dicēs: nos huic literæ insufficiēter respōdere, aliterque eam intelligere quām sonet. Inprimis namq; dico, me expressè tenuisse hic, prodesse præd. absolutionem satisfacta parte, quo ad forum etiam contentiosum, vt patet expressè ex supradictis. n. 18. & 19. Cōtēdimus tamē hoc tantùm procedere quo ad effectum consequendi iubileum: sed eo consequuto, statim reincidi excommunicationem eādem ampliusq; nō gaudere sic absolutum præd. absolutione: quod ad finem declarauit dictus motus proprius, ibi, Quinimo eos in illas postmodum reincidisse, & in futurum reincidere, &c. qua in parte non excipit, quān do parti fit satisfactio, sicut supra exceperat, quoad effectum iubileum consequendi: ergo in vtroq; casu prædicto cō sequuto iubileo, scilicet satisfacta parte vel non satisfacta, reinciditur excōmunicatio prior. Hoc autem nō gustauit Emanuel, nec eius meminit, nec quicquam de reincidētia ibi locutus est. Mea igitur intelligentia literalis est. Debuit ergo religiosus religiosè loqui, & omnia integré referre, cūctaq; rimari priusquā iudicaret. Quare teneo nihilomin⁹ meā priorem sententiam, vt verissimam, salua in omnimus declaratione sedis Apostolicæ, & correctione sanctæ matris Ecclesiæ, cui me submitto. *

SVMMARIVM.

1 *AN virtute Bullæ Cruciatæ absolui possit quis ab irregularitate contracta ratione peccati? & numeris sequentibus.*
2 *Absolutio ab irregularitate ratione peccati cō tracta, est reseruata summo Pontifici.*
3 *In generali concessione absoluendi à quibusuis peccatis, censuris & poenis, non continetur absolutio vel dispensatio ab irregularitate.*
4 *Aliud est absoluere, aliud est dispensare.*
5 *Qui in foro conscientiæ potest absoluere, dispensare non potest.*
6 *Irregularitas duplex est: vna, quæ in poenam peccati est imposita, altera, quæ incurritur citra culpam: sed est alia species irregularitatis, quæ ex homicidio, vel membri mutilatione contrahitur, ob dolum vel culpam: à priori absolui potest virtute Bullæ Cruciatæ: à posterioribus minimè.*
7 *Absolutio ab irregularitate contracta ratione peccati, quæ virtute Bullæ Cruciatæ fieri potest, procedit tantum in foro interiori: secus in exteriori.*
8 *Episcopus potest dispensare in irregularitate occulta.*
9 *Secus si sit publica, vel deducta in iudicio.*
10 *Casus hic contentus nu. 9. practicatus.*

CAPVT TERTIVM.

An virtute Bullæ Cruciatæ absolui possit quis ab irregularitate?

1 INsignis occurrit quæstio, an virtute Bullæ Cruciatę possit quis absolui ab irregularitate contracta ratione peccati? nēpè, vt si quis excōmunicatus celebret, vt in titul. de cleric. excommunicat. minist. vel si excommunicatus ordines suscipiat, vt in cap. 1. de his qui furtim ordin. fusce p. vel ab Episcopo excōmunicato, vt in capit. gratia. & in capit. statuimus. 1. quæst. 1. & propter alia complura peccata? Et quòd non possit, proba
2 tur. † Primò, quoniam absolutio vel dispensatio super huiusmodi irregularitate est reseruata Summo Pontifici, ita quòd alius

alius præter ipsum, vel cui ipse specialiter id commiserit, ab ea absoluere, vel dispensare minimé possit, vt probat text. in cap. 1. in final. verbis, de sentent. excommunic. lib. 6. & in. c. 1. versi. sciturus. de sententia, & re iudic. glos. & doct. in. c. 3. in verb. moniti. & in cap. latores. glos. final. de cleric. excommunic. minist. l. 5. titul. 5. parti. 1. in versic. *E aun mas*, &c. Nec Episcopus potest super ea dispẽsare, præcipuè si deducta sit in iudicio, quia tantùm in occultis id potest, vt in decreto de reformat. Concil. Trident. sessio. 24. cap. 6. Cùm ergo hoc in bulla expressè non concedatur, sed tantùm quòd cõfessarius electus possit absoluere pœnitentem ab omnibus peccatis suis, pœnis & censuris Ecclesiasticis, etiam reseruatis sedi Apostolicæ, & quotannis legi solitis in bulla Cœnæ Domini, consequẽs est, vt ab huiusmodi irregularitate absoluere non possit præd. confessarius.

3 Præmaximè, quia in generali concessione absoluendi à quibusuis peccatis, censuris & pœnis, non continetur absolutio vel dispensatio ab irregularitate, vt tenẽt Dominicus & Alexand. per illum tex. in c. miror. 50. distin. Villadieg. in tract. de irregul. colum. 43. in fine. vbi loquitur in potestate, quę per Bullas Papæ datur ad absoluendum, quem refert & sequitur Nauar. in Manual. Latin. cap. 27. n. 194. & latiùs probat ibidem nu. 250. addens, hunc etiam esse stylum curię, vt per prę fatam facultatem in bullis cõcessam dispensandi â quibusuis votis, & absoluendi à quibuslibet censuris, non censeatur concessa facultas dispensandi ab irregularitate, nisi exprimatur. * Idem Nauarr. nouissimè cõsil. 18. n. 2. de simoni. * solet Papa excipere illa, quæ ex bigamia & homicidio nascitur: ergo hoc non expresso, virtute prędictę clausulę dispensari nó poterit super irregularitate. Secũdò, hæc
4 eadem pars probatur, † quia aliud est absoluere, aliud dispensare, vt docet Borgasius de irregular. 6. part. titu. de schismatic. nu. 19. adeò, †
5 vt qui in foro conscię tiæ potest absoluere, dispensare non possit, secundùm eundẽ Borgas. dict. 6. part. titu. de sortileg. num. 11. Ergo cùm super irregularitate non cadat absolutio, sed sola dispensatio, eaque reseruata sit Papæ, nec vigore d. Bullæ liceat dispensare, sed tantúm absoluere à peccatis & cẽ suris; & irregularitas non sit censura, sed pœna, consequitur, vt ab irregularitate dispensare non liceat: & in terminis ita tenet Nauar. vbi supra, præcipué d. num. 250. dicens, quòd cum nullo irregulari dispensare potest cõfessarius electus per bullam Papæ, quæ habet clausulam absoluendi à qualibet censura: * & consil. 66. nu. 1. de sentent. excõmunic. lib. 5. * Idem ante eum tenuit D. Soto lib. 5. de iustitia & iure. quæst. 1. arti. 4. colum. final in versi. ex his. ibi, qua propter: & Ledesmius in secundam quarti libri, quæst. 26. artic. 2. in tracta. de irregul. in 4. regul. fol. 363. & cum opin. Nauar. vbi supra, dicens esse etiam Canonistarum, trã sire videtur F. Ludouic. Lopez in suo instructor. conscient. 2. part. c. 92. col. 724.

Nihilominus supradictis non obstantibus, contraria sententia in terminis de quibus agimus, nempè in irregularitate ratione peccati sacrilegij contracta, vt in exemplis supra fictis, eisque similibus, vt virtute bullæ Cruciatæ in verbis supra relatis, etiãsi non dicatur in ea, quòd possit absoluere confessarius à pœna sed tantùm ab omnibus peccatis & censuris Ecclesiasticis, etiam reseruatis, &c. vt à præd. irregularitate absoluere possit, mihi semper verior visa est & tenẽda, sicut & alijs doctissimis viris Theologis, cum quibus rem hanc contuli. Et hoc pri-
6 mò, quoniam duplex est irregularitas, † vna nempè quæ in pœnã peccati est imposita, vt in casibus supradictis, & hæc propriè dicitur effectus censurę, quoniá à censura originem suam ducit, nempe ab excommunicatione vel suspensione, in qua erat, qui ob exercitium vel receptionem ordinis efficitur irregularis, vel propter excommunicationem Episcopi ordinantis: quare meritò, vt hoc casu in bulla Cruciatæ, qua confertur confessario facultas absoluendi ab omni censura Ecclesiastica, illo nomine includatur irregularitas

gularitas ratione prædicti peccati contracta.

Altera est irregularitas, quæ incurritur citra culpam, vt propter bigamiam, vel effusionem sanguinis, etiam licitam, vt cùm iudex iustè suspendere facit reũ, vel aduocatus eum accusat, vel procurator contra eum solicitat, testisve verum testimonium fert, ex quibus mors rei sequitur; vel propter orbitatem membri, aut fœditatem corporis: & hæc non est censura, ideoque meritò sub illo nomine non continebitur in bulla Cruciatę, atque proinde ab ea confessarius absoluere, nec dispensare poterit, quantumcunque eidem facultas concedatur absoluẽdi à quibuscunque peccatis, pœnis & cẽ suris, cũ hęc irregularitas, nec sit pœna, nec censura Ecclesiastica, nec etiam culpa, sed inhabilitas quædam, quare nó est opus absolutione, sed habilitate, quæ nomine absolutionis non intelligitur. Idẽque erit in alia specie irregularitatis, quę ex homicidio, vel membri mutilatione contrahitur dolo vel culpa, quæ impedit sacros ordines recipere propter defectum perfectæ lenitatis, quæ in ordinando requiritur propter indecentiam quæ est in effundente sanguinem ad sacrum ministerium; hæc enim irregularitas sine dubio etiam non comprehenditur in d. facultate absoluendi à peccatis & censuris: quanuis enim à culpa & peccato hoc casu delinquens pœnitens absolui possit virtute dict. bullæ Cruciatæ cum satisfactionè debita, habilitari tamen minimé * potest ad ordines suscipiendos sine Papæ dispensatione: itaque in his duabus speciebus posterioribus irregularitatis, præter primam, minimè dubium est confessarium non posse absoluere nec dispensare cum pœnitente super præd. irregularitate, quæ citra culpam, vel cum ea, propter defectum perfectæ lenitatis contrahitur: in priori autem specie irregularitatis, quę ratione peccati & sacrilegij contrahitur, quia procedit à censura, verior efficitur præfata sententia affirmatiua, vt ab ea absoluere possit confessarius virtute Bullæ Cruciatę, per supradicta: exquibus remanet satisfactum fundamentis prioris partis, quæ verè in posteriori bus præfatis speciebus irregularitatis cõcludunt, in quibus nos etiam idem probamus, nempè in eis confessarium minimé dispensare posse virtute bullę Cruciatæ: secus in priori, de qua est nostra principalis quæstio. Non etiam obest, quòd super irregularitate nó cadit absolutio, sed dispensatio, quæ minimé conceditur confessario in præd. bulla. Nam respondeo, quòd suspensio, vel irregularitas ratione peccati contracta, tollitur quibuscũque verbis, & sic confessarius virtute bullæ debet ab ea absoluere, vt tenet F. Bartholomæus à Medina in sua summa, *Instruccion de confessores* vulgò dicta, lib. 2. c. 12. in forma absolutionis ab irregularitate. fol. 305. col. 2.

Et ita hanc partem in terminis nostræ quæstionis tenet & probat Domini. Soto in. 4. sententiarum, distinct. 22. quæst. 3. artic. 1. pagin. 965. colum. 2. & Medina vbi supra, lib. 1. §. 9. fol. 50. idem Medina 2. 2. quęst. 69. artic. 4. & Ant. à Corduba lib. 5. quęstionarij, in titul. de indulgent. quæst. 43. in. 4. dubio, & in sua sũma *De casos de conciencia*, quæstio. 28. ad fin. vbi tamen dicit, securius esse occurrere ad ordinarium, qui potest eum absoluere: intellige si est occultus irregularis, aliàs secus, vt in decret. de reforma. sancti Concil. Trident. sessio. 24. cap. 6. vbi excipitur irregularitas, quæ oritur ex homicidio voluntario, & deducta ad forũ contentiosum. * Post huius operis primam editionem hanc opinionem probabilem fatetur nobiscũ Emanuel Roderi. in explicatione bullæ Cruciatæ. §. 9. nu. 64. eamq; probarunt magistri Victoria, Cano, & Bañes, vt nouissimè nos hîc citãs refert Henricus in sũma Theolog. mor. lib. 7. de indulgen. c. 13. nu. 6. in princ. vbi licét dicat falsam, tandem in versic. quæ sentẽtia, affirmat, q; ea ob authoritatem grauium doctorum, & probabiles rationes, admitenda esset in praxi vt probabilis, si vrgente casu non esset facilis recursus ad Episcopum, aut Nuntiũ, pro dispẽsatione. At verò hæc vltima adiectio illius

illius authoris propria est, non verò nostra, nec eorum qui hãc partem tuemur. Quinimo si nostra sententia tenenda est in praxi vt probabilis, ob authoritatem grauium doct. adiectio præd. superflua est, & non vera, etiam si confessarius virtute bullæ Cruciatæ absoluere non posset à præd. irregularitate, prout Henricus existimabat, difficilis recursus ad superiorem, iurisdictionem non tribueret, aut facultatem dispensandi. Tenenda igitur est indistinctè nostra præfata sententia, vt valde probabilis, tantorum virorum assertione & iudicio probata: tamet si nouissimè D. Sahagum in. c. at si clerici. §. de adulterijs nu. 122. cum sequen. de iudicijs. opinionẽ contrariã cum Nauarro & sequacibus probet ex eo q, irregularitas non sit propriè censura. c. quærenti. de verb. signifi. Sed hoc non obest, quia hæc irregularitas est effectus censuræ, quoniam à censura originem suã ducit, vt prædiximus. *

Nec idem Soto contrarium in hac specie probauit in lib. de iustitia & iure, loco suprà citato : nam rectè inspectus loquitur in irregularitate secundæ speciei, de qua supra mentionem fecimus, nempe illa, quę citra culpam cõtrahitur propter indecentiam ad sacrorum administrationem, vt constat ex verbis proximè præcedentibus eiusdem : in qua specie nos quoq; supra probauimus, & Corduba vbi supra, non posse confessarium absoluere pœnitentẽ virtute bullæ Cruciatæ à præd. irregularitate, cùm non sit censura, sed inhabilitas quædam & indecẽtia. Superest igitur, vt præfatus author non sit sibi contrarius: nam in dict. 1. loco tenuit & retulit vnum membrũ tantum distinctionis, quam fecit in dict. 1. loco lib. 4. alterum verò nostræ questioni conueniens non expressit, vnde circa illud recurrendum est ad eundem in d. lib. 4. distin. 22. quæst. 3. art. 1. vbi nostrã sententiam expressé probauit. Nauarr. autem supra in contrarium allegatus in sua generalitate nostræ sententiæ repugnat, attamen eius fundamenta, vt prædixi, tantùm concludunt in secunda specie irregularitatis supradictæ, in qua nos idem, quod ipse, probamus.

Superiora tamen rectè procedunt atq; concludunt in foro pœnitentiali, in quo
7 facultas absoluendi † per bullam confessarijs concessa tantùm videtur, tam à peccatis, quàm à censuris, cùm ipsa confessario loquatur, vt supra latè resoluimus. cap. præcedenti: at verò in foro exteriori verius videtur, vt cõfessarius virtute bullæ Cruciatæ, vel alterius priuilegij Apostolici (nisi in eo exprimatur, quòd in vtroque foro absoluere vel dispensare possit confessarius ab huiusmodi irregularitate) non possit ab ea absoluere, nec dispensare, nisi tantùm in foro interiori, per supradicta: quanuis nullus, quem viderim, hoc tangat, est tamen iuri, rationiq; consentaneum, tùm ex supradictis, tùm etiam, quia licet in absolutione ab excommunicatione, attenta d. noua constitutione Pij V. satisfacta parte aliud prædixerimus, illam nempe valere, atque effectum suum operari in vtroque foro, illud tamen verum est quoad effectum consequendi iubileum duntaxat, non verò in totum: & præterea irregularitas de qua agimus, licét proueniat ex censura, habet quiddam plus in foro exteriori delendum, nempe impedimentum canonicum, quo ligatus est clericus in eodem foro, vt celebrare minimè possit, quod nõ tollitur absolutione, sed dispensatione & habilitatione: & ita Ecclesia in foro exteriori nunquam introduxit formam absoluendi ab irregularitatẽ, sed dispẽsandi: dispensatio autem huiusmodi non conceditur in bulla confessario, sed absolutio : ergo, &c. Et licet quoad forum interius hæc irregularitas de qua agimus, tollatur quibuscunq; verbis, siue dicat sacerdos, Absoluo, vel dispenso: attamen respectu prefati impedimenti canonici irregularitas in foro exteriori tolli non potest nisi per expressã dispensationem, habilitationem atque restitutionem ad exercitium ordinum: hanc autem facultatem cõfessarius non habet: ergo, &c. à censuris autem habet facultatem absoluendi satisfacta parte, ideò

ideò meritò vt absolutio ab eisdem censuris virtute bullæ tantùm in foro interiori prosit, & virtute iubilei, attenta dicta constitutione generali, & perpetua Pij V. in vtroque foro valeat, & teneat, quoad effectum tantùm consequendi iubileum ad reincidentiam, vt cap. præce-
8 denti resoluimus: † quo fit, vt si hæc irregularitas, de qua agimus, sit occulta, Episcopus possit in ea dispensare, vt cauetur in suprà allegato Concilij Tridentini decreto. Itidem & confessarius virtute bullæ Cruciatæ, in foro tantũ conscientiæ, iuxta secundam partem affirmatiuam supradictam, veriorem & te-
9 nendã. † Si verò sit publica, vel deducta in iudicio, minimè poterit Episcopus in ea dispensare, vt in dicto cap. 6. Concil. Triden. nec confessarius virtute bullæ Cruciatæ, quoad forum exterius, sed quoad interius tantùm: quare si sic absolutus celebraret, posset puniri à iudice Ecclesiastico, & prohiberi sub grauibus pœnis, ne ampliùs id faciat absque dispensatione & habilitatione: quæ dispensatio à summo Pontifice, cui est reseruata, vel ab eius Nũtio, atque Legato de latere ad id mandatum habente, impetranda est.

10 Et hunc casum iam habui in praxi, cùm essem proepiscopus, sede Episcopali vacante huius Episcopatus Ciuitatens. Cõtigit enim, quòd quidam sacerdos, quem pro quibusdam criminibus atque excessibus detentum habebam in palatio Episcopali, & cui præceperam sub pœna excommunicationis ipso facto incurrẽdę, & alijs pecunarijs, ne ab ea captura discederet, fracto carcere, pœnisq; spretis aufugit, & in fuga publicé celebrauit: postea captus & in carcerem reductus, atq; à præd. irregularitate, eo quòd excommunicatus celebrasset, accusatus à promotore fiscali, petebat, vt punitione condigna præcedente, cum absoluerem à præd. irregularitate. Respõdi me id non posse, quã doquidem & publica, & in iudicio deducta erat præd. irregularitas iuxta d. decret. Concil. Trident. Instabat autem ipse fretus iudicio grauium Theologorũ affirmantium contrarium, eo quòd decretum Concilij præcitatum intelligendum esse asserebant in duobus casibus à se exceptis, ante satisfactionem & punitionem delicti : at verò ipsa præcedente credebant me posse dispensare in præfata irregularitate: nihilominus eis semper iure restiti, dicens nullo modo me posse dispensare super præfata irregularitate publica, & in iudicio deducta, quãuis delictum possem punire: tùm quia Concilium indistinctè prohibet Episcopo eam dispensationem irregularitatis publicæ, & in iudicio deductę, nec excepit, aut permisit punitione facta : tùm quia iure communi reseruata sit Summo Pontifici, vt supra est dictum: nec ab hac sententia potui vnquã flecti aut diuerti, vt pote meo iudicio verissima. Tandem re delata ad Nuntium Hispaniarum, mihi causam remisit, committẽs ac mandans virtute facultatis Apostolicæ, quam ad hoc sufficientem se habere affirmauit, vt sine præiudicio accusationis præfatæ, ac imposita eidem clerico suspensione ab exercitio suorum ordinum per aliquod temporis spatium, & alijs pœnis pro modo culpæ, eo quòd excommunicatus celebrasset, arbitrio meo moderãdis, cum eo dispensarem super præd. irregularitate, atque ad exercitium suorum ordinum habilitarem, ac super retẽtione etiam sui beneficij dispensarem : & ita executus fui, vtens in impositione pœnarum potius misericordia quàm rigore, ex iustis causis meum animum mouentibus; sicque mea sententia preualuit atque vera apparuit aduersus tenentes contrarium. Laus Deo.

SVMMARIVM.

1 *VSus forensis apud tribunalia Ecclesiastica receptissimus est, vt iudices præcepta iudicialia decernant sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, vt quis ad iudicium accedat, vel aliquid aliud agat intra certum terminum: hoc tamen videtur contra ius, vt in numer. 3 & seq. sed defenditur nume. 8. & sequent.*

Senten-

2 *Sententia excommunicationis pro futuris culpis non est in quenquam infligenda.*

4 *Sententia excommunicationis lata non præcedente trina monitione, non est nulla, sed iniusta.*

5 *Excommunicatio generalis potest in hunc modum ferri, Quisquis furtum fecerit, sit excommunicatus.*

6 *Generalis excommunicatio à canone vel statuto ferri potest, tam pro præteritis, quam pro futuris culpis.*

7 *Statuta condere est iurisdictionis.*

8 *Cap. Romana. §. caueant. de sententia excommunic. lib. 6. interpretatur.*

9 *Cap. à nobis. el. 1. de sentēt. excommunicationis, intellectus.*

10 *Sententia excommunicationis generalis ferri potest ab homine in eos, qui tale crimen commiserint, quoties illud in aliqua vrbe, oppido vel prouincia ita frequēs sit, vt meritò pro quiete, & securitate, ac bono regimine Reipublicæ generalis monitio atque animaduersio requiratur.*

11 *Idem erit, quoties ob præcedentem causæ cognitionem, vel aliud, iudex futuram contumaciam coniectura verosimili præsumit, vt in exemplo hic ficto.*

12 *Vsus forensis supradictus admittendus hodie videtur propter frequentissimam hisce temporibus quoad iudiciales citationes contumaciam, modo cautè, & non temerè ea iudices vtantur.*

13 *Hinc est, vt eadem praxis introduxerit, vt semper causa, vel specialis, vel generalis in præd. sententijs exprimatur.*

14 *Consuetudine inueterata introductus est prædict. vsus forensis, qua non est dubium derogari posse d. § caueant.*

15 *Consuetudine tolli potest solennitas cap. 1. de sententia excommunicat. libr. 6. quæ habet, vt sententia excommunicationis in scriptis feratur.*

16 *Consensus excommunicandi satis rationabilis causa est, vt is, transacto termino solutionis debiti, excommunicari possit.*

17 *Consentiens personaliter constitutioni pensionis sub solitis censuris, & poenis, potest excommunicari à iudice competente ea conditione, si pensionem die constitut. non soluerit, etiam si ipsi literæ pensionis intimatæ non fuerint.*

18 *Clausula, Si senseris te grauatum, cōpareas responsurus, iustificat excommunicationē: nam si reus compareat, resoluitur in simplicem citationem.*

19 *Excommunicari quis potest ea conditione, si intra certum terminum non satisfecerit: huiusmodi tamen sententia appellatione medio tēpore interposita suspenditur.*

20 *Quod procedit, etiamsi in sententia excommunicationis dicatur, nisi satisfeceris creditori intra mensem, ex tunc excommunicatus sis.*

21 *Aduerbium, Ex nunc licet sit præsentis temporis, futurum tamen denotat effectum.*

22 *In hac sententia excommunicationis conditionalis, adueniente die vel conditione, ipsa excōmunicatio statim locū habet, absque aliqua denuntiatione.*

23 *Excommunicatio prædicta non retrotrahitur ad diem pronuntiationis.*

24 *Appellatio medio tempore interposita suspēdit excommunicationem latā in prædicto casu.*

25 *Apellatio prædicto casu satis est, quòd interponatur ante conditionis vel diei euentum, etiā post lapsum decem dierum datorum ad appellandum, aliàs regulariter.*

26 *Appellatio præd non suspendit excommunicationem, quoties debitor ab initio consensit, vt post diei, vel conditionis aduentū posset excommunicari, si non solueret.*

27 *Appellatio ex causa probabili intra terminum executorialiū vel monitorij interposita, suspendit effectum eorundem.*

28 *Possessio beneficij virtute executorialium contra possessorem decretarum non est capienda inuito nec renitente possessore (quanuis aliàs possit propria authoritate capi) aliter capta possessio iure attentati reuocatur, iuxta stylum & praxim Romanæ curiæ. & numer. 29. casus practicatus in vna Archidiaconatus Sabugal. Ciuitatens. refertur.*

30 *Monitio generalis sufficit ad excommunicationem generalem ferēdam: hoc tamē fallit, vbi excommunicatio ferenda est aduersus participantes cum excommunicato, quia tūc necessaria est monitio specialis nominatim eorum, qui monendi sunt, nec generalis sufficit, aliàs erit nulla ipso iure, vt in num. 31.*

Quod

quod intelligendum est, quoties quis excommunicat participantes cum excommunicato à se ipso: secus si cum excommunicato ab alio, vel à iure, vt in numero. 32.

32 *Praxis recepit, vt generalis excommunicatio feratur aduersus participantes cum excommunicato, generali monitione præmissa aduersus ius Canonicum: nihilominus tamen ni si feratur specialis, vt est prædictum, non ligat.*

33 *Sententia pastoris, siue iusta, siue iniusta, est timenda.*

34 *Excommunicatus iniustè respectu causæ nō est priuatus communibus & generalibus suffragijs Ecclesiæ catholicæ.*

35 *Sententia excommunicationis iniusta ex defectu notabili ordinis iuris, ligat in vtroque foro.*

36 *Sententia excommunicationis nulla non est timenda, nullitatis causa publicata.*

37 *Excommunicatio nulla, nec in animæ iudicio, nec in exteriori vllum effectum habet, si cōstet eam esse nullam: quomodo autem non sit seruanda, docetur. num. 38.*

40 *Excommunicationis nullitas quibus ex causis contingat.*

41 *Nullitas excommunicationis si sapientibus nota sit, vulgus autem ignorat, potest excommunicatus coram illis sapientibus eam non seruare: in publico verò eam seruare debet, quousq; scādalum rationabiliter sedauerit.*

42 *Quare si quis publice excommunicetur, & nulliter denūtietur, ex aduerso publicet ipse sufficientem causam nullitatis ad euitandum scandalum: quo facto, si aliquis tunc scandalizetur, non erit scandalum pusillorum, sed Phariſæorum.*

43 *Praxis excommunicandi nominatim participātes cum excommunicato, vt iuridica sit.*

CAPVT QVARTVM.

Quo iure procedat communis praxis, qua iudices Ecclesiastici præcepta iudicialia sub pœna excommunicationis pro futuris culpis solent decernere?

1 VSVS Forensis apud Ecclesiastica tribunalia receptissimus est, vt iudices præcepta iudicialia decernant, præsertim ea quæ in id destinantur, vt quis ad iudicium accedat, vel aliquid aliud agat intra quindecim dies (aliumve terminum) quos pro canonica monitione tripartitos designant, sub pœna excommunicationis maioris ipso facto statim ex die præcepti incurrendę, si illud agere omiserint. Verùm hæc praxis vniuersalis plurimum iuris Pontificij sanctioni aduersari videtur. Innocentius enim IIII. in Concilio Lugdunensi, capit. Romana. §. caueant. de sententia excommunicationis, lib. 6. Caueāt, inquit, (loquens in iudicibus Ecclesiasticis) ne tales sententias excommunicationis, siue specialiter, siue generaliter, in aliquos pro futuris culpis, videlicet, si tale quid fecerint, vel etiam pro iam commissis, sub hac forma, si de illis intra tale tempus minimè satisfecerint, proferre præsumant: nisi mora in exhibenda satisfactione, vel culpa, seu offensa præcesserit, quibus meritò ad iniungendam satisfactionem huiusmodi, & taliter prohibenda similia inducantur. † Ex quo tex. manifestè deducitur, prout ibi communiter & alibi Doct. probant, pro futuris culpis minimè debere sententiam excommunicationis in quenquam infligi, cùm tanta censura, tamq; grauis afflictio præsentē culpam exigat. Nā licèt possit ab initio vnica monitio tribus distincta dilationibus pro trina solenni monitione assignari, vt in c. constitutionem. de sentent. excōmunicationis lib. 6. in vers. statuimus, ibi, siue vna pro omnibus, vbi glossa cōmuniter recepta secundùm Couarru. in in cap. alma mater. 1. part. §. 9. num. 5. eodem titul. & lib.

2

3 Attamen, quòd ab initio & principio præcepti statim sub cōditione futuræ offensæ atq; contumaciæ excommunicatio, prout ex nūc, feratur & pronūtietur, iniquū prorsus, atq; ab omni iuridica ratione alienum videtur Quare meritò Petrus Anchar. cons. 60. licèt in specie huius praxis non meminerit, illam tamen

abhorret,quia improbat ſententiam excommunicationis,iuxta eam latam à iudice: & eſſe contra d.§.caueant.expreſsè affirmant Doct.in c.2.de teſtib.cogend. præcipuè Ant.de Butr.Imol.Abb.& Felin.quamuis Panormit.ibi eam defendere conetur. Vnde Romanus in.l. ſi quis accepto.ff.de cõdict.ob cauſ.dixit,quòd ſi iudex abſoluit à ſententia excommunicationis,vel banni, eo addito, quòd ſi vnquam abſolutus talia de nouo attentauerit,in eaſdem pœnas reincidat, talis adiectio non valet,per.d.§.caueant.quia talia præcepta debent ſequi culpam,non verò præcedere: & in terminis præd.praxis,quòd talis comminatio ſub pœna excommunicationis ſit nulla,tenet Ioa. de Anania in c.1.de ſagitt. col.pen.in verſi. ex prædictis: verius tamen eſt, non eſſe nullam,ſed iniuſtam,quia ſententia paſtoris,ſiue iuſta,ſiue iniuſta,timenda eſt, vt in ca.ſententia paſtoris.11.quæſt.3. & in terminis ita tenet Anch.vbi ſupra.Ioan. And.ante nu.1.Dominic.nu.3.in d.§.caueant.& ſentiunt Doct. in cap.à nobis. el.1.de ſentent.excommunica.& tenent omnes in dict.§.caueant.ſecundùm Fel. in dict.cap.2.num.1.de teſtib.cogend. ſequitur D.Couarr. in dict.cap. alma mater.in 1.parte relect.§.10.nu.5.verſ. & ſanè.† Sic etiã ſentẽtia excõmunicationis
4 lata non præcedente trina monitione,nõ eſt nulla,ſed iniuſta: tex.in d.cap. Romana.§.porrò.in verſ.ſed nec. de ſenten.excommunic.lib.6.ibi,Iniuſtas nouerit eſſe illas: vbi glo.verb.iniuſtas, hoc expreſſim tenet,quam ibi Docto.ſequuntur: gl. etiam in cap.ſacro.verb. probari poſsit. de ſentent.excommunic.& in cap. 1. de exceſſ.prælat.dicit communem Couar. vbi ſupra.§.9.nu.7.& Nauarr.in c. cum contingat.pag.114.de reſcript.Dom.Soto in 4.diſt.22.quæſt.1.art.2.col.3.

5 Si ergo huiuſmodi præcepta,non præcedente mora, ſunt iniuſta,quo iure procedet præfata praxis vſu frequẽtiſsima, de qua ſupra; nihil enim præſtat,ſi eam probari contendas in cap.2.de conſt.in.6.& in dict.cap.à nobis.el.1.de ſenten. excõmunicat.in Decretal.vbi probatur,excõmunicationem generalem poſſe in hunc modum ferri, Quiſquis furtum fecerit, ſit excommunicatus: nam iura hæc procedunt in excommunicatione lata à canone vel ſtatuto,quæ maturè profertur:
6 † lex enim ſemper monet delictum non admitti,poteſtq; reſpicere futura, & frequẽtiſsimè id facit: ideò tam pro futuris, quàm præteritis culpis proferri poteſt generalis excõmunicatio à canone, vel ſtatuto: tex. verò in dict.§.caueant. loquitur in ſentẽtia excõmunicationis pro futuris culpis, vel ſatisfactione, lata ab homine,ad quem tractus futuri tẽporis non ſpectat,vt in.l. nõ quemadmodum. ff.de iudic.& in l.1.ff.de vſur.ita gloſ. in d.§.caueant. verb. futuris.ad fin.quã ibi ſequuntur Docto.præcipuè Ioan.Andr. item & Ioan.Monachus nu.4.Iaſ.in.l.ſi vnus.§.pactus ne peteret. in princip. ff. de pact.Nauarr. in manual. Latin.capit. 27.num.9.Couarru.vbi ſupra.§.9. nu.5. verſi.trina verò.& teſtatur communem idem in.§.10.numer.1.Quæ conciliatio inter præd.iura, etſi mirè conueniat litteræ d.c.2.de conſtitu. veriſsimaque in ſe ſit atque tenenda: attamen ad text. in d. capit.à nobis. el.1. vera non eſt,quia expreſsè loquitur in excommunicatione ab homine lata pro futuris culpis,vt probant illa verba, Si quis ita pronuntiauerit;
7 † loquitur etiam in iudice delegato, qui ſtatuere minimè poteſt: cùm ſtatuta condere ſit iuriſdictionis.Bart. in.l.omnes populi.num.3.ff.de iuſti.& iur.Tiraquel.de primogenit.quæſt.16.num.2. de legatus autem iuriſdictionem propriam non habet,ſed in cauſa ſibi commiſſa delegantis iuriſdictione vtitur.l. 1. §. qui mandatam. ff. de offic. eius cui manda. eſt iuriſdict. formamque mãdati tenetur obſeruare: tex.in cap. cùm dilecta.de reſcrip.l.diligenter.ff.mandat. quare text. in d.c.à nobis.intelligi debet ac declarari per d.§.caueant.nempe,vt ſentẽtia excommunicationis ab homine pro futuris culpis proferri non debeat,niſi ex cauſis de quibus in dict.§.caueant. vt ſtatim referemus, ſuſtinendo praxim communem de qua ſupra.

His

8 His tamen non obſtantibus,praxis & vſus forenſis ſupradictus,qui communis eſt omnibus tribunalibus Eccleſiaſticis, defendi iure poteſt,ſi verba text.in dict. §.caueant. adamuſsim perpẽdamus. Duo enim præcepta cum ſingulis ſpecialibus fallentijs,& altera vtrique præcepto cõmuni,ibi conſtituuntur. Primum eſt huiuſmodi: Caueãt iudices,ne ſententias excõmunicationis, ſiue ſpecialiter, ſiue generaliter, in aliquos pro futuris culpis proferant,niſi culpa vel offenſa præceſſerit(hæc eſt prima fallentia, ſecundo loco poſita in illo text. quæ tamen primo præcepto conuenit) tunc enim propter culpam vel offenſam,quæ præceſsit caſum,poteſt in futurum excommunicatio à iudice proferri, ne amplius illa culpa vel offenſa committatur,vt exiſtimãt gloſſ.ibi, verb.culpa.& verb.offenſa. Secundum præceptum ita ſe habet: Caueãt etiam,ne pro præteritis culpis prædictas ſententias excommunicationis in aliquos proferant ſub ea conditione, ac forma, ſi de illis intra certum tempus minimè ſatisfecerint, niſi(& hæc eſt.1. exceptio ſiue fallentia poſita in textu) mora in exhibenda ſatisfactione præceſſerit. Tertia vtrique præcepto cõmunis limitatio eſt,niſi alia rationabilis cauſa ſubſit,quæ in ipſis ſententijs exprimẽda præcipitur. Hoc ſic præhabito,praxis noſtra atq; vſus forenſis in prædictis exceptionibus nititur,atq; robur ſuũ ab illis recipit: etenim ſi præcedente culpa vel offenſa caſum,vel mora ſatisfactionẽ,poſſunt iudices ſimiles ſententias excommunicationis ſpeciales,vel generales in aliquos proferre,vt ibidẽ probatur iuxta verba illius tex.præd.modo declarata, hoc ipſũ eſt,quo practici vtuntur: nã ob culpã vel offenſam cõmiſſam, aut morã præcedentem cauere ſolent ſub præd. pœna excõmunicationis latæ vel ferẽdæ, vt aliquis ad iudiciũ perſonaliter accedat, vel ali-
9 quid aliud agat. Secundò hoc magis perſpicuum efficitur,ſi alio modo cõſideremus ſenſum atq; intelligentiã verborũ dict.§.caueant. nempe ibi eſſe præceptũ, ne iudices Eccleſiaſtici incipiãt ab excõmunicatione latæ ſententiæ conditionaliter,nẽpe excommunico Petrum, Martinum,vel Ioannem,vel etiam omnes, ſi quid tale fecerint, vel ſi nõ ſatisfecerint parti à ſe iam læſę, intra tale tempus: hoc enim meritò iure eſt prohibitum, quia cum ſententia excommunicationis proferri non poſsit niſi pro culpa mortali & contumacia,vt infra latius agemus.c. 7.de agitatione taur. meritò,vt mora vel contumacia nõ præcedente,iudices prædic.forma prolationis vti non poſsint. Præterea cum â iure quoq; ciuili prohibitum ſit, ne ab executione incipiatur, vt in.l.ſi cum nulla. ff.de iudi. l. 1. C. de execut.rei iudic. ſed ita demum prædic. forma vtantur, ſi culpa vel offenſa aut mora in exhibenda ſatisfactione præceſſerit,hoc eſt, incipiendo non ab executione conditionali,vt prædiximus, ſed à diſpoſitione,nempe, quòd prius præcipiant Petro,Martino,vel Ioanni,vel omnibus, nequid tale faciant, vel vt intra certum tempus coram ſe compareant,ſatisfaciant vt parti læſæ, vel aliquid aliud faciãt,vel non faciant,ſub pœna excommunicationis latę vel ferendę ſentẽtiæ, ſi contrariũ fecerit,hęc enim forma conceptionis verborum(hoc eſt) contumacia,& offenſa,id eſt, contemptus iudicis à parte habit⁹,& mora ſatisfactionis præcedit ſententiam excõmunicationis, vnde conſtat,quòd mora iſta vel culpa præceſsit per monitionem contentã in præcepto,ſicque iuxta praxim præfatã adijcitur vna monitio pro tribus,trina monitione dierum conſtituta, quod fieri poteſt vt probauimus.

Quòd ſi hæc omnia alio adminiculo indigeant,vt praxis cõmunis firmiùs in iuris fundamẽtis radicata maneat, recurramus ad tertiã limitationẽ generalẽ dict. §.caueãt.nẽpe quoties aliqua rationabilis cauſa ſubſiſtit faciẽdi præcepta ſupra dicta,† quibus practici vtũtur: hocq; modo intelligẽd⁹ eſt tex.qui videbatur aliàs contrarius,in d.c.à nobis.el.1.de ſenten. excommunicat. qui cùm præcipué hoc nõ agat, an iudices præd.forma excommunicãdi vti poſsint,ſed an ea generalis,

nępe, Quiſquis furtum fecerit, excómunicatus ſit, extendenda ſit generaliter ad omnes qui non ſunt de iuriſdictione proferentis: & reſpondet, quòd hac ſententia non niſi ſubditi ſui ligantur, niſi fortè pl⁹ cótulerit maior & largior authoritas delegantis, meritò præſupponendum eſt, præd. excommunicationem generalem, de cuius requiſitis pro ſui iuſtificatione ibi non agitur, iuxta iuris regulas latam fuiſſe, id eſt in caſibus à iure permiſsis: ná cùm de vno quæritur, cætera præſupponuntur habilia, vt in c. 1. de ætat. & qualit. lib. 6. ſicque iura iuribus concordanda ſunt: vt in l. vnica. C. de inoffic. dotib. & in c. cùm expediat. de electio. lib. 6.

10 Cauſa autem iuſta, ob quam prædictæ excommunicationes generales ferri poſſunt, erit, quoties aliquod delictum in aliqua vrbe, oppido, vel prouincia, ita frequens ſit, vt meritò pro quiete & ſecuritate, ac bono Reipublicæ regimine generalis monitio atque animaduerſio requiratur, tunc enim poterit ſententia excómunicationis generaliter ferri ab homine, ad imitationem legis vel canonis, in eos, qui illud crimen commiſerint: nam cùm moneantur ab ipſo iudice ne id cómittant, & nihilominus minimè vereantur contumaci animo ſcelus ita vetitum perpetrare, iuſtè excommunicantur, donec ſatisfactione pręmiſſa abſolutionem ab Eccleſia humiliter poſtulauerint. Idéque dici poteſt, quotieſcumque aliquod crimen verosimilibus coniecturis committi timetur, tunc enim ad illud obuiandum cauté generalis ab homine fertur excommunicatio in eos, qui id delictum cómiſerint: ſicut in vſu forenſi & praxi inductum eſt, quòd iſtę excommunicationes generaliter ab homine proferantur pro futuris culpis, vt docet D. Couarru. in dict. capit. alma mater. 1. parte relect. §. 10. num. 1. in verſicul. cauſa verò. ex cuius dictis noſter ſecundus intellectus ad d. §. caueát. iam ſupraaſsignatus, quamuis nouus, comprobari poterit. Hinc fortè exiuit praxis etiam hodierna diſcernendi iudices Eccleſiaſticos chartas, vulgò dictas *De deſcomunion*, Latinè monitorias, pro rebus furto ſubtractis, quoties neſcitur, qui eas furatus fuerit, de quibus infra alio. c. agemus.

11 Similiter iuſta cauſa in propoſito ſententiam excommunicationis ſpecialem pro futuris culpis proferendi aſſumi poteſt, vel ex eo quòd ob prædecentem cauſæ cognitioné, vel aliud, iudex futuram contumaciam coniectura verosimili prę ſumat; vel ſi vocatus ad iudicium, vel is, qui monendus eſt, ita procul diſtet à loco iudicij, quòd maximis dilationib⁹, & forſan periculis locus foret, ſi ſeparatim prę mitterentur monitiones, ac deinde ſententia excommunicationis pronuntiaretur, ſecundùm Abb. in cap. 2. de teſtib. cogend. quinimo, vt ait Couarru. vbi ſupra

12 nume. 5. verſicul. cæterum. † & propter frequentiſsimam hiſce tęporibus quoad iudiciales citationes contumaciam, & mille tergiuerſationes, quibus hominum malitia quotidie creſcens locum facit, admittenda videtur & probanda hæc forenſis conſuetudo, mod ò cautè, non temerè ea iudices vtantur. † Hinc eſt, vt eadę praxis introduxerit, vt ſemper cauſa, vel ſpecialis, vel generalis in prędictis ſę-

13 tentijs exprimatur, nempè, *que parezca á ſe ſaluar de cierta informacion contra el hecha, o para ſer informádo del de cóſas que conuienen al ſeruicio de Dios nueſtro Señor*, vel ob aliá cauſam rei, de qua agitur, conueniętem.

14 Quòd ſi omnino aliquis certus de iuſtitia huius praxis eſſe velit, conſideret, conſuetudine inueterata ita introductũ eſſe, quam non eſt dubium derogare poſſe text. in d. §. caueant. quamuis ipſe contrarius eſſet eidem praxi: ſiquidem & forma aut ſolennitas ſtatuta in cap. 1. de ſen

15 ten. excómuni. in. 6. † vbi quòd ſententia excommunicationis in ſcriptis feratur, tolli conſuetudine forenſi poteſt, ſecundùm AEgidum Bellamer. deciſion. 243. & 339. Caſsiodo. deciſ. 2. tit. de penſion. num. 11. ſuper regul. cancel. quos refert & ſequitur in propoſito noſtro Couarr. vbi ſupra dict. verſ. cæterum. ad fin. Ex ſuperioribus igitur ſatis ſuperque remanet probata atque defenſata praxis communis prędicta.

Quibus

16 Quibus addendum duxi, conſenſum excommunicandi ſatis rationabilem cauſam eſſe, vt is tranſacto termino ſolutioni debiti appoſito, ea expreſsim pactione adiecta, vt ſi non ſoluerit intra illum terminum, conſentit in ipſum ſtatim ferri ſententiam excommunicationis: in hoc etenim caſu pro futura culpa abſq; montione poterit excómunicari, præſertim quia tempore prædi. conſenſus terminũ illum ad ſoluendum conſtitutum accepe rit pro canonica monitione, vt voluerũt gloſ. verb. promulgaret. & Ioan. And. in cap. P. & G. de offi. delega. & ibi Hoſtié. Imol. & Abb. ſequitur alios allegans Couar. vbi ſupra, nu. 4. verſ. illud verò. per totum, vbi ſecus eſſe exiſtimat cum cómuni, quoties in præd. caſu adijceretur, vt illo termino finito, ſi non ſoluerit, excommunicari abſq; vlla monitione poſſit, quaſi pactum illud iniquum ſit, & cótrarium Canonicis ſanctionibus, quæ advtilitatem publicam trinam canonicá monitionem exigunt præuiam ad iuſtitiam excommunicationis.

17 Ex quo etiam defendi iure poterit ſtylus Romanæ curiæ aduerſus eũ qui perſonaliter conſenſit conſtitutioni penſionis ſub ſolitis cenſuris & pœnis: nam excommunicatur à Romano Pótifice, vel ab eo, qui eius poteſtate ad hoc fungitur, ea conditione, ſi penſionem die conſtituto nõ ſoluerit; etiam ſi ipſi literæ penſionis intimatæ non fuerint, hoc enim fit ex conſenſu ipſius excommunicandi: ſecus ſi conſenſit per procuratorem, quia tunc ante intimationem non afficitur ex 19 communicationis ſententia, vt teſtatur Caſsiad. deciſ. 2. de penſionibus. ſuper regul. cancel. & 12. de reſcript. quem refert & ſequitur Naua. in manual. Latin. cap. 27. nu. 272. in verſ. duodecimo. & Couarru. vbi ſupra in d. c. alma. mater. 1. par. relect. §. 10. nu. 4. propè fin. in verſi. ſic ſanè, & iterum ibidem. num. 7. in verſ. quibus quidem, vbi allegat in hoc Gigant. de penſion. quæſt. 94.

18 Vnus tamen caſus eſt, in quo etiá abſq; aliqua cauſa profertur pręceptũ ſiue monitoriũ pœnale, ſcilicet quãdo fuit iuſtificatũ cum clauſula, Si ſenſeris te grauatum, compareas reſponſurus, aliàs iudex excómunicat illum, niſi alterum horum fecerit, iuxta glo. ſingul. in cap. ex parte. el. 1. gl. fin. ad fin. de verbo. ſignific. Nam ſi reus compareat, reſoluitur in ſimplicẽ citationem, & ita communiter practicatur per cauſidicos, quia petunt dictũ præceptum reduci ad ſimplicem citationem, ſecundũ Bar. in. l. 1. C. de execut. rei iudic. & fuit adinuenta hæc praxis pro facilori exitu iudiciorum, ſecũdum Abb. in d. cap. ex parte. & illam glo. ſequitur plures allegans Palat. Rub. de benef. vacant. in curia. §. 15. & hãc ſentétiã communis amplectitur practica ſecundũ Ange. in. §. curare. nu. 10. Inſtit. de actio. eſtq; magis cómunis ſecundũ Iaſ. in. l. nequicquã. §. vbi decretum. nu. 6. ff. de offi. proconſul. vbi Ioã. Roſ. inquit hanc opinioné, & à curię Romanæ cõſilio, & à doctorib⁹ approbatã eſſe, & plures referens eam ſequitur Mexia in. l. regia Toleti, de los terminos. 11. fundament. 1. partis nu. 1. & Rebuff. 1. tom. conſtitut. in tract. de lit. obligat. arti. 6. gloſſ. num. 4. & Ant. Gabriel libr. 6. commun. opin. titul. de citat. concluſ. 1. Quare ſi iudex incipiat à pręcepto executiuo, facto ſine cauſę cognitione, quando in eo non eſt clauſula iuſtificatiua, eſt ipſo iure nullum, & poteſt ſperni, & quanuis citatus non compareat, per hoc non incidit in pœnam præcepti, ſecundùm Bart. vbi ſupra, & eſt magis cómunis conclusio ſecundùm Iaſ. etiam vbi ſupra, plures allegantem.

Denique ex ſuperioribus dubitari poterit de intellectu tex. in cap. prætereà. de appellat. vbi permittitur poſſe quem excommunicari ea conditione, ſi intra viginti dies Sempronio nõ ſatisfecerit, aut quantitatem debitã ei non ſoluerit: quanuis huiuſmodi ſententia excommunicationis appellatione medio tempore interpoſita ſuſpendatur, vt ibidem probatur. Ecce igitur ibi textum expreſſum, vbi pro futura culpa poteſt quis excommunicari conditionaliter, Si intra decem dies creditori ſuo non ſatisfecerit: quod expreſsim aduerſari videtur

tur omnibus, quę supra dicta sunt, nisi eũ intelligamus iuxta præcedẽtia, vel quòd mora, trina canonica monitione præmissa, præcesserit in non satisfaciendo in eà specie: vel quia hoc diuinare videatur, quòd hodie, vt sententia excommunicationis conditionalis in casu illius tex. sit iusta, debeat præcedere mora in exhibenda satisfactione, culpa vel offẽsa, vt in d. c. Romana. §. caueant. de sententia excõmunic. lib. 6. nam per illũ tex. suppleri, atque intelligi debet text. in d. c pręterea. de appellat. vt tenent ibi Abb. & cæteri: quod vt prædiximus satis verificabitur, si iudex incipiat præcipiendo debitori, vt intra nouem dies, alium ve terminũ, quem ei assignet, trina canonica monitione præmissa, &c. Sępronio satisfaciat vel debitum soluat, sub pœna excommunicationis maioris latæ sententię: sicque intellectus text. ille in d. cap. præterea. non differt à dict. §. caueant. quinimo similes sunt hæ iuris Pontificij responsiones. Verius tamen videtur intelligendus text. in dict. capit. præterea, absque aliqua suppletione, nempè quòd ideò ibi sententia excommunicationis conditionalis proferri potest absque aliqua monitione, quia dies ibi appositus interpellat pro homine, vt declarat Lapus allegatione 62. incip. prælatus regularis, quem refert, & sequitur Decius in proprio loco nu. 2. vbi agit, an idem sit, quando non apponitur tempus certum, sed simpliciter quis excommunicatur, nisi satisfecerit Sempronio &c.

20 Verùm quia text. in dict. c. præterea, optimus est in proposito, nonnulla obseruãda sunt circa illius praxim: & primò, tex. illius decisionem procedere non solũ eo casu, quo loquitur, nempe cùm quis excommunicatur, suspenditur, vel interdicitur simpliciter, si intra certum tẽpus creditori suo non satisfecerit: sed etiã si iudex dicat, Nisi satisfeceris creditori intra mensem, ex nũc excõmunicatus sis; quia per hoc non videtur excommunicatus à tempore sententiæ, sed tunc demũ post
21 conditionẽ impletam: † quia licèt aduerbium, Ex nũc, sit præsentis temporis. l. 1. §. nũc tractemus. ff. de tutel. & ration. distrah. futurum tamen denotat effectum, vt in terminis tenet Bald. inc. 1. num. 16. de milit. vassal. qui contum. est: sequitur Guid. Papa decis. 588. & Decius in dict. c. præterea. num. 10.

22 Secundò obseruandum est in hac sententia excommunicationis conditionalis, quòd adueniente die vel conditione, ipsa excommiunicatio statim locum habet absque aliqua denuntiatione, vt in. c. licet. de sentent. excommun. lib. 6. glos. & doct. in. c. sępe. de appel. ijdem in cap. vt super. de appella. lib. 6. est communis secundùm Deci. consil. 145. num. 5. Couar. in d. c. alma mater. 1. parte. §. 10. nu. 6. versi. in hac autem.

23 Tertiò obseruãdum est in prędicta specie, quòd aduenięte die vel conditione, excõmunicatio, quæ ex tunc vires suas obtinet, non verò antea, non retrotrahitur ad dię pronuntiationis, quia æquitas omnino deficit, quę causã præbet fictioni retrotractiuę & alijs, vt in. l. qui in vtero. ff. de statu hom. & in. l. postliminij. ff. de captiu. & postlimin. reuers. in princi. Bart. in. l. si is, qui pro emptore. nu. 67. ff. de vsucap. æquum autem nõ est, vt excommunicatus sub conditione verę cõtumaciæ, eo tempore iudicetur excommunicatus, quo nondum contumax est; imò tunc gaudebat dilatione sibi concessa, ac proinde fuit admissus ad Catholicam fidelium communionem: ergo aduenięte conditione non potest habitis iã suffragijs, & communione præcedenti priuari, & etiamsi ante aduentum conditionis appellatum non sit, nequaquam retrotrahitur excommunicatio posteà aduenięte conditione, cùm ipsa nusquam affecerit personam debitoris, in quem profertur, nisi tunc demum cum dies vel conditio euenerit, nec prius lata censetur, vt probant doct. in dict. capit. præterea. & Nauarr. in Manual. Latin. capit. 27. numer. 272. versic. 10. & tradit receptissimum Couarru. vbi supra, numero. 6. Cui addo aliam non infimam rationem, nempe voluntatem ac mentem iudicis excommunicantis in proposita

sita specie eam esse: satisque perspicuam, vt debitor ante aduentum conditionis vel diei minimè sit excommunicatus, sed tantùm posteà: ergo hæc omnino est attẽdenda atque obseruanda.

24 Quartò ex dict. capit. prætereà. deducitur, quòd appellatio in casu ipsius medio tempore (hoc est ante aduentum conditionis vel diei) interposita suspendit sententiam excommunicationis latam, vt communiter omnes ibidem adnotarunt, & Anchar. consilio 240. sequitur Decius consil. 214. num. 5. doct. in cap. is cui. §. vltimo, de sententia excommunicat. in. 6. Paluda. in. 4. sentẽt. distinct. 18. quæst. 1. colum. 3. versic. sexta conclusio. Sylues. verb. excommunicatio. 2. num. 1. & 16. communis secundum Couarru. dict. §. 10. nume. 4. qui num. 6. in versic. in hac autem, ibi, ex quibus apparet, ampliat, vt in hoc casu excommunicatio post appellationem minimé habeat effectum, nec vires assumat, licẽt post appellationem deserta sit, vel appellationi fuerit renuntiatum.

25 Quinto aduertendum est, quòd licet aliàs à sententijs conditionalibus appellãdum sit intra diem & tempus à iure constitutũ, hoc est, decem dies à pronuntiationis tempore numerandos, vt notatur in. c. quoad consultationem, de re iudicata. attamen à sententia censurę sub cõditione vel in diem lata, vt in casu dict. c. præterea, satis est quoad effectum suspensionis, quòd appelletur ante conditionis vel diei euentum, etiam si decem dies dati ad appellandum fuerint elapsi, vt voluit glos. in dict. cap. præterea. verb. impedire. ibi, & ita sententia, quam sequuntur, & approbant omnes ferè ibidem, prę ter Abb. nume. 8. qui professus eam esse communem, tenet contrarium, nempé nullam esse differentiam inter has sententias, sed quòd tempus appellandi hoc casu, sicut in reliquis currat à tempore promulgationis sententiæ, priuatis quibusdam rationibus, quibus satisfaciunt Francus, & Decius in dict. capit. præterea. num. 7. qui communem sequuntur, affirmans Decius ab ea nonesse recedendum: sequitur etiam dicens ita ferè omnium consensu esse obtentũ in dict. capit. prætereà. Couar. vbi supra, nume. 4. sequitur eam dicens communem contra Panormit. Nauar. in Manual. Latin. cap. 27. nume. 272. versic. vndecimo. Et ratio differentiæ est secundùm Decium, quia in excommunicatione contumaciã requiritur, quæ reperitur tempore conditionis purificatæ, non verò tempore sententiæ: vnde cùm excommunicatio propter contumaciam incurrat tempore conditionis, vel diei aduentus, in specie dict. cap. prætereà, non retrotrahatur ad tempus sententiæ, vt supra cum communi probauimus, consequens est, vt tempus ad appellandum incipiat intra decem dies, antequam grauet sententia excommunicationis, hoc est, ipsa incurratur, id est, ante aduentum conditionis vel diei, etiam si plures sint transacti à tempore pronuntiationis ipsius sententiæ.

26 Hæc tamen communis sententia limitanda erit, quoties debitor ab initio consensit, vt post diei vel conditionis aduentum, si non soluerit, possit eo ipso à iudice excommunicari, vt contingit in eo, qui tempore constitutionis pensionis hoc consentit, vt supra meminimus, tunc enim ratione huius consensus non poterit, qui consensit, appellare ab hac sententia excommunicationis, pendente conditione, nec ante diem, secundùm Innocent. Ioan. Andr. Bald. Panormit. & alios in cap. P. & G. de offic. delegat. sequitur alios allegans D. Couar. in dict. cap. alma mater. 1. parte relect. §. 10. num. 40. ad fin. Et quãdo proceditur via executiua pro pensione, iuxta stylum in similibus seruari solitum, quòd regulariter non admittatur appellatio, nisi aliqua iusta causa subsistente, tenet Gigas de pensio. quæst. 95. titul. 5. volum. 15. tracta. fol. 224.

27 Vltimò ex tex. in dict. c. prętereâ. de appellatio. dixit eleganter AEgidius Bellamera decis. 160. incip. si à tẽpore publicationis, quòd si intra dies cõtentos in monitorio, vel executorialibus, qui dãtur ad

aliquid faciendum vel implendum, ille contra quem monitorium vel executoriales diriguntur, appellauerit ex causa probabili, quę probata debet legitima reputari, iuxta notata in cap. vt debitus. de appel. cum similib. talis appellatio suspēdit effectum monitorij, vel executorialium: quod etiam tenet Anchar. consil. 241. quos refert, & sequitur Palat. Rub. de beneficijs vacā. in curia. §. 15. colu. pē ulti. & fin. addens, quod hoc remedium appellationis erit vtile contra mandatū vel præceptum Papę, vel cuiuslibet alterius iudicis vel superioris, etiam si causę cognitio & citatio præcessissent, resque discussa foret, & iudicata, vt AEgidius videtur loqui: si autē cum tertio nō fuit habita lis, nec causę cognitio adhibita, & monitorium pœnale emanat contra ipsum, quo caueatur, vt dimittat beneficiū, illudque restituat Titio infra decem dies, alium ve terminum, aliàs eū ex cōmunicat Papa, vel eius delegatus, &c. inquit Palatius Rubeus vbi supra. §. 14. in versic. si igitur monitorium pœnale, &c. quòd quanuis tertius ille, contra quē dirigitur monitorium illud, non obtemperet, nullam excommunicationem incurrit, nisi forsan tale præceptum emanasset, quod etiam parte presente & inuita præcipi potuisset; quia tanto magis fieri potest parte absente & inuita, vt ibi probat, addēs, quòd tertius possessor, qui prætendit se habere ius, & nunquam fuit citatus poterit de iure suo excipere, & non obtēperare, & si opus fuerit, appellare, & quòd hæc oppositio, & appellatio iuuabit eum & alios similiter non parentes, vt puta capitulum, & singulares de capitulo, quibus forsan mandatum dirigebatur: quoniam si mandatum non tenuit quoad principalem, consequenter non tenebit quantum ad alios, quibus, vt executoribus dirigitur vel intimatur, vt quotidie fit.

28 Imò etiam si quis lite cōtrouersa sentētiā, & executoriales obtinuerit aduersus possessorē beneficij, licēt de iure possit propria authoritate, nō tamē inuito, nec renitente possessore, possessionē beneficij capere, præsertim, quia solet in eisdē literis executorialibus potestas hæc capiendi possessionem propria authoritate concedi, vt tradit Rota in nouis 417. & Felin. in. c. de cætero. colu. vltima de re iudica. Couar. lib. 3. variarum resolut. c. 16. nu. 7. in versi. quòd si quis. Attamē stylus, & praxis Romanæ curiæ introduxit, iure attentatorum reuocari possessionem propria authoritate apprehensam, vel etiam obtentam authoritate executoris electi, nisi ante eius apprehensionē executoriales ipsæ literæ ostensæ atque intimatæ fuerint victo possessori, & postea reproductæ cum intimatione auditori in Rota, qui solet quatuor citationes decernere, monens eum, vt doceat cur non paruerit, aut legitimè se excusaret, eū declarat incurrisse in cēsuras, & alias pœnas in executorialibus contentas, & successiuè proceditur ad aggrauationē, reaggrauationem, interdictū, & vsq; ad brachium seculare inclusiuē: ac si apertè dicat, eum prius non habendum pro excōmunicato, imò pro tolerato; & ita habetur canonicè possessio, non aliàs: nam licèt executoriales excōmunicent, vt ex tunc, & etiam mandent denuntiari excōmunicatum, in omnibus tamen intelligitur conditio si nō paruerit: quòd autem non paruerit sine iusta causa, non priusquam fuerit lata declaratoria præcedētibus præd. citationibus, cæterisque supra dictis constabit: ita colligitur ex Felin. Rotæ quondam auditore, in. c. ad probā. dum. nume. 6. de re iudicat. refert expresse Guillierm. Cassad. decis. 6. in ti. de causa possess. & propriet. nu. 10. & 11. vbi limitat, nisi loco executorialium decernat Papa mandatum executiuum, vt in quibusdam causis fit: eūdem stylum refert & probat Ludouic. Gomec. in regul. de subrogan. collitigant. quæst. 4. in versic. & licèt ista de iure. pagin. 367. vbi dicit, quòd si hodie delerentur illa verba, propria authoritate, posita in executorialibus, stylus Rotæ magis iustificaretur: sed etiam si non deleantur potest sustineri per text. in cap. si beneficia. de præbend. lib. 6. & quòd etiam si stante præd. stylo pro

pro vero, capiens possessionem per executoriales, dicatur quasi attentare, attamen intrusus non dicetur, ex quo habet titulum coloratum, & sufficit secundū Abb. in capit. cum nostris. de conces. præbend. Eundem stylum latius probat idem Gomec. in regul. de annali possess. quæstione 44. pag. 585. in versic. quod etiam ex stylo hodierno, dicens ita practicari, & quòd non caret hæc praxis authoritate, aut ratione: idem Gomecius in regul. de triennal. possess. quæstio. 27. versi. sic etiam. pagin. 800. Huius etiam praxis meminit Couarruuias vbi suprà, licèt referat ex supradictis, non adeò firmum & stabilem esse hunc stylum, quin quandoque contrarium obtentum, & pronuntiatum fuerit; quod ipse deducit ex Gomecio vbi suprà, cùm tamen Gomec. adhuc probet præfatum stylum ac praxim Rotæ, affirmans absque dubio, quòd ita practicatur: id quod nouissimè testatur Octauianus Vestri. lib. 8. in Romanæ aulæ actionem. cap. vltimo. num. 16. & sequentibus. folio 270. & sequenti, vbi in summa admonet, quòd executores in partibus, quibus subdelegatur executio earumdem literarum (secundum morē, qui in Palatio inoleuit) duntaxat literas executoriales condemnato ac intrusis intiment, & primam partem ipsarum literarum duntaxat, videlicèt, & ante dict. monitionis canonicæ ad parendum rei iudicatæ, infrà triginta dierum terminum exequantur: & vbi literæ executoriales fuerint legitimè intimatæ, non procedatur ad vlteriorem executionem coram dictis executoribus, sed habita relatione legitimæ intimationis earumdem literarum, reproducantur literæ, vnà cum relatione intimationis in curia coram auditore: & ibi latè agit de forma vlterioris processus & executionis.

29 Et hunc casum iam vidimus in praxi in vna Archidiaconatus de Sabugal Ciuitaten. Nam fuit condemnatus in contumaciam, & per contradictas D. Ioan. de Sylua modernus possessor, ad instantiam cuiusdam clerici Palentin. diœcesis, vt dimitteret dictum Archidiaconatum, & in possessionem eiusdem mitteretur præfatus clericus Palent. diœcesis. Tandem executoriales literæ super hoc exhibitæ fuerunt in hoc capitulo Ciuitaten. cui auditor Rotæ iudex causæ præcepit sub pœna excommunicationis latę sententiæ in singulos de capitulo, vt intra sex dierum spatium easdē literas exequerentur, atque in possessionē dict. Archidiaconatus mitterēt dict. victorem, ac condemnatum de possessione amouerent: & cum eisdem literis à victore requisitum fuit præfatum Capitulum super earum vera & actuali executione, vt præfertur facienda, & cum dictus condemnatus ibidem tanquam canonicus interesset, cuie tiam intimatæ fuerunt executoriales, contradixit, reclamauit, & protestatus est, atque ab executione Capituli appellauit, sicq; spoliatus fuit sua possessione, & aduersarius missus in eandem authoritate dictarum literarum Apostolicarum, & iuxta ipsarum tenorem. Tandē causa perducta ad regalem Cancellariam Pincianam, idem D. Ioannes fuit reintegratus, restitutus, atque manutentus in sua possessione, iuxta præfatum stylum, praximque Romanæ Curiæ, quæ in hac causa per auditores regios fuit obseruata: contradicente enim victo, non erat sibi auferenda possessio, sed executoriales eidem intimatæ reproducendę coram eodem auditore, à quo emanauerant, & discernendæ erant citationes in forma supradicta ad vlteriorem processum, iuxta tradita per Felin. & cæteros vbi suprà, ad canonicæ possessionis obtentionem. Caueat igitur pars vincens, ne post contradictionem requirat executorem, siue capitulum, vt reum virtute dictarum executorialium à possessione amoueat, seque mittat in possessionem, nec vlteriùs ad executionem earumdem procedat, sed executoriales cum intimatione legitimè facta, eidem auditori producat ante captionem possessionis, vt præfatus stylus seruetur: aliàs enim omnia erunt attentata, & dum breuiùs sibi con

ſulere vult, longiori mora, immoderatiſque ſumptibus afficietur. Capitulum autem ipſum, ſi nihilominùs à parte inſtetur, vt ad executionem procedat earumdem executorialium, quamuis non ſeruata forma, & ſtylo, vt euitet timorẽ incurrendi ſententiam præfatam excõmunicationis, ſi in præfato ſex dierum ſpatio præd. literas nõ exequantur, ſicque periculo ſe exponat excommunicationis, poterit eas omninò exequi, ſibique pars imputet, qui ad hoc capitulum, vel alium executorem requiſiuerit. Si tamen ſubſiſtente iuſta cauſa, capitulum poſſeſſori velit iuſtè fauere, viſa contradictione, atque reclamatione ipſius, poterit ſuperſedere in vlteriori exe cutione earumdem literarum, quandoquidem ipſa ſuſpenditur ex præfata poſſeſſoris contradictione: & ad maiorem cautelam, ſi requiſitum fuerit, vt vlterius procedat in executione executorialium, iuxta ipſarum tenorem appellet ab eiſdem, durante dicto termino ſibi conceſſo in prædi. literis ad executionẽ ipſarum, antequam in præfatam ſententiam excommunicationis incurrat, quę non incurritur iuxta ſuprad. ſtylum, & prædi. appellatio iure ſuſpendit eandem ſententiam excommunicationis, vt eſt expreſſum in dicto cap. prætereà. de appellat. hocque facto, omni ſcrupulo &
30 timore carebit. † Denique addendum duxi, quòd in caſibus, in quibus generalis excommunicatio ferenda eſt, ſufficit monitio generalis, vt in cap. vltimo. de electione. in 6. in Clement. 1. de iudic. Felinus in cap. 2. numero 8. de conſtitu. & in cap. exhibita. de iudic. colum 2. Hoc tamen fallit, vbi excommunicatio maior ferenda eſt aduerſus communicantes cum excommunicato: nam tunc neceſſaria eſt monitio nominatim ſpecialis eorum, qui monendi ſunt, nec generalis ſufficit, vt in cap. conſtitutionem. de ſenten. excommunic. lib. 6. & ibi glo. verb. nominatim. & Doctores, vbi ſtatuitur, ita demum eſſe monitionem canonicam in hoc caſu, ſi alijs ritè ſeruatis, eos, qui monentur, exprimat nominatim: & poſteà inquit text. requiri tres monitiones, vel vnam pro tribus, cum interuallo aliquorum dierum, niſi facti neceſſitas aliter ſuaſerit moderandum, nempè quia partes ſunt ad rixam, vel arma paratæ, nec curant monitiones eius, iuxta gloſ. fin. ibi.

31 Qua ratione ſpeciale quidem eſt, vt in hoc caſu excommunicatio lata abſque prædi. canonica monitione, ſit nulla ipſo iure, vt probat text. in cap. ſtatuimus. eodem titul. de ſententia excommunicationis. in 6. in §. quòd ſi ex locutione, ibi, Aliter autem in participantes excommunicatio prolata non teneat, & ibi gloſſ. in verb. non teneat, communiter approbata, hoc expreſsim notat. Felinus in capit. cùm ſit Romana. numero 15. de appellation. Soto in 4. diſtinctione 22. articulo 2. in tertia concluſione, circa finem. pag. 938. columna 2. Nauar. in manual. Hiſpano. cap. 27. num. 36. vbi teſtatur verã & communẽ. Quod intelligendum eſt, quoties quis excommunicat participantes cum excommunicato à ſe ipſo: ſecus ſi excommunicet communicãtes cum excõmunicato ab alio,
32 vel à iure, † tunc enim excommunicatio lata ſine monitione, licèt ſit iniuſta, non tamẽ eſt nulla ipſo iure: ita Ioannes Andreas, Dominic. & Francus in dicto cap. ſtatuimus. Couarr. alios referens in dict. cap. alma mater. in. 1. parte relectio. §. 3. numero 6. pro quo eſt text. ſingul. in capitul. præſenti. de ſententia excom municationis in 6. in verb. à ſe. quẽ tex. ad hoc reputat ſingularem Peruſinus in capit. peruenit. 1. de appellat. qui eandẽ ſententiam probat: & prætereà Nauar. vbi ſuprà, dicto num. 36. & in Latino. c. 27. num. 4.

Hoſtienſis autem in dicto cap. ſtatui-
33 mus. contrariũ ſupradictis tenet, † exiſtimãs ſufficere generalem admonitionem, quoties in genere ferenda eſt excommunicatio aduerſus communicantes cum excommunicato. & Abb. in dicto capit. peruenit. 1. aduerſus gloſſam dict. capitul. conſtitutionem. verbo, nominatim. quæ expreſsè ait, tutius eſſe dicere,

dicere, quòd hodie in genere excommunicatio in participantes ferri non poſſit, per text. ibi, vt prædiximus, & ſic ſit ſublatum, quod dicitur in cap. quodin dubijs. in fine. de ſententia excommunicationis: nihilominus praxis recepit opinionem præfatam Hoſtienſis & Abbatis aduerſus præd. iura, vt teſtatur Couarruuias, & Nauar. vbi ſuprà. Frequentiſsimè enim, imò ferè ſemper, fertur ſententia excommunicationis maioris generalis aduerſus participantes cũ excommunicato ad partis petitionem, generali monitione præmiſſa. Nihilominùs tamẽ, inquit Nauar. vbi ſuprà, quòd ſicut iudices ſunt in poſſeſsione ferendi dictas literas contra participantes ſine ſolennitate præfata illorum iurium; ita etiã ſubditi ſunt in poſſeſsione non parendi illis, tanquam nullis, & non habendi ſe pro excõmunicatis maiori excommunicatione, ad effectum ſe abſtinendi à diuinis, & obtinendi abſolutionem; & quòd ita videtur non eſſe derogatum illis capitulis, quorum forma ſeruatur in
34 Luſitania, quia ibidem non diſcernũtur præfatæ literæ contra participantes excommunicatis, niſi monitione nominatim præcedente eorum, qui monendi ſunt, iuxta præd. iura: aliâs enim lata excommunicatio eſt nulla, vt ſuprà fuit concluſum. Nec obſtat, quòd ex ſupradictis conſequetur, illas literas generales contra communicãtes excommunicato latas, eſſe ſuperuacaneas, quia poteſt dici, quòd proderunt ad effectum perue niendi ad interdictum, & brachium ſeculare, iuxta text. cum ibi notatis, in capit. 1. de offic. ordin. Nec etiam obeſt, q̃ in aliquibus regionibus adſit conſuetudo dandi denuntiatorium contra eos, qui non ſunt cõfeſsi tempore debito paſchali, excommunicando vicinos participantes cum eis, quæ excommunicatio cenſetur valida & ligat, quia illa non datur contra participãtes cum excommunicatis ab ipſo denuntiante, ſed cum excommunicatis à conſtitutione Synodali, quia denuntians nõ excommunicat, ſed tantùm declarat excommunicatum, argum. l. heredes palam. §. ſed ſi notam. ff. de teſtament. ſicque in ea reſidet Nauarr. ſententia, vt non obſtante prædi. praxi iuri contraria, excommunicatio præfata generalis, ſine ſpeciali monitione nominatim facta, lata aduerſus communicantes excommunicatis ab eodem iudice, nõ liget, cùm populus ſit in poſſeſsione non parendi eidem, tanquã nul-
33 li. Pro quo facit, † nam quãuis ſententia paſtoris, ſiue iuſta, ſiue iniuſta, timẽda ſit, vt in capit. ſententia paſtoris, & in capi. qui iuſtus eſt. verſic. 1. 11. quæſt. 3. imò ſi quis eam contempſerit, peccabit mortaliter ſecundùm ſanctum Thomam in. 4. diſtinctione. 18. articu. 1. ad 4. & ibi Palud. quæſt. 1. & Durand. eſtq; communis ibi ſententia Doctorum, ſecundùm F. Mart. Ledeſmium in ſecundam. 4. quæſtio. 23. artic. 4. fol. 337. & eſt communis omnium opinio ſecundùm D. Couarru. in dicto cap. alma mater. 1. part. relectio. §. 7. numero 5. verſic. tertia concluſio, loquentem in excommunicatione, vtcũque iniuſtè lata ſit, deficiente cauſa, † &
34 culpa ipſius excommunicati: & in præcedenti ſecũda concluſione tenet, quòd hic iniuſtè excommunicatus, nõ eſt priuatus communibus & generalibus ſuffragijs Eccleſiæ Catholicæ, per text. in cap. illud planè. 11. quæſt. 3. & quòd hæc eſt communis opinio: quia licet excommunicatio iniuſta tollat diſpoſitiones quaſdam ad gratiam gratum facientem, quæ poſſent faciliùs contingere per cõmunionem cum fidelibus, per participationem & perceptionem Sacramentorum, per auditionem diuinorum officiorũ, quibus omnibus exteriùs priuat excommunicatio iniuſta, nõ tamen tollit gratiam ipſam gratum facientem, cũ hæc per peccati mortalis culpam ſubtrahatur: quod tamen non datur in excommunicatione iniuſta, ratione cauſæ, & ideò non priuatur ſuffragijs Eccleſiæ, quoad eius communem intentionem: ſicque ſententia Diui Thomæ, ibi per eum allegati, huic communi aſſertioni nõ obeſt. Eandem primam communem ſententiam, vt excommunicatio iniuſta,

sta, etiam ratione causæ, sit valida, timenda, & seruanda, latè probat, affirmãs esse communem, plurimosque eam tenẽtes allegans, F. Anto. à Cordub. lib. 1. quæstionarij, quæst. 43. in versic. opinio secunda. vbi eam sequitur, non tantùm, vt in publico seruanda sit præd. excommunicatio, sed ẽtiã in secreto, aduersus Couar. & alios, quia ligat quoad Ecclesiam militantem, non quoad Deum, vnde secũdùm ipsum & communem, quam refert, non priuat gratia & bonis spiritualibus, quæ à Deo sunt immediatè, nec fructu communium suffragiorum Ecclesiæ; licèt bene priuet communione corporali, vel exteriore Sacramentorũ, atque fidelium, alijsque actibus legitimis, & exercitio eorum: quamuis contraueniens eã non seruans, incurrat pœnas iuris. Eãdem communem sententiã, quòd excommunicatus iniustè ratione causæ, teneatur seruare præd. excommunicationem in publico & secretò, aliâs incidat in pœnas iuris, quamuis non priuetur communibus suffragijs Ecclesiæ, tenet & probat Victoria in sua Summa, titulo de excommunicat. quæst. 7. & ita est tenendum, quamuis Caietanus 2. 2. quæstione 7. artic. 4. ad secundum. teneat, quòd hic excommunicatus iniustè ratione causæ, quia innocens est, possit communicare sine scandalo in secreto: id quòd ex epicheya concedit Victoria vbi suprà, & latissimè cum Caietano, & Palud. probat F. Martinus Ledesmius in secundam quarti, quæst. 23. artic. 4. per totum, vsque in fin. dicens esse hoc probabile, vt prædictus excommunicatus, licèt falsò probatus sit nocens, non peccet participando occultè, & sine scandalo, cum alijs, in Sacramentis, nec publicè sine scandalo, & contẽptu, quamuis teneatur quærere alia remedia iuris, aliàs peccaret: & quòd quantumcunque publicè cum scandalo ingerat se Sacramentis, non peccat, nec celebrando efficitur irregularis quoad Deum: communis tamen sententia supradicta. Doctorũ
35 in hoc est tenenda. † Si verò sententia excommunicationis tantùm est iniusta, ex defectu notabili ordinis iuris, ligat in vtroque foro secundùm omnes, vt testatur Cordub vbi suprà, in secundo puncto, in versic. si verò.

36 Quamuis igitur hæc ita se habeant in sententia excommunicationis iniusta, fallunt tamen, atque locum minimè habẽt in sententia excõmunicationis nulla: quam quidem non oportet timere, quia cum sit nulla, iam non est sententia, nec excommunicatio, neque quoad Deum, neque quoad Ecclesiam, vt docet Palud. in 4. sentent. distinct. 18. quæst. 1. versic. quantum. ad tertium. conclusione 2. & Beatus Antoninus Archiepiscopus Florent. in sua Summa. 3. part. titul. 24. cap. 73. dicẽtes, excommunicatum nulliter, denuntiatum publicè, non teneri abstinere à diuinis, nec ab alia hominum cõmunione legitima, modò nullitatis causa publicata fuerit per eũ: quos, & alios authores refert, & sequitur Nauar. in prælect. cap. cum contingat. de rescript. remedio 3. pag. 160. cum sequent. Idem tenet Dominic. à Soto in 4. distinct. 22. quæst. 1. art. 3. in versic. nec verò secũda, pag. 943. col. 2. vbi in vers. & quinto, loquitur in terminis dict. capit. constitutionem. & dict. cap. statuimus. de quibus nũc agimus, & tenet, quòd sentẽtia excommunicationis aduersus participantes lata ante monitionem canonicam, de qua ibi, non sit sententia, nec habeat causam, vt timeatur, nec de illa loquitur dict. cap. sententia pastoris. idem in terminis probauit F. Antonius à Cordub. lib. 1. quæstionar. quæst. 43. in princip.

37 † Excommunicatio enim nulla, nec in animæ iudicio, nec in exteriori vllum effectum habet, si constet eam nullam esse, vt est omnium consensu receptum secundùm Couarr. vbi suprà. d. nu. 5. in princip. in versic. & hæc quidem. sequitur etiam Angelus de Clauas. in sua Sũma, verb. excommunicatio. 3. §. 19. vbi intelligit hoc verum, quando notoriè constat esse nullam: aliâs enim si hoc nõ constaret, quoad Ecclesiam esset timenda, ipsamque contemnens peccaret mortaliter, possetq; excommunicari. Idem dicit

dicit Sylvest. in Summa, verb. excõmunicatio. 2. nu. 1. in fin. & Ledesmius vbi suprà, in princip. & Cordub. vbi suprà, paulò post principium quæstionis, affirmans cum alijs, quos refert, hoc casu, si
38 constiterit excommunicato † excommunicationem esse nullam, si non aliter possit innocentiam suam tueri, vel iudicialiter probare, licitè posse interim nõ seruare eam in secreto, scandalo vitato, etiam Missam, & alia diuina celebrãdo, & etiam publicè in ea solùm regione & loco, vbi excommunicatus ignoratur, nec probabiliter creditur quòd ibi citò diuulgandus sit: quod verum existimo eo casu, quo excommunicatus huiusmodi credit nunquam diuulgandum, aliâs secus: si enim, quamuis non citò, crederet diuulgandum, non liceret ei, quia da
39 ret scandali occasionem. † Debet igitur constare notoriè, secũdùm supradictos, de nullitate sententiæ excommunicationis, ad hoc vt ipsa non sit timenda, nec obseruanda, vt præter eos tradit, plures referens Mexia in. l. Regia Toleti, *de los terminos*. in 5. fundamento 2. partis, nũm. 31.

40 Nullitas autem contingit in proposito, ob defectum iurisdictionis prædictã sententiam proferentis, vel quia profertur post appellationem legitimè interpositam, vel quia continet intolerabilẽ errorem iuris diuini, vel humani, vel facti notorij communiter omnibus, vel quia fuit lata contra participantes cum excommunicatis, monitione nominatim facta non præcedenti, vel ob alium defectum, propter quem ipso iure sit nulla, vt latiùs prosequuntur Doctores suprà citati, præcipuè Palud. vbi suprà, versic. quantũ. ad quartum. & Cordub. in principio dictæ quæstionis, vbi quinque casus congerunt, in quibus est sententia nulla: octo refert Paulus Borgas. de irregularitate. 6. part. quæst. 12.

41 Quare si sapientibus notum sit sentẽtiam esse nullam ex aliqua causa supradictarum, vulgus autem ignoret, potest in occulto coram illis sapientibus eam non seruare: in publico verò eam seruare debet, quousque scandalum rationabiliter sedauerit: vndè si quis publicè excommunicetur, & nulliter denuntie-
42 tur, † ex aduerso publicet ipse sufficientem causam nullitatis ad euitandũ scandalum: quo facto, si aliquis tunc scandalizetur, non erit scandalum pusillorum, sed Pharisæorum, vt colligitur ex præfatis authoribus.

Cùm igitur excommunicatio generalis lata aduersus communicantes excõmunicato, monitione speciali, & nominatim facta minimè præcedente, sit ipso iure nulla, vt suprà est dictum: ergo licèt praxis eam formam introduxerit excommunicandi generaliter communicantes cum excommunicatis, nõ verò nominatim, poterunt participantes eidem, se non habere pro excommunicatis, publicando nullitatem præd. sententiæ ad sedandum scandalũ, si aliquod subortum fuerit, hocque faciendo, poterunt deponere scrupulum, atque præfatæ sententiæ nulli non parere, quoadusque nominatim excõmunicẽtur: præcipuè cùm vsus hoc idem introduxerit, secundùm Nauar. vbi suprà in dicto manual. & cùm excommunicatio supradicta generalis, quoad alia, vt prædixi, operari queat. Quòd si aliquis adeò timidus sit, vt practicè scrupulum deponere non possit, abstineat se à communicatione cum excommunicatis, parendo sentẽtiæ: quòd si aliud fecerit, petat absolutionem ab eodem iudice, eaque vtatur, & caueat, ne iterum incidat contra propriam conscientiam: iure tamen verius & receptius est, vt prædixi, requiri monitionem specialem nominatim factam eorum, qui monendi sunt, ne communicẽt cum excommunicatis, ad hoc vt aduersus eos ob hoc sententia excommunicationis maioris ferri possit, prout fit, & seruatur in Lusitania: praxisque tunc erit meo iudicio, vt pars dicat, & nominet personas certas, quibus sit præcipiendum sub pœna excommunicationis maioris, ne communicẽt cum excommunicatis, & iudex eisdem præcipiat, vt intra trium, vel sex dierum spatium,

ſpatium, quos pro tribus canonicis monitionibus eiſdem aſsignat, ſe abſtineant à communione illorum, eiſdemque minimè communicent ſub pœna excommunicationis maioris latæ ſententiæ, quam ex tunc aduerſus illos pronũtiat, ſi contrarium fecerint, hocque illis intimetur, qui facto, tranſacto illo termino, ſi excommunicatis communicauerint, præfata cenſura in eos lata ligati manebunt.

SVMMARIVM.

1 *EPiſcopus, ſiue eius Vicarius generalis, poteſt abſoluere ſubditum à ſententia excommunicationis lata à iure, nulli tamen reſeruata.*
2 *Idem eſt excommunicatione lata per conſtitutionem inferioris, confirmata tamen à Romano Pontifice.*
3 *Idem obſeruandum eſt in ſuſpenſione lata ob contumaciam, & non in poenam, ſine termino & reſeruatione.*
4 *Epiſcopus non poteſt abſoluere à ſuſpenſione lata in poenam alicuius delicti, etiam à iure, ſiue temporalis, ſiue perpetua ſit.*
5 *Limitatur tamen in ſuſpenſione impoſita ob adulterium, vel alia minora delicta.*
6 *Epiſcopus non poteſt abſoluere à ſuſpenſione temporaria intra tempus.*
7 *Suſpenſio ad tempus lata, tollitur elapſo illo tempore abſque aliqua abſolutione.*
8 *Interdictum ad tempus latum, lapſo tempore ceſſat.*
9 *Epiſcopus non poteſt diſpenſare circa ſuſpenſionem triennij, quam incurrit parochus, qui interfuit matrimonio clandeſtino.*
10 *Epiſcopi nequeunt contra concilia diſpenſare.*
11 *Epiſcopus poteſt abſoluere à ſententia excommunicationis, quæ ob manuum violentarum iniectionem in clericum, ob leuem & modicam iniuriam incurritur.*
12 *Ita leuis iniuria poteſt eſſe ex iniectione manuum proiectarum in clericum, vt non perueniat ad peccatum mortale, ſed veniale.*
13 *Non incurritur eo caſu ſententia excommunicationis, cùm ea non incurratur, niſi ob peccatum mortale.*
14 *Iniuria leuis quæ dicatur in propoſito, vt Epiſcopus à ſententia excommunicationis ob eam abſoluere poſſit, relinquitur arbitrio Epiſcopi.*
15 *Extrauagans, quæ Ioanni XXII. tribuitur, quamuis malè, refertur, declarans, quæ percuſsio dicatur leuis in propoſito.*
16 *Enormis læſio in propoſito, quæ dicatur? exceſſus notorius, quando dicatur enormis læſio, ibi. nu. 17.*
18 *Leuis eſt percuſsio, à qua abſoluere poteſt Epiſcopus, colaphus, quem impegit capellanus, perpetuo canonico Eccleſiæ Aretinæ.*
19 *Percuſsiones clericorum, qui ſibi ipſi in itinere pugnos & pedes impegerunt, leues ſunt.*
20 *Parochus an ſoluere poſsit ſubditum à ſententia excommunicationis maioris, cuius abſolutio alteri non eſt reſeruata? & numero ſequenti.*
21 *Inferior poteſt abſoluere à ſententia excommunicationis lata per conſtitutiones Epiſcoporum, & aliorum inferiorum, quando alteri non eſt reſeruata.*
22 *Suffraganei poſſunt abſoluere à ſententijs latis per concilia prouincialia, quinimò & ſui ſacerdotes id poſſunt.*
23 *Religioſis eſt prohibitum abſoluere excommunicatos à canone, niſi in caſibus à iure expreſsis, propter priuilegia ſedis Apoſtolicæ conceſsis.*
24 *Par ius, & ſoluendi, & ligandi eſt.*
25 *Excommunicatio eſt meri imperij.*
26 *Abſolutio ab excommunicatione, eſt etiã meri imperij*
27 *Abſolutio à ſententia excommunicationis maioris, eſt reſeruata ſolis Epiſcopis.*
28 *Concordia in quæſtione principali inter vtrãque opinionem aſſumitur.*
29 *Facultas in diplomate Cruciatæ conceſsa ad abſoluẽdum ab excommunicatione, ſatisfacta parte, non eſt amplior quàm verba ſonant: vnde abſolui non poterit virtute bullæ, qui ob impotentiam ſoluere non poſsit, quamuis hic quoad Deum ſit abſolutus.*
30 *Nomine partis in propoſito non intelligitur index, vt in exẽplo hic poſito Epiſcopi præcipientis ſub poena excommunicationis alicui, vt iret ad proceſsionem, vel quidpiam aliud faceret, quod non fecit, nam poſſet hic, inconſulto Epiſcopo, per priuilegium Cruciatæ abſolui, niſi perſeueret in rebellione, retinendo*

retinendo concubinam contra præceptũ Epiſcopi, hic namque, quouſque eam relinquat, non poteſt abſolui.
31 *Hic excommunicatus, non data rebellione, non tenetur ſoluere iura iudici, nec tabellioni, ad hoc vt poſsit abſolui.*
32 *Appellatione ſententiarum veniunt excommunicatio, ſuſpenſio, & interdictum.*
33 *Prælatus proprius poteſt abſoluere ab excommunicatione incurſa à iure, extra ſuum Epiſcopatum, & parochiam.*

CAPVT QVINTVM.

Parochus an poſsit abſoluere ſibi ſubditum à ſentẽtia excommunicationis maioris à iure lata, nulli reſeruata?

1 EPiſcopus, ſiue eius Vicarius generalis, regulariter poteſt abſoluere ſubditum à ſententia excõmunicationis lata à iure, nulli tamen reſeruata: text. eſt celebris in cap. nuper. de ſententia excommunicationis. in §. in ſecũda. ibi. Quamuis enim & tunc non iudicis, ſed iuris ſententia excommunicato communicans ſit ligatus: quia tamen conditor canonis, eius abſolutionẽ ſibi ſpecialiter nõ retinuit, eo ipſo conceſsiſſe videtur facultatem alijs relaxandi: qui text. ad hoc ſingularis eſt ſecundùm Cardinal. ibidem & Barbat. in capit. 2. de ſolut. notat Abb. in cap. graue. colum. vltima. num. 13. de præbend. latè Felinus in cap. paſtoralis. §. præterea. nu. 9. de offic. ordinar. Abb. Felin. & Decius in cap. at ſi clerici. §. vltim. de iudi. refert plures Nauar. in manual. Latin. c. 27. num. 39. vbi proprium prælatum intelligit, Papam, Epiſcopum, capitulum ſede vacante, & alium quemuis prælatũ exemptum Eccleſiæ regularis, aut ſecularis, qui dicuntur habere iuriſdictionẽ, quaſi Epiſcopalem, iuxta gloſſam receptam in Clement. 1. de rebus Eccleſ. non alien. & etiam quiuis alius nõ exemptus habens iuriſdictionem in foro exteriori: eſtque communis opinio, vt teſtatur Didacus Couarruuias in cap. alma mater. 1. parte relect. §. 12. num. 4. de ſententia excommunicationis. libro 6. † Amplians, vt etiam procedat in excommunicatione lata per conſtitutionem inferioris, confirmatam tamen à Romano Pontifice: idẽ latèq; differit, an ſit in excõmunicatione lata per ſententiam hominis generalẽ, alteri abſolutione minimè reſeruata: qui cum Imol. in dicto capit. graue. colum. 4. aduerſus alios, quos refert, partem affirmatiuam probat, ob generalem permiſsionem text. in dicto
2 cap. nuper. Idẽ obſeruãdum eſt † in ſuſpenſione lata ob contumaciam, & non in pœnam delicti abſolutè, ſine termino & reſeruatione, ſiue iure communi, ſiue particulari confirmata, vel non confirmata per Papam, ab ea namque Epiſcopus, ſiue eius Vicarius abſoluere poterit, argument. dict. cap. nuper. & cap. ex literis. de conſtit. ſecundùm Innocent. in cap. 2. de ſolut. gloſſ. in Clement. 1. §. verùm. verb. excommunicationis ſententia, ibi, Sed quid ſi tempus, de hæret. eſtque communis ſecundùm Nauar. in dict. manual. c. 27. nu. 162.

4 Ex quo primò deducitur, quòd Epiſcopus non poteſt abſoluere à ſuſpenſione lata in pœnam alicuius delicti, etiã à iure, ſiue temporalis, ſiue perpetua ſit, vt tenet gloſ. in cap. cupientes. §. cæterùm. verb. ſuſpenſos. de elect. & probat bene Abb. in capit. 2. de ſolut. & in cap. tam literis. de teſtibus. quem ibi ſequuntur Aretin. & Felin. altiùs reſpondens, quàm in dicto capit. nuper. & in dicto capit. paſtoralis. §. præterea. vbi aliud dicit, eo quòd non ſatis perpenderat dicta Panormitani vbi ſuprà, ab omnibus receptis, qui ea diligenter expenderunt, vt refert Abbatem ſequutus Nauar. vbi ſuprà, dicto num. 162. aduerſus Sylueſt. in Summa. verb. ſuſpẽſio. quæſt. 8. & alios, qui ſibi ipſis contradicunt, dum ſequuntur Abbatem tenẽtem contrarium eius, quod ipſi tenent: ſed præfatam primam deductionem ſequũtur alij allegati per

Didacum

Didacum Couar. in 4. de sponsalibus. 2.
5 part. cap. 6. in princip. num. 15. † Limitatur tamen in suspensione imposita ob adulterium, aut alia minora delicta, tũc enim in ea Episcopus poterit dispensare, iuxta notata in cap. at si clerici. §. de adulterijs. de iudic. tenent Abb. & Nauar. vbi suprà.

6 Secundò ex superioribus sit, Episcopum non posse absoluere à suspensione temporaria intra tempus, pro quo est imposita, iuxta supradict. gloss. in Clement. 1. §. verùm. de hæretic. verbo, excommunicationis. in versic. dic contra. quam ibi sequuntur omnes, & Bernard. Diaz de Luc. in sua pract. crimina. canonica. c. 67. Dicit singularem Abb. in cap. quàm sit graue. de excessib. prælat. Idem in dict. ca. tam literis. colum. 2. de testibus. vbi asserit eam esse communiter approbatam, tametsi ab ea discedat: sequitur Felin. in dict. c. nuper. & Henric. Botteus in tract. de Synodo Episcopi. 3. parte. artic. 5. num. 14. volum. 2. tractatuum diuers. Doct. fol. 235. & Couar. vbi suprà dict. num. 15. referens esse cõmunem ex Abb. vbi suprà.

7 Hæc tamen suspensio ad tempus lata, tollitur elapso illo tempore in ea designato, absque aliqua absolutione. gloss. in Clement. 1. de decim. versic. donec. dicens secus esse in excommunicatione ad tempus lata: sequitur plurimos referens, & affirmans hanc esse communem opinionem, Couar. vbi suprà. nume. 16.
8 aduersus Alciat. probare nitentẽ, † idem esse in excommunicatione, quod in suspensione. Ampliatq; Couarruuias præfatam communem in interdicto ad tempus lato: nam lapso tempore, illud cessabit, absque iudicis relaxatione, vel absolutione, iuxta glossam insignem in cap. non est vobis. de sponsa. à qua Doctores ibi non recedunt, etsi Ripa in cap. 1. notabil. 6. de iudic. in interdicto diuersum esse opinetur.

Tertiò, ex supradictis decerpitur verus intellectus ad text. in cap. cum inhibitio. §. final. de clandest. desponsat. vbi
9 probatur, † quòd sacerdos parochialis, aut quilibet, etiam regularis, qui interfuerit matrimonio clandestino, suspendendus est ab officio per triennium, aut grauiùs puniendus, si culpæ qualitas postulauerit: nam etsi Cardinal. & Præpositus. ibidem num. 11. existimauerint, Episcopum absoluere posse ab illa suspensione, cum non sit reseruata Papæ, iuxta dict. cap. nuper. & doctrinam Innocentij in. d. c. 2. de solut. communiter approbatã, vt suprà vidimus: attamẽ cũ pœna hæc suspensionis temporaria sit, nempè ad triennium, & præterea non ob contumaciam, sed in pœnam delicti, non poterit circa eã Episcopus vllo modo dispensare, nec eam ante tempus tollere, vt suprà est dictum: & ita in terminis dict. §. final. aduersus Cardinal. & Præpositus. tenet Bernardus Diaz vbi suprà, quem summis laudibus allegat & sequitur Couarruuias vbi suprà, nume. 14. & 15. addens tertiam rationem, ea nempè, quòd illa sit constitutio à Concilio condita:
10 † & Episcopi nequeunt cõtra Concilia dispensare, ex frequentiori sentẽtia Doctorum in dicto cap. at si clerici. §. final. de iudic. vbi Felinus nume. 5. tradit latè Petrus Dueñas in regula 248. & Petrus Rebuff. in tract. nominat. 5. quæst. num. 35. fol. 130. ad finem.

11 Quinimò etiam si regulariter absolutio ab excommunicatione, quæ à iure incurritur ob manuum violentarum in clericum iniectionem, reseruata sit Summo Pontifici, vt in cap. si quis suadente diabolo. 17. quæst. 4. & in. c. 1. de sententia excommunic. attamen Episcopus ab ea absoluere potest, quæ non ob enormem, sed modicam & leuem iniuriam incurritur, vt est text. expressus, vbi notãt omnes, in cap. peruenit. de sententia excommunicatio. Quod nõ solùm in proprio Episcopo locum habet, verùm etiam in quocunq; alio extraneo Episcopo procedit, in cuius diœcesi percussio contigerit, vt notat Innocent. in capit. quod clericus. de foro competẽ. sequitur alios allegãs decisio Capellæ Tolosan. 231. incip. Item fuit quæsitum, si Catalanus. & Fernandus de Loazes in allegatione iuris

ris pro Marchion. *de los Velez*, in 1. dubitatione, in vltimò suæ partis fundamẽto. nu. 96. pag. 229. Quòd si ita leuis illa sit, quæ non peruenerit ad peccatũ mortale, sed ad veniale tantùm (nam iniuria leuis, etiam animo leuiter vlciscendi, &
13 iniuriam inferendi, † veniale peccatum est, vt ex sanct. Thom. docet Couar. lib. 1. variar. resolut. cap. 1. num. 2. idem Couar. in cap. alma mater. 1. part. relect. §. 9. nu. 2. de senten. excommunic. in 6.) nusquam percussor clerici, etiam animum vlciscendi, & iniuriam inferendi, habẽs, ea iuris excommunicatione afficitur, quia tunc quamuis sacrilegium sit, est tamen leue ratione materiæ, atque ideò peccatum solùm veniale, & non mortale, pro quo solùm potest incurri excommunicatio. Canon autem si quis suadente; suprà citatus expressè supponit sacrilegium, secundùm completam sacrilegij rationem, & non secundùm quid, quale est propter veniale peccatum: cùm non debeat quis excommunicari, nisi ob culpam mortalem, eaque deficiente, minimè incurratur sententia excommunicationis à canone generali, vel particulari lata, vt resoluit Nauarrus in manuali Latino, capitul. 27. numero 9. & infrà latiùs dicemus cap. de agitatione taurorũ: & in terminis tenet Caietan. in sua Summa, verb. excommunicatio. capit. 10. in versicul. quartus est. sequitur Nauarrus vbi suprà, numero 90. idem latiùs in cap. inter verba. 11. quæstione 3. columna 139. & Didacus Couarruuias dicto §. 9. numer. 2. Quinimò etiamsi iniuria leuis, aut nocumentum leue fiat animo grauiter iniuriandi, aut nocendi, quamuis peccatum mortale sit, & sacrilegium mortale, non tamen incurritur præd. censura, quia actio exterior, quæ punitur, de se leuis est, atque ideò per eam nõ incurritur censura illius canonis, qua non punitur animus, sed factum exterius: ideò si factum sit leue, nec ex malo animo apponatur aliqua circunstantia exterior, qua factum exterius iam non censeatur leue, non incurritur præfata censura.

Dubitari tamen solet; quæ dicatur leuis percussio clerici, vt possit Episcopus absoluere huiusmodi percutientem ab
14 excõmunicatione? † Et in hoc, quia certa regula dari non potest, relinquitur arbitrio Episcopi, & etiam confessarij, qui habet facultatem Episcopi, vt resoluit Hostiens. in d. cap. peruenit. ab omnibus receptus secũdùm Nauar. in d. c. 27. nu. 93. vbi quòd debent iudicare habita ratione circunstantiarum, personarum, locorum, & temporum, cauẽdo ne iudicent leuem eam, quæ enormis est, iuxta sententiam Abbatis in dicto cap. peruenit. latiùs Syluester in Summa, verbo, absolutio. 4. numer. 1. vbi hoc dicit esse iudicandum ex variis circunstantijs personarum, locorum, & temporum, & antè eum Caietanus vbi suprà, in versiculo, deinum circa calcem. & Beatus Antoninus Archiepiscopus Florent. in sua Summa, in 3. parte, titulo 24 capitulo 1. §. 3.

15 Extat tamen de hac re optima extra-uagans, quæ Ioanni XXII. tribuitur, & malè, quia ante eius tempus illam allegauit Hostiens. vbi suprà, cuius exemplum iam diu Romam adducendum curauit Nauarrus vbi suprà, eam referens in hunc modum. Perlectis, &c. Respondemus, percussionem leuem esse pugni, palmæ manus, pedis, digiti, aut baculi, aut lapidis, quæ nullam maculam, nec sugillationem carnium relinquit, nec abscindit membrum, sine effractione dentium, sine auulsione multorum capillorum, sine effusione multi sanguinis. Nolumus tamen dicere, quòd huiusmodi leuis percussio, vt pugni, aut vnguis, fiat atrox ob multi sanguinis effusionem: ad iudicandum tamen, quæ læsio sit leuis, mediocris, aut enormis, volumus diligenter perpendi, non solùm factum, sed etiam qualitatem eius, & modum percutiendi, & lædendi, cum omnibus suis circunstantijs loci, personæ, & alijs: personæ, siest magister, iudex, prælatus, pater, patronus, aut dignitas percussus iniustè à subdito, aut ab alio se viliore: quia ex hoc censentur

sentur interdum graues iniuriæ, quæ ex se sunt leues, aut mediocres: & quia conditio negotij non patitur integram determinationem huius rei, relinquimus tuo arbitrio, vt declares, quæ sit leuis, & quæ enormis iniuria, admonentes, vt potiùs declares in dubio esse percussionẽ graue̅, & ab ea non posse absoluere; quàm declarando leuem esse, occasionẽ præbeas lædendi statum Ecclesiasticum. Hucusque sunt verba extrauagãtis, quã etiam in idem allegauit, tribuens eam Ioanni XXII. Couarruuias dict. §. 9. num. 2.

16 Quo fit primò, enormem esse læsionẽ, qua quis interficitur, vel membrũ ei abscinditur, aut inutile, vel quasi, ad suũ munus efficitur, & illam ex qua defluit multum sanguinis ex alia parte, quã naribus, vel aliàs, vnde facilè solet erumpere sanguis: præterea illam, quæ fit in proprium Episcopũ, aut Abbatem, aut quæ magno scandalo est populo, vt cum Innocent. in capit. cum illorum. de sent. excommunic. probat Nauar. vbi suprà, dict. num. 92.

17 Secundò infertur, non esse idem iudicium de quolibet excessu notorio, nec de ea læsione, quæ infertur in foro, vel audientia publica coram iudice, aut in oculo, aut in facie, aut in dormitorio, nisi quando percussio est in se notabilis, & gignit aliquod magnum scandalum, vt aduersus glos. & Syluest. credit Nauar. vbi suprà, d. nu. 92.

18 Tertiò, ex supradictis probanda venit opinio Lapi, allegatione 76. concludentis leuem esse percussionem, à qua possit absoluere Episcopus Aretin⁹, vel eius Vicarius, habens ab eo ad hoc sufficiens mandatum, colaphum, quem manu vacua impegit Capellanus quidam perpetuus dict. Ecclesiæ Aretinæ, cuidã canonico in eadem Ecclesia absque sanguinis effusione, tùm ex dict. cap. peruenit, tùm etiam ex dict. extrauagant. & Doctorum communi traditione: tùm prætereà, quia absolui possunt per Episcopum à percussione mediocri, non tamen enormi, clerici simul viuentes in collegio. cap. quoniam. de vita & honestate clericorum. & ibi notat Abb. col. 2. & religiosi à suis prælatis, vt in capit. monachi. de senten. excommunic. Ergo cùm percussor & ipse percussus essent in eadem Ecclesia socij, vnus Canonic⁹, & alter Capellanus perpetuus, & singulis diebus in eadem Ecclesia ad officia, & alios actus simul seruiebãt, & in ipsa Ecclesia venerunt de verbis ad verba, & sic ad dictam percussionem, meritò quòd tanquam communiter ac simul viuentes reputentur in proposito, ad hoc vt eos tanquam de iniuria mediocri possit absoluere Episcopus diœcesanus, vt in dicto capitnl. quoniam, præcipuè cum potiùs dici possit leuis iuxta tenorem dictæ extrauagantis, ibi, Palmæ manus, &c. Et ita meritò hanc opinionem probauit Nauarrus vbi suprà, dicto numero 92. quam accepi in praxim obseruatam fuisse.

19 Quintò infertur, eisdem rationibus veram esse Cardin. sententiã consil. 42. quem refert & sequitur Nauar. vbi suprà, existimãtis, percussiones clericorũ, qui sibi ipsis mutuò pugnos, & pedes impegerunt in itinere, esse leues, à quibus possit absoluere Episcopus.

20 Superest nunc, vt ad casum dict. cap. nuper. de sententia excommunic. à quo paululum digressi sumus, reuertamur. Est igitur insignis quæstio in proposito illius text. an sacerdos proprius, curam animarum habens, possit absoluere subditum à maiori excommunicatione iuris Pontificij, vel Episcopalis, absolutione alteri minimè reseruata? Nam quòd possit probat ille text. rectè expensus, ibi, In secundo verò casu à suo Episcopo, vel à proprio sacerdote poterit absolutionis beneficium obtinere: nam etsi loquatur in absolutione ab excommunicatione minori, ratio tamen generalis illius tex. idem concludit in sententia excommunicationis maioris à iure. Primò, quatenus æquiparat potestatẽ Episcopi & parochi in absoluendo ab huiusmodi excommunicatione nemini reseruata: ergo poterit parochus absol-

absoluere, vt Episcopus ab excommunicatione maiori, lata per canonem etiam pontificium. Secundò, quia hæc potestas absoluendi hoc casu concessa Episcopo, & parocho, tantùm dependet ab eo, quòd conditor canonis excommunicationis absolutionem sibi specialiter non retinuerit: nam eo ipso concessisse videtur facultatem alijs relaxandi, vt in dict. c. nuper. Ergo idem procedet, siue excommunicatio iuris sit minor, siue maior. Tertiò, quia excommunicatio est censura, quæ à iure imponitur ratione peccati, rationeque illius incurritur: ergo quantum est ex natura excommunicationis, quicunque habet iurisdictionem absoluendi ab illo peccato, habebit etiam iurisdictionem absoluendi ab ea censura, imposita pœnitentia: sed parochus habet iurisdictionẽ absoluendi à peccatis mortalibus subditos: ergo & ab illa excommunicatione: & ita hãc partem probarunt Innocent. & Hostiens. in dict. cap. nuper. & sanctus Thomas in 4. sententiarum, distinct. 18. quæstione 2. dubio 3. est communis secundũ Maior. ibi, & sequuntur Summistæ, vt constat ex Syluest. in Summa. verb. absolutio. 1. quæst. 5. & alijs, quos refert Didacus Couar. in d. c. alma mater. 1. part. relect. §. 12. nu. 5. vbi refert etiam esse communem, dicens, in rigore disputationis satis defendi posse hanc Theologorum sententiam, quam etiam communẽ esse profitetur Nauar. in dict. manual. Latin. cap. 27. num. 39. dicens iuxta eam pridie consuluisse: eam etiam probat Dominicus à Soto in 4. distinctione 22. quæst. 2. artic. 3. pag. 961. vbi loquitur in excommunicatione lata à canone, vel Concilio. Idem probauit Paludan. distinct. 18. quæstione 5. art. 1. in excommunicatione lata † per Episcoporum, & aliorum quorumcunque inferiorum constitutiones, vt ab ea inferior absoluere possit, quando alteri non est reseruata: quod & probat, plures referens, amplians in suspensione & interdicto Henricus Bottheus in tractatu de Synod. Episcop. 3. part. artic. 5. numero 1. & 2. volumine 2. tract. diuers. doct. fol. 234. & Petrus Dueñas in regula 252. Idem est in sententijs

22 latis per concilia prouincialia: † nam ab illis possunt suffraganei absoluere, secundùm Archid. in Summa, 17. distinct. in finalibus verbis. & ibi Gemin. & Præpos. Collectar. in. c. graue. nu. 12. de præbend. Et nõ solũ possunt absoluere ipsi suffraganei, sed etiam sacerdotes sui, vt tenet Prepos. & Alexãd. per tex. ibi, in cap. si quis autem. in 2. notabil. 18. distinctione. vbi limitat in aliquibus casibus, quod referunt & sequũtur Henric. Bot

23 theus, & Dueñas vbi suprà. † Sed pro contraria parte primò facit text. in Clement. 1. de priuileg. in princip. & in extrauagant. 1. §. obseruent. eodem tit. vbi prohibetur religiosis, ne absoluant excommunicatos à canone, præterquam in casibus à iure expressis, vel per priuilegia sedis Apostolicę concessis eisdem: ergo ad superiores spectat absolutio ab

24 excommunicatione lata à canone. † Secundò, pro eadem parte facit tex. in capit. verbum Dei. de pœnitent. distinct. 1. vbi inquit text. quòd Dominus par ius & soluendi esse voluit, & ligandi, qui vtrumque pari conditione permisit: ergo qui soluendi ius non habet, nec ligãdi, & è contra, qui condemnare non potest, absoluere non potest, vt docet glos. ibi: sed parochus non habet ius ligandi, ergo nec absoluendi ab excommunicatione. † Tertiò facit, quia sicut excom-

25 municatio est meri imperij, vt notat Innoc. in cap. trãsmissam. in finalibus verbis. de elect. & ibi Cardin. quæstione 7. & Abb. colum. fin. idem Cardin. in cap. quoad sedem. quæst. 12. & in cap. pastoralis. 3. notabil. de offic. ordinarij. & in cap. perpendimus. in repet. columna 17. versicul. circa hoc. de sententia excommunica. Bertach. in tract. de Episcopo. 1. part. lib. 4. quæst. 11. Abb. in dict. cap. quoad sedem. columna fin. & in cap. cũ contingat. colum. 5. versic. & nota. eodẽ tit. vbi dicit, quandoque etiam non esse meri imperij, scilicèt, quando profertur ad instantiã partis. Purpur. in. l. imperiũ. num. 136. ff. de iurisdict. omn. iudic. ita

26 † etiam absolutio ab excómunicatione, est meri imperij, authore Purpura. in. l. iubere cauere. colum. 4. versic. ampliatur tertio. ff. de iurisdict. omium iudic. sequitur alios referens Henric. Botteus in tract. de Synodo Episcopi. 3. part. artic. 5. numero 6. volum. 2. tracta. diuers. doct. fol. 235. Sed parochus non habet
27 merum † imperium: ergo absoluere nó potest à præd. excommunicatione. Et in terminis quòd absolutio ab excommunicatione maiori sit reseruata solis Episcopis, tenet glos. in cap. 2. verb. reseruantur. de pœnitent. & remis. libro 6. communiter per omnes ibi recepta, vt testantur Henri. Botteus, & Couarr. vbi suprà. ille nu. 5. hic dict. §. 12. nu. etiam. 5. plures authores huius secundæ partis referentes: & inquit Couarruuias ibi, quòd communis praxis eam recepit, & respondet ad text. in dicto cap. nuper. (vbi etiam Abb. tenet hanc secundam partem) intelligendum fore in absolutione ab excommunicatione minori, quoad sacerdotem parochialé, & quoad Episcopum in absolutione ab excommunicatione maiori, propter distinctionem iurisdictionis.

28 Quid tenendum? Porrò vtraque opinio ex supradictis probabilis videtur: mihi tamen prior communior, & verior, atque tenenda videtur, intelligendo tãtũ in foro pœnitentiali, quo casu respectu parochi loquitur text. in d. c. nuper. cui præcipuè nititur præfata sententia commun. Theologorum, vt constat ex eo ibi, Possint per confessionem à simplici sacerdote, &c. Nã in foro exteriori tenenda est absque dubio secunda sententia suprà relata, etiam communis: & in terminis ita nouè tenet Nauar. vbi suprà, dicto cap. 27. num. 39. cuius in hoc concordia mihi verissima videtur, addendo cũ sancto Thoma, quòd præd. sacerdos simplex non potest hoc facere sua authoritate, sed vt cómissarius deputatus, vt in dicto capit. nuper. in fine. qui ad hoc est quasi expressus: cum bulla autem Cruciatæ indubium est, sacerdotem aliàs approbatum ab Episcopo posse ab excommunicatione maiori, vel minori, à iure, vel ab homine, satisfacta parte, absoluere: quæ nos autem superiùs diximus, procedunt absque bulla, alioue priuilegio, præter in dicto capitulo nuper. cõtentum. † Maximè tamen aduertendum est, quòd facultas in diplomate Cruciatæ ad absoluendum ab excommunicatione concessa, satisfacta parte, non est amplior, quàm verba sonant: consequitur ergo, quòd virtute dictæ bullæ, si aliquis esset excommunicatus pro furto, vel alio debito, si non esset soluendo, absolui non posset ab excómunicatione, licèt quoad Deum esset absolutus propter impotentiam: illud namque arbitramentum, an excommunicatus possit soluere, necne, Papa nemini sacerdotum commisit, sed soli iudici excommunicanti reseruatur: † sicut nec virtute bullę sacerdos potest absoluere ad reincidentiam: ita Dominic. à Soto in 4. distinctione 22. quæstione 2. artic. 3. pag. 960. colũ. 2. versic. præterea. vbi etiam addit, quòd nomine partis non intelligitur iudex, & ideò si alicui Episcopus præcepisset, vt sub pœna atque sententia excommunicationis iret ad processionem, vel quidpiã aliud faceret, quod non fecit, posset hic, inconsulto Episcopo, per priuilegium Cruciatę absolui, si tamen non perseueret in rebellione, sed sit res, quæ iam transiuit: nam si præceperit, vt relinquat concubinam, quousque eam relinquat, † non
31 potest absolui: neque tenetur soluere iura iudicũ, vel tabellionum, licèt à iudice minimè absolueretur, nisi eis solutis; nihilominùs tamen absolui potest per diploma Cruciatæ, sine eorum solutione. Secus si condemnatus iam esset ad soluendam aliquam pœnam, siue pecuniariam, siue aliam: & ita est tenendum, quamuis Magister Medin. in sua Summa, lib. 2. cap. 12. folio 303. teneat, quòd licèt opinio Dominici Soto vbi suprà, cuius meminimus suprà numero 29. sit valdè probabilis, contraria tamen, & sic affirmatiua, probabilis etiam sit & mitis, & quòd ita sequi potest: nam mihi opinio Soto prædict. verior videtur, & * tenenda, non verò contraria. * Et quãuis contrariam priùs tenuisset Nauar. in manual. cap. 27. numero 47. & 48. tandem in fine dicti num. 48. citat Sotum vbi suprà, dum tenet nostram opinionẽ, quam suprà dicto num. 29. tenuimus, & cum ea remanet: præsertim quòd ipse Nauarrus dicto numero. 47. loquitur in articulo mortis, quo casu nulla datur reseruatio: vnde minùs rectè eum generaliter sine mentione articuli mortis refert & sequitur, ad prædicta non aduertens, nouissimè Emanuel Roderic. in explicatiõe bullæ Cruciatę. §. 9. nu. 52. *
32 Non obstat tex. in. d. Clem. 1. & in. d. extrauag. 1. §. obseruent. de priuileg. pro secunda parte adducti, quoniam loquuntur in religiosis, qui non possunt absoluere à sententijs statutorum Synodaliũ, vt in d. Clement. 1. & appellatione sententiarum veniunt excommunicatio, suspensio, & interdictũ, secundùm glos. ibi, verb. sententia. cuius est opinio communis secundùm Henric. Botteum vbi suprà nu. 4. aduersus Cardinal. ibi tenentem appellatione sententiæ ibidem, possint, comprehendi tantùm sententiã excommunicationis, non verò suspensionis & interdicti. Non obstant secundũ, & tertium fundamenta, secundæ partis, quia procedunt in foro exteriori, in quo & nos idem fatemur: & præcipuè quia licèt parochus excõmunicare nequeat, authoritate tamen, qua potest absoluere à peccatis, potest & ab excõmunicatione nemini reseruata: ad quã absolutionẽ ex natura rei sequitur suffragiorum restitutio. Quibus addendum duxi, quòd
33 prælatus proprius † potest absoluere ab excommunicatione incursa à iure extra suum episcopatum & parochiam, secundùm Federic. de Senis consil. 16. & Abb. in. c. graue. col. 3. de præben. communiter receptum secũdum Nauar. vbi suprà, dict. nu. 39. in fine.

Superiora intelligenda sunt, & procedunt in absolutione ab excommunicatione maiori à iure, vel statuto Episcopi incursa nemini reseruata; aliàs enim illę, cui est reseruata, debet eam concedere secundùm omnes; excommunicatus tamen ab homine, ab eo solùm potest absolui, aut eius successore, superiore, vel delegato, vt in. c. pastoralis. §. prætereà. de offi. deleg. præterquam in casibus relatis à Nauar. vbi supra, nu. 40.

SVMMARIVM.

1 *Parochus potest absoluere suos subditos à sententia excommunicationis minoris, quæ regulariter à iure infertur.*
2 *Sacerdos quilibet, etiam absque priuilegio idẽ facere potest: sed contra num. 7.*
3 *Presbyteri in sua ordinatione accipiunt facultatem absoluendi à peccatis, saltem in habitu.*
4 *Illa habitualis, & inefficax facultas, reducitur in actualem & efficacem, per legitimã subiectionem pœnitentis.*
5 *Confitens autem legitimè se illi subijcit, si cum licentia expressa, vel tacita proprij sacerdotis id faciat.*
6 *Credendum est hanc licentiam tacitam habere à lege, vel legislatore, eos qui ueniliter tantùm peccauere, imò nũquam fuisse presbyteris id ademptum.*
7 *Contritio de uenialibus necessariò habenda nõ est, nec confessio facienda.*
8 *Hodie post Concilium Tridentinum nullus, etiã regularis, potest confessiones secularium etiam sacerdotum, audire, nec ad id idoneus reputatur, nisi aut parochiale beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis uidebitur esse necessarium, aut aliàs idoneus iudicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat.*
9 *Hodie post dictum Concilium Tridentinum, Doctor, vel Licentiatus in Theologia, vel iure Pontificio, non poterit audire confessiones, nec prædicare, absque licentia Ordinarij.*
10 *Simplex sacerdos potest absoluere à peccatis uenialibus, & qua ratione id possit.*
11 *Diaconus, & non solùm simplex sacerdos habens iurisdictionem, potest absoluere ab excommunicatione minori, multo magis quàm à maiori.*

CAPVT SEXTVM.

Absoluere quis possit à sententia excommunicationis minoris?

1 SAcerdos curam animarũ habens, potest absoluere sibi subditos à sententia excommunicationis minoris, quæ regulariter à iure fertur, prout contingit propter participationem cum excommunicato: text. est expressus in cap. nuper. de sentẽtia excommunicationis, vbi omnes communiter Doctores hoc profitentur, & S. Thom. in 4. sentent. distinct. 18. quæst. 2. art. vlt. Syluest. alios allegans in Summa, verb. absolutio. 1. num. 3. & Couar. in cap. alma mater. 1. part. §. 12. num. 6. Dominic. à Soto in 4. distinct. 22. quæst. 2. artic. 3. pag. 960. col. 1. in versic. tertium.

2 Dubium tamẽ est, an idem etiã possit facere quilibet simplex sacerdos, etiã si non sit parochus proprius ipsius excommunicati, deficiente bulla Cruciatę, vel alio priuilegio Apostolico, vel etiam licentia Ordinarij, cuius virtute niti possit sacerdos absoluens? nam si illud adesset, res proculdubio erit in partem affirmatiuam. In dubio igitur præfato videtur, etiam absque priuilegio Apostolico, vel licentia Ordinarij, pars affirmatiua verior, eo quòd quilibet simplex sacerdos non parochus possit quemcumque à peccatis venialibus absoluere, vt est communis omnium atque concors sententia, vt ex infrà allegandis apparet, qui id probant, etiam post Concilium Tridentinũ, de quo infrà: quilibet enim sacerdos, ipso quidẽ iure, diuino, vel humano, habet iurisdictionem ad prẹstandam absolutionem sacramentalem à venialibus peccatis, illaque absolutio est verum Sacramẽtum secundùm omnes. Presbyteri enim in sui ordinatione accipiunt
3 facultatem † absoluendi à peccatis, saltem in habitu, vt tenet Hostien. in Summa de pœnitent. §. 3. Panorm. in Clem. 1. de priuileg. post Collect. in cap. omnis. verbo, propriũ. quæst. 12. de pœnit. & remiss. & est cõmunis opinio secũdùm Stephanum Aufrer. in addit. ad capell. Tolos. decis. 221. Nauar. eos referentẽ in cap. placuit. nu. 25. de pœnit. distin. 6. vbi cũ eisdem tenet, quòd illa habitualis &
4 inefficax facultas † reducitur in actualẽ & efficacem, per legitimã subiectionem pœnitentis. Confitens autem legitimè sẽ illi subijcit, si cum licentia expressa, vel tacita proprij sacerdotis
5 id faciat: † & credendum est eos, qui venialiter tantùm, peccauerũt, habere hãc licẽtiam tacitam, à lege, vel legislatore, imò nunquã fuisse presbyteris id ademptum, †
6 quia nulla est tũc necessaria eruditio nec prudentia in confessario ad medicandum, & consulendum pœnitenti, qui tantùm venialia peccata habet, sed sola scientia pronuntiandi verba sacramentalia, vt docet Nauar. ibidem numero 23. addens, † quòd neque contri-
7 tio de venialibus habẽda est necessariò, nec confessio facienda, vt omnium ferè est vna sententia in dicto cap. omnis. & in 4. distinct. 17. & Victor. in Summa de confess. quæst. 128. & tradit S. Thom. in 3. part. quæst. 87. ar. 1. dum definit, ad eorum deletionem sufficere quãdam virtualem pœnitentiam, etiam talem, quæ ad deletionem mortalium non satis esset: & secundùm hanc doctrinam Diui Thomæ intelligendus est Nauar. modò citatus, tenens generaliter non esse necessariam contritionem de venialibus: hoc siquidem de illa pœnitentia, quæ de mortalibus est necessaria, intelligẽdum est, nõ verò de virtuali, quæ ad venialia requiritur, vt optimè explicat S. Thomas vbi suprà. Ergo quemadmodum sacerdos electus ab eo, qui tantùm venialia peccata habet, potest eum absoluere ab illis, ita & ab excommunicatione minori, quam propter illa venialia incurrit. Et in terminis hanc partem affirmatiuam tenere videtur glos. in cap. si quẽ. quod est penult. de sent. excommu. glos. magna, ibi, Cũ verò à canone infligitur minor excõmunicatio, per simplicem sacerdotẽ potest absolui, & sine iuramẽto, vel aliquo mandato: sed eam ex professo probauit

probauit Nauar. in d. c. placuit. d. nu. 25. & in manual. Latin. c. 27. nu. 39.

His tamen non obstantibus, cõtraria sententia est verior, cõmunis, & tenẽda, imò quòd ab excõmunicatione minori absoluere minimè possit simplex sacerdos, qui nõ sit parochus proprius excõmunicati, nã ipsi proprio parocho, qui potest absoluere à peccato mortali, vel superiori reseruatur. Excommunicatio enim minor verè est censura, & vinculũ Ecclesiasticũ, quod incurritur à iure: censura autẽ est actus iuridicus, ac proinde nõ potest absolutio ab ea fieri, nisi per eũ, qui iurisdictionẽ habeat. Nec obstat, quòd quilibet sacerdos, etiã no proprius pœnitentis, possit eũ absoluere à peccatis venialibus, iuxta receptissimã & verã omniũ sententiã suprà memoratam: quoniã, etsi hoc possit facere simplex sacerdos ab alijs venialibus, non tamẽ potest absoluere eũ à participatione cũ excõmunicatis, eo q̃ quãuis participatio illa sit peccatũ veniale, absoluere ab illo, antequã à censura & excõmunicatione minori, esset recipere ad Sacramẽtũ eũ, cui prohibitũ est recipere Sacramenta, quare ab illo peccato eũ absoluere non potest, qui nõ valet à censura absoluere: vnde cũ participatio hæc sit excõmunicationi subiecta, ad quã soluendã iurisdictio necessariò requiritur, quæ tamen eidẽ simplici sacerdoti deficit, is nihil facit, si ab ea absoluere prætendat: non sic à reliquis peccatis venialibꝰ simplicibus nõ habẽtibꝰ annexã cẽsurã, ab eis siquidẽ absoluere poterit, quia pœnitens se ei submittit in materia nõ necessariò cõfitẽda, qualis est peccatum veniale, hoc siquidẽ homo nõ tenetur cõfiteri: ex quo enim confitẽs peccata venialia solũ habet, obtinet, vt se possit confitendo submittere, cui maluerit sacerdoti, quia nulli tenetur de illis cõfiteri: quia quãuis ad venialia remittenda vtraq; potestas requiratur, satis est, si prefuerit potestas ordinis, quia ad venialium peccatorum absolutionẽ potestas iurisdictionis per legitimam pœnitẽtis subiectionem aduenit: non tamen ex hoc est priuilegiatus, vt possit à quo sacerdote maluerit, absolui à vinculo Ecclesiasticæ censurę, quinimò tenetur de ea quærere, & obtinere absolutionem, ante absolutionẽ à quibuscunque peccatis, & cuiuscunque Sacramenti susceptionem, & propterea oportet recurrere ad ministrum Ecclesiæ, habentem aliàs potestatem iurisdictionis. Ita in terminis tenet Caietanus in sua Summa, verbo, absolutio ab excommunicatione vltimo, pag. 20. 21. & in verbo, excommunicatio minor quæ inducat incommoda, pag. 344. cuius sententia in hoc principalis, etsi à cæteris post eum recepta, & probata sit, vt infrà videbimus, eius tamen ratio, atque fundamentum ipsam non conuincit. Nam primò supponit, confessario ad absolẽndũ à peccatis venialibus, tãtùm sufficere solam, quam à confitente, qui sibi subijcitur, accipit potestatẽ, absque alia iurisdictione: hoc autem verum nõ est, cùm notissimum sit, ad absoluendũ, etiam à peccatis venialibus tantùm, requiri iurisdictionem: hanc tamen habet simplex sacerdos ex submissione legitima illi facta à pœnitente, vt modò in priori parte præcedenti dicebamus: sola igitur submissio pœnitentis, nisi legitima fuerit, ex qua legislatoris licentia tacita colligatur, vt iurisdictio competat, non sufficit ad absoluendum peccata venialia, cùm ex Concilio Florentino minister huius Sacramenti sit sacerdos, habens authoritatem absoluendi ordinariam, vel ex commissione superioris: pœnitens autem dare iurisdictionem non potest: argument. l. pacto priuatorum. C. de iurisdictione omnium iudicum, cum similibus. sed à lege, vel homine, qui publica fungatur authoritate,
8 danda est: † & ita hodie declaratum est per sanctum Cõcilium Trident. sess. 23. c. 15. vbi habetur, q̃ quamuis presbyteri in sua ordinatione à peccatis absoluẽdi potestatẽ accipiant, decernit tamen sancta Synodus, nullum, etiam regularem, posse confessiones secularium, etiam sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium,

aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut aliàs idoneus iudicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat priuilegijs, cõsuetudine quacunque etiam immemorabili non obstãtibus: per quem text. ita tenet Victoria in sua Summa, tit. de confess. q.150. & F. Anton. de Cordub. in suo tract. *de casos de conciencia*, quæst.10. & 16. vbi expressè tenet, † quòd hodie
9 post illud decretũ Concilij Doctor. vel Licentiatus in Theologia, vel iure Pontificio, non poterit audire confessiones, nec prædicare absque licentia Ordinarij: quia etsi habeat sciẽtiam ad hoc necessariam, vt sit idoneus absque nouo examine, non tamen habet iurisdictionem necessariam ad absoluendum, nec authoritatem necessariam ad prædicandum ante præd. licentiam & approbationem Ordinarij: ergo, vt eam habeat, necessaria est sibi præd. licentia & approbatio, quamuis in præd. personis notoriè habilibus, atque iam rigoroso examine probatis ad recipiendos suos gradus non requiratur, nec sit necessarium nouum examen, quandoquidem illud arbitrio relinquitur Episcoporum, vt iudicent, an sit necessariũ, necne, ad præd. licentias concedendas, vt constat ex eodem decreto Concilij Tridentini.

Ad absoluendum igitur pœnitentem à peccatis venialibus, quibus solùm irretitus est, necessaria est iurisdictio, quã quilibet simplex sacerdos, etiam non parochus, tacitè habere censetur à iure, ad absoluendum à peccatis venialibus, per legitimm confessuri subiectionem, quæ scilicèt, cum facultate fit legis, vel hominis iuri consona, vt prædicebam ex Nauar. in dicto cap. placuit. num. 23. & posteà num. 27. Caietanus igitur vbi suprà, aliud sentiens, vel non est audiendus, vel suspendendus per supradicta, vt intelligatur de legitima submissione pœnitentis, quæ sufficiens sit ad tribuendam potestatem confessario necessariam, atque requisitam ad absoluendum pœnitentem, peccata tantùm venialia confitentem.

Secundò, ratio Caietani, & cæterorũ suprà relata ad concludẽdum, quòd etsi quilibet simplex sacerdos, etiam non parochus, absoluere possit à venialibus, nõ tamen à sententia excommunicationis minori, non videtur sufficiens, quandoquidem, vt vidimus, sicut ad absoluendum à prædi. censura requiritur potestas clauium, atque iurisdictio, ita etiam ad absoluendum à peccatis venialibus, illa est necessaria, vt suprà probauimus: ergo sicut simplex sacerdos potest ab illis absoluere, vt omnes fatentur, poterit etiam ab ea excommunicatione minori: quod est contra sententiam Caietani, & sequacium. Quid dicendum? Certè ratio hæc, quæ mouit Nauar. ad improbandum præfatam sententiam Caietani, adeò subtilis visa fuit D. Couarru. in loco statim citando, vt necessariam existimarit, eam lectorem perpendere, vt in hac cõtrouersia iustiorem, ac veriorem sentẽtiam eligat, sicque finit articulum præsentem.

Nihilominùs tamen sententia Caiet. supradicta receptissima est, atque in ore propè omnium Theologorum: & quãuis ab ipsis aliter non probetur, quàm vt prædictum est, ipsa est tenẽda. Nec obstat ratio Nauar. vbi suprà contra eam
10 adducta: † quoniam etsi ad absoluendũ à peccatis venialibus sufficiat iurisdictio, quæ prouenit ex submissione pœnitentis legitima, vt ipse fatetur, vtpotè fiat cum facultate legis, vel hominis tacita iuri consona, vel quia illam habeãt à iure diuino, vel ab Ecclesia ad peccata venialia absoluenda, & nunquam fuerit sacerdotibus adempta, hoc tamen nõ ita reperitur ad absolutionem ab excõmunicatione maiore, vel minori impendendam, imò contrarium, nempè ad eam requiri iurisdictionem, quæ necessaria est ad absolutionem mortaliũ, prout est illa quam habet parochus, vel alius, cui est expressè delegata à superiore: ideò etsi fateamur ad vtrumque requiri iurisdictionẽ, ac legitimam potestatẽ, & facultatem, nempè, tam ad absoluendũ à sententia excõmunicationis minoris, quã à peccatis

peccatis venialibus: minor tamen requiritur ad absolutionem venialium, quàm ad absolutionem ab excommunicatione minori, quaãdoquidẽ nemo tenetur cõfiteri peccata venialia, attamen tenetur se obsoluere ab excommunicatione minori, vt Sacramenta Ecclesiæ suscipere possit absq; peccato mortali: meritò igitur vt maior facultas requiratur ad tollendam excommunicationem minorẽ, tanquam necessarium ad suscipienda Sacramenta, quàm ad tollenda simplicia venialia per absolutionem: quandoquidem hęc absolutio à venialibus non est necessaria ad suscipienda alia Sacramenta: quinimo peccata venialia pluribus modis tolluntur, nempé aqua lustrali, hoc est be
11 nedicta, oratione Dominica, punctione pectoris, actu licito charitatis: atverò absolutio ab excommunicatione minori necessaria est ad suscipienda Sacramẽta, habet enim quid amplius excommunicatio minor, quàm simplex veniale peccatum absoluendum. ¶ Et ita meritò sentẽtiam Caietani, quæ habet, vt quilibet simplex sacerdos non parochus, non possit
1 absoluere à prædi. excommunicatione minori, quam priùs sensit Diuus Thom. in. 4. dist. 18. quęst. 2. artic. 5. dicens, quòd ab excommunicatione minori absoluere ille valet sacerdos, qui absoluere potest à participatione cum excomunicatis; insinuans ab illa non posse absoluere nisi illum, qui iurisdictionem habeat in subditum, ex professo probat & sequitur Frater D. â Soto in. 4. dist. 22. quæst. 2. articu. 3. fol. 960. col. 1. Sylvest. in sum. verb. absolutio. 1. nu. 3. est communis secundùm Victoriam in sua summa in tit. de excommunicatione, quęst. 18. quæ est finalis, & secundùm D. Couarru. in cap. alma mater. 1. par. relect. §. 12. num. 6. Magist. Micha. Palac. in. 4. dist. 18. disputat. 3. pag. 336. F. Ioseph. Angles in suis Florib. Theologic. quæst. 2. parte, in quæst. de excommunicatione in. 2. difficultat. qui possint ab excommunicatione absoluere. pag. 52. Nec glos. in d. cap. si quẽ. expressa est pro contraria parte, ea si quidem loquens in simplici sacerdote, intelligenda est & supplenda, dum tamen sit parochus excommunicati, iuxta cõmunem: sic etiam text. in d. c. nuper. de sentent. excommunication. appellat simplicem sacerdotem, parochum excõmunicati: solus Nauar. tenet contra communem, subtili, quam prædiximus, ratione: verùm eidem existimo sufficienter satisfactum, & ideò amplius non est dubitandum, sed communis intrepidè tenenda, nempe quòd simplex sacerdos, non parochus, nec aliàs habens iurisdictionem, absoluere possit à sententia excommunicationis minoris, quamuis diaconus (& nõ solùm simplex sacerdos habens iurisdictionem) id possit in foro contentioso,
11 † multo magis quàm potest absoluere à maiori excommunicatione, quoniam vtriusque absolutio non spectat ad potestatem ordinis, sed iurisdictionis, secundùm Caiet. & Victoriam, & Sylvest. vbi suprà.

SVMMARIVM.

1 *Pius Quintus suo Motu proprio, Romæ dato Calend. Nouemb. ann. 1567. prohibuit agitationem taurorum.*

2 *Sed & antea quibusdam idem placuit, ex rationibus de quibus hic & in numeris. seq. alijs contrarium, vt in num. 9.*

3 *Torneamenta de iure canonico sunt prohibita, adeò, vt qui in eis moritur, quamuis confessione & communione sacra munitus, non sit in loco sacro sepeliendus.*

4 *Illiciti sunt ludi, in quibus, vt plurimum, occisiones & magna vulnera contingunt.*

5 *Exercens in arena operas suas cũ bestia detẽta, peccat mortaliter, & aspiciẽs est infamis.*

6 *Clericis etiam ante Motum proprium Pij V. nõ licebat tauricidijs interesse.*

7 *Clericì nõ debẽt interesse ludis, ostentationibus, duellis, executionibus damnatorum ad mortem, clandestinis matrimonijs, & alijs voluptuosis, seu inhumanis actibus laicorũ. Prælati non debent ire ad videndum ludos, de quibus hic, eodem num. 7.*

8 *Clericus ludum mortaliter malum spectans, peccat mortaliter*

10 *In Dominicis & alijs festiuis diebus minimè*

hodie licet tauros agitari in circo vel in foro, sub pœna excommunicationis maioris latæ sententiæ aduersus principes, communitates & respublicas, earumq; rectores.

11 *Ordinarius loci procedere potest aduersus supra dictos contrarium facientes.*

12 *Nec ipsi forum ecclesiasticum declinare poterunt q:sòd laici sint, agitur si quidem de peccato publico coërcendo.*

13 *An superiora procedant in taurorum agitatione ita moderata, vt ex ea probabiliter credi possit non secutura notabilia nocumenta personalia?*

14 *Per calles tauros agitari chordis longis cornibus vel pedibus ligatos, non est prohibitum.*

15 *Dominicis vel alijs festiuis diebus non licet tauros agitari per calles chordis non ligatos, portis ciuitatis clausis, ita vt tauri, licèt velint, exire non possint.*

16 *Clericis tam regularibus, quàm secularibus beneficiatis, vel in sacris ordinibus cõstitutis, prohibitum est hodie quibuscumque diebus taurorum agitationibus interesse, sub pœna excommunicationis, non tamen est latæ sententiæ, sed ferendæ, vt in num. 17.*

18 *Clerici taurorum agitationibus interessentes, an peccẽt mortaliter, vel venialiter tantũ, latè discutitur, & num. sequent.*

19 *Peccatum mortale secundùm Ricard. de Sãcto Victore triplici ratione distinguitur.*

20 *Lex humana iusta, & de re graui aliquid statuens, quãdo obliget transgressorem ad culpam mortalem, vel venialem.*

21 *Intentio legislatoris Ecclesiastici, vtentis in sua lege verbo præceptiuo, aut prohibitiuo, est obligare transgressorẽ ad culpam mortalem, nisi aliquo signo, vel verbo significetur, aut exprimatur contrarium.*

22 *Sententia excommunicationis, siue lata à iudice, vel à iure, in dubio intelligitur de maiori.*

23 *Sententia excommunicationis non debet imponi nisi pro culpa, & peccato mortali, siue sit à iure, siue ab homine, vt in num. 24.*

25 *Lege lata, cui adiecta sit excommunicationis pœna, euidenter colligitur intentionem fuisse obligandi ad mortalem culpã. Quod procedit licèt non sit latæ sententiæ, sed cõminatoria, vt in num. 28.*

26 *Excommunicatio gladius censetur spiritualis.*

27 *Nulla maior pœna est in Ecclesia quàm excõmunicatio, quamuis ex fine sit medicinalis.*

29 *Excommunicatio non incurritur, vbi quis certus est propter aliquam circunstantiam non peccasse mortaliter, & num. 30.*

31 *Excommunicatio infligi potest pro re futura prohibenda, etiamsi aliàs non esset peccatũ: declaratur num. 32.*

33 *Propter inobedientiam præcepti iusti superioris, & contrauentionem pœnæ excommunicationis, mortaliter peccatur.*

34 *Clerici occultè mutatis vestibus, faciesq; tecta videntes tauros agitari, grauiùs peccant, idque hodie non licet. num. 38.*

35 *Periculosum est decidere, quòd quid tale sit in particulari peccatum mortale, necne, si authoritas expressa ad id non adsit.*

36 *Motus proprius Sixti V. super agitatione taurorum Episcopo Salmantino directus contra præceptores docentes non peccare clericos interessentes taurorum agitationibus, & cõtra ipsos clericos.*

37 *Hodie non est dubitandum de obseruantia Motuum propriorum Pij V. & Gregorij XIII. super agitatione taurorum latorum, sed omnino esse obseruandos, non admissa tacita tolerantia, nec consuetudine in contrarium.*

39 *Docere non licet, clericos licitè vel sine peccato posse interesse taurorum agitationibus.*

40 *Episcopus Salmantinus rectè procedere potest iuxta tenorẽ dicti Breuis aduersus clericos, & præceptores contra præfatam cõstitutionem, & litera Apostolicas facientes, docẽtes, vel asserentes, monitione præmissa.*

41 *Breue Sixti V. non sustulit ordinarijs locorum facultatem procedendi cõtra clericos prædict. agitationibus interessentes.*

42 *Clerici in duobus casibus, videlicèt taurorum agitationes, excusantur, vt hic & num. 43.*

44 *Declaratio S. D. N. Clementis Papæ VIII. & suspensio censurarum per Motus proprios Pij V. & Gregorij XIII. aduersus clericos taurorum agitationi interessentes latarum.*

CAPVT SEPTIMVM.

De Taurorum agitatione.

SAnctissimus ille vniuersalis Ecclesiæ Pastor, atque Pontifex Maximus Pius Quint⁹, inter alia quę Catholicę Ecclesię saluberrima decreta, pientissimo animo edidit,

edidit, considerans spectacula vbi tauri & feræ in circo vel foro agitantur, à pietate & charitate Christiana aliena esse; ac volens hæc cruenta turpiaque dæmonum & non hominum spectacula aboleri, & animarum saluti, quãtum cum Deo possit, prouidere, illud constitutione perpetuò valitura statuit, prohibens & interdicens omnibus & singulis Principibus Christianis, quacumque, tam ecclesiastica, quàm mundana, etiam Imperiali, Regia, vel quauis alia dignitate fulgẽtibus, quouis nomine nuncupẽtur, vel quibuscumque cõmunitatibus & rebus publicis sub excommunicationis & anathematis pœnis ipso facto incurrendis, ne in suis prouincijs, ciuitatibus, terris, oppidis & locis huiusmodi spectacula, vbi taurorum aliarumque ferarum bestiarum agitationes exercentur, fieri permittãt: militibus quoque, cæterisque alijs personis, ne cũ tauris & alijs bestijs in præfatis spectaculis ipsi, tam pedestres, quàm equestres congredi audeãt, interdicit: quòd si quis eorum ibi mortuus fuerit, Ecclesiastica carere sepultura præcipit: clericis quoq; tam regularibus, quàm secularibus beneficia Ecclesiastica obtinentibus, vel in sacris ordinibus constitutis, sub excommunicationis pœna ne eisdem spectaculis intersint, similiter prohibuit: omnesq; obligationes, iuramenta & vota à quibuscumque personis, vniuersitate, vel collegio de huiusmodi taurorum agitatione, etiã (vt ipsi falsò arbitrantur) in honorem Sanctorum, seu quarumuis Ecclesiasticarum solennitatum & festiuitatum (quæ diuinis laudibus, spiritualibus gaudijs, pijsq; operibus, non huiusmodi ludis celebrari & honorari debẽt) hactenus factas & facta, seu in futurum fienda (quæ & quas omnino prohibuit) cassauit & annullauit: ibiq; mandat omnibus principibus, vt præmissa omnia in suis dominijs ac terris exactissimè seruari faciant: atque ibidem vniuersis prælatis, locorumq; ordinarijs, vt in suis diœcesibus prędi. suas literas sufficienter publicari faciant, & præmissa etiam sub pœnis & censuris ecclesiasticis obseruare procurent, non obstantibus, &c. prout latiùs in Motu proprio originali eiusdem Pontificis continetur, dato Romæ, anno. 1567. Calend. Nouemb.

2 Itaque iuxta tenorem prędicti Motus proprij agitatio taurorũ est omnino prohibita: quod etiam ante hanc Pontificiã decisionem quibusdam placuit, ea nempe ratione, quòd torneamenta iure canonico prohibentur, † quia inde mortes hominum, & animarum pericula sæpe proueniũt, adeò vt, qui moritur, quamuis cõfessus, & sacra Communione munitus decedat, non sit in sacro loco sepeliendus, vt inc. 1. & 2. de torneamen. Sed agitatio taurorum torneamentis similis videtur: ergo prohibita: argum. l. illud. ff. ad legẽ Aquil. † Secundò, quia illiciti sunt ludi, in quibus, vt plurimũ, occisiones & magna vulnera contingunt, qualia in hac agitatione contingere videntur, quia videntur homines manifesto se exponere periculo, & sic peccant, iuxta illud Eccles. capit. 3. & in cap. ad audientiam. de homicid. & in ca. iuuenis. de sponsalib. Qui amat periculũ, peribit in illo: præsertim cùm non videatur sufficere diligentia aliqua ad cauendas mortes & damna, quæ ex isto ludo eueniunt, tã ex tauris, quàm ex iaculis in eos missis, ex quibus non solùm tauri irritatione, verùm ipsi homines tauros agitantes moriuntur, istæque mortes, non rarò, sed sępe ac sępissimè & ferè communiter eueniunt, euenireque est probabiliter sperandum: ergo noxius & culpabilis est ludus hic taurorum agitationis: argument. l. nam ludus. ff. ad. l. Aquil. Tertiò, quia inficiari nemo valet, quòd ille actus inhumanus sit, & antiquã redolens barbariem, vtpote ex eo plures sequantur hominum interitus, tãtoque soleant iucũdiora reputari similia spectacula, quanto seuerior fuerit in homines taurorũ ferocitas iaculis lacessita. Quare tò facit glos. in cap. qui venatoribus. 86. distin. dicens, † quòd exercens in arena operas suas cum bestia detenta, peccat mortaliter, & qui aspicit, est infamis: quę gloss. secundùm. l. quam allegat, videtur agere de locante ad hoc operas suas, non verò

verò quando fit virium exercendarum gratia. Quamuis hoc quoque in torneamentis ſit prohibitum, vt in d.c.1.de torneam. Huc accedit, quòd eiuſmodi agitationis taurorum ſpectaculum multorum peccatorum occaſionem prębet, nę pè ſuperbiæ, vanæ gloriæ, luxuriæ, gulæ, iræ, & ſimilium: & in terminis hanc partem probauit Grego. Lopez. in l. 57. tit. 5. par. 1. Auęd. in. 2. par. cc. præto. cap. 10. num. 12. ſanctiſsimaque erit lex, quę hãc agitationem taurorum prohiberet, quoniam rarò debita cautela & moderamine exercetur, vt exiſtimat Nauar. in manual. Latin. cap. 15. nu. 18. vbi refert præfatum Motum proprium, dicens eſſe huiuſmodi, hoc eſt, ſanctiſsimum: & hæc prima pars hodie approbata eſt in prædi. motu proprio. Ex quibus eadem à fortiori procedit in clericis, quibus non licet, maximè ſacerdotibus, tauricidijs intereſſe, vt eſt probabilis opinio ſecundũ Bernard. Diaz de Luc. in ſua pract. crimi. canonica. c. 66. de public. ſpectacul. id probans, quia Iuſtinianus Imperator non ſolùm epiſcopis, ſed etiam preſbyteris, diaconibus, ſubdiaconibus, & lectoribus, ac omnibus alijs cuiuſlibet venerandi collegij, ad quodlibet ſpectaculorum ſpectãdi gratia venire prohibuit certis ſub quibuſdam pœnis, vt in authen. de ſanctiſs. epiſc. §. interdicimus. collatio. 9. ex quo tex. & ex cap. ſententiã ſanguinis, ne cleric. vel monach. poſt Laurent. & Cardin. in Clem. ne in agro. §. porrò. col. 2. de ſtatu monach. decidit, † quòd clerici nõ debẽt intereſſe ludis, oſtentationibus, duellis, executionibus damnatorum ad mortem, clandeſtinis matrimonijs, & alijs voluptuoſis, ſeu inhumanis actibus laicorum: quare meritò. d.l. 57. partitæ diſpoſuit, *que los Perlados no deuen yr a ver los juegos, aſsi como a lançar, o bohordar, o lidiar los toros, ò otras beſtias brauas, ni yr a ver los que lidian,* & ibi Grego. Lopez in gloſſ. *Lidiar los toros*, hanc etiam partem in clericis cum Bernardo vbi ſupra probauit: & generaliter, † quòd clericus ludũ mortaliter malũ ſpectans, peccet mortaliter, probat text. in cap. 2. de vita & honeſt. cleri.

7

8

Nauarr. in manuali Latin. cap. 19. nume. 14. vbi plura circa hoc Silueſt. cæteriq; Summiſtę in verb. ludus. vbi quando venialiter, & quãdo mortaliter peccent inſpectores ludorum, atque ſpectaculorũ. Iuſtiſsimè igitur Pius Quintus clericis prohibuit ſub excommunicationis pœna, ne taurorum agitationi interſint.

Sunt tamen, qui ex aduerſo, ante Motus proprij conſtitutionem, contrariam partem probauerint, † agitationem nempe taurorum per ſe malam non eſſe, adhibitis debitis circunſtantijs ex parte rectorum Reipublicæ, quorum authoritate tauri agitantur, præmittendo diligentiam & ſolicitudinẽ, ne in loco, vbi tauri ſunt agitandi, ſint perſonæ, quibus verisimiliter periculum timeatur venturũ, vt ſunt ſenes, pueri, fœminæ, mẽte capti, claudi, & alij infirmi; aliàs peccarent: hoc que communiter fieri ſolet atque præcaueri præconio, antequàm taurus in foro publico impellatur, quo annuntiatur exitus tauri, vt omnes ſibi caueant: quòd ſi hoc præuento, mors aliqua, vel damnũ aliùd ſequatur, non venit rectoribus imputandum, cùm id ſit prẽter intentionẽ, & poſſit adhibitam ſufficientem diligentiam: ipſi verò, qui per ſe tauros in platea agitant, ſiue pedeſtres, ſiue equeſtres, & ad currendum contra ſe eos irritant, non peccabunt, ſi propè ſecuritatis locum habeant, vbi ſe facilẽ poſsint veniente tauro recipere, aliàs peccabunt temerè taurum irritantes, & eum ſperãtes, viribus, aut induſtriæ propriæ fidentes: aſsiſtentes autem & inſpectores agitationis taurorũ, ſi id cauſa recreationis & voluptatis faciant, nec lætentur de damno illic eueniẽte, aut peccato, vel negligentia rectorum, ſi qua in eis ſit, aut de currentiũ temeritate, etiam non peccabunt: de cæteris autem factis illic contingentibus, quæ culpa carent, lætari licitè poterunt. Ita Ioannes à Medina in ſuo C. de reſtitutione, quæſt. 21. ad fin. de rebus per ludũ acquiſi. vbi ex hoc infert, poſſe ſub ſtato iuramento firmato taurorum agitationem cadere, cùm per ſe mala non ſit, & quòd tales apponi poſſunt circunſtantiæ,

9

tiæ, quòd bona & ſtudioſa reddatur: quã ſententiam probare videtur d.l. Partitæ 57. quandoquidem ibi refert agitationẽ taurorum, eamque non improbat: & Nauar. in Manual. Latin. cap. 15. num. 18. ad fin. vbi tenet, quòd agitatio taurorum cum moderamine & debita cautela, de ſe non eſt peccatum, quanuis ſanctiſsima eſſet lex, quæ illam prohiberet, quoniam rarò debita cautela & moderamine exercetur: & reuera in tota Hiſpania ante Motus proprij Pij V. conſtitutionẽ frequentiſſima erat, quãdiu ab Eccleſia, eiuſq; Summo Pontifice atque vniuerſali paſtore tolerata, non verò condemnata exiſtebat. Nunc verò iuſtiſsimis de cauſis ea eſt prohibita per eũdem, ſicque amplius de huiuſmodi re dubitandum, nec diſputandum eſt, ſed firmiter adhærendum deciſioni, atque prohibitioni Summi Pontificis, cum declaratione nouiſsima ſanctiſsimi D. N. Gregorij XIII. eiuſdem Pij immediatè ſucceſſoris die 25. Auguſti, ann. 1575. edita, qua quoad laicos ſublatæ ſunt pœnæ, & cenſuræ Pij V. dummodo in diebus feſtiuis tauri non agitentur, & prouiſo per eos ad quos ſpectabit, quòd exinde alicuius mors, quoad fieri poterit, ſequi non poſſit: in reliquis autẽ ab his, quę à Pio V. conſtituta fuerunt, nihil immutat: quarum cõſtitutionum, aliquorumque ex ſupradictis pro, & contra, quanuis nihil differat, meminit Ioan. Garſia Gallœcus in tract. de expenſis & melior. cap. 21. num. 29.

11

Circa quarum Pontificiarum conſtitutionum praxim atque intelligentiam multa obſeruanda ſunt.

10 Primò, in Dominicis, & alijs diebus feſtiuis minimè licere tauros agitari in circo vel in foro ſub pœna excommunicationis latę ſententię aduerſus Principes, tam Eccleſiaſticos, quàm ſeculares, cõmunitates & reſpublicas, earumque rectores illud permittentes, iuxta tenorem vtriuſq; Motus proprij, tam Pij V. quàm Gregorij XIII. Summorum Pontificũ, Nec etiam licet militibus ſeu alijs perſonis pedeſtribus, ſiue equeſtribus, in præd. diebus cum prędicto tauris, ſeu alijs beſtijs in

13

præfatis ſpectaculis congredi, quia eis hoc eſt prohibitum: quòd ſi quis eorum ibi mortuus fuerit, carere debet Eccleſiaſtica ſepultura; quæ cũ ſit pœna, habebit locum, etiamſi moriundus Sacramento Pœnitentię atque Euchariſtiæ munitus decedat: argumento tex. in dict. cap. 1. & 2. de torneament. vbi hoc idem decidi-
tur in decedentibus in torneamentis, † quæ iure canonico ſunt prohibita, ſicut nunc taurorum agitationes in feſtis diebus. Quòd ſi præd. Principes ſeculares, Reſpublicæ, earumque rectores & iudices contra fecerint, cõtra eos Ordinarius loci procedere poterit ratione peccati, atq; excommunicationis ipſo facto incurſæ, ad declarationem & aggrauationem, eorumq; punitionem pœna pecuniaria arbitraria, eo quòd iuſtam legem tranſgreſsi ſint: argument. l. nemo martyres. C. de ſacroſ. Eccleſ. & ibi glo. Paul. de Caſtr. nu. 2. & Ioan. Oroſc. num. 4. in. l. legis virtus. ff. de legib. ſicque quotidie in praxi ſeruatur: nec ipſi poterunt Eccleſiaſticũ tribunal declinare, † nec ſubterfugere, eò quòd laici ſint, agitur ſiquidẽ de peccato publico coercendo; quæ ratione per viam denuntiationis Euangelicæ contra eos à iudice Eccleſiaſtico procedi poteſt: argum. cap. nouit ille. cum materia, de iudic. Marant. de ordin. iudic. 4. parte princip. 11. diſtinct. nume. 12. Silua nupt. lib. 3. in princip. num. 58. volum. 6. tract. diuerſ. doct. fol. 41. Deniq; & perẽptoriè, quia per prædi. motũ propriũ Pij V. mandatur vniuerſis prelatis, locorumque ordinarijs, vt præmiſſa etiã ſub pœna, & cenſuris Eccleſiaſticis obſeruare procurent: erunt igitur iudices competentes aduerſus laicos ad eorum punitionem hoc caſu pœnam aliquam arbitrariam eiſdem imponendo.

14 Secundò obſeruandum eſt, quòd ſi credimus Nauar. vbi ſupra, conſtitutio hæc (ſalua ſanctæ ſedis Apoſtolicæ cenſura) limitari poteſt, ne procedat in agitatione taurorum vel aliarum ferarũ ita moderata, vt probabiliter credi poſsit ex ea non ſequutura notabilia nocumẽta perſonalia, puta mortes, vulnera, oſsium ruptu-

ras,

turas,aliaque id genus, quia tunc cessat ratio finalis,quę mouit legislatorem,nempè quia frequenter ex huiusmodi agitatione consequebantur talia, vt colligitur ex procœmio eius,vnde solet causa legis finalis conijci,vt in.l.final. ff. de hæred.instit.cum similib.Tùm etiam,quia licet prohibita sint absolutè torneamenta,eo quòd inde mortes hominũ, & animarum pericula sæpe proueniant, vt in cap.1.de torneamẽt.& supra est dictum, permittuntur tamen illa,quæ cum moderatione prędicta fiunt,vt vsus totius Christiani orbis obseruat, quia in eis cessat ratio prohibitionis,vt in extrauag. 1. de torneamen.tradit latè idem Nauar.dict. capit. 15.nume. 9. refert & sequitur nouissimè F.Ludouic.Lopez in suo instructorio conscien.1.part.cap.70.vbi inuehit contra Ioan. à Medin. vbi supra, eo quòd nimis licentiosè loquatur,absolutè licitam esse agitationem taurorum, præcipuè stante dicto Motu proprio Pij V.

Hęc tamen limitatio, si tauri in circo vel in foro (vt prohibet dictus Motus proprius) agitentur,non video,quomodò procedere valeat,quandoquidem adhiberi non potest cautela adeo moderata,quin illa damna, quę Summus Pontifex considerauit, consequi possint: quare cùm ipse non distinguat, nec nos distinguere debemus,argumen.l.de pretio. ff.de Public.in rem act. &.l. non distinguemus. ff. de arbit.præmaximè cum in hoc casu militet eadem ratio prohibitionis: non igitur licebit in diebus festiuis tauros agitari in circo vel in foro quocunque modo.Et quanuis Nauar.vbi supra asserat,se non audere damnare etiam post hanc extrauagantem taurorum agitationes,vt pręfertur moderatas,licèt ad huc arbitretur longè melius loco illarũ vti alijs ludis licitis,de quibus in Gallia, & Lusitania,vt ibi per eum: attamẽ ego non auderem approbare agitationes taurorum vllo modo in foro vel circo clauso factas contra expressam prohibitionem summi Pontificis adeò sanctam, & iustam,cùm ex eis, licèt moderatis, eadẽ damna frequenter sequi possint,quæ ex non ita moderatis: vt constare potest ex illo exemplo ab eo adducto,nempè in tauris cornuum cuspidibus præcisis, & præterea coercita nimia agitantium temeritate,tutisque refugijs opportunè constitutis,quia hoc casu multi viri eruditione,pietate,& religione clari,qui damnabant agitationes taurorũ,eo modo, quo communiter fiebant,illas approbarunt: hoc namque, etsi ante constitutionem Pij V.procedere rectè posset,quo tempore ab Ecclesia non erat facta aliqua declaratio in hoc,nec prohibita taurorũ agitatio,sed adhuc sub iudice lis erat,quinimo frequentissimè fiebant præd. agitationes taurorum, hodie tamen cùm sit expressè,generaliter,&indistinctè prohibitum in diebus festiuis agitari tauros in circo vel in foro:tùm ob damna, quæ inde prouenire solebant euitanda:tũ etiam ob honorem festorum,quæ potius diuinis laudibus,spiritualibus gaudijs, pijsq; operibus,non huiusmodi ludis celebrari & honorari debent, minimè procedere potest præfatorum virorum sententia, seu permissio:cùm etiamsi cuspides taurorum præscindantur,si ipsi agilitate ferocitateq; polleãt,vt communiter ferociores ad hoc quæruntur,possint homines ita in altum leuare, atque proijcere, vt ex ictu eos mori contingat, & præterea eos in terra ita pedibus ac manibus terere ac conculcare,cornibusque,quãuis pręcisis cuspidibus,percutere, vt eadem propè damna inde sequantur, ac si
14 communi modo tauri agitarentur.† Extra forum autem vel circũ clausum, sed per calles agitari tauros chordis longis pedes vel cornua ligatos, non existimo prohibitum per dict. constitutionẽ,ideò erit permissum,meritoq; nemo etiã post eam damnat, vt refert Nauar.vbi supra, quoniam tantùm prohibetur agitari tauros in diebus festiuis in circo vel in foro: ergo extra prędlocum, & cum præfata cautela censetur permissum iuxta verioꝛem sententiam Methymnę,& aliorum, ante prædict.Motum proprium,quã suprà retulimus:prohibitũ enim vno loco & modo,

& modo,alio loco & modo censetur permissum per locum ab speciali, & argumen.l.cum prætor.cum similib.ff.de iudic. & in hoc exemplo & casu cõsentio cum Nauarro.

15 Ex quibus iam deducitur,minimè licere in diebus festiuis agitari tauros chordis non ligatos per medios calles oppidi vel ciuitatis,portis ipsius clausis, ita vt tauri licet velint extra exire,nõ possint, quia ex hoc dici potest eos agitari in circo, quanuis latiori, licet nõ in foro,cum dict.cõstitutio expressim prohibeat eos agitari in circo vel in foro: ergo nec in circo neque in foro id licebit.Præmaximè quia maiora damna, atque frequẽtiora ex hoc consequi possent ex frequentissima senum, infantium & mulierum existentia per calles,qui quandoque non ita velociter sibi cauere possunt sicut in foro,sicque & verba & mens legislatoris hoc casu concurrunt,atque expressim conuenire videntur: ergo & ipsius dispositio,atque prohibitio locum habere debet:argumẽt.l.4.§.toties.ff.de dãn. infecto.Si autem portæ oppidi vel ciuitatis essent apertæ,ita vt taurus exire posset per eas,secus videtur dicendum,quia cessant supradicta inconuenientia,& agitatio modicùm durare potest.

Tertiò obserua,quòd in diebus non festiuis hodie ex declaratione Greg. XIII. permissa est agitatio taurorum,etiam in circo vel in foro,cum cautela & moderamine debito.

16 Quartò præ oculis semper habendum est,clericis,tam regularibus,quàm secularibus,beneficia Ecclesiastica obtinentibus, vel in sacris ordinibus constitutis, prohibitum esse sub excommunicationis pœna eisdem spectaculis,hoc est,taurorum agitationibus interesse,hocq; nõ solùm diebus festiuis, sed quibuscunque alijs illi agitentur,etiã à Gregorio XIII. permissis,vt patet expressè ex priori Pij V.constitutione, quæ omni tempore id prohibet sub prædict.pœna, quod Gregor.nõ sustulit,nec moderatus est in clericis,sed tantùm laicis,militibusque quarumcunque militiarum,non tamẽ sacris initiatis ordinibus concessit, atque indulsit in diebus non festiuis tauros agitare cum debita cautela,atque moderamine,cæteris à Pio V.statutis in suo robore permansuris: clerici itaq; nullo tempore,etiam laicis permisso, poterunt agitationibus taurorum interesse,etiam in fenestris,nec alijs tutis locis,sub pœna excommunicationis: & hoc iustissimis de causis, quarum nonnullas expressit antea Bernard.Diaz de Lugo vbi supra,ducens honestum & equum,vt hoc synodali decreto per omnes diœceses prohiberetur,pœna condigna contra faciẽtibus imposita. Gauderet ergo nunc præsul Christianissimus,si viueret,videns hanc summorum Pontificum saluberrimam constitutionem id generaliter prohibentem quibuscunque clericis beneficiatis, vel in sacris ordinibus cõstitutis,sub pœna excommunicationis:& non immeritò lex partitæ supra relata idem Episcopis prohibuit: hodie generaliter ad omnes clericos beneficiatos,vel in sacris cõstitutos prorogatum est sub præd.excõmunicationis pœna.

17 Sed an hæc pœna excommunicationis, quæ clericis interessentibus agitationibus taurorum imponitur,sit latæ sententię,vel ferendæ,nemo dubitabit: quoniã etsi verba illa,Similiter prohibemus,insinuent ipso facto incurri, per relationem quæ fit ad superiora,vbi ipso facto excõmunicatur Principes & communitates, atque respublicæ permittentes agitationes taurorum, aliarumque ferarum bestiarũ in suis prouincijs,ciuitatibus, terris,oppidis, & locis,contra interdictum & prohibitionem præfatam summi Pontificis, attamen sensus verus prędd. verborum,Similiter prohibemus,nõ est iste, nec enim referuntur ad pœnam excommunicationis ipso facto incurrendã,sicut in præcedentibus,sed tantùm ad prohibitionem,hoc est,vt sicut in superioribus prohibuit principibus, cõmunitatibus, rebuspublicis,&c. ne in suis prouincijs,&c.eodem modo,sicq; similiter prohibet clericis ne præd.spectaculis intersint:ita vt aduerbium illud,Similiter, nõ refera-

referatur ad pœnam, id est non simili pœna, sed ad prohibitionem, vt sicut prohibitum est laicis, ita & clericis: hocq; patet. Primò, quia non dixit sub eisdem pœnis supra positis, sed de nouo adiecit sub excommunicationis pœna, nec addit, latæ sententiæ, prout fecisset, si illud vellet. Secundò, quia ante verba, Similiter prohibemus, est coma huiusmodi, denotans separationem à precedenti pœna excommunicationis: similitudo igitur prohibitionis non est in pœna latæ sententiæ, sed in prohibitione. Consequitur ergo ex supradictis manifestissimè, clericos interesse sentes taurorum agitationibus, non esse excómunicatos ipso facto, sed posse ob id excommunicari, hoc est, declarari ab ordinario excommunicatos ob contrauentionem Motus proprij, & sic veniũt excommunicandi iuxta glos. communiter approbatam in capit. 1. de sagittar. vt testatur Angel. de Clauas. in summa, verbo, excommunicatio. 2. num. 8. sequitur alias glos. & doct. allegans Didac. Perez in. l. 1. titul. 5. libr. 8. ordinam. pag. 180. colu 1. versi. quæri solet. & Bernar. Diaz de Luc. in regul. 263. * Et in nostris terminis ita tenet post primam huius operis editioné visus Petrus à Nauar. lib. 2. de restitutio. c. 3. nu. 304. *

18 Supereſt nunc vt ad illam difficilé, frequétem tamé quæstionem deueniamus, an clerici prædicti, quia agitationib' taurorum intersunt, peccent mortaliter, vel tantùm venialiter? In qua videtur dicendum venialiter eos tantum peccare: videtur enim materia leuis clericos huiusmodi spectaculis interesse ad inducendũ peccatum mortale, sicque eos priuare vita æterna. Nulla enim lex humana, quantũlibet iusta sit, obligare potest illius transgressorem ad culpam mortalem, nisi sit circa materiam talem, quę possit sufficiẽtem causam præbere ad iniungendã talé obligationem: quia legislator nihil sine legitima causa, & ratione præcipere potest: argumen. Clemen. Pastoralis. de re iudic. & in. l. fin. & ibi glos. & communiter docto. C. si contra ius vel vtilit. public. idque ratione naturali probatur, quia lõgissimè ab ea distat, vt de quacunq; re leuissima possit ab homine statui lex, aut dari præceptum obligãs illius transgressorem ad mortalem culpã: quoniã si ita res se haberet, multo maior & crudelior esset politiæ spiritualis seueritas, quã corporalis: ex etenim humana in corporali & humana politia non potest pro aliqua leui culpa hominem ad mortẽ corporalẽ obligare, ergo in politia Ecclesiastica & spirituali nõ poterit lex pro qualibet leui culpa hominem ad mortem spiritualẽ ordinare, cũ pia mater Ecclesia totis suis viribus homines ad cœlũ perducere intendat. Cõsequentia probatur authoritate Diui Augustini lib. 21. de ciuit. Dei. c. 11. vbi mortem spiritualem in politia spirituali cõparat morti corporali in politia mundana, his verbis: Quod est de ista ciuitate mortali, homines supplicio primę mortis, hoc est de illa ciuitate immortali, homines supplicio secundæ mortis auferre: sicut ergo in politia mundana nulla lex mortis pœna afficit aliquem nisi pro graui Principis aut reipublicæ offensa, vt est crimen læsæ maiestatis, hęresis, aut homicidium, aliudve simile peccatum, ita etiam nulla lex poterit aliquem ligare ad mortem spiritualem, nisi pro re magni momenti, quæ valde Deum aut proximum offenderet: ergo quanuis Motus proprius Pij V. prohibens clericos interesse agitationibus taurorum, iustissimus sit, vt prędiximus, videtur tamen ex supradictis non obligare clericos contrauenientes ad rẽatum peccati mortalis, cùm ipsi interfuerint huiusmodi spectaculis decenter, & honestè, in locoque tuto, absque vllo scandalo, cùm tunc non videatur grauis offensa, quæ sine scandalo & absq; præiudicio proximi fiat, gratia potius recreationis & voluptatis, quàm contemptus mandati superioris.

19 Prętera, peccatum mortale (secũdũ Ricard. de Sancto Victore in tract. de differẽtia peccati mortalis & venialis) triplici ratione distinguitur: mortale est, quod non potest committi sine graui læsione proximi: mortale est etiã, quod nó potest committi sine magno contemptu Dei. Cætera verò omnia videntur venialia, ex quibus verbis iuxta Ricard. sententiam illud potissimum colligitur, grauem semper oportere esse rem, & vehementer, aut noxiam, aut offensiuam, circa quam peccatum possit mortale committi: modicam verò & leuem proximi offensionem non esse peccatum mortale, sed veniale, vt ex eo deducit Frater Alfons. à Castro libr. 1. de potesta. l. pœnal. c. 5. in. 2. documento.

Denique, quia clerici communiter & publicè adsunt prædicti spectaculis, nec puniuntur in quam plurimis partibus horum regnorum, sicque tacita tolerantia videtur eos excusare, vel quòd in hoc prędi. Motus proprius non sit receptus: tùm etiam quia sine scándalo interessendo in feneſtris secreto, vel publice, habitu decẽti, atq; honésto gratia delectationis, siue voluptatis, dum tamen de damnis ibi contingentibus nó gaudeant, nó videntur peccare, saltem mortaliter: secus si in foro ipso vel circo vbi tauri agitantur, ipsi pedestres, multoque fortius si equestres assistant agitationi taurorum, præmaximé si tãquàm laici iacula in tauros injciant, aliaque similia faciant: hoc enim indecens, atque ab habitu clericali omnino alienum est, scandalumque manifestum sic præbentes peccabunt proculdubio mortaliter: & ita hanc partem audiui tenere nonnullos viros literis & doctrina consummatissimos, quorũ sententia & opinione quàm plures clerici fi si tauros agitari vident absque vllo scrupulo conscientiæ: alij verò spreto omni timore Dei id faciunt.

His tamen omnibus non obstantibus, prout verè non obstant, in præsenti quæstione semper existimaui, atque nunc libenter decerno, clericos habentes beneficia Ecclesiastica, vel in sacris ordinibus constitutos vidẽtes agitationes taurorũ, etiam secluso scandalo, peccare mortaliter attento tenore Motus proprij Pij V. eiusq; verbis, ex sequẽtibus fundamẽtis.

20 Primò, quia lex humana iusta † & de re graui aliquid statués, obligat illius transgressorem in foro conscięntię ad culpam mortalem, aut venialem, iuxta variã legislatoris voluntatem, quæ ex varijs ipsius l. verbis conijci potest, & nó aliundè, nisi fortè ipsemet legislator posset de hac re consuli, & sua voce exprimere volũtatem, iuxta doctrinam sancti Thomæ prima secundę, quæstio. 96. art. 5. communiter recepti à Theologis ibidem, & Canonistis in. c. 1. de constit. secũdum Nauar. in Manual. Hispan. cap. 23. num. 46. & in Latino nu. 48. probat latissimé Alfonsus à Castr. lib. 1. de potesta. l. pœnal. cap. 4. per totum. Supradicta autem constitutio prohibens clericos interesse taurorũ agitationibus, est iusta, bonos mores concernens, & pro re graui, talique declarata lata, vt constat ex principio dict. Motus proprij, ibi, Nos igitur considerãtes hæc spectacula, vbi tauri, & feræ in circo vel foro agitantur, à pietate & charitate Christiana aliena esse, ac volentes hæc cruenta turpiaque dæmonũ & non hominum spectacula aboleri, & animarũ saluti quantũ cum Deo possumus prouidere, &c. Constatque de voluntate & intentione legislatoris ex verbis ipsius volentis contrauentores ad culpam mortalem obligari, vt infra latiùs considerabimus: ergo obligat clericos cõtrauenientes ad peccatum mortale.

21 Secundò, hæc pars probatur, quoniam intentio cuiuslibet legislatoris Ecclesiastici, vtentis in sua. l. verbo pręceptiuo, aut prohibitiuo, est obligare ad mortalẽ culpam transgressorem, nisi per aliquod signum vel verbum exprimatur aut significetur contrarium, vt tenet communis in capit. nam concupiscentiam. de cõstitut. & probatur in Clement. exiui de paradiso. §. cùm autem. de verb. signifi. quo in loco Pontifex non dicit hoc esse peculiare in regula fratrum Minorum, quam ibi interpretatur, sed ad illius interpretationem præsupponit tanquam ex iure manifestum, quod verba significantia præceptum, & verba illis æquipollentia habent vim exprimendi obligationem ad culpam mortalem, per quem tex. hoc tenet Castro vbi supra cap. 5. in

versi. quicquid in iure canonico. & Nauar. in d. Manual. Latin. c. 23. nu. 50. vbi affirmat, quòd vsus Ecclesiasticus, & communis interpretatio conciliorum, Pontificum, aliorumque prælatorum & doctorum habet, omnia & singula verba præceptiua & prohibitiua posita in l. Ecclesiastica significare, in dubio conditorem eius habere animum obligandi ad mortale, nisi aliud in ea positum contrarium indicet, per text. in dict. Clemẽ. exiui. §. cum autẽ. Sed dict. Motus proprius vtitur in hoc verbis præceptiuis atque prohibitiuis, vt constat ex eodẽ ibi, Prohibemus & interdicimus, & iterum 25
ibi, Similiter prohibemus, nec adest verbum in eo contrarium significans, imò quod enixiùs demonstret trãsgressores obligari ad mortale, vt infra dicemus: ergo clerici videntes taurorum agitationes contra prohibitionẽ præfatam, peccant mortaliter.

Tertiò, & peremptoriè hęc pars ex eo verissima efficitur, atq; irrefragabiliter comprobatur, quòd eisdem clericis sub excommunicationis pœna prohibetur in d. Motu proprio, ne eisdem spectaculis intersint: nam verissimum est in iure, quòd excommunicatio maior (prout in dubio de ea intelligitur, etiam si non exprimatur, vt in. c. penul. de senten. excómuni. quod procedit † non solum in sen
22 tentia excommunicationis prolata à iudice, sed etiam à iure, quia verba debent intelligi secundùm communem consuetudinem, cap. ex literis. de sponsal. l. Labeo. ff. de supellect. lega. vnde quia communis vsus habet, vt accipiatur de maiori, sic faciendum est, secundùm Angel. de Clauas. in summa verb. excommunicatio. 2. n. 9.) non debet imponi nec ferri, †
23 nisi pro culpa & peccato mortali, vt in. c. nemo. & in c. nullus. 11. quæst. 3. id quod optimè admonet Leo Papa huius nominis primus in epistola 67. ad Episcopos
24 per Viennensem prouinciã cõstitutos: † estq; communis opinio secũdum Victoriam in sua summa, titul de excommunicat. quæst. 5. Quod procedit in sententia excommunicationis non solum à iure, sed etiam ab homine, nulla siquidem est infligenda, nisi pro mortali culpa, sicuti docuerunt Theologi, præcipuè sanctus Thomas in. 4. sentẽt. dist. 18. quæst. 2. ad 3. quæstio. & post eum cæteri, & hæc est omnium concors sententia, vt plures referens affirmat D. Couar. in capit. alma mater. 1. parte relect. §. 9. nu. 1. Ergo cùm summus Pontifex imponat pœnam excommunicationis clericis prædictis spectaculis interessẽtibus, consequitur manifestissimè, eius mentis atque intentionis esse, vt contrauenientes clerici culpam mortalem incurrant.

Ex quo deducitur manifestissimè, lege lata, cui adiecta sit excómunicationis pœna, euidenter colligi, legislatoris intẽtionem fuisse obligare transgressorem ad mortalem culpam, etiamsi verba præceptiua vel æquipollentia in ea non adsint, sed illa, Decernim⁹, statuimus, ordinam⁹, volumus, sancimus, &c. aliàs enim si legis conditor huiusmodi intentionẽ non habuisset, iniquè talem pœnam cõtra legis transgressores adiecisset: qua ratione vel lex est censenda iniusta (quod minimè est dicendum in proposito) vel inten
26 tio obligãdi ad mortalem culpam, † eiusque obligatio necessariò deducitur: excommunicatio enim gladius censetur spiritualis. cap. dilecto. de sententia excommunic. c. venerabilem. qui filij sint legit. & ibbi Abb. notaturin. c. cùm non ab homine, de iudic. & in cap. corripiantur. 24. quæst. 3. vbi secundùm August. nulla in Ecclesia maior pœna est quàm excommunicatio, quanuis ex fine sit medi
27 cinalis, † vt in. c. cũ medicinalis. de sentẽtia excómunic. lib. 6. tradit latè Couar. in. c. alma mater. in initio. nu. 9. de sentẽtia excommunic. libr. 6. & in terminis hanc deductionem de qua supra. nu. 25. faciunt, atque probant omnes, præcipuè Caiet. super Thomam prima secundæ. quæst. 96. arti. 4. & Domin. à Soto in. 4. dist. 22. q. 1. art. 2. inversi. ex his sequitur. Alfonsus à Cast. d. lib. de potest. legis pœnal. d. cap. 5. versi. quicquid in iure canonico. ibi, Si verba talia sint, & iterum c. 12. ibi, Si illa pars legis. D. Couar. vbi supra in versi. primum sanè. & Nauar. in d. cap. 23. num. 52. Cùm igitur hęc ita se habeant, lexque nostra Pontificia cõtra clericos verbis prohibitiuis vtatur, simulq; pœnã excommunicationis adijciat, manifestissimũ fit, & à fortiori, clericos violatores huius constitutionis peccare quidem mortaliter, nihilque aliud expressius in proposito esse potest quàm hoc. Hocque tertium fundamẽtum cum sua deductione adeò premit, vt nullã habeat nec habere possit securam euasionem: asserere nãque supradicta procedere, quã
28 do pœna excommunicationis à iure vel ab homine ipso facto vel latæ sententiæ infligitur, secus si tantùm comminatoria sit, † est falsum, nullibi siquidẽ id probatur, quinimo contrarium expressè tenet Nauar. vbi supra cùm Caieta. quem refert, nempe superiora procedere, siue pœna excómunicationis imponatur ipso iure, siue non: colligiturque præterea ex Soto vbi supra loquente in commina tione excommunicationis, & Syluestro etiam vbi supra, & ratione etiam patet: nam quis pater filio suo comminaretur mortem corporalem, nisi pro iniuria, aut scelere quod mortem mereretur? quo modo ergo Summus Pontifex pijssimus Pater, & Ecclesię caput, Christique Vicarius cõminaretur excommunicationẽ quæ mortem spiritualem supponit, filijs charissimis, nisi pro culpa quæ digna esset tali pœna?

29 Nec etiam prętabit dicere, quòd quoties propter aliquam circunstantiam & qualitatem actus constiterit transgressionis culpam, alioquin mortalem, venialẽ esse, non est locus excommunicationi canonis vel iudicis, sed tantũ quãdo transgrediens legem vel præceptum, mortale crimen commiserit, quia cùm sententia iuris non sit iniusta, potest homo ita formare conscientiam suam, quòd vbi non peccat mortaliter, nũquam incurrit sententiam iuris; quia iniuria dicitur omne id quod non iure fit: non debet autẽ vnde iura nascuntur, inde nasci iniurię occasio. l. meminerint. C. vnde vi. quare cũ 30
sit iniuriosa excommunicatio, quæ fertur sine mortali, non est sententia iuris, vbi non est mortale, & ille solus iudicio Ecclesiæ est præcidendus, qui iudicio Dei creditur pręcisus: sed sine peccato mortali iudicio Dei non creditur præcisus: ergo, &c. vt notant Paludan. in 4. distin. 18. quæst. 1. artic. 2. concluſi. 2. & Adrian. in 4. in tract. de clauib. quæst. 3. in versi. fortasis obijcies, & Sylvest. in summa, verb. excommunicatio. 1. notabil. 3. prope fin. expresius num. 11. & eos referens D. Couar. vbi supra in versi. secundo. Nauar. in Manual Latin. cap. 27. nu. 9. ac proinde in proposito clericos sine scandalo causa recreationis & voluptatis videntes agitationes taurorum, non gaudentes nec lætantes de damnis ibi contingentibus, propter hanc circunstãtiam excusari à peccato mortali, qua si pie credendum sit, Summum Pontificẽ hoc casu loquutum minimè fuisse in sua prohibitione, sed tantùm quãdo clerici insoléter, atque nimis licentiose, sicq; cum scandalo prædictis spectaculis interfunt. Nam cùm Summus Põtifex motus maxima huius agitationis taurorum detestatione, tanquam à charitate & pietate Christiana alienę, eidemque summe noxiæ, generaliter & indistinctẽ omnino prohibuerit sub pœna excommunicationis prædic. clericos eisde spectaculis interesse, consequitur manifestissimè, eos obligare voluisse ad culpam mortalem, si quoquomodo etiam sine scãdalo eisdem intererint; aliàs enim grauissima pœna excómunicationis imposita, nec similiter expressa prohibitio Pontificis aliquid operaretur, quãdoquidem etiam his deficientibus, sed tantũ prędictis verbis non pręceptiuis appositis, quæ aliàs non obligant ad culpam mortalem, sed tantùm venialem transgressores, ratione tamen solius scandali obligarentur ad culpam mortalem: hoc autem non est dicendum, quia esset contra supra dicta iura, ac communem doctorum traditionẽ, & verum sẽsum verborum: igitur prędicti euasio sustineri non potest, nec est alicuius momenti. † Præterea, ea in hunc sensum accipienda est, vt ex præfatis authoribus

ribus colligitur, nępe vt quoties homo certus est non peccasse mortaliter cótra obedientiã Ecclesię, tutam subinde conscientiã habeat, nullam incurrisse excómunicationẽ iuris apud Deum, nec esse priuatũ Ecclesiæ suffragijs, prout intelligit Soto vbi supra, in versi. secundũ corollariũ, & Paluda. & Sylvest. vbi supra, dicẽs secus esse in sentẽtia hominis, quia interdum tenet, etiam si irretiat innocentẽ, puta quando error nõn exprimitur in sententia, quia tũc ligat quoad Ecclesiã, non quoad Deum, vt per ipsum, verb. excómunicatio. 2. in princi. in 8. casu. Clauas. verb. excommunicatio. 3. nu. 12. Eãdem declarationẽ sequitur Armilla aurea in summa verbo, excõmunicatio. 1. nu. 8. Hoc autẽ in nostra quæstione conuenire minimè potest, quandoquidem nulla probabilitas, nõ dico certitudo haberi potest, quòd intẽtio summi Pontificis fuerit id prohibendi tantùm, quando clerici cum scandalo prædictis spectaculis interfuerint, non verò aliàs, cùm potius constet contrarium ex præfatione cõstitutionis, à qua causa finalis ipsius assumenda est, vt in. l. fin. ff. de hered. instit. cum similib. nam in dict. præfatione, vt prædiximus, reputantur huiusmodi spectacula à pietate & charitate Christiana aliena, ac tanquam cruẽta, turpiaque dæmonum & non hominũ spectacula vult illa aboleri, itaque malitia ipsa solùm est in præd. spectaculis, absq; alia accidentali causa, & ideò eisdem interesse prohibẽtur clerici: ergo etiam deficiente scandalo in interessentia huiusmodi clericorum committitur peccatum mortale: & 33
quãuis ex declaratione sæpè dicta Greg. XIII. liceat in diebus non festiuis tauros agitari, clericis tamen nulla indulgẽtia in hoc concessa fuit, sed imò in eisdẽ remansit in suo robore prohibitio Pij V. vt est prædictum.

31 Quartò & vltimo hęc nostra sententia comprobatur ex alia Sylvestri verb. excõmunicatio. 1. nu. 11. dicentis, quòd etsi sentẽtia excommunicationis à iure, vel ab homine infligi nõ possit, nisi pro peccato mortali & in contumacem, vt est prædictum atque id certissimum, hoc tamen intelligitur, quando quis excommunicatur propter culpam prẽteritam, vel præsentem, secus verò si pro re futura, à qua prohibetur sub pœna excõmunicationis comminatoria, vel latæ sentẽtiæ, tunc enim non oportet illud esse in se mortale, imò nec veniale: peccat tamen mortaliter, qui contra facit, ratione præcepti inclusi. Idem est quando ponitur excommunicatio contra illud, quod de se non est malum, vt quòd ante annũ professio non recipiatur in mendicantibus, quia tũc sufficit, quòd actio aliàs licita rationem habeat inobedientiæ: ita etiam Sylvester vbi supra, in versi. quòd intelligo.

32 Hoc tamen dictum Sylvestri, quanuis corruere videatur ex tertio fundamẽto supra adducto, & his præterea, quæ eidem adiecta fuere, cùm de iure sit verissimum indistinctẽ pœnam excommunicationis, siue à iure, quòd pro re futura prædi. pœna vtitur, non verò pro præterita nec præsenti, siue ab homine, ferri nõ debere nisi pro mortali culpa: attamẽ si res, quæ leue aut nullum esset peccatũ, prẽcepto iusto prohibeatur, mortale erit peccatum contrarium agere, quia ipso præcepto facta est res illa materia necessaria virtutis obedientiæ: mortale autem est agere contra materiam necessariã alicuius virtutis, veluti cùm prælatus præcipit diem festũ agere alicuius sancti, aut vigiliam ieiunare de nouo: nam ante præceptum nullum erat peccatum, posteà verò mortale peccatum est.

33 Ex quibus rectẽ infertur ad nostrum propositum, vt quanuis esset res leuis clericos interesse huiusmodi spectaculis taurorum, attamen propter inobedientiam præcepti superioris, & contrauentionem pœnæ excommunicationis impositæ contrarium facientibus, peccabunt mortaliter: & cùm summus Pontifex prius disposuerit materiam, eamque aptam fecerit existimando grauem, vt pro ea tanquam pro mortali culpa contraueniens excommunicari possit, sicque postea in decisione sub pœna excommunicationis id prohibuerit, remanet res proculdubio contra clericos in hoc articulo, vt mortaliter peccent contrafacientes.

Præmaximẽ, quia quoties superior motus aliqua iusta causa aliquid præcipit, vel prohibet faciendum, licet illud in se ante præceptum non sit culpa mortalis nec venialis, attamen aliqua rationabili causa motus id prẽcepit vel prohibuit sub pœna excommunicationis, tunc etsi excommunicatio non cadat super culpa ante præceptum mortali, attamen quum iam sit facta materia præcepti, eo ipso fit materia necessaria alicuius virtutis, cùm antea non esset, & ideò contraueniens ex inobedientia peccabit mortaliter: & 34
in terminis hanc nostram sententiam principalem, quanuis eam non ita fundet, sed simpliciter in pœna excommunicationis imposita, aliisque leuibus rationibus, probauit post dict. Motum proprium Pij V. F. Ludouic. Lopez in suo instructor. conscientiæ. 2. part. capit. 32. colu. 235. * & Petrus à Nauarr. lib. 2. de restitut. c. 3. num. 302. cum seqq. & ante eum D. Spino in suo specul. testamen. glos. 2. nu. 28. & 29. *

Non obstãt modò adducta pro contraria parte, quia primũ de leui materia iam cessat, quandoquidem Summus Pontifex Pius Quintus eam grauem, atque ad pœnam excommunicationis imponendam sufficientem esse declarauit, atq; iudicauit, vt est prædictum.

Non etiam obest, quòd clerici communiter interesse soleant prædictis spectaculis, & sic quòd tolerantia videatur eos excusare: nam respondeo, non inde consequi, esse licitum, cum sit expressè prohibitum: nam ita etiã videmus, furta, adulteria, fornicationem, homicidia, & alia similia esse tam iure diuino quàm positiuo prohibita, & nihilominus sæpissimè perpetrantur. Prætereà frequenter vbique clerici puniuntur ob id, quod taurorum agitationi intersint: ergo quãuis quandoque non puniantur, non ob 35
id censetur eidem motui proprio derogatum, nec tacita dissimulatio inferiorum clericis quicquam prodest ad excusationem obseruantię prẽcepti superioris & peccati mortalis, quod ob violationem prẽcepti eiusdem incurrunt: nec etiam possunt allegare, quòd dict. Motus proprius non fuerit receptus, contrariũ siquidem est verius, quandoquidem fuit receptus, estque iam diu consuetudine obseruatus, & virtute eius plurimi clerici eidem contrauenientes sunt puniti, atque quotidie vbique puniuntur, quoties iudici denuntiatur: nec quòd clerici videant agitationes taurorum absque scãdalo quid præstat, scandalum enim si adsit, augebit peccatum, quòd si deficiat, remanebit peccatũ mortale, quod ex inobedientia præcepti pœnalis excommunicationis committitur, † vt est prędictum: imò si occultẽ mutatis vestibus, facieque tecta clericus intersit taurorum agitationi, maiorem causam præbebit scandali illis qui eum agnouerint, grauiusque peccabit, quòd non solùm agat contra hoc præceptum, sed quòd etiam se personare ausus est contra canonum prẽcepta, & rarò adeo occultè hoc fit, nec fieri potest, quin pluribus innotescat: tandem fit fraus legi iustæ, adhucque ratio finalis prohibitionis supra expensa militat hoc casu: peccabunt igitur clerici mortaliter agitationi taurorum hoc etiam modo interessẽtes. Nõ obstat deniq; illud de lege & politia humana, quę nunquam ob leuem culpam obligat ad mortem corporalẽ, ergo nec spiritualis: quoniam hic non adest leuis culpa, sed grauis, vt superius deduximus, ex quo etiam diluitur vltimum, quod pro priori parte fuit adductum fundamentum ex doctri. Ricar. de S. Victore, circa distinctionẽ peccati mortalis à veniali, quandoquidem in proposito constat ex verbis prẽceptiuis & adiectione pœnæ excommunicationis de intentione legislatoris volentis obligare trãsgressores ad culpam mortalem, vt supra probauimus sufficienter.

35 Prætereà illa distinctio Ricar. nõ est vsquequaq; tuta nec certa, alij enim aliter in hoc distinguũt, put facit Sylue in sũ.

verb.peccatum.n.3.& cæteri Summistę. Quinimo periculosũ est decidere, quòd quid tale sit in particularipeccatũ mortale, necne, si authoritas expressa ad id nõ adsit, vt ex S. Thom. in quodlib. 9. arti. 5. & Maior. in. 4. dist. 15. q. 6. colu. 5. refert Nauar. in Manual. Hispan. c. 27. nu. 269. Remanet igitur ex supradictis satis ꝓbata nostra hæc secunda & tenẽda sentẽtia, quòd clerici interessentes taurorum agitationibus in circo vel in foro, quanuis honestè & in loco tuto atque sine scandalo, peccent mortaliter, & ita resoluimus, atq; definiuimus omnes Theologi, & Canonistæ huius admodum illustris, atque antiquissimi capituli Ecclesiastici Ciuitatẽs. ad instantiam & requisitionẽ eiusdem capituli, pro rescribendo epistolę capituli Placentini, quæ ad nos fuit delata cõsultationis super hoc dubiõ: & ita responsum esse à maiori parte doctorum vniuersitatis Salmãtinæ mihi renũtiauit illustrissimus illius ciuitatis Pręsul Dominus Hieronymus Manrique.

Hæc cum ęquo animo & veritate ducę scripta essent, ita hodie approbata sunt à Sanctissimo D.N.D. Sixto Quinto, summo Pontifice, Breui suo præfato Illustrissimo Præsuli Salman. directo in hũc modum: Venerabili fratri Episcopo Salmantic. Sixtus Papa V. Venerabilis frater, sa
36 lutem & Apostolicam benedictionem.† Nuper siquidem ad nostram notitiã peruenit, quòd alias postquàm felic. recordat. Pius Papa V. prædecessor noster, sua perpetuò valitura constitutione spectacula & ludos taurorum prohibuerit, ac tam laicis, quàm clericis secularibus, & quorumuis ordinũ regularibus, ne eisdem spectaculis, & ludis interessent, sub certis inibi contentis pœnis interdixerat; & deinde piæ memoriæ Gregorius PP. XIII. etiam prędecessor noster, per quasdam suas desuper confectas literas, prædictam constitutionem & pœnas in ea contentas, clericos tam seculares quã regulares, non tamen laicos, & milites quarunq; militiarũ sacris ordinibus non initiatos comprehendere declarauerat, prout in constitutione ac literis prædictis plenius continetur; nonnulli vniuersitatis studij generalis Salmantin. præceptores, tum sacræ Theologiæ, tum Iuris ciuilis professores, non solum agitationibus taurorum, & spectaculis prædictis se ostentare non verentur, sed etiam clericos in sacris ordinibus constitutos, dum agitationibus, & spectaculis prædictis contra præd. constitutionem interfunt, nullum reatum committere, sed licitè illis adesse posse asserunt, atque publicè in suis lectionibus docent: vnde multi tuæ diœcesis clerici contra constitutionem, & literas pręd. licet à te super illarum obseruatione, etiam propositis edictis requisiti, atque coacti fuerint, eisdem ludis interesse non desistunt. Nos vt Romanorum Pontificum præcepta, prout decet, inuiolabiliter obseruentur, prouidere volentes, fraternitati tuæ, etiam tanquam nostro & sedis Apostolicæ delegato liberam facultatem atque authoritatem tribuimus, vt tam præd. præceptores ne aliquid contra constitutionem, & literas prædictas, docere, seu asserere, quã quoscunq; clericos in eiusdem Greg. prædecessoris literis comprehensos, ludis, seu agitationibus, ac spectaculis prædictis aliquo modo interesse audeant, seu pręsumant, Apostolica authoritate monendi, ac illis præcipiendi atq; mandandi, necnon contra inobedientes, cuiuscunq; qualitatis fuerint, ipsis priùs etiam per edictum publicũ, constito sum marie & extraiudicialiter de nõ tuto accessu, citatis, ac vt pareãt sub sentẽtijs & cẽsuris Ecclesiasticis, etiã pecuniarijs pœnis moderandis & applicãdis, requisitis, ad incursus censurarum & pœnarum huiusmodi declarationem, & executionẽ, omnibus & quibuscunque necessarijs & opportunis tibi visis remedijs procedendi, & quicquid decreueris, & mandaueris exequendi, ac totali executioni vsque ad omnimodam paritionem demandandi, omni & quacunque appellatione ac recursu & reclamatione postpositis: inuocato etiã ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij secularis, non obstantibus cõstitutionibus & ordinationibus Apostolicis, ac dictæ vniuersitatis statutis & consuetudinibus, etiam ab immemorabili tempore pacifice obseruatis, ac iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, priuilegijs quoque, indultis, & literis A- 39
postolicis contra premissa concessis, approbatis & innouatis, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die 14. Aprilis 1586. Pontificatus nostri anno primo.

Deinde 17. die mensis Iunij eiusdẽ anni, idem Hieronymus Salmant. suum publicum edictum & monitorium iuxta tenorem d. Breuis Apostolici, ac cum eius insertione, decreuit tãquam ordinarius, & etiam tanquam delegatus Apostolicus, aduersus omnes & quoslibet personas Ecclesiasticas, quibus prædi. literis ac mãdatis Apostolicis Pij V. & Gregorij XIII. prohibitum existit spectaculis & ludis taurorum adesse, ne ipsis intersint, & in omnibus adimpleant atque obseruẽt eas dem prohibitiones & constitutiones Apostolicas sub pœna excommunicationis maioris, & alijs condignis pro modo culpæ. Insuper & omnibus lectoribus & cathedraticis eiusdem vniuersitatis, tam laicis, quàm clericis secularibus, & regularibus ne in posterũ dicant, vel doceant prædict. clericos posse assistere prędict. spectaculis videreque ludos taurorũ sine reatu peccati, nullo modo, nec forma nec aliqua cautela: quòd si id docuerint, consuluerint, vel aliquo modo publicauerint id emendent ac declarent, ita vt huiusmodi pernicioſa opinio penitus à republica eradicetur sub prædictis pœnis, absolutionem prædi. censurarum sibi, vel superiori suo reseruauit.

37 Ex quo nouissimo breui Apostolico plura notabilia colliguntur. Primò, iam hodie non esse dubitandum de obseruantia motuum propriorum Pij Quinti, ac Gregorij XIII. Summorum Pontific. super agitatione taurorum latorum, sed omnino esse obseruandos, non admissa tacita tolerantia, nec consuetudine in contrarium.

38 Secundò, clericis cõprehensis in dictis literis Apostolicis nullo modo licere interesse prædictis ludis & agitationibus taurorum: quo fit, nec sine scandalo, etiã mutatis vestibus, publicè, nec secreto, nec alio quouis modo id eis licere.

39 Tertiò, nulli præceptori licere aliquid docere vel asserere contra constitutionem & literas prædict. Apostolicas: quo fit, vt nullo modo licitum hodie sit eisdem dicere, licitè vel sine peccato clericos posse interesse taurorum agitationibus, dũmodo sine scandalo adsint. Quinimo cùm non debeant aliquid dicere contra præfatam constitutionem, consequitur debere fateri, peccare mortaliter clericos contra ipsius prohibitionẽ taurorum agitationibus interessentes, cùm ex contrario sequeretur iniustam esse prædictam constitutionem comminantem grauissimam pœnam pro leui culpa: tùm etiam, quia si aliud dicerent, aliquid docerent vel assererent contra eandem; quod est prohibitum. Tùm, quia cùm tam grauis pœna sententiæ excommunicationis maioris sit imposita, quanuis non ipso facto incurrenda, clericis contrarium facientibus, & præterea inobedientia tam iusti mandati superioris supremi interueniat, nullo modo faserit dicere contrauenientes mortaliter non peccare.

40 Quartò, ꝓfatum Hieronym. Episcopũ Salmant. rectè procedere posse iuxta tenorẽ breuis aduersus clericos & præceptores aliquid contra præfatam cõstitutionẽ & literas Apostolicas facientes, docentes, vel asserẽtes respectiuè, præmissa monitione, quã suo edicto generali præfato promulgauit.

41 Quintò addo, dict. breue Apostolicum minimé sustulisse alijs ordinarijs in suis diœcesibus facultatem & authoritatem procedendi contra clericos præd. agitationibus, & ludis taurorum interessentes à Pio V. sua constitutione concessam, quinimo eam confirmat, atque obseruari vult, vt constat ex illis verbis, Nos vt Romanorum Pontificum præcepta, prout decet, inuiolabiliter obseruentur, prouidere volentes, &c. & vt

melius obſeruetur, committit Epiſcopo Salmant. vt monitis priùs præceptoribus, ne aliquid contra præfatam conſtitutionem & literas Apoſtolicas docere vel aſſerere præſumãt, & clericis, ne eiſ- 43
dem ludis, & agitationibus taurorum ali quo modo interſint, aduerſus inobedientes ſub ſententijs, & cenſuris Eccleſiaſticis, etiam pecuniarijs pœnis moderandis & applicandis, procedat, &c. Quo fit vt ſinguli ordinarij in ſuis diœceſibus vigore facultatis ſibi conceſſæ à Pio V. & Gregor. XIII. poſsint aduerſus clericos præd. ſpectaculis taurorũ quoquomodo intereſſentes, comprehenſos in literis Apoſtolicis eorundẽ Pontificum, procedere, imò ad id teneri, vt tam ſancta, & ſalubria animabus fideliũ præcepta ſuperiorũ exequantur: præmittere tamen deberent generale edictum monitorium in valuis Eccleſię Cathedralis affigendum, vt nunc præcepit Summus Pontifex Sixtus Epiſcopo Salmãt. in prędicto ſuo Breui, quo ipſe Epiſcopus vſus fuit, vt deinceps omnes clerici à ſimilibus ſpectaculis præcaueant.

42 Poſſet tamen moderari ſuperior noſtra principalis ſententia, quoties clerici exiſtentes in ſuis domibus, vel in alijs circũuicinis, vel etiam in callibus eiuſdem vicinitatis, vel in ſuis Eccleſijs, vel alibi extra forum vel circum vbi tauri agitãtur, 44
illac contingit tauros tranſire, tũc enim eos videndo non exiſtimo peccare mortaliter, quia non ſunt inobedientes, nec contraueniunt motui proprio de hac re agenti, alio tamẽ caſu & loco, quàm hoc prohibente clericos agitationibus taurorum intereſſe, ſicque propter hãc circũſtantiam & qualitatem actus, quæ diuerſum caſum à prohibito conſtituit, conſtat tranſgreſsionis culpã, alioqui mortalem, non eſſe huiuſmodi, & ideò non eſſe locum excommunicationi præfatæ, quæ non incurritur niſi ob culpam mortalem: hic autem caſus eſt præter intentionem legiſlatoris: ergo non obligat ad culpam mortalem, ex ſupradictis in verſic. nec etiam prędabit dicere. nume. 29. niſi ipſi clerici per calles ex propoſito tauros agitarẽt, & conſultò illic ob id interesſent, vt viderent eos ab alijs agitari, tunc enim ratione ſcandali & periculi, cui ſe exponunt, peccarent mortaliter.

Quinimo ſi clericus habeat domum ſuæ habitationis in foro, vel in circo vbi tauri agitantur, etiam ſi ſemel, atque iterum vel pluries domò ſua recluſus caſu videat taurum agitari, dummodò ex propoſito & cum mora id non fiat, ſed potiùs ex negligentia quadam, non peccabit mortaliter, quia iure ſuo vtitur domi exiſtendo, nec tenetur illic oculos claudere, aut in occulto & abſcondito ſe reponere, ne omnino cuſpides tauri videat: quanuis melius faceret ſi ab illius cubiculi ingreſſu, quo feneſtræ in foro vel circo, quo tauri agitantur, exeunt, ſe illo rępore abſtineat. Hęc ſic dicta forevellem, vt nullo modo, vel in minimo, aliquid aſſerere vel docere videar contra præfatam conſtitutionem & literas Apoſtolicas, eo enim ſum libentiſsimo animo, vt in omnibus eiſdem paream, atque ſedis Apoſtolicæ mandatis obtemperem, quibus ſemper deditiſsimus fui & ero, tanquam filius obedientiæ: quòd ſi in aliquo forſan ſuperiores noſtrę moderationes contrariæ prædictis literis Apoſtolicis ſunt, vel aliquo tempore eſſe apparuerint, eas ſtatim reuoco, vt ac ſi non dicta fuiſſent, habeantur.* † Poſt huius operis primam editionem ſanctiſſimus D. N. Clemens Papa VIII. hanc, quæ ſequitur, fecit declarationem.

Clemens Papa VIII. Ad futuram rei memoriam. Suſcepti muneris ratio poſtulat, vt quæ à Romanis Pótificibus prędeceſſoribus noſtris ad animarum ſalutem pié ac prudenter ſtatuta fuerãt, cùm ad illarum perniciem aliquo pacto redundaſſe conſtiterit, dè his pro locorum ac temporum conditione, vt decet immutandis, matura conſultatione adhibita cogitemus. Priſca ſiquidem illa conſuetudo, qua varia ludorum genera ſtatis anni temporibus ad publicam lætitiã populo ſpectanda proponebantur, in diuerſis quoque Chriſtiani nominis prouintijs olim vſurpabatur, quorum illi inter

inter præcipuos erant, in quibus armati milites cum feris beſtijs ad virium, & audaciæ oſtentationem congrediebantur. Quod in Hiſpaniarum ſanè Regnis, vbi taurorum agitationes fieri conſueuerãt, adeò receptum fuerat, vt ad illarum ſpectacula omnium ferè ordinum homines conuenirent. Quoniam verò fel. record. Pius Papa V. prædeceſſor noſter ex eiuſmodi congreſsibus, & ſpectaculis, non modò corporum, ſed animarum pericula frequenter oriri acceperat, de ſalute gregis Dominici ſolicitus, vt illis quantum cum Domino poterat, occurreret, perpetua ſua conſtitutione omnibus & ſingulis Principibus Chriſtianis, alijſque perſonis in eadem conſtitutione tũc expreſsis, ſub excommunicationis, & anathematis pœnis, ipſo facto incurrendis prohibuerat, ne in ſuis prouintijs, terris, oppidis, ac locis, huiuſmodi ſpectacula, vbi tauri, & aliæ feræ agitabantur, fieri permitterẽt: militibus quoque, cæteriſque perſonis alijs, ne cum ijs congrederẽtur interdixerat, & ſi in congreſſu occumberent, vt Eccleſiaſtica ſepultura carerẽt, ſanciuerat. Clericis demùm, tàm regularibus, quàm ſecularibus, beneficia Eccleſiaſtica obtinẽtibus, vel in ſacris ordinibus conſtitutis, ſub excommunicationis pœna, ne eiſdem ſpectaculis intereſſent, ſimiliter vetuerat. Et Deinde piæ memor. Gregorius Papa XIII. & prędeceſſor noſter, chariſsimi in Chriſto filij noſtri Philippi, Hiſpaniarũ Regis Catholici, qui regnorum ſuorum vtilitate, quæ ex ea taurorum agitatione prouenire ſolita erat, motus id ſibi ſupplicari fecerat, precibus inclinatus, excõmunicationis, anathematis, aliarumque Eccleſiaſticarum ſententiarum, & cenſurarũ in ipſius Pij prædeceſſoris conſtitutione contentas pœnas in eiſdem Hiſpaniarum regnis, quoad laicos & fratres milites tantùm, quarumcunque militiarũ, & præceptorias, ac beneficia ipſarum militiarũ pro tempore obtinen. modò dicti fratres milites, ſacris ordinibus initiati non eſſent, & agitationes taurorũ feſtis diebus non fierẽt, & per eos, ad quos ſpectabat, prouideretur, ne inde alicui' mors, quoad fieri poſſet, ſequeretur, abſtulerat, & amouerat, aliaq; circa prędmiſſa neceſſaria, & opportuna ſtatuerat, & decreuerat, ſicuti in ſingulis literis dictorum prædeceſſorum, quarum tenores præſentibus pro expreſsis haberi volumus, Kalend. Nouembris Pontificatus ſui anno ſecũdo, necnon vigeſimaquinta menſis Auguſti, anni M. D. LXXV. Pontificatus item ſui anno quarto, expeditis latiùs continetur. Cæterùm, quia, ſicut idem Philippus Rex nobis, & per literas, & per dilectum filium nobilem virum Antonium, Sueſſæ Ducem, ſuum apud nos Oratorẽ, nuper expoſuit, vſu compertum fuit, pœnas in eiſdem Pij prædeceſſoris literis expreſſas, graues quidem illas, & timendas, nondum tamen (quod ſanè optandum fuerat) præfatos congreſſus & ſpectacula in eiſdẽ regnis Hiſpaniarum ſuſtuliſſe, tũ propter antiquum eius gentis morem, quo milites, tùm equites, tùm pedites, ita congredientes ad bellica munera acriores redduntur; tùm ob inſita, quaſi à natura, vniuerſis eius regionibus hominibus eorumdem congreſſuum, & ſpectaculorum cupiditatem, qua adeò tenentur, vt niſi vi maxima ab illis arceri poſsint: & cùm, ſicut eadem expoſitio ſubiungebat, quàm plurimi in eiſdem Hiſpaniarum Regnis in cenſuras & pœnas præfatas inciderint, in eaſque paſsim incidant, & ob id grauiora, quam anteà peccata, ſuadẽte humani generis hoſte, ibidem perpetrentur, ita vt quæ ad medellam & ſalutem parata fuerant, in duriorem morbum conuerſa, ad pernicię inualeſcant: iccircò idem Philippus Rex nobis ſupplicari fecit, vt in præmiſsis prouidere ex benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos conſiderantes, pœnas omnes, excommunicationis pręſertim & anathematis, ſalutares eſſe debere, quòd eo conſilio adhibendæ ſint, vt omnes illarum timore perterriti, eas res, quæ prohibentur, omninò euitent: & animaduertentes, commemoratas cen-

suras,& pœnas, parum in dictis Hispaniarum Regnis hactenus profecisse, atque hoc tempore non solùm animabus non mederi,sed plurimum obesse,quinimò materiam scandali plerisque afferre,his sanè malis,ac periculis pro debito pastoralis officij, quantum cum Domino possumus, occurrere cupientes, authoritate Apostolica tenore præsentiũ excommunicationis, atque anathematis, cæterasq; pœnas in dictis literis contentas,quoad omnes in illis expressos,in regnis Hispaniarum duntaxat, monachis, & fratribus mendicantibus, cæterisque cuiuscunque ordinis, & instituti regularibus exceptis,tollimus,& amouemus; easdemque Pij prædecessoris literas ad terminos iuris communis,cui per præsentes nõ intendimus in aliquo derogare,perpetuò reducimus, ac restituimus,reductasque,& restitutas esse decernimus, & declaramus, non obstantibus præmissis, necnon cæteris constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, alijsque contrarijs quibuscumque. Volumus autem, vt huiusmodi taurorum agitationes in eisdem Hispaniarum regnis festis diebus nõ fiant,& per eos, ad quos spectat,prouideatur,ne inde alicuius mors, quoad fieri poterit, sequatur. Clericos verò seculares,beneficia Ecclesiastica obtinentes, vel in sacris ordinibus,seu in Ecclesiastica dignitate constitutos,in dictis Hispaniarum regnis existentes,per præsentes monemus,& hortamur in Domino, ne paterna hac nostra, & Sedis Apostolicæ benignitate abutantur,sed memores muneris & vocationis suæ, eam vtriusque rationẽ habeant, vt nihil quod à propria dignitate, & à sua cæterorumque salute alienum existimetur,vllo vnquam loco admisisse arguantur. Datum Romæ,apud sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, die decimatertia Ianuarij, millesimo,quingentesimo nonagesimo sexto, Pontificatus nostri anno quarto.

Locus † annuli Piscatoris.

M. Vestrius Barbianus.*

SVMMARIVM.

1 *Locatio rerum Ecclesiæ vltra triẽnium est prohibita sub varijs poenis per Paulum Venetum Pontificem maximum.*

2 *Lex ad hoc vt valeat, atque liget, necessariũ est, vt ab initio fuerit recepta.*

3 *Legem tunc dicitur non fuisse receptam, quando Principe sciente per aliquos actus contrarios excluditur, eo autem ignorante, vbi per decennium lex negligitur, nec vllo pacto admissa fuerit.*

4 *Extrauagans, ambitioſe, de rebus Eccles. non alienan. Pauli Veneti est seruanda, vbi fuit à principio recepta.*

5 *Iure antiquo res Ecclesiæ ad modicum tempus, hoc est intra decennium, locari poterant.*

6 *Extrauagans, ambitioſe, de rebus Ecclesiæ alienandis, an sit in vsu & nu. 7.*

8 *Apud Hispanos dubium est, an præd extrauaganti sit derogatum, quandoque enim admissa est, quandoque neglecta.*

9 *Standum est in hoc consuetudini loci, siue prouintiæ, vt in quibus locis ipsa extrauagans recepta sit, & quoad id, in quo recepta fuerit, seruetur: in alijs verò partibus, vbi ipsa in totum, vel in parte recepta non fuerit, vel contrarium obseruatum, obseruantiæ huiusmodi, & legitimæ cõsuetudini stetur.*

10 *Legitima consuetudo in proposito erit quadragẽaria, cum suis requisitis.*

11 *Ciuitatẽsi à tempore immemoriali prædia, & fundi mẽsæ capitularis, atque fabricæ eiusdem Ecclesiæ, ad nouem annos locantur.*

12 *Idem in Caurensi ciuitate.*

13 *Fundi & res Ecclesiæ. si eius sint conditionis, vt ex eisdem quolibet triennio vnicus tãtum fructus percipiatur, poterunt in nouem annos locari.*

14 *Extrauagans præd. an habeat locum, & procedat nõ solùm in bonis Ecclesiarum, sed etiã in locatione fructuum, siue reddituum beneficiorum? & nu. 15.*

16 *Beneficia sunt bona Ecclesiastica.*

CAPVT OCTAVVM.

Extrauagans, ambitioſe, de rebus Ecclesiæ non alienandis, inter extrauagantes communes declaratur.

1 PAulus Venetus Papa secundus, anno Domini 1468. Caléd. Martij,omninò prohibuit locationẽ & conductionem rerum Ecclesiæ vltrà triennium, varijs adscriptis pœnis, & inter eas annullationis actus,& excommunicationis censura,tàm in alienantẽ, quàm in recipientem, vt in præfata extrauagant. continetur.

2 Sæpè tamen vidi in praxi dubitari,an fuerit recepta,vel si fuit recepta, an deinde contraria fuerit consuetudine sublata? necessariũ namque est ad hoc, vt lex valeat, quòd ab initio recipiatur, aliàs nullam vim obtinet, vt in cap. in istis. §. leges. 4. distinct. vbi Dominicus notat leges à Principe dari ea conditione, & intentione, vt nõ aliter obligent, quàm si fuerint à Republica receptæ: ad idem l. de quibus. ff. de legibus. glossa in capitulo. 1. de tregua, & pace. & in. l. rem nõ nouam. §. patroni. C. de iudic. tradit bene Siluester in Summa, verb. lex. numero 6. per totum. est communis secũdùm Didacum Couar. libro 2. variarum resolut. cap. 16. nu. 6. in versic. quinto sunt, &c. sic itaque videmus quàm plures leges huius regni non esse in vsu, imò contrarium in praxi esse introductum, quia ab initio non fuerunt receptæ à subditis: quamuis enim lex semper sit in viridi obseruantia, vt in. l. Arriani. C. de hæret. & Manic. attamẽ hoc fallit, si ab initio non fuerit recepta, per supradicta.

3 Quatenus autem attinet ad nostram extrauagantem, vbicumque non fuerit recepta, manifestum est non esse seruandam: & tunc dicitur legem nõ fuisse receptam, quãdo, Principe sciente, per aliquot actus cõtrarios excluditur, eo autem ignorante, vbi per decennium lex
4 negligitur, nec vllo pacto † admissa fuerit, secundùm Imol. & Felin. num. 13. in dict. cap. 1. de tregua, & pace. & Iaſ. in dicto §. patroni. quos refert, & sequitur Couarruuias vbi suprà, & in terminis dictæ extrauagant. eam esse seruãdam, vbi fuit à principio recepta, sicut in ciuitate & diœcesi Florentina, tenet Anton. de Petr. in tractatu de iurisd. Episcop. cap. 2. volum. 2. tract. num. 10. & sequent. folio 201. Testatur tamen in multis locis, præcipuè in diœcesi Imolensi, & alibi, à principio nõ fuisse receptam vt ius scriptum: idem, quòd liget omnes, si vsu recepta sit, affirmat Albert. Troci. de vero & perfect cleric. cap. 50. lib. 2. num. 9. volum. 2. tract. diuers. doct. fol. 254. At in proposito non constat, quòd recepta nõ fuerit: quinimò contrarium præsumendum est, cum sit lex iusta, & pro maiori parte recepta, vt ex infrà allegandis patebit. ¶ Vnde recurrendum est ad alterum asylum, an postquã fuerit recepta, contraria cõsuetudine sit sublata, ita vt in hoc antiquum ius sit seruãdum, nempè cap. nulli. de rebus Eccles. non alien. Clement. 1. eodem titul. vbi res Ecclesiæ locari non possunt ad longum tempus, sed ad modicũ, hoc est, intra decenniũ, vt ibi notant gloss. & Doct. Couarruu. latè dicto cap. 16. num. 1. quinimò Concil. Trident. irritat locationes rerum Ecclesiæ ad longum tempus factas, vt patet in sessio. 25. cap. 11.

6 Qua in re Bertach. in tract. de Episc. 36. quæst. volum. 2. tract. diuers. doct. folio 178. nu. 109. in fin. inquit, quòd præfata constitutio vbique seruatur, & esse in obseruantia testatur Auend. lib. 1. capit. 4. præto. num. 40. dicẽs, quòd quotidie emanant literæ Apostolicæ de ea mentionem facientes, & de eius obseruantia monentes, & aliàs, quibus idem derogatur: ergo si non esset admissa, nõ esset necessarium eidem derogare: argument. l. decem. ff. de verbor. obligat. & cap. ad dissoluendum. de desponsat. impub.* & eam fuisse vsu receptam,& obseruari, affirmat Petrus Benint. decis. 13. nu. 9. & eum referens Beccius consi. 92. num. 11. lib. 1. dicens, se vidisse obseruari in Senatu Montisferrati.*

7 Rursus, Siluester in sua Summa, verb. alienatio. numero 15. inquit, nõ esse moribus vtentiũ receptam. Idem in aliquibus testatur idem Siluest. verb. excõmunicatio.

nicatio.7.nu.83. & de eius valore & obseruantia videtur dubitare Trocius de professio. cleric.c.50. in fine. & Caieta. in sua Summa.cap.75. de excommunicatione,ad finem.inquit, Notãdum, quòd hæc decretalis non est recepta vbique, & quòd alicubi videtur recepta non taliter,sed quoad aliquid; ideò vbi non est recepta,& similiter quantum ad illud,in quo alicubi non est recepta, neminem damnes, eo quòd nisi consensu vtentiũ lex fuerit firmata,pro non lege habetur: admonet igitur cautum debere esse confessarium,vt sciat cõsuetudinem patrię, quo ad hoc, & quòd illam sciet à curia Episcopi: quæ dicta Caietani refert & sequitur Summa Armil. aurea in sum. verb. excommunicatio. 62 & verb. locatio. num.5. & Nauar. in manual. Latino, cap.27.num.150.addens, quòd idé eadem ratione debet perpendere iudex fori exterioris,& credit nullibi esse omninò receptam: quia in nullo loco est vsu recepta priuatio beneficiorum, de qua in dict.extrauagant.& quòd in Lusitania non videtur recepta, quoad locationem in solos tres annos, quia passim videt fieri locationes in quatuor: at verò in Salmantica affirmat, iam pridé ipsum tulisse sententiam ex probatis coram se,irritam, & nullam fuisse quádam locationem in plures quàm in tres annos factam: clericum autem, qui eam fecit, non debuisse iudicari excommunicatum,iuxta antiquum ius.c. 1. ne prælat.vic.suas. nec per consequens irregularem,eo quòd celebrasset post illam locationem absq; absolutione:sicque credit in paucis locis esse receptam quoad
9 pœnas extrinsecas, & in multis quoad dispositionem principalem, & pœnam intrinsecam nullitatis alienationis , & locationis factæ in plures quàm in tres annos: idem etiam in effectu affirmat D. Episcopus Sarmient. in suo libro de reddit. Eccles.1.part. cap.2.num.20. cũ Caiet.& Siluest.vbi suprà,quos ibi referens,inquit,quòd illa constitutio extrauagans non vbique recepta est, ideò excommunicatio cessat in loco, vbi non constat fuisse expressè receptam: quod & testatur Antonius à Cordub. in sua Summa *de casos de conciencia.* quæst. 103. addens,quòd in Archiepiscopatu Toletan. valet dicta constitutio, quantum ad irritationem contractuum locationum vltrà triennium, & quòd hanc practicã sequũtur visitatores. Idem refert,& sequitur nouissimè F. Ludouicus Lopez in suo instructor. conscientiæ. 2. parte. cap. 49. Ordines tamen mendicantium vltrà triennium possunt locare sua prędia, cum licentia suorum prouincialiũ, vt in compendio suorum priuileg. vulgò,mare magnum, contineturin, tit.de locatione,vt referunt Auend. & Anto. à Cordub. vbi suprà,cuius priuilegij tenor videndus, & attendẽdus est, cum casus contigerit, vt obseruetur ad vnguẽ.

8 Hac igitur diuersitate,atque consuetudinum varietate attenta, rectè, ac verissimè docet Couarruuias vbi suprà, apud Hispanos dubium esse,an prędictę extrauaganti,ambitiose, sit derogatum: vidit etenim sæpè eam adduci,& tractari in aliquot controuersijs,& quandoque admissam , quandoque neglectam fuisse, ac proinde iudicis examinationi hoc dimittit.

In summa quæstio est de facto,nõ verò de iure,quia hoc certissimũ est, nempè non valere locationem rerum Ecclesiæ vltrà triennium,vt in dict.extrauag. illud verò dubium, atque incertum est, in quibus nempè locis recepta ipsa sit, & quoad quid,in quibus verò non:quare nihil aliud affirmare possum post longum laborem , atque relationem tantorum virorum , † nisi quod ipsi resoluũt, nempè standum esse in hoc consuetudini loci, siue prouinciæ , vt in quibus locis ipsa extrauagãs recepta sit, & quoad id,in quo recepta fuerit,seruetur:in alijs verò partibus, vbi ipsa in totum , vel in parte recepta non fuerit , vel contrariũ legitima cõsuetudine in iudicio probata obseruatum,huic obseruantiæ,atque legitimæ cõsuetudini stetur. Varietas autem facti & cõsuetudinis , vt colligo ex supradictis authoribus, magis ac potiùs consi-

cõsistit in nullitate , vel validitate locationis rerum Ecclesiæ vltra trienniũ, quam in censura excommunicationis, cæterisque pœnis: nam quoad eas certiùs est non esse in vsu, in maiori parte horum regnorum dict.extrauang. itaq; contraueniẽtes excommunicationem, nec cæteras pœnas incurrunt, ac proinde nec irregularitatem celebrando absque absolutione: quia cùm pœnæ sint odiosæ,eas vsus nõ recepit: at verò quãuis quoad nullitatem contractuum locationũ vltrà triennium diuersitas locorum esse videatur,frequentius tamen admissum videtur , vt recepta sit ipsa extrauagans , prout in dubio , alio non probato,admittenda est, ac iuxta eam iudicandum : vbi tamen legitimè probata fuerit consuetudo immemorialis , vel alia legitima in contrarium , seruanda erit , vt ex omnibus supradictis colligitur, & ex Roch.de Curt.in capit.fin. de consuet.fol.paruo.51 . colum.1. relato à nostris, vbi suprà, quãuis ipse hoc apud
* eum nõ inuenerim. *Et quòd huiusmodi locatio valeat, quando res est solita locari ad logum tempus, tenet Gratus consil.96.num.14.lib.1.Paris.consil.98. num.7. lib.4. prout eos refert & sequitur Beccius vbi suprà nu.2.*

10 Dubium tamen est, quæ consuetudo dicetur legitima in proposito, vt eidem Paulinæ extrauag. iam receptæ derogatum sufficienter in proposito videatur? In hoc resoluo, legitimã esse illam consuetudinem,quę quadraginta annorum continuorum spatio , & vltrà cum suis cæteris requisitis præscripta, & confirmata fuerit,vt in.c.fin.de consuet.ita in terminis tenent Anton. de Petra,& Couarruu. vbi suprà. ¶Et in hoc episcopatu Ciuitatens. saltem in vrbe ipsa, quæ est
11 caput † totius diœcesis, video semper locari prædia & fundos huius almæ Ecclesiæ,tam mensæ capitularis, quàm fabricæ ipsius Ecclesię,regulariter ad nouem annos , hocque inuiolabiliter obseruatur , & audio ita fuisse semper obseruatum , absque vllo dubio à tẽpore immemoriali , idemque esse in rebus aliarum Ecclesiarum huius ciuitatis,quod liquidissimò probari poterit : quare non dubito , hoc probato , hîc locum non esse præfatæ Paulinæ decisioni,nec respectu pœnarũ , nec ipsius principalis decisionis , quamuis non audierim , in iudicio deductam vnquam hic fuisse , nec super eo disceptatum : si ergo consuetudo legitimè præscripta aliquid potest in proposito , vt potest ex supradictis , cum ea quæ hic adest immemorialis sit , videtur omninò seruanda,probata in iudicio.

12 Et iuxta supradict. resolutionem respõdi ad casum , de quo fui consultus de quadam locatione ad sex annos facta defensæ cuiusdam capellaniæ episcopatus Caurien. in iudicio deductum , ibi
13 enim †, vt mihi renũtiatum fuit, eadem consuetudo immemorialis, quæ hîc,polset, ac viget. Præmaximè , quòd illa defensa consistebat præcipuè in cultura, & in tota præd.locatione sex annorum, bis tantùm rumpi debebat,duoque,non verò ampliores redditus pensionis frumenti domino reddendi erant : ergo ipsi nondum complebant vnam locationem trium fructuum , cum tamen vltrà tres sit prohibita locatio , quo casu valet similis huic locatio , etiam si vltrà tres annos fiat,dum tamen vltrà tres fructus cõductor, nec locator,toto illo tẽpore recipiat ex natura rei, atque conditione, iuxta id quod rectè post alios in proposito deducit Couarruuias vbi suprà, in versic.tertio.extrauagans, resoluens eam esse intelligendam in rebus Ecclesiæ, quæ quotannis colũtur, vt ex eis fructus quolibet anno colligãtur , alioqui si res Ecclesiæ eius sint cõditionis,vt ex eisdem quolibet triẽnio vnicus tantùm fructus percipiatur , poterunt in nouem annos locari; ergo cum in casu præmisso id ipsum contigerit , locatioq; tantùm facta fuisset ad sex annos, valida erit, præmaximè attenta consuetudine immemoriali d.episcopatus.

14 Superest modò,vt videamus, an cõstitutio præfata Paulina (data ipsius obseruantia)loquatur atque procedat nõ solùm in rebus Ecclesiæ, vt hæ vltrà trien-

nium

nium locari nõ posint, sed etiam in fructibus beneficiorum? Verbi gratia: Prælatus, canonicus, vel alius beneficiatus, an posit fructus suæ dignitatis, præbendę, vel beneficij vltra triennium locare, ad vitam nempè, vel ad modicum tempus, hoc est, intra decennium: & hoc eis licere videtur. Primò, quoniam dict. extrauagans loquitur tantùm in locatione rerum Ecclesiæ vltra triennium, vt constat ibi, Bonorum ecclesiasticorum, iuncto text. ibi, Ecclesiarũ euidenti vtilitate: non autem in locatione fructuum beneficiorum, qui locari possunt, vt in cap. querelam. ne prælat. vic. suas. & ibi Doct. Secundò, per text. in l. 9. titul. 17. part. 1. vbi expressim cauetur, prælatos, aliosque clericos posse locare fructus suarum Ecclesiarum, atque beneficiorũ ad vitam: quia licet hi fructus proueniant ab spiritualibus, spiritualia ipsi nõ sunt, & ibi Gregorius Lopez in glo. *arrendar.* refert Abb. in dict. c. fin. ne prælati vices suas. notantem super gloss. 2. & est in num. 4. rectorem Ecclesiæ posse locare fructus pro tempore vitæ suæ: & in terminis hac partem videtur tenere Federicus de Senis consil. 123. & nominatim Didacus Couarru. dicto lib. 2. variarum resolut. cap. 16. nu. 6. ad fin. versic. sexto, dicens quosdam hoc opinari, & cũ ea opinione ipse remanet: sed intrepidè hanc partẽ tenet, & probat Auendanius dict. lib. 1. cap. 4. prætor. nu. 42. in versic. item. quæ suprà dicta sunt.

15 Sed meo iudicio contraria sententia est verior, & tenenda, imò quòd etiã fructus beneficiorũ nõ possint vltra triennium locari, nec prælatus, siue alius beneficiatus possit ad vitam, ad longiusve tempus quàm triennium eos in firmam dare, & hoc per dictam extrauag. Paulinam rectè inspectam, quæ non solùm in bonis, & rebus Ecclesiæ loquitur, sed etiam in fructibus beneficiorum: agit enim in præfatione in princip. in bonis immobilib⁹, & pretiosis mobilibus Deo dicatis, ex quibus Ecclesiæ, monasteria, & pia loca reguntur, illustranturque, ac eorum ministri sibi alimoniam vendicãt: & posteà in decisione prohibet omnium rerum & bonorum ecclesiasticorum alienationem, omneque pactum, per quod ipsorum dominium transfertur, concessionem, hypothecam, locationem, & conductionem vltra triennium, &c. His namque verbis non solũ bona propria ipsarum ecclesiarum, quarum fructus in vtilitatem fabricarum conuertuntur, vltra triennium prohibentur locari, sed etiam illa, ex quibus Ecclesiæ ipsæ, & pia loca reguntur, illustranturque, & eorum ministri sibi alimoniam vendicant: ergo fructus beneficiorum locari non possunt vltra triennium, omnia enim prædicta, bona sunt Ecclesiastica, atque de patrimonio Iesu Christi Domini nostri, Deoque dicata, post diuisionem tamen factam à Simplicio Summo Pontifice, circa annum Domini 470. quarta enim pars omnium fuit applicata fabricis Ecclesiarum pro ipsarum seruitio, vestibus & ornamentis, quarta etiam Episcopis, alia quarta ministris Ecclesiarum, reliqua pauperibus, vt resoluimus in nostro lib. 2. practi. quæstionũ, quæst. 114. nu. 7. pag. 253.

Omnia igitur bona supradicta Ecclesiastica sunt nihilominus, & de his loquitur, text. ille in dict. extrauag. ambitiose, his verbis, Omniũ rerum & bonorum Ecclesiasticorum, &c. quia non exprimit, nec restringit Ecclesiarũ, sed generaliùs ecclesiasticorum, vt vtraq; bona comprehendat: nam legis, siue constitutionis decisio debet intelligi ac declarari iuxta præfationem & procœmium, vt in l. fin. vbi communiter Docto. ff. de hæred. insti. cũ similib. Verùm hoc expressiùs cõprobatur ex eadem Paulina constitutione inferiùs in casibus exceptis in secũda exceptione, ibi, Ac de fructibus & bonis, quæ seruando seruari nõ possunt, pro instantis temporis exigentia, &c. intelligendo eorumdem bonorum ecclesiasticorum, de quibus suprà loquitur, qualia sunt præbendarum, & beneficiorum ecclesiasticorum, vt infrà probatur. Exceptio igitur hæc firmat regulam in contrarium, vt in l. nam

nam quod liquidæ. cum simil. ff. de penu legat. nempè, vt quoties fructus, & bona vltrà triennium seruari possint, non possint vltrà concedi, vel alienari: sed fructus beneficiorum percipiendi, imò, qui post triennium nasci debẽt, non est opus vt anteà alienentur, nec vlla tunc est temporis exigentia, vt alienẽtur antequam nascantur: ergo vltrà trienniũ alienari, nec locari possunt: quinimò, nisi expresè in verbis præcedẽtibus extrauagantis, esset permissa locatio intra triennium, iuxta hanc solam exceptionem illa videretur prohibita, nisi tantũ quoties seruando seruari non possent, pro instantis temporis necessitate: attamen cum iam ex præcedentibus indistinctè ad triennium licita sit cõcessio, locatio, & conductio bonorum Ecclesiasticorum, pro hoc triẽnij tempore valida, ac permissa erit, vltrà verò non, etiã si sit fructuum beneficiorum, quandoquidem illi etiam, ac cætera bona, quæ seruando seruari non possunt, prohibentur alienari, nisi pro instantis temporis exigentia, quæ conseruatio, atque temporis exigentia in fructibus nondum natis, minimè vltrà triennium extenditur, prout est notissimum. Quo fit, vt cũ Ecclesia cathedralis, collegiata, vel archiepiscopalis habeat quàm plurima bona immobilia fructifera mensæ, siue dignitatis episcopalis, vel archiepiscopalis, vel abbatiæ, & prætereà decimas, aliosque redditus ecclesiasticos pro sustentatione prælati, ac tantæ dignitatis illustratione, necnon & alia bona separata, decimas etiam, & alios redditus ecclesiasticos, pro mensa, & sustentatione Canonicorum, cæterorumque Ecclesiæ ministrorum, Prælatus huiusmodi, nec capitulum, vel singulares personæ ipsius, poterunt fructus suę prælatię, mensæve capitularis, nec suarum præbẽdarum in totum, vel pro parte, vltra triennium locare, cùm hæc sint bona Ecclesiastica, iuraque spiritualia, & redditus Ecclesiastici, vt communiter nuncupantur: ergo vltra triennium locari non possunt, stante dicta Paulina, ipsiusque obseruantia, vbi contrarium non fuerit legitima consuetudine præscriptum.

Idem est in cæteris Ecclesiarum parochialium, & aliarũ beneficiatis, hi enim cùm bonis & redditibus ecclesiasticis fruantur, eos vltra triennium, vel iure ipso postulante, locare minimè poterũt.

Pro quibus omnibus, vltra verba Paulinæ in idem expensa, facit, quia in proposito ante dict. extrauagantem, sicut bona Ecclsiastica ad longum tempus locari erant prohibita, & permissa tantùm ad modicum tempus, ita etiam & fructus, & reddituum venditiones, nisi ad modicum tempus, vt est text. expressus in Clement. 1. in fine. de rebus Eccles. non alienan. Eadem igitur est ratio prohibitionis vltra tempus permissum, & permissionis intra idem tempus respectiuè locationis bonorum ecclesiastico rum, atque ipsorum reddituum, & fructuum: ergo idem ius in vtrisq; in proposito statuendum est: & in terminis nostris hanc sententiam ante nos expresè tenuit, ac probauit, quamuis breui sermone Boerius decisio. 224. num. 2. Nec Couarruuias allegatus pro cõtraria parte, eam intrepidè tenet, nec affirmat, sed asserit, quosdam id opinari: ipse autem licet cum ea opinione transire videatur, eam non audet, nec affirmare, nec damnare. Federicus autem de Senis dicto consil. 123. non agit in terminis dictæ Paulinæ, nec eam allegat. Dict. verò lex partitæ 9. titulo 17. part. 1. pro priori parte allegata, & Gregorius Lopez ibidem cum Abb. non etiam obstare videntur, quoniam illa lex fuit condita multis annis, antequam sanciretur dicta constitutio: quod patet, quia liber legum Partitarum fuit inceptus anno Incarnationis Dominicæ 1251. vt in prologo eius exprimitur, & sic 217. propè annos, antequam dict. extrauagans ederetur: Abb. verò & Gregorius huius Paulinæ non meminerunt: remanet solus pro contraria parte Auendanius, qui profectò nimia audacia, nõ verò ea moderatione, qua insignis Couar. ab ea relatus vtitur, eam affirmat, præcipuè

puè cum agat de re non euidenti, imò cum periculo contraueniendi Pontificiæ decisioni: & prætereà supponit vnũ, quod maxima suspicione falsitatis non caret, nempè quòd beneficia licet sint de Ecclesia, non tamen sunt bona Ecclesiastica, idque probare nititur argumentis minimè efficacibus. Contrarium siquidem est verius, & cõprobari potest † ex latissimè traditis, ac digestis, quamuis in aliud propositum, à doctissimis viris D. Nauar. & D. Fráciſco Sarmient. in suis libel. de reddit. Ecclesiast. & in apologia eiusdem nominis ab eodem D. Nauar. composita: quis enim vnquam dubitauit, beneficia, eorumque bona esse Ecclesiastica? Profectò videtur absurdũ contrarium asserere, nam quamuis in his clerici habeant solùm vsumfructum, eorũ dominium, aut pertinet ad ipsam eorum Ecclesiam, aut ad ipsos in communi, ideò non possunt alienari, vt in titulo de rebus Eccles. non alienan. & alibi sæpissimè: sunt enim spiritualia, vt in dict. l. 9. titulo 17. part. 1. igitur nec locari vltra triennium, vt in dicta Paulina. Quòd si replices, esto, quòd bona ipsa ex quibus redditus proueniunt, vltra triennium locari non possint, quia sunt Ecclesiastica, quicquid dicat Auenda. fructus tamen & redditus ipsorum clericis competentes, cum potiùs sint quid temporale, vt in dicta l. 9. poterunt intra decenniũ, vel ad vitam locari, vt habet prima opinio: respondeo, nec hoc quidem licere, cùm vtrumque comprehẽdatur in d. Paulina extrauag. & prętereà cum nihil interſit, saltem in re, inter locationem bonorum ipsorum, vel redditus eorum, vtroque enim casu minimè alienantur bona ipsa in locatione intra decennium, vt in l. nõ solùm. ff. locat. & nihilominùs locatio præd. bonorum tantùm est permissa intra triennium, non verò vltra: ergo & fructuum locatio eadẽ ratione, vt in d. Clem. 1. in fin. de reb. Eccles. nõ alienan. vbi in proposito, bona ipsa & fructus, atque redditus earumdem æquiparãtur, vt ad modicum tempus locari possint: ergo hodie vltra triennium id fieri non poterit, cum ex dicta Paulina hac termi nus sit huic negotio præfixus.

SVMMARIVM.

1 *ORdinati per simoniam, sunt suspẽsi ab exe cutione suorum ordinum, & electiones, & omnes aliæ prouisiones beneficiorum, simoniacæ factæ, sunt nullæ ipso iure, & prouisi non faciunt fructus suos, sed eos in foro conscientiæ tenentur restituere, & singuli ex supradictis, qui dando, vel recipiendo simoniam committunt, item & mediatores sunt excommunicati, & absolui non possunt, nisi à Romano Pontifice, præterquam in mortis articulo.*

2 *An ad hoc vt superiora procedant, requiratur consummatio simoniæ conuentionalis ab vtraque parte? & nu. sequent.*

3 *Simoniacus de iure communi, regulariter priuari debet per sententiam.*

4 *Quando duo sunt à iure æquiparata, poena quæ adijcitur in vno, videtur adiecta in alio.*

5 *Excommunicatio est maior poena, quæ est in Ecclesia.*

6 *Excommunicatio dicitur mucro Episcopi, & est maxima poena, sicque non debet infligi pro leuibus criminibus, sed pro peccato mortali.*

7 *Anima pretiosior est omnibus rebus.*

8 *Simonia ex sola traditione rei spiritualis ob pretium committitur ad incurrendam sententiam excommunicationis, licet pretium non soluatur: secus est è conuerso, quia traditione pretij, si res spiritualis non tradatur, non committitur simonia subiecta censuris Ecclesiæ, quamuis incurratur crimen simoniæ.*

9 *Collatio beneficij facta sub pacto de aliquid ob id dando, est nulla, etiam si pretium nõ tradatur, sed tantùm promittatur: contrarium tamen, tam respectu nullitatis collationis, quàm excommunicationis, praxis recepit, vt in nu. 10. & 11.*

11 *Vbi est varietas opinionum, non peccat nõ seruans ius præcepti.*

12 *De temeritate argui non potest, qui sequitur maiorum sensum.*

13 *Communis opinio in dependentibus ab interpretatione prudentium plene excusat, & sequenda est, nec ab ea recedere licet, nisi sit euidenter falsa.*

15 *Clericus celebrans post completam ab altera parte simoniam, ante implementum alterius, non incurrit irregularitatem.*

16 *Translatio dominij beneficij per simoniam collati, & pretij per simoniam dati, non impeditur iure naturali, nec diuino, sed humano.*

17 *Casus practicatus.*

CAPVT NONVM.

Extrauagãs, Cum detestabile, de simonia, inter communes, declaratur.

1 EXtat alia eiusdem Pontificis Pauli Veneti cõstitutio, anno 1464. 9. Calend. Decembris lata in ordinatos per simoniam, vt à suorum sint ordinum executione suspensi, & prætereà annullat ipso iure electiones, & omnes alias prouisiones dignitatũ, personatuum, officiorum ecclesiasticorum & beneficiorum simoniacè factas, ita vt sic prouisi non faciant fructus suos, sed in foro conscientiæ teneantur ad restitutionem eorum, & quòd singuli ex supradictis, qui quomodolibet dando, vel recipiendo simoniam commiserint, aut quòd illa fiat mediatores extiterint, seu procurauerint, sententiam excommunicationis incurrant, à qua, nisi à Romano Pontifice pro tempore existente, non possint absolui, præterquam in mortis articulo constituti. Offert se tamen in proposito statim in limine illa quæstio, an præfata constitutio ad hoc
2 vt procedat, pœnæque eius † nullitatis tituli collationis, atque sententiæ excommunicationis locum habeant, requiratur consummatio simoniæ conuentionalis ab vtraq; parte, & sic quòd sit simonia realis, an verò intelligenda sit etiam in simonia conuentionali tantùm?

3 Et videtur in conuentionali tantùm quoque extrauagantem illam loqui, locumque habere, nõ solùm in reali: quoniam simoniacus de iure communi regulariter priuari debet per sententiam, non verò ipso iure priuatus existit, vt in cap. 2. de confess. text. cum gloss. in cap. per inquisitionem. de electio. Abb. in. c. inter dilectos. vltim. colum. de excessib. prælat. sed per dict. extrauag. cum detestabile, ipso iure sunt impositæ dictæ pœnæ, vt constat ex procemio ipsius ag grauante scelus simoniacæ prauitatis, tã quam detestabile; sicque arguitur mens legislatoris, argument. l. final. ff. de hæred. instit. volentis augere pœnam indifferenter, ex quo indistinctè statuit, & hoc ob criminis frequentiam: ergo cùm non distinguat simoniam conuentionalem à reali, in vtraque loquitur, & procedit.

Secundò, quia paria sunt ad inducendam simoniam dare pecuniam, seu aliud temporale, vel promittere, vt in cap. super hoc. de renuntiat. & ibi Imol. & Abb. si ergo Paulina supradicta loqueretur tantùm in simonia reali, sequeretur, quòd quando duo casus sunt æquiparati à lege veteri, lex noua loquens in vno, nõ haberet locum in alio: quod est contra communem resolutionem Doctorum, quam tenet glos. in. l. si quis seruo. C. de furtis. communiter approbata.
4 Prætereà vbi duo sunt à iure † æquiparata, pœna, quæ adijcitur in vno, videtur adiecta in alio, secundùm Abb. in. c. 2. de mut. petit. col. 3. & in cap. de multa. de præb. col. 5. nu. 18. pro quo est tex. cũ gloss. in cap. si postquam. in fin. de elect. in 6. Nec tex. in d. extrauag. in §. statuẽtes. videtur supradictis obstare, quatenus de datione & receptione loquitur, hoc namque ad pœnam duntaxat excõmunicationis adiungit, non verò ad pœnam priuationis, de qua in. §. præcedenti iam edixerat.

Nec etiam obest, quòd maior & grauior sit pœna excommunicationis, quã priuationis beneficiorum, illa siquidem ligat animam, capit. per venerabilem. in versic. cuius sententiam, &c. qui filij sint legit. c. Romana. §. in vniuersitate.

de ſententia excommunic. in 6. & vt inquit Diuus Auguſtinus, nulla maior eſt
5 pœna excommunicatione in † Eccleſia, vt in cap. corripiantur. 24. quæſt. 3. & dicitur mucro Epiſcopi in capit. viſis. 16. quæſt. 2. & eſt maxima pœna, ſicque nõ
6 debet infligi pro leuibus † criminibus; ſed pro peccato mortali, vt in cap. non aſſeramus. in fine. 24. quæſt. 1. & in cap. nullus. & in cap. nemo Epiſcoporum. &
7 in cap. Epiſcopi. 11. quæſt. 3. † Anima autem pretioſior eſt omnibus rebus, vt in l. ſancimus. C. de ſacroſanct. Eccleſ. cap. cum infirmitas. de pœnit. & remiſsio. Si ergo extrauagans prædict. cùm deteſtabile, in pœna excommunicationis, quæ eſt grauior cæteris, reſtrinxit, & declarauit, vt ipſa incurratur, quando aliquid datur, vel recipitur, à fortiori idem videtur voluiſſe in pœna leuiori, quæ eſt præcedens priuationis, ſcilicèt beneficij. argum. text. in authen. multo magis. C. de ſacroſanct. Eccleſ. & in capit. cum in cunctis. in princip. cum ibi notãtis, de elect. Nã reſponderi poteſt, Primò, quòd in pœnis benigna eſt interpretatio facienda, vt in regul. in pœnis. de regul. iuris. in 6. & non valet argumentum de maiori ad minus, vt in authentic. quas actiones. cũ ibi notatis. C. de ſacroſanct. Eccleſ. Secundò, quia non ſequitur ad pœnam excommunicationis pœna priuationis, quia licèt ſententia excommunicationis ferri non debeat niſi pro peccato mortali, non tamen omne peccatum mortale eſt priuatione beneficij dignum, etiam ſi propter huiuſmodi peccatum ſequatur excommunicatio. Conſequitur igitur ex ſupradictis, quòd quãuis ad incurrendam ſententiam excommunicationis contra ſimoniacos in ordinibus & beneficijs requiratur datio, vel receptio: attamen ad annallationem tituli, vel collationis beneficij per ſimoniam adepti, ea non requiritur, ſed ſufficit ſimonia tantùm conuentionalis, vt dict. extrauagant. in dicto verſic. per electiones verò, &c. & expreſsiùs in Concil. Conſtantienſ. in hæc verba: Electiones autem, poſtulationes, confirmationes, & quæuis prouiſiones ſimoniacæ Eccleſiarum, monaſteriorum, perſonatuum, officiorum, & beneficiorum Eccleſiaſticorum quorumcũque deinceps factæ, nullæ ſint ipſo iure, nullumq; per illas ius cuiquam acquiratur, nec promoti, confirmati, aut prouiſi faciant fructus ſuos, ſed ad illorum reſtitutionem, tanquã iniquè ablata percipiẽtes teneãtur: ſtatuentes, quòd dantes & recipientes, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant, etiamſi Pontificali, aut Cardinalatus præfulgeant dignitate, &c. Ergo cùm in hoc Cõcilio Conſtantiẽſi nihil dicatur de datione, quoad priuationem, ſed quoad excommunicationem, collatio beneficij ſimonia, ſiue reali, ſiue conuentionali tantùm facta, eſt ipſo iure nulla, licèt quidam (vt infrà dicetur) intelligant dict. extrauagan. cũ deteſtabile. in ſimonia reali, videlicèt cũ aliquid datur, vt is ſit priuatus: ſecus in ſimonia conuentionali tãtùm: ita hanc partem ex dicto Concilio Conſtantienſi aduerſus illos tenet & probat Petrus Rebuff. in ſua praxi beneficial. in titulo de ſimonia in reſignat. nu. 8. & 9. pag. 496.

8 Quinimò & ad incurrendam præd. ſententiam excommunicationis propter ſimoniam in beneficio, vel alia re ſpirituali adhibitam, ſufficit, quòd ex parte rei ſpiritualis actus conſummetur, videlicèt traditione reali, & actuali beneficij, quamuis ex parte emptoris actus non ſit conſummatus traditione pretij minimè facta, quia ſufficit conuentio pretij ſoluendi, licèt ipſum nõ ſit ſolutũ, dummodo beneficium ſit traditum: pro quo facit eadem extrauagans, ibi, Dando, vel recipiendo: quòd ſi pretium quoque ſit ſolutum, indubium eſt ſimoniam omninò punibilem committi: ſecus ſi res ſpiritualis non tradatur, etiam ſi pecunia pro pretio fuerit data, nã ob hoc non incurritur ſimonia ſubiecta cenſuris Eccleſiæ, quãuis incurratur crimen ſimoniæ: pœnæ ſiquidé reſtringendæ ſunt ad actus conſummatos: ita in terminis tenet & probat Caietanus in

in ſua Summa, verbo, ſimonia. in verſic. ex eo autem quod actus, &c. pag. 612. & in ſecunda ſecundæ, quæſtione 100. ar. 6. ad ſextum. & Dominic. Soto lib. 9. de iuſtitia & iure. quęſt. 8. artic. 1. pagina 826. vbi addit prætereà, quod in priori caſu, nempè cùm collatio beneficij fit ſub pacto de aliquid ob id dando, eſt nul
9 la, etiamſi pretium non tradatur, † ſed tantùm promittatur, quia ſecundùm aſſertionem ſancti Thom. dare rem ſpiritualem pro aliquo temporali obſequio exhibito, vel exhibendo, ſimonia eſt, quia illic eſt expreſſa emptio & venditio: qui enim credito vendit, verè vẽdit: collatio namque non dependet ex futuro contingẽti, ſed ſuppoſito pacto protinùs abſolutè ſit: quare iam inde eſt ſimonia, quicquid poſteà ſubſequatur, videlicèt, ſiue pretium ſoluatur, ſiue ſecus, aliàs nunquam ſub pollicitatione committi poſſet vſura: quod eſt falſum, ſed in vtroque caſu Caietani ſuprà relato committi ſimoniam ſubiectam cenſuris Eccleſię, iuxta iuris obſeruantiam, ſemota Curiæ conſuetudine, tenet & probat Palatio in ſua praxi Theolog. de contract. lib. 2. c. 7. pag. 143.

10 Supradictis tamen nõ obſtãtibus contrarium eſt in praxi tenẽdum, imò quòd neque nullitas tituli, ſiue collationis beneficij Eccleſiaſtici inducatur, nec excommunicatio incurratur per ſimoniã conuentionalem, niſi re vera realis efficiatur, nempè per veram & actualem traditionem beneficij, itidem & dationem pecuniæ, vel alterius rei temporalis pro ſpirituali, ita quòd traditio, ſiue collatio beneficij, per pactum ſolùm ſimoniacum non ſufficiat, ſi res temporalis itidem non tradatur, contra Caietanum & Sotum vbi ſuprà. nec etiam traditio pretij conuenti, vel alterius rei tẽporalis pro ſpirituali, niſi collatio beneficij fiat, itaque vtrumque copulatiuè requiritur ad hoc vt collatio beneficij per ſimoniam factam ſit nulla, & ſententia excõmunicationis incurratur. Pro qua ſententia ponderatur text. in d. extrauagant. cum deteſtabile. in. §. per electiones, ibi, Dando, vel recipiendo ſimoniam commiſerint: nam cum loquatur non magis de donatione vnius, quàm datione alterius: & Caietanus, & Soto vbi ſuprà fateantur non ſufficere dationem pretij, niſi ad dationem beneficij perueniatur, eadem ratione cogendi ſunt dicere, non ſufficere dationem beneficij, ſine datione pretij, vel alterius rei temporalis, vt prædictæ pœnæ incurrantur.

11 Prætereà, quicquid ſit de iure, ſtylus Rotæ Romanæ prædi. extrauagantem interpretatus eſt, atque recepit, quoad eius pœnas in ſola ſimonia reali, non verò in conuentionali, & quòd ſi aliter verba ſonent, ſaltem quoad tuitionem conſcientiæ, ſufficiat hanc interpretationẽ
12 fuiſſe vſu præſcriptam, † à qua adhuc non diſceditur in Palatio; quia ſi non ſeruans ius præcepti, non peccat, vbi eſt varietas opinionum, vt in capit. Capellanus. iuncta gloſ. de ferijs. & ibi Anton. de Butr. hoc tenet, licèt fortè quis ſequutus fuerit opin. nõ veram, & poſteà pro tali reprobatam, vel non ſubtiliter loquentem, aut inueſtigantem, minùs ille, qui communi iudicio nititur, vt dicit gloſ. in cap. vnico. verb. de cętero. de poſtulat. prælat. in 6. cũ de temeritate † argui non poſsit, qui ſequitur maiorum ſenſum, vt in capit. ne innitaris. de conſtit. & ibi Innocentius: vnde magis excuſatur, qui ſequitur & tenet quod in Romana Curia obſeruatur, vbi arguitur Papæ ſciẽtia, & intelligentia, aut ſaltem tolerantia: quam obſeruantiam omnes prouinciales ſequi debent, vt in. §. fina. Inſtit. de ſatiſdat. & in cap. cum nõ liceat. de maior. & obedient. cap. final. de ſponſa duorum. hoc namq; plus eſt, quàm ſequi communem opinionẽ, quæ in depẽdentibus ab interpretatione prudentium † plenè excuſat, & ſequẽda eſt, nec ab ea recedere licet, niſi ſit euidẽter falſa, vt in cap. prudentiam. de offic. delegat. cum ſimilib. Ita hæc omnia latiùs deducit Guillerm. Caſiado. de conſtit. deciſio. 5. per totam, hãc partem probãs, atque profeſſus, quòd ita antiquiores patres, vt audit, & moderni intelligunt

dict. extrauag. & quòd pia videtur hæc maiorum interpretatio, & forsan temporibus conditoris recepta, propter periculum animarum, cùm contraria sit dura nimis, & animabus maximè periculosa; præmaximè, quia tempore nostro pauci euaderét talem sententiam: quem refert, & sequitur Gomec. in regul. de triennal. possess. quæst. 12. in fine. & licet ipse expressiùs non loquatur, quàm suprà visum est, nostra tamen de hac re sententia expressior ex eorum mente colligitur, quatenus affirmãt, collationem per conuentionẽ simoniacam factam valere: nam per collationẽ beneficij ipsum beneficium datur, & tamen pretium nõ traditur; quia ipsi præsupponunt, quòd simonia fuit conuentionalis, qua facta est collatio, & ita eos intelligit illos sequutus, quoad interpretationem dict. extrauagan. Didacus Couar. in regula peccatum. 2. part. relect. §. 8. numer. 7. de regul. iur. in 6. dicens, quòd illa constitutio verè tunc obtinet quoad pœnã priuationis ipso iure, & excommunicationis, cùm datio spiritualis & temporalis iã præcesserit: quasi nonsufficiat, quoad illius constitutionis pœnas, simoniam commissam esse per traditionem rei spiritualis, & temporalis promissionem: & optimè Nauar. in repet. cap. si quando. de rescript. exceptio. 4. & in comment. super cap. fin. num. 28. & sequent. de simon. & in Manuali Hispano cap. 23. nu. 105. & cap. 25. num. 112. & in Latino, capit. 23. num. 103. & 104. & Ignatius Salzed. in addit. ad Bernard. Diaz in pract. crimin. canonic. cap. 85. incip. simoniaci. vbi reprehendit Rebuff. vbi suprà contrarium tenentem: & quòd eidẽ consuetudini Romanæ Curiæ, si adsit, standum sit, tenet Palat. vbi suprà. Nec contra hanc opinionem obest, quòd collatio beneficij purè facta (cum sit actus legitimus) non potest esse in pendenti, sed statim, aut valet, aut est nulla, argũ. text. in cap. 2. de elect. in 6. & eorum quæ tradit latè Felin. in. c. cõstitutus. de rescrip. nec etiam excommunicatio, vt in cap. ad hæc quoniam, de appellat. At secundùm supradictam secundam & tenendam sententiam, collatio purè facta, cum pacto dandi cẽtum ad finem anni, aliudve tempus, in pendenti esset: si enim pecunia non soluatur, vel aliud temporale conuentum, interim quòd non soluitur, valet; si soluatur, nõ valet iam inde à principio: idemque est in excommunicatione dict. extrauagantis: hoc autem esset absurdum, & contra ius: igitur, &c. Nam respondeo, nullitatem tituli, & excommunicationem in præd. casu non inde ab ipso tempore datæ tituli incurri, sed à tempore simoniæ ab vtraque parte perfectæ, nisi contrarium seruaret stylus antiquus, cui standum est secundùm Nauar. vbi suprà. Ex quo ipse
15 infert, † quòd clericus celebrans post completam ab altera parte simoniam, & ante implementum alterius, non incurrit irregularitatem, saltem quoad forum conscientiæ, vt ibi per eum. Cætera etiam fundamenta contrariæ partis iam cessant ex adductis suprà pro hac secunda: & rationibus D. Soti satisfacit nũcupatim Nauar. vbi suprà. Nam cum translatio dominij beneficij per simoniam collati impediatur non iure natu-
16 rali, † nec diuino, sed humano tantùm Ecclesiastico, vt Dominic. à Soto vbi suprà rectè fatetur: & idem est dicendum de translatione pretij per simoniam dati secundùm Abb. in cap. fin. num. 7. de simon. Caietanus in Summa, verb. simonia. & in secunda secũdæ, quæst. 100. art. 6. Siluester, verb. simonia. quæstione 20. communis secundùm Nauarrum vbi suprà, dicto capitulo 23. eatenus est dicendum, prædictas pœnas incurri, quatenùs iure humano id exprimitur: sed nullo iure est expressum, quòd magis incurratur per simoniam conuentionalem, completam ex parte dantis spirituale tantùm, quàm completam ex parte dantis temporale tantùm: ergo ab vtraque parte debet esse impleta, vt vsus iudiciorum accepit, nec sufficit magis, quòd ab vna tantùm sit impleta, quàm ab altera, ad hoc vt incurrantur prædictæ pœnæ, quamuis aliàs punibilis

* nibilis sit arbitrariè. * Et post primam huius operis editionem, vidi supradictã nostram sententiam cum Casiadoro, & reliquis tenentem Petrum à Nauar. lib. 2. de restit. cap. 2. nu. 42. cum sequentibus, dicentem, quòd quamuis de rigore iuris, contraria sententia sit verior, vt ibi probat: attamen quod prædixim⁹, obseruat cõmunis praxis, & stylus in Curia, secũdũ Nauar. & ita esse tenendũ. *

Et cum hic casus iam in praxi contingeret, latèque esset discussus articulus hic in iudicio, me præsente fuit iudicatũ, seruandum esse præd. stylum Curiæ Ro-
17 manæ, † atque iuxta eum fuit pronuntiatum, clericum ob simoniam conuentionalem supradictam, cùm ab vtraque parte non esset completa, quamuis ab vna fuisset adimpletum, minimè in vllã incurrisse excommunicationem, sicque absque vllo dubio est tenendum.

SVMMARIVM.

1 *TEmpore interdicti celebrari possunt diuina officia ianuis clausis, submissa voce, excommunicatis, & interdictis exclusis, & campanis non pulsatis.*
2 *An idem locum habeat tempore cessationis à diuinis? & numer. sequent.*
3 *Ex ratione expressa in lege, vel constitutione, licita est extensio ad casum omissum, vbi eadem ratio concurrit, ac militat, etiam in correctorijs, præcipuè fauore animæ.*
4 *Celebrans tempore interdicti, efficitur irregularis, non verò qui celebrat tempore cessationis à diuinis, quamuis multi in hoc vltimo contrarium teneant, vt in nu. 8.*
5 *Significatio propria, & genuina huius dictionis, Cessatio, planè inducere videtur cessationem penitùs à diuinis, eam, quæ distinguitur à prohibitione illa, quæ per interdictum decernitur.*
6 *Episcopus tempore cessationis à diuinis potest celebrare, vt quilibet sacerdos tempore interdicti*
7 *Aequiparatio cessationis à diuinis, & interdicti generalis, non in omnibus procedit, sed in casu tantùm, de quo in Clement. 1. de sententia excommunicationis.*
9 *Irregularitas non contrahitur, nisi in casibus à iure expressis.*
10 *Interdictum generale relaxatur in quibusdam festiuitatibus hic expressis: non sic cessatio à diuinis: sed contrarium est verius, vt in numero 12.*
11 *Cessatione à diuinis durante, nulla die, nullo casu, nulloque modo Missa, aut officia diuina celebrari permittebantur ante decisionem text. in cap. alma mater. §. in festiuitatibus, de sententia excommunicationis. lib. 6.*

CAPVT DECIMVM.

De interdicto Ecclesiastico, cessationeque à diuinis.

1 QVamuis olim fuerit constitutum, vt in terris, seu locis Ecclesiastico suppositis interdicto, nulla (certis casibus & Sacramentis exceptis) diuina celebrarentur officia, vel ministrarentur Ecclesiastica Sacramenta; hodie tamen iustissimis ex causis concessum est, quòd singulis diebus in Ecclesijs, & monasterijs Missæ celebrentur, aliaque dicantur diuina officia, sicut priùs: submissa tamen voce, ianuisque clausis, excommunicatis, ac interdictis exclusis, & campanis etiam non pulsatis, vt cauetur in cap. alma mater. §. adijcimus. de senten. excom. lib. 6.

2 Summoperè tamen concertatum est inter nostrates, an tempore cessationis à diuinis, sit locus dicto. §. adijcimus, eiusque permissioni iam suprà relatæ, nempè, vt celebrari possint diuina officia tempore cessationis à diuinis, ianuis clausis, excommunicatis & interdictis exclusis, absque campanarum pulsatione? Et quia quæstio hæc, quamuis controuersa, dilucidè, atq; sigillatim examinata est à doctissimo D. Couarruuias in dicto capitul. alma mater. 2. parte relect. §. 4. nu. 7. breuiter vnamquamque partẽ fundando, quid tenendum sit indicabo, cæterà consultò omittam apud eumdem latiùs videnda. Et quidem pars

affirmatiua ei primùm innititur fundamento, quòd cessatio à diuinis, & interdictum generale, in iure æquiparentur, quoad ipsius obseruantiam, text. in cap. non est nobis. de sponsal. tex. in Clemen. 1. versic. quod etiam. de sententia excómunic. ergo quemadmodum tempore interdicti generalis habet locum d. permissio, procedet etiam tempore cessationis à diuinis: argum. l. illud. ff. ad legẽ Aquil. cap. translato. de constit. & cap. si postquam. de elect. in 6.

Secundò, quia ratio quę mouit Summum Pontificem in dict §. quia verò. vt hac præmissa forma, tempore interdicti diuina celebrarẽtur officia, nempè, quia ex obseruantia contrariorum statutorũ excrescebat deuotio populi, pullulabãt hæreses, infinitaque pericula animarum insurgebant, ac ecclesijs sine cùlpa earum debita obsequia subtrahebantur, eadem omninò in cessatione à diuinis obtinet, vt patet: ergo & tempore cessationis à diuinis decisio ac permissio d. §.
3 adijcimus. seruari debet. † Ex ratione namque expressa in l. vel quacumque alia constitutione, licita est extensio ad casum omissum, vbi eadem ratio concurrit, ac militat, iuxta glos. in Clement. 1. verb. eligatur. de elect. vbi etiã in correctorijs loquitur, cuius sententiam in hoc testatur communem Ias. in authenti. quas actiones. numer. 22. C. de sacrosanct. Eccles. Decius in cap. at si clerici. §. de adulterijs. colum. 8. num. 10. de iudic. sequũtur plures relati per Tiraquel lum de causa cessante. 1. parte. num. 153. testatur communem infinitos referens Mencha. de success. creat. §. 22. num. 52. colum. 3. & 4. illius nu. & Anto. Gomez 1. tom. variarum resolut. cap. 5. num. 11. D. Molin. lib. 1. de Hispan. primoge. c. 5. num. 10. & sequitur, plures referens D. Couar. vbi suprà, vbi hoc pręcipuè procedere affirmat, si cõstitutio præd. sit animæ & saluti spirituali fauorabilis, secundùm Abbat. & Præposit. in cap. ex tenore, qui filij sint legitim. & alios ibi ab eo allegatos. & in 4. de sponsal. 2. parte. capitul. 6. in princip. numero 12. Perus. in cap. sciant cuncti. de elect. lib. 6. Bart. in authen. Sacramenta puberum. nu. 19. vers. pro eius declaratione. C. si aduers. vend. & ibi Ias. num. 72. & Curt. Iun. numero 82. Felinus in cap. translato. colũ. fin. de constitu. nu. 13. glos. in cap. sciant cuncti. verb. alios. de elect. libro 6. & in cap. fina. eodem titulo, & libro, quos refert, & sequitur Abb. consil. 114. num. 5. secunda part. consil. est communis opinio secundùm Auend. 2. parte. capit. 27. præt. num. 13.

Tertiò, quia maius vinculum habet interdictũ generale, quàm cessatio à diuinis: nam celebrans tempore interdicti generalis, non seruata forma dict. cap. alma mater. §. adijcimus, efficitur irregularis, vt in cap. is qui. §. is verò. de sentẽ. excommunic. in 6. cap. 1. de postul. prælat. At verò celebrans tempore cessationis à diuinis, etiã generalis, & ab eo decretæ, qui poterat interdicti sententiam pronuntiare, non est irregularis, iuxta glos. communiter approbatam in cap. si canonici. verb. cessare. de offic. ordin. libro 6. quæ licèt loquatur in celebrante tempore cessationis à diuinis particularis, erit tamen extendenda ad generalem cessationem, vti docent Anto. Imol. Perus. Præposit. Abb. nu. 8. Decius, & communis in capit. dilectis. de appellat. Siluest. in Summa, verb. cessatio. §. 5. Dominicus à Soto in 4. distinct. 22. quæst. 3. artic. 2. ad fin. sequitur & testatur magis communem, & benigniorem, & quæ in disputatione defendi optimè possit, plures referens D. Couar. in d. cap. alma mater. 2. part. relect. §. 2. num. 3. in versic. ad quæstionem igitur. Curiel in tracta. de cessat. à diuinis. col. 4. fol. 11. Borgas. de irregularit. 6. part. titu. de sententia suspension. nu. 8. Margall. de horis canoni. folio 16. Alfonsus Aluarez Guerrero in thesaur. Christian. relig. cap. 37. num. 11. Nauar. in manuali Latino, cap. 27. num. 188. Ergo licitum erit celebrare diuina officia tempore cessationis generalis, seruata forma dict. cap. alma mater. §. adijcimus. & in terminis hanc partem tenet Archid. in dicto cap. si canonici. in princip.

cip. & ibi cęteri Doctores. Ioan. in Summa confess. titul. 33. quęst. 221. Gundisal. à Villadieg. & Palud. relati à Couar. vbi supra, dict. §. 4. numero 7. versi. quinto. Siluest. in Summa, verb. cessatio. Florẽt. in 3. part. titul. 26. cap. 3. Cardinal. in dicta Clement. 1. §. in cessationibus. Curiel vbi suprà plures allegans, & Nauar. dict. c. 27. nu. 189.

Nihilominùs tamen his omnibus nõ obstãtibus, contraria sentẽtia, imò quòd tempore cessationis à diuinis, nullo modo liceat celebrare officia diuina, etiam seruata forma dict. c. alma mater. §. adijcimus. verior est & tenenda, atq; consuetudine obtenta: primò, per text. in dicto cap. non est vobis. secundùm communem eius interpretationem, de sponsal. ibi, Nulla diuina officia celebrentur, & in cap. irrefragabili. §. cęterùm. de offic. ordinar. capit. dilectis. versi. verùm. iuncto versic. prætereà. de appellat, & in dict. cap. si canonici. & in cap. quamuis. de offic. ordin. in 6. & tamẽ nullibi huic veteri iuri derogatum est. Neq; obstat, quòd in interdicto generali hoc sit stabilitum, vt seruata forma dict. capitul. alma mater. §. adijcimus. possint officia diuina celebrari, ac proinde idem videbatur dicendum in cessatione à diuinis, ex suprà adductis pro priori parte: quo-
5 niam longa differentia est † in proposito inter cessationem à diuinis, & interdictum: significatio enim propria, & genuina huius dictionis, Cessatio, planè videtur inducere penitùs cessationem à diuinis eam, quæ distinguitur à prohibitione illa, quæ per interdictum decernitur: interdictum namque prohibet officiorum diuinorum celebrationem pœnis quibusdã statutis contraueniẽtibus: cessatio verò inducit omninò suspẽsionem diuinorum officiorũ ab interdicto distinctam, & quæ præcipuè ad factum, non ad iuris effectus refertur; alioqui nõ diuersis nominibus nuncuparentur, si idem esset cessatio à diuinis, & interdictum: argumento l. si idem. C. de codicil.

6 Secundò facit doctrina Ioan. Andr. in cap. dilectis. de appellat. colu. 1. dum illum tex. intelligens in cessatione à diuinis, adnotauit, non esse permissum eo tempore, quòd Episcopus celebret indistinctè, sed certa forma, nempè ianuis clausis, interdictis, & excommunicatis exclusis. cap. vltim. de priuileg. in 6. ergo per locum ab speciali, contrariũ denegatur alijs clericis.

Quare hanc partem negatiuam meritò probauit Curiel vbi suprà, in tracta tu de cessat. à diuin. colũ. 5. fol. 11. Margall. etiam vbi suprà. fol. 17. & D. Couarru. in dict. capit. alma mater. 2. parte. relect. §. quarto. d. numero 7. affirmans eã plerisque veriorem videri, & quòd etiã si iure verior esset opinio eorũ, qui censent contrariũ, nihilominus hæc secũda negatiua potior est, propterea quòd fuerit consuetudine recepta: etenim iam diu obtẽtum est penitùs cessandum esse ab officijs diuinis tempore cessationis, nec ea posse celebrari iuxta formã dict. §. adijcimus. quicquid Margall. de horis canonic. vbi suprà, folio 15. pag. 1. dicat in claustro Salmãticensi determinatum fuisse anno 1523. contrarium, & in ciuitate Salmantina fuisse tunc seruatum, contrarium siquidem iuxta hãc partem negatiuam fuit tunc ibidem, vt accepimus, decretum sæpè ac sæpiùs, itidem & obseruatum.

7 Non obstat primum fundamentum contrariæ partis, nempè dict. Clemen. 1. de sententia excommunicationis. vbi æquiparantur cessatio à diuinis, & interdictum generale, quia ea æquiparatio non in omnibus procedit, sed in illo casu tantùm, de quo text. ille agit, nempè, vt religiosi etiam exempti sequãtur matricem Ecclesiam cessantem, cathedralẽ, aut parochialem, aliàs sint excommunicati ipso facto: quòd si post excommunicationem incursam celebrauerint, incurrent irregularitatem, de qua in cap. is qui. §. fin. de sententia excommunicationis. lib. 6.

Secundum etiam non obest, quia dictionis, Cessatio, propria significatio repugnat, vt est prædictum.

8 Tertium fundamentum prioris par-

tis ex eo diluitur, quòd quàplurimi contrarium teneant, nempè celebrantē tempore cessationis generalis ab eo indictę, qui poterat interdicere, esse irregularē, quos in vnum congerit Didacus Couarruuias vbi suprà. §. secundo. nu. 3. dicens, hanc esse fortasse veriorem, si consideremus mentem canonum prohibentiū censuræ Ecclesiasticæ violationē, maximè eo casu, quo quis celebrauerit officia publicè ianuis apertis, tempore cessationis à diuinis generalis: quod magna quidem cura cauendum est, nec temerè in hac controuersia iudicandum, propter plura, quæ imminent contracta irregularitate pericula: quam sententiam etiam probauit Simon Maiolus de irregularitate. libro 3. capitulo 11. versic. hæc autem.

Quinimò etiamsi teneamus magis receptam sententiam contrariam affirmatiuam, nempè celebrantem tempore cessationis à diuinis, etiam generalis, nō esse irregularem, non eo conuincitur, licitam esse ipsam celebrationem seruata forma, quæ in interdicto requiritur ad capit. alma mater. §. adijcimus. quādoquidem nullo iure inuenitur permissa, sed potiùs prohibita: nec enim quòd tēpore interdicti sit permissa, idem censendum erit tempore cessationis, cùm longa differentia sit inter vtrumque, vt est prædictum, quamuis celebrans tempore cessationis, mortaliter peccet, & grauiter puniri possit, ac debeat: at verò quòd tempore interdicti generalis celebrans non seruata forma iuris, efficiatur irregularis, est expresè cautum ab eodem iure, vt probatū existit in præd. tertio fundamento prioris partis, quod non sic inuenitur in celebrante tempore cessationis à diuinis: † cum tamen irregularitas non contrahatur nisi in casib⁹ à iure expressis, iuxta text. in cap. is qui. in princip. de sentent. excommunic. lib. 6. & tradita per Tiraquel. in. l. si vnquam. verb. reuertatur. num. 251. C. de reuocan. donat. Nauar. in manual. Latin. c. 27. nu. 194. D. Couar. in Clem. si furiosus. in princip. 1. partis. de homicid.

10 Ex supradictis deduci videtur, nō esse locum in cessatione à diuinis constitutioni dict. capitul. alma mater. quatenus in §. in festiuitatibus, à iure relaxatur, atque suspenditur interdictum generale in festiuitatibus Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi, Paschæ, Pentecostes, & Assumptionis beatæ Marię semper virginis, excommunicatis exclusis, sed interdictis admissis, vt ad humilitatis gratiam, & reconciliationis affectum faciliùs inclinentur: quibus hodie addenda est festiuitas Corporis Christi, vt per Vrbanum Papam IIII. Marti. V. Eugen. IIII. in extrauag. eiusdem Eugenij extra communes: quæ relaxatio incipit à primis Vesperis festi, vsque ad Completorium eiusdem diei festi, hoc est, post secundas Vesperas: sed in festo Paschatis incipit à Missa vigiliæ, saltem ab initio gloriæ, quando pulsantur campanæ, & finitur in vltimo Completorio vltimæ diei Paschatis, aut diei Assumptionis, vt tradit Soto in 4. distin. 22. q. 3. art. 1. pag. 967. ad fin. cū text. in d. §. in festiuitatib⁹
11 tantū loquatur in interdicto † generali, nō verò in cessatione à diuinis, quę multū ab illo differt, vt suprà probauimus: & ante illū tex. tēpore cessationis à diuinis, nulla die, nullo casu, nulloq; modo Missa, aut officia diuina celebrari permittebantur interim q̄ cessatio durat, vt in d. c. non est vobis. de sponsal. & in d. c. irrefragabili. §. cæterū. de offic. ordi. & in d. c. dilectis. cū similib. suprà allegat. & quod non mutatur, quare stare prohibetur, vt in l. præcipimus. C. de appel. cum simil. quo fit, vt hæc opinio ad modū probabilis sit, atq; in disputatione facillimè defendi potest secūdū Couar. in d. c. alma mater. 2. par. relect. §. 5. nu. 3. quāuis ipse contrarium teneat, vt paulò post dicemus: sequitur Margall. vbi suprà. fol. 17. pag. 1. & fol. 23. & 24.

12 Nihilominùs contrarium tanquam verius existimo tenendum, imò quòd licet dict. §. in festiuitatibus. loquatur tātùm in interdicto generali, idem dicendum sit in cessatione generali: primò ex identitate rationis in proposito, ex quo

quo idem sensisse videtur, atque credendum est Pontificem in cessatione ob reuerentiam dictarum festiuitatum, & vt fideles Christiani hoc diuino solatio recreati ad humilitatis gratiam, & reconciliationis affectum faciliùs inclinentur: tùm præterea, quòd cessationi à diuinis non omnino derogatur, etiamsi in his festiuitatibus diuina officia celebrentur, sicut nec interdicto, hæc siquidē celebratio temporaria est ad hos dies festos restricta, quandoquidem manet cessationis vis his diebus transactis: & ita hanc partem, vt potiorem admittit D. Couar. vbi supra, & audio secundùm eam Salmanticæ anno 1584. Vniuersitatis claustrum praxim seruasse in festo corporis Christi.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus potest concedere monitorias generales, hoc est, cartas de descomunion, ad instantiam cuiuscunque eas petentis.*
2 *Decret. 3. de reformatione, Sessionis 25. sacri Concilij Trid. in idem expenditur.*
3 *Solus Episcopus potest decernere præd. monitorias generales, alij vero inferiores minimè*
4 *Nuntius Apostolicus legatus à latere cum ordinariam iurisdictionem habeat in prouincia sibi cōmissa, eas decernere potest. & nu. 5.*
5 *Legati à latere officium non expirat per mortē Papæ eum mittentis.*
6 *Legatus á latere potest dispensare in omnibus casibus in quibus quilibet ordinarius suæ prouinciæ.*
7 *Legatus à latere omnia videtur posse, quæ Papa sibi specialiter non reseruauit, quia eius vices gerit.*
8 *Prouisor seu vicarius generalis, cuiuscunque Episcopi, siue Archiepiscopi præd. monitorias generales decernere potest, & quomodò interpretati hoc sunt illustriß. Card.*
9 *Prouisores ac officiales generales ritè deputati à capitulo sede vacante, idem possunt.*
10 *Capitulum sede vacante succedit generaliter in iurisdictione prælati sui, & etiā in administratione temporalium & spiritualium, & habet iurisdictionem ordinariam à iure cōmuni, potestque iudices dare ac constitue-*
re, & omnia quæ ad iurisdictionem pertinent, expedire.
11 *Indicare furē iure ciuili tenetur quis, quādo iudex procedit ex officio suo consistente in ipsomet, quod habet, vt debeat purgare prouinciā malis hominibus: secus quādo procederet ad instantiam partis, seu ex officio consistente in parte: sed de iure canonico, & attenta praxi communi Ecclesiæ, indistinctè indicare tenetur, nu. 13. & seq.*
12 *Indicandi an sint ij, qui occultè iniuriam irrogauerunt, aut damnum dederunt, ad monitorias generales? & nu. 14.*
15 *Sacerdos etiam ad satisfaciendum damnum passo compellendus non est ad reuelandum furē, qui sibi id in poenitentia confessus fuit, vide in nu. 74. vbi quòd nullo modo reuelare debet, nisi, &c.*
16 *Iudex ad petitionem partis læsæ potest authorem damni occultum generaliter excommunicare: quinimo si illud sciat in confessione, potest eum indeterminatè arguere, non vero nominatim, sed in genere à communione remouere, quia nec Christus Iudam à communione remouit.*
17 *Iudex requisitus omnino tenetur impartiri officium suum etiam nobile consistens in ipsomet iudice.*
18 *In foro Ecclesiæ non seruantur apices iuris.*
19 *Iudex dicitur procedere ex officio suo puro & mero, quando nemo petit seu defert.*
20 *Correctio fraterna (quando ipsa est necessaria) præcedere debet, antequam quis reueletur ad monitorias, & nu. 73.*
21 *Quando præcipitur sub excommunicatione, vt qui sciuerit talem rem, eam per denuntiationem manifestet, intelligitur de eo, quod quis scit & probare potest: nisi prælatus is sit, qui prodesse potest & non nocere: in secreto tamen tenetur quis reuelare prælato, vt corrigat occultè, tanquam patri, si hoc intelligat facere prælatus. nu 22.*
23 *Nemo tenetur propalare in secreto nec in aperto expensis suis, nempe si oporteret ire alibi ad propalandum.*
24 *Denuntiatio, quæ fit per monitorias, dicitur iudicialis, ad quam non requiritur monitio, nec correctio, sed contra ibi, & nu. 71.*
25 *Reuelare quis non tenetur, quod facere non potest sine magno sui detrimento, vt lati⁹ hic.*

26 *Iussus sub pœna excommunicationis non denuntiare impedimentum, quod scit subesse inter volentes contrahere matrimonium, peccat mortaliter.*

72 *Modus denuntiandi impedimentum occultum, quod ex peccato nisi scitur, est, vt prius de illo secreto impedimẽto moneat, vt ab illo matrimonio desistat: quod si noluerit facere, denũtiet superiori, aut alteri, qui impedire possit, quanuis id probare non possit.*

28 *Vnus testis sufficit ad impediendum matrimonium nondum contractum, quando iuramentum de ipso contrahendo non interuenit: is tamen testis sciens ex sua manifestatione magnum scandalum sequuturum, ad denũtiãdum non tenetur nu. 29.*

30 *Parochus celebraturus matrimonium, sciẽs votum simplex alterius contrahentis, quid facere debeat?*

31 *Vnus testis ita demum sufficit ad impediẽdum matrimonium contrahendum, quoties cum iuramento aßereret id certo scire, alioquĩ vnus testis etiam iuratus de auditu cum altero absque iuramento de certa scientia non sufficeret, vt nu. 32.*

33 *Fama sola impedimenti duobus testibus probata sufficit ad impediendum matrimonium contrahendum.*

34 *Testis vnus de auditu ad impediendum matrimo. contrahendum sufficit, si circa impedimentum testificetur iuxta formam a canonibus expreſſam.*

35 *Monitoriæ generales concedi possunt etiam contra testes, qui veritatem sciunt de aliquo negotio, & eorum nomina ignorantur, & nu. 37.*

36 *Monitoriæ generales concedi possunt in omnes impedientes testes produci in causa mota.*

38 *Monitoriæ generales decerni possunt contra habentes vel scientes, quis habeat has vel illas scripturas: limitatur vt hic.*

39 *Reus interrogatus de crimine an illud commiserit, quando contra se veritatem dicere tenetur, & nu 42.*

40 *Hæreticus occultus interrogatus ab inquisitoribus vtrùm sciat aliquẽ hæreticum esse, an teneatur se prodere?*

41 *Rei contra ius requisiti possunt ac debent quacunque vti amphibologia vsitati sermonis citra mendacium.*

43 *Copia indiciorum an sit danda à iudice reo, ad hoc vt ipse teneatur dicere contra se veritatem? & num. 44.*

45 *Iudex caueat ne non ritè procedat interrogando reum illicitè & non legitimè, quia alias damnaret animam suam.*

46 *Non debet fieri aliquid ex solo zelo iustitiæ, nisi subsit iudicium rationis.*

47 *Sciens aliquid, quod sibi sub sigillo, & fide secreti dictum est, non debet id reuelare ad finem punitionis, nisi in delictis in quibus inquisitio fit, & reuelatio exigitur, ad prouidendum malo præsenti vel imminenti, vt in nume. 48. præterquam in casu posito in nu. 52.*

49 *Secretum confessionis Sacramentalis nullo modo etiam ad saluandum totum regnum reuelandum est, nec etiam in causa matrimoniali ad id compellendus est sacerdos, vt in nu. 50. & nu 74. vbi limitatur.*

51 *Confessarius non debet reuelare hæreticum sibi confessum nolentem pœnitere, nec alios prodere.*

53 *Hæretici occulti protinus sunt iudicibus Apostolicis, hoc est inquisitoribus indicãdi nulla præcedente correctione fraterna etiam si ferè compertum sit quòd per solam correctionem resipiscent, quia eisdem non est fidendũ.*

54 *Coniux, descendentes & alij, qui iure non tenentur testificari contra alterum, nec propalare ob monitorias, & num. 55. quomodo intelligitur.*

56 *Vassallus excusatur à propalando contra dominum.*

57 *Filius patrem hæreticũ occultum accusare, aut iudicibus indicare non tenetur, duobus casibus exceptis, de quibus hic.*

58 *Aduocatus, medicus, confessor, obstetrix, & alij similes non tenentur reuelare secretum cum eis communicatum ad præceptum superioris, nec id debent facere nisi in casibus de quibus hic.*

59 *Monitoriæ generales concedi debent pro occultis, in quibus aliàs non patet probatio; secus pro notis.*

60 *Monitoriæ generales concedi non debent pro re leui, & an lata pro ea ligent? & nu. 61.*

62 *Causa, quæ dicatur parua, & quæ magna, relinquitur arbitrio iudicis.*

63 *Monitoriæ generales facilius pro pauperibus pro re parua, quã pro diuitibus cõcedẽdæ sũt. Modicum dicitur respectu personarum.*

64 *Causæ magnæ dicuntur respectu personarum,*

65 *nam inter aliquos causa decem librarum esset magna, & inter alios causa centum Florenorum esset parua.*

66 *Monitoria specialia contra certas personas pro minori summa concedi solent.*

67 *Excommunicatio generalis lata in scientes furtum, & non reuelantes, non obligat eum, qui aliquid accepit sine scandalo in recompensam certi debiti liquidi sibi ex iustitia, quod alio modo non poterat recuperare, nec etiam obligat id scientes, modò pro comperto habeant pro debito legali res illas fuisse subtractas: secus tamen si dubitarent, licet subripiens id affirmet, nisi tanta fide, & virtute apud eos polleret, vt meritò propter eius dictum certi efficerentur: quod procedit, etiam si Episcopus iuberet reuelare eos, qui rem illam pro recuperatione sui debiti acceperint, quia huiusmodi monitoriæ continerent errorem intolerabilem, ac proinde non valerent, vt in num. 68. Ampliatur in vxore aliquid surripiente de bonis mariti præd. modo. num. 69. vbi quòd debet cauere ne iterum sibi debitum soluatur.*

70 *Vxor poterit occultè, & sine scandalo de bonis mariti soluere debitum ipsius, etiam contra eius voluntatem.*

71 *Reuelare non tenetur ad monitorias, qui aliquid audiuit à leuibus personis non fide dignis, vt hic.*

72 *Excusatur à reuelatione facienda aliquid sciẽs, si is, à quo id sciuit, denuntiet.*

73 *Reuelare quis non tenetur peccatum secretum, si reus est omnino emendatus, vel cum correctione fraterna speratur emendatio.*

75 *Edicta quæ leguntur in visitationibus circa peccata manifestanda intelliguntur de publicis, non verò de occultis.*

76 *Monitorijs criminosis respondendum non est: nec quando præcessit pactum in contrariũ, vt in nu. 77.*

78 *Excommunicatio regulatur ab intentione excommunicatoris: idem est in excommunicatione generali. nu. 79.*

80 *Monitoriæ generales intelligi debent ciuili modo, ita quòd nõ quis arctetur ad impossibile: & excommunicatio fieri non debet pro debito contra eum qui soluere non potest. n. 81.*

82 *Praxis monitoriarum, & numeris sequent.*

84 *Iudex Ecclesiastic. tenetur remittere laicum exeuntem ad monitorias, & allegantem rem tenere iusto titulo, ad suum iudicẽ, si hoc petatur: cognoscit tamẽ iudex Ecclesiast. an legitimè propalauerit, vel non, nu. 85. & seq.*

90 *Praxis procedendi in denũtiatione Euangelica, & nu. sequent.*

92 *Diœcesanus ex officio suo debet denuntiare excommunicatum nominatim, & eum facere euitare, quando sibi constat, & nu. seq.*

94 *Vnus testis quan: is sufficiat quantũ ad excommunicationem in genere, secus tamen est quantum ad excommunicationem in specie, & nominatim.*

CAPVT VNDECIMVM.

De monitorijs generalibus earumque praxi.

1 EPiscopus ad instantiam cuiuscunque petentis potest cõcedere monitorias generales (vulgò, *Cartas generales de descomunion dichas*) contra detinentes res suas, vt nisi eas restituãt intra certum tempus in eisdem literis assignatum, sint excommunicati, & etiam contra sciẽtes vbi vel apud quam personam tales res nunc sint, vt id propalare debeant, iuxta glos. 1. Bart. Bald. Angel. & cæteros communiter doct. in. l. ciuile. C. de furt. tex. in. c. qui cum fure. de furt. vbi Abb. nu. 2. dicit per illum tex. iustificari posse sententias Episcoporum, qui quotidie subditos suos conscios furti admonent, vt debeant reuelare, & non reuelantes excommunicant. Stepha. Aufreri. in addit. ad Clem. 1. de offi. ordi. & in tract. de potest. Eccles. super seculares. versi. 8. incip. pro quolibet damno. num. 53. volu. 14. tracta. diuers. doct. fol. 404. Rota in nouis decis. 19. de dolo & contum. aliàs. 444. incip. extra Rotam, fol. 64. Bald. in. c. si sacerdos. statim in princ. de offi. ordi. glos. in Clem. dispendiosam. in verb. prœmoniti. de iudic. vbi Cardin. Imol. Anchar. & alij notant, formamq; ponunt: sequitur plures referens Ioan.

de

de Neuizan. in sua Sylua nuptial. lib. 3. n. 28. volu. 6. tract. diuers. doct. fol. 38. vbi nu. 58. iure idem probat, nempè ratione peccati, de quo solus Eccleſiasticus cognoscere potest, vt in. cap. nouit. de iudic. idem latissimé iure probat Steph. Aufrer. vbi supra in d. tract. de potest. Eccleſiast. super laicis, &c. num. 53. d. volu. 14. tract. fol. 404. sequitur Bern. Diaz in regu. 243. quod hodie sacrum Concil. Triden. approbauit in sess. 25. cap. 3. de reforma. salutiferam in his monitorijs formam seruandam præscribens in hunc sanè modum.

2 Quapropter excommunicationes illę, quæ monitionibus præmissis, ad finé reuelationis, vt aiunt, aut pro perditis, seu subtractis rebus ferri solent, à nemine prorsus, prętерquam Episcopo decernantur, & tunc non aliàs, quam ex renó vulgari, causaq; diligenter ac magna maturitate per Episcopum examinata, quæ eius animum moueat, nec ad eas decernẽdas cuiuſuis secularis, etiã magistratus, authoritate adducatur, sed totum hoc in eius arbitrio, & conscientia sit positum; quando ipse pro re, persona, aut tempore eas decernendas esse iudicauerit: solus itaq; Episcopus potest decernere huiusmodi excommunicationes generales, † 3 vt ibidem cauetur, quasi alij iudices inferiores eas ferre minimè possint. Nuntius autem Apostolicus Legatus à latere ad prouinciam missus, † 4 vt ibi euellat & disipet, ædificet atq; plantet, cum sit ordinarius; ordinariamq; iurisdictionem 5 habeat in prouincia sibi cómissa, † vnde per mortem Papæ mittentis non expirat eius officium, vt in. cap. 2. incip. legatos, & ibi glos. pen. & communiter doct. de offi. leg. lib. 6. Gũdis. à Villadieg. in tract. de legat. 1. par. q. 16. nu. 12. vol. 14. tract. fol. 165. poterit iure optimo huiusmodi 6 literas monitorias generales decernere. † Sic etiam legatus potest dispẽsare in omnibus casibus in quibus Episcopus, siue Archiepiscopus, siue Patriarcha, vel quilibet ordinarius suæ prouinciæ, quia ipse ordinarius est in ea, vt pote vices domini Papæ gerens, & plenissimã, & maiorem p ost principem in ea habet potestatem, vt inquit Specul. in tit. de legato. §. cósequẽter. in prin. sequitur Villadieg. vbi supra. q. 14. in prin. imò omnia videtur posse, † 7 quæ Papa sibi specialiter nó reseruauit, quia vices eius gerit. c. cum venerabilis. de consuet. c. 1. de offi. legat. & ibi Abb. in vltimo notab. Specul. in tit. delegat. §. nunc ostendẽdum. in versi. legatus, & est imago ipsius principis, vt in. c. volentes. de offi. legat. vt latè plurima cógerens in proposito tradit Nicol. Boer. in tract. de potest. legat. à latere, nu. 16. & aliquibus seq. & iterum num. 65. & seq. eod. volu. 14. tract. Nil mirũ ergo si Nuntius Apostolicus legatus sedis Apostolicæ possit, imò rectè potest præd. monitorias generales decernere, prout quotidie eas concedit, atque decernit per totam suam prouinciam, rem committendo Episcopo, ipsiusque prouisori, seu officiali diœcesis, vt si re maturiùs considerata iuxta decretum sacri Concil. Triden. superiùs præinsertum, duxerit concedendas, eas decernat cum assignatione alicuius termini, intra quẽ sub pœna excommunicationis Apostolicæ reueletur quod prętenditur, & ita videmus fieri sæpissimé, estq; hoc indubium.

8 Quinimò, & Prouisor seu Vicarius generalis cuiuscunque Episcopi, siue Archiepiscopi, cùm habeat generale mandatum, sitq; ordinarius diœcesis, ordinariamq; exerceat iurisdictionem, poterit præd. monitorias generales concedere, atque censuras decernere, vt in terminis tenet Silua nupt. & Bernar. Diaz vbi supra: nec enim hunc meo iudicio excludere ab hac facultate & potestate voluit Conc. Triden. in verbis supra relatis, dũ disposuit, à nemine prorsus, prętерquam ab Episcopo eas decernendas, cùm ipsius hic generalis vicarius habeat eandem potestatẽ in iurisdictionalibus sibi ab Episcopo concessam: sed vt paulò ante dicebamus, inferiores ab Episcopo voluit sacrum Concilium in hoc excludere. Poterit igitur prouisor, vel vicarius generalis Episcopi, has monitorias concedere, & ita in praxi receptum est. ¶ Hoc tamẽ in hunc

in hunc modum interpretati sunt illustrissimi Cardinales ad declarationẽ dubiorum decretorum Concil. Trid. deputati à sede Apostolica: Vicarius generalis, & ad id facultatem habens ab Episcopo, potest sine pręuia cognitione facti ab ipsomet Episcopo excommunicationes ad finem reuelationis pro rebus deperditis decernere, dum tamen ipse vicarius causæ cognitionem adhibeat; vt deduxi ex quodam sumpto declarationum omnium eorundem Card. quarum hæc est nu. 12. sic requiritur, vt habeat vicarius ad hoc speciale ab Episcopo mandatum, nisi verba illa, Et ad id facultatem habens &c. referãtur ad facultatẽ vicariatus generalem. † Sed & prouisores ac Vicarij, 9 officialesq; generales à capitulo ecclesiastico sede Episcopali vel Archiepiscopali, & similib. vacante, ritè deputati cum plena, omnimoda, & libera potestate eas 10 concedere poterunt: † quia regula affirmatiua est vera & communis, quòd capitulum sede vacante succedit generaliter in iurisdictione prętati sui, & etiam in administratione temporalium & spiritualium, & habet iurisdictionem ordinariã à iure communi, potestq; iudices dare ac constituere, & omnia, quæ ad iurisdictionem pertinent, expedire, vt latissimé plures allegans iure probat Ioan. Francis. de Pauino in tract. de offi. & potest. cap. sede vacant. q. 1. & 2. primę partis princip. vol. 15. tract. diuers. doct. fol. 172. & seq. id quod hodie probauit sanct. Conci. Trid. sess. 24. de reform. c. 16. præcipiés, quòd capitulum sede vacante officialem seu vicariũ infra octo dies post mortem Episcopi constituere, vel existentem confirmare omnino teneatur, qui saltẽ in iure canonico sit Doctor vel Licentiatus, vel aliàs quantum fieri poterit idoneus: ergo cùm prouisores sede vacante à capitulo ritè deputati habeant atq; succedãt in omni iurisdictione, & administratione spiritualium & temporalium Episcopi, totumq; Episcopatum gubernent, atque regant, ac proinde proepiscopi rectè dici valeant, consequens est, vt prædictas monitorias, atque censuras generales decernere possint, sicut ipsi Episcopi, cùm hoc ad claues spectet, in quibus absque dubio succedit capitulũ sede vacante: proinde indubium est quod prædiximus, præmaximè si in mandato capituli id exprimatur: quòd si expresè denegetur, vel restringatur ad alia, reseruãdo cætera ipsi capitulo, aliud erit dicendum: & ita cum iure communi concordat praxis moderna, vt nostris temporibus videmus decernentes sæpissimè prædictas monitorias in præd. officio proepiscopi, quod licèt immeriti nunc exercemus plusquã anno elapso in hoc Episcopatu Ciuitatens. sede ipsius Episcopali vacãte, deputatione eiusdem capituli.

Summé tamen controuersum est apud vtriusque iuris interpretes, an Episcopus, eiusque vicarius generalis possint prædictas monitorias generales concedere non solùm contra scientes, vt debeant propalare, seu indicare rẽ vbi nũc est, eumq; qui eam detinet, sed etiam debeant indicare & propalare furem, qui talem rem surripuit? Legistæ enim magis communiter probãt, † 11 teneri quẽ indicare furẽ, quando iudex ex officio suo procedit consistente in semetipso, quod habet, vt debeat purgare prouinciam malis hominibus: secus autem esse quando procederet ad instantiam partis, seu ex officio consistente in parte, quia tunc non tenetur quis indicare furem: quare priori casu rectè facit Episcopus decernens censuras generales contra non reuelantes furem siue furtũ, vt praxis communis hodierna habet: in secundo verò casu secundùm Legistas minimè: quod probant ex. l. 4. §. si tibi indicium. ff. de condict. ob turp. caus. & in. l. solent. ff. de prescript. verb. vbi probatur, repeti non posse quod datum est à parte ob indicandum furem vel seruum fugitiuum, quia non turpiter acceptum est, imò ex pactione, & conuentione posse peti, actionemq; in id exigendum dari: ergo non tenetur quis necessariò & præcisè legis præcepto ad instantiam partis gratis indicare furem, aliàs non posset aliquid ob id recipere absque turpitudine, atque

atque proinde ad reſtitutionem teneretur, iuxta gloſ. in d. §. ſi tibi indicium. verb. repeti. vbi id in proprijs terminis notat, quæ ſingularis eſt ſecundùm Iaſ. ibi, & Bald. in. c. ſuper eo. de tranſact. tra 13
dit latè bene declarás D. Couar. in regul. peccatum. 2. part. §. 3. nu. 6. de reg. iur. in 6. quanuis ſaltim charitatis præcepto teneatur quis furem atque ſeruum fugitiuum indicare, vt communi omniũ conſenſu adnotatum eſt in. c. qui cum fure. de furt. & in. c. dilectus. de exceſ. prælat. & ita hanc partem priorem tenent Bart. & communiter doct. in d. l. ciuile. C. de furt. & in d. §. ſi tibi indicium. damnãtes contrariam ſententiam Canoniſtarum, de qua infra: ſed prædictam Legiſtarum opin. videntur ſequi Abb. in d. cap. dilectus, nu. 1. de exceſſ. prelat. Anania poſt
12 Ant. de But. & Card. Floren. in d. c. † qui cum fure. col. pen. Cardi. Alex. in. c. nerui. 13. diſt. col. 3. & in. cap. quidam ex his. col. fin. 1. q. 1. & inquit Do. à Soto de ratio. tegen. & detegend. ſecret. memb. 2. q. 6. pag. fi. quòd ſolent officiales excommunicare in genere eos qui occulté iniuriam irrogarunt, aut dederunt damnum, puta eos, qui occulté furtum fecerunt, aut fuſte, aut gladio percuſſerunt: & neſcio profectò an plus nimio extendant in modo hanc poteſtatem, inquit ille: nam quanuis id iure liceat, deberet tamen fieri in primis, quando damna, aut iniuriæ grauiſsima ſunt, vt puta pro bonis Eccleſiæ; & deinde deberet admoneri in li-
14 teris excommunicatorijs, quòd excommunicatio ſolũ fertur, vt reſtitutio fiat damni & iniurię, aliàs multi decipiũtur putantes, quod tenentur manifeſtare huiuſmodi malefactores, vt puniantur, cùm ſolùm teneantur malefactores reſtituere & ſcientes admonere illos, vt reſtituant, quod ſi noluerint, debent manifeſtare illis qui poſſint prodeſſe, & non obeſſe: nã inquirere punitionis gratia non poſſunt niſi illis, qui laborant infamia aut indicijs. Nec obſtat d. c. qui cum fure. quia ſecundùm Legiſtas loquitur ſolùm de re furtiua indicanda, & propterea nonnulli eorum adducunt illud vulgare exemplum ſancti Franciſci, qui interrogatus vtrùm homicida inde tranſiuerat, vſus verbis æquiuocis immittendo manus in manicas, reſpondit, Non tranſiuit huc.

Rurſus, Canoniſtæ antiqui tenent indiſtincte contrarium, imò quod quanuis de iure ciuili quis non teneatur indicare furẽ, vt ſupra in. 1. opin. iure tamen canonico ad id teneatur, vt referunt Albe ric. & Iaſ. in d. l. 4. §. ſi tibi indicium. fallen. 1. ff. de cond. ob turp. cauſ. Bertach. ſimpliciter in tract. de Epiſcopo. 2. part. lib. 4. q. 7. nu. 39. volum. 2. tracta. diuerſ. doct. fol. 163. gloſ. per text. ibi, in d. c. qui cum fure. verb. non indicat. de furt. & ibi Abb. Roman. ſingul. 785. & quòd quando res aliter domino reſtitui nó poteſt, teneatur quis furem indicare priuato (vt in propoſito, quia tũc dantur monitoriæ huiuſmodi, quando aliter, nec aliundè probari id poteſt) tenet Adrianus in 4. ſentent. in tracta. de reſtit. c. reſtat inquirere. in verſic. ſed contra. fol. 155. ibi, Credo tamẽ, &c. D. Couar. in d. regul. peccatum. 2. par. §. 3. nu. 5. & F. Anton. à Corduba lib. 1. quæſtio. q. 43. in. 2. dubio. verſ. 2. ſi autem. pagin. 347. colu. 1. in princip. vbi id intelligit, quoties reuelatio aut teſtificatio exigitur, vt damnum ſatisfiat parti læſæ, & nullo modo ad punitionem: vt quando ſub excommunicatione pręcipitur, quòd qui furatus eſt tale quid, reſtituat intra tot dies, vel qui id ſcit, notificet ſuperiori, vt criminoſus ſic compellatur reſtituere, † vel à malo ſtatu vel concubinatu recedere, & huiuſmodi, quia tunc qui ſcit, etiam ſub ſigillo ſecreti, tenetur tam contra ſe, quàm contra alium quantumlibet occultum criminoſum ſecretè reuelare ei tantum, qui poteſt prodeſſe, non obeſſe, modò ſit ille ſuperior, modò non, ſi credit quòd ſine tali reuelatione illi malo aut damno non prouidebitur ſufficienter, & per illam reuelationem prouidebitur: aliàs mortaliter contra charitatem vel contra iuſtitiam peccabit non reuelando, vel non teſtificando, & illam excommunicationem incidet, & tenebitur reſarcire damnũ damnificato, ſi quis ideò rem

rem ſuam, vel damni ſatisfactionem non habuit, quia ad d. pręceptum eius ſpeciale, vel generale noluit ille teſtificari, vel occultum crimen reuelare, vt peccator 15
ille à ſuo malo ſtatu recederet, vel proximo læſo ſua debita fieret ſatisfactio: ſecus ſi criminoſus emendatus eſt iam, vel ſatis credibile & certum eſt, quòd ad ſecretam monitionem, vel alio modo cum minori detrimento ille emendabitur, vt latiùs ibi per eum, vbi bene declarat, & in terminis quòd contra ſcientes furẽ poſſint cõcedi monitoriæ prædictę, vt eum indicent, ſiue propalent, & ſi id non faciát, poſſint excõmunicari, tenet Abb. in d. c. dilectus. 1. notab. de exceſ. prælat. & alij Canoniſtæ: ſed & nõnullos Theologos hanc partem tenentes refert Corduba vbi ſupra, in verſi. contra ſupradicta. pag. 348. in fine. & pag. ſequẽ. in princi. vbi inquit, quòd ſic ſe habet practica Eccleſię, & reuera hęc ſecunda pars verior & tenenda eſt: tùm ex fundamentis ſtatim iaciendis: tùm etiam, quia vt dicebat Abbas vbi ſupra, Cordub. & alij plures affirmant infra referendi, & nos quotidie videmus, praxis Eccleſiæ habet, vt monitoriæ generales cum cenſuris decernantur contra ſcientes furem & non reuelantes: idque adeò eſt obſeruatum in Eccleſia Dei, vt minimé ſit mutandum, argum. l. minimé. ff. de legib. cum ſimili. lib. Quod pręcipuè procedit quando crimen vel factum eſt notorium, & patrator occultus, in quo omnes concordant ſecundùm Cordub. vbi ſupra, & probat idem Cõrdub. in dict. tracta. *De caſus de concienoia* d. quæſt. 64. in princip.

Et primò, hæc ſententia probatur in d. c. qui cum fure, cuius verba ſunt hæc. Qui cum fure partitur, occidit animam ſuam: nõ fur ſolùm, ſed ille reus tenetur, qui furti conſcius, quęrente poſſeſſore, non indicat. & ibi gloſ. fin. expreſsè notat, & vt prædiximus, hãc partem tenet: ecce enim text. vbi etiam ad inſtantiam partis tenetur quis furem indicare. Nec obſtat reſponſio Legiſtarum dicentium tex. illum loqui tantùm de re furtiua indicanda, non verò de fure: nam ex mente, & generalitate illius text. veriùs intelligitur loqui etiam de fure, prout intelligunt glo. ibi, & Canoniſtæ antiqui.

Secũndò, eadem ſententia probatur per locum ab ſpeciali in d. c. dilectus. de exceſsib. prelat. vbi ſacerdos etiam ad ſatisfaciendum damnum paſſo compelli non poteſt ad reuelandum furem, qui ſibi id in pœnitentia confeſſus fuit: quia, vt inquit tex. pernicioſum eſſet, presbyterum ſibi taliter credita reuelare, ac ad id cogi, quod non rapuit, exoluendum: ergo quoties extra confeſsionem in pœnitentia, aliquis agnouit furem, poteſt cogi vt eum indicet ad ſatisfaciendũ damnum parti læſæ, & ibi Panormit. notabi. 1. dicit illum text. eſſe meliorem de iure ad hoc.

Tertiò, pro hac eadem parte eſt optimus tex. in. c. ſi ſacerdos. de offi. ordi. vbi expreſſim cauetur, quòd ad petitionem partis læſæ poteſt iudex authorem damni occultum generaliter excommunicare: quinimo probatur ibi, quòd ordinarius, qui ſcit, non vt iudex vel homo, ſed vt Deus, nempe in confeſsione Sacramẽtali, ſubditum eſſe criminis reum, poteſt eum indeterminaté arguere: nõ ergo poterit eum nominatim, ſed in genere à cõmunione remouere, quia nec Chriſtus Iudam à communione remouit. Quartò, probatur ratione: quoniã quilibet tenetur ſuo ſuperiori obedire in ijs, quæ ille poteſt præcipere, & quomodo poteſt pręcipere: ſed in caſu prædi. ſuperior poteſt inquirere, & præcipere, vt ſubditi criminoſũ reuelent vti nouerũt. Quod patet, quia Eccleſia poteſt procedere ſuper occulta per accidẽs, ſi per ſe, aut de ſe manifeſtaſũt, vt ſunt actus exteriores, quantũlibet occulti ex defectu teſtiũ vel probationis, aliàs enim nunquã procedere poſſet, quod abſit, ſecundùm Caiet. ſecunda ſecundæ quęſt. 11. art. 3. & 4. & communiter docto. vt affirmat Corduba vbi ſupra. Rectè igitur ex omnibus ſupradictis iure conuincitur poſſe decerni monitorias generales cum cenſuris aduerſus ſciẽtes furem, & non reuelantes, atque indicantes.

Quintò

Quintò & vltimò, quia differentia Legistarum iupradicta in prima opinione inter iudicem procedentem ex mero officio suo, vt tunc decernere possit prædictas monitorias,† & procedentem ad instantiam partis, vt id non possit, inanis, atque sine effectu videtur: quia iudex requisitus omnino tenetur impartiri officium suum, etiam nobile, cõsistens in ipsomet iudice, vt docet Bart. in l. 1. nu. 12. ff. de iurisd. omn. iudi. maximé in istis monitorijs ratione peccati, in quibus officium iudicis exuberat, secundùm Cardinal. in Clemẽ. dispendiosam, quæst. 23. de iudic. & licet pars accuset, dicitur nihilominus iudex procedere ex mero officio nobili, & accusans dicitur stimulus instigans iudicem, vt volunt Cacialup. Lancelo. & Claud. in l. imperium. col. 4. ff. de iurisd. omn. iudic. & ibi Riminald. Curtius Iun. & Gaspar Velas. vbi omnes testantur opin. Bart. ibi hoc tenentis esse magis communem, quam ibi latè probat Alexã. vt refert Silua nuptial. vbi supra, nu. 31. Non igitur est curandum, an diœcesanus, cuius officium humiliter imploratur, concedat tales monitorias generales cõtra scientes, ex eius officio, an aliàs ad instantiam partis, post quá huic differentiæ vnico verbo potest imponi remedium, ex quo per officium nobile poterunt cogi scientes furem propalare, etiam secundùm leges, vt in d. §. si tibi indicium, & illud iudex tenetur impartiri vt est prædictum: † maximèque hoc procedit in foro Ecclesiæ, in quo nó seruantur tot apices iuris, vt in cap. dilecti. vbi glos. 1. ad finem. de iudi. Ias. in. §. item si quis in fraudem. colum. 18. vers. 4. limitatur. n. 78. Instit. de actio. Quòd si adhuc instes, quòd propriè loquẽdo, † iudex dicitur procedere ex officio suo puro, & mero, quãdo nemo petit seu defert, secũdum Abb. in cap. qualiter & quando. el. 2. de accusatio. col. antepen. versi. nota ergo ex prędictis. nu. 21. Cæpol. cõsi. 66. incip. decreuit. circa. fin. Præpositus in c. de accusatione. 2. quæst. 8. col. 40. vbi enumerat nouem differẽtias, an iudex inquirat ex officio, an ad instigationem alterius attamen negari non potest, quin iure saltem canonico hæc nostra secunda pars perspicuè probetur, atque tenenda sit, quicquid de iure ciuili alij contrarium contendant: & ita meritò hanc vltra supra relatos probauit Ioan. Neuizanis vbi supra, à nu. 30. cum sequent. vbi dicit, quòd eam opin. seruat consuetudo diœcesanorũ, & stylus curiæ Romanæ, in qua est vberrimus fons Canonistarũ: & Nauarr. contra Sot. vbi supra in Manuali. c. 18. nu. 40. dicẽs, quòd consuetudo generalis Ecclesiæ obseruat contrarium eius quod Soto vbi supra asserebat, & sic nostram sententiam: quam ibidem Nauar. & iterum in cap. 17. nu. 134. & sequen. & cap. 25. nu. 46. Manualis Hispani, & latius in cap. inter verba. 11. quæst. 3. cõclu. 6. nu. 581.† & ante eum Soto vbi supra. d. col. fin. quæst. 6. membri. 2. de ratione tegend. & deteg. secret. intelligit salua correctione fraterna inducendo reum vt mandato Episcopi satisfaciat, & consequenter quando ea est necessaria iuxta sanctum Thom. 2. 2. quæst. 33. art. 2. ad 2. communiter receptũ, hoc est si fur, aut læsor secretò admonitus noluerit restituere, & si fur satisfecerit, eũ manifestare non debet, nec etiam si non satisfaciat, si illud probare nõ potest:† quia quãdo præcipitur, vt qui talem rem scit, eam per denuntiationem manifestet, intelligitur de eo quod quis scit & probare potest, vt copiosiùs dixit idem Nauar. in dict. cap. inter verba. pag. 225. & seq. & nu. 778. nisi quando prælatus is esset, qui prodesse potest, & non obẽsse. c. hoc videtur. 22. quæst. 5. sed si admonitus satisfacere nollet, & admonitor probare potest, manifestare debet, quia aliàs excõmunicationem incurreret, & damnificato, quod ob suum silentium recuperare de suo omiserit restituere tenetur, nisi ob iustum metum taceat, secundùm Ioan. de Anania in dict. cap. qui cum fure. de furtis. numer. 6. & 8. Hæc Nauar. vbi supra, & ante eum Summa Angelic. verb. denuntiatio. numer. 13. Supradicta tamen restrictio Nauarri, vt quis non teneatur denuntiare in prædict. casu, si illud probare

bare non potest, procedere prima facie videbatur, quando quis cogeretur ita denuntiare, vt probet, quia si nó potest probare, nó teneretur denuntiare, vt expressè tenet Anton. à Cordub. vbi supra in versi. quinto quando quis cogeretur. & in tract. de casos de conciencia. quæstio. 64. in. 2. punct. in vers. El quinto caso es: quasi innuat secus esse, si quis tantum cogeretur reuelare quod scit, non verò denuntiare, prout communiter contingit fieri in his monitorijs de quibus agimus: nihilominus tamen adhùc in hoc casu dicendum est non teneri reuelare, quia dũ dicitur, qui scit, &c. † intelligitur de scié tia probabili: in secreto tamen tenetur quis reuelare prælato, vt corrigat occultè tanquam patri, si hoc intendat facere prælatus, secundùm Angel. de Clau. vbi supra. & plurimos allegans ita resoluit Silua nuptial. vbi supra nu. 45. & 46. dicẽs, quòd si iudex in monitorialibus diceret, quòd scientes propalẽt, siue probare possint, siue non, non valerent, quia continent errorem intolerabilem, nisi adderet, quòd qui non potest probare, dicat sibi in secreto: & iuxta hanc distinctioné est intelligendus Nauar. vbi supra.† Nemo tamen tenetur propalare in secreto, nec in aperto expensis suis, puta si oporteret ire ad vicarium Episcopi, vel Romam, vel alium, de gẽtem in remotis partibus, quem adire non potest sine impensa, vt cum Rosella probat Silua nuptia. vbi supra contra Silues. & quòd si monitorię aliter decernantur, non ligant.

Illud tamen de correctione fraterna, vt præcedere debeat in proposito, non videtur omnino absolutum, quia denuntiatio, quæ fit per tales monitorias, dicitur iudicialis, ad quam non requiritur illa monitio inter te, & ipsum, &c. secundùm Ioan. Andr. & alios capit. nouit. de iudic. & est de mente Tabienæ, in verb. accusatio. §. 14. & in versicul. inquisitio. §. 7. & in proprijs terminis ita tenet contra Silues. Silua. nuptial. vbi supra nume. 46. Nihilominus tenẽdũ est, quod prædiximus ex Nauarru. circa correctionem fraternam, vt infra latius limit. 5. nume. 73. asseremus: cætera, quæ Nauarr. vbi supra, præfatur, vera esse existimo. † Quare, si sciens furtum vel aliud, quod præcipitur reuelari, id facere nó posset sine magno detrimento in persona, fama, aut rebus suis, ob hunc iustum timorem excusatur, & solùm tenetur reuelare, vt commodè potest, secretò, si id etiam sine tali detrimento facere potest, alias secus, nec aliter obligant huiusmodi præcepta superiorum, nec eorum ligant excommunicationes, secũdùm Anto. à Corduba vbi supra: idem esset quando propalans, ob hoc poneret se in aliquo scandalo, vt cũ Formulario prouinciali tenet Neuizanis vbi supra numer. 47. vtrumque alios allegans, & se alibi sequitur Nauarru. in manual. Hispan. capit. 25. num. 50. & Cordub. in suis casib. conscien. quæstio. 64. vbi supra.

Ex quibus iam deducitur, quòd qui iussus sub pœna excommunicationis, non denuntiat impedimentum, quod scit sub esse inter volentes contrahere matrimonium, peecat mortaliter, argum. ca. 2. de maiorit.† & obedien. tenetur enim illud reuelare sacerdoti faciẽti banna, etiam si sibi reuelatum sit, petendo ab eo cõsiliũ, non tamen cõmisso secreto, vt tenet Palud. in. 4. distin. 27. quęst. 1. in nono casu, fol. 146. in princi. Modus autem denuntiãdi impedimentum, saltem occultum, quod ex peccato nascitur, est, vt prius de illo secreto impedimento moneat, vt ab illo matrimonio desistat, & si noluerit desistere, denuntiet superiori, aut alteri qui impedire possit, quamuis probare non possit:† quia ad impediendum matrimonium nondum contractum, iuramento de ipso contrahendo non interueniente, sufficit testimonium vnius: vt in ca. præterea. el. 2. de sponsal. & in ca. sũper eo. 2. respons. de testib. per eum text. ita tenet Roman. singul. 616. quia agitur de peccato euitando, quod imminet committendum, vt latè probat Nauarr. in cap. sacerdos. num. 27. de pœnit. distin. 6. & in manual. cap. 22. nu. 83. D. Couar. in. 4. de spõsal. 2. part. capit. 6. §. 10. num. 21. aduersus Maior. in. 4. sentent. dist. 21. quæst. 2. qui

hunc communẽ illius tex. intellectum ignorauit, reprobato etiam intellectu glos. in c. prẽterea, verb. publicè confiteri, existimantis, quòd si vnus testis publicè deponeret de præd. impedimẽto, non sufficeret ad impediendum matrimoniũ etiã contrahendum: quam communiter reprobari affirmat ibi Abb. num. 7.

29 Quòd si testis hoc sciens satis intelligeret, ex sua denuntiatione magnum scandalum sequuturũ, quãuis probare posit, etiam mandato sub excommunicatione ipso facto, vt nuntiet, existẽte, ad denuntiandum non tenetur iuxta Adria. in 4. de confess. quæst. 5. dubio. 7. fol. 277. col. 2. vers. tertio dico. quem refert & sequitur Naua. vbi supra. idem latius in repet. c. inter verba. 11. quæst. 3. nu. 633. & seq.

30 Parochus autem, vel alius sacerdos, de ipsius, vel ordinarij licentia celebraturus contractum matrimonij inter aliquos, sciens votum simplex emissum ab altero eorum, an possit assistere huiusmodi matrimonio, eosque coniungere, vel potius debeat eos repellere, videndus est omnino latè id differens per conclusiones Alfonsus à Veracruce in appendic. ad Specul. coniug. ad articu. 15. primæ partis, de impedimento voti simplicis.

31 Illud autem, quod modo prædiximus iuxta communem intellectum text. in dict. capit. præterea. el 2. vt vnus nempè testis de impedimento matrimonij deponens de auditu, sufficiat ad ipsum contrahendum impediendum, intelligendum sanè est, quoties dictus testis cum iuramẽto assereret illud impedimentum certo

32 scire: † alioqui testis vnus, etiam iuratus, de auditu testimonium præbens, coniugium non impediret, etiamsi cum eo alter absque iuramento de certa scientia testaretur: tex. singularis, vbi notat Abb. nume. 2. in capit. 1. de consanguin. & affinit. sequitur. D. Couarru. vbi supra, in versicul. quibus omnibus, &c. ex eo deducens maiorem fidem soli famæ exhibendam esse hac in re, quàm prædictis duobus testibus, quandoquidem hi non sufficiunt ad impediendum matrimonium contrahendum, vt est prædictum:

33 † & tamen sola fama impedimenti duobus saltem testibus probata, absque alia impedimenti probatione, ad id sufficit, iuxta text. in capit. super eo. de consanguin. & affinit. quem ibi Abbas & cæteri Doct. notant: idem Abb. in capit. super eo. de eo qui cognou. consang. vxoris suæ. & ad hoc dicit illum text. singularem Roman. singul. 616. Decius in c. 1. col. 3. nu. 15. de appel.

34 Vnus tamen testis de auditu ad impediendum matrimonium contrahendum sufficit, si circa impedimentum affinitatis testificetur iuxta formam à canonibus expressam in capit. licet ex quadam. de testib. vbi Felin. col. 1. & text. in capit. tua nos. de consanguin. & affini. vbi Abbas & Præposit. hoc ipsum explicant, nã is solus testis sufficeret ad impediendum matrimonium nondum contractum, secundùm Couarru. vbi supra ad fin. d. nu. 21. ita limitantem atque restringentem quod prædixerat de vno teste cum iuramento deponente de auditu, vt non sufficiat ad impediendum matrimonium contrahendum, etiam si cum eo alter absque iuramento de certa scientia testificetur: vt hoc non procedat, si testis de auditu etiam solus deponat de impedimento consanguinitatis, iuxta formam dictorũ iurium, quæ in matrimonio separando præcipuè est, vt testes per ordinem distinguãt singulos gradus clara cõputatione ab vtroque latere nominibus proprijs, vel æquipollentibus indicijs de signando personas, & cum suo iuramento concludentes se accepisse à suis maioribus, quod deponũt, & credere ita esse, & se vidisse personas, vel in vno prædi. graduum constitutas pro consanguineis se habere: ad impediẽduum igitur matrimoniũ contrahendũ sufficit vnus testis de auditu deponens, iuxta formam dictorum capitum secundùm Couarru. vbi supra, cùm hoc casu cesset ratio d. ca. licet ex quadam. in fine, quod de matrimonio iam contracto separando agit, quoties testes non deponunt iuxta formam ibi præscriptam: quia tolerabilius est aliquos contra statuta hominum dimittere co-

copulatos, quàm coniũctos legitimè cõtra statuta hominum separare, ideò meritò tunc duo vel plures testes iuxta illam formam deponentes requiruntur. In nostro verò casu, cùm de matrimonio non dum contracto impediendo agatur, cùm tractetur de euitãdo peccato, sufficit vnus testis de auditu impedimenti, dum tamen is distinguat gradus clara computatione ab vtroq; laterè iuxta formam di-

37 ctorum capitum, ex quibus sæpissimè in praxi hunc casum decidi præcipiens parochis, vt similia matrimonia contrahẽda minimè celebrarent, eo quòd vnus testis de impediměto de auditu deponebat, designando ac distinguendo gradus ab stirpe clara computatione proprijs nominibus, vel æquipollentibus indicijs, quousque ab Apostolica sede contrahere volentes illius impedimenti dispensationẽ obtinerent. * & prædicta post nos

* refert & sequitur nouissimè Mascar. de probat. conclus. 1034. per totã. 2. tom. *

Ex quibus omnibus iam satis dilucidè constat prima ampliatio ad regulam generalem, quam supra in principio huius capit. posuimus, nempè licitum esse episcopis, cæterisque locorum ordinarijs Ecclesiasticis decernere monitorias generales, cum censuris pro rebus furatis nõ solum reuelãdis, sed etiam pro ipso fure indicãdo, iuxta veriorem, & in praxi indubiè receptissimam sententiam.

35 Secundò supradicta regula ampliari potest, vt procedat, quòd possint concedi monitoriæ generales etiam cõtra testes qui veritatem sciunt de aliquo negotio, & eorum nomina ignorantur, vel alias nolunt deponere: solet ad hoc allegari text. in cap. constitutis. el. 1. de testib. &

36 attestat. & ibi, Abb. in. 4. notab. † Verùm tex. illẽ, nec Abbas ibidem, hoc probant, loquuntur enim alio casu, nempè vt excommunicatio generalis ferri possit in omnes impedientes testes produci in causa mota, & ita Abb. ibi nume. 1. in fine inquit, Nota practicam, vt feratur excommunicatio generalis, ex quo ignorantur impedientes: quod diuersum est à nostra ampliatione.

Secundo loco, pro eadẽ ampliatione allegatur text. qui expressus videtur, in ca. ad nostrã. 20. de iure iur. ibi, Mandamus quatenus sub pœna excõmunicationis publicè in Ecclesia proponi facias, vel proponas, vt qui super hoc nouerit veritatem, procedat ad testimonium proferẽdum. Est verum, quòd Innocen. ibi nu. 1. text. illum intelligit, vt specialiter procedat in casu, † quo loquitur, nempè restitutionis vsurarum, quando debitor iurauit non repetere, quia tunc licet contra vsurarium procedere in modum inquisitionis, vel denuntiationis, non solũ Papæ, sed etiam alijs delegatis, nisi forsan forma commissionis cõtradiceret: secus verò in alijs criminibus, vel in alio casu: non enim super iuribus singularium personarum procedendum est inquirendo extra ordiné, sed intẽtatis actionibus, & ordinario iudicio secundùm iura: bene tamen fatetur, quòd episcopus cõtra aliquem, quem suspectum haberet, posset inquirere de vsura, sicut de alijs criminibus, ad imponendum ei pœnitentiam canonicam, sed non ad vtilitatem, vel alicuius priuatę personæ interesse consequendum: de consanguinitate autem non est dubium, quòd inquirere possit inter cõiuges, vt in capit. porrò. de diuort. & in cap. si duo. 35. quæst. 6. & idem fortè dicendum esse affirmat, si de alio canonico aliàs legitimo impedimento inquirere vellet: quem intellectum atque sententiã Innocen. sequitur & probat ad literam Laurentius Rodulph. in tract. de vsur. 2. parte. quæst. 125. num. 7. fol. 137. volu. 16. tract. diuers. doct.

Verior tamẽ mihi in hoc videtur sentẽtia & intellectus Abbatis in dict. c. ad nostrã. nu. 2. intelligentis d. tex. indistinctẽ & generaliter in omni causa extra vsuriã, de qua in illo tex. inquit enim, Nota bonã practicã citãdi testes, quando ignorantur personæ, vt fiat generale præceptũ sub excõmunicationis pœna, vt qui super tali facto nouerint veritatem, cõpareant ad testimoniũ proferendũ: & quanuis iste text. loquitur in materia peccati, idem puto dicendum, vbicumque te-

ſtes compelli poſſunt, quia tunc tacere veritatem eſt peccatum mortale, vt in.c. quiſquis.11.quæſt.3.& in c.1.de crimin. falſ. addens vlterius ex illo tex, quòd ratione teſtimonij ferendi poteſt laicus cõpelli à iudice Eccleſiaſtico: imò amplius credit, quòd etiam in cauſa vertente coram iudice ſeculari poterit iudex Eccleſiaſticus ad requiſitionem iudicis ſecularis hanc ſententiam excommunicationis generaliter & in ſpecie ferre, ſi perſonę ſciantur: quia ſicut iudex ſecularis impendit auxilium iudici Eccleſiaſtico, ita è contra debet facere Eccleſiaſticus, vt in cap. cum ad verum. 96. diſtin. quã ſententiam & praxim, noſtram ampliationẽ tenens, ſequitur & probat Silua nuptial. vbi ſupra, nu. 33. & 34. Cauſa igitur vſuraria in illo text. præcedente iuramento de non repetendis vſuris, fuit facti contingentia, non verò vlla ſpecialitas, cum ratio eiuſdẽm militet in omni alia vbi eſt materia peccati, ſicut vertitur tacẽdo veritatem: & ita eſt menti tenenda hæc ſecunda ampliatio ac practica eiuſdem ſecundùm Abb. vbi ſupra: multi enim, hoc non diſcuſſo, de ea dubitarent, cũ tamen ſatis iuridica, & rationi cõſona ſit, vt ex ſupradictis patet: ſicque nil mirũ ſi diuerſum aſſerat Dominic. à Soto in. 4. diſtin. 22. quæſt. 1. arti. 2. pag. 940. col. 2. verſi. 3. ad finem. dicens, quòd nec hoc eſt mos priſcus, nec res fortè legitima, ſed humana auaritia bonorum temporalium, ceu idolorum cultrix, iſtarum fuit Eccleſiaſticarum cenſurarum inuentrix, quando quidem Domin. à Soto illius tex. nec doctrinæ Abbatis ibi meminerit.

38 Tertio ampliatur regula communis, vt poſsint diſcerni monitoriæ contra habentes vel ſcientes, quis habeat, has vel illas ſcripturas, quæ quoquo pacto ad aliorum ius attinent, nam tunc proferendæ omnino ſunt, & ſcientes reuelare tenentur, nec ſufficit, vt qui habet ſe excuſet, dicendo, quod inde vexationem timet, niſi forſan omni dubio procul manifeſtiſsimum ſit taliter illas ad meum ius conducere, vt nullatenus ad alterius ius confirmandum attineant: vt docet Dominic. à Soto in. 4. diſtin. 22. quæſt. 1. art. 2. pag. 640. colu. 2. verſic. 3. refert & ſequitur Anton. à Cordub. in ſuo tract. *De caſos de conciencia.* quæſt. 63. vbi ſupplet & intelligit Sotum vbi ſupra, præterquã ſi iure habeat illas ſcripturas & ex manifeſtatione huiuſmodi maximum damnum & inconueniens rem iuſté ab antiquo poſsidenti ſequeretur, vt in exemplo ibi ab eo ficto.

Quartò principaliter ſupradicta communis regula ampliatur, vt propter tales monitorias emanatas contra ſcientes non ſolùm quis teneatur indicare alium, ſed etiam ſe ipſum, quãdo de hoc eſſet infamatus, vel ſufficienter indicijs affectus, vel quoties contra ipſum adeſt ſemiplena probatio,† hocque illi cõſtat, aliàs ſecus: nam reus interrogatus de crimine, an illud commiſerit, tunc demum tenetur confiteri, atque contra ſe veritatem dicere, quando eſt notorium factum contra eum, vel eſſet infamatus de eo, vel ſemiplenè probatum * per vnũ teſtem maiorem omni exceptione, deponente aſſertiué vel per indicia ſufficiẽtia, * aliàs ſecus, quando nulla præcedit infamia, vt in capit. quis aliquando. de pœnit. diſtin. 2. vbi Beatus Chryſoſtomus ſcriptum reliquit ſuper Epiſto. Pauli ad Hebræos, dicens, Non tibi dico, vt te prodas in publicum, neque apud alios te accuſes: ſed obedire te volo Prophetæ dicenti: Reuela ante Deum viam tuam. Abb. in capit. 2. in fine. de confeſ. Summa Angel. verb. confeſsio delicti. in princip. & in verb. inquiſitio. §. penulti. & in verb. denuntiatio. §. 13. Sylueſt. in verb. accuſatio. §. 13. teſtatur communem. Grego. Nattam in Clement. ſæpè. §. & quia. in. 7. colum. de verbo. ſignific. ſequitur plurimos referens Silua nuptia. vbi ſupra, nu. 41. & 42. quod & tenuit ſanct. Thom. 2.2. quæſt. 69. art. 1. & 2. & ibi Caiet. Soto de ratione tegend. & detegend. ſecret. in 2. memb. quæſtio. 7. concluſ. 1. & 2. & de iuſtitia & iur. lib. 5. quæſt. 6. art. 1. & 2. & quęſt. 7. Nauarr. in Manual. c. 25. nu. 35. 36. 43. & 49. Gregor. Lopez in. l. 4. titul. 29. part. 7. in gloſ. *jurar*

rar que diga la verdad, vbi latè & optimé examinat, atque ita reſoluit Roderi. Suarez in. l. 4. titu. *delas juras.* nu. 15. lib. 2. for. leg. Anton. Gomez. 3. tom. reſolut. c. 12. de probat. delictorũ. nu. 5. Bernard. Diaz in ſua practic. criminal. canonica. c. 118. eſtq; communis opinio doctorũ vtriuſq; iuris, vt plurimos referens teſtatur Anto. à Cordub. lib. 1. ſui quęſtionarij, quęſ. 43. fol. 350. colu. 2. vbi pro hac ſententia
* allegat d. l. 4. titu. 29. part. 7. * Et eſt cõmunis omnium doctorum, nemine diſcrepante, prẽter imperitum vulgus, vt teſtatur bene id probans Salon de iuſtitia & iur. ſuper Thom. in 2.2. quæſt. 69. arti. 2. controuerſ. 10. pagi. 1563. & D. Thom. in ſupradict. eſt cõmuniter receptus, vt teſtatur eum ſequutus nouiſsimè Ludouic. Veia in reſponſ. ad caſus conſcient. caſu 32. & eſt doctrina communis, vt teſtatur eam ſequutus Ludoui. Carbo. de reſtitut. quęſt. 31. verſic. 1. concluſio. & quæſt. 51. verſ. primum dictum. *

40 Idem eſt in hęretico occulto, qui ſe ipſum prodere non tenetur, nulla præcedente infamia, cùm in generali inquiſitione interrogatur à iudice, vtrùm ſciat aliquem hæreticum eſſe, vt rectè probat D. Siman. de inſtit. Cathol. titul. 42. nu. 13. dicens, poſſe reum hoc caſu iuſtè celare crimen, aſſerẽdo neſcire ſe quis fecit, quia non ſic ſcit, vt dicere teneatur. cap. quis aliquando. de pœnitẽ. diſtin. 1. Chryſoſt. vbi ſupra. homil. 31. col. penul. & ad
42 populũ Anthioc. homil. 41. Caiet. & Soto, quos ibi refert Simancas: quòd ſi iuſtè interrogetur, ſe ipſum prodere tenetur, vt cum ſanct. Thom. 2.2. quæſtio. 69. & quęſt. 76. tradit idem Simanc. vbi ſupra titul. 29. nu. 44. in fin.

41 Quare cõtra ius requiſiti hoc caſu poſſunt ac debent quacunque vti amphibologia, quam vſitatus ſermo citra mendacium ferre poſsit: nam ſi talia verba nullatenus ſenſum verum admitterent, mendacium eſſent; quod nullo modo licet ſecundùm Soto de iuſtitia & iur. lib. 5. q. 6. artic. 2. concluſ. 7. pag. 445. colu. 1. & de ratione tegẽdi & detegend. ſecret. mẽb. 3. quæſtio. 3. concluſ. 4. & D. Couar. lib. 1. variar. reſolut. cap. 2. nu. 2. & Anto. à Cordub. in ſuo tracta. *De caſos de conciencia*, quæſtio. 65. vbi limitat in quibuſdam perſonis, quarum vita periclitaretur, ſi de eis interrogati tenerentur eos propalare. Ergo ita & eodem modo delinquens nõ tenebitur ſe ipſum indicare ſiue reuelare ad monitorias generales, niſi de illo eſſet infamatus, vel ſufficienter indicijs affectus, vel ſaltem ſi cõtra eum eſſet ſemiplena probatio, vt in terminis aduerſus Ambroſ. de Vignate in d. l. ciuile. C. de furt. reſoluit Silua nuptia. vbi ſupra, num. 36. & ſeq. per tres columnas, & Cordub. in tracta. *De caſos de cõciencia*, quæſt. 64. in 2. pũcto. Idem optimè d. lib. 1. quæſt. d. q. 43. pag. 346. col. 2. & pag. 347. col. 2. in verſi. at verò. addit, plurimos allegãs, quòd hoc caſu tenentur alij eum reuelare ad punitionem, etiamſi ille ſit emẽdatus, ſi aliter quàm per ſigillũ ſecreti notus eſt: quinimò licèt criminoſus ſic occultus ſit, quòd notus ſit alijs duobus vel tribus teſtibus, qui mecum id viderunt, per quos legitimè poteſt probari contra illũ, & ex eius punitione maius bonũ probabiliter ſperatur, quàm ſit eius punitionis nocumentum, licét non tenear illũ reuelare, licitè tamen poſſum id facere, ad finem & punitionem vtilem: teneor tamen idẽ facere, ſi ſuperior prẽcipiat generaliter, vel ſpecialiter, etiamſi ſit emendatus, ſecundùm ipſum pag. 346. col. 2.

42 Angelus tamen de Clauaſ. vbi ſupra, dicto verb. confeſsio, ſuperiorem ſententiam, quę habet, quòd quando quis eſt infamatus de crimine, tenetur propalare, limitat, quando ageretur ad aliam pœnam quàm ſpiritualem, dicẽs eſſe notandum, quia iſtæ monitoriales fiunt, vt plurimũ, vt procedatur iudicialiter, ſecundũ eundem in verb. denuntiatio. ad fin. Eandem limitationem refert & ſequitur Silueſt. in ſumma, verb. confeſsio. 1. in princip. in verſic. 1. in iſta quæſtione: ſed verius eſt contrarium, quia non eſt bona ratio diuerſitatis, vt in ſpecie affirmat Greg. Lopez vbi ſupra. verſic. ego qui ratio, &c. aduerſ. Silueſt. vbi ſupra, quem refert, nõ verò Angelum.

43 Sed an ad hoc vt reus teneatur iudici
respondere veritatem legitimè interro-
ganti, vt supra visum est, sit necessarium,
quòd iudex ei notificet vel det copiam
indiciorum quæ contra eum sunt? refert
in hoc opiniones contrarias Cord. vbi
supra. d. lib. 1. quæstionarij, quæst. 43. pa-
gi. 350. col. 2. versic. sed vtrum. Caietanũ
nempè, Sotum, & Nauar. vbi supra, & a-
lios multos tenẽtes partem affirmatiuã,
Gregorium Lup. vbi supra, in fine glos.
& alios plures tenẽtes negatiuam, quam
etiam probauit F. Arevalus de correct.
fraterna, conclus. 6. propositione. 4. 5.
7. 8. & 9. quæ sententia negatiua com-
muniter practicatur, nempe vt non sit
necessarium, quòd id reo constet, sed de-
beat pro iudice præsumi, quòd legitimè
procedat & interroget, ad hoc vt eidem
teneatur respondere veritatem, dum de
oppositò non constiterit sufficienter,
vt sæpissimè vidi: quanuis durissimum
hoc videatur Cordub. vbi supra, qui po-
tius probat sententiam priorem affirma
tiuam, quando reus dubius est, an sit infa
mia, aut semiplena probatio, vel sufficien
tia indicia contra eum, quia sibi hoc nõ
constat, nec rationabiliter constare de-
bet, vt tunc quidem non teneatur iudici
respondere veritatem, quanuis non de-
beat mentiri: nihilominus tenenda est ne
gatiua præcedens, quę in praxi obserua-
tur, nempè, vt in dubio præsumendum
sit pro iudice interrogante, nisi aliud reo
constiterit: existimo tamen, quòd reo po
44 stulante, † debeant illi edi atque legi dicta
testium, ad hoc vt sciat an veritatem fate
ri teneatur: quòd si id à iudice denegetur,
* non quidem tenebitur respondere, * Et
in hac specie sunt intelligendi doctores
tenentes partem affirmatiuam, quòd reo
debeat dari copia indiciorum, ad hoc vt
ipse respondere teneatur, nempè reo id
postulante, aliàs secus. & ita procedat
opinio negatiua contraria, & praxis
communis. * Caueat autem iudex se-
cundùm Gregoriũ Lopez vbi supra, ne
45 non ritè procedat interrogando † reum
illicitè, & non legitimè, quia alias dam-
naret animam suam, nec eum tunc ze-
lus iustitiæ, quo assereret se moueri, eum
excusaret: nam vt inquit Hostien. quem
46 refert Abb. in capit. † cum in iuuentu-
te. de purgatione canonic. non debet
fieri aliquid ex solo zelo iustitiæ, nisi
subsit iudicium rationis: quod dicit fa-
cere contra religiosos prælatos haben-
tes tantùm zelum in puniendis delictis,
vt prętermittat ordinem iudiciarium, in
quirentes quandoque de criminibus om
nino occultis.

47 Primò, supradicta communis regula
affirmatiua limitatur, vt non procedat,
quando quis aliquid scit solùm quia si-
bi sub sigillo & fide secreti dictum est,
quia non debet id reuelare, vel de eo te-
stificari ad finem punitionis quia ex quo
secretum est de iure naturæ, non tene-
tur quis etiam ad præceptum superioris
ipsum detegere, quia fortius est ius natu
ræ quàm humanum, vt in. §. sed natura-
lia quidem iura. Instit. de iure natur. gẽt.
& ciuil. ita Scotus, & Theologi in. 4. sen
tentiarum distin. 21. Superior enim præ-
cipere non potest, vt quis violet fidem se
creti contra ius naturale, vt secundùm
Thom. & communiter doct. aiunt Sil-
uest. in summa verb. confessio. 3. quęst. 2.
& verb. testes. quæst. 8. & Nauar. in sum
ma. cap. 28. num. 42. 48. & 49. Adrian. in
4. de confess. dubio vltimo. in fine. Ga-
briel in 4. distin. 15. quæst. 6. conclus. 7.
Anton. de Cordub. d. lib. 1. quæst. 43. pa-
gin. 346. colum. 1. vbi in versi. 3. sequen-
tis paginæ, hoc limitat, quando præce-
ptum, vel inquisitio fit, † & reuelatio exi
48 gitur ad prouidendũ malo præsenti vel
imminẽti simul, & ad criminosum punie
dũ, vt communiter fit in criminibus lę
sæ maiestatis diuinæ vel humanæ, & in
alijs criminibus adhuc pendentibus, vel
imminentibus in futurum in perniciem
vel notabile damnum reipublicæ, vel
proximi cuiuscunque, vt sunt hæreses,
proditiones, machinationes, latrocinia,
& homicidia occultè grassantia, & falsi-
ficationes monetæ, & alia huiusmodi,
quia tunc etiam nõ interrogatus tenetur
reuelare ei tãtùm, qui credit prodesse &
non obesse, modò sit superior, modò nõ,
quantum

quantum fuerit necessarium ad ea mala,
vel damna sufficienter præcauendũ, vel
ad remedium adhibendum: idque facien
dum est cum minori detrimento ipsius
criminosi, vt possibile fuerit, ita vt neq;
plus nec minus reueletur, quàm sit neces
sarium ad præd. mala præcauenda, remedi
umq; adhibẽdum, & quòd hoc est ita
faciendum non obstante iuramento, &
promissione quacunque citra secretum
49 confessionis Sacramẽtalis, † quod nullo
casu, etiam ad saluãdum totum regnum,
reuelãdum est: quod etiam tenet Nauar.
in. c. sacerdos. de pœnitẽ. 6. distin. n. 166.
50 etiam in causa matrimoniali, † nam ne-
que in ea cogi poterit sacerdos propala-
re, quæ habuit in confessione, vt aduer-
sus Felin. in apostillis in. c. testimoniũ.
col. penult. de testib. & in cap. 1. col. 1. de
except. relatũ à Ias. tenet Neuizanis vbi
51 supra, nu. 45. † Imò nec etiam confessa-
rius debet reuelare hæreticum sibi cõfes
sum nolentẽ pœnitere, nec alios prodere
quos scit hæreticos esse, vt resoluit cum
cõmuni plures allegans D. Simanc. de in-
stit. Catholi. tit. 42. nu. 14. aduersus Albe
ric. aliud tenentem. Eãdem ampliationẽ
sequitur Nauar. in dict. c. sacerdos. 6. di-
stinct. nu. 119. de pœnit. vbi inquit, quod
hanc sententiam probant omnes Theo-
logi distinct. 21. Adri. & Thom. à Vio,
52 quos refert. † Quòd si aliquis certo sciat
illi malo sufficienter esse prouisum, aut
quòd certè prouidebitur opportunè per
illum criminosum iam verè pœnitentem
& damna resarcientem, vel per aliũ quẽ-
cunque, vt ad eum finem efficaciter ob-
tinendum oportet, alio modo quàm per
reuelationem, non debet illum crimino-
sum occultum, cum tanto eius detrimen
to vel ad eius punitionem reuelare, secũ-
dùm Cordub. vbi supra, post Nauarr. in
Manual. Hispan. cap. 25. num. 49. Hære-
tici autem occulti protinus sunt iudici-
53 bus Apostolicis, † hoc est, Inquisitoribus
indicandi, atq; deferendi, nulla pręceden
te correctione fraterna, etiamsi feré com
pertum sit, quòd per solam illam correc-
tionẽ hęreticus resipiscet, ac nulli noce
bit, quia eidem non est fidendum, vt laté
optimèque probat D. Simanc de instit.
Cath. ti. 19. per nu. 10. & 12. Et superiora
vera sunt, & rectè procedunt, quanuis
Capell. Tolosa. quæst. 240. incip. si tres
socij. & ibi additio, & Aretin. in. c. quali
ter & quando. el. 1. de accusat. in fine. &
Felin. in cap. intimauit. col. 1. de testib. &
in cap. nouit. col. penult. versi. iuramen-
tum. nu. 14. de iudicijs, aliud velint, tenẽ-
ri nempè quem in proposito tanquã te-
stem propalare, quod scit, etiamsi habe-
ret per secretam reuelationem, vel iura-
sset non testificari vel denuntiare: hoc nã
que quoad id quod in secreto acceperũt
extra causam hæresis apertè repugnare
videtur iuri naturali, ac proinde nõ tenẽ
dum, vt meliùs existimarunt Theologi
communiter, vt est prędictum, nisi in ca
su speciali, cuius suprà iam meminimus:
quoad promissionem autem vel iuramẽ
tum de non testificando vel denuntian-
do, verum est, vt probat Felin. vbi supra,
quia est contra publicam vtilitatem oc-
cultare tunc veritatem, nec sumus in ca-
su supradict. 1. limitationis.

54 Secundò, eadem communis regula li-
mitatur, vt non procedat in coniuge,
nec in descendentibus, & alijs, quos enu
merat summa Angel. in verb. denuntia-
tio. nu. 13. quia sicut hi non tenentur te-
stificari, ita nec propalare ob tales moni-
torias: sequitur Neuizan. vbi supra nu.
47. Nauar. in Manual. cap. 25. nu. 46. &
in cap. inter verba. num. 808. 11. quæst. 3.
Cordub. libr. 1. quęstio. 43. pagin. 348. in
versicul. 7. & in tract. *De casos de concien-
cia*, quæstion. 64. circa fin. in versic. *El se
ptimo caso es.*

55 Hoc autem verum esse affirmat An-
gel. quando superior criminaliter vult
procedere: si autem ciuiliter, credit se-
cus esse, quando nullum malum sibi im-
mineret ex hoc, aliàs secus, quia non
teneor cum malo meo facere bonum
proximo temporale, vt expressius idem
56 Angel. refert verbo. familia. num. 7. †
Pari ratione excusatur vassallus à propa
lando contra dominum, secundùm Prę-
positum in capit. 1. §. similiter. per il-
lum tex. de consuetu. rect. feud. quem re-
fert

refert & sequitur Ioannes à Neuizanis vbi supra.

57 Quinimò,& filius patrem hæreticum occultum accusare,aut iudicibus indicare non tenetur, vt latè probat Alfonsus Tostadus super Deuteronomij 13. quæstione. 3.cuius sententiam in hoc plurimis comprobat, eique vehementer assentitur D.Simanc.de instit. Cathol.tit. 29.nu.37.& sequen.aduersus Alexan.Alens.Henri.Palat.Rub.Castr.Caietan.& Nauar.contrarium existimantes,addens sententiam Tostadi esse generaliter verissimam,& quod quanuis filius non teneatur patrem occultum hæreticum iudicibus indicare, poterit tamẽ id facere, eoque magis,si pater insanabilis esse videatur,quinimo laudandus est filius,qui ardore diuinæ religionis naturalẽ amorẽ vicerit,& affectum hunc vehementissimum superauerit:sed omnia prius tentare debet, quã patrem ad iudices deferat, duobus casibus exceptis,in quibus filius patrem hæreticum iudicibus prodere debet. Prior est,cùm filius ab Inquisitorib⁹ Apostolicis iustẽ interrogatur. Posterior,cùm patris hęresis pernicioſa reipublicæ sit,vt ibi per eum, cuius in hoc dicta vera,& probabilia esse videntur.

58 Tertiò, communis regula limitatur in aduocato& medico,quia hi non tenẽtur reuelare secretum ad præceptum superioris,ne dicantur pręuaricatores & proditores causæ, vt tenet Palud. in 4. distin. 27.quæst.1.in.9.casu fol.146.in princip. & plurimos referens probat Neuizã.vbi supra nu. 47.& bene Nauar. in Manual. c.25.nu.42.& 46.vbi quòd aduocati, cõfessores,medici,& alij similes,quibus deteguntur secreta litium, dubiorum, & morborum, peccant testificãdo de secretis cum eis secretò communicatis nisi aliũdè illa nouerint,vel nisi sint talia,quæ detecta in aliorum damnum non redundarent,nec tunc est detegendum aliquid vltra necessarium, nec quantum est necessarium, si maius ex eo damnum famę in eum qui detegitur, quàm in damnificatum bonorum redundat,per latiùs à se tradita in .c. inter verba. pag.233.num. 799.11.quæst.3.& breuiùs in Manual. c. 18.nu.60.idem latè probat F.Ant. à Cor dub. in suo tract. *De casos de conciencia.* quęst.64.in 2.punct.in versi. *El tercero caso*, vbi quòd in hac tertia limitatione, & casu concordant communiter doct. idem libr.1. quæstio. quæst.43. pag.348. versic.3. loquens etiam in obstetrice,dicens, quòd supradictę personæ,etiamsi sub excommunicatione vel iuramento specialiter cogantur à superiore id quod sciunt reuelare, peccant mortaliter reuelando vel testificando, quod per hanc viam solam nouerunt, etiamsi sciant plenam esse aliàs probationem vel infamiã contra illum : sed solùm dicere possunt id,quod alio modo nouerunt vel audierunt,excipitque,quod Nauar.vbi supra, quem ibi refert,& in aduocato hanc eandem limitationem simpliciter tenet Auend.lib.1.c.2.præto.nu.25.

59 Quarta & præcipua limitatio est,vtprę dictæ monitoriæ generales concedi debeant pro rebus occultis,in quibus non pateret probatio nisi per monitorias:secus pro notis,nam si sciretur, quis talem rem esset furatus, seu alius aduersarius, contra eum actor in iudicio debet experiri,agereque via ordinaria coram iudice competente,sicut videmus aliàs, quia vbi fit iudiciũ contra certam personam, debet fieri specialis citatio illius, vbi autem non apparet certa persona, tũc sufficit citatio per edictum generale, secundùm Geminian.in.c.fin.de elect.libr. 6. vbi Anchar.sequitur etiam Felin. in. c. 2.col.5.versi.circa tertium.nu.8.de constit.& in terminis nostris idẽ probat Do. Soto in.4.dist.22.quæst.1.arti.2.versi.inter hæc.pag.940.& Neuizan.vbi supra. nu.48.vbi quòd si feratur excõmunicatio,licèt ferri nõ debuerit,tenebit,iuxta glos.fin.in fine.in c.1.vt lite non cõtest. eandem limitationem probat Bernard. Diaz in regu.243.limit.2. quæ limitatio deduci,atque probari videtur ex decreto sacri concilij Tridẽt.sessione. 25. c.3. de reformat. supra alleg. Quare placuit mihi illa praxis,quã à quodã grauissimo prælato huius regni introductam agnoui in

ui in proposito,nempè,vt priùs petẽs ab eo has monitorias generales,iuraret id in iudicio minimè deduxisse, nec habere probationẽ plenã, aut semiplenam eiusdem rei, & prætereà quantitatem notabilem arbitrio suo,qua dãnificatus erat; inhærendo verbis præfati decreti Concilij, ibi, Et tunc nõ aliàs,quàm ex re nõ vulgari, causaque diligenter, ac magna maturitate per Episcopum examinata, quæ eius animum moueat : id quod ipse in hoc proepiscopi officio semper obseruo,cum à me petũtur dictæ monitoriæ, considerando tamen circa quantitatem, qualitatem personarũ: in diuitibus enim maiorem exigo damni quãtitatẽ, in pauperibus autem minori contentor, quia respectu eorum parua quãtitas maxima est,atque maior alia grauiori in diuitibus,nunquàm tamen eas cõcessi pro

60 minori quãtitate quàm †20.aureorum, nec à me petitæ fuerũt,de quo paulò infrà in sequẽti limitatione. Vndè inquit Palat.Rub.in repe.cap.per vestras.§.18. nu.22.de dona.inter vir.& vxor.fo.151. quòd excõmunicatio generalis ab homine,lege,vel statuto prolata contra furantes res ecclesię, nõ arctat eos,qui res paruas & infimas subtraxerunt,vt puta candelã,vel clauũ,&c.quia cũ canones prohibeant excõmunicare pro leuibus culpis, & excommunicatio non liget nisi ex intentione proferentis, non est verisimile,quòd iudex voluerit excommunicare contra dispositionem iurium prædictorum:dicit tamen tutius esse tenere contra,vt statim dicemus.

61 Quintò limitatur, vt monitoriæ generales concedi non debeant pro re leui,putà pro vna gallina,& similibus,nec pro canibus, qui plus incõmodi habent, quàm commodi:item nec pro damno leui dato per vnam gallinam, quam propterea quis non debet occidere, sed capere,si potest,& præsentare iudici:ita in alijs animalibus Petrus de Lesnaudier in tractatu de doct.4.part. quæst. 81. & in specie ita limitat Neuizan.vbi suprà,numero 49. & Bernard Diaz vbi suprà,limit.3. & probat latè Dominicus à Soto in 4.sentent.distinct.22.quęst.1.artic.2. versi.quo igitur prima.pag.939.vbi maximè abhorret vsum modernum decernendi frequenter excommunicationes pro minimis culpis, & damnis, pro quibus vix homo dragma argenti mulctaretur, vt pro minimo furto, vel olerum, vel fructuum;cùm tamen excommunicatio sit maior pœna, quàm habeat Ecclesia, ac proinde non esset imponenda nisi pro maximis peccatis,vt in cap. corripiantur. 24.quęst.3.nam pro paruis,& leuibus causis, nemo à communione est suspendẽdus,præter eas culpas, pro quibus antiqui Patres arceri ab Ecclesia iusserunt committentes: vt in cap. nullus.11.quæst.3. Apostolus namque Paulus, antequam incestuosum traderet Satanæ, enormitatẽ criminis exaggerauit dicens: Auditur inter nos fornicatio,& talis fornicatio, qualis neq; inter Gẽtes: & hæreticũ : iubet post vnã,& secũdam monitionẽ vitare : nec sufficiẽs est quorumdam iudicum excusatio secundùm Sotum dicentium, se sæpè non habere excommunicandi intentionem:nam cũ subditos illa intentio lateat, nó excusantur à peccato, dum contra conscientiã non obtemperant: & longè peius est, homines in peccatum conijcere,quàm pœnæ subijcere excommunicationis.Præmaximè, quòd vt plurimũ iudices, quãdo excommunicant pro leuibus,habent animum atque intentionem excommunicãdi,prout in dubio præsumitur: quare licet iniustè id quidem faciant, quia non debent nisi pro re graui, & enormi peecato, ferre sententiam excommunicationis iuxta supradicta, nihilominùs tamen si pro quocumque peccato mortali inobedientiæ feratur,tenet secundũ Soto vbi suprà, estque tutius pro animabus,secundùm Palat.Rub. vbi suprà, dicto num.22. Sententia enim pastoris, siue iusta, siue iniusta, valida est, atque proinde timenda, iuxta illud Gregorij Papæ, de quo in cap. sententia pastoris. 11. quæst. 3. Superiora comprobari possunt ex præfato decreto Concilij Tridentini, sessio.25. cap. 3. de reforma. in

princip. ibi: Cum experientia, &c. & ibi, Et tunc non aliàs, quàm ex re non vulgari, &c. Magna igitur debet esse res, atque non parui præiudicij, ad hoc vt pro ea monitorię generales concedi debeãt: hoc tamen arbitrio Episcopi relinquitur, vt expresse cauetur in præcitato Concilio, ibi: Sed totum hoc in eius arbitrio, & conscientia sit positum, quando ipse pro re, persona, aut tempore, eas decernendas esse iudicauerit. Sic etiã videmus in iure, quòd quæ dicatur causa
62 magna, & quæ parua, arbitrio iudicis relinquitur, iuxta crebriorem Doctorũ sententiam, vt plurimis relatis, eam sequutus testatur Menoch. de arbitrar. iudic. lib. 2. centuria 1. casu 27. num. 10.

63 Qu ire, vt paulò ante prædicebamus, aduertere debet hoc casu Episcopus ad personas, respectu enim pauperis non erit vulgaris res, quæ respectu diuitis, minima iudicabitur: facilius igitur pro pauperibus concedendæ erunt pro re parua, quàm pro diuitibus: quinimò pro ijs pro re parua concedi non debent: nã vt inquit gloss. in l. sed & si susceperit. §.
64 1. verb. modica. ff. de iudi. modicum † dicitur respectu personarum: & ponit exemplũ in Regina Matthilda dicẽte: Aliquãtulum terræ dono illi Ecclesiæ, quæ tamen in triginta milliaria extendebatur, quæ gloss. est communiter approbata, vt testatur Palat. Rub. in repet. rubr. de donation. inter virum & vxorem. §. 11. num. 12. & secundùm Curt. in repeti. l. admonendi. num. 67. vbi Bart. nu. 54. communiter approbatus secundùm eundem Curt. Iun. in l. 3. nume. 18. ff. si cert. pet. docet, quòd causæ magnæ dicuntur
65 secundùm qualitatem personarum, † nã inter aliquos causa decem librarum esset magna, & inter alios causa centum Florenorum esset parua, vt in dicta l. sed & si susceperit. §. 1. Vnde in proposito non conuenit doctrina Ias. in l. vt vim. columna 6. num. 25. ff. de iustitia & iure. dicentis, quòd res dicitur vilis, quæ non valet duos aureos, de qua, pro & contra per Andr. Alciat. in cap. 1. num. 18. & sequent. ff. de iudic. in proposito namque haberi debet respectus ad personas, earumque diuitias, vel paupertatem, vt in diuitibus maior quantitas requiratur, quàm in pauperibus, ad hoc vt monitoriæ generales decernantur, quamuis & pro pauperibus nunquam eas concederem pro duobus, tribus, vel quatuor
66 aureis, sed pro maiore † quantitate, vel summa: monitoria tamen specialia contra certas personas pro minori summa concedi solent, aliàs enim Ecclesia non haberet remedium competens ad compellendos reos, si pro minoribus quantitatibus specialiter debitis excommunicationem non decerneret, suaque iurisdictio illusoria esset, atque sine effectu.

67 Sextò, communis regula supradicta limitatur, vt non procedat, quoties contingeret aliquid acceptum esse sine scandalo in recompensam certi debiti liquidi ex iustitia, si per iustitiam, nec alio modo poterat recuperari sine magno detrimento, aut sine inimicitijs, vel aliàs illis concurrentibus, de quibus per Nauar. in manual. cap. 17. num. 112. & sequent. tunc enim excommunicatio generalis lata in scientes & non reuelantes, non obligat eum, qui sic subtraxerit, nec etiã id scientes, modò pro comperto habeãt res illas pro debito legali fuisse subtractas: secus tamen si dubitarent, licèt recuperans eis dicat, quòd ad recuperandum suum debitum tantùm, quod iustũ erat, accepit; nisi tanta fide, & virtute apud eos polleret, vt meritò ppter eius dictum certi efficerentur: ita Nauar. in dicto cap. 17. num. 114. & iterum, quamuis breuiùs, cap. 25. num. 46. & ante eum Medin. de restit. quæst. 3. causa 12. & latiùs quæst. 11. & Dominic. à Soto in 4. distinct. 22. quæst. 1. arti. 2. pag. 940. col. 2. Ant. à Corduba lib. 1. quæstionar. q. 43. pag. 348. col. 3. in 4. limit. & in d. q. 64. in 4. limit. idẽ in tract. *de casos de conciencia*, in 2. editione, quæst. 181. in pulchro casu mulieris habẽtis res quasdam amici sui, qui eam stuprauit, & dotem eidem promiserat, estque iam defunctus, nam potest eas retinere pro satis factione, & iusta recompẽsatione, donec sibi dos promissa

missa soluatur, nec tenebitur id reuelare ad monitiones generales: quinimò nec amicus defuncti alias res, quas apud se secretò reliquit in confidentia, vt eidẽ mulieri daret in recompensam debiti, quia nec id tenetur reuelare, sed prædictę mulieri dare cum hoc onere, vt quoties mulieri soluatur dos promissa, † hæredibus
68 defuncti restituantur prædictæ res. Et supradicta hæc sexta limitatio procedit, etiam si Episcopus iuberet reuelare eos, qui rem illam pro recuperatione sui debiti acceperint, secundu Syluest. in summa, verb. furtum. q. 15. quia tunc huiusmodi monitoriæ continerent errorẽ intolerabilem, ac per consequens non valerent, vt in c. 1. de re iudic. sequitur Nauar. vbi supra, aduersus summam Roselã, vbi idem tenet contra Syluest. quãdo daretur excommunicatio specialis ob illã rẽ, licet quoad personas esset generalis, vt ibi latè probat.

69 Ex quo primò infertur, quòd si vxor de bonis mariti aliquid in casu licito propria authoritate occultè acceperit pro satisfactione suæ dotis vel arrharum, quando alias commodè eam vel eas recuperare non poterat, non tenebitur ipsa nec id scientes reuelare, dummodo caueat ne iterum sibi tale debitum soluatur, vel quòd in eum euentum sublatum restituat, vt constat ex Cordub. in suo tract. *De casos de conciencia*, q. 126. in princ.

70 Secundò infertur, quòd vxor poterit occultè & sine scandalo de bonis mariti soluere debitum ipsius, etiam cõtra eius expressam voluntatem, quia est socia adiutrix. Genes. 1. & hoc faciendo adiuuat eum ad seruandam animam suam, secundùm Gabri. in 4. d. 15. q. 1. col. 8. sequitur Nauar. vbi supra, d. c. 17. nu. 117. vbi hoc tẽperat, dummodo prouideat, quòd maritus intelligat se illi non debere, recuperãta schedula remissionis ab eo cui soluit, aut alio modo, iuxta ab eo tradita supra num. 113.

71 Septimò limitatur, quando quis id audiuit solùm à leuibus personis non fide dignis, ita quòd ipse de leuitate notaretur, si id ideò crederet, aut denũtiaret, vel deauditu tantùm testificaretur, vel si crederet, quòd iudex propter hoc suum dictum plus debito contra reum moueretur, nam tunc reuelare non tenetur: ita Nauar. in manual. cap. 25. num. 46. Antonius à Cordub. dicto lib. 1. quæst. 43. in 6. casu.

72 Octauò limitatur, vt excusetur quis à reuelatione facienda, si is, à quo id sciuit, denuntiet, vt tradit Nauar. in repet. cap. inter verba num. 79. & 11. quæst. 3. & in manual. cap. 25. num. 46. Cordub. vbi supra, dicto 6. casu, & ante eos silua nuptial. vbi supra, num 63.

73 Nonò limitatur, quando peccatum est secretum, reusque est omninò emendatus, vel cum correctione fraterna poterat quòd posset emendari, tunc enim non debet obediri prælato etiam præcipienti vt denuntietur absque præd. correctione fraternã, secũdùm sanct. Thom. 2. 2. quæst. 33. artic. 7. ad 3. & sanct. Antonin. in sua Summa. 2. parte, titu. 9. cap. 6. §. 4. Nauar. in dict. cap. 25. num. 64. Anton. à Cordub. dict. lib. 1. quæstion. quæstione 43. pag. 348. in versic. primo. vbi hoc intelligit, quando generaliter, vel specialiter, id exigit solum ad emendationem peccati mortalis illius, vel ad præcauendum malum imminens Reipublicæ, vel proximo cuicumque, vel ad satisfaciendum damnificatis de damno recepto, si criminosus ille sufficienter emendatus sit, vel satis credibile & certum sit, quòd ad secretam monitionem, vel alio modo, cum minori detrimento ille emendabitur, vt oportet, & damnũ imminens omninò cauebitur, & proximo damnificato debitè satisfiet: nisi constaret, quòd sit iam de illo crimine infamatus, vel legitimè accusatus, aut denũtiatus cum sufficientibus indicijs, vel semiplena contra illum probatione, aut infamia, tunc enim etiamsi sit emendatus, si à iudice interrogetur, tenetur dicere veritatem, & ad præceptum superioris, ad punitionem necessariò reuelandus, si aliter quàm per sigillum secreti notus est, vt prædiximus: occultus autẽ hæreticus, nulla præcedẽte correctione fraterna,

fraterna, protinus inquisitoribus Apostolicis reuelandus est, vt suprà est dictū.

Decimò limitatur in eo quod scit sacerdos per confessionem sacramentalem, nam id omninò reticendum, nec vllo modo reuelandum est ad prædictas monitorias generales, aliudve præceptum superioris, nec sine eo, quia tantùm id scit vt Deus, vt suprà est dictum, nisi de licentia pœnitentis, vel si aliàs quàm per confessionem id sciret, quia tunc eo modo quo id scit extra confessionem, poterit de eo loqui, seruādo semper secretam cognitionem cōfessionis, exprimendo causam scientiæ, vt scandalum euitetur, vt cum Alexand. Halensi docet Adrian. in 4. de Sacrament. confession. in vltimo dubio, in versic. quoad hāc materiam. fol. 299. colum. 2. & Victor. in Summa de confess. quæst. 186. quamuis cautiùs faciet, si omninò reticeat, nisi vrgente necessitate, vel causa rationabili.

75 Vndecimò limitatur in edictis, quæ leguntur in visitationibus de peccatis publicis, aut generaliter de peccatis, nulla expressione facta de occultis, aut iniustè facta expressione de illis: nam tunc sciens peccata occulto, siue ipsi fuerint secretò dicta, siue ipse viderit ea in secreto fieri, non debet, nec tenetur ea reuelare, imò aliud faciens peccabit (sicuti qui denuntiat, quod probare non potest) nisi essent præparationes ad alijs nocendum, iuxta id, quod bene probat Nauar. in manual. cap. 18. num. 61. qui quāuis loquatur in interrogatis specialiter in visitationibus de præd. peccatis, ipsius tamen fundamenta idem concludunt in casu nostræ limitationis, nempè in monitorijs & edictis generalibus visitationum de peccatis publicis, vel nulla expressione de publicis facta, vel etiā iniustè de occultis.

76 Duodecimò limitatur, quando istæ monitoriæ essent criminosę, & infamatoriæ alicuius personæ, putà, qui cognouerit carnaliter talem mulierem, teneatur reuelare, vt alios allegans tenet Ioannes Neuizan. vbi suprà numero 50. & Bernard. Diaz vbi suprà limit. 4.

77 Decimotertiò limitatur, quando is, ad cuius instantiam conceduntur monitoriæ, priùs pactum fecisset cum parte, quòd etiam si faceret publicari monitorias, ipse, nec scientes per hoc tenentur propalare: quia excommunicatio regulatur ab intentione † excommunicatoris, glos. in c. 2. de testib. cogend. & in c. P. & G. de offic. delega. & in Clem. 1. de iudic. glos. in. c. ad Apostolicę. de cleric. excommu. est communis sententia secundùm Didac. Perez in l. 1. tit. 5. lib. 8. ordi. pag. 180. in vers. quam conclusionem. col. 1. sequitur Palat. Rub. in repet. c. per vestras. §. 18. nu. 23. Cordub. in suo tract. *de casos de conciencia*, in 2. editione. quæst. 175. fol. 480. col. 2. vbi alios allegat. † Idem est in excōmunicatione generali, secundū Abb. in. c. si sacerdos. circa fin. de offic. ordin. Summa Tabiena, in verb. excommunicatio. 2. §. 11. & seq. Siluest. in Sūma verb. excōmunicatio. 2. nu. 1. vers. decimusquartus. vbi q nō ligātur excōmunicatiōe, siue speciali, siue generali, ex officio, vel ad instātiā partis lata, quos iudex excōmunicans intēdit ad hoc eximere: * vel quos petens illā, non intēdit includere: quod etiā sequitur Nauar. in manua. Latin. c. 27. nu. 14. & Cordub. vbi suprà alios citans. *

Sed si concedens monitorias sciuisset hoc pactum, verisimiliter credēdum est, quòd eas non concessisset: ergo non ligant. ita Silua nupt. vbi suprà num. 55. cuius in hoc sententia, etsi rarò casus continget, mihi placet, quam etiam sequitur Bernad. Diaz vbi suprà, limitatione 6. quamuis aliàs intentio iudicum non excommunicandi, cum subditos lateat, non excuset à peccato, dum cōtra conscientiam non obtemperant, vt cū Domin. à Soto in 4. sentent. distinct. 22. quæst. 1. art. 2. pag. 940. colum. 1. in principio asseruimus suprà in 5. limit. num. 59. hocnāq; casu, de quo agimus, de præsumpta, ac satis coniecturata mente excommunicatoris patet, attento præd. pacto partiū, quòd si id sciret, minimè excommunicaret: quare meritò, vt excommunicatio

nicatio aduersus id lata non liget.

80 Decimoquartò limitat Rosariū Busti, & eum referens Neuizanis vbi suprà. num. 56. & Bernardus Diaz in dict. reg. 243. limit. vltim. quando debens implere, hoc facere non posset, quia huiusmodi excommunicationes debent intelligi ciuili modo, scilicèt, quòd quis non arctetur ad impossibile: excommunicatio enim infligi non potest, nisi pro peccato mortali, vel contumacia, iuxta cōmunem omnium, & verisimam sententiam, vt suprà cap. 7. probatū est, & præterea tradit Nauar. in manuali Latino, capit. 27. num. 9. dicens, quòd nemo debet excommunicari, nisi ob contumaciam mortalem, qua perstitit in peccato mortali præterito, aut futura inobedientia: deficiente ergo contumacia, propter impotentiam soluendi non incurritur excommunicatio, quia impossibilium nulla est obligatio, vt in regula vulgari iuris: conducunt tradita per Dominic. à Soto in 4. distinctione 22. quæst. 2. art. 3. pag. 960. colum. 2. & quòd excommunicatio ferrinō debeat pro debito, quoties debitor nimia egestate est pressus, ita quòd soluere non possit, & lata sit

81 relaxanda, & quòd talis censurę † comminatio, seu executio contineat præceptum impossibile, & errorem manifestum, latè pluribus probat in proposito Didacus Perez in l. 1. titul. 5. lib. 5. ordin. pag. 179. colum. 1. hæc autem in foro poli rectè procedere posset, vbi sola veritate attenta iudicatur, & ideò excommunicatus pro furto, vel alio debito, si non est soluendo, quoad Deum esset absolutus * secundùm Sot. vbi suprà. * Et sufficere ad absoluendum virtute Bullę, vel priuilegio concedentis, satisfacta parte, veram impotentiam satisfaciendi, præstita cautione sibi possibili, saltem iuratoria, iuxta tradita per Nauar. in manuali. c. 27. nu. 48. credit idem Nauarr. consil. 23. tit. 2. ad fin. de pœniten. & remiss. * At verò in foro fori, sententia excommunicationis præd. teneret, nisi expressè contineret præd. intolerabilē errorem, vel constaret de impossibilitate soluendi, vel hoc esset notorium, quia tūc esset nulla, iuxta regul. iuris, de quibus suprà alio capite disseruimus, & in terminis tenet Cordub. in suo tracta. *de casos de conciencia*, quæst. 20. circa finem. in versic. Lo quarto, &c. vbi hoc intelligit de vera impotentia, & concurrente contritione, & intentione soluendi, quā primū potuerit.

82 Supereſt nunc videre de praxi monitoriarum. Et primò, si ille contra quem decernuntur monitoriæ, compareat in termino illarum coram decernente, dicendo, quòd rem, de qua in monitorialibus, si eam tenet, non habet cum peccato, nec contra conscientiam, sed iusto titulo, estque paratus stare iuri coram iudice competente, coram quo se remitti petit, & desisti à monitorialibus, quia à præceptis non est inchoandum, secundùm Iaſ. in l. ne quicquam. §. vbi decretum. colum. 2. nu. 4. & 5. ff. de offic. proconsul. & legat. & ideò eas esse reuocandas secundùm Iaſ. num. 11. & Lancelot. in l. si pacto quo pœnam. colum. 2. C. de

83 pact. aut saltem resolui in simplicē † citationem virtute suæ cōparitionis. Doctores in l. de pupillo. §. meminisse. ff. de oper. nou. nuntiat. & in terminis monitorialium Cardinal. & Lanfran. in Clement. dispendiosam. super glos. verb. præmoniti. de iudic. & Bernard. Diaz vbi suprà, limit. 5. aliàs protestatur de nullitate, an sit audiendus, & remittendus ad suum iudicem, necne?

84 In quo dicendum est, quòd iudex Ecclesiasticus hoc casu tenetur eum remittere ad suum iudicem, quia ad Ecclesiasticum non pertinet cognoscere, an iustè, vel iniustè teneat, nec poterit excommunicare, etiam in genere, secundū Innocent. Ioan. Andr. Anto. de Butrio, & Abb. in cap. nouit. num. 53. de iudic. Innocen. in cap. statuimus. de offic. delegat. colum. 2. post glos. ibi, subiungens, quòd in occultis, quando quis est confessus factum, nō est vlterius cogendus, aliàs enim secundùm supradictos, nisi ita diceremus, sequeretur inconueniens, q iudex Ecclesiasticus trahere posset omnes

nes cauſas ad ſuum forum: qua comparatione facta, niſi peccatum eſſet notoriũ, ſi denuntians vult quòd procedatur coram Eccleſiaſtico, debet probare, quòd talem rem occupans tenet cum peccato: quod eſt valdè difficile, ſecundùm Abbatem in dicto capit. nouit. columna antepenultima. in 6. additione, de iudic. vbi dicto numer. 53. poſt Innocentium, & alios, quòd ad excludendum probationes, quas faceret iſte denuntians pro retinendo cauſam coram Eccleſiaſtico, ſufficeret denuntiato allegare aliquam cauſam probabilem, & veriſimilem, ex qua talem rem teneat, putà, quòd ad eum peruenerit ex cauſa emptionis, vel alia iuſta, nec eam tenetur probare, niſi aliàs contra eum præſumptio laboraret, putà, quia eſſet vir modicæ fidei, vel ſi à principio purè negaſſet, licèt Hoſtien. & Felin. ibidem num. 15. aliud velint, nempè quòd ſi denuntians probat rem non eſſe denuntiati, nó videtur quòd denuntiatus poſsit ſe excuſare, ſi allegaret aliquid probabile, ſi id non probat: nihilominus prius verius & tenendum videtur ex rationibus Abbatis vbi ſuprà, & ne vt plurimum iuriſdictio ſecularis eneruetur. Quod fortiùs procederet, quando iſte denuntiatus talem cauſam probabilem allegaret cum iuramento, quia huiuſmodi iuramentum malam præſumptionem excluderet, ſecundùm Anton. vbi ſuprà, col. 12. Et hanc praxim, & ſententiam principalem prædictam tenet Ambroſius de Vignate, quem refert, & ſequitur, ſummans eiũs fundamenta, Guido Pape ſingul. 708. de monit. & idem latè probat Ioannes Neuizanis dicto lib. 3. Siluę nuptiã. num. 51. & ſequen. ſequendo opin. Abb. vbi ſupra: & in fine. nu. 54. inquit, quòd ſecundùm aliquos legitimè non
85 propalanti † non creditur, vt in Clem. 1. vbi gloſ. & Cardin. de renunt. Abb. in dict. c. nouit. vltima additione. & quòd an legitimè propalauerit, vel non, iudex Eccleſiaſticus cognoſcet.

Sed contra ſupradicta videntur facere, quæ ſtatim idem author nu 59. annectit, vbi quærẽs, an iudex Eccleſiaſticus poſsit cognoſcere, an debeat Titius reſtituere mihi talẽ rem, vel ſufficiat pronuntiaſſe eũ eſſe excõmunicatũ, & remittere poſteà cognitionem † cauſæ iu-
86 dici laico: reſpondet, quòd imò ipſe Eccleſiaſticus debet cognoſcere, an res ſit mihi reſtituenda: tum quia connexum eſt peccato, & de connexis idem eſt iudicium, vt in cap. tranſlato. de conſtit. item, quia acceſſorium ſequitur naturã principalis, vt in regula acceſſorium. de reg. iur. in 6. Itẽ, quia iudex pręparatorij, eſt iudex pręparati, ſecũdũ Iaſ. in l. quoties. nu. 3. C. de iudic. Deci. in rubr. eod. tit. in decretalib. nu. 2. Itẽ, quia talis cenſura fulminatur, vt exeat de peccato, & pœniteat: ſed pœnitẽtia ſine reſtitutione (cum ipſa poteſt fieri) eſt infructuoſa, vt tenet Felinus in cap. ex tenore. in princip. colum. penult. numer. 18. de reſcript. Laurentius Rodulphus in tract. de vſuris. 2. par. quæſt. 125. nu. 8. vol. 16. tract. diuerſ. doct. fol. 137. Non enim dimittitur peccatũ, niſi reſtituatur ablatũ, iuxta iuris regulam vulgarem. 4. de regulis iuris, in 6. Sed nihilominùs vtrũque exiſtimo verum eſſe, & tenendum, intelligendo vnumquodque in ſuo caſu: primum, quando ipſe monitus comparet in termino monitorialium, offerens ſe paratum ſtare iuri coram iudice competenti, coram quo petit ſe remitti, & petit deſiſti â monitorialibus, quia poſsidet rem iuſto titulo, non verò cum peccato, nec contra conſciẽtiam, vt eſt prædictum: ſecundum verò, quando monitus non comparuit, ſed alij reuelauerunt eum; tunc enim non ſolùm debet à iudice Eccleſiaſtico declarari excõmunicatus propter contumaciam & inobedientiam, ſed etiam cogi, præmiſſa cauſæ cognitione neceſſaria, ad rem reſtituendam: nec enim debet pro rei reſtitutione eum remittere ad iudicem laicũm,
87 ex † rationibus prædictis. ſed ſi ipſe excommunicatus in contumacia, compareat petens abſolutionem purgatis expenſis, allegans ſe eſſe paratum coram iudice ſuo competẽte iuri ſtare, quia poſſidet

rem cum legitimo titulo, non verò cum peccato, ſicque petat deſiſti ab vlteriori proceſſu monitorialiũ, dum modò contra eum non conſtet, nec probetur contrarium, non video cur audiendus non ſit, ex prædictis ſuprà in prædicta praxi: itaque præfatus author Siluæ in ſupradictis duobus, quæ prima facie videbantur contraria inter ſe, hoc modo eſt intelligendus, & ſaluandus, quamuis ipſe ſe ſatis nó explicuerit: hoc nãque modò vtraque ſtare poteſt, intelligẽdo, & limitando ſecundũ aſſertum prius
88 præcedens, quod ſecundum debet limitari, ſi lis penderet contra † Titium corã iudice laico pro illa re, & poſteà pro habendis probationibus conceſſæ fuerint monitoriæ generales, & iſte Titius non comparuit, neque propalauit, quia tunc non poteſt peti contra eum veniri ad excommunicationẽ in ſpecie, quia vbi cœptũ eſt iudiciũ, ibi finiri debet: vt in l. vbi cœptũ. ff. de iudic. & continentia cauſæ diuidi non debet, vt in l. nulli. C. de iudic. ita Neuizan. vbi ſuprà, numero 60.

89 Secundò obſeruandũ eſt, quòd quando lectis in Eccleſia his monitorialibus, & ſic poſt earum executionem, aduerſarius non comparuit, nec reſtituit bona, practica eſt ſecundùm Doctores, præcipuè apoſtillã ad Felinum colum. final. in capitul. nouit. de iudicijs. vt detur libellus coram dicœceſano, fidem faciendo de propalationibus illorum, qui dixerunt contra eum, proponẽdo, quòd ſetſi emanauerint monitoriæ generales contra detinentes res meas, & contra ſcientes non reuelãtes, vt patet ex ipſis, cum earum debita executione, de quibus fit fides, licèt alij propalauerint, Titium talem rem meam tenere, idem tamen Titius reuelare neglexerit, nec reſtituere curauit, imò eam indebitè detinendo, contra conſcientiam perſeuerat in peccato, in contemptum cenſurarum Eccleſiæ, quare petit ipſum Titium ſic in genere excommunicatum cogi ad pœnitentiam, & in ſpecie & nominatim excommunicari, exindeque non abſoluatur, donec exeat de peccato, reſtituendo dictam rem, cum cæteris clauſulis conſuetis in libellis: hæc namque concluſio libelli, ſonat in denuntiationem Euangelicam, quia vt pœniteat; & in iudicialẽ, vt reſtituat: quod eſt vtile ad euitãdum conflictum opinionum, ſecundùm Rochum de Curt. in dicto cap. nouit, charta 27. de iudic. oblato libello, lis conteſtatur, recipienturque probationes, parte citata ad videndum iurare teſtes, quia aliàs fidem non facerent: illiſque publicatis, ſi nihil opponatur, & reperiatur iſte Titius culpabilis, iudex pronuntiabit eum incurriſſe dictas cenſuras in genere, præcipiendo ſub pœna excommunicationis in ſpecie, quòd exeat de peccato, & rem reſtituat: hæc eſt communis praxis ſecundùm Siluam nuptial. vbi ſuprà, num. 57. dicentem, quòd ſæpè eam vidit obſeruari.

90 Nihilominùs tamen ipſe putat eſſe vtilius practicari alio modo, nempè cõcludendo in libello ſolùm, quòd cogatur ad pœnitentiam, nulla mentione facta de reſtitutione rei: nam idẽ effectus omninò reſultabit, quia non poteſt pœnitere, niſi rem reſtituat, vt eſt prædictũ: eritque magna vtilitas, quia in hac concluſione ſumus in denuntiatione Euangelica tantùm, ex quo ſolùm principaliter tenditur ad finem correctionis, vt volunt omnes in dict. cap. nouit. vbi Decius numer. 28. Abb. in cap. quemadmodum. colum. 3. de iureiuran. in qua non requiritur litis conteſtatio, nec ordo iudiciarius, ſecundùm omnes indifferenter in dicto cap. nouit. vbi dicunt ſecus eſſe, quando petitur reſtitutio rei, & ſic
91 in iudiciali: requiritur † tamen bina monitio præcedens iuxta formam Euangelij, quia aliàs non procederet ſecundùm Docto. in dicto cap. nouit. Speculat. & alios quos refert & ſequitur Marant. de ordin. iudic. 6. parte. cap. de denũtiatione. nu. 5. pag. 347.

92 Imò etiam nemine inſtante, dicœceſanus ex ſuo officio debet denuntiare excommunicatum nominatim, & eum facere euitare, quando ſibi conſtat, ſecundùm

dùm Aret. in dicto cap. nouit. ad finem. Abb. in cap. Parochianos. 2. notabil. & in cap. cum desideres. in 4. notab. de sentent. excommunic. quæ secunda praxis
93 mihi magis arridet: vnde errant, † qui faciunt citare principalem ad allegandũ causas, quare non debeat excommunicari, secundùm Guid. Pap. singular. 708. & etiam iudices, qui statim visis propalationibus aliorum, absque causæ cognitione excommunicant nominatim.

94 Vltimò aduertendum est, quòd licèt quantum ad excommunicationem in genere sufficiat vnus testis, secundùm Imol. in dicto cap. nouit. colum. 6. de iudic. secus tamen est quantum ad excommunicationem in specie & nominatim, quia tunc cum agatur de magna pœna, requiruntur plenæ probationes, secundùm Abb. in cap. cum sit generale. colum. 3. de foro competen. Bald. in cap. si sacerdos. in princip. de offic. ordin. Neuizanis vbi suprà. num. 62. vbi numer. præcedenti latè agit, an propalãtibus sit legenda eorum propalatio, quando postèà examinantur in figura iudicij, si réferant se ad eam petendo sibi legi, prout communiter practicatur, & concludit, quòd non, & quòd si aliàs fiat, erunt suspecti: cuius contrarium veriùs existimo, & tenendum.

SVMMARIVM.

1 *EXcommunicati impoenitentes, per Principem secularem puniuntur.*

2 *Perseuerans per tempus aliquod in excommunicatione, potest puniri ante annum poena aliqua temporali.*

3 *L. 1. tit. 5.* de los descomulgados. *lib. 8. nouæ collectionis Regiæ, meritò stabilita, & iustißima est, vt in nu. 4.*

5 *A iudice Ecclesiastico posse excommunicatos, de quibus in præd l. Regia, eisdem poenis puniri, indubium est.*

6 *Iudex Ecclesiasticus potest cognoscere contra laicum perseuerãtem in excõmunicatione, ipsumque mulctare, & tẽporaliter punire.*

7 *Excommunicatus punitus in vno foro, poenis dict. l. Regiæ, non poterit in altero amplius eisdem puniri.*

8 *Absolutus ab excommunicatione, in qua permansit per tempus à lege Regia prohibitũ, an post absolutionem possit poenis ab eadem l. impositis puniri? & nu. seq. nu. 19. assignatur concordia.*

9 *Inuentus dicitur qui est inuentus, & captus, & repræsentatus Curiæ.*

10 *Non sufficit, quòd probatum sit quem cum armis de nocte incessisse, nisi cum eis apprehendatur ad poenam virtute statuti id prohibentis imponendam, & quomodo hoc intelligatur, vide num. 18.*

11 *Delictum semel commissum non aboletur ad euitandam poenam temporalẽ, propter poenitentiam impositam à iudice spirituali pro consequenda absolutione, nisi esset sufficiens in vtroque foro, & publicè imposita, aliàs puniri potest à iudice laico.*

12 *Bigamus, si per Ecclesiasticum iudicem condigna poena non fuerit punitus, potest per secularem iterum puniri.*

13 *Idem est in blasphemo quamuis his casibus moderanda sit poena. nu. 14.*

15 *Punitus pro crimine mixti fori ab Episcopo poena canonica, potest per iudicem ciuilẽ puniri secundùm ius ciuile.*

16 *Absolutus in foro poenitentiali, non remanet absolutus in exteriori, quin de eo crimine puniri possit.*

17 *L. 2. titul. 5.* de los descomulgados, *libr. 8. nouæ collect. reg. interpretatur.*

20 *Si quis indurato animo per annum in excommunicatione permanserit, contra eum tanquam suspectum de hæresi procedi potest, & quomodo hoc intelligatur. nu. 21. & 22.*

23 *Tempus quo quis in excomunicatione permanere debet, vt poenis legis Regiæ puniri possit, debet esse continuum.*

24 *Tempus requisitum à lege, nisi aliud exprimatur, debet esse continuum.*

25 *Triginta dies poenæ carceris impositæ à lege Regia blasphemo, debent esse continui, nec sufficit quòd sint interpollati, computati in diuersis vicibus.*

CA-

CAPVT XII.

De pœnis permanẽtium in excommunicatione per mensem, & vltrà.

1 IN Concilio Triburiensi, cap. 3. olim Patres decreuerunt, vt qui post excommunicationem inclinati nõ fuerint ad pœnitentiam subeundam, per Principem secularem puniantur. Hinc est, vt perseuerans per tempus aliquod
2 in excõmunicatione, possit puniri † ante annum pœna temporali, secundùm Ananiam & Felin. in capit. postulati. de homicid. quos refert & sequitur Didacus Couar. in cap. alma mater. 1. part. relect. §. 7. nu. 10. † de sentent. excommu.
3 lib. 6. circa finem. Quare non immeritò Reges Hispaniæ certis quibusdam pœnis pecuniarijs puniri iusserunt eos, qui per mensem & vltrà in excommunicatione permanserint, vt cauetur in l. 1. tit. 5. *de los descomulgados*, lib. 8. nouæ collect. Regiæ, quæ ita se habet. *Vida espiritual es al anima la obediencia, y muerte la desobediencia, y desobedecer los mandamientos de la santa madre Iglesia: y porque la sentencia de excommunion, es arma con que la Iglesia defiende su libertad, y mantiene, y gouierna las animas Christianas con justicia de Dios, y deue ser mucho mas temida y guardada, que otra sentencia alguna: porque no ay mayor pena que muerte del anima: y assi como el arma temporal mata el cuerpo, assi la sentencia de excommunion mata el anima, y es llaue de los Reynos de los cielos, que encomendo nuestro Señor al Apostol san Pedro, y a sus successores, y ministros de la Iglesia, y les dio poder de ligar y absoluer las animas sobre la tierra: y porque el mayor quebrantamiẽto de la fe Christiana, es el menosprecio de la santa Iglesia, porende mandamos, que qualquiera persona que estuuiere descomulgada por denunciacion de los Perlados de la santa Iglesia, por espacio de treynta dias, que pague en pena seyscientos marauedis, y si estuuiere endurecido en la dicha excomunion seys meses cumplidos, pague en pena seys mil marauedis, y passados los dichos seys meses, si persistiere en la dicha excomunion, que pague cien marauedis cada vn dia, &c. Y las dichas penas sea partidas en tres partes, la tercia parte para la obra de la Iglesia Cathedral, y la otra tercia parte para el merino, ojuez que la executare, y la otra tercia parte para el Perlado que la dicha excomunion pusiere*: sicque hodie cessat lectura antiquior circa valorem dipondiorum dictarum pœnarum, quam refert Couarr. de monetis. c. 5. nu. 1.

4 Quæ lex & similes iustissimæ sunt, vt affirmat Didacus Simãcas de institution. Catholic. titulo 27. numero 6. & Didacus Couarruuias in dicto capitulo alma mater. 1. parte. §. 7. numero 10. circa finem. & validè secundùm Didacum Perez ibidem, pagina 18. in fine, & in principio sequentis, quia ponunt pœnam propter contumaciam, quæ constat iudici seculari per denuntiationem prælati, ideoque sicut de alijs criminibus, de quibus ei constat, vt de vsura, vel blasphemia, & huiusmodi, etsi merè, vel mixtè Ecclesiastica sint, ab eo puniri possunt, quia non agnoscit iud ex secularis, vtrùm excommunicatio iusta, vel iniusta sit; nec an crimen sit blasphemiæ, vel contractus illicitus ex vi vsuræ & declarationis, & sic de quidditate aliorum criminum, quorum definitio spectat ad iudicem Ecclesiæ, sed prout iste reperitur tale crimen commisisse, poterit puniri à Rege, qui per mensem, & vltrà in excommunicatione permanserit, vt in dicta l. 1. propter ipsam contumaciam: à iudice autem
5 Ecclesiastico † posse excommunicatos, de quibus in dicta l. Regia, eisdem pœnis puniri indubium est, quia est crimen mixti fori: quinimò potiori iure punitio huius criminis spectat ad iudicem Ecclesiasticum, quia ipse per prędictam contumaciam fuit offensus, & ideò tanquam offenso præfata l. Regia, eidem tertiam partem pœnarum
6 applicat. Pro quo facit, quia iudex † Ecclesiasticus potest cognoscere contra laicum perseuerantem in excommunicatione, ipsumq; mulctare, & tẽporali-

ter punire secundùm Abb. in cap. grauem. de pœnis. quem refert & sequitur Marant. de ordin. iudic. 4. parte princip. in 11. distinctione. numero 25. fol. 219. Si igitur hoc potest, nullam rei, de qua agitur, aptiorem pœnam poterit excommunicatis infligere, quàm in hac l. Regia contentam. argum. c. 1. & 2. de oper. nou. nunt. & ita communiter practicatur: nam iudices quoque Ecclesiastici solent punire huiusmodi excommunicatos, prout vidi sæpissimè, qua praxi & nos quoque vtimur in hoc tribunali Ecclesiastico Ciuitatens. cui præsumus: duæque partes pœnarum pertinent ad iudicem Ecclesiasticum eas exequétem, tùm tanquam ad prælatum excommunicationem ferentem, licèt non sit eadé persona, quæ nunc exequitur, sed successor, cùm tamen sit idem prælatus in dignitate, atque idem tribunal: tùm & tanquam ad exequentem, & tertia pars
7 fabricæ † cathedralis, vt habet eadé lex Regia, quæ ita seruatur in hoc tribunali: punitus in vno foro præd. pœnis, vel qualibet earum, non poterit in altero ampliùs eisdem puniri, vt sensit rectè Didacus Perez vbi suprà, pag. 178. colũ. 2. ibi, Nisi esset sufficiens in vtroque foro, & publicè imposita: quamuis posteà alia adducat, quæ contradicere videtur: nihilominus tamé tenendũ est, quod prædixi: nemo enim pro eodem delicto puniri debet bis pœna eiusdem l. quamuis crimen sit misti fori, vt in cap. at si clerici. de iudic. & conuincitur ex pluribus limitationibus ad communem sententiam in contrarium adductis per Andr. Alciat. in cap. pernicioſam. nu. 83. & sequent. de offic. ordin.

8 Verũ illa quæstio est celebris in proposito, atque in praxi sæpissimè contingens, an si aliquis perstitit in excommunicatione post denuntiationem per multum temporis spatium, fuitque tandem absolutus, prædictaque absolutione obtenta, & reuersus ad gremium Ecclesiæ, accusatus fuit ad pœnam d.l. Regiæ incursam, ipse respondet se nunc non persistere, nec esse in excommunicatione, quia est iam absolutus, vt patet ex literis absolutionis, quas ostendit, an sit puniendus pœna d.l. necne?

Et primò videtur, hoc casu minimè locum habere pœnas d.l. nec ipsius decisionem, quia ipsa loquitur *en el que estuuiere descomulgado, &c.* Hic autem nõ est huiusmodi, quia est iam absolutus: ergo vbi non conueniunt verba legis, nec ipsius dispositio locum habet: argum. l. 4. §. toties. ff. de damn. infect. cum similib. præcipuè cum simus in pœnalibus & odiosis, odia enim restringi, & fauores conuenit ampliari, vt in regula iuris vulgari.

Secundò, quia vt cõstat ex principio, & præfatione legis, supponitur manifestè loqui in illis personis, qui actu sunt excommunicati, vt cõstat ex verbis suprà relatis: non verò in iam absolutis ab excõmunicatione, quibus minimè conueniunt verba, nec mens præfationis: at verò dispositio legis refertur ad principium, seu præfationem ipsius, atque iuxta eam intelligenda est, vt in l. Titia. §. idé respondit. ff. de verb. obliga. l. fin. ff. de hæred. instit. tradidi latè in repeti. au then. Sacramenta puberum. nu. 81. C. si aduers. vendit.

Tertiò, quia vt prædicébam, lex Regia supradicta punit persistentes diu in excommunicatione propter contumaciam, & inobediẽtiam ipsorum; sed cessante hac contumacia, quia reducti sunt ab obedientiam Ecclesiæ, ac proinde beneficium absolutionis meruerunt, eoque iam perfruantur, videtur quòd pœna ipsius cessare quoque debeat, cũ iam sublata sit causa, atque radix ipsius: argument. cap. cum cessante. de appel. & l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patron. & l. quod dictum. cum similibus. ff. de pact. quo fit, vt excommunicati non ante debeant absolui, quàm Ecclesiæ plenè satisfecerint, vnde absolutionis tempore solet interdũ eis pro parte satisfactionis pœna pecuniaria imponi: quæ iustè potest ab eis exigi ad pios vsus, quemadmodũ cœt' Cardinalíũ superioribus annis Paulo Tertio respondit, vt refert Sim. nc. vbi suprà, numero 5.

Quartò, quia eadem lex Regia dicit, *que qualquiera persona que estuuiere descomulgada por denunciacion de los Perlados de la santa Iglesia por espacio de treynta dias, pague en pena seys cientos maraue dis: y si estuuiere endurecido en la dicha excomunion seys meses cumplidos, pague en pena seys mil maraue dis, &c.* Videtur igitur verba illa, *que estuuiere descomulgado, &c.* & ea, *y si estuuiere endurecido en la dicha excomunion*, iunctis illis, *que pague, &c.* quæ sunt præsentis temporis, ad effectum præsentem, tempore saltem accusationis referri: sicque clarè videtur innui, vt intelligenda sint cũ effectu, argument. l. si Barsatorem. C. de
9 fideiussor. vbi, qui promisit † se inuenturum latronẽ Barsatorem, tenetur illum exhibere: sicque ille dicitur inuentus, qui est inuentus & captus, & repræsentatus curiæ, vbi glos. 1. inquit, quòd licèt huiusmodi promissor inuenerit prædi. latronem, non tamen est liberatus, nisi eum exhibeat. Verba enim cum effectu sunt intelligenda. l. 1. §. hæc verba. ff. quod quisque iur. & additio dict. gloss. 1. aduertit, quòd eam legem notant Do-
10 ctores ad quæstionem † statuti dicentis, quòd si quis de nocte fuerit inuentus cũ armis, puniatur tali pœna: nam non sufficit, quòd quis visus fuerit de nocte cũ armis, idque testibus probetur, sed requiritur, quòd sit corporaliter apprehẽsus cum eis, per dictam l. si Barsatorem. vt vult Bart. ibidem, & in l. 1. in princip. ff. de acquir. possess. Cynus in l. licèt. 3. quæst. C. eodem titul. de acquiren. possess. estque communis opinio, vt præfata additio testatur, sequitur latè probãs, alioſque allegans Cæpolla in l. si fugitiui. nu. 73. & seq. C. de seruis fugit. Palat. Rub. plura adducens in repet. cap. per vestras. de donat. inter virum & vxor. §. 21. nu. 12. Didac. Perez in l. 23. in fine. tit. 3. lib. 1. ordin. col. 172. & iterũ in l. 2. tit. 14. lib. 2. eiusdem ordinam. col. 540. Antonius Gomezius latè inferens ad plura alia, in l. 45. Tauri. numer. 48. & sequentibus, vbi eam veram, & magis communem doctrinam appellat: quamuis contrarium aduersus communem latè probet Ripa in tract. de peste. in cap. incip. venio nunc ad modum. nu. 104. fol. 58. & seq. Ergo ita & eodem modo videtur dicẽdum in proposito, vt ad hoc, vt qui per mensem, & vltrà perstitit in excommunicatione, puniatur pœnis præfatæ legis, requiratur, vt tempore saltem accusationis sit & inueniatur excommunicatus, cùm simus in materia pœnali; aliàs si iam sit absolutus, cũ sit satisfacta Ecclesia pœnitentia salutari imposita tempore absolutionis, videtur, quòd nullo modo possit prædictis pœnis puniri, & ita iam in praxi in hoc tribunali Ecclesiastico obseruaui, scioque ab alijs exercitatissimis viris obseruatum fuisse in eodem, & in alio, vt ijdem mihi affirmauerunt.

Rursus his non obstãtibus, contraria sententia verior videtur, & tenẽda, imò quòd in specie præmissa, etiam post absolutionem, possit accusari, & puniri pœnis d.l. Regiæ, qui per mensem, & vltrà extitit in excommunicatione.

11 Primò, quia delictum semel commissum nõ aboletur ad euitandam pœnam temporalem propter pœnitentiam impositam à iudice spirituali pro consequenda absolutione, nisi esset sufficiens in vtroque foro, & publicè imposita, aliàs puniri potest à iudice laico, vt in. c. statuimus. in versic. per temporalé præterea. de maledic. & in capit. felicis. de pœnis. in 6. in vers. Per hoc quoque secularibus potestatibus non adimimus facultatem vtendi legibus contra tales, quas aduersus sacrilegos Catholici Prin
12 cipes † ediderunt. Ex quo text. sumit argumentum Abb. in capit. tuæ. num. 15. de procurat. & in cap. 1. nu. 7. de offic. ordin. quòd bigamus, si per Ecclesiasticum iudicem condigna pœna non fuerit punitus, potest per secularem iteram puniri, quæ est communis † opinio, quam
13 elegãter declarat Antonius Gomezius de delict. capit. 1. num. 40. & Couar. lib. 2. variar. resolut. cap. 10. nu. 6. & Iulius Clarus in practic. criminal. §. final. quæstio. 57. ad fin. In blasphemo idem est, vt

tradit Auend. alios referés. 2. parte. cap.
14 5. prętor. nu. 18. quãuis his † casibus minoranda sit pœna secundùm Boer. decis. 286. quem refert & sequitur idem Auend. eodem lib. 2. cap. 16. num. 16. ad fin. Et indistinctè, quòd si aliquis in crimine mixto sit condemnatus ab Episco
15 po secundùm † legem canonicam, possit etiam condemnari à iudice ciuili, & puniri secũdùm ius ciuile, latissimè probat, plures allegans, testatusque eam esse communem, & ab ea non recedendum, Alciat. in cap. pernicioſam. num. 80. & sequen. de officio ordinarij. vbi quinque modis limitat.

16 Sic etiam absolutus in foro pœnitentiali, non remanet absolutus in foro exteriori, quin de eodem crimine à iudice puniri possit, iuxta glos. cõmuniter approbatam in cap. de his. de accus. de qua suprà cap. 2. nu. 13. egimus. Ergo etiam si excommunicatus huiusmodi satisfecerit Ecclesiæ, ac proinde imposita sibi pœnitentia salutari ab eodem iudice, qui eum excommunicauit, sit absolutus, poterit accusari, ac puniri, vel à iudice seculari, vel Ecclesiastico præueniente, pœna imposita à præd. l. Regia propter contumaciam tanti temporis existentiæ in excommunicatione.

Secundò, quia dict. l. Regia non requirit ad hoc vt pœnæ ipsius locum habeant, quòd tempore accusationis sit actualiter inuentus, vel apprehensus in excommunicatione, sicque cessat omninò quartum fundamentum contrariæ partis, sed tantùm, *Que qualquiera persona que estuuiere descomulgada por denunciaciõ, &c.* Nec exprimit, quòd tempore accusationis, vel sententiæ sit excommunicatus, sed quòd extiterit excommunicatus per mensem, vel sex menses continuos, &c. Hoc autem rectissimè verificatur in illo, qui per id temporis spatiũ excommunicatus extitit, quamuis sit iã absolutus: ergo puniri poterit eisdem pœnis, per regul. d. l. 4. §. toties. ff. de dãno infect. à cõtrario sensu, nempè quòd vbi verba legis conueniũt, ibi legis dispositio locum habet: inspiciendum est ergo tempus commissi & consummati delicti, & non sententiæ, ad imponendũ præd. pœnam.

Tertiò, quia si lex nostra Regia fundatur in contumacia, atque inobedientia Ecclesiæ ita diuturna, ea quamuis iã præterita puniri poterit, quia etiã obediens iam sit, & in gremio Ecclesiæ, atq; pœnitentiam egerit, cum obtinuit beneficium absolutionis, illa pœnitentia priuata est, non verò publica, nec de qua in nostra lege: cùm igitur aliquis pro delicto misti fori non sit sufficienter punitus à iudice Ecclesiastico condigna pœna, non impeditur quin à iudice secu. lari iterum puniri possit, vt tradit latè Anton. Gomez. in d. tom. de delict. c. 1. nu. 40. & cæteri suprà allegati.

17 Quartò & vltimò hæc sententia vrgenter probatur in l. 2. titu. 5. dict. lib. 8. nouæ collect. reg. quæ ita se habet: *La pena que se pone a los descomulgados, se ha de lleuar siendo la sentencia de excomunion publicada, y denunciado que la Iglesia enita. y quando los descomulgados no apelaron, o si apelaron, no siguieron la apelacion: y que la pena se ha de lleuar del tiempo que fueron descomulgados, y no mas, y las penas que se ponen a los descomulgados, que por la Iglesia son tolerados, no se han de executar.* hic namque habemus legem in primis interpretantem atque declarantem dictã l. 1. præcedentem, vt procedat tantùm in excommunicatis ab Ecclesia vitatis, secus in toleratis ab ea, de quibus suprà latè egimus capitulo primo huius operis, ibique dicta sunt hic in memoriam reducenda. Secundò, vt intelligatur in excommunicatis non appellantibus, vel appellationẽ non prosequentibus, quod existimo intelligendum iuxta iuris dispositionem, nempè vbi appellatio interposita fuerit ante excommunicationem, secus si post, & sic quando appellatio non suspendit excommunicationem, iuxta text. in cap. pastoralis. §. verùm. cum similib. de appellat. Tertiò (& nunc ad rem) habemus interpretationem in præfata l. 2. ad nostram primam, de qua agimus, quasi ad nostrum propositum

positum concinam, nempè, *que la pena se ha de lleuar del tiempo que fueron descomulgados, y no mas*: patenter igitur satis insinuatur, atque exprimitur in illis verbis, *del tiempo que fueron descomulgados*, quòd huiusmodi excõmunicati possint prædictis pœnis puniri, pro tempore præterito, quo fuerunt excõmunicati, sicque eo tempore, quo sunt iam absoluti: nam si adhuc tempore sententiæ essent excõmunicati, non vteretur lex verbis præteriti temporis, sed præsentis, nempè, *que han estado, y estuuieren excommulgados*, vt propriè loqueretur: non igitur est dicendum l. hanc secundam impropriè loquutam fuisse de excommunicatis tempore præterito pro præsenti: & ita in terminis hãc sententiam expressim, quamuis breuiter, probauit Doctissimus Couarru. in 4. de sponsalib. 2. parte. cap. 6. §. 8. nu. 17. dicens: Ex quo subinfertur intellectus ad l. Regiam, quæ prima est titul. de excommunicatis, lib. 8. ordinam. qua pœna imponitur perseueranti in excommunicatione per mensem & annum, nam hic excommunicatus absoluendus est, licèt pœnam illius legis non soluat, tametsi possit ab eo illa pœna exigi, præstita semel absolutione: eamdem sententiam latiùs probat Didacus Perez in dicta l. 1. pag. 178. colum. 1. in versic. sed est dubium. & sequent. & iterum. pag. 183. columna 1. Qui opinione retenta, iam non obstant fundamenta contrariæ suprà adducta, quoniam ipsa diluuntur ex adductis pro hac secunda, vbi priora contra eam retorquentur: & præterea alia ratione quartum etiam cessat ex concordia Augustini de Arimino in addition. ad Angel. in tractatu malefic. in parte, dictus Andreas armatus, columna fin. quem refert, & sequitur Antonius Gomezius in dicta l. 45. num. 5. inter præfatam magis communem sententiam, de qua meminimus in dicto quarto fundamento, & tenentes contra eam, nempè, quòd si lex, vel statutum punit delictum, aliàs à iure naturali, vel communi punibile, non requiritur ap-
18 prehensio (adde tu, nisi † aliud exprimatur) si verò delictum non sit à iure punibile, sed nouiter puniatur à lege, vel statuto, tunc requiritur actualis apprehensio: sed in proposito inobedientia, atque contumacia, maximè tanti temporis, vt est prædictum, est maximum, ac capitale peccatum, vt patet, quia ob id quis excommunicatur, atque in excommunicatione perseuerat: ergo ad id puniendum pœnis dictæ l. Regiæ non requiritur apprehensio, præmaximè cum ipsa l. hoc expressim non exposcat.

19 Quid tenendùm? Certè hæc ingens controuersia sedari concordia poterit, & verè meo iudicio hoc modo, vt prior opinio atque sententia negatiua rectè procedat & locum habeat in iudice Ecclesiastico, qui excommunicauit, is nãque cum semel absoluerit excommunicatum in excommunicatione per mensem vel vltrà permanentem, vel absoluendum iusserit, licétiamque ad id præstiterit, absque exactione pœnæ, sed tãtùm imposita eidem salutari pœnitentia, qua videtur sibi satisfieri, vel reputa re se contentum, reliquamque pœnam eidem excommunicato condonare, cũ tamen posset ante absolutionem eundẽ reum punire pœnis d. l. & non fecerit, non videtur quòd possit posteà, absolulutione semel simpliciter præstita, eundẽ reum impetere, siue condemnare prædicta pœna, de qua in l. Regia; hoc enim casu vrgere adhuc videntur fundamenta prioris partis, vel quædam ipsorum, nec obesse cõtrariũ: nisi iudex Ecclesiasticus ante absolutionẽ inciperet procedere contra huiusmodi excommunicatũ ad pœnam d. l. Regiæ, & posteà, sine tamen præiudicio ipsius processus, atq; accusationis iusisset eũ absoluere, quia reputari debet hoc respectu d. pœnæ exigendæ: ac si eum non absoluisset, quandoquidem mentem suam declarauit, ac tempore debito, hoc est, ante absolutionem formauerit processum contra reũ, & absolutionem sine præiudicio prædi. processus, ac iuris acquisiti concesse-

rit, hoc enim facto non videtur eidem reliquum pœnæ condonare, nec se contentum omninò reputare: consultiùs tamen faciet iudex Ecclesiasticus, si priùs excommunicatum puniat, quàm absoluat: & hæc est praxis, quã diximus suprà obseruari.

At verò secunda opinio affirmatiua suprà fundata, ac authoritate doctissimi Couarr. & Didaci Perez probata, rectè procedat, atque vera sit in iudice seculari procedente contra excommunicatum iam absolutum, is enim iudex, cùm reum non absoluerit, nec absoluere potuerit, sed tantùm Ecclesiasticus, qui eũ excommunicauit, poterit absolutione etiam semel præstita ab illo pœnam d.l. exigere, cuius executor ipse ab ea factus est: hîc namque fundamẽta secundę sententiæ satis perstringunt. Accedat præterea, quòd præfati authores nostri cohispani eam tenẽtes, vidẽtur, vel saltem præsupponunt loqui in iudice seculari, quamuis id satis non aperiat Couar. alter verò expressissimè.

20 Præterea obseruandum est, quòd si indurato animo quis censuris annexus in illis per annum insorduerit, etiam cõtra eum, tanquam de hæresi suspectum procedi potest, vt in Concilio Trident. sess. 25. in decreto de reformat. cap. 3. in fin. cauetur, licèt vt hæreticus damnandus non sit, iuxta glos. Innoc. Hostiens. & cæteros Doct. in cap. vltimo, de pœnis, dicentes, hanc suspicionem sufficere, vt purgatio indicatur. Palat. Rub. in repet. c. per vestras. §. 18. nu. 24. de donation. inter vir. & vxor. Ioan. de Anania cum Hostiens. & alijs in cap. postulasti. nu. 2. de homicid. vbi extendit, etiam si non sit excommunicatus ex causa hæresis, & ibi Felin. quod alios allegans sequitur D. Couarr. in cap. alma mater. 1. part. relect. §. 7. num. 10. de sentent. excommu. in 6. & latiùs plures allegãs D. Simanc. de instit. Catholic. tit. 27. nu. 4. addens, quòd quamuis ea suspicio nõ sit vsque adeò violenta, vt ob eam sola dãnari quispiam debeat, sufficit tamen ad purgationem indicendã; quam si subire noluerit, & adhuc in excommunicatione † permanserit, tunc velut impœnitens, pertinax, & hæreticus condemnari potest, vt in cap. excommunicamus. §. qui autem, de hæretic. cap. cum contumacia. eodem titu. lib. 6. aliàs enim sola suspicio prædicta leuis est, vt tradit optimè, † praxim huius casus exponens author Directorij Inquisitorum. 2. part. q. 47. quem refert, & sequitur D. Couarr. vbi suprà. eandem suspicionem cum Palat. Rub. vbi suprà, refert etiam Didacus Perez in dict. l. 1. pag. 183. colũ. 2. ad fin.

* * Et plura circa intellectũ dict. decret. de reformatione. c. 3. sacri Concilj Tridentini, nouissimè post nos, vt credo, vel saltem eodem tempore. scripsit Ignatius Salzed. in pract. crimin. canonica Bernad. Diaz, cap. 116. per totum. *

23 Vltimò addendum duxi in proposito, quòd ad hoc vt pœnæ huius l. Regię exigi possint, dies illi triginta, vel sex menses debẽt esse continui, ita vt in omnibus illis continuò fuerit, atq; permanserit in excommunicatione: aliàs enim si aliquo tempore, licèt minimo interme dio fuerit absolutus, licèt posteà reinciderit in excommunicationem, dum tamen per triginta dies, vel sex menses cõtinuos, non perstiterit in excommunicatione, non habent locum pœnæ d. le gis: quia in dubio tempus requisitum à lege, † nisi aliud exprimatur, debet esse continuum, argu. glos. in rubri. in versi. sed hic notandum est. ff. de varijs & extraord. præscript. quam sequitur Bart. ibi, & probãt plures relati per Tiraquel. de vtroque retract. titul. 1. §. 1. glos. 11. num. 21. dicens eam glos. ordinariam, & Socin. communem appellans in l. cum filius. §. in hac. colum. penult. num. 9. ff. de verb. oblig. sequitur Ant. Gomez. in 3. tom. variar. c. de delict. nu. 3. & cap. de exilio, & relegat. num 2. adde Greg. Lopez in l. 2. titu. 28. part. 7. in glos. *primera vez.* in versicul. an verò sufficiat. vbi loquens in pœna carceris triginta dierũ impositа † à Regia pragmatica blasphemo, decidit non sufficere quòd sint interpollati, computatis dictis triginta diebus in diuersis vicibus, sed debere esse continuos, quia vbi ius apponit tempus, intelligitur de continuo, vt in cap. 1. & ibi notat Ioannes Andr. de vita & honestate clericorum, lib. 6. cap. laudabilem, cum gloss. ibi de frigid. & maleficiat. ergo ita in proposito dicendũ est, vt triginta illi dies, vel sex menses, quibus quis perstiterit in excommunicatione, ad hoc vt pœnis d.l. Regiæ puniri queat, debeant esse continui, nec sufficiat, quòd sint interpollati in diuersis vicibus per supradicta. Accedit huic sententiæ mens legislatoris hoc significantis, cum dicit, *Que qualquiera persona que estuuiere descomulgada por denunciacion de los Perlados de la santa Iglesia, por espacio de treynta dias, pague, &c.* & ibi: *Y si estuuiere endurecido en la dicha excommunió, seys meses cumplidos, pague, &c.* & prætereà odium pœnarum: quare restringenda sunt, vt in reg. iuris vulgari.

vel eam amico reuelet, petens ab eo consilium, non incidit in excommunicationem.

10 *Propter crimen omninò occultum, nempè mentale tantùm, non incurritur suspensio, nec irregularitas.*

11 *Homicida occultus per accidens, an incurrat irregularitatem? & nu. seq.*

12 *Filius presbyteri, ex matre coniugata genitus, si sciat secretè per vtriusque parentis relationem se non esse legitimum, sed filiũ presbyteri, dummodo hoc sit omninò occultum, poterit sine dispensatione ad sacros ordines promoueri, & beneficium curatum retinere: sed contra nu. 20.*

13 *Irregularitas induci potest humana Pontificia constitutione in pœnam criminis exterioris, etiam occulti.*

15 *Crimina quædam sunt grauia, depositione digna ab ordinis ministerio, quæ tamen nõ inducunt irregularitatem, vt sunt adulteriũ, falsi crimen, simonia in beneficio acquirendo commissa, & periurium: alia tamen crimina sunt, quæ inducunt irregularitatẽ, nempè homicidium, simonia in ordine commissa, & similia.*

16 *Episcopus an dispensare possit cum homicida occulto? & nu. sequen.*

17 *Solus Papa cum homicida casuali dispensat, attento iure communi.*

18 *Cap. 6. in princip. de reformat. sessio 24. sacri Concilij Tridentini declaratur. & num 27. & 29.*

21 *Homicida occultus an possit celebrare, quãdo aliàs probabiliter timetur reuelatio delicti?*

22 *Lex naturalis & diuina, de defendenda fama propria, præstat legi humanæ de abstinendo à sacro in irregularitate.*

23 *Potest quis suam conscientiam conformare ei quæ maluerit ex duabus opin. diuersis probalibus.*

24 *Aduocatus in dubijs, vbi sunt diuersæ opiniones probabiles, potest defendere quamlibet earum.*

25 *Iura inter dubias opiniones, vnã eligere indiscriminatim, bona tamen fide, concedunt.*

26 *Episcopi, non verò eorum vicarij possunt absoluere ab hæresi occulta, attento Concil. Trident. hodie secus per bullam in Coena Domini. num. 31.*

28 *Confessarij, quamuis per bullas Cruciatæ non*

SVMMARIVM.

1 Occultum duplex est, *primum, quod est omninò occultum per se, & in solo actu animæ consistit.*

2 *Occultum secundo modo dicitur per accidens, quia exterius prodijt nemine præsente.*

3 *Occultum penè est, quod vni, vel paucis notũ est, non tamen adhuc est probatum iudicialiter, nec pluribus notum.*

4 *Ecclesia verùm habeat potestatẽ super actus animæ purè interiores? negatiua eligitur.*

5 *Hæreticus mentalis solùm, non incurrit excommunicationem, nec aliam poenam.*

6 *Propter crimen occultum secundo modo, hoc est per accidens, & propter penè occultum, incurritur excommunicatio aliàs à iure imposita.*

7 *Hæreticus occultus per accidens, si secretò confiteatur Inquisitori crimen istud, & poeniteat eiusdem, erit ab eodem Inquisitore absoluendus, quoad poenitentiæ iudicium.*

8 *Cap. 5. instructionis. 1. Hispalens. declaratur, vt procedat in hæretico occulto per accidẽs.*

9 *Hæreticus purè mentalis, si coram Inquisitoribus occultissimam hæresim confiteatur,*

possint absoluere à crimine hæresis, fallit in hæresi mentali.

30 *Superior, cui reseruatus est aliquis casus habēs annexam excommunicationem, absoluendo ab ea, sublata est reseruatio, & potest remittere poenitentem suo confessori absoluendum.*

CAPVT XIII.

De irregularitate ex homicidio occulto proueniente.

1 CRimen occultum duobus modis dici potest. Primo modo, quādo aliquid est omninò occultū per se, quod ex sua ratione sibi vendicat nō subesse cognitioni sensitiuæ, & ita consistit in solo actu animæ interiori, vt nullo verbo, opere, aut signo prodeat exteriùs, nec vllo modo sentiri possit sensu exteriori: & hoc dicitur omninò occultum, vel occultissimum, quia soli Deo, & ipsi homini habenti talem actum, per se notum esse potest.

2 Secundo modo dicitur crimen occultum per accidens tantùm, quod externis verbo, aut opere, aut signo prodit, aut percipi potest per sensum exteriorem: quamuis per accidens cōtingat, quòd de facto à nemine alio videatur, aut sentiatur, quia nullus alius adest, qui id percipiat, qui si adesset, videre posset, vt si in eremo quis proferret hęresim, vel alibi, nemine pręsente.

3 Est & aliud, quod ab aliquibus dicitur penè occultum, quia vni vel paucis notum est, per quos plenè, aut semiplenè probari iudicialiter potest, non tamen adhuc est probatum iudicialiter, nec de facto publicum, aut pluribus notum.

Superior duplex criminis occulti differentia latissimè probatur per doctissimum Alfonsi à Castro, libr. 2. de potest. leg. pœnal. capit. 15. in princi. & Anton. de Cordub. vbi infrà statim in 2. loco citabitur, & ab alijs, vbi de illo penè occulto etiam meminere. Circa primum occultum, quod solùm in actu animę consistit, dubium est vtrùm excommunicatio incurratur propter crimen hoc modo occultum, cui aliàs inest excommunicatio? Cuius quæstionis decisio pędere fortè videri poterit ab illa, quā latissimè, & fœcundissimè illustrauit F. Anto. à Cordub. in suo quæstion. libr. 4. de fide & Eccles. q. 13. vtrū Ecclesia habeat po-
4 testatem super actus † animæ, purè interiores, pręcipiendo, prohibendo, & puniēdo? vbi refert tres principales in hoc plurimorum Doctorū, tam Theologorum, quā vtriusque iuris professorū sententias, singulas probando, quartamque & vltimam suam propriam: primam negatiuam Durandi, Gersonis, Florentini, Medinæ, & aliorum: secundam affirmatiuam, quā tenent plurimi Iuristæ, quos ibi refert: tertiam mediam inter præcedentes, quā tenent cōmuniter Doctores vtriusque iuris, quorum plurimos ibi refert, dicens, quòd hoc tempore est communissima hæc opinio, & quòd communiter practicatur: sed prior opinio negatiua, ac per consequens, quòd excommunicatio propter occulta peccata, primò modo nō incurratur, magis communiter à Doctoribus tenetur, vt idem Cordub. priùs resoluit libr. 1. dicti sui quæstion. q. 35. pag. 276. colū. 1. in versic. his suppositis, & ante eū idē latissimè probauit Alfons. à Castro vbi suprà, in 1. conclu. resoluens, quòd qui cōmisit crimen aliquod ex se, & ex sua natura occultum, vt est illud quod sola mēte perpetratum est, nullam propter illud pœnam iuris incurrit, & ibi satisfacit Clemen. 1. §. verùm. de hęret. iuncta glos. in cap. dolentes. de celebra. Missa. in contrarium adductis, affirmans sibi magis placere multorum Theologorum opin. quę cōmunior & magis rationi cōsona est contra dictam glos. & Adrianum, tenentes, Ecclesiam posse ligare, & punire crimen omninò occultum, quod in corde latet, & nunquam ad exteriorem actum processit: eandem negatiuam sententiam latè & optimè probat D. Simanc. de institution. Catholic. titul. 42. num. 2.

num. 2. & sequent. dicens, quòd est constans & recepta Theologorum sententia ferè omnium aduersus Adr. Bald. & alios Iuristas: eandem testatur potiorem & cōmunem Doctissi. Couarru. in regul. peccatum. 2. par. regul. 1. num. 7. de regu. iur. in. 6. aduersus Adr. quodlibet. 8. & alios, qui contrariam sequuntur sentētiam, & testanture tiam eam communem: sed negatiuam profitetur esse communem plures eam tenentes congerens D. Ioann. à Rojas de hæretic. 1. par. num. 240, quam uis ipse num. 246. cum pluribus Iuristis,
5 † quos refert, probet contrarium minus bene: quo fit, vt iuxta supradicta hæreticus solùm in mente, hoc est, qui hæresim suam sola mente concepit, nullatenus eā signo aliquo foras manifestando, non sit excommunicatus ipso iure, nec dominio bonorum suorum priuatus, nec alicui alteri pœnæ à iure contra hæreticos statutæ subiectus, vt latè probat Castro vbi supra, aduersus gloss. contrariam d. Clem. 1. §. verò. & ibi limitat, & ante eum tenuit Caiet. in. 2. 2. quæstion. 11. articul. 3. & 4.

6 Quoad secundum autem occultum (& à fortiori in penè occulto) indubium est apud doctor. incurri excommunicationem propter crimen prædict. modo occultum, cui alias à iure est imposita huius modi pœna, secundùm Cordu. vbi supra dict. lib. 1. quæst. 35. & ante eum Caietan. vbi supra, quod iure & ratione latè probat Castro vbi supra in. 2. concluſ. & tenent omnes communiter, secundùm Simanc. vbi supra num. 7. & Couar. etiam
7 vbi supra. † Hic verò hæreticus, si secreto confiteatur inquisitori crimen istud, & pœniteat eiusdem, erit ab eodem inquisitore absoluendus, quoad pœnitentię iudicium, vt existimauit Ioan. Lupius Decanus Segouien. in tract. de hęres. quę stion. 11. quem referunt & sequuntur vbi
11 supra, Couarru. & Simanc. nu. 11. sic in-
8 terpretantes instructionē primam † Hispalens. cap. 5. vt loquatur in hoc occulto hæretico per accidens, quamuis Ioann. à Rojas vbi supra, num. 267. & sequentib. eam minus bene intelligat in hæretico mentali, & sic in occulto per se & sua natura, id etiam tribuens Siman. vbi supra, cum tamen ipse contrarium expresè dicat, nempè esse intelligendam præfatam instructionem dict. cap. 5. in hæretico occulto de per accidens: nam hæresis purè mentalis, quæ nunquam prodit in actum exteriorem, nō eget, vt ipse ibi præfatur, absolutione inquisitorū, nec abiuratione, aut reconciliatione, sed sufficit illam proprio sacerdoti confiteri.

9 Si verò hæreticus purè mentalis corā inquisitoribus occultissimam hæresim confiteatur, vel eam amico reuelet petēs ab eo consilium, non incidet in eiusmodi excommunicationem, quia exterior ille actus est bonus, & hęreticus non protulit hęresim asserendo illam: quare multo magis idem erit cum hęreticus huiusmodi in foro pœnitentiæ intellectualem hęresim confessus fuerit, quia non modò actus ille bonus, sed pius etiam & extra iudicium humanum est: ita tenet Franc. Victoria super Thom. 2. 2. quæst. 11. articu. 3. Couar. vbi supra, quos refert, & sequitur Simanc. d. tit. 42. num. 9.

10 Sed quid quoad alias censuras suspensionis & irregularitatis, &c. an incurrantur propter crimen occultum? Et quoad primum modum occulti, de quo supra, cōcors omnium consensus est, quòd nō, quia requiritur factum exterius, vt huiusmodi pœnæ incurrantur secundùm Cordubam vbi supra, dict. quæst. 35. vers. quoad secundum. idemq; constat ex traditis per Castrum vbi supra iam relatis: quoad secundum modum occulti, nempé per accidens, ingens controuersia est inter nostrates, an propter crimen, ob quod alias à iure irregularitas incurritur, nempè homicidium, si ita occultum sit, vt probari aliter minimè possit quàm per confessionem solius homicidæ, ipsa incurratur.

Sunt etenim qui existimant huiusmodi homicidā de quo agimus, si egerit pœnitentiam, non esse irregularem, ac per consequens posse ministrare in ordine suscepto, & promoueri ad alium superiorem absque dispensatione, quia Ecclesiæ

non est obnoxius, cum peccatum illius sit occultum, vt dicitur in c. Christiana. 32. quæst. 5. nec tenetur Deo, quia iam illi per pœnitentiam satisfecit: ita Vincentius, que refert summa Angelic. verb. homicidium. 5. quæstion. 1. vbi etiam refert alios duos, nempè. Ioã. & Laud. hoc tantum addentes, quòd dispensatio Episcopi sit necessaria, quamuis Papæ dispensatio non requiratur: eandem opinionem tenet Abbas in c. ex tenore. de temporib. ordina. dicens, quòd si crimen homicidij est omnino occultum, vt distinguitur contra probabile, idest, sic occultum, vt nullatenus possit legitimè probari, tunc si habeatur respectus ad legem promotionis publicam, non est opus aliqua dispensatione, vt promoueatur ad ordines sacros, & in susceptis ministret: si verò respiciamus legem cóscientię, informatam ex lege positiua, tunc dicit necessariam esse dispensationem, non tamé declarat, quis eam cócedere possit, an Episcopus, vel solus Papa: sed eius sententiam Angel. vbi supra declarat intelligendam esse de dispensatione Episcopi: eandem sententiam latissimè probat Castro vbi supra, in tertia conclusione, egregie probãs nullam in hac specie contrahi irregularitatem, ex cuius rationibus colligitur, non esse necessariam hoc casu dispensationé Episcopi: pro quo adducit dict. capitul. ex tenore. cui censet non obesse text. in capitul. final. eodem titulo, & in capit. inquisitionis. in principio. eodem titul. quippe, qui loquuntur in casu quo crimina occulta omnino non sunt, sed possunt in iudicio saltim paucis testibus probari, & sententiam Abbatis in dicto capitul. ex tenore. in hunc sensum accipit, quòd si homicida occultus agat in foro iudiciali petendo promoueri ad ordines, aut ministrare in susceptis, non indigeat dispensatione, vt alterutrum horum iuridicè petere possit, quia licet dispensatione careat, non poterit illi petitio denegari: sed licèt non possit in foro iudiciali repelli, quia occultum est crimen illius, ille tamen quia optimè agnoscit crimen suum in foro conscientiæ sine dispensatione Episcopali aliquid illorum agens peccat, quam opinionem amplectitur summa Angel. vbi supra, quamuis, vt prędixi, iuxta rationes Castri nulla dispensatio requiratur.

12 Ex quo infert ipse Alfons. à Castro, quòd si filius præsbyteri ex matre coniugata genitus sciat secretè per vtriusque parentis relationem se non esse filium mariti matris suæ, sed filium presbyteri, dummodo, hoc sit omnino occultum, poterit sine vlla dispensatione ad sacros ordines promoueri, & beneficium curam animarum habens recipere, vt ibi probare conatur.

13 Sed verius multò est, hoc casu incurri irregularitatem propter homicidium ita occultum, vt nullo modo probari possit quàm per confessionem ipsius homicidæ, ac proinde nec in ordinibus susceptis huiusmodi homicidam ministrare posse, nec ad maiores ascendere absque legitima dispensatione eius, qui eam dare possit, de quo paulò inferius agemus: hocque est tenendum in foro conscientiæ, de quo agimus: nam in foro iudiciali quis dubitat, cùm homicidium negatum sit improbabile, necessariam minimè esse dispensationem, nec iudicem posse denegare præd. licentiam: & nihilominus ea vtens absque dispensatione, cum tamen occultissimè homicidium ipsum commiserit, peccabit mortaliter: nostra igitur hac de re sententia tenenda id habet, per huiusmodi homicidium, de quo agimus, irregularitas in foro conscientiæ constitutione Ecclesiæ contrahatur, quæ impedit exercitium ordinum susceptorum, atque promotionem ad maiores, absque dispensatione: quo fit, vt cum hanc opinio. teneat Abbas expressè in dict. capit. ex tenore. non rectè à Castro pro sua cõtraria citetur.

14 Quę sententia primò probatur, quoniã indubium est, posse humana Pontificia constitutione induci irregularitatem in pœnam criminis exterioris, etiã occulti, quod nullis probari testibus valeat. Deinde cõstitutissimum est, ius Pontificiũ irregularem constituere homicidam exteriorem, etiam si is occultissimus sit, itavt nullis testibus homicidiũ probari queat, vt deducitur ex omnibus iuris canonici locis, quibus hæc fuit statuta irregularitas: etenim propter homicidij exterioré actum inducta fuit absque distinctione, an is occultus vel publicus sit: qui autem aliud dixerit, necesse habet id iure probare.

15 Secundò, quia etsi sint quædam crimina, grauia quidem, atque ideò depositione digna ab ordinis ministerio, eaque perpetua, quæ tamen, siue publica, siue occulta sint, non efficiunt eius authorem irregularem, nempè adulterium, falsi crimé, simonia in beneficio acquirendo commissa, & periurium, vt notatur in capit. tuæ. de pœnis. cap. at si clerici. §. vltimo. de iudic. in quibus est intelligendus tex. in dict. cap. ex tenore (quem pro se allegabat Castro vbi supra) vbi deciditur, nõ esse quemquam prohibendum à ministerio ordinis sacri susceptí, neque ad alios promotione, si crimé occultum sit, id est, nondum deductum in iudicio per probationem, nec notorium aut publicũ alioquin: idem constat ex text. in cap. de his in primo. 50. dist. Sunt tamen alia crimina, quæ ipso iure impediunt ordinis susceptí executionem, & ad maiores promotionem, vt homicidium, simonia in ordine commissa, & his similia, in quibus, etsi omnino occulta sint, nec possint testibus probari, irregularitas adhuc iure Põtificio contrahitur, vt in capitu. vltimo. de temporib. ordina. vbi apparet, homicidium post peractam pœnitétiam adhùc impedire susceptí ordinis ministerium, & ad maiores promotionem, si nec notorium sit, nec in iudicio probatũ, sub quo homicidium exterius omnino occultum continetur: igitur & hoc impedit sacri ordinis ministerium, atque promotionẽ ad eundem absque dispensatione: idem constat ex capit. nisi cum pridem. §. personæ. de renuntiat. quo in loco glossa verb. latet. & Anton. de Butrio hoc notant, & post alios Gundisalu. à Villadiego de irregularita. capitul. diximus. & capitul. dixi vlterius. Henricus in dict. cap. vltimo. de temporibus ordinatio. glossa, & omnes in dict. capitu. inquisitionis. de accusationib. glossa etiam in dict. capit. final. & in capit. accusatum. de simonia. Abbas in dict. capitul. inquisitionis. vbi reprobat sententiam glossæ ibidem contrariam, vt erroneam & contra communiter Doct. eandem partem probat Turrecremat. in dict. capit. de his. el. 2. aliosque refert eam tenentes, ibi namque ex proposito dictam quæstionem tractat: sequitur etiam Siluester in summa verb. homicidium. 3. quæstio. 8. & verbo, crimen. quæst. 5. & in titul. de dispensat. quæst. 7. num. 12. & Nauar. in manuali Latino. ca. 27. nume. 239. & optimè D. Couarru. reprobans Castrum vbi supra, in Clement. si furiosus. de homicid. in secunda parte relectio. §. 3. num. 4. latè & optimè Antonius à Cordub. dict. libr. primo. quæstionar. quæst. 35. pag. 276. & sequẽtibus, qui id probat à fortiori in crimine pené occulto de quo supra: quæ opinio hodie ex presse approbatur in Concilio Trident. sessione. 14. ca. 7. de reformatio. id quod etiam fatetur Castro vbi supra, cõtra suã sententiam, dicẽs esse ex illo decreto reijciẽdam, prout illam ex tunc reijcit, quia Ecclesiæ nouum decretum statuenti necessariò obedire oportet.

16 Supereſt scire, quis poterit super hac irregularitate dispensare, an solus Papa, vel etiam Episcopus? Et quidem, vt supra allegati authores affirmant, Episcopus id facere potest, quod & probauit Archid. in dict. ca. de his. 50. distinct. & Federic. de Senis cons. 168. Anchar. in regul. peccati venia. de regulis iuris. in. 6. col. 3. ex text. optimo in d. cap. nisi cũ pridem. versic. si tamen culpa latet, de renuntiat. sequitur expressè Couarru. vbi supra dict. num. 4. in princip. & in versic. ex quibus ipse colligo, vbi eam probat, etiam stãte sessione. 14. sacri Concilij Triden. dict. cap. 7. de reformatione, vbi statuitur, homicidam voluntarium non esse promouendum ad sacros ordines, nec ad beneficia, etiamsi homicidium non fuerit in iudicio probatum, nec alia ratione publi cum,

cum,sed occultum,nam secundū ipsum, ille canon fortasis intelligendus erit in homicidijs,quæ licet sint occulta,possūt tamē probari,nec sūt omnino occulta occulta enim omnino ipse appellat,quę nullis testibus probari possūt,nec aliter quā per confessionem delinquentium,quanuis operi exteriori contigerint:sic eum intelligit in homicidio occulto peraccidens,quod aliter quàm per confessionē delinquentis probari non potest, in quo poterit dispensare Episcopus iuxta ius commune. Hic tamen præfati authoris intellectus ad dictum decretum Concilij diuinationis morbo quodammodo laborare videtur:quare verius existimo,atque tenendum,vt stante prædict. decreto Concilij,& alio infra allegando,Episcopus nullo modo possit dispensare in irregularitate ex occulto homicidio voluntario,etiam quod nullis testibus probari possit.Primò,quia ibidem indistinctè prohiberi videtur Episcopis dispensatio in huiusmodi irregularitate ex homicidio occulto: ergo id intelligendum est in secundo occulto, hoc est,per accidens,nempe in illo, quod nullis testibus probari potest,& in illo quod penè occultum sit,quia vno vel duobus testibus probari potest,non tamen est publicum, nam cùm lex non distinguat,nec nos distinguere debemus, vt in.l.non distinguemus.ff.de arbit.& in.l.de pretio.ff.de Public. in rem actione. Secundò id probo ex eodem decreto Concil.Triden. in. 2. part.in verſic. si verò. vbi in homicidio
17 casuali,† quod est minus graue quàm voluntarium adhuc dispensationem Papæ requirit.Nec obstat si respondeatur Cōcilium in hac parte minimé agere de occulto homicidio,ac proinde de publico intelligendum esse, sicut iure communi attento solus Papa cum homicida casuali dispensat, vt tenet Abb.in cap.continebatur. de homicid. idē & cæteri doct. maximè Marian.Socin.num. 95. in cap. ad audientiam. eodem titul. l.51.titul.6. part.1.D.Couar.vbi supra, nu.5.in princip.Nam cùm in prima parte præcedenti egerit Concilium de homicidio publico,& etiam de occulto, nec in secunda loquatur de publico nūcupatim, in vtroque censendum est loqui etiam in secunda.Quòd si adhuc instes,in casuali homicidio occulto dispensare posse Episcopū ex alio decreto eiusdem Cōcilij statim citando à contrario sensu prout re vera videtur, ac proinde prædens decretum dict.cap. 7.sess.14.in d.2.part. quatenus interdicere videtur Episcopis dispensare cum homicida casuali,intelligendū tantùm de publico homicida casuali, non verò de occulto, respondeo, nostram, quam modo fundamus sententiam saltem ac rectiùs probari in præd. decreto eiusdem Concilij statim citando, quanuis in hoc secundum fundamentum in
18 efficax quibusdam videatur.

Tertiò,hæc nostra sententia comprobatur ex capit.6.in princip. de reformatione.sess.24.eiusdem Concilij Triden. vbi dicitur:Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus,& suspensionibus ex delicto occulto prouenientibus, excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario,& exceptis alijs deductis in forū contentiosum,dispensare: ergo nullo modo poterit dispensare in irregularitate proueniente ex homicidio exteriori voluntario occulto per accidens, nec in penē occulto, quia exceptio debet esse de regula: vt latè Dynus in rubrica de regulis iuris.in Sexto.num.15. Bartol. in. l.in his.& ibi doct.ff.de legib.Decius in.l.1. num.30.ff.de regul.iuris. Cùm igitur egerit Cōcilium in principio illius. c. de irregularitatibus & suspensionibus ex delicto occulto prouenientibus, & excipiat eam quæ oritur ex homicidio voluntario,consequitur sensisse in hac parte Cōcilium etiam in proueniente ex homicidio voluntario occulto de per accidens: nullo ergo modo poterit Episcopus dispensare in irregularitate proueniente ex homicidio exteriori voluntario penè occulto,nec in occulto per accidens:requiritur ergo hodie in nostro casu dispensatio Papæ, nec sufficit Episcopalis, & in terminis per dictum prius decretum ita tenet Nauar.vbi supra num.240.ad fin.

sentit

sentit idem priùs num. 194. vbi allegat secundum prędictum decretum Concilij, cap.6.sessione 24. & clariùs Anton. à Corduba in sua Summa *de casos de conciencia*, quæstione 41. in verſic. *de lo susodicho.*

19 Quare licèt iure communi attento, Episcopus possēt dispensare cum quocumque homicida, vt in minoribus ordinibus iam susceptis possit ministrare, iuxta magis communem sententiā Doctorum, tametsi quo ad homicidium voluntarium nullibi probetur, sed tantùm in casuali:& prętereà licèt etiam Episcopus possit cum homicida, etiam voluntario, quoad simplex beneficium obtinendum dispensare,vt in cap.2.de cleri. pugnant.in duel. & ibi Doctores, & alibi: secus quòad beneficium curam animarum habens, vt in cap.1.de filijs presbyter.in sexto.vt resoluit Couar. vbi suprà, num.6.attamen hodie post Concilium Tridentinum dict. cap.7. non potest Episcopus dispensare cum homicida volūtario ad vllos ordines, neque ad vllum beneficium, etiam simplex, quāuis cum alio homicida, quā voluntario, posset dispensare quoad ordines minores, per dict. cap.2.de cleric.pugnāt. in duel.& ad beneficium simplex, & etiam ad retinendum curatum iam obtētum, licèt non ad id obtinendū de nouo, iuxta Decium in cap. at si clerici. §. primo. num.16.de iudic. concordantem sic opiniones contrarias,vt refert Nauarr. vbi suprà,dicto num.240.& quod prædiximus de homicida voluntario, vt cum eo Episcopus dispensare non possit,intelligo,siue publico,siue occulto: quod autē de casuali dissertum est, vt nec in eo dispensare possit Episcopus,intelligo de publico: nam cum casuali occulto Episcopus dispensare poterit indistinctè, vt in dictis decretis sacri Concilij, & in præcedentibus diximus.

20 Ex quibus fit,non esse omninò verū, quod Alfonsus à Castro vbi suprà ex sua opinione inferebat de filio presbyteri ex coniugata genito, hoc sciente in secreto, vt possit ad sacros ordines promoueri,& beneficium curam animarum habens recipere sine dispēsatione: & ita de eo dicto expressè dubitat D. Couar. vbi supra,nu.4.in verſi. hinc istud, allegans contrarium tenentes Ant.in cap.1. de filijs presbyt.& Gundisalu.à Villadiego in tractatu de irregularit.cap.dixi vlterius, quòd illegitimi: atque ideò ipse Couar.super hac decisione cogitandum esse amplius censet.Verùm supradictum corollariū Castri falsum esse probat Anton.à Cordub.lib.1. quæstio. quæstione 35.pag. 279. col. 2.verſic.ex supradictis, citans in id Nauar. in d. Manual. Latin. cap.27.num.201. vbi satis contradicere videtur d.corollario, quanuis ibidē Castrum non citet:contrarium etiam tenet idem Nauar.dict.cap.25.num.69.

21 Obseruandum est prætereà in proposito,quòd in casu,quo probabiliter timeretur talis peccati,nempe homicidij quo modocunque occulti reuelatio,ac proinde infamatio contra eum ex talium censurarum,etiam excommunicationis vel irregularitatis obseruantia, puta ex non ministrādo in ordine, vel beneficio iam habito vel suscepto, tunc post debitam contritionem, & confessionem liceret in conscientia absque dispensatione in eis ministrare,& celebrare,durāte præd. discrimine duntaxat, ita quòd propter hoc non incurratur peccatum cōtra legem ecclesiasticam, aut censura aliqua, dummodò talis non sit in mora petendi absolutionem vel dispensationem ab eo, qui secundùm ius à tali censura absolure,seu dispensare potest,quia nullus tenetur se prodere,nec facere vnde suum peccatum occultum prodatur, vel sit vehemens suspicio de eo,nisi quādo ipse aliàs ad id tenetur ad cauendum aliud peccatū,seu æquè graue damnum tertij, quod non aliter quàm se prodendo cauere posset, vt in terminis tenet Alfons.à Castr. de potesta.l.pœnal.lib.2. c. 15.in verſic. circa istos,& Nauar.d.c.27.nu. 239. Victoria in sua summa,titu. de excommunic.q.13.latiùs Anto.à Cordub. in summa *De casos de cōciencia*.q.41.ad fin.& plures allegans idem in suo quæstionario,

lib.

lib.1.d.quæſt.35.pag.279.col.2.in fine.& col ſeq.vbi inquit,quòd ſupradictus criminoſus in tali diſcrimine exiſtens non poterit promoueri. Eandem ſententiam, loquens in occulto homicida, vt præmiſſa pura cõfeſsione celebrare poſsit, ſciẽs quòd eius peccatum reuelabitur, ſi ſe abſtineat à re ſacra peragenda, quia tũc ius diuinum de conſeruanda fama præualet poſitiuo de non miniſtrando in irregularitate, probat, & tenet Ledeſmius in 1ecũdam.4.lib.q.26.artic.2.pag.366.col.1.& quanuis in hac vltima obſeruatione contrarium expreſsè probet D. Couar. in.c. alma mater.1.par.relect.§.2.nu.11. verſi. quamobrem,& alij plures doct. vt affirmat Cordub. vbi ſupra, veriorem tamen, aut ſaltem probabilem & tenendam, ne dicam probabiliorem, exiſtimo ſuperiorem Caſtri, Nauar. & cæterorum ſententiam, † tum ex ſupradictis, tum etiã, quia
22 lex naturalis & diuina de defendenda fama propria, præſtat legi humanæ de abſtinendo à ſacro in irregularitate, per ea quæ tradit idem Nauarr. in eodem Manual. cap. 7. nu. 2. & 3. & F. Angles in ſuis florib. Theologi. quæſt. lib. 1. in quæſtione de confeſſ. in difficultate quando ex confeſsione alicuius peccati timetur malum aliquod pœnæ vel culpæ, poterit ne pœnitens illud peccatum celare? in ſecũda concluſione, pag. 297. Quòd ſi adhuc tibi dubia videtur præfata ſententia, ſufficiat ad deponendum dubium, & habendum bonam conſcientiam, probabilitas eiuſdem opin. quandoquidem eam tenẽt plures Patres ac viri grauiſsimi vrgentibus ſatis fundamentis. Nam quando ſuper aliquo puncto ſunt diuerſæ ſententiæ authorum, †ambęque probabiles, po
23 terit vnuſquiſque ſuam conſcientiam conformare cum qua maluerit earum, propter dubium exiſtens, & authoritatem doctorum vnamquanq; tenentiũ. †
24 Conducunt tradita per Mercad. in tract. *De tratos, y contratos.* lib. 4. c. 18. *De como hã de reſtituyr los que ſon cauſas terceras del daño* fo. 217. vbi loquens in aduocatis, inquit, quòd in cauſis ciuilibus dubijs in iure vel in facto, ſuper quarum veritate & iuſtitia ſunt diuerſæ opiniones inter doct. poteſt aduocatus defendere quã libet earum partium: imò addit, non eſſe neceſſarium (quãuis ſit ſecurius) vt ſemper probabiliorem partem agat, quia ſufficit, quòd ea, quam defendit, habeat ſuã probabilitatem abſolutè rationum, & patronum, quanuis pro contraria ſint efficaciores aut grauiores: & ante eum idẽ in eodem caſu probauit Domini. Soto lib. 5. de iuſtitia & iur. quæſt. 8. artic. 3. pag. 463. colum. 1. vbi docet qua cautela vti debeat aduocatus, quando infirmiorem cauſam, atque debiliorem defendit: idem latiſsimè examinans, atq; bene declarãs, plures doct. in id citans probauit Burg. de Paz in proœmio legum Tauri, à nu. 397. & pluribus ſequentibus. Sed melius omnibus acutiſsimé, licèt prolixiùs aliquantulum, differit hanc materiam eligẽ di opinionem inter duas, pluresve probabiles, vel vnam probabiliorem altera, Anto. à Cordub. lib. 2. de ignorantia ſui quę ſtion. quæſt. 3. per totam, qui omnino vi-
25 dendus eſt in materia. † In ſumma, iura inter dubias opiniones vnam eligere indiſcriminatim, bona tamen fide, videntur cõcedere, vt traditur in cap. capellanus. de ferijs, cum ſimilibus, quod ita docet plures allegans authores hoc tenẽtes Salon de Paz vbi ſupra, in proœmio legum Tauri nu. 402. fol. 60.

Cùm igitur in ſpecie noſtra, ſententia affirmatiua, quam defendimus, vrgentibus ſatis rationibus comprobetur ſupradictis, & grauiſsimorum authorum teſtimonio, atque fide roboretur, ac per eam pæterea conſulatur vitæ ac famæ hominum, conſequens eſt, vtipſam quis tuta conſcientia ſequi poſsit abſq; vllo ſcrupulo, ac per conſequens conſulere iuxta eam: quòd ſi adhuc quis conſcientia conquieſcere non poſsit ſequẽdo prędictum opin. aut deponat conſcientiam, aut abſtineat à celebrando. Vltimò ex d. decreto. 6. ſacroſanct. Concil. Triden. ſeſs. 24. deducitur, licere Epiſcopis in quibuſcunq; caſibus occultis, etiam ſedi Apoſtolicæ reſeruatis, delinquentes quoſcunq; ſibi ſubditos in diœceſi ſua per ſe ipſos aut vicarium

rium ad id ſpecialiter deputandum in foro conſcientiæ gratis abſoluere impoſita pœnitentia ſalutari: idemque in hæreſis crimine in eodem foro conſcientiæ,
28 eis tantùm, non eorum vicarijs eſſe permiſſum. † Ex quibus vltimis verbis colligitur ab excommunicatione propter hęreſis crimen ſoli Papæ reſeruata (à qua etiam per Bullas Cruciatæ nullus præter
* inquiſitores olim poterat abſoluere) * vt bene latèque probat D. Couarru. in. c. alma mater. 1. part. §. 11. nu. 15. per totum de ſententia excommunicationis lib. 6. ſequitur Ioan. à Rojas contra Domin. à Soto in 2. parte de hæreti. aſſertione 39. & de priuileg. inquiſi. nu. 416. vbi dicit hoc hodie pleniùs declaratum eſſe per motum proprium Pij V. Calend. Febra. 1572. & Nauarr. in Manual. Latin. edito Valliſolet. ann. 1588. c. 27. n. 255. *Y aſsi ſe declara oy dia expreſſamente en las Bulas de la Cruzada*, & latè probat Emanuel Roder. in explicatione Bullæ Cruciatæ. §. 9. nu. 7. & nouiſsime Henricus in ſua ſumma Theol. mor. lib. 3. c. 16. num. 2. pag. 445. vbi limitant niſi particulariter & diſtinctè hoc cõcedatur in Bulla vel iubileo. * Hodie ſi huiuſmodi crimen fuerit occultum, ita vt non poſsit in iudicium deferri, Epiſcopi, & non eorũ vicarij, qui modò in Eccleſijs cathedralibus Pœnitentiarij dicuntur, abſoluere poterũt, vt ex
29 illo tex. deducit F. Ioſeph. Angles in ſuis florib. Theolog. quæſt. lib. 1. in quæſt. de cõfeſsion. in difficultate, poterit ne alius à Romano Pontifice in foro conſcien-
27 tiæ à cenſuris, &c. † cõcluſ. vnic. itaque præfatus author intelligit & rectè meo iudicio præfatũ decretum Conci. Trid. ibi, Idem & in hæreſis crimine: in crimine hæreſis occulto, quod non poſsit in iudicium deferri, hoc eſt in occulto per accidens, quod probari non poteſt (quãuis exterius pronuntiatum ſit) niſi per ſolam confeſsionem delinquentis: in alio verò ferè occulto crimine hæreſis, quod vni vel paucis teſtibus notum eſt contrarium exiſtimo, nempe vt ab eo Epiſcopus vigore dicti decreti abſoluere non poſsit, cùm ipſum loquatur in occultis & in foro conſcientiæ duntaxat. Quare Bullæ Cruciatæ hodiernæ, quæ prohibent cõfeſſarios abſoluere à crimine hæ
28 reſis, † cum habeant excommunicationem reſeruatam, à qua confeſſarij abſoluere non poſsint, cum eis ſit expreſsè interdictum per dictas bullas, intelligendæ ſunt tã in publico quàm in occulto per accidens crimine hęreſis: ſecus eſt in omnino occulta, hoc eſt, in mentali hæreſi, quæ exteriùs non prodit, ab ea enim abſoluere poterunt prædicti confeſſarij, quoniam hęc mentalis hæreſis, non eſt punibilis ab Eccleſia, ac proinde non habet excommunicationem annexam vt eſt prædictum, & ideo poterit confeſſarius ab ea abſoluere ſecundùm Simanc. vbi ſupra, d. titul. 42. nu. 11. quaſi bullæ prohibentes abſoluere à crimine hæreſis, de hac purè mentali non ſentiant, nec intelligendæ ſint, ſed de illa tantùm quæ exteriùs prodit. Eſt tamen verum, quod Nauar. in Manuali Latino. c. 27. nu. 271. verſi. 15. quòd nullus præter Papam, &c. tenet, quod neque Epiſcopus poſsit abſoluere ab hæreſi quæ prodijt exteriùs, & ſic habet cenſuram annexam, licèt ipſa hæreſis ſit occultiſsima, quaſi Concilio derogatum ſit per bullam Cœnę Domini: quæ opinio probabilior eſt, & vide infra nume. fin.

29 Ex eiſdem verbis ſupra citati decreti 6. Concil. Trident. ſeſs. 24. ibi, Et nõ eorum vicarij, dubia redditur ſententia F. Antonij à Corduba in ſuo tracta. *De caſos de conciencia*. q. 8. exiſtimantis Epiſcopum poſt Concilium Triden. poſſe committere alicui ſacerdoti abſolutionẽ hæreſis occultę, cuiuſdam monialis ſibi ſubditæ, poſtquam notus ſibi fuerit caſus, quanuis non perſona nominatim monialis: quod ibi aliquibus rationibus probare contendit, reſpondens ad d. decretum in verbis modo relatis, vt velint nempe ſignificare, quòd vicarij generales Epiſcoporum hoc facere nõ poſsint, nec Epiſcopi ad id deputare vicarios, abſque eo quòd ſibi prius notitia detur, quando caſus contigerit: quanuis poſsint ad abſoluendum ab alijs criminibus, illis à iure reſeruatis,

seruatis,& alijs occultis Papalibus,dequibus in verbis præcedentibus eiusdem decreti:quia Concilium non prohibet,quòd Episcopi possint committere alijs absolutionem hæresis occultæ in casu particulari,sed nō permittit hoc priuilegium & authoritatem vicarijs Episcoporum, sed tantùm ipsismet Episcopis.

Nihilominus contrarium verius videtur ex eodem decreto, quod hanc differentiam nominatim constituit inter casus occultos sedi Apostolicæ reseruatos, & hæresis crimen,vt ab illis possit absoluere per se vel suum vicarium ad id specialiter deputandum in foro conscientiæ gratis,imposita salutari pœnitentia: ab hoc verò per se,non autem per eorum vicarios:ergo vt diuersitas hoc casu à Cōcilio statuta in omnib⁹ rectè verificetur, consequitur, vt quanuis in priori specie Episcopi ad id possint deputare suos vicarios speciales,ad hoc tamen minimè:expendi enim debēt verba illa, Ad id specialiter deputandum,nam non dicit deputatum,sed ad id deputādum:significare ergo videntur,quòd postquam casus occultus,sedi Apostolicæ aliàs reseruatus,successerit,debet deputari vicarius specialis ad absoluendū ab eo:ergo in crimine hæresis occulto,in quo diuersum statuitur, secus erit.& quanuis priori casu sufficiat vicarius specialiter deputatus ab Episcopo ad suos casus, nempe Episcopalis, prout sunt canonici pœnitentiarij in Ecclesijs cathedralibus instituti, & si qui sint alij, qui eos habeant ab Episcopo commissos,non inde consequitur,vt in crimine hæresis occulto possit post notiam eius Episcopus committere specialiter alicui sacerdoti absolutionem à prædicto crimine,quandoquidem.d.Concilium prohibet vicarijs Episcoporū huiusmodi absolutionem,& non solùm intelligitur de vicarijs generalibus,sed & etiā de specialibus ad id deputatis,vt verè differentia in omnibus congruat superioribus:& ita Anto.à Cordub.prædictus vbi supra, quanuis teneat priorem partem, in fine tamē quæstionis inquit securius esse recurrere ad Papam pro declaratione. Quòd si instes,quomodò poterit Episcopus aut vellet audire in confessione huiusmodi pœnitentes occupatus varijs negotijs: respōdeo, quòd poterit absoluere ab excommunicatione huiusmodi hæresis occultæ virtute d.decreti Concilij Tridenti.quo facto sublata est reseruatio, remittereque poterit pœnitētem suo confessori absoluendum iuxta tradita per Caiet.in sum.verb.casus, quem refert & sequitur Nauar.in Manual.Latin. cap.27.nu.254. versi.5. * Quod ita fieri posse in terminis nostris,post huius operis primam editionem tenet nouissimè Emanuel Roderi. in explicat. Cruciatæ §.9.nume.79.circa fin. tametsi prius sequatur & probet epicheia quadam opin. Anton. de Cordub. de qua supra,quam etiam indubiè vt veriorem probauit Nauar.cons.15.libr.5. dè sententia excommunic.nu.3.cum sequentibus sed neuter eorum respondet nostro fortissimo fundamento ex præd.decreto Concilij Triden. desumpto pro nostra contraria opinione,& ideò eam veriorem & probabiliorem existimo. *

Hæc quæ dicta sunt de facultate Episcoporum absoluendi à crimine hæresis occultæ per accidens, ex d. capit. 6. sessione. 24. sacri Concilij Tridentini, vera sunt, & procedunt attenta illius decreti facultate Episcopis concessa:verumtamen hodie per bullam in Cœna Domini legi solitam hac facultate Episcopi vti non possunt:in eadem namque bulla, anno 1581. lata, casu 22. inquit summus Pontifex Grego. XIII. Cæterùm à prædictis sententijs nullus per alium, quàm per Romanum Pontificem, nisi in mortis articulo constitutus,nec etiam tunc nisi de stando Ecclesiæ mandatis, & satisfaciendo cautione præstita absolui possit, etiam prætextu quarumcumque facultatum, & indultorum,quibuscunque personis Ecclesiasticis, secularibus & quorumuis ordinum,etiam mendicantium & militiarum regularibus,etiam Episcopali vel alia meliori dignitate præditis, ipsisque ordinibus, &c. ac cuiusuis Concilij decretorum verbo, literis, aut alia quacunque scriptura in genere, & in specie concessorum & innouatorum,ac concedendorum & innouandorum: ex quibus verbis manifestè colligitur,iam non licere Episcopis vti præfata illa facultate Concilij Tridentini,nam eisdem verbis ei derogat Summus Pontifex, vt patet ibi,Etiam Episcopali vel maiori dignitate præditis: & postea ibi,Ac cuiusuis Concilij decreta, &c. Et Pius Quintus de hac re consultus idem respondit. Et Gregor. XIII. prædecessoris sui vestigia sequendo idem declarauit, cum de eadem re etiam consuleretur, vt à viro religiosissimo, ac fide digno accepimus,& testatur Nauarr. vbi supra numero.28. * Sixtus tamen Quintus successor Gregor. XIII.in bulla in Cœna Domini excipit, nisi casus in illis literis expresse comprehendantur:quo extante:indubium videtur quòd d.decretū sacri Concilij Tridentin.in suo robore in correctum remaneat, sicque licebit Episcopis vti præd.facultate Concilij Tridenti.vt voluit idem Nauar.in editione anni 1584. num.260.& 265.& melius Emanuel Roder.in explic. bullę Cruciatę §.9.numer.7. & latissimè plures alios citans,& bene probat Henricus vbi supra, capit.14.numer.7. litera M. pagin. 439. & capit. 16.numer.1.pagin.444. & nouissimè idem probat cum alijs Candelabrū aureum.7.Sacram.in tit.de absolut. nu.13.pag.234.& voluit idem Nauar.de sentent.excommunic.cons.15.numer.1. & 2.*

SVMMARIVM.

1 *Moniales nullo modo debent exire à suis monasterijs,nisi ex causa magni incendij vel infirmitatis,lepræ aut epidemiæ.*
2 *Sed an ex alijs infirmitatibus grauibus,ex quibus iudicio medicorum mors timeatur, id liceat? latè discutitur,& num.seq.*
3 *Morbus talis,& tātus ex quo euidenter cōstat non posse monialem cum alijs absque graui periculo commorari,est sufficiens causa attento iure communi,& Concilio Tridēt. vt monialis exire possit à monasterio.*
4 *Exhæredari possunt filij non solum vna ex quatuordecim causis à iure expressis,sed etiam ex similibus:idem in donatione,quæ non solū ob causas à iure expressas reuocari potest, sed etiam ob similes,vt in nu.6.*
5 *Dictio taxatiua non excludit casus similes.*
8 *Motus proprius Pij Quinti super clausura monialium expenditur.*
9 *Ob iustum timorem belli licitum esse exitum monialium à suis monasterijs.*
10 *Monialis exire potest à monasterio electa in Abbatissam alterius,vt illic præsit.*
11 *Licitum est prælatis monasteriorum monialium ex causa vtilitates ipsorum concernente mutare monales de vno in aliud ad inhabitandum.*

CAPVT XIIII.

De monialibus, an ex alijs causis iustis, præter tres contentas in constitutione Pij Quinti, possint à monasterio exire?

1 PIus Quintus felicis recorda.olim Pontifex Maximus sanctissima sua cōstitutione statuit,nulli monialium quarumcunque de cætero à monasterijs exire licere, etiam infirmitatis, seu aliorum monasteriorū, etiam eis subiectorum,aut domorum parentum,aliorumve consanguineorum visitādorum, aliave occasione & prætextu,nisi ex causa magni incendij,vel infirmitatis lepræ, aut epidemiæ,quæ tamen infirmitas,præter alios ordinum superiores,quibus cura monasteriorum incumberet etiā per Episcopum, seu alium loci ordinarium, etiam si prædicta monasteria ab Episcoporum, & ordinariorum iurisdictione exempta esse reperiantur, cognita,& ex presse in scriptis approbata sit. Sed nec in prædictis casibus extra illa nisi ad necessarium tempus stare licere: aliter autem quàm vt præfertur egredientes, seu licentiam exeundi quomodocunq; concedentes,necnon comitantes,ac illarum

receptatrices personas, siue laicas, aut seculares, vel Ecclesiasticas, vel consanguineas, excommunicationis maioris latæ sententiæ vinculo statim eo ipso absque alia declaratione subiacere, à quo præterquam à Romano Pontifice, nisi in mortis articulo absolui nequeãt, & insuper tam egressas, quàm præsidentes & alios superiores prædictos eis licẽtiam huiusmodi concedentes dignitatibus, officijs, & administrationibus per eas, & eos tunc obtinen. priuauit, & illos ad obtenta, & alia in posterum obtinenda inhabiles, &c.

2 Frequentissimé tamen in praxi solet dubitari, an prædictæ tres exceptiones extendantur ad quemlibet morbum non contagiosum, de quo tamen Medici in arte periti iudicant aliquam monialem morituram, si non exeat monasterium in aliquem locum illo tali morbo infectæ salubriorem, & si exeat, minimé: & videtur extendendas esse sequentibus fundamentis.

3 Primò, ex tex. in cap. periculoso, de statu regul. libr. 6. vbi ita statuitur: Sancimus, vniuersas & singulas moniales præsentes, atque futuras, cuiuscunque religionis sint vel ordinis, in quibuslibet mundi partibus existentes, sub perpetua in suis monasterijs debere de cætero permanere clausura, ita quòd nulli earum religionem tacité vel expressè professæ, sit vel esse valeat, quacunque ratione vel causa (nisi fortè tanto & tali morbo euidenter earum aliquam laborare constaret, quòd non posset cum alijs absque graui periculo, seu scandalo commorari) monasteria ipsa deinceps egrediendi facultas: qui text. Bonifacij VIII. renouatur hodie in Concilio Tridẽt. sess. 25. capit. 5. de regul. vbi in proposito additur: Nemini autem sanctimonialium liceat post professionem exire à monasterio, etiam ad breue tempus quocũq; prætextu, nisi ex aliqua legitima causa ab Episcopo approbanda, indultis quibuscũque & priuilegijs non obstantibns. Quin imò idem Pius Quintus per suam extrauagantem incip. Circa pastoralis, anni 1566. quarto Caléd. Iunij editam, renouauit, tam constitutionem Bonifacij VIII. supra relatam, quàm decretum prefatum Cõcilij Triden. ergo iuxta omnia suprà dicta casus nostræ quæstionis expressè remanet decisus affirmatiuè in fauorem monialis huiusmodi tali morbo periculoso laborantis. satis enim legitima causa exeundi à monasterio videtur ad euitandam mortem, quam aliàs incurret iudicio Medicorum doctorum, ad hoc vt Episcopus eam debeat approbare iuxta tenorem d. Concilij.

Secundò pro eadem parte facit, nam licet parentibus licitum minimè sit liberos exhæredare, nisi aliqua ex quatuordecim causis, de quibus in authent. vt cum de appellat. cogno. §. aliud quoque capitulum, ibi, Vt prẽter ipsas nulli liceat, &c. collat. 8. cui consonat l. 4. titul. 7. parti. 6. † adhuc tamen ex alijs similibus causis poterunt etiam filios exhęredare: ita in specie d. §. aliud. tenet Guillielm. de Cugno in authen. nõ licet: C. de lib. præt. vel exhæred. vbi communiter doct. eandem opin. sequuntur, vt testatur ibidem Alex. nu. 4. Ias. 6. & Cur. Iun. 23. & prætereà Rip. in l. fin. nu. 138. C. de reuocand. donat. idem Rip. in rubri. de iudic. nu. 19. Curt. Iun. consi. 182 num. 10. D. Couar. in cap. Raynũtius. in princip. de testam. nu. 16. Anton. Gomez in. 1. tom. varia. cap. 11. nu. 12. Didac. Perez in. l. 4. tit. 8. lib. 3 ordinam. col. 1100. Viglius in. §. igitur. nu. 6. de inoffic. testam. quanuis ipse contra communem teneat: dicit etiam communem Grego. Lopez in. d. l. 4. tit. 7. in glos. desheredar. quanuis se remittat ad dicta per se in. l. 8. eodem titul. 7. part. 6. vbi ipse tenet contra communem per illam legẽ, quatenus probat, *Que si por alguna otra razon qualquier, que no fuesse delas sobredichas desheredasse el padre a su hijo, no valdria tal desheredamiento.* Nihilominus tamen communem sequitur Petrus Plaça de delictis. cap. 1. nu. 15. cum seq. dicens, iuxta eam esse intelligendam d. l. 8. Ergo ita & eodẽ modo dicendũ videtur in proposito, vt prædict. tres exceptiones speciales, de quib⁹ supra,

supra non excludant similes, quanuis constitutio præfata vtatur dictione taxatiua, Nisi, † quę nõ excludit casus similes iuxta glo. in. l. ob æs alienum tantum. C. de præd. & alijs reb. minor. verb. alienum. est communis secundum Ant. Gomez in. 1. tom. varia. cap. 11. nume. 12. D. Ant. de Padilla in authen. res quæ, num. 81. C. commun. de legat. vbi alios citant: sed satis similis casus prædictis est noster quandoquidé præsupponimus in eo monialem morituram, nisi exeat à monasterio curanda in alium locum illi salubriorem, vt medici asserunt, quibus credendum est in sua arte, iuxta tex. in. l. semel. C. de re milit. lib. 11. cum materia, ergo idem ius statui debet in casu nostræ quæstionis, argum. l. illud. cum materia, ff. ad. l. Aquiliam. 5

6 Sic etiam videmus, quòd quanuis ob solas quinque causas possit donatio reuocari, vt in. l. fin. C. de reuocand. donat. cum simil. glos. tamen ibi communiter recepta habet etiam ob alias similes posse reuocari, vt refert Felin. in capit. pastoralis. de rescript. à numer. 1. cum seq. Rip. in. d. l. fina. nu. 137.

Tertiò, pro eadem parte facit, quia credendum est Pio Quinto fuisse mentem adeò piam, vt talis ægrotæ misereretur, quia defensio naturalis nemini est tollẽda, vt in Clem. pastoralis. §. cæterùm. de re iudic. l. vt vim. ff. de iustitia & iur. cum simil. quare si de hoc casu fuisset interrogatus, idem responsurum pręsumendum est, iuxta glos. communiter approbatam in. l. tale pactum. §. final. ff. de pactis. & ita Grego. XIII. similis memoriæ, monialibus cuiusdam illustris monasterij licentiam & facultatem concessit, vt quotiescunque ingruerit periculosa infirmitas pro illa curanda absque conscientiæ scrupulo, vel alicuius pœnæ incursu à monasterio exire possent, & ad domos parentum, seu consanguineorum accedere, ibiq́ue per congruum tempus præd. ex causa duntaxat manere, & deinde ad illud redire liberé, & licitè: vt refert egregius Marti. Nauar. in commentarijs ad cap. statuimus. 19. quęst. 3. super expositione d. Motus proprij, de quo nunc agimus, nume. 49. vbi hanc partẽ affirmatiuam in terminis nostrę quæstionis per præd. extrauagant. tenet atque probat.

7 Nihilominus tamen ipse in specie præfata contrariam sententiam libenter probo, imò quòd dictus Motus proprius Pij V. dum excipit prędictas tantùm tres causas exeundi moniales à suis monasterijs, nempe magni incendij, infirmitatis lepræ, aut epidemię (quę epidemia, vt medici affirmant, est morbus pestifer) non extendatur ad casum nostræ quæstionis, ita vt in illo liceat dare licentiam monialì exeundi à monasterio, quia etiam si iustissimus sit, atque pietate plenus, adhuc excluditur à Pio Quinto in prędicta sua constitutione, quandoquidem primò ponit regulam generalem prohibitiuam egressus monialium à suis monasterijs, atque eam extendit etiam infirmitatis occasione, & posteà tres illas tantúm causas excipit à regula negatiua præcedenti, & prętereà posteà excómunicat ipso facto aliter quàm vt præfertur egredientes, seu licentiam exeundi quomodocunq; concedentes, necnon comitantes, &c. atq; dignitatibus, officijs, & administrationibus priuat, & inhabiles reddit ad obtenta, & alia in posterum obtinenda: itaque post præd. regulam & exceptiones particulares & speciales, addit decretum pœnale aduersus aliter facientes, sic q́; inducit formam, quæ omnino atque præcisé obseruanda est, & nullo modo prætergredienda, iuxta tex. cum materia in. c. cum dilecta. de rescript. vbi Felin. regulam cum ampliationibus & fallentijs assignat, præcipué cùm in principio dicatur, Aliaue occasione, & prætextu, nisi, &c. & pœna contrà facientibus sit grauior imposita, quã sit in Ecclesia, nempe excommunicationis latæ sentẽtiæ, vt inquit D Augustin. in cap. corripiantur. 24. quęst. 3. Quis igitur audebit cõtra verba ita perspicua & clara summi Põtificis exponere se periculo excommunicationis latę sententię Papæ reseruatæ? nemo profectò sanæ mentis.

8 Secundò, & peremptoriè meo iudicio, hæc pars verisima probatur, quoniam expressa mens Summi Pontificis Pij Quinti in prædic. sua constitutione in omnibus tribus causis ex quibus permittit licentiam concedi posse monialibus exeundi à suis monasterijs, ea est, vt tunc demum id liceat, quando causa tangat omnes moniales dictorum monasteriorum, sicque communitatem ipsarum, eisque communis sit, ita vt damnum non exeundi omnes concernat: secus si singulas infirmas: in priori etenim specie, hoc est pro salute omnium tantùm, ne totum monasterium pereat, prudentissimè ac non minus sanctissimè Summus Pontifex permisit, vt communitati consuleret, posse concedi licètiam singulis monialibus exeundi, ex prædictis tantùm causis ibidem expresis: in posteriori autem minimè, cùm minus in conueniat, vt singulæ moniales postquam professæ fuerint, in monasterio, cuius clausuram perpetuò promiserunt, moriantur, quandoquidem in hoc summè merentur, quàm vt exeant foras, præcipuè cum etiamsi medici aliud autument, extra monasterium continget ita morituras sicut intra, præcipuè si infirmitas est mortalis, nemo enim potest vitare diem vocationis Dominicæ: & quòd hic sit sensus clarus atque expressus d. constitutionis, patet ex eisdem tribus causis ab eadem exceptis, & quidem prima magni incendij: quia propter magnum incendium, certum & euidens est omnes simul moniales ibidem perituras, nisi prius exeant à monasterio. Præterea infirmitatis lepræ: quia infirmitas hæc est contagiosa, quòd si radix & origo foras non eijciatur, hoc est, monialis hoc morbo infecta, citò omnes eiusdem monasterij inficiet, atque proinde peribũt. Præterea epidemiæ, quæ, vt prædiximus, pestifer morbus est, ac eadem ratione contagiosus, sicque omnibus præiudicialis: ex causis igitur communibus omnibus monialibus licita erit egressio, ex particularibus autem minimè: quarè dissimiles maximè sunt prædictæ tres exceptiones à casu nostræ quæstionis, in quo minimè supponimus contagionem aliquam lepræ nec morbum pestiferum esse, sed particularem monialis infirmæ, quæ ipsam non egreditur: ergo quanuis ipsa in monasterio moriatur, meritò vt ab eo egredi non debeat: & quanuis Nauar. vbi supra senserit, d. constitutionem loqui de morbo contagioso, non tamen animaduertit casum quæstionis non esse huiusmodi, ac proinde cessare rationem fundamentalem d. constitutionis Pij Quinti, quare fundamentum hoc profectò, vt aiunt, ponit securim ad radicem.

Non obstant modò fundamenta contrariæ partis supra posita: & quidem primum ex. d. capit. periculoso, & decreto sacri Concilij Triden. altera constitutione, anteriori tamé, eiusdem Pij Quinti renouatis, nam omnia illa procedebãt rectè suis temporibus: nouissimé autem standum est decisioni vltimi constitutionis eiusdem Pij V. quod modò prædiximus disponenti.

Secundum etiam partis contrariæ fundamentum cessat, quoniam licet illud verum sit in suo casu, in nostro tamen non procedit, quia non est similis exceptis, nec eadem ratio in illo militat, quæ in eis, præterquam quòd in proposito Summus Pontifex processit post taxatiuam vlterius grauius puniendo aliter facientes.

9 Quare si alius casus inueniri posset similis omnino exceptis, fortasse comprehendendus esset in eis, atque idem dicendum in illo, prout dici potest propter belli imminentis iustum timorem, ob quem ab hæreticis gesti licitum fuisse exitum quarundam monialium in Gallia propè Narbonam, respondit rectius Nauarr. vbi supra, numero. 48. * cum quo transit Ceruantes in. l. 6. Taur. numer. 59. & Petrus Cened. in loco statim citand. *

Tertium etiam contrarię partis fundamentum non nocet, quia hic constat de contraria mente Sũmi Pontificis, vt prædiximus, quare cessant coniecturę: argu. l. conti-

l. continuus. §. cum ita. cũ simil. ff. de verborum oblig. Nec Nauarro patrocinatur, quòd Gregor. XIII. similem licentiam exeundi à suo monasterio concesserit quibusdam monialibus: nam potiùs hoc suæ opinioni contradicit, id siquidem fuit concessum ex gratia, & priuilegio aduersus præfatam sui prædecessoris cõstitutionem, vt constat ex vltimis verbis prædi. breuis, quod ibidem refert Nauarr. ibi, Non obstantibus literis Pij Quinti prædecessoris, ac alijs prædictis, &c. quod potuit facere Summus Pontifex: itaque fuit derogatio in particulari, quæ præsupponit in contrarium esse ius * commune: non enim ibi Gregor. per viam iuris declaratorij id fecit, sed potiùs priuilegij & gratiæ, quare ad alias personas extendendum nec trahendum est, vt in. l. ius singulare. & in. l. quod verò contra. cum simil. ff. de legib. priuilegia enim non egrediuntur personas priuilegiatas: ergo alijs quàm priuilegiatis non idem licebit, nisi specialiter eisdem à sede Apostolica indulgeatur, prout etiam vidi alijs indultum: Episcopi ergo, nec sui vicarij minimè ob hoc poterunt eandem indulgentiam concedere, nec præd. licentiam alicui moniali exeũdi à suo monasterio ex alia causa infirmitatis concedere, nisi ob causas tantùm in pręfata cõstitutione expressas, & in quibus eadem ratio subsit: & ita semper obseruaui in hoc Episcopatu Ciuitatensi, tanquam ordinarius ipsius, etsi sæpissimè à me petitæ sunt similes licentiæ de quibus in nostra quæstione, nusquam eas, nec aliquam concessi: respondebam enim petentibus, Iurent Medici, monialem huiusmodi habere alterã ex infirmitatibus motus proprij, & libenter annuam: illi verò statim asserebant, hoc non ita esse, sed pietatem causæ præponebant, cui ego fateor, sed non licet, respondebam, & ita à similibus negotijs, me expediebam: & memor sum venisse in hanc ciuitatem Generalissimum ordinis Seraphici Patris Sancti Francisci, Franciscũ Gonzaga, & ab eo petitã fuisse similem licentiam pro quadam illustri

10 moniali, & demonstratum Nauarr. vbi supra, quem ego in id accommodaui, vbi eam expresé permittit concedi posse, & nihilominus sibi non placuit præfata Nauarri opinio, ac proinde licentiam præfatam denegauit: fecit tamen relationem Summo Pontifici Gregor. XIII. tunc in Ecclesia Dei præsidenti, infirmitatis grauis illius monialis, & Sanctitas sua eidem specialiter indulsit, vt ex illa causa à monasterio exire posset ad se curándum in domo matris suæ, sicut concesserat priùs monialibus de quibus per eundem Nauarr. vbi supra, sicque fuit obseruatum. * Et post huius operis primam editionem hanc nostram sententiam contra Nauarr. no shoc loco citans, vt veriorem probauit Petrus Cened. in suo collectan. ad Sextum, collectan. 31. nu. 2. *

Hæc quanuis ita se habeant, in praxi videmus obseruari, monialem electam in Abatissam alterius monasterij, exire, illucq; se conferre, vt ei præsit: quod iure fieri posse probat Nauarr. vbi supra, numer. 48. cuius in hoc sententia mihi placet, quoniam monialis hæc non vt in seculo permaneat exit, sed vt in alio monasterio degat, eiq; præsit: licitum namque est prælatis monasteriorum ex causa vtilitatem ipsorum concernente mutare moniales de vno in aliud ad inhabitandum, hocque non excluditur à præd. Motu proprio, sed tantúm prohibetur moniales exire à suis monasterijs, vt in seculo permaneant aliquo tempore, nempe ad visitandum domus parentum, aliorum ve consanguineorum, vel ex causa infirmitatis curandæ, præterquam lepræ aut epidemiæ, etiam statim reuersuras, hoc enim contradicit clausuræ à se professæ: at verò quòd exeant vt alijs monasterijs præsint, non videtur esse huiusmodi, quoniam finis tunc est ire de vna clausura ad aliam, vt eidem religioni & regulæ inseruiant, qui finis est attendendus, dummodò id fiat iudicio & obediẽtia prælati ex causa legitima id præcipientis: quod autem tunc exeant à monasterio, non est in consideratione,

quandoquidem est præcisè necessarium, atque in ordine ad finem licitum: quod non sic contingit, quando exirent ad visitandos parentes, aliosve cõsanguineos, vel aliàs extra causas permissas. Nec ob est, quòd etiam in d. Motu proprio prohibeatur exitus ad visitanda monasteria eis subiecta, quoniam hoc ad officiũ prælati spectat, non verò monialium. Præsidere autem vt Abbatissa, vel Prior, atque residentia personalis in hoc vel illo monasterio ad regendum, & gubernandum moniales illius, ad ipsas moniales spectat, hoc est ad prælatam intus commorantem inter eas electam, vel eligendam, confirmatam vel confirmandam, non verò ad viros, etiam prelatos: meritò igitur si in casu necessitatis ex causa posset prælatus monialem vnius monasterij in Abbatissam, vel Priorem alterius, vt ei præsit, eligere, atque vt ad hũc finem via recta exeat à suo monasterio, & in aliud, cui præficitur, tendat, licentiam concedat, & ita vsus obtinuit, atque ex supra dictis obseruaui.

SVMMARIVM.

1 *Taciturnitas copulæ intercedentis ante impetratam vel post conceßam dispensationem ad contrahendum matrimonium inter consanguineos, vel affines, commissam ordinario loci, prius tamen quam ab eo expediatur, an vitiet dispensationem? & nume. seq.*

2 *Decretum Concilij Trident. Sessione 24. c. 5. de reformatione matrim. interpretatur, & numero 17.*

3 *Ea sola taciturnitas veritatis nocet, quæ à iure præcipitur vt exprimatur.*

4 *De crimine non est facienda mentio in impetratione gratiæ vel concessionis, & nume. 19. quomodo intelligatur.*

5 *Incestus impedit matrimonium contrahendum.*

6 *Copula habita à marito cum consanguinea vxoris suæ producit impedimentum incestus, non verò habita cum propria consanguinea: Canonistæ contra quoad impediendum matrimonium contrahendum, non verò ad dirimẽdum iam contractum. nu. 7.*

8 *Consuetudine obtentum est, vt in casu incestus non petatur dispensatio ab Episcopo.*

9 *Ex illicita copula incestus contrahitur impedimentum affinitatis, quod impedit, & dirimit matrimonium, non tamen inter eos, qui fuerunt principium huius impedimenti, & inter quos copula illicita interuenit. numero 10.*

11 *Hodie impedimentum ex illicita copula proueniens, per Concilium Tridentinum restrictũ est ad primum & secundum gradum, in tertio & quarto autem non impedit nec dirimit.*

12 *Ea qualitas exprimenda est, quæ moueret principem ad non concedendum, vel difficilius cõcedendum.*

13 *Stylus & communis praxis habet, quòd qualitas copulæ ad dispensationem exprimatur, & valde difficilem reddat Summum Pontificem ad concedendum.*

14 *Vbi plura obstant impedimenta, difficilius solet concedi dispensationes & rescripta.*

15 *Reus interrogatus à iudice iuris ordine seruato, tenetur omni iure veritatem dicere.*

18 *Exprimenda est illa qualitas, quæ etsi non sit præcepta à iure, est tamen de stylo, praxi & consuetudine curiæ exprimenda.*

20 *Copula habita spe dispensationis consequendæ est necessariò exprimenda, aliàs dispensatio erit nulla.*

21 *Dispensatio vitiatur, quando fuit habita copula antequam ab ordinario dispensatio expediretur, nisi iterum ad Summum Põtificem recurratur, mentioque copulæ fiat eidem, atque absolutio ab eo impetretur.*

22 *Gratia facta à Principe ex aliqua causa finali, an & quando valeat & duret, cessante causa prædicta.*

23 *Falsitas aut subreptio causæ impulsiuæ, quæ principem mouet, aut moueret ad difficilius concedendum, quod ab eo petitum est, Principis gratiam inualidam efficit.*

24 *Mentio incestus facienda est, vbi cum eadem, cum qua incestus commissus est, cõtrahi prætenditur.*

25 *Casus principalis quæstionis declaratus ab Abbreuiatore Nuntij Apostolici eius iussu, vt creditur.*

CAP.

CAPVT XV.

De copula interueniẽte ante impetratam dispensationem à summo Pontifice inter consanguineos vel affines ad contrahendũ matrimonium cõmissam ordinario loci, an vitiet dispensationem, si de illa nulla facta fuerit mentio.

1 SAEpe in praxi contingit dubitari, an copula carnalis habita inter consanguineos, vel affines postquam miserunt Romam ad Summum Pontificem pro impetranda dispensatione ad contrahendum matrimonium inter eos, priùs tamen quàm Romanus Põtifex dispensaret, vel post commissam ab eo dispensationem ordinario loci, vt si ita est dispensaret, &c. antequam ordinarius dispensaret, vitiet dispensationem, si de ea nulla facta fuerit mentio, necne? qua in re tanquam summe difficili scio in diuersas itum fuisse sententias per grauissimos viros huius regni, prout ex eorum scriptis ad nos translatum est, vt nostrum exponeremus de hac re iudicium. Sunt enim in primis, qui existiment non esse subreptitiam, sed validam in casu quæstionis nostræ dispensationem prędictam, prędmaximè si post eam impetratam à Summo Pontifice, intercesserit præd. copula, etiamsi ipsa antequam ordinarius concesserit, contigerit.

2 Primò, quia in his casibus non habet locum decretum Concilij Trident. sessione. 24. capit. 5. de reformat. matrimo. vbi disponitur, quòd contrahens scienter matrimonium in gradu prohibito, separandus est, & spe dispensationis carere debet, præmaximè, qui non tantùm matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit: quia si accuratius aduertas, decretum illud non punit solam copulam per se, etiam si scienter habita fuerit; sed vbi illa interuenit post matrimonium scienter cõtractum, vt patet ex illis verbis, Qui non tantùm contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit: deinde materia illius decreti est odiosa, & pœnalis, vt constat ex illis verbis, Eisdem subijciatur pœnis, & per illud decretum receditur à iure & stylo antiquo: restringendum igitur meritò est, & non extendendum, ex regula odia, & regula, quæ exorbitant, de regul. iur. lib. 6. & capit. penul. de pœnitentia distinct. 1.

3 Secundò, quia ea sola taciturnitas veritatis nocet, quæ à iure præcipitur, vt exprimatur, vt docet Rota noua decision. 32. de rescript. ad fin. Calder. consil. 6. de præbend. & in hac specie non præcipiunt iura vt veritas exprimatur, vt patet ex d. Concilio d. capit. 5. & explicat Nauarr. in Manuali Latin. cap. 22. nu. 86. ergo, &c.

4 Tertiò, quia de crimine non est facienda mentio in impetratione gratiæ, vel concessionis, vt docet Innocent. in capit. proposuit. numer. 4. & in capit. cum nostris. num. 3. de concessione præbend. & Rota noua decis. 32. de rescript. iam citata, Bellamer. decis. 47. de rescrip. & copula siue præcedat, siue sequatur, siue spe dispensationis habeatur, est delictum, vt patet: ergo de illa non est facienda mentio.

5 Non obstat, quòd huiusmodi copula inter consanguineos, vel affines habita, sit incestuosa, & quòd impedimentum incestus etiam impedit matrimonium contrahendum. capit. si quis dormierit. 23. quæst. 7. l. 13. titul. 2. part. 4. & ibi Greg. Lopez, & ita in hoc casu inter consanguineos videntur esse duo impedimenta, alterum consanguinitatis, & alterum incestus: ergo licét impedimentum consanguinitatis tollatur dispensatione Romani Pontificis, remanere videtur alterum impedimentum incestus. † Nam respondeo, verè copulam mariti cum sanguinea vxoris suæ producere hoc impedimentum incestus, non verò copulam habitam cum propria consanguinea, vt patet ex cap. 1. 2. & 3. de eo qui

cognou. cósang. vxor. suę, secũdũ sanct. Thom. in 4. distin. 34. quæst. 1. art. vltim. & docet cómunis Theologorum sententia relata & probata à Couar. de spósal. 2. part. cap. 6. in princip. nu. 4. Martin. Ledesmius in secundam 4. quæst. 60. art. 4. & Martinez vbi infra; contra communem Canonistarum relatam à Nauarr. dict. c. 22. num. 74. & à Panormit. in d. c. 1. col. 1. & ab Anto. Cordub. lib. 1. quæstion. quæstione 12. & à Matiençio in rubric. titul. 1. lib. 5. nouæ collect. reg. glos. 1. nu. 138. quæ etiam si vera esset, solù hoc impedimentum incestus impediret, &
7 non dirimeret, † ac per consequens matrimonium contra hoc impedimentum contractum valeret, iuxta glos. verb. nũquam. in capit. 1. 25. quæst. 2. & glos. in capit. 2. de pœnit. & remiss. receptas à iuris peritis & Theologis, vt testatur Mart. Ledesmius in secundam 4. quæst. 62. artic. 2. explicat Nauar. d. c. 22. nu. 29. Cardin. Araceli, de matrim. cap. 64. Couarr. de sponsal. 2. par. cap. 6. in princip. nu. 4. Specul. coniug. 1. part. arti. 23.

8 Prætereà consuetudine obtentum est, vt in casu incestus non petatur dispensatio etiam ab Episcopo, vt post Palud. & alios testatur Nauar. d. c. 22. nu. 74. ad fin. & Anto. à Cordub. vbi supra. in versic. sed vtrum.

9 Nec etiam obstat, quòd ex hac illicitâ copula incestus contrahitur impedimentum affinitatis, quod impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum. cap. discretionem. de eo qui cognou. consang. vxor. suæ. cap. extraordinaria. 35. quæst. 3. glos. recepta in arbore affinitatis, docent plurimi relati per Couar. de sponsal. 2. part. cap. 6. §. 7. num. 3. Nauar. dict. cap. 22. nume. 42. Domini. à Soto in 4. distinct. 41. quęstio. vnic. art.
10 2. & 3. † Nam respondemus dicendo hoc impedimentũ affinitatis etiam ex copula illicita oriri, quo iure antiquo impediũtur consanguinei viri intra quartum gradum contrahere cum muliere, cum qua copula intercesserit, & è conuerso, vt in c. 2. & in c. nõ debet. de cõsangui. & affinit. non tamen cõtrahitur inter eos, qui fuerunt principium huius impedimenti, & inter quos copula illicita interuenit, vt patet ex iuribus prædictis, & ex his quæ docet Siluest. in verb. matrimoniũ, 8. impedimento. 15. Gabriel Paleot. de nothis & spurijs. cap. 7. num. 4. & 5. Specul. coniugio. 1. par. art. 47. Ferdinãd. de Loazes in tracta. de matrim. &c. dubio. 1. &
11 15. † Hodie tamen hoc impedimentum ex fornicatione contractum ad secundum gradum est restrictum, & licitũ est cõtrahere in tertio & quarto gradu per Cõcil. Trident. sess. 24. c. 4. de reformat. matrim. adeò vt huiusmodi copula illicita, non solùm non dirimat matrimoniũ iam contractum in tertio vel quarto gradu, sed nec etiam impediat contrahendũ in eodem tertio & quarto gradu, vt explicuit suo motu proprio Pius Quintus, ann. 66. lato, qui est inter motº proprios eiusdem Põtificis, & Concil. Bracarens. actione. 5. c. 12. fol. 121. explicat Alfons. à Veracruce in appendice coniug. fol. 79. Cardinal. de Aracæli, de matrimo. c. 69. Quintil. Mádos. de signat. gratiæ. fol. 51. Albornoz *en el arte de los contratos.* fol. 152. & hanc opin. in terminis quando copula intercessit post impetratam dispensationem à Summo Pontifice, atq; huc translatam, antequam ab ordinario, cui commissa fuit, dispensaretur, credit veram, eamque tenet F. Anton. Cordub. in suo tractat. *de casos de conciencia.* in 2. editione. q. 45. in quinto puncto nouiter addito in præd. secunda editione. fol. 119. vbi eam intelligit, nisi Romanus Pontifex committeret dispensationem alicui sub certa forma vel cõditione, quia si ea non seruaretur, non valeret talis dispensatio, nec matrimoniũ, quod cum ea fieret: & reddit rationem præd. suę sententiæ principalis, quia Papa nõ fuit motus per copulam, nempe si ea intercesserit, vel non intercesserit, quando quidẽ nulla mentio eius sibi facta fuit, nec tũc erat habita, nec postea intercesit cum intentione tunc contrahendi per eam, nec intentandi matrimonium clandestinum, nec quid aliud interuenit, ob quod dispẽsatio subreptitia iudicari deberat: cum eadem

eadem sententia concordant alij duo Theologi insignes huiº ciuitatis, quinimò & iuxta eam in vna causa bis fuisse pronuntiatum, mihi renuntiatum est.
** Et post huius operis primam editionẽ, quòd dispensatio super impedimento consanguinitatis, vel affinitatis, non facta mentione copulæ priùs habitæ, valeat, nec requiratur altera dispensatio Papæ, consuluit ex prædictis Nauar. consil. 1. 2. & 5. de consanguinitate & affini. idem in copula commissa post impetratam commissionem dispensandi, quamuis posteà negetur commissario, consuluit idem Nauar. consil. 2. de sponsal. numero 1. & 2.*

Rursus sunt è nostris, qui contrariam sententiam veriorem esse existiment, & tenendam in foro conscietiæ, imò quòd prædicti coniuges non sint tuti in conscientia. Primò, quia super dict. copula non fuit dispensatum inter eos: ergo, &c.

12 Secundò, quia ea qualitas exprimenda est, quæ moueret Principem ad non concedendum, vel ad difficiliùs concedendum dispensationem, aliàs subreptitia, & nulla est dispensatio, vel alia quæuis concesio, text. in cap. postulasti. de rescript. Felin. in cap. super literis. nu. 8. de rescrip. Socin. consil. 251. incip. quoniam in præsenti, versic. confirmo omnia, &c. num. 12. lib. 2. Petrus Rebuff. in praxi benefic. in rubri. de forma signat. simplic. prouis. in §. Magalonem. pagin.
13 137. † Sed certum est, quòd illa qualitas copulæ habitæ inter hos contrahentes, si exprimeretur summo Pontifici, illum valdè difficilem redderet ad concedendam dispensationem, prout stylus & cõmunis praxis habet, quæ est seruanda secundùm Felin. vbi suprà: ergo ea qualitas copulæ exprimẽda erat Romano Pontifici, aliàs erit nulla, per prædicta.
14 † Prætereà vbi plura obstant impedimenta, difficiliùs concedi solent dispensationes, & rescripta, vt inquit Decius consil. 206. num. 19. & in cap. ad aures. columna vltima. & ibi Rip. num. 37. de rescript. Alexander consil. 195. num. 10. lib. 2. quos refert & sequitur Menoch. de arbit. iud. lib. 2. Centuria 3. casu 203. nu. 13. sed hic plura obstant, nempè consanguinitas, seu affinitas, & copula: ergo si de ea fieret mentio, difficiliùs dispensaretur: exprimenda igitur nunc erit.

15 Tertiò, quia quando quis interrogatur à iudice iuris ordine seruato, tam iure diuino, quàm humano, tenetur ei dicere veritatem super crimine à se commisso, vt tenet sanctus Thom. 2. 2. quæstione 66. artic. 1. & quæst. 76. art. 1. Nauar. in cap. inter verba. 11. quæstione 3. corollario 46. & hanc opinionem plures allegans tuetur Couar. in suis pract. quæstio. cap. 18. num. 7. ad fin. & lib. 1. variarum resolutionum, cap. 2. num. 2. diximus latè suprà cap. 11. de monitorijs. num. 39. Sed isti consanguinei volentes contrahere inter se matrimonium, cum proponunt causam Romano Pontifici, videntur interrogati de tota causa, atq; de pertinentibus ad eam, maximè de illis, quę possent difficilioré reddere summum Pontificem ad concedendum: ergo tenentur exprimere quòd habuerũt copulam, cùm hæc iuxta stylum Romanæ Curię, difficiliorem reddat summum Pontificem ad dispensandum. Quid tenendum? † Et profectò, vt meam exponam sententiam, adhæreo huic secundæ
16 parti, quam existimo veriorem, & tenendam in iudicando, & consulendo, præmaximè quando copula fuit habita ante facultatem, ac commissionem dispensandi.

17 Primò, quia contrariam partem minimè fouet decretum quintum de reformatione matrim. sess. 24. sacri Concilij Tridentini, pro ea suprà expensum, quia ipsum tantùm loquitur in illis consanguineis, qui scienter, & de facto matrimonium contrahere præsumpsere, hi namque separandi meritò sunt, atque spe dispensationis carere debent: quod præmaximè locum habet, si copula consummatum sit præd. præsumptum matrimonium scienter contractum: quòd si ignoranter illud sit contractum, non seruatis solennijs sacri Concilij, idem est: si verò

ijs ſeruatis, poſteà detegatur aliquod impedimentũ, de quo cõtrahentes probabilem ignorantiam habuerunt, facilè & gratis cum illis diſpenſari poteſt: & hoc eſt, quod continet prẽd. decretum Concilij, quod vt patet, in vtroque caſu loquitur, quoties matrimonium priùs fuit contractum, ſiue ſcienter, ſiue ignoranter abſque diſpenſatione, & poſteà ſequuta fuit copula: at noſter caſus diuerſus eſt, quia in eo fuit diſpenſatum antequam matrimonium celebraretur, & copula ſimiliter etiam præceſſit nõ ſolùm matrimonium, ſed etiam diſpenſationẽ ab ordinario faciendam, ſicque ad noſtrum propoſitũ adduci non poteſt prẽfatum decretum, nec contra, nec pro: aliundè igitur quærenda eſt deciſio huius quæſtionis.

18 Secundò, quia quod priores affirmãt, quòd ea ſola taciturnitas veritatis nocet, quæ à iure præcipitur vt exprimatur, quod etiam fuit gloſſ. in Clement. 3. verb. alteri, propè medium, de præbend. quam ſequuti ſunt plurimi, quos congerit Menoch. de arbitr. iudic. lib. 2. centuria. 3. caſu 1. num. 26. quamuis verum in ſe ſit, non tamen eſt peremptorium: nam ita etiam exprimẽda eſt illa qualitas, quę etſi non ſit præcepta à iure, eſt tamen de ſtylo, praxi & conſuetudine curię exprimenda, quæ Principem moueret ad non concedendum, vel eum ad concedendũ difficiliorem redderet (ſicut eſt copula, quæ prout notum eſt, exprimi ſolet, & cum ipſa difficiliùs diſpenſatur, quàm ſi ea non interceſsiſſet) vt probant Decius in cap. ſuper literis. num. 9. de reſcript. & Menoch. vbi ſuprà, num. 27. verſic. aliquæ: * ad quod non aduertit Nauar. vbi ſuprà, ſicque ſua opinio cõtraria ex hoc deficit: * ergo ſtante præd. ſtylo & praxi Curiæ Romanæ iuncta iuris diſpoſitione prædicta, conſequitur eſſe neceſſariò faciendam mentionem ſummo Pontifici ipſius copulæ, quando habita fuit antequã miſſum eſſet Romam pro ipſa diſpenſatione, vel etiam poſt, antequam ſummus Pontifex diſpẽſaſſet, ex ſupradictis, & quòd aliàs diſpenſatio ſit nulla, & ſubreptitia, hocque indubium videtur, quamuis prior ſententia ſupra poſita vnius viri grauiſsimi tantùm, quod ſcierim, in hoc contrarium velit: nam Theologi, de quibus ibidem meminim⁹, non idem tenent cum eo in præfata ſpecie, ſed potiùs nobiſcum contrarium, nempè vbi copula fuit habita ante diſpẽſationem obtentam Romæ. Nec obſtat, quòd de crimine non ſit facienda mentio, quia illud intelligitur de alijs peccatis, † vt patet ex Doctoribus ſuprà ad 19 hoc allegatis, loquuntur enim de peccatore impetrante literas ad beneficium, quia ex eo quòd peccator eſt, non ſunt literæ ſubreptitiæ; non verò loquuntur in noſtro caſu, nam de inceſtu opus eſt facere mentionem, vt tenet D. Sarmien. libro 1. ſelectar. interpret. cap. 9. numero 1. & 3. dicens, quòd de hoc nulla poteſt eſſe quæſtio.

20 Si verò in noſtro caſu copula fuit habita ſpe eiuſdem diſpenſationis faciliùs conſequendæ, planiſsimum exiſtimo, q̃ hoc non expreſſo ſummo Pontifici, diſpenſatio ſit nulla, quia ſtylus & praxis Romanæ Curiæ eſt, quando hoc caſu diſpenſatur, addere, *Con tanto que no aya tenido la copula cõ eſperãça de que por eſtomas facilmente ſe concedieſſe la diſpenſacion*, vt in terminis his verbis tenet Nauar. in manuali Hiſpan. c. 22. nu. 87. in fine.

21 Quando verò copula fuit habita poſt facultatem diſpenſandi conceſſam, & commiſſam à Romano Pontifice ordinario loci, vel alij, ante tamen quàm ab ipſo diſpenſetur, quamuis res hoc caſu difficultatem habeat, adhuc verius, magiſque iuridicum videtur diſpenſationẽ vitiari, niſi iterum ad ſummum Pontificem recurratur, mentioque copulæ fiat, ac abſolutio à ſummo Pontifice impetretur: quia ſicut quando copula interceſsit, antequam diſpenſatio impetraretur Romæ, neceſſariò fieri debet mentio ipſius, vt eſt prædictum, ita etiam idem erit, quando poſt ipſam impetratam habita fuit copula, ante tamen quam ab ordinario diſpenſetur, quia ita ſunt conſanguinei tunc, ſicut à principio, ac per conſequens inceſtus vtroque tempore per cõpulam committitur, ſicque non video eſſe rationem iuridicam differentiæ inter hos duos caſus, facultas quandoquidem ad diſpẽſandum, quamuis ſit gratia, nondum tamen eſt perfecta, donec conceſſa ac expedita non ſit ab ordinario, cui fuit commiſſa.

22 Hinc eſt, vt gratia facta à Principe ex aliqua cauſa finali, ſi ipſa ſortita eſt ſemel effectum, quamuis poſtea ceſſet, adhuc valet, & durat gratia; ſecus ſi cauſa præfata defecit, antequam effectum ſortiretur gratia, atque diſpenſatio, dum eſt in fieri, vt conſtat ex adductis per Couar. lib. 1. variarum reſolut. cap. 20. nu. 5. verſic. his ita breuiter. & latiùs per Tiraquel. in tract. de cauſ. ceſſ. limit. 12. nu. 1. & per totam limitationem. & in terminis diſpenſationis tradit Tiraquel. in d. tracta. 1. part. numer. 89. & 92. Sic igitur in noſtra ſpecie ſummus Pontifex faciliùs conceſsit prædict. facultatẽ diſpenſandi, eo quòd ſibi narratum nõ fuit copulam interceſsiſſe, quia ipſa non interceſſerat: itaque hoc ipſum fuit cauſa tacita gratiam concedendi, vel ſaltem faciliùs: ſi enim ſibi narratum fuiſſet copulam interceſsiſſe, vel minimè diſpenſaret, vel difficiliùs ipſam diſpenſationem conceſsiſſet, præcipiens pœnitentiam imponi contrahentibus, atque vt aliquam ſoluerent pecuniarum ſummam, in opera pia erogandam, vel quid ſimile, vt communiter Sanctitas ſua pręcipere ſolet in ſimilibus diſpenſationibus cum copula, vt experientia, ac praxis docet: & præterea moderando gratiam, ſiue diſpenſationem, hoc modo, vt altero ex coniugibus decedente, ſuperſtes iterum matrimonium non contrahat, iuxta praxim communem Romæ in huiuſmodi caſu, quo diſpenſatur inter conſanguineos ad contrahendum matrimonium, inter quos commiſſus fuit inceſtus: nam additur illa clauſula, vt iterum ſuperſtes non contrahat matrimonium, vt refert Nauar. vbi ſuprà, num. 75. & ita fit: ceſſante igitur cauſa tacita prædict. defect⁹ copulæ, prout ceſſat priùs quàm gratia 23 ſortiatur effectum, hoc eſt, antequam ordinarius diſpenſet, locum non habet, nec valet dicta diſpenſatio, iuxta communem traditionem Doctorum, quam refert Couarru. vbi ſuprà. in verſic. falſitas. aſſeuerans, quòd falſitas, aut ſubreptio cauſæ impulſiuæ, quæ Principem mouet, † aut moueret ad difficiliùs concedendum, quod ab eo petitum eſt, Principis gratiam inualidam efficiat, quod & ſequitur ipſe Couarruias, cùm ea cauſa verè Principi ſignificata, Princeps non ita, vt conceſsit, gratiam feciſſet, ſed eidem conceſsioni moderamina quædam adhibuiſſet, ex quibus cautiùs petitis prouiſum eſſet, ſicque intelligit præfatam communem, quæ deducitur ex cap. poſtulaſti. de reſcript. eandem teſtatur receptiorem Menochius vbi ſuprà numero 22. ſed in diſpenſationibus huiuſmodi moderamina prædicta adjiciũtur, iuxta communem praxim Romanæ Curiæ, vt eſt prædictũ: oportet igitur narrare prædictam copulam, quocumque tempore interuenerit, dummodo intercedat antequam ab ordinario tanquam Apoſtolicæ ſedis delegato diſpenſetur per ſupradicta. Et vt intelligamus, quantum interſit, vtrùm gratia quid iam factum contineat, vel quid faciẽdum, ſiue ab alio expediendum, eſt communis reſolutio, † quòd quamuis gratia per ver- 24 bum, Fiat, nõ expiret morte concedentis: illud tamen procedit, & eſt verum, quando gratia quid perfectum continet, ſecus autem quando mandatur aliquid faciendum, vt plures allegans reſoluit D. Molin. de primogenijs Hiſpan. libro 2. cap. 7. num. 63. & 64. fol. 278. Prętereà Ordinarius, vt de veritate relationis factæ Romano Pontifici conſtet, & vt an aliquid innouatum ſit à tempore cõmiſsionis ſibi factæ intelligat, interrogare ſolet, an copula inter ipſos interceſſerit: quòd ſi veritatem fateantur, certum eſt eum non diſpenſaturum: ergo ſubreptitia eſt talis diſpenſatio & inuoluntaria, ac nulla reſpectu Ordinarij, à quo fit, ſi copula non exprimatur. Prętereà hæc ſententia iam declarata fuit vera,

vera,& certa à Reuerend. Cardinalibus ad interpretationem dubiorum decret. ſancti Concilij Tridentini, à ſummo Pō tifice deputatis, & in Curia Romana huiuſmodi diſpenſationes factæ non expreſſa copula habita, etiam poſt cōmiſſionem Romani Pontificis factam Ordinario de diſpenſando, ſubreptitiæ iudicantur, vt nobis à perſonis fide dignis affirmatū eſt. Non obſtat aſſerere, quòd inceſtus, maximè inter conſanguineos, quamuis impediat matrimonium contrahendum, non tamen dirimit iam contractū, & quòd vbi eſt conſuetudo contrahendi abſque diſpenſatione inceſtus, ea non eſt neceſſaria, iuxta tradita per Nauar. vbi ſuprà, nu. 75. hoc enim procedit,& locum habet,quādo ille, qui inceſtum commiſit,cum non † conſangui
25 nea,vel è contra,contrahere velit. Attamen vbi cum eadem,cum qua inceſtum commiſit,cōtrahere vellet, neceſſarium eſt mentionem facere,vt vtrumque diſpenſetur,nempè conſanguinitas, & copula, quia hæc difficiliorem efficiet hoc caſu diſpenſationem conſanguinitatis, atque vt eidem moderamina adijciantur,vt eſt prędictū. Ex quibus iam ceſſat ratio parum vrgens Antonij Cordub. vbi ſuprà, tenentis cōtrarium in noſtro propoſito,quin etiam & cæterorū:quādoquidem eo tempore, quo copula interceſsit, nondum erat diſpenſatum ab Ordinario, ſicque gratia ſummi Pontificis nondum erat perfecta, & ceſſat innocentia prior contrahentium,in qua erāt tempore impetrationis: quo fit, vt illa amiſſa, nouo indigeant remedio, quandoquidem copula ipſa difficiliorem redderet Principem ad diſpenſandum, ſi à principio interueniſſet. Idem igitur dicendum eſt, ſi poſteà interceſſerit,antequam gratia perficiatur,quia idem eſt iudicium in vtroque caſu, vt ex ſupradictis patet.

Nec obſtat id quod diximus, duabus ſententijs in vna cauſa latis contrarium fuiſſe deciſum, ibi namque coniuges litigantes aſſerebāt, ante diſpenſationem ab Ordinario factam, ſe carnali copula cognouiſſe, ideoque matrimonium nullum fuiſſe prætendebat actor, & illis non erat credendum in fraudem matrimonij, ideoque pro matrimonio iudicatum fuit: vel fortè prædic. copula fuit negata, & nō probata: vel quicquid ſit, dicendum eſt,illis iudicibus non conſtitiſſe de praxi Romanæ Curiæ, & declaratione Cardinalium :quòd ſi illis hoc liqueret, non eſt credendum id iudicaturos,ſi de interuentu copulæ eiſdem legitimè conſtaret.

Et cum hic caſus Ciuitatenſ. contigiſſet, Ordinarius huiꝰ Epiſcopatus,anxius, & dubius quid facere deberet præ varietate opinionum, cōſuluit ſuper eo Nuntium Apoſtolicum, atque Legatū à latere, in Curia Regis noſtri Philippi reſidentem, cuius Abbreuiator manu propria reſpondit (iuſſu,vt creditur, dicti Nūtij) *Han de boluer a ſuplicar à ſu Santidad que los abſuelua,* vt proprijs oculis vidi, & legi epiſtolam præfati Ordinarij, vbi quærebat, an hi poſſent contrahere prædict. matrimonium, & reſponſioné prædi. ſubſcriptam à Ioanne Geneſio Abbreuiatore præfato: quòd ſi hæc reſponſio vera eſt,quamuis non ſit deciſio ſummi Pontificis, ſatis tamen ſufficiens teſtimonium eſt vſus, ac praxis Romanæ Curiæ in huiuſmodi caſu, quamobrē perſuaderi poterit hæc noſtra ſententia, tanquam verior,& contraria, vt nec ſatis ſecura repelli,atque diſſuaderi.

SVMMARIVM.

1 *SPadones qui dicantur?*
2 *Spadones, quibus ambo teſticuli extracti ſunt(vulgò dicti capones)an matrimonium contrahere poſsint? & numeris ſequen.*
3 *Tria bona in matrimonio exiguntur, proles, fides, Sacramentum re, vel ſpe.*
4 *Vetuli, quamuis quandoque non habeant caliditatem ad generandum, habent tamen caliditatem ſufficientem ad carnalem copulam, & ideò permittitur eis matrimonium contrahere, quatenùs eſt in officium naturæ, & num. 13.*

Spadones

5 *Spadones, quamuis non poſsint ſe vltrò coniungere per verum matrimoniū, attamen quātum ad cohabitationem, & communicationem officiorum domus, poſſunt ſe in totam vitam confoederare & obligare, vt foemina ſeruiat viro; & vir alat foeminam, non tamen erit matrimonium, ſed ſocietas quædam ciuilis reputatur: periculoſiſsima tamē eſt hæc confoederatio, & nu. 6.*
7 *L. ſi ſerua. §. 1. ff. de iure dot. intellectus.*
8 *Poenitentia coeundi eſt, quæ requiritur ad hoc vt matrimonium validum contrahi poſsit, non verò requiritur, quòd contrahentes poſſint generare.*
9 *Praxis obtinuit, vt ſpadones cōtrahere poſsint matrimonium.*
10 *Spadones, vt Medici, & Philoſophi affirmāt, niſi aliàs natura frigidi ſint, aliquid in modum ſeminis emittunt, aut emittere poſſunt, quod Medici Arabes Aguadin appellant, etſi non prolificum, nec album, ſed incoctū.*
11 *Verum ſemen eſt ſtilla, quæ in ſe calidum continet ſpiritum, & à cerebro excernitur, & per ſpinalem medulam in membra genitalia defluit, & cum in medulam ſpinæ peruenit, renes confeſtim petit, ex ipſiſque per medios teſtes in pudenda penetrat.*
12 *Proles non eſt de eſſentia matrimonij, imò nec actus ipſe copulæ, ſed ſolùm potentia coeundi neceſſaria eſt, in qua conſistit matrimonialis conſenſus ſubſtantia.*
13 *Impotentia ad actum generationis eſt, quæ impedit matrimonium contrahendum, & contractum dirimit: ſecus verò impotentia ad generationis effectum.*
14 *Steriles matrimonium contrahere poſſunt, licèt effectu generationis careant, quia aptæ ſunt ad actum.*
15 *Eunuchi quid diſtent ab ſpadonibus.*
16 *Si mulier, quæ ſeminare non poſsit, contrahat cum viro, qui ſeminare poteſt, tenet matrimonium.*
17 *Ad generationem ſufficit ſemen viri, etiam ſi ſemen foeminæ non concurrat.*
18 *Matrimonium non tenet, ſi vir ſeminare non valeat, etiam ſi foemina id facere poſsit.*

CAPVT XVI.

De ſpadone, cui ambo teſticuli abſciſi ſunt, an poſsit matrimonium contrahere?

1 SPadonum generalis appellatio eſt, & ideò, vt inquit Iuriſconſultus Vlpianus in l. ſpadonum. 128. ff. de verborū ſignific. hoc nomine continētur, tam hi, qui natura ſpadones ſunt, quàm thlibiæ, id eſt, ſecundùm Andreā Alciat. ibidem, qui attritos teſtes habēt, & thlaſiæ, quibus teſtes fracti ſunt, & ſi quod aliud genus ſpadonum eſt, nempè caſtrati, id eſt, qui caſtè nati ſunt, quia naturaliter ſine teſtibus progeniti ſunt, vt placet Accurſio, & frequentioribus, ita teſtante Alciat. in d. l. ſpadonum. nu. 4. Vnde & vulgatum extat carmen:

Caſtratos natura facit, violenta ſpadones
Improbitas, amor eunuchos & foeda libido:

quamuis Alciat. vbi ſuprà rectiùs exiſtimet, vt ex Latinis authoribus apertiſsimè oſtendi affirmat, caſtratos interpretari caſtos, ſiue natura non arrigant, ſiue quia omninò ſpadones ſunt, vtpote, quibus ferro diminuta ſunt virilia, vt in l. ſi ſeruus. §. & ſi puerū. ff. ad leg. Aquil. Vnde vetuit Domicianus Imperator edicto, ne pueri caſtrarentur. l. 1. C. de eunuch.

2 Hoc ſic præhabito, quæritur modò, an ſpadones, quibus ambo teſticuli extracti ſunt (hoc eſt vulgò dicti *Los capones*) matrimonium contrahere poſsint, necne?

Et in hoc gloſſ. 1. in capit. ij qui. verb. exſecti. in fine. in verſ. vel dic. 32. quæſt. 7. tenet, quòd hi ſpadones, ſi habent virgam arrectam, ſiue reſoluant ſperma, ſiue nō, poſſunt matrimonium contrahere: nā huiuſmodi ſpado ſatisfacit mulieri, ſicut mulier ſatisfacit viro, ſiue reſoluat, ſiue nō, nec requiritur, quòd ſemper in matrimonio ſit filiorum procreatio, quia ſufficit ꝙ non euitet prolem, vt in cap. ſolet. 32. quæſt. 2.

Pro qua ſentētia videtur bonus text. in l. ſi ſerua. §. 1. eodemque vltimo. ff. de iure dot. cuius verba ſunt hæc: Si ſpadoni nupſerit mulier, diſtinguendum arbitror, caſtratus fuerit, necne, vt in caſtra-

to dicas dotem nó esse: in eo, qui castratus non est (quia est matrimoniũ) & dos, & dotis exactio est: & ibi glos. fin. in hac opinione videtur expresè remanere, referens quorundam opinionem, tenentium in spadone matrimonium esse, etiã si generare non possit, quia vitiũ est accidentale, non naturale, vt in castrato: idem etiam probare videtur tex. in l. sed est quæsitum. versic. spadonem. ff. de liber. & posthum. vbi inquit text. Spadonem quoque posse posthumum hæredẽ scribere, & Labeo, & Casius scribunt, quoniam nec ætas, nec sterilitas ei rei impedimento est.

3 Rursus communiter Canonistæ in. c. quod sedem. de frigid. & malef. tenent contrarium: nã ex quo huiusmodi spado carens ambobus testiculis generare non potest, potest dicere mulier, Volo esse mater, & liberos procreare, vt in. c. ex literis. de frigid. & malef. Præterea, quia in matrimonio tria bona exiguntur, proles, fides, sacramentũ re, vel spe, vt in cap. sicut. §. his ita. in fine. 32. quęst. 2. cap. omne. 27. quæst. 2. l. 3. tit. 2. part. 4. latè de his Matienç. in rubr. titul. 1. lib. 5. nouæ collect. reg. glos. 1. numer. 89. hic autem deficit prolis procreandæ spes, quia hic spado generare non potest, vt omnes fatentur: ergo matrimonium ab eo contractum non tenet: vbi enim nó est seminatio, non fiunt coniuges vna caro, & sic non est matrimonium: quare idem Vlpianus autor d. l. si serua. §. fin. ff. de iure dot. vbi vxorem posse spadonẽ ducere probauit, hoc interpretatur in l. Pomponius. in fine. ff. de ędilit. edict. in spadone, qui vno tantùm testiculo caret: vtroque igitur vacui, vt sunt eunuchi, quamuis virili polleant, illudq; erigant, & in vas inducant, re vera nullum contrahunt matrimonium, quia vel nó seminant, vel eorum semen non est prolificum: vnde vetuli secundùm sanctum Thom. in 4. distinct. 34. quamuis quando-
4 quę non habeant caliditatem † ad generandum, habent tamen caliditaté sufficientem ad carnalem copulam, & ideò permittitur eis matrimonium, quatenùs est in officium naturæ: ita hanc partem negatiuam nostræ quæstionis principalis tenent communiter Canonistæ, vt refert eandem sequutus, atque veriorem existimãs Abb. in dict. cap. quod sedem. de frigid. & malef. & ibi Præpos. num. 4. idem testatur Socin. in l. 1. num. 29. ff. solut. mat. & Sylvest. in Súma. in verb. matrimonium. 8. nu. 16. in versic. si autem erigatur. & in versic. quãtum ad castrationem. Gregorius Lopez in l. 6. titul. 2. part. 4. in glos. castrado. in versic. & idẽ tenet Abb. dicens, esse de mente & verbis illius. l. vt spado, vel castratus inhabilis ad copulam, ita quòd non possit seminare, non possit contrahere matrimonium, dum inquit, *Otrosi, el que fuesse castrado, o que le menguassen aquellos miembros que son menester para engendrar, maguer aya entendimiento para consentir, non valdria este casamiento que hiziesse, porque no se podria ayuntar con su muger carnalmente para fazer hijos*: idem probatur in l. 4. titul. 8. eadem parti. 4. Eandem communem sentẽtiam Canonistarum probauit ex supradictis Dominic. à Soto in 4. distinct. 34. quęst. vnica. artic. 2. pag. 235. colum. 1. & 2. vbi inquit, opin. contrariam esse intolerabilem: & deniq; resoluit, quòd etsi hi, qui
5 perpetuis † eiusmodi impedimentis laborant, non possint se vltrò coniũgere per verum matrimonium, attamen quantũ ad cohabitationem, & communicationem officiorum domus, possunt se in totam vitam confœderare, vt fœmina seruiat viro, & vir alat fœminam, qui quidem contractus non matrimonium, sed societas quædã ciuilis reputatur: & hoc est quod aiunt Pontifices in cap. consultationi. & in cap. laudabilem. de frigid. & malefic. vt matrimonio cõtracto inter impotentes, vir habeat illam, non tã quam vxorem, sed tanquam sororem; vnde non poterunt lasciuè se se amplexari, aut impudicè tangere, aut carnaliter osculari, non solùm propter periculum, si in aliquo illorum extiterit extraordinariæ pollutionis, quæ certè esset peccatum mortale, verùm quia isti actus & oscula, per se, vt verior habet opinio, sunt

sunt mortalia, nisi inter veros coniuges: & ante Sotum idem in terminis dict. c. consultationi, probarunt ibidem Innocent. Hostiens. Ioan. Andreas, Antonius de Butrio, Cardi. Abb. & Præpos. it. nu. 1. & 2. Nauar. in manual. cap. 22. nu. 59. qui
6 tex. procedit ex consilio, nó ex † præcepto, vt maneant velut sorores, non tamẽ est matrimonium, vt constat ex eodem tex. ibi, Vt quas tãquam vxores habere non possunt, &c. secũdùm glos. ibidem. & speculum coniug. in 1. parte, titul. 38. in 7. conclu. in versic. respõd. Quare Hostiens. ibi hoc permitti asserit, quãdiu honestè & castè vixerint: idem voluit ipse in Summa, de frigid. &c. §., tertio. versic. hæc autem omnia. Durum enim esset, potentem, qui etiam scienter cum impotẽti contraxerit, cogi vt in peccato cum ea maneat: ideò dicunt ibi Innocent. & Doctores, quòd si potens cum secunda contraxerit, tenet secundum matrimoniũ, vt attestatur Ioan. Brunel. in tract. de sponsa. 28. concluf. num. 19. & 20. quẽ refert & sequitur Matienç. in rubr. tit. 1. lib. 5. nouæ collect. reg. glos. 1. num. 196. Quapropter, vt inquit Soto, periculosissima hæc esset confœderatio: & ego eam damnarem, si inter ipsos verum matrimonium iure non consisteret, quia se exponunt manifesto periculo peccandi: & ita Alfonsus à Veracruce vbi suprà, piè & sanctè consuluit in prædict. casu, vt fieret diuortium.

7 Nec communi supradictæ sententiæ obest text. in dict. l. si serua. §. 1. quoniã non agit de spadone, cui ambo testiculi auulsi, vel cõtriti sunt, sed de eo, qui vel altero testiculo tãtùm caret, & est aptus ad seminandum, vel qui ob morbum, vel frigiditatẽ, liberis operam dare nó possunt, & impedimento liberari possunt, vt docet Iurisconsultus in l. Pomponius. in fine. ff. de ędilit. edict. & explicat glos. in d. §. 1. & in d. l. sed est quæsitum; & Alciat. & Rebuff. in dicta l. spadonum. Cuiacius in l. 6. ff. de liberis & posthumis. & in l. 4. in verb. pupillus. ff. de vsucapio. Theophil. in §. sed & illud. Institut. de adopt. & ibidem Siluester, Aldobrãd. Antonius Augustinus libro 3. emendat. cap. 5. Adrian. Turnel. libro 29. aduersariorum. cap. 5.

8 Nihilominùs tamen prior sententia affirmatiua verior videtur & tenenda, quoniam cùm hi spadones habeant virgam erectam, & satisfacere possint mulieri, & sic eidem coire, sufficit ad matrimoniam contrahendum: quia potentia coeundi est quæ requiritur ad hoc vt matrimonium valeat, non verò est necessarium quod possint generare, vt in terminis probat Andreas Alciat. in d. l. spadonum. nu. 2. & 3. ff. de verb. signific. vbi loquens in spadonibus, inquit, quòd qui puberes exsecti sunt, & hepate sunt feruentiore, vasaque genitalia capaciora possident, hi coeunt, licèt non generent: qui igitur coire queunt, hi & vxorem ducere possunt, castrati verò non, quia coire, nec arrigere possunt.

9 Secũdò, quia cõmuniter videmus plures spadones huiusmodi vxoratos esse, ac proinde praxis obtinuit, vt hi matrimoniũ contrahãt: quòd si nó esset verũ matrimoniũ inter eos, Ecclesia minimè id permitteret: sed hoc sæpè, ac sæpiùs permittit, ac licentiã concedit expressã: ergo valet matrimonium inter eos.

10 Tertiò, quia vt Medici, ac Philosophi affirmant, hi spadones, nisi aliàs natura frigidi sint, aliquid in modum semi nis emittunt, aut saltem emittere possunt (quod Medici Arabes aguadin vocãt suo patrio vocabulo, veluti Auicenna & alij) etsi non prolificum, nec album, sed incoctum: id quod ipsi spadones fatentur: † nam verũ semen est stil-
11 la, quæ in se calidum continet spiritum, & à cerebro excernitur, & per spinalem medulam in membra genitalia defluit, & cum in medulam spinæ peruenit, renes confestim petit, ex ipsisque per medios testes in pudenda penetrat, secundùm veriorem & probabiliorem Medicorum opinionem, vt latissimè ex Medicis & Philosophis, eos citans, adnotauit Tiraquel. 15. lege connubi. nu. 21. & sequentib. fol. 114. & sequent. vbi ex hoc coitu nimium renibus obesse deducit.

cit. Hinc etiam est, quòd in lumbis luxuria sit hominibus, & præcingi lumbos Scriptura præcipit, &c. Deficientibus igitur testiculis, etsi semen non concoquatur, nec dealbetur, nihilominus in coctum emittitur, aut emitti potest, quod sufficit, vt huiusmodi spado coire cum muliere possit, atque eidem satisfacere, ac per consequens vt matrimonium cũ eo contractum teneat, vt latissimè meliùs omnibus in proposito, quasi ad oculum euidenter probat, ac demõstrat Magister Palatio in 4. sentent. distinct. 34. disputatione 1. pag. 762. & sequent. qui omninò in hoc est videndus, vbi etiam alios huius opin. affirmatiuæ authores citat, ipsamque absque dubio probat, & respondet fundamentis contrariæ partis, & præcipuè illi de triplici bono matrimonij: nam contendit sufficere potẽtiam coeundi, quamuis spes prolis deficiat, cùm tamen adsint alia bona, eritq; tunc matrimonium in remedium concupiscentiæ, licèt per accidens non sit in bonum prolis: quod comprobatur,
12 quia † proles non est de essentia matrimonij, imò nec actus ipse copulę, sed solùm potentia coeundi necessaria est, in qua consistit matrimonialis consensus substantia, vt patet ex cap. 2. de frigid. & malef. & ex sequentibus versibus à contrario sensu, relatis à Diuo Thoma in 4. distinct. 34. quæst. vnic. artic. 1. & à Decano Louanien. in explicatione artic. de impedimento matrimon. fol. 344. & Osio Cardinal. de impedimẽtis matrim. c. 56. & Petro Soto de matrimo. lectione 3. Nauar. in Manual. cap. 22. num. 29. & alijs Summistis:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo ligamen, honestas,
Si sis affinis, si fortè coire nequibis:
Hæc sociãda vetant cõnubia, facta retractãt.

13 Generãdi igitur impotentia, quæ etiã sterilitas dicitur, non est impedimento matrimonijs, modò adsit potentia ad copulam. Impotentia enim ad actum generationis est, quæ impedit matrimonium contrahendum, & contractum dirimit, vt probant Diuus Thomas, Ricardus, & cæteri Theologi in 4. distinctione 34. Beatus Antoninus Archiepiscopus Florentinus in 3. parte suæ Summæ, titul. 1. cap. 12. §. secundo. Vige. in suis institut. Theolog. c. 16. §. septimo. versic. 9. text. in cap. accepisti. & in capit. quod sedem. & in cap. ex literis. de frigid. & malefic. l. 17. tit. 2. part. 4. Angel. in sua Summa, verb. matrimonium. 3. impedimento. 16. §. 2. Nauar. in Manual. cap. 22. num. 59. Specul. coniug. 1. parte, artic. 38. conclusione 1. Secus verò impotentia ad generationis effectum, hæc namque non impedit matrimonium cõtrahere, quia solùm requiritur potentia ad actum. Quo fit, vt senes rectè possint matrimonium contrahere, tametsi generare nequeant, modò possint actum coitus exercere.

14 Et similiter steriles matrimoniũ contrahere possunt, licèt effectu generationis careant, quia aptæ sunt ad actum: idẽ in viro sterili statuitur, iuxta glossam in dicto cap. quod sedem. de frigid. & malef. ita resoluunt Theologi suprà citati, & præterea cum eis Matienç. in rubr. titul. 1. lib. 5. nouæ collect. reg. gloss. 1. numero 191. qui paulò post num. 195. in 4. conclusio. affirmat, quòd spado, vel senex, qui possunt actum carnalem exercere, & seminare, licèt inualidè ad generationem, contrahere possunt matrimonium: non sic, si semen nullo modo emittere possunt, vel licèt seminare possint, nõ tamen in vase naturali secundùm Ricard. in 4. distinct. 34. quæst. 1. art. 2. Palud. distinct. 34. quæst. 2. ibique Scotus, & cæteri idem probant, & Specul. coniug. vbi suprà conclu. 6. contra Panormit. asserentem contrarium, eo quòd credidit hanc impotentiam esse accidẽtalem: quod verum minimè est, si nullo ingenio, vel arte mederi potest, prout non potest in his spadonibus, de quibus agimus: ergo cum hi, etiamsi ambobus testibus careãt, quia eisdẽ fuerũt auulsi, possint seminare, & aliquando seminẽt, licèt nõ prolificè, vt Medici, & ipsi spadones affirmant, consequitur ex supra dictis ipsos matrimonium validè contrahere posse: quod etiã nouissimè probauit

bauit Michael de Medina in tractatu de cœlibat. lib. 5. capit. 47. & sequentib. vbi ex pluribus probare contendit, matrimonium esse posse, etiam si alter sit impotẽs: cuius opinio (etsi plures alij pro & contra teneant, vt refert Matienç. vbi suprà numero 196.) tantum apud Alfonsum à Veracruce vbi suprà in septima conclusione in fine, potuit, vt planè existimet hanc esse probabiliorem opinionem, & conuenire cum Pontificis determinatione in dicto capit. consultationi. de frigid. & malef. & quia videt nonnullos sic cõiugatos esse, & permittitur, imò de nouo admitti, vt fœmina volens cum spadone contrahere, non repellatur ob impotentiam consortis: in qua specie (etsi dictũ ita generale Medinæ periculosum esset) maior probabilitas adest in nostra in fauorem matrimonij, ob id quòd huiusmodi spadones coire possunt, & semen emittere, quamuis non prolificum, vt est prædictum. Facit etiam, quod inquit F. Angles in suis floribus Theologic. quæst. libro 1. in quæst. de impediment. matrimonij. in 2. conclusione. pag. 407. nempè, quòd etsi matrimonium cum eunuchis contractum sit nullum, tamẽ si ipsi seminarent, erit validum, etiam si semen ad generationem sit insufficiẽs, quia per semen coniuges vna caro efficiuntur, & sunt ad reddendum debitum potentes, quod solũ est de substãtia matrimonij: nam quòd sit sterilis, nihil refert: voluit
15 loqui, vt cõijcio, † in spadonibus supradictis. Eunuchi nãque non possunt emittere semen: nam secundùm Luc. in Pamphilum, hoc distant eunuchi à spadonibus, quòd eunuchi ab ipso statim ortu exsecti, nihil viride vnquã experiri potuerunt, quo sensu videntur hi Græcis esse eunuchi, qui apud Latinos sunt castrati, secundùm Alciat. in dict. l. spadonum. in princi. ff. de verb. signific.

16 Si autem mulier seminare non possit, si cum viro contrahat, qui semen possit emittere, tenet matrimonium, nec dissolui potest: quandoquidem ex commu
17 ni Medicorũ sententia ad † generationẽ sufficit semen viri, etiãsi mulieris semen non concurrat, vt ex Aristotele, & alijs probat Diuus Thomas in 4. distinctione 32. articulo 4. Consequitur ergo, vt quamuis ipsa seminare non valeat, impedimentum nullum sit, quominùs matrimonium valeat: quod secus esset, si vir
18 non posset, † & ipsa id valeret facere, vt probat Specul. coniug. vbi suprà, conclusione 9. dicens, quòd eam tenet quidam grauis Doctor, & quòd alij cõmuniter necessariò debent dicere: sequitur etiam Matienç. vbi suprà, numero 198.

* * Hæc secundùm tempora præterita rectè procedunt. Hodie autẽ supradict. quæstio principalis de spadonibus, an matrimonium contrahere possint? ab Ecclesia, eiusque summo Pontifice decisa est, postquam hoc opus fuit typis primò mandatum, & post eius editionẽ nobis innotuit, & ad nostras manus breue Apostolicũ super hoc latum, iuxta opinionem communem Canonistarũ præcedentem peruenit, & ideò non est ampliùs disputandum super hoc, sed tenenda est, atque præcisè obseruanda definitio Ecclesiæ, quæ est huiusmodi.

Cæsar Specianus, Dei & Apostolicæ sedis gratia Episcopus Nouarien. & in Hispaniarum regnis S. D. N. Sixti diuina prouidentia Papæ V. & eiusdẽ sanctæ sedis Apostolicæ, cum potestate Legati de latere Nuntius, &c. Vniuersis, & singulis Christi fidelibus, quos infrà scriptæ literæ concernunt, siue in futurum quomodolibet concernere possunt, salutem in Domino. Noueritis nobis nuper ab eodẽ S. D. N. Sixto fuisse transmissas literas in forma breuis, tenoris infrascripti, videlicèt (à tergo.) Venerabili fratri Episcopo Nouarien. nostro, & sedis Apostolicæ in regnis Hispaniarũ Nuntio. (intus verò.) Sixtus Papa V. Venerabilis frater, salutem, & Apostolicam benedictionem. Cum frequenter in istis regionibus Eunuchi quidam, & spadones, qui vtroque teste carent, & ideò certum & manifestum est, eos verum semen emittere nõ posse, quia impura carnis tentigine, atque immundis comple-

xibus cum mulieribus se commiscent, & humorem forsan quendam similem semini, licèt ad generationem, & ad matrimonij causam minimè aptum effundunt, matrimonia cum mulieribus, præsertim hunc ipsum eorum defectũ scientibus contrahere præsumant, idque sibi licere pertinaciter contendant, & super hoc diuersæ lites & controuersiæ ad tuum, & Ecclesiasticum forum deducantur, requisiuit à nobis fraternitas tua, quid de huiusmodi connubijs sit statuendum. Nos igitur attendentes, quòd secundùm canonicas sanctiones, & naturæ rationem, qui frigidæ naturæ sunt & impotentes, ijdem minimè apti ad contrahenda matrimonia reputãtur, quòdque prædicti eunuchi, aut spadones, quas tanquam vxores habere non possunt, easdem habere vt sorores nolunt, quia experientia docet, tam ipsos, dum se potentes ad coeundum iactitant, quã mulieres quæ eis nubunt, non vt castè viuant, sed vt carnaliter inuicem coniungantur, praua, & libidinosa intentione, sub prætextu, & in figura matrimonij turpes huiusmodi commixtiones affectare, quæ cùm peccati, & scandali occasionem præbeant, & in animarũ damnationem tendant, sunt ab Ecclesia Dei prorsus exterminãdæ. Et insuper considerantes, quòd ex spadonum huiusmodi & eunuchorum coniugijs nulla vtilitas prouenit, sed potiùs tentationum illecebræ & incentiua libidinis oriuntur, eidé fraternitati tuæ per præsentes committimus & mãdamus, vt coniugia per dictos & alios quoscumque eunuchos, & spadones vtroque teste carentes, cum quibusuis mulieribus defectum prædictum, siue ignorantibus, siue etiam scientibus, contrahi prohibeas, eosque ad matrimonia quomodocũque contrahenda inhabiles authoritate nostra declares, & tam locorum ordinarijs, ne huiusmodi coniunctiones de cætero fieri quoquomodo permittant, interdicas, quàm eos etiam, qui sic de facto matrimoniũ contraxerint, separari cures, & matrimonia ipsa sic de facto cõtracta nulla, irrita, & inualida esse decernas. Eos etiam, qui sic iam contraxerunt, si appareat illos non vt castè simul viuãt cõtraxisse, sed actibus carnalibus & libidinosis operã dare, simul in vno & eodem lecto cũ pred. mulieribus dormire conuincantur, omninò similiter separari cures. Nos enim ita in præmissis, & nõ aliter, per quoscũque iudices, & commissarios, quacumq; authoritate & dignitate fungentes, sublata eis, & eorum cuilibet, quauis aliter iudicandi & interpretandi facultate, in quacũque causa & instantia iudicari & diffiniri debere, & si secus super his à quocũque quauis authoritate scienter, vel ignoranter attentatũ forsan est hactenus, vel attentari in posterum contigerit, irritum & inane decernimus: non obstãtibus cuiusuis ciuitatis, Prouintiæ, aut Regni statutis, legibus municipalibus, aut cõsuetudinibus, quæ abusus potiùs & corruptelæ censendæ sunt, etiam si ab immemorabili tempore obseruatæ dicantur, cæterisque contrarijs quibuscumque. Datum Romæ apud sanctum Marcum sub annulo Piscatoris, die 27. Iunij. M. D. LXXXVII. Pontificatus nostri anno tertio. Tho. Thom. Gualterutius. Nos igitur volẽtes ad earumdem literarum executionem, prout tenemur, deuenire, vobis omnib⁹, & singulis supradictis literas præfatas, & in eis contenta quæcumque intimamus, ac notificamus, & ad cuiuslibet vestrum indubitatam notitiam deducimus, necnon virtute earumdem literarum omnibus, & quibuscumque eunuchis & spadonibus vtroque teste carentibus, ne cum quibusuis mulieribus defectum præd. siue scientibus, siue ignorantibus contrahere possint, omninò interdicimus, ac prohibemus: eosdemque eunuchos & spadones ad matrimonia quomodocumque contrahenda inhabiles authoritate Apostolica declaramus: insuperque ordinarijs quibuscumque in huiusmodi Hispaniarum, & Indiarum Regnis degentibus, eadem authoritate committimus, & mandamus, ne de cætero coniũctiones huiusmodi fieri permittant,

mittant, & si quæ huiusmodi matrimonia, seu coniunctiones de facto procedere forsan contigerit, nulla, irrita, & inualida fuisse, & esse decernimus, & declaramus, nec non eisdem quibusc matrimonium de facto de cætero contraxerint, sub centum ducatorum, & excommunicationis maioris, alijsque arbitrio nostro imponendis, & applicandis pœnis mandamus, quatenùs statim habita notitia nostrarum literarum huiusmodi, se ab inuicem separent, ordinariosque ipsos locorum, vt sub eisdem censuris & pœnis eosdem eunuchos, & spadones, qui sic de cætero contraxerint, omni penitus conditione remota: illos verò, qui in præteritum sic iam contraxerant, siquidem appareat, non vt castè simul viuant contraxisse, sed actibus carnalibus & libidinosis operam dare, simulve in vno, & eodem lecto cum prædi. mulieribus dormire conuincantur, omninò separari curent: non obstantibus legibus & consuetudinibus, etiam ab immemorabili tempore obseruatis, & alijs, quæ eidem S. D. N. in literis præfatis placuit non obstare. Datum Madriti, sub die decimaseptima mensis Nouembris, anni millesimi quingentesimi octagesimi septimi, Pontificatus eiusdem S. D. N. Sixti V. anno eius tertio.

C. Episcopus Nouarien. Nuntius, & Commissarius Apostolicus.

Felix Nouellus Abbr.

Petrus Campezius secretarius.*

SVMMARIVM.

1 *Papa an possit dispensare in matrimonio rato, & non consummato: & numeris sequẽt. per totum cap.*

2 *Matrimonium ratum & non consummatum, dissoluitur quoad vinculum per religionis ingressum & solennẽ professionẽ. & nu. 3. & nu. 18. ratio differentiæ assignatur inter votum solenne & simplex in hoc.*

4 *Matrimonium ratum significat coniunctionem spiritualem inter Christum & animã, & hæc est solubilis; ideò religionis ingressus soluit Sacramentum.*

5 *Papa potest dispensare in voto solenni castitatis, vel religionis, vt religiosus ex magna causa communi, putà pro regni conuersione, vel pace, quæ aliter non speratur tam commodè fieri religione relicta, vxorem ducat: sed contra. nu. 32.*

6 *Matrimoniũ inter infideles contractum dissoluitur, si alter eorum ad fidem conuertatur, & alter nolit cohabitare sine iniuria Creatoris, propter periculum fidelis coniugis.*

7 *Religiosi possunt extrahi à religione, vt promoueantur ad Episcopatum, quia est maius bonum.*

8 *Papa potest dissoluere matrimonium ratum, & non consummatum, pro promotione viri ad Episcopatum, sed contra nu. 30.*

9 *Papa potest dissoluere vinculum spirituale, quod est inter Episcopum & Ecclesiam.*

10 *Matrimoniũ consummatum inter infideles, est de iure diuino & naturali.*

11 *Summi Pontifices plures dispensauerunt in matrimonio rato, & non consummato.*

12 *Authores tenentes quòd Papa possit dispensare in matrimonio rato, & non consummato, plures referuntur.*

13 *Indissolubilitas matrimonij etiam rati, est immediatè de iure naturali & diuino absoluto: nam matrimonium est maris & fœminæ coniunctio, individuam vitæ consuetudinem retinens, & nu. 14. latius probatur.*

15 *Verba illa Matthæi 19. Quod Deus coniunxit, &c. intelliguntur etiam de matrimonio rato tantùm, & nu. 16. quod nullus homo separare possit coniuges, quia hoc soli Deo est reseruatum.*

17 *Ille tantùm potest matrimonium ratum soluere, qui legem dedit de eius indissolubilitate.*

18 *Transactio, siue alia dispositio, prohibetur super coniugij Sacramẽto, vt ab eo recedatur.*

19 *Referuntur Concilia, quibus probatur non posse dispensari in matrimonio rato.*

20 *Authores plures referuntur tenentes hanc partem negatiuam.*

21 *Papa non potest dispensare, vt matrimonium ratum & consummatum dissoluatur.*

22 *Papa non potest dispensare, vt per secundũ matrimonium ratum & consummatum dissoluatur prius ratum tantùm, & non consummatum.*

23 *Matrimonium etiam ante copulam carnalem, significat coniunctionem Christi & Ecclesiæ, atque ideò est vinculum indiuiduum.*

24 *Capit. cum societas. 27. q 2. interpretatur.*

25 *Duplex est vnio Christi & Ecclesiæ, vt hic.*

26 *Matrimonium ratum & non consummatum, quod per professionem legitimã dissoluitur, diuina, non humana authoritate fit, vt nobis mater Ecclesia exemplis declarauit.*

27 *Christus Iesus an Ioannem Euangelistam à nuptijs ad castitatis professionem vocauerit?*

29 *Matrimonium ratum & non consummatum non dirimitur per sacri Ordinis susceptionẽ, nisi promotio facta sit cum consensu vxoris: & an hæc limitatio sit vera hîc agitur.*

30 *Matrimonium nõ dissoluitur per Episcopalem dignitatem.*

31 *Matrimonium ratum & consummatum, non dissoluitur quoad vinculum, etiam per solenne votum, seu religionis ingressum, & professionem.*

33 *Matrimonium ratum tantùm soluit votum solenne religionis, non quòd sit fortius vinculum, sed quòd sit mors quædam ciuilis.*

34 *Papa non potest dispensare in matrimonio rato non consummato, vt contrahatur cũ alia pro pace reformanda, aut tota vna gente ad fidem conuertenda.*

35 *Matrimonij indissolubilitas nõ sumitur ex significatione, sed ex sui natura, & institutione diuina.*

36 *Verba illa Euangelij Matthæi 19. Qui dimiserit vxorem suã, &c. quomodo intelligãtur.*

37 *Matrimonium ex causa fornicationis separatur quoad thorum, non autem dissoluitur quoad vinculum matrimonij.*

38 *Coniugiũ Episcopi cũ sua Ecclesia est dignius & perfectius matrimonio carnali, nõ tamẽ fortius respectu indissolubilitatis, vt hic.*

39 *Adrianus Sextus Pontifex maximus, vtriusque iuris peritissimus, simul & Theologus, quid responderit cum ab eo peteretur dispensatio matrimonij rati, & non consummati.*

40 *Refertur communis concordia, quæ habet, vt Papa, subsistente causa legitima, possit dispensare in matrimonio rato, & non consummato, aliàs secus: sed reprobatur nume. 42. & seq.*

41 *Papa ex causa potest circa ius diuinum dispensare.*

42 *Papa etiam de volũtate amborum coniugum, non potest de potestate absoluta dispensare sine causa, contra Socinũ, vt hîc. & nu. 43. circa finem.*

43 *Dispensatio quæ sine causa fit, non dicitur dispensatio, sed potius dissipatio.*

CAPVT XVII.

Papa an possit dispensare, vt matrimonium ratum, & non consummatum per copulam, dissoluatur?

DIfficilis & controuersa nimis est illa celebris quæstio, an matrimonium ratum non consummatum copula, possit authoritate & dispensatione Papæ dissolui: ideò quapotero claritate, ac breuitate eam disseram.

1 Et primò pars affirmatiua persuaderi potest ex canone, Cũ societas. 27. quæstione 2. cuius litera apud Gratianum ita legitur: Cum societas nuptialis ita est à principio instituta, vt præter commistionem sexuum non habeant in se nuptiæ Christi & Ecclesiæ Sacramentum, &c. ex hac enim litera probari videtur, matrimonium ante carnalem copulam non significare coniunctionem Christi & Ecclesiæ, atque ideò non esse vinculũ indiuiduum: ad idem est bonus text. in cap. non est dubium, eadẽ causa & quæstione, cuius litera extat apud Augustinum, dicentem: Non est dubium illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua commistio sexus nó docetur fuisse.

2 Secundò & fortiùs hęc eadem sententia conuinci ac probari potest ex text. in cap. 2. & in. c. ex publico. de conuers. coniug. vbi probatur, quòd matrimonium ratum, & non consummatum, dissoluitur

soluitur, quo ad vinculum per religionis ingressum, & solennem professionem: idem probat. l. 3. titul. 2. part. 4. & l. 7. eiusdem tituli, colum. 2. quod & probat Medin. in suo cod. de restitutio. quæst. 3. causa 8. in responsione ad tertium. Didacus Couarruuias in 4. de spõsal. 2. parte, cap. 7. §. quarto. nu. 6. Alfonsus à Veracruce in specul. coniug. 2. parte. artic. 28. conclus. 2. & 3. Ioan. Matienç. in rubri. tit. 1. gloss. 1. num. 68. libro 5. nouæ
3 collect. reg. † & quamuis in dict. cap. ex publico, tantùm fiat mentio de transitu ad religionem, intelligendum tamen est cum effectu professionem faciendo in ea, aliàs enim ante professionem nõ dissoluitur matrimonium secundùm Abb. ibidem num. 11. pro quo est text. expressus, quem ipse non allegat, in extrauag. antiquæ, Ioan. XXII. de voto, & voti redemptione, vbi dicitur, tria vota debere coniugem profiteri, vt dissoluatur matrimonium præcedens non consummatum, & quòd professio debet fieri tacitè, vel expresè: id quod decreuit sacrosanctum Concilium Tridentinum sess. 24. de matrim. canone 6. cuius verba sunt hæc: Si quis dixerit, matrimoniũ ratum non consummatum per solennem religionis professionem alterius coniugũ non dirimi, anathema sit. Quare † inquit Diuus Thom. in 4. distinct.
4 27. quæst. 1. art. 3. quòd quia matrimoniũ ratum significat coniunctionem spiritualem inter Christum & animã, & hæc est dissolubilis, ideò religionis ingressus soluit hoc Sacramentum, quia hoc matrimonium non est perfectum, nec plenam indissolubilitatẽ habet: ergo & per Papam dissolui potest.

Quòd si hæc consequentia negetur, quia illud quod est suprà dictum, matrimonium nempè ratum, & non consummatum, dissolui per religionis ingressũ sequuta professione, fit ex institutione diuina speciali id concedenti, & solus Deus id concedere, & facere potuit, vt infrà latiùs dicetur in responsionibus ad fundamenta huius primæ partis. Replicabis, quòd secundùm Scotum in 4. di-
5 stinct. 38. & communem † Theologorũ, Papa potest dispensare in voto solenni castitatis, vel religionis, vt scilicèt, religiosus ex magna causa communi, putà pro Regni conuersione, vel pace, quæ aliter non speratur tam commodè fieri, religione relicta, vxorem ducat, vt probat & refert Anton. à Corduba lib. 1. sui quæstionar. quæst. 24. & ante eum Paulus Borgas. testatus eam esse communẽ opinionem, in tract. de irregular. & dispens. 6. part. in titul. de sponsal. & matrim. nume. 64. in 7. ratione, vbi allegat Petrum Palud. dicentem, quòd Papa dispensauit cum Rege Aragon. qui erat monachus, ob prolem suscipiendam: ergo idem poterit & in matrimonio rato, quia si potest in illo, quod fortius est vinculum, nempè quia per illud dissoluitur matrimonium ratum: ergo & in hoc, quod est minùs forte, iuxta regulam vulgarem, Si vinco vincentem te, à fortiori vincam te, vt in l. de accessionibus. ff. de diuers. & temporal. præscript. Præterea si per ingressum religionis, subsequuta professione, dissoluitur matrimonium ratum ex constitutione Papæ: ergo per aliam meliorem causam idem facere poterit Papa, nempè si Rex, vel Princeps contraxisset per verba de præsenti cum vna, non sequuta copula, & posteà vellet contrahere cum alia, quæ esset Regina multarum gentium, & ob hoc vellet effici Christiana cum regno suo: hoc enim esset bonum commune, & absque dubio maius, vnde præferendum bono particulari, quia vtilitas communis † præfertur priuatæ, vt in capitulo scias. 7. quæstione 1. cum simil. Accedit, quòd si dissoluitur matrimonium, etiam consummatum, inter fideles coniuges, si alter eorum ad fidem conuertatur, & alter nolit cohabitare sine iniuria Creatoris, vt in cap. quãto. de diuor. propter periculum fidelis coniugis, à fortiori dissolui poterit matrimonium ratum tantùm propter tantum bonum, vt vnum regnũ, & sic plures animæ con
6 uertantur, & saluentur. † Præterea Episcopari est maius bonum, quàm religio,
7

quia videmus quòd religiosi extrahuntur à religione, vt promoueantur ad Episcopatum, quia religio est bonum particulare, Episcopale verò officium est vniuersale. Poterit igitur Papa dissoluere
8 matrimoniũ † ratũ & non consummatũ pro promotione ad Episcopatum, vt verior opinio habet, de qua latissimè per Paulum Borgas. de irregularita. 6. parte, tit. de sponsal. & matrim. num. 77. & sequent. vsque in finem.

Tertiò, eadem sententia affirmatiua probatur, quia si huiusmodi matrimonium ratum significaret illam coniunctionem inseparabilem inter Christum & Ecclesiam, nec per ingressum religionis solui posset, quia violatio illius Sacramenti & significationis sacrilega esset, ibique significaretur, quòd solubilis esset coniunctio significata in illo matrimonio: consequens autem est falsum, quia regulariter absque vlla dispensatione licitum est illis ingredi in religionem, vt est probatum modò: ergo & antecedens.

Quartò probatur, quia in dicto cap. ex publico, dicitur, quòd authoritas diui Matthæi cap. 19. quæ habet, non licere viro, nisi ex causa fornicationis vxorem suam dimittere, intelligenda est de matrimonio consummato: ergo non de rato tantùm, à quo vterque coniugum, altero etiam inuito & contradicente, potest ingredi, & profiteri religionem intra duos menses, de quibus ibi: ergo cùm hac ratione matrimonium ratum soluatur, suaptè natura non est insolubile, atque ideò Romani Pontificis dispensatione solui poterit.

9 Quintò probatur in cap. inter corporalia. & in cap. quanto. de translatione Episcopi, vbi habetur, quòd cùm fortius sit spirituale vinculũ, quàm carnale, dubitari non debet, quòd omnipotens Deus spirituale coniugium, quod est inter Episcopum & Ecclesiam, suo tantùm iudicio reseruauit dissoluendum, qui dissolutionem etiam carnalis coniugij, quod est inter virum & vxorem, suo tãtùm iudicio reseruauit, præcipiens, vt quod Deus coniunxit, homo non separet: non enim humana, sed diuina potiùs potestate coniugium spirituale dissoluitur, cùm per trãslationem, depositionem, aut cessionem authoritate Romani Pontificis, quem constat esse Vicarium Iesu Christi, Episcopus ab Ecclesia remouetur: ex quo deduci posse videtur, quòd si illud fortius vinculum Episcopi cum sua Ecclesia, Papa potest authoritate diuina sibi data dissoluere: ergo à fortiori eadem authoritate dissoluere poterit vinculum matrimonij rati & non consummati, quod quidem vinculum minùs forte est. Quæ consequentia inde fortior efficitur, quòd ea quæ de vinculo matrimonij non diuidendo dicuntur Matthæi 19. & 1. Corinthiorum 7. Alligatus est vxori, &c. Papa in supradictis cap. expressè tribuit Episcopo cum sua Ecclesia, sicque communiter allegantur iura illa ad hoc quòd valet argumentum de matrimonio carnali ad spirituale, vt per Doctores ibidem, & per Euerardum latè in sua cent. legal. loco 33. à matrimonio carnali ad spirituale.

10 Sextò probatur, quia matrimonium consummatum inter fideles, est de iure naturæ. l. ius naturale. ff. de iustitia & iure. & Institut. eodem. in princip. declarat sanctus Thomas distinct. 26. quæst. 1. art. 1. & de iure diuino, quia à Deo institutum est matrimonium, vt est prædictum: verba namque illa, Propter hanc relinquet homo, &c. non fuerunt dicta tantùm fidelibus, sed infidelibus, proferente Matthęo. c. 20. ergo inter eos videtur esse verum matrimonium, cap. 1. 28. quæst. 1. §. sed è contra. & quòd sit de iure diuino, probatur etiam in cap. de infidelibus. de consang. & affinit. & tamen vno ex coniugibus infidelibus ad fidem conuerso, dissoluitur matrimonium in casu dict. capit. quanto. de diuort. vt est prædictum: ergo poterit etiam Papa dissoluere ex causa matrimonium ratũ inter fideles.

11 Septimò, eadem pars affirmatiua probatur, quia vt refert Beatus Antoninus, Archiepiscopus Florentinus in 3. parte suæ Summæ, titulo 1. cap. 22. Martinus Quintus, & Eugenius Quartus, & Nicolaus Quintus, qui ei successit, & posteà plures alij Romani Pontifices, in tali matrimonio rato dispensauerunt: & dũ huiusmodi dispensatio peteretur à Sixto Quarto, fuerunt ei productæ quatuor copiæ dispensationum similium factarũ per Martin. & Eugen. Quartum, in vno propter lepram superuenientem, in alio propter odium & maleuolentiam, quæ emerserat inter virum & vxorem, ad scandala vlteriùs vitanda, vt refert Paulus Borgas. vbi suprà num. 74. & non sunt propter hoc reprobandi, dum de oppositа veritate non constat manifestissimè.

12 Et ne authoritate careamus, hanc partem affirmatiuã in terminis nostræ quęstionis in primis tenet glos. Bernardi in capit. ex publico. glos. vltima. de conuers. coniug. communiter approbata, vt ibi testatur Abb. idem Abb. in 1. disputat. colum. 3. Præpositi in cap. fin. de sponsa duorum. per text. ibi, & in capit. 2. nu. 6. de sponsal. Decius consil. 112. Felin. in cap. quæ in Ecclesiarum. num. 20. & ibi Decius num. 13. de constit. Hieronymus Gratus consil. 1. nu. 31. volum. 2. Loazes in tracta. de matrimo. 2. dubio. in 2. argumento pro parte affirmatiua. idem in tract. de noua conuersione pagan. columna 33. Caietan. in opere 27. quæstionum, quæst. 25. Syluest. in Summa. verb. diuortium. quæst. 4. Ambros. Catharinus lib. 6. contra Caieta. cap. 3. & plures alij relati per Paul. Paris. consil. 51. num. 14. volumine 4. Hieronymus de Monte libro variarum quæstionũ, quęst. 6. Conrad. in templo omnium iudic. in titul. de Pontifice, & Michael Medina libro 5. de sacrorum homin. continẽtia, cap. 88. & hanc esse opinionem probabilem, & in Curia Romana seruari solitam à summis Pontificibus, profitetur Diuus Antoninus vbi suprà, & Caietanus etiã vbi suprà: & in hoc casu non esse inijciendum scrupulum docet eruditè Nauar. in Manuali Latino, cap. 22. nu. 21. sequitur ante eum Ioan. de Selua in tractat. de iure iurand. 4. part. nu. 61. testatur communem Curt. Iun. consil. 170. num. 1. & Emanuel Suarez in suo thesaur. receptarum sentent. verb. matrimoniũ. 5. in volum. communium opinionum diuers. doct. pagin. 524. sequitur Præposit. vno verbo in cap. de illis el 1. colu. 3. ibi, Vel dispensatione Papę, de despõsat. impub. Decius consil. 603. nu. 7. Quod videtur repetitum consil. 681. num. 13. idem respondet Gozadinus consilio 2. num. 3. versic. quinto posito, &c. copiosè scribit Silua nuptial. libro 1. nu. 152. & 159. dicit etiam communem Marian. Soci. consil. 28. volum. 1. hanc latissimè duodecim fundamentis probat & sequitur aduersus Theologos, pro quibus etiam alia duodecim fundamenta adducit Paulus Borgas. vbi suprà. à num. 21. cum sequent, vsque ad nu. 76. inclusiuè, in quo numero hãc affirmatiuam tenet, refertque eã tenere Henricũ Andegau. quodlibet. 5. His tamen omnibus non obstantibus (salua correctione sacrosanctæ matris Ecclesiæ, & authoritate, & potestate sedis Apostolicæ, cui in omnibus me submitto, quamq; recognosco & profiteor) cõtraria sententia, & sic negatiua, in nostra quæstione in puncto iuris verior, & probabilior mihi videtur, imò quòd Papa non possit dispensare, vt matrimonium ratum & non consummatũ dissoluatur: & quidem.

13 Primò, quia indissolubilitas matrimonij, etiam rati est immediatè de iure naturali, & diuino absoluto, id est, quod nõ oritur, nec dependet ex aliquo actu humano, sed ex Dei præcepto tantùm: vt primò patet, quia de ratione & diffinitione matrimonij est talis indissolubilitas: nam matrimonium est maris & fœminæ coniunctio indiuiduam vitæ consuetudinem retinens, vt in l. 1. ff. de ritu nuptia. §. 1. Institution. de patria potest. c. illud. in fine. de præsumpt. & in Summa 27. quæst. 2. l. 1. tit. 2. part. 4. †
14 Et statim ab ipsa eius institutione in Adã, per consensum legitimum ratum fuit iure diuino & naturali indissolubile, nisi

Deo ipso dispensante, vt significant verba illa Adæ, Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: propter hãc relinquet homo patrem & matrẽ, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna: quæ quidem verba in statu innocentiæ, ante consummationem matrimonij prolata sunt. Secundò idem probatur 1. Cor. 7. His, qui matrimonio coniuncti sunt, præcipio nõ ego, sed Dominus, vxorem à viro nõ discedere: & Roman. 7. Mulier viuente viro alligata est legi, &c. Tertiò, ex illo Matthæi sæpè citato cap. 19. Quod Deus coniunxit, homo nõ separet: quod refertur in cap. debitum. de bigam. & in alijs locis iuris Canonici, & in proposito adducit Alfonsꝰ. à Veracruce in specul. coniug. 2. parte, articul. 7. Fortun. Garsi. in l. 1. colum. 9. ff. de iustitia & iure. F. Antonius à Cordub. vbi infrà citabitur, & cæteri de hac re agentes.

15 Nec contra hoc obest prima euasio Caietani vbi suprà dicẽtis, quòd prædicta omnia intelliguntur de matrimonio consummato, quia videlicèt, ad illud tanquam ad perfectum matrimonium, in significando coniunctionem Christi & Ecclesiæ, referũtur omnia verba illa, & Genes. 2. & ratio indissolubilitatis matrimonij, quia verba illa, Quod Deus coniunxit, &c. referuntur ad præcedentia, ab illisque recipiunt intellectum, quibus dicitur, Erunt duo in carne vna: quomodò enim erunt duo in carne vna, si nunquam fuerit sequuta copula? quia non dicuntur vna caro, nisi per legitimam copulam carnalem, vt in cap. lex diuina. 27. quæstione 2. & duobus sequent. & in capit. Martinus. de cognat. spirit. ergo separare eos ante copulam, non est contra Euangelium: adde Augustin. in capitul. non est dubium. 27. quæstione 2. & cap. sequent. & cap. debitũ. de bigam. De matrimonio autem rato & non consummato minimè intelliguntur præfata verba, nisi inchoatiuè, & in ordine ad consummatum: nã respondeo primo, quòd Dominus ac Redemptor noster in loco illo Matthæi 19. generaliter fuit interrogatus à Pharisæis, an ex quacumque causa liceret relinquere vxorem, & ita etiam generaliter absque vlla distinctione matrimonij rati vel consummati respondet: Nõ legistis, &c. Quod Deus coniunxit, homo non separet. Item, quia si solùm de consummato intelligeret, ergo ratum posset ex sola voluntate, vel ex qualibet causa absque vlla dispẽsatione dissolui, quod est euidenter falsum: igitur, &c. Tertiò, quia ex prædictis verbis Dñs non nouum ius superinduxit matrimonio priùs instituto in paradiso, sed solùm per consequentiam ex Dei verbis ore Adæ prolatis, Propter hoc relinquet homo, &c. Genes. 2. infert Dominus responsionem suam, Quod ergo Deus coniunxit, &c. Igitur de eodem matrimonio intelligitur hæc consequẽtia, de quo antecedens. Sed antecedens, nempè Genes. 2. Propter hoc, &c. dictũ est, atq; intelligitur de matrimonio rato nondũ consummato, quod erat in officium naturæ, etiam pro tempore quo solùm ratum erat: id enim dixit Adam excitatus à sopore, cùm primùm vidit vxorem à Deo sibi datam in statu innocentiæ: ergo de tali matrimonio rato intelligitur consequens, de quo Matthæi 19. Quod prætereà roboratur, quia ratum dicitur, quod firmum & humana voluntate indissolubile est.

16 Secunda euasio Caietani, quæ habet, quòd verba illa, Quod Deus coniunxit, &c. intelliguntur formaliter de se, id est, quia matrimonium de se est indissolubile: secus autem si dissoluatur per eũ, qui id facere potest, qualis est Papa per suam dispensationem: nam cùm Papa dissoluit, non homo, sed Deus, cuius authoritate id fit, dissoluit, non etiam obstat, quoniam hoc est contra intentionem Christi per Matth. ca. 19. dicentis, Quod Deus coniunxit, homo non separet. Nam quamuis Papa authoritate Dei, vt eius minister faciat, quod facere potest, & ita Deus per ipsum id faciat: at dũ Christus vbi suprà dicit, Quod Deus coniunxit, homo nõ separet, significauit quidem,

quidem, quòd nullus homo ad id potestatem habeat à Deo sibi concessam, sed sibi soli reseruauit: & comprobatur, quia matrimonium ratum est Sacramentum nouæ legis: ergo sicut Papa non potest instituere, ita nec destituere.

17 Secundò eadem sententia negatiua probatur, quia ille tantúm potest matrimonium ratum dissoluere, qui legem dedit de eius indissolubilitate: sed solùm Deus eam dedit, vt prædiximus, ergo solus ipse Deus poterit id dissoluere, cuius volũtatem Ecclesia declarat ex Christi verbis, vt asserit Alfon. à Veracruce in specul. cõiugior. 2. par. art. 28. cõclu. 1. & 4.

18 Tertiò, pro eadem sententia facit bonus text. in cap. fina. de transact. ibi, A seueritate canonica circa illud recedere nõ licebit: vbi prohibetur trãsactio siue dispositio super coniugij Sacramento, vt ab eo recedatur, quia non solùm apud Latinos, & Græcos, sed etiam apud fideles & infideles existit: & inquit glos. verb. Sacramentum, ibidem in versi. circa gradus, quòd nulla dispensatio adhibetur ab Ecclesia, vt matrimonia legitimè contracta separentur, & quòd de tali dispensatione ille text. intelligitur: nam vt patet in integra, quidam vxores legitimas dimittebant, & alias ducebant, cum talibus nulla dispẽsatio adhibetur, vt sic remaneant cum secundis, qui tex. cum sua glos. cum generaliter loquatur in Sacramento matrimonij, de rato, non solùm de rato, & consummato simul intelligendus est, sicque maximè vrget pro hac secunda, & veriori sententia.

19 Sed & alijs pluribus fundamẽtis hæc eadem pars comprobari potest, quæ constant ex authoribus infra citãdis eam tenentibus, præcipuèque, & quarto ex Cõcilio Eliberitano. c. 8. & 9. & Tolet. 1. c. 16. & Toleta. 12. c. 8. & ex decretis Siriaci c. 4. & Innocen. ad Victor. c. 12. & ad Exuperium. c. 6. & Calixti Papæ decret. 20. & exẽpla beati Greg. Papæ ad Theosticã Patriciam citatis & relatis ab Ant. de Cordu. vbi infra.

20 Quare hanc secundam sententiam, & sic negatiuam, rectiùs probarunt Theologi omnes (excepto Caieta. Syluest. & Cather. vbi supra) in 4. sentent. distin. 33. & 27. estque communis opinio eorum secundùm Caiet. vbi supra, cui potius patrocinatur Abb. in dict. cap. ex publico. col. fin. quàm contrariæ: & hanc sequitur Ioan. Lup. Decan. Segouiẽs. in tract. de matrim. num. 30. & Iacob. Almain de potest. Eccle. c. 15. eam sequitur, communem Theologorum & veriorem affirmans D. Couarr. in 4. de sponsal. 2. part. capi. 7. §. 4. nu. 14. & Specul. coniug. vbi supra, conclus. 3. ad fin. & F. Franc. à Victoria in tract. de potest. Papæ & Concilij, conclus. siue posit. 1. in respons. ad 1. argumentum, & in summa de matrim. quæst. 283. & 306. & F. Dom. à Soto lib. 7. de iustitia & iur. quæst. 2. art. 5. & esse vniuersalem sententiam Theologorum eam latè & optimé probans testatur idé in. 4. distin. 27. quæst. 1. artic. 4. in. 3. conclus. pag. 113. Hanc etiam testatur esse cõmunem Theologorum & Canonistarũ sententiam (sed in hoc de Canonistis falsitur, quia communiter ipsi tenent contrarium, vt supra vidimus) ipsamque sex fundamentis latissimè comprobat & sequitur F. Ant. à Cordub. lib. 1. sui quæstionar. quæst. 25. qui est videndus per totam illam quæstionem: idem quanuis incidenter hanc opin. dicit communem eamque sequitur & verissimam censet d. lib. 1. quæstionarij. quæst. 11. ar. 1. opin. secundæ. pag. 125. ad finem. eandem etiã, sequitur & affirmat proculdubio esse tenendam, quia est communis Theologorum, quibus magis in hanc re quàm Canonistis esse credendum affirmat Matiençoin rubri. de matrim. titu. 1. lib. 5. nouæ collect. reg. nu. 75. & sequent. qui à nu. 74. incipit examinare quæstionem fol. 1⁰. & inquit F. Ioseph. Angles in suis florib. Theologic. quæst. lib. 1. quæst. de impedimento matrimo. conclu. 3. pagin. 407. quòd matrimonium ratum ex diuina institutione non nisi per ingressum religionis soluitur, & quòd hæc est communis opinio contra quandam glos. iuris Canonici, quam refert & confutat Scotus dist. 34. sicque voluit atque sensit

hanc partem,& eam expresè probauit idē Angles in quæstione de essentia matrimonij,in hac eadem difficultate,pag. 373.

21 Ex quibus reprobanda venit opinio Socin.consil.28.volu.1.col.penul.dicentis,Papam posse dispensare,vt matrimonium ratum,& carnali copula consummatum dirimatur quoad vinculum: etenim ex supra dictis constat esse falsissimam, etsi eidem consentiant Decius in cap.quę in Ecclesiarum.nu.13.de constitu.Hieronym.Gratus consil.1.nu.31.lib. 2.& Sigismundus Lofredus consi.50.nu. 41.sed cęteri omnes eam falsam esse iudicarunt, vt sunt Abb. in d.c.ex publico. in fine.Bald.in.c.lator.de re iudic.Felin. in dict.cap.quæ in Ecclesiarum.nu.23.& eos referens D.Couar.vbi supra, nu.14. qui expresè Socinum & sequaces reprobat.Ioan.de Selu.de iure iurand. 4. part. nu.28.fol.9. & hanc testatur communē Hieronym.Cagnol.in.l.nuptias.nu. 14. ff.de regul. iur. sequitur etiam eam Alfons. à Veracruce in specul. coniug. 2. part.arti.28.concluf.3.propē fin. quibus cæteri frequentius accesserunt cōtra Socin. secundùm Matiençoo vbi supra,nu.

22 76.qui etiam contra eum tenet,† dicens deceptum fuisse in hoc Ioan. Andream, patrem Canonistarum dictum ob insignem doctrinam & eruditionem, in cap. quod votū. de voto, & voti redempt.in 6. dicentem posse Papam constituere, quòd per secundum matrimonium ratū & consummatum irritetur primum ratum & non consummatum: cui accesit Panormita.in dict.capit.ex publico. de conuers.coniug.sed aberrant teste Veracruce, vbi supra in.4.concl.in secunda ratione,& contra Ioan.Andr.in hoc videtur bonus text. in cap. fin. de sponsa duorum, vbi quòd sedes Beati Petri tenet &docet,vt matrimonium ratū prius præferatur secundo consummato,& reprobatur consuetudo contraria ciuitatis Mutinensis.

23 Et tenendo hanc sententiam communem Theologorum,non obstant modò adducta pro contraria parte:& non quidem primum, quia negamus matrimonium ratum non significare coniunctionem Christi,& Ecclesiæ, cum imò iuxta communem aliam Theologorum sentē tiam atque traditionem in 4.sentent.distin.26.matrimonium etiam ante copulam carnalem significet coniunctionem Christi & Ecclesię,atque ideò indiuiduū vinculum sit. At text.in dict.capit. cum societas.27.quæst.2.supra adductus contra hanc communem secundùm literam Gratiani non obest,quoniam verba Leonis Papæ,cuius est caput illud, aliter le-

24 guntur in suis epistolis,† nempe epistola 90.ad Rustic.Narbonens.c.4.in. 1.tomo Concil.vbi ita legitur: Vnde cùm societas nuptiarum ita ab initio constituta sit,vt præter sexuum coniunctionem, haberet in se Christi, & Ecclesiæ Sacramentum,non dubium est, illam mulierē non pertinere ad matrimonium,cū qua docetur non fuisse nuptiale mysterium. Præterea,illa dictio,Præter, d.c.cum societas.est pro dictione, Vltra,assumēda: verùm hæc adhuc non probant Caiet. opin. quia sunt intelligenda quoad matrimonium repræsentans coniunctionē Christi,& Ecclesiæ per carnis assumptio nem, vt probat text. in cap.debitum.de bigam.non tamen sequitur ex hoc, coniugium ante copulam non significare cō iunctionem Christi & Ecclesiæ per charitatem & dilectionē,& sic coniunctionē Christi cum anima iusta, authore Magistro sententiarum distin.26.vt i respondet D.Couarr.vbi supra num.13.& probat latè Anto.à Cordub.vbi supra pagi. 219.col.1.in versi.negatur etiam.

25 Duplex namque est vnio Christi & Ecclesiæ, vna est per vnionem hypostaticā naturę humanę ad Verbum,in qua Verbum sibi vniuit hypostaticē humanā naturam,ita vt Deus homo,& homo Deus sit,quam repręsentat solum matrimoniū consummatum,in quo alter alterius sumit possessionem & vna fit caro vtriusque : & de hac tantùm vnione loquitur expresè d.c.cum societas & cap.debitū. de bigam.non verò matrimonium ratū, quanuis dici possit,quòd eius indissolubilitatem

bilitatem bene repręsentet. Altera verò est vnio Christi et Ecclesiæ, nempe per fidem & gratiam vel charitatem, quæ vnio est indissolubilis,& fuit semper ante incarnationem, sicut semper fuit Ecclesia Deo dilecta, quanuis id perperam aliquo modo negare videatur Caiet. vbi supra: & hanc vnionem matrimoniū ratum repræsentat,vt probat glo.verb.Sacramentum.& ibi doct.in dict. cap. debitum.Quod inde patet,quia matrimonium Adæ ratum in statu innocentiæ illam repræsentauit,Ephes.cap.5.Sacramē tum hoc magnum est in Christo & Ecclesia,&c.quicquid hoc etiam malè neget Caieta.dicens,quòd imperfectè & in choatiuè tantū,m& in ordine ad matrimonium consummatum id repræsentat: & quanuis Beatus Thomas vbi supra allegatus in primo fundamento contrarię partis intelligat matrimonium ratū non esse adeò perfectum,nec tam indissolubile,vt consummatum,ideò est, quia illud

27 per ingressum religionis dissolui potest, hoc autem minimè,& quia illud non ita repræsentat vnionem hypostaticam vt consummatum, non autem ideò intendit, quòd illud per hominem, etiam per Papam,vllo modo dissolui possit.

Secundum etiam fundamentum prioris partis non obest,nempe text. in dict. capit.ex publico. de conuers. coniugat. cum supra adductis, quatenus probauimus,matrimonium ratum dissolui per ingressum religionis & legitimam profes-

26 sionem ipsius. † Respondemus namque nihilominus matrimonium,tam ratum, quàm consummatum, ex sua natura & institutione diuina dissolui non posse,vt suprà est probatum,nisi vbi ipsum ius diuinum vel naturale id concedit vel statuit,prout est in casu dict.cap. ex publico, nempe per ingressum religionis & professionem legitimam ipsius:hoc namque diuortium quoad vinculum matrimonij,non humana,sed diuina authoritate fit:quia indissolubilitas matrimonij statuta est à iure diuino,vt constat Matthæi 19. & est prædictum : Ecclesia ergo non potuit aliquid contra id præceptū definire, sed ex verbis ipsius Christi intellexit dissolui posse matrimonium nō consummatum,per solennem religionis professionem,vt constat ex dict. cap. ex publico, vbi dicitur, hoc deduci à sacri eloquij interpretatione : bonus text.in cap.2.verb.sanctis,eodem titul.adiuncta glos. 1. ex quo idem sensit Abb. in dict. cap.ex publico,in fine:ergo dissolui non potuit,nisi in casu quo Christus insinuauit dissoluendum ex verbis vel relatione facta,vt constat ex cap. ex parte tua.14. de conuers.coniugat.vbi Summi Pontifices loco Dei constituti cognoscentes voluntatem diuinam, declarauerunt ex intentione Christi fuisse, matrimonium ratum non consummatum solui per ingressum religionis & solennem professionem,vt rectē aduertit Alfons.à Veracruce in suo specul. coniug. 2. part.art. 28.concl.3.& ante eum probauit D.Couar.in 4.secunda parte,cap.7. §.4. nu.6.

27 † Quod etiam eo exēplo nonnulli doct. probare nituntur, quòd Christus Iesus Ioannem Euangelistam à nuptijs ad castitatis professionem vocasse dicunt,citā tes in id Diuum Augustinum,atque sanctum Hieronymum in suis præfationibus in Euangelium Ioannis,vt facit Couar.vbi supra : fuit enim vera religio Apostolorum quoad votum obedientiæ, castitatis,& paupertat's, quia negauerūt semetipsos & omnia,iuxta illud Matthęi 19.Ecce nos reliquimus omnia,& secuti sumus te, &c. Quinimò est ferè communis opinio,quòd nuptiæ illæ factæ in Canà Galilæę,de quibus in Euang.Ioan. c.2.fuerunt eiusdem Ioannis Euangelistę,è quibus eum vocauit Christus ad Apostolatum,reseruando eius virginitatē, ita Beda,& Thomas Caiet.ibi, & Cyrillus in quæstion. super Euangelia,quæst. 17.Rupertus ait esse communem doctorum opin.Lyra ait esse adeò certum, vt ex eo loco doct. argumentari soleant quod prædiximus, matrimonium nempe ratum non consummatum dirimi per ingressum religionis:idem probare videtur Paludan.in 4. distinct.27.quæst.3.in versic.quantum ad 3.fol. 149. col. 2. in-

quiens,

quiens, quòd Christus vocauit Ioannem de nuptijs ad Apostolatum, etiam inuita vxore, secundùm illos, qui dicunt, quòd ipsa erat Magdalena, quę propter hoc indignata luxuriata est. Præcedens tamen sententia communis circa nuptias beati Ioannis non est vsquequaque certa, vt existimo, imò aliena videtur à doctrina Patrum: id namq; nullo modo colligi potest ex Scriptura nec traditione, nec vllus Patrum ante Bedam id sensit, nec sensisse ipse commemorat: & prætereà contrarium probatur. Primò, quia si Ioanes dissoluto matrimonio, tunc fuisset sequutus Christum: ergo illa vocatio Ioannis fuisset vltima, post quam ipse non redijt ad seculum: at vltimam vocationem Ioannis fuisse vno anno post has nuptias patet ex Matthæi cap. 4. vbi describitur vltimam vocationem Ioannis factã post quam Ioannes Baptista erat iam in carceribus, vt ipsemet dixit: hæ autem nuptiæ factæ sunt vno anno ante carceré Ioannis, quæcunque enim narrat Ioannes in prædicto, & alijs duobus cap. facta sunt Ioanne baptizante adhuc. Secundò, quoniam Patres docét, Ioannem perfectam coluisse virginitatem, & ideò tantopere dilectum fuisse à Christo: si autem Ioannes duxisset vxorem, violasset virginitatem proposito aliquo, quia faciens nuptias, animo consensisset carnali copulę. Tertiò, quia Chrysostom. Cyril. Augusț. & ferè omnes Patres reddentes causam quare Christus voluit interesse his nuptijs, hanc præcipuè adducũt, vt sua præsentia honoraret & cõfirmaret nuptias, easque ostenderet bonas esse & gratas Deo, & hoc argumentum afferunt aduersus Marcionem, & Manichæos damnantes nuptias, quòd Christus sua præsentia eas confirmarit: atqui si Christus veniens ad nuptias dissolueret eas, vocãdo ad se Ioannem, non honorasset nutias, imò ex eo colligi posset eas repudiasse: at verò præfationes in Ioannis Euangelia supra citatæ nec sũt Augustini, nec Hieronymi, quæ enim tribuitur Augustino, est Bedæ, Augustinus enim abhorruit ab ista sententia, siquidem in vltimo tractatu in Ioannem refert, multis Ecclesię doctoribus placuisse, & sibi, Ioannem nunquam duxisse vxorem, sed à prima ætate coluisse virginitatem. Præfatio autem quæ Diuo Hieronymo tribuitur nõ congruit stylo, nec ingenio Hieronymi: quinimò Hieronym. lib. 2. contra Iouin. docet, Ioannem, cũ esset vocatus à Christo, fuisse adolescentem ac penè puerum, qua ætate non est credibile duxisse vxorem: & ita rectiùs meo iudicio Ioan. Arboreus in sua Theosophia. lib. 1. cap. 32. probauit, quòd excepto Petro Apostolo, non probatur aliquem ex Apostolis fuisse coniugatum. Sed quanuis præd. exemplum certum non sit ad confirmanda superiora, alia tamen referuntur in cap. scripsit nobis. 27. quæst. 2. quibus & alijs hoc nobis mater Ecclesia declarauit, vt insinuat Natalis Bed. in censura errorum Fabri super Euang. Ioan. & alij relati à Couar. vbi supra, & prætereà à Dominico à Soto lib. 7. de iustitia & iur. quæst. 2. art. 5. versi. negamus ergo: & Matienço in rubri. titul. 1. de matrimo. lib. 5. nouæ collect. reg. glos. 1. nu. 69. Tãdem credẽdum est Ecclesiæ in sacri Euangelij interpretatione : † quare non idem erit per votum simplex : per votum namque solenne fit traditio realis personæ, non verò sic per votum simplex, in quo solùm est promissio nuda absque traditione : quicumque ergo se alteri tradit, suam illi voluntatem mancipando, iure naturæ & diuino fit inhabilis ad alium statum : qui vouet solenniter, se tradit Deo, abdicando à se ius ducendi vxorem, possidendique proprium, quam non cognouit carnaliter: nil mirum ergo si vinculum matrimonij rati & non consummati fortiori actu dirimatur, nempe ex professione, solenniq́ue voto castitatis, & sic traditione reali ad spiritualia subsequuta : non sic per votum simplex castitatis, quo hæc traditio realis non fit, sed est simplex promissio : ita explicat sanct. Thom. in 4. sentent. distin. 27. quæst. 2. ad fin. & ibi Palud. quæst. 3. idem Thomas distin. 38. q. 1. & D. Couar. alios referens vbi supra nu. 7. & 8. sentit Ioan. à Medina de restit. q. 3.

28

causa

causa 8. ad 3. & Soto bene comprobans vbi supra, atque Matienç. d. glos. 1. num. 70. & 71. vbi adducit etiam in argumentum. l. quoties. C. de rei vendic. & l. 50. titul. 5. part. 5.

29 Sic etiam nec per sacri ordinis susceptionem dirimitur matrimoniũ ratum, etiam non consummatum, iuxta decisionem text. in extrauagan. antiquæ, Ioan. XXII. titu. de voto, glos. communiter recepta in. c. vnic. de voto in. 6. probat bene Palud. vbi infra statim citabitur, & fatentur omnes per d. extrauag. secundum Palud. Borgas. vbi supra, nu. 77. vbi cum Aretino consi. 59. limitat, si promotio sit facta de consensu vxoris, de qua limitatione dubito, imò existimo eá nõ esse veram quoad dissolutionem matrimonij, cũm id nullibi reperiatur Christum insinuasse, sicut voluit, quòd matrimonium ratum non consummatum dissolueretur per ingressum religionis & professionem in ea: cúm igitur vinculũ matrimonij, etiam rati tantùm sit, indissolubile, vt suprà satis probatum est, non dissoluitur nisi illo tantùm casu quo expressum reperitur, nempe per professionem religionis, & non aliàs, vt est prædictum: & in terminis quòd matrimonium non soluatur, quando vir de consensu vxoris ordinatur, tenet Palud. statim citãdus, inferens ex eo quòd hoc casu vxor marito viuente non potest cum alio cõtrahere.

30 Imò nec per Episcopalem dignitatem dissoluitur, vt in. c. ex parte. 2. vbi Anto. ad hoc notat de conuers. coniugat. Ioan. Andr. in d. c. vnic. de voto, lib. 6. Aret. d. consil. 59. col. 2. Palud. in 4. distin. 27. q. 3. ad 3. vbi loquitur etiã de consensu vxoris, & alia plura addit in proposito: sequitur Florenti. in 3. par. summæ, tit. 1. c. 21. § 3. Couar. vbi supra, nu. 9. contra Hostien. & Ioan. Lup. Segouiens. cõtra quos etiam tenet Matienço vbi supra nu. 72. qui nu. 73. latè probat cum communi omnium Theologorum sententia, quam tenẽt plures ibi ab eo citati, matrimonium ratum, & per copulam consummatũ nullo modo dissolui quoad vinculum etiam

31 per solenne votum, † seu religionis ingressum & professionem. Nec obstat replica ex doctrina communi Scoti supra adducta pro corroboratione huius secũ

32 di fundamenti, † nempe quòd Papa potest dispensare ex causa communi in voto solenni castitatis, vel religionis, quod est fortius, &c. Quoniam primò respondeo, contrarium tenuisse sanct. Thom. & multos alios, vt constat ex Soto eos sequuto lib. 8. de iustitia & iur. quæst. 2. artic. 5. & quæst. 4. artic. 2. & quæst. 5. art. 3. Secundò respondeo negando consequẽtiam: non enim votum solenne religionis soluit matrimonium non consummatum, eo quòd sit fortius vinculum, † sed

33 quòd sit mors quædam ciuilis, vt in proposito docet Paluda. vbi supra: vnde est, quòd Episcopalis ordo, licèt sit perfectior quàm religio, sicut ordo sacer, non tamen soluit matrimonium propter defectum mortis. Quare non sequitur, Romanus Pontifex potest in voto solenni dispensare : ergo in matrimonio rato, quod dissoluitur per solenne votum; vt sequeretur, si matrimonium ratum dissolueretur per professioné, eo quòd professio esset fortius vinculum, cum tamen non dissoluat, nisi quòd sit ciuilis quædã mors, vt prædiximus.

Ad cætera, quæ prædict. secundo fundamento adiecta fuere, respondeo, ea in proposito non vrgere, quoniam matrimonium ratum & non consummatũ ex solo ingressũ religionis per reuelationé diuinam subsequuta professione dissoluitur, vt est prædictum, † non verò alio

34 modo: & ita Paludan. distin. 27. quęst. 3. arti. vltimo tenet, quòd Papa non potest dispensare in matrimonio non consummato, vt contrahatur cum alia pro pace reformanda, aut tota vna gente ad fidem conuertenda: quia Papa non potest tollere vinculum matrimonij, quod est iam contractum, sicut nõ potest facere, quòd Hostia consecrata desinat esse consecrata: & idem dixit distin. 31. quęst. 1. arti. 3. conclusione. 4.

35 Ad tertium argumentum cõtrarię partis respondeo negando consequentiam: non enim violatur Sacramentum, nec id

ibi

ibi significatur, quia ex significatione non sumitur indissolubilitas matrimonij, sed ex sua natura, & institutione diuina, exceptis casibus diuino iure significatis, qualis est hic de ingressu religionis, vt ex supradictis patet.

36 Ad quartum respondetur, summũ Pontificem veré affirmare, verba illa Matthæi 19. Qui dimiserit vxorem suam, &c. esse intelligenda de matrimonio rato & consummato: qui enim matrimonium consummauit, nec etiam propter ingressum religionis potest dimittere vxorem: non autem intelliguntur de matrimonio rato non consummato, nam qui taliter cõiunctus est, vt profiteatur religionem, potest dimittere vxorem: & quanuis hac ratione solubile sit matrimonium ratulit non consummatum, non tamen inde licet inferre, per dispensationem Romani Pontificis dissolui posse: nam matrimonium, etiam cõsummatum, per mortem naturalem dissoluitur, & matrimonium ratum tantùm, per professionem, quę est mors quædam ciuilis: ex hoc autẽ quòd matrimonium consummatum dissoluatur per mortem naturalem, nõ sequitur, Summum Pontificem posse in eo dispensare: & pari etiam ratione, ex hoc quòd matrimonium ratum non consummatum dissoluatur per mortem ciuilem, hoc est, per professionem, non sequitur, Romanum Pontificem posse in eo dis-
37 pensare. † Causa etiam fornicationis excipitur iure diuino, vt Matthæi. c. 5. & in d. cap. ex publico. Hæc autem solùm intelligitur quoad thori separationem, nõ autem etiam quoad vinculum matrimonij iuxta tradita per D. Couarr. in 4. de sponsalib. 2. parte. c 7. §. 5. nu. 8. & §. 6. n.
* 8. & melius nu. 13. * & latissime & optimé & F. Alfons. à Castro libr. 11. aduersus hæreses, verbo. nuptiæ, in. 5. hæresi. * prout etiam causa fornicationis spiritualis, ita vt coniux hæreticus ad suam hæresim conetur trahere alterum coniugem, vt in capit. 2. & in capit. quanto. de diuort. cap. final. de conuers. coniugat. Couar. d. §. 5. num. 4. & quod prædiximus in vers. hæc autem solum, &c. est diffinitum in Concilio Trident. sess. 24. cano. 7. refert Victoria vbi supra. d. quæst. 306. versi. 3. dicimus.

38 Ad quintum respondeo, quòd coniugium Episcopi cum sua Ecclesia, est quidẽ maius, id est dignius & perfectius matrimonio carnali, quia spirituale, & ad prolem spiritualem Deo generandam, vt notat Panormit. in dict. cap. inter corporalia. Est etiã maius, vel fortius, quia sub maiori culpa obligat: nam grauiùs peccat Episcopus qui sine causa authoritate propria suam dimittit Ecclesiam, quàm vir suam dimittens vxorem: & hoc est quod in dictis. cc. inter. & quãto. præterditur, & ad hunc solum finem sunt intelligẽdæ authoritates, quę de matrimonio corporali ad spirituale Episcopi cũ sua Ecclesia referuntur, atque ei attribuũtur non tamen est maius ac fortius respectu indissolubilitatis, quàm matrimoniũ ratum, quod sola Papæ authoritate vel dispensatione dissolui non potest, nec oppositum ibi Papa dicere voluit, vt patet ex eodem Innocent. in cap. ex parte tua. de conuers. coniugat. & cap. gaudemus. & cap. quanto. de diuort.

Ad sextum respondeo, quòd etsi matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratum, id est indissolubile, nec Ecclesiæ Sacramentum, sed contractus matrimonialis ciuilis: inter fideles autem non solùm est contractus matrimonialis ciuilis, sed etiam nouæ legis Sacramentum, ac proinde ratum, & indissolubile.

Ad septimum respondeo, Summos Pontifices suprà in eodem fundamento relatos elegisse ac sequutos fuisse opin. communem priorem Canonistarum in prædictis casibus particularibus in quibus dispensauerunt, non verò decisionem generalem perpetuò valituram fecerunt, nec definiendo aliquid statuerunt: at verò nos contendimus, sententiam Theologorum contrariam receptiorem ac veriorem esse, vel saltem probabiliorem: imò Adrianus Sextus, vir vtriusq; iuris peritissimus, simul & Theologus, cum ab eo huiusmodi dispensatio fuisset

fuisset postulata, oblataq; fautrix sententia Caietani, demiratus est virum Theologum hoc sibi in animum inducere potuisse, & ideo improbis precibus succumbens respondit, se dare quod posset, sed tamen credere nihil posse, vt refert Dominic. à Soto vbi supra dict. art. 4.

39 Ex quibus omnibus satis superque remanet munita atque defensata communis sententia Theologorum, vt matrimonium, etiam ratùm tantum, dissolui non possit dispensatione Papæ, aduersus communem opinionem contrariam affirmatiuam Canonistarum.

40 Sed vt omnia, quæ in hoc puncto scripta inuenio, referam, sunt nonnulli Iuristę, qui hanc controuersiam ingentem ac summè difficilem componere velint in hunc modum, nempe vt subsistente causa legitima, Papa possit in matrimonio nõ consummato dispensare, etiam de ordinaria potestate, & ita procedat prior sententia affirmatiua: absque causa verò legitima minimè, quia non esset tutus ille qui esset dispensatus, & ita procedat secunda opinio cõmunis negatiua: hanc distinctionem, & concordiam tenent in terminis Ioan. Andreas, & Petrus de Anchar. in cap. 1. col. 6. de constit. idem consil. 239. parum dubitationis, & post longam disputationem eam sequitur Cardinal. Mediolanens. in capit. fin. de sponsal. duorum, vbi subdit, quòd communiter doct. ita tenent: idem dicit Ioan. de Imol. in cap. final. de transact. communem etiã testatur Curt. Iunior consil. 170. nu. 1. & Gozad. consil. 2. nu. 4. & 14. eam sequutus, quos refert & sequitur Ioan. Baptista Villalob. in suo libro commun. opin. litera. P. nu. 33. & Menoch. consil. 15. nu. 9. post Sylvest. in summa, verb. diuortiũ. quæst. 4. quem refert.

41 Quæ communis concordia eo probari potest fundamento, quoniam Papa non potest contra ius diuinum sine causa dispensare: ergò cum causa potest, vt concludunt communiter scribentes relati per Felin. in. c. quæ in Ecclesiarum. colu. 6. nu. 21. & seq. de constit. vbi etiã loquitur circa matrimonium, & ibi subdit, quòd in casibus, quibus Papa potest statuere contra ius diuinum, debet exprimi semper causa rationabilis, nec hoc casu procedit illa regula, quòd in Principe præsumatur iusta causa, quia non debet inferior violare statutum superioris sine apta causa, secundùm Abb. ibi, & hanc testatur esse communem conclusionem Curt. Iunior dict. consi. 170. nu. 28.

42 Quinimò amplius affirmabat Socinus consi. 28. circa primum. in 4. col. volu. 1. nempe quòd de potestate absoluta potest Papa dispensare, etiam sine causa, super matrimonio nondum per copulam consummato, de voluntate amborũ coniugum, quem sequitur Gozadin. vbi supra, d. n. 14. & etiã Villalobos vbi supra.

Sed vt quod sentio insinuem, prout ratione muneris assumpti teneor, hæc tertia sententia communis, quæ concordia videtur inter prædict. duas contrarias, mihi videtur non tenenda, quia in primis destruit communem opinionẽ Theologorum indistinctẽ negantem posse dispensare Papam super huiusmodi matrimonio rato non consummato: nam cùm
43 agunt de dispensatione, † satis præsupponunt causam adesse debere, aliàs enim non esset dispensatio, sed potius dissipatio, vt in dispensatione quæ sine causa fit, dicit Archid. in. c. consequens. distin. 2. Ioan. Andreas in cap. de multa. col. 5. de præbend. & alios referens D. Molin. de Hispa. primogen. lib. 2. capit. 7. nu. 32.

Secundò, quia rationes & fundamenta partis negatiuæ id concludunt, etiã stante causa, quia fundantur in indissolubilitate matrimonij à iure diuino eidẽ attributa, iuxta illud Matthæi. 19. Quod Deus cõiunxit, &c. Tertiò, quia nulla alia causa in iure exprimitur ad dissoluendũ huiusmodi matrimonium, nisi solius ingressus religionis, eaque ab authoritate diuina deducta, vt est prædictum: quæ igitur alia legitima esse potest, ob quam Papa dispensare possit? Quartò, quia etsi regulariter cum causa possit Papa dispensare aduersus ius commune, vt supra asseruimus, id intelligendum est cum causa legitima, hoc est à iure approbata: hîc autem nulla

nulla talis esse potest pręter à iure expressam, atque, ab ipso iure diuino deductam, de qua in d.c. ex publico. vt est prædictũ: ergo, &c. Prætereà procedere poterit in iure diuino vel naturali non absoluto, sed orto vel pendente ab actu hominis: secus in matrimonio, cuius vinculum est de iure diuino, & naturali absoluto, vt prædiximus.

Ex quibus à fortiori dicẽdum esse reor, minimè esse verum, quod ex Socin. & sequacibus modò retulimus, nempe posse Papam dispensare de potestate absoluta, etiam sine causa, de voluntate amborum coniugum super matrimonio non consummato: si enim etiam cum causa id facere non posse supra resoluimus, à fortiori sine causa: & ita meritò Socin. reprobat Curtius Iunior vbi supra dict. consi. 170. num. 27. & 28.

Hęc dicta sunt, quia de iuris rigore mihi verior, & probabilior visa est sententia Theologorum: inficiari tamen nõ potest, quin opposita sententia probabilis sit, ideoque si Romanus aliquis Pontifex eam sequendo ex causa legitima dispensęt, factum tenebit.

SVMMARIVM.

1 *MAtrimonio contracto ab impuberibus, vel à pubere, & impubere, seruata forma sacrosancti Concilij Tridenti. an postea adueniente pubertate debeat ratificari expressè eadem forma repetita, an vero tacitè ratificetur interueniente copula, mutua cohabitatione, osculis vel amplexibus? & nu. sequen.*

2 *Ante Concilium Tridentinum prædicta sufficiebant.*

3 *Si post contractum de facto matrimonium in facie Ecclesiæ, & consummatum, alter coniux sit conscius impedimenti secreti ipsum dirimentis, & obtenta dispensatione contrahere iterum velit, tunc absque testibus sufficit contrahere ad euitandum scandalum secundum Caietan. & communem: sed post Concilium Tridentinum non procedit & quid hoc casu faciendum sit. numer. 7. & 8.*

4 *Copula post sponsalia de futuro sequuta hodie non sufficit ad præsumendum coniugalem consensum, neque aliquod aliud signum, nisi expressus simultaneus consensus vtriusque partis coram parocho, & testibus per verba de præsenti, vel signa sufficientia exprimatur.*

5 *Contractis sponsalibus de futuro coram parocho, & testibus, postea cùm inter eos dẽ contrahitur matrimonium de præsenti seruari debet forma sacri Concilij Trident. parochi & testium, aliàs non valebit matrimonium.*

6 *Actus à principio nullus, postea accedente consensu incipit valere prout ex tunc.*

9 *Matrimonium per verba de præsenti contractum ab impuberibus, resoluitur iuris interpretatione in sponsalia de futuro: & ideo si cum alia factus pubes contrahat de præsenti in facie Ecclesiæ, validum esset, & seruandum hoc secundum matrimonium.*

10 *Impuberes, qui sponsalia contraxerunt, facti puberes possunt pœnitere.*

Doctor Ioannes Segura Vbetensis carpitur.

CAPVT XVIII.

De matrimonio de presenti cõtracto á duobus impuberibus, vel à pubere, & impubere, maioribus tamen septennio, solenniter coram parocho & testibus; vtrum post pubertatem interueniente copula, cohabitatione, amplexibus, vel osculis ratificetur, absque eo quòd eâdem solennitate repetita de nouo celebretur.

QVæstio noua, nobis tamen necessariò in praxi decidenda se offert, quæ valde difficilis visa est, in hunc modum: Quidam impuberes huius Episcopatus Ciuitatens. maiores tamen septennio (vel pubes & impubes, de quibus in proposito idem est iudiciũ) cõtraxerunt inter se coram parocho, & testibus

testibus solenniter matrimonium præcedentibus bannis, cæterisque solennijs à sacrosancto Concilio Tridentino, sessione 24. cap. 1. de reformat. matrimon. requisitis post ipsius publicationem, posteà simul cohabitauerunt in eadem domo, cum parentibus eorum, qui secundo inter se, eadem die itidem contraxerunt: & post pubertatẽ masculus à præd. cohabitatione discessit, semperque extraiudicium reclamauit, atque contradixit præd. matrimonio, tãdem cũ esset maior 22. annorum in iudicio corã me Ordinario petijt licentiam ad contrahendum cum altera, atque præcedens assertum matrimonium à se impubere contractum, nullum iudicari; cui se opposuit sponsa contrarium petens, præfatum nempè matrimonium validũ fuisse, & esse, ac proinde pro tali declarandum, ipsumque virum compellendum censura Ecclesiastica, ad nuptias publicas celebrandas: quoniam etsi ab impuberibus fuisset contractum, quod negabat, aduenientẽ tamen pubertate, præsertim in præd. simultanea cohabitatione ratificatum fuisse: de copula verò, osculis, donis, nec amplexibus nihil fuit allegatum, quinimò ipsa fuit confessa in iudicio copulam minimè interuenisse, tandem causa concluſa ad diffinitiuã, probataque in pubertate viri tempore contracti matrimonij, & prædicta simultanea cohabitatione, ante & post pubertatem, causa ad me delata fuit, vt ipsam diffiniré, in qua diu anxius fui, quia durum nimis mihi videbatur matrimonium in facie Ecclesiæ contractum, nullum iudicari, præsertim subsequuta præd. cohabitatione. Rursus & è conuerso videbam, noluntatem expressam viri post pubertatem declaratam, atque prædictam cohabitationem non præcipuè ratione prædicti matrimonij, sed alterius, quod parentes eorum eadem die contraxerant, & tanquam filiorum suorum ratione obsequij eisdem debiti subsequutam fuisse: posteaque displicuisse eidem sponso, atque à domo sponsæ fecessisse, prætereà copulam, nec amplexus, oscula, nec dona aliquà interceſsisse: tandem cum sæpè, ac sæpiùs rem mecum reuoluens contulissem, decreui dubium constituere huiusmodi, cuius decisione res aperta fieret, atque sine scrupulo.

1 Nempè an matrimonium verbis de præsenti coram parocho & testibus celebratum ab impuberibus, vel à pubere, & impubere, maioribus tamen septennio, aduenientẽ pubertate, per copulam, mutuamve cohabitationem, osculum, vel amplexus, validetur & ratificetur, etiam si iterum nõ exprimatur consensus coram parocho & testibus, an verò sit necessarius nouus consensus expressus coram parocho & testibus præstandus? & videtur sufficere priorem solennitatem, iuxta formam Concilij Tridentini, tempore contracti matrimonij interueniſse, subsequuta copula, vel mutua cohabitatione, osculis, donis, & amplexibus, post pubertatem intercedentibus: ex his enim deduci videtur, tacitus consensus approbandi, & ratificandi præcedens matrimonium, vt in cap. 1. §. idem quoque. de desponsat. impub. libro 6. vbi probatur, quòd si duo impuberes, vel pubes, & impubes, non proximi pubertatem, & in quibus ætatem malitia non suppleat, per verba contraxerint de præsenti, quamuis matrimonium contrahere intenderint, iuris tamen interpretatione fiunt sponsalia de futuro, & per aduentum pubertatis in matrimonium non transeunt de præsenti, nec matrimonium, (quod vt matrimonium ætate non tenuit prohibente) per lapsum dicti temporis conualescit, nisi per carnis copulam subsequutam, vel ob aliquem modum alium contrahentes eosdem, cum eiusdem perseuerantia voluntatis ad pubertatis tempora peruenisse constiterit auidenter. vbi gloss. verb. modum, alium exponit† vt quia simul cohabitauerunt, vel se coniuges nominabant, & amplexabãtur, vt coniuges, cuius glossæ sententiam, atque intellectum approbant Henricus & alij Doctores in cap.

2

atteſtationes. colum. 2. de deſponſatione impub. Ludouicus Gozadinus conſil. 2. colum. penult. Ruynus conſil. 203. numero. 2. volumine 1. dicit communem Decius conſil. 368. numer. 2. & Pariſien. conſil. 51. volumine 4. colum. 2. eſtque communi omnium iudicio recepta hęc interpretatio, vt affirmat D. Couarru. in 4. de ſponſal. 1. par. cap. 4. §. 2. nu. 3. ſequitur etiam Alfonſus à Veracruce in Specul coniug. 1. parte. articulo 20. in fine. & plures allegans Ioannes Matienç. in rubric. titul. 1. de matrimon. libro 5. nouæ collect. reg. gloſſa 1. num. 57. & 58. vbi idem eſſe aſſerit in copula paulò ante pubertatem habita: quæ opinio proculdubio iure communi attento tenenda eſt, tametſi Couarruuias vbi ſuprà, numero 4. pluribus fundamẽtis, ab ea diſcedat, ægrè ferens communem præfatum illius text. intellectum, alium eidem aſsignans: item & Dominicus à Soto in 4. ſentent. diſtinct. 2. articul. 4. pag. 126. columna 2. communis namque hodie expreſsè approbatur in l. 3. titulo 1. part. 4. & in l. 8. eiuſdem tituli, in verſicul. la nouena. & vtrobique Gregorius Lopez notat.

Secundò, pro eadem parte facit præfatum decretũ Concilij Triden. ibi, qui aliter quàm præſente parocho, vel alio ſacerdote de ipſius parochi, ſeu Ordinarij licentia, & duobus, vel tribus teſtibus matrimonium contrahere attentabunt, eos ſancta Synodus ad ſic contrahendum omninò inhabiles reddit: at in ſpecie propoſita impuberes contraxerunt ſeruata præd. forma ergo non fiunt inhabiles ad ſic contrahendum, nec incidunt in pœnas decreti, quinimò videtur hic caſus, tanquam omiſſus remanere ſub iuris communis diſpoſitione, hoc eſt dict. cap. 1. §. idem quoque. de deſponſat. impub. libro 6. iuncta ſupradicta communi gloſſ. & Doctorum interpretatione, quam modo adduximus: ergo cum in præſenti dubio, atq; ſpecie propoſita, poſt pubertatem contrahentes cohabitauerunt, licèt cætera non interceſſerint, videntur ex eo tacitè conſentire, atque de nouo ætate ſuperueniente approbare & ratificare matrimonium de præſenti, ante pubertatem coram parocho & teſtibus iam contractũ, quæ præſentia parochi & teſtium, tunc interueniens ſufficere videtur per ſupradicta.

3 Tertiò, eadem pars comprobatur, ex doctrina Caietani in ſua Summa, verb. matrimonium. 1. pag. mihi 486. in paruis, vbi tenet, quòd ſi poſt contractum de facto, tantum matrimonium in facie Eccleſiæ, & conſummatum alter coniugum ſit conſcius impedimenti ſecreti, ipſum dirimentis obtenta diſpenſatione contrahere iterum velit, tunc abſque teſtimonio ſufficit contrahere ad euitandum ſcandolum, imò debet etiam alteri coniugi occultare, & ab illo petere, vt pro ſua conſolatione velit iterum acceptare ſe in coniugem, & ſic contahere: nam ceſſant in huiuſmodi ca ſu omnia inconuenientia: itaque ſolennitas primo matrimonio nulliter contracto interueniens, ſufficit cum poſteà de nouo validè contrahitur, etiam ſi ea tunc temporis non repetatur, quam doctrinam Caietani ſequũtur plures, quos retuli in meo tractatu de iuramẽto confirmat. 1. parte. capitul. 51. nu. 21. eſtque communis, vt infrà poſt ſecundam opinionem, & tenendum dicemus: quod procedere videtur, etiam poſt Concilium: ipſum namque introduxit præd. ſolennitatem in matrimonijs contrahendis, ad euitanda inconuenientia, quę aliâs ex clandeſtinis matrimonijs oriebantur, vt in decreto primo, de reformat. matrimon. ſeſsione 24. Hæc autem inconuenientia ceſſant in præfata ſpecie, quia matrimonium primum fuit celebratum publicè, & iuxta formam Concilij, igitur eadem forma non eſt iterum repetenda: quia quando conſtitutio aliquid prohibet, vel diſponit ad euitanda inconuenientia, illis ceſſantibus, ceſſat & prohibitio, ſiue diſpoſitio, argumento doctrinæ Abb. in. c. quoniã contra. nu. 6. de probat. & ita hanc partem in terminis noſtræ quæſtionis vno verbo

bo tenui in dict. 1. parte de iuramento confirmat. cap. 51. nu. 18.

His tamen omnibus non obſtãtibus, contrarium verius eſſe iudicaui, nempè hodie attento præfato decreto Concilij Tridentini, nõ ſufficere impuberes contraxiſſe palàm preſente parocho, & teſtibus, & quòd adueniẽte pubertate, per copulam, vel amplexus, & oſcula declaretur perſeuerantia voluntatis iuris preſumptione: quod hodie non ſufficit, niſi expreſsè conſenſus declaretur poſt pubertatem coram parocho & teſtibus, quod ſequentibus rationibus comprobatur.

Primò, quoniã etſi inter impuberes, vel puberem & impuberẽ, per verba de præſenti publicè cõtrahatur, verba illa de preſenti, reſoluũtur in ſpõſalia de futuro, iuris intellectu, vt in dict. §. idem quoque. & in dict. l. 3. tit. 1. part. 4. ſi ſunt ſponſalia: ergo vtriuſque conſenſus coniugalis expreſſus non eſt: exprimi ergo is oportebit coram parocho & teſtibus, iuxta formam Concilij Tridẽtini, quia impuberes conſenſum coniugalem non habent, nec præſtare poſſunt ante pubertatem, vt in dict. §. idem quoque. & in cap. à nobis. vbi id notat Præpoſit. nu. 2. in fin. de deſponſ. impub. & in cap. tuæ. de ſponſ.

Secundò, quia iuxta Concil. Trid. in dict. decreto. 1. de reforma. matrim. ſeſs. 24. cõſenſus cõiugalis mutuus ab vtroque coniuge eſt præſtandus, nõ per verba de futuro, ſed de præſenti, corã parocho, vel alio ſacerdote de ipſius parochi ſeu Ordinarij licẽtia, & coram duobus, vel tribus teſtibus: aliâs inhabiles ipſo iure redduntur ad ſic contrahendum, contractuſq; ſub alia forma celebratus eſt nullus, ita vt liceat cum alia vel alio contrahere, non obſtante huiuſmodi clandeſtino contrãctu, vtpotè nullo.

4 Quinetiam copula poſt ſponſalia de futuro ſequuta, hodie non ſufficiet ad præſumẽdum coniugalem conſenſum, nec aliquod aliud ſignum, niſi expreſſus ſimultaneus cõſenſus vtriuſque coram parocho & teſtibus, per verba de preſenti, vel ſigna ſufficientia exprimatur, vt latè reſoluimus in dicto cap. 51. num. 12. & ſeq. & poſt me Matienç. in rubri. titul. 1. lib. 5. nouæ collect. reg. gloſſ. 1. numero 53. & ſeq. & ita declarauerunt Reuerendiſsimi Cardinales à ſede Apoſtolica deputati ad declarationem dubiorum ſacri Concilij Trident. his verbis: Decretum Concilij Tridentini, ſeſſione 24. cap. 1. de reformat. matrim. annullat tantummodo contractus matrimonij per verba de præſenti clãdeſtinè factos, ſponſalia tamen per verba de futuro, relinquit in terminis iuris communis, præterquam quoad copulã, quia per eam non tranſeunt in matrimonium, vt ex quodam ſumpto declarationum eorumdem Cardinalium decerpſi, declaratione 45. Ergo cum cõſenſus per verba de præſenti præſtitus ab impuberibus, vel à pubere, & impubere, non ſit validus ad efficiendum matrimoniũ de preſenti, ætate prohibente, ſed iuris interpretatione ſint ſponſalia de futuro, cõ ſequitur neceſſarium eſſe poſt pubertatem expreſſum conſenſum coniugalem præſtare coram parocho & teſtibus, ad efficiendum verum matrimonium: nam antea præſtitus non fuit coniugalis, nec efficax matrimonij.

5 Tertiò, ex eo apertiſsimè conuincitur iſthæc ſententia, quoniam ſi aliud diceremus, ſequeretur indè, quòd contractis ſponſalibus de futuro à puberibus coram parocho & teſtibus, poſſet poſteà contrahi matrimonium de præſenti inter eoſdem abſque parocho & teſtibus, à ſacro Concilio in matrimonijs celebrandis requiſitis, eſſetque validũ huiuſmodi matrimonium clandeſtinum, ex ſola præſentia eorumdem tempore ſponſaliorum de futuro, ſi repetita cenſenda eſſet, atque ſufficiens pro tempore matrimonij. Conſequens eſt falſum, quia contra verba expreſſa, mentem, ac formam ſacri Concilij Tridentini, vt patet: ergo & antecedens.

Quartò roboratur eadem ſententia, quia licèt principio forma Concilij ſeruata fuerit, nihilominùs tamen conſen-

sus tunc præstitus illegitimus fuit ad matrimonium (ætate prohibente) contrahendum, sicque non potuit abeo actus incipere, ac proinde retrotractio locum non habet, cùm extrema sint inhabilia, iuxta l. si is qui pro emptore, cum materia. ff. de usucapionibus.

6 Prætereà & quintò, quia actus à principio nullus, posteà accedente consensu incipit valere, prout ex tũc, iuxta gloss. receptam in regul. non firmatur, de regu. iur. in 6. in verb. sed nouo, ibi, Valeãt ergo. At verò hoc matrimonium nõ potest valere prout ex nunc, deficiente forma Concilij, nec valet prout ex nunc propter impedimentum iuris ex defectu legitimæ ætatis: igitur noua forma Concilij repeti debet: quibus fundamentis, post primam editionem dicti mei, tractatus de iuramento confirmato. re maturiùs considerata, hanc partem tenui, id addens ad finem dicti libri, in secunda editione, quæ profectò verior & indubia mihi videtur, & ideò iuxta eam dictã causam definiui, declarando præfatũ prætensum matrimonium ab impuberibus contractum esse nullum, atq; eosdem contrahentes liberos ad contrahendum cum alijs, non obstante præd. cohabitatione post pubertatem simul habita, quia ipsa non est sufficiens ad ratificandum & validandum dictum matrimonium hodie attento Concilio Trident. per supradicta: & eo maximè quòd nõ in eum finẽ habita fuit, vt ex ea præsumi posset consensus coniugalis, sed vt cum parentibus simul commorarentur: vnde stante præd. reclamatione viri, nullo modo induci potuit nouus cõsensus coniugalis, sed vt cum parentibus simul commorarentur, quia in claris nõ est locus coniecturis, vt in l. continuus. §. cũ ita. cum simil. ff. de verb. oblig. & ita iuxta supradicta iudicaui, quamuis à sententia fuerit appellatum ad superiorẽ, apud quem nunc lis pẽdet indecisa. Tandem post prædicta inueni in proprijs terminis hanc meam sententiam, quam in iudicando sequutus fui, expresè post longam disputationem sequutum fuisse Matienç. in rubr. titul. de matrimon. libr. 5. nouæ collect. reg. gloss. 1. numero. 57. &
* sequentibus. * & quòd. text. in dicto §. 1. c. 1. de desponsat. impub. lib. 6. sit hodie correctus per Concil. Trident. tenuit etiam Didac. Perez in. l. 1. tit. 1. lib. 5. ordin. versic. sexto. pag. 41. *

7 Et supradicta conueniunt etiam, & vera sunt in matrimonijs nullis à principio ex alia causa, quã defectus ætatis legitimæ, vt putà propter metum, vt in casu cap. ad id, quod. de sponsal. qui tex. hodie non procedit ex supradictis, vel propter aliud legitimum impedimentũ, vt consanguinitatis, vel affinitatis, vel in casu doctrinę Caietan. vbi suprà, quę hodie nõ procedit, attento decreto Concilij Tridentini, vt resolui in dicto cap.
8 51. de iurament. confirm. num. 22. in ver sicul. & tenendo. † & vltrà ibi adducta, addo nunc, quòd præd. sententia Caietani ante Concilium Triden. grauissimorum authorum, tam Theologorum, quã Iuristarum communis erat, vt alios allegans docet Alfonsus à Veracruce in appendic. ad Specul. coniug. in 10. dubio per totum. Attamen post Concilium securius est contrarium secundùm ipsum, nisi in casu quo scandalum graue oriretur, & infamia aliquorũ vitari non posset, nisi per secretam expressionem consensus, epicheia vtendo. Nam si leges diuinæ hac æquitate non carent, vt interdum interpretandæ sint, vt quæ pro charitate sunt, contra charitatem non militent; à fortiori leges humanæ, & Concilij determinationes, & Pontificum decreta pati possunt epicheiam secundùm ipsum, cuius in hoc doctrinam, ac distinctionem præfatam sequitur & probat Anton. à Cordub. in sua Summa, *de casos de conciencia*, quæstione 51. per totã, præcipuè in resolutione quæstionis. Nihilominùs hęc limitatio ex capite videtur esse potiùs, quàm ex mente Concilij: cũ enim in eo certa forma generaliter & indistinctè contrahendi deinceps matrimonia præfigatur cũ decreto irritanti, nẽpè, Qui aliter quàm præsente parocho, & duobus, vel tribus testibus, &c.

conse-

consequitur nulla ex causa à Concilio non expressa licere aliter contrahere: hæc autem nõ est huiusmodi, ergo, &c. neque enim interpretatio etiam æquitatis aduersus formam præcisam & inuiolabilem Concilij aliquem mouere debet, vt existimet matrimonium aliter, quàm à sacro Concilio præcipitur contractum validum esse, quandoquidem Ecclesia, hoc est, sancta Synodus in Spiritu sancto legitimè congregata, iustissimis ex causis id decreuit: neque quòd infamia detegatur, vel scandalum sequatur ex noua publicatione facienda iuxta formam Concilij, in causa sunt, vt matrimonium contrahi possit absque parocho & testibus, quandoquidem nec hunc casum excepit Concilium, sed generaliter loquitur, sicque omnes casus comprehendit, iuxta iura vulgaria: aliàs enim quilibet pro suo libito sub colore æquitatis, forsan fictæ, decreta Concilij facilè posset effugere, & ex proprio capite legem particularem constituere aduersus Concilij prohibitionem: quòd minimè est dicendum, nec permittendum. Quòd si contingat casus præfatus, de quo per Veracruc. vbi suprà, de nouo contrahentes impetrent facultatem secretam à Pœnitẽtiario perpetuò summi Pontificis, qua confessario committat in foro conscientiæ dispensationem, & nouam celebrationem matrimonij absque testibus, vt communiter fieri solet, iuxta declarationem Pij Quinti: quo iure solent vti Pœnitentiarij perpetui sedis Apostolicæ, vt ipse testis sum, & deduxi vbi suprà in dicto capit. 51. de iuramen. confirmat. 1. partis. numer. 22. Nec obstat, quòd inconuenientia, de quibus in Concilio, videantur cessare hoc casu, quoniam dispositio Conciliaris cúm generalis sit, ad ea quæ frequentiùs accidunt, adaptatur; iuxta l. nam ad ea. ff. de legib. comprehenditque casus, in quibus non eadem ratio militare videatur, præcipuè cum hic possint etiam concurrere prædicta inconuenientia, vel alia, quæ de nouo post primum matrimoniũ emergerent: ideò resoluo, requiri de nouo post primum matrimonium nullum, seruandam esse in hoc secundo matrimonio, vt validum sit, formam præfati Concilij Tridentini. Prætereà, licèt opinio Caietani & sequacium adhuc vera esset, dato scandalo & infamia ex noua publicatione, vt inquiunt Veracruz, & Cordub. vbi suprà, nihilominùs in nostro casu, de quo præsens est quæstio, locum habere minimè posset, quoniam impuberes contrahendo matrimonium de præsenti, bene sciunt, aut scire debent esse nullum, ætate prohibente, idque omnes etiam norunt: vnde cum impedimentum publicum, non verò occultum sit, cessant rationes prædict. tenentium, ob impedimentũ occultum, ex cuius reuelatione scandalũ & infamia oriretur, ob contrahentiumque bonam fidem à principio, licere secretò de nouo contrahere, vt ipsi præfantur, atque præsupponunt. Quare cùm in nostra specie bona fides contrahentium minimè adsit, nec impedimentum occultum, sed publicum, vtpotè ætatis deficientis, consequens est, vt nullo modo matrimonium ab impuberibus contractum, possit ætate legitima superueniente ratificari, absque nouo expresso consensu, coram parocho & testibus præstando, licèt principio, tempore quo matrimonium ab impuberibus celebratum fuit, eadem forma interuenisset.

Modò non obstat primum fundamẽtum partis contrariæ suprà adductum, quoniam procedit & loquitur attento iure communi, ante constitutionem & publicationem sancti Concilij Tridentini: at verò posteà seruanda est forma eiusdem. Non etiam obest & secundum, quoniã potiùs ex ipso decreto Concilij requiritur præd. forma in matrimonijs contrahendis, & quòd principio fuerit seruata, nó prodest, nec sufficit, cum matrimonium tunc fuerit nullum, nec hic casus rectè dici potest omissus, sed potiùs in generali decisione eiusdem Cõcilij comprehensus, quandoquidem, vt est prædictum, matrimonium hoc non; vt

ex tunc, sed vt ex nunc valere incipit: tempore igitur, quo matrimoniũ valere incipit, hoc est, dum validũ celebratur, debent esse præsentes parochus & testes, nec sufficit quòd antea adfuerint in sponsalibus de futuro, vt ex eodem Concilio manifestè deducitur.

Tertium etiam, hoc est, doctrina Caietani, non obest, quoniam eidem suprà satisfecimus: solùm vnus scrupulus nobis se obtulit, vt præd. virum liberum * omninò non iudicaremus à pręd. matrimonio: quoniam etsi id nullum fuerit, iuris tamen interpretatione resolutum fuit in sponsalia de futuro, vt in dict. c. 1. §. idem quoque. & in dict. l. 3. tit. 1. part. 4. ergo licèt tanquam matrimoniũ non
9 valuerit,† nec seruandum sit, quare si cũ alia factus pubes contraxerit in facie Ecclesiæ, validum erit & seruandum hoc secundum matrimonium, vt latè resoluit D. Couar. in 4. prima parte, cap. 5. §. vltimo. circa finem. num. 7. & prætereà plures allegans Matienç. vbi suprà num. 61. & probatur in l. 8. circa finem. in ver sic. *fueras ende*. tit. 1. part. 4. attamẽ cum hic pubes cum alia nó contraxerit, compellẽdus tamẽ videbatur, vt præd. sponsalia de futuro adimpleret cum priori, atque ad effectum per verba de præsenti perduceret, iuxta latè à nobis tradita dicto cap. 51. nu. 1. & sequen. vbi resoluimus cum cõmuni & vera, atque in praxi obseruata opinione, sponsalia de futuro, non esse sublata à Concilio Trident. ipsaque obligare in vtroque foro, & ad ea verificanda & adimplenda compellendos esse sponsos.

10 Hæc tamen obiectio facili negotio dissoluitur, respondendo, illud verum esse, atque rectè procedere inter pubere promittentes de futuro se contracturos, hi namque compellẽdi sunt fidẽ sibi inuicem datam adimplere, vt ibidẽ deduximus: at verò in impuberibus secus est, quia in illis sola causa, quòd spõsalia fuerunt cõtracta inter impuberes, sufficiens est, vt posteà tempore pubertatis dissolui possint, quia consenserunt in fragili ætate, vt in cap. de illis. el de desponsat. impub. & ibi Doctores, præcipuè Præpositus. numer. 1. per totum. vbi quòd etsi huiusmodi sponsalia sint valida, intelligitur reuocabiliter, quia si peruenerit impubes ad pubertatem, poterit contradicere: pro quo etiam est bona lex reg. suprà dicta. 8. titul. 1. part. 4. in versic. *la nouena*. idem probat text. in cap. final. de desponsat. impub. & dicto cap. 1. §. idem quoque. & Couarru. vbi suprà num. 5. * Supradicta tamẽ nostra sententia principalis, de qua suprà nu. 3. versic his tamen omnibus, limitatur, vt non procedat, quoties tempore matrimonij de præsenti ab impubere contracti in facie Ecclesiæ, seruata forma sacri Concilij Tridentini, ipse erat potens ad copulã, & sic ad generandũ, si erat masculus, si verò fœmina, ad concipiẽdum, quia tunc pubes est ex habitu corporis, licèt plenitudo ætatis deficiat, ac proinde est verũ matrimoniũ, & separari non debent, quia in eo suppleuisse ætatem malitia videtur: text. expressus in c. puberes. & in capit. de illis. el primero, de desponsat. impub. & ibi cõmuniter Doctores. text. in cap. fin. de eo, qui cogn. cõsang. vxor. suę, & omnes Doctores in locis ordinarijs, & hoc non sustulit sanctum Cõcil. Trid. nec de eo loquitur. *

Vltimò, non possum non mirari, quòd nouissimè Doctor Ioan. Segura Vbetens. in suo directorio iudicum Ecclesiasticorum, in 2. parte, cap. 15. nu. 6. & 7. & sequent. inermis rationis, ac roboris praxis vniuersalis tribunalium Ecclesiasticorum, nos in dicto cap. 51. nu. 1. & seq. dum resoluimus sponsos de futuro, compellendos esse adimplere fidem sibi inuicem promissam, improbet, existimans falsò, firmiter esse tenendum, ac asserendum post Concilium Tridentinum, iudicem minimè compellere debere sic de futuro matrimoniũ contrahere promittentes ad implementum promissionis; quinimò statim sine lite, & eius strepitu esse faciendam monitionẽ à iudice, de qua in cap. requisiuit. de spõs. al. quòd si ei non obtẽperetur, compulsio cessabit, discretique iudicis erit post Concilium

Concilium Trident. desistere prorsus à coactione, quia voluntas sponsi nolentis contrahere, est potissima pars secundùm ipsum inducendi causam rationabilem, vt à compulsione omninò abstineatur: nam sicut nos ibidem fatemur cum Ioan. Andrea & Præposit. si post longam & importunam litem, immensasque litigantiũ expensas à præd. coactione desistendum est, & excommunicatus, etiam non id petens absoluendus, quidni à principio, & in limine iudicij id fiet?

Hæc tamen ipsius opinio omninò à veritate est aliena, longeque ab ea distat, & ideò à simili doctrina cauendum, siquidem, vt vbi suprà latè probauimus, & in dicta declaratione Cardinaliũ expressè cauetur, Concilium non sustulit spõsalia de futuro, sed ea reliquit in terminis iuris communis, quo sufficienter est probatum valida esse, ac ad ea implenda compellendos esse sponsos iuris Canonici censuris, quamuis non exactissima coactione, vt ibidem resoluimus: Nec obstat dict. cap. requisiuit, quia habet suum communem intellectum, quẽ ibi retulimus num. 4. ne sit contrarius nostræ sententiæ, nempè vt procedat, si nolens contrahere, iustam rationem adducat, putà inimicitiæ, odij, vel fornicationis superuenientis, vel similes arbitrio iudicis: nam si sponsus prosequatur sponsam odio capitali, vel è conuerso, ita quòd timeatur ex inuitis nuptijs futurum homicidium, vel adulterium, vel guerram inter parentes vtriusque, his & similibus casibus debet Ecclesia desistere à compulsione, vt tenet Abb. ibidem num. 4. & communis: quòd si iusta, vel rationabilis causa non adsit, præter noluntatem sponsi, cogetur ipse contrahere matrimonium, iuxta communem illius tex. interpretationem supradictam. Prætereà praxis vniuersalis orbis iam probauit nostram sententiam, & meritò, aliàs enim esset euacuare omnem neruum matrimoniorũ, si diceremus, quòd consensus nõ astringeret inuitos: quod igitur aduersus nos præfatur præcitatus modernus, est se opponere torrenti vniuersorum tribunalium Ecclesiasticorum, eorumque iudicum, iure cõmuni prædicto fundato, quod nemo sanæ mentis tentare deberet, cùm sciat nullius fructus id esse, præmaximè in nostro casu, quo praxis communis iure & ratione nititur, vt probauimus loco suprà citato.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonij contrahendi solennitas requisita per sanctum Concilium Tridentinũ.*
2 *Denuntiationes, quæ præcedere debent matrimonium contrahendum, quis remittere cum causa probabili posit? an parochus, vel ordinarius: resolutur quòd ordinarius.*
3 *Parochus remittens prædictas denuntiationes absque licentia ordinarij, puniri potest.*
4 *Ordinarius an remittere possit præd. denuntiationes absque aliqua causa? & numeris sequentibus.*
5 *Dispensandi facultas in lege superioris inferioribus nunquam conceditur, nisi causa cognita, & summa maturitate.*
6 *Causa aliqua rationabilis requiritur, vt ordinarius prædictas denuntiationes remittere possit.*
7 *Prudentia atque iudicium alicuius, cui aliquid committitur, arbitrium boni viri significat.*
8 *Causæ cognitio requiritur, vbi quis suo arbitrio causam finire potest.*
9 *Et iure, ratione, & æquitate definire eam debet.*
10 *Iudex in arbitrijs requiri non debet vt rationem reddat cur ita egerit.*
11 *Declaratio Reuerendissim. Cardinalium, vt Episcopus possit post contractum matrimonium, ante illius consummationẽ, si ita expedire iudicauerit ex aliqua causa, remittere denũtiationes, etsi non sit suspicio, quod matrimonium malitiosè impediretur.*
12 *Non tamen id potest facere sine aliqua causa.*
13 *Ordinarius in proposito, vt denuntiationes remittere possit, intelligitur Episcopus, siue eius Vicarius generalis, & numeris sequentibus.*

16 *Potestas dispensandi non continetur, nec transit in generali commissione.*

16 *Vicarij inferiores & foranei non possunt, nec solent concedere licentiam contrahendi matrimonium sine denuntiationibus.*

CAPVT XIX.

Ordinarius Ecclesiasticus, an tuta conscientia possit absque vlla causa remittere denuntiationes in matrimonijs contrahendis requisitas.

1 AD matrimoniũ ritè contrahendum præcedere debent tres denuntiationes tribus continuis diebus à parocho in Ecclesia, inter Missarum solennia publicè faciendæ, inter quos sit matrimonium contrahendum: quibus denuntiationibus factis, si nullũ legitimum impedimentum imponatur, ad celebrationem matrimonij in facie Ecclesiæ procedendum est: quòd si aliquando probabilis fuerit suspicio, matrimonium malitiosè impediri posse, si tot præcesserint denuntiationes, tunc vel vna tantùm denuntiatio fiat, vel saltem parocho, & duobus, vel tribus testibus præsentibus matrimonium celebretur: deinde ante illius consummationẽ denuntiationes in Ecclesia fiant, vt si aliqua subsint impedimenta, faciliùs detegantur: nisi ordinarius ipse expedire iudicauerit, vt præd. denuntiationes remittantur: quod illius prudentiæ & iudicio sancta synodus relinquit: ita statuit sanctum Concilium Tridentinum sess. 24. c. 1. de reformat. matrim.

2 Sed quoniam Concilium in hac parte non aperit, quis debeat remittere denuntiationes ante contractum matrimonium, quando probabilis fuerit suspicio, matrimonium malitiosè impediri posse, si tot præcesserint denuntiationes, an parochus ipse, vel solùm ordinarius, ansam præbuit aliquibus id in dubium refricandi: videtur enim quòd parochus subsistente dicta causa, possit vtens iure suo eas remittere ante coniũctionem matrimonij, dummodo ante consummationem eas faciat. Concilium namque in verbis præcedentibus solennia ad matrimonium contrahendum, quæ præcedere debent enumerans, præcepit (vt vidimus) parocho, vt prædictas tres denũtiationes in Ecclesia publicè faciat inter Missarum solennia, tribus diebus festiuis cõtinuis, &c. Quibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationẽ matrimonij in facie Ecclesiæ procedatur, vbi parochus viro & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, dicat, Ego vos in matrimoniũ coniũgo, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, vel alijs vtatur verbis, iuxta receptum vniuscuiusque prouintiæ ritum: & statim subijcit, Quòd si aliquando probabilis suspicio, &c. ibi, Tunc vel vna tantùm denuntiatio fiat, vel saltem parocho, & duobus vel tribus testibus præsentibus matrimonium celebretur: itaque vsque ad hæc verba Concilium de munere, iure atque facultate parochi loqui videtur circa ea, quæ ad eius spectant officium, & quæ ipse absque ordinario facere potest. Postmodum verò præcipit Concilium, vt in præd. casu, quo probabilis suspicio fuerit, matrimonium malitiosè impediri posse, denuntiationes remissæ ante celebrationẽ matrimonij, ante consummationem ipsius fiant, nisi ordinarius ipse expedire iudicauerit, vt præd. denuntiationes remittantur: quod illius prudentiæ & iudicio sancta Synodus relinquit. Ordinarius itaque est, qui potest iudicare, vt prædictæ denuntiationes post matrimonium contractum ante ipsius consummationem omninò remittantur: quòd verò in principio ante coniunctionem omittantur, dummodo ante consummationem fiant, videtur parocho incũbere, idque posse eum iure suo facere præd. ex causa, quãdoquidem Concilium ordinario id minimè reseruauerit, sed tãtùm an omninò ante consummationem remittendæ sint: & in terminis ita tenet, atq; interpretatur præfata verba Concilij Alfonsus à Veracruce in suo appendice ad Specul. coniug. in 1. dubio, in 3. propositione, dicens, quod huiusmodi denuntiationes, quas parochus tenetur inter Missarum solẽnia facere, licèt aliqua ex causa possit ipse parochus vtẽs iure suo remittere ante coniunctionem & celebrationem matrimonij, tenetur tamen eas facere ante consummationem ipsius per tres dies festos, & expressius idem probat in quarta propositione, dicens, quod ibi (nempè in dicto Concilio) datur parocho, vt ante trinam admonitionem publicam possit matrimonium celebrare cum vna vel altera publicatione solùm, quando suspicio est de matrimonio malitiosè impediendo: quare infert, & tenet ibi, quod parochus ex libito suo, si suspicio præfata non adsit, non poterit licitè omittere huiusmodi trinam publicationem ante coniunctionẽ matrimonij, quamuis si id faciat, nõ peccet mortaliter, de se scandalo secluso, vt ibidem probat in supradicta propositione. Eamdem principalem sententiam, quòd parochus quando adsit probabilis suspicio, quòd matrimonium malitiosè impediri possit, si tot præcesserint denuntiationes, vt putà, quia pater impedire possit, & teneatur remittere eas sub pœna peccati mortalis, anathematis, & restitutionis, probat enixe Albornoz lib. 4. *del arte de los contratos*, cap. 1. *del santo Concilio Trid.* in versic. el octauo cap. fol. 153. & seq.

3 His tamen non obstantibus, contrariam partem, imò quòd parochus non possit remittere vllam trium denuntiationum, de quibus in præd. decreto Concilij, nec ante celebrationem matrimonij, nec ante consummationem ipsius ex prædict. causa, nec alia existente, sed q̃ hoc totum ad ordinarium Ecclesiasticũ spectet, praxis communis, saltem huius Episcopatus Ciuitatens. (nec alterius contrarium scio) recepit, quæ sic interpretata est mentem, ac verba præfata Concilij: & meritò, quia ad ordinarium pertinet causæ cognitionem adhibere, an præd. suspicio probabilis sit, quòd matrimonium malitiosè impediretur, si tot præcesserint denuntiationes, atque suo iudicio hoc discernere. Parochus autem in hoc facilè deciperetur, atque suorum contemplatione parochianorũ, ac precibus eorum allectus propè semper id iudicaret expedire, & absque denũtiationibus præcedentibus omnia matrimonia celebraret: hoc autem manifestè est contra mentem Concilij, quæ facili negotio defraudaretur, si contrariam sententiam admitteremus: & cũ causa hæc sit magni ponderis non cuilibet parocho (quorum maior pars ignorat discernere, quando omitti huiusmodi denuntiationes debeant) remittitur, sed tota graui, & prudenti ordinariorum est iudicio cõmissa. Prætereà nullibi expressè decretum videmus, vt parochus causæ cognitionem, atque decisionẽ iudicialem hac in re sibi vendicare possit aduersus authoritatem & iurisdictionem ordinarij, cui iniuria profectò fieri videretur, atque in contemptum sui quodammodo verteretur, si parochus solus id facere posset, haberetque eamdem iurisdictionem exteriorem, huius saltem respectu, quam ordinarius ipse: hoc autẽ absurdum videretur, nulloque modo tolerandum. Insuper eadem ratio quæ militat, vt ordinarius possit expedire iudicare, vt omninò præfatæ denuntiationes remittantur ante consummationem matrimonij, quod expressit Cõcilium, ipsamet vertitur, vt etiam ante celebrationem id iudicare debeat, existẽte probabili suspicione de matrimonio malitiosè impediẽdo, si tot præcessissent monitiones: nec differentiæ ratio probabilis inter vnum & alterum casum reddi potest: quia, etsi sit minus differre denuntiationes, quàm illas in totum auferre, quare videbatur prius licere parocho, secundum verò minimè, atque proinde hanc rationem diuersitatis posse rectè constitui inter vtrumque casum: attamen cum in priori requiratur causæ cognitio, eaque expressè à Concilio parocho concessa non fuerit, sed hoc ipsum

reliquerit in iuris cõmunis disposition-
ne, relicta censetur in dubio ordinario,
qui suam intentionem circa hoc, cæte-
raque suæ potestatis, iure cõmuni fun-
datam habet: & prętereà, quia idem Cõ-
ciliũ paulò post inferiùs in versic. dein-
de, totam hanc facultatem omittẽdi om
ninò denũtiationes, reliquit arbitrio or
dinarij: quod ideò expressit Concilium,
quia ad hoc nullã requirit causæ cogni-
tionem, sed tãtùm si ipse expedire iudi-
cauerit: poterit igitur quacũque ex cau
sa id sibi iustum videbitur, ipsum facere,
quod illius prudentiæ & iudicio sancta
Synodus reliquit, hoc est, suo arbitrio,
absque aliqua exteriori probatione.

Postremò hæc pars aperta effici vide-
tur, si obseruemus, atque animaduerta-
mus, particulam illam, siue exceptionẽ,
Nisi ordinarius ipse, &c. vtrumque ca-
sum comprehendere, quia respicit om-
nia supradicta à versic. quòd si aliquan-
do, &c. atque ita ad omnia illa referri
debet. l. talis scriptura. & ibi laté Ias. nu.
36. ff. de legat. 1. & ita meritò idem Al-
fons. à Veracruce vbi suprà in 6. propo
sit. in vers. ex quo apparet, hãc secundá
sententiã sibimet cõtrarius probauit, di
cens, quòd ex verbis expressis in Con-
cilio apparet, quòd Episcopus in admo-
nitionibus ante coniunctionem matri-
monij dispensare possit: quod tamen pa
rocho interdictum est: & hanc partem
optimè probat, & sequitur Menochius
consil. 69. num. 61. & eam forensis pra-
xis recepit secundùm D. Segur. in suo di
rect. iudic. Ecclesiast. 2. part. cap. 16. nu.
5. † Quare si parochus propria authori- 3
tate absque licẽtia ordinarij id faceret,
puniri posset, vt docemus in tracta. de
iuramento confirmator. 1. part. capitul.
51. num. 25.

Nunc autem videndum est, an Ordi- 4
narius possit prædictas denuntiationes
remittere ante coniunctionem & cele-
brationem matrimonij absque aliqua
causa, vel suspicione? Et videtur dicen-
dum, eum minimè hoc facere posse abs-
que causa, ex verbis suprà relatis sacri
Concilij, hoc ita demum permittentis,
si probabilis suspicio impediendi matri-
monium fuerit, si tot præcesserunt mo-
nitiones, & sic cõditionaliter: ergo defi
ciente præd. suspicione, vel alia causa ra
tionabili, hoc minimè facere poterit:
aliàs peccabit mortaliter, sine iusta & ra
tionabili causa, & non habita priùs dili-
genti inquisitione, & cognitione causæ
dispensans, quamuis matrimonium te-
neat, vt in versic. qui aliter, &c. eiusdem
decreti.

Secundò, quia nũquam tribuitur in- 5
ferioribus facultas dispensandi in lege
superioris, nisi causa cognita, & summa
maturitate, iuxta idem Concilium Tri-
dentinum, sess. 14. cap. 7. de reformat. &
sess. 25. cap. 18. facit idem Cõcil. sess. 22.
cap. 5. docet Innocent. receptus in cap.
veniens. de filijs presbyt. num. 2. gloss. in
cap. requiritur. §. nisi rigor. 1. quæst. 7. Pa
normit. c. 2. de schismatic. & in cap. at si
clerici. §. de adulterijs. num. 6. de iudic.
Nauar. in. c. fin. de simo. nu. 4. tradit latè
alios allegãs Menoch. cõs. 15. nu. 15. vbi
quòd aliàs non dispensatio, sed dissipa-
tio appellari poterit, vt tenent omnes in
cap. 1. & in capit. non est. de voto. Abb.
in capit. significasti. de elect. copiosè Re
buff. in titulo de dispensat. ad plura be-
nef. num. 52.

Tertiò, quia si aliud diceremus, ina- *
nis esset conditio à Concilio requisita
ad hoc vt dispensari possit in prædictis
denuntiationibus, nempè si probabilis
suspicio fuerit matrimonium malitiosè
impediri posse, si tot præcesserint denũ
tiationes: hoc autem minimè est dicen-
dum, quia esset verbis, non rebus legem
imponere, contra. l. 2. cum similibus. C.
communia. de legat. quæ opinio confor
mis videtur, atque nimium adhærens lite-
ræ Concilij, & in terminis eam tenet
& probat Iacobus Menochius dict. con
sil. 69. nu. 61. & seq.* & consil. 446. nu.
1. cum seq. volum. 5. *

Nihilominùs tamen Alfonsus à Ve-
racruce in appẽdice ad specul. coniug.
in 1. dubio in 6. propositione, existimat
ac probat contrarium, dicens ad arbi-
trium Ordinarij posse publicationes
inter

inter Missarum solennia requisitas relin
qui, siue sit aliqua suspicio, vel nõ, vt pa-
tet in decreto Concilij: nam postquam
dixerat huiusmodi denuntiationes per
parochum faciendas ante consumma-
tionem matrimonij, additur, nisi Ordi-
narius ipse expedire iudicauerit, vt præ-
dict. denuntiationes remittantur, quod il-
lius prudentiæ & iudicio sancta Syno-
dus relinquit: hæc namque exceptio
vtrumque casum comprehẽdit, vt præ-
diximus nu. 2. circa finem. versic. postre
mò. Quid tenendum?

In hoc vera resolutio est requiri ali- 6
quam causam rationabilem arbitrio Or
dinarij, ad hoc vt ipse has denuntiatio-
nes remittere possit, siue ante coniun-
ctionem, siue ante consummationẽ ma-
trimonij, nec solùm illa, quæ à Concilio
exprimitur, nempè probabilis suspicio,
quòd si tot denuntiationes præcessis-
sent, matrimonium malitiosè impedire-
tur, necessaria est, & requiritur ad hoc,
vt Ordinarius eas remittere possit, sed
sufficit, vt alia quæuis causa probabilis
arbitrio Ordinarij intercedat, vt pro-
batur in ipso Concilio in verbis suprà
relatis: nã etsi prius in dict. versic. quòd
si probabilis, eam solùm causam expres-
serit pro sufficienti, nempè probabilis
suspicionis, quòd si tot denuntiationes
præcederent, matrimonium malitiosè
impediretur, posteà tamen generaliùs lo
quitur, dicens: Nisi Ordinarius ipse ex-
pedire iudicauerit, vt prædict. denũtia-
tiones remittantur, quod illius prudenti-
æ & iudicio sancta Synodus relinquit:
nam, vt suprà probauimus, clausula hæc
ad vtrumque casum refertur: quia si
Ordinarij prudentię & iudicio remitti-
tur, quod plus est, nẽpè remittere in to-
tum præd. denuntiationes, à fortiori vi-
detur eidem cõcessum quod minus est,
nempè differre præd. monitiones ad tẽ-
pus celebrati iam matrimonij, ante ip-
sius tamen consummationem.

Prætereà, quamuis Concilium hoc 7
relinquat prudentiæ & iudicio Ordina
rij, nihilominùs hæc prudentia atque iu
dicium arbitrium boni viri significat;
vt latè probat Menochius de arbitrar.
iudic. lib. 1. quæst. 8. num. 14. & sequent.
vbi de iudicio, & num. 26. & seq. vbi de
verbo prudentiæ: & causæ † cognitio 8
requiritur, vbi quis suo arbitrio causam
finire potest, secundùm Bart. in l. cum
hi. §. vult igitur. num. 1. & ibi Angel. ff.
de transact. & plures referens idem Me-
noch. vbi suprà, quæst. 19. in princip. &
iure, † ratione, & æquitate diffinire de- 9
bet, vt latè resoluit idem author dict. li
bro 1. quæst. 13. nu. 15. & quæst. 14.

Causa igitur aliqua iusta & probabi- 10
lis mouere debet Ordinarium, vt has
denuntiationes remittere possit, quam-
uis non ea pręcisa, quæ à Concilio expri
mitur: etsi in arbitrarijs requiri iudex
non possit vt rationem reddat, cur ita
egerit, iuxta ea quæ tradit idem Meno-
chius dicto lib. 1. de arbitr. iudic. quæst.
40. Et præd. resolutio approbata est ho-
die declaratione Reuerendissimorum
Cardinalium, ad interpretationem du-
biorum sacrosancti Concilij Tridentini
deputatorũ: illi enim in nostris proprijs
terminis declarauerunt præfati Conci-
lij decretum in hunc modum: † Episco 11
pus potest, etiam post contractum ma-
trimonium, ante illius consummationẽ,
si ita expedire iudicauerit, secũdùm eius
prudentiam & iudicium, ex aliqua causa
arbitrio suo remittere denuntiationes,
etsi non sit suspicio quòd matrimoniũ
malitiosè impediatur; vt deduxi ex quo-
dam sumpto prędictarum declarationũ,
quarum hęc erat decimaquarta in ordi-
ne, & eam refert in terminis D. Segura
vbi suprà, dict. nu. 5.

Poterit igitur Episcopus ex aliqua ra 12
tione iusta, sibi tantũ cognita, prædictas
denũtiationes remittere, & ita fit sæpis-
simè. Caueat tamen omninò, ne sine ali-
qua iusta causa id faciat, etiam si suo arbi
trio id fit cõmissum, quãdoquidẽ, vt prę
dicebamus, de arbitrio boni viri intelli-
gitur, atque ideò iure, ratione, & æqui-
tate hac in re vti debeat: & prętereà hoc
significant verba illa: Nisi Ordinarius
ipse expedire iudicauerit, &c. Aliàs
enim si ad libitum absolutè, & sine causa
id

id facere posset,non esset arbitrium,nec iudicium iuris ratione regulatũ, sed potiùs libera voluntas, & frustrà diceret Cõcilium,Nisi Ordinarius ipse expedire iudicauerit. Prætereà non esset bona prudentia,nec iudicium ratione regulatum remittere absque vlla causa prædictas monitiones:cùm tamen Concilium prudentiæ & iudicio Ordinarij hoc relinquat,significant profecto verba hęc, atque apertè insinuant ratione vti debere in hoc ordinarium, aliàs non esset opus eius prudentia, sed tantùm liberæ volũtati relinquere sufficeret:causa igitur rationabilis mouere debet Ordinarium, vt hoc faciat, aliàs peccabit, quãuis matrimonium teneat.Sæpé enim remissio harum denuntiationum à contrahere volentibus petitur, vt impedimentum forsan aliquod existens nõ detegatur impediens matrimonium contrahendum, non tamen dirimens iam contractum, nempè aliorum sponsaliorum de futuro,voti simplicis castitatis, & similium, hoc namque ipsi occultãt Ordinario,commentitiam aliquam causam eidem præoculis adducentes, vt eũ ad remissionem præfatam inuitent, atque inducant (ô bone Deus,quibus hodie fraudibus & cautelis vtuntur, tu solus es, qui noscis, atque scrutaris corda hominum:illumina quæso ea, vt à recto non deuient,sed te solùm Deum semper sectentur, ac tuis mandatis obtemperét, vt ad cœlestem patriã peruenire mereãtur.)Ordinarius igitur præcauere debet, an aliqua rationabilis causa existat remittẽdi prædict.denũtiationes: quòd si ea,suo iudicio, ac prudenti consideratione adsit,securè id facere poterit,quãuis,eo tamen ignorante, aliquod impedimentum ex supradictis modò enumeratis, & à partibus fraudulenter occultatis adesset, in hac enim specie cum Ordinarij ipse fecerit quod in se est, & quod ipso Concilio permittente potuit, minimè sibi imputandum est, si quid præter intentionem contigerit,sed tantùm partibus in re hac malè se habẽtibus: & ita ipse tanquã Ordinarius Ciuitatens. nunquam remissi præd.denuntiationes sine causa, sed cum aliqua rationabili allegata,& testibus probata,nempè ea,quæ exprimitur à Concilio, vel alia iusta, & rationabili in scriptis,& aliquando verbo. Ordinarius autem † in proposito 13
intelligitur Episcopus, siue eius officialis, vel Vicarius generalis, quem Prouisorem appellamus, quia vnum & idem tribunal & auditorium censetur Episcopi, & Vicarij generalis ipsius: & quod facit Vicarius,dicitur Episcopus facere, ex text.in cap.2.de consuet.lib.6. capit. Romana.in princip. de appellat. eodem lib.6.& in terminis ita tenet Alfonsus à Veracruce in appendic. ad Specul.coniug. in 1.dubio. propositio 6. ad fin. & D.Segura vbi suprà. † Hoc tamen intel 14
ligendum videtur, quando hæc potestas dispensandi in specie fuerit Vicario ab Episcopo concessa,& non aliâs:in generali enim commissione nõ † transit, nec 15
continetur potestas dispensandi, iuxta text. in cap. quòd translationem, de offic.legat.est glosſ.celebris in capit. quæ de causa.2.quæst.4.Calderin.consil.3.de officio Vicar.Dominic.consil.38.col.3. Probus in cap. statutum.num.29. de rescript.in 6.Rebuffus in praxi benefic. titul.de forma Vicar.num.44.& nu. 179. Nauar.in manual.cap.27.num,255.argument.text.in cap.2.& fina. de offic. Vicar.lib.6. & eorum, quæ docet Didacus Couar.lib.2. variar.resolut. cap.5.nu.9. & lib.3. capit.vltim.nu.4.& iuxta glosſam receptam in capit.si vnum.de offic. delegat.lib.6. & in terminis Cõcilij Tridentini, de quibus agimus, ita tenet & probat Menochius consil.69.num.55.& sequen.vbi ampliùs vult,nempè nõ posse munus hoc tam graue mandari Vicario, cùm sit personale,ab ipso sacrosancto Concilio Tridentino Episcopo iunctum,intelligẽs Ordinarium,de quo loquitur Concilium Tridentinum, esse tantùm Episcopum in proposito,nõ verò ipsius Vicarium.

Nihilominùs etiam in nostra specie de qua agimus, verior videtur opinio Alfonsi à Veracruce indistinctè, prout ipse etiam sensit, nempè quòd Prouisor, seu Vicarius generalis Episcopi, siue speciale mandatum ad id habeat ab Episcopo,siue tantùm generale, possit pro suo arbitrio, atque iudicio,& prudentia remittere prædictas denuntiationes. Primò, quoniam dictus textus Concilij in verbis sæpè relatis, ordinario nuncupatim concedit hanc facultatem, nec nominatim loquitur tantùm in Episcopo, sed in Ordinario, quod nomen generalius est,comprehenditque tã ipsum Episcopum,quàm Prouisorem, seu Vicariũ generalem,quia hic Ordinarius est, ordinariamque habet iurisdictionem, vt in titul.de offic.ordinar.estque de se notissimum:& prętereà probatur in quá pluribus eiusdem Concilij decretis loquentibus de ordinarijs locorum, & præcipuè sess.6.in cap.de reformat.& alibi sæpissimè,quibus plura facienda committuntur,ac mandantur: & tamen certissimum est, id non tantùm ad Episcopos, sed & ad eorum Prouisores, seu officiales generales spectare:nam si aliud diceremus, esset ineptissimum. *Et probat nouissimè Flaminius Paris. de resignat. benef.libr.3.quæstione 11. num.20.cum sequentibus. *

Cùm igitur Ordinarius hoc possit, consequitur manifestè, vt Prouisor, seu Vicarius generalis Episcopi,possit remittere præd. denuntiationes arbitrio suo. Secundò, quia si Concilium aliud voluisset,expressisset: argumẽt.l. vnicæ.§. vbi autem.in fin.ibi:Nam si contrarium volebat, nulla erat difficultas coniunctim ea disponere. C. de caduc. tollend. idem probatur in cap. inter corporalia. ibi: Vnde si citra de translat. Episcopi. congerit plurima Tiraquel. in l. si vnquam.verb.libertis.numer.3. C.de reuo cand. donation. Roland. à Valle consilio 68. numero 35. libro 4. sicut idem Concilium id expressit in casu cap. 6.in fine.de reformatio.sessione 24.Cùm ergo in nostra specie hoc non expresserit, quinimò generaliter loquens,id reliquerit Ordinario, tã Episcopus, quàm eius Vicarius generalis id facere poterit: lex enim generaliter loquẽs, generaliter est intelligenda.l.de pretio. ff. de Public.in rem actione.cum similibus.

Tertiò, quia Concilium in hac parte non vtitur verbo dispensandi, sed verbo remittantur, deferendo Ordinario, vt si ipse expedire iudicauerit, possit remittere prædict. denuntiationes, sicque cessant suprà in contrarium adducta circa materiam dispensationis, in qua possent iure procedere:non verò conuenire videntur in proposito, cum diuersa inter se videantur dispẽsare & remittere. Prætereà,etsi Concilium loqueretur per verbum dispẽsandi, cùm tamen facultatem tribuat Ordinario id faciẽdi, non verò solis Episcopis,eorum Vicarij generales idem facere possent ratione suæ iurisdictionis ordinariæ, cui hoc tribuitur, nisi Episcopus hoc sibi soli specialiter reseruauerit, tunc enim ipsius Prouisor,seu Vicarius generalis, id facere minimè poterit.

Vicarij autem inferiores & foranei, 16
de quibus agit Clement.2.de rescriptis. cum glosſ. in verb. foraneo, recepta ab Alexand.in rubric.ff. de officio eius cui mand.est iurisdict.num.17. & Couarru. lib.Practic. Quæst.cap.4.num.8.& lib. 3.variar.resolut. cap.final.non possunt, nec solent hanc licentiam concedere, vt aduertit etiam Veracruz vbi suprà, folio 5. in principio.

SVMMARIVM.

1 *Filius matrimonium contrahere potest sine patris consensu. Idem in filia de iure canonico.nu.2.*

3 *Filius nihilominus cum consilio patris vxorem ducere debet: quod à sacro Concilio Tridentino non reijcitur.numero 4. Ratio huius numer.7.*

5 *Dictio Præsertim,idem est quod maximè.*

6 *Natura dictionis Maximè est, vt explicet ea sum minus dubitabilem,& implicet magis dubitabilem.*

8 *Filius etsi sine patris consensu possit matrimonium contrahere, non tamen sine peccato potest*

potest patris consilium spernere.

9 *Pater iustè potest persuasionibus & cohortationibus impedire filiũ, ne aliquam in vxorem ignominiosè perperam, & sine consilio ducat, dummodo non vi, aut violentia quadam id fiat, & nu. 27.*

10 *Ordinarius non debet tunc temporis denuntiationes remittere nec licentiam præstare filio ad contrahendum absque eis, & latius. nu. 23. & seq.*

11 *Plus est inducere ad contrahendum, quam ad non contrahendum matrimonium cum vna.*

12 *Malitiosè fieri dicitur, quod iniuria fit, dolo adhibito, cum malitia sit calumnia.*

13 *Filium famil. ducere vxorem indignam patre inuito, vel inscio, est lædere ius patriæ potestatis, ac proinde ei iniuriam facere.*

14 *Is malitiosè aliquid facere dicitur, qui salua conscientia facere non potest.*

15 *Abraham iam prouectæ ætatis factus seniorem, seruum suum adiurauit, ne de filiabus Chananæorum filio suo Isaac vxorem accipiat, sed ex terra, & cognatione sua: & idem propè præcepit Isaac filio suo Iacob.*

16 *Conditio illa, Si patri placuerit, in contrahendis matrimonijs, honesta ac valida est, non verò turpis.*

17 *Causa vitandæ discordiæ & dissidij, iusta & rationabilis est, vt monitiones remittantur, & vt absponsalibus recedatur. nu. 20.*

18 *Verè dissidium inter eos, qui se amore obcæcati ducunt, facilè exoritur, matrimoniaque ex eo infelicem exitum habent, sicut illa, quæ coactione fiunt.*

19 *Amon Dauidis filius cum Thamar deperisset, cubauit cum ea, & deinde exosam eam habuit odio magno nimis, ita vt maius esset odium, quo oderat eam, quàm amor, quo antea dilexerat.*

21 *Deus odio non habet illum, qui vxorem ducit, cum tamen illum odio habeat, qui inter fratres discordiam seminat.*

22 *Pater potest ad tempus matrimonium filij impedire.*

24 *Arbitrio Ordinarij relinquitur iure communi, an denuntiationes remittendæ sint.*

25 *Parentes solent maximè indignari, quòd filij cum inæqualibus contrahant matrimonium, eosque exhæredes facere.*

26 *Episcopus ex rationabili causa potest dispensare, ne præd. denuntiationes fiant, vt in exemplis hic positis.*

28 *Ordinarius quando pater iustè impedire potest matrimonium filij, nõ debet remittere præd. denuntiationes: si verò timeatur maius, aut peius damnum ex ipsis denuntiationibus, si præcesserint, satius erit eas remittere.*

29 *Pater, si filius cœquali contrahat, vel meliori sine eius consilio, vt si conqueri possit, non tamen iustè matrimonium impedire valet.*

30 *Denuntiationes remitti possunt, quãdo filij sub potestate nouercali essent positi, vt hic: cautæ tamen cognitionem tunc interuenire oportet. num. 31.*

31 *Cap. 9. ad finem, de reformatione matrimonij, sessione 24. sacri Concilij Tridentini declaratur.*

CAPVT XX.

Pater an iustè absque peccato possit impedire matrimonium filij, absque eius voluntate, contrahendum cum disparis status, & conditionis fœmina.

1 FIlius, etsi matrimoniũ validè contrahere possit sine patris consensu, vt extat recepta magis Doctorum opinio in l. nuptias. ff. de regul. iur. & scribunt copiosè Laurent. Calcaneus consil. 13. num. 8. & Paulus Paris. consil. 29. num. 2. lib. 3. Iacob. Menoch. consil. 69. num. 19. & seq. cuius ratio ea dicitur esse, quòd matrimonium liberæ voluntatis est, cùm perpetuæ seruituti homo ligetur, & ideò licèt filius debeat subesse patri, non tamen ita vt seruus, & mancipium, quemadmodum diceretur subesse, si cogeretur ad patris voluntatẽ vxorem ducere, vt perpendit doctissimus D. à Soto in 4. sentent. distinctione 28. quæstione 1. articulo 1. in fin. & Petrus Soto in comment. de institut. facert. titul. de Sacrament. matrimo. lect. 4. post Diuum Thom. in 4. sentent. distin. 19.

sequitur

sequitur etiam Menochius. vbi suprà.

2 Et quòd filia iure Canonico attentò, possit liberè absque patris consensu, vel licentia nubere probat Didacus Couarruuias in 4. decret. 2. part. cap. 3. § 8. nu. 1. eamque testatur verioré & magis receptam sententiam iure Pontificio veteri & nouo, idem Menoch. de arbit. iudic. Centu. 5. casu. 452. num. 8. vbi plures authores refert huius opin. & latè probat Didacus Perez in. l. 1. tit. 1. libro 5. ordinam. fol. 25. Celsus consil. 38. num. 1. latè quoque nos deduximus libro 2. practicarum quæstionum, numer. 2. & 3. id quod hodie expresè approbauit sacrosanct. Concil. Trident. sessione 24. cap. 1. in princip. de reformat. matrimon. vbi sancta Synodus anathemate dãnat, qui falsò affirmãt matrimonia, à filijs famil. sine consensu parentum cõtracta irrita esse, & parentes ea rata, vel irrita facere posse.

3 Hæc tamen licèt ita se habeant, filius nihilominus cum consilio patris vxoré ducere debet, non verò sine eius consilio, vt apertè Theologi omnes affirmãt secundùm Dominicum à Soto, vbi suprà. vnde aliter faciens absque rationabili causa peccabit mortaliter, iuxta textum in cap. honorantur 32. quæst. 2. in illis verbis, iudicium spectat parentum, & ibi, ita vt electionem mariti parentibus deferat: & docet Nauar. in Manuali, capit. 14. numer. 15. Dominicus à Soto vbi suprà. & Petrus Soto vbi suprà. lect. 3. Decanus Louaniens. de impedimentis matrimon. fol. 351. Alfonsus à Veracruce in Specul. Coniug. 3. parte. artic. 20. conclusione 3. fol. 649. Menoch. dicto consil. 69. num. 19. & 23. Burg. de Paz. consil. 20. nu. 7.

4 Hoc autem Concilium non reijcitur à Sacrosancto Concil. Trident. loco suprà citato, nam etsi vnam tãtùm rationem, qua clandestina matrimonia exterminauit, consideravit sacrum Conciliũ, nempè, quòd aliqui æternæ salutis immemores clam ductam vxorem spernebant, & cum alia palàm contrahebant, atque ita perpetuò viuebant in adulterio: alijs tamen rationibus ad ità statuendum, verè adductum fuisse significat illa dictio, præsertim. Nam cum in superioribus dixerit, verùm cum sancta Synodus animaduertat ad prohibitiones illas propter hominum inobedientiam iam non prodesse, & grauia peccata perpendat, quæ ex eisdem clandestinis coniugijs ortũ habent, addit præsertim eorũ, qui in statu damnationis permanẽt, &c.

5 † Illa namque dictio, præsertim, quæ idé est, quòd maximè, vt copiosè scribit Albertus in suo dictionar. in verb. præsertim, hoc significat: quia natura dictionis maximè est, vt explicet casus minùs

6 dubitabilem, † & implicet magis dubitabilem, ita Decius in. l. qui se patris. numero 10. C. vnde libr. idem de dictione præcipuè respondet Socin. Iunior. consilio 86. num. 9. lib. 2. Ex multis † ergo rationibus illa vna fuit, quæ rei nostræ cõuenit, quòd iuræ naturæ, quo parentes in liberos funguntur, sub quorum sunt potestate, conuenit ne citra patris consilium aliquid de re tam graui, vt est matrimonij vinculum, à quo totum vitæ institutũ pendet, filius deliberet, & ipsa perpetuitatis ratio & amoris nexus, quo debẽt coniuges conglutinari; per quam maturum consilium in pascendis, conciliãdisque nuptijs exposit, ne facti, quod leuiter contractum est, diu contrahentes pœniteat: hanc rationem fuisse perpensam ab optimis illis patribus, qui sacro Concilio interfuere, testis est Dominicus à Soto vbi suprà. colum. 3. in princip. & ibi, in fine illius articuli cõcludit,

8 † quòd etsi filius sine patris consensu possit matrimonium contrahere, nõ tamen sine peccato potest patris consiliũ spernere, quod etiam affirmauit Petrus Soto vbi suprà. & Menochius de arbitrar. iudic. Centur. 5. casu 452. cum sequentib. idem sequitur ipse Menochius dicto consil. 62. num. 25. & sequent. & vtrobique prædicto modò Concilium intelligit, nempè, vt non excludat patris consilium, quamuis matrimonium filij sine consensu patris contractum validũ esse statuat.

Ex

9 Ex ſupradictis ſatis deducitur, quòd pater iuſtè poſsit ſuaſionibus & cohortationibus impedire filium, ne aliquam in vxorem ignominioſè perperam, & ſine conſilio ducat, quandoquidem filius tenetur eius conſilium, quamuis nó conſenſum ad id requirere. Concilium enim Tridentini, ſeſsione 24. cap. 1. de reformat. matrimon. in verſi. quòd ſi aliquándo, id demum matrimonij impedimentum tollere intendit, quod malitioſè opponi probabiliter præſumitur, ob eamque cauſam permittit, vt vna tantũ denuntiatio fiat, vel ſaltem contractò matrimonio corã parocho & teſtibus, ante illius conſummationem denuntiationes in Eccleſia fiant, niſi Ordinarius ipſe expedire iudicauerit, vt prædictæ denuntiationes remittantur, quòd illius prudentiæ & iudicio ſancta Synodus relinquit, hoc autem patris impedimentum, quando iuſta cauſa impediendi adeſt, propter magnam inæqualitatem & diſparitatem contrahentium non eſt malitioſum, ſed iuſtum, dummodo nó vi, aut violentia quadam id fiat, ſed ratione, vt eſt prædictum: erit igitur licitum in cõſcientia patri huiuſmodi matrimonium
10 impedire. † Quo fit, vt Ordinarius tũc temporis non debeat remittere denuntiationes, ac proinde licentiam filio contrahendi concedere coram parocho & teſtibus abſque eo, quòd denuntiationes præcedant, etiam ſi poſteà ſequi deberent, timens, ne pater ipſius filij hoc ſciens, valeat huiuſmodi matrimonium impedire, cum reuera in hac ſpecie ſine cauſa diſpenſet, & non malitioſè, ſed iuſtè pater poſsit impedire: fieri enim non poteſt, vt pater filio in matrimonio conſilium præbeat, ſi eo inſcio filius contrahat, quod ex ſequentibus etiam comprobatur, atque verum effici videtur.

11 Primò, quia plus eſt inducere ad contrahendum, quàm ad non contrahendũ matrimonium cum vna, cum in contrahendo videatur homo perpetuæ ſeruituti alligari, vt cum ſancto Thoma probat D. Soto in 4. ſenten. diſtinct. 29. quæſtione 1. artic. 4. & tamen non contrahẽdo cum vna remaneat libet, vt cũ alia poſsit contrahere: poterit ergo etiã ſuaſionibus efficere, ne aliquam ducat, quando iuſta cauſa impediendi adeſt.

12 Secundò, quia malitioſè fieri dicitur, quod iniuria ſit dolo adhibito, cum malitia ſit calumnia, vt in ſpecie exponit gloſ. final. in cap. vltimo, de clandeſt. deſponſat. recepta ad ſcribentibus ibidem, & à Menoch. lib. 2. de arbitr. iudic. caſu 321. Hippolyt. conſil. 72. num. 73. & conſil. 68. in prima parte, & à Socin. Iun. in l. filius familiâs. §. Diui. numer. 6. ff. de legat. 1. Sed dolus & malitia hæc non conuenit in hac ſpecie in patre, quia iure ſuo vtitur, atque ita conſequenter nemini iniuriam facit, dum conſilio filio prębet, ne contrahat cũ minùs digna, quinimò filius peccat, dum hoc caſu conſiliũ patris reijcit, atque ſpernit, vt eſt prædictum, quam indignationem latè conſiderat Pariſius conſil. 29. nu. 17. cum multis ſequentibus lib. 3.

13 Tertiò, ſuperiora comprobãtur, quia licitum eſt etiam iure naturæ vnicuique propulſare iniuriam. vt in l. vt vim. cum materia. ff. de iuſtit. & iur. Sed filium famil. ducere vxorem indignam patre inuito, vel inſcio, eſt lædere ius paternæ poteſtatis, ac proinde ipſi patri iniuriam facere. l. vnica. C. de rapt. virgin. ex qua ita cenſet poſt Hoſtienſ. in Summa de clandeſt. matrim. num. 5. Palud. in 4. ſent. quæſt. 28. quæſt. 2. artic. 1. ergo iuſtè pater poterit defendere ius ſuum patriæ poteſtatis, matrimonium huiuſmodi impediẽdo. Nam is malitioſè aliquid
14 facere † dicitur, quod ſalua conſcientia facere non poteſt, cùm malitia ſit peccatũ, teſte Apoſtolo ad Epheſios cap. 4. Et ad Corint. 1. cap. 5. at pater ſalua conſcientia impedire poteſt, ne filius cum indigna contrahat, ergo malitioſè impedire non dicitur: minor probatur lege diuina. Geneſis cap. 24. vbi Abraham iã
15 prouectæ ætatis factus, † ſeniorem ſeruum ſuum adiurat, ne de filiabus Chananeorum filio ſuo Iſaac vxorem accipiat, ſed ex terra & cognatione ſua: Et Geneſis 28. ſcriptum eſt Iſaac itaque præcepiſſe

filio ſuo Iacob, Noli accipere coniugem de genere Chananæorum, ſed vade, & proficiſcere in Meſſopotamiã Syriæ, ad domum Bathuel patrem matris tuæ, accipe tibi in vxorem de filiabus Laban auunculi tui: quod latius proſequitur Menoch. dict. conſil. 69. num. 34. & ſeq. Conſequentia patet: igitur, &c.

16 Quartò, quia cõditio illa, Si patri placuerit, in contrahendis matrimonijs honeſta, ac valida eſt, non verò turpis, vt in cap. ſuper eo. & in cap. per tuas. de condit. appoſit. & ibi communiter Doctores. l. 3. titul. 1. & l. 3. titul. 4. part. 4. & ibi Gregorius Lopez, Angel. de Clauaſ. in ſua Summa, verb. matrimonium. impedimento 3. num. 3. Sylueſter verb. matrimonium. 3. num. 3. ergo voluntas patris repugnantis matrimonio contrahendo, non dicitur afferre iniuſtum impedimentum, quia ſi verum id eſſet, opus eſſet dicere matrimonium contractum, ſi patri placuerit, eſſe contractum ſub turpi conditione, cum turpe ſit, quod ex malitia ſit, vt eſt prædictum: antecedens eſt falſum, vt videmus: ergo & conſequens.

17 Quintò, quia ex huiuſmodi matrimonio filij cum indigna contrahẽtis, ſumma diſcordia inter patrem & filium, & inter conſoceros induci poſſet, vt experientia docet: ſed cauſa vitandæ diſcordiæ & diſsidij, iuſta & rationabilis eſt, vt in hac ſpecie exiſtimauit Abb. in cap. requiſiuit. num. 4. de ſponſal. vbi exemplificat, & in his terminis Felin. conſil. 26. num. 21. ergo iuſtè licet patri impe-
18 dire hoc matrimonium. † Præmaximè, quia verè diſsidiũ inter eos, qui ſe amore obcæcati ducunt, facilè exoritur, matrimoniaque infelicem ex eo exitum habent, ſicut & quæ coactione fiunt: argumento dicti capit. requiſiuit: amor enim exceſsiuus cogit amantes coniungi abſque prouida in futurum cogitatione, cuius rei exempla ſunt manifeſta in
19 diuinis literis. † Amon enim Dauidis filius, cùm Thamar deperiſſet, cubauit cum ea, & deinde exoſam eam habuit odio magno nimis, ita vt maius eſſet odium, quo oderat eam, quàm amor, quo antea dilexerat, vt legitur 2. Regum, capitulo 13. probat latius Menochius dicto conſilio 69. numero 44. & ſequent. ergo cum forſan, imò veriſimiliter à cõmuniter accidentibus odiũ cauſabitur inter ipſum virum & vxorem, quia adoleſcens imprudentis facti pœnitens, tum præſertim quòd bonis paternis (excepta legitima) priuari poſſet à patre ſuo, imò etiam odio ipſius fratrem, vel ſororem meliorabit in his regnis in 3. & 5. vt ſibi legibus Regijs permiſſum eſt, vxorem etiam odio proſequi incipiet, atque ita inter eos perpe-
20 tua erit diſcordia, † quæ ſanè cauſa rationabilis eſt, vt recedatur ab ſponſalibus, atque ita matrimonium impediatur, vt ſcribit Abb. vbi ſuprà. Quot autem &, quanta mala ex diſcordia proueniant copioſè, ac ſanctè ſcribit beatus Antoninus Archiepiſcopus Florentin. in 2. parte ſuæ Summæ, titul. 4. capit. 8.
21 Accedit, † q Deus odio nó habet illum, qui vxorem non ducit, cùm tamen illum odio habeat, qui inter fratres diſcordiam ſeminat, vt legitur Prouerbiorum cap. 6. poteſt ergo meliùs omitti matrimonium, quàm diſcordiam inter patrẽ & filium excitare: præſertim cum adoleſcens, qui impeditur à patre ducere aliquam vxorem, non impediatur in bono matrimonij, quia alteram cum patris conſilio, ſuæ conditioni parem ducere poterit, & illa quoque alteri æquali nubere: & hoc dicitur impedimentum nó
22 perpetuum, † ſed ad tempus; quod iure patri permittitur, vt in ſpecie poſt alios notat Decius in l. nuptias. num. 10 ff. de regulis iur. & Menochius dicto conſil. 69. nu. 52. & 53.

23 Prętereà & reſpectu Ordinarij, quòd ſcrupulo careat, ſi hoc caſu deneget licentiam contrahendi matrimoniũ abſque denuntiationibus præcedentibus, quinimò, vt intelligat meliùs facere, ſi eam deneget, quàm ſi concedat, facit: nam etſi matrimoniũ magnũ ſit Sacramentum, teſtãte Apoſtolo ad Epheſ. c. 5. probat Couar. in 4. part. 2. c. 1. §. vnico.

nu.2. attamen meliùs est Sacramentum hoc omittere, quàm discordiam inter patrem & filium excitare: nam scriptum est Matthæi cap.5. Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade priùs reconciliare fratri tuo, & tunc veniens offer munus tuum: ergo sicut munus, quod diuino numini offertur, non se compatitur cum odio & discordia proximi, ita etiam nec matrimonium, ex quo maxima inter patrē & filium speratur iure discordia, contrahi debet quousque reconcilientur, non igitur Ordinarius ægrè ferre debet, quòd matrimonium huiusmodi inter valdè dispares, impediri facilè possit, si tot denuntiationes præcesserint, & quòd mulier ipsa absque remedio manebit: quandoquidem iure optimo, & tuta conscientia absque malitia aliqua id impedire possit pater, vt suprà probauimus, & huic se sponte exponit periculo fœmina, quæ altiori nubere vult inscio patre viri, aliud ergo quærat connubium suo statui condecens, quòd si honorem, & pudicitiam suam indiscretè profuderit, sibi imputet, cum præfatus pater iure suo contradicere valeat. Prætereà Ordinarius dispensare in hoc non tenetur, nisi quando probabilis suspicio esset, quòd matrimonium malitiosè impediri posset, si tot præcesserint denuntiationes, vt in Concilio, deficiente ergo prædicto malitioso impedimento, & stante iusto, atque rationi, iurique consono, vt monitiones non remittantur, potest, & debet formam & solennia Concilij in matrimonijs contrahendis integrè, & suo ordine seruare: si ergo hoc potest & tenetur, igitur si obseruet, nihil timeat: quinimò in hac specie si aliud faceret, dum matrimonio inter valdè impares fauere vellet, sibi forsan, suæque conscientiæ damnum atque detrimentum inferret, tanquam cooperator, atque executor peccati filij, nolentis deferre honori patris, atque obligationi, qua tenetur consilium eius exquirere in matrimonio contrahendo. Præsertim quòd ipse filius, si consilio habito cum patre, adhuc non obstante ipsius contradictione, eandem ducere velit vxorem, pater hoc impedire de facto, vel iure non poterit, tuncque Ordinarius præcedentibus denuntiationibus, si aliud Canonicum non obsistat, poterit, & debet licentiam præstare matrimonium contrahendi, ficque faciēti, quod in se est Deus, non denegabit suum auxilium: & in terminis superiora omnia, tum ex supradictis, tum etiam ex alijs fundamentis latissimè probat, & tenet Iacobus Menochius dicto consilio 69. numero 15. & sequent. vsque in finem. & in parentibus idē probat in terminis F. Antonius à Cordub. in suo tractatu *de casos de conciencia*, in secunda editione. quæstione 171. fol. 465. columna 7. adde nouissimè Didac. Perez in l.1. titul. 15. libro 8. ordinament. fol. 284. colum. 2. de hoc agentem: & ita est tenendum, quamuis Albornoz libro 4. *del arte de los contratos*. tit.1. del sancto Concilio Tridentino, in versic. el octauo capitulo. folio 153. latè probet contrarium, nempè parochum, vel Ordinarium, hoc casu non remittentem denuntiationes peccare mortaliter, & tanquam impedientem matrimonium incurrere anathema, de qua in capitulo 9. de reformatione matrimonij, dicta sessione 24. & ad restitutionem parti læsæ teneri: sed in primis quantum ad parochum cum ad ipsum hoc non spectet, vt latè suprà resoluimus capitulo proximo, falsum dicit. Quoad ordinarium data maxima inæqualitate contrahētium ibidem per supradicta, respectu autem anathematis fallitur manifestè, vt ex infrà dicendis in fine huius capituli apparebit, & ita meritò nouissimè eum reprehendit Menochium, sequutus Ioannes Segura in suo directorio iudiciorum Ecclesiast. 2. part. c.16. nu.8. & sequen. dicēs, quòd Albornez in hoc ventos de Thesauris suis produxit, & veniens in altitudinem maris tempestas, demersit eū: & ita nos cum sæpè, ac sæpiùs fuerimus requisiti, vt

vt præfatas denuntiationes ante matrimonij celebrationem remitteremus ob timorem prædictū, quòd si præcessisset, matrimoniū probabiliter malitiosè impediri posset, & si hoc probato eas remisserimus, semper tamen obseruare re solitus sum, an sit æqualitas inter contrahentes, vel parua distātia, tunc enim faciliter annuo, si verò esset magna inęqualitas (quod coram me nunquam cōtigit) non concederem.

Hæc tamen quamuis ita se rectè habere videantur, non tamen carent difficultate, & primò, quia, vt in cap. præcedenti diximus, arbitrio Ordinarij relinquitur, quæ, & quando hæ denuntiationes fieri debeant, & an omninò remittendæ sint, vel non, vt constat ex dicto decreto Concilij Trident. sessione 24. cap.1. de reformatione matrim. in vers. nisi Ordinarius ipse expedire iudicauerit, &c. & ibi, quod illius prudētiæ & iudicio sancta Synodus relinquit ius commune, etiam idem facit, quemadmodū
24 † scribunt Hostiens. in Summa de clandest. de sponsat. nu.2. & col.4. & Petrus de Palude in 4. sentent. distinct. 28. quæstione 2. artic. 2. ergo rectè poterit Ordinarius in prædicta specie iudicare, quòd malitiosè & de facto impediri posset hoc matrimonium à patre, idque est maximè verisimile ob magnam inæqualitatem contrahentium, ob quam parentes maximè solēt indignari, & filios ex-
25 hæredes † facere, vel illis omnia bona auferre, excepta legitima, vt passim legimus apud Doctores in l. nuptias. ff. de regul. iur. & Felin. in consilio 26. numero 29. Calcaneus consil. 13. numer. 8. Parisius consil. 29. num. 3. & 46. libro 3. & alibi sæpissimè. Hæc tamen prima difficultas diluitur ex supradictis, cum patri liceat hoc casu ius suum defendere, ac iure possit suasionibus & cohortationibus filium ab huiusmodi proposito dimouere, ac proinde non dicitur malitiosè id facere, & quamuis arbitrio Ordinarij sit remissum, quando debeat denuntiationes remittere, vel non, hoc tamen debet esse cū causa, vt in cap. præcedenti latè ostendimus, præcipuè illa, quæ à Concilio exprimitur, in versicul. quod si probabilis suspicio, &c. Hic autem nulla est in rei veritate, quinimò aduersus mentem Concilio fieret, si remitterentur, cum vt est prædictū Concilium ob hanc rationem, vt patri innotesceret, voluit denuntiationes fieri debere, ergo Ordinarius concedendo prędictam licentiam absque admonitionibus, fortè excederet fines suæ potestatis, ita respondet Menoch. dict. consil. 69. nu.62. & sequent.

26 Secunda difficultas proponitur ex doctrina Paludani in 4. sentent. distin. 28. quæstione 2. artic. 3. dicentis Episcopū ex rationabili causa posse dispensare, ne hæ denuntiationes fiant, nempè quando est timor, ne oppositum, vel peius eis sequatur propter inæqualitatem eorū, qui volunt se habere, aliter fornicabuntur, & parentes si scirent, vel inferiorem interficerent, vel potiùs falsos testes supponerent, & sic malè impedirent: si autem scirent ex toto celebratum, ex tunc quia non est remedium, parentes sustinebunt: quæ sanè doctrina maximè obesse videtur supradictis. Nihilominùs tamen responderi potest, eam procedere, ac loqui, vt patet quando est timor, ac probabilis suspicio, quòd matrimonium, si tot præcederent denuntiationes malitiosè à parentibus impediretur de facto, ne oppositum, vel peius ex eis sequatur (vt inquit Paludanus) nempè quòd si parentes id scirēt, inferiorem interficerent, vel falsos testes producerent, & sic malè impedirent de facto, quo casu malitiosum impedimentum cum sit & cum peccato, atque mors, aut aliud grauissimum scādalum sequi probabiliter timeatur, ob euitandum hoc maius malum, minus est permittendum, nempè vt isti contrahant sine denuntiationibus præcedentibus, quia parentes id scientes post contractum matrimonium, cum iam non sit remedium sustinebunt, & quamuis inde discordia, & cætera, quæ suprà considerauimus, oriri possint, non tamē est omninò cer-

tum ea oritura, aut saltem tantùm nocitura, quantum damnum sequi posset ob prædictas denuntiationes, si parentes ré scirent: & ideò meritò, vt hoc casu Ordinarius dispenset, atque licentiam præstet contrahendi matrimonium absque denuntiationibus præcedentibus, ad euitandum maius malum, & hoc est, quod vult, & tenet Paluda. vbi suprà. Hoc autem deficiente, sed stando in terminis priùs positis, licitum erit patri vti suo iu
27 re, dum tamen iustam metam non † excedat, atque minis, dolo, vi, falsitate, vel calumnijs non vtatur, aliàs secus quare prudenter se habere debet hac in re pater, ne dum honori consulere vult, animæ suæ detrimentum patiatur: Ordinarius igitur quando pater iustè impedire
28 potest, non debet † remittere prædictas denũtiationes. Si verò timeatur maius, aut peius damnum ex ipsis denuntiationibus, si præcesserint, tunc iuxta doctrinam Palud. satius erit eas remittere, & ita intelligenda est hæc materia.

29 Quod si non esset inæqualitas inter contrahẽtes, vel si qua adesset, esset quidem parua omnibus pensatis, vel à fortiori, quando filius, vel filia meliori nubere vellet, tũc etsi pater conqueri possit, quòd filius sine consensu eius id faciat, attamen impedire matrimonium iustè non poterit. Ordinariusque si timeatur probabiliter huiusmodi impedimentum, remittere iustè poterit prædictas denuntiationes: sed & alij casus malitiosi impedimenti videre poterunt in proposito per Ioan. Segur. vbi suprà, dicta 2. part. cap. 16. numer. 10. & sequent. quarum præcipua est, quãdo filij sub po
30 testate nouercali positi sunt, † quia inde malitia præsumi potest maximè, si ex hę reditate materna facti sunt diuites, quia te ob matrimonium contrahendum, parentes bonorum fructus amittant, quælibet obijcient malitiosa impedimenta: tandem resoluit num. 17. causæ cogni-
31 tionem † saltem summariam fieri oportere, vt in his dispensetur, nec ex aliqua latenti causa, iudici tantùm cognita id licere, de quo suprà est dictum.

32 Tertia & vltima difficultas aduersus supradicta est, ex decreto de reformat. matrim. c. 9. ad fin. eiusdem session 24. sacri Concilij Tridentini. in versic. illo, qui est huiusmodi. Quare cum maximè nefarium sit matrimonij libertatem violare, & ab eis iniurias nasci, à quibus iura expectantur, præcipit sancta Synodus omnibus cuiuscũque gradus, dignitatis, & conditionis existant sub anathematis pœna, quam ipso facto incurrant, ne quouis modo directè, vel indirectè subditos suos, vel quoscunque alios cogant, quominùs liberè matrimoniũ contrahant: ex his namque verbis videtur parentibus interdictum, sub præd. pœna (quæ propter inobedientiã apertè præsupponit peccatũ mortale) ne filijs matrimonij contrahendi, cum quibus voluerint fœminis libertatem quoquo modo impediant: quem text. sacri Concilij multis verbis contendit, & affirmat esse extendendum ad parentes, & alios impedientes matrimonium, Albornoz lib. 4. *del arte de los contratos.* tit. 1. del sancto Cõcilio Trident. fol. 157. in versic. el capitulo 8. nihilominùs tamen. sua hac de re opinio falsa est, & absque solido fundamento & ratione, quinimò contra verba expressa principij, & præfationis. d. cap. 9. quia loquitur in dominis temporalibus & magistratibus, qui viros & mulieres sub eorum iurisdictione degentes maximè diuites, vel spem magnæ hæreditatis habentes minis & pœnis adigunt, cum his matrimonium inuitos contrahere, quos ipsi domini, vel magistratus, illis præscripserint, vnde decisio illius capitul. intelligi debet iuxta sui præfationem & principium, atque ad id referenda iuxta l. final. cum simil. ff. de hæredibus instit. idque constat expresè ex versiculo sequenti prius relato ex dictione illa, quare, &c. quæ causalis est præcedentium, vnde pœna præfata, siue prohibitio extendi non debet ad alias personas, quàm ibi enumeratas iuxta l. interpretatione. ff. de pœnis. &. c. pœnæ. de pœnitentia. dist. 2. & l. quod vero. ff. de legib. capit. statutum. de

de elect. libro 6. & ita remanet sublata præcedens tertia difficultas, atque materia hæc satis explicata.

SVMMARIVM.

1 *VErba hæc, non ducam vxorem nisi te, & similia quid operentur? & num. seq.*

2 *Dictio, nisi, præcedentem negationem sequuta affirmat, quod ponit, sequuta verò affirmatiuam negat.*

3 *In matrimonijs contrahẽdis in dubio, quem valorem habere debeant verba prolata communis sensus attendendus est.*

4 *Communis sensus verborum præualet propriæ dictionis significationi.*

5 *Sermones prolati, vulgari lingua iuxta communem vsum loquendi, interpretandi sunt, sed prolati in literali sermone secundùm artem literarum, vel grossum modum loquendi.*

6 *Loquentium qualitas & conditio in proposito, etiam attendenda est.*

7 *Communis sensus verborum, de quibus in nu. 1. videtur esse, vt inducant matrimonium de præsenti, alij existimant, vt sponsalia de futuro inducant, alij distinguunt, vt in nu. 12. tertia opinio tenenda. numer. 13. ponitur, & num. 18.*

8 *Verba consensum de præsenti exprimentia esse debent ad inducendum matrimoniũ de præsenti, nec verba ad hoc sunt necessaria, sed satis est consensum de præsenti induci per signa, non solùm in muto, sed etiã in valentibus loqui, vt in nu. 9.*

10 *Quando oratio præcedens inducit solam potentiam dictio, nisi, subsequuta solùm negat potentiam, si verò oratio præcedens actum induxerat, dictio, nisi, actum quoque negat.*

11 *Matrimonium de præsenti hodie attento sacro Concilio Tridentino nullum contrahi potest, nisi coram parocho, vel alio sacerdote de ipsius, vel Ordinarij licentia, & duobus, vel tribus testibus.*

14 *Promittens non alij, quam Titio fundum se venditurum, non tenetur absolutè illi eum vendere, sed tunc demum cũ alij venditurus sit.*

15 *Idem est dicere, non vendam domum hanc, nisi tibi, vel alij quàm tibi.*

16 *Oratio negatiua iuxta Dialecticas traditiones, nihil asserit, neque ponit ex se ipsa, nisi aliud extrinsecus affirmatiuè addatur exempla hic, & nu. 17.*

19 *Matrimonium iure communi contrahitur his verbis, contraho matrimonium, & nõ cum alia, nisi tecum.*

20 *Sponsalia de futuro sunt, si promittens dixerit, ducam vxorem, & non aliam nisi te, vel promitto contrahere matrimonium, & non cum alia nisi tecum.*

21 *Verba hæc promitto, quòd non habebo aliã mulierem in vxorem nisi te, non inducunt matrimonium de præsenti.*

22 *Si puella iuueni se interpellanti respondeat, no lo vt me cognoscas nisi honestè, atque ita se facturum iuuenis receperat, vitiaueratque, matrimonium contractum non videtur.*

23 *Verbum, volo, adiunctum infinitiuo designanti initium actus, eiusque suspensionem in his, quæ à sola voluntate disponentis pendent, erit contractus sponsaliorum, nempè, volo contrahere tecum matrimonium: erit tamen matrimonium, si dicta verba deliberatè ad interrogationem alterius prolata fuissent, vel quando præcessisset tractatus de matrimonio contrahendo, vt in numero 24.*

25 *Verba hæc, ego te volo accipere in meam, iudicantur sponsalia de futuro, si autem constat de intentione ei est standum in foro conscientiæ.*

26 *Verbum, volo, adiunctum verbo denotanti executionem actus perfecti, & sic matrimonij exercitiũ, vt volo te habere in vxorem, vel tenere in vxorem, inducit matrimonium de præsenti, nisi præcederent sponsalia de futuro, vt hic.*

27 *Verba hæc, volo te in vxorem, si mulier similiter concedat, inducunt matrimonium de præsenti.*

28 *Verba hæc, volo te esse vxorem meam, quando inducant matrimonium de præsenti, & quando non.*

29 *Verba hæc, iuro, vel promitto, quòd te habebo in vxorem, an inducant matrimonium, vel sponsalia de futuro?*

30 *Verba quæ propriè competunt contrahendo matrimonio, si tempore futuro pronuntientur, inducunt tantùm sponsalia de futuro.*

31 *Text. in cap. ex parte, de ſponſalib. iuncta ſua gloſ. communiter approbata intellectus.*

32 *Text. in cap. ſi quis diuinis. in princip. 30. quæſt. 5 intellectus & numeris ſequent.*

33 *Leges Cæſarum in Decretorum libro relatæ, tunc cenſentur canonizatæ, cum in ipſomet canone ab aliquo Pontifice edito incorporatæ, aut inſertæ fuerint.*

34 *Ex traductione, an præſumatur matrimoniũ?*

35 *Verba hæc iuro, vel promitto, quod te habebo in vxorem, inducunt matrimonium de præſenti, ſubſequuta traductione ad domum, ac ſimul tractatu præſenti matrimoniali, vel quoties communis vſus loquendi & intellectus prædictorum verborum is eſſet, vt ex eiſdem matrimonium de præſenti celebratũ intelligeretur.*

36 *Verba hæc, promitto, quòd ducam te in vxorẽ, & tenebo te pro legitima coniuge, non inducunt matrimonium de præſenti, ſed ſponſalia de futuro.*

CAPVT XXI.

Verba illa, non habebo aliam vxorem, vel non ducam aliam, vel aliquam in vxorem niſi te, vel non erit mihi alia vxor niſi tu, quid inducant? & quid de alijs, de quibus in hoc capite.

1 FRequens in iudicijs, & vſu forẽſi, ſolet eſſe illa cõtrouerſia, an promiſsio hæc aliquando cum iuramento facta: non habebo aliam vxorẽ, vel non ducam aliam in vxorem niſi te, vel non erit alia vxor mea in vita mea, niſi tu, inducant matrimonium de præſenti? an verò ſponſalia de futuro pura, vel conditionalia?

2 Et primò videtur per præd. verba matrimonium de præſenti contrahi: nam dictio, niſi, præcedentem negationem ſequuta, affirmat, quod ponit, ſequuta verò affirmatiuam, negat. l. ſi eum. §. qui iniuriarum. ff. ſi quis cautio. l. actione. C. de tranſactione. vbi Bartolus, & omnes notant. l. feriatis. C. de feriis. & optimè Henricus in cap. de quarta. de præſcriptio, ſed in præſenti ſpecie, dictio, niſi, ſequitur negationem pręcedentem, ergo affirmat, ac per conſequens matrimonium de præſenti, prædictis verbis contractum eſſe videtur.

3 Secundò, quia in matrimonijs contrahendis in dubio, quem valorem habere debeant verba prolata, communis ſenſus attendendus, atque obſeruandus eſt, vt in cap. ex literis. el 1. de ſponſal. & ibi communiter Doctores. & comprobatur ex l. Labeo. ff. de ſupellect. legat. gloſ. notanda in l. librorum. §. quod tamen. Caſsius. ff. de legat. 3. quæ aſſerit cõmunem ſenſum verborũ pręualere propriæ † dictionis ſignificationi. Barto. in l. talis. in princip. ff. de legat. 1. Roland. Valle alios allegans conſil. 42. nu. 28. lib. 4. & plurimos referens Pelaez de maiorat. 1. part. quæſt. 65. num. 10. & in initio 2. partis, nu. 27. & ſeq. Bernard. Diaz de Lugo in regula 796. & ibi additio. Mexia in l. Regia Toleti in 2. fundamento 1. partis. nu. 6. & ſeq. fol. 36. & inquit ſingulariter Bald. in l. lege duodecim. nu. 3. C. de legit. hæred. quòd ſermones prolatos vulgari lingua iuxta communem vſum loquendi, debemus interpretari,

4 ſed prolatos † in literali ſermone debemus interpretari ſecundùm artem literarum, vel ſecundùm groſſum modum loquendi literaliter, vt in dicto. §. quòd tamen Caſsius notat Anton. de Burgos in Rubri. de empt. & vendi. col. fina. Iaſ. in l. ſi Auiæ. col. final. C. de ſucceſſ. edict. & hoc ipſum in coniugali † contractu notat Ioannes in Summa confeſſorum, libr. 4. titul. 2. quæſt. 4. in quo etiam attendenda eſt loquentiũ qualitas & conditio. c. ſolitæ. de maiorit. & obed. Abb. conſil. 78. vol. 2. col. 2. Couar. in 4. part. 2. cap. 4. §. 1. nu. 2.

5 Sed prædictorum verborum hic videtur eſſe communis ſenſus, vt matrimonium de præſenti inducant ſecundũ Abb. in cap. ex parte. de ſponſa. nu. 8. & Præpoſit. numer. 7. & alios, præcipuè inter ruſticos prolatorũ: ergo, &c. Præterea

tereà in dubio fieri debet interpretatio pro matrimonio, vt in capit. finali. de re iudic. cap. videtur. & ibi notatur qui matrimon. accuſ. poſſ. & in terminis hanc partem probarunt Ioannes Andr. Cardin. Abb. Præpoſit. num. 7. dicens communem in dicto cap. ex parte. de ſponſa. & ibi additio Abb. num. 8. litera B. dicit communem, ſequitur Alexand. conſilio 152. num. 4. volum. 5. Barbat. conſil. 6. colum. 4. volum. 1. Iacobus Leoniſa inter conſilia matrimonialia. conſil. 52. numero 3. & ſequen. volum. 1. vbi num. 9. per conſequens reſoluit non tenere matrimonium poſteà contractum, etiam ſi carnali copula fuerit conſummatum: eandem ſequitur Sylueſt. verbo, matrimonium. 2. quæſt. 10. Iaſ. nu. 4. & Curt. Iun. nu. 5. in l. actione. C. de tranſact. vbi Dec. nu. 6. Purpurat. 49. hanc teſtantur eſſe communem, communem etiam affirmat Præpoſit. in dict. cap. ex parte. numer. 7. ex quibus idem profitetur Couarruuias vbi ſuprà. & D. Anton. Padilla in dict. l. actione. num. 12. & Villalobos in ſuis communibus opinion. litera M. nu. 56. vbi addit. l. 15. tit. 1. part. 4.

Hæc tamen communis ſententia in primis iure communi nõ ſubſiſtit, quoniam ad inducendum matrimonium de

8 præſenti (cum ſit grauiſsimũ onus) † verba conſenſum de præſenti, exprimentia eſſe debent, vt in cap. penult. de ſponſal. cuius hæc eſt communis interpretatio, nempè cũ dicit vir fœminæ, accipio te in vxorem, fœmina verò è conuerſo reſpondet, & ego te in virum accipio, vel placet, vt docet Magiſter ſentent. in 4. diſtinct. 27. cap. 2. & ibi Theologi, præciuè Sot. quæſt. 1. art. 2. concluſ. 3. latè id

9 probans: non † tamen intelligẽdum eſt, verba eſſe præcipuè neceſſaria, quia quamuis vtilia ſint, attamen ipſa nõ ſint præciſè neceſſaria, ſed ſatis eſt conſenſum exprimi per ſigna, dummodo talia ſigna ſint, vt neceſſariò exprimant conſenſum de præſenti, non ſolùm in muto, ſed etiam in valentibus loqui, ſiquidem ſubſtantia non mutatur ex accidentibus ita tenent gloſ. Hoſtienſ. Anton. Cardin. Abb. atque communiter Doctores in dicto cap. tuæ. de ſponſ. ita intelligentes text. illum, teſtaturque communem Modernorum, ibidem Abb. num. 2. & plurimos referens idem ſequutus Couar. in 4. 2. part. cap. 4. in prin. nu. 1. vbi plura ex hoc infert, & tenent communiter Theologi in 4. diſtin. 27. vt teſtatur Angel. verb. matrimonium. 2. nu. 4. vbi quòd præd. ſigna exteriora neceſſario requiruntur, aliàs ſine ipſis non contrahi matrimonium.

Hîc autem, nec verba, nec ſigna conſenſum de præſenti exprimentia interceſſerunt, ſed potiùs futuri temporis, Non habebo, &c. Igitur nullo modo poteſt dici contractum eſſe matrimonium de præſenti, & in terminis ita tenet Speculat. in tit. de ſponſa. in prin. num. 3. loquens in illa promiſsione, iuro, vel promitto, quòd nunquam habebo aliã vxorem niſi te.

Secundò, quia non obeſt primũ fundamentum communis ſuprà adductum de dictione, niſi, nempè quòd ſequuta negationem præcedentem affirmet: nã etſi id fateamur, adhuc nõ probatur intentum communis, quoniam etſi huiuſmodi promittentes, ſe clarius promittant habere, vel accepturos in cõiuges, non ex hoc cenſebitur contractum matrimonium de præſenti, vt infrà dicemus. † Præterea quia quãdo oratio pręcedens inducit ſolùm potentiam dictio, niſi, ſubſequuta ſolùm negat potentiam, ſi verò oratio præcedens actum induxerat dictio, hæc niſi actum quoque negat, vt docet Bartolus in dict. l. actione. ſic interpretatus in l. Titia. §. finali. ff. de manumiſ. teſtam. nempè, quòd vbi ſublata ſit tantùm hæredi facultas dandi libertatem illi ſeruo, & ſic potentia, nempè, Oneſiphorus ille liber eſſe non poſſit, niſi rationes diligenter excuſſerit: & ideò his verbis potiùs adempta libertas videtur quàm data: quàm Bartolus & cęteri idem probaſſe videntur, & eſſe communem teſtatur Decius ibidem num. 5. optimè declarans idem Bart. in d. §. fin. & in dicta l. ſi eum. §. qui iniuriarum.

num.8. vbi eum recentiores sequuntur, & communem testatur Ioan. Orosci. ibidem num. 7. & Couarruuias vbi suprà num. 6. & 9. & præterea D. Padilla in dicta l.actione.numer.10. cum igitur aliquis promittit alteri se non habiturum aliam vxorem, vel non ducturum aliam in vxorẽ, vel quòd non erit altera vxor sua, nisi illa, verbis potiùs adimi, quàm pręstari consensus de præsenti videtur.

Secundum etiam fundamentum communis sententiæ non obest, nam etsi fateamur communem sensum verborum in matrimonijs contrahendis aduertendum fore, negamus tamen in præsenti specie eum esse actum coniugalem de pręsenti,nec ita,etiam inter rusticos interpretatum esse, sed tantùm quòd ipsa verba sonant, cuius interpretatio cum capi non possit à communi vsu loquendi,à proprietate & sensu verborum iure accipienda est,qualis est, quæ paulò post in tertia opinione exponetur.

11 Attento præterea sacrosancto Concilio Tridentino,sessione 24. cap.1. de reformat.matrimon.certissimum est,nullum posse contrahi matrimonium de præsenti,nisi pręsente parocho,vel alio sacerdote de ipsius parochi,seu Ordinarij licentia, & duobus, vel tribus testibus,quo fit,vt si præd.verba,vel alia etiã de præsenti sine parocho, vel etiam coram ipso, sine testibus proferantur, non fiat matrimonium, quòd si coram parocho & testibus affirmentur, adhuc communis opinio præfata tenenda non erit, cum vera nõ sit, sed, quòd statim in tertia opinione dicemus.

12 Rursus alij existimant ex prędict.verbis ad minùs sponsalia de futuro inducí, vt refert Didacus Couarruuias vbi suprà dicto num 6. sed expressius Iacobus Leonisa dicto consil.52. num. 2. dicens, hoc esse exploratissimi iuris, & quòd nec dubium minimum quid est, quia verba illa: Nullam accipiã in vxorem, nisi te exponuntur, ergo accipiam te in vxorem,&c.Estque communis opinio Doctorum secundùm Adrian.in 4. quæst.12. de matrimonio. quã ipse probauit, quando verba ita conciperentur, nõ contrahã cum aliqua muliere,quàm, vel nisi tecum, vel non contraham cum aliqua muliere,sed tecum,secus si ita dictum fuerit,non contraham cum aliqua muliere à te, vel quàm, vel nisi tecum, quia tunc nec sponsalia contracta censebuntur,vt ibi per eum:sed hanc differentiam irridet Soto in 4. sentent. distinct. 29. quæst.2.artic.3. circa finem. & nihil ad nostram rem conducere affirmat Couarruuias vbi suprà. si communis verborum sensus accipiendus est, vt dixit: Quare Palud. in 4. distinct.27. quæst.1. articul. 1. column.3. in versic. sed si dixisset, tenet, quòd si quis dixerit, promitto tibi, quòd non ducam aliquam nisi te,non tenetur in foro conscientiæ, si dicat, quòd non intendebat se præcisè obligari, quia creditur ei, nisi sit sibi conscius,quòd voluerit se obligare,si autem non recolit quid intendebat distinguendum est,sicut in fori exteriori,quia aut dixit, non ducam nisi te,& tunc veritas locutionis de virtute sermonis, vel saltem de vsu loquentium habet, ergo ducam te, ex quo agebatur de sponsalibus puris contrahendis, si autẽ dicat, nõ ducã aliã à te:nõ sequitur, ergo ducã te: idem videtur tenere D. à Soto vbi suprà existimans apposita dictione, nisi, consulendam esse in foro conscientiæ intentionem contrahentis qualem habuerit, in foro tamen contẽtioso aliundè esse explorandam, nempè, vt si tunc communis intelligentia verborum non liqueat iuxta dict. cap. ex literis.el 1. de sponsa. ex causis & appendicibus veritas indaganda sit, vt ait Hilarius in cap. intelligẽtia. de regul.iur.quod & sequitur Padilla vbi suprà,in finalib.verb.sed hoc quoad forum conscientiæ dictum mihi placet: quoad forum tamen exterius veritate indagata, ac sensu verborũ iuridice accepto statuenda est sequens conclusio.

13 Nihilominùs in proposito tertia opinio,atque conclusio huiusmodi vera,ac tenenda est, vt qui promisit cum iuramento, vel absque eo non se ducturum aliam in vxorem, vel quòd non habebit aliam vxorem, vel quod nõ erit sibi alia vxor,nisi Maria,vel alia fœmina nõ censeatur ex hoc matrimonium contraxisse cum ipsa,nec sponsalia,de futuro absolutè, sed sub conditione, si coniugalem vitam promittens elegerit,vt tunc cum illa, cui facta fuit huiuscemodi promissio cõtrahere debeat, poterit tamẽ si maluerit continere,atque in celibatu viuere,nec reus erit factæ promissionis,quãdoquidem virtute ipsius illi præcisè matrimonialiter coniungere non tenetur. Hanc tertiam sententiam ad literã probauit Antonius de Butr. in dict.cap. ex parte.el 1.titu.10.de sponsa.& ibi Doct. voluit & Alciat.in dict.l.actione. num. 16. & quòd non censeatur contractum matrimonium per præd. verba magis communiter tenetur secundùm Gom. in princip. Instit.de actio.num.10. versic.non obstat. & hanc tertiam opinionem in terminis in vtroque sequitar, & probat D. Couarruuias vbi suprà, num. 8. estque communis prout ex Gom. vbi suprà.refert Padilla dict.num.12.in dict. l.actione.Gom.tamen vbi suprà. loquitur tantùm,vt prædiximus respectu matrimonij,vt illud non censeatur contractum per præd.verba, vt magis communiter tenetur, non tamen loquitur in sponsalibus, & ipsam sequitur contra Sylvest.Pedraza in sua Summa in 6.precepto diuino.nu.19.versic.*pero vna duda ay*.fol.67.col.2.Specul.coniug.1.part.artic.17.q.vlt.fol.118.

14 Cuius quidem sententiæ optimũ fundamentum,est,ex l.si sterilis.§.penul.versic.sed & si tibi.ff.de actio.empt. & in.l. qui fundũ.la 2. ff.de contrahenda empt. vbi probatur, quòd si quis promisserit fundum se non venditurum alij, quàm sibi non ex eo esse obligatum eum absolutè fundum illi vendere,sed tunc demũ si illum alij vendiderit, hoc est, vt si illũ vendere libuerit, illi vendere teneatur, quòd si alij de facto vendiderit, atque tradiderit, tenebitur priori restituere quanti eius interfuerit fundum sibi venditum fuisse, & ita ex illo text. videtur colligere glo.ordinaria in illo.§. qui iniuriarum. in vers. idem Pomponius quã ibi ita declarat Bart.num.5.& 10.& cæteri sequuntur,estque communis traditio, vt plurimis in id citatis affirmat Padilla vbi suprà.num.11.ergo ita etiam in proposito dicẽdum est: nec refert quòd Iurisconsultus in dict.§.penul. loquitur in dictione quam, nos verò de dictione nisi, quia, idem est dicere, non vendam
15 domum hanc, nisi tibi, † vel alij quàm tibi, vt adnotauit Lauren. Vala lib. elegant.3.cap.54.& probatur in l.consulta diuinalia. C.de testamẽ.tradit Couarru. vbi suprà dict.num.8.probatur vlterius eadem sententia, quia iuxta Dialecticas
16 traditiones,oratio negatiua † nihil asserit, nec ponit ex se ipsa, nisi aliquid extrinsecus affirmatiuè addatur, veluti si quis promittat nõ alienare domum extra famil.cum nihil ponat hęc oratio ex se ipsa,non videtur promittere se omninò alienaturũ intra familiam: vel si Rex promittat non gerere bellum hoc anno, nisi contra Turcam, quia tunc dictio,nisi,resoluitur in conditionem,hoc pacto, si bellum gesturus est, hoc anno Rex illud promittit gerere contra Turcam, non verò promittit purè & absolutè illud gerere: & hac ratione constat decisio text.in dict.l.si sterilis. §.penult. in versic. supracitato. Si verò extrinsecè aliquid affirmatiuè adijciatur,vel expressim, † vel ex materia subiecta & na-
17 tura rei, potest oratio negatiua aliquid asserere & ponere, veluti: homicidium hodie commissum est, & nullus nisi Petrus illud commisit,igitur Petrus illud commisit:vel promitto vendere domũ hanc,non alij quàm tibi,ergo promitto vendere domum tibi,& sic de similibus. In proposito igitur ita dicendum est, vt promittens non habiturum,vel non accepturum aliam in vxorẽ, vel quòd alia non erit vxor eius, nisi Maria, cum hæc oratio omninò negatiua sit, nihilq; extrinsecus affirmatiuè addatur expressim, nec ex natura rei superintelligatur; non ex eo promisisse videtur Mariam

ducere in vxorem,quia tunc dictio,nisi, resoluitur in conditionem hoc modo, vt si promittens coniugalem vitam elegerit cum Maria contrahet matrimonium,seu illam habebit in vxorem, non tamen promittit se absolutè cõiugalem statum electurum: erit itaque promissio sponsaliorum conditionalis, vt prædiximus, ex quibus satis nostra hæc tertia
18 sententia probata manet: † limitari tamen poterit secundùm Specul. vbi suprà,nisi ante huiusmodi verborũ prolationem inter eos de contrahendo matrimonio agebatur, & posteà ea protulerunt intendentes matrimonium contrahere,de quo constat,ignorantes fortè aptiora verba proferre, sequitur Gregorius Lopez in l.2.tit.1.part.4.in glos. magna,ad fin.

19 Ex superioribus infertur matrimonium (cæteris solennijs concurrẽtibus) contrahi iure communi,his verbis:Contraho matrimonium, & non cum alia, nisi tecum. Secundò esse sponsalia de futuro,si promittens dixerit, ducam vxorem, & non aliam nisi te, vel promitto
20 contrahere † matrimonium, & nó cum alia nisi tecum,vt fatentur Adrianus, & Couarruuias vbi suprà,his enim duobus casibus aliquid extrinsecus affirmatiuè adijcitur, atq; præponitur orationi negatiuæ,& ideò inducitur dispositio iuxta tempus verbi: secundo ex supradictis fit, vt dubitari possit ex opinione Abb. in dicto cap. ex parte.num.8. de sponsa. dicentis, quòd si quis dixerit, mulieri promitto, quòd non habeo aliam mulierem in vxorem nisi te, per hoc videtur matrimonium de præsenti esse contractum,quia & si præcedat extrinsecus aliquid affirmatiuè, hoc est, promitto: adiungitur tamen posteà verbo futuri temporis habebo, & ideò contra Abb. vbi suprà. tenent recentiores,& cum eis Alciat.in dicta l.actione.num.16.& Angel. in Summa. verb. matrimonium.2. num. 12. vbi opinionem illam Abbatis credit verã,si verba sint prolata de præsenti,nempè,nolo habere aliam vxorem nisi te, quod etiam constat ex Abb. vbi suprà.sed verius hoc casu, etiam contra Abb.tenet Alciat.vbi suprà.quia adhuc sunt verba futuri temporis.

22 Vltimò, ex superioribus falsitatis vitio conuincitur opinio Barbatij consil. 6.volum.1.tenentis,quòd si puella inueni se interpellanti respondeat, nolo vt me cognoscas nisi honestè, atque ita se facturum iuuenis receperat, vitiauerátque matrimonium contractum videri, cum honestè eo modo attingi mulier citra matrimonium nequeat: nam, vt est suprà probatum absque consensu de præsenti expresso verbis, vel signis æquipollentibus matrimonium contrahi non potest,nec verisimile est,his verbis,tam consensisse, quàm puellæ simplicitati illusisse, & ita merito contra Barbat.in hoc tenuerunt Calderin. & Præpositi.in dicto cap.ex parte. Picus in l.2. C.de secund.nupt. & cum eis Alciat. in dicta l. actione. nu. 16.C. de transactionibus.quod hodie indubium est,attento sacrosancto Cõcil. Trident.iuxta quod matrimoniũ de præsenti aliter contrahi non potest, quàm coram parocho & testibus,&c.vt in eo cauetur.

23 Dubium autẽ insurgit, an verba hæc volo contrahere tecum matrimonium, significent præsentem coniugalem consensum? in quo, vt breuiter agamus, resoluo. Primò, quòd cum hoc casu verbum, volo, adiungatur infinitiuo designanti initium actus eiusque suspensionem,in his,quæ à sola voluntate loquẽtis pendent, erit cõtractus sponsaliorũ. Ita Ioannes Andr. & Abb. in dicto cap. ex literis. de sponsa. quorum opinio est communis secundùm Boer. decis. 6. numer.3.loquentem in illis verbis:Volo te in vxorem accipere,estque magis cõmunis in dicto cap.ex literis. vt testatur Couarruuias vbi suprà.nume.4. alios in idem citans aduersus Summas Ioannis & Astens.asserentiũ isto casu,nec sponsalia esse contracta,& contra Cardin. in dicto cap. ex literis.asserentem per prædicta verba,contractum esse verum matrimonium, † cuius opinio intelligi, ac
24 saluari posset, si dicta verba deliberatè, & ad

& ad interrogationem alterius prolata fuissent, vel quando præcessisset tractatus de matrimonio contrahendo secundùm eundem Cardin. in Clem.1. quæst. 20.de consang.& affinit. vel si communis vsus loquendi hanc significationem matrimonij receperit,iuxta eundẽ Cardin. in dict. cap.ex literis. quem sequutus ita interpretatur, ac docet Couarru. vbi suprà. dict. num. 4. & Ignatius Salzedo in additio.ad Bernad. Diaz de Lugo, in reg. 775. qui supradictam magis communem opinionem refert, ac probat cum prædict. declarationibus:intellige tamẽ hoc verum, seruatis solennijs necessarijs Concilij Tridentini suprà relati: idem propè esse in promissione ista, ego te volo accipere in meam, vt
25 primum si constat de intentione † ipsi standum sit in foro conscientiæ, si verò de ipsa non constet, iudicentur sponsalia de futuro, non verò matrimonium tenet Palud.in 4.distinct 27. quæst.2.artic.4.conclus. 5. nisi præcesserint verba matrimonij de præsenti, quia tunc per dicta verba videtur,vel saltem præsumitur, ea proferens executionem manifestare secundùm Adrian. vt refert & se- 27
quitur Specul.coniug.1.part.artic.17.1. 2.& 3.conclusionibus,adde tu, quòd debent seruari,tunc solennia Concilij Trident.vt superiori casu prædiximus.

26 Si verò verbum, volo, adiungeretur verbo denotanti executionẽ actus perfecti, & sic matrimonij exercitium, vt volo te habere in vxorem, vel tenere in vxorem, cum isti actus præmittant contractũ matrimonij,censebitur per prẽd. verba matrimonium de præsenti contractum, vt videntur conuenire in hoc Doctores, in dicto cap.ex literis.præcipuè Hostiens. Anton. & Abb. qui hoc expressè tenent Henricus & Abb.in dicto cap.ex parte.Ias.in l.serui electione. in princip.num.50.ff.de lega.1. sequitur Sylvest.in Summa.verb.matrimonium. 2.quæst.9.nume.9. vbi in fine hoc limitat,nisi præcederent sponsalia de futuro, nempè dicendo, promitto quòd ducam te in vxorem, & tenebo te pro legitima coniuge, quia per verba præcedẽtia, sequentia restringuntur in tempus matrimonij contracti,id est,quando matrimonium erit contractum, non igitur ex præd.verbis censebitur, tunc matrimonium de præsenti contractum,sed tantũ sponsalia de futuro.

Supradicta tamen recepta Doctorũ sententia in dicto cap.ex literis, quã modo retulimus, nempè matrimonium de præsenti, censeri contractũ per illa verba,volo te habere in vxorem,vel tenere in vxorem, mihi vera non videtur, tũ ex his,quę in quęstione sequenti dicentur, tum etiam, quia & si prædicti actus præmittant contractum matrimonij, id tamen significant non quidem in præsenti,sed in futurum, quare saltẽ ex verbis contractum de præsenti nõ videtur, nisi communis vsus loquendi id manifestè haberet, vel verba de matrimonio de præsenti habendo præcesserint,præmaximè si sequeretur statim traductio ad domum, quo magis præsens voluntas contrahentium manifestaretur, adhibitis præterea solennijs Concilij Tridentini,illud tamen est apud omnes in confesso, † matrimonium contractum cen- 27
seri de præsenti per hæc verba, volo te in vxorem,si mulier similiter concedat, quia tunc verbum,volo, adiungitur rei, non verò tempori futuro infinitiui, vt tradit Didacus Couarruuias dicto nu.4. in fin. idem per hæc verba, volo te esse vxorem meam, quando illo † verbo ex-
28 plicatur velle eligentis,seu velle efficax, quod est,actu velle,vt cum Adrian.probat Specul. coniug.vbi suprà, in versic. sed est dubium. Secus si præd. verbo explicetur appetitus, seu desiderium quodam, quod est velle inefficax, quia tunc non contrahitur matrimoniũ, nec sponsalia secundùm eosdem, & in versic. sequenti agit, quid dicendum sit quando hoc casu non constat de intẽtione proferentis præd. verba,quamuis Antonius Galeatus consil. 83.inter consilia matrimonialia.nume.25. volum.1. concludat simpliciter his verbis induci matrimonium,nisi præcesserint verba sponsalio-

rum

rum de futuro, sed præcedens distinctio est verior & tenenda obseruanda solennia Concilij Trident. quãdo matrimonium de præsenti inducitur, atque celebratur.

29 Supereſt modo pro cõplemento huius capit. illa tantum examinanda quæstio an matrimonium sit contractum illis verbis, Iuro vel promitto, quòd te habebo in vxorem? & esse matrimonium probare. Primò, videtur text. in. cap. ex parte de sponſ. vbi probatur, quòd si vir & mulier sibi inuicem promittant se ab eo tempore pro coniugibus tenere ac fidem sibi inuicem seruare est verum matrimonium contractum de præsenti, & ibi cõmuniter Doct. & Specul. coniug. vbi supra. in versi. adhuc est dubium in 1. concluſ. & gloſ. 1. in. d. c. ex parte. cõmuniter ibi approbata per omnes secũdum Abb. nu. 6. & cæteros tenet, quod per hæc verba, Iuro, quòd cætero habebo te pro legitima coniuge & è conuerso efficitur, atque celebratur matrimonium, quia per verba futuri temporis cõtrahitur quandoq; matrimonium de præsenti quãdo verba denotant executionem matrimonij non autem principium actus, vt in verbis nostræ quæstionis contingit; nam qui vult conſequens tacitè videtur velle & antecedẽs, vt in cap. præterea. & in cap. prudẽtiam. de offic. deleg. ita notant ex dict. cap. ex parte. Abb. ibi, num. 3. quem refert & ſequitur Iaſ. in. l. ferui electione. in princ. verſic. ſecundo principaliter confirmo. nu. 23. ff. de legat. 1. Secundò, eadem ſententia manifestè probari videtur in cap. ſi quis diuinis. in princip. 30. quæſt. 5. vbi inquit text. ſi quis diuinis tactis ſcripturis iurauerit mulieri, legitimam ſe eam vxorem habiturum; vel ſi in oratorio tale ſacramentum dederit, ſit illa legitima vxor: quanuis nulla dos, nulla ſcriptura alia interpoſita ſit: & ibi gl. in verb. habiturum. per illum tex. inquit, quòd per verba hæc futuri tẽporis, iuro, quòd 30 habebo te pro legitima vxore contrahitur matrimonium, quia hoc verbum habebo reſpectũ habet ad præſens tempus, nam verba illa habiturum interpretantur, id est, habitam me retenturum, & ita profecto hanc ſententiã expreſsè probare videtur, text. ille, eamque nuncupatim tenet glo. præfata ibidem Abb. & Deci. in cap. iurauit. col. 1. de probat. idem Abb. in dict. cap. ex parte. nume. 7. hoc probans etiã ſi non apponatur verbum ab hoc tempore vel de cætero, & Præpoſit. in dict. cap. ex parte. nu. 6. teſtatur eam eſſe communem & magis ſuſtentabilem, communem quoque profitetur. Adria. in. 4. ſenten. quæſtio. 13. de matrim. ſequitur. Sylueſt. in ſumma verbo, matrimonium. 2. quæſt. 10. num. 10. Angel. verb. matrimonium. 2. nu. 12. & eſt frequentiſsima noſtratum ſententia ſecundum Couar. vbi ſupra. nu. 5. vltra quem eandẽ opin. ſequitur Areti. conſi. 142. & Alex. conſ. 152. numer. 4. lib. 5. & ſumma Tabiena verbo, matrimonium. el. 2. quæſt. 9. & Grego. Lop. dicens eam eſſe communem in. l. 2. tit. 1. par. 4. gloſ. magna. & Villalobos in ſuis commun. opin. litera. M. nu. 58. Nihilominus hæc ſententia communis vera non videtur, tum primo quoniã in matrimonijs contrahendis verba conſenſum de præſenti exprimentia aut ſaltem ſigna, ex quibus is appareat, requiruntur, vt probatum eſt ſupra: is autem in hac ſpecie minimè interuenit nec ſequitur neceſſario, ſed tantum de futuro, nempe habebo te in vxorẽ, &c. ergo non eſt matrimonium de preſenti: cõprobatur, tum & ſecundo quia licet, qui habet aliquam fœminam in vxorem actu, præmittit ſe, cum illa matrimonium contraxiſſe, non ſic ille, qui præſenti tempore eam actu non habet, ſed habere promittit in futurũm, & quanuis ſic promittens ſtatim teneatur eam habere in vxorem, interim tamen, quòd eam cõſenſu de præſenti expreſſo, verbis aut ſignis æquipollentibus non ducit; atque habet matrimoniũ de præſenti non eſt celebratum.

Tertiò, quia verba, quæ competunt contrahere matrimonio, ſi tempore futuro pronuntientur inducunt tantum ſponſalia ſecundum Palud. in. 4. diſt. 27. quæſt. 2. art. 4. concluſione. 4. ſequitur Adria. vbi ſupra. verſi. 1. quia fol. 412.

Quartò, quia verbum, habeo, iuxta 31 propriam ipſius temporis ſignificationem futurũ domonſtrat non vero tempus præſens, exponere autem habiturũ, id eſt, habitam me retenturum alienum prorſus videtur à vero ſenſu verborum: ſi enim liceret promiſsioni addere, vel minuere verba aliqua, vel eam in alterũ ſenſum quàm verba ſonant exponere, vnuſquiſq; faciliter poſſet promittentem in ſuam voluntatem capere quanuis contra ſuam intentionem, & ideo contra cõmunem, vt in prædict. ſpecie non ſit matrimonium de præſenti ſolet adduci, Magiſter ſenten. in. 4. diſtin. 28. cap. 2. vbi tamen de hoc non agit, ſed de publicis proclamationibus, quæ ad matrimonium contrahendum præcedere debent, de quibus in cap. cum inhibitio. de clandeſt. deſponſa. idem tamen Magiſter diſt. 27. c. 2. agens de mutuo conſenſu de præſenti requiſito in matrimonijs affirmat, ſolum cõtrahentium mutuum conſenſum de præſenti connecti verbis aut nutibus expreſsis, alioqui nequit eſſe mutuus, & cap. 5. inquit, matrimoniũ non contrahi per ſponſaliorum conſenſum, quæ mutuam in futurum ſponſionem deſsignant, etiã ſi fides iure iurando fuerit ſtabilita: rectè igitur in ſupradictis ſenſit Magiſter huiuſmodi promiſsionem, de qua eſt noſtra præſens quæſtio matrimonium de præſenti minimè efficere, & eam tenet expreſsè Palud. vbi ſupra in d. 4. concluſione. Sed expreſsius contra præfatam cõmunem ſententiam Magiſtrum ſequutus in. 4. diſt. 27. cap. 4. tenet Adria. in. 4. quæſt. 13. de matrimo. vbi latè eam probat dicens eſſe probabiliorem, & veriorem quinimo eam tenuerunt antiqui Canoniſtæ, Hugut. & Laur. quos refert Henric. in dict. cap. ex parte. atque idem inſinuat Angel. in authen. quib. mod. naturales effic. legit. §. fin. collat. 6. & bene ex profeſſo, probat Couar. vbi ſupra. d. num. 5. & eſt communis Theologorum ſecundum Alphonſ. à Veracruce in Specũl. coniug. vbi ſupra. in. 2. concluſ. vbi eam latè probat & ſequitur.

Et tenendo hanc ſecundam ſententiam veriorem aduerſus cõmunẽ Canoniſtarum, non obſtat primum fundamentum prioris partis, nempe text. in d. cap. ex parte. cum ſua gloſſ. communiter approbata, nam in text. illo verbũ ab eo tempore adijcitur promiſsioni, nempe, quòd Andreas promiſit cum iuramẽto Catherinæ, quòd eam ab eo tẽpore pro coniuge teneret, & ei ſicut vxori ſuæ fidem ſeruaret, ex quo cõſenſus futurus ad præſens tempus deducitur, vnde text. ille ad hanc quæſtionem minimè allegari poteſt, quinimo per ſola verba prædicta, niſi præcedant alia, nempe, *Yo conſiento en ti como en mi muger*, &c. non contrahi matrimonium videtur probare Regia. l. 2. in verſ. la ſegũda. titul. 1. par. 4. Iuxta exemplum ab ea poſitum. Nihilominus tamen in materia ſeruanda potius eſt deciſio text. in dict. cap. ex parte. de ſponſal. quàm d. l. Regia præmaximè cum ea non id requirat, ſed exẽplum fingat ex eo igitur induci non debet correctio. d. capit. ex parte. gloſ. etiam eiuſdem cap. communiter approbata eadem ratione, qua text. ille huic noſtræ ſententiæ nõ obeſt, quia in quæſ. gloſſ. contrahentes adiecerunt verbum, de cætero, quod idẽ ſignificat, quòd ab hoc tẽpore: nec etiam obeſt ratio, quod qui vult conſequens videtur etiam velle & antecedens, nam reſpondeo, quòd qui vult quod ſequitur, cenſetur etiam omnino velle id, quod præmittitur neceſſario illo tempore, quo conſequens executioni tradendum eſt: vnde quanuis ſic promittẽs ſtatim illam habere teneatur in vxorem, interim tamen, quod cum ea de præſenti non contrahat, & ſic eam non habet matrimoniũ non eſt, vt pulchra ratione comprobat Adria. vbi ſupra. Præterea licet verba de futuro denotent executionem matrimonij, non autem principium actus: nihilominus tamen matrimonium contractũ reuera non eſt, ſed executio tantum ipſius promittitur: quouſque ergo ipſum nõ exequitur

quitur per verba præsentis tẽporis cum aliter ipsum non contrahatur, aut æquipollentibus signis, vt sæpè diximus non erit matrimonium.

32 Ad secundum hoc est ad text. in. d. c. si quis diuinis. in prin. qui magis vrget in proposito, nam expresè ibidem communis Canonistarum probata videtur, respondeo illum esse ex nouellis constitutionibus Iustiniani Imperato. nẽpè in authẽ. quib. mod. nat. effic. legit. §. quoniam autẽ. collat. 6. vt constat ex ipsius. c. super inscriptione. & ibi glos. quem Gratia. incorporauit in decreto, vt inquit Abb. in. d. c. ex parte. n. 6. Quare cũ hæc non sit Põtificia neque conciliaris decisio, nec dictum alicuius sancti, nec constet de authoritate legitima, qua fretus Gratia. illum text. decreto inseruerit, sed solum illa constitutio fuit à Gratia. ad suæ assertionis confirmationem relata, atque inter Canones inserta non tamen ab aliquo Pontifice canonizata, videtur de illius viribus dubitari meritò posse, vt scribit ex aliorũ sententia Ripa in c. 2. nu. 80. de rescript. dicens, tunc leges Cæsarum in decretorum libro relatas 33 censeri canonizatus cum in † ipsomet Canone ab aliquo Pontifice edito incorporatæ, aut insertæ fuerit, idem nouissimè post multos alios scribit Sebastianus Medices in cõment. de legib. & statut. 1. part. quæst. 3. num. 19. & Menoch. de adipiscend. poss. remed. 4. num. 842. & seq. idem affirmans generaliter. Præterea, etiam si standum esset illius. l. decisioni ibi, vltra prædicta verba traductio ad domum præcesit & tractatus vxoris sub sequutus fuit, vt patet ex originali, quod est huiusmodi: quoniam autẽ interpellationibus, quæ nobis fiũt semper omnium assiduè mulieres audiuimus ingemiscentes & dicentes, quia quidam earum concupiscentia detenti 34 ducãt eas in domibus suis sacra tangentes eloquia, aut in orationis domibus iurantes, habituros se eas legitimas vxores taliter eas habentes tempore multo, & fortę suscipientis filios: deinde dum se satiauerint earum desiderio, aut extra filios, aut cum filijs eas proijciẽtes de suis domibus: iudicamus etiam hoc oportere sancire, vt si mulier ostendere potuerit modis legitimis, quia secundum hanc figuram vir eam acceperit domi, vt eam vxorem legitimam haberet & filiorum legitimorum matrem, nequaquam penitus licentiam esse ei hanc de domo præter ordinem legis repellere: sed habere eam legitimam & filios suos esse ei, &c. Constat igitur manifestissimè ex hac. l. ex præcedentibus & subsequentibus promissionem ipsam iuratam de voluntate & consensu contrahentium re, & verbis expressæ matrimoniũ de præsenti celebrare intendentium: præcesit siquidem, vt dicebã traductio ad domum eo animo atque intentione communi amborum facta, vt esset vxor legitima & præter ea in domo viri intercesit promissio iurata viri, quod eam haberet legitimam vxorem ac re ipsa subsequutus fuit huiusmodi habitus contractus promiscuus, sicq; deductus fuit in executionem, vt constat ex princip. text. & iterum ex illis verbis, quia secundũ hanc figuram vir eam acceperit domi, vt eam vxorem legitimam haberet, & filiorum legitimorum matrem: ex quibus omnibus simul iunctis & ne viri alias fœminas illuderent rectè ibi constitutum fuit matrimonium induci: at vero in nostra specie tantũ fuit promissio iurata, quod illam habebit in vxorem, in quibus terminis meritò, vt iure matrimoniũ non inducatur per supradicta, quinimo per locum ab speciali probatur præfata nostra sententia in dicta nouella constitutione, nam si ideo ibi illud quia præd. omnia simul cõcurrerunt, ipsis ergo deficientibus ex vi sola verborum matrimonium minimè videbitur celebratum de præsenti, sed tantum sponsalia de futuro: ex † traductione enim præsumitur matrimonium, vt ex Angel. de Vbaldis refert Veracruce vbi supra in fin. præd. secundæ cõclusionis. & ante eos Adrianus vbi supra, in versic. ex quibus. folio 423. colum. 2. quanuis in contrarium sit communis opinio secundum D. Couar. in

in. 4. 1. parte. c. 4. §. 2. num. 1. nisi in duobus casibus, de quibus per eum ibi, posset tamen receptissima opinio supradicta prior saluari, atque rectè procedere vbi vltra prædi. verba traductio ad domum 35 intercessisset † pro qua matrimonium ipsum indicaretur ac simul tractatus præsens matrimonialis, vt ex prædictis constat, vel quoties communis vsus loquendi & intellectus prædictorum verborum, is esset, vt ex eisdem matrimonium de præsenti celebratum intelligeretur ex dict. c. ex literis. el. 1. de sponsa. iunctis his quæ supra in principio huius cap. in proposito adduximus, dummodo in supradictis casibus solennia necessaria Sacri concilij Tridentini obseruentur.

36 Vltimò, etsi præd. communis sententia vera foret locum, non haberet vbi sponsalia de futuro præcesissent dicta verba denotãtia executionẽ, hoc modo concepto contractu, promitto, quòd ducam te in vxorem & tenebo te pro legitima coniuge, tunc enim propter prædi. verba præcedentia, quæ sunt futuri temporis restringuntur sequentia in tempus matrimonij contracti, id est, cum matrimonium erit contractum, sicque hæc sponsalia de futuro iudicãda sunt, argumento text. in. l. fin. §. cui dulcia. ff. de vino tritico, oleoque legat. & in capit. sedes. de rescript. & in Clemen. non potest. de procurato. vbi probatur, quòd verba subiecta ex præcedentibus intelligũtur, ita in specie tenẽt Hostien. & Abb. in d. c. ex parte. nu. 7. & ibi Præpositus. nu. 6. Roma. singul. 338. Alexand. consil. 152. vol. 5. nu. 4.

SVMMARIVM.

1 *Matrimoniũ, vel sponsalia inter cõsanguineos, vel affines sub conditione si Papa dispensauerit, an sint valida, ita vt Papa dispensante locus nõ sit poenitẽtiæ necne? & numeris sequent. præcipuè n. 15. vbi referũtur authores affirmatiuæ sententiæ & nu. 16. negatiuæ & nu. 17. sententia authoris ponitur.*

2 *Matrimoniũ per verba de præsenti cõtractum sub aliqua cõditione licita & honesta adueniẽte cõditione statim perficitur, & est verum matrimonium, absque nouo consensu secundum communem opinionem Canonistarum, sed secundum veriorem & communem etiam Theologorum secus est, vt in nu. 21. & sequentibus.*

3 *Impedimentum publicæ honestatis iustitiæ, nullum oritur ex sponsalibus conditionalibus ante conditionis euentum.*

4 *Contrahentes matrimonium per verba de præsenti, sub aliqua conditione licita & honesta, non possunt pendente conditione dictum consensum reuocare, sed tenentur conditionem expectare, si tamen interim aliud matrimonium contrahant tenebit.*

5 *Matrimonium contractum inter consanguineos, vel affines absque conditione si Papa dispensauerit, est illicitus & contrahentes incidunt in poenam excommunicationis.*

6 *Institutio filij spurij simpliciter facta pro non scripta habetur, nisi fiat sub conditione si Princeps eum legitimauerit.*

7 *Venditio rei feudalis, vel emphyteoticæ simpliciter facta nulla est, secus si sub conditione, si dominus consenserit, vel Rex licẽtiam præstiterit, fiat.*

8 *Dispositio seu vocatio testatoris ad maioratum, vel aliud legatum Seij si Titiam consanguineam suam vxorẽ ducat non valet, nisi adijciatur ex dispensatione Summi Põtificis contrarium. nu. 23. & 24.*

9 *Id quod à voluntate Principis pendet reputatur quasi impoßibile, hoc tamen fallit in eo, quod Princeps solet faciliter concedere, vt in numero 10.*

11 *Conditio contrahendi matrimonij inter consanguineos, vel affines in secundo gradu constitutos quanuis iudicanda sit impossibilis nedum de iure, sed etiam de facto attamen subsistente iusta causa valida erit, & ideò non est reijcienda ex institutione, vt in numero 12.*

13 *Quoties conditio est præambula & necessaria ac validitatem actus nunquam reijcitur, etsi summè difficilis sit sed eius euentus expectatur.*

14 *Conditio si Papa dispensauerit etsi impossibilis quodãmodo dici possit eo quòd dependeat à Principis*

Principis voluntate, non tamen propriè & strictè interpretatione, sed largè & impropriè, vt hic.

18 *Contractus sponsaliorum inter consanguineos, vel affines sub cōditione Si Papa dispēsauerit, etsi ut validus, potest tamen ante, vel post dispensationem impetratam quilibet ex contrahentibus poenitere: tenebitur tamen huiusmodi poenitens alteri conuentioni stare volenti refundere expensas ad dispensationem impetrandam factas, vt in nu. 19.*

20 *Difficultas diluitur quare si valida sunt præd. sponsalia conditionalia, licita est poenitentia.*

22 *Capit. super eo. de condi. apposit. inducitur, vt probet communem sententiam Theologorum aduersus Canonistas, de qua supra num. 2. & 21.*

23 *Argumentum à contrario sensu in iure nō procedit, quoties sensus contrarius esset contra legem, vel Canonem, nec etiam quando ex eo sequeretur correctio iuris.*

25 *In matrimonio de præsenti de facto purè contracto inter cōsanguineos, vel affines infra quartum gradum absque conditione illa Si Papa dispensauerit, nō potest intelligi tacitè ea conditio, ac proinde si simpliciter & purè contrahāt, incurrunt in poenam excommunicationis: secus in sponsalibus de futuro inter eosdem purè contractis, quia fortè potest tacitè intelligi præfata conditio.*

26 *Contrahentes de futuro sponsalia cōsanguinei, non incidunt in poenam excommunicationis.*

CAP. XXII.

De matrimonio, vel spōsalibus contractis inter consanguineos, vel affines sub conditione Si Papa dispensauerit.

1 COntrouersa satis non modò, verùm etiā frequens in vsu forensi quęstio est illa, an matrimonium, vel sponsalia contracta inter cōsanguineos, vel affines, aliosve canonice contrahere impeditos, sub cōditione Si Papa dispensauerit, demum Papa dispensante sint matrimonium, vel sponsalia de futuro absque alio nouo cōsensu, ita quòd virtute prioris contractus spōsaliorum alter alterum, etiam inuitum cōpellere possit, vt matrimonium inter eos celebretur per verba de præsenti in facie Ecclesiæ, necne?

2 Et in hac celeberrima quæstione pars affirmatiua verissima videtur ex sequētibus. Primò, quoniam matrimonium per verba de præsenti contractum sub aliqua alia conditione licita & honesta, adueniente ipsa conditione statim perficitur absque aliquo alio nouo consensu, ad exemplum cuiusuis alterius conuentionis conditionalis: ita tenet Abb. in. c. de illis. post Innoc. & alios ibidem, & in cap. super eo. & Henric. in cap. fi. de cōdit. apposit. Palud. in. 4. sentent. dist. 29. in fi. ibi, Et quod dicit Thom. argu. d. ca. de illis. sequitur dicens eam videri probabiliorē data perseuerantia in consensu conditionaliter præstito, qui, si de alio nō appareat, præsumitur perdurare Greg. Lopez in. l. 3. glos. 1. in prin. tit. 4. par. 4. Estque hæc cōmunis & frequentissima opinio Canonistarum, vt fatentur omnes de re hac agentes, præcipuè Couar. & alij infra statim citādi, & probari videtur in d. c. super eo. in fi. ibi, non habito, ergo adimpleta conditione, &

3 sic iam habito alieno arbitrio erit † matrimonium, & præterea in. c. 1. §. fina. de sponsa. lib. 6. ibi, Cùm ex sponsalibus conditionalibus ante conditionem extantem sicuti consensum non habentibus, & incertis nulla publicæ honestatis iustitia oriatur: ergo à contrario sensu impleta conditione, statim oritur impedimentum honestatis fundatum in solo consensu, ac per consequens sponsalia

4 prædicta præcedentia purificantur.

Hæc tamen cōmunis opinio Canonistarum limitatur, si ante conditionis euentū alter ex contrahentibus consensum reuocaret, tunc etenim cōditionis euentus non efficeret coniugium, ac per consequens si cum alia cōtrahat, tenebit matrimonium, quanuis nō possit licitè dictum

dictum consensum reuocare, sed teneatur conditionem expectare, iuxta glo. & Doct. in d. c. super eo. præcipuè Abb. & Præposit. ibid. & D. Couar. in. 4. p. 2. c. 3. in princ. n. 6. vbi quòd non refert ad reuocationis effectū, an altero ignorante, vel sciente fiat, per text. in capit. fin. de procurat. in. 6. quanuis glo. d. cap. super eo. videatur scientiam alterius exigere: dicit etiam communem cum Couar. & Panor. Villalobos in suis communibus opin. litera. M nu. 66.

5 Secundò eadem pars affirmatiua probatur, quoniam etsi huiusmodi contractus si purè celebraretur absque præfata conditione Si Papa dispensauerit, foret illicitus, ac proinde contrahentes excōmunicationē incurrerent ipso facto, vt in Clement. 1. de consang. & affinit. tamen si fiat sub conditione, quæ contractum ad licitum tempus referat, licitus erit atque petmissus, argum. l. in tempus ff. de hæred. institut. quare ita contrahentes non peccant, licèt aliàs contrahendo sine præfata conditione peccarent, vt rectè docet Adria. in. 4. tractat. de matrimonio, quæst. 10. in versi. ad ra- 10
tiones ante. ibi, Ad secūdum principale,

6 fol. 413. col. 2. † Sic etiam videmus, quod institutio filij spurij simpliciter facta pro non scripta habetur: si verò fiat sub ea conditione, si princeps eum legitimauerit, valida est, vt in d. l. in tempus. vbi glos. verb. cum capere, & ibi communiter scribentes hanc differentiam constituunt, iunctis his, quæ D. Molina libr. 2. cap. 7. nu. 4. cum seq. de primoge. Hispa. latiùs adduxit.

7 Similiter etiam venditio rei feudalis, seu emphyteoticę, vel maioratus simpliciter facta, nulla est: si verò ea lege fiat, si dominus feudi seu emphyteosis consenserit, vel Princeps ad rem maioratus alienandam facultatē pręstiterit, valida erit, nec poterunt sic contrahentes recedere, nisi prius consensus requisitus fuerit, vt ostendit idem Molina vbi supra libro. 4. cap. 3. nu. 48.

8 Ex quibus probari videtur differentia, quam assignauit subtilissimus Emanuel Costa lib. 1. Select. capit. 8. numer. 14. in quæstione illa, an valida sit dispositio testatoris, vel maioratus fundatoris ad eum vocantem Seium, si Titiam consanguineam suam vxorem duceret, nam ipse distinguit, ac eam differentiam constituit, vt si quidem prædictus testator adiecerit, Ex dispensatione Romani Pontificis, valeat, sin minus, sed simpliciter conditionem contrahendi matrimonium cum cōsanguinea apposuerit, minimè: hæc namque differentia ex supradictis colligi ac probari videtur, ac in proposito prodesse pro hac parte affirmatiua.

9 Tertiò, quia etsi id, quod à principis voluntate pendet, reputatur quasi impossibile, vt in. l. continuus. §. cum quis. ff. de verb. obligat. & ibi notat glos. in verb. relictæ sint. & communiter Doct. præcipuè Barto. nume. 2. Paul. Castr. 3. Ias. 8. & 9. in idem est optimus text. in. l. Africanus. alias incipit, apud Iulianum, 40. in ordine. §. constat. ff. de legat. 1. & in. l. inter stipulantem. §. sacram. cum simil. ff. de verb. oblig. hoc tamen fallit in

10 eo, quod Princeps † solet faciliter concedere, hoc nāque impossibile minimè reputatur: quod patet ex d. §. cōstat dum dicit, Cum distrahi nō soleant: vbi hoc notare videntur Cuma. Paul. & Alexan. & Ias. num. 13. & sequen. vbi dicit communem: ad idem est optimus text. in. l. intercidit. ff. de condi. & demonstra. & l. quidam relegati. & ibi Socin. nu. 11. ff. de reb. dub. Aretin. in. l. 1. versi. permittitur. ff. de aqua quotid. & æstiua. sequitur plures referens Couar. vbi supra in 4. part. 2. cap. 3. in princip. num. 8. & cōmuniter scribentes id notant, vt plures referens testatur Molina de Hispan. primogen. libr. 2. capit. 13. num. 8. sequitur Anto. Gom. in. l. 9. Tauri. nu. 18. in fine. vbi aliam limitationem ad prædict. regulam refert, & Iason alios referens in l. Gallus. §. nunc de lege Velleia. numero 25. ff. de liber. & posthum. At verò præfata conditio Si Papa dispensauerit in tertio vel quarto gradu consanguinitatis, vel affinitatis, impossibilis à iure

non est,nec etiam de facto, cum in prædictis gradibus cum causa iusta possit & soleat dispensari, vt communiter videmus quotidie dispensari,& præterea cauetur in decreto concilij Trident. infra statim citando: quod similiter est dicendum in alijs impedimentis Canonicis ad contrahēdum matrimonium,in quibus Summus Pontifex & possit & soleat dispensare, vt in simplici voto castitatis, vel continentiæ & alijs. At verò in se-
11 cundo† consanguinitatis, vel affinitas gradu,quanuis difficillima videatur, atque idcirco impossibilis,præcipuè attento sacrosancto Concil. Triden.Sess. 24.de reformat.matrim.cap.5.ibi,In secundo gradu nunquam dispensetur nisi inter magnos Principes,atque ob publicam causam , quare nedum de iure , sed etiam de facto impossibilem hanc conditionem iudicandam esse censuit D. Molina vbi supra numer. 12. attamen cum ex eodem decreto sacri Cōcilij inter magnos Principes & ob publicam causam permissa sit dispensatio in prædict. secundo gradu , idque etiam inter alios eisdem inferiores , etsi non facilè, facere soleant ex iustissimis causis Romani Pontifices moti , dicendum erit, huiusmodi conditionem inter hos consanguineos,vel affines in secundo gradu constitutos, subsistente iusta causa validam esse,cum hæc difficultas potius ad impossibilitatem facti quam iuris referenda sit,quia non valet hoc casu de potestate Romani Pontificis disputari, vel dubitari.

12 Quo fit,vt similiter præfata cōditio contrahendi matrimonium cum consanguinea, vel affini in secundo gradu cum dispensatione Romani Pontificis, minimè ex institutione reijcienda sit, cum ipsa conditio ad actum validū efficiendum necessaria sit, atq; præambula, iuxta doctrinā Bald.in.l.1. C. de institu. & substit.sub cōd.fact.vbi scribit, quòd quoties conditio est præambula & necessaria ad validitatem actus,nunquàm
13 reijcitur,† etsi summè difficilis sit , sed eius euentus expectatur: quem sequitur Socin.in.d.l. quidam relegatus.ff.de rebus dub.vbi Sadolet.col.2. hanc regulā existimat esse verissimam , atq; hoc verum esse profitetur Alexan.nu. 5.Ias. n. 16. in dict. §. constat. idque probant ex dict.l. in tempus. vbi communiter scribentes id agunt , & in terminis institutionis probauit Costa in dicto capit. 8. num.14.sequitur,& latè non solum iure communi probat,sed etiā attento prędi. Concil.Trid. decreto mutata sententia Molina in adnotationib.ad finē sui operis positis,nu.12.vbi idem etiam probat in maioratibus,vbi prædi. conditio apposita fuerit,vt minimè sit reijciēda , sed potius expectāda. Ergo ita in proposito nostro erit dicendum, vt prædi. conditio Si Papa dispensauerit,si in contractu matrimonij,vel sponsaliorum à consanguineis vel affinibus , etiam in secundo gradu adiecta valida sit & expectanda, ipsaque adimpleta contractus verificetur.

14 Quartò & vltimò eadem sententia affirmatiua cōprobari potest,quia huiusmodi conditio , etsi quòd à principis pēdeat voluntate, impossibilis quodam modo dici possit, non tamen propriè & ex stricta interpretatione , etiam si non soleat concedere,sedlargè & impropriè, quia si potest à principe concedi,possibile est quod fiat : dicitur ergo impossibile facti , vel verius difficile , non verò iuris,& non eo modo , quo impossibile dicitur in cap.fin.de cond.appos. nam ibi impossibilis conditio intelligi debet,quæ iure vel natura est impossibilis: cum ergo,de qua agimus , sit iure possibilis,etsi facti difficilis,reijcienda minimè erit à contractu,sed expectandus ipsius euentus, vt optimè explicat Couar. vbi supra num.8.quem sequitur Molin. d.lib.2.de Hispan.primogen.c. 13.n. 11. Præterea conditio impossibilis de iure (qualis hæc aliquibus videri poterit) si ad futurū referatur, non reijcitur à matrimònio secundùm Adria.in.4.q.11.de matrimonio,in versi. secūdo præmitto. ibi,Secus si referēt.fol.416.col.2. quem refert & sequitur Couar.vbi supra.

Et ita

15 Et ita in terminis hanc partem affirmatiuam,quòd in præfata specie , eueniente conditione, hoc est,Papa dispensante,non sit necessarius nouus consensus,sed quòd statim eueniente conditione prædicta efficiatur matrimonium, quando verba de præsenti præcesserūt, nempè Cōtraho tecum si Papa dispensauerit , tenent Anton. de Butri. Gasp. Calderin.& Præpos. in dict.cap. super eo.numer.5.dicens , quod videtur posse sustineri,quanuis in finalibus verbis relinquat cogitandum : sed eam sequitur idem Calderinus consi.1. titu. de sponsa. Dec.simpliciter in.l.ea quæ raro,nume. 14. ff.de regul. iur. In idem etiam inclinare videtur Ias.in d.§.constat. numero 11. & seq. & hæc opinio de consuetudine seruatur,secundùm Nicolaū Boer. decisi.264. nume. 27.& eam sequitur & probat data perseuerantia voluntatis Gregor.Lup.in d.l.3.glos.1.titul.4.part. 4.& latè summa Angel.verb.matrimonium. 3. nume.4.vbi dicit hanc partem tenēdam, antequam alter ex huiusmodi contrahētibus transeat ad secunda vota (& vt ex ipso conijcio,ante implementum conditionis,nam postea iam remanet purificatū primum matrimonium, & ideò secundū non tenebit).Hāc eandem partem in sponsalibus sub prædi. cōditione contractis , quod sint valida, & sic promittens in euentum conditionis teneatur ad minus promissionem adimplere, latè probat Adria. vbi supra d.q.10.de matrimo. in versic. sed quantumlibet colorata.fol.411.col.2. & seq.

16 Rursus contraria pars omnino,id est, negatiua,imò quòd ex huiusmodi contractu de præsenti , vel de futuro conditionali,si Papa dispensauerit,nulla prorsus obligatio oriatur, nec ipse cōtractus teneat,sed sit necessarius nouus consensus ad contrahendum præter Papæ dispensationem,primò astruitur, quoniam contractus hic à principio fuit illicitus, ergo ex eo non potuit oriri aliqua obligatio, vt in.l.cum lex. ff. de fideiusso.l. nō dubium.C.de legibus. Quòd sit illicitus,patet,quia inter cōsanguineos,vel affines infra quartum gradum nō potest contrahi matrimonium, vt in cap. non debet.de consang.& affinita.quinimo si de facto ipsi inter se contrahant, sunt excommunicati , vt in Clem.1.de consang. & affinit. Consequentia iam patet & est probata:igitur,&c.Præterea & secundò,hæc conditio, Si Papa dispēsauerit,censetur , atque reputatur à iure impossibilis , cum dependeat à voluntate principis,vt in dicto.§.constat. & supra est probatum : ergo à matrimonio reijcitur , ac remanet purus contractus ipse , vt in capit. fina. de condit. appos. sed talis contractus purus minimè valet , vt est prædictum : ergo etiam si Papa dispensauerit , non erit matrimonium , nec sponsalia de futuro , argum. l. oratio. ff. de spons. Vlterius & tertiò quoniam etsi purè contraheretur inter huiusmodi impeditos, implicitè tamen intelligeretur ac inest conditio ipsa Si Papa dispēsauerit:taciti autē & expressi idem est iudicium, vt in.l.cum quid.cum materia.ff.si cert. per.ergo si contractus huiusmodi adiecta prēd.conditione expressè valeret,ea etiā nō adiecta valeret: hic non valet, id est, purus:ergonec ille.

Quartò, quia communiter dispensationes ad matrimonia non dantur , nec fiunt in radicem matrimonij,hoc est, vt ipso facto sit dispensatū,tūc enim censetur sublatū impedimentū tanquam si nō esset lex,quæ hoc prohiberet,sed fit cōmissio ad partes ordinarijs locorū , vt si per diligentē informationē,&c. dispensent,tūc enim matrimonium non habet effectū tanquam à principio,sed tanquā ex nouo cōsensu, post dispensationē interponēdo:ergo partes si tunc nollēt de nouo cōtrahere , vel cōsentire,erunt liberi , & ita hanc partē prorsus negatiuā tuentur ac latè probant Innocent. Cardin.& Abb.nu.8.in d.cap.super eo.Sylues. in summa, verb. matrimonium. 3. quæst.9.Henric.in.c.fi.de condit.appos.it.col.2.Areti.consilio.142. col.1.idem Aret.dicens hanc opin. cōēm in dict. §. constat. nu. 11.in versi. & ad materiam nostræ. l. quam.l. interpretatur simul

cum. l. cum seruus. eiusdem tituli. & eum referens communem testatur Villalob. in suis commun. opinio. litera. M. nu. 67. & additio. Dec. in. l. ea quæ raro. nu. 4. ff. de reg. iur. & est cómunis opinio Doctorũ in d. c. super eo. secũdũ Adria. vbi supra in. 4. q. 10. de matrimo. versi. ad oppositum. fol. 411. col. 1. Cómunem etiam testatur plures in idẽ citans Loazes in tit. de matrim. in. 12. dub. in princ. Eandem sententiam cóem esse testatur (etsi fateatur ré esse ancipitẽ & vtrinq; ambiguam) licetq; nó necessariã, multo tamẽ probabiliorem existimat eam latè probans Domi. à Soto in. 4. sent. dist. 29. q. 2. arti. 1. in versic. quod autem maioré offert ambiguitatem, resoluens, vt non modò ante dispensationem obtentã (de quo nulla est ambiguitas) verùm & post, vterq; possit à pacto illo recedere: nec verò id tantũ de consensu alterius, quia & id certissimum est, sed altero etiam inuito & reclamante: imò quanuis contractus ille iuratus sit, si hæc nostra cómunis sententia vera est, vt inquit ille, iuramentum non ligat, neque dispensatione indiget, quia super illicitam materiam latum est. Hanc etiam partẽ intrepidè tuetur ac defendit Victor. in sua summa de spons. quæst. 260. vbi idem existimat, etiamsi iuratus esset contractus, quia iurando peccatur, quia est cóntra bonos mores. Eandem sententiã optimè plures allegans & cómun. profitẽs probat sine dubio Tellus Fernandez in l. 22. Tauri. nu. 18. Mihi autem minimo ex supracitatis scriptoribus † neutra
17 pars ex superioribus indistinctè placet, sed potius quædã media inter eas, nẽpè, vt præd. contractus, etiam per verba de præsenti celebratus, sub conditione tamen si Papa dispensauerit (quanuis iam post sacrũ Concil. Triden. minimè hoc modo contrahatur, dico de præsenti) etiam Papa dispensante, eademque perseuerante communi voluntate, minimè quidem matrimonium de præsenti efficiatur ex fundamentis supra pro secũda opinione adductis, quæ in hunc sensum rectè concludunt atq; astringunt: quod indubiũ hodie existimo stante decreto de reform. matrim. sacri concil. Trid. Sessio. 24. c. 1. vbi cauetur præcisè, corá parocho, vel alio sacerdote de ipsius ordinarij, vel parochi licentia, & duobus, vel tribus testibus matrimoniũ esse cótrahendum: aliter autem contrahentes inhabiles ad sic cótrahendũ reddit sãcta Synodus, & huiusmodi cótractus irritos & nullos esse decernit, &c. Quòd si corá parocho & testibus huiusmodi matrimoniũ depręsenti cótraheretur inter có sanguineos, vel affines infra quartũ gradum sine dispensatione Summi Pontificis, sub conditione tamen si ipse dispensauerit, adhuc nullus erit contractus, vt puta, quia inter impeditos canonice celebretur: quinimò & contrahentes propter contẽptum credo hoc casu incursuros excommunicationis sententiam, de qua in d. Clem. 1. de cósang. & affinit. secus ac si per verba de futuro cótraxissent, quo casu ipsam non incurrerent, vt Adrian. in. 4. q. 10. rectè existimauit, vbi quod non peccant sic contrahẽdo: ergo si non peccant nullam incurrunt ex cómunicationem, & parochus & testes seueriter puniendi essent, eò quòd matrimonio prohibito interfuerunt: valebit tamẽ nihilominus cótractus huiusmodi, & licitus erit (præcipuè si in futurum tempus conferatur) vt sponsalia de futuro, non obstante, quòd si purè fieret sine conditione si Papa dispensauerit, esset nullus, ex eoque nulla obligatio oriretur: nam ex quo adijcitur præfata códitio, atque contractus ad licitum tempus confertur, verius existimo, valere, ex eoque obligationem oriri ad promissionem implendam, iuramento etiam non interueniente, sed præcipuè ipso addito, ex fundamentis supra pro priori parte adductis, quæ quidem in hunc sensum sumpta satis concludunt atque vrgent pro hac parte potius, quàm quæ pro secunda contraria adducta fuere, quibus ex prioribus satisfit.

Et ita meritò hanc partem & mediam sententiam latè tuetur, vt prædiximus Adria. in. 4. quæst. 10. de matrim. & doctissimus

ctissi. Couarr. vbi supra in. 4. 2. part. c. 3. in princ. in finalib. verb. quem refert & probat Molina vbi supra d. lib. 2. de primoge. Hispan. cap. 13. n. 20. & hanc partem sequitur Alfons. à Veracruce in appendice ad specul. coniug. ad illa, quæ dicta sunt de illo, qui sub conditione contrahit in. 2. &. 4. concluſ. pag. 114. 116. &. 118. & Ioan. Matienço allegans in rubri. titu. 1. lib. 5. nouæ collect. reg. nu. 65. Quinimo Domini. à Soto vbi supra. in vers. hoc tamen. idem concedit, vt ex quadã honestate oriatur inde obligatio sponsaliorum, quando matrimonium illud inter cognatos ob aliquem bonum finem expediens esset, & dum expensæ in expeditione dispensationis amplæ factæ fuissent, præsertim si spõsa se permiserit spe illa defloraui, tametsi non solùm talis concubitus peccatum sit graue, verúm & oscula & tactus, qui aliàs inter sponsos de præsenti licerent, quia omnia feruntur super indebitam materiam: id quod in specie probauit Veracruz vbi supra. concluſ. 2. &. 4. pag. 118. etiamsi bonum illud ob quod fieret prædictus contractus, non esset vniuersale, sed particulare alicuius familiæ.

18 Obseruandum tamen est, quòd hac opinione etiam retẽta, etsi licitus ac validus sit huiusmodi contractus sponsaliorum, nihilominus tamen ante & post dispẽsationem impetratam quilibet ex contrahentibus poterit ad libitum pœnitere, cum nouus consensus ad contrahendum sit necessarius post omnimodam expeditionem dispensationis, quo fit, vt si tunc nollẽt de nouo consentire, essent liberi (quãuis contrarium in hoc nominatim probent Anto. de Butr. Calderin. Præposit. & Adria. vbi supra, cæteriq; primæ partis supra citatæ authores) quoniam prior ille consensus reuocabilis fuerit, quia præstitus fuit ab illegitimis, hoc est impeditis contrahere, & quanuis validus, vt pote relatus ad tempus habile, nihilominus reuocari potest, vt expresse habet communis opinio supra secundo loco relata nu. 16. quam in hoc probamus, quanuis dum habet validum non esse huiusmodi contractum, ac proinde nullam ex eo oriri etiam in futurum obligationẽ, supra iure improbauerimus, idque manifestè constat ex Soto & Tello Fernand. vbi supra, idem expresse cum cómuni fatẽtibus, nempè licitam esse hoc casu pœnitentiam. tenet præterea Matienç. vbi supra, dicens, quòd quilibet poterit pœnitere, etiam post obtentam dispensationem: & probatur vlterius, quia in cuiusque voluntate est, vti dicta dispensatione, vel non, vt vult Anchar. consil. 239. in fin. & Parisi. consil. 52. numer. 41. volumi. 4. quos refert & sequitur Tellus vbi supra: tenebitur tamen pœnitens hac in specie alteri cóuentioni stare volenti refundere expẽsas ad dispensationem impetrãdam factas: argumen. l. si pecuniam. ff. de códict. causa data, &c.

Quòd si replices, Quid proderit, obsecro, esse licitum validumque huiusmodi contractum, si tandem euanescit pœnitentia vnius ex contrahẽtibus? respondebo libenter, quoad effectum nihil interesse, an validus, vel nullus sit, quando quidem potest vtraque pars pœnitere. Quòd si iterum instẽs, si validus est cótractus hic, compelli debet contrahens ad fidem præstitam implendam dispensatione expedita, ac si impedimẽto sublato contraxissent, vt habet opinio Ant. de Butr. & sequacium: nam etsi Concil. Tridenti. sustulerit matrimonia clãdestina, non tamen prohibuisse visum fuit sponsalia de futuro, vt latè probauimus in nostro tract. de iuramento confirmat. 1. part. cap. 51. num. 1. & seq. quia hoc in casu cessant rationes, quibus motum fuit Concilium, vt matrimonia clandestina prohiberet, vt illic docuimus: ergo sicut contrahẽs de futuro hodie cõpellitur ad promissionem implẽdam, ita etiam in proposito compellendus videtur consanguineus vel affinis, qui, si Papa dispensauerit, promisit contrahere cum consanguinea vel affine, dispensatione ipsa concessa & habita, cum vt defendimus, validus hic sit cótractus

& licitus? respondeo sanè, differetiam esse inter sic promittentes habiles non impeditos, quos teneri adimplere promissum indubiũ est, & inter inhabiles & à iure impeditos ad consentiendum, qui etsi validè in futurum deficiente impedimento contrahere possint, reuocabiliter tamen obligẽtur propter iuris impedimentum, vt habet communis sententia: idem enim videmus in impuberibus maioribus septennio, qui siue per verba de præsenti matrimonium cõtrahant, quo casu ius interpretatur, inter eos sponsalia de futuro esse contracta, siue ipsi de futuro expressè contrahant, valent quidem sponsalia, vt in capit. 1. §. primo. de desponsat. impub. lib. 6. & nihilominus adueniente ætate potest factus pubes liberè à præd. sponsalibus resilire, atque promissum non adimplere, vt supra docuimus cap. 18. nu. 10. ergo ita in proposito idem dicendũ videtur, vt cõsensu horum consanguineorum vel affinium, de quibus agimus, etsi licitus validusque fuerit contrahendi in futurum si Papa dispensauerit, attamen Papa dispensante, poterit quilibet eorum altero initio pœnitere, vt est prædictum, quia cõsensus ab eisdem antea præstitus non fuit ita efficax, atque obligatorius, quia præstitus fuit tempore quo erant iure impediti, proinde nouus consensus sublato impedimento necessarius erit, sicut si præstitus fuisset ab omnino liberis & legitimis personis absque vllo impedimento ad contrahendum: quia licèt de præsenti non contraxerint, sed de futuro, ac proinde postea nouus consensus ad matrimonium de præsenti celebrandum requiratur, ille tamen consensus prior de futuro consummatus ac sufficiens fuit, quia nullo defectu laborabat, sicut laborat in impeditis iuris dispositione, siue prohibitione, qui etsi in futurum consentire possint sub conditione illa Si Papa dispensauerit, adhuc tamen ille consensus non est integer neque consummatus, donec Papa dispensset, & insuper de nouo ratificetur, & ideò meritò ipso Papa dispensante ante ratificationem erit reuocabilis ad nutum & libitum eius, qui illum præstitit. Quòd si hoc adhuc tibi non satisfecerit, quia ex quo promissio præfata sponsaliorum est valida, ergo & irreuocabilis: quia etsi consensus præstitus ab huiusmodi impeditis canonicè contrahere sit nullus, si purè præstetur; attamen sub prędi. conditione, Si Papa dispensauerit, legitimus est, & validus, vt habet prior communis opinio Canonistarum: ergo irreuocabilis. Respondeo nihilominus licitam esse pœnitentiam, vt prædiximus secundùm receptiorem sentẽtiam, quandoquidem negari non potest, quin minus soliditatis habeat contractus hic quàm inter habiles ad contrahendum absq; vlla dispensatione celebratus sub alia conditione licita, illum namque nõ vsque adeò expeditum est validum esse irreuocabiliter ob inhabilitatem personarum, cum super eo articulo sint opiniones diuersæ, ac rationes pro & cõtra militantes, & cõmunis ac verior sit illa, vt pœnitentiæ locus sit, vt vidimus, & ideò tenenda in iudicãdo & consulẽdo: hic autem iure perspicuo validus & irreuocabilis est à principio, quia nullo morbo laborat, ac proinde verificata conditione adimplendus omnino est. Superest modo, vt respondeamus aliquibus rationibus supra adductis, tam pro priori, quàm pro secunda partibus, quibus non est satisfactũ, & huic nostræ & tenendæ sententiæ aliquid obesse videntur.

Et primò non obest primum fundamentum prioris partis, quod habet cum communi opinione Canonistarum, vt matrimoniũ per verba de præsenti contractum sub alia conditione licita & honesta, adueniente conditione, statim efficiatur matrimonium absque nouo consensu. Hæc nanque recepta à iuris
21 Canonici interpretibus † sentẽtia vera non est, sed prorsus falsa; & contraria Theologorũ verissima & tenenda, imò quòd hoc casu, adueniente conditione, non sit matrimonium de præsenti, sed sponsalia de futuro, & ideò nouus consensus

sensus de præsenti ad matrimonium requiritur, ex sequentibus fundamentis.

Primò, quia in hac specie à principio non est consensus ad matrimonium sufficiens, quia conditionalis est, nec aduẽtus conditionis sufficit: nam si antea dissentiat contrahens, euẽtus præfatus cõditionis non operatur contractum cõiugalem, absque nouo consensu, vt ipsi Canonistæ fatẽtur: at si sufficiens esset à principio nihil obesset, an medio tẽpore cõsentiens dissentiret, si cõditio postmodum euenerit, vt patet in cæteris contractibus conditionaliter celebratis. Cum igitur dictus consensus ab initio sufficiens non sit, postea conditione eueniente nullus consensus intercedit, quia aduentus cõditionis nõ efficit nouum consensum: ergo si de nouo non adhibeatur, non datur sufficiens ad coniugium.

22 Secundò, contra prædictam communem sententiam Canonistarum, & pro cõmuni Theologorum contraria adest text. expressus in dict. cap. super eo. de cond. appos. it. vbi probat text. adueniẽte conditione cogendum esse matrimonium contrahere illum, qui conditionalem consensum præstitit, nempè si pater consentiret: ergo nondum erat matrimonium contractum, eueniente etiam conditione. Præterea cõstat ex illo text. consensum de præsenti sub conditione præstitum habere vim promissionis de futuro: non potest ergo transire in matrimonium, nisi consensus de præsenti de nouo interueniat: quãuis igitur sponsalia prædicta conditionalia ante conditionis euentum dici possint de futuro quoad hunc effectum, vt iure communi attento per copulam, vel quid æquipollens censeatur à conditione recessum (hodie verò neque quoad hoc, attento Concil. Trident. vt deduximus in dict. cap. 51. de iuram. confirmat. 1. par. nu. 12. & sequent. & supra quoque cap. 18. nu. 4. meminimus) non tamen quoad alia: ante siquidem conditionis euentum nec oritur publicæ honestitatis iustitiæ impedimentum, vt in cap. 1. §. fin. de sponsal. lib. 6. nec est cogendus promissor contrahere, vt in dict. capit. super eo. quæ locum haberent si illa fuissent sponsalia pura de futuro vt constat: quibus fit, vt conditio de futuro, verbis etiam de præsenti adiecta, non faciet, dum adimpletur, matrimonium, sed sponsalia confirmabit: igitur si alter illorũ ad aliud matrimonium trãsierit, illud erit validum: & ita meritò hanc opinionem probauit S. Thom. in. 4. senten. dist. 29. quæst. 3. versi. ad 3. & Ioan. Maior dist. 27. quæst. 4. colum. 2. & Adria, in. 4. sub tit. de matrim. in quæst. 2. vers. ad discernendum. fol. 397. vbi Paludanum reprehendit, qui tam infirma ratione suum magistrũ deseruerit; & Theologis desertis ad Canonistas confugit: sed Magistrum sequitur, dicens esse communem sententiam Doctorum, Victo. in sua summa de sponsal. quæst. 260. in vers. sed quid si personæ, &c. Eandem latissimè pluribus cõprobat, atque tanquam indubiã tradit Domini. à Soto in 4. distin. 29. quæst. 2. art. 1. in. 3. conclusi. & Doctiss. Couarr. vbi supra. nu. 5. & cæteri Theologi communiter in. 4. dist. 29. quæ hodie pro culdubiò est seruanda secundùm formam cõcilij Trident. vt testatur Didac. Perez in l. 1. tit. 1. lib. 5. ord. fol. 41.

Quæ communis Theologorum sententia & verissima maximè fauet & nostram in præmissa specie, de qua agimus, quanuis sit differentia inter vtrũque casum respectu pœnitẽtiæ, in priori siquidem, nempè cum cõsanguinei, vel affines, aliterve canonice impediti contrahunt matrimonium sub conditione si Papa dispensauerit, etiamsi dispenset, possit quilibet eorum pœnitere, vt supra probauimus: in secundo verò, nempè quando habiles ad contrahendum purè, sub conditione alia permissa contrahunt, tunc enim licèt adueniente conditione matrimoniũ de præsenti minimè efficiatur sine nouo consensu, vt est prædictum iuxta cõmunem & veriorem Theologorum sententiam, non tamen poterit alter reuocare prædictum consensum, cùm sit legitimus, &

ſtatim obligatorius ſub præd. conditione, ſed aduentum conditionis expectare tenebitur, atq; poſtea promeſſum adimplere, vt ſupra quoque diximus.

Nec pro communi Canoniſtarũ facti dict. c. ſuper eo. in verbis ſupra ponderatis à contrario ſenſu, ibi habito, &c. nec text. in dict. cap. 1. §. fin. de ſponſa. in 6. etiam à contrario ſenſu inductus, quoniam argumentum hoc in iure non procedit quotes ſenſus † contrarius eſſet
23 contra legem, vel canonem ſecundum Ioan. And. in capit. publicato. in. 3. col. de elect. nec etiam quando ex eo ſequeretur correctio iuris, vt latè tradit Euerard. in ſua centur. legal. loco. 4. in 1. & 2. limitatione, ſed in propoſito eſt text. expreſſus probans contrarium in d. cap. ſuper eod. vt eſt prædictum, ergo argumentum à contrario ſenſu ex alijs ver- 26
bis ipſius, vel etiam ex dict. capit. 1. §. fin. de ſponſ. in 6. vel alijs iuribus non eſt ſumendum in contrarium.

Nec differentia, quam ſupra retulimus ex Emanuele Coſta d. lib. 1. Selecta. cap. 8. nume. 14. quicquam facit in propoſito, quia in vtroque caſu nempè cum teſtator iuſsit, vt ſucceſſor maioratus à ſe fundati, vel hæres à ſe inſtitutus ita demum ſuccedat in maioratu, vel hæreditate ſi matrimonium contraxerit cum conſanguinea propria, vel affini non adiecta conditione, ſi Papa diſpẽſauerit, quo caſu non valere diſpoſitionem affirmat Coſta vbi ſupra, ſiue ea expreſsè adiecta, quo caſu valet ſecũdum ipſum, non agitur de matrimonio de præſenti inducendo nec de promiſsione, vel contractu ipſius, vel ſpõſaliorum de futuro inter contrahere debentes, ſed tantum de legato quodam, vel hæreditate relictis ſub ea conditione, vt matrimonium cum conſanguinea, vel affini contrahatur, quod diuerſum eſt à noſtra quæſtione: præterquam quòd & in illo caſu cõtrarium aduerſus. Coſtã rectius probauerit D. Molina vbi ſupra. d. lib. 2. c. 13.
24 nu. 7. & in adnotatio, nu. 11. †. Imò quòd nulla etiam mentione facta diſpenſationis ipſa conditio tacite inſit, vt petenda ſit prius diſpenſatio atque obtinenda ad hoc, vt diſpoſitio teſtatoris ſuſtineatur hoc caſu, ſicut quando id exprimitur ab eodem.

Quo fit, vt quanuis in matrimonio de præſenti de facto purè contracto inter conſanguineos, vel affines. infra quartum gradum abſque conditione illa ſi Papa diſpenſauerit nõ poſsit ea intelligi tacitè, cum de facto contrahant abſque ea ac proinde incurrant excommunicationem, de qua in dict. Clem. 1. de conſang. & affinit. attamen in ſponſalibus de futuro inter eoſd. contractis abſque prædicta conditione, ſi Papa diſpenſauerit forte in eſſe poterit atque appoſita cenſeri debebit prędi. conditio, vt actus potius valeat quàm pereat cum abſque ea ſit nullus: hinc eſt, vt ex ſponſalibus 26
de futuro illa † excommunicatio minimè incurratur, cum ſit pœna appoſita conſanguineis, vel affinibus de præſenti cõtrahentibus, ergo extẽdi nõ debet ad alios caſus, & in terminis ita tenet gloſ. in d. Clem. 1. verbo, contrahere, quam ibi ſequuntur Doct. & eſt communiter approbata ſecundum Ripam in titul. de peſte in rubri. de remedijs ad conſeruand. vbert. nu. 65. & Nauar. in Manual. latino c. 22. nu. 43.

Vltimò, nõ obſtat tertium argum. adductum ſupra pro cõmuni, nempè, quod ſi purè contraheretur inter huiuſmodi impeditos, implicitè tamen intelligeretur ac in eſſet conditio ipſa ſi Papa diſpenſauerit, & nihilominus ipſa non adiecta contractus matrimonij non valet, &c. Nam reſpondeo in matrimonio de preſenti purè cõtracto inter impeditos nullo modo poſſe eum conditionem intelligi cum de facto abſque diſpẽſatione celebretur, ac proinde non valebit, at in ſponſalibus de futuro inter eoſdem contractis forſan intelligi deberet, vt actus meliori modo, quo poſſet ſuſtineretur, in hunc ſenſum vt impetrata diſpenſatione ſit validus reuocabiliter ac ſi expreſsè adijceretur prefata conditio, non vero ex hoc in aliquo læditur, noſtra media ſententia, quam tuemur.

Cætera

Cetera fundamenta vtriuſque partis, nempè affirmatiuæ & negatiuæ, noſtræ nihil obſunt, imò proſunt, vt ex eiſdem liquet, quapropter ipſa eſt tenenda, ac ſecundùm eam vidi iudicari, nempè, vt impetrata diſpenſatione pœnitentiæ locus eſſet, quod communis ſupradicta affirmat.

SVMMARIVM.

1 *Impedimentum, quod propter affinitatem ex illicita copula contrahitur hodie per ſanctũ Concilium Tridentinum, ad primum & ſecundum gradum reſtrictum eſt, in vlterioribus verò gradibus, nec impedit, nec dirimit, vt Pius V. ſuo motu proprio declarauit, vt in nu. 2.*

3 *Inceſtus punibilis propter affinitatem, an hodie committatur ex illicita copula, in tertio & quarto gradibus?*

4 *Impedimentum contractum ex illicita copula in tertio & quarto gradu affinitatis, ante confirmationem Concilij Tridentini eſt hodie diſpenſatum, Motu proprio Pij Quinti.*

5 *Coniux committens ſcienter inceſtum, cum conſanguinea vxoris ſuæ intra quartum gradum, ſecundùm ius antiquum duplici poena punitur, primò, quia non poteſt petere debitum ab vxore ſua: ſecundò, quòd ipſa mortua, non poteſt cum alia quacunque contrahere, ſine diſpenſatione.*

6 *Ob inceſtum cum affine commiſſum licitè denegatur coniugale debitum, ſi fortè petatur.*

7 *Committens inceſtum, ſi ſit iuuenis, non ex hoc ei licebit debitum coniugale exigere, vel vxore mortua, cum alia de nouo contrahere abſque diſpenſatione, quamuis iuuentus iuſta cauſa ſit eam impetrandi.*

8 *Impedimentum, ſi inceſtus occultus ſit, an aliquod ſit cum alia legitima contrahendi.*

9 *Coniux & ſi propter inceſtũ à ſe commiſſum cum conſanguinea vxoris ſuæ, non poſsit ab ea debitum exigere, poterit tamen eidem nonnunquam inſinuare, ſe eſſe paratum ad illum vſum.*

10 *Epiſcopus poteſt diſpenſare cum inceſtuoſo, vt contrahat cum illa muliere, quæ ſibi ratione inceſtus affinis facta non eſt, & ita ſe habet conſuetudo, vt in nu. 12.*

11 *Epiſcopus poteſt contra Canonem Papæ, aut Concilij, purè poenalem diſpenſare, quando ei ſpecialiter hoc non prohibetur.*

13 *Iuuenis inceſtuoſus, qui eſt in ea ætate, qua de iure de eius continctia timeatur, poterit abſque diſpenſatione, cum legitima alia vxore contrahere, & ab ea debitum petere, quæ ſibi per inceſtum affinis effecta non eſt, & iuuenis in propoſito dicitur, qui ſexageſimũ ætatis ſuæ annum non attigerit.*

14 *Quilibet inceſtuoſus idem facere poterit, vbi non eſt conſuetum petere diſpenſationem, vt hic, quamuis ſecurius ſit eam poſtulare ab Epiſcopo ſecretè per tertiam perſonam*

15 *Epiſcopus an poſsit diſpenſare cum inceſtuoſo ad exigendum debitum ab vxore ſua, & num. 20. & quid ſi inceſtus ſit ſceleratiſsimus, vt putà commiſſus cũ ſorore vxoris, aut cum ſocru? nu. 16.*

17 *Epiſcopus an poſsit diſpenſare cum contrahente matrimonium contra votum ſimplex, ad exigendum debitum?*

18 *Epiſcopus licèt regulariter non poſsit concedere ſtatuta, aut diſpenſare contra Canones, fallit tamen ex cauſa euidenti & neceſſaria.*

19 *Multa ex cauſa neceſsitatis fieri poſſunt, quæ aliàs non licerent.*

21 *Diſpenſatio non eſt vlla hodie neceſſaria inceſtuoſo, cum conſanguinea vxoris ſuæ, vltra primum & ſecundum gradum, ad petẽdum debitum ab vxore ſua.*

CAPVT XXIII.

De impedimento affinitatis ex illicita copula proueniente, & quis diſpenſet ad petendum debitum.

1 SAncta Synodus Tridentina, iuſtis & grauiſsimis cauſis adducta, impedimentum quod propter affinitatem ex fornicatione contractum inducitur, & matrimonium poſteà factũ dirimit: ad eos tantùm, qui in primo & ſecundo gradu coniunguntur, reſtrinxit: in vlterioribus verò gradibus ſta-

tuit, huiusmodi affinitatem matrimonium posteà contractum non dirimere, vt cauetur sessione 24. cap. 4. de reformatione matrimonij. Sed quia à pluribus Christi fidelibus fuit dubitatum, an licèt in vlterioribus gradibus huiusmodi matrimonium contractum non dirimatur, adhuc tamen iuxta antiquos Canones contrahi prohiberetur, felicis recordationis † Pius Quintus Pótifex Maximus, sub bulla Romæ lata anno 1566. IIII. Calendas Decembris, omnem ambiguitatem tollere, & animarum tranquillitati, ac matrimonij libertati, quantum cũ Deo posset, cósulere volens, declarauit, & Apostolica authoritate decreuit, nullũ hodie impedimentũ remanere, quo minùs in vlterioribus gradibus huiusmodi liberè & licitè matrimonium contrahi posit, & ita ab omnibus iudicari debere mandauit, atque statuit, vt ad literam in præfata bulla cauetur, quamuis non viso præd. motu proprio contrarium existimauerit Nauar. in manuali Latino, cap. 22. nu. 42. nempè peccare contrahentes sine dispensatione in tertio & quarto gradu affinitatis, ex illicita copula córractæ, quia Concilium vbi suprà non ait non impediri, sed non dirimi: & à veteri lege non discedimus, nisi quatenus per nouam exprimitur. l. præcipimus. C. de appellat. hoc tamẽ hodie non procedit, státe dict. bulla Pij V. vt posteà aduertit idem Nauar. in additione marginaria ibidem posita.

2

3 Dubitari tamen vidi circa dict. Conciliarem constitutionem, atque bullam summi Pontificis, an in vlterioribus gradibus, præter primum & secundum, ex copula illicita incestus punibilis committeretur? Concilium enim solùm agit de tollẽdo impedimẽto affinitatis, quod anteà erat secundùm Canones ex copula illicita, in prædictis tertio & quarto gradibus, ad hoc vt huiusmodi affinitas in illis matrimonium posteà contractũ non dirimeret, quinimò nec impedit contrahendum, vt in prædicta bulla Pij V. Non verò loquitur quoad reliqua, nempè respectu incestus, pœnarũq; ipsius: quare cum hoc non mutetur, incorrectum manere videtur, argument. l. sancimus C. de testament. & l. præcipimus. cum simil. C. de appellat. Nihilonùs contrariũ verius existimamus, quoniã si affinitas in vlterioribus gradibus prædictis expressè sublata est à Cõcilio & summo Pontifice, vt ipsa non obstante matrimonium possit contrahi liberè, virtualiter etiam tollitur incestus, cum hic stare, aut committi minimè possit absque illa: quod & secundò ad oculum ostendo. Iure antiquo etiam vltrà quartum gradum consanguinitatis & affinitatis, vsque ad sextum erant prohibitæ nuptiæ, hodie verò prohibitio, iustis de causis qartum gradum non excedit, vt in capitul. non debet, ibi, Prohibemus quoque copulæ coniugalis quartũ consanguinitatis & affinitatis gradum de cætero non excedat, de consang. & affinit. l. 4. titul. 1. part. 4. versic. la segunda. & l. 12. titul. 2. part. 4. nullus tamen audebit dicere, cum consanguineo, vel affine in quinto, aut vlteriori gradu committi per copulam illicitam incestum punibilem, quamuis peccatum mortale incurratur, quia cum sublata sit consanguinitas & affinitas per dict. cap. nõ debet. vltra quartum gradũ quoad matrimonia, consequitur manifestissimè, deficiente iam consanguinitate, vel affinitate in vlterioribus gradibus, nullo modo incestum committi posse in illis: itaque consanguinitas & affinitas, quę impedit matrimonia contrahi, est quæ etiá per copulam illicitam inducit incestũ: cum verò in tertio & quarto gradibus, iam affinitas proueniens ex copula illicita sit sublata, vt videmus, non potest dici cõmitti incestum in prędictis vlterioribus gradibus: quod insinuauit strenuissimè F. Barthol. à Medina in sua instruct. *de confessores, en la declaracion del sexto mandamiento.* §. 18. in versic. la segunda. vt inquit Alfonsus à Veracruce in appendi. ad impedimenta affinit. circa fin. prædictos gradus ablatos à Concilio, sic se motos esse, vt perinde sit, ac si nõ fuissent olim. * Et post hæc scripta præd. meam

opinionem longè probabiliorem esse, testatur Petrus de Ledesma num. 19. pagina 420. versic. circa eandem, in addit. ad tertiam partem quæst. 55. artic. 3. *.

4 Præterea, impedimentum contractũ ex illicita copula in prædictis vlterioribus gradibus, ante confirmationem Cõcilij Tridentini, est hodie dispensatum per eundem Pium V. vt patet ex eius declaratione inter ipsius motus proprios posita, anno eodem 1566. facta.

5 Sed quid erit dicendũ, si coniux scienter committat incestum cum consanguinea vxoris suæ intra quartum gradum secundùm ius antiquum? Et profectò duplici pœna punitur quoad futurum. Primò, quia non potest petere debitũ ab vxore sua, quam iam habet sub mortali peccato, quia per incestum viri sibi affinis facta est, quamuis illi innocẽti exigenti reddere teneatur, vtpotè eidem nocere, aut ius suum auferre nõ debeat crimen alterius. Secundò, quia ipsa vxore mortua, nõ potest cum alia quacumque contrahere absque dispẽsatione, de qua infrà: quòd si contrahat, tenet matrimonium, quamuis mortaliter peccat, vt in cap. 1. & in cap. veniens. & in cap transmissæ, & in cap. discretionem. in capit. tuæ fraternitatis. & alibi, de eo qui cognouit consang. vxo. suæ. & in cap. qui dormierit. & in cap. concubuisti. in cap. si quis viduã. & in cap. si quis nouercam. 32. quæst. 7. estque verissimũ, atque sine dubio, & apud omnes constitutissimum, idem tenentes è conuerso respectu alterius coniugis.

6 Quare ob incestum cum affini commissum licitè denegatur coniugale debitum, si fortè petatur, vt in dicto cap. 1. & in dict. cap. transmissæ. Quod procedit, etiam si is qui denegat sciens incestũ ab altero commissum, iam semel eidem debitum coniugale reddiderit, secũdùm Antonium de Butr. Cardin. & Abb. in dict. capit. transmissæ. post antiquiores ibidem. Quinimò etiam si committens

7 incestum, sit iuuenis, † non ex hoc ei licebit debitum coniugale exigere, vel vxore mortua, cum alia de nouo contrahere absque dispensatione, quãuis iuuentus iusta causa sit eam impetrandi: gloss. communiter recepta in cap. 2. verbo, ex dispẽsatione. de eo qui cognouit consang. vxo. suæ. Sylvest. verb. matrimonium 7. in vltimo impedimento. nu. 6. & verb. luxuria. versic. quintum. Regia l. 13. tit. 2. part. 4. tradit Didacus Couar. in 4. de sponsal. 2. part. cap. 7. §. 2. nu. 5. aduersus glossam in cap. in adolescentia. 33. quæst. 2. & ita est tenendum, quãuis Alfonsus à Veracruce in suo Specul. cõiug. 3. part. artic. 17. circa fin. existimet, quòd si huiusmodi incestuosus petat debitum secluso contemptu absque dispensatione, non videtur peccatũ mortale: sed vltra supradictos contrarium cum communi probauit Abulens. super Matth. 5. quæst. 200. & Alfonsus à Castro de potesta. leg. pœnal. libro 2. cap. 5. in versic. verum. Ioan. And. ibi; in cap. transmissæ, &c. & Viguerius relati à Veracruce vbi suprà.

8 Si autem incestus occultus sit, & de ipso non constet, nullum erit impedimentum cum alia legitimè contrahendi. Solet in hoc citari Abb. in capit. literis. de præsumptionibus. eamque sententiam cum ipso probauit Dominicus à Soto in 4. sentent. distinct. 37. quæst. vnica. artic. 1. in versic. circa hos autem omnes. & Antonius à Cordub. libro 1. quæstionar. quæst. 12. in versic. sed vtrũ. Ego verò in primis aduerto, hoc impositum esse Abbati, non enim video, etsi totum eum ibi perlegerim, quòd hoc dixerit saltim præcipuè & apertè, sed verbis subobscuris: nam in num. 21. id solũ, quo ad rem attinere videatur, præfatur, nempè, Ex hoc tex. nota, quòd incestuosa priuatur spe contrahendi matrimonium, etiam si actum fuerit ciuiliter: & nota hoc vltimum, videtur enim, quòd ipsa sit ipso iure pœna delicti, qualitercumque de eo constat: argum. hic, & in capit. si quis sponsam. 26. quæst. 2. quasi velit dicere, esse necessarium qualitercumque de crimine constare, vt incestuosus in præfatam incidat pœnã. Hoc tamen non aperit, & ideò immeritò ad præfa-

præfatam allegatur sentẽtiam: tum præterea, etiam si id diceret, expressè falsum meo iudicio esset. Primò, quia nos agimus in foro conscientię, & respectu peccati, in quo veritati est standum. Secundò, quoniam iuxta illud decisio dict. capit. transmissæ. cum simil. nunquam, aut rarissimè suum sortiretur effectum, quia peccatum illud talis est cõditionis, vt rarò contingat esse notorium, vel saltim crebriùs occultè cõmittitur, & ita meritò prędictam sentẽtiam improbat Alfonsus à Castro vbi suprà.

9 Obseruandum tamen est in proposito, quòd si vir hoc crimen commiserit, & fœmina sit innocens, quia mulieres rarò præ verecundia exigere consuescunt, grauamen esset vxori, virum nunquam exigere, ideò licebit virò nonnunquam insinuare se vxori, & ófferre se ad illum vsum: nam genus illud petendi, quodammodo est reddere, vt aduertit Soto in 4. distinct. 37. quæst. vnica. art. 2. in versic. debet autem. & ibidem etiam limitat superiora, quando incestus per ignorãtiam inuincibilem facti, hoc est, consanguinitatis, est cõmissus, vel quando fœmina inuita, & per vim fuit ab alio cognita, quia his duobus casibus incestuosus, quamquam affinitatẽ contrahat cum suo coniuge, non tamẽ censetur iure pẽtendi priuari: supereſt nunc scire, vtrùm Episcopus possit dispensare cum quocumque incestuoso, vt con-
10 trahat † cum alia legitima vxore, & vt debitum petere possit? Et sanè si quærimus respectu illius vxoris, quæ ratione incestus ipsi affinis effecta non est, proculdubio res est, id posse Episcopũ. Primò, per text. in cap. ab isto die. 35. quæst. 6. Secundò, quia Episcopus potest contra canonẽ Papæ, aut Concilij purèpœnalem dispensare, quando ei specialiter hoc non prohibetur secundùm communem doctrinã, quam refert Sylvest. verbo, dispensatio. quæst. 9. & Summa Angel. eodem tit. §. 5. Cordub. vbi suprà in vers. quorum primum est. Tertiò, quia sic est consuetudo legitimè præscripta,
12 vt refert † & tenet Sylvest. vbi suprà, & Caietanus in sua Summa, verb. matrimonium impedientia. cap. 2. & Soto in dicta distinctione 37. quæstione vnica, artic. 1. & 3. & Nauar. in manuali Latino, cap. 22. num. 74. 75. & 86. & Veracruce in specul. coniug. 1. part. artic. 23. Couarruuias vbi suprà. cap. 7. num. 6. & in hoc omnes ferè Doctores concordant secũdùm Cordubam vbi suprà: quod in terminis probauit ante ipsum Florentin. 3. part. suæ Summæ, titul. 1. cap. 16. §. 4. & Palud. in 4. distinctione 34. quæst. 1. art. 2. fol. 170. columna 2. dicens, posse in hoc dispensare Episcopum. Quinimò iu-
13 uenis incestuosus † huiuscemodi, qui est in ea ætate, quòd iure de eius incontinentia timeatur, poterit absque dispensatione cum legitima alia vxore contrahere, & ab ea debitum petere, quæ sibi per suum incestum affinis effecta nõ est, vt ex pluribus resoluit Cordub. vbi suprà, in versicul. secundum dictum. & tenet Palud. vbi suprà, & inquit Cordubа ita esse consuetudine legitima præscriptum, quo res efficitur sine dubio, atque controuersia, & secundùm ipsum iuuenis in profito dicitur, qui sexagesimum ætatis suæ annum non attigerit, vt inquit tenere Doctores communiter in cap. 1. de conuers. coniugat. & in versic. sed vtrùm, credit esse cõsuetudinem, vt quilibet incestuosus non petat Episcopi dispensationem ad contrahendum: præ-
14 maximè quando incestus est † occultus, & non deductus ad forum iudicialem: idemque erit vbi non est consuetum petere dispensationem, & vbi non est in hominum memoria, vt Episcopi dispensent circa hæc, sed potiùs hoc scientes, longo tempore dissimulassent, quia videntur tacitè consentire, ac si dispensarent, secundùm Palud. vbi suprà, & Sylvest. cum alijs, quos refert ver b. matrimonium 7. num. 6. & Caietanus vbi suprà, in versic. & scito, ibi, cum reliquis autem octo, quem refert & sequitur Soto vbi suprà, dicto artic. 1. versic. circa hoc autem, &c. Estque communis hæc sententia, vt alios allegans testatur Cordub. vbi suprà, versicu. tertium dictum.

quamuis

quamuis tutius est iuxta plerosq; ex supradictis secretè petere dispensationem per tertiam personam ab Episcopo.

Si verò quærimus, quis possit dispensare, vt incestuosus cum consanguinea vxoris suæ, possit ab ea vxore sua iam eidem effecta affini per prædictum incestum petere debitum? de Papa, quòd possit in hoc dispensare, non est dubium secũdùm omnes: de Episcopo res quidem maiorem difficultatem habet. Nihilominùs tamen Abb. in dicto cap. 1. de eo, qui cognouit consang. vxoris suæ. nu-
15 4. tenet; † quòd si crimen incestus commissum, est verum crimen incestus (vt putà, quia commissum fuit cum consanguinea vxoris) Episcopus nõ potest dispensare nisi ratione iuuẽtutis, quo casu potest dispensare, vt in cap. si duo. in fin. 35. quæst. 6. si verò non est propriè crimẽ incestus, vt putà, quia commissum fuit cũ consanguinea sponsæ (intellige nondum cognitæ) Episcopus potest dispensare etiam citra iuuentutem, vt in cap. veniens. in princip. eodem titul. vbi idẽ Abb. num. 4. rationem differentiæ assignat: & quòd Episcopus possit in proposito dispensare cum causa (intellige in primo membro Abbatis in dicto cap. 1. nempè, quando commissus fuit incestus cum consanguinea vxoris cognitæ; nã si cum cõsanguinea sponsæ nondum cognitæ, sine causa poterit Episcopus dispensare secũdùm Abbatem, vbi suprà) tenet idem Abb. innuens esse communem in dict. cap. trãsmissæ. num. 6. quia si Ecclesia dispensat, vt possit contrahere de nouo huiusmodi incestuosus, vt in dicto cap. 1. à fortiori potest dispensare, vt post contractum possit exigere. Eandem sententiã probauit beatus Antoni. Archiepiscopus Florentinus in 3. partẽ suæ Summæ, titul. 1. cap. 11. colum. 2. dicens, incestuosum iuuenẽ, sponsum tamen de præsenti ante consummatum cum sponsa matrimonium ad alterum ex duobus teneri, vt vel impetret dispensationem ab Episcopo, saltim ad exigendum, vel religionem profiteatur, ne cogatur cohabitare cum vxore, immi-
nente periculo animæ propter exactionem debiti coniugalis, nec aliàs erit immunis à peccato mortali: ex quo apparet posse Episcopum in hoc dispensare: quod etiam tenuit idem Florenti. in dicta 3. part. tit. 1. capit. 16. §. 4. & Palud. in 4. sentent. distin. 34. quęst. 1. art. 2. Eandem distinctionem Abb. in dict. cap. 1. sequitur & probat affirmans communẽ ex eodem Abb. in dict. capit. transmissę. Sylvest. in verb. luxuria. num. 4. versic. quintum. & in verb. matrimonium 8. quæst. & numer. 15. in versic. sed ille. per quem, &c. idem in verb. debitum coniugale. quæst. 9. num. 11. in fin. vbi hoc intelligit, loquens in incestuoso cum consanguinea vxoris, hoc est, iam cognitæ, quando non adest possibilitas adeundi Romam, quia non debent animæ remanere in laqueis ita faciliter, nec hoc intendit Ecclesia: idem probauit Caietanus vbi suprà, & citra dubiũ Soto dict. artic. 1. in versic. circa hos. non semel citato, & latiùs in artic. 2. versic. dubium autem. vbi credit certò Episcopum posse, imò & debere dispensare, quamuis crimen ante consummatum matrimoniũ post ratum interceſſerit, saltem si ad Romam non pateret incestuoso facilis aditus, aut propter eius paupertatẽ, aut infirmitatem, aut propter viæ lõgitudinem, aut ob alia quæcumque impedimẽta, in quibus nullum obijceret scrupulum, quamuis non essent tam manifesta, quia fortasse sine istis impedimẽtis etiã posset, cum in huiusmodi dispensationibus potestatem habeat Episcopus ordinariam, nisi per Papam fuerit cohibitus, & in his non videtur cohibitus: & tandem inquit, opinio est communis, vt Palud. in illa distinct. & Silvest. vbi suprà. idem simpliciter sequitur Specul. coniug. in 1. part. art. 50. in conclus. 5. & in 3. part. artic. 17. circa fin. Itaque vt ex supradictis patet, communis resolutio Doctorum est in hoc art. vt Episcopus ex causa iuuentutis, vel similibus supradictis, possit dispensare cum incestuoso cum consanguinea vxoris suæ, faciliusque si incestus commissus fuerit cum consan-

guinea

guinea ſponſæ nondum cognitæ (quãuis hoc difficilius innuat eſſe Soto vbi ſuprà, ſecundo loco allegatus) vt debitũ poſsit exigere ab vxore, vel ſponſa ſua: attamen quando inceſtus eſt ſceleſtiſsi-
16 mus, † vt cum ſorore vxoris cõmiſſus, & potiſsimum ſi eſt cum ſocru, cũ multo maiori difficultate, & acerrima iniuncta pœnitentia diſpenſandum eſt, & ſi poſsibilis eſt acceſſus ad Papã, ad ipſum res ſecretò referenda eſt ſecundùm Sot. dict. articul. 2. in verſic. debet autem. adhuc tamen probabilius eſt, quòd Epiſcopus etiam hoc caſu poſsit diſpẽſare cum petenti pœnitentia impoſita.

Iſta autem communis ſententia nullibi in iure efficaciter probari videtur, quinimò in puncto iuris vera non videtur: quoniam in hac ſpecie, non tantùm ob inceſtum prohibetur is debitum exigere, ſed etiam ex eo quòd vxor propria eiuſdẽ mariti affinis ſit propter acceſſum, quem ipſe habuit ad vxoris conſanguineam: hoc verò impedimentum affinitatis à ſolo Romano Pontifice tollitur: igitur & licentia exigendi debitũ ab affine, per eundem tantùm concedi poteſt, non per Epiſcopum: argumento eorum quæ in ſimili tradit Silueſter in verb. matrimoniũ. 7. nu. 5. verſic. vndecimum. poſt D. Thom. quem refert ibi Silueſt. quærens, vtrùm Epiſcopus poſ-
17 ſit diſpenſare cum † contrahente matrimonium poſt ſimplex votum caſtitatis, quantum ad hoc vt poſsit exigere debitum, inquit, quòd communiter tenent Moderniores in cap. rurſus, qui clerici vel vouentes, quòd Epiſcopus poſſit diſpenſare ex cauſa legitima, & cauſa legitima eſt periculũ animæ, aut ex mora, aut ex impoſsibilitate omninò adeundi Romam, aliàs requiritur authoritas Apoſtolica, quia iſta obligatio non exigendi (& nunc ad rẽ) venit ex obligatione voti, vnde ille ſolus poteſt hanc tollere, qui & illam: & ex hoc fundamento contra communem ſuperiorem ſententiam tenet nuncupatim Couar. vbi ſuprà, dict. nu. 6. & Anto. à Cordub. vbi ſuprà, in verſic. quartum dictum, qui alijs etiam rationibus id probare nititur. Nihilominùs tamen communis ſententia præfata tenenda eſt, cui non obeſt argumentum aduerſus eam ſuprà adductum ex Thoma & Silueſtro, circa ſimilẽ diſpenſationem ad exigendum debitũ per eum, qui contra votum caſtitatis à ſe factum matrimonium contraxit: nam ijdem nihilominùs fatentur in præd. caſu Epiſcopum poſſe diſpenſare ex cauſa legitima, ſicut & nos contendimus, & in noſtro de quo agimus, nempè propter periculum animæ, aut ex mora, aut ex impoſsibilitate omninò adeũdi Romã: quod & probauit Dominicus Soto in 4. ſentent. diſt. 38. quęſt. 2. artic. 1. verſic. reddere etiam, &c. Hoc namque periculum animæ propè ſemper vertitur, atque concurrit in iuuene inceſtuoſo cohabitante cum ſuæ coniuge, aut ex mora, aut propter impoſsibilitatem, vel ſaltim difficultatem aditus ad Romam, aut propter paupertatem, aut infirmitatem, aut viæ longitudinem, aut alia impedimenta, vt eſt prædictum: diſpenſare nãque hoc caſu, non eſt abſolutè diſpenſare in affinitate, ſed ſecundùm quid, id eſt, non ad contrahendum matrimonium de nouo cum affini, ſed ad vſum tantùm matrimonij iam cõtracti, quod licet Epiſcopis, cum non ſit diſpenſatio abſoluta, ſed ſecundùm quid, ſicut diſpenſare cum eo, qui poſt votum caſtitatis cõtraxit matrimonium, vt poſſit petere debitum ab vxore, non eſt diſpenſare abſolutè in voto caſtitatis, quia mortua vxore, tenetur illud votum ſeruare, & ſi ad aliam accedat, peccabit contra votum: diſpenſare ergo ſimpliciter in affinitate, id eſt, non ſolùm ad vſum matrimonij contracti, ſed etiam ad contrahendum matrimonium cum affini, ſolius eſt Romani Pontificis, ſed diſpenſare in affinitate ſecundùm quid, id eſt, non ad contrahendum matrimonium denuò cum affine, ſed ad vſum matrimonij, non ſolius Romani Pontificis, ſed etiam Epiſcoporum eſt, & idem eſt in voto caſtitatis ſimplici: nã diſpenſare, vt poſt illud, qui vouit, licitè contrahat

trahat matrimoniũ ſolùm eſt Romani Pontificis; ſed diſpenſare, vt vtatur matrimonio iam contracto, non ſolùm Romani Pontificis, ſed etiam Epiſcoporum eſt: vnde illud, quod ex ſancto Thoma, & Silueſtro refert Couarruuias, ſcilicèt, quòd ille ſolus poteſt tollere obligationem non exigendi, quæ ex voto prouenit, qui & illam quæ ex voto procedit, verum dicit, quando aufertur illa obligatio abſolutè, vel ſine aliqua cauſa, etiã quoad petẽdum debitũ tantùm, vt prædicti Doctores volunt: ſecus ſi ſecundũ quid auferatur, hoc eſt, ad petendum, & exigendum debitum ex aliqua cauſa legitima ex ſupradictis, vel ſimilib⁹, prout ipſi affirmãt, & contingit in propoſito: in quo ſcrupulus inijciendus non eſt, vt inquit Soto vbi ſuprà, ſi impediméta, ob quæ Ordinarius diſpenſauerit, vel diſpẽſatio petatur, non ſint adeò manifeſta.

Eodem modo reſpondetur ad cætera fundaméta Cordubæ. Pro quibus facit, nam licèt regulariter non poſsit Epiſco-
81 pus † concedere ſtatuta, vel diſpenſare contra Canones, fallit tamẽ ex cauſa euidenti & neceſſaria, vt ſingulariter dixit Baldus in l. omnes populi. num. 8. ff. de iuſtitia & iure. quem ſequitur Abbas in cap. at ſi clerici. §. de adulterijs. nu. 9. de iudicijs. & alij plures relati per Bernardum Diaz de Lugo in regula 238. & Petrum Dueñas in regula 248. limitatione 2. vbi idem etiam tenet ex cauſa magnæ vtilitatis, quando ſuperior conſuli non
19 poſſet, aliàs ſecus. † Multa enim ex cauſa neceſsitatis fieri poſſunt, quæ aliàs nõ liceret, vt referunt Abb. vbi ſuprà, & Felinus in cap. 1. num. 47. & ſequentib. de conſtitut. & denique Rolandus à Valle conſilio 56. libr. 4. Quod præmaximè in propoſito procedit ob periculum animæ inceſtuoſi ſimul cum vxore cohabitantis vitandum, & propter difficultatem aditus ad Romam, & quia ius hoc caſu diſpenſationem ſummo Pontifici ſpecialiter non reſeruauerit, nec Epiſcopi ab ea ſint cohibiti. Fit igitur ex ſupradictis, vt Epiſcopus rectè in hoc diſpenſare poſsit quoad effectum tantùm exigendi debitum ab vxore, cui per inceſtum effectus eſt affinis, vt habet communis opinio, quam ſequor, ac libenter probo, & iuxta eam iam conſului; quinimò & iudicaui, cùm eſſem Ordinarius huius Epiſcopatus Ciuitatenſ. ſede vacante Epiſcopali: conceſsi enim facultatem cuidam confeſſario diſpenſandi ſuper huiuſmodi caſu: fatetur tamen, latèque probat Cordub. vbi ſuprà in quinto dicto, quòd ſuis fundamentis, quibus
20 contra communẽ † inſurrexit, non obſtantibus, vbi fuerit conſuetudo legitimè introducta, hoc eſt, ſcita, vel tolerata à Papa, vel vbi ipſo ignorante introducta conſuetudo fuerit diſpenſandi cum huiuſmodi inceſtuoſis, per tempus quadraginta annorum, bene poterit talis inceſtuoſus de diœceſani licentia ſeu diſpenſatione debitũ petere ab vxore ſua ſibi facta affini: quinimò in præcedenti quarto dicto, in verſic. vtrùm autem ſit conſuetudo præſcripta, credit, quòd ſit prædict. conſuetudo, vt Epiſcopi diſpenſent ſuper hoc, & quòd ideò notanter dixit, quòd de rigore iuris Epiſcopus diſpenſare non poterat: itaque reincidere videtur cum prædict. communi ſententia, ſaltem attenta conſuetudine: ſed vt prædiximus de iure, etiam ſemota conſuetudine, vera eſt communis ſententia.

21 Vltimò obſeruandum nobis videtur in propoſito vnũ ſingulare, ex quo mille forſan ſcrupuli ſuffirentur, nempè, q hodie ſi coniux rem habeat cum cõſanguinea, vel conſanguineo alterius coniugis, vltra primum & ſecundum gradum, putà in tertio, vel quarto, ſicut in vlteriori, nõ erit diſpenſatio vlla neceſſaria ad exigendum debitum à proprio coniuge, cuius conſanguineam, vel conſanguineum, poſt ſuum matrimonium conſummatum, vel ratum tantùm, carnaliter cognouerit: nã cum impedimentum ex illicita copula contractũ in tertio, vel quarto gradu, ad matrimonia contrahenda, iam ſit ſublatum à ſacro Concilio Tridentino, ac liberè in illis gradibus matrimonium cõtrahi poſsit,

vt

vt prædiximus in principio huius cap. & prætereà etiam incestus non committatur, vt nos etiam suprà docuimus, consequitur manifestè, quòd ex hac copula illicita vnius coniugis cum consanguinea, vel consanguineo alterius coniugis, non orietur impedimẽtum aliquod affinitatis inter prædictos coniuges, ac proinde matrimonio contracto vti poterunt à fortiori, & non erit necessaria dispensatio: supereſt igitur, vt in primo & secundo gradibus ea opus sit. * Et in terminis qnamuis fluctuet, ita dicit videri tenẽdum Alfonsus à Veracruce vbi suprà, cap. de impediméto affinitatis per totum, & in hanc partem multum inclinat (vt ipse ait) neuissimè Nauar. consil. 3. num. 3. & 4. de consanguinitate & affinit. licet non resoluat: & eam tenent multi Theologi & Iurisperiti, & est longè probabilior, quàm contraria aliquorum Theologorum & Iurisperitorum, secundùm Petrum Ledesmium in addit. ad 3. partem. quæst. 55. numer. 3. pag. 418. in versic. circa istam dubitationem: eandem sententiam tanquam manifestam ex decret. Concilij Tridentini præd. sequitur & probat Candelabrum aureũ septem Sacramentor. dum agit de Sacramento matrimonij, titu. de affinit. num. 209. addens, quòd ita consulti tenuerũt Magistri Salmanticæ, & Compluti, & Guerrero Archiepiscopus Granatẽsis, & nos hic referens idem sequitur explicatio bullæ Cruciatæ. Emanu. Roderic. in explicatione bullæ Cruciatæ. §. 13. sub nu. 8. & Archiepiscopus Compostellæ Blanco in sua Summa *de aduertẽcias de curas*, in 5. part. fol. 134. pag. 2. *

SVMMARIVM.

1 VXor petens separari à viro quoad thorũ, & mutuam cohabitationem, ex causa sæuitiæ, audienda est, si aliàs ei cautionc sufficienti non posit prouideri. & nu. 2.

3 Cautio idonea in proposito intelligitur, fideiussores, pignora, vel fortè iuramentum, si hoc magis timeat vir.

4 *Vxor si propria authoritate à viro discedat ob nimiam sæuitiam, si hoc constet in continenti, eidem minimè est restituenda, sed alicui prouidæ & honestæ mulieri vsque ad causæ decisionem custodienda tradenda est, in loco vbi vir, neque parentes eius vllã possint mulieri violentiam inferre, & nu. 5.*

6 *Ex quibus processit praxis hodierna in tribunalibus Ecclesiasticis, muliere petente diuortium ex causa sæuitiæ, idque in continenti probante, vt deponatur, &c.*

7 *Vxori litiganti cum marito sunt ministrandæ expensæ & alimenta per eum.*

8 *Vxor insidians vitæ mariti, & tentans eũ perdere veneno, si aliter nõ potest cohiberi, verisimiliter potest eijci propria authoritate à marito, & petenti restitutionem obstabit exceptio.*

9 *Sæuitia non tantùm præterita considerari debet in proposito, sed & timor futuræ est aduertendus.*

10 *Arbitrio iudicis relinquitur, quando tanta sit sæuitia viri, vt vxori prouideri possit remedio cautionis, & nu. 11.*

12 *Maritus licitè potest ex causa mulierem castigare, atque iuxta qualitatem culpæ corrigere, ita quòd nõ procedat ad sæua, illa enim sunt iudici reliquenda, etiam in seruis proprijs.*

13 *Multum operabitur ad faciendam separationem, si illam petens probet nullam cautionẽ sufficere pro securitate, &c.*

14 *Facto diuortio quoad thorum ob culpam viri, vxori restituenda est dos, & medietas lucrorum ante quæsitorum. Idem est in lucris post separationem quæsitis. nu. 15. Nec hoc casu vxor aliquid viro acquirit, nec communicat. num. 16. Secus si culpa vxoris, non verò viri, fiat diuortium, quia tunc quicquid ipsa acquirit, viro communicare tenetur. num. 17. nec in hac specie vxor aliquid habebit ex bonis anteà per maritum quæsitis, vel posteà quærendis. nu. 18.*

19 *Filij communes, facto diuortio inter coniuges, apud quem eorum morari, ac nutriri debẽt.*

20 *Illud Matthæi, Quod Deus coniũxit, homo non separet, declaratur.*

21 *Causam magnæ sæuitiæ esse similẽ causæ fornicationis, vt ob eam quoque fieri diuortium debeat.*

CAP.

CAPVT XXIIII.

De diuortio inter virũ & vxorem ex causa sæuitiæ.

1 FRequentissimè lites agitari solẽt in tribunalibus Ecclesiasticis inter coniuges, petente vxore separari à viro quoad torum, & mutuam cohabitationem ex causa sæuitiæ: hoc autem forsan dubium videri poterit alicui, an iure licitè fieri possit? dicit enim Dominus in Euangelio, vt constat Matthæi 19. Quod Deus coniunxit, homo non separet. Et rursus Matthæi 5. interrogatus, an liceret viro quacunque ex causa dimittere vxorem suam, respondit, id non licere, nisi ob causam fornicationis, vt habetur in capitul. ex publico, de conuersione coniugatorum. Scriptura enim diuina testatur, quòd propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erũt duo in carne vna: vt patet Genesis. 3. Esdræ 4. Matthæi 19. Marci 10. refertur in capitul. gaudemus. de diuortijs. Matrimonium enim fuit institutum in statu innocentiæ in paradiso, ibique recepit indissolubilitatem à Domino, cùm dixit: Quod Deus coniunxit, &c. quomodò ergo ab homine separari potest vir ab vxore ex causa sæuitiæ, cùm solùm illa fornicationis sit excepta, ob quam vir possit dimittere vxorem suã? exceptio enim firmat regulam in contrarium in casibus non exceptis, vt in l. nam quod liquidẽ. ff. de penu legata, notatur in rubrica de regulis iuris, in 6. Idem præterea comprobatur testimonio beati Pauli Apostoli 1. ad Corinthios 7. dicentis: Alligatus es vxori? noli quærere solutionem, &c.

2 Nihilominus in contrarium est determinatio Ecclesiæ ab Innocent. III. eius nomine facta in. c. literas. de restit. spol. circa finẽ. vbi ita statuitur: Si verò tanta sit viri sæuitia, vt mulieri trepidãti non possit sufficiens securitas prouideri, non solùm non debet ei restitui, sed ab eo potiùs amoueri, alioqui sufficien-

ti (si fieri potest) securitate prouisa, profectò videtur coniux ante causæ cognitionem restituenda viro. Idem probat text. in. c. 1. ibi, Verùm quia dicebat mulier, se virum habere suspectum, &c. vt lite nõ contest. iuncta glos. verb. suspectum, dicẽte, Hic est vnus casus, vbi spoliato viro vxor non restituitur, scilicèt, cùm timetur de sæuitia viri: & allegat dictũ cap. literas. in fine. quem text. dicit esse valdè notabilem & singularẽ Abb. ibidem num. 7. dicẽs, Et sic habes hîc casum, in quo propter adulterium licitum est coniugi dimittere coniugem, quod perpetuò nota: & ibi communiter Docto. idem Abb. & Præposit. in. c. 1. de diuort. Palat. Rub. in repet. capitu. per vestras. 3. notab. colu. penult. de donat. inter virum & vxor. Hippolyt. in l. fin. C. ad l. Cornel. de sicarijs. D. Couarr. in 4. de sponsa. 2. part. c. 7. §. 5. nu. 1. Sed est vltra eũ glos. ordin. & magistra in c. de benedicto. 32. q. 1. verb. sub cautela, vbi q
3 si mulier dicat | maritũ ei esse suspectũ, oportet vt idonea cautio ei præstetur, scilicèt, fide ulsores, vel pignora, vel fortè iuramentum, si fortè illud magis timet vir, vt in cap. metuẽtes. 17. quæst. 4. Si verò tãta sit sæuitia viri, vt nulla cautio videatur sufficere, tũc nõ est ei rèddenda, sed alicui honestæ matronæ committeda, vt in dict. c. literas. in fi. quia satisdatio maleuolum propositum nõ mutat, vt in §. vltim. Instit. de suspect. tutor. idem probat Anto. Gom. in l. 5. Tauri. nu. 183. colum. penult. illius numeri. idẽ in 3. tom. variar. capit. 6. de iniur. nu. 16. Iacob. Menoch. de arbit. iud. lib. 2. centur. 2. casu. 139. nume. 5. & Dionysius de Francis. cons. 58. num. 10. inter consilia matrimonialia, lib. 1. quę conclusio cum sit ab Ecclesia approbata, atque recepta, indubia est, & tenenda, prout indifferenter omnes scribentes eam probant. Plurima tamen in proposito sunt obseruanda, quæ in forensibus cõtrouersijs quotidiè versantur.

4 Et primò, idem esse, si vxor propria authoritate ob nimiam sæuitiam à viro discedat, quia si de hoc constet in conti-

nenti eidem minimè est restituenda, sed alicui prouidæ & honestæ mulieri, vsq; ad causæ decisionem custodienda tradenda est, in loco vbi vir, vel parētes eius, nullam possint mulieri violentiam inferre. Iste est casus expressus text. in cap. ex transmissa. & ibi communiter Doctores, de restitut. spoliat. vbi prius decidit, quòd recepta sufficienti cautione, quòd illi non debeat aliquod malum inferre, marito restituatur: si autem capitali odio ita mulierem vir persequatur, quòd meritò de ipso diffidat, tunc deponenda est apud probā & honestam mulierem, vt est prædictum ex decisione dicti text. ex quo hoc deduxit glos. in dicto cap. de benedicto. 32. quæst. 1. idem probat text. quamuis nó ita expressim, in dicto cap. literas. in fin. ibi: Non solùm non debet ei restitui, &c. & ibi: Restituenda marito, & ibi notat Abb. dicto num. 7. & ferè omnes suprà allegati idē probant.

5 Est itaque hic casus specialis, ad regulam generalem contrariam, in quo spoliatus ante omnia non est restituendus: nam maritus agens ad restitutionem suę vxoris, eamque recuperandā, repelli poterit opposita exceptione sæuitiæ, si in continenti probetur: & meritò, cum ex restitutione irreparabile damnum eidē vxori sequi posset, vt in dictis iuribus, & in terminis ita tenet Ripa in. l. naturaliter. §. nihil commune. num. 48. ff. de acquirenda possessione. & Anto. Corset. in tracta. regul. quòd spoliatus ante omnia restituatur, fallentia 26. Menoch. plures alios allegans, in primo remedio recuperandæ possessio. num. 308. vbi dicit hanc esse communem omnium sententiam in dict. cap. literas. & in dict. §. nihil commune. & iterum nu. 318. idem in dict. casu 139. nu. 5.

6 Secundò est notandum, ex superioribus exijsse forsan practicam hodiernā, quæ in tribunalibus Ecclesiasticis viget, vt statim quòd mulier petit separationē quoad torum, & mutuam cohabitationem ex causa magnæ sæuitiæ, se offert in continenti id probare, & iudex Ordinarius competens præcipit, vt det informationem testium hoc probantium: qua præstita, si sufficiens iudici videtur, continuò interloquendo pronuntiat, eā deponendam penes mulierem probam & honestam, interim dum causa decidi-
tur, præcipiendo marito, suisque parentibus, ne illi vllam iniuriam, vel molestiam inferant sub pœna excommunicationis, & alijs pœnis pecuniarijs arbitrio suo applicatis, vel applicandis, sicq; tandem seruatur, quod dictus text. in. c. ex transmissa, decidit. Insuper iubetur, vt maritus præstet vxori vestes necessarias, si eas detinet, & alimenta, † litiumq; 7
expensas, quæ statim idem iudex moderatur: vxori etenim litiganti cum marito, sunt ministrandę expensæ & alimenta per eum, vt deducit Matth. de Afflict. decis. Neapolit. 10. nu. 2. Rebuff. 1. tom. comment. tit. de sent. prouisional. art. 3. glos. 1. nu. 26. fuitque in terminis doctrina Bald. in l. 1. col. 2. C. communia de legat. in versic. tertio dubitatur. vbi dicit, quòd potest mulier petere se ali extra domum, quando fuit iniustè verberata: quem refert & sequitur Couarr. vbi suprà nu. 2. & additio Abbatis in d. c. literas. d. nu. 7. litera B. & ita sæpissimè iudicatum vidimus, & iudicauimus.

8 Tertiò, idem obseruādum erit in marito respectu vxoris: nam si ipsa insidietur vitæ mariti, & tentauerit eum perdere veneno, nec aliter potest cohiberi verisimiliter, tunc potest eijci, & petenti restitutionem, obstabit exceptio, argument. d. c. literas. in fin. Nam maritus & vxor sūt correlatiua, vt patet: ergo dispositū in vno, habet locū & in alio: argument. l. vnic. C. de cupresis. lib. 11. & tradit latè Euerard. in cent. legal. loco 76. à correlatiuis. & in terminis ex d. c. literas. circa fi. ita tenet Ioā. Andr. in c. 1. de diuortijs. vbi dicit, quòd si est magnum odium inter coniuges, & timetur mors, & præsertim si tentauit aliquid alter contra alterū in necem ipsius, & timetur ꝙ faceret, iudex poterit separare cōiuges ab inúicem, imò propria authoritate potest coniux læsus lædentem

vxoris

vxoris amplexu, & mutuo seruitio, ac simultanea cohabitatione priuare, & vxorem maritus à se abijcere, & sibi petenti obstabit exceptio sęuitiæ: & Ioan. Andr. in hoc refert & sequitur Abb. in dict. c. literas. num. 7. & in cap. quemadmodum. in fin. nu. 15. de iureiur. Hippolyt. in. l. vnica. nu. 259. C. de raptu virgi. probatur in. l. consensu. C. de repud. & in authent. sed nouo iure. C. eodem tit. D. Couarr. vbi suprà. Sed optimè id pluribus probauit Dionysius de Francis. dicto consilio 58. per totum. vbi etiam loquitur, quando mulier suppositit viro suo facturas, & herbarias, seu incantationes fecit ad eum nęcandum, vel si venefica esset.

9 Quartò, considerari non tantùm debet in proposito sæuitia præterita malæ tractationis, sed & timor futuræ est aduertendus, vt sensit Ioan. Andr. in dicto c. 1. de diuort. & expressè probauit Couar. vbi suprà d. nu. 1. adducēs in id optimum exemplum Aymon. Crauet. cons. 31. quando inter virum & vxorem esset grauis lis super maiori parte bonorum, quia coniecturari tunc potest futura sęuitia, ipsa personarum qualitate perspecta: quare cautos oportet esse aduocatos, vt semper articulos faciant, nó solū præteritæ sæuitiæ, sed & timoris probabilis futuræ, ita vt si separatio non fiat, verisimiliter timeatur maritum vxorem necaturum, vel è contra.

10 Quintò aduertendum erit, quòd iudex arbitrabitur, quando tāta subsit sæuitia, vt non possit prouideri remèdio cautionis: argument. l. 1. ff. de iure deliberan. & capit. de causis. de officio delegat. ita Abb. in. d. cap. literas. in sæpè citato nu. 7. cui accedit Paulus Paris. consil. 54. num. 36. lib. 4. sequitur D. Couar. vbi suprà num. 2. in fine. Tiraquel. in. l. si vnquam. verb. omnia, vel partem. nu. 31. in fin. C. de reuocand. donat. Menoch. de arbitrar. iudi. dict. casu. 139. num. 8. Si igitur iudex ex actis causæ perpenderit,
11 attenta † personarum qualitate, modoque sæuitiæ, mulierem penes virum tutam, nec securam omninò esse, tunc arbitrabitur separationē fieri debere, aliàs secus, sed potiùs mulierē viro restituendam esse, præstita prædicta cautione, quòd eam non offendet, nec vllo modo molestiam, siue iniuriam illi inferet sub pœnis competentibus, quæ bene visæ
12 fuerint iudici. † Maritus enim licitè potest ex causa mulierem castigare, atque secundùm quantitatem culpæ corrigere, ita quòd non procedat ad sæua: illa enim sunt iudici relinquēda, etiam in seruis proprijs, vt in §. sed hoc tempore. Instit. de his, qui sunt sui, vel alieni iur. secundùm Abb. in capitul. quemadmodum. numero 15. de iureiurand. Multum
13 autem operabitur ad inducendam † separationem, si illam petens probet nullam cautionem, siue satisdationem sufficientem esse pro securitate ipsius præ sæuitia graui alterius coniugis: in quo etiam oportet cautum esse aduocatum mulieris separationem petentis, vt hoc in articulis deducat, si verè res ita se habeat.

14 Sextò addo, quòd in specie de qua agimus, vel quando propter adulterium separatur matrimonium quoad torum, non solùm vxori restituenda est dos, vt in capit. 1. & ibi notat Abb. de donatio. inter virum & vxorem. Bald. in capit. 1. in 3. notabi. vt lite non contest. verùm etiam medietas lucrorum à viro ante separationem quæsitorū, vt in cap. significauit. iuncta glos. 1. de donation. inter virum & vxorem. ex quibus id asserit Segura in repetitione. l. vnum ex familia. §. si fundum. numero 39. ff. de legat. 2. cui assentit Palatius Rubeus in repetitione rubri. de donat. inter virum & vxorem. §. 64. num. 10. Castellus in. l. 16. Tauri, glos. magna, in fin. & ibi Palatius Rub. numero 35. Anton. Gome. in. l. 53. Taur. nu. 72. Didacus Couarru. in 4. de sponsal. 2. part. capitul. 7. §. 1. numero 6. Pinel. in. l. 1. in 1. parte. numero 58. C. de bonis maternis. Matienço in. l. 2. titulo 9. libro 5. nouę collectionis Regię, glossa 1. diximus in nostro tracta. de iuramento confirmatorio. 1. part. capitul. 1. numero 61. vbi prædict. allegaui. Atque

15 idem est in lucris † post separationem quęsitis, secúdùm Palat. Rub. vbi suprà. Ferdinádum Gomez in l. 12. Tauri, nu. 15. Couar. vbi suprà. Didac. Perez in additio. ad Seguram vbi suprà, contra Segur. ibidem, & Castellum vbi suprà, contrarium tenentes, contra quos est communis opinio secundùm Matiençio vbi suprà, nu. 48.

16 Quinimò quando vxor ob culpã viri ab eo separatur, vel eius cohabitationẽ vitauerit, nihil ei acquirit, nec communicat, authore Baldo in l. si vxor. nu. 6. in fin. C. de condit. insert. voluit idẽ in l. non sine. C. de bonis, quæ liber. Decius in l. 1. nu. 10. C. vnde vir & vxor. Pinel. in dict. l. 1. 1 part. num. 58. Matienç. vbi
17 suprà. nu. 53. † Secus si culpa vxoris, nó verò viri fiat diuortiũ, quia tunc quicquid ipsa acquirit, viro communicare tenetur, secundùm Seguram vbi suprà, nu. 36. Castell. in l. 16. Taur. glos. magna. col. vlt. Lupium in dict. l. 16. Taur. num. 32. Matienço vbi suprà nu. 54. & in hac
18 specie † vxor nihil habebit ex bonis anteà per maritũ quæsitis, vel posteà quærendis, secundùm Palat. Rub. in repetitione rubri. de donat. inter vir. & vxor. §. 64. nu. 1. & seq. Castel. & Matienç. vbi suprà nu. 55.

19 Vltimò sciendum est, quòd facto diuortio inter coniuges, licèt iure Codicis in arbitrio iudicis esset, an apud patrem, vel matrem liberi morari, ac nutriri deberẽt, vt in l. 1. C. diuortio facto, apud quem liber. morar. vel educ. deb. iure tamen nouissimo authenticorum decisum extat, vt si pater causam diuortij pręstiterit, apud matrem ad secundas nuptias non venientem liberi communes nutriri debent patris expensis: si verò contra, apud patrem, matris locupletis expensis, nisi pater minus idoneus sit: tunc enim apud matrem locupletem nutriri debẽt, vt in authen. si pater. C. eod. tit. & in corpore vnde sumitur, per quẽ text. ita tenet Siluest. in Summa, verb. filij. num. 24. vbi limitat, nisi alter parentum esset infidelis, quia tunc apud fidelem sunt alendi filij, vt per dicta per eũ in verb. baptismum. 4. §. 6. & 7.

Superest modò, vt satisfaciamus argumentis ex diuinis literis suprà in cõtrarium adductis, & primò illud diui Matthæi, Quod Deus coniunxit, homo nõ separet, non obest in proposito, quoniã intelligi debet, vt homo sua authoritate non separet quos Deus coniunxit, vt in cap. si quis cum matre. in fin. 33. quęstione 2. quamuis Isidorus aliter intelligat, dicens, esse subaudiendum ad illa verba, Quos Deus coniunxit, homo non separet, violenter, sine lege, absque ratione: non enim homo separat, quos pœna cõdemnat, quos reatus accusat, quos maleficium coarctat, verùm hoc pro his dictum intelligitur, quos iudices seculi pro suis sceleribus legũ seueritate percellunt, quos vel morte puniunt, vel deportare iubent, vt patet in Canone sequenti, quos Deus. eadem causa, & quęstione. In nostra autem specie homo sua authoritate non separat, sed Ecclesia ex iustissima causa, vt prouideatur securitati, & vitæ coniugis offensi, vt in. d c. ex transmissa. & in. d. c. literas. circa fin. de restitut. spoliator. manente tamẽ semper vinculo matrimonij, quia ipsum nõ soluitur, sed tantùm fit separatio quoad torum, & mutuam cohabitationem, atque bona.

21 Non obstat & secundum, nempè, exceptionem illam fornicationis à sacro eloquio factam, ob quam tantùm licèt dimittere vxorẽ, videri excludere aliàs: nam respondeo, hanc etiam causam magnæ sæuitiæ esse à iure expressam ob similitudinem, & identitatem rationis: nã si ob causam fornicationis licet dimittere vxorem, & è contra, quare non idẽ dicendum erit ob causam magnæ sæuitiæ, ita vt aliter quàm per separationem quoad torum, vitæ coniugis prouideri non possit, vel si mulier insidietur vitæ mariti? hoc enim deduci potest ex prohibitione ab eodem iure diuino facta de altero non occidendo. Si enim simul cohabitando iustè timetur mors violenta alterius, quare hoc permittendum? maius namque hoc casu periculum

lum vertitur, quàm inconueniens sequatur ex separatione: è duobus autem malis minus est eligendum, vt sunt iura vulgaria. Accedit, quòd separatio hæc contingit culpa coniugis nimium sæuientis, vel vitæ alterius insidiantis, & nihilominùs non fit quoad vinculũ matrimonij, quod fatemur esse indissolubile, sed tantùm quoad tori separationẽ, & mutuam cohabitationem, atque bona, manente illæso vinculo matrimonij: sicque nõ obstat illud Pauli 1. ad Corinth. 7. Alligatus est vxori, &c.

SVMMARIVM.

1 *MAritus an propter publicum adulterium vxoris, possit ipsa viuente clericus in sacris effici, & numeris sequent. numer. 12. ponitur affirmatiua, sed nu. 13. & sequen. negatiua, quæ eligitur.*

2 *Maritus propter adulterium vxoris potest intrare religionem, ibique solenniter profiteri, & in ea perseuerare inuita vxore.*

3 *Vxor propter adulterium amittit ius, quod in viro habebat.*

4 *Marito nõ licet vxore adultera viuente, aliã ducere.*

5 *Quotiescunque post consummatum matrimonium, licet viro transire ad religionem, licet etiam eidem transire ad sacros ordines in seculo.*

6 *Maritus etiã matrimonio copula consummato, potest de licentia vxoris conuerti ad religionem, ipsa vxore in seculo remanente, si non sit suspecta de incontinentia, ac castitatem promittente, aliàs tenetur etiã profiteri.*

7 *Maritus vxore religionem profitente, potest ordinari*

8 *Vxoratus de licentia vxoris, atque ipsa religionem profitente, potest in Episcopum promoueri.*

9 *Beatus Hilarius fuit vxoratus, & Episcopus, & habebat filiam, & vxorem, existens Episcopus, & quidam Genebaldus etiam fuit vxoratus, & Episcopus.*

10 *Apostoli fuerunt coniugati, sed verius est, excepto Petro Apostolo, non probari aliquem ex Apostolis fuisse coniugatum: & quid de Ioanne Apostolo? nu. 11.*

12 *Episcopi in locum Apostolorum successerunt, in eo quod sunt pastores, non verò in ordine quo Apostoli fuerunt religiosi.*

14 *Vxoratus eo ipso quòd promoueatur ad sacros ordines, videtur continentiam profiteri.*

15 *Maritus etiam ignorans, cognoscens carnaliter vxorem suam adulteram, bigamiam contrahit.*

16 *Maritus, qui vxorem adulteram post poenitentiam sibi reconciliatam cognouerit, irregularis est.*

17 *Nullo iure cauetur, quòd matrimonium ratum & non consummatum, dissoluatur per sacri ordinis susceptionẽ; quinimò vxoratus nullum sacrum ordinem suscipere præsumere debet durante matrimonio, nisi prout sacris Canonibus nouerit expedire, aliàs neque matrimonio soluto in sic suscepto ordine ministrare, nec ad superiores ordines proueheri, nec ad aliquod beneficium, vel officium Ecclesiasticum valet promoueri.*

18 *Nullo iure speciali cauetur, vt maritus propter adulterium vxoris possit ordinari, quãuis religionem intrare, ac profiteri valeat.*

CAPVT XXV.

An maritus propter publicum vxoris adulteriũ, possit ipsa viuente clericus in sacris effici?

1 PVlchra sanè quęstio, tametsi difficilis & cõtrouersa se nobis offert hîc examinanda, nempe, an maritus propter fornicationem notoriam vxoris, hoc est, adulterium, possit iure sacris ordinibus insigniri, vsque ad presbyterium inclusiuè?

Et pars affirmatiua in próptu esse videtur, quoniam maritus propter adulterium vxoris, potest intrare religionem,
2 ibique solenniter † profiteri, atque in ea liberè permanere, à qua ab vxore reuocari nõ potest: tex. est in. c. cõstitutus. & in cap. veniens. de conuers. coniugat. & in cap. Agathosa. 27. quæstione 2. l. 11. titul. 7. part. 1. per adulterium namque

amisit vxor ius, quod in marito habebat, vt in cap. significasti. de diuort. & in cap. fin. de adulte. & in. c. 1. & 2. 32. quæstione 1. & Lucæ 16. vbi quòd non licèt dimittere vxorem, nisi ex causa fornicationis. capitul. ex parte. el segundo. de
4 sponsal. quamuis nihilominùs † marito non liceat vxore adultera viuẽte aliam ducere, secundùm D. Hieronymum in cap. dixit Dominus. 32. quæst. 1. idẽ probat text. in cap. gaudemus. de diuortijs. ex Innocentio III. editus, sic intelligẽs locum illum Matthæi cap. 19. Quicumque dimiserit vxorem suam ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: idem Innocentius libr. 1. de contemptu mundi, cap. 16. text. etiam in cap. ex parte. de sponsal. optimus in cap. per venerabilem. qui filij sint legit. probat latissimè ac curiosè nimis authoritate plurimorum Conciliorum, & Sanctorum doctiss. Couar. in 4. de sponsal. 2. part. cap. 7. §. 6. nu. 13. aduersus D. Ambros. 1. ad Corinth. c. 7. aliud existimantem: quinimò ita de fide est determinatum in Concil. Trident. sess. 24. can. 7. cuius verba sunt hæc: Si quis dixerit Ecclesiam errare, cũ docuit, & docet iuxta Euangelicam, & Apostolicam doctrinam, propter adulterium alicuius coniugũ, matrimonij vinculum non posse dissolui: & vtrumque, vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse altero coniuge viuente, aliud matrimonium contrahere, mœchariq́ eũ, qui dimissa adultera, aliam duxerit, & eam, quæ dimisso
9 adultero alij nupserit, anathema sit: per quem text. Concilij idem docuit Victoria in Summa de matrimonio. quęstion. 306. versic. tertiò dicimus: ergo vir sine licentia vxoris adulteræ potest religionem intrare, ibidemq́ permanere: sicut igitur hoc potest, poterit etiam facere se promoueri ad sacros ordines: quia quotiescumque post consummatũ matrimonium licet viro transire ad re-
3 ligionem, licet etiam eidem transire † ad sacros ordines in seculo: ita nuncupatim docet Palud. in 4. sentent. distinct. 27. quæst. 3. articul. 2. sequitur Siluest. in Summa, verb. diuortium. quæst. 17. nu. 20. vbi hoc ampliat, etiam vsq; ad Episcopatum, & Victor. in Summa de matrimonio. quæstione 255. circa fin. dicens, quòd in nullo alio Doctore, præterquã in Paludano hoc inuenit, & credit, quòd dicit verum, quia tunc nullum est impedimentum. Eandem doctrinam Paluda. probauit & Domini. à Soto in 4. distinctione 27. quæst. 1. in fin. alijq́ue plures
6 statim citandi. † Secundò, eadem sententia astruitur, quoniã maritus, etiam matrimonio copula consummato, de licentia vxoris potest cõuerti ad religionem ipsa vxore in seculo remanente, si nõ sit suspecta de incontinentia, ac castitatem
7 promittẽte: † aliàs tenetur etiam profiteri, vt in capit. cum sit prædit us. & in cap. vxoratus. de conuers. coniugat. potest etiam vxore profitente religionem coniugatus ordinari, vt in cap. cõiugatus. eod. tit. † Quinimò & vxorat⁹ de li-
8 centia vxoris, atque ipsa religionẽ profitente, potest in Episcopum promoueri, vt in cap. sanè el 1. de cõuers. coniugat. & in cap. Episcopus, qui filios. 12. quæst. 2. text. in capit. sicut hi. §. necesse. 47. distinct. cap. 1. de testament. & probatur 1. ad Corinth. 3. ibi, Oportet Episcopũ esse vnius vxoris virum, quamuis nec etiam matrimonium dissoluatur, vt in dicto cap. ex parte. Itaque hæc est communis resolutio, vt sine vlla dispensatione possit effici Episcopus, cõiugatus cum sola licentia & professione vxoris suæ, secũ-
9 dùm Abb. in cap. 1. de testam. col. 2. † & ita beatus Hilarius fuit vxoratus, & Episcopus, & habebat filiam, & vxorem existens Episcopus, & quidam Genebaldus, vt inquit Florent. 3. part. suæ Summę, tit. 1. cap. 21. §. 1. & Paluda. vbi suprà. Quinimò & Apostoli fuerunt coniugati, vt inquit B. Ambrosius 2. ad Corin-
10 thios 11. de quo latissimè per Ioann. Arbor. in sua Theosophia, lib. 1. c. 32. vbi tamẽ ipse probat, † ꝙ excepto Petro Apostolo, nõ probatur aliquem fuisse coniugatũ ex Apostolis: sed de beato Ioanne
11 legim⁹, quòd fuit vocatus de nuptijs ad castitatis † professionẽ, vt ex Hieronymo

mo in procemio Apocalypsis refert Couar. in 4. de sponsal. 2. part. c. 7. §. 4. nu. 6. Verùm matrimonium beati Ioãnis, si illud contraxit, non fuit consummatum, sed ratum tantùm: quinimò nec est certum omninò ipsum fuisse vxoratum, vt præter Ioan. Arbor. vbi suprà, nos probauim⁹ supra c. 17. nu. 27. † At Episcopi
12 in locum Apostolorum successerunt, vt est decretum in Concilio Tridentino, sessione 23. capit. 4. quod intelligitur in eo quòd sunt pastores, non verò in ordine quo Apostoli fuerunt religiosi, vt docet Soto vbi suprà, in versicul. & per hæc soluitur. Si ergo de licentia vxoris marit⁹ potest effici religiosus, quinimò & Episcopus eligi, atque creari, poterit etiam, ea inuita, adulterium tamen commissa propter quod amisit ius, quod in in marito habebat, sacris ordinibus insigniri, adulteriũ quippè idem debet operari in proposito, quod licentia vxoris, & sic habemus intentum.

Præterea, & tertiò, quia per monachatum non imprimitur character, bene autem per ordines sacros: ergo, &c. Et in terminis hanc sententiam affirmatiuam probauit nuncupatim glos. 1. verbo, ad gradum sacerdotij, in dict. c. constitutus. de conuers. cõiugat. & ibi Abb. nu. 5. per illum tex. & Cardin. candẽ opinionem sequuntur, quam etiam voluerunt Palud. & Siluest. vbi suprà, eamq́ue expressè probauit, atque defendit beatus Anton. Archiep. Florent. in 3. parte suæ Summæ, titul. 1. cap. 21. §. 1. in fin. & Victo. vbi suprà, & Dominic. à Soto dicto lib. 4. sent. distinct. 27. quæst. 1. art. 4. in fin. ea ratione, quia solut⁹ sit vir hoc casu vinculo reddendi debitum: & limitat, nisi fornicariæ pepercerit: sequitur ibidem Magister Palat. idem Soto iterũ distin. 36. quæst. vnica. artic. 4. circa fin. Celsus in suo Reperto. legum huius Regni, in verb. clerigos, in vers. decimo. idẽ videtur sentire, allegans l. 11. tit. 7. par. 1. Lex tamen illa, secundùm quam intelligi debet Celsus, loquitur in marito intrante religionẽ sine licẽtia vxoris, quo casu probat ipsam posse eum reuocare, nisi commiserit adulterium, quo probato, maritus posset eam repudiare: itaq; nec lex hæc, nec Celsus in nostris terminis loquuntur, sed in casu prioris fundamenti huius partis, quod est sine dubio, nempè, quòd propter adulterium vxoris, maritus possit inuita vxore religionem ingredi, vel ingressam retinere: at verò nos hoc nõ quærimus, sed an possit in prædicto casu ad sacros ordines promoueri inuita vxore, quod nec lex illa, neque Celsus vbi suprà attingunt, neque declarant. Nihilominùs cæteri suprà allegati, & præterea Ant. à Cordub. in suo tracta. *de casos de conciencia.* quæst. * 138. & 178. in secunda impressione, * & Nauar. cons. 23. de sponsal. nu. 6. * idẽ, hoc est, præfatam opinionem affirmatiuam probant, iuxta quam iam vidi quẽdam vxoratum viuente vxore adultera, pro tali declarata per executoriã Regiam, ordinatum in presbyterum, atque vt talẽ per concursum, iuxta formã decreti Concilij Tridentini, adeptum fuisse beneficium curatum in hoc Episcopatu, alijsque presbyteris benemeritis non vxoratis prælatum fuisse ab examinatoribus & Episcopo, quamuis sciebãt vxoratum esse, sed quia iam erat ordinatus, & habilis, eidem prædictum beneficium contulerunt, & posteà fuit promotus ad quendam Canonicatum Doctoralem cuiusdam Ecclesiæ Cathedralis huius Regni, etiã per concursum, viuente vxore adultera.

13 Hæc tamen sentẽtia, quamuis ita recepta sit à præfatis Doctoribus, mihi tamen nũquam placuit, neque placere potuit: itaque huiusmodi vxorato adulterium passo, nunquam sacrum ordinem conferrem, nec conferendi licentiam aut facultatem concederem, si mei muneris id esset, nec etiam iam ab alio ordinato beneficium Ecclesiasticum cõferrem, aut eidem prouideré, alijs benemeritis stantibus, sequentib. fundamentis.

Primò, propter scandalum, aut saltem malum exemplum vitandum in nostra Ecclesia Latina, in qua vxorati viuentibus vxoribus, minimè sine licentia earũ

poſſunt ordine ſacro clericali inſigniri, quicquid ſit in Eccleſia Græca, abhorrent enim laici ſimiles clericos vxoratos, atque indecens eſſet clericos habentes vxores in ſeculo, quamuis ſeorſum viuentes, ſacris miniſtrare: & quamuis quandoque hoc cõtingat videri admiſſa priori ſententia, id tamẽ rarò accidit, & ideò tanquã inſolitum admirationẽ cauſaret, prout cauſauit in hac ciuitate clericus ille vxoratus, cuius modò meminim⁹: & quãuis cõiugatus abſolutus, ab vxore continentiam profitente, ad ſacros ordines promoueri poſsit, vt in c. coniugatus. de conuerſ. coniugat. is tamen de quo agimus, non eſt huiuſmodi.

Secũdò, & quod maximè mouere debet, in hanc ſententiam negatiuam facit, quoniam facillimè contingere poterit, imò frequenter contingit, vt eidem adulteræ vxori maritus pepercerit, iniuriamque condonauerit tacitè, vel expreſsè, occultè, hoc ignorante Epiſcopo, ſiue eius Vicario diœceſano, quo caſu Soto fatetur, & meritò, minimè ordinari poſſe: & quamuis hoc fundamentũ nihil concludat in eo, quem non conſtat mulieri adulteræ peperciſſe, timere tamen debet Ordinarius, quamuis aliàs poſſet eidem ſacrum ordinem conferre, ne incidat in abſurdũ, ac proinde in dubio ſecuriorem partem eligendo, eum non ordinare, præcipuè cum ſint alij nõ vxorati, qui poſsint, & velint ordinari, vt diuinis vacent, & operam dent: quid enim Eccleſia Dei opus habet huiuſmodi hominibus vxoratis ad ſacros ordines eis conferendos, cum alij adſint non vxorati, quibus id munus rectius mandari queat?

Tertiò, quoniam etſi maritus cum ordinatur, vxori adulteræ non pepercerit, poterit tamen poſteà ſtimulo carnis faciliter inductus, eidem coniugi carnaliter commiſceri: hoc autem quantum abhorreat à caſtitate & munditia, qua ſacerdotes vti debẽt, ac tenentur, & quã veſtis alba, qua funguntur in diuinis officijs, ſignificat, ac demùm à more Eccleſiæ Romanæ, vnuſquiſque attentè circunſpiciat. Qui enim vxoratus promouetur ad ſacros ordines, eo ipſo intelligitur continentiam vouere, vt in termi nis notat gloſ. fin. in cap. coniugatus. de conuerſ. coniugat. ibi, Nã qui: ergo debitum exigere non poteſt, argum. capit. placet. eod. tit. approbatur in l. 40. verſ. *mas ellos*. tit. 6. part. 1.

15 Quinimò bigamiæ vitium contrahitur hoc caſu, etiam ab ignorante adulterium cognoſcente vxorẽ carnaliter. c. ſi cuius vxorem. & cap. ſequenti. 34. diſtinctione. Abb. & Anani. & Doctor. in cap. 3. de adult. quorum opinio communis eſt, & obtinet, etiamſi ex præcepto Eccleſiæ vxorem inuitus quis cognouerit, iuxta magis communem ſentẽtiam, vt aduerſus Innocent. & alios reſoluit D. Couar. in Clem. ſi furioſus. de homicid. 1. part. §. 2. nu. 3. Et præterea irregu-
16 laris eſt, qui vxorem † adulterã poſt pœnitentiam ſibi reconciliatam cognouerit, ſecundùm Anan. in. d. c. 3. Felin. in c. ius generale. col. 6. diſt. 1. & ſentiunt omnes qui proximam opinionẽ probarũt, ſecundùm Couar. vbi ſuprà. Vtrumque probauit Nauar. in man. Latin. c. 16. nu. 27. & prius dictum ſequitur etiam Silua nuptial. in quæſt. 1. quòd non ſit vtile nubere. num. 127. volum. 6. tract. diuerſ. doct. fol. 21. vbi quòd propter bigamiã perdit priuilegiũ clericatus, & alia plura. Quòd ſi hoc etiam fundamẽtum nihil vrgere dicas, quia ſufficit, quòd tempore quo hic coniugatus ordinatur, vxori adulteræ non pepercerit, nec eidem ſe carnaliter immiſcuerit, vt rectè ordinari poſsit, iuxta priorem receptam ſententiam: non enim inſpiciendum eſt, quòd poſt ordinationem poſsit vxorem cognoſcere carnaliter: hæc namq;, nec aliæ irregularitates, quæ poſteà poterunt contingere occidendo hominẽ, vel mutilando membrum, vel alia grauiſsima delicta committendo, non debent eſſe in conſideratione, vt tempore habili impediant ordinum collationem, ſicut nec in alijs ſolutis, qui ordinari volunt, aliàs enim nullus poſſet ordinari, cum poſsibilitas ſit res ampla: tractus enim

enim futuri temporis nõ ſpectat ad iudicẽ, vt in. l. nõ quemadmodũ. ff. de iudi. cum ſimil. Nihilominus tamen præcipua & ſpeciali ratione hoc caſu conſiderari poterit præfatum inconueniens, cum facilius contingere poſsit, quàm cętera generalia ſupradicta. Sed quo magis hæc ſecunda opinio ſtrictius probetur, accipe quartum fortiſsimum fundamentum.

17 Quartò & vltimò hæc pars negatiua comprobatur, quia quemadmodũ nullo iure diuino nec humano cauetur, quòd matrimonium ratũ & non conſummatum diſſoluatur per ſacri ordinis ſuſceptionem, niſi tantùm per profeſsionem ſolennem alicuius de religionibus approbatis, & ideò nullus durante matrimonio, nondum etiam conſummato, nullũ de ſacris ordinibus ſuſcipere præſumere debet, niſi prout ſacris Canonibus nouerit conuenire, aliàs neque matrimonio ſoluto in ſic ſuſcepto ordine miniſtrare, nec ad ſuperiores ordines prouehi, neque ad aliquod beneficium, vel officiũ Eccleſiaſticum valet promoueri, vt in extrauagãti antiquæ cõcertationi, Ioan. XXII. de voto & voti redẽp. in princip. & in. §. 1. incipit, auctoritate Apoſtolica, quam in hoc citat Magiſter ſent. in. 4. diſt. 27. capit. 5. vbi limitat, niſi de conſenſu vxoris, & gloſ. in d. extrauag. verb. ſtatim, ex illa colligit bonũ modum formæ argumentandi
18 & † dicendi non eſt ita, quia iure cautũ non reperitur: gloſ. etiam in c. quemadmodum, verb. tenetur. de iureiur. & in cap. vnico. de voto. libr. 6. Abb. in cap. 1. & capit. ex parte. de conuerſ. coniugat. ita etiam nullo ſpeciali iure cauetur, vt maritus propter adulterium vxoris ordinari poſsit, quamuis religionẽ intrare ac profiteri valeat: quo fit, vt minimè hoc caſu hic ad ſacros ordines promoueri licitè poſsit, remanendo in ſeculo, ſub prędictis pœnis, cùm hoc nõ ſit iure cautum, & ſolum id liceat in caſibus à iure expreſsis, vt ibidem expreſsè probatur: quod magis aſtringo, nam in d. §. authoritate Apoſtolica, illud inhibetur, ne quiſquam durante matrimonio, ſiue copula conſummato, ſiue non, aliquem ordinem ſacrum ſuſcipiat, niſi prout ſacris Canonibus nouerit expedire: ſed iure Canonico vxoratus nõ debet promoueri ad ſacros ordines, niſi abſolutus ab vxore continentiam profitente, vt in d. cap. vxoratus. de conuerſ. coniugat. & licet ob adulterium vxoris liceat marito religionem ingredi ac ibidem profiteri, vt eſt prędictum, non tamen eo caſu expreſſum eſt à iure, vt ad ſacros ordines promoueri poſsit inuita vxore: eſſet namque maximum inconueniens, vt ſupra conſiderabamus, ipſos ambos in ſeculo remanere, marito ſacris inſignito contra voluntatem vxoris, ipſaq; continentiam minimè profitente: quod ſic non cõtingit ipſo religionem ingreſſo, vel vxore continentiam profitẽte: ergo &c. Et quamuis per adulterium vxoris liberetur vir ab obligatione reddendi debitum, vinculum tamen matrimonij adhuc manet: ergo nullo modo dici poteſt, quòd maritus ob adulterium vxoris iure poſsit, ipſa inuita, ad ſacros ordines promoueri, cum caſus exceptus firmet regulam in contrarium, vt in. l. nam quod liquidẽ. ff. de penu legata. ex quibus fit, vt faciliùs poſsit quis conuerti ad religionem, quàm ad ſacros ordines promoueri: vnde rectiùs procedit argumentum negatiuè quàm affirmatiuè, nempè quando religionem intrare non licet: ergo multo minus ad ſacros ordines promoueri, non verò ſemper quòd licet religionẽ intrare, licet promoueri ad ſacros ordines, vt ex prædictis patet, & cenſuit Sylueſt. vbi ſupra. Nec obſtat ſi replicet quis, text. in d. §. authoritate Apoſtolica, argumentumq; ab eo modo ſumptum procedere ac loqui in matrimonio abſolutè, hoc eſt, quando coniuges ſimul cohabitant, vel ſaltim diuortio non facto: at verò nos agimus, quãdo propter adulterium eſt factũ diuortium, atque ſeparatio, quod etſi ſecundũ quid dici matrimonium valeat, non tamen abſolutè. Nam reſpõdeo in primis, text. præfatum. §. authoritate Apoſtolica,

generaliter & indistinctè loqui in quocunque matrimonio: at verò commisso adulterio, verum matrimoniũ est quoad vinculum, quod minimè ipso adulterio dissoluitur, vt supra latiùs probatũ est: separatio autẽ tunc fit quoad cohabitationem simultaneã, & torum, ac bona, non verò ex hoc desinit esse verum matrimoniũ inter eos. Præterea qui prædi. replica contra nos vti velint, necesse habent, vt probẽt hunc esse casum, in quo iure Canonico maritus ob adulteriũ vxoris ordinari valeat absque licentia vxoris: quod si expresè probauerint, statim annuam ipsorum opinioni, sin minus, regulam generalem in contrarium constituit d. §. authoritate Apostolica. in hũc modum, vt maritus ordinari non valeat sub pœnis ibi contentis, nisi prout sacris Canonibus nouerit expedire: sed hoc casu non constat neque probatur, quòd sacris Canonibus id expediat: ergo habemus intentum.

Et in expresso hanc partem negatiuam probauit Innocent. in d. capit. constitutus. de conuers. coniugat. vbi reddit rationem diuersitatis inter sacros ordines & religionem, sequitur eandem sententiam ibidem Anan. Anchar. nume. 3. Anto. de But. quæst. 2. & Ioan. Andr. sequitur etiam summa Astesana. 2. part. lib. 8. titul. 11. artic. 2. quæst. 9. in eamque inclinat Areti. consil. 59. & quãuis Abb. in d. c. constitutus. nu. 5. conetur elidere rationem differentiæ assignatam ab Innocent. vbi supra, inter sacros ordines & religionem, illa tamen coadiuuari potest ex decisione text. in cap. quia sunt. & in cap. sequenti. 28. dist. iuncta glo. fi. ibi circa fin. quam probat Archid. in. c. seriatim. in fine. 32. dist. Quòd si adhuc præfatam rationẽ differentiæ Innocentij veram non esse contendas, dictum tamen ipsius, & sic nostra sententia negatiua efficaciter probari videtur ex supradicto. 3. fundamẽto pro ead. adducto, quam veriorem in puncto iuris, atque securiorem esse existimo, ac proinde tenendã, præcipuè cum authoritate etiam grauissimorum authorum non careat, quamuis contraria sit magis recepta, ac proinde non peccaret eam seruans.

Ad primum fundamentum prioris partis respondeo, quòd etsi liceat marito propter adulterium vxoris religionem intrare, non tamen ideò licebit sacros ordines suscipere in seculo remanendo, quia vt supra probauimus, prædicta cõsequentia Doctorum est falsa, quia non valet argumentum affirmatiuè in proposito, nempè vxoratus quando potest intrare religionẽ, potest etiam ordinari: nam illud inuenitur iure expressum, hoc autem minimè, sed potius contrarium, nisi tantùm in casibus à sacris Canonibus permissis: hic autem non est huiusmodi: ergo &c. Negatiuè autẽ rectè procedit, qui non potest religionem intrare, neque promoueri, vt prædiximus.

Ad secundum circa eius primam partem eodem modo respondeo, & ad cap. coniugatus. de conuers. coniugat. quòd procedit seruatis in ipso requisitis, hoc est, quòd maritus ab vxore continentiam profitente absolutus ad sacros ordines promoueatur, qui casus non est noster, sed multum diuersus. Item etiam non obstat illud, quod prædiximus de episcopo, vt in dict. capit. sanè. quia procedit ipsa vxore religionem profitente, alias secus, vt ibidem probatur. Ad tertium respondeo nihil cõcludere in proposito quod nobis obsit.

SVMMARIVM.

1 *ÆEtas singulis ordinibus iure antiquo requisita.*

2 *Prima tonsura & omnes minores ordines à septennio etiam statim suscipi possunt iure nouiori.*

3 *Subdiaconus effici quis potest cum primum decimum octauũ annũ fuerit ingressus, Diaconus verò postquam inchoauerit viginti, Presbyterũ attigerit vigintiquinque, iuxta Clementinam finalem. de ætate & qualit. itaque sufficit attingere vltimum annum prædictarum ætatum, etiamsi annus ipse completus non fuerit: & an hoc hodie procedat*

cedat stante decreto de reformat. sancti Concil. Trident. Sess. 23. c. 12. latè agitur nu. 4. & sequen. vbi resoluitur affirmatiuè, quamuis ad Subdiaconatum nullus promoueri præcipiatur ibidem ante vigesimumsecundum annum, & ad Diaconatum ante vigesimumtertium.

6 *Qui ante Calendas proximas stipulatur, similis est ei, qui Calendis stipulatur.*

7 *Anniculus non statim, vt natus est, sed trecentesimo sexagesimoquinto die dicitur.*

9 *Qui sacris initiatur in vigesimosecundo anno, non promouetur ante vigesimum secundum.*

10 *Verba denotantia tempus, si sint singularis numeri, verificantur in tẽpore incepto, si verò sint pluralis numeri, debet esse tẽpus completum.*

11 *Significatio propria dictionis, ante, est excludere illud, cui præponitur.*

12 *Illud dicitur ante, quod omnino ante est.*

13 *Vltima dies termini cedit commodo promissoris, ad hoc vt non sit in mora antequam totum tempus labatur.*

14 *L. qui ante Calendas. 13. ff. de verb. oblig. intellectus & nu 15 de cõcordia d. l. cum. l. anniculus. la. 1. 132 in ordine. ff. de verb. signif. remissiuè.*

16 *L. anniculus. la. 2. 134. in ordine. ff. de verbor. signific. intellectus.*

17 *Conferre aut suscipere ordines citra prædictas ætates, crimen est mortale, & ordinator huiusmodi per annum à collatione clericalis tonsuræ ob huiusmodi culpam suspenditur.*

18 *Suscipiens ordines sacros ante ætatem legitimam, verum characterem & sacramẽtum suscipit etiam Presbyteratus (etiamsi sit puer) non tamen ordinum executionem, imò ipso iure est ab eiusmodi executione suspensus, quousque legitimam ætatem attigerit, & presbyter hoc casu celebrans, præter peccatum mortale, irregularis fit, nu. 19. Hodie per extrauag. Pij II. ipso iure sunt suspẽsi, qui sine dispensatione canonica, aut legitima licentia, siue extra tẽpora, vel ante ætatẽ legitimã, vel absq; dimissorijs ordinãtur. n. 20*

21 *Ordinatus extra tempora vel ante ætatem legitimam, vel sine dimissorijs, suspensus est ipso iure, n. 20. contra nonnullos relatos n. 23.*

22 *Sic suspẽsus si ministrauerit in ordine, irregularitatẽ incurret, à qua à solo Papa absolui potest.*

24 *Ordinãs aliam sine dimissorijs ordinarij sui, per annum est suspensus ab ordinum collatione, ordinatus verò quandiu proprio ordinario videbitur expedire.*

25 *Peccat mortaliter qui se facit ordine insigniri contra Canones Concil. Trid. hic relatos.*

26 *Licentia seu facultas ordinandi à quocunque Catholico antistite in propria dioecesi residenti, an ad alium de licentia proprij ibi Pãtificalia exercentẽ extendatur. & nu. seq.*

30 *Minores ordines & Subdiaconatus an eodem die conferri valeant, & nu 31. & 32.*

33 *Nullus prima tonsura initiatus, aut etiam in minoribus ordinibus constitutus, ante decimumquartum annum beneficium potest obtinere.*

34 *Non omnes habentes ætatem legitimã promouendi sunt ab Episcopis ad sacros ordines, sed digni duntaxat, quorum probata vita senectus sit.*

15 *Caueant Episcopi ab ordinando pueros in aspectu, quamuis vigesimũquintũ annũ attigerint, ne forte subrepat in opprobrium ordinis clericalis.*

36 *Et præterea ne ijs sacri muneris dispensationẽ committant, qui ob imbecillitatem intellectus, atque debitæ cõsiderationis diuina ministeria paruipendant.*

37 *Caueant etiam, ne indoctos ordinent, atque eos qui malè legunt, ne ignorantia causet contemptum.*

38 *Regulares quoque, nec in minori ætate, nec sine diligenti examine ordinẽtur, priuilegijs quibuscunque ad hoc penitus exclusis.*

39 *ÆEtas triginta annorũ requiritur ad Episcopatum.*

40 *Poenitentiarius perpetuus, qui in Ecclesijs Cathedralibus institui debet, quadraginta annorum esset debet.*

CAP. XXVI.

De ætate singulis ordinibus Ecclesiasticis requisita.

QVanuis iure diuino quoad substantiam sacramenti nulla sit ætas distincta, iure tamen Pontificio eiusmodi ætates decretę sunt & præfinitæ.

Iure

1 Iure etenim antiquo longiora ætatis tempora exigebantur: nam, vt habetur in cap. in singulis. 77. distin. ab infantia (hoc est à primo septẽnio) poterat quisq; nomen Ecclesiasticis ministerijs dare (hoc est) primam tonsuram accipere, sed tres minores ordines non nisi vsque ad annum duodecimum, neq; acolythatum vsque ad quatuordecimum: Subdiaconus verò nemo qui erat minor viginti annis completis fieri poterat, vt patet ex sexta Synodo, Canon. Subdiaconus. 77. distin. & ibi glo. neq; Diaconus ante vigesimumquintum annum, vt in decreto Concilij Carthagin. Canon. placuit. neque verò Presbyteratũ obtinere minor triginti ann. vt tota distin. 78. decernitur: ita Dominic. à Soto. in 4. sent. dist. 25. quæst. 1. art. 2. pag. 51. colum. 2. in versi. quo autẽ. tametsi Iacob. Menoch. de arbit. iudi. casu 427. nume. 14. cent. 5. dicat per illum text. in d. cap. in singulis. quòd minores ordines conferuntur habẽti duodecim vel septemdecim annos, & Rebuffus in praxi benefic. in titul. de cleri. ad sacros ordin malè promot. glos. 2. nu. 1. pag. 436. habenti duodecim vel 13. ann. & numer. seq. de ordinibus sacris quod prædictum est probat: sed re vera
2 meo † iudicio text. ille rectiús probat quod ex eo collegit Soto vbi supra. Videnda est in hoc. l. 27. titul. 6. part. 1. Iure tamẽ nouiori, non modò prima tõsura, verùm & omnes minores ordines à septennio statim suscipi possunt, iuxta glo. fin. in Cleme. fina. de æta. & qualita. per iura quæ allegat, quam probauit Soto vbi supra, de prima tonsura, quòd septennio conferri possit. Albertus Trocius de verò & perfecto cleric. capit. 17. nu. 1. volu. 2. tract. diuers. docto. fol. 243. & Rebuff. vbi supra.

3 Ad Subdiaconatus verò ordinem ex d. Clem. fin. promoueri quis potest cum primùm decimumoctauum annum fuerit ingressus, & ad Diaconatũ, postquam in choauerit vigesimum, & ad Presbyteratum, dum attigerit vigesimumquintum, vt ibidem expressè cauetur. Nam cum text. ille non requirat, quòd prædicti ordinandi sint decẽ & octo, viginti & vigintiquinq; annorũ respectiuè, sed tãtum quòd possit quis liberè in decimooctauo ad Subdiaconatus, in vigesimo ad Diaconatus, & in vigesimoquinto ætatis suæ anno ad Presbyteratus ordines promoueri, consequitur manifestissimè, sufficere attingere vltimum annum prædictarum ętatum respectiuè, etsi annus ipse completus non fuerit: quod etiam apertè probatur in cap. cum in cunctis. §. inferiora. de elect. vbi sufficit quem attigisse vigesimumquintum suæ ætatis annum ad beneficiũ curatum obtinendum, & si non est in ordine requisito constitutus, debet se facere promoueri, præfixo à Canonibus tempore sub pœnis de quibus ibi: qui text. hodie ad literam innouatur in sacro Concilio Triden. Sess. 24. c. 12.

Neque obstat, quòd secundùm Hostien. dispensatur in ætate in dict. §. inferiora. propter curam animarum, & secũ dùm Innoce. quia suberat necessitas, ex quo vocatus fuerat ad beneficiũ quod requirebat ordinem, ideò obseruandi sunt antiqui Canones in hoc supra relati: absurdum nanque esset, quòd minor vigintiquatuor ann. posit habere curam & sacerdotium, non verò sacerdotium solùm: quare ex illo text. rectè probari videtur sufficere attigisse vigesimũ quintum annum, ad hoc vt quis in presbyterum ordinari queat, quod vt prædixi, iure nouiori est expeditum in dict. Clemen. fin. ex verbis supra relatis, & in terminis, quòd sufficiat attigisse. 18. ann. ad Subdiaconatum, & 20. ad Diaconatum, & 25. ad presbyteratum, tenet glos. in d. Clem. fi. in verbo, in decimooctauo. sic intelligens tex. illum, quam sequitur alios allegans Cardin. ibidem n. 8. & optimè probat Albert. Troc. vbi supra nu. 2. & Ioan. de Imol. in d. Clem. fina. super illa glo. & ibi Bonifacius de Vitalin. nu. 19. Felin in. c. cum vigesimum. nu. 7. de offic. deleg. Dominic. à Soto vbi supra & illam gl. sequitur Rebuff. in prax. benefic. in titul. de cleric. ad sacros ordin. malè promot. glo. 2. nu. 2.

Poterit

Poterit tamẽ quis forsan dubitare, an præcedens communis sententia, quæ profectò verissima & receptissima est, hodie procedat stante decreto de reformat. sacrosancti Concil. Triden. sessio. 23. c. 12. vbi alia ætas ad prædictos sacros
5 ordines præscribitur, † saltem ad Subdiaconatum & Diaconatum, nempè ad illũ 22. ann. ad hũc verò 23. his verbis, Nullus in posterum ad Subdiaconatus ordinem ante vigesimum secundum, ad Diaconatus ante vigesimũ tertium, ad Presbyteratus ante vigesimumquintũ ætatis suæ annum promoueatur: an verò hoc decreto stante, corrigatur præfata communis opinio?

6 Et primò videtur ex illo text. non sufficere vltimum annum singulis ordinibus præscriptum esse inceptum, sed requiri esse completum, ex text. in. l. qui ante. 13. in ord. ff. de verb. obligat. vbi inquit text. Qui ante Calendas proximas stipulatur, similis est ei, qui Calendis stipuletur. Cum ergo Cõciliũ vtatur prædicta præpositione, ante, cum prohibitione præcedenti, videtur requiri, vt annus compleatur, arg. d. l. qui ante.

7 Secundò ex text. in. l. anniculus. la. 2. 134. in ordi. ff. de verb. signifi. vbi inquit tex. Anniculus non statim vt natus est, sed trecentesimo sexagesimoquinto die dicitur, incipiente planè, nõ exacto: ergo annus vigesimus secũdus, vel vigesimus tertius, vel vigesimus quintus ætatis vniuscuiusque non dicitur statim quòd quis eum ingreditur, sed vltimum eius diem, quamuis nõ completum: & in nostris terminis ita tenet Menoch. de arbit. iudi. cent. 5. casu 427. nu. 25.

8 His tamen non obstantibus, cõtraria sententia tenenda est tanquam verior in iudicando & cõsulendo, imò quòd præfata communis & recepta sententia hodie non corrigatur per prædictum Decretũ concil. Tridenti. & sic quod etiam hodie sufficiat ordinando in Subdiaconum attigisse ætatem 22. annorum, & in Diaconum 23. & in Presbyterũ 25. quam vis annus nõ sit completus. Primò, quia hoc expressè à Concil. Trid. non mutatur: ergo quare stare prohibetur, argum. l. præcipimus. C. de appel. & l. sancimus C. de testam. Secundò, quia solum tẽpus ad Subdiaconatum & Diaconatum augetur à Concilio, non verò aliquid innouatur circa nostram quæstionem.

9 Præterea, qui sacris initiatur in vigesimosecundo anno, nõ promouetur ante vigesimum secundũ, iuxta text. in. l. qui filium. §. Sabinus. ff. ad Trebel. ex quo text. constituit differentiam Corne. cõsil. 213. volum. 1. nu. 7. †
10 vtrùm verba denotantia tempus, sint singularis numeri, quo casu possunt verificari in tempore incepto: nam in anno vigesimo censetur esse, qui annum vigesimum ingressus est: & similiter verificãtur verba ad annum vigesimum: an verò pluralis numeri, & tunc debet esse tẽpus completũ, nempè si vixerit annis viginti, vel si erit viginti annorum, vel ascenderit ad viginti annos, secund. opin. Bald. & Imol. quos refert: ergo cum Conciliũ in proposito loquatur per verba singularis numeri, nempè ante vigesimumsecundum, vigesimumtertium, & vigesimum quintum ætatis suæ annum respectiuè, vt patet, consequitur posse verificari in tempore incepto.

11 Tertiò, propria significatio huius dictionis, ante, est excludere illud cui præponitur, vt docet Aulus Gell. lib. 12. noctium Atticarum, cap. 13. quem refert & sequitur Alcia. d. l. anniculus. num. 3. vbi id in proprijs terminis d. Clem. fin. tenet nempè si scriptũ sit, vt in vigesimo anno posit quis ad sacros ordines promoueri, sufficiat 20. ann. esse cœptum, idem si intra vigesimum dicatur, vel ante vigesimum, quia hæc verba magis initium respiciunt quàm finem.

Denique si annus adimpletus requireretur, non posset quis promoueri ad Subdiaconatus ordinẽ nisi in vigesimotertio anno, & ad Diaconatum in vigesimoquarto, & ad presbyteratum in vigesimosexto: quod manifestè aduersatur Concil. Tridenti. & hoc non esset ante, sed post, iuxta ea quæ docent Bald. Alex. & Roma. in d. l. qui ante. ff. de verb. obligat.

obligat. Cuma. & Imol. in. l. si cui. ff. de legat. 1. Bald. in d. l. ex verbis, nume. 2. C. quando dies leg. ced. vbi affirmat illud dici ante, quòd omnino ante est. Vltimò
12 huic opinioni fauet, † quod Cõciliũ non dicit nec exprimit completum, prout si vellet, expressisset, sed absolutè ante 22. 23. & 25. annũ respectiuè: innuisse ergo videtur sufficere esse ordinandũ in prædictis annis inceptis respectiuè: qui enim iam existens in prędictis annis, etiã nondum completis ordinatur, non dicitur ordinari ante eos, sed in eis, & sic satisfacit præcepto Cõcilij. Præmaximè, quia ad minus negari non potest, quin hoc sit omissum à Cõcilio, sicq; remanet sub dispositione iuris cõmunis, arg. l. commodissimè. cum similib. ff. de lib. & posth. Iure autem cõmuni nouissimo hoc expeditum est in d. Clemen. fina. de æta. & quali. iuncta glo. fin. & cõmuni, vt sufficiat quòd ordinãdus sit in prædictis annis inceptis, licèt non completis, vt est prædictum: ergo idem etiam locum habet hodie stante dicto decreto Concilij: quod profectò indubium meo iudicio atque proinde tenẽdum est, & ita in terminis tenet & probat. Nauar. in Manuali Latin. cap. 25. num. 116. pag. 653. & nouissimè D. Spino in suo speculo testamentorum, glo. 3. titu. de capellanijs, nu. 47. quæ sententia receptissima est in vsu & praxi, prout vidi eã semper obseruari, atque iuxta eam consului & pronũtiaui sæpissimè.

13 Non obstant modò fundamẽta supra in contrarium adducta, & primò text. in d. l. qui ante Calendas. ff. de verb. oblig. quoniam quoties quis stipulatur aliquid dari vel fieri, ad hoc vt promissor sit in mora, atq; conueniri possit, requiritur, vt totus terminus prius labatur, vltima enim dies termini cedit commodo promissoris, nec enim prius dicitur esse in mora, quia licet teneatur id soluere in prædicto termino, & sic etsi ante Calẽdas dies cedat, non tantùm venit quo peti possit, quousq; debitor sit in mora; vt in. l. cedere diem. ff. de verb. signi. &
14 ita debet intelligi d. l. qui † ante Calẽdas, nam qui ante Calendas proximas stipulatur, similis est ei, qui Calendis stipulatur, quoad effectum exactionis, in hunc sanè sensum, vt qui stipulatus est ante Calendas, tanquam à morosо debitore petere non possit ante Calendas, & ideò non dicit quod est idẽ, sed similis: omne autem simile non est idem, vt. l. quod Nerua. ff. depositi. at verò in terminis nostræ quæstionis, de qua agimus, qui existens in ætate 22. 23. vel 25. annorum ordinatur, nõ dicitur ordinari ante prædictos annos, sed in ipsismet annis ætatis requisitæ à Concilio: vnde cum ipsum Concilium non expresserit completum, non excludit inceptum, imò ipsum includere videtur. Prætereà contra decisionẽ d. l. qui ante Calẽdas. est. l. anniculus. la. 1. 132. in ordine. dicens, † ante diẽ
15 decimum Calendarum, post diem decimum Calendarũ, neutro enim sermone decimus dies significatur: pro quarum legum cõcordia, & vero intellectu, quia inter se distare videntur, quamuis quoad nostrum propositum nihil obstent, vt vidimus, videndus est Lauren. Valla lib. 4. elegan. c. 80. & Alcia. in d. l. anniculus.
16 la. 1. Ad secundum, hoc est. l. anniculus † la. 2. 134. ff. de verb. sign. respondeo, verbum seu nomen, anniculus, perfectionem significare vnius anni, quare statim vt natus est, non dicitur anniculus, sed cum dies vltima anni incepit, licèt non sit completa: quinimo tex. ille atque ipsius ratio rectè inspecta pro nobis facit, quia si in anniculo, qui est principium numeri annorum, non verò numerus, quia est vnus tantum annus, vltimus dies anni inceptus habetur pro cõpleto: ergo in ætate plurium annorũ vltimus annus cœptus habetur pro completo. Prætereà dict. l. anniculus, argumẽtum, quamuis alicuius momẽti aliàs esset, generale quidem est in proposito, & ideò nihil obest, cum in specie habeamus decisum contrarium in d. Clem. fin. iuncta sua glos. communiter approbata, quia generi per speciem derogatur, vt in regula iuris: at opinio Menochij quæ specialis est in nostra quæstione tenentis, diem

diem vltimam anni cœptam in proposito, de quo agimus, haberi pro completa ad ordines, non excludit, vt annus etiam cœptus non habeatur pro cõpleto: quòd si aliud sensit, errat, vt pote contra dict. Clem. fin. cum communi, de æta. & qualitate.

17 Conferre autem ordines citra prædictas ętates, aut suscipere, crimẽ est mortale, quippe quia in re graui transgressio sit Ecclesiasticæ præceptionis, vnde huiusmodi ordinator per annum à collatione clericalis tonsuræ ob huiusmodi culpam suspenditur, vt in cap. nullus. de
18 æta. & qual. lib. 6. Qui † verò ante easdẽ ætates ordinis sacramẽtum suscipit, verum characterem & sacramẽtum suscipit, etiam presbyteratus (etiam si puer ad sacerdotiũ ordinaretur, secũd. Cardin. in d. Clem. fi. per glos. in cap. pueri. 1. quæst. 1. Rebuff. vbi supra n. 8. Quinimò puer in cunis potest effici sacerdos & Episcopus, omnesque ordines suscipere, vt ex Hugone refert Hostien. in summa de temporib. ordinatio. §. sed & præter. in versi. plus notat Hugo) non tamen ordinum executionem, imò ipso iure est ab eiusmodi executione suspẽsus, quousque legitimam ætatem attigerit, vt in c. vel non est compos. de tẽpor. ordinatiõ. & in capit. dilectus. de æta. & qualit. & presbyter hoc casu celebrans antequam legitimam ætatem attingat, præter pec-
19 catum mortale, irregularis fit, † vt notatur in cap. sanè. & in c. cum quidam & c. cõsultationi. de tempor. ordin. Et quamuis illic mẽtio non fiat nisi de ijs qui ordinantur extra quatuor tempora ab Ecclesia statuta, iam idem per extrauagantem Cum ex sacrorum, Pij secundi, & per regulas Cancellariæ statutum est, nempè vt eiusmodi presbyter fiat irregularis, si celebret, antequã attingat. 25. ætatis suæ annum, vt ait Soto vbi supra in 4. distin. 25. quæst. 1. art. 2. in fi. & Rebuff. vbi supra in glo. 4. refert literam d.
20 extrauag. Pij Secundi. † vbi re vera plus expressè deciditur quàm Dominic. à Soto refert, fortè eam non viderat. Cauetur enim ibi, quòd omnes & singuli qui absque dispensatione Canonica, aut legitima licentia, siue extra tempora à iure statuta, siue ante ætatem legitimam, vel absque dimissorijs literis, etiam Ditramontani à Citramontanis (præterquam si in hoc vltimo casu per Camerã Apostolicam iuxta illius stylũ ordinati fuerint) ad aliquem ex sacris ordinibus se fecerint promoueri, à suorũ ordinum executione ipso iure suspensi sint, & si huiusmodi suspensione durante in eisdẽ ordinibus ministrare præsumpserint, eo ipso irregularitatem incurrant, & vltra alias pœnas generaliter à iure inflictas, beneficijs ecclesiasticis possunt iure priuari: quam extrauagantẽ obseruari iussit Pius V. in suis sanctio. Apostolic. & reg. Cancell. in regu. 22. de malè promotis. Ex qua litera ita generali duo deducuntur expressim. Primò, quòd qui extra tẽpora, vel ante ætatem legitimam, vel sine dimissorijs promotus fuerit ad sacros ordines, suspẽsus est ipso iure, donec absolutionis beneficium à Papa fuerit cõsecutus, non tantùm vsque ad ætatem legitimã, prout de iure existimabat Soto vbi sup. & probatur in c. cum quidam. & cap. literas. de tẽpor. ordin. sed etiam hodie perpetuò, donec absoluatur, vt in d. extrauag. Pij. II.

22 Secundò, quod si durante suspẽsione prędictus Sacerdos celebrauerit, vel Diaconus tanquam Diaconus in Ecclesia ministrauerit, aut tãquam Subdiaconus, irregularitatem incurrent, à qua absolui non poterunt ab alio quàm à Papa: quãuis Doct. in cap. consultationi. de tempor. ordin. contrarium dicant: ita Syluest. in Sũma, verbo irregularitas. §. 10. num. 12. quem refert & sequitur Rebuf. vbi supra in glos. 1. numero 16. & iterum glos. 2. nume. 13. & glos. 4. nume. 3. & 4. Nauar. in Manua. Lat. c. 25. num. 7. & cap. 27. num. 155. & num. 242. Ex quo decepti sunt omnes, qui prædictam extrauagantẽ non nouerant, putantes, non suspendi quem ipso iure propterea quòd
23 ante legitimam ętatem ordinem sacrum, etiam † presbyteratus, suscipiat, prout sunt S. Anton. in 3. par. suæ Summæ, tit.

14.c.16.& Maior in. 4.sent.dist.24.q.5. & Soto vbi sup.ita aduertit Nauar. vbi supra dict.num.70.dicens,quòd non videtur prodesse in hoc fratribus Obseruantiæ suum priuilegium.

24 In ordinato sine dimissorijs sui ordinarij hodie sacrum Concil.Trid. sess.23. in decre.de reform. c.8. decreuit,vt ordinans à collatione ordinum per annũ, & ordinatus à susceptorum ordinũ exequutione,quãdiu proprio ordinario videbitur expedire,sit suspensus: quod ad literam,Concilio tamen non relato, sed per Canonem,Lugdunensis.9.q. 2. probauit Soto in 4.d.25.q.1.artic.3. pag. 56. col. 1. Itaque quantum ad ordinatũ sine literis dimissorijs sui ordinarij,rigor ille extrauagantis Pij.II. vt remaneret ipso iure perpetuo suspensus,temperatur hodie per præfatum decretũ Concil. Triden. vt quandiu proprio ordinario videbitur expedire, suspensus sit. Poterit igitur Episcopus,quando sibi visum fuerit,tollere hanc suspensionem: interim verò quòd non tollitur,si sic suspensus Sacerdos celebret, Diaconus vel Subdiaconus,tanquam talis in Ecclesia soleniter ministrauerit,sit irregularis per supradicta, peccat & mortaliter,qui se facit ordine insigniri cõtra canones Concil.Trid. sess.23. c. 4. & seq. & sess. 7.c. 10.& 11.vt docet Nauar.in Manua. cap. 25.nu.68.

Dubitatum tamen fuit circa decisionem d.cap.11.asserentis quòd facultates de promouendo à quocunque non suffragentur, nisi habẽtibus legitimã causam, ob quam à proprijs Episcopis ordinari non possint exprimẽdam, & tunc non ordinentur nisi ab Episcopo in sua diœcesi residente, aut pro eo Pontificalia exercẽte,& diligẽti præuio examine, quid si in literis dimissorijs tantùm cõcedatur licentia & facultas promouẽdi à quocunq; Catholico Antistite in propria diœcesi residenti,non tamen additum sit, vel ab alio pro eo ibi pontificalia exercente, an tunc rigore huius facultatis possit promoueri ab Episcopo in alterius diœcesi de licentia Episcopi illius diœcesis Pontificalia exercente? Et videtur posse, ex d.c. 11. sess.7. sacri Concil. Trid.in verbis supra relatis,ibi, Aut pro eo Pontificalia exercente. Præterea, quia nihil interesse videtur inter hæc duo, nempè quòd quis virtute dimissoriarum sui ordinarij ordinetur ab alio in sua diœcesi residente,vel pro eo pontificalia exercente. Deniq; quia hæc videtur esse intentio ordinarij, vel Nũtij legati concedentis prædictas dimissorias,quamuis litera sit aliquantulum defectuosa. Nihilominus tamen contrariũ verius reputauimus, imò quod prædicta in specie ordinari hic non debeat nisi iuxta tenorẽ dimissoriarũ,nempè à Catholico Antistite in propria diœcesi Pontificalia exercente, nó verò ab alio, quãuis de licentia proprij Episcopi ibidem ordines celebrante, aliàs suspensus sit,donec Episcopo proprio ordinati iustum videbitur, iuxta d.c.8.sess.23.Concil. Trid. in decret. de reforma. Primò, quia nemo potest ordinari nisi à proprio Episcopo, vel alio cui ipse licẽtiam impartitus fuerit, vt in d.cap. 8. & in d. cap. 11. sess.7. Sed in hoc casu Episcopus concedit facultatem subdito ordinando à quocunq; Catholico Antistite in propria diœcesi:ergo alius,etiam de licentia eiusdẽ ordinare eum non debet. Secũdò, quia d.c. 11. sess.7. loquitur in facultate generali de promouendo à quocunque, &c. cuius virtus extenditur ad Episcopum in aliena diœcesi de licẽtia proprij ibidem pontificalia exercentẽ, imò verba & mens dimittentis hoc casu vtrũque Episcopum,Catholicum tamẽ,comprehendit, & ita meritò vt à quolibet ordinari possit,non verò inde sequitur idem esse, quoties facultas promouendi ab Episcopo in sua diœcesi est restricta,prout in nostra specie, tũc enim mens proprij Episcopi ea est tantùm alteri proprio Episcopo in sua diœcesi impartiendi facultatem ordinandi subditum,non verò alij. Tertiò,hoc videtur expressius probari in quadam declaratione illustrissimorum Cardinalium ad interpretationem dubiorum circa decreta Concilij Trid.

Trid.de utatorũ ordine.2. vbi ita cauetur:Episcopus in alterius diœcesi de licẽtia ordinarij loci nó potest ordinare personas quę nó sunt subiectę illi ordinario, nisi habeat dimissorias generales à suis ordinarijs,&c.vt vidi in quodã sumpto è Romadelato. Ecce igitur quomodò requirũtur dimissoriæ generales ad hoc vt Episcopus in aliena diœcesi exercẽs põtificalia, etiã de licẽtia proprij possit nó subditũ illi ordinare. Quartò, hoc idem optimè probatur in decret.de reform.c. 2.sess.14.d.Cõcil. Trid. vbi præcipitur, vt nemo Episcoporũ,qui titulares vocãtur,cum licẽtia loci ordinarij,pontificalia ibidẽ exercẽs possit alterius subditũ promouere ad sacros ordines,aut mino-
29 res ordines,† vel primã tonsurã, absq; sui proprij prælati expresso cõsensu, aut literis dimissorijs ad prędictos ordines suscipiẽdos:ergo,&c.Ex quibus pro cõtraria parte adducta iam sunt sublata: intẽtio verò cõcedentis prædictas dimissorias restrictas ad Episcopũ propriæ diœcesis, vbi ordines cõferuntur, si ea fuerit certa,vt etiã ab alio delicẽtia proprij possit ordinari,proderit quo ad forũ cõsciẽ-
30 tiæ,nó verò quoad contẽtiosum. ¶Obtulit se in praxi dubitatio, an minores ordines & Subdiaconatus eodẽ die cõferri valeãt. Et videtur id licere, argum. ab speciali per tex.c.2.de eo qui ordines furt.suscep. vbi est prohibitũ illi qui quatuor minores ordines recepit,temerario ausu Subdiaconatũ etiam recipere: & temerario ausu facere censetur, qñ sine examine & scientia Epi ab Subdiaconatũ se intrusit,vt Doct.ibi dicunt:ergo si deficiat ausus temerarius, & accedat volũtas & scientia expressa Episcopi, licitũ
31 id erit: † nihilominus contrariũ tenent DD.vt refert Syluest.in sum.verb. ordo. 2.n.7.& Do.à Soto vbi sup.pag.56. col. 2. vbi quòd ex eo incurritur suspẽsio,in qua poterit Abbas dispẽsare,si huiusmodi ordinati aliquã religionẽ ingrediãtur, & Episcopus,si eam non ingrediantur,si ipsi,antequã ordinarẽtur,nó fuerãt prænoniti sub excõmunicationis sentẽtia, ne vllos simul ordines susciperent, aliàs solus Papa poterit dispẽsare in hoc. Hęc tñ præcedens sententia cõmunis limitatur,nisi cõsuetudo permissiua esset in cõtrariũ:nempè vt prædicti minores ordines & Subdiaconatus eodẽ die cõferrẽtur,quæ valida erit secundũ B.Ant. Archiep.Flor.in sua sum.3.par.tit.14.c.16. §.16.Nauar.in d.Manu.c.25.n.71.& Rebuf. vbi sup.gl.2.n. 17. vbi affirmat cum Cardin.ita seruari de cõsuetudine, nẽpè vt prædicti quatuor minores ordines & Subdiaconatus eodẽ die cõferri valeant, esseq; validã consuetudinẽ huiusmodi,
32 cum nó prohibeatur nisi duo † aut plures sacri ordines eodẽ die conferri sub pœna suspẽsionis,vt in c.literas. & in c. dilectus.de temp.ordi.ergo quatuor minores & Subdiaconatus eodẽ die cõferri & accipi possunt ex cõsuetudine,quam, vbi adsit,cõciliũ nó tollit,nec improbat, quinimo validã esse innuit,quãdo quidẽ tantũ prohibet duos sacros ordines eodẽ die etiã regularibus conferri,priuilegijs ac indultis quibuscuis cõcessis nó obstãtibus quibuscũq;, quasi velit ac intẽdat, ius cõmune & cõsuetudinẽ in hoc casu in suo vigore permanere,& omittere respectu quatuor minorũ ordinũ & Subdiaconatus:& quod prędicta 4.ordines minores & Subdiaconatus,nec etiã 4. minores ordines tantũ,debeãt vno die cõferri nisi de consuetudine esset in aliqua Ecclesia,probat.l.27.prope fin.tit.6.part.1.
33 Ad superiora redeundo,quamuis prima tonsura septennio conferri valeat, nihilominus nullus prima tõsura initiatus, aut etiã in minoribus ordinibus cõstitutus,ante decimũquartum annũ beneficium potest obtinere, vt cauetur in
34 c.5.decreti † de reformat.sess.23.d.Concil. Trid.Nec oẽs qui sunt constituti in prædicta ætate requisita ad sacros ordines,ad eos assumere debent Episcopi,sed
35 dignos dũtaxat,† & quorũ probata vita senectus sit,vt in d.c.12.sess.23.d. Cõcil. Caueant igitur ab ordinando pueros in aspectu, quamuis vigesimumquintum annum attigerint vel expleuerint, ne fortè id subrepat in opprobrium ordinis
36 clericalis.†Et prętereà ne ijs sacri mune-

ris dispensationem committant, qui oꝰ imbecillitatem intellectus, atque debitę
37 cõsiderationis † diuina ministeria parui pendãt. Caueant etiam ne indoctos ordinẽt, atq; eos, qui malè legunt, ne ignorãtia causet cõtẽptũ. † Regulares quoq;
38 nec in minori ætate, nec sine diligẽti Episcopi examine ordinentur, priuilegijs quibuscunq; ad hoc penitus exclusis, vt in d.c.12.in fine.sessio.23.d.Concilij.

Ad episcopatum autem inter alia requiritur ętas triginta annorum iam impletorũ, vt in c.Episcopus. 77. dist.& in
39 c.cum in cunctis. de electio. & in d Cõcil. Trid. in decret. de reforma.c.2. sess. 22. vbi innouantur à sacris Canonibus stabilita quo ad ætatem & cætera requisita in Episcopo assumendo.

40 Pœnitentiarius autẽ, qui cum vnione præbendæ proximè vacaturæ, in omnibus etiam Cathedralibus Ecclesijs, vbi id cómodè fieri potest, ab Episcopo per sanctum Concil. Trid. instituendus pręcipitur Magister vel Doctor, aut Licentiatus in Theologia vel iure Canonico, annorũ quadraginta esse debet, seu aliàs qui aptior pro loci qualitate reperiatur, vt in cap.8.decret. de reformat.sess.24. eiusdem Concilij cauetur.

SVMMARIVM.

1 *An virtute Bullæ Cruciatæ eligi possit in cõfessarium in hoc episcopatu, approbatus in alio, non tamen in hoc, & num. seq. affirmatiua probatur vsque ad nume. 6. sed eo num. & seq. contraria.*

2 *C.15 de reform. sessio. 23. Concil. Trid. declaratur. & nu. 3. & 28.*

4 *Quilibet Sacerdos licet per sacerdotalem characterem accipiat potestatem & iurisdictionem habitualem ad absoluendum à peccatis, actualem tamen, quæ ad id est necessaria, non recipit, nisi eam habeat ordinariam vel delegatam, vt hic & nu. 5.*

7 *Approbatio confessarij, vt idoneus iudicetur, ab ordinario loci vbi confessiones auditurus est, fieri debet.*

8 *Dominus noster Iesus Christus misit discipulos suos in vniuersam terram ad prædicandum suum Euangelium.*

9 *Et ad Apostolos dixit, Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remissa erunt, & quorum retinueritis, retẽta erunt: quilibet enim habuit principatum sibi à Deo decretum, magnæ prouinciæ vel regni.*

10 *Apostoli (vt ex traditione Ecclesiæ habemus) post passionem Domini diuiserunt sibi prouincias, & vnusquisque ibat ad prædicandum Euangelium Christi in prouinciã, quæ sibi sorte obtigerat.*

11 *Non legimus quòd nemo Apostolorum in alterius prouinciam se intromitteret, præter Paulum, quamuis possent ac valerent.*

12 *Omnes Apostoli erant ac fuerunt vniuersales Pontifices totius orbis, eandemque potestatem habebant (sub Petro tamen) in vniuersum mundum, quamuis non haberent successores in eundem, præter Petrum, vt hic.*

13 *Ecclesia Catholica diuisit totũ orbem per prouincias in Episcopatus & Archiepiscopatus, &c. vnicuique præficiens suum Episcopum & pastorem atque gubernatorem: qui Episcopi in locum Apostolorum successerunt, vt in nu. 14.*

15 *Approbatio confessarij ea tantùm mẽte fit, vt in proprio episcopatu approbatis prosit, non verò in alio.*

16 *Extra territorium ius dicenti impunè non paretur: quod in proposito approbationis confessarij adducitur.*

17 *Pater familias suis infirmis Medicum meliorem suo arbitrio eligit, nõ verò extraneum idem in proposito.*

18 *Non quicunque est idoneus ad audiendas confessiones certæ personæ, vel in aliquo loco, est idoneus, ad alios, vel quæcunque loca.*

19 *Qui audit confessiones in aliquo vico aut pago rusticorum, non tanta indiget scientia, quam ille qui audit in ciuitate, &c.*

20 *Iniuria fieret ordinario loci, si aliquis absq; sua approbatione, & licentia in suo episcopatu audiret confessiones, etiam virtute Bullæ.*

21 *Habens beneficium curatum non potest audire alienas oues sine licentia expressa, vel interpretatiua proprij parochi.*

22 *Eligi potest in confessarium virtute Bullæ approbatus, tantùm à suo ordinario ad audiendas cõfessiones, licet facultas, vel iurisdictio absoluendi sibi data non sit ab eodem.*

Differen-

23 *Differentia assignatur inter licentiã ad cõfitẽdum & approbationem tãtùm, idem n.27.*

24 *Proprius Sacerdos poenitẽtis dicitur parochus parochialis, Episcopus & legatus in prouincia, & ipsius poenitentiarius, & Vicarius generalis Episcopi, & Archipresbyter cathedralis, & ad quemlibet istorum, non petita alterius licentia, potest quis recurrere pro poenitentia.*

25 *Omnes animæ dioeceseos sunt commissæ sub potestate Episcopi.*

26 *Quilibet de dioecesi dicitur esse parochianus Episcopi*

29 *Quid operatur Bulla Cruciatæ in hac parte vltra ius commune.*

CAP. XXVII.

Approbatus in vno Episcopatu ad audiendas confessiones, an possit virtute Bullę Cruciatæ in alio Episcopatu eligi in confessariũ, absque noua approbatione huius episcopatus.

1 FRequenter dubitari contingit, an virtute Bullæ Cruciatæ, qua pœnitenti conceditur facultas eligendi confessorẽ quem velit ex approbatis ab ordinario, possit eligi confessor approbatus à quocunque ordinario, licèt ab illo in cuius diœcesi eligitur ad audiendas ibi confessiones, non sit approbatus? Verbi gratia, an pœnitens Ciuitatẽsis, qui hîc confiteri vult, possit virtute dictæ Bullæ eligere in confessarium, approbatum per ordinarium Salmantinum hîc existentem, non tamen per Ciuitatensem approbatum nec reprobatum?

2 Quæstio hæc quamuis prima facie facilis videatur, satis tamen controuersa est apud viros grauissimos, in qua itum est per eos in diuersas sententias. Eminentissimi enim Theologi infra referendi in ea sunt sententia, vt hoc fieri possit, nẽpè, vt confessor approbatus ab vno ordinario, possit eligi virtute dict. Bullæ in confessariũ in alio episcopatu, licèt ab ordinario huius episcopatus nõ sit approbatus, itaque approbatio vnius ordinarij sufficiat, vt eligi quis possit in confessarium virtute Bullæ, in quibuscunque alijs episcopatibus absque alia approbatione.

Et hoc primò, quia Bulla non dicit, quòd pœnitens eligere possit confessarium approbatum à suo ordinario, sed approbatum ab ordinario: ergo sufficit approbatio cuiuscunque ordinarij, quia lex generaliter loquens generaliter debet intelligi. l. non distinguemus. ff. de arbit. l. de pretio. cum similibus. ff. de Publi. in rem actio. Præcipuè quia cùm fauores debeant ampliari, vt in regul. odia. cum similibus. de reg. iur. in. 6. non est cur restringamus gratiam in Bullis concessam ad approbationem ordinarij pœnitentis, cùm ipsa generaliùs loquatur † in approbato ab ordinario: sed hic est approbatus ab ordinario Salmantino: ergo poterit eligi in confessarium virtute Bullæ Cruciatæ vbicunq;, etiam extra Episcopatum Salmantinum, nam vbicunque conueniunt verba legis, eius dispositio locum habet, vt in.l. 4. §. toties. ff. de dam. infect. hîc conueniunt,
2 igitur, &c. ¶ Secundò, quia intentio Concil. Tridenti. in hac parte fuisse videtur, quòd iudicium eligendi confessarium idoneum, non relinqueretur iudicio pœnitentium, quorum maior pars illiterati, imperiti, atq; idiotæ sunt, ideò statuit, vt iudiciũ hoc discernẽdi quis sit idoneus ad audiendas confessiones, relinqueretur episcopis, hoc est ordinarijs locorum, vt in c. 15. decreti de reformatione. sess. 23. vbi sic dicitur, Quamuis presbyteri in sua ordinatione à peccatis absoluendi potestatẽ accipiant, decernit tamen sancta Synodus, nullum, etiã regularem, posse confessiones secularium etiam Sacerdotũ audire, neq; ad id idoneum reputari: nisi aut parochiale beneficiũ, aut ab Episcopis, per examẽ, si illis videbitur esse necessarium, aut aliàs idoneus iudicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat: priuilegijs, cõsuetudine quacunq; etiam immemorabili

non obstantibus. Colligi igitur videtur, quòd ad hoc vt quis possit virtute Bullæ eligi in confessariũ, sufficiat esse approbatum à quocunque Episcopo, quãuis proprius non sit diœcesis pœnitentis, quandoquidem idoneus declaratus est ad audiendas confessiones ab Episcopo, sicque satisfit Concilio & Bullæ: Concilium enim prædictis verbis reprobauit opinionẽ antiquam recepitorem dicentium, iudicium eligendi confessorem idoneum, esse relinquendum † pœnitenti, prout ante Concilium vidi in praxim deduci, & approbauit contrariam text. in c. omnis vtriusque sexus. de pœniten. & remiss. vt probat Victoria in summa titu. de confessione q. 150.

Tertiò, quoniam si aliud diceremus, Bulla præfata in hac parte nullum priuilegium concederet pœnitenti, sicq; inanis esset: quod minimè est dicẽdum. Patet, quia etiam absque Bulla pœnitens idem haberet, quandoquidem quilibet non priuilegiatus possit sibi eligere cõfessorem approbatum ab ordinario, vt patet in d. Concilio: quia licet quilibet Sacerdos per sacerdotalem characterem accipiat potestatem, & iurisdictionem habitualem ad absoluendum à peccatis, actualem † tamen, quæ ad id est necessaria, non recipit, vnde requiritur, quòd eam habeat ordinariam vel delegatam à Summo Pontifice, vel ab Episcopo, seu eius Vicario, vel à Parocho in suis diœcesibus, vel saltẽ approbationem, vt ratione bullarum vel propter alias concessiones possit à pœnitente eligi tanquam proprius Sacerdos, vt in c. 6. de casuum reseruat. sess. 14. d. Cõcilij, vbi decernitur, nullius momenti esse absolutionem quam Sacerdos † in eũ profert, in quem ordinariam, aut subdelegatam non habet iurisdictionem, & in d. c. 15. sessio. 23. eiusdem Cõcil. & in Concil. Florenti. sub Eugen. Pap. celebrato. §. 4. vbi habetur, Minister huius sacramenti est Sacerdos habens authoritatem absoluendi ordinariã, vel ex commissione superioris: id quod latissimè pluribus corroborat Nauar. in cap. placuit. nu. 5. & seq. de pœniten. distin. 6. idem in Manuali cap. 4. num. 1. & 2. Vt igitur priuilegium aliquid contra ius commune operetur, vt decet, quia inde dicitur priuilegiũ, quasi priuans legem, frustra enim quis precibus nititur impetrare, quod sibi iure communi conceditur, vt. l. vnica C. de thes. libr. 10. fatendum est virtute Bullæ Cruciatæ eligi non solum posse confessarium approbatum ab ordinario illius diœcesis vbi quis confiteri vult, sed etiam ab alio quocunque, cum Summus Pontifex sit omnium pastor atque prælatus, qui potest hanc facultatem concedere, ipsiusque beneficium latissimè est interpretandum, vt in. l. beneficium. ff. de constitut. princip. cum similib. alioquin non diceretur electio, quia ea cadit inter plures, vt in. l. vnum ex familia. ff. de lega. 2. Hæc sunt quæ pro hac parte adduci possunt, quã ex duobus prioribus fundamentis, absq; illo tertio, quod adiecimus, tenuerunt, atq; proprijs nominibus subscripserũt, in primis doctissimus ille sacræ Theologiæ professor Primarius Salmãtinus Frater Bartholomæus à Medina ordinis Prædicatorũ: nec nõ & splendidissimum lumen eiusdem facultatis, Cathedram Vespertinã Salmanticæ regens, iam iubilatione gaudens, Frater Ioan. de Gueuara, ordinis diui Augustini nunc meritissimus minister Prouincialis, quorum iudicium huiusmodi penes me habeo suis subscriptionibus roboratum, affirmãtium in calce ipsius, sufficere, quòd ita sentiunt homines doctiores huius regni. Deinde idem subscripsit peritissimus ac admodũ Reuerend. Pater F. Gaspar de Vzeda ordinis S. Franc. insignis vir, qui omni procul dubio hanc partem probarunt: sed alij plures eiusdem poterunt esse sententiæ, prout re vera sunt, vt credo, quæ magis conuinci videtur prædicto tertio fundamento quàm præcedentibus.* Et nouissimè eam alios allegans sequitu futili tamen fundamẽto, Henrich. in sua summa Theolog. Moral. libr. 7. de indulg. c. 12. nu. 4. pag. 510. qui in margine parum subsistit, vt infra dicemus.*

Nihilo-

Nihilominus salua pace tantorũ virorum, ac sub censura & correctione sacrosanctæ Matris Ecclesiæ Romanæ, eiusque Summi præsidis, semper dubitaui de præfata sententia, ac eam à veritate alienã existimaui, & tenui, & teneo, confessarium approbatum ab vno ordinario, nõ posse eligi à pœnitẽte, etiã virtute bullę, in alio episcopatu in cõfessarium, vbi nõ sit approbatus ab illius ordinario, quia facultas concessa à Bulla eligendi confessariũ quemcunque presbyterum secularem vel regularem, ex approbatis per ordinarium, intelligi debet per ordinarium illius loci vbi pœnitens confessarium eligere vult, vt illic confiteatur, vt reddantur singula singulis. Et hoc primò, nam in quàm plurimis iuris Canonici partibus, & capitibus sacri Concilij Tridentini, fit mentio simpliciter ordinarij, & nihilominùs certissimum est intelligendum fore de ordinario loci, nec vllus vnquam dubitauit, nec dubitare potest de hoc, quia in dubio ordinarius loci est, qui aliquid facere debet, non verò ordinarius alterius loci.

Prætereà approbatio confessarij, vt idoneus iudicetur ab ordinario loci vbi confessiones auditurus est, fieri debet, ad illum nanque spectat curare animas sui episcopatus, ibidemque commorãtium, non verò ad ordinariũ alterius diœcesis, qui alias oues habet sub sua cura, vnicuique enim commissa est cura sui gregis, hoc est existentium in sua prouincia: & ita Dominus noster Iesus Christus misit discipulos suos in vniuersam terram † ad prædicandum suum Euangelium, iuxta illud Marci 16. Eũtes in vniuersum mundũ, prædicate Euangelium vniuersæ creaturæ: & Lucæ 10. Misit discipulos suos binos ante faciem suam, in omnem ciuitatem, & locum quo erat ipse venturus, † & Ioan. 20. ad Apostolos dixit, Accipite Spiritum sanctum, quorũ remiseritis peccata, remissa erũt, & quorum retinueritis, retenta erunt: quilibet enim habuit principatum sibi à Deo decretum magnæ prouinciæ vel regni, vt latè refert Chassanæus in catalogo gloriæ mundi. 3. parte, consideratione 29. vbi principatũ & prouinciam vniuscuiusque commemorat. Sic etiam ex traditione Ecclesiæ habemus, † quòd Apostoli post passionem Domini, diuiserunt sibi per sortes omnes prouincias, & vnusquisque ibat ad prædicandum Euangelium Christi in prouinciam quę sibi sorte obtigerat, vt author est Nicephorus in histor. Eccleslast. lib. 3. capit. 1. in prin. & Eusebius Cęsarienſ. Episcopus lib. 3. hist. Ecclesiast. capit. 1. & Socrates lib. 1. hist. Eccles. capit. 15. † & tamen non legimus, quòd vnus in prouincia alterius prædicaret, nec se intromitteret, præter Paulum, quamuis possent ac valerent, omnes enim Apostoli erant, † ac fuerunt vniuersales Pontifices, totius orbis, eandemque potestatem habebant (sub Petro tamen) in vniuersum mundum, quamuis non habuerint successores in eandem, præter diuum Petrũ, cui, suisque successoribus tantùm nomine Ecclesiæ data est eadem potestas, iuxta illud Matth. 16. Tu es Petrus, & super hanc petrã ædificabo Ecclesiam meam, &c. Et, Tu es pastor ouiũ, princeps Apostolorũ, tibi tradidit Deus omnia regna mundi, & ideò traditæ sunt tibi claues regni cœlorum, &c. quamuis enim Dominus noster Iesus Christus omnibus Apostolis in communi claues dederit, vt habetur Ioan. 20. & Matth. 18. Similiter omnibus discipulis præcepit prædicare Marci vltim. & Matth. vltim. soli tamẽ Petro fuit dictũ, Pasce oues meas, quòd ipse fuit prælatus Apostolorum, vt latè probat Chassanæ. vbi supra. consideratione. 30. Petro enim primò Pontificatus in Ecclesia Christi datus est, vt constat ex verbis Domini prædictis. Tu es Petrus, &c. hic ergo ligãdi soluendiq; potestatẽ primus accepit à Domino, primusq; ad fidem populũ suæ prædicationis virtute adduxit, verboque instituit: cæteri verò Apostoli cũ eodẽ pari consortio honorem & potestatẽ acceperũt, ipsumq; principem eorum esse voluerunt, qui etiam iubente Domino in toto

orbe terrarũ dispersi Euangelium prædicauerunt,† vt in c. in nouo. 21. distin. 13
sic etiam Ecclesia Catholica diuisit totum orbem per prouincias, in Episcopatus, Archiepiscopatus, &c. vnicuique præficiens suum Episcopum, pastorem
14 & gubernatorẽ: † qui Episcopi in locum Apostolorum successerunt, vt in d. cap. in nouo. 21. dist. & docet Concil. Trid. sess. 23. capit. 4. de sacram. ordi. in hunc modum. Proinde sacrosancta Synodus declarat, præter cæteros euãgelicos gradus, Episcopos qui in Apostolorum locum successerũt, ad hunc hierarchicum ordinem præcipuè pertinere, & positos, sicut idẽ Apostolus ait, à Spiritu sancto regere Ecclesiã Dei, eosque presbyteris superiores esse. Ergo ad vnumquemque Episcoporum spectat cura, gubernatio, & regimen totius sui episcopatus, nec vnus siue alter eorum in alterius Eccle-
15 siam siue Episcopatũ ad eam † regendã
* se intromittere debet, nec potest. * Vnde iure optimo distinctæ fuerunt diœceses & parochiæ, ac vnicuique gregi proprij attributi pastores, & inferiorum Ecclesiarũ rectores, qui suarum quiq; ouium curam habeant, vt ordo Ecclesiasticus nõ cõfundatur, vt habetur in sacro Cõcilio Trid. sess. 14. in decreto de reformatione, c. 9. in princ. * Accedit, quòd nec approbatio confessarij ea mente fit ab Episcopo, vel eius Prouisore seu Vicario generali, vt in alio episcopatu, sed imò expresse tantùm in illo proprio approbantis prosit, non verò in alio, etiam virtute Bullæ Cruciatæ, nec alterius priuilegij. Vlteriùs hæc secunda, & verior
16 sententia † cõprobatur, quia extra territorium ius dicẽti impunè non paretur, vt in. l. fin. cum materia. ff. de iurisdict. omn. iudic. Approbatio igitur atque facultas audiendi confessiones facta alicui ab ordinario Salmantino, non proderit in episcopatu Ciuitatensi, vbi Salmantinus nõ habet iurisdictionẽ, ad hoc vt virtute Bullæ Cruciatæ, vel alterius priuilegij eligi possit in confessariũ, & è conuerso, & sic de singulis similibus casibus. Nec obstat, quòd per Bullam superioris pœnitenti hoc priuilegium concedatur, quia negamus id in ipsa contineri.

17 Quartò, quia quẽ approbauit Salmãtinus, fortè non placebit Ciuitatẽsi, qui maturiùs in similibus examinibus fortè procedet, vel è cõtra, quare non vult cõfidere in alieno iudicio circa suas oues, sed in proprio, cùm de eis teneatur Deo rationẽ reddere. Nam quemadmodũ paterfamiliàs suis infirmis Medicũ suo arbitrio meliorẽ eligit, non verò eos curat ille quẽ mittit extraneus, absq; licentia & voluntate domini, ita & eodẽ modo est dicendum in curandis peccatoribus, sanãdisq; eorũ lãguoribus (quorũ curatio & salus spiritualis ad propriũ Episcopum cui subsunt pertinet, non verò ad alienum) vt ipsis confessarium idoneum præbere atque approbare debeat proprius Episcopus, non verò alienus.

18 Quintò, corroboratur hæc nostra sententia, quia nõ quicũque est idoneus ad audiendas confessiones alicuius certæ personę, vel in aliquo loco certo, est idoneus ad audiendas cõfessiones quorundã aliorum, & in quocũque loco: quare in oppidis muro accinctis habiliores rectores poni debent, vt in Pragmatic. sanctio. Gallic. in titul. de collatio §. in Ecclesijs, iuncta gl. in verb. muratis, tradit Nauar. in Manual. c. 4. nu. 4. vbi etiã, quòd qui audit confessiones in aliquo
19 vico, † aut pago rusticorum hominum, & simplicium, non tanta indiget scientia, quanta ille qui audit in ciuitate: nec qui audit in ciuitate mediterranea, tãta, quãta, qui in ciuitate maritima, nec qui in maritima, tanta, quanta, qui in vniuerso quodam Regno vel India, nec qui audit vbi sunt multi viri literati quos posset consulere, vt vbi nullus est talis: itaque qui est idoneus in vno loco vel Episcopatu, nõ omnibus erit talis: quare igitur in proposito nostro, de quo agimus, ex eo solùm quod quis approbatus sit in vno episcopatu, in omnibus totius orbis cẽseri debet approbatus, ad hoc vt virtute Bullę eligi possit in confessariũ, nisi in quolibet ab ordinario proprio approbetur. Dum igitur Bulla concedit facultatẽ eligendi confessarium quemcunque presbyterum secularem, vel regulare ex approbatis ab ordinario, intelligendũ est ab ordinario pœnitẽtis, hoc est illius loci vbi exerceri debet administratio Sacramenti pœnitentiæ, vt vnusquisque prælatus medeatur suis ouibus, aliàs enim iniuria affici videretur ordi-
20 narius loci, si in suo episcopatu, † absque sua licẽtia & approbatione alius hoc Sacramentum administraret, etiã virtute Bullæ. Intentio nanque Summi Pontificis in prædictis verbis minimè censenda erit præiudicare volentis proprijs Episcopis, nec suam obligationem atq; proprium munus mniuendi, cum id nõ exprimat: argum. l. 2. §. si quis à principe. ff. ne quid in loc. pub. & prẽterea totus Ecclesiasticus ordo, atque orthodoxa politia peruerteretur, maximaque cõfusio oriretur, si aliud diceremus, atque forsan ansa præberetur occultè seminandi aliquos errores in animos pœnitentiũ ab ignotis & exteris cõfessarijs, si ipsi tantùm à suo ordinario approbati, in alijs prouincijs confessiones audire possent, electi virtute Bullæ vel alterius Iubilei ab ipsis pœnitentibus, atque quandoque falsis literis approbationis vti possent, nonnũquam etiam, qui Sacerdos re vera non essent, idem facerent, vel etiam excõmunicati, suspensi, vel irregulares, & à sua diœcesi fugitiui propter crimina, id munus exercerẽt: ad obuiandũ igitur mille huiusce modi fraudibus, sanctissimè statutum est, vt nullus audiat confessiones, nisi qui beneficium curatum habeat, vel iurisdictionem delegatam, hoc est licentiam & approbationem ab ordinario, intelligendo de ordinario loci, non verò cuiuslibet alieni ordinarij, ne aliàs locus fiat dictis fraudibus, quibus non est credendum Summũ Põtificem vllo modo locum dari voluisse.

21 Prætereà, à Concil. Trident. in proposito æquiparantur habẽs beneficium curatum, vel approbationem ab ordinario, ad audiendas confessiones: sed habens beneficium curatum, non potest audire alienas oues sine licẽtia expressa, vel saltim interpretatiua proprij parochi, vt est notum & probatur in c. omnis vtriusque sexus. de pœnit. & remiss. ergo nec habens approbationem ab vno ordinario, poterit audire oues alterius episcopatus: fit igitur, vt nec vnus nec alter extra episcopatum vbi curatũ vel approbationem obtinet, eligi possit in confessarium virtute Bullæ Cruciatæ.

Vltimò, hæc sententia cõprobatur per locum ab speciali: nã religiosi Societatis Iesu habent priuilegium Apostolicum, vt cum iter fecerint, possint audire confessiones pœnitentium vbique existentiũ, dummodò, si ibi ordinarius loci adsit, ab eo licentiã ad id obtineant, aliàs secus: ergo in cõtrariũ est ius cõmune, nam frustra quis precibus impetrare conatur, quod sibi iure communi conceditur, vt in dict. l. vnica. C. de thes. lib. 10.

Quibus fit, vt alij etiam grauissimi Theologi, cum quibus superiora contuli, hanc meam sententiam libẽter probauerint, nec contrariam opinionem quamuis insignium virorum, vt vidimus, iudicio munitã consulere vel in praxim deducere vel obseruare auderem: vnde nostra retenta, ad primum cõtrariæ fundamentum respondeo, quòd quãuis in Bulla non exprimatur, ex approbatis à suis ordinarijs, nihilominus ita intelligendũ est, iuxta alia iura, quãdo quidem contrariũ in ea nõ caueatur, quia, vt prę diximus, Concil. Triden. cui consonare videtur Bulla in hac parte, hoc intendit, nẽpè improbare, seu potius exterminare communẽ, quãuis pernicioſam æstimationem existentem eligendi confessorem idoneum arbitrio pœnitentium, qui tamen, vt suis votis obtemperent, vt plurimum minus idoneos & idiotas eligebant, & approbare satiorem opinionem existimantium id relinquendum arbitrio ordinarij loci: approbatio igitur ordinarij, de qua in Bulla, proprij intelligenda est, non verò alieni, nec generalitas, ex approbatis ab ordinario, quidquam nocet in proposito, quandoquidem iuxta Canonicas traditiones, ac

rectum & genuinũ sensum intelligẽda, atque restringenda est, ne aliàs absurdũ, vel fraudes, quas prædiximus, sequãtur. Ad secundum respondetur fatendo intentionẽ Concilij, vt modò dicebamus, negando tamen sequelam, nam verius consequitur approbationem requiri, & debere esse à proprio ordinario loci quàm ab alieno. Tertiũ, quod magis vrgere videbatur pro priori opinione, nó etiam obest, nempè quòd secundũ hanc nostram sententiam, Bulla præfata nullum in hoc priuile gium contineret, &c. Nam respondeo primò, quòd etiamsi id fateamur, nihil contra nos, nam illa verba, Ex approbatis ab ordinario, potius restringere videntur præcedentem facultatem, quam ius commune corrigere vel augere. Secundò potest & rectiùs responderi, quod iure communi, vt prædiximus, nullus potest audire confessio-
22 nes, nisi qui ordinariam aut † delegatam iurisdictionem habeat: operabitur igitur hæc concessio vltra vel contra ius commune, vt quamuis sacerdos nullam iurisdictionem habeat aliàs, dum tamen sit expositus, vel approbatus à suo ordinario ad hoc vt possit eligi virtute Bullæ vel alterius Iubilei in confessorẽ, siue is secularis, vel regularis sit, possit audire confessiones eligentium eum, & in hoc consistit priuilegiũ, nam absq; prædicta approbatione non poterat eligi in confessarium, vt pote carens alterutra iurisdictione in actu, virtute tamen Bullæ vel Iubilei potest in cõfessarium assumi, quia eo ipso quòd approbatus sit ab ordinario, iurisdictio quam in habitu habebat, per electionem virtute Bullę vel Iubilei, quo à Summo Pontifice conceditur facultas absoluendi ab omnibus peccatis & censuris, deducitur ad actum & executionem. Pro cuius clariori intelligentia distinguendum est inter licẽ-
23 tiã † confitenti concessam ab Episcopo, & approbationẽ simplicem idoneitatis: qui enim licentiam sufficientem habet audiendi confessiones ab ordinario, is absque dubio id munus explere poterit, quia iam habet iurisdictionẽ delegatam, ac si eam haberet à proprio Parocho, argum. tex. in cap. omnis vtriusque sexus. de pœnit. & remiss. iũcta doctrina Abb.
24 recepti ibidem n. 12. † vbi habetur, quòd proprius sacerdos pœnitentis, dicitur & appellatur Presbyter parochialis: item Episcopus & Legatus in prouincia, & ipsius pœnitentiarius, item & Vicarius generalis Episcopi, & Archipresbyter Cathedralis, qui in hoc censetur Vicarius Episcopi, vnde ad quemlibet istorũ non petita alterius licentia potest quis recurrere pro pœnitentia: quod expressim tenuit prius glo. & Doct. in capit. 2. verb. subdito suo, de pœni. & remiss. in 6. quæ credit sufficere alterius licentiã, scilicet, vel Episcopi, vel parochialis sacerdotis, de quo per Philip. Franc. ibi nu. 7. & cæteros Doct. & per nos infra
25 in cap. 30. nu. 12. Omnes † enim animæ diœcesis, sunt commissæ sub potestate Episcopi, vt probat text. in c. quæcunq; 10. quæst. 1. & in c. præcepimus. 12. quæst.
26 1. & quilibet de diœcesi dicitur † esse parochianus Episcopi, vt in cap. licèt. de ferijs. & in cap. 1. de rapto. & in ca. ad aures. de pœnis. facit bonus text. in Clem. dudum. §. in Ecclesijs. de sepultur. qui verò approbationem simplicem tantùm
27 habuerit absq; licentia † & facultate absoluendi, hoc est iurisdictione, is tantùm poterit virtute Bullæ, vel priuilegij in confessariũ eligi, vel ex licentia Parochi proprij audire confessiones, aliàs secus, cùm iurisdictionem in actu non habeat, quãuis rarò aut nunquã approbatio prędicta absq; iurisdictione concedi soleat, sufficit tamẽ, quòd vnũ possit esse sine alio: & de hac approbatione simplici loquuntur Bullæ Cruciatæ, cæteraq; priuilegia, quæ sic intellectę gratiam vltra
28 ius cõmune continent atq; † priuilegiũ. Prædictis nõ obstat d. c. 15. sess. 23. Concil. Trid. vbi videtur probari, solam approbationem ordinarij sufficere ad audiendas confessiones: nam intelligi debet per aliud. c. 7. sess. 4. eiusdẽ Concilij, vbi dicitur, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam Sacerdos in cum profert, in quem ordinariam, aut subde-

subdelegatam nõ habet iurisdictionem: ergo approbatio, de qua in dicto cap. 15. intelligi debet cum iurisdictionis concessione, vt vnum cum alio concordet, & euitetur correctio eiusdem Concilij, atque iuris communis.

29 Tertiò responderi potest, hoc operari posse bullam in hac parte, vltra ius cõmune, etiam si id non operaretur, quod contraria sententia vult, vt quamuis iure communi alienus sacerdos non possit audire confessiones sibi non subditorum, nec absolutio eisdem ab eo præstita valida sit, nisi de licentia proprij parochi id fiat, vt in dict. c. omnis vtriusque sexus. virtute tamen bullæ, vel alterius iubilei, poterit eligere pœnitens quemcumque velit presbyterum, secularem, vel religiosum, ex approbatis ab Ordinario, sine licentia parochi: & quãuis Ordinarius sit etiã parochus in hoc, à communiter tamen accidentibus, Ordinarius solet prædictas approbationes & licentias concedere cum consensu, vel sine præiudicio parochorum. Hoc igitur in casu sola approbatio prædicta, vel licentia Ordinarij, tametsi cũ præd. additamẽto, sufficiet ad hoc, vt virtute bullæ, vel iubilei, huiusmodi confessarius possit eligi absque alia licentia, vel consensu parochi, cum habeat plenariã facultatem eum eligendi à summo paro cho, qui est Pontifex Maximus, cum sola approbatione Ordinarij, quam habet.

* *Post huius operis primam editionem, hanc nostram principalem sententiam sequutus est, & latissimè probauit, nos citans, contra Theologos & Canonistas Salmantinos, perquã doctus pater Emanuel Roder. in explicatione bullæ Cruciatæ. §. 9. num. 5. dicens: *Que aunque en algun tiempo tuuo la primera, aora mirando mas en ella, le parece que en ninguna manera se deue aconsejar, ni seguir*, & quòd Compluti nostra prædicta sententia communiter tenetur, eo quòd eam probauit congregatio Cardin. Concilij Tridentini, in Archiepiscopatu Valent. quam ibi ad literã refert. Quinimò Henricus vbi suprà, qui tenuit contrarium, fatetur, nos etiã referens, Episcopũ Guienen. Delgado, & Archiepiscopum Valent. Ioannem Ribera nobiscum sentire: & tandẽ resoluit, quòd vbi Episcopi ægrè ferrent, aut multi ex sapientibus communi scãdalo contradicunt, tẽperatè agendum est. At quis non videt, cum nostra sententia sit iam communis (laus Deo Optimo Maximo) sapientium Complutens. vt affirmauit Emanuel vbi suprà, quem vidit, & citauit Henricus qui suprà, quinimò & aliorum quamplurimorum doctissimorum virorum vbique, quòd communi scandalo contradicitur priori cõtrariæ affirmatiuæ, præterquã quòd non est vera, nec secura; præmaximè attenta prædicta declaratione Cardinalium: vnde iam clarè patet, non esse vllo modo tenendam, sed nostram negatiuam: quod licèt inuitus, fateri iam videtur idem Henricus in prædicta sua resolutione marginaria, quandoquidem ei constitit de prædicta declaratione Cardinalium, & communi assensu Doctorum Complutẽs. huic nostrę sentẽtiæ.*

SVMMARIVM.

1 *Concilium Lateranense spatium sex mensium præfinisit ad prouidendas præbẽdas, cæteraq; beneficia Ecclesiastica, quo transacto, Capitulum prouidere iussit, & è contra, data negligentia Capituli, vt Episcopus prouideat.*

2 *Tempus, quo electores sunt excommunicati excommunicatione maiori, vel alio iusto impedimento detenti, non computatur in præd. semestri.*

3 *Excommunicati non possunt, etiam si velint, eligere, durante tempore excommunicationis.*

4 *Tempus excommunicationis, vel suspensionis, non computatur in præd. semestri.*

5 *Si pendente termino superueniat impedimentum, tota dilatio debet reintegrari, quia Concilium Lateranen. procedit, quando quis distulit per negligentiam: secus si per impotentiam iuris, vel facti, etiam ex culpa sua prouenientem.*

6 *Præscriptio non currit impedito illius temporis quo fuit impeditus, quamuis impedimentum culpa conferre debentis præcesserit, dummodo non fuerit ordinata ad casum. numero 8.*

7 *Excommunicato non currit præscriptio, non solùm quãdo est excõmunicatus pro iuribus suæ Ecclesiæ, sed etiam pro rebus proprijs.*

9 *Restitutio non est necessaria ad subducendum illud tempus impedimenti excommunicationis de medio.*

10 *Quando quis directè impeditur, seu inhabilitatur à iure ad agendum ipso facto, impeditur præscriptio durante impedimento. secus quando extrinsecus venit impedimentũ, quia tunc licèt currat præscriptio, datur restitutio.*

11 *Terminus datus ad eligendum, non currit quibuscumque alijs iustè impeditis.*

12 *Tempora quæ prouidentiam Ecclesiarum respiciunt, quoad quid sunt vtilia, quia impeditis non currunt.*

13 *Electio fieri non potest durante lite super iure eligendi, alijsque rebus ad id pertinentibus, & nu. 14. & quid in iure præsentandi?*

CAPVT XXVIII.

Beneficia vacantia, intra quod tempus prouideri debeant?

1 COncilium Lateranense statuit, vt præbẽdæ Ecclesiasticæ, seu quælibet officia vacantia, nõ diu maneant in suspenso, sed intra sex menses personis, quę dignè administrare valeãt, conferantur; sin autem Episcopus, vbi ad eũ spectat, conferre distulerit, per Capitulum ordinetur: quòd si ad Capitulũ pertinuerit, & intra prescriptum terminum hoc non fecerit, Episcopus secundùm Deum, hoc cum religiosorum virorum consilio exequatur, vel si omnes fortè neglexerint, Metropolitanus de ipsis secũdùm Deum absque illorũ contradictione disponat.

2 Sed pro intellectu & praxi huius Cõcilij obseruandum erit, quòd tempus, quo electores sunt excommunicati excommunicatione maiori, vel alio iusto & legitimo detenti impedimento, non computatur in prædicto termino sex mensium, sed ab illo subducitur, vt ex sequentibus facilè apparebit.

3 Primò, quia excommunicati huiusmodi, non possunt (etiam si velint) eligere durante tempore excommunicationis, vt probat text. in cap. cum inter. de electio. & in cap. cum dilectus. & ibi Doctores, de consuetudin. docet Petrus Abiaxio in suo director. elect. c. 9. 1. partis. incip. septimo requiritur. vol. 14. tracta. diuers. Doctor. fol. 64. D. Couarr. in cap. alma mater. 1. parte relect. §. 7. nu. 9. de sentent. excommu. lib. 6. Cæsar Lambert. de iure patro. in 2. art. 2. quæst. principalis. 1. partis. 2. lib. nu. 6. vbi nu. 11. affirmat esse magis communem opinionem, quòd excommunicati etiam cum alijs eligere non possunt.

4 Tempus excõmunicationis, vel suspensionis, non computatur in prædicto semestri, cum illa Lateranensis constitutio contra negligentes tantùm fuerit promulgata, vt probat expressè text. in proprijs terminis, in cap. quia diuersitatem. & ibi notant Doctor. de concess. præb. præcipuè Anto. de Butr. numer. 7. vbi expressè dicit, quòd detrahitur de semestri suspẽsionis tempus: quod idem tenet Imol. ibi nu. 4. & Petr. Anchar. numero 8. vers. si tamen.

5 Et ex illo text. notat idem Anchar. in cap. 2. nu. 13. de cõcess. præben. quòd dispositio d. capit. 2. procedit, quando quis distulit per negligentiam, secus si per impotentiam iuris, vel facti, etiam ex culpa sua prouenientem, quia si pendente termino superueniat impedimentum, tota dilatio debet reintegrari. l. ita stipulatus. ff. de verb. obligat. notatur in Clem. 1. de restitut. in integ. & in l. ab hostibus. §. sed quod simpliciter. ff. ex quibus causis maio. Matth. de Afflict. decis. Neapolit. 50. num. 6. & decisio tex. in dict. cap. quia diuersitatem, ad literam approbatur in l. 8. titulo 16. part. 1. cuius verba sunt hæc: *E si acaecieſſe que algun Prelado fueſſe vedado, o deſcomulgado, o quier por*

por su culpa, o no, le deuen cõtar en los seys meses el tiempo que fue en la sentencia. Et tex. in dicto cap. quia diuersitatem, est multum singularis & peregrinus ad hoc, quòd

6 quamuis impedimentum † culpa conferre debentis præcesserit, non tamen currit præscriptio illius temporis, quo fuit impeditus, secundùm Ioan. de Anani. & eum referentem Iaf. in §. rursus. numero 26. & ibi Gome. num. 15. instit. de actio. & idem Gome. in regula de annali possess. quæst. 14. versic. tertio, quia licet. Rochus de Curt. de iure patron. verbo, competens. num. 23. & 24. fol. 38. Bald. de præscript. 1. parte. 6. partis. casu. 22. num. 21. Alexander consil. 58. nume. 10. volum. 5. Igneus in l. 2. §. si conditioni. num. 85. ff. ad Sillan. Decius in l. 1. 1. lectura. num. 27. C. qui admit. & in 2. lectura. num. 68. extollit Paris. consil. 104. numero 146. lib. 1. Pinel. in authent. nisi tricennale. num. 46. C. de bonis maternis. vbi secus si culpa fuisset ordinata ad casum impediméti: & optimè Menochius de arbitra. iudic. lib. 2. cent. 2. casu. 182. num. 59. & sequent. nec etiam patrono excommunicato currit tempus ad præsentandum, vt cum Rota probauit Rochus vbi suprà, num. 24. & verb. honorificum. num. 58. Paul. de Citadin. in eodem tractatu de iure patro. articulo. 3. 6. partis. num. 42. volum. 15. tracta. diuers. doct. fol. 391.

7 Deinde, & in terminis, quia excommunicato non currit præscriptio, nõ solùm quando excommunicatus est pro iuribus suæ Ecclesiæ, sed etiam pro iuribus, præeminẽtijs, & rebus proprijs ipsius excommunicati, ex text. in dicto capit. quia diuersitatem. tenet Abb. in cap. 1. num. 8. de præscript. & ibi Felin. num. 7. idem Abb. in cap. cum inter priorem. num. 19. de exceptio. vbi Decius allegãs alios, num. 23. idem probat, idem intelligens procedere, etiamsi iustè sit excommunicatus per dict. cap. quia diuersitatem. Franc. Balb. de præscript. 1. parte. 6. partis. princip. casu 22. num. 24. vol. 8. tract fol. 64. vbi cum Felin. tenet etiam idem in iustè excommunicato, quia impedito agere non currit præscriptio, vt in l. 1. §. ne autem. cum similib. C. de annal. except.

8 Præmaximèque superiora procedũt, si iniustè quis, & absque culpa fuerit excommunicatus, quandoquidem etiamsi culpa sua id contingat, adhuc locumhabeant, dum tamen culpa non fuisset ordinata ad casum, vt dicto cap. quia diuersitatem. quia, vt ibi inquit Abb. ea quæ proueniunt, nõ immediatè ex culpa, sed ex sententia, seu pœna, culpæ non imputantur, vt ibi: non enim debet quis duplici pœna conteri, vt in cap. at si clerici. de iudic. & sententia suspensionis in dicto capit. quia diuersitatem, fuit causa immediata impedimenti, non autem culpa præcedens: & regulariter inspici debet causa immediata impediméti, & nõ mediata, vt in iuribus ab eo allegatis: cũ igitur nulla culpa quæ dederit causam excommunicationi, præcesserit, à fortiori non erit computandũ tempus excommunicationis in prædicto semestri, dummodò imputari non possit excommunicatis culpa aliqua, vel negligentia in non petendo absolutionẽ, iuxta glos. in dict. c. quia diuersitatem. verb. suspensionis, quam ibi sequuntur Doctores.

9 Et supradicta adeò procedunt, vt non sit necessaria restitutio ad subducendum illud tempus impediméti excommunicationis de medio, cum prædictum tempus non computetur in semestri, & sic non concurrerit in eo prescriptio, vt in dicto cap. quia diuersitatem. & præterea tenet Panormitanus in cap. ex trãsmissa. nume. 13. de præscriptio. in sua magistrali doctrina, quam ibi constituit, di-

10 cens, quòd quando quis † directè impeditur, seu inhabilitatur à iure ad agendum, ipso facto impeditur præscriptio durante impedimento, siue id accederit à principio, siue post inchoatam præscriptionem, vt in filio durãte patria potestate, vt in l. 1. C. de annali except. & in muliere durante matrimonio in rebus dotalibus, & in præfato excommunicato, vel suspenso: aliàs verò quando extrinsecus venit impedimentum, licèt currat

currat præscriptio, datur restitutio aduersus eam, nisi contrarũ, scilicèt, quòd non currat, reperiatur à iure expressum, idem Abb. in cap. ne pro defectu. nume. 2. de electio. at in nostra specie sumus in secundo membro Abbatis, quia expressè reperitur cautum in iure in nostro casu, quòd non currat semestre excommunicatis ad eligẽdum, vt in dicto cap. quia diuersitatem. & per Doctores suprà allegatos: quam Abbatis Doctrinã sequitur ibi Felin. nu. 8. Gome. in dicto §. rursus. nume. 14. Instit. de actio. Balb. vbi suprà, nume. 17. & est communis secundùm Cæsar. Lambert. vbi infrà statim allegabitur.

11 Tertiò & præcipuè, quia terminus datus ad eligendum, non currit iustè impeditis, non solùm in specie proposita impedimenti excõmunicationis, & suspensionis, sed etiam generaliter in quocumque alio impedimẽto iusto, cum sit eadẽ ratio, vt probãt Doctores in dicto cap. quia diuersitatem, præcipuè Ioan. de Imol. ibi num. 4. & 5. & Antonius de Butr. in cap 2. numer. 13. eodem titu. & præterea probatur in terminis in dicto cap. ne pro defectu. de electio. ibi, Iusto impedimento cessante, & ibi expressè notat glos. verb. impedimento asserens, & ita non currit præscriptio contra Canonicos, si iusta causa interueniente nõ eligant, per text. in dicto cap. quia diuersitatem. & alia iura quæ ibi allegat glos. & notant Doctores in dicto cap. ne pro defectu. tenet etiam glos. 1. in cap. bonę. 61. distinct. dicens, quòd licet aliqui intra tempus statutum, iusto impedimento detenti non eligant, non priuantur electione, per text. in dicto cap. ne pro defectu. idem probat Archid. in dict. capit. bonæ. & Cæsar Lambert. de iure patro. in 8. artic. 1. quæst. princip. 2. partis. libro 2. per totum articulum. fol. 117. & probatur expressè in dicta l. 8. titul. 16. part. 1. ibi: *Esso mismo seria si oviesse otro algun embargo derecho, porque no pudiesse dar el*
12 *beneficio que vaca se.* ¶ Et inquit eleganter Bald. consil. 469. incip. Sanctissimè, in fin. volum. 4. quod tempora quę pro-uidentiam Ecclesiarũ respiciunt, quoad quid vtilia sunt, quia impeditis non currunt: refert & sequitur Anchar. in dicto cap. 2. nu. 17. de concess. præbend. Roch. de Curt. vbi suprà. verb. honorificum. nu. 58. & Lambertinus vbi suprà.

13 Quo fit, vt cum durante lite super iure eligendi, alijsque rebus ad id pertinentibus electio celebrari non possit, tùm quia lite pendente nihil est innouandũ, tùm etiã, quia si aliud fieret, esset in contemptum iudicis de prædicta causa cognoscentis, ac proinde electio si fieret, veniret cassanda, si fortè sententia ferretur in fauorem collitigantis, quo spreto fuit facta electio, iuxta tradita per Petrum Abiaxio in suo direct. election. cap. 7. 3. partis. volum. 14. tract. diuersor. Doct. fol. 74. hoc casu non curret tempus electoribus, sic iustè impeditis ad eligendum sibi à iure concessum per supradicta.

14 Et in terminis quòd quãdo cõtenditur inter electores de potestate eligẽdi, & non deciditur quæstio intra tempus datum ad eligendum, potestas ordinandi Ecclesiam non deuoluatur ad superiorem, per text. in capit. 2. de integr. restit. & alia fundamenta (quicquid aliàs sit in iure præstandi) tenent Hostien. & Ioan. Andr. in cap. 3. de iure patro. cum quibus trãsit Anto. de Butr. & Anchar. ibi nu. 12. quorũ opinionem expressè sequitur & probat Abb. ibidẽ nu. 6. & inquit Ioan. Andr. vbi suprà, se vidisse de facto obseruari hoc casu, vt non prouideatur Ecclesijs per superiorem, etiam si quęstio mota super iure eligẽdi per triẽnium protrahatur: & cõsuetudo hoc casu etiã in iure præsentãdi sufficit, vt nõ deuoluatur ad superiorẽ ordinatio Ecclesiæ patronatæ, vt supponit Lapus allegatione 78. nu. 11 quẽ sequitur Lambert. vbi suprà, art. 9. 1. quæst. princip. 2. partis libri secundi. nu. 26. fol. 121.

SVMMARIVM.

1 *Decretum de obseruandis & euitandis in celebratione Missæ, Sacri Concilij Tridentini,*

tini, sessione 22. latè declaratur per totum capitulum.

2 *Pro spirituali Sacramentorum gratia pecuniam, vel quicquid pro ea æstimatur, accipere, crimen est, sacrilegium, simoniæ, atque ideò naturali, diuinoque iuri contrarium, vt nulla possit consuetudine excusari.*

3 *Accipere, vel dare aliquid pro sustentatione spiritualia ministrantium licitum est secundum ordinationem Ecclesiæ, & consuetudinem approbatam, ac Episcoporum constitutiones, qui taxare possunt quanto stipendio ille dignus sit, qui tali seruitio Ecclesiæ mancipatur, dum tamẽ absit emptionis, vel venditionis cogitatio.*

4 *Licitum est dare librum, vel aliam supellectilem sacerdoti pro pictantijs & eleemosynis quarundam Missarum, vsque ad valorem supellectilis, siue ipsi offeratur, siue ipse ad id se exponat.*

5 *Sustentationis nomine non tantùm venit cibus & potus, sed quicquid est necessarium ad victum & vestitum sui, & eorum, quorum cura sibi incumbit, secundùm Caiet. nos verò contrarium probamus. nu. 6.*

7 *Stipendium pro necessaria ministri sustentatione, an possit licitè ab initio in pactum deduci, & numeris sequentibus.*

8 *Stipendium necessarium pro ministri sustentatione, quando authoritate superioris, vel consuetudinis constitutum ac taxatum non est, licitum est in pactum deduci, dummodo moderatè exigatur, aliàs secus.*

9 *Stipendium hoc, si necessarium non sit pro sustentatione ministri, quia ipse aliundè eam congruam habebat, diuesque sit, in pactum deduci non potest, atque ab inuitis exigi per spiritualium subtractionem ob auaritiam, quæ tunc in foro seculari præsumeretur: secus in conscientia, dummodo immoderatum non exigatur, &c.*

10 *Stipendium necessarium pro sustentatione ministri, si certum statutum ac taxatum sit, potest in pactum deduci à sacerdote paupere, vel diuite.*

11 *Parochus non potest à suis subditis hoc exigere, sibi tamen oblatum bene potest recipere.*

12 *Operæ pro re spirituali, an mercede aliqua locari possint? doctrina bimembris.*

13 *Simonia non est, dare, vel accipere temporale alia ratione quàm pro pretio quærendi spirituale, putà pro sustentatione ministri, vel pro liberalitate, vel eleemosyna, vel pro solutione obligationis, vel aliàs, vt hic.*

14 *Episcopi, clerici, monachi, & monachæ, licitè accipere possunt portiones, eleemosynas, & stipendia, quæ pia consuetudine, aut lege naturali diuina, aut humana iusta aliquod tale opus spirituale facientibus debentur: secus si aliàs ad id tenerentur, vt nu. 15. gratis tamen oblatum accipere possent, vt ibi.*

16 *Parochus licèt pro benedictione nuptiarum nõ possit aliquid accipere, sponte tamen oblatũ recipere potest.*

17 *Parochus si nolit dare licentiam alteri sacerdoti, quòd benedicat nuptias, nisi pro pecunia, an simoniam committat?*

18 *Etsi pro Baptismo adulti pecunia exigi, nec dari possit, quia per contritionem potest saluari, secus tamen est pro puero baptizando, quando alius non est, qui possit eum baptizare, vt in nu. 19.*

20 *Pecunia dari potest sanctis viris ad impetrandum orationis suffragia.*

21 *Prædicatoribus etiam spiritualia seminantibus temporalia debentur ad sustentationem, nõ autem ad emendum prædicationis verbum.*

22 *Celebrantibus diuinas laudes in Ecclesiastico officio, & processiones facientibus aliquid dari potest, & quãdoque annui redditus ad hoc assignantur, non quasi pretiũ, sed quasi sustentationis stipendium: si autem hæc pacto interueniente fierent, aut cum intentione emptionis, aut venditionis, simoniaca essent, vt in nu. 23.*

24 *Illicita esset ordinatio Ecclesiæ, qua statueretur quòd non fieret processio in funere alicuius, nisi solueret certam pecuniæ quantitatẽ, licita autem magis est, si statueretur quod omnibus certam eleemosynam dantibus talis honor exhiberetur.*

25 *Locatio operarũ locum habet in illis exercitijs spiritualibus, quæ principaliter sunt corporalia, vt Vicariatus Episcopi, vel parochi, vel capellani, vel concionatoris, & simil.*

26 *Simoniacum esset soluere aliquid conbeneficiarijs in electione, præsentatione, vel admissione ad possessionem.*

27 *Cap. 14. in decreto de reformat. sessione 24. sacri*

cri Concilij Tridentini refertur.

28 *Non potest capi pro rebus pijs, quod consueuit capi pro commodo proprio.*

29 *Noui residẽtes æquo iure ac antiqui fructus beneficiorum suorum lucrari debẽt motu proprio Pij Quinti.*

30 *In alma Ecclesia Ciuitaten. aliud obseruatur ex declaratione illustrißimorum Cardinalium, & statutis dictæ Ecclesiæ.*

31 *Nouiter recepti in prædicta Ecclesia, ex consuetudine immemoriali soluunt fabricæ eiusdem duodecim aureos pro singulis præbendis.*

32 *Sacerdos an possit sibi retinere quod supereſt expictatijs sibi datis pro Missis dicendis, si minoribus eas celebrari faciat.*

CAPVT XXIX.

An aliquid recipi possit pro administratione spiritualium.

1 EXtat sanctißimum decretum de obseruandis, & euitandis in celebratione Missę, sacri Cõcilij Tridentini, sessione 22. quo decreuit sancta Synodus, vt Ordinarij locorum Episcopi ea omnia prohibere, atque è medio tollere, sedulò curent, ac teneãtur, quæ vel auaritia, idolorum seruitus, vel irreuerentia, quæ ab impietate vix seiuncta esse potest, vel superstitio, veræ pietatis falsa imitatrix induxit, atque vt multa paucis comprehendãtur, in primis quod ad auaritiam pertinet, cuiusuis mercedis cõditiones, pacta, & quicquid pro Missis nouis celebrandis datur, &c. Cuius decreti meminit Nauar. in manuali Latino, cap. 21. nume. 10. dicens ibi iuberi, vt inhibeant Episcopi, ne fiat vlla conuentio super dicendarum Missarũ mercede, neque in Missis nouis offeratur quicquam magis coactè, quàm sponte. idem Nauar. in cap. 25. num. 68. vbique Episcopi omninò prohibeant, ne quid pro Missis nouis celebrandis detur.

Sed pro intellectu huius decreti oportet inquirere, quidnam hoc casu anteà iure statutum, vel à Doctoribus traditũ sit, & an eidem in totum, vel quoad aliquid censeatur derogatum à prædicto Concilio, vt his absolutis, lucidus sensus decreti Conciliaris appareat. Pro cuius rei expeditione obseruandum est, triplici modo rem hanc distingui posse, ac debere pro clariori intelligentia, dum quæritur, Vtrùm liceat pro administratione spiritualium aliquid tẽporale dare, seu accipere, nempè respectu pretij spiritualium, respectu stipendij ad sustentationem, & respectu mercedis pro operis locatis & labore?

2 Quoad primum est firmißima regula, atque conclusio, pro spirituali Sacramentorum gratia pecuniam, vel quicquid ea æstimatur, accipere, crimen esse sacrilegum simoniæ, vsque adeò naturali, diuinoque iuri contrariũ, vt nulla possit cõsuetudine excusari. Hæc propositio notißima est, atque verißima, eamque latißimè probant authores infrà citandi, idem intelligentes in spiritualibus annexis, & in hac prima specie præfatum decretum Concilij Tridentini, si hoc casu loqui intelligatur, idem statuit.

3 Quoad secundum respectu stipendij ad sustentationem sit cõclusio: Accipere, vel dare aliquid pro sustentatione spiritualia ministrantium licitum est, secũdũ ordinationẽ Ecclesiæ, & cõsuetudinem approbatam, ac Episcoporum constitutiones, qui taxare possunt quanto stipẽdio ille dignus sit, qui tali seruitio Ecclesię mancipatur, dũ tamen absit emptionis, vel venditionis cogitatio: eaq; probatur Matthæi 10. Dignus est mercenarius mercede sua. & secũdùm illud 1. ad Corinthios 9. Quis militat suis stipendijs vnquam? quis pascit gregem, & de lacte gregis nó manducat? Et ibi, Qui de altario seruit, de altario participat: quibus & illud accedit 1. ad Timoth. 5. Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni sunt: vbi Diuus Augustinus. Accipiant, inquit, sustentationis necessitatẽ à populo, mercedem dispẽsationis à Domino; permagno ergo sacerdotes iure pollent, non vt qualitercumque, sed pro

sua dignitate decenter sustẽtari: & præterea ea ratione, quia hoc non est vendere spiritualia, nec locare operas pro mercede, sed est velle habere necessaria ad vitam corporalem, sine qua non possum⁹ spiritualia exercere. Probatur etiã ex text. in cap. iudices. ibi, Quia hæc magis in sumptum, & ibi glos. verb. in sumptum. 1. quęst. 1. Hanc conclusionẽ probant ac profitentur S. Thomas in 2. 2. quæstio. 100. articul. 3. & ibi Caietanus latè idem Caietanus in sua Summa. verbo, simonia. in 4. regula, pag. 608. in paruis. Dominic. à Soto lib. 9. de iustitia & iure. quæst. 6. artic. 1. in posteriori conclusione. Ioan. Selua in tract. de benefic. 1. part. quæst. 7. nume. 49. volum. 15. tracta. diuersorum Doctorum, fol. 27. Nauar. latè in dict. manuali Latino, cap. 23. nu. 100. versic. 4. vbi dicit communẽ & numeris sequent. & F. Antonius Cordub. in suo tracta. *de cõpo de conciencia.* quæst. 27. vbi eodem infert, licitum esse † dare libros, vel aliam supellectilem sacerdoti pro pictantijs & eleemosynis quarundam Missarum, vsque ad valorem supellectilis, siue ipsi offeratur, siue ipse se ad id exponat. 4

5 Et sustentationis nomine secundùm Caietanum vbi suprà, dicto art. 3. in versic. ad euidentiam, ibi, aduerte, &c. nó tãtùm venit cibus & potus, sed quicquid est necessarium ad victum & vestitum sui, & eorum, quorum cura sibi incumbit, non enim debet mendicare sacerdos pro sustentatione suorum, aut parẽtum antiquorum, aut paruulorum nepotum suæ curæ, secũdùm naturæ iura relictorum, & huiusmodi. Hęc autem Caietani adnotatio vera non est: nam si lege, vel consuetudine certum stipendium Missæ taxatum sit, sacerdos vltra id exigere non potest: si verò illud taxatum nó sit, non potest sacerdos plura stipendia accipere pro vna Missa, etiam si pauper sit, & mercenarius, etiam pro sua decente sustentatione, & multo minùs pro suorum, vt cum Medina & Nauar. in manua. cap. 25. num. 92. aduersus Sotum libro 9. de iustitia & iure, quæst. 3. artic. 1. & alios, bene probat Antonius à Cordubalibro 1. quæstionum, quæst. 4. in 2. dubio. & in hac specie nihil innouat sacrũ Concilium Tridentinum in verbis suprà relatis, cum loquatur in conditionibus & pactis mercedum sapientibus auaritiam: hîc autem nulla datur auaritia, cùm aliquid datur ratione stipendij ad sustentationem, ergo non est prohibitũ. Et suprà dict. 2. conclu. vsque adeò procedere videtur, vt hoc stipendium † pro necessaria ministri sustentatione possit licitè ab initio in pactum deduci, quia pactũ hoc non mutat naturã actus: velle namque stipendium sustentationis, non est velle tẽporale pro spirituali: ergo ex pacto velle tale stipendium, non est vendere spiritualia: ita Caietanus distinct. 3. artic. 1. in princip. sequitur Soto vbi suprà, dict. quęst. 6. artic. 1. posteriori conclusione, dicens, quòd potest sacerdos victus indigens, cùm ad seruitium Capellaniæ, aut Vicariatus conducitur pacisci de stipendio sustentationis secundùm loci, temporisque dispensationem: nam si ex rei natura ad dispensationem ministri tali functioni mancipati, moderatio huiusmodi sustẽtationis necessaria est, tunc ex natura rei nulla emergit simonia: contrarium tamen sentire videtur sanctus Thomas in loco suprà citato, dicens, ita demum procedere præfatam conclusionem secundam, de qua agimus, vt ab inuitis non exigatur prædictum stipendium pro sustẽtatione ministrãtium per spiritualium subtractionem, quæ sunt exhibenda: hoc enim haberet quandam venditionis speciẽ, gratis tamen spiritualibus priùs exhibitis, licitè possunt statutæ & consuetę oblationes, & quicumque alij prouẽtus exigi à nolentibus, atque valentibus soluere, authoritate superioris interueniente: idem propè probare videtur Caietanus in Summa, verbo, simonia. in 4. regula, dicens, quòd licèt hoc licitum sit, quia tamen habet speciem mali, & prohibitum est regulariter ex iure positiuo pacisci in huiusmodi, ideò non est faciendum. Et Siluester, verbo, simonia. 7

numero 9. versiculo, tertium.

Hoc autem discrimen fœdere distinctionis componit idem Caietanus super D. Thom. vbi suprà, in 2. dubio. in versic. ad euidentiam, hoc modo, nempè, q̃ sustentationis stipendium, quod superioris authoritate decretum est, potest sacerdos, siue pauper, siue diues, percipere: quando verò eiusmodi stipendiũ non est lege constitutum, sed priuata conuentione constituendum, tunc pauper pacisci de illo potest, diues verò minimè: quoniam cùm aliunde sibi sustentatio suppetit, indicium est conuentionem facere, nõ pro sustentatione, sed pro operarum mercede, atque proinde conuincitur quòd mendax est Eandem distinctionem probare videtur Nauar. vbi suprà, num. 101. in princip. dicens, non esse simoniã, dare, vel accipere quid pro sustentatione ministri, & quod hoc procul dubiò procedit in sustentatione necessaria quoad vtrumque forum, & etiam in non necessaria quoad forũ conscientiæ, quia licèt diuites accipiẽtes pro illa, præsumi possit eã admittere, scilicet, simoniã, verè tamen nõ admittunt, si nõ accipiunt pro pretio, vel causa principali, & immediata suæ actionis spiritualis, per prædicta. Eandẽ distinctionẽ Caietani expressè probauit Cordub. in dicta quæstione 27. suæ Summæ, in versic. lo tercero. quamuis idem Cordub. in dicto lib. 1. sui quæstionarij, quæst. 4. pag. 69. versic. in omnibus, aliter referat Caietanũ vbi suprà: sed re verà Caietanus tenet quod prædixi. Nihilominùs tamen Soto vbi suprà, vt vidimus, præcedentẽ ampliationem, de qua suprà num. 7. indistinctè probat aduersus Caiet. nẽpe, vt sacerdos, siue pauper, siue diues, possit pacisci de illo stipendio sibi præstando. Nam si ex rei natura ad sustentationem 9
ministri talis sustentationis moderatio necessaria est, tunc, vt est prædictum, ex natura rei nulla emergit simonia, atque ideò, nec ex qualitate sacerdotis creatur: intentionis namque Deus solus scrutator est. Hęc sunt quæ in præsenti articulo Doct. præfantur: quid tenendum?

8 Ego, salua censura sacrosanctæ matris Ecclesiæ, meliusque sentientium, existimarem, hoc stipẽdium, quod pro sustentatione ministri necessariũ est, quando authoritate superioris, vel consuetudinis constitutum, ac taxatum nõ est, licitum esse in pactum deduci, dummodo moderatè exigatur: nam si immoderatè ab inuitis exigeretur, iã exactio huiusmodi saperet auaritiam: quia licèt causa, ob quã exigitur, licita sit, vt in 1. conclusione, excessus à debito, boni viri arbitrio iudicãdo esset iniustus: & hoc casu verificari, & habere locum poterunt verba Concilij suprà relata, ibi, In primis, quod ad auaritiã pertinet, cuiusuis generis mercedũ cõditiones, pacta, &c. Nam verba illa, Cuiusuis generis mercedum conditiones, pacta, &c. etsi generalia sint, videanturq; omnes pactiones cuiuslibet generis mercedum comprehendere, vt Episcopi ea prohibere, ac è medio tollere teneãtur, moderari, ac interpretari iure debent ex verbis præcedentibus, nempè quando in prædictis conuentionibus auaritia intercedit, sicut in præsenti specie, de qua agimus, adesse videtur, nempè cùm plus debito in pactũ deducitur: quare id minimè licebit: quoniam prædicta, & similia, à simoniaca labe, vel certè turpi quæstu non longè absunt, vt inquit Concilium. Non obstat doctrina S. Tho. suprà in contrariũ relata, quia loquitur, quando authoritate Ecclesiæ, vel consuetudinis, certum stipendium pro sustentatione ministrorũ statutum est: nos verò agimus, quando nullum. Præterea, etiam in casu S. Tho. si desit intentio emẽdi, vel vendendi spiritualia, si in pactum stipendium debitũ deducatur, nõ erit simonia, sed licitum, vt ex infrà dicendis apparebit.

9 Si verò in hac specie stipendiũ nõ sit necessarium pro sustentatione ministri, quia ipse aliundè congruam habeat sustentationẽ, diuesq; sit, verius esse dijuco, non posse in pactũ deduci, atq; ab inuitis exigi per spiritualium subtractionem, ob auaritiam, quæ nunc in foro seculari præsumeretur: & in hac specie videtur

detur etiam loqui, & habere locum Concilium Tridentinum vbi suprà: quamuis existimem adhuc simoniam verè nõ cõmitti hoc casu, si aliud fiat à ministris diuitibus, si id nõ accipiãt pro pretio, vel causa principaliter, & immediata suæ actionis spiritualis, atq; proinde licitum esse in foro conscientiæ, dũmodo immoderatũ non exigãt, vt resolunt Nauar. & Cordu. vbi suprà: & q̃ non interueniat simonia hoc casu, probatur ex ratione Soti iã suprà relata: & prętereà id innuit sacrũ Concilium Trident. vbi suprà, dũ loquens in his pactionibus, & similibus, iubet eas tollere, ac prohibere ob auaritiam, non verò expresè eas simoniacas esse affirmat, quamuis dicat non longè à simoniaca labe abesse, vel certè turpi quæstu, quasi certius sit, eas non esse simoniacas. Quare etsi ex ea parte, qua simonia deficit, licita videtur prædicta pactio, ex causa tamen auaritiæ, ac proximitate turpis quæstus permittenda non est, vt sensit Caietan. in dicta 4. regul. & in terminis tenet beatus Antoninus in 2. parte suæ Summæ, titu. 1. capitul. 5. §. 16. & Siluest. in Summa. verbo, simonia. numero 9. versicul. tertium. & Selua in tractatu de benefic. 1. part. quæstione 7. numer. 56. volumine 15. tractat. diuersorum Doctorum. folio 28. quamuis Soto vbi suprà, considerans tantùm defectũ simoniæ, non verò interuentũ auaritiæ, & turpis quæstus proximitatẽ, aliud existimauerit, vt est prędictum: ipsius tamen in hoc sententia saluari potest in exẽplo, quod ibidẽ fingit, ad quod ipsa restringi videtur, nempè, in sacerdote, qui ad seruitiũ conducitur Capellaniæ, aut Vicariatus: hic namq;, siue pauper, siue diues sit, alia ratione poterit iustè pacisci de iusto stipendio, vt latiùs infrà in tertia conclusione dicetur.

10 Si autem stipendiũ sustentationis ministrantium certum, statutum, ac taxatum sit authoritate superioris, vel consuetudinis, tunc potest in pactum deduci à sacerdote paupere, vel diuite, vt constat nuncupatim ex Caieta. vbi suprà in d. 2. dubio. in vers. ad euidẽtiam: id quod fortiùs fatetur Soto vbi suprà, atq; probat Antonius à Cordub. etiã vbi suprà, & in foro conscientiæ tenet Nauar. vbi suprà, quando illud non accipitur pro pretio, vel causa principali, & immediata suæ actionis spiritualis: quo casu limitanda videtur sententia S. Thomæ vbi suprà, vt ex eodem colligitur: loquitur enim, quando ab inuitis exigitur prædictum stipendium per spiritualiũ subtractionem, quæ sunt exhibenda, quia hoc haberet quandã venditionis speciẽ: deficiẽte igitur intẽtione emẽdi, vel vendendi, quæ colligitur ex inuolũtaria omninò pręuia exactione, per subtractionem spiritualiũ aliàs expresè obiectã, licitè poterit in pactionẽ deduci præd. stipendiũ lege vel consuetudine taxatum, siue minister pauper, siue diues sit, per supra-
11 dict. ¶ Superiora oĩa dicta in hac secũda conclusione, intelligenda sunt in sacerdote, qui ex officio ad id nõ est obligatus: secùs verò erit in illo, qui ad id tenetur, vt est parochus: is nãque nõ potest à suis subditis hoc exigere, nec etiam pro sumptu aliquid ab eis accipere sine simoniã, pro quocunq; spirituali, vt in. c. vendentes. 1. q. 3. ab alijs autẽ bene potest: ita Angel. in Summa. verb. simonia. num. 6. Verùm hoc subintelligendũ est exigendo, quia bene potest recipere quod sibi offertur, dummodo nõ exigat: ita Summa Armil. verb. simonia, nu. 9.

Quoad tertium, respectu mercedis pro operis locatis, & labore, dicendum est, quòd etsi plures Doctores, præcipuè Iuris Canonici professores, teneãt, quòd liceat pro labore administrationis Sacramentorum de pretio pacisci, iuxta doctrinam Apostoli in superioribus allegatam, cui consonare videtur Canon vltimus. 1. quæstione 2. vbi astruitur, quòd clerici stipendia accipere possint iustis laboribus merita: id quod in Euangelio probari videtur, vbi Christus ait: Dignus est mercenarius mercede sua: verior tamen, communis, & tenenda est doctrina bimembris, nempè quod
12 labores † & operæ aliæ sunt comitantes Sacramentum, atque ipsi intrinsecæ,

S putà

putà Missæ celebratio, aut baptizandi opus, aut quæuis alia Sacramenti applicatio, officium diuinum, vel mortuorũ, prædicatio, olei sancti, vel chrismatis confectio, benedictio nubentium, & similia: pro his enim non est licitum pacisci, quia principale eorum est spirituale, & accessorium temporale, hoc est, labor, ac proinde quicquid temporale in istis interuenerit, æstimatur interuenire ratione spiritualis, non aliàs, & ideò est illicitũ: & de his August. qui suprà, mercedem dispensationis à Domino recipiant: perinde enim esset, ac si reciperetur pro gratia Sacramenti, quia baptizatio, & Baptismus, pro eodem reputãtur, sicut Missa, & celebratio Missæ, quamuis hoc casu oblata pro spiritualibus possit sacerdos acceptare, etiam cũ intentione non prosequendi, nisi talia sibi darentur, quibus sustentatur, dummodo nihil paciscatur, aut exigat ante spiritualium exhibitionem, vt cum Rayner. tenet Siluester vbi suprà.

Aliæ verò sunt operæ antecedentes Sacramentũ, atque illi accedẽtes, prout est obligatio ad celebrandum Missam in tali loco, toties in hebdomada, tali hora, & huiusmodi, vt contingit in capellanis, vel alijs clericis ad seruitium parochiæ conductis, cum obligatione his, aut illis diebus celebrãdi, confessionesque audiendi, quorum principale respectu laboris est temporale: pro his autem licitum est pacisci, atque eas operas locare stato pretio, sicut posset sacerdos pro itineris labore pretiũ exigere, quoties è longinquo accersitus est, vt infirmi audiat confessionem, vel Missam celebret, & in summa, illa, in quibus principale quæsitum est temporale, possunt sub pacto poni: illa autem in quibus principale quæsitum est spirituale, minimè, quia accessorium sequitur principale: itaque non æstimatur vtrobique accessorium, sed concurrit concomitanter ad principale: ita tenet, & latè probat Caiet. vbi suprà, vtrobique: & Soto. d. libro 9. de iust. & iur. q. 6. art. 1. Nauar. d. manual. c. 23. num. 101. vers. decimo. ibi, Idem dicendũ, & in vers. addo. & hęc est doctrina communis verior, & securior, quã frequentiores sequuũtur, secundũ Ant. de Cord. vbi suprà. d. q. 27. in vers. lo segundo. adde. l. 3. versic. la tercera. titul. 17. part. 3. & iuxta prædictam distinctionẽ existimo intelligẽdum esse præfatum Concil. Trid. decretum nempè, vt eas conditiones, atque pactiones mercedũ nó tollat, quæ ratione principalis tẽporalitatis, nempè maioris laboris apponuntur, cum hæ licitæ sint, vtpote auaritiam, nec simoniam, aut turpe lucrum sapiant: sed tantũ illas, quæ circa principale spirituale, siue pro labore intrinseco ministrationis Sacramentorum, vel pro stipendio immoderato, vt prædiximus, ineuntur: in his etenim cuiuscunq; generis sint, simonia, aut saltim turpis quæstus, vel auaritia intercedit, ideò Episcopi eas tollere, ac prohibere tenentur.

13 Ex supradicta resolutione iam clarè deducitur, non esse simoniam dare, vel accipere temporale alia ratione, quàm pro pretio quęrendi spirituale, putà pro sustentatione ministri, vel pro liberalitate, vel eleemosyna, vel pro solutione obligationis, legis, vel cõsuetudinis, vel ex legato, vt tenet Nauar. vbi suprà, dicto num. 100. versic. quarto. & in num. 101. in vers. nono. vbi quòd largiri eleemosynã pauperi, vel sacrificio pro Missa, vel orationibus, non est simonia, nisi pro pretio, & animo illa emendi daretur: & alia huiusmodi addit Corduba etiam vbi suprà.

14 Secundò infertur, quòd Episcopi, clerici, monachi, & monachæ, siue sint pauperes, siue diuites, siue proprij, siue alieni, sine peccato accipere possunt portiones, eleemosynas, & stipẽdia, quæ pia consuetudine, aut lege naturali, diuina, aut humana iusta, ijs qui tale vel tale opus spirituale faciunt, debẽtur, nó quidẽ pro pretio, & causa principali immediata eorũ, nec laboris, qui in opere suscipitur, sed tanquam pium debitũ, vel ex causa excitatiua, & minº principali, per supradicta, & per cap. significatum. de præbend. ita Nauarr. vbi suprà dicto nu. 101.

nume. 101. versiculo nono. & versiculo decimo. in fine.

15 Sin autẽ teneretur celebrare, vel exequias, aut alia officia facere, non posset pro eis aliquid exigere, alias cõmitteret simoniam, vt in. c. vendentes. 1. q. 3. per quẽ ita tenet Rayn. & eũ refert Siluest. in Summa. verb. simonia. nu. 9. vers. tertium. & Selua de benef. vbi suprà. d. nu. 16 56. post Archiep. Florẽt. quẽ refert: † gratis tamẽ oblatũ recipere rectè posset, ex supradictis. Et quia ita etiam videmus, quòd licèt paroch⁹ pro benedictione nuptiarum prohibeatur aliquid exigere, sponte tamen oblatum recipere potest, vt tenet Selua vbi suprà, nu. 54. addẽs cũ Guillelm. & Archiep. Florent. quòd si sa 17 cerdos, ad quem spectat benedictio † nuptiarum, nolit dare licẽtiam alteri sacerdoti, quòd benedicat nuptias, nisi pro pecunia, si quidem non intendat vendere licentiam benedictionis, sed prouideri sibi de portione oblationis eidem contingenti, non est simonia: si tamẽ ex certa scientia maiorem exigat summã, quã præsumatur debere valere portio eidem contingẽs, meritò præsumi potest, quòd ipsam licentiam vẽdere voluit. Similiter 18 etiam, etsi pro baptismo † non sit dãda, nec exigenda pecunia pro adulto baptizãdo, quia per contritionem potest saluari, vt in. c. baptizandis. 1. q. 1. & in. c. non satis. de simonia. per quę iura ita tenet Selua vbi suprà, nu. 55. nisi pro puero, quãdo † non est alius qui possit eum 19 baptizare, quia tunc licitè datur petenti, & non aliàs violenti baptizare, ad redimendam vexationem, vt cum Palud. tenet Summa Ang. verb. simonia. 2. nu. 12. & Armil. verb. simonia. nu. 29. tamen si gratis offeratur posteà, maximè stante consuetudine, credo licitè id recipi posse, non quidem pro pretio, sed gratuitò * in beneuolentiam, ex supradictis. * Sequitur thesaur. Christian. relig. cap. 62. num. 8. cum sequent. & probatur in l. 3. vers. *pero seys maneras*. ibi, la primera, &c. tit. 17. part. 1. vbi Gregor. Lopez in glos. *de su voluntad*. plura iura & Doctores ad hoc citat. Adde Concilium Toletanum XI. capit. 8. cuius literam refert Alfonsus à Castro libro 13. aduersus hæreses. capitul. de simonia. columna 2. in principio. *

20 Tertiò infertur, quòd licèt oratio, prædicatio, laus diuina, sint actus maximè spirituales, vt constat, nihilominùs ad impetrandum orationum suffragia pecunia dari potest sanctis viris, secundùm illud Lucæ 16. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis: prædicatoribus etiam † spiritualia seminãtibus tem- 21 poralia debẽtur secundùm Apostolum 1. ad Corinthios, capit. 9. ad sustentationem prædicantium, non autem ad emendum prædicationis verbum. Celebrantibus etiam diuinas laudes in Ecclesiastico officio, & processiones † facienti- 22 bus aliquid dari potest, & quandoque annui reditus ad hoc assignantur, non quasi pretium, sed quasi sustentationis stipendium: hęc namque licent, dum tamẽ desit animus emẽdi, sed per gratuitã beneficentiam concedantur, prouocando pauperum animos, vt pro eis gratis, & ex charitate orant: superiora autem, 23 si pacto † interueniente fierẽt, aut etiam cum intentione emptionis, vel venditionis, simoniaca essent, vt optimè deducit sanctus Thomas 2. 2. quæst. 100. artic. 3. ad 2. idem in 4. sent. distinct. 25. sequitur Selua vbi suprà, nu. 50. 58. & 59. Armil. aurea verbo, simonia. nu. 19. Ex quo infert S. Thom. vbi suprà, illicitã 24 esse ordinationem Ecclesiæ, qua † statueretur, quòd non fieret processio in funere alicuius, nisi soluerit certam pecuniæ quantitatem, quia per tale statutum præcluderetur via gratis officium pietatis aliquibus impendendi: licita autem magis esset, si statueretur, quòd omnibus certam eleemosynam dantibus talis honor exhiberetur. Prima enim ordinatio supradicta habet speciẽ exactionis: secunda verò speciem gratuitæ recompensationis: quod sequuntur communiter Doctores, vt affirmat Cordub. lib. 1. quæstionum, quæst. 4. pag. 68. col. 2. vers. quartò probatur.

25 Quartò infertur, quòd locatio ope-

rarum locũ habet in illis exercitijs ſpiritualibus, quæ principaliter ſunt corporalia, prout eſt obligatio exercẽdi munus Vicarij Epiſcopi, vel Parochi, vel Capellani, vel concionatoris per vnum annum, menſem, aut hebdomadam, ſecundùm Innocent. receptũ in cap. quoniam. ne præla. vices ſuas. tenet etiã Caietanus in ſua Summa, verb. ſimonia. in 6. regula, vbi idem eſſe aſſerit in officio iudicis, Doctoris etiam in Theologia, & alijs huiuſmodi, quibus debentur certa ſtipendia, & quod poſſunt in iſtis interuenire conuentiones, ac pacta de quantitate ſtipendij, quia de corporali, ac venali opere pactio fit, nõ de ſpirituali iuſtitia, veritate, &c. & Nauar. dict. c. 23. num. 101. verſic. 10. ad finem.

26 Quintò infertur, ſimoniacũ eſſe ſoluere aliquid cõbeneficiarijs in electione, præſentatione, nominatione, inſtitutione, confirmatione, collatione, vel alia prouiſione, ſeu admiſsione ad poſſeſsionem alicuius Cathedralis Eccleſiæ, vel beneficij, Canonicatus, vel præbẽdæ: ad quod tamen non poteſt cogi, vt in cap. Iacobus. de ſimon. & in cap. ex multis. 1. quæſt. 3. etiã ſtante conſuetudine, ſi dandum vertit in priuatum commodum, quale eſt prandium, aut pretium eius: ſecus ſi pro fabrica, pauperibus, vel alio pio opere, vt tradit Hoſtienſ. & Panormitanus communiter receptus in dicto cap. Iacobus. de ſimon. numer. 2. & 3. & ibi Ioan. de Anani. num. 3. & 4. & Aegidius conſil. 31. Angelus in Summa, verb. ſimonia. 2. verſic. pone quòd ſtatuto. numero 5. ſum. Armil. verb. ſimonia. num. 24. Silueſt. in Summa, verb. ſimonia. numero 8. col. 1. & nu. 13. colum. 2. Quod intelligit Abb. vbi ſuprà, quãdo ſtatutũ imponit onus præbendæ in fauorẽ diuini cultus, vt in. c. ſignificatũ. de præben. & in. c. vnico, vt Eccleſ. benefic. ſecus ſi tale onus imponat recepto, vel recipiendo, etiã pro eis, quæ ad Dei cultũ pertinent: nã tunc nõ valet eſſe ſine ſimonia: quã opin. ſeq. Sũmiſtæ ſuprà allegati, tametſi contrariã nõ damnẽt, nec eſſe dãnandã affirmat Armil. vbi ſup. & ſupra-

dicta indiſtinctè approbauit ſanct. Concil. Trid. ſeſs. 24. c. 14. in decret. de reformat. vbi ampliùs deteſtatur, atque pro-
27 hibet, tolliq; iubet † ab Epiſcopis conditiones, nempè ad partem prouentuũ, ſeu ad diſtributiones quotidianas, ſeu deductiones ex fructib⁹, ſolutiones, promiſsiones, compenſationes illicitas, aut etiã quæ in aliquibus Eccleſijs dicuntur turnorũ lucra interponi conſueta, atq; ingreſſus eos, qui ſimoniacæ labis, aut ſordidæ auaritiæ ſuſpicionẽ habent, nõ obſtãtibus conſtitutionibus, ſiue conſuetudinib⁹ ſuper prædictis, illis tantũ, quas vt laudabiles Epiſcopi probauerint exceptis, reliquas, vt prauas ac ſcãdaloſas reijciãt, & aboleãt: contraueniẽtes autem cõprehenſis in præfato decreto, pœnis
28 cõtra ſimoniacos editis † teneri decreuit. Circa cuius decreti intelligentiã putat Nauar. d. c. 23. nu 101. verb. vndecimo, non poſſe nunc capi pro rebus pijs, quod cõſueuit capi pro commodo proprio, quia nõ erat cõſuetudo, vt pro illis caperetur, & id quod pro cõmodo proprio capiebatur, ſublatũ eſt: & iure communi etiam pro illis non debet capi. d. cap. ex multis. quod verum videtur.

29 Circa verò conſuetudinẽ, & cõſuetudines quarundã Eccleſiarũ, tam Cathedraliũ, quã Collegiatarũ, & parochialiũ, vt noui reſidẽtes non lucrentur fructus primi, ſecũdi, vel aliorũ annorũ, vel certam partẽ eorũ, ſed q̃ cæteris antiquioribus beneficiatis accreſcant, extat nouiſsim⁹ motus propri⁹ Pij V. anno 1570. pridie Calend. Iulij latus in executionẽ, & declarationem præfati decreti Concilij Triden. quo ſanctiſsimè reuocantur prædictæ conſtitutiones, ac etiã conſuetudines immemoriales, & ſeuerè præcipitur, vt omnes, tam noui, quàm antiqui beneficiati reſidentes æquo iure, pariterque fructus lucrentur, reſpectiuè à tempore, quo Eccleſijs inſeruire inceperint: quorum quidem decreti Concilij Tridentini, & Motus proprij vigore iam vidi in quadam Eccleſia Cathedrali huius Regni ſublatas fuiſſe à ſuo Prælato ſimiles conſtitutiones, atque cõſuetudinem

dinem immemorialem, & præceptũ Capitulo, vt Canonici noui reſidentes, ſtatim fructus ſuarum præbẽdarum lucrarentur, ſicut antiqui, ita vt nihil eiſdem
* virtute dictæ conſuetudinis, ac conſtitutionũ dictæ Eccleſiæ auferretur, ſed integrè perſolueretur: cui mandato ſe Capitulum oppoſuit, atque prefatam conſuetudinem, & conſtitutiones obſeruari ſolitas à tempore immemoriali deduxit, atque vt in poſterũ obſeruarentur, petiuit, nihilominus Epiſcopus, quod prædixerat, exequi iuſsit, ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ: à quo cum Capitulum appellaſſet, atque ad Regiã Cancellariam Valliſoleti per modum violentiæ perduxiſſet, remiſſa cauſa fuit ad eũdem Epiſcopum, atque declaratum, eum vim minimè inferre Capitulo in nõ deferendo ſuæ appellationi: tandem res ad executionẽ perducta fuit, atque nũc ita obſeruatur aduerſus præfatas conſuetudines, & conſtitutiones dictæ Eccleſiæ.

30 At cùm in hac alma Eccleſia Ciuitatenſi idem penè quod in illa à tempore immemoriali per conſtitutiones eiuſdẽ Eccleſiæ obſeruatum eſſet, hoc excepto, quòd fructus primi anni, qui auferuntur primis reſidentibus, & inter antiquos diſtribuuntur, reſeruãtur totidem eiſdem primis poſt mortem eorũ, pro ſolutione debitorum & funeralium, dubitatũ tamen vehemẽter fuit in noſtro inſigni atque antiquiſsimo Capitulo Ciuitatẽſi, vbi inſignes literarũ ſcientia viri ſunt præbẽdati, an cũ bona conſciẽtia id fieri, atq; obſeruari poſſet? Reſolutũ fuit, nõ poſſe niſi à ſummo Pontifice noſtræ conſtitutiones approbarẽtur, eo q̃ dici non poſſet auferri quod differtur, ſicq; decreuimus, vnum è nobis Romã mittendum, vt impetraret, qui relatione facta ſummo Pontif. Greg. XIII. atq; ſupplicatione eidem porrecta negotium remiſit ad Reuerend. Cardi. ad declarationem dubiorũ circa decreta Concil. Trident. contingentiũ deputatorũ, in quorũ congregatione eodem ventilato, atq; rectè perſpecto, vnà cũ conſtitutionib⁹
* huius Eccleſiæ * ſuper prima & vlteriori
bus reſidentijs diſponentibus *, ibidẽ authenticè productis declaratum fuit per eoſdẽ Reuerẽdiſsimos interpretes, præfatũ motũ propriũ Pij V. * & capit. 14. ſeſs. 24. Concil. Trid. * minimè eſſe contrariũ conſtitutionibus huius Eccleſiæ Ciuitatenſis: ea nẽpè ratione, vltra alias, quia quod differtur, non aufertur, & ita cum ſecuritate conſcientiæ virtute dictæ declarationis hodie conſeruamus prædictam conſuetudinem, & conſtitutiones huius Eccleſiæ.

31 Solent etiam ex conſuetudine immemoriali, & conſtitutionibus eiuſdem Eccleſiæ, nouiter recepti in eadem, ſoluere fabricæ illius duodecim aureos pro ſingularum prebendarum receptione: hæc conſuetudo valida eſt, & ſeruanda, nõ ſolùm iure communi, de quo in dict. c. Iacobus, ſed etiam attento præd. decreto Concil. Trid. quatenùs mandat obſeruari conſuetudinem, qua aliquid huiuſmodi in pios vſus conuertitur, & ita inuiolabiliter obſeruatur, & iuſtiſsimè: quia fabrica huius Eccleſiæ admodum egens eſt, ita vt niſi è noſtris præbendis quotannis eidem plurimum præſtemus, adhuc onera conſueta & neceſſaria ſupportare vix poſsit, atque ob id annuis
* redditibus onerata eſt. * Et quòd prædicta conſuetudo ſit valida, & ſeruãda, tenet expreſsè Hoſtienſ. in Summa de ſimon. §. qualiter. columna 3. & eum refert & ſequitur Gregorius Lopez in l. 15. in gloſſ. por premia. titulo. 17. part. 1. loquentes in conſuetudine, quòd Canonicus de nouo receptus debeat cappã facere, vel dare fabricæ Eccleſiæ certam quantitatem pecuniæ, vel luminarijs, vel alijs, quæ ad diuinum cultum pertinent, per text. in. c. ad Apoſtolicam, de ſimon. & c. ſignificatum, de præb. & c. fin. de his, quæ fiunt à maiori parte cap. cum ſimil. Vnde cõſuetudo, quæ in hac Eccleſia viget vigore cõſtitutionis eiuſdem, q̃ Epiſcopus nouiter receptus det fabricæ eius cappam, valida & ſeruanda eſt, per prædicta, & ita iam obtinui in contradictorio iudicio, & exequutum fuit. *

32 Vltimò, pro complemento huius capitis examinanda restat illa quæstio, an sacerdos qui aliquam pecuniæ quantitatem accepit, per se, vel per alium, pro dicendis Missis, vel vt eas faciat dici per alios sacerdotes, si eas celebrari faciat per alios minori pictãtia, an possit iustè sibi retinere residuum eius, quod sibi datũ fuit, sine peccato, & restitutione? Videtur enim hoc minimè posse, quia sibi ob eam causam datur: ergo quod superest, domino restituere tenetur: & ita tenet Maior in 4. sent. d. 45. q. 3.

Contrarium tamen probauit Dominicus à Soto libro 9. de iustitia & iure. quæst. 3. artic. 1. versic. sed hoc præterea, dicens, quòd pastor, qui curam animarũ habet, cuiq; subinde ex officio incũbit huiusmodi functio, potest ex pictantijs portiunculam sibi vsurpare, imminutaſque mercenario porrigere. Nam si re vera iustum stipendium mercenario relinquitur, non fit illi iniuria, quandoquidé pictantię omnes parocho conferuntur, qui subinde, vt Missarũ debitor, quo potuerit honesto stipendio, potest mercenarios ad eas celebrandas conducere.

Sed in hoc, meo iudicio, verius videtur tenendum, quòd nec habens curam animarum, nec eam nõ habens, residuũ sibi retinere possit, aliàs peccet, & ad restitutionem teneatur, nisi quando ex lege, vel consuetudine, vel ex voluntate, saltim tacita, commendantium Missas, dantiumque maiora solito stipendia taxatum, vel ordinatum est aliquod præmium, vel aliqua pars illorum pro cura, & industria, quam ei rei impendit, aliàs secus, vt in terminis tenet Nauar. in manual. cap. 25. nume. 91. & optimè probat Anto. à Cordub. lib. 1. quæstionar. quæstione 3. in 5. dubio.

Quod primò probat, quia curat⁹ pro sua cura in hoc, & alijs pertinentibus ad salutem subditorum, iam aliàs sufficiens habet stipendium in decimis, primitijs, & alijs particularibus redditibus sui beneficij: quòd si non sit proprius beneficiatus, sed substitutus, idem est iudicium, quia ei curatus decenti stipendio prouidere tenetur: quòd si certo salario sit cõductus, iam nihil amplius pro suo ministerio debito exigere, nec accipere potest, sicut nec curat⁹ principalis; ad omnia enim supradicta ratione sui muneris tenẽtur, ac proindè nihil pro his exigere possunt, secundùm omnes Doctores, vt tangit S. Tho. 2. 2. quæst. 100. art. 3. & suprà est dictum: deficiẽte ergo lege, vel consuetudine, vel saltem tacita volũtate commendantiũ Missas, vt aliquid pro huiusmodi speciali cura eas faciendi dicere curatus, vel eius substitutus, sibi aliquid retineat ex pictãtijs sibi datis, cum ipsæ dentur solùm pro stipendio sustentationis celebrãtis, nullo iusto titulo potest de illo stipendio sibi quicquam accipere, vel retinere: quare tenetur totum dare celebrantibus, aut residuum restituere dãtibus, nisi illi omninò liberaliter remiserint, quod in dubio nõ præsumitur, vt in l. cũ de indebito. ff. de probat.

Secundò, quia si aliud diceremus, absurdum sequi posset, quòd curatus posset ditari, innumeras Missas congregando, pro quibus abundãtia stipendia assignata sunt, faciẽdo eas celebrari ab alijs pro minutis stipẽdijs, & residuũ sibi reseruando, ac retinendo, quod esset turpe lucrum, & scãdalosum simul atque magna auaritia, quam abhorret sacrũ Concilium Tridentinum, vt suprà vidimus.

SVMMARIVM.

1 *PArochi tenentur in Dominicis, & alijs festiuis diebus, suis subditis Missam celebrare, eisdemque quocumque tempore opus, ac petitum fuerit, Sacramenta Ecclesiæ ministrare, & nu. 3. sed in priori dicto standum est consuetudini, vt in nu. 32.*

2 *Ius parochiale in quibus consistat.*

4 *Sicut Ecclesia honorat suos parochianos, donis coelestibus eos ditando, &c. ita videtur, vt ipsi teneantur in ea diuinis officijs, Dominicis, & alijs festiuis diebus assistere.*

5 *Alieni parochiani, qui proprio contẽpto parocho ad aliam Ecclesiam accedunt ad Missã audiendam in Dominicis, & alijs festiuis diebus, eijciendi sunt ab Ecclesia, & sacerdos admittens eos, cõmittit quodãmodo furtum, & rapinam, vt in nu. 6.*

7 *Decretum de obseruandis, & euitandis in celebratione Missæ, in princip. in vers. moneãt. sess. 22. Concil. Trid. & c. 4. in decret. de reformat sess. 24. eiusdem Cõcilij allegatur, & declaratur nu. 33. & 34.*

8 *Parochiani an teneãtur in Dominicis, & alijs festiuis diebus audire Missam in propria parochia, & nu. sequent.*

12 *Ad Ecclesiam Cathedralem licitè potest quis accedere, ad rem diuinam audiendam, atque adimplet præceptum.*

15 *Proprius sacerdos quando dicatur cõtemni, & num 8.*

16 *Contẽptus in quacunque præcepti materia, mortalem inducit culpam.*

17 *Contemnere idem est, quod alteri indignari, illumque conuitijs afficere.*

18 *Contemnere proximum, est peccatum mortale.*

19 *Missam audire non debet quis in oratorio priuato in solemnitatibus maximis, sed in ciuitatibus, aut parochijs, vt hic.*

20 *Præceptum de audiendis Missis totis die Dominico, refertur, & nu. 21.*

22 *Episcopus sicut non potest tollere, aut restringere ius commune, ita nec consuetudinem generalem*

23 *Audientes Missam fratrum Ordinum mendicantium in Dominicis, & alijs festiuis diebus, satisfaciunt præcepto Ecclesiæ, vt declarauit Leo X. & Pius Quintus, vt in nu. 34. quinimo consuetudo est vniuersalis de hoc, dict. nu. 23.*

24 *Episcopi non debent pati celebrari diuina in domibus priuatis, atque omninò extra Ecclesiam: hodie licet ex causa necessitatis, & cõ licentia Episcopi, vt in num. 28. & 29. & oratoria ad diuinum tantùm cultum dicata ab eisdem assignanda, & visitanda, iuxta decretum sancti Concilij Tridentini, & numero 25. nisi propter necessitatem in casu à iure expresso, & nu. 26.*

27 *Ex priuilegio non licet facere sacrum, nisi in loco decenti, vt hic.*

30 *Honestum est, vt parochiani in solennitatibus anni præcipuis suis parochijs intersint Missæ audiendæ.*

31 *Sacramenta nullo modo recipi possunt ab extraneo parocho, maximè à fratribus Mendicantibus, nisi cum licẽtia proprij parochi, præter Sacramentum pœnitentiæ; aliàs excommunicantur religiosi.*

33 *Parochiani tenentur à Parocho, vel alijs scire dies festos ex præcepto, ieiunia, cæteraque necessaria, vt ea obseruent, aliàs peccabũt.*

35 *Feria sexta in Parasceue, non celebratur sub pœna peccati mortalis.*

36 *Quid in die Coenæ Dñi, & Sabbathi sancti?*

CAPVT XXX.

An vnusquisque teneatur in Dominicis, & alijs diebus festiuis, in propria Parochia rem diuinam audire, hoc est, Missam.

1 COnsentaneũ, rationiq; satis conueniens videtur, vt quẽadmodũ parochi tenentur suis subditis, quorũ decimas, oblationesq; percipiũt, in Dñicis, & alijs festiuis diebus Missam celebrare, & quocumque tempore eisdem Sacramenta Ecclesię, quoties opus, ac petitum fuerit, ministrare, vt in cap. 1. & per totum, de parochijs. tradit Rebuffus in praxi benefic. in titul. seculare beneficium quotuplex. numero 10. folio 8. ita etiam subditi in prædictis Dominicis, alijsque festiuis diebus ad propriam parochiam accedere pro re diuina audienda debeant, cùm correlatiuorum eadem sit disciplina, vt in l. vnic. C. de cupress. libro 11. cum similibus. Hoc enim ius parochiale, siue ad Ecclesiæ 2 parochialis † rectorem pertinens, septem modis consideratur, in quibus ipsum consistit, videlicèt, in audiẽda Missa in diebus festiuis in parochia, vt in capit. vt Dominicis. de parochijs, in decimis, in oblationibus, in pœnitentijs recipiendis, in exhibitione Sacramentorum, in sepulturis, in benedictionibus nubentium: sed Abbas, & Cardinalis in rubr. de paroch. nu. 2. Sum. Ang. in verb. parochia. nu. 1. latè Rom. consi. 356 circa primum. col. 1. Octau. Cacheran.

ran. decisio. Pedem. 99. num. 2. nos quoque diximus in 8. nostra allegatione. nu. 7. & ita parochi, qui curam habent animarum, † sacrum facere tenentur, quoties populus audire obligatur, vt docet Soto in 4. sententiarum, distinctione 13. quæstione 2. pagina 566. colum. 1. Præterea pastor, siue prælatus, curam debet habere, atque ideò rationem reddere ouium suarum: & ideò, si lupus oues comedit, & pastor nesciat, nullam habebit apud Deum excusationem propter negligentiam suam, quia ignorantia non excusat prælatum in peccatis subditorum, vt in regula quamuis causæ. 10. in ordine, de regul. iur. & ibi glos. & Doct. Quomodò ergo parochus scire poterit, an subditi hoc præceptum Ecclesiæ adimpleant, atque obseruent, si ipsi pro audienda Missa ad alienas parochias, vel alias Ecclesias pro libito accedere possint? Nonne hac facultate abutentes poterunt hoc præceptum violare, tempus, quo se huic diuino officio præsétes, deditosque se esse oportebat, ludis, alijsque otijs consumendo, & sic animam suam perdere, idque nescire pastorem? Si igitur hæc ignorantia parochum non excusat, aut poterit subditos compellere, ipsique tenebũtur rem diuinam in propria parochia audire singulis Dominicis, alijsque diebus obseruari solitis, in quibus ad id tenentur: aliter enim quomodo gregis sibi commissi bonam rationem reddere poterit? aut liberũ eum ab hoc iudicare debemus.

3

4 Vlteriùs, sicut Ecclesia honorat parochianos suos donis cœlestibus eos ditando, diuina Sacramenta pro tempore ministrando, ita videtur, vt parochiani teneantur in prædictis festis eidem debitum honorem, tanquam piæ matri præstare, corporaliter in ea assistendo diuinis officijs, nó verò desertam relinquere. Denique, si Missam conuentualem subditi non tenerentur audire, cõtingere vel facillimè poterit, ipsos ignorare dies festos de præcepto Ecclesiæ obseruandos, ieiunia, & excommunicationes, aliaque scitu necessaria, quæ in Parochijs Dominicis diebus publicantur, sicque peccarent, quia prædicta necessaria tenentur scire.

Præterea, superior sententia probata videtur in cap. 2. de parochijs, & alien. paroch. vbi habetur, vt Dominicis, vel festiuis diebus presbyteri, antequã Missam celebrent, plebem interrogent, si alterius parochianus in Ecclesia sit, qui proprio contempto presbytero, ibi velit Missam audire: quem si inuenerint, statim ab Ecclesia eijciant: quorsum igitur ab Ecclesia eijciendi sunt alieni parochiani, nisi vt in propria parochia Missam audiant? Tenentur igitur eam ibidé audire in Dominicis, & in alijs festiuis diebus, & oblationem facere, vt ex illo tex. notat Ioan. Andr. ibidem: quare ipse sacerdos, qui admittit parochianũ alienum supradicto casu, cõmittit quodãmodo † furtum, vel rapinam. argum. c. dudum. el 2. de elect. & tenetur restituere omnes oblationes perceptas ab eo, argumen. c. cum liberum. & in cap. in vestra. de sepult. prout existimat in proprijs terminis Abb. in d. c. 2. & Nauarr. in manuali materno, cap. 21. nu. 6.

6

7 Vltimò hæc pars probari videtur in decreto de obseruand. & euitand. in celebratione Missæ, in prin. in versic. moneant, sessione 22. Concil. Trid. loquendo ordinarijs locorũ Episcopis his verbis: Moneant etiam eundem populum, vt frequenter ad suas parochias, saltim diebus Dominicis, & maioribus festiuis accedant, ibique subditur, posse Episcopũ authoritate Apostolica iubere circa hoc opportuna. Poterit igitur Episcopus sub pœna excõmunicationis omnibꝰ suis subditis iubere, vt singulis Dominicis, & alijs festiuis diebus, quibus Missam audire iure tenentur, in proprijs parochijs eam audiant: & præterea idem caueri videtur in decret. de reforma. c. 4. sessione 24. eiusdé Concil. Trid. his verbis: Moneatque Episcopus populũ diligenter, teneri vnũquemq; parochiæ suæ interesse, vbi commodè id fieri potest; ad audiendum verbum Dei, sicque ex præfato Concil. Trid. sublata videtur

tur consuetudo vniuersalis contraria, atque proinde teneri omnes ad audiendam rem diuinam in suis parochijs in Dominicis & prædictis festiuis diebus, vt in terminis existimauit Nauar. vbi supra in dict. Manua. materno capit. 21. num. 6.

8 Rursus Doct. in d. cap. vt Dominicis, in hoc articulo distinguunt in hũc modum, quòd aut parochianus hoc omittit ex contẽptu proprij presbyteri sine causa legitima, & peccat, quia venit cõtra præceptum superioris & iuris, vt in cap. 2. de maiori. & obed. & in capit. qui resistit. 11. quæst. 3. & hoc casu loquitur d. cap. vt Dominicis. quod est secũdum in ordine, de paroch. supra allegat. & quæ circa id prædiximus, & præsumitur contemptus, si non habeat licentiam à proprio Sacerdote, vel causam legitimam, saltem quãdo propria Ecclesia est

9 vicina; † aut verò ex causa legitima contemnit proprium Sacerdotũ, puta, quia est notorius fornicator, vel præcisus ab Ecclesia, vel ex alia iusta causa eum relinquit, nempè, quia deuotiùs & frequẽtiùs celebratur vbi accedit ad rem diuinam audiendam, aut illic simul audit Missam & sermonem, aut vtiliorem cõcionem, tunc non peccat, quia hoc casu non est propriè cõtemptus, sed iuris au-

10 thoritate facit, atque bono zelo, † argum. capit. præter. & capit. nullus. 32. distin. & in capit. vestra. de cohabita. cleri. & mul. diximus supra capitul. 1. huius operis nume. 44. & sequent. Aut deferit proprium presbyterum sine cõtemptu, & tunc non peccat, vt in dict. c. vt Dominicis. à cõtrario sensu, ibi: Qui

11 proprio contempto † presbytero, &c. Ex leui autem causa non debent deseri propriæ parochiæ illis diebus, vt in cap. si quis. de cõsecr. distin. 1. Ad Ecclesiam autem cathedralem licitè potest popu-

12 lus conuenire siue † accedere ad Missam audiendam, quia Episcopus est curator omnium de diœcesi, vnde non possunt dici alieni parochiani, vt in capit. fin. de sepult. facit glo. notab. in capit. 2. de pœnit. & remiss. libro. 6. verb. subdito suo, quæ asserit, quòd quilibet de diœcesi potest recurrere pro pœnitẽtia ad propriũ Sacerdotem, & ad Episcopum, vel Archipresbyterum cathedralis Ecclesiæ, qui quoad hoc est Vicarius Episcopi, Abb. in cap. omnis vtriusque sexus. nu. 12. de pœniten. & remiss. ergo à fortiori ad audiendã rem diuinam licitè poterit parochianus, & absque peccato accedere ad Ecclesiam Cathedralem, quæ est matrix omnium Ecclesiarum episcopatus, & propria potiori significatu Episcopi., & in terminis ita tenet Abb. in d. cap. vt Dominicis. nu. 1. in fin. & optimè Boerius in tract. de authoritate magni Consilij, nume. 15. dicen, quòd Ecclesia Cathedralis est matrix, & communis omnium diœcesanorum, adeò quòd ad illam singuli vtriusque sexus clerici & laici pro Sacramentis recipiendis, & diuinis officijs audiendis recurrere possunt sine proprij curati iniuria & licentia, cùm tota diœcesis sit ipsi Episcopo parochia, & Episcopus concurrit cum omnibus curatis suis diœcesanis, & cum animarum exercitio, licèt non in iurium parochialiũ totali perceptione. sed bene particulari, inspecto iure communi, quo Episcopus habet quartam omnium decimarum, & oblationum in suæ diœcesis fines obuenientium, per plura iura, quæ ibi ad omnia supradicta allegat, quẽ ad literam sequitur Chassan. in catalogo gloriæ mundi. 4. part. consider. 47. fol. 99.

13 Angelus autẽ in sua sum. verb. Missa. nu. 59. existimauit, quòd in maximis festiuitatibus, sicut sunt festa Domini nostri, & Beatissimæ Virginis Mariæ, & Ioannis Baptistæ, & similia, quilibet teneatur audire Missam, aut in Ecclesia parochiali, aut in publico oratorio facto à populo, iuxta glos. in dict. capit. si quis. de consec. dist. 1. & à fortiori in Ecclesijs mendicantium, & religiosorum, authoritate sedis Apostolicæ ædificatis: in oratorijs autẽ priuatis audientes non satisfaciunt, sicut est in domibus disciplinatorum, quamuis non peccant mortaliter audientes, licèt non audiant in

parochia vel publico oratorio, aut Ecclesia religiosorum, vt ibi probat.

14 Supradictis autem non obstantibus, contrarium indistinctè verius esse existimo atque tenẽdum, imò quòd in prædictis Dominicis & alijs festiuis vel non festiuis diebus, satisfaciat quis præcepto Ecclesiæ audiendi Missam extra parochiam, neque ex hoc peccet mortaliter, siue id fiat iusta de causa, quod est indubium, vt in exemplis prædictis & alijs similibus, vel in Ecclesia Cathedrali, quod etiam proculdubio esse existimo, siue sine iusta causa, sed pro libito audiat quis Missam quocunque die, etiam in 17 prædictis festiuis extra parochiam, Ecclesiamque Cathedralẽ, dummodo sine contemptu parochi id faciat, adeò vt præceptum Episcopi cum excommunicatione in contrariũ latum, esset nullũ, ex sequentibus fundamentis.

Primò, ex text. in capit. vt Dominicis. de paroch. à cõtrario sensu, vbi tunc demum alienus parochianus ab Ecclesia est eijciendus, antequam parochus Missam celebret in prædictis diebus, quãdo alienus parochianus, proprio cõtempto presbytero, ibi velit Missam audire: ergo cessante hoc contẽptu non erit eijciendus, sed ibi poterit Missam audire: si potest, ergo adimplet præceptum, nec mortaliter peccat: quia id dicimus posse, quod honestè & iustè possumus. l. nepos Proculo, ff. de verb. sign. & ibi glos. & argumentum à contrario sensu est fortissimum in iure, vt in. l. 1. §. huius rei. ff. de offic. eius cui mand. est iurisd. cum similib. & quamuis DD. in d. c. vt Dominicis. existiment, † vt prædiximus, tũc dici 15 id fieri in contemptum proprij parochi, cùm sine licẽtia eius, vel causa legitima id fit, verius tamen arbitror propriùs dici posse, cùm ob indignationem, vel spretionẽ proprij parochi expressè vel tacitè id fiat, tunc enim, si id constet, vltra peccatum mortale, eijciendus est ab aliena parochia in prædictis diebus: si verò non constet, verum tamen sit, peccabit mortaliter parochianus eo animo propriam parochiam deserens, & vtroque casu oblationes proprio parocho spreto restitui debent. Contemptus etenim in quacunque † præcepti materia 16 mortalem culpam inducit, vt in capit. vnum orarium. & ibi glo. 25. distin. cap. 1. & ibi glos. verb. contemnat. de senten. excommunic. libr. 6. probat latiùs Couar. in cap. alma mater. eodem tit. & lib. 1. parte relect. ad fin. §. 7. nu. 5. quia contemnere siue contemptus quatuor modis accipitur, vt constat ex latè traditis & coniectis ab Alfon. à Castro libr. 1. de potest. legis pœn. capit. 5. documento 6. & Couar. vbi supra numer. 6. E quibus 17 vnus nobis in † proposito conuenit, nempè contemnere idem esse quod alteri indignari, & illum cõuitijs afficere, vt docet Altisiodor. libr. 2. suæ Summæ Theolog. tract. 19. & latè Caiet. in sua Summa, verbo. contemptus, in primo modo, dicens esse peccatũ mortale contemptum, quando aliquis spernit proxi- 18 mũ, † quia est actus iniuriosus proximo, lædẽs notabiliter eum, quatenus in contemnente est, quia contemnere proximum, importat affectum deprimentem proximum à sua æstimabilitate, quando hoc fit intentione contemnendi, quia qui spernit proximum, non vt spernat, materialiter tantùm contẽnit, nec peccat mortaliter, nisi notabiliter offendatur proximus: hoc autẽ deficiente, quia parochianus, etiamsi amet parochum ipsius, vel saltim eum odio non habeat, magis vult pro libito suo alibi Missam audire, id poterit licitè facere, sufficit enim hoc casu volũtas pro causa, dummodo in contemptum proprij presbyteri id non fiat, præsertim cùm in libito huiusmodi causa aliqua adsit quamuis non vrgens: animus enim & voluntas distinguunt maleficia. Cùm ergo Parochianus propriam parochiã nõ omittat malo animo, nec in iure expressum reperiatur quòd ad eam accedere indistinctè teneatur in prædictis diebus pro re diuina audienda, consequitur, ipsum non delinquere hoc casu, præmaximè stante consuetudine vniuersali, de qua infra.

19 Secundò, hęc nostra sententia probatur

tur in capit. si quis etiam. de consecrat. dist. 1. vbi probatur, quòd & si quis extra parochias in quibus legitimus est ordinariusque conuentus, oratorium habere voluerit, reliquis festiuitatibus vt ibi Missam audiat, propter fatigationem familiæ iusto ordine permittitur; attamen Pascha Natalis Domini, Epiphania, Ascensione Domini, Pentecoste, & natali S. Ioannis Baptistæ, & si qui maximi dies in festiuitatibus habentur, non nisi in ciuitatibus aut in parochijs audiãt: ergo etiã in prædictis solennibus diebus non est præcisum præceptum audiendi Missam in propria parochia, sed sufficiat eam audire alibi in ciuitate vel populo, quandoquidem ibidem, hoc est in Concilio Agathẽsi, vtitur alternatiua, Aut, in qua statuit alterum adimpleri, vt in regula iuris vulgari. Nõ obstant illa verba precedentia text. illius, In quibus legitimus est, ordinariusque conuentus, scilicet, in parochijs, quia non ex hoc excluditur quòd alibi non sit etiam legitimus conuentus, vt infra sequitur, nempè in ciuitatibus aut parochijs, ibi enim oratorium priuatum excludere tantùm intendit, vt in eo Missa nõ dicatur in prædictis festis solennibus, non verò Ecclesias ciuitatis, vel oppidi, vt in text. nec oratorium publicum à populo factum, secundùm glos. ibi, quam sequitur Clauas. vbi supra.

20 Tertiò, hæc eadem pars comprobatur ex tex. in cap. Missas. de consecra. dist. 1. vbi cauetur, Missas die Dominico secularibus totas audire speciali ordine præcipimus, ita vt ante benedictionem Sacerdotis egredi populus non præsumat: quod si fecerint, ab Episcopo publicè cõfundantur. Ecce ergo quomodò præceptũ Ecclesiæ audiendi Missam in Dominicis (adde tu, vel alijs festis) non arctat nec restringitẽa audire in parochia, sed generaliter promulgatur audiendi Missas totas: ergo in quacunq; Ecclesia quis eam audiat, deficiẽte proprij presbyteri contemptu, adimplet præceptum.

21 Et † ita videmus, quòd nostra sancta mater Ecclesia inter alia eius præcepta primum constituit audiendi Missam diebus Dominicis, & alijs festis obseruari solitis, non verò adiecit in propria parochia: si ergo Ecclesia id non expressit, quare nos, vel quo iure strictioré obligationem quàm ipsa imponere vel inducere debemus? si enim id esset præceptũ sub pœna peccati mortalis, Ecclesia id exprimeret, & non omitteret, cùm ex professo ibi sua præcepta insinuet atque præfigat: non expressit: ergo ad id non tenemur, quia si voluisset, expressisset, argum. l. vnicæ. §. ad deficientis. C. de cad. toll. cum similibus.

Quartò, quia consuetudo generalis atque vniuersalis totius orbis scita, tolerata, rationabili atque prescripta hoc introduxit & obseruat, vt quilibet in prædictis diebus possit licite Missam audire in quacunque Ecclesia, eoque satisfaciat præcepto Ecclesiæ, vt communiter videmus fieri, atq; referunt & approbant DD. infra citandi. Si igitur hoc illicitum esset, cùm hæc consuetudo sit antiquissima, & à Summis Pontificibus scita, eã cõtrario edicto sustulissent: hoc autem minimè est factum, quinimo Ecclesia Catholica tantùm obligat suos fideles filios audire Missam in prædictis diebus, nec ad hoc eis assignat propriam parochiam: ergo vbi voluerint, poterũt eam audire, deficiente contemptu proprij parochi, quia tunc peccatum esset mortale eam alibi audire, propter contemptum, vt in d. c. vt Dominicis, & est prædictum.

22 Secundò, quia Episcopus non potest contrarium suis subditis præcipere, quia præfata cõsuetudo est generalis, & sicut Episcopus tollere nec restringere potest ius commune, argum. c. inferior. 21. distin. sic nec generalem totius orbis consuetudinẽ quæ eandẽ vim habet, vt in. l. de quibus. cum similib. ff. de legib. & ita excõmunicatio quam contra illam ferret, esset nulla, argum. cap. 1. de sententia & re iud. vt in terminis probant & tenent Doct. infra statim citandi & appellando ab ea per viam violentiæ, in regalibus auditorijs via tolletur: & quamuis à

me

me fuit petita similis excommunicatio, nolui eam discernere, per supradicta.

23 Sextò, hoc idem expressè declaratum est in Ecclesijs fratrum ordinum mendicantium à Leone X. in breui contento in supplemẽto priuilegiorũ his verbis, Authoritate Apostolica tenore præsentium notum facimus, omnes Christi fideles vtriusque sexus, qui non contẽpto proprio Sacerdote parochiali, in Ecclesijs fratrum ordinum mendicantiũ Dominicis, & alijs festis diebus Missas audiunt, satisfacere præcepto Ecclesiæ de Missa audienda, nec in aliquam labem peccati mortalis, pœnamve propterea incurrere. Idẽm igitur in audientibus Missam in cæteris Ecclesijs dicendum est, quandoquidem, quod modò retulimus, non in modum priuilegij cõcessum videtur, sed potius iure quodam declarationis: & præterea, quia idem potest cõsuetudo vniuersalis, quæ est antiquissima, quod priuilegium: vt in capit. præterea. §. super quibusdam. de verb. signi. cum similib. ergo quamuis præfata declaratio contineret priuilegium, idem generaliter obtentum est præd. vniuersali consuetudine. Et in terminis hanc secundam & nostram sententiam (addendes, quòd prædicta excommunicatio Episcopi in contrarium lata, sit nulla, ac proinde ipsius præcepto non sit necessariò obediendum) tenent atque probant Beatus Anto. Archiep. Florent. in 2. part. suæ summæ, titul. 9. capit. 10. §. 2. Sylvest. in summa, verb. Missa. 2. num. 5. Nauar. in Manua. Latin. cap. 21. nume. 5. Barthol. à Medina in sua instruct. confess. libr. 1. §. 40. fol. 200. addens, Episcopum peccare mortaliter, qui aliud sub pœna excommunicationis præceperit: & quòd non sit necessarium, vt Missa audiatur in propria parochia, vel alia Ecclesia, sed quòd vbicunque audiatur, satisfiat, tenet Armil. aurea in sua summa verb. Missa. num. 31. quod idem probauit Sylvest. vbi supra. licet dicat malè facere audiẽtem Missam in domo † sine
24 rationabili causa. Quare sanctum Concil. Triden. sess. 22. in decreto de observ-

uan. & euitan. in celeb. Miss. sanctissimè statuit, atque decreuit, ne ordinarij locorum Episcopi patiantur priuatis in domibus, atq; omnino extra Ecclesiam, & oratoria ad diuinum tantùm cultum dicata ab eisdem ordinarijs assignanda & visitanda, sanctum sacrificium Missæ à secularibus vel regularibus quibuscũq; peragatur, ac nisi prius, qui intersint, decẽter composito corporis habitu declarauerint, se mente etiam ac deuoto cordis affectu, nõ solùm corpore adesse: cuius decreti Concilij meminit Nauar. vbi supra num. 10. & cap. 25. nume. 68. & iterum num. 81. vbi addit, quòd quamuis ante Concil. Trid. de licentia Episcopi celebrari poterat extra locum sacrum,
25 super † ara sacra portatili alijs, necessarijs interuenientibus, vt in capit. concedimus. de consecrat. distin. 1. post Concilium tamen non licet Episcopis illud concedere per dictum decretũ, nec Papa concedit etiam Episcopis in vrbe commorãtibus, nec alijs quàm Cardinalibus: credit tamen, quòd sicut de licentia dict. capit. cõcedimus, poterat ante dictum Concil. celebrari propter necessitatem
26 sine licentia Episcopi, † ita possit etiam hodie, quia non videtur quo ad hoc illi derogatum per Concilium, argumen. l. præcipimus. C. de appel. quod est notandum pro terris, in quibus frequentissimè supplicationes fiũt ad aliqua parua eremitoria, præ quorum foribus solet dici Missa, vt ab omnibus audiatur, & pro primis Missis Sacerdotum, ad quas maior multitudo quàm Ecclesia capere possit, solet conuenire.

27 Obseruandum tamen est, quòd nec ex priuilegio sacrũ facere licet nisi in loco decenti. In locis enim vbi vel mensa paratur, vel lectus sternitur, indecentissimum est huiusmodi priuilegijs vti, nisi ob grauem iacentis infirmitatẽ, vt communionem suscipiat, vt docet Soto in 4. senten. dist. 13. quæst. 2. articul. 3. pag. 572. colum. 2. addens, quòd iuxta ipsius sententiam, nisi esset perillustris persona, mallet, vt cæteri, quando exire ad Ecclesiã non possent, die etiã festo Missam

sam non audiant, quàm domi audire.

28 Hodie declaratũ extat per Reuerendissimos Cardinales, declaratione 28. quòd in priuatis domibus nõ debet permitti vt Missæ celebrentur nisi propter necessitatem, & tunc fieri debet in ora-
29 torio aut altari ad diuinũ † cultum tantum dedicato, itaq; vt ex supradictis patet, hodie non licet concedere licentiam Episcopis ad celebrandũ extra loca sacra nisi propter necessitatem, & in loco decenti per ipsos, aut alios per eos nominandos approbato.

30 Superiora tamen circa principalem quæstionem, quamuis ita se habeant, veraque sint, vt vidimus, honestum tamen ac decentissimum est, vt Parochiani in festiuitatibus anni præcipuis in suis pa-
31 rochijs intersint † Missæ audiendæ, non tamẽ ad id tenentur: Sacramenta autem nullo modo possunt recipi ab extraneo parocho, maximè à fratribus mendicantibus, sine speciali licentia proprij Sacerdotis, vt in cap. omnis vtriusque sexus. de pœnit. & remiss. & excommunicantur religiosi ipso facto, qui Sacramenta conferunt sine speciali licentia proprij Sacerdotis, vt in Clemen. 1. de priuileg. præter Sacramentum pœnitentiæ, nam illud est mendicantibus indultũ ex priuilegio, vt in Clemen. dudum. de sepult. Idem in Sacramento Eucharistię præterquam in Paschate & viatico, vt in suis priuilegijs cauetur: debent tamen hodie regulares esse approbati ab ordinario Episcopo ad audiendas confessiones, vt in decreto de reform. sess. 23. sacri Concil. Trident. cap. 15. de quo suprà latè disseruimus.

Superest nunc, vt fundamentis contrariæ partis supra adductis satisfaciamus. Et primum quidem non obest, quoniam fatemur, vt prædiximus, honestum ac rationi congruum esse, vt parochiani in proprijs parochijs in prædictis diebus Missam audiant, non tamen id necessarium, neque à iure præceptum est: quoniam etsi parochi teneantur in prędictis diebus Dominicis, & alijs festiuis obseruari præceptis, Missam populo dicere,
32 hoc tamen est in fauorem ipsius populi introductũ; † vnde poterit qui voluerit, alibi Missam audire, vt est probatum, ac proinde argumentum à correlatiuis ex diuersitate rationis hìc corruit, præmaximè quia circa obligationem parochi in hoc stãdum est consuetudini, aut legi diœcesis, vt existimat Ant. Cordub. libr. 1. sui quæstion. quæst. 4. in. 5. dub.

Ad secundum respondeo, quòd hoc casu ignorantia, quia iusta est & inuincibilis, excusabit pastorem, cùm violatio præcepti audiendi Missam à subdito cõmissa citra culpam pastoris contigerit, cùm ipse ouem non teneatur reducere in propriam parochiam, nec subditus ad eam accedere ad audiẽdam rem diuinam: si igitur eam omiserit in diebus quibus ex præcepto Ecclesiæ audire tenetur, sibi tantùm imputandum erit, non verò parocho, qui suas oues admonitas aliàs atque instructas habet de præceptis diuinis Ecclesię, inter quæ hoc est de audiẽda Missa in Dominicis, & alijs festiuis diebus obseruari præceptis vel solitis.

Tertium ex congruitate atq; decentia ex parte subditorum quoad Missam audiendam potius procedit, quam ex necessitate vel præcepto.

33 Ad quartum respõdeo, quòd etsi subditi non teneantur in propria parochia Missam audire in prædictis diebus, tenentur tamen à parocho vel alijs scire dies festos ex præcepto, ieiunia, cæteraque necessaria, vt ea obseruent, aliàs peccabunt, vt docet Nauar. in Manua. materno, capit. 21. nume. 7. vbi idem esse affirmat, si desineret hæc audire cum scandalo, vt docuit idem in c. & hoc attendendum. de consecra. dist. 1.

Quintum, quod fuit desumptum ex litera dict. cap. vt Dominicis. de paroch. non solùm eam non probat, sed nostram confirmat à contrario sensu, vt supra diximus in primo fundamento huius secundæ partis.

Vltimum non obstat ex decreto de obseruand. & euitand. in celebr. Miss. sess. 22. Concil. Trident. quia non ait, vt iubeat, nec eos teneri, sed solùm vt Episcopi

copi populum moneant, vt frequenter ad suas parochias, saltem diebus Dominicis, & maioribus festis accedant. Neq; quod ibi subditur, posse Episcopum authoritate Apostolica iubere circa hoc opportuna, in proposito obest: nam respondeo, non videri debere opportunum, vt cum scandalo tot laicorum & monachorum tam generalis consuetudo, quæ etiam in vrbe Rom. seruatur, tollatur.

34 † Præsertim quòd Pius Quintus in Bulla motus proprij lata mense Iulio 1567. declarauit, audientes Missas in festis in monasterijs Mendicantium, satisfacere huic præcepto, vt tradit ita respondens præfato decreto Concilij Trident. Nauarr. in manua. Latin. cap. 21. num. 5. Non etiam obest alterum decretum de reform. cap. 4. sess. 24. d. Concilij Trident. supra citatum pro cõtraria parte, quatenus habet, teneri quem ad audiendam concionem in parochia sua, si commodè potest, quia ibi non agitur de Missa, sed de concione, nec de ea præcisè, sed si commodè potest: consequitur igitur manifestissimè, sacrum Concilium in prædictis decretis minimè tollere præfatam consuetudinẽ vniuersalem, nec nostram hac de re sententiam improbare, vt rectiùs probauit ac tenuit Nauarr. in manual. Latin. cap. 21. num. 5. priore minùs vera mutata opinione contraria, de qua in Manua. materno. d. cap. 21. num. 6. ad finem.

35 Vltimò hìc pro supplemento adijcere decreui, quòd licet omnibus diebus Missa dici possit, vt in cap. visum. de consecr. distinct. 1. tamen in feria. 6. in Paresceue, & Sabbatho hebdomadæ sanctæ non celebratur, vt ex traditione Ecclesiæ habemus in cap. Sabbatho, de consecra. distinct. 3. vnde peccatum esset mortale in die Paresceue consecrare, atque adeo priuatim celebrare, nam esset contraire iustissimæ ceremoniæ Ecclesiæ, quæ plurimum refert, secundùm Dominicum à Soto in 4. sentent. distinct. 13. quæstion. 2. articul. 2. pag. 567. column. 1. Vnde nec publicè, nec secretò illo die Missa dici debet, nec dicitur, sed solùm suscipitur Hostia quæ ex præcedenti die consecrata remansit: secundùm Nauarr. in manu. Latin. c. 25. num. 88.

36 In die verò Iouis & Sabbathi sancti, licèt ritus etiam Ecclesiasticus habeat, vt sola vna celebretur Missa, non tamẽ eius obseruantia tanti refert, quin priuatim, saltem ex facultate prælati præter Missam solennem possit quispiam celebrare, secundùm Sot. vbi supra: Quinimo in die Cœnæ Domini & publicè & secretò dici potest, quia id nullo iure prohibetur, imò dict. cap. Sabbathum, rectè ponderatum hoc permittit, secundùm Nauarr. vbi supra, vnde non erit necessaria licentia prælati ad hoc, præcipuè vbi celebrari illo die vtitur, prout hic Ciuitatensi: in aliquibus tamen Ecclesijs cathedralibus huius regni consuetudine est introductum, vt illo die publicè non celebretur nisi Missa maior, vt omnes clerici illius Ecclesiæ in ea publicè communicent. Hoc tamen non tollit, vt in alijs ecclesijs parochialibus, vel in priuatis capellis alij sacerdotes celebrare non possint, imò eis hoc erit permissũ. In Sabbatho sancto idem quoque dicendum esse puto, vt vbi communiter consueuerit omnes sacerdotes celebrare illo die, hoc licitè facere possint, si verò contraria adsit consuetudo, ipsa seruanda erit, nisi cũ licentia prælati celebretur, vt inquit Soto: quinimò etiam absque ea secretò in capellis celebrari posse existimo absque peccato, quamuis contrarium tenent Nauarrus vbi supra, quia etsi per d. cap. Sabbatho, ex traditione Ecclesiæ referatur, illo die Sacramentum non celebrari, non tamen eius obseruantia tanti refert, quin priuatim secretò celebrari possit, præcipuè cum adsit consuetudo celebrãdi illo die, saltim vnam Missam publicam, vel duas in qualibet Ecclesia, quarum non eiusdem diei, sed noctis Resurrectionis, quam paulatim imbecillitas humana tanti ieiunij impatiens ad horam reliquarum retraxit, vt significat collecta illa quæ incipit, Deus, qui hanc sacratissimam noctem, &c. & sicut nõ obstat caput prædictum, quin illa solennis Missa dicatur, nec etiam obstare dicendum est,

est, vt dicantur priuatæ, præsertim post solennem, si enim illa solennis, vt inquit Nauar. est noctis sequentis, & priuatæ esse poterunt. Præterea decreto Concil. Trident. est Missa posita in missali pro illo die, nemíque interdicitur eam dicere, nec apponitur adnotatio solùm pro Missa publica, sed indistinctè assignatur pro illo die. Si igitur Missa publica celebrari potest illo die, cur non priuata publicè, si adsit consuetudo, vel licentia Prælati, vel ea deficiente secretò, absque scandalo, & ita audio fieri in aliquibus ciuitatibus numerosis: quod licitum esse credo.

SVMMARIVM.

1 *Circunstantia temporis festi, in quo peccatum lethale est admissum, an sit necessariò Sacerdoti cõfitenda? & in num. seq. per totum caput.*

2 *Circunstantia temporis sacri peccati admissi, specialiter rationi repugnare videtur, vt hic, contrarium. nu. 31.*

3 *Qui facit peccatum, seruus peccati est: sed quomodo intelligatur, nu. 32.*

4 *Non solùm opera seruilia, sed peccata in Sabbatho lege veteri fieri prohibentur, & nu. 7. & 8. sed contra in num. seq. & quomodo intelligatur. nu. 34. & 37.*

5 *Per peccatum in loco sacro scienter commissum fit ei sacrilega iniuria, mortalis, vel venialis, secundùm qualitatem, modumque peccati ibi commissi: sed quomodò hoc intelligatur. nu 35.*

6 *Bis peccat, qui diem Dominicum scortis, rixis, & pugnis, alijsque obscoenis agit, vt docet Concilium Colonienſe: sed illud Concilium non est generale, sed tantùm prouinciale, nec est approbatum à sede Apostolica, & in materia iustificationis errauit, vt in nu. 36.*

10 *Nullo speciali præcepto prohibetur fieri peccatum mortale in die festo.*

11 *Finis præcepti extrinsecus: & ad quem præceptum ordinatur, scilicet, cultus interior per fidem & charitatem, non est id quod præcipitur, & ideò non cadit sub præcepto, & nu. 15.*

12 *Præcepta non obligant ad intentionem præcipientis, vel ad finem extrinsecum, sed ad id tantùm quod præcipitur.*

13 *Præcepta omnia moralia nõ in sensu spirituali & metaphorico. sed secundùm planam literam intelligenda sunt.*

14 *Vis specialis præcepti est consideranda ad hoc vt necessariò sit circunstantia illius confitenda.*

16 *Finis præcepti quod fertur de virtute aliqua morali, charitas est.*

17 *Nemo inuitus fit bonus, vnde supposita necessitate omnes debent cogi ad subeunda media, quibus tandem volentes boni fiant.*

18 *Vis præcepti sanctificationis Sabbathi, non ad internam dilectionem, qui est finis præcepti, cum ipse non cadat sub præcepto, sed ad exteriorem cultum spectat.*

19 *Ea solùm opera ne in die festo fiant, Exod. 20. prohibentur, quæ alijs diebus fieri licebat.*

20 *Peccare mortaliter nunquam licet.*

21 *Clericum non bis peccat singulis diebus, quibus semel mortaliter peccat, & nu 22.*

22 *Clericus continget peccare, quando alij clerici precibus horarijs incumbunt atque, incumbere debent, non tamen ob hoc bis ille peccabit.*

23 *Præceptum decolendis festis non est arctius Christianis, quàm Iudæis præceptũ de Sabbatho colendo, imò laxius, vt hic.*

24 *Infectus peccato mortali quouis die festo non tenetur sub poena noui peccati ad peccatorũ contritionem.*

25 *Circunstantiæ quæ ita peccatum adaugent, vt ex paruo magnum, vel ex magno maius efficiant, an sint confitendæ? & numero 26. & 27.*

28 *Virginitatis circunstantia, si voluntas fornicandi non peruenit ad actum, an sit necessariò confitenda?*

29 *Peccata voluntatis & operis sunt eiusdẽ speciei, & solùm differunt secundùm diuersos gradus, hoc est secundùm maiorem vel minorem malitiam.*

31 *Cap. consideret. in princip. de poeniten. distin. 1. interpretatur.*

33 *Cap. 16. Leuitici quomodò intelligatur.*

38 *Quando aliquid creditur esse verum per legẽ, rationem & authoritatem sufficientem, non censetur res dubia, etiamsi contrarium*

maior

maior pars docentium teneat.

39 *Non semper tutior pars est eligenda, cum satis sit eligere tutam.*

40 *Faciens aliquid dubitans an sit peccatum mortale, necne, peccat mortaliter.*

41 *Aliud tamen est dubitare, an tale quid sit faciẽdum, aliud verò credere ratione probabili, & authoritate alicuius illustris Doctoris id admonentis.*

Resoluitur esse verissimam sententiam, atque communi calculo Doctorum probatam, circunstantiam diei festi, quo peccatum admissum est, non esse necessariò confitendam, quamuis laudabile sit eam sacerdoti propalare, præterquam si peccatum commissum ea mente ab aliquo esset, vt festum violaret.

CAP. XXXI.

An circunstantia festi, ab eo qui peccatum mortale commisit eo in die, sit necessariò confitenda sacerdotiẽ

QVamuis quęstio hęc satis controuersa, & latissimè actitata sit inter sacræ paginæ, ac Iuris Canonici professores, adeò vt opus non esset eidem operam vllam dare: attamen quia ex illustrioribus & difficiliori bus, necnon ex frequentioribus est, breuiori, illustri ac claro stylo, necnon consueto more illã percurram, vt ab eis, qui suis philacterijs verbisque prolixis, atq; subobscuris eã dilatant, caueat quisquis breuitatem atq; ingenij perlucidam claritatem amauerit.

Pars igitur affirmatiua, quòd circũstãtia temporis festi, in quo peccatum lethale est admissum, sit necessariò confitenda, vt pote duplici capite mortali Deus offendatur: primò ex ipso actu lethali, secundò ex violatione festi, sequentibus astruitur fundamentis.

1 Primò, ex text. in capit. consideret. in prin. de pœniten. distin. 5. ibi, In tempore: & rursus, In tempore orationi constituto, vt festiuitates Sanctorum, & tempora ieiunij: vbi expressè cauetur, vt cõsideretur in proposito ac confiteatur circunstantia temporis festi, sicque distinguitur peccatum die festo commissum ab in profesto perpetrato.

2 Secundò, quia omnis illa circunstantia est necessariò confitenda, quæ specialem cum ratione repugnantiam habet, vt latè probat Nauarr. in d. c. consideret. in prin. in prima adnotatione. at circunstantia hæc temporis sacri specialiter rationi repugnare videtur, nempè, vt quod tempus Deo laudando est dicatum, in ipso offendendo impendatur: vnde visum quibusdam est obligari Christianum ad diligendum Deum super omnia diebus festiuis, & sic ad abstinendum à mortali culpa, & peccato, ob illud peculiare præceptum de obseruatione festorum, quasi sit nouum peccatum, quòd eo tempore mortalem culpam cõtraxerit: nam cùm sit affirmatiuum præceptum de sanctificatione festorum ad famulatum pertinens, famulatus autem Deo gratus sit ille qui intus in mente exhibetur, ad hũc potissimum nos obligare videtur: videtur enim quòd extra charitatem nõ possint impleri præcepta diuina, vel Ecclesiæ, nec eorum aliquod, quare violantur præcipuè, si quis eo tempore mortale peccatum commiserit.

3 Tertiò, quia qui facit peccatum, seruus peccati est, iuxta illud Ioan. 8. apus autẽ seruile prohibetur fieri die festo, Exod. 20. iuncto cap. 23. Leuiti. ergo per consequens prohibetur fieri peccatum mortale in die festo: quod si secus fiat, necessariò confitendum est.

4 Quartò, suffragari videtur text. in c. 16. Leuit. vbi dicitur: Sabbathum requietionis est, affligetis animas vestras: & ibi, Ab omnibus peccatis vestris mũdabimini: & rursus cap. 23. Affligetis animas vestras, omne opus seruile nõ facietis in die hac. Omnis anima, quæ afflicta nõ fuerit in die hac, peribit de populo suo, vt propitietur vobis Dominus.

Quintò, probatur hæc prior opinio authoritate Diui Ambrosij super illud Lucæ. 13. Archisynagogus indignans, quòd Iesus Sabbatho curasset, &c. qui ait: Lex

Lex in Sabbatho non hominem curare, sed seruilia opera facere, id est, peccatis grauari prohibet, vt habetur in glos. ordinaria ibidẽ: quod ipsum August. tradit in epist. ad Ianuar. 119. & cõsentit Theophil. super Ioan. c. 5. Itẽ glossa Matthæi 1. & 3. Si licet Sabbathis benefacere: at opus seruile peccatũ est, à quo Christus docet nos Sabbatho abstinere. Glossa præterea ordinaria super id Lucæ. c. 14. Cuius vestrũ bos, aut asinus, in puteum cadit, &c. ait, in festis à malis, non à bonis operibus feriandũ esse. Idẽ cõprobatur ex Diuo August. de decem chordis dicente: Meliùs faceret Iudæus in agro suo aliquid vtile, quã si in theatro seditiosus existeret: & meliùs fœminæ eorũ in die Sabbathi lanã facerent, quã quod tota die Neomenijs impudicè saltarent.

5 Sextò, eadem pars comprobatur, quia validum est argumẽtum de tempore ad locum, & è contra, vt in l. vinum & ibi Doctores. ff. si cert. pet. & in l. fin. & ibi Bart. ff. de triticar. Euerard. loco 40. sed per peccatum in loco sacro scienter cõmissum fit ei sacrilega iniuria, mortalis, vel venialis, secundũ qualitatem, modumque peccati ibi commissi: quod cõmuniter tenent Doctores, quãdo locus sacer est obiectũ talis actus peccati interioris, putà voluntatis furandi, occidendi, vel aliquem infamandi in Ecclesia, vel etiamsi locus sacer non sit obiectum, sed circunstãtia actus peccati exterioris, hoc est, quod actu committitur, vt resoluit post alios Anto. à Cordub. lib. 1. sui quæstionar. quæst. 6. in 2. oppositi. versic. secundò principaliter. ergo similiter per peccatum mortale in festo commissum fit ei aliqua specialis iniuria, & irreuerentia sacrilega, maior, vel minor, secundùm peccati commissi qualitatem.

Septimò, hæc sentẽtia approbata videtur hodie in Cõcilio Colonieẽsi, anno Dñi 1536. celebrato, in tracta. de exteriori pœnitẽ. fol. 180. vbi docetur, quòd bis peccat, qui diem Dominicũ scortis, rixis, & pugnis, & alijs obscœnis agit.

Octauò & vltimò, pro hac parte citari solet doctrina S. Tho. 2. 2. q. 122. art. 4. ad 3. quę in hoc videtur expressa, asserẽtis, quòd opera seruilia primo & secũdo modo (hoc est) mechanica, & peccata, contrariãtur obseruãtiæ † Sabbathi, 7 in quantũ impediũt applicationẽ hominis ad diuina, & quia magis homo impeditur à rebus diuinis per opus peccati, quã per opus aliàs licitũ corporale, ideò magis contra hoc præceptum agit, qui peccat mortaliter in die festo, quã qui aliud corporale opus aliàs licitũ facit: & ibi ad hoc refert illud August. quod prædiximus: ergo circunstãtia hæc necessariò est confitẽda, præcipuè quia in dubio tutior pars est eligẽda. c. iuuenis. de spõsal. c. ad audiẽtiã. de homicid. Confirmatur ex traditis per S. Bonauent. in 3. sentẽt. dist. 37. in glos. marginali, super text. Magistri. §. 6. & 7. dicentẽ, quòd à fortiori opera † carnalia, & ebrietates, 8 lites & iurgia, quæ maximè repugnant spiritus libertati, ne homo Deo vacet, dicuntur, sunt́que opera seruilia, & in hoc præcepto sunt prohibita, potiusquã opera mechanica, & quàm negotia terrena, quæ animum distrahunt, ne homo diuinis intendat, secundùm August.

Et ita in terminis hanc priorem sentẽtiam, quæ affirmatiua est, expressè tenet, atque probat Alexand. Alens. in 3. parte. q. 32. membro 5. art. 2. & membro 1. vbi ait, Eum, qui mortaliter peccat in die festo, vnum quidem peccatum peccare, quantum ad actum, duo verò quãtum ad reatum, sicut is, qui virginẽ deflorando necat, & Albert. Magn. in 3. distinct. 37. & Nicol. Lyra hãc partẽ affirmauit super id Matth. 12. Si licẽt Sabbatho curare: & Exod. 20. quẽ sequitur D. Anto. in 3. parte suæ Summæ, titu. 14. c. 19. §. 7. & tit. 17. cap. 17. §. 5. col. 2 & Maior in 4. senten. distin. 17. q. 4. Adrianus etiam in 4 de confess. q. 4. versic. venio nũc. & in 8. quodlib. artic. 1. Gerson Alphabet. 32. litera 7. Schotus & Gabriel in 3. dist. 37. & hic etiam in 4. dist. 17. q. 1. conclu. 4. Angelus in moral. cap. 8. de circunstan. tempo. agẽs. Ioannes à Medina de confess. q. 10. & de oratione. q.

19.præceptoriũ.Nider.in 3. pręcepto.c. 1.&.c.9. Sũma Angel.in verb. cõfeſsio. §.22. & in verb.feria. §. 36. & in verbo, interrogationes circa tertium præceptum. & verb. præceptum.§.5.& Summa Roſel. verb.cõfeſsio.2.§.7. & verb. feriæ.§.6.& Ambr.Catharin.contra Caiet.lib.5.vbi de Sacrament. confeſ.agit. Abulé.Exod.20.q.11.in fin.& q.12. hãc partẽ neruoſé & verboſé probauit Anto.à Cord.d.lib.1.ſui quęſtion.q.6.in 2. opin. per totã,vbi eam communem omnibus Doctoribus antiquis, pluribuſq; modernis appellat, & ꝙ ideò tanquam verior amplectenda eſt,contraria verò, vtpotè, niſi paucis neotericis probata, ſed nec ſatis tuta,refutanda videtur.

9 Suprà ſcriptis tamẽ non obſtãtibus, verior & proculdubiò tenenda eſt contraria ſententia, imò ꝙ circunſtantia tẽporis nõ ſit neceſſariò cõfitẽda, tametſi accidẽtariè aggrauet, & ideò conſilium ſit eã confiteri,ex ſequẽtibus fundamentis. Primò,quia nullo ſpeciali præcepto
10 prohibetur fieri peccatum mortale † in die feſto: ſi enim aliqua talis prohibitio eſſet,maximè foret illa, Nõ facies omne opus ſeruile : quod colligitur Exod. 20. iuncto.c.23.Leuiti.ſed per illã ſolũ prohibetur opus manuale mechanicũ, quia ſolũ illud dicitur ſeruile, ſecundũ Tho. in 3.ſent.diſt.37.art.5.q.2.ad 2. ergo peccata mortalia,quæ alioqui nõ ſunt opera manualia,non prohibentur per illud præceptũ feſto die fieri.Pręterea,peccatum mortale non contrariatur præcepto de ſanctificatione feſtorum : nã illo tantùm præcipitur quis facere tũc aliquem cultum latriæ exterioré,indeterminatũ quidem lege naturali atq; diuina,determinatũ autẽ nunc per Eccleſiã,
11 ſcilicèt dicere,vel audireMiſſã,† & ceſſare ab opere ſeruili realiter & propriè, non verò myſticè intellecto: nã illud vltimũ , quod eſt huius præcepti finis extrinſecus,& ad quem pręceptũ ordinatur,veluti ad finẽ,ſcilicèt,cultꝰ interior per fidem & charitatẽ , non eſt id quod præcipitur,& ideò non cadit ſub præcepto,ſecundũ Tho.vbi ſuprà. quia iuxta communem Theologorũ ſententiam,
12 præcepta non obligant † ad intentionem præcipientis , vel ad finem extrinſecũ,ſed ad id tantũ quod pręcipitur,vt refert & probat Cordub.vbi ſuprà,in 1. opin.peccatum enim in actu,vel in reatu, nõ impedit auditionẽ Miſſæ obligatoriã. Quare cũ ex ſacra Scriptura minimè colligatur argumentũ efficax,niſi iuxta ſenſum literalẽ, ſecundũ Tho. receptum in 1.part.q.1. art.fin.ad 1. vt refertNauar.in d.c.conſideret.in princip. nu.24. de pœnit.diſt.5. & iuxta literalẽ, & propriũ ſenſum , appellatione operũ ſeruiliũ, ſola veniãt mechanica manualia,ſecundũ Tho. etiam receptum in illa diſtinct. 37. conſequitur manifeſtiſsimè,peccatum die feſto commiſſum , nõ cõtrariari præcepto de ſanctificatione feſti, ac per cõſequẽs huiuſmodi circũſtantiã, non eſſe neceſſariò confitendã. Quod ex eo itidẽ cõfirmatur, quia pręcepta oſa moralia', nõ in ſẽſu ſpirituali
13 & metaphorico,ſed ſecundũ planã † literã intelligẽda ſunt,vt cũctis eſt notiſsimũ:quia ſtylus mores inſtituendi, non debet eſſe trãſlatitius, ſed planus:peccata verò nõ dicũtur ſeruilia opera in ſenſu literali,ſed per metaphorã, vt infrà latiùs dicetur in reſpõſionibus ad fundamẽta cõtrariæ partis. Cũ ergo iubemur ceſſare ab opere ſeruili, non cohibemur niſi ab operibus quæ cõmuni vulgo ſeruilia nũcupãtur,putà quibꝰ homines hominibꝰ ſeruiũt:nã vis ſpecialis †
14 præcepti eſt conſiderãda,ad hoc vt neceſſariò ſit circũſtãtia illius confitẽda , vt habet communis Theologorũ ſententia , ſecundũ Couar.in cap.alma mater.1.parte.§.5.nu.3.ad 1.de ſentent. excõmunic. lib.6.Igitur feſti circunſtãtia nõ eſt confitenda,cũ ſpeciali præcepto peccatũ in his diebus feſtis prohibitum non ſit.

15 In idẽ facit,quia finis extrinſecꝰ pręcepti nõ eſt in præcepto,ſecũdũ Tho.receptũ.1.2.q.100.ar.9. vbi ꝙ hoc includit, modũ virtutis nõ cadere ſub legis præcepto.& 2.2.q.44.art.1.affirmat, finem
15 pręcepti , qđ fertur † de virtute aliqua moral',charitatẽ eſſe , iuxta illud Paul. 1.ad

1.ad Timoth.1.Finis præcepti eſt charitas,facit,quia ſecundùm Auguſt.in c. vides.23.q.6.nemo quidẽ inuitus fit bonꝰ,
17 vnde ſuppoſita neceſsitate, omnes † debent cogi ad ſubeunda ea media, quibus tandẽ volentes,boni fiunt. Tertium igitur Decalogi præceptũ non præcipit finem illius, ſcilicèt , quietem in Deo per gratiam & charitatem, ſed id quod eſt medium, quo ad illã perueniamus quietem , nempè corpoream , & exteriorem quendam cultum,quo in interiorem inducamur : & ita vt receptiſsimus Eccleſiæ vſus habet, præter auditionẽ Miſſæ, qui eſt cultus externus cum decenti reuerentia & attentione , à quo ille actus externus proficiſcitur , & ceſſationẽ ab opere ſeruili , nullus alius cultus eſt in præcepto diebus feſtiuis, præter illum quem Eccleſia exprimit:temerarium ergo eſſet aliud ligamen ſuperaddere : conſequitur igitur , vim prædicti præcepti
18 ſanctificationis Sabbathi tertio † loco poſiti,non ad internam dilectionem,aut contritionem,qui eſt finis præcepti , cũ ipſe non cadat ſub præcepto, ſed ad exteriorem cultũ ſpectare , vt aduerſus Scotum bene probat Soto lib.2.de iuſt. & iure.q.4.art.4.per totum.

19 Secundò,in eãdem ſententiã moueor per text.Exodi 20.qui habet,Sex diebus operaberis , & facies omnia opera tua: ſeptimo autẽ die Sabbathũ Domini Dei tui eſt, non facies in eo omne opus, &c. ex quibus verbis non obſcurè oſtenditur , ea ſolùm opera ibi , ne in die feſto fiant prohiberi , quæ alijs diebus fieri licebat : cũ igitur peccare mortaliter nunquã liceat. c. ita ne.32.q.5. ſequitur
20 per illud præceptũ , quatenus † ſpeciale eſt , ſola illa opera prohiberi , quæ alijs diebus licitè fieri poſſunt: quod confirmãt verba omnia quæ ſequuntur , interquę eſt illud , Iumentũ tuum : quod etiã repetitur Deutero.5.c.additis illis,nẽpè, Bos , & aſinus , & omne iumentum tuũ: & poſteà ſequuntur illa, Et peregrinus, qui eſt intra portas tuas, vt requieſcat: ſeruus & ancilla tua, ſicut & tui:ex quibus iam facilè intelliges , de quiete corporis,& nõ animæ diſponere. Fateor tamen, quòd licèt, vt prædicebam,peccare mortaliter nunquam liceat,non tamẽ hoc peculiari præcepto de obſeruatione feſtorum cauetur , ac proinde peccatum mortale eidem directò nõ contrariatur: quo fit, vt circunſtãtia hæc,quãuis grauet, non tamen neceſſariò confitenda eſt,quia non inducit nouum aliud peccatum.

21 Tertiò,hæc eadem pars fulcitur,quia quemadmodum omni populo feſta ſunt ad orandũ deputata , ita clericis omnes dies:& tamẽ nemo dicet,clericũ bis peccare ſingulis diebus,quibus ſemel mortaliter peccat . Nec obſtat ſi dicatur , totũ feſtũ populo ad quietẽ eſſe deputatum, non autem omnes dies totos clericis ad
22 orandum : quia nõ tenemur † diebus feſtiuis in qualibet illorum parte orare: & prætereà vnum clericum continget peccare , quando alij clerici precibus horarijs incumbunt , atque incumbere debent: non tamen ob hoc bis ille peccabit,vt in propoſito aduertit, & rectè Nauar.vbi ſuprà,nu.29.

23 Quartò,eadem ſententia comprobatur; quia præceptum de colendis feſtis, non eſt arctius Chriſtianis,quàm Iudęis præceptũ de Sabbatho colendo, imò laxius, ſiquidem multa opera nobis licent diebus feſtiuis, quæ Iudæis minimè licebãt die Sabbathi, vt decoctio ciborũ,& ſimilia, vt D. Tho. fatetur in 2.2.q.122. art.4.ad 4.& tamẽ Iudęis ſolus exterior cultus,& quies præcipiebatur externa, vt docet idẽ Tho. vbi ſuprà in corpore quæſtionis: Chriſtianis ergo nõ eſt præcepta vtraque quies,corporis ſcilicèt,& animæ : ſequeretur enim aliàs, quemuis mortali peccato ínfectum , quouis die feſto ſub pœna noui peccati teneri ad peccatorum contritionem : quod tamẽ irridet Caietanus 2.2.quæſt.122.artic.4. ſtatim in princ.vbi D.Thom.in reſponſione dubij , ſtatim poſt concluſionẽ dixit , præceptũ illud Decalogi de colẽdo Sabbatho , ſolũ de cultu exteriori fuiſſe editum , non de interiori , quia ad interiorem,qui oratione,ac deuotione conſtat,

ſtat, magis inducitur homo ex interiori ſancti Spiritus inſtinctu, & ideò præceptum legis dandum fuit de exteriori cultu, ſecundùm aliquod ſenſibile ſignum: quod idem probauit ibi Caietanus.

Quintò & vltimò, noſtra hæc negatiua ſententia perſpicua fit ex communi alia ſententia, quam, plurimis allegatis, aduerſus alios latiſsimè probauit Nauar. in dict. c. conſideret. in prin. num. 6. & ſeq. de pœnit. diſt. 5. idem in manuali Latino, cap. 6. num. 7. vbi dicit communiorem & probabiliorem eſſe, † quę habet, vt quãuis ſit laudabile confiteri circunſtantias, quæ ita peccatum adaugẽt, vt ex paruo magnum, vel ex magno maius efficiant: hoc tamen non eſt neceſſarium, quando augumentũ illud nõ eſt in cauſa, vt veniale mortale fiat, vel ſpeciẽ peccati mortalis in aliam non mutant, aliàs ſecus: quam ſententiam probare videtur Concilium Triden. ſeſs. 14. c. 5. & cano. 7. dum ibi declarat, circunſtantias, quæ mutant ſpeciem, eſſe confitendas: ſignificat igitur à contrario ſenſu, alias non eſſe confitendas: argum. l. 1. §. huius rei. ff. de offi. eius cui manda. eſt iuriſd. & in c. cum Apoſtolica. de his quæ fiunt à præl. ſine conſ. cap. vt rectè expendit, atq; exiſtimauit Nauar. vbi ſuprà. Hæc autem, de qua agimus, circũſtantia, nẽpè diei feſti, in quo commiſſum eſt peccatum, licèt augeat peccatum, non tamẽ mutat ſpeciem ipſius, quia non ex eo efficitur ſacrilegium: igitur quamuis laudabile ſit eam confiteri, non idcircò erit neceſſarium.

26 Quam communẽ ſentẽtiam pro hac ſecunda parte modò adductam limitari poſſe videtur Marſilio in 4. lib. ſentent. q. 12. artic. 1. col. 3. ne procedat in circunſtantijs, quæ non ſolùm grauius ſimpliciter reddunt peccatum, ſed quadam notabili, ac omnibus euidenti grauitate lõgè deformius efficiunt: cuius rei plura exempla aſsignat Nauar. in d. c. conſideret. nu. 13. qui deniq; cum videat, ex hac eadem limitatione conſequi occaſionẽ plurimorũ ſcrupulorũ in bonis mentibus oriturorũ, quibus tranquillitas animi tota pereat, quandoquidem vix etiã doctiſsimus in particulari iudicare poſſit, quæ grauitas fuerit neceſſariò confitenda, & quæ nõ, faciliùs eſſe arbitratur defendere prędictã communẽ concluſionẽ, abſque prædicta limitatione, quã cũ ea, ac proinde alijs rationibus eam explodit, ac reijcit, reſpondetq; exẽplis ſuprà à ſe aſsignatis pro prædicta limitatione, ipſa non obſtare, quia dici poteſt, neceſſariũ eſſe in illis ferè ſemper circunſtantiã eiuſmodi confiteri, non ideò ſolùm quia grauat, ſed quia, vt plurimũ, peccatorum numerũ auget, & per illius circũſtantiæ confeſsionẽ explicitè, vel implicitè colligitur numerus veroſimilis peccatorũ, vel auget reſtituendi obligationẽ: & ita vt reſtitutio iuſta præcipiatur, atque determinata, fit quoq; inquiſitio & manifeſtatio illius damni: rarò nãque illis caſibus contingit, vnũ tantũ peccatum committi, & reſtituendi obligationem non augeri. † Non obſtat præterea 27 illud exemplũ eius qui cum matre coiuit, & ita inceſtum admiſit. c. lex illa. 36. q. 1. glo. in authẽ. de inceſt. nupt. in prin. verb. licuerit. nam cùm inceſtus hic longè ac omnibus euidenti grauitate deformior ſit, quàm alij multi, eam circunſtantiam confitebitur. Quoniam reſpondetur, huiuſmodi circunſtantiam ſpeciem ab alijs inceſtibus efficere differentem, non ſolùm in linea, ſed etiam in gradu, cum alia ſpecies ſit inceſtus, quæ in linea & primo gradu committitur aſcendentium, & alia, quæ in linea & cæteris gradibus collateralium. Meritò igitur, vt ex eadem cõmuni ſententia, abſq; prædicta limitatione præfatus qui matrem propriam carnaliter cognouit, teneatur eã circunſtantiam, vt potè in linea & gradu mutantem ſpeciem inceſtus ab alijs, confiteri: ſicque Nauar. quamuis improbet prædictam limitationem generalẽ, admittit tamen caſus exceptos alijs rationibus, quæ ſunt prædictæ.

Sed quia difficile eſt iuxta verã Philoſophiã moralẽ docere, inceſtũ cũ matre admiſſum, differre ſpecie ab inceſtu cũ ſorore, probabilis videtur prædicta limitatio, nempè non ſolum circunſtantias mutantes ſpeciem neceſſariò eſſe confitendas, ſed etiam illas, quæ notabiliter aggrauant, ita vt ex cognitione earum longè aliter iudicet ſpiritualis iudex de deformitate, quæ fuit in animo pœnitentis, vt in exemplis ſupra fictis & ſimilibus, non tamen ſic aggrauat circunſtantia diei feſti.

28 Hinc dubitari iure optimo poterit cuiuſdã opinionis Domin. à Soto in 4. diſtin. 18. quæſt. 2. arti. 4. exiſtimantis non eſſe neceſſariũ confiteri virginitatis circunſtantiam, id eſt, quòd is, qui cõfitetur eſt virgo, ſi voluntas fornicandi non peruenit ad actum, quamuis ſecus ſit quãdo peruenit. Hęc enim ſẽtẽtia falſa videtur, quia peccata voluntatis & operis ſunt eiuſdem ſpeciei, & ſolùm differunt ſecũdùm diuerſos gradus peccati, hoc eſt, ſecundùm maiorem vel minorem malitiam, vt 29 docet † S. Tho. in 1. 2. quæſt. 72. arti. 7. & explicat Nauarr. in d. manual. Lati. cap. 6. num. 7. & c. 16. nu. 9. & probatur ex illo, Qui viderit mulierem ad cõcupiſcendum eã, iam eſt mœchatus in corde ſuo: vnde fit, vt ſtrupum mẽtale, quod eſt voluntas habẽdi copulam cum virgine, aut cum ſit virgo, erit eiuſdem ſpeciei, cuius ſtrupum reale, quod eſt ipſa copula, & ſi quis eam habuit, debet cõfiteri illam circunſtantiam, vt ipſe Soto fatetur: ergo etiam debet cõfiteri, qui eam efficaciter voluit habere, licèt non habuerit, cũ alia ſpecies luxuriæ ſit velle fornicari cũ virgine, vel cum ſit virgo, & alia velle fornicari cũ corrupta, vel cum ſit corruptus, vel corrupta, vt in ſpecie rectius quidem meo iudicio cõtra Sot. probauit Nauar. d. c. 6. num. 7. & F. Ioſeph. Angles in ſuis florib. Theologic. quæſt. q. de confeſ. in difficul. an circunſtãtia ſtrupi ſit neceſſariò confitenda, vbi dicit contra Sot. eſſe cõmunẽ opin. diſt. 17. quã probat ſtatim ibidẽ in cõcluſ. limitans quãdo cõfeſſor ſtatũ fœminæ nouerat: ac proinde nobis nõ nocet præfata Soti opinionis reproba 30 tio. † Nõ obſunt etiã alię plures limitationes, quas eidẽ communi ſententiæ cumulat Nauar. ibidem & num. ſeq. quoniam ſingulæ ſuam differentem à noſtræ quæſtionis terminis rationem habent, vt videri poteſt.

His ſolidiſsimis fundamentis probata noſtra hac de re ſententia negatiua lucida apparet, quibus prolixæ reſponſiones Cordubenſ. minimè ſatisfaciũt, quia potius euaſiones dici poſſunt, quàm veræ ſolutiones: conſequens igitur fit, vt eam omnino admittere debeamus, quãdoquidẽ etiã grauiſsimorum virorum concurſu approbata quoque ſit. Eam namque in primis amplectuntur atque approbãt Caiet. 1. 2. quæſt. 7. articu. 1. & 2. 2. quæſt. 122. art 4. & in ſumma, verbo, dies feſtos, & in opuſc. 27. quæſt. quodlib. 10. fol. 55. & ante eum Syluęſt. in ſua ſumma, verb. circũſtantia. quæſt. 3. & verb. confeſsio. 1. quæſtio. 10. & verb. Dominica. q. fin. & latius in aurea roſa, caſu 93. vbi refert ſuper hac quæſtione doctiſsimos quoſque ordinis Dominicani cõueniſſe, & Iacob. Almain in 4. ſent. diſt. 17. quæſt. 1. verſic. nec ſolum, & in libro concordant. oppoſitionum dictorum Thomæ Aquina. in dubio 348. Victoria in ſumma de confeſ. q. 195. dicẽs quòd licet grauius ſit peccare in die feſto, nõn tamen eſt grauitas neceſſariò confitenda, & quòd confeſſores debẽt de hoc admonere pœnitentes. Tũ prætereà eãdem ſententiã aduerſus priorem ex profeſſo pluribus probauit Dominicus à Soto lib. 2. de iuſt. & iur. q. 4. art. 4. & latiſsimè Nauar. in d. c. cõſideret. in princ. nume. 22. & pluribus ſeqq. vbi inquit, quòd inter recentiores hæc incipit eſſe frequentior opinio: eãdem ſequitur idem Nauar. in manual. Latin. c. 6. num. 9. & abſque dubio probauit Couar. in c. alma mater. 1. par. relect. §. 5. nu. 3. de ſententia excommunica. lib. 6. & Armil. aurea in verb. feſtum, ſiue feriæ. num. 12. & nouiſsimè, necnõ & breuiſsimè, Ioſeph. Angles in ſuis floribus Theologic. quæſtionum. quęſt. 9. de confeſ. in difficul. an circunſtantia diei feſti ſit neceſſariò cõfitenda, pag. 288. Poſſet tamen hæc veriſsima ſententia & tenenda limitari, & prior communis ſaluari, quando ea mente quis peccaret, vt feſtum ipſum violaret

laret,& idem dicendum est de circunstã tia diei qui ieiunio, vel orationi est depu tatus: ita Nauarr. in dict. capit. consideret. in princip. nume. 32. & 40. & in dict. manuali. d. cap. 6. num. 9. quod nos quoque probamus.

Superest modò, vt ad argumenta contrariæ partis respondeamus, ex quorum responsionibus & nostra verissima sentẽtia corroborabitur.

31 Ad primum, nempè. d. c. consideret. in prin. respondeo, multa in eodem consilio dicta esse, è quorum numero sunt ea quæ de temporis circunstantia cõfitenda colligi possunt, quamuis cæteris paribus grauius sit peccatum die festo & orationi, vel ieiunio deputato admissum, propter quandam irreuerentiam, quæ licet præter intentionem & propositum consequitur peccatum, non tamen in aliã trãsfert speciem: & ita verba illa tex. Omnis ista varietas confitenda est, interpretanda sunt de bono consilio, non autem de præcepto, nisi varietas illa talis sit, quæ peccatum in aliam speciem lethalẽ trãsferat: ita existimat intelligendum text. illum Nauar. ibidem num. 32. cuius intellectus ex superioribus satis cõprobatur.

Ad secundum negamus, peccatũ mortale in festo die admissum specialem cũ ratione repugnãtiam habere, & propterea speciali præcepto prohibitum esse. Præceptum enim de colendis festis, qua ex parte sensum habet mysticum, & continet ab omni peccato abstinentiam, & mentis in Deo quietem, ad finem extrinsecum illius præcepti pertinet: at ex parte qua præceptum istud iuxta literalem sensum est accipiẽdum, & secundùm id quod illo præcipitur, prohibentur exteriores operationes seruiles, non ea ratione quòd sint peccata, sed quòd sint opera seruilia exteriora, vt explicat S. Tho. in d. q. 122. art. 4. Peccata igitur in eo iuxta literalem atq; specialem sensum non cõprehenduntur, ac proinde per ea præceptum ipsum non violatur: quo fit, vt circunstantia prædicta necessariò non sit confitenda ex supradictis.

32 Ad tertium Ioannis 8. Qui facit peccatũ, seruus est peccati: respondemus, quòd procedit ac intelligitur de seruitute metaphorica ac similitudinaria, & non vera & propria: at verò peccatum mortale nõ est propriè seruile opus, sed metaphorice: tertium autem præceptum Decalogi de proprio & vero opere seruili ac mechanico manuali loquitur, & præceptũ hoc, Omne opus seruile nõ facies, ad metaphoricũ, quale est peccatũ, extẽdi non debet: & quòd peccatũ nõ sit opus seruile propriè & ad literam intellectum, patet Exodi. 12. 16. 20. 23. & Leuiti. 23. vbi nomine operis seruilis ibi prohibiti explicantur opera mechanica, seu manualia exteriora, non autem fornicatio, homicidium, ludus, detractio: nã peccatũ, vt peccatum est, solùm mysticè & spiritualiter opus seruile est, secundùm Tho. in 3. senten. distinct. 17. quæst. 1. articul. 1. quæstion. 2. & super Matth. 12. & Alex. Alens. 3. part. quæst. 32. membro. 1. & 4. artic. 1. & membro. 5. arti. 2. & Abulens. Exodi. 12. quæstion. 24. & 25. vbi inquit, quòd opus seruile in hoc præcepto prohibitum mortaliter, est operatio laboriosa potentiæ executiuæ corporalis nulla vrgente causa ad humanam vitam opportuna: formaliter autem opus seruile est prędicta operatio corporalis mercenarij facta propter lucrũ: at peccatum, vt est peccatum, non est huiusmodi: ergo non est ad literam intellectum nec prohibitum in d. præcepto.

33 Ad quartum respondet Melchior Cano in relectione de pœnit. 4. parte ad fin. quem sequitur in hoc Couarru. vbi supra, in vers. ad tertium, nempè quòd lex illa vetus abolita est, nec nos obligat nisi ea parte, qua legis naturæ præcepta cõtinebat: deinde quòd lex illa de certo quodam die loquebatur, quod festũ propitiationis erat, vbi sacerdos semel in anno peculiariter pro peccatis populi orationem fundebat ad Deum, atque hostias offerebat, vt quod nunc Ecclesia facit, semel in anno obligans ad pœnitentiæ Sacramentũ, tunc in veteri illo populo pręsignaretur, nec erat lex, quę singulis festis & Sabbathis hãc animi afflictionem

nem præscriberet, siquidem & nunc in lege Euangelica non obligamur speciali præcepto, nec diuino nec humano, ad agendum diebus festis pœnitentiam.

34 Ad quintum respondeo, illa dicta Ambrosij, August. & Theophyl. procedere secundùm sensum mysticum illius præcepti de Sabbatho colendo, quoniam secundùm sensum literalem intolerabilia essent: nemo enim audebit dicere, per illud præceptum, Non facies omne opus seruile in Sabbatho, non fuisse opera manualia, etiam de se non mala, prohibita Iudæis; neque negare, ita eos vbique & semper intellexisse, & in hunc vsque diem intelligere. Præterea præceptum de Dominico die colendo, quoad prohibitionem operum attinet, est conforme præcepto illi diuino de Sabbatho colendo, quamuis parte aliqua sit laxius, vt supra probauimus. & tamẽ cõstat per hoc præceptum de Dominico die colendo, multa nobis opera manualia, & quæ alioqui non sunt peccata, esse prohibita, ergo & illis illa prohibebantur: quod videntur prædicti Doct. negare: patet ergo eos secundùm sensum mysticum loqui, vt declarat Nauarr. in d. c. consideret. in prin. nu. 39. ad fin. & Soto vbi supr. ad 1. quicquid in contrarium replicet, non tamen sufficienter, Cordu. vbi supra, in 2. opin. in vers. sed certè, eius nãq; replica minimè concludit, quia etsi in festo prohibebatur peccatũ mortale, & ita contrarietur fini, in quẽ illud pręceptũ tendit, aut magis quàm opus seruile mechanicũ, nõ ideò sequitur, specialiter hoc prohiberi in prædicto pręcepto, sicut opus seruile: nam non ita repugnat peccatũ mortale præceptoipsi, sicut opus mechanicum, quandoquidẽ hoc ad literã prohibetur, & inter omnes conuenit aliud esse quod præcipitur, aliud finem in quem præceptũ tendit, quia pręceptum traditur non de fine, sed de his quæ ad illum ordinantur, vt cum S. Thom. probat Nauarr. in d. c. consideret. nume. 36. vnde Patres illi volunt magis contra finem præcepti huius peccare, qui peccatum aliquod committit in die festo, quam qui opus feriale aliàs licitum operatur. Præterea illud Diui Agust. de decem chordis supra citatum, verum fatemur, non tamen nostræ sententiæ repugnat: quoniam etsi minus malum sit arare bobus, & fodere ligonibus die festo, quàm seditionem in populo excitare, & præterea filare aut texere die festo, potius quam lasciuè saltare, id tamen est, quia magis repugnat fini præcepti, scilicet, vnioni animæ cum Deo, lasciuè saltare, quàm arare vel filare, &c.

35 Sextum etiam non obest, nam quamuis circunstantia loci sacri omne peccatum grauius reddat secundùm accidens, non tamen est necessariò confitenda, nisi quando ipsum opus, vel actus peccati, sanctitati vel immunitati eiusdem loci directè cõtrariatur, ideſt ei, cui locus est sanctificatus, qualis est humani sanguinis, vel seminis effusio, vel violenta abstractio eorũ qui ad Ecclesias confugiũt, vel quod sit contra sepulturam, vel contra diuinum cultum, vel libertatem ad illam confugientium, & depositarum rerum & similia, per hæc enim omnia directè, & per se loco sacro iniuria fit, & ipse locus sacer violatur, vnde talia sacrilega sunt: secus autem est de his, qui non directè, & per se violant locum sacrum, nec illi per se iniuriã inferunt, vt qui in Ecclesia committũt peccatum aliquod superbiæ, periurij, aut gulæ, &c. hi namq; non tenentur necessariò confiteri circunstãtiam loci sacri, neq; qui in eodem loco existentes desiderant extra illum occidere, ferire, vel fornicari, dummodo nõ percipiant id committere in eodem loco sacro, hoc enim casu etiam si extra locum sacrum existeret, circũstantia sacrilegij, quod in eo admittunt confiteri tenẽtur, vt hæc omnia bene probauit Nauarr. in d. Manual. cap. 6. nu. 9. in fin. & 10. idem in effectu, breuiùs tamen, tenet Victoria in summa de confes. quæst. 176. Ioseph. Angl. vbi supra, in difficultate an quodlibet peccatũ in loco sacro commissum speciem mutet: sic ergo & pariter procedet argumentum de loco ad tempus, & è cõtra, suprà pro priori parte formatum,

vt non in omni peccato circunſtantia feſti ſit neceſſariò confitenda, ſed tantùm in illa, quod ſpectatim in die feſto ſeri prohibetur, quale eſt arare, ſerere, & ſimilia opera ſeruilia manualia.

36 Ad ſeptimum, hoc eſt Concilium Colonienſe, reſpondeo, illud Concilium nó eſſe generale, ſed tãtùm prouinciale, nec eſſe approbatum à ſede Apoſtolica: imo verò nó ſolum in hac re deceptũ fuit, ſed etiam in materia iuſtificationis errauit.

37 Ad octauũ de doctrina Diui Thom. 2.2.quæſt.122.arti.4. ad 3. reſpondemus, quòd cùm ait, peccata aduerſari obſeruãti Sabbathi, non intelligit quantum ad ſubſtantiam præcepti, ſed quantũ ad eius finem: refertur enim præceptum hoc ad vacandum Deo & diuinis, cui quidem fini pugnãtius obſiſtit peccatum, quàm opus ſeruile, & ob id peius eſt fornicari in die feſto, quàm arare, non quòd per fornicationem violetur feſtum, ſed quòd peius per ſe peccatum ſit, & fini præcepti repugnantius: quod autem ibidem ſubdit, Chriſtianis obſeruandum eſſe Sabbathum ſpiritualiter, non dicit quaſi illa ſit ſubſtantia præcepti, vt, qui ſic non ſeruauerit, tranſgreſſor eius ſit, ſed quòd ille ſit modus ſeruandus ad intentionem præcipientis, vt ſeruetur in ſpe futuræ quietis, quam nobis promittit Dominus: & quòd iſte ſit ſenſus Sancti Doctoris, patet, quoniam confert Chriſtianum cum. Iudæo, dicens, quòd Iudæus ſeruabat illud in figura, nos autem ſeruare debemus in ſpiritu: & tamen quantum ad ſubſtantiam præcepti, eodem modo tenebantur illi ſicut nos, ergo ſenſus ille ſpiritualis non eſt de ſubſtantia præcepti, vt rectè exponit Soto vbi ſupra poſt Caie. in proprio loco, dum explicat Sãctum Thom. vbi ſupra, vt loquatur de præcepto Sabbathi colendi iuxta myſticum ſenſum, aut præcepto iſto, quantum ad eius finem: quod & ſequitur Couarru. vbi ſupra ad quartum. Eodem modo ſatisfit authoritati S. Bonauentu. ſupra in prædicto octauo fundamento adductæ, & prę

38 teroà, vt reſpondimus ad 5. † Nec obſtat quòd in dubio tutior pars ſit eligenda, quia negamus in hoc caſu rem eſſe dubiam: quoniam quando aliquid creditur eſſe verũ per legem, rationem & authoritatem ſufficientem, non cenſetur res dubia, etiamſi contrarium maior pars docentium teneat, vt in c. capellanus. de ſerijs, & in l.2.§. ſed neq; C. de vet. iur. enu

39 cl. facit tex. inc. Nicęna. 31. diſt. † Præmaximè, quia non ſemper tutior pars eligẽda eſt, cùm ſatis ſit eligere tutam, vt bene declarat B. Ant. in ſua ſumma. 1. par. tit. 10.§.10. col.6. gloſ.2. recepta in d. c. capellanus, quã dixit ſingu. Alex. cõſ.1. lib.

40 2. col.4. quoniá † etſi verũ ſit, eũ peccare mortaliter, qui facit aliquid dubitans an ſit peccatũ mortale, necne, iuxta illud Eccleſ. Qui amat periculum, peribit in illo: aliud tamẽ eſt dubitare, an tale quid ſit fa

41 ciendũ, † aliud credere ratione probabili & authoritate alicuius illuſtris Doctoris id admonentis, ſecundũ Antoni. pulchrè vbi ſupra, & latiº optimèq; Nauar. in c. ſi quis autẽ. de pœnit. diſt.7. ſuper illis verbis: Tene certũ, & relinque incertũ nu.3. & pluribus ſeq. idẽ in c. conſideret. in prin. num.38. de pœnitent. diſt.5.

Remanet igitur ex omnibus ex ſupra dictis dilucida, illuſtris, atque ab ſpinis, quæ eã ſuffocare videbantur, liberata noſtra veriſsima ſecũda ſentẽtia, atq; cõmuni recentiorũ calculo probata, vt circunſtantia diei feſti, quo peccatũ admiſſum eſt, nó ſit neceſſariò cõfitẽda, quãuis laudabile ſit eã ſacerdoti propalare, præterquam ſi peccatum commiſſum ea mente ab aliquo eſſet, vt feſtum violaret, quia tunc neceſſariò eſt confitenda.

SVMMARIVM.

1 *Monaſteriũ capax ſucceſſionis an excludat ſubſtitutũ vocatũ ſub ea conditione, ſi inſtitutus ſine liberis legitimis & naturalibus deceſſerit, vel ſine liberis ex ſe legitimè deſcẽdentibus, vel ex ſuo corpore procreatis? & num. ſequen. & per totum capit.*

2 *Monaſteriũ loco filij habetur, & num. ſequen. cõtrarium nu. 54. ſed procedit per fictionẽ non verò ſecundũ veritatem, nu. 8. & 55.*

Con-

3 *Conditio. ſi ſine liberis deceſſerit, monaſterium ingrediente grauato, pro inualida, & nõ ſeri pra hibetur.*

4 *An hoc procedat in foro conſcientiæ?*

5 *Ius Pontificium magis ſequitur legem Dei, quàm ſeculi.*

6 *Ius Canonicum animas ad Deum dirigit.*

7 *Credendũ eſt talem fuiſſe teſtatoris voluntatẽ, ſicut lex ipſa cõſtituit, & interpretatur tametſi verbis refragari, quodammodo videatur.*

9 *Conditio debet adimpleri in ſpecifica forma, atque ad vnguem obſeruari, non verò per fictionem.*

10 *Filius fictus, ciuilis & improprius non excludit ſubſtitutum, ſub ea cõditione vocatum, ſi grauatus ſine liberis deceſſerit.*

11 *Fictio à lege introducta ſuper eo de quo lex ipſa diſponere poteſt, habetur pro veritate.*

12 *Monaſterium excludit ſubſtitutum vocatum ſub conditione, ſi grauatus ſine liberis deceſſerit, ne ſcilicèt, religionis profeſſio impediatur, & ne quis à vita contemplatiua auertatur: ſed hoc non eſt præſumendum, vt in nu. 57.*

13 *Conditio quæ auertit à matrimonio carnali reijcitur.*

14 *Fortiori ratione reijcienda eſt illa, quæ à matrimonio ſpirituali deterret.*

15 *Legatum factum puellæ de centum, ſi nupſerit, & quinquaginta, ſi religionẽ ingrediatur, conſequitur mulier maius, etiam ſi religionẽ ingrediatur, niſi relinquatur ſimul ei qui ducet eam vxorem: addat tamen teſtator, quòd legatũ ſit pretiũ dotis, ne aliàs maritus ſibi habeat legatũ, nu. 16. Limitatur, etiamſi legatũ ſit relictum pro dote mulieris, vt nubat certæ perſonæ nu. 17. Fallit quoque, ſi contrarium expreßè teſtator cauerit, nu. 16. Item in legato facto pro incertis virginibus maritandis, vt in nu. 20. Sed contra primum dictum in nu. 58. & 60.*

19 *Text. in authent. de ſanctiß. Epiſcop. §. ſed & hoc præſenti. collatione 9. cum ſimilib. exorbitans eſt à regulis iuris communis, & á mente teſtatoris, ideò non debet extendi ad alios terminos, vel caſus.*

21 *Relictum pro cauſa dotis, neceſſariò intelligitur pro matrimonio carnali.*

22 *Simonia an ſit exigere, & dare dotem pro monialibus recipiendis in monaſterio, & num. 61. & ſequentibus.*

23 *Relictum mulieri, eo adiecto grauamine, vt alteri reſtituat, ſi nupſerit, cõſequitur ipſa mulier, etiamſi nubat.*

24 *Plurimi authores referuntur, tenentes, & reſtantes eſſe communem opinionem, quòd in principali quæſtione poſita num. 1. monaſterium excludat ſubſtitutum: fallit primò, in monaſterio in communi incapace bonorum, nume. 25. Secundò fallit, quoties clarè conſtaret de expreſſa voluntate teſtatoris in contrarium, num. 23. Tertiò fallit, ſi in conditione prædicta exprimeretur de veris & naturalibus filijs, non per iuris interpretationem, vel de eorum vero, & non ficto matrimonio, aut per alia verba æquipollentia, quæ neceſſariò inferant de excluſione monaſterij cogitatum, nu. 27. & 28. Fallit etiã, ſi appareret teſtatorem voluiſſe agnationi conſulere, bonaque in familia conſeruari, numero 29. Fallit etiam, ſi ſubſtitutus ſit filius teſtatoris, vt in numero 31. 32. & 35. quãuis alij contrarium teneant, vt in nume. 33. & 34.*

30 *Conditio in maioratibus adiecta, vt in eis non ſuccedãt monachi, nec presbyteri valida eſt.*

34 *In bonis extra legitimam, magis fauetur monaſterio, & piæ cauſæ, quàm filijs: ſed contra num. 36. vbi de intellectu text. in cap. quicumque. 17. quæſt. 4.*

35 *Melioratus filius in tertia hæreditatis parte, cum grauamine, vt ſi ſine liberis deceſſerit, alteri filio teſtatoris reſtituat, ſi monaſterium ingrediatur, non ſuccedit monaſteriũ in ea parte, quæ legitima eſt filiorum, ſed alter filius vocatus.*

37 *Monaſterium non excludit filium teſtatoris ſubſtitutum, ſi pia cauſa ſecundo loco ſubſtituta ſit: quod procedit, etiãſi primus ſubſtitutus ſit extraneus, nu. 38.*

39 *Text. in dicto. §. ſed & hoc præſenti, authenti. de ſanctiß. Epiſcopis, non procedit, ſi alia pia cauſa fuerit ſubſtituta, quamuis non ſit æquè pia cauſa, ac illud monaſterium, vt in nu. 40.*

41 *Monaſterium quòd non excludat ſubſtitutum ſub conditione, ſi grauatus deceſſerit ſine liberis legitimis, & naturalibus, vel ſine liberis ex ſe legitimè deſcendentibus, vel ex*

suo corpore procreatis, latè probatur, & numeris sequent. & nu. 52. referuntur plures authores eam tenentes. testantesque communem, & nu. 52. ea eligitur ab authore.

42 *Sub simplici conditione non continetur mixta.*

43 *Fauoris ratio attendi non debet, cum ius tertij ledit ur.*

44 *Fauorabilis merè dici non potest ea dispositio, quæ mixtum in se fauorem & odium continet.*

45 *Dispositio dict. §. sed & hoc præsenti, non est trahenda, nec extendenda ad alios casus, & conditiones, quàm in eo expressas, nempè nuptiarum, siue defectus liberorum.*

46 *Text. in d. §. sed & hoc præsenti non habet locum, vbi verba testatoris clara sunt, eiusq; mentem significantia, ex quibus voluit dispositionem suam naturaliter, non autem ciuiliter, & per fictionem intelligi.*

47 *Communis vsus loquendi semper attendi debet.*

48 *Cum manifestus est testatoris sensus, verborũ interpretatio nusquã tantum valet, vt melior sensu existat.*

49 *Substitutio, si institutus decesserit sine filijs, intelligitur de veris filijs, non de fictis: & quomodo hoc intelligatur.*

50 *In potestate instituti esse non debet substitutionem à testatore factam illudere, irritãque reddere.*

51 *Filius adoptiuus non operatur defectum substitutionis factæ alicui, si sine liberis decesserit.*

56 *Monasterium non habetur pro filio, nisi tantùm in casibus à iure expressis, & ad alios non extenditur, cum hæc sit fictio quædam.*

59 *Doctores nostri plerumque rationes non perscrutantur, & aues imitantur, quæ quando vna volat, aliæ omnes sequuntur, & communis opinio non attenditur, quando alia opinio contra communem fundata est melioribus rationibus.*

61 *Vsus receptissimus habet sine scrupulo, vt licitè exigatur dos pro moniali.*

62 *Monasterium si egẽs sit, potest acceptare dotẽ pro alimentis monialis, absque simonia.*

63 *Præfectæ monasteriorum monialium, etiam si sit expletus numerus earum, quæ ali possunt ex redditibus monasterij, ab sque culpa possunt sufficienter dotatas admittere.*

64 *Moniales plures recipi non debẽt, quam ali possunt ex redditibus monasterij.*

65 *Monasterium monialium egens, ex pacto nihil aliud pro dote monialis recipere potest, præter illud, quod alendæ moniali sit necessarium.*

66 *Consuetudo, & vsus Hispaniæ in recipiendis monialibus.*

67 *Numerus monialium vbi non est impletus, monasteriumque dines sit, illicitum esset dotẽ ab ingredientibus exigere, hoc autem cessante licet, vt in nu. 68.*

69 *Prodigæ expensæ & prophani apparatus fieri soliti ex pacto tacito, vel expresso, dum vel ingrediuntur monasterium, vel professionem emittunt, non sunt liciti.*

70 *Capit. fin. cum similibus, de sentent. & re iudi. loquens in matrimonio, libertate, dote, seu testamento, locum habet in quacunque alia causa fauorabili, prout est monasterij, seu Ecclesiæ.*

71 *Sic personis fauorabilibus debitores sumus in iustitia, quòd alijs iniustitiam facere nõ debeamus.*

72 *Dispositioni text. in d. §. sed & hoc præsenti, non censetur satisfactũ ex solo sacerdotio.*

73 *Limitatur hoc, si clericus bona sua dedisset capellæ, cuius factus sit sacerdos, vel si omnia bona sua, vel saltem hæreditatem sibi relictam expendat in pias causas.*

CAPVT XXXII.

Monasterium an excludat substitutum, sub conditione vocatum, si institutus sine liberis legitimis & naturalibus decesserit, vel sine liberis ex se legitimè descendentibus, vel ex suo corpore procreatis?

1 COntrouersa in iure plurimũ est, ac difficilis quæstio illa insignis, An monasterium capax successionis excludat substitutum vocatũ sub ea conditione, si institutus sine liberis legitimis & naturalibꝰ decesserit, vel sine liberis

liberis ex se legitimè descendẽtibus, vel ex suo corpore procreatis?

Qua in re pars affirmatiua sequentibus fortissimis fundamentis & authoritatibus astruitur.

Primò, quia monasteriũ loco filij habetur, vt in cap. in præsentia. de probatio. vbi probatur, quòd substitutio alicui facta, si sine liberis decesserit, euanescit per ingressum monasterij, quia non est intelligendum sine hærede decedere, qui monasterium sibi hæredem instituit, & ibi communiter Doctores ad hoc notant text. illum, nempè quod monasterium habeatur loco filij, quandoquidem ibi facit deficere præfatam conditionem, si sine liberis decesserit: ad idem allegari solet text. in authentic. de sanctiss. Episcop. §. sed & hoc præsenti. colla. 9. vbi cõditio, si sine liberis decesserit, grauatõ ingrediente monasterium, pro inualida & non scripta habetur: idé probat tex. in authent. nisi rogati. C. ad Trebel. & quamuis Alciat. consil. 53. numer. 6. lib. 9. existimet, dispositionem d. §. sed & hoc præsenti, non procedere in
4 foro conscientiæ, quia huiusmodi lex lata † est contra defuncti voluntatem, & ideò Ecclesia, quæ est cultrix iustitiæ. c. 1. §. sed diuerso. de aliena. feud. non debet eius bonis vti contra illius voluntatem: & quamuis lex præsumat, quòd si testator cogitasset de monasterio, talem conditionem nõ apposuisset, huiusmodi tamen præsumptio in foro animæ non est tuta, cùm in eo sola veritas spectari debeat, vt notat Ioan. Andreas in capit. is qui fidem. de sponsal. quod Alciat. vbi suprà, num. 8. & in l. quinque pedum. numero 20. in fin. C. finium regund. latiùs confirmat. Hæc tamen ipsius sententia admittenda minimè est, cum prædicta
5 lex Iustiniani à iure Põtificio fuerit recepta in dicto. c. in præsentia. Ius enim Pontif. magis sequitur legem Dei, † quã seculi, vt in cap. filius. de testam. & in. c. cum esses. & in cap. relatum. eodem tit. Absit igitur, ius Canonicum quicquam constituisse in præiudicium salutis æternæ, cap. vltim. cum similib. de consuetu.

6 † Ius namque Canonicũ animas ad Deũ dirigit, Abb. in rub. proœm. Decret. nu. 16. versic item considera. Credendũ igitur est, talem fuisse testatoris voluntatẽ, sicut lex ipsa cõstituit & interpretatur,
7 tametsi verbis † refragari quandoque videatur, argument. l. iam hoc iure. cum similib. ff. de vulgari & pupil. & in termi nis per prædicta contra Alciat. tenet & probat Franc. Mantica lib. 11. de coniectu. vltim volunt. titul. 7. nu. 2. fol. 286. & ita illam sententiam, nempè quòd monasterium loco filij habeatur, testatur communem Ias. eam sequutus in authent. si qua mulier. num. 18. C. de sacrosanct. Eccles. & Decius ind. cap. in præsentia. nu. 61. & Ioan. Bapt. Villalob. ex Ias. quem refert in suis commun. opin. litera M. num. 188. & eam videtur probare gloss. in l. si ita quis commiserit. §. ea lege. verb. interest ibi, vt Ecclesia quodammodo sit de suis. ff. de verb. obligat. sequitur Alexand. in l. vtrùm. ff. de verb. oblig. quẽ refert Affl ct. decis. 320. num. 9. congerit plurimos Tiraq. in l. si vnquã. verb. susceperit liberos. nu. 42. C. de reuocan. donat. & Mench. de succss. creat. §. 21. nume. 166. vbi eam probat, dicens esse veriorem & receptioré, quia etsi Romanus Põtif. in dict. cap. in præsentia. id expressè non dicat, nempè monasterium haberi loco filij, firmat tamen sine hærede non decesisse, qui monachus decesit, seque & sua monasterio obtulit. Hæredis autem appellatione ibi intelligitur planè filiꝰ, vt in illo text. iuncta l. ex facto. §. final. cum similib. ff. ad Trebel. Eandem etiam sententiam cum alijs probauit D. Molina lib. 2. de primo gen. Hispan. cap. 9. num. 41. Cum igitur monasterium habeatur loco filij, & appellatione filiorum simpliciter facta, intelligatur de filijs ex se natis, vt in l. fideicommissum. ff. de condit. & demõst. & in. l. si ita quis. §. 1. ff. de legat. 2. Ergo quamuis testator expresserit prædicta verba, de quibus in nostra quæst. idem erit dicendum, vt monasterium excludat substitutum, ac si prædicta verba nõ fuissent adiecta: quia expresio eorum,

quæ

quæ tacitè insunt, nihil operatur, vt in l. 3. ff. delegat. 1. l. non rectè. C. de fideiuss. Illis autem non expressis, non est dubiũ ad monasterium bona pertinere, vt in dictis iuribus: ergo & illis expressis.

Nec obstat, quòd etsi vera esset suprà relata communis sententia, quæ habet,
8 quòd monasterium † loco filij habeatur, hoc tamen procederet per fictionẽ, non verò secundùm veritatẽ, vt liquet, & tenet Bald. in l. cum acutissimi. columna 1. versic. quæro quid si pater. C. de fideicommiss. & probat Felin. in d.c. in præsentia. nume. 42. de probatio. Afflict. decis. 83. numer. 14. Id quod apertè intelligunt omnes, dicentes, monaste-
9 rium haberi loco † filij, vt ex alijs affirmat Tiraquel. vbi suprà, num. 45. Conditio autem debet adimpleri in specifica forma, atque ad vnguem obseruari, non verò per fictionem, vt in l. qui hæredi. & in l. Mæuius. ff. de conditionibus, & demonstrat. Ias. in l. Gallus. §. & quid si tãtùm. num. 13. ff. de liberis & posthum. &
10 communiter Doctores. † Prætereà filius fictus, ciuilis, & improprius, non excludit sub ea conditione substitutum. d. l. fideicommissum. ff. de condition. & demonstra. l. si ita quis. §. is qui in tempus. ff. de legat. 2. l. vlti. C. de his qui veniam æta. impetra. notat in specie Paul. Castr. in dict. authent. nisi rogati. quem refert & sequitur Couar. lib. 1. variarum resolut. cap. 19. nume. 6. in fin. Quia respondeo, quòd ex quo fictio hæc est à lege
11 introducta † super actu, de quo lex ipsa disponere potest, vt scilicèt, fauore religionis monasterium loco filij habeatur, & vnà cum filijs ad successionem admittatur, dicitur lex id facere verè, non autem fictè, vt notat Antonius de Butr. consil. 20. relatus à Ias. in. l. si is qui pro emptore. num. 224. ff. de vsucapio. quos citat & sequitur decis. Pedemon. 126. numero 5. & de eo tanquam de casu vero iudicãdum est, iuxta l. qui ad certum. ff. locat. l. lex Cornelia. ff. de vulgar. & pupil. substitutione.

12 Secũdò, eadem pars affirmatiua probatur, quia etsi monasterium loco filij non haberetur, adhuc alia ratione substitutũ excluderet in proposito, ac conditio pro non adiecta haberetur, ne scilicèt, religionis professio impediatur, ne ve quis à vita monastica, & contemplatiua auertatur: quod maximè odiosum est in religione Christiana: ita Ricard. de Malũbre relatus, & sequutus à Bart. consil. 1. incip. Parmensis. Doctores communiter in dicta authentic. nisi rogati. & in dict. cap. in præsentia. Couar. vbi suprà, nu 7. in princi. & est communis secundùm Rip. in l. ex facto. §. si quis rogat⁹. nu. 42. ff. ad Trebel. & sicut reijcitur ea cõditio, quę auertit à matri-
13 monio † carnali, vt in l. sed si hoc. §. vlti. & in l. quoties. ff. de condit. & demõstr. in rubr. C. de indict. viduit. tollen. fortiori ratione conditio illa omninò reij-
14 cienda est, quæ à matrimonio † spirituali deterret, secundùm Aret. & Felin. in dict. c. in præsentia. quos refert & sequitur Paris ibi, num. 137. & 143. & Roland. à Valle consil. 35. num. 20. & 25. lib. 3. forsan enim abstinebit à religione, sciẽs ea bona post eius obitum remansura non esse penes monasterium.

15 Tertiò, eadem sententia probari videtur ex eo, quòd si pater filiæ, vel puellæ legauerit centum, amplioremve quãtitatem, si nupserit, si verò religionem ingressa, vel professa fuerit, quinquaginta, minoremve, vel aliam quantitatem, secũdùm receptiorem sententiam filia, vel puella ingrediens religionem habebit, eiusque monasterium consequetur maiorem summam sibi à testatore relictã, si nupserit, ac si mulier ipsa nuptias contraxisset, fauore religionis, ne scilicèt, quis metu amittendi legatum maius, abstineat ab ingressu religionis: ita Bart. & Socin. in l. 2. ff. de his quæ pœnę nomine. Antonius de Butr. numer. 27. Aretin. 72. Felin. 37. in dicto cap. in præsentia. vbi Paris. num. 144. eam communem appellat, & ibi etiam Beroius num. 494. idem fatetur eam sequutus Ias. in authent. si qua mulier. colum. 3. num. 11. & 15. C. de sacrosanct. Eccles. & Ioannes Crotus in l. nemo potest. fol. 7. ff. de legat. 1.

gat. 1. eandem sententiam probauit Ioãnes Andreas in additio. ad Specul. in 4. part. sub rubr. de statu monach. Roma. in l. stipulatio hoc modo concepta. colum. 7. in versic. vltim. ff. de verb. oblig. quem refert additio Abb. in dicto cap. in præsentia. in versic. ex his patet decisio: & hanc esse tenendam, & ab ea non recedendum in iudicando & consulendo, testatur Thomas Ferra. cautel. 9. & esse communem affirmat Decius consi. 674. nume. 4. vbi quòd ab ea non est recedendum in iudicando & consulendo: communem quoque testatur Ripa in l. 1. num. 62. ff. solut. matrim. & Viuius in suis communibus opin. verb. filiæ relinquẽs pater. & est cõmuniter recepta secundùm Octauian. Cacheran. decis. Pedemont. supradict. 126. numer. 6. & ante eum eamdem testatur communem, & plurimorum authoritate munitam esse plures allegans Couarru. dicto lib. 1. variarum, cap. 19. num. 9. & hanc partem vti communem amplectitur Marsil. in rubr. de fideiusso. num. 127. vbi idem exemplificat & tenet in legato facto homini de mille, si duxerit vxorem, & ducenta, si religionem intrauerit, vel habitum clericalem assumpserit: eamdẽ præcedentem sententiam tenet Paris. consi. 65. colum. 4. volum. 2. vbi inquit hanc partem veriorem & communem, quam tanquam magis receptam sequitur Socin. concil. 269. col. 1. libro 2. inquiens ab ea in iudicando non esse recedendũ, tanquam magis communẽ doctorum virorum, secundùm quam sæpè consuluit, rursus consi. 241. colum. 4. num. 3. versic. nec obstat si dicatur, lib. 2. Denique articulum hunc latissimè disputat pro vtraque parte, & hanc plurimos referẽs, sequitur, & communem appellat, dicens firmatam esse pluribus, & melioribus authoribus authoritatibus præstãtibus, pondere, numero, & mensura: ergo in iudicando amplectenda, Roland. à Valle dict. consil. 35. num. 16. & sequent. vsque in fin. consilij, lib. 3. qui num. 29. testatur, cum hac esse magis communẽ scholam scribentium, & consulentium, à qua nullatenus in iudicando & consulendo & recedendum, secundùm ipsum ibidem.

16 Sed adhuc retenta hac communi sententia, dari potest cautela, si pater velit minus relinquere filiæ nubenti, quàm religionem ingredienti, vt dicat, Relinquo, vel lego filiæ meæ centum, & qui ducet eam in vxorem, relinquo mille, quia in hac specie licèt monasteriũ ingrediatur, non poterit petere illa mille, quia non sunt legata mulieri, sed ei, qui ducet eam in vxorem: ita singulariter Bart. in l. 2. ff. de his quæ pœn. nomine. Consulit tamen hoc addi, vt illud quod relinquit marito, sit pretium dotis, aliàs ipse sibi haberet: quod & probat Socin. ibidem & Felin. in dicto cap. in præsentia. nu. 37. Ias. in dict. authent. si qua mulier. colum. 3. in princip. Ioan. Dilect. de arte test. in titul. de legat. cautel. 64. vbi inquit, quòd cautela adiuuatur naturali æquitate, vt in l. scire oportet. §. sufficit. ff. de excusa. tuto. quos refert & sequitur Roland. à Valle vbi suprà numer. 31. Quare idem erit, si esset factum legatũ
17 pro dote † mulieris, vt nubat certæ personæ: nam si illi nubere recuset, non poterit absque dubio religionem ingrediẽdo consequi huiusmodi legatum, vt elegãter probauit Bald. Nouel. in tract. de dote. 6. parte priuileg. 77. num. 3. vbi, & in numeris sequentib. quid si illa persona à testatore designata, cui nubere debeat, esset mortua? Ex his igitur patet prima limitatio ad præfatam magis cõmunem sententiam.

18 Secunda limitatio est, & à fortiori, quoties expresè testator contrarium caueret, adijciẽdo nempè, quòd si religionem filia mea ingrediatur, nolo eam habere nisi tantum, centum nempè, aliãve quantitatem, vel se nolle filiam centum, vel mille habere, nisi matrimonium contraxerit, secũdùm Viuium vbi suprà: & hoc primò, quia text. in dicto §. sed & hoc præsenti. cum similibus, est exorbitans à regulis iuris communis volentibus conditionẽ † debere impleri in specifica forma, vt est prædictum: & quia
19 est

est contra dispositionem l. fideicommissum. ff. de conditionibus & demonstrationibus. & l. si ita quis. §. is cui. ff. de legat. 2. exorbitat etiam à mente testatoris, & ideò non debet extendi ad alios terminos, vel casus, quã ibi positos, qui sunt simplicis conditionis nuptiarum, vel liberorum: argum. l. ius singulare. & l. quod verò contra. ff. de legib. & notãt in terminis glos. & Doctores in dicta authent. nisi rogati. & Bald. Nouel. vbi suprà, nu. 4. & August. Bero. quæst. famil. 34. per tot. Ripa in l. ex facto. §. si quis rogatus. num. 37. ff. ad Trebel. decis. Pedemont. suprà citata. nu. 12. & 13. est verius & receptius, secũdùm Costam in c. si pater. in 1. part. in verb. si absque liberis. num. 70. de testam. in 6. In nostra autem limitatione expresè cauetur contrarium: ergo volũtas testatoris expressa seruanda est. Secundò, eadẽ limitatio probatur, quoniã sic etiam, vt infrà dicemus, secundùm communẽ Doctorũ sententiam, ob expressam testatoris voluntatem, substitutus prę fertur monasterio, quod à proprijs bonis iure potuit testator alienare: & ita hanc secundam limitationem aduersus Areti. in dicto cap. in præsentia. contrarium tenẽtem probare videtur Couar. vbi suprà, num. 9. & est verisima meo iudicio.

20 Tertiò limitari posśut supradicta, vt procedant, prout videntur verè loqui in legato facto certæ personæ maritandæ: secus in legato generali relicto pro dote incertarum virginum maritandarum: quia cùm in hac specie possit voluntas testatoris verificari, atq; impleri in alijs puellis, quæ velint matrimoniũ carnale contrahere, meritò quòd non mutetur in alium vsum, quamuis pium: quæ ratio cessat in legato relicto certæ virgini maritandæ, quæ si religionem ingrediatur, adimpleri pia defuncti voluntas præfata non potest, nisi eidem religioné profitenti, hoc est, monasterio ipsius præstetur, quo modo ipsa profectò adimplet tur, vt ius interpretatur speciali fauore religionis, vt in dicto §. sed & hoc præsenti. cum similibus, qui cũ in hac specie loquatur, non verò in legato generali, & sic exorbitans sit à iure communi, & mente tacita testatoris, meritò vt extra ipsius casus trahendus non sit, vt modò dicebamus. Et in specie nostræ huius limitationis ita decidit Bald. in dicta authent. nisi rogati. nu. 11. vbi quærens, Nunquid monasterium habeatur loco filij in alijs casibus, quàm positis in illa authent. quæ fuit desumpta ex dicto §. sed & hoc præsenti. dicit, quòd glos. notabi. determinat ibi quòd non, & quòd ideò executores deputati ad virgines maritandas, non possunt dare hanc quantitatem virgini ingreanti monasterium, quia non habent in mandatis: & quia maritare pauperes virgines, est pia causa, quę non potest excludi per alium pium vsum, vt ibi, & in Clement. quia contingit. de religios. domi. & hoc modo hęc doctrina Bald. liberatur à decisione text. in dicto §. sed & hoc præsenti. & dicta authentic. nisi rogati. qui nisi ita intelligerentur, vt prædiximus, eidẽ Bald. illationi supradictæ maximé obstarent: interpretati verò vt suprà, nihil eidem contradicũt: & ita potest etiã defendi opin. hæc Bald. à supradicta magis communi sententia, intelligendo, vt ipsa procedat in legato relicto certę virgini maritandæ, secus in legato generali pro certis maritandis virginibus relicto, quo casu limitatur præfata magis communis sententia, iuxta dictam doctrinam Bald. quam in terminis referũt & sequuntur Bertachi. in suo repertor. verb. legatum pium. versicul. vigesimo quinto. Bald. Nouel. vbi suprà, nume. 2. & Baeça alios allegans de non melior. ratione dotis filiab. cap. 14. num. 9. Palacios Rub. in repet. rubr. de donatio. inter virum & vxor. super verbo, dictus Rodericus. §. 12. incip. tertio propter necessitatem. num. 6. Didacus Perez in l. 1. titul. 2. libr. 5. ordin. Barba. consil. 23. colum. 2. & 3. lib. 1. quamuis Boerius decis. 3. nu. 13. teneat, Bald. in dicta authen. nisi rogati, velle maiorem dotem dandã esse hoc casu mulieribus maritandis, quàm intrantibus religionem. Ego verò contra-

contrarium credo, nempé Baldũ id noluisse, sed potiùs quod prædiximus, vt ex eius litera suprà relata patet: quod etiam tenuimus consil. 26. nu. 13. & 14.

* * & sequitur aduersus Ioan. Crot. Mantic. de coniect. vltim. volunt. lib. 1. titul. 23. num. 5. * Si igitur non obstante speciali prouisione testatoris, qui de religione cogitauit, relinquendo quinquaginta mulieri monasterium ingredienti, ad plenius legatum centum aureorũ monasterium contra mentem testatoris admittitur, multò magis idem statuendum erit, vbi nulla facta est prouisio expressa à testatore, prout in quæstione principali, de qua agimus, facta nõ fuit, cum lex præsumat, quòd si de monasterio cogitasset, verisimiliter voluisset substitutum ab eo excludi: prout hanc rationem sensisse videtur Paul. de Castro in dicta authent. nisi rogati. nu. 4. quem sequitur Alexand. consil. 121. numero 12. volum. 2. Deci. consil. 259. nu. 2. Ex tacita igitur mente testatoris à lege interpretata, videtur dicendum, locum non esse substitutioni, admisso monasterio.

21 Quartò facit pro eadem sententia, quia illuò quod relinquitur causa dotis, necessario intelligitur pro matrimonio carnali, vt in l. 3. ff. de iur. dot. & in l. fin. in princip. C. de donation. ante nupt. Pro matrimonio namque spirituali, videlicèt pro introitu monasterij, non po-

22 test † dos dari, vt in cap. non satis. de simon. melior text. in cap. quoniam. 40. in ordine, eodem titul. & in cap. pericu loso. de statu regul. libro 6. quod modo innouat Concil. Trident. sessione 25. c. 3. de regular. vbi quòd non admittantur plures moniales in monasterium, quàm ali possint, & quòd sit simonia recipere moniales cum dote, est Extrauagans Vrbani Quinti; ne in ea, & probat latè Dionysi[9] lib. 1. & 2. de simonia, licèt nihil accipiatur pro ingressu religiõis, sed tantùm sustentationis gratia: nec excusat ab hoc monasterij paupertas: & tamen illa, siue dotis causa remittitur, & pro non scripta habetur, aliquo ingrediente monasterium in casu dict. §. sed & hoc præsenti, licèt non possit dici, q conditio ciuiliter impleatur: ergo in casu proposito licèt non possit dici implęta conditio ciuiliter, ita q filij dicãtur ex se nati: monasterio tamẽ debẽt remanere dicta bona, sublata dicta conditione: idemq; potest dici de eo quod relinquitur causa donationis ppter nuptias, vt in dicto §. sed & hoc præsenti.

23 Quintò facit, quia si mulieri relinquatur aliquid, & ipsa grauetur onere fideicommissi, si nupserit, ipsum prę stare non tenetur, etiam si nupserit, vt in l. quoties. ff. de cond. & demõs. ne nuptię impediantur, timore enim illius grauaminis non nubet, vt in l. hæres meus. §. fin. ff. de condit. & demonstr. multo igitur magis non valebit substitutio in proposita specie, quia est impedimentũ religionis, & vitæ contemplatiuæ, quæ longè melior est quàm actiua, vt in authent. de monach. in princip. & ibi notatur, collat. 1. & dictum est suprà. facit text. in l. Titiæ si nupserit. ff. de condit. & demonstr. vbi si filiæ testator legauerit centum, si nubat, & ducenta, si non nubat, quamuis nubat, consequetur plenius legatũ, ne mulier retrahatur à matrimonio carnali: ergo idem in nostra quæstione dicendum est, ne retrahatur institutus à matrimonio spirituali: de cuius l. Titiæ, intellectu agit Couar. vbi suprà, nu. 9.

24 His & alijs fundamentis hanc sententiam principalem probarunt Dynus in l. si ita quis. §. fin. ff. de legat. 2. & Ricardus de Malumbre, eosque referens Bartol. in dicta l. si ita quis. §. is cui. & ibi Fulgos. & in l. si ita quis. §. ea lege. ff. de verborum obligat. & in dicta authent. nisi rogati. & ibi Cynus, Angelus, Albericus, & Paul. idem Bart. in suo consil. 1. per totum, quem sequitur, & latissimè octo fundamentis probat Alexand. cõsil. 121. nu. 3. & sequent. volum. 2. & consil. 35. super contentis, lib. 3. & consil. 92. viso themate. libro 4. vbi testatur, quòd communis sententia est pro monasterio: & ante eum tenuit Bald. in dict. capit. in

pit. in præsentia. nu. 8. versi. sed quid si testator. de probatio. Paul. Castr. in dicta authent. nisi rogati. nu. 3. idem Paul. in dicta l. Deo nobis. nume. 4. Antonius de Butr. & Abb. in dicto cap. in præsentia. nume. 84. Aretinus, & Felin. ibidem, num. 36. versic. & ista denotant difficultatem. & ibi Decius nu. 58. eam latè probat, dicens communem cum Alexand. eandem etiam tenet Lapus allegat. 129. factum super quo. Angelus in disputatione, nobilis quidam. & consil. 8. quæstio hæc difficilis est. Idem Decius consil. 259. numero 1. 2. & 3. expressim loquens in terminis nostris, quando essent appositа illa verba, Si sine liberis ex suo corpore procreatis, vel ex se legitimè descendẽtibus, &c. Et clariùs in eisdem terminis in consil. 426. colum. 1. num. 1. & 2. vbi quòd ista est communis opin. Iaſ. in dicta authen. si qua mulier. nu. 18. C. de sacrosanct Eccles. Ripa in l. si vnquam. quæst. 34. num. 92. C. de reuocãd. donat. vbi plures citat, & testatur communem opinionem, & latiùs in l. ex facto. §. si quis rogatus. num. 37. cum seq. ff. ad Trebel. vbi dicit communẽ, eamq; sequitur, dicens, quòd ex prædictis verbis, si sine liberis decesserit ex suo corpore procreatis, non redditur manifesta voluntas testatoris, quòd de monasterio cogitauerit, & de eo excludendo à successione senserit, cùm potuerit intelligere de exclusione adoptiuorum, & eorum, qui de legitimo matrimonio nati non sunt. Eandem sententiam bene defendit Parisius in dicto cap. in præsentia. nu. 136. & sequent. post Barbat. consil. 20. volum. 1. Bertrand. consil. 123. incip. thema consultationis. volu. 2. Ruynus consil. 153. in fin. volu. 3. eamque sequutus est, & communem testatur Aymon Crauet. consil. 152. volum. 1. alios citat Roland. à Valle dicto consil. 35. numero 12. lib. 3. & hæc est communis opinio Doctorum in dict. c. in præsentia. secundùm Bald. Nouel. vbi suprà nu. 5. vbi cum ea transit: hanc testatur cõmunem, plurimos referens Mencha. de succes. creat. dict. §. 21. num. 167. & hæc opinio est magis communis, & pluribus, & fortioribus rationibus, & authoritatibus munita, & per consequens, in iudicando non est recedendum ab ea, vt testatur Alexand. dict. consil. 121. num. 11. cuius additio num. 3. inquit, quòd Alexand. in hoc habet secundùm communem opinionem Legistarum, & Canonistarum, vsque hodie: quia dicunt omnes communiter, & nominatim Decius consil. 426. qnòd etiamsi potuit testator excludere monasterium, tamen non censetur per illa verba, Si decesserit sine filijs legitimis & naturalibus, monasterium velle excludere, nec de eo cogitasse: imò idem est, etiamsi dictũ sit, si decesserit sine liberis legitimis, & naturalibus ex suo corpore procreatis, secundũ Alex. ibidẽ, cũ quo adhuc cõmunis opinio videtur stare in hoc, vt inquit eius additio ibidem. Eandem etiam sententiam Bart. testatur magis communẽ plurimos allegans, qui eam sequuntur, additio eiusdem Bart. dict. consil. 1. litera B. sequuntur etiam plurimi relati à Franc. Mantica de coniect. vltim. volũt. libro 11. titul. 7. numer. 18. & seq. vbi eam dicit communem, & magis communem in fauorem monasterij, in conditionibus relatis suprà in summario huius capitis. Eãdem communem cum pluribus authoribus refert nouissimè Didacus Perez in l. 1. titul. 2. libr. 5. ordin. fol. 134. column. 2. * Et post huius operis, 1. editionem, Velazquez in l. 40. Tauri. glos. 4. num. 30. vbi eam sequitur. *

25 Hęc magis communis sententia primò limitatur, vt procedat in monasterio, quod in communi esset capax bonorum, vt prædiximus: secus si filius ingrederetur monasterium, quod in communi non esset capax bonorum: ita Alexand. dicens esse communem, consil. 13. circa primum, volum. 3: prout eum refert additio Bart. dict. consil. 1. litera B. ad fin. aduersus Angel. aliter sentientem consil. 80. incip. Ioannes suum condidit testamentum, in 2. colum. & Doctores communiter ita declarant in dict. capit. in præsentia. explificãtque in fratribus Minoribus, qui omninò incapaces esse dicuntur, & in fratribus Mendicãtibus, vt in Clẽ. exiui de paradiso. de verb. sig. Eandẽ limitationẽ probatũt, post alios, quos referunt, Rip. in d. l. ex facto. §. si quis rogatus. nu. 42. Paris. cõs. 65. nu. 11. lib. 2. Boer. decis. 354. num. 3. quos refert & sequitur decis. Pedemont. 126. nu. 26. & 27. vbi testatur cõmunẽ: est cõmunis etiá secundũ Euerard. in sua centuria legali, loco 33. de matrim. carnali ad spirituał. & secundũ Franc. Mãtic: vbi suprà de coniectu. vlti. volunt. lib. 11. tit. 7. nu. 8. vbi quòd hoc casu substitutus admittitur impleta conditione, imò statim facta professione, secundùm communem, quam ibi plures allegans sequitur.

26 Secundò, eadem recepta sententia limitatur, quoties clarè constaret de expressa voluntate testatoris, volentis excludere monasterium, substitutumq; eidem monasterio præferendũ esse: ita in specie opinãtur Paul. de Castr. & Corn. in. d. authen. nisi rogati. Alex. d. consilio 121. nu. 13. lib. 2. & ibi eius additio. Deci. in. d. c. in præsentia. nu. 58. idem Decius latè consil. 259. col. 2. & consil. 426. idẽ pluribus rationibus probat Rip. d. §. si quis rogatus. nu. 39. Eandem probat, dicens omnes tenere, Laurent. Calcan. cõsil. 7. nu. 24. & Gualdens. de arte testam. titulo de substitut. cautela 18. & Couar. libro 1. variarum, cap. 19. numero 8. & 11. Eandem profitetur esse communem opinionem Mencha. vbi suprà, nu. 186. & est communiter approbata secundũ Costam vbi suprà, nu. 68. Eãdem plures referens, probat Mantica vbi suprà, nu. 18. & 19. & proculdubio tanquã verisima, & receptissima est tenenda in iudicando & consulendo. * Sequitur plures referens Menochius libr. 4. præsumpt. 83. nu. 3. cum sequentibus. latè eam probans, & respondens fundamentis contrarium tenentium, quos etiã citat nu. 16. referens ex Curt. Iun. esse communẽ sententiam contrariam, sed falso. *

27 Quinimò secundũm addit. Alexand. dicto consilio. 121. num. 3. litera A. lib. 2. idem erit si in prædicta conditione exprimatur, de veris & naturalibus filijs, non per iuris interpretationem, secundùm Bart. & Paul in dict. l. Deo nobis. C. de Episcop. & cler. addit. Bald. in dict. authent. nisi rogati. num. 9. litera F. vel de eorum vero, & non de ficto matrimonio, aut per alia verba æquipollẽtia, quæ necessariò inferant de exclusione † monasterij cogitatum, secundùm Decium consil. 259. & Rip. in dict. l. si vnquam. quæst. 34. & dict. §. si quis rogatus. num. 38. cum seq. Quæ ampliatio huius secundæ limitationis mihi vera videtur, & tenenda: & quamuis Rip. vbi suprà loquatur, quando constat expressè de voluntate testatoris, hoc est in casu huius secundæ limitationis: eadem tamen ratione constat ipsius præfata ampliatio, & ita Deci. in. d. consil. 259. nu. 2. & 3. limitat, si certissimis cõiecturis, deductis ex mente testatoris, possit apparere voluisse admitti substitutũ aduersus monasteriũ: vt si testator dicat, Si decesserit sine filijs masculis legitimis, & naturalibus, ac de eorũ vero, & nõ ficto matrimonio, & eorũ vero corpore descendentibus: sequitur Couar. vbi supra dict. nu. 11. eãdem ampliationem sequitur decis. Pedemon. supradict. 126. nu. 24.

29 Tertiò, præfata magis communis sententia limitatur, si appareret, testatorem voluisse agnationi consulere, bonaq; in familia conseruari: vt si testator agnationis, nominisque sui in hoc fideicommisso relinquendo curam aliquam gessisse visus fuerit, maioratum constituendo: nam si ad monasterium hoc casu primogenium, vel maioratus deferatur, prorsus interibit nomen, ac memoria testatoris. Ita D. Anto. de Padilla in l. cũ acutissimi. num. 44. C. de fideicommiss. desumẽs hoc ex Decio dict. consil. 259. adde eundem Decium dict. consil. 426. sequitur Couar. vbi suprà, numer. 22. & hæc limitatio est indubia, vt cum alijs probauit Franciscus Mantica vbi suprà, num. 21. & Pelaez de maiorat. 2. parte. quæst. 3. nu. 22. & Mẽcha. de succes. creatio. §. 21. nu. 166. in fin. & nu. 169. vbi dicit, quòd hæc videtur communis opin.

* sequitur nouissimè Vincent.de Franch.decis. Neapolit.29.nume.1.& 7.amplians num.8.cum Alciat.hoc procedere, etiam vbi tacitè constaret de mente testatoris,vt quia fideicommissum concerneret fauorem familiæ: sequitur etiã Menoch.vbi suprà, num.45. plures refe
* rens. * Ex qua limitatione infertur, in primogenijs, maioratibus, & melioratibus, eam cõditionem validam, admittendamq; esse, ex qua primogeniũ, vel melioratio ita primogenitis deferatur, vt nec monachis, nec presbyteris cõpetere possit, imò eo ipso quòd quis eiusmodi bonorũ possessor monachus, aut presbyter factus fuerit, ea bona statim sequenti ex familiæ nomine deferantur. Non enim ista conditio ascribitur, vt à religione quis auertatur, sed in familiæ fauorem, ne ea bona extra familiam alienentur, & quia similes institutiones primogeniorum, ipsaque primogenia minimè conueniunt monachis,nec presbyteris:quod in specie notat Palac.Rub.in rubri. de donat. inter vir.& vxor.§.16.num.14. ex quo, & ex Alex.& Ias.idem probat Couar.dict.numer.11.& Ant. de Padilla vbi suprà,nu. 45.D.Molina de Hispan. primogen.lib. 1.c.13.num.99.latè & optimè Pelaez de maior.2.parte.q.3.nu.1.& seq.vsque ad nu.6.exclusiuè.

31 Quartò, supradicta communis sentẽtia monasterio fauorabilis limitatur, si substitutus sit filius eiusdem testatoris: tunc enim in præfata specie nostræ quæstionis,huiusmodi substitutus in totum excludet monasterium, quod alter filius grauatus sub prædicta conditione ingressus est: quia si testator voluit monasterium excludi à nepotibus, seu filijs nascituris ex filio grauato, quos minùs dilexit, quàm filium substitutum,vt patet,quandoquidem ipsi faciunt deficere conditionem: ergo magis voluit quòd excluderetur ab ipso filio substituto:argum.l.si viua matre. C. de bonis mater. & l.Publius.ff.de condit. & demonstra. Secundò ex text. in cap. quicunque.17. quæstione 4.vbi inquit tex. Quicumq; vult, exhæredato filio, hæredem facere Ecclesiam, quærat alterũ qui susc ipiat, non Augustinũ,imò, Deo propitio, neminem inueniet: cuius cap. verba sunt Diui Augustini in serm.de vita clericorum 52.ad fratres in erem. tomo 10. fol. 314. licèt Tiraquel. in l. si vnquam. in princip. num.60. dubitauerit illius cap. verba esse Diui August.vt curiosè ostendit Couar.vbi suprà,num.5.Prætereà in fauorem filij substituti hoc casu trahere nos debet paterna pietas, & naturalis ratio secundùm Bald.in l.Deo nobis.C. de Episcopis & cler. & in terminis pro filio cõtra monasterium tenet idẽ Bald. in dict.authent.nisi rogati.nu.9.& consuluit idem Bald.consil.197. testamentũ Pychareli libr.1.vbi dicit ita fuisse iudicatum:sequitur Socin.in l.cum auus.numer. 42. ff.de condit.& demonstr.Rip. in l. ex facto.§.si quis rogatus. num.41. Ias.consil.212.alta & valdè profunda,colum.2.in 1.part.vbi allegat Bald.Fulgos. & Alex.sequitur etiam Nicol.Boer.decis.314.num.7. vbi allegat Bertrand. & practicam Papiens. Andr. Alciat. in l. Gallus.§.& quid si tantum.in 2.lectura. nu.7.ff.de liber. & posth. August. Bero. in.d.cap.in præsentia.num.458.de probat.Ioan.dilect. Guald.de arte testan. titul.5.de substitu.cautela 18.num.4. Decius in l. licet. C. de pactis. vbi concludit, filijs magis hoc casu, quàm monasterio, etiam vltra legitimam fauendum esse:& in consilio 419.numer.4. vbi tenet, volũtatem testatoris impediri non debere fauore religionis & Ecclesiæ, quem sequũtur moderni Papiens.in annotation.ad dict.l.licet.& in dict.capit. in præsentia.Gratus respons.3. num.61. & consil.11.num.9.vol.2.Beroi.consilio 114.num.21.& sequent.volum.2.& hęc est magis communis opinio, secundùm Octauia.Cacher.dicta decis.126. numero 26.qui eam probat etiam num.17.& 23. loquens etiam in bonis extra legitimam:& in fine decisionis inquit, cõtrà monasterium iudicasse Senatum. Eandẽ fatetur magis communem Costa in capit.si pater.1.part.verbo, si absque liberis.

ris.num.66.de testam.in 6.& hæc omn. indubia est apud Mencha.hoc ipsum testantem.d. §.21. nu. 170. Cui sententiæ & illa ratio patrocinatur, quòd à cõmuniter accidẽtib⁹,& ex cõiecturata mente testatoris videmus, patres velle bona ad filios potiùs,quàm ad Ecclesiam peruenire, cùm ipso iure naturali inspecto,ad patrum successionem filij vocentur, vt pulchrè notat Oldradus consil. 94.nu.8.

32 Quinimò,vt ex plerisque authoribus supradictis patet (quãdoquidem simpliciter, & generaliter loquuntur in conditione,si sine liberis decesserit) procedit & hęc limitatio, etiamsi testator nihil de liberis legitimis & naturalibus, nec de ex suo corpore natis,vel descendẽtibus expressisset, sed tantũ loqueretur simpliciter, si filius meus sine filijs, vel liberis moriatur, substituo Martinũ alterũ filium meũ. Hoc etenim casu, & supradictæ rationes, pro superiori 4.limitatione adductæ concludere, atq; arctare videntur, vt filius testatoris substitutus monasteriũ excludat, vt cõstat ex omnibus propè authoribus suprà citatis:& in his terminis etiã probat, plures referens, dicens esse communẽ opinionem,& ab ea non esse recedendum putans Mantica vbi suprà,num.13.Ex qua communi conclusione limitari potest decisio text.in dict.§.sed & hoc præsenti.cum similib. vt nõ procedat, quando filius testatoris fuerit substitutus: ita decis.Pedemont.vbi suprà,dict.nu.26.

33 Verùm contrariam omninò sententiam præcedentis limita.4.pro monasterio contra filium substitutum probauit Philip.Deci.consi.426.in duobus.nu.3. loquens in simplici conditione, si sine liberis decesserit,&c.dicens, quòd si grauatus fideicommissum restituere post mortem, sub vna ex conditionibus, de quibus in dict.§.sed & hoc præsenti, fiat monachus, tunc monasterium succedit, & excluditur substitutus, quãuis sit filiꝰ testatoris: hoc ipsum pro constanti videtur habuisse Paris.consil.65.in 2.part. vbi tribus filiabus hæredibus institutis, & reciproco fideicõmisso grauatis sub conditione, si sine liberis decederent, propositum est, duas ex filiabus prædictis religionem fuisse professas, & dubitatum fuit de viribus fideicommissi: & respondet Paulus Paris. quòd reliqua filia succedere debet, quoniam monasterium erat incapax bonorum in communi: quasi secus futurum fuisset, si monasterium esset capax bonorum, excludere enim debuisset substitutam sororem, eandemque testatoris filiam: quam sententiam probauit Gregor. Lopez in l.1. tit.4.part.6 in glos. *dexasse hijos*, per illã l. & per l. cum auus. ff.de condit. & demonstr.eamque veriorem sibi videri,ac magis congruere intentioni, & menti Iustiniani in.d.authen. de sanctis.Episc. §.sed & hoc præsẽti, testatur subtilis Costa in.d.c.si pater.1.part. in verb.si absq; liberis.nu.64.eamque sequitur Mencha vbi suprà dict.nu.170.Nec tenẽtibus hanc partem obstat.d.c. quicunque 17. quæst.4. quia eũ intelligũt iuxta mentẽ Anchar. consil.46.prima facie videtur, nu.1. vt scilicet procedat, quãdo agere-
34 tur de exhæredatione filij † in totũ:secus si de alijs bonis præter legitimã tractaretur, quia in his magis monasterio, & piæ causæ fauẽdum esset, quã filijs, vt etiam sentit Aretin.consilio 12 in causa Nicolai.col.2.& Alex.in cons.92.nu.8. vol.3. & probat Ias.in authen.si qua mulier.nu.5.6.& 7.C.de sacrosanctis Eccle. & tandem testatur Decius vbi suprà, numero 8.hanc esse communem opinionem, quam nititur probare ex dicto. §. sed & hoc præsenti,dupliciter inducendo eum,vt ibi per ipsum:sequuntur plures relati ab eodem Decio in dicta l. licet.numero 5. C. de pactis.sequitur etiã Rodericus Xuar.in l. quoniam in prioribus.in declaratione.l.Regiæ.in princ. ante limitationes.nu.9.C.de inoffic. testam. sequuntur plures congesti per Tiraq.in l.si vnquam.verb.libertis. nu.85. C.de reuocã.dona. Ex quo infert Costa vbi suprà.num.66.quòd si in hoc regno Castellæ pater filium meliorauerit in
35 tertia † hæreditatis parte, & si sine libe-

ris decesserit, vt eam partem alteri filio restituat, grauauerit, & is filius melioratus ingrediatur monasterium, certè in his bonis, quæ constituunt filiorum legitimam, potior esset sine dubio causa filij substituti, quàm monasterij, & sequendam esse hoc casu primam illam magis communem sententiam cum Socin. & alijs suprà allegatis.

Quid tenendum in specie & casu suprà dict. 4. limitationis? Ego quidé, omnibus rectè pensatis & ponderatis, pro mei tenuitate ingenij, longè verio-rem existimo præfatam magis communem sententiam, & sic limitationem quartam suprà assignatam ad priorem opinionem quæstionis principalis huius nostri capitis, ac proinde tenendam in iudicando & consulendo, ex fundamentis suprà adductis pro ea, & iis quidem verisimis, atque voluntati testatoris valdè proximis, quæ semper in his casibus spectanda, ac obseruãda est. Nec obstat dict. l. prima, & dict. l. cum auus. à Gregor. Lopez pro secunda parte consideratæ, quia in diuerso casu agũt, quãuis ipse velit confundere terminos dict. cap. in præsentia. cum similib. cum terminis. d. l. cũ auus. & d. l. 1. cũ tamẽ pluri mũ inter se differãt, quoniã in casu d. l. cum auus. & d. l. 1. si grauatus restituere post mortẽ simpliciter, & absq; vlla conditione ex his, quarũ meminit Iustinia. in. d. §. sed & hoc præsenti, ingrediatur monasteriũ capax bonorũ in cõmuni, etiãsi grauatus ipse sit descendens testatoris, & etiã si eo viuẽte, emolumentum hæreditatis ad monasterium pertineat, post illius tñ mortẽ naturalẽ, substitutus debet succedere in fideicõmisso, monasteriũq; excluditur, iuxta cõmunẽ sententiã, quã plurib⁹ relatis sequitur, probat & defendit Costa vbi suprà, qui Grego. Lopez mordet, quòd dicta iura pro se adduxerit: quod secus est in casu. d. c. in præsentia. &. d. §. sed & hoc præsenti. vt visum est abundè satis suprà.

36 Postremò, intellectus cõmunis suprà assignatus ad. d. c. quicunq;. mihi verus non videtur: nã etsi parẽtes de bonis vltra legitimã filiorũ possint licitè disponere inter extraneos, & à fortiori in fauorẽ causæ piæ, vt patet ex legibus huius regni permittentibus legare quintũ pro anima & extraneis, quæ absque dubio tanquã iustę, & ab habẽtibus potestatẽ eas condẽdi, conditæ, plenã securitatẽ, etiã in conscientia iuxta earũ tenorẽ disponẽtibus tribuũt: non tamẽ hoc vllo modo conuincit, vt magis fauendum sit in bonis vltra legitimã monasterio & piæ causæ, quã filio: quinimò contrariũ potiùs dicendũ videtur: tũ, quia iura simpliciter statuũt, hæreditatẽ filijs deberi iure naturæ. l. scripto. in fi. ff. vnde lib. cũ similib. & iuxta illud Pauli ad Gal. c. 4. Filius, ergo hęres: tũ ex generalitate d. c. quicũq;, & volũtate testatoris satis manifestis cõiecturis supradictis elicita. Vnde rectiũs Couar. vbi suprà nu. 5. propè fin. colligit, quòd excepta legitima portione filijs ex patrimonio parentũ debita, in reliquis bonis saltẽ par ius est filijs & Ecclesię, ita vt ea interpretatio quę filijs fauet, & Ecclesię fauere debeat, vt in. d. c. in præsentia. & in authẽ. si qua mulier. C. de sacrosc. Eccle. & ideò meritò cõtra prædictã cõmunẽ opinionẽ, quę habet, potius fauẽdũ esse pię causæ, quã filijs in bonis extra legitimã, tenet idẽ Deci. sibi cõtrarius in. d. l. licet. nu. 5. C. de pact. in 3. notab. vbi cõem opinio. supradictã veram tantũ intelligit in relicto pro restitutione malè ablatorũ, quia agitur de periculo animæ: sec⁹ si nõ agatur de hoc: & iterũ idẽ Dec. in l. generaliter. col. 3. vers. retenta tamẽ. nu. 7. C. de insti. & substi. sub cõd. fact. & consil. 391. in casu proposito. in fine. & additio eiusdẽ Dec. d. cõsil. 426. litera C. Tiraq. in l. si vnquã. verb. libertis. nu. 89. C. de reuoc. donat. Resoluo igitur, receptius, verius, & securius esse, quod in prædicta 4. limitatione, de qua nũc agimus, cum * sua ampliationẽ prędixim⁹: * quod nouissimè etiã probauit post nos Menoch. dict. præsumpt. 83. numero 36. cum pluribus sequentibus. * Quo fit, vt illatio Costæ vbi suprà indubia sit, atque tenenda.

Quæ

37 Quæ nostra ampliatio à fortiori, & absque dubio procedet, si post filium testatoris substitutum, si ipse sine liberis quoque decessisset, pia causa secũdo loco substituta esset: expressior siquidem hoc casu deprehendi potest testantis voluntas, qui piæ causæ rationem, & considerationẽ habuit & nihilominùs priori loco filiũ posuit, atque grauato substituit, & piæ causæ prætulit: qua ratione consequenter intelligitur, eundem filiũ substitutum præferri voluisse alteri piæ causæ monasterij, si fortè illud ingrederetur filius, vel filia grauata, ita vt substitutionem filij, vel filiæ, non possit monasteriũ præpedire, vt verisimè & subtilissimè probauit Cost. vbi suprà, num. 67. in terminis dict. c. si pater. qui propè
38 ijdem sunt † cum nostris. & num. 69. idẽ non sine colore eadem præd. ratione defendi posse. contendit in his terminis præmissis, etiamsi extraneus esset substitutus, quandoquidem pia causa post
39 eum substituta † esset. * & Costam in
* priori casu sequitur Menoch. vbi suprà, nu. 47. * Quinimò decisio text. in dict. §. sed & hoc præsenti. non procedit, si alia pia causa fuerit substituta, vt ex eo in fin. colligitur. Nam cum illud fuerit constitutum in fauorem religionis, atq; pietatis, non debet locum obtinere aduersus aliam piam causam expressè à testatore vocatam. glos. in dicta authenti ca, nisi rogati. & in dicto capit. in præsentia. gloss. final. & Doctores communiter in hoc concordant secundũ Corneum consilio 18. numero 8. versiculo his tamen omnibus non obstantibus. volum. 4. sequitur alios allegans Mantica vbi suprà, numero 12. vbi refert Tiraquellum de priuileg. piæ causę, priuileg. 95. idem tenentem, & post alios dicentem, hoc etiam procedere, quamuis
40 pia causa † substituta, non sit æquè pia, ac illud monasterium. Si hoc igitur verum est, substitutus etiam extraneus in medio adiectus præferri debet monasterio, vt locus detur substitutioni alterius piæ causæ, posteriori loco factæ, conditione substitutionis eueniẽte: quo
41 fit, vt ampliatio prædicta Costæ verissima sit, & tenenda, vtpotè plurimum adiuuata ratione efficaci, atque communi opinione modò relata num. 39. pro limitatione dict. §. sed & hoc præsenti. Ex supradictis remanet fundata prima pars communis, & magis communis, vt in specie nostræ quæstionis principalis, de qua in summario, & in principio huius capitis, monasterium excludat substitutum, cum quatuor limitationibus suprà enarratis, eidem assignatis, quę veræ, ac receptæ sunt, & tenendæ.

Verùm cùm nihil in nostro iure ita certè diffinitum sit, quin maximam contradictionem patiatur: argument. l. omnis diffinitio. ff. de regulis iuris. præmaximè articulus hic, qui vnus ex controuersioribus sit, quã vnquam examinauerim, contraria sententia, imò q̃ in præsenti specie, quando aliquis substitutus
42 est, si institutus, vel † grauatus sine liberis legitimis & naturalibus decesserit, vel sine liberis exse legitimè descendentibus, vel ex suo corpore procreatis, huiusmodi substitutus excludat monasterium, quod institutus, vel grauatus decedens sine liberis, ingressus est, sequentibus fundamentis, & authoritatibus probatur. Primò & peremptoriè, quia text. in dicta authent. de sanctiss. Episcopis. §. sed & hoc præsenti. collat. 9. & in authentica, nisi rogati, ab eo desumptus. C. ad Trebellianum. in quibus prima communis habet maiorẽ radicem, atque fortius fundamentum, est exorbitans à regulis iuris communis, & à mente testatoris, vt suprà resoluimus, atque probauimus: vnde cũ loquatur in simplici cõditione defectus liberorum, trahi non debet ad conditionẽ mixtã, in qua addita est illa qualitas, si sine liberis ex suo corpore legitimè procreatis, vel legitimis & naturalibus, vel à se legitimè descẽdẽtibus, &c. † quia sub simplici conditione nõ continetur mixta, iuxta notata per Ias. §. omnium. nu. 28. Inst. de actio. maximè in exorbitãtibus & correctorijs, vt notat Aretin. in l. cum antiquis. C. de inoff. testam. & licèt eius dis-

positio appellari posit fauorabilis, tanquam introducta in fauorem mo asterij, & piæ causæ: eius tamen fauoris ratio haberi nõ debet, cùm ius tertij, hoc
43 est, filiorum † ipsorum lædatur, vt in capit. ex tenore. de foro compet. cap. nuper. de donatio. inter virum & vxorẽ. Paulus de Castro consil. 401. num. 4. volum. 1. & eo maximè cũ fauorabilis merè dici non posit ea †
44 dispositio, quæ mixtum in se fauorem & odium contineat, iuxta notata per Deci. in l. venia. num. 5. C. de in ius vocan. Quare rectè omnes probarunt, dispositionem dict. §. sed & hoc præsenti, non esse trahendã, nec extendendã ad alios †
45 casus, & conditiones, quàm in eo expressas, nempè nuptiarum, siue defectus liberorum, vt constat ex eodem text. ibi, Aut sub vna prædictarum conditionum, & tenet alios allegans Tiraquel. in dict. l. si vnquã. verb. susceperit liberos. nu. 46. cestq; receptior opinio, vt suprà docuim⁹: hæc autem nostra species, de qua est pra s ns cõtrouersia, nõ est ex duobus in. d. § sed & hoc præsenti, contentis, quia diuersa verba, & ratione habet, vt inferiùs dicemus. Ergo nullo modo comprehẽditur sub decisione prędictorũ iuriũ, ac proinde per substitutũ excludi debet monasterium in casu nostræ quæstionis.

Secundò & potissimum hæc secunda pars fulcitur, quia text. in dict. §. sed & hoc præsenti, procedit per interpretationem & fictionem iuris, vt est prædictum, & patet: nam nemo sanæ mentis dicet, monasterium esse veram filium, sed fictum, vt infrà quoque latius dicemus: quæ interpretatio legis tunc locũ habet, quando de mente testatoris constat voluisse voluntatem suam subijcere iuris interpretationi: vbi verò verba testatoris clara sunt, eiusque mentem significantia, ex quibus voluit dispositionem suam naturaliter, non autem ciuiliter, & per fictionem intelligi, tunc
46 locum habere † non debet sæpè allegatus text. in dicto. §. sed & hoc præsenti, sed ex verbis præsentis quęstionis, nempè, si sine liberis ex suo corpore procreatis decesserit, vel legitimis & naturalibus, vel ex se descendentibus, manifesta testatoris intentio colligitur voluisse intelligere de filijs naturaliter genitis, non autem de interpretatis à lege, cùm naturalẽ illorum verborum significationem cõmunis vsus loquendi suadeat, qui semper attẽdi debet. l. cum delanionis. §. asinam. ff. de fundo instruct. l. librorum. §. quod tamen Cassius. ff. de legat. 3. Bart. in l. omnes populi. num. 59. ff. de iust. & iur. Bald. in l. fin. quæst. 14. C. de hæred. instit. à qua testatoris dispo
47 sitione † recedendum non est. l. generaliter. §. fin. cum ibi notatis. C. de institutio. & substitu. &c. l. in conditionibus primum locum. ff. de condit. & demonstrat. cum enim manifestus est testato-
48 ris sensus, verborũ interpretatio † nusquam tãtùm valet, vt melior sensu existat, vt in l. 3. C. de lib. præt. cùm nullũ maius sit mentis nostræ testimonium, quàm qualitas inspecta verborum. l. Labeo. §. idem. ff. de supellect. legat. cap. is autẽ. 22. quæst. 2. Bald. in l. voluntatis. C. de fideicommis. Si enim coniecturæ apertissimæ in proposito mentis defuncti volentis excludere monasterium per substitutũ, faciũt, vt non procedat regula dict. §. sed & hoc prẽsenti. vt suprà resoluimus in 3. & 4. limitationibus prioris sentẽtiæ, quæ nã, quæso, apertiores esse possunt, nẽpè, si sine filijs legitimis, & naturalibus, vel ex suo corpore procreatis, vel descẽdẽtibus decesserit? salua enim ratione recti sermonis, non aliter possunt intelligi illa verba, nisi de liberis ex procreatione naturali genitis, nõ autẽ à iure interpretatis: quia si testator voluisset monasterio bona sua conferri, casu quo alter filiorũ ingrederetur monasteriũ, profectò nõ per verba naturalia, naturalemq; procreationẽ importantia loquutus fuisset, sed simpliciter conditionẽ, si sine liberis decesserit, apposuisset, quo casu tantùm loquitur dict. §. sed & hoc præsenti, non autem quando adiecta essent illa verba, Ex suo corpore procreatis, &c. ex illis enim expressa redditur voluntas testatoris volentis

volentis monasterium excludi, alias superfluò starent, nihilq; operarentur, cõtra regulam l. si quando. ff. de legat. 1. & c. si Papa. de priuileg. lib. 6. cum alijs latè adductis per Aymon. Crauet. consil. 135. num. 24.

49 Quinimò scribit Paul. Castr. consil. 30. super puncto isto, in prin. libr. 1. quòd substitutio ita facta, si institutus decesserit sine filijs, intelligitur de veris filijs, nõ de fictis, arg. l. vlti. C. de ijs qui ven. ætat. impetr. & l. sancimus C. de nupt. subditque, illos dici veros, qui nascũtur secundùm naturam, fictos verò, qui suscipiuntur secũdum iuris fictionem: quem refert & sequitur Tiraq. in d. l. si vnquã, verb. susceperit liberos, n. 45. hinc planè intelligens secundùm omnes de hac re agentes, monasterium esse fictum & improprium filiũ: & quanuis prædicta sententia Pauli in simplici cõditione, si sine liberis decesserit, stare nõ possit, propter d. c. in præsentia. & d. §. sed & hoc præsenti. attamen in conditione mixta, de qua agimus, verisima videtur.

50 Tertiò confirmatur præfata opinio, quia in potestate instituti esse nõ debet substitutionem à testatore factã eludere, irritamque reddere. argum. l. ne in potestate. & in l. si quis rem. ff. de arbit. & eorum quæ tradit Alexa. consil. 49. nu. 2. libr. 2. sed si per ingressum monasterij substitutus excluderetur, hoc contin-
51 geret contra mentem testatoris. † igitur &c. Quare merito receptum est filium adoptiuum non operari defectum substitutionis factæ alicui, si sine liberis decesserit, vt in l. si ita quis testamento. §. fin. ff. de legat. 2. DD. in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebel. Hãc rationẽ visus est sentire Calcan. consi. 20. nu. 11. sed eam expresè declarat atque in proposito adducit decisi. Pedemont. suprad ict. 126. n. 15. & 16.

52 Quibus & alijs fundamentis hanc secundam partem principalem in fauorem substituti tenet Iacob. de Bellouiso in dict. §. sed & hoc præsenti. & Bald. in in dict. authen. nisi rogati. numer. 9. & ibi eius additio, & Salic. numer. 6. C. ad Trebel. Practica Papiens. in forma libelli, quo agitur ad substitutionẽ, in versic. ex suo corpore, est communis secundùm Felin. in dict. cap. in præsentia. nu. 36. sequuntur plures relati per Rip. in dict. §. si quis rogatus, num. 37. in versic. & ideò pro substituto. Gratus d. consil. 111. num. 49. qui alios allegat. Boer. dict. decis. 354. num. 6. in versi. tamen primæ inhæret, post Calcan. dict. consi. 20. nu. 1. quem refert, & ante eum Alexan. sibi contrarius consi. 180. volumi. 1. & hanc opin. firmant moderni Papiens. consilio 15. num. 27. & in additionibus ad Alexa. consil. 121. libr. 2. Astor. de Guido consi. 161. à num. 8. vsque ad num. 27. exclusiuè inter consilia vltimi volumi. vbi etiam respondet ad aliqua in contrarium adducta. Natta consil. 60⁹. nu. 4. post plures per eum citatos: hanc eandem sententiam alios plures allegans sequitur & latè probat decisio Pedemon. vbi supra num. 11. & sequent. vbi num. 18. inquit, ex supradictis Doctoribus dici posse hanc esse crebriorẽ sententiam; & tandem in fine decisionis inquit, secundùm hanc partem censuisse Senat. Pedemont. vbi monasterium esset capax, & descẽdens à testatore esset substitutus. Eãdem sententiam, in illa nempè conditione, si sine liberis legitimis & naturalibus ex suo corpore procreatis decesserit, testatur communem aduersus Bar. additio Alexan. alios allegans dict. consilio 121. num. 4. litera A. in versi. tamen communis opinio est in contrarium, &c. libr. 2. Hanc partem probauit etiam plurimos referẽs, eamq; cõmunem testatus Fran. Mantic. vbi suprà, dicens fortasse posse videri frequentiori calculo receptã; esseq; in vsu receptã secundũ alios, quos refert: dicit etiam cõem Felin. in d. c. in præsentia. nu. 36. & Corn. eam sequutus in d. authen. nisi rogati. & ibi Salice. post Cyn. & Fulgos. ibi, dicens esse in iudicio sequendam tanquam cõem, prout eum refert Mencha. de succes. creat. d. §. 21. n. 167. versic. contrariam partem, vbi alios plures eã tenentes citat, & probat, & dicit veriorẽ, quia proximior voluntati te-

ſtatoris, & quia hoc caſu nõ tantũm ex vi verborum, ſed etiam ex mente teſtatoris, illa conditio excludit omnem filiũ legalem, vel interpretatiuum, veluti adoptiuum, vel monaſterium, quia non eſt cur magis ad filium adoptiuũ, quàm ad monaſterium excludendum adiecta videatur. Eandem etiam ſentẽtiam plures allegans ſequitur, & dicit communẽ Didac. Perez in dict. l. 1. tit. 2 libr. 5. ordin. fol. 134. col. 2. * & Vincent. de Franch. * d. deciſ. 29. nu. 3. cum ſequent. vbi nu. 7. quòd ſacrum Conſil. Neapoli. ſecundũ eam iudicauit: & Menoch. lib. 4. præſumpt. 13. nu. 27. cum ſequent. vbi eã ſequitur plures allegans, & latè probans aduerſus primam contrariam ſententiam, quam ex alijs refert eſſe magis receptam nu. 33. *

Quid tenendum in re ſummè difficili? Et quidem licèt vtraque ſententia communis & receptior, atq; ſatis probata ſit, vt vidimus, ita vt renè dignoſci poſsit, quæ ſit magis communis in rei veritate: nihilominus tamen hæc ſe-
53 cunda ſuprà proximè relata, quæ in † fauorem ſubſtituti, contra monaſterium quæſtionem decidit, mihi verior videtur, & tenenda in iudicando, & conſulendo, per fundamenta ſuprà pro ea adducta, quę illam conuincunt, atque manifeſtã efficere videntur. Prætereà magis accedit veritati, ac voluntati teſtatoris proximior eſt, atque proinde probabilior & ſecurior, præcipuè ſi deſcendens teſtatoris eſſet ſubſtitutus: quo caſu, etſi controuerſo, magis communis ſententia abſque dubio eſt in fauorem ſubſtituti, vt vidimus ſuprà in quartali mitatione: & præmaximè etiam procederet, ſi pia cauſa ſecundo loco poſt filium, aliumve deſcendentem eſſet ſubſtituta, vt prædiximus ibidem: idem eſſet dicendum, etiam in extraneo ſubſtituto, quamuis pia cauſa nõ eſſet poſt ipſum ſubſtituta, ſi tamẽ teſtator expreſſẽ, vel per euidentes coniecturas excluſit, vel excludere voluit monaſteriũ, veluti ſi familiæ, vel agnationi conſulere voluiſſet, vt in ea perpetuò bona remanerent, vel etiam his deficientibus, ſi monaſterium eſſet incapax ſucceſsionis in cõmuni, vt in cæteris tribus prioribus limitationibus reſoluimus.

Obſeruandum igitur erit in ſumma, quòd ſi teſtator ſimpliciter adiecit conditionẽ, ſi ſine liberis deceſſerit, monaſterium ſucceſsionis capax in communi excludet ſubſtitutũ extraneũ, abſque vllo dubio, nõ verò deſcendentẽ ipſius teſtatoris. Si verò in prædicta cõditione adiecit, ſi ſine liberis legitimis & naturalib', ex ſuo corpore procreatis, vel à ſe deſcendentibus, ſecundũ verioré & cõmunẽ ſententiã, atq; tenendã aduerſus alterã communẽ contrariã, ſubſtitutus, præmaximè ſi ſit deſcẽdens teſtatoris, monaſteriũ præfatũ excludit: idem à fortiori, ſi adiecerit, veris & naturalib' filijs, nõ per iuris interpretationem, vel de eorũ vero, & non ficto matrimonio: idẽ etiam dicendum eſt in quolibet caſu prædictarum quatuor limitationum.

Et cũ caſus hic principalis quæſtionis huius. c. in praxi cõtigiſſet in his regnis in lite magnæ quãtitatis, atq; latè dimicatũ fuiſſet ſuper iuſtitia cauſæ, tãdẽ in fauorẽ ſubſtituti deſcẽdẽtis teſtatoris prima ſentẽtia deciſa fuit, quãuis ab ea appellatũ exiſtat, reſq; adhuc in ſupremo tribunali indeciſa pendeat.

Supereſt, vt reſpondeamus fundamẽtis contrariæ partis, vt tandem poſterior ex reſponſionibus prædictis diluci-
54 dior appareat. Ad primum, nempè quòd monaſterium habeatur loco filij, vt in dict. c. in præſentia. de probatio. & in dict §. ſed & hoc præſenti, reſpondeo primò, hoc falſum videri, nec vllibi in iure id expreſſum eſſe, ſed potiùs inuentũ eſt Doctorũ: nam in dict. c. in præſentia, nõ dicitur monaſterium haberi loco filij, ſed hæredis, id quod eſt multum diuerſum, vt aduertunt Bart. in dicta authen. niſi rogati. C. ad Trebellia. Prætereà, quòd habeatur loco hæredis, non eſt dictum à Papa ſtatuente, ſed à parte allegante, vt ibi omnes penè recentiores annotarunt, & ante eos Angel. conſil. 80. hæc quæſtio

quæſtio ſubtilis eſt, colu. 2. verſ. confirmatur hoc, ideoq; nõ ius facit, vt voluit Ioan. Andr. in capit. dilecto. colum. 2. in verb. iuramento. & iterum in verb. quem certum numerum, & ibi quoque cæteri ſcriptores, de præben. Prætereà d. §. ſed & hoc præſenti, id non probat ad quod alij eum allegãt, ſed potius cõtrarium, dum dicitur ibidem, quòd cõditio liberorũ habetur pro non ſcripta, ſi quis ingrediatur monaſteriũ: ſi enim monaſterium haberetur loco filij, conditio haberetur pro impleta: id quod etiam adnotat Bart. in d. conſil. 1. verſic. 4. Salic. in authen. ſi qua mulier. colu. 1. verſic. redeo ad quæſtionem. C. de ſacroſ. Eccleſ. & alij poſt eos. Demum ſi præfata cõcluſio communis eſſet vera, quòd monaſteriũ loco filij haberetur, ſequerentur ſex abſurda, quæ congerit Felin. in d. c. in præſentia. nu. 42. Quare plurimi ſunt authores, qui conſtanter negant, monaſterium vllo caſu haberi pro filio, & in his Bart. in d. authent. ſi qua mulier. numer. 4. & 19. & ibi Paul. Caſtrenſ. nu. 3. idem Bart. in d. authen. niſi rogati, poſt Ricar. de Malũbre ibi, & vtrobiq; ferè omnes DD. poſt eum, & rurſus idem Bart. in l. ſi ita quis. §. iscui. ff. de leg. 2. & in d. conſil. 1. & Anto. de But. in d. c. in præſentia. col. 13. Rom. in l. ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. obligat. Calcan. conſil. 7. quia à me quæſitum eſt, colu. 13. in verſic. imò ſecundùm veram opinionem, vbi alios allegat, & iterum conſil. 21. iſta quæſtio habet tria dubia, col. 4. verſ. modò non obſtat: atque etiam conſil. 68. Magiſter Thominus, colum. 3. probat latè Barba. conſil. 13. clementiſimi. col. 7. verſ. prẽterea facit ad prædicta, lib. 1. Felin. in d. c. in præſentia, nu. 42. & inquit Bald. in l. filium. in 1. col. ff. de ijs qui ſunt ſui vel alien. iur. quòd eſt fatuitas dicere quòd monaſterium habeatur loco filij, imò iſtud vulgare dictum proceſsit à communi errore, ſecundùm Salice. in d. authen. ſi qua mulier, & in d. authen. niſi rogati. Eandem etiam ſententiam cõtra communẽ probare videtur Tiraq. in d. l. ſi vnquam, verb. ſuſceperit liberos, nu. 47. C. de reuoc. don. vbi inquit, quòd ita tenent ferè omnes in dict. authen. ſi qua mulier. & in d. authen. niſi rogati. tenet etiam Rip. in d. §. ſi quis rogatus. nu. 37. in verſic. item dicitur quòd monaſterium, & in d. l. ſi vnquam. quæſtio. 34. num. 93. C. de reuoc. don. Couar. libr. 1. variar. cap. 19. nume. 6. eſt communis ſecundùm Mencha. d. §. 21. nu. 166. verſ. contrariam partẽ: ſed hãc etiam partem ſequitur deciſ. Pedemon. 126. numer. 20. & Mantic. vbi ſupra nu. 6. inquit, quòd quanuis non diſcedat à cõmuni regula, quòd monaſterium loco filij habeatur, quicquid alij dixerint, nuſquã id expreſ
* ſum eſt, vt ibi ex alijs probat: * & poſt huius operis. 1. editionẽ præd. 2. ſentẽtiã negatiuam ſequitur, & dicit veriorem & receptioré ad plurima inferens ex ea, Velazquez in d. l. 40. Taur. gl. 4. nu. 18. cũ ſeqq. & latè probat aduerſus primã, quam cõmunem dicit Menoch. d. libro 4. præſumpt. 83. nu. 28. cum ſeqq. * Sed quia, contraria ſententia affirmatiua, nempè monaſteriũ haberi loco filij, eſt apud nos receptiſsima, ideoque difficile ſit ab ea recedere, quia licèt ſit error, ſic amodò communiter inoleuit, quòd faciat ius, vt alias dicitur in. l. 1. C. de teſt. cum ſimilib. & minimè ſunt mutanda, quæ certam interpretationẽ habuerũt, vt in l. minimè ff. de legib. ita Salice. d. authen. ſi qua mulier. nu. 1.

55 Secundo modo reſpondeo, quòd etſi monaſteriũ loco filij habeatur, erit quidem filius fictus, ciuilis & improprius, vt conſtat ex prædictis iuribus, & tenet expreſsè Bal. in l. cum acutiſsimi, colu. 1. verſ. quero quid ſi pater. n. 4. C. de fideicõmiſſ. & in l. fideicõmiſſũ. ff. de cõdit. & demonſtr. & cõſ. 127. in. 2. dubio, n. 3. lib. 5. Cæpol. cõſ. ciuil. 36. col. 2. in fi. Iaſ. in l. ſi ita quis promiſerit. §. ea lege. n. 14. verſi. tertio habes. ff. de verbor. obliga. Felin. vbi ſuprà: id quod apertè preſupponunt atque volunt omnes qui dicunt monaſterium haberi loco filij, quia hæc verba denotant improprietatem & fictionem, vt aduertit Tiraquel. vbi ſuprà nu.

nu.45.& ideò non nisi in casibus à iure
56 expressis habetur † pro filio,prout in d. cap.in præsentia.& in dict.§. sed & hoc præsenti: quia cùm ista sit quædã fictio, non habet locum nisi in casibus à iure expressis, ad aliosque nõ extenditur:ita Bal.in d.authen.si qua mulier.n.3.quem sequitur Ias.ibidem nu.19. & 20.& Rip. in d.l.si vnquam.q.34.num.93. Anton. Abb.Bal.& Felin.in d.cap.in præsentia. num.42.& ibi Paris.num.133. & in cõsi. 65.num.10.& 11.lib.2.Salic.in d.authen. si qua mulier.D.Molina lib. 2. de Hispã. primogen.cap.9.num.45.& Pelaez alios allegans de maiorat.2.p.q.3.num. 13. decis.Pedemont.126.num.20. hocque alia ratione procedit, nempè quòd dispositio d. §. sed & hoc præsenti, sit exorbitans à regulis iuris communis, ideò non trahenda ad alios casus,nec ad alias conditiones quã in eo specificatas, vt supra concluximus.

Neque obstat, quòd appellatione filiorum simpliciter facta, intelligatur de filijs ex se natis,non verò de fictis & improprijs,vt in d.l. fideicommissum.ff. de condit. & demon. & ideò expressio eorum,quæ tacitè insunt,nihil operatur,vt supra pro priori parte dicebamus: nam quanuis illud esset eo iure, attamen ex nouiori authenticorum d. §. sed & hoc præsenti.& d.cap. in præsentia. aliud est in simplici conditione defectus filiorũ, vel nuptiarum,fauore religionis,vt videmus: quod non est extendendum ad alium casum,nec ad aliam conditionem, nempè mistam, de qua nos agimus, vt est prædictum,atque sufficienter probatum.

Non etiã obest, quòd fictio prædicta sit à lege introducta super actu, de quo lex ipsa disponere potest,ideò dicitur legem id facere verè,non verò fictè,vt supra quoque dicebamus: quia id verum est atque procedit in casu expresso in d. cap.in præsentia.& in dict. §. sed & hoc præsenti.nempè in conditione simplici, si sine liberis decesserit, non autem qñ adiecta essent illa verba,Ex suo corpore procreatis,quia tũc expressa,est voluntas testatoris volentis excludere monasterium,vt supra dicebamus in fundamentis huius secundæ partis. Prætereà cùm cum decisio dictorum iurium, vt sæpè diximus, sit exorbitans à regulis iuris communis,ad alium casum extendenda non est præter eum in quo loquitur.

57 Ad secundum respõdeo,minimè præsumendum esse, quẽquam hac in specie ab ingressu religionis auertendum esse tam futili & leui occasione: quare infirma apparet ratio prædicta Ricard. de Malumbr. quia hic institutus, qui non susceptis liberis religionem profitetur, idem habiturus est ex his bonis,siue sit locus fideicommisso,siue non, quia monasterium eo viuente his bonis non priuatur: nec profectò aliquẽ vidimus hactenus abstinere ab ingressu religionis, eo quòd non habeat bona quæ in monasterium deferat. Prætereà,religionem ingrediẽs parum solicitus est erga bona tẽporalia & patrimonium, quibus omnino renuntiat,vt in cap. cum ad monasteriũ. de stat. regular. ergo nullo pacto verè dici poterit quempiam ex animo veræ religionis ingressum optantem posse ab eo instituto auerti, ob id quòd eius bona ex fideicommisso ad aliũ deferantur,ipso religionẽ profitente. Nec item est præsumendum, quẽquam minus in animũ sibi persuadere religionis professionẽ,quòd ob eã propria bona ex voluntate eius,qui ea sibi reliquerat, alij cõpetant. Paupertatẽ enim profiteri volenti hæc impediméto esse non possunt: quo fit vt prędicta conditio minimè deterreat à religione, sicque non obest ratio adiecta prædicto secũdo fundamẽto, quinimo expressè posset testator excludere in hac specie monasterium,vt suprà resoluimus in secunda limitatione ad priorem partem assignata: idemque poterit tacitè,si per apertas coniecturas id constet,vt ibidem probauimus. Hæ autem vrgentes sunt in proposito,cùm dixerit testator, ex proprio corpore procreatis,vel legitimè descendẽtibus,monasterium enim nõ est filius procreatus ex proprio corpore instituti vel grauati, nec

nec ab eo verè descendens, sed tantùm filius fictus & improprius per iuris interpretationem, eo tantùm casu quo adiecta sit simplex illa conditio, si sine liberis decesserit, non verò quãdo prædicta verba adiecta fuere, vt supra est probatũ atque doctum:sicque nõ etiam obest ratio pro priori sententia considerata per Rip. nempè quòd per prædictam conditionem mixtam nõ fuit cogitatum de monasterij exclusione, sed tantùm de filij adoptiui, & ad eum effectum adiecta fuisse verba illa, si sine liberis legitimis & naturalibus, &c. Nam verius est, ac voluntati testatoris proximius,de vtroq; videri cogitatum, non enim est cur magis ad vnum quàm ad alium excludendum referenda sint, cùm verba præfata,si sine filijs legitimis & naturalibus, vel ex proprio corpore procreatis,vel ab eo descendentibus,verificari non possint in monasterio,sicut in filio adoptiuo, quia monasteriũ non est filius legitimus & naturalis monachi ipsum ingredientis, nec ex proprio eius corpore procreatus, nec ab eo descendens,sicut nec huiusmodi est filius adoptiuus: vtrũque ergo manifestissimè excludere voluit testator per prædicta verba.

58 Ad tertium respondeo,quòd illa sententia Bart. quam illic retulimus, nõ est omnino vera,nec meo iudicio tenenda, vt pote expressè volũtati defuncti,verbis & menti contraria, qui in vtroque casu prouidit, nempè si filia nuberet,relinquendo eidem tunc certam pecuniæ quantitatem, & prætereà si religionem ingrederetur, quo casu etiam ei aliud legatum fecit,quamuis non ita pingue: voluntas igitur testatoris ita manifesta atque clara obseruanda erit,iuxta vulgaria iuris principia:tempore enim traditionis siue legati rei suæ potest quis imponere conditionem quam voluerit. Prætereà vt illic deduximus in limitationibus,quas eidẽ doctrinæ Bart. adiecimus,ipsa non procedit,quoties testator contrarium expressè cauisset: at in hoc casu satis expressè id voluisse constat,quando quidem filiæ nubenti certum legatum fecit,& religionem ingredienti aliud: quòd si hoc omnino expressum ac manifestũ non dixeris, eoq; verbis negatiuis vsus non fuerit,sufficit tibi voluntas clara ex verbis ac mente deducta, vt constat ex prædicta facti specie, in qua Bart. & communis contrarium existimauit: si enim in dubijs voluntas testatoris ex coniecturis ipsius mentis exponenda est, vt in l.volũtatis defuncti.C.de fideicommiss.& ibi DD. & alibi sępissimè,præcipuè per Mantic. in suo tract. de coniecturis vltim. volunt.per totum,à fortiori idem erit seruandum,vbi verba testatoris sunt clara & aperta, simul cum mente expressa & voluntate,vt in nostro casu, cui verè & realiter violentia fieret, si aliud diceremus; non enim ita omnino in omnibus fauorabiliores debemus esse monasterio,vt ob id cõtra voluntatẽ expressam defuncti fiat,cui nõ solùm expresse, sed etiam ex cõiecturis elicitæ adeò deferri Iurisc̃sulti volunt, vt eam primum locum obtinere præceperint,vt in l.in cõditionibus.ff.de condi.& demonstr.docuimus latè in repeti. l. nemo potest. ff. de legat.1.in prin.in primis numeris.

Prætereà,& ratio naturalis,& cõmunis obseruantia totius mundi dictat, vt minus præstetur & sufficiat filiabus ingredientibus religionem,quàm nubentibus, vt experientia docet: & sufficit allegare naturalem rationem & æquitatem, vt in l. scire oportet. §. sufficit. de excus. tuto. & minimè sunt mutanda quæ certam interpretationem habuerunt,vt in l.minimè.ff.de legib. Deniq; & contra supradictam Bart. receptam sententiam facit secũda limitatio,etiam communis,& prætereà vera,quam supra assignauimus nu. 26.& seq. ad primam opinionem principalem, contra quam nuncimus ac tenemus. Nec obstat,quòd si contra Bart. in hoc teneamus, puella ob hoc auertetur à religione: idẽ enim si contingat, sibi imputet,quoniam nõ in eum finem à testatore minor quantitas ingredienti religionem relicta fuit, sed

quia

quia ea sufficiat potius eidē statui quàm ad nubendum, præcipuè cùm, vt supra dicebamus nume. 52. non sit præsumendum ob hoc quemquā à religione auertēdum, cùm etiamsi religionem puella ingressa monasterium haberet maiorem quantitatem, sibi nihil acquiratur, sed monasterio. Cōmunis igitur atque recepta sententia Bartol. vbi supra contraria nullo iure procedere potest, vt ex supradictis patet, nec est curandum de numero, pondere, & mensura authorū, quoties sua doctrina solido iuris fundamento caret, & contraria expressè † eo
59 comprobatur. DD. enim nostri rationes non perscrutantur, & plerumque aues imitantur, quæ quando vna volat, aliæ omnes sequuntur, vt aliàs inquit Deci. consi. 499. num. 12. vbi etiam post alios tenet, quòd communis opinio non attenditur, quando alia opinio contra cōmunem, fundata sit melioribus rationibus, per tex. in l. 1. §. sed neque ex multitudine authorum. C. de vete. iur. enucl. cap. capellanus. de ferijs, æquius enim est illi sententiæ inhærere, quæ melioribus rationibus fulcitur, etiamsi Imperator sit in opinione contraria. l. AEmilius. ff. de minor. ita Angel. cons. 170. quem refert & sequitur Deci. vbi supra. & ita meritò contra Bart. doctrinam vbi supra, tenet Bald. in d. authent. nisi rogati. col. 8. vers. hac ratione. nume. 11. dicens, quòd communis obseruantia & naturalis æquitas vult, quòd filia hoc casu in-
60 grediens † religionem non debet habere nisi eam solùm quantitatem, quam pater eidem nūcupatim legauit, si religionem ingrederetur: idem Bald. in l. Deo nobis. col. 2. in prin. num. 1. & 2. C. de Episco. & cler. vbi ait, quòd ita obseruat consuetudo, & Paul. Castr. ibidem num. 5. dicēs, quòd ita communiter seruatur. Paul. in d. authen. nisi rogati. n. 3. vbi q ita communiter tenetur: idem Paul. in l. Titio centum §. 1. in fin. ff. de condit. & demō. vbi inquit, quòd ita videmus seruari per totum mundum: & Fulgos. in d. l. Deo nobis. & cons. 53. colum. 2. Ias. consil. 44. col. 5. volum. 3. Deci. in d. c. in præsentia. nume. 59. sequitur Crotus in d. l. nemo potest. num. 71. & verioré esse censet Couar. vbi sup. d. nu. 9. sequitur Cumanus in l. si ita quis. §. is cui. ff. de legat. 2. vbi asserit hanc esse cōmunem, & Deci. sibi contrarius cons. 419. col. 2. vbi sequitur hanc secundā partem, tanquam magis receptam à Doctoribus: est communis etiam vt ex alijs refert decisi. Pedemont. 126. num. 22. refert alios plures huius sententiæ authores Roland. à Valle vbi supra numer. 13. & seq. qui numeris præcedentibus fundamēta eiusdem etiam retulerat, quāuis eisdem respondere conetur, vt pote qui priorē sententiam sequutus sit: * hanc etiam sequitur plures referens Menoch. vbi supra n. 4. & 26. *

61 Ad quartum respondeo, quòd licèt ex prædictis iuribus probetur, simoniacum esse recipere moniales dotatas, præcipuè ex pactione præcedente, in contrariū tamen est vsus receptissimus sine aliquo scrupulo, id enim crebrò fit: consuetudo autem est optima legum interpres, vt in cap. cum dilectus. de consuet. cum similibus.

62 Præterea, si monasterium egēs sit, verius est quòd possit accipere dotem pro alimentis monialis absque simonia, vt tenet glos. 1. in d. cap. non satis. & in c. honoratur. 32. quæst. 2. Bal. in authent. res quæ. numer. 13. C. communia de leg. Secus si monasterium opulētum sit, quia tunc pecuniam accipere ex pactione, simoniacum esset, secundùm Bald. in l. si quemquam. colu. 1. vers. extra quæritur. C. de Episcop. & cler. Ioan. de Anani. in rubri. de simonia. num. 8. Siluest. verb. simonia. q. 15. testatur communem ex Victoria, quem refert eam sequutus Anto. de Padilla in d. authen. res quæ. num. 55. etsi Dominicus à Soto lib. 9. de iust. q. 6. art. 2. ad 4. existimet, non statim ex hoc simoniam cōmitti quòd monasterium opulentum sit, si pro alimentis dos assignetur, sed tātum præsumi: & quòd præfectę † monasteriorū sine vlla culpa aliquas ad religionem anhelantes & aptas
63 sufficienter dotatas admittere possint, etiam

etiam vbi sit expletus numerus earum, quæ ali possint ex redditibus monasterij, dum tamen ab omni simonia caueant moniales, quæ solent aliquid pro suffragijs accipere, probat cum S. Tho. à Caiet. probè expositō. 2. 2. q. 100. art. 3. ad 4. Nauar. de redditibus Eccles. 1. q. n. 100. & 101. & iterum in apologia de eisdem reddit. q. 1. monito vltimo, quod est 84. per totum, addens, quòd nūquam,
64 aut difficilé in Hispanijs † approbabitur Dionysij sententia contraria: admonens moniales, ne recipiant plures quàm alere possint monasteriorum redditibus annuis, etiam indotatas & sine muneribus: quia licèt non sit malum, oppositum, nempè ne recipiantur plures, &c. est melius: & præterea quòd prædicta simonia euitari potest, si dos necessaria pauperrimo monasterio detur, habentes pro certo, quod si ex pacto aliquid accipiāt vltra id, quòd necessarium sustentationi monialis iudicio cordatorum cēseatur, esse simoniam, nam ex pacto nihil aliud
65 possunt accipere, præter illud, † quod alendæ moniali sit necessarium, idque monasterium præ inopia non potest tribuere. Si ergo aliquid vltra acceperint, vel si dotem exegerint, quando monasteriū possit eam alere, illicitè recipiūt. Hæc ille. Cōmuniter in Hispania quādo in conuentibus monasteriorū monialiū
66 † proponitur, vel agitur de recipiendis aliquibus nouitijs, fit conuentio de dotibus eisdem præstandis, nec ita exactè obseruātur, quæ dicit Nauar. vbi supra, sed præfectæ cæterę́que antiquę moniales præ oculis exponunt conuentibus ingentes necessitates instantes, quo nouitias recipiant, amplioresque dotes exposcunt, & consanguinei recipiendarū minores offerunt, ex causis quas significant eisdem, sicque in certis quibusdam dotibus conueniuntur: quam consuetudinem & validā esse existimo, & nullam ob id committi simoniam, tùm ex supradictis, tùm etiam quia communiter monasterium monialiū, quāuis magnos redditus annuos habeant, egent maioribus sumptibus pro monialium sustentatione, atq; pro reparatione domorū, Ecclesiarū, & fabrica & ornamētis, aliisque cōmunibus necessitatibus ordinarijs: & præterea quia redditus, vt plurimum, & crescere & decrescerà possunt, habentq; moniales suos œconomos, aliosque officiales, quibus annua salaria soluunt: pleraque etiā monasteria egena sunt, pauca verò ditiora: rectè igitur poterit à communiter accidentibus dos congrua pēsatis pensandis, pro moniali recipienda exigi atque solui. Quòd si in aliquibus
67 monasterijs † adeò opulenti redditus sint, vt superfluant omnibus necessitatibus prædictis & similibus, numerusq; monialium non sit impletus, tunc illicitum profectò esset dotem à recipiendis exigere, cùm ipsa pro illis sustentandis non sit necessaria monasterio, quia habet aliàs satis commodè vnde suas moniales alat: hoc autē cessante, prout plu-
68 rimum cessat, † licitum est moniales dotatas recipere, dūmodo ante professionem, excepto victu & vestitu nouitiæ vel nouitij illius temporis, quo in probatione est, quocunque prætextu à parentibus, vel propinquis aliquid ex bonis eiusdē tribuatur, vt iusta ratione hoc præcipit sanctum Concil. Triden. sess. 25. cap. 16. vers. sed neque, sub anathematis pœna dantibus & recipientibus: à contrario igitur sensu post professionē
69 licebit † aliquid dare. Prodigæ autem expensæ, & profani apparatus fieri soliti ex pacto tacito, vel expresso, dum vel ingrediuntur monasterium, vel professionem emittunt, non erunt liciti, vt exclamat Nauar. vbi supra.

Cùm igitur hæc ita se habeant, & dos possit dari, atque exigi pro alimētis monialis, sicut pro matrimonio carnali, cōsequitur, vt relictū causa dotis, intelligi possit per interpretationem, non solùm pro matrimonio carnali, sed etiam pro spirituali, atq; ideò nil mirum si per ingressum religionis deficiat substitutio in casu d. §. sed & hoc præsenti: at verò in specie nostræ quæstionis, salua ratione recti sermonis, non potest verificari dispositio in monasterio, quia ipsum nō est

est filius procreatus ex proprio corpore instituti siue grauati, sed tantùm fictus & improprius per iuris interpretationem: ergo diuerso iure censeri debet casus nostræ quæstionis. Ad quintum respondeo, vt ad secundum supra respondimus.

Vltimò non obest, si obijciatur, articulum hunc atque quæstionem principalem in hoc capite examinatam difficilem atque dubiam esse, quãdoquidem pro vtraque parte sunt fundamenta ac rationes satis vrgentes, & præterea duæ communes sententiæ contrariæ, vt supra est visum: ergo vbi sunt opiniones, fauendum est illi, quæ est pro religione. l. sunt personæ. ff. de religios. & sumpt. funer. & in dubio pro causa pia, & sic fa-
70 uorabili, argum. c. fi. cum similibus. † de sententia & re iudic. cuius text. dispositio etsi loquatur in matrimonio, libertate, dote, seu testamento, locum etiam habet in quacũque alia causa fauorabili (prout est monasterij siue Ecclesiæ) vt constat ex eodem text. ibi, Nisi in causa fauorabili, vbi ponitur regula, cætera nãque subsequentia gratia exempli ponũtur, puta, matrimonio, libertate, dote, testamento. Exempla autem non solent arctare regulam, vt in l. damni infecti stipulatio. §. Sabinus. ff. de dam. infect. cum similibus. Et præterea tenet Alexa. in l. duo iudices. nu. 9. ff. de re iudic. nam
71 † respondeo, quòd sic personis fauorabilibus debitores sumus in iustitia, quòd alijs iniustitiam facere nõ debeamus, vt inquit Sũmus Pontif. in cap. ex tenore. de foro compet. & in c. nuper. in versic. quòd autem. de donatio. inter vir. & vxo. Licèt ergo monasterio in dubio fauendũ sit, quia pia causa, attamẽ in proposito fauor hic locum non habet, cùm alias fieret iniuria substituto, qui habet pro se voluntatem testatoris apertam in præsenti specie, quare potius pro ipso iudicandum esse existimo: si enim hoc fiat, scrupulo iure carebit iudex vel cõsultor, quia probabilior ac magis communis sentẽtia id habet: si verò pro monasterio quis causam deciderit, profectò animus non ita securus erit, eo quòd volũtas testatoris satis clara & aperta colligatur ex prædictis verbis præferendi substitutum monasterio, quãdoquidem in ipso verificari salua ratione recti sermonis minimè possint. In hac igitur re difficili certius, rectius & securius est iudicare pro substituto: idque præmaximè erit verum, vt prædixi, si ipse substitutus ex descendẽtibus testatoris sit, vel causa pia posteriori loco sit substituta: quãuis adhuc his cessantibus idem verius existimarem, atque existimo, teneo, & iudico.

72 Illud tandẽ prænotare libuit, ex solo sacerdotio nõ intelligi satisfactum dispositioni text. in d. §. sed & hoc præsenti. est communis secũdum Alciatum consil. 90. num. 11. libr. 9. & Boer. decis. 354. num. 11. & eos referens Mantic. vbi supra nu. 22. vbi hoc limitat, † si clericus bona sua dedisset capellæ, cuius factus sit Sacerdos, vel si omnia bona sua, vel saltem hæreditatem sibi relictam expendat in pias causas, dicens hunc intellectum congruere verbis illius text. secundùm Felin. in d. c. in præsentia. nu. 58. vbi Decius n. 58. in fin. dicit magis cõmunem, ibiq; refert alios, præcipuè Carol. Ruin. consil. 153. num. 1. & 2. vol. 3. & Decium consilio 259. numer. 5. vers. & stante. & num. 6. versic. præterea quod dicitur de clerico.

SVMMARIVM.

1 *Fructus beneficiorum vltimi anni quomodo diuidendi sunt inter hæredes defuncti, & nouum beneficij successorem? & num. seq. præcipuè nu. 9. & seq. vbiquòd pro rata diuidantur.*

2 *Fructus qui post acquisitum ex causa fideicommissi dominium ex terra percipiuntur, ad fideicommissarium pertinent, quamuis maior pars anni ante diem, quo fideicommissum cessit, præterita sit.*

3 *Antecessor Ecclesiæ parochialis, qui eius omnes fructus percepit, debet soluere successori seruienti congruam sustentationem.*

4 *Fructus separati à fundo, licèt non sint reconditi*

diti tempore obitus beneficiati, ad hæredes eius pertinent.

5 *Pensiones annuæ ex agris, domibus, alijs ve prædijs beneficij, mortuo eius possessore, ad eum pertinẽt, iuxta distinctionem l. defuncta. ff. de vsufr.*

6 *Quid in pensionibus Ecclesiasticis illius anni quo pensionarius decessit? Idem quod in vsufructu. num. 8. Sed contra numer. 9. & seq. nemè pro rata. Idem si pensio quotæ partis fructuum sit, vt in numer. 34. sed de stylo Curiæ Rom. non soluitur rata pensionis, vt in num. 36.*

7 *Pensio Ecclesiastica vsufructui similis est, quia ea morte extinguitur sicut vsusfructus.*

10 *Pensionarius fructus beneficij non percipit, sed is qui titulum habet, qui tamen adhuc non est vsufructuario similis.*

11 *Pensio Ecclesiastica, vt frequentius contingit, certæ pecuniæ, non fructuum quantitas est, à possessore beneficij soluenda.*

12 *Fructus beneficiorum (præter Ecclesiæ cathedralis) Episcopatus Ciuitaten. diuiduntur pro rata inter hæredes defuncti & nouum successorem vltimi anni quo prædecessor decessit, annusque incipit à die S. Martini mẽsis Nouembris.*

13 *Idem obseruari solitum est in diuisione fructuũ Commendatorum S. Iacobi, Calatrauæ, & Alcantaræ, ex constitutionibus eorundem ordinum.*

14 *Fructus dotis vltimi anni quo durauit matrimonium, diuiduntur pro rata inter partes.*

15 *Hic annus quomodo debeat computari?*

16 *Diuisio fructuum dotis vltimi anni, quo matrimonium durauit, an hodie locum habeat?*

17 *L. 10. titul. 4. de las labores y particiones lib. 3. fori obseruatur in his regnis.*

18 *Pensiones locationis rei venditæ ad quem pertineant? & nu. 19. & 20.*

21 *Pensio fundi antea locati & postea venditi ante messium & vindemiarum tempus, ad emptorem integrè spectat.*

22 *Idem est in pensione exacta vel cedente post venditionem factam, tamen antequam fructus colligerentur.*

23 *Secus est si fundus vendatur post fructus ipsius perceptos, ante tamen diẽ pensionis soluẽdæ, nam pensio hæc ad venditorem pertinet, nisi venditio ea lege fiat, vt venditor expellere non possit colonos vel inquilinos, vt in nu. 24.*

25 *Emptor fisci percipit pensionem cedentem post ipsam vẽditionem, etiam si ea soluatur pro fructibus ante vẽditionem perceptis, & hoc speciali fisci fauore, quia hoc priuilegium emptori fisci datur in compensationẽ damni, quòd cogitur stare colono fisci.*

26 *Pensio domus locatæ & postea venditæ indistinctè pro rata ad emptorem pertinet.*

27 *Diuisio fructuum prædij venditi ad vitã pendentium fit pro rata temporis, quo vixerit emptor.*

28 *Secus est in legato fructuũ alicuius fundi alicui facto quotannis dum viueret, vel dum esset vidua, vel durauerit in aliquo ministerio, hi enim vltimi anni integri ad legatarium pertinent.*

29 *L. Iulianus. §. si fructibus. ff. de actio. emp. procedit etiam in eo, qui ex pacto de retrouendendo rem retraxit.*

30 *Fructus ad maioratus successorem à die delati maioratus indistinctè pertinere debent.*

31 *Sed verius est & tenendum, vt pro rata diuidantur inter hæredes vltimi possess. & nouum successorem.*

32 *A quo tempore hoc casu numerandum sit anni principium, mos regionis obseruandus.*

33 *Fructus beneficij renunciati an inter renunciãtem, & successorem diuidantur pro rata?*

35 *Pensionis Ecclesiasticæ rata non soluitur, secundùm consuetudinem & stylum Romanæ Curiæ.*

36 *Consuetudo Romæ in Hispania in causis Ecclesiasticis spectandæ est, siue specialis, siue generalis sit.*

CAP. XXXIII.

De pensione Ecclesiastica, an debeatur pro rata temporis, necne?

FRVCTVS Beneficiorum Ecclesiasticorũ eius anni, quo mortuus fuit, qui beneficium habebat, qualiter diuidendi sint inter hæredes defuncti, atque nouũ beneficij successorem, celebris ac perutilis quæstio est,

est,& inter nostrates non satis cõstituta.

1 † Quidã beneficium habentem vsufructuario adæquãtes censent, fructus ante obitum collectos ad hæredes defuncti, pendẽtes verò ad Ecclesiam vel successorem integrè pertinere existimant: argum. text. in l. si vsufructuarius. ff. quib. mod. vsusfruct. amit. l. si in singulos. in fi. ff de ann. legat. §. is verò. Inst. de rerũ diuis. text. in l. si fur. & in l. defuncta. ff. de vsufruct. & quemad. quis vta. per quem text. in præbenda clerici iam percepta hoc probat glo. fi. in fi. in l. 1. C. de anno. ciuili. lib. 11. quam dicit ordinariã, loquens in beneficiato, Paul. Castr. in l. diuortio. §. non solum. nume. 5. ff. solut. matri. & ibi eius additio: idem tenuit gl. & ibi DD. in cap. si propter. de rescript. in 6. verb. primi anni. & in cap. præsenti de offic. ordi. in 6. verb. reseruari. ad fin. & Doct. in c. vlti. de pecul. cler. probat text. in pragmatic. sanctio. Gallic. titul. de annatis. §. item quòd si Ecclesia. & ibi glo. ordin. Cosmæ Guimier in glo. ac quisitos. circa finem, iunctis glosis teneatur, idem notat attenta generali cõsuetudine Franciæ, quòd fructus Ecclesiastici acquisiti transmittuntur ad hæredes: quæ etiã est Hispaniæ, vt in l. fina. titul. 8. lib. 5. nouæ collect. regi. vbi latè diximus, & hanc opinionem fatetur cõmunem esse Alber. in d. l. diuortio. num. 12. vt refert alios allegans Couar. libr. 1. variar. cap. 15. nume. 12. Eandem testatur communem latè defendens & probans D. Nauar. in sua apologia de reddit. Eccles. quæst. 2. monito 13. per totum, vbi inquit esse credendum, non solùm in theorica à Doctoribus, sed etiã in praxi à iudicibus & partibus eam seruatã esse, præterquam in Episcopis, Abbatibus, & Prioribus conuentualibus, in quibus à paucis ante hac annis constitutionibus
2 Synodalibus aliud statutum est. † Idem videmus in fideicommisso, nam omnes fructus, qui post acquisitum ex causa fideicommissi dominium ex terra percipiuntur, ad fideicommissariũ pertinent, quamuis maior pars anni ante diẽ, quo fideicommissum cessit, præterita sit, vt in l. Herennius Modestinus. ff. de vsuris & DD. vbique, per eam vtique in hoc expressam, id tenent & notant, vt affirmat Nauar. in d. apolog. de reddit. Eccles. q. 2. monito 15. in princip.

Ex quo text. videtur, veram non esse opinionem Barthol. Socin. cons. 42. nu. 6. vol. 3. quem refert & sequitur Auend. respons. 5. n. 4. existimantis in hac specie fideicommissarij, quòd etsi pensiones locationum & libellorum debitę pro fructibus iam perceptis pertineant ad hæredẽ grauatum, argum. d. l. defuncta. ff. de vsufruct. vbi ita determinatur in vsufructuario, qui minus iuris habet quàm hęredes fideicõmisso grauati, & in hoc rectè dicit: tũ in pensionibus ciuilibus debitis pro fructibus naturalibus nõ perceptis, pro rata anni fructus esse diuidendos, quia hæres restituit ex necessitate, sicut maritus dotem soluto matrimonio, & tamen inter eos & hæredes mulieris fit diuisio fructuum pro rata anni, vt in l. diuortio. ff. solut. matrim. de quo infra dicemus. Hæc namq; sententia Soc. & Auend. apertè cõfundi videtur ex d. l. Herennius. la 1. & contra eos etiã est glo. magna in l. in fideicõmissi. verb. nõ lucrũ. ff. eodẽ tit. de vsur. ex quibus constat, fructus perceptos post acquisitum fideicommissi dominium, ad fideicommissarium pertinere.

Et quamuis retenta præfata cõmuni sententia, quæ inter hæredes beneficiati defuncti, & successorem in beneficio loquitur, posset cõtingere, vt beneficiatus seruiret beneficio semiannum absq; vllo emolumento, puta si iam vindemia facta Septẽbri, † acciperet Calend. Octobris beneficium, eique seruiret vsque ad
3 Calendas Aprilis, quo in tempore nihil fructuum percipitur, quod esset absurdum: attamen hoc in casu antecessor in Ecclesia parochiali, debet soluere illi tãtum quantum ad honestam sustentationem in seruiendo indiguit, etiam iure naturali, vt ex pluribus in terminis cõprobat, atque pro certo sibi affirmat Nauar. vbi supra in fin. d. moniti 13. sicque cessabit supra dictum incõueniens.

Eadem

4 Eadem autẽ communis sententia procedit non solũ in fructibus perceptis tempore obitus, sed etiã si non sint recondi-ti, si tamẽ à fũdo fuerint separati: ita Cardinal. Imol. & Barba. in d. c. vlti. ad fin. Alber. vbi supra, Dominic' in d. c. si propter. Franc. in d. c. præsenti. Salycet. in l. si pater. C. de vsufruct. quorum opinio communis est secundùm Tiraquel. lib. 2. de retract. §. 5. glo. 4. in prin, vt refert eam sequutus tanquam veriorem Couar. vbi supra aduersus glos. contrarias in d. c. præsenti. & in d. c. si propter. & in l. si fur. in princ. ff. de vsufru. & in l. ex diuerso. in prin. ff. de rei vendi.

5 Quę cõmunis traditio procedit etiam in pẽsione annua ex agris domibus, aliisve prædijs ad beneficium ecclesiasticum spectantibus, sub prædicta annua pensione locatis, nam mortuo possessore beneficij, pensiones eius anni ad eum pertinebunt, iuxta distinctionem d. l. defuncta. quæ in simili pensione respectu vsufructuarij, & proprietarij loquitur, quam refert Couar. vbi supra, n. 3. vt in hac specie probauit Angel. cõs. 245. nu. 7. versi. 6. & Cardin. consi. 110. quos refert Couar. vbi supra. nu. 12.

6 Ex qua recepta sentẽtia infertur ad decisionẽ alterius frequentissimę quæstionis, quid dicendũ sit in pensione ecclesiastica super fructib⁹ alicuius beneficij authoritate Apostolica cõstituta, decedẽte pensionario ante diẽ solutioni pensionis
7 constitutã?† nam cùm pensio hæc ecclesiastica vsufructui similis sit, quia ea morte extinguitur, sicut ipse vsusfructus, vt probat Cardin. in Clem. 1. §. eadẽ. n. 4. & ibi Imol. nu. 26. de supplen. negli. prelat. Ioan. Bap. de S. Seuer. in tracta. de pens. q. 25. Gigas in eodẽ tracta. de pens. q. 49. 52. 53. volu. 15. tract. diuers. doct. idem di- 10
cendũ erit in hac specie in pensione ec-
8 clesiastica,† quod in vsufructu decisum extat in d. l. defuncta. ff. de vsufruct. Iuxta cuius text. distinctionem hæc etiam quæstio decidenda erit, quemadmodum & illa præcedens de fructibus beneficij 11
inter hæredes prędefuncti beneficiati & successorem in eodem beneficio diuidẽ dis: ita Alex. consi. 15. lib. 2. Ioan. Bapt. d. q. 25. Gigas. d. q. 53. dicẽs, ita à viris iuris vtriusq; peritissimis respõsum fuisse lite mota apud sedis Apostolicæ iudices: itaque secundùm eos, mortuo pensionario fructibus iam perceptis ante diem solutioni pensionis constitutam, integra pẽsio eius hæredibus debebitur: si verò decedat post diem pensionis soluendæ, antequam fructus, super quibus constituta est colligantur, pensio eius hæredibus non debetur, etiam quæ præd. die cesserit, imò etiam soluta repeti poterit: quod si fructus partim collecti ante obitum pensionarij, partim post eius mortẽ percepti fuerint, pensio debebitur pro rata fructuum ante obitum perceptorũ: cui sententiæ plurimum patrocinatur communis, atque recepta sententia præcedens, ex qua hoc deduximus.

9 Nihilominus in vtraq; specie, nẽpe in fructibus diuidendis inter hæredes beneficiati mortui, & successorẽ in beneficio & præterea in pensione inter illos pensionarij prædefuncti hæredes, atque possessorem beneficij, contrarium verius videtur, imò quòd fructus eius anni quo mortem clericus obierit, indistinctè & pensio inter supradictos respectiuè pro rata temporis diuidantur: quoniam vt Dominic. à S. Geminia. ex eo text. notat in d. cap. præsenti. §. porro. fructus agrorum & prædiorum ecclesiastici beneficij, eiusque redditus à canonibus sunt constituti ac designati pro oneribus sustinẽdis totius anni, donec noui fructus collecti fuerint, atque inter alia Eccleśię onera connumerãtur stipendia ipsis ministrãtibus debita, vt cauetur in d. §. porrò. Rationi igitur congruit, vt pro rata temporis fructus ecclesiastici beneficij diuidantur inter defuncti hæredes & successorẽ, aut ipsam Ecclesiam. † Præterea pensionarius fructus beneficij non percipit, sed is qui Ecclesiæ titulum habet, qui tamen adhuc nõ est vsufructuario similis, pensio verò, vt frequẽtius cõtingit, certæ pecuniæ, non fructuũ quantitas est, à possessore beneficij soluenda, † nec ea soluitur pensionario tanquam pretium ipsorum fructuum: nam in d. l. defuncta. agitur de pensione, quæ pro

ipsis fructibus in eorum pretium: pro ipso deniq; vsu rei soluitur, ideò ea decisio nõ rectè congruit pensionibus ecclesiasticis: quare pensio ecclesiastica pro rata temporis hęredibus pensionarij debebitur, cum ea à Summis Pontif. constituatur in alimẽta pensionarij, atq; in stipendium eorum qui ministeriũ aliquod exhibent vel exhibuerunt Ecclesiæ, ecclesiastico ve ordini, si quidé pensio ipsa ecclesiastica cedere videtur in alimentorum causam, secundùm Roman. consil. 388. Gigant. de pẽsio. q. 51. & 52. alios adducentem: quibus fundamentis hãc sententiam in vtroq; casu aduersus communem, æquioré & veriorem esse existimat atq; probat Couar. vbi supra. n. 12. & 13. allegans Alber. in d.l. diuortio. nu. 12. ff. solu. matri. eam expressè tenentẽ in priori specie, nempe respectu fructuũ beneficij inter hæredes beneficiati prędefuncti, & successorem pro rata diuidẽdorũ: & idem ipse Couar. audacter probat respectu pensionis ecclesiasticæ: eandẽ opinionem in priori casu probauit Auend. d. respons. 5. nu. 1. in prima conclusione, & etiam D. Sarmiento de redditib. eccle siast. 4. par. cap. 6. nu. 13. dicens, quòd in Hispania nostra consuetudine hoc est receptum: eãdem opinionem in vtroque probauit aduersus communem insignis D. Molin. de Hispan. primoge. libr. 3. c. 11. nu. 4. dicens eam vidisse receptam frequentissimé in forensibus controuersijs: & quanuis Nauar. vbi supra, defendens communem sententiam nostram hanc respectu fructuum inter hæredes beneficiati defuncti, & successorem, expressim improbet, atque Doctorem Sarmiento increpet, eo quòd affirmauerit in Hispania consuetudine aliud receptum esse, quia secundũ ipsum Nauar. cõtrarium par est credere, nisi in Episcopis Abbatibus, & Prioribus cõuentualibus: tamen re vera, & in puncto iuris verior est hæc secunda sententia & æquior per supradicta, atq; in praxi recepta & proinde tenenda, vt præter Sarmient. asserit se vidisse frequentissimè D. Molin. vbi supra. Habemus igitur maximos Iurisconsultos, ac summos practicos id affirmantes, quibus credendum est, præmaximè cum rationes supra adductæ pro eorum opinione maximè vrgeant, & efficaces sint aduersus communem.

12 In hoc Episcopatu Ciuitaten. idem indiscriminatim consuetudine immemoriali obseruatur in fructibus omnium beneficiorum atq; Episcopatus ipsius (præter præbendas Ecclesiæ Cathedralis, ac præstimonia eisdé annexa, in quibus singulare ius ex constitutionibus dictæ Ecclesię aliud obtinet, propter personalem earundem residentiam requisitam) in cęteris tamen beneficijs fructus diuiduntur pro rata anni quo decesit prædecessor, inter eiusdem hęredes & nouum successorẽ, † annusque ad hoc incipit à die Sancti Martini mensis* Nouembris: atq; idem obseruari solitum est in diuisione fructuum Commendarum Sancti Iacobi, Calatrauæ, & Alcantaræ, ex eorumdem ordinũ constitutionibus, secũdùm D. Molin. vbi supra nu. 5. Verùm vt superior sententia aduersus communé verior appareat, confirmari poterit ex sequentibus.

14 Primò, quoniam ita etiam fructus dotis, quæ datur pro matrimonij carnalis oneribus sustinendis, vt in. l. pro oneribus. cum similibus. C. de iur. dot. sunt pro rata temporis, quo matrimonium durauit illo anno inter maritum & hæredes vxoris, vel è cõuerso diuidendi, deductis expensis à marito factis illo anno, vt in dict. l. diuortio. in princi. ff. solu. matri. & in. l. 26. titu. 11. part. 4. Anton. Gom. in. l. 53: Taur. nu. 33. versi. hodie. Campecius *de dote*. 2. par. q. 19. & seq.

15 † vbi quòd hic annus debet cõputari à die quo matrimonium per verba de præsenti fuit celebratum, & dos marito tradita, quoties contigerit, vt eodem anno, quo matrimonium contractum fuit, solueretur: quòd si pluribus alijs annis durauit matrimonium, diuisio fieri debet pro rata temporis vltimi anni, quo durauit matrimonium cuius rei rationem eam cõmuniter scribentes assignare solent in d.l. diuortio, quòd cũ fructus dotis marito propter onera matrimonij sustinenda, vt prędiximus, præstẽtur, cõsequens

quẽs est, vt illis integris frui debeat, pro rata illius tẽporis quo onera matrimonij sustinuit: merito ergo vt eadé ratione idem dicendum sit in redditibus Ecclesiasticis, qui à Canonibus sunt constituti pro oneribus sustinendis totius anni, vt in d §. porrò, & in pensionibus ecclesiasticis, cùm à Summis Pontifi. constituãtur in stipendium eorum qui obsequium aliquod exhibent, vel exhibuerunt Ecclesiæ, vt prædicebamus. Verùm dict. l. 26. regia limitat d.l. diuortio. quãdo bona illa, è quibus fructus percipiuntur, fuerunt data marito æstimata in dotem, tunc enim æstimatio tantùm est vxoris, & non plus.

16 Hæc tamé diuisio fructuũ inter virum & vxorẽ, & materia d.l. diuortio. & d.l. 26. si credimus Grego. Lopez in eadé. l. 26, gl. fi. cessat hodie in isto regno per ll. fori disponẽtes, fructus & alia lucra diuidenda esse inter virũ & vxorem, solutis capitalibus, tã viri, quàm vxoris, de quo est hodie. l. 4. titu. 9. lib. 5. nouæ collect. reg. præterquã Cordubæ, vbi nõ seruantur d.ll. fori. vel si renuntiatũ esset lucris acquisitis cõstante matrimonio, nã tũc procederet prędictę. l. materia secũdum ipsum: idem nouissimé probauit Ayora Granatens. in tracta. de partition. 1. p. c. 9. n. 1. & 14. Sed meo iudicio hęc sẽtẽtia Gregorij vera non videtur, siquidem q̃ fructus & alia lucra sint communia inter virũ & vxorem, procedit in acquisitis durante matrimonio, vt ex eisdẽ legibus Regijs manifestissimè constat, estque verissimum: at verò materia d. l. diuortio, & dict. l. 26. versatur circa diuisionem fructuum dotis illius anni quo solutum fuit matrimonium. Pars igitur quæ hęredibus mulieris, vel ipsi mulieri contigerit pro sua rata temporis, quo illo anno solutum fuit matrimoniũ, non communicabitur viro, nec eius hæredibus, quandoquidem non constante matrimonio, sed potius illo soluto censentur acquisiti. Altera verò pars, quæ pro rata temporis, quo illo anno cõstitit sue durauit matrimonium, quę attento illo iure cõmuni, marito competebat, hodie per leges Regias diuidi debet inter virũ & vxorem, eiusq; hęredes. Ad scié dum igitur quota pars fructuum hęredibus mulieris, vel potius ipsi mulieri adjudicanda erit, præcipué pro tempore quo fuit solutum matrimonium illo vltimo anno, necessariò materia d.l. diuortio. & d.l. 26. Regia in praxim deducenda erit. Tunc autem opinio noua Greg. Lopez procedere atque locum obtinere posset, cum omnes fructus illius anni diuidi æqualiter deberẽt inter maritum & vxorem, eiusque hæredes, tunc enim nõ esset necessaria altera diuisio, de qua in d.l. diuortio. & d.l. 26. Verùm cũ per ll. Regias fori allegatas à Gregorio, quibus suam opinionem fundare nititur, tantùm communicentur equaliter inter virum & vxorem fructus & lucra cõstante matrimonio acquisita, & illo vltimo anno quo matrimonium durauerit, pars fructuum cõstanti matrimonio tribuatur, ac pars soluto, consequens est, vt ad exquirendum, quæ pars cuiq; tempori conueniat, necessaria sit etiam hodie materia d.l. diuortio. & d. l. Partitæ, non solum Cordubę, & alibi, vbi dictæ leges fori non seruentur, & vbi renuntiatum sit prædictis lucris, sed etiam vbi fructus & lucra constante matrimonio acquisita communiter diuidenda sũt inter cõiuges, ipsorũq; hæredes, quã doquidem fructus soluto matrimonio, illo vltimo anno contingentes diuidendi minimè sint, sed præcipui ad hæredes vxoris pertineãt, p supradicta. * Et hęc consideratio & distinctio vera est in se, vt fatetur nouissimè post huius operis primã editionẽ D. Petr. Barbosa in. l. diuortio. in principio, sub n. 27. ff. solut. matrimonio licèt addat, nõ bene nos hic dicere, quatenꝰ dicimꝰ, tũc esse recurrẽdũ ad cõputationẽ d.l. diuortio, cũ in Castella sit recurrẽdũ potiꝰ, l. fori statim p ad nos citatã. Sed nõne quæso nos hìc statim nu. infra pximo hoc pfitemur &, ag noscimꝰ, vt idẽ author posteà fatetur nos ad idẽ citans? ergo fecluſa l. fori, bene dicimꝰ, & ea stãte quoq;, si quidé eã esse obseruãdã docemꝰ his verbis sequẽtibus *

17 † Verũ adestin propositò specialis alterius.l.fori noua prouisio,atq; forma tradita,quæ in præfata specie obseruãda erit nẽpe.l.10.ti.4.*de las labores y particiones* .lib.3.fori quæ est huiusmodi.*Porque acaece muchas vezes,que ante que los frutos son cogidos de las heredades,ò muriere el marido,ò muriere la muger,establecemos, que si los frutos parecen en la heredad a la sazon de la muerte,q̃ se partã por medio entre el biuo y los herederos del muerto. E si no apareſcẽ, aya los frutos cuya fuere la rayz, e de las misiones q̃ fueren fechas en la labor al que la labro,y esto sea si la labor fuere viña, o arboles,ca si fuere tierra,y fuere sembrada,maguer que no aparez ca el fruto a la sazon de la muerte,parte se por medio quãto ende ouiere,e sino fuere sembrada, e fuere barbecho,el q̃ no ha nada en la heredad, aya la mitad de las misiones que fueren fechas en el barbecho*,cuius.l.distinctionẽ inquit seruari Mótal.in.l.fi.glo.1.in fi.tit.3.eod. lib.3.for.eáq; refert Bonifacius in peregrina legũ Partitarum,in parte *dos*,versi. tertiodecimo quæro.in glo.soluti, & inquit ita practicari Pala.Rub.in repet.rubri.§.62.nu.10.de donat.inter vir. & vxor.eandẽ.l.fori refert etiã Ant. Gom. in.l.53.Tau.n 33.versi.hodie tamẽ.dicés eam singularẽ,quamuis de praxi eius nihil dicat:sed eius.l.fori distinctionẽ seruari in hoc regno affirmat Matienç.in. l.4.glo.1.nu.4.tit.9.lib.5.nouæ collect. reg.& cõmuniter seruari in practica testatur Ayora vbi supra.n.2.quid in casu conuerso, nẽpe cũm vir vel vxor duxit ad matrimoniũ fundum vel vineam cũ fructibus pendentibus,& tempore soluti matrimonij erant sine fructibus. Quare cum tot viri tã illustres,atq; in vsu fori versati hoc dicant,credendũ est illis ac proinde obseruanda erit in praxi distinctio d.l.10.iuxta tradita per Bar.in.l. de quibus.nu.21.ff.de legib. & ibi doct. præmaximè vsu d.l.fori probato,quamuis sufficere existimo ad probationẽ eiusdem testimonium prędictorum virorũ, & ita nos quoq; secundũ d.l.fori consu
* lere soliti eramus,* & sequitur nos, & supra dictos citans, D. Petrus Barbosa vbi supra.*

18 Secũdò, quia etsi fructus pendentes rei venditę tẽpore venditionis ad emptorẽ pertineãt,nisi aliud cõueniat:pensiones verò ei cedunt,qui locauerat,hoc est vẽditori,vt in.l.Iulian⁹.§.si fructibus.ff.de actio.empt.l.11.tit.15.p.5.quasi velit Vlpianus aliud esse in fructibus perceptis ex agro vendito post vẽditionem perfectam,aliud in pensionibus ex ipsa re vendita post venditionẽ cedentibus ex locatione ante venditionem celebrata,vt in hoc posteriori casu pensiones ad venditorem pertineant:attamẽ glossa ibi,verbo, ei cedat,hoc intelligit in hunc sanè
19 sensũ †,vt hæ pensiones cedãt venditori ad eum effectum,vt eas emptori restituat,vel actiones pro his sibi competentes emptori cedat,ad eas quidem pensiones quæ respiciũt tempus elapsum à die perfectæ venditionis & sic pro rata temporis anni,& ibi idem notant & sequuntur Bart. Alber. & cõmuniter Doct.vt asserit D.Molin. vbi supra, nu.8.in hoc nanque videntur conuenire omnes secundùm Couar.d.lib.1.c.15.n.3.q̃ etiam si pensiones debeantur emptori,eiq; sint restituẽdę, actio tamen personalis ei ne quaquã competit ad eas exigendas à colono vel inquilinis, quia cũ eis emptor minimè contraxit,sed à venditore cõduxerunt:vnde vel venditor cedet emptori actiones cõtra colonos, vel venditor aget ad pensiones, & eas semel exactas emptori reddere tenebitur omnino.

Quare pro vera & perspicua resolutione huius articuli,vt prędẽtia cõtra cõmunẽ dicta circa diuisionem fructuum beneficij pro rata fiẽda inter hæredes beneficiati prædefuncti & successorẽ confirmentur,obseruandum est,in pensionibus rei venditæ inter emptorem & ven
20 ditorem diuidendis,pensiones agrorum ad eum pertinere, † nempe emptorẽ aut venditorem,ad quem fructus, pro quibus soluendæ sunt, iure & ratione spectant, siue de integra pensione, siue de eius parte pro rata temporis agatur, ita quidem,vt in distributione pensionũ cõsideremus tempus,quo percipiuntur fructus,quorũ ratione pensiones soluũtur,

tex.

tex.est expressus in dict.l. defũcta.& ibi Alberi.& alij Doct.& in dict.§. si fructibus.Paul.Castr. cõsi. 214.lib.1.Anchar. consi.193.incip.subtiliter. Aretin⁹ cõsi. 160.versi.circa quintum.Alexand.cõsi. 28.n.2.lib.1. & consi. 82.n. 16.lib.2.Iaſ. consi.231.lib.2.Carolus Molinæus in cõsuetud.Parisien.§.1.glos.8.n.11.sequitur plures referens Couar.vbi supra. dict.n. 3.& Molina vbi supra,lib.3.c.3.n.17.estq̃; communis,recepta ac vera sententia, vt ex supradictis patet.

21 Ex qua primò infertur,quòd vendito fũdo, ex quo certo tẽpore fructus percipiuntur,vt puta messium,aut vindemię, & tamen is locatus fuerat ante venditionem ad certam annuam pensionem statuto die soluendã,si venditio facta fuerit ante messium & vindemiarũ tẽpus, & ante diem solutionis pensionis,pẽsio prædicta ad emptorẽ integrè spectabit, vẽditorq̃; eidem tenebitur cedere actionem,vel si pensionem exegerit,eam resti
22 tuere.† ¶ Secũdò infertur,idẽ esse dicendũ in venditione fundi,quæ facta fuerit post diem soluẽdæ pẽsionis aut post exactã à vẽditorè pensionẽ,prius tamẽ quã fructus colligerentur,hoc est anticipata solutione,nã & tenebitur venditor restituere prædictam pensionẽ emptori, aut
23 ei actionẽ cedere. † Tertiò infertur, secus esse si fundus vendatur post fructus ipsius perceptos,ante tamẽ diẽ pensionis soluẽdæ,pro qua locatus fuerat à vẽditore,nã pensio prædicta in hac specie integrè cedit cõmodo & vtilitati vẽditoris, vt prędicti Doct.cõmuniter adnotarũt, tametsi Dyn.& Alber.in.l.fi.§.fi.ff.de iure fis.& Rom.consi.10.Angel.in.d.l.diuortio.col.3.ff. solu.matr.cõtrariũ iure veri⁹ esse respõderint ex d.§.vlt. Nihilominus tamen cõmunis modò relata sentẽtia verior est,&tenẽda in vẽditione inter priuatos facta,nisi ea lege fiat,vt emptor nõ possit expellere colonos aut in
24 quilinos,† qua ſtãte,nihilomin⁹ emptor quãuis colonos expellere non possit,ab eis tamẽ mercedẽ ac pẽsiones exigere poterit,iuxta tex.optimũ in.l.si mercedẽ.§. vlti.ff.de actio.emp.vbi hoc animad uer
teruntDoct.nam in casu d.l.fi.§.fi.ff.de iur.fis.speciale est fauore fisci in re vẽdi
25 ta ab eodẽ, † quo casu emptor percipit pensionẽ cedentem post ipsam venditionem,etiã si ea soluatur pro fructib⁹ ante emptionem perceptis,quia hoc priuilegiũ emptori datur in cõpensationem dã ni qđ patitur ex eo qđ cogitur stare colono fisci:ita intelligit tex.illũ Bar.ibidẽ Alber.& Fulgos.in d.l.defuncta.& alios allegans Couar.vbi sup.n.4.& 5.qui suprad.resolutionem sequitur. † Vltimò
26 infertur,quòd domo vendita,quę prius locata erat pro annua pensione,siue venditio præcesserit diem solutionis pensionis,siue eã fuerit subsequuta, pro rata tẽporis pensio ad emptorem pertinebit,siquidem pensio in prædio vrbano soluitur p fructibus,qui quotidie percipiũtur,scilicet,pro eius vsu & habitatione: qđ in terminis probauit Couar.vbi sup. n.3.versi.sic etiã.Hęc meo iudicio sunt verissima,cõmunia,& tenẽda,quicquid aliter in prędictis pensionib⁹ distinxerit Ant.Gõ. in.2.to.c.2.de emptio. & vẽd. n.11. † Sic etiã videmus in emptore prę
27 dij ad vitã, quia fit diuisio fructuũ pendẽtiũ pro rata temporis,qđ vixerit emptor,quoniã hic habet plus iuris quã vsu fructuari⁹,illic enim habet dominiũ,iuxta notata per gl.in. l.Titia.§.fi.ff.de leg. 2.vt inquit Socin.d.consi.42.n.7. volu. 3. Vnde cũ restitutio fiat de necessitate, de æquitate fructus restituuntur,eadem ratione qua cũ marito fit diuisio fructuũ pro rata, quia maritus etiã habet dominiũ rei dotalis constãte matrimonio: vt in.l.doce ancillam.cũ simili⁹. C. de rei
28 uẽd.& ita inquit Soci.vbi sup. n. 8.† seruatũ vidisse in ciuitate Senarum:licèt secus esset in legato fructuũ alicuius fũdi, alicui facto quotannis, dum viueret,vel dum esset vidua,vel durauerit in aliquo ministerio: nã licèt persona hæc cui fit huiusmodi legatum,nõ vixerit per totũ annum,sed aliquo tempore ipsius anni, vel non nupserit statim,vel post tres vel quatuor menses,debet integrum legatũ illorum fructuum consequi,per tex.aureũ in.l.à vobis.ff.de ann.legat. per quẽ

tex.ita tenet Signorol.de Homodeis cõ
sil.53.quem refert & sequitur Ias.in.l.diuortio.n.7.ff.solu.matr.& Auen.d. respon.5.nu.5.versic.quæ supra dicta sunt.

29 Et dispositio d.§. si fructus.procedit etiam in eo qui ex pacto de retrouendendo rem retraxit,postquam is solẽniter,& opportunè pretium ei obtulerit, vt in.l.2.& in.l.cum te fundũ.C.depact. inter empt.&c. vt ex pluribus resoluit Tiraquel.de retract.conuent.§.5. glos. 4.num.5.& 6.cum seq.& est communis opinio secundùm Couar. vbi supra nu. 6.qui bene id declarat:refert etiam plures Molin.vbi supra nu.9.

30 Quartò,& præcipuè superiora confirmantur,quia etsi iuxta quorundã opinionem fructus maioratus successori à die delatę maioratus successionis indistinctè pertinere debeant,arg. fideicommissarij,in quo hoc disponitur expressè in.d.l.Herennius Modestin⁹.ff. de vsur. nam fideicõmissario potius quã alij maiorat⁹ successor ęquiparatur,ex his,quę D.Molin.lib.1.de Hisp.primog.c.1.n.7. latè adduxit, & in terminis hãc partem tanquã verioré sequuti sunt Ant.Gom. in.l.40.Tau.n.74.Eman.Cost. in tract. de patruo,& nepot.pag.144.qui vltim⁹ inquit,secũdũ hãc opinio.in senatu Regio Lusitano ꝓnũtiatũ fuisse à viris grauissimis se accepisse:refert D.Moli.d. li. 3.c.11.n.11.Hoc adiecto,vt maiorat⁹ successor solueret hæredibus vltimi maioratus possessoris expẽsas causa fructuũ ab ipso vltimo possessore factas,ex doctrina Bal.in.l.si pater.n.5.C. de vsufru. & ex his quæ latè cõgerit Tiraq. de retract.conué.§.5.gl.4.n.7.& Auend. vbi sup.d.resp.5.in.4.cõclu.quã etiã sentẽtiã Ant.Gó.& Costæ sequitur Ioã. Garcia Gallęcus in tract.de expẽs.& melioratio.c.16.n.6.& 7.fo.146. & Nauar.in apologia de reddit.eccles.q.2.monit.15. per totũ dicẽs,in princ.hãc videri cõem aduersus Couar. vbi eã cõtra ipsũ ꝓbat & placet Pelaez de maiorat.4.p.q.24.n. 1.& 2.f.501.vbi alias q.in simili adducit.

31 Verior tñ longé est in hoc cõtraria opinio,nẽpe vt fructus rerũ maioratus pro rata diuidãtur inter hęredes vltimi eiusdé possessoris,& nouũ successoré,arg.d. l.diuortio.in prin.ff.solut.matri. & alio rũ quæ supra adduxim⁹ in marito cũ hæredib⁹ vxoris circa fructus vltimi anni, quomatrimoniũ durauit ac solutũ fuit, inter eos ꝓ rata diuidẽdos,ea nãq; maximè conueniũt maioratuum Hispanorũ possessoribus, & ita ex his,latius tamen expensis,hanc partẽ contra priorem probauit Couar.d.lib.1.variar.c.16.n.4.dicens,ita in Regio Granatensi prætorio per sententiã decisum fuisse:sequitur & probat Auend.d.resp. 5. in.6.concl.Pala.Rub. in repet. rubri. de donat. inter vir.& vxor.§.62.nu.10.Eandé etiã latè probat & defendit,nedũ in fructibus rerũ maioratus,sed etiã in pensionibus per supra à nobis dicta de pensionib.nu.20. in versi.quare pro vera,D.Moli.d.lib.3. de His.primog.c.11.n.11.12.& 13.& seq. adijciés,quòd etiam interdum sic respõsum ac etiã executũ vidit:eandem sentẽtiam visus est tenere Greg. Lop. in.d.l. 26.in glo.*quantos meses*,in versi.ex istis etiã colliges.ti.11.p.4.& Burg. de Paz in proœm.legũ Taur.n.74.versi.præterea secundũ quã sententiam sæpè consului, & cõsultum vidi per graues viros. Quã etiam sequitur nouissimè Ayora vbi supra,de partitio.1.p.c.9.n.6.vbi eam limitat in primo successore maioratus, qui primò vocat⁹ est per fũdatorẽ,hic nãq; fructus pendentes primi anni, quo prædi.bona acquisiuit,integros habere debet,nec diuiduntur cũ hæredibus eiusdé primi fũdatoris,ex.d.l. Herennius. quæ satis hoc casu vrget, & ex alijs rõnibus ab eo ibi adductis,quib⁹ assẽtiri videtur D.Molin.vbi supra.eius nãq; dicta solũ procedũt atq; militãt respectu cęterorũ successorũ maioratus ꝓter primũ:fundator enim maioratus cũ solũ sibi reseruauerit vsũfructũ eiusdem pro tẽpore vitæ suæ,meritò vt fruct⁹ nõ perceptos suos nõ efficiat,vt in d.l.si fur.in princ. & inl.defũcta.ff.de vsufruct.mihiq; hęc nõ displicent.A quo † autẽ tempore numerandum sit anni principium, vt fructus ac pensiones rerum maioratus pro

32 rata

rata sint diuidendi inter hæredes vltimi maioratus possessoris & sequentẽ successorẽ,exponit D.Molin.vbi supra nu. 18.vbi tandem inquit,quòd quoniam in his diuersæ prouinciæ varias obseruationes habere solent in huiusmodi diuisionibus faciendis, quoad anni initium mos regionis obseruãdus erit.quod verisimum iudico : de quo ante eum agit Andr.de Isern.in cap.1.§. his cõsequenter,hic finitur lex.in vsib.feud. ad quem se refert Auend. vbi supra circa fin. Addit tñ Ayora vbi sup. contra D. Molin. d.nu.18.quòd quãdo res maioratus sunt locatæ,annus nõ cõputatur nec incipit à die locationis, sed à collectione fructuum, sicut quando nõ sunt locatæ:sed quòties fructus maioratus pro rata diuidendi sunt, vt prædiximus,deducendæ sunt expẽsæ à prædecessore factæ in colendo fundo : item & factæ à successore in colligendis fructibus, vt in terminis

33 probat Ayora vbi sup.n. 8.9. & 10.† Ex superioribus igitur satis superque confirmata manet verior opinio contra cõmunẽ,nẽpè vt fructus beneficiorũ illius anni, quo beneficiũ vacauit per mortẽ beneficiati,inter ipsius hęredes & nouũ successorẽ diuidantur pro rata. Ex quibus idem cõuincitur esse in renũtiante beneficio Ecclesiastico ob eandẽ rationẽ,præcipuè illam,de qua supra nu.9.vt aduersus Alberi.hoc casu existimantem cõem superiorem sententiam verã esse, constãter arbitratur D.Couar.vbi supra nu.12.tametsi Auend. vbi supra cõclus. 3.etiam existimauerit,clericũ renuntiãtem capellaniæ vel præbendæ, in cuius dote & redditibus sunt fructus pendentes, nihil habere debere in huiusmodi fructibus, sed quod omnes transeant in successorem : sed nihilominus opinionẽ Couar. in hoc verioré esse existimo atq; tenendã,nisi consuetudine legitimè præscripta, aut constitutionibus Ecclesiæ obseruari solitis aliud introductum fuerit, quibus in hoc standum esse censeo, præcipuè si eisdem caueretur, vt diuisio fructuum hac in specie fieret pro rata temporis iuxta præfatam veriorem opinionem: quòd si aliud caueretur, id obseruandum etiam esset.

* * Post huius operis primã editionẽ nouissimè Borgnin.Caualcan.in 3.p decis. 37.nu.57. & 58 nos refert & sequitur in supradictis n.3.9.& 33. præterquã in exẽplis de feudatario, vxore & fideicõmissario,quia hi sunt dñi fructuũ, ideoque secus esse in fructibus beneficij : & posteà inquit ex sua opinione superfluã videri nostrã quæstionẽ, an hæres rectoris præmortui debeat diuidere fructus nondum recollectos in vita sui rectoris, cũ successore in beneficio post illorũ recollectionẽ pro rata temporis,&c.nosque mordet in hoc,indignè profectò: in primis namq; nõ sumus loquuti hic de feudatario, vnde malè & pessimè atq, inauertẽter ille aliud nobis imponit:deinde exempla de vxore & fideicommissario aptissima sunt, & valde cõcinunt quæstioni propositę.Prętereà quęstio nostra non est superflua, sed admodũ vtilis & necessaria:& nostra hac de re sentẽtia & decisio, nempè ꝙ diuisio fructuũ indistinctè fiat inter hęredẽ beneficiarij præfuncti, & successorẽ in beneficio pro rata tẽporis,est lõgè verior,verisima & tenẽda in praxi,& in nostra Hispania cõsuetudine recepta,vt sup.n.9.cũ seq.latè iure & authoritate grauissimorũ authorũ probauimus: quare incautè & inurbanè loquitur Caualcan.Licuit autem illi probare, quam mallet sententiam suo periculo: non tñ malè loqui cõtra aliud tenentes,prẽstantiores se,nẽpé eximium iurisconsultũ & summũ practicũ Alber. de Rosatis,insignes Cohispanos nostros D.Didac.Couarr. mirabilẽ semper profectò in suis resolutionibus,Doctis.Ludouic.Molinã Regium consiliariũ supremi senatus,& acutissimũ Epum Frãcisc. Sarmiento, quos supra retulimus, quorũ opin.& doctrinã minim⁹ omniũ sequut⁹ sum : prẽcipuè cũ nostra hac de resentẽtia,quã ille improbat,vsu recepta fuerit in nostra Hispania,vt prędiximus.

Ex præcedentibus etiã deducitur verius esse aduersus cõem,pensionem Ecclesiasticam vltimi anni quo decesit

pensionarius pro rata soluendam esse ipsius hæredibus eius temporis, quo defunctus illo anno vixerit: quod ne dum procedere videtur in pensionario certæ annuæ quantitatis pecuniæ, de quo loquuti sumus, puta centum aureorũ, minoris vel amplioris quantitatis annuæ, sed etiam in pensionario Ecclesiastico quotæ partis fructuum, nempè dimidiæ, tertiæ vel quartæ partis fructuum loco annuæ pensionis sibi authoritate Apostolica reseruatæ: quia etsi tunc nõ pro rata, sed iuxta distinctionem in vsufructuario supra factam nu. 1. ex decisione l. defuncta. ff. de vsufruct. & quẽadmo. quis vta. fructus diuidendi esse videãtur inter hæredes pensionarij quotæ partis fructuũ, & possessorẽ beneficij, eo quòd huiusmodi pensionarius beneficiato, seu saltem vsufructuario æquiparari debeat ac possit, in quo videntur cessare rationes Couar. vt ex ipsomet colligi videtur nu. 13. nihilominus adhuc etiã in hac specie verius existimo idẽ seruandũ esse, quod in simplici pensionario quãtitatis annuæ pecuniæ prædiximus, nempè pensionẽ diuidendã esse pro rata illius temporis vltimi anni, quo vixit pẽsionarius defunctus: tùm quia revera rationes supra expẽsæ pro priori pẽsionario cõtra cõmunẽ adhuc & in hoc secũdo pẽsionario militare videntur: tùm quia & huiusmodi pensio quotæ partis fructus loco annuæ pensionis constituitur, ac proinde eiusdem naturę debet esse: tùm etiam, quia si inter hæredes beneficiati proprij prædefuncti, qui habuit titulum & dominium beneficij, ac nouum successorem in eodẽ beneficio, resoluimus supra iuxta veriorem & tenendam ac in praxi obseruari solitam sententiam fructus diuidendos esse pro rata absque dubio, cur idem dicendum non erit in hoc casu? Non enim magis vsufructuario æquiparandus est pensionarius quotæ, quàm proprius beneficiatus prædefunctus: & in hoc resoluimus, diuisionẽ fructuum pro rata fiendam esse: ergo & in illo idem concludendum est. Prætereà & vltimò ad verba Bullæ Apostolicę constitutionis pensionis aduertendum est, ipsaque ad vnguem obseruanda sunt: ea autem solent cauere, quòd pensionarius quotæ lucretur dimidiam vel aliam partem omnium, quę beneficiatus residens lucretur, seu lucratum habeat: ergo si beneficiatus iuxta constitutiones eiusdem Ecclesiæ, vel Episcopatus cõsuetudinem lucretur pro rata temporis residentiæ, vel quo vixerit, prout in hac Ecclesia Cathedrali, & in toto hoc Episcopatu Ciuitaten. lucratur fructus, & eadem est consuetudo ac praxis Hispaniæ generalis, vt supra nu. 11. deduximus, pensionarius huiusmodi quotæ partis, pro rata similiter suam partem lucrari debet, iuxta tenorem & continentiã suæ bullæ. Denique his rationibus procliuior sum in hanc sententiam, alias fortiores ac meliores in contrarium adducentes libenter auditurus, ac eisdẽ crediturus.* Quinimo Petr. Rebuff. in tractatu de pacif. possess. nu. 148. voluit q̃ moriente pensionario post principiũ anni, cũ pẽsio sit debita, ad hęredes transibit integrè pro illo anno. Sed hæc opinio vera non est, vt diximus.*

Hæc tñ licèt rectè ita se habeant, vt prædiximus in pensionibus Ecclesiasticis, saltẽ per stylũ Curię Roma. cõtrariũ, non procedũt, siquidẽ rata pẽsionis non soluitur, si decesserit is, cui debetur, ante quã dies solutionis venerit: vt testatur Nauar. in sua apolog. de reddit Eccles. q. 2. monito. 16. vbi cã addit rationẽ, quia licẽt, vt ait Lud. Rom. consi. 388. & constat ex literis ipsius Papæ, pẽsiones constituantur ad cõmodiorem sustentationẽ eorũ, & quasi in alimentũ, nõ tñ sunt vera aliméta illius naturę cuius sunt ea, de quibus in tit. de aliment. & cibar. leg. quæ dantur sub modo expresso vel tacito, vt cedẽte die ad id præstituto accipiãt illa, siue maior, siue minor pars anni trãsierit, & non percipiãt, illa si antequã dies cedat, finiãtur: q̃ expressius in terminis nostris tenet D. Sarmiẽt. in sua defẽsione libell. de reddit. Eccles. 2. p. in 16. monito. dicẽs, nõ dixisse q̃ soluatur rata pensionis hoc casu, prout sibi à Nauar. impo-

imponitur, nec id dicere poterat, cum sciat Rotam, in qua per duodecim annos auditor extitit, contrarium seruare, quia sunt de hac re manuscriptæ nouissimæ decisiones, quib⁹ obseruatũ est, vt non soluatur rata pensionis, si decesserit is, cui debetur, antequam dies solutionis venerit: idemque audiui ab aliis curialibus de huiusmodi stylo notitiam habentibus. Quare cum prædicti duo viri grauissimi de prædicto stylo, praxi, ac vsu in Curia Roma. obseruato deponant, eis standum omninò videtur, iuxta tradita à fortiori per Bart. in l. de quibus. num. 21. ff. de legib. Neq; obstant contrariæ circa hoc sententiæ duæ suprà relatæ: hæ enim de iure communi procedere possent: quod verò modò asserimus de stylo obseruato in Romana Curia, cui est standum, iuxta tradita per Ioannem Oroscium in l. de quibus. nu. 27. ff. de legibus. vbi tenet, quòd consuetudo Romæ, in Hispania in causis Ecclesiasticis spectanda est, siue generalis, siue specialis sit.

36 Non etiam obest, quòd Molin. vbi suprà, num. 4. dixerit, illam opinionem veriorem, quòd fructus inter pensionariũ & Prælatum, siue beneficiatum, pro rata diuidendi sint, frequentissimè in forensibus cõtrouersijs receptam vidisse. Nam inuoluit hanc opinionem simul cum priori de fructibus inter hæredes Prælati, siue beneficiati mortui & successorem pro rata diuidendis, eamque dicit frequentissimè in forensibus controuersijs receptam vidisse: quare id intelligo respectu prioris partis, nempè inter hæredes beneficiati defuncti, & nouum successorem in beneficio: idque patet, quoniam citat in id Couar. dict. c. 15. num. 12. & Auend. dict. respons. 5. numero 1. vbi tamen de illa, quam modò prædiximus, tantùm loquuntur, non verò de pensione Ecclesiastica: nam de hac agit Couarruuias num. 13. Ergo cum dictum Doctoris debeat intelligi secundũ cotam, quàm allegat, secundùm Bart. in l. non solùm. §. si liberationis verba. numero 7. ff. de liber. legat. consequitur, Molinam, dum testatur de vsu illius opinionis, quæ duas partes habet, citatẽ authores loquentes tantùm in priori specie, in eadem ipsa intelligendũ fore, non verò de hac secunda, nempè de pensione Ecclesiastica: præmaximè, quia Couarr. nec Molin. prædict. styli Curiæ Romanæ meminerunt, vnde si ipsum agnoscerent, ac intelligerent, seruandũ esse, omninò credendũ est ipsos dicturos.* Hæc autem rectè procedunt in actu voluntario translationis pensionis ante diẽ termini factę: tunc enim cum non cesserit, nec venerit dies, & sic actio nõ sit orta, imò eam orituram extinguat & cassiet pensionarius transferẽs, & in aliũ transferat, non reseruato iure, quoad fructus pręteritos, censetur illud ius donasse: ergo integer terminus proximus spectat ad translatarium, nisi transferẽs sibi reseruasset fructus præteritos: ita decreuit Rota in vna Granatensi, vt per Cardinalem Sanctæ Crucis, decisio. 126. manu script. Pelegrin. decis. 48. lib. 2. in manu script. Puteus lib. 3. decis. 14. & ita sæpè fuit resolutum à Rota, vt testatur Gabriel consil. 191. nume. 3. volum. 2. & refert Flamin. Paris. lib. 6. de resign. benef. quæstione 4. num. 47. & 48. pag. 328. In necessaria autem extinctione pensionis, quando scilicèt moritur pensionarius, quo casu loquuti sum⁹ suprà, licèt aliàs Rota tenuerit esse faciendam distinctionẽ, iuxta terminos. l. defuncta. ff. de vsufruct. mutatis tamen auditoribus, Rota in hoc articulo mutauit opinionem, & firmauit, vt numeratione temporis facta à die reseruationis, pro rata temporis, quo intra illum annũ vixit pensionarius, debeatur hæredibus, & residuum remaneat Rectori beneficij, ita vt diuisio fiat secundùm formam. l. diuortio. ff. soluto matrimonio. & ibi Albericus numero 13. & Couarruuias vbi suprà, dict. num. 13. vt attestatur Hierony. Gabriel vbi suprà num. 9. & nouissimè post huius operis primam editionem Flamin. Paris. vbi suprà. & numero 49. Possunt tamen hæ duæ praxes contrariæ concordari, vt prior procedat, quoties ini-

tio pensionis constitutę, prior terminus integer solutus fuit pensionario, licèt integer non decurrerit: & ideò meritò, quòd vltimus nisi peruenerit, eidem nó soluatur, prout solet solui à principio integer: & hac forsan ratione introducta fuit prior praxis. Secunda verò procedat, vbi prior terminus pro rata tantùm temporis solutus fuit: meritò igitur vt vltimus pro rata ei debeatur, atque soluatur.*

SVMMARIVM.

1 *REmedio Canonis reintegranda. 3. quæst. 1. pinguius est prouisum spoliatis ad recuperandam suam possessionem, & est plenissimum remedium, generaliusque, & vtilius inter omnia remedia possessoria, & cũ alijs omnibus concurrit.*

2 *Remedium dict. cap. reintegrãda, producit specificum ius agendi, & est nouum, & competit, vbi quis iniustè, & sine culpa cecidit à possessione sua.*

3 *Remedio cap. reintegrãda. est agendum coram iudice ordinario rei.*

4 *Remedium dict. cap. reintegrãda, competit etiã laicis, pro rebus profanis recuperandis.*

5 *Spoliator conueniendus est coram suo iudice laico, vel Ecclesiastico respectiuè, & etiã potest conueniri coram iudice ordinario competenti illius loci, vbi commissum spolium est.*

6 *Episcopus, vel alius clericus spoliatus per laicum, an coram iudice Ecclesiastico agere possit remedio dict. cap. reintegranda? & num. seq.*

7 *Laicus conuentus reiuendicatione pro re Ecclesiastica, si probabiliter neget esse rem Ecclesiæ, iudex secularis adeundus est.*

8 *Restitutio in integrum peti debet coram iudice illius, contra quem petitur.*

9 *In loco contractus, si ibi quis inueniatur, an conueniri possit ad rescissionem eiusdem contractus?*

10 *Ecclesia si lædatur in contractu, potest petere restitutionem in integrum contra laicum, coram iudice Ecclesiastico.*

11 *Priuilegia concessa bonis Ecclesiasticis, non competunt clericis pro bonis suis patrimonialibus, ac proindè si clerici minores 25. annorum lædantur, coram iudice seculari petere debent restitutionem in integrũ aduersus laicum. & nu. 12.*

13 *Ecclesia, vel clericus agentes de rebus suis actione reali, vel personali, possunt conuenire laicum coram iudice seculari, vel Ecclesiastico.*

14 *Laicus ratione sacrilegij conueniri potest corã iudice Ecclesiastico.*

15 *Spoliator ex occupatione rei Ecclesiasticæ sacrilegium committere dicitur, si certum sit eum spoliasse: secus si dubitetur: nã tunc super illa qualitate tribuente iuri sdictionem est cognoscendum.*

16 *An coram iudice laico agi possit remedio dict. cap. reintegranda, quando spoliator, & spoliatus essent clerici, vel si tantùm spoliator esset clericus, super causa beneficiaria? & num. seq.*

17 *Quæstio facti, etsi de re spirituali, à laico diffiniri potest.*

18 *Causa possessoria rei spiritualis, vel quasi spiritualis, temporalis est.*

19 *Iudex secularis, etiam inter clericos est iudex competens ad cognoscendum de causa possessionis rei spiritualis.*

20 *Iudicis cuiuslibet, etiam secularis, interest, ne violentiæ & spolia fiant inter clericos & laicos.*

21 *Iudex laicus potest compellere clericum, rem apud se depositam restituere.*

22 *Iudices seculares apud Gallos secundum vsum forensem, & ex priuilegio Martini Quinti, & Leonis Secundi, cognoscunt etiam inter clericos, de possessorio cuiuslibet causæ spiritualis: sed contraria sententia verior est de iure, & in iudicando, & consulendo tenenda.*

23 *Consuetudo, vt clericus possit conueniri coram iudice laico, non valet.*

24 *Causa possessoria in beneficijs Ecclesiasticis, spiritualis dicitur. ac proinde ad iudicem Ecclesiasticum pertinet.*

25 *Causæ Ecclesiasticæ de rebus spiritualibus, vel quasi, spirituales censentur, ac proindè tractandæ sunt apud iudices Ecclesiasticos, non verò apud seculares.*

26 *Causa beneficialis, habens admixtam proprietatis*

tis rationem, proculdubiò tractari non potest apud iudicem secularem, sed omninò apud Ecclesiasticum.

27 *Cap. petimus. 11. quæst. 1. intellectus.*

28 *Cap. causam quæ. el 2. qui filij sint legitimi, intellectus.*

29 *Cap. vltimi. de iudic. intellectus.*

30 *Causa proprietatis & possessionis, nihil commune habet, intelligitur quoad acquisitionẽ, & inquisitionem, non verò quoad cognitionem.*

31 *Clericus an citari possit per edictum generale, si sua interesse putauerit? & nu seq.*

32 *Clericus comparens virtute dictæ citationis, dicitur comparere vt actor, non vt reus, sicque sua comparitio est voluntaria, nõ verò necessaria.*

33 *Clericus citatus à iudice seculari per edictum, non cogitur comparere.*

34 *Quando constat quis possideat, is vt certa persona nominatim citandus est, non per edictũ & proclama.*

35 *Quod præmaximè procedit, cũ agitur de transferenda possessione de vno in alterum.*

36 *Citatio per edictum, præsumptiuam scientiam inducit, quæ non sufficit, quando vera notitia exigitur.*

37 *Clericus citatus per edictum iudicis secularis, si compareat, & se possidere alleget, poterit etiam priuilegium fori deducere, declinareque iuris dictionem iudicis, & ad suum Ecclesiasticum remitti petere.*

38 *Iudex laicus potest cognoscere de causis possessorijs beneficialibus, ex priuilegio, & concessione summi Pontificis, prout in regno Franciæ fit.*

39 *Posset etiam laicus idem facere, quando iudex Ecclesiasticus esset negligens in administrãda iustitia ipsi laico turbato à clerico.*

40 *Iudex laicus idem etiam potest, quãdo ipse requiritur in auxilium iudicis Ecclesiastici.*

41 *Iudex laicus in adipiscenda possessione beneficij inter clericos minimè ius dicere potest.*

42 *Iudex secularis, an possit cognoscere de causa spolij possessionis beneficialis inter laicos, vel quando spoliator, seu turbator, tantùm est laicus? & num sequen.*

43 *Iudex Ecclesiasticus in prædict. casu erit competens.*

44 *Iudex secularis non cognoscit de causa possessoria beneficiali, quoties in ea principaliter agendum est de titulo simul.*

45 *Secus si de titulo incidenter cognoscendum sit.*

46 *Iudex secularis potest de causa spirituali cognoscere, cum incidenter de ea agitur in causa seculari.*

47 *Iudex secularis absque dubio poterit de causa possessionis beneficiali cognoscere, quãdo incidenter de titulo agendum est, si de eo euidenter constaret, vt putà per confessionem aduersarij.*

48 *Idem est, si notoriè ex actis cõstaret de titulo, vel si aduersarius conuentus nihil obijceret.*

49 *Laicus conductor decimarum, non potest apud iudicem Ecclesiasticum conueniri actione personali ex locato ad mercedem.*

50 *Conductores decimarũ, eas petere possunt aduersus decimare debentes coram iudice Ecclesiastico, virtute cessionis sibi factæ, hoc est, del arrendamiento, o recudimiento.*

51 *Remedium cap. reintegranda. 3. quæst. 1. an detur contra singularem successorem, titulo, & bona fide possidentem, qui causam habuit à bonæ fidei authore? & nu. seq.*

52 *Probata antiquiori possessione, noua & recens præsumitur clandestina.*

53 *Hoc procedit, nisi constaret antiquum possessorem iustè possessionem amisisse.*

54 *In dubio non præsumitur, quem iustè possessionem amisisse, sed potiùs contrarium.*

55 *Possessio noua præsumitur clandestina, præcipuè si hoc fuerit allegatum.*

56 *Imò allegari, & articulari debet, quòd aduersarius clam possidet respectu antiquioris possessionis, & quomodo probetur bona fides iunioris possessoris.*

57 *Dictio hæc, quibuscumque, vel quacumque, cũ sit valdè generalis, comprehendit omnes casus, etiam priuilegiatos.*

58 *Spoliatus ante omnia est restituendus interdicto vnde vi.*

59 *Referuntur plurimi authores, vltra quadraginta numero, tenentes partem affirmatiuam, remedium nempè dict. cap. reintegranda, dari contra titulo & bonafide possidentem, iuxta magis communem opinionem Canonistarum.*

60 *In publicum ex duobus titulum à diuersis dominis habentibus, præfertur ille, qui de præsenti possidere reperitur.*

Reme-

61 *Remedium dict. cap. reintegranda, est inductũ, ne is, qui aliena occupauit, in peccato mortuus iaceat.*

62 *Remedium d. c. reintegranda, non est inuentum ad iustos possessores perpetuò inquietandos, contra nonnullos Doctores aliud volentes.*

63 *Referuntur alij quadraginta authores, plus aut minùs, negatiuam sententiam probantes, nẽpè remedium dict. Canonis reintegranda, nõ dari contra titulo & bona fide possidentem, estque magis cõmunis Legistarum verior, & tenenda.*

64 *Quæ sententia magis communis Legistarum, absque dubio procedet, si tertius hic singularis possessor cum titulo & bona fide, per tantum temporis spatium rem possedisset, vt legitimè eam præscripsisset.*

65 *Referuntur duæ concordiæ inter prædd. magis cõmunes sententias contrarias.*

66 *Vitium clandestinitatis tollitur per interuentũ tituli & bonæ fidei. & nu. 79.*

67 *Cap reintegranda. 3 q. 1. non tollit legitimam præscriptionem, sed loquitur in fauorem bonæ fidei possessoris, contra malæ fidei possessorem.*

68 *Malæ fidei possessor nullo tempore, etiam immemorialis, præscribit.*

69 *Malæ fidei possessor in æternum ex Pontificijs constitutionibus præscribit.*

70 *Possessor bonæ fidei, etiam re vitio reali affecta, potest præscribere longißimo tempore, nempè quadraginta annorum.*

71 *Sicque intelligenda est communis sententia, quæ habet quòd remedium dicti cap. reintegranda, durat perpetuò, vsque ad triginta annos.*

72 *Possessor bonæ fidei, & cum titulo, absque vitio reali, habens causam à bonæ fidei authore titulato, potest præscribere tẽpore ordinario, decem inter præsentes, & viginti annorum inter absentes, & contra eum non competit remedium dict. c. reintegranda.*

73 *Hoc non procedit in casibus, in quibus ratione, & personarum priuilegio, maius tempus ad præscribendum requiritur, vt in Ecclesia.*

74 *Annales & triennales possessores post annum & triennium sunt tituli in beneficialibus, per regulas Cancellariæ.*

75 *Cap. Episcopi. 3. quæst. 1. & cap. Ecclesia. 3. q. 2. in illis verbis, & à quibuscunque, &c. intelliguntur de malæ fidei possessoribus.*

76 *Remedium capit. reintegranda. 3. quæst. 1. non datur malæ fidei possessoribus.*

77 *Interdicto vti possidetis nouus possessor cum titulo, antiquiori sine titulo præfertur.*

78 *Non est bona consequentia, Tituli exceptio non impedit possessionis restitutionem: ergo agi potest contra singularem successorem, habentem titulum, & bonam fidem: idem in exceptione dominij, vt in nu. 80.*

81 *In regno Neapolitano Regia constitutione est prouisum contra milleſimum etiam successorem, in quem possessio semel vitio affecta transit.*

82 *Remedium d. c. reintegranda conceditur contra singularem successorem cum bona fide, sed tamen sine titulo*

83 *Remedium d. c. reintegranda, conceditur contra singularem successorem, cum titulo, & bona fide, quando titulus fuit habitus post possessionem.*

84 *Remedium dict. cap. reintegranda, datur cõtra singularem successorem cum titulo & bona fide, causam habentem ab authore vitioso, vel malæ fidei.*

85 *Remedium d. c. reintegranda, datur contra singularem successorem cum titulo, & bona fide, quoties res est affecta vitio reali, vel ob furtum commissum, vel ob vim impulsiuam, quia tũc præscriptio ordinaria locum non habet: secus longißimi temporis quadraginta annorum.*

86 *Appellare an liceat à sententia lata in remedio dict. c. reintegranda & nu. seq. præcipuè nu. 89. 93. 94. & 95.*

87 *Appellare licet de iure canonico, à quacunque sententia in possessorio lata.*

88 *Fallit in interdicto retinendæ, si notoriè constat de possessione actoris, reusque nihil peremptorium alleget contra eam.*

90 *Appellari valet à sententia lata in remedio. l. si quis in tantam. C. vnde vi.*

91 *Appellari non potest de iure ciuili, à sententia in possessorio lata, quoad effectum suspensiuum, sed tantùm quoad deuolutiuum: quare non dicetur attentatum hoc casu, si sententia prima in possessorio lata, appellatione non obstante exequatur, nu. 92.*

94 *De nullitate sentẽtiæ bene dici potest in possessorio, etiam de iure ciuili: quinimò & appellari*

pellari ratione inordinati processus, & restitutio in integrum peti contra præd. sententiam.

95 *Notorius spoliator, etiam attenta benignitate iuris canonici appellare non potest.*

96 *Appellare non licet, etiam de iure canonico in possessorio extraordinario.*

97 *Appellare licet à prima sententia lata in possessorio de iure nostro regio, ac proinde pendente appellatione, non est mandanda executioni. nu. 98.*

99 *Appellare non licet Iure ciuili, nec canonico à sententia missionis in possessionem, ex l. fina. C. de edict. Diui Adrian. tollend. nisi constet de notoria iniustitia, vt in nu. 101.*

100 *Appellatione pendente à sententia lata super missione in possessionem bonorum, in fauorem hæredis, non fit reuocatio attentatorum in Regijs prætorijs Hispaniæ, secundũ vsum forensem receptum.*

102 *Supplicatio bene admittitur in casu. l. fina. C. de edict. Diui Adrian. tolleud.*

103 *De remedio, quod Hispani interim vocant.*

104 *Remedium interim, est præparatorium iudicij possessorij principalis, atque plenarij.*

105 *Remedium interim, est iudicium summarißimum possessorium, vt nonnulli ita nominãt.*

106 *Galli recredentiam, vel casum nouitatis vocant.*

107 *Hispani appellant hoc iudicium, del interim.*

108 *Appellare non licet à sententia lata in hoc remedio de iure ciuili.*

109 *Appellare non licet hoc casu, etiam de iure canonico.*

110 *Appellare licèt hoc casu de iure nostro Regio, nisi constaret de notoria iustitia appellati, & malitia præsumpta appellantis.*

111 *Appellare non licet hoc casu, si periculum esset in mora, & sic causa celeritatem desiderante: tunc enim ne partes ad arma, & contentionem accedant, iudicis officio incumbit componere, ne id fiat.*

112 *Supplicatio locum habet à sentẽtia lata in hoc remedio del interim.*

113 *Sententia interlocutoria del interim, durat vsquequo feratur diffinitiua, super possessorio ordinario.*

114 *Quid si fuerit appellatũ à sententia lata super possessorio ordinario cõtra eum, pro quo fuit in hoc iudicio summario pronuntiatum.*

CAPVT XXXIIII.

De remedio cap. reintegranda. 3. quæst. 1. coram quo iudice sit proponendum, & an competat contra bona fide & titulo possidentem, & an in iudicijs possessorijs appellatio locum habeat?

EXtat Ioannis, vrbis Romæ Episcopi, ad Zachariam Archiepiscopum singulare responsum, sic dicens: Reintegranda sunt omnia spoliatis, vel eiectis Episcopis, præsentialiter ordinatione Pontificum, & in eo loco, vnde abcesserant, funditus reuocanda: quacumque conditione temporis, aut captiuitate, aut dolo, aut violentia maiorum, & per quascumque iniustas causas res Ecclesiæ, vel proprias, id est, suas substantias perdidisse noscuntur. Cuius canonis remedio pinguiùs est prouisum & consultum † spoliatis, ad suam recuperandam possessionem, vt affirmant omnes in capit. fæpè. de restit. spoliat. & in l. rem quæ nobis. ff. de acquiren. possess. & Lanfrancus in rubr. de causa possess. & propriet. colum. 3. in 3. conclusione. vbi quòd est plenissimũ remedium, & magis generale, & vtilius inter omnia remedia possessoria, & quòd concurrit cũ omnibus alijs remedijs: quod vltimum probauit etiam Alexand. consil. 94. colum. fin. volum. 5. nume. 22. dicens, communiter teneri. Abb. in capit. cum ad sedem. colum. 10. in princip. de restitut. spoliat. Marant. de ordin. judic. 4. part. in 7. distinct. nu. 50. fol. 179. Producitque specificum ius agendi, & competit vbicumq; quis iniustè, & sine culpa cecidit à possessione sua, vt exẽplificat Lapus allegatione 52. nume. 7. & est communis sententia Doctorum in praxi obseruata, à qua non est recedendum secundùm Corneum consil. 18. litera A. lib. 1. Id quod est apud omnes receptissimum, & procedit, siue detinens, contra

quem

quem agitur, habeat bonam fidem, siue malam, vt alios allegans testatur Alex. vbi suprà. & in consil. 51. num. 1. volu. 1. Corne. consil. 56. libr. 2. litera Z. vbi dicit communem. & consil. 247. litera E. eodem lib. 2. quamuis reuera tex. loquatur contra malæ fidei † possessorem, vt infra dicemus, non verò contra bonę fidei possessorem, secundùm Corneũ consil. 18. litera F. lib. 1. Estque nouum remedium, secundùm magis communem & receptiorem sententiam, quam refert Menoch. in remed. 15. recuperan. possess. num. 5. & sequen. licet ipse contrariam, vt veriorem, cum Innocent. Bart. Rip. & Rubeo latè probet, & quòd pinguis non sit hoc remedium cæteris, nisi quatenus est extẽsiuum interdicti vnde vi, & aliarum constitutionum iuris ciuilis certis in casibus, tandem relinquit cogitandum. Eandem cõtra communem bene fundat D. Sarmient. de redditib. Ecclesiast. 1. parte, cap. 4. nume. 11. Nihilominus quam prædixi, est receptissima sententia in praxi sine dubio, nempè q̃ prouideat de nouo, vbi nõ erat aliàs cõsultum, adeò quod pinguiùs & generaliùs prouideat, quàm alia remedia, secundùm Corneum consil. 329. litera F. la 2. libr. 1. & consil. 56. litera T. & alitera V. lib. 2. & consil. 282. litera L. lib. 3. Et hæc est magis communis conclusio, secundũ Socinum consil. 39. num. 5. volum. 3. Sed vt vberius est cæteris hoc remedium, atque nouum, ita abundantiùs Doctores vbique id declarant, atque interpretantur, præcipuè in dict. cap. cum ad sedem. & in cap. sæpè. de restitut. spoliat. & latissimè Socin. in dict. l. rem quæ nobis. ff. de acquir. possess. & Anto. Gabriel per regul. ampliationes & fallent. fallen. 5. libr. 5. commun. opin. conclusione 5. per totam. Et longissimis commentarijs, plusquam sexcentos & quadraginta numeros in eius theorica, ac praxi consumens Menoch. remedio 5. recuperand. possess. per totum. * Et nouissimè post eum nonnulla adducit Beccius consil. 76. per totum. lib 1. & consil. 77. eodẽ libro. * Quare ne videar transcriptor alieni laboris potiùs, quã inuentor proprij, duobus, vel tribus tantùm articulis hic examinatis, ab eo me expediam. Primus est, coram quo iudice agi possit hoc remedio? Secundus, an idem detur aduersus titulo & bona fide possidentẽ, qui causam habuit à bonæ fidei possessore? Tertius, an à sententia lata in hoc remedio Canonis reintegranda, & in cęteris possessorijs, habeat locum appellatio? Circa primum, corã quo iudice agi debeat remedio huius cap. reintegranda. † resoluo, obseruandum esse, regulariter in præsenti specie iudicem competentem esse ordinarium rei conuenti iudicem, cùm actor teneatur sequi forũ rei, vt in l. iuris ordinem. C. de iurisdictione omn. iudic. & in l. fin. C. vbi in rem act. l. 32. versic. la 5. tit. 2. part. 3. text. in cap. cum sit generale, & in cap. si quis contra clericum. de foro compet. & in terminis ita tenet Socin. in dict. l. rem quæ nobis. nu. 11. quem refert & sequitur Menochius vbi suprà, numero 204. & Antonius Gabriel vbi suprà, nu. 113. & seq.

Ex quo infertur, quòd cum hoc remedium dict. cap. reintegranda. ita laicis pro rebus profanis mobilibus, siue immobilibus recuperandis, quàm clericis pro rebus Ecclesiæ cõcedatur, vt tenent Lanfranc. & Alexand. vbi suprà, dict. consil. 94. numer. 21. vbi quòd hæc est communis opinio & obseruantia, idẽ Alexand. consil. 91. numer. 3. lib. 5. idem Alexand. consil. 51. in princip. volum. 1. vbi quòd est magis communis, & quòd in practica seruaretur, & est communis conclusio, quæ seruatur in practica, vt testatur alios allegãs Marant. vbi suprà, dict. nu. 50. & est magis communis sententia, vt testatur Rip. in dict. cap. sæpè, num. 21. de restit. spoliat. & Socin. in dicta l. rem quæ nobis. nu. 4. & ibi Ias. numero 20. Roland. à Valle consil. 50. numero 3. libr. 2. sequuntur etiam plurimi alij relati à Menoch. vbi suprà, num. 13, vbi dicit esse crebriorem nostrorũ sententiam, & quòd eam ipse iam sæpissimè seruari vidit: & numer. 20. inquit, se non

non inficias ire, vix esse, quòd in praxi ab hac receptiori sententia recedatur, quæ in foro quotidiana est: eandem fatetur magis communem esse Anton. Gomez in l. 45. Taur. num. 192. fol. 220. column. 2. & communem esse testatur, plurimos citans Anton. Gabriel vbi suprà, nume. 1. pag. 288. Quamuis contrariam sententiam negatiuam in hoc voluerit glos. in dict. cap. cum ad sedem. de restit. spoliat. verb. interdictum, ibi: Videtur tamen. Abb. & alij, quos retulit, & sequutus est Ripa in dict. cap. sæpè. num. 21. & ibi Bellamer. nume. 6. & latè idem probauit Corneus consil. 18. num. 6. litera F. & consil. 35. num. 31. & consil. 329. nu. 30. litera F. la 2. lib. 1. & consil. 56. nume. 20. litera Z. lib. 2. qui alios citat. idem consil. 247. num. 3. litera E. eodẽ lib. & latè consil. 282. num. 7. litera I. lib. 3. & Alciat. in dict. l. rem, quæ nobis. numer. 6. ff. de acquir. possess. & Antonius Gomez vbi suprà, latissimè Menochius vbi suprà, numero 16. & sequent. & D. Sarmient. de reddit Eccles. 1. part. cap. 4. nu. 11. quorũ opinio fortè iure communi attento verior est, vt per supradictos: iure tamen Regio magis communis sententia supradicta probata est per l. 30. in princip. tit. 2. part. 3. in illis verbis: *Forçado seyendo algun ome de cosa que quisiesse despues demãdar en juyzio, en su escogencia es de fazer esta demanda, a aquel que la fallaren, o al otro que la forçò por si, o mãdò a otro forçarla, o a aquel que la recibio, del que sabia que la auia forçado.* Ecce igitur legem expressam, prædictum remedium concedẽtem omnibus spoliatis pro quacunque re generaliter: non enim lex loquitur, nec requirit, q̃ spolium contingat in rebus Ecclesiasticis: & ita Gregorius Lopez ibidem in gloss. *fallaren.* ex eo verbo notat, approbari ibidem præfatam magis communẽ sententiam Antonij in dict. cap. cum ad sedem, quæ est magis communis, vt etiã in rebus profanis habeat locum remedium dict. cap. reintegranda. Neque obstabit, si replices, in illa. l. tantùm agi de remedio dict. cap. sæpè; nempè contra possessorem rei, in qua contingit spoliũ scienter, vt patet ex illis verbis: *O a aquel que la recibio, del que sabia que la auia forçado.* Nam respõdeo, prius loquutam fuisse legem illam de quocumque possessore, vt constat ex verbis præcedentibus dictę legis, ibi, *a aquel que la fallaren*, prout loquitur dict. capit. reintegranda: quod procedit etiam in ignorante, vt per Doctores vbi suprà, præcipuè Anton. Gomez. Rectè igitur l. illa Regia probasse videtur supradict. magis communẽ sententiam, & sublata est dubitatio, vt aduertit Gregorius Lopez ibidem. † Si laicus fuerit spoliator, coram iudice proprio illius conueniendus erit illo remedio: quòd si fuerit clericus, corã suo Ecclesiastico, vt ex supradictis patet. Poterit etiam conueniri spoliator coram iudice competenti laico, vel Ecclesiastico respectiuè, illius territorij, atque iurisdictionis, vbi vis per spoliationem illata fuerit, etiam in loco spoliati, si ibidem spolium commissum fuerit, etiamsi ille iudex non esset aliàs ordinarius spoliatoris, vt probat glos. in l. 2. in fin. vbi Bald. C. de interd. Tiraquel. de vtroq; retract. tit. 1. §. 8. glos. 3. nu. 10. Menochius vbi suprà, nume. 209. id probans, quoniam ratione rei, & ob commissam violentiam, duæ actiones possunt moueri, realis & personalis, vt suam vnusquisque iudex tueatur iurisdictionem.

6 Dubitari tamen contingit in casu dicti cap. reintegrãda, quoties Episcopus, vel Ecclesia, suis rebus est spoliatus, vel spoliata per laicum, an coram iudice Ecclesiastico Ordinario agi possit pro recuperatione earundem, an verò coram laico spoliatoris iudice agi debeat? Et ex supradictis manifestum videtur coram iudice competenti rei experiẽdum esse.

7 † Secũdò, quia sic etiam videmus, quòd reus laicus conuentus reiuendicatione pro re Ecclesiastica, si probabiliter neget esse dictam rem Ecclesiæ, iudex secularis adeundus est: hæc est communis opinio secundùm Felin. in cap. cum sit generale, ante num. 1. col. 2. & meliùs in cap. si clericus laicum, per totum. de foro compet.

Nihilo-

Nihilominùs tamẽ in præfata noſtra ſpecie contraria opinio verior,& tenenda eſt,imò quòd fauore Eccleſię, rerũq; Eccleſiaſticarum, agi poſsit remedio dicti cap. reintegranda, coram iudice Eccleſiaſtico.

8 Primò, quoniam etſi reſtitutio in integrum petenda ſit coram iudice illius contra quem petitur, ſicque eam petẽs, debeat ſequi forum rei, iuxta regulam iuris ordinariam, quam ſuprà retulim⁹, & probat expreſſus text. in l.2.C.vbi & apud quem.vbi omnes Doctores id notant:quod adeò procedere videtur,vt in loco contractus, etiam ſi ibi reus inueniatur,conueniri † minimè poſsit ad reſtitutionem in integrũ aduerſus ipſum contractũ, quia ibidem tantùm agi poteſt, cùm tractatur de contractus ipſius executione,ſecus ſi de reſciſsione,ſecundùm Guillelmum de Cugn.Bald.& Paulum in dict.l.2.quos in hoc ſequitur Iaſ. in l.qui certo loco. ff. de condict.indebi. inquiẽs hoc probari in dict.l.2.Idem placet Decio in rubric.colum. 2. de iudic.ſequitur Gregor.Lopez in l.8. titulo.19. part.6.in gloſ.1. Verũ contra hãc ampliationem eſt tex. in l.in contractibus. §. vltimo. C. de non numerat. pecun.vbi expreſsim probatur,poſſe quẽpiam in loco contractus apud eius iudicem intra biennium conqueri ſibi non fuiſſe pecuniam numeratam, hancque querelam deducere,ſi ibi aduerſarius inueniatur, atque ita agere ad ipſius contractus diſſolutionem:quem tex.ad hoc in ſpecie notat Alexã.in addit. ad Bart. in l.hęres abſens.§.1.litera E.ff.de iudic. Roman. ſingul.470.Feli.in cap.fin. numero.24. de iudic.dicens,ex hoc, abſolutionem à iuramẽto in contractu præſtito poſſe peti coram iudice ipſius loci cõtractus, ſi ibi aduerſarius inueniatur vt citetur:idem Felinus in cap.1.colum. vltim. poſt Cardin. ibi, de iureiurand. (quamuis ſecundùm veriorem & communem ſententiam,atque in praxi receptam, ad concedendam abſolutionem à iuramento ad effectum agendi, non ſit neceſſaria citatio partis aduerſæ, vt latè deduximus in repetitione authent. Sacramenta puberum.nu.112. C. ſi aduerſ. vendi.)Eandem opinionem in terminis contra præd. ampliationem tenet Bart. in dict.l.qui certo loco.num.2. vbi Paulus ſibi contrarius,num.etiam 2. eam dicit eſſe veram & communem,quam plures allegans probauit Didacus Couarruuias libr.1.variarum reſolutionum.c.4. nume.1.reſpondens ex eiſdem ad dict.l. 2.intelligẽdam eſſe eo caſu, quo reus nõ adeſt in loco contractus; quòd ſi ibi adſit, non negat lex illa poſſe peti reſtitutionem coram iudice illius loci, atq; ita tenendum eſſe veriùs exiſtimo, aduerſus præfatam ampliationem.

10 Hæc tamen quamuis ita ſe habeant, ſi Eccleſia lædatur in contractu, iure quodam ſpeciali reſtitutionem in integrum petere poterit,etiam aduerſus laicum coram iudice Eccleſiaſtico,& proprio ipſius Eccleſiæ, ex doctrina Innocentij in dicto cap. cum ſit generale. de for. compet.vbi inquit,quòd quãdo Eccleſia aliquo ſpeciali beneficio iuuatur, in ea cauſa,etiã cõtra laicũ,iudicẽ Eccleſiaſticũ adire poteſt: ad idẽ eſt bon⁹ tex. in cap.1.de in integr.reſtit.vbi Abb.nu. 18.idẽ Abb.in cap.conſtitutus.el 1.codẽ titul. tex.ex quo ita colligit idem Abb. in cap.penult.de rebus Eccleſ.non alienand.Roma.ſing.112.idem tenẽs in clerico Abb.num.10.Felin.columm.3. Marian.Socin.nume.13.in dict.cap.cum ſit generale. Aufrerius in Clem.1. de offic. ordin.& in tract.de poteſt.Eccleſ. num. 48.volum.14.tract.diuerſorum Doctorum,qui omnes probant,Eccleſiam poſſe petere reſtitutionem in integrũ, etiã aduerſus laicum, coram iudice ordinario Eccleſiaſtico: ſequitur etiam Marãt. de ordin.iudic.6.parte,in verſic. ſecundus actus principalis.num.101. pag.569. & Bernardus Diaz de Luco plures referens in reg.l.219. in 2.limitatione. Didacus Perez in l.1.titul.4.libr.3. ordina. colu.883.ad fin.verſic.item fallit.eamq; ſequitur Auend.1.parte,cap.4.præt. numero 42.verſicu. & quia talis:quamuis tutius dicat eſſe agere contra habentem titulum,

titulum,licet inualidum corã iudice ſeculari: & eſſe hanc receptam ſentẽtiam teſtatur D.Couar.vbi ſupra nu.2. & cõmunem profitetur Caldas Luſitanus in l.ſicuratorem habẽs,verbo,implorandũ. nu.32.C.de in integr.reſtitu.quamuis hi duo vltimi authores inſinuent eam veram non eſſe, atque contrarium velint tenere,cùm hic non agatur de violentia illata eccleſiæ,nec eius patrimonio, nec de ſacrilegio, nec de fraude aut dolo ex propoſito aduerſus eccleſiam in contractum deducto:qua forſan ratione contra communem in præſenti ſpecie fuit iudicatum in regali Cancellaria Valliſoletana in cauſa huius eccleſiæ Ciuitatẽſ. in qua probata fuit ſufficientiſsimè læſio vltra dimidiam in contractu alienationis quorundam bonorum immobilium eiuſdem eccleſiæ in fauorem laicorum factæ,atque contra eam petita in integrum reſtitutio coram ordinario eccleſiaſtico huius Epiſcopatus, & prætereà allegata nullitas cõtractus ob defectum tractatuum, aliarumque ſolennitatum, & nihilominus ea ad prædi.Cãcellariam per modum violentiæ delata, decreuit Regius ſenatus, omnia geſta coram prædi.iudice eccleſiaſtico eſſe nulla,ac reum conueniendum eſſe coram iudice,qui de cauſa poſſet & deberet cognoſcere, ad quem eam remiſerunt. Nihilominus à cõmuni præfata ſententia non conſulerem recedendum eſſe in praxi,nõ ſolum quãdo eccleſia ipſa læditur in bonis ſuæ fabricæ,ſed etiam in contractu bonorũ mẽſæ capitularis,cùm illa bona ſint etiã eccleſiaſtica:& capitulum Eccleſiæ Cathedralis in iure dicitur eccleſia,vt in c. Apoſtolica 56.diſt.& ibi notat gloſ.tex. expreſſus in.c.cum clerici. & ibi gloſſ. de verb.ſignif.tex.in pragm.ſanct.Galli can. §.quanta autem.fol.75.col.1.in fin. vbi canonici dicuntur eccleſia,& ibi notat Coſmas Guimier.in gloſ.eccleſia Altamiran.in tractatu de viſitatione,in verbis patriarc.& primi.num.17.& 18.fol. 8.Ergo canonici Eccleſiæ Cathedralis ſi lædantur in cõtractu bonorũ ſuę mẽſæ capitularis,poterunt in integrum reſtitutionem petere aduerſus laicum corã iudice eccleſiaſtico,iuxta præfatam communem ſententiam loquentem in eccleſia,cum à iure capitulum eccleſiæ Cathedralis dicatur & ſic eccleſia,vt eſt prædictum ac probatum.* Eandem communem ſententiã latè defendit Rodoan.in tractatu de rebus eccle. non alienan. in quæſt.de reſtitutione in integ.§.7.per totũ,eamq; ſequitur & probat SfortiaOddo de reſtit.in integr.1.pãr.q.32.artic.15. nu. 123.& 125.*

11 In rebus autẽ patrimonialibus clericorũ expeditum eſt, ipſis priuilegium eccleſijs cõceſſum minime cõpetere,ac proinde aduerſus laicum reſtitutionẽ in integrum corã iudice ſeculari petere debẽt, ſi lædantur,non verò corã iudice eccleſiaſtico,vt reſoluit D.Couar. vbi ſupra, nu.3.qui id audacter aſſerit.*Et ſequitur Sfortia Oddo vbi ſupra, nu.125*.quãuis adhuc hoc caſu idẽ priuilegium eccleſię cõpetens,quod prædiximus cũ cõmuni, ad clericũ extẽdant Roma.& Felin. vbi ſupra,& Marã.& Aufrer.etiã vbi ſupra. Sed quod prædiximus ex Couarr. verius

12 eſt,† cũ ſit iure expeditum, priuilegia cõceſſa eccleſijs, earumq; reb⁹,bonis patrimonialibus clericorũ non cõpetere niſi in caſib⁹ à iure expreſsis,vt cõſtat ex adductis per Mench.de ſucceſ.creat. §.10. nu.659.&.§.22.n.42.vbi teſtatur aliosal legãs hãc eſſe communẽ reſolutionem.

13 Superior cõmunis,de qua primũ hoc fundamentũ fecimus,cõprobatur ex doctrina eiuſdẽ Innocẽtij, quem ſequitur Abbas in c.ſi clericus laicũ. in 1. notabil. & col.4.de foro compet.vbi tenẽt,eccleſiã vel clericũ,cũ agũt de rebus ſuis, ſiue actione reali vel perſonali,poſſe cõuenire laicũ corã iudice ſeculari vel eccleſiaſtico,eſtq; magis cõmunis opinio,vt plures referens teſtatur deciſ.Pedemont.32. nu.6.qui nu.3.eam probauit.

14 Secũdò,& præcipuè ſupradicta ſecũda pars principalis in ſpecie.d.c.reintegranda,probari videtur, quoniã ſpoliator ex occupatione rei eccleſiaſticæ ſacrilegiũ commiſiſſe dicitur:ſed ratione ſacrilegij laicus conueniri poteſt corã eccleſiaſti-

co iudice. tex. in c. expoſita. de arbit. vbi in terminis noſtris notat Abb. & quãuis ſuperiora fundamenta non ſatis aſtringãt, prius ſiquidem non omnino tutum eſt, tũ præterea, quia in propoſito & ſpecie. d. c. reintegrãda, non eſt ſpeciale priuilegium clerici, ſiue eccleſiæ, quandoquidem & laici ſpoliati omnibus in caſibus, vt clerici reſtituuntur, atque remedio. d. c. reintegranda. vti poſſint, iuxta magis communem ſententiam lege Regia probatam, vt ſupra oſtendimus.† Secundum etiam procedere poſſet ſecundùm Socin. in. d. l. rem quæ nobis. nu. 11. quando certum eſſet, commiſſum eſſe ſpolium, non verò ſi dubitetur, nã tunc ſuper illa qualitate tribuente iuriſdictionem eſt cognoſcendũ, vt declarat Abb. in. d. c. ſi clericus laicum. nu. 8. de for. cõpe. Decius in c. cæterum. nu. 18. de iudic. & in c. ad audientiam. nu. 4. eodem titu. Menoch. vbi ſupra, nu. 208.

Nihilominus tamen hæc ſecunda opinio principalis, nempè quòd quando clericus ſpoliatur re, ſeu poſſeſsione rei eccleſiaſticæ, poſsit ſpoliatorem laicum cõuenire corã iudice eccleſiaſtico, verior in ſe eſt & tenenda, prout tenet gloſſ. in cap. cum dilectus. quod met. cauſ. Calde. in capit. ſæpè. de reſtit. ſpoliat. Abb. in. d. c. cum ſit generale. num. 10. & Felin. ibidem colum. 2. & Marian. Socin. numer. 14. idem conſil. 18. nu. 32. verſ. tertium re medium. lib. 1. inter cõſilia Barth. Socin. quos ſequitur D. Couar. vbi ſupra, d. nu. 2. & Menoch. etiam vbi ſupra. num. 205. & Anton. Gabriel. vbi ſupra, nume. 103. & 117. & Stephanus Aufrer. de poteſtat. eccleſ. ſuper laicos. verſic. 121. nume. 54. vol. 14. tract. diuerſ. doct. vbi idem probat, ſi ageretur condictione cap. ſæpè. de reſtitut. ſpoliat. aut alijs condictionibus à iure competentibus pro recuperanda poſſeſsione.

Nõ obſtat primũ fundamentum contrariæ partis, nẽpè regula iuris generalis, quòd actor debeat ſequi forum rei, quoniam fallit hoc caſu fauore Eccleſię propter violentiam, atq; ſpoliũ ſibi illatum. Non etiam ſecundum, quia Felinus non loquitur in noſtris terminis, ſed in reiuẽdicatione ordinaria, & quando probabiliter dubitatur an ſit res Eccleſiæ: nos verò agimus, quando ſpolium præceſsit, & agitur ſpeciali & fauorabili iudicio reſtitutionis, in quo cõſtat rem eſſe eccleſiæ, ac de prædi. ſpolio. quòd ſi de hoc dubitatur, tunc, vt prędixi, ſuper ea qualitate tribuente iuriſdictionem erit cognoſcendum.

16 Sed an coram iudice ſeculari hoc caſu agi poſsit, quando ſpoliator & ſpoliatus eſſent clerici, vel reus tantùm eſſet clericus, & contentio de re beneficiaria eſſet, non leuis inter noſtros iuris interpretes contentio eſt: nam etſi is iudex ordinarius clericis non ſit, attamen quia cauſa poſſeſſorij beneficij nõ dicitur ſpiritualis, ſed temporalis, is videtur iudex cõpetens: agitur enim ſolùm, an is agens ſpoliatus fuerit, necne: vt priori caſu reſtituatur, poſteriori verò minimé:† quare quæſtio facti, etſi de re ſpirituali, aliàs à laico definiri poteſt, vt docuit Bart. in l. quoties. vbi Iaſ. nu. 6. C. de iudic. idem in. l. Titia. nu. 6. & 7. vbi Alexa. ff. ſolut. matr. Felin. in c. cùm ſit generale. de for. compet. Capici. deciſ. 7. num. 2. & 4. Alciat. in. l. omni nouatione. C. de ſacroſanct. eccleſ. Aymon Crauett. conſ. 253. num. 2. eſt communis ſecundùm Couar. in 4. de ſponſal. 2. part. cap. 8. §. 12. num. 13. & in pract. quæſt. cap. 35. num. 1. verſ. 2. concl. Menoch. de retinen. poſſeſſ. remed. 3. nu. 336. & ſeq. & remed. 15. de recuperan. poſſeſſ. num. 212.† Et quòd cauſa poſſeſſoria rei ſpiritualis, vel quaſi ſpiritualis, temporalis ſit, tenet gloſ. in. c. literas. de iuramento calumniæ. notat Vincẽt. in c. vltim. de iudic. Bal. in. c. 1. apud quem vel quos controuerſia debeat. dicit glo. & Doct. in. c. cum dilectus. verb. iuramento. de electio. Cardin. in Clem. diſpendioſam. oppoſit. 3. q. 10. de iudic.† Secundò eadem pars coadiuuari poteſt ex text. in cap. petimus. 11. q. 1. & in cap. cauſam quę, in ſecundo, qui filij ſint legitim. & in c. vlt. de iudic. quibus conſtat, iudicem ſecularem, etiam inter clericos eſſe competentem ad cognoſcendum de

20 de cauſa poſſeſsionis rei ſpiritualis.† Tertiò facit argumentum à Matthæo de Afflictis adductum deciſ. Neapol. 24. nu. 3. nempè, quòd iudicis cuiuſlibet ſecularis
21 interſit, ne violentiæ† & ſpolia fiãt inter clericos & laicos. Hinc videmus, iudicẽ laicum poſſe compellere clericum rem apud ſe depoſitam reſtituere, vt in. l. vltima. §. penul. C. de bonis auth. iud. poſsid. Iaſ. in. l. ſi fideiuſſor. §. penult. nume. 6. ff. qui ſatiſd. cog. Capella Toloſan. quęſtio. 167. Menoch. de recuperan. poſſeſ. reme. 15. num. 214.

Quartò, quia cauſa poſſeſsionis & proprietatis nihil commune habẽt. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. poſſeſſ. Sed cauſa proprietatis beneficiaria ſpiritualis eſt: ergo cauſa poſſeſsionis erit temporalis, tractarique poterit apud
22 laicum. Ex quibus fundamẽtis,† quã plures Doct. defendere conantur vſum Galliæ forenſem, qui iam diu obtinuit, & Martin. V. & Leon. II. literis extat comprobatus, quòd iudices ſeculares cognoſcant etiam inter clericos de poſſeſſorio cuiuſlibet cauſæ ſpiritualis, vt ſunt Guido Pap equæſt. 1. & 71. & 85. Frãciſ. Marcus quęſt. 190. & quęſt. 512. vbi teſtatur curiam illam ſic ſemper ſeruaſſe: idẽ cenſuit Curia Burdegal. vt teſtatur Boerius quæſt. 69. nu. 23. idem probat Guillierm. Bened. in c. Raynũtius. de teſtam. verb. & vxorem, in ſecunda deciſ. nu. 331. Aufrerius in Clem. 1. de offic. ordin. regu. 2. fallẽt. 24. vol. 14. tracta. diuerſ. doct. fol. 394. & ſic ſeruaſſe Curiã Neapoli. refert Matthæus de Afflict. deciſ. 2. num. 10. & 11. vbi Grammatic. in addit. idẽ Afflict. deciſio. 24. nu. 9. Grammatic. deciſi. 78. optimè Ioann. Gallus quæſt. 155. ſcribẽs, iudicem ſecularem apud Gallos inhibere & prohibere iudicium petitorium, donec fuerit lis finita ſuper poſſeſſorio: huius etiam cõſuetudinis & priuilegij meminit Carolus de Graſſalijs lib. 2. regal. Franciæ, iure. 5. & Selua de benefi. 1. par. quæſtion. 7. nume. 16. volum. 15. tract. diuerſor. docto. fol. 26. vbi idem iure probare nititur: eandem ſententiam probauit Alciat. reſponſ. 24. numer. 1. qui ſic in excellentiſsimo Mediolanenſ. ſenatu ſeruari affirmat, & eam veram atque cõmunem affirmat Ripa in rubric. de iudic. numer. 90. poſt. gloſſ. & Abb. in d. c. literis. nume. 7. & 8. de iuramen. calum. & hanc vniuerſam Galliam ſeruare teſtatur Rebuff. in commentarijs ad conſuetudi. ſiue ll. regias Franciæ, in 3. tom. in titul. de cauſ. benefic. poſſeſſ. articu. 8. gloſſ. 2. pag. 301. eandem nouiſsimè verã eſſe ſententiam affirmat Roland. à Valle conſil. 23. column. 1. & 2. libr. 2. & fuſiſsimè rem hanc in quolibet poſſeſſore diſputat Ioan. Igne. in. l. neceſſario. §. non aliàs. 2. parte. column. 1. 2. & 3. ff. ad Senat. conſul. Syllan. & hanc obſeruatã fuiſſe in ſenatu Pedemont. affirmat vidiſſe Menoch. d. remed. 15. de recupera. poſſeſſ. numer. 211. vbi numer. 223. eam receptiorem vocat: eandem opin. in poſſeſſorio recuperandæ & retinendæ probauit Auguſt. Beroius in rubri. de iudic. numer. 51. eandem ſequitur plures referens, veram & communem appellans ex Ripa vbi ſupra, Anto. Gabriel vbi ſupra, nu. 115. & eam latè iure probat plures allegans Aymon. Crauet. conſ. 258. ſtatim in princ. & nu. 1. & ſequentibus.

Contrariã tamen ſentẽtiam, imo quòd in ſpecie præmiſſa de qua agimus, iudex ſecularis nullo modo poſsit cognoſcere de cauſa poſſeſſoria beneficiorũ eccleſiaſticorum inter clericos (vel quando reus tantùm clericus eſſet, quia de nõ iure laici turbati conſtat, cùm laicus non poſsit poſsidere, vel quaſi, res eccleſię, vt eſt clari iuris) in nullo interdictorum adipiſcẽdæ, retinendæ, aut recuperandæ poſſeſſionis, verior eſt & abſque dubio tenẽda in iudicando & conſulendo. Primò, quia cùm actor in propoſito debeat ſequi forum rei, vt in principio diximus, ad iudicem eccleſiaſticum erit cauſa deferenda, iuxta communes vtriuſque iuris traditiones, licèt cauſa poſſeſſoria nihil haberet admixtum proprietatis,
23 † nec eſſet in ea quid ſpirituale, imò tota eſſet omnino temporalis: nec valet conſuetudo in contrarium, vt clericus nempè poſſit coram iudice laico conueniri, vt cẽ-

fuit Rota antiqua.840.quæ est in tit.de consuetu.decis.10.in antiquis,cuius meminit Nauar.in c.cũ cõtingat.pag.154. & Couar.in pract.quæst.c.31. nu.5. &c. 35.nume.1.& inquit singulariter Socin. alios referens in cap. sane.nu.9.vers.nona declaratio. de foro compe. nõ solum inspiciendum esse locum rei sitę,verùm etiam ipsius rei cõueniendi qualitatem: & ideò si conueniendus ratione rei sitæ est clericus,conuenitur coram ecclesiastico in loco rei sitæ: si verò laicus, corã laico,atque ita mutatur locus,non qualitas personæ,& attenditur res in loco sita,tanquam accessorium ad qualitatem personæ:sequitur Menoch.de retinend.
24 possess.reme.3.num.326.351.& seq.†.Secundò,quia causa possessoria in beneficijs Ecclesiasticis beneficialis dicitur, ac proinde ad forum Ecclesiasticum pertinet,vt in Clem.1.de causa possess.& propriet.& in Clement.vnic. de sequestrat.
25 possess.& fruct.†Causæ enim Ecclesiasticæ de rebus spiritualibus,vel quasi,spirituales censentur, ac proinde tractandæ & examinandę sunt apud iudices Ecclesiasticos, non verò apud seculares:vt in cap.2.de iudic.per quem ita tenet D.Couar.in pract.quæstion. cap.35.numer.1. versi.verùm si diligenter. Tertiò eadem sententia probatur, nam etsi causa ipsa possessionis contineat temporalitatem, ita vt à laicis tractari posset,iuxta Bart. sententiam & communem in d.l. quoties.C.de iudic.& in d.l.Titia.cum cæteris supra allegatis,ratione tamen personarum,in quibus non potest laicus quouis modo ius dicere, vt in authen.statuim⁹: C.de Episc.& cleric.& in c. 2. de iudic. secularis iudex huius causæ competens esse non potest: quomodò enim poterit clericum spoliatorem citare, & cogere vt restituat quod sustulit?

Quartò,quoniã plerique ex tenentibus priorẽ sententiã, quã receptiorem appellãt, non eã ex iuris communis dispositione affirmare audent esse verã, sed quòd Summorũ Pontificũ supra relatorũ indultis id cõcessum sit Regno Francię: ego in cõtrariũ est ius cõmune, quia nisi stra cõcessa forent,si iure communi hoc laicis iudicibus liceret,vt nouissimè aduertit Roland.à Valle.d.cons. 23. nu.12. lib.2.Vbi ergo huiusmodi priuilegiũ nõ fuerit,prout in Hispania credo non esse, quia huiusmodi causæ minimè tractantur coram iudicibus secularibus,sed tantũ corã Ecclesiasticis,eo excepto, quòd per modum violentiæ causæ omnes Ecclesiasticæ ad Regia tribunalia deferuntur,vbi quãdo ea fit à iudicibus ecclesiasticis,à Regia curia aufertur,ius cõmune erit seruandũ,vt laici minimè de his cognoscant.Fit igitur ex supradictis,forẽsem vsum contrarium Galliæ non iure procedere,sed potiùs ex priuilegio & cõsuetudine.

26 Quintò & vltimo hæc eadẽ pars probatur,quoniam,vt plurimum,causa hęc possessoria beneficialis habet admixtam proprietatis rationem,quo casu proculdubio secularis de ea cognoscere nõ potest, sed omnino ecclesiasticus iudex,cũ non sit iudicium temporale absolutè, sed habeat admixtam cognitionem iuris spiritualis:argum.text. in cap. tuam. de ord.cognit c.causam quę.in 2.qui filij sint legit.atq; ita in hac specie hanc partem probauit absq; dubio Abb.in d. c.literas.de iuram.calũn.& illic Ant.deButrio,& alij,& Bero.in d.rubric.de iudic. nu.51.quos refert & sequitur Couar.vbi supra,in 1.concl.inferens ex eo,laicũ nõ posse secundũ iuris rigorem cognoscere de causa possessoria beneficij ecclesiastici,cùm ad iustificandã possessionem in hoc casu sit necessaria probatio alicuius tituli apparentis,nec aliter possit possessio obtineri,etiam quoad interdicta possessoria,vt ibi probat.

Et in terminis de quibus agimus, hanc secundam partem veriorem de iure tuentur,probant atque defendunt Anton.de Butrio in capit. vltim. de iudic. Ligni.& alij nonnulli in Clem. dispendiosam.de iudic. In qua sẽtẽtia verè fuit Guid.Pape consil. 149. eamque sequuti sunt Beroius vbi supra nu. 55.& Aymõ Crauet.cons.258.nu.8.Bellamer.consil. 40.colum.16.versic.nec valet.& latissimè

mè & optimè D.Couarr.d.cap.35.num. 1.in 1.conclusione. versic. quamobrem, & in 2.conclusione.in vers.verùm si diligenter.& Roland.à Valle consil.23.nume.17.lib.2.&Menoch.de recuper.possess.remed.15.nume.218.in vers.contrariam.& nu.seq.præcipuè nu.223.& 234. idem de adipiscend.possess.remed.4.nu. 29 476.& seq. idem loquens tam in remedio recuperandæ,quàm retinendæ,de recup.possess.rem.3.nu.349. & seq.qui nume.346.& seq.& d.rem.15.nu.234.idem probauerat,cùm laicus turbatur à clerico in quasi possessione illa rei ecclesiasticæ:quod & nuncupatim probauit Couar.vbi supra,in 2.concl.nu.1.in versic. verùm si diligenter.&c.qui in 1. conclusione loquitur in omnibus remedijs possessorijs adipiscendæ,retinendæ,& recuperandæ.

Et retenta hac secũda opinione,quę sanè verior est,vt prædiximus, nõ obstant adducta pro priori parte: & nõ quidem Bart.doctrina cõmuniter approbata in d.l.quoties.de iudic.& in d.l.Titia.ff.solu.matr.tùm quia ipsa nõ est sine dubio, vt cõstat ex locis Couar. quæ pro ipsius approbatione supraadduximus:tum etiã quoniam ibi,præterquã quòd causa possessoria facti tantùm est,reus & etiam actor sunt laici,vt in causa matrimoniali vsuraria, & similibus à Bart.signatis, ac proinde nõ idẽ esse rectè infertur,vbiverq; clericus sit,vel reus tãtum,vt in nostra quęstio.glo.præterea. in d.c.literas. de iuramen.calumn.non obstat,quia cõmuniter reprobatur,vt asseuerat Aufrerius in decisio.capel.Tolos.470. & Couar.d.nu.1.in.2.conclusione.versic.non oberit,vbi quòd præterea priuatam,nõ publicam authoritatem habet gloss. illa.

27 Ad secundum respondeo, nempè ad 31 capit.petimus.11. quæstion. 1. iudicium ibi seculare potiùs esse in auxilium temporalis,quàm ad cognitionem principalem causæ Ecclesiasticæ, vt aduertit Menoch.d.remed.15.nume.213 Nec obstat d.c.causam quæ.el.2. qui filij sint legit.
28 quia ibi nulla causa spiritualis, † nec ratione rei,nec personarum,nec iuris, nec facti erat apud regem illum Angliæ, sed solùm mera temporalis controuersia, cùm de bonorum successione contentio esset,vt rectè aduertit Couarru. vbi sup.num.1.versic.2. secunda conclusio. ibi sic.& in d.c.causam. & Menoch. reme.15.num. 212. †Non etiam obest tex.
29 in d.c.vltim.de iudic.quia illic agitur de officio & dignitate seculari,& electione ad eandem constituenda,vt inibi glo. & Doctor.cõmuniter admonent secundũ Bero.in rubr.de iudic.num.61.& Couarru.vbi supra proximè,atqueMenoch.d. remed.15.num.216.Tertium non obest, quoniam Matth. de Afflict. vbi supra, qui eo argumento vsus est in proposito, non tam nititur dispositioni iuris communis,quàm capitulis illiusRegni,vt ex eo patet. Ad primum respondeo,retorquendo fundamentum.Causa possessionis & causa proprietatis, vt duo connexa,apud eundem iudicẽ tractari debent, ne continentia cãũsæ diuidatur,vt in capit.1.de caus.possess.& proprieta & in.l. nulli.C.de iudic. At causa proprietatis non potest in proposito tractari apud laicum,sed apud Ecclesiasticum agenda est secundùm omnes: ergo & causa possessoria.† Præterea, quod dicitur, cau-
30 sam proprietatis & possessionis nihil commune habere, procedit quoad acquisitionem, & inquisitionem, non quoad cognitionem,secundùm Bero.in d.rubric.de iudic.numer.58. in versicul. non obstat:quod comprobat & confirmat defendens ab impugnatione Ignei, Menoch.vbi supra,d.remed. 15. numer. 218.Ex supradictis igitur manifestè constat,priorem atque receptissimam sentẽtiam nullo solido fulciri fundamento, nec veram esse, sed potius contrariam, quã prędiximus atq; probauim⁹.†Super est vt videamus, an cautela Marant. de ordin.iudic.4.par.7.dist.in fin.n.54. ad hoc vt hoc casu agi possit coram iudice laico contra clericũ spoliatorẽ,sit valida,necne?Is enim in loco præcitato inquit,quòd in eoRegno per tria capita ciusdẽ est nouiter inductũ, quòd quãdo

cleric⁹, vel alia eccleſiaſtica perſona ſpoliaret aliquē laicum ſua poſſeſsione, poteſt ille laicus adire iudicem ſecularem, & implorare officium ſuum ſuper eius defenſione, qui iudex faciet citationem per edictum, vt quicumque ſua putauerit intereſſe, compareat infra talem terminum viſurus iuramenta teſtium, & allegaturus quicquid velit, quare ille ſpoliatus non debeat reſtitui, & ſic capiet informationē de iuribus ſpoliati, per quādam viam extraiudicialem & ſummariā, & ſi cōpererit qualiter fuit indebitè ſpoliatus, reſtituet eum in ſuā priſtinā poſſeſſionē: nec poteſt dici, quòd clericus citatur coram iudice ſeculari, † quia quādo 32 citatur, ſi ſua putauerit intereſſe, ſi compareat, dicitur comparere vt actor, non vt reus, & ſic ſua comparitio eſt voluntaria, non neceſſaria, iuxta doctrinā Bal. num. 4. & 5. Alex. in fine. Pauli Caſtren. nu. 7. in fine. & reliquorum in l. teſtamēta omnia. C de teſtamentis. quos ſequuntur Afflict. deciſ. Neapol. 24. nu. 7. in fine. Decius conſil. 187. nu. 3. verſ. non obſtat quòd citatio. Neuizanis conſ. 20. nume. 19. Roland. à Valle conſ. 29. nume. 9. & 12. lib. 2. vbi loquentes in inſinuatione & publicatione teſtamenti, idem tenent, quando pars ad eam faciendā citāda, eſt clericus: quòd ſi prædict. doctrina Bald. & cæterorum eſt vera, cōſequitur, vt idem dicendum ſit in propoſito, ſeclu ſis etiam dictis capitibus Regni Neapolit. cum præfati doctor. præſupponant, dict. citationem generalem prædict. modo conceptam ſufficientem eſſe atque validam clerico reo nō cōparente: quòd ſi ipſe compareat, teneri tanquam actorem de ſuo iure docere coram iudice ſuculari præueniente cauſam per citationē. † Nihilominus tamen præcedens cau 33 tela & leuis eſt, & eludi facilè poteſt. Primò, quoniam is clericus per edictum citatus non cogitur comparere, vt in his terminis declarat Matth. de Afflict. deciſ. 2. num. 9. dicens, quòd ſi cogatur clericus comparere, & citatio, & iudicium eſſet nullum: quare parum prodeſſe poterit cautela hæc ſpoliato, ſi ſpoliator diligens ſit & callidus non comparēdo, nec enim omnes tenentur comparere, vt in. l. ſi eo tempore. C. de diſtract. pignor. Marian. Socin. ſenior in tractatu citat. art. 22. in fine.

34 Secundò, quia quando conſtat, quis poſsideat, is vt certa perſona nominatim citandus eſt, non per edictum & proclama. l. 1. §. penultim. ff. de ventr. inſpiciend. Barto. in extrauagan. ad reprimēdum. verb. per edictum. in fine. Alexan. conſil. 107. numer. 1. lib. 5. Felin. in capit. ſecundo, num. octauo. de conſtitut. Iaſ. conſil. 86. num. 12. libr. 3. Pariſ. conſil. 31. numer. 29. lib. 4. eſtque recepta ſententia, & ab omnibus approbata, vt plures referens reſoluit Menoch. de recuperand. poſſeſsione. remedio. 8. nume. 102.

35 † Quod prēmaximè procedit in propoſito, vbi agitur de transferenda poſſeſsione de vno in alterum, tunc enim non ſufficit generalis citatio, ſed nominatim poſſeſſor citandus eſt, qui ſi ignoretur, vti debet diligentia non leui actor, vt cognoſcat, quis nam is poſſeſſor ſit, vt eum citari curet: ita Ancharr. in capit. vltimo. de elect. per text. ibi. Alexand. conſ. 5. numer. 1. & 2. libr. 2. latè Crauett. conſil. 225. num. 1. & 5. vbi plures alios allegat: citātque omnes in hanc ſententiam l. meminerint. C. vnde vi. Menoch. de recuperand. poſſeſsion. remed. 8. numer. 102. & remed. 15. nume. 233. † Quare elegan 36 ter reſpondet Ruynus conſil. 62. numer. 20. in fine. libr. 5. quem refert, & ſequitur Menoch. d. remed. 5. num. 230. citationem hāc per edictum præſumptam ſcientiā inducere, quę non ſufficit, quando vera notitia exigitur: ergo præd. citatio per edictū nullius erit momenti contra clericum poſſeſſorē, qui ſuo iure per ſolam citationem per edictū priuari non poterit, ſed nominatim citandus erit, ſecundùm Abb. in. c. fin. de vita & honeſt. cleric. Marſil. ſingul. 259. generalis, &c. Menoch. vbi ſupra.

37 Tertiò contra ſupradictā cautelā facit, quia ſi clericus huiuſmodi ſic citat⁹ per edictū, cōpareat, & ſe poſsidere alleget, poterit etiā fori priuilegium in iudiciū deducere, iuriſdictionemque iudicis ſecularis declinare, & remiſsionem ad ſuū iudicem petere, eritque ea concedenda, vt egregiè in his terminis citationis tradit Capitius deciſ. Neapolit. 8. nu. 3. poſt Ancharr. in cap. ea quæ, quæſt. 17. de regul. iur. ſequitur Menoch. vbi ſupra. nu. 232. & Roland. à Valle. d. conſil. 29. nu. 16. & ſequent. lib. 2. ex quibus fundamētis meritò contra prædi. cautelam Marantæ, tanquam non veram & inutilem, in terminis noſtris tenet Menoch. d. remed. 15. num. 228. & ſeq. ad quem locum ſe remittit idem Menoch. de adipiſcēd. poſſeſſ. remed. 4. nu. 476.

Supradicta tamen noſtra & verior ſententia aduerſus receptiorem limitatur tribus in caſibus, vt per Menoch. latiſsimè de retin. poſſeſſ. reme. 3. nu. 352. & ſe 38 quēt. vſq; ad nu. 360. incluſiuè. † Primò, vt non procedat, quādo iudex laicus ex priuilegio, & ceſsione Pontificis maximi poſſet de his cauſis poſſeſſorijs contra clericum cognoſcere & iudicare, vt in Regno Frāciæ, iuxta ſupradictam 39 receptioré ſententiam. † Secundò, quando iudex Eccleſiaſticus eſſet negligens in adminiſtranda iuſtitia ipſi laico turbato à clerico. † Tertiò, quando iudex 40 laicus requiritur in auxiliū iudicis eccleſiaſtici, vt ibi per eū. In adipiſcenda autē poſſeſsione, apud neminem † ferè dubi 41 tatur laicum iudicem inter clericos ius dicere minimè poſſe, cùm de poſſeſsione rei ſpiritualis, ſeu beneficiariæ diſceptetur, vt communē eſſe teſtatur plures referēs aduerſus Igneum Menoch. d. rem. 15. num. 235.

Superiora omnia circa primū pūctum adducta loquuntur, ac rectè procedunt, quando ambæ partes, vel ſpoliator ſiue turbator tantū, ſunt clerici, vel perſona 24 eccleſiaſtica, † tūc enim meritò, vt actor debeat ſequi forū rei. Si verò ſpoliator, vel turbator, & ſic reus, vel vterq; tam actor quā reus ſint laici, etſi Couar. vbi ſupra, in. 2. concluſione. in verſi. verū ſi diligēter, adhuc velit corā iudice ſeculari huiuſmodi cauſam, cum ſit ſpiritualis, agi nō poſſe, quāuis nō aperiat hoc pro-

cedere, etiam ſi ſpoliator ſit laicus: nihilominus tamen ſecundùm veriorem & magis receptam ſententiam, iudex ſecularis poterit de hac cauſa poſſeſſoria beneficiali cognoſcere, ſiquidem poſſeſsio hæc non dicitur ſpiritualis, vt proprietas ipſa, ſed potiùs temporalis: quemadmodum in ſpecie affirmarunt Guid. Pape quæſt. 1. qui & in remedio retinendę poſſeſsionis loquitur, & alij per multi, ita vt hæc ſit magis communis ſentētia, vt refert eam ſequutus Menoch. de retinē. poſſeſ. remed. 3. nu 327. & ſeq. vbi ſe alio loco refert, & etiam in numeris prędecē tibus, à 314. & nume. 348. quam etiam in terminis tenuit & probauit Socin. abeo allegatus in cap. ſanè. num. 9. de for. com pet. & Aufrer. de poteſta. ſecul. ſuper perſonis eccleſ. regul. 2. fallentia. 24. & Crauett. conſil. 258. col. 1. &. 2. præcipuè nu. 4. qui in iudicio retinendæ loquuntur, & deciſ. Pedemont. 116. numer. 1. idem Menoch. de recup. poſſe. d. remed. 15. nume. 223. & 234. & hæc eſt crebrior opinio Legiſtarum & Canoniſtarum, quos refert Couarru. vbi ſupra, ſecundùm deciſio. Pedemont. vbi ſupra, qui loquitur in remedijs poſſeſſorijs, præcipuè retinē 43 dæ † & recuperādæ, quam etiam probat Ferretus conſil. 1. nume. 15. Sed & hoc caſu iudex Eccleſiaſticus erit competens, vt reſoluit cum alijs tripliciter limitans Menoch. de retinend. poſſeſsione, remed. 3. à nume. 361. cum ſequentibus.

44 Hæc tamen modò relata communis ſententia limitatur, quoties ſimul cum poſſeſsione beneficij cognoſcendum ſit vnà de titulo principaliter, tunc enim cùm cauſa non ſit merè temporalis, ſed mixta cum ſpirituali, cuius capax non eſt laicus, iudex ſecularis de ea cognoſcere minimè poterit, ſed per Eccleſiaſticum examinanda eſt, ex rationibus adductis per Couarru. vbi ſupra, in 1. concluſion. quæ hoc caſu verè militant, etiamſi reus ſit laicus, & à fortiori ſi ſit clericus: & in terminis ita tenet Menoch. de retin. poſſeſſ. d. remed. 3. num. 328. & ſequentibus.

45 Maior autē dubitatio cōtingit in hac

ſpecie, vbi de titulo incidenter tractãdũ eſt in hoc iudicio poſſeſſorio? quo caſu iudicem ſecularem poſſe cognoſcere tradunt Rip. lib. 2. reſponſ. c. vltim. nu. 1. & Nauar. in c. cum contingat. pag. 149. in verſi. 4. ideò non obſtat. de reſcript. qui in ſpecie iudicij retinẽdæ loquitur, quos refert & ſequitur Menoch. vbi ſupra, numer. 331. & ſequen. & latius num. 463. & ſeq. quia non ideò cauſa ſpiritualis reddi tur, quòd de titulo incidẽter cognoſcitur, principaliter verò de quaſi poſſeſſione, cũ enim hoc caſu de titulo fiat fides, & de eo tractetur, ſummatim id fieri ſolet, quia ſufficit oſtendere titulum coloratum, nec aduerſarius poteſt contra illum quicquam obijcere, vt ibi cum alijs, quos refert, probat, inter quos deciſio Pedemõt. vbi ſupra, nume. 7. Cùm igitur tunc ſummatim & incidenter agatur de titulo, iure poteſt laicus cognoſcere, iux
46 ta doctrinam Bald. in. l. 2. C. de Carbon. edict. docentis, † laicum poſſe de cauſa ſpirituali cognoſcere, cùm incidenter de ea agitur in cauſa ſeculari: idem Bald. in Authen. ei, qui iurat. nu. 26. verſ. tu coniunge. C. de bon. auth. iudic. poſsid. quæ Baldi doctrina eſt vera, & magis communiter approbata, vt plures referens aduerſus Ioan. Andr. Roman. & Decium teſtatur Menoch. qui ſupra, nume. 336. quam ſententiam probo, tametſi contrariũ adhuc hoc caſu velit Couarr. vbi ſupra in d. 1. concl. verſ. ex quo apparet, dum maximè id probat, quia in hac ſpecie non ſolet controuerſia contingere niſi inter clericos, quaſi idem velit, quando cõtra laicũ ſpoliatoré, vel turbatoré ageretur: ſed cũ revera hic agatur principaliter cõ tra laicũ de cauſa poſſeſſoria beneficiali, quæ eſt tẽporalis, licèt incidenter ſummariè docendũ ſit de titulo colorato, cõ ſequitur, iudicẽ principalis cauſæ tempo ralis eſſe etiã iudicem ad expeditionem neceſſariam eiuſdem, quæ incidit in eã, quamuis ſpiritualis, nempe de titulo, cũ nõ principaliter veniat in cauſa illa: ſed incidenter, nec plenè, ſed ſummatim coloratus probandus eſt per ſupradicta: ar-
47 gu. d. l. quoties. † cum ſimilib. C. de iudic.

Ceſſabit tamẽ omnino in hãc ſpecie dif ficultas, quando de titulo euidenter conſtaret, vt puta per confeſsionem aduerſa rij, vt probarunt Crauet. d. conſ. 258. nu. 4. verſi. confirmatur iſta ratio, deciſ. Pedemont. 116. num. 3. & Nauar. vbi ſupra, pag. 148. verſ. 5. facit. & teſtatur eam re-
48 ceptam Menoch. vbi ſupra, † nu. 338. plu res alios referens, qui nu. ſeq. idem cum Nauar. & alijs probat, quando notoriè ex actis conſtaret de titulo, & num. 343. idem etiam tenet, quãdo aduerſarius cõ uentus nihil obijceret.

49 Ex ſuperioribus plura deducuntur, quę congerit in praxi ſatis vtilia D. Couar. d. c. 35. pract. q. nu. 2. & ſeq. quæ apud ipſũ ſunt videnda: illud tantum referã, nẽpè laicum decimarũ conductorem non poſ ſe conueniri apud iudicem eccleſiaſticũ actione perſonali ex locato ad mercedem, quia tunc non agitur de reſtitutione rei eccleſiaſticæ, nec de decimis ſoluẽ dis, ſed de ſoluendo pretio locationis cõ uento: conueniendus igitur eſt apud iudicem laicũ: quòd ſi apud eccleſiaſticum citetur, poterit iudicium ipſius declinare, vt rectè probauit Couar. ibidem nu. 2. verſ. 5. & poſt eum alios allegans in cõ ductore fructuum præbendę loquẽs deciſio Pedemont. 32. per totam. Hoc tamẽ limitandum erit, quoties conductores prædicti in conductionis contractibus ſe ſubmiſerint iuriſdictioni eccleſiaſticæ, cẽſuris & alijs canonicis legibus, aut iuramẽtũ præſtiterint, vt poſſunt iuxta l. 11. tit. 1. lib. 4. nouæ collectionis Regię, vt in terminis probat Couarr. vbi ſupra, aliàs enim iudex eccleſiaſtic⁹ nõ cognoſcit de his bonis decimalib⁹ alienatis (hoc eſt de eorũ pretio) niſi cũ ſunt eccleſiæ, vel eccleſiaſticę perſonæ. Nã per alienationem perdunt nomen ac priuilegium, quia mutatione perſonæ mutant naturam, quia ea non tranſmittitur: ita latè probat Doctor Caſtellus in. l. 6. Taur. in gloſſ. *de qualquier calidad.* in verſicul. & quod dixi, inquiens hoc habuiſſe in facto, & obtinuiſſe contra quendam conductorem, vel emptorem reddi tuum Eccleſiaſticorum, qui cõueniebat emptores fructuum coram Eccleſiaſtico iudice, poſtquam fructus effecti fuerant ſui, & inſtabat vt punirentur in amiſsione cauſę, iuxta formam. l. Regię. Idem Caſtell. in l. 13. Taur. in gloſſ. *veynte y quatro horas.* in verſic. ex quo infer-
50 tur: † conductores autem prædictarum decimarum eas rectè exigere poterunt virtute ceſsionis ſibi factæ (hoc eſt *del arrendamiento, o recudimiento*) aduerſus laicos decimare debentes coram iudice eccleſiaſtico, qui competens eſt cauſæ decimalis, hocq; iure vtimur, cùm laicus incapax ſit cognitionis huiuſmodi cauſæ præd. ſpiritualis: argument. capit. cauſam quæ. de præſcripti. præterquam ſi agatur an decimæ ſin ſolutæ, vel an teneatur ille ſoluere, vel alius, quo caſu non tantùm laicus conductor, ſed ipſi clerici poterunt apud iudicem ſecularem petere, laicum ſolutionem decimarum recuſantem compelli ad eas ſoluendas: ſecus ſi agatur de iure decimandi, vel de exceptione, aut priuilegio ab earum ſolutione liberante, vt probare vult Federic. de Senis conſil. 245. quem refert & ſequitur Couar. vbi ſupra, numer. 2. in princip. eum tamen reprobat, dum exiſtimauit, quòd vbi tra-
55 ctatur tantùm de quæſtione facti ſuper decimis, non de quæſtione iuris, cauſa contra laicum ſolum pertineat ad iudicem ſecularem: nam contrarium ibi probat, dicens eſſe communem opinionem, & legibus Regijs ibidem ab eo relatis probatam.

51 Circa ſecundum articulum principalem, an ſcilicet remedium dict. capit. reintegranda, detur contra ſingularem ſucceſſorem cum titulo, & bona fide poſsidentem, qui cauſam habuit à bonæ fidei authore? quæſtio hęc eſt de difficilioribus, ac in foro magis quotidiana cæteris, quæ in hac materia adduci poſ ſunt, in qua Doct. maximè inter ſe, ſibiq; ipſis plures contrarij ſunt, adeò vt vix diſcerni poſsit quæ ſit in ea magis communis & tenenda ſententia: & ideo fundamenta, & omnes authores, quos inuenerim, ſigillatim referam pro vtraq;

parte, vt ex hoc facilius dignoſci poſsit: & in primis

52 Pars affirmatiua probatur, quoniam probata antiquiori poſſeſsione, noua & recens præſumitur clandeſtina, vt in capit. licet cauſam. de probationib. perquẽ tex. hęc eſt communis omnium ſententia, † vt plurimos referens teſtatur Roland. à Valle conſilio 72. num. 1. lib. 2. ſequitur plurimos referens Anton. Gabriel vbi ſupra numer. 56. Quod procedit, niſi conſtaret antiquum poſſeſſorem iuſtè poſſeſsionem amiſiſſe, ſecundùm Roland. à Valle vbi ſupra, eſtq; communis limitatio, vt plurimos referens teſtatur Anton. Gabriel vbi ſupra, num. 21. vbi num. 22. & 23. idem tenet cum magis communi ſententia in eo, qui caderet à poſſeſsione propter negligentiam per ſpatium decem annorum, præterquam in minore abſente, & eccle
54 ſia, † vt ibi per ipſum nume. 24. in dubio autem non præſumitur, quem iuſtè poſſeſsionem amiſiſſe, ſed potius contrarium, niſi aliud conſtet, ſecundùm Innocent. & communiter Doct. in capit. poſt electionem. de conceſsio. præbend. vt refert Roland. à Valle vbi ſupra, nume. ſecundo, † & cõmunis opinio ſupra relata nume. 52. per d. c. licet cauſam. tunc
55 procedit, præſertim cùm ipſa clandeſtinitas eſt allegata, & deducta, iuxta doctrinam Bart. in. l. ſi de eo. §. ſi fortè. in fine. ff. de acquiren. poſſeſſ. quam ſequũtur Ruynus conſil. 56. in fine. libr. 4. &
56 Iaſ. conſi. 21. col. 2. lib. 3. † Aduertendum igitur eſt in praxi, ſi verã eſſe teneamus hanc primam opinionem, vt allegetur, & articuletur, quòd aduerſarius clam poſsidet reſpectu poſſeſsionis antiquioris, aliàs enim non articulando actor ſuccumberet, ſecundùm Speculat. in titul. de petit. & poſſeſſ. §. 1. nume. 32. & Alex. conſil. 118. num. 2. volu. 2. & conſil. 89. num. 9. volum. 5. Socin. in. l. rem quæ nobis. nu. 12. in fine. ff. de acquir. poſſeſſ. Pariſ. conſil. 1. nu. 167. volu. 1. & conſil. 98. nu. 26. volu. 2. Bertrand. conſi. 54. nu. 5. volum. 1. Decius conſil. 57. num. 6. Iaſ. conſil. 6. colu. 2. volu. 1. Crauetta conſi.

258.nu.22.& 23.Curt.Iun.cõsil. 17. col. fin.Roland.à Valle consil. 72.nu.18.volum.2.Brunus consil.21.col.2.decis. Pedemonta.90.nu.3.alios allegans,& referens ex Bruno vbi supra,hoc esse articulandum & probandum: quod in dubio (vt prædiximus)probatur eo ipso,quòd aduersarius suam antiquiorem esse non probat: allegari igitur debet ad minus qualitas clandestinitatis,aliàs possessio antiquior nihil profuit,prout est communis opinio Doctorum nemine reluctante circa necessitatem istius allegationis,vt profitetur Cravet.d.n.22.Quomodò autem probetur bona fides iunioris possessoris, tradit Cravet. vbi supra. nume.21.

Secundò eadem sententia probari videtur in dict.capit.reintegranda,dũ generaliter & impersonaliter loquitur,ergo generaliter debet intelligi,vt in.l.de pretio. de Public.in rẽ act.& in.l.1.§ & generaliter.ff.de legat. prestand. præcipuè dum inquit tex.Quacunque conditione temporis,&c.sicque comprehendere videtur præscriptionem:quæ consideratio confirmatur ex text. in canone Episcopi.3.quæst.1.& in capit.Eccle sia.3.quæst.2.vbi ab æmulis possessio recuperatur,& à quibuscunque,&c.

57 Dictio namque hæc, quibuscunque, vel quacunque,cùm sit valde generalis, comprehendit omnes casus,etiam priui legiatos, argum.l.in fraudem. §.vlti.ff. de testam.milit.l.1.§. quòd autem. ff. de de aleat.l.vnica.in verb.sponsam. C. de rapt.virgin.Cravet.in respons.pro republi.Sauil.num.60. & 62. latissimè Tiraquel.in.l.si vnquam. in prefatione.nu. 116.C.de reuocand.donat.

Tertiò,quia vt argumentantur nonnulli Doct. remedium hoc reintegrandæ possessionis,est magis priuilegiatum quàm in terdictum vti possidetis:sed in eo interdicto exceptio tituli non obstat agenti,& de antiquiori possessione probanti, vt in dict. capit. licet causam.de probat.multo igitur minus obstare debet hoc in casu.

Quartò,quia vt alij etiam deducunt, remedium hoc reintegrandæ est introductum ad instar & exemplum interdicti vnde vi:sed in eo nulla habetur ratio
58 tituli, † vt in capit.fina.de ordine cognit. cum in eo spoliatus ante omnia sit restituendus,vt in.l. si quis ad se fundũ. C.ad legem Iuliam de vi. l. si coloni.C. de agricol.& censit.lib.11.l.si quis emptionis.§. sed hæc super illis. C. de annal. except.text.in capit.nullus. 2. quæstione.2.capit.literis.capit.conquerente.de restitutione spoliat.Ripa in.l. naturaliter.§.nihil commune.num. 47. & ibidẽ Rubeus nu. 142. ff.de acquir.possess.ergo idem in hoc casu dicendum est.

59 Et in terminis hanc partem affirmatiuam tenet & probat glos. in cap. cum ad sedem.verb.interdictum,ibi,Videtur tamen,de restitut.spoliat.loquẽs in possessione rei ecclesiasticæ,& ibi Hostiẽs. in versi.secundùm Canones verò. Innocent.in d.c. sæpé. de restitut. spoliat. & ibi Abb.post Archid.Hostiens Calder. Anto.de Butrio,& Ioan.de Lignian. & inquit Abb.ibidem ab hac sententia,tãquam à communi & vera,non esse recedendum , ibique in eandem refert Gofred.& Lapum allegatione 52. est in nu. 7. & hanc communem opinionem esse concludit(quanuis duram)& ab ea in iudicando & consulendo non esse recedẽdum,eandem probarunt Geminian.Lignia.& Archi.in hoc capit. reintegranda.Ludoui. Roman.in dict.l.rem, quæ nobis.col.3.& 4.nu.8.& ibidem Ias.nu. 19.vbi plures allegans magis communẽ testatur,refertq; sæpius sic consuluisse, vt verè consuluit consi. 72. col.1.lib.4. sequitur Aretin. in dict. l.rem quæ nobis.& ibi Alexan.colu.4.ad fin. nu.8.ad fin.vbi dicit se vidisse sæpius in iudicijs iudicari secundùm eam, & ipsum obtinuisse pro hac parte: & hãc opinionem sequutus est plerunque cõsulendo idem Alex.vt in consil.51.col.1.volu. 1. nu.1. versi.quinimò tenuit, & consil.117. nu. 3.in fine.& nu.4.& consil.200. num.2: 3.& 8. volu.2.& consi.6.num.5. & 11.& seq.volu.3.& consil.91.nu.6.dicens magis communem esse contra Bart.præfatam

tam sententiam,& in consi.92. nu. 8.& seq.vol.5.idem respondit Anchar. cõsil. 42.circa medium.Corneus consi. 56.litera R.lib.2. qui communem esse affirmat,& in consi.35.nu. 18. litera X. lib.1. vbi quòd secundum Imol. & Abb. est communis,& in practica seruatur secũdùm Lapum vbi supra;dicit communẽ Socin.Senior consil.89.in fine. lib.1. & consi. 18.versic.tertium remedium. nu. 32.eodem lib.1.Dec.consi.57.nu.3. & 5. vbi refert esse communem ex Alex.cõtra Bart.& consi.252.nu.4. concludens istam videri esse magis communem conclusionem.Ripa in d.c.sæpé.nu.28.versic.quid tenendum.de restitutio.spoliator.vbi plures allegans refert esse communem Canonistarum, & inquit non videri ab ea esse recedendum , quanuis non audeat eam omnino affirmare : & lib.1.respons.c.1.nu.43.Matth.de Affli. decisio.Neapol.361.nu.33.vbi dicit communem,& ita decisum fuisse per dominos de Consilio,& in commentarijs ad constitutiones Neapol.libr. 1.rubri. 25. contra quem de restitutione agatur.nu. 30.& 31.dicit magis cõmunem eam sequutus Guillierm.Cassiad.de restit.spoliat.decis.7.Barba.consi.42.col. penult. vbi communem testatur.lib.2.& consil. 24.colu. 2.lib. 4.Ioan.Maria Riminald. consi.67.nu.7.& consi. 98.nu. 76.lib.1. & consil.423.nu.10.lib.3.& ibi Hippolyt.Riminald.in addit. Lucas de Penna
60 in d l.si coloni.quæst.21.& eã esse communem testatur Marant. de ordin.iudi. 4.part.in 7.dist.nu.50. probat Bertrand. consi.121.& consi.213.lib.2.Boer. quæs. 238.col.6.Socin.Iunior consi.34.nu.12. lib.3. vbi sæpè repetit hanc esse receptiorem,& ab ea non esse recedendum in iudicando& consulendo. Claudius Sayssel.in d.l.rem,quæ nobis.col.2.Ioan. de Amic.cõsil.97.nu.2.4.& 5.Ruyn. cõsi. 48.& 49.volu.4.Philip.Franc.in sua disputat.petitor.col:5.Neuizan.consi. 78. nu.4. Petrus Benintend.concluf.33.Alciat.respons.388.nu.2. Beroius in c. in literis.nu.19.de resti.spoliat.Plotus in.l. si quando.n.66.C.vnde vi.nouissimè Roland.à Valle consi.50.nu.11. & consi.72. nu.7.lib.2.vbi dicit esse communem & magis communem eam sequutus plurimos allegans, & hanc dicit crebriorem Viuius in suis communib.opin.in verb. remedium.c.reintegranda.3.quæst.1. nõ conceditur,&c.Beroius consi.61.nu.17, & consi.63.nu.19.& 30.volum.3.& hæc est magis recepta à Canonistis,secũdum decisio. Pedemont. 93.nu.6.quæ plures ex supradictis refert, & inquit iuxta eã iudicasse ac censuisse Senatũ Pedemont. Eãdem dicit æquiorem & tenendam in practica Anton. Gomez in.l. 45.Taur. nu.192.versic.2.non obstat text.in cap. reintegrãda,&c.in fine. quanuis ibidem fateatur,quòd in puncto iuris contraria videtur verior opinio:eandem refert esse communem aliorum testimonio,plures citãs in eam authores, testatus quòd hodie ista videtur magis communis opinio,Anton.Gabriel vbi supra nu.31. qui eam videtur sequi,quandoquidem ex ea dem constituit primam ampliationem ad regul.d.c.reintegranda. & hanc opinionem,quòd remed.d.c.reintegranda, competat contra omnem possessorem, Rota complexa est,vt per Cassiador. decis.7.de restitu.spoliat.vt refert & probat cum cõmuni nouissimè Puteus libr. 2.decis.176.nu.2.& seq.Habes igitur in supra citatis authoribus plusquam quaraginta hanc partem tenentes.

Contraria tamen sententia, & sic negatiua,sequentibus astruitur fundamentis.Primò ex text.in.l.siue autẽ.§. si duobus.ff.de Public.in rem actio.vbi si duo titulum à diuersis dominis vẽditoribus consequuti sint,& in bona fide vterque sit,ille in Publiciana præfertur, qui de præsenti possidere reperitur:ea namque ratio , qua Publiciana non conceditur contra illum sic possidentẽ,facit, vt nec detur hoc remedium reintegrandæ.Nec obstat Abb.responsio in d.c.sæpè, dicentis , in casu d.§.si duobus.actum nõ fuisse de solo possessorio,vt in nostra quæstione,sed etiam de petitorio,in quo nõ constabat de iure alterius , quare in dubio pro possessore fuit iudicatum:in

nostra

nostra autẽ specie solùm agitur, vt spoliatus ante omnia restituatur, obidq; antiquior possessio præfertur; non inquã obest hæc responsio: quoniam si in casu d.§.si duobus, antiquior possessor cũ titulo non præfertur nouo possessori cum titulo, quanto fortiùs in casu nostro nõ preferetur, in quo antiquior possessor, qui vt spoliatus agit, nititur obtinere ex sola antiquiori possessione? Proderit igitur noui possessoris titulus ad iustificandam possessionem, & ad tollẽdum omne clandestinitatis vitium: vnde minimé æquum esse videtur, vt actor qui nititur ex sola antiquiori possessione, obtineat cõtra nouum possessorem, qui suam possessionem ex titulo iustificat. Nõ etiam obest Antonij de Butrio responsio, quam diluit Alex. in d.l.rem quæ nobis, & ibi Rip. nu. 27. & in d.c.sæpè. nu. 28. versi. circa secundum casum, & Rubeus in d. §. nihil commune. numer. 70.

61 Secundo loco hanc sententiam confirmat ratio, quam contrariæ partis authores pro ea adducunt, nempe remediũ hoc reintegrandæ esse inductum, ne is, qui aliena occupauit, in peccato mortuus iaceat, nam cùm hæc ratio in specie de qua agimus cesset, quia nouus hic possessor non potest dici spoliator, nec vitiosus possessor, ac per consequens nõ sit in peccato, cùm titulum & bonam fidem habeat, cõsequitur, vt cessare quoque debeat dispositio nostri tex. argum. l. adigere. §. quanuis. ff. de iure patron. a. cum similib.

Tertiò, & quidem, vt videtur, peremptoriè eadem sententia comprobatur ex decisione text. in dict. cap. sæpè. de restitut. spoliat. cuius constitutio edita fuit per annos quinquaginta post promulgationem huius canonicis reintegranda: ibi nanq; constitutum est agi solùm tũc posse contra singularem successorẽ sciẽter in vitiosa possessione succedentem: si ex dict. capit. reintegranda, spoliato succurrsum esset contra singularem successorem cum titulo, & bona fide possidẽtem, frustratoria, & inutilis esset dict. cap. sæpè, promulgatio, nec de dubio ferret, contra l. quod Labeo. ff. de Carbon. edict. nam si certum erat dari remedium contra possessorem cum titulo & bona fide, ex dict. c. reintegranda, à fortiori daretur contra illum, qui scienter in vitio successisset: ne igitur frustra edita sit constitutio dict. capit. sæpè, fatendũ est, eiusdem Decretalis authorem satis intellexisse non esse succursum contra singularem successorem, quouis etiã modo possidentem, ex dict. cap. reintegranda: quæ sanè consideratio, quã non nulli ex supra citatis authoribus perpendunt, omnem videtur tollere dubitationem.

62 Quartò, & præcipuè eadem sententia negatiua probatur, quoniam si aliud diceremus sequeretur maximũ absurdũ, nempe quòd remedium dict. cap. reintegranda. esset inuentum ad omnes iustos possessores spoliandos & inquietandos, non solùm ad tempus, sed & perpetuò, prout aliqui ex doctoribus supra allegatis concedunt, quos refert nuncupatim Menoch. dict. remed. 15. de recuperand. possess. nu. 421. & quos Rota aliquãdo sequuta fuit, vt testatur D. Sarmient. de reddit. Eccles. 1. part. cap. 4. numer. 11. in principio, & constat ex Cassiad. de restitutio. spoliat. decis. 5. & 6. vbi dicit, Rotam affirmare esse hanc communẽ opinionem: & refert Ant. Gabriel vbi supra nu. 54. nempé, quòd etiam per spatium immemorabilis temporis non præscribitur huic remedio, & nume. 55. nititur hanc opinionem & obseruantiam dominorum de Rota defendere ab authoribus tenentibus contrarium, & etiamper mille annos, secundũ eundem Sarmient. & nouissimè esse communem, & in Rota iuxta eam pronuntiatũ à maiori parte contra minorem, testatur Puteus lib. 1. decisio. 115. in fine. & num. 22. qui per totam illam decisionem refert fundamẽta, & authores vtriusq; partis, ac proinde hoc remedio admisso, omnes leges & canones, qui de præscriptione loquuntur, hoc casu cessarent: quod minimè est dicendum, cùm sint posteriores illo cap. reintegran-

reintegranda. Nemo præterea dicet, ex eo textu præscriptiones, aliaq; iuris remedia esse sublata, cùm verba eius sint generalia, ideòque nihil possunt in ijs quæ specialem habent constitutionem, argum. l. doli clausula. cum similib. ff. de verb. oblig. Non enim verisimile est, vno verbo omnem præscriptionum materiam subuertere velle: ideoq; secũdum alios Canones debet ille text. interpretari.

63 Et in terminis ex prædictis fundamẽtis hanc partem probauit Bart. in d. l. rẽ quæ nobis. nu. 2. ff. de acqui. poss. & in. l. fin. §. sed cum in secundam. num. 5. C. de furt. vbi limitat in habente possessionẽ & titulum ab authore vitioso, & quando res erat vitiosa, nempe quãdo emit à malè fidei possessore, vt à fure: & Bart. sequuti sunt Ang. & Imol. in d. l. rem quæ nobis, vt ibidem refert Socin. nu. 12. in versic. aliquando quinto, ac vltimo, qui in hoc parum sibi constans eandem tenet sententiam, & idem consi. 266. nu. 15. 16. & 18. lib. 2. vbi eam probat, dicens videri magis communem, & melius esse eam tenere, quàm contrariam: & multos eiusdem opin. etiam refert authores, nẽpe Nicol. de Mathar. Iacob. Butric. & Bal. in. l. 2. C. de furt. & alios. Idem Soci. consi. 39. col. 2. nu. 5. versi. circa secundã, volu. 3. dicens istam esse magis communem opin. Legistarum. Idem tenet Angel. in. l. siue autem. §. si duobus. versi. & per hãc literam. ff. de Public. in rem act. & consi. 116. in versi. si autem ignorauerit. & consi. 157. col. 2. voluit Paul. Castr. in. l. & ideo. §. Neratius. nu. 5. ff. de condi. furt. Andr. de Barul. Angel. & Ioan. de Platea in. l. si coloni. col. 2. C. de agri. & censi. lib. 11. Alex. sibi dissidens consi. 118. lib. 1. & consi. 89. nu. 7. lib. 5. latissimè Corneus dicens videri esse de mente communiter Doctorum consil. 18. litera F. & seq. & consi. 23. col. penul. & fin. & consi. 62. nu. 10. litera I. versi. tamen præfertur, & consi. 329. per totum. volum. 1. & latè consi. 282. nu. 7. litera I. libr. 3. quos sequitur Paris. consi. 1. nu. 166. volu. 1. dicens hanc esse magis communem Legistarum Brunus consi. 19. nu. 25. & consi. 21. nu. 5. & 6. Calcan. consi. 116. num. 3. Bertrand. consi. 54. nu. 4. & 5. volu. 1. & consi. 323. in fine. 1. part. lib. 2. latissimè Rub. consi. 4. vbi respondet ad multa, quæ in contrarium adducuntur: & consi. vltim. nu. 9. Ruy. consi. 49. nu. 11. libr. 4. Anchar. consil. 310. col. vltim. versi. ista enim iura. nu. 7. in fin. Practic. Papiens. in forma libelli, quo agitur in causa spoliat. possess. glos. 1. nu. 8. in fine. dicens, quòd hæc est communis opinio apud Legistas, contraria apud Canonistas. Ioan. Crotus consi. 47. nu. 20. sequitur Socin. Iun. sibi contrarius consi. 47. num. 25. & consi. 48. in fine. nu. 13. lib. 2. vbi dicit istam veriorem & magis communem. Gozadin. consil. 28. nu. 36. Frãc. Turza breuiter in suis communibus cõclus. cap. 50. Zabarel. consi. 114. col. 1. Ias. sibi contrarius consi. 21. colum. 1. versic. 2. respondetur. lib. 3. vbi eiusdem sententiæ citat Ioan. Fab. in. §. sed istę. Instit. de actio. Ioan. Maria Riminald. consi. 238. nu. 10. lib. 2. & Hippolyt. in addit. ad eundem consi. 67. nu. 7. lib. 1. amboparum sibi constantes. Idem sibi contrarius tenuit Rip. in d. l. rem quæ nobis. nu. 27. & in respons. 1. aliàs 45. in 2. lib. decret. nu. 7. hanc semper probauit Rub. in d. §. nihil commune. nu. 71. & 72. & in consi. 4. col. 2. & in consi. 167. nu. 9. hanc sequitur sibi contrarius Alciat. in d. l. rẽ quæ nobis. nu. 8. & eam probasse videtur Molin. ad Alex. consi. 6. nu. 5. in verb. non satis. lib. 3. dum citando Anchar. subdit nõ practicari Paris. in cap. si diligenti. num. 23. de præscript. Mantua. consi. 99. nu. 2. lib. 2. Anto. Matth. in d. §. nihil commune, ampliatione 20. eandem sequuti sunt Nathan consi. 188. in fin. libr. 1. & Ioan. Cephalus consi. 4. num. 1. & consi. 100. nu. 22. lib. 1. & hæc est vera & magis cõmunis conclusio, secundùm Marant. de ordin. iudic. 4. part. princip. 7. dist. num. 50. fol. 179. hanc, latissimè agens ad partes, ac plurimos ex supradictis referens, sequitur & probat, & communem magis esse affirmat Menoch. d. remed. 15. de recuper. poss. num. 89. Hanc dicit magis commu-

communem Legistarum decis. Pedemōt. suprad. 93. nu. 6. quę etiam plures refert quanuis eam non probet, sed concordiam, quam statim referam: hanc secundam partem intrepide, audaciter & neruose probat D. Sarmient. de reddit. Eccles. 1. part. cap. 4. nu. 11. per totum, sequitur & communem dicit nonnullos allegans D. Molin. de Hispan. primog. libr. 3. cap. 13. nu. 53. vbi contrariæ opin. non meminit: eandem communem & magis communem Legistarū ex Corneo dict. consi. 23. & Paris. d. consi. 166. & Socin. consi. 31. col. 2. in fine. nu. 3. affirmat Roland. à Valle consi. 50. nu. 11. & consi. 72. nu. 7. volum. 2. vbi alios eiusdem opin. authores refert, quanuis eam non probet: eandem sequuntur plures relati per Ant. Gabriel vbi supra d. n. 31. vbi quòd est magis communis, licèt vt prædixi, priorem videatur sequutus.

Habemus igitur, si bene memini, quadraginta plus, aut minus authores huius sententię negatiuæ sequaces: & quanuis alios quadraginta aut plures supra enumerauerimus pro parte affirmatiua, eam tamen non probant indistinctè, sed tantum in rebus Ecclesiasticis & quoad earum possessionem, non verò quoad bona laicorum, prout sunt glo. d. c. cùm ad sedem. Ant. de Butr. Abb. Cald. Lap. & Lignia. vt animaduertit Rub. in d. consi. 4. item & Cassiad. in eisdem bonis ecclesiasticis loquitur, Hostiens. verò & Innocent. in d. c. cùm ad sedem. col. 2. nec vnam nec alteram affirmare videtur, sed tantùm asserere remedium huius canonis non esse nouum: idem Innocent. in dict. c. sæpè, dubitatiuè tantum loquitur nec audet sententiam affirmatiuā probare, vt refert Menoch. vbi supra, nu. 90.

Quid tenendum in articulo perquam difficili, & valde cōtrouerso? Ego vnam ex supradictis opin. electurus, hanc secūdam sententiam negatiuam verioré & magis communem Legistarum & tenendam in iudicando, & consulendo existimo, atque dijudico, ex fundamentis supra pro ea adductis, quæ meo iudicio, vt fortiora, ita & meliora cæteris contrariæ partis sunt: satis enim plus vrgent pro hac parte, quàm priora pro affirmatiua: ad quod potius in præsenti specie aduertendum censeo, quàm ad numerum authorum, quandoquidem, vt videmus non solùm inter se dissident in ea vtriusque iuris interpretes, sed, quod peius est, quàm plures ex eis sibi ipsis parū constantes, atque contrarij sunt: non igitur multum est fidendum in eis, sed in rationibus & fundamētis quæ meliora ac grauiora fuerint, prout esse existimo adducta supra pro hac eadem parte negatiua, præterquam quòd eam probarūt magis communiter Legistæ: † quæ procul dubio procedet, si tertius hic singularis possessor cum titulo, & bona fide per tātum temporis spatiū possederit cum cęteris iuris requisitis, vt legitimè præscripserit rem ipsam super qua controuertitur, tunc enim indubium est, ipsum nec possessorio, nec petitorio conueniri posse, quinimò absoluendus & liberandus est omnino in totum, non enim sublatæ sunt præscriptiones legitimę ac canonicæ per remedium d. c. reintegranda, in præsenti specie, vt modò dicebamus in quarto fundamento huius sententię negatiuæ, quicquid perperam & absque vllo iuris colore alij existiment. Quòd si tempus legitimæ præscriptionis adhuc completum nō fuerit, nihilominus existimo in nostræ quæstionis terminis nō habere locum illud remedium possessorium, sed tantùm iudicium petitorium, quo agi tunc oportet, vt clarius apparebit inferius ex responsione, † quam assignabimus ad nostrum tex. ne obsit huic negatiuæ sententiæ. Neq; obstat quòd grauissimus Senatus Pedemont. iuxta affirmatiuā iudicauerit in casu, de quo per Octauianum Cacher. vbi supra, quoniam in illo possessores cum titulo & bona fide nondum prescripserant, & præterea res habuerūt ab eo, qui sine titulo possidebat, vt constat ex præd. decisione in principio, & in fine: at verò nos agimus in singulari successore cū titulo & bona fide, qui causam habuit ab authore bonæ fidei titulato: quo modo supradict.

64

65

pradict. duas communes contrarias sententias conciliauit rectè Ioan. Crotus. d. consi. 47. nu. 20. & plenius consil. 75. nu. 10. & Ripa vbi supra: quam cōcordiam probare videtur Octauian. vbi supra. d. nu. 6. qui aliam etiam refert, nempè, vt prior opinio sit sequenda in terris Ecclesiæ; secunda verò in terris non subiectis Ecclesię in temporalibus. Verùmhæc cō cordia mihi non arridet existimanti in vtrisq; terris negatiuam sententiam esse sequendam, vti communiorem & veriorem, dummodò iste cōuentus habeat titulum à bonæ fidei authore titulato, vt prædiximus, aliàs secus: quod etiam voluit ac expressè sensit Menoch. vbi supra, num. 89. vers. contrariam etiam. Fateor tamen, quòd si Senatus Pedemont. vel alius in terminis nostris eādem priorem sententiam elegisset, nihilominus non multum erraret; quandoquidem illa sit etiam magis communis opinio Canonistarum, quæ iudicio plurimorum virorum grauissimorum, & verior etiam censetur, quamuis nobis, quam prædiximus, communior, verior & probabilior videatur, iuxta quam iudicaremus, si casus contingeret: nec æquitas nos mouere debet, vt spoliato succurram⁹ hoc casu, quandoquidem huiusmodi possessor expers sit huius vitij, actoriq; remaneat ius suū saluū quoad petitoriū, quod in iudicium deducere poterit, resq; suas in eo vendicare ac recuperare.

66 Superest, vt ad argumenta & rationes contrariæ partis respondeamus, ex quorum responsionibus dilucidior ac magis roborata apparebit nostra hæc tenenda sententia. Et ad primum de clandestinitatis vitio, &c. respondeò, hoc minimè procedere, quinimo ipsum vitium tolli interuentu tituli & bonæ fidei, vt in. l. clam possidere. in princip. ff. de acquir. possess. ita respondet Socin. in. d. l. rem quæ nobis. nu. 12. vers. aliquando quinto & vltimo, & ibi Rip. num. 27. idem in c. sępè. nu. 28. vers. secundò cōfunditur, &c. de restitut. spoliat. & ante eos Alex. consi. 118. num. 2. vers. & dato. libr. 2. vbi nu. 8. subdit, actori hoc nihil prodesse, si possessor titulum ostendat, vt refert Menoch. vbi supra, num. 81. idem probans, adijcienſque cum Parisi consi. 12. num. 9. lib. 4. post Curt. Iun. consi. 17. col. vltim. vers. duodecimo, quòd cùm contra hūc nouum possessorem non militet illa qualitas clandestinitatis, nec cōtra eum hoc remedio agi poterit: quòd cùm apparet de titulo, vitium clandestinitatis à possessione tollātur, probat. l. siue autem. §. si duobus. ff. de Publi. in rem act. tenet plures referens Menoch. vbi supra, nu. 70.

67 Ad secundum, nempè quod ex nostro capit. reintegranda, supra adduximus, in illis verbis, Quacumque cōditione temporis, &c. quibus sublata videtur præscriptio in proposito, respondeo, hoc nō ita esse, vt supra probauimus in quarto fundamento partis negatiuæ. Quare respondere oportet illi text. in prætatis verbis, minimè illis tolli legitimam prescriptionem, si bona fides & cętera requisita concurrant, vt in. l. final. in fine. C. de edict. diui Adrian. tollend. vt in terminis dicit ac respondet Paul. Castrens. consi. 105. colum. fin. lib. 1. in secundo intellectu ad dict. cap. reintegranda. Quid igitur est, quod text. dicit, Quacumque conditione temporis, &c? nam etiamsi hæc verba ad illa, Perdidisse noscantur, referantur, vt est verum, adhuc non euacuant inductionem text. illius prædictam, vt excludi per ea videatur præscriptio, vt rectè obseruauit D. Sarmient. vbi supra.

Sed vt omnino hoc cesset cōtrarium, animaduertere oportebit secundùm Sarmient. text. illum loqui in fauorem bonæ fidei possessoris contra malæ fidei possessorem & prædonem, vt patet ex litera d. text. in principio huius capit. relata. Nam dum dicit, res ecclesiæ, vel proprias, id est suas substantias, præsupponit bonam fidem Episcoporum spoliatorum. Dum verò dicit, Spoliatis vel ejectis episcopis, & ibi, Captiuitate aut dolo, aut violētia maiorum per quascunq; iniustas causas, &c. insinuat, possessorem modernum esse malæ fidei: quo casu verum est etiam nullo temporis spatio obstan-

ſtante præſcriptionem tolli, quia cũ violentia ſit vitium reale, prædoque ſit verus & manifeſtus malæ fidei poſſeſſor, quia ipſe fuit primus ſpoliator & occupator, impeditur iure communi præſcriptio, vt in l. Pomponius. §. cum quis. ff. de acqui. poſſe. in. §. furtiuę. cùm ſimi-
68 lib. Inſtit. de vſucapi. † Quòd ſi violétia non interueniat, mala tamen fides adſit, vt adeſſe videtur in cæteris caſibus dict. cap. reintegranda, nullo tempore præſcribitur, vt in c. fin. de præſcript. etiam immemorabili, vt reſoluit Balb. de præſcript. 2. par. 3 part. quæſt. 6. num. 20. latè Crauet. conſi. 146. nu. 2. & de antiquit. temp. 4. particul. quartę part. princip. nu. 19. & 20. vbi refert Angel. Areti. di-
69 centem, malę fidei poſſeſſorem † in ęternũ ex Pontificijs conſtitutionibus præſcribere, hoc enim caſu non poterit conuentus obijcere hanc exceptionẽ præſcriptionis, ſecundùm Bero. in cap. ſolicitè. nu. 39. de reſtit. ſpoliat. Menoch. d. remed. 15. de recuperãd. poſſeſſ. nu. 417.

70 Quod ſi quis ſit bonæ fidei poſſeſſor, etiam re vitio reali affecta, procedet ſaltim lõgiſsimi temporis quadragennaria præſcriptio, vt in. l. 1. §. ad hæc. C. de annal. except. & notat glo. in. l. ſicut. in fin. C. de præſcript. triginta vel quadragin-
71 ta annorum. † ſicque intelligenda eſt cõmunis interpretum ſententia habens, quòd remedium d. cap. reintegranda, durat perpetuò vſque ad triginta annos, quam refert plurimos allegans Ant. Gabr. vbi ſupra nu. 53. & probat Puteus. d. lib. 1. deciſ. 115. nu. 14. & ſeq. aduerſus Rotam. Sicque eam interpretatur Menoch. vbi ſupra nu. 418. & ante eum Roland. à Valle conſi. 72. num. 19. & 21. lib. 2. vbi ambo eam intelligunt, vt procedat regulariter, vbi bonæ fidei poſſeſſor non haberet titulum, vel quando res eſſet affecta vitio reali.

72 Si verò vis, vel vitium reale non fuerit illatum, & quis iuſto titulo, & bona fide poſſideat, habeatque cauſam à bonę fidei authore titulato, nõ video cur præſcriptio impediatur decem annorum inter præſentes, & viginti inter abſentes, nec quomodò contra eum competat remedium d. c. reintegranda, cũm eo caſu minimé ipſum loquatur, nec de eo cogitauerit. Poterit igitur actori hoc caſu agenti remedio. d. c. reintegranda, opponi exceptio legitimæ ſupradictæ præſcriptionis: & in terminis ita tenet Balb. de præſcript. 4. part. quartæ partis principa. q. 24. circa fin. verſi. quinimo videtur, & ſenſit Ruyn. conſi. 6. nu. 14. libr. 1. & expreſſè affirmauit Roland. à Valle d. conſi. 72. nu. 21. & Menoch. vbi ſupra nu. 425. Sarmient. dict. nu. 11.

73 Declaratur tamen hic caſus, vt non procedat in illis caſibus, in quibus ratione & priuilegio perſonarum maius tempus ad præſcribendum requiritur, vt in Eccleſia, contra quam regulariter ſola præſcriptio quadraginta annorum currit, ſecundùm Balb. vbi ſupra. in verſic. ſed quoad Eccleſiam. Paul. Caſtr. conſi. 105. in fine. in. 1. part. conſil. Bertrand. conſi. 44. nu. 8. in. 1. part. lib. 3. Menoch. vbi ſupra. nu. 427. vbi in nu. ſeq. exemplificat etiam in fiſco, contra quem ſolo ſpatio centum annorum præſcribitur ſecundùm Angel. Alexand. Guid. Pape & Ruyn. quos refert: & ita eſt intelligenda hæc materia.

74 In beneficialibus autem illud hodie cõſtitutũ eſt ex regu. Cãcellar. de annal. poſſeſſ. vt pacifici poſſeſſores per annum, & ex reg. de triennali poſſeſſ. per trienniũ ſint tuti quoad poſſeſſionem, quæ regulæ, & ſpoliatorem adiuuant, dummodo non ſit violentus, vt declarat Gomec. in priori illa reg. de annal. poſſeſſ. quæſt. 64. quem ſequitur Carolus Molin. in eadem, quam ſimul iunxit cum reg. de veriſimil. notitia. nu. 122. & Menoch. vbi ſupra, nu. 430.

75 Non etiam obeſt altera conſideratio ſupradicta ex generalitate ſupradicti noſtri cap. reintegranda, in illis verbis, Quacunq; conditione temporis, &c. & text. etiam in canone Epiſcopi. 3. quæſt. 1. & in cap. Eccleſia. 3. quæſt. 2. in illis verbis, & à quibuſcunq;, &c. quia intelligũtur à quibuſcunque malæ fidei poſſeſſoribus, hoc eſt, de ipſiſmet occupatoribus immediatis, cum ſic ratio, & ſubiecta materia ſuadeat: nam verba, quantuncunque vniuerſaliter prolata, reſtringũtur de habilitate, vt in. l. 1. & ibi gloſ. & Doct. C. de ſacroſanct. Eccleſ. & in. l. vt gradatim. §. 1. ff. de muner. & honor. ita declarat Rub. in dict. §. nihil commune. numer. 72. & latè comprobat Menoch. vbi ſupra numer. 82. & duob. ſeq. & paulò ſupra nu. 72. in fi.

76 Ex ſuperioribus, præcipuè dictis num. 67. in verſi. ſed vt omnino. infertur, veram eſſe receptiorem ſententiam doctorum, quam refert Rip. in dict. c. fæpè nu. 23. de reſtitut. ſpoliato. & alios plures citans Menoch. vbi ſupra nu. 62. & eam probauit Socin. in d. l. rem quæ nobis, n. 7. idem conſi. 39. n. 5. vol. 3. dicens cõmunem, tenentium, remediũ d. c. reintegrãda, non concedi malę fidei poſſeſſori ſua poſſeſsione deiecto, tametſi Ant. de Butrio, Aret. Roma. & Alexan. quos refert & probat Ripa vbi ſupra, & Marant. de ordin. iudi. 4 p. 7. diſt. nu. 50. & Menoch. d. nu. 62. & præcedenti, contrariã ſententiam teneant, quæ in alijs remedijs iuris recuperandę poſſeſsionis, præterquam in eo dequo agimus huius cap. reintegrãda, cum ſint alia plura, locum habere poterit ex iuribus per eos allegatis, in iſto tamẽ de quo preſens eſt ſermo, minimè: tum ex ſupradictis: tum etiã ex ijs, quæ latiùs pro magis recepta præd. ſententia adducunt Doct. vbi ſupra.

77 Ad tertium reſpondeo, non eſſe verum, quòd in interdicto vti poſſidetis, antiquiori poſſeſsione probata nouus poſſeſſor cum titulo ſuccumbat, ſed imo contrariũ, vt probat tex. in. l. ſi duo. in princi. vbi Bart. ff. vti poſſid. Rubeus ita reſpondens in d. §. nihil cõmune. n. 92. idẽ conſi. 4. nu. 2. Curt. Iun. conſi. 108. n. 25. Menoch. d. remed. 15. de recuperand. poſſeſſ. queſt. 11. & queſt. 13. nu. 89 vbi etiã alio modo reſpondet præd. tertio fun-
78 damento, † cum Socin. nempe non eſſe bonam eam conſequentiam, tituli exceptio non impedit poſſeſsionis reſtitutionem, ergo agi poteſt contra ſingularem ſucceſſorem habentem titulum & bonam fidem, † nec hic titulus aliũ reſpicit effectum, quàm vt clandeſtinitatis vitium tollatur: quod declarat Rub. d. conſi. 4. num. 11. vbi nu. 14. verſi. non obſtat, reſpondet ad d. c. licet cauſam, vt refert Menoch. vbi ſupra.

Ad quartũ reſpondetur eodem modo, nempe non eſſe bonam cõſequentiam, dominij exceptio nõ impedit poſſeſsionis reſtitutionem, ergo conceditur contra poſsidentem titulo, vt patet in ipſomet interdicto vnde vi, in quo ſpoliatus ante omnia reſtituitur, & tamen contra ſingularem poſſeſſorem nõ datur, vt in l. cum à te. ff. de vi & vi armat. ſic in c. ſępè, ſpoliatus ante omnia reſtituitur, & tamen non conceditur cõtra ſingularem hunc ſucceſſorem, niſi ſcienter in vitio ſucceſſerit quare potius retorquetur fũdamentum: ſi eſt inſtar interdicti vnde vi, illud non conceditur contra ſingularem ſucceſſorem, vt in d. l. cum à te. ergo nec hoc de quo in d. cap. reintegranda. Remanet igitur ex ſupradictis ſatis probata noſtra hac de reſentẽtia magis cõmunis negatiua in queſtione prefata.

81 Quam limitat Marant. de ordin. iudic. 4 par. in 7. diſt nu. 53. non procedere in regno Neapolitano, ex Regia illa cõſtitutione, circa violentiarum, &c. qua eſt prouiſum contra milleſimum etiam ſucceſſorem, in quem poſſeſsio hæc ſemel vitio ſpolij affecta tranſijt: ſequitur Menoch. d. remed. 15. nu. 94.

Diſſeruimus hactenus, an remedium d. capit. reintegranda, detur contra ſingularem ſucceſſorem cum titulo & bona fide poſsidentem, cauſamque habentem à bonæ fidei poſſeſſore, & hic eſt primus caſus.

82 Secundus caſus eſt, quoties nouus hic ſingularis ſucceſſor eſt cum bona fide, ſed tamen ſine titulo, & tunc contra eũ concedi remedium d. cap. reintegranda, eſt communis concluſio, vt teſtatur Socin. in d. l. rem quæ nobis, nu. 12. in princ. ff. de acqui. poſſeſſ. ſequitur & probat alios allegans Menoch. vbi ſupra, num. 68. & ſeq. dicens, quòd ita affirmant vno ore interpretes.

83 Tertius casus est, quoties nouus successor & possessor hic est cum bona fide & titulo, sed titulus superuenit post possessionem illam antiquiorem, sicque per fraudem titulus ille est inductus, & tunc cùm sit nullus, vt fraude quæsitus, dabitur aduersus eum præd. remedium: ita Bal. in disputatione, accusatus de vi turbatiua, versi. 3. modo. quem sequitur Alex. consil. 88. nu. 12. versi. plus dicit. lib. 5. Decius consi. 302. num. 11. Gozadin. consi. 86. nu. 19. Bellon. consi. 11. n. 4. Hi tamen authores minus rectè facti speciē huius limitationis fingere videntur, quā doquidem loquimur de possessione recentiori titulata, sicque semper præsupponimus, & possessionem, & titulū post illam aduersarij antiquiorem superuenisse. Quare rectiùs intellexit supradictam limitationem Curt. Iun. consi. 108. nu. 25. in fine. quē sequuti sunt Aymon Crauetta cōsi. 158. nu. 21. in fine. versi. secundò igitur, & Menoch. vbi supra nu. 72: quando nouus hic possessor post adeptam possessionem assequutus est titulū, quia tunc fraudis suspicione titulus hic non caret, cùm facile fuerit, amicum à quo emere fingeretur, supponere, eoque cauillo & dolo antiquiorem possessorē fallere: & quanuis adhuc Menoch. in pūcto iuris dubitet de hac tertia limitatione, ex subtili ratione, de qua ibi per eū nihilominus tamen fatetur obseruandam esse in foro (hoc est in praxi) quia eam plurimi ausi sunt affirmare.

84 Quartus erit denique casus, quādo nouus possessor cum titulo & bona fide causam habuit ab authore vitioso, sicque res est affecta vitio personali: & tūc datur contra eum pręd. remedium Canonis reintegranda, secundùm Socin. in d. l. rem quæ nobis, nu. 12. in versi. aliquando & secundò. & ibi Alciat. nu. 8. quorum sententiā in hoc probauit Menoc. vbi supra nu. 73. & seq. eamq; defendit à Bart. doctrina, qui in Publiciana tenet cōtrarium in. l. 3. §. opus. ff. de alien. iud. mut. caus. fact. nā Bartol. ni illa sententia crebriùs reijcitur secundùm Menoch. ibidem nu. 75. Sed an idem procedat, quā do res non est vitiosa, sed possessor hic cum titulo & bona fide causam habuit ab authore malæ fidei & vitioso? dubiū est, de quo videndus Menoch. vbi supra nu. 78. vbi contra Socin. hoc casu probat, non dari remedium dict. c. reintegrā da, aduersus præd. possessorem cum titulo & bona fide, qui rem non vitiosam habuit à vitioso authore. Verùm sententia Socin. in hoc comprobatur atque verior fit ex concordia, quam supra retulimus, atque probauimus num. 65. inter prefatas duas magis cōmunes sentētias.

85 Quintus erit casus, quando res est affecta vitio reali, vel ob furtum cōmissum, vel ob vim impulsiuam, & tunc etiā contra successorem singularem cum titulo & bona fide dabitur præd. remedium, cū tunc temporis nec præscriptio locū habeat, vt supra dicebamus: ita in terminis tenet Socin. in dict. l. rem quæ nobis, nu. 12. versi. aliquando & tertiò, & clariùs ibi Aretin. col. vlti. in princ. versi. vnde miror. Corneus consi. 18. nu. 11. & consi. 62. nu. 10. versi. tamen præfertur, quos refert & sequitur Menoch. vbi supra, nu. 77. estque hęc limitatio verissima, atq; sine dubio meo iudicio. Limitatur tamen hic quintus casus, vt procedat in prescriptione ordinaria, decē, vel viginti annorum: secus in lōgissimi temporis quadraginta annorum præscriptione, quia tertius singularis possessor bonæ fidei rei vitio reali affectæ eam præscribit prædict. spatio quadraginta annorum, vt supra nu. 70. prędiximus.

86 Circa tetrium obseruandum erit, appellare licere à lata in hoc remedio sententia, cùm in foro ecclesiastico intentatum fuerit. Quoniam iure Canonico à quacunque sententia in possessorio lata appellare licet, vt in capit. 1. de caus. possess. & proprietat. & in Clemen. vnica, de sequestrat. poss. & fruct. vbi expressè deciditur, non esse quem priuandum possessione sua post vnam sententiam in iudicio possessorio cōtra eum latam, & in dict. c. cum ad sedem. vbi omnes, præcipuè Bellamer. nu. 10. qui latè rē hanc explicat, & Bero. quæst. 52. tex. in Clem. 1. de

de re iudic. Bald. in l. 1. C. si de moment. possess. fuerit appell. decisio vltim. Capellæ Tolosan. estque indubium, vt in terminis nostris testatur Menoch. de recuperand. possess. remed. 15. numer. 87 641. qui alios allegat, & ante eū, † quòd iure Pontificio à sententia lata in iudicio possessorio appellatio admittenda sit ad vtrumque effectum, suspensionis, & deuolutionis, testatur communem Abb. in d. capit. cum ad sedem. colum. 3. & Matth. de Affli ct. decis. Neapol. 269. numer. 2. vbi dicit ita fuisse per totum Neapol. Senatum decisum, & quòd communiter tenetur, secundùm Abb. vbi supra: idem probat plures referens Couar. in lib. pract. quæstio. capit. 23. nume. 8. in prima conclusione, & Marant. de ordin. iudic. 6. part. in princip. in titul. de appel. num. 295. & Roland. à Valle cōsi. 38. numer. 13. lib. 2. Anton. Gomez in. l. 45. Taur. numer. 194. Ignatius Salzed. in addit. ad regu. Bernardi Diaz, in reg. 36. in. 2. limit. testatur communem plures referens Mencha. lib. 2. controuers. vsu frequent. cap. 38. nu. 1. & d. c. 40. n. 3. & Anton. Gabriel lib. 5. commun. opin. concluſ. 5. num. 124. loquens generaliter quòd sit permissa hoc casu appellatio de iure Canonico: idem laté probat, & ampliat, vt reuocentur attentata hoc casu secundùm communem, Lancelotus in tracta. de atten. 2. part. cap. 12. ampliat. 25. num. 18. & seq. Quare audiendi non sunt Gozadin. consi. 50. nu. 4. & Aufrerius in decis. Capel. Tolosa. quæst. vlti. existimantes, iure Pontificio appellationem à sententia lata in iudicio possessorio non habere effectum suspensiuum, sed tantùm deuolutiuum, hoc enim est contra text. in d. Clem. vnica, & communem opin. supra relatam, neque authores ab eis citati id tenent, quod ipsis ascribitur, ideò merito Gozadin. & Aufrer. in hac specie nuncupatim reprobāt Couar. & Salzed. vbi supra.

88 Superiora de iure canonico in interdicto recuperādæ & adipiscendæ rectè & indubiè procedere videntur: verū in interdicto retinēdę, si notoriè constaret de possessione actoris, reusque nihil peremptorium alleget contra eam, videtur appellationi locum non esse à prima sententia in eo latā, qua actor in sua possessione tueretur, & ne in ea à reo perturbetur præcipitur, vt in casu cap. querelam, de elect. & similibus: & ita in praxi obseruatū vidi in vna Salmantin. in qua fuit actum præd. interdicto retinendæ pro certo quōdam annuo censu & pensione à capellano cuiusdam capellaniæ, aduersus quosdam laicos, tanquam possessores cuiusdam fundi, super quo asserebatur cōstitutam olim fuisse prædict. annuam pensionem in fauorem dictę capellaniæ, qui se eximere prætendebant à solutione præd. annuæ pēsionis, eo quòd sibi non ostēdebatur, nec in iudicio producebatur instrumentum aliquod constitutionis dictæ pensionis: at verò actor suspendit petitorium, & super possessorio tantùm agi voluit atque protestatus est: iudex ecclesiasticus Salmantin. probata prædi. possessione soluendi quotannis d. annuam pensionē ex præd. fundo capellanis eiusdē capellanię, quòd non diffitebatur reus, nec aliquid peremptorium in iudicio possessorio deduxit, suam protulit sententiam diffinitiuā aduersus reos super possessorio, reseruato iure super petitorio, eamque, appellatione reorum non obstante, executioni tradendam iussit, à quo, & ab executione præd. sententiæ, quia vna tantùm erat, & quia lata à iudice ecclesiastico contra laicos, opposita prius declinatoria, cum appellatum fuisset, & causa ad Regiam Cancellariam Pincianam per modū violentiæ delata, ad eundem iudicem ecclesiasticum non semel decretis curiæ remissa fuit, qui posteà ad vlteriorē executionem processit, prout vidi in actis processus eiusdem causę.

Quinimò quod prędiximus nu. 86. ampliatur, vt procedat etiam cum laicus in foro seculari hoc remediū Canonis reintegranda, mouerit, nam adhuc appellari posse consuluit Bald. cōsi. 321. ad euidentiam præmittendum est, quòd aliquādo col. 1. in versi. si enim dicim⁹ ciuile, lib. 3.

sequitur Practi. Papiens. in forma libel. in causa spoliat. possess. in verbo per nostrã diffinitiuã nu. 3. Ripa in. c. sæpé. in fi. de restit. spoliat. Natha. consi. 566. lib. 3. sequitur Menoch. vbi supra. n. 642. aduersus Baldi restrictionẽ in d. c. querelã. col. 4. versi. sed nunquid à lata. de elect. intelligentis solũ procedere, cũ hoc remediũ succedit loco actionis de dolo, vel quod
90 metus causa: † idẽ in remedio recuperandæ. l. si quis in tantam. C. vnde vi, quòd à sententia lata eo casu appellari valeat, tenet, & communem esse profitetur ex alijs Menoch. de recuperãd. possess. nono remedio. nu. 316. & seq.

91 Verùm hoc, quòd in foro seculari appellari possit à sententia in possessorio lata, contra communes traditiones esse videtur, quibus cautum est, quòd de iure ciuili appellari non liceat à sententia lata super possessorio quoad effectum suspensiuũ, iuxta tex. in. l. quisquis. C. de appell. non recip. & in. l. vnica. C. si de moment. possess. fuerit appel. & in c. vnico. § de possessione 2. q. 6. Decius cõsi. 28. n. 5. vbi in quolibet possessorio loquitur: ex quo hãc testatur cõmunem opin. Mẽcha. vbi supra. n. 3. & iterum c. 40. nu. 2. licèt admitti debeat hoc casu appellatio quoad causæ deuolutionem, vt probant Bartol. in. l. 2. nu. 9. ff. de appel. recip. & Abb. in d. cap. cum ad sedem. nu. 30. & in consi. 55. lib. 2. incip. in causa. in versi. aliam limitationem. Angel. consi. 107. & Aufrer. vbi supra, & fuisse hãc opin. seruatam in cõsi. Neapolit. testatur eam sequutus, pluresque referẽs Afflict. vbi supra nu. 3. & 4. sequitur etiam Rebuff. super ll. regi. Galliæ in tract. de sentent. execut. artic. 5. glo. 3. Paris. consi 108. nu. 20. lib. 1. & Marant. de ordin. iudi. 6. par. in titul. de appel. nu. 294. Roland. à Valle consi. 38. nu. 13. lib. 2. Petrus Dueñas in regul. 44. sequitur & communem esse affirmat plures referens Couar. d. nu. 8. in princ. qui in. 2. conclusio. addit, hoc frequentiori consensu post Bart. receptum esse: idem fatentur Ignatius vbi supra, & Menoch. de adipiscend. possess. remed. 4. num. 828. & de recupe. possess. remed. 9. nu. 322. plurimos referens, & de retin. possess. remed. 3. n. 843. vbi loquitur in remedio retinendæ, referens se priori loco supradicto, & magis cõmunem esse post alios testatur Petrus Benintend. in decis. Bononiens. 17. nu. 5. & plures referens Lancelo. de attent. 2. p. c. 12. ampliatio. 25. nu. 3. & seq. & in tract. de appel. in possess. prohib. vel permiss. in. 2. relatione secũdæ opin. Mench. vbi supra n. 4.
* * est receptior & magis cõmunis, à qua non est recedendum in iudicãdo & consulendo, secund. Ioseph. Ludouic. decis. Perus. 20. num. 16. cum sequentibus, vbi num. 25. limitat, quoties in actis constat
92 de iniquitate sententiæ.* † Quo fit, vt non dicatur attentatum, si hoc casu sententia prima in possessorio exequatur, appellatione non obstante, vt firmat nouissimè Manfred. in practic. concluſ. super attentat. conclusione 131. quem refert & sequitur Lancelotus vbi supra, de attentat. numer. 8. vbi numeris seq. ampliat & limitat pluribus modis. Et quanuis veteres quidam (quorum opinio apud iuris ciuilis professores communis olim fuit, & adhuc esse quibusdam videtur, & vera, vt per Mencha. d. c. 40. num. 1.) tenuerint, neque quoad effectum deuolutiuum appellationem in iudicio possessorio vllum effectum habere, & Ripa post alios, quos refert in cap. sæpè. nu. 3. de restit. spol. cõtra communem præfatam existimet esse veriorem opin. nempe vt iure ciuili possit appellari à sentẽtia lata in possessorio: præcedens tamen sententia verior ac magis
93 recepta est & tenenda, † ex qua idem videtur concludẽdum in hoc remedio Canonis reintegranda, cum sit possessoriũ, vt in eo appellatio non suspendat effectum sententiæ in fauorem spoliati latæ, quanuis quoad effectum deuolutiuum ipsa appellatio locum habeat: & quòd hoc in interdicto recuperandæ (prout est remediũ d. c. reintegrãda) procedat, fatetur magis communis ipsa sentẽtia modò relata, loquẽs in omni possessorio, adipiscendæ nempe, retinendæ, & recuperãdæ, vt cõstat ex ipsius authoribus,

bus, & præcipuè ex Bart. in. l. 1. C. si de mo mẽt. possess. fuerit appel. Couar. Menoch. Dueñas, & Marant. vbi supra, & alijs, & extat decisum in vltima decis. Capellæ Tolosanæ, vbi Aufrerius plurimis modis limitat. Quo fit, vt eadem præfata magis communis sententia seruãda etiã sit in specie d. cap. reintegranda: nam quod prius retulimus † in laico in foro secula
94 ri remedium d. canonis deducente, vt tunc appellari possit, iuxta Bald. sententiam d. consi. 321. Pract. Papiens. Rip. ac Menoch. iuxta aliam communem sententiã, quæ habet, vt in specie d. l. si quis in tantam. appellari valeat, intelligenda sunt quoad effectũ deuolutionis, secus verò respectu suspensionis, quoniã per appellationem in præd. remedijs possessorijs minimè de iure ciuili suspenditur executio, iuxta supradict. magis receptã & tenendam sententiam, vt constat ex prædict. authoribus: de nullitate tamen sententiæ bene dici potest in possessorio, etiam de iure ciuili communis secundùm Curt. Iun. consi. 163. nu. 9. refert & 99 sequitur Mencha. vbi supra. nu. 2. Quinimò & ratione inordinati processus bene admittitur appellatio à sententia lata in possessorio: communis secundùm Curt. vbi supra. Minor etiam restitui potest in possessorio, iuxta glos. in. d. l. vnica, est communis, vt plures referens testatur Mencha. vbi supra nu. 3.

Iure tamen Pontificio quoad vtrunq; 95 effectum, & suspensiuum, & deuolutiuũ, vt prædiximus, appellatio locum habet,
* * vt plurimos referens testatur esse cõmuniorem & receptiorem, & in practica non esse tutum ab ea recedere, Ioseph Ludoui. vbi supra, nu. 19. & 20.* Præterquàm si essemus in notorio spoliatore, qui nec etiam attenta benignitate iuris Canonici potest appellare, vt in capit. cùm sit Romana. §. præterea. de appellatio. & tenet Roma. consi. 324. in proposita. Rip. in capit. sæpè, numer. 3. de restitut. spoliat. Lancelot. vbi supra, nu. 25. Secundò non procedit in possessorio extraordinario, in quo nec etiam de iure Canonico permittitur appellatio, vt per Cagnol. in. l. in pari. ff. de regul. iur. & post alios latè tuetur Petr. de Benintend. vbi supra. in decis. Rotæ Bononiens. 79. num. 2. & seq. dummodò in iudicio fuerit pars citata, & adhibita causæ cognitio, vt post alios tradit Alciat. consi. 37. sub num. 8. lib. 6. Lancelot. vbi supra de attentatis. nu. 26.

97 Sed iure nostro Regio Hispanico post duas sententias latas in possessorio non admittitur supplicatio *con las mil y quinientas doblas*, de qua in. l. 28. de Madrid. Cõsequitur igitur inde manifestissimè, † iure
98 Regio posse appellari ab vna sententia lata in iudicio possessorio, ac proinde ipsam pendente appellatione vel supplicatione minimè mandandam esse executioni: & ita in terminis ex. d. l. 28. deducunt ac tenent D. Couar. vbi supra d. n. 8. in. 1. concluſ. & Ant. Gomez in d. l. 45. Tauri. num. 194. in fine, & Ignatius Salzed. vbi supra in. 14. limitatione. Idem ex Pragmatic. 42. c. 31. probat & tenet Mench. vbi supra. d. c. 40. nu. 3.

In casu tamen speciali. l. fin. C. de edict. diui Adrian. tollen. iure ciuili non tantùm, sed & Pontificio appellatio admittenda non est quoad suspensionis effectum ab ea sententia missionis in possessionem, quæ fertur in iudicio possessorio in fauorem hæredis scripti, vt tenet Bald. consil. 141. numer. 1. lib. 1. & consi. 203. lib. 4. Hanc alios allegans probauit D. Couar. vbi supra. in. 3. concluſ. vbi de iure ciuili esse communem profitetur cum glos. verb. missus. Bartholo. & communiter Doct. in. d. l. fina. & Tiraquel. in tracta. *Le mort sayſi le vif.* 6. part. declaratione 6. nu. 2. text. in d. l. quisquis. & in cap. vltim. §. si quis. 2. quæst. 6. & de iure Canonico ex eo probat, quia nullibi sit eo iure contrarium statutum, & præterea, quia fauore testamentorum & hereditatum vacantium hoc iudicium possessorium summariè debet expediri, nec omnino sequitur aliorum conditionem iudiciorum, quæ de possessione tractantur: & de iure Canonico hoc etiam probatur in d. §. si quis. vbi Archid. 2. q. 6. Beroius q. 44. Innocent. in. c. pastoralis.

nu.3.versi.ad hoc,ibi,Quid si sine vlla iusta causa,&c.de offi.delegat. Aufreri⁹ in decis.vlti.Capell.Tolosa.ad fi.Lancelot. vbi supra.nu.27.vbi nu.28.cũ Manfred. vbi supra concluſ.140.tenet,quòd attẽtata hoc casu non sunt reuocanda.Cõsiderãdum prætereà est,quòd facile sit inquis appellationibus legitimos ac veros hæredes defunctorum possessione rerum hæreditariarũ interim iniustissimè defraudare:eandem sententiam sequitur ac probat Ignatius Salzed.vbi supra, in sublimitatione.2.limitatio.& decis.Pedemonta.25.num.9.estque recepta omniumopinio,quòd ab huiusmodi sententia appellari non possit,secundùm Menoch.de adipiscend.possess.remed.4.nu. 826. & 840. quod quoad effectum suspensiuum præfati authores intelligunt, secus quoad deuolutiuum.

100 Hinc est,vt in regijs prætorijs Hispaniæ vsu forensi receptum sit,vt minimè fiat reuocatio attentatorum appellatione pendente à sententia lata super missione in possessionem bonorum in fauorem hæredis,iuxta d.l.fin.C.de edict.diui Adrian.tollẽd.vt referunt D. Couar. & Salzed.vbi supra.

101 Hæc tamen recepta sententia non procedit,cùm iusta & apparens causa appellationis extat,vt puta manifesta iniustitia,tunc enim appellatio vtrunque effectum, & suspensiuum, & deuolutiuum operatur,secundùm Bald. vtrobiq; vbi supra,id exemplificantem, quem sequitur Couar.vbi supra, & Menoch.d.nu. 840.& 844.qui numeris seq.sex declarationes ponit ad prẽd.receptam sententiam:sed & alias limitationes ad præd.regulam generalem,quę habet,vt à sententia lata in iudicio possessorio non liceat appellare,congerit Ignatius vbi supra.

102 Supplicatio tamẽ in hoc casu,& remedio d.l.fi.C. de edict. diui Adria. toll.bene admittitur,vt scribit Decius in d.l.fi. n.50.quẽ sequũtur permulti relati à Menoch.de arbit.iudic.q.70.n.21.& de adipiscend. possess. remed.4.nu. 903. & de retin.possess.remed.vltim.nu. 53.

Vltimò restat hìc examinanda quæstio illa,an à sententia lata super remedio, quod Hispani del interim vocant, quod quidem possessorium est, locum habeat appellatio ?Pro cuius rei intelligentia aduertendum est,

103 Quòd apud nos vsus forensis obtinuit, vt pendente lite,& exposito principali libello,iudiciq́ue oblato, petatur ab eodem iudice,quòd dum ipsa causa & controuersia diffinitur, & interim pendet, actor vel reus defendatur,minimeq́, turbetur in possessione,quam tempore motæ litis obtinebat, atque ita frequenter pronuntiatur,præsertim apud suprema Castellanæ Reipublicæ tribunalia: cuius interdicti, & eius meminere Paul. de Castro consil. 3. incip. in causa, quæ vertitur,&c.libr.2.Capicius decis.Neapol.13.55.189.& 209.& apud GallosMassuerius in sua practic. titul. de possessorio, † & hoc iudicij genus præparatorium iudicij possessorij principalis atq; plenarij rectè appellatBeroius consil.11. num.1.lib.1.cuius sententiã probat text. in. l. liberis. §. vltim. ff.de liberal.caus.

105 † Alij iudicium summarissimum possessorium nominãt:ita Neuizan. consi.81. nu.7.Alciat.respons.386.n.1.Cagnol.in l.in pari.n.6.ff.de regul.iur.Galli recredentiam, † vel casum nouitatis vocant, ita Massue.vbi supraGuido Papę.q.552. in materia Tiraquel. latè in tracta. *Le mort sayſit le vit.* part. 6. declaratione. 9, ad fin. Rebuff. in comment. ad Regias const.Galliæ,tomo.3. titul. de materijs possess.arti.1.glos. 1.num.4.idem in concordat. Regi. Franciæ, titul.de annat.

107 versi.quinta tamen. † Hispani appellant hoc iudicium del interim, de quo latissimé ac vtilissimè plura differit D. Couar. in practi.q.c.17.per totũ.& Ant. Gom. in.l.45.Taur.n. 126. & latè Menoch.de retinẽd.possess.remed.vlti.per totũ,breuiter D.Sarmien.lib.2. select. interpret. cap.13.num.9.& sequen.Burgos de Paz

* consi.39.per totum,*& nouissime plũres differentias constituens inter hoc iudicium possessorium, quod præparatorium & summarium appellat, & inter iudicium possessorium plenarium, Francisc.Beccius cõsi.21.n.10.lib.1. & Ioseph Ludouic.decis.Perus.20.nu.1. cum seq.vbi.nu.7.& 8.quòd sententia lata in hoc iudicio summariopossessorio,est interlocutoria, non verò diffinitiua, secundùm communem opin. * Et in forma huius interdicti Hispani his vtuntur verbis in decreto tuitionis in possessione,nempe, *Entre tanto q̃ este pleyto se vee,y determina diffinitiuamente ,sin perjuyzio del derecho de las partes en poſſeſſion ,y en propiedad ,&c.* secundum Couarr. vbi supra, numer. 2. & D. Molin. de primogen. Hispan.libr.3.capit.13.numer.70.& numer. 71. agit,an idem locum habeat in casu.l.45.Taur. quibus etiam verbis vtuntur Neapolitani, vt refert Capitius

108 d.decisione 55.colum.vltim. & 189. nume.11. †Modò quęro,an à prima sententia lata in hoc remedio , atque interdicto,locum habeat appellatio? Et de iure ciuili , cùm sit hoc remedium summarissimum , indubium est ipsam locum non habere , vt in. l. vnica. C.si de moment.possess.fuer. appel. cum simil.supra adductis : & in terminis ita tenet Neuizanis d. consil. 81. numer. 4. post Puteum in tracta.syndicat.in versic.negligentia:quibus accedit Brunus consi. 98.numer.9.Boerius in consuet.Bituricens.§.4.de iurisdict.omnium iudic.Rebuff. vbi supra,in commenta.ad Regias constitu. Gallica.numer.23. Alciat. respons.386.numer.2.versic.3. videtur,& copiosè. Petrus Benintend. conclusio. 79.primo dubio,qui eam pluribus probat : & supradictos sequitur Menoch. vbi supra, dict. remed. vltimo. de retinend.possess.numer.48. vbi numer.50. cum Petro de Benintend. d. concluſ. 79.in secundo dubio,eam extendit non solum quoad effectum suspensiuum , sed etiam quoad deuolutiuum, nisi cum iudex sequestrum emisit contra possessorem , vt respondit Angel.consil.107.

109 Iacobellus:† imo nec iure canonicohoc casu locum habere videtur appellatio, * * quo ad effectum suspensiuum,*cùm lata sit sententia in iudicio extraordinario,vt probat Benintend.d.concluſ. 79. nu.6.in fin.quem sequitur Menoch. vbi supra nu.49. & dictum est supra nu.96. * * & bene probans Ioseph Ludouic. vbi supra nu.9.& 10. *

110 Hæc tamen sententia de iure nostro Regio procedere non videtur, quo duæ sententiæ conformes debent esse in iudicio possessorio , ad hoc vt appellatio ab eo non admittatur, vt supra deduximus,præterquam si euidenter & absq; controuersia cõstaret de possessione eius in cuius fauorem fuerit lata prẽd.prima sententia,tunc enim non est admittẽda appellatio quoad effectũ suspensionis propter notoriam iustitiam appellati,& malitiam prẽsumptam appellantis.Limitari hoc etiam debet,cùm periculũ esset in mora,& sic causa celeritatẽ desideraret,ne partes ad arma † & contentionẽ priuatã accedant,quo casu iudicis officio incũbit,ita rem cõponere inter litigantes,vt ad rixas & arma nõ deueniãt, arg.l.ęquissimũ.ff.de vsufruct.à quo Iurisconsulti responsohuius praxis origo exisse videtur,secũdũ Couar.vbi supra.n. 1.Menoc.12.cuius tex.ratione multa tradiderũt Curt.Senior cõsi.60. Paris.cõsi. 168.lib.4.Gratus consi.10.nu.9.Cũ ergo res celeritatẽ desideret, consequitur , nõ esse recipiendam appellationem,iuxta.l. quisquis. C. quorum appel. non recip. cum similib. & in terminis probat Menoch.d. nu. 49. cuius in hac specie sententia vera videtur, etiam attento iure nostro Regio , præmaximè si euidenter constaret de possessione eius,cuius fauore lata fuerit sententia del interim.

112 Sed an à sentẽtia lata in hoc sũmarissimo interdicto in supremis tribunalibus locum habeat supplicatio?Et in hoc Menoch vbi supra nu. 53. refert obseruari, quòd supplicatio non cõcedatur,ex Couar.vbi supra , nu.8.quem ipse sequitur. Verùm meo iudicio Menoch.non rectè perpendit verba nec sensum Couar. vbi supra:is siquidem contrarium sensisse ac tenuisse videtur eius,quodMenoc. existimauit:inquit namq; Couar. Octauò ad huius rei faciliorem diffinitionem & vt quietè ac tranquillè litigantes ius

ſuum proſequantur, praxis obtinuit in hoc Regio ac ſupremo tribunali, quòd ſi ab interloquutione in hui⁹ interdicti cauſa pronuntiata fuerit ſupplicatū, nulla detur in hoc ſupplicationis iudicio ad probandum dilatio, ſatis enim eſt ad ſummariam cognitionem datam fuiſſe dilationem ad probandum, alioqui eſſet huius cauſæ examē omnino plenarium, & ordinariæ cognitioni ſimile: non igitur his verbis tenet Couar. ſupplicationem non concedi, ſed potius contrariū, quanuis affirmet non concedi dilationē ad probandum in eo ſupplicationis iudicio ex praxi obtenta: conſequitur igitur ex his, admittendam eſſe ſupplicationē, quanuis ex eiſdē actis abſque nouis probationibus, cauſa in gradu ſupplicationis decidenda veniat: & ita etiam ipſe teſtis ſum vidiſſe me idem obſeruatum in
* praxi in eadem Regia Cancellaria, * & nouiſsimè poſt me, tacitum tamē, tenet Ioan. Garſia de nobilit. gloſ. 1. §. 2. numer. 5. *

113 Quæ ſententia interloquutoria durat vſq; quo lata erit ſententia diffiniti ua ſuper poſſeſſorio ordinario, ſecundū Paul. de Caſtro cōſi. 3. col. 2. verſi. 2. quia. lib. 2. idem ſcribunt Neuizan. conſi. 30. nu. 7. & Petrus Benintend. d. concluſ. 79. num. 4. quos refert & ſequitur Menoch. vbi ſupra. nu. 58. quia iudiciū hoc eſt ſolum quoddam præparatorium iudicij ordinarij, vt prædiximus. Sed an ſi à ſententia lata ſuper poſſeſſorio ordinario contra eum, pro quo fuit in hoc iudicio ſummario pronuntiatum, fuerit appellatum vel ſupplicatum, vel in integrum reſtitutio petita, proderit eidem illa interloquutoria ſententia del interim, appellatione vel ſupplicatione, vel in integrum reſtitutione pendēte? Et in hoc nihil ei profuturam, ſed exequendam eſſe ſtatim ſententiam latam in plenario poſſeſſorio, reſpondet ex facto conſultus Menoch. vbi ſupra nu. 59. & 60. cuius in hoc ſententia in his regnis non procedit, cùm in eis iure Regio à prima ſententia lata in cauſa poſſeſſoria, etiam ſi momentanea, habeat locum appellatio, & ſupplicatio, vt ſupra probauimus: appellando igitur, vel ſupplicando à prima illa ſententia in poſſeſſorio plenario lata, executio ipſius ſuſpēditur quouſq; cauſa iterum decidatur, duæq; ſent ētiæ conformes in poſſeſſorio plenario latæ fuerint: interim ergo durare debet virtus ac effectus d. ſententiæ del interim, quādoquidem per appellationē, vel ſupplicationem cauſa reducitur ad eum ſtatum in quo erat ante ipſam ſententiam, ea namque per appellationem ſuſpenditur, vt in. l. 1. §. fina. ff. ad Turpil. iuncta communi reſolutione doctorū: alioqui in ſecunda inſtantia poſſeſſorij plenarij eſſet opus iterum interloqui ſuper eadē re: quod eſt ſuperuacaneum, cùm iam ſit ſuper eo pronuntiatū, nullaq; cauſa noua ſuperuenerit, data ſuſpenſione primę ſententiæ in iudicio plenario poſſeſſorio, ob quam ſuſpendi quoque debeat interloquutio prædi. del interim, adhuc enim hoc caſu rectè dicitur eſſe interim, quouſq; ſententia principalis in ſecunda inſtantia confirmetur, & ita exiſtimo tenendum.

SVMMARIVM.

1 *Confraternitates diſciplinatorum, aliæque ſimiles, cùm ad bonum finem tendāt, ſunt licitæ, & permiſſæ.*
2 *Confraternitates huiuſmodi an ſint pia loca & religioſa, ita vt leges & aliæ diſpoſitiones loquentes in pijs locis, habeant locum in eis? & nu. ſeq.*
3 *Legatum piæ cauſæ factum, huic confraternitati concedi poteſt, ſed contra nu. 11.*
4 *In prædict. confratrijs opera multa pietatis & miſericordiæ exercentur.*
5 *Statutum, quo cauetur, vt quilibet de collegio & cōfraternitate teneatur ſoluere ſingulis annis aliquid pro ſeruitio diuino, validū eſt, dūmodo hoc fiat propter honeſtā cauſā, & non dicatur in ſtatuto ne quis recipiatur niſi ſoluat decem, aliamve quantitatem.*
6 *Epiſcopus poteſt & debet viſitare omnia hoſpitalia, & curare vt ad eum vſum teneantur, ad quem ſunt inſtituta.*
Quarta Epiſcopo debetur ex relictis huiuſmodi con-

di confraterijs, tamquam relictis pijs locis, ſed contra. nu. 13.
10 *Confratres diſciplinatorum ſunt laici, vxores ducunt, & de ſe domi viuunt, mercaturaſq; exercent, ac proinde non coram iudice eccleſiaſtico, ſed coram ſeculari conueniuntur.*
12 *Trebellianica deducenda eſt ex relictis huiuſmodi confraterijs.*
14 *Confraternitates huiuſmodi non gaudent beneficio reſtitutionis in integrum.*
15 *Doctor publice profitens, vel ſcholaris, ſicut poteſt expellere fabrum, ita & hos diſciplinatos, ne alta & inconcina voce eorum impediatur.*
16 *Bona harum confraternitatum poſſunt ad libitum alienari per corpus eiuſdem abſque ſolennitate requiſita à iure Canonico in alienatione rerum eccleſiaſticarum: vide dicta nu. 22. & 23.*
17 *Epiſcopus non poteſt ſe intromittere ſuper bonis hoſpitalis pauperum infirmorum, nec ſuper redditibus ipſorum, nec aliquid habet agere cum adminiſtratoribus dictorum locorū, nec eos cogere ad reddendam rationem.*
18 *Hoc fallit, quando pia loca eſſent cōſtructa authoritate Epiſcopi, vel quando eſſemus in dubio, & dicta loca haberent aliqua ſigna, per quæ oſtenderetur ea eſſe conſtructa authoritate Epiſcopi, vel quando eſſemus in dubio, & dicta loca haberent campanile, &c. vide nu. 20.*
19 *Hodie attento ſancto Concil. Trident. indiſtinctè Epiſcopus poteſt viſitare omnia pia loca, vt latius hic, & in nu. 26.*
21 *Confratres poſſunt renuntiare confratriæ, dum tamen nihil retineant de bonis illius.*
24 *Si de bonis confratriæ ab Epiſcopo approbatæ agatur, vel de recipiendis, vel excludendis confratribus, coram iudice eccleſiaſtico, non verò coram ſeculari diſcutiendum erit, & nu. 25.*
27 *Epiſcopus in viſitatione hoſpitalis, aliorūque piorum locorum, quid facere poſsit.*
28 *Epiſcopus viſitare poteſt depoſita publica frumenti, nempe las Alhondigas, ac rationes reuidere.*
29 *Hoſpitalia an dicantur loca pia?*
30 *Exercentes ius patronatus confratrijs, communitatibus, vel hoſpitalibus competens, an dicantur patroni eccleſiaſtici.*

CAP. XXXV.

De confraternitatibus diſciplinatorum, ſeu confratrijs, an ſint loca religioſa, necne? deque alijs in propoſito.

1 COngregationes diſciplinatorū, vel confraternitates, ſeu confratriæ, aliæq; ſimiles cùm ad bonū finem tendant, ſunt licitæ ac permiſſæ, vt docuit Barto. in. l. vlti. nu. 6. ff. de colleg. illicit. & in. l. cum ſenatus. nu. 4. ff. de reb. dub. latè Pariſ. conſi. 34. num. 39. lib. 4. nec eſt qui diſſentiat, ſecundū Menoch. de recup. poſſ. remed. 15. num. 25. Hocq; præcipuè procedit, ſi ab ordinario loci approbatæ ſint, prout debent, quæ ad pias cauſas & ſpirituales fiunt, vt in. l. 3. titul. 14. lib. 8. nouæ collect. regię. Iure autem cōmuni approbatæ ſunt quando ad licitum tendunt, vt pote ad Dei ſeruitium. c. ſi qui clericorum. 11. quæſt. 1. vbi glo. & cap. ſanè. 16. quæſt. 7. Rebuff. in tract. de confratrijs. nu. 1. in. 2. tomo conſtit. ad ll. regias Galliæ, pag. 329. vbi num. 4. tenet, quòd iudex poteſt compellere hæc collegia & fraternitates, vt oſtendāt ſibi collegij ſtatuta: quod etiam tenet Montalu. & eum referens Auiles nu. 13. in loco ſtatim citando: ſed adhuc iure etiam communi requiritur licentia principis, vel prælati, licèt fiant cauſa pietatis, vt poſt alios tenet Auiles capit. 2. præto. in gloſſ. *ni confederacion.* nume. 10.

2 Maximè tamen concertatum eſt, an huiuſmodi confraternitates ſeu confratriæ ſint pia loca, ſiue religioſa, vt leges, aliæque diſpoſitiones, quæ loquuntur de pijs locis, habeant locum in dictis cōfraternitatibus? Et prima pars affirmatiua ex eo vera videtur, † quoniam legatum piæ cauſæ factum, huic confraternitati concedi poteſt, vt conſultus reſpondit Paulus Caſtrenſ. conſil. 5. lib. 2. quem ſequutus eſt Alex. conſi. 102. nu. 3.

lib.7.& Decius plures citans consil. 72. col.3.versi.3. principaliter. Rebuff. vbi supra nu.3.& alij plures quos refert Tiraquel.de priuileg. causæ piæ in præfatione.pag.4.idem refert Parisius d. cõsi. 34.nu.5.lib.4.& sentit Bart.in.l. 1. §. sed religiosis.ff.de colleg.illic. Abb. consil. 31.volu.1.Ioan.Andr. in capit. Ioannes. de testament.Capra consi. 115.

4 Secundò, quoniam in præd.confratrijs opera multa pietatis & misericordiæ exercentur,vt cum Speculat. Abb. & Felin.tradit Paris. vbi supra nu. 4. & Capra consi.54.nu.10.& ideò confraternitates dicuntur piæ,& legatum illis relictum, dicitur in piam causam,glos.in pragmatic.sancti.Gallican. titul. de annat. verb. beneficiorum. sequitur Alexand.consil.102.& Dec.consil. 72.ipso

5 puncto. col.2.versi.3.principaliter, † & eos referens Rebuff.vbi supra nu. 3. vbi nu.4.post alios,quos refert,ex hoc resoluit,non esse prohibitum statutum quo caueatur,quòd quilibet collegio,& confraternitati se adiungens,teneatur in singulis annis soluere pro seruitio diuino aliquid,dummodo hoc fiat propter honestam causam,& non dicatur in statuto,ne quis recipiatur nisi soluat decem, quia excludit pietatem, & sic communionem,bene tamen potest statui,vt receptus soluat tantundem,pro Missis & ornamentis alijsque rebus necessarijs cõfratriæ.

6 Tertiò, quia Episcopus potest & debet visitare omnia hospitalia, & curare, vt ad eum vsum teneantur,ad quem fũt instituta, & inquirere an illud fiat propter quod constructũ est hospitale, quia talia loca cẽsentur ecclesiastica, vel quasi,vt probauit Federic.de Senis cõsi.111. quæstio talis est, &c. in princip.de quo latius agemus infra in. 7. fundamento contrariæ partis.

7 Quartò, quoniam ex relictis huiusmodi confraternitatibus,tanquam relictis pijs locis,quarta Episcopo debetur, vt latissimè consuluit Barbat. consil.1. nu.4.& tenuit Petr. de Vbald. vt refert Alex.d.consi.102.nu.5.lib.7.

8 Et in terminis quòd fraternitas disciplinatorũ dicatur locus pius,sentit Speculat.in titu. de instrument. edition.§. nunc aliqua.nu.62.versi.& scias. qui ait quòd loca pia dicuntur,vbi exercentur opera charitatis: idem dicit Ioan. Andreas in capit. Ioannes.versic. vnum est quod refragatur.de testamen. vbi per istam rationem cõcludit,hospitale etiam non erectum authoritate superioris,esse locum pium & ibi Cardin. in. 7. quæst. idem tenet & Abb.in cap.fin.in. 2.nota bil.eod.titul.de testamen.Paulus Castrẽ. consi.167.nu.4.in.2.part.consi.Alexan. consi.219.volu.2.& quòd confraternitates dicantur pię,tenet Rebuffus vbi supra num.3.quanuis numeris sequen. alia adijciat,quæ videntur contraria: idem etiam probarunt alij relati ab Anto. Gabriele vbi supra nu.4.& 5.

9 Nihilominus tamen contraria sentẽtia,& sic negatiua,imò quòd confraternitates disciplinatorum,& similium personarum, non dicãtur loca pia, nec pro talibus habeantur,verior & magis communis videtur.Primò,quia singuli confratres laici sunt,vxores ducunt, habẽt, vel ducere possunt,& de se domi viuũt, mercaturas, cæteraque negotia huiusmodi exercent,atq; exercere valẽt, quare non sub iudice ecclesiastico tanquam religiosi,sed coram laico conueniuntur, atque conueniri debent, vt tenet Bart. in.l.vltim.nu.15.ff.de colleg. illic.quem sequitur Iaſ.consil.218.colu.2.versic.ad prædicta etiam,lib.2.Marant. de ordin. iudic.4.part.11.distinct.nu. 23. pag.219. idem voluit Cardinal. consil. 13. Paris. dict.consi.34.num.28.vbi quòd Episcopus nullam habet in eos,nec in his confraternitatibus iurisdictionem:sequitur etiam Rebuff. vbi supra num.8.& Menoch.d.remed.15.de recuperãd. possess. nume.31.Anto.Gabriel lib.6. commun. opin.de caus.pia.conclusione.9. numer. 14.& 16.pag.384.col.2.& Auiles vbi supra.d.num.10.vbi ampliat,et iamsi conueniatur ipsa fraternitas,nam si singulariter,non est dubium. † Secundò, quia crebrior est sententia,relictum loco pio, vel

vel religioso, non deberi,soluique non posse confraternitati,vt probauit Bald. consi.162.quidam Franciscus,colum.1. versi.4.quæritur.lib.5.idem Bald.in.l.iubemus,& in authen.hoc ius porrectum, colu.2.versic.2.quæro.C.de sacrosanct. Eccles.& alios plures citat Tiraquel.vbi supra,idem sequitur Calcaneus consi. 21.colum.2.versi.modò reuertendo. Iaso.dict.consi.228.nu. 1.Capra dict.cõsi. 54.nu.11. qui nu. 14.id limitat cũ Bald. quando cõfratria haberet annexum hospitale.Paulus Paris.vbi supra nu.20.& sequen.& hanc esse crebriorem sententiã affirmat Menoch.vbi supra dict.nu.31. & magis communem esse,plures allegãs dicit Anto.Gabriel vbi supra nu.18.atq; proinde erit tenẽda aduersus modò pro contraria relatos sententia,tenentes cõ-

12 trarium. † Quo fit,vt ex relictis dictis confratrijs deducẽda sit Trebellianica, quasi non sint relicta pijs locis:ita expressè concludit Bald.consi. 160. incip. in dicto testamento.quem& alios refert & sequitur Corneus consi.129.num.27. volu.2.& consi.18.nu.5.volu. 4.& cõsi. 307.in fine,eodem volum. Paris.d. cõsi. 34.nu.24.volu.4.& consi. 50. lib.2.Sed in hoc contrarium est verius, quia licèt non sit locus pius,relicta tamen ei,vidẽtur relicta ad pios vsus, & in piam causam,ac propterea cessare tunc debet Trebellianica, vt concludit Paul. Castren. cõsi.167.præsuppositа.nu.3.lib.2. quem refert & sequitur Socin. consi.82.volu. 4.sentit Bald.in authent.similiter.versi. & nota.C.ad.l.Falcid. sequitur & ex aliis probat Anto.Gabriel vbi supra nu. 10.& 11.

13 Tertiò,quia ita etiam similiter quàm plures authores tenẽt, ex relictis huiusmodi confraternitatibus quartam Episcopo non deberi,vt eos referentes probarunt Paris.vbi supra nu.29. Menoch. dict.nu.31.& Anto.Gabriel num.13.vbi supra:ex quorũ authorũ numero patet hanc esse magis communem sentẽtiam, quam latè probat Abb.d.consi.31. nu.1. 2.& 3.in.2.part.consi. & Auiles vbi supra.d.nu.10.

14 Quartò,quia huiusmodi confraterni tates non gaudent beneficio restitutionis in integrum,prout alia pia loca, vt tenet Petrus de Anchar.in capit.auditis. in 1.quæst.de in integr. restit. sequitur Paris. vbi supra nu.22. & Ant. Gabriel etiam vbi supra nu.21.

15 Quintò, quia quemadmodum doctor publicè profitens, vel scholaris præueniens fabrum ferrarium in habitatione,potest eum expellere,& similes qui ob artem,quam exercent,eisdem impedimento sunt, sic etiam hos disciplinatos potest expellere,ne alta, atq; incincta voce eorum impediatur,secundùm Iaſ.dict.consi. 228. quem refert & sequitur Menoch.vbi supra nu.32.

16 Sextò,quoniam bona harum confraternitatum possunt alienari per corpus earundem ad libitum absque solennitate requisita à iure canonico in alienatione rerum Ecclesiarum, piorumque locorum,quia confraternitas nõ est pium collegium, sed profanum & seculare, & non priuilegiatum, vnde potest de bonis suis disponere,sicut de secularibus: ita in specie tenuit ac consuluit Baldus in dicta authent. hoc ius porrectum. n. 3.& in dict.l.id quod pauperibus,quæst. 21.nu.34.C.de Episcopis & cleric.Felin. in c.de quarta.colu.1.nu.3.de præscript. Rebuff.in compend.alien.rerum Eccles. nu.56.idem Felin.& Frãc.Balbus,& eos referens Auiles cap.2.Prætor. in glos.*ni confederacion.*nu.10.& Auend.in capit.4. nu.42.lib.1.Paul.Paris.vbi supra nu. 19. & 25.sequitur alios allegans Anto. Gabriel vbi supra nu.12.& iuxta hanc sententiam ipse quoq; iam diu consului, ac tenenda est,intellecta vt infra,licèt contrarium cum Angel.teneat Fabi. de Mõte in tract. de emptione & venditione: numer.28.volumi.5.tracta.diuers. doct. fol.474.

17 Septimò, quia Episcopus non potest se intromittere super bonis hospitalis pauperum infirmorum,nec super redditibus ipsorum, nec etiam habet aliquid agere cum administratoribus & gubernatoribus dictorum locorum, adeò vt

eos

nos cogere non possit ad reddendam ra
tionem, & si ageret contra illos, proces-
sus esset nullus: ita Federic. de Senis cõsi.
130. & Petrus de Perus. in tractatu de
quarta canonica, quos & alios referens
idem probat latissime Paul. Paris. dict.
consi. 34. nume. 30. & seq. addens, quòd
dicti administratores possunt distribue-
re prout eis videbitur, & quòd cura Epis
copalis dicitur esse remota à tali frater-
nitate laicorum, & à ministris ipsius, &
quòd Episcopus non poterit prædictos
administratores molestare, neque ab eis
tale regimen auferre, nec nouos admi-
nistratores ad gubernandum dictum lo
cum & ipsius bona, & ad dispensanda le-
gata relicta dict. fraternitati deputare,
nec habet ius visitandi dict. locum, nec
exigendi procurationem, nec etiam si
Episcopus esset dominus temporalis lo- 19
ci, in prædictis se posset intromittere, vt
ibidem latè probat: & quòd Episcopus
non possit prædict. loca visitare, probat
etiam Anto. Gabriel vbi supra. nu. 15. vbi
refert Paris. vbi supra, & Decius consil.
148. adde etiam Troilum Maluetium in
tractu de oblat. 4. part. nu. 14. & Barbat.
in cap. de his. nu. 6. de testament.

Hoc tamen fundamentum non mul-
tum pro hac parte astringit, quia Fede-
ric. de Senis in dict. consil. 130. loquitur
in hospitali, in quo non sunt clerici, al-
tare, nec campanile, nec Episcopus est
in possessione exercendi communiter
18 in eo iura Episcopalia, † ex quo præ-
sumitur locum esse profanum, aliàs e-
nim quando pia loca essent constructa
authoritate Episcopi, vel quando esse-
mus in dubio & dicta loca haberent ali-
qua signa, per quę ostenderetur esse ædi
ficata authoritate Episcopi, vt sunt alta-
re & campanile, & similia, Episcopus pos
set visitare dicta loca ad effectum inqui
rendi, & videndi, an ibidem fiat illud
propter quod locus ille constructus est,
& exerceantur ea secundùm voluntа-
tem illorum, qui ea reliquerunt, vt in
terminis probauit idem Federic. consi.
111. supra allegatus pro fundamento cõ-
trarię partis: quod est verum, & iure pro
cedit, per tex. in authen. de eccleſiast. tit.
§. si quis ædificationem. & Federicum in
hoc sequitur Abb. in c. inter dilectos. in
fine. de donat. & alij plures, quos congе-
rit Paris. vbi supra. num. 8. 43. & 46. se-
quitur etiam Anchar. in cap. 1 de censib.
lib. 6. colum. 3. in. 10. notabil. & ibi Gemi
nian. & Philippus Francus, Bald. in. l. si
quis ad declinandam. versic. nec tamen
est negandum. C. de Episcopis & cleri-
cis. Antonius Gabriel vbi supra nume.
17. & Ioan. Lupius Segouiens. in tracta.
de libert. eccleſiastic. quæstione 16. num.
9. Altàmiran. in tracta. de visitatione,
in verb. etiam testamentorum. numer.
19. & sequen. fol. 251. & quid facere, &
prouidere debeat Episcopus in visitatio
ne hospitalis pauperum, latè Frias in tra
cta. de visitatione cap. 19.

Tum etiam, quia hodie, attento decre-
to de reformatione sacri Concil. Trid.
sess. 22. c. 9. indistinctè cauetur, quòd ad-
ministratores, tam eccleſiastici, quàm la
ci, fabricæ cuiusuis Eccleſiæ, etiam ca-
thedralis, hospitalis, confraternitatis,
eleemosynæ, mõtis pietatis, & quorum-
cunq; piorum locorum, singulis annis
teneantur reddere rationem adminis tra
tionis ordinario, consuetudinibus, & pri
uilegijs quibuscunq; in contrariũ subla
tis: nisi secus fortè in institutione & or-
dinatione talis Eccleſiæ, seu fabricæ cau
tũ esset: quòd si ex consuetudine, aut pri
uilegio, aut ex constitutione aliqua loci
ad id deputatis ratio reddenda esset, tunc
cum his adhiberi debet ordinarius: & ali
ter factæ liberationes dictis administra-
toribus minimè suffragẽtur. Ex quo pro
batur sententia Federici de Senis d cõsi.
111. & sequaciũ, & cessant euasiones siue
intellectus eidem sententiæ Federici assi
gnatæ per Paris. vbi supra nu. 44. & seq.
ne obsit ijs, quæ supra in illo consilio tra
diderat, & verba illa concilij Triden. d.
c. 9. supra relata, Nisi secus in institutio-
ne, &c. intelliguntur etiã habere locũ in
hospitali, quod cum tali conditione cõ-
stitutum est, scilicet, vt non teneãtur ad
ministratores rationem ordinario redde
re, vt cauetur in declaratione 159. Reue-
rendis.

rendis. Cardinal. adi nterpretation ẽdu-
biorum sacri Concilij deputatorum, vt
ex quodam sumpto earum deduxi.

Hæc tamen procedunt quoad visita- 21
tionem & rationem reddendam singulis
annis ordinario, quo respectu confrater
nitates & hospitalia pijs locis ęquiparã
tur à præd. Concilio. quoad reliqua ta-
men, de quibus nos agimus, extra id,
quod nominatim continetur in prefato
decreto, Concilium nihil definiuit, & sic
remanet sub dispositione iuris commu-
nis, de quo nunc disputamus.

Et in terminis quòd præd. confrater-
nitates non sint pia loca, nec pro talibus
habeantur, sed profana, notat Bald. in. l.
illud. versic. quid de eo. C. de sacrosanct.
Eccle. idem in d. authen. hoc ius porre-
ctum. d. num. 3. probat latè Paris. d. consi.
34. nu. 9. & seq. & sequuntur alij plures
relati per Anton. Gabriel. vbi supra. nu.
1. vbi quòd nec etiam sint loca religiosa,
secundùm Abb. & Felinũ, quos refert:
quam sententiam ipse videtur tenere n.
7. dicens, quòd videtur magis cõmunis
opinio: eandem, quòd fraternitas laico-
rum non sit priuilegiata, tenet Corneus
consi. 260. in fi. nu. 19. lib. 1. & consi. 308.
litera I. nu. 9. lib. 3. & consi. 297. nu. 3. vo-
lu. 4. & alij relati à Tiraquel. in præfatio 22
ne, de priuileg. causæ pię. pag. 4. adde A-
uend. 2. par. c. 14. Prętor. nu. 32. vbi idem
tenet, quoties bona & fructus confrater
nitatis consumerentur in conuiuijs, vel
in agitandis tauris, quem refert & sequi
tur Altamira. vbi supra nu. 81. fol. 270.
** est magis cõmunis & magis vera hæc
secũda opinio negatiua secũd. decision.
Perusin. 90. nu. 9. 2. parte. *

Et procedit hæc sententia, etiamsi 20
in his locis & cõfraternitatibus sit cam
panela, & altare portatile, vbi celebren-
tur Missæ in diebus festiuis, nam adhuc
ista non faciunt locum religiosum &
sacrum, sed remanet priuatus & profa-
nus, secundùm Paris. vbi supra, numer.
15. plures ad hoc referentem: tenuit Car
dinal. consi. 13. & Decius consil. 148. lo-
quens in oratorio indotato, & priuato,
& à laicis gubernato, & pro tali ab Epis-
copo visitato, & sic concludit non esse
locum pium, sed priuatum. Quid tenen-
dum in hoc articulo?

Resoluo, considerando aliquos casus. 21
Primus est respectu singularum persona
rum confraternitatum, in quo dico ip-
sas non ita esse adeò religioni addictas,
vt ab ea non possint ad libitum rece-
dere: ideo possunt renuntiare confra-
triæ, dum tamẽ nihil retineant de bonis
illius, alioqui antequam renuntient, ea
reddere debent, vt docet Iacob. Rebuff.
in. l. nemo. col. vltim. C. de spectacul. lib.
10. quem refert & sequitur Petrus Re-
buff. vbi supra nu. 12. & sunt merè & pro
priè seculares & laici, quandoquidẽ vxo
res ducunt, & negotia exercent, quæ à
religiosis & personis eccleſiasticis exer-
ceri non possunt, ob idque nulla est E-
piscopi iurisdictio, sed iudicis tantùm se
cularis: sicq; intelligenda est sententia
Bart. in d. l. vltim. num. 15. ff. de colleg. il-
lic. & sequacium, quos supra retulimus,
& eiusdem in. l. cum senatus. numer. 4.
ff. de reb. dub. quem refert & sequitur
Roch. de Curt. de iure patron. verb. ius
col. 2. versi. tertia quæstio. tradũt Doct.
præcipuè Felin. num. 8. in capit. 2. de fo-
ro competenti. qui hoc modo sunt in-
telligendi.

Secundus casus est, quoad bona, quæ
illius vniuersitatis & confratriæ sunt, &
tunc si ea mente & animo illa sunt vnà
simul congesta, vt confratriæ deseruiãt,
& possit illa confraternitas ad libitum
de illis disponere, & tractare, illa non ha
bentur vt bona loci religiosi, sed profa-
ni, & ad libitum distrahi, & redditus alie
nari possunt: & sic intelligẽdus est Bald.
in d. authen. hoc ius porrectum. nu. 3. &
cæteri qui eũ sequuntur supra relati, te-
nentes, posse corpus cõfraternitatis alie
nare eius bona, de eisq; disponere, sicut
cætera collegia secularia, quia hoc non
est pium collegiũ, sed profanum, nec re-
stitutio in integrum tunc competit.

Tertius casus est, quando confrater- 23
nitas, vel locus pius, vel oratorium est
extructum principaliter vt sacrum sit,
& Deo optimo maximo dicatum, &
bona

bona sunt eo animo simul congesta, vt ad opera oratorij necessaria, nempe pro Missis dicendis, & cæteris illis concernentibus, & ad pauperes subleuandos perpetuò sint: & tunc bona illa, isq; locus, religiosa, ac pia sunt iudicanda, etiam si Episcopi consensus non accesserit, ideoque ad libitum illa bona distrahi non poterunt, nisi accedente totius confraternitatis consensu, ac authoritate Episcopi in illis casibus, in quibus bona aliorum locorum piorum & religiosorum distrahi conceditur: restitutioque hoc casu prædi. locis competet in integrum, si lædantur: & iuxta hanc distinctionem intelligenda sunt omnia supra adducta pro vtraque sententia: & in terminis prędictos casus ita distinxit atque considerauit Menoch. vbi supra, num. 34. & seq. * & sequitur nouissimè, dicens æquiorem & veriorem esse hanc sententiā contra plures quos retulit numero præcedenti, Ludouic. Sfortia in tractatu de restitutio. 3. par. quæst. 3. articu. 6. nu. 46. cum sequentibus, * & inquit Cæsar Lambert. de iure patron. art. 10. primæ quæst. princip. primæ partis, lib. 1. num. 4. fol. 9. quòd quando præd. confraternitates laicorum non sunt affixę alicui Ecclesiæ, vt laici censentur; aliàs secus, quando ipsæ sunt affixæ alicui Ecclesiæ, vt ibi per eum.

24 Quòfit, vt in hoc tertio casu, si de rebus ipsius communitatis agatur, vel de recipiendis vel excludendis confratribus controuersia oriatur, coram iudice ecclesiastico, non verò laico pertractanda erit: & ita videmus hodie obseruari secundùm Cæsar. Lambert. vbi supra numer. 6. quòd tales confraternitates pro rebus communibus ipsius confraternitatis conueniuntur coram iudice ecclesiastico, quia fraternitas ipsa est annexa Ecclesię, & ideò non coram iudice seculari est conuenienda, licèt de alijs eorum rebus & delictis conueniantur coram iudice seculari.

25 Quinimò idem existimo in omnibus confraternitatibus pijs ab ordinario ecclesiastico approbatis, ex eius nanque approbatione iam pietas causæ clariùs elucescit, præcipuè quia nunquam ad ordinarium huiusmodi pro confirmatione confraternitatis eiusque constitutionibus occurritur, nisi cùm ad pietatem principaliter inducuntur, nempe pro Missis dicēdis, & defunctorum corporibus sepeliendis, &c. ex quo locus religiosus efficitur, vt in titulo. ff. de religios. & sumpt. fun. & intentio fundatorum manifesta colligitur volentium principaliter ad cultum diuinum ea inducere.

26 Quartum casum ipse considero respectu visitandi ac inquirendi, an bona prędictar. confraternitatū expendantur in eum vsum, in quem relicta sunt, & iuxta voluntatem eorum, qui ea reliquerunt, & respectu etiam rationes accipiēdi: & tunc quando sunt fundatæ vel approbatæ per ordinarium, vel in dubio, si in eis adsint campanela, & altare, in quo soleat celebrari, aliaue signa sacrum indicentia, hęc omnia facere poterit Episcopus, iuxta doctrinam Federic. de Senis d. consi. III. & sequacium supra relatorum, alias secus: hodie indistinctè in vtroque casu rationes sunt reddendę Episcopo singulis annis, vt in d. decreto sacri Concilij Tridenti, & iuxta illius

27 contexturam & formam: † quare cùm Episcopus hoc ius habeat à Concilio, vt sibi rationes reddendæ sint singulis annis, vt in d. decreto sacri Concilij, liquet ipsum posse reformare, quę non iuxta voluntatem testatoris siue fundatorum, atque ipsorum piorum locorum constitutiones approbatas geri perspexerit, ex præd. rationibus, atque in pristinum, & debitum statum reducere, prędicta salubria faciendo, vt ea in posterum obseruentur, dummodò non excedat, nec resiliat à fundatorum voluntatibus, & potestate sibi ad hoc concessa expressè, & tacitè per consequentiam à sancto Concilio Triden. Poterit prætereà & debebit malè consumpta non admittere, ad hunc enim effectum sibi rationes reddendæ sunt, vt praua reformet, & dilapsa restauret, atq; omnia ad rectę rationis modum

modum reducat, alias enim si hoc facere nō posset, verbalis, nonfructuosa, atq; inutilis esset rationum redditio eidem facienda, potius quam realis, nec esset locis pijs vtilis, contra mentem Concilij sanctissimā, quę ea est, vt pię fundatorum voluntates ad vnguē obseruentur, atq; ab eis relicta in eum vsum omnino expendantur, ad quē legata, seu prestita, vel donata fuerunt: vt igitur hæc ista ad impleantur, præcipit præd. Concilium (vt conijcio) vt rationes præd. singulis annis Episcopo reddantur, vt videat ac intelligat, an quid contra fiat, & quod fundatorum voluntates præterierit, à debita ratione deuiauerit, tollat & dissipet, & ad eas reducat: poterit igitur malè cō sumpta non admittere, abusus & prauas consuetudines è medio sufferre, & quæ puriori voluntatis fundatoris executioni conueniant præcepta facere, vt in posterum omnia rectiùs gerantur.

28 Ex quibus idem forsan teneri posset in depositis publicis frumenti, nempe *Alhondigas*, quæ in rebuspublicis rectè constitutis pro pauperum alimonia relicta à testatoribus, vel aliàs fundata sunt, vt rationes eorundem expoſcere posit Episcopus, atque eisdem præstandæ sint, vel saltem, quæ fuerint acceptæ à publicis administratoribus reuidere, & inquirere, an rectè redditæ sint, atque iuxta fundationum constitutiones expensum & distributum, vt si hoc ita benefactum ei constiterit, approbet, sin verò aliquid secus actum repererit, reformet, ac omnino curet, & præcipiat, vt omnia in posterum iuxta constitutiones & statuta depositorū huiusmodi obseruētur. Quę illatio sanè probari potest ex eo, quòd hæc deposita publica pro sustentatione pauperum, communisque reipublicæ, in qua maior pauperum pars, vt plurimum existit inducta, atque fundata sunt, sicq; causa pia iudicantur, vt colligitur ex Bal. in d. l. id quod pauperibus, quæst. 21. C. de Epis. & cleric. & ex alijs plurimis authoribus: quare verum meo iudicio, ac tenendum videtur, quod modò prædiximus.

29 Hospitalia an dicantur loca pia (vltra supradicta) videndus est in specie latissimè id differens Anto. Gabriel vbi supra, conclusione 2. per totum. vbi distinguit, an hospitale sit authoritate superioris erectum, vel id præsumatur, prout præsumitur, quando in eis est campana, & publicè celebrantur diuina, & tūc dicantur pia loca, & gaudeant priuilegijs Ecclesiarum, & requirantur tunc in alienatione bonorum eorundem solennitates aliàs requisitę in alienatione rei Ecclesiæ, ac proinde restituatur in integrū

* si lædantur: aliàs secus. * Intellige nisi in casu supra numero 23. posito. * Iuxta quam distinctionem intelligendus est Euerard. in cent. legal. loco 32. ab Ecclesia ad pia loca, partem affirmatiuam in his hospitalibus simpliciter tenens. Rationes tamen bonorum dictorum hospitalium, sicut & cōfraternitatum, & quorumcunque piorum locorum indistinctè singulis annis Episcopo reddendæ sunt iuxta formam decreti Concilij Triden. supra citati, quod in eisdem, eorūq; administratoribus itidem loquitur: qua re quæ n. 27. supra diximus respectu redditionis rationum bonorum confraternitatum circa interpretationem d. decreti Concilij Triden. hic erunt in memoriam reducenda ac dicenda.

30 De iure patronatus his cōfraternitatibus, vel locis pijs, aut hospitalibus cōpetente, an earum personæ illud exercētes dicātur patroni ecclesiastici, vel laici, videndus est id agens Cæsar Lambert. vbi supra nu. 4. & seq. vsque in fin.

SVMMARIVM.

1 *Successor debet fauorabiliter prosequi, quos nouit suo prædecessori fideliter paruisse.*

2 *Ecclesiā in contractibus si is nullam debet fraudem adhibere.*

Precarium morte concedentis non finitur.

3 *Reges, Duces, Marchiones, & similes qui habent dignitatem, per nō electionē, sed per successionem, tenentur seruare omnem contractum, & conuentionem, sicut quilibet successor priuati.*

Successor

6 *Successor prælati, vel rectoris, nõ tenetur stare locationi prædecessoris, imò ipsius morte ipso iure extinguitur locatio, etiamsi prælatus vel rector nomine Ecclesiæ fructus, vel redditus ad se tantùm spectantes locauerit.*

7 *Successor rectoris, qui beneficio renuntiauit ante finitã locationẽ, nõ tenetur eidẽ stare. Idem est in canonico optante alteram præbendam ex vi statuti vel priuilegij.*

8 *Successor maioratus non tenetur stare locationi prædecessoris, sed poterit denuo locare.*

9 *Hæres vsufructuarij locantis fundum in quinquennium, & ante decedentis, non tenetur vtifrui præstare, nec sumptus, quos fecit conductor in fundo tanquam quinquennio fruiturus.*

10 *Si filius primogenitus consensit locationi à patre factæ de rebus maioratus, tenebitur postea in eo succedens eidem locationi stare.*

11 *Successor primus maioratus tenebitur stare locationi à fundatore ipsius factæ, ac eius debita pro rata persoluere.*

12 *Conductor nõ tenebitur similiter locationi prælati, tutoris, vel maioratus possessoris stare, quinimò poterit locatore mortuo, ab ea liberè resilire.*

13 *Successor beneficij, vel maioratus recipiens pẽsionem vnius anni, non censetur pro cæteris nondum decursis contractũ approbare: idem erit in ipso cõductore è conuerso, vt in n. 14.*

15 *Sed an hoc procedat, si fructus omnium annorum post mortem locatoris decurrentiũ non sint pares?*

16 *Hæredes, vel fideiussores prælati, rectoris, vel alterius beneficiati, vel etiam possessoris maioratus, qui locauerat ad certum tempus, ante id impletum decedentis, an teneantur de obiectione? & numer. sequen. vbi & in nu. 27. & 28. l. 9. tit. 17. part. 1. expenditur & nu. 24. quid in optante alteram præbendam: & nume. 25. in resignante beneficium ante tempus locationis expletum, & etiam nume. 28.*

22 *Hæres vniuersalis non admittitur contra factũ defuncti, quando ille actus fuit validus & efficax, secus si nullus.*

26 *Emptor licet non teneatur stare colono, venditor tamen tenetur eidem reddere partẽ pensionis, quam acceperat pro tempore residuo locationis non impleto, & ad interesse præterea eidem tenetur.*

29 *Cautela necessaria erit pro clericis locantibus, vt excipiant casum, quo desinant beneficia possidere, vt in eo de eiectione, nec ad vllũ interesse teneantur.*

30 *Successor maioratus, etiã si sit hæres eiusdem, non tenetur stare locationi, iuxta veriorem opinionem.*

CAPVT XXXVI.

An successor prælati, alteriusvè beneficiati, vel maioratus, teneatur stare locationi prædecessoris, nomine proprio, & in sui vtilitatem factæ?

QVæstio hæc quamuis in dubia pluribus videri possit, existimãtibus omnino extingui locationem per mortem prælati, alteriusve beneficiati, vel maioratus possessoris locãtium: alijs tamen adhuc forsan contrarium videbitur, præmaximè si prælatus, vel possessor maioratus pro se & successoribus suis locationẽ fecerit: † quia 1
successor debet fauorabiliter prosequi, quos nouit suo prędecessori fideliter pariuisse, vt in cap. hoc huius placiti. 12. q. 2. cap. literis. de rescript. c. final. de pact. in 6. Ecclesia enim † in cõtractibus suis 2
nullam debet fraudem adhibere. cap. per tuas. de donat. nec precarium morte cõcedentis finitur, nec ante tempus constitutum, etsi sit factum de possessionibus, & rebus Ecclesiarum, reuocatur. capit. fina. de precar. quare honestum & decens est, si tempus locationis non sit finitum (vt in præsenti quæstione præsupponimus) vt successor locationem factam obseruet, ac finem termini expectet. Quare inquit Ias. in. l. 1. n. 14. ff. de constit. princip. Quod Reges, Duces, Marchiones, & similes, qui habẽt dignitatem, non per electionem, sed prætextu successionis, tenentur seruare omnem contra-

ctum, & omnem conuentionem, sicut quilibet successor priuati, per regulam. l. cum à matre. C. de rei vendic.

4 Nihilominus contrarium de iure verissimum est ac tenendum, nempè quòd si prælatus vel rector ad tẽpus iure permissum res locauerit, nomine tamẽ proprio & ad propriam vtilitatem, successor non teneatur stare huiusmodi locationi, imò ipso iure morte locãtis extinguatur, quia vltra vitam suam non potuit successorem obligare, per tex. in. c. fin. ne prælat. vices suas, facit cap. fin. de præscript. in 6. & capit. significauit. de censib. glos. communiter approbata in dict. cap. fina. ne prælat. vic. suas. & hoc communiter tenetur secundùm Abb. in quæst. sua. 3. nume. 16. in solutione 5. dubij, sequitur Paulus Castrens. consilio 2. lib. 1. nume. 3. & 5. vbi latè fundat, quòd locatio in hac specie extincta est ipso iure absque declaratione successoris ex defectu potestatis locantis, quia nõ potuit locare ad maius tempus quàm ipse esset vsurus, & finito iure locatoris, finitur ius conductoris, quem in hoc refert & sequitur Gregor. Lopez in l. 2. titu. 8. parti. 5. in glos. *El hæredero*, & hanc partem tenuit maior pars dominorum de Rota decis. 1. de locat. & conduct. aliàs 232. in nouis: est communis, vt plures allegans testatur D. Couar. eam sequutus lib. 2. variar. resolut. cap. 15. nume. 6. Socin. consil. 34. lib. 3. & alij, quos refert Petr. Dueñas in regul. 240. ampliatione 3. & post eum Mencha. lib. 3. controuers. vsu frequent. cap. 53. num. 7. Quare meritò inquit Abb. in cap. 2. nume. 6. de decim. non licere canonico suam prębendam obligare vltra tẽpus vitæ suæ: idem tenet Roman. in. l. si filio. §. si vir in quinquennium. nume. 22. ff. solut. matrim. & Anton. de Padill. in l. vnum ex familia. §. si de Falcidia. num. 12. ff. de legat. 2. inferens ex hoc, non trãsire locationis obligationem hoc casu in hærędẽ, quamuis regulariter sit contrarium, vt in l. sed addes. § penult. versi. hæredem. ff. locat. §. fina. Instit. de locat. & conduct. D. Molin. de Hispan. primog. lib. 1. capit. 21. numer. 2. regulare enim est, vt resoluto iure dantis, resoluatur etiam ius accipientis, vt in l. lex vectigali, cum simil. ff. de pignor. & vltra eos eandem supradictam communem sententiam latissimè probat & sequitur Petrus Anchar. consil. 216. per totum, præcipuè numer. 2. & seq. vbi ampliat, etiamsi in locatione interuenerit authoritas Episcopi, ex vi constitutionis synodalis: & supra dicta communis sententia receptissima est ab omnibus, & lege Regia expressè probata, nempè. l. 9. titulo 17. part. 1. in illis verbis: *E si algun clerigo arrendasse los frutos de sus beneficios por cierto tiempo, e se muriesse ante de aquel plazo, el arrendador no puede auer aquellas rentas por mas tiempo, de quanto las auia de auer el clerigo, cuyos eran los beneficios: ni puede demandar que le dè la Yglesia las despensas que auia fecho por razon de aquel arrendamiento, ni aun los marauedis* 5
que ouiesse dado de mas: † Quinimò secundum Gouarru. vbi supra in fin. licèt prælatus vel rector nomine Ecclesiæ suæ fructus ac redditus ad se tantùm spectantes ratione dignitatis, vel beneficij, non verò ad Ecclesiam locauerit, adhuc idem erit, quandoquidem reuera non fructus Ecclesię, sed suos locauerit, nec ad vtilitatẽ Ecclesiæ, sed suam propriam idfecerit: adiectio igitur illa, quòd nomine Ecclesiæ id facit, cùm sit verbalis tantùm, nec alterat naturam, nec qualitatem contractus, cum † de veritate cõ- 6
stet: idemq; erit, vbi rector Ecclesiæ, qui locauit fructus suos, beneficio renuntiauit ante finitam locationẽ, nam eius successor non tenebitur stare locationi: ita Paulus de Castro consil. 4. lib. 1. cuius in hoc sententiam probauit Couar. vbi supra, dict. nu. 6. versi. idem erit, estque ve- 7
rissimum. † Quinimò idem erit in canonico optante alteram præbendam ex vi cõsuetudinis, statuti & priuilegij, vt tenet Anchar. vbi supr. qui in his terminis loquitur,

Idẽ est in maioratus successore, vt quãuis possessor maioratus posit proculdubio rẽ maioratus ad modicum tempus locare, cum hæc locatio nullã alienatio-

8 nis ſpeciem † contineat, vt omnes probant: ſucceſſor tamen ipſius ſtare locationi non tenetur, ſed poterit rem maioratus denuò locare, quia cum maioratus poſſeſſor non habeat dominium perpetuum, ſed temporale, non poterit locare liberè, ſed cum ſua qualitate temporali, vt dixit Bald. in l. fin. §. ſed quia. nu. 7. C. comm. de legat. quod in fideicommiſſario † probatur ex l. peto. §. prædium. ff. de legat. 2. & in fructuario ex l. ſi quis domum. §. 1. ff. locat. his verbis: Si fructuarius locauerit fundũ in quinquennium, & deceſſerit, hæredem eius nõ teneri, vt frui præſtet, non magis quàm inſula exuſta, teneretur locator cõductori: imò nec ſumptus, quos fecit in fundum tanquam quinquennio fruiturus nõ recipit, quia hoc euenire poſſe proſpicere debuit: ex quo textu in maioratus ſucceſſore probat D. Ant. Gomez in l. 40. Taur. nu. 84. verſ. iuxta quod tamen: & latius idem probat Gregor. Lopez in. d. l. 2. titul. 18. p. 5. in gl. *El heredero.* & Arias. Pinel. in. l. 1. C. de bon. mat. 3. p. nu. 71. & D. Ant. de Padill. vbi ſupra nu. 12. & eſt communis & vera reſolutio, à qua nemò vnquam diſcrepauit, vt cum prædictis affirmat D. Molin. vbi ſupra nu. 3. & ſequitur Pelaez de maiorat. 4. p. q. 25. nu. 2. & ſeq. vbi in idem citat Mencha. vbi ſupra: ex quibus ſtare non poſſe exiſtimo, quod laſ. vbi ſupra, in contrarium cenſuit. Nec obſtat d. l. cum à matre, ab eo allegata, quoniam loquitur, locumq; habet in ſucceſſore vniuerſali, & ſic in hærede, de quo poſteà modo agemus, an in ſpecie noſtra teneatur conductori ad intereſſe.

9

10 Supra dicta tamen communis ſentẽtia limitari primò debet, ſi filius primogenitus cõſenſum ſuum præſtaret huiuſmodi locationi, quia ex iure ſuperuenié te tenebitur, mortuo parente, locationi ſtare, arg. l. cũ. vir. ff. de vſucap. hocque eſſet vtile remedium ac conſilium conductori, vt tenet D. Anto. de Padill. vbi ſupra nu. 13. & D. Molin. num. 5.

11 Secundò limitat dictam communem ſententiam Pelaez vbi ſupra n. 7. in ſucceſſore primo maioratus, quoties proximus anteceſſor illius, qui maioratum fecit, locauerat bona maioratus, hic nãq; ſucceſſor tenebitur eidẽ locationi ſtare, ex rationibus, de quibus ibi per eum: cui addo aliam, nempè q̃ huiuſmodi primus ſucceſſor maioratus teneatur ad debita fundatoris maioratus pro rata, vt reſoluimus in lib. 2. practicarum quæſt. quæſtio. 84. num. 2. Eadem igitur ratione tenebitur ſtare locationi ſui fundatoris: quod tamen intelligendum cenſeo, quoties prius quam fieret maioratus irreuocabili, locatio præceſſerat, ſecus ſi maioratum irreuocabilem ſubſequatur, niſi maioratus conſtitutio præcedens fuiſſet reuocabilis; & cum hoc temperamento veram eſſe exiſtimo præfatam ſecũdam limitationem.

Obſeruandum tamen eſt, quòd ſicut ſucceſſor prælati, rectoris, alteriuſve beneficiati, vel maioratus, nõ tenetur ſtare locationi à prædeceſſore factæ, etſi con- 12 ductor illi velit ſtare: ita † nec etiam ipſe conductor tenebitur eidem ſtare, quinimò poterit ab ea liberè, ſi placuerit, reſilire, inuito etiam ſucceſſore, vt æqualitas inter partes ſeruetur & ne cõtractus claudicare videatur, argu. l. Iulianus. §. ſi à pupillo. ff. de action. empt. ita in prælato, ſeu beneficiato tenuit Abb. vbi ſupra in d. 3. quæſt. nu. 16. vbi q̃ etiamſi vellet ſucceſſor, non poteſt conductore contradicẽte ratificare: quem ſequitur alios allegans D. Couar. vbi ſupra. & in maioratus ſucceſſore loquens idem probauit D. Ant. de Padill. vbi ſupra d. nu. 13. & in vtroq; idẽ ſequitur D. Molin. vbi ſupra n. 4. eſtque veriſimum meo iudicio.

Dubitari tamen ſolet, quid ſi ſucceſſor in beneficio, vel maioratu poſt mor- 13 tem vltimi poſſeſſoris, † qui rem locauit, pretium locationis præteritæ recipiat, an cenſeatur eo ipſo contractum à prædeceſſore factum ratum habere & approbare, ita vt aduerſus eum venire poſteà non poſſit? quod videtur ex his, quæ latè tradit Bald. conſil. 184. libr. 2. per l. ſi prẽteritus. ff. de bonor. poſſeſ. cõtra tab. & in l. ſi proponas. §. 1. ff. de inof. teſtam.

teſtam. & plura adducit in propoſito Dec. in l. ſemper qui non prohibet, n. 9. ff. de regul. iuris. Nihilominus tamẽ cõtrarium verius eſt & tenendũ, imò quòd in hac ſpecie ſucceſſor tantùm videatur habere ratum contractum pro eo anno, vel annis, pro quibus penſionem locationis recipit, non pro ſequentibus, etſi per plures alios annos contractus locationis à prędeceſſore factus fuerit, ſi pretium ipſum in ſingulos annos diſtinctũ ſit: ita cenſuerunt domini de Rota in prælato ſucceſſore alterius, qui certa bona dignitatis ſuæ locauerat ad decem annos, & duorum, quibus vixit, exegerat penſionem locationis, & aliorum duorum recepit ſucceſſor, in deciſ. 2. de locat. & conduct. olim. 233. in nouis. ſequitur Bellamera deciſ. 748. Anania in cap. querelam. nume. 15. ne prælat. vices ſuas, & in vtroque ſucceſſore: tam beneficij, quàm maioratus, idem probauit D. Molin. vbi ſupra nu. 7.

14 Quare idem cenſendum eſſe exiſtimo in ipſo conductore, vt quamuis vno vel duobus annis poſt mortem locantis ſteterit locationi, atq; penſionẽ ſucceſſori perſoluerit, non videtur ex hoc pro reliquis annis locationis contractum approbare, quin poſsit pro futuris annis eidem contradicere atque non ſtare, ratione eiuſdem æqualitatis ſeruandæ, de qua ſupra: nec enim inter hũc caſum & illum congrua ratio differentiæ poſſe aſsignari videtur.

15 Limitanda forſan quibuſdam videbitur proximè dicta ſententia nume. 13. & 14. eo caſu quo fructus beneficij vel maioratus pinguiores, aut exiguiores ſperentur eſſe, vel fortè fuerint vltimorum annorũ, pro quibus locationi non ſtatur, quàm præcedentium, quibus ſtatum fuit locationi: cõtendente in primo caſu conductore ſibi non eſſe auferendos, quãdoquidem ſoluit penſionẽ præcedentium annorum, quibus minores fructus collecti fuerunt, cum crederet, ſucceſſorem ſtaturum reliquis annis locationi vſq; in finẽ tẽporis contractus. Et in ſecundo caſu contendente ſucceſſore per contrarium locationem duraturam item toto tẽpore cõtractus, quia ſi recepit penſionẽ præcedẽtibus annis, quibus ampliores fructus fuerunt, id fecit, credens etiam pro reliquis annis locationi eidem ſtandum eſſe: aut fortè alij dcẽt in his duabus ſpeciebus, quòd pẽſio ſoluta in priori moderetur, ad iuſtũq; valorem fructuum præcedentium reducatur, reſiduũ verò reſtituatur conductori: in ſecunda verò maior penſio perſoluatur ſucceſſori pro modo fructuum perceptorũ. Sed ad hoc ratione litium ſufferendarũ verius eſſe credo, vt in caſibus ſupradictis partes ſuper huiuſmodi querelis minimè audiantur, ea potiſsimũ ratione, q̃ ipſæ poſſent à principio, ſtatim poſt mortem locatoris hoc ſibi præcauere, ac ſuper huiuſmodi controuerſijs, quæ contingere poterant, dimicare, eaſq; inter ſe cõponere, promittendo ſtare locationi per totũ eius tempus, vel alio modo ſe componendo: cum igitur hoc non fecerint, ſibi imputandũ eſt, ac per conſequens ſeruandum, quod prædiximus dictis numeris 13. & 14.

16 Controuerti autem ſolet, an hæredes prælati, rectoris, vel alterius beneficiati, aut poſſeſſoris maioratus, qui locationem fecit, decedentis ante impletum tempus locationis, teneantur de euictione locationis? Et hæredes ac fideiuſſores clerici ad hoc teneri probat expreſsè d. l. 9. tit. 17. p. 1. in illis verbis: *Mas el arrendador puede demãdar a los herederos, y a ſus fiadores del clerigo, que le den aquello q̃ auia de auer, demas, e las deſpenſas que auia fecho, por razon de aquel arrendamiento, ſi el clerigo auia otras riquezas de que ſe pudieſſen pagar, que no fueſſen de la yglesia*: per quam. l. ita tenet D. Anton. de Padilla vbi ſupra num. 12. vbi ex hoc idem probat in ſucceſſore maioratus, vt teneatur ſtare locationi, ſi alia bona habuiſſet à defuncto, hæc nanque, maximè ſi eſſent hypothecæ ſubiecta pro ſecuritate cõtractus, obligatum reddunt ipſum ſucceſſorem, argumen. text. inl. cum à matre. C. de reiuendic. & in l. ex qua perſona. ff. de regul. iuris: quam ſententiã in ijſdem terminis ſuc-

cessoris maioratus, hæredis simul prædecessoris, vt teneatur stare locationi, tenet atque probat Pelaez vbi supra nu. 5. idem voluit Ant. Gom. vbi supra, dum resoluit, quòd successor maioratus non teneatur stare locationis contractui, si non esset successor eius vniuersalis.

17 In contrarium tamen vrget: nam locatio hæc facta à prælato, vel rectore, aliove beneficiato, intelligitur sub ea conditione, si ipse prælatus vel beneficiatus vixerit, & vt effectũ habeat, dum ipse prælatus ius habuerit percipiendi redditus illos, vt dictat materia subiecta: non igitur hęredes ipsius tenebũtur de euictione, cum contractus locationis morte locantis hoc casu ipso iure absq; declaratione successoris extinguatur, ac sit resolutus, vt supra probauimus, & in terminis, de quibus agimus, ita voluit Anchar. vbi sup. n. 6. vers. ex prædictis, in fortioribus terminis, nempè in Canonico optante alteram præbendam, dicens, quòd licèt successor non teneatur stare præd. locationi, canonicus tamen optans, qui locauerat, remanet cõductoribus obligatus, nisi se defendere valeat ratione nullitatis cõtractus, vel ratione resolutionis iuris sui in rebus locatis ab obligatione interesse vltra mercedẽ & afflictus, quæ percepit, ab ista enim mercede, quòd restituat conductoribus pro tempore quo nõ possunt frui facto suo, proculdubio obligatus est: ecce igitur quomodò expressè sentit ac tenet, canonicum locatorem, alteram præbendã optando, licèt facto suo desinat priorem, posse liberari ab obligatione soluendi interesse conductoribus ratione nullitatis contractus & resolutionis sui iuris, quamuis facto suo proprio id contingat: à fortiori igitur idem erit, quãdo morte locantis extinguitur locatio, vt in specie nostra. Secundò facit, quia locatio prædicta ex natura rei finita fuit morte locantis, non aliter quàm si res locata periisset, vt inquit aliàs Iurisc̃onsultus in d. l. si quis domũ. §. 1. ff. locat. vbi omnes scribentes id notant: ergo hæredes locantis de euictione nõ tenebũtur: cogitare enim debuit cõductor euenire posse, vt ante finitam locationem locans posset mori, cuius morte contractus resolueretur, vt in d. §. 1. ex quo tex. hanc opinionẽ in hęredibus possessoris maioratus locantis, quòd non teneantur de euictione, nuncupatim probauit ac tenuit D. Molin. vbi supra nu. 8. & 9. vbi nu. seq. id dupliciter limitat. Primò, nisi maioratus possessor bona maioratus tãquam bona libera locauerit. Secundò, quando simpliciter locauerit, nõ exprimens ea bona esse libera, vel maioratui
19 subiecta. Idemq; eadẽ ratione respõderi poterit in prælato, vel beneficiato eisdẽ modis bona suæ dignitatis vel beneficij locante, vt in præd. casibus hæredes ipsius de euictione quoq; teneantur. Tertiò ipse † limito, quoties conductor rei,
20 vel fructuũ dignitatis, præbendę vel beneficij, aut maioratꝰ, pro securitate vitę locãtis, & valore totius tẽporis contractus locationis sibi præcaueret obligatione & hypotheca expressa, speciali vel generali bonorũ locãtis, vel fideiussoribus præstitis pro solutionibus anticipatis, aut pro interesse locationis totius tẽporis cõuenti: tunc enim cõuentio seruãda esset, quia cõtractus ex cõuẽtione partiũ legẽ accipiunt, vt in l. 1. §. si conueniat. ff. depos. & in l. semper in stipulationibus. ff. de reg. iur. cum simil. Tum etiã, quia venditio rei alienæ in eum sensum valet, vt si euincatur emptori ignoranti, vẽditor teneatur eidẽ ad interesse, vt in l. rem alienam. ff. de contrahend. empt. & in l. 19. tit. 5. part. 5. de quo per Matt. de Afflict. decis. 369. & Methymn. in suo C. de restit. q. 37. per totã. Roland. à Valle consil. 60. num. 5. & 6. & sequen. lib. 1. Prætereà licet vendens rem alienã scienti non teneatur de euictione, si tñ eam promittat, tenebitur quidem ad interesse, vt in l. si fundum. C. de euict. & ibi gl. ordin. & cõmuniter DD. l. 19. tit. 5. part. 5. tradit latè Ant. Gomez 2. tomo variar. resolu. c. de emptio. & vẽdit. nu. 42. Roland. à Valle cons. 67. per totum. lib. 4. ergo ita & eodem modo dicẽdum est in casu huius 3. limitationis, vt si clericus vel possessor maioratus locans rem beneficij vel maioratus ad certum modi cum tempus promittat euictionem, & se suaq; bona obliget, vel fideiussores præstet pro securitate suę vitę, ac totius temporis locationis, & interesse ipsius hæredes ac bona eius ad id teneãtur per supradicta. Regulariter verò extra hos casus minimè, nec hypotheca, vel obligatio generalis, † vel specialis bonorum
21 vel fideiussores præstiti simpliciter pro securitate locationis, nec promissio, quòd ipse nec alij eidem contrauenient sub pœna solutionis interesse, aliquid in proposito operari videntur, omnia enim hæc sunt accessoria cõtractus, quo resoluto, & extincto ex natura ipsius, per consequens & accessoria prædicta ad nihilum rediguntur, quia cùm principale non subsistit, plerunque nec ea quæ sequuntur locum habent, vt in regul. iuris vulgar. ad corruptionem enim principalis sequitur corruptio accessorij, vt in l. si homo mortuus. ff. de verb. obli. & in terminis sensit Anchar. vbi supra, numer. 6. hæc nanque adiecta accessoria intelliguntur locum habere durante vita ipsius locationis, at ipsa finita, finiuntur & reliqua. Nõ obstat etiam regul. illa iuris pro contraria parte adducta, nempe, quòd hęres vniuersalis non
22 admittitur contra factum defuncti, † vt in d. l. cum à matre. C. de rei vendica. & in l. ex qua persona. ff. de regul. iur. quoniam illa procedit in actu valido, & efficaci: secus si esset nullus, nam sicut faciens, contra eum venire posset, ita etiam & ipsius hæres admittendus esset, vt sentiunt glos. Bald. & alij in d. l. cum à matre. per text. in l. quemadmodum. C. de agric. & censit. libr. 11. & tenet plures allegans Arias Pinelus in l. 1. C. de bonis maternis in. 3. part. numero 83. limitatione. 10. at in proposito licét locatio supradicta facta ad modicum tempus valida sit durante vita prælati, clerici, vel possessoris maioratus, eo tamen mortuo, statim finitur, extinguitur, atque annullatur ipso iure in posterum, vt supra resoluimus: ergo quanuis locans pro tempore contractus currente in vita sua contrauenire non possit eidem, pro tempore tamen reliquo post mortem ipsius, cũ statim extinguatur, & annulletur locatio, poterunt ei cõtra uenire hæredes iure permittẽte, ac proin de ad nullam tenebuntur euictionem.

23 Quid tenendum in articulo valde difficili? Et quidem in puncto iuris & rationis viuę & efficacis existimo verius esse, hæredes vniuersales, nec fideiussores prę lati, rectoris, alteriusve beneficiati prædefuncti teneri de euictione prædictę locationis in futurum, nec ad aliquod in-
24 teresse conductoribus soluendum, † quia ex natura rei morte locantis finita & extincta fuit locatio ipso iure per supradicta. Quinimo idem existimo esse in ipso met clerico optante álteram præbendã, & dimittente quam locauit: is enim quã uis facto suo videatur priorem dimittere, atque in causa esse, vt contractus nõ adimpleatur in totũ: nihilominus, quia tempore locationis sibi competebat illud ius optandi ad præbendam vacaturam, & conductor id sciens potuit de eo cogitare, ac sibi in eum casum præcauere, & non præcauit, sibi imputare debet, arg. l. si quis domum. §. 1. ff. locat. Cautus igitur erit, si in eum casum sibi prouiderit conductor. † Secus tamen erit in prę
25 lato promoto ad alium Episcopatũ, quia is sibi volenti, & acceptanti ex gratia potius, quàm ex iure conceditur: vel in alio clerico liberè renuntiante aut dimittente suum beneficium aut præbendam simpliciter, aut ex causa resignationis, vel permutationis, cum enim hoc casu suo proprio facto & voluntate Episcopatum vel beneficium dimittãt, ad interesse eos teneri videtur, præcipuè cũ se, suaque bona pro securitate locationis obligauerint. † Sicut videmus regulariter,
26 quòd licet emptor non teneatur stare colono, venditor tamen tenetur eidem reddere partem pensionis, quã acceperat pro residuo tempore locationis nõ impleto, vt in l. emptorem. C. locat. & l. 19. titu. 8. parti. 5. & ad interesse prętereà tenetur, arg. l. si merces. §. 1. ff. locat. & l. ni

hil.§.fi.ff.de lega.1.& tenent in terminis Alberic.& Bar.in d.l.emptoré. Alex.in l.si filiofamil.§.si vir in quinquenniũ.ff. solut.mat.& Greg.Lopez eos referẽs in d.l. 19.in gloss.del loguero.Prætereà cessat hoc casu ratio ac comparatio.dict.§. 1.l.si quis domum,inter mortem vsufructuarij locantis,& exustionem insulæ, ibi,Non magis quàm insula exusta,&c. multum enim differt ac distat in proposito inter mortem beneficiati,& eius voluntariam dimissionem beneficij,illa siquidem voluntate Dei contingit, hæc verò partis facto:quanuis adhuc in specie nostra, de qua agimus,consultius sit cõductoribus euictionem, seu interesse sibi stipulari,in casum nempe promotionis,aut dimissionis cuiuscunq;.Hæc autem procedunt attento iure communi:
27 verùm attento iure Regio,† in praxi cõtrarium tenendum esse existimo in clericis locantibus res suorum beneficiorũ ad tempus, decedentibus ante ipsum impletum, per d.l.9.tit.17.par.1.in versi.supra relato,quæ expressa est in hoc:nempe,*Que el arrendador puede demandar a los herederos,e a sus fiadores del clerigo,que le den aquello que auia de auer demas e las despensas q̃ auia fecho por razon de aquel arrendamiento.* Hoc tamen verum est,vt ipsamet lex statim subdit, *si el clerigo auia otras riquezas de que se pudiessen pagar que no fuessen de la Iglesia.* Ergo si bona, quæ clericus reliquit suis hæredibus, non erant patrimonialia,sed acquisita intuitu Ecclesiæ, insinuat lex illa,quòd tunc hęredes,vel fideiussores eiusdem ad id minimè tenentur : quasi velit lex,solùm bona aliundé quæsita quàm intuitu Ecclesiæ,ad euictionem locationis fundi,vel fructuum ecclesiasticorum locatorum teneri,non verò quæ ex Ecclesia processerunt : & cùm lex hæc sit singularis in proposito, quia nulla alia ante vel pòst id induxerit, ac propterea deuians à iure communi ad vnguem obseruanda erit in suo casu tantùmquo loquitur.quare alijs bonis deficientibus,videtur quòd hæredes vel fideiussores ex bonis clerici acquisitis intuitu Ecclesiæ non teneantur id soluere,sed quòd liberi sint,præcipuè cũ id indistinctè iure communi sit verius, vt prædiximus. Nihilominus tamen verus sensus d.l.9.non est hic, quia ipsa nõ loquitur de bonis clerici acquisitis intuitu Ecclesiæ siue beneficij in d.versic: *Si el clerigo auia otras riquezas de que se pudiessen pagar que no fuessen de la Iglesia*, ad hoc vt ex ipsis solis existentibus prædicta solui nondebeant, sed tantùm de bonis patrimonialibus:sed quod propriè & verè lex decidit,est,*Que el arrẽdador puede demandar a los herederos,e a los fiadores del clerigo,que le den aquello que auia de auer demas ,y las despensas que auia fecho por razon de aquel arrendamiento.si el clerigo auia otras riquezas de que se pudiessen pagar,que no fuessen de la Iglesia*. Ex quibuscunque igitur bonis quæ clericus reliquerit,siue patrimonialibus,siue acquisitis intuitu Ecclesiæ,vel aliàs,hæredes ipsius tenentur soluere prędicta,vt patet ibi,*si el clerigo auia otras riquezas de que se pudiessen pagar*, dum generaliter & indistinctè loquitur in alijs diuitijs, siue bonis:neque quòd sint intuitu Ecclesiæ acquisita aliquid interest, cùm omnia ad hæredes clerici pertineant, præcipuè hodie attenta.l.fina. titul. 8. libr. 5. nouæ collect.regi.quòd autem postea subdit eadem.l.ibi, *que no fuessen de la Iglesia*,intelligendum est planè prout iacet,nempe ex bonis siue fructibus Ecclesiæ, hoc est,beneficij locati,post mortem clerici locantis cedentibus, & ad successorem in eodem beneficio spectantibus,nõ verò de bonis eiusdem clerici, adeumque pertinentibus, etiam intuitu Ecclesię acquisitis : hocque perspicuum fit ex præcedentibus, ibi : *Nin puede demandar que le de la Iglesia las despensas que auia fecho por razon de aquel arrendamiento : ni aun los maruedis que ouiesse dado demas. Casi como el clerigo, nin los que heredassen lo suyo, non podrian auer las rentas de la Iglesia despues de su muerte, otro si no las deue aquel auer aquien las arrendasse* : & ex sequentibus, ibi:*Esso mismo seria, si non ouiesse heredero el clerigo que heredasse lo suyo,e la Iglesia lo ouiesse de heredar : ca estonce ella seria tenuda de lo pagar.*

Ecce

Ecce ergo quomodò si ecclesia succedat in bonis clerici locatoris, indistinctè tenetur ad prędicta soluẽda:idé ergo erit, imò à fortiori,in quocumq; alio hęrede eiusdé clerici:sed quod lex illa excepit, est,quoties clericus bona non reliquit, tũc enim ecclesia ex suis bonis, hoc est, beneficiũ ipsum,nec in eo succedens tenebitur ad solutionem prædictorũ,ex supradictis ab eadem.l.in verbis iam relatis,ibi,*casi como el clerigo,&c.* & hic est verius sensus & literalis d. l. Regiæ,iuxta quẽ hæredes clerici in nra specie quęcũq; bona relinquentis tenebũtur de euictione, vt in d.l.expressè deciditur,atq; cauetur,nõ verò ecclesia,hoc est beneficiũ ipsum,nec successor in eo,etiã in subsidiũ bonis clerici deficientibus:fideiussor autẽ clerici locatoris tenetur etiam soluere cõductori interesse atq; expẽsas factas ratione dictæ locationis id expos-
28 centi,vt ead.lex nuncupatim definiuit.† Qua.l.Regia attẽta,à fortiori idé erit dicendũ in prælato promoto,vel alio clerico optãte,vel dimittẽte suũ beneficiũ ex quacũq; causa:si enim hæredes & fideiussores clerici prædefuncti tenẽtur ad interesse & expẽsas conductori, alijs bonis quã ecclesię existẽtibus,quo casu nulla culpa imputari potest clerico locãti in nõ adimplẽdo contractũ,à fortiori idé erit dicendũ in clerico dimittẽte suã volũtate beneficiũ,vel prębendã. & ita iudicatũ fuit in vna Ciuitaten.cõtra quẽ dã canonicũ,resignantẽ suũ canonicatũ ante tẽpus impletæ locationis,quã prius
29 ipse fecerat eiusdé sui canonicatus.† Oportet igitur hodie,imò necessariũ existimo,si clerici locantes velint in his casibus sibi pręcauere,cũ redditus suorum beneficiorũ locãt ad modicũ tẽpus triũ annorũ(quia ad lõgius eos locare nõ possunt)eã in locatione adijcere cõditionẽ, vt si ante illud tẽpus locationis decesserint,promotive fuerint,aut alio quocũque modo cõtingat eos desinere possidere beneficia illa,ad nihilũ ex tũc teneantur ratione euictionis,vel interesse, sed imò liberos se,& sua bona,hæredes & fideiussores remanere: & ita solitus sũ obseruare in similib⁹ locationibus, quas facio,atq; obseruare solitũ accepi D.Simã cas episcopum Ciuitatens.& postea Zamoren.in locationibus sui episcopatus.

In successore autẽ maioratus, quãuis lex illa Partitæ loquẽs in clericis, posset adduci in argumẽtum,vt idé videatur esse dicẽdũ in eo,prout tenet D.Ant. de Padill.vbi supra:cũ tamen lex illa solùm loquatur in clericis,nec habeamus aliã l.in successore maioratus idé disponẽtẽ, imò iure communi attento verius sit,successorẽ maioratus, etiãsi sit hæresvltimi possessoris eiusdé,non teneri stare colonio,quia ex natura contractus ipse morte locatoris resoluitur,& correctio iuris nõ sit inducẽda nisi in casibus à iure expressis,vt in.l.sancimus.C.de testam. & in.l.præcipimus.C.de appellationib.adhuc tenẽdũ esse existimo,quod iure cõmuni probauimus supra,nẽpè successorẽ maioratus,qui simul hæres sit prædefuncti antecessoris,nõ tamẽ fundatoris maioratus,minimè quidé teneri stare locationi sui prædecessoris,vt tenuit egregiè D. Moli.vbi supra,cuius in hoc sententiã probo aduersus cæteros supra in cõtrariũ allegatos,saluo meliori iudicio.

SVMMARIVM.

1 *Seducens virginem,dormiensque cum ea,tenetur eam ducere in vxorem atque dotare.*
2 *Stuprum in proposito propriè est virginum defloratio.*
3 *Clericus virginem stuprans deponi debet.*
4 *Iudex Ecclesiasticus potest clerico stuprum cõmittenti imponere poenam pecuniariam arbitrio suo, vltra alias spirituales, quando illæ non sufficiunt ; quam si non soluerit, luet in corpore.*
5 *Sicut iura Cæsarea grauiori poena puniunt vi corrumpentem virginem,quàm spontaneè, ita iudex Ecclesiasticus id seruare debet, vt hic.*
6 *Dispositio cap.i.de adult.in nostro regno de cõmuni stylo & consuetudine seruatur in practica.*
7 *Seducens & corrumpens virginem,an ad præ-*

dicta duo copulatiuè teneatur, hoc est, ducere & dotare eam, vel adimpleat dotando?

8 *Stuprator non ducens stupratam, debet tanto plus ei dare, quantum oporteret dare propter defloration em virginitatis.*

9 *Praxis refertur, vt minor dos dari debeat contrahendo cum stuprata, quàm non contrahẽdo cum ea.*

10 *Corrumpẽs virginem, si nec ducere eam possit, nec dotare, potest puniri iuxta poenas iuris ciuilis.*

11 *Quinimo in præd. casu si fortè nolit contrahere cum ea, debet eam dotare, & præterà vapulabit.*

12 *Corrumpens virginem seductam, vel importunis & magnis precibus illectam, tenetur eidem damnum illatum resarcire, vt hic.*

13 *Verba illa text in c. 22. Exod. & c. 1. de adult. Dormieritque cum ea, quomodo intelligantur.*

14 *Peccans mortaliter, dicitur dormire in diuinis literis, & peccans venialiter dormitare.*

15 *Virgo quando dicatur seducta.*

16 *Importunæ preces metui æquiparantur.*

17 *Contractus ab vxore gestus propter nimias preces mariti, rescindi potest, ac si metu esset celebratus.*

18 *Sicut is, qui vi aliquem trahit ad ludendum, tenetur eidẽ ad restitutionem lucratorum, ita is, qui nimia prece & importunitate impellit coniugem.*

19 *Mulier, quæ precibus pecunias magnas extorquet à suo amasio, an & quãdo teneatur eas eidem restituere.*

20 *Impediens seu prohibens testatorẽ, ne aliquod legatum vel hæreditatẽ alteri relinquat, quãdo teneatur eidem ad restitutionem?*

21 *L. 1. titul. 9. part. 7. verba optima referuntur.*

22 *Si quis corruperit virginem volentem absque seductione, an teneatur eam dotare? & nu. 23 referuntur tres casus pro resolutione.*

24 *Voluntas libera puellæ hoc casu an liberet stupratorem ab actione parentibus, vel curatoribus sub quorum cura est pro dote & iniuria sibi illata competente?.*

25 *Quando stuprum ita occultum est, quòd non sit infamata mulier, nec aliquam iacturam patiatur, stuprans sponte volentem ad nihilum patri etiam, vel curatori puellæ tenetur.*

26 *Idem est, si parens, vel curator de lenocinio conuincetur.*

27 *Quid si stuprans promisit verè vel fictè se ducturum virginem?*

28 *Dos quæ danda sit mulieri stuprum passæ, quando ipsa, & pater suus recusant matrimoniũ cum stupratore.*

CAPVT XXXVII.

De stuprãte virginem ad quid teneatur?

1 EXodi. cap. 22. ita cauetur, Si sẽduxerit quis virginem necdum desponsatam, dormieritque cum ea, dotabit eam, & habebit eam in vxorem: si verò pater virginis dare noluerit, reddet pecuniã iuxta modum dotis, quã virgines accipere consueuerunt. habetur trãsumptiuè in capit. primo. de adulte.

2 Sed antequam dilucidemus tex. hunc, ac eius materiam disseramus, operæpretium duxi præmittere, stuprum in proposito esse virginum illicitam defloration em, vt in c. lex illa. 36. quæst. 1. l. stuprum. ff. ad. l. Iuliam. de adult. l. inter liberas. §. lex Iulia. eod. titu. & in. l. inter stuprum. ff. de verbo. signific. vbi Alciat. & Brecheus, & in. l. eum, qui duas. C. ad. l. Iuliam de adult. & in. l. qui adulterium. eod. tit. Committitur etiam stuprum cũ vidua, & cum puero, vt ex dictis iuribus doct. infra citandi tenet. ¶ Pœna autem stupri sine vi commissi iure communi est in honesta persona, & indignitate cõstituta, publicatio medietatis bonorum, & in vili persona coertio corporalis arbitraria cum relegatione: text. in. §. item lex Iulia de adulterijs. Inst. de publi. iud. & ibi communiter Doct. l. 2. tit. 19. part. 7. Si verò stuprum cum vi committatur, habet locum pœna imposita pro raptu, de qua in. l. vnic. cum simil. C. de raptu virgin. nempè mortis, & publicationis omnium bonorum, vt in. l. 1. §. fin. ff. de extraordin. criminib. tradit latè Grego. Lopez in d. l. 2. in gloss. *deue perder.* & Anton. Gom. in. l. 80. Tauri. nume. 5. & 41. plures Doct. allegantes, & Iulius Clarus in practic. crimin. §. stuprum. versic. sed quero.

quero. ibi, De iure autem ciuili, & Menochi. de arbi. iudic. lib. 2. cent. 3. casu. 228. nu. 7. & sequentibus.

3 Clericus virginem stuprans deponi debet, vt notat Abb. in cap. at si clerici. col. 12. de iudicijs. idem Abb. in capit. 2. de adult. vbi etiam credit clericum posse cogi ad dotandam virginem ab eo corruptam: & quòd pœna stupri in clerico, sit depositio, est communis opinio secundùm Paulum Grilandum in tractatu de pœnis omnifariàm coitus, in cap.

4 † septimo videndum, vbi etiam sequitur doctrinam Abbatis in cap. vt clericorũ. de vita & honestate clericor. tenentis, quòd iudex Ecclesiasticus potest imponere pœnam pecuniariam clerico pro arbitrio suo, vltra alias pœnas spirituales, quando illæ non sufficerent, quia illas non timeret, quas si non soluerit, luet in corpus: quia non sufficit dotare mulierem stupratam, sed vltra dotem tenetur soluere pecuniariam, vel corporalẽ pœnam, secundùm eum post Abb. in. d. cap. 2. num. 4. de adulter. & prædicta sequitur Bernard. Diaz de Luco in pract. crimin. canoni. c. 77. nume. 2. vbi addit. num. 3. quòd cùm iura Cæsarea (vt vidimus)

5 † grauiori pœna puniant vi corrũpentem virginem, quàm sponte, eodem modo iudex Ecclesiasticus seueriùs punire debet vi perpetrantem tale facinus, vt sic vltra depositionem, in arctum monasterium vel carcerem trudat delinquentem: & opin. Abb. vbi supra, quòd arbitrio iudicis possit puniri huiusmodi cleric⁹, & quòd ipse pro stupro deponatur, testatur cõmunem cum Paulo Griland. vbi supra, Iulius Clarus vbi supra. sequitur etiam Menoch. vbi supra, nu. 5. Ego vtroque casu hodie pœnam arbitrariã imponẽdam esse existimo, quamuis grauiorem pro stupro vi commisso, quàm sine vi. Et qua pœna puniatur stuprans virginem nondum viripotentem, vidẽdi sunt Iulius Clarus vbi supra, in versi. fuit aliquando. & Menoch. d. lib. 2. casu. 294. per totum.

6 Modò accedo ad interpretationem text. in d. cap. 32. Exodi, & dict. cap. 1. de adult. Et primò obseruandum est, quòd quamuis eius pœna videatur intelligenda solùm de iure canonico, & in terris Papę, nõverò in terris Regis, vel alterius domini temporalis, in quibus ius commune ciuile & Regium, de quo supra, seruandum esset, vt tenet Salic. in. d. l. eum qui duas, num. 3. & August. Arimin. in addit. ad Angel. de malef. in parte, *Que meha adulterato.* col. 16. vers. tu autem in hac materia. Abb. & magis communis opinio in c. 2. de adult. De communi tamen stylo & consuetudine in nostro Regno semper seruatur in practica dispositio d. c. 1. de adulte. & eius pœna, tam in foro ciuili, quàm canonico, secundùm Anton. Gom. in. l. 80. Taur. nume. 7. & 8. in princ. cuius praxis ego etiam testis sum, & vbique ita seruatur, vt credit Iul. Clarus vbi supra, in versi. sed quæro. ibi, Sed quidquid sit de iure.

7 Secundò obseruandum est, quòd quãuis iuxta literam d. c. 1. de adul. videatur probari, quòd qui seducens virginem, eã corruperit, præcisè & copulatiuè teneatur ad illa duo, scilicet ducere eam in vxorem, & insuper eam dotare; per quẽ text. ita tenent ibi Inno. Hostien. Ioan. Andr. Anton. de Butrio, & Cardi. verius tamen est, huiusmodi stupratorem ad alterum tantùm teneri, vel ducere eam in vxorem, vel dotare: quod probat tex. in capit. 2. eiusdem tituli, ibi: Aut quam stuprauit, vxorem habeat, aut si renuendam putauit, corporaliter castigatus e, xcommunicatusque, in monasterium, in quo agat pœnitentiam, detrudatur. Nec obstant verba d. c. 1. dum copulatiuè loquũtur, quia illa non est præcisa coactio, sed causatiua, si recusat eam dotare, dotãdo enim videtur ab ista obligatione liberari, vt declaratur statim in d. c. 2. eod. titu. & in terminis ita tenent Abb. numer. 4. Ancharr. num. 5. Ioan. de Anania. nu. 4. in d. c. 1. & ita practicatur secundùm Anton. Gom. vbi supra, num. 8. & Iul. Clar. vbi supra, qui idem sequitur. Addit Abb.

8 † quòd hoc casu, si stuprator nõ contrahat cum illa, debet tanto plus dare, quantum oporteret dare propter defloratio-

nem, cùm virginitas sit secunda dos, vt ibi dicunt communiter Doct. sequitur Anton. Gom. vbi supra nume. 8. intelligens Abbatem dicere, quòd si non ducit eam, tenetur eã bene dotare, taliter quòd debet plus dare quàm eo casu, quo eam duceret: sed re vera Abbas hoc nõ dicit,
9 † nisi quod prædiximus. Verum est tamẽ quòd in praxi seruatur, quòd Ant. Gomez præfatur, solet namque mulier hæc accusans criminaliter stuprante, petere eum puniri grauiter iuxta iuris pœnas, ac prætereà incidẽter ex iudicis officio implorato, vt condemnetur, ac compellatur eam ducere in vxorem, atque vt eã dotet in certa quadam quantitate, pecuniarum (moderata tamen) quam lucri facit mulier soluto matrimonio propter delictum viri, secundùm Abb. in d. cap. 1. num. 3. & in euentum quòd hoc recusset, vt eam dotet in alia maiori quantitate, qua eget propter defl orationem, ad inueniendum cum ea virum idoneum, cui nubere possit, qualem inueniret antea, si
10 corrupta non fuisset: † sicque iudices vtroque casu solent condemnare reũ ad huiusmodi mulierem dotandam, amplio ri tamen quantitate in hoc vltimo, quo recusatur matrimonium, quàm priori, quo cum ipsa contrahitur: quòd si nec ducere eam possit, nec dotare, quia vxoratus, aut adeò pauper sit, vt nõ possit dotem aliquam mulieri soluere, tunc poterit per iudicem puniri pœna supra dicta iuris ciuilis: ita Anto. Gomez vbi supra, num. 9. dicens ita apertè colligi ex mente gloss æ & Doct. in d. cap. 1. & in locis supra citatis.

11 Quinimò ille, qui virginem, vel pro tali reputatam corruperit, seducẽdo eã, tenetur ipsam ducere atq; dotare: quòd si fortè nolit contrahere cum ea, debet eam dotare, & etiam corporaliter castigari, pœna nẽpè flagellationis, & in hoc debet condemnari in foro exteriori, vt tenet Abb. in d. c. 2. nume. 3. de adult. per text. ibi, comm. in d. cap. 1. & 2. vt testatur Nauarr. in manual. cap. 16. nume. 16. vbi quòd in dubio præsumitur virgo, licèt id negetur à virò, & seducta: quod omnes de hac re agentes fatentur. Hoc tamen de pœna corporali non videtur placere Anto. Gomez vbi supra d. num. 9. existimãti hoc casu, quo nolit eam accipere in vxorem, sed tantùm dotare, debere adhuc puniri aliqua leui pœna, qã benignius est, & in praxi receptius, nempè vt in ea specie cõdemnetur in aliqua pœna exilij, & pecuniaria fisco applicanda, quidquid Iulius Clarus vbi supra ex alijs referat, quòd hodie etiam in Hispania contra stuprantes virgines sine vi non fit in vsu alia pœna, quàm vt illas ducant in vxores, vel condecenter dotẽt.

12 In foro autem conscientiæ corrumpens virginem decipiendo eam, vel importunis & magnis precibus, falsis ve persuasionibus, tenetur tãtùm damnum illatum resarcire, nempe ducere eam in vxorem, vel dotem eidem constituendo damno illi satisfaciẽdo condignam; scilicet quanto pluris egeat ad inueniendũ virum sibi coæqualem, quàm indigeret si esset virgo, iuxta arbitrium boni viri: non tamen integram dotem, quia hoc ad pœnam criminis spectat, quæ in foro conscientiæ non debetur ante condemnationem: aut alio modo eidem satisfacere, atque contentum præstare, vt probat Archiep. Floren. in summa, in. 2. parte, tit. 5. capit. 6. §. 1. & Bernard. Diaz vbi supra, & Couar. in quarto. 2. part. cap. 6. §. 8. num. 15. vbi dicit communem, & in reg. peccatum. 2. part. §. 3. num. 7. ad fin. & Nauar. vbi supra, num. 17. & Mexia in pragmatic. taxę panis. concl. 6. num. 117. cum seq. & latè F. Ant. de Cordub. lib. 1. sui quæstio. q. 13. in vers. & notetur, pag. 132. Quinimò, vt addit Nauar. vbi supra, aliquid plus debet ei dare propter verecundiam, quam semper patietur, & conuitia quæ ob id audiet à marito.

13 Tertiò obseruandum erit, verba illa tex. Do rmierit q; cum ea, intelligenda esse, id est, peccauerit mortaliter cũ ea (hoc est) cognoscendo eam carnaliter, alias enim absurdum videretur, dicere, esse necessarium, præter seductionem, ad hoc vt dispositio d. c. 1. de adult. procederet, quòd vir dormiat actualiter cũ ea, cùm etiam

etiamsi extra dormitionem eam corruperit, teneatur ad id, quod dictus tex. decidit, vt omnes, tam Theologi, quàm Iuristæ de hac re agentes fatentur: quare verba supradicta intelligẽda sunt, vt prędixi; pecans enim mortaliter cum muliere, dicitur cum ea dormire, quasi extractus à contemplatione Dei, eiusque præ
14 ceptis: † vnde in scriptura diuina, peccãs mortaliter, dicitur dormire, venialiter verò, dormitare, iuxta illud Matthæi 25: 19 Dormitauerunt omnes & dormierunt, in sensu allegorico: ad dispositionem igitur d. c. 1. nõ exigitur dormitio, sed ipsa defloratio virginitatis, vt in terminis tenẽt ibidem Doct. præcipuè Abb. nu. 2. & Anania nu. 3. & cęteri, vbi quòd nec sufficit sola seductio sine corruptione.

15 Quartò sciendum est, quòd in proposito virgo dicitur seducta, vel coacta, quando promissionibus, donis, aut vehementibus solicitationibus ad opus stupri inducta est, quæ aliàs nolebat & repugnabat, secundùm Abulens. super Exod. dict. capit. 22. quæstione. 2. Nicol. de Lyra ibidem, est communis opinio Doctorũ, vt plures referens testatur Anton. à Cordub. vbi supra in. 7. dicto. bonus text. in cap. 2. ibi, Stupro decepit, de adult. Quod enim vehementibus precibus & solicitationibus extorquetur ab eo, qui non aliter vellet, dicitur quodam modo coactè fieri, & non omnino volũ 20
tariè, quia importunę preces metui æquiparãtur, vt in. l. 1. iuncta glo. verb. extor
16 ta C. ne filius pro patre, † vbi extortũ dicitur quod suasionibus fit. Quare scribit eleganter Innocent. in cap. petitio. in
17 princ. de iureiurand. † cõtractum ab vxore gestũ proter nimias preces mariti, rescindi posse, ac si metu esset celebratus: quam sententiam sequitur Matthę. de Afflict. decis. Neapolit. 69. nu. 5. Ias. in. §. quadrupli. nu. 66. Instit. de action. Palac. Rub. in repeti. rubricę de donat. inter vir. & vxor. §. 81. n. 10. & D. Couar. in quarto de sponsal. 2. part. cap. 3. §. 6. in fine. & alios allegans D. Anto. de Padill. in l. interpositas. nu. 3 2. C. de transactio.
18 † Sic eadẽ ratione, sicut is, qui alterum vitrahit ad ludendum, tenetur illi eo ludo acquisita restituere, ita etiam, qui nimia prece, vel importunitate impulit collusorem, vt tenet Innoc. in cap. quia plerique. nu. 4. de immuni. eccles. Palac. Rub. vbi supra nu. 6. est communis secũ dùm Couar. alios allegantem in regul. peccatum. de regul. iur. in. 6. secunda parte. §. 4. n. 7. & Padilla vbi supra. sequitur Medin. in suo C. de resti. q. 20. & Ant. à Cordub. vbi sup. col. fin. † sic etiã (inquit Medina & Corduba vbi supr.) mulier, quæ precibus pecunias magnas extorsit à suo fornicatore, eas tenetur eidẽ restituere, quia nõ omnino voluntariè: datæ sunt: quod cũ Sanct. Thoma intelligit Soto lib. 4. de iust. & iur. q. 7. art. 1. ad secũd. in vers. adiecit tamen. pagi. 350. ad finem, quoties mulier superfluum per fraudem & dolum extorsit, tunc enim tenetur id amasio restituere, alias secus, nẽpe si neque fraus nec dolus adsit: fraus autẽ est, si (verbi gratia) mulier diceret se esse virginem incognitã, aut no nisi semel, idq; à magnate, qua fraude plus extorqueret, nam hoc casu restituere profectò teneretur: sed si falsò dicat se perditè illum deamare, aut facetijs, & illectamentis quippiam extorserit, fraus illa non obligat ad restitutionem, quoniã probè omnes norunt illas esse meretricum technas.

Sic etiam, qui per fraudem, timorem, vel falsitatem, aut importunis precibus, quæ vi atque metui æquiparentur, prohibuerit, atque impedierit testatorẽ aliquod legatum vel hæreditatem alteri relinquere, quod ei alias relicturus erat, tenetur eidem ad restitutionem quanuis secus sit, si blãdo sermone & leuibus precibus id fiat, vt in. l. fin iuct. glo. ver. maritali sermone. C. si quis aliquẽ test. prohib. Sanct. Antonin. in 3. parte suæ summæ. tit. 10. cap. 1. §. 2. Palac. Rubi. vbi supra. nu. 11. vbi illud de blandis verbis limitat, nisi prius esset res donata, vel hæreditas relicta alteri, & vxor vel alius blã dis verbis induceret maritum vel alium ad reuocandum, & ei relinquendum, nã tunc primus donatarius, vel hæres, auo

cabit

cabit à secundo illa bona per actionẽ de dolo, vel in factum: & Matthæus de Afflict. dicta decisi. 69. nu. 4. vbi loquitur in marito nimia importunitate & fraude rogante vxorem, vt sibi relinqueret domum, ob quod fuit reuocatum dictũ legatum: & Nauar. in manual. c. 17. nu. 72. & 73. & cap. 26. nu. 36. Anton. à Cordub. in sua summa *de casos de conciencia*, quæst. 100. in prin. Medina in sua instru. confess. lib. 1. § 31. in princ. fol. 163. & cæteri communiter Doctor. Sic in proposito dicitur puella seducta, quia prædictis
12 modis extra plenã libertatẽ † quodammodo ducta, & non à se, nec à sua concupiscentia inducta est. Pro quo vltimo considero optimam l. Regiam in proposito mirè loquentem in. l. 1. tit. 19. parti. 7. in illis verbis. *Otrosi dezimos que fazen gran maldad aquellos que sosacan con engaño, o falago, o de otra manera las mugeres virgines, o las biudas que son de buena fama, e biuen honestamente, e mayormente quando son huespedes en la casa de sus padres, o de ellas, o de los otros que fazen esto vsando en casa de sus amigos. E no se puede excusar que el que yoguiere con alguna muger destas, que no fizo muy gran yerro, maguer diga que lo fizo con su plazer de ella no le faziendo fuerça: ca segun dizen los sabios antiguos, como en manera de fuerça es, sosacar, e filagar las mugeres sobredichas cõ promotimientos vanos, faziendoles fazer maldad de sus cuerpos, e aquellos que traẽ esta manera,*
22 *mas yerran q̃ si lo fiziessen por fuerça* † Nũc verò iam nobis obuiam exit quæstio illa satis controuersa, quid si quis non seduxerit virginem, sed illa sponte acquieuerit, an tunc eam stuprans teneatur eã ducere, & dotare, necne? Quæstio profectò celebris est, & in praxi quotidiana, in qua videtur primò dicẽdum, idem esse ac si eam seduxisset, & sic in ea specie habere adhuc locum dispositionẽ dict. c. 1. & 2. de adult. cum suprà adduct. tum quia, vt omnes fatentur, virgo in dubio præsumitur seducta atque decepta, argumento. l. vnicæ. C. de raptu virg. circa fin. vbi quòd pœna illius. l. habet locum, siue volentibus, siue nolentibus virginibus illud facinus perpetretur, quia hoc ipsum velle mulierẽ, ab insidijs iniquissimi hominis, qui meditatur rapinam inducitur, nisi enim eam solicitauerit, nisi odiosis artibus circumuenerit, non faceret illam velle in tantum dedecus se prodere: tum etiam quia nemo est dominus mẽbrorum suorum, vt in. l. liber homo, cum similibus. ff. ad l. Aquil. Ergo cum virgo hæc non sit domina suæ integritatis, sicut nec membrorũ suorum, non poterit in sui violationem atq; corruptionem consentire: tum & tertiò ex l. 3. §. si quis volentem. ff. de lib. homine exhib. & in. l. 1. §. persuadere ex professo. ff. de seruo corrup. vbi habetur q̃ dolosa persuasio, plus est quàm violenta correctio. Quartò deniq; ex d. l. partitæ in verbis suprà relatis, quæ in hoc expressa videtur, & in terminis ex prædictis hanc sententiam tenent ac ex professo probant Abb. in d. c. nume. 2. & ibi Ant. nu. 1. inquiens, quòd hoc inquiũt DD. Eandem sententiam tenet, maximè probata violentia, dolo, vel persuasione viri, & etiã in dubio quando de his non constat, Anto. Gomez in. l. 80. Tauri n. 10. & indistinctè eam probat F. Bartholom. à Medina in dict. sua summa de instruct. de Confess. lib. 1. *En la declaracion del sexto mandamiento.* §. 18. fol. 122. & iterum del septimo. §. 30. fol. 160.

Sed pro contraria parte, & sic negatiua, imò quòd hoc casu corrumpẽs virginem volentem, non teneatur eam ducere, nec dotare, facit text. in dict. c. 1. & 2. de adulter. cũ supra adductis pro eius intellectu, dum loquitur, & procedere diximus in seducente virginem, hoc est, eam stupro decipiẽtem per fraudem vel dolum: sed corrũpens virginem volentem absq; fraude & dolo, nõ dicitur eam seduxisse nec decepisse, vt in regula scienti & consentienti, de regul. iur. in 6. & ibi gloss. ergo in eo non habebit locum dispositio d. c. 1. & 2. de adult. quia vbi nõ cõueniunt verba legis, ibi dispositio eius locum non habet, vt in. l. 4. §. toties. cum similib. ff. de damn. infect. Præterea, cuius per errorem dati repetitio est, eiusdem consultò dati donatio est,

est, vt in regula iuris vulgar. Quãuis ergo hæc mulier coacta, & omnino inuoluntariè corrupta posset corrumpentem in virum suum, atq; dotem ab eo poscere, vel ipso iure postulãte: consultò tamen acquiescens, absq; coactione, fraude vel dolo, suique volens copiam faciẽs viro, videtur iuris sui donationem ac remissionem facere, ac proinde id petere minimè poterit. Nec tenendo hanc partem obstant fundamenta pro contraria suprà adducta, & non quidem primum, quòd in dubio præsumatur seducta, ex dict. l. vnica. C. de raptu virgi. nam ratio illa procedit, quando sumus in dubio: sed quando constat de libera voluntate absque seductione, aliud videtur dicendũ. Nõ etiam obest, q̃ dict. l. vnic. procedat etiam in rapiente virginẽ volentẽ, quia non sequitur, pœna contra raptores procedit etiã volentibus virginibus: ergo eodem modo procedit pœna, de qua in d. c. 1. & 2. de adulter. quia text. in d. c. 1.
23 & 2. loquuntur per verbum, Seduxerit, & stupro deceperit: debet igitur hoc aliquid operari, ita vt deficiẽte deceptione & dolo, quinimò cõsentiente libera ipsa virgine, non habeat locum dispositio dictorũ capitul. Præterea text. in d. l. vnica loquitur in raptore per insidias & dolũ, & ideò meritò quòd tunc voluntas virginis non attẽdatur, cùm fuerit extorta per insidias & circumuentionem iniquissimi hominis, sicque non est libera, sed coacta atque seducta. Non obstat & secũdum, quia licèt in corporis abusu, & membrorum plenum ius illa nõ habeat contra legẽ id prohibentem, vt sine peccato eis, possit abuti, habet tamen in eis, & in temporalibus, in quibus damnificata est ius politicum & actionem, ideò illi scienti & consentienti nulla inuria nec iniustitia facta est, & eo ipso quòd liberè consensit, omne suum damnũ remittere censetur illa, quæ sui iuris est, sicut post commissum stuprum idem ius remittere posset. Tertium & quartũ nõ obsunt, quia agunt de dolosa persuasione, nos autem de simplici petitione, cui voluntariè acquieuit mulier; & ideò hanc partem probauit libẽter Bernard. Diaz in dict. pract. criminal. canon. cap. 77. in prima quæstio. dicẽs videri, quòd sicut clericus stuprator, de quo ibi loquitur, est liber à prestatione dotis in foro conscientiæ, ex sententia Doctorum, quos ibi allegat, ita etiam videtur absoluendus in foro cõtentioso per iudicem Ecclesiasticum, quem decet semper sequi veritatem: aduertit tamen, quòd licet ista conclusio possit sustineri, multùm tamen debent iudices aduertere, antequàm illam ad praxim adducãt in isto casu, propter difficultatem sufficientis probationis, quæ in hoc requirenda est, vt verè constet virginem non seductam, sed voluntariè fuisse defloratam, quia facilè possent decipi per stupratem clericum in priuatione voluntatis: sed & eiusdem opinionis sunt alij authores, quos refert Anto. Gomez vbi suprà, & etiam summa Victoriæ in tit. de bigamis. q. 267. Quid tenẽdum? Ego † vt veritatem meo iudicio in hoc articulo resoluam, tres casus cõsidero ac distinguo, quorum duo priores absque difficultate procedere videtur, tertius verò cõcordia planus efficietur.

Primus igitur casus est, quando quis virginẽ seduxerit dolo vel fraude, vanis ve promissis, vel vehemẽtibus persuasionibus, ac importunis precibus eã vitiauerit, tunc enim etiam si ipsa cõsentiat, vt ex omnibus supradictis patet, tenetur in vtroque foro eam ducere vel dotare, quia hoc velle mulieris ab insidijs nequissimi hominis inducitur, & in hac propriè specie loquuntur dicta capita 1. & 2. de adulter. præsupponunt enim necessariò voluntatem mulieris, quamuis non liberam, quandoquidem non loquuntur de stupro vi commisso, sed per deceptionem & fraudem, cui æquiparatur is, qui per importunas preces committitur, vt vidimus supra, & hic casus est absque dubio, & in eo concordant communiter scribentes, tam Theologi, quàm Canonistæ, quos citauim⁹. Quod procedit primò, nedũ quando propter id mulier infamata, & in nuptijs damnificata

nificata est, sed etiam si nupserit alij viro decenter, si tamen is postea id sentiẽs vel sciens, ideò eam relinquat abiens ad regiones lõginquas, vel eam odit, vel malè tractat, nam propter hoc stuprator ille tenetur etiam ei ad arbitrium boni viri aliquid satisfacere: secus si ita occultum stuprum sit, quòd vltra læsionem signaculi virginalis nihil detrimenti propter hoc in persona, honore, vel rebus illa passa est, tunc enim ad nihilum tenetur, vt ex Nauarro vbi suprà dicto capitulo 16. numer. 17. & 19. probat latè Cordub. in dicta quæstione 13. in 4. dicto. Idem erit, si propter stuprum mulier nupsit viro deterioris conditionis, veluti pauperiori, vel ignobiliori, nam tunc arbitrio iudicis erit satisfaciendũ ei, secũdũ Bernar. Diaz vbi suprâ in 2. q. num. 7. & ita obtinui hoc casu in praxi. Secundò procedit eadem conclusio, atque casus primus hic nõ solùm in seducẽte & corrumpente virginem, sed etiam iam corruptam, quæ tamen in æstimatione & fama virginis erat, & ob hoc infamata est, quia quamuis in foro conscientiæ ratione ablatę virginitatis, quæ nõ erat, ad nihilum teneatur, ratione tamẽ damnificationis in fama, cuius causa ipse fuit, tenebitur ad arbitrium boni viri prædictę mulieri satisfacere, ac si tunc temporis, cum eam cognouerit, esset virgo, vt communiter DD. tenent, præcipuè Nauar. vbi suprà nu. 16. & 19. & alij, vt testatur Cordub. vbi suprà in 5. dicto.

Secundus casus est, quando apertè cõstat & probatur, quòd ipsa mulier se ingessit & consensit absque aliqua violẽtia, dolo, vel persuasione ex parte viri, vt puta, quia ipsa attraxit illum ad concubitum, veniendo ad lectum eius, eo illam repellente, vel aliud simile, & tunc indubium est stuprantem ad nihil eidem teneri in vtroque foro, quia ipsa eum prouocauit atq; induxit. Hanc sententiam præsupponunt apertè omnes, qui in tertio casu magis dubio statim sequenti idem probant in foro conscientiæ, & nuncupatim in specie probat Nauar. dict. cap. 16. num. 16. Bernard. Diaz d. cap. 77. numer. 4. & Anton. Gomez in dict. l. 80. Tauri nume. 10. ad fin. pro quo est bona. l. vltim. titul. 7. libr. 4. fori, vbi disponitur, quòd si aliqua mulier nullo compulsa matrimonio domum alterius libidinis causa intrauerit, nulli pœnæ in hoc casu locus est, & ita est tenendum, quamuis F. Bartholomęus à Medina vbi suprà, ex rationibus, quibus iam satisfecimus, contrarium minus benè in his etiam terminis existimauerit.

Tertius casus est, quãdo mulier virgo, vel pro tali communiter reputata, deficiente seductione, dolo, fraude, atque nimia persuasione, vel prece, sed verbis blandis leuiter rogata liberè stupro consensit: & tunc versatur propriè nostra quæstio, in qua sunt pro vtraq; parte rationes & authores, vt suprà vidimus: sed pro vera resolutione dicendum est, quòd prima opinio affirmatiua, quam tenent Abb. Anania & cæteri, procedat in foro exteriori tantùm, in quo iudicatur ex præsumptionibus à iure inductis: ex quo enim vir incepit virginem rogare, atque verbis, quanuis blandis & leuibus, eam ad actum copulæ attrahere, præsumitur eam decipere atque seducere, quandoquidem idem in dubio communi omnium consensu receptum est, atque ideò meritò vt huiusmodi stuprator in foro exteriori iudiciali sententia condemnetur, vt eam ducat in vxorẽ, vel eidem dotem congruentem arbitrio boni viri constituat, iuxta decisionem dictor. cc. 1. & 2. de adult. & communes traditiones Doctorum suprà dictas: at verò secunda opinio negatiua præfata procedat in foro interiori animæ, in quo iudicatur non quidem per præsumptiones, sed secũdùm veritatem, vt compertum est; cum igitur cõstiterit mulierẽ huiusmodi leuibus & blandis verbis, absque aliqua coactione, fraude vel deceptione liberè stupro consensisse, attendendum nõ est ad præsumptionẽ iuris, sed standorei veritati, iudicare debemus in foro interiori immunem virum à præd. obligatione de rigore iustitiæ, attenta libera voluntate, qua stupro acquieuit: scienti enim

enim & consentienti non fit iniuria nec dolus, vt in regula iuris, & in terminis ita voluit Summa Astens. lib. 2. tit. 46. in c. incipienti, sequitur videre de tertio, allegãdo Rodonensem dicentem, quòd si defloret quis voluntariam, non tenetur: & tenet Guillierm. quem refert Florent. in sua summa, in secundâ parte. tit. 5. cap. 6. §. 1. & Angel. in summa, verb. stuprum, in vers. quòd si non seduxit eam, vbi postquàm retulit opinionem Abbatis contrariã: inquit, Sed in cõscientia sufficit quòd quærat eam in bono statu reducere, quantum in ipso est: & expressè eandem concordiam probauit Sylvest. in summa, verb. luxuria, vers. 5. quęritur, & summa Tabien. in verb. restitutio. §. 22. incip. quid de eo, vbi vterque allegat Bonauenturam hoc tenentem, & optimè Nauar. in d. c. 16. num. 16. Dominic. à Soto libr. 4. de iust. & iur. quæst. 7. articul. 1. ad secundum, vers. an verò. & Anto. à Cordub. vbi suprà dict. 13. quęst. in 6. dicto. Specul. coniug. in appendic. de impedimen. raptus. numer. 4. pag. 84. Silua nupt. lib. 3. num. 23. volum. 6. tract. diuers. Doct. fol. 38. itaque hæc est communis resolutio, & tenenda, quãuis Medina vbi suprà indistincte teneat primã affirmatiuã: & licèt Bernard. Diaz etiam vbi suprà in foro exteriori iudiciali etiã velit tenere secundam negatiuam: nihilominus tamen æquitas honestatis est, vt si ob illam causam mulier sic leuiter rogata, consentiens nuptui tradi non posit, aliquid eidem elargiatur, secund. Dominic. à Soto vbi suprà, & præterea si aliquid illi mulieri promisisset, teneretur quidem omni iure hoc illi persoluere.

24 Dubitari etiam solet circa prædicta, quid si puella ipsa sic volẽs corrupta habeat parẽtes, vel curatores, sub quorum cura sit, an eo casu superiora proximè dicta procedãt, nempè vt stuprator eam dotare minimè teneatur, quia sponte acquieuerit? Et in hoc Domini. à Soto vbi suprà adhuc idem tenet, & Specul. coniug. 3. parte artic. 19. in fine. Sed contrarium verius existimo, & tenendum, imò quòd hoc casu si pater vel curator puellæ accusaret stupratorem, debeatur illi æstimatio damni sibi prouenientis, quia maiori eget pecunia ad dotandum eam, & etiam iniurię, quæ sibi illata est, quod firmat Florent. vbi suprà, sic limitando prædictam conclusionem, & Bernard. Diaz vbi suprà nume. 6. & Siluanus vbi supra numer. 24. Remissio igitur puellæ sufficiens non est, quia secundùm Beat. Thomam 2. 2. quæst. 154. artic. 6. & ibi Caiẽta. iniuria non solùm puellæ, sed etiam parẽtibus vel tutoribus habentibus custodiam puellæ, & signaculi virginalis, facta est: ergo hi habent ius & actionem ad prædictam dotem petendã, quandoquidem sunt offensi & damnificati in eo: ergo eis satisfaciendum est, si iacturam aliquam inde puella pateretur, quia infamata sit, vt rectè etiam probauit Cordub. vbi supra in 6. dicto, in versic. vbi & isti, &c.

25 Posset tamen procedere opinio Soti, & Speculi coniugior. primò, quando ita occultè mulier volens stuprata sit, vt propter id nullam iacturam in fama, rebus, vel nuptijs passa sit, maximè quia quantũ ad iustitiam attinet, quoad actus naturales, præcipuè occultos, puella censetur domina suorum mẽbrorum, dum nullum aliud damnum inde redundat exterius, vt ait Soto in 4. distinct. 18. q. 2. arti. 4. licèt Caiet. oppositum significet: † ita resoluit Cordub. vbi supra. 26 Secundò posset procedere opinio Soti vbi supra, si ipse pater vel curator de lenocinio conuinceretur, quia tunc id ius perderent, vt probat Bernard. Diaz vbi supra num. 6. & sentit Cordub. vbi supra ibi, dum modò in fraudem contrà puellã nihil agatur: ex quibus infertur, q̃ si de pretio stupri cõuentũ esset cum virgine, vel parẽtibus, tũc sola pretij præstatione liberaretur stuprator ab onere dotandi respectu eius, cum quo cõuentionẽ fecit: conuentio tamen hæc solius filiæ, parẽtibus non noceret, nec é conuerso, secũdùm Bernard. Diaz vbi supra, qui nu. 8. agit, qualiter iudex arbitrabitur dotis æstimationem in hac materia.

27 Superioria omnia procedũt, quando ſtuprator expreſsè non promiſit mulieri ſe eam ducturũ: quid autem ſi ei promiſerit verè vel fictè ſe eã ducturũ? tradunt DD. vbi ſupra, præcipuè Angel. & Siluest. & Nauar. ſed latius omnibus Specul. coniug. d. artic. 19. vbi procedit per ſex concluſiones, & Ant. à Cordub. d. q. 13. & idem in ſua Sũma de caſos de conſcient. q. 50 ad eos me remitto.

28 Vltimò circa finalem partem d. cap. 1. de adult. in illis verbis, Si pater virginis dare noluerit, reddet pecuniã iuxta modum dotis, quam virgines accipere conſueuerunt; reſtat ſciendum, an vltra hoc (ſi pater vel ipſa puella iungi matrimonio ſtupratori recuſet) teneatur ipſe dare illud, quo plus indiget corrupta ad inueniendum virũ æqualem ſibi, necne? nam ſi text. prout iacet intelligẽdus eſt, ſequeretur inde, quòd huic corruptę totum damnum ex corruptione ſibi prouenies minimè ſatisfiet, nam cum ipſa ſit corrupta, patet quòd cum dote, quam virgines accipere cõſueuerũt, non inueniet virum ſibi coæqualẽ, cum ipſa iam non ſit virgo, ſed corrupta. ergo ſibi præſtandum inſuper eſt illud, quo plus indiget corrupta propter defloration em ad dict. effectum inueniendi ſibi virũ coæqualem: & ita in terminis tenent Ioan. Andr. Abb. nu. 4. & alij ibidem. Rurſus Ioan. de Anania ibi colum. 2. nu. 4. contrarium exiſtimat, nempé text. illum intelligendum eſſe ſimpliciter prout iacet ſine vlla additione, quando corruptor vult cõtrahere matrimonium, ipſa verò vel pater hoc recuſant, vt pote eo caſu illis ſit imputandum, & text. nihil aliud præſtandum decidat, quàm dotem ſolitam à virginibus accipi. Quid tenendũ? Et profectò vbi corruptor eſt vir cõueniens ipſi virgini ad matrimonium, & iniuſtè recuſatur, opinio Ananiæ eſt verior, & tenenda iuxta literam illius text. alioqui Abbatis, quia cum puella & pater culpa ſtupratoris ſint offenſi ac damnificati, non ſolùm in hoc, ſed etiã in ampliori dote quàm virgines accipere cõſueuerint, non tenentur aliam ſimul iniuriam pati, nubẽdo filiam indigno: textus igitur noſter in d. c. 1. in finali parte intelligi debet, quãdo corrupta cũ dote cõſueta dari virginibus conſequi poteſt, aut conſequitur maritũ ſibi æqualẽ, parem, atq; conuenientẽ, aliàs ſecus ex ſupradictis: & ita in terminis rectè probat ac cõcordat prædictas opiniones D. Couar. in quarto. 2. parte. c. 6. §. 8. n. 15.

SVMMARIVM.

1 *Vxor, que falſo ſibi partum alienum ſuppoſuit, & adultera, quæ filium ex adulterio inſcio marito concepit, ad quid teneantur in foro conſcientiæ. & num. ſequen.*

2 *Damnificans omni iure, naturali & diuino, tenetur dãnificatis ſatisfacere, & furtum furtiuam vero domino reſtituere.*

3 *Scandalum vtilius naſci permittitur quã quòd veritas relinquatur, & ſic ſcandalum fratris poſtponendum eſt veritati vitæ.*

4 *Falſum teſtimoniũ ſi quis in iudicio contra aliquem inſontem & innocentem dixerit, tenetur quidem in iudicio dictum ſuum retractare, & innocenti ſuam famã reſtituere, etiam cum damno propriæ famæ & vitæ.*

5 *Læſus huiuſmodi, ſiue creditor, poteſt famam, ſiue rem ſuam, quam alius furto abſtulit, in iudicio ſibi reſtitui petere, quamuis ex huiuſmodi repetitione ſit mors furis veriſimiliter ſequutura, & n. 24.*

6 *Principes poſſunt terras ſuas & iura ſua ab vſurpatoribus auferre, eoſque per bellũ cõpellere, vt quæ iniuriosè retinent reddant, etiam ſi ſit veriſimile multorũ mortẽ inde ſequuturam.*

7 *Prædicator tenetur veritatẽ impio prædicare, quamuis certò ſciat illum minimè crediturum.*

8 *Qui cum pluribus alijs infamauit innocentem, tenetur palinodiã cantare, vt pro ſua parte eidem famam reſtituat, quamuis ſciat ſibi non eſſe præſtandam fidem.*

9 *Mulier adultera, vel quæ falſum partum ſibi ſuppoſuit, non tenetur cum iactura vitæ aut famæ crimẽ prodere, nec hoc modo fraudatis ſatisfacere, etiam ſi id aliter fieri non poſsit.*

Reſti-

10 *Reſtituere nemo tenetur cum maiori damno, quod minoris eſt, nec rem inferioris ordinis cum detrimento ſuperioris, quinimo hoc caſu creditor, ſeu dominus rei rationabiliter id velle non debet. & num. 18.*

11 *Petens enſem vel gladium ſuum ab alio cuſtoditum obligatur velle vt non ſibi reddatur ad percutiendum innocentem.*

12 *Conſtitutus in extrema neceſsitate vitæ poteſt pro vita ſeruanda alienum capere atque detinere, & num. 19.*

13 *E duobus malis minimum in dubio eſt eligendũ, vt vitetur maius.*

14 *Sicut magis teneor me ipſum quàm proximum diligere ita magis debeo famam meã, quàm proximi illæſam ſeruare.*

15 *Cap. officij, de poenitent. & remiſsion. intellectus.*

16 *Procedit ille text. etiam ſi periculum mortis inſtet ex malitia cognatorum mariti.*

17 *Idem eſt in adultera iam facta vidua, quia adhuc non tenetur adulterium ſuum detegere cum grauiſsima famæ iactura.*

20 *Scandalum quid ſit, & quid ſignificet, & eſt duplex, datum & acceptum, hoc eſt, actiuũ & paſsiuum.*

21 *Regulæ, qui ſcandalizauerit, &c. de regul. iur. intellectus, & nu. 22. & 23.*

25 *Cautela Alciati, qua vſa fuit quædam vidua Auenionen. in caſu dict. cap. officij. de poenit. & remiſſ. improbatur.*

26 *Mulier iã diffamata adulterij, vel ſuppoſitionis partus, credẽs ſe ſine periculo corporis & animæ id reuelare poſſe, ac quòd ſibi maritus & filius credent, tenetur ipſis reuelare.*

27 *Sed an idem ſit, ſi maius ſit damnum, quod reſtitui prætenditur ex huiuſmodi reuelatione, quam fama mulieris, nempe cum magnum patrimonium vel illuſtris maioratus eſt, at mulier non eſt nobilis nec tanti nominis?*

28 *Adultera habens patrimonium, ex quo valeat damnificatis damnum reſarcire, tenetur id omnino facere.*

29 *Adultera quid facere debeat, ſi alia bona non habet, ex quibus læſis ſatisfacere poſsit?*

30 *Filius non tenetur credere matri ſibi dicenti eſſe adulterinum, nec hæreditatem reſtituere ſi non habet conſcientiam læſam, aliàs ſecus.*

31 *Stultus fuit quidam regis filius, qui nimis credulus matri credidit ſe non eſſe regis, ſed militis filium, & ob id regno renunciauit: quod procedit etiam in foro conſcientiæ, niſi tam vehemens eſſet matris perſuaſio, vt adulterinus filius credere intus mente conuincatur, num. 32. & 33. & numer. 35. ponitur alia limitatio, & numer. 36. quando filius haberet conſcientiam læſam.*

34 *Ponitur alius caſus, in quo filius matri in hoc credere tenetur.*

37 *Adulter an teneatur ad reſtitutionem integram faciendam hoc caſu læſis? & numer. 38.*

39 *Damnum legitimo hæredi totum integrum reſtituendum eſt, quoties filius putatiuus iam ſucceſsit in hæreditate patris putatiui: ſecus verò antequam ei ſuccedat, ſi poenitens ſit in mortis articulo ratione dubij an ſuccedet vel non ille filius putatiuus in bonis mariti ſui matris.*

CAPVT XXXVIII.

De vxore, quæ falſo ſibi partum alienum ſuppoſuit, & de adultera, quæ filiũ ex adulterio inſcio marito concepit, ad quid teneatur in foro conſcientiæ.

1 QVæſtio profectò inſignis (quæ tametſi vulgaris, atque pertrita, difficilis ſatis ac controuerſa exiſtit) eſt illa, an mulier nupta, falſo ſibi partum alienum ſupponens, vel quæ ex adulterio filium inſcio marito concepit, teneatur ſe marito, vel filio alieno ſuppoſito, aut proprio adulterino prodere, ne filij legitimi, & maritus bonis ſuis atque hæreditate propria defraudentur pro illa parte, atque expenſis alimentorum, quæ ſuppoſito, vel adulterino filio tangere poſſunt, non obſtante quòd mulier huiuſmodi ſe prodẽs exponat ſe periculo probabili mor-

tis, vel infamiæ? Qua in re videtur primo dicendũ, quòd si mulier hęc alio modo satisfacere non possit, teneatur quidem factum prodere, nec aliter releuanda sit à debito satisfaciendi.

2 Primò, quia omni iure, naturali & diuino, tenetur damnificans satisfacere lęsis & furrem furtiuam vero domino reddere, atq; restituere, vt patet, atque prætera probatur in regula peccatum, de regul. iur. in. 6. Sed quòd iure naturali & diuino agendum est, non est propter timorem mortis omittendum, vt etiam patet: pro vitanda enim morte aut scandalo non est licitum furari à diuite, vt pauperibus subueniamus, etiamsi pauperes ipsi alioqui parati sint furta vel homicidia, aut alia peiora mala cõmittere: igitur nec filij legitimi sunt defraudandi, vt spurio prouideatur, prout contingeret, si mater hęc suum crimen manifestare non teneretur.

3 Secundò, quia vt inquit Venerabilis Beda, cuius dictum refertur in regula iuris, qui scandalizauerit, vtilius scandalum nasci permittitur, quàm quòd veritas relinquatur: sed restitutio rei alienæ est necessaria ad salutem, vt in regula, peccatum, de regul. iur. in. 6. atque ita ad veritatem pertinet: ergo quanuis timeatur scandalum mariti, & sic perditio vitæ, vel famę huiusmodi mulieris, vel peccatũ mariti ex præd. proditione, non ob id omittenda est reuelatio atque restitutio, quæ marito, eiusque hęredibus per præd. reuelationem fit. Prætereà scandalum fratris postponendum est veritati vitæ, quæ inest satisfactioni læsionis: ergo & fortiori ratione fama & mors proximi eadem vitæ veritate posthabenda sunt, cùm ea pro scandalo vitando sint offerẽda, & nihili facienda: ergo mulier adultera iustè excusari non valet, si ob vitandam mortem, aut ob effugiendam infamiam, missam faciat damni per illam illati satisfactionem, quæ absq; mortalis culpæ labe omitti non potest.

4 Tertiò, quia si quis falsum testimoniũ contra aliquem insontem seu innocentẽ in iudicio dixerit, tenetur quidem in iudicio suum dictum retractare, innocentiq́ue suam famam restituere, non obstãte, quòd ex tali restitutione ipse maneat infamatus; quinimò, & quod pœna talionis eidem veniat imponenda, vt probãt omnes Theologi, præcipuè Medin. vbi infra citabitur, & Dominic. à Soto lib. 4. de iusti. & iur. quæst. 6. art. 3. ad quartũ in versi. idem censerem de vita. pag. 334. Mercad. in suo tract. *de tratos, y contratos:* lib. 6. capit. 10. ad fin. Igitur infamia & mors, quæ ex restitutione euentura timentur, nõ liberant debitorem, quo minus satisfacere nõ teneatur. † Quinimò læsus, siue creditor, potest famam suam, vel rem quam alius furto abstulit, in iudicio sibi restitui petere, quanuis ex huiusmodi repetitione sit mors furis verisimiliter sequutura. † Principes etiam possunt terras suas & iura sua ab vsurpatoribus auferre, eosq; per bellum compellere, vt quæ iniustè retinent, reddant, etiá si sit verisimile multorum mortem inde sequuturã, vt patet à fortiori igitur mulier præfata in specie proposita potest & tenetur suum crimen prodere ad satisfaciendum læsis.

7 Quartò, huic simile esse videtur, quod in prædicatore Doct. tradunt, dicentes teneri quidem eum veritatem impio prędicare, quãuis certò sciat illum minimè crediturum: & prætereà, † qui cum pluribus alijs infamauit innocentem, obligatur se infamare, & palinodiam cantare, vt pro sua parte famam innocenti restituat, quanuis sciat sibi non esse præstãdam fidem, propterea quod videt alios, qui secum illũ infamauerunt, in sua priori sententia persistere: ergo mulier hæc, de qua agimus, obligata est ad reuelandũ crimen marito, & filio suo, vt hac via illum ab hæreditate reuocet, quanuis certò sciat eum minimè crediturũ, & à fortiori si de hoc dubitet: & in terminis quando aliter debita restitutio & satisfactio fieri non potest, & periculũ mortis non timetur, licèt famæ timeatur, hanc partem tenuit Adrianus de restit. q. 1. dubio. 1. & in. 1. quodlib. art. 3. in respõsio. ad 2. argum. principal. & Paludan. in. 4. distin. 27. q. 2. art. 1. idem voluit Maior in 4. distin. 15. q. 13. & alij plures, quorũ partes latè agit, defendit ac probat dicens, quòd hæc opinio quanuis rigida, verior apparet, F. Ant. à Cordub. lib. 1. sui quæstionarij, q. 31. per totam, præcipuè in primis columnis, & fol. 250. col. 2. illius folij, versi. igitur hoc idem iudicium.

9 His tamen omnibus non obstantibus, contraria sententia negatiua, imò quòd mulier hæc non teneatur cum iactura vitæ aut famæ suæ crimen prodere, nec hoc modo fraudatis satisfaceree, tiam si aliter id facere non possit, verior est proculdubio, & ab omnibus alijs Theologis, & Canonistis receptissima, ac proinde tenenda absque aliquo scrupulo, ex sequentibus.

10 Primò, quoniam in materia restitutionis regula hæc verissima est, atq; communiter per omnes Theologos tradita, nempe nunquam aliquem teneri ad restitutionem alicui certæ personæ faciendam, quando multo maius damnum pateretur ille pro rei restitutione, quàm valere posset res ipsa illi, cui est restituenda, eo enim euentu dominus rei debet velle, ne res sua, quæ modica est, cum maximo damno alterius sibi restituatur: debet enim quilibet velle, vt inquit Scotus in. 4. senten distin. 15. quæst. 2. art. 4. quòd vitetur magnum incommodum proximi restituentis, potius quàm modicum incommodum suum: quam regulã sequuntur ibidem communiter Theologi, & alibi sæpissimè. Nemo enim tenetur restituere rem inferioris ordinis, vt pecuniam cum detrimento famę seu honoris, nec famam vel honorem cum detrimento vitæ: ita Caiet. 2. 2. quæst. 62. arti. 6. quem iuniores nonnulli sequuntur, vt inquit D. Soto lib. 4. de iusti. & iure. quæst. 6. artic. 3. ad 4. pagi. 333. col. 2. sequitur & latè probat Nauar. in manual. c. 17. nu. 87. & seq. vbi tamen ait, quòd si quis hoc vltro faceret, liceret, & creditor hoc casu teneturex lege charitatis magis velle se re illa carere, quam eam cũ tanto damno sibi restitui: quòd si aliud vellet, profectò id esset cõtra ordinẽ charitatis: itaque creditor hoc casu non est rationabiliter inuitus, si sibi ea in specie non satisfiat: ergo ita & eodẽ modo mulier de qua agimus in proposito, non tenebitur suum crimen reuelare marito, nec filio suppositio vel adulterino, aliter enim faciens exponeret se periculo manifesto amissionis vitæ; vel famæ, tacendo autem solum versatur iactura rei tẽporalis, puta hęreditatis, in qua alij hæredes remanebũt defraudati, & maritus in expensis & alimentis, quod est minus damnũ, maius nãq; sequeretur restituenti, quàm cómodum ipsis, quibus restitutio fieret: hoc autẽ ipsi velle non debẽt, nec possunt, iuxta rectũ ordinem charitatis, vt est prædictum, ergo ad id mulier minimè tenetur. † Sic etiã videm⁹, quòd petens ensem vel gladium suũ ab alio custoditum, obligatur velle vt non sibi reddatur ad percutiendũ innocẽtẽ, vt in. c. ne quis arbitretur, versi. illud 22. q. 2.

11

12 Secundò hæc eadem sententia probatur, quia constitutus in extrema vitæ necessitate, potest pro vita seruanda alienũ capere, atque retinere, vt in cap. si quis propter. de furt. adeò vt iuxta communem sententiã perueniens postea ad pinguiorem fortunam, restituere id minimè teneatur, quanuis contrarium probet Nauar. in manual. c. 17. nu. 60. & 61. & num. 118. & 119. ergo mulier adultera constituta in periculo famæ vel mortis, poterit tacere proprium crimen, & permittere, quòd mariti hæreditas à legitimis hæredibus in extraneos deferatur aduersus mariti voluntatem: sicut enim pauperes & rei alienæ retentione ad conseruationem vitæ, ita mulier adultera pro sua vita, & fama seruandis indiget omissione ac taciturnitate reuelationis adulterij, ac per cõsequens omissione restitutionis, & compensationis damni illati.

13 Tertiò, quia quando aliquis sic est perplexus, vt necessarium sit illi duorũ malorũ alterum eligere, semper debet eligere minus, vt euitetur maius, vt in. c. duo mala. 13 dist. cuius ratione expendit Couar. in. 4. de spõsal. 1. part. c. 4. nu. 2. & 2.

part. cap. 7. §. 2. nu. 9. At mulier hęc hac necessitate constringitur, vt quocunq; se vertat, in alterum duorum malorũ incidat: si enim adulterium suum celat, eo ipso est causa, quòd filius suus adulterinus vel suppositus alienam hęreditatem capiat: si illud reuelat marito, mortem, aut saltem infamiam patietur, quorum vtrumq; est maius malum, quàm alieni retentio: ergo hoc potius eligendum est quàm illud, quia si maius malum est rapere famam proximi, quàm illius diuitias, multo maius malum erit famam propriã rapere, quàm alienas diuitias retinere: sicut enim magis teneor me ipsum quàm
14 proximum diligere, † ita magis debeo famam meam quã proximi illæsam seruare. Nec valet respõsio atq; euasio Adriani contrariam opin. tenentis, ea siquidẽ satis diluitur in proposito per Methymnã & F. Alfons. à Castro, vbi statim infra citabuntur: nec respõsio Anto. à Cordub. vbi supra, in respons. ad primum argu. vim argumenti omnino eneruauit, quinimò fortius id reddit.

15 Quartò, hæc pars satis apertam pro se habet decisionem Ecclesiæ in cap. officij. de pœni. & remis. vbi Papa scribit, non esse negandam pœnitentiam mulieri adulteræ, aut quæ falsum suppositit partum, sed dicit competentem satisfactionem esse illi iniungendam: & quanuis glos. ibi miretur, quomodò mulier illa veré pœnitere possit, cùm semper retineat alienum, vt in cap. si res. 14. quæs. 6. non perpendit causam & rationẽ radicalem illius diffinitionis, quæ est illa, quam prædiximus, nempe, quia etsi alienum retineat, dominus tamen iuxta rectæ rationis iudicium deberet velle, ne cum tam graui damno, quale est famæ vel vitæ dispendium, illud sibi reddatur: quare dum textus definit, mulierem illam esse ad pœnitentiam admittendam, intelligendus est, ad pœnitentiam Sacramentalem, etiamsi marito id non reuelet, quia id facere iusto timore non audet, sicque absoluenda est Sacramentaliter, quæ absoluta nõ remanet in peccato, non reuelando crimen suum marito, si enim peccaret, ad pœnitentiam admitti non deberet, nec sibi prodesset, pœnitẽtiam satisfactoriam pro peccatis iniungere, hæc namque locum habere nõ potest, antequam culpa sit quoad Deum remissa, vt rectè tex. illum sic interpretatur Methymna in suo cod. de restitu. quæst. 3. causa 4. in vers. his non obstantibus: pro quo faciũt verba tex. ibi, Hac fraude durante, &c. Nec illud de competenti satisfactione iniungẽda, quod tex. ille in fine præcipit, intelligendum est de reuelatione, nec proditione sui marito facienda, nam si ad id teneretur ad finem satisfaciendi defraudatis, certè hoc illi esset necessariò per confessorem & Papam iniungendum ac præcipiendum, ad hoc vt admitti posset ad Sacramentum pœnitentiæ, sicque tex. prætendit illam excusare à debito reuelandi crimẽ suum marito ob iustum timorem, secundùm Methymnam vbi supra. Nec obstat si dicatur, text. illum tantùm loqui in casu, quo mors adulteræ iustè timetur ex reuelatione prędicta, quo casu Adrianus & cæteri prioris opinionis authores fatentur, ipsam ad id non teneri, non verò quando solum famæ detrimẽtum passura est mulier, quasi hoc, cùm in eo textus minimé loquatur, mulier opportunè reuelare teneatur, hoc siquidem verum non est (quandoquidem, vt dixit Salomon Prouerb. c. 22. Melius est nomẽ bonum, quàm diuitiæ multæ, hoc enim magis permanebit tibi quàm mille thesauri pretiosi & magni. & Eccles. iast. 41. Curã habe de bono nomine) ergo cum fama pręualeat cunctis rebus, vt latè probat Nauar. in repet. c. inter verba. 11. quęst. 3. n. 217. & 86. ipsa eis præferenda est, ac proinde non debet nec tenetur mulier cum tam graui suo damno restituere quod minus est, népe hęreditatẽ, ex prę sumpta, seu potius elicita voluntate fraudatorum, iuxta rectæ rationis charitatem, vt prædicebamus in primo fundamẽto huius partis. Tũ etiam, quia bonis personis maior iste metus esse debet quã rerum, argumen. l. isti quidem. ff. quod met. caus. Nec tex. in d. cap. officij, obest in

in proposito, quia tantùm loquitur, quãdo mulier iustè timet reuelare marito crimen suum: timor tamen amittendi famam talis est, ergo itidem procedit iniusto timore amittendi famam, sicut vitã: ex quibus omnibus fit, adulterã, vel partum alienum supponentem non teneri in hac specie cum periculo mortis, vel famæ, seipsam prodere, etiamsi certò sciat (non solum si dubitet) futuram vtilem eius criminis proditionem ad reparationem damni illati, ne filius spurius iniquè patrimoniũ mariti habeat: & in terminis hanc secundam partem tenent & intrepidè probant Innoc. & Abb. nu. 5. & cæteri Doct. cõmuniter in dict. c. officij. Ant. Gomez in d. l. 80. Taur. n. 75. & quanuis ipsi loquantur in periculo & timore mortis, idem est in periculo famæ, vt prędiximus, & tenet Scotus in. 4. dist. 18 15. quæst. 2. Caiet. in 2. 2. quæst. 62. art. 6. super responsio. ad 2. idem in opere. 16. quæstionum, quæst. 14. & latè & optimè Ioan. à Methymna vbi supra, & Alfonsus à Castr. libr. 2. de potesta. leg. pœnal. cap. 11. in vers. ob hanc causam. vbi inquit, quòd fere omnes Theologi cõcorditer hoc sentiunt, Siluest. in sua summa, verb. adulterium, quæstione. 1. & D. Couar. in d. regul. peccatum, in princip. nu. 3. & seq. pręcipuè num. 6. vers. 4. vbi quod ita creberrimo omnium consensu respõsum & receptum est: & Nauar. optimè in manual. c. 16. n. 43. & 44. & c. 17 n. 89. & 90. & hanc opin. tenent cõmuniter Canonistæ, & Theologi, secũdum Ant. à Cordub. vbi supra, in. 2. opinione in vers. hanc opin. quanuis ipse contrariam veriorem esse existimet, ad quẽ locum se idem author refert in sua summa
16 *de casos de conciencia*, quæst. 102. † Idem erit, si periculum mortis instet ex malitia cognatorum ipsius mariti, qui eũ forte minimè iracundum ad vxoris occisionem commouebunt, cùm parum referat quòd periculum adulteræ immineat ex 19 ira mariti, vel ex eius consanguineorum malitia & persuasionibus, cũ semper adsit periculum mortis, & sic ipsa causa, quę adulteram à reuelatione excusat, vt aduersus Adrian. & Methymnam rectè docet D. Couar. vbi supra. vbi idem etiã existimat aduersus Maior. in. 4. distin. 15. quęst. 17. & in 3. dist. 37. quæst. 4. in adultera iam vidua, vt quanuis sit liberata à
17 periculo mortis, † nihilominus non teneatur adulterium suum detegere cum grauissima famæ iactura, quia quanuis maius sit vitæ quàm famæ dispendium, attamen frequentissimo omnium consensu receptum est, vt vidimus, satis sufficiens esse periculum aut discrimen famæ, ad hoc vt adultera interim excusetur à proprij delicti reuelatione, & ita est tenendum. Ad fundamenta cõtrariæ partis respondetur. Ad primum est dicẽdum, in nostro casu ius naturale nec diuinum obligare huiusmodi mulierem cum præfatis damnis vitæ vel famæ satisfacere læsis: † tunc nanque ius naturale & diuinum obligat ad restituendum alienum, & læsis satisfaciendum, quando iniustè seu iniuriosè alienum retinetur: quando autem ex consensu domini elicito aut debito res eius detinetur, nõ est iniusta nec iniuriosa detentio, ideò tunc cessat obligatio restituendi, vt prędiximus: nemo enim vt plurimum tenetur rẽ inferioris ordinis restituere cũ rerum superioris ordinis detrimento, puta nó pecuniam cum detrimẽto famæ, vel honorem cum iactura vitæ, sed rẽ cuiuscunq; ordinis cum detrimento rei eiusdem ordinis, vel minoris: ita Caiet. in 2. 2. quęst. 62. art. 6. Nauar. & Cordub. vbi supra, & cæteri communiter Theologi: sed in prętenti nostro casu maritus nec hæredes ipsius velle non debent nec possunt, vt cum maiori detrimento restituatur sibi, quod minus est, vt est prædictũ igitur non est iniusta nec iniuriosa retentio vxoris, quatenus occultat nec prodit crimen suum. Prætereà, illud quod in primo fundamento prioris partis diximus, nempe non licere à diuite furari, † vt pauperibus subueniamus pro vitanda morte aut scandalo, non omnino procedit: nã si pauper sit in extrema necessitate cõstitutus, ita quòd verisimile est eum moriturũ, nisi illi prouideatur li-

citum est mihi propria vnde subueniam non habenti, aliena à diuite accipere, vt indigentiæ extremæ illius pauperis subueniam: nec in hoc erit dives ille rationabiliter inuitus, cùm id de suis bonis agam, quod ipse facere debuisset, & à fortiori hoc casu id ipsum poterit facere ille pauper, vt propriam mortem euitaret vt in d. cap. si propter. de furt. secus si nó sit in extrema necessitate.

20 Ad secundum, hoc est ad regulam iuris, vtilius scandalum nasci permittitur, quàm veritas relinquatur, omisso intellectu Innocent. Hostiens. & Abb. in d. cap. officij, quod illud procedit in iudice, & in teste, quem reprobant Adrian. & Alfons. à Castro vbi supra, vbi rectè probat, d. regulam procedere etiam in iudice & in teste, accusatore, & denuntiatore, vt ibi per eum, respondeo, presupponendo prius, quòd scandalum est dictio Græca, hoc est, iuxta Latinam traductionem offendiculum: & significat quãdam mali occasionẽ, quę ruinę causam dat, quasi cadendi occasio, si quid obstet cunti: & impactio pedis, vt in cap. diffinimus. 18. quęst. 2. & explicat Diuus Hieronymus Matthæi. capit. 15. Duplex autem est scandalum, datum & acceptum, hoc est actiuum & passiuum: datum autem, hoc est actiuum, authore eodem diuo Hieronymo, est dictum vel factum minus rectum, quod ex se alteri occasionem præbet ruinæ, & semper est peccatum in eo qui scandalizat, cùm ipsum opus sit peccatum, vel habens speciem peccati: scandalum acceptum, seu passiuum est peccatum proueniens ex bono alterius opere, vel saltem ex facto, quod mali speciem non habet; contingitque propriè scandalum hoc in eo, qui scandalizatur, vt constat ex latè traditis per Felin. in. c. nihil. de prescript. & alijs Doctoribus, & diuo Thoma 2. 2. quęst. 43. art. 1. & 2. & quando quodlibet scandalum sit vitandum, latissimè agit D. Couar. in d. regul. peccatum. in princ. nu. 4. Nunc verò prefata regula, vtilius, &c.

21 † quæ de hoc scandalo passiuo intelligitur, omnino accipienda in eum sensum est, vt de triplici veritate eam intelligamus, nempe vitæ, iustitiæ, & doctrinæ, non enim veritas vitæ, doctrinæ, nec iustitiæ omittẽda est propter proximi scãdalum vitandum: ita interpretantur regulam illam glo. & Canonistæ in d. cap. qui scãdalizauerit. Thomas in. 4. quęst. 43. arti. 7. & 8. Alexand. Halens. 2. part. quæst. 189. memb. 6. Adria. quodlibet. 1. artic. 1. & 3. Alfons. à Castro lib. 1. de iusta hæretic. punit. cap. 20. & dict. lib. 2. de potest. leg. pœnal. cap. 11. quod latius declarat atque exemplificat multa inde

22 inferens Couar. vbi supra. † Prætereà regula illa est intelligenda nó de omni veritate, sed de sola illa, quæ est ad salutem necessaria, siue illa sit veritas vitæ, siue iustitiæ, siue doctrinę, vt ijdem nouissimi authores prefantur: aliàs enim sequeretur ex eadem regula, quòd interrogatus de crimine suo occulto, de quo nulla habetur suspicio, obligaretur fateri illud, & dicere veritatem; quod tamen est falsum, quia nemo tenetur se ipsum prodere, quando crimen est potius occultum, & omni suspicione carens, vt resoluimus supra cap. 11. n. 39. & 42. Sequeretur etiam, confessorem de crimine pœnitentis interrogatum teneri illud propalare, quod nullus Catholicus concedet, vt ibidem docuimus nu. 49. & seq. quia veritatem illam dicere non est sacerdoti necessarium, imò necessarium est illi eam tegere quando igitur veritas, aut doctrinæ, aut vitæ, est ad salutem necessaria, nunquam est illa relinquenda, quanuis inde scandalum nasci timeatur: at mulierem adulteram reuelare suum crimen, nó est de huiusmodi necessarijs veritatibus, & ideò ad tollendum scãdalum mariti, hoc est vxoris ipsius necẽ, non est inconueniens veritatem illam omittere, quia non est necessarium ad salutem eam propalare cũ periculo mortis vel infamiæ.

23 Deinde regula illa est intelligẽda de scãdalo aliorum, & nó de scãdalo proprio, quia si ex prolatione veritatis doctrinæ oritur mihi scãdalum, hoc est necessitas alterius maioris peccati, debeo relinque re veri-

re veritatem ad quam non est tanta obligatio, vt euitem aliud maius peccatum, quod mihi inde necessariò paratur: hoc contingit in hac muliere adultera, vt Castro vbi supra ostendit, igitur, &c. Ex quibus patet, regulam illam receptissimæ prefatæ sententiæ minimè obstare.

Ad tertium respondeo, nil mirum, si testis falsarius ad id teneatur, cum sit necessarium ad liberandum innocentem, quem falso infamauit, à pœna mortis vel infamiæ: secus est in nostro casu, in quo id, quod debetur, non est fama, sed res. seu patrimonium, quod lęsis ad vitam, vt supponitur, necessarium non est: damnum autem, quod ex restitutione huiusmodi fieret, est longè maius, nempe infamia restituentis, & mortis probabile periculum, vt patet, ergo non con-

24 currit hoc casu eadem ratio. † Prętera non obest, quod de repetente in iudicio rem sibi furto subtractam diximus, nam respondeo, illud licitum esse, quia quanuis inde mors sit euentura, quando iustè euentura est, hoc est iudicis authoritate interueniente, secus esset, si aliundè esset mors lædentis iniustè euentura, vt ex indignatione, odio, vel ignorãtia occidentis, tunc enim illicitum esset debitum cum tanta iactura debitoris petere: sed in casu præsenti, si vxor crimen proprium marito reuelet, timetur mors ex indignatione mariti euentura: ergo cessat argumentum: idem dicendum est in principibus bellum contra rerum sua rum vsurpatores mouentibus, data iusti tia belli, vt probat Methymna vbi supra. Nec obstat si replices, quòd ad minus præsumi debeat, quòd maritus non de facto nec iniustè occidet vxorem, ex præd. reuelatione, sed iuridicè contra eam in iudicio procedet vsque ad condemnationem iuridicam, & quòd tunc eadem ratione debet crimen reuelare, vt læsis satisfaciat, quia negatur consequentia, cum reus minimè ad hoc teneatur, nempe sponte se prodere antequam contra eum agatur, nec etiam si contra eum agatur, si crimen occultum sit, vt prædiximus.

Ad quartum respondeo, valde dissimile esse à nostro casu, nam auditor prædicatoris veritatem prędicantis tenetur prædicatori credere, & ita prędicator obligatur ad prędicandum: quòd si aliquis non crediderit, nullum ex tali prędicatione sequitur damnum prædicatori: filius verò spurius, vt infra dicemus, non obligatur credere matri, & mater ex tali reuelatione magnum pateretur damnum, vt videmus. Prętereà, is qui se infamat reuocando dictum suum, vt alteri famam, quam ab eo abstulit, restituat, non infert sibi maius damnum quàm valet res, quam alteri reddit, sed tantum ipse perdit, quantum alteri reddit, hoc est famam, & ideò siue speret alios crediturос, siue non, obligatur famam illi restituere, & pro illa quantum potuerit laborare. quòd si alios in sua sententia persistere viderit, debet confidere illos aliquando eam mutaturos, & sic ipse facit, quod potest & tenetur. Remanet igitur ex supradictis satis probata, ac defensata nostra magis communis, & receptissima sententia negatiua in fauorem mulieris adulteræ, vt ipsa quidem minimè debeat, nec teneatur se prodere hac in specie propter periculum vitæ, aut famæ, etiam si credat suam reuelationem vtilem fore ad satisfaciendum læsis, quia probari id possit.

Nec mihi tuta videtur cautela, qua vsam fuisse quandam viduam Auenionensem, refert Alciatus libro præsumptionum, regula tertia, præsumptione 37. numer. 4. & idem parergon iuris capitul. 12. numer. 6. quæ cum plures liberos haberet, quorum vnus erat ex adulterio conceptus, eis moriens accersitis, ita loquuta est: Filij, mei vnus vestrũ est natus ex adulterio, & ideò bona mei mariti detinet indebitè, ego eum antequam moriar nuncupare, ac indicare intendo, nisi vos inuicem remiseritis omne ius quod habet alter aduersus alterum: tunc filij, cũ quilibet de se ipso dubitaret, mutuò se ipsos ab eo onere absoluerunt, & liberauerunt, iusque inuicem sibi remi-

ferunt: per hanc enim cautelam minimè tollitur damnum ex adulterio, nec fit liberatio sufficiens, si quidem præfata mutua absolutio spontanea non est, sed coacta, quia is filius qui legitimus est, nullũ ex ea commodum habet, sed damnũ patitur, nec id remisisset, si certò sciret alterum ex adulterio conceptum fuisse, imò coactus metu, ne forsan ipse à matre spurius manifestaretur, eidem liberationi à matre inductus consensit. Tunc enim liberatio creditoris valida est, præcipuè in foro conscientiæ, cùm ea sponte, & ex animo, liberè, ac veritate plenè narrata, bona fide fit, aliàs verò inuoluntaria & subreptitia, atq; extorta iudicatur, ac proinde nulla, & ita meritò prædictam cautelam reprehendit Couarruias vbi supra num. 6. ad finem. versicu. nec mihi placet, & Menoch. lib. 2. de arbitrar. iudic. centur. prima. casu 89. nu. 29. & 30. & Antonius à Cordub. dicta quæstio. 31. in prima opinione. in versic. notandum est.

26 Supradicta tamen magis communis sententia multas patitur declarationes. Prima est, vt non procedat, si hæc mulier erat iam diffamata adulterij, vel suppositionis partus, & præterea credat se sine periculo corporis, & animæ id reuelare posse, ac quòd sibi maritus & filius credent: tunc enim id reuelare ipsis tenetur pro satisfactione competenti, de qua in dicto capitul. officij, vt ibidẽ probauit Innocentius & cęteri omnes communiter, vt testatur Nauar. in dicto cap. 16. num. 45. & Couarruuias etiam vbi supra, nu. 6 versi. 3. Quinimò idem erit, si mulier crederet, huiusmodi filium præcius virtute, ac nimia, quam de matre fidem, habet sibi omnino secretò reuelanti crediturum, atque hæreditatem alijs relicturum: tunc enim tenetur eidem secretò reuelare, secũdùm Nauarrum vbi supra dicto numer. 45. & Cordub. in dicta sua summa, quæst. 102.

27 Secunda declaratio est, vt procedat communis sententia, quando damnum, quod restitui prætenditur ex reuelatione, nempe hæreditas patris, est minus quàm dispendium, quod ex reuelatione mulieris sequeretur, in quibus terminis ipsa communis loquitur, tunc enim meritò vt ipsa committatur propter periculum mortis, aut famæ, cùm hæc sint maioris valoris: at verò semoto vitę periculo, etiam cum famæ iactura teneretur mulier hæc suum crimen detegere, si sciat vtilem futuram hanc reuelationẽ, & ei creditum iri, nempe cum tantum, ac tam ingens est patrimonium mariti, quod à legitimo successore iniquè aufertur adulterio vxoris, & spurio filio traditur, vt rectitudine pẽsata arbitrio discretissimi viri maius sit eius quàm famę ipsius adulteræ dispẽdium, vt existimat Couar. vbi supra num. 6. versi. sed si adamussim, dicens, hoc maturè & diligenter esse considerãdum. Idem videtur voluisse Dominic. à Soto lib. quarto de iustitia, & iure. quæstio. 7. septima. artic. 2. in responsione ad primum, & quęstion. 6. artic. 3. in responsione ad quartum argumentum, dicens per prudentiam libram dam esse tunc adulteræ famam cum iactura, quã verus hæres facit: si enim pretiosior est multo fama mulieris aliàs nobilis & honestæ, quàm hæreditas, quæ fortè tenuis est, consulendum est illi vt taceat: si autem hæreditas contrà maioris æstimatur, nempe si est illustris maioratus, & illa non est tanti nominis, detegere se tenetur, saltem sub mortis articulum, vt periculum homicidij nõ subeat, cæteris tamen paribus, melior est conditio legitimi hęredis. Idem erit secundũ ipsum, si regnum aliquod, aut prędarissima domus, silente adultera, ad alienos deberet transire: nam tũc vix posset aut deberet eiusdem adulteræ conscięntia pacari, si res esset certa quòd esset omnino suo testimonio profutura, nisi se etiam cum periculo vitæ proderet: dummodò prius tale periculum caueatur, nam peccatum mariti ipsa non tenetur cum tanta iniuria veri hæredis euitare.

Hęc tamen declaratio indubia nõ est, quia tex. in dict. capit. officij. indistinctè & generaliter loquitur, ac illud decidit ob timorem iustum mulieris reuelandi suum

suum crimẽ, qualis est vitę, vel famæ nec nuncupatim loquitur in periculo mortis, ergo indistinctè est intelligendus, & ita contra hanc secundam declarationẽ improbans Sotum optimè tenet, & pluribus rectè probat cum Caiera. quem refert, Nauar. in manual. cap. 17. nu. 89. & seq. cui assentio indistinctè absque moderatione Cordubæ vbi supra, in tertia opinione, & sic hæc secunda declaratio non videtur tenenda.

28 Tertia declaratio verissima communis, atque sine controuersia est apud omnes Theologos, & Canonistas, nempe quòd adultera habens patrimonium, ex quo valeat cõmode legitimis mariti hæredibus atque ipsi marito damnum resarcire, teneatur id omnino facere, cùm ea restitutio satisfieri posset absq; iactura vitæ, famæ, vel honoris ipsius adulterę: ita indiscriminatim omnes supra citati fatentur, ex quibus nonnulli in nostris regnis Hispaniæ exemplificant, & bene, in tertio, & quinto bonorum in quibus parens filium, vel filios, aut filias meliora re potest iuxta. ll. Regias, ita Nauar. vbi supra num. 47. & Alfons. à Castro dict. c. 11. in versi. si religio monachatus, addens, quod suadeat etiam marito, vt idẽ faciat. quòd si ab eo impetrauerit, minimũ erit, aut fortè nihil, in quo reliquos filios lædat. In regno autem Aragoniæ, in quo parentes etiam ditissimi nõ coguntur vnicuique filio relinquere vltra quinque argenteos solidos, qui vix constituunt quartam vnius ducati partem, facillimum esset remedium: quod apud illos ideò constitutum est, vt hac via filij cogantur parentibus magis obedire: & idem fieri potest in ea Cantabriæ parte, quę nunc Vizcaya dicitur, quoniam illic ferè similem habent parentes testandi facultatem, vt fertur: & hæc est competens satisfactio, quam discretus confessor huic mulieri confitenti imponere debet, de qua in dict. capit. officij. in fine. Sed si maritus vxoris adulteræ nullum habeat filium, cui sit facienda restitutio, videndus est hoc casu Alfons. à Castr. vbi supra, in versi. si maritus.

29 Quarta declaratio est, vt quoties mulier hęc alia bona non habeat, ex quibus læsis satisfacere possit, tunc debeat filio persuadere, atque pro suis viribus inducere, vt religionẽ ordinis incapacis bonorum in communi ingrediatur, vel clericus efficiatur, beneficiumque ecclesiasticum recipiat, quo se contentum reputet, & hæreditatem fratribus relinquat: quòd si hoc facere filius noluerit, tunc mulier conteratur, & peccati pœniteat cum voluntate satisfaciendi quando potuerit, & cum hoc sufficit, ad ampliusq; non tenetur, nisi ad plus laborandum, multiplicandumque bona mariti, quàm ratione matrimonij aliàs tenetur, minores sumptus faciendo in vestibus & alimentis quàm honestè facere possit, ita quòd hoc cum damno adæquet, si possibile sit: quòd si adhuc hoc non sufficiat, orationibus & bonis operibus cum prædicta pœnitentia, & animo restituendi quando potuerit, satisfaciat, & hæc est etiam competens satisfactio, de qua loquitur dict. capitul. officij, in fine. quam discretus confessor debet iniungere prædictę mulieri: ita colligitur ex pluribus simul iunctis supra citatis authoribus, pręcipuè Scoto vbi supra, Innocent. Abbate, & cæteris in dicto capitul. officij. Antonius Gomez vbi supra Medina, & Nauar. Alfonsus à Castro & Cordub. dicta quæstione 102. & in dicto quæstionario, quæstione 31. in princip. versic. 2. etiam, quanuis Sot. dicta quæstion. 7. in responsione ad primum, existimet de iustitia non teneri mulierem inducere ad religionem huiusmodi filium: sed eum in hoc improbat Cordub. dicta quęstio. 31. in princip. tenens cum Scoto & cęteris quod prædiximus, nam de iustitia tenetur facere quantum potest, vt hæredes legitimi sint indemnes: si ergo per hunc vel illum modum, & nõ per alium id efficere potest, vtique de iustitia, vel quouis alio iure tenetur: & hęc respectu mulieris dicta sufficiant.

30 Respectu autem ipsius filij suppositi, vel ex adulterio concepti dicendum est, ipsum matri hoc asserenti, sibique reue-

lanti non teneri credere, nec hæreditaté restituere: ita Abb. in dict. cap. officij nu. 4. tenuit prius glos. in. l. etiam. ff. de probationibus, Bartol. in. l. filium. ff. de his qui sunt sui vel alien. iur. Gozadinus consi. 12. nume. 27 Alciat. in dict. regul. tertia. præsumptione. 37. num. 4. Couar. vbi supra num. 6. in versi. 2. vbi ampliat, etiamsi filius sciat matrem adulterium commisisse, affirmans, quòd id omnes fatentur in cap. per tuas. de probationib. & in dicta. l. filium. Methymna vbi supra in versicu. an autem filius. Domini. à Soto vbi supra, in responsione ad primum, & Alfons. à Castr. etiá vbi supra, in versicul. filius tamen. Menoch. de arbitrar.
31 iudic. lib. 2. centur. 1. casu 89. nu. 27. † Ex quo inferunt omnes, stultè egisse illum Regis filium, qui nimis credulus matri credidit se non Regis, sed militis filium esse, & ob id regno renuntiauit, vt referunt Cinus & Bartolus in dicta. l. filium. & ibi Bald. & consi. 74. lib. 1. & Neuizanis, libr. 1. siluæ nuptia. num. 50. Barbat. consi. 58. numer. 2. lib. 1. Corneus consil. 293. in fine lib. 4. post Abb. in dicto cap. officij. in fine, & alij etiam idem pro-
32 bant. † Quod procedit etiá in foro conscientiæ, secundùm Corneum vbi supra, quem in hoc sequitur Andreas ab Exea in cap. 1. nume. 336. de constitutio. idem probat Methymna vbi supra, & Mercado *de tratos y contratos*, lib. 6. cap. 13. ad finem, *de la restitucion enlos bienes temporales*: quod verum existimo, præterquam, si tá vehemens esset matris persuasio, vt adulterinus filius credere intus mente con-
33 uincatur, † quia licèt tunc in foro exteriori sibi adiudicetur hæreditas, nihilominus in conscientia teneretur illam à se abdicare, quia tunc sententia fundatur in falsa præsumptione: ita Dominicus à Soto vbi supra, in versicu. tametsi. quem refert & sequitur Menoch. vbi supra nu. 28. & hæc est prima limitatio.
34 Secundò limitat Methymna vbi supra, si mater benigne, & amanter filium tractauerit, ipsaque sit moribus reformata, timoratæ conscientię, & propriæ famæ amica, nec mentiri solita, maximè si in articulo mortis sit, aut tempore sacro puta in hebdomada Sancta quando factum filio spurio reuelat, nam tunc videtur quòd filius debeat illi fidem adhibere, cùm causam ad oppositum credẽdũ non habeat efficaciorem, secus si illa dure filium tractauerit, quòd eum odio habuerit, è contra verò legitimos amanter prosequitur, illisq; signa dilectionis ostendit, cum tunc spurius audita matris narratione possit præsumere ex odio potius, & vt ceteris filijs proficiat, quàm ex veritate id velit filio spurio persuadere.

35 Tertiò limitatur, nisi veritas tam euidenter probetur, vt nulla possit tergiuersatione celari, tunc enim licét in foro exteriori posset filius iuxta præsumptionem iuris agere, in conscientia tamen obligaretur agere secundùm veritatem sibi euidenter probatã, quia veritas semper est præferenda præsumptioni: ita Alfonsus à Castro vbi supra.

36 Quartò limitatur, si filius hic ex reuelatione matris haberet conscientiam læsam, quia tunc deberet eidem credere, & omnia bona restituere, aliàs enim si faceret contra conscientiam, ædificaret ad gehennam, vt in capitul. literas. de restitutione spoliatorum, & in capitul. per tuas. de simon. secundùm Abb. in dict. cap. officij. num. 4. quas limitationes veras esse, & tenendas existimo.

37 Postremò reliquum est videre de ipso adultero, qui ex aliena vxore prolem sustulit, an teneatur marito restituere quæ in alenda, educandaque illa prole expẽdit, & legitimo hæredi eam, qua defraudatur hæreditatem, sicut ipsa mulier adultera tenetur, vt prædiximus, necne? Et quidem si ipse certus non sit, nec credat, nec credere debeat prolẽ esse suam, quia mulier illa cum alijs adulteriũ commisit, vel si illa quoque dubitet, an filius ex adulterio cõceptus fuerit, vel ex matrimonio, aut quia iustè credit mulierẽ mentiri ad eum obligandum, ad nihilũ tenetur, argument. capitul. graue. 11. quęstio. 3. & cap. dominus, de secundis nuptijs. Ita Florentinus in 2. part. suæ summę

summę, titul. 2. cap. 7. sub finem, quem refert, & sequitur Nauar. vbi supra nume. 49. & Anton. à Cordub. dict. quæstion. 31. in quarto dicto in fine. Sic si soluta mulier cum duobus conuersetur, neuter eorum tenetur credere ex se habuisse in vtero: imò licet Petrus suum esse credat, & Paulus eum suscipiat, nutriat & diligat, non tenetur Petrus rẽ detegere, quãdoquidem alter, vel sua leuitate, vel mulieris impostura deceptus est, nec ipse eũ decepit, vt inquit Sot. vbi supra, in versi. ad hoc igitur.

38 Si verò adulter rationabiliter credat, aut credere teneatur filium esse suum, videtur etiam ad nihilum eum teneri, tum quia non sit causa propinqua damni, vnde etiam si de facie, aut alia via ei constiterit prolem esse suam, tamen illum non suppositi marito: tum etiam, quia non scit an alium secum ipsa admiserit, quæ enim vnum recepit, absque iniuria credi potest alium pariter admittere: quocirca iure definitur filiationem esse difficilis probationis, vt in. l. Lucius. ff. de cõditionibus & demonstrationibus. Menoch. latè dicto casu 89. lib. 2. & in terminis hanc partem probauit Dominicus à Soto vbi supra, addens re vera se non videre cur adulter ad aliquam de iustitia teneatur restitutionem, quãuis ob honestatem & decentiã ad id teneatur.

Sed his non obstantibus, contrarium in hac specie tenendum est, nempe, vt adulter credens filium ex adulterio à se commisso conceptum, esse suum, teneatur de iustitia ad prædictam restitutionẽ faciendam, tam marito illius mulieris adulteræ, quàm vero hæredi. Primò, quia qui causam damni dat, damnum dedisse videtur. l. qui occidit. §. in hac. ff. ad legem Aquiliam. cum similibus. Secundò, quia adultera ad idem tenetur, vt est præ dictum, quanuis non sit causa proxima damni, quod non sequitur immediatè ex suo adulterio, nec ex partu, sed ex vita ipsius filij. Tertiò, quia adulter satis causa propinqua est damni, quanuis nõ proxima, & nõ oportet esse proximam, ad hoc vt de damno quis teneatur, iuxta notata in capit. fina. de iniur. & damno dat. maximè cum partus sit effectus sequutus ex adulterio, quo casu etiam causa remota nocet. capit. fin. de homicid. lib. 6. nec enim dum de alio nõ constat, est præsumendum mulierem illam alteri sui copiam fecisse, cùm factum nõ debeat præsumi nisi probetur, vt in. l. in bello. §. factæ. ff. de captiuis & postlimin. reuer. l. si emãcipati. C. de collatio. quòd si adhuc id præsumi posset, incertum & generale esset, ac proinde leuis præsumptio: at verò illa qua credit filium suum esse, fortior est, atque specialis, quandoquidem certus est cum illa muliere cõcubuisse, alijsque rationibus credit filium suum esse, ac proinde standum potiùs huic est, quàm contrariæ: & ita ex supradictis hanc partem tenent & probant Florẽt. vbi supra, & Siluest. in summa, verb. adulterium. quæst. 5. est-q; communis opinio, & tenenda aduersus Sot. secundùm Nauar. vbi supra nu. 49. & Anton. à Cordub. d. quæst. 31. in. 4. dicto, & in d. sua summa, quæst. 102. circa fin.

39 Damnum autem hæredi legitimo totum integrum restituendum est, quoties filius putatiuus iam successit in hæreditate patris putatiui: antequam verò succedat, si pœnitens sit in articulo mortis, ratione dubij, an succedet, vel non, tanto minus restituere potest, quantum bonus ac prudens vir arbitrabitur, vt cum Scoto vbi supra, rectè probat Nauar. d. numer. 49.

SVMMARIVM.

1 *CApit. in ciuitate, & capit. nauiganti. de vsuris referuntur.*

2 *Intellectus & concordia dictorum iurium, & numer. 5. reijcitur alius nouissimus Magistri Palacio.*

3 *Qui suas non erat merces venditurus vsque ad tempus, quo pretium auctum iri conijcitur, potest rogatus pluris vendere quàm tempore venditionis valeant, deductis expensis, laboribus, & periculis. & nu. 2.*

4 *Qui vsq; ad mensem Maij erat seruaturus frumentum,*

mentũ potest sub Natalem Domini carius quàm tunc valeat vendere, si dubium veri simile sit quòd illa tempore plus minusve sit valiturum.

6 Potest quis vendere frumentum pretio, quo valebit hebdomada, mẽse, vel die, ad quem vsque erat seruaturus, non tamen exigere debet pretium maius illius diei vel mensis, sed mediocre vel commune.

7 Venditor, qui merces suas erat alioqui seruaturus potest eas vendere ea conditione, vt cum ei libuerit, eligat pretium commune, modò semel eo constituto & electo variare non possit.

8 Venditor merces seruaturus ad Calendas Martias, non potest eas vendere Calendis Octobris pretio, quo valebunt Calendis Maij.

9 Illicitus est contractus, quo res venditur pretio, quo pluris valebit à tempore contractus vsque ad mensem Martij.

10 Pactum, vt soluatur medium pretium rei venditæ, quod magis aut minus esset valitura à die contractus vsque ad tempus, quod eã venditor esset seruaturus, siue excresceret, siue cresceret eius valor, non continet vsuram nec peccatum.

11 Non licet ratione crediti prorogatiq; pretij rem carius vltra latitudinem iusti pretij vendere quàm in præsenti valet: nec vilius emere infimo pretio iusto ratione anticipatæ solutionis, nisi verisimiliter dubitetur tẽpore solutionis plus vel minus valitura rem illam.

12 Læsor in casu præcedenti tenetur in conscientia restituere læso excessum iusti pretij vltra latitudinem, vel supplere defectum vsque ad iustum infimum pretium.

13 Quando in dissolutione nundinarum mercium pretia decrescunt, non potest mercator vendere credito, quanti præsenti numo vendidisset in emptorum feruore.

14 In foro exteriori non est contractus vsurarius iudicandus, quoties res carius venditur ad creditum, quàm in promptu valet, vel vilius anticipata solutione, nisi constiterit ob eam rationem carius vel vilius venditam fuisse, & nu. 16.

15 Abbas & alij simpliciter aliud dicentes, supplentur ac intelliguntur iuxta supradicta.

17 An idem sit in domo vel prædio vendito cæteris que rebus, quæ in pondere, numero & mensura non consistunt: & num. seq.

18 Pretium commune alicuius rei in promptu soluendum debet considerari omnibus suis partibus ac qualitatibus perpensis & æstimatis, vt latius hic.

19 L. curabit. C. de action. empt. non procedit re vendita, & tradita, habita fide de pretio.

20 Interesse in recompensatione fructuum interim perceptorum, de quo in d. l. curabit. C. de actio. empti. est licitum etiam attẽto iure Canonico.

21 Vendens carius ad creditum mulos, pecora, & alia animalia ob dilatam solutionem, quam pretio communi præsenti valeant, vsuram committit.

22 Vsura licet propriè committatur in his rebus, quæ põdere, numero, & mensura consistunt, hoc verum est quoad formam, sed quoad intentionem deprauatam potest etiam committi in cæteris rebus.

23 Mercatores an ratione lucri cessantis, vel etiã damni emergentis possint carius vendere rẽ ad creditum quam in promptu? & nu. seq. præcipuè nu. 26. 27. & 28.

24 Licitum est mutuanti stipulari se indemnẽ seruari tam in lucro cessante, quàm in damno emergente.

25 Casus in quo mercatores, vel quiuis alij possunt carius rem aliquam vendere ad creditum, quàm pretio communi de præsenti valeat ratione lucri cessantis, & à fortiori damni emergentis, tribus concurrentibus, & nu. 29.

30 Mercatores an possint merces suas carius ad creditum vendere quàm præsenti pecunia valeant, ratione periculi cui venditor ad emptoris instantiam se exponit, tam respectu capitalis quàm expensarum pro eius recuperatione?

31 Creditor potest à debitore exigere quicquid in recipiendo debitum dispendit.

32 Pactum de certo salario conuentum pro expensis & laboribus inter creditorem & debitorem initum, quoties debitor ab vrbe loco distat, in casu moræ retardatæ solutionis licitum est.

33 Licitum est emere debitum minori pretio, quod expositum est periculo, vel cum expensis exigi speratur.

34 Pactum in contractibus censuum redimibiliũ, continens

moròsum census debitorem teneri ad interesse lucri cessantis, vel ad cambiũ, seu certas expensas aut certa salaria iuramento creditorum liquidandas, est nullũ propter suspicionem fraudis vsuræ.

35 Vendere an liceat merces aliquas ad creditum carius quàm præsenti pecunia valeant, quoties eius sint conditionis merces illæ, vt communiter illo pretio soleant vendi ad creditum, quia rarò nisi parua pecunia venduntur in promptu? & num. seq.

36 Vendere nõlicet carius merces ad creditũ, etiã ob gratiam & commoditatem emptorum.

37 Nulla respublica totius orbis diuersa pretia vnquam constituit mercibus à suis ciuibus vendendis præsenti pecunia, & ad creditum, sed semper taxatur idem pretium soluendum de præsenti, vel ad creditum soluendũ.

38 Merx venditioni exposita, si non inueniat emptores nisi parua pecunia emere volẽtes, paruo pretio, æstimatur sicut è contra.

39 In venditionibus grõsis (hoc est, de portunto) non etiam licet carius vendere ad creditum quàm pecunia præsenti: infra latitudinem tamen pretij ab infimo vsque ad rigorosum bene licet, vt in nu. 40. dummodo non sumatur pretium quo minutatim prædict. merces venduntur, quanuis in promptu, quia hoc modo carius licet eas iustè vendere ratione laboris, & administrationis, item & diminutionis mercium, non verò si simul omnes vendantur, vt ibidem, & nu. 42.

41 Merces maritimæ an carius vendi possint ad creditum, quàm pecunia præsenti valeant? & numer. 42.

43 Lanæ non possunt vendi in diem carius quàm in promptu valeant vltra latitudinem iusti pretij: nisi verosimile dubium sit, plus vel minus valituras tempore traditionis, vel ratione veri damni emergentis, vel lucri cessantis, vt in nu. 46. & nu. 47. quid si emptor suscipiat in se periculum?

44 Lanæ an anticipata solutione vilius infimo pretio communi in promptu emi possint: & numeris sequent.

45 Emptio frumenti, vini, vel olei anticipata solutione ita demum permittitur minori pretio quàm valeat, quando dubium est verisimile, vtrum plus vel minus tempore traditionis sit valiturum.

48 Frumentum futurum anticipata solutione quo pretio in his regnis emi possit?

49 Frumentum vetus an licitè mutuari possit ad renouandum, hoc est, vt nouum soluatur? & numeris sequen.

50 Frumentum vetus ad renouandum dari potest bona intẽtione, ne frumentum pereat, & vt recipienti gratia fiat, si granum vetus tantum, vel plus valeat tempore quo traditur, vel quo reddendum est, quantum nouum cũ redditur, vel saltem id sit verisimile, vel dubium sit plus vel minus valiturum, vt in nu. 53.

51 Quinimo & in casu præcedenti licitum est plus expetere de nouo grano, si vetus melius existimaretur, vel plus valere quàm nouum tẽpore traditionis.

52 Si tempore mutuationis frumenti valet fanecã octo regalia, & tunc est verisimile, quòd tempore solutionis valebit quatuor, & infra, poterit mutuator conuenire, vt pro singulis fanecis duplices reddantur, dummodo verisimile dubium sit, plus, minusve duas fanecas tunc valituras quàm tempore mutuationis valeat vna.

54 Mutuans granum vetus principaliter, vt melius seu præualens recipiat, committit vsurã

55 Quod procedit, nedum quando scitur nouum melius & pretiosius futurum, sed etiamsi verisimiliter credatur plus frumentum valiturum tempore traditionis & non erat vsque ad illud tempus seruaturus.

56 Quando granum quod mutuatur, est iam putrefactum, vel corruptioni proximum, aut sub marcidum (aut eadem ratione impurum) pro alio nouo (vel etiam veteri, meliori tamen) non est licitus contractus, sed potius vsurarius.

57 Quod prædictum est in grano dato ad renouandum, procedit etiam in vino, oleo, & alijs similibus.

58 Tempore egestatis frumenti licitum est id æstimatum, vt tunc communiter valet, alteri mutuare in frumento, reddendum eo pretio, quo tempore solutionis valuerit.

59 Non licet mutuare frumẽtum appretiatum vt tunc valet, soluendum tamen tempore cõstituto inter partes in frumẽto, vel in d. pretio, prout mutuans maluerit & elegerit: secus si electio mutuatario detur.

Emens

60 *Emens frumentum, vinum vel oleum &c. exrendatur, vt in nu. 60.*

61 *Conductores reddituum ecclesiasticorum vili pretio antici, ata solutione an sint securi: & num. seq. plura de dubio euentu, & incertitudine fructuum.*

70 *Vellere merces oppressis aliqua egestate ad creditum carius vltra pretium rigorosum, vt ab eodem statim reemant viliori pretio statim soluendo, impium atque illicitum est, quod vulgò dicitur, mohatra.*

72 *Fallit si infra latitudinem pretij ambo contractus caderent.*

CAPVT XXXIX.

De vendentibus carius ad creditum quàm in promptu res communiter valeat, & de minori ementibus anticipata solutione.

1 EXtant de hac re duæ decretales, prima quidem Alexandri Genuensi Archiepiscopo, secunda Gregorij Noni Fratri R. Summorum Pontificum, in titul. de vsuris. illa in hũc modum: In ciuitate tua dicis sæpè contingere, quòd cũ quidam piper, seu cinnamomum, seu alias merces comparant, quæ tunc vltra quinque libras non valent, & promittunt se illis, à quibus illas merces accipiunt, sex libras statuto termino soluturos: licet autem contractus huiusmodi ex tali forma non possit censeri nomine vsurarum, nihilominus tamen venditores peccatum incurrunt, nisi dubium sit merces illas plus, minusve solutionis tempore valituras, & ideò ciues tui saluti suę bene consulent, si à tali contractu cessarent, cum cogitationes hominũ omnipotenti Deo nequeãt occultari.

Ista: Nauiganti vel eunti ad nundinas certam mutuans pecuniæ quantitatem, eo quòd suscipit in se periculum, recepturus aliquid vltra sortem vsurarius est censendus. Ille quoque, qui dat deçẽ solidos, vt alio tempore totidem sibi grani, vini vel olei mensuræ reddantur, quę licèt nunc plus valeant, vtrùm plus vel minus solutionis tempore fuerint valiturę, verosimiliter dubitatur, non debet ex hoc vsurari⁹ reputari. Ratione huius dubij etiam excusatur, qui pannos, granum, vinum, oleum, vel alias merces vẽdit, vt amplius quàm tunc valeãt in certo tempore recipiat pro eisdem, si tamẽ ea tempore contractus non fuerat venditurus.

2 In primis obseruandum est, priorem illam decretalem, ibi, Nisi dubiũ sit, &c. intelligendam esse per secundam, ibi, Si tamen ea tempore contractus non fuerat venditurus: itaque solum dubiũ, merces nempe, plus minusve valituras tempore solutionis, non sufficit, sed copulatiuè, & simul requiritur & hoc, quòd venditor eas tempore contractus non fuerat venditurus, aliàs enim vnum sine altero non sufficit, vt in d. cap. nauiganti, hoc expressé probatur in. 3. eius parte, hoc est finali, quæ in eodem casu dict. cap. in ciuitate, loquitur illud declarans prædicto modo, vt tenet glos. ibi, verb. venditores, & communiter Doct. & probat latissimè optimèque Ioan. à Medin. de restit. quæst. 38. causa 5. vbi dicit communem. Dominic. à Soto lib. 6. de iusti. & iure. quæst. 4. arti. vltim. versi. posterior conclusio. Nauar. in manual. c. 17. nu. 241. & latè D. Couar. lib. 2. variar. resolut. capit. 3. nu. 6. per totum, vbi testatur hoc esse frequentissimo omniũ consensu receptum aduersus Caieta. in 2. 2. quæst. 78. arti. 2. ad 7. contrarium tenentem, nempe sufficere priorem conditionem absq; posteriori ad ipsius cõtractus iustificationem, atque ita satis esse merces vendi pecunia credita maiori pretio quàm valeant tempore contractus, quãdo adest dubium, an tempore solutionis sint pluris minorisve valituræ, tametsi non foret venditor eas seruaturus in tẽpus destinatæ solutionis: sed Caietanum in hoc improbant communiter omnes post eum, existimantes necessariam esse hanc secundam conditionem, nec sufficere

3 cere priorem. † Iuxta quam receptissimam sententiam, qui suas non erat merces venditurus vsque ad tẽpus, quo pretium auctum iri conijcitur, potest rogatus pluris vendere, quàm tempore venditionis valeant, expensis deductis, quæ in prædictis mercibus seruandis aut custodiendis esset venditor expensurus arbitrio boni viri, laboribus ac periculis:

4 & sic † qui vsq; ad mensem Maij erat seruaturus frumentum, poterit sub natalẽ Domini cariùs quàm tunc valet, vendere, si dubium verosimile sit illo tempore plus minusve valiturum, vt probant prędicti authores ex supradictis iuribus post Siluest. in summa verb. vsura. 2. §. 2. & Maior in. 4. distin. 15. quæst. 32. Et ita est tenendum, quicquid aliàs edisserat noui

5 ter contra præfatam communem sententiam, † atque contra Methymnam Magister Palac. lib. 4. *de contrátos*, capit. 3. fol. 150. & seq. nisus probare in diuersis contractibus loqui dict. c. in ciuitate, & cap. nauiganti. de vsur. nempè quòd in dict. c. in ciuitate. exhibeatur res emptori, & non soluitur pecunia, sed eius solutio differtur: in cap. verò nauiganti, vtrunque fit, & frumenta traduntur, & pecunia soluitur, & solũ est anticipatio in magnitudine pretij, quod soluitur pro ratione temporis venturi: hoc tamen de solutione pecunię, quòd statim interuenerit in casu d. c. nauiganti, non ibi constat, ac proinde diuinat: quinimò pretiũ non erat ibi soluendum nisi ad terminũ constitutum, vt patet ibi, In certo tempore recipiat pro eisdem. Nec obstat si dicatur, hoc referri ad magnitudinẽ pretij, vt videtur probari ibi, Vt amplius: hoc nanq; est ipsum pretium carius quã tunc valeant, non enim rationi cõgruit diuidere in pretium iustum ex vna parte, & hoc diuinare esse traditum, & in excessum ex altera, & hoc solum esse soluendum in termino: vnum igitur cum sit pretium, licet excessiuum, hoc idem ad terminum constitutum fuit dilatum,

10 & nihilominus excusatur venditor ratione dicti dubij, &c. & sic est idem casus cum casu d. c. in ciuitate, super addita illa conditione, si aliàs erat seruaturus, vt communis rectè habet.

6 Ex quibus primò infertur, posse quẽ vendere frumentum pretio, quo valebit hebdomada, mense, vel die ad quẽ vsq; erat seruaturus, non tamen exigere debet pretium maius illius diei, vel mẽsis, sed mediocre vel commune, secundùm Bernardin. sermone. 34. art. 1. colu. 3. Siluest. vbi supra d. §. 2. versi. 3. Nauar. vbi supra, nu. 241. & Couar. d. nu. 6. in versi. item secundò. Debent tamen hoc casu deduci ex dicto pretio expẽsę prędictę, & quod merx debebat minui illo medio tempore, iudicio expertorum, aliàs, vel si non esset ad illud tempus seruaturus, esset vsura, cum obligatione restituẽdi, vt ind. c. nauiganti, de vsur. & expressè Nauar. vbi supra d. nu. 241.

7 Secundò infertur, hunc venditorem, qui merces esset alioqui seruaturus posse eas vendere ea conditione, vt cum ei libuerit, eligat pretium commune, modò semel eo constituto & electo variare non possit: ita Siluest. & Couarr. vbi supra.

8 Tertiò infertur, eodem iure venditorem, qui merces est seruaturus ad Caléd. Martias, non posse eas vendere Calendis Octobris pretio, quo valebunt Calendis Maij, ita Scotus d. dist. 15. quæst. 2. art. 2. in fine. quem refert, & sequitur Couarr. vbi supra.

9 Postremo adnotandum erit, illicitum esse illum contractum, quo res venditur pretio, quo pluris valebit à tempore contractus vsque ad mensem Maij aut Iulij: constituitur siquidem tunc in tuto venditor, qui frumentum aut alias merces vendit pretio, quo iustè valent tempore contractus, & deinde, quo pluris valebũt ad diem dilatæ solutionis: quod iniquum est secundùm Hostien. & alios plures, quos refert & sequitur Couar. vbi supra, versi. cæterum. & Armilla aurea verb. vsura. nu. 12. sequitur Nauar. in manual. c. 17. num. 242. † vbi infert, non esse vsuram, nec peccatũ, pactum vt soluatur mediũ pretij rei venditę, quod magis aut minus esset valitura à die cõtractus

ctus vsque ad tempus in quod eam esset seruaturus, siue decresceret, siue cresceret eius valor.

11 Ex quibus decretalibus manifestè probatur, nullatenus ratione crediti prorogatiq; pretij licere rem carius vendere vltra latitudinem iusti pretij (intra eam enim licitum est) quàm in præsenti valet: nec vilius emere iusto pretio infimo ratione anticipatæ solutionis, nisi verisimiliter dubitetur tempore solutionis plus vel minus valituram rem illam. Perinde quippe est rem decem valentē, creditò vendere duodecim, ac si decem statim connumerata emptori mutuò darentur sub duorum fœnore, vt dicit Ioā. Andr. in d.c. in ciuitate. in fine. Abb. & 14 cæteri communiter idem sequuntur, itē Decius consi. 111. nu. 1. Dominic. à Soto lib. 6. de iust. & iur. quæst. 4. art. 1. versic. 2. id patefit: eandem sententiam latissimè probat ac defendit communem dicens, pluresque eam tenentes allegans, loquens etiam in mercatoribus paratis ad vendendum ad creditum, Anto. à Cordub. in sua summa, quæst. 84. in. 2. opinione, & ideo Summus Pontifex ibi ciues Genuenses admonet, vt ab huiusmodi contractibus abstineant, si eorum saluti consulere velint. Idem probatur in cap. consuluit. eodē tit. de vsuris. licet enim talis contractus ex forma eius non censeatur vsurarius, quando non constat propter dilatam vel anticipatam pretij solutionem carius vel vilius respectiuè merces venditas fuisse, ex mente tamen & praua intentione illicitus iudicatur,

12 vt dicitur in d.c. in ciuitate, † & ideò in conscientia tenetur læsor restituere læso excessum iusti pretij vltra latitudinē eius, vt est text. de hoc expressus in d.c. consuluit, in finali part. & ibi expressè notant & tenent Abb. n. 5. & cæteri scribentes, vel supplere defectum vsq; ad iustum pretium infimum, cum in eo foro iuxta crebriorem sententiam non sit licita læsio, etiam intra dimidium iusti pretij, ac proinde restitutio fieri debebit, nemo enim locupletari debet cum iactura aliena, præcipuè cum contractus hic sit cum peccato, ac proinde illicitus & malè sapiens, & saltem negari non potest quin contineat vsuram mentalem, & vsurarius mentalis tenetur ad restitutionem vsuræ, vt in dict. cap. consuluit. vbi Abb. nu. 5. testatur communem, & ibi cęteri Doct. & in. c. fin. de simon. Nauar. in c. 1. 14. quæst. 3. nu. 13.

13 Quare quando in dissolutione nundinarum mercium pretia decrescunt, nō potest mercator vendere creditò quanti præsenti numo vendidisset in emptorum feruore, quia res tunc, hoc est in dissolutionē nundinarum, minoris ęstimatur: ita Dom. à Soto vbi supra, quod verisimum puto.

14 In foro tamen exteriori, nisi constiterit ob dilatam pretij solutionem carius merces venditas fuisse (quàm in promptu valerent) vltra latitudinem iusti pretij, vel nisi confiteatur venditor, quòd aliàs esset venditurus tempore contractus pro iusto pretio, vel ob anticipatā solutionem vilius fuisse venditas, nō esset contractus vsurarius iudicandus ex forma ipsius, vt in d.c. in ciuitate, quia vsura cōmittitur regulariter in mutuo: ita Abb. ibidem nu. 5. Ananias. 5. & 6. & cæteri, & ita in praxi hoc iure solent se vēditores defendere, quoties ratione vsuræ in præd. casibus apud iudicem ecclesiasticum deferuntur ac denuntiantur, & testes quanuis deponant de excessiuo pretio ad creditum, vel de viliori ob anticipatam solutionem non tamen solēt concludere in suis depositionibus, id ob dilatam, vel anticipatam solutionē pretij factum fuisse, nec pactum vsurarium de eo intercessisse (cum ab hoc soleant huiusmodi vēditores præcauere, ne probari possit, quanuis aliud in mente habeant) causidici namque statim allegāt, contractum huiusmodi minimè esse vsurarium iudicandum per prædicta, ac proinde reos esse absoluendos, & ita fit ac seruatur, & solum propter malū odorem contractus, ac peccatum in eo commissum in expensis condemnantur cum præd. monitione, vt à similibus contractibus in posterū se abstineāt: quę praxis originem

originem duxit à capit. in ciuitate. & hoc nisi ipsi venditores contrarium in sui defensionem probent, nempe pretium creditum esse iustum, & commune, quod in promptu currebat tempore illius contractus, tunc enim absolui omnino debēt, tā à principali denūtiatione, quàm ab expensis, nulla monitione eisdem facta, quia esset indebitè eos infamare: quòd si iudex ordinarius aliud iudicet, iniudicio appellationis reuocabitur sua sētētia, & ita sæpissimè obtinui, & pronuntiatū vidi, imò & in expensis condemnari fiscalem ecclesiasticum hac in specie à sentētia omnino li

15 beratoria appellātem. † Ex quibus intelligendus est Abb. in dict. c. in ciuitate. nu. 5. & in cap. nauigāti. nu. 7. dum superiora limitat, si certum sit, quòd plus nō valet res tēpore solutionis pretij, quia tūc in casu dict. cap. in ciuitate, esset cōtractus vsurarius, vt procedat quādo ob dilatam pretij solutionem carius venditur quàm præsenti pecunia res valeat, & eodem modo supplendus est etiam modernus Mercado *de tratos, y contratos*. lib. 2. capit. 13. fol. 73. existimans, vendentem ad creditū carius quā in promptu, esse vsurarium: aliàs enim nisi ita, vt prædiximus intelligamus præfatos authores, eorum dicta non videntur rectè procedere posse: quia etsi tunc in specie qua ipsi loquuntur, contractus sit illicitus ac cum peccato, vt vult exceptiua illa dictio, Nisi dubium sit, &c. d. c. in ciuitate. à contrario sensu, non tamē ideò probatur in illo text. esse alias cōtractum vsurariū, in foro exteriori, deficiēte prædict. pacto nempe vt carius vendatur ob dilatam pretij solutionem, quinimo contrariū, sed habebit locum tunc remedium. l. 2. C. de rescind. vend. &. c. cum dilectus, &. c. cum causa. de emptio. & vendit. si læsio vltra dimidiā contigerit: & ita Syluest. in summa, verb. vsura. 2. nu. 2. quāuis idem quod Abb. vbi supra, teneat: in ratione tamen, quā assignat, hoc insinuat dicēs, Cū hoc casu habeatur respectus ad terminū, nam cū id fit, patet esse vsuram, vt statim dicemus, aliàs sola præsumptio mentalis, quod habitus fuerit respectus ad terminū, si de hoc non constat in foro exteriori, nō sufficiet ad iudicandū huiusmodi contractū vsurarium ex sua forma, vt in dict. cap. in ciuitate, quanuis in foro interiori animæ propter deprauatā intentionem huiusmodi venditoris iudicandus sit malè agere, & ad restitutionem teneatur, vt in dict. cap. consuluit, & ibi glos. verb. malè agere, & Doct. præcipuè Laurentius de Rodulph. in. 4. oppositione, & quòd in casu Abbatis contractus non sit vsurarius ex forma, vt in dict. c. in ciuitate, sed ex effectu, declarat Anania ibi, nu. 6. ac si diceret, quod intendimus, saluando, & intelligendo Abb. vt prædiximus.

16 Vendens autem carius ad creditum vltra latitudinem iusti pretij quàm in promptu res valeat, ob dilatam pretij solutionē aut viliùs emens ob anticipatam solutionem minus infimo pretio, non existente præd. dubio, de quo supra, nu. 11. si de hoc constiterit, vsuram committit etiam in foro exteriori, quādoquidem vsuræ vitium est vendere tēpus, ac proinde peccat mortaliter huiusmodi vēditor, & ad restitutionem tenetur, vt in dict. c. consuluit, & omnes de hac re agentes profitētur, præcipuè sanct. Thom. in opus. 67. & in 2. 2. quæst. 78. art. 2. ad 7. & ibi Caiet. & Florēti. in. 2. part. suæ summæ, titu. 1. cap. 8. §. 3. & 4. & Syluest. verb. vsura. 2. §. 1. & F. Barth. à Methymn. in sua sūma instruct. cōfess. lib. 1. fo. 134. dicens esse vsuram palliatam: & ante hos vltimos idē probauit Abb. in dict. cap. in ciuitate, in vlti. notabil. & in d.c. consuluit. post Hostien. & ibi cęteri scribentes, Decius d. cōsi. 111. nu. 2. vbi quòd de istis idem iudicatur, quod de vsurarijs manifestis, ac proinde nō possunt testari, nisi præstita cautione iuxta tex. in c. quanquam. de vsur. in. 6. secundùm Abb. in. c. ad nostram. de empt. & vēdit. vbi inquit se ita consuluisse: idem Decius consi. 119. nu. 13. & Dominic. à Soto vbi supra, & latiùs Nauar. in dict. c. 17. n. 206. & 228. vbi in terminis cū Bernardino in suis sermonibus tenet, quòd text. in d.c. in ciuitate, & c. fi. de vsur. intelligātur in eo, qui ratione dilationis lucrū immoderatū accepit: idē Nauar. in commenta. de vsur. n. 4. & alijs pluribus nu. meliùs in comment. de cam-

bijs.nu.71.vbi quòd hęc conclusio est cõ
stitutissima sanct. Thomæ, Scoti & aliorũ
quos ibi allegat, & D. Couar. vbi supra. n.
7. itaque hęc est indubia, atque receptissi-
ma omnium Canonistarum & Theologo
rum sententia, quam etiã profitentur sum
ma Armil. aurea, verb. vsura nu. 11. & Ma
gist. Palacio libr. 4. de contract. & restitu.
capit. 3. pag. 244.

17. Hæc tamen receptissima sententia vera
est, & procedit, quando res, quæ vẽditur,
cõsistit in pondere, numero, vel mensura,
quia in his tantum rebus vsura committi
tur: secus si vẽdatur domus, vel prædium,
præsertim cũ emptor interim percipit vti
litatem, vt in. l. curabit. C. de actio. empt.
ita Bald. in rubrica nu. 4. C. de vsur. quem
defendit Ant. Burgen. in. c. ad nostram. n.
18. de empt. & vendit. & eius meminit D.
Couar. vbi supra nu. 7. ad fi. nec approbãs
nec reprobans, sed assertẽs quòd alibi exa
minabitur ad interpretationẽ. l. curabit.
C. de action. empt. quã facit libr. 3. c. 4. per
totũ, vbi hoc in specie nõ tangit: sed opi-
nionẽ præfatam Baldi expressè sequitur
Menchac. lib. 3. controuers. vsu frequent.
c. 50. nu. 5. & c. 60. nu. 19. allegans alios.

Hæc tamen sententia Baldi vera nõ est,
nec tenenda meo iudicio, sed potius indi
stinctè supradicta magis communis sentẽ
tia in venditione cuiuscunq; rei, licèt nõ
consistat in pondere, numero & mensura.
Primò, quia in proposito non videtur cõ
sideranda res ipsa, quæ venditur, sed pre-
tium, quod essem habiturus de præsenti,
quasi illud plus, quod ex vi pactionis ra-
tione dilationis in futurũ sũ habiturus, sit
vsura pretij, quod de præsenti fuissẽ habi
turus, quia vt prędiximus, secundùm om-
nes, proinde est rem decem valentem, cre-
ditò vẽdere duodecim, acsi decem statim
cõnumerata emptori mutuò darẽtur sub
duorum fœnore: hæc autem ratio ita con
currit ac militat in rebus ad creditũ cari-
vẽditis non consistentibus in pondere, nu
mero & mẽsura, sicut in his cõsistentibus,
ergo in vtrisque locum habet cõmunis
opinio. Prętereà cõtingit sępissimè, quòd
prædiũ venditum interim vtilitatem non
habeat, quia tẽpus colligendi fructus non
dum venit, & tamen adhuc hoc casu vult
Bald. vsuram nõ committi, etiamsi carius
propter prorogationem temporis vendã
tur, vt patet ex his verbis, ibi, Prętertim ta
mẽ cùm emptor interim percipiat vtilita
tem, ná manifestè præsupponit, idem esse,
si interim illã non percipiat, quia ea est na
tura dictionis, Prętertim, vt explicet casũ
minus dubium, & implicet magis dubiũ,
vt diximus supra. c. 20. nu. 6. & 7.

18 Secundò, quia pretium commune ali-
cuius rei, veluti domus, vel prædij, de præ
senti, hoc est in promptu, debet considera
ri, ac cõsideratur omnibus suis partib⁹ ac
qualitatib⁹ perpẽsis & æstimatis, ac proin
de si domus vel prædium fructiferum vẽ-
datur, secundùm valorem cõmunem pro
prietatis, cum fructibus percipiendis vsq;
ad terminum solutionis pretij considera-
tur: si igitur vltra hoc, propter pretij solu
tionẽ dilatã conuenitur, vt amplius præ-
stetur, nihil interest ad excusationem vsu
ræ, quòd emptor interim percipiat aliquã
vtilitatẽ, quia etiam huius vtilitatis ratio
fuit habita in æstimatione iusti & cõmu-
nis pretij de præsenti, & adhuc ea attenta,
excessum est à iusto pretio ratione tẽpo-
ris prorogati ad solutionẽ totius pretij, &
sic cõmittitur iniustitia & vsura. Tertiò,
quia licẽt emptor interim percipiat vtili-
19 tatem, † vt in d. l. curabit. C. de acti. empt.
hoc operatur, vt pretiũ conuentũ, vel par
tem ipsius insolutã restituere teneatur vẽ
ditori cum vsuris, quas & perceptorũ fru
ctuum ratio, & minoris ętatis fauor (licet
nulla mora intercesserit) generauit: qui
est proprius casus d. l. curabit. Attamẽ re
tradita à vẽditore emptori, data dilatione
ad soluendũ, habitaq; fide de pretio, & sic
nulla existẽte mora regulari nec irregula-
ri emptoris, ex qua cõstitutio dict. l. cura
bit, rationẽ habet, cessat ipsius dispositio,
ac proinde si ad terminum solutioni pre-
tij constitutum solutio fiat, nõ debentur
eius vsuræ, hoc est, interesse licitum in re
compensationẽ fructuum, vt tenet glo. in
c. conquestus. de vsuris. verb. de feudo. dũ
asserit, vsuras à venditore peti posse loco
eius, quod interest, si pretium conuẽtum
ad terminum & diem constitutum solutũ
non

nõ fuerit, igitur pretio soluto eo die, quo
pactum est, vsuræ licitè peti non possunt:
idem probarunt Socin. cõsi. 76. lib. 2. col.
final. Bartho. Soci. consi. 88. lib. 4. & 103.
in fin. & 139. eodem lib. 4. Decius d. consi.
119. nu. 7. & 13. Anto. Rubeus consi. 88. &
Aymon Crauet. consi. 139. col. 3. quos se-
quitur D. Couar. lib. 3. variar. resol. c. 4. n.
5. quanuis cum alijs plurimis, quos refert,
probet posse eo casu venditorem paciscí
vsuras pretij non soluti eo tempore, quo
dies cõstituta expectatur, hoc tamẽ differt
à nostra specie. Quartò, quia etsi hoc pa-
ctum fieri posset, eoque inito, vel absq; eo
post moram pretium cum vsuris soluen-
dum sit in casu d. l. curabit, hoc tamen lo-
cum habet tantùm in vsuris pretij non so
luti ratione eius, quod licitè interest in re
compẽsationem fructuum interim perce
ptorum, vt in d. l. curabit quod etiã atten
20 to iure Canonico, † est licitũ ac permissũ,
iuxta d. glos. c. conquestus, quam omnes
sequũtur, quorum plurimos, tam Iuristas,
quàm Theologos, cõgerit Couar. d. lib. 3.
variar. resolut. capit. 4. nu. 1. eam latè pro-
bans omni iure in num. sequen. & Domi.
à Soto lib. 6. de iusti. & iur. quæst. 2. arti. 1.
colu. penul. latè nos de iuramen. confirm.
1. part. cap. 2. nu. 3. quicquid in contrariũ
pluribus fundamentis, sed non rectè meo
iudicio, probare nitatur nouissimè F. Ioan
nes Garsia *de contratos.* 1. p. c. 23. fol. 620. &
pluribus seq. & iterum in 2. part. c. 4. fol.
138. allegans pro se Syluest. verb. vsura. 2.
num. 2. qui in diuerso casu loqui videtur:
quod autem idem sit in pretio principali
rei immobilis ad creditum venditę, vt ob
dilatã pretij solutionem possit cariùs ven
di vltra latitudinem iusti pretij nullo iure
cauetur, quinimo contradicit menti ac ra
tion summorum Pontificum in dictis ca
pitulis in ciuitate, consuluit, & nauiganti,
de vsur. & ideo minimè tenendum, præci
puè cum prædicti contractus sint pericu-
losissimi, à quib⁹ vniuersalis pastor anima
21 rum consulit abstinendũ. † Quintò, quia
si sententia & limitatio Baldi vera esset, se
queretur inde, idem dicẽdũ esse in equis,
mulis, pecoribus, & alijs animalib⁹ cariùs
venditis ob dilatam pretij solutionem ad
tempus, quandoquidem hæc non constãt
põdere, numero, vel mensura, nec functio
nẽ recipiunt in suo genere, vt in. l. 1. tit. 1.
part. 5. & ibi Greg. Lopez in glo. 1. tametsi
aliquẽ vsum & vtilitatem ex eis emptor
percipere possit ac valeat: quod esset ab-
surdũ & absonum, & contra praxim com
munem Ecclesiæ, punit enim, & meritò
similia committentes, & in edictis publi-
cis visitationis præcipitur; vt hæc ad dic-
tũ effectum denũtientur. Sextò, quia li-
cet vsura propriè cõmittatur in his, quæ
consistunt pondere, numero & mẽsura, &
sic in mutuo, hoc verũ est quoad sui for-
22 mã, vt in d. c. in ciuitate: † sed potest etiã
committi quoad intentionem deprauatã,
prout in specie nostra cõtingit, vbi fingi-
tur pretium solutum ab emptore, & sibi
posteà mutuatũ cũ aliquo lucro, vt est prę
dictum, sicque in casu Baldi committitur
etiam vsura respectu dicti ficti mutui: &
ita meritò cõtra Bal. in hoc visus est tene
re Salyc. in dict. authen. ad hęc. nu. 8. C. de
vsur. & additio eiusdem Bal. super eo lite-
ra. C. & expressè Laurent. de Rodulph. di
cens non videri verum dictum Baldi tra-
cta. de vsur. 2. part. hoc est in repetitione
dict. c. consuluit. in 4. oppositione. nu. 9.
volum. 16. tract. diuers. doct. fol. mihi 121.
& Decius consil. 111. nu. 1. in fine. & iterũ
consi. 119. nu. 13. Socin. d. consi. 88. nu. 12.
& 15. vbi alios allegat, dicens esse sequẽdã
hanc secundam opinionem cõntra Bald.
Anchar. & alios quos ibi prius retulerat
num. 5. Tùm quia videtur magis commu-
nis, tùm quia tutior, quam etiam & nos se
quuti sumus in nostro tracta. de iuramẽto
confirmat. 1. part. cap. 2. nu. 6. vbi notaui-
mus Menchacam malè in priorem partẽ
Baldi allegasse Soci. & Dec. vbi supra, cũ
potius in resolutione hanc secundam te-
neant: ibiq; etiam resoluimus, veram æsti
mationem confiderandam esse secũdùm
valorem proprietatis fũdi cum fructibus
percipiendis tempore quo nondum solu-
tionis dies venerit.

23 Reliquum est, vt iam videamus, an com-
munis & inueterata consuetudo mercato
rum vẽdentiũ merces suas cariùs ad credi
tũ quàm præsente pecunia valeãt, eos ex-

cuſet,ſeu potius cauſa,ob quã ſibi eſſe per
miſſum omnes hi exiſtimant, nempe ob
lucrum ceſſans?Et quidem pars affirmati
34 ua eo videtur ſolidari fundamẽto,† quòd
etiã ex cauſa mutui poſsit creditor ab ini
tio cõtractus pactum inire cum debitore
de repetẽdo eo quod creditoris intererit,
ſiue in dãno,ſiue in lucro,pendente dila
tione data ad mutui ſolutionem,etiam an
te moram, quia iuſtè poteſt quis ſtipulari
ſe indemnem ſeruari, tam in lucro,quàm
in damno:ita tenet Hoſtien.& Abb.nu.3.
in cap.ſalubriter.de vſur. probat laté Ioã.
à Methymna de rebus per vſuram acquiſi
tis fol.137.& ſequen.& eſt communis opi
nio frequentiori calculo recepta & obſer
uanda,vt plurimos allegans aduerſus alios
affirmat D.Couar.d lib.3. variar.c.4.nu.
5.reſoluens veram eſſe prẽfatam commu-
nem opinionem,etiam quoad lucrum ceſ
ſans, vbi fraus abſit & veriſimilis ſit lucri
ceſſantis certitudo,ac verè ſit lucrum ceſ
ſans:nam ſi hoc vel tãtum damni paſſum
creditorem fuiſſe poſt moram verè con-
ſtet,abſque dubio etiam in animæ iudicio
tenetur debitor id ei refarcire: quod &
nos laté quoq; probauimus allegãtes alios
in dict.c.2.nu.3.& ſequent. vſq; ad nu.9.
excluſiuè,& in terminis noſtræ quæſtio-
nis,quòd liceat mercatoribus rẽ,vel mer-
ces ſuas vendere carius ad creditum,& ſic
pretiũ augere ratione intereſſe lucri ceſſã
tis,tenent Conrad.de contract.q.59.con-
cluſione 3.Abb.n.15.Anan.nu.16.in dict.
c.nauiganti,& Caiet.2.2.quæſt.78.art. 2.
& Methymna latius de reſtitution.d.quę
ſtione 38.in.2.cauſa.& iterum in.4.cauſa.
verſi.eſt itaq; reſolutio.Dec.d.conſi.111.
nu.9.12.& 13.& ſimpliciter idem pro con
ſtituto habet in damno emergenti & lu-
cro ceſſante M.Palacio vbi ſupra.

Sed partem negatiuam contrariã in no-
ſtra ſpecie aduerſus Conrad. & Caieta.la-
tè probat Dominic.à Sot.lib.6.de iuſti.&
iure.quæſt.4. arti. 1.ad primum,poſt Flo-
rent.quem refert.2.part.ſuæ ſumæ,titu.1.
cap.8.§.2.dicens egerrimè in priorem ſen
tentiam trahi poſſe,eo ſanè argumẽto du-
ctus,quòd neque lucrum ei ceſſat qui ven
dere non cogitur,neq; vltro abſque vi &
fraude cogitur,neque vllus abſque vi, &
fraude cogitur,nam qui rogatus tantũ vẽ
dit,vltro vendit, & re vera ex iſto capite
lucri ceſſantis frequẽtiores crebreſcerent
vſurę in mercatura quã in mutuo,qui etſi
non vſquè adeò aſſeueranter audeat opi-
nionem Conrad.& Caiet.refutare, perma
net tamen in ſua formidine, vt ipſe ait,ex
quo ſatis colligitur ſibi non placere prẽfa
tam priorem ſentẽtiam,verùm eam intre-
pidè improbat, hanc ſecundam latiſsimè
comprobans & ſequẽs Mercado in ſuo ti
tul.*de tratos,y contratos* lib.2.capit.13.*del mer
car y vender al fiado*,per totum.& latè ean-
dem probat,non ſolùm in lucro ceſſante,
ſed etiam in damnis emergentibus, quia
ſunt friuola in mercatoribus,cùm maiori
ex parte vendant in diem,& recuperent ſi
bi debita nullis expẽſis.M. Palacios d. lib.
4.*de cõtratos*.c.4.in quinto dubio.pag.267
& ſeq.Quid tenendũ ? Mihi hęc ſecunda
pars verior & tenẽda videtur regulariter,
ne aliàs anſam & occaſionem demus mer
catoribus animas ſuas perdendi prę nimia
cupiditate,qua maior eorum pars ſemper
ardet.

25 Nihilominus tamen eſt dare caſum,vbi
in noſtra ſpecie licitum ſit carius ad credi
tum vẽdere ratione intereſſe lucri ceſſan-
tis,& à fortiori damni emergentis,quãuis
rarò inter prędictos mercatores omnimo
do & pręciſe obſeruetur,nẽpe tribus con
currentibus.Primò,quòd mercator vel a-
lius vellet,& poſſet ſtatim merces ſuas
vendere prẽſente pecunia, quia erant em
ptores,qui eas in promptu ſoluendas eme
re volebant & prætereà ſtatim cum prædi
cta pecunia prę manibus haberet aliã ne-
gotiationem,ex qua certum, vel veriſimi
le eſſet ſibi lucrum.Secundò, quòd preci-
bꝰ & importunitate alterius id omitteret,
vt illi ad creditum venderet,ex quo certè
ac veriſimiliter omiſit lucrari certam quã
titatẽ pecuniæ.Tertiò,quòd hoc caſu nõ
exigat totũ qđ ex illa negotiatione lucra
ri potuiſſet,ſed id minus quo æſtimantur
expenſę,labores & incertitudo dicti lucri
hoc eſt,quãto valet minus lucrum nõ ha-
bitum,licet ſperatum,ob eius incertitudi
nem,quàm valeat actu habitum: quibus
omnibus

omnibus interueniẽti bus,vel ſitunc non
erat merces vẽditurus, ſed eas ſeruaturus
in tẽpus quo plus eſſent valiturę,& roga-
tus vẽdat,licitè poteſt haberi conſideratio
totius damni verè emergẽtis, & intereſſe
lucri ceſſantis detractis ſumptibus, labo-
ribus,& aliquid amplius ratione incerti-
tudinis illius lucri, vt augeatur pretiũ ſe-
cundũ hoc in his venditionibus ad credi-
tũ:aliàs his deficiẽtibus,vtpote,quia mer-
26 cator † mercibus nõ vẽditis eſſet eas retẽ-
turus,nec emptores earũ haberet pretio
ſtatim numerato,vel ſi erat paratus ad vẽ-
dendũ omnibus ita pecunia prẽſente ſicut
ad creditũ, aut ſi habebat plures merces
ad vendẽdũ,tam in prõptu,hoc eſt pecu-
nia præſenti, ſicut ad creditum,quia non
ſunt emptores ad cõparandas eas oẽs pe-
cunia præſente,prout cõmuniter contin-
git in his mercatoribus vulgò *dichos tra-
peros*,& alijs huiuſmodi,tunc nullo modo
liceret pretiũ ad creditum augere ratione
d.intereſſe lucri ceſſantis: hæc reſolutio
colligitur ex Sylueſtro verb.vſura.2. n.1.
ibi,& qđ dicit Magiſter, & in verſ.& qui
dem,quẽ in propoſito refert & ſequitur
ſic declarãs & intelligens priorẽ ſenten-
30 tiam Conradi,Caietani & ſequacium, de
qua ſupra Couar.d.lib.2. variar.reſol.c.3.
n.6.verſi.tertio.& non cõtradicit Ioan.à
Methymna,quando quidẽ in fin.d.ſecun-
dæ cauſæ ſuam opinionem affirmatiuam
admittendã eſſe dicit,ſuppoſito q̃ condi-
tiones certę cõcurrãt, quę neceſſarię ſũt
ad hoc, quòd licitè poſsit loco intereſſe
aliquid recipi,de quibꝰ in ſuo tract.de re-
bus per vſur.acquiſit. fol. 138. & ſeq. vbi
latè de eis agit, & ex profeſſo eandẽ reſo-
lutionẽ probat & ſequitur Mercado vbi
ſup.& optimè Ant.à Cordub.in ſua ſum-
ma de caſos de conſcien.q.84. in ſecũda
opinio in verſ. *tampocojuſtifica*, vbi quòd
communiter DD. dicunt requiri prædi-
27 ctas tres conditiones,† qđ ibi benè & latè
probat. Quinimò deficiẽte aliqua ex præ
dictis duobus cõditionibus prioribus,prę
cipuè prima,idẽ exiſtimo eſſe in damno
emergente, quandoquidẽ ex huiuſmodi
venditione ad creditum,eo caſu non pro-
ueniat prædictum damnum, ſed aliundè:
in mercatoribus igitur prædictis, cùm,vt
28 plurimũ & † propè ſemper ceſſent præfa-
tæ conditiones, quia nõ vendũt ad credi-
tũ rogati, nec moti, vt benè faciãt proxi
mo,ſed ipſi ob ſui gratiam lucrum ac in-
tereſſe quærunt cupiuntq́; habere empto
res,quinimò ad id ſunt expoſiti,atq; para-
ti ad vendendum omnibus vtroq; modo,
haberi non debet ne c poteſt iuſtè reſpe-
ctus ad dictum intereſſe lucri ceſſantis,&
ideò ipſi non poſſunt licitè pretium cõ-
mune,quo merces in prõptu valent com-
muniter,ad creditũ augere vltra latitudi-
nem d.iuſti ac cõmunis pretij, ſub reatu
peccati mortalis,ac reſtitutionis exceſſus
ſaltem in foro animæ, & intereſſe lucri
ceſſantis & dãni emergentis: hoc probat
Magiſter Palacio vbi ſupra d.c.4. in quin
29 to dub. Si tñ † in ipſis,vel alijs venditori-
bus re vera & abſq; vlla fraude & fictio-
ne prædictæ tres conditiones aliquo caſu
concurrerent,tunc locum habere poſſet,
quod prædiximus, nempè augeri licitè
poſſe pretiũ ob prædictũ intereſſe dam-
ni emergentis,& lucri ceſſantis,dummo-
do magna cura & moderatione id fiat.

Præter ſuperiorem cauſam dãni emer-
gentis, & lucri ceſſantis, aliã addit Ioan.à
Methymna vbi ſupr. cauſa.3.& 4.ob quã
vendenti ad terminũ licitum eſt paciſci
de maiori pretio, quàm ſit in prõptu cõ-
muniter tunc currens, nẽpè ratione peri-
culi,cui venditor ad emptoris inſtantiam
rem ſuam exponit:illi fortè egeno,vel fo-
renſi vẽdendo:itẽ & ratione dubij,ſeu ti-
moris iuſti & probabilis, cui ipſe emptor
cauſam præſtat de litigãdo,& expẽſas fa-
ciẽdo pro capitalis recuperatione,nõ ve-
rò de timore leui,vel ficto: hocq́; latè pro
bat,quãuis aſſerat eã cauſam cõiter DD.
non admittere: eandem opinionem Me-
thymnæ ſequitur Nauar.in manual.c.17.
nume.239.& 240.eo additamento, quòd
huiuſmodi vẽditor in præfata ſpecie det
chirographum ſua manu ſubſcriptũ emp-
tori,q̃ ſi tempore cõſtituto ſoluerit ſine
litigio, remittet ei tãtũ ex ſolutione; hoc
tñ non tollit malitiam contractus, ſi qua
ineſt,& prætereà non videtur decẽs:qua-
re potius probo indiſtinctè contrariũ ad-

uersus Methymnam cum cõmuni quam ipse fatetur,nẽpè, vt his casibus minimè liceat carius ad creditum vendere,prædictis rationibus, vt melius, atq; efficacius pluribus probauit, respondens fundamẽtis cõtrarijs Methymnæ,Domini.à Soto d.lib.6.de iusti.& iur.q.4.art.1.ad primũ, cuius opin.videtur sequi Cordub.vbi supra, † in versic.*tampoco se justifica*:fatentur tamen supradicti authores,præcipuè Soto,id quod verum est,nempè,ꝙ quicquid creditor in recipiendo debitũ dispendit, possit à debitore exigere,quãuis multo tutius sit,dũ hominis vafricies,& infidelitas timetur,nihil ei mutuare neq; credito vẽdere, vel si hoc fiat,expectare solutionis terminũ,nam expensarũ anticipatæ conuentiones vix vsuræ suspicione vacanti

31

32 Quãuis nihilo secius vbi omni proculfraude bonis cõiecturis timentur expensę,nempè vbi debitor ab vrbe loco distat, nulla est iniquitas de expẽsis, & laboribꝰ pactũ cum illo inire, constitutumq; pretium recipere, etiã si nullos sit postèa facturus,nam etiã si esset plura expensurus, nõ posset amplius recipere quàm fuit cõuentione firmatum: quod nos quoq; probauimus in nostro tracta.de iuramẽ.confirma.1.p.c.36.nu.10. Similiter † licitum

33 est emere debitũ minori pretio,quod expositum est periculo, vel quod cum expensis exigi speratur, vt fatetur ipse Sot. vbi supra,& probat Palacio.d.cap.4.pag. 269.vbi limitat,si vendẽs actionem, assecuret integrum debitum emptori.

34 In cõtractibus autem censuum redimi bilium, propter suspicionẽ fraudis vsurę pacta cõtinentia morosum cẽsus debitorẽ teneri ad interesse lucri cessantis, vel ad cãbium seu certas expensas, aut certa salaria,seu expẽsas medio iuramento creditoris liquidãdas,sunt nulla, vt cauetur nouissimè in Motu ꝓprio Pij V.*delos censos*,ann 1569. lato 14.Calend.Febr.

35 Sed quid si aliquæ merces cõmuniter & frequẽtius in aliqua ciuitate,vel oppido ob pecuniæ penuriã,vel ob consuetudinẽ patriæ venduntur ad creditum,quia raro nisi parua pecunia vendũtur in prõptu(nõ enim sunt entes nisi ad terminum) an tunc liceat ad creditum cariori vltra latitudinẽ iusti pretij eas vendere, vel an tunc etiam pretium,quo in promtu solẽt vendi, considerari debeat, saltem supremum, vt illud ad creditũ non excedatur? In hoc Salyc.in d.authenti.ad hęc. 9.q.num.8.vers.considerandum est.C. de vsur. tenet,hoc casu non videri vsuram cõmitti, quia pecunia non potest videri ab his tradita, & postèa illis numerata, quia illã prõptam solutioni pretij nõ habuerunt;quem refert & sequitur Ioan.de Anania in d.c.in ciuitate.1.col.n.3. de vsur.& ex professo Decius d.cons.111.n.8. & 12.quæ sententia defendi potest secundũ D.Couar.lib.2.var.resol.c.3.n.6.

Hæc tamen sententia omnino falsa est meo iudicio, qui in hac specie existimo adhuc inspiciendum esse pretium commune in promptu,saltem supremum,hoc est rigorosum,licèt rarò merces sic vendantur.Primò,quia text.in.d.c.in ciuitate & d.c.consuluit.& d. c.nauiganti, indistinctè prohibent vendi ad creditum merces carius quã præsenti pecunia valeant, nisi solùm quãdo dubium esset verisimile,ꝙ tempore solutionis illę plus aut minus essent valituræ, & vẽditor eas ad illud tempus esset seruaturus: pretium igitur commune de præsenti currens inspiciendum est regulariter,nõ verò quod in diem soluendum solet constitui, vendere enim tempus,vitium habet vsurę,vt prædiximus.Præterea illud, quo plus vẽdi.ur ad creditũ,ex auaritia,& praua potius intentione mercatorum videtur extortum, qui malunt ad creditum vẽdere, vt plus exigant, quàm præsenti pecunia moderata, hoc est pretio currenti, tẽpus enim citò currit,pecunia autẽ nõ crescit: ideò ampliorem potius volunt ad terminum, quàm paruam statim: trahendum igitur hoc minimè est ad consequentiam,quandoquidem consuetudo praua, & contra ius naturale & diuinum,neminẽ excusat.Tertiò,quia licet hi mercatores rectè possint inducere consuetudinẽ vendẽdi ad creditum,præcipuè,quia hoc est in fauorem emptorũ, non tamen possunt securè grauius ex hoc pretiũ exigere & habere

& habere,quàm merces suæ præsenti pecunia valeant,atq; venduntur.Imò etiam

36 sio b gratiã, † commoditatẽ & necessitatem emptorum illum terminum constituant soluendi pretium,ad hoc nempè,vt illas res venales habeant,& per hunc modum negotientur, atque victum querãt, non ob hoc cariùs eis eas vẽdere possunt, quam præsenti pecunia valeant vltra latitudinẽ iusti pretij,cùm sit ita dispositum præd.iure canonico,excepto dubio euẽtu,nõ enim pretio vendere possum commoditatem vel necessitatẽ emptorum,vt vt frequẽtiùs DD. probant,& tenẽt Sãct. Thom. & Scotus recepti secũdũ Nauar. in c.fin.de vsur. num.58. quia huiusmodi contractus nõ sunt pendendi ex vtilitate accidentali proueniente, vel emptoribus, vel vẽditoribus,vel reipublicæ,sed ex natura ipsorum;quicquid contrariũ teneant Salyc.& Decius vbi supra.d.cons.111.nu. 8.& 12.sic limitãtes, & malè, dicta nostra iura. Quartò,quia nullam Rempublicam

37 totius † orbis legimus diuersa pretia constituisse mercibus à suis ciuibus vendẽdis presenti pecunia,&ad creditũ,sed semper taxat idem pretiũ de præsenti,vel ad creditem soluendũ: non igitur licebit aliud seruare in illis mercibus, quibus pretiũ à Republica vel Rege taxatũ nõ est.Quintò, quia eadẽ ratio prohibitionis militat hoc casu, quæ in reliquis,nempè quando merces cõmuniter etiam vendũtur pecuniã presenti,sicut ad creditũ, fingitur emẽ solutũ pretiũ, & postèa numeratum emptori sub vsuris,illius pluris, quo cariꝰ ad creditũ sibi vẽditæ fuerunt: quia licèt illã in promptu nõ haberent, fingitur tamen habuisse,cùm possent eam habere,præcipuè moderatiorem,quã in promptu,licèt rarò illæ merces vendãtur in illa ciuitate, vel oppido, ficq; ratio cui nititur Salyc. cõtrariũ tenens,est nullius vigoris & momenti,nõ enim ad pred. fictionẽ & fraudem vsurarum inspiciendũ est, ꝙ emptores pecuniã non habeant in promptu ad soluendũ, quia hoc ferè semper contingit in emẽtibus ad creditum,siue reperiãtur pecunia presenti ementes,siue nõ,sed ꝙ carius multo ad creditũ merces vendãtur,quàm in promptu, vt communiter Doct.cõcludũt. Quare licet verũ sit inspecie nostræ quæstionis,emptores nõ reperiri,qui præd. merces velint emere pecunia statim soluẽda,hoc verũ est illo pretio cariori,quo ipsi mercatores eas ad creditum vendũt vltra latitudinem iusti pretij: moderato tamen pretio,hoc est iusto & communi infra latitudinẽ ipsius, fortè plures erũt,qui sibi coemere velint:sed quia venditores maius multo pretium desiderant, atque expoſcũt,emptores præsentis pecuniæ non inueniunt: culpa igitur adest ex parte mercatorum vendentium, imò potius nimia auaritia,qua propter hoc eis nõ

38 licet. † Sextò & vltimò,quia si merx venditioni exponitur, & nõ reperiuntur emptores nisi paruo & infimo pretio eã emere volẽtes,consequitur inde,in illa Republica mercẽ huiusmodi paruipẽdi: sicut ẽ contra si multi reperiantur emptores,qui magno pretio illam emerent, signũ esset eã mercẽ pluris æstimari:sicut ergo in hoc casu iustũ pretiũ illius mercis esset maius, illudq; posset iustè venditor pro ea recipere, ita in illo parua pecunia dicetur iustũ pretiũ eiusdẽ mercis,ac proinde eo debet esse cõtentus,si illam vẽdere velit,siue in promptu,siue ad creditum: & in terminis hãc partem tenet Ioan.à Methymna de restit.d.q.38.causa.6.& Ant.à Cordub.d.q. 84.in 2.opinione.in vers.*lo tercero*, & D. Soto lib.6.de iusti.& iur.q.4.art.in.3.arg. & simul in respõsione ad 4. * & est tutior secũd.Couar.vbi supra. * Idem in vẽditionibus grosis, hoc est, *dẽ por junto en gruessas partidas*,probat Mercad.vbi supra.

39 d.lib.2.c.13.fol.76. † vbi infra latitudinẽ iusti pretij,vsque ad rigorosum pretiũ permittit vẽdi,quanuis ad creditũ infimo;eo

40 dem modo,† hoc est,*de por junto*,in prõptu vendantur,nempe,*à quatro,o cinco por ciento auiendolo de fiar*,non tamen est sumẽdum pretium quo minutatim vendũtur quanuis in promptu, quia hoc modo, scilicet minutatim;cariùs licet eas iustè vendere ratione laboris & administrationis, item & diminutionis mercium,non verò si simul omnes vendantur.

41 Hoc tamen limitat Soto vbi supra,quẽ

refert & sequitur Cordub. etiã vbi supra, in mercibus maritimis, quę nisi in magna copia aduehi non possunt, quia cum totũ nauis onus vendi simul nequeat præsenti pecunia, sed expectãdum sit tempus, quo emptores easdem valeant merces minutatim distrahere, iustum pretium erit, quod in futurũ, hoc est in creditũ promittitur, quanuis maius illo sit, quod statim numeratur: qua ratione idem esse videri dicit in similibus mercibus, quæ sine graui præiudicio reipublicæ vendi nõ possunt nisi in magna quãtitate ad creditũ, veluti in piscatu marino in portu maris, nã, vt inquit Soto, qui naues eiusmodi mercib⁹ onerãt, necesse est, vt partim credito coemãt, ob idq; & sperare eis licet etiã in portu alijs mercatoribus eo simul pretio vẽdere, qđ ex ipsis minutatim vẽditis cõficiendũ est.

Hæc autem limitatio quanuis æqua videatur, mihi non arridet, non enim video vllum vrgens fundamentum, quo probetur, quinimò priora sex, quæ recensimus ad 43
uersus opin. Salyc. & sequacium consimilem, quanuis in diuerso casu loquentem, maximè contra præfatam, de qua agimus limitationẽ astringunt. Præterea nulla recta ratio differentiæ cõstitui potest inter merces maritimas & alias, si enim illæ in magna quantitate sunt, vel vẽdãtur simul eodem pretio, quanuis rigoroso ad creditum, quo præsenti pecunia, quãuis viliori pretio vẽduntur, sic simul iunctæ, & sic in tra latitudinem iusti pretij, quandoquidẽ negari nõ potest, imò fatetur Soto, solere etiam vendi in promptu, quanuis rarò, aut
42 in partes iusto pretio distrahantur. † Sume re autem pretium iustum similium mercium minutatim venditarum ad vẽditas omnes simul ad creditum, cum hæc dissimilia sint, & ideò diuersa pretia iusta singulæ habeant, non videtur licitum, nec tenendum, vt rectiùs meo iudicio probauit Mercad. vbi supra, & iterum. c. 14. fol. 79. in versi. *ay otros mas humanos.* loquens generaliter in mercibus *de por junto* venditis, licèt non exprimat de maritimis: hoc tamen, cp maritimæ sint, diuersum ius in rigore iustitię nõ cõstituit: quare verius in distinctè reputo tenendum contra Salyc. & Decium vbi supra per supradicta. Nõ miror Decium contrarium tenuisse, quia id fecit cõsulendo in fauorem suę partis, vbi etiam alia cõcurrebant, vt ibi per eũ: Salycetus autem in fine quęstionis dicit, intentio tamen eorum (scilicet vẽditorũ huiusmodi) multum attenditur propter fraudes: hęc nãq; intentio, vt ex superioribus patet, in vẽdentibus carius ad creditum deprauata est, atque ideò peccant, & ad restitutionem in foro animę tenentur, vt vidimus, & probãt d. c. in ciuitate. &, c. consuluit. & c. nauigãti. de vsur. quare nescio, quo spiritu potuit dicere Salyc. videri sibi procedere à se dicta de mẽte. c. nauiganti. de vsuris, cùm potius verba & mẽs d. tex. in finali parte sint contraria, & apertius in dict. capit. in ciuitate. & in dict. c. consuluit. nunquam igitur est fidendum in verbis & opinionibus periculosis Doctorum, sed in solidis iuris fundamẽtis, ac rationibus radicalibus Legislatorum.

Ex quibus omnibus infertur, idem esse dicẽdum in lanis, quas in Hispania mercatores emũt anticipata solutione, eas in Italiam vel Flandriam venditurі, non enim eas fas erit carius in diem, quàm numerata pecunia vẽdere vltra latitudinem iusti pretij, vt habet communis omnium sententia, vt testatur Cordub. in sua summa, quæst. 85. in respõsione ad secundum dubium, quanuis ipse magis in assertionem inclinans fluctuet, relinquens prælatis ac doctioribus iudicandum. sed res est expedita ac clara in partem negatiuã cũ communi, ex dictis cap. in ciuitate, & cap. nauiganti, quod enim contra adducitur à præfato authore, nihil valet.

Ex superioribus etiam dubia redditur 44
sententia eiusdem Dominici à Soto libr. sexto de iustitia & iure, quęstione 4. articul. 1. column. final. tenentis, posse licitè absque labe vsuræ emi lanas à pastoribus, vel dominis gregum anticipata solutione, viliùs quàm cum traduntur valeãt, dummodo nõ anticipetur solutio nisi per duos aut tres menses, quãdo solet fieri herbarum solutio, aut ad plurimũ intra eundem annum, quo sunt lanæ recipiendæ: secus si in alterum annum, vt ratione tam longæ

longæ dilationis minoris emantur, quia tunc esset manifesta vsura: & ratio prædictæ permissionis est, quòd merces ipsæ natura sua hoc exigũt, nẽpe quòd sumptus pascendi tam numerosos greges, eorum domini ferre nequeunt, nisi ex ipsa nutrię da lana præsens sibi subsidium communiant; & præterea quia forma huiusmodi fori adeò iam & vsu percrebuit, vt ipsi etiam pastores, in quos grauamen tẽdit, renuant aliter vendere: quam sententiam latissimè ex pluribus nititur probare ac de-
46 fendit nimis prolixè satis friuolis rationibus Ant. à Cordub. d. quæs. 85. per totam, & prius simpliciter quæstion. 84. in fine. Hoc nãque videtur expressè repugnare Pontificiæ decisioni text. in dict. capit. nauiganti. in 2. part. in versicul. ille quo-
45 que. † vbi ita demũ permittitur emptio 47
frumenti, vini vel olei minori pretio quã valeat, quando dubium est verisimile, vtrum plus vel minus tempore traditionis pretij sit valiturũ: ergo cessãte hoc dubio, prout verè cessare præsupponimus in præsenti specie lanarum, minimè erit permissa nec licita emptio minoris facta quãinfimo pretio anticipata solutione, sicut nec fruméti, vini, vel olei, vt in his idẽmet Soto vbi supra fatetur, & probat latè in fruméto Merca. vbi supra. c. 15. fol. 82. nisi in casu liciti interesse lucri cessãtis, vel dãni emergentis, cõcurrentibus his, quæ supra diximus: estq; cõmunis omniũ sententia. Nec ratio differẽtię à Soto assignata inter emptionẽ lanarũ ex vna parte, & fruméti & aliorũ huiusmodi ex alia, anticipata solutione factã, cõcludẽs est nec vrgẽs: quare sicut nõ licet ab agricola anticipata solutione minoris infimo pretio emere frumẽtum ex sua proxima fruméti collectione, nisi existẽte prædicto dubio, vel licito interesse, de quo supra, ita nec etiã lanas: nec enim ratio cõmoditatis, aut necessitatis vẽdẽtis est causa augẽdi pretiũ, nec iusta eã est pendendas huiusmodi cõtractus, sed ex natura ipsius, quæ est (vt nisi in exceptis casibus, nẽpè existentiæ dubij eventus præd. & interesse licito, de quo supra) sit illicitus & vsurari⁹. Præterea distinctio Soti in anticipata solutione duorum vel triũ mensium, vel ad summũ eiusdẽ anni, vt hoc casu liceat emere lanas minori pretio, secus quãdo anticipatur solutio in alterũ annũ, non est essentialis: si enim hoc non licet, nec illud, cũ habeat suam rationem prohibitionis respectiuè sicut hoc: quare aduers⁹ præfatos authores indistinctè est tenẽdũ, minimè licere emere lanas anticipata solutione minori pretio quàm infimo, quod ipsæ habent, & constat habituras tẽpore detõsionis, & traditionis eorũ. † Præterquã primò si verosimile dubiũ sit, plus vel minus valituras tẽpore traditionis. Secũdo, ratione veri dãni emergentis, vel lucri cessantis cõcurrentibus tunc supra dictis nu. 25. vt latissimè cõprobat, atq; resoluit respõdens fundamẽtis cõtrarijs Cordubę, eumq; increpãs Magister Palacio vbi supra d. c. 3. pag. 245. & seq. † vbi limitat & tertiò, si emptor suscipiat in se periculũ lanarũ futurarũ, quia cũ hoc præsens sit certius quàm quod abest, licitũ est eo casu diminuere de pretio iusto, quãdo emuntur ad pręd. rationem ex anticipata pecunia, siquidem latet emptorem, an prouenięt lanę, necne, & ideò si solum dubiũ verisimile an valebũt plus vel minus tempore traditionis est. iusta causa diminuendi pretium, idem erit censendũ de dubio prouentus. Hæc tamẽ tertia limitatio dubia & non vera videtur, quinimò impropria est in proposito, cùm experientia doceat, certum esse lanam prouenturam ex gregibus. Præterea lanę sæpe emũtur ad pondus, vel ad numerum vellerum, singulis ponderibus vel velleribus certo quodã pretio conuẽto, & ita nemo suscipit in se periculum lanarum, cùm etsi contingere posset (quod diffiteor) nullam lanam prouenire, nisi omnis grex periret intõt⁹, tũc cũ contractus fuerit factus ad pondus, vel ad numerum, hoc deficiente, nihil emptũ videtur: si vero aliquæ lanæ prouenięt pro illis tantũ soluet emptor, & nõ plus: quod secus est in valore, qui nõ semper certus est, ideò malo hanc tertiam limitationem non amplecti in præfata specie: in alijs autem, quorum prouentus incertus est, atq; in cõtingenti, posset fortè procedere, nõ verò in lanis, prædicta ratione. Eãde prin-

cipalem conclusionem cõtra Sot. & Cor dub. licèt eos non referat, firmissime tenet Albornoz in sua arte *de los contratos*, lib. 2. titul. 16. *del precio, y comprador.* fol. 83. colu. 1. & Medina in sua instructione confessorum. lib. 1. fol. 134. col. 2. dicens cõmitti in hoc euidenter vsuram palliatam.

48 Circa emptionem futuri frumenti anticipata solutione, hodie. l. Regia 17. tit. 11. lib. 5. nouę collect. Regi. iustissimè ad euitandas fraudes, & vsuras cautum est, *Que quien mercare pan adelantado, lo pague al precio que valiere communmente en la cabeça del lugar do comprare, quinze dias antes, o despues de nuestra Señora de Septiembre, no embargante que lo ayan comprado a menos precio.* Et intelligendum est de pretio, quod magis durauerit illo tempore, quia hoc est generale, & commune pretium, vt tenet Mercado vbi supra dict. capit. decimoquinto. fol. 82.

49 Postremò in calce huius capituli illa quęstio examinanda se nobis offert, cuius casus frequenter in hoc Episcopatu cõtingit an absque vsura liceat tempore abundantiæ frumenti, quo minoris venditur nec illo pretio sunt emptores, qui magnã quãtitatem eiusdem velint simul emere, possint habentes frumentum vetus, illud dare in permutationem noui recipiendi tempore colligendarum messium, quod vulgò dicitur, *darlo a renouar*? Et videtur id minimè licere, nam petitur frumẽtum melioris qualitatis quàm traditur, præcipuè si haberet intentionem deprauatam mutuans, vt tenet Abbas in dicto cap. nauiganti. nume. 20. in fine. & Dominicus à Soto libr. 6. de iustitia & iure. quęstione 1. articul. 2. pagin. 504. column. 1. versic. at verò, addens, non referre, vtrùm nouum viliùs vendatur, & quòd ideò isti reconditores frumenti caritatem exoptantes, renouatorum nomine infamãtur: mutuant enim frumentum submarcidum, & corruptioni proximũ, vt reddatur eis nouum: atque idem in oleo, & vino, & alijs censet, vt si subacidum vinum mutuetur, vt dulcius reddatur: quòd si quis ductus bona intentione mutuauit suum frumentum, licèt tẽpore solutionis varietur pretium, videtur quòd secura conscientia recipere illud possit, vt tenet Abb. vbi supra in princip. dict. nume. 20. Sed nihilominus pro vera & clara huius quæstionis dilucidatione, atque resolutione, sunt considerandi, ac distinguendi sequentes casus.

50 Primus est, quando mutuatur seu datur granum vetus ad renouandum, seu vt nouum recipiatur, ne frumentum pereat, & vt recipienti gratia fiat, & sic bona intentione, & tunc non est vsura, si granum vetus tãtum, vel plus valet tempore quo traditur, vel quo reddendum est, quantum nouum cum redditur: vel saltim id sit verisimile, quia licitum est vnicuiq; vitare damnum suum sine damno alterius: ita tenent Raymund. Goffred. & Hosti. eosque referens Siluest. in summa, verbo, vsura, primo, quęstion. 17. Idem probat Ioan. à Methymna de restitut. quęstione 38. statim post sextam causam cariùs vendẽdi, in capit. incipienti. est itaque in summa tenendum, colum. antepenultima. versi. erit igitur, &c. & colum. penultim. fol. 132. in versicu. si denique datur, &c. & Nauar. in manual. cap. 17. numer. 224. † Ampliatur

51 iste casus, vt etiam in eo licitũ sit plus expetere de nouo grano, si vetus melius existimaretur, vel plus valeret quàm nouum tempore redditionis, secundũ Syluestrum vbi supra: idem probat Nauar. dict. num. 224. dummodò verisimiliter plus non valeret nouum reddendum, quàm valeat vetus tempore mutui, vel quando erat vendendum, quia nihil hoc casu lucratur mutuãs ex mutuo, nec perdit recipiens iuxta mentem communis in dict. cap. nauiganti. & in dict. cap. in ciuitate.

52 Quinimo amplius existimat eadem ratione Methymna vbi supra in versi. inde sequitur, nempe quòd si tempore mutuationis valet faneca octo regalia, & tũc est verisimile quòd tempore solutionis valebit quatuor, & infra, poterit mutuator cõuenire, vt pro singulis fanecis duplices reddãtur, dummodò verisimile dubiũ sit, plus, minusve duas fanecas tunc valituras, quàm tempore mutuationis valeat vna, quia perinde est, ac si mutuator daret octo regalia mutuatario p duabus fanecis, post eà,

eà, quando duplo minus valebunt, soluen-
53 dis. † Secundò ampliatur prædictus primus casus, vt procedat etiam, non solùm quando constat, vel est verisimile, quòd prędict. granum vetus tãtum, vel plus valebit tempore quo reddendum est, quantum nouum, cùm redditur, sed etiamsi id non constet, modò dubium sit, an frumẽtum nouum sit plus, vel minus valiturum quã vetus, vel quando qui dat frumẽtum vetus, esset illud seruaturus in tempus messium colligendarum, habita ratione eius quo pluris eo tempore solet æstimari frumentum nouum, quàm vetus, vt probauit Couarr. libr. 2. variarum resolutio. capit. 3. numer. 6. propè finem. in versicul. sic etiam, dicens, hoc deduci commodè posse ex prædictis constitutionibus: nec dissentit Methymna vbi supra, in duobus locis allegatis: sequitur vtrunque Nauar. d. cap. 17. nu. 219. addens ad secundum, scilicet quando erat seruaturus, &c. dummodo libertas liberandi se intra terminum, debitori non sit sublata, secundùm Angel. in sua summa, verb. vsura. 1. §. 36. dicẽtem, secus esse aliàs, nempe si prædicta libertas sufferatur, quia tũc erit vsura, etiã si aliàs esset seruaturus.

54 Secundus casus principalis est, quoties mutuans granum vetus, id facit principaliter, vt melius seu pręualens recipiat, & tũc est vsura, quia intenditur vtilitas ex mutuo: ita tenẽt verius communiter Doct. secundùm Syluestr. vbi supra, quem in hoc sequitur Nauar. dict. num. 224. dicens esse peccatum mortale cum obligatione restituendi, pręmaximè secundùm ipsum, si aufert mutuatario libertatem soluendi, quãdo voluerit, obligans eum ad nouum reddendum. † Ampliatur, vt procedat nõ so-
55 lùm, quando scitur nouum melius & pretiosius futurum, vt in casu prędicto, sed etiam si verisimiliter creditur plus frumentum valiturum tẽpore redditionis, & non erat vsque ad illud tẽpus seruaturus, quia aliquid ex mutuo lucratur: secus si verisimiliter dubitabat, plus, vel minus illo tempore valiturum, vel si vsque ad illud tempus erat seruaturus, & libertatem non auferat intra terminum soluendi, secundùm Nauar. dict. cap. 17. num. 219. & ante eum Methymna prædictam ampliationẽ simpliciter tenuit, vbi supra, versi. secus.

56 Tertius casus principalis est, quãdo granum quod mutuatur, est iam putrefactũ, vel corruptioni proximum, aut submarcidum (vel eadem ratione impurum) pro alio nouo (vel etiam veteri, meliori tamẽ) & tũc, quia huiusmodi frumentum, quod mutuatur, parum valet, quia habet in se vitium patens, & intenditur vtilitas ex mutuo, non est licitus contractus, sed potius vsurarius, ac proinde peccatur mortaliter cum obligatione restituendi quod plus valet nouum soluẽdum: & in hoc casu & sensu rectè procedit, quod ex Abbate & Dominic. à Sot. in princ. huius quæstionis supra retulimus, quod & tenuit Ioã. de Lig. vt refert Syluest. vbi supra. † Et quod præ-
57 dictũ est in grano dato ad renouandũ, procedit etiam in vino, oleo, & alijs similibus eisdẽ rationibus in suo casu expressis, qđ tenet Dominic. à Soto vbi supra. & idem in reliquis respectiuè dicendum est.

58 Ex quibus omnibus infertur, tempore egestatis frumenti licitum esse id æstimatum, vt tunc communiter valet, alteri mutuare in frumento reddendum eo pretio, quo tẽpore solutionis valuerit, iuxta mentem Doctorum in dictis Pontificijs cõstitutionibus, dummodò circa valorem frumenti reddendi attẽdatur ad decisionem l. 17. titul. 11. lib. 5. nouæ collect. regiæ, de qua supra, vbi habetur, vt non possit emi frumentũ ante tẽpus collectionis ipsius, nisi eo pretio, quo communiter valuerit quindecim diebus ante, vel post Natiuitatem beatæ Mariæ virginis: ita Nauar. d. c. 17. nu. 224. quod probo.

59 Non autem meo iudicio liceret mutuare frumentum appretiatum, vt tũc valet, soluendum tamen tempore constituto inter partes in frumẽto, vel in dicto pretio, prout mutuans maluerit, & elegerit: hoc enim casu creditor ius suum tutum ac securum facit, periculoque futuri euentus non submittitur, debitor verò eidem subijcitur: quare cũ non seruetur æqualitas inter vtrũque, illicitus erit huiusmodi contractus, vt ex mente omniũ hac de re agen-

agentium colligitur. Secus erit, si per cõtrarium electio mutuatario detur, quia tunc ei non fit iniuria, sed potius gratia.

60 Deducitur etiã ex superioribus, quod emẽs frumẽtũ, vinum, vel oleum alicuius fundi, antequam fructus essent maturi, vi 62 liori pretio quã infimo, quo valitura verisimiliter tẽpore collectionis esse speratur ratione anticipatæ solutionis, cõmittit vsurã mortalẽ cum obligatione restituendi, secundùm Abb. in d.c. nauiganti. n. sexto. per illũ textum. de vsuris. Caieta. in summa, verb. vsura, in quarto casu, sequitur Nauar. d.c. 17. nu. 227. dicens secus esse, si pretio honesto ea emisset, diminuto eo quod rationi congruat, ob periculum, cui similia subsunt, non verò ratione anticipatæ solutionis: nec differre, q̃ ematur frumentũ, vinũ vel oleum, determinatum ex tali fundo, agro, vel vinea, vel cum facultate eligẽdi ex fundo, agro, vel vinea, quo maluerit emptor, dũmodo ratione illius facultatis eligendi soluatur plus, quod iustum fuerit.

61 Infertur pręterea ex supradictis ad decisionẽ illius quæstionis, an licitum sit, & ab vsuræ vitio semotũ, conducere redditus Ecclesiast. cos alicuius prębẽdæ, beneficij vel præstimonij anticipata solutione multo viliori pretio, quàm reuera valeãt tempore perceptionis eorũdum, paulò ve post, terminis quibus solutio fiat locari solitorũ, prout frequẽter fit in hoc Episcopatu Ciuitatẽ si, necne? Et in primis videtur id licere ratione dubij euẽtus, vt in dicto c. nauiganti. in. 2. parte, ibi, Quæ licèt plus tũc valeãt, vtrùm plus vel minus solutionis tẽpore fuerint valiturę, verisimiliter dubitatur: non debet ex hoc vsurarius reputari: cũ ergo verisimiliter dubitari possit, vtrùm reddit⁹ prædicti Ecclesiastici plus, vel minus valituri sint, nullã in hoc vsuram cõmitti videtur: cõductor enim periculo, quod in se suscipit, se exponit, ac proinde si modicum posteà percepisset, nihil repetere posset ex pretio, q̃ soluit. Secũdò ex text. in. l. si ea lege. C. de vsur. vbi pactum inter debitorẽ & creditorẽ, cui fundus fuit obligatus, vt creditor ipse fructus fundi cõsequeretur in vicem vsurarũ, non rescinditur, etiam si maius emolumentũ ex dictis fructibus proueniat, quã sit quãtitas vsurarum debita, & hoc propter incertum fructuũ euentum: est igitur ibi text. secundùm Bald. & oẽs ad hoc † quòd ratione incertitudinis fructuum futurorum aliquid dicatur iustum, quod aliàs si apparet certum, esset iniustum: idem probat text. in. l. si ea pactione. C. eodem titul. de vsur. & ibi glos. Cyn⁹ & alij: quo fit, vt incertitudo & dubius euẽtus causet tolerantiã contractus, & ab eo vsuram excludat, vt in d. iuribus, & tenet Abb. in d.c. in ciuitate. num. 7. & in cap. conquestus. num. 8. vers. nonus est ratione dubij. de vsur. Roman. consi. 302. versic. quartò considerandum. Paul. de Castr. in. l. de fideicommisso. nume. 3. C. de transaction. latè Tiraquel. in. l. si vnquã, verb. donatione largitus. n. 131. C. de reuocand. donatio. & de vtroq; retract. tit. 2. ad finem tituli, num. 126. & 133. vbi plures allegat, & inter alios Alberic. Bart. & Bald. in dict. l. si ea lege, dicentes id procedere in † foro conscientiæ. Hinc infert Hippol. de Marsil. in rubric. de probationib. n. 408. quòd si emo ab aliquo fruct⁹ fundi certo pretio ad vitã meã, licèt possibile sit, quòd ego viuã tantum, vt ex longa vita plus percipiam ex dict. fructibus, quàm sit pretium à me datum: attamen quia etiam possibile est, quòd moriar in modico tempore, ideò propter istam incertitudinẽ valet talis contractus, nec dicitur vsurarius. Hinc etiã deducitur, licitam esse emptionẽ † annuorũ reddituum ad vitam emẽtis, imò iustiorẽ cæteris esse hunc cõtractum, propter incertitudinem lucri & damni, vt in d. iuribus, mortuo siquidem emptore, non est reddenda sors ipsa quæ in pretiũ data fuerit, vt probant Innocent. & DD. in d. c. in ciuitate. Oldrad. consil. 207. Abbas. disputatio. 5. col. penult. Florent. 2. p. suæ summæ, titul. 1. c. 8. §. 11. Ioan. à Medi. de restitut. c. de censu temporali. Conrad. de contract. quæstione. 81. sequitur Roman. vbi supra, & Anton. Capicius decisio. Neapolita. 159. nu. 16. est communis secundùm Couarr. qui alios refert libr. 3. variar. resol. c. 7. n. 3. vbi eam

eam probat aduersus Henricum Gandauensem, qui eum contractum vsurarium esset cẽset, & ita est tenendũ, modò pretio
65 iusto emptio fiat. † Infertur etiam ex d. iuribus, quòd si aliquis ex pacto inito cũ monasterio, vel priuato, dederit certã pecuniæ quãtitatem, vt eum alat toto tempore vitæ suæ, si huiusmodi alendus citò moriatur, antequam sit consumpta pecunia data, vel promissa, monasterium, vel priuatus poterit eam retinere, atq; exigere insolutam, propter incertitudinẽ, poterat enim ille viuere parum & multum: ita tenet Marsil. vbi supra n. 409. dicẽs, id velle scribentes in d.c. nauiganti, & alios quos ibi refert. Cùm igitur hæc ita se habeant, & fructus siue redditus præbendæ, beneficij, vel præstimonij Ecclesiastici futuri in specie nostra tẽpore conductionis sint incerti, præcipuè si ipsi tunc non apparebant, quia verisimiliter dubitatur an plures, vel pauci nascentur, ratione huius incertitudinis contractus huiusmodi locationis, etsi paruo pretio anticipato factus, validus & licitus erit.

His tamen omnibus non obstãtibus, in casu nostræ quęstionis contrariũ existimo verius & tenendũ, imò q̃ huiusmodi contractus in foro animæ sit illicitus, & cum peccato fiat, ac proinde cõductor in conscientia teneatur ad restitutionem, & supplementum iustæ mercedis, ac pretij honesti locationis, etiamsi nõ constet ob anticipatam solutionem multo minoris cõduxisse, sed tantùm factum ipsum, cum immodica lęsione clerici locatoris, vt patet ex d.c. in ciuitate. & cap. consuluit. de vsur. & ex supra latiùs traditis in proposito. In foro autẽ exteriore cõtractus huiusmodi ex sui forma nõ iudicabitur vsurarius, quãuis abstinendum sit à similibus cõtractibus, vt ex supradictis apparet, & præterea propè in terminis probat Roman. consil. 423. versicul. tertio dubitatur, loquens in oliueria locata pro pensione 67
nouem annuorum florenorum, quæ cõmuniter reddebat summam 100. florenorum, & inquit D. Anton. de Padilla
66 in. l. 2. C. † de rescind. vendit. numer. 15. quòd cum locatio depẽdet à viribus fortunæ, non habet locum beneficium dictę l. 2. vt in conductione fructuum beneficij, vel pręstimonij, vel quartarum Regiarum, vel Episcopalium (non tamen agit de solutione anticipata, sed simpliciter loquitur in locatione alicuius pręstimonij, vel beneficij) quia tunc sola spes empta videtur, quæ quidẽ vẽdi potest, vt in. l. nec emptio. ff. de cõtrahend. empt. & in l. si iactum retis. ff. de actio. empt. quod duobus modis limitat. Primo, vt non procedat si spes illa æstimata à principio excedat, dimidiã partẽ iusti pretij, nam hoc casu habebit locum legis illius beneficiũ, secundùm Cremen. ibidem num. 119. Secundò, vt intelligatur, si fructus parui aut diminuti nascantur: secus si propter casum fortuitũ inopinatũ omnino nõ nascerentur, per. l. ex conducto. §. 1. l. si merces. §. vis maior. ff. locati. Intellige nisi casibus fortuitis opinatis, & inopinatis renũtiatũ fuerit, iuxta latè tradita per Pinelum in. l. secunda. 1. part. cap. 3. num. 26. & seq. C. de rescind. vend.

Si verò constiterit, ob anticipatã solutionẽ multo minori pretio, quàm redditus cõmuniter valerent pretio iusto debito tempore soluendo conductos fuisse, tunc proculdubio erit contractus vsurarius, iuxta receptissimam omniũ sententiam, de qua supra nu. 16. egimus.

Præterea superiora probantur, quoniã etsi huiusmodi locationes fructuum, siue redditũ Ecclesiasticorũ incertitudinem cõtinere videantur ratione futuri euẽtus, vt prædiximus, nihilominus tamẽ singulæ præbẽdæ ac beneficia Ecclesiastica, & sic spes ipsa fructuum suum communem valorem à communiter accidentibus habẽt ex præteritis annis, ex quibus in futurum iudicatur, & ita cõmuniter fit, atque refertur, quòd præbendę talis Ecclesiæ Cathedralis reddũt singulis annis tantum, & sic de cæteris: quo fit, vt ad sciẽdũ
67 quæ dicatur † iusta rei locatæ pensio, seu merces, in dubio cõsuetudo præterita inspicitur, scilicet quãti ea res, seu sibi similis locari solita est, iuxta gl. per text. ibi, in l. excepto. gl. fin. C. locati. & ibi cõmuniter DD. & Platea in. §. actionũ. colu. 4. ad finem

finé. n. 18. de actionib. & ibi Iaſ. n. 190. idé Iaſ. in. l. in ſumma. §. in fruméto. nu. 2. in fi. ff. de condict. indeb. eſt communis ſecundùm Ari. Pinel. in repeti. rubri. C. de reſcind. vend. 2. part. c. 3. n. 4. & tenet Rom. d. conſi. 423. in prin. Sic etiam aliàs valor beneficij expreſſus in impetratione ipſius
68 ſecundũ ſtylum †Rotę, ita probari debet, nempè quòd beneficiũ, de quo agitur tempore prouiſionis, & oneribus deductis, valet in portatis centum, & quòd per quinque annos ante & poſt, anno ſterili cũ ſertili computato, communi æſtimatione tá tũ valuit, & ita teſtis de tali beneficio notitiam habens dicit ſe ſcire, & ſi plus vel minus valeret, ipſe non ignoraret, vt probat latè Gomec. in regul. de valor. exprimend. in impet. benef. quæſt. fin. pag. 950. Cùm igitur beneficiorũ eccleſiaſticorum redditus eſtimari à communiter accidentibus poſsint, clerici autè eorum poſſeſſores egeſtate oppreſsi multo minoris ob anticipatam ſolutionem eos locant, cõſequitur illicitos eſſe huiuſmodi contractus ex parte conductorum, iuxta diſtinctionem prefatam: nec ſcientia eorum veri valoris conductores excuſat, quandoquidem nõ ex libera voluntatè id faciant clerici, ſed potius inopia coacti.

Supereſt modò reſpondere ad fundamenta contraria veriſimilis dubij, atq; incertitudinis fructuum naſcitũrorũ, quod videbatur contractum licitum facere, & à labe vſurę purum: ſed his vnico verbo peremptoriè reſpondeo, procedere nempe, quando tempore contractus probabiliter poterat dubitari de eo quod vẽturũ eſſet, quia ſtatus præcedens inconſtans erat, ſe-
69 cus verò, † ſi tẽpore contractus communi opinione quodammodo certum erat, & indubitabile videbatur aliquid eſſe ventu rum, quia tũc admittitur petitio & reſcin ditur cõtractus, etiam ſi aliter euenire poſ ſet, iuxta gloſſam notabilem in d. l. ſi ea le ge. C. de vſur. glo. fina. & ibi Bald. in prin. Alber. Saly c. & Paul. de Caſt. in d. l. ſi ea pa ctione. deciſ. Pedemon. 95. nu. 52. in fi. Cũ igitur beneficia hęc eccleſiaſtica habeant ſuum communẽ propè valorem annuũ, conſequitur, vt in eorum locationibus minori multo pretio anticipata ſolutione celebratis minimè ſupradicta locũ habeant.

Accedit præterea, ꝙ prædicti conducto res reddituũ eccleſiaſticorũ, niſi pro certo haberent, & veluti præ manibus lucrũ magnum ſibi ex huiuſmodi locationibus obuenturum ob anticipatam ſolutionem quam faciunt, minimè vellent pecuniam ſuam periculo alicui ſubijcere, præcipuè anticipatis ſolutionibus, quaſi tempus illud, ꝙ ea præueniunt, ampliori valore fi u ctuum commutent: & quanuis cõtractus huiuſmodi (niſi ob anticipatã ſolutionem is fiat) in ſua forma non ſit iudicãdus vſu rarius, vt prędiximus, continet tamen pec catum, & ideò ad reſtitutionem in cõſcié tia obligat: nemo enim eo in foro negabit quin ob præd. pręuentionem temporis in ſoluendo pretium ſeu mercedem locatio nis, minoris multo emit prædict. fructus quã aliàs eſſet empturus, & niſi eo exiguo pretio ſibi darẽtur pecuniã ſuam minimè præſolueret: conſtat igitur in animæ iudi cio de deprauata intentione, quãuis in fo ro exteriori aliter iudicandum ſit, niſi. cõ ſtet ob anticipatã ſolutionẽ minoris mul to locationem celebratam fuiſſe. Poſtremò euidẽtia res hęc claret: nam ſi incertitudo illa fructuum futũrorum in propoſi to ſufficeret ad efficiendum contractum purum, licitum ac iuſtum, idem eſſet dicẽdum, quanuis præbenda vel beneficium quotannis communiter mille aureos reddere ſolita vel ſolitum, ducentis, & ſic in quinta tãtum parte penſionis ſolitæ locaretur, quandoquidem ita poteſt eſſe incertitudo reſpectu quatuor partium, ſicut reſpectu duarum vel trium: pręmaximè cũ eam incertitudinem conductores ipſi præauaritia inſatiabili fingant ac commentiã tur abſque alicuius boni viri arbitrio: cõſequens eſt falſum manifeſtè, igitur & antecedens: reſoluo igitur, conductores præ dictos minimè tutos eſſe in cõſcientia, ſed peccare mortaliter, & ad reſtitutionem teneri: quinimo & in iuſtitia & foro exteriori, ſi conſtiterit ob anticipatam ſolutionẽ multo viliori cõduxiſſe prædict. redditus ecclesiaſticos, contractus erit vſurarius iudicandus, & etiamſi hoc non conſtet, ſi tamen

tamen læſio vltra dimidiã iuſti pretij excedat, æſtimata ſpe illa à principio iuxta communem valorem præcedentium annorum, vt prędiximus, habebit locum reſciſsio contractus.

70 Nihilominus tamen non ſunt ita amarè ac ſtrictè intelligendá ſupra dicta, nam ratione periculi veriſimilis, cui ſimilia ſubſunt, non verò ratione anticipatę ſolutionis diminui poſſet de honeſto pretio, quod rationi & arbitrio boni viri cõgrueret, iuxta tradita per Nauar. in manual. c. 17. nu. 217. in emptione frumenti, vini vel olei alicuius fundi, antequá fructus eſſent maturi, quæ in hac ſpecie cõuenire ac conducere etiam videtur, dum tamen cautè & moderatè id fiat: ſed quia auaritia atq; obcæcata cupiditas rectum arbitrium plerunq; habere non ſinit, cõſulo pro animarum ſalute, vt fideles Chriſtiani ab huiuſmodi contractibus ſe abſtineant, niſi iuſto ac honeſto pretio ij fiant.

71 Illud profectò latrocinij genus maximè execrandum eſt, quo mercatores vtũtur, qui pecunia credita vẽdunt indigentibus & aliqua egeſtate oppreſsis merces cariùs vltra rigoroſum, ac ſupremũ pretium, quod in promptu valeant, pacto vel propoſito principali, vt ſtatim ab eo emant per ſe vel alium viliori pretio de præſenti ſoluendo, hoc namque impium atque cõtra charitatem Chriſtianam eſt, & iuſtis pœnis vindicandum: appellatur namque vulgò, *Mohatra*: ita tenet Caiet. in ſua ſumma, verbo, vſura, in 7. caſu, circa finem. dicens eſſe vſuram palliatam: & D. Couar. lib. 2. variarum reſol. c. 3. nu. 6. ad fin. & Nauar. d. c. 17. nu. 242. vbi limitat,
72 quoties venditio prædi. † ad creditũ fieret pretio rigoroſo, emptio verò infimo, & ſic ambo contractus caderent infra latitudinem iuſti pretij, quia hoc caſu non auderet condemnare mercatorem huiuſmodi, vt aſſerit Florent. in. 2. parte ſuæ ſummæ, titul. 1. c. 8. quinimò laudandus eſſet ſi hoc faceret, proſpiciens, quod nemò tandundem ei reddet pro illa merce, præcipuèq; ſi eam emeret iuſto mediocri pretio, ceſſante in omnibus omni fraude vſuræ, & iniuſtitia pretij; quãuis hoc periculoſum eſſet famæ mercatoris id facientis, quinimò & conſcientiæ eiuſdem vendendo ad creditum illi, quem ſcit eo genere emendi & vendendi vti velle, hoc eſt, *Mohatrar*, ad malos & vanos vſus.

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio ablati vel debiti neceſſario ſtatim facienda eſt, vel dilatio petenda, ab eo qui vſum rei concedere poteſt.*

2 *Poſſunt tamen ſpecies tamen ſpecies & caſus aliqui conſtitui, in quibus boni viri arbitrio reſtitutio differri poteſt.*

3 *A reſtitutione excuſatur quis propter inopiam.*

4 *Non tenetur quis ad reſtitutionem, quoties res aliena indiget ad ſubleuandam propriam neceſsitatem in caſu extremæ neceſsitatis.*

5 *Conſtitutus in extrema neceſsitate poteſt rem alienã inuito domino capere & retinere, niſi creditor ſit in eodem articulo extremæ neceſsitatis.*

6 *Debitor, qui habita ratione ſtatus & dignitatis grauiſsimam pateretur ex reſtitutione iactu ram, an teneatur ſtatim reſtituere, vel poſsit reſtitutionem differre, ſi modò leue detrimẽtum ex eadilatione imminere creditori: & nu. ſeu. tres opiniones referuntur: eligitur num. 7. negatiua, dummodò debitor hoc caſu parſimonia vtatur in viuendo, vt in nu. 8. Limitatur ſecundò, ſi creditor, vel is cui eſt faciẽda reſtitutio, ſit in æquali neceſsitate, vel incommodo rei ſuæ, vt in nume. 10 & num 11: agitur an id procedat in debitore bonæ fidei, & de re aliena extante nu. 12.*

9 *Confeſſarius non debet ſecundo abſoluere pœnitentem, qui tenetur ad reſtitutionem ſtatim faciendam, & eam primo iuſſus omiſit, niſi actualiter nunc ſatisfaciat præterquã in caſu hic relato.*

13 *Debitor, qui induci non poteſt ad reſtituendum, cum poſsit, an ſit abſoluendus cum cautione quòd certo tempore reſtituet?*

14 *Differentes reſtitutionem vſque ad mortis articulum, cum poſsint & teneãtur eam in vita facere, verſantur in aperto periculo, & non nunquam in manifeſto iacent peccato.*

15 *Idem eſt dicendum de illis, qui ambigentes an id,*

id, quod habent, alteri debeant, nolunt in sua vita id iudicio decernere.

16 *Idem est de illis iudicandũ, qui sub mortis articulum cum ipsi possint per se restitutionem facere, id renuunt: arbitrantes sat esse id hæredibus iubere.*

17 *Hoc potissimum periculum in magnatibus imminet, quorum testamenta nunquam aut vix hæredes complent, sed satis se fecisse arbitrantur, vt quam restitutionem auus patri, & pater sibi testamento præcepit, eandẽ ipse alij recẽtibus onustam filio iubeat, quam ipse posteà committat nepoti.*

18 *Limitatur, nisi debitor credat verè & pro certo, quòd detentio talis non sit contra voluntatem domini, vel etiam contra ipsam inordinatam.*

19 *Limitatur secundo nisi moriens omiserit restitutionem in vita faciendam, sciens eam suum hæredem melius facturum, proponens, quòd si aliud crederet ipse statim restitueret.*

CAPVT XL.

De restitutione, an differri possit, vbi debitor, habita ratione status & dignitatis, grauissimam pateretur ex restitutione iacturam?

1 CVM restitutio ablati vel aliàs necessario statim facienda sit, vel petenda dilatio ab eo, qui vsum rei concedere potest, quia nunquam licet, nec momento temporis rem alienam domino inuito detinere: si quidem ea detentio peccatum est, & nunquam peccare licet: & prætereà Leuitic. cap. 19. cauetur, Non morabitur opus mercenarij apud te vsque manè: quare hanc doctrinam tenet Sanct. Thom. 2.2. quæst. 62. articu. vltim. & Florent. 2. parte suæ summæ, tit. 2. cap. 8. in princ. Syluest. verb. restitutio. 5. §. 1. D. Couarru. in reg. peccatum. 1. parte relect. in princ. †
2 numer. 1. quamuis nihilominus adhuc non semper sit necessaria precise restitutio alieni ad dimissionẽ peccati, possunt enim species & casus aliqui constitui, quibus boni viri arbitrio ipsa differri possit, secundùm Sanct. Thom. & Caiet. d. q. 62. art. vlti. quorum sententia communi omnium Theologorum consensu recepta est, vt ex infra citãdis patet.

3 Species certior atq; præcipua est propter inopiam & paupertatem debitoris, ob quam quidem excusatur à restitutione, quia non tenetur quis restituere eo casu, quo non potest restitutionẽ animo deliberatam executioni mandare, secundùm Diuum Augusti. in epist. 54. & probatur in c. quanquam. de vsur. in 6. vbi glos. etiam in dict. regul. peccatum. & ibi Dynus & Anchar. col. 9. text. in c. breui. & in c. querelam. de iur. iur. Diuus Thomas vbi supra.

4 Imò non tenetur quis ad restitutionem, quoties re aliena indiget ad subleuandam propriam necessitatem, data ipsius debitoris extrema necessitate, si quidem eo casu posset rem alienam inuito domino capere. ca. si quis propter necessitatem. de furt. vt tenet Scoto in 4. dist. 15. & Syluest. verbo, restitutio. 5. nu. 2. & Couar. vbi supra nu. 2. & omnes cõmuniter id fatentur: nisi creditor sit in eodẽ
5 articulo extremæ necessitatis: † nam tũc, saltem cum agitur de specie aliena dominium semper remansit penes creditorem, secundùm Nauar. in manual. capit. 17. nu. 60. aduersus summam Tabienam, verbo, restitutio. §. 4.

6 Supereſt videre, an idem sit cẽsendum, vbi necessitas extrema non sit, sed tamen debitor, habita ratione status & dignitatis, grauissimam pateretur ex restitutione iacturam, si modò leue detrimentum ex ea dilatione immineat creditori? Quæstio profectò sæpè contingens in praxi, atque difficilis & controuersa: in qua Adrian. in 4. senten. de bello. cap. incipient. Aggredior. quæstion. 6. & Ioan. à Methymna de restit. quæstio. 5. latè pluribus probant negatiuam sententiã, nempe in hac specie non idem esse, quod in illa extremę necessitatis, quinimò hoc casu teneri debitorem omnino statim restituere, cùm possit, licèt cadat à suo decenti statu: tantùm enim videtur excipere ab obligatione statim restituẽdi, extremam

mam inopiam, quæ cogeret ad eleemosynam creditorem, vel alium quemcunque hominem diutiẽ, iuxta tradita per D. Couar. lib. 3. variar. resol. c. 14. nu. 5. hanc etiã partem, vt in hac specie non habeatur respectus ne egeat, etiam si oporteret illum mendicare, & quòd nihil possit retinere nisi ea, sine quibus moreretur, tuẽtur Ricardus, Raymun. Hostien. Innocẽt. & alij quos pro ea refert Sylueſt. vbi supra nu. 1.

7 Sed contrarium, imò q; iustè in foro animæ differatur restitutio, si ea fieri nequeat absque maximo debitoris damno, vt quia oporteret res proprias ad restitutionẽ vili pretio vendere, vel instrumẽta, quibus viuit, aut artẽ relinquere, si modò creditor ex hoc nõ patiatur detrimentũ graue saltim, cum animo tamen & proposito restituendi cum primũ possit, probat Archid. in capit. si res. 14. quæst. 6. & Ioan. de Neapol. quodlibet. 9. quæst. 22. Scotus & alij in. 4. dist. 15. Florẽt. in. 2. part. suæ summæ. tit. 2. c. 8. Angel. verb. restitutio. 3. nu. 4. Sylueſt. latè verb. restitutio. 5. nu. 2. & 3. vbi refert alios plures casus, in quibus is, qui decenter viuit, nõ tenetur statim restituere in foro animæ, etiam si dilationem continere non possit, modò habeat firmũ propositum restituẽdi in totum, & paulatim secundùm posse restituat in parte tẽporibus suis: eandem sententiam sequũtur ac probant Caiet. d. quæst. 62. art. 8. quæst. vltim. & Anchar. in d. reg. peccatũ. col. 9. & Palac. Rub. in repet. rubr. de dona. inter vir. & vxo. §. 65. n. 51. Nauar. in man. c. 17. nu. 56. & seq. præcipuè nu. 62. & Couar. in d. reg. peccatum. 1. part. in princi. nu. 2. nõ diffitẽs opus esse sincero acerrimoq; iudicio ad discernẽdum hoc grauissimum debitoris nocumentũ à leui creditoris iactura, vt hinc licita iudicetur debitoris dilatio, & inordinata censeatur creditoris petitio. Et hæc sententia humanior est, & tenenda meo iudicio, ex fundamentis adductis per supradictos: quia creditor hoc casu rationabiliter debet velle debitorẽ excusari, aliàs inordinata esset ipsius petitio: & prętereà, quia huiusmodi debitor ratione impotentiæ etiam hoc casu iustè excusatur, non enim dicitur honestè posse, qui cum tanto detrimento suo potest, vt probat Caiet. vbi supra: vbi amplius tenet, debitorem nempé hunc minimè teneri ad satisfaciendum creditori in hac specie illud modicum interesse, siue preiudicium eidẽ subsequutũ ex eo, quòd sibi solutio illo tẽpore facta non fuerit, quandoquidem ratione dict. impotentiæ, ac magni detrimẽti debitor excusationem iustam habuit, ac proinde non fuit in mora.

8 Intelligenda tamen est hæc sententia, dũ modò debitor hoc casu parsimonia vtatur in viuendo intra vltimũ gradum decẽtiæ sui status, quia nõ debet laute, opiparè & splendidè viuere, & pompose vestiri, filiasq; nuptui magnis dotibus tradere, sicut si non esset obligatus ad restitutionẽ, sed in omnibus moderatè procedere, resecando superflua, & si nõ potest filias æqua lib⁹ nuptui tradere, alijs tradat, quibus minores dotes sufficiunt: faciendo enim huiusmodi debitores cum effectu quod possunt ad restituẽdum, & in alijs bene & cũ timore Dei se habẽtes, possunt absolui per confessarium, & communicari Sacramentaliter. Illi verò, qui de eo quod possunt, semper procrastinant & annuatim restitutionem promittũt, idq; non adimplẽt, nõ videntur absoluendi, nisi prius restituant, vel efficaciter negotiũ disponant, vt executionem habeat, nec etiam communicãdi, quatenus ad iudicium confessoris spectat: ita Sylueſt. vbi supra nu. 4. & Nauar. d. c. 17. n. 62. Ant. à Cordub. in sua summa, quæst. 68. in 2. opin. & alij ex supra citatis

9 Quod adeò verum est & procedit, vt confessarius non debeat secundò absolure pœnitentem, qui tenetur ad restitutionem statim faciendam, & eam primò iussus omisit, nisi actualiter nunc eam faciat: prouidendum est enim, ne sicut semel defecit in hoc, iterum quoq; deficiat in creditoris detrimentum: ita Caiet. in summa, verb. restitutio. c. 6. & Florent. in 2. part. titu. 2. cap. 8. col. 8. nisi talis esset pœnitẽs, & causa ob quam restitutionẽ omitteret, & prætereà tempus & locus, vbi cõfessio fit, quòd absolutionem impartiendam indicarent arbitrio prudentis cõfessoris cũ vero proposito restituendi, quandoquidẽ

erga

erga Deũ hoc ſufficit, ſi opportunitas ad aliud non adſit, ſecundùm Nauar. d. c. 17. nu. 59. & à fortiori erit deneganda abſolutio debitori, qui ſæpè reſtituere promiſit, & nõ reſtituit, vt probat Frater Angles in ſuis florib. Theologi. quæſtion. in quęſt. de reſti. pag. 157. † Secũdò ſupradicta prin
10 cipalis ſententia limitatur eo caſu, quo creditor vel dominus, cui eſt facienda reſtitutio ſit in ęquali vel prope ęquali neceſsitate, vel in cõmodo rei, quàm debitor, quia tunc integre ſtatim ei eſt facienda reſtitutio, quamuis debitor omnino pauper remaneat, quia nõ licet alicui in re aliena incõmodare dominũ, vt ſe ipſum commodet, & hoc caſu rationabiliter & ordinatè creditor vel dominus ſtatim vellet rem ſuã, quia charitas bene ordinata incipit à ſe ipſo, vt in c. nõ ſatis. cum ſimilib. 86. diſt. ita Doct. ſupra citati, præcipuè Caiet. & Angel. verb. reſtitutio. 3. nu. 4. Sylueſt. & Cordub. & fatentur cæteri. Hoc tamen ſublimitat Frater Angles vbi ſupra, fol. 159. in verſi. debitor, &c. in debitore bonæ fidei,
11 nam is cũ mutatione ſtatus reſtituere nõ tenebitur, † quãuis creditor ex dilatione ſolutionis ſtatum quoq; mutare cõpellatur, quia in pari cauſa neceſsitatis melior eſt conditio poſſidentis: obligatur tamen debitor reſarcire creditori damnũ, quod ex illa dilatione ſolutionis patitur. Hęc tamen ſublimitatio vera non eſt meo iudicio, nec tenẽda, quia cùm ſit debitor, etiã ſi habeat bonam fidem, hoc eſt, debitum bona fide contraxerit, tenetur reſtituere creditor, etiam cũ mutatione ſtatus, quando creditor eſt in æquali, vel prope, neceſsitate: nec in pari cauſa melior eſt cõditio debitoris, niſi tantũ in cauſa extremæ neceſsitatis, qui nõ eſt iſte, vt eſt prędictum & probatũ: loquitur igitur iſte author ſine vero fundamento contra communes traditiones.

12 Tertiò limitatur prędicta ſecunda opinio principalis ſecundùm eũdem Angles vbi ſupra fol. 158. & rectiùs, quando res obnoxia reſtitutioni extat, & debitor non laborat in extrema neceſsitate, tunc nanq; illã ſtatim reſtituere tenetur, etiam ſi ſtatum mutare cogatur, vt ſi detineat reddit⁹ alienos, quia tunc poteſt reſtitutio differri, quando quis damnum in re propria patitur, ſecus ſi in re aliena, quando ipſa extat, quia nemo cum aliena iactura locupletãdus eſt: quare nobiles, qui detinent oppida & alienas poſſeſsiones, ne à magnitudine ſtatus, & familiæ cadant, & eorum confeſſores facti conſcij in ſtatu damnationis eſſe dicuntur, niſi ignorantia alicuius Doctoris opinione excuſarentur ſecundùm ipſum, cuius illa ratio, ne quis, ſcilicet cũ aliena iactura locupletetur, & ſi in cæteris debitis, etiã militet: & tamen adhuc in eis non admittitur, fortius tamẽ vrget in propoſita ſpecie ad præd. limitationẽ fundandam, pręcipuè cum ipſa alia fortiori prędicta ratione probetur, & ideò mihi placet quæ colligitur etiam ex Caieta. vbi ſupra. d. q. 62. art. 8. quæſt. vlti. Imò etiam ſi debitor ſit in extrema neceſsitate, tenetur reſtituere rem alienam extantem creditori in eadem neceſsitate conſtituto, vt ſupra dixi mus nu. 5. aduerſus Tabienam.

Non deſunt tamen qui diſtinguãt inter has duas opiniones, vt ſi acceptio ob quã debetur reſtitutio, fuerit iniuſta, nempè ex furto, vſuris, alijſve iniurijs, debitor in hac ſpecie, qualecunq; citra extremã neceſsitatem patiatur detrimentum, teneatur illis reſtituere, etiamſi ſtatum perdat, hoc enim non eſt de ſtatu ſuo cadere, imò in ſuum ab illo deſcendere, qui non erat ſuus, & in hoc caſu procedat. 1. opinio ſupra poſita. Si verò quis per acceptionẽ iuſtam debita contraxit, & citra ſuam culpam in pauperiem inciderit, faciliùs illi ſit indulgẽda reſtitutionis prorogatio, ſi creditor dilationem ferre poſsit, aliàs ſecus, nam citra extremam neceſsitatem melior eſt multo creditoris conditio quàm debitoris, & in hoc ſecundo caſu procedat ſecunda opinio principalis ſuprapoſita: hãc concordiam videtur tenere Caiet. d. q. 62. arti. 3. & eam probat Domi. à Soto lib. 4. de iuſt. & iur. q. 7. art. 4. in verſ. quin verò pag. 369. quem ſequitur pluribus cõprobans Cordub. vbi ſupra, in 3. opinione. & Frater Angles fol. 158. & ſeq. hæc tamen concordia vera mihi non videtur, ſed potius ſecunda ſententia ſupra d. indiſtinctè in

in vtroq; caſu, quia ad præd. excuſationẽ non attenditur, q᷑ quis teneatur reſtituere ratione delicti, ſed q᷑ egeſtate grauetur, quæ apud Deum ſufficiens eſt excuſatio, dum ipſe debitor ab animo aliena detinendi verè abſtinuerit, ſecundùm Auguſt. d. epiſt. 54. & reſtituere proponat: cũ primũ poſsit: ergo idem erit in impotentia reſtituendi mediocri, vt mediocriter excuſet, vt ſentit ſanct. Anton. 2. p. tit. 2 c. 8. col. 4. & Couar. vbi ſupra nu. 2. circa fi. ibi, Nec enim ad hanc excuſationẽ, &c. & ex profeſſo Nauar. d. c. 17. n. 58. & ita eſt tenẽdũ.

13 Dominicus autem à Soto vbi ſupra, carpit Sylueſt. verb. reſtitutio. 5. §. 5. directorium ſequutum, affirmãtem, q᷑ ſi creditor non vult reſtitutionem expectare, & debitor induci non poteſt ad reſtituendum ſtatim, tunc ſacerdos poteſt eum abſoluere, ſi cautionem capiat, q᷑ certo poſt tempore ſoluat, quia tunc vtiliter gerit creditoris negotiũ: ſi enim pœnitens non abſoluerẽtur, forſan ille nũquam debitum ſuum recuperaret: hoc nãq;, inquit Soto, procederet in foro exteriori, non tamen in cõſcientia: ſacerdos nãq; non eſt inter creditorẽ ac debitorem ſequeſter, aut creditoris procurator, ſed nomine Dei conſcientiarum expurgator, & ideò in hoc tantùm debet eſſe intentus, vt ſecũdùm cauſas & merita perpendat, an debitor ſit ſoluendo, necne: nam ſi ſoluendo eſt, nullatenus inuito creditore eſt abſoluendus, niſi reſtituat, quamuis periculum immineat, vt nunquam ſit reſtitutio facienda: ipſe enim pœnitẽs ſibi viderit: poteſt tamen accidere, vt ſatisfaciat, ſi per partes ſtatis temporibus reſti-
14 tuat: quod vltimum intelligendũ eſt, quãdo aliud commodè, iuxta ſupradicta, fieri non poteſt, vel alio caſu excuſetur, ex traditis per Sylueſt. vbi ſupra. & per Ant. de Cordub. d. q. 68. in primis folijs: at verò ſi debitor, cũ poſsit, nolit ſimul, ſeu integrè debita creditori ſoluere, ſed annuatim aut paulatim, cõfeſſarius non poterit eidẽ prędictam dilationem concedere, nulla iuſta & probabili cauſa exiſtente, ex relatis à ſupra citatis authoribus, nec eum abſoluere niſi cum effectu fiat reſtitutio ſtatim, vel tempore quo commodè fieri poteſt reſpectu ſupradictorum, vt latius probauit Methymna d. q. 5. circa fi. in verſ. nunc ad id. & Frater Angles in ſuis floribus Theologicarum quæſtio. in quæſt. de reſtitu. pag. 156. Sed quod ad reprobationẽ Sylueſt. ratam à Soto attinet, credo Sylueſtrum nõ id ſimpliciter tenuiſſe, quod Soto eidem attribuit, ſed illud refert ex directorio & Angelo in verb. reſtitutio. vlt. q. 5. quinimo ipſemet Sylueſt. inquit, illud procedere quo ad forũ cauſarũ: ſed quoad Deum id intelligit, quãdo peccator eſt talis mentis & conſcientia diſpoſitus, quòd nõ habet animũ perſeuerandi in mortali, qui de attrito virtute clauium poſsit effici cõtritus, puta, quia credit ſe non poſſe, cùm poſsit, aut nõ teneri ſtatim cùm teneatur, aliàs non eſſet abſoluẽdus, nec capax abſolutionis. Ego verò quoad veritatẽ huius dicti attinet, exiſtimo ſtãdum eſſe facti veritati in hac ſpecie, vt ſi ſecundùm cauſas & merita cõfeſſarius perpenderit, q᷑ debitor ſit ſoluendo ſtatim, eum non abſoluat quouſque reſtituat, niſi verilimiliter credat creditorem permiſſurum, ſi cordis intima debitoris penetraſſet, vt ipſe cõfeſſari⁹, & præterea debitor animo deſerneret ſtatim ſoluere, ſi ſibi nõ videretur cum eo adimplere, quãuis ſibi graue nimis id eſſet vt rectè declarat Nauar. d. c. 17. n. 65. Si verò contrarium intelligat confeſſarius, vel ſit dubius, dilationem rationabilem eidem præſtare poteſt, recepta cautione q᷑ prædicto tempore ſatisfaciet, & cum hoc eum abſoluat, vt in effectu ſentit ac exprimit Sot. vbi ſupra: & ita intelligo hãc materiã.

Ex quibus facilè colligitur, in quã apertò verſentur periculo, & nonnunquã manifeſto iaceãt peccato, qui reſtitutionem vſque ad mortis articulum differunt, cùm poſsint & teneãtur eam in vita facere: certum namq; eſt, quòd quicunq; ſcit ſe ære alieno grauari, & nõ habet propoſitum reſtituendi vſque ad mortem, cùm tamẽ antea poſsit, licèt firmiſsimum illud habeat tunc reſtituẽdi, aut reſtitutionem in teſtamento præcipiendi, perdurat in peccato mortali, nec eſt abſoluendus, quia habita opportunitate per nullum tẽpus licet retinere alienum inuito domino: quare ſi ſubita

bita fuerit morte correptus, vt pluries ac cidere ſolet in ſtatu deſcendit dānationis: ita Soto vbi ſupra pag. 370. Frater Angles vbi ſupra, in quæſt. de reſtitut. pag. 154. & inquit Soto, idem eſſe cenſendum de illis
15 qui ambigentes, † an id quod habēt, alteri debeant, nolūt in ſua vita id iudicio decernere, ſed ſatis ducunt, ſi proponāt in teſtamento id hæredi ſuo demandare: quod expreſsim ſequitur Cordub. vbi ſupra. d. q. 68. verſi. *y de lo ſuſo dicho.*

16 Idem eſt omnino iudicandum de illis, qui ſub mortis articulū, cùm ipſi poſsint per ſe reſtitutionem facere, id renuunt, arbitrātes ſatis eſſe id hæredibus iubere, quoniam illi reuera non habent ſincerum animum reſtituendi, nam qui tunc non reſtituunt, indicant, quòd neque ſi vixerint reſtituent, vt cōtingit ſępiſsimè, ac proinde videtur illis intentionem puram reſtituē di deficerē, ſed tantùm eſſe conditionalē ſcilicet, ſi moriantur: quę profectò ad pœ
17 nitentiā non ſufficit: † & hoc potiſsimū periculum in magnatibus imminet, quorum teſtamenta nunquam, aut vix hæredes complent, ſed ſatis ſe feciſſe arbitrantur, vt quam reſtitutionē auus patri, & pater ſibi teſtamento præcepit, eandem ipſe alijs recētibus onuſtam filio iubeat, quam ipſe poſtea committat nepoti, ſicq; reſtitutio omittitur, quia ſi primus hęres & ſecūdus eam non fecerunt, nec poſteriores facere volunt aut poſſunt, aut tenentur, ſi bona libera à parentibus non habuerunt, & ita omnino prætermittitur, aut plenaria nō fit, nec debito tēpore, vt tenent Dominic. à Soto, & Frater Angles vbi ſupra: quod intelligit verum Archid. poſt Ioan. de Neapol. & eos referēs Sylueſt. verb. reſtitutio. 5. nu. 7. niſi debitor credat verè &
18 pro certo, † quòd detentio talis non ſit cō tra voluntatem domini, vel etiam contra ipſam, inordinatam tamen, vt in ſecunda opinione principali ſupradicta.

19 Secundò intelligendū eſt, niſi moriens omiſerit reſtitutionem in vita faciēdam, ſciens eam ſuum hæredem melius facturū proponens, quòd ſi aliud crederet, ipſe ſtatim reſtitueret, ſecūdùm Angelū in verb. reſtitutio. 3. §. 2. quem refert & ſequitur Nauar. d. capit. 17. numer. 68. verſicul. 13. & Cordub. d. quęſtion. 68. verſicul. 2. dicens alios plures hoc tenere. Et cum his impoſita eſt vltima huic operi manus, ad laudem, & gloriām Dei omnipotentis, & intemeratæ Virginis Mariæ matris eius, omniumque Sāctorum: in quo quicquid dictum eſt, cenſuræ ſacroſanctæ matris Eccleſiæ, iudicioq; meliùs ſentientis ſubmittimus.

L A V S D E O.

CANONICARVM VTRIVSQVE FORI, TAM exterioris, quàm interioris animæ, Quæſtionum Liber ſecundus, Authore D. Ioanne Gutierrez, Canonico Doctorali Ciuitatenſi.

SVMMARIVM.

1 *TESTAMENTVM cōditū ab aliquo ante ingreſſū religionis, validū eſt, nec poſtea per ingreſſum rūpitur nec vitiatur, ſiue ingrediatur monaſterium bonorū immobilium incapax, ſiue capax.*

2 *Teſtamentū eius, qui poſtea ingreditur religionē bonorū immobiliū capacē, tūc demū per ingreſſū aut profeſsionē nō rumpitur, quoties illud cōdidit cogitans de ingreſſu religionis: ſecus verò ſi de illo nō cogitauit, quia tūc teſtamētū rūpitur per ingreſſū religionis. ſecūdum magis cōmunē ſententiam, vt in num ſeq. præcipuè nu. 10.*

3 *Teſtamētū factū cogitatione religionis bonorū immobiliū capacis, ſicut nō infirmatur per ingreſſū religionis, pariter per ipſū nō cōfirmatur, donec teſtator naturaliter moriatur.*

4 *Teſtamentum agnatione poſthumi rumpitur. (tur.*

5 *Monaſteriū loco filij poſthumi habetur atq; cēſe-*

6 *Teſtamētū abeo cōditū, qui religionē ingreſſurus eſt, vt per eā nō infirmetur, oportet relinqui monaſterio legitimā titulo inſtitutionis aliàs rūpetur per profeſsionē: ſed in contrariū eſt verior cōmunis & tenēda ſētētia, vt in. nu. 12. & nu. 13. quod ſi aliquid relinquatur monaſterio titulo inſtitutionis, proculdubio non irritatur teſtamētum per profeſsionem.*

7 *Teſtamētū ingreſſuri religionē adſcicēdū, an poſteà rūpatur, necne? diſtinctio quædā Antonij de Eutrio refertur, aditurq; de veritate ipſius.*

8 *Monaſterium habetur loco filij in caſibus à iure expreſsis, in alijs autē nō habetur pro filio & tunc exprimitur à iure, vbi ingreſſus monaſteriū, nullū prius teſtamētū condidiſſet.*

9 *Teſtamētū etiā factū ab eo, qui cogitauerat religionis profeſsionē, etiā portione legitima monaſterio titulo inſtitutionis dimiſſa, per profeſsionem rūpitur, quaſi per capitis diminutionē, ſecundū opinionem Salice. & aliorum: ſed falſa eſt.*

11 *Tex. in auth. nūc autē cum ſimil. C. de Epiſc. & cleric. cōmuniter intelligitur per DD. quando teſtator cogitauit de ingreſſu religionis.*

14 *Teſtamētū conditū ab eo, qui religionē ingreſſurus eſt, cogitāte de ingreſſu, an valeat & teneat, licet in eo nō ſit ſeruata ſolēnitas iuris communis.*

15 *Teſtamētū cōditū abſq; vlla religionis bonorū capacis cogitatione, ſequuta profeſsione reuocatur ſiue ſe ipſum & bona expreſsē religioni dicauerit, ſiue tacitè.*

16 *Teſtari liberè permittitur à iure ingreſſuris religionem, dum modò eo tēpore cogitent de hoc.*

17 *Teſtamētū factū ab eo, qui religionis ingreſſū minimè cogitauerat, profeſsione ſequuta rūpitur ſolùm quoad legitimam portionem monaſterio cōpetentem.*

18 *Teſtamētū ingreſſuri religionē incapacē bonorū immobiliū, licet de ea non cogitauerit, non rūpitur per huiuſmodi religionis ingreſſū, ac religionē, ſed imo ab ipſa vires aſſumit nō aliter ac ſi ipſe ingrediēs naturaliter fuiſſet mortuus. & n. 52*

19 *In dubio quādo nō cōſtat, vtrū teſtator tēpore teſtamēti de religione cogitauerit, necne, ex interuallo tēporis à teſtamēto ad religionis ingreſſū, id iudex arbitrabitur, vt hic.*

20 *Monachū ante profeſsionē poſſe validè teſtari, ac proinde eius teſtamētū per profeſsionē non reuocari: quod intelligitur etiā ſine licentia prælati, vt in. nu. 25. & in num. ſeq an hodie hoc procedat ſtante Concil. Tridenti.*

21 *Monachus nouitius intra annū probationis tanquā laicus cēſendus eſt, nec dicitur monaſterium ingreſsus, qui nondum eſt profeſsus.*

22 *Religionis vbi fit mētio, intelligitur cū effectu.*

23 *Si maritus relinquat aliquid vxori, ſi ingreſſa fuerit monaſterium, intelligitur de ingreſſu*

cum perseuerantia.

24 Veniens ingredi religionem, non satisfacit, si ingrediatur & exeat.

26 C. 16. de regular. & monial. facti Cõcil Trid sessiõ. 25. an seruãda sit in testamẽto, cũ numeris seq.

27 Verba vniuersalia, omnia includunt.

28 Indefinita æquipollet vniuersali, cùm eadem ratio

29 Examẽ nouitiarũ faciendum. (subest.

30 Praxis obtinuit, vt tẽpore quo hoc examen fit, licentia simul ad profitendum, & renuntiandum munitijs concedatur.

31 Coram iudice cessat omnis præsumptio fraudis ac metus.

32 Disponẽs si aliud vellet, expressisset.

33 Ea quæ speciali indigent adnotatione, nisi notentur, videntur quasi neglecta.

34 Monochũ intellectus ad d. c. 16. sessio. 25. Concil. Triden. reprehenditur.

35 Monachus iam professus an possit testamentum ante professionem à secunditum reuocare. & numeris seq.

36 Testamentum secundum monachi professi, cum duobus vel tribus testibus, valebit contra primum cum septem testibus.

37 Monachus quoad effectum testandi, seu contrahendi, pro mortuo habetur.

38 Monach' an possit in fauorẽ vnius filij meliorationẽ facere, vel maioratum constituere: remissiue.

39 Monachus post professionem moritur mundo, & sic non habet velle aut nolle.

40 Monachus professus non potest reuocare testamentum à se factum, etiam si in fauorem monasterij reuocatio fiat.

41 Dispositio auth. si qua mulier. specialis est, & ex gratia ac proinde in propria specie, & in suo tãtùm casu seruãda, nẽpe, &c. & n. 86.

42 L. res vxoris. C. de donat. inter vir. & vxor. & l. sed si mors. §. 1. ff. eod. tit. intellectus.

43 Mors ciuilis tunc æquiparatur naturali, quando mors ciuilis operatur eundem effectum, quem naturalis.

44 Mors naturalis non æquiparatur ciuili, nec è contra, nisi in casibus à iure expressis.

45 Mors ciuilis non operatur eundem effectũ in deportato & relegato, quem mors naturalis.

46 L. res vxoris C. de donat. inter vir. & vxor. in. 1. respõso. nõ habet locũ in donatione causa mortis, quia illa nõ cõfirmatur, sed irritatur per mortẽ ciuilẽ, ex qua amittitur ciuitas, & libertas.

47 Bona hæreditaria, siue legatũ, per professionẽ monachi testatoris, statim ad institutum hæredẽ, vel legatariũ pertinẽt, si monasterium sit incapax bonorũ. quod si eorũ sit capax, hæreditas vel legatũ morte naturali ipsius monachi ad hæredẽ vel legatarium pertinebit, in eius verò vita ad monasterium.

48 Imolæ distinctio in prædicta specie refertur, & nu. 49. cũ sequenti. de eius veritate agitur.

50 In dubio facta mentione mortis in proposito intelligitur de naturali tantùm.

51 In dubio quando non constat ex mente testatoris, quæ mors sit expectanda, naturalis vel ciuilis, nec alicuius mortis mentionem fecerit, quid dicendum sit.

53 Hæreditas vel legatum, relicta, vel relictum, à monacho ingresso religionem bonorum mobiliũ capacem, efficitur caduca, vel caducum, si interim viuente monacho hæres vel legatarius decedat, & nu. 91.

54 Limitatur quod prædictum est numero præcedenti, quando hæreditas vel legatum, eius conditionis esset, vt in vita ipsius hæredis, vel legatarij monachi verificari aut deferri non posset, sed post mortem eiusdem hæredis, vt hic, & num. 59 quem sensum habebit hac in specie voluntas testatoris.

55 Filius in vita patris nullum ius habet in bonis ipsius, etiam pro legitima, nec in spe considerabile, nisi tantùm post mortem patris, & tũc dicitur quasi debita sibi legitima.

Renũtiatio filij bonorũ parẽtis in vita eiusdem, ac cũ eius dẽ licẽtia facta, taciteintelligitur facta, si ipsi filio deferatur, & non aliàs d. nu. 55.

56 Filia renuntians hæreditati paternæ, nullo accepto, non excludit eius filios ab hæreditate aui, etiam si præcesserit filia iuramentũ, si auus post filiam obierit.

57 Idem erit si filia tempore renuntiationis dotem congruam receperit.

58 Impossibile est, vt quis per renuntiationem excludatur à futura successione, nisi demum successione delata. & non ante; quia renuntiatio tacitam habet conditionem, si hæreditas renuntianti fuerit delata.

60 Iussus aliquid restituere post mortem, si fiat monachus ordinis mendicantium, qui nihil proprium habere possunt in commun aut in particulari, an statim post professionem id restituere teneatur, vel expectãda sit mors naturalis ipsius, ita vt interim bona illa permanere debeant apud venientes ab intestato ipsius monachi? cum numeris sequen.

Per seruũ

61 Per seruitutem pœna, fideicommissi dies nõ intelligitur cedere.

63 Monachus anteà grauatus restituere alteri hæreditatẽ, vel quid aliud, si supernixerit fidei cõmissario, non euanescit fideicommissum, si monasterium sit omnino incapax successionis bonorum.

64 Secus erit in monasterio capace bonorũ in cõmuni vel particulari, quia in hac specie monasterium durãte vita monachi, habebit bona fidei cõmissi, & apud eum perpetuò permanebunt, si monachus supernixerit fideicommissario.

65 Quandiu est locus testamento, successio ab intestato cessat.

66 Grauatus restituere hæreditatem, si dãnetur in metallũ, statim fit locus fideicõmisso: hodie secus, sed expectãda erit mors naturalis ad restitutionem ipsius, & interim fiscus potitur dictis bonis, vt in nu 73. (ctus.

67 L. ex facto. §. si quis rogat'. ff ãd Trebe. intelle

68 Auth. de sanct. Epis. §. sed & hoc præsenti. loquitur in monasterio capace bonorum.

69 Hodie nemo bene natus à principio ex supplicio fit seruus pœnæ & sic non perdit libertatẽ, nec matrimonium dissoluitur.

70 Serui pœnæ dicebãtur, in metallũ dãnati, & in opus metalli, & si quid eis in testamento datum fuerat, pro non scripto erat, quasi non Cæsaris seruo datum, sed pœnæ.

71 Litera. l. 4. Taur. refertur in hoc: hodie est. l. 3. tit. 4 lib. 5. nouæ Coll. Reg.

72 Hodie cùm damnatus ad mortem, siue ciuilem, siue naturalem, possit testari, vt in d. ll. Regijs, non erit seruus pœnæ.

75 Filius legitimus an in vita patris religionẽ professi bonorũ capacẽ possit petere legitimam portionem sibi competentem in bonis patris, necne?

76 Legitima filio nõ debetur, nisi post mortẽ patris

77 Cap cùm simus. de regular. litera expenditur pro parte affirmatiua.

78 Auth. si qua mulier. C. de sacros. eccles. expenditur pro ead parte.

79 Filius in vita patris religionem professi nõ potest petere legitimam, secundùm veriorẽ & receptiorẽ sententiam, & proinde tenendã in iudicando & consulendo. & nu. 94. limitatur, si pater ingrediatur religionem incapacem bonorum, saltem in cõmuni.

80 Filius non dicitur petere debitũ ex successione, nisi quando pater est mortuus.

81 Integra Ant. Concij Decretalis, Cùm simus, de regular. refertur.

82 Ex hac integra non constat quòd pater viueret, neque quòd mortuus esset.

83 Integra Anton. Augustini Decretalis, cùm simus, de regular. refertur.

84 In hac integra adest aduerbium, Rectè, quod in Decretali Cùm simus, non fuit translatum.

85 Aduerbium, Rectè, significat, id est iustè, & bien y derechamente.

86 Cõsequitur ex supra dictis, aduerbium, Rectè, positum in integra, debere intelligi secũdum ius, hoc est mortuo iam patre.

87 Cap. fin. 20. quæst 3 intellectus.

89 Successiones sunt de iure ciuili.

90 Monasteriũ tenetur alere filios monachi, eo viuente, quia bona transeunt cum suo onere: poterit q; filius hoc casu petere, vt assignẽtur sibi certa bona, ex quibus possit se alere.

92 Filius, qui ingreditur monasterium patre viuẽte, non poterit legitimam consequi.

93 Pater, filio viuente, qui ingressus fuit religionem, & in ea professus est, non potest petere suam legitimam à monasterio in bonis filij professi, nisi demum post mortem naturalem ipsius & nu. 94.

95 Pater monachus, qui post ingressũ monasterij vult inter filios testari, nõ potest plus legitimã filijs relinquere, nisi tãtùmdẽ ipsi monasterio relinquat. Idem est in filijs monachis respectu parentum.

96 Auth. si qua mulier. C. de sacros. Eccles. & l. 17. tit. par. 6. cũ ea concordãs, licet in descendẽtibus solũ loquatur, ad ascẽdẽtes tamẽ ex paritate rationis extendendæ sunt.

97 Pater an per ingressũ & professionẽ monasterij bonorũ in communi capacis, amittat vsum fructum, quẽ iure patriæ potestatis habet in bonis aduentitijs filiorũ & consolidetur proprietati, necne? cum. nu seq.

98 Vsusfructus, quem ingressus monasteriũ habebat, per professionem non extinguitur.

99 Monasterium, viuente monacho professo, regeet & gubernabit bona ipsius monachi testatoris, & faciet fructus suos.

100 Differentiæ ratio inter patrem legitimum administratorem bonorum filij ingredientem religionem bonorum in communi capacem, & alios vsufructuarios eandem professtentes respectu amissionis prædi. vsus fructus,

ctus, vel non amissionis, nulla sufficiens da ripotest.

101 *Bona monachi, qui infra annũ probationis decessit in monasterio capaci bonorũ, testamento nõ condito, nec renũtiatione legitimè facta, an acquirantur eius venientibus ab intestato, vel monasterio: & nu. seq.*

102 *Ingrediẽte monasteriũ, expressè bona sua dicante, intelligitur tacita conditio, si in monasterio perseuerauerit, vnde eo redeũte ad seculũ, bona recuperabit quod intelligitur, vbi nouitius verè recessit à monasterio infra annũ probationis: secus verò erit, vbi in eo permanens sine animo recedẽdi, ibi decessit, vt in num. 103.*

104 *Monachus simpliciter ingrediẽs monasteriũ, nõ declarando quòd illud fuerit ingressus causa standi in probatione, si moriatur infra annũ probationis, nulla dispositione facta de bonis suis, ad quem ipsa pertineant.*

105 *Bona ingredientis monasteriũ decedẽtis intra annũ probationis, an pertineant ad monasteriũ, vel ad venientes ab intestato ipsius nouitij, præterquam in dotibus monialium, vt in nu. 109. & hodie in reliquis bonis, vt in n. 110.*

106 *Nouitius si reuertitur ad seculum, potest sua bona recuperare.*

107 *Nouitius in quibusdã habetur pro religioso, & talis est de foro Eccles. & gaudet priuilegio canonis: & quid in alijs, vide num. 108.*

111 *C. 16. de regular. & monial. sacri Concil. Trid. sessio. 25. licet loquatur tantùm, quãdo nouitius vel nouitia exeunt à religione ante professionem, idem tamen videtur hodie dicendum, ex ratione in eo expressa, quando nouitius, vel nouitia decedit in religione infra annum probationis, vt bona ipsius minimè ad monasterium pertineant, &c.*

CAPVT I.

De testamentis eorum qui religionem posteà ingrediũtur, vel quæ post ingressum conduntur.

1 TEstamentum conditum ab aliquo ante ingressum religionis, validum est, & per ipsum ingressum postea subsequutum non rumpitur neque vitiatur: quilibet enim potest ante ingressum religionis de bonis suis disponere prout voluerit: text. est expressus in authent. de monachis. §. illud quoque, collation. 1. & in authen. nunc autem. C. de Episcopis & cleric. c. si qua mulier. §. nunc autem. 19. quæst. vltim. Quod non tãtùm procedit, quãdo quis ingreditur monasterium bonorum immobilium incapax, quia tunc ab ipso ingressu vires assumit testamentum, non aliter ac si ipse ingrediens, naturaliter mortuus fuisset, ac proinde id monasterium non rumpit, vt censuerunt Bart. Bald. & communiter moderni in. l. 1. ff. de testam. vt testatur Socin. consil. 92. nume. 2. lib. 1. sequuntur Abbas nume. 50. Felin. 54. Beroi. 400. in. c. in præsentia. de probat. D. Costa in. cap. si pater. 2. part. verb. testatore mortuo. nume. 6. in princip. de testam. in. 6. Iul. Clar. libr. 3. recep. sententiarum. §. testamẽtum. quæst. 28. versi. sed retenta. D. Molin. de Hispa. primogenijs lib. 2. c. 9. nu. 43. sed etiam quando quis ingressus est monasterium bonorum capax, quia tunc per professionem non rumpitur, neque vitiatur: vt probatur in d. iuribus: intelligi tamẽ debet, vt infra dicemus.

2 Hoc autem vltimum procedit, quoties testator suum condidit testamentum, cogitans de ingressu religionis, tunc enim neque per ingressum, neque per professionem rumpitur, sed remanet firmum: vt in d. iuribus, frustra enim permitterent disponere, nisi valeret dispositio: secus verò si de religionis ingressu minimè cogitauit, quia tunc testamentum rumpitur per ingressum religionis: ita docent Iacobus Balduin. Odoffred. & Iacob. Butricar. quos refert & sequitur Bart. in authenti. si qua mulier. nu. 7. C. de sacros. Eccles., & ibi Bald. & Paul. Castren. num. 4. quam opinionem dicit verio rem de iure Ioan. de Imol. in. l. 1. num. 11. ff. de testam. Dec. in. cap. in præsentia nu. 51. de probat. vbi Imol. col. fin. dicit eam esse veriorem, & ab ea non esse recedendũ in iudicando, secũdùm Fulgos. & Ias.

& Ias. in d. authenti. si qua mulier. num. 21. est communis secundùm eund. Dec. consi. 31. colu. 2. Ripam in. l. si vnquam. quæst. on. 35. C. de reuocand: donatio. Eandem sequitur, & testatur communem, & frequentiùs receptam D. Couar. in capit. 2. num. 5. de testamen. item & Iul. Clar. vbi supra, quæstion. 28. nec non & Crassus de succesion. §. testamentum, quæstio. 34. nu. 3. & sequitur Guillerm. Benedict. in capit. Raynuntius, in verb. mortuo itaque testatore, el 1. num.

3 297. de testam. † vbi quòd sicut tale testamentum factum cogitatione religionis, nõ infirmatur per ingressum ipsius, pariter non confirmatur, donec testator naturaliter moriatur: vltra quos hanc testatur esse communẽ opinionẽ Legistarum, Viglius in princi. num. 3. instit. quibus mod. testam. infirm. & Didac. Perez eam sequutus in. l. 1. titul. 2. lib. 5. ord. pagin. 67. & 68. eamque sequitur Menchac. de succes. creat. §. 20. num. 29. dicit communem plures allegans D. Molin. vbi supra, nu. 44. & 45. & inquit D. Costa vbi supra, num. 7. quòd in hac specie de qua agimus, inter omnes cõstat, oportere ipsum testatorẽ monachũ naturaliter mori, vt eius testamentum confirmetur, & hereditas deferri incipiat.

Verũ contra hãc receptam sententiã, imò quòd indistinctè testamẽtũ factum ante religionis bonorum capacis in communi ingressum, rũpatur per ingressum religionis, siue testator cogitauerit de in

4 gressu, siue non, illud vrget, † quia testamẽtum agnatione posthumi rumpitur, vt in. l. 1. in fi. & in. l. 3. in princip. & in. l. posthumorum. ff. de iniusto rup. irritoq; fact. testam. text. in princip. instit. qui-

5 bus mod. testamenta infirmentur. † Sed monasterium loco filij posthumi habetur atque censetur, vt in authen. nisi rogati. C. ad Trebel. Ias. in rubric. num. 19. ff. de lib. & posth. & in rubri. C. eodem. Bald. & Imol. in. l. filius à patre. §. 1. ff. de lib. & post. Menchac. de succes. creat. §. 20. num. 29. & nu. 196. & Tiraquel. plures allegans in. l. si vnquam, verb. susceperit liberos. nu. 42. C. de reuocand. donat. diximus latè supra lib. 1. Canonic. q. c. 32. nu. 2. cum sequentibus. Ergo testamentum vtcunque factum ante religionis ingressum, professione rumpitur, fi-

6 cut agnatione rũpitur posthumi. † Oportet igitur, vt hoc testamentum non rumpatur, relinqui monasterio legitimam titulo institutionis; aliàs rumpetur per professionem, iuxta glos. verb. competere, in d. authenti. si qua mulier, & ibi Petrus & Cyn. & Raphael Fulg. glos. etiam in d. §. illud. in authen. de monach. Federic. de Senis consil. 165. & hęc opinio est communis secũdùm Imol. in d. l. 1. nu. 11. ff. de testam. & Ias. in d. auth. si qua mulier. nu. 17. in fi. & in rubri. nu. 2. ff. de lib. & posth. & illam dixit communiter seruari Alberic. in d. auth. si qua mulier. post princi. & cõmunẽ testatur Menchac. vbi supra. d. §. 20. n. 196. & Didac. Perez etiã vbi supra, pagi. 68. & sic hęc est secũda opinio in hac materia.

7 Rursus, Anto. de Butrio in d. c. in præsentia, est in tertia opinione, distinguens nempe inter expressè conferentem bona sua tempore ingressus religionis bonorum capacis, nulla tamen mentione facta de testamento, vt in hoc casu si in continenti post testamentum conditum bona sua etiam expresse tradiderit monasterio, non videatur reuocasse, sed potiùs contulisse ad tempus vitæ suæ; non enim est verisimile, quòd ita in continenti voluerit mutare animum suum: argumen. l. non ad ea. ff. de cond. & demonst. secus si ex interuallo ingressus religionem bona sua expressè contulit monasterio, quia tunc præsumendum est voluisse mutare: & inter tacitè conferentem bona sua tempore ingressus, quia tunc indistinctè non videtur reuocare: ex quo enim aliter expressè non disposuit, videtur velle suum testamentum præcedens remanere: quia licèt monasterium debeat habere suam portionem, poterit tamen illam consequi aliter quàm rumpendo testamentum: quæ opinio magis placet Abbati in d. c. in præsentia. nu. 52. quã distinctio Bart. vbi supra, præterquàm in eo

quod tenet Ant. de Butrio, vt hoc casu monasterium debeat habere portionem suam, hoc enim nullo iure probatur, imò potius innuitur contrarium in d. §. illud. vbi probatur, quòd potest de bonis suis disponere, prout voluerit: & huius tertiæ opinionis Butrij quatuor fundamenta refert Decius in d. capit. in prędentia. numer. 61. quam sequituribidem Felin. numer. 54. & contra Bartol. sententiam Pontificij crebriori calculo probant secundùm Alciat. in rubrica. ff. de lib. & posth. numer. 47. & 48. allegantem Anton. Abbat. Decium, & Felin. vbi supra, & eam late probat, nempe vt indistinctè hoc casu testamentum valeat, per d. §. illud. in authenti. de nuptijs. licet de ingressu monasterij tempore conditi testamenti testator non cogitauerit, quanuis præteritione monasterij rumpatur (sed, vt vides, aliter Pontificij præfati sentiunt distinguentes vt supra.) Eandem sententiam Anto. de Butrio probauit D. Molin. vbi supra numer. 45. eam reducens ad duos casus tantum indistinctè, nempe quando monachus faciens professionem, omnia bona sua expressè contulit monasterio, vt tunc censeatur ex hoc primum testamentum reuocatum, sicut si omnia bona sua alteri donasset, vel ea alienasset: & quando fecit professionem simpliciter, in cuius consequentiam censetur tacitè bona sua monasterio dicare, vt tunc ex hac tacita & præsumpta bonorum translatione in monasterium facta, non censeatur prima dispositio testamenti expressa reuocata, ex textu in d. authenti. nunc autem, qui sic est intelligendus: allegatque hanc sententiam tenentes Anton. Abbat. Decium, & Felin. vbi supra, & Augustin. Beroi. in d. capit. in præsentia. numer. 517. cum sequentibus, sequitur etiam Iuli. Clar. vbi supra, in versicul. sed retenta, & in distinctè cum supra dictis & alijs eam sequitur Molin. Theologus vbi supra, column. 753. dicens quòd inter recentiores iam hodie communis est hæc sententia.

Sed nihilominus præfata distinctio Bart. supra relata verior est, & magis communis & recepta, ac proinde tenenda in iudicando & consulendo. Neq; obstat, quòd monasterium habetur loco filij posthumi, ac proinde per ipsius ingressum rumpi debeat testamentum: † quia
8 respondemus, hoc procedere posse in casibus à iure expressis; in alijs autem non habetur pro filio, vt diximus in d. c. 32. num. 56. libr. 1. Canonicar. quęstio. hoc est, vbi ingressus monasterium, nullum prius testamentum condidisset: quia si illud condidisset, iam est expressum contrarium: voluntati namque expressæ, quæ in testamento habetur, non videtur ex tacita derogatum: argument. l. fin. in principio, & quod ibi notat Bar. ff. de leg. 2. & prętereà hoc in terminis expresse probatur in d. authenti. nunc autem. C. de Episcopis & cleric. ibi: Si prius testatus non sit, & exinde iudicio eius cessante: idemque innuitur in d. §. illud, in auth. de monachis, inducto vt supra. Quare præfata secunda opinio, etsi communis affirmetur ab Imol. vera quidem minimé est, vt ex supra dictis patet, & eam expressè improbat D. Couar. vbi supra, vbi ex eisdem minori negotio tolli hac in re affirmat, quod Salicet. in d. auth. si qua mulier probare nititur,
9 dicens, † testamentum, etiam factum ab eo qui cogitauerat religionis professionem, etiam portione legitima monasterio titulo institutionis dimissa, per professionem rumpi, quasi per capitis diminutionem, vt in. l. conficiuntur. §. post testamentum. ff. de iure. codicill. & in. §. alio autem modo. & §. sequenti. instituta quibus mod. testament. infirm. nam & si testator se alteri in adoptionem dederit, & in ea mortem obierit, irritum fit eius testamentum: vt in d. iuribus probatur, & in. l. 18. tit. 1. part. 6. & opinionę Salicet. sicq; contra communem, quā supra retuli ex Imol. existimant esse verio rem Fulgos. & Ias. nu. 21. in d. auth. si qua mulier. & defendit Roman. consil. 237. hęc nāq; Salicet. & aliorū opinio falsa est, siquidem iure ciuili hęc capitis diminutio,

nutio, quę per religionem contingit, irritū non facit testamentum, vt expressim probatur in d. §. illud, & in d. auth. si qua mulier, & in d. auth. nunc autem, hæc enim mutatio status fit in melius, cùm seruire Deo regnare sit, ac proinde per eam non reuocatur testamentum vt in d. iuribus, & ita etiam præfatam opinionem Salicet. Bartolū defendens increpat Dec. in d. c. in præsentia, dicto nu. 61.

10 Superest igitur ex veriori & receptiori traditione, testamętum factum ante ingressum religionis in cōmuni bonorum capacis, ab eo, qui tunc temporis de religionis ingressu cogitauit, minimè rumpi per ipsum ingressum, neque per professionem, imò per eam firmum remanere: quam etiam opin. sequitur ac procul dubio veram: & communem appellat hoc casu D. Molina vbi supra. nu. 49. secus si de religione non cogitauit.

Non obstant modò duæ rationes D. Molin. vbi supra nu. 45. quibus hanc magis communem sententiam Bart. (in secundo membro, nempe cùm testator tępore testamenti de religione non cogitauit) tare non posse affirmauit, ipsæ nāque militant ac procedere possent vbi testator tempore testamenti cogitauit de ingressu religionis, aliàs verò eo de religione non cogitante, rumpitur testamętum prędcedens, non tam ex cōtraria voluntate tacita vel expressa, quā agnatione posthumi, hoc est, monasterij, quod loco filij hoc casu habetur, vt prædiximus, † tex. autem in d. auth. nunc autem
11 cum simil. communiter intelligitur per DD. quādo testator cogitauit de ingressu religionis.

12 Nunc autem magis communis præd. sententia ampliatur, vt procedat etiamsi testator in eo testamēto nihil reliquerit monasterio, adhuc enim monasterium conqueri ex hoc non potest, neq; ei aliqua portio competit in monachi bonis ac patrimonio, vt expressim tenet Bart. in d. auth. si qua mulier. d. nume. 7. versi. ex hoc dico, cuius opinione est cōmuniter approbata secūdū Rip. in d. l. sivnquā d. quæstion. 35. num. 94. C. de reuocand. donat. qui arbitratur esse purā veritatē, & secundùm Couar. vbi supra. qui illam sequitur, & esse communem testatur D. Costa in cap. si pater. 2. part. versi. testatore mortuo, numer. 10. de testam. in 6. Eandem profitetur hodie esse magis communem Iul. Clar. vbi supra illam sequutus, dicens, quòd ab ea non recederet in practica, attenta dispositione d. §. illud generaliter loquentis, & quia sibi iustior & æquior videtur, & magis fauet testamento (saluo tamen semper iudicio sanctæ Ecclesiæ, cui in omnibus se subijcit, prout nos quoque facimus) existimantque hanc sententiam esse veriorem, magis communem & tenendam, contra eam, quam Imol. vbi supra communē etiam esse existimauit, & nostram hanc probarunt vbi supra Augustin. Beroi. nu. 519. cum sequētibus & D. Molin. nu. 47. licèt contraria opinio sit cōmunis Canonistarū, quā resoluit & sequutus est Andreas Alciat. in rubrica nu. 48. ff. de lib. & posth. prout eum refert Costa vbi supra. Si tamen aliquid relinquatur monasterio titulo institutionis, sine dubio non iritatur testamētum per professionem secundū omnes vt testatur Imol. in d. l. 1. nu. 11. de testam. est communis secūdum Abb. in d. c. in prędentia, nu. 49. in fi. & Iul. Clar. vbi supra,
13 prędupponētę, † idem esse si id titulo institutionis non relinquatur, sed alio relicti titulo.

14 Secundò ampliatur magis recepta sententia, vt procedat etiamsi, in præd. casu non sit seruata solennitas iuris communis quia si hoc permittitur militi armatæ militiæ, qui pugnat pugna corporali, multo magis debet permitti ei, qui de proximo cingendus est cœlesti militiæ, vel militi cœlestis patriæ, vel qui pugnat pugna mentali, & contemplatiua: ita tenet Bart. in d. authentica si qua mulier, numer. 7. versic. ex hoc dico. C. de sacrosanct. Ecclesijs, & in l. 1. nume. 12. C. eodem Abbas & Decius in d. capit. in præsentia, numer. 6. post Anton. de Butr. ibi est communis opinio secundùm Decium d. consil. 31. nume. 3. &

licét in puncto iuris patiatur aliquã difficultatem, in practica tamen obtineret propter authoritatem Bart. & ſequaciũ, vt credit Iul. Clar. vbi ſupra in princip. ſed eam nimis nouam, & ſuſpectã putat Mécha. de ſucceſ. creatio. §. 21. n. 174. & cõtrariũ cum Nauar. & alijs tenet atque affirmat Molina Theologus de iuſtitia & iur. in 2. tracta. diſputation. 139. pagi. 751. in verſi. ad id, eſtq; verius meo iudi-
15 cio. † Secundò deducitur ex ſupra dicta magis comuni diſtinctio. Bart. & cęterorum, quòd ſi nulla religionis cogitatione teſtamentum cõditum fuerit, ſequuta profeſsione reuocetur, quaſi ex noua voluntate, & propter ingreſſum religionis, quia monaſterium hoc caſu loco filij habetur. Quod procedit, ſiue teſtator in ipſo monaſterij ingreſſu non ſolùm ſeipſum, ſed etiam bona ſua expreſſe monaſterio dedicauerit, ſiue tacitè, vt ex mente cõmunis patet, quanuis con- 17
trarium velit Iul. Clar. vbi ſupra, in verſic. retẽtà, imò quod pręfata comunis ſit intelligenda tantùm quando teſtator expreſſe ſe & bona ſua ingrediens monaſterio dicauit, ſecus ſi tacitè, tunc enim non creditur quòd per huiuſmodi tacitam voluntatem dicatur reuocata prior expreſſa volũtas: quem ſequutus eſt D. Molin. vbi ſupra nu. 45. hæc namq; moderatio coincidere hac in ſpecie videtur cum ſententia Ant. de Butrio. Abb. & Fel. vbi ſupra, cõtra quos cum magis recepta & veriore diſtinctione Bart. ſupra docuimus tenendum: quare eam tenentes, moderationem hanc Iulij Clari, & Molinæ reijcere debemus, ex eo enim quòd teſtator tempore teſtamenti de religionis ingreſſu non cogitauit, præſumitur mutata voluntas per profeſsionẽ religionis bonorum capacis, ſiue tacitè, ſiue expreſſe tunc temporis dicatio
16 perſonæ, & bonorum fiat: † quod enim permittitur liberè teſtari a iure ingreſſuris religionem, vt in d. §. illud. & in d. auth. nunc autẽm. loquitur ac procedit, & neceſſariò intelligi debet in cogitantibus de ingreſſu religionis eo tempore, atq; id in animo gerentibus, vt ex ipſis iuribus patet, præcipuè ex d. §. illud. per quem cætera iura intelligenda ſunt, ex eo enim deducta fuit d. auth. nunc autem. Verba autem d. §. illud, hæc ſunt: Illud quoq; decernimus, qui in monaſterium introire voluerit, antequàm ingrediatur, licentiam habere ſuis vti, quo voluerit modo: quare meritò vt tunc per religionis ingreſſum ac profeſsionem non rumpatur teſtamentum, cùm nihil noui, quod prius non fuerit cogitatum, contingat: ſecus ſi tempore teſtamenti conditi de religione cogitatum minimè fuerit, tunc enim nouus caſus cõtingens religionis, & ſic agnatione poſthumi, hoc eſt monaſterij, quod hoc caſu pro filio habetur, meritò vt teſtamẽtum prę cedens rumpat, ſiue dicatio perſonæ, & bonorum expreſſe vel tacitè fiat: & hęc eſt potiſsima differentiæ ratio inter hos duos caſus diſtinctionis comunis.

Limitatur tamen primò hoc ſecundũ membrum diſtinctionis Bart. & cõmunis, vt teſtamentum factum ab eo, qui religionis ingreſſum minime cogitauerat, profeſsione ſequuta rumpatur ſolum quoad legitimam portionem monaſterio competentem vt placet Anto. de Butrio in d. c. in pręſentia. quem ſequitur D. Couar. vbi ſupra d. nume. 5. in verſic. ipſe verò, quanuis eos increpet D. Molin. vbi ſupra num. 47. intelligens ipſos loqui in caſibus, in quibus ipſe Molin. dixit teſtamentum non reuocari facta profeſsione, nempè etiamſi de religione non ſit cogitatum, quando dicatio bonorum poſteà monaſterio expreſſe facta non eſt, ſed tacite à iure. Nã cùm hoc caſu verius, & magis comuniter receptum ſit, teſtamẽtum rumpi, aduerſus opinionem Antonij & Molinę, atq; ſequacium, admitti rectè poterit hæc moderatio Couar. vt rumpatur ſolũ quoad legitimam portionem monaſterio competentem: quòd ſi opinio Antonij & Molinæ ſequenda foret (quod diffitemur) declaratio Molinæ rectè quoque procederet: nos verò, quod prædiximus, tenemus. Quinimò & Iul. Clar. vbi ſupra. §. teſtamentum. quæſt. 28. verſic. retenta.

tenta. in fin. etſi contra pręd. ſecundum membrum diſtinctionis Bart. tenuerit, vt vidimus, adhuc hanc limitationem ſequitur, dicens hoc caſu quantum ad inſtitutionem teſtamẽtũ rumpi, ſed quoad reliqua credit teſtamentum ipſum ſuſtineri, iuxta diſpoſitionem auth. ex cauſa. C. de lib. præt. vel exhered. cuius opinionem libenter probo, etſi D. Molin. vbi ſupra, dicat eam probare ſe nõ poſſe.

18 Secundò limitatur ſecundum membrum diſtinctionis Bart. vt procedat in religione capaci bonorum, & ſucceſsionum, vt prædiximus: ſecus in religione incapaci bonorum inmobilium, quia tunc abſq; dubio teſtamentum non rumpitur per huiuſmodi religionis ingreſſum ac profeſsionem, ſed imò ab ipſa vires aſſumit, non aliter ac ſi ipſe ingrediẽs naturaliter fuiſſet mortuus, vt prædiximus in principio huius. c. & omnes cõmuniter DD. de re hac agentes profitentur, & eos refert ac ſequitur D. Molin. vbi ſupra, nu. 43. poſt Iul. Clar. & infra latiùs docebimus.

19 In dubio autem quando non conſtat, vtrùm teſtator tẽpore teſtamenti, de religione cogitauerit, necne, ex interuallo temporis à teſtamento ad religionis ingreſſum, id iudex arbitrabitur: vt ſi in breui religionem profiteatur, arbitretur teſtatorẽ de religione cogitaſſe, ac proinde teſtamentum non reuocetur iuxta primum Bart. diſtinctionis membrum commuuiter approbatum, cum his, quæ ei adiecta fuere ſupra pro ipſius declaratione: ſi verò multum poſt tempus id contigerit, arbitrio eiuſdem iudicis, contrarium exiſtimabit, ac proinde teſtamẽtum rũpetur, iuxta ſuperius dicta, quod conſtat ex opinione. 3. Anto. de Butrio, & ſequacium ſupra adducta, & prętereà ab omnibus probatur vt. teſtatur D. Couar. d. nu. 5. vbi ſupra in verſi. his verò ad dendum eſt cõmunis ſecundùm D. Molin. vbi ſupra, nu. 46. plures referentem, & Craſſum de ſucceſſ. §. teſtamentum. queſtio. 34. nume. 4.

20 Illud prætereà adijciendum eſt, monachum ante profeſsionem poſſe validè teſtari, ac proindè ipſius teſtamentũ per profeſsionem non reuocari, vt poté factum eo tempore, quo teſtator liberam habuit teſtandi facultatem: cui concluſioni adſtipulatur text. in. c. 4. de regular. & ita tenet glo. in authentic. ingreſſi. C. de ſacroſanct. Eccleſijs, & ibi optimè Bart. in repet. nu. 1. & in lectura. nu. 4. cum ſequentibus. Bald. n. 1. & Salicet. 3. Greg. Lopez in. l. 17. glo. 1. titu. 1. part. 6. intelligens eam. l. quæ videbatur contrarium probare, poſt profeſsionem taciam vel expreſſam, & Iul. Clar. vbi ſupra verſi. dixi, & D. Molin. vbi ſupra. nu. 52. cum ſequentibus, & eſt communis ſecũdùm alterum Molinam de iuſtitia & iur. 2. tractatu. diſputatione 139. col. 747.

21 Monachus namq; nouitius intra annum probationis tanquam laicus cenſendus eſt: nec dicitur monaſterium ingreſſus, qui nondum fecit profeſsionem ſecund. Bar. in d. auth. ſi qua mulier. nu. 20. vbi cęteri ſcribentes. Fulgos. Paul. Alex. & Corn. in l. ſi quis hæredem. C. de inſtit. & ſubſtit. tex. in c. religioſo. de ſententia excomunicationis lib. 6. & in. c. nõ ſolum, & in c. cõſtitutionem. de regular. Beroi. in d. c. in præſentia, nu. 552. Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. glo. 8. nu. 34. cum ſequentibus, quos refert, & ſequitur D. Molin. vbi ſupra, nu. 53. ſequitur alios referens. Menoch. de arbit. iud. lib. 2. centur. 5. caſu 436. nu. 4.

22 Ex quo infertur, quòd vbi fit mentio de ingreſſu religionis, intelligitur cum effectu, vt ex glo. ſin. in d. c. in pręſentia ibi, Ita quòd teneat monachatus, notat
23 Felin. ibi nu. 32. † Vnde ſi maritus relinquat aliquid vxori, ſi ingreſſa fuerit monaſterium, intelligitur de ingreſſu cum perſeuerantia, vt per Angel. conſi. 33. incip. Conſtantius Arcol. Bald. & Salicet. in d. l. ſi quis hęredem. & alios, quos refert, & ſequitur Feli. d. nu. 32. † Tandem
24 hinc procedit, quod decidit Archid. in c. cum ſimus. 12. quæſtio. 2. dicens, quòd vouens ingredi religionem, non ſatisfacit, ſi ingrediatur, & exeat: refert & ſequitur Felin. vbi ſupra ſed de hac re latiùs agemus infra c. 22. de requiſit. ad vo

tum obligat. &c. versicul. quòd si quis votum.

25 Et quod prædiximus, monachum ante professionem posse testari, procedit etiam sine licentia prælati secundũ Couar. vbi supra, in fi. d. nu. 5. aduersus Roderic. Xuarez allegat. 20. col. vlti. & Archid. in c. nunc autem. 19. q. 3. aliud volẽtes, & opinonem Couarr. in hoc sequitur Crassus de succes. §. testamentum. quæst. 34. nu. 5. & Molina Theologus vbi supra.

26 Sed an hodie procedat, stante. c. 16. de regular. & monial. sancti Concilij Trid. sesion. 25. dubitare quis poterit, ita vt ad hoc vt testamentum monachi validũ sit, seruari debeat forma. d. c. necne? cuius litera ita se habet: *Nulla quoq; renuntiatio aut obligatio antea facta, etiam cum iuramento, vel in fauorem cuiuscunque causæ piæ, valeat, nisi cum licentia Episcopi, siue eius vicarij fiat intra duos menses proximos ante professionem, ac non aliàs intelligatur effectu suũ sortiri nisi sequuta professione: aliter verò facta, etiamsi cum huius fauoris expressa renuntiatione, etiam iurata, sit irita, & nullius effectus &c.* Videtur primò idem seruãdum fore in proposito, tum ex eo quòd verba Cõcilij sunt generalia, ibi, Nulla quoque renuntiatio aut obligatio, &c. quæ nostrum casum comprehendere videntur, † qui enim totum dicit, nihil excludit, & verba vniuersalia omnia includũt l. Iulianus. ff. de leg 3. Dec. in. l. omnia in princi. ff. si cert. pet. & consil. 245. visis ijs, col. 1. versi. sed tamen supra dictis. Alex. cõsil. 46. visis, & accurate, in princi. lib. 1. & alios referens Becius consi. 100. nu. 16. libr. 1. † tum etiam quia ead. ratio in vtroque casu militare videtur, quo casu rectè indefinita in dispositione. l. equi pollet vniuersali, secundũ eund. Becium consi. 57. nu. 30. lib. 1. Concilium etenim in hac parte, eam formam renuntiationum nouitiorum introduxisse videtur, vt libertati monialium vel monachorũ consuleret, ideòque licentiam Episcopi, siue eius Vicarij requisisse videtur, vt excluderetur omnis metus, ac coactio consanguineorũ siue affinium. † Hinc est, vt idem Concilium statim cap. sequent. in hæc verba prorumpat: *Libertati professionis virginum Deo dedicandarum prospiciens sancta synodus statuit atq; decernit, vt si puella, quæ habitum regularem suscipere voluerit, maior 12. annis sit, non antea eum suscipiat, nec postea ipsa, vel alia professionem emittat, quam exploraverit Episcopus, vel eo absente, vel impedito, eius Vicarius, aut aliquis eorum sumptibus ab eis deputatus, virginis voluntatẽ diligenter an coacta, an seducta sit, an sciat, quid agat: & si voluntas eius, pia ac libera cognita fuerit, habueritque conditiones requisitas iuxta monasterij illius, & ordinis regulam, nec non monasterium fuerit idoneum, liberè eã profiteri liceat cuius professionis tempus ne Episcopus ignoret, teneatur præfacta monasterio eum ante mensem certiorare: quòd si præfata certiorem Episcopum non fecerit, quandiu Episcopo videbitur, ab officio suspensa sit:* qui qui dem Episcopus siue eius Vicarius intra quindecim dies hoc examen tenetur facere, aliàs non possunt in hoc se intromittere: & non debent plus interrogare quàm sacrum Concilium vbi supra præcipit, vt cauetur in bulla Pij V. Pontificis Maximi confirmationis, & nouę cõcessionis priuilegiorum omnium ordinũ mẽdicãt. c. 7. incip. Volum⁹ etiã, data Romę ann. Incarnat. Domini 1567. 17. Calend. Iulij, † & ita praxis obtinuit, vt tempore, quo hoc examen fit licentia simul ad profitendum & renuntiandum monialibus nouitijs concedatur. † Hæc autem omnia militare quoq; videntur in testamenti cõfectione, coram iũdice enim cessat omnis prẽsumptio fraudis ac metus, vt in l. 1. C. de præd. decur. lib. 10. & ibi Bartolus. l. 1. in fin. l. 2. de his qui per met. iud. nõ appellau. l. fi. in princip. ff. quod met. causa, & in terminis ita voluit & tenuit D. Spino. in suo specul. testam. glos. 12. nu. 50. pag. 305.

His tamen non obstantibus, contraria sententia (salua semper correctione sacrosanctæ matris Ecclesiæ Romanę, cui in omnibus me submitto) indubiè tenenda videtur, imò quòd monachus nouitius siue monialis possit durante anno nouitiatus testamentum liberè condere, absque præd. solennitate, & licentia, de qua in d. capit. 16. sess. 25. Concil. Trident. id enim tantùm loquitur in contractibus renuntiationum, siue obligationum inter viuos, non verò in vltima volũtate; vt patet ex illis verbis, Nulla quoque renuntiatio, aut obligatio; hæc enim ad actus inter viuos gerendos propriè, & secundùm directum sensum literæ referuntur, non verò ad testamen

32 ta: † si enim Concilium id voluisset, expressisset: argumen. l. vnicæ. §. fin autem ad deficientis. in versi. nam si contrariũ volebat. C. de caduc. tolled. & in. c. inter corporalia. ibi: Vnde si citra, de translat. Episcopi, & in. cap. ad audientiam. de decim. Cõgerit plura in proposito Tiraq. in. l. si vnquam. C. de reuocan. donatio. Roland. à Valle consil. 68. nu. 35. lib. 4 Becius consil. 12. verbo, *libertis.* num. 3. cum sequentibus nu. 44. & consi. 32. num. 16. lib. 1. & præterea idem probatur in verbis Concilij statim sequentibus, ibi: *Ac non aliàs intelligatur effectum suum sortiri, nisi sequuta professione, aliter verò facta, &c.* Frustra ergo ac superuacaneè hoc præciperet Cõcilium (quod minimè est

33 dicẽdum) si de testamẽto idem sentiret: cùm vltima voluntas deambulatoria sit ex sui natura vsque ad mortem, vt in. cap. cùm Marthæ. de celeb. Miss. cum reliquis. † Prętereà, ea quę speciali indigent adnotatione, nisi notentur, videntur quasi neglecta: argumen. l. item apud Labeonem. §. ait prętor, versi ea enim. ff. de iniur. cũ simil. ibi, à glossa neglecta, cõgestis. Cùm igitur iure communi monachus nouitius, vel monialis nouitia, durante anno probationis, liberé, & absq; aliqua licentia prælati, vel prelatæ, testari possit, vt probauimus, hocq; à Concilio Tridentino expressè non corrigatur, quod non mutatur, quare stare prohibendum est? vt in. l. sancimus. C. de testam. l. præcipimus. C. de appell. cum simil. Nec obstat prima ratio in contrarium adducta, scilicet quòd verba Concilij generalia sunt, &c. nam respondemus, verum quidem esse, attamen cum adiectione renuntiationis, siue obligationis, & ideò ad specificata referuntur, cùm de his tantum senserit Concilium, & sic ad actus inter viuos: argumen. l. si de certa. cum materia. C. de transactio. Vnde hoc voluit Concilium, vt nullus contractus inter viuos à religiosis noui tijs fieri possit renuntiationis seu obligationis bonorum, nisi seruata forma d. Concilij: non tamen ideò idem dicendũ est in testamentis, cùm de his nec verbũ vllum in Concilio adiectum sit. Non obstat & secũdum fundamentum supra in contrarium adductum, nempe ex identitate rationis in testamentis, & in contractibus; hoc namque non ita est, quãdoquidem contractus ex sui natura statim irreuocabilis sit, & ideò summa libertas in huiusmodi monialibus & monachis nouitijs adeum celebrandum requiritur, ac demum forma tradita à Concilio vbi supra: ad testamentum verò condendum secus, vt prædiximus, quandoquidẽ id deambulatorium sit vsque ad mortẽ, vt prædiximus, & ideò diuersum ius statui debet inter contractus & vltimas voluntates hac in specie, cùm militet diuersa ratio; quæ est vna ex limitationibus ad d. regulam assignari solita: & ita hanc sententiam principalẽ tenui, quanuis dubius, in mea repetitione. c. quãuis pactum. de pact. in 6. in verb. dum nuptui tradebatur. nu. 4. quam nunc certiùs probo: & post hęc scripta probauit etiam Ludouic. Molin. Theologus vbi supra, pagin. 750. versic. ambiget fortasse, &c. & Ioan. Gratiã. nos referens in reg. 456. nu. 7. & nouissime Caualc. 3. p. decisio. 10. n. 113. † Vltimò non possum nõ

34 mirari, quòd Iacob. Menoch. de arbit. iud. lib. 2. centuria. 5. casu 436. nu. 8. vir doctissimus, circa intellectum. d. c. 16. de regular. & monial. sesion. 25. Concilij Triden. opinatus fuerit formam præfatam renuntiationis fiendæ à religiosis constitutam esse, vt minor. 16. ann. (de quo in. c. præcedenti) id agat eo tempore, quo magis fiat proximus ætati maiori, quocirca existimat ipse, locum non esse Cõciliari constitutioni, quando ingressus religionem esset ætatis. 17. annorum,

rum,vel maioris,nam is quandocunque intra annum professionis liberè posset se obligare,& bonis suis renũtiare,cùm hoc in casu cesset illa minor ætas 16. annorum,quæ adhuc apta nõ est ad profitendum religionem , neque ad se obligandum,vel renuntiandum,iuxta Concilij definitionem:hoc etenim inauditũ, & contra literam Concilij Trident. d. c.16.est,dum generaliter loquitur in omnibus religiosis nouitijs , cuiuscunque ætatis sint,minimè distinguens inter minores & maiores 16.ann.At verò.c.præcedens certam ætatem definiens ac requirens ad professionem faciendam, nõ pertinet ad decisionem d.c.16. statim sequentis , cùm hoc diuersam habeat dispositionem à præcedenti , vnde nullam necessariam connexionem habẽt inter se hæc duo capita.Firmiter igitur est tenendum,monachum vel monialem,minorem vel maiorem 16.annorum, teneri seruare formam præscriptam à sacro Concilio Trident. in renuntiationibus faciendis,aliàs verò renuntiatio & obligatio erit nulla,vt in d.c.16.expressè cauetur:quod minimé patitur subauditionem & intellectum ac restrictionem Menochij.

35 Supereſt vt videamus , an monachus iam professus possit testamentum ante professionem à se factum reuocare ? In qua quęstione Bart.in d.authẽ.si qua mulier.n.11.C.de sacrosanct.Eccles. tenet,quòd quando quis ingreditur religionem fratrum Minorum,nullo modo potest illud reuocare : quia sicut per mortem testamentum cõfirmatur irreuocabiliter ex parte testatoris,ita per ingressum huius religionis : & quia fratres Minores non possunt post professionem factam de rebus mundanis aliquid disponere , vt in Clemen.exiui de paradiso. de verb. signifi.& ita in hoc casu non habet locum dispositio d.authen. si qua mulier , quæ permittit post ingressũ disponere:si verò ingrediatur aliam religionem, possit reuocare testamentum , donec vixerit: argumen.l.res vxoris. in fine. C. de donatio.inter vir.& vxor. & in.l.sed & si mors.§.1.ff.eod.vbi expressè probatur, non sufficere mortem ciuilem,sed naturalem requiri ad confirmandam irreuocabiliter donationem inter viuos , vel causa mortis,inter virum & vxorem:ita que donatio pendet,vt vir post mortem ciuilem possit eam reuocare.Idem ergo videtur dicendum in specie nostra:& ante Bart.eand.opinionem prius tenuerũt dicta authen.si qua mulier . Petrus & Cyn.colum.fin.nu. 4. & ibi Iacob. Butric.in final.verbis:sequitur etiam ibi Salicet.nu.7.& Paul. Castr. etiam nume.7. id permittens tantùm in fauorem monasterij,vel filij , non verò in fauorem extranei:quod Bald.ibidem nu. 8. expressè tenuit,& Greg.Lopez in loco statim citãdo.Idem Bart.in.l.1.C.de testam.eand. sequitur Archid.in d.c.si qua mulier.19. quęstio.fi. & Ant.de But. in d.c.in præsentia.nu.34. & consi. 79.Aret. in d.l.1. de testam.num.5.Ant.Rosel.in auth.ingressi.colum.vltim.C.de sacrosanct. Eccles. Guillerm.Benedict.in.c.Raynuntius.de testam.in verb. mortuo itaq; testatore. in.1.nu.300.& sequentibus.Iul.Clar.vbi supra d. q. 28. in fin.vbi id permittit inter liberos tantùm , secus inter extraneos : & hæc fuit opinio quasi communis & verior,secundùm Roderic. Xuarez allegat.20.nu.27. in versi.plus dico, quòd & si non,&c.& ad hoc eum refert Crassus de succeſſ.§.testamentum.quęs. 34.num.8.quam esse communem etiam profitetur Tellus Fernãd.in.l. 17.Taur. nu.6.fallitur tamen , dum allegat Abb. & Beroi.in d.c.in præsentia,pro hac sententia,cùm potius ipsi teneant contrarium , vt infra videbimus . † Quinimò 36 ex hoc concludit Ant.de But.vbi supra, quòd licet primum testamentum fuerit conditum cum septem testibus , valebit tamen secundum cum duobus vel tribus testibus , vt in.c.relatum. & in.c.cũ esses.de testam.quia nunc actus subijcitur dispositioni iuris Canonici:itẽ quòd valebit simplex reuocatio , licèt non sit elapsum decennium, sicut exigitur.in.l. sancimus.C.de testam.

His tamen omnibus nõ obstantibus, contraria

contraria sententia verior est & tenenda,imò quòd testamentum factum ante professionem,pòst eam mutari aut reuocari non possit,quia professus testari nõ potest,etiam si professus sit eam religionem,quæ communia bona habere possit , quia tẽpore professionis omnia eius bona ipso iure transferuntur in ipsum monasterium,vt in d.auth.ingressi,& in c. quia ingredientibus. 19.quęst.3. & in auth.de monachis.§.illud. & eo præsertim , quòd huiusmodi professus mutat statum,& amittit libertatem quoad secu lum,& sic nõ habet velle nec nolle, quã 37 uis vera libertas sit seruire Deo. † Monachus namque quoad effectum testandi, seu contrahend, ipro mortuo habetur: text.in.l.Deo nobis.C.de Episco.& cleric. & in auth. ingressi. C. eod. & in.c. in præsentia,de probatio.vbi omnes scribentes.D.Molin.vbi supra.nu.63. Poterit tamen testari inter liberos,iuxta dispositionem.d.auth.si qua mulier.&.l.17. 38 titul. 1. part.1. inter alios secus: † & an possit in fauorem vnius filij melioratio nẽ facere,vel maioratum instituere, differit latissimè D.Molin.vbi supra.num. 55.& sequentibus,& nu.64.cum sequentibus,an monachus professus possit testari,& meliorationem facere in fauorẽ ascendentium,deficientibus descendentibus legitimis . De priori agit etiam & consentit cum Molina d.nu.55.alter Molina vbi supra,disputat. 141.colum.771. Et quod prædiximus , testamentum factum ante professionem , posteà mutari aut reuocari non posse,à fortiori procedit,si monachus,qui illud condidit , ingressus fuerit monasterium bonorũ immobilium incapax,quia tempore professionis amisit dominium omnium rerum suarum,& ipsius hæredibus ab intestato venientibus acquiritur:cùm igitur professus testari nõ valeat (vt prędiximus) neq; testamentum antea conditum mutare aut reuocare poterit: vt in. l. si vt proponis.C.de nupt.quia eius est destruere , cuius est construere:argumen. l. tria prædia.ff. communia præd. & in. l.2.ff. de re iud.& in.c.cum inferior. de maiorit.& obed.atq; destituere,cuius est instituere:vt in.c. cum ex iniuncto.in fin.de hæret.& in.c.1.& 2.de capell. monach. diximus in consi.31.nu.18.& 19. Nec ex sola voluntate absque alio testamẽto reuocari potest,vt in d.l.sancimus.& in.§. ex eo autem.instit. quibus mod.testam. infirm.

Præterea,si vera est magis recepta sententia eiusdẽ Bart.quam supra defendimus,nempe testamentum conditum ante ingressum religionis, cum cogitatione eiusdem,minimè reuocari per professionem subsequutam,inde consequitur, ipsum post professionem mutari aut reuocari non posse:aliàs enim nõ esset firmum, sed potius reuocabile,& sic deambulatorium vsque ad mortem naturalẽ: sed professione non rumpitur(vt prædi ximus)ergo fit irreuocabile. † Tertiò, 39 quia monachus post professionem moritur mundo.c.placuit.16. quæstio.1. & sic amplius non habet velle aut nolle.c. si religiosis.de elect.in 6.quare ne notetur proprietas in eo sic disponẽdo de rebus temporalibus ad libitum,non poterit testari,neque testamẽtum antea conditum mutare vel reuocare . Quartò, per text.in d.auth.si qua mulier , per locum ab speciali : si enim ibi est speciale, quòd post ingressum monasterij monachus possit aliquid ordinare in fauorem filiorum , & sic ex gratia illud sibi permittitur,regula est in contrarium, vt in l. ius singulare. ff. de legib. &. ita in specie hanc sententiam contra Bart. & sequaces probant ac tenent Abb.in d.c. in præsentia. num. 61.Angel.in.l.1.ff.de testam.& ibi Imol.nu. 13.hanc latè probat,& dicit veriorẽ Ias.etiam in d.auth. si qua mulier.nu.27.Dec. in d. c.in præsentia.nu.68.& in d.auth.ingressi.num. 13.Rubeus consi. 155. colum. fin. & latè hanc probat Augustin. Beroi.in d.c.in præsentia.nu.537.reprobantes opinionẽ Bart.contrariam. Hanc secundam aperto ore probauit etiam D. Couarr. d.c.2. nu.9. & hanc opinionẽ plures allegans testatur veriorem & receptiorem cõtra priorem Velazquez in.l.17.Taur.glo.6. nume-

nu.5.& in.l.44.glos.7.nu. 3.Eandem sequitur & dicit communem cum Nauar. & Couarr.quos citat Molina Theologus vbi supra,disputatione 140.colum.
40 756.†Quæ sentẽtia non solùm procedit, si reuocatio testamenti fiat in fauorem extranei, sed etiã si in fauorem monasterij:adhuc enim huiusmodi reuocatio nõ valebit:quod expressim probarunt August.Beroi.& Couar. vbi supra,ex mẽte eorum,qui secundam præfatam sententiã tenent:tametsi Baldus & Paul.Castr. in d.auth. si qua mulier.(vt prædixim⁹) contrarium in terminis probent, ac itẽ ibidem Ias.nu.33. & Dec. in d.c.in præsentia,num.68.& Grego.Lop.in.l.17.in glos.*puede partir* titul.1.par. 6.iuxta decisionem d.auth.si qua mulier,quæ id permittit in fauorem filiorum. Verùm tex. ille,vt modò dicebamus, tãtum abest vt non solùm non probet hanc partem,sed
41 potius contrariam,& sic nostram: † decisio enim d.auth.si qua mulier,specialis est, & ex gratia, ac proinde in propria specie, & in suo tantùm casu seruanda, nempe cùm inter proprios liberos legitimos & naturales,quibus pater nocere non potest,monachus testari vult, propriaque bona inter eos diuidere, legitima non diminuta:& quod eis non dederit,monasterio competet, illis namq; nũquã pater præiudicare potuit quoad portionem legitimam eis debitam:monasterio autem potuit per testamentum factum cogitatione præmissa ipsius ingressus,etiam tacitè, instituendo extraneum ante professionem:quod non impedit d.auth.si qua mulier.nec Regia.l. ei similis.17.tit.1.par.6.vt optimè respõdet Couar. vbi supra; & ideò veriorem existimo & tenendam supra dictam secundam sententiam negatiuam, cũ sua ampliatione iam relata.

42 Superest vt respondeamus ad d.l.res vxoris,& ad d.l.sed & si mors. §.1.C.& ff.de donat.inter vir. & vxor. in quibus iuribus contraria sententia suum robur facit.Sed re vera nihil obsunt nostræ veriori:prior etenim lex loquitur in contractu donationis inter viuos: secunda in donatione causa mortis,quæ magis accedit contractui, quàm vltimæ voluntati; vt notatur in. l. 1. in princip.ff.de dot.prælegat.& ideò cùm deportatus sit capax contractus,vt in.l.si mandauero. §.is cuius bona.ff.mand.nil mirum,si donationes illæ non publicentur per publicationem bonorum ipsius donatoris,vt ibi patet, & sic meritò quòd possit ille eas ante mortem reuocare: secus quando agitur de reuocatione testamenti facienda per illum,qui nullo modo potest testari,vt in casu proposito,nam tũc stat regula, quòd sicut non posset facere de nouo,sic neq; reuocare, nec tollere iam factum,vt prædiximus:nec sola reuocatio verbalis testatoris sufficeret,nisi instituatur hæres,vt notat Bar.in.l.si iure.ff. de leg.3.Ita respõdet Imol. in d.l. 1.n.13. ff.de testam. Vel veriùs & secundò ipse respondeo,quòd deportatus siue relegatus,quanuis amiserit libertatem,non tamen voluntatem neq; facultatem cõtrahendi:at verò monachus per professionem,cùm transierit in ditionem ac potestatem sui prælati, se & sua Deo dicãdo, ac proinde non habeat velle nec nolle (vt modò dicebamus)consequitur,testamentum antea factum non posse reuocare,neq; immutare,ac diuersitatis rationem satis iuridicam esse inter vtrunque casum.Quod comprobari potest ex illo Matthei.19.cùm Simon Petrus dixit ad Iesum:Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te,quid ergo erit nobis?(Apostolorum enim fuit vera religio) & ideò dixit Petrus, Reliquimus omnia; quia propriam voluntatem reliquerũt, ac Magistrum sunt secuti,ideòque meruerunt habere vitam ęternam. Qui igitur relinquit suam propriam voluntatẽ, alteriq; eamtradit cũ sua persona, vt facit monachus cũ profitetur,ea caret, ac per consequens reuocare testamentum
43 antea factum minimè poterit. † Præterea,tunc mors ciuilis æquiparatur naturali, quando mors ciuilis operatur eundem effectum,quem naturalis, vt in d.l. res vxoris.in 1.responso:secus verò si eũdem effectum nõ operaretur, vt in ead.

l.in

l.in 2.responso, & in d.l.sed & si mors. §. per quẽ text.hęc est cõmunis theorica ibidem, quã sequuntur Cyn. Bart. Bald.& Salic.in.d.l. Deo nobis. C.de Episco.& clericis.& alij plures,quos refert Roderic.Xuarez d.allegat. 20. in versi. omnes isti capiunt fundamentum, &c. & Emanuel Costa in d.§. & quid si tantùm.2.part.nu.13.ff. de lib. & posthum. communis secundùm Ioan.Vinc.Hondedei consi.62.nu.35.estque communis opinio,vt plures allegans testatur Menchac.de success.creat.§.21.nume. 172.in in versi. est tamen verum, vbi dicit esse
47 tutiorem,& communem etiam sententiam,cũ alijs pluribus doctoribus, quos
44 citat,† vt mors naturalis nũquã equiparetur ciuili, neque è contra, nisi in casibus à iure expressis,vt ibi latius per eum & Hondedei vbi supra, numer. 4. quas comunes etiam refert Pelaez de maiorat.2.part.quæstion.3.numer.36.& Velazquez in.l.4.Tauri glos. 4.nu. 2. &3. & vltimam præd.D. Spino in suo specul.testam.glos.12.num.35. sed in nostra specie mors ciuilis,hoc est,professio monachi,eundem effectum operatur,quem naturalis,quantum ad voluntatem:quia sicut ipsa extinguitur morte naturali, vt in.l.4.ff.locati,cum simil.ita per professionem,vt prędiximus:sine voluntate enim testamentum reuocari non po-
45 test, vt patet: † at verò indeportato & relegato mors hæc ciuilis non operatur eundem effectum,quẽ naturalis,deportatus namque,vel relegatus, habet volũtatem,ac proinde potest reuocare donationem vxori suæ inter viuos, vel causa mortis à se prius factam, vt in dictis iuribus:quod mortuus facere non potest:ergo meritò quod prædicta mors ciuilis in illa specie non operetur eundem effectum, quem naturalis operaretur.Inde est,quòd si vir ille esset damnatus in metallum, per quam damnationem perderet ciuitatem & libertatem, cùm per illam efficiatur seruus pœnæ, cõfirmaretur donatio inter viuos ab eo vxori facta,quia præd. mors ciuilis tunc temporis operatur eundem effectum dissolutionis matrimonij,quẽ operareturmors naturalis, vt expressim probatur: vt in d.l.res vxoris.in.1. responso. sed quia in secundo non idem operatur, vt prædiximus,ideò potest maritus deportatus, &
46 sic mortuus ciuiliter, eam reuocare, vt vt ibidem deciditur:† præmaximè quod d.l.res vxoris in.1. responso,non habet locum in donatione causa mortis, quia illa non confirmatur, sed irritatur per mortem ciuilem, ex qua amittitur ciuitas & libertas, vt ibi dicit glos.& DD. quod sequitur Rodericus Xuarez vbi supra.

Facto igitur testamẽto, quod per professionem rumpi non possit,iuxta supra dicta,statim facta ipsa professione,bona hæreditaria,siue legatum ad institutum hæredem, vel legatarium, pertinebunt, si monasterium sit incapax bonorum: quòd si eorum sit capax, hæreditas vel legatum morte naturali ipsius monachi ad hæredem vel legatarium pertinebit, in eius verò vita ad monasteriũ:ita Bar. in d.auth.si qua mulier.nu.9.& 11.& ibi Paul.Castr.nu.4.& alij relati per Ias.ibi, num.26.idem Bart. in.l.res vxoris.C.de donat.inter vir. & vxor. & in.l.1.nu.7. ff.de testam.vbi Aret.num.6.dicit hanc esse communem opinionem,eamq; sequuntur Ant.de Butrio, & Abb.in d.c. in præsentia.nu.58.Felin. 55.& Dec.97. & hæc est communis sententia, secundùm Alex.consi.13.volumi.3. & Roderic. Xuarez d. allegat.20.in vers.pręterea est communis sententia,vbi plurimos refert:sequitur etiam & communẽ profitetur D.Couar.d.c.2.de testam.num. 6. & eam probat Guillerm. Benedict. vbi supra in verb. mortuo itaque testatore, el.1.nu.297.& nu.302. est communis,vt plures, allegans loquens in substituto, testatur Hondedei vbi supra num. 37.& 38.sequitur Molina Theologus vbi supra pag.755.Quanuis Feli.vbi supra,nu. 56.aliud teneat,quando ingressus est testator monasterium incapax bonorum, nẽpe vt tunc quoq; expectãda sit mors naturalis:sed communis & tenenda sententia habet contrarium.

Imol.

48 Imol. autem in l. 1. n. 15. de testam. aliter in hac specie resoluit, distinguens in hunc modum: quòd aut constat de mente ipsius disponentis, quòd voluerit expectari mortem naturalem, & tũc illa expectabitur. l. Statius Florus. §. Cornelio Felici. ff. de iure fisc. etiam si quis ingressus fuerit religionem mendicantium, secundùm Bald. in d. l. 1. idem erit, si sciens se ingressurum monasterium, voluerit & ordinauerit dispositа statim sortiri effectum post mortem suam: nam intelligitur in dubio de morte naturali: argumen. l. ex ea. §. insulam. ff. de verb. oblig. l. fi. C. de his qui veniam ætatis impetrauerunt. aut constat quòd ipse disponẽs voluit, vt statim post mortem ipsam ciuilem (quæ in ipso ingrediente dicitur esse demum facta professione, & nõ antè, per notata in. c. beneficiũ, de reg. iur. in. 6.) testamentum sumeret effectũ, seu per ingressũ religionis, & tunc statim sumet effectum: argum. eorum, quę habentur in. l. in conditionibus primum locũ, in princip. ff. de cond. & demonst. & in auth. de monachis. §. illud quoque, sępe allegat. aut sumus in dubio, & tunc considerandum est, quòd aut quis fecit testamentum, sciens se ingressurum monasterium, & tunc satis videtur posse dici, quod velit dispositionem suam statim sortiri effectum, per id quod habetur in d. §. illud. non enim videtur tunc esse mens eius, quòd transeat in monasteriũ illud, quod eidem non relinquit, sed alteri, cùm sciret ingressum monasteriũ haberi pro mortuo, vt in d. l. Deo nobis. C. de Epis. & cleric. Et hoc procedit, siue sit ingressus professionem mendicantiũ siue non mendicantium, cùm vtroque casu eadem ratio videatur concurrere. Si autem quis fecit testamentum, nõ cogitans de ingressu monasterij, licèt posteà ex post facto illud ingrediatur, si intrauit religionem fratrum Minorum, cùm illi sint funditus incapaces ex eorũ regula, & præsertim successionum, vt in Clementi. exiui de paradiso. §. cupientes. de verb. sig. tunc tale testamentum statim sortietur effectum, cùm illa mors statim habeat eundem effectum, quem naturalis: si verò ingrediatur religionem Prædicatorum, vel alium ordinem mendicantium, & tunc fortè posset tolerari opinio Angeli, scilicet vt fratres possint accipere, vt vendant commoditatem percipiendi fructus illorum bonorum ad vitam illius ingressi, & pretium illud conuertant in necessitates monasterij, quia isti non videntur adeò incapaces, vt sunt Minores: quòd si velint accipere, vt teneant ipsa immobilia, hoc nõ possunt, tanquã eorum incapaces: vt in c. 1. de religios. dom. isti enim non sunt mendicantes ex regula, sed solùm ex cõstitutionibus, vt notat Federic. de Senis. consi. 12. Ex quo patet, quòd si monasterium esset bonorum mobilium capax, seruanda foret præcedens communis resolutio doctorum, quæ habet, vt morte naturali monachi hæreditas & legata ad hęredem & legatarios pertineant: in vita verò ipsius ad monasterium, vt ex mente Imolæ ibidem colligitur.

49 Nunc videndum est, an hęc dicta Ioã. Imolę iure procedant. Et quidem quoad primum & secundum membrum, quando constat demente ipsius disponentis, siue quòd expectetur mors naturalis sui ipsius, vel ciuilis, hoc est, vt statim post mortem suam ciuilem, id est, facta professione, testamẽtum suum sortiatur effectum, benè loquitur meo iudicio, dum tenet, quòd in vtroque casu seruetur voluntas testatoris, quando clara est, vt in auth. de nuptijs. §. disponat. collatio. 4. & in d. auth. de monachis. §. illud quoq; & in d. l. in cõditionibus primum locũ. Per quam doctrinam declaratur & moderatur singulariter præcedens communis, vt non procedat, quando aliud constiterit manifestè ex voluntate testatoris, quia tunc ipsa erit seruanda in proposito. & ita opinionem Imolæ in d. secundo membro, nempè quando testator expressè in testamento cauit, se velle hæredem institutum bona accipere, eisque vti & frui statim post religionis ingressum, vt tunc monasterium, etiam viuente monacho, à testatore excludatur, probat etiam Couar. in d. c. 2. num. 8. ad fin. de testam. post Ludouic. Gozadin. consi. 41. num. 11. & 17. quem refert est que res manifesta, secundùm Molin.

50 Theologum vbi supra. † In dubio autem, facta mentione mortis, intelligitur de naturali tantùm, secundùm Imol. vbi supra, cui in hoc etiam consentio: & sequitur Roderic. Xuarez d. allegat. 20. versi. prætereà est communis sententia, ibi, in tantùm, &c. sequitur Hondedei vbi supra, nu. 2. quod notatur in. c. susceptum. de rescript. in. 6. notat Petrus de Ancharr. in d. c. in præsẽtia. in. 5. notab. de probat.

51 Quo ad tertium verò membrum doctrinæ Imolæ in primo casu, nempe quãdo sumus in dubio, quia non constat ex mente testatoris, quæ mors sit expectanda, an naturalis, vel ciuilis, nec alicuius mortis mentionem fecerit, vt tunc sit dicendum, voluisse testatorem dispositionem suam statim sortiri effectum, quando fecit testamentum sciens se ingressurum monasterium, & sic quòd hoc casu statim facta professione hæres institutus, vel legatarius habebit hæreditatem, seu relictum, non expecta morte naturali: certè meo iudicio in hoc lapsus est doctissimus Ioan. Imol. tùm quia loquitur contra communem doctorum resolutionem superiorem, quę hoc casu expressè tenet, quòd quando monasterium est bonorum capax, in vita monachi debeat gaudere prædictis bonis, & post mortem naturalem ipsius ea pertinent ad hæredem vel legatarios: nam si monasterium est incapax bonorum, nulli dubium quòd morte ciuili monachi sortiatur plenum effectum suum testamentum, vt prędiximus: tùm etiam, quia testator hoc casu non est cẽsendus velle derogare iuri communi supra dicto, quinimò potius se cum illo conformare, vt tradunt DD. in. l. heredes mei. §. cùm ita. ff. ad Trebell. sicque in dubio non potest mens contraria elici, sed potius conformis iuris dispositioni: fallitur igitur Imola contrarium existimans: & ita in terminis Paul. Paris. in additio. ad Bart. in d. authenti. si qua mulier. numer. 5. litera. F. agens de præfata opinione Imolę, inquit, Considera de veritate eius, quia dura est decisio: & contrarium etiam videtur velle Paul. hic, & omnes alij: sicque est contra mentem communis opinionis prędictæ, & ideò nec vera nec tenenda, vt existimo.

52 Restat secundus casus tertij membri doctrinæ Imolæ, quando quis fecit testamentum, de ingressu religionis minimè cogitans, & ingressus est postea religionem incapacem bonorum, quòd tunc testamentum statim per religionem sortiatur effectum, non expectata morte naturali: & in hoc rectè dicit, estque communis opinio, vt modò diximus, & prius in principio huius capitis.

53 Si verò in hac specie ingrediatur ordinem Prædicatorum, vel aliorum mendicantium, vel etiam aliam bonorum capacem, dum sentit Imola, hoc casu post mortem monachi naturalem bona pertinere ad institutum, vel legatarium virtute præd. testamenti, & in vita ipsius ad monasterium, modo quo ipse Imola hoc moderatur, vt vidimus, & sic præsupponit valorem testamenti, hoc est contra doctrinam Bart. magis communiter approbatam, quam supra defendimus atque probauimus, quæ habet, vt testamentum eius, qui eo tempore non cogitauit de ingressu religionis, rumpatur per professionem, quasi agnatione posthumi, ac proinde non est tenenda opinio Imolæ contra communem opinionem præfatam, vt supra monuimus, sicque monasterium hoc casu, si est bonorum capax, vel pretij eorum, id habebit ac consequetur pleno iure.

Ex supra dicta doctrina cõmuni, quæ habet, vt in prędicta specie expectanda sit mors naturalis monachi, vt ipsa sequuta, hæreditas vel legatum ad hęredẽ vel legatarium pertineat, in vita verò monachi ad monasterium, consequitur, q̃ si interim dum viuit prędictus monachus, hęres ab eo institutus, vel legata

rius, cui aliquid est à se relictum,decedat,ita quòd testator superuiuat eidem, hæreditas huiusmodi vel legatum erit caducum,ac per consequens ad suos hæredes non pertinebit,sed remanebit perpetuò monasterio : argumen. d. l.Statius Florus.§.Cornelio Felici. ff. de iur. fisci.vbi probatur, fideicommissum relictum in diem mortis hæredis, non cedere ante diem mortis naturalis, etiam si hęredis bona ob delictum sint confiscata:& reddit text. rationẽ, quia posset prius ipse fideicommissarius mori.Idem in donatione facta à viro vxori, probat l.res vxoris.C.de donat. inter vir.& vxor.per quæ iura hãc sentẽtiã in nostris terminis tenet Bart.in d.auth.si qua mulier. nu. 10. Abb. in capit. in prẽsentia. numer.58.& 59.& ibi Felin.numer.55.de probat. sequitur etiam plures allegans, innuẽs esse communẽ,Roderic. Xuarez d.allegat.20.versi.prætereà est cõmunis sententia:est cõmunis sententia,vt alios allegans affirmat Molina d. colum.755. Sed contra hanc sententiam primò confidero,q̃ per professionẽ monachi,& sic morte ciuili eiusdem,testamentum præcedens, factum cogitationẽ ingressus, firmum ac irreuocabile efficitur, iuxta superiora omnia,quæ prædiximus:ergo si hæres vel legatarius monachi viuit tẽpore prædictę professionis, licèt postea decedat in vita monachi,ius hoc irreuocabile,qđ ex testamẽto acprofessione monachi acquisiuit,ad hæredes transmittet,cùm sit certũ ac in re,& per cõse quẽs hæreditas nõ erit caduca,neq; legatũ,sed ad hęredes hęredis vel legatarij pertinebit. Secũdò,quia licet in vita monachi monasteriũ capax bonorũ debeat frui eius bonis,de quibus in testamento disposuit,dominiũ tamen ipsorũ statim per professionẽ acquisitũ videtur hæredi, vel legatario. Tertiò,quia licèt testamẽtũ huiusmodi monachi nõ confirmetur nisi morte naturali eiusdẽ,hoc verũ esse videtur, quatenus & respectu effectus atq; executionis ipsius: respectu tamen valoris irreuocabilis per professionẽ inducitur,vt probauimus:ergoper eã acquiritur ius irreuocabiliter hæredi, vel legatario,licèt postea in vita monachi is decedat.Quartò,quia si testamẽtũ huiusmodi,quãdo quis ingreditur monasteriũ incapax bonorum, statim post mortẽ ciuilẽ ipsius monachi,hoc est,per professionẽ, effectũ habet cõsummatũ, ac si tunc naturaliter moreretur, ablq; eo quòd venientibus ab intestato eiusdẽ vllum ius competat in vita monachi, ita & eodem modo videtur dicendũ in nostra specie,vt quanuis monasterio bonorum capaci in vita monachi competat vsusfructus prędictorum bonorum, cùm tamen ius irreuocabile acquisitum fuerit hęredi vel legatario monachi per professionem ipsius,quanuis præd. hæres,vel legatarius postea in vita sui testatoris decedat, nihilominus hæreditas vel legatum huiusmodi per mortem monachi deferatur acpertineat ad hęredes, præfati heredis vel legatarij.

His tamen non obstantibus, sententia Bart.supra dicta & cõmunis tenẽda ac obseruãda erit in praxi,tùm propter ipsius authoritatẽ,& quia neminẽ contra dicentẽ inuenio:tũ etiam, quia supra adducta cõtra eum facili negotio diluũtur si consideremus,quòd quanuis testamentũ huiusmodi professione monachi firmetur,& irreuocabile fiat,hoc tamẽ verum est & procedere videtur,quoad firmitatem ipsius, ne reuocetur aut rumpatur mutatione status, vel alio testamento:secus tamen quoad alios effectus iuris, quos operatur in proposito mors naturalis testatoris,non verò ciuilis:acproinde hæc non est ita fortis in proposito,ac naturalis, nec operatur eundem effectum, iuxta communes traditiones. Prętereà q̃ testamentum monachi confirmetur & irreuocabile fiat per ipsius professionem, intelligitur, dum tamen hæres vel legatarius superuiuat,& sic ipsis possit deferri hæreditas vel legatum, aliàs secus,quia efficitur caducum.Insuper verum nõ videtur,quòd in vita monachi solùm vsusfructus competat monasterio , dominium verò hæredi vel legatario : vtrumque enim monasterio competit durante vita monachi,vt sentit rectẽ Imol.in d.l.1.n.15.ff. de testam. cum onere restituendi hæredi vel legatario post mortem monachi:ergo si interim decedat hæres vel legatarius, nõ est quid transmittat ad hæredes,sed iure caduci penes monasterium bona prædicta pleno & perpetuo iure permanebunt,sicut in casu d.§.Cornelio Felici,moriẽte fideicõmissario in vita hæredis grauati, euanescit fideicõmissum. Nec instantia successorum ab intestato,quãdo monasterium incapax est bonorum,quòd ipsi non succedant,aliquid concludit:in illa etenim specie,stante causa testati, nõ habet locum successio ab intestato: in nostra verò monasteriũ non iure intestati
54 ocupat bona,sed iuris dispositione.† Hęc 56 autẽ cùm ita se habeãt,rectèq; procedãt vno tamen casu videtur locũ non habere, nẽpe quando hæreditas vel legatum eius cõditionis esset,vt in vita ipsius hæredis , vel legatarij monachi verificari aut deferri non posset,sed post mortem eiusdem hæredis , siue legatarij: veluti si monachus testaretur de hæreditate,vel legitima sibi debita , vel de parte ipsius in bonis parentis viuentis in fauorẽ eiusdem parentis, nõ enim præfata hæreditas monacho deferri potest in vita ipsi⁹ parẽtis,quia viuẽtis nulla est hæreditas: 57 vt in.l.qui superstitis.cũ simil. ff. de acqui.hæred. necessariumq; est vt parens in vita filij monachi decedat,ad hoc vt eidem filio parẽtis hæreditas deferatur.

Si enim filius prædecederet,nihil haberet neq; transmitteret ad alios hæredes
55 in bonis parentis: † quia in vita patris nullũ ius habet in bonis ipsi⁹,etiã pro legitima,neq; in spe cõsiderabile,nisi tãtũ post mortẽ patris,&tũc dicitur quasi debita sibi legitima,vt in.l.1.§.si impubere ff.de colla.bon.ibi : Præmatura est enim hæc species collationis, cũ adhuc viuat is,cuius de bonis quarta debetur : & ita per illum text. ex pluribus authoribus comprobat late Becius consi.34. nu.17. cum sequẽtibus lib.1. & iterũ consi.74. nu.5.cũ sequẽtibus eod.lib.1.vbi nu.24. quòd quanuis filius ius nõ habeat in bonis patris purũ & de præsenti, habet tamen ius conditionale,scilicet si filius patri superuixerit , & hęreditas fuerit delata,quia spe , & legis quadã ordinatione hæreditas patris debet ad filios peruenire,& tale est votum parentũ l.scripto.ff. vnde lib.l.cum ratio.ff.de bon.damnat. licèt talis exequtio viuo patre fieri non possit:& allegat Ripam dicentem,quòd quantum ad effectum disponendi, filius nullum ius habet in bonis patris , secus quantum ad effectum conseruandi & admittendi spem successionis deuoluẽdæ ab intestato. Vnde est, vt renuntiatio filij bonorum parentis in vita eiusdem,ac cum ipsius licentia facta, tacitè intelligatur facta , si ipsi filio deferatur , & non aliàs. † Quo fit , vt si filia tempore renuntiationis hæreditatis paternæ, nihil pro dote acceperit, ipsius pactum, etiam iuratum , non excludet eius filios ab hæreditate aui , qui mortem post filiam obierit: quippe renuntiatio præd. intelligatur, si hæreditas patri eius filiæ deferretur,vt tenet Roma.in d.l.qui superstitis,cuius opinionem sequuntur & testantur esse communem Alex.&De c. in.l.pactũ dotali.n.18.C de collat.& plures referens D. Couar.in.c. quanuis pactum.3.part. relect.§. 2.num.6.versi.sed si filia.de pact.in.6.† Quinimo,& si idem Roman. vbi supra diuersũ esse iudicet, quoties filia, dote congrua ei constituta,id pactum fecerit, & eius opinionem veriorem esse in hoc etiã existimẽt Dec. vbi supra,& consi.181.nu.7. & Guiller. Benedict.in.c. Rainũtius.de testã. verb. duas habens filias.nu.181:& Anto.Rub. consil.42.num. 6. adhuc in hac eadem specie verius & receptius est , nepotes iure proprio,quanuis ex persona matris admittendos esse:renuntiatio enim prædicta matris eum sensum habuit,si ei non renuntianti foret delata hæreditas patris,secundùm Bal.in d.l.pactũ dotali. quęstio. 2. & ibi Alex. & alij idem probant,& est magis cõmunis, & melioribus rationibus fulcita,secundũ Marãt. disputatione.10.nu.13.& nu.8.refert authores huius opinionis: sequitur etiã &

testatur communem plures referens D. Couar.vbi supra,num.4.& inquit Bald. consil.437.quædam puella, in princip.
58 lib.1.†quòd impossibile est vt quis per renuntiationem excludatur à futura successione,nisi demum successionedelata, & non antè: & quòd renuntiatio tacitam habeat cõditionem,si hæreditas renuntianti fuerit delata, tenet alios allegans Becius consi.74.nu.12.

Consequitur igitur ex supra dictis (vt ad limitationẽ,dequa supra in versi.hæc autẽ,redeamus) eius mẽtis videri esse in ea specie testatorẽ,dũ in fauorẽ eiusdem parentis testatus fuerit de re vel rebus hęreditatis eiusdem sibi deferendæ,moriente ipso parente in vita monachi, ad huc effectum habere suam dispositionẽ & testamentum,cùm aliàs,nisi hoc casu & modo sortiri effectũ non posset,& sic iuxta doctrinã Imolę vbi supra.in.2.mẽ bro,cùm constet ex mẽte testatoris hoc voluisse(imò & necessarium esse ita voluisse, ne reddatur aliàs illusoria sua dispositio)seruanda erit eius voluntas, acproinde ante mortem naturalem ipsius monachi,cùm mors ciuilis sufficiat, & operetur hoc casu eundem effectum, quem operaretur naturalis,effectum ha
59 bebit suum testamentum, † in hũc sanè sensum, vt ipse parens, ac idem hæres, vel legatarius,liberè possit de rebus suis testari in fauorem tertij,ac si monachus eius filius non superuiueret eidẽ: hæc tamen subtilia ac noua sunt,& de rarò cõtingentibus(nunc tamen pendet lis simi lis)& ideò sit deliberationi locus: nihil enim nũc firmo in hoc cum securitate: sufficit prædicta insinuasse:iudices maturiùs re cõsiderata, quod iustius fuerit eligant. In alijs autẽ bonis aliũde acquisitis,si monachus in fauorẽ parẽtis testetur, seruanda erit proculdubio sententia Bart. supra dicta cõmuniter approbata, vt decedente hærede, vel legatario monachi in vita ipsius, bona remaneãt perpetuo ac pleno iure penes monasterium bonorum capax,hoc siquidẽ casu cessat consideratio noua supra facta, & in eo propriè loquitur Bart.vbi supra.

60 Iam se nobis obuiam exit quæstio illa satis difficilis examinanda, vtrùm si iussus restituere hæreditatem, vel aliquid aliud post mortem, fiat monachus ordinis mendicantium, qui nihil proprium habere possunt in cõmuni,aut in particulari,statim post professionem restituendum sit fideicommissum,an verò expectari debeat mors naturalis ipsius monachi, ita vt interim bona illa permanere debeant apud venientes ab intestato ipsius monachi, qui post monachi decessum ea bona restituent fideicommissario?

Et primò videtur expectandam esse hac in specie mortem naturalem ipsius monachi,neq; sufficere ciuilem,quę per professionẽ inducitur à doctoribus,nomine potius magistrali, quàm iuridico, quia tunc mors ciuilis æquiparatur naturali, quando illa operatur eundẽ effectum,aliàs secus, vt in.l.ex ea.§.insulã. ff.de verb.oblig. est communis resolutio,vt supra probauimus:sed in proposito non idem operatur professio, quod mors naturalis,propter dilationẽ restitutionis,quæ vsui esse poterit venienti bus ab intestato monachi,&poterit prę tereà prædecedere fideicõmissari⁹, sicq; nõ erit locus fideicõmisso,vt in.l.1.§.vbi autẽ.C.de caduc.tollend.& in.l. 1.C. de his qui ante apert.tab.ergo mors naturalis ipsius expectanda est ad restitutionem fideicõmissi faciendam.

Secũdò facit,nã licet monach⁹ per professionẽ dicatur mortu⁹,vt in.l. Deo nobis,cũ simil.C.de Epis.& cleric.nõ tamẽ dicitur mori sine liberis, cũ monasteriũ habeatur loco filij,ita vt faciat deficere fideicommissum, vel conditionẽ si sine liberis decesserit,vt in auth.de sãctis. Epis.§.sed & hoc prędicti.& in d.c.in prę sentia.cũ simil.de probatio. Tertiò pro hac parte facit,quia si aliud dicerem⁹,videretur per id impediri vita cõtẽplatiua, quia ne fortè bona vadãt ad fideicõmissariũ, abstinebit grauat⁹ ab ingressu religionis,& sic militat ratio d.§.sed &hoc prędicti.Quartò,pro eadẽ parte facit d.l. Stati⁹ Flor⁹.§.Cornelio Felici,ff.de iure fisci.

fici. vbi si ille qui iussus fuit restituere post mortẽ,deportatus sit,nõ statim admittitur fideicõmissarius,sed demũ post mortẽ naturalẽ illius, & interim fiscus gaudet vsufructu bonorũ:simile in.l.Titio & ei.ff.de leg.2.Sed monachus nõ tã dãnato in metallũ,quã deportato assimilatur,secũdũ Bar.in.l.cùm pater.§.hæreditatẽ.n.3.ff.de legat.2.ergo,&c.Quintò, quia in cõditionibus implẽdis mors ciuilis nunquã æquiparatur morti naturali,vt latè differit D.Emanuel Costa in l.Gallus.§.& quid si tantũ.in.2. p. circa princip.ff.de lib.& posthum.quia cõditiones debẽt adimpleri in specifica forma.l.qui hæredi.in princi.&.l.Mæuius. ff.de cõd.& demonst.Sextò, ex tex.in.l. ex facto.§.si quis rogatus.el 2.in fi.ff.ad
61 Trebell.vbi † per seruitutẽ pœnæ(quã pleriq; cõtrariæ partis authores huic casui cõpararũt)fideicõmissi dies nõ intelligitur cedere, quãuis verisimile videri potuit,filio hærede in metallũ damnato fideicõmissum nepotibus statim esse repræsentãdũ:argu.l.si ita liberis. in. fi.ff. quando dies legati cedat.&.l.mulier. ff. ad Trebe.vt latè probat cũ Alex Costa vbi supra.n.8.cũ sequen. & Mẽchac.de succes.creat.§ 21.nu.174.& in terminis nostrę quæstionis hãc partẽ probarunt Salice.in.l.1.n.6.versi.itẽ prædicta.C.de hæred.inst.& voluit Raphael Cumã.& tẽtauit Ioã.de Imola in d.l.cũ pater.§.hęreditatẽ.n.1.ff.de legat.2. Alex.in d.§.si quis rogatus.nu.5.& 6. & ibi Vincẽtius de Herculan.col.2.qui constãtiùs hanc opinionem tuetur,& Socin. latè in repetitione.l.cũ auus.nu.104.ff.de cõd.&demonst.Feli.in d.c.in præsentia.nu.56.de probatio.Ioã.Crot.in d.§.& quid si tãtũ n.13.& veriorẽ esse in pũcto iuris opinatur Ripa in d.l.ex facto.§.si quis rogat⁹. nu.12.eãq, amplecti videtur D.Costa in d.§.& quid si tantũ.in.2.p.nu. 12.& expressè ꝓbat,appellãs eã cõmunẽ opinionẽ modernorũ,Mẽcha.vbi supra d.§.12. nu.171.& idẽ Costa plures allegãs in c.si pater.1.p.verb.si absq; liberis.n.61.de testa.in 6.& pleriq; ex supra dictis cõcludũt,ꝙ si hoc casu monach⁹ superuixerit fideicõmissario,euanescit fideicõmissũ.

62 His tamẽ nõ obstãtibus,contraria sententia verior & receptior est,ac tenẽda in iudicãdo & cõsulendo,nẽpe vt in prædicta specie fideicõmissũ statim post professionẽ monachi religionis bonorũ incapacis huiusmodi,restituendũ sit fideicõmissario,nõ expectata morte naturali monachi, cùm ciuilis præfata eũdem reuera effectum operetur,quoad acquisitionem non fiendam monasterio,quem naturalis operaretur,nullo siquidẽ tempore monasterium huiusmodi succedere potest in præd.bonis: ad quid igitur mors naturalis expectanda est? huiusmodi enim monachi, siue religiosi dicũtur mortui mũdo quoad acquisitionẽ & dispositionem bonorũ.c.placuit.16.q.1.& c.nullus.2. q.7.Monasteriũ etiã eorũ est incapax, & inhabile ad succedendũ, vt habetur in Clemen.exijt qui seminat.§. porrò.& in Clemẽ.exiui de paradiso.§. rapientes. de verb. signifi. Secundò,per tex.in d.l.Statius Florus.§.Cornelio Felici.quem adduximus secũdùm aliã considerationem pro contraria parte,nunc verò in alijs verbis pro hac nostra & tenenda eum citamus,dũ dicit,quòd grauatus potuit interim acquirere: ergo à cõtrario sensu,cùm isti religiosi,neq; in cõmuni,nec in particulari sint capaces, non est necessarium expectare mortem naturalem grauati in nostra specie.Nec obstat quòd tex. ille nõ tãtùm ea ratione mouetur,sed etiam alia,nempe ꝙ potuit fideicõmissarius interim decedere, ac proinde licèt illa cesset, adhuc tamen sustinetur dispositio, vt in.§.affinitatis. cùm similib.inst.de nup.quia hęc in proposito non venit in consideratione, vt infra dicemus in responsione ad fundamenta cõtrariæ partis. Tertiò hæc pars cõprobatur excõmuni doctrina quã supra resoluimus atq; tenuimus in principio huius.c.quæ habet,vt testamẽtũ monachi monasterij incapacis bonorũ statim per ꝓfessionẽ cõfirmatur,ac debitũ suum effectum sortitur, non expectata eius morte naturali:ergo,&c.& ita meritò hanc secundã sententiã tenẽt Paul

lus de Leazar in sua disputatione,quę incipit,substitutus.Bart.nu.3.& Bal.in d.l. cũ pater.§.hæreditatẽ.el.1. ff. de legat.2. idem Bart.in tractat. Minoric. in. 4.p. in versi.isti etiã hæredes instituti.& Ange.in d.l.ex facto.§.ex facto. per text.in d.§.si quis rogat'.el 2.eiusdẽ. l.versi. sed si seruus pœnę,iuncta glo.& in.l.interci dit.ff.de cond.& demonst.Ioã.de Imola & Paul.de Cast.in lectu. Bononiẽs.in d. §.si quis rogatus.el.2.cõmunis secũdùm Alex.consi.13.circa primũ.n.2.cũ sequẽ tibus lib.3. & secundùm Rip. vbi supra, n.12.vbi plures allegat: sequitur & dicit cõmunem,& ab ea nõ esse recedendũ in iudicãdo & cõsulendo,Socin.consi.92. nu.1.& 2.vol.1.vbi & num.sequẽ.eã defendit,ac respõdet fundamẽtis cõtrariæ partis:& hæc sentẽtia est receptior,secũ dùm Costã vbi supra,eamq; defendit ele ganter ex præsumpta defuncti volũtate Fortun.Garsia in d.§.& quid si tãtũ,col. 32.& sequuntur cõmuniter DD.in d.c. in præsentia.vt testatur D.Couar.eã am plexus,cõmunemq; esse profitẽs in d.c. 2.n.6.de testam.est cõmunis secũdũ Roland.à Valle consi.97.n.41.vol.2.vbi cũ sequitur alios allegãs,& nouissimè eã testatur cõmuniter approbatã plures allegans idẽ Costa in.c.si pater.1.p.verbo si absq; liberis,nu.61.de testam.in 6.sequitur etiam,loquens in successore maiora tus D. Spino in suo specul.testam.glos. 12.princip.nu.34.& 37.

63 Ex qua communi opinione infertur, ꝙ si is monachus superuixerit fideicõmissario,ad huc nõ euanesceret fideicõmissũ, quia eius dies per professionẽ monachi cessit,vt tenẽt frequẽtius authores modò relati,esseq; cõmunem profiteturMẽchaca vbi supra,quãuis ipse contra eam teneat existimans falso, quòd forte hodie iam desijt esse communis,quam modò profitemur receptiorem sententiam.

64 Infertur etiã,secus esse in omnibus supra dictis in monasterio capace bonorũ in comuni, vel in particulari, hoc etenim casu monasteriũ,durãte vita monachi,habebit bona fideicõmissi: ꝙ si monach⁹ fideicõmissario superuixerit, permanebũt perpetuò penes monasterium: verùm si fideicommissarius superuixerit monacho, eidem fideicõmissario restituentur,vt tenet Bart.in d.§.hæreditatem.nu.3.& Felin.in d.c.in præsentia.n. 55.estq; communis omnium vtriusque partis authorũ,atq; receptissima opinio secũdùm Menchac.vbi supra, qui eã sequitur,&D.Costa in d.c.si pater.verb.si absq; liberis.n.62.& Matienç. in.l.3.tit. 4.gl.3.n.3.lib.5.nouæ Coll. Reg.fol.111.

Reliquũ est,vt satisfaciam⁹ per ordinẽ fũdamẽtis supra iactis pro priori parte. Et quidẽ primo respõsũ est in primo secundæ receptioris & tenẽdæ sententiæ: nec obstat,ꝙ expectatio mortis naturalis monachi,vsui esse poterit veniẽtibus ab intestato ipsius,quoniã id ſtãte causa testati,nõ est habẽdũ in cõsideratione,† 65 quia quãdiu est locus testamẽto,successio ab intestato cessat,vt in.l. quãdiu.cũ similib.ff.de acquirẽ.hæred.Bar.& DD. in.l.neq; is.§.hęres institutus.ff.eodem.

66 Nec etiã curatur in hac materia,ꝙ poterit interim decedere fideicõmissarius: qđ probatur,quia si rogatus de restituenda hæreditate,dãnetur in metallũ,statim fit locus fideicõmisso: vt in.l.ex facto.§. ex facto.ff.ad Trebell. per quem tex.ita tenetAnge.Raphael & cõmuniter DD. in d.§.si quis rogatus, vt testatur Socin. d.consi.92.n.2.Menchac.d.§.21.n.173. vbi postCostã vbi supra.n.7.refert alios eiusdem opinionis authores:& tamen si hoc casu expectaretur mors naturalis, posset deficere fideicõmissũ per prędecẽtiã fideicõmissarij:ergo hoc nõ est in cõsideratione. Cũ igitur hoc sit statutũ in dãnato in metallũ, à fortiori idẽ erit dicendũ inprofesso ordinis mẽdicantiũ, qui veri⁹ dicitur mortuus,vt probat Soci.vbi supra.n.2.versi.sed pro solutione.

67 Nec cõtra modo dictã cõmunẽ sententiã Angeli & sequaciũ obstat inductio. tex.in d.§.si quis rogatus.el 2.versi.fi.facta per D.Costã vbi supra.n.11.ad probãdum,ꝙ fideicõmissum post mortem hæredis alicui datum,nõ debeatur nisi post mortẽ hęredis, etsi maximè seruus pœne effectus fuisset.Nã in primis tex. ille solùm

solùm agit de electione filij,cui restitutio fideicommissi faciẽda est, an amittatur per deportationem, vel damnationẽ in metallum:& in.1.casu, nẽpe deportationis,probat tex.ille non amitti:in secundo verò eam non esse dandam seruo pœnę constituto: non verò agit, an statim per constitutionẽ seruitutis pœnæ, morte naturali minime expectata,sit restituendũ fideicõmissum,necne. Præterea,tex.ille in versi.fi.incipit,sed si seruus expressè loquitur, quando grauatus restituere fideicommissum,nullo antè cõcepto filio,fuit cõstitutus seruus pœnę: arguit tamen Costa à contrario sensu, quòd si cõceptis ante filijs,seruus pœnæ fuisset effectus,nõ statim sine liberis videtur decessisse,&fiscus cũ suo onere bona vẽdicaret:hoc autẽ tex.nõ asserit: & quãuis verũ sit,hũc nõ videri statim sine liberis decessisse, quando quidẽ filios haberet ante cõstitutionẽ pœnæ,vt colligitur ibi ex mẽte Iurisconsulti à cõtrario sensu:nõ tamen ibi probatur, aut innuitur,ꝙ fiscus statim bona vendicabit. Deniq; ad amittẽdã illam electionem,de qua in illo tex.in seruo pœnæ,nihil interest quòd filij ante præd.pœnã sint nati, vel nõ, vtroque enim casu seruus pœnę amittit eã,cùm pro mortuo habeatur,vt rectè ibi existimauit glo.verb.nullo ante,quę cõmuniter tenetur secundũ Claudiũ ibi infine,vt refert Costa d.n.11.in.fi. tametsi eam expositionẽ Accursij absurdam esse dicat, & plerisq; non probatã, sed nihilominus vera est,cùm glo.illa nõ dicat,seruum pœnæ,qui antè liberos suscepit,decedere sine liberis(hoc enim falsũ esset,& quod voluit & potuit Costa iure improbare) sed amittere præd.electionẽ,siue ante constitutionẽ præd.pœnę liberos susceperit,siue nõ.Nec glossę opinioni,& cõmuni obstant verba tex. ibidẽ,Nullo ante cõcepto filio,quæ conditionẽ importare videtur:ergo ipsis ante cõceptis,cessat dispositio illius tex.nã fatemur,filijs ante natis,posse hũc seruũ pœnæ parere cõditioni,& cũ liberis videri decessisse:nõ tamẽ inde sequitur,electionẽ illã nõ esse amissã, quanuis liberi antè nati fuissent, vtroque enim casu seruus pœnæ effectus electionem illam iure amisit, cùm habeatur pro mortuo: & hoc est quod dixit glo.præd.& quidẽ rectè,potuit enim in habitu eligere,quia habebat filios ante constitutionem seruitutis pœnæ,& sic parere conditioni,licet in actu eam electionem exercere nõ valeat, propter constitutionem pœnæ, qua habetur pro mortuo, & sic amisit, vsum siue exercitium electionis,habuit enim ius eligendi, & sic parendi conditioni,quanuis eius vsu sit priuatus.

Non obest secundum fundamentum cõtrarię partis de tex.in auth.de sanctiss. Epis.§.sed &hoc prẽsenti.& tex.in.c.in prẽsentia,de probatio. vbi probatur, ꝙ monasterium habetur loco filij, & facit deficere fideicõmissum relictũ sub cõditione,si sine liberis decesserit, quia hæc iura procedunt,quando tale monasteriũ fuisset capax bonorum in comuni:sed quando quis ingreditur monasterium, quod in cõmuni non est capax bonorũ, vt in nostra specie, tunc communis est opinio,quòd admittatur substitut⁹,quia vt prædiximus,tex.in d.§.sed &hoc prẽsenti,loquitur in monasterio capace bonorum,ad quod transeunt bona,sicq; resultat fauor monasterij, vt probat ille tex.dum dicit, Monasterio competere voluit; quæ ratio cessat in præd.nostra specie:ita Socin.vbi supra,nu.2.

Ad tertium respondeo, non impediri ex hoc vitam contemplatiuam,cum huiusmodi monachus intrare possit aliam religionem quàm incapacem, vt bene probatSocin.vbi supra.num.3. Alio modo,& rectè, respondimus lib.1.Canoni. quæst.c.32.nu.57. Ad quartum respondeo,quòd deportatus non habetur pro mortuo,quãdoquidẽ non amittit libertatẽ,sicut monachus professus,ac proinde per deportationẽ nõ cedit dies fideicõmissi: prẽmaximè ꝙ in d.§.Cornelio Felici.mater grauata restituere, nõ fuit deportata, sed condemnata ex delicto,ex quo bona sua fuerunt publicata, vt patet ex tex.iuncta glos.verb.condemnata.Ad quintum respõdeo, id procedere,

cùm mors ciuilis non operatur eundem effectum, quem naturalis, aliàs ſecus, vt in propoſito contingit, iuxta communem opinionem, cuius non ſemel ſupra meminimus.

Sextum etiam & vltimũ non obeſt, quoniam tex. in d §. ſi quis rogatus, el 2. non id probat, ſed potius facit in contrarium, & ſic pro noſtra receptiori ſententia, quam tuemur, dum ibi fit differentia inter deportatum & condemnatũ in metallum, & ſic ſeruum pœnæ, vt ille liber factus eligere poſsit, cui liberorum reſtitutionem facere debeat hæreditatis (fuit enim grauatus, vt cui vellet liberorum, hæreditatem reſtitueret) hìc verò, nullo ante concepto filio, ſeruus pœnę factus parere conditioni præfatæ non poſsit, deceſſiſſeque ſine liberis videtur, & cùm decedit, electionẽ illam, quam Papinianus deportato dedit, huic dari non oportet: & ita Angel. ex illo tex. potius deſumpſit argumentum pro hac ſecunda ſententia (vt prædiximus) quinimò, vt ſupra vidimus, ſecundùm communem opinionem, rogato reſtituere hæreditatem damnato in metallum, ſtatim cedit dies fideicommiſsi: quo fit, vt præfatum ſextum fundamentum Coſtę, præterquam quòd in illo tex. non probatur, iure non ſubſiſtit, nec huic ſecundæ parti, quam defendimus, aliquid obſit.

69 Hodie tñ nemo bene natus à principio ex ſupplicio fit ſeruus, & ſic nó perdit libertatem, neque matrimonium diſſoluitur, vt in auth. de nuptijs. §. quod autem, colla. 4. & in auth. ſed hodie. C. 70 de donat. inter vir & vxor. † Serui enim pœnæ dicebãtur in metallum damnati, & in opus metalli, & ſi quid eis in teſtemento datum fuerat, pro non ſcripto erat, quaſi non Cæſaris ſeruo datum, ſed pœnæ, vt in l. quidam. ff. de pœnis, & olim iure communi teſtari non poterãt, eius tamen bona certo modo diuidebantur inter filios, vt in l. cum ratio. §. ſi plures. ff. de bonis damnatorũ. l. 5. tit. 31. par. 7. auth. bona damnatorum C. de bon. damnat. Sed lege fori. 5. titul. *de las mandas* lib. 3. fori, de parte bonorum, quę non confiſcabatur, poterant teſtari, vt latè hæc declarat Tellus Fernand. in l. 71 4. Taur. numer. 14. cum ſeqq. † Hodie autem ex. l. 4. Taur. quæ eſt l. 3. tit. 4. lib. 5. nouæ Coll. Reg. *El condenado por delito a muerte ciuil o natural, puede hazer teſtamento o codicilos, o otra qualquiera vltima voluntad, o dar poder a otro que lo haga por el, como ſino fueſſe cõdenado, el qual y ſus comiſſarios puedan diſponer de ſus bienes, ſaluo de los que por el tal delito fueren confiſcados, o ſe ouieren de confiſcar, o aplicar a la Camara de ſu Mageſtad, o a otra perſona alguna.* Cùm igitur condemnato ad mortem, ſiue ciuilem, ſiue naturalem, permittatur factio teſtamenti actiua, vt in d. l. Regia, iam 72 non eſt ſeruus pœnæ ex damnatione, † quia nullus ſeruus pœnę poteſt facere teſtamentum, vt prædiximus: ita Greg. Lop. in d. l. 5. in gloſſa magna, incipient. *Señalados*, ac per cõſequens poterit etiam hodie capere ex teſtamento, non ex vi extenſionis, neque correlationis, neque ex vi maioris efficaciæ, ſed ex vi defect⁹ cauſæ, ex qua ſimul oriebatur effectus pœnæ, ſcilicet non poſſe teſtari, vt ſubtiliter ac verè deduxit ac probauit Tellus ibidem num. 32. reſoluens, quòd cùm hæc cauſa defuit, quia ex damnatione non efficitur ſeruus pœnæ (cùm poſsit facere teſtamentum) omnes effectus ſimul pereunt; non quia fuerint, & deſierint eſſe, ſed quia nunquam fuerunt; propterea quia dãnatus ex d. l. 4. Taur. 73 non ſubdit ſe tali pœnæ. † Ex quibus & nouiſsimè inferri poterit, quod cùm hodie damnatus ad mortem, non efficiatur ſeruus pœnæ, propterea quod lege Regia permittitur ei teſtari, & ideò omnes effectus ſeruitutus perierint, qđ per damnationem in metallum non fiat ſtatim locus fideicommiſſo; ſed expectanda ſit mors naturalis ad reſtitutionem ipſius, & interim fiſcus potietur dictis bonis, & ſic hodie non procedit communis opinio modò relata, quam ex Nicolao de Neapol. Angel. Raphael. & alijs communiter DD. attulimus, vt ex d. auth. ſed hodie. contra cõmunem tenent

tenent & latè probant Alexan. in d. §. ſi quis rogatus. el 2. nu. 6. & D. Coſta in d. §. & quid ſi tantum. 2. part. nu. 8. cum ſequẽtibus, & Menchac. d. §. 21. de ſucceſ. creat. nu. 174. reſpondens d. §. ſi quis rogatus. el 2. inducto ſupra in contrariũ: & eandem ſententiam ſequitur & dicit communem D. Spino vbi ſupra; nu. 36. Hoc tamen planius contra comunem 76 fit hodie ex ſupra dicta conſideratione noua. l. 4. Tauri, & ideò tenendũ in damnato ad metallum.

74 Nihilominus tamen in monacho profeſſo ordinem bonorum incapacẽ procedet etiam hodie noſtra magis recepta ſententia, vt ſtatim fieri debeat reſtitutio fideicommiſsi, morte naturali ipſius monachi minimé expectata: quoniam monachus huiuſmodi, neque teſtari poteſt, nec bona poſsidere, ſicut nec ipſius monaſterium, ac proinde cùm mors hęc ciuilis in eo idem operetur quoad propoſitum, de quo agimus, quod mors naturalis, vt ſupra probauimus, meritò vt naturali æquiparetur: ſecus in damnato ad mortem ciuilem, is namque cùm hodie non dicatur ita mori, ſicut qui naturaliter moritur, quandoquidem iam nó efficitur ſeruus pœnæ, quia teſtari poteſt, non tenebitur ſtatim reſtituere fideicommiſſum, quia etiamſi per damnationem in metallum dicatur mori, mors hæc hodie non operatur in eo idẽ, quod mors naturalis operaretur: præmaximè cùm etiam condemnatus ad mortem naturalem, poſsit hodie teſtari, vt in d. ll. Regijs.

75 Sed eſt quæſtio ſummè difficilis, atq; inter vtriuſque iuris interpretes ſatis controuerſa, vtrùm filius legitimus in vita patris religionem profitentis bonorum capacem, poſsit petere legitimam portionem ſibi competentem in bonis patris, & ad illam ſoluẽdam, viuo patre, monaſterium compelli poſsit, necne? Qua in re Alberi. Iacob. Butric. & Bar. in authen. ſi qua mulier. nu. 22. C. de ſacroſ. Eccleſ. tenet, quòd filius eam petere minimé poſsit, ſed demum poſt mortem naturalem patris. Primò, per tex. in d. authen. ſi qua mulier. cui conſonat. l. 17. tit. 1. par. 6. vbi pater ingreſſus monaſterium, habet poſtetatem in vita ſua diuidendi bona ſua inter liberos, prout voluerit, legitima non diminuta: ergo ad id compelli non poteſt, neque neceſsitas inducitur, ſed tantùm poſt mortem ipſius compelli poterit monaſterium, cùm text. ille aliud non expreſſerit. † Secundò, quia portio legitima filio non debetur niſi poſt mortem naturalem patris, vt in. l. 1. §. ſi impubere. & ibi Bart. ff. de collat. bon. & in. l. lex Cornelia. ad fi. ff. de vulga. & pupill. ſubſt. eſt cõmunis opinio, vt plures allegans teſtatur Méchac. lib. 1. controuer. illuſtrium. c. 37. num. 2. Tertiò, quia poſsibile eſt quod iſte filius moriatur antequam pater: ergo interim eſt in ſuſpenſo, vel pendenti: argumen. l. Statius Florus. §. Cornelio Felici. ff. de iure fiſci. cũ ſimil. cui ſententiæ fauet ex preſsius d. l. 17. ibi: *Empero ſi deſpues q̃ entraſſe en la religiõ, ſe murieſſe ante que partieſſe lo ſuyo à ſus herederos, aſsi como ſobredicho es, ſus hijos deuen auer ſu legitima parte, è el monaſterio lo otro*: & in expreſſo hanc ſententiam tenẽt doctores cõmuniter in d. authen. ſi qua mulier. præcipuè Petrus & Cyn. colum. fin. verſi. quæro vndecimo, & ibi Salicet. & Iaſ. nu. 50. teſtantur eam eſſe magis communem, & ſequuntur Ant. de Butrio, & Feli. in d. c. in præſentia, nu. 56. vbi plures allegat, de probat. & ibi Dec. nu. 67. teſtatur eſſe comunem eam ſequutus: hanc dicit veriorem Abb. in. c. cum ſimus. de regular. Alex. in. l. ſi cum dotem. nu. 13. ff. ſoluto matrimonio: & iſtam veritatẽ eſſe dicit Bald. in. c. ſi pater. de teſtam. in. 6. prout eum refert Alex. vbi ſupra: idem tenet Aret. in. l. 1. ff. de teſtam. & cum eâdem videtur tranſire, latè agens & dicẽs eſſe communem, Ioan. de Anania in. c. 2. nu. 16. de delict. puerorum, & teſtatur communem eam ſequutus Greg. Lopez. in d. l. 17. in glo. *ſus fijos*, per illam. l. & per d. authen. ſi qua mulier. & Menchac. plures allegans, dicensque eſſe communem Legiſtarum, & interminis iuris ciuilis indubitatam, & quòd etiam de iure cano-

nico sit tenenda, de succes. creat. §. 21. n. 175. Testatur etiã cõmunem eam sequutus Guillerm. Benedict. in d.c. Rainuntius. verb. mortuo itaq; testatore. el 1. nu. 299. de testam. eand. longè veriorem affirmat, & pluribus fundamentis comprobat idem Menchac. controuer. illust. lib. 1. c. 37. num. 10. licet dicat non facilè discerni, quæ nam sit receptior opinio: est magis communis secundùm Didac. Perez, qui eã tenet in l. 1. pagi. 75. versi. dubitatur præterea, tit. 2. lib. 6. ord. & in monacho intestato hanc partem dicit esse veriorem, securiorem & receptiorem, Angul. in l. 1. glos. 6. nu. 6. tit. *de las mejoras*. lib. 5. nouæ collectio. regio.

77 Contraria tamẽ pars probari expresse videtur hodie in d.c. cum simus. de regular. quo tex. iuris pontificij professores moti sunt omnino ad tenendũ contrariũ: inquit enim text. Sanè nostris auribus est relatum, quòd cùm. B. miles secum filio suo discretionis annos nullatenus attingente, ad quoddam monasterium cum bonis suis etiam contulisset, dictum filium suum fecit habitum suscipere monachalem, & infra. Discretioni tuæ taliter respondemus, quòd si dictus puer ad annos discretionis peruenerit, & habitum retinere noluerit monachalem, si ad hoc induci nequiuerit, non est vllatenus compellendus: quia tunc sibi liberum erit eum dimittere, & bona paterna, quæ ipsi ex successione proueniunt, postulare. Ecce ergo tex. qui videtur expressus in finalib. verb. ibi: Et bona paterna, &c. nam illud verbum, Prouenit, est præsentis temporis, & sic statim in vita patris potuit filius ille legitimam suam postulare: & tex. ille est singularis adhoc secundùm Abb. ibi, & eum commendat Bald. in d. authen. si qua mulier. colu. fi. nu. 14. dicens, hoc videri verũ de æquitate canonica, quia filij potue 79 runt intentare cõdictionem ex canone pro ista legitima, statim facta professione per patrem, per d.c. cum simus. Ioan. Andr. & DD. in d.c. cum simus. ad idem est glos. in c. transmissæ. verb. mota, in versi. sed quomodo. ibi: Dicunt quidã, &c. qui filij sint legit quæ alibi non est, secundùm Abb. ibi, & est singularis secũdum Aret. in l. 1. num. 6. ff. de testam. sed illa glos. refert opinionem quorundam, non tamen in ea permanet.

78 Secundò, pro hac eadem parte inducitur tex. in d. authen. si qua mulier, quatenus permittit patri religionem professo portiones legitimas filijs assignare, qđ minimè permitteretur, si bona illa à monasterio, patre viuente quoad legitimã filiorum auferri non possent: si enim filius non posset petere legitimam in vita patris monachi, quorsum daretur ibi patri facultas diuidendi substantiã post ingressum inter liberos, cùm ius esset acquisitum monasterio retinendi illam legitimam toto tempore vitæ patris: sed quia filij poterant petere, & debebat pater ante ingressum bona diuidere inter liberos, ideò fit illa specialis gratia, vt possit ea diuidere inter eos post ingressum: ita Abb. qui expresse hanc opinionem probat ex supra dictis in d.c. in præsentia, nu. 59. dicens, quòd quicquid sit, maximam habet hæc opinio æquitatẽ: ex quo enim pater abijcit filium à cura sua, æquissimum est vt non habeat mendicare alimenta à monasterio: hanc etiã opinionem defendunt Corset. & Anan. eosque referens D. Couar. in d.c. 2. num. 7. de testam. vbi quoq; citat Bald. Nouell. de dote. 1. part. colum. 3. & est in nu. 11. dicentem hanc opinionem esse communem Canonistarum, non inficians rẽ dubiam esse, fatetur tamen hanc opinionem esse æquiorem, & quòd in vtroque foro seruari oporteret propter maximã æquitatem, cui innititur: eandẽ esse communem Canonistarum plures allegans testatur Menchac. vbi supra, referens etiam nonnullos Legistas eam tenentes de æquitate canonica per d.c. cũ simus.

Quid tenendum in re hac? Ego veritati, & puro iuri inhærẽdo existimo, priorem sententiam Legistarum esse veriorem ac receptiorem, & proinde tenendam in iudicando & consulendo, quanuis secunda opinio, & sic Canonistarum sit æquior: hanc tamen æquitatem non intelligo teneri iudices sequi: quinimo rectiùs ac securiùs eos facturos, si priorem iuridicam sententiam amplectantur, per fundamenta eiusdem, quæ magis concludunt quàm secundæ.

Tota difficultas pendet super intellectu text. in d.c. cum simus. de regularib. quem Canonistæ pro se expressum putant: sed tamen facilis est responsio, nẽpe tex. illum minimè probare, quòd in vita patris monachi professi, eius filius petere possit legitimam, quia de hoc verbum nullum in eodem text. Cùm igitur in eo non dicatur in vita patris, quis poterit, vel audebit id intelligere, vel supplere in derogationẽ iuris ciuilis, quod habet, vt filius non possit petere legitimam à patre in vita sua? iuris enim correctio in dubio non præsumitur, nec inducenda est, nisi expressè fiat, quia quod non mutatur, quare stare prohibetur? vt in l. fancimus. C. de testam. & in l. præcipimus. C. de appell. Nec obstat, quòd principium tex. loquatur de patre viuo, & de filio simul religionem ingredienti bus, quia in fine, vbi sunt verba præfata, quibus Canonistæ fundant suam opinionem, hoc non repetitur, quin potius manifestè ostenditur contrarium, patrem scilicet esse iam mortuum naturaliter, quandoquidem, vt patet ibi, Et bona paterna, quæ sibi ex successione proueniũt postulare. illa enim verba, ex successione, &c. indicant, patrem tunc fuisse mor
80 tuum, † quia non dicitur filius petere debitum ex successione, nisi quando pater est mortuus, vt notat glos. singularis in c. 1. 18. quæst. 1. quod latè probat Ioan. de Anan. in. c. 2. de delict. puerorũ; nu. 16. Dec. in d.c. in præsentia. nu. 67. post Salicet. in d. auth. si qua mulier. & ita patet ex integra d. cap. cùm simus. quòd pater erat mortuus, vt testatur eam vidisse Felin. in d.c. in præsentia. nu. 56. quem refert & sequitur Guillerm. Benedict. vbi supra d. nu. 299. licet D. Couar. vbi supra nu. 7. contrarium dicat, nempe ex integra decretali constare, patrem viuere eo tẽpore, quo portio legitima tradẽda erat

81 Ego integrã vidi ex Ant. Contio, quæ post primam partem text. illius, dum dicitur, Secundò & infra, prosequitur huiusmodi. Cumque ipsi puero disciplina monasterij propter asperitatem regulæ displiceret, & infra spatium decem hebdomadarum à monasterio & habitu taliter suscepto resiliẽs, bona patris ab abbatia illa cœpit cum instãtia postulare, & cùm super hoc ad diœcesanũ Episcopum quæstio lata fuisset, & coram eo aliquandiu discepratum: quia pleriq; dissentire de rigore Canonum videbantur, si consanguinei pueri prædicti, possent testibus comprobare illum, quando fuit oblatus, infra annos discretionis existere, ipsum tali voto nullatenus obligari, dictus Abbas ad Maguntinæ sedis audiẽtiam appellauit, & quidam ex consanguineis eiusdem pueri ad Romanam Ecclesiam ad appellationem (sicut ex literis Aug. Episcop. cõperimus) transtulerũt, ideòq;, & statim sequitur secunda pars tex. hoc est decisio ipsius, ibi: Discretioni tuæ taliter respondemus.

82 Ex integra igitur prædicta minimè cõstat, quòd pater viuerer, neq; quòd mortuus esset, sed tantùm quod reperitur esse in litera illius text. ex qua, vt prædiximus, colligitur, patrem esse mortuũ: & præterea quia verisimile est, quòd si pater tunc tẽporis vixisset, filius non recusaret habitũ monachalem retinere, propter reuerentiã & cohabitationẽ paternã, cũ quo simul intrauerat, vt cũ iudicio considerauit Anan. in d.c. 2. in fi. de delict. puerorũ. Præterea in integra post verba, cum B. miles. adijciuntur sequentia, quę non sunt in decretali, nempe, Et præ morbo esset, permittente Domino, respersus: vnde facilè credi potest breui mortuũ fuisse: & dato quòd pater nõ esset mortuus, debet tex. ille intelligi secũdùm prędicta, vt scilicet bona, quę filio ex successione proueniunt, possit postulare tunc, cùm successio deferatur, & sic mortuo patre, secundùm Anan. vbi supra, & Dec. in d.c. in præsentia. num. 67. & Menchac. dicto libr. 1. controuer. illust. capit. 37. nu. 11. sed quòd tex. ille loquatur patre mortuo, non magis quàm si filius

si filius habitum non suscepisset religionis, & sic quòd in hoc nihil noui inducat, tenet Menchac. vbi supra. in 1. loco, nempe de succes. creat. §. 21. n. 175. versi. hęc cómunis, ibi: Nam tex. dicens, quòd hæc est vera mens, verusq; sensus illius, sequitur simpliciter D. Spino vbi supra, nu. 32. Adde aliam integram illius decretalis, cum simus, relatam ab Ant. Augustino, ex qua clarius constat, esse intelligendum, patrem fuisse mortuum, in illis verbis, Quæ ipsi rectè successione proueniunt, &c. inquit enim integra Antonij Aug. hoc est ab eo relata in collectione. 2. decreral. lib. 3. ti. 18. Integra. c. cum simus 14. de regularibus.

Celestinus III. aliàs Clemens III.

83 *CVm simus, &c. & infra. Sanè nuper auribus nostris est relatum, quod cùm C. Miles leprę morbo (Domino permittente) est resperſus, se cum filio suo discretionis annos nullatenus agente, ad quoddã monasterium cum bonis etiam suis; quæ à monasterio ipso tenuerat, contulisset, dictum filiũ suum habitum fecit suscipere monachalem: cumq; ipsi puero disciplina monastica propter asperitatẽ regulæ displiceret, infra decem hebdomadarum spatium à monasterio, & habitu taliter suscepto resiliens (aliàs resiliuit) bona patris ab Abbatia illa coepit cum instãtia postulare: & cum super hoc ad dioecesanum Episcopum quæstio delata fuisset, & coram eo aliquandiu disputatum (aliàs disputassẽt) quia pleriq; sentire de rigore canonum videbantur, si consanguinei dicti pueri possent testibus comprobare, illum quando fuit oblatus infra annos discretionis existere, ipsum tali voto nullatenus obligari: dictus Abbas ad Maguntinæ sedis audientiã appellauit, & quidam de consanguineis (aliás ex consanguineis) eiusdẽ pueri ad Romanã Ecclesiã appellationẽ, sicut ex literis Augustini Episcopi cõperimus, transtulerũt: ideoq; discretioni vestræ significatione præsentiũ intimamus, quòd si dictus puer ad annos discretionis peruenit (aliàs peruenerit) & habitũ retinere noluerit monachalẽ, si ad hoc ipsum induci nequiuerit, non est cõpellẽdus, quia tũc liberũ erit sibi eũ dimittere, & bona paterna, quæ ipsi rectè successione proueniunt, postulare.* † Ecce quomodò in 84 hac integra adest aduerbiũ, Rectè, qđ in decretali cùm simus, non fuit translatũ: † Rectè igitur significat, ideſt, iustè glo. 85 & Bart. in. l. 2. ff. de inofficioso testam. Dec. latè in. l. lecta. nu. 21. ff. si certũ. pet. cum sequentibus, & ibi Alciat. nu. 15. idẽ Alciat. in. l. hæc verba. 73. in ordine. nu. 2. ff. de verb. sig. Tiraquel. in. l. si vnquã. in præfatione. nu. 33. cum sequẽtibus. C. de reuocãd. donat. & Menoch. de arbit. iud. lib. 5. q. 67. n. 24. Significat etiam rectè, ideſt, *bien y derechamẽte*. Antonius Nebrissensis in suo diction. Latin. Prętereà recte, id est, iustè, & ordine. Calepi. verb. 86 rectè. † Cùm ergo infine huius integræ dicatur, & bona paterna, quæ ipsi rectè successione proueniunt, postulare: & rectè significet, ideſt iuste, *bien y derechamente*, consequitur, debere intelligi, secundũ ius, hoc est mortuo iam patre, quando quidem eo viuo, nó rectè neq; iustè, aut secundùm ius filio debeatur legitima, neque successio detur, vt probauimus. Nó igitur corrigit tex. hic iuris Pótificij iura ciuilia in hoc loquentia, sed imò potius iuxta ea loquitur. † Nec obstat si dicatur, quòd monacho viuẽte, successio 87 datur, vt in. c. fin. 20. q. 3. vbi quod monachi, qui per auaritiam vel simoniam prælatorũ sunt recepti, in eo quod acceperunt, perseuerare coguntur, res verò eorum hæredibus reddũtur. Ecce igitur tex. expressum, vbi in vita monachi res eius reddũtur hæredib⁹, & sic successio eis in vita datur: igitur verba illa, Quę sibi ex successione proueniũt, d. c. cum simus. intelligi debent in vita eiusdem monachi.

Respõdemus enim tex. in d. c. fi. in finalibus verbis, ibi: Res verò eorũ hæredib⁹ reddãtur, intelligi posse post mortẽ ipsorũ monachorũ, quandoquidem agit de hæredib⁹: hæredes enim proprie, & secũdùm cómunem vsum loquẽdi Iurisconsultorũ nó dicũtur nisi mortuo testatore, vt est notũ. Vel secũdo, & veri⁹, etiãsi intelligatur tex. ille in vita monachorũ id nullum

id nullum nobis impedimẽtũ facit, quia illud ideò ibi, in pœnã nẽpe & odium doli, violentiæ atq; auaritiæ prælatorum, qui non in fructum animarũ, sed in auaritiam & turpe lucrum inhiantes, quoslibet homines circumuniendo, res eorũ tali persuasione surripuerũt, vt idẽ text. in principio sui præfatur: quare meritò dictos prelatos pœnitẽtię Canonicę (vt 90 turpis lucri sectatores) subiacere præcepit ille tex. at in nostra specie hoc cessat, quia ingressus monasterij fuit liber atq; sine deceptione: ergo nulla pœna monachis est imponẽda bonorũ, sed ius cómune seruãdũ, vt hęredib⁹ necessarijs monachi solutio legitimæ nó anticipetur, sed suo debito tẽpore persoluatur, nẽpe post mortem naturalẽ ipsius monachi.

88 Nó obstat etiã d. auth. si qua mulier. pó derata vt supra pro secunda opinione, quoniã illud, quòd pater monachus possit bona sua inter liberos in vita diuidere, seruata forma illius tex. procedit ex gratia & iuris indulgẽtia, etiãsi ex illa dispositione & diuisione præiudiciũ aliquod monasterio inferatur invita monachi diuidentis, cùm aliàs, si prędicta diuisio in vita nó fieret, monasteriũ in vita monachi bonis omnibus eiusdẽ potiretur, & post mortẽ solueret legitimam filijs: hoc tamẽ ipsũ ius permittit parẽti in fauorẽ liberorũ, nó tamẽ inde cósequitur, debi tam esse legitimã invita patris monachi ipsius filijs, ita vt eam petere possint. Idem igitur ius, quod monasterio detulit post mortem monachi residuum legitimarum portionum filijs debitarum', patri monacho facultatem concessit disponendi in vita, ac diuidendi bona sua inter liberos, legitima non diminuta, & residuo monasterio remanente, vt in d. authen. si qua mulier. & in d. l. Regia. 17. quod autem ius hoc potuerit disponere nemo sanæ mentis debuit vnquam dubi
89 tare: † successiones enim sunt de iure ciuili, vt plurimos referens resoluit Matienç. in. l. 3. glos. 3. nume. 2. & 3. titul. 4. lib. 5. nouæ Coll. Reg. fol. 112. & cum his remanet sufficienter satisfactum fundamẽtis contrarię sentẽtiæ, & prima Legis tarũ & magis cómunis perspicua ac satis defensata: quæ æquior etiã est, quàm illa Canonistarũ, nẽpe vt filius nó possit petere legitimam viuo patre monacho professo, sed expectet interim, donec pater naturaliter moriatur, per iura supra dicta, præmaximè cum ex bonis patris interim sit alendus, vt statim dicemus.

Qua opinione Legistarum magis recepta retẽta, obseruandũ erit, quòd monasteriũ hoc casu tenebitur alere filios monachi, eo viuente, quia bona transeunt cum illo onere. l. si quis à liberis. §. rescriptum. ff. de liberis agnoscẽd. possetq; filius petere, vt assignentur sibi certa bona, ex quibus possit se alere: & si contingat ipsum superuiuere patri, remaneant penes ipsum filium pro sua legitima, & si transcendant legitimam, restituet monasterio excessum: si verò filius præmoriatur, restituat omnia monasterio, quia tunc apparet quòd legitima non fuit sibi assignata, & sic erit assignatio facti, non iuris, nec transibit dominium in filium ita Paul. Castr. in d. authen. si qua mulier. nu. 7. quem refert & sequitur Felin. in d. cap. in præsentia. num. 56. dicens bene notandam istam practicam: & Bald. Nouell. vbi suprà, dicens hoc de alimentis videri indubitanter dicendum: & pleriq; ex supra dictis, qui tenẽt primam opinionem, id concedunt, præcipuè Guillerm. Benedict. d. nu. 299. qui 91 verba præd. Pauli refert & sequitur, † dicens ex hoc clarè demonstrari, quòd si hæres institutus in testamento talis monachi prius decederet, quã testator professus, tunc hæreditas pertineret monasterio, corruente testamento propter defectum hæredis pręmortui.

92 Et sicut viuẽte patre in monasterio, filius, qui remansit in seculo, non potest legitimam petere, vt resoluimus: ita è conuerso, filius, qui ingreditur monasterium patre viuente, non poterit legitimam consequi, vt tradunt Petrus de Anchar. & Ioan. de Anan. in d. capit. 2. de delict. puerorum. prout eos refert & sequitur Felin. nu. 56. & Dec. d. nu. 67. in d. cap. in præsentia. Pro qua sententia est

est tex optimus, iuncta sua glos. verb. restituat, in c. 1. 18. quæstio. 1. vbi quòd ius succedendi non competit nisi post mortem defuncti.

93 Ex supra dicta magis cómuni sentétia Legistarum infertur, idem esse in filio ingrediente religionem, vt pater ipsius, filio viuo, eadem ratione non possit petere suam legitimam à monasterio in bonis filij professi, nisi demum post mortem naturalem ipsius, per supra dicta, & constat ex mente communis.

94 Limitatur tamen prędicta magis communis sentétia, si pater ingrediatur religionem incapacem bonorum, saltem in cómuni, tũc enim statim professione facta, poterit filius petere legitimam suã, morte naturali parentis minimè expectata, cùm monasterium succedere non possit in illa legitima, nec in alijs bonis, vt in Clementi. exiui de paradiso, de verborum signif. & ita tenẽt plerique ex supra dictis, estq; cómunis opinio, secundũ Menchac. d. c. 37. nu. 12. quanuis ipse teneat contrarium: & cõfirmatur ex supra non semel adductis in proposito: idẽ que erit in patre respectu filij professi in religione incapace bonorum.

95 Illud deniq; pro complemẽto supra dictorũ addendum decreui, nẽpe quòd sicut ex decisione tex. in d. auth. si qua mulier. & d. l. 17. tit. 1. p. 6. parẽs monachus, qui post ingressũ monasterij vult inter liberos testari, astrictus est filijs legitimã absq; diminutione relinquere, & omne illud, quod legitima filijs relicta, supereſt monasterio deferre, quia cum omnia bona ingredientis monasterium efficiantur eiusdem monasterij, iuxta text. in dicta authentica ingressi, & in d. authen. nũc autem. C. de Episcop. & cleric. cum similib. ita etiam consequens est, vt omne illud, quod legitima filijs relicta supererit, monasterio cõpetat, nec pater poterit plus legitima filij relinquere, nisi tantundem ipsi monasterio relinquendo, quantum filio, ad quem plus ex bonis eiusdem peruenit, relictum fuerit, ex d. authenti. si qua mulier. Similiter id ipsum facere poterit filius respectu parentum, seu aliorum ascendentium: quòd si id non fecerit, ascendentes debent obtinere integram legitimã: † quia licèt d. authẽ. si qua mulier. cum d. l. 17. de descendentibus solùm loquatur, ad ascendentes tamen ex paritate rationis extendenda erit, cùm eis, sicut descendentibus, legitima debeatur, vt in. l. scripto. cum similib. ff. vnde liberi. & in. l. nam etsi parentibus. ff. de inofficioso testam. cui consonat. l. 4. tit. 13. part. 6. & in specie ita resoluit Alberic. nu. 2. Bart. 18. cum sequẽtibus, cõmuniter scribẽtes in dicta auth. si qua mulier. vbi Paul. Castrens. nu. 5. hanc dixit comunem. Innocent. etiam & comuniter DD. in d. c. in præsentia. vbi Abb. nu. 53. & 61. & Augustin. Beroi. nu. 523. hanc opinionem comunem esse profitentur, & eam esse communẽ Legistarum & Canonistarũ, & quòd eam tenent magis communiter DD. testatur etiam Greg. Lop. in d. l. 17. in verbo descendiessen, vbi quòd procedit hæc opinio, præmaxime stante. l. 6. Taur. & D. Molina lib. 2. de Hispanorũ primogen. c. 9. n. 64. & Velazquez in d. l. 6. Taur. glos. 8. num. 1. & in. l. 40. Taur. glos. 4. nu. 23. qui omnes eam sequuntur atq; probant, reiecta contraria opinione Azonis, & sequacium: imò vt cẽseo, id vterque facere poterit sine licentia superioris: ius si quidem illis hanc facultatem concedens ex dispẽsatione, nullam superioris requirit licẽtiam: si enim hęc esset necessaria, id exprimeretur, quandoquidem formã in hoc necessariò seruandam præfigit, & præd. licentiam non requiritum etiam, quia si aliud diceremus, illusoria, & sine effectu esset profectò præd. iuris facultas: superior enim prędict. licentiam minimè concederet in prędiudiciũ sui monasterij: tandem quia frustra precibus impetratur, quod à iure communi conceditur, vt in regul. iuris vulgarib.

97 Supereſt nunc vt examinemus illam celebrem ac cõtrouersam quæstionem, an pater per ingressum atque professionem monasterij bonorum in communi capacis, amittat vsumfructum quem

quem iure patriæ potestatis habet in bonis aduentitijs filiorum, & consolidetur proprietati: an verò monasterio acquiratur durante vita ipsius patris monachi? In qua primò videtur dicendum, patrem hac in specie amittere præd. vsumfructum, eumque ad proprietatem redire: quia per professionem pater amittit patriam potestatem, & subijcitur potestati Abbatis & superioris, qui enim sub alterius potestate est, nõ potest habere aliũ sub sua potestate, per tex. in. l. sic eueniet. in fi. ff. de adult. Patria igitur potestate extincta, videtur eum amittere quoq; vsumfructum. Secũdò, quia vlus fructus datur patri ob custodiam & administrationem, quæ cessat in monacho ergo, &c. Tertiò, quia si filius potest petere legitimam in vita patris monachi, non expectata morte naturali ipsius, vt in. c. cũ simus. de regular. iuncta cõmuni opinione Canonistarũ, de qua supra, eodem iure pater monachus per professionem amittet prędictum vsumfructũ, filiusq; eum sibi vendicare poterit, vt in terminis tenuit primus omniũ hanc opinionem Martin. Seluan. antiquissimus doctorum, quem refert Cyn. ibi. nume. 10. ad fin. Salicet. quæst. 7. Ias. colum. fin. num. 48. in authen. ingressi. C. de sacrosanct. Eccles. eamq; profitetur comunẽ ibidem Salicet. & in d. auth. idem est, & sequitur alios allegans & dicens cõmunem D. Couarr. d. c. 2. num. 8. de testam. 98 vbi laté eam nititur probare, saltem de æquitate Canonica, etsi non ignoret eam dubiam esse, & refert esse magis comunem ex Salicet. vbi supra. D. Anto. Gom. in. l. 48. Taur. num. 8. & sequuntur alij relati à Pinelo in. l. 1. part. 1. nu. 47. C. de bon. mater. & Ignatius Salcedo in additionibus ad reg. 794. Bernard. Diaz de Lugo: refert etiam esse cõmunem plures allegans Matienç. in. l. 9. tit. 1. lib. 5. nouæ Coll. Reg. glos. 2. nume. 2. & Didac Perez in. l. 1. pag. 103. tit. 2. lib. 5. ordin. quanuis ipsi eam non probent, sed contrariam, vt infra dicemus. Sed hanc priorem videtur probare Greg. Lopez in. l. 5. tit. 17. par. 4. in glos. *el vso fruto*. ibi, Idem est, dicens esse communẽ: quia quanuis relinquat cogitandum, addit, quòd non videtur recedendum à dictis Saliceti, per sua fundamenta.

Rursus, & glos. in auth. idem est. glo. 1. in versi. & ideo. C. de bon. quę lib. tenet cõtrariam sententiam omnino, imò quòd in præfata specie vsusfructus patris, eo viuente, ad monasterium pertineat, quia monachus non dicitur mori per professionem quoad comedendum, & ideò nõ finietur: quasi velit dicere glos. quòd vsus fructus patris in bonis aduentitijs filiorum à iure sibi defertur in alimenta ob legitimam administrationem bonorum filiorũ: quanuis igitur pater monachꝰ efficiatur, adhuc eget alimẽtis, quia quoad actus naturales, prout sunt comedere & bibere, & similia, non dicitur mori, sed quoad alia, quæ supra dicta sũt: vnde cùm mors ciuilis hoc casu nõ operetur eundem effectum, quẽ operaretur mors naturalis, vt patet, meritò vt eidem non æquiparetur, iuxta communem doctorum resolutionem. Secũdò facit pro hac parte, quia pater, licẽt monachus, naturaliter viuit, vt modò dicebamꝰ, & sic durat vsusfructus, in iure enim nõ legitur, ꝙ hic vsus fructus finiatur per monachationem patris, sed morte naturali ipsius: monasterio autẽ, quatenꝰ capax est, omnia deferuntur, quæ monachus habebat, vt in d. auth. ingressi. cum similib. C. de sacrosanct. Eccles. † Tertiò, quia idẽ videmus esse in alio quocunq; vsufructuario extra patrem, non enim per ingressum & professionem monasterij vsusfructus, quem monachus habebat, extinguitur, sed monasterio quoad vtilitatẽ, durante vita monachi, debetur & acquiritur, sicq; per huiusmodi mortem ciuilem minimè finitur, sed per naturalem tantùm, vt tenet expresse glos. verb. dedicant. ad fin. in d. authen. ingressi. vbi, Cyn. nu. 12. Alberic. 22. Bart. 42. & cęteri cómuniter sequuntur, Innocẽ. in d. c. in præsentia. n. 5. est cómunis secũdùm Abb. in. c. vlt. col. 2. n. 2. de pignor. Soci. cõsi. 10. q. 6. lib. 1. & Ioan. Crot. in. l. Gallus. §. & quid si tantũ. nu. 30. ff. de lib. & posth.

post Roderic. Xuarez allegat. 20. in versicul. hinc est, quòd licet vsusfructus, & Guillerm. Benedict. in. cap. Rainutius. verb. mortuo itaq; testatore. el. 1. n. 298:
99 † vbi quòd dum viuit testator professus, monasterium reget & gubernabit bona testatoris, & facit fructus suos: & D. Couar. vbi supra d. nu. 8. qui eam expressè sequitur, professus hoc esse rectissimi iuris: eandem testatur communem plurimos allegãs, & eam sequutus, Ant. Gom. vbi supra, & Arias Pinel. vbi supra. nu. 47. cum sequen. & nemo, qđ sciam, ab hac opinione discedit, quandoquidem omnes tenentes priorẽ partẽ, & sic contrariam, in patre vsufructuario bonorũ aduentitiorum filij, hanc fatentur in cæteris vsufructuarijs. Quinimò Cyn. & Alberic. in d. auth. idem est, agentes de quæstione vsusfructus in bonis aduentitijs filij, & sic glossæ ibidem tenentes hanc secundam partem principalem, se ad ea, quæ dixerunt in d. auth. ingressi. remittunt, vbi agũt de quęstione glossæ ibidem, quam in fauorem monasterij ipsi & omnes indiscriminatim definiũt, & sic potius hanc secundam partem videntur probare, quàm priorem, quando quidem in quæstio. glos. in d. auth. idem est, quæ est nostra principalis, se remittunt ad dicta per se in d. authen. ingressi, vbi in quocunque vsufructuario probant cum glos. ibi, vsumfructũ per professionem non extingui, sed acquiri monasterio durante vita monachi: ex quo plane deducitur, non bene Cynũ & Albericũ citasse D. Couar. vbi supra, & Riminald. in. §. 1. nu. 128. inst. per quas personas, &c. pro priori opinione supra relata in nostra quæstione principali, quãdo quidẽ, vt ad oculũ videmus, in remissione quã faciunt ad se ipsos, cõstat cõtrariũ, vt aduertit Pinel. vbi supra. nu. 48. †
100 nec video rationẽ vllam legitimã aut sufficientẽ distinctionis factæ à Couar. vbi supra in hac specie inter patrẽ vsufructuariũ, & alios vsufructuarios, religionẽ capacẽ bonorum in cõmuni ingredientes, atq; ipsã professentes, pater enim vsumfructũ præd. habet in bonis aduentitijs filiorũ famil. pro toto tempore vitæ suæ: ingrediens igitur monasterium cùm se & sua dedicet Deo, vt in d. auth. ingressi, cum similib. & nullo iure probetur per monachationem patris amitti hunc vsumfructum, proprietatiq; filiorum consolidari, consequitur, monasterio acquiri pro toto tempore vitæ patris: mors enim ciuilis non æquiparatur morti naturali, nisi in casibus à iure expressis, iuxta comunem doctorum resolutionem, quam supra retulimus: hic autem ingressus religionis nõ est huiusmodi igitur, &c. Quis quis igitur aliud dixerit, id probare iure debet, hoc est, exceptionem eam in specie, aliàs non erit audiendus: authores igitur prioris partis contrarium tenentes, cùm id iure solido minimè fundent, explodendi sunt, tanquam ius monasterij absque vllo iuridico fundamento præciso lædentes, quod minimè licet in neutro foro, nedũ aduersus piam causam, prout est in monasterio, sed neq; etiam contra priuatũ: & ita meritò hãc secundam partẽ cum glos. expressa in d. auth. idem est, probarunt ibidem Bald. Paul. Castrens. & Corneus. Bart. in d. auth. ingressi. in repeti. nu. 49. & illic Ant. Rosel. nu. 18. Guido Pape quæs. 595. & Dec. in d. c. in præsentia. nu. 66. & ibi Aug. Beroius num. 529. Palat. Rub in rubric. de donat. inter vir. & vxor. §. 42. nu. 15. Ant. Gom. vbi supra, & hanc profitetur receptam (licẽt eam non sequatur, sed priorem, vt prædiximus) D. Couar. plures ex supra dictis allegãs nu. 8. & hãc latè probat & sequitur plurimos allegans, testatus esse receptiorẽ, & magis cõmunem, & veriorem, Arias Pinel. vbi supra. n. 49. & 51. quã etiã plures allegãs sequitur & dicit veriorẽ atq; cõmunẽ Ignat. Salced. vbi supra: nouissimè eãdẽ sententiã probat ac dicit veriorẽ & receptiorẽ Matieç. vbi supra, & etiã Didac. Perez vbi supra: sequitur D. Spino in suo speculo testam. glos. 12. princip. nu. 21. versi. sed alia est verior, & reuera omni proculdubio hæc est receptior sẽtẽtia, & meo iudicio verior & tenenda in iudicando, & consulendo.

Non

Non obstant modò fundaméta prioris partis, & non quidem primum de patria potestate amissa per professionẽ patris, quia per hoc non tollitur vsusfructus sibi iam quæsitus, imò in consequẽ
101 tiam personæ transit in monasterium: argumento d. auth. ingressi, &. l. si adoptauero. ff. de precario. nec quòd filius videatur emancipatus facto patris in proposito quicquã obest, vt infra dicemus in tertia opinione. Nec nobis contradicit, quòd vsusfructus patri detur ob custodiam & administrationem, quæ cessat in monacho. Respondemus enim, quòd non cessat in monasterio habente ministros & officiales, qui sua gubernant: imò, vt experientia docet, diligentiùs sua tuentur, quàm laici. Non etiam obest tertium ex. c. cum simus. de regularibus, iuncta cõmuni opinione Canonistarum, quia vt supra latè differuimus, nec text. ille id probat, ad quod cõmuniter Canonistę eum allegant, nec sua opinio est vera, nec tuta, nec tenẽda, vnde nullum iuridicum fundamentum ab ea desumi potest ad nostrum propositũ.

Tertiam opinionem tentauit in proposito Bar. in d. auth. idem est, & ibi sequitur eum Angel. nempe, vt in hac specie nostra dimidia pars vsusfructus patris maneat penes monasteriũ, altera verò ad filium spectet, sicut quando pater eum emancipat, iuxta. l. cum oportet. §. cum autem. C. de bon. quæ lib. & cum hac Bart. opinione transit Abb. in d. c. in præsentia, num. 57. & Ferdinand. Arias in. l. 46. Taur. col. 2. Siluester in summa, verb. religio. 6. & Riminaldus sibi contrarius in. §. 2. num. 19. institut. per quas personas, &c. Sed eam reprobãt pleriq; ex supra dictis; præcipuè Anton. Gom. Arias Pinel. & Ignat. Salced. vbi supra, & meritò, agitur enim in. d. §. cũ autem. l. cũ oportet. de emancipatione facto patris immediatè id agentis: at in nostra specie pater ingrediens religionem, longè aliud intendit: licèt ergo accessoriè resultet filium exire à patria potestate, non potest dici emancipatio ex facto voluntario patris, quando non dirigebatur ad talem effectum, iuxta regulam text. in. l. si quis neq; causam. cum similib. ff. si certum pet.

Vltimò illa quæstio venit hîc examinanda, vtrùm bona monachi, qui infra annum probationis decessit in monasterio capaci bonorum, testamento non condito, neq; renuntiatione legitimè facta, acquirantur eius venientibus ab intestato, vel monasterio? In qua specie Abb. in d. c. in præsentia, nu. 68. resoluit distinguendo in hũc modum; quòd aut iste intrando probationis causa, expressè bona sua contulit monasterio, ita q̃ id fecit ratione transitus, & tunc cùm sit clarum, quòd data perseuerantia, volebat ea esse monasterij, nec amplius in vltima volũtate reuocabit, applicantur monasterio: aut expressè non contulit, sed simpliciter intrauit causa probationis, & tunc applicantur venientibus ab intestato, quia iste non fuit religiosus cum effectu, vt in. c. religioso. de sententia excõ. in. 6. & sic bona, nec tacitè, nec expressè transeunt ad monasterium: & quia adhuc habebat facultatem condendi testamentum, & sic decessit ab intestato, ac per consequens venient proximiores: quam sententiam Abb. probarunt Imol. & Andreas Sicul. in. c. 2. de testam. & Benedict. Capra consi. 145. incipient. Punctus, quidam iuuenis Pandulfus. & Sebastianus Sapia in additio. ad Abb. in d. c. in prẽsentia, nu. 68. litera D. & in primo membro Abb. sequitur Parisi. in d. c. in prẽsentia, nu. 187. & Menoch. consi. 396. nu. 3. lib. 4. idem lib. 6. præsumpt. 84. nu. 3. vbi eam probat, & in secundo membro opinio Abbat. præd. est cõmunis secund. Parisi. vbi supra nu. 188. versi. alius est casus, post Barbat. ibi, vt refert Menoch. d. præsumpt. 84. num. 8. & ita est tenendum in iudicando & consulendo, secund. Berò. cõsi. 28. nu. 12. versi. secundò nõ obstat, lib. 1. vbi etiam dicit opinionẽ istã magis cõmuniter approbari, allegãs alios, vt vtrũq; referens ex eo testatur nouissimè Ioan. Vinc. Hon dedei consi. 94. num. 7. & secund. istam opinionem obseruari testatatur additio

Dec. in d.auth.ingressi.sub nu. 4.litera B.addit Cald.cons.9. in titulo de regn. Beroi.vbi supra nu. 8. nec nō & Hondedei vbi supra nu.8.quòd mortua monia le infra annū probationis,& ante profes sionē,monasteriū tenetur restituere etiā eleemosynā receptā, & omne id quod pro huiusmodi ingressupater dedit.

Nec cōtra pred. distinctionem Abb. in primo membro obstat consideratio Dec.qui in.d.c.in prętētia,nu.73.ab Ab. discessit,tenendo,non esse differentiam inter expressam & tacitā bonorū oblatione,collationēq;:† nā quando expresse ab ingrediente bona monasterio dicata sunt,tacita cōditio intelligitur,si profesio sequatur,quæ non dicitur subsequuta,ob id quòd intra annū probationis decesserit, atq; ita oblatio ipsa dicatur resoluta: vnde eo redeunte ad seculum,bona recuperabit,vt idem Abb. cōcludit in. c. quod à te.de cleric. coniug. & notatur in.c.cōstitutus de regular. id quod in sacro Conc. Trid. sess. 25.c.16. de regul.expresse innuitur, quando quidem renuntiationes monialiū solēniter & iuxta formam illius.decreti factæ, nō aliàs intelliguntur effectum suum sortiri,nisi sequuta professione: & posteà in fine dicitur,& vt abeūtibus ante professionem omnia restituātur, quę sua erāt: quod vt rectè fiat, Episcopus etiam per censuras ecclesiasticas,si opus sit,compellat. Non inquam,obstat obiectio hæc, cùm expressa oblatio iam obligauerit ipsum ingressum ad religionem, de suoq; animo iam cōstet:quod nō contingit in eo qui tacitè se & sua obtulit: ꝙsi ingressus ante annum recesserit à monasterio, nil mirum,si recuperet bona, etiā si expresse ea priuscōtulerit monasterio, vel alijs, cum non fuerit professus, nec in religione perseuerauit,cuius prætextu ea contulerit. † At verò vbi in eo permanens sine animo recedendi, ibi decesit,qui prius bona sua expressè contulerat monasterio,aliud profectò est dicendum, nempè vt monasterio acquirantur propter perseuerantiam simul cū morte subsequutam, præcedente dedicatione expressa cū persona Deo facta: ita etiam dissolui possunt,quę aduersus Abb.in d.primo membro suæ distinctionis adfert Bero.in d.c.in præsentia, nu. 553. & hæc quoad dictum primum mēbrum Abbatis.

Secundum autem limitabat Sapia vbi supra,quando monachus in specie præfata ingressus fuit monasterium simpliciter,non declarato quòd illud ingrediebatur causa standi in probatione, quia tunc si moriatur infra annum probationis,qui iure conceditur ad probandum,vt in. c.licet.de regularibus. nulla facta dispositione de bonis suis, putat quòd habuerit animum permanendi in religione,& sic bona applicētur monasterio;licèt tandem censeat multum cogitandum super hoc. Hæc tamen Sapiæ opinio mihi non placet,cum taciti & expressi idem sit iudicium,vt in.l.cū quid. cum similib.ff. si cert.pet. Siue igitur certum sit quòd simpliciter intrauerit causa probationis,siue hoc non expresserit, cū in dubio iure id intelligatur, idē erit in vtroq; casu,vt cum cōmuni cōtra Sapiam resoluemus infra.

Similiter Paris.vbi supra nu.188.vers. secūdus casus, prædictū secundū distinctionis mēbrū Abb.verū esse intelligit, atq; limitat,prętquā si cōstet pręsumptionibus & cōiecturis ingressum voluisse mutare vitam,& religionē ingredi,& deinde decesserit intra annū probationis,quia hoc in casu bona acquisita censentur monasterio,rationibus de quibus ibi per eū:quē in hoc sequitur Menoch. d.cons.396.nu. 10. & d. præsumptione 84.nu.4.in princ.vbi nu.5. dicit,præsūptionē & coniecturā sumi, vt si alicui donauit bona sua irreuocabiliter,vel bonis renuntiauerit ad cōmodū fratrū, & aliorū succedētiū ab intestato: vel si obtinebat aliquod beneficiū,illudrenūtiauit in manib⁹ eius,ad quē collatio pertinebat, vel aliū similē actū fecit,quo demōstrauerit spernere ea,quæ huius seculi sunt, secūd. Abb.in.c.cōsulti.in fi.de regul.et in.c.statuim⁹.in fi.eo.ti.& Paris.vbi sup.

Sed hęc limitatio vera quidē non est, cùm semper ingressuri monasterium,eo animo ingrediantur,vt mutent vitā, & seculum relinquant,& nihilominus annus probationis sibi à iure conceditur, vt eo durante minimè obligentur, nec bona sua monasterio, sed liberè possint exire,licèt pręd. renūtiationē soléniter & irreuocabiliter fecerint, vt prædiximus:pręsertim hodie attento d. decreto sancti Concilij Trident. ergo non censentur bona acquisita monasterio ante realem & solennem professionē: aliâs enim regulariter ipsis decedētibus infra annum probationis, bona pertinerent ad monasterium,etiamsi expressè ea non essent ipsi collata,non verò ad venientes ab intestato, contra doctrinam Abbat. vbi supra communiter receptam:hoc autem verum non est, quia licèt habeant præd.animum mutandi vitam, nihilominus intelliguntur tacitè eum habere sub ordinatione & dispositione iuris, nempe si sibi intra annum religio non displicuerit, sicq; videntur conformare animum suum cum dispositione iuris de hoc agentis: ergo interim eorum bona monasterio non acquiruntur,professione postea non sequuta,quamuis animum à principio habuerint mutandi vitam: conducunt à nobis tradita infra cap. 22. de requisit.ad votum oblig.nume.3. cum sequentibus de vouente religionem ingredi, an teneatur perpetuò in religione permanere.† Prętereà huiusmodi nouitius quamuis animo mutandi vitam,ingressus fuerit religionem, non propterea censetur effectus religiosus in genere, vt dici possit ita obligatus religioni,quin ad seculum redire, & vxorem ducere possit, tametsi peccet, vt in terminis scribunt Calder. consil. 27. in fin. in titulo de regular. Ioan. Andre. & Archid. in cap.constitutionem.de regular.in.6. & apertius Nauarr. in cap.non dicatis,numero.35.versi. quarto quòd monachus. 12.quęstione.1.à quibus videtur recepta opinio Abb.in hac specie contra limitationem & declarationem prædictā Paris.vt profitetur idē Menoc.d.præsūpt. 84.nu.4.versi.verū,dicens dubiā esse ex hoc Paris. opinionē,tametsi ipse adhuc videatur cum ea trāsire:ego autē ex prædictis existimo esse falsam & nō tenēdā, vt prænonui, præmaximè attento decreto.15.de regular. sacri Concilij Trident.sess.25.vt infra dicemus.

Nec contra hoc secundum distinctionis Abbatis membrum obstat etiā consideratio Dec.in d.c. in præsentia. nu. 73. &in auth.ingressi,n.4.C.de sacrosanct. eccles.post Ancharr. consil. 69. contra donationē,colū.penultima, quia ab Abbate in hoc etiam discesit,dicentis, bona ingressi,etiam ante professionem dici acquisita monasterio, sub conditione tamen resolutiua, hoc est, quòd si contingeret eum reuerti ad seculum, eidem restituantur,& ideò si decesserit in monasterio, non dicitur reuersus ad seculum, & per consequens conditio non euenit,& ob id bona remanent apud monasterium:hæc enim opinio Decij subtilis est:attamen periculosa, & minimè vera:non enim bona ingressi acquiruntur monasterio ab initio,sed solùm facta professione,hoc est post annum probationis. Quod vel ex eo constat, quia existens intra annum probationis, potest de bonis illis testari& disponere,vt in d. auth.ingressi.& in.cap. 2. de testam. & diximus supra latiùs.

Ex quibus à fortiori idem est dicendum cū Abbate & communi,vbi supra contra Sapiam,quando sumus in dubio, an nouitius fuerit ingressus monasterium animo probandi & experiendi,vel profitendi,& intra annum decesit:hoc namque casu vera & recepta sententia est existimantium bona non acquiri monasterio, sed reuerti atq; deferri venientibus ab intestato,vt voluerunt Abbas vbi supra,& sequaces, & plures referens affirmat Menoch. d. præsumptione.84.numero.13.&.14. vbi citat inter alios se ipsum d.consilio.396. numer.8. lib.4.& Paris.in d.cap.in præsentia, numero.188.versicul. vltimus casus est,& Nauarr.vbi supra numero. 81. sequitur nouissimè Molina de iustitia & iur. 2.

tractat. disputatione. 140. col. 754. & ita proculdubio est tenendum in iudicando & consulendo cum magis cómuni sententia, vt supra resoluimus nu. 101. & testantur Beroi. & Honded. vbi supra, tametsi Decius in duobus locis prę citatis, nonnullos sequutus cótrariũ defendat, dicens magis cómunem opinionem esse in hoc contra Abb. ex quo eam testatur cómunem idem sequutus Menoch. sibi contrarius de arbitr. iudic lib. 2. cent. 5. casu. 436. n. 5. vbi nu. 6. plures allegãs inquit, quòd si nouitius reuertitur ad seculũ, potest sua bona recuperare, cũ, resoluta religione quoad personam, censeatur etiam resoluta quoad bona: sed quamuis hoc vltimum fateamur, præcedens tamen dictum contra Abbat. & com-
107 munem verum esse negamus. † Nec obstat, hunc nouitium dici religiosum quoad multa, esseq; de foro Ecclesiæ, secund. Angel. in. l. 1. ff. de pœn. per text. quem allegat in. l. statuliber. ff. de quæstion. quod tenent Ancharran. & Decius vbi supra, & Tiraquel. de retract. linagier. §. 1. glos. 8. numero. 21. & quòd nouitius gaudeat priuilegio fori, & Canonis, probat contra Innocen. & Abb. D. Spino. d. glos. 12. numero. 59. in fin. Quia respondemus, id esse in casibus claris, nos verò versamur in dubio, in quo standum est regulæ, quæ habet religiosum esse proprié, qui professionem vomisit: sed ante professionem remanet laicus, vt in cap. religioso. de sententia excommunicationis lib. 6. capimon solum. cap. constitutionem. de regular. in. 6. Beroi. in d. cap. in præsentia, numero. 552. versic. sed aduerte: Rota Florent. decis. 141. numero. 1. Hondedei d. consil. 94. numero. 6. & ingressus monasterium non appellatur monachus, nec efficitur de corpore monasterij ante professionem. cap. porrectum. de regul. Bart. & alij in auth. si qua mulier. C. de sacrosanct. eccles. & alios plures referens Hondedei. vbi supra numero. 5. Nó etiam obest, quòd præsumatur religiosus velle in eadem volũtate persseuerare. l. 3. ff. de probat. cap. maiores. de baptism. & ideò sicut si iste vixisset, monasterio quæsiuisset, ita etiam moriendo. Respondemus namq;, morientem non dici in eadem voluntate perseuerare, quia illa finitur morte. l. 4. ff. locat. Bart. in. l. centesimis. §. vltimo. ff. de verbor. obligat. & in his terminis Capra dict. consil. 145. numero. 12. 13. &. 14 qui alia scribit: ita respondet cum eo præd. duobus oppositionibus Menoch. dict. præsump. 84. numero. 14. cum sequentibus, & hic mori dicitur in statu, in quo reperitur, hoc est nouitiali, qui religioni non est obligatus, & cum hoc iure se conformare: argumento. l. hæredes mei. §. cum ita, & quæ ibi tradunt Bart. & communiter. ff. ad Trebel. Nec aduersatur, quòd in dubio fauendum sit piæ causæ. l. sunt personæ. ff. de relig. & sumpt. fun. quia respóndeo, id procedere in his, quæ de se immediatè sunt pia, & religiosa, non autem quando agitur de vtilitate pecuniaria: argumento cap. ex parte, de cẽs. vbi si fiat votum ecclesiæ de aliqua mensura, intelligitur de minima, vt declarat Moder. Parisiensis. in commentar. ad consuetud. Parisi. §. 22. numero. 130. & eum referés Menoch. vbi supra numero. 18. Nec repugnat. l. Titia. §. vl. ff. de aur. & arg. leg. quia ibi legatum verificari non poterat in alijs signis quàm aureis: vt declarat Decius in. l. semper in obscuris. ff. de regul. iur. Menoch. vbi supra, numero. 19. & lib. 4. præsump. 106. num. 33.

Et sententia Abbatis præd. verior & communiter recepta atq; tenenda vt prædiximus aduersus Decium & sequaces, multo magis procedit in eo, qui ob ætatem religioni se obligare non potest, veluti si puella minor duodecim annis ingrediatur religionem, cui pater dotis causa aliquam summam dedisset; nam si moritur intra annum, non acquiritur dos monasterio; quia sicuti matrimonium carnale esse non potuisset intra illam ætatem, ita nec spirituale: legitima enim ætas requiritur ad emittendam professionem: vt in cap. 1. & in cap. constitutionem, de regul. lib. 6. hodie requiretur

quiritur ætas. 16. annorum per sacrum Concil. Trident. sessione. 25. c. 15. de regular. vbiq; alioqui professio sit ipso iure nulla: & in terminis ita tenet Calder. consil. 9. colum. 1. versi. vel posito. de regul. & cũ eo Meno. d. præsmpt. 84. n. 20.

Quinimo & generaliter idem nobis videtur in omnibus dotibus, quæ pro monialibus etiam maioris ætatis (& sic quibuscũq;) admittendis atq; recipiendis in monasterijs constituuntur atq; promittuntur, hæ enim dotes cùm ea mente atque intentione dentur atque recipiantur, vt pro matrimonio spirituali monialium, atque in earum alimenta cedant, consequitur, tacitè actum inter partes, vt professio necessariò subsequi debeat, per quam matrimonium spirituale perficitur atq; celebratur, ad hoc vt monasterium morte monialium prædictas dotes tanquam suas acquirat: aliâs si monialis decedat ante professionem infra annũ probationis, nullo modo monasterium dotem eius acquirat, ac persequens constitutam, siue promissam exigere non possit, & solutam reddere teneatur, sicut contingit in matrimonio carnali, de quo ad spirituale valid dum est argumentum, & ècontra: vt in c. inter corporalia, cum simil. de translat. Episcopi: dos enim pro matrimonio carnali viro constituitur pro oneribus matrimonij sustinendis. l. pro oneribus. cum simil. C. de iur. dot. & vt matrimonium consummetur; decedente autẽ quolibet eorum ante celebrationẽ matrimonij de præsenti, dos promissa nullum habet effectũ: sic in proposito dos monialis eo animo constituitur, ob eam q; causam assignatur, vt religio perficiatur professione subsequuta, vnde decedente moniali ante professionem, dos exigi non poterit, solutaq; reddẽda erit. In eo tamen differunt dos monialis, & dos matrimonij carnalis, illa enim, sequuta professione, remanet perpetuó monasterio, quia habetur loco filij: hæc autem, soluto matrimonio sine liberis, ad hæredes mulieris pertinet, quia maritus non habetur loco hæredis, præterquàm si aliud pacto dotali, testamento mulieris, vel statuto caueatur: & in terminis nostris post hæc scripta ita inueni tenere nouissimè Menoch. dict. præsumpt. 84. numero. 14. cum Calder. consil. 9. in titulo de regul. & Beroi. consil. 28. numero. 13. lib. 1. quos ibi refert, & sequitur: licèt enim iure communi attento, ingressus monasterium, se & sua dedicet Deo, eiusq; bona monasterio ipso iure acquirãtur, vt in dict. auth. ingressi. & ibi Iaf. numero. 1. & cæteri, & plures referens Vincent. Hondedei dict. consi. 94. numero. 12. & numero. 13. cum alijs pluribus probat, in monasterium ipso ingressu dominium & possessionem bonorum ingressi transferri; requiritur tamen ad hoc quòd subsequatur professio expressa seu tacita, iuxta gloss. Bart. & cæteros in dict. auth. ingressi. Honded. vbi supra nu. 19. Sed hodie per S. Conc. Trid. nulla acquiritur monasterio actio ante professionẽ, vt statim dicemus.

Quæ sententia principalis planiùs hodie procedit in quocũq; nouitio vel nouitia, attento decreto. 16. de regul. sacri Concil. Trident. sessione. 25. quo cauetur, ne ante professionem, excepto victu & vestitu nouitij, vel nouitiæ, illius temporis, quo in probatione est, quocunq; prætextu â parentibus, vel propinquis, aut curatoribus eius, monasterio aliquid ex bonis eiusdem tribuatur: ne hac occasione discedere nequeat, quòd totum vel maiorem partem substantiæ suæ monasterium possideat, ne facilè, si discesserit, id recuperare possit: quin potius prę cipit sancta Synodus sub anathematis pœna dantibus, & recipientibus, nec hoc vllo modo fiat, & vt abeũtibus ante professionem omnia restituãtur, quæ sua erant: si enim nihil tribuendum est monasterio ex bonis nouitij, vel nouitiæ ante professionem, excepto victu & vestitu pro tempore probationis, consequitur, monasterium morte ipsius nouitij ante professionem nihil acquirere, vt voluit post hæc scripta, allegans dict. decretum Concilij Trident. (etsi id non aperiat) Menoch.

d. præsumpt. 84. num. 12. & expresse post hæc scripta hodie ita tenendũ esse ex d. decreto Concilij, contra Dec. affirmat Vicent. Hondedei d. consil. 94. num. 8. Quinimò argumẽto sumpto ex illis verbis, Ne facilè si discesserit, id recuperare possit (salua in omnibus correctione sacrosanctæ matris Ecclesiæ, & dominorum Cardinalium congregationis Concilij Trident. quorum munus est declarare decreta eiusdẽ Concilij) apertè colligitur, quòd decedente monacho, vel moniali in monasterio infra annum probationis, bona sua, cuiuscunq; generis sint, dotis nempe, vel aliâs, ad monasterium nõ pertineant: præsupponit enim, quòd si tradita sint monasterio, recuperari postea possint, decedente nouitio vel nouitia ante professionem: aliâs frustra diceret, Ne facilè si discesserit, id recuperare possit: si enim monasterio acquireretur, non erat opus rationem cõstituere in difficultate recuperationis: cùm igitur ob id præcipiat, ne quid ex bonis nouitij, vel nouitiæ monasterio tribuatur ante professionẽ, clare innuitur ab eodẽ Concilio, quòd si aliâs tradatur, & nouitius vel nouitia tempore probationis decesserit, datum exigi ac recuperari possit; tametsi non facilis exactio sit: nam si monasterio acquireretur, impropriè difficilis recuperatio appellaretur, cùm potius esset impossibilis de iure, quia nulla daretur: fit igitur, vt ante professionem bona nouitij vel nouitiæ nullo modo monasterio acquirantur. Decedẽte ergo ipso nouitio, vel nouitia, ante professionem in monasterio,
108 ei non acquiruntur. ¶ Et quãuis Concilium in verbis supra relatis tantũ loquatur, quãdo nouitius vel nouitia exeunt à monasterio ante professionẽ, vt possunt: nihilominus tamẽ ex ratione in eo expressa, vt supra perpensa, idẽ est dicendũ ex mẽte eiusdẽ, quando nouitius vel nouitia in religione decedit infra annũ probationis, vt bona ipsius minimè ad monasteriũ pertineãt, nec ipsi acquirantur, sed potius venientibus ab intestato ipsius nouitij vel nouitię ipsis ab intestato decedentibus, vel renuntiatione legitima non facta, cũ ex d. Concilio constet, ante professionẽ nullã acquiri monasterio actionem nec retentionem ad bona nouitij vel nouitiæ, præter victũ, & vestitũ: & ita obseruatur, vt affirmat Hondedei vbi supra d. nu. 8. in moniali defũcta in monasterio ante professionẽ.

Idem à fortiori comprobatur ex decreto. 15. de regular. eiusdẽ sesio. 25. dũ in eo sancitur, omnẽ professionẽ in quacunq; religione etiã, non mendicantiũ, intra annũ probationis factã, ipso iure nullam esse, & nullum penitus effectũ parere posse: ex hoc enim consequitur, minimè posse quẽ dici obligatum religioni, eo quòd intra annũ probationis voluerit mutare vitam, & sic contra limitationẽ Parisij & Menoch. vbi supra, contra quos ibi tenuimus: ita in terminis expendit in proposito Conciliũ Nauarr. in. c. nullã nu. 45. 18. q. 2. quem refert & sequitur Menoch. d. præsumpt. 84. num. 6.

In sũma, ex supradictis quinq; casus resolutiué colligo. Primus est, quando quis ingreditur religionẽ bonorũ capacẽ, cui expresse obstulit se & sua, & demũ intra annũ probationis decedit, & tunc eius bona monasterio censentur acquisita, secundũ Abb. & magis cõmuniter DD.

Secundus casus est, quando ingressus religionẽ, expresse bona sua eidem non contulit, sed simpliciter intrauit causa probationis, ibiq; decesit intra eius annũ, absq; renuntiatione, vel testamento, & tunc applicãtur venientibus ab intestato secũd. opinio. Abb. magis receptã.

Tertius casus est, quando cõstat præsumptionibus & cõiecturis voluisse mutate vitam, & religionem ingredi, vt in exẽplis præfixis, & tamen decesit intra annũ probationis intestatus, & absq; renũtiatione, & tunc secũd. opinio. Abb. verioré, & ab alijs receptã, eius bona nõ acquiruntur monasterio, sed venientibus ab intestato: præmaximè attento decret. 15. de regular. sacri Conc. Tridentini, vt supra inducto.

Quar-

Quartus casus est in dubio, quando non constat, an nouitius fuerit ingressus religionem animo profitendi, vel probandi, vel experiendi religionem, & tunc si decedat intra annum probationis intestatus & absque renuntiatione, eius bona non acquiruntur monasterio, sed ad venientes ab intestato reuertuntur, eisq; deferũtur, secũdùm verã & receptã sentẽtiã, atq; tenendã in iudicãdo & cõsulẽdo: quæ multo magis procedit in puella ingrediente religionem minore. 12. annorum. Idem regulariter est tenendum in omnibus dotibus monialium, etiam maioris ætatis, decedentiũ infra annum probationis, & in quibuscunq; nouitijs, maribus vel fœminis, decedentibus infra annum probationis, bona nãq; sua monasterio non acquiruntur, sed venientibus ab intestato deferuntur, præcipuè attento sancto Concilio Tridentino, vt supra expenso.

Quintum casum definit nouiter Menoch. d. præsumpt. 84. numer. 7. in nouitio, qui bona sua religioni expresè non obtulit: constat tamen præsumptionibus & coniecturis, voluisse mutare vitam, atque religionem ingredi, & deinde decesit post annum probationis, nulla alia expressa professione facta, retento adhuc habitu nouitiorum, nempe bona huiusmodi censeri acquisita illi monasterio, sicuti in specie præmissa responderat idem Menoch. d. consil. 396. numero. 12. lib. 4. quod vtrobique bene probat, verũq; mihi videtur.

Omitto alium casum, vt potè omni dubio carentem, nempe quando quis ingreditur religionem incapacem bonorum in communi & in particulari, vt puta fratrum Minorum, quia tunc apertum est bona huius decedentis intra annum probationis non acquiri monasterio, cum eorum capax non sit, vt in specie docuit Paris. in dicti. cap. in præsentia, quem retulit Menoch. d. cons. 396. numero. 2. lib. 4. & in dict. præsump. 84. nume. 2.

SVMMARIVM.

1 *IVDEX ordinarius potest iterum iudicare, si sententia, quam primò tulit, nulla sit.*
2 *Hoc tamen intelligitur, quoties quæstio nullitatis venit incidenter; secùs si simpliciter, nã potest coram eodem iudice proponi, & coram superiori: hoc tamen vltimum intelligitur, quando superior non habet limitatã iurisdictionem, aliàs oportet simul appellare tunc cùm agitur de nullitate, vt in nu. 3.*
4 *Appellans saluo iure nullitatis, quid velit sentire.*
5 *Appellans non dicat, Saluo iure nullitatis, ne ex hoc sibi obijciatur reseruasse nullitatem: sed dicat,* No haziendo alguno, lo que en si es ninguno.
6 *Natura dictionis, Saluo, est modificare & restringere præcedentia.*
7 *Iudex nullitatis sententiæ, non solùm poterit super nullitate pronuntiare, sed etiam super causa principali.*
8 *Iudex delegatus non potest cognoscere de nullitate suæ sententiæ diffinitiuæ.*
9 *L. si vt proponis. 1. C. quomodo & quando iudex, intellectus.*
10 *L. iudex posteaquàm. ff. de re iudic. procedit, non solum in iudice delegato, sed etiam in ordinario.*
11 *L. iudex posteaquam. ff. de re iudic. non loquitur de sententia nulliter lata, sed de æqua, vel iniqua.*
12 *Dictio, Bene, idẽ significat quod dictio, Rectè. Dictio, Rectè, non solennitatem, sed ius partis ostendit.*
13 *Differentia inter dictiones, Rite, & Rectè; rite enim ad solennitatem refertur: rectè verò ad iustitiam.*
14 *Corrigere idẽ est quod emendare: emendare verò nihil aliud est, quã actũ in se validũ aliqua parte reficere, substãtia ipsa permanẽte*
15 *Auditores sacri Palatij Rotæ non possunt cognoscere de nullitate suæ sentẽtiæ diffinitiuæ quia quamuis in cognoscendo habeant ordinariam potestatem, in pronuntiando tamen & definiendo habent delegatam.*
16 *Iudex delegatus non potest declarare suam sententiam sed delegans.*
17 *Iudex delegatus an ex noua delegatione possit de eadem re iudicare.*

18 *Delegatus principis ad vnam causam, non potest cognoscere de nullitate suæ sententiæ.*
19 *Delegatus à principe, ordinario æquiparatur, ac proinde subdelegare pōt, sicut ordinarius.*
20 *L. si vt proponis 1. C. quomodo & quād. iud. loquitur in delegato inferioris à principe.*
21 *Dictio, Denuo, causam iam semel commissam insinuat.*
22 *Postquā semel causa corā iudice tractari coepit, illius manus nō egreditur, sicq; in ea inferior intromittere se nō potest, nisi ex principis commissione.*
23 *Delegatus à Papa potest intra annū suam sententiā exequi non tamen annullare.*
24 *Delegatus ad vniuersitatem causarū potest de nullitate suæ sētētiæ cognoscere, & nu. 25.*
26 *Delegatus ad vniuersitatem causarum æquiparatur ordinario.*
27 *Auditor generalis Camerę Apostolicę, vrbis gubernator, Vicarius, senatus Mareschalus, & auditor contradictarū, qui in Romana curia pro ordinarijs iudicib⁹ reputātur, suas sententias nullas reuocare, & ex integro pronūtiare poterunt vt hic.*
28 *Delegatus, qui iudicauit contra formam mandati, iudicare iterum potest.*
29 *Delegatus iudicans contra formam mandati, abutitur potestate.*
30 *Delegatus, qui nulliter iudicauit per errorem facti: an cognoscere possit de nullitate suæ sentētiæ, atque eā reuocare? & numeris seq.*
31 *Arbiter postquā laudauit, functus est officio suo, siue bene, siue malè, etiam si per errorē pronuntiauerit.*
32 *Arbitria redacta sunt ad instar iudiciorum.*
33 *Delegatus datus ad cōfederēdū beneficiū, nulliter conferens, potest iterum conferre.*
34 *Delegatus an possit restitutionē in integrū concedere aduersus suā sententiā diffinitiuā, cōstito de læsione. & numer seq. præcipuè n. 37*
35 *Delegatus à principe potest restitutionē in integrū concedere aduersus suam sententiam.*
36 *Minor læsus per sententiā, potest à iudice contra eam restitutionem petere.*
38 *Aduersus sententiam eius, qui vice principis cognouit, solum princeps restituit.*
39 *L. fin. C. vbi & apud quem, procedit in restitutione petita corā iudice delegato aduersus suam sententiā interloquutoriā, quā concedere potest, si non habeat vim diffinitiuæ: aliàs secus.*
40 *Iurisdictio iudicis delegati à principe durat post sententiam intra annū, quo ad executionem ipsius sententiæ, non verò quo ad restitutionem contra eam concedendam.*
39 *L. fi. tit. 25. p. 3. intelligi debet de ordinario iudice, de quo ipsa lex agit, nēpe vt is restitutionē in integrū aduersus suā sententiā diffinitiuā concedere possit, non verò in iudice delegato.*

CAPVT II.

An iudex delegatus possit cognoscere de nullitate suę sententię diffinitiuę, vel restitutionem in integrum aduersùs eam concedere?

1 QVANVIS iudex ordinarius iterum iudicare possit, si sentētia diffinitiua, quam primò protulit, nulla sit, iuxta glos. fi. in fi. in. l. iudex posteaquā. ff. de re iudic. vbi Bart. & Alex. nu. 20. tex. in. l. 4. C. de accusat. & ibi glos. fin. ad fin. l. si præses. & in. l. si vt proponis. la. 2. C. quomod. & quando iudex. Bart. in. l. si expressim. numer. 14. ff. de appellat. Alexand. in rubrica. ff. de officio eius, cui mand. est iurisd. numer. 15. Felin. in. c. qualiter & quando. el. 2. numero. 37. de accusat. latè Dec. in cap. in literis. numer. 6. de officio deleg. Rip. in. l. quod iusſit. nu. 62. ff. de re iudicata. Vantius in tractat. de nullit. in tit. coram quo nullitas proponi possit, num. 9. & in titul. de nullit. sententiæ ex defectu iurisd. ordin. num. 114. versi. fallit in ordinario. Tiraquel. in. l. boues. §. hoc sermone, in. 1. limitatione. num. 40. ff. de verb. signifi. Menoch. de arbit. iud. lib. 1. quæst. 67. numero. 2. † hoc tamen intelligendum est, quoties ego volo petere principaliter, quód iterū causa decidatur, & sic quoties quæstio nullitatis venit incidenter, quia tunc ipse idem iudex debet adiri, vt in dict. l. 4. cum simil. C. de accusat. secus si simpliciter dicam sententiam nullam, sicut in dict. l. si expressim, quia tunc possum petere, vel coram iudice primo, vel coram superiore: ita distinguit Bar. in dict. l. iudex posteaquam, num. 4. & in d. l. si expressim. numero. 14. & est cōmunis distinctio, secundùm Vantium vbi supra numer. 8. qui etiam videndus est in numer. 10. & est magis cōmuniter recepta hæc distinctio, vt testatur alios allegans Menoch. vbi supra num. 8. quicquid ipse numer.
3 12. & 13. pungat contra cōmunem. † Illud tamen, quod prædiximus in. 2. casu, superiorem adiri posse super nullitate, intelligēdum est in eo superiore, qui nō habet limitatam potestatem, vt habet Archiepiscopus, qui sine appellatione adiri non potest, & sic in similibus: si enim eam limitatam habebat, oportet tunc cùm agitur de nullitate, simul appellare, hoc modo, nempe: Dico sententiam nullam, & si qua est, appello; aliâs secus. c. Romana in princip. de foro cōpet. lib. 6. ita Perusinus in c. dilecto, quęs. 27. de appellat. Felin. & Dec. in d. c. in literis, & ita magis cōmuniter cōcluditur secundùm Vantium vbi supra numero. 20. † Hoc tamen subintelligendum est, vt procedat, quādo dicitur sententia nulla, & simpliciter appellatur; secus si reseruetur nullitas, tunc enim neq; de nullitate sententiæ, neq; super causa principali, iustitia, vel iniustitia causę iudex superior pronuntiare vel cognoscere potest, sed tantùm pronuntiare, superuacuè & frustratoriè fuisse appellatum, vt bene probat alios allegans Alexand. conſ. 59. num. 8. cum sequent. lib. 4. Dec. in. c. dilecto. nume. 5. de appellat.
5 † Quare appellans non dicat, Appello, saluo iure nullitatis, ne ex hoc sibi obijciatur reseruasse nullitatē, sed dicat, *No haziendo alguno, lo que en si es ninguno*: quam uis & in hūc sensum interpretari queāt verba illa, Saluo iure nullitatis, secūdùm tacitam mentem ea proferentis, nempe vt voluerit intelligere, ne per appellationem videatur consentire nullitati sententiæ, vel actorum, vt sustineatur
6 apellatio: † natura enim dictionis, Saluo, est modificare & restringere præcedentia, iuxta gloss. in. l. item Labeo. §. sed si purè. ff. famil. herciscund. verb. si purè. glos. per rex. ibi in. l. si debitor. §. 1. ff. quibus mod. pignus vel hypothe. soluitur. sequitur plures allegans Becius
7 consi. 74. numero. 14. lib. 1. † Iudex igitur nullitatis ordinarius, siue superior, iuxta præcedentem distinctionēm, non solùm poterit super nullitate pronuntiare, sed etiam super causa principali, reformando sententiam diffinitiuam, & sic super iustitia vel iniustitia causæ, vt tenet Bart. in dict. l. si expressim, nu- 14. sequitur Alexand. consilio. 118. numero. 4. lib. 6. & hæc est cōmunis & magis communis sententia, secundùm eundem Alexand. consil. 79. numero. 2. & 5. lib. 2. sequitur Dec. in dict. c. dilecto. numer. 5. & plures allegans Vantius vbi supra num. 12. Didac. Perez in. l. 2. titul. 15. lib. 3. ordinament. colum. 1275. in fine, & in princip. colum. seq.
8 Hæc tamen licèt ita se habeant, rectèque procedant in iudice ordinario; iudex tamen delegatus non potest cognoscere de nullitate suæ sententiæ diffinitiuæ, quia per pronuntiationem ipsius extinguitur iurisdictio delegata, vt in. l. si vt proponis. la. 1. C. quomodo & quando iudex. iuncta glos. final. ibi, vbi Bart. Bald. & alij; idem probat Innocent. in dict. cap. in literis, de officio delegat. vbi cæteri omnes antiqui & moderni, præcipuè Felin. numer. 1. & sequē tibus. Dec. numer. 5. Alexand. in dict. l. iudex posteaquam. numero. 12. tenet Rota in nouis decis. 341. incip. dubitatur vtrùm, Vantius vbi supra numero. 14. Rip. in dict. l. quod iusſit. numero. 63. ff. de re iudic. Tiraquel. & Menoch. vbi supra numero. 21. Ruinus consil. 142. nu.
9 1. lib. 4. † Quæ sententia satis probatur in d. l. si vt proponis, ibi enim iudex delegatus protulit sententiam nullam, die nempe feriato, & altera partium absente non citata, & inquit text. non immeritò præsidem denuo negotium alterius iudicis notioni terminandum cōmisisse. Rectè igitur consequitur, iurisdictionem ipsius delegati, qui sententiam

tiam nullam tulit,expiraſſe ob hoc,quã doquidem ideò meritò alteri iudici cau ſa committitur; aliâs enim ipſemet,ſi iu riſdictio ſua delegata non expiraſſet, poſſet de eadem cauſa & ſententiæ nullitate cognoſcere, ſicut ordinarius; ſed cùm in delegato per pronuntiationem ſententię diffinitiuæ,etiam nullæ,expiret iuriſdictio, meritò vt ipſe hoc non poſsit, ſed alij cauſa committenda ſit; vt in dicta.l.ſi vt proponis,cuius hic eſt communis intellectus, ſecundùm Abb. in dict. cap. in literis numero. 4. & ibi Dec.numero.5. quem etiam tenuit Dynus in regula quod ſemel. de regul. iur. lib.6.quamuis eius additio ibi, & Dec. vbi ſupra velint contrarium,reſponden do textui in dict.l.ſi vt proponis, nempe quòd prolatio ſententiæ iniuſtæ ibi à delegato facta, fuit iuſta cauſa quòd alteri cauſa committeretur, & propter hoc primus iudex non habeat vlterius poteſtatem iudicandi.l. iudicium ſoluitur.ff.de iudic. Sed ſi non fuiſſet facta reuocatio,non dicitur ibi quòd iterum iudex delegatus non poſſet iudicare;nihilominus tamen communis intellectus præfatus verus eſt & tenendus, quandoquidem ſi iuriſdictio delegati non expiraſſet per ſententiam diffinitiuam,etiam nullam,non eſſet opus noua cõmiſsione;ſi ipſe quidem poſſet iterum de cauſa cognoſcere: & quamuis hoc expreſſe ibi non caueatur, ſatis tamen innuitur: quare communis hæc ſententia & differentia inter iudicem ordinarium & delegatum receptiſsima eſt per omnes vtriuſque iuris profeſſores, ac proinde temerarium eſſet aduerſus eam tenere in iudicando & conſulendo.

10 Nec contra eam obſtat text. in d. l. iudex poſteaquam. ff. de re iudic. dum generaliter loquens inquit: Iudex poſteaquam dixit ſententiam, iudex eſſe deſinit, & hoc iure vtimur, vt iudex, qui ſemel, vel pluris, vel minoris condemnauit, amplius corrigere ſuam ſententiam non poſsit, ſemel enim, malè, ſeu bene, functus eſt officio: videtur enim ex hoc tam in iudice delegato quàm in ordinario probare extingui iuriſdictionem ipſius per pronuntiationem ſententiæ diffinitiuæ: intelligere enim præd.l.in iudice delegato, eſſet diuinare,cùm neq; verbum vnum in ea de delegato habeatur:quare verius eam intelligere videtur Bart. ibi numer. 3.in iudice ordinario, cum de iudice ſimpliciter loquatur, & ideò de ordinario in dubio,tanquam in potentiori ſignificatu,intelligi debet, iuxta doctrinam Federic.de Senis conſi.205.quem ſequitur Corraſ. & Dec.eos q; referens Menoc. vbi ſupra num.23.

11 Non obſtat inquam dicta.l. in ordinario intellecta,cõmuni reſolutioni ac differentiæ ſupra traditæ, quia ipſa lex non loquitur de ſententia nulliter lata,ſed de æqua, vel iniqua, hoc eſt,contra ius partis, quem ſenſum verba illius tex. ſuadent, illa nempe, Semel enim, malè, ſiue bene, functus eſt officio ſuo:
12 † quia dictio, Bene, idem ſignificat, quod dictio, Rectè, vt docet Bald. in.l. eos,columna.2.verſic. & nota,quòd ad uerbium,Bene.C.de appella.quem ſequitur Iaſ. in. l. lecta. numero.16.ff. ſi cert. pet.& in.l. iuſtè poſsidet, numero. 8.ff. de acquirend. poſſeſ. Sed dictio, Rectè, non ſolennitatẽ,ſed ius partis oſtendit. l.non putauit.§.non quæuis.ff. de bonorum poſſeſsione contra tabul.l. 2. & ibi
13 gloſſ. ff. de inofficioſo teſtamen. † hæc namq; differentia eſt inter dictiones,Rite,& Rectè: rite enim ad ſolennitatem refertur, rectè vero ad iuſtitiam, vt ſupra cap.præcedenti numero.78.latè deduximus.Cùm ergo ille tex. dicat malè, intelligitur,non nulliter, ſed iniuſtè, & ſic contra ius partis latam fuiſſe ſententiam: meritò ergo ſi ordinarius non ſit amplius iudex,ſententiam ſuam corrigere non valeat, quia cauſa per appellationem deuoluitur ad ſuperiorem. l. eos. in principio.C. de appellat. Præterea conducunt ad hunc ſenſum verba alia eiuſdem. l. iudex poſtea quam. ea nempe, Amplius corrigere
14 ſententiã ſuã nõ poſsit†; quia corrigere eſt

eſt idem quod emendare: at emendare, nihil aliud eſt, quàm actum in ſe validum in aliqua parte reficere, ſubſtantia ipſa permanente, vt poſt Bart. docuit Dec.in. l. edita. numer. 19. &. 20.C. de edendo.Text igitur ille, cum aſſerendo corrigere non poſsit,præſuponit actum ſui natura validum; & ita eum nouiter, & bene intellexit Menoch. vbi ſupra num.24.&.25. Non ergo ille text.ſic intellectus nocet receptiſsimæ differentiæ ſupra adductæ, quandoquidem illa loquitur, quando ſententia eſt nulla: text. verò in d. l. iudex poſteaquàm, in ſententia valida, iuſta, vel iniuſta,quam amplius iudex,etiam ordinarius,corrigere, vel emendare non poteſt, addendo vel minuendo.

15 Ampliatur primò cõmunis ſententia loquens in delegato, vt procedat etiam in auditoribus Apoſtolicis ſacri palatij Rotæ, hi enim quamuis in cognoſcendo habeãt ordinariam poteſtatem, in pronuntiando tamen & definiendo habent delegatam, & ideò ſuas ſententias definitiuas,etiam nulliter prolata,non poterunt reuocare, neque reformare,ad inſtar delegatorum, prout tenent ipſemet reuerend.Patres domini Auditores dicta deciſ. 341.in nouis, refert & ſequitur Ripa in dict.l.quod iuſſit.numero.63.Caſsiador.deciſ. 5. de reſcript.numero.3. Vantius alia adducens vbi ſupra numero. 15. eſtq; ſine dubio: & ideò quotidie in Romana curia fiũt cõmiſsiones & reſcripta, quibus datur illis exercitium iuriſdictionis habitu competentis, vt in deciſione. 429. in cauſa beneficiali, & deciſione ſequenti, circa finem, in nouis, quas adducit Vantius vbi ſupra.

16 Secundò eadem cõmunis ſententia extenditur,vt procedat etiam quoad ſolam ſententiæ declarationem,quam delegatus ipſe non poteſt facere, ſed ſolus delegans, ex verbis tamen delegati, vt tradunt DD.in.c.ex parte.3. de verborum ſignific. & clarè Alciat. reſponſo 439.in fin. qui ita reſpondit ſenatoribus Mediolanenſibus,qui quoad cauſas ſibi cõmiſſas delegati dicuntur,provt refert & ſequitur Menoch. vbi ſupra nu. 26.

17 Tertiò ampliatur,vt etiam non poſsit amplius ex noua delegatione de eadem re iudicare iudex delegatus præfatus, iuxta gloſ. & Bald.in.l.1. C. de ſententijs ex periculo recitandis, & Felin. in.c. ad hæc.col.1.in fi.de appell. hoc tamen verum eſt & procedit ex noua delegatione inferioris à principe; ſecus verò ex delegatione ſupremi principis,qui poteſt delegare cauſã, etiã iudici à quo iuxta glo.in.l.eos. C. de appell.ita Ripa in d.l.quod iuſsit, n. 63.ff.de re iudicata.

18 Quartò & vltimò ampliari poteſt præfata magis communis ſententia in delegato principis ad vnam tãtùm cauſam. Quod primò probatur ex generalitate dictæ.l. ſi vt proponis. Secundò, quia non reperitur iure cautum, aliud ſpecialiter eſſe indultum delegato principis: quare hanc ſententiam rectè probarunt Bald.in d.l. ſi vt proponis. Imol. & Ripa in dict.l.quod iuſsit,numer. 63. vbi teſtatur eſſe cõmunem ſententiam & veram,quicquid dicat Angel. quam etiam tenet Rota d.deciſione.341.ſequitur Felin in dict. c. in literis, num. 1.& ibi Dec.nu.5.teſtatur communem:ſequitur Felin. in d. cap. qualiter & quando, num.39. de accuſatio. Marant .de ordine iudiciorum. 4. parte. 5. diſtinctione, num.47.Alexan.in rubrica nu. 5. & ſequentibus.ff.de officio eius, cui mand. eſt iuriſdictio.vbi latiſsimè eam probat, & Lanfranc.in.c.quoniã contra.in parte,Interlocutoriæ,nu.54. cum ſequentibus,de probatio.gloſ. & Alex. in. d.l.iudex poſteaquam.nu. 12. Felin.in. c.cum ceſſante,num.1.de appellatio.deciſio Capellæ Toloſanæ.38. & ibi Aufrerius: eſt cõmunis ſecundùm Boeri.q. 6.nu. 6. & magis cõmunis ſecundùm Menoch. vbi ſupra nu.28.alios allegantem.

19 Sed cõtra hãc ampliationẽ facit, quia delegatus à principe,ordinario æquiparatur, ac proinde delegare alteri poteſt, ſicut ordinarius. l. à iudice. de iudic. & ibi DD.c.paſtoralis,in princip.de officio delegat.cum ſimil.& eſt maior ordi-

nario

nario in cauſa ſibi cómiſſa:cap.ſanè. de officio delegat. Nec obſtat dict. l. ſi vt proponis, quia ipſa loquitur in delegato inferioris à principe,vt patet ibi, Nó immeritò præſes denuo negotium ter-
21 minandum cómiſit : †dictio enim, De nuò,cauſam iam ſemel commiſſam fuiſſe inſinuat: quia idem eſt quòd dictio, Iterũ.gloſſ.in.l.1. C. de aduocat. diuerſ. iudic.& in.l.cum prior.C.de diſtractione pignorum, & ſic à præſide, non à principe fuit ibi cauſa primo commiſſa. Nec dictio Denuo, ad verbum terminandum referri oportet, vt ſit ſenſus, præſidem cómiſiſſe negotiũ iterum terminandum, quod princeps ſemel prius commiſerat: hoc namque ſtare non po-
22 teſt; †quia poſtquam ſemel cauſa coram principe tractari cœpit, illius manus non egreditur,ſicq; in ea inferior intromittere ſe non poteſt,niſi ex principis commiſsione.cap.vt noſtrum.de appell.cap.ſtuduiſti.cap.licèt.de officio delegati.Dec.conſil. 137. Iaſ. conſil. 9. &. 20.in fine, lib. 4. Alciat. reſponſo. 410. numero.1.Albanus conſil. 78. numero. 1.Menoch.vbi ſupra nu. 30. qui ita poſt Bellon.quem refert,reſpondet ad. l.ſi vt proponis. Non obſtat etiam, quòd non reperiatur in iure cautum,vt delegatusà principe poſsit cognoſcere de nullitate ſententiæ diffinitiuæ, quia imò hoc argumentũ poteſt retorqueri, quia nó reperitur iure cautum,quòd ſit functus officio ſuo;quo fit,vt hanc ſententiam aduerſus cómunẽ præcedentem ſequatur Angel. in.l. iudex poſteaquam. circa fi. ff.de re iudic.quẽ ſequitur Dec. in d. c. in literis.nu.5.& Belló.lib.3.ſupput. iur. c.18.& eã eſſe equã,& maiori benignitate fulciri affirmat Boer.d.q.6.nu. 6. qui nu.1.cũ ſequentib.refert pluraarreſta ſecundùm eã lata,quem refert, & cum eo tranſit Vantius vbi ſupra nu. 14.in fi.& eſſe veriorem eã ſequutus teſtatur Meno.vbi ſupra n. 30. Sed nihilominus magis cómunis ſententia eſt in contrariũ, vt vidimus, quæ eſt tenenda, tanquam verior & cómunior, & ſatis probatur ex regula cómuni generali, atq; ex ipſius mente,quæ habet, vt delegatus non poſsit cognoſcere de nullitate ſuæ ſentẽtię,quia expirauit ſua iuriſdictio;eadem nãq; ratio militat in hac ſpecie in delegato à principe ad vnam tantùm cauſam, quæ in alio delegato ab inferiore, in vtroq; ſiquidem extinguitur iuriſdictio delegata per prolationem ſentẽtiæ: differentiæ enim nulla ratio aſsignari
23 poteſt, † prẽterquàm quoad exequutionem ſuæ ſententiæ infra annum in delegato à Papa:vt in.c.quærenti,de officio delegat.non verò ad eam impugnandã, vel retractandam, ſecundùm Paul. Caſtrenſ.ita intelligentem dict. cap. quærenti.in.l.aduerſus.numer.1.C.ſi aduerſus ſententiam.cùm vterq; ſit iudex particularis vnius tantùm cauſæ, & ideò meritò amplius in ea ſe intromittere
24 non poteſt : † ſi enim eſſet delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, tunc rectè id facere poſſet, vt notant Aufrerius, & Marant.vbi ſupra. Quinimò & delegatus ab alio quàm à principe ad vniuerſitatem cauſarum,id poterit, vt infra dicemus.Neque quòd delegatus à principe,ſicut ordinarius ſubdelegare poſsit, nobis obeſt in propoſito, id ſiquidem eſt à iure expreſſum, non verò ob id idem in noſtra ſpecie inferri poteſt, cùm ſit diuerſa, in qua non reperitur expreſſum,quod Angel.& ſequaces volunt, ſed potius contrarium ſimpliciter & in genere: & quamuis in caſu d. l.ſi vt propõnis,fateamur, delegatum illum fuiſſe à præſide, non verò à principe conſtitutum, nihilominus tamen communis ſententia indiſtinctè loquitur, & habet, vt delegatus non poſsit cognoſcere de nullitate ſuæ ſententiæ diffinitiuę ex defectu iuriſdictionis,quę per prolationem ſentẽtiæ fuit extincta. Deniq; magis cómunis ſentẽtia ex eo verior redditur,atq; contraria excludi debet,quòd auditores Rotę,quãuis in cognoſcendo habeant poteſtatem ordinariã,quia tamen in definiendo habẽt delegatã,non poſſunt reuocare ſuas ſententias diffinitiuas,etiã nulliter prolatas,vt prædiximus in prima ampliatione;& tñ ſunt

ſunt delegati à Principe:ergo à fortiori nec alij delegati.

25 Primò, cómunis præfata ſententia, quæ habet, quòd delegatus non poſsit cognoſcere de nullitate ſuæ ſententiæ, fallit in delegato ad vniuerſitatem cauſarum,is enim cùm non deſinat eſſe iudex,quoad vniuerſas cauſas, quæ contingunt ſuboriri,meritò vt remaneat iudex in cauſa nullitatis, ſi poſteà proponatur. † Hinc eſt, quòd talis delegatus
26 æquiparatur ordinario, ſecundùm gloſ. verb.delegatus,in fi.in.c.cauſam.de appell.nam vtriuſq; iuriſdictio vniuerſalis eſt, & iſte delegatus poteſt ſubdelegare, ſicut ordinarius.Bar.& cómuniter DD. in d.l.à iudice.C.de iudic.& in terminis ita tenẽt Ange. Imo.& moderni in d.l. qđ iuſsit.Bal. & Salicet. in d.l.ſi vt proponis.Innocent.Ant.de Butrio.Abb.& Fel.in d.c.qualiter & quãdo,de accuſat. num.40.idem Fel.in d.c.in literis,num. 1.& Rip.in d.l.quod iuſsit.nu.64.& Menoch.vbi ſupra num.31.tametſi Imol.in d.l.iudex poſteaquam, dicat hanc opinionem non tranſire ſine dubio;& contra communem quibuſdam fundamentis nititur tenere Dec.d.num.5. ſed nihilominus cómunis eſt tenenda,quam plures allegans ſequitur etiam Vantius vbi ſupra, in titulo coram quo nullitas, nu.
27 17.† ex ea inferens,quòd Camerarius,auditor generalis ipſius Cameræ Apoſtolicæ,vrbis Gubernator,Vicarius, ſenatus Mareſcalus, & Auditor contradictarũ, qui in Romana curia pro ordinarijs iudicibus reputantur,ex quo ſunt ad vniuerſitatem cauſarum delegati ad inſtar ordinariorum ipſorum ſententias nullas reuocare,& ex integro pronuntiare poterunt in cauſis,quas ipſi tanquam ordinarij,ac virtute generalis illorum delegationis & facultatis cognoſcunt; ſecus ſi ex ſpeciali reſcripto cómiſſio alicuius cauſæ illis demãdaretur,quia ſtãte huiuſmodi ſpeciali reſcripto, illa prima generalis cómiſsio ceſſare videtur.

28 Secundò limitatur cómunis ſentẽtia prior in delegato, qui iudicauit contra formam mandati,is etenim iudicare itẽrum poteſt, cùm data iuriſdictio conſumpta non fuerit,vt in. c. cum dilecta. de reſcrip. ſicut in arbitrio dicitur in.l. quid tamen,in principio. ff. de arbit.ita tenent omnes DD. qui ſupra,& teſtatur cómunem plures allegans Felin.numer. 1.& Dec.in d. cap. in literis, numero.6. idem Felin.in d.cap.qualiter & quando, numer.41.cum ſequentibus,& Rip. vbi ſupra,numer.66.& Menoch. nume. 27. ſequitur etiam plurimos referens Mexia in.l.regia Toleti *de los terminos*, in vltimæ partis concluſione numer.1.&.39. fol.198.in fin.& fol.ſeq.& ita eſt tenendum,quamuis contrarium teneant Ioã. And.Ant. & Calderin.in. d.c.qualiter, Ancharr.in Clem.1. de re iudicat.Imol. & Dec.in d.c.in literis, nu. 6. vbi dicit, quòd probabilis videtur opinio:eius tamen fundamentis reſpondet Rip. vbi ſupra d.num.66.vbi alia ratione mouetur
29 contra cómunem, † nempe quòd delegatus iudicans contra formam mãdati, abutitur poteſtate,ergo ſua poteſtas debet magis finiri per abuſum, quàm per ſimplicem vſum:argumento. c. priuilegia,de priuileg. Sed huic obiectioni reſpondeo, quòd ipſi delegato nullũ damnum vel lucrum ſequitur,ſeu priuilegiũ verſatur in eo quòd dicatur functus officio ſuo,ſed tantùm partibus:ergo ceſſat regula d.c.priuilegia.

30 Tertiò eadem cómunis regula, quòd delegatus non poſsit cognoſcere de nullitate ſuæ ſententiæ diffinitiuæ, limitatur ab aliquibusdoctoribus in delegato, qui nulliter iudicauit per errorem facti, is enim poterit de nullitate ſententiæ cognoſcere,atq; eam reuocare:ita Innocent.in.c.1.de re iudic.arg.l.error. ff. de iuris & fact.ignor.vbi loquitur in iudice delegato exequutore dato ad conferendum beneficium vni,quando vacabit,qui illud cõtulit cuiuſdã,qui putabatur mortuus,cùm re vera viueret, & inquit quòd poterit iterũ conferre, exiſtẽte vera vacatione beneficij,quia fuit error facti:eandẽ limitationem tenet Bar. in d.l.iudex poſteaquam. & ibi Alexan. nu.15.& Paul.de Caſtr.in.l. cũ quæreba-

tur.

tur eod. tit. Petrus de Ancharr.in dict. Clé.1.de re iudicat. & Tira.in d.l.boues §.hoc sermone limitatione prima,nu.41 ff.de verb.sig.Menoch.vbi supra, num. 32.& alij,nẽpe Dec.in d.c.in literis,n.9.

Hæc tamen limitatio in terminis no strę regulæ cõmunis nõ est vera,ac pro inde tenendum est cõtrarium in specie ipsius.Primò per tex.in d.l. si vt proponis,quia ibi iudex credebat illũ esse verũ contumacẽ,qui non erat contumax, & nihilominꝰ ibi probatur, quòd iudex functus est officio suo, & ideò ibi notat Bald.illum tex.cõtra Inocẽt.in d. c.1.de
31 re iudicat.† Secũdò per text.in.l.dicere. in fi.cũ duobus sequẽtib.ff.de arbit. vbi probatur, quod arbiter postquã laudauit,functus est officio suo,siue bene,siue malè, etiamsi pronuntiauit per erroré:
32 † sed arbitria redacta sunt ad instar iudiciorũ,vt in.l.1.ff.de arbit. ergo, &c. & ita in hac limitatione cõtra Innoc. vbi supra tenent Hostien.Ant.& Abb.in d. c.1.de re iudic.Imol. in d.l.iudex postea quã. nu.6.inverſ.fallit etiã quartò. Bal. & Salic.in d.l. si vt proponis, per illum tex.Feli.in d.c.in literis,nu. 2. & in d. c. qualiter & quãdo,nu.45. Rip.in d. l.iudex posteaquã, nu.65.& ita est tenendũ.
33 †Et pleriq; ex supra dictis saluãt exẽplũ supra relatũ ex Innoc.in d.c.1. de re iudic.nempe in delegato dato ad cõferendũ beneficiũ,qui si nulliter conferat, nõ ob hoc impeditur,quin ipse iterũ possit conferre,si primò nulliter cõtulit, quia hic est exequutor, non verò delegatus, & quia princeps videtur mandasse prouisionẽ effectualem: & beneficia Principũ debent interpretari benignè, & ideò in hoc casu dictũ Innoc.approbãt DD. cõmuniter,secũdùm Alex.in d.l. iudex posteaquã, n.15.ff.de re iudic.& Fel.vbi supra,& sequitur plures referens Mexia vbi supra,n.48.Sed alię limitationes ad vtrãq; regulã,tam iudicis ordinarij,quã delegati,assignantur per DD.vbi supra, apud quos possunt videri;nunc autẽ suf
34 ficiant supra examinatæ. † Reliquum est,vt veniamus ad examinationẽ quæstionis non triuialis, nec in locis ordinarijs prædictis ab vllo scribentium, quod viderim,tactę,superioribus tamen nimis concinæ, ac in praxi contingentis,pro vt à me existente assessore cuiusdam negotij Apostolici fuit iam aduocatis causæ in dubium reuocatum, an iudex delegatus possit restitutionem in integrum concedere aduersus suam sententiam diffinitiuam,constito de læsione minoris, Ecclesiæ, Reipublicæ, vel alterius communitatis gaudere debentis prædict.restitutionis beneficio, nec ne?

35 Et primò pars affirmatiua decisa videtur per text.in.l.in fin.C.vbi & apud quem cognitio in integrum restit. agitãda sit,circa fi.vbi probatur,restitutionem concedere posse,qui,vel certæ administrationis, cui & iurisdictio adhæret,prępositi sunt, vel ab his fuerint dati, & multo magis delegati à principe, siue hoc specialiter eis fuerit mandatum,vel si generaliter dati sint iudices, vel in alijs speciebus inciderit quædam quæstio restitutionis.Secundò per text. in cap.quærenti, de officio delegat. vbi iurisdictio delegati à principe non fini-
36 tur per diffinitiuam.† Tertio ex. l.16. titulo.11.partit.3.in versi. *mas si algunjuyzio*.vbi minor læsus per sententiam, potest à iudice petere restitutionem contra eam:quod & iure communi probat Anton. Gom. in titulo de restitutione minorum, numero. 5. licèt non aperiat coram quo iudice petenda sit ea restitutio, neque quis eam concedere valeat. Quartò,& magis accedendo ad nostrã quęstionem,per text.in.l. fin.titulo. 25. partit.3.asserentem: *Delante aquel juzgador que dio el juyzio contra los menores, ò delante su mayoral pueda ser fecha demanda, que se desate por manera de restitucion, &c.* & in terminis hanc sententiam probauit ex d.cap.quærenti,Raphael in.l. aduersus. C. si aduersus rem iudicat. &c.& ante eum gloss.in.l.minor autem.§.idem Imperator, versicul.non fiet.ff. de minor. & ibi Bart.& alij,est communis sententia,vt plures citãs testatur Sfortia Oddo in tractat.de restitut. in integr.1. parte, quæst.

quæst.32.art.18.nũ.139.verſ. in cõtrariũ.

37 His tamen non obstantibus, contraria sententia est omnino tenenda, imò quòd delegatus etiam à Principe ad vnã causam(puta super fundo, decimis, vel alia re) non possit restitutionem in integrum aduersus sententiam diffinitiuam concedere, nisi specialiter sibi esset commissum, aduersus tamen interlocutoriam non habentem vim diffinitiuæ,& sic incidenter,bene possit, licét sibi non sit commissum. Primò, quia lata sententia, delegati officium est finitum, vt in d.l. iudex posteaquam. ff. de re iudicat.igitur vt priuatus nihil debet posse: quamuis lex illa, vt vidimus, in iudice ordinario loquatur, & absq; remedio restitutionis, ideò non multum astringit in proposito. Secundò ex d.l.si vt proponis.C.quomodo & quãd. iudex,quia si lata sententia nulla, iudex delegatus amplius non cognoscit, vt ibi, à fortiori, vel multo minus, non
38 cognoscet,vbi est valida:& hoc fundamentum satis vrget.† Tertiò,ne ambulemus per mendicata suffragia, per text. expressum in dict. l. aduersus, in fin. C. si aduersus rem iudic. ibi: Nam aduersus eius sententiam, qui vice principis cognouit,solus princeps restituet. idem probat.l.minor autem.§. idem Imperator.ff.de minor. cuius verba sunt hæc: Idem imperator Licinio Frontoni rescripsit,insolitum esse,post sententiam, vice sua, appellatione dictam, in integrum restitutionem tribuere nisi solum principem;& postea: Sed & si ab Imperatore iudex datus cognoscat, restitutio ab alio nisi à principe, qui iudicem destinauit,non fiet:si solus princeps potest hoc casu restitutionem concedere, ergo ab eo delegatus, nec alius adiri minimè poterit. Perperam igitur ibi Accursius, & contra verba.l.expressa addit: Item ipse, scilicet delegatus: quòd si hoc ita statutum est in delegato à prin
40 cipe, vt restitutionem aduersus suam sententiam concedere minimè possit, sed solus princeps, idem erit à fortiori dicendum in cæteris delegatis inferiorum à principe, vt latè cum Bellamera probat Sfortia vbi supra d. articulo. 18. per totum,& prius articulo.6.

Ex quibus iuribus,tanquã in hoc expressis, hanc sententiam secundam aduersus priorem probarunt vtrobique DD.& præcipuè Bar.in d.l.aduersus,& ibi eius additio,& ibi etiam Bald. num. 2.Paul.Castrens.1. Salicet.numer. 2. dicens esse cõmunem:sequitur Abb. in.c. causa restitutionis,num.7.de in integrũ restit.idem Bart.in.l.1.in fin. ff. de quæstion.& quòd delegatus possit concedere restitutionem in integrum incidenter,Marant.de ord. iud. 5. part.princip. num.36.quam sententiam & distinctionem magis cõmunem,plures allegans & eam sequutus,testatur Sfortia vbi supra in versic.pro concordia: & postea nu. 141. limitat illud de interlocutoria, quã do ea absorberet totam causam,secund. Alberic. & Anchar. quos refert.

39 Non obstant modò adducta in contrarium,& non quidẽ primum, hoc est d.l.fi.C.vbi & apud quẽ. quia procedit in restitutione petita corã iudice delegato aduersus suã sententiã interloquutoriã,quam cõcedere potest,si non habeat vim diffinitiuæ; aliàs secus: dicta verò l.aduersus. cum similib. in sententia diffinitiua iudicis delegati; quia aduersus eam is restitutionem in integrum concedere nno potest, sed solùm princeps, nisi sibi specialiter id cõmittatur: vt in d.ll.ita tenẽt ibidem Bar.& cæteri cõmuniter DD.Idem Paul.Castrens. in d.l.fin.nu.1. versi.3. potest intelligi, vbi illud de restitutione,quæ incidenter petitur, exemplificat aduersus lapsum termini, vt minor possit probare: secus si principaliter petatur restitutio,nisi specialiter mandetur; vel sit delegatus ad vniuersitatem causarum: est q; recepta & vera resolutio, per quam prædictę omnes leges reducũtur ad cõcordiã.

Non obstat secundũ,id est cap.quęrẽti. de officio delegati,vbi iurisdictio iudicis delegati à principe,durat post sententiã intra annũ: nam illud procedit quoad exequutionẽ ipsius sententię,nõ verò

quod

quoad destructionem: ita Paul. Castr. in d.l. aduersus nu. 1.

Tertium, hoc est. d.l. 16. tit. 11. par. 3. nihil contra nos probat, quia nó agitur ibi, corã quo iudice petẽda sit in integrũ restitutio, nec quis cócedere eã debet.

Quartum de. l. fin. tit. 25. par. 3. intelligi debet de ordinario, de quo. l. illa agit, non verò de delegato. Remanet igitur supra dicta cõmunis resolutio satis defẽsata, quæ est vera, & tenenda in iudicando & consulendo. Nec obstat si dicatur, prout mihi respõsum fuit ab vno ex aduocatis d. causæ, stylum contrariũ induxisse hoc casu, vt idem iudex delegatus concedere possit restitutionem in integrum aduersus suam sententiam diffinitiuam, sicut ipse testabatur se sæpe vidisse: nam respondeo primò, hoc nos non credere, & præterea errore introductũ esse, atq; proinde nihil præstare, vt in. l. quod non ratione, cum simil. ff. de legib. & non quod fit, sed quod fieri debet seruandum est, vt in brochardico iuris habetur: cùm enim aduocatus ille ad hoc non aduertisset, & captus reperiretur, quærebat asylum styli contrarij, & non fuit admissus.

est, quia non restat tempus, vt poenitẽtia exp[i]etur.

8 *An cùm constat de poenitentia in articulo mortis eius, qui se ipsum occidit, sit sepeliẽdus in ecclesiastica sepultura.*

9 *Decedens in torneamentis iure Canonico prohibitis, non est sepeliendus in ecclesiastica sepultura, etiamsi Sacramento Poenitentiæ & Cõmunionis munitus decesserit.*

10 *Occidens se ipsum, ad hoc vt ecclesiastica carere debeat sepultura, ante omnia constare debet de hac qualitate, quod se ipsum occiderit.*

11 *In dubio licet aliquis reperiatur mortuus, non est præsumendum se ipsum occidisse, cùm nemo immemor suæ salutis præsumatur.*

12 *Occidens se ipsum quocunq; modo, causa, aut tempore, carere debet ecclesiastica sepultura.*

13 *Inuentus laqueo suspensus, præsumitur se occidisse, & sufficit ad hoc vt ecclesiastica carere debeat sepultura, vel si aliis violẽtis & indubitatis indicijs arguatur sui proprij occisio, nisi aliquibus probis coniecturis ea excludi possint; secus aliàs, quanuis reperiatur mortuus per prædicta.*

14 *Si coniecturis aliquot præsumi potest, aliquem furore, aut mentis alienatione se ipsum occidisse, ecclesiastica tũc gaudebit sepultura, quãuis laqueo suspensus inueniatur.*

15 *Repertus mortuus in puteo, vel fonte, non est priuandus ecclesiastica sepultura, quia non præsumitur se ipsum præcipitasse; casu enim potuit ibi decidere. Idem dicendum est in reperto in amne vel fluuio suffocato, etiam vestito, vt in nu. 16. Idem in reperto in via, vel in alio loco, mortuo, vel ex fenestra proiecto, vt in num. 17.*

18 *Se ipsum occidẽs, quomodò & quãdo, quibusq; poenis puniatur iure ciuili, & nu. 19. idem esse in his, qui propter hæresim vincti se ipsos in carcere occiderunt.*

20 *Si quis se in puteum præcipitauerit, & mortuus fuerit, non debent eius bona confiscari, nisi appareat quòd id fecerit conscientia criminis, vt hîc.*

21 *Vbi quis non esset accusatus, inquisitus, vel deprehẽsus de aliquo crimine, si reperiatur mortuus, eius bona nõ publicantur, si ipsius hæredes parati sint eius defensionem suscipere,*

SVMMARIVM.

1 *Præceptum diuinum de non occidendo, se ipsum occidentem comprehendit.*

2 *Occidens se ipsum, in ecclesia sepeliendus non est.*

3 *Occidens se ipsum, cum psalmis sepeliendus non est, sed in canina sepultura.*

4 *Occidens se ipsum, in flumine est proijciendus.*

5 *Occidens se ipsum secũdum Platonis sententiã in solitaria est sepeliẽdus sepultura, vbi alius nemo condatur, & in his locis, quæ de duodecim partibus vltima deserta, nec ei statua, nec inscriptione sepulchrum notetur.*

6 *Quamuis publicè non liceat pro se occidente orare, priuatim tamen licet pro eo qui creditur in vltimo vitæ spiritu criminis dolorem, & contritionem poenitentia ductum habuisse.*

7 *Ob id inter alia hoc crimen periculosissimum*

pere, atque innocentiam probare, nisi à fisco contrarium probetur, scilicet seipsum occidisse, præterquam si tunc temporis occisus patiebatur dolorem, furorem, vel aliã iracundiam, &c.

22 *Cadauer eius, qui seipsum occidit, furca suspendi non debet.*

23 *Intestabiles quando fiant hi, qui seipsos occiderunt.*

24 *Condemnatus ad mortem, seruus poenæ existimatur, ac proinde intestabilis: quod hodie cessat, attenta. l. 4. Taur. vt in n. 25.*

25 *Titulus ff. & C. de bonis eorũ, qui mortem sibi consciuerunt, non est hodie correctus per authen. bona damnatorum. C. de bonis proscriptor.*

26 *Titulus de bonis eorum qui mortem sibi consciuerunt, procedit in vtraque morte, ciuili nempè & naturali, quæ erat imponenda accusato vel inquisito pro delicto, si probaretur.*

27 *Dispositio d. auth. bona damnatorum. C. de bonis proscript. non habet locum in eo, qui dãnatur ad mortem ciuilem, & sic remanet viuus, nam tunc bona publicantur.*

28 *L. 4. Taur. concedit damnato ad mortem ciuilem vel naturalem, factionem testamenti, non verò tollit confiscationem bonorum à lege inductam in eo, qui se interficit: vel limitatur in hoc, qui se interficit, antequam damnetur ad mortem.*

29 *L. 24. tit. 1. p. 7. ibi:* Deue morir por ende, *& ibi:* Prender muerte, *ad vtramque mortem, tam ciuilem quàm naturalem referri potest.*

30 *Volens seipsum occidere, sed occursu hominum, vel alias non se occidit, an puniatur poena capitis.*

31 *Poena extraordinaria præd. casu imponenda est, non verò ordinaria, secundùm praxim Hispaniæ, nempè aliquando flagellorũ, aliquando verò exilij.*

32 *Poena eius qui se occidit, de qua in iure cõmuni, et in. l. 24. tit. 1. p. 7. iuncta. l. 2. tit. 27. p. 7. an procedat etiam hodie stãte l. 8. tit. 23.* De los homicidios, *libr. 8. nouæ coll. Regiæ, vel per hanc. l. sit correct. & num. seq.*

33 *Stantibus hæredibus descendentibus eius, qui se occidit, quocumque modo, causa, vel tempore se occidat, bona ipsius ad fiscum minimè pertinent, sed ad suos hæredes descendentes.*

CAPVT III.

De his qui mortem sibi consciuere.

1 IVS Diuinũ violẽtas manũ sibi mortiferè inferẽtes morte æterna plectit; præceptum enim illud; Nõ occides, & seipsum occidentem comprehendit, quemadmodum Diuus Augustinus lib. 1. de ciuitate Dei. c. 18. (quod continetur c. si non licet. 23. quæsti. 5.) scriptum reliquit, & tradunt D. Tho. 2. 2. q. 64. art. 5. Dominic. Sot. libr. 5. de iust. & iur. quæst. 1. artic. 5. & alij plures, vt constat ex Andrea Alciato libro 4. parergon iur. c. 4. ad fin. & libr. 6. c. 27. & latè Tiraquel. de nobilit. c. 31. nume. 560. cum sequẽ. D. Couar. libr. 1. variarũ resol. c. 2. nu. 8. & 9. Petrus Plaça de delict. lib. 1. c. 23. num. 1. & 2. & 8. & hęc est receptissima Theologorum sententia, vt constat ex supradictis, & præterea testatur in specie Menoch. libr. 2. de arbit. iud. cent. 3. casu. 284. nu. 38. Ius Pontificium idem omnino damnat, vt in. c. displicet. vers. noli ergo iam dicere. 23. quæst. 4. & in c. si non licet, & in cap. tu dixisti, & c. non est nouum. & cap. placuit. 23. q. 5.

2 Quinimò iure canonico seipsum occidens, in Ecclesia sepeliendus non est, vt in d. c. placuit. cuius verba sunt hæc. *Placuit, vt ijs, qui sibi ipsis voluntariè, aut per ferrum, aut per venenum, aut per suspendiũ, vel quolibet modo inferunt mortẽ, nulla prorsus pro illis in oblatione commemoratio fiat, neque cum psalmis ad sepulturam eorum cadauera deducantur. multi enim sibi hoc per ignorantiam usurpant,* quem text. singul. censet Ludouic Rom. singul. 264. ad hoc nempè, quòd occidens se ipsum, debeat carere Ecclesiastica sepultura, & probauit Siluester in summa, verbo se-

pultura,q.9.Bart.de different.iur. ciuil. & Canonic.n.47.Nauarr. in c.1.titul.4. de pœnitent.dist.7. Palat. Rub.in rubr. de donat.inter vir.& vxo.§.70.n.7.Plaça vbi supra n.14.D.Couar.lib.2.varia. resol.c.1.n.11.vers.illud profectò.D.Simãc.de Catho.inst.tit.18.n.31.Ludouic. Carrerius in pract. crimin. §. homicidium,nu. 54.pagi.201. & Franciscus de March.q. 876.nu. 5.p.2. Didacus Perez alios allegans in.l.9.titulo 13.libr.8.ord. glos.magna,pagin.266.& Menoch.vbi supra nu.36.Nec refragantur verba illa tex. à contrario sensu sumpta, Neque cum psalmis ad sepulturam, &c. Ergo sine psalmis benè possunt in Ecclesia sepeliri, vt in c.quicunque 23.q.8. † hoc namque de sepultura Ecclesiastica verũ non est, quandoquidem cum psalmis prædictæ personę se occidentes non sepeliuntur,sed tantùm de canina, vt ibidem notat glos.in verb. ad sepulturam. & in d.c. quicunq; verbo sepultura. ad finẽ. notant DD.ex text. ibi in.l. 1.§.ad bestias. ff. de his qui notant. infam. & Palat. Rub. vbi supra.vbi quòd tales,in detestationem criminis, ad montana & loca horribilia deferuntur.DD.in c. ex parte,el.2.de sepult.† Et quòd huiusmodi se occidens in flumine sit proijciendus,quia cùm iniuriã fecerit reipublicæ se occidendo, ab eius territorio arcendus est, testatur Didac. Perez vbi supra dicens, quòd ita communiter fit & obseruatur in Hispania: & quòd se cõsultò occidens,carere debeat Ecclesiastica sepultura, probat expressè text.in d.c.ex parte,el 2.de sepultur.ibi: Cum illa non sponte præcipitauerit se de ponte, sed casu ceciderit:ergo à contrario sensu si se sponte præcipitasset, careret Ecclesiastica sepultura.

Sed apud AEgesippũ lib.3.de excidio Hierosolymitano.cap.17.Iosephus,dux quidã Iudęorũ,asserit, legibus prohibitam esse sepulturã iustissima ratione ijs, qui se ipsos occiderint,vt refert D.Couarr.d.n.11.colu.fin.† Quinimò & ante ius Canonicum in huius criminis reos eadem pœna sancita erat, vt constat ex sententia Platonis libr.9. de legibus dicentis:Qui sibi mortem consciuerit, ei sepultura fiat solitaria, vbi alius nemo condatur:deinde in his locis sepeliatur, quæ de duodecim partibus vltima deserta; nec ei statua, nec conscriptione sepulchrum notetur.

Nunc autem decisio tex.in d. c. placuit,venit primò limitanda,vt quamuis non publicé, priuatim tamen liceat pro eo orare, qui mortem sibi consciuit,eo scilicet,qui creditur in vltimo vitę spiritu criminis dolorem & cõtritionem pœnitentia ductum habuisse, sicuti Paludanus explicat in 4.sentent. disti. 20. q.1.col. 1. quod veluti quotidianum & rarò decisum memorabile dicit D. Nauarr.in c.1.n.4.de pœnitentia dist. 7.sequitur Couar.d.lib.2.c.1.n.15.vers.illud profectò,& Petrus Plaça vbi sup. n. 14.

† Sed ob id inter alia hoc crimen periculosissimum est, quia non restat tẽpus vt pœnitentia expietur, vt explicat D. Thom.vbi supr.d.q.64.artic.5.in solutione ad 3.& ante eum Origenes in cõmentar.in Iob.c.2.Lactantius libr.3.diuin.inst.capit. 18. Augustin. in epistola ad Paul. prout eos refert Petrus Plaça vbi supra.

Sed an hoc casu, nempè cùm constat de pœnitentia in articulo mortis eius, qui se ipsum occidit, sit sepeliendus in Ecclesiastica sepultura ? quæstionis est, in qua Abb. in cap. cum ad monasterium. numero 15.de statu regular. ex glo.ibi,verbo,in sterquilinio,ibi de pœnitente, deducit, quòd si quis decedat ex facinoroso actu, si tamen in vltimo vitæ,seu puncto mortis ostendat cõtritionem,nõ debet priuari sepultura; hoc que adduci posse affirmat pro illis, qui se ipsos mortaliter vulnerant;nam si eos pœnitet in pũcto mortis,non priuabũtur sepultura: quem refert & sequitur Greg.Lopez in.l.10. titu. 13. p.1.in glo. *Robadores.* Sed contra hanc sententiam Abb. obstant primò iura superiùs adducta, quæ indistinctè prohibent se ipsum occidentem in Ecclesiastica sepeliri sepultura. Secundò contrarium manifestissimè deducitur ex sententia Paludan.& Nauar. vbi sup.si enim priuatim tantùm licet orare pro huiusmodi delinquente pœnitente,non verò publicè:ergo publica,hoc est, Ecclesiastica sepultura gaudere non debet, vt ipsimet præsupponunt,& constat ex d.cap. placuit,ibi: Nulla prorsus pro illis in oblatione commemoratio fiat, neque cum psalmis ad sepulturam eorum cadauera deducãtur:nam est ibi tex. quòd ille,pro quo publicè non oratur, vt est huiusmodi,quamuis pœnitẽs,caret Ecclesiastica sepultura.Denique & tertiò, quia quòd occidẽs se ipsum,careat Ecclesiastica sepultura,est pœna exterior sui reatus,vt alij eo exemplo moti à similibus delictis arceantur, vt constat ex dictis iuribus: † at hæc pœna nõ solet per cõfessionem & sacram comunionẽ tolli, sicut videmus in decedente in torneamentis à iure Canonico prohibitis, vt in cap.1.& 2.de torneament. & in.l.10. tit.13.p.1.diximus supra lib. 1.Canonic. q.c.7.n.3. Ex quibus hanc partẽ contra priorem existimo veriorem & tenẽdam in puncto iuris, quamuis opinio Abb. contraria humanior, equiorque sit, ac consanguineis defuncti iocundior atq; solatior.

Secundò,decisio d.c. placuit. & d. c. ex parte.de sepultur. intelligi debet, vt procedat, quoties constiterit aliquem se occidisse,hæc enim qualitas ante omnia probari debet ad infligendã præd. pœnam,cùm in ea se fundent iura:argu. l.eius qui in prouintia.vers.quoniã.ff.si cert.pet.& in.l.si seruũ.§.fin.ff.de actio. empt.& in.l.Põponius.§.fi.ff.de acquir. poss.& in.l.non ignorat.C.qui accusare non possunt.tradit Anto.Gom.in.3.to. c.1.de delict.n.44.& de captura reorum n.1.& plures allegans Decius cons.12.n. 14.libr.1. † Quare in dubio,licèt aliquis reperiatur mortuus (cùm nemo immemor suæ salutis præsumatur) se ipsum occidisse non est præsumendum, nisi hoc probetur; vt tenet Azo in summa. C.de bonis eorum, qui mortem sibi cõsciuer.Dec.consil.438.numer.2.& alios allegans Plaça d.c.23.n.9.vers.in dubio.

Quocunq; autem modo, aut causa, tẽpore ve,se quis spõte occiderit,carere debet Ecclesiastica sepultura, vt in d.c. placuit. & in d. c. ex parte. debet tñ de hoc cõstare Ecclesię,vt prædiximus; & in terminis traditur per tex ibi.in cap.à nobis. de sententia excõmunicationis, tenet Palac. Rub. in repet.rubric.de donat.inter vir.& vxor.§. 70.n.7.in vers. ex quo infertur.Ias.in.l.1.n.6.C. de seruis fugitiuis.& in.l.2.n.4.C.qui testam. facere poss.Plaça vbi supr.nu.14.in fine & Didac.Perez etiã vbi supr. pagi.266. colu.2. Sufficiet tñ meo iudicio, si quis inueniatur laqueo suspensus, vel si alijs violẽtis & indubitatis indicijs arguatur sui proprij occisio, nisi aliquibus probis cõiecturis eaexcludi possit; secus aliàs, quãuis reperiatur mortuꝰ, per prędicta.

Ex quibus infertur primò, quòd si cõiecturis aliquot præsumi queat, eum furore, aut mentis alienatione se ipsum occidisse, Ecclesiastica tunc gaudebit sepultura,quamuis laqueo suspensus inueniatur;ita tenet Ioan.Gallus in quæstione parlamenti.127.quem refert & sequitur D.Couarru.libr. 2. variarum resol.cap.1.n.11.& Petrus Plaça vbi supra nu.10.& 14.in fi.vbi in eandem sententiam citant Guillerm. Benedict.in cap. Rainuntius,verbo,mortuo itaque testatore,el.1.n.5.de testam.& Palac.rub.vbi supra n. 6. & 7.tenet Didac. Perez in d. l.19.tit.19.lib.8.ord.pagi. 371.col.1.vbi etiam allegat Guillerm. Benedict. vbi supra,nume.tamen 41.vers.fallit. &c.& probatur respectu aliarum pœnarum, de quibus infra agemus,in.l. 1. & in.l.fi. vers.si quis autẽ.ff.de bonis eorũ,&c & in l.2.C.qui testám.facere possunt.& in l.24.titu.1.p.7.in vers.*Esso mismo deue ser guardado*,&c.& in.l.1.tit.27.par.7.

Secundò infertur ex prædictis, quòd repertus mortuus in puteo,vel fonte,nõ erit priuandus Ecclesiastica sepultura, quia nõ presumitur se ipsũ precipitasse; vt in hac specie probauit Marian Socin. Iun. cons.51.lib.1.quem refert & sequitur D.Couarru.vbi supra. Decius cons.

438. in princip. ante numer. 1. Plaça d.capit.23.numer.15.Menoch.vbi supra nume.36.Didac. Perez vbi supra,neminem referens,in versi.quid autem esset: casu enim potuit ibi decidere:argumen. d.c.ex parte.el 2. vel ab alio eijci: quare cùm non probet hoc esse, quod ab hoc contingit abesse,vt in.l.non ob hoc.C. vnde cognat.& in.l.neque natales,cum simil.C.de probatio.in dubio non delictum,nec in peiorem partem,sed in meliorem præsumendum est: argumen. l. meritò.ff.pro socio.& c.dudum.de præsumptio.Alciat.in tractu de præsũptio. 3.regu.præsumptione.2.& 3.ne dicamus hũc carere ecclesiastica sepultura:quod homini Christiano grauissimum est:&
16 ita in praxi obseruauimus.† Quare idem existimo esse dicẽdum in reperto in amne,vel fluuio, suffocato, etiam vestito, potuit enim ibi casu cadere,prout sæpe contingit, præmaxime vbi fluuius inter rupes defluit,crepidinibusq; est sociat⁹,qđ potius præsumẽdum est, quàm quòd ibi consultò præcipitatus fuerit, & præcipuè si tempore natationis nudus suffocatus inueniatur.† Idẽ in reper
17 to in via,vel alio loco,mortuo, vel ex fenestra proiecto, vt exemplifiat Didac. Perez vbi supra, existimans, quòd qui contendat,illum se præcipitasse,cùm id sit fundamentum suæ intentionis, probare teneatur.l. verius. l. ab ea parte. ff. de probat.nec bona eius sunt publicanda,secundùm Marian. Socin. vbi supra. Tãdem addit bonam.l.111.del stylo, probantem,quòd carcerarius deferens regi incarceratum,asserens illum se proiecisse in fluuiũ, atq; mortuum fuisse,tenetur id probare,aliàs pro illa morte tenebitur.

18 Sed & iura Cæsarea se occidentem puniunt,in hũc sanè modum:quòd si quis commiserit aliquod delictum,ex quo veniebat imponenda pœna mortis,& confiscationis bonorum, & postquam reus in eo fuerit deprehensus, vel accusatus, & metu pœnæ se ipsum interficiat, habetur pro confesso,bonaque ipsius confiscantur, ac si per sententiam diffinitiuam illo tempore fuisset condẽnatus:si tamen antequã accusetur,vel in crimine deprehendatur, se interficiat, nõ habetur pro cõfesso,nec incurrit pœnam confiscationis bonorum,nec etiam si delictum erat tale, ex quo non veniebant bona confiscanda, quia tunc non habetur pro confesso, nec bona eius confiscantur,quocunq; tempore se interfecerit:si verò quis se interficiat tædio vitæ, vel impatientia doloris, vel quauis alia causa,non confiscantur ipsius bona,nec pars eorum,sed ea habebit hæres ex testamẽto vel ab intestato:ita probat tex. in.l.3.§.si quis autem.ff.de bonis eorum, &c.tex.in.§.1.vers. ergo eadem lege.l.si quis filio exhęredato.§.ei⁹. ff.de iniusto rupto,&c. & alia plura iura allegata per Ant.Gom.3.tom.varia.c.3.de homicid. nu.13.vbi ita distinguit,atq; resoluit materiam hanc, & Couar.alios allegans d. lib.2.variar.resol.c.1.nu.11.ad fin.Et primum membrum supra dictum approbatur in.l.24.tit.1.par.7.vbi in priori casu requiritur,quòd lis sit contestata super accusatione,& ibi latè Greg. Lop. Secũdùm vero membrũ prædictæ distinctionis probatur in.l. 2. tit.27.part.7.vbi etiam Greg.& Petrus Plaça latè vbi supra nu.9.cum sequen.Paul. Paris. consi.155. volu.4.Didac.Perez plura requisita cumulãs in d.l.19.tit.19.lib.8.ord.pag.370. cũ sequen.& hęc est cõmunis resolutio, vt testatur Iul.Clar.in pract.criminal.§. fi.q. 68. in versi. se ipsum occidere,ibi: Regulariter tamen.† Idem est in his,qui
19 propter hæresim vincti se ipsos in carcere occidunt,credendi sunt enim cõscientia criminis mortem sibi conscisse,nisi fortè aliud hæredes eorum ostendere potuerint,quibus nihil probantibus,illi punientur,perinde ac si illorum hæresis fuisset plenè probata:ita tenet Palac.Rub. vbi supra,in rubric.§.70.nu. 7. & plenè probat D.Simanc.de instit.catho.ti.18. nu.31.post Gonsal.de hæret.q.22.sequitur Petrus Plaça vbi supra.nu.17.

20 Ex qua cõmuni resolutione primò infertur,q; si quis se in puteũ præcipitauerit,& mortuus fuerit,nõ debẽt ei⁹ bona confiscari,

confiscari,nisi appareat quòd id fecerit conscientia criminis, prout in casu,inquo consuluit Dec. consil. 438. & Parisius d.consil.155.lib.4.& Corneus consil.195.libr.2.quos sequitur Iul.Clar. vbi supra.

21 Secundò deducitur,quòd vbi quis non esset accusatus,inquisitus, vel deprehensus de aliquo crimine,si reperiatur mortuus,eius bona minimè publicabantur, si ipsius hæredes parati sint eius defensionem suscipere,atque innocentiam probare,nisi à fisco huiusmodi delictũ probetur,scilicet se ipsum occidisse, vt in l.fin.§.final.ff.de bonis eorum, qui ante sententiam mortem sibi conscisse. præterquã si tunc temporis occisus patiebatur dolorem, furorem, vel aliam iracundiam,quia tunc in mitiorem partem propter illam causam,& non quòd ob conscientiam criminis,se interfecerit, præsumendum & interpretandum
24 est,vt in.l.2. C. de bonis eorũ qui mort. sibi consciu.l.præses.cum simil.ff.de pœnis.ita Abb. post Iacob. de Rau.& Petrum in.l.2.C.qui testam. facere possũt. & Salicet.in. l. 1.C. de bon. eorum,&c. Bart.in d.l.fina.§.fin.Greg.Lop.in.l.24. in glos.*de la pena*.tit.1.part.7.Ant.Gom. in 3.tom.cap.3.de homicid.nu.13.Petrus Plaça vbi supra,nu.9.10.& 17.

22 Tertiò infertur,quòd licèt secundùm consuetudinem, se interficiens ex quacunque causa debeat furca suspendi, vt refert Anton.Gom.vbi supra, & Iadocus in sua pract. crim.cap.88.num.6.& iure idem probari videtur in. l.2. C.qui testam.facere possũt, & ibi Rom.& Ias. num. 21. & Ludouic.Carrer.in practic. crimin.§.homicidium. num.223.pagin. 24.verius tamen & receptius iure est cõtrarium,imò quòd cadauer hoc casu nõ puniatur,vt probat Ant.Gom.vbi supra & latiùs plures allegans Petrus Plaça vbi supra, nu.13. in versi.illud profectò præmittendum: quinimò nec hoc consuetudine obseruatur,secundũ Iul.Clar. vbi supra,& nos nunquam id vidimus, sed in campo,eremo,vel sterquilinio cadauer huiusmodi sepelitur, prout debẽt sepeliri, & sic asinorum more bestijs, auibus, siue piscibus commendandi sũt, secundùm Didac.Perez vbi supra.pagi. 266.colum.2.

23 Quartò infertur, quòd in casu primi membri communis resolutionis præfatæ,nempe cùm quis post accusationem de aliquo crimine, pro quo veniebat imponenda pœna mortis & confiscationis bonorum,liteque in eo contestata, vel postquam in eo fuit deprehensus,se ipsum occidat,cùm ex hoc habeatur pro confesso, bonaque ipsius confiscentur,efficietur intestabilis, eiusque testamentum irritabitur: vt in.l.2.& ibi DD. C. qui testam. facere possĩ. D. Simanc. vbi supra, ac proinde testamentum ab eo conditum nullum erit.l.eius qui. §. final. ff. de bonis eorum.Cùm enim se occidendo, crimen fateri videatur,vt est prædictum,ex confessione ha
24 betur pro condemnato. † Condemnatus autem seruus pœnæ existimatur, ac proinde intestabilis, vt in d. l. 2. & ibi Bart. & in. l. final. ff.de bon.eorum. Alexan.& communiter DD.in d.l.2.latè Guiller.Benedict.vbi supra, in verb. mortuo itaque testatore.in.1. nume.48. vbi testatur hanc esse communem opinionem.Petrus Plaça vbi supra, nu. 16. & Iul.Clar.etiam vbi supra.

Quod hodie cessat,attẽta.l.4.Tauri, vt tenet pro constituto Gregor. Lopez
25 in d.l.24.in glos.*para el Rey*.† vbi etiam latè pluribus probat, hodie iure regio titulum. ff. & C. de bonis eorum, qui mort.sibi consciuer.& pœnam supra dictam non esse correctam per authenti. bona damnatorũ. C. de bon. proscript. iuxta opinionem Iacob.de Rauen. quæ est hodie iure regio approbata aduersus communem opinionem doctorum aliud existimantium de iure communi: eandem sententiam Gregor. Lopez in omnibus supra dictis probauit Plaça vbi supra,nu.9.

Quintò infertur ex superioribus,
26 idẽin eadem specie procedere, non tantùm quando mors naturalis imponenda erat pro illo delicto, pro quo erat

accusatus vel inquisitus, vel in eo repertus, si probaretur, sed etiam si mors ciuilis tantùm, quia adhuc si se occidat, bona ipsius erunt publicanda fisco: in vtraque enim morte procedit titulus ille de bonis eorum, &c. vt probat text. in d.l. fin. in versi. vt autem diuus. ff. de
27 bonis eorum, &c. † præmaximè, quia dispositio d. authen. bona damnatorum, non habet locum in eo, qui damnatur ad mortem ciuilem, & sic remanet viuus, nam tunc bona publicantur, vt notatur in d. authenti. & præterea tradit Paul. Castr. in d.l. 2. in fin. nume. 8. C. qui testam. facere poss.

28 Nec obstat. l. 4. Taur. dum in ea cauetur, quòd damnatus ad mortem ciuilem vel naturalem, possit testari, quia loquitur respectu tantùm testamenti, vt possit disponere, non verò tollit confiscationem bonorum à lege inductam in eo, qui se interficit: vel secundò, quod limitetur d.l. 4. Tauri in eo, qui se interficit, antequam damnetur ad mortem ciuilem vel naturalem, & quia si iste se non occidisset, per sententiam bona eius publicarentur: ita voluit, quanuis relinquens cogitandum, Gregor. Lopez in d.l. 24. in glossa *prender* 31
muerte, per totam, discedens à contraria sententia, quam ex verbis d.l. in glos. præcedenti, in verb. *sus bienes*. tenuerat: sed quam probamus sequitur etiam Pe-
29 trus Plaça vbi supra, numer. 11. † Nec obstant verba dictæ. l. 24. ibi, *Deue morir por ende*, & ibi, *Prender muerte*, quia ad vtramque mortem, tam ciuilem, quàm naturalem, referri possunt & debent, iuxta iuris communis dispositionem, de qua in d.l. fin. §. vt autem diuus, vbi mors naturalis & ciuilis æquiparantur in proposito. Quo fit, vt si constaret, se ipsum occidentem, morte tantùm ciuili afficiendum fuisse, eius bona confiscanda erunt, nec ad hæredes eius pertinebunt, ac si morte naturali puniendus esset, bonis confiscatis ob crimen, pro quo captus erat, si probatum fuisset, non obstantibus supra in contrarium adductis, quibus plenè satisfecimus.

Sextò deducitur, quòd quanuis de stricto iuris rigore volens se ipsum occidere in prædicta specie primi membri communis præfatæ resolutionis, & occursu hominum, vel aliàs se non occidit, puniatur pœna capitis, vt in.l. si quis aliud. §. final. ff. de pœnis, & ideò punitur perinde ac si delictum consumasset, vt probant Cyn. Alberic. Fulgosius, Paul. & Ias. in d.l. 2. numer. 5. C. qui testamen. facere possunt Anton. Gom. vbi supra, numer. 14. & est frequentiori doctorum calculo recepta opinio, secundùm Petrum Plaça vbi supra, numer. 18. & Iul. Clar. etiam vbi supra. nihilominus tamen, stante generali consuetudine quòd conatus non puniatur, nisi sequatur effectus, vt dixit idem Iul. Clar. in practi. crimi. §. final. quæstion. 92. forté contrarium esset dicendum in practica, prout etiam in facti contingentia concluisse testatur Ludouicum Carrerium in practic. crimin. §. homicidium. numer. 127. fol. 230. in quodam se suspendere volente, qui tamen concursu hominum viuus euasit, & ita pronuntiatum fuisse in Regio Neapolitano Consilio. † Erit igitur pœna extraordinaria hoc casu imponenda, non verò ordinaria, vt sæpe consuluisse testatur & practicari vidisse Petrus Plaça vbi supra, numer. 19. dicens, quòd in Hispania praxis id obseruat, ac vsu receptum est, & quandoque etiam fustium pœna ac flagellorum huius criminis reos puniendos esse, ex l. 3. §. fin autem. ff. de bon. eorum qui mort. sibi conscisc. & in.l. si quis. §. final. ff. de pœn. & ante eum quòd pœna arbitraria sint puniendi, tenuit D. Anton. Gom. vbi supra, numer. 14. allegans Bonifac. in tractat. de malefi. fol. 7. in versi. sed quidam, est in titulo de insultu, percussione, defensione, & qui excusantur à delicto, numer. 34. foli. 232. column. mihi 3. & inquit idem Anton. Gom. hunc casum vidisse de facto Salmanticæ, & quòd tandem iudex huiusmodi delinquentem condemnauit in pœna exilij, & iterum

& iterum in alia persona aliter iudex condemnauit eum in pœna flagellorũ: pro quo facit l. si quis aliquid. §. fi. ff. de pœnis. & in.l. omne delictum. §. qui se vulnerauerit. ff. de re milit. & dicit méti tenendum, tanquam notabile & quotidianum.

Superest modò videre, an prædicta bimembris distinctio iure cõmuni, &. l. 24. titulo 1. par. 7. iuncta. l. 2. titu. 27. eadem 7. partit. probata circa confiscationem bonorum illius, qui se occi-
32 dit in primo casu, †nempè quando deprehensus in crimine, accusatus vel inquisitus, pro quo aliàs veniebat imponenda pœna mortis & confiscationis bonorum, lite demum contestata super eo, ob conscientiam criminis se occidit: secus verò aliàs, vel quando tædio vitæ, impatiẽtia doloris, aliaue causa se interemit, quia tunc bona ipsius nõ publicantur, sed ad hæredes occisi, & ex testamento, & ab intestato pertineant: hodie iure nouiori regio procedat, vel an sit correcta, stante. l. 8. tit. 23. *De los homeidos*, lib. 8. nouæ coll. Regiæ: qua ita cauetur: *Todo hombre o muger que se matare a si mismo, pierda todos sus bienes y sean para nuestra Camara, no teniendo herederos descendientes.*

In primis illud absq; dubio est, quòd stantibus hæredibus descendentibus eius, qui se occidit, quocunque modo,
33 causa vel tempore, † se occidat, bona ipsius ad fiscum minimè pertinent, sed ad suos hæredes descendentes, vt expresè cauetur in.d.l. 8. Quod procedit, siue teneamus. l. illam præcedentem distinctionẽm non corrigere, sed tantùm loqui, esseque intelligendã in casu priori, nempè dict. l. 24. titul. 1. part. 7. cùm ipsa hoc temperet, *No teniendo herederos descendientes*: ipsis ergo stantibus, bona non confiscantur, à contrario sensu, quòd argumentum fortissimum est in iure: siue teneamus quòd attenta illa. l. 8. indistinctè hodie bona se occidentis confiscentur, cùm adhuc ipsa hoc intelligat, *No teniendo herederos descendientes*, ergo *teniendolos*, bona non confiscantur, sed ipsis applicantur, nisi aliter sit dispositum per legem expressam ratione delicti, ex l. 4. Taur. vbi optimè Cifuentes numer. 3. ita Didac. Perez in dict. l. ordinam. glos. magna, pagina 266. Quod autem adhuc sub iudice est, atque in opinione versatur, illud profectò est, quod prediximus, an dict. l. 2. nouæ collectio. Regiæ intelligenda sit iuxta distinctionem præcedentem iuris communis, & legum Partitarum, an verò indistincte accipienda sit, vt in omni casu bona se occidentis ad fiscum Regium pertineant, deficientibus hæredibus descendentibus? In qua quæstione hanc postremam partem probauit ex professo Anton. Gomez vbi supra num. 13. ad fin. dicens, quòd hodie de iure regio indistinctè ille qui se interficit, modò tædio vitæ, vel impatientia, vel dolore, modò metu pœnæ delicti commissi, modò ex qualibet alia causa, & quocunque tempore. incurrit pœnam confiscationis omnium bonorum, præterquam si habeat filios, vel alios descendentes, vt disponit. l. 9. titul. 13. libr. 8. ordinam. & l. 19. titul. final. eodem libro, quæ hodie collectæ sunt in. dict. l. 8. nouæ collect. reg. Eandem sententiam tenere videtur Olanus in sua concordia iuris, litera O. numero 14. & expressius in suo epilogo legum Partit. correct. ad fin. dict. concordiæ super dict. l. 24. titulo 1. parti. 7. numero 125. Et huius opinionis fundamentum vnicum est, nempè verba dict. l. 8. quæ generaliter hoc disponunt absque vlla distinctione vt vidimus: ergo nec nos distinguere debemus, iuxta iura vulgaria. Item, quia pœna hęc imponitur pro ipso delicto occisionis proprię, quod vtroque casu reperitur commissum.

Verior tamen & tenenda videtur cõtraria opinio, nempè quod dict. l. 8. Regia posterior intelligenda ac distinguenda sit iuxta distinctionem communem iuris cõmunis, & legum Partitarum præfatam, vt euitetur legum correctio. cap. cùm expediat de electione in. 6. cum similib. argum. l. non est no-

uũ &. l. sed & posteriores. ff. de legibus. quod primus omnium in terminis videtur sequutus Montaluus in. l. 1. titulo 27. part. 7. in final. verb. dicens, quòd licèt dicta l. ordinamenti indistinctè teneat, quòd occidens se ipsum, perdat omnia bona, nisi habeat hæredes descẽdentes, aliqui tamen credunt habere locum cum distinctione supra allegata, & sic cum hac sententia remanere videtur: eandem etiam sequi videtur, relinquens tamen cogitandum, D. Couarru. libr. 2. variarum resol. capitul. 1. numer. 11. circa fin. sed ex professo eam affirmat Auendaño in suo dictionario legum Partit. in verb. *desperado*, in 2. limitatione, & sub dubio Petrus Plaça d: cap. 23. numer. 9. sed affirmatiue numer. 11. in versicul. quibus & illud, ibi, Atq; ideò præcitata, & cum verbo fortè, Gregor. Lopez in. l. 2. glossa vnica, titul. 27. partit. 7. resoluens videndam esse dictam. l. ordinamenti in originali, vbi fortè colligetur, an voluerit corrigere ll. antiquas in hoc, vel eis addere: sed in noua collectione Regia, cui est standum, litera dict. l. se habet, prout eam retuli, ex qua, cùm generaliter & in distinctè loquatur, sicut in ordinamento veteri, colligi perspicuè non potest, an voluerit corrigere in hoc iura antiqua, vel eis addere: in dubio autem malo adhærere huic sententiæ, quam priori, cùm dicta l. 8. expresse iura antiqua nõ corrigat, sed generaliter loquatur: ergo in dubio non est inducenda eorum correctio, vt est de iure, per. l. sancimus. C. de testam. & in. l. præcipimus C. de appellat. & in d. c. cùm expediat. & hanc partem sine dubio etiam probauit Didac. Perez in dict. l. 2. ordin. glossa 1. pagina 266. aduersus aliquos practicos existimantes per dictam. l. corrigi, l. fin. C. de iure fisci & dict. l. 24. Partit. cum similibus.

SVMMARIVM.

Ebrietas omnium vitiorum fomes ac nutrix est.

2 *Multum & immoderatum bibere, multorum malorum causa est.*

3 *Noe ebriatus vino denudatus est, &c.*

4 *Loth etiam inebriatus incestum cum filiabus commisit.*

5 *Dominus ad Aaron dixit: Vinum, & omne quod inebriare potest, non bibetis, &c. Leuit. 10.*

6 *Amnon in conuiuio Absalõ tumulentus vino, eo quòd violasset Thamar sororem suam, occisus fuit.*

7 *Holofernes bibit multum vinum, & Iudith eum interfecit.*

8 *Ptholemæus conuiuium fecit summo Sacerdoti, ac duobus filijs eius, & cum ebriati essent, occidit eos.*

9 *Operarius ebriosus non locupletabitur, & qui spernit modica, paulatim decidet.*

10 *Vinum & mulier apostatare faciunt sapientes.*

11 *Fornicarij, neque idolis seruientes, nec molles, nec masculorum concubitores, nec adulteri, neque ebriosi Regnum Dei possidebunt.*

12 *In huius criminis detestationem Apostolus ad Ephes. 5. inquit: Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.*

13 *Luxuriosa res est vinum, & tumultuosa ebrietas.*

14 *Commorantibus in vino, & studentibus calicibus epotandis, rixæ, fouæ, & sine causa vulnera, & suffosio oculorum.*

15 *Sanitas est animæ & corporis sobrius potus, & vinum multum potatum, irritationem, & iram, & ruinas multas facit.*

16 *Nabal Carmelus erat vir durus, pessimus & malitiosus, & in conuiuio cor eius iocũdum, quia erat ebrius nimis.*

17 *Vinum cupiditatem Veneris in primis accendere potest, secundùm Philosophum, & qui vino indulgent, sunt ad Venerem proniores.*

18 *Potus maximè noxius est corpori & animæ: vir inebriatus vacillat.*
Num. 6. præceptum erat, vt quicunque votum fecerit Domino à vino abstineat, numero 18.

19 *Vinum non moderatè sumptum detegit arcana, soletque manus ad arma vocare.*

De

20 *De ebrietate plura alia remissiuè.*

21 *Legis tertiæ titulo quinto partita 1. pulchra verba de ebrietate agentia referuntur.*

22 *Fœminæ sunt huic bibacitatis vitio ex more & sexus natura admodum obnoxiæ.*

23 *Beatus Apostolus Paulus mulieres sobrias esse præcipit, & ne annus multo vino seruiat.*

24 *Nihil est turpius ebriosa muliere, & num. 25. sacrilegium esse, vt pote detestabile in fœmina.*

26 *Mulier ebriosa, ira magna & contumelia: & turpitudo eius minimè tegetur.*

27 *Lex antiquitus lata fuit, ac vsu receptũ apud plerosque populos, vt vini vsus esset interdictus fœminis.*

28 *Reipublicæ maximè hoc conuenit, vt fœminæ abstennes sint, siquidem omnis mulier vinolenta eadem quoque, & meretrix est.*

29 *Mulieres sua ingluuie, voracitate, bibacitate, victus intemperantia sunt podagræ obnoxiæ.*

30 *Ebrietas voluntaria, an peccatum mortale sit, vel veniale? & num seqq.*

31 *Inebriatus non totaliter, quia scit quid facit licet sit valde grauatus, quia sibi videtur quòd domus mouetur, an peccet mortaliter.*

32 *Vinum moderatè potatum, plurimas corporis præstat vtilitates.*

33 *Vinum moderatè potatum, exultatio animæ & corporis: & sobrius potus sanitas est animæ & corporis.*

34 *Vinum si malum esset ex sua natura, Saluator noster non vertisset aquam in vinum, neque initium signorum illius fuisset vinum ex aqua factum: nec si non liceret bibere vinum, idem Dominus præcepisset ministrantibus in conuiuio nuptiarum, vt ferrent vinum Architriclino.*

35 *Christus Saluator noster coenans cum Discipulis, accepit calicem, & gratias agens, vinum in sanguinem suum conuertit, deditque illis. & c.*

36 *Damnata est hæresis Seueri docentis non licere vllo pacto bibere vinum.*

37 *Vina de per se sunt excellentiora omnibus alijs rebus habentibus liquorem.*

38 *Vinorum probatorum qualitates.*

39 *Vina Balnensia meliora omnibus alijs totius orbis, secundùm Chassanæum.*

40 *Vina oppidi de Robledillo y Descargamaria, Ciuitatens. diuoces. y de Sanmartin de Valdiglesias, y de Ribadauia, in Hispania excellentissima reputantur.*

41 *Vina spissa non adeò prosunt morbis sicut subtilia: & sicut subtile vinum multos spiritus procreat atque subtiles, ita grossum grossos.*

42 *Vinum Palmeum, siue album, est melioris saporis & odoris, quàm cætera vina.*

43 *Vina mixta, si vetera sint atque subtilia, tempore caloris ad coenam indulgentiora plerumque reputantur.*

44 *Exhortatio ad sobrietatem.*

45 *Sobrietas virtus valetudinem nostram conseruat, corporis, animæque sensus ad vltimum vsque vitæ nostræ finem perducit integros atque in columes.*

46 *Qui vino ciboque se immergunt, stolidi, ignaui, obtusique fiunt, raroque longæui sunt, facilè ægrotant, difficiliter curantur, à corporis viribus, animæque virtute quam primùm destituuntur, fiuntque deliri, & omnibus contemptui ludibrioque sunt, adeò vt necessarij, ac familiares omnes eis interitum optent.*

47 *Cibi omnes potusque vitandi, qui vltra sitim, famemve sedãdam appetitum longius producunt.*

48 *Clerici in conuiuijs debent se ostendere honestos, sobrios in cibo & potu & verbis, & numero 49. quod honestati ita debent studere, vt nec fabulas inanes ibi referant.*

50 *Clerici in conuiuijs non debent alios ad bibendum cogere, vel se aliena precatione ingurgitare, neque plausus, & risus, & fabulas inanes ibi referre.*

51 *Ecclesiasticos oportet viros in conuersationibus sacrorum Euangeliorum lectionem audire.*

52 *Clericos adeo in potu sobrios esse oportet, vt vltra trinam vicem bibere non debeant: & clericus hoc non seruans peccat: sed nũ*

53. hoc intelligitur, quando appetitus naturalis vltra non exigit.

54 Clerici à crapula & ebrietate diligenter abstineant, vnde vinum sibi temperent, & se vino: & alia in proposito.

54 Crapula dicitur quantum ad superfluitatem ciborum, quasi cruda epula: ebrietas verò quantum ad potum, & dicitur ab eo, quod est sine & ebria, quod est mensura: vnde ebrius est, qui sine mensura bibit.

55 Clerici debent vinum aquæ temperare.

56 Clericus bibens vinum purum, peccat mortaliter, nisi ex causa aliud faceret, quia vinũ est minus potens.

57 Clerici in conuiuijs non debent alios inuitare ad bibendum, hoc est brindar.

58 Clerici in conuiuijs non debent se obligare ad æquales potus, hoc namque maximè perniciosum est, vt hic.

59 Poena Concilij Agathensis contra clericos ebrios.

60 Miles armatæ militiæ propter ebrietatem deponi potest, ab omni militia.

61 Poenæ dict. Concilij Agathensis sic fuerunt disiunctiuè descriptæ, vt discretus iudex, quem huic vitio deditũ animaduerterit, & quod à communicatione priuetur, parui pendere, corporali potius supplitio castiget.

62 Hodie per decretal. à crapula, de vita & honest. cleric. alia mitior poena clericis ebrijs iubetur imponi, nempè vt nisi à superiori cõmoniti satisfecerint, ab officio & beneficio suspendãtur arbitrio superioris.

63 Distinctio Cardinalis & aliorum in proposito potius conuenit concilio Agathensi, de quo supra, quàm dispositioni dict. capit. á crapula.

64 Clericus non debet priuari beneficio, nec etiam suspendi propter crapulam vel ebrietatem, si vult agere pœnitentiam.

65 Monitio prælati præcedere debet poenam dict. cap. à crapula, ac reincidentia in crimine ebrietatis post monitionem. &c.

66 Clericis est prohibitum ingredi tabernas, nisi peregrinationis vel itineris necessitate cõpulsis.

67 De poena clerici ingredientis frequenter tabernam, & num. 69. & 70.

68 C. nulli 44. dist. intellectus.

69 Poena clerici frequentantis tabernam, est arbitraria, considerando vt hic, &c.

70 Tabernarij sunt de genere prædonum.

71 Hospitalitas quæstuaria, quam cauponariam vocamus, illiberalis ac sordida admodum est.

72 Clerici possunt habere tabernas, & etiã vẽdi facere vinum in domo, dummodò per alios id faciant.

73 Capitul. si constiterit. de accusatio. intellectus.

74 Qui post cibum & potum, etiam minimum, diuina celebrauerit, excommunicationi subiacet, & Concilium Braccarense seuerius animaduertens in hoc, est rigidum.

75 Quare iudex, attenta persona, & excessus qualitate, ac facti publicitate, poena carceris aut suspensionis in delinquentem huiusmodi poterit animaduertere.

76 Sacramentum Eucharistiæ, necessitate imminente, nempè mortis periculo, licite potest post alios cibos sumi, non tũ consecrari.

77 Somnus non est de substantia digestionis, vt quis dicatur ieiunus, sed satis est quod sit perfecta digestio, ad hoc vt clericus celebrare possit sine dormitione.

78 Poena eorum, qui per ebrietatem, aut voracitatem Eucharistiam euomunt.

78 Inebriari consuetus minimè potest sacris ordinibus initiari.

79 Abstemius, hoc est, vinum non libens, ad Sacerdotium promouendus non est.

80 Ebrius homicidium cõmittens, an debeat poena mortis condemnari? & nume. 15. sequenti.

Delinquere per ebrietatem, lata culpa est.

Ebrij si percuterent, plus punirentur quàm sobrij, quia pluries iniuriantur, secundum legẽ statutam à quodam Pythagorico: & quomodò hoc intelligatur nu. 103.

81 Ebrius omnino homicidium committens, non punitur poena ordinaria, sed mitiori: secus si ebrietas erat leuis: hodie iure Regio poena exilij in quinquennium imponetur omnino ebrio pro homicidio. nu. 87.

82 Ebrius non punitur propter culpam criminis ab eo commissi, sed propter ipsius ebrietatis causam.

83 Ebrietas modica non excusat, neque minuit delictum, vt in exhilarato, seu gaudente.

Inebrians

89 Inebrians se malitioſe, vt excusaretur à delicto, quod prius deliberauerat committere, poena ordinaria plectendus est, & nu. 90. Idem in eo, qui post ebrietatem gloriatur de delicto.

91 Is, qui data opera inebriatur, sciens se solitum manus ad arma impellere, hominesque percutere, cum inebriatus est, an poena ordinaria, vel extraordinaria plectendus sit? Resoluitur, quòd extraordinaria. Limitatur. n. 92. quando quis se consultò inebriauit, vt occideret quendam.

93 Si aliquis absque eius culpa, dolo tamen alterius, inebriatus esset, & omnino inebriatus homicidium committeret, non tenebitur ali qua poena ob prædictum homicidium.

94 Ebrius, qui durante ebrietate, hominem occidit, an efficiatur irregularis: cum numeris sequentibus.

95 Furiosus, etiam sua culpa, occidendo alterum durante furore, non efficitur irregularis.

96 Dormiens occidẽs hominem, qui in vigilia valde iratus erat contra illum, non efficitur irregularis.

97 Causa occisionis ad hoc vt operetur irregularitatem, oportet esse propinquam & immediatam.

98 Homicidia ab ebrio commissa, tres actus considerantur primus, ipsa potio: secundus, ebrietas: tertius, hominis occisio: in primum fertur voluntas directè, in secũdum indirectè, & per accidens, in tertium neque per se, neque per accidens.

99 Secundum Diuum Ambrosium apud sapientes iudices venia datur his, qui per vinum deliquerunt, & de sola leuitate illos damnari dicit.

100 Cap. inebriauerunt. 15. quæstio. 1. intellectus.

101 Quæ non sunt voluntaria per se & ratione suæ sed per accidens ratione suæ causæ, non sumunt illam bonitatis aut malitiæ dominationem, quæ illis conueniret, si essent in se ipsis voluntaria, sed illam, quæ conuenit causæ, in qua dicuntur esse volita.

102 Furiosus aut ebrius, quamuis sit sua culpa vsu rationis priuatus, non potest nouam culpã committere, sed circunstantiam, quæ aggrauat ebrietatem, aut furiæ peccatum.

104 Inebrians se consultò, vt hominem occideret, si ipsum occidat, est irregularis.

105 Ebrius si consueuisset in ebrietate arma sumere, & homines offendere, erit irregularis, si aliquem occiderit.

106 Ebrius absq; sua culpa, sed dolo alterius, nõ erit irregularis, si aliquem occiderit.

107 Ebrius matrimonium contrahere non potest, si ebrietas illum consensum impediat.

108 Furiosus matrimonium contrahere non potest, & si de facto contrahatur, erit nullum, ob defectum consensus.

109 Ebrius testis esse non potest, neque facere testamentum.

110 Ebrius contrahere non potest, etiam cum iuramento in sui præiudicium & contrahens cũ eo, quem inebriauerat in prædio, ad quod eũ inebriauerat, dolo dicitur contraxisse, vt in num. 111.

112 Superiora sunt intelligenda in penitus ebrio; secus aliàs in parum ebrio.

113 Nemo præsumitur ebrius, nisi probetur: probatio tamen ebrietatis difficilis est, & ideò non creditur testi deponenti super ebrietate, nisi assignet concludentem rationem, etiam non interrogatus, vt in nu. 114.

CAPVT IIII.

De ebrietate, prohibita præcipue clericis, deq; eorum pœnis, & de vino plura disseruntur.

1 IN diuinis literis maximè detestatũ inuenitur crimen ebrietatis, quia
2 ipsa omnium vitiorum fomes ac nutrix est. c. fin. 35. distinctio. † Habetur enim Ecclesiastici. 31. quòd multum & im
3 moderatum vinum bibere, multorũ malorum causa est. † Noe siquidem inebria
4 tus vino denudatus est, &c. Genes. c. 9. † Loth etiam inebriatus incestum cum filiabus commisit. Genes. c. 19. & Leuit.
5 10. dixit Dominus ad Aaron: † Vinum & omne quod inebriare potest, non bibetis tu & filij tui, quando intrabitis tabernaculum testimonij, ne moriamini.
6 † Amnon in conuiuio Absalon tumulentus vino, eo quòd violasset Thamar sororem suam, occisus fuit. 2. Regum. cap. 13.

7 cap.13.†Holofernes bibit multum vinũ, & Iudith ipsum interfecit. Iudith. 13.
8 † Ptholemæus conuiuium fecit summo sacerdoti,ac duobus filijs eius, & cum inebriati essent, occidit eos.libr.1.Machab.c.16. † Operarius ebriosus non locupletabitur:& qui spernit modica,pau
10 latim decidet. † Vinum & mulier apostatare faciunt sapiẽtes. Ecclesiastici.19.
11 † Quare extat Apostoli Pauli verissima atque infallibilis sententia, quòd neque fornicarij, nec idolis seruientes, neque molles,neque masculorum concubitores, nec auari, nec adulteri,nec ebriosi regnum Dei possidebunt. Ex quibus,cũ inter tam grauia delicta ebrietas annumeretur, facilè perpenditur, quanta sit eius grauitas:de qua agit Cardin.de Tur re cremat.in.c.sexto die,& in.c.sequen-
12 ti.35. distinctio. † Et in huius criminis detestationem Apostolus Paulus inquit ad Ephes.5.Nolite inebriari vino,in quo est luxuria.c.vinolentum. 35. distinctio. cuius meminit glos.in.l.quæ adulteriũ.
13 verb.intemperantię. C. de adulter. † & Prouerbiorũ 20.habetur: Luxuriosa res vinum,& tumultuosa ebrietas,quicum-
14 que his delectatur,non erit sapiẽs:† Rursus.c.23.cui vę? cuius patri væ? cui rixæ? cui foueæ? cui sine causa vulnera? cui suffossio oculorum? nõ ne his, qui commorantur in vino, & studeut calicibus epo
15 tandis? † & Ecclesiastici. 31. Sanitas est animæ & corporis sobrius potus: & vinum multum potatum irritationem,&
16 iram,& ruinas multas facit. † Sic.1.Regum.c. 25. legimus de Nabal Carmelo, qui erat vir durus & pessimus, & malitiosus,quòd cùm vxor eius Abigail veniisset ad eum(post placatum Dauid) inquit Scriptura, Et ecce erat ei conuiuiũ in domo eius,quasi conuiuium regis,& cor Nabal iocundum, erat enim ebrius
17 nimis.† Philosophus etiam libro problemat.30.c.1. scribit,Vinum cupiditatem Veneris in primis accendere posse: & Diodor.Sicul.libr.5.biblioth.Qui vino
18 indulgẽt,sunt ad Venerem proniores.† & Homer.lib.6.Illiad. inquit, potũ maximè noxium esse,& corpori,& animæ: vir inebriatus vacillat.Ideò Num.6.preceptum erat,vt quicunque votum fecerit Domino,à vino abstineat.Alia in detestationẽ huius criminis refert in proposito S.Thom.2.2.quæstio. 147.artic. 8.in responsione ad primũ. & Aegidius Romanus de regimin. principat. part. 2.capit. 12.

19 Vinum etiam non moderatè sumptũ detegit arcana:vnde Horat.lib.1.epistol.

Quid non ebrietas designat? operta recludit,
Spes iubet esse ratas, in prælia tradit inermẽ.

20 † Sed præcipuè de hac re videdus est beatus Augustin. in sermone de ebrietate, qui inter sua opera impress⁹ habetur, & Isidor.in tractat.de summo bono.lib.2. c.43.de ebrietate.& sanctus Ambros.Episcopus in libro de Helia & ieiunio. c. 9.extatq; elegantissima & mirabilis homilia Basilij in.1.tom.homil.14.de ebrietat.& luxu.& ex nostris plurima in proposito ex diuersis authoribus cumulant Tiraquel.l.9.connubial. nu.153. & Petrus Plaça in epithom.de delictis,lib. 1.c.30.per totum, vbi quot,quantaque mala ex ebrietate & crapula emanauerint. † Interim videnda est.l.36.ti.5.p.1.
21 cuius pulchra verba hìc inferere libuit, quæ sũt huiusmodi: *Mesurado deue ser aq̃l que eligieron por alguno de los perlados mayores,en comer,en beber, en guardarse de comer mucho à demas,e beber de manera que torne en beodez:porque este es vno de los mas estraños pecados que en el pueden ser: cà por el desconoce ome à Dios,y à si mismo,e à todas las otras cosas que ay son,mas ayna que por otro: cà segun dixerõ los sabios antiguos, el vino es carrera que aduze à los omes à todos los pecados: e porende la primera cosa de que el perlado deue ser vedado,es esta: cà derecho es que el que à de dar consejo à muchos,que siempre aya su seso apercebido.* Desumpsit hoc lex hæc Regia ex 35.distinctio.per totam & ex epistola.1. Beati Paul.ad Timoth. c. 3. ibi:
22 Non vinolentum, &c. † Nedum solos masculos hoc vitium ac crimen ebrietatis cõtigit,sed & etiam fœminas: hæ siquidem sunt huic bibacitatis vitio ex more & sexus natura admodum obnoxiæ, vti ex Comicis constat, item & ex Mantuano

23 Mãtuano ecgloga. 4. & alijs. † Quare beatus Paul.Apostolus 1. ad Timoth. 2. mulieres sobrias esse præcepit, & ad Ti-
24 tum.c.2. ne anus multo vino seruiat: † & inquit Chrysostom.in Matthæum homil. 16. & earum,quæ sunt ad populum Antioch.de reb.diuers. homil. 71. nihil
25 esse turpius ebriosa muliere; † & diuus Hieron.in regula sancti non.ad Eustochium.c.36.sacrilegium esse,vt pote de-
26 testabile in fœmina: † & apud Ecclesiastic.scriptum est.cap.26.Mulier ebriosa ira magna & contumelia: & turpitudo eius minimè tegetur: & lege Romuli vxor adultera,& bibens vinum, æquiparantur,ex Balduino ad ll.Romuli. l. 16. Refert Cõnanus lib.1. comm.c. 12. n.1.
27 Qua occasione antiquitus lata lex fuit,ac vsu receptum apud plerosque populos,vt vini vsus esset interdictus fœminis, sicuti apud Romanos obseruatũ fuisse commemorat Dionysius Halicarnas.lib.2.Polibius lib.6.Marcus Cato in oratione pro dote.Tullius lib.3.de natura deorum,& lib.3.de Repub. Valer.Maxim.de stat.antiq.Plinius lib. 14.c.13.alijque plures: & scribit Blondus libr.5. triumphant.Rom.se legisse instrumentum dotale ante annos plus minus 300. apud Roman.vsu receptum esse,cùm patri puellę sponsus promittebat, quoties peperisset,vinũ illi octo primis diebus, quantum deceret,bibendum daret:itidẽ de Medici consilio quandiu ægrotasset: insuper omni festo solenni vnico potu illam oblectaret:idq; maximè reipublicæ conuenit,vt fœminę abstenues sint,
28 † si quidem omnis mulier vinolenta,eadem quoque meretrix est, vt in hac specie existimat diuus Chrysostom.enarrãs illud Matth. c. 1. Cùm esset desponsata
29 Maria, &c. † Hinc est, quòd mulieres sua ingluuie,voracitate,bibacitate,& victus intemperantia sunt podagræ obnoxiæ,vt existimat Hippocra.lib.8. aphorismorum c.29. & luculenter Galen. in enarratione eiusdem aphorism. 29.
30 Illud autem hìc opportunè est videndum, an ebrietas voluntaria peccatum mortale sit, aut veniale? Et primò videtur,quòd ebrietas nisi assidua sit, peccatum mortale minimè sit: vt in.c.vnum orarium.§. aliàs ea demum, in versicul. & quanuis Apostolus,ibi: Et ebrietas,si assidua sit, in eorum numero computatur(scilicet capitalium) 25.distinctio.& ibi glossa verb. ebrietas, & in terminis hoc tenet per text.ibi,dicens esse adhoc menti tenendum,Abb. in. c. à crapula. nu.2.de vita & honest.cleric. & Feli. in c.si constiterit.nu.3.de accusatio.& colligit duodecim fundamenta Maior in 4.distinct.15.quæstio.8. ad probandum, quòd ebrius non peccat in eo quod facit,dum manet sibi iudicium:& hanc tenetur communem alios referens additionat.Villadieg.de irregul.c.6.nu.55.

Sed in hoc vera, clara, & communis Theologorum ac nostrorum doctrina est,quòd ebrietas voluntaria peccatum mortale simpliciter sit, nempe quando aliquis bene aduertit potum esse immoderatum & inebriantem, & tamen magis vult ebrietatem incurrere, quàm à potu abstinere,quia secundùm hoc homo volens & sciens priuat se (intellige sine causa rationabili) vsu rationis, quo secundùm virtutem operatur, & peccata declinat, & sic peccat mortaliter periculo peccandi se committens: si autemquis nescius potum esse immoderatum, & inebriare potentem, se inebriauerit,potest non peccare, veluti si debitam adhibuerit diligentiam ad cauendum, aliàs peccabit venialiter: si verò perspiciens potum esse immoderatum, non tamen credit potum inebriare potentem,inebrietur,peccabit venialiter, vt in d.c.vnum orarium. §. aliàs, dum dicit: Quoties aliquis in cibo aut potu plus accipit quàm necesse est,ad minuta peccata nouerit pertinere:peccata autẽ minuta dicũtur venialia:ergo quod causatur ex immoderato potu, est peccatũ veniale. Hoc verũ est, nisi ebrietas sit assidua,tunc enim esset peccatum mortale,vt in d.text.non propter solam iterationem actus, quia multiplicatio actuũ venialium non facit mortale, sed quia non potest esse,quòd homo assiduè inebrietur,

brietur, quin sciens & volens, vel notabiliter negligens in sciendo & cauendo ebrietatem incurrat, dum multoties experitur fortitudinem vini, & suam habiliratem ad ebrietatẽ: ita in effectu resoluit S. Thom. 2. 2. quæst. 150. artic. 1. & 2. & ibi Caieta. optimè eum defendit, quẽ sequitur Greg Lop. in d. l. 36. ti. 5. in glo. *estraños pecados*, part. 1. & colligitur ex glos. in d. §. aliàs, verb. ebrietas, & ibi cõmuniter doctores, & in. c. à crapula. de vita & honest. cleric. & est communis secundùm Anan. in d. c. si cõstiterit. nu. 8. & 9. de accusat. dicentem, quòd simplex ebrietas sit peccatum veniale, sed fit mortale, si ebrietas fit studiosè, vel frequenter: sequuntur summistæ, præcipuè Angel. Syluest. & Armilla, verbo ebrietas, vbi etiam quòd si ebrietas fit nõ propter delectationẽ, sed ratione medicinæ, excusat, & non est mortalis, & excusat etiam à peccatis ex tali ebrietate prouenientibus, nisi talia sint præuisa, & non prouisa, nam talis sciens suam conditionẽ, debet prouidere, ne possit talia committere, quando erit ebrius; sed quando 33
ebrietas est culpabilis, non excusat à peccatis sequẽtibus, licèt ea aliqualiter alleuiet, dat enim operam rei illicitæ, ideò 34
31 sibi imputantur mala sequẽtia. † Addit Siluester, quòd quando quis nõ inebriatur totaliter, quia scit quid facit, licèt sit valde grauatus, si hoc scienter & sponte facit sine causa, tractus dulcedine vini, non videtur, aut vix videtur excusari à mortali, quia notabiliter lædit vsum rationis sine causa, & cum periculo peccandi: sed si hoc facit ex causa, ratione sanitatis, est veniale, vel nullũ, etiamsi frequenter contingat, vt ipse Siluester ibi credit. Intellige tamen, vt prædiximus, prouidendo peccata præuisa, ex ea ebrietate prouenientia: & hoc verius videtur quàm quod tenet Armil. vbi supra, nu. 2. nempè quòd ebrietas non plena, vt cùm quis est bene confortatus, & sibi videtur, quòd domus mouetur, quando est voluntaria, non est mortalis, licet sit graue peccatum; citra tamen mortale, quia ratio non obumbratur, hocque deducit ex mente sancti Thomę vbi supra. Possunt tamen hi duo summistæ in hoc concordari, vt idẽ in hac specie sentiant, secũdùm magis aut minus, vt constat ex verbis ipsorum. Siluester enim loquitur in valde grauato, licèt non inebriato totaliter, quem dicit vix excusandum à mortali, quia notabiliter lędit vsum rationis sine causa, & cum periculo peccandi: Armilla verò agit in ebrietate non plena, vt cùm quis est bene cõfortatus, & sibi videtur quòd domus mouetur, vnde si hoc non lædit notabiliter vsum rationis, poterit à mortali excusari, licèt aliàs grauiter peccet, secus verò si notabiliter lædat vsum rationis, quia tunc vix poterit à peccato mortali excusari, secundùm Siluestrum vbi supra.

32 Hæc tamen omnia de immodico vino, & sic de ebrietate, quæ vitium sonat atque delictum, intelligenda sunt: secus verò de vsu modici vini, quoniam etsi vinum immodicè sumptum multum noceat, vt vidimus, moderatè tamen potatum plurimas corporis præstat vtilitates, † & ideò Ecclesiastici. 31. dicitur, † Exultatio animæ & corporis vinũ moderatè potatum: sanitas est animę & corporis sobrius potus. † Præterea si vinum 34
malum esset ex sua natura, Saluator noster Ioan. 2. non vertisset aquam in vinũ bonum, neque initium signorum illius fuisset vinum ex aqua factum: nec si nõ liceret bibere vinũ, idem Dominus præcepisset ministrantibus in conuiuio nuptiarum, vt ferrent vinum Architiclino: † & rursus Matth. 26. Marci. 14. & 35
Lucæ 22. idemmet Saluator cum discipulis cœnans accepit calicem, & gratias agens, vinum in sanguinem suum conuertit, & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes, &c. Item & apud Paul. 1. ad Corinth. 11. habetur: Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis, quoniã Dominus Iesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit, & dixit: Accipite & manducate. Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationẽ. Similiter & calicem postquam cœnauit dicens:

dicens; Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine; hoc facite quotiescunque bibetis, in meam commemorationem. Deinde Apostolus Paulus 1. ad Timoth. 5. scribens consulit, vt aquam non bibat, sed modico vino vtatur propter stomachum, & frequentes eius in-
36 firmitates. † Quare meritò damnata est hæresis Seueri, à quo Seueriani hæretici originem duxerunt, docentis, nõ licere vllo pacto bibere vinum, eo quòd fabulosa quadam vanitate (vt Augustinus ait) dicebat de Satana & terra germinasse vitem: quam hęresim improbauit etiã Diuus Hieronymus (eam Tatiano tribuens) in commentar. super Prophetam Amos, interpretans illũ Prophetæ locum, Propinabitis Nazaræis vinum, &c. Sed nullus ex his, qui de hæresibus scripserunt, hunc errorem tribuit alicui 40
alteri quàm prædicto Seuero, vt affirmat Alfons. à Castro libr. 14. aduersus hæreses. c. de vino. colu. mihi 987. vbi eam hæresim improbat, docens nocere non solùm animæ, sicut & quamlibet aliam, sed etiam corpori, vt locis sacræ Scripturæ modò proximè citatis: quibus adde Psal. 103. Vt educas panem de terra, & vinum lætificet cor hominis. & Iudicum 9. dicitur, Vinum lætificat
37 Deum & homines. † Et vina de per se sunt excellentiora omnibus alijs rebus habentibus liquorem: & de laude vini scripsit Plato librũ vnum. Cælius verò libro antiq. lection. 16. cap. 64. multum laudat vinũ ex dictis Aesculapij & Platonis; & de eius vtilitate scribit lib. 7. c. 32. & libr. 15. c. 22. & 34. cum pluribus alijs cc. illius libri. Plinius etiam lib. 14. natural. histor. multum etiam laudat vinum. † Inter vina autem illa probat
38 schola Salernitana, quę habent sequentia.

Vina probantur odore, sapore, nitore, colore.

Et subdit:

Si bona vina cupis, hæc quinque probantur in illis.

Fortia, formosa, fragrãtia, frigida, frisca.

39 De vinis Balnensibus affirmat Chassanæus in catalogo gloriæ mundi. 12. par. consideratione 84. vers. quis enim, fol. mihi 315. in toto orbe non reperiri meliora illis, & quòd ad omnes partes mundi vehuntur propter eorum excellentiam, vt norunt etiam exterę nationes, Angli, Flandrenses, & alij, pro eorum singularitate, & quorum bonitas omnes bonorum bonitates superat: sunt enim fortia, formosa, fragrãtia, frisca, in odoribus fumantia, in sapore delectabilia, & suauia, in nitore limpidissima, in colore clarissima, & non spissa; quæ sunt signa ad probationem boni vini.

Sed & plurimæ aliæ prouintię laudãtur bono vino, quarum ipse ibi latè meminit, inter quas & Tarraco in Hispania etiam vino claruit, & apud Græcos plura celebrantur, de quibus ibi. Ego profectò illa vina non gustaui, † sed scio in nostra Hispania alia oppida excellentissimis vinis clarere, quæ vbiq; circumferuntur, atque hoc nomine insigniuntur; & præcipuè inter alia, quæ omitto oppida de Robledillo, y Descargamaria, ciuitatens. diœcesis, Sanmartin de Valdiglesias, Toletanę, seu Abulẽsis diœcesis, Ribadauia in Gallœcia: habent enim omnes qualitates atq; bonitates supra enumeratas, si melius ac vetustius vinum ex illis partibus eligatur, vt omnes fatentur, qui ea norunt, & illud de Ribadauia in longinquas partes per mare defertur, in Italiam nempè, atque ad Indos, & in alias nationes, vbi purius, perfectius & subtilius fruitur.

41 Vina spissa non adeò prosunt morbis, sicut subtilia: & sicut subtile vinum multos spiritus procreat atq; subtiles, ita grossum grossos: vnde schola Salernitana dicit:

Gignit & humores melius vinũ meliores.
Si fuerit nigrum, corpus tibi reddit pigrum.
Vinum sit, clarũque, vetus, subtile, maturũ,
Ac benè limphatum, saliens, moderamine
42 *sumptum.*

Et inquit Galen. vinum palmeum, 43
siue album esse melioris saporis & odoris quàm cętera vina. † Adde quòd vina mixta, si vetera sint, atque subtilia, tempore

pore caloris ad cœnam indulgentiora plerumq; reputantur.

Vidimus hucusque mala ingentia ebrietatis,& plurima bona sobrietatis. Oportet igitur homines summo studio niti,vt sobrietati operã dent, quæ cibi,
44 vinique optima moderatrix est: † qui enim ea caret,omnes alias virtutes,quas in se habuerit,obscuriores reddet, & ab omni humanitatis cõmercio excidisse videbitur, & cum belluis potius quàm
45 cum hominibus censendus erit: † Sobrietas enim virtus valetudinem nostram cõseruat,corporis animęque sensus ad vltimum vsque vitæ nostræ finẽ
46 perducit integros atque incolumes. † Qui verò vino,ciboque se immergunt, stolidi, ignaui,obtusique fiunt, raròque longęui sunt, facilè ægrotant, difficiliter curantur, à corporis viribus, animæque virtute quam primum destituũtur, fiuntque deliri, & omnibus cõtemptui ludibrioq; sunt, adeò vt necessarij ac familiares omnes eis interitum optent.
47 † De Socrate refertur dicẽte, cibos omnes,potusque vitandos esse,qui vltra sitim, famemve sedandam appetitũ longiùs producerent. O Christianum consilium,quamuis à Gentili præstitũ! atq; vtinam vt bonum est,ita caperetur.

Quòd si in laicis ita reprehẽsibile crimen,ac vitium ebrietatis & damnabile existimatur,in clericis, præcipuè sacris ordinibus insignitis,multo turpius atq;
48 indecentissimum habetur. † Quare clerici in conuiuijs hunc modum seruare debent,nempè honestos, ac sobrios in cibo & potu & verbis se ostendere, ac gerere debere, vt constat mirabiliter ex tex.in c. deniq; 4.dist.& ferè per tot.35.
49 distinctione. & 44. distinctio. † & honestati ita debẽt studere,vt nec fabulas inanes ibi referant, vt in capit. nullus, de consecrat. distin.5. & in c.nullus.22. quæsti.1. c.clericum.34.distinct.& in c. presbyteri. 44. dist.nec alios ad bibendum cogere,vel se aliena precatione in-
50 gurgitare,† neq; plausus, & risus, & fabulas inanes ibi referre, vt per supradictaiura tenet Cosmas Guimier in pragmat. sanctione Gallic. titulo de spectacul.in Eccles,non faciend. in glos. conuiuia,fol.159. pag. 2. † Quinimò Ecclesiasticos oportet viros in conuersationibus sacrorum Euangeliorum lectionem audire,vt constat ex capit, pro reuerẽtia.&.c.quando.44.dist.c.his ergo.
52 23.distin.†. Et adeò in potu clericos sobrios esse oportet, vt vltra trinã vicem bibere nõ debeant,vt in d.cap. quando. in fine, ibi; Et maximè vltra tertiã vicẽ poculũ nõ contingant: & Cosmas vbi supr. Quinimò hoc clericus nõ seruans peccat. Nauarr.in man. Latin. c. 25. nu.
53 110,vers.24. † Hoc tñ intelligẽdum est, quando appetitus naturalis vltra non exigit, voluit enim tẽperare homines immoderatos, vt recenset Abb.in c. à crapula.nu.2.de vita & honest.cleric.
54 Quare sanctissimè Inocent. III. Sũmus Pontifex in concilio generali Lateranensi (vt habetur in c. à crapula. de vita & honest.cleric.) præcepit, vt omnes clerici à crapula & ebrietate diligẽter abstineant: vnde & vinum sibi tẽperent, & se vino: neque ad bibendum quisquã incitetur: cũ ebrietas, & mẽtis inducat exilium, & libidinis prouocet incentiuum: vnde illum abusum penitus decernit abolendum,quo in quibusdã partibus ad potus æquales suo modo se obligant potatores, & ille,iudicio talium, plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fœcundiores exhaurit.

55 In primis aduertẽdum est, crapulam dici, quantum ad superfluitatem ciborum,quasi cruda epula: ebrietas verò, quantum ad potum,& dicitur ab eo, q̃ est sine & bria,quod est, mensura, vnde ebrius est, qui sine mensura bibit. vnde Horatius:

Fœcundi calices, quem non fecere disertũ?
Tũc surgũt rixæ, tunc pauper cornua sumit.

Ita declarant glos. Abb. & cæteri in d.c.à crapula.de vita & honest.cleric.

56 Secundò est obseruandum, clericos debere vinum aqua temperare ad bibẽdum,vt patet ibi, Vinum sibi tẽperent: itaque clerici potissimum vinum potantes, aqua dilutum bibere id debent: quod etiam constat ex Homero lib.5. Odissææ cum nympha Calypso Vlyssem alloquens ita ait: Sed ego panem & aquam,& vinum rubrum apponam placide,quæ à te famem repellãt. † Quod adeò procedit, vt clericus vinum purum
57 bibens peccet mortaliter, quia contra prohibitionem Concilij id facit: nam in calice etiam ponitur de aqua, vt in.c. cùm Marthæ.de celeb. Missarum,vt tenent DD.secundùm Abb.in d.c.à crapula,n.2.vbi limitat,nisi casu,id est, cũ causa aliud faceret: nam reperiuntur quædã vina minus potẽtia: satis est enim quòd se temperent vino, vt sequitur in litera Concilij: & dicitur se temperare vino, quando habetur respectus ad potẽtiam vini. Imò credit Abb.quòd etiam nõ apponendo aquam vino, non peccet quis mortaliter, nisi assiduè inebretur, per tex.in d.c.vnum orarium. §. aliàs ea demum.25.distinct.quem sequitur Armilla aurea,verb.ebrietas.nu.7.dicẽs, quòd non peccet mortaliter contra faciens, nisi propter ebrietatẽ, vel si se periculo ebrietatis verisimiliter exponit.

58 Tertiò est notandus text. in d. capit. à crapula,contra clericos, qui in conuiuio alios incitant,vel inuitant ad bibendum,quod vulgò nunc dicitur brindar, hoc namque clericis non licet, quibus hoc inhonestum ac indecens est, vt patet ex text.ibi,Neque ad bibendum quis incitetur.

59 Quartò & denique ex eodem text. tollitur abusus, quo se potatores obligant ad æquales potus,hoc namque maximè perniciosum est, quia vt alios alienent à mente,se fortiores reddunt ad bibendũ,& tot,tantisque vicibus poculum attingunt, vt se quoque in præcipitium reddant, atque ludibrio omnibus se exhibeant, extrahentes se à recto hominum iudicio, à rectaque semita deuiantes.

60 Vt ergo ab ebrietate se abstineant clerici,pœna contra eos antiquitus à Cõcilio Agathensi, de qua in.c.fi.35.distinct. est inducta, vt clericus, de quo fuisse ebrium constiterit, aut 30.dierũ spatio à

61 cõmunione submoueatur, aut corporali supplicio subdatur: quod intelligit Hostiens. in summa,titulo de tempor. ordinand. §. & cui, versic.pœna autem, quando clericus semel ebrius fuit: secus si Episcopus, Presbyter vel Diaconus deseruiat ebrietati,nam tunc si nõ desinat deponitur. Subdiaconus verò, vel inferior,siue clericus,siue laicus,si non desinat,communione priuatur: vt in c. Episcopus.35.distin. vbi glo. Aut desinat, inquit: non ergo pro quolibet delicto statim Episcopi debent fulminare, vt vel ex communicent vel deponant: nam,

Si quoties peccãt homines, sua fulmina mittat
Iuppiter, exiguo tempore in ermis erit.

Quam distinctionem Hostiensis refert & sequitur Bernard. Diaz de Luco in sua practic.crimin.Canon.cap.71. ebrij, numer. 2. & Rebuffus in sua praxi beneficiali titulo de cleric. ad sacros ordin. mandãt. promot. glos.4. numer. 8. pagin. mihi 441. & Armilla aurea verb. ebrietas, nu. 6. Petrus Plaça libr.1.de delict. capit.30. numer.4. † illud addens, quòd sicut miles cœlestis militiæ, sic miles armatæ propter ebrietatem deponi potest ab omni militia,ex tex.in l.omne delictum. §. per vinum. ff. de re militar. per quem text. idem prius tenuit Abb. in d. cap. à crapula.numer.3. & ibi DD. & idem sequitur Menochi de arbit. iudic. lib.2. centu. 5. casu 404. numer.5. †. & pœnæ d. Concilij Agathensis sic fuerunt disiunctiuè descriptæ, vt discretus iudex, quem huic vitio deditũ animaduerterit, & quòd à comunicatione priuetur parui pendere, corporali potius supplicio castiget, secũdùm Bernard. Diaz vbi supra.

63 Sed post hæc Innocent. III. in dicto Concilio generali,relato in d.capit.à crapula,in versicul.si quis autem,aliam pœnam statuit in clericos ebrios, in hæc verba: *Siquis autem super his se culpabilem exhibuerit,nisi à superiore cõmonitus satisfecerit, ab officio & beneficio suspendatur*: idem in Episcopo statuitur in. l. 36. titul. 5. part. 1. vbi Greg. Lop. citat præd. text. & cap. Episcopus.35. distin. Vnde hodie nõ imponitur ita grauis pœna, sicut olim

in Concilio Agathen. Tandem gloſſa vltima in d.capit.à crapula. hoc ſuperioris arbitrio relinquit, vt delinquentem ſuſpendat ab officio vel beneficio: quam ſequitur Menoch. vbi ſupra. nu. 4.& eſt cómunis ſecundùm Abb. in proprio loco, nu. 4. qui eam ſequitur atque
64 defendit.† Et ex tex.in d.cap. à crapula. ipſiuſque pœna conſtat, non conuenire eidem in propoſito diſtinctioné, quam ex Cardinali & alijs refert Menoch. vbi ſupra numer. 6. ſed potius Concilio Agathenſi, de quo ſupra, nempe iudicem in hoc non debere ſequi puram voluntatem ſuam, ſed debere obſeruare tranſgredientium ordinem: ſi quidé in maioribus ordinib' collocati, excómunicari nó corporali pœna affici debent: ſi verò adhuc eſt in minoribus, etiam pœna corporali plecti poſsit: debeat quoque iudex conſiderare ordinem ætatis & honeſtatis, nam ſenex, vel nobilis, etſi adhuc in minoribus ſit, pœna corporali afficiendus non eſt: vilis verò, etiamſi ſit in maioribus ordinibus, pœna corporali puniri poterit: hæc namque ad Concilij Agathenſis pœnas, quæ hodie ceſſare videntur, potius congruere, quàm ad nouiſsimas, de quibus in Concilio generali, quod habetur in d.capit.à crapula, videntur.

65 Secundò, pro intellectu d.capit.à crapula, in d.verſic.ſi quis autem, obſeruandum erit, quòd propter crapulam, vel ebrietatem nó debet clericus priuari beneficio, nec etiam ſuſpendi, ſi vult agere pœnitentiam: hoc ſi quidem manifeſtè conſtat ex illo text.ibi, Niſi à ſuperiore commonitus ſatisfecerit: ergo pœnitentia & emendatione vitæ ſubſequuta, ceſſabit pœna depoſitionis ab officio & beneficio, & in terminis ita declarat Abb. ibidem nu. 3. voluit idem Abb.in cap.ſi conſtiterit, num.2. Anan.10. Felin nu.3.
66 de accuſatio. † Monitio igitur prælati præcedere debet pœnam præd. ac reincidentia in crimine ebrietatis poſt monitionem, ad quod ſummopere aduertant prælati, non enim ſtatim, cóſtito de ebrietate aſsidua clerici, poſſunt eũ ſuſpendere ab officio vel beneficio, ſed demum monere eum prius debent, quòd ſi poſtea reinciderit clericus in idem crimen, tunc, iuris ordine ſeruato, poterũt eum præd.pœna officij vel beneficij ſuſpenſionis punire, prout ſibi magis videbitur conuenire ſaluti ſpirituali delinquentis.

67 Inſuper prohibitum eſt clericis ingredi tabernas, niſi peregrinationis vel itineris neceſsitate compulſis, vt in Concilio Laodicenſi in ſexta ſynodo, & in Concilio Carthag. III. & in Concilio generali ſub Inocent.III. celebrato, de quibus in c.non oportet.& in cap.nulli clericorum, & in c.clerici.44.diſtinct.& in c.clerici.de vit.& honeſt.cleri.& ideò clericus ingrediens tabernam, peccat, ſecundùm Nauarr.in manual. Latin.c.25.
68 nu.110. verſi.24. † Pœna autem clerici frequentantis tabernam, ſi monitus non deſiſtat, eſt vt deponatur, vt tenet Felin. in d.cap. ſi conſtiterit.nu. 2. de accuſat. per text.in c.nulli. 44. diſtinctio. vbi q eodem modo punitur, ſi faceret ſe cuſtodem tabernæ, hoc eſt exerceret officiũ tabernarij, per text.in Clemen.1.de vit. & honeſt.cleric.ſequitur loquens in Epiſcopo vel clerico (licet Felinum non referat) Ioan.Bertach.in tractat.de Epiſcopo, in 2.par. de cauſa material degrad. &c.num. 20.volum. 2.tractat. diuerſorum doct. in antiquis. Sed re vera præd. pœna, nec alia certa inuenitur impoſita clericis frequentatibus tabernam,
69 † quia text.in d.capit.nulli, eiuſque pœna loquitur in clerico habente tabernam, vel ergaſterium, de quo etiam loquitur d. Clementi. 1. de vita & honeſt. cleric. Quod verò agit text. ille de ingreſſu tabernę prohibito clericis, adducitur ſolùm vt à fortiori cenſeatur prohibitum eiſdem habere tabernam, aut ergaſterium, arguendo de minori ad maius, in hunc modum: Si enim prohibitũ eſt clericis ingredi tabernam, quanto magis alijs miniſtrare in ea? Pœna verò tantum eſt impoſita ab illo text. maiori delicto, quod ibi ex profeſſo prohibet nę pe clericis habentibus tabernã, vel ergaſterium,

ſterium, alijs miniſtrando in ea, non verò clericis ingredientibus in eam, de qui 74
bus ibi non agit niſi incidenter & ad iuſtificandam prohibitionem maioris delicti, de quo prædixerat, vt clariſsimè cõſtat ex litera illius text. Arguere autẽ in pœnis imponendis de maiori delicto ad minus non licet, neque recta ratio id ſi
70 nit. † Quare rectiùs exiſtimauit Bernar. Diaz vbi ſupra.d.capit.71.numer.3. pœnam clericis ingredientibus tabernam illis Canonibus ſtatutam non eſſe, vnde ſuperioribus hoc videtur relictum, vt conſideratis frequentatione actuum, & perſonæ qualitate, & videntium ſcandalo, ab ipſis puniri debeant, ibique meritò improbat Bertachinum vbi ſupra aliud exiſtimantem: ſicut & reprehendi debet Felin. vbi ſupra, idem prius quod Bertachinus opinatus ex eodem text. Supereſt igitur, vt pœna præfata depoſitionis clericis tantùm exercentibus officium tabernarij, præcedente tamen monitione, remaneat impoſita ex dictis iuribus, non verò ingredientibus
71 tabernam: † & meritò quidem in clericis tabernarijs id ſtatuitur, quandoquidem tabernarij ſunt de genere prædonum.l.1.§.1.ff.naut.caupon.& ſtabul. Alex. in.l.1. in princip. C. de edendo. Niconic.in capit. quoniam contra, numer. 17. de probat. Chaſſanæus in catalogo gloriæ mundi, part. 11.conſideration.46.vbi etſi multis oſtendat, hoſpitalitatem eſſe rem valde decoram,
72 honeſtam, ac officij plenam, † attamen quæſtuaria hoſpitalitas, quam cauponariam vocamus, illiberalis ac ſordida admodum eſt: idem probat Menoch. de arbit.iudic.d.libr.2. centur. 5. caſu 411. num.1.& 2.

73 Clerici tamen poſſunt habere tabernas, & etiam vendi facere vinum in domo, dum modo ipſi non exerceant tabernam, vel vendant vinum, ſed alter: ita tenent Ioann.Andr.Dominic.& Philip.Franc. in capit. vnico de vita & honeſt. cleric. in 6. quos refert & ſequitur Cæſar Lambert. in tractatu de iure patron.libr.2, 1. part. quæſtion. 9.articul. 26.nu.4.fol.100.colum.4.

Sed contra ſuperiora omnia de clericis ingredientibus tabernam, imò quod beneficio priuari poſsint, videtur tex.in capit. ſi conſtiterit. de accuſat. ibi: Et quòd in taberna pernoctauerit, &c. Sed ille text. minimè ſupra dictis contradicit, ibi namque non ſolùm mandatur inquiri de ebrietate, ſed quòd celebrauerit non facta digeſtione. Primum enim de per ſe non ſufficit, quia vt prædiximus, ebrietas ſi rara eſt, non eſt peccatum mortale, ſed veniale tantùm, niſi in caſu, de quo ſupra: quare potius probatur ibi ſolum delictum ebrietatis non eſſe beneficij priuatione dignum, vt aduertunt & notant in proprio loco DD. communiter, præcipuè Abb. numer.3. & Felin. 2. nec etiam ſecundum ſolum de per ſe ſufficit ad priuationem beneficij, nempe quòd clericus nulla præmiſſa dormitione celebrauerit: nam etſi ex illo text. Aretin. ibi in 3. notab. deduxerit, beneficio priuandum eſſe, qui poſt cibum ſumptum, non præmiſſa dormitione, celebrauit, à quo ſenſu non diſſentiunt Hoſtienſ.in ſumma de conſecrat.Eccleſię vel altar.verſic.& qualiter ieiunio, & Cardin.in capit.ex parte, quæſtion. 4. de celeb.Miſſ. Felin.in d.cap. ſi conſtiterit, in 3. notab. & ibi Anan. numer. 1. & Beroius alios referens deciſ. 4. numer.1.verius tamen eſt, neque intrare tabernam, neque celebrare, dormitione non præmiſſa, fuiſſe ibi cauſam priuationis: ſed vera cauſa fuit, quia ebrioſus celebrauit, quod præſumitur, quia per totam noctem ſtetit in potatione, & mane in continenti celebrauit, & ſic præſumitur non ieiunus, vt patet ex illis verbis, Et quòd in taberna pernoctauerit, ita quòd altera die, nulla præmiſſa dormitione, Miſſam cantaſſet: ita text. illum intelligit ibi Hoſtienſ. & Abbas numero. 14. poſt Ioannem Andream, quos ſequitur Bernardus Diaz in practic. crimin. capit. 29. numer. 2. & Menochius vbi ſupra, caſu 406.numer.5. quanuis ſecundùm omnes, abſque dubio in præd.

casu,dato quòd non esset ieiunus,Christi corpus cõfecit.

75 Qui autem post cibum & potum, etiam minimum,diuina celebrauerit,ex cõmunicationi subiacebit, vt in Concil.Toleta.7.in can.2.quem retulit Gratian.in c.nihil. in. §. nullus post cibum. 7.q.1.& quamuis concilium Braccarense.2.can.10.seuerius animaduertit, disponens quòd clericus in hoc delinquẽs continuò ab officio suo priuatus,à proprio deponatur Episcopo,esset nimis rigidum seruare hodie concilium illud
76 Braccar. † Quare iudex,attẽta persona, & excessus qualitate,& facti publicitate,pœna carceris aut suspensionis in delinquentem huiusmodi poterit animad uertere,secũdum Bernard.Diaz d. c. 29. num.2.ad fin. quem sequitur Menoch.
77 d.casu.406.nu.5.† In necessitate tamen, imminente mortis periculo,licitè potest Sacramentum Eucharistiæ post alios cibos sumi, non tamen consecrari, vt est prædictum,idque indubium, & tenet vsus ecclesiæ & omnes Doctores, secundùm summam Victoriæ de Eucharistia dubio 82.& cum alijs tenet Boer. d. decis.4.num.2. & Menoch. vbi supra nu. 6.Nauarr.in manual. Latin.c.21.n.53.

78 Illud tamen circa prædicta remanet aduertendum, quòd somnus non est de substantia digestionis,vt quis dicatur ieiunus,sed satis est quòd sit perfecta digestio, ad hoc vt clericus celebrare possit sine dormitione: nam ille in proposito dicitur ieiunus, qui perfecit digestionẽ, vt in c.sacramenta.de consecrat dist.1. secundùm Abba.in d.c. si cõstiterit. nu. 14.aduersus glos. ibi,in verb. dormitione, quæ relata ad text. videtur sentire, quòd dormitio sit de substantia digestionis ad celebrandum. Sed opinionẽ Abb. sequitur Bernard.Diaz d.c.29. nu.3. vbi refert Cardina.in d.c.ex parte,dicentem sufficere digestionem, secundùm qualitatem cibi sumpti, & quòd secundùm Phisicos digestio perficitur in septẽ horis:ipse tamen Bernard.credit,quòd istæ septem horæ computandæ sint ab hora duodecima mediæ noctis: quia aliàs, qui cœnasset hora prima vel secunda post duodecimam,non poterit celebrare, etiam in vndecima ante meridiem, quia licèt cibus sit digestus, ille tamen non dicitur illa die ieiunus;qđ verisimũputo. Addo idem esse in quacunque comestione vel potũ post duodecimã horam noctis,vt tenet Nauarr.vbi supra,resoluẽs, quòd qui prope mediam noctem cœnat, ante tamen duodecimam horam, quamuis postea non dormiat,nec digerat,potest cõmunicare & celebrare iuxta communem, quam ibi refert & tenet, licet aliqui contrariũ teneant, per d.c. si constiterit:qui tamen tex.id non probat, vt prædiximus.

79 Pœna autem eorum, qui per ebrietatem aut voracitatem Eucharistiam euomunt,ea est,Episcoporum nempe, vt nonaginta diebus pœniteant, alij verò clerici septuaginta:laicus quadraginta, vt in c.si quis per ebrietatem, de cõsecrat. dist.2. vbi Cardin. de Turrecremat.quẽ sequitur Bernard.Diaz in sua pract. crimin.can.c.36. vbi huius pœnæ rationẽ scribit,nempe quia secundùm veriorem & securiorem opinionem, quamdiu species Sacramentales suum esse retinent, sub illis continetur Christi Saluatoris nostri corpus inseparabiliter, quo circa ipsum corpus Christi ejicitur per vomitum eiectis speciebus: & ibi quid sit faciendum tunc de illis: cùm autem text. ille non aperiat qualitatem pœnitentiæ, quæ debet fieri in illis diebus, videtur relicta arbitrio iudicis, secundùm Bernard.Diaz vbi supra,quem sequitur Menoch.vbi sup. a casu.405.nu.3.

80 Sed est alia pœna ebrietatis, nam inebriari consuetus minimè potest sacris ordinibus initiari, iuxta descriptionem illam Apostolicam: Oportet vnius vxoris virum esse ordinandum, &c. vbi & quòd sit sobrius,qui ordinandus est, nõ vinolentus;quod non semel, sed de frequenter vino repleto intelligi debet. Vnde etiam in canonibus Apostolorum legitur, quòd Diaconus, Presbyter, & Episcopus, ebrietati, & aleæ deseruientes, nisi desierint, communione priuen-

priuentur,vt in summa,& in c.episcopus aut presbyter.35. dist. Ex quibus iuribus in terminis hanc sententiam probarũt Rebuf.in praxi benef.in tit. de cleric. ad sacros ordines malè promot.gl. 4. nu. 8. pagin. mihi. 440. in fin. & Petrus Placa in epitho.de delictis.libr.1.ca. 30. nu. 4. versic. idem professus, & Ignatius Salced.in additio. ad.c. 71. pract. crim. Bernard.Diaz.Ripa in.l.fin.q.22.nu.76. in fin.C.de reuocand.donat.

81 Nec tamen debet esse quis omnino abstemius, vinumque non bibat, is si quidem,ex quo horret, posset euomere Sacramentum, ac proinde ad sacerdotiũ promouendus minimè est: argumento tex.in. c. si quis propter negligentiã,de consecrat.distinct.1.tenet glos.in.c.ipsi Apostoli.glos.magna,iuxta medium.2. q.7.Abbas in.c.ex parte.nu. 1.de celeb. Missarũ.Beatus Antonin.de irregularit. c.5.n.4.vol.16.tract.fol. 79. in antiquis. Plaça,& Salced.vbi supra,citantes in idẽ Ioan.Sayson.in consuetud. Turonens. c. de droit.artic.1.fol.239 est cõmuniter approbata glos.illa secundũ Præpos.it. vt refert & sequitur Francis.Becius cõsil.61.nu. 1.vbi ampliat aliquibus modis.

82 Superest modò, vt videamus, an si aliquis existens in ebrietate, cõmittat homicidium,debeat né pœna ordinaria cõdemnari.Et videtur ea puniendum esse,
83 † quia delinquere per ebrietatem, est lata culpa,vt tenet Bal.in.l.data opera,colum.2.n.5.in fi.C.de his qui accusare nõ possunt,& ex adductis per Greg.Lop.in l.5.tit. 8.in glos. *embriagasse*. in fin. p.7. sed in delictis dolus & lata culpa æquiparantur respectu punitionis, licèt non in tantum puniatur culpa, vt dolus, vt tenet glos.iuncto text.in.l. in lege Cornelia,verb.culpa.ff.ad.l.Corn.de sicar.Bar.
84 & alij in.l.1.n.3.ff.de legib.† Et hinc quidam Pythagoricus legem statuit, quòd ebrij si percuterent, plus punirentur quàm sobrij,quia pluries iniuriantur,secund. Philosophũ. 2. Polit. ad fin. tom. 5.cuius meminit Sanct.Thom.2.2.quæstio.150. artic.vltim. & inquit idem Aristotel.3.Ethic.cap.5.Ebrijs duplices pœnæ institutæ sunt, nam vt,Eustratius tradit,Pithacus, vnus ex septem sapientibus, ebrio delinquenti duplicem pœnã infligendam esse constituit: alterã propter ebrietatem,alteram verò propter crimen in ebrietate commissum, vtraq; verò pœna ratione ebrietatis: & Pithacus Mytileneus temulẽtos, si quid deliquissẽt,duplici pœna puniri curauit, vt fortitudine supplicij à vino promptiùs abstinerent, vt cum Alex. ab Alex. Laertio & Tiraquel. de pœnis temper. conf.6.nu.9. refert Mascard. de probat.
85 conclus.579.nu.3.† His tamen non obstantibus, vera ac receptissima sentẽtia inter nostrates est, quòd huiusmodi ebrius delinquens ebrietate graui, non verò leui,probata, quæ inducat mentis alienationem, non sit puniendus pœna ordinaria,sed mitiori; quia ebrietas tollit dolum in delicto, non verò culpam, vnde non excusat in totum à pœna,sed minuit illam,iuxta glo. in c.sanè.15.q.1. & glo.in l.1.verbo,tumulentia.C.si quis imperat. maledix. quibus suffragatur tex.in c.inebriauerunt,& in d.c.sanè.15. q.1.vbi probatur,ebrium delinquentem in ipsa ebrietate,non esse à culpa omnino liberum,nec à pœna, quia saltem ex ebrietate vitium contraxit, culpamque commisit, vt contigit in Loth incestum committẽti cum filiabus proprijs ab ipsis inebriato: peccauit namque in ipsa ebrietate,non verò in incestu,vt in d.c. inebriauerunt: & citat plures ita tenentes Villegas in 2.part.Flor.Sancto.c. 2. de Loth Patriarcha: probat etiã. tex. in l.respiciendum.§.delinquunt.vers.impetu.ff. de pœnis,& ibi notat Alberic. post Oldrad. quem refert in princip. & Bar.nu.3.& illum tex. ad hoc singulare dicit Bald.in d.c.àcrapula. nu.3. de vita & honest.cleric.text. etiam optimus in l.omne delictũ.§.per vinum.ff. de re milit.vbi inquit tex.Pervinum aut lasciuiã lapsis capitalis pœna remittenda est, & militiæ immutatio irroganda est; & ibi notat Alber.&Rom.in l.1.in princ.ff de
86 verb.oblig.†Ex quibus authoribus deducitur,ebriũ nõ puniri propter culpã criminis

minis ab eo commiſsi,ſed propter ipſius ebrietatis cauſam : idem tenet Cardin. Alexan.in.c.deniq;.4. diſtinct. Abb. in c.vnico,de maled.& in.c. ſicut nobis,de teſtib.& ibi DD.Ripa in.l.fin.quæſt.22. num.79.verſic. quarto, &c. C. de reuocand.donat.Tiraq.vbi ſupra d. cauſa.6. & hanc reſolutionem ſequitur plures allegans Ant. Gom.3. tom.c. 1. de delict. num.73.& Auend.2.p.c. 16. præt.num. 16.Ludouic. Carrer. in ſua pract. crim. tit.de homicid.§.6.num.22. D. Couarr. in Clem.ſi furioſus,in initio.3.partis,nu. 3.& infinitos referens Plaça de delict.lib. 1.c.30.nu. 2.verſi. cæterum. vbi dicit cõmunem,& quòd grauis ebrietas requiratur,& non ſufficiat leuis: & Petrus Dueñas in regul.259.ampl.4. & teſtatur cõmunem plures referens Menchac. con trouerſ.illuſtrium.c.96.nu.31.&Iul.Cla. in pract.crim.§.fi.q. 60.verſic. præterea quæro.& Alfonſ. à Caſtro lib. 2. de poteſt.l.pœn.c.14.verſi. prima principalis concluſio,colum.mihi. 1896. in fin. vbi quòd omnes iurisperiti ita docent, & Menoch.amplians & limitans de arbit. cent.4.caſu.326.per totum, & nouiſsimè Maſcar.vbi ſupra nu.3.† & hæc ſen-
87 tentia hodie expreſsè iure regio probata eſt in.l.5.tit.8.p.7.in verſi.*o ſi alguno.* vbi inquit lex, pœnam exilij in quinquennium in inſulam imponendam eſſe huiuſmodi homicidæ & ſimilibus, de qui-
88 bus ibi:† & quòd ſuperiora procedant in penitus ebrio,ſecus in exhilarato, ſeu gaudente,quia modica ebrietas non excuſat neq; minuit delictum, cũ alijs probat Rip.vbi ſupra nu.79.in princip. vbi
89 alijs duobus modis limitat: † vno nempe in eo, qui malitioſe ſe inebriauit, vt excuſaretur à delicto,quod prius delibe-
90 rauerat cõmittere: † alio in eo, qui poſt ceſſatam ebrietatem gloriatur de delicto; nam ex ratihabitione ſubſequuta apparet quòd eodem modo deliquiſſet, ſi nõ fuiſſet ebrius,& ideò meritò puniẽdus pœna ordinaria delicti, vt ibi bene probat.

91 Rurſus limitanda etiã quibuſdam videbitur ſupradicta cõmunis reſolutio in ſolito manus ad arma impellere, hominesq; percutere cùm inebriaretur, tunc enim videtur quòd ordinaria pœna hic puniendus ſit:ita tenent Marian. Socin. in repet.c. ad audientiam,nu.15. de homicid.Ange.Are.in tract.malef.inverb. ſcienter & doloſe,nu.17.Ludouic. Mon talt.de reprobat.ſentent.Pilati. dubio.1. nu.4. Petrus Dueñas in regul. 259. ampliat.4.Sed adhucin hoc caſu tenendam eſſe cõmunem ſupra dictam ſententiam exiſtimo,nempe vt in ea ſpecie non pœna ordinaria delicti, ſed extraordinaria imponenda ſit,ex d.l.regia Partitæ,nam in verſi.præcedenti expreſsè dicit,*Que ſi algun ome uuieſſe acoſtumbrado de ſe leuantar durmiendo,è tomar cuchillo, ò armas para ferir,è ſabiendo ſu coſtumbre mala, no apercibieſſe della à aquellos que durmieſſen en vn lugar, que ſe guardaſſen,è mataſſe alguno dellos, ò ſi alguno ſe embriagaſſe, &c. por talesocaſiones, è por otras ſemejãtes,deuẽ ſer deſterrados, &c.* vt prædixim⁹. Ecce ergo quomodò dormiẽti occidẽti aliquẽ,quãuisſolitus eſſet anteà manus ad arma inijcere dormiẽs, nõimponitur pœna ordinaria,ſed extraordinaria exilij:qđ iure cõmuni etiã probarũt multi, quos refert Plaça de delict. lib.1.c. 31. numero. 3. ergo idem cenſendum eſt voluiſſe atque ſtatuiſſe.l. illam in ebrio, quandoquidem ſtatim caſum ebrietatis ponit, & vtrumque ſub vna determinatione comprehendit : quia vna determinatio reſpiciens plura determinabilia, pariformiter debet determinare.l. iam hoc iure. ff. de vulga. & pupill. ſubſt.l.hæreditatem. C. de impub. & alijs ſubſt. cum ſimil. Prætereà licèt ſcienter quis ſe ebrium faceret, non tamen inde eſt capienda tam ſiniſtra ſuſpicio & coniectura,vt dolus iſtiusad homicidium vſq; ſe porrigeret,tametſi culpabilis in eo ſit; & ita meritò aduerſus ſupra dictos ex d.l.regia contra ſupra dictam limitationem tenet Menchac. vbi ſupra dict.num.31.ad fin.

92 Ad irregularitatẽ tñ incurrendã ſufficeret pręd.cõſuetudo deliquẽdi in ebrietate,vt ſtatim dicem⁹. Poterit tamẽ præcedens limitatio ſaluari, quoties ſciens ebrietatem prouenire ex potatione vini,vt occideret quendam,ſe conſultò inebriauit, quia tunc occidendo,pœna ordinaria puniri debet, ſecundùm Plaçam vbi ſupra d.nu.2.qui ad hoc allegat Cardinal.in Clẽ.vnica.q. 8. de homicid. ſed Cardin. ibi hoc non dicit, ſed loquitur ſimpliciter in ebrio,& inquit, quòd nõ excuſatur à delicto,quamuis mitiùs puniatur,& ſic loquitur in caſu cõmunis reſolutionis ſupra poſitæ, non verò in ſpecie,de qua nunc agimus, & ſic de limitatione eiuſdem cõmunis : nihilominus præfata limitatio vera eſt, & à fortiori hoc caſu irregularitas cõtrahitur,
93 vt infra dicemus.† Si tamen aliquis abſque eius culpa, dolo tamen alterius, inebriatus eſſet,idq; manifeſtè conſtaret, crederem nulla pœna ob homicidium ſic in ebrietate commiſſum ipſum eſſe plectendum, quia ceſſat iam ratio communis ſupra dictæ ſententiæ, nẽpe quia non habuit vllam culpam in ſe inebriando,quod in irregularitate,vt in hac ſpecie nulla contrahatur, etiam dicendum etit infra : quare idem in alia pœna exiſtimo,vt in terminis tenet Petrus Dueñas vbi ſupra,& ſic in ebrietate omnino inculpabili, veluti ſi ex malitia occulta ipſius vini,vel ex cibi cuiuſpiam comeſtione,data ignorantia illius virtutis, & in ſimilibus ſpeciebus idem iure ciuili, canonico,& poli,tenet Menchac,vbi ſu-
94 pra lib.1.c 19.num.10. † Ex ſupra dictis videtur neceſſariò inferendum, ebrium penitus, qui durante ebrietate hominem occidit, effici ac eſſe irregularem, quandoquidem ebrietas,quamuis excuſet à dolo,non tamen à culpa, ex qua arbitrarie puniendus eſt, quia ſaltem ex ebrietatè vitium contraxit, culpamque commiſit, quæ ſufficit ad irregularitatem contrahendam,ſicut in cauſali homicidio manifeſtum eſt. Deinde pro hac parte faciunt dict.cap. ſanè, & cap. inebriauerunt.15.quæſtione.1. & dict.l. reſpiciendum. §. delinquunt. ff. de pœnis.Prætereà, quia ſi Papa aliud voluiſſet, expreſsiſſet in Clementina vnic.de homicid. ſicut expreſsit in dormiente & infante: cùm igitur hoc non fecerit, credendum eſt voluiſſe ebrium prædictum homicidium committentem contrahere irregularitatem : & in terminis irregularitatis opinionem hanc expreſsè tenent ac probant Zenzelin. Cardin. numero.9. & Imola in Clementina ſi furioſus.de homicid.quos ſequitur Gonſalu.de Villadieg.de irregularit. cap. de percuſſor.colum.11.Silueſter in ſumma, verb.homicidium.3.numero.6.in fin. Ricard.in.4.diſtinct. 15. & ibi Thom. hoc tenent,quando ebrietas fuit peccatum, etiam citra mortale:& eſt cõmunis opinio ſecund.Nauar.in man.c.27.nu.230. dicentem Zenzel.vbi ſupra eſſe cõmuniter receptũ per ſupra dictos,quãuis ipſe contrariũ probet,vt infra dicemus.

Sed his non obſtantibus, cõtraria ſententia eſt verior & tenenda, imò quòd omnino ebrius,etiã culpa ſua, occidens hominem durante tempore ebrietatis, nihilominus irregularitatem non incurrat.Primò,quia ebrius furioſo ſimilis eſt, vt in. c. venter.35. diſtinct. ſed furioſus nõ eſt irregularis,vt d.Clem.ſi furioſus, ergo nec ebrius.Non obſtat, ſi replices, quòd ebrius ſua culpa priuatus eſt vſu
95 rationis,furioſus autem abſq; culpa vſu rationis caret: † nam poteſt etiam accidere,quòd quis ſua culpa furioſus fieret, vt probatur in. c.ſi quis inſaniens. 15. q. 1. & tamen adhuc non erit irregularis, vt in d.Clem.ſi furioſus. dum generaliter & indiſtinctè id probat, & ibi Cardin.quæſt.6.num.8.id tenet, & latè conſectatur Alfonſ.à Caſtro vbi ſupra, & etiã tenet Nauar. vbi ſupra poſt gloſ. in
96 d.c. ſi quis inſaniens. † Prætereà idẽ argumentum currit in dormiente,quia ſicut ebrius mediatè & remotè voluit occidere,dum voluit inebriari, ita etiã poteſt contingere,vt quis vigilãs adeó vehemẽter iraſcatur contra alium, vt illũ occidere aggrediatur quãuis facere nõ poſſit, & hac necis cupiditate affectus dormiat,& poſteà plenè ſoporatus ſomniet ea,quæ in vigilia acciderũt, & hac phantaſia motus ſurgat adhuc dormiens, & capiat enſem, accedat que ad

lectum, in quo alius dormit, illumque occidat, si hoc cótingisset, prout refert contingisse Petrus â Palude in.4.distinctione.32.quæst.1.artic. 3. mediatè procedet illa mors â libera voluntate, quæ fuit in vigilia : nam ex illa vehementi volutione aucta est imaginatio sensus, & creuit appetitus sensualitatis:& nihilominus adhuc hoc casu non esset irregularis huiusmodi deliquens, ex generalitate dictæ Clementinæ; vt latè comprobat iuris rationibus Alfons. à Castro vbi supra aduersus Palud. præcitatum, contrarium libentissimè profitentem; & est cómunis sententia, vt alios referés cum Castro testatur eam sequutus Plaça de delict.lib.1.c.31. num.6.quo in capite alia de dormiente tradit.Ergo neq; huiusmodi ebrius.Secundò pro hac eadem parte facit, quia necessarium est,operationes illas,propter quas est infligéda irregularitas, esse humanas, hoc est, factas ab homine habente vsum rationis,quia aliâs infans & furiosus, ac dormiens,possent in huiusmodi irregularitatem incidere : cuius contrarium manifestissimè est definitum in illa Clem. si furiosus.Tertiò eadem sententia probatur,quoniã ebri⁹,etiãsi culpa sua inebrietur,illa culpa non est causa proxima,immediata, neq; libera illius occisionis, sed mediata & remota; ergo homicidiũ non oritur proximè nec immediate ab illa culpa,sed ab ebrietate,nec à causa libera,sed à causa naturali, hoc est ab ipsa
97 ebrietate : † causa autem occisionis ad hoc vt operetur irregularitatem, oportet esse propinquã & immediatam,iuxta text.in.c.de occidendis.23.quæst.5.& in.c.de cætero.de homicid.& ibi glos. & Abb.in.c. quia diuersitatem,per tex. ibi,in argumentum nu.11.&. 13.de concess. præbend. & Nauarr. vbi supra nu. 220. & quamuis D. Couarr. in Clem.si furiosus,de homicid.2.p.§.4.nu.9. existimet, non esse semper ad hoc necessariã causam immediatam, aut propinquam, sed sufficere aliam,modò sit non admodum, vel omnino remota, quod bonus vir arbitrabitur:hîc tamen valde remota est ebrietas ab homicidio, cum ad id non sit accepta, sed omnimodo volita causa delectationis, saporis ac suauita-
98 tis. † Quartò eadem pars comprobatur, quia in homicidio ab ebrio commisso tres actus considerãdi sunt.Primus, ipsa potatio:secundus,ebrietas:tertius,hominis occisio: in primum fertur voluntas directè, nempe quia ebrius voluit vinũ bibere immediatè:in secũdum fertur voluntas indirectè & per accidens, vt docet S.Thom.1.2.quæst.76.in tertiũ,hoc est in psam hominis occisionem, neq; per se,neq; per accidens volũtas fertur; alioqui si adhuc indirectè fuisset voluntarius actus contingens in ipsa ebrietate,imputaretur ebrio;cuius contrarium probatur in d.c. inebriauerunt. &. in d. c.sanè vt infra dicemus:quib⁹ & alijs iuridicis fundamentis hæc.2.pars satis probata remanet ac roborari potest aduersùs priorem,& eam voluit Abb. in d. c. quia diuersitatem, nu. 11. &.13. de concess.præb.per text.ibi, cui libentissimè se subscribit latissimè eam defendẽs ac probans Alfon.à Castr.d.lib.2.de potest.l.pœnal.c.14.versi.prima principalis conclusio, ibi: Ex quo infertur, &c. & Bonifac.de Vitalinis in d. Clem. vnica num.26.de homicid.& ibi D. Couar. in initio.3.partis.num.3. &.4. & Petrus Plaça in epithom.de delict.lib.1.cap.30. num. 5. vltra quos eandem sententiam Abb.expressè sequitur, dicens sibi magis placere,contra Ricard. Angẽ.de Clauasio in sua summa; verb.ebrietas. nu.1. & Armilla aurea eodem verb.num. 8.& Nauarr.in man.d.c.27.num.230.loquẽs in omnino ebrio extra iudicium posito, in qua specie hanc quęstionẽ nos quoq; intelligimus : eandem opinionem sequitur etiam Petrus à Nauarra nouissimè lib.2.de restitutione.c.1.num.74.&. 75.quare potius ex numero authorum maiori potest hæc appellari cómunis opinio,vel saltem est magis cómunis,quã do quidem plures eam sequũtur:nã Nauarrus contrariam appellauit cómunẽ, ex eo quòd eam sequuti sint Zenzelin. Cardinal.Imol.Gonsal.de Villadieg. Silueſter

Silueſter vbi supra,cùm tamen numero plures,& dignitate non minores nostrã 102
hanc secundam teneãt atq; sequantur, & demum optimis iuris fundamẽtis & rationibus sit fulcita, ac proinde tenenda,intelligendo eam semper in illo, qui penitus erat ebrius, quando homicidiũ perpetrauit,aliàs secus:argumento supra traditorum nu.85.cum sequentib.& infra num.112.

99 Supereſt vt respondeamus fundamentis contrariæ partis.Et quidem non obstat d.c.sanè.15.q.1.vbi inquit diuus Ambrosius, apud sapientes iudices veniam dari his, qui per vinum deliquerunt, & & de sola leuitate illos damnari dicit, & ibi gloss.interpretatur veniã dari, quia minori pœna puniuntur,quàm si ex certa scientia fecissent: quia respondeo, ꝙ potius ex hoc sequi videtur,illos nó debere puniri pœna irregularitatis, quàm contrarium.

Non etiam obstat. c. inebriauerunt. eadem causa & quæst. cuius litera sumpta est à Diuo Augustino lib.22. contra Faustum Manichæum.c.44.& ita se ha-
100 bet : † *Inebriauerunt Loth filiæ eius; & se nescientis miscuerunt, quapropter culpandus est quidem, non tamen quantum ille incestus, sed quantum illa ebrietas meretur.* Quoniam respõdemus,tex. illum contrariam sentẽtiam nó probare,sed imò nostræ fauere; nam si Loth inebriati à filiabus suis, cum eisdem coitus non est culpandus quantum ad incestum, sed quantum ad ebrietatem, hoc non aliunde euenire potest,nisi quia ille coitus fuit extra vsum rationis habitus, & non fuit plenè liber,neque à voluntate proximè & immediatè imperatus;ex quo sequitur, illũ coitum non fuisse volũtarium in se, sed solùm in sua causa,videlicet ebrietatis,à
101 qua fuit causatus:† quæ autem non sunt voluntaria per se,& ratione sua, sed per accidens ratione suæ causæ, non sumũt illam bonitatis aut malitiæ denominationem, quæ illis conuenirent, si essent in se ipsis voluntaria,sed illam quę conuenit causæ,in qua dicuntur esse volita: cui sententiæ consonat beatus Bonauẽ tura in.2.sententiarum distinct. 22. quęs. 3.artic.1.vbi ait, † nec furiosum, neq; ebrium, quamuis vterq; illorum sit sua culpa vsu rationis priuatus,posse cómittere nouam culpam, sed omne malum, quod durante furia aut ebrietate factum fuerit,dicit esse circũstantiã,quæ aggrauat ebrietatis aut furiæ peccatum. Eiusdem sententiæ fuit S. Thom. 1.2.q.20. arti.5.& Caiet.ibi.q.76.artic. 4.& Ant. à Cordub.in suo quæstionar.lib.2.de ignorant.q.18.pag.98.versi.ex supradictis infertur.Ex quibus constat, coitũ Loth non esse incestum dicendum,sed ebrietatis circunstantiam illam aggrauantem. Eodem modo idem dicendum est in ebrio alium occidente, nam talis operatio non esset nomine homicidij culpanda,sicut neq; fornicatio Loth nomine incestus,sed dicetur euentus post ebrietatem sequens,& circunstantia ebrietatis illam aggrauãs,sicq; necessario sequitur,quòd non sit irregularis; ad id enim oportet præcessisse operationem, quæ verè dicatur homicidiũ, vt latè probat Castro vbi supra,ex quibus articuli huius veritas manifestè & ad oculum illustratur,atq; radicitus enucleatur. Non etiam obstat d.l.respiciendum. §. delinquunt,quia etsi ebrius illud faciendo impetu delinquat,non tamen ea specie delicti,qua delinqueret si absque ebrietate, 102
& ignorantia id fecisset.

Iuxta hunc modum est etiam intelligendum,quod supra ex Aristotel.adduximus,ebrijs duplices pœnas esse institutas,alteram propter ebrietatem, & alteram propter crimen in ebrietate cõmissum:ea namq; quæ propter crimen infligitur,mitior esse debet, quàm si crimen absque ebrietate cõmitteretur: secũda siquidem pœna adijcitur ob circunstantiam delicti in ebrietate cõmissi prouenientem,quæ circunstantia ipsam ebrietatem aggrauat, vt supra ex Bonauentura adnotauimus. Quinimò, vt supra cũ cõmuni doctorum sentẽtia resoluimus, ebrius non punitur propter culpam criminis ab eo commissi in ebrietate, sed propter ipsius ebrietatis causam. Itaque

licèt ſecundùm Ariſto. duplex pœna ſit impoſita ebrio pro delicto ab eo inebrietate cómiſſo: altera propter ebrietatem, altera propter crimen, vtraq; tamen ex culpa ab ebrietate cómiſſa originem trahit,& ob eam dupliciter punitur ſequuto crimine:ſed apud nos,vt vidimus,mitiùs punitur,ac ſi extra ebrietatem delictũ cómiſiſſet, & ſic defertur in hoc ebrietati,quamuis non omnino, pœna ſi quidem extraordinaria exilij puniendus eſt.

104 Limitatur modo primo noſtra iſthæc ſententia tenenda,ſi ille hac intentione inebriaretur, vt hominem illum occideret; tunc enim homicidium iam eſſet voluntarium & non per accidens, ac perinde erit irregularis, ac ſi ſobrius occidiſſet; vt cũ gloſ.in. c.de cętero.de homicid.tenet in terminis Ange. de Clauaſio vbi ſupra & ſequuntur Caſtro vbi ſupra,& Ludouic. Carrer.etiam vbi ſupra,§.6.num.23.& D.Couarr. etiam vbi ſupra,num.3. & Pet.Plaça vbi ſupra nu. 5. idq; eſt veriſimum,& ſine dubio.

105 Secundò limitatur,vt non procedat, quando ebrius conſueuiſſet in ebrietate arma ſumere,& homines percutere atq; offendere,tunc enim per potationẽ immoderatam operam dat rei illicitæ, directè ad homicidium, idcircò irregularis erit cenſendus,vt in hac ſpecie notat Socin.in.c.ad audientiam,nu.15. de homicid. prout eum refert & ſequitur Plaça vbi ſupra: ſequitur etiam eandem limitationem Nauar. vbi ſupra,nu. 230. & Petrus à Nauarr. vbi ſupra.

106 Cæterùm ſi abſq; eius culpa,dolo quidem alterius,inebriatus alterum quis occiderit,proculdubio irregularis nõ erit, quandoquidem, neque vlla pœna plectẽdus ſit,vt prædiximus; & in terminis tenet Marian.Soci.in d.c. ad audientiam. num.15.de homicid.prout eum referũt, & ſequuntur D.Couarr, vbi ſupra,nu.3. & Petrus Plaça ſupra citatus nu.5.

107 Vltimò ex ſuperioribus probanda venit ſententia Henrich. in.c. dilectus de ſponſal.tenẽtis,matrimonium ab ebrio minimè contrahi poſſe, ob conſenſus defectum, ſi ebrietas illum conſenſum impediat,quem ſequuntur Socin.conſi. 47.vol.3.Decius conſi.112.Rip.in.l. fin. quæſt.22.num.76.C.de reuocand. donatio.Couarr.in.4.de ſponſal.2.p. c.2.nu. 9.&Armilla aurea in ſumma,verb.ebrietas, nu.etiam.9. † ſicut matrimonium à furioſo contractum nullum eſt ob defectum conſenſus,vt in d.c,dilectus,notat Magiſter ſenten.in.4.diſtinctione.34.& ibi.S.Thom.art.4.l.6.tit.2.p.4. 108

109 Nec teſtis eſſe poteſt ebrius, neq; facere teſtamentum, quia neſcit quod loquatur,ſecundùm Bal.& Fel. in. c. 1.de teſtib.& Rip.vbi ſupra Tiraq.de pœn. temperand.cauſ.6.nu.8.optimè Maſcar. de proba.conclu.579.per totum.2.tom. pro quo eſt.l.8.tit.16.p.3.ibi: *Otroſi dezimos,que no puede teſtiguar ome que aya perdido el ſeſo,en quanto le durare la locura.*: nam ebrius ita amittit iudicium, ſicut furioſus,ac proinde eidem equiparatur,vt eſt prædictum. † Nec tenet contractus factus per ebrium in ſui præiudiciũ,etiam cum iuramento, vt in. c. vnuſquiſq;.& ibi gloſ.in verb.ebrius.22.q.4.Tiraq.& Maſcar.vbi ſupra nu.2.† & ideò contrahẽs cum eo, quẽ inebriauerat in prædio, ad quod eum inebriauerat, dolo dicitur contraxiſſe, vt tenent gloſ.Bal. & moderni in.l.dolũ.C. de dol.Rip. vbi ſupra d.nu.76.vbi hoc intelligit nu.79.in penitus ebrio,ſecus aliàs. Maſcard. vbi ſupra nu.7.&.8. † Nam parum ebrius poteſt contrahere,& teſtari,ſecũdùm Dec. conſi.112.nu.1.& Maſcard. d. nu. 8. qui nu.6.tunc demũ verum intelligit quòd ebrius teſtis eſſe non poſſit,quando probetur huiuſmodi teſtem fuiſſe ebrium tempore teſtimonij & depoſitionis,nam alioqui ebrietas non repellit à teſtimonio,niſi probetur, prout ſupra, ſecund. Aym.Crauet. & alios, quos refert & ſequitur: nemo nãque præſumitur ebrius, niſi probetur,vt tenet Rip.in.l.ſi vnquã, nu.80.C.de reuoc.don. & inquit Bal. in d.c.à crapula.nu.1.de vita & honeſt. cleric.† quòd probatio ebrietatis difficilis eſt,† & ideò non creditur teſti deponenti ſuper ebrietate, niſi aſſignet, concludentem 110 111 112 113 141

dentem rationem, etiam non interrogatus,quia in cognoſcendo ebrietatẽ plurimũ laborat ratio intellectus,& de facili decipi poteſt,ſecundũ Innocẽt. Bald. & Felin.in.c.cum cauſam.el.1. de teſtib. nu.3. verſi. & iſtam fallentiam. Bart.in tract.de teſtib.colum.3.Bald.in. l. furioſum,circa medium.C.qui teſtaméta fac. poſſ.& in.l.ſolã.C. de teſtib. quos refert & ſequitur Rip.vbi ſupra nu.80.& prædicta à nu.112. tradit etiam & ſequitur, alia addens in materia,Maſcardus de probat.cõclu.578.per totã,in initio.2. tom.

SVMMARIVM.

1 *Homicidium inter grauiora crimina computatur.*

2 *Homicida voluntarius, publicus vel occultus, irregularis eſt.*

3 *Preſbyter aut Diaconus homicida deponitur, non tamen cõmunione priuatur, ſi ſententiæ paruerit,& poſt depoſitionem detrudendus eſt in monaſterium.*

4 *Recluſionis poena non ita diuturna debet eſſe cõtra clericum conſilium præbentem homicidio, ſicut in vere & proprie occidente.*

5 *In caſibus,in quibus iure ciuili poena mortis infligitur pro homicidio, iure canonico poena perpetui carceris imponitur.*

6 *Clericus homicida voluntarius non eſt ipſo iure beneficio eccleſiaſtico priuatus, ſed per ſententiam priuandus.*

7 *Quinimò etiam ſi quis eſſet per ſententiam condemnatus pro homicidio, non eſt beneficio priuatus,niſi per ſententiam priuetur.*

8 *Clericus homicida interim quòd beneficio non priuatur per ſententiam, fructus eius licite recipit atq; conſumit, ita quod neque iudex eoſdẽ fructus in ſentẽtia poſſit fiſco adiudicare,ſiue ſint extantes,ſiue conſumpti: ſed contra numeris ſeq. vbi limitatur quòd eſt prædictum.*

9 *Prælati non canonicè inſtituti, qui propter eorum demerita ſciunt ſe debere priuari, ſi poſtea priuentur, an teneãtur ad reſtitutionem fructuum.*

10 *Clericus homicida poſteà deſeruiens beneficio, vel dignitati,non priuatur fructibus, niſi à die accuſationis, vel inquiſitionis, niſi delictum ipſo iure miniſtrare impediret, vel ſi priuatio beneficij pro eo ipſo iure inducẽtur, vt in num.11.*

12 *Obtinens beneficium curatum,qui intra annum non ordinatur, tenetur in conſcientia exinde beneficium dimittere,& fructus reſtituere ante ſententiam,& nu.13.*

14 *Poena non debetur in conſcientia ante condẽnationem,etiã ſi ipſo iure imponatur. Hoc limitatur,quando contrarium de mente legiſlatoris cõſtat, vel nõ imponitur propriè, vt poena,ſed vt quædã conditio, vel modus rei traditæ,vt in nu.15.Secundò limitatur, vt procedat in poena,quæ ad ſui executionẽ aliquã actionẽ requiriti: ſecus in illa, in qua nulla actio requiritur, vt cũ ſuis exẽplis, declaratur nu.27.in verſi.2.principaliter.*

16 *Maritus poteſt legare vxori vſumfructũ ea lege,ſi pudicè vixerit, aut ſi ad ſecundas nõ tranſierit nuptias.*

17 *Leges ſeu conſtitutiones collegiorũ inducentes priuationẽ ipſo iure propter aliquod crimen obligãt in conſcientia,abſq; iudicis ſententia.*

18 *Ll.regiæ iudicibus & alijs miniſtris poenas infligentes, ſi iudicium vendiderint, munuſcula q; receperint, quas incurrant eo ipſo,nulla expectata ſententia,obligãt in conſcientia.*

19 *Retinens beneficium eccleſiaſticum, quo eſt priuatus ipſo iure,dicitur intruſus,requiriturta mẽ ſententia priuationis, vel declaratoria: itẽ alijs modis dicitur quis intruſus, vt hic.*

20 *Recipiens eccleſiam parochialem, ad ſacerdotium promoueri non intendens, vt intra annum eius fructus percipiat,illam poſteà dimiſſurus,niſi voluntate mutata promotus fuerit,ad reſtitutionem fructuum tenetur, nec eſt neceſſaria ad hoc ſententia: hoc tamen intelligendũ eſt in foro conſcientiæ,ſecus in exteriori,vt in num.21.idemq; eſt in retentione beneficij,vt in nu. 23. Comprehenditur etiam ille,qui dubio eſt animo ordines ſuſcipiendi,vel cum intentione eos ſuſcipiẽdi ſub conditione,niſi,&c. vt in nu.22.& nu.24. quid in alijs beneficijs non curatis& nu.25.*

26 *Coniugati accipientes penſiones ſuper beneficijs eccleſiaſticis authoritate Apoſtolica in ſuſtentationem ſuo ſtatui neceſſariam, non peccant.*

27 *Accipiens beneficium non curatum, hæſitans, & nõ deliberans permanere in eo ſtatu, ſatiſfaciẽs*

faciens tamen eius oneribus, an peccet?

28 Poena in foro cõsciẽtiæ quãdo incurratur, & debeatur ante condẽnationẽ, & quãdo non?

28 Clericus quoties propter crimen dãnatur ad restitutionem fructuũ, solum cõdẽnatur ad restitutionem perceptorum, non verò qui percipi potuerunt.

29 Clericus homicida interim quòd non priuatur beneficio, potest id renuntiare, & procedit etiam in renuntiatione in fauorem certæ personæ, vt nu. 30. cũ sequẽt. & procedit etiã post conclusum in causa, ante sententiam, & etiam post eam, si est ab ea legitimè aplatum, vt in nu. 39. & 38.

31 Omnis assensus regis, siue summi Pontificis, est gratia, quia princeps non cogitur consentire.

32 Renuntiatio in fauorem alterius, mentione criminis nõ facta, an sit valida, & nu. 51.

33 Motuproprio Pij. V. de confidentijs attẽto, caut. quædam 44. Ferratij, & aliorum non est licita neq; secura.

34 Rebellis antequam priuetur beneficio, potest illi renuntiare: idem in clerico periuro, & in alio quocunq; criminoso, vt ibi, nu. 35.

36 Clericus homicida condemnatus poena perpetui carceris, si tamen per sententiam non priuatur beneficio, potest illud resignare, etiam si expectans Apostolicus illud acceptauerit.

39 Clericus homicida ante sententiam priuationis beneficij, potest ei renuntiare, etiam si alius id prius impetrauerit & in euentum priuationis. Limitatur nu. 40. si in impetratione apposita fuerit clausula expressa, quòd renuntiatio lite pendente facta cedat in vtilitatem impetrantis.

41 Quid quando huiusmodi renuntiatio, vel resignatio beneficij fit cũ ignorantia impetrantis ipsius, vel scienter, & nu. 42.

43 Renuntiatio beneficij facta cum fraude, nõ est admittenda, & nu 52.

44 Clericus propter crimen priuatus à canone beneficio ipso iure, non potest ei renuntiare.

45 Clericus priuatus beneficio ipso iure à canone, propter nõ promotionẽ intra annum ad sacerdotium, non potest illud resignare, nec retinere in conscientia.

46 Decurio, rector, vel tabellio ciuitatis vel villæ, alij ve officia perpetua habentes, cõmittẽtes delictum priuatione dignum, an interim pendente processu, possint renuntiare huiusmodi officijs? & numeris sequent. & nu. 50. quòd non, quando propter delictum sunt priuati ipso iure officio.

47 Huiusmodi officia publica sub hypotheca bonorum includũtur, & in eis exequutio fieri potest, & si sunt quæsita constante matrimonio, mulieri debetur æstimatio pro parte eius, & filio imputatur in legitimam.

53 Delinquens post delictum ante sententiam priuationis bonorũ, potest bona sua administrare, & alienare, quando propter delictum nõ est priuatus ipso iure à lege, vel canone, suis bonis, nec ea sũt ipso iure cõfiscata: procedit etiam hoc in conscientia, vt in nu. 61.

54 Delinquens huiusmodi potest debita soluere, & ei debitum solui, nisi sit contumax.

55 Potest etiam de bonis suis dare in solutum creditoribus.

56 Bona delinquentis an sint tacitè obligata & hypothecata fisco, vel parti, cui debent applicari, & numeris sequent.

57 Tacita hypotheca competens fisco post sententiam in bonis delinquentis, quibus creditoribus præiudicet.

59 Delinquens post sententiã condemnatoriam cõtra eum latam pro delicto transactã in rem iudicatam, non potest bona sua alienare.

60 Sequestrum bonorum non habet locum in casibus in quibus pro delicto bona nõ cõfiscãtur ipso iure.

62 Intendens crimen cõmittere, ob quod scit se bonis suis priuandum, an in conscientia possit ea antea alienare.

63 Donatio ante delictum cõmissum animo id cõmittendi, & sic fraudulenter, reuocatur: secus si nulla subsit suspicio fraudis, vt in numer. 64.

65 Fraus in proposito censetur probata, si alienatio tunc fiat omnium bonorum, & alijs modis, de quibus hic.

66 In crimine læsæ Maiestatis bona statim cõmisso delicto cõfiscantur ipso iure.

67 Hodie in nostro regno & bona confiscantur ipso iure in crimine læsæ Maiestatis, & administratio & dominium bonorum tollitur, & alienatio prohibetur, tam tit. oneroso, quam lucratiuo, à die cõmissi delicti.

68 Idem est in crimine hæresis, quicquid aliàs disponat. l. 4. infin. tit. 26. par. 7. de cuius intellectu agitur in nu. 69. Idem est in peccato nefando contra naturam, vt in nu. 71. & in alijs casibus, in quibus bona confiscantur ipso iure, vt in nu. 72.

70 LL. partitæ nusquam censentur derogare iuri ciuili & Canonico, in his, in quibus iuri Canonico derogare possunt, nisi in casibus, in quibus ipsæ ll. apertè id docent.

73 Hæreticus attento iure Canonico, cui stare debemus, non potest vllo modo condere testamentum, nec ex eo aliquid capere.

74 Alienatio, quocunq; titulo facta, à delinquente bonorum facta, vbi ipsa prohibetur, est nulla, fiscusq; ea repetet, atque vendicabit à possessoribus post sententiam.

75 Hæreticus non potest donare, neque alio titulo alienare, neq; dotare filias in matrimonio carnali, nec spirituali.

76 Fiscus vendicãs prædicta bona à possessoribus, non tenetur eisdem pretium soluere, neque alijs tertijs possessoribus, quantũcunq; per plures manus transierint, vt in num. 77. præterquàm si pretium datum ab emptore, reperiretur inter bona ipsius delinquẽtis: vel si fuit conuersum in vtilitatem bonorum delinquentis, & illa vtilitas cum bonis ad fiscum fuit delata, vt in nu. 78.

79 Delinquens, cuius bona ipso iure pro delicto sunt confiscata, vel alteri in poenam applicata, non potest sine peccato mortali rem aliquam in casu non permisso alienare, etiam reuelata emptori conditione rei, vt in nu. 83. & an titulo lucratiuo, vide hoc nu. & nu. 80.

81 Fraus ad damnum proximi tendens, est pernicosa, & peccatum mortale, nisi circa minima versetur.

82 Delinquens, cuius bona ipso iure pro delicto sunt cõfiscata, si alienet titulo gratioso, minus peccat, quàm si titulo oneroso alienaret, vt hic.

84 Delinquens tamen huiusmodi ex causa necessaria potest alienare, nempè pro alimentis, aduocatis, & alijs necessarijs, vt hîc.

85 Res sequestrata, deficientibus alijs bonis, potest vendi pro alimentis, & alijs sumptibus, arbitrio iudicis.

86 Res, quæ subiacent restitutioni, & quæ prohibẽtur alienari, possunt pro sumptibus alimentorum alienari.

87 Bona maioratus an pro eisdem alienari possint? & num. 88.

89 Delinquens, cuius bona sunt ipso iure confiscata pro delicto, quando aliàs est soluendo, potest alienare.

90 Item, quando delictum esset ita occultum, vt nullo modo probari posset.

91 Fiscus non tenetur ad soluenda debita ab ipso debitore contracta post commissum delictum, sed ea tantùm, quæ tempore criminis perpetrati ipse delinquens contraxerat.

92 Collatio beneficij irregulari facta, ipso iure est nulla.

93 Collatio beneficij facta excommunicato, ipso iure est nulla.

94 Collatio beneficij facta à Papa excommunicato, præcedente absolutione à quibusuis excõmunicationis, suspensionis, &c. vt communiter de stylo Curiæ fit, per illam clausulam, Teque absoluentes, &c. valet.

95 Clericus periurus priuandus est per sententiam, beneficio ecclesiastico, non tamen est ipso iure priuatus.

96 Non merentur regere ecclesias, qui sunt crimine periurij irretiti.

97 Collatio beneficij periuro facta, est nulla ipso iure.

98 Hoc tamen procedit, quoties quis esset per sententiam declaratus periurus, & postea fieret ei collatio, & non aliàs, quia ante sententiam facta collatio esset valida.

99 Collatio beneficij periuro facta, nulla est ipso iure, quando infamia hæc periurij notoria sit, non aliàs, prout contingit esse post sententiam.

100 Collatio beneficij periuro facta, authoritate literarum Apostolicarum ad beneficia, est nulla.

CAPVT V.

De clerico homicida.

1 CVM Homicidium inter grauiora criminacõputetur, vt probatur in c. quæsitũ. de temp. ord. & in c. inquisitionis. de accus. & in c. miror. 50. distin. notat Abb. in c. cũ contingat. nu. 22. in prin. de for. comp. meritò quòd (vltra pœnam irregularitatis, de qua in cap. suscepimus. & capit. sequen. de homici. & in

& in Clemen. vnica eod.tit.& in c.Henricus,de cleric.pug.in duel.& in c.ex literis,de excess.prælat. & alibi sæpissimè, & per omnes summistas, & Nauarr. in
2 man.cap.27.numer.218. †Quod nedum procedit in homicidio voluntario publico,sed etiã in occulto, iuxta veriorem & communem sententiam,vt latè resoluit Cordub.lib.1. sui quęstionarij c.32. per totum & in sua summa, q.41. hodie Concil.Trident.sessio.14.c.7.ex Cano-
3 ne Apostolorum, † Presbyter aut diaconus homicida deponatur,quãuis non communione priuetur,si sententiæ paruerit, vt refertur in c.presbyter.81.dist. idem probatur in c.miror.& in c.si quisviduã. 50.dist.& in c.cũ nó ab homine,de iudic. & in c. inquisitionis, de accusat. Quod procedit non solùm quando clericus facto proprio cõmisit homicidiũ, sed etiã si præcepto,consilio,lingua seu adhortatione illud perpetrauit,vt notat glos.magistra in c.sicut dignũ.§. clericos. verb. consilium,de homicid.per iura, quæ ibi allegat,quam sequuntur ibi DD.Post depositionem huiusmodi clericus detrudendus est in monasterium, vt probatur in d.c.cum non ab homine,iuncto text. in c. tuæ,de pœn.per quæ iura ita voluit Ioan.de Anan.in c.1.column.vlti.nu.5. verb.nam pro.de his, qui filios occide-
4 runt,& probat tex.in d.§.clericos.† Ista tamen reclusionis pœna non ita diuturna debet esse contra clericum consilium præbentem homicidio, sicut in verè & propriè occidente,vt constat ex d.§.clericos, vbi summus Pontifex disponendo contra homicidas illius sancti viri Thomæ Archiepiscopi Cantuarienſis, iubet clericos consilio delinquẽtes perpetuò depositos recludi in monasteriũ vsq; ad septẽnium,vel quinquenniũ, per quẽ tex.hoc pro indubio tenet Bernard. Diaz in sua practi. crimin.Canon.c.88. nu.1.vbi ex Hostiensi superiora intelligit, vbi iniustè & voluntariè est cõmissum homicidium: sequitur primum Petrus Plaça de delict.lib.1.c.11.nu.15.vbi nu.16.probat iure Põtificio pœnã perpetui carceris infligedã esse pro homicidij crimine, ex c.nouimus.de verb.signi.& in c.penul.ad finẽ.de hæret & in c.quanuis,de pœnis. in 6.& allegat plures DD.
5 tenẽtes, † q̃ in casibus in quibus iure ciuili mortis pœna pro homicidio infligitur,iure pontificio perpetui carceris imponitur.
6 Nihilominus tamẽ clericus homicida volũtarius non est ipso iurẽ beneficio ecclesiastico priuatus,sed per sententiã priuandus,iuxt.tex.in c.clericus.ne cleric. vel monach.ibi:Honore priuetur & loco:& interim ante sententiã iustè & licitè retinet,vt in terminis tenet Innocẽt. in c.cum nostris,num.1.de concess.præb. quem sequitur ibi Imol. dicens cõmunẽ Bald.in.l.cũ fratrẽ,nu.6.C.de his,quibus vt indign .Idem Bald.in.l.2.§.miles.n.2. ff. de his qui not. infam. Abb. in c.nisi. nu.4.& 6.de renuntiat. vbi eius additio allegat plura,& hanc esse cõmunem sententiam testatur Anan. & Felin.in d.c. inquisitionis.colum.1.nu.3.cum sequentibus,de accusat.& Anto.Corset.in singul.verb,sententia.est cõmunis secundũ Thom.Ferrat.caut.44. & ita fuit cõclusum in Capell.Tolosa.207. vbi additio idem sequitur:est etiam cõmunis,vt plures allegans testatur idẽ sequutus aduersus Barbat.in d.c.cùm non ab homine, col.2.in fi.Bernard.Diaz vbi supra, nu. 2.& ibi additio litera.A. testatur cõmunẽ ex alijs,& Innocent.in hoc est cõmuniter receptus,secundũ Nauar. in man. Latin.c.27.nu.249.versi.5. & Couar.in Clemen. si furiosus. de homicid. 2.p.relect.§.3.nu.6.ad fi.& Ioã.Selua de benef. 3.p.q.2.per totam,volu.15.tractat.diuer. doct.fol.51.& sequitur Carrerius in practi.crim.§.homicidiũ.7.nu.66.quẽ citat Plaça vbi supra:dicit communẽ Gomecius in.c.1.nu.7.de rescript.in 6.eandem sequuntur professi esse cõmunẽ,atq; plures in idem citates Rebuf. de pacif.poss. n.314.Didac.Perez in.l.2.ti.9.lib.2.ord. col.501.versi.hinc est,& in addit.ad Villadieg.in tractatu de irregul.c.1.n.2.& Petrus Plaça in epith.de delict.lib.1.c.11.n. 2.sequitur Cordub.in sũma.q.41. paulò post princip. eandẽ testatur cõmunẽ plurimos referens Iul.Clar.in pract. cri.lib. 5.§.homicidium.versi.de iure autem Canonico,vbi ampliat secundùm cõmunẽ in homicida deliberato:testatur etiã cõmunem cũ Iulio Claro Flami.Parisi.de resignat.benef.lib.4.q.3.n.9.& est vera & magis cõmunis opinio,quicquid alij voluerint secundùm eundem Flaminiũ lib. 3.de resig.benef.q.15.n.4.qui n.præcedẽti profitetur esse cõmunẽ opinionem,vt criminosus generaliter non sit priuatus ipso iure,sed q̃ veniat priuandus iudicialiter calculo:cõmuniter nãq; nullũ crimen inducit priuationem ipso iure,paucis exceptis, vt ibi probat cum alijs nu.5.vbi nu.6.resoluit esse magis cõmunem opinionem, requiri declarationẽ iudicis in omni crimine.
7 Hoc itaq; est receptissimũ, & absq; dubio tenẽdũ in iudicãdo & cõsulẽdo.Quinimò etiãsi quis esset per sententiã cõdẽnat⁹ pro homicidio,nõ est beneficio priuat⁹,nisi per sententiã priuetur. Prepositus in c.studeat.50.dist.Feli.in d.c.inquisitionis.n.7.de acusat.Rebuf.vbi supra, nu. 315.plures allegans:decisio Rotę 5.de sententia & re iudic.in antiquioribus.
8 Ex qua cõmuni sententia clarè deducitur,q̃ huiusmodi clericus homicida priuãdus per sẽtẽtiã beneficio suo ecclesiastico ob delictũ, interim q̃ sentẽtia non fertur,fructus beneficij licitè recipit,atq; cõsumit,ita vt nec iudex in sẽtẽtia eos dẽ fruct⁹ posset fisco adiudicare,siue sint stãtes,siue cõsũpti,quia donec hic delinquẽs per iudicẽ priuetur re propria, seu dignitate,officio vel beneficio,titulũ habet,quo ipsius rei fruct⁹ iure optimo percipiat:ita in terminis tenet Cardinal.in Clem.cõstitutionẽ.§.cæterũ. ad fi.n.10. de elect.cuius opinionẽ sequitur Philip. Corne⁹.in.l.1.col.1.C.de his quib. vt indig.& tenuit prius Bald.in.l. nõ solũ. in fi.ff.de in integ.resti.& hãc sentẽtiã veriorẽ esse existimat Feli.in c.de quarta.n. 33.de præscript. vbi illã cõprobat pluribus fundamẽtis,inter quæ adducit quandã decis.Rotæ 4. de restit.spol.in nouis, quę cassũ in terminis nõ decidit,quia loquitur in occupante beneficiũ de facto, cõdẽnato ad illud relaxãdũ, nã tũc,cõsti to de mala fide ipsius,meritò vt ad restitutionẽ fructuũ teneatur: nisi intelligamus illam decisionem à contrario sensu facere pro hac sententia,nẽpe vt quãdo iusto titulo aliquis adeptus fuit beneficium,licèt propter delictũ ab eo postèa cõmissum priuandus sit beneficio, ex illo,interim donec condẽnatur ac eo priuatur,licitè recipiat fructus: hoc tamen ibi non deciditur,nec tangitur,ac proin de illa decisio Rotæ ad nostrã quæstionẽ adduci non potest.Sed nihilominus Felini sententiam probat Boerius decis. 98. n.4.&Dida.Perez in d.l.col.2.501.versi. vndè etiã,id affirmãs procedere sine grauamine cõscientiæ,& allegat Couar.idẽ tenentẽ: verùm, vt postèa dicemus,potius videtur Couar. illo loco cõtrariam sententiam probare:eandem opinionem Felini ex professo sequitur additionator Bernardi Diaz in pract. crim.Canon.c. 88.litera.A.&Petrus Plaça de delict.lib. 1.c.11.n.4.& 8.& Did.Perez ad Villadiego vbi supra.n.22.Ant.de Burg.in c. Canonũ statuta.n.265.de constit.quem refert & sequitur Flaminius Paris. d.lib.3. de resign.benef.q.15.nu.7.

Sed in contrarium facit tex.in.l.prędonis.ff.de pet.hęred.perquem tex.dicunt ibi Bald.Paul.de Cast.& Angel. quòd est
9 ibi casus rotundus † contra prælatos nõ canonicè institutos, qui propter eorum demerita sciunt se deberè priuari tamquam indignos, nam licèt habeãt dominium prælaturę,& faciant fructus suos, & antequam priuentur,habęãt administrandi potentiam,tamen si postèa priuẽtur,tenentur vt prædones ad integrã restitutionem fructuum medio tẽpore perceptorum. Sed certè ille text.mihi hoc non probat,nec in nostra specie argumẽtum sufficiens vel concludens præstat aduersũ supra dicta:nihil enim aliud probat, quàm quòd prædonis loco intelligẽdus est qui tacitam fidem interposuit, vt non capiẽti restitueret hæreditatem: at ex hoc quid in nostra specie,quęso,inferri potest ad decisionem ipsius? præmaximè quia accomodans tacitam fidẽ de restituen-

restituendo incapaci, est in dolo, & tenetur restituere hęreditatẽ fisco, renuntiãdo titulo malè acquisito: at in proposito clericus homicida iusto titulo acquisiuit beneficiũ, ac id retinet, quousque eo priuetur propter homicidium, vt prædiximus. Sunt præterea alię plures differentiæ inter præd. casus. Nihilominus & secundò pro hac parte cõtra priorem fortiùs vrget mala fides, quam huiusmodi delinquens habuit commisso crimine, sequuta postea priuatione beneficij ob id, & quia titulus ille, quem in beneficio habuit, reuocatur per sententiam, & sic propter præd. malam fidem fructus percepti ab ipso delinquente ex bonis, quibus priuandus est per sententiam, fisco adiudicari debent à die commissi criminis: argumen. l. 1. C. de his quibus vt indig. vbi hæres, qui non vindicauit necem defuncti, tenetur fisco restituere hęreditatem cum fructibus integris, tanquam malæ fidei possessor: sed hic est huiusmodi: ergo, &c, & ita per illum text. hanc sententiam in nostra specie tenent ibidem Paul. Castrens. numer. 3. ex sententia Guillermi de Cugn. loquens in clerico, & in vassallo felloniam committente. Alex. numer. 4. & refert Ias. num. 3. quanuis ipse aliud teneat. Itaque clericus secundùm supra dictos committens delictum, propter quod possit priuari beneficio, licèt habeat ius in re, quousque sit priuatus: postquã tamen est priuatus, tenetur restituere fructus quos percepit à die commissi delicti, vel percipere potuit, siue extent, siue sint consumpti, & siue sit effectus locupletior, siue non: & idem in fructibus perceptis sequitur Rebuffus de pacifi. poss. nu. 416. eãdem sententiam secundam latè probat Anto. de Burgos. in. c. ad nostram. de emp. & vẽd. col. 11. versi. venio modò. n. 34. vbi respõdet septem fundamentis contrariæ partis coniectis per Feli. vbi supra: hanc testatur videri esse cõmuniorem opinionem eam sequutus, alioq; allegans Bernard. Diaz de Luc. in sua pract. crim. Canoni. c. 123. n. 5. quã etiã ex ipso profitetur cõmunẽ D. Couar. in 4. de sponsal. 2. p. c. 6. §. 8. n. 7. vbi eã probare visus est, dũ certo modo (de quo statim mẽtionẽ faciemus) limitat casum, in quo Bernard. Diaz vbi supra existimat procedere opinionem contrariã Feli. vbi supra, & hæc secunda sententia mihi verior, communior & tenenda videtur per supra dicta, cũ declarationibus infra seqq. quãuis sẽtentiã Guillermi de Cugn. & Paul. in d. l. 1. C. de his, quib. vt indign. dicat nõ esse verã cũ Feli. vbi supra, Rip. in. l. si vnquã q. 40. n. 103. C. de reuocand. donat. nihilominus hæc secunda opinio tenẽda est.

Quę primò declaratur, vt nõ procedat quãdo ipse delinquens, etiã post delictũ, indignitate, beneficio, aut officio debitũ ministeriũ exhibuisset, perseuerando in seruitio Ecclesiæ, vbi beneficium habebat, tũc enim benignius ac æquius est vt huiusmodi clericꝰ delinquẽs dãnetur ad restitutionẽ fructꝰ à die propositæ cõtra eũ accusationis, vel formatæ inquisitionis, vt credit Bernard. Diaz vbi supra.

Quod verum existimat D. Couar. vbi supra, nisi delictũ etiam occúltũ, peracta etiã pœnitentia delinquẽtẽ ipso iure ministrare impediret, vt si esset crimẽ quod irregularẽ delinquentẽ constitueret, quia tũc seruiẽdo & ministrando in officio qđ exercere nõ poterat, dignꝰ esset maiori pœna, ac delictũ maximè augeret, quare fructus non sunt ei iusta ratione cõcedendi nec dimittendi. Idem voluit Ant. à Cord. vbi supra d. q. 41. dum requirit dispensationem Papæ, delinquẽs enim nõ potest tutò in foro animæ retinere beneficium ecclesiasticum, cui est annexus ordo sacer, quem ipse propter crimen exercere non potest, secundùm Feli. in d. c. inquisitionis. in 1. col. n. 1. de accusat. quem ad hoc citat Couar. vbi supra, nu. 7. versi. pro quo facit. † Secundò cõmunis supra dicta sentẽtia contra Felin. & sequaces clariùs procedet, & opinio Felini limitabitur, in cleric. nempe committente aliquod delictum, pro quo à lege vel Canone inducitur & fit priuatio beneficij vel dignitatis ipso iure, vt in crimine hæresis, & simoniæ; vt in capi. cùm secundùm leges, de

de hæret. in 6. cum simil. & in alijs casibus, de quibus in capitul. felicis. de pœnis. in 6. & in Clement. multorum, de pœn. & in cap. eum qui, deprẽbend. lib. 6. & in cap. 1. de homicid. lib. 6. & in c. ad falsariorum, de crimine falsi, tunc enim fructus à die criminis perpetrati per iudicem fisco adiudicantur indistinctè: tex. in. l. eum, qui in princ. ff. de his quib. vt indign. glos. notab. in auth. de incest. nup. §. 1. vers. imminere, quam ibi DD. communiter sequuntur, & dicit singularem repert. Inquisit. verbo confiscatio: & aureã Petrus Belluga in speculo princip. rubr. 14. §. nunc videamus, num. 8. & cõmuniter approbatam, alios allegans D. Couarru. vbi supra in 4. de sponsal. 2. p. cap. 6. §. 8. nume. 8. sequitur expressè hanc limitationem Bernard. Diaz de Luc. vbi supra d. cap. 123. nu. 5. ad fin. vbi refert Bald. in tit. de pace iuramento firmand. §. iniuriam. vers. quæro, an committat furtũ, dicentem, quòd recipiens fructus beneficij, quo priuatus est iure, committit furtum: sequitur etiam Rebuff. de pacif. poss. nu. 316. cum sequent. referens plures casus, in quibus quis propter crimen amittit beneficiũ ipso iure: idem probat Didac. Perez vbi supra colu. 502. vers. deducitur etiam: quãuis in hoc minus rectè allegat DD. tenentes pręd. cõmunem sententiã, ipsi namq; nõ loquũtur in delictis, pro quibus à iure vel canone inducitur priuatio ipso iure, sed potius in clerico homicida, qui ob id crimen non priuatur beneficio ipso iure, sed per sententiam, & nihilominus etiã eo in casu vt prædiximus, tenent, fructuum, restitutionẽ esse faciendam à tempore delicti commissi: sicque non debuit glossator nouus præfatos DD. allegare ad hanc declarationem, cùm in ea specie ipsi non loquantur, tametsi declaratio hæc iure procedat.

12 Ex quibus idem dici potest, secũdum Didac. Perez vbi supra col. 510. in princip. & in fin. & colum. sequen. in obtinente beneficium Ecclesiasticum, qui intra annum non ordinatur, iuxta dispositionem cap. licèt canon, cum simil. de elect. in 6. Bernard. Diaz in pract. crimin. cap. 48. per totum: & in auditoribus Regijs, quibus Rex præcepit ne quid recipiant vltra salarium cõpetens eis assignatum ab eo, sub pœna priuationis officij ipso facto, vel restitutionis in conscientia, eius quod receperint à litigantibus, vt contra facientes sint ipso iure priuati: ac proinde ad fructuũ, quos perceperint ex officio vel beneficio, restitutionem teneantur: consulit tamẽ ad opiniones effugiendas, vt reualidationem beneficij, vel officij impetret, qui eo propter id priuatus est, quãuis hoc non sit compertum, neque per
13 aliquem in iudicio deductũ; † sed quòd clericus, qui post obtentam Ecclesiam parochialem, & habitam illius pacificã possessionẽ non promouetur ad presbyterium intra annum, & eo elapso illã retinet, & non relinquit illam, vel fructꝰ post annum perceptos nõ restituit, peccet mortaliter, quia eam ipso facto perdit, vt in d. c. licet canon, tenet Nauar. in man. Lat. cap. 25. nu. 117. & quod tunc non sit opus alia priuatoria sentẽtia, quia lex illa non est pœnalis, sed cõuentionalis, probat etiam D. Sot. lib. 10. de iustitia & iure, quæst. 5. artic. 6. versi.
14 secundùm caput, pagin. 936. † Nec obstat, quòd cùm hæc priuatio beneficij, de qua in d. c. licèt canon, sit pœna, nõ debeatur in conscientia, etiã si ipso iure imponatur, iuxta glossam communiter vbique ab omnibus propè approbatam in c. fraternitas. 12. q. 2. & latè tradita à Dominico à Soto libr. 1. de iustit. & & iure, q. 6. art. 6. per totũ, & D. Couar. in 4. 2. par. cap. 6. §. 8. num. 10. & Nauar. in manual. cap. 23. nume. 66. & D. Azeued. in rub. tit. 1. de legib. num. 24. libro 2. nou. coll. reg. & nouissimè optimè per Molinam de iustitia & iur. 2. tractat. disput. 95. per totam, vbi quòd est communis Theologorum & Iurisperitorũ, & etiam per Salon de iustitia & iur. in 2. 2. Diui Thomæ, quæstio. 62. arti. 3. an lex pœnalis, &c. colu. 728. cum seqq. & optimè per Marc. Ant. cons. 9. n. 92. cũ

15 ſeqq. & alijs plurimis. † hoc enim non procedit. Primò, quãdo contrarium de mente legislatoris conſtat, vel cũ non imponitur propriè vt pœna, ſed vt quędam conditio vel modus rei traditæ; vt cum teſtator reliquit aliquid alicui, vt quippiam faciat, aliàs perdat legatum, iuxta Abb. cõmuniter receptum ſuper gloſ. verbo adijciens, in cap. Rainaldus. de teſta. & in propoſito cõſtat de ſtylo, mentem Pontificum ſtatuẽtium, vt illo vel illo caſu vacet beneficium ipſo iure, eſſe vt peccet, qui illud ita perditum retinuerit, & fructus non reſtituerit; ita Nauar. vbi ſupra, qui alijs in locis ſe refert, præcipuè in d. cap. fraternitas. vnde Soto vbi ſupra verſi. quarto & de legi-
16 gibus, inquit, † poſſe defunctum vſumfructum prædij legare vxori ea lege, ſi pudicè vixerit, aut ſi ad ſecundas non tranſierit nuptias; nam cùm primùm fregerit hanc conditionem, tenebitur legatum hæredi remittere: ſequitur D. Couarr. in 4. 2. p. c. 6. §. 8. nu. 17. & Nauarr. in man. c. 23. num. 62. & 67. & cum eis Mol. vbi ſupr. diſputat. in 96. fin. nec
17 non & Salon vbi ſupra. † & pari ratione inquit Soto, & cum eo Salon vbi ſupra, idem dicendum eſſe in eo, qui collegium aliquod de ſua ſubſtantia inſtituit, legeſq; condiderit, vt quicunque collegarum hoc aut illud admiſerit crimẽ, priuatus ſit collegij iuribus, aut qđ à collegio receperat, reſtituat; hæ namq; leges abſq; alia iudicis ſententia in cõſcientia obligant: ſed contrarium in hoc tener Nauar. in manual. Latin. c. 23. n. 63. & Molin. vbi ſup. verſ. de collega, eſtque hoc verius, & tenendum.

18 Similiter, inquit Soto, poteſt Rex tali lege iudices, miniſtroſq; iuſtitię ad munera Reipublicę aſſumere, vt quicumq; iudiciũ vẽdiderit, aut munuſcula ſuſceperit, eo ipſo, nulla alia expectata ſentẽtia, tali aut tali pœna ſubiaceat, quales ſanè leges in Hiſpania, alijſq; benè inſtitutis prouintijs extant, quæ quidẽ profectò conſcientiã perſtringunt, ſecũdũ Soto vbi ſup. & probat Dida. Perez vbi ſupra, vt prædiximus.

19 Superiora confirmantur, quando retinens beneficium Eccleſiaſticũ, quo eſt priuatus ipſo iure, dicitur intruſus, vt ex Brixienſ. notat Fel. in c. in noſtra, col. 2. de reſcrip. ſequitur Rebuf. in praxi benefic. in regul. de ſubrogand. collitig. gloſ. 4. n. 14. exemplificans in crimine hæreſis, vel ſimonię: hoc tamen parũ cõducit in propoſito, intelligi ſiquidem debet, quando quis fuit per ſententiã priuatus, & nihilominus retinet poſt, illud beneficiũ, vel quando ipſo iure priuatur, & fuerit ſequuta ſententia declaratoria, ex c. cùm ſecundùm leges, de hæret. libr. 6. imò in vtroque caſu requiritur ſententię exequutio, vt notat additio Rotæ 16. in nouis, & Probus in pragmatica ſanct. tit. de pacif. poſſ. verbo, violẽtus, quos refert & ſequitur Couar. vbi ſupr. n. 8. verſ. his accedit. Hoc autem in alia ſpecie & materia diuerſa à noſtra procedit, nẽpè ad hoc vt quis dicatur intruſus, tunc enim requiritur ſententia priuationis, aut declaratoria ipſius, & præterea exequutio ipſius, inſuper & retẽtio poſtmodum beneficij, quo eſt priuatus, vt prædiximus; & meritò, quia intruſus dicitur ille, qui abſq; titul. ei⁹, qui dare poteſt, tenet beneficiũ, vt in deciſ. 13. in antiquis, de cauſ. poſſ. & propriet. Item, qui ſine authoritate illius, ad quẽ collatio beneficij ſpectat, illud accepit propria authoritate, & qui nullũ habet, titulũ, vel qui ſine canonico titulo beneficiũ occupat, vẽl qui per vim occupat, vt laté probat Rebuf. vbi ſupra nu. 4. cũ ſeqq. & latius Maſcard. de probat. concluſ. 436. per tot. Vnde ſecundùm ipſum Rebuf. vbi ſupra nu 10. qui beneficium poſt priuationem & depoſitionis ſentẽtiam, à qua non appellauit, adhuc retinet, eſt etiam intruſus: ſequitur plures referens Maſcard, vbi ſupra n. 19. at verò nos ſupagimus reſpectu amiſsionis fructuum, & reſtitutionis eorum, quoties quis propter crimen à iure vel canone eſt priuatus ipſo iure: qđ eſt diuerſum, & ideò meritò vt tunc nõ requiratur ſententia.

Similiter ille, qui Eccleſiã parochialem

lem recepit, ad Sacerdotium promoueri non intendens, vt eius fructus intra annum percipiat, illam poſtmodũ dimiſſurus, niſi voluntate mutata promotus fuerit, ad reſtitutionem fructuũ tenebitur, cùm eos receperit fraudulenter: ita probat tex. in c. cõmiſſa. §. cæterum, de elect. lib. 6. & tenet Nauar. vbi ſupra nu. 118. Nec eſt neceſſaria ad hoc ſententia cõdẽnatoria, quia lex hęc nõ eſt pœnalis, ſed eo ipſo q̃ quis non habet propoſitum ſuſcipiendi Sacerdotium, fructus nõ facit ſuos, vt probat & tenet D. Sot. vbi ſupra, verſ. percontaris, & Ioſeph. Angles in ſuis florib. Theologic. q. 2. p. in q. de cleric. reſtit. ob nox. pag. 208. ad
21 fin. † Hoc tamen verum eſt & procedit, vt ad reſtitutionem fructuũ quis teneatur in præfata ſpecie d. c. cõmiſſa, in cõſcientia, & ſic debet moneri per ſuum confeſſorem, non verò quoad forum exterius, vt alicui detur actio, ad hoc vt huiuſmodi clericus conueniri poſsit ad fructuum reſtitutionẽ, neq; à iudice Eccleſiaſtico condẽnari, vt cenſuit Senatus, teſte Rebuf. in prax. benef. in tit. de hon promot. intra ann. nu. 15. pagina mihi 445. quod ſatis conſtat ex mente Doctorũ hac de re agentium. Inquit tñ Rebuf. ibidẽ, melius eſſe fructus in hoc ſeculo reddere, quàm ad inferos cũ illis deuolui, vel à Papa cõpoſitionem impetrare, vel ab illis qui in indulgentijs cõponendi poteſtatem habent.

22 Et cùm tex. in d. c. cõmiſſa. §. cęterum, dicat, Non intẽdens, &c. cõprehẽditur etiã ille, qui dubio eſt animo, nam qui hæſitat, nõ intendit: vnde qui Eccleſiã parochialẽ ſuſcepit, nondum de vita deliberans, ſed pendẽs animo, vt ſi res alia via feliciùs ſucceſſerit, habitui clericali ſit renuntiaturus, non tuta conſcientia fructus recipit, ſecundùm D. à Soto vbi ſupra, verſ. & nota. vbi idem cenſet, etiã ſi intentionẽ habuerit Sacerdotij ſuſcipiendi, ſub conditione tñ, niſi per mortem primogeniti fratris hæreditas paterna (adde tu, vel maioratus) ſibi obtigerit, aut aliud quippiam ſeculare proſperè ſucceſſerit, quoniã cùm tex. ait, Nõ intendẽs, abſolutã intentionẽ expoſcit. Prætereà, qui abſolutè percipit fructus, abſolutã debet habere intentionẽ, alioqui fraudulenter, vt ait tex. eos recipit, & hoc verius cenſeo, quàm cõtrarium, quod tenet Nauar. d. c. 25. n. 118. ea moderatione, vt habeat animũ iterũ ſatisfaciendi ſuæ functioni, & cum effectu eidẽ ſatisfaciat: ſed nihilominus adhuc in ea ſpecie teneo opinionẽ Soti, vt pote literæ & menti tex. in d. §. cæterũ, magis adhærentem atque congruentẽ. Opinio tñ Nauarr. in hoc ſuſtineri poterit in alijs beneficijs, quàm curatis, nõ ſolùm reſpectu fructuũ, ſed etiã peccati, vt infra dicemus. † Addo vlterius, q̃ quanuis tex. ille loquatur de receptione beneficij ſine animo accipiendi Sacerdotiũ, pari ratione idem erit dicendũ in retẽtione, vt quemadmodũ quis Eccleſiam parochialem ſuſcipiens, non intendens promoueri ad Sacerdotiũ, tenetur reſtituere fructus, quandiu mentẽ non mutauerit; ita licèt tẽpore receptionis ſanũ propoſitũ habuerit, ſi tñ id poſteà mutet, decernens nõ fore Sacerdos, ab illo tẽpore tenebitur fructus reſtituere: ita gloſ. ibidem, verbo non intendens, in fi. & vltra DD. ibidem ſequuntur Sot. & Ioſeph. Angl. vbi ſupr. pag. 209. in propoſito dicẽs, deducendũ eſſe ab illis fructibus reſtituẽdis ſalariũ, quod Vicario dedit, & hoc verius exiſtimo, & tenendum, aduerſus Nauarr. d. c. 25. num. 118. aliud tenentem de rigore iuris.

23 24 Dubitari tñ contingit, an ídẽ ſit dicẽdum in alijs beneficijs nõ curatis, ſi ſeruitium habent annexũ, an obligent ad reſtitutionẽ fructuũ eos, qui abſq; clericali intentione ea poſsident? Et videtur de iſtis eandẽ eſſe rationẽ: nihilominus tñ in his contrarium eſt dicendũ quoad fructuum reſtitutionem, cùm canon ille de his minimè loquatur, ſed tantùm de illis, & odiũ contineat cõtra huiuſmodi clericos: vnde ſuccedit regu. iuris, Odia reſtringi, &c. quia ſi canon aliud voluiſſet, expreſsiſſet: cùm igitur loquutus tantùm ſit in recipientibus Eccleſiam parochialem non intendentibus ad Sa-

cerdotium promoueri, neq; in cæteris beneficijs simile decisum iure inueniatur, meritò vt à contrario sensu in eis aliud sit dicendũ respectu restitutionis fructuum: & ita ex professo probauit & tenet Sot. vbi supra, vers. de alijs autẽ, & etiã Nauar. d. c. 25. n. 118. & Ioseph. Ang. vbi supra: neq; hic est eadẽ ratio, & quãuis esset, adhuc extensio locum non haberet, vt considerat Nauarr. vbi supra.

25 Nihilominus tamẽ non erit mũdus à culpa mortali, qui beneficium habet, cui est annexum clericale obsequium, nisi propositum habeat, si non Sacerdotalẽ, saltem illum ordinem suscipiendi, qui ad tale seruitium necessarius est, aut si nullus requiritur ordo, saltem intentio necessaria est clericorum more viuẽdi: absurdum quippe esset, canonicatũ, aut aliud huiusmodi beneficiũ obsequio Ecclesiastico deputatum retinere cum animo ad matrimonium conuolandi, aut seculariter viuendi: ita Sotus vbi supra, vers. at verò, quem sequitur Nauar. vbi supra, in vers. videtur autem, non quidẽ eo quòd non habeat huiusmodi animũ, sed quia non deferat habitum clericalẽ; putat tñ, vt verum est, eum non obligari ad restituendos fructus: ego in vtroque existimo eum peccare, nempè quòd non habeat huiusmodi animum, & quia nõ deferat habitũ clericalem: & idem cum Soto teneo in possidentibus præstimonia cum huiusmodi seculari animo & habitu, quandoquidem huiusmodi titulus clericalis est. † Similiter clericꝰ accipiendo beneficium, etiam simplex animo nunquã inseruiendi Ecclesiæ, sed tãtùm fructibus eius fruendi, peccat, vt cõcludit Nauarr. in tractatu de oratione, miscellan. 44. n. 1. & in cons. 16. de præbend. & cons. 24. eod. titulo, quẽ refert & sequitur Flamin. Paris. lib. 4. de resig. benef. q. 11. num. 41. & 42. vbi q̃ peccat qui capit beneficium animo postea relinquẽdi illud, vel vt recipiat pensionẽ, vel vt possit accipere vxorem. Non tñ peccant coniugati accipiendo authoritate Apostolica pensiones super beneficijs, modò eas accipiant in sustentationem suo statui necessariam, vt cõtrà Sot. tenet benè probans Nauar. d. c. 25. n. 119. Sed vt defendam grauissimũ virum Soto, considero, ipsum non cõtrarium, & sic quod ei imponit Nauar. tenuisse, sed adeò esse instituto Ecclesiastico absonũ, vt curEcclesia ferat, nõ videat: non tamen ex hoc visus est tenere, nec credo voluisse peccare in eo prędicto coniugatos, quandoquidem ipsi authoritate Apostolica acceperunt. † Qui autem beneficium nõ curatum accepit, hæsitans, & nondum deliberans permanere in eo statu, animo tñ satisfaciendi eius functioni & oneribus, prout reuera satisfacit, sed cum proposito, quòd si frater eius primogenitus obierit mortẽ sine liberis, aut si ad componendam pacem, aut extinguendas lites, aut alia similia, aut ad augendum decus suum, vel suæ familiæ, vel patriæ, expediret accipere vxorẽ, id faceret, non videtur peccare; quia licèt hoc in beneficijs curatis non liceat, imò ea accipiens, non intendens, vel dubitans ad Sacerdotium promoueri, teneatur ad fructuum restitutionem, vt prædiximus: in alijs autem beneficijs non curatis, licèt peccetur mortaliter recipiendo ea absque proposito recipiendi illum ordinem, qui ad seruitium eorum necessarius est, vt est dictũ, non tamen idem esse existimo in specie præmissa, quia in huiusmodi beneficijs simplicibus non inuenitur expressum à iure, sicut in curatis, ideò in non curatis melius sustineri potest hoc casu opinio Nauar. vbi supr. d. c. 25. n. 118. vers. quin etiã, & eiusdẽ Nauar. d. cons. 16. n. 1. de præbẽd. tenẽtis quã nũc præfamur limitationẽ, quàm in curatis, in quibus ipse propriè loqui videtur respectu fructuũ.

Secundò principaliter respondeo, q̃ 28 præd. opinio receptissima glos. in c. fraternitas. 12. q. 2. procedit in illa pœna, ad cuius executionẽ requiritur aliqua actio: verbi gratia, pœna mortis, mutilationis membri, verberis, carceris, exilij, solutionis, cõfiscationis, seu priuationis bonorũ huiusmodi, hęc enim exequi nõ possunt per solã legem, nisi interueniat actio

ipsam actionẽ non obligat in cõscientia: secus in illa pœna, quæ nullam actionem ad sui exequutionẽ exigit, veluti excommunicationis, suspẽsionis, interdicti, & irregularitatis, & si qua est similis: ita Caietan. super Thom. 2. 2. q. 62. art. 3. Siluest. in summa, verb. assassini n. 4. Felin. in c. Rodulfus, n. 36. de rescript. D. Couar. in reg. peccatũ, 2. p. §. 8. n. 6. & in 4. de spõsal. 2. p. c. 6. §. 8. n. 16. & c. 8. §. 5. n. 8. vbi exẽplificat secundũ mẽbrũ distinctionis supra dictę in illis pœnis, in quibus quis incapax efficitur alicuius actus, tenetur enim ab illo actu abstinere: sic incapax aliquorũ bonorũ tenetur ab eorũ possessione decedere (si post incapacitatem ea acquirat) ex Caiet. vbi supra: idẽ cõcludit Rojas in epithom. succes. c. 20. n. 150. & Nauar. in c. inter verba, corolar. 54. n. 606. 11. q. 3. & in manual. c. 23. n. 66. & 67. vbi exẽplificat etiã secundũ mẽbrum prædictũ in pœna amissionis beneficij ipso facto: eãdẽ doctrinam Caiet. in præd. 2. mẽbro sequitur, & probat Ludou. Molin. de iustitia & iur. tractatu. 2. disputatione 96. in vers. vt verò, dicens quòd in hoc consentiunt DD. omnes, & quòd ex ipso Ecclesiæ vsu & praxi est manifestũ, vbi etiam sequitur & probat exẽplũ Couar. vbi supra præd. 2. membri Caietani, nempè in illis pœnis, in quibus quis incapax efficitur alicuius actus, vel bonorũ. Hæc autem doctrina Caieta. & sequacium verissima est, & cõmuniter ab omnibus recepta: exemplum tñ Nauarri d. c. 23. n. 67. secundi membri Caietani prædicti in pœna amissionis beneficij ipso facto, vt si quis in eam incurrat, teneatur in conscientia statim dimittere beneficiũ ante condemnationem, ac proinde idẽ diceret Nauar. in officio iam acquisito, qđ delinquẽs ante commissum à se crimen iustè possidebat, mihi nõ placet, nec tenenda est sua in hac specie opinio, sed potius contraria, vt verior, probabilior, atq; sententiæ glos. receptissimę in dict. c. fraternitas. 12. q. 2. de qua supra hoc c. nu. 14. conformis: cùm enim quis iustè possessionem bonorum, officij, vel beneficij semel acquisiuit, etiam si posteà ob crimen illis ipso facto priuetur, nõ tenetur in conscientia ante condẽnationẽ à sua possessione, vel dominio decedere; quia ad id requiritur actio aliqua, nempè declaratio incursionis illius pœnæ, deputatio, & actualis priuatio illius possessionis. Licèt enim non requiratur sentẽtia, quæ irroget eam pœnã, quãdoquidẽ ipso iure est imposita pro eo crimine, requiritur tñ sententia quæ declaret actũ factũ, aut cõmissum, aut etiã omissum, ex quo pœna ipso iure lata est, per text. in. l. eius qui delatorem. & ibi Bart. ff. de iure fisci. & in c. cum secundũ. §. confiscationis, & ibi Ioan. And. & alij, de hæret. in. 6. & est magis recepta sẽtẽtia numero & authoritate authorũ, vt cõstat ex Tiraquel. plurimos citante. l. si vnquã, verb. reuertatur, n. 400. C. de reuoc. donat. & Anto. Gom. in. 3. tom. varia. c. 5. n. 3. & Roland. à Valle cons. 18. n. 11. lib. 1. Prætereà, quia etiam si quis amiserit titulũ beneficij, potest retinere possessionẽ & fructus illius; possessio enim colorata nõ perdit colorẽ amisso titu. secũdũ Nauar. in lib. deoratione, Latinè cõposito. notab. 21. n. 55. & 57. & in c. accepta. oppositione 10. n. 6. & 12. de restit. spoliat. & q̃ per sententiam priuationis oporteat delinquẽtẽ huiusmodi spoliari possessione, alias interim gaudeat fructibus beneficij, tenet idẽ Nauar. in d. c. accepta. oppositione 7. nu. 56. præmaximè cum nec etiã titulo & dominio in foro conscientiæ sit priuatus ante cõdemnationẽ, sed adhuc retineat dominiũ suorũ bonorũ, secundũ veriorẽ sententiã Archid. Victorię, & Soti, quã benè probat Mol. vbi supra disputatione 95. vers. dubiũ verò, aduersus alios: nec tenetur quis se ipsum prodere, & pœnã iuris ante sententiã in se exequi, & propriã famam prodigere; itaq; requiritur nedũ actio & declaratio iudicis, sed etiã exequutio, destitutio, ac priuatio actualis officij vel beneficij: & ita hanc partẽ aduersus Nauar. nũcupatim vbi supra probabiliorẽ existimat esse Molin. d. disputatione 96. cum Soto lib. 1. de iustitia & iur. q. 6. art. 6. præsertim ad vltimũ, idẽ innuit Couar. in 4. 2. p. c. 6. §. 8. nu. 8. vers. his accedit: imò & Nauar. ipse idem affirmat in opusculo de

datis & promiſſ. pro iuſt.corol.31.nu.41. vbi vult, pœnã illã priuationis ipſo iure omnis beneficij & officij Eccleſiaſtici ac ſecularis, & inhabilitationis ad illa omnia beneficia & officia, & quæcunq; alia obtinenda, à Greg. XIII. ſtatuta in extrauag. diſputat. 92. relata, non deberi ante ſententiã, tum propter eius pœnæ maximã acerbitatẽ, & quo ad terrorem & exaggeratione videatur ita ſtatuta, tum etiã quia pœnę graues, quæ exequutione exigunt ipſius delinquentis, vt eſſet relinquere beneficiũ aut officiũ iam obtentũ, non debentur ante latã ſententiã, etiã ſi ſtatutæ ſint ipſo iure, aut ipſo facto: ita ex Nauar. refert & ſequitur Moli. vbi ſupra, addẽs idẽ in beneficijs Eccleſiaſticis intelligendũ eſſe, quãdo nõ ſubiungitur aliud verbũ, vnde conſtet mentẽ ſummi Pontificis eſſe, vt amittantur, nulla expectata ſententia: quale videtur eſſe illud Pauli II. in extrauag. ambitioſæ, de reb. Eccle. non alien. vbi dicitur: Clericus, qui bona Eccleſiæ alienauerit, ipſo facto priuatus exiſtat beneficiorũ Eccleſiaſticorum, illaque abſq; declaratione aliqua vacare cẽſeantur: ex hac nãq; extrauagãt, noſtra præcedens confirmatur ſententia, per locũ ab ſpeciali, vt Sotus vbi ſupra rectè aduertit; etenim dũ ad acerbitatẽ pœnæ, & vt Eccleſiaſtici plus abſtinerent à rebus Eccleſiæ alienãdis, addidit ſummus Põtifex, vt in hoc euẽtu nulla eſſet neceſſaria declaratoria ſentẽtia, manifeſtè innuitur, q̃ niſi id addidiſſet, nequaquã id operatur verbũ illud, Ipſo facto, qđ præmiſerat.

Illud tñ primò obſeruandũ erit, pœnã illã inhabilitatis ad beneficia obtinẽda, quoniã & acerba admodũ eſt, & permixtim appoſita cum alijs, quæ vim non habent ante latã ſententiã, excipiendam eſſe per epicheiã ab illa regula, quã ex D. Couar. ſupra retulimus, vt affirmat Moli. vbi ſupra, cuius ſententia mihi placet.

Secundò, quòd quãdo pœna amiſſionis beneficij eſt ipſo iure ſtatuta, id operatur, vt cum fuerit lata ſentẽtia, delinquẽs nõ ſolùm priuetur beneficio, ſed etiam fructibus à die cõmiſſi delicti perceptis, vt cum Felin. & alijs probat Tiraquell. vbi ſupra n.401, & Couar. etiã vbi ſupra d. §. 8.n.7. & 8. nec non & Molin. qui ſupra d. diſput.96. in verſ. duo obſerua, ibi: Secũdum verò eſt: addens idẽ eſſe de fructibus quorũq; aliorũ bonorũ, quæ ipſo iure cõmiſſo aliquo delicto amittũtur, vt Couar. ibidẽ, Cõradus de cõtractib. q.7. cõcluſ.3. Silueſt. verb. pœna, q.25. & alij adnotarũt.

Idẽ eſſe dicẽdũ de pœnis amiſsionis officiorũ ipſo iure, aut ipſo facto ſtatutis, qđ de priuatione beneficiorũ diſſeruim⁹, probat Moli. vbi ſupra, in verſic. quod dictũ, ſimiliter & quando quis ipſo iure ob crimen aliquod priuatus eſt iure eligẽdi, aut iure ſuffragium ferendi, vt ſcholaſtici ob ambitũ in cathedris; niſi enim ſententia ſequatur, eligere poſſunt, ſuffragiumque ferre, idq; habet conſuetudo Vniuerſitatũ, & affirmat Soto vbi ſupra. Quod ipſe intelligo iuxta ſupra dicta, quãdo in diſpoſitione pœnali non ſubiungitur aliud verbũ, vnde conſtet mentẽ diſponentis eſſe, vt pœna cõmittatur ipſo iure; nulla expectata ſententia, quale erit, ſi diceret, Abſque declaratione aliqua, &c.

Deniq; Nauarr. in manual. Latin. c.23. n.63. idẽ probat in collega, aut municipe tranſgrediẽte legẽ excludentẽ à collegio aut municipio ipſo iure, aut ipſo facto; nõ enim tenebitur relinquere collegiũ, aut municipium ante latam ſententiam, niſi aliunde apertè cõſtet, mentẽ inſtitutoris collegij fuiſſe, vt nulla expectata ſententia collegiũ amitteret; quod & ſequitur Molin. vbi ſup. verſ. de collega. vbi quòd huiuſmodi leges ad inſtar legũ iuris communis exponendę ſunt, quãdo contrariũ nõ cõſtat de mẽte eorũ, qui ſtatuta ſuorũ collegiorũ condiderũt: & hęc reſolutio meo iudicio vera eſt, & tenẽda; & opinio Soti cõtraria, de qua ſupra n.17. minimè, niſi ſaluetur in altero ex duobus caſibus (quãuis ipſe in eis non loquatur) nempè quando collega à principio, vel municeps patiebatur defectũ in qualitatibus requiſitis, vel aliqua earũ ſecundùm leges fundationis vel municipij; tunc enim, cũ eſſet incapax, & inhabilis à principio collegiaturæ, vel municipij, & contra leges eiuſdẽ fuerit ingreſſus, meritò vt iuribus collegij vel municipij in conſcientia priuetur ante condemnationẽ, vel etiam quando

quãdo cõſtat de mente fundatoris in cõtrarium, vt prędiximus: vt conſtare videtur de mente teſtatoris relinquentis vxori ſuæ vſumfructum bonorũ ſuorum ea lege & conditione, vt caſtè viuat, ideò nil mirum, vt ſi caſtitatem non ſeruauerit, teneatur in conſciẽtia mariti hęredibus reſtituere vſumfructũ, vt ſupra probauimus.

28 Sed vt ad ſuperiora, vnde digreſsi ſum⁹, reuertamur, placet mihi in propoſito de quo agebamus, æqua opinio Bernardi Diaz d.c.123.n.6. dicẽtis, ſe credere (ſaluo meliori iuditio) quòd quando clericus propter crimen dãnatur ad reſtitutionẽ fructuum, ſolùm condemnetur ad reſtitutionem perceptorũ, non autem eorũ, qui percipi potuerunt, ex ratione de qua ibi per ipſum, tametſi Paul. de Caſtr. in. l. 1. C. de his, quib. vt indig. & ſequaces ſupra citati aliud teneant in præd. ſpecie.

29 Ex ſuperioribus deducitur, quòd cùm cleric⁹ homicida nõ priuetur ipſo iure beneficio, ſed per ſententiam, interim lite 30 pendente, vſque ad concluſionẽ in cauſa, iure optimo poterit renuntiare beneficiũ, quo venit propter crimen priuãdus, vt colligitur ex gloſ. in c.2. vt lite pend. lib.6. verb. finita, quam ad hoc õmnes allegant, quamuis ea mihi expreſſa nõ videatur; ſed eam opinionẽ probarunt DD. ibidem, & voluit Innocent. in d. cap. cum noſtris. n.1. de cõceſ. præb. & gloſ. in reg. Cancell. 27. Dñicus à ſancto Gemin. cõſ. 105. ante n.1. verſ. quo ad primũ dubium, reſoluens, quòd hęc erit cautela vtilis beneficiato, qui ob crimen periurij, de quo ibi loquitur, veniebat priuãd⁹ beneficio, vt eidẽ cedat ante cõcluſionẽ in cauſa, & nõ expectare ſententiã ſuper crimine, ad hoc vt euitet infamiã, quam incurreret, ſi condẽnaretur ex delicto: quam cautelã ſequitur expreſsim Thom. Ferrat. d. cautela 44. & plures referens Flaminius Pariſ. lib.3. de reſignat. benef. q.15. nu.39. vbi n.40. q̃ Papa faciliùs diſpenſat cum criminoſo volũtariè cedente, quàm cũ non cedente volũtariè: & q̃ præd. renũtiatio facta ab eo, contra quẽ inquiritur de homicidio, vel alio crimine capitali, ex quo poſsit priuari per ſentẽtiã, ſit valida & ad mittenda, probauit Rota. 5. de ſentẽtia & re iudic. in antiquis, ſequitur Felin. in d.c. Inquiſitionis, nume. 4. de accuſat. Philip. Prob. in additio ad Monach. in cap. alma mater. de ſent. excõmunicationis in. 6. & in c. ad Apoſtolicę. n.10. de re iudic. in. 6. & Ludouic. Gom. in reg. de annal. poſſ. q. 42. verſ. præterea, &c. Rebuf. de pacif. poſſ. nu.316. etiãſi homicidiũ ſit ex induſtria perpetratũ, & Chaſſan. cõſ. 44. n.22. D. Couar. in d. Clemen. ſi furioſus. 2. p. relect. §.3. n.7. Did. Perez in. l.2. tit.9. lib.2. ord. col.501. verſ. vnde infertur, & ad Villadieg. de irregularit. c.1. n.21. verſ. vbi vide. & Ignat. Salcedo in additio. ad Bernard. Diaz in ſua practic. crim. canonica d. c. 88. litera. A. & pragmatica Sanctio Gallican. titu. de collat. §. item inſuper, in verſ. diſponere, ibi: Poterũt ergo, fol. 318. & Nicol. Boer. deciſ. 205. n.7. Tellus Fernand. in. l.4. Taur. n.68. circa fin. Plaça in epithom. de delict. lib.1. c.11. nu.9. & pro culdubio hæc eſt cõmunis ſententia & vera, † quam improbat Carol. Molin. in reg. Cancellariæ 18. n. 55. vbi ea renũtiatio fit in fauorẽ certæ perſonæ, cuius ſententia fortaſsis iure & æquitate prędualet, ob fraudem, quæ in hac ſpecie manifeſta videtur, ſecũdùm Couar. vbi ſupr. ad fin. d. §.3. qui tandẽ relinquit cogitandũ. Hęc tñ improbatio, ſeu potius limitatio communis ſententiæ vera non videtur, quia etſi cõmunis præfata indubiè procedat, vbi renuntiatio & ceſsio ſimpliciter fit abſq; fauore alterius, in renũtiatione tñ in fauorem idem videtur, etſi cum aliqua difficultate, dicendũ: nam qui renuntiat, iure ſuo vtitur, & ideò nullam fraudem cõmittit, quippe qui ſibi ipſi cõſulturus, vel amico, vel conſanguineo, eidẽ beneficio renuntiat, nõ vt alteri noceat, vt in ſimili ſpecie conſiderauit idẽ Couar. col. præcedenti, dum reprobat Ant. de Butr. conſ. 43. tenentẽ, præd. renuntiationem nullã eſſe, quoties ea facta fuerit poſt ſciẽtiã prioris impetrationis, quaſi ea in fraudem impetrantis fiat: inquit namq; Couar. hoc minimè verum eſſe, cùm ſuo iure vtatur renuntians, vt ſibi, amico, vel conſanguineo conſulat, de qua re ſtatim latiùs agemus: ergo valet renuntiatio be-

neficij in noſtro caſu facta in fauorem alterius, cùm non fiat neq; præſumi debeat in fraudem, ſed vt renuntians ſibi, amico, vel conſanguineo, conſulat: & in terminis noſtris hoc expreſſè probauit Thom. Ferrat. cautela 44. quem omnes ſupra d. moderniores referunt atque indiſtinctè ſequuntur, eum non improbantes in renuntiatione in fauorem., & expreſsim Rebuf. vbi ſupra d. num. 361. in d. cap. inquiſitionis. col. 1. ſequitur cautelam Ferratij præd. vt ante ſententiam renuntiet in fauorem amici ſui; & poſteà impetret diſpenſationem & rehabilitationem, & demum is, in cuius fauorem renuntiauit, iterum reſignet, & eidem Papa conferat. Conſidero tamen, ex huiuſmodi renuntiatione in fauorem prejudicium videri inferri ſummo Pontifici, qui in caſu priuationis, vel ſimplicis renuntiationis & ceſsionis, poſſet liberè, cui vellet, prouidere. At verò per reſignationem in fauorem alterius factã ſecus videtur, quia etſi admiſsio huiuſmodi renuntiationis ſit gratia, cùm ſit in principis voluntate, & omnis aſſenſus Regis, ſiue ſummi Põ-
31 tificis ſit gratia; † quia princeps nõ cogitur conſentire, vt latè tradit Affict. in. l. Imperialem. 12. notabil. de prohibit. alien. feud. per Federic. numer. 5. ex honeſtate tamen & ratione, & ex communi obſeruantia tenetur renuntiationem admittere, ſi idoneus præſentetur, vt dicit Tellus Fernand. vbi ſupra nume. 65. loquens in renuntiatione officiorum Regiorum, de quibus ſtatim agemus. Quare ſi in reſignatione beneficij in fauorem alterius de delicto & iudicio ſuper eo pendente fuerit facta mentio, & nihilominus Princeps, hoc eſt, ſummus Pontifex conceſſerit, renuntiationẽq; admiſerit, viſus eſt diſpenſare, ex notatis in. l. quidã conſulebant. ff. de re iudic. & hic caſus
32 indubius eſt. † Sin autem criminis nõ fuerit facta mentio in renuntiatione in fauorem alterius, ſed potius tacuit renuntians, videtur ſubreptitia ac nulla, & tanquam ſi non admiſſa fuiſſet, princeps prouidebit, vt pote de beneficio vacanti: ita Probus ad Monach. in d. c. ad Apoſtolicæ num. 10. quem refert & ſequitur Tellus vbi ſupra in fin. d. l. 4. qui etiam in id citat Dominic. d. conſi. 105. col. fin num. 11. vbi quòd vel ſaltim conditionalis erit prouiſio; & ſic dum citat Dominicũ vbi ſupra loquentem in noſtris terminis clerici renuntiantis beneficio, qui per ſententiam veniebat eo priuandus propter crimen periurij, hoc videtur tenere non ſolùm in renuntiatione officiorum ſecularium Regis, in quibus nuncupatim loquitur, ſed etiam in renuntiatione huiuſmodi beneficij Eccleſiaſtici: quare iuxta hæc vera videtur ſententia Caroli Molineı improbantis communem præcedentem in renuntiatione beneficij in fauorẽ alterius facta: nihilominus ipſa non eſt tenenda, quia neque Dominicus d. nu. 11. in hac ſpecie loquitur, ſed in alia diuerſa, nec vera eſt ipſius ſententia, vt infra reſoluemus: & præterea in admiſsione renuntiationis nullæ officiorum ſeculariũ, de qua loquitur Tellus, verſatur præiudicium patrimonij pecuniarij Regis: in admiſsione verò renuntiationis beneficij minimè, quia etiamſi vacet, prouidetur à Papa; nec in expenſis, cum ipſæ ſoluantur in vtroque caſu officialibus Papæ. Accedat præterea pro communi ſententia, quòd eam tenentes minimè requirũt mentionem criminis fieri debere, ad hoc vt ipſa renũtiatio valeat & teneat: quinimò expreſsè cauetur in d. decif. 5. de ſententia & re iudic. quod non fuit facta mentio de accuſatione, vel inquiſitione, vel ſententia, & Papa illa ignorans, recepta reſignatione, illud beneficium contulit cuidam tanquam vacans in curia & reſeruatum, & quãuis nihil interſit quòd non fiat mentio criminis, vbi renuntiatio ſimpliciter fit, nempè ceſsio beneficij, quia Papa prouidere poteſt de eo, cui voluerit: quid tamen, quæſo, prodeſſet renuntiatio hæc renuntianti, ſi ſimplex ceſsio, & non in fauorem alterius eſſet? & tamen omnes præcitati authores magnificant hanc cautelam in fauorem renuntiantis. Præterea renuntiatio in fauorem prædicta non fit in fraudem prouiſionis Papæ, ſed vt ſibi, amico, vel cõſanguineo conſulat renuntians, vt prædiximus: ergo licèt ex hoc facto incidenter reſultet aliquod

aliquod præiudicium alterius, qui poterit prouideri in illo officio, cùm tamen hoc non fiat in fraudem eius, nec ſcitur perſona certa, cui aliàs prouideretur, & Papa, ex mera gratia admiſerit reſignationem præfatam, ſiue prædicto, vel alio quouis modo vacauerit beneficium, cùm recte poſſet eam non admittere, non videtur in conſideratione habendum, ad hoc vt gratiam impugnemus, ac ſubreptitiam eam iudicemus, & ſic ex mente communis idem videtur dicendum in renuntiatione hac in fauorem alterius facta, cõtra Carol. Molin. Nec obſtat quòd facienda ſit mentio in impetratione eius, quod ſi exprimeretur, non concederet ſummus Pontifex, vel difficiliorem eum redderet ad concedendum, prout videtur in propoſito: hoc ſi quidem nõ videmus quòd ſolitum ſit exprimi, nec neceſſariò exprimendum iudicant præd. authores, quinimò, vt vidimus, dicta
33 deciſio Rotæ loquitur in reſignatione beneficij, & nihilominus in ea obtinuit prouiſus contra expectantem Apoſtolicum. Hæc quamuis ita ſe habeant, profiteor tamen rem difficultatem habere, vt in principio prædixi, & ideò relinquo deciſioni melius ſentientium in ea, præcipuè Iurisconſultorum curialium Romanæ Curiæ, qui praxim & ſtylum illius apertè norũt. Vnde ex tẽpore, quaſi nos auſcultans, poſt hæc ſcripta eãdẽ notrã ſententia affirmatiuã, quam ſupr. latè fundauimus, intrepideè probauit, dicens eſſe certi iuris ac magis receptã frequentiori Doctorũ ſchola, plures id tenentes
34 citãs, & ita tota die practicari affirmans, doctiſsimus Iuriſconſultus atq; Curialis Romanus Flaminius Pariſius lib. 3. de reſign. benef. q. 15. n. 1. & nu. 8. loquitur lite pendẽte, dũmodò tunc fiat mentio de accuſatione, vel inquiſitione, iux. opin. Dominic. d. conſ. 105. col. vltima verſ. ex his poteſt, & Rebuf. d. nu. 52. in fine, quorum opin. aduerſ. prẽd. deciſ. 5. Rotę de re iud. ſequitur & veram exiſtimat Flamin. vbi
35 ſupr. n. 24. ſicut in impetratione facienda per inquiſitũ de crimine, debet fieri mentio inquiſitionis, aliàs impetratio eſt nulla ſecundùm cõmunẽ, quam ibi refert nu. 25. declarãs n. 27. hoc nõ procedere, quoties crimẽ renũtiantẽ indignũ nõ redderet, tunc nãq; non requiritur vt fiat prẽd. mẽtio, ſicut nec in impetratione hoc caſu fieri debet mẽtio huiuſmodi, ſecundũ cõmunẽ: hac que ratione, inquit, procedit d. deciſ. Rotæ. 5. nam vt ibi dicitur, fuit ille cõdẽnatus ad perpetuos carceres, ex quo nõ datur priuatio. Et reuera in hoc artic. mentionis litis pendẽtis faciendæ, in quo adeſt conflictus opini. quẽ vidimus, omnibus rectè penſatis, nõ obſtãtibus prius à nobis dictis, hæc vltima opin. affirmatiua, quam ſequitur Flami. tenẽda videtur tãquã ſecurior & verior. Similiter etiã renuntiatio præd. ſi fiat poſt concluſum in cauſa, non valebit facta in fauorem, ſed tantũ ſi fiat ſimpliciter, vt in d. c. dudum el 2. in fin. de elect. ita Flamin. vbi ſupra numer. 16. in fin. & numer. 46. vbi dicit communem.

Non poſſum tñ non aduertere, hodie, attento motu proprio Pij. V. ann. 1569. lato ſuper cõfidentijs beneficiorum, non eſſe licitũ, quod Ferratius d. cautela 44. conſuluit, vt in præfata ſpecie renuntiationis beneficij renuntians tacitè agat cum amico fideli, in cuius fauorẽ renuntiare intendit, q; ad omnem ſuam requiſitionem debeat ſibi ipſi ſimiliter ipſa beneficia reſignare: idem ſentit Felt. in d. c. inquiſitionis, n. 4. in fin. de accuſat. hoc ſi quidẽ quãuis eo tẽpore, quo Ferratius id ſcripſit, liceret, hac noſtra ętate apertè eſt prohibitum per d. motum proprium; quod ideò prædixi, ne aliquẽ fallat præd. cautela in hoc.

Modò cõmunis ſententia ſupra dicta ampliatur primò, vt procedat nõ ſolùm in homicida, ſed etiã in rebelli, vt is antequam priuetur beneficio, poſsit illa renũtiare, vt eſt text. in c. cum inter. de re iudic. quem ad hoc põderauit Præpoſit. in c. ius Quiritũ. 1. diſt. faciunt tradita per Iaſ. conſ. 86. lib. 3. & ita concluſit Rota in vna Peruſina, teſte Gomezio in d. reg. de
35 annal. poſſ. q. 42. in fi. † Quinimò & procedit in periuro, & in quocũq; alio clerico criminoſo, ob quod veniat priuãdus beneficio per ſententiam, vt ex ſupra dictis patet.

36 Ampliatur secũdo, vt procedat, etiãsi quis sit condẽnatus ob crimẽ homicidij in pœnã perpetui carceris, vel aliàs, si per sentẽtiã nõ sit priuatus beneficio, nã adhuc is poterit resignare, etiãsi expectans Apostolicus beneficiũ illud acceptauerit, & ita fuit obtentũ in Rota, vt in d.decis. 5.de sentẽtia & re iudicat. in antiquioribus,& eam dicit mirabilem ad hocGom. vbi supra,in vers.& tñ circa hoc, ibi: Sed illa Rota,&c.cuius ratio est,quia etiam si quis condẽnetur per sententiam pro crimine homicidij, nisi per eam beneficio priuetur,non censetur eodẽ priuatus, vt supra deduximus: cùm igitur nõ sit neq; censeatur eo priuatus in præsenti specie, meritò vt possit illud renuntiare, iuxta cõmunem prẽfatam sententiã, ex cuius mente & vnica ratione hæc ampliatio deducitur.

37 Tertiò ampliatur,vt etiã post conclusum in causa, ante sententiã priuationis, possit huiusmodi clericus beneficiũ suũ renuntiare,vt probatur in c.dudũ,el 2. de elect.& ibi Ant.de Butr.in vers. nota cõsilium. tenet Rebuf.in d.tractat.de pacif. poss.n.315.circa fin.& in praxi benef. tit. de mod.amittend.benef.nu.51. & Ferret. cõs.283.n.1.& Petrus Plaça d.lib.1. de delict.c.11.n.9.vers.ipse tamen,&c.sequitur alios referens aduersus Felin. & sequaces
38 Flaminius vbi supr.n.11.cũ seqq.† Quinimò & post sentẽtiã priuationis beneficij id poterit facere, si ab ea fuerit legitimè appellatũ:arg.l.qui à latronibus.§.fi.ff.de testam.& quia per appellationẽ extingũtur,aut saltẽ suspenditur iudicatũ,iux.l.1. §.fi.ff.ad Senat. consult. Turpil.& in terminis ita tenet Rebuf. vbi supra,dicens, quòd sic fuit iudicatũ in magno cõsilio, licèt Boer.dubitet d.decis.205.Sedopinionẽ priorẽ sequitur Philip.Prob. in additi. ad pragmat.Sanct.Gallic.in tit. de collation.§.item insuper, sub hoc signo(*12) in princip. & latè iure probat hanc ampliationẽ Flaminius vbi supra nu.17.cum seqq. procedit tñ, dummodò fuerit facta mentio priuationis, secũdùm Rebuf. vbi supr.in praxi benef.d.tit. de modo amitt. benef.n.52.in fin.cuius sentẽtia verior & securior videtur Flaminio Paris. vbi supra n.23. quàm contraria eiusdẽ Rebuf. consi.82.n.7.

39 Quartò ampliatur cõmu.sententia,aduersus Dñic.d.cons.105.ante n.1. ibi: Tñ licèt renuntiet,&c. vt procedat, etiamsi quis prius impetrauerit à summo Pontifice beneficium huius homicidæ,vel alterius criminosi in euẽtũ priuationis, nam adhuc huiusmodi delinquens poterit validè prædi.beneficiũ renũtiare antequam eo priuetur,vt tenent plerique ex supra dictis,quos pro cõmuni præfata sententia adduximus ;eosq; refert ac congerit pro hac ipsius ampliatione D.Couar.vbi sup. d.§.3.2.p.relect. Clemẽ. si furiosus, de homicid.n.7.eã sequutus, ac magis cõmunẽ esse professus. Idẽ facit Petrus Plaça vbi supr.n.10.quãuis n.9.statim post princip. aliud senserit cũ Dñico, cuius opinionẽ etiã sequutus fuit Boer. d. decis.205.n.7. Sed nihilominus nostra hęc & cõmunis ampliatio est verior &tenẽda:iudex enim post prædi. renũtiationẽ aut aliã vacationẽ beneficij aliter quàm per priuationem cõtingentẽ, minimè posset procedere ad priuationẽ beneficij huius criminosi,quia tũc processus hic inutilis erit,cũ ipse,aduersus quẽ priuationis sententia ferenda est,beneficiũ nõ obtineat,neq; possideat, neq; dici possit,dolo, vel fraude desijsse possidere, vt prædiximus:ita tenet Rota in nouis titu.vt lite pend.decis.vlti.aliàs, 491.& Ludouic.Gom.vbi supr.n.5.vers. & quantũ ad illud,vbi refert Gonsalu. in tractat.delegat.14.q.1.p.col.15.idẽ tenentẽ cõtra Dñic.vbi supr. cõtra quẽ similiter tenẽt Couar.& Plaça vbi sup. ille n.7. hic verò 10.tametsi Flaminius vbi sup. n. 42.aliud velit cũ Dñico & alijs.Neq; altera ratio Dñici d.cõs 105. nu.10.aliquid pręstat,dicẽtis prędi.renũtiationẽ vel dispensationẽ Episcopi,alterius ve ad id potestatẽ habẽtis in fauorẽ criminosi factã, nihil prodesse in præiudiciũ illius,cui ius quæsitũ est ex impetratione,cuius in hoc sentẽtiã de dispẽsatione,etiã facta ante litis cõtestationẽ,sequitur Rebuf.vbi sup. n.317.& Bernar.Diaz in pract.crim.can. d.c.88.nu.2.ad fi.vbi allegat Staphil. etiã eam sequentẽ:sed vera nõ est hęc opinio. Dñici & sequacium,quia per prouisionẽ Papæ

Papæ in euentum priuationis non est impetranti ius quæsitum irresolubiliter, sed conditionaliter in certum euentũ, quem lis prodẽret, iuxta. l.quod debetur. ff. de peculio,& ideò prouisio per resignationẽ interim facta, etiã cũ clausula, Dũmodò alteri non sit ius quæsitũ, valet, illa nãq; clausula intelligitur de iure perpetuò duraturo, non verò de non duraturo; item intelligitur de purè quæsito, non verò de conditionali,secundùm Roma.cons.256. approbo sententiã,vers. tertio, quem referunt & sequuntur Felin.in c.super literis,n.11.in fi.de rescrip.Gom.vbi supra,& in regul. de iure quęsit.nõ tollẽd.q.3.Couar.& Plaça vbi supra,qui omnes ex hoc reprobant prædi.Dñic.opinionẽ, contra quam etiã tenet Ioan.Igneus in.l.necessario.§.nõ aliàs,in lectura, n.97.cum seqq. ff.ad Sillanian.prout eum refert Rebuff. vbi supra. Ex quibus verior mihi longè atq; tenenda efficitur hæc pars aduersus Dñic.& sequaces:tametsi idem Plaça vbi supra ad fi.d.n.10.sibi cõtrarius aliud velit cum eodem Dñico vbi supra idem sequutus, & suæ propriæ opinionis, quam in principio eiusdem n.10.contra eund.
40 Dñic. bis tenuerat immemor. † Limitatur tñ hæc quarta ampliatio, vt non procedat, quando in literis impetrationis apposita fuerit clausula expressa, quòd renuntiatio lite pendente facta ab ipso priuando,cedat in vtilitatẽ impetrantis,tũc enim procedere posset Dñici responsum, vt post Staphileũ & Probũ adnotauit D. Couarru. vbi supra,& Plaça n.10. secũdũ quos ex hoc minimè tollitur Episcopo dispensandi potestas, ipsaque dispensatio impediet priuationis sententiã,quicquid in contrariũ senserint Dominic.& Ioan, Staphil.supra relati.

41 Maximè tñ cõtrouersum est inter nostrates,an hæc quarta ampliatio procedat tantùm, quãdo prædi.renuntiatio vel resignatio beneficij ab eodẽ priuando fuit facta cũ ignorantia impetrationis ab alio obtentæ eiusdẽ beneficij in euẽtum priuationis,secus si scienter, an verò vtroq; casu?In quo dubio Ant.de Butrio.consi. 43.incip.casus, quidã presbyter,&c.in ea est sententia, renuntiationem istam factã ab ignorante prædi.impetrationẽ, validã esse, etiamsi prior impetratio habuerit decretũ irritans, secus verò si post scientiam prioris impetrationis facta fuerit, quia tunc nulla erit,quasi ea tunc in fraudem fiat,vt in c.2.de renũtiat.lib.6.quam sententiã sequitur ad literam Aufrer. in decis.Tolosan.436.& Feli.in c.in nostra. n.38. de rescrip.& Gomez in regu.de annal.poss.q.42.in vers.& tñ circa hoc,vbi ad id allegat decis.Rotæ.5.de sententia & re iudic.in antiquior.Verùm,vt conijcio in illa Rotæ decis. non constat de scientia vel ignorãtia prioris impetrationis: quin imò ibi non fuit impetratum beneficium priuandi, sed expectans Apostolicus post sententiã perpetui carceris cõtra inquisitũ vel accusatũ latã,statim id beneficiũ acceptauit, & nihilominus obtentũ fuit, vt renuntiatio valida & admittẽda esset cõtra expectãtẽ,qđ nihil ad rẽ,de qua nũc agimus, pertinet: nihilominus eandẽ sententiã Ant.de But. sequutus est Boer. decis.205.n.8.estq; cõmunis,vt plures referens testatur Flamin.Paris. vbi supr.n.34. cum seqq.& sequitur idẽ n.48.vbi n.49. quòd ita criminosus post impetrationem sui beneficij factã nõ potest illud beneficiũ permutare;intellige iuxta supra dicta, data scientia impetrationis.Rursus D. Couar.vbi sup.d.n.7.in vers. cæterũ, & Plaça d.n.10.eod.vers.quãuis admittãt priorẽ casum Antonij,quãdo renũtiatio beneficij, siue resignatio fit ab ignorãte impetrationẽ,qđ indubiũ est,vt cõstat ex omnibus Doctoribus· minimè tñ cõsentiũt, vt renũtiatio à sciẽte impetrationẽ facta nulla sit, quin potius ipsi tenent in hoc cõtra Ant.de Butr.& indistinctè sequuntur præfatã nostrã quartã ampliationẽ, siue resignãs sciuerit priorẽ impetrationẽ,siue eã ignorauerit;tùm quia qui renũtiat,iure suo vtitur,& ideò nullã fraudem cõmittit, quippe qui, vt prædicebamus, præcipuè vt sibi,amico, vel cõsanguineo consulturus id faciat, quàm vt noceat impetrãti: tũ etiã,quia idẽ Ant. opinatur, renuntiationẽ istam factam ab ignorante,validam esse, etiam si prior impetratio haberet decretum irritans, cùm hoc decretum etiam ignorãtes afficiat.c. dudũ.

de præb.

de præb. in 6. cap. dudum. §. adijciebatur, de concess. præb. eod. lib. vbi hoc cõmuni omnium consensu receptum est, & traditur in plerisque alijs locis. Quid tenendum? Ego profectò, etsi existimem articulum hunc dubium esse, atque vtramq; partem probabilem & sustentabilem, priorem tñ verioré in pũcto iuris existimo, & quæ fortasis in praxi obtinebit: tùm ob authoritatem Ant. de But. & sequacium; tùm etiã ob aliquã fraudis suspicionem & odorem, quam videtur habere admixtam renuntiatio beneficij facta à sciẽte impetrationẽ priorẽ in prędiudiciũ iuris illi tertio acquisiti: &eã fraudẽ Ant. & sequaces deduxerũt ex d. c. 2. de renũtiat. in 6. ibi enim quidã obtinens præbẽdã seu dignitatẽ tenuẽ in Ecclesia, eam renuntiauit in fraudẽ expectãtis primam vacaturã, cùm in proximo crederetur verisimiliter pinguis vacatura, & summus Pontifex consultus respõdit, vt constito de præd. fraude per aliquas probabiles cõiecturas, expectãs Apostolicus, omissa præd. sic fraudulenter renuntiata præbenda vel dignitate, possit pinguiorẽ, cũ vacauerit, eadẽ authoritate liberé petere, veluti sibi debitam & habere: fraus autem intelligitur eo ipso probata, vt inquit tex. ille in vers. fi. si præd. renũtianti præbẽda huiusmodi pinguior forsitã cõferatur: & idẽ renuntians habita omnino carere debet, & ambita. Ecce igitur ibi tex. vbi etiãsi renuntians sibi principaliter consulere voluerit, vt pinguiorẽ præbendã vel dignitatẽ obtineret, nihilominus ob fraudẽ inde contingentẽ, siue resultantẽ in prædiudiciũ impetrãtis Apostolici, non nocet ibi illa renuntiatio, vt eidẽ præcludatur via ad obtinendũ aliam prębendã vel dignitatẽ pinguiorẽ: ergo ita in nostra specie, quãuis renũtians lite pendente sciens impetrationẽ Apostolicam præcessisse, in euẽtum priuationis id faciat, vt sibi, amico, vel consanguineo consulat, nihilominus inde ex sciẽtia impetrationis videtur dicẽdũ, vt cõijciatur fraus impetrationis, cùm verè ob id factũ prædiudiciũ impetranti resultet. Sola igitur consideratio renuntiantis, vt sibi consulat, non sufficit, quoties inde simul colligitur fraus & prędiudiciũ impetrãtis: quod procedit, si constaret, quòd iure illeveniebat priuãdus beneficio propter crimen à se cõmissum priuatione dignũ; secus verò aliàs, quia tunc valebit renuntiatio in præiudicium renuntiantis, nam ita etiam in casu d. c. 2. de renuntiat. in 6. si ille, qui priorẽ præbendã habebat, cuius mors in proximo sperabatur, non moriatur, renũtiatio fraudulenter facta valebit, & soli renuntianti nocebit; quia nõ esset audiendus, si vellet suam turpitudinem allegare: vt docet Paul. Castr. in. l. filię. 60.
42 in ordin. n. 3. ff. solut. matrimonio. † Hæc limitatio & sententia Anto. de Butrio & sequacium pręmaximè procederet, quoties iste delinquens priuandus beneficio sciens impetrationẽ Apostolicã simpliciter renuntiaret, ac cederet beneficio, non autem in fauorẽ alterius, quasi tunc non vt sibi, nec vt alteri consulat, sed vt impetranti verè noceat, ac in ipsius odiũ & prædiudiciũ conijciendũ aperté sit id fecisse, ac proinde præd. eius renuntiatio, siue cessio nullaerit, habebitq; locum iure optimo expectantis acceptatio, qui præferendus erit alteri prouiso virtute præd. renuntiationis & cessionis, quæ tantùm nocere potuit cedenti, non verò impetranti, ob maximã fraudẽ cedentis, siue renuntiantis, quæ hac in specie eo ipso probata censetur: hocque casu cessat ratio Couarr. vbi supra, qua præcipuè motus fuit ad tenendum contra Anto. de Butrio, quia non vt sibi, amico, vel consanguineo consulat, sed vt impetrãti noceat, cessit & renuntiauit, ac proinde nõ valet præd. renuntiatio, vt in d. c. 2. de renuntiat. in 6. † Ex quo notat Anan. in c.
43 audiuimus, de colluſ. detegend. quem refert & sequitur Tellus Fernand. in l. 4. Taur. nu. 68. quòd renuntiatio facta per fraudem, non sit admittenda. Idemq; erit, si sciens in fauorem renuntiet, per supra dicta, & in terminis probat Flamin. nu. 42. tametsi in simplici renũtiatione aliud
44 sine iure velit. † Nunc communis sententia supra enarrata, quæ habet, q̃ clericus priuãdus beneficio per sentẽtiã ob crimen ab eo cõmissum priuatione dignũ, possit interim, pendente iudicio, beneficio

neficio renũtiare, limitatur, vt nõ procedat, quando quis esset priuatus ipso iure à canone beneficio propter crimẽ id inducens, prout sunt plura crimina, quæ priuationem statim ipso iure inducunt, de quibus supra, & latè per Rebuf. de pacif. poss. n. 319. cum seqq. vbi nouẽ casus huiusmodi refert, in illis etenim & similibus, si qui sunt, quemadmodũ delinquens à die cõmissi criminis non facit fructus beneficij suos, sed eos omnes tenetur restituere tanquã prędo, vt prędiximus, quia dominium beneficij ipso iure amisit, ita etiã non poterit renuntiare eidẽ beneficio, quo ipso iure ante sententiã est priuatus: & in terminis ita tenet Stephanus Aufrer. in d. decis. 436. vbi in id citat decisionẽ Rotæ. 5. de sententia & re iudic. in antiquiorib. in qua hoc satis innuitur atq; præsupponitur, quamuis casus inibi decisus non fuerit huiusmodi, sed in crimine ob qđ veniebat priuãdus clericus per sentẽtiã beneficio, in quo ob id obtinuit valere resignationem, vt prædiximus: ergo innuitur, quòd si ipso iure esset priuatus beneficio ob crimen id merens, non valeret resignatio posteà facta.

45 Hæc limitatio absq; dubio procedit in eo, qui est ipso iure priuat⁹ beneficio curato qđ obtinuit ob nõ promotionẽ intra annũ ad sacros ordines, iuxta c. licèt canõ. & c. cõmissa. de elect. in 6. tũc enim renũtiare non potest præd. beneficio, cùm id amiserit ipso iure, nec etiã in conscięntia id retinere valeat, vt ex Dominico à Sot. Couar. & Did. Perez sup. resoluimus, & in terminis nostris ita tenet Felin. in c. nostra. corolar. 37. n. 38. vers. quintò fallit, in fi. ibi; Itẽ mandatũ Papæ de prouidẽdo, &c. de rescrip. & in c. cæterum, vers. octaua restrictio. circa medium, ibi: Sed caue, quia nõ sufficit, n. 24. eod. titu. & vtrobiq; allegat d. decis. Rotæ quintam, quæ id non probat, quia non agit in hoc casu: & Probus ad Monachũ in c. præsenti. n. 16. vers. vnum tñ teneas. & nu. 23. de officio leg. in 6. quos refert & sequitur Boer. d. decis. 205. n. 8. affirmãs sic fuisse conclusum in curia.

46 Ex supra dictis iã rectè colligi videtur, quid dicendũ sit in renũtiatione officiorum secularium regiorum, quæ iam hodie cõmuniter emuntur ac vẽduntur, & pecunia ęstimantur, an qui cõmisit delictũ priuatione dignũ, qđ habet à Rege, nempè tabellionatus, rectoriæ vel decurionatus, aliorum ve similium renuntiabilium, pendente processu possit renũtiare huiusmodi officiũ seculare, quod obtinet, & an princeps debeat admittere renũtiationẽ, nõ obstãte delicto, vel litis pendentia? in hac namq; specie videtur idem dicendũ in omnibus & per omnia, quod prædiximus in renuntiatione beneficij Ecclesiastici, vt in casibus in quib⁹ ipsa valet, & est admittẽda, & hæc quoque officij secularis: in casibus verò, vbi resoluimus resignationem beneficij Ecclesiastici non valere, propter fraudem & prædiudicium impetrãtis, vel quia priuatio fuit incursa à canone, vel à lege ipso iure, in eisdẽ nec officij renuntiatio valeat.

47 Nihilominus tñ in his officijs secularibus alia consideratio habẽda videtur, nam cùm ea de consuetudine generali Hispaniæ soleant vendi ac æstimari pecunia, ac etiã transmitti, sciente & patiente principe, vnde est vt sub hypotheca bonorum includantur, insuper & fieri possit exequutio in eis, tanquam in bonis proprijs, ex quo sequitur, vt si hęc officia acquisita sint cõstante matrimonio inter virũ & vxorẽ, mulieri debeatur æstimatio pro parte eius, & filio imputãtur in legitimã, vt ex alijs refert Tellus Fernãd. in l. 26. Taur. n. 11. cum seqq. etsi ipse ibi teneat contrariũ, & Auend. respons. 9. n. 3. Baeça de nõ meliorãd. ratione dot. filiab. c. 26. n. 14. vbi alios allegat, & Anto. à Cordub. in sua summa *de casos de conscientia*, q. 134. vbi alios etiam citat: & prætereà si hæc officia perdãtur redeunt ad principẽ, qui iterũ potest ea alijs cõcedere, ac pecunijs, hoc est prętio pecuniario, vendere, tanquam patrimoniũ Regię Coronæ, ac sui fisci regãlis, vt solet facere: in quo simonia committi nõ potest, sicut committeretur in beneficij

beneficij Ecclesiastici cũ renũtiatione de
48 pretio facta.† Quare his attẽtis, si committẽs delictũ, ob qđ officio huiusmodi priuandus foret per sentẽtiã, illud pendẽte processu renũtiare posset in fauorem alterius, eaq; renuntiatio admissa à Rege inscio criminis & processus, valeret, esset in præiudicium Regis, ac sui patrimonij, cui aliàs incorporari deberet præd. officium per sententiã priuationis ob delictum, ac proinde propter fraudẽ, quam habuit in renuntiando in præiudicium patrimonij regalis & fisci, sciens verisimiliter se priuandũ illo officio, & sic de proximo sperabatur vacare, præd. renuntiatio non tenebit, & admissa ignorãter reuocari poterit à Rege, cõstito de veritate, & alteri officium tanquã vacans prouideri: argu. d.c. 2. de renũtiat. lib. 6. & eorũ, quæ supra diximus in eius inductione pro Ant. de But. & sequaciũ opinione, quæ profectò in proposito cõducunt, quãdo quidẽ huiusmodi renuntians, de quo nunc agimus, sciebat q̃ si officio priuaretur, prout postea priuandum esse præsupponimus, ad Regem pertinere deberẽt & redire suũ officiũ, ac proinde in fraudẽ fisci id fecit: ita in terminis tenet Barbat. cons. 11. vol. 1. n. 18. vers. venio ad secũdam dubitationẽ, qui loquitur in quodã magistro ordinis Portugalliæ, qui cõmiserat crimen, propter quod veniebat priuandus dignitate, quãuis illa dignitas non erat vendibilis: quod dictũ Barbat. sequitur Nicolaus Boer. decis. 2. n. 5. vbi alios allegat, & Rebuf. in cõpẽdio alien. bonorũ Eccles. n. 4. vbi q̃ non potest renuntiare officiũ in fraudem fisci, qui deliquit: sequitur etiã Pelaez de maiorat. 4. p. q. 23. num. 52. & 58. & Tellus Fernand. in l. 4.
49 Taur. n. 66.† Quòd si de crimine & litis pendentia notitia habeatur, erit supersedendum in admissione renũtiationis, donec in causa fuerit definitiuè pronũtiatum, vt declarat Probus ad Monach. in c. ad Apostolicæ. de re iudic. lib. 6. nu. 12. quem refert & sequitur Tellus Fernãd. loquens nuncupatim in præd. officijs Regijs renuntiabilibus, in dict. l. 4.
50 Taur. n. 66.† Secus erit secundùm eund. ibi, si denuntians tale crimẽ cõmisisset, propter quod officio esset ipso iure priuatus, quia tunc renuntiatio est nulla, & non admittenda, eo quia omni honore, officio & dignitate priuatur, vt est in crimine hæresis, iuxta text. in c. ad abolendã. §. præsenti. de hæret. etsi securi⁹ ibi ipse nu. 68. existimet esse, vt in omni casu admittatur præd. renuntiatio, vel expresè non respuatur, propter periculum quod imminet ex non admissione, si terminus vitę præfinitus iure Regio post renuntiationem ad præsentationẽ laberetur sine admissione, cum post admissionem expressam vel tacitam, sine periculo possit iustè expectari, donec lis super delicto & priuatione decidatur:
51 †quòd si de delicto facta fuerit mẽtio in supplicatione, & nihilominus princeps concesit, videtur dispensare: si autem tacitum fuerit delictum, ac litis pendentia, renuntiatio erit nulla, & ac si nõ admissa fuisset, princeps prouidere poterit d. officium tanquam vacans, vt est prædictũ, & in specie probauit Probus vbi supra n. 10. & Tellus in d.l. 4. Taur.
52 col. fin.† Quòd si propter delictum non erat priuatus ipso iure officio, nec veniebat priuandus, sed pœna pecuniaria plectendus, tunc valet renuntiatio pendente lite, nisi in fraudem fiat, vt probat Tellus vbi supra n. 68.

Sed non inconcinum erit superioribus, videre, an delinquẽs post cõmissum delictũ possit bona sua liberè administrare, atq; alienare, sicut anteà? In quo
53 duæ regulæ sunt constituendæ.† Prima est, q̃ si propter delictũ ab eo cõmissum nõ sunt bona illius ipso iure confiscata, sed veniũt publicãda, vel alia pœna est ille plectẽdus, habet administrationẽ eorum, eaq; poterit regulariter alienare, & donationes facere, etiã post accusationẽ institutã, & litem contestatam, vsq; ad condemnationem. l. post contractũ capitale crimen. ff. de donat. & ibi cõmuniter DD. & in l. si quis posthac. vers. fi. C. de bon. proscrip. l. 2. tit. 4. p. 5. & quòd post cõmissum delictũ valeat alienatio ante

ante sententiã facta titulo oneroso, nec reuocentur alienata, nisi appareat, contrahentem participẽ fuisse fraudis, vbi pro delicto bona ipso iure non confiscã tur, neq; interdicta est delinquenti bonorum suorum administratio, testatur cõmunem esse ex alijs Iul. Clar. in pract. crimi. §. fin. q. 78. in vers. cæterũ. vbi in vers. & hæc omnia, similiter cum communi id procedere ait, etiam si alienatio fiat post litis cõtestationẽ, licèt in dubio post accusationẽ præsumatur facta metu pœnæ, & Anto. Gom. vbi supra enumerat plures casus, in quibus bona præsumuntur alienata in fraudẽ fisci, & Petrus Dueñas in reg. 226. limita. 6. & 7. & fraus hoc casu probatur per cõiecturas, vt ex cõmuni resoluit Iul. Clar. vbi sup. vers. fraus. vbi nonnullas etiam refert,
54 † & ideò soluere debita potest, & ei soluere licet, vt in l. reo, & in l. sequẽti. ff. de solut. nisi sit contumax. l. fi. ad finem. ff.
55 acquirend. rerum dom. † Potest etiã de bonis suis dare in solutum suis creditoribus; est cõmunis secundùm Picum in d.l. post contractũ, n. 41. prout eum refert & sequitur Iul. Clar. vbi supra d. q. 78. vers. scias etiam. Cuius ratio est, quia propter delictũ nõ aufertur delinquẽti administratio bonorũ, vt in l. aufertur,
56 vers. in reatu. ff. de iure fisci. † Neque q̃ pro eius pœna sunt bona delinquentis tacitè obligata fisco, nec parti, cui debẽt applicari, vt probat. l. res vxoris. C. de donat. inter vir. & vxor. & ibi notat Bald. tex. in l. 1. C. pœn. fisc. al. &c. libro 10. & ibi notat Platea. glos. ordinaria, & ibi DD. in l. rescriptum. ff. de pact. & in l. aufertur. §. fiscus. ff. de iur. fisc. testatur communem Ant. Gom. in 3. to. c. 14. de confiscatione bonorum delinq. nu. 4. in vers. si vero talis reus. vbi quòd tantùm est actio vel accusatio cõtra personam, & illa non sequitur fundum, vt in l. fi. §. fin. ff. de cõtrahend. emp. cum simil. hoc tñ debet intelligi ante inchoatum iudicium criminale, & similiter etiam post iudicium inchoatum, ante sententiam, quia ante sententiam fiscus nullum ius habet, vt in l. ex iudiciorum. ff. de accusat. Sed post sententiã fiscus habet tacitã hypothecam in bonis delinquẽtis, quia per sententiam quasi contrahitur, vt in l. 3. §. idẽ scribit. ff. de peculio. & pro cõtractu & pari ratione, pro quasi cõtractu habet fiscus hypothecam, vt in d.l. aufertur. §. fiscus. & hæc est verior & cõmunis opinio secundùm Alexa. in d. l. rescriptum, in princip. in glos. in verbo hypothecas, nu. 8. & Ioan. Crosc. ibi n. 2. & 3. & Iul. Clar. vbi supra d. q. 78. vers. fin. incipien. Sed hic incidenter: tametsi Angel. Fulgos. & Paul. de Castro ibi voluerint huiusmodi hypothecã incipere à litis cõtestatione, per quam etiã quasi contrahitur, vt notat glos. in l. 2. §. fi. ff. de præt. stipul. hæc namq; ratio secundùm Alexan. non concludit, nam quasi contractus, qui inducitur per litis contestationẽ, operatur q̃ quis sit astrictus instantiæ, non verò pœnæ, in qua quis posteà venit condemnandus per sententiam. secundùm Bart. quem refert; & ita opinionem Alex. & cõmunem sequitur in omnibus supra dictis, post Guillerm. de Cugno & Bald. quos refert Anto. de Fano in tractat. de pignor. in 4. mẽbro
57 2. partis n. 115. & 116.† Addens cũ eisdẽ, quòd huiusmodi tacita hypotheca cõpetens fisco, nõ præiudicat alijs creditoribus ex alia causa, quàm ex delicto, sed quòd talis hypotheca solùm operatur cõtra delinquẽtes, vel tertios possessores possidẽtes sine titulo: creditoribus autẽ ex delicto, cæteris paribus, fiscus debeat præferri, secundũ supr. d. est communis opinio, vt testatur Couarr. lib. 1. variar. resol. c. 16. nu. 8. in vers. verùm pro iudicio. & ita est tenendũ, tametsi in hac specie, q̃ fiscus & priuatus creditor ex delicto simul cõcurrant, dãnato vtiq; non existẽte soluẽdo, atq; æqualiter ex condẽnati bonis partes habeant, iuxta ipsorũ bonorũ quantitatẽ, testetur Ioan. Gallus q. 139. Parisijs arresto definitum fuisse aduersus generalium Regis thesaurariorum sententiã, qua Regem, eiusq; fiscum præferendum esse pronuntiauerant: sed nihilominus communis est in contrariũ, ac proinde iustior sententia

pro

pro fisco lata, quàm ea, quæ aduersus eũ pronuntiata fuit, vt testatur Couarru. vbi supra, & patet ex supradictis: in Frãcia tamen seruatur, quòd quando ex eodem delicto, & ex eadem sententia pars prætẽdens interesse, & pœnã fiscꝰ, concurrunt, præfertur pars pro interesse & emenda damni, vt ita fuisse iudicatum in parlamento Parisiensi, ex Papa libro 24. titul. 16. arresto. 1. refert Iuli. Clar. vbi suprà in versic. vidi ibi in Francia, &c. quæ opinio profectò æqua & tenenda videtur, cui non obstat communis, quia in creditoribus ex delicto respectu pœnæ loquitur, hæc verò respectu interesse, in quo meritò quòd potior causa priuati sit quàm fisci in exigẽda pœna sibi, per sententiã applicata.

58 † Hæc tamen omnia circa hypothecam tradita secundũ ipsos non procedunt, quando fiscus prosequeretur rem familiarem, puta quia ageret ex damno dato in fundo fiscali, tunc enim in cõtinenti haberet bona dicti damnum dantis obligata, quia tunc non cẽsetur propriè prosequi pœnam. Secundò limitantur eadẽ ratione pro rerum ablatarum restitutione, tũc namque bona furis cẽsentur tacitè hypothecata, & non solùm contra ipsum delinquentem, sed etiam contra hæredes ipsius, vel quemcumque alium, possunt à damnificato vigore tacitæ hypothecæ peti, saltem ex æquitate iuris canonici, argum. c. parochiano, de sepultur. ita. Bald. in l. furti. C. de furt. & ibi plenius per Salicet. Ant. de Fan. vbi sup. nu. 24. dicens notandum, quia de iure ciuili non reperitur quòd bona furis vel alterius delinquentis sint tacitè obligata pro malè ablatis, sed cõtra furem vel eius hæredem datur condictio furtiua, quæ est rei persecutoria, vt in. l. si profure. §. 1. ff. de cond. furtiua, & hoc, etiã si res furtiua non extaret, quia datur ad

59 æstimationem illius, vt ibi probat. † Post sententiam verò condemnatoriã contra delinquentem latam, quæ non fuerit per appellationẽ suspensa, delinquẽs ipse minimè potest bona sua alienare; quòd si ea alienet, alienatio huiusmodi erit nulla: sed si ab eadẽ sententia fuerit appellatũ, valida quidem erit alienatio, sed posteà facta confirmatione sententiæ, officio iudicis reuocatur, vt cũ Pico communem hanc opinionem testatur Iul. Clar. d. quæst. 78. in vers. si verò, vbi quoque docet in hoc casu & similibus, in quibus alienatio valet, sed posteà potest per fiscum reuocari, non posse executorem fiscalem amouere possessores à possessione rerum, quas à delinquente acquisiuerunt, sed debere actionem reuocatoriam intentare, ita vt ordinariè de ipsa reuocatione cognoscatur, iuxta communem opinionem, quam ibi ex

60 eodem Pico refert & tenet. † Similiter etiam in casibus, in quibus bona non confiscantur ipso iure, nec tollitur bonorum administratio, non habet locum sequestrũ bonorum, aliàs verò sequestranda sunt, secundùm Ant. Gomez d. c. 14. de confiscat. bon. n. 4. ad fin. quod est notabile in praxi.

61 Et sup. d. prima regula nõ solùm procedit in foro iudiciali, sed etiã in interiori animæ: in cõscientia enim ille, qui cõmisit crimẽ, propter qđ non est ipso iure priuatus bonis suis, sed lex statuit illum fore à iudice priuandum, poterit ante sententiam priuationis, omnia illa circa bona sua absque peccato agere, quæ ante commissum crimen ratione dominij agere poterat: vnde poterit res suas alienare, nõ solùm titulo lucratiuo vt nonnulli dicebant, sed etiam titulo oneroso, & etiam cum onere & detrimẽto aliquo permutare, dũmodò sine dolo & fraude hęc fiant; aliàs secus, vt benè in proposito probat Alfons. Castr. lib. 2. de potestat. l. pœnal. cap. 2. versicu. secundo, pag. mihi 1678. vbi in sequẽti, quòd poterit res suas locare, cui placuerit, & pretium locationis accipere, & fructus aut redditus ante debitos exigere, & contra debitores agere.

62 Quid autem dicendum erit de illo, qui volens crimen cõmittere, ob quod scit se bonis suis priuandum, antequam illud committat, vendit bona sua, aut donat illa, nũquid in cõscientia valebit huiusmodi

huiusmodi vẽditio, vel donatio? Et videtur, quicquid sit in foro exteriori, in foro cõsciẽtiæ talẽ vẽditionẽ vel donationẽ validã esse ac firmã, quia tũc erat verè dñs illiꝰ rei, & nullũ habebat ius in ea fiscus, neque ad eam; vnde quamuis mala intentione id fecerit, ad nihilum tenetur fisco, & quãuis peccauerit cogitatione, propter eam tamen puniri nõ potest, neq; suis bonis priuari, quia cogitationis pœnã nemo meretur, vt in c. cogitationis, de pœnit. distinct. 1. Præterea postquam bona illa alienauit, potuit de malo proposito pœnitere, crimenq; non committere, & tñ tunc valeret donatio aut venditio: ergo iam valebit, quamuis posteà cõmiserit crimen, quia cùm talis donatio vel venditio non sit conditionalis, ex nullo euentu futuro pendet: & in terminis ita tenet latè probans Alfons. à Castro vbi supra colum. 1678. in vers. sed quid si volẽs. & col. seq.

63 Hæc tñ opinio meo iudicio non est expedita, imò vera non videtur, nec tenenda. Bart. siquidẽ in d. l. post contractũ, n. 1. cum seqq. & ibi cõmuniter DD. dicunt, quòd siue quis donet ante delictũ cõmissum, siue post, reuocatur donatio, si hac intentione donet, vt post cõmissum delictũ fiscus non possit capere bona eius. Vnde Picus in d. l. post contractũ, nu. 11. quem refert Bossius in pract. crimin. §. fi. q. 78. vers. solet etiam,

64 inquit, esse cõmunẽ opinionẽ, † quòd si alienatio facta est à delinquẽte ante crimen cõmissum, & nulla subest suspicio fraudis, talis alienatio valet & tenet, licèt posteà delinquat, & contra eum sequatur sentẽtia cõdẽnatoria; si verò appareat fraus, verè vel præsumptiue, valet quidẽ alienatio, sed à fisco posteà reuocatur. Addunt tñ Bossius nu. 45. & Iul. Clar. vbi supra cũ cõmuni, ex Pico vbi supra, teneri fiscũ eo casu emptori pretium restituere. Quãuis igitur ante delictũ cõmissum quis sit dñs bonorũ suorũ, liberamq; & à lege non impeditam habeat administrationem eorũ, hoc tñ fallit, si eo animo quis ea donet, aut alienet, vt propter delictũ qđ cogitat, & animo deliberat cõmittere, sibi nõ auferãtur, & fisco applicentur, sciens aliàs his per sententiã iudicis esse priuandum, vt pote in fraudẽ fisci factũ. Nec obstat qꝺ cogitationis pœnã nemo mereatur, potuisseq; de malo proposito dolere, quia hoc verum esset, si vltra nõ procederet: attamẽ cùm malã cogitationẽ ad actum perduxerit, sicq; delictũ huiusmodi perpetrauerit, nõ pœna cogitationis affligitur, sed delicti à se cõmissi: nec qꝺ ante delictũ cõmissum sit dñs bonorũ suorũ, &c. quicquam præstat, quoniã idẽ contingit post delictũ cõmissum ante condẽnationẽ, quia eo medio tẽpore potest omnia illa circa bona sua absq; peccato agere, quæ ante cõmissum crimẽ ratione dominij agere poterat, & sic res suas alienare, &c. & tñ si dolo aut fraude id fiat, nõ licèt, imò à fisco via ordinaria reuocabitur alienatio, vt prædiximus ex eodem Castro: ergo nec ante delictum. Quòd si ea ratio differentiæ inter hos duos casus obijciatur, in priori, nempè ante delictũ cõmissũ, nõ cõpetere fisco ad illa bona ius in re nec ad rẽ: at verò post crimen cõmissum habet saltẽ fiscus ius ad rem, quia potest agere cõtra reum in iudicio, & petere vt priuetur bonis, & bona illius sibi dentur; respondebimus, qꝺ etsi ante crimen commissum nullum ius competat fisco ad bona intendentis committere crimen, ac proinde alienatio tunc temporis eorum licita & valida videatur, nihilominus cùm ipsa fiat animo & proposito deliberato illud perpetrandi, & vt ea à fisco posteà non vindicentur, & sic animo eum fraudandi præd. bonis, idem censeri debet ac si ius iam fisco ad rem saltem competeret, cùm etsi de præsenti illud non competat, de futuro tamen competiturum esse certò scit, ac illud ex nunc prout ex tunc cogitans delinquere tollere ac defraudare eo intendit, donando

65 aut alienando bona sua fraudulenter ante delictum. † Quo fit, vt fraus probata in proposito censeatur, si alienatio tunc fiat omnium bonorum suorum, & hoc etiamsi delictum ipsum

ex interuallo sequutum fuerit, dummodò tempore donationis subesset causa propter quam delictũ postea cõmissum fuerit; vel si tempore alienationis habebat inimicitias capitales, vel post alienationẽ steterit in possessione rei alienatæ, hoc enim faceret alienationem præsumi simulatam, dummodò tẽpore alienationis subesset causa, propter quã delictum fuerit commissum; aliàs secus. Similiter etiã si alienatio fieret in occulto, ex hoc præsumeretur fraus, vel si facta fuerit in consanguineum, vel amicum, vel si delictum in continenti post alienationem sequutum fuerit, vt ex cõmunibus traditionibus resoluit Clar. vbi supra d.q. 78. vers. fraus autem, &c. Quod igitur fraus & dolus operatur circa reuocationem alienationis bonorum, ante & post commissum delictum in foro iudiciali exteriori, idem operari debet in conscientia & foro interiori animę pręter peccatum, sequuto postea delicto atque priuatione bonorum ob id per sententiam, cùm vtroq; casu malus animus fraudandi fiscum ob delictũ committendum vel iam commissum concurrat, & ad exequutionem sit deductus, pręcipuè cùm in foro conscientiæ sit standum puræ veritati, & fisco ita noceat, in quantum est ex parte alienantis, alienatio ante crimen, quàm post facta, ac proinde nihil inter hæc interest, si animus fraudandi adsit, vt supponimus.

66 Secunda regula est, quòd in delictis, in quibus ipso iure cõfiscãtur bona statim cõmisso delicto, vt in crimine læsæ maiestatis, iuxta sententiã glo. in c. cum secundùm leges, de hæret. in 6. quam sequuntur plures, quamuis alij teneant, q̃ tantùm administratio bonorum tollitur, prohibetur alienatio ex titulo oneroso & lucratiuo, licèt dominiũ eorum non transeat in fiscum ante condemnationem & apprehensionem, iuxta text. in l. ex iudiciorum, vers. adeò. ff. de accusat. & in l. quæsitum. ff. qui & à quib. & alibi sępissimè. Bart. in l. post contractum, nu. 12. vers. secundum tempus. ff. de donat. sequitur alios referens Decius con. 57. num. 12. vbi quòd sicut hoc casu non potuisset reus bona alienare, ita nec facere actũ per quẽ sequi possit alienatio, & ita neque bona obligare: & n. 15. quòd ante declarationẽ certum est aliquod ius fisco non esse quæsitum, vt
67 ibi latè probat. † Hodie tamen in nostro Regno, & bona confiscantur ipso iure in crimine lęsæ maiestatis, & administratio & dominium bonorũ tollitur, & alienatio prohibetur, tã titulo oneroso, quàm lucratiuo à die cõmissi delicti, per l. 4. tit. 2. p. 7. quæ in hoc est expressa, & ibi notat Greg. in glos. *el señorio*, & Ant. Gom. 3. to. c. 2. de crimin. læsæ mai. n. 11. & 17. & c. 14. de confiscat. bon. delinq.
68 n. 4. † Sicut in crimine hæresis, vt in d.c. cum secundùm leges, vers. bona hęreticorum, de hæret. in 6. Et quãuis in crimine hęresis. l. 4. in fi. titul. 26. p. 7. aliud disponat, nẽpè à die sententiæ tãtùm cõtra hæreticũ latæ, prohibeatur administratio bonorum, atq; ipsorũ alienatio: standũ tñ est in hoc iuri Canonico disponẽti, vt à die cõmissi delicti bona hęretici censeãtur esse cõfiscata ipso iure & dominiũ ipsorũ amittat hęreticus, & trãseat in fiscũ, ac proinde sit eidẽ hæretico eorũ administratio interdicta, ita vt alienationes & donationes ab eo factæ sint nullæ, vt in d.c. cùm secundùm leges, & ibi cõmuniter DD. vt nuncupatim aduertit Greg. Lop. in d.l. 4. titu. 26. p. 7. in glos. *por herege*. & latè probat atq; declarat Alfõs. à Castr. lib. 2. de iusta hęret. punit. c. 6. per totũ, & hoc est receptũ cõmuni omniũ cõsensu, secũdùm D. Simãc. de Catho. inst. tit. 9. n. 21. Si. enim l. 4. tit. 2. p. 7. vt vidimus, sanxit in crimine læsę maiest. humanæ, idẽ à fortiori in crimine hæresis statuere deberet, cùm lõgè grauius sit æternã quàm temporalem lædere maiestatem, vt in c. vergẽtis. eod. tit. de hæret. in 6. & in authẽ.
69 Garazos. C. eod. tit. † Possumus tñ legẽ hanc posteriorem partitæ, ab incuria sibi in hoc attributa saluare, aduertendo, ipsam minimè aliud statuere negatiuè in crimine hęresis, nempé vt nõ nisi

nisi à tempore sententiæ bona confiscentur: sed affirmatiue disponere, vt à tẽpore sententiæ tollatur hæretico bonorum suorũ administratio, atq; dispositio; quod verissimum est in hunc sensum, vt eo tẽpore sit eidẽ delinquenti sublata bonorum suorum administratio atq; dispositio, non tñ negat quin idem sit à die cõmissi criminis, sicut iure Canonico dispositum existit, cui conditor legis Regiæ minimè derogare voluit. Nec is intellectus à contrario sensu fumendus est in iuris cõmunis derogationem, atq; correctionem, vt aliàs dicunt
70 DD. † Maximè quòd leges Partitarum nunquam cẽsentur derogare iuri ciuili & Canonico, in his, in quibus iuri Canonico derogare possunt, nisi in casibus in quibus ipsæ leges apertè id docent, imò semper censentur concordare cum iure Canonico & ciuili, vt tenent oẽs DD. nostri Regni, præcipuè D. Couar. lib. 1. variarũ resol. c. 14. n. 15. Greg. Lop. in l. 9. tit. 13. p. 6. in glos. a mudar. per illam. l. D. Peralta in l. si quis in principio testamenti. n. 4. ff. de legat. 3. Pelaez de maiorat. 1. p. q. 1. n. 74. & hic est melior intellectus, quàm assignatus per Pelaez vbi supra, cõfitendo literam illius. l. esse erratam, & supplendo vnam dictionem.
71 Idem est in peccato nefando cõtra naturam, in quo propter atrocitatẽ tanti criminis bona confiscãtur ipso iure, ac dominiũ eorũ perditur, vt in c. cum secundùm leges, in princip. & in. l. vnica tit. 21. lib. 8. nouæ coll. reg. ac per cõsequens statim reus nõ poterit ea administrare, neq; vllo modo alienare, per supra
72 dicta. † Idẽ erit in alijs casibus, in quib⁹ bona cõfiscãtur ipso iure, de quibus per Bart. & DD. in l. Imperator. ff. de iur. fisci. & in l. cõmissa. ff. de pub. & vectigal. & in d.l. post contractum. vt communiter DD. vbiq; docent: & 250. casus, in quibus confiscatio bonorum fit ipso iure, refert remissiuè Petrus Duenas in reg. 150. in fine.
73 Et hæreticus attento iure Canonico, cuistare debemus, nõ potest vllo modo condere testamentũ, neq; ex eo aliquid capere, vt tradit Tellus Fernand. in l. 4. Taur. n. 34. & latissimè Pelaez vbi supra n. 60. cum seqq. vbi an à die cõmissi criminis, vel sententiæ: prius verius existimo, secundùm Pelaez vbi supra latè id probantẽ. Nec obstat d.l. 4. in verbis supra relatis, & in l. 16. tit. 1. p. 1. vbi prohibentur hærẽtici testari, postquã fuerint pro talibus iudicati, nec capere possunt; quoniam non dicunt aliud esse ante cõdemnationem, vt prædiximus.
74 Et in præd. casibus si reus delinquẽs alienet bona sua, vel aliqua eorum, quocũq; titulo id faciat, siue oneroso, siue lucratiuo, alienatio erit nulla; & post sententiã & cõdemnationẽ cõfiscabũtur etiã bona alienata, fiscusq; ea repetet atque vẽdicabit à possessoribus, quia sententia lata cõtra principalẽ delinquẽtẽ, prędiudicat possessoribus præd. bonorũ, in quos bona reperiũtur alienata, vt probat tex. in l. quisquis. §. filij verò. C. ad l. Iul. maiest. & in d.c. cùm secũdùm leges, de hæret. in 6. & est cõmunis opini. secundùm Ant. Gom. qui eã sequitur & probat d.c. 1. de delict. n. 90. dicentẽ esse notabile pro declaratione tex. cum materia. in d.l. post contractũ. sequitur idẽ Anton. Gom. in d. c. 2. de crimine læsæ
75 maiest. n. 17. † & in hæretico, q̃ nõ possit donare, nec alio titulo alienare, nec dotare filias in matrimonio carnali, nec spirituali, & q̃ omnia hæc si fiant, sint nulla, & à fisco vendicentur; probat D. Simãc. vbi sup. n. 22. cũ seqq. & Alfons. à Castro etiã vbi sup. Nec cùm fiscus vẽdicat huiusmodi bona à possessoribus tenetur eisdẽ pretiũ soluere, cùm ipse sit
76 dñs, † siquidẽ agẽs reiuendicatione: ad pretiũ nõ tenetur. l. in ciuile. C. de furt. per quẽ text. & per tex. etiã in l. ex iudiciorũ, vers. adde. ff. de accusat. & in l. donationes in cõcubinã. §. fi. ff. de donat. & l. fi. C. ad l. Iul. maiest. est cõmu. sentẽ. vt plures allegans, & latè probans testatur Ant. Gom. d. c. 2. de crimine læsæ maiest. n. 2. sequitur D. Couar. plures allegans in 4. de sponsa. 2. p. c. 6. §. 8. n. 9. & Siluest. in summa. verbo hæresis, el. 1. nu. 14. est communis secundùm Simanc. vbi supr.

n.27.† & addit Castro vbi supra, nedum
77 procedere in eo, qui emit ab hæretico, cui fiscus pretium soluere non tenetur, sed nec etiam ei, qui ab eo emit, quãtum cunq; per plures manus transierit, quia non habuit ius vẽdendi, secũdùm Ioan. Monach. Archid. & Ioan. Andream in d. c. cùm secundùm leges. & Siluest. in summa, verb. hæresis el. 1. d. nu. 14.† hoc
78 tamen limitatur, si pretium datum ab emptore reperiretur inter bona ipsius delinquentis, tunc nãq; fiscus illa bona capiens tenebitur illud emptori reddere: ita directorium Inquisitorum verbo alienatio, Siluest. & Couar. vbi sup. idem existimantes, quãdo pretium illud fuit conuersum in vtilitatem bonorũ delinquentis, atq; illa vtilitas ad fiscum cum bonis fuit delata: quod Bart. notauit in l. 3. ff. de his, quæ in fraud. credit. per. l. emptor. ff. de reiuendic. & vtrumq; probat Conrad. in. 1. tractatu. de contract. q. 7. conclus. 3. & Simanc. vbi supra in n. 29. cum seqq. vbi latius declarat, plures casus specificando: eand. sententiam tenet Castr. vbi supra.

Ex quibus fit, vt delinquẽs, cuius bona
79 ipso iure pro delicto sunt cõfiscata, vel alteri in pœnã applicata, nõ possit sine peccato mortali rem aliquam in casu non permisso (de quibus infra) alienare, ne sit causa damni ei, cui alienat, cùm ipsi emptori immineat ex culpa venditoris periculum amittendi rem & pretium: ita Siluest. vbi supra, & Ioann. à Medina in suo C. de restitut. fol. 4. col. 3. & Adrian. quodlibet. 6. arti. 1. illat. 3. D. Couarr. vbi supra d. nu. 9. Simanc. etiam vbi supra n. 28. & Anto. Gom. d. c. 14. de confiscat. bon. n. 3. vers. ex his infertur, vbi cõcedit, titulo lucratiuo bene posse cum bona conscientia alienare, quia nullũ damnũ incurreret donatarius: qđ & probat duobus modis id limitãs Molin. vbi supra, in vers. secundum est. Hoc
80 tamen vltimum de licentia alienandi titulo lucratiuo, quãdo bona sunt confiscata ipso iure, mihi non placet, imò falsum reputo, tùm quia contra ius prohibens hoc casu bona alienari id fit, & quia donat ea, quæ sua nõ sunt, sed fisci, ratione amissi dominij, & in fiscũ trãslati: tum etiam quia licèt donatarius nullum damnum incurrat, donatio tamẽ in fraudem & præiudicium fisci fit, & ideò non valeat, vt omnes tenẽt, nec cum bona conscientia fieri potest, vt ex supra dictis patet. tùm etiam, quia administrator donare non potest, vt in. l. contra iuris. §. fin. cum simil. ff. de pact. & ideò meritò dubitauit de præd. doctrina Simancas vbi supra n. 28. & 81 contrariũ etiam in donatione tenet Castro vbi supra, & quòd fraus ad damnũ proximi tendẽs sit perniciosa, & peccatum mortale, nisi circa minima versetur, te-
82 net Caieta. in summa, verb. fraus.† Bene verũ est, quòd si delinquens huiusmodi bona sua post commissum à se delictum alienet titulo gratioso, puta donationis min⁹ peccat, quàm si titulo oneroso alienaret, puta per venditionem, quia hoc secũdo casu vendit ea, quę sua nõ sunt, & emptorem grauat, vt prædiximus: ita tenet expressè Medin. vbi supra. nihilominus tamen in primo casu peccat donando, vt affirmat Medina, & nos quoque resoluimus supra cõtra Ant. Gom.

83 Infertur etiam ex eisdem, minus rectè dixisse Siluest. vbi supra, licitam esse hac in specie alienationem, si emptori reuelatum sit, conditionem rei ita esse: hoc namq; eadem ratione iudicio meo procedere nõ potest, nã etsi respectu emptoris nullum detur ea in specie dãnum, siue præiudicium, quia scienti & consentienti non fit fraus, neque dolus, vt in reg. iuris, filco tamen ex hac alienatione damnũ aut fraus fit, tametsi emptori reueletur conditio rei. Fit præterea contra ius prohibitorium, idcircò minimè ego delinquentem huiusmodi sic alienãtem immunem iudicarem à peccato mortali & restitutione, si haberet vnde aliàs restituere posset: nisi delictũ occultum esset, atq; ideò in iudicio non deductũ, cùm ante sentẽtiã pœna etiam ipso iure incursa non debeatur in conscientia, iuxta receptissimam sententiã supra per nos adductam.

Sunt

84 Sunt tamen casus, in quibus etiam quando pro delicto sunt bona cõficata ipso iure, licitum tamen est delinquentibus bona sua alienare. Primus & principalis est ex causa necessaria, nẽpè pro pro alimentis & alijs ad necessariã vitæ sustentationẽ, & pro aduocatis & scripturis ad eum pertinentibus, & pro sui defensione, pro his nanq; rectè alienare potest, nec poterunt in eam causam alienata à fisco vẽdicari: arg. l. alienationis. ff. famil. herisc und. l. peto. §. prædium ff. de legat. 2. & eorum quæ tradit Bart. in d. l. post contractum, nu. 12. & latè D. Mol. de Hispan. primog. lib. 1. c. 10. n. 20. ita Siluest. Ant. Gom. & Couar. vbi sup. vbi dicit æquiorem & verioré esse hanc sententiam, & Petrus Dueñas in d. reg. 226. limitatione 3. Bosius in sua pract. crimin. in titu. de alien. bon. & ante eos Salicet. in d. l. siquis post hanc, n. 9. C. de
85 bon. damnat.† Pro quo est etiam bonus tex. in. l. fin. C. de ord. cognitio. ex quo tex. dixit Bart. in tractat. aliment. nu. 4. ꝙ quando aliquis nõ habet vnde se alat, nisi venderet rem, quæ est sequestrata, potest eam vendere pro alimẽtis, & alijs sumptibus arbitrio iudicis, quẽ sequitur D. Ant. de Padilla. in auth. res quæ, n. 83.
86 C. cõmunia de legat. † Sic etiã res, quæ subiacẽt restitutioni, & quæ prohibentur alienari, possunt pro sumptibus alimentorum alienari; hæc est communis opin. secũdùm Bart. id auth. res quę n. 9. C. cõmunia de legat. vbi Ant. de Padilla n. 78. cum seqq. contra glos. ibi hãc sententiã probat, ac magis cõmunem esse profitetur, plures authores allegans eam sequentes, & D. Molin. de Hispan. primog. lib. 4. c. 6. n. 8. & 22. addẽtes, vt pro alenda nuru grauati etiã valeat fideicõmissum euerti:† vnde & bona maiorat⁹
87 possunt alienari, vt possessor alatur, & ad cætera, de quibus in d. authẽ. res quę, cuius decisio in bonis etiam maioratus procedit, cùm hæc veluti fideicõmisso
88 subiecta censeãtur, † ac proinde nedum in casu dotis, seu donationis propter nuptias, sed in alimentis maioratus possessori ac eius liberis præstãdis, seu in illo hostibus redimendo, & in dote pro filia moniali præstanda, & in omnibus casibus, ad quos scribentes d. auth. extendunt, procedit, nisi contrariũ à maioratus institutore specificè dispositum sit, vt resoluunt latissimè Palat. Rub. in repet. rubricę de donat. inter vir. & vxo. §. 16. nu. 1. & n. 11. cum seqq. & Roderic. Suarez in. l. quoniam in prioribus, in. 2. limitatione ad. l. Regiã n. 11. Ant. Gom. in l. 40. Taur. n. 86. Grego. Lop. in l. 24. glos. fi. tit. 9. p. 6. D. Couar. lib. 3. variarũ resol. c. 6. n. 10. & lib. 2. c. 16. n. 9. & Ant. de Padilla dicens cõmunem in d. auth. res quæ, nu. 53. & 79. & hęc est crebrior scribentium sententia, secũdùm D. Mol. lib. 4. de Hispan. primog. c. 6. nu. 17. qui prędicta refert. Sed nihilominus receptissima consuetudo totius Hispaniæ est, ꝙ tex. in d. auth. res quæ, non habeat locũ in rebus maioratus, secũdùm Arias Pinel. in. l. 1. in 3. p. num. 102. C. de bon. maternis. id quod, rectè considerata natura & conseruatione ac perpetuitate maioratuũm Hispanorum, secluſa facultate Regia, expressè probauit D. Molina vbi supra d. cap. 6. num. 19. cum seqq. nisi ad prædicta efficienda maioratus institutor astrictus esset tempore mortis, secus aliàs, etiam si verisimile esset, quod si viueret, ea soluisset, eaque ratione Regias facultates ad id efficiendum rarò & non nisi ex magna causa concedendas esse, cum maioratuum institutorum voluntati aduersentur, quos verisimile est potius ipsorum maioratuum conseruationi, quam possessorum necessitatibus consulere voluisse: quòd si ex aliqua causa concedendę sunt, illud præsertim curandum est secundùm ipsum, ne ex illis ad bonorum maioratus alienationem perueneri valeat: quam sententiam libentiùs probo, vt potè veriorem, & voluntati defunctorum proximiorem quàm communem cõtrariam, cùm sciam etiam Bald. in capitul. 1. §. donare, numer. 2. versicul. oppono de authen. res quæ, qui feud. dare poss. tenuisse, dict. authenticam non habere locum in expressa prohibitione, sed

solùm in tacita, in qua tantùm loquitur, cuius opinionem sequuntur alij quos refert Ant. de Pad. vbi supra n. 53. Cõtra hunc primum casum de quo agimus, tenet Andr. Alciat. in d. l post contractum, nume. 19. arbitratus in eo alienationem non valere, quia non potuit reus dominium transferre, quod nõ habebat. l. Iulianus. §. 1. vers. patris tamẽ. ff. ad Macedon. sed reus hoc casu amittit dominium bonorum suorũ, vt est prædictum, igitur non tenet alienatio.

Sed nihilominus potest communis sententia præcedens ab hac difficultate defendi, si consideremus, quòd idem ius à quo sublatum est dominium bonorũ, atque administratio eorundem reo sic delinquẽti, & in fiscum translatũ, hunc casũ specialem excepisse verisimile sit, vel ipsa ratione naturali ac sũma æquitate id postulante, prout potuit, & excepit in similibus speciebus supra dictis: quare rectè licuit Doctoribus communem tenentibus ad nostram hanc speciem idem trahere: & sic valida erit hoc casu alienatio: sed ne quid nimis alienetur, quam oportet & necessarium sit, aut fraudulenter alienetur, consulo, vt cum licentia iudicis hæc alienatio fiat pro securitate, & ampliori cautela emptorum: iudex autem tenetur eam concedere, cùm alimenta & defensio sint de iure naturali, quod præualet positiuo, vt in. §. sed naturalia quidẽ iura, cum simil. instituta de iur. natur. gent. & ciuil.

89 Secundus casus est, in quo valida est alienatio à delinquente facta, etiam vbi pœna siue confiscatio ipso iure incurritur, quando delinquens esset aliàs soluendo pro dãno dato, secũdùm Siluest. vbi supra.

90 Tertius casus est, quando delictum esset ita occultum, vt nullomodo probari posset, quia tunc sic delinquens alienare posset, & titulo oneroso & lucratiuo, secũdùm Siluest. vbi supr. & Ant. Gom. d. c. 14. nu. 3.

91 Quibus adde, quòd fiscus nõ tenetur ad soluenda debita ab ipso debitore cõtracta post cõmissum delictũ, sed ea tantùm, quæ tempore criminis perpetrati ipse delinquẽs cõtraxerat. l. 1. §. an bona. & ibi Bart. ff. de iur. fisc. latè Guillerm. Benedict. in cap. Rainuntius, verbo, & vxorem. n. 850. de testam. quẽ refert & sequitur D. Couar. vbi supra num. 9. sed & reliqua circa præsentem materiã videnda sunt per DD. in suis locis: superiora tamen præcipua & in praxi sæpè cõtingentia sunt, ideò ipsa deduximus. Ex superioribus iam deducitur, promotum ad beneficium incompatibile non posse resignare primũ, quia vacauit ipso iure: ita Hoxeda in tract. de incõpatib. benefi. p. 1. c. 13. n. 2. & hæc est cõmunis opinio nunc recepta in pract. vt non possit resignare in fauorem, secund. Flamin. Paris. lib. 3. de resig. benef. q. 1. n. 50. qui eã latè probat n. seqq. & n. 58. quòd taliter priuati, tenẽtur in foro cõscientiæ dimittere beneficia, & si de facto detinent, tenẽtur ad restitutionem fructuũ perceptorum in foro poli, vt est cõmunis opin. in vtroq; secũdùm ipsum ibi.

92 Postremò illud non prætereundum duxi, quòd licèt clericus homicida nõ sit priuatus ipso iure beneficio quod habebat; collatio tamen beneficij de nouo ei facta, qui tempore collationis est irregularis ac Sacerdotiorum incapax, ipso iure est nulla, per tex. optimum in c. dudum, el 1. de elect. & in c. cum in cunctis. §. vltim. de elect. nullumque ius tribuit in beneficio, imò tenetur hic beneficiũ dimittere, & fructus à se perceptos in animę iudicio restituere, quippe qui nullo titulo & iure beneficium acquisierit, secundùm Dynum in reg. 1. de reg. iur. in. 6. Innocẽt. in. dict. c. cum nostris, de concess. præb. Millis in repertor. verb. irregularis, vt homicida. sequitur Felin. in c. 2. nume. 4. circa fin. in vers. considera in tanta varietate, &c. de rescrip. Nauar. in man. Latin. c. 27. n. 249. vers. 6. Lambert. Paul. Paris. & Rebuf. eosq; referens & sequens D. Couar. in reg. peccatum. 2. part. relect. §. 8. n. 6. vers. ad idem. de reg. iur. in. 6. & in cap. alma mater. 1. p. relect. §. 7. n. 1. de sententia

tia excommunicat. in 6. est communis, vt plures allegans testatur nouissimè Flamin. Paris. de resign. benef. libr. 4. q. 3. n. 32. cum seqq. Cùm enim beneficia Ecclesiastica præcipuè dentur propter officium. c. cùm secundùm. de præb. c. vltimo de rescrip. in 6. c. concesso. 12. q. 2. c. generaliter. 16. q. 1. notat glos. in c. vlt. de officio Vicarij, irregularis autẽ suspensus est ab officij exequutione, cuius causa beneficiũ datur: ergo meritò q̃ collatio beneficij ei facta, sit nulla: quã ratione idẽ dicẽdũ est in collatione beneficij facta excõmunicato, vt etiã sit nulla ipso iure: tex. singularis in c. Apostolicis, de cleric. excõmunicato minist. per quẽ tex. hęc est cõmunis opinio, vt testatur Ioann. Staphil. de literis gratię & iust. fol. 82. col. 2. quam communem latissimè probat latè ad partes agens Selua de beneficio. 3. p. q. 4. per totam, volu. 15. tractat. & pluribus exornat D. Couar. in d. cap. alma mater 1. p. §. 7. per

94 totum. † Sed si à Papa fiat collatio beneficij, præcedente absolutione illius à quibusuis excommunicationis & suspensionis, &c. vt communiter de stylo curiæ fit, per illam clausulam, Teq; absoluentes, &c. valebit collatio præd. facta illi, qui erat excõmunicatus maiori, vel suspensus, quoniam per d. clausulam absoluitur à Papa ad effectum dũtaxat præsentium consequendũ, non quoad alia: ita Petrus Rebuf. in praxi benef. in forma & declaratione nouæ prouision. super clausula, Teq; absoluẽtes, &c. nu. 2. cum seqq. Collatio tamen irregulari facta, etiamsi fuerit appositа prę̃d. clausula, Absoluentes teà censuris, & à quibuscunq; excommunicationibus, non valet, vt respondit Nauar. consi. 66. nu. 1. de sententia excommunic. quia Papa nõ videtur absoluere ab irregularitate, nisi id exprimat: idem Nauarr. in manual. cap. 72. nu. 254. refert & sequitur vtrumque Flaminius Paris. vbi supra nu. 40. & 41. & nu. 59 cum sequentibus idem quod dictum est in excommunicato, probat cum communi in suspẽso.

95 † Sic etiã clericus periurus beneficio Ecclesiastico priuandus est per sentẽtiam, non tamen est ipso iure priuatus, text. optimus in cap. querelam. de iureiurando. vbi glos. & Doctores, est magis communis sententia secund. Flaminũ Paris. de resign. benef. lib. 4. q. 3. nu. 12.

96 Quia non merẽtur regere Ecclesias, qui sunt crimine periurij irreti, vt ibidem probatur, glos. etiam in c. illud. de excess. prælatorum. & in cap. quicunq; 6. quæstio. 1. Abb. & alij in cap. 2. de rescrip. vbi Felin. num. 2. cum seqq. Dec. 2. & 3. Rip. numer. 13. fatentur hanc esse communem opinionem, & Ioan. Selua in tractat. de iur. iur. quæsti. vltim. & in tractat. de benef. 3. p. quæst. 2. numer. 20. cum seqq. volu. 15. tractat. diuers. doct. Bernard. Diaz de Lug. in pract. crim. Canonica cap. 86. & alios allegans D. Couarr. in c. quamuis pactum. 1. parte. §. 7. nu. 3. de pact. in 6. aduersus Rebuf. tenentem, periurum priuatum esse ipso iure beneficijs Ecclesiasticis, quæ tempore periurij obtinebat: sed vera & cõmunis sententia est in contrariũ, quam prædiximus, nempè periurum non esse ipso iure priuatum beneficio, sed priuãdũ per sententiã; † & nihilominus collatio beneficij periuro facta, est nulla ipso iure, vt probant Abb. & DD. in d. c. querelam. Aufrerius in decis. capellæ Tolos. q. 17. Dec. in c. dilecti. numer. 2. de exceptio. refert alios Felin. in d. c. 2. de rescript. nume. 4. quamuis ipse contrarium velit, & Nicol. Millis verb. periurus. per tex. optimũ inc. accedens. de accusat. est cõmunis secund. Flaminiũ

98 Paris. vbi supr. n. 10. & 11. † Hoc tñ verũ est & procedit, quoties quis esset per sentẽtiã declaratus periurus, & posteà fieret ei collatio, & non aliàs, quia ante sentẽtiã facta collatio, esset valida, secũdùm Federic. de Sen. cons. 50. Card. & Felin. in d. c. querelam. Rebuf. in tractat. de pacif. poss. n. 221. sequitur alios referẽs, Couar. vbi supra, existimans, collationẽ beneficij periuro factã, nullam esse ipso

99 iure, † quando infamia hæc ex periurio notoria sit, non aliàs, prout contingit esse per sententiam, quia manifestum & sententia æquiparantur, vt in l. emptorẽ, in princip. ff. de actio. emp. † Item &

100 secundò cum collatio beneficij per iuro facta fuerit authoritate literarũ Apostoli-

ſtolicarum ad beneficia, ſecundùm Calderin. conſ. 20. tit. de præb. & conſ. 4. de accuſat. Felin. in d c. 2. col. 3. nu. 5. de reſcrip. & in c. inquiſitionis, col. 2. n. 8. de accuſat. & Rebuf. vbi ſupra n. 222. ſiue infamia ſitiuris, ſiue facti, ſecũdùm Couar. vbi ſupra nu. 3. in fine.

SVMMARIVM.

1 *Volũtariũ bifariàm dicitur; vnomodo directe, quia intentum; alio modo per accidens:*

2 *Caſus eſt cauſa agens præter intentionẽ: ſicq; caſualia ſimpliciter ſecundùm illam rationem nihil habent culpæ.*

3 *Ille qui non remouet ea, ex quibus ſequitur homicidium, ſi debeat remouere, erit quodãmodo homicida voluntarius.*

4 *Deformatio eſt triplex, merè volũtaria, merè caſualis, & mixta, & quæ ſit vnaquæq; earũ.*

5 *Dans operã rei illicitæ, ſi ex huiuſmodi actione fuerit homicidiũ caſuale ſubſequutum ex culpa ſufficiẽter directa ad illud, irregularis fit, ſiue adhibuerit diligentiã, quàm potuit, ne ſequeretur, ſiue nõ: quæ diſtinctio quoad peccatũ nõ procedit, ſed tãtùm quoad irregularitatem, vt in num. 6. & allegãtur iura quibus probetur in nu. 20.*

7 *Irregularis eſt ille, qui dabat operã rei illicitæ, nẽpè rixãdo cũ alio, & cõſãguineus illi⁹ interfecit eũ, cũ quo rixabatur nullo præcedente cõſilio rixantis, imò cõtra eius prohibitionẽ.*

8 *Limitatur, ſi clericus nõ fuerit in culpa rixãdo, quia tũc factũ aliorũ nõ eſt ei imputãdum.*

9 *Homicidium ſubſequutum in caſu nu. 7. quo ad poenã exteriorem ordinariã non imputatur rixanti, ſed tantùm quoad arbitrariam, nec quoad aliquam, ſi ille nõ dedit cauſam rixæ, nec fuit in culpa, vt in nu. ſeqq.*

11 *In ciuilibus, ad hoc vt ex culpa præcedenti obligetur quis ad caſum, requiritur quòd culpa illa ad caſum ordinata fuerit.*

Impeditus non excuſatur, niſi probet ſe talem adhibuiſſe diligentiam, quod niſi fuiſſet impeditus, impleuiſſet nu. 11.

12 *Culpa ordinata ad caſũ tũc dicitur, quando illa culpa fuit cauſa proxima ipſi⁹, ſec⁹ ſi remota.*

13 *In criminalibus ex ſola datione operæ rei illicitæ conſideratur id, quod in conſequentiam venit, & ſic caſu.*

14 *Homicidiũ ex puro & mero caſu accidẽs ceſſante animo occidẽdi, & nulla culpa interueniẽte, nullã poenã meretur, & n. 15. caſus in praxi contingens in propoſito refertur.*

16 *Irregularis quis non fiit propter ſolum homicidium, niſi culpa vel voluntas præcedat.*

17 *Qui omnino excuſatur à peccato homicidij, excuſabitur etiã à poena irregularitatis.*

18 *Ad irregularitatem incurrendam per homicidium, vel deformationem ex opere illicito caſu ſubſequutum, requiritur quòd cauſa illiciti operis ſit propinqua.*

19 *Cauſa propinqua eſt illa, quæ damnum dat, non accedente alia extrinſeca cauſa.*

21 *C. tua nos. de homicid. intellectus.*

22 *Clericus in minoribus ordinibus cõſtitutus beneficiũ Eccleſiaſticũ habens, irregularis eſt, ſi ex chirurgiæ officio, cui operã dat, aliquis moriatur, etiã abſq; eius culpa: hoc tũ eſt intelligẽdũ, quoties ægrot⁹ moritur ex cauſa alicui⁹ ãduſtionis, vel inciſionis à chirurgo illatæ, aliàs ſecus: vt in nu. 23. ſecus etiam in laico, aut clerico in minoribus beneficium Eccleſiaſticum obtinente, vt in nu. 24.*

25 *Monachus aut clericus exercens medici artẽ, ſi peritus eſt, & abſque eius culpa, caſu infirmus moriatur, non erit irregularis.*

26 *Medici & phiſici ſi nihil ex contingentibus omittãt, ſicq; cõſciẽtiã nõ habeãt læſam alicuius culpæ, quia eã artem abſq; culpæ ſuſpicione exercuerint, bene poſſũt iure ad ordines ſacros promoueri: quatuor tũ aut quinq; debẽt ad hoc cõcurrere, de quibus in nu. 27. ſed quis eſt hic? & laudabimus eum, vt in nu. 28.*

28 *Medicus nõ tenetur ſemper & cõtinuò adeſſe ægroto, niſi ipſe propter maximum ægritudinis periculum cuſtodia indigeret, tũc enim tenetur medicus vel præſens eſſe, vel admonere, vt diligenter cuſtodiatur.*

29 *Chirurgus laicus peritiſſimus, prohibitus tũ à iudice ad tẽpus vti ſuo officio aliqua ex cauſa, quæ non reſpiceret imperitiã artis, ſed poenã aliũde inflictã, ſi non obſtante prohibitione huiuſmodi, eodẽ officio vtatur, atq; ob aliquã inciſionem perfectiſsimè factã, culpa ægroti mors ſequuta ſit, non erit ob hoc irregularis.*

30 *Cuſtos infirmi, vel alius faciens aliquid, quo ipſe citius moriatur, vel ne amplius crucietur mortis tormentis, ſi propter id citius moriatur, irregularis erit, tam ipſe, quam conſulens, iubens aut rogans, etiam medicus; ſecus ſi id fiat bona fide, vt hic.*

31 *Cuſtodes infirmi eũ in lectulo mouẽtes, vt vel aptius ei cibũ miniſtrent, vel qui etiùs iaceat & inde moriatur, an et quãdo fiãt irregulares.*

32 *Confeſſarius, qui dum reum ad patibulum comitaretur, & caſu iumentum quo ille vehebatur, pepulit, non eſt irregularis.*

33 *Cuſtos infirmi non bene illum cuſtodiens, quare ipſe infirmus ex phreneſi ſe proiecit, & mortuus eſt, an & quando ſit irregularis.*

34 *Homicida reputatur, qui vulneratũ ad mortẽ nouo ictu, vel alio modo ad mortẽ accelerat.*

35 *Extrahens ſagittã, aut aliud telum corpori alicuius infixum, cum nõ ſit medicus, vel chirurgus, vt citius moriatur, vel ſi ex hoc ipſe vulneratus moriatur celeriùs quam aliàs moreretur, irregularis eſt; aliàs non: idem in iubente, & rogante, & conſulente.*

36 *C. Sicut ex literarum. de homicid. intellectus.*

37 *Ad irregularitatem incurrendam in caſu d. c. ſicut. eſt neceſſarium quòd foetus ſit animatus: hodie idem ſi non ſit animatus.*

38 *Foetus ſi maſculus ſit, dicitur animatus die quadrageſimo à conceptione: foemineus verò die 80. ab ipſo conceptu.*

39 *Adulter, cuius ob cauſam maritus ſuã vxorẽ occidit, an ſit irregularis & n. 42.*

40 *Marito à lege datur facultas impunè occidẽdi vxorem & adulterũ in crimine adulterij deprehenſos.*

41 *Homicidiũ caſuale tũc demũ ad irregularitatẽ imputãdũ eſt danti operã rei illicitæ, quãdo actus ille ordinatus eſt ſua propria natura ad mortis læſionẽ, vel ad homicidiũ, aut quoties homicidiũ illud procedit ab illo actu illicito per ſe quidẽ, & neceſſario, nõ per accidẽs, aut ſaltem vbi illicitum illud opus per ſe volitũ genere ſuo eſt periculoſum, aut ſaltem ſæpe in de mors ſequitur, aut frequenter.*

43 *Clericus adulter occidens inuaſorẽ cum moderamine inculpatæ tutelæ, an ſit irregularis.*

44 *Aggrediẽs aliquid illicite, quod eſt cauſa vt aliũ occideret, propter ſui defẽſionẽ neceſſariã, nõ ſolùm peccat id agẽdo, ſed etiã eſt homicida, quãdo opus illud illicitũ erat quædã via ad homicidium perpetrandum.*

45 *Euẽtus ex aliquo ſequuti opere minimè quidẽ ab operãte præcogitati, ſed præter eius intentionem contingentes imputantur operanti, ſi illi euentus per ſe & neceſſariò ſequuntur ex priori opere, aut ſaltem vt in pluribus ex illo eueniunt & euenire ſolent.*

46 *Plures vbi reperiũtur inpugna, in qua aliqui ſũt interfecti & mutilati, & neſcitur à quibus, an oẽs, vel qui cẽſeãtur irregulares, cũ n. ſeqq.*

48 *Qui in rixa, vel prælio interſunt addiſſu adẽdã rixã, vel præliũ, licèt inde nõnihil animi ſuorũ parti, & nõnihil timoris aduerſæ redderetur, nõ ſũt irregulares, niſi verbi ſpacẽ, animo verò et facto rixã ſuadeãt: & c. vt in n. 49.*

50 *Clericus præſtãs opẽ oppreſsis, vel obſeſsis in iuſtè & adiuuãs eos, qui repellũt iniuriam, proiiciendo lapides, & huiuſmodi, nõ eſt irregularis, dũmodò ipſe neminem occiderit.*

51 *Si vnus ex pluribus percuſſus mortem obiit, & non conſtat ex quo vulnere mortuus fuerit, an omnes ſint irregulares? remiſsiuè.*

52 *Clericus abſque irregularitatis nota & poena poteſt intereſſe bello iuſto, & hortari milites ad pugnã & n. 53. quomodo hoc intelligatur.*

53 *Cleric⁹ an poſſit bellũ gerẽtib⁹ arma portare.*

54 *Clericus in ſacris cõſtitutus nõ erit irregularis ſi pugnauerit in bello iuſto, & neminẽ occiderit, aut mutilauerit, etiã ſi in eo cõflictu fuerint plures occiſi, aut membris mutilati. Idẽ eſt ſi ipſe percutiat, vel vulneret, ſi clarũ eſt quòd ex tali percuſſione non fuit ſequuta mors, vel mutilatio: licèt alij in pugna illa per alios ſint mortui, vt in nu. 55. & n. 56. quid ſi clericus adhortetur ad victoriã generaliter, & percutiat multos proprijs mamb⁹, & efficiat vt cõmilitones ei⁹ ope et hortatu multos occidãt, an ſit irregularis.*

57 *Clericus in minorib⁹ cõſtitutus poteſt abq; peccato in bello iuſto propria pugnare manu ſicut laic⁹, neq; ex hoc eſſe irregularis, dũmodò aliquẽ non occideret neque membro mutilaret.*

58 *Cleric⁹ in neceſſitatis articulo nõ peccaret arma ſumẽdo in bello: vbi dupliciter diſtinguitur articulus neceſſitatis. & nu. 59. an tũc ſit irregularis, ſi aliquẽ occidat, vel mutilet.*

60 *Irregularis nõ eſt, qui mortẽ aliter vitare non valẽs, ſuũ occidit vel mutilat inuaſorẽ: & poſſet ſtatim poſt huiuſmodi occiſionẽ miniſtrare: niſi aliũ interficeret pro defenſione proximi, vel pro rebus ſaluãdis, vel vbi neceſſitas nõ fuiſſet ineuitabilis, vt latè in n. 61.*

62 *Irregulares an ſint, qui ex licentia & permiſſione ſũmi Pontificis in bello iuſto pugnarent propria manu, & aliquem, vel aliquos occiderent? cum nu. ſeqq.*

65 *Papa an poſſit clericis cõcedere licentiã, vt in bello propria pugnent manu, & alios occidãt.*

66 *Quicunque pugnauerit in bello iniuſto & in eo auxilium & opem dederit, ſi inde ſequuta ſit*

sit mors, aut membri mutilatio, erit procul dubio irregularis.

67 *Irregulares sunt existentes in bello iusto ex parte se defendentium, si occidant vel mutilent, nisi in casu, quo aliter euadere non possunt, alij verò, qui non occidunt, neque mutilant, nõ sunt irregulares, licèt ibi multi occidantur, etiam si percutiant aliquos, non tamen lethaliter, qui deinde occidantur ab alijs: & quid si animo deformandi percutiãt, & ex percussione sequatur deformatio culpa percussi, vel medici. n. 71. quodtñ limitatur n. 75. nisi in morte culpã cõtraxerit.*

68 *Tex. in c. significasti, el 2. de homici. intellect⁹.*

69 *Excõmunicatus est, qui cùm posset, noluit obuiare manifesto facinori percussionis in clericum commisso.*

70 *Irregularis nõ est, qui iuste aliquẽ percussit, & nõ occidit, licèt alias sine ipsi⁹ culpa occidatur.*

72 *Imperitia medici aut incuria parentũ in medẽdo vulnere filij, an excuset percutiẽtẽ illicitè.*

73 *C. Exhibita. de homicid. intellectus.*

74 *Irregularis nemo constituitur ex animo occidendi, etiam deliberato, & cum insidijs, si non occidit, neque deformauit.*

76 *Clericus ministrans ballistã, ensem, lanceam, vel alia arma in conflictu pugnantibus, an & quando sit irregularis, cum nu. seqq.*

80 *Irregulares & homicidæ reputãtur detrudẽtes homines in carcerẽ ita arctũ, quod incarcerati non viuunt vltra sex vel octo mẽses, propter arctationẽ carceris, & nu. 81. hoc esse contra prælatos detrudentes clericos in gabiam, vbi verisimile est eos intra paucos dies morituros.*

82 *Irregularis est qui domui suæ alit, aut custodit ferã aliquã bestiã, vt leonẽ, elephãtẽ, aut vrsum, vel canẽ, si sua culpa aliquẽ deformet, puta solẽdo, vel habẽdo soluta præd. animalia: secus aliàs: nisi in via vel alio loco publico habeat ea, etiã ligata, vt in n. 83.*

84 *Clericus venans, aut ballistas exercens, si aliquem casu occiderit, an & quando sit irregularis: & n. 85. & 87. & 88. & 89.*

86 *Clericus etiã licitè venans, si tũ id faciat tẽpore, quo diuinis interesse tenetur, peccat.*

90 *An & quãdo quis teneatur ad dãni restitutionem in foro exteriori & conscientiæ ex culpa lata & leui & leuissima.*

91 *Clericus percutiens non lethaliter asportãtem rẽ Ecclesiæ, ex qua percussione ille fugere nõ potuit, & ob id occisus fuit, est irregularis.*

92 *An idẽ sit dicendum in eo, qui latronẽ res suas asportantem percussit, &c.*

93 *Irregularis an sit, qui misit lapidẽ in aliũ, & is à lapide fugiẽs, ac demũ procidẽs in alterũ lapidem, caput offendens, culpa medici vel cõsanguineorũ eũ curantium mortem obierit.*

94 *Clericus introducens meretricem per tectum in domum suam, si decidens ipsa moriatur, vel abortiat, an sit irregularis?*

95 *Clericus mittens puerum ad equitandũ equum, vel ad flumẽ, monẽs vt ab eo caueret, & tñ submersus est, an sit irregularis, & nu. 96.*

97 *Irregularis est, qui ad seditionẽ & arma pulsauerit campanam, si inde fuerit ex prælio inito aut pugna sequuta mors.*

98 *Idem est, in eo, qui cãpanã pulsauerit in signũ quod aliquis est furca suspẽdẽdus, aut á ministris iustitiæ iugulãd: sed cõtrariũ est veri⁹.*

99 *Irregularis non est, qui ligna aut stramenta dederit ad comburendum hæreticum iam mortuum; secus aliàs.*

100 *Irregularis an & quãdo sit pulsãs cãpanas illicitè, si inde sequatur mors alicuius &, nu. 101. & 102.*

103 *Clericus dãs operã rei bellicæ, licèt imprudens & uesciẽs, aliũ præter suã intẽtionẽ occidat, est irregularis. Itẽ & is, qui torneamẽta atq; alia pugnæ simulacra, quæ clericis ob periculũ homicidij ex suo genere interdicta sũt, exercet.*

104 *C. Quantæ, de sentent. excõmunica. intellectus.*

105 *Defendere iure Pontificio quis tenetur alterũ ab iniuria, si cõmode possit, alioqui erit reus cõmissi criminis: & quãdo dicatur id cõmode facere posse, nu. 106. non tamen tenetur id gratis agere & ideo potest iustè pro eo pretium accipere, vt in nu. 107.*

108 *Defendere omittens proximos, cum posset, etsi graniter peccet non tamen tenebitur ad damni illati restitutionem.*

109 *Vicinus sciens latrones intrare in domum vicini, & cum posset obuiare, non fecit, peccat, non tamẽ tenetur ad restitutionem.*

110 *Is, qui ex officio tenetur delictis obuiare, vt est princeps, vel prætor, si cũ posset, nõ fecit, peccat, & tenetur ad restitutionẽ & n. 113. secus verò inpriuatis, licèt peccẽt, vt in n. 114.*

111 *Famulus, qui custos est domus, vel ex qua latro exijt ad furandum, vel quam adit ad furandum, similiter tenetur.*

112 *Habens potestatem publicam, aut priuatã iure familiæ in percussorem clerici. si cum posset impedire, nõ fecit, remanet excõmunicatus: idem*

idẽ erit in eo, qui dolosè desinit obuiare percutienti clericum cùm posset: vt in numer. 113.

115 *Medicus omittens curare infirmum, & diues alere pauperem, qui tamen ex hoc moriantur, non ex hoc fiunt irregulares.*

116 *Priuatus omittẽs dolosè defensionem proximi, cum desiderio mortis eius, cùm posset eum liberare, est irregularis.*

117 *Irregularis est, qui aduertit aliquem à liberando alium ab iniusta deformatione.*

118 *Irregularis nemo est ex sola complacẽtia quòd deformetur alius.*

Homicida mentalis tantùm nisi actu homo interficiatur, non fit irregularis. dict. nume. 118.

Mandans aut consulens amico, vt alium interficiat, si ab hoc ille occidatur, erit irregularis. d. n. 118.

119 *Dans operam rei illicitæ, tunc demum ex homicidio inde sequuto fit irregularis, cùm nõ adhibuit omnem diligentiam, quam potuit & debuit.*

120 *Clericus, qui contra prohibitionem equitaret, si puerum equi impulsu occideret absque eius culpa, an sit irregularis. & nu. seq.*

122 *Monachus Minor peccans equitando nõ fit, irregularis, si mula eius, aliàs mãsueta, puerum occidat absque ipsius culpa, nisi frænum de facili frangi potuit, vel si propter eius imperitiam vel impotentiam equus lasciuisset, vel si non præuidit quæ debuit, vt in nu. 123.*

124 *Cap. Continebatur, & c. lator de homicid. intellectus & concordia.*

125 *Ludus palestræ (hoc est lucha) licitus est etiã clericis.*

126 *Ludi exercendi vires causa introducti liciti sunt, & nu. 127. quando clericis, saltem in sacris constitutis, liceant.*

128 *Ludens, vsus defensione & natura ludi, si alterum occiderit, ne victus euadat, de homicidio nõ tenebitur, nisi ludus esset impellendo alium, vt solet contingere* con los que burlan con armas, o luchan, *quia tunc punitur arbitrariè, vt in nume. 129.*

130 *Occidẽs amicum omnino sine culpa, quia gessit actum licitum in loco solito, & in forma solita, ad nihilum tenetur, & tũc liber etiam erit à damnis pecuniarijs, quæ inde sequuta sunt vxori & filijs occisi: secus si aliqua culpa interceserit, vt in num. 131.*

132 *Percutiens aliquem cum spingarda papiro ejecto tempore carnispriuij, tenetur vt hic.*

133 *Diffidantes se ad dandam vnum ictum, vel occidendum, debent condemnari ad emendam erga regem, aut aliud damnum, sed nõ vnus erga alium, quia scienti & volenti nõ fit iniuria.*

134 *De poenis pugnantium per duellum, deq; eorum patrinis & dominis temporalibus duellum permittentibus, remissiue.*

135 *Irregularis an & quando sit qui in ludo palestræ, & alio licito alterum occidit, & nu. 139.*

136 *Irregularis an sit reficiens tecta, aut lapidem in aliquem locum iaciens, si aliquem præter intentionem occidat, vel deformet i*

137 *Irregularis an sit currens equum, si al um ideò occidat vel mutilet.*

138 *Irregularis an sit, qui in proprio nemore vel alieno venans, merè casualiter hominem occiderit.*

140 *Culpa leuissima sufficit ad irregularitatem incurrendam, sed tantùm grauis vel leuis, & nume. 141. quando incurratur ex culpa consistente in omittẽdo: vide etiã de primo, nu. 142.*

143 *Ludens data opera socium interficiens, vel vulnerans, lege Aquilia, & poenal. Corneliæ tenetur.*

144 *Ludens licitè, alterum ex assistentibus occidens, quando teneatur, & quãdo nõ, & nu. seq.*

146 *Lapidãdi vsus inter pueros, siue ludus, prohibitus est: nihilominus propter tolerãtiam excusat á poena ordinaria homicidij, quo ad poenam temporalem: secus quoad æternam, cum n. seqq. Idem in alio ludo prohibito, sed vsitato n. 149.*

150 *Ludus pilæ vel barrã, si inde fractura membri sequatur, an & quando imputetur frangenti?*

151 *Ludus proijciendi lapides ad vires corporis & industriam experiendas, nõ vere ad nocendum, licitus est: & quid si ex eo homicidiũ sequatur.*

152 *Ludentes alea vel chartis, si inter se contendant & iurgentur super ludo, & vnus alterum vulneret vel occidat, punitur, & erit*

erit irregularis occidens, vel deformans, vt in nu. 153.

154 *Conficiens illicitè chartas ad ludendum, nō erit in præd. specie irregularis.*

155 *Artifex ex ferro furtim sublato ensem faciens, non erit irregularis, si emens ab eo ensem, hominem occiderit.*

156 *Lusores offendentes susceptorem eorum, hoc est altablagero, an & qua pœna puniantur.*

157 *Magister nimis castigans discipulum, an & quando fiat irregularis. cum num. seqq.*

158 *Magistris licèt leuis castigatio permissa sit, non tamen excessiua.*

159 *Dormiens suffocans infantem, an irregularis sit? cum nu. seqq.*

160 *Mittens puerum ad puteum, aut ad flumē, vbi suffocatur, & qui fugiens ictum vnius, propellit in alterum, qui ex hoc deformatur, est irregularis.*

161 *Parentes filios suos tenellos casu nocte in lecto suffocantes, quando sint culpabiles, & quādo non.*

162 *Aboriri faciens mulierem prægnantē, quando sit irregularis, & quando non.*

163 *Clericus præsens vindictæ sanguinis, an sit irregularis?*

164 *Irregularis non est, qui sciens tractari de alicuius deformatione illicita, ei non significat, quamuis peccet mortaliter, si neque dicto, nec facto adiuuet.*

165 *Clericus mercans illicitè, & casu aliquem occidens, vel ludens ludo ei interdicto, an sit irregularis?*

166 *Irregularis an sit, qui vt pecora aliena de suo agro pelleret, lapidem proijciens, puerum interfecit.*

167 *Clericus, qui pro ædificatione Ecclesiæ vel domus vocauit aliquē in adiutorium, qui casu interijt ruens cum aliquo ligno, an sit irregularis.*

168 *Phlebotomās causa medicinæ, nō tenetur in aliquo, nec est irregularis, si infirmus decesserit, si erat peritus in arte, & adhibuit diligentiam debitam, &c. vt hic.*

169 *Homicidium actu commissum absque voluntate & culpa, an committenti imputetur, quoad ordines susceptos?*

170 *Homicidium commissum per iudicem aut iustitiæ ministros, est casuale ac proinde dispēsari valet ab eo, qui facultatē habet dispēsandi super irregularitate contracta ex homicidio casuali.*

171 *Irregularis an in dubio quis iudicari valeat? optima resolutio num. seqq.*

172 *Irregularitas iure tantùm humano Pontificio statuta est.*

CAPVT. VI.

De Homicidio casuali.

1 ACTVRI De homicidio casuali, videamus prius, quod dicatur voluntarium, & quod casuale. Pro cuius intelligentia recolendum est, bifariàm quid dici volūtarium. Vno modo directè, quia intentum: & hoc simpliciter nuncupatur voluntarium, de quo hic non est agendum. Alio modo contingit esse voluntarium per accidens, quia nō impeditur, & hoc est medium inter simpliciter volūtarium, ac simpliciter casuale. Casuale simpliciter, vbi nihil est voluntarij, secundùm
2 Aristotil. 2. phisicorum. † vbi quòd casus est causa agens prēter intentionem, sicque casualia simpliciter secundùm illam rationē nihil secū afferunt culpæ; quia ea quę casualia sunt, simpliciter loquendo, non sunt intenta nec voluntaria, & quia omne peccatum est volūtarium, secundùm D. Augustin. contra Faustum, consequitur, quòd casualia in quantum huiusmodi, non sunt peccata; hæc autē alius simpliciter casualia per accidens effici possunt voluntaria, &
3 nihilominus ob carentiam directæ intentionis dicuntur casualia. † Vnde ille, qui non remouet ea, ex quibus sequitur homicidium, si debeat remouere, erit quodammodo homicida voluntarius, secundùm S. Thom. 2. 2. quęst. 64. art. 8.
4 † vel clariùs, vt ex eodem colligitur, q deformatio est triplex, merè volūtaria, merè casualis, & mixta; merè volūtaria est deformatio intenta, seu volita in se, iustè, vel iniustè, qualis est quā quis intēdit facere iustè vel iniustè, per se vel per alium

aliū, iubēdo, cōsulendo, aut cooperādo, vel iuuando testimonio vel patrocinio, ferro, veneno, aut alijs modis, aut deducendo ad locum vbi deformetur, aut procurando, vt faciat aliquid, ob quod deformetur, merè causalis est, non intenta aut volita in se, nec in causa ad cā sufficienter ordinata, qualis est mors quam infert fulmen eo loco illi, qui sine talis deformationis præuisione, ad eū iuit, vel missus fuit; illa enim nec est volita in se, nec in causa ad illam sufficienter ordinata: mixta est, quæ non intēta vel volita in se, sed sic in causa sufficiēter in illam ordinata; qualis est facta à seruo iusso palo cædere alium citra deformationē, & testificatio in causa sanguinis volentis deformationem: ita ex Diuo Thom. vbi supra deducit Nauar. in man. Latin. c. 27. nu. 199. & 220. cum seqq. de quibus casualibus erit nūc agēdum in hoc cap. quoad materiam irregularitatis.

His sic breuiter præhabitis, ad cognoscendū an ex homicidio casuali cōtrahatur irregularitatis, necne? semper præoculis habenda est communis illa ac receptissima regula, ita distinguens:
5 † Dans operam rei illicitę, si ex huiusmodi actione fuerit homicidiū casuale subsequutum (intellige ex culpa sufficienter directa ad illud, vt infra nu. 18. dicemus) irregularis fit, siue adhibuerit diligentiam, quam potuit, ne sequeretur, siue non: si verò dederit operam rei licitę, tunc demum fit irregularis, cùm non adhibuit eam diligentiam, quam potuit & debuit adhibere, aliàs secus: hanc regulam bimembrem profitētur, docent, atque sequuntur communiter oēs interpretes, tàm Theologi, quam Canonistæ, pręcipuè Caieta. post sanct. Tho. d. artic. 8. Siluest. verbo homicidium. 2. col. 1. numer. 2. Dominic. à Sot. lib. 5. de iustitia & iur. quæstio. 1. artic. 9. Nicol. Plou. in tractat. de irregu. nu. 10. volumi. 16. tractat. diuer. doctr. Beatus Antonin. Archiepiscopus Florentin. in eod. tract. de irregul. c. 2. nu. 20. eodem volumi. 16. tractat. diuer. doct. Gonsal. à Villadieg. in eod. titul. de irregul. c. de percussore. col. 2. glos. in c. sicut dignū. §. vltim. verbo consilium. & in cap. cōtinebatur, de homicid. & ibi cōmuniter DD. testatur communem decis. Pedemont. 104. num. 6. eandem distinctionē sequitur & testatur communē D. Couar. in Clemen. si furiosus. de homicid. 2. p. relect. §. 4. nume. 2. sequitur & latè probat Nauar. vbi supra d. cap. 27. num.
6 220. & 221. † non tamen secundùm supra dictos, procedit hęc distinctio quoad peccatum, sed tantùm quoad irregularitatem, ille siquidem, qui dat operam rei illicitæ, si adhibuit diligētiam quam debuit & potuit, ne homicidiū casuale sequeretur, & nihilominus casu id contigerit, erit reus illius actus illiciti, cui dabat operam, non tamen homicidij: nec quo ad peccatum erit homicidij reus, qui dederit operam rei licitæ, etsi aliquam absque dolo culpam habuerit, tenetur tamē pœnitere, iuxta glos. Abb. Anan. & Felin. in cap. presbyterum. de homicid. & in c. vlt. 15. q. 1.

In foro autem exteriori etiamsi dem operam rei illicitæ, & inde sequatur homicidium prēter meam voluntatem,
7 † puta si me rixante cum aliquo, frater meus eum interficiat, nullo præcedente cōsilio meo, vel tractatu, imò cōtra meā prohibitionem, licèt incurram irregularitatem iuxta præd. communem distinctionem, quia mea culpa præcedit casum, per. l. 1. §. cum arietes. ff. si quadrup. paupe. feciss. dicatur. l. quoniam multa. C. ad l. Iul. de vi publica. & in c. de cætero. de homicid. & præd. culpa fuit ordinata ad casum, & proxima delicto homicidij, quo casu incurritur irregularitas, vt infra latiùs docebimus, & in terminis huius speciei ita tenent omnes communiter DD. per tex. ibi à contrario sensu, in cap. Petrus de homicid. & Gundisalu. de Villadieg. de irregula. c. de percussore, col. 8. Marian. Socin. in cap. ad audientiam, num. 50. de homicid. Curt. Senior cons. 61. colu. 2. D. Couar. in d. Clemen. si furiosus, de homicid. 2. p. relect. §. 2. num. 8. vbi eam esse communem

nem profitetur, & decis. Pedemont. 104.num.4.Nauarr.in man. Latin. cap. 27.num. 227. &Petrus Plaça in epitho. de delict.lib.1.cap. 15. nu 7.Petrus Surdus consi. 12.nume.59. quia tunc ex illo opere illicito in id aliquo modo ordi-
8 nato sequuta est mors, † Quo fit, vt si clericus nõ fuit in culpa faciendo rixã, factum aliorum non est imputandum illi, quia non dabat operam rei illicitę. Abb.in d.c. Petrus. sentit Plaça vbi supra,nisi prohibere potuit parentes, vel amicos,& non prohibuit,quia tunc erit irregularis;secus si prohibuit quantum potuit,secundùm Hostiens.in d.cap. ad audiẽtiam de homicid. sequitur Siluest. in summa, verbo homicidium. 2. nu.2. addens,quòd si huiusmodi interfectores non fuissent parentes,vel amici clerici, sed inimici occisi superuenientes, non imputabitur clerico homicidium,secũdum Hostiens. vbi supra, & Abb. in d. cap.Petrus,nume.1.& maior pars interpretum contra Villadieg. secũdùm Plaçam vbi supra d.numer.7. versic. cæterum.

9 Nihilominus tamen etsi irregularitatem incurram in casibus, quibus eam incurri prediximus, prę̃d. homicidium mihi quoad pœnã exteriorem minimè imputabitur: ita tenet glos.in terminis in cap.fit.23.quæst.1. in verbo volẽtes, quam sequitur Bald. in d. l. data opera, num.63.C.de his qui accus.non poss. & Felin. alios allegans, & pluribus modis limitans in d.c. Petrus,nu. 2. cum seqq. de homicid.Hippolyt.in.l.si in rixa,nu. 30.ff.ad l.Cornel.de sicar. Anto. Gom. 3.tom.cap.3.de homicid. nu .47. D.Couarr.vbi supra.& decis.Pedemont. quæ supra,statim in princip.

Hæc tamen sententia glos.in d. cap. vltimo & sequacium,vel debet intelligi procedere vbi quis non dedit causam rixæ, neque fuit in culpa,quia alter fuit pugnæ aũt contentionis aggressor, & sic ipse non dabat operam rei illicitæ, sed iustè rixabatur pro sui defensione, vt declarant Couarr.& decis.Pedemon. & Plaça vbi supra,quo casu nec irregularitas incurritur, iuxta prę̃d. communem distinctionem,& argu.tex. in dict.
10 Cleme.si furiosus. † Vel procedit etiam si loquatur in eo, qui dederit causam rixæ,& sic in aggressore quoad pœnam ordinariam delicti, quæ præd. casu imponi non debet propter casum, sed extraordinaria & arbitraria, propter culpam præcedentem, in quo etiam lata culpa & leuis criminaliter punitur: ita Bart.in.l.1.§.1.colum.1.ff.si quis testam. lib.esse iuss.fuer.& ibi Alex. in addit.ad eund.Bart.Ancharr.in. c.presbyterum, de homicid.Felin.in d.c.Petrus.Thom. Gram.decis.17.num.4.& latè Benedict. Capra in suis singul.& tracta.reg. 78.n. 40.& seqq.Bossius in practic. crim. tit. de homicid.num.67.cum seqq.Couarr. & decis. Pedemont. vbi supr. & Plaça etiam vbi supra nu.6.

11 Quinimò & in ciuilibus, vt ex culpa præcedenti obligetur quis ad casum,requiritur quòd culpa illa ad casum ordinata fuerit.l.non omne. ff. de statulib. l. is qui.ff.de actio.& oblig.c.quia diuersitatem,de concess.præb.Bart.in.l.2.§.ff. ff.si quis caut. & in l.si vt certo. §. interdum.ff.cõmodat.Aymon.Crauet.cons. 8.num.29.decisio Pedemont.114. num. 1.& latè Petrus Surdus consi. 12. nume. 20.& prætereà q̃ casus eueniat propter culpã,qui alias non euenisset,secus aliàs: ita expressè Paul.Castr. per tex. ibi in l. fina.§.si ea conditione. ff.ad.l. Rhod.de iactu.& inquit Alex. post Guillerm. de Cugno,& Bart.quos citat cons.74. nu. 6.versi.quartò confirmatur, volum. 6. quòd allegans aliquem teneri de casu propter culpam commissam, articulare & probare debet,quòd ille contigit solùm propter culpam, nec potuisse aliter contingere, nisi culpa intercessisset: sequitur plurimos allegans Petrus Surd. d.cons.12.num.20.& 64.vbi nume. 66. cum seqq. limitat, quando culpa est in faciendo commissa, dando operam rei illicitæ, veluti contra formam vel legẽ contractus,vel domino inuito,quia tũc etiamsi culpa nõ fuerit ordinata ad casum,tenetur quis de eo, vt ibi latè probat.

bat.Similiter impeditus non excusatur, nisi probet se talem adhibuisse diligentiam,quod nisi fuisset impeditus,impleuisset id,ad quòd tenebatur.l.qui commeatus.vbi Bart.ff.de re milit.Bart.in.l. 2.§. quod diximus.ff. si quis cautio. & ibi Bald.Angel.& Alex.nume. 6.& Ias. num.4.dicit communem Socin.consil. 170.num. 12.vol.2. sequitur Matth.de Affict.decis.29.num. 1. Dec.in cap.ex ratione,num.16.de appellat.Crauet.cõs. 151.numer.22. & consi.179.Menoch.de arbit.iud.casu.118.num.7.& casu.153.n. 15.Decius cons.104.nume.3. dicunt cõmunẽ alios referẽtes n.9.Boer.decis.40. num.4.& Vantius in titulo de nullit.ex defectu iurisd. ord.num. 166.in fi.versi. erit.& Petrus Surd.consi.12.num.21.& tunc dicitur culpa ordinata ad casum, quando principaliter respicit illum casum.l.penul.in fine.ff.de iur.dot.l.fi.§.fi. ff.quæ in fraud.cred.l.etiam.§. 1. ff. solut. matrim.quæ iura ad hoc citat Dec. in cap.quæ in Ecclesiarum,colu.penult. nume.30.de constitut.Crauetta consili.
12 247.num.7.† vbi quòd tunc etiam dicitur culpa ordinata ad casum, quãdo illa culpa fuit causa proxima ipsius; secus si remota, prout sentit Bellamera cõs.22. col.2.circa med.versi. & quia mandatũ tunc etiam dicitur culpa ordinata ad casum, quando sine ea casus non euenisset,vt est prædictum, & per Surdum
13 vbi supra numer. 64. † In criminalibus autem ex sola actione operæ rei illicitæ consideratur id quod in consequẽtiam venit, & sic casu, propter principium illicitum:ita Ias.in.l.siquis neq; causam. nu.24. ff. si cert. pet. quem refert & sequitur Hippolyt. in rubrica C.de raptu virginum.num.78.per tex.in.l. qui saccum.ff.de furt. & in.l. quoniam multa. C.ad leg. Iul. de vi pub. sequitur etiam decis.Pedemont.vbi supra nume. 8. vbi quòd hæc fallentia congruè sumi potest ex tex.in l. qui occidit. §. in hac. ff. ad leg.Aquil.in quo fit mentio de occasione, quæ propterea denotat causam in modo,secundùm Angel. consi.63. n. 4.præsertim quando talis effectus consueuerat sequi ex tali occasione, vt sentit Socin.consi.157.num.21.post Angel. & Ioan.And.quos citat. Quare meritò quòd pœna arbitraria puniri debeat in prędicta specie ille,qui incepit rixam, & sic dabat operam rei illicitæ, ex homicidio prædicto casu inde sequuto prę-
14 ter eius volũtatem,vt prædiximus. † Si tamẽ animus occidendi cessaret,& prętereà nulla culpa interueniret, sed ex puro & mero casu homicidium accideret,nulla pœna est imponẽda, secũdùm Bossium vbi supra nume.66.fol.270. & optimè Nauarr.in cap.fin. 14. quæstio. 6.nu. 17. & 18. prout iam in praxi con-
15 sului per prædicta, † rixantibus duobus cum ensibus euaginatis,& cùm videret rixã frater vnius ex rixantibus occurrere incepit cum ense euaginato in fauorem fratris rixantis, & antequam ad rixam accederet, in via exinanitus in terram corruit, ac mortuus fuit in cõtinenti. Dubitatũ fuit,an de huiusmodi homicidio teneretur rixans cum fratre huius defuncti,aut aliqua pœna, saltim arbitraria,esset plectẽd⁹? Respõdi nulla, per prędicta,quia hoc homicidiũ puro
16 & mero casu accidit. † Sic etiam non fit quis irregularis propter solum homicidium, nisi culpa vel voluntas præcedat,vt tenet Nicolaus Plou. vbi supr. nempè in tractat.de irregular.nume.17. dicens notari in 50. distinctione, si, qui prioris.& in cap. ex literis, de homicid.
17 & in c.tua,de cleric. ęgrotante. † nam. qui omnino excusatur à peccato homicidij,etiam excusabitur à pœna irregularitatis proueniẽtis ex homicidio priuato.c. ad audientiam,de homicid. & in specie ita tenet Paludan.in 4.sententiarum dist.35.quæst.1.art.4. Alfonsi.à Castr.lib.2.de pot.leg.pœn.cap. 14. versic. prima principalis conclusio. & in versi. 2.propositio.quos sequitur D. Couarr. vbi supra d.§.4.nu.9.

Quinimò quoad irregularitatem incurrendam per homicidium vel deformationem ex opere illicito casu subsequutum requiritur, quòd causa illiciti operis sit propinqua homicidio,vt in c. tua.

tua. & in c. ſuſcepimus. de homicid. & cap. fin. de homic. in 6. quia non ſufficit quòd ſequatur ex illicito, niſi ſit cauſa eius propinqua, & illa culpa dirigatur ſufficienter ad illud: vt cum Ancharra. & Franc. in dict. cap. fin. de homicid. lib. 6. tenet & probat Nauarr. in d. man. Latin. cap. 27. num. 220. ſicq; non ſufficit quòd cauſa illa ſit remota: argum. text. in cap. de occidendis. 23. quæſt. 5. & glo. in cap. de cætero. de homicid. quæ eſt communiter recepta ſecundùm Couar. vbi ſupra dict. §. 4. n. 9. verſ. hinc etiam, &c. & tenet idem Nauarr. vbi ſupra n. 219. vbi exemplificat in omni armorum
19 fabricatione; † & probat Salon de iuſtitia & iur. in 2. 2. D. Thom. quæſt. 64. artic. 8. controuerſia. 1. in. 4. & 5. concluſ. & latiùs atque meliùs colum. 1241. cum ſeqq. Cauſa enim propinqua eſt illa, quæ damnum dat, non accedente alia extrinſeca cauſa. l. qui domum. ff. locat. notat Abb. in cap. diſcretionem, de eo qui cognouit conſang. vxo. ſuæ, quæ quidem cauſa dicitur aliter immediata; ſecund. Dec. in auth. prætereà num. 12. C. vnd. vir & vxor. & alios allegantem Couarr. vbi ſupra, vbi tandem reſoluit, quòd ad culpam, quæ ſufficit ad irregularitatem cõſtituendam, non eſt ſemper neceſſaria cauſa immediata aut propinqua, ſed ſufficit alia, modò ſit non admodum, vel omnino remota, arbitrio boni viri, debet tamen eſſe ſufficienter ordinata, ſiue directa ad illud, vt rectè docet Nauar. d. nume. 220. vbi quòd arbitrio boni viri terminandum relinquitur, quid dicatur ſufficienter directum.

20 Redeamus modò ad regulam communem ſupra adductam, circa eius primam partem, quę habet, dãtem operam rei illicitæ, ſi inde ſubſequatur caſu homicidium, irregularem eſſe, quãuis adhibuerit diligentiam ſibi poſsibilem, ne ſequeretur: quæ quidem regula probatur in quampluribus iuris deciſionibus, & præcipuè in cap. tua nos. in princip. de homicid. & in cap. ſicut, & in cap. dilectus, & in cap. ex literis, & in c. ſignificaſti. & in cap. presbyterum. eod. titu. de homicid. quæ iura ad hoc inducunt Couarr. & Nauarr. vbi ſupra num. 221. & tenet gloſ. in cap. de his clericis pro quibus, gloſ. 1. 50. diſtinct. & alibi ſæpiſſimè, & commnniter Canoniſtæ. gloſ. etiam in c. ſicut dignum. §. fi. glo. magna ibi: Si verò dabat operam illicitæ rei. de homicid. quæ gloſ. eſt magiſtra & communiter approbata ſecũdùm deciſ. Pedemont. 104. num. 6. tametſi Dominic. à Soto vbi ſupra d. artic. 9. in verſ. in tertia autẽ, dicat, hanc regulam in iure nõ haberi, ſed quòd eius interpretes illam inferunt ex contrario ſenſu; ſed eum mordet in hoc Nauarr. dict. nume. 221. dicens, quòd nimis audacter hoc videtur dixiſſe Soto contra omnes Canoniſtas, imò & Theologos. † Ex qua cõ
21 muni reg. infertur primò, non bene intellexiſſe tex. in dict. cap. tua nos. Soto vbi ſupra, in verſ. ſed & caſus, dum opinatur, quòd ibi monachus, qui vtendo chirurgia ob ſolam pietatẽ curauit mulierem quãdam à gutturis tumore, & vt chirurgus cum ferro tumorem aperuit, ex quo mulier exponens ſe vento cõtra præceptum eius, moritur, non eſt irregularis; ſecus ſi ob lucrum id fecit, à cõtrario ſenſu, ille namq; tex. potius probat contrarium in vtroque caſu: cùm enim ibi monachus exercendo alienum officium ſibi vetitum peccaſſet, & ſic dabat operã rei illicitæ, vt patet in tex. ibi: Licèt ipſe monachus multũ deliquerit, officium alienum vſurpando, quod ſibi minimè congruebat: & in. c. ſentẽtiam ſanguinis, ne clerici, vel monach. meritò vt irregularis fiat ex illa morte præter eius intentionem ſequuta, cùm tamen præceſſerit cauſa propinqua directa atque ordinata ad mortem, nempè apertio tumoris monacho prohibita; quod apertè concluditur ex illo text. in verſi. ſi tamen, dum probat, neceſſariam fuiſſe ibi diſpenſationem ad hoc vt poſſet Sacerdotale officium exercere, etiam ſi ob ſolam pietatem curaſſet, & non ob cupiditatem; imò ob hoc, & quia peritus erat in officio chirurgiæ, omnemq; quam debuit adhibuit diligentiã, inquit tex.

tex. Non eſt ille adeò reprobandus ex eo quod per culpam mulieris contra conſilium monachi accidit, quòd non poſt ſatisfactionem condignam cùm eo miſericorditer agi poſsit, vt diuina officia valeat celebrare, quanuis alioqui interdicenda eſſet ei ſacerdotalis ordinis exequutio de rigore. Ibi itaq; ſupradictæ iuſtæ cauſæ inducunt, vt ex æquitate diſpenſetur cum illo, acta pœnitentia, quibus deficientibus, nullo modo diſpẽſandum eſſet: & ita rectius ſentiunt ibidem Ioan. Andr. Abb. Anan. & Felin. vtroq; caſu illum eſſe irregularem, quanuis in primo faciliùs diſpẽſetur cum eo, quàm in ſecundo, hoc eſt in elicito à contrario ſenſu, quos refert & ſequitur cõtra Sot. Nauar. vbi ſupra, nu. 221. à quo non diſſentiunt Silueſt. in ſumma, verb. homicidium. 2. nu. 7. & Couar. d. §. 4. nu. 3. licet
22 non ita expreſſè declarent. † Vndè eſt, vt clericus in minoribus ordinibus conſtitutus beneficium eccleſiaſticũ habẽs, irregularis ſit, ſi ex chirurgię officio, cui operam dat, aliquis moriatur, etiam abſque eius culpa, vt notat Abb. in d. c. tua nos, col. pen. & fina. & Paul. Pariſ. conſi. 96. col. vlt. lib. 4. quos refert & ſequitur D. Couar. vbi ſupra d. nu. 3. & tenet Silueſt. verb. homicidium. 2. n. 7. in fi. Idem in clerico (intellige in ſacris) tenet Nico
23 laus Plou. de irregul. nu. 6. † Addit tamẽ Couar. vbi ſupra, hoc eſſe intelligẽdum, vt patet in tex. quoties ęgrotus moritur ex cauſa alicuius aduſtionis, vel inciſionis à chirurgo illatæ, nam ſi chirurgus nullam aduſtionem, nec inciſionem fecerit, ſed ab alio vulneratus, vel alioqui ægrotus moriatur abſque culpa chirurgi, vel ſi à chirurgo aduſtus aut inciſus, non ex occaſione aduſtionis, aut inciſionis, ſed ex ipſa graui ac læthali ęgritudine mortem obierit, nulla contrahitur irregularitas ex ſupradictis: quod probo & ſequitur ad literam Plaça in epithom. de delict. lib. 1. capit. 26. numer. 4. quanuis Couarr. à quo omnia ſupradicta deſumpſit, non referat.

24 Quam obrem ſi laicus, aut clericus in minoribus, nullum tamen obtinens beneficium eccleſiaſticũ, chirurgus eſſet, & iuxta artis peritiam chirurgiæ operã daret, atq; ex aliqua inciſione abſq; eius culpa ægrotus moreretur, non eſſet irregularis cenſendus, vt pote quia operam dedit rei licitæ, alias ſecus, vt notat Cardin. in d. cap. tua nos. & Marian. Soci. in d. c. ad audientiam. nu. 31. de homicid. & Nicolaus Plou. de irregul. nu. 5. & 6. eſt cõmunis ſecundùm Nauar. vbi ſupra. n. 228. & ſequitur D. Couarr. vbi ſupra, &
25 Plaça nu. 6. † Idem eſſet, ſecundùm eoſd. Cardin. & Couar. ſi monachus, aut huiuſmodi cleric⁹ exerceret medici artẽ, & peritus eſſet, namſi abſq; eius culpa, caſu infirmi moriantur, non erit irregularis, ex eadẽ ratione, quippe quia operam daret
26 rei licitæ: ſecus atque in d. cap. tua nos. † Medici namque & Phiſici ſi ex contingentibus nihil omiſerint, ſicq; conſcientiam non habeant læſam alicuius culpæ, quia eam artem abſque culpæ ſuſpicione exercuerint, bene poſſunt iure ad ordines ſacros promoueri, vt in. c. ad aures. de ætat. & qualit.

27 Quatuor tamen aut quinque debent ad hoc concurrere, ſecundùm Abb. in d. c. tua nos, & Silueſt. vbi ſupra, nu. 8. & in verb. medicus. nu 8. vbi loquitur etiã in chirurgis, & ſimiliter in verb. homicidiũ 2. in. 9. Primò, ꝙ illud officiũ nõ ſit ei prohibitũ exercere, ſicut religioſis & clericis chirurgia, vt in c. non magnopere. & in c. ſentẽtiã ſanguinis. ne cleri. vel monach. Secundò, ꝙ ſit peritus in illa arte. Tertiò, ꝙ exhibuerit omnẽ diligẽtiã ſecũdũ artẽ. Quartò, ꝙ infirmũ de his, quę ſunt ægritudini cõtraria, informauerit, alias teneretur, vt in dic. ad aures. Quintò, ꝙ ſuper his habeat probabilẽ cõſciẽtiã: ſecus quãdo ſunt imperiti, vel negligẽtes, & ex hoc probabiliter credũt, aut dubitant, infirmos perijſſe, vel membris eſſe deſtitutos, vt in d. c. ad aures. ſequitur etiam S. Antonin. de irregular. c. 2. nu. 24. vbi etiã loquitur in chirurgis. Licèt enim medic⁹ nõ teneatur ſẽper & cõtinuò adeſſe ægroto, ſecũdum Hoſt. Anchar. & DD. in d. c. tua nos. † hoc fallit, niſi ægrotus propter maximum ægritudi

uis periculum custodia indigeret, tunc enim tenetur medicus vel præsens esse, vel admonere vt diligenter custodiatur, secundùm Hostiēs. in summa. de ætat. & qualit. §. ordo, verb. ex post facto, quem refert & sequitur Rip. in tractat. de peste. par. vltim. §. medicorũ. nu. 48. & Couar. d. §. 4. n. 3. Sed quis est hic, & laudabimus eum? Profectò vllũ medicum adeò iustum ac consummatum & obseruantissimum vix inueniri posse existimo, vt omnibus præd. partibus vigeat ac floreat, etsi maximè artem medicã calluerit, ac proinde temeritatis nota non carebit medicus aut chirurgus, qui se in nullo habere conscientiam læsam affirmare audeat: quare nec ei consulerem, vt absque dispensatione, ad cautelam, ad ordines promoueretur: cum etiã Hostiens. & Goffred. relati à Silues. vbi supra. 2. loco consuluerint, quòd promouendi abstineant à practica medicinæ, præcipuè chirurgiæ, quæ adustionem, vel incisionem requirit, cùm in nullo debeat vacillare conscientia promouendi. capit. laici. 33. distinction. nec ei ordines cõferrem, aut conferendos præciperem, aut consulerem, si mei muneris id esset, nisi præcedente dispensatione legitima, prout eos denegaui cuidam medico se ordinare volenti, affirmanti nihil de contingentibus omisisse, & omnem diligentiam debitam semper in curandis infirmis adhibuisse, nec in vllo se habere conscientiam læsam, ei namq; non credidi, imò temerarium esse quod dicebat, iudicaui, in nullo nempe errasse, nec 31
sui culpa vel negligentia aliquem decessisse, cùm in famoso & insigni medico illud difficilè posset concurrere, quia vt vulgò dicitur, Beati medici, quorum errores cooperit terra: *& aliquando*
29 *bonus dormitat Homerus.* † Quòd si laicus chirurgus peritissimus prohibitus fortè esset à iudice ad tempus vti chirurgi officio, aliqua ex causa, quæ non respiceret imperitiam artis, sed pœnam aliunde inflictam, qui non obstante hac prohibitione, secretò aut publicè eodẽ vteretur, atque ob aliquam incisionem perfectissimè factam culpa ægroti mors sequuta sit, non erit hic irregularis, quia transgressio hæc illicita præcepti iudicis non pertinet ad culpam homicidij casualis, quia prohibitio facta non fuit propter periculum homicidij, sicut in clerico vel monacho, in d. c. sententiam sanguinis, vt existimat D. Couar. d. §. 4. num. 10. versi. tertiò subsequitur.

Custos etiam infirmi, qui dolo aut 30
notabili culpa, aut contra consilium, siue præceptum vel prohibitionem medici, vel absque eius mandato, præbet, aut facit aliquid, quo infirmus citiùs moriatur, vel ne ampliùs crucietur mortis tormentis, si propter id citius moriatur, irregularis erit, tam ipse qui fecit, quàm qui consuluit, iusit aut rogauit, etiam medicus: secus si id fiat bona fide, absque culpa notabili, licet in aliquo errauerit sic faciens, & potest se liberare scrupulo consilio doctorum: quòd si ipsi dubitent, irregularem se esse debet reputare: quia fortè via anhelitus præcluditur, vel apostema rumpitur ex violentia motus, vel suffocatur: secus verò erit, si ex hoc infirmus non citius moriatur; quanuis adhuc id faciens pœnitere debeat de facto. Hæc doctrina colligitur ex omnibus scriptoribus in materia, præcipuè ex Nicolao Plou. vbi supra, numer. 6. & 10. Nauar. d. cap. 27. num. 228. & 229. & D. Couar. plures allegante vbi supra, d. nu. 3. in versi. ex his, & in versi. pari ratione. Petro Plaça de delict. lib. 1. c. 26. nu. 7. Dominic. à Soto lib. 5. de iustit. & iur. art. 9. 32
q. 1. pag. 397. colu. 2. versi. ex hac. † vbi q infirmorũ custodes, atq; infirmarij infirmũ in lecto mouẽtes, vt vel aptiùs ei cibum ministrent, vel quietiùs iaceat, etiã si mors inde tãtillum acceleraretur, nullam irregularitarem incurrerent, quia dant rei licitæ operam, nisi tam immodica esset negligentia & iactatio illius, vt prudentum iudicio censeretur occisio, atq; adeò mortalis temeritas: id quod cæteri probarunt. † Ridiculosus tamẽ scrupulus esset confessarij, qui cùm reũ quẽ ad patibulum comitaretur, & casu iumẽtum, quo ille vehebatur, pepulisset, inde crederet

crederet se irregularẽ esse, quòd sua causa properatiùs eum morti obtulisset, secundùm Soto vbi supra. Supra dictam etiã doctrinam tenet sãctus Antonin. in
33 tractat. de irregul. c. 2. num. 15. † addens idem esse in custode infirmi non bene illum custodiente, vnde ipse infirmus exphreneſi se proiecit, & mortuus est: quia si sit culpa lata, & negligentia dissoluta, puta si ipse custos infirmi vel phrenitici, vel furiosi, dimisit eum vt iret in plateam ad ludendum, vel aliàs dat operam rei illicitæ, aut ex nimia crapula vel ebrietate vigilare non potuit, maximè cùm esset deputatus ad custodiam infirmi, nam si certum est quòd ex hac culpa mors sequuta est, talis erit irregularis, aliàs non: & si habeat quis conscientiam scrupulosam, deponat eam ad consilium boni viri. Illud autem de
34 nimia crapula & ebrietate, intelligendum est iuxta latius in proposito à nobis tradita supra. cap. 4. † Adde, quòd ita etiam si vulneratum ad mortem nouo ictu, vel alio modo ad mortem acceleret homicida reputatur, secũdùm sanct. Antonin. vbi supra, numer. 2. post Anchar. quem refert.

35 Idem erit, secundùm Specul. in titulo de dispẽsat. §. iuxta. versi. quid si alius infirmũ. n. 13. in eo, qui cùm non sit medicus, nec chirurgus, sagittam aut aliud telum corpori infixum extraxerit, & in id iubente, rogante aut consulente, vt citius moriatur, vel si ex hoc ipse vulneratus moriatur celerius, quã aliàs moreretur, is namq; irregularis erit censendus, aliàs nõ: & in hoc Speculat. est receptus secundùm Nauar. vbi supra, nu. 229. tenet Nicolaus Ploui vbi supra. d. n. 6. quã sententiã admittit Couar. vbi supra, quẽ sequitur, eo non relato, Plaça d. nu. 7. vbi in extrahendo sagittam aliquã culpam habuerit, quia non seruauit modũ ab huius rei viris peritissimis præscriptũ, vel operam dederit rei sibi illicitę & interdictæ, alioqui inquit non esse omnino veram præd. opinionem. Quæ moderatio in priori casu, nẽpe cum id fit eo animo, vt infixus citiùs moriatur, minimè meo iudicio procedit, nec est necessaria, si ob id citiùs moritur, cùm in hac specie homicidium merè volũtarium dici queat, & per consequens licèt sit casuale, incurritur irregularitas, iuxta tradita per Plaçam vbi supra, cap. 15. numer. 6. Verum est, quòd in ea non loquitur Couar. sed in secũdo casu supra proximè dicto, nempe quoties sagitta extracta fuit absque illa intentione vt citius moreretur, si tamen ex hoc ipse vulneratus moriatur, hoc nãq; casu rectè prędicta eius assertio procedere videtur, quãdo quidem extrahens sagittam, nõ erat peritus in arte, sicq; quia daret operã rei illicitæ, & sibi interdictæ, vel non seruauit modum huic rei præscriptum, ac proinde fuit in culpa proxima & ordinata ad homicidium, quod debuit cogitare.

Secundò ex supradicta communi re- 36
gula atque distinctione infertur intellectus ad text. in cap. sicut ex literarum, de homicid. vbi illicitè ludens cum fœmina prægnante, censetur irregularis, si hoc lusu casu contigerit fœtus iam animati abortio, tamet si nullam culpam in eo ludo homicidio præstiterit: doctores namque communiter ibi eum text. ideò procedere interpretantur, quia presbyter ille ludens cum muliere pręgnante, dabat operam rei illicitæ, quia cum ea contraxerat consuetudinem inhonestam; & ex eo illa asserebat se concepisse, quasi hæc irregularitas minimè contraheretur à fratre vel consanguineo, qui cum fœmina pręgnante licitè eodem lusisset modo: hic enim communis intellectus verus non videtur, quia irregularitas illa non quidem deducitur à priori culpa ludendi inhonestè cum fœmina, sed à posteriori, quia lusus ille cùm fœmina prægnante periculosus est, saltem frequentissimè occasionem præbet abortioni, & idcirco illicitus & incautus: quare verius videtur, vt etiam si frater aut consanguineus cum fœmina prægnante incautè lusisset, foret irregularis censendus, propter culpam in ipso ludẽdi modo cõmissam, quia operam daret rei illicitæ & prohi-

bitę,ex eo quòd sit actus ad abortionem periculosus ex se, nec potest absque aliqua culpa contingere,propter periculũ inde verisimile,licèt cum consanguinea rem inhonestam minimè haberet,prout aduersus communem opinatur D. Couar.d.§.4.nu.4.versi.secundò,vbi dicit, circa culpam in ludendi modo, necessariò esse committendum boni viri arbitrio: & iterum in numer. 10.versic.5.& in versicul.6.contra communem etiam tenet Plaça lib.1.de delict.cap.26.num. 8.cõmunis tamen sententia atq; intellectus præd.ad d.c.sicut ex literarũ, circa consanguineos cum fœmina prægnãte; procedere posset,quãdo ludus esset moderatus, atq; sic licitus, quo casu bonus vir nõ arbitrabitur irregularitatẽ esse incursam,cõformatus cũ cõmuni supra d. opinione,quã hoc casu probauit Nauar. vbi supra,nu.236.& Silvest.verb.homicidiũ.2.nu.7.circa fi.& est de mẽte cõmunis:at verò si cõstaret de excessu ludi,ita vt sonet illicitũ illo tẽpore etiã inter cõsanguineos,opinio Couar. verior videtur atque tenenda, cum actus ille tũc sit illicitus, quia dirigitur in euidens periculum abortionis, quanuis inuolitę: tũ etiam quia in ludendo non adhibuit diligentiam quam debuit in præcauendo abortionem: & hæc est mea sententia, submissa tamen iudicio rectius sentientium.

38 Est tamen necessariũ quoad irregularitatẽ incurrendã,quòd fœtus sit animatus,aliàs enim ea nõ incurritur,etiã si culpa abortũ facientis detur,iuxta cõmunẽ sententiã omniũ supradictorũ,& aliorũ, quã refert Plaça vbi supra,nu.8.versi.cętterũ.Hodie tamẽ sũm° Põtifex Sixtus V. suo pprio motu edito Romę.29.die mẽsis Octobris,ann.1588.declarauit,vt omnes & singulos,qui aliquã potionẽ, vel quid aliud dederint,vel dandum cõsuerint mulieri pragnanti ad abortum faciendum,eo sequuto,etiam fœtus adhuc inanimati & non formati, sint eo ipso homicidę voluntarij & irregulares, cæterisq; pœnis quibus homicidæ voluntarij plectuntur, imò & seuerius puniantur,vt ibi.Sed hodie dispositio illius motus proprij, quoad censuras & alias pœnas redacta est ad terminos iuris communis, vt fecit ac declarauit postea Sanctissim° dominus noster Greg.XIIII.sua bulla,quam vidi & legi. Fœtus autem,si masculus sit, dicitur animatus die quadragesimo à conceptione, fœmineus verò die.80.ab ipso conceptu,iuxta glo. in summa.5.distinctio.DD.communiter in d.capit.sicut, communem testatur Plaça vbi supra,numer.8.alios citans.

39 Tertiò,ex superioribus deducitur,dubiam esse sententiam doctissimi Alfonsi à Castro lib.2.de potest.l.pœn. capit. 14.versicul. hic tamen admoneo lectorem,asserentis,se credere, non esse irregularem sacerdotem, qui polluit per adulterium vxorem, quanuis ob hanc causam maritus eius illam occidat,quia id euenit præter intentionem sacerdotis, & homicidium illud non sequitur per se,& necessariò ex adulterio,sed solùm occasionaliter, & ideò sacerdos ille non est dicendus esse vera causa illius homicidij, cùm non sit cooperatus ad illud,nec de illo præceptum, aut consiliũ, vel fauorem dederit,quinimò quod magis abhorret,est homicidium suę cõsociæ in delicto;quare etsi operam rei illicitæ dederit,non est ei imputandum homicidium quod ipso ignorante contigit per accidens, præcipue cùm multi vbique sint mariti,qui vxores suas viuere sinant, quanuis sciant esse adulteras: ita Castro vbi supra, cuius opinionem probat expressẽ D. Couar. d.§.4. nu.10.versic.3. ad idem traditur exemplum.Hæc tamen opinio mihi ex præcedentibus nunquam placere poterit,cùm enim sacerdos hic committendo adulterium, det operam rei illicitæ, & simul cooperetur delicto vxoris,consequitur, homicidiũ inde casu sequutum,etiã contra voluntatem,imputandum esse eidem quoad irregularitatem, de qua nunc agimus.† Accedit præterea,quòd marito 40 à lege datur facultas impunè occidendi vxorem & adulterum in crimine adulterij deprehensos:argumẽ.l.patri vel matri.ff.ad.l.Iul. de adult. &.l.Gracch°. C.eod.titu.id quod hodie est expressum in nostro regno.in.l.5.titu.20.libr.8.nouæ Coll.Reg.sicque ex adulterio re ipsa deducitur culpa in homicidium sufficienter directa,præmaximè attenta maritorum procliuitate & consuetudine interficiendi adulteros, & suas vxores.Deniq; quia iuxta communem omniũ sentẽtiam,de qua supra,definitum extat,vt homicidium casuale contingens ex eõ quòd quis dabat operã rei illicitę,irregularitatẽ inducat, etiam si id casu & præter voluntatem & intentionem acciderit,& adhibita fuerit diligẽtia,quæ ad id pręcauẽdum adhiberi potuit ac debuit, quæ tamen in proposito forsan nõ fuit 42
41 adhibita.† Postremò contra priorẽ sententiam illa vera doctrina facit, quæ in hac materia prę oculis semper habenda est,nempe homicidiũ casuale tunc demũ ad irregularitatem imputandũ fore danti operam rei illicitæ, quando actus ille est ordinatus sua propria natura ad mortis læsionem,vel ad homicidium,secundùm Socin.in c.ad audientiam.n. 49.de homici.quod voluerunt etiã Ancharr. & Philip.Franc.in.c.fin. de homicid. in 6.& Gonsal.à Villadieg. de irregul.c.de percussor.colum.3. aut quoties homicidium illud procedit ab illo actu illicito per se quidem & necessario, non per accidẽs,secundùm Castrum vbi supra, aut saltem vbi illicitum illud opus per se volitũ genere suo est periculosum,aut saltẽ sæpe inde mors sequitur, aut frequẽter, vt colligitur manifestè ex Dominico à Soto.d.lib.5.de iust.& iur.quæst.1.art.9. versi.hæc autem profectò:quã resolutionem in omnibus supra dictis expressim approbat & sequitur idem Couar.vbi supra,nu.10.versi.ex quibus deducitur:at quãuis priores duo casus præcedẽtis doctrinæ nostrũ non cõtingant,vltimus tamen eũ decidit cõtra eosdẽ Castro & Couar. adulteriũ siquidẽ est opus illicitum per se volitum,& ex natura sua periculosum ad homicidiũ,quia saltem sæpe inde mors sequitur,aut frequenter,vt cõmuniter videmus: ergo irregularitas ex eo contrahitur,ex quo cessant fundamenta cõtrariæ partis:quòd si sacerdos cooperaretur illi homicidio,præceptũ,cõsilium,fauorem aut auxilium præstitisset, iam non esset casuale,sed merè voluntarium,alioq; iure proculdubio esset irregularis.Et postquã hæc ita concepta atque scripta haberem,gauisus sum plurimum inuenisse me huius meæ sententiæ authorem doctiss. Nauar.in d.man.confess.Latin.cap.27.nu. 238. in fine. vbi id expresse tenet in nostra specie contra prędictam priorem opinionem, quanuis authores eiusdem contrarios nostræ nõ referat,inquit tamẽ, eam,quam defendimus,Pium V.probasse cum in sacra Pœnitentiaria id controuerteretur. † Potest tamen inter has duas diuersas opiniones probabilis cõcordia assignari,vt prior procedat in maritis vilibus personis, qui honorem parui pendunt,atque scientes vxores adulterari,id patiuntur, atque earum crimini cõsentiunt, de quibus loqui videtur Castro vbi supra,saltẽ in vno fundamẽto supra relato,præmaximè si lenocinij crimine pretio accepto notentur:in hac enim specie & genere hominũ opus adulterij illicitum,non videtur periculosũ,neq; sufficienter directum in homicidium, imò insolitum & rarò contingens, quanuis aliquando dæmonij suasione, vel ob cessationem muneris iniqui, hi viles commoti adulteros occidant, non tamen hoc videtur esse habendum in cõsideratione,si id accidat quoad præsens propositum,nec enim erat tanta causa id præcauẽdi à principio,sicut in secunda specie statim referenda.Secunda supradicta & nostra contraria sententia procedat in viris grauibus,& qui honoris proprij sunt obseruantissimi,de quibus meritò conijciendum sit,quòd si adulterium vxorũ præscirẽt,adulteros occiderent,tunc namq; indubium videtur, cum adulterium sit proxima causa, & sufficienter directa in homicidium, quòd saltem verisimiliter exinde nimis timendum est subsequi posse, ac proinde præcauendum, ne alias adulter huiusmodi ex homici-

dio vxoris efficiatur irregularis.

43 Ex eisdem rationibus improbanda videtur altera Dominici à Soto sententia vbi supra,in versiculo in primis,asserentis, quòd si clericus in adulterio deprehensus inuaditur, & cum moderamine inculpatæ tutelæ inuatorem occidat, quanuis operam daret rei illicitæ, non debet irregularis censeri, quia homicidium illud non est tunc voluntarium: nam quanuis adulterium fuerit voluntarium,non tamen fuit per se causa homicidij,sed vulneratio,quę non fuit voluntaria. Adde tu,quòd se defendendo cum moderamine inculpatæ tutelæ,dabat operam rei licitę, quandoquidem defensio est licita omni iure,& homicidiũ minimè intendebat,quinimo illud abhorrebat: hoc siquidem manifestè corruit ex supra dictis:nec defensio cum moderamine inculpatæ tutelæ in proposito excusat, quanuis sit licita,& sic in hoc dedisse videbatur operam rei licitæ,quãdoquidem inspecto principio illicito sufficienter directo ad homicidium,in quo principio illicito actualiter deprehendi tur dando operam rei nequam, cùm ad arma peruenitur,illa potius censendã est offensio,satis enim prouocatus maritus tunc occiditur:aggressor igitur videtur adulter occidẽs in proposito quoad præsentem materiam incurrendæ irregularitatis, cùm exposuerit se volens probabili periculo ac frequenter contingenti occidendi, vel occidi, imò id in animo habuisse credendum est,atque ideò cum armis in eum finem incessisse, quod cogitare ac pręcauere debuit. Accedit præterea, quòd hic maritus occisus sit pro defensione sui honoris & domus,atque proinde licuisse ei iure fori exterioris adulteros in crimine deprehensos occidisse,vt prædiximus:meritò igitur quòd adulter eum occidens sit irregularis, &
44 homicida: † qui enim illicitè aliquid aggreditur, qđ est causa vt aliũ occideret propter sui necessariam defensionẽ,non solùm peccat id aggrediendo,sed etiã est homicida,secundùm S. Antoni. Archiepiscopum Florent.in 3.p.suæ sũmæ tit.5. c.8.§.1.col.2. Quod est intelligendũ iuxta mentem Caieta. secundùm Nauar.in man.Lati.c.15.nu.7.quando opus illud illicitum,erat quædam via ad homicidiũ perpetrandum,prout in proposito contingit. † Deniq; quia euentus ex aliquo
45 sequuti opere minimè quidem ab operante præcogitati, sed præter eius intentionem contingentes imputantur operanti, si illi euentus per se & necessariò sequuntur ex priori opere,aut saltem vt in pluribus ex illo eueniunt & euenire solent,vt deducitur ex D. Thom.1.2.q. 20.art.5.& est constitutissimũ;secũdùm D.Couar.in Clementi. si furiosus.de homicid.2.par.§.4. nu. 10.versi.illud sanè. & ita in nostra specie quòd huiusmodi adulter occidens maritum sit homicida, tenet Nauar.d.c.15.nu.7.& quòd sit irregularis,cum eodem Archiepiscopo Florẽt.vbi supra,col.4.probat indubiè Nauar.in man.Lati.d.c.27.n.238.qui tamen Soti tenentis contrarium nõ meminit. Et quanuis sciam opinionẽ Soti aliquibus doctis viris placuisse, mihi tamẽ indoctiori cõtraria, vt dixi,placet magis, & verior lógè videtur:nisi & in hac specie distinctionem & concordiam,quam in præcedenti tenuimus,hic quoq; probarequis velit,quod meo iudicio nõ erit erroneum,imò rationi & iuri consentaneum,pręcipuè cũ Nauar.vbi supra,qui tenuit,præd.adulterum occidentẽ maritum ad sui necessariam defensionẽ, esse irregularem,eam suæ præfatæ,vt prædiximus, reddat rationem, quia adulteriũ est actus illicitus,& sufficienter directus ad mortem inferendam,attenta maritorum procliuitate & cõsuetudine interficiendi adulteros,& suas vxores: ergo cessãte hac procliuitate & cõsuetudine, prout cessare videtur in viris præd. infamibus,& vilibus criminis participibus, prout supponimus in prẽd.cõcordia,cessabit & directio ad mortẽ,ac periculũ ipsius,& proinde nõ incurretur irregularitas, si aliud accidat, iuxta mentem Nauar. quæ non explodit dictam concordiam,sed imò potius eam admittit.

46 Quartò ex supra dictis infertur,quòd vbi

vbi plures reperiuntur in pugna, in qua 48 cuius deformatione, † non tamen qui
aliqui sunt interfecti, vel mutilati, & nescitur à quibus,omnes censentur irregulares,& qui sunt ex parte iniuriantiũ, & qui sunt ex parte eorũ, quibus fiebat iniuria, si illi erant clerici,& sic illicitè 49 mouerunt arma:ita Rainerius in sua summa. Quod nonnulli intelligunt (vt refert Archid.in.c.fi.nu. 3.23. quæst.fin.) quando clerici erant in culpa, vt patet ex verbis Rainerij,dum dicit, Mouerũt arma,quasi voluntariè, & sine necessitate,nam si se defenderent, vel socios,necessariò,licèt aliquis à defendentibus sit interfectus ex alia parte, reliqui qui non interfecissent,nec interfectores inuasissent,non essent irregulares,licèt voluntatem occidẽdi habuissent, quia lex promotionis factum requirit:vt in c.si quis & in c.fin.15.quæst.1. & cum Archid.in hoc transit Florent. de irreg.c.2.nu.36. Sed melius est,vt dictum Rainerij indistinctè capiatur, quando quis nescit, se non occidisse vel mutilasse, quia in dubijs debemus tenere tutiorem partem, vt in terminis contra Archid. profitetur Siluest.in sua summa, verb.homicidium.3.nume.8.versic.tertium, ibi: Sed melius,quod probo: quoad illos tamen qui sunt ex parte iniuriantium, & sic fuerunt in culpa, res plana est, quia dabant operam rei illicitæ in homicidium directam:quod probat Archi.vbi supra, & in specie Nauar.d.c.27.nu. 224. cum Innocent.Abb. & cõmuni in.c.fi.de ho- 52
47 micid. † dicens,quòd qui in prælio, vel alia quacunque rixa intersunt illis ex quorum parte sunt iniusta, auxiliando vel fauendo, sunt irregulares, si aliquis in eis deformetur, siue intersint armati, siue inermes,siue deforment, siue non, siue ob id timor inimicis augeatur, siue non:& idem Nauarr. vbi supra. numer. 234.dicens, quòd qui interest pugnæ in iustæ,auxiliando,incitando, aut exhortando suos,aut animos contrarijs immi nuendo,& etiam custodiendo vestimenta, aut sarnicas eorum, qui ad præliandum vel deformandum iniustè proficiscuntur,irregulares fiunt,sequutã ali-

cuius deformatione, † non tamen qui interfunt ad dissuadendum prælium,& suadẽdũ pacem,licèt inde non nihil animi suorum parti, & nonnihil timoris aduersę redderetur,secundùm eund. Nauar.d.nu.224. † Hoc tamen vltimum ego verum intelligerem, nisi verbis pacem,animo verò & facto rixam suadeãt, auxiliando interfectores & deformatores,eorumq; crimini cooperando, tunc enim eum proculdubio irregularem iudicarem,stando veritati potius quã verbis,vt voluit Siluest.in summa,verb.homicidium.3.nu.8.versi.quartum,ibi:Modò absit dolus & lata negligentia,secundùm eund.Innocent.& Hostien. Obseruandũ tamen erit,quòd secũdũ Hostien. quem refert Abb.in.c.penul.& vlti.nu.
50 2. de cleric. percuss. † clericus præstans opem oppressis,vel obsessis iniustè,& adiuuans eos,qui repellunt iniuriam, proijciendo lapides,& huiusmodi, dũmodò ipse neminẽ occiderit, non est irregularis:sequitur Siluest.vbi supra, id intelligens,quando quis est certus,se non occi
51 disse,neq; mutilasse. † Quid autẽ sit dicẽdum quoad irregularitatem, si vnus à pluribus percussus mortem obijt, & nõ constat ex quo vulnere mortuus fuerit, agit latè Plaça lib.1. de delict.capit. 12. per totum, & optimè D. Couarr. in d. Clemen.si furiosus. 2.part.§.2.nu. 3.cum sequentibus, vbi plures casus & species in hoc distinguit atq; explicat.

Clericus autem absq; irregularitatis 52 nota & pœna potest interesse bello iusto,& hortari milites ad pugnam:tex. in c.petitio.de homicid.& ibi glos.verb.remordet.glo.etiã in.c.qđ in dubijs.de pœnis,verb.incitãt.nõ tamẽ pugnare propria manu,aliàs grauiter peccaret, cùm hoc nõ sit ei licitũ, vt in c.clerici.cũ sequẽtib.23.q.8.c.ex multa.devoto.eritq; irregularis clericus ibi aliquẽ occidens, vt in cap.cleriucm. 50.dist.Vnde licebit clerico alios hortari ad bellũ,si sit cõtra Rempublicam,aut Ecclesiam,vel Catholicã fidem,nõ tamen arma sumere, vt est prædictum,& probatur in. c.quicũq; in fin.23.quæst.8.& ibi glos.& cõstat ex S.

Thom.& ibi Caieta.2.2.quæst.40.artic. 2.tradunt DD.in cap.penul. de homici. Archiepiſcopus Florent. in ſua ſumma 3.par.titul.28.c.2.§.6. & Silueſt.in ſumma,verb.bellum.3. nu.3. & probat latiſſimo ſermone Iacobus Mõtaynus in tractat.de armis cleric.ad fi. & ſumma Tabiena verb.irregularitas.3. & Nauar.latè d.c.27.nu.215.& Greg.Lop.in.l.52. in glos.*deuen ir*.per totam,titul. 6.p.1.& ita
53 eſt tenendum;† licet cõtrarium velit Aluar.Pelagius de planct. Eccle.1.part.nu. 48.ſub litera.C.ad fin.dicens ex hoc cõmitti irregularitatem: nec poterit bellũ gerentibus arma portare,vt per eundem Sliueſt. verb.homicidium. 3.nu.9.quod eſt intelligendum iuxta tradita per Nauar.vbi ſupra,nu.215. & ſequenti. Illud tamen de exhortatione verum intelligit Hoſtien.in d.c.quod in dubijs. & Henric.in d.c.petitio. atque Silueſt. d.verb. bellum.3.n.3.ad fin.verſ. ſecũdò nec cohortari, quando hęc exhortatio fieret ante belli conflictum,quaſi minimè id liceat in ipſo iuſti belli cõflictu, ſi inde homicidia & mutilationes membrorum ſequantur,à quibus meritò ex d.c.petitio. diſſentit D.Couar.in d.Clemen.ſi furioſus,de homic.2.part.relect.§.3.num.2.in verſi.ſed & id,ibi,Aquibus,vbi rectè d. text.in c.petitio.inducit contra prædictos: tametſi Greg. Lop. vbi ſupra in verſi.& intellige,opinionem cõtrariam Innocent.ſequatur,nihilominus,vt prædixi,opinio Couar.verior mihi videtur, quam viſus eſt tenere Nauar. d. nu. 215. dum indiſtinctè loquitur.

54 Ex quibus fit,vt clericus in ſacris cõſtitutus, cui non licet propria pugnare manu,vt prædiximus,irregularis nõ erit ſi pugnauerit in bello iuſto, ſi neminem occiderit,aut mutilauerit, etiam ſi in eo conflictu fuerint plures occiſi,aut membris mutilati,vt in d.c.petitio.per quem ita tenet Couar.vbi ſupra. d.§.3. num.2.
55 verſi. ſi quidem clericus.† Idem erit etiã ſi ipſe percutiat vel vulneret, ſi clarum eſt quòd ex tali percuſsione non fuit ſequuta mors vel mutilatio, licèt alij in pugna illa per alios ſint mortui,ſecundũ Abb.& Ioa.And.in d.c.petitio. per tex. ibi,quos refert Greg.Lop. vbi ſupra, in
56 fin.gloſ. † Quinimò ſi hoc caſu clericus adhortetur ad victoriam generaliter, & percutiat multos proprijs manibus, & efficiat vt commilitones eius ope & hortatu multos occidant, non fit irregularis,ſi per ſe non deformet, quia non dat cauſam propinquam deformandi, cùm non faciat actum ſpeciatim ad deformationem directum, quoad percuſſos ab alijs,& licèt faciat talem quoad percuſſos à ſe,illi tamen non ſunt deformati: ſecus ſi per ſe deformet, vt inquit Nauar. vbi ſupra d.n.215.Nihilominus tamen ſi efficiat vt commilitones eius ope & hortatu multos occidant, cõtrarium verius exiſtimo, imò q̃ huiuſmodi clericus ex hoc efficiatur irregularis, ſi ſpecialiter & directè hoc auxilium ad homicidium vel deformationé præſtetur, ſecùs aliàs. Quod primò probo ex traditis per Nauar. vbi ſupra d.num. 233. Secundò,quia dat cauſam propinquam deformandi,& facit actum directum ad deformationẽ, vnde meritò quòd ex eo efficiatur irregularis, vt patet ex præced.Tertiò, ex Silueſt. verb.homicidium.1.num.16. & 17.& communi, quam refert idem Nauar.vbi ſupra,nu.216.cui non ſatisfacit ibi,niſi dicamus ex eodem ibi temperandam ſententiam præd.num. 215.vt non procedat, quando auxilium ab eo præſtatur directè in deformationẽ,ſed quando non intendit directè deformare,vt patet ex verbis eiuſdem auth.Illis, &c. Addo,difficillimè hoc contingere poſſe quin dirigatur in deformationem,ideò cauendum.

57 Clericus in minoribus cõſtitutus poſſet abſq; peccato in bello iuſto propria pugnare manu,ſicut & laicꝰ,nec ex hoc eſſet irregularis,dum modò aliquem nõ occideret,nec membro mutilaret, vt ex ſupra dictis patet, & tenet in terminis Couar.vbi ſupra d.nu.2.in verſi.quod ſi eſſet.

58 In neceſsitatis tamen articulo clericus non peccaret arma ſumendo in bello,ſecundùm S.Thom.vbi ſupra,vbi Caieta. optimè

optimè duos caſus diſtinguit,nẽpe quòd articulus neceſsitatis dupliciter contingere poteſt in bello.Primò ſcilicet defenſiuè,vt niſi clerici aliqui pugnent, ciuitas vel exercitus euertetur ab hoſte.Secundò ratione victoriæ, vt niſi clerici aliqui pugnent,non haberetur victoria tunc parata.In primo caſu clerici nõ peccant,imò videtur quòd adhoc teneã
60 tur,præſertim ſi cum infidelibus agitur: in ſecundo autem caſu non videtur communiter licitum,vt ibi bene probat, limitans hoc,quando parta tunc victoria eſſet pax vniuerſalis Eccleſiæ, aut fidei Chriſtianę magna protectio, tunc enim credit Caieta.clericum licitè manu propria pugnãdo illam facere. De prædictis poſt hæc ſcripta latè agit Ludouic. Molin.de iuſtitia & iur.tractat.2.diſputatio.
59 108.per totã. † Dubium tamen eſt, an in priori caſu prẽd. quo licet clericis propria pugnare manu,ſi aliquem occidant, vel mutilent,fiant ex hoc irregulares? Et Caieta.quidem ibidem partem affirmatiuam tanquam indubiam præmittit,quãdo quidem inquit,nec obſtant quod fiãt & remaneant irregulares:quia irregularitas ſine peccato,& cum merito æternę vitæ incurri poteſt,quia ipſa ſequitur factum : & ante eum tenet D.Thom.2.2 quæſt.64.arti.7.ad 3.dicens,quòd irregularitas conſequitur actum homicidij,etiamſi ſit abſque peccato, vt patet in iudice ; qui iuſtè aliquem condemnat ad mortem : & propter hoc clericus etiam ſi ſe defendendo interficiat aliquem,irregularis eſt, quanuis non intendat interficere,ſed ſe ipſum defendere:ſed Silueſt. in ſumma,verb.bellum.3.nu.3. verſi.adde tamen,contrarium expreſſè probat, dicens,quòd ſi neceſsitas eſſet ineuitabilis,clericus huiuſmodi non eſt irregularis,etiamſi occidat,nihil tamen allegat. Quid dicendum ? Ego hos aut hores ſic concilio, vt opinio Caieta. procedat in caſu neceſsitatis euitabilis, opinio verò Silueſt. contraria in caſu neceſsitatis ineuitabilis, vt probat tex.in.c.quia te quaſi obnoxium. 50. diſtinct. & ibi notat gloſ.verb. inde canonice,in fine,ita diſtinguit gloſ.in cap.de his clericis pro quibus.gloſ. 1. 50. diſtinct. addens vt in caſu neceſsitatis euitabilis in ſuſceptis ordinibus toleretur, licèt ad ſuperiores aſcendere non poſsit.gloſ. etiam magiſtra in.c.ſicut dignum.§.fi. gloſ. magna, in verſi.aut neceſsitas,ibi:Si fuerit ineuitabilis.de homicid.

60 Et quanuis in hoc olim eſſent opiniones, quando diceretur homicidium factum ex neceſsitate ineuitabili,& quando non,vt conſtat ex præd. gloſ. hodie tamen declaratum eſt in d.Clemen.ſi furioſus. in 2. part. de homic. vbi inquit tex.non eſſe irregularem illum, qui mortem aliter vitare non valens,ſuum occidit vel mutilat inuaſorem, vnde poſſet ſtatim poſt huiuſmodi occiſionem miniſtrare:& licèt gloſ.præd.ponat exẽplum nimis ſtrictè, quando clericus tenebat gladium in manibus ad defendẽdum,pagano irruẽte in eum,doctores tamen latiùs dicunt, ſiue paganus, ſiue quilibet alius aggrediatur clericum, & clericus non valeat aliter euitare mortem, niſi ſuum interficiat aggreſſorem, per text.
61 in d.Clemen.ſi furioſus. † niſi vbi clericus aliũ interficeret pro defenſione proximi,vel pro rebus ſaluandis,vel vbi neceſsitas non fuiſſet ineuitabilis,quia poterat ſe aliter liberare quàm occidendo, quia in his caſibus incurrit irregularitatem clericus,ſi occidat vel mutilet:ſolũ enim permittitur clerico alium occidere pro euitanda neceſſariò morte propria, non autem pro ſalute alterius,vel pro ſaluandis rebus:ita Abb.nu. 14.& Ioan.de Anan.nu.11.in d.c.ſicut dignum.§.fi. de hom.idẽ Abb.in c.clerici.1.nu.2. cum ſequentibus,de vit.& honeſt.cleri. & Caieta.ſuper S.Thom.d.quæſt.64.arti.7.in reſponſione ad 3.dicens, quòd ſi text. in d.Clemen.vnic.de hom. extitiſſet tempore authoris,nempe S.Thomæ,nõ ſcripſiſſet illud author:& Nauar. in man.Latin.c.27.nu.211.& latiſsimè D.Couar.in d.Clemen.ſi furioſus.3.par.§. vnico, per totum,vbi nu.4.in fi.& nu.5.plures allegans teſtatur eſſe communem opinionẽ quod prædiximus, nempe occidentem

alterum ob alterius neceſſariã defenſionem,eſſe irregularem,tametſi ipſe ibi,in verſi. ex quibus, cum Fortunio Garſia probabilius eſſe exiſtimet aduerſus communem ſententiam,quòd non ſit irregularis:& num. 6.in verſi.vndecimo,alios plures allegans teſtatur videri eſſe receptiorem doctorum ſententiam,irregularem eſſe clericum, vt prædiximus, qui pro neceſſaria rerum defẽſione hominẽ occiderit, quanuis ipſe ibi in verſiculo 63
poſtremo,contrarium probet in his caſibus,quibus ea occiſio licita ſit:ſed communes prædictas ſententias ſequitur & probat contra Fortun. Garci. Nauar.d. c.27.nu.213.& 215.Ille autem dicitur eſſe in præd.neceſsitate ineuitabili,qui neque fuga,neque clamore,nec alio modo quàm interficiendo vel deformando, eã 64
euitare poteſt, &c. ſecundùm Nauarr. ibi,num.211.Idem defuga tenet Couar. vbi ſupra.nu.4. reſoluens cum cõmuni, quòd clericus, qui poterat morte vitare fugiendo,ſi omiſſa fuga,occiderit aggreſſorem,eſt irregularis.Intelligẽda tamen eſt hæc communis ſententia ſecundùm ipſum,ſi fuga non eſt periculoſa,nã 65
ſi fuga periculum mortis propriè induceret, non tenetur fugere, vt tenent plures, quos refert & ſequitur ibi.

Ex his igitur decidenda venit cõtrarietas Caieta.& Silueſt.ſupra dicta de clericis occidentibus vel deformantibus in bello iuſto,in articulo neceſsitatis, quia ſi ineuitabilis ſit reſpectu propriæ perſonæ,& ſalutis,non fiant irregulares, aliàs ſecus.

62 Verùm illa quæſtio in propoſito ſe nobis offert examinanda, an ſi Romanus Pontifex alicui prelato vel clerico, aut clericis permitteret ſiue licentiam concederet pugnandi in bello iuſto proprijs manibus ſine metu irregularitatis, & in cõflictu belli aliquem occideret, an ſint irregulares cenſendi,necne? Et Abb. quidem in.c.clerici.el 1. nu.5. de vit.& honeſt.cleric.referens Cald.in c. petitio. de homicid.concludit in eã partẽ quòd huiuſmodi clerici ob præd.licentiam minimè efficiantur irregulares, etiã ſi in bello aliquem occiderint, quia irregularitas eſt de iure poſitiuo,& ex ſola conſtitutione Eccleſiæ prohibetur clericꝰ pugnare in bello iuſto,& quia ipſe Papa poteſt ex iuſta cauſa bellum indicere, præſertim contra infideles, vt in c.omni timore.& in cap. præterea.23.quęſt.8.Ergo Papa,qui eſt ſuper iſtas conſtitutiones humanas,vt in c.propoſuit. de conceſ.præb.poteſt hanc prohibitionem relaxare. † Quinimò ex ſola permiſsione Papæ, vt clericus in bello propria pugnet manu, ſi is in eo aliquem occiderit, non cenſebitur irregularis, ſecundùm omnes,quia id is permiſit, qui poteſt ſuper irregularitate ex homicidio contracta diſpenſare:ita D.Couar.in d.Clemẽ. ſi furioſus.2.part.§.3. nu.2. verſi.quòd ſi Romanus: † ex eo tamen quòd Papa dat clericis licentiam, vt interſint bello, nõ videtur licere eis vti armis niſi ad ſe defendendum,non autem ad occidendum aggrediẽdo etiã paganum, vt cũ Arch. probauit Silueſt.in ſumma,verbo homicidium.3.nu. 9. ibi notandum. 2.Angel. in ſumma,verb.homicidium.5.nu. 1.

65 Rurtus Bald.conſi.439. volu.5.incip. ad bellum iuſtum.nu.3.& 4.tenet cõtrarium,dicens,quòd licet Papa poſsit diſpenſare cum homicida in homicidio perpetrato,ſecus tamen eſt in perpetrando, quia non poteſt dare licentiã delinquendi,nec parcere quod nondum eſt:& licet Papa poſsit indicere bellum iuſtum, clericis tamen concedere non poteſt quòd manu propria hominem occidere poſſint,ſed pro iuſtitia exequẽda poteſt gladij poteſtatem laicis committere. Item poteſt permittere clericis,quòd in bello iuſto dent conſilium & auxilium, tam gentium,quàm pecuniarum: quia ſi poteſt indicere iuſtum bellum: ergo poteſt alia,quæ ſunt de iure & natura bellorũ, & ſine quibus illa exerceri non poſſunt: & inquit S.Thom.2.2.quæſt.40. arti:2. in reſp.ad ſecundum,quòd Prelati & clerici ex authoritate ſuperioris poſſũt intereſſe bellis, nõ quidem vt ipſi propria manu pugnent,ſed vt iuſtè præliantibus ſpiritualiter ſuis exhortationibus & abſolutio

ſolutionibus,& alijs huiuſmodi ſpiritualibus ſubueniant.Cardin.etiã in.c.clericum.50.diſt.prout eumrefert Præpoſit. Alexandrin.ibi dicit,quòd Papa nõ poſſit diſpẽſare cum ſacerdotibus, quòd ad bella procedant manu propria pugnaturi:& quanuis ipſe Præpoſit. dubitet de hoc,tandem propter authoritatẽ tantorum Patrum trãſit cũ illis,potius authoritate eorum quã ratione.Eand. ſecundã partẽ ſequitur etiã cũ præd. Greg. Lop. in.l.52.tit.6.p. 1. in gloſ.*deuen ir*, dicens hoc ſatis probabile videri,cùm Chriſtus iuſſerit Petro,Conuerte gladiũ tuum in vaginam.Matthæ.c.26.& Ioan.18. 66

Quid tenendum? Ego profectò priorẽ opinionem verioremẽ & tenendã eſſe exiſtimo,ex fundamẽtis de quibus ſupra in ea.Nec obſtant cõtraria,quia ſi Papa poteſt diſpenſare cum homicida ſuper irregularitate incurſa, quod eſt apud omnes receptiſsimum,à fortiori poterit antequam ipſa incurratur,cùm ſit iuris poſitiui,& ex conſtitutione Eccleſiæ,& facilius quid impediatur à principio, quã ex poſt facto tollatur,vt in.l.patre furioſo.cum ſimil ff.de his,qui ſunt ſui vel alien.iur.Nec per præd. licentiã pugnãdi in bello iuſto à Papa clericis conceſſam, dare videtur licentiam delinquẽdi, quia pugnare in bello iuſto,non eſt in ſe delictum:& quanuis clericis id non liceat manibus proprijs, hoc tamen eſt ex conſtitutione Eccleſiæ,vt vidimus:ergo ſũmus Pontifex ex cauſa eam prohibitionem tollere poteſt, permittendo in aliquibus caſibus & ſucceſsibus,quod generaliter à iure eſt prohibitũ,ac proinde non erit iam tunc delictum,ſed permiſſum,nec dicetur remittere nondum cõmiſſum, ſed potius permittendo, quod poteſt,præſeruare,ne irregularitas incurratur.Quod autem Chriſtus iuſſerit Petro conuertere gladium ſuum in vaginam,nõ obſtat,quia ex hoc nihil probatur quod contra priorẽ ſententiã vrgeat, diuerſus enim caſus atq, ratio ibi eſt: & patet,quia illa verba non ſolũ dicta fuerunt Petro,ſed etiã alijs laicis, vt cõſtat ex ead.authoritate,dum poſteà in ea ſubijcitur: Nam omnis qui gladiũ accipit, gladio peribit:ita Abb. vbi ſupra.Prẽter eà illud veteris Teſtamenti,de quo in c. 1.de cõſecrat.diſtin.Nõ ædificabis mihi templum,quia vir ſanguinis es,loquitur de effuſione ſanguinis iniuſta: Dauid namque proditoriè fecerat interficere Vriam,vt committeret adulterium cum Berſabe eius vxore, & adhuc fortè non fuit pœnitens, quando illa verba fuerunt ſibi dicta: nos verò in quæſtione iſta loquimur de bello iuſto:ita Abb.in d.c.clerici.el.1.de vit. & honeſt. cleri.d. nu.5.quem refert Greg.Lop.vbi ſupra.

Quòd ſi bellum ſit iniuſtum,quicunque in eo pugnauerit, auxilium,aut opẽ dederit,ſi inde ſequuta ſit mors,aut mẽbri mutilatio,erit proculdubio irregularis:text.in capit. ſicut dignum. §. vltĩ. de homici. vbi notant omnes,Abb. & DD.in d. capit. petitio.Marian. Socin. in d.capit.ad audientiam.nume. 60.Villadieg.de irregula.cap.de homici.colu. 4.D.Couar.in d.Clementi.ſi furioſus. 2. part.§.3.num.2.verſ.quod ſi bellum.Nauar.in man.c.27.num.224.Quod autem dicatur bellum iuſtum, & quod iniuſtũ, agit elegantiſsimè D. Thom.2.2.quæſt. 67
40.artic.1.& ibi Caieta. † Prætereà exiſtentes in bello iuſto ex parte ſe defendentium,ſi occidant vel mutilent, ſunt omnes irregulares,niſi in caſu in quo aliter euadere non poſſunt:alij verò, qui non occidunt,nec mutilant, non ſunt irregulares,licèt ibi multi occidantur,& ſi percutiant aliquos(non tamen læthaliter) qui deinde occidantur ab alijs, non ſunt irregulares, ſecundùm Hoſtienſ.& Innocent.in d.cap.petitio. dum modò non prouocauerint eos, vel niſi percuſſerint animo occidendi, ſecundùm Innocẽt.in d.c.ſignificaſti.de homicid.ſequitur Archi.in d.cap.ſi. 23.9.fin. numer. 3. ad fin. & Florent. de irregula. capit.2.num.37.& 38. Silueſt. in ſumma verb. homicidium.3.numer. 8. Et quod prædiximus, niſi percuſſerint animo occidendi,&c.probari videtur in d.c.ſignificaſti.el.2.de homici.ibi: Et ſi percuſſor voluntatem non habuerit occidendi,

à contra-

à contrario sensu : & ita glos. ibi. verb. habuerit, argumentum sumit, quòd voluntas imputetur homicidio, licèt ex suo vulnere mortuus non fuerit, & notat in terminis ibi Innocent.

68 Hæc tamen sententia vera quidem in distinctè non est, etenim licèt quis in bello iusto aliquem percusserit, non tamen mortiferè, licèt animo occidendi id fecerit, & ab alijs sic percussus statim occidatur, irregularis minimè est censendus, vt pote quòd non occiderit, aut deformauerit per se, nec dederit operam rei illicitæ aut iniustæ: ergo iuxta regulas communes non efficitur irregularis. Nec obstat inductio text. in d.cap. significasti, pro contraria parte facta à contrario sensu, is enim sic deductus est contrarius receptissimæ sententiæ, secundùm Couarr. vbi supra. §. 2. numer. 6. Quare vt cum Abb. & Anania in d.capit. significasti, & Marian. Socin. in d.capit. ad audientiam. numer. 45. resoluit Couarr. d. numer. 6. text. in d. capit. significasti, intelligendus est, quoties habens voluntatem occidendi, opem, vel auxilium, aut fauorem occisoribus dederit, iuxta text. ibi: nec ipsius studio, consilio, vel mandato processerint alij contra illum, & in capit. sicut dignum. §. fin. de homicid. & colligitur hic intellectus ex Ioann. Andr. Innocent. Hostiensi, & Henric. in d.capit. significasti. colu. 3. & sic intelligenda est præfata sententia Innocent. Aut procedit eadem opinio Innocent. & sequacium, vbi quis potuit occisum à morte liberare, & noluit, neque liberauit. cap. sicut dignum. §. illi etiam. de homici. vt in specie notat Hostiens. in d.cap. significasti. Quod verum (& rectè) intelligit Couarr. d. §. 2. nu. 7. quoties quis habet potestatem publicam, aut priuatam iure familiæ in ipsum percussorem, † secundùm namque communem omnium sententiam in his casibus locus est excommunicationi contra eum, qui cùm posset, noluit obuiare manifesto facinori percussionis in clericum commisso, vt in c. quantæ. de sentẽtia excommunicationis, in eisdem enim casibus, quibus constat excommunicationẽ canonis locum habere, in eisdem etiam pœna & vitium irregularitatis constitui potest, propter eandẽ rationem & authoritatem d.c. sicut dignũ. §. illi etiam, & ita meritò Nauarr. in man. Lat. d.c. 27. nu. 223. probat, † non esse irregularem, qui iustè aliquem percutit, & non occidit, licèt ab alijs sine ipsius culpa occidatur, vt in d.c. significasti. el. 2. de homicidio, aut moriatur culpa medici, aut malo regimine, aut morbo superueniente, quia illa mors non est sequuta ex opere illicito.

71 Ampliat superiora Nauar. ibidem nu. 224. in versi. nec etiam, vt procedant, etiam si qui iustè bellum gerunt, etiam ad fauendum, animo deformãdi percutiãt, & ex percussione posteà sequatur deformatio culpa percussi, vel medici, quia ad huc si ipsi suis manibus non deforment, nõ erunt irregulares, quia in hoc differt iusta percussio ab iniusta. Hæc tamẽ ampliatio vera prima facie nõ videtur, tum ex supradictis, tùm etiam quia secũdùm opinionem Guillermi Laudu. in Clemẽ. 1. glo. vlt. de homici. quem sequitur Carerius in pract. crim. ti. de homici. §. 6. n. 322. & Henric. in d.capit. significasti. 2. irregularis est is, qui alterum percusserit, licèt nõ mortiferè, si propter eã percussionẽ ex imperitia medici, aut malo corporis regimine obierit: quã opinionẽ aduersus Caieta. 2. 2. q. 64. arti. 8. aliud volentẽ, veriorẽ esse opinatur atq; probat D. Couar. d. §. 2. n. 9. vbi relatis hinc inde authoribus diuersis super eo articulo, an imperitia medici, aut incuria parentũ in medendo vulnere filij excuset percutiẽtẽ illicitè, omnes in hoc sibi cõuenire videtur, inquit, † vt vbi contigerit culpa

72 propinqua vulneris, ex quo fuerit sequuta mors, non excusetur quisquam ex imperitia medici, nec ex inordinato regimine ipsius vulnerati: secus verò si vulnus illatum esset adeò leue, quod nullo, vel modico medicamine percussus posset liber & sanus euadere, & tamen vulneri appositum est venenũ, quia ex veneno potius quã ex vulnere moritur.

Nihilominus tamen præd. ampliatio Nauar. vera est & tenenda ex sua ratione præd. Nec obstat opinio Guillerm. & sequacium supra in cõtrarium adducta, quia ipsa loquitur & procedit (vt ex eisdem authoribus, præcipuè Couar. constat) vbi vulnus fuit illicitè illatũ, & sic percutiens fuit in culpa, quia illicitè percussit, vnde meritò quòd si tunc percussus ex ea percussione ex imperitia medici, aut ex malo regimine mortẽ obierit, percutiẽs sit irregularis, quia dedit operã rei illicitę: quia licèt percussio non esset mortifera, fuit tamen causa vt ob illã inciderit in morbũ, quo moritur culpa medici, vel maloregimine, quoad hoc enim paria sunt interficere, & iniustè percutere, ex quo mors sequatur, etiam sine alia culpa percutientis: vt in c. presbyterum, & in c. ad audientiã. de homici. vt in terminis ex his iuribus probat Nauarr. vbi supra, nu. 223. Culpa enim percussoris satis est ad irregularitatem ex homicidio constituendam, vt in c. de cætero. de homici. & in c. tua nos, in princip. eod. titu. nam quòd non fuerit adhibita diligentia in medendo vulnere, per accidens ad mortem pertinet: ipsum autem vulnus directè & per se mortem intulit: at verò Nauar. in sua præd. ampliatione, de qua nunc agimus, expresse loquitur in percutiente iustè animo deformandi, quando ex huiusmodi percussione posteà sequitur deformatio culpa percussi, vel medici, tunc enim meritò vt huiusmodi percutiens non sit irregularis, quia rei licitę operam dabat, & absq; vlla culpa, & in

73 hoc differt iusta percussio ab iniusta, † & ideò in casu c. ex hibita. de homic. nullam habuit culpam is, qui ab irregularitate excusatur, aliàs irregularis foret iudicandus, vt sentiunt ibi DD. estq; communis opinio, secundũ D. Couar. d. §. 2. nu. 9. in versi. at in cap. ex hibita. præmaximè quia communis est cõclusio inter discipulos D. Thomę, quòd si accidat mors, non tamen sequatur ex vulnere percutiẽtis, sed aliunde, vt ex culpa infirmi, vel ex ignorãtia, aut ex negligẽtia chirurgi, nõ incurritur irregularitas, vt aduersus Couar. vbi supra, affirmat Saló

74 vbi supra col. 1228. † Ex animo verò occidẽdi, etiã deliberato, & etiã si ea ex causa cũ telo armatus insidias alteri intẽderit, modò ipsũ nõ occiderit, nec ei membrũ amputauerit, nemo irregularis constituitur: vt in c. vlti. 15. q. 1. c. sicut. 32. q. 2. c. cogitationis. de pœnit. dist. 1. l. cogitationis. ff. de pœn. & in specie tenet glos. in c. si aliquis de homici. quã ibi sequuntur DD. cõmuniter, teste Alberto Trotio de vero & perfecto clerico libr. 2. c. 20. n. 5. insuper & D. Couar. eum, aliosq; in idẽ citante in d. Clementi. si furiosus. in initio. 2. p. n. 5. vbi latissimè eã probat atq; defendit, referens eius literã in hoc expressã, quæ in aliquibus codicibus desideratur: lex enim promotionis potiùs opus considerat, quã voluntatẽ, vt in d. c. vlt. & c. sicut. in nostra autẽ specie op⁹ percussionis licitè factę nõ induxit deformationẽ, sed culpa medici, vel percussi: ergo percutiens nullã incurrit irregularitatẽ: & cũ his ampliatio præfata Nauar. defensata manet. † Limitanda tamẽ

75 est ex supradictis, nisi percutiens alios ad occidendũ prouocauerit, vel auxiliũ dederit, aut aliter in morte culpã contraxerit, tunc enim ex hoc vltimo facto irregularitatem proculdubio incurret.

76 Clericus etiam ministrans balistã, ensem, lanceam, & generaliter arma pugnãtibus, & sic in conflictu, siue bellũ sit iustũ, siue iniustũ, aliquo in eo occiso vel mutilato ab illis, fit irregularis, quia præstat causam propinquam morti. c. si quis viduã. 30. dist. Archi. in c. fi. n. 11. 36. dist. Siluest. alios referens in summa, verb. homicidiũ. 3. n. 8. versi. 5. & Florent. de irregularit. c. 2. nu. 38. Nauar. distinguens in man. Lat. c. 27. n. 215. Quando bellum est iniustũ, est expeditum apud omnes: si verò sit iustũ, quanuis sint opiniones, nihilominus tenendũ est quod prædiximus,

77 † intelligẽdo cũ Nauar. vbi supra, vt tũc datio armorum constituat quem irregulare, quando dantur ad occidẽdũ, vel deformandũ: secus si dentur, non quidem principaliter ad deformandũ, sed generaliter ad bellandũ, præliandum & vincendum,

dum (& sic ante conflictum, secundũ Archid. vbi supra) vt passim dant patres, cognati, amici & domini ecclesiastici & seculares, vt colligitur ex Panor. & cõmuni in.c.sẽtẽtiã, ne cler. vel monach. S. Antonino, & alijs ibi per Nauar. allegatis. †

78 Nec etiam qui dat balliſtam, aut sagittas sagittarijs, alia ve arma, quib⁹ rariùs quis interficitur, vt iaciant in hostes, sine intentione tamen speciali vt deforment, sed generaliter vt vincant, iuxta Innocent. in d.c. sententiam. †

79 Neq; qui hortatur milites, vt fortiter & animosè aggrediantur prælium iustum, vt Deo, iuramento, regi, & imperatoribus suis satisfaciant: nec etiam qui in ipso prælio cohortatur dicens: Præliamini, vincite, iuxta communem in d.c. sententiam. Idem Nauar. d.c.27.nu.109. & 217.

80 Sic etiam qui detrudunt homines in carcerẽ ita arctum, quòd incarcerati nõ viuunt vltra sex vel octo mẽses propter arctationẽ carceris, reputabũtur homicidę & irregulares, quia hæc est pœna magis afflictiua, quã si ponerẽtur in patibulo: ita Cardi. Zabarel. in Clemẽt. vnic. de homic. quẽ refert & sequitur Florẽt. vbi supra, n.39. Angel. verb. irregularitas. n. 21. & Silueſt. verb. homicidiũ. 3. nu. 10. ad

81 fin. † dicẽtes hoc esse cõtra prælatos detrudentes clericos in gabiã, vbi verisimile est eos intra paucos dies morituros.

82 Quintò ex cõmuni regula, atq; distinctione receptissima supradicta deducitur, esse irregulare huius speciei, qui domui suæ alit, aut custodit ferã aliquã bestiam, vt leonem, elephãtem, aut vrsum, vel canem, si sua culpa aliquẽ deformet, puta soluendo, vel habendo soluta prędicta animalia, quia tunc ex opere illicito sequitur deformatio: secus verò erit, si nõ 85 sit in culpa, vt puta, quia cautè & bene ligata custodiuntur. l.2. §. vltim. ff. si quadrup. pauper feciſſ. dicatur. l. item Mela. §. item cum eo. ff. ad. l. Aquil. & in terminis ita resoluunt Hostiensis, Innocent. Abb. & communis in. c. ad audientiã, de homici. vt testatur Nauar. in man. Lat. c. 27. nu. 227. Silueſt. in summa verb. homicidium. 2. nu. 16. D. Couar. in d. Clemẽti. si furiosus. de homici. in 2. p. relect. §. 4. nu. 11. vbi addit, hunc esse irregularem, si hæc animalia habeat etiã ligata in via vel in itinere, aut in alio loco publico,

83 † quia hoc est à iure prohibitum. l. hi enim. l. & generaliter. l. quia vulgò. ff. de ædilit. edict. quorum meminit Ludouic. Roman. singul. 704. adeò quod hic vltimus casus punitur per illas. ll. pœna ducentorum solidorum. Si ergo hoc est illi citũ, consequitur, homicidium ex huiusmodi opere illicito sequutum, vel deformationem esse imputandum, etiã quoad irregularitatem habenti prædicta animalia, etiam ligata, in loco publico, per supradicta, cùm illud illicitum opus sit periculosũ ex natura sua in id ordinata, saltẽ frequenter, scilicet ad homicidiũ vel deformationẽ, etiam si adhibuerit omnem diligẽtiam, quam potuit, ne sequeretur, nẽpe habendo ea animalia ligata, & cũ custodia in loco publico: cùm enim hoc sit prohibitũ à iure, vt prædiximus, non sufficit adhibitio prædictæ diligẽtiæ possibilis, ne homicidiũ casuale sequeretur, si nihilominus sequutũ fuerit, iuxta superiorẽ cõmunẽ distinctionẽ: quã doctrinã Couar. eo non relato, sequitur ad literã Plaça de delict. lib.1.c.26.nu.10.

84 Sextò ex supradictis deducitur, quòd clericus venans, aut balliſta se exercẽs, si aliquem casu occiderit, configens eum iaculo præter intentionem, existimans esse feram, erit irregularis, etiam si omnem diligentiam adhibuerit, quia dabat operã rei illicitæ: argumẽ. tex. in c. is qui arborem. §. si verò. 50. distin. per quẽ tex. ita tenet Angel. de Clauaſ. in sua summa, verb. homicidium. 2. §. 13. & Silueſt. eod. verb. homicidium. 2. nu. 7.

Sic etiam Caieta. dicit, quòd licèt clericus occidens casu venando, si tantã diligentiam quãtam laicus adhibet, ne homicidium sequatur, non magis peccet, quàm illi, incurrit tamen irregularitatẽ: hoc tamen intelligendum est in venatione & exercitio illis illicitis, vel quæ sua natura vel genere suo sunt periculosa, & in homicidium directa, prout contingit in venatione vrsorum, aprorũ & cerborum,

uorum, quæ armis exercetur, si mors ex illis contingeret: secus verò de licitis, vt in venatione, quæ sui natura in id non dirigitur, qualis est venatio passerum, & perdicum, ad aucupis cantum vel accipitris, sine armis, in prouincijs, in quibus non est prohibita.

86 Licèt clericus peccaret id faciendo tempore, quo diuinis interesse tenetur: non enim omnis venatio, nec omne balistæ exercitium est illicitum illi: ita

87 Nauarr. d.c.27.nume.235. & 237. † Quinimò etiam si clericis esset interdicta venatio, non quidem propter periculum homicidij, sed propter honestatem, aut propter custodiam animalium, vel ob aliam licitam causam, etiam si casu inde sequeretur homicidium prẽter intentionem venantis, adhibita debita diligentia ne sequeretur, clericus nec quiuis alius esset irregularis, quia culpa illa venandi contra prohibitionem, nulla ex parte ad homicidium dirigitur, sed ad transgressionem præcepti, cuius violatio iuxta Canonicas sanctiones non inducit irregularitatem: ita eleganter resoluunt Dominic. à Soto d. articul. 9. lib. 5. de iustit. & iur. quæst. 1. pagin. 398. colum. 1. & D. Couar. d. §. 4. nu. 10. versi. quartò infer-

88 tur, &c. † vbi quòd si venatio non esset interdicta, secundùm omnes, nulla contraheretur ex hac specie irregularitas: ac proinde si hic casus contigisset ei, qui venari licitè poterat, nullam ex eo cõtraheret irregularitatẽ, vt colligitur ex Socino Iun. consi. 58. lib. 1. & tradit Alfon. à Castr. lib. 2. de potest. l. pœn. c. 14. versi. nec refert. qui quidem existimant, aliud esse, si daretur opera venationi illicitæ, vel prohibitæ, etiam adhibita diligentia possibili ad prẽcauendum homicidium.

89 † Verùm hoc intelligi debet secundùm Couar. vbi supra, quoties venatio esset prohibita ob pericula homicidij, mortis aut vulnerum, quæ solent cõtingere ex simili venandi modo: secus vbi venatio esset interdicta propter honestatem, aut custodiam animalium, quia tunc irregularitas non contraheretur, vt prædiximus, si nulla alia culpa in ipso actu contigerit, quã ꝙ operãvenator dabat interdicto venationi: hęc quoad irregularitatẽ.

90 Quoad verò damni restitutionem, an & quando teneatur quis in foro exteriori, & in conscientia, ex culpa lata, leui & leuissima, videndus est omninò Innocẽt. in c. sicut dignum num. 4. & 5. de homicid. & Silueſt. in sũma, verb. culpa. nu. 5. & 6. in versi. quartò quęritur, & verb. ad uocatus. n. fi. & Greg. Lop. in. l. 10. glo. fi. tit. 15. p. 7. & Ioa. Oroscius in. l. 3. n. 11. ff. de offic. præfect. vigil. vbi loquuntur in damno per incendiũ culpa lata, leui, vel leuissima causato: nouissimè Petrus à Nauar. lib. 2. de restitut. c. 1. n. 54. cũ sequentibus, vbi latè differit, aliosq; plures allegat, & loquitur generaliter in omni dãno prædictis culpis causato.

91 Septimò infertur, quòd si clericus percusserit, non læthaliter, asportantem rẽ Ecclesiæ, ex qua percussione ille fugere non potuit, & ob id occisus fuit à parochianis, erit irregularis, quia etsi non teneatur pœna homicidij, quia dabat operam rei licitæ pro defensione rerum Ecclesiæ, tenetur tamen quoad cessationẽ à diuinis, secundùm Abb. in. c. significasti. 2. de homic. vbi Hostiens. & communiter DD. tenent, hunc esse irregularem, quia præstitit causam homicidio: argumen. c. de cætero. de homici. Hãc opinionem sequitur dicens esse communẽ Silueſt. verb. homicidiũ. 3. n. 10. vbi quòd tenetur, si verisimiliter debuit præuidere quòd occideretur ab alijs, si ipse illũ fugere impediret, aliàs non. † Ex quo idem

92 videtur dicendum in eo, qui latronem res suas asportãtem percusit, ex qua percusione fugere non potuit, & ideò ab alijs fuit occisus. In hac tamen specie distinguit Silueſt. verb. homicidium. 2. numer. 11. in hunc scilicet modum, vt si nõ percusit lęthaliter, nec animo occidendi, nec modum excesit debitæ tutelæ, nec debuit præcogitare quòd ab alijs occideretur, non est irregularis, vt videtur esse casus in d. capit. significasti. & facit capit. exhibita. eodem. titul. Nec obstat. c. de cętero. de homic. quia loquitur de causa propinqua homicidij, vt quis

sit

sit irregularis:si verò percusit læthaliter,vel animo occidendi,vel modum excessit,vel diligentiam non adhibuit præ
94 cogitãdo quòd verisimiliter poterat occidi,est irregularis. Illud verò de animo occidendi sic simpliciter intellectum nõ est verum,sed intelligẽdum est vt prędiximus.num.71.cum sequenti,& secundùm hæc etiam videtur intelligenda supradicta principalis illatio.

93 Octauò ex superioribus deducitur, quid dicendũ sit in ea quæstione quãdo quis misit ludendo lapidem in alium, & is à lapide fugiens ac demũ procedens in
95 alterum lapidem caput offendens culpa medici vel consanguineorum eũ curantium mortem obierit,an ille,qui causam dederit homicidio,fiat ex hoc irregularis:casus est profectò in.cap.exhibita,de homici.vbi in his terminis deciditur hu
96 iusmodi homicidium casuale non imputari ei,qui non occidit,nec fuit in culpa, etiam si ad cautelam veniam postulauerit.Nihilominus tamen tex.ille ideò procedit,quia qui misit lapidem, operam dabat rei licitæ,nec aliquam culpã habuit,
97 quam ipse præuidere potuisset, idcirco irregularis non efficitur. Quòd si culpam habuisset,quia lapidem ita grauem misisset, vt non fugienti vulnus posset inferre periculosum,tunc irregularis esset, qui lapidem misit,dedit enim operã rei illicitę,quia ludus erat noxius,etiam
98 in pueris:ita tenent Innocent. Abb. Anan.& DD.in d.c.exhibita.Siluest.in summa,verb.homicidium.2.nu.13.& est cõmunis secundùm Couar.in d. Clemen.si furiosus.2.par.§.2.nu.9.& §.4.num.6.& licet DD.varient.in d.c. exhibita.an in casu illius tex.imperitia medici,& incuria parentum defuncti excuset,omnes tamen conueniunt, non excusari quemquam ex imperitia medici, nec ex inordinato regimine ipsius vulnerati,vbi cõ
99 tigerit culpa propinqua vulneris,ex quo fuerit sequuta mors,vt puta lapidem grauem mittendo contra aliquem, quanuis iocose,ita vt non fugienti vulnus posset inferre periculosum, vt est prædictum, quia tũc oportuit illum fugere, vt illud periculum effugeret,atque ita fugiendo cõsequutum fuit vulnus, & ex eo mors ex culpa propinqua mittentis lapidem.† Nonò hinc oritur, vt clericus introducens meretricẽ per tectum in domũ suã, si decidens moriatur,vel abortiat, fiet irregularis,secus si introducit per viã planam,& idem contingat,quia licèt vtrũque sit opꝰ illicitũ,& ex vtroq; sequuta sit deformatio casualis,prius tamẽ est sufficienter ordinatũ ad eã, posterius verò minimè:ita Navar.d.c.27.n.235. & ante eũ Siluest.verb.homicidium.2.nu.7.

95 Decimò ex eodem fonte emanat, quòd presbyter, qui mittit puerum ad equitandum equum,monens quòd caueret à flumine,& tamẽ submersus est,culpabilis iudicatur ab Hostiensi,quẽ refert & sequitur Florent. de irregula. c.2.nu.
96 21.† Sic etiam erit irregularis, qui misit puerum ad flumen,monens vt ab eo cauereat,& submersus est,si poterat rationabiliter de periculo cogitari, vt cum summa confessorum probauit Siluest. verb. homicidium.2.nu.18.

97 Vndecimò ex præcedentibus fit, irregularem eum esse, qui ad seditionẽ & arma pulsauerit campanam, si inde fuerit ex prelio inito aut pugna sequuta mors,cùm operam rei illicitæ hic dederit,atq; maximam morti causam proximam,vt tenet D.Couar.vbi supra d.§.4.
98 nu.5.versi.tertiò,ad fi.† Quinimò idem tenẽt DD.in.c.Ioannes.de homic.in eo, qui campanam pulsauerit in signũ quòd aliquis est furca suspendendus,aut à ministris iustitiæ ingulandus:quod & sequitur Socin.in.c.ad audientiam. nu.58. de homici. Sed hoc vltimum iure optimo falsũ esse existimat D.Couar.vbi supra; in versi.nec tamen,cùm hic nec causam propinquam nec remotam dederit mor
99 ti aut homicidio:† sicut nec ille erit irregularis, qui ligna aut stramenta dederit ad comburendum hæreticum iam mortuum,secus si ad viuum concremãdum, si illa materia illata lignorum cooperata est ad combustionem & mortem hęreticorum, quia hic dubio procul erit irregularis,vt probauit Cardin.in d. Clemẽ. si furiosus.ad fi.& Soci.in d.c. ad audiẽtiã,nu.62.Paludan.in 4.sentẽtiarũ, disti. 25.q.4.Specul.titul.de dispensatione. §. iuxta,n.44.Siluest. verbo, homicidiũ.3. n.10.versi.decimũ.D.Couar.d.n.5. versi. nec tñ,& Beatus Antonin.de irregul.c. 2.n.27.vbi inquit, qꝺ si illa materia non est cooperata, puta, quia iam mortui erant, quando ligna illata fuerunt, vel antequã accenderetur ignis in illa materia,non est irregularis,addens,quòd si de hoc dubitetur, melius est tenere certum,& se reputare irregularem.

100 Similiter fatentur oẽs DD.in c.ex literis,n.2.& in d. c.Ioannes,de homicid. qꝺ si pulsatio campanarum esset aliqua ex causa illicita, irregularitas cõtrahetur, etiãsi absq; culpa pulsantis, vel cãpana,vel tintinnabulũ ceciderit, & aliquẽ ad mortẽ læserit: hoc autẽ sic simpliciter intellectũ verũ nõ videtur, sed tunc demũ, cùm ex illa pulsatione illi-
104 cita oriretur causa propinqua in homicidiũ vel mutilationẽ ordinata atq; directa,iuxta doctrinã supra traditã, & in exẽplo proximè ficto de pulsante cãpanam ad seditionẽ & arma, sequuto inde homicidio vel deformatione, aliàs secus,per supra dicta: & ideò meritò de prędicta communi sententia dubitauit D.Couarr.vbi supra d.§.4.n.5.versi.tertiò eadẽ,&c.† Quo fit, vt qui tempore
101 interdicti Ecclesiastici cãpanas pulsaret ad officij diuini signum, etiamsi daret operam rei illicitæ, quia illo tempore cãpanę pulsandę non sunt, non erit irregularis, licèt casu cõtingeret tintinnabulo aliquem occidi absq; culpa aliqua pulsantis cãpanas, præterquã quòd illicitè cõtra prohibitionem campanas pulsauerit ad rem diuinam,vt rectè existimat Couarr.vbi supra nume.10.versi. quintò, eadem est, &c. post Dñicum à Soto d.art.9.pag.398.colum. 1. loquen-
102 tem † in monacho, qui in die festo aut contra præceptum prælati opus seruile faciens, cùm campanam de campanili deponeret, cadens lignum puerum oppressit,vt tunc non fiat irregularis, ex dict. cap.ex literis. sequitur etiam Navarr.dict.cap.27.numer.237.vbi loquitur in terminis Couarr. nempè quando tempore prohibito monachus campanam pulsauerit,& tintinnabulum eius aliquem occiderit, vt non sit irregularis, si eam diligentiam adhibuit, quæ sufficeret ad excusandum eum à culpa, si tempore debito id faceret.

103 Duodecimò ex superioribus deducitur, vt clericus dans operam rei bellicę,licèt imprudens & nescius, alium præter suam intentionem occidat, sit irregularis, vt prędiximus: & pari iure si torneamenta atque alia pugnæ simulacra exerceat, quæ clericis ob periculum homicidij, ex suo genere interdicta sunt,inde sequuta deformatione, vt probauit Dominicus à Soto vbi supra dict.articul.9. versiculo hæc autem,pagin.389.

104 Decimotertiò infertur intellectus ad text. in cap. quantæ. de sententia excõmunicationis,vbi probatur, quòd qui possunt manifesto facinori, manuum violentarum iniectionis in clericum,& desinunt obuiare, pari pœna puniuntur, sicut ipsi principales delinquentes, & sic omnes incurrunt sententiam excommunicationis canonis Si quis suadente diabolo. 17. quæsti. 4.cum simil. in his namque casibus, in quibus constat canonis excommunicationem locum habere,in eisdẽ etiam pœnam, & vitium irregularitatis contrahi dicamus,propter eandem rationem, & authoritatem text. in dict. cap. quantæ. Nam si is, qui clericum potuit à percussione & iniuria defendere, id omisit, canonis excommunicatione afficitur, quia interpretatur ab illo text. eum delinquenti fauere, & sic grauiter peccat, ac est in magna culpa dando operam rei illicitæ, quæ constat in non defendendo clericum, cum possit, consequitur iuxta sæpé dictam communem resolutionem in eius priori parte,hũc omittentẽ obuiare prę fato delicto,cùm posset,ex quo sequiturhomicidiũ vel deformatio,incurrere necessa-

necessariò irregularitatem, quasi reus sit homicidij, qui potuit occisum à morte liberare & non liberauit: c. sicut dignum. §. illi etiam, de homic. quod in specie notat ac probat Hostiens. in cap. significasti, el. 2. de homic. & aliquos refert & sequitur D. Couar. in d. Cleme. si furiosus. de homicid. 2. p. relect. §. 2. n. 7. idque verissimum puto, ex supra dictis.

Superest nũc, vt breuiter disseramus, qui sunt casus in quibus illius canonis excõmunicatio locum habeat in illos, qui cum possent, illi manifesto delicto desinunt obuiare, vt per hoc ad cognitionem veniamus eorundem casuum in quibus irregularitas ob id incurratur, sequuto homicidio vel deformatione.

105 † Et quidem obseruandum erit, iure Põtificio teneri quem, si possit absq; proprio periculo, & comodè id valeat efficere, alterum ab iniuria defendere, alioquin reus erit commissi criminis: text. in c. nõ in inferẽda & in c. vlt. 23. q. 3. c. dilecto. de sententia excõm. in 6. vers. & quidem, glos. & cõmunis in d. c. quantę. Ias. cõs. 86. lib. 3. nõ tñ iure ciuili secũd. cõmu. sentent. n c. 1. de officio delegat. & alibi sepissimè, quamuis secũdùm veriorem opinionẽ, quam plurimi authores tenent, idem de iure ciuili, tametsi pœna ordinaria regulariter statuta non sit aduersus eum, qui id agere omiserit, imponẽda, sed poterit & debebit saltem pœna arbitraria extra ordinem ista desidia aut negligentia etiam in foro seculari puniri, vt optimè post alios plures, quos refert, resoluit D. Couarru. in reg. peccatum. 2. part. relect. §. 3. numer. 4. de reg. iur. in. 6. & in d. Clemen. si furiosus. 2. part. §. 2. nume. 7. & post eum Ignatius Salcedo in annotat. ad regu-
106 lam 184. Bernard. Diaz. † Et tunc dicitur posse quem commodè iniuriam à proximo repellere & propulsare, quãdo secundùm bonos mores sine dedecore ac sine rubore hoc agere posset, secundùm Felin. in dict. cap. quantæ. & sine scandalo, ex his quæ idem Felin. tradit in c. 2. de hæret. quod est arbitrio boni viri maturiùs iudicandum, secundùm
107 eund. Couarr. dict. num. 7. † Et quamuis quis teneatur alterum ab offensa & iniuria defendere, lege quidem iustitiæ, vel charitatis præcepto, non tamen tenetur id gratis agere, sed ob id mercedem laboris, hoc est pretium iustè accipere poterit, vt in. l. si pater. §. 1. ff. de donat. per quem text. id tenet Adrian. quodlib. 1. articul. 2. colum. 3. quem sequitur Medin. de restitut. quæstio. 25. in vers. idem etiam patet, fol. 84. colum. 2. Quod procedit in laboris stipendium & mercedem, ita tamen vt ex mora nõ dati stipendij opus hoc pium & iustum minimè impediatur, quia post pręstitum auxilium iudex debet alterum cogere ad iustæ mercedis solutionem, secũdùm Couarru. vbi supra in regul. peccatum,
108 dict. §. 3. nume. 4. † Sed quamuis ille, qui poterat alterum à damno commodè illæsum seruare & defendere, hoc omittat, minimè tamen ex hoc tenetur ad illati damni restitutionem, & grauiter peccauerit, maximamque damni dati culpam contraxerit, nisi quis ex officio publico teneretur criminibus & iniurijs obuiare, aut testimonium dicere, quia in testem ad iudicium iussu iudicis vocatus fuerit: priori etenim casu contra legem tantùm charitatis fit, quæ nõ inducit restitutionis necessitatem; posteriori verò contra legem iustitiæ cõmutatiuę, quæ obligationem restitutionis producit, secundùm S. Thom. & Caieta. 2. 2. quæst. 62. art. 7. Alex. Halẽs. 3. p. q. 87. Adria. quodlibeto. 11. q. 1. idem in 4. sententiarum in tract. de restitut. q. 1. Siluest. in summa, verbo restitutio. 3. q. 5. est communis Theologorum resolutio secũdùm Ioa. à Medin. in suo cod. de restitut. q. 9. quos sequitur Couar. d. §. 3. n. 5. & testatur etiam cõmunem eam sequutus Nauar. in c. inter verba. 11. q. 3. nu. 714. pag. 208. idem Nauarr. in manual. materna lingua composito, cap. 24. num. 5. & in Latin. num. 7. & in apolog. de reddit. Eccles. quęst. 2. monito 3. sequitur Dominic. à Soto libr. 4. de iust. & iure, quæstion. 7. articul. 3. & testatur cõmunem plures referens Ignatius

tius Salcedo vbi supra, & in terminis nostris, de quibus agimus, quod prædiximus ex d. communi Theologorum resolutione, idem probat Adrian. Nauar. Couar. Soto & Ignatius vbi supra.

109 † Vnde deducitur, quòd si fortè vicinus sciat latrones intrare in domum vicini, & cùm posset eis obuiare sine suo incõmodo, saltem vociferando non fecerit, licèt grauiter peccauerit per prędicta iura, quibus id facere tenebatur, non tamen tenebitur ad restitutionem ablatorum, quia fecit contra legem charitatis, & non iustitiæ commutatiuę, adeò quòd etiam si malitiosè id fecerit, quia forsan odio habeat vicinum, adhuc non tenebitur ad restitutionem ablatorum, vt cum Scoto, D. à Soto vbi supra, probauit in vers. similiter iudicandum, pagin. 365. cõtra Ricard. & alios Sũmistas, vbi quoque censet, quòd si huiusmodi vicinus reciperet munus à latronibus tunc in fraganti delicto vt taceret, non teneretur in conscientia ad restitutionem, si non pecuniam vel aliam rem furto sublatam, sed aliud pretium reciperet, cùm de iustitia nõ teneatur clamare, tametsi in foro exteriori propter præsumptionem condẽnaretur. Quinimò si postea interrogatus sit priuatim ab eo, qui damnum accepit, an latrones vidisset, vel audisset, non teneretur de iustitia respondere; secus si interrogaretur à iudice, tunc enim si negat, ad restitutionẽ teneretur, secundùm ipsum se alibi remittentẽ, nempè lib. 5. de iustitia & iure,
110 in tit. de testibus. † Superiora tamen nõ procedunt in illo, cui ex officio incumbit, vt est princeps, vel prætor, delictis obuiare, hi namque consentiẽtes in malum, & non obstantes, semper sunt in
111 causa, & tenẽtur ad restitutionem. † Similiter & famulus, qui custos est domus, vel ex qua latro exijt ad furãdum, vel quam adit ad furandum, si consentiat, secundùm Soto vbi supra, quod ex infra statim dicendis etiam comprobatur.

112 Sic etiam tex. in dict. cap. quantę. intellexerũt ibi glos. Abb. & Henric. post alios, quoties quis habet potestatem publicam, aut priuatam iure familiæ, in ipsum percussorem, tunc enim communi omnium sententia decisum extat, in his casibus locum fore excommunicationi, atque eis omnino conuenire rationem tex. in dict. cap. quantæ, secundùm D. Couarr. in dict. Clemen. si furiosus. 2. p. §. 2. num. 7. & non aliàs, licèt fortè peccet, qui ipsum nõ defendit, cùm possit, quamuis præd. communis intellectus non placeat Nauarr. in dict. cap. non in inferenda, num. 26. 23. quæsti. 3. propter generalitatem d. c. quãtæ. nisi quibusdã concurrentibus, de quibus ibi per eum numer. 18. & 29. cum duobus seqq. sed eundem respectu irregularitatis probat idem Nauarr. in manual. Latino cap. 27. numer. 231. in vers. nec qui cum potest, &c. vbi allegat idem tenentem Florent.

113 Idem erit in eo, qui dolosè desinit obuiare percutienti clericum, nam ex eo dolo, cùm posset cõmodè à clerico iniuriam auertere, excommunicatus erit, propter manifestam percussionis culpam; ita tenent Innocent. & Abb. num. 2. & Henric. post alios in dict. c. quãtæ. & Aufrer. in Clement. 1. de officio ord. in reg. 3. declar. 7. & sequuntur communiter Doctores in dict. cap. quantæ. secundùm Nauar. in d. c. nõ in inferenda, nu. 26. ad fin. & latè Carrerius in pract. crim. tit. de homic. §. 4. nume. 19. & §. 6. num. 63. sequitur etiam Couarr. vbi supra, quamuis Nauarr. vbi supra nu. 29. teneat contrarium.

His igitur casibus modò enumeratis, quibus incurritur excommunicatio ob omissam defensionẽ, cùm per eam posset quis alterum à morte liberare, & nõ liberauerit, si ob id sequatur homicidium, vel deformatio, incurritur irregularitas, vt prædiximus. Sed cur obsecro, non idem erit dicendum in eadem specie in alijs priuatis hoc omittentibus, vel etiã in casu quòd occisus nõ sit clericus, sed laicus, ac proinde quando non incurritur excõmunicatio? cùm tñ omittendo præd. defensionem, qua po-

terat idem laicus à morte liberari, & liberatus non fuit ab ea, ille omittens peccet grauiter, vt supra resoluimus, sic que ex sua omissione dederit causam propinquam ac directé ordinatam ad homicidium committendum: quare saltem de consilio vt priuatus non omittat defensionem his casibus, idem in eis tenet Siluester in summa, verbo homicidium 3. numer. 5. vers. quintum: nihilominus tamen in vtroque casu ad ad solum iudicem, prælatum, vel eum, qui ad id ex officio tenetur ex lege iustitię, spectat præcisè hæc obligatio obuiandi facinori in clericum vel laicum committendo, atque eos à morte liberandi, aliàs tanquam homicidio consentientes tenebuntur de eo, ac per cõsequens irregulares fiét, si cùm possent,
114 non liberant eos ab iniusta morte: † alij verò priuati minimè, licèt grauiter peccent, & fortè mortaliter, id omittendo, vt tenet glos. in d. c. non in inferenda. Angel. de Clauas. in summa, verbo homicidium. 1. nume. 17. & Siluest. vbi supra proximè eum citauimus, & iterum verbo homicidium. 1. nume. 14. & Nauarr. dict. cap. 27. nu. 231. addens sanct. Antonin. in 3. part. summæ. titu. 28. cap.
115 2. † & amplians in medico, qui nõ vult curare infirmum, qui ob id moritur, & in diuite non pascente, vel non vestiẽte fame vel frigore morientẽ, vt in præd. tribus casibus non sit irregularis priuatus, qui omittit aliquod trium prædictorum facere, quia non sequitur ex opere illicito iustitiæ legis, & omisio operum charitatis, etiam obligantis ad mortale, non obligat ad restitutionem damni, neque ad pœnas irregularitatis,
116 per supra dicta. † Fallit tamẽ quod prędictum est de priuato, quòd nõ sit irregularis ex omissa prædicta defensione, sequuto ob id homicidio vel deformatione, præterquam si priuatus dolosè omittat defensionem alterius laici (sicut iam diximus in eadem specie in defensione omissa clerici in sacris) cum desiderio mortis eius, cui subueniſſe omittit, secundùm Angel. vbi supra, & Siluest. dict. numer. 14. Cui patrocinatur quod supra tradidimus in simili specie casus dict. cap. quantæ, quæ eadem est in substantia cum nostra, quod verius existimamus, quamuis Nauarr. vbi supra, in d. cap. non in inferenda, & in man. Latin. cap. 27. nume. 232. cum Florent. vbi supra, & in tractat. de irregular. cap. 2. num. 2. teneat contrarium, eo nixus fundamento, quia dict. c. quantę. (quod fatetur esse fortissimum fundamẽtum omnium, quę allegari possunt) non loquitur de irregularitate, sed de excommunicatione, & magis inducit præsumptionẽ quoad forum interius, quàm veram dispositionem: hæc nanq; responsio minimè tollit vim fundamẽti nostræ & aliorum sententiæ, siquidem dolosè omittendo defensionem homicidij, atque ipsum non impediens scienter, cùm commode posset, eidem consentire ac fauere videtur, ac proinde pari pœna punitur in dict. cap. quantæ. cuius dispositio, dato dolo omittentis prędefensionem, & in foro interiori animę verè locum habet, & non præsumptiuè, dum constet hac in specie de veritate animi omittẽtis defensionem, qui fuit, vt ille occideretur, & quòd ob id scienter eam omisit, sicque est homicidium verè voluntarium ex mente ipsius, cui verè cooperatur, atque auxilium præbet, non prohibendo, cùm cõmodè posset, dolo autem deficiẽte atq; voluntate, & desiderio mortis omittentis defensionem; sed quoties ex negligentia vel pusillanimitate, aut quia noluit se, aut alios, quos valde amat, veluti filium, vel maritum, alios ve coniunctos, aut amicos, immiscere rumoribus, omisit defensionem, tunc licẽt grauiter peccet, & præsumatur quoad forum exterius fauere delinquentibus, vt in d. c. quantę, non tamen verè id cõtingit, sed ob prędicta: & hoc casu viget responsio data per Nauarr. ad dict. cap. quantæ, non verò dolo omittentis intercedente, quia tunc cum in rei veritate constet de voluntate ipsius, iuncta omissione liberandi alium à morte, cùm

cùm posset eum liberare commodè, & non liberauit, erit homicidij ob id contingentis reus, ac proinde irregularis,
117 vt prędiximus. † Denique ille etiam erit irregularis, qui auertit aliquem à liberando alium ab iniusta deformatione: argum. cap. si quis viduam. 50. distinct. & cap. periculose, de pœnitentia distin. 1. quia ex ipsius opere illicito ad eam ordinato sequuta est: quamquam nemo sit irregularis ex sola complacẽtia quòd deformetur alius; id enim non sequitur ex ea, iuxta glos. verbo aut consilio. in dict. cap. si quis viduam. licèt in eo peccet, secundùm Nauarr. dict. cap. 27. nu.
118 231. † irregularitatem enim non incurrit homicida mentalis tantùm, nisi actu homo interficiatur; quia lex promotionis factum requirit. Abb. in c. si aliquis, num. 3. de homicid. D. Couarr. in d. Clement. si furiosus. 1. part. in princip. num. 4. & Nauarr. in dict. man. Latin. cap. 27. num. 192. Decimoquartò ex prędicto regul. communi infertur, quòd si quis mãdet aut consulat amico suo, vt alium interficiat, & ab hoc ille occidatur, erit irregularis mandans, aut consulens, quia dedit operam rei illicitę: quia cogitare debuit hoc euenire posse: ita Ioann. Andr. in cap. fin. argum. text. ibi, de homicid. lib. 6. quem sequitur Abb. n. 6. & Anan. 12. alios allegans in cap. ad audientiam. de homicid. Deniq; si quis ad defensionem proximi aggressorem eius occidat, efficitur irregularis. Villadieg. de de irregul. c. 6. n. 77. & ibi addit. plures citans testatur eam esse cõmun. opinio.
119 Supereſt modò vt descendamus ad comprobationem secundæ partis communis regulæ supra assignatæ, quæ habet, quòd dans operam rei licitæ, tunc demum ex homicidio inde consequuto fit irregularis, cùm non adhibuit omnem diligentiam, quam potuit & debuit adhibere, aliàs secus; & ad nõnulla quæ ex ea etiam deducũtur. Hęc secũda pars regulæ probatur expresè in c. dilectus. & in cap. significasti, el. 1. & in c.
121 presbyterum. & in cap. ex literis, el. 2. & in cap. Ioannes. de homicid. quorũ textuum casus contingibiles sunt ac iocundi, ideò videndi: & pro intellectu d. c. dilectus. & d. c. significasti, el. 1. est obseruandum.

Primò, esse irregularem illum clericum, qui contra prohibitionem equitaret, & sic daret operam rei illicitæ, etiã si absque eius culpa puerũ equi impulsu occideret, vt in priori parte nostræ re-
120 gulæ: † nã ideò in casu d. c. dilectus. & c. significasti, el. 1. clericus huiusmodi non est irregularis, etiãsi equi impulsu, absq; eius tamẽ culpa, puerum occiderit, quia sessor nec voluntate, nec actu homicidiũ perpetrauerit, nec dederit operam rei illicitæ: ergo si contra prohibitionẽ equitaret, & accideret, quod in præcitatis responsis continetur, foret planè irregularis, vt deducitur ex mente omnium Doctorum in d. c. dilectus. & in d. c. significasti, el. 1. & tenet in terminis Caieta. in 2. 2. q. 64. num. 8. verbo inde si religioso.

Hæc tñ sententia Caiet. minimè quidẽ vera videtur, quia etsi per prohibitionẽ videatur efficires illicita, nẽpè equitare, vt puta, si quis cùm esset à iudice vel superiore domũ exire prohibitus, vel equitare, & is spreto hoc prœceptõ, extra domum equitaret, atque absque alia eius culpa equus calce aliquem occideret, attamen causa hæc, siue culpa, quæ deducitur ex illa prohibitione, cum non sit propinqua, neque directa in illud homicidium, prout aliàs requiritur ad inducendam irregularitatem ex homicidio casualis, vt prædiximus, nõ videtur sufficiẽs (nisi alia culpa in id propinqua siue directa interceſſerit, de qua statim agemus) ad eam inducendam in proposita specie, etiamsi ab opere aliàs illicito processerit, vt pluribus huius rei exemplis supra positis cõprobari potest, atq; ex alijs infra dicendis: & ita meritò hãc partẽ cõtra Caieta. vbi supra, probat in terminis D. Couar. in d. Cle. si furiosus. 2. p. §. 4. num. 10. vers. quartò ipse consido. † Idem erit, si equitatio illa clerico fuisset nocua, & cõtra iussum medici deliquisset, nam non erit ex hoc

irregularis propter homicidium casuale inde sequutum, nam peccatum, quod fuit in causa, ex natura sua nihil ad homicidium referebat: ita Dominic. à Sot. vbi supra, in ver. item. in d.cap. dilectus, pag. 398. & pagina 396. colum. 2 vers. atque ex hoc, vbi quòd non sit peccatum
122 mortale, sed veniale tantùm.† Similiter ex hoc non fiet irregularis monachus Minor peccans equitãdo, eo quòd mula mansuetissima, qua vehitur, citra aliam suam culpam, puerũ occidit, quia culpa infessionis huiusmodi mulę nullatenus dirigebatur in talem mortem: ita tenet Nauarr. d. cap. 27. nu. 238. quod verum
123 credo. † Alia autem culpa sessoris eum in præsenti specie irregularem efficeret, illa nempè, si frenum de facili frangi potuit: argum. d.cap. significasti, vel si propter eius imperitiã vel impotentiam equus lasciuisset, vel si quæ debuit præuidere vel facere, & non præuidit, nec fecit: argum. tex. in. §. impetu quoque, instit. ad. l. Aquil. ita glo. in. d. c. dilectus. verb. fræno. & ibi DD. sequitur Siluest. in summa, verbo homicidium. 3. nu. 10. vers. octauum.

124 Secundò ex supra dicta secũda parte cõmunis regulæ infertur ad intellectũ & concordiam text. in c. continebatur, de homicid. vbi Diaconus irregularis censetur, qui ludens cum clericis & laicis ad iaciendos baculos suos in directũ leuandi laboris gratia, è vineis, Ecclesiæ opere consummato, redeuntes, eo quòd dum alter victor in illo ludo in eum equitaturus insiliens non cauit, ne falce, qua ipse erat accinctus, laicus ille vulneraretur, cum tamen ob id periculum non vitatum, ille laicus percussus falce mortale vulnus accepit, de quo post dies octo expirauit; debuit enim falcem amouere, & cap. lator eiusdem tituli statim sequentis, vbi cùm Petrus clericus casu ludens cum altero clerico proiectus fuisset ab eo in terram, cultellus eiusdem Petri, quem ad latus suum habebat, in alterum incidit, & fortuito casu occubuit vulneratus, & tamen non condemnatur irregularitatis pœna ille Petrus: hæc namque est discriminis ratio inter illa iura: in priori etenim specie dict. c. continebatur, Diaconus ille irregularis censetur, non ob id quòd operam dabat rei illicitæ, prout nonnulli interpretes voluerunt ibidẽ, inter quos & Nauarr. dict. cap. 27. numer. 235. nam iacere baculos leuandi laboris gratia, nec erat clericis interdictum, nec periculosum, vt notat ibi Abb. sed propterea quòd cùm alter in eum insiluit, debuisset cauere, ne falce, qua ipse erat præcinctus, vulneraretur, amouendo eam, sicque fuit in culpa, quia non adhibuit diligentiam quam debuit, in præcauendo homicidij causam; at verò in altera specie dict. cap. lator, diligentiam adhibuit, vel saltem non ex sua negligentia cultellus eius in alterum incidit, & ideò non efficitur irregularis; non fuit enim illicitus ille ludus, sed percussus cultello alterius proiecti ab eo in terram casu absque culpa habentis cultellum vulneratus fuit, ex quo occubuit; Petrus autem prædictus nullã culpã habuit, quia patiens fuit tãtùm, secũdùm glos. ibi verb. terrã. glo. etiam in cap. ad audientiam, eodem titu. de homicid. verbo ad familiam. & vtrobique Abb. & communiter Docto. ac proinde minimè irregularis iudicatur, iuxta communem præcedentem resolutionem. Quinimò ille percussus, fuit quodammodo in culpa, proijciendo alterum in terram: & ita glos. fina. in dict. cap. continebatur. Abb. & communiter Docto. hæc iura concordant, atque hoc modo intelligunt, & præterea Siluest. in summa, verbo homicidium. 2. numer. 5. & Dominic. à Soto dict. libro 5. de iust. & iure, quæstion. 1. articulo 9. in vers. & per hanc decisionem, pagina mihi. 398. colum. 2. quamuis ipse aliter & non rectè intellexerit speciem casus d. cap. lator. nempè quòd ibi clericus, qui alterum in terram proiecit, habebat cultellũ, quo proiectus fuit vulneratus: qđ opus videbatur illicitũ, sed quia nõ ex sua negligẽtia cultellus eius in alterum incidit, non condemnatur irregularitatis pœna: sed hoc non ita ibi contigit, sed potius cultello clerici proiecto in terram fuit vulneratus alter clericus proijciens alterũ in terrã, vt prædiximus, sicuti accuratè intuenti literam tex. patebit cum glos. ibidem, & in dict. cap. ad audientiam, & alijs DD. & iuxta hanc speciem & casus figuram veriorem illius tex. in cap. lator. decisio eius iustissima est. Eandem concordiam ad præd. iura, quãuis eorum species non fingat, sequitur & testatur esse cõmunẽ omniũ sententiam D. Couarr. in d. Clemen. si furiosus. de homicid. 2. p. §. 4. nu. 8. nec etiam in casu d. c. lator. decidens suo se cultello deformauit, vt sentit Nauar. vbi supra, quia est contra text. in. d. c. lator. ibi: Cuius cultellus, quẽ ad latus suum habebat, in alterum incidit.

125 Quibus fit, ludũ palestræ (hoc est lucha) licitum esse etiam clericis, vt ex d.
126 c. lator. satis probatur: † ludi enim exercendi vires causa introducti, liciti sunt, vt in. l. solẽt. cum simil. ff. de aleæ lusu & aleat. quod enim lege permittente fit, pœnam non meretur. l. Gracchus. C. ad l. Iul. de adult. notat in specie Couarru. vbi supra d. nu. 8. & Iacob. Menoch. de
127 arbit. iud. cent. 4. casu. 400. num. 3. † sed tunc demum ludi causa exercendarum virium clericis saltem constitutis in sacris licent, quoties hi ludi nõ sint communi hominum iudicio periculosi ad vulnera, vel mortem; quod ex multis, quæ notari solent in c. 1. & in cap. sententiam sanguinis. ne cler. vel monach. & in cap. 1. de torneament. probat atque ita opinatur, & rectè, D. Couarru. vbi supra.

128 Quinimò si quis in hoc ludo vsus defensione & natura ludi, ne victus euadat, alterum occiderit, non tenebitur de homicidio, vt in. l. qua actione. §. si in colluctatione. ff. ad. l. Aquil. vbi dicitur, Aquiliæ actionem cessare in eum, qui in publico certamine aliquem occiderit, quia gloriæ causa & virtutis id fecisse videtur, non iniuria dãmnum datum. & in. §. si quis. eiusdem. l. & in. l. si ex plagij. §. vltim. ff. ad. l. Aquil. idem lege Platonis dialog. 9. de legibus sancitũ extat: Si quis (inquit) in certamine, publicisque gymnasijs non sponte, siue confestim, siue posteà ex vulneribus sequuta mors sit, amicum hominem interfecerit, vel in bello similiter, vel in exercitatione bellica magistratibus instituta, seu nudis corporib⁹, seu ad imitationem veri belli armatis, secundùm legem à Delphico Apolline latam mundus sit: & in terminis hanc sententiam probarunt glo. Alberi. & Ias. in. l. in exequutione. §. vltim. ff. de verb. obligat. Ancharra. consilio 183. incip. iure stricto. Socin. Senior consil. 16. libr. 1. colu. vltim. Decius consil. 9. numer. 4. D. Couarru. & Menoch. vbi supra, alios citantes. Auenda. 2. part. capit. 16. præt.
129 numer. 13. † vbi hoc limitat, nisi ludus esset impellendo alium, vt solet contingere *en los que burlan con armas, o luchan*, quia qui alium occidit in tali ludo, punitur arbitrariè, vt in. l. 6. in princip. tit. 15. p. 7. & ad satisfactionem damni parti læsæ dati, vt ibidem probat: si verò nulla esset culpa non teneretur etiam ciuiliter actione. l. Aquiliæ, ex quo dabat operam rei licitæ, secundùm Greg. Lopez ibidem in glos. *Por su culpa:* inferens ex hoc, quòd si in casu. l. scientiam, §. qui cum aliter. ff. ad. l. Aquil. iactus lapidis fuit necessarius ad defensionem, & prætereuntem alium non vidit, vel aliàs excusabilis esset à culpa, non te-
130 neretur. † Quinimò generaliter quando omnino cessat culpa in occidente, quia cùm esset amicus occisi, gesit actum (intellige licitũ) in loco solito & in forma solita, & hoc non obstante, sequuta est mors & damnum tertio, in hac specie ad nihilum tenebitur, qui fecit actum, ex quo hoc fuit sequutum: vt in. l. 4. titulo 8. part. 5. & in. l. 4. titulo 8. & in. l. 6. titulo. 15. part. 7. & in. l. 12. & 13. tit. lib. 23. 8. nouæ collectionis reg. vbi pro homicidio casuali absq; culpa aliqua exercentis actum licitum acconsuetũ tẽpore debito, & monẽdo trãseũtes, vt se præcaueãt, cęteriśq; necessarijs obseruatis, nõ tenetur quis pœna aliqua,

nec ad satisfactionem damni soluẽdam, vt puta incurrente equum loco consueto occidente ibi hominẽ fortè trãseuntem, & inputatore arborum, aut in tecta domus reficiẽte admonendo transeuntes, ita quòd exaudiri, possent, si casu præter intentionem aliquis occidatur ex iactione arboris, lapidis, tegulæ, alterius ve ligni vel rei iuramento proprio purgante innocentiam suam, & testibus, quód non erat inimicus occisi, nam tunc temporis & in similibus casibus ad nihilum tenebitur, secus aliàs vt in casibus dictarum ll. 12. & 13. nouæ
131 coll. reg. & l. 6. titul. 15. part. 6. † In illo verò genere ludi, in quo quis est liber in totum à pœna criminali, quia nihil culpæ est admixtum, etiam est liber à damno pecuniario, & ideò vxor aut filij hominis occisi non possunt petere dãna hominis sic occisi, quæ sibi sequuta sunt atque sequentur, eo quòd carent ipsius operibus, vt in l. fina. ff. de his qui deiecer. vel effud. vt tenet Auẽd. vbi supra, & probatur argum. præd. ll. Partitarum: secus verò erit si aliquid esset culpę admixtum, licét parum & leue, quia tunc veniret ob id extraordinariè puniendus, & in damnis condemnandus, secundùm eund. Auẽd. & Plaçam in epith. de delict. lib. 1. cap. 26.
132 num 1. vbi allegat alios. † Verbi gratia, in eo, qui tempore carnispriuij cum spingarda percussit aliũ papiro iecta, nam licèt id soleat fieri illo tempore, non tamen immittendo contra personas, secundùm Parid. de Puteo in tract. syndicat. in parte pœna. cap. quia vadis. in fi. vbi, & in cap. præcedenti notabili-
133 ter loquitur in ista materia. † Vnde infertur, quòd si duo se diffidassent ad dãdum vnum ictum, vel se occidendum, tales debent condemnari ad emendam erga Regem aut aliud damnum, sed non vnus erga alium, quia scienti & volenti non fit iniuria, vt in reg. iuris vulgari:
134 ita Boer. decis. 237. nume. 4. † Hodie de pœnis pugnantium per duellum, deque eorum patrinis, & dominis temporalibus duellum permittentibus, videndum est cap. 19. in decret. de reformat. incip. detestabilis duellorum vsus, sessione. 25. sacri Concil. Trident. & in proposito Nauarr. in man. Latin. cap. 11. nume. 39. & frater Anto. à Cordub. in sua summa *de casos de consciencia* quæstio. 59. pagina final.

135 Sed quod ad pœnam irregularitas spectat, cum ludus palestræ sit licitus etiam clericis in sacris constitutis, similiter & alij ludi exercẽdi vires causa, quoties non sunt cõmuni hominum iudicio periculosi ad vulnera, vel mortem, vt prædiximus, si inde homicidium casuale, vel deformatio præter intentionem, & absque aliqua culpa succedat, non erit imputandum ludentibus, ac proinde non efficientur irregulares, vt probauimus, sicut illis quo ad culpã non imputatur: secus verò erit si præd. ludi communi hominum iudicio sint periculosi ad vulnera vel ad mortem, tunc enim tanquam causa propinqua, & in id directa, sunt vitandi, & aliter facientes erũt irregulares, si inde homicidium vel mutilatio membri accidat, etiam casu, iuxta doctrinam superius traditam.

Item etiam si ludus licitus sit, si tamẽ occidens vel mutilans non adhibuit debitam diligentiam, quam potuit, præcauendo vt id eueniret, irregularis erit, vt in casu dict. cap. continebatur, & simil.

136 Hinc est, vt reficiens tecta, aut lapidẽ in aliquẽ locũ iaciẽs, si aliquẽ occidat, aut deformet præter intentionẽ, erit irregularis, si dicto aut signo debitè non præmonuit illac transituros, alioqui secus: argum. l. si putator. ff. ad. l. Aquil. & cap. si duo, & cap. clerico. 50. distinct. & præd. ll. Regiarum: ita in terminis tenet Nauarr. in d. cap. 27. nume. 235. addens idem esse in iaciẽte lapides in sues, aut alia animalia, aliquem deformante, quia erit irregularis, si admisit culpam, non satis circumspectè id faciẽdo: aliàs non, iuxta glos. in d. c. clerico.

137 Idem ead. ratione erit dicendum in currente equũ in loco solito, & ad id consueto, & in putatore arborum, & in similibus

similibus casibus, de quibus in d. legibus Regijs, quia si debitè & iuxta formam earum nihil de contingentibus prætermittendo id fecerint, sicut nulla pœna 140 exteriori tenentur, ita nec erũt irregulares ex homicidio, vel deformatione inde casu subsequutis, prẽter eorum intentionem, ac sine aliqua eorũ culpa, aliàs secus, vt in cędente arborem suam rectè probauit Siluest. in summa, verbo homicidium. 2. nu. 12. & Sot. vbi supra, pagina 398. colum. 1. & Nauarr. d. cap. 27. num. 237. & in cæteris similibus eadem ratio militat, ac proinde idem est dicendum, vt prędiximus. Nó tamẽ in hac eadem specie benè distinxit Siluest. vbi supra, dict. num. 12. inter cædentem arborem propriam, nihil de contingentibus omittendo, circumspiciendo, & clamando fortiter & tempestiuè, vt is ex homicidio inde sequuto irregularis nó sit, vt prædiximus, & inter cędentẽ arborem alienam, etiam si præd. exactã diligentiam obseruauerit, vt is sit irregularis, quia dabat operam rei illicitæ, hoc est furto: vtroque enim casu irregularis minimè erit, seruatis seruandis: quia licèt hoc posteriori dederit operã rei illicitæ, opus tamen illud ex genere suo non est periculosum, prout aliàs requiritur adhoc vt ex homicidio casuali inde sequuto cõtrahatur irregularitas: ita melius aduersus Siluest. docuit Soto vbi supra, quem sequutus est Nauarr.
138 etiam vbi supra, d. num. 237. † Idem erit dicendum indistinctè in nobili seculari in proprio nemore, vel alieno venante, si merè casualiter hominem occiderit præter intentionem, non enim ex hoc fiet irregularis ad suscipiẽdum ordines, etiam si contra domini nemoris voluntatem illic deprædetur feras, secundùm Dominic. à Soto vbi supra, quod ex eadem radicè procedit.

139 In summa, quoties in prẽd. ludis quis culpam cõmiserit propinquam homicidio, vel de formationi, ob non adhibitam diligentiam debitam, vel omittendo prę cauere quod debuit, existimo, 141 hunc præter pœnam exteriorem, quæ sibi iuxta qualitatem delicti infligenda est, effici irregularem, per omnia supra dicta, non semel repetita.

Culpa autem leuissima non sufficeret hoc casu ad irregularitatem incurrendã, sed tantùm grauis vel leuis, vt in cap. quæsitum, de pœnit. & remiss. vbi probatur quòd homicidium filiorum à parẽtibus perpetratum, illis imputatur, si fiat ex procuratione, vel negligẽtia, non autem imputatur eis, si veniat ex eorum incuria, & ibi Abb. hoc notat, Angel. verbo irregularitas. §. 3. Siluest. verbo homicidium. 2. numer. 2. & in. §. 23. nume. 15. quos sequitur D. Couarru. vbi supra, dict. §. 4. num. 9. aduersus glo. in cap. significasti, el. 1. de homicid. tenentem, culpam leuissimam eius, qui rei licitę operam dabat, imputari ad irregularitatem: exempla tamen, quæ illi opinioni assignarunt Hostiens. & Ioan. Andr. potiùs pertinent ad culpam leuẽ, quàm ad leuissimam, ac proinde verior est opinio contraria negatiua contra glos. illam: intelligit tamen eam Abb. & rectè, in culpa commissa in omittendo, inferens, quòd leuissima culpa in homicidio non inducit irregularitatẽ, quãdo sine actu & alia procuratione homicidium sequutum est: secus si homicidiũ sit voluntarium, quia in eo etiã nullam inducit irregularitatẽ, vt in iudice suspendente latronẽ, nã si in faciendo confiteret, profectò sufficeret ad irregularitatem, per text. optimum. in cap. consuluisti. 2. quæstio. 5. & ibi glos. sequitur Siluest. post summam Rosel. & Couarr. vbi supra, quãuis Angel vbi supra aliud velit, & contrarium probet Petrus à Nauarra nouissimè libr. 2. de restit. c. 1. nu. 45. cum seq. Sed quam prędiximus sentẽtiam sublimitat Siluest. vbi supra, si præcesserit culpa leuissima aliquid licitè agendo, quia ex ea non esset quis irregularis: quod verum esse dicit indubitanter, quando agitur aliquid licitum ad commodum occisorũ, vel proprium, vt in exẽplis de quibus ibi per eum, vbi se ad alium remittit locũ. † Quinimò Couarr. vbi supr. probat, irregularitatẽ

in proposito contrahi ex culpa consistente etiam in omittendo, vbi quis mercede conductus teneretur ad diligentiã exhibendam, vt ibi per eum.

142 Hinc probanda venit, aut saltem intelligenda & declarãda per supra dicta sententia Dominici à Soto dict. articul. 9. lib. 5. de iustitia & iure, quæst. 1. ad fin. art. existimantis contra Caiet. in sũma verbo irregularitas, non sufficere culpã venialem, vel leuissimam in homicidio casuali admissam ad irregularitatem incurrendam, vt si in casu dict. Clemẽtinę si furiosus, alterum occidẽs ad suam defensionem cum moderamine inculpatę tutelæ, non vsque adeò prospexerit per leuissimam culpam venialem, an citra illud poterat se defendere; hic namque secundùm Sot. non erit irregularis ex sola illa leuissima culpa veniali, si aliud non obsistat: cuius opinionem contra Caiet. vbi supra, latè & benè probat Nauarr. d. c. a 7. nu. 249. in vers. septimo, sed cum distinctione præd. res hæc apertior & securior fiet.

Superiora dicta de homicidio casuali ex ludo licito subsequuto, procedunt, vbi ludus publicè concessus est, & casus culpa caret omnino, vel saltem aliqua intercesit, secundùm quę in vnoquoq;

143 casu respectiuè diximus.† Si verò, & secundò in eo ludo permisso ludens data opera socium interficeret, vel vulneraret, tũc lege Aquilia tenebitur, & pœna l. Corneliæ, vt probat Menoch. vbi sup. num. 4. Et sanè in hac specie apertè cõtrahitur irregularitas, cùm homicidium sit omnino voluntarium, per supra dicta in princip. huius. c.

144 Si verò, & tertiò, quis in ludo publicè concesso alterum ex astantibus occiderit, hoc casu non punitur, si omni culpa careat: ita sensit, & rectè, Paris de Puteo de ludo num. 4. vers. quid si percutiat, & per consequens irregularitatem non incurret, per supra dicta in proposito: quòd si in aliqua culpa fuerit deprehensus, punietur pœna arbitraria, & ad resarciendum damnum, vt prædiximus, & præterea probat Menoch. dict. casu 400. nume. 5. centuria 4. tuncque etiam erit irregularis, si non adhibuerit diligentiam debitam in pręcauendo homicidium illud, vt etiam supra resoluimus.† quòd si data opera alterum ex 145 circunstantibus occidit ludẽs ludo permisso, tunc absq; dubio tenebitur pœna ordinaria, secundùm eundem Menoch. vbi supra nu. 6. & irregularitatem contrahet per supra dicta.

Denique, & quartò si ludus non sit licitus, & lege permissus, sed malo vsu & corruptela tolerat⁹ proijciẽdi lapides in offẽsionẽ, vt Bononię & Parisijs extat, qua pueri vltro solent lapidibus ludere, & se vulneribus afficere, vt refert Cremens. singul. 149. & Senis secundùm Alciat. de singul. certam. cap. 3. sed & in quàm pluribus partibus Hispaniæ idẽ mos peruersus inoleuit, qui vtinam lege Regia, aut statutis ciuitatum vel oppidorũ tolleretur, tam inter pueros, quàm inter maiores, cùm sit noxius, graui pœna adhibita aduersus contrarium facientes: quamuis Abb. & Anan. in cap. exhibita. de homic. minus rectẽ existimauerit, ludum illum proijciendi lapides esse licitum inter pueros, licèt inter maiores esset reprobus, quia noxius. l. nam ludus. ff. ad leg. Aquil.

147 Nihilominus tñ propter tolerãtiam ac malũ vsum, puer vulnerans, aut occidens alterum in præd. ludo excusatur à pœna ordinaria homicidij, secundùm Cremens. vbi supra, & Petrum Anchar. cons. 283. incip. iure stricto, & in c. cum venerabilis. de consuetud. Cępol. cons. 30. & 31. vbi latè disserit, Barbat. consilio 29. colum. pen. lib. 2. Socin. in. l. 1. §. vlti. nu. 19. ff. si quis ius dicent. non obtemper. Ias. in. l. ait prætor. §. iurari. num. 16. ff. de iur. iur. Hippolyt. de Marsil. in. l. 1. in princip. numer. 86. ff. ad. l. Cornel. de sicar. Ruin. cons. 143. num. 27. lib. 5. Dec. cons. 9. num. 4. versi. quintò ad propositum. & cons. 175. col. ante pen. versic. tertio, &c. & cons. 197. colum. 2. sequitur plures referens D. Couarr. in d. §. 4. num. 6. & Menoch. vbi supra, numer. 7. cum seqq. & nouissimè Franciscus Becius

cius cons. 4. numer. 17. lib. 1. vbi allegat Alex. in quibusdam consilijs.

148 Quod omnes iuris interpretes procedere intelligunt quoad pœnam temporalem, secus quoad ęternam; nemo enim huius corruptelæ prętextu eam effugiet, vt asserit Menoch. vbi supra nu. 11. Irregularitatem bene incurrẽt, sic lapidit ãtes alios, si ex prędicta lapidatione culpa proxima, & in id directa sequatur homicidiũ: tùm quia quodammodo est voluntarium, licèt id non intendant, sed tantùm vulnerare: argum. cap. fin. de homic. lib. 6. tum etiam quia prędicti sic lapidantes dant operam rei illicitæ, ex qua periculum verisimile offertur, cùm sæpè homicidia ea ex culpa subsequantur, iuxta superiorem communem reso-

149 lutionem primæ partis regulę.† Ex quo facilè & quintò obseruandum erit, idẽ esse à fortiori, quando ludus non esset authoritate publica, vel tolerantia permissus, sed potius prohibitus, & tamen sæpe eo vtuntur priuati, quia tũc & arbitrio iudicis punitur, qui immediatè in ipso ludo sine culpa alterum occidit, vel vulnerauit, vt cum Costa in tract. de ludo, artic. 1. §. 2. n. 14. probat Menoch. vbi supra num. 12. & 13. & irregularitatem incurret, si homicidium etiã absq; culpa sequatur, quia dabat operam rei illicitæ, per prædicta.

150 Sextò, si ludus non esset prohibitus publica authoritate, sed imò permissus & licitus, & priuati sæpè eo vtantur, vt ludus pilæ, vel barræ, si sine culpa & dolo alterius ex socijs alterũ in terram deijciat, & is crus, vel brachium, vel caput frangat, ille, qui eum impulit, nulla pœna tenetur, secundùm Puteũ in tract. de ludo, nume. 54. & Menoch. vbi supra 154 num. 14. per. l. si ex plagij, §. vltimo. ff. ad l. Aquil. quia dabat operã rei licitę: ego quoad irregularitatem idem probo, si adhibita sit omnis diligentia debita, ne id succederet, & nulla culpa secundùm leges ludi ei imputari posset: secundùm quod etiam dictum Putei & Menoch. præcedens intelligendum fore videtur: si enim aliqua culpa, etiam leuissima, im-

pellenti imputari posset, cùm sit commissa in faciendo, eum irregularem efficeret, iuxta supraproximè dicta.

151 Septimò poterit sanè ludus proijciẽdi lapides vno casu licere, si is cõtigerit ad vires corporis, & industriam experiendas, non verò ad nocendum, de quo apud veteres fit mentio, vt curiosè ex bonis authoribus, Græcis atq; Latinis, probat Couarr. vbi supra d. §. 4. num. 6. vbi nume. 7. etiam agit de disco ferreo, quo veteres vtebãtur ad hoc exercitiũ, (quod apud Hispanos appellatur *jugar al erron*) si ex hoc ludo licito homicidiũ casuale cõtingat omnino inculpatum, liber erit iaciens à pœna exteriori, atq; irregularitatis: si verò culpa aliqua eidẽ imputari possit, quia nõ obseruauit debitã ac possibilẽ sibi diligentiã, ne id contingeret, vt pote quia non pręcauit, nec admonuit circunstantes, vel transeuntes, vt debebat, vel aliàs culpabilis existat, & in iudicio exteriore punietur pro modo culpæ, & irregularitatem incurret, per superiora.

152 Octauò, si duo alea vel chartis ludẽtes, contendentes atque iurgantes inter se super ludo (vt sæpè cõtingit) ad arma perueniant, & vnus alterum vulneret vel occidat, puniri debet, secũdùm Puteum vbi supra num. 48. l. 1. §. in eum. & in. §. si rapinã. iuncta. l. 2. ff. de aleę lus. & aleat. vbi Bart. & Cacialup. in tract. de ludo. nu. 7. quos sequitur Menoch.

153 vbi supra num. 15.† & præter hoc absq; dubio in præmissa specie occidens alterum, vel eum deformans, erit irregularis; tùm quia dabat operam rei illicitæ; tùm etiam quia huiusmodi homicidiũ, non tam casu, quàm voluntate commissum dici potest; † nec hoc casu ille, qui confecit illicitè chartas ad ludendum, aduersùs prohibitionem, irregularis erit, secundùm Socin. in cap. ad audientiam, nume. 49. de homic. quem sequitur D. Couarr. d. §. 4. num. 10. versic.

155 primus. vbi in vers. secundò,† idẽ cum Alfons. a Castro censet in eo, qui cùm esset artifex, ex ferro furto sublato ensem fecerit, & qui ab eo illum emerit,

homi-

hominem occiderit, hic siquidem artifex non erit irregularis.

156 Nonò, si vnus ludentium ludo alearum prohibito, verberaret eum, qui domum & aleas ad ludendum paratas habet, & sic susceptorem lusorum, qui apud nos *tablagero* appellatur, non punitur. l. 1. §. item notandum. ff. de aleæ, lus. & aleat. ita Puteus vbi supra nume. 46. dicens absoluisse iam in praxi similem percussorem, sequitur Cacialup. de ludo. num. 65. & Amedeus de Castell. in tract. de syndic. num. 95. quòd si præd. susceptorē vulneribus afficeret vel occideret, teneretur quidem pœna arbitraria, non autem ordinaria: quod sensit Cacialip. vbi supra num. 70. quem sequitur Menoch. vbi supra nu. 17. Hodie in his regnis habemus in hoc. l. 6. tit. 14. part. 7. ad quam est recurrendū in proposito, ac proinde absque dubio hoc in casu irregularitatem incurret occidēs, vel mutilans, cum voluntarié id admiserit.

157 Tertiò principaliter (vt redeamus ad præd. secundam partem regulę communis, à qua aliquantulum digressi sumus) ex ea deducitur, meritò in casu c. presbyterum, de homic. clericum illum magistrum, vel etiam si esset laicus, irregularem iudicari ex homicidio sequuto ex sua nimia castigatione & correctione in discipulum facta, quia eū in capite percusit, & sic in loco periculoso, vnde non adhibuit magister ille diligentiam, licèt daret operam rei licitæ, & ideò imputatur ei homicidiū casuale discipuli, quia habuit culpam in excessu correctionis: † quamuis enim magistris leuis 158 castigatio iure permissa sit, non tamen excessiua, vt in. l. præceptoris. ff. ad. l. Aquil. l. sed & si. §. vltim. ff. eodem titul. l. item quæritur. §. idem Iulianus. ff. locat. l. 9. tit. 8. part. 7. vbi quòd tenebitur pro modo culpæ: atque quoad irregularitatem, de qua agimus, est text. in. d. c. presbyterum, quem sic interpretantur glos. ibi verbo expirasset. & cōmuniter DD. nempè magistrum, qui excesit modum licitū correctionis, si ob id homicidium discipuli casuale sequutum sit, esse irregularem. Quòd si magister modum correctionis sibi permissæ non excesserit, & diligentiam adhibuerit, ne periculosè percuteretur discipulus, sicque nullam habuerit in excessu culpā, nequaquam tenebitur ex homicidio casuali inde sequuto, nec quo ad aliam pœnam, nec quoad irregularitatem, vt videtur DD. omnes adnotare in d. c. presbyterum, & expressè id probauit Siluest. verbo homicidium. 2. num. 4. Dominic. à Sot. d. artic. 9. pagin. 396. colum. 2. vers. vel si quem imprudenter. Nauar. dict. cap. 27. numer. 235. & D. Couarr. d. §. 4. numer. 5. vers. ad eandem partem, vbi innuit esse communem.

159 Quartò ex eadem cōmuni reg. probari potest esse irregularem illum, qui dormiendo suffocat infantem in eodem lecto illicitè à se positum, & sic cum habuit culpam, aliàs secus, si nulla subsit culpa, vt latè probat Siluest. verb. homicidiū. 2. nu. 15. vbi quid si sit in leuissima culpa: de quo etiam supra egimus; sequitur Nauarr. d. cap. 27. numer. 236. † vbi idem tenet in mittēte puerum ad puteū, aut ad flumen, vbi suffocatur, & in eo, qui fugiens ictum vnius, propellit alterum, qui deformatur, & alia similia, quæ illicitè facta inducunt irregularitatem, 161 aliàs secus. Pro cuius rei intelligentia Siluest. ibi hanc doctrinam constituit, † quòd parētes filios suos tenellos apud se collocare non debent, aliter sunt in culpa, vt in cap. consuluisti. 2. quæst. 5. quando scilicet id agunt gratia sui cōmodi, ne plorent ad aures, aut ipsi frigeant assurgentes ad cunas, vel huiusmodi, quia tunc eis imputatur homicidium, etiam pro culpa leuissima: secus vbi hoc agerent ad commodum filiorū, puta quia sunt pauperes, & non habent pannos ad fouendum eos in cunis cōtra frigora. sed si alia culpa interueniat, non tenentur, nisi sit grauis, aut saltem leuis, non autem si sit leuissima solùm. Sed & Nauarr. in man. Latin. cap. 15. numer. 13. rectè hanc rem concluſit, dicens, quòd mater vel nutrix, quę tenellū infantem, ne

ne eiulet, aut ne ipsa surgens è lecto frigoris intēperiem patiatur, in suo lecto noctu ita collocat, vt periculum immineat inter dormiendum puerum suffocandi, peccat mortaliter, siue eum suffocet, siue non: argum. d. cap. consuluit. & cap. fina. de his, qui filios occid. secus verò si non est tale periculū verisimile, etiamsi casu eum suffocet, puta quia cubile est amplum, & puerum à se longe posuit, nec dormiēs subinde locum solet mutare, imò vbi semel se collocat, ibidem solet persistere, iuxta mentem Panor. in d. c. fi. & Caieta. 2. 2. q. 64. art. 8. & iuxta præmissa in hac specie iudicandum erit de irregularitate respectiuè.

162 Quintò ex superioribus infertur, q̄ qui sciens mulierem esse grauidam, eam ita grauiter afficit, siue sit maritus siue alius, vt in probabile periculum abortus illam conijciat, qui inde sequatur, licèt præter intentionem afficientis, si fœtus erat animatus, erit irregularis, propter culpam in eo admissam: secus si nulla culpa intercesserit, vt puta si opera daretur rei licitæ, & adhibita fuerit debita diligentia, ita vt tale periculum probabile eam nō impulit: aliàs enim si opera daretur rei illicitæ, etiam si eam diligētiam adhibuerit, erit irregularis, si abortus fœtus animati sequatur; secus si 165 non erat animatus, per supra dicta. Et comprobari hæc etiam possunt ex his quæ in proposito tradit Nauar. in man. Latin. cap. 15. num. 14. & cap. 27. nu. 222. vbi quòd in dubio, quando nescitur an fœtus abortiuus post diem 40. sit mas, an fœmina, debet se censere irregularē, qui eius causa fuit: argum. c. ad audientiā, de homic. Hodie vt prædiximus. n. 47. etiamsi fœtus esset inanimatus, & non formatus, scienter faciens prędicta, homicida voluntarius erit, ac proinde irregularis.

163 Sextò deducitur, quòd clericus, licèt nō debeat interesse vindictę sanguinis, vt deduximus supra libr. 1. Canonic. q. cap. 7. nu. 7. si tamen ex sola curiositate vel leuitate interfuerit, vbi latro suspē-

ditur, vel vbi quis in duello occiditur, non fit irregularis, si nec auxilium, consilium vel authoritatē præstiterit, quāuis grauiter peccet, secundùm Specul. in tit. de dispensat. in. §. iuxta propositiones, quem refert & sequitur Nicola. Plouij in tract. de irregul. nume. 4. volu. 16. tract. fol. 74. in antiquis, & S. Antonin. in eod. tract. cap. 2. numer. 2. fol. 77. eod. volum. vbi ampliat, etiamsi appeteret illius mortem. Cuius rei ratio est, quia ex illa interessentia, quæ est causa remota, non sequitur homicidium, cùm illa mortis pœna necessariò erat infligenda damnato, siue clericus ille interesset, vel non, exequutioni iustitiæ.

164 Septimò infertur, non esse irregularem eum, qui scit tractari de alicuius deformatione illicita, & non significat illud ei, quamuis peccet mortaliter, si nec dicto, nec facto ad id iuuet, secundùm Nauarr. d. cap. 27. nu. 234. & quòd peccet mortaliter, quoties sine periculo sui & suorū poterat obuiare, & nō obuiauit, siue ex mala, siue ex bona voluntate, tenet Siluest. verbo homicidium. 1. num. 14. secundùm Abb. in cap. Petrus, nume. 7. de homic. quia in hoc sunt opiniones, consilium erit, vt reuelet; nam propter illas opiniones, saltem in foro animę, reputaretur culpabilis.

Octauò ex supra dictis conijcitur, nō rectè loquutum fuisse eund. Siluest. in summa, verbo homicidium. 3. num. 2. ad fin. existimantem irregularem fieri clericum, qui mercans illicitè, casu occidit aliquem absque alia culpa: & idem in ludo clericis interdicto, nō sic in laico, cui mercari non est prohibitum; hoc namque verum minimè videtur, quādo culpa illa non est proxima & in id ordinata, quia non sufficit quòd opus sit illicitum, si culpa nullatenus in mortem dirigitur, vt supra est dictum, & in terminis à Siluest. in. 1. dicto de clerico mercante illicitè, recedit Nauarr. d. cap. 27. n. 237. & eadē ratione à secūdo etiā recedere deberet, quādo ex ludo clericis interdicto absq; vlla culpa propinqua & in id directa, subsequitur homicidiū:

secus

secus si ex culpa in id ordinata,quo casu est intelligendus & saluandus Siluester vbi supra,& verbo homicidium. 2. numer. 13.

166 Nonò ex supra dictis apparet, quid dicèdum sit de clerico vel alio,qui porcos vel aliud pecus de agro pulsurus,lapidem iecit,& puerum interfecit, an sit irregularis censendus,necne? nam si dabat operam rei licitę,& diligentiam adhibuit debitè circunspiciendo, nõ erit irregularis, aliàs secus : & ita est intelligendus tex. in cap. clerico.50. distinct. vbi dicitur: Clerico iaciẽte lapidẽ puer dicitur interẽptus? vos pro amore Dei & tuo, in suo ordine permanère permittimus: vt tamen semper in pœnitentia & timore permaneat: vbi glos. rectè aduertit ,quod si iste dedit operam rei licitæ, expellendo porcos de agro suo, tunc intellige quod minus diligenter fecerit,aliàs in nullo punietur : ita rem hanc intellexit Siluest. verbo , homicidium. 2.n.7.in princip.

167 Decimò infertur, Sacerdotẽ, qui pro ædificatione Ecclesiæ vel domus vocauit aliquem in adiutorium,qui casu interijt ruens cum aliquo ligno , non esse irregularem,si nihil de contingentibus omisit, nempè studendo quam debuit diligentiam adhibere, circunstantibus (quibus periculum inminebat) ita tempestiuè vel alta voce præmonitis, quòd & intelligere & fugere potuerunt,quia 170
dabat operã rei licitæ,& fecit quicquid in se fuit, vt in cap.fina. de homic. vbi Abb.notat, nõ excusari clamantes submissa voce, vel post casum contingentem,quem in hoc sequitur Siluest.verb. homicidium.2.n.7.

168 Vndecimò ex supr.dictis patet,phlebotomantem ex causa medicinæ, non teneri in aliquo,nec esse irregularem, si infirmus decesit, si erat peritus in arte, & adhibuit diligentiam debitam ; & similiter si incidendus nõ habuit consuetam dispositionẽ mẽbrorum, aut venarum, siue neruorum, vt cum Innocent. 171
probauit Siluest. vbi supra num.9.

169 Duodecimò hinc reijcienda venit glos.in d.cap. dilectus, verbo nec actu, de homic.dicens,homicidium actu cõmissum, sed absque voluntate & culpa, imputari committenti quoad ordines suscipiendos,non tamen quoad susceptos;cuius rei species in iudice proponitur, iustè condemnante delinquentem ad mortem:quam glos. sequitur Feli. in cap. presbyterum , nu.3.de homic.nam cùm ex homicidio contingenti absque voluntate & culpa nulla oriatur irregularitas , vt in cap. si duo. & in cap.hi qui arborem.50.dist.& c. significasti, el 1.& c.dilectus.de homic . & homicidiũ à iudice commissum voluntarium sit, tametsi culpa careat, indistinctè est tenendum in hoc casu contrariũ , nempè homicidium absque voluntate & culpa commissum non imputari cõmittenti, nulla constituta differentia inter promotum & promouendum, secundùm Abb.& Anan.in d.c.dilectus.& in.d. c. significasti,per tex.illum,vbi reprobant glos.præd.contrariam, quorum opinio est magis communis,secundùm Couar. §.4.num. 11.colum.fina.vbi ex hoc deducit, quòd quãdo irregularitas ex homicidio oritur , ea impedit promotum in susceptis ministrare , & ad maiores ordines ascendere: si verò nulla irregularitas ex homicidio oriatur.nec impeditur ad maiores ascendere , nec in susceptis ministrare.

Irregularitas autem per homicidium, quod per iudicem aut iustitiæ ministros fuerit commissum , contracta , dispensari potest ab eo,qui potestatem habuerit dispensandi super irregularitate cõtracta ex homicidio casuali,quoad hoc enim homicidium istud casuale censebitur,quippe quia nullam culpam , imò meritum habeãt , quamuis aliàs voluntarium verè sit , vt adnotauit Caieta. in summa , verbo,irregularitas.in fi.quem probauit D.Couarr.in d.Clem.si furiosus.2.p.§.3.in fin.& Petrus Plaça in epithom.de delict.lib.1.c.11.n.11.

Postremò in hac materia explicanda venit illa quæstio satis necessaria in facti contingentia, & quam passim DD. præ

præ manibus habent , an in dubio quis irregularis censendus sit,& sic abstinere à suorum ordinum exequutione,necne.

Qua in re tex.celebris in.c. is qui,de sententia excom.in. 6. expressim probat, irregularitatẽ nullo in casu esse cõstituendam, nisi in iure Põtificio id fuerit expressum;quem tex. ad hoc ibi cõmuniter DD.& alibi sępissimè in id notant atq; citant, existimãtes esse ad hoc 173
singularem,& Nauar.in man.Lat.c.27. nu.248.& cons.35.nu.37.de homicid.& est communis opinio omnium Canonistarum & Theologorum , secund. Flaminium Paris.de resign. benef. libr.44.
172 n.38. † Cuius ratio est,quia irregularitas iure tantùm humano Pontificio statuta est, vt nuncupatim DD. adnotarunt in c. nisi cum pridem. de renuntiat. & in c.ad audientiam.de homic.& in Cleme. si furiosus.eod.tit. est communis secundùm Siluest.in summa,verbo irregularitas.in fi.sequitur Florent.in.3. part. suæ summæ,titu. 28.c.2.§.6 Palud.in.4.sententiarum dist. 25.q.3. ad fi. testatur cõmunem eam sequutus ac defendens Couarr.in.d.Clem.si furiosus.1.p.relect.in princip.num.2.sequitur Nauar.in man. Latin.d.c.27.nu.191.

Rursus pro cõtraria parte, imò quod 174
in dubio an quis sit irregularis , necne? censendum sit,eum esse irregularẽ,quoniam hoc tutius iudicandũ est, probat expressè tex.in.d. c. ad audientiã.de homic.& in c.significasti,el.1.& 2.eod.tit. Sed in hac cõtrouersia, seu potius difficultate, nonnulli iuris interpretes eam diluunt, constituentes differentiã inter forum interius conscientiæ,& exterius iudiciale , vt in priori casu, hoc est , in conscięntia ,in dubio teneatur quis a diuinis abstinere, & se irregularẽ censere: vt in c.illud,de clerico excommunicat. minist.& sic procedat tex.in d.c. ad audientiã, cum simili.in posteriori autem, hoc est,in foro exteriori , iudex nõ possit in dubio aliquem irregularẽ iudicare, vel definire , nisi in casibus à iure expressis , & in hoc foro procedat decisio tex.in.d.c.is qui, quam differentiã probarunt ac sequuntur Ioann. And. Card. Abb.nu.2.Anan.n.1.Socin .num.46.in d.c.ad audientiã. idem Abb.in d. c. significasti,el.2.nu.4.eod.tit.de homic.qui in hoc est receptus per quam plures recentiores secundùm Nauarr.d.c.27.nu. 193. vbi ex Villadieg. addit , q̃ interior forus reputatur non solùm forus pœnitentiæ,sed etiam consilij.

Hæc tñ differentia quãuis recepta & communis,vera minimè quidẽ est, quia decisio tex.in d.c.is qui,tam in foro exteriori,quàm interiori obtinet,cùm nõ distinguat:tum etiã,quia q̃d prędiximus ex d.c.ad audientiã.cum simil.in vtroq; foro procedit ead. ratione, sicuti deducitur ex eisd.iuribus, & præterea Innocent.in d.cap.ad audientiam,indistinctè censet,in dubio non esse quem iudicandũ irregularẽ , quia iure humano est irregularitas inducta , quæ ratio ita militat in foro cõscientiæ,sicut in iudiciali; imò fortiùs obtinet apud interius animæ iudiciũ, & ita meritò cõmunẽ supra dictã differentiã improbat Nauarr. d.c. 27.n.193.& in c.si quis autẽ ,de pœnitẽtia dist.7.nu.35.& Couar.vbi sup. in initio.1.p.Clem.si furiosus. nu.3. & Petrus Plaça de delict.lib.1.c.12.nu.10.

Quare pro resolutione nostræ quæ- 174
stionis , verisima mihi videtur atq; tenẽda sententia Didaci à Couar. vbi supr. quẽ sequitur Plaça etiã vbi supr.nu. 11. nẽpè q̃ vbi sit dubiũ ,an in aliqua specie sit inducta irregularitas iure Pontificio, tunc respondendũ erit, nõ esse irregularitatẽ constituendã in eo casu , nisi expressum id fuerit in iure Canonico ; & ita procedit text.in c.is qui. At vbi sumus certi,iure irregularitatẽ induci certo in casu, sed tñ ambigitur,nõ de iure, sed de facto,nẽpè an Petrus vel Ioannes irregularis sit ex illius causæ ratione, & an id vitium propter eam causam contraxerit,tunc tutior erit in vtroq; foro eligenda via , erit que Petrus vel Ioannes irregularis censendus ad hũc effectum, vt absque dispensatione minimè diuinum officium exequatur:& ita procedant tex.in.d. c. ad audientiam.& similes;

miles; quod ex ipsis deduci potest manifestè; in illis etenim non dubitatur de iure, sed de facto, & ideò quoties ea contigerint, quæ in dictis decretalibus memorantur, erunt omnino seruandæ earũ decisiones in iudiciali & exteriori foro, tam simplici, hoc est, iudicio accepto per accusationẽ aut denũtiationẽ qđ est verè cõtentiosũ, quàm mixto exteriori, absq; accusatore & denuntiatore: licèt Feli. in d.c. ad audientiã. velit, illũ tex. & similes in hoc vltimo tantùm seruãdos fore: sed in vtroque seruandi sunt, secũdùm supra dictos, & verius.

In summa, quoties certum est in casu cõtingẽti irregularitatẽ iure Canonico cõstitutã esse, dubitatur tñ de facto, an Petrus vel Ioannes illud ita cõmiserit, vt requiritur eod. iure ad irregularitatẽ incurrendam, in hac specie, stante præd. dubio, tutior pars est eligenda in vtroq; foro, tam interiori, quàm exteriori simplici vel mixto, vt quis nõ pẽ censeatur atq; iudicetur irregularis, ac proinde se abstineat ab exequutione diuinorum; si verò non dubitetur de facto ipso, sed de iure, an scilicet dato illo casu pro plano, aliqua irregularitas in eo iure statuta sit, tunc profectò nisi iure Pontificio ipsa expressa inueniatur, introducenda de nouo minimè quidẽ erit ad libitum alicuius, tam in interiori animæ, quàm in exteriori foro contentioso: hæc est vera interpretatio & concordia illorũ iurium, nec non & resolutio clara atq; perspicua in praxi habẽda pręoculis: idcircò prefata Romanorum Pontificum responsa ad vnguem memoriæ cõmendanda sunt, ne quis falsa eorum interpretatione deceptus, ab optimis institutis temere deuiet.

SVMMARIVM.

1 *Clerici, maximè in sacris constituti, & Sacerdotes, præ laicis pudicitia præeminere debent, & num. seqq.*

2 *Clerici licèt votum castitatis explicitum non emittãt, nec sit essentialiter annexũ ordini sacro debitum continentiæ, constitutione tamen Ecclesiæ illam tenentur seruare.*

3 *Clerici fornicantes duplici culpa maculantur.*

4 *Rector Ecclesiæ mũdus esse debet, vt hic latè exponitur.*

5 *Pudicitiam inprimis esse retinendam, quoniam ea amissa, omnis ruit virtus: & libido in potente & honorato est deterior.*

6 *Reges plures ob vitium luxuriæ fuerunt interfecti, & expulsi à Regno.*

7 *Sancti confessores inter alia de pudicitia & castitate ab Ecclesia Catholica laudantur.*

8 *Diuus Paulus maximè abhorrens fornicationem, præcipit eam fugiendam, & alia plura in proposito dicit.*

9 *Exhortatio authoris circa idem.*

10 *Tactus inhonesti fugiendi. Referuntur plures, qui per mulieres fuerunt decepti.*

11 *Consortium mulierũ fugiendum propter plura, de quibus hic.*

12 *Sanguinis mẽstruosi contactu plura mala subsequuntur, de quibus hic.*

13 *Concubinatus, atque omnis fornicationis crimẽ lege diuina prohibetur.*

14 *Item iure naturali.*

15 *Iure Canonico fornicatio est prohibita.*

16 *Hæreticum esset affirmare, simplicem fornicationem non esse peccatum mortale.*

17 *Iure ciuili antiquo an sit licitus concubinatus.*

18 *Iure ciuili nouiori fornicatio simplex est illicita*

19 *Homo agit contra naturam, alium coitũ quam vxorium sectando.*

20 *Iure etiam Regio reprobatur concubinatus, & grauibus poenis punitur.*

21 *Per sacrum Cõcil. Trid. concubinatus maximè damnatur atque punitur, vt hic.*

22 *Episcop⁹ potest cõcubinarios etiã laicos punire.*

23 *Iudex Ecclesiasticus ratione peccati publici potest cõtra laicos procedere, eosq; punire.*

24 *Concubinatus crimen est mixti fori.*

25 *Ecclesia meretrices ac lupanaria tolerat ob euitandum maius malum.*

26 *Potestati publicæ licet permittere, vt in aliqua ciuitatis parte sint meretrices. Sed cõtra nume. 29. non tamen licebit permittere lupanaria constituendo eis patronos, & locando damus carius quam locarentur honestis, vt in num. 27. locare tamen meretrici domum ad meretricandum in ea parte ciuitatis, in qua permittitur eas habitare, non erit peccatum, vt in nu. 28.*

Veras

30 *Veras vxores quandoque dici à canonibus concubinas.*

31 *In veteri Testamento quomodò intelligatur, id quod legitur, aliquos sanctos viros habuisse concubinas.*

32 *Concubinæ olim erant, non illegitimæ & fornicariæ, sed vxores minimè principales, quarum filijs non debebatur hæreditas, nec æqualis honor, non sacerdotium, non primogenitura, sed munera tantùm recipiebant, & mutua se charitate complectebantur, & se se iurabant.*

33 *Lex ciuilis appellat has concubinas iniustas vxores, quia ducebantur, non seruato solenni modo.*

34 *Concubinæ nomen apud veteres erat honestum.*

35 *Concilio Toletano permissum erat habere concubinam, id est vxorem minus solenniter ductam, his, qui iusta vxore carebant.*

36 *Quomodò licuerit sanctis patribus simul plures vxores habere.*

37 *Clericus in sacris constitutus fornicando simpliciter, quinque crimina committere dicitur, secundùm DD. nempe adulterium, sacrilegium, stuprum, incestum, & contra naturam, & numer. 38. & sequentibus probatur quoad adulterium.*

38 *Filij presbyterorum sunt adulterini, sed contrarium nu. 49.*

40 *Quo ad sacrilegium probatur hic: quoad stuprum nu. 41. quoad incestum numer. 42. & numer. 43. quoad contra naturam.*

44 *Verius & receptius est contrarium, nempe quòd clericus in sacris fornicando cum muliere soluta, tantum committat simplicis fornicationis crimen, non verò cætera supra enumerata, vt nuncupatim probatur numer. 48. cum sequentibus.*

45 *Religiosi fornicando adulterium committunt.*

46 *Episcopus fornicans adulterium commitit.*

47 *Sacerdos cognoscens carnaliter filiam spirituale, incestum committit. Idem quando est ex eius parochia.*

48 *Clericus in sacris propriè non contrahit matrimonium cum Ecclesia, nec etiam canonicus cùm præbenda.*

50 *Monialis fornicando committit sacrilegium, incestum, & adulterium.*

53 *Clericus concubinarius cum soluta deponi non debet, sed tantum suspendi ab officio & beneficio ad tempus, præterquàm si fornicatio habeat insignem deformitatem, vt adulterium, incestus, stuprum, & similia, vt in numer. 55. Secundò limitatur in clerico rem habente cum moniali is deponendus est, vt in numer. 56. Tertiò limitatur in clerico matrimonium de facto contrahente cum soluta, vt in numer. 57. & an pro fornicatione continuata, numer. 58 pro crimine contra naturam deponitur, vt in numer. 59. & cognoscens filiam suam spiritualem, vt in numer. 60. Idem in cognoscente eam, quæ propter Sacramentum Poenitentiæ effecta fuit sibi filia spiritualis, vt in numer. 61. Idem in sacerdote cognoscente parœcianam suam, vt in numer. 65. & eam, quam tenuit in Sacramento Confirmationis, vt in numer. 64. Idem in religiosis fornicantibus, vt in numer. 66. Idem in Episcopo fornicante, secundùm aliquos: sed verior & communis sentẽtia est in contrarium in hoc, vt in n. 67. probari tamẽ testibus debet hoc crimen in præd. casibus quibus poena depositionis pro eo imponitur, aliàs si in occulto reuelatur superiori, mitiori poena delinquens puniendus est, vt in num. 62.*

54 *Laici coniugati fornicantes magis peccant quã clerici non coniugati.*

63 *Sacerdos magis peccat cognoscendo carnaliter filiam spiritualem, quàm vxorem alterius.*

68 *Clericus ob simplicem fornicationem arbitrio sui iudicis punitur, & sacrum Concilium Trident quid in hoc disponat, refertur.*

69 *Iudices ecclesiastici an in puniendis clericis concubinarijs seueritatem potius quàm æquitatem, vel è contra seruare debeant.*

70 *Oportet tamen huiusmodi iudices contra concubinarios clericos procedentes, esse viros graues, &c.*

71 *Clericus concubinarius in proposito dicitur, qui solutam mulierem, & corruptam, nullo sibi spirituali, vel carnalis cognationis vinculo coniunctam domi retinet, cum qua consueuit carnaliter commiscere.*

72 *Concubina largè accipitur pro quacunque mu-*

liere, quam clericus retinet in domo sua luxurioso affectu, vel conducta, &c.

73 *Concubina publica clerici ad hoc vt puniatur poenis, de quibus in legibus huius regni, quæ dicatur, & nu. 75.*

74 *Ad puniendum clericum poena arbitraria, quæ probatio concubinatus sufficiat.*

76 *Monitio præcedere debet adhoc vt clericus concubinarius puniri possit, nisi concubinatus sit notorius & scandalosus respectu poenæ pecuniariæ, vel reclusionis in Ecclesia ad modicum tempus, vt in nu. 77.*

78 *Clericus post monitionem præmissam, concubinam non dimittens, publicus concubinarius reputatur.*

79 *Iudex ecclesiasticus an punire possit clericũ adulterum, id est qui cum muliere nupta fornicatur, & nu. 82. quòd vno tantùm casu possit procedere contra multerem nuptam concubinam, duobus concurrentibus.*

80 *Maritus solum potest vxorem adulteram accusare.*

81 *Iudex ex officio non potest inquirere de adulterio.*

83 *Clericus publicus concubinarius, si ante poenitentiam celebret, an sit irregularis? & numeris sequentibus.*

84 *Clericus propter aliquod crimẽ suspensus, quoad se, & quoad alios irregularis est, si nondum ea suspensione sublata, proprio fuerit vsus officio: idem est de diaconis & subdiaconis, vt in nu. 85.*

86 *Clericus suspensus abhomine, vel à iure in poenã directã & propriã delicti, etiã ad tempus certũ, vel donec poeniteat, si celebret durante suspensione, erit irregularis.*

87 *Clerici in sacris contrahentes de facto matrimonium, quibus poenis afficiantur, remissiue.*

88 *Filij sacerdotis, an & quãdo sint serui illius Ecclesiæ, cuius parens est clericus, & nu. 89.*

CAPVT VII.

De concubinatu, eiusque pœnis.

1 CLerici, maximè in sacris constituti, & sacerdotes, præ laicis pudicitia præeminere ac pollere debẽt, secundùm Abb. in capit. vt clericorũ.
2 num. 2. de vit. & honest. cleric. † illi enim licèt votum explicitum castitatis non emittant, nec sit essentialiter annexũ debitũ continentiæ ordini sacro, sed ex statuto Ecclesiæ, implicitũ nẽpe, in ipsa ordinis susceptione abditum, & ideò constitutione Ecclesiæ eam tenentur seruare, id ipsa Ecclesia præcipiente, vt in Cõcil. Tridẽ. sess. 24. in princip. Canon. 9. ibi: Lege ecclesiastica, &c. & 28. distin. & 32. distin. per totam, & docet D. Thom. 2. 2. quæst. 88. arti. 11. in corpore, ad fin. & ibi Caieta. Dominic. à Sot. lib. 7. de iusta. & iur. quest. 5. arti. 3. ad 2. Paul. Card. & Imola in Clementi. ad nostram. §. septima. de hæret. Præposit. in rubric. qui cler. vel vouent. Cõsmas Guimier in pragmat. sanct. Gallic. tit. de concub. §. cùm omne, glos. continere. fol. 201. col. 1. Nauar. in man. c. 22. num. 52. & c. 25. nu. 108. est optima glos. 2. in fin. in capit. cùm olim. de cleri. coniug. dicens, ex constitutione Ecclesiæ introductum esse, vt qui ad sacros ordines vult promoueri, priùs continentiam debeat profiteri, expressè, aut etiam tacitè: eo enim ipso quòd quis promouetur ad sacrum ordinem, tacitè intelligitur vouere continentiam, etsi nulla fiat mentio de voto continentiæ: quanuis alij teneant, votum solenne emittere, sed quòd prædiximus verius est.

Et quod principio diximus, non solùm intelligendum est de castitate, quæ rei vxoriæ opponitur, sed etiam de illa, quæ simpliciter omni aduersatur copulæ, siue coniugali, siue fornicariæ: mancipantur enim ad functionem suam consecrãdo venerabili Sacramento, vnde omnis mũditiem cõdecet, & hac ratione Ecclesia Catholica ordinibus sacris illud adne-
3 xuit votũ. † Quare clerici fornicãtes duplici culpa maculantur, teste Dominic. à Sot. lib. 7. de iust. & iur. q. 4. arti. 2. pagi. 648. versi. sed de hoc forsã. huic cõsonat qđ ab Isaia Propheta. c. 52. præcipitur his verbis, Mũdamini qui fertis vasa Domini: super quo loco Beatus Greg. in. 2. p. pastoral. curæ. c. 2. sic ait: Rector semper cogitatione sit mundus, quatenus nulla hũc immũditia polluat, qui hoc suscepit officiũ, vt in alienis quoq; cordibus pol-

lutionis
4 lutionis maculas tergat: † quia necesse est vt esse mũda studeat manus, quę diluere aliorũ sordes curat, ne tacta quæq; deterius inquinet, si sordida in se mẽs lutum tenet: hinc nãq; per prophetã Isaiam dicitur: Mundamini qui fertis vasa Domini: etenim vasa Domini ferũt, qui proximorũ animas ad æterna sacraria perducẽdas in suæ cõuersationis fide suscipiũt apud semetipsos: ergo quantũ debeant mũdari conspiciãt, qui ad æternitatis tẽplũ vasa viuentia in sinu propriæ spõsionis portant. Similiter Leuit. cap. 21. Dominus dixit ad Moysẽ: Loquere ad sacerdotes filios Aarõ, & dices ad eos: Ne cõtaminetur sacerdos, &c. sancti erũt Deo
5 suo, & nõ polluẽt nomẽ eius: incensum enim Domini, & panes Dei sui offerũt, & ideò sancti erunt. † Hinc teste Cœlio lib. antiquarũ lectio. 7. c. 27. scribit, Hieronym. doctissimi viri esse sẽtẽtiã, pudicitiã in primis esse retinẽdã, quoniam ea
6 amissa, omnis ruit virtus: † & libido in potẽte & honorato est deterior: sicque ob vitiũ luxuriæ plures reges fuerũt interfecti, & expulsi à regno, vt cõmemorat Guiller. Benedict. in sua repet. c. Raynũtius, verb. cuidã Petro tradiderũt, nu. 69. cũ sequenti. de testam. & ibi plura exẽpla de castitate & pudicitia antiquorũ
7 principiũ refert. † Tãdẽ Ecclesia Catholica, Spiritu sãcto ducta, voce sonora de pluribus laudãs sãctos cõfessores virtutibus, illa quoque eos ex tollit, quod fuerint pudici & casti, vt in hymno eorũdem habetur his verbis:

Qui pius, prudẽs, humilis, pudicus,
Sobrius, castus, fuit & quietus,
Vita dum præsens vegetauit eius
Corporis artus

8 † Hinc etiã D. Pau. maximè abhorrẽs fornicationẽ, præcipit Corinthijs, ne sumerẽt cibũ cũ fornicatore, auaro, idôlis seruiẽte, maledico, aut ebrioso, aut rapace, dicẽs, Quid mihi est de his qui foris sunt iudicare? vt. 1. Corinth. 5. & statim. c. 6. inquit, Fugite fornicationẽ: nec fornicarij nec idôlis seruiẽtes, nec adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque auari, nec ebrio-
si, neque maledici, neque rapaces, regnum Dei possidebunt. Et iterum. capit. 10. inhibet fornicationẽ, & ad Hebrę. c. 12. sic etiã præcingi lũbos iubet, quia vi-
9 ris luxuria in lũbis est. † Caueant igitur, hortor in Domino, omnes, præsertim sacris insigniti, ac totis viribus fugiãt immũditiã & fornicationẽ, cęteroq; actus & tact⁹ impudicos ac inhonestos fœminarũ, ne illis accomodetur sẽtẽtia illa Dominica: Iuda, oculo filiũ hominis tradis? Nõ ne, quęso, sacerdos, qui labijs ac ore cõtingẽs & sumens corpus Domini, & postmodũ illa polluẽs, impudicus mulierẽ deosculatur, illo oculo filiũ hominis
10 tradit? † Vndeuersus,

Ni fugias tactus, vix euitabitur actus.
Hos igitur vita, ne moriaris ita,

scilicet peccando, & sic ęternę mortẽ te obligãdo, quia stipẽdia peccati mors est, ad Rom. c. 6. Itẽ D. Hieron. deceptionẽ mulierũ timens ait: Non sum fortior Sanſone, sapientior Salomone, sanctior Dauid, qui tamen per mulieres decepti fuere: Sãſon per Dalidã: Salomõ per alienigenas Moabitas: Dauid per Bersabeẽ, vt refert Cosmas Guimier vbi supra, de cõcubinarijs. §. publici, in glo. tenet, fol. 189. col. 2. prope finẽ. versi. hinc versus,
11 † vbi admonet fugiendũ mulierũ cõsortiũ, tũ propter earũ insaturabilitatem in huiusmodi vitio carnali, quia Prouerb. c. penul. legitur, q̃ os vuluæ est insatiabile: tũ propter cõsũptionẽ proprij corporis, & pecuniæ, quia genus mulierum est auarissimũ, vt in. l. si ego. ff. ad Velleia vn de Prouerb. c. 2. Qui nutrit scortũ perdit substãtiã suã: tũ propter euitationẽ infamiæ, qua luxurios⁹ maculatur: tũ propter vitationẽ pœnę ęternę: tũ propter frequẽtẽ & abominabilẽ vilitatẽ sangui-
12 nis menstruosi, † cuius contactu fruges non germinant, arescunt arbusta, moriũtur herbæ, amittunt arbores fructus, nigrescunt æra, & si canes inde edant, in rabiẽ efferuntur, ex eaq; corruptione leprosi, & elephantiaci seu alias deformes nascuntur; vnde meritò libido describitur, quòd est res turpis & humilis, ex turpium membrorum operatione prosi-

lies, exitu fœda, cuius effectũ necessariò pudor sequitur, vel pœnitẽtia. Hæc ille.

13 Concubinatus igitur, atque omne fornicationis crimẽ lege diuina prohibetur, vt probatur apertè Exod. 20. Non mœchaberis: transumptiuè in c. nõ mœchaberis. 32. q. 6. Deut. 23. ibi: Non erit meretrix. & 1. ad Corinth. 6. Fugite fornicationẽ. & in. 6. præcepto diuino, vt docet Ecclesia: omnis enim coitus, excepto vxorio, iure diuino fuit reprobatus omni tempore, vt inquit Ant. Rosel de legitimat. lib. 1. c. de causa material. legitim.

14 nu. 9. vol. 6. tract. diuer. doct. † & nõ solũ iure diuino, sed etiã iure naturali: vt probat Ioan. à Turrecrema. in c. quod autẽ, art. 1. 32. q. 4. & ita D. Tho. in 4. sententiarũ, dist. 33. q. 1. art. 3. dicit, quòd habere cõcubinã, est cõtra legẽ naturę, & peccatũ mortale: & in pragm. sanct. Gallic. in tit. de cõcubinar. §. & cùm omne, dicitur: Et cũ omne fornicationis crimen lege diuina prohibitum sit, & sub pœna peccati mortalis necessariò euitandũ: & ibi Cosmas Guimier plura cõgerit: & quòd simplex fornicatio sit iure naturali vetita, & peccatũ mortale, tenet idẽ S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 4. & Maior. in 3. sententiarũ dist. 27. q. 29. Siluest. vers. luxuria. n. 3. & Lactãtius Firmian. lib. 6. c. 23. & Ioan. à Medin. in suo codice de restit. q. 19. & D. Couar. in 4. de spons. 1. p. c. 4. in princ. nu. 8. Ioan. à Rojas in epitho. succesi. c. 10. nu. 23. & ꝙ fornicatio simplex de iure diuino sit prohibita, & procudubio peccatũ mortale, tenent omnes sancti Theologi, vt testatur Afflict. super 1. p. cõstit. regn. rubr. 1. nu. 21. vt refert Iul. Clar. lib. 5. recept. sentẽt. in. §. fornicatio. in prin. & fuit declaratũ in concilio ab Apostolis in Ierusalẽ celebrato, vt scribit S. Lucas actuũ Apost. c. 15. refert Magist. Villegas, in. 2. p. Flor. sanct. c. 3. in prin. *De la vida de los Patriarcas.* Vnde perperã Alex. in. l. ex facto. §. si quis rogatus. el. 1. nu. 13. 18 ff. ad Treb. asserit, simplicẽ concubinatũ iure naturali nõ esse prohibitũ, & Anto. Rosel. vbi sup. nu. 11. ꝙ nati ex quacũq; concupiscentia, erant legitimi.

15 Iure etiã Canonico fornicatio est prohibita, vt in c. meretrices, & in c. nemo sibi. 32. q. 4. cũ simil. & in problem. tit. 14. p. 4. & hæc res nullã habet difficultatẽ: nã omnis coitus, præter matrimonialẽ, est prohibitus in foro conscientiæ, secũ dũ canones, vt tenet gl. in Clemen. ad nostrũ, in verb. non est, de hæret. quã sequũtur omnes, vt dicit Cacialup. in repet. l. si qua illustris, n. 30. in fi. C. ad Orfician. & refert Iul. Clar. vbi sup. §. fornicatio. in princ. & in versi. in primis, & Cosmas Guimier vbi sup. in gl. mortalis, in fi. fo. 199. col. 1. Anto. Rosel. vbi sup. nu. 2. sequitur Rojas vbi sup. d. n. 23. †

16 Quinimò esset hæreticũ, affirmare, simplicẽ fornicationẽ nõ esse peccatum mortale, vt in d. Clem. ad nostrum, in vers. septimo, ibi: Actus autem carnalis: quã hæresim pulchrè conuincit Alfons. à Castro libro de hęresibus, in dictione, Coitus; quibus suffragatur Augustinus, à Gratiano relatus in. c. audite. 34. dist. & in sermonib. de tẽpo. Domin. 22. sermone, & Coua. vbi sup. & ita fuit decisum in curia Tolosana, teste Aufrerio decis. 346. itẽ fuit quæsitũ, quem refert Mantua consi. 239. nu. 8. lib. 2. & Iul. Cla. in. §. hæresis, paulò post princip. ibi: Hinc infertur.

17 Iure autẽ ciuili cõcubinatũ esse licitũ, incautè affirmauit Bart. in. l. in concubinatu. n. 2. ff. de concubin. & Aug. Beroi. in. c. in præsentia. n. 222. de prob. & non esse reprobatũ iure ciuili veteri, cũ Bart. vbi sup. tenuit Cosmas in dict. glo. mortalis, fol. 198. col. 2. in fi. & fol. seq. & est magis cõmunis cõcl. secundũ Alex. in d. §. si quis rogatus. n. 13. & Iul. Clar. plures alios referentẽ in d. §. fornicatio. versi. & in primis, ibi, Sed de iure ciuili, vbi hanc suspicatur in pũcto iuris verioręm esse, & ꝙ propterea ab ea in iudicãdo non recederet, & hoc per totũ tit. C. & ff. de cõcu. Rectius tñ dixissent, simplicẽ cõcubinatũ lege ciuili nõ puniri, vel esse permissũ, siue toleratũ. † Premaximè cũ etiã iure ciuili nouiori simplex fornicatio sit illicita, vt probatur in c. 1. de filijs nat. ex matr. ad morg. cõtra. in vsib. feud. ibi: Qui nolẽs existere in peccato, eam deposuit, &c. Ita cum iudicio aduertit & tenet D. Couar.

tit. 3. lib. 1. ord. col. 169. post Cacialup. quẽ ad hoc refert in d. l. si qua illustris, nu. 27. idem etiam Ioan. à Rojas vbi supra. nu. 21. ficq; est communis resolutio doctorum, quòd licèt antiquitus de iure ciuili concubinatus fuisset admissus, hodie tamen, non modò iure Canonico, sed etiã iure ciuili videtur prohibitus, per d. c. 1. vt plures allegãs testatur Tiberi° Decia. cõsi. 5. n. 94. lib. 1. & dicit magis cõmunẽ plures referẽs Frãciscus Mantica lib. 11. de cõiectur. vlti. volũt. tit. 8. n. 3. cõducit proœm. ti. 14. p. 4. ibi: *Consintierõles q̃ algunos las pudiessen auer sinpena tẽporal*, & in. l. 1. eod. ti. ibi: *Segũ las leyes.* & in. l. 2. eod. ti. & Greg. Lop. in d. proœm. allegat Guiller. Benedi. & Hostiẽ. idẽ probãtes, nẽpe ꝙ etiam hodie iure ciuili sit prohibitus cõcubinatus: idẽ tenet Abb. in d. c. vt clericorũ. n. 7. de vit. & honest. cler. & Fel. in c. cũ sit generale. nu. 13. in versi. respectu cõcubi. de foro cõp. & Siluest. in summa, verb. cõcubinarius. n. 2. & testatur communẽ cũ Feli. vbi supra, Auend. in 2. p. c.

19 præt. c. 26. n. 1. † & dixit notabiliter Ioã. Fab. in prin. inst. si quadrup. pauper. fecisse dicatur, ꝙ homo agit cõtra naturã, aliũ coitũ quã vxoriũ sectãdo: sed hoc ꝓpter quãtũ ad peccatũ, nõ verò quoad pœnã tẽporalẽ, secũdũ Greg. Lop. vbi supra.

20 Iure etiã nostro regio reprobatur cõcubinat°, & graui b° pœnis punitur, vt videre licet per. ll. ti. 19. lib. 8. nou. Coll. Reg. in quarũ. 1. in princip. sic dicitur. *Deshonesta y reprouada cosa es en derecho, q̃los clerigos y ministros de la sãta yglesia, q̃ son elegidos en suerte de Dios, mayormẽte sacerdotes, en quien deue auer toda limpieza, ensuciẽ el tẽplo cõsagrado cõ malas mugeres, teniẽdo mãcebas publicamẽte, &c.* † Sacrosãctũ etiã Cõci. Trid.

21 sessio. 24. in decret. de reformat. c. 8. hoc crimẽ abhorret, existimãs graue peccatũ esse homines solutos cõcubinas habere, grauissimũ verò, & in cõtẽptũ singularẽ Sacramenti matrimonij admissum, vxoratos in hoc dãnationis statu viuere: quare statuit, si postquã ab ordinario, etiã ex officio, ter admoniti ea de re fuerint, cõcubinas nõ eiecerint, seq; ab earũ cõsuetudine nõ seiũxerint, excõmunicatione feriẽdos esse, à qua nõ absoluãtur, donec re ipsa admonitioni factæ paruerint: ꝙ si in cõcubinatu per annũ, censuris neglectis, permãserint, cõtra eos ab ordinario seuerè ꝓcedatur: qualitate criminis procedatur: mulieres, siue cõiugatę, siue solutæ, quæ cũ adulteris, seu cõcubinarijs publicè viuunt, si ter admonitę nõ paruerint, ab ordinario locorũ, nullo etiã requirẽte, ex officio, grauiter pro modo culpæ puniantur, & iuxta oppidum vel dioœsim, si id eisdem ordinarijs videbitur, inuocato, si opus fuerit, brachio seculari, eijciantur, alijs pœnis contra adulteros & concubinarios inflictis in suo robore per-

22 manentibus. † Ex quo manifestè deducitur, ad Episcopum spectare de eo crimine cognoscere, atq; laicos huiusmodi cõcubinarios punire, iuxta formã eiusdẽ decreti: ratione enim peccati publici iudex ecclesiasticus potest contra laicos procedere, eosq; punire, iuxta traditaper Auf. in tract. de pot. ecclesiast. super laicis nu. 4. 24. & 56. vol. 14. tract. diuer. doct. quicquid in concubina laici aliud dicat Cosmas Guimi. vbi supra, in glo. arcere, fo. 192. col. 1. in fi. cõcedẽs tamẽ in cõcubina clerici: †sed cũ vtroq;, imò omni iure sit prohibitus cõcubinat°, vt vidim°, erit hoc crimen mixti fori, sicque laici cõcubinarij poterũt, tã per ecclesiasticos

24 iudices, quã per seculares puniri, vt plures allegãs resoluit Auend. vbi supra. n. 2. & de cõcubina clerici Abb. in d. c. vt clericorũ. n. 7. de vit. & honest. cler. & Bossius in pract. cri. ti. de coitu dãnato & punib. n. 15. & de vtrisq;, nẽpe laicis, eorũq; cõcubinis publicis, vt aduersus eos easq; procedere possit ad punitionẽ ordinari° ecclesiasticus, decidit expressè Conciliũ Triden. vbi supra.

25 Nihilominus tñ Ecclesia meretrices publicas tolerat, ac lupanar, ob euitandũ maius malum promiscuæ luxuriæ in Republica, & fœdissimas coniunctiones, vt patet in capit. inter opera, de spons. vbi dicitur, quòd qui publicas mulieres de lupanari extraxerint, & duxerint in vxores, hoc q̃d agunt, in remissionẽ ꝓficiat peccatorũ: sępe nãq; propter maius

malum vitãdum toleratur minus. c.duo mala.&.c.nerui.§.fi.13.disti. & tamen ad meretrices,siue huiusmodi publicas mulieres accedere,mortale peccatum est,vt in d.c.meretrices.32. q. 4. etiamsi meretrix sit soluta, cùm simplex fornicatio peccatum mortale sit, vt prædiximus: & in terminis quòd Ecclesia toleret sub dissimulatione meretrices,meretricium atque lupanar publicum,probant ex supradictis glos.in d.c.inter opera. Felin. bene declarans.in c.omnes leges. versi. secunda cõclusio.ibi:Sub hac conclusione. 1.distin.Ripa in l.si plagij.num.12.ff. de verb.oblig.Ioann.Corras.lib.1. miscel an.c.3.nu.3.Cosmas Guimier vbi supra, fol.199.col.1.ad fi.D.Couar.vbi supra d. num.7.& Ioan.à Rojas in epithom.succes.c.10.nu.27.Palac.Rub. in repet. rubric. de donat. inter vir. & vxor. §.40. nu.13.& Villegas in d.2.par.flor.sanct.c. 3.in princ. de vita Loth, vbi in id citat D.Augusti.lib.14.de ciuita.Dei.c.17.

26 Ex quo infertur,licere potestari publicæ permittere,vt in aliqua ciuitatis parte sint meretrices: tolle enim meretrices de mũdo,& sodomia totus efficietur reprobus,secũdùm D.August.in lib.de ordin.c.4.parũ ante mediũ.1.to.quẽ refert D.Thom.2.2.q.10.arti.11.in respons.dicens, q vt Deus permittit aliqua mala, quo maiora vitẽtur,vel maiora bona sequantur, ita & in regimine humano illi qui prẽsunt, rectè aliqua mala tolerant, ne aliqua bona impediantur, vel etiã ne aliqua mala peiora incurrantur: & illud dictũ Augustini est ab omnibus receptũ secundùm Nauar.in man.Lat.c. 17. nu. 195.idem Thom.lib.4.de regim.princip. c.14.tribuit hoc Augustino lib.13.de ciuit.Dei sed & idem Augusti.lib.14. de ciuit.Dei.c.18.dicit,terrenã ciuitatẽ licitũ fecisse scortorũ vsum.Idem Ioã. Echius profitetur in homil.1.super.7. Matth. in festo diuæ Magdalenæ: sed & alia in huius rei comprobationem,nẽpe quòd Ecclesia ac totius Christiani orbis principes lupanaria permittunt, nõ quòd illud peccatum approbent,sed vt adulteria,atque alia luxurię crimina compescant,ad ducit Couar.vbi supra d.nu. 9.col.fi.resoluens,non ideò sequi,Hoc fit, & tamẽ nec lege ciuili nec lege Canonica punitur:ergo est licitũ,vt ibi probat ex text. singulari in.l.at siquis.§.diuus autem. ff. de religios.& sump.fun.

27 Non tamen licebit permittere lupanaria,constituendo eis patronos,& locando domos carius quàm locarentur honestis,eo quòd meretrices magis lucrantur quàm honestę,nec recipiendo aliquã turpis lucri partem,hic enim modus continet participationem lucri præcedentis, secundùm Caieta.d. arti. 11.quem refert & sequitur Nauar. vbi supra,vbi q nec licebit locare meretricibus domos in ea parte ciuitatis, inqua illa non permittit eas habitare, quia legem & consuetudinem iustam transgreditur,contra tex.in c.quę contra mores.8.dist.

28 At verò locare meretrici domum ad meretricandum in ea parte ciuitatis in qua permittitur eas habitare,nõ erit peccatum, quandoquidem secundùm August.vbi supra, potestati licet permittere,vt in aliqua parte ciuitatis sint meretrices, hoc enim vix posset exequi sine domuum locatione,vbi domus publicæ ad id non sunt deputatæ: ita tenet sine scrupulo Ioan. Maior in 4. distin. 15.q. 35.cuius opinionem probauit Nauar. in c.28.additionum ad manuale,sed postea in d.man.Latino d.c.17.nu.195.pluribus rationibus pro & contra adductis videtur maximum in hoc inijcere scrupulũ, quo non videtur carere,quoties locatori constiterit illam mulierem esse meretricem, in eumque vsum meretricandi eam cõducere,vel conductã habere,si de nouo postea eidẽ relocet. Nihilominus tamen cõtrariũ in vtroq; aduersus Nauar. indistinctè latissimè probat Ludou. Veia in respõs.ad casus conscięt.casu 27. dũ tamen absit cõplacẽtia turpis vitæ in locante, qui nihilominus admonendus est à confessario, vt similibus personis, quantum fieri potest, locare domum caueat.

29 Quinimò etsi quod prędiximus de permissione meretricum,atq; lupanaris, receptum sit cõmuniter, optimaque ratione & authoritate fũdetur,atq; proinde potestas publica,rectoresq; alicuius populosæ ciuitatis, qui id permitterent atque effici curarent,excusarentur propter eorum rectam intentionem,vt maiora inconuenientia vitentur,quasi hoc ad bonum regimen ciuitatis,cui operam dant atque student, spectare videatur: mihi non displicet sententia Nauar.nẽpe expedire id non permittere, ex pluribus quæ ipse ibi considerat, & potissimùm quia difficile est defendere, licere eis hoc facere aut permittere, vel locare domus in quibus meretricentur. Secundò, quia multi pueri incipiunt hac occasione nacta prius peccare, quam alioquin inciperent.Tertiò, libido non extinguitur nec tollitur, imò accenditur eius vsu,secundùm Magistrũ sententiarum lib.2.distin.24.addito præcipuè malo habitu fomiti sensualitatis. Quartò, quia potius refrænatur mala inclinatio habitu castitatis,resistendo illi,quàm introductione atque permissione lupanaris.Quintò,quia ex huiusmodi permissione non consequitur finis per eam prętensus, puta,ne honestæ fœmine solicitentur:quia, sicut prudentes viri aiunt, qui ad eas solicitandas sunt apti, non adeunt meretrices, imò postquam malè sunt eis assueti, tanto magis honestas solicitant, quo maiori impetu naturæ & vitij feruntur. Sextò, quia ipse Nauarr. nouit pueros castissimos venientes ad academias ex terris vbi non est huiusmodi occasio fornicandi, ob eam oblatam,animas,studia,& corpora contagio infecta perdere. His & alijs rationibus, quas omitto, id nititur Nauar. dissuadere. Addo ego aliam, nempe quòd ex prædicta permissione datur ansa rusticis atque simplicibus, alijsque vilibus hominibus peccandi, qui aliàs minimè,vel non ita frequenter peccarent,propter difficultatem nanciscendi similem occasionem,quæ cum sibi facilis atque libera à pœna temporali publicè offeratur, frequenter arripietur atque amplectetur ab eisdem, ita vt quo ties ad ciuitates, & oppida pro rerum suarum vsu atque commercio accesserint,ob id consuetudinem habebunt libidini propriæ satisfaciendi,imò eo forsan frequentius quàm oportebit ad ciuitatem & oppida accedent. Denique ex præd. permissione plures peccabunt fornicando,quàm aliàs peccarent. Nec obstat,quòd si meretrices vel lupanaria non permitterentur, fœdissimi coitus in Republica contingere possent,nempe contra naturam, &c. hoc namque si aliquando acciderit, non erit ob defectũ meretricum, aliarumque mulierum inhonestarum, atque incontinentium, cum his Respublica abũdet, prohibitis tamen & occultò delinquentibus: quin imò & vbi sunt meretrices permissæ, cõtingit prædicta peccata nefanda committi,atque publicè puniri, ob pessimam atque bestialem hominum inclinationem, potius quàm ex defectu mulierum publicarum,atque lupanaris, idque frequentius solet accidere in ciuitatibus & oppidis populosissimis, ob multitudinem atque diuersitatem gentium, earumque pessimam inclinationem: quare ego non permitterem neque consulerem permittendas meretrices, & lupanaria.

30 Illud præterea in proposito admonere censuimus, veras vxores quandoque dici à canonibus antiquis concubinas, eo quòd absque dotalibus instrumentis,cæterisque solennitatibus à iure ciuili introductis fuit coniugium celebratum, vt probat Gratian. in capit. omnibus,& capit.sequenti. 34. distinct: quæ iura in hoc citat Catelian.Cotta in suis primis notabilibus, & D. Couarru. in 4.de sponsal.1. part. capit. 4. in princip.num.8.

31 Offert se nunc dubitatio necessariò diluenda, quomodò in veteri Testamento legitur aliquos sanctos viros concubinas habuisse? Quam dubitationem sustulit sanct.Thom.distinctio. 33. quæstion. 1. articul. 3. ad 3. asserens, quòd quoties hoc legitur in veteri Testamento,oportet dicere,eas illis fuisse matrimonio

trimonio coniunctas, & tamen eas concubinas aliquo modo dici, quòd aliquid habeant de ratione vxoris, & aliquid de ratione concubinæ : nam secundùm quòd matrimonium ordinetur ad suum principalem finem, qui est prolis procreatio, sic erant vxores: sed secundùm quòd ordinatur ad secundariũ finẽ, qui est dispẽsatio familię, & mutua cõmuni catio operarũ viri & vxoris, & simul co habitatio, sic vxores non erant, quę primæ vxori accedebant, sed concubinæ appellabantur, quasi simile aliquid habẽtes cum concubina, in hoc scilicet quòd poterat eijci à lecto, & à domo, sicut illa quæ verè est concubina: vnde de Agar dicitur per Saram ad Abraham: Eijce ancillam hanc, & filium eius, quam tamen prius dederat ipsa viro suo vxorem: talis etiam dicitur fuisse Bala ipsi Iacob Genes. c. 35. † Sic Aloisius Lippomanus super Genes. c. 22. inquit: Concubinę olim erant, non illegitimæ & fornicariæ, sed vxores minimè principales, quarum filijs non debebatur hæreditas, nec æqualis honor, non sacerdotium, non primo genitura, munera tantùm recipiebãt, & mutua se charitate complectebantur, & sese iurabant: quem refert & sequitur D. Couar. vbi supra, nu. 9. & Menoch. de arbit. iud. centur. 5. casu. 418. num. 15. & 16. † vbi quòd lex ciuilis appellat has cõcubinas iniustas vxores, hoc est vxores, quæ ducebantur non obseruato solenni more, qui in ducendis iustis vxoribus seruabatur, de quibus iniustis vxoribus loquitur Vlpianus in l. si vxor, in princip. ff. ad. l. Iuli. de adult. quem locum egregiè declarãt Hotom. Iacob. Cuiacius, Tiraquel. & Iacob. Ræuard. per eũ ibi citati. Eodem pacto iura ciuilia pandectarũ, quæ de concubinis loquũntur, intelligenda sunt: † erat enim apud veteres cõcubinę nomen honestum, cum ea loco vxoris haberetur, atque citra criminis notam: vxor autem minimé dicebatur, quia non fuisset solenniter ducta, vt in l. Massurius. ff. de verb. signif. vbi Alciat. hoc nominatim notat, quem sequũtur Couar. & Menoch. vbi supra.

Sic etiam in Concilio Toletano, relato in c. is cui. 34. distin. permissum erat habere concubinam illis, qui vxore iusta carebant: hanc tamen concubinam intelligunt ibi DD. de vxore minus solenniter ducta, quos sequitur Mascardus de Susanis in tractat. de celib. 3. par. c. 9. nu. 1. & Cardin. Paleot. in tract. de noth. & spur. & c. cap. 12. in fi. prout eos refert & sequitur Menoch. vbi supra, num. 20.

† Sed quomodò licuerit sanctis patribus simul plures vxores habere, cùm de iure diuino id esset prohibitum, vt in c. gaudemus. de diuort. versi. quia verò, & latè probat Alfons. à Castr. lib. 11. aduersus hæreses, verb. nuptiæ. in 4. hæresi. Ad hoc Innocent. III. Summus Pontifex respondet in d. c. gaudemus, in versiculo nec vlli vnquam, dicens illos sanctos Patriarchas plures accepisse vxores proter reuelationem diuinam de hoc illis factam, per quam sicut Iacob à mendacio, Israelitæ à furtò, & Sanson ab homicidio, sic & Patriarchę & alij viri iusti, qui plures leguntur simul habuisse vxores, ab adulterio excusantur: qua de re vidẽdus est diuus August. in lib. de bono coniugal. c. 13. & 15. quem citat in proposito Castr. vbi supra, dicens, apertè ipsum Augustin. docere aliam valde diuersam esse hoc tempore sub nouo Testamento matrimonij rationem, & longè aliam in tẽpore præterito, quando vetus testamentum plenam habebat virtutem, & efficaciam: nam sicut pro varietate temporũ statuta etiã humana variantur, ita Deus pro varietate temporum varias condidit leges, & varias etiam eiusdem legis fecit dispensationes: ab initio enim mundi (vt Saluator noster ait) masculũ & fœminam fecit eos Deus, & matrimonium inter solos duos constituit, vt essent tantùm duo, non plures, in carne vna: & si illi primi parentes in iustitia perseuerassent, semper in toto temporis successu matrimonium inter duos tantùm, prout à principio cõditum erat, celebraretur: at cùm posteà hominum malitia adeò creuisset, vt ferè omnes idõlis seruirent, & falsos deos colerent, paucissimis in cultu

cultu Dei permanẽtibus, decreuit Deus viros seruos suos pluribus fœminis per matrimonium copulare, vt cultores veri Dei multiplicarentur, & sic Angelorum ruinæ citiùs repararentur. Benignè igitur in hac dispensatione fecit Deus in bona voluntate sua cum humano genere, vt sic citò ex hominibus, tanquam ex viuis lapidibus reædificaret muros cœlestis Hierusalem, qui peccantibus Angelis rupti fuerant. Hactenus Alfons. à Castro vbi supra. Et quòd ex diuina reuelatione, & dispensatione libcuerit olim sanctis Patribus habere plures vxores, est communis secundùm Matienç. in proœmio lib. 5. nouæ Coll. Reg. num. 11. quicquid ipse ibi, nu. 12. contrarium velit cũ Specul. coniug. sed communem sequitur & probat cùm alijs reddens quatuor rationes eius Villegas in 2. par. flo. sanct. *c. 2. de la vida de Abraham Patriarcha.*

In clericis autem vltra prohibitiones supradictas specialiter est damnatus concubinatus, vt per totum de cohabit. cleric. & mulier. & de vit. & honest. cleric. † adeò vt clericus in sacris ordinibus constitutus carnaliter se immiscens concubinæ, vel alteri mulieri, quanuis soluta, secundùm DD. quinque crimina perpetrare dicatur, nempè adulterium, sacrilegium, stuprum, incestum, & contra naturam, vt ex Bermond. Chober. refert & probat Menoch. vbi supra, nu. 7. cum sequentibus. Et primò quoad adulteriũ probatur, nam presbyter quasi cõtraxit matrimonium spirituale cum Ecclesia, † quia in assumptione sacrorũ ordinum susc ipere dicitur Ecclesiã in sponsam, cui talem implicitè promittit continentiam seruare: argument. auth. de monach. §. si quis autem, in versiculo si quis autem monasticam. coll. 1. Vnde cognoscens mulierem solutam, videtur adulterium spirituale committere, secundùm Hostiens. in summa de cohabit. cleric. & mul. §. quam pœnam. Abb. in. c. si quisquam. eod. ti. & in. c. vt clericorum, nu. 2. de vit. & honest. cleric. Ant. de Butrio. in c. at si clerici. in princip. de iud. sequitur Cosmas Guimier in d. pragmat. sanct. Gallic. in glos. arcere. foli. 192. colum. 2. † Hinc glos. in c. per venerabilem, verb. adulterinis, qui filij sint legit. affirmat, quòd filij presbyterorum sunt adulterini, nam presbyteri cùm fornicãtur, adulterant, cùm sint quasi mariti Ecclesiarum, vt in c. Cenomanensem. 56. distin. quam glos. dicit menti tenendam Abb. ibi num. 32. & Paul. de Eleazar. & Ioann. de Imol. in Clement. 1. de officio ord. & notabilem dicit Cosmas vbi supra, eam sequutus, & cum ea simpliciter transit Couar. in 4. 2. part. c. 8. §. 5. num. 14. & Ioann. à Rojas in epith. succes. c. 20. nu. 35. & esse communiter receptam refert Iul. Clar. §. fornicatio. versi. cùm presbytero autem, ex Couarr. in 4. foli. 172. colum. 4. & Plaça lib. 1. delictorum c. 41. nu. 31. & quòd hoc casu sit annexũ adulterium spirituale, tenet Abb. in c. at si clerici, in princip. nu. 35. ibi: Si non duxit eam in vxorem, de iud.

Quoad sacrilegium ratio esse videtur, quia cùm Deo dicati sint, id est sacrati, si per copulam carnalem cum muliere separantur à Deo, sacrilegi efficiuntur: quod vltra supradictos sequitur nuncupatim Cosmas Guimier vbi supra, alios allegans, id probare nitens ex text. in c. quę Christo, & in c. virginibus. 27. quæst. 1. ex quibus dixit Abb. in c. quia circa, nu. 5. de bigam. quòd constitutus in sacris, plus peccaret fornicando, quàm cõiugatus adulterando: quem refert & sequitur Cosmas vbi supra.

Quo ad tertium, hoc est stuprum, eo videtur posse probari fundamẽto, quòd clericus, saltem ex constitutione Ecclesiæ, vt prædiximus, tenetur continentiã seruare: ergò si fornicetur, videtur respectu sui ipsius stuprum committere: quod probat Bermondus & Menoch. vbi supra, & Paul. Griland. de pœnis omnifar. coitus quæst. 15. & vltim.

Quoad quartum, hoc est incestum, id probatur ex glos. in l. 2. verb. filij. C. de Episcopis & cleric. quæ tenet, quòd filij clericorũ concepti postquam sunt constituti in sacris, sunt incestuosi, quam ibi Bart. Bald. & Paul. & Angel. sequũntur,

& sequuntur ibi DD.secundùm Dec.in c.at si clerici.in princip.nu.36.& esse cõ muniter approbatam à doctoribus affir matPaul.Griland.de pœnis omnifar.coi tus,quæst.vltim.nu.3.volu.10. tract. diuer. doct. quem refert practica Conradi fol.376.num.11. qui etiam fol. 341. post num.13.dicit,quòd hæc est communis regula,teste Iulio Clar.in.§.incestus,versi. sed nunquid.

43 Quoad quintum crimen, hoc est contra naturam,nescio quomodò hoc probare possit Bermond. nempe clericum fornicantem cum muliere soluta,committere crimen contra naturam,cùm ipsum authorem non viderim,quia nõ potui eum reperire,sed tantùm ex relatione Menochij eum cito ; nisi alleget pro se dictum Fabri in princip. si quadrup. paup.feciss.dicat asserentis, quòd homo agit contra naturam,alium coitũ quàm vxorium sectando.

44 His tamen non obstantibus, quanuis clericus,præcipuè in sacris,grauiter pec cet,cum muliere soluta fornicando,eius tamen crimen solum est simplex fornicatio , non verò adulterium,sacrilegiũ, stupum,incestus , nec contra naturam, ex text.in hoc expresso in.c. quia circa, de bigam.vbi loquens in clericis habentibus plures concubinas, an sint irregulares,inquit,quòd cùm ipsi irregularitatẽ nõ incurrerint bigamiæ,cum eis,tanquã simplici fornicatione notatis,quoad exequutionem sacerdotalis officij poterit dispensari:idem notatur in. c. Maximianus.81.distin.& c. presbyter.ead.distin. & in cap. lator.2.quæst.7.quicquid Hostiens.& Henric.in d.cap.quia circa, dicant,quòd melius dixisset ille tex.Triplici fornicatione notatis : & in terminis hanc sententiam probauit Federi.de Sen.consil. 167.incip. mulier accusata: Imol.& Card.in d.Clement.ad nostrum, in fin.de hæret.vbi dicunt, quòd si sacerdos cognoscit solutam,non dicitur adulterium,sed simplex fornicatio.Idẽ Imol. in d. c. vt clericorum,de vit. & honest. cleri.Cynus,Iacob.Butricar. & Salicet. in d.l.2.C.de Episcopis & cleric.Ant.de Butrio in.c.cum dilectus.colu.2. de accus.& in cap.significasti.col.4.de adult. Felin.in d. c. at si clerici. in princip.nu. 14.de iud.& ibi Dec.nume.37.vbi quòd nõ est incestus,nec adulterium,sed simplex fornicatio : quod & tenet Selua de benef.3.part.quæst.3.nu.16.vol.15. tract. diuer. doct. & quòd simplex fornicatio clerici,pro adulterio,aut stupro , aut incestu nunquam habeatur, testatur verio rem & receptiorem sententiam Mẽcha. de succes.creat.§.22.nu.50.& quòd coitus presbyteri cum soluta , nõ habeatur pro adulterio, neque stupro , neque pro incestu,sed tantùm pro simplici fornicatione , testatur communem opinionem Cacialup.in rep.auth.si qua illustris post n.31.C.ad Orfic.prout,eũ refert Iul.Clar. in.§.fornicatio, versiculo cùm presbytero , testatur etiam communem, addens quoque quòd non sit sacrilegium , Bossius in pract.crim.in tract. de coitu damnat.& punib.num. 10. 15.& 16.eamdem sequitur & dicit communem in supradictis omnibus,præterquam in crimine cõtra naturam,de quo non loquitur , Iuli. Clar.vbi supra,in.§.fornicatio. versi.sed quæro,ad fin.ibi:Cæterùm coitus, & in §. incestus. versi. sed nunquid.vbi quòd non sit incestus , sed simplex fornicatio: & quòd non sit adulterium,Cæsar Lambert.lib.2.de iur.patron.fol.92.num. 23. colum.1.& quòd tantùm sit simplex fornicatio,testatur etiam communem Velazquez in.l.9.Taur.glos.10.nu.10.

45 Hæc autem communis sententia limitatur in religiosis,quia ipsi expressè profitentur castitatem. c. cùm ad monasterium.de statu monach.& ideò adulteriũ committunt:non verò idem est in clericis,qui solùm ex constitutione Ecclesiæ ad castitatem obligãtur,vt prædiximus: ita tenẽt plerique ex supradictis authoribus,præcipuè Paul.Griland.Feli.& Dec. vbi supra , & Bossius d. nu.10.alios allegantes , & idem in moniali Abb.in d. c. at si clerici.in princip.nu.35.

46 Limitatur & secundò communis sententia , vt constat ex plerisque supradictorum, in Episcopo fornicante , quia semper dicitur committere adulterium, eo quòd post confirmationem coniugiũ spirituale cum Ecclesia contrahit,vt infra dicemus: qua ratione idem dicẽdum

47 est in monachis,vt prædiximus.¶ Tertiò limitant DD. præfatam communẽ sententiam in sacerdote cognoscente carnaliter filiam spiritualem, quæ etiam dicitur,quando est ex eius parochia,secundum Abb.in c.fi.ad fi.de purgat.can.vbi etiã dicit,non reperiri quòd Ecclesia dispensauerit in cognatione spirituali,licèt sæpe in carnali . Eandem limitationẽ sequitur,dicens eam tenere moderniores, Bossius vbi supra d.nu 10. Contra hanc tamen limitationem videtur tenere Bernard.Diaz deLugo.in sua praxi crim.Canoni.c.75.nu.2.probans,quòd ex confessione non contrahitur cognatio spiritualis,& sic non potest dici incestus:limitationem tamen veriorem esse existimo, pre tradita per eund.Bernard.Diaz in d. practica crim.c. 76. vt infra dicemus in sexta limitatione communis sententiæ circa depositionis pœnam.

48 Nõ obstant fundamẽta & rationes superius cõtra præd.cõmunẽ,de qua nunc agimus , adducta. In primis enim negam9,clericũ in sacris cõtrahere matrimoniũ cũEcclesia per susceptionẽ sacrorum ordinũ,quicquid hoc dicat Menoch.de arbit.iud. centu. 5.casu 421. n.1.id enim tantũ inuenitur expressum in Episcopo electo & cõfirmato,vt ex hoc contraxisse proprie dicatur matrimoniũ spirituale cũ Ecclesia,& inde ea efficiatur ipsius spõsa,vt in c.inter corporalia.de trãslat. Episcop.& in c.cũ inter canonicos,de elect.nõ verò in alijs clericis rectoribus, nec beneficiatis,saltẽ propriè , etiã inter canonicũ & prębendã,vt latissimè resoluit alios citãs Cæsar Lãbert. de iure patron.lib.1.2.arti.9.quæstionis princip.1. p.n.23 fol.89.in mag.nec est aliquis tex. qui hoc probet,prout nõ probat d.auth. de monachis supra citatũ,nisi in religiosis,vt supradiximus.

49 Nõ etiã obstat glos.in d.c. per venerabilẽ.cũ sequacibus,affirmans,q̃ filij presbyterorũ sũt adulterini, quia cùm fornicantur,adulterantur,cũ sint quasi mariti ecclesiarũ,vt in d.c.Cenomanensẽ.56. dist.nam respondeo in primis, tex.illum hoc non probare , sed tantùm quòd filij adulterorũ & presbyterorũ æquiparantur in hunc sensum,vt vtrique sint abominatio Domino:hoc autẽ diuersum est ab specie glossæ & nostra,ac proinde nihil facit pro glo.illa.

Deficiẽte igitur fundamẽto glossæ,corruit eius ędificium.Prętereà figmentum nostrorũ interpretum est,dicere , quòd clericus fornicando cũ muliere soluta, cõmittit adulteriũ , ac proinde filij inde nati dicantur adulterini : hoc si quidem nullibi probatur,sed potius expressè contrariũ in d.c. quia circa, de bigam.cũ simil. nam quod ipsi præfantur de matrimonio contracto per sacri ordinis susceptionem,commentitium est etiam,vt prædiximus.Rectiùs igitur cõmunis assertiò habet contrarium,vt probauimus sicq; glos.cõtraria impropriè loquitur, & ita necesse est dicere, secũdũ Iul.Clar. vbi supra,in.§.fornicatio.versi. cũ presbyter,vel,vt verius existimo,non est vera,sed potius contraria opinio cõmunis, vt docuimus.

Quinimò in specie glos.d.c.cũ pridẽ. de filijs presbyterorum loquentis verior & receptior sententia est, quòd dicãtur spurij , non verò adulterini , vt resoluit Ioan.à Rojas.in epith.succes.c. 1.nu.21.

50 Nec quoad sacrilegiũ obstant tex.in d. c.quę Christo.&.c. virginibus,illa enim iura loquuntur in virginibus Deo dicatis , quæ quidem sunt sponsæ Christi,ac proinde ex coitu cũ moniali hæc crimina cõmittuntur,sacrilegiũ,incestus & adulteriũ , vt probat glos.in d.c.virginib9,& alios referẽs Bernar.Diaz in pract. crim.Canoni.c.75.n.1.& stuprũ , vt ibi per additio.& Paul.Grilãd.de pœnis omnifar.coitus.q. 1. nu.10. vbi optimè iure probat præd.crimina committi ex coitu cũ moniali,sicut in monachis idẽ supra resoluimus eadem ratione.

51 Quoad stuprum non obstat quòd clerici in sacris ex cõstitutione Ecclesiæ teneãtur seruare castitatẽ,nã cùm essẽtialiter

ter ea nō sit annexa ordini sacro, vt præ diximus,non erit stuprum, nisi cum vir gine,aut vidua honesta fornicauerint. †

52 Non etiam quoad incestum obstat glos. in d.l.2.C.de Episcop.& cler.quia eā re probant Cyn.Butricar.& Salicet.ibidē. n.2.& Bald.in.l.si quis incesti.n. 2.versi. quæro.C.de incest.nup.Corset.singul.in cip.fornicatio.in fi.& est periculosa, secundū Anan.& Felin.in c.cum dilectus, nu.6.de accusat. & communiter reprobatur glos.illa secundùm Salicet.ibid.vt refert Ioan.à Rojas d.c.1.n.21.& d.c.20. nu.35.(quanuis ego hoc non inueniā apud Salicet.sed tantùm quòd simpliciter reprobet glo.illam ibi.n.2.)nam proprié non est incestuosus filius presbyteri,secū dùm Couar.in 4.de sponsa.2.p.c.8 §.5.n. 14.sed spurius,secundū magis cōmunem sententiam supra relatā. Quòd autē coi tus clerici in sacris,cū muliere soluta,nō sit cōtra naturā,est de se notū. Nec ob stat dictum Ioan.Fabri in cōtrarium allegatum, quia illud procedit quantū ad peccatum,non verò quoad pœnam tem poralem,vt prędiximus.

53 Superest modò in proposito videre, qua pœna puniri debeat clericus cōcubi narius cum soluta.Et sanè Ant.deButrio in d.c.at si clerici. in princip. & ante eū Archid.in c. notum.2.q. 1. tenet, quòd debeat deponi: quam opinionem sequitur & testatur cōmunem Aret.in.c.cùm non ab homine.col.10.de iud. post alios quos citat, prout eum referunt Dec.in d.c.at si clerici.in princip.nu.36.& Men chac.de succes.creat.§.22.nu. 49.& Iul. Clar.in.§.fornicatio.versi.sed quæro.ad ducunt pro hac opinione tex.in c.à mul tis.de ætat.& qualit.& in c. erubescant. 32.distinct.& in c.si quis omnem.1.q.7. circa fi.versi.si quis verò.sed cùm re vera iuxta veriorem & receptiorem sententiam,quam prædiximus,hoc casu clericus fornicarius non cōmittat præd.crimen,sed tantùm simplicem fornicationem,pro eo non debet adeò graui pœna puniri,vt deponatur,vt tenet Abb. in d. c.at si clerici.in princip.n.36.de iud. nisi iudex aliud arbitrabitur,vt infradicem⁹:

& quòd clericus pro simplici fornicatio ne non deponatur,sed solummodò suspensionis pœna ab officio & beneficio ad tempus plectendus sit,testatur cōmuniter teneri glos.in.cap.Maximianus,in versi.remouēatur.81.distin,quam refert & sequitur Abb.in c.ex parte,nu.1.in fi. de testib.quam sententiā latè probat Barbat.in d.c.at si clerici,in princip.col.37. sequuntur & dicunt cōmunem scribentes ibi:& in specie Imola ibi.nu.11.Felin. 14.Dec.36. vbi respondet fundamentis contrariæ partis,& sequuntur magis cō muniter DD.secundū Beroi.n.165. cum sequētibus,& probat Follerius in pract. crim.Canoni.fol.221.n.6.Selua de beneficio in.3.p.q.3.n.13.cū sequentibus, fol. 52.volu.15.tract.diuer.doct.in antiquis, vbi nu.16.limitat, nisi post monitionem superioris noluerit desistere.Dueñas in regul.101.in princip. Bermond.in tract. de public.concub.pagi.251.num.10.cum alijs.Bernard. Diaz in pract.cri.c.72.& Bossius in titulo de coitu damnat.n. 10. testatur communem plures referens Mē cha.de succes.creat.§.22. nu. 48.vbi nu. 50.quòd hæc pars in vsibus forensibus si bi recepta videtur,& Iul.Clar.vbi supra, §.fornicatio.in versi. sed quæro.est magis communis secundùm Didac. Perez in.l.23.tit.3.lib.1.ord.col.7.eādem sequitur & probat Cæsar Lambert. de iur.patron.lib.2.1.par.quæst.9.arti.20.num.15. cum sequentibus fol. 97. vbi numer.19. cum sequentibus eleganter ex hoc probat opinionem Ioan.Andreæ, Antonij

54 & Petri in d.c. vt clericorū, † tenentiū, magis peccare laicos coniugatos fornicantes, quàm clericos non coniugatos: quæ est communis sententia secundùm Abb.in d.c.vt clericorū.n. 6. quāuis dicat,apud se nō esse sine dubitatione,quin clericus cōmittat adulterium spirituale, & sacrilegium :sed communis & verior sententia in hoc de adulterio & sacrilegio,est quā prędiximus contra Abb.

55 Hæc tamē cōmunis sētētia,quæ habet, vt clericus pro simplici fornicatione nō debeat deponi,sed solū suspēdi,limitatur primò in clerico cōmittente fornicatio nem,

nē,quæ insignem habeat deformitatem, pro ea namq; deponēdus erit,sicuti pro adulterio, incestu, stupro, & similibus, iuxta glo.in d.c.Maximianus,& in c.lator.81.distin.& in c.lator.2.q.7.quas sequuntur Abb.& DD.in d.c.at si clerici. de iud.secundùm Couarr. qui eos sequitur in 4.2.p.c.6.§.8.n. 3.est cōmunis secund.Paul. Griland. de pœnis omnifar. coitus,quæst.2.nu.3. & q.7. nu.2.&.q.5. nu.2.vbi de incestu cōmisso per clericū cum nouerca & alijs,& in commisso cū commatre idem probat Bernard. Diaz d.c.76.nu. 4. & quòd clericus deponatur propter incestum,idē Bernard. Diaz c.78.nu.2.& propter adulterium, testatur communem alios referens Iul. Clar. in.§.adulterium,in versi.clericus autem. & hæc limitatio prima est communis,se cundùm Petrum Dueñas in regu.101.limit.2.& 5.& Menchac.de succes. creat. d.§.22.nu.49.qui eam sequitur.

56 Secūdò limitatur eadem ratione in clerico rem habente cū moniali,quia is deponēdus est,cum committat crimina de quibus supra:ita tenet gl.in d.c. virginibus.& in c.si Episcopus.& in c.si quis ra puerit.& in c.si qua monacharū. 27.q.1. quas sequitur bene probans,& alios alle gās Bernar.Diaz de Lug.in pract.crimi. c.75.n.2.& Paul.Grilād.vbi supra.q.1.n. 18.& Petr⁹ Dueñas vbi supra limitatio.1.

57 Tertiò limitatur in clerico de facto cō trahente matrimoniū cū soluta: vt in.c. fraternitatis.34.dist. & in c.si quis amodò.81.distin. melior tex. in c.presbyter. 28.distin.& ibi Archid.Dominic.& Prę posit.quē text. desumpsit Gratia.ex c.1. Concilij Neocæsarienſis, & in terminis tenet Abb.in d.c. at si clerici. colu.2.de iud.tradit latè,tam de presbytero,quàm alijs clericis hoc facinus perpetrantibus Bernard.Diaz in pract.crim.c.74.per totum,vbi de alijs pœnis eisdem imponendis,& Ignatius Salced. ibidem plura etiā circa supradicta refert.

58 Quartò limitat Nauar.in c.consideret. in princip.nu.121. de pœnitentia dist.5. in clerico propter fornicationem cōtinuatam:nam licèt propter momentaneā non deponatur,propter continuatā deponitur hodie iuxta glo.in c.presbyter. 82.distin.quem sequitur Petrus Dueñas vbi supra,limit.4. exemplificans in fornicatione notoria,vel scandalosa,& continuata,quæ digna est depositione,vt in c.quàm sit graue,de excess. prælat. Hæc tamen limitatio aduersatur menti communis sententiæ præcedentis negatiuę: si enim clericus fornicarius deponi non debet propter simplicem fornicationē, bene præsupponitur,id procedere, licèt fornicatio sit continuata: augebitur tamen pœna suspensionis respectu amplioris temporis pro illa, tāquam notoria & scandalosa & continuata,non tamen ob id pœna depositionis imponēda erit,nisi transeat in aliā speciē delicti,nēpe adulterij,sacrilegij,incestus,vel stupri, per prædicta,& voluit Abb. in d.c.at si clerici. in princip.n.35.ibi:Sed dic melius.

59 Quintò limitatur in clerico cōmittente crimen contra naturam, quia pro eo deponendus,est vt probat Paul.Griland.vbi supra,q.2.nu.3.q.8.num. etiam 3.Cæsar Lambert.de iure patron.lib.2.1. par.9.q.princip.artic.18. num. 2. fol.93. & Petrus Dueñas d. regula. 101. limit.7. Hodie per motus proprios Pij V.Pontificis Maximi, presbyteri, & alij clerici quicunque,seculares & regulares,cuiuscunq; gradus & dignitatis, hoc crimen perpetrantes, omni priuilegio clericali, omniq; officio,dignitate & beneficio ecclesiastico priuati existunt ipso iure,ita quòd per iudicem ecclesiasticum degradati potestati seculari statim tradantur, qui de eis illud idem capiat supplicium, quod in laicos hoc in exitio deuolutos legitimis reperitur sanctionibus constitutum; vt patet ex motu proprio eiusdem Pontificis super hoc lato apud sanctum Petrum,ann. incarnatio. Domini cæ.1568.3. Calend.Septembris, & iterū prius ann.1566 Calend. Aprilis,in versi. si quis crimen, &c.

60 Sextò limitatur in sacerdote cognoscente carnaliter filiam suam spiritualē, is namq; cùm ita graue crimen commit tat, vt diximus suprà, ob id deponēdus est,

est,& peregrinãdo duodecim annos pœnitere debet: vt in.c.si quis sacerdos. 30. 61 q.1. Quod nedũ ꝓcedit in filia spirituali simpliciter,sed etiã in ea,quæ propter Sacramentũ pœnitentiæ effecta fuit filia spiritualis: vt est tex.in c.fi.ead. caus. & quæst.quia omnes,quos in pœnitẽtia accipimus,ita filij nostri sunt,vt in Baptismate susceptι,vt in c.omnes,ead.caus. 62 & quæst. † & dum text.in d.c. fi. hoc de depositione & cęteris pœnis intelligit,si in cõscientiã populi veniat,intelligendũ est,id est si hoc testibus probatũ fuerit: satis enim in notitiã populi venit delictũ, quod testibus comprobatur; quasi velit tex.mitiori pœna puniendũ sacerdotẽ, quando hoc delictum in occulto reuelatur superiori: ita Bernard.Diaz vbi supra c.76.n.1.quẽ sequitur Greg.Lop.in.l.33. in glo.*de lo fazer*,tit.4.par.1.

63 Pro qua limitatione facit glo. 1.in d.c. fi.dicens,magis peccare sacerdotẽ cognoscendo filiã spiritualẽ,quã vxorem alterius: quã glos.allegat & sequitur Dec. in d.c.at si clerici.n.38.&hanc limitationem in terminis sequitur Abb.in d.c.fi. de purgat. canon.Fel.in d.c.at si clerici, in princip.n.14.& ibi Dec.d.nu.38.idem Dec.cõsi.462.col.1. & Ioan.de Selua de benef.3.p.q.3.in fi.n.18.Bernar. Diaz d. c.76.n.1. & 2.vbi q̃ clericum ob hoc delictũ indistinctè deponeret,imò & tẽpestate hac carceri alicui per aliquos & nõ paucos annos mãciparet: sequitur etiam Greg.Lop.vbi supra. Ampliat Bernard. 64 Diaz vbi supra,† vt eâdem depositionis pœna puniatur clericus cognoscẽs carnaliter illã; quã tenuit in Sacramẽto Cõfirmationis, cùm eodẽ modo sit effecta eius spiritualis filia,quanuis in alijs pœnis vltra depositionem iniungendis pro hoc delicto,mitior possit esse iudex, cũ non sit ita graue in oculis hominum,sicut præcedens.

65 Hæc sexta limitatio procedit etiã in sacerdote cognoscẽte parœcianam suam, quia illa dicitur filia spiritualis, quæ est deparochia eius,secũdũ Abb.in d.c.fi.de purgat. canoni. quẽ sequitur Dec.in d. c.at si clerici.in princip.n.38.& Selua vbi supra.n.19.Credit tñ Bernar.Diaz vbi supra,quòd licèt vera sit hęc conclusio doctorum,si tamen sacerdos cognoscereet filiam parochię suæ, nullo alio sibi vinculo spirituali coniunctam,non propter hoc esset deponendus,quia esset magna extensio iurium pœnalium, quanuis tale facinus committens non leuiter puniendus sit.

66 Septimò communis sententia limitatur in religiosis,quia ipsi expressè profitẽtur castitatem.c. cùm ad monasteriũ, de statu monach.ita Felin.in d.c.at si clerici.in princip.nu.14.& ibi Dec. nu.38. diximus supra.

67 Octauò & vltimò limitatur in Episcopo,quia is fornicando semper dicitur committere adulterium, propter ecclesiam eius sponsam.glo.in c. si quis amodo.81.dist.in.& ideò deponendus.est, vt notat Abb.in c.fi.per tex.ibi,de purgat. canoni. sequitur Dec. vbi supra, nu.38. hoc intelligens verũ in Episcopo consecrato,secus in electo tantùm, quia is nõ dicitur propriè Episcopus ante cõsecrationẽ,vt ibi per eum: sequitur Bermond. Chober. in tract. de public. concub. in versi.& alios.n.15.quẽ refert & sequitur Menoch.de arbit.iud.centu.5.casu 418. n.4.& Selua vbi supra,nu.17. De hac tamen limitatione dubitat Feli.d.nu.14.& ab ea dissentit Corset. in verb. fornicatio. Sed imò in contrarium est verior & communis sententia, vt Episcopus propter fornicationem,etiamsi semper dicatur committere adulterium,non tamen ob id deponatur, vt refert & sequitur Cæsar Lambert.de iure patron.lib.2.1.p. quęst.9.artic.20.nu.20.fol.97.col.4.vbi assignat bonam rationẽ,scilicet propter nimiam æquiparationem, quam habet matrimonium spirituale,quod consistit inter Episcopum & Ecclesiam,& matrimonium carnale: vnde sicut per adulterium non separatur in totũ matrimoniũ carnale,sed tantum quoad torum, vt in toto titul.de adult.in Decretal.ita etiam in matrimonio spirituali, licèt cõmittatur adulteriũ per Episcopum,non deponetur ipse,quia si hoc fieret,in totũ separaretur:

raretur,qđ fieri nõ potest,propter authoritatẽ Christi dicẽtis; Quod Deus cõiũxit,&c.quæ etiã habet locũ in matrimonio spirituali,vt in c.2.de trãslat.Episco. & in.c.nisi cũ pridẽ.de renũtiat.cũ simil. Quæ cõmunis sẽtẽtia hodie probata videtur in sacro Cõcil.Trid.sessio.25.in decret.de reformat.c.14.circa fi. quãtenus ibi hæc pœna Episcopo cõcubinario statim nõ infligitur,sed in hũc modũ disponitur: Episcopi quoq;, qđ absit,si ab huiusmodi crimine nõ abstinuerint(loquitur enim in crimine concubinatus) & à Synodo prouinciali admoniti se non emendauerit,ipso facto sint suspensi: & si perseuerẽt,etiã ad Sanctissimũ Romanũ Pontificem deferantur,qui pro qualitate culpæ,etiam per priuationẽ, si opus fuerit,in eos animaduertat. Et hæc quæ dicta sunt,circa depositionis pœnam sufficiant.

68 Cùm igitur regulariter pœna depositionis nõ sit imponenda clericis pro simplici fornicatione,superest vt videam⁹,qua alia pœna ferendi sint propręd.crimine frequẽter cõmitti solito? Et in hoc Abb. in d.c.at si clerici,in princip.n.36.de iud. dicit,quòd cùm iura in hoc vario modo disponant,quandoq; apponẽdo pœnam acerbã, quandoq; mitem, & quandoq; mitiùs procedendo,mediam viam ampletendo, vt patet ex iuribus per eum ibi allegatis,relinquitur arbitrio superioris, vt consideratis circunstantijs,& scandalo inde surgente,&consuetudine patrię, apponat pœnam, quãdoq; depositionis, quandoque suspensionis, & quandoque priuationis à beneficijs, quandoq; priùs moneat,quandoque sine monitione priuet,ex quo constat de delicto: sibi enim videtur data ꝺptio,ex quo varias pœnas & modos procedendi à iure reperimus traditos: sequitur Bernar. Diaz in pract. crim. c.73. nu.3. Tandem quòd clericus ob simplicem fornicationem sit arbitrio iudicis puniendus, tenet Corset. in suo singul.verb.fornicatio.Bermond. Chouer.in d.tract.de pub.concubin.in versi. & alios non publicos,nu.10.& Mascard. de Susan.in tractat.de celibat.3.par. c.2. prout eos refert Menoch. vbi supra.n.3. & 5.Triginta pœnas cõcubinarij enumerat Petrus Rebuff.in cõcordat. regis Frãciæ,in tract.de pub.concub. quẽ ibi scripsit,& hãc sẽtẽtiã approbat hodie sacro sanctũ Concil.Trident.vbi supra d.sessi. 25.in decret.de reformat.c.14.versi.cleri ci verò,in clericis beneficia ecclesiastica, aut pensiones nõ habentibus,in hũc modum.Clerici verò beneficia ecclesiastica, aut pẽsiones nõ habẽtes, iuxta delicti cõtumaciæ perseuerantiam; & qualitatem; ab ipso Episcopo carceris pœna, suspensione ab ordine, ac inhabilitatione ad beneficia obtinenda,alijs ve modis,iuxta sacros canones puniantur.

In clericis autẽ beneficiatis,vel pẽsiones ecclesiasticas habẽtib⁹,sic disponit Cõciliũ: *Prohibet sãcta synod⁹ quibuscũq; clericis ne cõcubinas,aut alias mulieres,de quib⁹ possit haberi suspicio in domo vel iuxta detinere aut cũ illis vllã cõsuetudinẽ habere audeãt: alioquin pœnis à sacris canonib⁹ vel statutis ecclesiarũ puniãtur: quòd si à superioribus moniti ab his se nõ abstinuerint,tertia parte fructuũ,obuentionũ ac prouentuũ beneficiorũ quorũcũq; & pẽsionũ ipso facto sint priuati,quæ fabricæ ecclesiæ,aut alteri pio loco,arbitrio Episcopi applicẽtur: sin vero in delicto eorũ,cũ eadẽ vel alia fœmina perseuerãtes,secũdæ monitioni adhuc non paruerint,nõ tãtũ fructus omnes,ac prouẽt⁹ suorũ beneficiorũ,& pensiones eò ipso remittãt,qui prædictis locis applicẽtur,sed etiã à beneficiorũ ipsorum administratione,quoad ordinarius,etiã vti sedis Apostolicæ delegat⁹ arbitrabitur suspendantur: & si ita suspensi,nihilominus eas nõ expellant,aut cũ illis etiã versentur, tũc beneficijs,portionibus ac officijs & pensionibus quibuscũq; ecclesiasticis perpetuò priuẽtur. atq; inhabiles ac indigni,quibuscunq; honoribus,dignitatibus beneficijs,ac officijs in posterum reddantur,donec post manifestam vitæ emendationem ab eorum superioribus cum his ex causa visum fuerit dispensandum: sed si postquam eas semel dimiserint, intermissum consortium repetere, aut aliashuiusmodi scandalosas mulieres sibi adiungere ausi fuerint,præter præd.pœnas,excommunicationis gladio plectantur, nec quæuis appellatio,aut exemptio prædictam executionem impediat,aut suspendat,supra dictorũq; omniũ*

cogni-

cognitionō ad Archidiaconos, nec Decanos, aut alios inferiores, sed ad Episcopos ipsos pertineat, qui sine strepitu & figura iudicij & sola facti veritate inspecta procedere possint: Ita sanctum Concilium Trident. vbi supra, cuius verba referunt nouissimé Nauar. in man. Lati. cap. 25. nu. 109. & Menoch. vbi supra, nu. 11. & statuta ab eo contra concubinarios, tam clericos, quàm laicos, monet Pius V. omnes locorum ordinarios, & in virtute sanctæ obedientiæ eis præcipit, vt districtè faciant obseruari, reddituri Deo & sibi, si id omiserint, rationem: vt patet ex eius bulla prohibitionum blasphemiæ, sodomiæ, simonię, concubinatus, &c. lata. ann. 1566. in versic. Monemus prætereà: & stante præd. dispositione Concilij Trident. omnino seruanda aduersus clericos concubinarios, referre non curo aliam priorem contra eosdem Concilij Basilienſis, session. 20. cuius literam refert Bernard. Diaz vbi supra dicens, præd. session. 20. fuisse factam ante eius Concilij scissuram, de quo latè disseruimus supra lib. 1. Canonic. quæst. capit. 1. per totum: nec refero etiam Concilij Rhemens. sub Eugenio II. capit. 2. relatum à Rebuffo vbi supra,

69 ñ. 12. †Dubium tamen se nobis hîc offert breuiter explicandum, antequã ad vlteriora procedamus, an in puniendis clericis concubinarijs iudices ecclesiastici seueritatem atque iuris rigorem omnino seruare debeant, an verò æquitate sit vtendum hac in re? Et videtur quòd seueri debeant esse propter grauitatẽ criminis, atq; ipsius frequentiam, vt admonet Menoch. vbi supra, nu. 6. quia pestis hæc propter nimiam contagionem indiget ferro ignito, vt in. c. ecce. 24. quæst. 3. ferro enim abscindenda sunt vulnera, quæ fomentorum non sentiunt disciplinam, vt in capit. quam plurimos. 82. distinctione, siquidem scabiosa ouis à caulis est repellenda, ne tota domus, massa, corpus, & pecora ardeant, corrumpantur, putrescant, & intereant, vt in capit. resecandæ. 24. quæstio. 3. quæ omnia in proposito adducit glos. pragmat. sanct. Gallican. in titu. de concub. §. & cùm omne, fol. 200. in princip. vbi ideò in tex. in. §. in concilijs, dicitur in proposito, Condigna pœna seueriter procedatur.

Nihilominus tamẽ Abb. in c. atsi clerici. in princip. n. 36. de iud. tenet oppositũ nempe quòd in hoc delicto fornicationis semper iudex declinet ad mitiorẽ partem, quia pauci (vt inquit Gregorius) sine vitio incontinentiæ reperiuntur, vt in. c. quia tua. 50. distin. & melius est redargui à Deo de misericordia, quàm de seueritate. c. alligant. 26. q. vlti. quod sequitur glo. d. pragmat. sanctio. Gallican. titul. de concub. §. pœnis alijs, fol. 186. in princip. & Bernard. Diaz d. c. 73. nu. 3. vbi eius additio alia in fauorem adducit. Quid tenendum? Ego, quoties iuxta præmissa arbitrio iudicis plectendus est clericus fornicarius, non verò pœna certa ordinaria, hanc secundam partẽ eligerẽ, nempe vt tunc iudex semper, obseruatis tamen circunstantijs delicti, eisq; attentis, potius declinet in mitiorem partem, per prædicta: quia tunc locum habet arbitrium & misericordia, prouiso tamen in posterum, ne ita parua sit condemnatio, vt ob paruitatem pœnæ facilè clericus in idem crimen reincidat: & ita semper obseruaui in hoc Episcopatu Ciuitatensi cùm essem in eo Prouisor, & in Placentino assessor Vicarij generalis, puniendo clericos huiusmodi pœna aliqua pecuniaria moderata, & nonunquã reclusionis in Ecclesia ad breue tempus, quando delictum erat notorium, & inueteratum, ex quo scandalum magnum ortum erat in populo, vel si fortè reiteratum fuerat, monitione præcedente contempta, quoties aliqua iuxta causa & ratione pœnæ ordinariæ locum minimè esse existimabam.

Quòd si iuxta formam & dispositionem decreti Concil. Tridẽt. pręcitati locus est pœnę certę ac determinatę, & sic ordinariæ eiusdem, quia pręcesit monitio, & ei non fuit paritum, ac delictum postea sequutum, legitimè probatum sit, nec aliqua legitima causa moderandi eandem pœnam intercedat, aut subsistat, tunc ad vnguem seruarem dispositionẽ Concilij

Concil. Trident. modò relatam, tum propter præcisam ob ligationem, qua omnes tenentur eandem seruare, & à qua sine causa legitima recedi nó licet: tum etiam propter præceptum sub virtute sanctæ obedientiæ à Pio V. in sua

70 præd. bulla in id factum. † Denique & tertiò, ne aliàs ob remissionẽ iniustam iudicum clerici vomitu recidiuo ad huiusmodi concubinatum publicũ redeant. Oportet tamen tales superiores contra huiusmodi concubinarios procedẽtes, esse viros graues, id est doctrina pręstantes, vitæ innocẽtis & inculpatæ, ac nullius criminis labe notatos; aliàs enim si tales non essent, ills diceretur;

Turpe est Doctori, cùm culpa redarguit ipsũ.

Vt monet glos. dictæ pragmat. sanct. Gallic. in d. tit. de concub. §. in cõcilijs pag. 185. verbo, seueriter.

71 Clericus autem cõcubinarius in proposito dicitur, qui solutam mulierem & corruptam nullo sibi spiritualis vel carnalis cognationis vinculo coniunctam domi retinet, cum qua consueuit carnaliter cõmiscri; nam aliàs vnicus tantùm cõcubitus, solùm eum fornicarium faceret, & ideò non esset damnandus pœnis concubinariorũ: q̃ si concubina esset nupta, virgo, aut sibi sanguine coniuncta, tunc esset grauius delictum, grauioriq; pœna puniendum, vt supra est dictum: nec est distinguendum, sola ne retineatur domi concubina per clericum, an sub velamento quod pediſſe qua sit matris, sororis, amicæ, vel alterius, cuius cohabitatio clericis non inhibetur; dum tamen constare possit q̃ eam habet in concubinam: idéq; esset, si clericus in aliena domo notam fœminam habeat, cui solet carnaliter commiscri, si de hac consuetudine constat, & diffamatus est in sua, vel ipsius fœminæ vicinia, licèt ad effectum concubinatus de iure ciuili, aliàs requiratur quòd sit retenta in domo; respectu tñ punitionis delicti clerici concubinarij sufficit quod prędiximus: popul⁹ enim, siue domi, siue extra eam habeat clericus, concubinã vocat, eumque reputat

80 cõcubinariũ: ita Bernard. Diaz in pract crim. c. 73. n. 1. & latè probat Auẽd. 2. p c. 26. prætor. nu. 13. cum seqq. vbi quomodò probandus sit publicus concubinatus clerici, monachi, vel vxorati, ad puniendas eorum concubinas pœnis à legibus Regijs eisdem impositis. Adde glos. pragmat. sanct. Gallic. in tit de cõcubinarijs. §. ipsas autem, in glo. concubinas, † vbi q̃ concubina largè accipitur pro quacunq; muliere, quam clericus tenet in domo sua luxurioso affectu, siue propria, siue conducta, aut gratis, siue hospitio accepta, siue etiam sit ipsius concubinæ, dum modò simul habitent: & hæc habitatio talis esse debet, vt simul viuant, & sint commensales, aliàs non dicuntur cohabitare: quod etiã probat Palat. Rub. in repetit. c. per vestras. §. 21. nu. 17. de donat. inter vir. &

73 vxo. † dicens, quòd attenta lege Regni, quæ publicitatẽ requirit, ne aliæ mulieres hoc videntes, in simile delictum cadant, illa dicetur publica cõcubina clerici, monachi, religiosi, vel vxorati, quæ communi opinione vicinorum, pro tali eius concubina reputabatur, quia sciẽtibus & videntibus vicinis, ille domum eius intrat, & conuersatur, & è contra illa domũ eius frequentat, & aliměta & alia recipit: hanc reputat Palat. Rub. publicam concubinam, vt debeat puniri pœnis legum huius Regni: vnde non sufficeret quòd fuerit in delicto vel cõcubinatu deprehensa: sola enim deprehensio in delicto, non reddit delictum publicũ, vel notoriũ, nisi aliter quis cõuincatur, vt ibi per eũ: cui⁹ dicta in hoc probãt Ant. Gom. in. l. Taur. cum seqq. num. 22. plures allegans, & Auiles c. 27. præt. in glos. *manceba publica*, nu. 1. & Didac. Perez in l. 4. in glos. *manceba publica*, pag. 202. col. 1. tit. 7. lib. 8. ordinam.

Hęc autẽ quoad exigendas pœnas à publicis cõcubinis clericorũ, religiosorũ, atq; vxoratorũ à legib⁹ Regijs impositas *del marco de plata*, & cęteras pœnas earũdem exequendas, fortè procedent, nẽpè requiri præd. probationem publici cõcubinatus, vt sic arceatur cæca cupi-

ditas iudcum ſecularium, qui ſtante quacunq; probatione publicæ vocis & famę cõcubinatus in vicinia prędictarũ perſonarũ, ſtatim eas condẽnãt in præd. pœnis, quia tertia pars *delmarco* ipſis iudicibus applicatur per eaſdẽ leges, vnde meritò vt ad cõdẽnationem pœnæ ordinariæ prędicta omnia ita exactè, vt Palat.Rub.dicit, probari debeant, aliàs minimè locũ habeat condẽnatio pœnæ ordinariæ, vt ipſe præfatur & tenet, ſed monitionis & alicuius extraordinariæ pœnæ, cuius nulla pars iudici ſententianti, ſed fiſco applicari debet, vt per iudices timoratos & attẽtatos fit: & ſæpiſsimè per aduocatos allegari ſolet opinio ſup.d.Palat. Rub. in fauorẽ & defenſionem harũ mulierũ, qui nõ fatẽtur aliqua pœna eas eſſe condemnandas, ſed potius omnino liberandas eſſe per ſententiã contendunt, eo ꝙ concubinatus publicus, requiſitus à legibus Regijs, nõ probetur ſufficiẽter iuxta requiſita per Palat.Rub.vbi ſupr. & ſequaces, adhęrẽtes ſemper eius dicto: quod profectò, cùm agitur de pœna ordinaria exigẽda & infligẽda, ſecurius, ac rationi, iuriq; cõgruens videtur, quãuis iudices ipſi dictũ Palat. Rub. in hoc vt plurimũ non ſequantur; ſed quod prædiximus faciunt.

24 Sed quoad puniendũ clericum cõcubinariũ pœna arbitraria, vt prędiximus, nõ ita exacta probatio requiritur, ſicut ea, quam exigit Palat.Rub. qui contra clericum minimè loquitur, ſed contra eius concubinam, & ad effectũ exigendi ab ea pœnam legibus Regijs pblicis cõcubinis clericorum impoſitam: quod eſt diuerſum: vnde ad puniendum clericum cõcubinarium ſufficit probatio, quã prędiximus ex Bernard Diaz, præcipuè cùm in clericis magis & potiori iure prohibeatur impudicitia quæcũq; propter obligationem, qua tenentur ex conſtitutione Eccleſię obſeruandi caſtitatẽ, ſicq; puniendi ſunt ex quacũque fornicatione, quamuis non vt concubinarij, ſi conſuetudinẽ fornicandi non habeant; ſi verò illam dicti clerici habeant, grauiùs puniãtur, licèt ea omnia, quæ ita exactè requirit Palacius Rub. ad probationem publici cõcubinatus, non probentur, ſed tantùm quod prædiximus: aliàs enim impunitus remaneret concubinatus publicus in clericis, ſi ipſi alimenta non præſtarent concubinis, vel ſi hoc non probaretur, quamuis reuera præſtarentur alimẽta, cæteraque neceſſaria, ſicque occaſio pręberetur, vt paſsim clerici haberent concubinas, occultè miniſtrando eis neceſſaria: & hoc in clericis indubium reputo, nempè vt ad puniendum ipſorũ concubinatũ, nõ requiratur neceſſariò probatio eorum quæ dicit Palat.Rub. ſed ſufficiat probatio aliàs iuridica contra eos: præterquã ꝙ Palat.Rub. non loquitur, quãdo proceditur contra clericos publicos concubinarios, ſed contra eorum & ſimilium perſonarum concubinas publicas, & ad imponendas eiſdem pœnas legum Regiarum, quod maximè à noſtra ſpecie differt.

Quinimò & cõtra clericorũ & ſimilium concubinas publicas, & reſpectu pœnarum legũ Regiarũ, adhuc Auend. vbi ſupra num.13. credit aduerſus Palat. Rub. non eſſe neceſſarium quòd vltra conuerſationem clerici & concubinæ, illa recipiat à clerico alimenta, vel alia neceſſaria, vt dicatur publica cõcubina, nã cõcubinatus ex luxurioſo affectu & cõmixtione cauſatur, vt ibi probat; quã docunq; igitur conſtiterit de iſto luxurioſo affectu & commixtione, probatus eſt concubinatus; quòd ſi hic publicus fuerit, erit punibilis pœnis legum huius Regni, aliter impunitus eſſet publicus concubinatus, ſi ipſe non præſtaret alimenta concubinę ſuæ: fatetur tamen apertiùs iſtud præſumendum, ſi mulier recipiat alimenta à concubinario; & hanc opinionem Auendañi contra Palat. Rub. ſequuntur communiter iudices ſeculares, quæ (ſi aliàs rectè probetur publicus cõcubinatus) nõ videtur à probabilitate aliena, cũ leges Regiæ de hoc agẽtes, nũcupatim non requirãt ꝙ concubinarius publicus præſtet alimẽta ſuæ

ſuæ concubinę, ad hoc vt ipſa pœnis earum puniri poſsit, tametſi his probatis erit crimen indubitanter probatum: quod autem non admitto, eſt, vt ex quacumque probatione publicæ famæ concubinatus, iudices concubinas in pœnis legum Regiarum condẽnent: hoc namque minimè ſufficeret, niſi de publicitate conſtet per legitimos teſtes deponentes de diffamatione & rei euidentia, mutuaque conuerſatione & frequentia ſuſpectæ amicitiæ, & cæteris ſupra enarratis per Palat. Rub. vbi ſupra, præterillud de alimentis & aliorum neceſſariorum præſtatione; vt reſoluunt Bernard. Diaz, & Auend. vbi ſupra, ſola namque deprehenſio in delicto non ſufficeret ad condemnandam concubinam in pœnis dictarum legum, vt rectè probat Palat.Rub. vbi ſupra.

76 Sed ad hoc vt clericus concubinarius puniri poſsit pœna ſuſpenſionis, vel priuationis, ſi non eſt publicus concubinarius, præcedere debet monitio, ſecũdùm Innocent. in c. ſi autem. de cohabit. cleric. & mul. quem refert & ſequitur Præpoſit. in cap. nullus. 32. diſt. & Bernard. Diaz d. cap. 73. vbi n. 3. ꝙ ad hoc vt prælati excuſentur à monitionibus faciendis clericis ſuæ diœceſis, in hac materia prudenter facient, monendo omnes generaliter in ſuis conſtitutionibus ſynodalibus, ne concubinarij ſint, contra facientibus pœnas debitas irrogando, & ibi additio litera. F. hoc intelligit procedere contra illos clericos, qui ſecundùm legem diœceſanam tenentur in ſynodo comparere, aliàs enim ex quacunque via iudex procedat, monitio debet pręmitti, nec ſine ea iudex Eccleſiaſticus procedere debet ad imponendas dictas pœnas, niſi talis clericus eſſet manifeſtus concubinarius, & incorrigibilis: imò trinam monitionem requirunt iura, vt in cap. ſi quiſquam. & in cap. ſi autem, de cohabit. cleric. & mul. per quæ iura ita tenet glo. pragmat. ſanct. Gallic. titu. de concub. §. nec non, verbo monere. fol. 170. pagin. 2. & fol. 171. pag. 1. vbi quòd contra clericos cõcubinarios occultos, non publicos, nõ videtur ſufficere vna monitio peręptoria, antequam ad probationem procedatur, niſi ſuperior cõcubinarium publicum in ſua præſentia monuiſſet, quia tunc ſufficit vna monitio; quia monitio facta per iudicem, habet vim trinæ monitionis, ex tex. in l. 2. & ibi DD. C. quomod. & quando iud. ſecundùm communem intellectũ eiuſdẽ. l. monitio tamẽ generalis, quòd omnes clerici publici concubinarij dimittant concubinas, non ſufficit ad infligendam pœnam priuationis beneficiorum, ſed monitio ſpecifica requiritur: & poſteà in gloſ. ſequenti, verbo teneatur, notatur, quòd omiſſa monitione, non poſſet Epiſcopus procedere ad priuationem beneficiorum contra publicum concubinarium: & idem quoad ſuſpenſionem, nam ſi quis eſt diffamatus de concubinatu, antequam fiat ſuſpenſio, requiruntur tres monitiones: & ſacrum Concil. Trident. ſupra citatum pro ſecunda & vlterioribus vicibus requirit monitionem fiendam, vt condẽnationi pœnarũ, de quibus ibi, locus ſit: & ſeſſ. 21. in decret. de reformat. c. 6. ad fin. dicitur, Eos verò (ſcilicet clericos) qui turpiter & ſcãdaloſè viuunt, poſtquã præ moniti fuerint, coërceant, ac caſtigent, & ſi adhuc incorrigibiles in ſua nequitia perſeuerent, eos beneficijs, iuxta ſacrorũ canonũ conſtitutiones, exẽptione & appellatione quacũq; remota, priuandi facultatem habeant.

Supra dicta tñ procedũt quoad pœnã priuationis beneficiorũ, vel ſuſpẽſionis indicendã, & ad cæteras pœnas, de quibus in d.c. ſi quiſquã. &. c. ſi autem. & in Cõcil. Trid. c. præcitato, tũc enim meritò vt prius moneri debeat clericus ob
77 grauitatem pœnæ: † at verò ſi alia mitiori pœna condemnandus veniat, nẽpè pecuniaria, vel recluſionis ad modicum tempus in Eccleſia, ob concubinatum notorium & ſcandaloſum, pro prima vice exiſtimo non eſſe neceſſarium ad hanc condemnationem infligendam præceſsiſſe vllã monitionẽ, quãdoquidem crimen notorium à iure damna-

tum committit,& ob id veniat arbitrio iudicis puniendus: quod tenet Didac. Perez in l. 23. titu. 3. lib. 1. ord. col. 171. in princip. dicens non esse graué inferendam pœnam, quousque monitus sit vt à crimine desistat, quāquam si sit notorių, possit arbitrariè puniri: sed in eadē sententia à iudice monendus est, vt in posterum se à simili conuersatione illicita abstineat, sub pœnis à iure & sacro Cōcil. Trid. contra publicos cōcubinarios impositis: & hæc monitio cùm sit facta à superiore in præsentia clerici, & cum causæ cognitione, sufficit pro trina, ad incurrendas cæteras pœnas, si post primam monitionem recidiuo vomitu ad crimē præfatum redierit, à iure & sacro Concil. Trident. impositas, iuxta supra dicta: & simile obseruabitur pro vlterioribus vicibus reincidētiæ, vt ad vlteriores pœnas procedi valeat; ac ita in praxi semper obseruaui, & ab alijs iudicibus Ecclesiasticis obseruari vidi: si verò fornicatio occulta sit, & semel vel bis commissa, sola monitione & cōdemnatione expensarum pro ea iudices contenti esse debent.

78 Quòd si post monitionē premissam, clericus concubinam non dimittat, reputabitur publicus concubinarius, vt probat Cosmas Guimier in d. pragmat. sanctione Gallic. tit. de concubinar. §. publici, in glo. dimitti, fol. 190. ad fi. primæ paginæ, vbi q̄ hoc est notoriū presumptionis: ex suspicione enim mulieris suspectę habitātis cum clerico in domo sua, spreta monitione, habendus est iste clericus tanquā publicus cōcubinarius, ac proinde pœnis eo casu statutis punietur.

79 Dubium tñ est, an iudex Ecclesiasticus possit punire clericum adulterū, nempè illum, qui cum muliere nupta fornicatur? Et videtur quidē, id minimè licere, quia agitur de honore matrimonij, & sic mariti: quare ipso non accusante, iudex nō debet se in eo intromittere, propter periculum qđ verisimiliter inde timeri potest, quòd maritus sciens adulterium cōtra se cōmissum, occidet mulierem suam, † & ideò nemo nisi maritus potest adulteram accusare, etiā data negligentia ipsius, vt in l. 3. tit. 7. lib. 4. fori leg. vbi notat Montalu. & ita cōmuniter practicatur secundùm Ant. Gomez in l. 80. Taur. n. 49. vbi Cisuent. in vers. tertiò dubitatur. bene declarat, & etiam testatur de praxi. & prætereà Gregor. Lop. in l. 2. tit. 17. par. 7. in glos. *tan negligente*. in principio, & Anto. de Padilla in l. transigere. nu. 92. de transact. & Ignatius Salced. in addit. ad Bernard. Diaz in pract. crim. Canonic. c. 78. litera. C.

81 † Quinimò nec iudex ex officio potest inquirere super adulterio, vt in l. 2. titu. 19. lib. 8. nouæ collect. reg. vbi dicitur: *Pero declaramos, que ninguna muger casada pueda dexirse manceba de clerigo, frayle, ni casado, &c. Y q̄ la tal muger casada no pueda ser demandada en juyzio, ni fuera del: saluo si su marido la quisiere acusar.* per quam. l. ita tenet in terminis Greg. Lop. vbi supr. & de iure cōmuni idem probat Matth. de Affl. & in decis. Neapolit. 176. nu. 2. nempè vt de adulterio non inquiratur ex officio, nisi quando esset notorium: sequitur Maranta de ordin. iud. 6. parte, in princip. nu. 170. vbi etiam limitat ex eodem Matth. de Afflict. in cōstitution. legum asperitate, col. 4. quando maritus vel alius accusauit, & posteà destitit, quia tunc iudex inquirit. Hæ tñ limitationes in nostris Regnis non procedēt, vt credo, per. l. 2. in verbis supra relatis, quæ indistinctè prohibent procedi ex officio, nec alio modo contra mulierem nuptam concubinam alterius, nisi marito accusante; prout etiam probat Pa-

82 lat. Rub. vbi supra, d. §. 21. nu. 21. † Hæc tamen licèt vera sint, rectèq; iure procedant; vno tamen casu licebit iudici procedere contra mulierem nuptam concubinam clerici, religiosi, vel vxorati, duobus concurrentibus, nempè q̄ sit publica cōcubina clerici, &c. & retenta in ipsius domo, vt disponit. l. 3. statim sequens dict. titul. 19. lib. 8. nouæ collect. reg. per quam. l. ita tenet Auend. vbi supra n. 8. resoluens, q̄ si aliqua ex dictis qualitatibus deficiat, non licebit

super huiusmodi cōcubinatu procedere, quia vtrumq; copulatiuè requiritur, & per modum conditionis in lege supradicta, nempè quòd sit publica concubina, & retenta in domo; addēs, quòd licèt in lege illa ponatur exemplum in retenta in domo clerici, illud est causa frequentię: nam idem esset, si in domo religiosi, aut vxorati detineretur, cùm sit eadem causa prohibitionis; & iuxta supra dicta asserit esse intelligenda, quæ notat Palat. Rub. vbi supra. Ego autem aduerto, aliam insuper qualitatē requisitā esse à lege illa, ad hoc vt iudex possit procedere contra huiusmodi publicam cōcubinā clerici mulierē nuptam, retētam in domo, quam Auend. omisit, nempè quòd clericus eandem mulierem antequam nupta esset, haberet in publicam concubinam, & vt crimen suum occultaret, eam matrimonio tradidit famulo suo, vel alteri, qui contentus sit eā in domo clerici habitare, sicut ante matrimonium, vt constat expressè ex eadem, quę in hoc casu principaliter loquitur, ac disponit, sic dicens. *Por quanto muchas vezes acaece, que auiendo tenido algunos clerigos algunas mugeres por mancebas publicas, despues por encubrir el delito, las casan con sus criados, y con otras personas tales, que se contentan estar en casa de los mesmos clerigos que antes las tenian, de la manera que antes estauan, porende por obuiar lo susodicho, &c.* Ponderanda enim sunt illa verba dispositiua eiusdem. l. atque repetitiua qualitatis precedentis, *en la manera susodicha, &c.* & sic necessariò est adiungenda hæc tertia qualitas duabus superioribus, vt omnes tres simul & copulatiuē cōcurrere debeant, ad hoc vt iudex procedere possit cōtra huiusmodi concubinam clerici mulierem nuptam: aliàs autē qualibet ex præd. tribus qualitatibus deficiente, iudex non poterit id facere, nisi maritus eam accusauerit; cùm regula sit in contrarium, vt prædiximus, & casus exceptus à dict. l. 3. sit cum præd. tribus qualitatibus, quia aliàs standum est regulæ. Cùm igitur hæc ita se habeant, videtur quòd nec iudex Ecclesiasticus possit procedere contra clericum adulterium committentem, marito non accusante, nisi in casu dict. l. 3. modò relato.

Nihilominus tamen in hac præsenti specie contrarium indistinctè determinat Bernard. Diaz d. c. 79. nu. 6. nempè vt non obstantibus dictis ll. Regijs, iudex Ecclesiasticus possit punire clericum in hoc delinquentem; nec reus valebit opponere, quòd maritus non accusat, quia non potuere illę leges Regiæ Ecclesiasticos iudices impedire, ne ad emendam suorum clericorum procedant: aliter enim clerici omnes incōtinētes libidinē suam potius cum nuptis, quàm cum mulieribus solutis explerent; cùm securius & impunè id agere cognoscerent, & inquit ita se iam practicasse, dum esset Vicarius Salmantin. & obtinuisse coram superiore in gradu appellationis. Debet tñ in hoc magna adhiberi cautela, quia si delictum non est publicum, aut creditur maritum ignorare, periculumq; inde vxori timeri posset, secretò in camera processus fulminetur, imò & nomine mulieris tacitò, nec nō & mariti; & familiari disciplina corrigatur, relegeturque sine expressione causæ in sententia: quòd si ab ea appelletur, hortetur iudex superiorem, vt secretè ab eo causam exquirat, nè aliàs delictum publicetur; idque debet superior obseruare, ne si aliud agat, cogat inferiores iudices ad dissimulādum adulteria similia, & adulteri ex hoc insolentiores fiant: sequitur Auendan. vbi supra, num. 8; & Anton. de Padilla in d. l. transigere. num. 90. in fi. Quod si adulterium clerici adeò sit notorium, maritique persona ita vilis, quòd præsumi possit ipsum scire, & parui pendere, tūc iudex Ecclesiasticus poterit publicè & liberè de adulterio tractare, & pœnam imponere, secundùm Bernard. Diaz vbi supra, cuius in hoc sententia mihi placet, ne delicta clericorum maneant impunita.

83 Nunc autem offert se nobis quæstio difficilis examinanda, an clericus noto-

rius cõcubinarius,aut fornicarius,cuius crimen nulla valet tergiuersatione celari,si ante pœnitentiam celebret,sit irregularis? Quod videtur, quasi hic sit ipso iure ante pœnitentiam suspensus quoad se,& quo ad alios,iuxta tex.in.c. fin.de cohabit.cleric. & mul. & in c. si qui sunt.81.dist. & cap.præter. 32. dist. ergo celebrando ante pœnitentiam efficitur irregularis.c.1. de sententia & re
84 iudic.lib. 6. † clericus nãq; propter aliquod crimen suspensus quoad se & quo ad alios irregularis est, si nondũ ea suspensione sublata proprio fuerit vsus officio,secundùm Hostiens. in c.tanta. de simon. Archid.in d.c.1.de sententia & re iudic.lib.6.Ioan.in summa confessorum,libr.3.titu.29.q.5.quos sequitur D. Couar.in Clem.si furiosus.1.p.§.1.nu.5. de homicid.idẽ est de Diaconis & Subdiaconis.c.si quis.81.dist.& d.c.præter.
85 † & etiã de initiatis solis minoribus ordinibus, nam hi sunt suspensi ab omnibus ordinibus ex notoria fornicatione, tandiu quandiu in vitio perseuerant, vt ex Florent.& alijs resoluit Bernar.Diaz d.c.73.n.2.& Nauar.in man.Latin. cap. 25.nu.76.& latiùs deduximus in libr.1. supra. c. 1.n.44.ex quibus hanc sententiam affirmatiuam in terminis nostræ quæstionis principalis circa irregularitatem à solo Papa delebilẽ, tenent Abb. in cap. vestra.de cohabit.cleric. & mul. num.7.& Florent.in.3. p.suæ summæ, titul.27.cap.3.Angel. in summa, verbo, concubinatus.num.2.Bernard. Diaz & Nauar.vbi supra,Silues. verbo, concubinarius.§.4.Armila aurea verbo, concubinatus.nume.5.Abulens.in tract.de concubinis cleric. concluſi. 7. Cosmas Guimier in pragmat. sanct.Gallic.titu. de concubinar. §. & nihilominus,verb. inhabiles fol.178.& sequent.Rebuff. in concordat.Regis Franciæ, titul,de public. concubin.in princip.hanc testatur communem Bermód.Chober.in tract. de concub. pagina 270. quod etiam fatetur Nauarr. in cap. si quando. de rescrip.exceptione.11.col.53.prout eos & alios refert Couar.vbi sup. profitẽs esse communẽ,& Ignatius Salced. in addit. ad Bernard.Diaz vbi supra dict.cap. 73. litera.C.& nos quoq; incidenter (aliud tamen agentes) cum hac opinione trãsiuimus vbi supra,quam etiã plures allegans sequitur & testatur veriorẽ Didac. Perez in l.23. titul. 3. lib.1. ord.col.170.

His tamen non obstantibus,re accuratiùs discussa,contrariũ nunc existimo verius & tenendum,imò quòd clericus, quantumcũq; notorius & manifestus fornicarius vel concubinarius, si celebret ante pœnitentiam, durante vitio, licèt grauiter peccet, non tã efficiatur irregularis: & idẽ in cæteris clericis inferioribus, si actum proprii sui ordinis exerceat.Primò, quia licèt prædicti ante celebrationẽ vel exercitium sui ordinis sint ipso iure suspensi, vt in dictis iuribus; hoc tamen verum est quoad se tantùm,ad hoc vt non debeant se miscere diuinis propter peccatum in quo existunt, quemadmodum nec alius peccator ante pœnitentiam, non tamen quo ad alios:sicq; suspẽsio prædicta non est species censurę,quia non est excommunicat⁹,nõ interdictus, nõ depositus, nec aliqua pœna, nisi peccati mortalis astrictus: quare publicus concubinatus non inducit suspensionem,nec excommunicationis sententiam,depositionem, nec aliquam pœnam,nisi peccatũ mortale, quousq; per sententiam sint impositæ prædictę censuræ ac pœnæ, vt rectè aduertit ac probat Cæsar Lãbert. de iure patronat.libr.2.1.p.q. 9.princip. art.20.nu.21. & 22.fol.97.col.4. & fol. 98.col.1. Sed cõtra hãc sentẽtiã Cęsaris Lãbert.facit text.qui videturexpressus, in cap.fin.de cohabit.cleric.& mul. ibi: Quia quãtũ ad alios etiã in casu proposito suspẽsus nõ est, nisi peccatũ huiusmodi sit notoriũ per sententiã seu confessionẽ factã in iure, aut per euidẽtiam rei, quæ tergiuersatione aliqua celari non possit. Sed huic difficultati primò respondeo, adhuc isto casu requiri monitionẽ præcedere,iux.opin.Hug.Laur. Archid.Ioã. de Lignan.& Cardin.quos refert Abb.in c.vestra.nu.6.de cohabit. cleric.

cleric.& mul.quam sequitur Lambert. vbi supra,& alij.Sed quia Abb.in d.c.fi. in.4.notab.& alij plures, quos retulim⁹ supra lib.1.c. 1.n.44. tenent cõtrarium, ideò secundò & peremptorié respondeo, quòd hodie, attento Concilio Cõstantiẽsi, per quod notorius fornicarius vel concubinarius, etiamsi nulla tergiuersatione celari possit, nõ est vitandus in diuinis ante publicationẽ & denũtiationem iudicis nominatim factam,non est suspẽsus quoad alios, etiã si sit notorius concubinarius per sententiã, aut confessionem in iudicio factam, nisi fuerit per prælatum nominatim denuntiatus, vel suspensus, vt euitetur, vt bene probauimus d.c,1.n.45.libr. 1. canon.q.Secundò,quia irregularitas nõ cõtrahitur nisi in casibus à iure expressis,vt in cap. præcedenti probauimus: sed hæc irregularitas in specie nullibi in iure introducta inuenitur:igitur,&c.

Nec obstat, ꝙ cùm publicus concubinarius sit suspensus ipso iure, celebrando efficiatur irregularis,iuxt.regu. d.c.1.de sententia & re iudicata,in.6. & c.1.de senten.excommunicat.eod.lib.6. Respondemus nanq; prædictã regulam procedere in suspensione,quæ à iure directè inducta est propter delictũ, in eius pœnã,vt si excommunicatus quis celebraret,& similes:secus in ea,quę ratione cuiusdã honestatis ab ipso canone, fit potius ob decorẽ, quàm in pœnã directã criminis,& ipsius delinquẽtis, sicut est illa,de qua agimus.Quare veriùs hãc secundã partẽ probarũt Innoc.& Ioan. Andr.in.c.si celebrat. de clerico excõmunicato ministrante. Card.in.d. c.vestra.& in c.quęsitum. de cohabitatione clericorũ & mulierũ.Nicolaus Ploui in tractatu de irregular.regula. 41. nu. 26. volu.16.tract.diuers.DD.Speculator in tit.de dispentatione.§.iuxta propositiones,n.20.Ant.de Butr.in.c.1.n.32.& ibi Imola col.4.de iudic.Archidiac.in. d.c. præter.§.ad hæc verò.& Præpositꝰ ibidẽ in.§.ad hoc.n.15.& 32.Anania & Felin. in d.c. cùm dilectus,de accusatio.& Couar.vbi supra,dicens quód non auderet iuxta prędictam commu.opin.iudicare quemquam irregularẽ esse,tametsi consuleret,vt absolutio aut dispensatio impetraretur à Romano Pontifice. Eandẽ contra communem sequitur Nauarr. vbi supra, & veriorem existimat eam sequutus Ignatius Salced.vbi supra.

86 Suspensus tã ab homine vel à iure in pœnam directã & propriã delicti,etiam ad tẽpus certũ, vel donec pœniteat, si celebret durante suspensione, erit irregularis,secundùm Innocentium, Ioan. Andr.Hostiensiem,Henricum, & alios in d.c.si celebrat. Speculat. vbi supra n. 21.vers.crassa autẽ.ac Socin.in c. ad audientiam.nu.24.de homicidio,quorum opinio magis cõmunis est, licèt alij cõtrarium probare conentur, secundùm Couarr.vbi supra

87 De pœnis clericorũ sacris initiatorũ contrahentiũ de facto matrimoniũ,latè differit Bernard. Diaz de Lug. in sua practic.crimin.canonica.c.74.per totũ, & ibi ei⁹ additionator, quibus addenda est.l.Regia 41.tit.6.p.1.& ibi Greg.Lop.

88 Illud tamen in proposito admonere lectorem libuit, ne eũ decipiat Romani singulare 520.quo habetur generaliter, quod filij Sacerdotis sunt serui illius Ecclesiæ,cuius pater suus est Sacerdos, seu clericus,vt in.c.cùm multæ.15.q.8.ibi: Proles autem aliena pollutione nata, nõ solùm hæreditatem nunquam accipiet, sed etiam in seruitute eius Ecclesiæ, de cuius Sacerdotis vel ministri ignominia nati sunt, iure perenni manebunt: quem tex.Gratianus desumpsit ex cõcilio IX.Toletano, nẽpè tex.illum tantùm agere de filijs clericorum natis ex matrimonio de facto ab eis contracto, non verò ex eorum concubinis,alijs ve mulieribus,cum quibus simpliciter cõcubuerunt;hi namq; minimè erũt serui Ecclesiæ,vt constat ex verbis præcedẽtibus Concilij,ibi: Vel ex ancillæ,vel ex ingenuæ detestando connubio, &c. In quem errorem etiam incidit Petrus Dueñas in regula 345.limitatio.12.Cùm enim in tex. illo agatur de pœna clericorũ de facto vxores ducẽtiũ, hiq; gra-

uiùs debeant puniri, quàm aliàs fornicãtes, vt in c.eos. 32. distinctione, & in cap.quidam.81.distinct.& in cap. presbyter.28.distinctione, extendi nõ debet eius decisio ad filios clericorum aliàs natos ex tali matrimonio, de facto ab eorum parentibus contracto: & in terminis ita text. illum meritò intellexit glos.ibi, verbo cõnubio, & est communis secundùm Abb. in cap. 2. numer.5. de cohabitatione clericor. & mulierũ, & probat dict.l.41.titul.6.part.1.& l.3 titul.12.part.4. vbi is casus ponitur, & desumptæ fuerũt prædictę leges Regiæ ex dictis.cc.eos, quidam, & cùm multę, secundùm Greg.Lopez in.dict. l. 41. in glos. *si fuere vassallo de la Iglesia*: insuper & Cosmam Gumier in pragmac. sanct. Gallic.titul.de cnocubinar.§.qui etiam verbo, cohabitare, fol. 195. pagina 2. & Petrũ Plaça in epithom. de delict. libr. 1.cap.41.numer.31. vbi ex Speculat. in tractatu de concilijs in. 2. parte.c. 46. ex ipso Conciliorum codice restituit literam illius concilij Toletani, quæ in nostris decretis corrupta reperitur, ibi, Super innocẽtia, vt legamus Super incõtinẽtia: & ibi: Firmari, Reformari, & ibi, Aliena pollutione, Tali pollutione.

89 Addit prętereà eadem glos.in dict.c. cum multę.q̃ quidquid ibi dicatur, cũ Ecclesia nõ sit isto iure vsa perdit id: similis glo.in cap.Dominus, in verbo repellitur. 56. distinctione, quas sequitur Guillier. Benedictus in cap. Raynũtius, in principio, nume.21. de testam. Petrus Dueñas, & Plaça vbi supra: & inquit Ioan.Orosc.in.l.lex naturę, numer.4.ff. de statu hominum, esse receptius, vt de consuetudine talis prõles sequatur matrem quo ad libertatem: hoc tamen non placet Abbati in c.2. de cohabitatione clericorum & mulierum, nume.5. quia cùm non sit memoria apud nos, quòd constitutus in sacris duxerit vxorem, non possumus dicere quòd illud ius sit sublatum, cùm casus non acciderit: sed si accidisset, & Ecclesia nõ curasset illos in seruitutẽ redigere, posset procedere dictum illius glos. consuetudinẽ tamen non extenderet de loco ad locũ, vt ibi probat: cuius sententia mihi magis placet, quia iuridica est, eamque sequuti fuerunt Cosmas vbi supra, & Gregorius Lopez in dict. l. 3. in glos. *Seruos de la Iglesia*.

SVMMARIVM.

1 *Emptor fundi nõ tenetur stare colono, nisi aliud conuenerit, vt in num. 31. & nume. 5 ratio cõmunis assignatur: quod procedit, etiam si in locatione adsit pactum de non alienãdo, dummodò cum eo non adsit hypotheca specialis, vt in num. 14. secus si adsit, vt in nu. 29. & 30. vbi quòd non sufficit generalis: & quid si vltra obligationem personalem, conductor pro obseruantia suæ locationis habeat obligata omnia bona locatoris, num. 15 cum seqq.*

2 *Legatarius fundi non tenetur stare colono testatoris.*

3 *Vsufructuarius conductorem repellere potest, nisi aliud conuenerit.*

4 *Emphiteota potest colonum, vel inquilinum expellere.*

6 *Fructus pendẽtes pars fundi sunt propter vnitatem.*

7 *Finito iure datoris, extinguitur ius acceptoris.*

8 *Singularis successor, non per viam transmissionis, sed per viam priuationis iuris, quod erat in prædecessore suo, non tenetur stare colono sui prædecessoris.*

9 *Conductor expulsus à singulari successore, habet actionẽ ad interesse aduersus locatorẽ ipsiusque hæredes.*

10 *Singularis successor si approbauerit locationẽ à priore dño factam, non poterit illi posteà contrauenire: approbatio autem videbitur facta per receptionem pensionum à colono pro illis tantùm annis, pro quibus pensiones recepit, vt in nume. 11. Inducitur etiam approbatio, si successor singularis dixerit colono, quòd cõtinuaret locationem ei factam à prædecessore, & benè possessionem gubernaret, vt in nu. 12. Inducitur etiam approbatio, quando emptor post emptionem dixit colono, Volo quod sic semines, & sic facias, vt in nu. 13.*

Emptor

15 *Emptor an possit expellere colonum vel inquilinum, quando hic habet omnia bona locatoris obligata pro securitate locationis, vltra obligationem personalem: & numeris sequentibus, vbi latè agitur de hoc.*

19 *Colonus in casibus in quibus per singularem successorem expelli potest, poterit rem retinere, donec sibi restituatur pensio, si fortè eam anticipatam soluit. Idem pro meliora mentis.*

20 *Scriptura publica requiritur ad hypothecam in casu l.emptorem.C.de locat.*

21 *L.emptorem.C. de locat. & conduct. an procedat in locatione facta ad non modicum tempus & vltra, vel ad vitam? & numeris sequentibus.*

22 *Res prohibita alienari, non potest ad decẽnium vel vltra alienari.*

23 *Locatio ad nouẽnium dicitur facta ad modicũ tempus.*

24 *Locatio ad vitam, dicitur alienatio & concessio perpetua.*

25 *Locatio ad longum tempus dicitur etiam illa, quæ fit ad vitam locantis vel conducentis, vel ad ipsius voluntatem.*

26 *Conductor ad longum tempus naturaliter possidet.*

27 *Vtile dominium non transit ex locatione ad longum tempus, si de hoc fiat pactum in cõductione.*

28 *L.19.titul.8.part.5. an procedat etiam in locatione ad decennium, dum excipit alios casus.*

32 *L.emptorem.C.de locat.& conduct. an procedat, quando in contractu locationis appositum est iuramentum.*

33 *Pactum de non alienando, cum iuramento, non impedit translationem dominij.*

34 *Iurauerit si quis vẽdere Titio domum, si posteà illam vendat Seio, eique eam tradat, statur huic venditioni contra iuramentum, licèt venditor ex hoc sit periurus. Idem in iurãte non vendere librum, vt in nu. 36.*

35 *Actus contra iuramentum factus non est nullus, sed validus, licèt contra faciens sit periurus.*

37 *Iuramentum quo quis promittit aliquid non facere, non videtur ei legem imponere, quo minus illud facere possit.*

38 *Iuramentum recipit omnes limitationes & subauditiones, quas habet & recipere solet contractus ille, super quo interponitur.*

39 *Vxor soluta matrimonio, an teneatur stare locationi factæ per maritum? & numeris seqq. & an colono detur exceptio vel retẽtio in hac specie, nume. 40. & quid in paraphernalibus nu. 43. locationi autem ad modicum tempus, nempè ad annum, stare tenetur, vt num. 45.*

41 *Successor necessarius tenetur stare colono.*

42 *Minor, finita tutela, an teneatur stare locationi à tutore factæ.*

44 *Hæres vxoris non tenetur vllo modo stare locationi per maritum factæ mala fide, ideſt, tempore maximæ infirmitatis vxoris, quæ incontinenti defuncta est.*

46 *Maritus non tenetur stare locationi factæ per vxorem aut socerum ante dotis constitutionem.*

47 *Successor non tenetur præcisè stare cõtractui locationis, quãdo locator nõ habebat plenũ dominium in re, nec plenam eius administrationem, vt vsufructuarius, fideicommissarius, & possessor maioratus, & similes.*

48 *Missus in possessionem ex primo vel secundo decreto iudicis, tenetur omnino stare colono, nisi locatio præcedens in fraudem creditoris facta fuerit.*

49 *Omnis ille, qui succedit per sentẽtiam iudicis, tenetur stare colono vel inquilino, nisi locatio fuerit facta in fraudem.*

50 *Vsuarius, qui solùm habet vsum rei, tenetur stare colono.*

51 *Successor vniuersalis tenetur stare colono.*

52 *L.emptorem.C.de locato & conducto, an procedat in colono partiario? cum numeris sequentibus, præcipuè num. 63. & nume. 64. concordia ponitur inter contrarias sententias: & nu. 65. declaratio quædam.*

53 *Pars fructuum colonica præstatur loco operis, laboris & sumptuum factorum in percipiendis fructibus.*

54 *Tacita hypotheca videtur inducta in fructib⁹.*

55 *Contrahens cum Ecclesia, non tenetur reddere rẽ, nisi primò satisfiat sibi de pretio, sumptibus & labore, sicq; potest vti retentione rei, etiam post concessam restitutionem pro pretio, sumptibus & labore.*

56 *Scriptor potest retinere quinternos pro mercede.*

57 *Animalia retineri possunt ob sumptus alimẽtorum eis præstitorum.*

58 *Exceptio retẽtionis ratione expẽsarũ factarũ in re, quã quis cõdẽnatus est restituere, potest obijci in executione sentẽtiæ, etiã si ius retentionis reseruatum non sit in ea: & nu. 59. an procedat in exceptione retentionis melioramentorum liquidandorum?*

60 *Retentio multo facilius conceditur, quàm petitio.*

61 *Retẽtio sicut transit in singularem successorẽ creditoris, ita etiam cõtra singularem debitoris creditorem.*

62 *Retineri nõ potest pro debito res, quæ ad creditorem peruenit cum vitio.*

66 *Successor singularis Ecclesiæ an teneatur stare colono & numeris sequentibus.*

67 *L. fin. C. de Sacrosanct. Eccles. agens in ciuitate, an locum habeat in Ecclesiã?*

68 *Singularis successor fisci tenetur stare colono, ne fiscus teneatur illi ad interesse.*

69 *Ecclesia in dubio vtitur iure communi, cùm in aliquo casu nõ reperitur priuilegiata.*

70 *Quando lex parificat duos casus in vna materia, non fit extensio ad aliam diuersam.*

71 *Facta locatione per prælatum, successor quãdo teneatur stare colono quoad pensiones solutas anticipatas, & quoad soluendas? & nu. sequenti.*

73 *Successor in prælatione & rectoria tunc demũ tenetur stare colono, cùm res bona fide & ritè gestæ fuerint, & cũ debita solẽnitate.*

CAPVT VIII.

An singularis successor Ecclesiæ teneatur stare ipsius colono vel inquilino?

VT RADICITVS hæc difficilis quæstio explicetur, necessariò repetenda materia est in alijs successoribus quàm Ecclesia, quid in eis statutum iure sit, quæ & ex maximo vsu in praxi esse poterit, vt deueniamus in cognitionem veritatis nostræ Canonicæ quæstionis, an in ea aliquid esse speciale iure profitendum sit, nec ne? Et regulariter emptorem fundi non teneri stare colono, cui prior dominus locauit, nisi ea lege emerit, vel aliquo pacto probetur consensisse, vt in eadem conductione maneret, quamuis sine scripto, probat expressa. l. emptorem. C. de locat. & conduct. & in. l. si merces. §. si fundum. & in. l. qui fundum. ff. locat. DD. in. l. diuortio. in principio, & in. l. si filio familias. §. si vir in quinquennium. ff. soluto matrimonio. Abb. distinguens in cap. fina. ne prælat. vices
2 suas. l. 19. titul. 8. part. 5. † & in legatario fundi, quòd non teneatur stare colono testatoris, probat expresse. l. qui fundũ. & in. l. si merces. §. 1. ff. locat. & cõduct. & in. l. nihil. 123. §. fina. ff. de legatis. 1.
3 † Similiter & ad exemplum venditionis poterit vsufructuarius conductorem repellere, nisi aliud fuerit conuentum, vt in. l. arbores vers. sed ad exemplum, ff. de vsufruct. & quemadmodum quis vtatur & fruatur. † & ead. ratione idem
4 erit dicendum in emphiteota, si dominus postquam locauit rem, concesit illam alteri in emphiteosim, quia poterit emphiteota colonum vel inquilinum expellere, vt deducit Anton. Gom. 2. tomo. cap. 3. de locatione & conductione. nu. 9.

5 Ratio communis d. l. emptorẽ. cum similibus est, quia colonus hic nullum ius habet in re, sed tantùm habet obligatam dominilocantis personã, & obligatio personalis non sequitur fundum, nec eius possessorem, vt in. l. 1. §. si hæres percepto fundo. ff. ad Trebell. & ibi communiter DD. tex. in. l. fin. §. fina. ff. de contrahenda emptione. meritò ergò emptor, vel alius singularis successor, regulariter non cogitur stare colono.
6 † Accedit, q̃ fructus pendentes pars fundi sunt propter vnitatem. l. fructus pendentes. ff. de reiuendicatione. iudicaturque de eis sicut de fundo. Bart. in l. si filius familias. §. cum fundũ. in fine, ff. de verborum obligationibus. Tiraquell. de retractu lignag. §. 1. glos. 7. nu. 37. cum sequẽtibus: igitur ad dominum fundi pertinere debent. l. fructus, cum similibus.

similibus. C. de action. empt. Matthæus de Afflictis decis. Neapol. 138. numer. 2.

7 † Præterea finito iure datoris, extinguitur & ius acceptoris. l. lex vectigali. cum similibus. ff. de pignor. ergo cùm per venditionem vel legatũ, sequuta morte testatoris, resoluatur ius locatoris, consequitur, vt eodem iure resoluatur ius acceptoris, hoc est conductoris, ac proinde singularis successor non teneatur stare locationi anteà factæ per prædecessorem, vt in terminis resoluit So-
8 cinus cons. 32. nu. 6. lib. 1. dicens, † quòd singularis successor nõ per viam transmissionis, sed per viam priuationis iuris, quod erat in prædecessore suo, non tenetur stare colono sui prædecessoris, ex regula d. l. lex vectigali, prout eum refert & sequitur Octauianus decisio.
9 Pedemont. 82. nume. 2. † habebit tamen conductor actionem aduersus locatorem, ipsiusq; hæredes pro interesse non completi sibi contractus, hi namq; tenentur conductori ad illud præstãdum, vt probat tex. in d. l. qui fundum. & in d. l. si merces. §. 1. & in d. l. nihil. §. fina. ff. de legatis. 1. Cùm enim venditor teneretur adimplere contractum locationis à se prius factum, ac potuisset reseruare in venditione ius coloni, & non fecerit, iustum est vt teneatur ad omne interesse coloni vel inquilini, vt in dictis iuribus probatur, & præterea tenet Alberi. in d. l. emptorem. Alex. in d. l. si filio famil. §. si vir in quinquennium. ff. soluto matrim. & ibi Imola nu. 8. Paulus Castrensis per text. ibi in l. in lege. §. si colonus. & in l. qui insulam. ff. locat. Augustin. Bero. quæst. 97. nume. 1. Gratus cons. 95. num. 30. volum. 1. Antonius de Fano de pignoribus. 2. part. in principio, num. 7. & 8. Greg. Lopez in dict. l. 19. in glos. *del loguerò*. titu. 8. part. 5. Petrus Dueñas in reg. 240. limitatione 10. Anton. Gomez 2. tomo cap. 3. de locat. & conduct. num. 9. † Si tamen singularis
10 successor approbauerit locationem à priore domino factam, tunc non poterit illi posteà contrauenire: argu. regul. iuris, quod semel placuit, &c. & l. Pomponius scribit. ff. de negot. gestis. l. si vxor. §. fin. ff. de adulterijs. c. accepimus. vbi glos. de ætate & qualitate, tradit Oldrad. cõs. 18. in fine principij. & Decius
11 cons. 475. num. 28. † Approbatio autem videtur fieri per receptionem pensionũ à colono in exequutione d. locationis contentiosæ: quod patebit ex chirographis de recepto productis, & ex perceptione fructuum rei in contractu deductæ. argum. l. litibus. C. de agricol. & cẽsit. libr. 11. secundùm Alex. cons. 88. nu. 32. vers. præterea ipsa ratificatio, volu. 5. sequitur Decius consilio. 546. numero 14. & vtrumq; Tiberius Decian. consi. 14. nu. 17. & 18. volumine 2. Per receptionem autem pensionis vnius vel plurium annorum, non videtur approbatus contractus locationis, nisi pro illis tantùm annis, quorum pensiones sunt receptæ, vt diximus supra lib. 1. cap. 36. numer. 13. Inducitur etiam in proposito
12 approbatio locationis; † si successor singularis dixerit colono, quòd continuaret locationem ei factã à prædecessore, & bene possessionem gubernaret, quia ipsum non expelleret: vt probat Decianus vbi supra, num. 19. & 20. dicens hoc posse probari, non solùm per scripturã, sed etiã testibus: vt in terminis approbationis locationis tradit Paulus Castrens. cons. 4. n. 4. in vers. breuiter licèt, volu. 1. Tertiò inducitur approbatio locatio-
13 nis; † quando emptor post emptionem dixit colono: Volò quòd sic semines, & sic facias: per hoc namque tacitè fecisse videtur pactum de stando locationi; vt est de mente glos. super verbo, tacitè, & ibi eam notat Alber. in d. l. emptorem. & allegat. l. itẽ quæritur. §. qui impleto. ff. locat. & inquit ita de facto obtinuisse: quem refert & sequitur Greg. Lopez in d. l. 19. in glos. magna, ibi: Adde alium casum, vbi emptor.

14 Procedit etiam communis reg. dict. l. emptorem. si adsit pactum de non alienando in preiudicium locationis, dum tamen non adsit hypotheca specialis, vt infrà dicemus; quia nihilominus si alienetur, valebit alienatio: per pactũ enim impediri

impediri non potest dominij translatio, iuxta l. ea lege, & ibi glos. & Doctores. C. de condict. ob caus. & in l. si ita quis. §. ea lege, vbi omnes. ff. de verborũ oblig. & in l. fina. C. de rebus alien. non alienan. est communis reg. vt plurimos allegans refert & sequitur Decius cons. 15 80. numer. 2. libr. 1. † Sed quid si colonus vel inquilinus, vltra obligationem personalem domini locantis, habeat obligata ipsius bona pro obseruantia & securitate obligationis, & omnium in ea contentorum, prout communiter contingit, quando de locatione est confectum instrumẽtum publicum, quo partes hinc inde obligant personas, & omnia bona sua pro obseruantia prædictorum? Et in hac specie videtur prima facie dicendum, successorem particularẽ, pendente locatione, nõ posse expellere conductorem à domo vel fundo locato per oblationẽ & solutionem eius quod interest, quia cessare videtur hoc casu ratio communis supra assignata ad decisionem dict. l. emptorem. cum similibus. C. de locat. & in terminis ita voluit Bart. in l. 1. §. quod autem. ff. de superficieb. inquiens se de facto dixisse, quòd si de contractu locationis fieret instrumentum, in quo sit apposita hypotheca bonorum, esse per hoc quæsitũ colono ius in re, à qua non potest expelli, cùm ea sit ipsi obligata; adeò quòd ius ipsum prosequitur rem, penes quemcumque vadat, non obstante d. l. emptorem, quæ eo tantùm casu procedit, in quo conductori nullum ius erat quæsitum in re, sed solùm personam obligatã habebat; idem Bart. in d. l. si filio familiàs. §. si vir in quinquennium. Paul. de Castro in. d. l. nihil. in fine, est communis, vt ex alijs pluribus refert Menchac. lib. 3. controuers. vsufrequent. cap. 53. num. 8. & 9. & Rolandus à Valle cons. 6. num. 4. libr. 1. vbi num. 5. refert Bald. in l. merces. §. vis maior. in lectura antiqua. ff. locat. dicẽtem, quòd licèt emptor non teneatur stare colono, nisi ipse colonus habeat bona obligata pro obseruatione locationis, potest rem locatam retinere loco pignoris, donec sibi soluatur quod sibi debetur, id est, prestetur patientia quòd re frui bene possit, donec frui debet, id est, donec locatio durat, & quòd nõ potest expelli per emptorem offerentem soluere interesse, quia ipse se reperit in possessione rei obligatæ, qua vti potest pro ipso facto, quod sibi principaliter debetur: quod expressè sequitur Ioann. de Anania in cap. fina. colu. 5. vers. quid autem si colonus, nu. 9. ne prælati vices suas, & idẽ in hypotheca speciali subtiliter morę suo probat cum cõmuni Socinus cons. 90. lib. 4. per totum, post Cumanum in d. §. si vir in quinquennium. Nec obstat secundùm Bald. vbi supra, quòd in obligationibus facti succedit obligatio ad interesse, vt in. l. 1. ff. de action. empt. & in. l. stipulationes non diuiduntur. vers. Celsus. ff. de verborum oblig. quoniam id procedit in agendo; secus in excipiẽdo, cum hypotheca bonorum: quia quis excipiendo, quando reperitur in possessione rei locatæ vel venditæ, cogit aduersarium ad patientiam & factum: & Bald. sequitur Socin. cons. 99. colum. fin. volum. 1. & consilio 17. colum. penul. num. 13. vol. 3. & consi. 90. colum. 2. numer. 8. volum. 4. Guid. Pape singulari 419. & in decis. 580. versi. secundò fallit hæc regula. & in vers. sed iuxta præmissa, vbi post Iacob. de Aret. testatur hanc esse communem conclusionem, quòd etiam soluendo interesse, non potest conductori, durante locatione, per emptorem auferri res locata. Vel secundò reg. prẽd. quòd in obligationibus facti succedit obligatio ad interesse, non procedit in obligato actione reali, is enim potest prẽcisè compelli ad factum, iuxta notata in d. versiculo Celsus.

16 Nihilominus tamẽ in hac specie cõtraria sententia verior est, receptior, ac tenenda in iudicando & consulendo, nempé vt licèt colonus vel inquilinus hoc in casu non possit expelli à re vel fundo conducto per singularem successorẽ, quia poterit eam retinere loco pignoris, hoc tamen verum est & procedit

cedit quoad sibi non soluatur interesse: si tamen sibi realiter & cum effectu offerretur omne interesse per emptorem, vel alium singularem successorẽ, posset ab eo expelli: ita vult ac profitetur idẽ Bart. in d. l. emptorem. numer. 2. vbi loquitur etiam in pœna, vt sit offerenda vltra interesse; & ibi Salic. colu. 2. vers. concludo, num. 6. post Bald. idem Bart. in d. l. qui fundum. & clarius Paulus de Castr. in d. §. si vir in quinquennium. colu. fin. vers. & idem, num. 4. idem Paulus in l. si merces. §. qui fundũ. Salic. in d. l. qui fundum. & in l. mancipia. in fine. C. de rebus alien. nõ alien. quẽ sequitur Alex. in d. §. si vir. num. 4. & cons. 118. numer. 20. lib. 5. Barbat. cons. 36. in. 3. dubio, vol. 2. Socin. sibi contrarius cons. 30. in fine, volu. 4. Ias. in. l. filius familias. §. diui, in 1. lectura nume. 92. & ibi Hispani repetentes numer. 441. Gozadin. cons. 100. colum. penul. in fine. Hanc testatur cõmunem & tenendam Anton. de Fano de pignor. 1. membro 2. partis, numer. 6. cum sequentibus, sequitur Rodericus Suarez in. l. post rem iudicatam. 1. limitatione nu. 8. ff. de re iudicata. dicit cõmunem eam sequutus D. Couarr. libr. 2. varia. resol. cap. 15. num. 3. & Rolandus à Valle latissimè probans dict. consilio 6. num. 10. cum sequentibus. D. Anton. Gomez d. nu. 9. & Petrus Dueñas plurimos congerens, d. regula 240. limitatio. 7. Eandem sequitur, dicens esse de mẽte omnium Doctorum, Greg. Lopez in. d. l. 19. in glos. magna, in vers. adde alium casum, & nos quoque in repet. l. nemo potest. n. 44. ff. de legatis 1. Et nouissimè Aluar. Valasc. consultatione 76. nume. 5. addens cum Gomẽcio de Leon in informatione iuris. 63. num. 4. quòd antequam huiusmodi conductori soluatur verè & reipsa totum interesse, poterit rem locatam retinere, secundùm Alex. in dict. §. si vir. colu. 2. vers. ex quorum
17 verbis, & Negussan. vbi supra. † Quæ communis sententia, vt ex eius authoribus cõstat, procedit non solùm quãdo hypotheca est specialis rei locatæ, sed etiam si esset generalis tantùm omnium bonorum, per. l. generaliter. ff. qui potior. in pignor. habeantur. & in. l. si is qui. ff. de iure fisci, cum per eam etiam ius in re acquiratur colono & inquilino, vt præsupponunt, & expressè fatentur omnes supra dicti DD. & in specie aduertunt Couarr. Dueñas, Anton. de Fano, & Rolandus à Valle vbi supra, nu. 14. & testatur communem Fano vbi supra, dict. numer. 6. Idem facimus nos, & Aluarus Valasc. vbi supra, nume. 5. & 6. Menchaca vbi supra, num. 9. & Menoc. de retinend. possessione, remedio 4. nu. 34. quamuis Imola & alij vbi supra, contrarium velint in generali hypotheca bonorum, eorum tamen opinio communiter improbatur, sufficit enim generalis hypotheca bonorum in proposito quoad effectũ quem prædiximus.

18 Et tenendo hanc partem, † non obstat prima communis eiusdem Bart. supra citata, quia debet intelligi, quando singularis successor, & sic emptor, non offerret cum effectu cõductori interesse; secus si ei oblatum esset realiter: est cõmunis secundùm modò proximè citatos, vt referunt Fano vbi supra, num. 7. & Menchaca dict. num. 9. & Rolandus à Valle d. cons. 6. nu. 12. & cæteri. Non etiam obest dictum Baldi & sequacium in d. §. vis maior, quoniã respõdemus, verum quidem non esse, contrariumq; sensisse eundem Bald. in d. l. emptorem. Quinimò contra Bald. in d. §. vis maior. est communis sententia, vt vidimus, à qua in iudicãdo supinum & fatuũ esset recedere, secũdùm Roland. à Valle vbi supra, num. 13. Eâdem ratione nõ obstat sententia Ioann. Ananię in contrarium adducta, vt eius motiuis optimè satisfacit Greg. Lopez vbi supra, dicẽs se non credere eius dictum esse verum, imò q̃ de directo omnes DD. sentiunt contrarium: nam non intelligunt de interesse voluntario coloni, sed de damno vel interesse, quod verè & realiter sentiret: quia si daretur sibi talis domus, vel fundus, sicut illa, vel ille, quam vel quẽ cõduxit, & resarciretur sibi aliud quodcũq; interesse, q̃d in veritate prætenderet,

non

non esset standum eius captiosę voluntati, sed cum hoc expelli posset, iuxta receptiorem præfatam sententiam, ipsiusque mentem: in casibus tamen, quibus potest colonus expelli, poterit rem retinere, donec sibi restituatur pensio, si
19 fortè anticipatam soluit. † Item pro melioramentis, iuxta regul. l. si aream. in fi. ff. de condictio. indebiti, vt in terminis probat Aluarus Valasc. vbi supr. nu. 10.
20 † Ad prædictam tamen hypothecam requiritur scriptura publica, secundùm D. Anton. Gam. decision. 243. quasi hypotheca species alienationis sit, ex l. fi. C. de rebus alien. non alienandis. sequitur Valascus vbi supr. nu. 6. Non etiam obest sententia Cumani, & Socini vbi supra contrarium tenentium, quando adest specialis hypotheca, quia est contra communem supradictam sententiã, & præterea eos nuncupatim reprobat Anton. de Fano vbi supr. num. 7. & Couarr. nu. 3. versi. secundum.
21 Quærunt insuper DD. an reg. d. l. emptorẽ, cum similibus, procedat, † quoties locatio & conductio fuit facta ad non modicum tempus, veluti ad decẽnium, & vltra, vel ad vitam conductoris, & sic in perpetuum? Et cõmuniter in ea sunt sententia, vt minimè in ea locatione locum habeat dict. regula, sed quòd huiusmodi conductor expelli minimè possit à singulari successore, & sic quòd teneatur eidem pręcisé stare: quoniam etsi glos. in l. codicillis. §. instituto, verb.
22 non extitisse. ff. de legatis. 2. teneat, † rẽ prohibitam alienari, posse ad centum annos locari, quasi hęc locatio, nõ dicatur alienatio, vt in l. non solet. ff. locat. quam glossam dicit singularem Bal. Nouell. de dote. 7. par. priuileg. 1. nu. 19. Bal. in c. querelam, nu. 30. de electione, & Angelus in l. si quis ante. nu. 1. ff. de acquir. possess. Imola in c. ad audientiam, nu. 1. de rebus ecclesiæ non alienãdis, & eam contra cõmunem latè probat ac defendit nouissimè Ioseph. Gonçalez in suo libro variarum quæstionum. c. 29. num. 34. & ante eum Connanus lib. 7. c. 12. & Pinelus in l. 1. in 3. par. nu. 66. C. de bonis maternis: vera tamen non est hæc opinio glossę, sed magis cõmuniter damnata, quia locatio ad decennium, dicitur ad lõgum tempus, & sic prohibita, quia est alienatio, ex qua transfertur dominium, saltem vtile, vt in l. 1. §. qui in perpetuum. & in l. fina. ff. si ager vectig. vel emphit. pet. iuxta glos. d. l. fi, vbi locatio ad decem annos, dicitur facta in perpetuum, & sic ad non modicum tempus, sicut illa quæ in perpetuum fit, ex eaq; transfertur vtile dominium, & conductori competit actio in rem vtilis aduersus quemuis possessorem: in idem solet citari tex. in. l. 1. §. qui superficiem, vers. quod ait Prætor. ibi: Et sanè causa cognita, ei, qui ad nõ modicum tempus conduxit superficiem, in rem actio cõpetit. ff. de superficiebus, & ibi notant Dynus, Bart. & alij, Federicus cons. 123. Salicetus in. l. fin. colum. fin. nume. 3. C. de rebus alien. non alien. & ita meritò glossam contrariam in d. §. instituto. reprobauit ibi Bart. & esse communiter reprobatam testatur ibi Imola nume. 6. & Paulus Castrens. num. 4. & contrariũ rectiùs tenuit glos. in Clemen. 1. verbo locationes, de rebus Ecclesię non alienandis, vbi communiter Doctores eam sequuntur. In summa, hęc glo. posterior est communiter approbata, & illa prior magis communiter improbata, vt constat ex Deci. cons. 204. numer. 1. Tiraquell. de retractu municip. §. 1. glos. 14. nume. 8. Abb. cons. 91. num. 3. volum. 2. Anania in cap. fin. numer. 17. ne prælati vices suas, Boerio decisione 234. num. 5. Couarr. lib. 2. variar. resolutio. c. 16. nu. 1. vers. ex quo apparet, vbi loquitur in locatione ad decennium, Ario. Pinel. in l. 1. in 3. parte nume. 64. vers. hoc autem. C. de bonis matern. Anto. Gomez in. l. 40. Tauri nume. 84. Greg. Lopez in d. l. 19. in glos. *su vida*. Anton. de Padilla in l. voluntas. num. 18. C. de fideicommiss. & Petro Dueñas plurimos allegante, & in locatione ad decennium loquente, in reg. 240. limitatione 2. & Alu. Valas. de de iure emphit. 1. p. q. 29. num. 7. & glos. in d. §. instituto. vno ore à cæteris reijcitur,

citur, secundùm Menoch. de arbitrar iudic. lib. 2. centur. 1. casu. 5. nu. 7. vbi nu. 8. testatur communem plures allegans opinionem glos. in d. Clementi. 1. loquẽtis de locatione ad decennium, vt dicatur facta ad longum tempus: & prędicta omnia cum communi plures allegans sequitur D. Molina lib. 1. de Hisp. primog. c. 21. nu. 16. 17. & 18. & 29. vbi quòd est communis sententia, locationem ad decem annos, dici ad longum tempus; & nu. 24. & 25. an prohibitus alienare, possit saltem commoditatem rei, etiam ad
23 centum annos locare: † locatio verò ad nouẽnium, dicitur facta ad modicum tẽpus, iuxta glossam in d. Clementi. 1. de rebus Ecclesię non alien. & ibi Cardinal. Zabar. dicens se ita pluries consuluisse, & quòd ita obseruatur, & Zabarel. consi. 95. num. 3. & sequent. maximè nu. 6. Angelus consi. 245. in. 5. dubio, versi. quintò est videndum. Socin. consi. 32. & volu. 1. est communis, & ita interpretantur omnes, secundùm Tiberium Decianum prædictos allegantem consi. 14. n. 3. volum. 2.

24 Locatio ad vitam, dicitur alienatio & concessio perpetua, vt in d. Clemen. 1. iuncta glossa, verbo eius, de reb. Ecclesiæ non alien, & ibi Ancharr. Cardinal. & Imola, Alex. consilio 119. libr. 3. nu. 7. & consi. 165. lib. 2. nu. 7. Dec. consi. 204. nu. 2. & D. Molin. vbi supra, num. 16. vbi nu. 29. quòd locatio ad longum tempus, dicitur etiam illa, quæ fit ad vitam locãtis vel conducentis, vel pro eo tempore, quo conductor seu locator voluerit: & refert plures quod prius dictum est tenentes, Ioseph. Gonçalez vbi supra, nu.
25 3. & 4. † Sic etiam conductor ad longũ tempus naturaliter possidet, vt emphiteota, vt cũ pluribus probat Menochius remedio. 1. de recuperanda possessione,
26 n. 68. † Ex superioribus igitur receptissima & vera resolutio deducitur, nempe quòd locatio ad non modicum tempus, prout est decem annorum, vel ad vitam, dicitur facta in perpetuum, hoc est, ad longum tempus, & per eam transfertur dominium, saltẽ vtile, ac proinde prohibita alienatione, censetur prohibita huiusmodi locatio ad decem annos, & ad vitam. Rectè igitur ex hoc conuincitur, in locatione ad longum tempus, decem annorum, vel vltra, vel ad vitam, non habere locum regulam d. l. emptorem, cum similib. quia in ea specie dominium in conductorem transfertur, ac proinde cùm habeat ius in re irreuocabile, venditio, vel alia quæuis alienatio simul cum traditione posteà subsecuta, eidem nocere non potest, quia duo in solidum non possunt esse domini eiusdem rei, nec ambo simul in solidum eam possidere possunt, iuxta text. in. l. si vt certo. §. si duobus vehiculum, cum materia. ff. commodat. & ibi glos. & in terminis hanc sententiam voluit glos. in dict. l. emptorem. verbo colono, ibi: Item non sic in eo, qui conduxit ad non modicum tempus, & ibi etiam Bart. nu. 1. Albericus num. 1. Baldus 7. Salic. 6. & communiter Doctores, & voluit idem Bart. in. l. 1. §. quod autem. numer. 5. ff. de superficieb. & Alex. in. §. si vir in quinquennium, nu. 2. ff. soluto matrim. idem Bart. in. l. qui fundum. nume. 1. ff. locati, ibi Bald. Paul. Salic. & Fulgos. & Alexa. Angelus consilio 2. num. 12. Tiraquell. de retractu municip. §. 1. glos. 14. nu. 82. in versiculo, ex hisq; fit. D. Couarr. libr. 2. varia. resolutio. c. 15. nu. 2. dicit communem eam sequutus Anton. Gomez 2. tomo cap. 3. de locat. & conduct. num. 9. Petrus Dueñas plures referens d. regula 240. limitatione 2. & Anto. de Padill. in d. l. voluntas. nu. 19. Greg. Lopez in d. l. 19. in glos. *su vida*, vbi quòd hæc est cõmunis opinio in terminis nostræ
27 questionis, † nisi in tali cõductione fiat pactum quòd non transeat ex tali locatione ad lõgum tempus vtile dominiũ, tunc enim non transiret: & hanc sententiam communem in locatione ad vitam, & in locatione in perpetuũ, approbat expressè dict. l. 19. tit. 8. par. 5. ibi: *El segundo es, quando el vendedor la ouiesse logada para en toda su vida de aquel a quien la logara, o para siempre, tambien del, como de sus herederos.*

Sed

28 Sed cùm hæc lex regia non excepe-
rit etiam ſpecié locationis ad decenniũ,
in quo de iure communi erant opi-
niones, & gloſſæ diuerſæ, quibuſdam
exiſtimantibus relinquendum eſſe ar-
bitrio iudicis; & communis erat ſenten-
tia Doctorum, decennium dici tempus
non modicum, vt prędiximus, ſed tan-
tùm locationem ad vitam, & illa, quę in
perpetuum fit, videtur dicédum, in duo-
bus ſolùm caſibus hodie procedere li-
mitationem ſuperiorem, non verò in
locatione ad decennium, attenta dict. l.
Partitæ, cùm conditores ipſius aduer-
tentes fortè ad varietatem opinionum,
quæ erant tunc temporis, non elegerũt
illam opinionem communem de loca-
tione ad decennium, quòd dicatur ad
non modicum tempus facta, ſed quod
non modicum intelligatur, quando ad
vitam conducentis fieret locatio, vel in
perpetuum, & ſic non ſufficeret locatio
ad decem annos, vt in terminis per illã
legem perpendit Greg. Lopez ibidem, in
glos. *ſu vida*, ad finem, quanuis tandem
relinquat cogitandum, quia parum fidit
in inuentionibus ſuis; ſed ex profeſſo
eandem ſententiam Gregorij, eo non
relato, probauit Villalobos in ſua anty-
nomia iuris ciuilis ac Regni Hiſpaniæ,
litera. E. num. 2. & in ærario cómunium
opinionum litera. E. num. 57. & Olanus
in ſua concordia iuris, litera. E. núme. 5.
& 6. & Ioſeph. Gonçal. vbi ſupra, dict.
c. 29. n. 23. & 55.

Nihilominus tamen, ſtante etiam d. l.
Partitę, tenẽda eſt & procedit prędicta
communis limitatio etiam in locatione
ad decennium, non ſolùm in locatione
ad vitam, vel in perpetuum: quia lex
præfata Regia etſi his duobus vltimis
caſibus tãtùm loquatur vt prędiximus,
non tamẽ ideò reprobauit, aut correxit
priorem de locatione ad decennium, ſed
eum omiſit: caſus autem omiſſus rema-
net ſub diſpoſitione iuris communis. l.
commodiſsimè, cum ſimilibus. ff. de li-
beris & poſthumis. Sed iure communi
ſecundùm receptiorem ſententiã iuxta
quam iudicandum & conſulendum eſt,
cùm non ſit text. in contrarium, ſtatu-
tum eſt per locationem ad decennium
transferri dominiũ vtile, ac induci alie-
nationem, quia dicitur facta locatio
ad non modicum tempus, ac proinde in
ea ſpecie limitandam fore deciſionem
d. l. emptorem, cum ſimilibus: ergo idem
ſeruandũ erit etiam poſt legem Partitæ,
cùm ipſa id expreſſè non tollat, nec cor-
rigat, quia quod nó mutatur, quare ſtare
prohibetur? vt in. l. præcipimus. C. de
appellatio. & in. l. ſancim⁹. C. de teſtam.
cum ſimilibus. Prætereà ſi aliud diceremus, eadem ratione idem cogeremur
profiteri in pluribus alijs limitationibus, quas patitur iure cómuni d. l. emptorem, non expreſsis in. d. Regia, de quibus infra dicemus, vt ſint correctæ per
eam, quando quidem illas omiſit, & tñ
nemo ſanę mẽtis id audebit dicere, correctio enim iuris communis non eſt inducenda, niſi ea expreſſè fiat à lege noua,
vt in prædictis iuribus, nó enim legum
Partitæ conditores tenẽtur in omnibus
materijs excipere, nec approbare omnes caſus à iure communi probatos (ſicut nec leges iuris cómunis id faciunt)
id enim eſſet ad longum & in infinitum
procedere: exceperunt enim plures eorum, quos voluerunt expreſſè approbare tanquam iuſtiores & perſpicuos,
cæteros verò reliquerunt diſpoſitioni
iuris communis, quo iudicandum erit
an ſint veri: cùm verò hic de quo agimus locationis ad decenniũ, argumento
plurium iurium comprobetur, ac receptiſsima ſententia maioris partis interpretum vtriuſque iuris affirmetur,
temerarium poſſet forſan videri, aliud
tenere aut iudicare: lex igitur Partitæ
cùm in eo non ſe intromiſerit, ſed reliquerit diſpoſitioni iuris communis, nil
contradicit frequentiori ſententię, quę
in praxi neceſſariò eligenda erit. Confirmatur & ſecundò hæc eadem pars,
quoniam etſi d. l. Partitæ nuncupatim
in locatione ad decennium minimè loquatur, in locatione tamen perpetua
expreſſa lex eſt: ſed locatio ad decennium iure communi eſt ac dicitur perpetua,

petua, vt ſupra diximus, & probatur
prętereà argum. l. final. C. de præſcript.
longi temporis, & in d. l. fin. iuncta gloſ.
ff. ſi ager vectigal. &c. Ergo de ipſa etiã
loquitur d. l. Partitę, vel ſaltem virtua-
liter, implicitè & collectiuè eam com-
prehendit, præcipuè cùm longum tem-
pus iure Partitarum dicatur decẽ annorum, vt in l. 14. tit. 14. partit. 3. ibi: *Egrã tiempo es paſſado; aſsi como diez años*, &c.
ſicque lex illa Regia 19. potius probat
communem ſententiam iure communi
receptam, quàm improbet; vt rectiùs
aduertit atque profitetur Couarru. vbi
ſupra, d. c. 15. num. 2. & Petrus Dueñas d.
regula 240. limitatione 2. & ſimplici-
ter Ant. Gom. d. nu. 9. & Ant. de Padilla
in d. l. voluntas, nu. 19. & ita vtius exi-
ſtimo eſſe tenendum, & in praxi obſer-
uandum, ſaluo meliori iudicio.

29 Similiter etiã ſi in locatione & con-
ductione adeſſet pactum, ſiue clauſula
de non alienando fundum, vel rem, du-
rãte locatione in ſimul cum hypotheca
ſpeciali ipſius, emptor, vel alter ſingula-
ris ſucceſſor, tenebitur præciſe ſtare lo-
cationi, nec poterit expellere conduc-
torẽ; nam per huiuſmodi pactũ & hy-
pothecam ſpecialem cenſetur reſerua-
tum ius in dicta rẽ, & impeditur aliena-
tio poſteà facta; ſicque erit nulla, vt in
l. ſi creditor. §. fi. ff. de diſtract. pignorũ;
iuxtà literam Piſanam & in. l. fin. tit. 5.
30 part. 5. † Nec ſufficeret hoc caſu gene-
ralis hypotheca cum præd. pacto, iuxta
magis communem ſententiam, quam
reſoluim⁹ in repetitione. l. nemo poteſt,
num. 28. ff. de legatis. 1. quamuis contra-
riam ſententiã plurimos allegãs, eamq;
probans, dicat veriorem, communem,
& crebriori calculo receptam, & ab ea
non eſſe recedendum in iudicando & conſulendo, Franc. Becius conſ. 80. nũ.
5. cum ſequẽtibus libro 1. quare meritò
quòd cùm virtute d. pacti & hypothecę
ſpecialis, alienatio ſit nulla; conductor
debeat frui re conducta, ac proinde ex-
pelli minimè poſsit per ſingularem ſuc-
ceſſorem, durante tempore conductio-
nis: & in terminis ita tenent Imola in. l.
qui abſenti. §. ſi quis poſſeſsionem. ff. de
acquirenda poſſeſsione, & in. l. qui Ro-
mæ. §. cohæredes. ff. de verborũ oblig.
quem ſequitur Alexand. in. d. §. ſi vir in
quinquennium. numer. 4. vbi dicit hoc
menti tenendum. Gozadin. conſ. 78. col.
2. Iaſon in. l. quoties. nume. 28. verſ. vn-
decimo, iuncto num. 29. C. de reuendi-
catione. & in d. §. diui in 1. lectura, verſ.
iuxta prædicta nu. 92. & ibi Ferdinan-
dus de Loazes nu. 442. vbi aſſerit hanc
eſſe communem opinionem: ſequitur
Anton. de Fano vbi ſupra, in 1. mẽbro
2. partis num. 9. D. Couarr. lib. 2. variar.
reſol. c. 15. num. 3. verſ. vltimo, vbi quòd
ſecundùm magis communem ſenten-
tiam Doctorum non ſufficit in ſpecie
d. l. ſi creditor. §. fi. generalis hypotheca
bonorum, ſed quod requiritur ſpecialis,
quod nos reſoluimus in d. l. nemo poteſt.
nu. 57. & 58. niſi quando promiſsio ſeu
pactum fieret generaliter prohibẽs alie-
nationem omnium bonorum, & cuiuſ-
libet eorum partis, adiecta item omniũ
bonorũ hypotheca, vt reſpondit Alex.
conſ. 56. libro 5. Eandem limitationem
ad d. l. emptorẽ. ſequitur expreſſè Greg.
Lopez in d. l. 19. titul. 8. part. 5. in gloſ.
máiuſcula. ibi: Et nota: quamuis non
rectè aduerſus frequentiorem interpre-
tum ſententiam, quam prædiximus, in-
telligat ſufficere hoc caſu generalem
hypothecam cũm prædicto pacto de
non alienando. Sed hoc non obſtante,
tenenda eſt communis ſententia, non
ſufficere generalẽ hypothecam in pro-
poſito, ſed requiri ſpecialem, tam in ſpe-
cie d. l. ſi creditor. §. fin. ff. de diſtract.
pignor. quàm in noſtræ limitationis ad
l. emptorem, quam etiam probauit alios
allegans, & referens eſſe communem; ex
Loazes vbi ſupra, Rolandus à Valle d.
conſ. 6. nume. 11. & nos quoque eam ſe-
quuti fuimus in d. l. nemo poteſt, nu. 43.
& Rodericus Suarez in d. l. poſt rem iu-
dicatam. in. 1. limitatione, num. 8. Anto.
Gom. in tit. de locat. & conduct. nu. 9.
verſ. quantò limita. eſt communis ſecun-
dùm Mẽchac. d. c. 55. numer. 9. ad finem,
ſequitur Aluarus Valaſcus vbi ſupra, nu.

7.& 8.licèt n.9.se cófundat, dicens non esse tenẽdum,qđ refertur in d. decisione Lusitaniæ 243. dum dicitur ibi, ꝙ tunc demũ re locata & pro securitate contractus hypothecata tenetur emptor stare colono, quando ipse locator se obligauit,quòd ipsam rem locatam non alienabit,quia hoc proficit, ne valeat alienatio,non autẽ vt teneatur stare colono,& ꝙ qui aliter iudicarunt, salua pace, videntur æquiuocasse in terminis, vt aduertit Negus. vbi sup.Hæc ille:nam imò potius qđ dicitur in prędicta decisione Lusitanię est tenẽdũ,quia verũ,& iuxta supra modò relatã cómunẽ limitationẽ d.l.emptoré.quam probauimus, sicque prædicta clausula de non alienãdo cum hypotheca speciali rei locatæ, pro obseruatione contractus locationis proficit,ad hoc vt singularis successor teneatur stare colono, eumq; expellere non possit ratione prædicta: & pro prędicta limitatione altera facit, quam exprimit
31 d.l.emptorem.& d.l. 19. † nempè quãdo tempore venditionis fuit expressè conuentum,vt cóductor non posset expelli quia tũc habebit ipse ius retentionis & exceptionis pacti cóuenti contra emptorem, vel singularẽ successorem, vt in d.iuribus,& ibi cómunis opinio, & tradit alios allegans Ducñas in d. reg. 240. limitatione 4.namsi ex prædicta cóuentione singularis successor tenetur stare colono,vel inquilinó pręcise,idé eadem ratione dicendum erit, quando locator tẽpore locationis,pro securitate & omnimoda obseruantia ipsius promisit conductori rem vel fundũ nó alienare, & insúper ad id specialiter fundum vel rem conductam hypothecauit, cùm in ea specie, etiamsi de facto posteà fundũ vel rem prædict.alienauerit,nó transeat dominiũ in singularem successorem,sed remaneat penes ipsum locatorẽ,vt prædiximus. Singularis igitur successor hoc casu,cùm nullũ ius, nec dominium acquirat in illa in præiudicium conductoris,suiq; iuris,minimè poterit eidem præiudicare.

32 Deniq; sunt qui regulã d.l.emptorem. cum similibus,limitent, si iuramẽtũ apponatur in locatione de obseruandis in ea contentis,affirmãtes, tunc emptorẽ vel aliũ singularẽ successorem compellendũ esse præcise stare locationi iuratæ,vt voluit Ant.de Butr.in c.fi.ne prælati vices suas.Socin.in d.cons.90.n.10. lib.4.Ant.de Fano de pignorib.in 1.mẽbro 2.p.n.9.Gozadin.cons.24.col.2. & cons.100.col.fina. & hanc partem pluribus comprobat fundamentis, ac latissimè defendit respõdens contrarijs Rolandus à Valle,cons.6.n.29. & seqq.lib. 1.& nos quoq; cum ea trãsiuimus in d.l. nemo potest.& nouissimè post nos Becius d.cõl.80.n.10.& 11. dicens operari iuramentũ in proposito,vt locatio pręcise obseruetur, & ne dñs vendẽdo expellere possit cõductorẽ soluẽdo pœnas & interesse, vt in terminis inquit tradere Butriũ id c.vltim.ne prælati vices suas,& qđ refert & sequitur Gratus cõsil.95.num.19.& sequent. Couar.tñ vbi supr.n.3.in vers. secundùm, ibi: Adhuc tamen,dubiam esse hanc opinionẽ existimauit, cùm hic non agatur de vinculo iuramenti,respectu iurãtis,vel eius vniuersalis successoris,qui conuentioni tenetur stare,sed tantùm singularis successoris, qui eidem stare iure non tenetur, per d.l. emptorem,cum simil.cuius quidem in hoc sententia ex eo cõprobatur satis vrgenter,
33 † nempè ꝙ pactum de non alienando cum iuramẽto, non impedit rranslationem dominij, sicque non obligat præcisè promittentem, vt per Alber.de Rosat.in l.ea lege.col.fin. C.de condition.ob cauſ.quam sententiam magis cómunẽ testatur Ias.in cõsi. 211.col.2. vol.2.& inquit Ruinus cons. 109.col.9.in principio vol. 4. hanc esse receptam DD.sententiã:hoc idẽ tenuit Gozadin.cons.14.colu.1.Ferdinand. de Loazes in repetitione d.§.diui,nu. 429. post Crotũ ibi col. 25. in fine,prout eos refert Roland.à Valle d. cons.6. nu. 26. eandem probauit idẽ Loazes plurimos consulentes referens,in allegatione oppidi de Mula,in 1. dubitatione, nu. 143. Nec satisfacit, quod huic magis communi

muni sententiæ respondet Rolandus à Valle vbi supra,nu.54.nempè contrariũ tenere Aretin.in d.l.si ita quis.§.ea lege, col.fi. de verborum oblig. & ibi Ias. & Ruin.in repetitione d.§.diui colum.42. vers.ex hoc videtur inferri. & ibi Ripa n.93.quorum sententiam veriorem videri fatetur Rolãd.à Valle,d.n.54. nam cum se videret pressum hoc fortissimo fundamento contra suam opinionem, quam ibi probat,vt prędiximus, nempè vt d.l.emptorem, cum simili, limitetur in locatione iurata,nihil aliud habuit, quod respondere posset prędmagis cómuni sententię, nisi quòd contraria,
34 cum quibusdam modò citatis,videatur verior. Hæc autẽ quàm infirma sit respõsio in actu practico, vel facilè quilibet dignoscere poterit: adducere si quidem pro opinione, quam quis totis viribus nititur defendere,pręcipuum fundamentũ ex quadam singulari opinione contra alterã magis communem & receptam sentẽtiam, signum potius est subtilitatis,quàm concurrentiæ veritatis,& ideò in suo vigore remanet prædicta magis communis sententia, quæ
35 habet,quòd pactum de non alienando, cum iuramẽto, non impediat translationem dominij, sicq; non obliget pręcisè promittentem, sicq; est fortissimũ fundamentum pro opinione Couar. vbi supra, aduersus prefatam limitationem Ant.de Butr.Socini & sequacium tenen-
36 tium in specie d.l.emptorem,vt nó procedat in locatione iurata, nam si pactũ de non alienando,iuratum non impedit dominij translationẽ, nec obligat præcise promittentem, eodem iure idem fatẽdum est in locatione iurata. Accedit etiam, ꝙ Rolandus à Valle vbi supra, qui opinionem prędictorum defendit, nullum aliud fundamentum pro ea allegat,quod ita astringat(si solidum & inconcussum esset) quàm auctoritatem Aretin.Ias.Ruin. & Ripę in locis supracitatis,tenentium contra prefatã magis communẽ sententiam: horũ autem est singularis opinio cõtra communem & non tenenda : igitur limitatio de qua agimus ad d.l.emptorẽ, improbata manet. Quinimò idem Roland. à Valle in. d.cons.6.à nu.15.cum sequentib. vsque ad numerum 28. inclusiuè arguendo ad partes,prout sui moris est ; cum fundat contrariam partẽ prædictæ limitationi, nempè quòd vigore iuramenti in locatione appositi, emptor soluendo interesse possit expellere conductorem fortioribus fundamentis eam & sic nostrã hac de re sententiam comprobat : inter quæ illud pręcipuum est; quod iecit ibi num.24.& 25.ex Imola & Ias. Corseto, Innocent.Marsil.Gozadin,Cornelio,& alijs,nempè quòd si quis iurauerit vendere Titio domũ, † si posteà illam vendat Seio,eiq; illam tradat, statur ipsi vẽditioni.contra iuramentum ; licẽt alienans in alium quàm eum,in cuius fauorem iurauit,sit periurus. Quinimò etiam si quis vendat cum iuramẽto rem alicui sine traditione, si tñ eandem alteri posteà vendiderit & tradiderit, præfertur hic secundus ratione traditionis, vt resolui esse communem DD.sentẽtiam, & tenendam, in meo tractatu de iuramento confirmat.1.p.c.30.n. 4.† Actus
37 enim contra iuramentum factus nó est nullus,sed potius validus,quãuis contrafaciens sit periurus,secũdùm Innocent. Hostien.Panormitanum,& communiter DD. in c.dilecto,de pręb. & plures allegãtem Loazes in allegatione oppidi de Mula.1.dubitatione,n. 144. † Quo fit, vt si quis iurauerit non vendere librũ,si non obstante iuramẽto eum vendiderit, valebit venditio,licèt venditor ipse periurus sit,vt notat Innoc.in d.c.dilecto, & alios allegans Loazes vbi supra, n.148.† Iuramentũ enim,quo quis promittit aliquid non efficere, ita intelligendũ est,vt sibi non videatur legẽ imponere,nec præiudicium inferre,secundùm Ioann. And.in regul.inspicimus,in mercurialib. de regulis iuris in 6. quem sequitur alios referens Loazes vbi supr. n.162.Ergò ita & eodem modo dicendũ est in nostra specie, ꝙ huiusmodi locator,licèt iurauerit seruare atq; omnino adimplere omnia cõtenta in locatione,

quinimò etiamsi cum iuramento promisisset se fundum, vel rem locatã non alienare durante locatione, nisi præter hoc hypothecam specialem eidem rei adiecerit, vt prædiximus, valebit alienatio contra iuramentum facta, & dominium ex traditione subsequuta transferetur in singularem successorem, quamuis alienás sit periurus: at singularis successor minimè tenebitur, saltẽ præcisè stare locationi prędictæ, cùm ipse nihil de hoc cõuenerit, nec iurauerit, ad quẽ, cum sit singularis successor, non verò vniuersalis, non transit virtus nec obligatio iuramenti, vt in c. veritatis, cum
38 materia, de iureiur. † Iuramentum enim recipit omnes limitationes & subauditiones, quas habet & recipere solet contractus ille, super quo interponitur, & debet restringi quantum potest, vt iurans minus obligetur minusq; astringatur, secundùm Abb. in c. quemadmodũ, de iureiurando, quem refert & sequitur Ioan. de Selua in tractatu de iure iurando, 2. parte. 2. q. circa finem nu. 5. vol. 5. tractat. diuers. Doct. idem Abb. in c. cum clerici, de verborũ significatione, Loazes vbi supra, n. 164. Nec in iure legimus quòd per iuramentũ constituitur ius in re, sed tãtùm in persona, vt in prędict. decisionibus; & sanè cum semper meus pręcipuus scopus fuerit veritatẽ amare, atq; illam sectari, etsi aliàs incidenter, & deductiuè prædictam limitationem tenuerim, nunc libenter contra eam firmo cum doctissimo Couarr. aduersus cæteros, qui pũctum minimè digesserunt: non enim fidendum est Doctorib⁹ aliquid sine pręuio examine, & indagatione veritatis tenentibus (more auiũ, quæ cum vna volat, cæteræ eam sequuntur: ita ipsi sepissimę faciunt) nisi veritas eorum dicta comitetur: solus Rolandus pleniori manu articulũ discussit, sed meo iudicio probauit opinionem minus veram, vt docuimus.

39 Nunc autẽ offert se nobis examinãda quęstio illa, an vxor soluto matrimonio teneatur stare locationi factæ per maritum, tẽpore quo ipsum matrimonium constabat. In quo solet cõmuniter allegari tex. pro decisione huius dubij, in. l. si filio familias. §. si vir in quinquẽnium, ff. soluto matrim. vbi dicitur: Si vir in quinquẽniũ locauerit fundũ, & post primũ forte annũ diuortiũ interuenerit, Sabinus ait, non aliàs fundũ mulieri reddi oportere, quàm si cauerit, si quid præter vnius anni locationem, maritus damnatus sit, id se præstaturã esse. ex quo text. colligitur, vxorem non teneri pręcisè stare colono appositò per maritũ tempore, quo is erat dominus dotis, postquam ipsa vxor matrimonio soluto ius pristinũ recuperauerit, sed tantùm cautiuè, quia ipsa tenetur cauere marito de indemnitate, ne ipse damnum patiatur, ex his quæ matrimonio constante,
40 vt legitimus administrator gessit. † Colono tñ non datur exceptio nec retentio, quandoquidem ipse agere potest contra maritum pro interesse: ita voluit Bart. ibi n. 2. & sequitur Imola, Cuman. Paulus de Castro, nu. 3. Roman. Alex. & magis cõmuniter DD. & ante eos idem tenuerunt ibidẽ Albericus, & Dynus, & in. l. diuortio. & ibi Imola. ff. eod. Cyn. & Salic. in. d. l. emptorem. glos. fi. in. l. 2. §. vlti. verb. consequi. ff. de dot. præleg. sequitur Campec. in tractatu de dote, in. 2. parte q. 23. Aufrer. in decisio. Capell. Tolos. 420. est cõmunis secũdùm Carol. Molin. in consuet. Parisiens. §. 30. q. 22. & secundùm Couar. qui eam probat libro 2. varia. resol. c. 15. n. 5. est magis cõmunis, secundùm Anto. Gom. de locat. & conduct. nu. 8. Eandem alios allegans testatur cõmunẽ Petrus Dueñas in reg. 240. limitatione 5. qui eam sequi videtur. Contrariã tñ opinionem probauit Angel. in d. l. emptorem. Bald. & Angel. in d. §. si vir in quinquennium. idẽ Bald. in. l. iubemus nulli, col. fin. n. 4. C. de sacrosanct. Ecclesijs, Abb. & Anania nu. 9. in c. fina. ne pręlati vices suas, quæ ea fundatur ratione, q̃ maritus res dotales locauit, vt legitimus administrator, & vxor posteà matrimonio soluto succedit titulo singulari, transfertur enim in ipsam dominium rerum dotalium ipso iure

iure sõlũ to matrimonio necessario, vt in. l. in rebus, cum materia. C. de iure dot. sed successor necessarius tenetur stare colono, iuxta glos. in vers. alij, quia mulier grauatur in. l. diuortio. ff. soluto matrimonio, & ibi Bart. & Alex. est cõmunis secũdùm Ias. ibi n. 32. cum seqq. & secundùm Paul. Castrens. in. d. §. si vir in quinquennium, num. 3. quamuis eam
41 improbet, testatur etiam glos. † illã cõmuniter approbatam decisio. Pedemont. 82. nu. 6. †Secundò eadem sententia fundatur, nam idem videmus in tutore, qui durante tutela locat res minoris ad tẽpus, minor namq; finita tutela
42 tenetur pręcisè stare locationi, vt in. l. si tutelæ. ff. de administratio tutorũ, & ibi Bart. & DD. Salicet. in. d. l. emptorẽ, post Alber. ibi Socin. & alij plures quos refert Petrus Dueñas vbi supra, limitatione 3. Couar. & Ant. Gom. etiam vbi supra.

Nihilominus tñ prior opinio verior, ac magis communis est & tenendã, quæ bene probatur in d. §. si vir in quinquẽnium, inducto vt supra. Non obstat primum fundamentum contrarium, quia quamuis in vxorem transferatur ex necessitate dominium rerum dotaliũ soluto matrimonio, adhuc pręcisè non tenetur stare colono, vt satis deducitur ex d. §. si vir in quinquennium, quamuis ipsa maritum indemnem seruare teneatur ab ea locatione, etiamsi ab eo, vel eius hęredibus præd. cautio nõ petatur, secundùm Paul. de Castr. num. 3. & DD. ibidem, vt refert Ant. Gom. d. n. 8. itaq; mulier tenetur stare locationi quantum ad ipsum virum, & sic cautiuè propter bonam fidem & societatem communis vitę, non verò quantum ad colonum, quia ipsum potest expellere, & sic sunt distinguẽdi & concordãdi DD. qui simpliciter tenent contrarium in hac materia: nõ sic in alio singulari successore, quia nec quoad colonum vel inquilinum, nec quoad venditorem, seu donatorem tenetur stare locationi, nisi aliud conuenerit: ita Paul. nu. 3. & DD. in d. §. si vir in quinquennium.

Ad secundum fundamentum respondetur, non idem esse in marito quod in tutore, tutor namque respectu minoris locat vt legitimus administrator nomine minoris pupilli; non verò nomine proprio: at maritus, etsi sit administrator rerum dotalium & vxoris, attamen nomine proprio vti dominus dotis matrimonio constante locat, & ideò vxor non tenebitur pręcisè locationi stare, quæ suo nomine non est facta. Quo fit,
43 vt si maritus locasset res paraphernales, † quas vxor eidem non dedit in dotem, sed tacita earum administratio est commissa marito, iuxta tex. cum materia in l. maritus. C. de procuratorib. vxor in hac specie tenebitur pręcisè stare contractui, tanquam suo nomine gesto; ita Ant. Gom. vbi supra, d nu. 8. Nec etiam obest regula, quòd quem de euictione tenet actio, eundem agentem repellit exceptio, vt in. l. vindicantem. cum simil. ff. de euictionibus. de qua latè per Petrũ Surd. cons. 15. nu. 3. & 24. cum sequentib. sicq; videbatur, q̃ cùm vxor hoc casu teneatur cauere viro de indẽnitate, gratia circuitus vitandi, non possit colonum vel inquilinum expellere, arg. l. dominus testamento. cum simil. ff. de condict. indeb. Nam respondemus, quòd præfata reg. Quem de euictione tenet actio, &c. hic non conuenit, quia vxor non tenetur de euictione, sed marito de indemnitate; & circuitus vitãdi ratio etiam hic cessat, quoniam vxor tenetur viro de indemnitate, non verò colono de præcisa obseruantia contractus, sicq; soluendo interesse vel damnum marito obueniens, non tenetur stare eiusdẽ locationi pręcisè: sicut idẽ contingit in conductore, cui sunt omnia bona locatoris obligata pro obseruantia contractus, eum enim potest expellere singularis successor, soluendo cũ effectu eidem interesse, vt supra resoluimus. Si tñ maritus mala fide locauit fundum dotalem, veluti muliere existente infirma, quæ posteà incontinenti defuncta est, eius hęres nõ tenebitur stare præd. locationi cautiuè, nec pręcisè,

ſecundùm Alex.poſt Cyn. quem refert in d.§.ſi vir in quinquennium.n. 1.circa finem. Nunc verò communis præfata ſententia limitari poterit,vbi ea locatio facta fuerit per maritum ad modicum tempus,nempè ad annum,quaſi id æquitati conueniat, cum ea locatio rectè ac bona fide facta ſit,ſecundùm Alex.in d. §.ſi vir in quinquennium.col.1. num.1. Carol.Molin.d.q.22.nu.92. quos refert & ſequitur Couar.vbi ſupra,d.n.5.quorum ſententia mihi placet.

46 Ex ſupra dictis infertur, virũ minimè quidem teneri ſtare locationi factæ per vxorem,aut ſocerum ante dotis conſtitutionem,cùm maritus ſit ſingularis & voluntarius ſucceſſor, ac proinde poterit colonum expellere,ſecundùmRoman.in d.§.ſi vir. nu. 26. quod ſequitur Alex.n.38.& Claud.35. in d. l. diuortio. & Couar.vbi ſup.d.num.5.in verſ.quid autem,aduerſus gloſ.contrariam in d. l. diuortio.in principio, verb.ſequantur. ibi:Vel dic. cuius opinio admitti poterit ſecundùm præfatos, eo caſu , quo maritus paciſcens dotem , ſciret,rem ſibi promiſſam in dotem,locatam eſſe, videtur enim locationi ex hoc conſentire, & ideò non poterit expellere colonum nec inquilinum, & hoc propter authoritatem gloſſæ in praxi recipiendum erit,ſecundùm Alex.& Couar.vbi ſupra, licét in puncto iuris haud facilè defendi poſſet meo iudicio, cùm in ſpecie & materia dict.l.emptorem.ſcientia emptoris locationis præcedentis eidem minimé noceret, ex mente eiuſdẽ legis, & ſimilium ac omnium ſcribentiũ,non enim videtur iuri ſuo renuntiare , qui ſcit illud durare, vt in.l.ſicut. §.nonvidetur.ff.quib⁹ modis pign. vel hypoth. ſolu.requiritur enim vltra ſciẽtiam locationis factę, quòd probetur confeſſus ſingularis ſucceſſoris, vel pactũ expreſſum,vt locationi ſtaretur,vt eſt prædictum:vel ſi actum eſſet inter locatorem & ſingularem ſucceſſorem, quòd penſiones rei locatæ ſpectent ad ipſum ſingularem ſucceſſorem , tunc enim ipſe conductorem expellere minimè poterit,vt rectè probauit Alex.in. d.§. ſi vir in quinquennium,nu. 13. aliàs autem ſi ſola ſcientia ſufficeret , nunquam aut rarò haberet locum deciſio eorundem
47 iurium. † Deniq; ſi locator non habeat plenum dominium in re,nec plenã eius adminiſtrationẽ,vt vſufructuarius,fidei commiſſarius , poſſeſſor maioratus, vel ſimilis perſona,ſucceſſor non tenebitur præciſè ſtare contractui,iuxta. l. ſi quis domum.§. 1. ff. locati.Bart. & cõmunẽ in d.§.ſi vir.Ant.Gom. vbi ſupra, & allegat plures Petrus Dueñas vbi ſupra, limitatione 6. eſt communis ſecundùm Socin.conſ.32.n.6.lib.1.Alban. conſ. 8. n.1.& ſeqq.deciſ.Pedemont.82.num.2. de ſucceſſore maioratus , & prẽlaturæ ſiuebeneficij,diſſeruimus ſup.lib.1.c.36. per totum.

48 Miſſus autẽ in poſſeſsionẽ ex primo decreto iudicis,quia non habet plenum ius, tenetur omnino ſtare colono , niſi locatio prẽcedens in fraudem creditoris facta fuerit:tex.eſt de hoc,in.l. in vẽditione.§.1.ff.de bon.auth.iudic.poſsid. per quem textum ita tenet Bart.in d. §. ſi vir in quinquennium.n. 2.& ibi DD. communiter,dicit communem Iaſ.in d. l.diuortio.n. 34. Quod alia ratione ſuaderi poteſt,nempè quia hic eſt ſucceſſor ex cauſa neceſſaria & ideò tenetur ſtare colono,vt ex eodem textu in d.§.1. cõſtat,& notauit gloſ. approbata, vt prædiximus in d.l.diuortio.gloſ. magna,ibi Alij,quia mulier grauatur.ff.ſoluto matrim.qẽ & in ſpecie d.§.1.probarunt ibi Angel.& Imola, nẽpè quòd ibi eſt quædam trãſlatio neceſſaria.Quo fit, vt nõ ſolùm miſſus in poſſeſsionem ex primo decreto,quo caſu loquitur dict. §. 1. ſed etiam miſſus ex ſecundo decreto,teneatur ſtare locationi factæ à debitore,dum modò in fraudem facta non fuerit, quia licèt habeat plenum ius , adhuc tamen concurrit altera ratio communis illius textus, nẽpè ꝙ trãſlatio poſſeſsionis ſit ex cauſa neceſſaria iudicati, quæ ſola ſufficiens eſt ad operãdum, vt ſucceſſor ſingularis teneatur ſtare colono,per ſupra dicta,& in ſpecie tenet Bart.in d.§.1.

& cum

& cum eo probauit Alexa. in d. §. ſi vir in quinquennium. nu. 7. aduerſus eundem Bart.ibi aliud ſentientem.ſequitur etiam Iaſ.in d.l.diuortio.nu.32. cum ſe-
49 quentibus.† Quinimò eadẽ ratione omnis ille , qui ſuccedit per ſententiam iudicis,tenetur ſtare colono & inquilino, niſi locatio fiat in fraudẽ , vt affirmat Bald.in c.quoniã frequenter.§.fi.n.9.vt lite non conteſt. quem ſequitur Iaſ. in d.l.diuortio.num.35.& Tiraquel.de retract.conuentio.§.3 gloſ.1.num.14.deciſio Pedemont.82.nu.6. & 7.

50 Similiter vſuarius , qui ſolùm vſum rei habet , tenetur ſtare colono , iuxta text.in.l. ſi habitatio. §. ſi vſus fundi.ff. de vſu & habit . quem textum ad hoc dicit eſſe ſingularem Roman. in dict. l. ſi filio familias.§.ſi vir in quinquenniũ. num.13.ff.ſoluto matrimonio,& ſequitur ibi Alexand.nume.10. Petrus Dueñas in regula 240. limitatione 11. licét ſecus ſit in vſufructuario , vt in.l. arbores. §. quidquid. ff. de vſufruct. ſecun-
51 dùm Alexand.d.nu 10.† Succeſſor vniuerſalis etiam , qualis eſt hæres vniuerſalis,tenetur ſtare colono , & locationi ſui prædeceſſoris,vt in.l. viã veritatis. C.locat. & in. l. hæredi , & in. l. ex qua perſona.ff.de regulis iuris. l. 7. titul. 17. lib.3.fori,& in.l.2.tit.8. part. 5. Anton. Gomez cap. de loc. & conduct.num. 7. Petrus Dueñas in dict.regul. 240. limitatione 1. vbi aſsignat rationem differentiæ inter ſucceſſorem vniuerſalem & ſingularem,quia ille repreſentat perſonam defuncti,& in eũ tranſeunt omnes obligationes , actiue & paſsiue, pro ea parte qua eſt hæres,vt in.l.cum à matre.C.de reiuendicatione, & in auth. de iureiurando à mor. preſtit.in principio collatione 5. gloſ. in. l. 2. ff. de præto. ſtipul. ſingulãrem autem ſucceſſorem non ſequitur obligatio perſonalis , vt prædiximus.

52 Illa tamen ſe nobis hic offert examinanda quæſtio,an regula dict. l. emptorem,cum ſimil.procedat in colono partiario ; nempè vt illum expellere ſingularis ſucceſſor poſsit, necne? & 1. vide-

tur, quòd ſingularis ſucceſſor teneatur præciſè ſtare colono partiario ; nam huiuſmodi colonus appellatur ſocius, vt in. l. ſi merces. §. vis maior. ff. locat. ergo ſi ante finitum tempus ſocietatis prouocaretur ad diuiſionem , vel expelleretur,poſſet exceptionem opponere.l. idemque.§. fina. & ibi hoc notat Baldus.ff.pro ſocio, & in terminis hanc opinionem tenet Bald.in dict. l. ſi merces. §. qui fundum. &. §. vis maior. & clarius in d.l. idemque. §.fin. poſt Cyn. & Ioann. Andr. per eum allegatos, Iacob.Butri.in d. l. ſi merces. §.1. & in d.l. emptorẽ,poſt Lambert. de Rapon. quẽ etiam refert , & Abb. in dict. l. emptorem,& Raphael. per illum text. in. l. in hoc iudicio.§. penultimo. ff commun. diuid.quos pro hac parte citat Alexan. in d.§. ſi vir in quinquennium.num.17. ſequitur etiam Angel. Aret. in princip. inſtitut. de locat.& conduct.& in princip.de exceptio.verſ.ſed aduerſus : eãq; tenere videtur Fabian.de Monte.in tractatu de emptione & venditione.5. q. 18. membro , verſ. item & tertio,in co-
53 lono partiario:† quę ſententia ſecũdò probatur,quoniam pars fructuum colonica preſtatur loco operis, laboris, & ſumptuũ factorum in percipiendis fructibus, vt in.l. 1. & ibi Bart. C. de fructib. & litium expẽſ. Bart.& Iaſ.in.l.fructus. ff.de ſoluto matrimonio , vbi communiter Doctores,eſt communis ſecũdùm
54 deciſionem Pedemont.83.nu.7. † Hinc eſt,vt in præd.fructibus tacita quædam hypotheca videatur inducta:argu.l. interdum,&.l.ſequentis. ff. qui potior. in pign.hab.& in.l.1.C. quibus modis pig. vel hypoth.contrahatur , vnde ratione dictæ tacitę hypothecę videtur non poſſe expelli colonũ partiarium à perceptione dictorum fructuum, iuxta tradita per Abb.in c.1.n.3.de in integ.reſtitutione,vbi inquit,ꝙ qui cõtraxit cum Eccleſia , non tenetur reddere,rem niſi primò ſatisfiat ſibi de pretio, ſumptibus & labore,ſicq; poteſt vti retentione rei, etiam poſt cõceſſam reſtitutionem,pro pretio, ſumptibus & labore : ſicut in

56 simili dicimus in scriptore, † vt possit retinere quinternos, donec sibi satisfactũ fuerit de mercede, vt notatur in l. si non forte. §. si centum. ff. de cõdict. indeb. in glo. verb. retinebitur, vbi Bart. n. 7. & 8. bene distinguit, & ibi Paul. Castrens. nu. 5. & 6. & Ias. n. 10. latius Greg. Lop. in l. fin. tit. 2. p. 5. in glo. *despues que se lo prestã*, per totã, & prẽcipuè ibi: & cũ emptor: vbi inquit, in ꝓposito ꝙ colonꝰ poterit retinere rẽ cõtra emptorẽ, propter ex-
57 pensas in re factas. † Sic etiam animalia retineri possunt ob impensam alimentorum eis præstitorũ, vt in. l. in summa, vbi Salic. C. de pignoribus. tradunt Alciat. & Plotus, quos refert & sequitur Menochius in. 11. remedio recuperand.
58 possess. n. 8. † Similiter exceptio retẽtionis ratione expensarũ factarũ in re, quã quis cõdẽnatꝰ est restituere, potest obijci in exequutione sententiæ, etiã si ius retentionis reseruatum non sit in ea, secũdùm Alberic. de Rosat. in l. 1. colum. 3. vers. itẽ exceptio. C. de iuris & fact. ign. idem Alber. in l. in fundo, col. vlti. ff. de reiuendi. Tiraquel. de retract. conuent. §. 7. glos. 1. n. 13. Negussant de pignor. 5. parte princip. 4. membro, n. 15. Boer. q. 43. nu. 10. & in quæst. 44. num. 14. & 16. Roland. à Valle, alios referens cons. 28. nu. 3. libr. 1. & Menoch. vbi supra: quod nõ procedere in exceptione retentionis melioramentorũ liquidandorũ, consuluit Paul. Castr. cons. 270. fol. 129. lib. 2.
59 Quare in hac specie saltem prẽstita cautione desoluendis melioramentis, liquidatione facta, possessionem esse cõcedendam, respondit Gozadin. consilio 100. nu. 21. & Petrus Benintend. concl. 77. n. 10. sed nihilominus contrariũ verius est & tenendum, nẽpè etiam retardari hanc restitutionem, etsi liquida adhuc nõ sint hæc meliora mẽta, vt egregie in terminis probat Ant. Capic. decisione 17. referens in eo sacro Consilio Neapol. sic fuisse decisum, & sic intelligit Paulum de Castr. vbi supra, sequitur Ruinus cons. 84. in fine libr. 1. negãs hoc casu sufficere, si fideiussor illi possessori desoluendis melioramentis facta liquidatione offeratur: idem sentit Tiraquel. vbi supra, & vtrumque probat Menoch. in. 1. 5. remed. recuper. possess. quæst. 39. n. 569. & 570. qui nu. 571. cum sequenti duobus modis limitat. Primò, post Paul. Castr. & Capit. vbi sup. infine. quando in differendo subesset aliquod præiudicium. Secundò, cum Bald. cons. 309. quẽritur vtrùm, in fine lib. 2. vbi in continenti non adessent probationes melioramentorum factorum, quia in his casibus exequutio nõ erit retardãda: & in continenti intelligo in his Regnis in termino exequutionis, dato nempè ad probandas exceptiones legitimas, hoc est, intra decem dies oppositionis. Imò vt supra resoluimus iuxta magis communem sentẽtiam, colonus, vel inquilinus, habens obligata omnia bona locatoris, vel hypothecam rei locatæ pro securitate & obseruantia contractus, habet ius retentionis, nec potest expelli per singularem successorem, nisi sibi offeratur & realiter soluatur interesse: ergo idem in proposito coloni partiarij dicendum videtur: quia sicut ei competit actio pro suo credito, ita &
60 multo magis retẽtio, † quæ faciliùs conceditur quàm petitio, vt in. l. per retentionem. C. de vsur. l. Paulus. ff. de dol. except. Ias. in. l. naturaliter. §. nihil cõmune, vers. sed tu aduerte, num. 49. ff. de acquirend. possess. Decius in. l. diuus, nu. 2. ff. de reg. iuris. & in. l. diem functo, nu. 15. ff. de officio assess. Aymon Crauetta consilio 118. num. 2. Cephal. cons. 86. n. 20. Rolandus consilio 17. num. 8. volu. 4. Becius consilio 72. nume. 15. quos sequitur Petrus Surdus cons. 4. num. 5. vbi
61 num. 9. † quòd sicut retentio transit in singularem successorem creditoris, vt in. l. in hoc iudicio. §. impendia, versic. sed is qui à me. ff. communi diuid. vbi est casus vnicus, & perpetuò notandus, secundùm Roman. singulari 177. Socin. consilio 158. nume. 28. volum. 2. Ripa in l. vbi purè. §. qui indistrahendis, numer. 3. ff. ad Trebell. Boer. decisione 44. nu. 14. Negus. de pign. in 4. membro. 5. partis principalis, n. 23. Tiraquel. de retract. con-

conuẽt. §. 7. glos. 1. n. 15. D. Couar. lib. 1. varia. resol. c. 8. n. 3. vers. cæterũ: ita etiã debet cõpetere cõtra singularẽ debitoris creditorẽ: præcipuè cum ad huiusmodi colonũ partiariũ res non peruene
62 rit cum vitio, sed ex contractu bona fide celebrato, † quia cum res peruenit cum vitio ad creditorem, nõ potest eam retinere pro debito, sed cogitur eam restituere, vt in cap. finali de ordine cognitio. & in. l. 1. §. rediguntur. ff. quorum leg. per quæ iura ita tenent Salicet. in. l. final. C. commod. & Alexa. ad Bart. in d. §. si centũ, & Negus. vbi supra, n. 1. & eos referens Petrus Surd, d. cõs. 4. n. 40.
63 Sed nihilominus contrariam sententiam probauit Iacobus de Bellouiso in d. l. emptorem, resoluens quòd colonus partiarius non habeat ius in re, nec in fructibus, quousq; ab eo sint percepti, vt in. l. cum in pluribus, §. messem, & ibi glos. ff. locat. & probatur in. l. si fur. ff. de vsufruct. & in. l. si seruus. §. locati. ff. de furt. & ibi notatur, & ideò non datur ei cõdictio furtiua, vt ibi, & in. l. si apes. §. 1. ff. de furt. & fructus fundi, perfecto cõtractu emptionis, spectant ad emptorem. l. fructus. C. de actio. empti. Præterea colonus non habet actionem personalem contra emptorem, quia illa nõ transit in singularem successorem, vt in d. l. emptorem, & in. l. fi. §. fin. ff. de contrahenda emptione, & hanc sentẽtiam Iacobi de Bellouiso sequitur Speculator, licèt sub dubio, in tit. de locat. §. 1. vers. sed pone locaui tibi, nu. 5. & Alex. in. d. l. si vir in quinquenniũ, num. 17. & Bald. in d. l. emptorẽ, nu. 7. dicens ꝙ tantùm pro illo anno, quo colonus seminauit & fecit sumptus, tenebitur emptor stare colono, nõ vltra, & sequitur etiam Gregor. Lop. in d. l. 19. tit. 8. p. 5. in glos. magna, ibi: Adde aliũ casum in colono partiario, dicens, ꝙ quatenus Bald. dicit pro illo anno, videtur quòd debeat intelligi it a quòd fructus sint iã percepti, aliàs namq;, nec pro illo anno teneretur stare colono partiario, licèt propter sũptus colonus posset retinere fũdũ, donec sibi esset de eis satisfactũ: Quid tenẽdũ? & profectò in pũcto iuris hæc 2. pars cũ sua declaratione verior videtur per supra dicta: æqua tñ mihi videtur cõcordia, quam in hoc articulo sequutus fuit Senatus Pedemont. vt affirmatur per Octauian. decis. Pedemont. 82. n. 10. quę
64 est huiusmodi: † ꝙ quãdo agitur de fructibus pendẽtibus breui colligendis, in illis propter sũptus factos salua sit pars colonica, quasi idẽ cẽseatur ac si recollecti fuissent, arg. l. penul. ff. de milit. testamẽto, & eorũ quæ latè cumulat Tiraquel. de retractu linag. §. 1. glo. 7. n. 44. ea enim quæ in cõtinẽti fiunt, inesse videtur. l. petẽs. C. de pact. l. lecta. ff. si certũ pet. respectu verò fructuũ futurorũ annorũ, in quibus nulli facti sunt sumptꝰ, nec præstita aliqua opera, successor singularis stare minimè teneatur colono, cum nullũ hinc ius, nec dãnũ emergẽs in eis prętendere possit colonus, secundùm Gagnol. in. l. 2. n. 221. C. de pact. inter emptor & vendit. Alex. & reliquos pro 2. parte præcitatos quãuis huic distinctioni respectu primi mẽbri, contra
dicat Greg. Lop. vbi sup. & Ruin. cons. 134. n. 13. vol. 1. post Bald. & Speculat. per
65 eos allegatos, † nihilominus ęqua est & satis humana: addo ego, ꝙ si fructus nõ essent ita breui colligẽdi, etiã si aliquos sumptus fecisset colonꝰ partiarius, atq; operas præstitisset, absq; dubio non teneretur ei stare singularis successor, sed adimpleret offerẽdo atq; soluẽdo colono, huiusmodi prædictos sumptus, & labores verè in fundo impensos pro fructuũ collectione, pro quibꝰ vt prędiximꝰ colonꝰ ius retinẽdi habebat, & sic cessãt adducta in contrariũ pro 1. opinione,
66 Supereſt modò, vt ad prẽcipuã quæstio nẽ nostri capitis iã optatã deueniamus, an successor singularis Ecclesię teneatur stare colono, cuius cõtẽplatione omnia supra differta adduximus? Et pars affir-
67 matiua verisima videtur, † quia valet argumentũ de fisco ad Ecclesiã. l. fin. C. de sacrosanct. Ecclesijs, quæ licèt tãtùm loquatur in ciuitate, non verò in Ecclesia, idem tamen est in ea, quod in ciuitate & fisco, iuxta glossam final. in. l. si pro-

curator. §. fina. verbo, ſoluto. ff. de iure fiſc. & in c. quid ergo. 23. q. 4. glo. verbo, Eccleſia, Abb. & Doctores, in cap. auditis, de in integrum reſtitutione, Bart. in l. à diuo Pio. §. ſed ſi emptor. numer. 3. ff. de re iudic. Paulus Caſtrenſ. in. l. velamento. C. de poſtul. Dec. conſ. 700. nu. 9. Iaſ. in. §. ex maleficijs. num. 35. & num. 40. cum ſequentibus, de actionibus, laté Euerardus in centuria legal. loco 26. eſt communis ſecundùm Petrum Dueñas
68 in reg. 240. limitatione 9. † Sed ſingularis ſucceſſor fiſci tenetur ſtare colono, ne fiſcus teneatur illi ad intereſſe, vt eſt tex. expreſſus in. l. fin. verſ. Papinianus. ff. de iure fiſci, vbi gloſ. conueniſſet, & communis in d. §. ſi vir in quinquennium. Guid. Pape deciſ. 480. gloſ. in d. l. emptorem, verbo, colono, & ibi Bald. Bart. per tex. ibi, in. l. cognouimus. nu. 1. C. de mancip. & colonis partiarijs lib. 11. Iaſ. in. l. diuortio, num. 36. ff. ſolut. matrim. Petrus Dueñas, plures referens in d. reg. 240. limitatione 8. Ergo idē in colono, vel inquilino Eccleſiæ dicendum eſt, vt eidem teneatur ſtare ſucceſſor ſingularis Eccleſiæ, ne ipſa eidem colono, vel inquilino ad intereſſe tenetur, ſicut ſucceſſor ſingularis fiſci teneatur ſtare ipſius colono vel inquilino, vt præ diximus, & in terminis hanc partē probauit Bart. in d l. cognouimus, nume. 2. Ludouicus Roman. in d. §. ſi vir in quinquennium. num. 13. Hieron. Gratus cōſ. 95. num. 23. quem refert & ſequitur Petrus Dueñas vbi ſupra; limitatione 9. eandem ſequitur Aluar. Valaſ. conſultatione 40. nu. 1. dicens, quòd ſecūdùm eam in vtroq; ſenatu Luſitaniæ iudicatum eſt. Sed pro contraria parte, imò q̄ ſucceſſor ſingularis Eccleſię nō teneatur ſtare ei⁹ colono vel inquilino, facit, quia nullo iure probatur Eccleſiam generaliter gaudere iure fiſci, vt ex pluribus probat Greg. Lop. in d. l. 9. in gloſ.
69 magna, in verſ. ſed adhuc, &c. †& in dubio cum Eccleſia non reperiatur in aliquo caſu priuilegiata, vtitur iure communi, vt in cap. 1. de alienat. feud. quem ad hoc allegat Salicet. in. l. 1. numer. 11. verſiculo tertiò. C. de ſacroſanct. Eccleſijs, & Alexand. conſilio 182. colum. 1. volumine 5. ſed in noſtra ſpecie nullibi in iure reperitur (quod ipſe ſciam) vt ſingularis ſucceſſor Eccleſiæ teneatur ſtare colono, vel quòd eidem Eccleſia ad intereſſe ſoluendum minimè teneatur: ergo in eo ſtandum eſt regulæ dict. l.
70 emptorem, cum ſimil. † Prętereà quādo lex parificat duos caſus in vna materia, non fit extenſio ad aliam diuerſam materiam, ſecundùm Iaſ. in. §. ex maleficijs. numer. 43. de actionibus, & priùs Alberic. in. l. 2. in quib. cauſ. pignus, vel hypothec. tacit. contrah. prout eos refert, & in propoſito adducit Gregor. Lopez vbi ſupra: ergo ęquiparatio fiſci & Eccleſiæ tantùm procedit in caſibus à iure expreſsis, non verò regulariter, & in terminis hanc partem probauit aduerſus Bart. Alexand. in dict. §. ſi vir in quinquennium. nume. 5. & Curt. Senior conſilio 10. numer. 2. & Gregor. Lopez vbi ſupra, & Anton. Gāma deciſ. Luſitan. 297. nume. 1. Bart. autem in dict. l. cognouimus, contrarium tenens loquitur in colono, qui ſteterat in fundo per maximum tempus, & ſic non in quali quali conductore, vt patet ex verbis Bart. vbi ſupr. ibi, Per maximum tempus, quibus verbis videtur ſentire, quòd ſi non eſſet talis colonus, poſſet expelli ab emphyteota, vt aduertit Valaſcus vbi ſupra, quamuis fateatur Doctores communiter intelligere doctrinam Bart. in quocumq; colono.

Nihilominus his non obſtantibus, prior ſententia affirmatiua verior, cōmunis, & tenenda eſt ex his quæ pro ea adduximus, quæ ſatis vrgent. Et confirmatur prætereà ex altera communi opinione, quam tenet Abb. diſputatione ſiue quæſtione 3. in quinto dubio, ſub numero 16. in verſiculo ad quintmu ar-
71 guitur 1. cōcludens, † q̄ facta locatione per prælatū, ſucceſſor tenetur ſtare colono, non modò quoad penſiones annuas ſoluendas, ſed etiam quoad anticipatas ſolutiones, ſi tamen contraxit nomine Eccleſiæ, non autem nomine ſuo ſuo ſpeciali; quia tunc locatio foret perſonalis, & ideò extincta perſona locante, extinguatur & locatio, vt de hoc vltimo plures allegans teſtatur eſſe communem opinio. Petrus Dueñas vbi ſup. ampliatione 3. ſequitur Bald. in d. l. iubemus nulli. num. 4. C. de ſacroſanct. Eccleſijs. Itaq; Abb. prælegatus concludit in verſic. ſi verò tempus, ſucceſſorem prælatū, teneri ſtare colono præceſſoris his cōcurrētibus. Primò, q̄ ille, qui locauit, eſſet adminiſtrator vniuerſalis, non verò ſimplex clericus prębendatus. Secūdò, quod locatio ſit facta nomine Eccleſiæ, non verò nomine ſuo proprio. Tertiò, quod locatio facta ſit ad modicum tempus, infra ſcilicet, decem annos: & ibidem etiam tenet, quòd etiam ſi locatio non appareret facta in vtilitatem Eccleſiæ, adhuc eſſet valida mero iure, & illi tenetur ſtare ſucceſſor, licèt ſi Eccleſia foret læſa, poſſet ſucceſſor petere reſtitutionem in integrum: quod etiā tenet Zabarel. maximus Canoniſta, conſi. 95. colum. 1. & 2. nume. 6. & 14. in fine, etiāſi prælatus locaſſet ſine cōſenſu capituli, & Angel. cōſ. 245. in. 6. dubio. num. 6. verſic. ſed his rationibus non obſtantibus, & idem tenet in commendatario locante Fulgoſ. conſilio 125. & Bald. conſ. 483. volumine 3. vbi idem tenet, etiam ſi pretium integrum totius tēporis locationis fuerit datum præceſſori, adhuc namq̄ ſucceſſor tenebitur ſtare locationi præceſſoris: hanc eandem opinionem probat, & piu ribus confirmat reſpondens omnibus obiectis, Socin. conſ. 32. in 2. dubio, n. 2. vol. 1. &. conſ. 34. vol. 3. & Petrus Ferrar. in ſua practic. Papienſ. in forma libelli, quo agitur ad facti præſtationē, in verſ. ſoluere neglexerit, numer. 6. & hæc eſt vera & cōmunis ſentētia, à qua in iudicando & conſulendo non eſt recedendum, ſecundùm Tiber. Decian. conſilio 14. num. 5. & 9. volumine 2. tametſi Petrus de Anchar. conſilio 116. & Geminia. conſilio 17. & Alexan. conſilio 160. volumine 6. teneant, quod ad hoc vt ſucceſſor in Eccleſiaſticis teneatur ſta-

re colono, debeat probari, quod pecunia recepta per præceſſorem, ac per cōſequens contractus locationis ſit conuerſus in vtilitatem Eccleſiæ: hoc autem ſi probari poſsit, ſecurus erit: illud autē, qđ prædiximus, ſucceſſorē in Eccleſiaſticis teneri ſtare colono prędeceſſorum, concurrentibus ſupra dictis, etiam quoad ſolutiones anticipatas, non eſt ſine dubio, quia ſecundùm prædictos modò citatos tres vltimos authores ſequeretur inde, q̄ prędeceſſor poſſet locare per nouē annos cunctas poſſeſsiones Eccleſię, & integras pēſiones nouē annorū percipere, & primo anno poſteà mori, & ſic ſucceſſores nihil haberent per nouē annos, quo poſsint ali & viuere: addo ego, & onera beneficij vel dignitatis ſuſtinere: quod eſſet maximum inconueniens: quæ ratio ſatis efficax eſt, vt concludit Decianus vbi ſupra, numero 15. idem ſentiens cum eis, dum nititur probare in ſuo caſu, de quo ibi agit, prædictam rationem ceſſare, quia in eo non fuit integra penſio trium annorum locationis ſoluta, quinimò nec quarta pars ipſius penſionis, & iam vnus annus prędictæ locationis erat elapſus: ſicque poſſunt concordari præfati authores contrarij, nempè vt Abb. & Baldus vbi ſupra, tenentes præd. ctam ampliationem de ſolutionibus anticipatis, procedant, quoties nonnullæ penſiones anticipatæ ſolutæ fuerunt, remanentibus tamen alijs pro ſuſtentatione ſucceſſorum inſolutis: ſecus verò ſi omnes integræ penſiones anticipatæ ſolutæ fuerint, vel maior pars earum, ita vt ex remanentibus ſucceſſor ali non poſsit, & ita in hoc caſu procedat contraria opinio Anchar. Gemin. Alexandri, & Decian. Addit Bald. in d. l. emptorem. numero 6. ſucceſſorem in prælatione, vel rectoria tunc demum teneri ſtare colono, cùm res bona fide, & rite geſtę fuerint, & cum debita ſolennitate, quia eadem perſona ſignificatio eiuſdem officij eſſe videtur, aliàs non tenetur machinationibus etiam & fraudibus anteceſſoris ſtare, vt ibi per eum.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Differentia inter furtum & rapinam, de quibus in c. si quid inueniſti. 14. quæſtion. 5.*

2 *Qui rem inuentam detinet nec domino reddit, furtum committit: & quomodo hoc intelligatur.*

3 *Aues & cæteræ beſtiæ feræ & piſces maris, vel fluminum, occupantis fiunt, quando in ſua plena libertate capiuntur: ſecus verò ſi aues habeant, vel portẽt aliqua ſigna cõtraria, vt in nu. 5.*

4 *Domini temporales non poſſunt prohibere piſcari in mari, aut publicis fluminibus.*

6 *Ruſticus qui falconem perditum reperit cum iectis & ſonalijs, ſi falco interijt eius culpa, an domino teneatur.*

7 *Inuentor rei alienæ tenetur ad eius reſtitutionem, ſub pœna peccati mortalis.*

8 *Inuentor rei alienæ ſi dominus eius ſit incertus, ad quid teneatur in vtroque foro, & nu. 9.*

10 *Bonorum inuentorum diſtributio, quorum dominus ignoratur, pauperibus faciendo Epiſcopis eſt reſeruata.*

11 *Inuentor quod nõ teneatur hoc caſu neceſſariò bona inuenta reſtituere pauperibus, ſed quòd poſſit ea retinere ſincero animo, vt domino reſtituat, vtq; diligentiſsimè eum cõquirat, nõnulli tenent, ſed cõmunis eſt, in cõtrarium, vt in nu. 10. & 12.*

13 *Summus Pontifex poteſt libere compoſitionem facere, ac commutare cauſam in quam res iſtæ incerti domini expendantur, vt hic.*

14 *Procurantes huiuſmodi compoſitiones, ſunt in peccato, donec eas adipiſcantur, ſi cum poſſunt non reſtituunt pauperibus, imò & poſt compoſitionem in caſu de quo hic.*

15 *Si poſt compoſitionem comparerent veri domini, qui ſua debita legitimè comprobarent. non reciperetur debitoris exceptio, dicentis ſe fuiſſe compoſitum, vt hic.*

16 *Lex Regia 6. tit. 13. libro 6. nouæ collect. loquens de los moſtrencos, refertur; vbi quomodò dicantur hæc bona apud Græcos, & in Francia.*

17 *Bona inuenta quæ Hiſpanè dicuntur moſtrẽcos, in locis & oppidis dominorum, Ducũ, Comitum & Marchionum, ac ſimiliũ, competunt cameræ Regiæ, etiã in foro conſcientiæ, niſi ex priuilegio, vel cõſuetudine aliud appareat.*

18 *L. Regia 7. eiuſdem tit. & lib. præfigens formam omnino ſeruandam ad acquiſitionem prædictorum bonorum, refertur.*

19 *Similis ferè conſuetudo apud Aurelanienſes, vt hic.*

20 *In Francia dominus prouintiæ & territorij, res & bona eorum, qui naufragium patiuntur, vti aberrantia, & dominum incertum habentia, occupat & ſibi acquirit: ſed hoc non iure fit.*

21 *Fiſcꝰ nõ debet diteſcere calamitatibꝰ miſerorũ.*

22 *Prædictarum legum Regiarum iuſtitia defenditur, & in numeris ſeqq.*

23 *Non obſeruans diligentias requiſitas à dictis legibus, ius ſuum perdit, atque ad reſtitutionem rei inuentæ tenetur tanquam pro iuro, & ſic in neutro foro erit ſecurus.*

24 *Prædictæ leges Regiæ in animæ iudicio defendi poſſunt, ſi omnia adamuſim obſeruentur, & præterea domino rei inuentæ repetenti ius reddatur, etiam poſt præconia & ſententiam iudicis ſolutis impenſis.*

25 *Inuentor rei alienæ eam domino reſtituere tenetur gratis, hoc eſt,* ſin pedir hallazgo, *& in numeris ſeqq.*

26 *Datum ob cauſam neceſſariam, ad quam tenetur recipiens neceſſitate præcepti, quo ad iuſtitiam eſt omnino reſtituendum.*

27 *Pro labore impenſo in re quærẽda & inueniẽda iuſtè merces aliqua recipi, & retineri poteſt imò & quod fuerit libere, & ſponte datũ ob rei inuentæ reſtitutionẽ, vt in nu. 28.*

29 *Petri à Nauarra intellectus nouus ad prædictas leges Regias refertur atque improbatur, & in numeris ſeqq.*

30 *Leges Regiæ prædictæ non ſolùm procedunt & locuntur* en los ganados moſtrencos, *ſed etiam in alijs bonis.*

31 *Sententia an requiratur in caſu prædict. legum Regiarum.*

CAPVT. IX.

De rebus inuentis, quæ certo domino carent.

1 DIVVS Auguſtinus homil. 9. lib. 50. & ſermon. 2. de verb. Apoſtoli, ita inquit: Eſtote fideles inuentores: ſi quid inueniſti & non reddidiſti, rapuiſti, quantum potuiſti feciſti: quia plus non inueniſti, ideò plus nõ rapuiſti: qui alienum negat, ſi poſſet & tolleret. Deus cor interrogat, nõ manum. Habetur apud Gratia. in c. ſi quid inueniſti. 14. q. 5. Hieron. in lib. Leuit. & Origen. homil. 4. ad c. 6. Leuit. at verò cum rapina ſit manifeſta, ac violenta rei alienæ acceptio, vt explicat. S. Thom. 2. 2. q. 66. art. 3. videtur in propoſito non cõmitti rapinam, ſicq; impropriè ibi dici, Rapuiſti, &c. Quamobrem obſeruãdum erit, plerumq; furtum, & rapinã non ita propriè accipi, quin aliquando eorum ſignificatio mutetur, atq; ob id impropria fiat interpretatio, prout contingit palam in d. c. ſi quid inueniſti, ea namq; in ſpecie rapina non committitur propriè, ſed verbum, Rapuiſti, exponẽdum eſt, id eſt, illicitè accepiſti, ſecundùm Archid. ibi, quem Cardinal. ſancti Sixti ſequitur, & probat Paul. Caſtrenſ. in l. ſed eximẽdi. ff. ne quis eum, qui in ius voc. eſt, vi eximat. & D. Couar. in reg. peccatum. 2. parte relect. §. 1. nu. 2. verſic. poſtremo illud: ea verò illicita acceptio rapina non eſt, licét ſit ei ſimilis, vt probat tex. in cap. multi. 14. quæſt. 5. quem Gratianus tribuere videtur diuo Hieronymo ſuper Leuitic. cùm ſit potiùs

2 Origenis homil. 4. ad c. 6. Leuitic. † nam & qui rem inuentam detinet, nec domino reddit, furtum committit. l. falſus. §. qui alienum. ff. de furtis. Quod verum eſt & procedit, vbi inuentor rem illam acceperit animo lucrandi ſibi, vt in d. §. qui alienum: vel quando ſciens alienam eſſe, eam retinet, vel negat, aut ea vtitur, vt in d. c. ſi quid inueniſti poſt princip. & in. l. inficiando. ff. de furtis, tradit Iaſ. in. l. rem quæ nobis. nu. 29. de acquirenda poſſeſsione, vbi cum Bald. in. l. 1. col. 1. ff. de rerum diuiſione, inquit, quòd ſi aliquis in quodam nemore inuenit ſacculum pecuniæ, vel anulum pretioſum, aut ſimilem rem, non poteſt de iure nec cum bona conſcientia ſibi retinere, ſed debet præſentare Epiſcopo loci, qui ſi non inuenit ad quem pertineat,

debet in pauperes erogare, & Chaſſan. in conſuet. Burgund. rubrica. 1. §. 3. colu. 2. Couar. vbi ſupra, in. 3. part. §. 1. n. 1. D. Ant. Gomez. 3. tom. variarum reſolut. cap. 5. de furt. nume. 2. & iterum in. l. 45. Tauri nume. 3. ſecundùm quos hoc intelligendum eſt, cùm res inuenta eius conditionis ſit, quæ veriſimiliter anteà fuerit alicuius, vt peculium, vel alia quælibet res mobilis: ſecus ſi talis ſit, quæ ex probabili cõiectura anteà nullius fuerit, nam adquiritur inuenienti, nec alteri reſtituenda eſt, vt in. §. item lapilli, inſti. de rerum diuiſione, vbi loquitur in lapillis, gemmis, & cæteris, quę in littore maris inueniuntur, & docet ſanct. Tho. & ibi Caiet. 2. 2. q. 62. artic. 5. & Florẽt. 2. parte, titulo 1. cap. 15. §. 2. Exemplum eriam fingi poteſt huius vltimæ ſpeciei, in auibus & cæteris beſtijs feris, & piſcibus in mari & in fluminibus exiſtentibus, † quia in nullius bonis ſunt, tanquam res vacantes, & ideò occupantis fiunt, & in eis quilibet diligentior naturaliter ſuccedit, vt in c. ius naturale. & in c. ius gentium. 1. diſtinctione. c. dilectiſsimis. 12. q. 1. tex. in. l. 1. ff. de acquirend. rerum domin. l. 1. ff. de acquirenda poſſeſsione, & in. l. ex hoc iure. ff. de iuſtit. & iure. tex. in. §. 1. & in. §. ſingulorũ. & in. §. fere, cum alijs, inſti. de rerum diuiſione. l. 10. cum pluribus alijs, tit. 28. p. 3. tradit latè poſt alios Ant. Gom. in d. l. 45. num. 2. †

4 Quod adeò procedit, vt de iure non poſſent domini & Principes piſcari prohibere in mari, aut publicis fluminibus, licèt cõmuni errore, quo dicunt ſe dominos in terra ſua, & conſequenter in fluminibus terræ cohærentibus, id de facto prohibeant, qđ de iure facere non poſſunt, niſi cõſuetudo pinguius ius hoc faciendi eis tribuit; & ita ſeruat Curia Franciæ, ſecundùm Ioã. Fabrũ in. §. flumina. inſt. de rerũ diuiſione, quem ſequitur Guido Pape q. 514. & Guiller. Benedict. in repetitione. c. Rainũtius. verb. & vxorem nomine Adelaſiam, in. 5. deciſ. nu. 359. ſecundùm impreſsionẽ Lugdunẽſ. ann. 1575. de teſta. vbi limitat, niſi ex iuſta cauſa hoc fieret.

Illud

Illud tñ quod prædiximus de auibus, vt fiant occupantis, verum est & procedit, quando in sua plena libertate capiũtur, secus verò si habeant vel portent aliqua signa cõtraria, vt gecta & sonalia, vel similia, quia tunc non fierẽt occupantis, ex hoc namque præsumuntur priùs ab alio occupata, nec pristinam dicuntur libertatem recuparasse, ac proinde illa sic inueniẽs, ac retinens animo luerãdi, committit furtũ, sicut in cæteris rebus mobilibus alienis, quarum certi domini ignorantur, vt prædiximus, secundùm Ant. Gom. vbi supra. Hinc de quodam rustico refert Bart. in suo tractatu de falcon. in princip. qui falconem cuiusdam domini venatoris perditum reperit cum gectis & sonalijs, quem posuit sub banco, & dedit ei beccare panẽ, caseum, rapas & carnes salsas, quibus ipse rusticus nutriebatur, quorum occasione falco interijt, & decidit Bart. quòd ille rusticus teneatur actione in factum nobili ad interesse, quia falconẽ malè nutriendo, & imperitè tractando, causam eius mortis præbuit, nec excusatur, licèt fecisset quod potuit & sciuit, & falconem vt suam propriam personam tractauerit & aluerit, propter qđ videbatur excusandus. l. bona fides. ff. deposit. quia tenetur ex eoquòd fuit in culpa nõ leui, se immiscendo rei ad ipsum non pertinenti, nec statui suo conueniẽti, cui solùm colere terram de qua viuat conuenit, & non de venatione. Potuit insuper cognoscere in gectis, & sonalibus falconem ab alio fuisse occupatum, ac detentum, & ad alterum dominum pertinere, & in sua naturali libertate non esse, vt sibi rustico occupãti cõcederetur vnde debuit facere diligentiam quam infra dicemus: & hunc casum de falcone refert & sequitur Guillerm. Benedict. vbi supra, nu. 352. ex quorum mẽte satis colligitur, aliud in proposita specie esse dicendum, si rusticus ille fecerit prædictã diligentiã, interimq; ea facta, dum dñs verus falconis perditi comparet, perijt falco, ex prędicta occasione nutrimẽti nõ conueniẽtis illi præstiti: rectè igitur hoc casu rusticum huiusmodi excusandum censeo ab actione contra eũ posteà à domino falconis intentata pro interesse: fecit siquidem rusticus quod debuit, nempè prædictam diligentiam, & quod potuit, iuxta suam scientiam, nutriẽdo falconẽ sicut seipsum: nec enim ei rei se immiscuit prudens & sciens, sed casu, nec habuit malã fidem, nec dimittere tenebatur, sed credidit se rectè facere, & in aliquo non peccare, & potius domino gratum opus impendere, vnde sibi non videtur hoc casu imputãdum, nisi eam quis sibi culpam imponere velit, quòd non consuluerit peritiores: at hoc nimia curiositas videtur. Ex superioribus igitur constat, inuenientẽ rem alienam, teneri ad eius restitutionẽ sub pœna peccati mortalis, & tradit Scotus in 4. distinctione 15. receptus secundùm Nauar. in manuali Latin. c. 17. n. 170.

8 Sed cùm dominus rei inuentæ sit incertus, quæritur ad quid teneatur in vtroq; foro inueniens? Et in hoc Guillerm. Benedict. vbi supra, n. 368. inquit, quòd quando bona inueniuntur vacãtia, quia ignoratur dominus, fortè quia errant & vagantur per patriam, prout faciunt interdum animalia, quãuis non fera, quæ in initinerib⁹ publicis aut locis priuatis reperiuntur, tales res occupanti non conceduntur, nec fisco pertinent, sed eis est dandus curator, qui illa regat & custodiat, ac si certum esset dominum ab hostibus esse captum. l. cum cognatos. C. de postlimin. reuers. donec dominus bonorum reuertatur, aut cognoscatur, ne interim talia bona pereant, vt ibi dicitur; & facit tex. auth. nauigia. C. de furtis. Hoc tamẽ procederet rectè, vbi dominus certus absens esset in longinquis partibus, vel ignoraretur vbi sit, vel captus esset ab hostibus, vt in materia postliminij in d. l. cum cognatos: at verò quando bonorũ inuentorũ dominus quis sit ignoratur (de quibus bonis nunc agimus) profectò diuersa materia est ab illa, quando dominus est certus, sed tamen absens, ac proinde in nostra specie aliter respondendum erit.

Quare

9 Quare idem Guillerm. Benedict. vbi sup. nu. 371. loquens in nostris terminis, decidit, quòd reperiẽs tales res mobiles, quarũ dominus est incertus, & de cuius voluntate non constat, proponere debet libellũ publicè in Ecclesia, vel palatio, seu alio loco publico, q tales res inuenit, redditurus eas domino, si reperiatur qui eas consignatiuè declarando repetat, vt expressè præcipit. l. falsus. §. qui alienũ. ff. de furt. & ibi DD. & plenè Panormit. in c. cum dilecti. versic. quid autẽ si, n. 12. de accusation. quo facto, & sufficiẽti interuallo expectato, si nemo eas requirat, & inuentor sit dives, teneatur eas pauperibus erogare pro Deo, vt in d. c. si quid inuenisti, secundùm Hostiens. in summa, de pœnitentijs & remiss. §. quæ pœna, vers. quid si quis inuenit. & Abb. vbi supra, sequitur & testatur communem alios referens Anton. Gomez in d. l. 45. Tauri nu. 3. dicens teneri inuentorem in conscientia & iustitia dominum inquirere preconijs, vel libellum in aliquo loco publico proponendo, vel alijs modis, & domino non inuento, tenetur in pauperes restituere: idem Ant. Gom. in d. c. de furto. n. 2. Et hanc opinionẽ, nempè q si facta diligẽtia, dominus non reperiatur, res inuẽta sit restituenda pauperibus, tenet glos. in regula peccatum, verbo, restituatur, ibi: His autem non extantibus, de reg. iuris in 6. & in c. cùm tu. de vsuris. & vbiq; eã DD. sequũtur, & S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 5. ad 3. & est cõmunis secũdùm Siluest. in summa, verbo inuentum, & secũdùm Nauar. in manuali Latin. c. 17. n. 92. & n. 171. & secundùm Couar. in d. regu. peccatum in 3. parte relect. §. 1. n. 3. qui eam expressè sequitur, & Armil. aurea verb. inuenta, nu. 1. & verb. restitutio. nu. 20. estq; receptissima apud plerosq; Theologiæ & iuris Pontificij professores, vt constat ex Dñic. à Sot. lib. 5. de iustit. & iure, q. 3. art. 3. ad 2. pag. 413. col. 1. in princ. & ex fratre Angles in suis florib. Theologic. quæst. 1. de restitutione pagi. 146. vbi si non adhibita debita diligentia & inquisitione veri domini pro qualitate rei restituendæ pauperibus tribuatur, erit restitutio iterum vero domino facienda, si comparuerit, & sibi imputet secundam restitutionem, quia debitè non inquisiuit dominum. Eandem priorem sententiam testatur communem omnium ferè Theologorum, plures referens Petrus à Nauarr. libr. 4. de restitutione cap. 2. nu. 74. cum sequentibus, & probatur argumento tex. in cap. non sanè. 14. q. 5. circa finẽ. vbi de illicitè acquisitis, dum tamen dominium in accipientem transferatur, fit eleemosyna, vt ibi notat glos. verbo, tanquam sua, Secundò per text. in auth. omnes peregrini. C. communia de success. & in. l. penultima, titul. 1. partita 6. vbi quòd bona peregrini morientis absque testamento, per Episcopum in pias distribuuntur causas, si hæres legitimus non
10 appareat. † Hinc sũpta occasione multi Episcopis esse reseruatam hanc distributionem bonorum inuentorum, quorum dominus ignoratur, pauperibus faciendã existimarũt, secũdùm Hostiens. in summa de pœn. §. fi. & eundẽ in d. c. cùm tu. & Mercado *de tratos y contratos*, lib. fin. c. 15. vers. *de los hallazgos*, fol. 179. col. 2. vbi quòd si sit quantitas, distribuitur in pauperes, secũdùm dispositionem & ordinationem Episcopi, aliàs solo arbitrio inuentoris. Idem in cæteris tenet cum Bald. Iaſ. in d. l. rem quæ nobis. 29. vt vidimus. Sed contra eos est cõmunis & vera sententia, vt copiosè probarunt Ioan. à Medin. in suo cod. de restitu. q. 3. causa 10. vers. esto igitur. ibi: Cõtrarium tñ, &c. & Nauarr. vbi supra, resoluens, eum qui restitutioni est obligatus, per se ipsum sine Episcopo, & etiam sine confessario restituere posse, adeò vt contrariũ Episcopus iubere non possit, nec cõsuetudo contraria valeat, quãuis cõfessarijs possit præcipere, ne absq; consilio Episcopi absoluant, vel distribuant, sed non prohibere partem, vt si per se velit, restituat, nec suam conscientiam, prout debet, exoneret; quòd etiã voluit Armilla aurea, verbo casus, n. 9. dicens quòd in hoc conueniunt communiter

summistæ

ſummiſtæ,& in verbo reſtitutio nu. 20. & nouiſsimé Henric. in ſumma Theol. moral. lib. 7. de indulg. c. 33. num. 4. pag. 584. eſtq; communis ſententia Theologorum & Iuriſtarũ, ſecundùm Salon de iuſtit. & iur. in 2. 2. D. Thom. q. 66. art. 5.
11 controuerſ. 1. col. 1308. † Sũt tñ viri peritiſsimi, qui etſi contra hanc communem non audeant aliquid aſſeueranter affirmare, diſputando tñ nixi ſunt ex pluribus probare, non eſſe neceſſariò hoc caſu reſtitutionem pauperibus faciendam, ſed q; demũ facta diligenti inquiſitione domino non reperto, poſsit inuentor rem detinere animo ſincero, vt eam domino reſtituat, vtq; diligentiſsimè eum conquirat; vt latè diſſerit Domi. à Soto vbi ſupra, & conſtat etiã ex adductis per Couarr. in d. 3. parte. §. 1. num. 2. quorum illud præcipuum eſt, q; reſtitutio illiciti acquiſiti minimè ſit præcepta iure diuino, vel naturali pauperibus facienda, ſed tantùm iure humano, ſicut docet, poſt alios, Ioann. à Medina de reſtitutione q. 3. cauſa. 11. & Couarr. vbi ſupra, in initio 2. partis nu. 6. ius verò humanum hoc præcipiens locum tantùm obtinet in his quæ illicitè acquiſita ſunt, vt conſtat ex c. cum tu. de vſur. cum ſimil. ſed in noſtra ſpecie inuentor rei alienę, diligenter inquirens quis ſit eius rei dominus, non agit quid illicitum, ſi eam interim ſibi retineat animo inquirendi dominum, eiq; reſtituendi propriam rem: fit igitur, vt ſi ius humanum aliud non ſtatuerit in noſtro caſu, non ſit neceſſariò reſtitutio facienda pauperibus, ſed poſſe eam detinere inuentoré ſincero animo, vt prędiximus, vt eam domino reſtituat: quinimò ſecurè in cõſcientia poſſe inuentorem hac in ſpecie ſibi retinere rem inuentam, factis prædictis diligentijs, domino non inuento, probat Mercado vbi ſupra: ſequitur etiam & eam probat contra communẽ cum Soto & Mercado, Ledeſmio, & Barthol. à Medina, Petrus à Nauarr. vbi ſupra, nu. 75. cum ſequentibus, quamuis tandem nume. 83. in fine dicat, ſe id dubitando dicere, & ab alijs ſic accepi velle. Eandem ſequitur Salon vbi ſupra, col. 1310. dicens vtrãq; opin. tuta conſcientia teneri poſſe atq; probari, ſed probabiliorẽ ſibi videri hãc ſecundam, & efficacioribus niti argu-
12 mentis. † Nihilominus tamen communem ſententiam ab his argumentis optimè defendit Couarr. vbi ſupra, & ſequitur plures referens Henric. vbi ſupr. nume. 2. quæ proculdubio eſt tenenda, præterquam ſi inuentor pauper & indigens ſit, is namque poteſt ſibi totum, aut aliquam partem capere pro ſua neceſsitate ſubleuanda, tanquam vnus ex pauperibus, vt fatentur fautores communis ſententiæ, vt patet apud eundem Silueſt. loco præcitato, dummodò id faciat de conſilio prælati, aut confeſſarij, quamuis nec id forſan ſit neceſſarium, ſecundùm Dominic. à Soto, vbi ſupra, verſic. concludamus ergo, & Nauar. vbi ſupra, n. 93. & iterum nu. 171. dicentem, non eſſe neceſſarium ei iniungere onus orandi, vel alia pia faciendi pro animabus eorum, quibus reſtitutio debebatur, quæ neceſſe non eſſet alijs pauperibus iniungere. Eandem limitationem probat Guillier. Bened. vbi ſupra, num. 371. vbi q; ſi inuentor pauper ſit, poterit res ſic inuentas, domino non reperto, tutè retinere, & conſumere, ſi ſeruari non poſsint, & cũ intẽtione eas reddẽdi domino, dum & quando apparebit, ſi ſint res, quæ ſeruando ſeruari poſſunt. Eandẽ limitationẽ probat Armil. aur. in ſũma verb. reſtit. n. 39. & Flores Theolog. vbi ſup. fol. 148. nec non & Henric. vbi ſupra cap. 34. num. 8. plures citans.

13 Sũmus tñ Pontifex poteſt liberè cõpoſitionem facere, ac cõmutare cauſam, in quam res iſtæ incerti domini expendatur, modò ea cõmutatio fiat in domini ignoti vtilitatẽ, aut iuxta ipſius voluntatẽ, ratione quidẽ æqua præſumpta, nõ aliàs. Et ad hunc modam intelligẽda eſt ſententia eorum qui cẽſent, Romanum Pontificẽ liberã habere poteſtatem per cõpoſitiones, quas vocant, liberandi debitores ab obligatione reſtituendi res, quarum domini ſunt incerti: quam opinionem

nionem defendit Medina de reſtit. quęſt. 3. caſu. 11. & Petrus à Nauarr. vbi ſupra, nu. 79. & 80. & pluribus fundat, quanuis eam non probet Antonius à Cordub. in ſuo quæſtion. lib. 5. de indulgent. quæſt. 43. in 1. opinione, ſecũdũ Couar. in d. reg. peccatũ in. 3. p. relect. §. 1. n. 3. & hic mos bullarũ videtur cœpiſſe ab Alexã. Summo Pontifice, vt refert Henri. vbi ſupra.

Sed in hoc dicendum eſt, iuſtè retinere quem illud quod per cõpoſitionẽ factam cum Camera Apoſtolica ſuper incertis retinet, modò verè ſint incerta, & cõpoſitio diſcreta, ſecundùm Caieta. ſuper D. Thom. 2. 2. q. 100. art. 1. ad 7. quia Papa habet adminiſtrationem generalem omnium quæ debẽtur pauperibus iuxta tradita per Nauar. in commentar. c. non liceat Papæ. 12. q. 2. §. 9. nu. 2. & ita poteſt iuſta de cauſa applicare in alia opera pia, prout ſemper facit argum. Clem. quia cõtingit, de religioſ. domib. & condonare aliqua iuſta de cauſa, qualis eſt recuperandi pro illis, quod aliàs non recuperaretur, vel tardè, ſecundùm eundem Na-
15 uar. in manual Lati. c. 7. nu. 93. † vbi aduertit, quòd procurantes huiuſmodi cõpoſitiones, ſunt in peccato, donec eas adiſcantur, ſi cum poſſunt, non reſtituunt pauperibus: imò & poſt compoſitionem ſi eis eſt animus non reſtituendi ſibi condonata, etiam ſi ſibi non fuiſſent condonata, ſicut fur cui remiſſum eſt furtum, peccaret, ſi animum haberet non reſtituẽdi illud, etiamſi non fuiſſet remiſſum, & ſic compoſiti ex legitima cauſa erunt tuti in conſcientia, vt latè probant poſt alios idem Medina de reſtitutio. q. 3. cauſ. 11. & Soto in. 4. diſtin. 21. q. 2. ar. 4. & latius Ant. à Cordub. plures citans vbi ſupra, in 2. opinione, Sed illi priores excuſari poſſunt, ſi breui ſperant. bullas compoſitionis, aut parãt adire commiſſarium, & ſunt in ea animi præparatione, vt velint omnia reſtituere, ſi nõ impetrẽt iuſtam cõpoſitionẽ, præſertim ſi adſit quædam impotentia, aut alia iuſta cauſa quæ excuſet ne ſtatim reſtituatur: ſicut excuſãtur ſpectantes iubileũ, aut Pontificis gratiã vt abſoluãtur à reſeruatis, & pœnitẽtijs iniunctis, aut diſpenſentur in voto, aut in occulto impedimẽto beneficij habiti, aut matrimonij cõtracti, ſi modò curẽt breuì diſpẽſationẽ obtinere, vt cũ alijs probat Henri. vbi ſupra d. c. 34. nu. 7. Si tamẽ poſteà cõpareret, qui ſua debita legitimè cõprobarẽt, nõ recipereturdebitoris exceptio dicẽtis ſe fuiſſe cõpoſitũ pretio in diplomate taxato quia in foro iudiciario nõ videtur Papa eos intẽdere liberare, ſecũdũ Domin. â Soto vbi ſupra, verſ. dubiũ tãdẽ, ſequitur latius Cordub. vbi ſupra, in. 1. dubio poſt prędictas ſecũdas opiniones poſitas, vbi q; tũc debitores tenẽtur ea dũtaxat reſtituere quæ extãt in ſua forma ſeu ſubſtãtia, licèt altera ta, & ſimiliter quãtũ ex ipſis incertis bonis ditiores effecti ſũt, nõ autẽ alia, vt ibi
16 per eũ. † Apud nos iure regio extat. l. 6. ti. 13. lib. nouæ Collect. Reg. qua cauetur, *Que toda la coſa q̃ fuere hallada en qualquiera manera moſtrẽca deſẽparada, deue ſer entregada a la juſticia del lugar, o dela juridicio q̃ fuere hallada, y deue ſer guardada vn año: y ſi dueño no pareciere, deue ſer dada para nueſtra Camara.* ſicq; hęc bona apud Hiſpanos vocãtur *moſtrẽca*: apud Græcos dicũtur, εὑρετικὰ ſiue εὑρεσιχτα authore Strabone lib. 17. vbi de Aegpyto agẽs inquit hęc bona adfiſcũ publicũ Cęſaris deferri, cui⁹ etiã meminit Budęus lib. 3. de aſſe, in Frãcia vulgariter dicũtur Beſtail. Hiſpanè, & communi vſu loquẽdi ab imperitis introducto vocãtur haſpargia, quaſi bona erran tia, ſecũdũ Ioã. Fabrũ in. §. examẽ, inſtit. de rerũ diuiſ. & Guillier. Benedict. vbi ſupra. n. 370. vbi q; hodie domini terrarũ in illo regno omnia mobilia ſic errãtia capiũt, & de facto occupãt, quæ vocãt ſpaua, quæ ꝓprie ſũt animalia abigeata ſeu fugata, & q; pei⁹ faciũt: quia omnes res in publico repertas, quarũ null⁹ apparet dominus, qui eas repetat, ſibi de facto vſurpãt: qđ facere nõ debẽt: ſed in noſtra Hiſpania ſtatutũ eſt lege regia qđ prædixim⁹: qđ adeò ꝓcedit, vt in locis & oppidis dominorũ, Ducũ Cõmitũ, & Marchionũ ac ſimiliũ, bona hæc, quæ Hiſpanè dicũtur *moſtrẽcos*, cõpetãt Camerę regali, etiã in foro conſciẽtiæ, niſi ex priuilegio vel cõſuetudine aliud appareat, vt reſoluit Auend. c. 7. prætor. nu. 5. lib. 1.

18 Oportet tamen seruari solennia, quæ l.7.statim sequenti eiusdem tituli.13.lib. 6.nouæ collect.præcipiuntur in hũc modum. *Ordenamos, que qualquiera que hallare alguna cosa agena, sea tenudo de lo poner luego en mano y poder del Alcalde de la ciudad, o lugar en cuyo termino fuere hallada: y el dicho Alcalde sea tenudo de lo poner en poder de persona, ò personas idoneas que lo tenga de manifiesto por vn año, y dos meses: y el que lo ansi hallare, ò aquel aquien perteneciere por priuilegio, vso, y costumbre lo mostrenco, hagalo en este interim pregonar por publico y conocido pregonero del lugar do la cosa fuere hallada cada mes en dia de mercado: y mandamos que el mismo dia que fuere hallada, la notifique el que la hallare, ante el escriuano del concejo del dicho lugar, y si hasta el termino de vn año y dos meses el señor de la cosa hallada viniere, libremente le sea restituida, pagando las costas que fueren hechas en la guardar: y si aquel à quien pertenece lo mostrenco, no hiziere las diligencias* 22 *de suso contenidas, pierda el derecho que le compete al mostrenco, y la cosa hallada la restituya como por hurto*: quã.l.refert Ioannes Oros. in. l. 1. numer.10. ff.de rerum diuis. adde simile pene. l. 2. titul. 13. libr. 4. fori: similis ferè consuetudo est apud Burgũdios, vt refert, & declarat Chassanęus in rubric.1.§.1. & sequent. & apud Aurelanienses in titulo de fugitiu. & errant. vbi consuetudine introductum extat,

19 † quòd dominus rei inuentæ posit rem propriam petere, etiam post dicta præconia & menses supradictos, modò non sit sententia iudicis lata: quarum consuetudinum meminit Ioannes Faber vbi supra.

20 Sic etiam in Francia dominus prouinciæ, & territorij res & bona eorum qui naufragium patiuntur, vti aberrantia, & dominum incertum habentia occupat, & sibi acquirit, vt refert Guillierm. Benedict. vbi supra, latè inuehens contra eam, & Couarru. vbi supra. d. 3. part. §.1. numer. 5. eam consuetudinem etiam improbat, cùm iure statutum sit, vt res, & bona eorum, qui naufragium patiuntur, à nemine occupari possint, nisi eo animo vt dominis restituantur, non obstante quacunque consuetudine, quæ contrarium fieri permittat, vt in auth. nauigium. C. de furt. quid enim naufragus miser fecit, vt dignus sit amissione rerum, quæ ad ipsum lege naturæ pertinent? Quid item Principem Christianissimum mouere potest, vt tam impiam, & crudelem consuetudinem probauerit,

21 aut à iudicibus seruari permiserit? † fiscus enim non debet ditescere calamitatibus miserorum, iuxta glossam in capit. dispensationes, verb. despicimus. 1. quæstion. 7. per text. in. l. 1. C. de naufra. libr. 11. & ibi Platea, ita Guillierm. Benedict. vbi supra.

Quare non erunt tuti in conscientiæ foro domini hæc bona occupantes, vt docet Rebuff. in proœmio ad leges regias Gallię. glos. 5. nu. 74. quem refert & cum eo transit Couarru. vbi supra d. numer. 5.

22 Et quanuis de iustitia nostrarum legum circa bona mostrenca dubitauerit Chassanęus in cõsuetud. Burg. rubric. 1. §. 1. insuper. & Couar. pluribus cõtra eas adductis vbi supra, in versi. de legibus verò huius regni: possunt tamen ex rectitudine iustititiæ defendi, dũmodo obseruemus, ne vlla fraus fiat per iudicem, aut per eum, cui lege vel consuetudine, vel principis priuilegio harum rerum custodia tradita aut delegata est, sed exactè, & bona fide omnes, & singulę diligentiæ à lege regia requisitæ fiant, aliàs secus.

23 † Quinimò his non obseruatis, eadem lex in fine præcipit, vt is, adquem hæc bona pertinent, ius suum perdat, atque ad restitutionem rei inuentę tenea - tur tanquam pro furto, sicque in neutro foro erunt securi. Caueant igitur domini arcium, quibus ex consuetudine immemoriali, vel regis priuilegio competunt prædicta bona mostrenca, eorumque locum tenentes, nequid horum prætermittant, aut quid fraudulenter, perperam ve, aut dolose hac in re admittant cupiditate excęcati, sed omnia rectè, & solenniter perficiant atq; conseruent, aliàs rei erunt gehennę atque animas suas perdent: & ita Anton. à Cordub. vbi

dub. vbi supra, in 2. opinione princip. in versic. & quia in hoc: & iterum col. penult. in versi. princeps decidit, nõ posse principem seculare disponere de prędictis bonis perditis, & errantibus, sicut de facto disponit per prædictas suas leges regias ad vtilitatem Reipublicæ, & cui voluerit ad libitum applicare, quia hæc ad thesaurũ pertinet Reipublicæ secularis, & ad bonam politiam eius pertinet disponere de his ad vtilitatem Reipublicæ. Eiusdem sententiæ videtur esse Mercad. vbi supra. Hoc tamen videtur intelligendũ, quando non seruantur seruãda, iuxta supradicta, & statim dicenda.

24 Erit præterea obseruandum in proposito, in animæ iudicio etiam defendi posse prædictas leges regias, si omnia adamussim obseruẽtur, vt prædiximus. Prętereà dum modò priori domino rem inuẽtam repetenti ius reddatur, fiatq; ei rei restitutio, etiam post præconia, & sententiã iudicis, solutis impẽsis in eadem re factis, vt censuit Couar. vbi supra, circa finem, cuius sententia mihi mirum in modum arridet, & placet, eamq; probat Anto. à Cordub. vbi supra, in .2. fundamento princip. circa finẽ. 2. opinion, & infra in. 1. dubio. & Mercad. vbi supra, & eã nouissimè latè probat ac defendit in vtroque foro post hæc scripta visus D. Azeued. in. l. 6. nu. 55. cum pluribus sequentibus, tit. 13. lib. 4. nouę Coll. Regi. vbi etiã quòd consuetudo contraria non excusat, quia est corruptela, & ideò non obseruanda, & quòd procedit re etiam perempta alio modo quàm apud dominũ esset peritura, quia tunc receptor illius ad interesse vero domino, quatenus factus est locupletior, teneretur, tametsi nouissimè Salon vbi supra, in. c. sequenti, col. 1314. cum sequent. oppositum contra Couar. vbi supra, dicat esse multo probabilius, id latè probans, & dicens docere plerosque ex recentioribus: & quãuis in foro iudiciali aliud colligatur ex litera d. l. 7. à cõtrario sensu, ibi: *Y hasta el termino de vn año y dos meses, &c.* non tamen expresse id in lege illa continetur: nec est sumendum argumentũ à cõtrario sensu hac inspecie, quia resultaret absurdũ, hoc est peccatũ: in foro tamen animæ, vt prædiximus, quocũq; tempore verus dominus compareat, audiendus est, atq; ei res sua restituẽda solutis impensis iustis, nec non & in foro exteriori, per prædicta: q. si nullo tẽpore prædictus dominus compareat, aut rem suam esse probauerit, obseruatis tamen prædictis diligẽtijs requisitis, securus in conscięntia remanebit is ad quem prædicta bona authoritate dictarum legũ peruenerũt atque pertinẽt, quia authore prætore possidet, iuxta. l. iustè possidet, cum simil. ff. de acquirenda possess. Debet igitur is, si timoratã, & inculpabilem conscientiam habeat, eo animo esse, vt paratus sit vero domino, quocunq; tempore rem suam repetenti, & talem esse probanti, eam reddere atq; restituere, vel ipsius æstimationem soluere deductis impensis, si ipsa alienata, vel aliàs consumpta ab eo sit.

25 Illud deniq; in calce huius. c. adnotare libuit, quòd cũ ex lege iustitiæ teneatur inuentor rei alienæ eam domino restituere, vt in d. c. si quid inueniſti, cum reliquis supra notatis, gratis id faceredebet, vt in specie hanc regulam constituit Siluest. in summa, verb. restitutio. 2. §. 1. & restitutio. 4. §. 1. nempe datum ob causam necessariam, ad quam tenetur recipiens necessitate præcepti, quoad iustitiam est omnino restituendum, probat latè Couar. in regu. peccatum, in. 2. parte §. 3. num. 1. communis secũdùm Cordub. lib. 1. quæstionarij. q. 32. in. 4. opinione, versi. primo dictũ: imò turpiter recipit, vt cum glossa & alijs probat Nauarr. in manual. Latin. cap. 17. num. 33. & 34. huiusmodi inuẽtor mercedẽ aut prẽmium ex pacto vel aliàs recipere non poterit, hoc est quod Hispanè dicitur *hallazgo*: qđ expressè probat tex. in. l. falsus 44. in ordin. §. qui alienũ, versi. quid ergo. ff. de furt. ibi, Et si non probe petat aliquid, & ita aduersus Hostiens. Abb. rectius existimauit in. c. dudum. el. 2. nu. 18. de electi. quem sequitur D. Couar. vbi supra d. §. 3. nu. 3. in hunc sensum exponens vocem Grẽcam d. versi. quid ergo, vt idem signi-

ficet qđ inuentionis prẽmiũ: & ita Bart. in d.§. siqui alienũ, scribit propter restitutionẽ rei alienę, quę inuenta fuerit, nihil iustè peti posse, nec accipi: pro labore tamen impenso in ea re quærenda, & inue
27 nienda iustè mercedem aliquã recipi, † & retineri posse, qđ sequuntur ac probãt, Alber. Ias. Fel. & Chassanęus, eosq; refert Couar. vbi supra, resoluens apud se certũ esse posse iustè recipi, & retineri quod fuerit datum ob rei inuentę restitutionẽ modò saltem coniecturis quibusdã appareat dominum id libere, & sponte dedisse: † quod verissimum puto: verbi gratia,
28 si illud sponte offeratur inuentori absq; eius petitione, vel aliàs constet de libera & spontanea voluntate dantis.

29 Vltimò, inuenio quòd nouissimè Petrus à Nauar. lib. 4. de restitution. c. 2. nu. 82. dictas leges regias interpretatur ac intelligit, vt procedant in conscientia, tantum in casu inquo loquuntur, nempe non de omni inuento, sed *de los mostrencos*, quę sunt animalia errantia, & perdita, vt patet ex dictis legibus, deinde non loquuntur, nec præcipiunt id esse faciendum ante sententiam, sed post condemnationem, & quòd ita sunt accipiendæ, nempe vt alia bona perdita applicentur regi, lata tamen sententia: hæc tamen opinio procedit ab eo authore, qui supra contra communem prope omnium Theologorum sententiam tenuerat cum Dominic. à Soto, & reliquis supra citatis, inuenta non esse necessariò pauperibus reddenda, sed inuentorem factis competẽtibus ac possibilibus diligẽtijs, domino non inuento, posse sibi ea iustè retinere, eo tamen animo vt semper quòd verus dominus appareat, teneatur ei inconscientia rem inuentam restituere: vnde vt hanc suam opinionem sustineat atque defendat, respondet fundamentis communis sententiæ, & accedens ad dictas leges regias, quæ sibi magis obstant, præd. modo eas intelligit: sicque primò notandum, prædictum intellectum esse à se in eum finem inuentum, vt posit in sua opinione permanere contra communem: quæ cõmunis habet, nullo modo posse huiusmodi inuentorem retinere sibi eam rem, sed pauperibus teneri eam erogare, ac proinde non est multum fidendum prædictæ suæ exposition. 30 † Secũdo (quod salua pace dixerim) moneo, mihi eundem intellectum verum nec tenendum videri, nẽpe quoad primum vt procedant dictæ leges solum *en los ganados mostrencos*, & non in omni inuento: quod tenet Salon. vbi supra, controuers. 1. colum. 1311. in 4. conclus. dicens in hoc regno Castellę posse iusta conscientia inuentorem rerum inanimatarum, & non se mouentuim sibi retinere non apparente domino post debitam ipsius inquisitionem, quia iuxta hæc leges & iura Castellę nihil decernunt, contrarium nanq; conflat ex generalitate earumdem legum, vt patet ex. l. 6. ibi, *Toda la cosa q̃ fuere hallada en qualquiera manera mostrẽca, &c.* & ex. l. 7. ibi: *q̃ qualquiera que hallare alguna cosa agena, sea tenudo, &c.* loquuntur enim expresse in omni inuento generaliter, saltem d. l. 7. Si tamen prædictæ leges regię non fuerunt nec sunt receptę, aut saltem consuetudine admissę, nisi tantũ *en los ganados mostrẽcos*, quod ignoro, procedere posset prędicti moderni opinio, quod ipse nõ asserit: similiter respectu secundi dicti, nẽpe quod prędictę leges non loquantur, id esse faciendũ ante sententiam, sed post cõdemnationẽ, & quòd ita sunt accipiẽdę, nẽpe quod bona prædicta applicentur regi lata sententia, nõ verò prius: hoc si referatur ad depositum faciendũ per inuentores, de quo in dictis legibus regijs, gratis dictũ videtur: quòd si prædictæ leges sũt iustæ, & procedunt, & seruandæ sunt in foro conscientia, prout sunt, & debent seruari, obseruatis quæ prædiximus, ad quid, obsecro, necessaria sententia, quandoquidẽ hîc non agitur de pœna, sed de depositio rei inuentæ faciendo statim in manibus personæ publicæ arcis custodis, atq; de applicatione ipsius obseruatis prius requisitis ab eisdem legibus, ne diu dominia rerũ sint in incerto: itaq; leges prędictę minimé sunt pœnales, sed imò purę iustamque decisionem & bonũ Rei publicæ

publicæ continent, tum ex eo quòd modò dicebamus, ne dominia rerum sint in incerto, tum etiam quia prædictis diligẽtijs regiarum legum factis, veri domini rerum perditarum facilius eas penes personam publicam depositas inueniẽt, quã penes plures ac diuersos priuatos earũ inuentores, si eas retinere possent: multũ igitur conuenit Reipublicæ decisio, & bona prouisio dictarum legum: ergo statim obligant inuentorem ad prædictum depositum faciendũ, nulla expectata sententia. Is prætereà nullum dominiũ acquirit ex sola inuentione, vt patet ex his quæ in principio huius cap. adduximus, tenetur igitur res inuentas statim deponere, & consignare coram d. arcis custode, iuxta decisionem dictarum legum, nec sibi retinere poterit, nec domino restituendas; quandoquidem ad id & ad faciendas diligentias necessarias pro com-
32 paritione dominorum incertorum persona publica ad hoc per dictas leges regias iustissimè & conuenientissimè designata est, cui hoc incumbit, non verò priuato inuentori: quo fit, vt prędicti intellectus in eum, quem prædiximus sensum acceptus, tenendus non sit, tanquam periculosus ac destruens decisionem præd. legum regiarum, ac proinde animę iudicio non securus, quia si aliud diceremus, facilè patrimonium hoc regis, *de los mostrencos*, minueretur & defraudaretur, si inuentores res sic inuentas sibi retinere possent ante condemnationẽ: & præterea veris dominis earum præiudicium ingens fieret; vt prædiximus, ignorarẽt enim apud quos res suæ essent, ac proinde eis inuiti carere cogerentur, quia fortè præconia non audirent, nec libellos publicè super hoc positos videbunt, nec legent: at verò licèt hoc vltimum etiam contingere possit, depositio facto coram arcis custode, attamen dùm sciuerint domini res suas esse perditas, statim accedent ad prædictam personam publicam, penes quem deponi debent, exquisituri ab ea, an penes se depositæ sint, & vt ad hoc librũ suũ exhibeat, & sic facilè fraude cessante, eas consequentur: secus verò erit, si inuentores, cùm cõmuniter ignorẽtur qui sint, qui ipsas retineãt: nec præsumendum est contra prædictam personã publicam, quod depositũ negabit, aut aliud quippiam in fraudẽ dominorum committat, hoc siquidem licẽt nõnunquã fiat, imò forsan sæpe, sicut & furta & alia crimina in republica frequẽter perpetrantur, non tamen iniustã reddit decisionẽ prædictarũ legũ, nec venit in consideratione, quandoquidem si de eo constiterit (sicut & cætera crimina) grauiter puniendũ erit, partiq; lesæ damnũ & interesse resarciendum: & ideò forsan D. modernus minus securus de præfata sua sententia, inquit postea. n. 83. Sed quoniã in more nostro est, raròà communi doctorum sententia discedere, etiã ratione multũ coacti, idcirco hæc omnia dubitãdo, & à medici, & ab alijs accipi volo.

Si verò ipsemet author in alium sensum prædictam suam opinionem intellexit, nempe cameræ regiæ non competere dominium harum rerum sic inuentarum, quanuis inuẽtores statim eas arcis custodi reddiderint, nisi postquam sententia iudicis regi, vel suum ius habenti fuerint applicatæ, transactis terminis, ac omnibus obseruatis quæ dictę leges iubent, domino non inuento, hoc verum esset: quanuis si post hanc sententiam applicationis verus dominus compareat, offerretque & realiter soluere paratus esset iustas expensas, eidem protinus in conscientia esset restitutio faciendа, vt prædiximus: non tamen vidi obseruari, vt sententia iudicis prędi. super hoc feratur: forsan obseruatur, eritque bona praxis, mihi tamen id non constat, nec contrarium. Eãdem l. regiã refert nouissimè Henric. vbi supra d. lib. 7. c. 36. n. 6. pag. 593. additq; q̃ hoc ius petẽdi pecus seu mostrẽcum, quod ex ea competebat prętori, transtulit rex in fratres ex ordine Mercedis, aut Trinitatis (quibus datur locus pręuentioni) pro redemptione captiuorum, vt ibi latius commemorat: ego autem hoc intelligo in illis locis, vbi priuilegio regis, vel consuetudine alteri ius illud non est concessum,

quo casu etiam obseruanda erunt omnia prædicta: cæterum vbi id laicis, alijs ue personis concessum prius erat, aut donatum (prout contingit in pluribus ciuitatibus & oppidis horum regnorum) pręd. fratres se non intromittunt.

SVMMARIVM.

1 *Datum meretrici ob actum Venereum, potest iustè ab ea retineri, etiam si causa turpis non sequatur posteà, vel si turpitudo ex parte dantis & accipientis versetur, vt hîc.*

2 *Quod nedum procedit in foro contentioso, sed etiam in foro conscientiæ, de quo etiam num. 14. cum sequentibus.*

3 *Dum tamen non interueniat fraus, aut excessus, quia is donationis titulum exigit, vt datum recipi & retineri valeat.*

4 *Item dummodo dantes vel promittentes concubinæ, vel meretrici, habeant ius donandi, & promittendi, aliàs secus, vt sunt illi, qui alieni iuris sunt.*

5 *Idem est in monachis.*

6 *Idem in mulieribus coniugatis de bonis maritorum, aut superlucratis, secus de paraphernalibus.*

7 *Minor, miles & clericus, concubinis suis donare minimè possunt.*

8 *Is, qui cum muliere publica, vel ea fœmina, quæ sui corporis quæstum facit, coierit absque expressa conuentione mercedis, cogendus est à iudice lege taciti ac subintellecti pacti, eidem fœminæ hoc poscenti consuetã Venerei vsus mercedem soluere, & numer. 10.*

9 *Non soluens meretrici statutum pretium, cogetur in foro iudiciali ad solutionem eiusdem.*

10 *Masculus à fœmina ob actum Venereum pretium recipere potest.*

11 *Meretrix licet turpiter faciat eo quòd sit meretrix, non tamen turpiter accipit cùm sit meretrix numer. 13. contra hoc arguitur, sed numeris sequentibus argumenta dissoluuntur.*

12 *Meretrix domina est sui corporis, & materia vendibilis est.*

13 *Legis. 4. §. sed & quod meretrici. ff. de condict. ob turp. caus. intellectus, & numeris sequentibus, præcipuè numer. 18. vbi Iurisconsulti ratio defenditur ab impugnationibus Nauarr. & numer. 20. & 21.*

14 *Acceptum voluntariè ab aliquo, vbi ab vtraque parte committitur turpido, an sit restituendum, & num. 27.*

15 *Meretrix secundùm Medina & Nauarr. non minus peccat recipiendo mercedem suæ operæ illicitæ, quam cæteri, qui pro alio maleficio committendo recipiunt pretium, quamuis ad restitutionem non teneantur: sed contra num. 16. & 17.*

19 *Legũ. 2. 3. & 4. ff. de condict. ob turp. caus. intellectus.*

21 *Concessio corporum ad copulam æstimabilis est pretio, siue pecunia.*

22 *Genesis. c. 36. vbi Iudas mercedem promissam Thamar misit eidem, adducitur.*

23 *Pro maleficio perpetrando nihil accipi aut retineri potest, nec etiam pro labore & periculo mortis, cui mandatarius se exponit.*

24 *Recipi potest merces pro fornicatione à muliere soluta, & viris vxoratis, monachis & clericis, atque retineri ab eisdem, securè, dummodo moderatum sit, ac sine fraude, & datum à persona sui iuris.*

25 *Fœmina fornicaria, quæ publica meretrix non est, petere potest & retinere secure in conscientia, quod sibi ob copulam promissum aut solutum est.*

27 *Sed in foro exteriori actio eidem ad petendum denegatur.*

28 *Nauarrus inaduertenter imponit Episcopo Segobiensi, Couarruu. quod ipse non dixit.*

29 *Meretrix tutò in conscientia apud iudicem exteriorem petere potest mercedem sibi promissam sequuta copula: secus dicendum est in alijs mulieribus non meretricibus, respectu eiusdem fori exterioris.*

CAPVT X.

De receptis & promissis ob causam fornicationis.

Vlpianus

VLpianus summus Iurisconsultus in. l. 4. in versi. sed & qđ meretrici. ff. de condiction. ob turp. vel iniustam caus. ita sãciuit: Sed & qđ mere retrici datur, repeti non potest, vt Labeo & Marcellus scribunt: sed noua ratione, non eo, quòd vtriusq; turpitudo versatur, sed solius dantis: illam enim turpiter facere quòd sit meretrix, nõ turpiter accipere cùm sit meretrix. & ibi Bart. & cõmuniter doctores, & in. l. 2. C. eodem tit. Bart. in. l. affectionis. ff. de donatio. consonat. l. 53. tit. 14. par. 5. in versi. *esso mismo*:

1 †Ex quibus iuribus manifestè & ad literã probatur, datum meretrici ob actũ Venereum, posse iustè ab ea retineri, quandoquidẽ repeti non potest. Quod procedit, etiam si causa turpis posteà non sequatur, quia mulier noluit cum viro coire, & à fortiori si turpitudo ex parte dantis & accipiẽtis versetur, vt puta quando is turpis actus paciscitur cum fœmina bonæ famæ, vt in d. l. 53. in. 1. & in. 2. partibus.† Quod nedum procedit in foro cõtentioso, in quo non est huiusmodi lucrum necessariò restituendum, sed etiam in foro conscientiæ, vt bene probat Abba. in cap. plerique, de immunit. eccles. in. 3. quæstio. numer. 12. & 13. S. Thom. 2. 2. q. 32. art. 7. & ibi Caiet. idem Thom. q. 62. art. 5. ad 2. Paluda. & alij in. 4. distin. 15. glos. communiter recepta in summa, verbo, quod verò, ibi: Vt si aliquid datur 14. q. 5. D. Couar. in d. regu. peccatum. 2. p. §. 2. n. 4. testatur cõmunem Ioan. à Medina in suo cod. de restitutio. q. 20. versi. in oppositum, licet ipse cõtrariũ teneat, vt infra dicemus, & in hac conclusione ferè omnes, tam Theologi, quàm Canonistæ & Legistę conueniunt, vt testatur Nauar. in manual. Lati. c. 17. nu. 34. versi. quartum dictum, sequitur & latè probat Dominic. à Soto lib. 4. de iustitia & iure. q. 7. art. 1. ad 2. in versi. qua propter. & notissimè latè idem fundat Ant. à Cordub. lib. 1. sui quæstion. q. 32. in. 1. opinione, & in 2. opinione, in versic. sed hęc ratio, & in. 4. opinione in. 4. dict. Ant. Gom. in. l. 62. Tauri. in fi. Henric. in summa Theolog. moral. lib. 7. c. 35. nu. 3. & est communis Theologorum sententia, diui Thomæ & omnium discipulorum eius, quacunque mulierem, modò absint fraus & dolus, posse accipere, quæ moderatè sibi à fornicario dantur, secundùm Salon de iustit. & iur. quæst. 62. articul. 5. controuers. 4. vbi eã bene probat. Vnde minus rectè Medina vbi supra probauit contrarium, nempe datum meretrici non posse licitè retineri, alia ex causa quàm donationis liberę, nec recipi titulo mercedis & pretij actus Venerei: hoc namque contra receptissimam nostrorum maiorum, veram, optimeque fundatam sententiam est, ac proinde non tenendum, vt eum nuncupatim reprobant D. Soto Couarr. & Nauarr. vbi supra, num. 40. versic. tertiò infertur. Couarr. omnino in totum. Nauarr. verò in eo quod ait, acceptum à meretrice in operæ suæ fœdæ mercedem, esse in foro conscientiæ restituendum, hoc namque est falsissimum, quia minimè est de necessitate restituendum, ex prædicta communi sententia probata in d. versicu. sed & quod, vt probat Couarr. d. nume. 4. modò secundùm ipsum absit fraus in ipsa acceptione, nec sit excessus aliquis in ea: is namque excessus si adsit, arbitrio boni viri donationis titulum exigit, vt datum recipi & retineri tutè valeat: quod & probat bene Mercad. libr. 4. de contractib. capit. 16. versicul. *todas las vezes.* & fratrer Angles in suis Florib. Theologic. quęstion. in titulo de restitution. in quęstion quis à restitutione sit liber, versicul. si quod titul. de donationis, pagin. 191.

4 †Item dum modò dantes vel promittentes concubinæ vel meretrici, habeant ius donandi, & promittendi, aliàs secus, vt sunt illi, qui non sunt sui iuris, veluti filij familias, non habentes bona castrensia, vel quasi, & serui, iuxta text. in l. contra iuris. 29. §. si filius. ff. de pactis. l. 3. titul. 4. part. 5. qui cùm non habeant propria bona, sed omnia sint parentum, vel dominorum, non possunt de illis disponere contra voluntatem eorum, aut expendere, vt notat Henric. in capit. 2. de adult. Palac.

Rube. in rubric.de donation.inter virũ & vxo.§.41.nu.1.circa fin. & frater Angles vbi supra pagin. 192. in 9. dubio & Armill.aur.verbo restitutio. nu.19. Nauar.d.c.17.n.156. †Idem intelligo de monachis, vt notant supradicti, aduertentes eadem ratione mulieres coniugatas de bonis maritorũ,aut superlucratis constante matrimonio, non posse dare amasijs,nec ipsas retinere,imò debent restituere maritis:secus si mulieres ipsę de bonis paraphernalibus, de quibus possunt liberè disponere,largitæ fuerint, secundùm Palac. Rube.vbi supra,nu.2.Minor similiter,& miles,atq; clericus concubinis suis donare minimè possunt, vt post
7 alios probat Couar.vbi supra,nu. 2.† Si igitur mas liberam administrationẽ bonorum suorum habeat, & meretrici aliquid moderatum dederit,ob actum Venereum ratione conuentionis expressæ vel tacitæ,repetiab ea non poterit:quin imò ipsa iustè id retinebit,etiã si constet non omnino liberè datum,sed ob prædictam turpẽ causam,vt prædiximus:imò, vt rectè existimat Couar.vbi supra, nu.
8 4.† is qui cum meretrice publica,vel ea fœmina, quæ sui corporis quæstum facit,coierit absque expressa conuentione,cogendus erit à iudice, lege taciti ac subintellecti pacti,eidem fœminæ (hoc tamen poscenti) consuetam Venerei vsus mercedẽ soluere:cui adde,quód Respublica nõ solùm meretrices permittit, sed & pretium eis taxat,id quod nomen
9 ipsum meretricis admonet: † dicitur enim à merendo, vnde qui illis statutum pretium non persolueret,cogetur in foro iudiciali ad solutionem eiusdẽ,vt probauit Soto vbi supra, in versic.& quod
10 non solum,illud superioribus addens,† etiam masculum à fœmina ob actum Venereũ pretiũ recipere posse,imò equius, quia plus præbet, sed quia fœminis maior inest pudor,ob idq; rariores sũt quæ illi turpitudini vacent,quàm viri,pretiũ ipsæ iustius recipiunt,& quòd amans vsus corpore mulieris titulo venditionis, etiam si nihil promiserit,pretium eidem soluere teneatur, sequitur etiam frater Angl.vbi supra,pagin.191.versic.hinc si amans.

11 Sed antequã vlterius progrediamur, oportet inquirere veram rationẽ supra dictorum,ex qua ad alia plura pro extensione ipsorum procedemus: & ea quidẽ in promptu est, quam prædiximus ex Iurisconsulto, scilicet quòd meretrix licet turpiter faciat,eo quòd sit meretrix,nõ tamẽ turpiter accipit,cùm sit meretrix: quam rationem ad literam sequitur S. Thom.2.2.quæst.32.art.7.in versi.tertio modo,& omnes alij post eũ:quãuis enim fornicatio praua sit,& iure diuino vetita,& sic est peccatũ mortale,adeò vt qui cõtrarium affirmaret,esset hæreticus,vt
12 resoluimus supra c.7.nu.15.† ipsa tamen meretrix domina est sui corporis, & materia vendibilis est,nec ipsa vẽditio actus Venerei illicita cẽsetur:licèt enim actus Venereus ex se ipso reprobus sit;eius tamen venditio non est prohibita,nec illicita ratione materiæ:dare enim mulieri pecuniã pro vsu Venereo,malũ est,quia datio illa imperatur à luxuria,& à praua sensualitate procedit: at datio pecuniæ meretrici promissę,cùm ea fiat post actũ Venereum,mala non est, sed actus iustitię à nullo vitio imperatus, quia materia vendibilis in hanc dationem adducitur:ita explicat Caiet.d.arti.7.in versic. nam in meretricio: quod etiam probatur ex dicto Iurisconsulti loco, & præ cæteris hoc latius explicat atque subtiliter probat D.Couar.vbi supra,num.1. per totum.

13 Hanc tamen Iurisconsulti, & communem Doctorum rationem nouissimè improbat Nauar.in d.suo manual.Latin. c.17.nu.34.dicens, non satisfacere:tùm quia videtur sibi repugnare, cùm præsupponat turpe esse meretricari,& non esse turpe mercedem pro meretricio accipere,& sic desimilibus:quia si turpe est meretricari, turpe erit pro meretricio accipere. Nec obstat secundùm Nauar. quòd Iurisconsultus in d.versicu. sed & qđ meretrici,contrariũ videatur expresse decidere, quia defẽdendus erit in hũc sanè modum,nẽpe quòd cum sentit turpe esse

pe esse meretricari,intelligat de turpitudine vera iuris naturalis, quod ius ipse Vlpianus nouit, licèt diuinum, contra quod etiam est, ignorauit:cùm autẽ ait: Non turpiter accipere,sentit de turpitudine iuris humani,quod permittit meretricari: quare secundùm hoc,sicut iure naturali & diuino turpe est meretricari, ita etiam erit turpe pro meretricio aliquid accipere: vnde fit, vt cùm in foro conscientię ius naturale & diuinum sit necessariò seruandum.cap.sunt quidam. 25.quæst. 1. in hoc eodem foro vtrumq; erit turpe,& meretricari,& ob meretricium aliquid accipere, sicque prædicta ratio Iurisconsulti non satisfacit quoad forum conscientię, quanuis satisfaciat quoad exterius,in quo impunè licẽt meretricari. Nec insuper ratio Caietani d. arti.7.supra adiuncta Vlpiani rationi,nẽpe quòd materia sit vendibilis in nostra specie,quam Dominic.à Soto & cæteri sequuntur,omnino satisfacit, secũdùm Nauar.vbi supra,nu.35.quia licèt satisfaciat quoad constituendam differentiam inter acceptum ratione criminis simoniæ,& acceptum ratione meretricij,non tamen quoad alia: nam æquè, imò magis vendibilis est opera se locantis ad militandum in bello iniusto,ad dolum committendum,& ad fuste cædendũ,vel occidendum,ac opera meretricis ad explẽdam libidinem cum ea coire volentis:at Caiet.& ceteri negant idem esse in alijs delictis,in quibus ex vtraque parte versatur turpitudo.Accedit etiam secũdùm Nauar.quòd non inuenitur text.significans licere accipere pretium pro opera peccandi,vel peccato cooperandi, excepta meretrice,quoad forũ exteri'.Quin imò addo,quòd cùm meretrix recipiens datum vel promissionem dandi, consentiat ob hoc turpitudini,aliàs non cõsensura,non videtur posse seiungi actus receptionis,vel promissionispretij,ab actu ipso Venereo,quoad peccatum, sicq; in vtroque peccare videtur,tanquam cooperans peccato alterius,opereque illicitę illius.Secundò mouetur Nauar.d.nu. 34.versi.2.contra rationem Iurisconsulti,quia iuxta eam concluditur vnum falsum,nempe quòd acceptum ob fornicationem à mulieribus solutis clam fornicantibus,est necessariò restituendum,& fortius id quod accipitur à coniugatis, & monachis,ob eandem causam, & non minus quod accipiunt mares, præsertim clerici & religiosi à fœminis,eo quòd libidini earum inseruiunt,quia ratio permissiua iuris humani in meretricibus, cessat in præd.omnibus,præsertim in cõiugatis,monachis,vtriusque sexus,& clericis,qui omnes etiam in exteriori foro puniuntur ob actum Venereum, vt est notum:hoc autem nempe quòd hi teneãtur ad restitutionem receptorum,nõ est verum,vt infra dicemus num. 24. & 25. ergo,&c.

Quare ipse Nauar.vbi supra,num. 36 cum sequentibus, omnibus omnium dictis ruminatis,tria præcipué inter alia ad uersus communes & receptas sententias profitetur ac docet.

Primò,non esse differentiam, quoad forum conscientiæ,inter acceptum ob operam meretriciam ex vna parte,& ob operas ad alia maleficia,in quibus vtriusque turpitudo versatur,ab altera,quia in omnibus datur & accipitur contemplatione maleficij damnati & punibilis in eo foro cõscientiæ,& in omnibus equè voluntariè datur,& æquè turpitudo ab vtraque parte admittitur quoad prædictum forum.

14 Secundò,quòd ratio solida & vera,quare acceptum ob operam meretriciã non est restituẽdum,ea est, quòd acceptũ voluntariè ab aliquo, vbi ab vtraque parte committitur turpido,nulli est de præcepto restituẽdum,secundùm S. Antonin. in sua summa.2.par.c.5.in princi.Monaldum verbo restitutio.Angel.verbo restitutio,versi.turpe.Siluest.eodẽ verbo restitutio. 2.§.3.& verbo eleemosyna. §.4. quos sequitur ibi Nauar.&.n.30.d. c.17. aduersus communem,vt ipse ibi profitetur.Tertiò,quòd tex. in d.§.sed & quod meretrici, dum approbat receptionem pretij meretricis ob actum Venereũ, habet locum tantũ quoad forum exterius,

quo opera meretricis est permissa,secus quoad forum conscientiæ,inquo est prohibita:& ita resoluit, quòd meretrix nõ minus peccat recipiendo prædictã mercedem suæ operæ illicitæ,† quam cęteri qui pro alio maleficio committendo recipiunt pretium,quanuis nec illa, nec hi ad restitutionem accepti teneantur prædicta ratione,sicq; in hoc approbat opinionem Ioan.à Medina de restitution.c. 20.tenentis,peccare meretrices accipiẽdo mercedem tanquam debitam suę fornicationis:idemq; esse censet Nauar.esse necessariò dicendum quoad eumdem forum conscientiæ de alijs fœminis & maribus,cuiuscunq; ordinis qui ob fornicariam operam aliquid accipiunt. Tãdem Nauarr.nu. 41. docet confessarios quid respondere debeant atq; consulere prædictis mulieribus & viris impudicis, quibus ob actum Venereum aliquid promissum est,& nondum solutum vel traditum,ne iterum peccent id petendo tãquam debitum in foro conscientiæ ob illa turpia facta,& sic approbando illud, sed alio modo,per viam miserationis atque eleemosynæ,vt latius ibi per eum.

Quid tenendum?Ego profecto veritatem attingere & sequi desiderans in omnibus meis actionibus,& bona venia habita à doctissimo Nauar.mihique obseruatissimo,eius dicta supra citata,subtilia ac ingeniosa nimis,rectoque animo pronuntiata,vt consuleret saluti animarum eorum qui actibus Venereis inuoluuntur,esse existimo:attamen, salua semper censura sacrosanctæ matris Ecclesiæ, à ratione præfata Iurisconsulti,communique sententia sancti Thomæ, & aliorum,discedere non audeo,quinimò ipsã verioré esse existimo, † nempe vt quanuis meretrix turpiter faciat meretricando,non tamen turpiter recipiat: quia licèt actus ipse Venereus vtriusque,maris scilicet & fœminæ, turpitudinem contineat,atque ita pactio ipsa contingens inter marem & meretricem ratione huius actus,& quatenus ex appetitu & libidine fit,ex parte vtriusque turpis sit,attamen quatenus datio & receptio mercedis,eiusque promissio, eorsum possunt censeri & considerari,turpitudinem nõ habent, quia datio vel promissio fit in compẽsationem, mercedem ac pretium corporis meretricis,quoad vsum Venereum,qui vendibilis est, & ideò ad iustitiam commutatiuam pertinet,ac proinde receptio vel mercedis pactio in hunc sensum accepta iusta est, quippe quę nõ procedit ab appetitu actus Veneri,sed vt habeat ipsa mercedem & pretium vsus corporis ad actum fornicationis: licèt enim opera illa fœda meretricis, quatenus est peccatũ,& sic ingenere moris & actus intrinsece mali, nullius sit pretij: quatenus tamen est res quædam humano vsui accomodata, & sic de se in genere entis pretio ęstimari potest,quo fit, vt nec ipsa datio,quatenus tendit ad stipendium & mercedẽ actus Venerei,& vsus corporis,quem ipsa præstat meretrix,& ob quem pretium habere potest,meretrix,turpis sit,tametsi quatenus turpitudinem habet alio diuerso respectu & cõsideratione peccatum contineat: † Vnde præd.merces dummodo moderata sit vt prædiximus,aut sine fraude, iustè accipitur ac retinetur sine obligatione prę cisa restituendi in vtroque foro, vt Angelicus doctor,& alij communiter post eum testantur:inquit enim S. Thom.esse aliquid illicitè acquisitum, non quidẽ quia ipsa acquisitio sit illicita, sed quia id ex quo acquiritur, est illicitum,sicut patet de eo quod mulier acquirit per meretricium:& hoc propriè vocatur turpe lucrum:quòd enim mulier meretricium exerceat,turpiter agit, & contra legem Dei,sed in eo quod accipit, non iniustè agit,nec contra legem: vnde quòd sic illicite acquisitum est,retinere potest, & de eo eleemosyna fieri. Sentit igitur manifestissimè his verbis S. Thom. ac expresse probat,licitè ac secundùm legem meretricem recipere ac retinere quod sibi ob actum Venereum datur: si enim hoc esset contra legem Dei,sanctus Doctor hoc minimé assereret,nec permitteret,cùm ipse legis diuinæ maximus sectator,ac cultor esset. Eiusdem sentẽtiæ fuit Caiet.

Caieta.ibidem cũ eo trãsiens, & probãs materiam esse vendibilem,& actum esse iustitiæ,à nullo vitio imperatũ, dare mulieri por vsu Venereo post factum,quanuis dare antequam fiat,malum esset, sequitur etiam Siluest.in summa, verb.restitutio.4.tit.1.& Armill. aurea in eodẽ verbo restitutio.nu.10.& alij in.4.distinction. 51.estq; communis secundùm Ledesmium ibi,in 2.part.quæst.15.art.5.fo. 132.vbi quòd licèt verum sit, quòd peccatum pro formali non sit vendibile, secus tamẽ est,si peccatum accipiatur pro actu aut vsu ipso positiuo,sicut qui vendit aut emit rem in loco aut tẽpore prohibito iusto pretio,non tenetur ad restitutionem, etsi actus esset peccatum, & est communis sententia Theologorum secundùm eumdem Ledesmium ibidem quæst.28.art.5.folio.264.quòd meretrices licitè accipiunt pretium pro vsu sui corporis ex vi locationis & debiti, nec tenentur ad restitutionem:eamdem sententiam D. Thom. latè probant Dominicus à Soto,& Couar.vbi supra,& Mercad.de contractib.lib.4.c.16. versi. *todas las vezes*, & frater Angles in suis Floribus Theologi.quæst.in tit.de restitutio. in quæstion. quis à restitutione sit liber, in.11.difficul.& ibi statim in 7. dubio pagin. 190. loquens expresse in foro conscientię,prout omnes Theologi supra citati in eodem foro censendi sunt loqui, quandoquidem vt Theologi scribunt, Ioan.autem à Medina & Nauarr.vbi supra,tenentes contrarium, non sunt audiendi:tùm quia loquuntur contra communem, tùm etiam quia communis verior videtur ex supradictis,tũ quia fũdamentis contra communem supra adductis per Nauar.respondebimus infra statim per ordinẽ.Deniq; Medinam in specie carpunt Soto & Couar.vbi supra,& opinionem contra Medinam esse securiorem testatur Ioseph Angles vbi supra,in d.7.dubio pagin.191.Quinimò ipsemet Nauar.d. c.17. nu. 36.& 40.tenet contra eundem Medinam, quatenus ex istimabat,meretricem non posse retinere in conscientia,quod ex meretricio ac cepit,sed teneri id restituere,dicens hanc opinionem non esse veram, sed potius communem supradictam, nempe posse iustè id retineri à meretrice, nec esse de pręcepto restituendum: solùm itaq; Nauar.cùm Medina tenet contra communem;vt vidimus, meretricem nempe minimè posse iustè in conscientiæ foro accipere mercedem pro vsu sui corporis, nec promissam petere, quanuis vtrunq; possit in foro exteriori,in d.§. sed & qđ meretrici. Hęc autem opinio vera non est, nec tenenda, sed potius communis contraria,ex prædictis,& Medin. & Nauar,in supradictis reprobat nuncupatim contra eos tenens instruct. conscient.1. part.c.105. & instruct.negotiat. lib.1.c. 11.in principio.

Modò respondeamus ad motiua contraria Nauar.supra relata, vt res hæc illustrata atq; abspinis,quæ eam suffocare videbantur,erepta remaneat,nã fũdamẽtis Methymnæ optimè satisfacit Couar.d.nu.4. † Et quidem primum motiuum,quo ratio Iurisconsulti impugnatur, eo q̃ videatur sibi repugnare, cùm præsupponat,turpe esse meretricari, & non esse turpe pro meretricio accipere, nullius est momenti:tùm quia arguit Iurisconsultum de repugnantia, quod nemo audebit ei imponere:tùm etiam,quia vera non est sua consequentia,nẽpe,Turpe est meretricari,ergo turpe est propter meretricium accipere,quia præterquam quòd loquitur expresse contra decisionem d.§. sed & quod meretrici, hæc sequela non currit,quia ex hoc facto actus Venerei,datione vel promissione pretij & mercedis interueniente,duo diuersa insurgunt, quæ possunt seorsum censeri,nempe ipse actus Venereus,qui ex parte vtriusque turpitudinem continet, ac proinde ambo in hoc agunt contra conscientiam peccando mortaliter, quia datio vel promissio meretricem prouocat ad fornicationem,& procedit ab appetitu & libidine coitus: & prætereà datio ipsa vel promissio mercedis & pretij pro vsu corporis:hæc autẽ acceptio ex parte meretricis quanuis sit turpe lucrum, eo quòd

eo quòd ex illicito actu proueniat, non tamen est illicita, sed iusta, quandoquidem est materia vendibilis,& non procedit ab appetitu actus Venerei, sed vt habeat ipsa mercedem & pretium vsus corporis: sed nec ipsa datio, vt prædiximus, turpis est, quatenus ea tendit ad stipendium moderatum, & iustam mercedem vsus corporis, & compensationem ipsius, qui vendibilis est. Nec etiam obest altera consideratio eiusdem authoris, de sumpta ex l.2.3.& 4.ff.de condict.ob turpem caus. dum ibi probatur, ideò turpiter quem accipere aliquid, vt hominem
19 occidat,† vel vt sacrilegium faciat, vel vt stuprũ faciat, quia turpe est hæc facere. Trãseat. Ergo cùm turpe sit meretricari, turpe est aliquid accipere pro meretricio. Nego, datur enim ea instantia inter hæc duo, nempe inter receptionem ob meretricium, quę receptio in hac specie permissa est,& nõ turpis, vt in d.§.sed,& quod meretrici,& inter receptionem ob aliam turpem causam, nempe vt accipiens hominem occidat, vel vt sacrilegium, vel stupum faciat, vel iniquè iudicet,& alia similia faciat, hæc nanque acceptio in his vltimis speciebus & eis similibus iure prohibita est, atque illicita, ficque & datio & acceptio his casibus turpitudinem continet ex parte dantis & recipientis, vt in dictis legibus,& in.l.2. C. eodem titulo, ibi: Contra disciplinam temporum meorum domum aduersariæ dedisse profiteris,& in quam plurimis alijs iuribus,& sic non datur his casibus repetitio mele dati, & male accepti, quia in pari causa turpitudinis potior est conditio possidentis: quare meritò quòd cùm turpe sit hominem occidere,& sacrilegium facere, stupum committere, & inique iudicare, turpiter pro his aliquid recipiatur, quia datio & receptio ipsa est prohibita: non sic in nostra specie, quia licèt meretricari sit turpe, non tamen pro meretricio aliquid accipere, & ita hæc inter se verè differunt, ac proinde non licet de vno casu ad alterum, siue cæteros argumentari. In summa non licet tenere contra textum expressum, per argumentum aliorum iurium diuerso casu loquẽtium.

20 Intellectus autem eiusdem authoris, nempè Nauarri ad d.§.sed & quod meretrici, vt dum ait, turpiter accipere meretricem, sentiat de turpitudine iuris humani, quod permittit meretricari, secus de turpitudine iuris naturalis & diuini, quia cùm hoc iure turpe sit, & illicitum meretricari, ita etiam erit turpe & illicitum pro meretricio aliquid accipere, vnde in foro conscientiæ vtrumq; erit turpe, & illicitum, non sibi omnino cõstat, quoniam ibi Iurisconsultus non distinguit inter turpitudinem iuris naturalis, & humani, sed simpliciter in vtroq; casu de turpitudine loquitur: primo affirmatiue, scilicet quòd meretrix turpiter faciat quòd sit meretrix: secundo negatiue, scilicet non turpiter accipere cùm sit meretrix: ergo de eiusdem iuris turpitudine intelligendum est loquutum fuisse in vtroque casu, nempe vt eo iure quo non licet meretricari, eodem non turpiter accipiat pro meretricio. Prętereà nõ solum ob id quòd iure humano non sit turpitudo meretricari, meretrix turpiter non recipit pro meretricio, quia etiam si esset turpitudo illo iure meretricari, prout est iure naturali,& diuino, adhuc accipere mercedem moderatam propter vsum corporis sui, huiusmodi nõ esset, quia est materia vẽdibilis: bene enim stat quòd datum meretrici sit turpe lucrum, quia prouenit ex illicito actu, non tamen sit ob id illicita acceptio, quia materia venalis est, ac proinde iustè posteà accipi possit: nam licèt nemo sit dominus membrorum suorum, est tamen dominus vsus corporis sui, vsum siquidẽ corporis locare potest pro mercede, vt passim videmus apud Iureconsultos, qui locationem operarum permittunt & probãt. Quòd si replices, id obtinere cùm locatio fit ad vsum licitum, secus ad illicitum: responsio in promptu est, nempe vsum illicitum operari quòd ipsa locatio illicita sit: item quòd non sit cogendus locator conuentioni stare, nõ tamen ex hoc sequitur, non esse locatori soluendã mercedem

mercedem, quoties ipse quod in locationem duxit, opere impleuerit: sic ius naturale ac diuinum prohibet meretricari, non tamen inde sequitur, vt prohibeat quoque receptionem pretij pro meretri
21 cio,† vsuq; corporeo, diuersa enim hæc sunt, vt prędiximus: ita Dominic.à Soto d.lib.4.de iustit.& iur.quęst.7.ar. 1.ad 2. in versic.nam licèt, probat iure naturali concessionem illam corporum æstimabilem esse pecunia,& Ledesmius vbi supra d.q.18.arti.5.fol. 264.col. 4.in versi. & ideò.

22 Quinimò ex diuinis literis videtur comprobari posse, promissionem mercedis pro meretricio, licitè ad impleri, Genes.c. 36. vbi Iudas mercedem promissã Thamar, quæ habitum meretricium assumpserat ob fornicationem, misit post ipsum actum Venereum, non alia ratio profectò quàm quòd teneretur mercedẽ promissam meretrici soluere, vt considerauit in proposito Couar. d. §.2.num. 1.versi.secundo,& adducit etiam eandẽ authoritatem Ioseph. Angles vbi supra, pagi.191.in versi.si quod titulo. Non me latet, nonnullos eidem authoritati Genes.supra adductę respondisse, ne probet communem sententiam prędictam, nempe quòd sicut Iudas à culpa non excusatur in hoc quòd ad Thamar accesit, ita potuit in alio peccare, cooperando scilicet iniquę hœdi receptioni: hæc tamen responsio minimè satisfacit, nam quãuis in accessu libidine incensus peccauerit Iudas, ad soluendum tamen post coitum promissa, nullo vitio impellebatur, sed sola fidelitatis virtute, credens se ad id teneri,& ita laudatur de fidelitate. Prætereà non constat, quòd acceptio esset iniqua, quandoquidem pactio præcedens inter ipsos ibidem non reprobatur: ergo si promittens tenetur in proposito soluere in foro conscientiæ, vt infrà latius dicemus, & meretrix illud in eodem foro recipere poterit.

23 Aliud motiuum Nauarri contra Caiet. asserentem in proposito materiã vendibilem esse, nempe quòd æquè, imò magis vendibilis sit opera se locantis ad mi
24 litandum in bello iniusto, ad duellũ committendum,& alia maleficia perpetranda, ac opera meretricis,& tamen in præcedentibus casibus Caietã. & cæteri negant idem esse quod in meretricio, quia in illis acceptum est restituendum fisco, vel pauperibus: in hoc verò minimè, secundùm Caiet. ex eo diluitur, quòd etsi iure contra Caietani,& communem sententiam defendi posset, quòd quando labor humanus, operaque alterius conducitur ad quodlibet maleficium perpetrãdum, quanuis versetur turpitudo in conuentione ex parte vtriusque, posset accipiens datum retinere in animæ iudicio, in compensationem ac iustam mercedẽ laboris impensi,& industriæ præstitæ ad maleficium committendum, arbitrio boni viri. Addo ego,& propter periculum vitæ, cui se exponit sic conductus, quasi communis sententia contraria, tunc solum obtineat, cùm accipiens nihil laboris vel industriæ impẽdit. Nihilominus tamen frequentissima est omnium sententia in contrarium indistinctè, ex eo quòd conuẽtiones istæ iure sunt reprobatæ,& nullæ censeantur, & ideò acceptio sit illicita, quia est iniqua, & à lege reprobata, vt latè deducit Couar. vbi supra, nu.6.qui nu.2. agit de intellectu. l. iuris gentium. §. si ob maleficium. cum simil. ff.de pactis, vt procedat in maleficio quod lege exteriori punitur, quantũ ad ipsum recipientem actionem, siquidem ratione actus, qui iure humano punitur, non potest iure quicquam pacisci nec stipulari. l. mercedem. C. de condict. ob turpem causam, etiam si ex propria natura materia vẽdibilis sit, vt ibi latius probat: attamen pro meretricio accipere, non est turpe, sed imò iustum, vt expressum inuenitur in d.§.sed &quod meretrici: non sic in reliquis. Nõ obstat additio vltima, quã supra fecimus ad coadiuuandum primum fundamentum Nauarri de periculo vitę, cui se exponit cõductus ad maleficium perpetrandũ, quia ei est iam sufficienter satisfactum.

24 Ad secundum motiuum Nauarr. respondetur, quód etsi mulieribus solutis

clam fornicantibus,& in viris vxoratis, & monachis,item & in clericis , & religiosis idem facientibus, & ob id aliquid recipientibus,cesset ratio permissiua iuris humani,quia coitus horum est punibilis eodem iure,non tamen ideò sequitur eos sibi ob actum Venereũ datũ recipere & retinere,non posse tuté,nec teneri ad restitutionem eius,quia etiam meretricari iure humano turpe reputatur, vt in d.§. sed & quod meretrici. & iure naturali,& diuino prohibitum, & nihilominus accipere pro meretricio nõ est turpe,nec prohibitum eisdem iuribus,vt probauimus.Prætereà licèt meretricari, iure humano antiquo esset permissum, aut saltem toleratum , vt diximus supra c.7.nu.17.non verò stuprum , adulteriũ, vel incestus,aut sacrilegium , nihilominus remanet intacta altera ratio materiæ venalis in omnibus supradictis illicitis copulis & accessibus , quæ iustam efficit mercedis ac pretij acceptionẽ pro vsu corporeo,dũ modò ea moderata ac sine fraude sit,& à persona sui iuris habente potestatem dandi permissam , & concessam.

25 Quo fit,vt licèt Cyn. & Angel. in l. 2.C.de condict.ob turp.caus. Abb. in.c. quia plerique,num.14. cum sequenti.de immunit.eccles.item & Paulus in. l. 1.§. ob rem igitur, num.8. ff. de condict.ob turp.caus.& Palac. Rube.alios referens in repe.rubric.de donation.inter vir.& vxor.§.41.in princip.ante n. 1.teneant, fœminam fornicariam,quæ publica meretrix non sit,non posse petere promissum, recipere nec retinere mercedẽ sibi ob actum Venereum promissam,& pretium fornicationis,imò potius in animæ iudicio id restituere teneri,& cui sit restitutio facienda in hac specie,distinguit latè Henric.in.c.peruenit,in.2.distinctione , de adult. cuius distinctionem refert & sequitur Palac. Rub. vbi supra, nu.2. & sententiam supradictorum communẽ esse scribunt Adrianus in. 4. senten.in tractatu de restit.c.oritur alia quæstio,& Methymna vbi supra,quæstio.20.col.2. versic.quintò facit, qui eã per discursum totius quæstionis probat ,eorum opinio nec vera,nec cõmunis sit , etenim vt ex supradictis patet,ratione materiæ vendibilis contrarium in omnibus supradictis est verius,sicq; in prædict.personis idem tenendum est , quod in meretrice publica scripsimus,atque tenendum esse supra resoluimus:si enim materia vẽdibilis est, parum refert vendatur publicè vel secretè, imò hæ longè iustius possunt pretiũ recipere,quàm publicæ meretrices, quia ob maiorem honestatem pluris sunt estimandæ:& ita aduersus Cyni,& sequaciũ sententiam,hanc vltimam probant Monald.in sua summa in titulo de restitutione male acquis.Henric. vbi supra, Florẽtin.in sua summa in.2.par.tit.2.c. 5. col. 2.Siluester in summa verbo restitutio.2. colu.2. vers.sed quod dictum est.Adrianus in d.c.oritur alia quæstio, Dominic. à Soto de iustit.& iur.lib.4.quæst.7. art. 1.ad 2.vbi probat,iure naturali concessionem illam corporum æstimari pecunia,& D.Couar. vbi supra,nu. 4. Ledesmius vbi supra d.fol.264.col.4.in versi. sed an aliæ,& Ioseph. Angles vbi supra, pagi.191.versic. meretrix.1. & 2.Henricus in summa Theolog.moralis.lib. 7.c. 35.nu.3.in margine,& Salon vbi supra,& in 2.conclusione : & quòd acceptum ab huiusmodi personis ob actum Venereũ, non sit necessariò restituendum,aduersus Cyn.& reliquos tenet etiam Nauar. vbi supra,nu.34.versic.2. & in num.40. versi.4.infertur, quanuis ibidem quoad receptionem atque exactionem teneat, idem esse dicendum quoad forum conscientię,quod ipse supra resoluerat in meretricibus,nempe quòd peccent recipiẽdo,& petendo promissum:hoc autẽ vltimum dictum Nauarri,quoad forũ conscientię verum non est,& prætereà contradicit communi sententiæ, quam modò probauimus,vt ex superioribus patet & contrarium in terminis tenent modò proximè citati.

26 Sed tamen quoad forum iudiciale , est differentia inter has mulierum species, quia meretrici datur in iudicio actio petendi pretium,vt infra dicemus,ei autem quæ

quę nõ est publico loco exposita,denegatur,quia illis solis decreta sũt pretia,vxores autem & virgines non solum à iudicio arcentur,ne hoc petãt,verùm in pœnam sui criminis priuabuntur acquisito pretio : sed tamen ante cõdemnationem iure naturæ eis debetur : ita inquit Soto vbi supra,& sequitur Ledesmius vbi supra,& in hoc casu fatetur Couar.vbi supra,nu.3.sententiam Cyni in foro exteriori,ob eius,& aliorum doctissimorum virorum authoritatem, frequentissimè admitti,& aplerisque iudicibus eam admittendam fore, quanuis nõ esse veram probet.

Supereſt modò vt videamus , an tria dicta Nauarr.supra recitata sint vera ac rectè procedãt,necne ? Et quoad primũ, nempe non esse differentiam quoad forum conscientię inter acceptum ob operam meretriciã ab vna parte, & ob operas ad alia maleficia ex altera, &c.aduerto,eundem authorem supra num.35.approbare rationem Caiet.asserentis,quòd vsus meretricis est materia vendibilis,& non rei sacræ,quoad constituendam differentiam inter acceptum ratione criminis simoniæ,& acceptum ratione meretricij,non tamen quoad alia : sed quoad alia etiam maleficia,eadem differentia remanet satis probata in pręcedentibus, præterquam quòd communis sententia eam quoad vtraque probauit,& ita communis differentia verior est, & tenenda aduersus Nauar.

27 Secundum etiam dictum Nauarri,asserentis cum quibusdam, acceptum voluntariè ab aliquo,vbi ab vtraque parte committitur turpitudo,nulli esse de pręcepto restituendum : & ideò acceptum ob operam meretriciam non esse restituendum, iuxta veram & solidam rationem,est etiam contra receptissimam interpretum sententiam , vt prædiximus: quare si authoritati doctorum fidẽdum est,potius communi,quàm paucorũ standum est , præcipuè cum communis ipsa bonis rationibus suaderi possit,vt in proposito vidimus supra:vnde cùm Nauar. hoc secundũ dictum suum probet authoritate nonnullorum,meritò vt stante in contrarium receptissima cæterorũ omnium Theologorum sententia , potius hæc eligenda sit,quàm illa, præcipuè cũ maximè differat versari in aliquo actu turpitudinem ex parte vtriusque, & dantis,&recipientis,ad hoc vt acceptum ex illa causa securè retineri non possit,vel ex parte dantis tantum,quo casu meritò vt acceptum retineri possit ,cũ in ea acceptione nõ versetur turpitudo exparte accipientis, vt contingit in accepto ex meretricio,vt supra satis superque declaratum existit:sicq; ratio Iurisconsulti in d,§.sed & quod meretrici, est verissima,& tenenda in proposito, non verò quam assignat Nauar.vt pote in diuerso casu procedens , eaque adhuc non constans nec firma, sed potius communis contraria.

Tertium etiam dictum Nauarri non rectè iure procedit , contrarium nempe in nostra specie est verius , & receptius, vt ex præcedẽtibus patet. Quo fit, vt doctrina,quam idem author ibi præbet cõfessarijs circa consilium ab eis præstandum meretricibus quoad exactionem sibi promissi,non sit necessaria, quandoquidem , vt docuimus, & infra latius dicemus,rectè in vtroque foro meretrix datũ retinere possit, & promissum quoque petere.Tandem quod idem Nauar. 28 d.c.17.nu.35.in versi. ratio verò,† carpit eumdem Episcopum Segobiẽsem,dum se quutus alios sentit,quòd lex permittit,& facit iustam operam meretricis,non tamen alias prædictorum operas, hoc illi inaduertenter imponit , ipse siquidem hoc non dixit sed potius ingenuè fatetur , eam iniustam esse, actumque Venereum maris & fœminæ turpitudinẽ habere:tantùm enim affirmauit , mercedis pactionem iustam esse,cum eam non turpiter recipiat meretrix,ex d.§. sed & qđ meretrici.hoc autem verum est,& iuxta mentem communis opinionis.

29 Ex quibus omnibus iam clarè deducitur atque iure probatur,vt quanuis glo. in d.l.4.§.sed & quod meretrici , verbo sed noua ratione,& in.l.2.C.eodem titu.

de

de condict.ob turp.caus.verbo,turpem, & in.l.affectionis,verb.meretrices.ff. de donat. existimauerit, meretricem apud iudicem exteriorem petere minimè posse sequuta copula mercedem ob eam sibi promissam,quas glossas sequuntur Imola in d.l.affectionis,Angel.Bald. Paul.& Iaſ. in d. §. sed & quod meretrici. Iaſ. Alciat. & Zasius in. l.generaliter. ff. de verborum oblig.Fortun.in d.§.sed & qđ meretrici.Connanus lib. 5. cõmentar.c. 11.& eas esse veras quoad forum cõscientiæ,probat Nauarr.d.c.17.nu.40. versi. 5. infertur, prosequutus suam eandem prædict.opinionem. Nihilominus tamẽ quoad vtrunque forum contrarium est verius & tenendum,imò quòd tam in iudicio exteriori,quam in foro conſciẽtiæ tutò meretrices sibi ob id promissũ petere atque exigere possint,ex prædicta ratione Iurisconsulti,iunctis omnibus supradictis,quibus opinio contraria Nauarri confunditur atque diluitur: & ita meritò contra prædictas glossas tenet in terminis Cyn. & Salicet. in d.l. 2. C. de condict. ob turp. caus. Bart. & Alex.in d.§.sed & quod meretrici. idem Bart.in d.l.affectionis. Abb.in d.c. quia pleriq;. nu.14.de immunit.Eccles. Ripa in l.si plagij.ff.de verborum obligation.nu.10.cũ sequentibus.Palac.Rub.in rep.rubric.de donatio. inter virum & vxor.§. 40. per totum,& hanc profitentur esse communem Iaſ.& Zaſ.in d. l.generaliter, num. 20.eandem quoad forum exteriusprobauit Nauar.d.nu.40.versi.5.infertur,& videtur magis communis opinio secundũ Greg.Lopez,qui eam sequitur in d.l.53. tit.14.par.5.in glos. *que se los huuiesse dado*, & eundem in.l.38.titul.11.eadem partita, in glos.*otro yerro*:& Anto. Gom.in.l.62. Tauri ad finem,vbi eam in foro conſciẽtię etiam procedere affirmat,& Mencha ca controuers.illustrium.c.84.num.2.& in vtroque foro latius cæteris idem probauit D.Couar.d.2.part.§.2. per totum: & hanc partem probarunt communiter Theologi,existimantes meretricem mercedem sibi promissam ob vsum sui corporis in iudicio petere,& recipere posse, promittentemque in conscientia teneri ad solutionem eiusdem,dummodo fraus non interueniat,& merces moderata sit, & à persona sui iuris promissa vel soluta, vt constat ex Dominic.à Soto d.lib.4.de iustitia & iur.quæst.7.art.1.ad 2.& ex Ioseph.Angl.& Mercad.vbi supra,& cæteris alijs quã pluribus,& probatur ex exẽplo illo supra adducto Genes. c. 36.Iudæ & Thamar. † Hæc tamen cõmunis sententia respectu iudicij exterioris limitanda est,vt prædiximus,vt procedat tãtum in meretricibus,quibus solis à republica constituta sunt pretia,non verò in vxoribus,virginib⁹ alijsque mulieribus,quæ in loco publico ad actum Venereum nõ sunt expositæ,quia hę in foro exteriori arcentur à iudicio,nec promissum petere poterunt,quanuis si eis soluatur,id tutò in conscientia accipere & retinere possint: quinimò,& promittens in eodẽ foro tenebitur ad obseruandum,& adimplendum promissum,vt ex supradictis patet . Post hęc scripta in lucem prodijt tractatus de restitutionib.Ludouici Carb.qui quęstio. 48. per totam pleraſque ex supradictis conclusiones tenet, probat atque defendit.Necnon,& frater Michael Salon de iustit. & iur. in 2.2.D. Thom.quæst.62.art.5.controuers.4.col. 790.cum sequentibus.

SVMMARIVM.

1 *AN satis sit eligere dignum prætermisso digniore? & numeris sequentibus.*

2 *Catholicus,& prudẽtissimus Rex noster Philippus optimè se habet in prouisione Episcopatuum.*

3 *Melior cæteris simpliciter non est eligendus, sed magis idoneus ad animarum regimen qui possit Ecclesiam,& instituere,& defendere,& pacificè gubernare.*

4 *Beneficia ecclesiastica ex bonis cõmunib⁹ populi, veluti stipẽdia,& præmia virtutis & literarũ instituta sunt Ecclesiæ ministris proposita, vel secũdũ Ledesmiũ sũt distribuẽda iuxta Ecclesiarum vtilitatem quia, illorum redditus sunt instituti propter Ecclesias, & non propter cõditiones ministrorũ, vt in n. 5.*

Qui be-

6 *Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habentur.*

7 *Qui facit contra conscientiam, ædificat ad gehennam.*

8 *Habens duas voces, vnam nomine proprio, & alteram alieno,non potest vnum suo nomine, & alterum alieno eligere,etiam vbi merita duorum vel trium essent adeò æqualia, vt discerni non possit ab electoribus,quis melior aut idoneor sit, vt in numer.9.*

10 *Ecclesiasticum officium & beneficium,non ex affectu carnali sed discreto iudicio in persona magis idonea dispensandum est.*

11 *Prouisio Ecclesiarum parrochialium quomodò sit facienda,iuxta decret.de reformatione.cap.18.session.25.sacri Concilij Trident. & bullam Pij V.*

12 *An beneficia simplicia necessario sint digniori bus conferenda.*

13 *Collatio beneficij,vel electio,& muneris prælatio,digno facta, omisso digniore, valida est in vtroque foro, nec rescindi ex hoc potest, quanuis prouidens peccet: & in numer. 16. quod procedit,etiamsi ante electionem vel prouisionem denuntietur electoribus, vt digniorem eligant, & à contraria electione ab initio sit apellatum, vt in numer.14.etiamsi electores iurauerint eligere digniorem,quanuis aliter faciendo sint periuri, vt in numer. 15.*

17 *Læsio intra dimidiam iusti pretij in conscientia non est licita,tamet si Iure Canonico contractus,in quo ipsa interuenit,non rescindatur,sicut nec iure ciuili.*

18 *Agens quod lex iubet, non peccat: secus qui agit quod lex humana permisit, quia nõ omne illud permittit diuina.*

19 *Patroni tenentur ad beneficia sui iuris patronatus digniores præsentare: quod procedit in beneficijs curatis,secus in simplicibus,& nu. 27.& 28.*

20 *Episcopus ex duobus præsentatis à diuersis patronis tenetur instituere præsentatum à maiori parte, si idoneus & dignus sit,etiamsi præsentatus à minori parte dignior sit. Idem erit, si patronus dignum Episcopo præsentauerit, omisso digniore, vt in numer. 21.*

22 *Confirmans, si sibi non constet electum confirmandum indignum esse,potest securè eum confirmare: si tamen plures sunt nominati, & liberum est confirmatori eligere inter illos in quem consentiat, tenetur meliorẽ illorum ad hoc præferre.*

23 *Episcopus ex pluribus clericis præsentatis ab vno eodemque patrono,vel æquali patronorum suffragio,tenetur in vtroque foro digniorem eligere.*

24 *Dignior prætermissus ab Episcopo in prouisione beneficij parrochialis, hodie ex bulla Pij V.appellare potest,licèt ea appellatione nõ obstante electio ordinarij sit mãdanda statim executioni, sed non superioris priorem reuocantis, si à sententia eiusdem fuerit appellatum, vt in nu. 25.*

26 *Regula. l. cum quidam. C. de fructib. & litium expensis,de æqualitate in iudicijs seruanda, quomodò intelligatur, capit. monasterium. 16. quæstion. 7.intellectus. numer. 26.*

29 *Leges Regiæ de beneficijs patrimonialibus loquentes, in super & consuetudo immemorialis super eodem, nempe vt ea ciuibus, & originarijs, & non alijs conferantur, æquissimæ, & iustæ sunt, & aliter prouidens tenetur ad restitutionem, vt in nu. 30.*

31 *Impetrare nemo debet à summo Pontifice literas Apostolicas ad beneficia patrimonialia in derogationem præd. laudabilis consuetudinis,nec eis vti, donec in Consilio regali videantur,& licentia præstetur eis vtendi, vt in l. Regia Hispaniæ cauetur.*

32 *Institutio Canonicatuum Magistralium, & Doctoralium iustissima est, atque his regnis vtilissima, & electores, qui alijs quã qualificatis huiusmodi præbendas contulerint, tenentur illis ad restitutionem, vt in numer. 33. Idem in obtinente eas, qui per mendacium affirmauit se esse talem, cum verè non sit, vt in nu. 34.*

35 *Leges huius regni, quæ prohibent exteris conferri beneficia Ecclesiastica, & pensiones, sed tantùm regnicolis, & originarijs, iustæ sunt.*

36 *Statutum fundamentale Ecclesiæ cathedra-*

lis Placent. quo cauetur, vt seruitores chori, oriundi ex ciuitate vel dioecesi assumantur, & prouideantur ad præbendas, & dignitates pro tempore vacantes eiusdem Ecclesiæ, iustè defendi potest, ac literis exequutorijs regalis Consilij obseruari iussum est: & quo modò præd. statutum intelligatur.

37 Conditio fundationis beneficij vel capellaniæ, vt patroni semper nominent ac præsentent clericum ex genere, & parentela fundatoris, valida est: & an tunc dignior ex illo genere & familia, etiam si remotior sit, præsentandus sit, necne? vide numer. 38. & quid si detur facultas in fundatione eligendi quem velit dignum, omisso digniore, in numer. 40.

39 In legato relicto consanguineis pauperibus præfertur propinquior pauper remotiori pauperiori, aut maioris ætatis.

41 Vacantibus duabus Ecclesijs, vna locupletissima, vt Toletana, alia verò pauperiore, habente tamen multos ex Mahometis neophitis, vt Granatensi, itidem & sunt duo sacerdotes, dignus & dignior, quomodò sint hæ duæ Ecclesiæ vel præbendæ, siue beneficia prouidenda.

42 Officia publica secularia magistratuum, & gubernationis dignioribus sunt prouidenda.

43 Dignus & idoneus, cui beneficium Ecclesiasticum, vel munus publicum collatum fuerit, prætermisso digniore, tutus est in animæ iudicio: tamet si qui eum præposuerint, & elegerint, peccauerint mortaliter, omittendo digniorem.

44 Eligens indignum ad beneficium Ecclesiasticum, vel munus publicum, tenetur ad restitutionem Ecclesiæ vel Reipublicæ læsæ faciendam, non verò digno prætermisso.

45 Collatio beneficij indigno facta, est nulla in vtroque foro, & sic prouisus per appellationem priuabitur beneficio, & damna inde sequuta tenetur resarcire.

46 Eligens indignum peccat mortaliter, etiam si ex ea electione nullum damnum Ecclesiæ, vel Reipublicæ postea immineat. Idem in resignante in fauorem indigni.

47 Eligens dignum, prætermisso digniore, ante-

neatur ad restitutionem digniori faciendam.

48 Impediens ne detur beneficium digniori, tenetur ei ad restitutionem.

50 Res debita vt communis, non est propriè nec verè debita, præcipuè cùm debeatur ad vtilitatem communitatis, vt contingit in beneficijs, & publicis muneribus.

51 Obligatio restituendi non procedit à iustitia distributiua, sed à commutatiua.

52 Iustitia distributiua agit de distribuendis bonis communibus, alicuius nempe communitatis, inter eos qui eiusdem sunt: commutatiua autem agit de bonis priuatis vnicuique, cuius ea propria sunt, dandis.

53 Admonitio ad electores, vt semper eligant dignorem.

54 Prælatus, seu alius prouisor, qui omisso digniore, prouidit dignum, quamuis ad restitutionem ei non teneatur, tenetur tamen, vbi alia prouisio occurrerit, accuratiorem rationem habere illius dignioris prætermissi, pro securitate suæ conscientiæ.

55 Eligens dignum, prætermisso digniore, quotiens per edictum propositum digniori præbenda vel beneficium fuit promissum, tenetur eidem ad restitutionem: & numer. 56. an idem sit dicendum in quocunque beneficio, quod per concursum prouidetur.

57 Regula, taciti & expressi idem esse iudicium, & ea quæ habet, expressione eorum quæ tacitè insunt, nihil operari, quomodò intelligantur.

58 Eligens dignum, prætermisso digniore, non peccat, quando meritorum excessus non est tantus, vt videatur ad rem multum referre: & quomodò hoc intelligatur.

59 Eligens dignum, prætermisso digniore, ad munus exigui momenti, non peccat mortaliter.

60 Eligere dignum, omisso dignissimo, licet in casu hic posito.

61 Idoneus siue dignus in proposito quis dicatur.

62 Qualitates requisitæ in Episcopo eligendo, & ad sacerdotia curata.

63 Idoneor & dignior quis dicatur.

Expedien-

64 Expedientior, & aptior ad munus pastorale eligendus est necessario ad Episcopatum, & præstantior Ecclesiæ tribuendus.

65 Idoneor vel dignior non dicitur ille simpliciter qui doctior est, vel qui sanctior, sed is, qui iuxta munus, & rem cui præficiendus est, aptior eius ministerio apparet.

66 Doctior, & sanctior si vnus sit, sed non ministrabit Ecclesiæ, quia non residebit, & alius non ita doctus, & minus sanctus residebit, & prouidebit Ecclesiæ sedulo, hic indoctior, dummodo bonus, & dignus sit, erit dignior ac conuenientior minister.

67 Impediens dolo, fraude vel vi quod beneficium detur digniori, vt idoneo conferatur, tenetur ad restitutionem, vt hic.

68 Impediens ne detur beneficium digno vel digniori, etiam sine vi, dolo, & fraude, precibus tamen, aduertens id fieri vt immerito, & indigno detur, tenetur ad restitutionem digno, vel digniori faciendam.

69 Impediens vtcumque, & quomodocumque ne beneficium detur alicui etiam digno, vt digniori conferatur, non tenetur ad restitutionem.

70 Impediens beneficij, aut publici muneris collationem ne ea fiat digno, vt detur, & fiat æquali digno, non tenetur ad restitutionem, limitatur, vt in numer. 74. & 75.

71 Si quis sibi vel alteri præbendam procurans sit alij obstaculo, ne eam obtineat, idque faciat, non vt alteri noceat, sed vt sibi vel amico prosit, non tenetur ad restitutionem, & quid si id faciat ex odio, & malo animo alterius procurans nocumentum, & numer. sequenti.

72 Intentio mala, sine opere iniurioso non obligat ad restitutionem damni.

73 Impediens eum qui erat in via ad obtinendam præbendam, si iniustè id faciat, tenetur ad restitutionem.

76 Impediens indignum à consequutione beneficij ad nullam restitutionem tenetur.

77 Restitutio in quibus casibus ex supradictis inducitur, arbitrio boni viri fienda est, iuxta modum hic positum.

78 Restitutio tunc est facienda ad arbitrium prudentis viri, quando electo nondum animo constituerat huic dare, & erat in via.

79 Impediens alterum à consequutione beneficij, quando prælatus constituerat illi dare, an, & quando teneatur illi ad restitutionem.

80 Impediens iniustè possessionem beneficij iam collati alteri, tenetur in totum eidem ad restitutionem.

81 Collator si postquam contulit vni beneficium, mutata voluntate alteri idem beneficium contulerit, peccabit, & nō valebit collatio, & tenebitur ad restitutionem, etiam si secundus esset longe dignior.

81 Secunda collatio beneficij alteri facta non cassata prima iuridice nō valet, secus si rite, & rectè prior cassetur.

82 An ad hoc vt impediens dignum à consequutione beneficij teneatur eidem ad restitutionē, requiratur simul quòd violet iustitiam distributiuam, & propositum prouisoris.

83 Impediens alterum à consequutione legati, hereditatis vel gratuitæ donationis, quando teneatur eidem ad restitutionem, & quando non.

84 Scholares suffragia præstantes in prouisione Cathedrarum tenentur eligere digniorem sub poena peccati mortalis.

85 Impediens alterum à consequutione cathedræ, an & quando teneatur eidem ad restitutionem.

86 Scholares suffragia præstantes, non testes, sed verè electores esse.

87 Canonicus vel alius capitularis an possit aliquando pro illa vice votum suum cassare.

88 Parentes qui ex regiæ facultatis virtute primō genitum instituunt, vel ex legis facultate aliquem filium meliorant in .3. & 5. parte suorum bonorum, an teneantur in conscientia meliorem filium eligere, necne? & numeris sequentibus.

90 In datione pertinenti ad liberalitatem nulla cō tingit personarum acceptio, nec iustitia aliqua infringitur.

91 Moralis obligatio nō imponit transgressori culpam, sed legalis.

92 Præcepta legalia seu iudicialia legis veteris non astringunt, nisi quatenus nouo Testamento approbata fuerint.

CAPVT XI.

De electione & prouisione beneficiorũ Ecclesiasticorũ, ac secularium officiorum.

1 QVi ex suo placito ac proprio libitu amicum vel cõsanguineũ, vel ab eo oblatũ siue propositum ad dignitatẽ, prębendã, vel alia sacerdotia Ecclesiastica eligere volũt, veritatem à peritioribus nõ exquirendo, vel eam docentes nõ auscultando, vt precibus alterius deferant, pro constituto sibi habẽt, ac eo clypeo statim se tutantur, q̃ satis sit eligere, præsentare, vel prouidere ac præficere dignum, quãuis digniorem omittant, prout vidimus iam nonnullos iuris ignaros in prouisionibus prębendarum existimasse, quibus fauere videntur glosse in cap. constitutis, in verb. magis vtilem, de apell. & in cap. 3. de iure patron. verb. maioribus. & in cap. 2. de officio custod. verb. sanctiores. & in cap. licèt ergo. verb. qui præstantior. 8. quæst. 1 tenentes, quòd licèt dignior sit semper eligendus, sufficit tamen si eligatur idoneus & bonus secundùm Hugonem, quia conueniens scientia toleratur in prælato, vt in c. cum nobis olim. de electione, & sufficit quòd non sit malus, vt in c. monasterium. 16. q. 7. quas glossas doctores vbiq; approbant, vt constat ex Rocho de Curt. plures referente in tractatu de iure patron. in verb. honorificũ. q. 15. & D. Ant. de Padilla in. l. cum quidã nu. 18. ff. de legat. 2. & decretalis inquit, quòd sufficit eligere bonum, nec requiritur quod melior eligatur, secundùm D. Thom. 2. 2. q. 185. art. 3. credo voluit allegare. c. cum incũctis. de electio, sed & huius opinionis alios authores, & 12. fundamenta cõgerit nouissimè, non tamẽ eam probat Salon de iustitia & iur. in 2. 2. D. Thom. art. 2. controuers. 3. an sit peccatũ acceptio personarum, eligere dignum ad benef. Eccles. omisso digniore, in princ. colu. 994. Sed profecto sic eligentibus, omisso digniore, conuenire videtur illud quod pronunciauit D. Paulus Apostolus ad Timot. dicens: Erit enim tẽpus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros pruritentes auribus, & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur: quare vt ipsemet Apostolus ibi monet, est vigilandum ac in omnibus laborandum, vt ministerium quisque suum impleat, eligendo semper secundùm Deum, & conscientiam rectam, quem Ecclesiæ magis vtilem & idoneum reputauerit, vt inquit textus in d. capit. constitutis, vt sciant omnes, & certi sint, quòd qui præstantior est ex omni populo, qui doctior, qui sanctior, qui omni virtute eminentior, ille eligitur ad sacerdotium: vt inquit textus in d. capit. licèt ergo, vnde in foro conscientię sub reatu peccati mortalis tenetur quis precisè semper eligere digniorem ad prelationem, vel beneficium ad quod assumitur, nec sufficit quoad illud forum eligere dignum prætermisso digniore, aliàs peccabit, vt probatur in præcitatis iuribus, & tradunt eleganter Sanctus Thomas. 2. 2. quæst. 63. articul. 2. ad 3. & quæstion. 185. articul. 3. vbi quod qui quemquam ad Episcopatum eligit, non simpliciter ex cęteris meliorem tenetur eligere, sed quem cæteris magis idoneum ad animarum regimen nouit, & idem quodlibet. 6. articul. 9. & quodlib. 8. articu. 6. vbi quòd ad prælationem, vel beneficium Ecclesiast. nõ est eligendus melior simpliciter, sed is qui est melior ad illud officium ad quod eligitur. Caietan. in cõmentar. ad Thom. Florent. in. 2. part. titul. 1. capit. 20. numer. 1. & in sua summa verb. aeceptio. & in ientacul. 12. quæstion. 4. & in 2. 2. quæstion. 62. articul. 2. & Ioannes Maior in 4. sententiarum. distinct. 24. quęstio. 8. & 9. Adrianus in 4. in tractatu. de restitution. c. quia iam determinatum est, conclusione. 1. Siluester verb. electio. 1. quæstio. 16. Dominicus à Soto plures referens libr. 3. de iustitia & iur. quęst. 6. art. 2. conclusio. 9. vbi etiã loquitur in electione prælatorum Ecclesiasticorum

siasticorum, idq; latius differit ac probat lib. 10. q. 2. art. 3. pag. 858. cum sequẽti vbi quòd si in omnibus sacerdotijs, & præcipuæ in habentibus animarum curam hoc necessarium est, quanto id magis necessarium erit in Episcopis præficiendis, vt pote quorum administratione tota salus spiritualis Christianæ Reipublicę periclitatur: & Ledesmius in 2. 4. quęst. 18. arti. 2. fol. 252. col. 1. versi. his notatis, & probat latissimè Mercad. *de tratos, y contratos*, lib. 6. c. 17. in versicu. *cerca de las dignidades*, &c. vbi quòd idoneorem, & magis sufficientem & habilem omnium secundùm statutas leges illius Ecclesię, vel beneficij, tenentur eligere ad Episcopatũ prębendam, & cętera beneficia Ecclesiastica, & Ioseph. Angles in suis floribus Theologic. quæst. 2. par. in quęst. de cleric. restitutioni obnoxijs, in 4. difficultate, versic. qui confert. pagi. 209. in fine. & nouissimè Petrus à Nauar. lib. 2. de restitution. c. 2. nu. 121. cum sequentibus, vbi quòd omnes id fatentur, & latè probat soluendo ingentem difficultatem, quam contra id mouet, loquiturque e in parrochialibus beneficijs, & Episcopatibus, & nu. 174. quòd in Episcopatibus, quæ ex sola regis præsentatione prouidentur, nempe in Hispania, tenetur ipse Rex rationabili quadam diligentia, ex sibi oblatis à secretario, vel ab eo, qui id officij habet, explorandi scilicet digniores, eligere digniorem, nam licèt sint alij meliores in regno, non tenetur rex omnes explorare, & indagare, id enim esset laboriosissimum, & sicut olim Episcopatus non conferebatur digniori totius regni, sed digniori ex illa Ecclesia, ita modo Rex non tenetur digniori suorum regnorum, sed digniori ex cognitis humana quadam diligentia, vel digniori eiusdem Ecclesiæ: quod fortasse securius esset, & sine dubio iuribus magis conforme: qui verò regi idoneos offert suæ animę consulat, ne quos digniores nouerit silẽtio trãseat. Hæc ille, cuius in hoc opinio mihi placet seruatis seruandis, hoc est adhibita debita diligentia, & cõmissa cura explorãdi digniores & meliores Ecclesijs quibus præficiẽdi sũt, licèt nõ meliores simpliciter viris fidelissimis ac timoratę, & probatæ cõscientiæ, à quibus rex sibi consulat ac satisfaciat abesse omnem respectum humanum, & Deum solũ prę oculis haberi, omni timore, & amore postpositis, si hoc enim nõ sufficeret, plus quã homo rex deberet esse. Satis igitur est q̃ ipse obseruet, quod moraliter potest in quãtũ homo, ad impossibile enim nemo obligatur. Curet igitur ipse rex vt omnem possibilem in hoc diligentiã adhibeat, vt omnipotenti Deo, per quem ipse regnat, vt in. c. 8. Proberuio. Nõ enim est potestas nisi à Deo. Paul. ad Roma. 13. placeat, ac munus suum fideliter exequatur: cor enim regis in manu Domini est, & quocunq; voluerit, inclinabit illud, Prouerb. c. 21. in princi. Hominis est animã præparare, & Domini gubernare linguam, & initium viæ bonæ facere iustitiam. Cor hominis disponit viam suam, sed Domini est dirigere gressus eius. Diuinatio in labijs regis in iudicio non errabit os eius. Voluntas regum labia iusta: qui recta loquitur, dirigetur. Prouerb. c. 16. & Isaiæ. 32. Ecce in iustitia regnabit Rex, Principes in iudicio præerunt.

2 Sic facit Catholicus & prudẽtissimus Rex noster Philippus, totius Hispanię & Europæ dominator, qui in eligendis Episcopis, ac in prouisione Episcopatuũ, quorũ ipse verus patronus est, mirũ in modũ diligẽtiã adhibet, ac haberi sẽper sua instructione circũspectissima, prouidit vt quotãnis nomine regio scribatur prælatis suorũ regnorũ, qui eũ suosq; Regios Cõsiliarios certiores reddãt virorũ eminẽtiorũ, & huic muneri prælatorũ præficiendorum cõuenientiorũ, doctrina, moribus, omniunq; virtutum meritis cæterisq; requisitis in suis diœcesibus existentiũ, vt ab his digniores in prælatos eligantur, iuxta formam, & modum sanctissimum in d. regia instructione cõtentũ. O Christianissimum decretum, dignumque tanto authore, profecto obseruatio ipsius, securissimum in cõscientia reddet principem. Præterea, vt redeamus ad prora, quòd dignior ad beneficia Ecclesiastica

sit eligendus sub reatu peccati mortalis, & non sufficiat eligere dignũ, omisso dignore, tenẽt cæteri summistę in locis ordinarijs, & infinitos authores huius communis sententiæ refert Salon vbi supra, vers. oppositũ, dicens eam tenere omnes discipulos D. Thomæ eãq; in seqq. pagi. latè probat, maximè in beneficijs curatis & limitãs eã in tribus casibus pœnalibus nẽpe ratione modici excessus inter beneficia vel inter personas, vel ratione beneficij vel muneris, qđ est exigui momenti, quia in his casib⁹ secũd. omnes peccatur tãtũ venialiter eligẽdo dignũ omisso digniori. Addit insuper, certũ esse apud omnes electores nó teneri ad exquirẽdos per orbẽ digniores, sed ex eis quos habent in prõptu, & facilè possũt nominare, debere eligere, & ènostris Iuris Canonici ꝓfessoribus, eãdẽ sententiã cõmunẽ præd. sequũtur & absq; dubio probãt Ant. de Butri. nu. 1. Abb. n. 7. & 8. & cõmuniter DD. in d. c. cõstitutis de appellat. vbi Dec. n. 5. asserit esse cõmunẽ opinionẽ: sequũtur etiã Gome. in. c. vt animarũ. n. 22. de cõstitu. lib. 6. & Palac. Rub. in repet. c. per vestras, de dona. inter virũ. & vxorẽ. in 3. notab. §. 26. n. 12. Roch. de Curte vbi supra, late Cæsar Lamber. de iure patron. lib. 2. p. 1. q. 10. art. 3. testatur cõmunem D. Couar. in regu. peccatum. 2. p. §. 7. nu. 4. in vers. igitur iura humana, & D. Anton. de Padilla in. l. cum quidam. n. 19. ff. de legat. 2. & Molina de Hispan. primogen. lib. 2. c. 5. nu. 50. sequitur Greg. Lopez in. l. 5. tit. 15. in glos. digno. par. 1. & probat latissimè sex fundamentis plures alios DD. referens, & loquens in prouisione Ecclesiarum à rege faciẽda D. Didacus Perez in l. 2. tit. 6. lib. 1. ordinamenti, col. 253. cũ sequentibus, & in beneficijs curatis dicit cõmunem Nauar. consi. 21. n. 1. de simonia, est cõmunis sẽtẽt. Theolog. & Canonist. secũd. Flami. Paris. lib. 4. de resignat. benefi. q. 11. n. 35. cum sequent. Sicut etiã peccat, qui renuntiat in fauorem minus digni, omisso digniori, & perpẽsa qualitate negotij mortaliter quidẽ, quia tenetur digniorem præficere secũd. cõmunẽ omnium sententiã, teste Flami. vbi supra, nu. 39. plurimos in hoc allegãte, pro quo facit glo. 1. ad Timot. 3. super illud, Oportet Episcopũ irreprehensibilẽ esse, inquit namq; illa glossa: Talis eligatur Põtifex, cuius cõparatione cæteri grex dicãtur. Ergo oportet in Episcopatu sẽper eligere meliorẽ, vt refert D. Thomas d. quolib. 8. art. 6. in princip. & Caiet. in sũma verb. electio. in prin. licèt posteà in vers. & hæc duo, & in vers. ex quib⁹ patet, aliud velit: sed Armilla aur. verb. electio. n. 3. sequitur Caiet. in priori loco: quinimò idẽ Caiet. ad D. Thom. 2. 2. q. 185. art. 3. vers. tertió, idẽ probat, dicés ꝙ debet esse magis idoneus ad hęc, quã quicũq; ali⁹ possibilis haberi: alioquin vitiũ acceptionis personarum esset, si ille alius possibilis haberi melior isto ad regimem postponeretur: & hęc est concors, & receptissima omnium sententia atq; verissima.

3 Dummodo intelligamus nó teneri quẽ quã simpliciter cęteris meliorẽ eligere, sed quẽ cæteris magis idoneũ ad animarũ regimẽ nouerit, qui possit Ecclesiã, & instruere, & defendere, & pacifice gubernare, secundũ D. Thom. 2. 2. q. 105. art. 3. & ibi Caiet. Vnde D. Hieronymus super illud. 1. ad Titum, Et constitua per ciuitates presbyteros. tom. 9. habetur in. cap. Moyses. 8. q. 1. insurgit cõtra quosdã, qui non quęrunt eos in Ecclesia colũnas erigere, quos plus cognoscunt Ecclesię prodesse, sed quos plus ipsi amant, vel quorũ sunt obsequijs deliniti, vel pro quibus maiorũ quispiam rogauerit.

4 Et quanuis hæc ita prę se veritatem ferant, vt probatione nó indigeãt, nihilominus ea primò cõprobantur, quoniã ex iure Ecclesiastica beneficia ex bonis cõmunibus populi, veluti stipendia instituta sunt, & præmia virtutis & literarum Ecclesię ministris proposita, ex hac ergo parte, & contra iustitiã distributiuã, & commutatiuã, fidem populo, & Ecclesiæ frangit, qui non optimum ei ministrum absque fraude, & dolo prouidet, ac proinde peccat mortaliter, vt probat Domini. à Soto vbi supra, & lib. 4. de iustitia & iure. quæst. 6. art. 3. ad 6. quem sequitur D. Couar. vbi supra, nu. 2.

Idem

5 Idem conuincitur, si mauis secũdùm Ledesmium vbi supra, quòd hęc sacerdotia sunt distribuenda secundùm vtilitatem Ecclesiarum, quia illi prouẽtus, sicut & decimæ, sunt instituti propter Ecclesias, & non propter conditiones ministrorũ: at minister dignior est vtilior Ecclesiæ, ergo contra rectam rationẽ est, illo postposito, dignum eligere.

6 Secundò eadem sententia probatur ex illo prioris ad Timoth. 5. Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: sed dignior pręest lõge melius digno simpliciter. Ergo ille est eligẽdus, hoc prætermisso, nó veroècontra: vnde colligitur quòd ecclesia habet maius ius ad digniorem.

7 Prætereà, & tertio, qui facit cõtra conscientiã, ædificat ad gehennã: sed pręter mittés meliorẽ, & conuenientiorẽ Ecclesiæ; videtur facere contra conscientiam, ergo peccat mortaliter ædificans ad gehennã. Deniq; & quartò ille, qui est propinquior ad hæreditatem possidendam debet præferri: sed Christo, cuius patrimonium possident clerici, & prælati, est propinquior qui est melior, ergo ad prælationes & officia ecclesiastica semper sunt meliores eligendi.

8 Sed & nostri scriptores in d. c. constitutis, allegãt ꝙ eadẽ sẽtẽtia tex. in. c. si quis iusto. §. porrò, de electio. in 6. vbi disponitur, ꝙ si quis habeat duas voces, vnã nomine proprio, alteram alieno, nõ potest vnum suo nomine, & alterũ alieno eligere. Cuius ratio est secundùm glossam ibi verbo nihil agit, & communiter scribentes, quòd cum in foro conscientiæ melio rem eligere quis astrictus sit, hæ duę voces sunt inseparabiles, cum nó nisi vnus cæteris melior esse valeat.

9 Hæc tamen ratio communis non omnino satisfacit, quoniam deficit, vbi merita duorũ, vel trium essẽt adeò ęqualia, vt discerni nó posset ab electoribus, quis melior aut idoneor sit, tunc enim iuxta præd. rationem àcessatione illius videtur securè posse eligi ab eo qui duas voces habet, vnum nomine proprio; & alterũ alieno, & tamen esset contra decisionẽ d. §. porrò. ideò ratio illa cõmunis, tãquã defectuosa, falsa est atq; erronea cẽsẽda, secund. D. Molina vbi supra, nu 52. qui nu. 53. aliam veriorem ex Archid. assignat, quæ ad nostrum propositum non spectat, ideò eam non refero.

10 Vlterius pro eadem sententia est optimus tex. in c. vt nostrum, vt Ecclesiastica beneficia, ibi: Quia non ex affectu carnali, sed discreto iudicio debuisti Ecclesiasticum officium & beneficium in persona magis idonea dispensare. sed & alijs plurimis testimonijs certissimis atq; fortissimis fundamentis eandem conclusionem probauit Soto vbi supra, lib. 3. de iusti. & iur. q. 6. art. 2. & Didac. Perez, & Petrus à Nauar. vbi supra d. lib. 2. de rest. cap. 2. nu. 121. cum pluribus sequentibus, apud quos sunt videnda.

11 Tandem nostra communis sentẽtia hodie à sancto Concil. Tridẽ. approbata est in electione Ecclesiarum parrochialum sessio. 25. in decreto de reformatione. c. 18. ibi: Peracto deinde examine renũtiẽtur quotquot ab his idonei iudicati fuerint, ætate, moribus, doctrina, prudentia, & alijs rebus ad vacantem Ecclesiam gubernandam opportunis, ex hisq; Episcopus eligat quem cæteris magis idoneum iudicauerit, atque illi, & nó alteri collatio Ecclesiæ ab eo fiat, ad quem spectauerit eam conferre. Idem decreuit Pius V. Summus Ecclesiæ pastor in sua bulla, anni. 1566. 15. Calend. April. super collation. parrochial. Eccles. lata. Et quanuis tex. Concilij præcitatus loquitur etiam in vacatione Ecclesię parrochialis per resignationem, intelligendus est de resignatione simplici, non autem in cõditionali, quæ fit in fauorem, vt fuit resolutum per sacram cõgregation. in tribus causis, vt refert nouissimè Flamin. Paris. de resign. benef. libr. 1. 7. quæstion. numer. 7. & 8.

12 Dubium tamen in proposito se nobis offert, an cum Concil. Triden. in præcitato decreto in prouisione Ecclesiarũ parrochialium tantum loquatur, insuper & similiter bulla Pij V. an idem sit dicendum in prouisione cæterorum

beneficiorum ecclesiasticorum, præter curata, & Episcopatus, nempe in canonicatibus, personatibus, & dignitatibus, cæteriſque præbendis, & dimidijs præbendis Ecclesiarum Cathedralium, & Collegiatarum, & in præstimonijs, & alijs simplicibus beneficijs, necne? & primo videtur dicendum in omnibus pręd. beneficijs, & officijs ecclesiasticis, quia in eis omnibus ibidem idem non disponitur, & quia tantum agunt Concil. Tridenti. & bulla Pij V. de prouisione parrochialium Ecclesiarum, non verò cęterorum beneficiorum ecclesiasticorum, in quorum prouisione illa forma concursus seruanda non est, sed per prælatū vel eum ad quem prouisio spectat absq; concursu & edictis facienda iustè aliàs est, sicut nec Cõcilium aut bulla loquitur de prouisione Episcopatuum: & tamen certum est eos adhuc dignioribus esse prouidendos: igitur & regulariter cætera beneficia ecclesiastica, etiam non curata, prout credendum est Concilium Tridentinum, & bullam Pij V. dispositurum, si de eis loquerentur, prout Innocent. III. loquens in Cancellaria Ecclesiastica, & sic in beneficio non curato, decidit atque disponit in d. c 1. vt Ecclesiastica beneficia, &c. & DD. præcitati, indistinctè loquuntur in omnibus beneficijs Ecclesiasticis, decidentes ea esse dignioribus conferenda, quod iura antiqua & patres docuisse videntur: igitur in omnibus beneficijs Ecclesiasticis idem seruandum erit per prædicta: quod enim non mutatur, quare stare prohibeatur? vt in. l. præcipimus. C. de appell. & in. l. facimus. C. de testament. cum similibus. Nihilominus tamen pro contraria parte facit, nam dum Concilium Tridentin. in diuersis capit. sola Episcopalia beneficia, & curata dignioribus esse conferenda decreuerit, videtur concessisse cætera beneficia ad arbitrium prælati distribui posse, præsertim, quia cum decanonicatibus loquitur sessione. 24. in decreto de reformatione. capit. 12. hortatur vt in prouincijs vbi id commode fieri potest, dignitates omnes, & saltem dimidia pars canonicatuum in Cathedralibus Ecclesijs, & Collegiatis insignibus conferatur tantum magistris, vel doctoribus, aut etiam Licentiatis in Theologia, vel Iure Canonico: ergo necessario conferri non debent graduatis, & sic dignioribus, sed arbitrio superioris legitimi, quibus prouidendi sint, videtur relictum: at verò antiqua iura non ita plana sunt in beneficijs simplicibus, sicut in curatis, quæ si essent, vt est textus in d. capit. vnic. vt Ecclesiastica beneficia, vt vidimus, adhuc oppositum videtur introductum, & ipsemet Summus Pontifex præd. beneficia simplicia, nempe, canonicatus cæteraſque præbendas atque præstimonia, & alia beneficia simplicia dignis prouidet, absque concursu, beneficia verò curata per pręuium examen & concursum coram ordinarijs faciendum, & electione facta de digniori ab examinatoribus synodalibus vniuscuiusque diœcesis, vt quotidie videmus: ex hoc igitur videtur abrogata constitutio dicti capit. vnic. in verbis supra relatis: prætereà huiusmodi beneficia simplicia non videntur ex natura rei esse bona communia, & decertantibus debita, & ita nullam committi iniustitiam per acceptionem personarum, si dignioribus non conferantur, sed tota res commissa videtur Papæ, & Prælatis Ecclesiæ, vt ipsi arbitrio suo prouideant bonos, dignos, & exemplares ministros, qui etsi non sint meliores, non tamen ocioſi, & cum scandalo viuant: quòd si aliud diceremus, omnes ferè prælati essent in statu damnationis, prouidentes præd. beneficia simplicia dignis, prętermissis dignioribus, quæ acerbissima esset profectò sententia: quare his penè fundamentis Petrus à Nauarr. d. libr. 2. de restitutione. capit. 2. numer. 147. in hoc dubio respondet, sibi primò nunc videri non esse peccatum ista beneficia dignioribus denegare, modò tamen dignis conferantur: quod & tenet Salon vbi supra, statim post. 1. conclus. col. 1005.

Quid

Quid tenendum? Ego salua censura, & correctione sacrosanctæ matris Ecclesiæ, cui me in hoc, & in omnibus humiliter subijcio, hanc secundam partem probabilem esse arbitror ex prædictis: securius tamen existimo esse in omnibus beneficijs digniorem eligere, atque eidem beneficium etiam non curatum prouidere atque conferre, si tamen aliter fiat, dummodo digno, & benemerito beneficium non curatum conferatur, ac demum illi qui sit aptus ad munus suum, & non malus, credo conferentem non peccare mortaliter, nec ad vllam restitutionem teneri. Non loquor modo de canonicatibus lectionis sacræ Scripturæ, Doctoralibus, nec Magistralibus, nec de illis beneficijs quæ 14
sunt de iure patronatus, & ad presentationem patronorum sunt prouidenda, de his namque in inferioribus agemus nuncupatim.

13 Superest modò vt respondeamus ad glossas, quas supra in principio huius cap. adduximus, tenentes cum Hugon. vt licèt dignior sit semper eligendus, sufficiat tamen si eligatur idoneus, & bonus: & dico q̃ prętерquã q̃ illa sententia est falsa omnino, vt ex supradictis patet, & affirmat Petrus à Nauarr. vbi supra, numer. 133. illæ glossæ non sunt verè contrariæ, prout similiter non est contraria decretalis in contrarium allegata, sed in hunc sensum accipiendæ sunt, vt collatio beneficij, electio, & muneris prælatio valida sit, nec in foro iudiciali, nec in interiori animę iudicio possit iure rescindi: non tamen ex hoc sequitur, pręficientem dignum omisso digniore, tutum esse atque immunem à peccato, quanuis electio ita valida sit, vt retractari nequeat, vt probat textus in d. capit. constitutis, vbi Abbas & cæteri hanc opinionem tenent: textus etiam in capit. quia propter, iuncto capit. cum in cunctis, de election. capit. nisi cum pridem. §. ne pro defectu, de renuntiat. atque ita profitentur diuus Thom. 2. 2. quæstion. 63. articul. 2. ad 3. & in dictis quodlibet. Siluest. & Adrian. vbi supra, Dominicus à Soto libr. 3. de iustitia, & iure quæstion. 9. articul. 1. conclusione. 8. & latissimè Cæsar. Lambert. vbi supra, lib. 2. part. 1. quęstion. 10. articul. 3. numer. 1. cum sequentibus: & hęc est communis opinio, secundùm Didac. Couarruu. vbi supra, numer. 3. qui eam probat. Didacũ Perez vbi supra, column. 255. versicul. vtrum autem, & alios allegans Petrus à Nauarr. lib. 2. de restitution. capit. 2. numer. 155. cum sequentib. & hęc est magis cõmunis opinio, vt plures citans, affirmat Flaminius Parisius vbi supra, numer. 40. & est communis omnium ibi doctorum sententia, secundùm Salon vbi supra, colum. 998. versi. obseruemus.

Quod procedit etiamsi ante electionem, quæ de certis facienda est, denuntietur electoribus vt digniorem eligant, & à contraria electione, si facta fuerit, ab initio appellatum fuerit, vt cum Imol. & Franco in d. capit. constitutis, existimat tenendum esse in praxi aduersus Abb. & alios, quia aliàs omnes electiones maximum discrimen, & periculum paterentur, esſetque locus millelitibus, quod non est permittendum. Procedit etiam si electores iuramentum de digniore eligendo præstiterunt, † quanuis dignum eligendo prętermisso digniore tunc temporis, sunt periuri, vt probauit Didac. Couarruu. post alios vbi supra, numer. 4. versiculo secundò probatur.

15 Sed cum electio de digno, omisso digniore, valida sit iuxta communem sententiam iure Canonico probatam, videtur esse impossibile peccare illum qui sic elegerit, cum Iuris Canonici authoritate id fecerit: argumento. cap. qui peccat. 23. quęst. 4. aliàs enim Ius Canonicum animabus vinculum inijceret, peccandique causam electoribus præberet: quod minimè est dicendum: quę ratio adeò vrsit Perusinum in d. capit. constitutis, vt ex ea contrariam sententiam sequutus fuerit.

Respondetur tamen huic difficultati, Iura Canonica non disponere principaliter

paliter dignum esse eligendum, sed imò potius digniorem, vt in.cap.licèt ergo.8. quæstio.1.cap.1.vt Ecclesiastica beneficia, &c. cum cæteris iuribus supra allegatis: si tamen de facto dignus eligatur omisso digniore, concedunt, statuunt ac permittunt validam esse electionem, ac proinde non esse reuocandam, vt euitentur maiora inconuenientia, vt inquit glossa in d. capit. licèt ergo, verbo, quæ præstantior, & probatur in d. capit. quia propter, de elect. & in d. capit. constitutis, vbi communiter DD. id notãt. Cùm igitur hęc non sit precisa Iuris Canonici dispositio, sed vnius mali permissio, ne totus mundus litibus inuoluatur, & vt maiora etiam mala vitentur, & ad maiorem Reipublicę tranquillitatem, consequitur vt eligens dignum prętermisso digniore, non minus à peccato liberetur, quàm qui publica lupanaria exercuerit, quę etiã à Iure Canonico, vt maiora mala vitentur, permissa sunt, vel alia peccata commiserit: quod in electione loquens resoluit Decius in d. capit. constitutis, de appellat. num. 5. & D. Couar. vbi supra, num. 3. & 4, atque D. Molin. d. c. 5. num. 55. id comprobans nu. 56. alio simili ex communi opinione, quæ habet, vt quanuis Iure Canonico permissum sit † contrahentibus se inuicem decipere intra dimidiam iusti pretij, ad lites sufferendas, vt probatur in cap. cum dilecti, & in cap. cum causa, de emptione & venditione, hoc tamen in foro cõscientię licitum non est, quia is, qui contrahentẽ secum, etiam intra dimidiam deceperit, peccat, ac non enim aliud disponens permissorius est, non verò iussorius, ideò à peccato non liberat, nisi deceptio intra dimidiam modica sit, vt tenent plurimi ab eo ibi relati: ergo idem dicendum est in specie nostra electionis: idem in prędd. terminis læsionis intra dimidiam tenet, dicens, quòd omnes communi consensu ita sentiunt cum sancto Thom. Domin. à Soto libr. 6. de iustitia, & iur. quęstion. 3. articul. 1. ad primum, versic. tertia tamẽ opinio, vbi inferius in versicul. sed alleget forsan, supra d. modo respondet ad regulam d. capit. qui peccat, nempe vt illud intelligendũ sit de lege iussoria, secus de permissoria. † Ille enim qui agit quod lex iubet, non peccat: secus de illo qui agit quod lex humana impunè permittit, quia non omne illud permittit diuina, alioqui meretrices, quia lege permittuntur, non peccarent: vnde Chrysostomus vt habetur in capit. hac ratione. 33. quęstion. 1. Quod permittimus, inquit, nolentes præcipimus, quia malas hominum voluntates ad plenum prohibere non possumus.

17 18

Supradicta procedunt, nedum in electione ad prælaturas Ecclesiasticas, atq; prouisiones beneficiorum Ecclesiasticorum, sed etiam in præsentatione clericorum à patronis facienda ad beneficia sui iuris patronatus, tenentur enim huiusmodi patroni digniores semper presentare sub præd. pœna peccati mortalis, etiamsi aliàs dignos presentauerint omissis dignioribus, vt pleriq; ex supradictis authoribus probarunt, estque verissimum ac receptissimum, & in præd. decreto Cõcilij Tridentí. approbatum, ibi: Is quem patronus digniorem inter probatos ab examinatoribus iudicabit, Episcopo præsentare teneatur, vt ab eo instituatur: loquitur tamen in beneficijs curatis, quę per concursum, & preuio examine prouideri debent, iuxta formam Concilij: secus autem videtur dicendum in beneficijs non curatis iuris patronatus, vt sunt capellanię, & alia beneficia simplicia iuris patronat⁹, in quorum institutione & fundatione aliud expressè cautum non fuerit, vt infra latius dicemus, numer. 28. † Verùm hac in specie illud obseruandum erit, Episcopum teneri instituere præsentatum à maiorì parte patronorum, si dignus, & idoneus sit, etiamsi præsentatus à minori parte patronorum dignior sit: nec in hoc casu poterit Episcopus dignio-

19 20

rem instituere, cum is verè præsentatus non sit, sed potius alter qui maiorem patronorum partem, eiusque suffragia habuerit: quod censuit glossa verb. maioribus,

ioribus in capit. 3. de iure patronat. pro intellectu illius textus, dum probat, illum esse pręficiendum Ecclesię, qui maioribus iuuatur merietis, & plurimorum eligitur; & approbatur assensu: inquit enim glossa præfata sufficere quòd sit idoneus, dum tamen habeat maiorem partem, hoc enim, respectu patronorum eum presentantium, quoad validitatem præsentationis, & vt reuocari non possit præsentatio, sed omnino admittenda sit, & executioni mandanda in vtroque foro, quanuis præsentantes dignum omisso digniore peccent mortaliter, verum est, vt prędiximus: at verò respectu Episcopi debentis instituere, absolutissimum est, quòd securè absque vllo peccato teneatur eum instituere, eo quòd dignus sit, & præsentatus à maiori parte, non verò digniorem, quia non est præsentatus à maiori parte, vt debebat, vt doctores in d. capit. 3. de iure patrona. Bernardum ibi sequuti existimant Rochus statim citandus, & Couarru. alios allegans vbi supra. d. §. 7. nume. 4. † Idem erit si patronus dignum Episcopo, omisso digniore, præsentauerit, nam cum Episcopus teneatur eum instituere secundùm canonicas sanctiones, ideò nullam contrahet culpam, si eum instituat secundùm Caietanum in summa verb. beneficium Ecclesiasticum, & Ioannẽ Maiorem in 4. sententiarum distinction. 15. quęstion. 8. & 9. quos sequitur idem Couarruu. d. numer. 4. versiculo tertio, &c. † Idem eadem ratione in confirmante dicendum est, quia cum sibi non constet, electum confirmandum indignum esse, potest eum securè confirmare, secundùm Mercad. vbi supra, foli. 209. versicul. *del que confirma*, &c. & Salon vbi supra, column. 999. vbi quòd est communis inter Thomistas, & quod si nollet confirmare, compelleretur per superiorem, & ante eos Caietan. in summa verbo electio, in versi. secus autem de confirmatore, vbi quòd si plures sunt nominati, & liberum est confirmatori eligere inter illos in quem consentiat, tenetur inter illos meliorem ad hoc præferre, vt de electore dictum est eadem ratione: si verò fuerint plures clerici Episcopo præsentati ab vno eodemque patrono, vel æquali patronorum suffragio, tunc temporis tenetur Episcopus, etiam in foro iudiciali, nedum in interiori animæ iudicio, digniorem instituere, alioqui ab eo poterit dignior appellare, † & in apellationis instantia huiusmodi institutio de digno facta, prętermisso digniore, reuocabitur secundùm Abba. in capit. cum autem, numer. 5. de iure patronat. & Rochum de Curt. alios allegantem de iure patronat. verb. honorificum quæstion. 15. numer. 46. Cardinal. & Imola. in Clementina plures, de iure patron. quos sequitur Gregor. Lopez in l. 5. in glossa digno, titul. 15. part. 1. per text. in capit. si factę. 63. distinctio. & Cæsar Lamber. de iure patron. libr. 2. 2. part. quæstion. 7. articul. 26. per totum & iterum in. 3. part. 2. lib. quæstion. 5. articul. 1. per totum, licet hic non agat de appellatione. Hæc tamen adiectio vltima mihi non placet, nec communi prędd. attenta, est tenenda: quanuis enim iuxta eiusdem iuris dispositionem Episcopus hoc casu digniorem Ecclesię præficere debeat iuxta omnium sententiam hodie probatam in d. capit. Concilij Tridentini, ibi. Cùm vero institutio ab alio quam Episcopo erit facienda, tunc Episcopus solus ex dignis eligat digniorem, quem patronus ei præsentet, ad quem institutio spectat. Qua ratione idem erit etiam dicendum, si ad Episcopum institutio pertineat, eidemque præsententur æquali voce plures, quorum vnus idoneor sit cæteris. iuxta communem sententiam, alioqui malé vtetur officio Episcopus, ac proinde peccat mortaliter: attamen si idoneum contempto digniore ad sacerdotium elegerit, vel instituerit, non ideò electio vel institutio reuocanda erit, vt prædiximus: & in terminis institutionis de quibus agimus, contrarium probarunt Hostiensis, Ioannes Andreas, Antonius de Butrio, & Cardi.

21 22 23

& Cardinal. in d. capit. cum autem, & hæc opinio contra Abbat. vbi supra, cõmuniter approbatur secũdùm Decium consil. 129. numer. 2. quem refert, & sequitur Cæsar Lamber. de iure patrona. 3. part. quæstion. 5. articul. 2. ad finem sibi contrarius: sequitur etiam ac magis communem profitetur Didacus Co - uarruu. d. numer. 4. paulò post princip. & Didacus Perez vbi supra, colum. 255. versi. notum.

24 Hodie tamen Summus Pontifex Pius V. in præfata sua bulla, anno. 1566. lata super prouisione Ecclesiarum parrochialium, circa prouisiones earundem per concursum faciendas, & examine præuio ab examinatoribus nominatis in synodo diœcesana, iuxta formam eiusdem Concilij Tridentini, contrarium statuitur, siue beneficia parrochialia iuris patronatus sint, siue libera, vt prouisio facta de digno, prętermisso digniore, per appellationem reuocetur, & Ecclesia parrochialis magis idoneo conferatur, vt in d. bulla latius patet, sicque quoad prouisionem beneficiorum curatorum opinio prior Abbatis, & sequacium probata est, in cæteris autem beneficijs Ecclesiasticis præter curata bulla loquitur, nec corrigit ius commune: in eorum igitur prouisione, quæ non habent curã animarum, seruanda erit magis communis sententia supradicta, quia quod non mutatur, quare stare prohibebitur? vt in d. l. præcipimus. C. de appellation. & in d. l. sancimus. C. de testamentis, & quòd electio ordinarij sit mandanda exequutioni, non obstante quacunque appellatione, decreuerat prius Concilium Triden. vbi supra.

25 Dubium tamen circa prædictam bullam forsan quibusdam insurget, dum inquit, quòd appellatio à digniore facta de prouisione beneficij curati facta digno, non impediat, aut suspendat, quo minus electio per ordinarium primo loco facta interim debitæ demandetur exequutioni, & prouisus ab eadem Ecclesia, causa appellationis huiusmodi pendente non amoueatur, & si quis à sententia per iudicem appellationis lata duxerit appellandum, is tunc ad Sedem ipsam Apostolicam appellabit, an sicut prima appellatione pendente facta à digniore, electio ordinarij primo loco facta interim mandatur exequutioni, ita etiam sententia lata à iudice primo appellationis reuocatoria electionis ordinatij, qua iudex appellationis præfert digniorem, & amouet dignum iuxta formam eiusdem bullæ, exequutioni mandanda sit, non obstante appellatione electi ab ordinario, & sic ipse interim amouendus sit à possessione beneficij, necne?

Et profectò Summus Pontifex in præfata sua bulla hoc non expressit, sed videtur idem dicendum ratione æqualitatis seruandæ in iudicijs, argumento l. cum quidam. C. de fruct. & lit. expensis, & ne dignior deterioris sit conditionis, quam dignus: nihilominus tamen contrarium verius existimo, & tenendum, imò quòd electus, & prouisus ab ordinario non debeat spoliari possessione sua propter sententiam iudicis appellationis secundæ instantię reuocatoriam electionis ordinarij, imò in sua possessione primò electus debet esse ac permanere tueri ac defendi, donec literis exequutorialibus aliud definitum fuerit, & hoc primò quia hic electus, & prouisus ab ordinario habet titulum, & collationem atque possessionem per appellationem asserti dignioris non amouibilem, nec reuocabilem, vt ex eadem bulla retulimus, & expressè in ea cauetur: is autem qui per sententiam iudicis appellationis, electo ab ordinario tamquam dignior prefertur, habet tantum ius quoddam, & hoc per appellationem secundam ab eadem ab electo interpositam siue legitimè interponẽdã elidibile & suspensum, vt in l. 1. §. fin. ff. ad Turpilianum, & in l. vnic. ff. nihil nou. appellatio. penden. non autem habet titulum firmum ac perfectum: nec vllam possessionem, ergo prefertur in possessione prior electus ab ordinario, cum habeat

habeat titulum, & possessionem: argumento. l. quoties, cum materia. C. de rei vendicatione. Secundò hæc sententia deducitur ex mente præfatæ bullæ Apostolicæ, dum prouidet, vt electio ordinarij mandetur exequutioni, non obstante appellatione alterius asserentis se digniorem, sicque beneficio vacanti, dum lis agitatur, prouidet de pastore idoneo iudicio ordinarij electo, cui ordinario in hoc magis deferre voluit, & meritò Summus Pontifex, dum causa non est finita, quã iudici appellationis aliud prę - cipienti, à quo extiterit appellatum: quia in dubio lite pendente præsumendum est pro electione ordinarij, quod digniorem ministrum coadiutorem suum in cura animarum elegerit pensatis pensandis, sicut sibi est præceptum à sacro Concilio Tridentino: & cum posteà Summus Pontifex in sua bulla dicat, quod si quis à sententia per iudicem appellationis lata duxerit appellandum, is tunc ad sedem ipsam Apostolicam appellabit, sicque simpliciter permittat ab ea posse appellari absque adiectione, quod exequatur interim sententia iudicis appellationis, sicut expressè cauerat exequutioni demandandam esse electionem ordinarij, non obstante appelatione alterius: ergo intelligitur, ac consequenter sensit Summus Pontifex, vt appellatio, secundum prædict. sit ac censeatur esse cum suis legitimis affectibus deuolutionis, & suspensionis, cum illos non remouerit, & de iure ita sit dispositum, cum quo se conformare visus sit, ideòque ad sedem ipsam Apostolicam appellandum. Secundo decreuisse conijcitur, quia interim prouisum extat pastore idoneo, beneficio curato, electo ac prouiso ab ordinario iudicio examinatorum misso in possessionem beneficij authoritate Concilij Tridentini, & eiusdem bullæ Apostolicæ. Tertio, quoniam ad minus ordinarius prouidit idoneum ac competentem ministrum, qui oues interim pascat atque custodiat: at vero, quòd prætermiserit magis idoneum, hoc sub iudice lis est, quamuis prius iudex appellationis id iudicauerit, quandoquidem ab ipsius sententia supponimus legitimè esse appellatum: quousque igitur id ordine legitimo ac Canonico absolutum sit, hoc est per tres sententias conformes, non potest dici dignior prætermissus: & iniquum profecto esset plus credere iudici appellationis, suspensa eius sententia per appellationem, quam ordinarij electioni ac prouisioni, qui authoritate d. Concilij Tridentini, & bullæ præfatæ: eiusque forma probata suum munus rectè exequutum fuisse presumendum sit, cùm ei plurimum intersit conuenientiorem ministrum proprijs ouibus præficere, sicque in dubio existimandum est fecisse. Accedit, & quarto odium spolij, quod iura abhorrent: sed prouisus ab ordinario, ac in possessionem beneficij missus iustè possidet, non obstante appellatione alterius, vt in Concilio, & in dict. bulla: ergo lite pendente nec innouandum est, nec ipsa possessione spoliandus, quousque lis diffinitiuè ac irreuocabiliter finiatur. Non obstant adducta supra in contrarium, quia negamus, quòd hic assertus dignior, talis sit, quousque id appareat tribus sententijs conformibus, vel saltem vna aut duabus in authoritatem rei iudicatæ transactis. Insuper negamus, esse æqualitatem seruandam inter præfatos duos, quandoquidem prior, & sic electus ab ordinario, habet titulum, & possessionem, alter verò ius quoddam tantum ad beneficium ex sententia iudicis appellationis, idque per appellationem suspensum: magna igitur est profecto inter ipsos inæqualitas: regula autem d. l. cum quidam, loquitur in priuilegio, & prærogatiua vni litigantium concesso, nempe vt eo ipso concessum videatur alteri ad hoc vt eo vti quoque possit, vt ex eadem l. patet: at verò nos non sumus in eo casu,

su.Præterea. l. illa loquitur in priuilegijs concelsis circa ordinationem, & exequutionem iudicij: at verò in iudicijs deciſorijs, vt tenent ibi DD.preci pué Bald.numer. 4. verſicul.quæro, vbi Salicet. numero. 2. verſiculo concludamus, bene diſtinguit in propoſito.

26 Ex ſuperioribus iam clare liquet minus rectè exiſtimaſſe Cæſarem Lambertinum de iure patronatus libro. 2: quæſtion. 10. articul. 3.numer. 17.Patronum non obligari nec teneri ad præſentandum digniorem, ſed ſatis eſſe ſi dignum præſentet, vt liber ſit ab omni culpa, ex textu in d. capit. monaſterium. 16. quæſtion. 7. vbi probatur patronum poſſe nominare quem voluerit,modò is malus non ſit:idem nouiſsimè tenet Petrus à Nauarra, libr.2.de reſtitutione capit. 2. numer. 150. ſiquidem contrarium verius eſt, atque receptius,nempe vt licèt præſentatio patroni, quoties fit de digno omiſſo digniore,valida ſit atque ab Epiſcopo admittenda,nihilominus tamen ſi digniorem contemnat,peccabit mortaliter, tenetur ſi quidem inquirere diligenter,qui ſint ad ſacerdotia digniores, eoſque Epiſcopo præſentare,vt ipſis beneficia patronatus conferant, vt ex ſupradictis patet,& in terminis tenet.Federicus de Senis conſil. 95. Ledeſmius, & Mercad. qui ſupra, & plerique ex præcitatis, & doctor Couarru. Lambertinum in hoc reprehendens, ipſiuſque in hoc ſententiam falſam eſſe rectè aſſeuerans d. §. 7. numer. 5. verſicul. 4. & doctor Molina lib.2.de Hiſpanor. primogeni. capit. 5. numer. 69. vnde non bene Petrus à Nauarr. vbi ſupra,citauit pro ſua ſententia contraria Soto & Couarru. vbi ſupra,cum ij potius teneant quod prædixi mus,nec diuum Thom. 2. 2. quæſtion. 85.articul.3.cum ibi de hac materia minimè loquatur,ſed de alia multum diuerſa: citat etiam pro ſua opinione Concilium Tridentin.ſeſsione. 24. capit.9.de reformatione,quod tamen hoc non probat,ſed tantum dicit quòd liceat Epiſcopis præſentatos à patrono, ſi idonei non fuerint,repellere cum,idem Conci. Trid. in loco ſupra citato potius contrarium probet vt vidimus,dicens,Is,quem patronus digniorem, &c.Non obſtat.text.in d. capit. monaſterium,nam intelligitur hoc modo, vt ſufficiat præſentari à patrono dignum prætermiſſo digniore, ad effectum validæ nominationis, non tamen ad excuſandum à peccato ipſum patronum,qui digniorem potuit nominare vt prędiximus,& eum omiſit. Vel ſecundò reſpondeo d. capit. monaſterium,procedere, & loqui in eo tantum, qui ex proprijs facultatibus Eccleſiam vel oratorium inſtituit atque fundauit, hic etenim non tenetur digniorem eligere, ſed ſufficit,ſi idoneum eligat, quod gloſſa ibi verb.ne malus, & communiter ſcribẽtes ſic reſoluunt,teſteLudouic. Molina vbi ſupra, ſequitur Dominic.à Soto libr. 3.de iuſtitia & iure quæſtion. 6.articu.2.† Opinio tamen Cæſar.Lambert.contraria,& ſequacium ſaluari poteſt in beneficijs ſimplicibus, prout ſunt capellaniæ de iure patronatus,& alia beneficia curam animarum non habentia, in quorum inſtitutione, & fundatione, aliud expreſſè cautum non ſit,in his etenim etiam ſi iuris patronatus ſint, ſufficit præſentare dignũ vel idoneum omiſſo digniore, nec tunc peccabitur mortaliter, ſicut nec pecare diximus ſupra in prouiſione aliorum beneficiorum ſimplicium,præbendarum, & canonicatuum, & præſtimoniorum quæ iuris patronatus non ſunt, eiſdem rationibus, ſecus verò in beneficijs curam animarum habentibus iuris patronatus, in hæc etenim dignior præſentandus erit ſub reatu peccati mortalis, ſicut in cæteris beneficijs curatis quæ non ſunt de iure patronatus,vt ſupra reſoluimus, cum in his nuncupatim loquatur ſanctum Concilium Tridentinum præcitatum, & in eis militent rationes ſupra in fauorem digniorum adductę,non verò in ſimplicibus;& ita in ſpecie cum Dominico à Soto limitat loquens in beneficijs curatis iuris patronatus, Petrus à Nauarr. vbi ſupra d. numer. 150. ibi: Quod limitat Sotus,niſi beneficium haberet curam animarum,tunc enim iniquiſsimum putat, vt dignior dimittatur.

28

29 Vlterius erit nihilominus obſeruãdũ, conſuetudinem immemorialem, & leges regias de beneficijs patrimonialibus loquentes, hoc eſt, vt beneficia vacantia in certis quibuſdam Epiſcopatibus, ciuibus eiuſdem atque originarijs, & non alijs conferantur, prout in Burgenſ. Calagurritanenſ. & Palentin. Epiſcopatibus contingit, vt cauetur in.l.21.titul.3.libr. 1.nouæ Collect.Regiæ, vbi forma ſeruanda in his electionibus præfigitur: idemque ſeruandum eſt in alijs locis,vbi eadem conſuetudo fuerit quòd beneficia ſint patrimonialia,vt in.l.23. eiuſdem titul. eſſe æquiſsimas ac iuſtas, vt probat Dominicus à Soto libr.3.de iuſtitia & iure, quæſtion. 6.articu.2.verſicul.en naſcitur,& tenentur electores magis idoneum ex illis eligere,ſecundùm Mercad.*de tratos, y contratos*,libr.6.capit. 17. foli.205. column. 1. in verſicul. *ſi manda*, & quòd ſint iuſtæ dict. ll. probat etiam Ledeſmius in 2.4. quęſtion. 18. articul. 2. verſicul. 5. & verſicul. prætereà ille,foli. 256. † vbi quod cõferens alteri beneficium quàm tali ciui, tenetur ad reſtitutionem præd.ciuibus, & vni,ſi ſolus eſſet vnus ciuis: ſequitur etiam Petrus à Nauarr. d.libr. 2. de reſtitutione capit.2.numer. 165. vbi quid in cathedris, & collegiorum prębendis:non enim parui æſtimandus eſt ingenitus amor, quem quis ad natiuum ſolum habet: præſertim quòd licèt poſſent nonnunquam inueniri extranei meritis præſtantiores, multum eſt Eccleſijs conducentius, vt ambitionibus, & litibus ſibi moleſtiſsimis obuietur: tum etiam quia laici,& vicini videntes naturales loci præferri, & ad beneficia admitti, filios ſuos ad ſtudium mittunt, eoſque multipliciter edoceri faciunt in his, quæ ad ſacerdotium ſunt neceſſaria, quia magis idoneus præfertur minus idoneo,ſecùndum ſtatuta,& conſtitutiones illorum Epiſcopatuum, vt pro ſuſtinenda conſuetudine immemoriali eorum circa beneficia, quæ ſint patrimonialia,conſiderauit Palac.Rubi. in tractatu de beneficijs vacantib.in curia.§.12.alia in fauorem eiuſdem ſimiliter adducens: & vtinam de beneficijs,ſaltem parrochialibus,quibus annexa eſt animarum cura,eaſdem. ll. vbique ſanciret Eccleſia, quod in Concilio Tridentino ſummo omnium conſenſu conſultatum fuit,ſecundùm Dominic.à Soto vbi ſupra,quod eſſet ſanctiſsimum ſecundùm D.Couar.in practic.quęſtio. capit.35.numer.5. ad finem. & capit.36. numer. 3.verſicul. olim, ibi,Hoc ipſum fieri,&c.& D.Azeued.in.l.14. & 25.numer.9.& in.l.21.titul.3.libr.1.nouæ Collect. Regiæ. † Quare deciſum extat in d.l.21.vt nullus à Summo Pontifice literas Apoſtolicas impetret ad prędd. beneficia patrimonialia in derogationem prædd.laudabilis conſuetudinis,ac impetratis vtatur,quouſque in Conſilio regali videantur, & licentia præſtetur eis vtendi,de quo latè per Palac.Rub.& Couarr.vbi ſupra d.verſ.olim.

31

23 Ex quibus deducitur primò, eiſdem prope rationibus ſanctè,& iuſtiſsimè indulſiſſe Summum Pontificem ad inſtantiam & ſupplicationem noſtri Regis Hiſpanię ac capitulorum Eccleſiaſticorum Eccleſiarum Cathedralium horum regnorum,eiſdem, vt in vnaquaque earum primò vacatura præbenda canonicatus prouideretur Magiſtro in ſacra Theologia, ad prędicandum Euangelium Dei, & altera Doctori vel Licentiato in vtroque vel altero iurium, ad defendendum iura,& cauſas Eccleſię: id quod in tota Hiſpania exequutioni traditum eſt abhinc plus centum annis, quo prædd. indultum à Sede Apoſtolica emanauit: de quibus prębendis Magiſtralibus,& Doctoralibus fit mentio in Concilio Tridentino ſeſsione 25. capit. 5.in decreto de reformatione, & Concilio prouinciali Compoſtellano Salmanticæ habito

30

habito, actione. 2. decreto. 39. & vt experientia docet, maximam vtilitatem ac honorem ex eo Ecclesiæ horum regnorum consequuntur, præcipuè quando selectio eorum iustè, & sic de digniore fit, prout debet: ac proinde Reges Hispaniæ, tãquam iustum ac sanctum indultum hui iusmodi totis viribus obseruari volunt, ac omnino eidem derogari prohibent, vt cauetur in l. 25. titu. 3. lib. 1. nouæ collect. Regiæ.

Quinimò & sæpissime hos canonicos Magistrales, & Doctorales, tãquam dignissimos, & meretissimos ad maiores dignitates, hoc est ad Ecclesias ipsas gubernandas, promouent; ac Summo Pontifici ad prælatos earundem præsentant: de quo præ alijs meritò laudandus venit noster maximus Monarcha, ac inuictissimus Rex Philippus. II. Hispaniarum, qui nunc prosperè ac feliciter regnat, & vtinam regnet plurimis annis, is, inquam, pro sua in omnibus summa religione, cum sibi semper curæ sit dignióres Ecclesiæ præficere, plures ex canonicis in prefatis prębendis Magistralibus, & Doctoralibus ad id munus exequendum euehit: & adeò iusta est lex Pontificia, siue indultum Apostolicum supradictum, vt electores qui præbendam Magistralem, aut Doctoralẽ alijs quàm in sacra Theologia Magistris, vel Doctoribus, siue Licentiatis in vtroque vel altero iurium respectiuè cótulerint, teneantur illis ad restitutionem, vt probat Ledesmius vbi supra, fol. 253. colu. 3. versi. 3. & versi. 4. & fol. 156. versi. prętera, vbi quòd sunt iustę similes leges, & fol. 254. versi. 7. idem concludit in obtinente huiusmodi præbendam dandam Doctori Theologo, qui per mendacium affirmans se esse talem, cum verè non sit, eam consequutus est, nam hic quoq; tenebitur Doctori Theologo resignare, & restituere præbẽdam: adde tu, cum fructibus perceptis, & percipiẽdis, cũ sit malæ fidei possessor, & idem in obtinẽte præbendam Doctori iurisperito dandam, per mendacium, vt in Theologo debita dictum est.

35 Secundò deducitur, iustas itidem esse leges huius regni, quę prohibẽt exteris cõferri beneficia, & pensiones Ecclesiasticas super eisdem beneficijs horũ regnorum, sed tantùm regnicolis ac eorũ originarijs, & naturalitates alijs concessa reuocantur, vt in l. 14. & sequen. tit. 3. lib. 1. nouę Collect. Reg. vbi nouissimè conciuis noster Azeuedo plures rationes cõgerit pro iustitia earundem legum.

36 Tertiò infertur, iustè defendi posse, ac literis exequutorijs regalis Cõcilij obseruari iussum esse statutum fundamẽtale authoritate sedis Apostolicæ roboratũ Ecclesiæ Cathedralis Placentinæ, quo cauetur, vt seruitores chori oriundi ex ciuitate vel diœcesi assumantur, & promoueãtur ad prębendas, & dignitates pro tępore vacãtes eiusdem Ecclesiæ, vt in terminis quoq; probauit incola eiusdem ciuitatis, in d. l. 14. nu. 11. Itaq; in terminis d. statuti non sufficit, q̃ sit de seruitoribus chori pmouẽdus, nisi sit naturalis, & idoneus, neq; q̃ sit idoneus de ciuitate vel diœcesi, nisi sit de seruitoribus chori idoneis ibi existentibus, nec quòd sit naturalis, & de seruitorib⁹ chori, nisi sit idone⁹. Itaq; seruitor chori naturalis non idoneus, ea qualitate quæ requiritur à Concil. Trid. & synodali Cõpostellano, hoc est, gradus, nõ prefertur alij seruitori eiusdẽ chori qualificato, vt præfertur, nó naturali, imò hic illi pręponẽdus erit, vt accepi in Rota cõclusum in vna Archidiaconatus de Medellin, pro Licẽtiato Parra, Canonico Doctorali eiusdẽ Ecclesię non naturali, contra alios Canonicos d. Ecclesię, oriundos ex eadem ciuitate, nõ tamẽ graduatos, me in partibus patrono existente pro d. Licentiato Parra.

37 Quartò hinc est, iure defendi posse, validam esse conditionem fundatoris beneficij vel capellanię iuris patronatus, tempore eius creationis appositã, qua caueatur, ordinetur ac stabiliatur, vt patroni semper nominent ac præsentent clericum ex suo genere ac parentela ad pred. beneficium seu capellaniam: quod etiam comprobatur ex his quæ latiùs nos adduximus consi. 1. nu. 1. & consi. 2. nu. 3. vbi citauimus

citauimus ad hoc Concil. Trid. sess. 25. in decreto de reformatione. c. 5. incip. Ratio postulat, vbi oẽs qualitates in fũdatione appositę iubentur ad vnguem obseruari, adeò vt aliter facta prouisio, nulla ac subrepticia sit, & in terminis post nos idem probauit conciuis noster in d. l. 14. nu. 13. vbi etiam allegat Cæsar, Làbert. quem & alios nos vbi supra citauimus: sed & eandem sentẽtiam sensit prius Ioan. Maior vbi sup. in 4. dist. 15. d. q. 9. asseuerans, Ecclesia ab aliquo constructa, doteq; congrua eius ministris constituta, ea lege & conditione, vt ad Ecclesiæ ministerium electio, nominatio, & præsentatio fiat ex certo genere, vel instituẽtis familia; semper digniorem præsentandum fore Episcopo, vt eum instituat, & clausulam à primo institutore additam tunc obseruandam esse, cum plures sint dignitate æquales, quo quidem casu locus erit gratiæ & liberæ nominationi. Bene igitur sentit ac præsupponit Maior his verbis, præsentandum debere esse ex illo genere & familia à fundatore præceptis: dum tamen exprimit, esse digniorem ex illo genere præsentandum, eius sententia vera est, ac proinde patronus inspecta materia subiecta sub pœna peccati mortalis tenebitur digniorem ex illis Episcopo pręsentare, vt probant Federicus de Senis d. cons. 95. & Mercad. vbi supr. nec non & Salon in loco infra numero 40. citãdo. Quòd si Maior voluit digniorem esse nominandum, etiamsi non sit ex illis, quos fundator Ecclesiæ nominari & præfici mandauit, eius opinio admittenda non est, vt in specie probauit Dominic. à Soto, quem refert ac-sequitur D. Couarru. vbi supra, dict. §. 7. numer. 5. versi. quinto; potuit enim, qui Ecclesiam instituit, iustè legem hanc institutioni addere, idcircò seruanda erit, modò satis dignus possit ex eo per-
38 sonarũ genere Ecclesię præfici, † secũdùm Couarr. vbi sup. Præd. tamen sententiam Maioris, dum habet, in hac specie digniorem ex genere & familia à fundatore explicitis præsentãdum esse, veram esse insuper intelligo, ex illis, qui in qualitatibus à testatore requisitis, nẽpè in gradu cõsanguinitatis, & ordine, & cęteris sunt pares, tunc enim meritò vt dignior præsentandus sit, sub pœna peccati mortalis, quamuis præsentatio de digno, omisso digniore, sit in vtroque foro valida & seruanda, vt prædiximus, præterquàm in beneficijs curatis, in quibus à digniore cõtempto potest appellari iuxta latius supra dicta: attamen si dignior sit remotior, cũ fundator proximiorem præferendum esse decreuerit, vel etiã sacris non initiatus, cum presbyteros, vel saltem in sacris constitutos præferri voluerit, aut præterea alijs qualitatibus requisitis ab eodem fundatore defecerit, quãuis sit cõsanguineus eiusdem, dignus autem reperiatur ex eodem genere & familia propinquior & ordinatus, vel cum alijs qualitatibus requisitis, tunc eadem ratione existimo hunc esse præsentandum ac præferendum, non verò digniorem, iuxta voluntatem fundatoris omnino seruandam, vt prædiximus, cum ea in specie perinde iudicandũ esse videatur, ac si dignior nó esset de præd. genere & familia, quandoquidem paria sunt esse cæteris qualitatibus requisitis deficientibus, & nõ esse, cum in idoneo eædem reperiantur, & in terminis in legato relicto cõsanguineis pauperibus, quòd præferatur propinquior pauper remotiori, pauperiori tamen aut maioris ætatis, tenet Corduba in sua summa *de casos de conscięncia*, quæstione 72. in princip. allegans Cæsar Lambert. vbi limitat in casu particulari, de quo ibi per eum.

Cęterum nihilominus conditio illa fundatorum, qua facultatem & potestatem, concedunt Episcopis & patronis successoribus, vt cõferant cui digno voluerint Sacerdotia vel præbendas ab illis institutas ac dotatas, relicto digniore, vel esto quòd sit dignior, non sint astricti ad eligendũ eum in cõscientia, nó est valida nec sufficiens, cum sit contra legem diuinam & humanam, &

contra rationem iustitiæ distributiuæ, quę habet, vt beneficia Ecclesiastica prouidenda sint dignioribus, & licèt fundatores possent nō instituere, iam quòd instituunt, id debent facere conformiter ad leges, vt in.l.nemo potest.ff.de legat. 1.& in terminis ita cum Ioann. Maior. vbi supra, in 4.distinctione 24. quæst. 3. tenet Ledesmius in.2.4.quæst.18.artic. 2.fol.156.in versiculo sed quia diximus, &c. quod probo: contrariam tamen omnino sententiam fundat & latè probat Salon vbi supra, in cap. seq. an ad beneficia sit eligendus dignior, colum. 1010. cum sequentibus, estque probabilis, ac proinde excusabit in conscientia. Ex supra dictis insurgit dubitatio, duæ vacant Ecclesiæ, vel beneficia, quorum vnum vberius est altero: pinguius verò nullam habet animarum curam, alterum autem, quod fructibus est sterile, eandem habet annexam, vel plures habet sub se parœcios, plusquam doctrina indigentes: verbi gratia: Ecclesia Toletana & Granatensi simul vacantibus, illa locupletissima est, hæc autem pauperior, habet tamen multos ex Mahometis neophitos: itidem & sunt duo Sacerdotes, dignus, & dignior, quomodo sunt hę duæ Ecclesię, vel præbendæ, siue beneficia prouidēda? Et in hoc Ledesm. vbi supra, asserit probabilius esse quod digniori detur pinguius beneficium, ex illo Pauli priori ad Thimot.5. Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: ergo maior honor dādus est digniori. Nec obstat, quod secūdùm hoc malè prouidetur Ecclesiæ, fieretque iniuria, si vbi magis indiget, vt est in cura animarum, præficitur minus dignus, & vbi minus indiget, præficitur dignior, nam negatur antecedens, quia ille dignior qui præficitur beneficio simplici, vel minus indigenti, est etiam minister Ecclesiæ vniuersalis, eique administrat, ad quod habenda est ratio, & ideò magis præmiandus, quia laborat in vniuersali Ecclesia, verbo & doctrina, & vitæ sanctimonia. Dominic. autē à Sot. lib.3.de iustitia & iure.q. 6.artic.2.vers. hinc exurgit, in hac eadem specie respondet contrarium, nempè semper habendam rationem publicę necessitatis, ad quam nos Christiana charitas astringit, ideoque animarum curam digniori esse commendandam, ibiq; respōdet authoritati diui Pauli superius in contrarium adductæ. Quid tenendum?

Ego profectò huic opinioni Dñi. à Sot. potius accedo, quàm contrariæ Ledesmij, tum ex eo q̄ publica vtilitas præferēda sit priuatę, vt sunt iura vulgaria, tum etiam, quia, vt ipsemet Ledesm. supra non semel probauit, prouentus Ecclesiarum sunt Ecclesiarum, & non ministrorum digniorum, licēt sint ad illū finē conducēdi: id q̄ etiam prius resoluerat idem Sot. vbi sup.d.artic. 2.& latè Nauar.in manuali Latino c.17.nu.72.& 73.ergo dato hoc concursu, potius prouidendum est Ecclesię egentiori, & sic curatę, & magis curatę de digniori ministro, quàm huic pinguiori non ita digniore indigenti. Ex hac igitur maxima Ledesmij, quæ vera quidem est, conuincitur, veram minimè esse eiusdem authoris præfatam sententiam, quam in præsenti dubio pronuntiauimus, quasi hæc duo inter se repugnantiam quandam habere videantur: nec responsio Ledesmij ad difficultatē cōtra suam sententiam obiectam, mihi satisfacit, nec concludens est, quoniam etsi dignior, qui iuxta suam opin. præfici debet beneficio seu Ecclesię pinguiori, minus in indigenti dicatur ac censeatur per hoc inseruire Ecclesię vniuersali, hoc tamen verum est: non quidem præcipuè de per se, sed per quandam consequentiam, quatenus hæc Ecclesia particularis est membrum Ecclesię vniuersalis, & sic quod principaliter fit attendendum est, & ita meritò hāc nostram sententiam post hæc scripta, probauit indubiè Salon vbi supra, in d.3.cōtrouers. col.1003.in princip.

42 Superiora omnia de digniore eligendo ad Ecclesias & beneficia Ecclesiastica, procedunt etiā eisdem rationibus in electione & prouisione munerū publico-

publicorum secularium atque Reipublicæ magistratuum, officiorumq; gubernationis, & administrationis iustitię, ex quibus totius Regni regimen, Ecclesiasticiq; ac secularis status moderatio plerumq; pendet: & probatur præterea ex tex.in auth. vt iudic.sine quoquā suffragio. §. eos autem colla. 2. ibi, Honestiorum quosdam administrationem dirigere: & iterum ibi, Testimoniū habēs quidē quia sit optimus: tex. in auth: de defensor.ciuit.in princ. vers. interim. ibi, Sed inuicem vniuersi nobiliores, vbi glos. verb. nobiliores, inquit, notabiliores esse eligendos, quam ibidē scribentes sequūtur. l. ad subeūda. C. de decurion.lib.10. ibi, Dignissimi meritis & facultatibus, Thomas Grammaticus cōs. 6.nume. 11. l. 1. tit.4. libr. 2. nouæ collectio.regiæ.per totam: siue etenim hæc publica munera conferantur, vt onera Reipublicæ, quæ priuati ad eius ministerium subire tenentur, vel vt bona & honores ipsius communitatis, vtroq; casu peccatur digno cōferendo omisso 43 digniore: priori quidem, quia conferens non seruat illam iustitiæ, & rectitudinis rationem in regimine communitatis, qua vti debet erga ipsam rempublicam, cum teneatur dignior ē muneribus publicis præficere, vt in d.c. licēt ergo, & in c. vnico, vt Ecclesiast.benef. & in.c. vilissimus.1.quæstio.1.posteriori autem casu peccat Princeps communitatis aduersus iustitiam distributiuam, iuxta quam tenetur Reipublicæ honores & bona subditis distribuere, secundùm cuiusque dignitatem, vt dignior digno, melior bono in his assequendis præferatur, vt ex Aristotel.libr.5.ethico.cap. 3. probauit in nostris terminis D. Couarru. vbi supra, per totum illum. §. 7. & præcipuè numer. 3. & ante eum idem tenuit D. à Soto. libro 4. de iustitia & iure, quæstione 6.articulo 3.pagina. 338. colum. 1. ad finem in vers. idem affirmatiuè & D. Molin. de Hilpan. primogen.libr.2.cap.5.numer. 66. & Didacus Perez vbi supra, colum. 257. versiculo hinc infertur, vbi q̄ si aliter fiat non est, restitutio facienda prætermissis: sequitur etiam Mercad. vbi supra, fol. 209. ibi: *Y porque casi*, vbi optimè declarat Principem teneri prouidere optimos ac rectos iudices, aliàs peccare, ac ad restitutionē damni illati teneri, si sciens defectum, vel inhabilitatem iudicis eum præfecit officio, vel si non adhibuit debitam diligentiam, ac informationem ad id necessariam non fecit vt sciret, aliàs secus ibique sigillatim enumerat conditiones & partes, quibus bonus iudex constare debet: eamdē sententiā laté probat nouissimè Salon de iustitia & iure, fol. 63.articulo 2. controuers. 9. & ita est tenendum, tametsi Caietan. in summa verb. electio. versiculo electio secularis, atque Armilla aurea verb. electio, numero 5. teneant in secularibus officijs sufficere dignum eligere, etsi dignior prætermittatur, eorum tñ opinio in hoc non videtur vera, nec tuta ex supra dictis, & in specie id testatur D. Molin.d.nu.66.in princip.

Circa supra dicta omnia obseruandū erit, dignū & idoneum, cui beneficiū Ecclesiasticum, vel munus publicum collatum fuerit, prætermisso digniori, in animæ iudicio tutum esse ac posse iustissimè id possidere, tametsi qui eum illi præfecerit, peccauerit mortaliter omittendo digniorem, vt resoluunt scribentes in 4.distinctione 15. præcipuè Scotus & Ricard. & Ioann. Maior. ibi, quæstione 8. & 9. diuus Thom. & Caiet.2.2. quæstione 185. articulo 3. D. Couarru.in regul.peccatum.2. parte.§. 7.num.4.in vers. ex his autem, & ante eum Dominic.à Soto lib.3. de iustitia & iure, quæstione 6.arti.2.versicu.contra hæc tamen, & Didac. Perez vbi supra, colum.255.versiculo dignus autem: dicunt enim diuus Thom. & cæteri, quòd ex parte eius qui assumitur, non requiritur, quod reputet se alijs meliorem (hoc enim esset superbum, & præsumptuosum) sed sufficit quod nihil in se inueniat, per quod illicitum ei reddatur assumere prælationis officium.

44 Eligens autem indignum ad Eccleſiam, præbendam, dignitatem, vel aliud Eccleſiaſticum beneficium, vel publicum officium, omiſſo digno, tenetur ad reſtitutionẽ, non quidem digno prætermiſſo, cum nullum ius conſiderabile ad beneficium illud, ſeu munus publicum prætendere poſſet, ſed Eccleſię vel Reipublicæ, cui ex electione indigni ipſum damnum veré & propriè illatum eſt. Prouiſor enim tenetur per iuſtitiam commutatiuam dignum Eccleſiæ, vel Reipublicæ miniſtrum prouidere: contrarium igitur prouidens, hoc eſt indignum, tenetur Eccleſiæ vel Reipublicæ reſtituere quod prædiximus. Secundò, quia vt non ſemel diximus, redditus Eccleſiaſtici, atque officia publica ſunt quidem principaliter inſtituta in vtilitatem, & ſeruitium ipſarum Eccleſiarũ & Reipublicæ reſpectiuè, atque ſunt ipſarum, non verò ſolùm ſtipendia miniſtrorum, quamuis in eum finem, vt digniores miniſtri eligantur conſtituta ſint: damnum igitur obueniens ex electione mali miniſtri, ac indigni, ipſis Eccleſijs ac Reipublicæ contingit, non verò miniſtris dignis omiſsis, qui magis dicuntur certare de lucro omiſſo, quàm de damno emergenti: at verò Eccleſiæ & Reipublicæ, quibus indignis miniſtris prouiſum extat, propriè agũt de damno ſibi contingente euitando in reſtitutione hac obtinenda, igitur ipſis reſtitutio facienda erit, non verò dignis omiſsis, qui nullum ius conſiderabile prætendere poſſunt: quod ſi ad huc aliquod poſſent ratione impedimenti conſequutionis beneficij, vel officij ſibi facti, ab electore vel prouiſore, adhuc Eccleſiæ, vel Reipublicæ, cui damnum præcipuè illatum eſt, eſt fortius, maius ac conſiderabilius, quare id preferendum, quia duobus inſolidum idem damnum reſtituere non tenetur. Tertiò, hæc ſententia optimo ſimili confirmari poteſt, nam ſi pater famil. œconomum ſuum ad conducẽdum operarios mitteret, ille autem illos ſtudio conduceret, qui nó eſſent ad operas idonei, omiſsis idoneis, reſtituere profectò damnum teneretur, non illis idoneis, quos omiſit, ſed domino, cui damnum dedit: ergo ita Epiſcopus vel alius prouiſor conferens Eccleſiam, beneficiũ vel officium indigno, relicto digno, ei non tenebitur ad reſtitutionẽ, ſed Eccleſiæ vel Reipublicæ, quam læſit, id circo deberet indigno alium coadiutorem ſuis expenſis dare, vel alia ratione proſpicere, vt damnum illi in detrimẽtum animarũ datum alleuiaret. Similiter ſi respublica dat Regi, aut Duci pinguem pecuniam, vt conducat milites ad bellum, Dux autem cõducit ignauos, prętermiſsis fortibus, clarum eſt, Regem vel Ducem illum iniuriam facere, & ad reſtitutionem teneri, vt oẽs fatentur, non quidem ſtrenuis militibus, ſed Reipublicæ; ergo idem eſt dicendum in republica Eccleſiaſtica. Accedit vlterius. Papa conſtituit Epiſcopos Duces Eccleſiæ: Epiſcopi autem eligũt miniſtros indignos, tenebuntur quidem ad reſtitutionem Epiſcopi, non quidem dignis miniſtris, ſed Eccleſiæ. Quartò, bona Eccleſiaſtica hoc eſt ipſius redditus, nõ ſunt niſi ſtipendium pro illis, qui conuenienter ei ſeruierunt: at hi miniſtri omiſsi, quantumcumque digni, non adminiſtrauerunt, nec Eccleſiæ ſeruierũt: ergo nihil eis debetur, ſed Eccleſiæ pro miniſtro digno conducendo, vel pro damno ſibi euidenter dato aliter ſatisfaciendo: & in terminis hanc ſententiam in eo, qui ex craſſa ignorantia, vel ſcienter Eccleſiam, vel beneficium, munus ve publicum indigno contulerit, tenet Adrianus in 4. in tractatu de reſtitutione, cap. quia iam determinatus eſt, verſiculo ſecunda concluſio. Dominicus à Soto libro 4. de iuſtitia, & iure, quæſtione 6. articulo 3. ad ſextum, verſiculo ex his ergo, vbi quòd huic ſententiæ communis animorum conceptio applaudit, & eam latiſsimè probat aduerſus Caietan. Palud. & Silueſtrũ tenentes, digno prætermiſſo hac in ſpecie faciendam eſſe reſtitutionem, Ledeſmius in ſecundam quarti, quæſt. quæſtio. 18. artic. 2. fol. 253. verſi. nihilominus alia eſt opinio. & Mercad. libr. 6. de contract. cap. 17. fol. 208. col. 2. verſic. lo *ſegundo*, vbi quòd omnes concordant quòd ex indigni præſentatione peccatur mortaliter, & ad reſtitutionem tenetur eum preſentans omnium propé vel quaſi reddituum beneficij vel officij, & tandem ſequitur communem opinionẽ cõtra alios in eo, quod reſtitutio hoc caſu fieri debeat Eccleſiæ, nó verò digno prætermiſſo ſequitur etiã Ioſeph. Angles in ſuis floribus Theologicar. q. in 2. p. titulo de clerico reſtit. obnox. pagin. 209. colum. 1. & Petrus â Nauarra libr. 2. de reſtitutione, cap. 2. numer. 120. & 132. & ex noſtris eandem ſententiã tenent Anchar. in Cle. 1. in fine de ætate & qualitate. Felinus in cap. ſi quando, nu. 7. de reſcript. Ioan. Lupius de Pala. Rub. in repetitione c. per veſtras, notab. 3. §. 26. numer. 11. de donat. inter vir. & vxor. & eos referens D. Couarr. d. §. 7. num. 2. Nauarrus in manu. Latin. cap. 17. numer. 72. & 73. D. Molin. de Hiſpan. primogen. cap. 5. nume. 57. verſ. q̃ quando, &c. imò ſecũdùm ipſũ Petrũ à Nauarra vbi ſupra, numer. 154. & 155. & 164. collatio facta indigno eſt nulla in vtroque foro, & quod appellatione in foro exteriori priuabitur beneficio, qui probatur indignus, imò damna alia ex tali electione ſequuta tenetur reſarcire: & idem cum Mercad. probat in officio publico iuſtitię, vt in auditoribus Regijs, perquiſitoribus, iudicibus, & rectoribus, &c. vt ſi eligatur indignus, peccet mortaliter eligens, & ad damni reſtitutionem teneatur, & q̃ cõferens indigno, vel procurans, vt indignus promoueatur ad bẽneficiũ Eccleſiaſt. abſque dubio peccet mortaliter, tradit cum alijs Flamin. Pariſ. vbi ſupra, d. lib. 4. de reſig. ben. quæſt. 11. nume. 37: Sic etiam reſignans in fauorem indigni peccat, & hęc eſt verior & communis opinio, vt pluribus allegatis reſoluit & latè eam probat, reſpondens contrarijs fundamentis Flamin. vbi ſupra, num. 34. cum ſeqq. Si tamen fortaſsis ex indigni nominatione & prælatione nullum damnũ Eccleſiæ, aut Reipublicæ poſteà immineat, quippe qui varijs ex cauſis commodé & prouidè officium geſſerit, adhuc peccabit elector mortaliter, vt in c. hi quoſcumque. 1. quæſtione 1. & probat latiùs D. Couar. vbi ſupra, nu. 2. paulò ante fin.

Supereſt modò hic examinare illam egregiam ac difficilem quæſtionem, an eligens dignum, prætermiſſo digniore, teneatur ad reſtitutionem, & damni ſarifactionem ipſi digniori faciendam, necne? Eccleſiæ namque in dubium eſt, q̃ non ſit facienda, cum eidem dignum præpoſuerit miniſtrum, nec aliquod damnum, ſaltem conſiderabile, eidẽ intulerit: ſed quod digniori omiſſo tenetur ad reſtitutionem, probarunt Caiet. 2. 2. quæſtione. 62. articulo 2. ad quartum, verſiculo ad confirmationem, & in ſumma in verb. acceptio, Palud. in 4. diſtinctione 15. quęſtione 2. articulo 2. concluſione 4. & Silueſter verb. reſtitutio. 3. quæſtione vltima, & nouiſsimè Petrus à Nauarr. lib. 2. de reſtitutione, cap. 2. numero 140. cum ſequentibus: quæ opinio. 1. fundatur, quia elector vel Epiſcopus tenetur hoc Sacerdotium, vel officium publicum digniori dare: ergo non ſatisfacit, niſi id vel ſaltem æquiualens dederit, vt patet. Secundò comprobatur præfata opinio, ex eo quòd Epiſcopus tenetur ex iuſtitia diſtributiua facere quòd commune bonum, id eſt, dignitas Eccleſiaſtica aut beneficium ſit proprium dignioris: ergo ad id tenetur, vel æquale, & ſic ad reſtitutionem. Prætereà qui obligatur ex bonis communitatis mihi dare centum, nec dat, cum ea dare poſsit, infert mihi damnum in centum, & per hoc iuſtitia commutatiua violatur, ſiquidem ſuppoſita diſtributionis lege, ex qua mihi centũ debentur, qui hæc mihi cum poſsit, & teneatur, non dederit, iuſtitię cõmutatiuę refragatur, authore

D. Thom. 2. 2. quæstione 62. articulo 1. ad 3. igitur ad restitutionem tenetur ratione violatę iustitiæ commutatiuæ, sicut oẽs fatẽtur. Tertiò, quia paria esse vidẽtur ab aliquo auferre quod suum est, vel ipsi non dare quod ei debetur. Sed qui digniori nó dat Ecclesiam, dignitatem, Sacerdotium, aut munus, & res communitatis, quæ ei debentur, negat rem debitam ei soluere: ergo tenetur ad restitutionem, ac si ab eo abstulisset, quod propriũ erat. † Quartò, & fortasis peremptorie quoniam, vt scribunt sanct. Thom. 2. 2. quæstione 62. articul. 2. ad quartum, & Siluest. verbo restitutio, 3. quæstion. vltima, & communiter alij Theologi, vt fatetur Ledesmius in 2. 4. quæstione 18. articulo 2. folio 253. versiculo sed contra, impediens, ne detur beneficium digniori, tenetur ei ad restitutionem: ergo ad eandem quoque tenebitur, quia potuit & tenebatur ei conferre, & non contulit, sed digno. Quintò addit Nauar. vbi supra, numero 144. aliam rationem, quæ sibi valida videtur, nempè, iustitia omnis est, dare vnicuique, quod suum est: ergo, qui quamcumque iustitiam lædit, aufert à proximo, quod suum est: sed quicumque abstulit à proximo quod suum est, in conscientia restituere tenetur: ergo non conferens digniori beneficium, eidem ad restitutionem tenetur. Quinimò quòd non solùm digniori omisso, sed etiam Ecclesiæ sit in hac specie facienda restitutio, probat latissimè Salon de iustitia & iure in 2. 2. D. Thomæ, quæstione 63. articulo 4. controuers. 3. in. 4. conclus. colum. 1115. cum seqq.

49 His tamen non obstantibus, contrariam sentẽtiam defendo, ac probo tamquam veriorem & in praxi conuenientiorem, quæ eligentibus dignum prætermisso digniore respectu restitutionis non faciendæ fauorabilis est ac potior, nempè vt quamuis hi peccent quidem mortaliter ita eligendo, cum teneantur digniori conferre, si ad id aduerterunt, vel sua negligentia, vel culpa, diligentiam conuenientem ac necessariam ad id sciendum facere omiserunt, vt est prędictum: nihilominus tamen ad nullam restitutionem faciendã teneãtur digniori prætermisso. Primò, quia si restitutio in hac specie facienda esset, non alia contingeret ratione, quàm quòd digniori damnum illatum fuerit in re sibi debita: hæc tamen ratio in proposito non concurrit, quia ipsa tantùm obtinet, quando damnum alicui fit in re propria, vel sibi debita vt propria, non autem ei debita vt cómuni: † res auté debita vt cõmunis, non est propriè nec verè debita, prẽcipuè cum debeatur ad vtilitatem communitatis, vt contingit in beneficijs & publicis muneribus, nam vt inquit sanctus Thomas 2. 2. quæstione 16. articulo primo ad tertiũ, alio modo debetur alicui quod est commune, alio verò quod est proprium: at verò Princeps, vel alius prouisor conferẽs digno, prætermisso digniore, Ecclesiam vel publicum munus, seu Sacerdotiũ, quod ei debitum erat, solùm peccat respectu dignioris aduersus iustitiam distributiuam, quia est acceptor pẽrsonarum, digniori non concedens ex bonis communitatis, quod iuxta eius dignitatem ei potiùs quàm digno debitum erat; at obligatio restituendi non procedit à iustitia distributiua, sed à commutatiua, secundùm diuum Thom. 2. 2. quæstione 62. articulo 1. in corpore quæ-

51 stionis: † igitur in nostra specie prouisor non tenetur ad restitutionem. Ex qua deducitur optima doctrina in proposito, nempè eam esse differentiam inter iustitiam distributiuam, &

52 iustitiam commutatiuam, † quia illa agit de distribuendis bonis communibus, alicuius nempé communitatis, inter eos, qui eiusdem sunt communitatis: hæc autem, id est iustitia commutatiua, agit de bonis priuatis vnicuique, cuius ea propria sunt, dandis, sicq; eò tendit, vt vnusquisq; habeat

à priuatis & particularibus, quod suum est, vnde prior iustitia, id est distributiua, constituitur respectu communitatis ad priuatos, posterior verò, id est commutatiua, respectu priuati ad priuatum, sicut prius docuit Arist. lib. 5. ethicorum cap. 5. & post eum sanct. Thom. 2. 2. quæstion. 61. articul. 1. Florent. in. 4. parte. suæ summę titul. 5. cap. 2. & 3. in quo cæteri Theologi communiter cõsentiunt, & sequitur D. Couarru. in d. regula peccatum 2. parte. §. 7. numero. 1.

Et in terminis hanc secundam partem principaliter probat & tenet Adrianus in 4. sententiarum, in tractatu de restitutione, cap. quia iam determinatum est, & Dominic. à Soto libr. 4. de iustitia & iure, quæstion. 6. articu. 3. ad sextum, versicul. posterior conclusio. est, &c. & lib. 10. quæstion. 2. articul. 3. ibi, Reliqua loco citato, & hanc dicit proculdubio benigniorem & fortasis veriorem, & potiorem apparere in re adeò controuersa & dubia, & in praxi conuenientiorem D. Couarru. vbi supra, numer. 6. sequitur Nauarr. in manual. cap. 17. nu. 69. Mercad. d. libr. 6. de tract. & contract. cap. 17. fol. 208. colum. 2. in vers. *tambien ay opinion*, &c. eandem sententiam latè probat Ledesmius vbi supr. fol. 252. in fine, vers. 2. conclusio, vbi fol. sequẽti latè eãdẽ defẽdit, ac respõdet fũ damẽtis Caiet. in cõtrariũ adductis & alijs, quæ pro sua opinione etiam adduci poterãt, sequitur etiam Ioseph. Angles. in suis floribus Theologic. quæstion. 2. parte, titu. de cleric. restit. obnox. fol. 209. col. 1. eundem sequitur Anton. de Padilla in l. cum quidam, nume. 18. ff. de legat. 2. & probabilis videtur secund. D. Molinã lib. 2. de Hispan. primogen. cap. 5. nume. 57. in princip. & D. Spino in suo specul. testam. glos. 18. princip. n. 9. & 10. & Nauar. in cons. 2. n. 2. de simonia, & nouissimè Ludou. Carb. de restit. q. 30. concl. 4. & plerią; ex supra dictis satisfaciunt, vt prædiximus, fundamentis contrariæ partis, quibus ferè ex adductis pro hac secunda respondetur. Sed quod magis vrget pro contraria, est doctrina sancti Thom. supra adducta in responsione ad tertiũ, & tamen ei sufficienter satisfieri videtur, dicendo quòd procedit & loquitur, quoties præcipuè agitur de bonis communibus distribuendis in eos, qui communitati subsunt, & eius membra sunt, iuxta cuiusque dignitatem & portionem, tunc enim fortasis iam ad iustitiam commutatiuam pertinent, si detur alicui minus quàm debitum sit, id circo locus erit obligationi restituendi, vt explicat Caieta. 2. 2. d. quæst. 62. articul. 1. sed in nostra specie non agitur de bonis Ecclesiæ, vel cõmunitatis distribuendis, saltem principaliter, sed de Sacerdotijs & Magistratibus ac muneribus Ecclesiæ, vel Reipublicæ, ad eius regimẽ & vtilitatem conferendis, vbi ex praua munerum collatione, præcipuè Ecclesia vel Respublica læditur, eique damnum infertur: quod non contingit vbi digno magistratus, vel beneficium confertur, atque ideò nulla obligatio restitutionis in hac specie dari potest. Sed quod magis me diu anxium habuit hac in re, est quartum fundamentum contrariæ partis, nempè alia doctrina eiusdem sancti Thomæ & communis, quæ habet, quòd impediens ne detur beneficium, vel officium digniori, tenetur ad restitutionem illi faciendam: ergo & prouisor: cui respondet Soto, & Ledesmius vbi supra, negando consequentiam: quia etsi qui malè eligit, violet commutatiuam iustitiam aduersus Ecclesiam, nihilominus qui capax est Sacerdotij vel officij, & ad illud idoneus, habet ius peculiare petendi & procurandi, quinimò & possidendi, si ei conferatur, &, ob id qui contra hoc ius illum obtinere conantem impedit, iniustitiam ei facit, & tenetur ei ad restitutionem: sed meo iudicio melius dicerent, quòd elector conferendo digno, prætermisso digniore, solùm peccare videtur contra iustitiam distributiuã, sed quia malè nõ distribuit, quia digno contulit, quamuis posset,

vt tenebatur melius distribuere conferendo digniori, licét peccauerit ex hoc mortaliter, non tamen tenetur ad restitutionem; quamuis si propriè peccaret contra eandem iustitiã distributiuam malè distribuendo, hoc est cõferendo indigno, teneretur ad restitutionem, vt est prædictum: & ita sunt intelligenda quæ supra diximus, asserentes simpliciter ad restitutionem teneri, qui peccat contra iustitiam distributiuam: at verò qui impedit digniorem à cõsequutione beneficij, peccat quidem contra iustitiam cõmutatiuam quoad impeditum, ergo merito quòd ad restitutionẽ ei teneatur per supra dicta: sed de his infra latiùs agemus,

Non obstat quinta ratio Petri à Nauarra, quia ipse confundit iustitiam distributiuam cum commutatiua, intelligens, vtriusque transgressionem obligare ad restitutionẽ, qđ est cõtra doctrinam sancti Thom. & cõmunem Theologorũ, vt vidimus. Prętereà verissima 54
est doctrina, q̃ beneficia Ecclesiastica sunt instituta principaliter in vtilitatẽ & seruitium Ecclesiarum, licèt secundariò in pręmium & stipendium bene meritorũ, vt etiam prędiximus, & probat ibi Nauar. vbi supra, nu. 126. dicens num. 153. Pręcipua institutio est, vt Ecclesia haberet idoneos ministros; minus tamen principaliter sunt etiam vt præmia proposita: sed eligens dignum prætermisso digniore nõ tenetur Ecclesiæ, cuius sunt redditus Ecclesiastici, & in cuius fauorem sunt principaliter à populo instituti secũdùm omnes: ergo nec digniori prætermisso: si enim alicui esset restitutio facienda, id esset Ecclesię. 55
Huic non, quia ei fuit prouisum de ministro digno, ergo nec illi: cui nihil sublatum fuit: & inquit Magister Petrus de Aragon in 2.2. diui Thom. quæstio. 62. arti. 2. vers. sed dubium est, pag. 202. cum seqq. quòd præd. 2. opinio Soti, & sequacium sit probabilis, quantũ ad illa beneficia, atq̃ officia quę sine oppositione distribuuntur, opinio verò contraria lõgè probabilior & sibi certissima de cathedris & beneficijs, quæ oppositione obtinentur.

Sed quamuis hæc rectè se habeant, considerent summopere electores in quàm manifesto se cõstituant periculo eligendo dignos, omissis dignioribus, quãdoquidẽ adhuc sub iudice lis sit, an ob id teneantur ad restitutionem: pars si quidem negatiua quæ eis fauet, non est constituta, nec adeò certa, quin bonæ mentis hominibus maximè timendum sit, ne forsan ad restitutionem teneãtur: caueant igitur ne se huic periculo exponant ac inijciant, sed omnia rectè secũdùm Deum & proprias conscientias gerant, inquirendo prout melius potuerint, quis sit dignior, eiq̃; prælaturas, Sacerdotia, ac munera publica incunctanter atque seuere conferant, omni alio humano respectu post posito: hæc nãq̃; prout tenentur, faciendo, securè se habebunt, ac apud Deum & homines merebuntur.

Sed quamuis eligens dignum, omisso digniore, nõ teneatur ad restitutionem iuxta supra proximè dicta, prælatus siue alius prouisor ob violatam distributiuam iustitiam, vbi alia electio occurrerit, accuratiorem rationem habebit illius dignioris prætermissi: quod maximè præstabit pro securitate conscientiæ prælati huiusmodi, siue alterius electoris, vt aduertit Soto libr. 4. de iusti. & iure quæst. 6. art. 3. vers. aut tamẽ, &c. quam opinionem, eo tacito sequitur Ledesmius vbi supra, fol. 253. colum. 1. circa finem, ibi, Verum est tamen, & Sotum citans D. Molin. vbi supra, d. n. 57. in vers. sed quamuis.

Supra dicta tamen sententia quæ habet, vt eligẽs dignum omisso digniore, non teneatur eidem ad restitutionem, limitanda forsan erit, nisi edictũ propositum fuerit, quo promittatur beneficij collatio illi, quem digniorem esse constiterit, prout in electione canonicatuum Magistralium, ac Doctoralium, vel etiam Cathedrarum, seu præbendarum collegij effici solet, tunc enim videtur, eum, qui digniorem neglexerit, ad

ad damni restitutionem eidem teneri: hic namque non solùm iustitia distributiua, sed etiam commutatiua violatur ob non adimpletam promissionem: quia ex huiusmodi edicti propositione quidam contractus vltro citroq; obligatorius inter digniorem & electores resultat, quem electores tenentur præcisè obseruare, prout in simili subhastatione, in qua promittitur q̃ res dabitur plus offerenti, concludit Bart. cõmuniter receptus in. l. licitatio, in princip. num. 4. ff. de public. & vectig. nam quando iustitia commutatiua violatur, absolutum est, illam violantem teneri ad restitutionem, vt prædiximus, estq̃; communis Theologorum sententia, vt resoluimus: & in terminis hanc limitationem probauit D. Molina vbi supra, nume. 57. in vers. hæc autem limitanda sunt, dicens perpetuò menti tenendum; vidit namq̃; viros doctissimos hoc non rectè percepisse; quod & nos iam itidẽ vidimus: nihilominus tamen vera mihi videtur, & tenenda præfata de qua agimus, limitatio, tùm ex supra d. ratione, quæ profecto sufficiens videtur: tùm etiã, quia cõtrahentes tenentur adimplere in foro conscientiæ, licitum contractum, sicut & in contentioso, prout est ille, quòd digniori conferatur præbẽda, quinimò & iustissimus: & in obligationibus facti, succedit obligatio ad interesse, vt in. l. stipulationes non diuiduntur, vers. Celsus, cum materia. ff. de verborum obligat. ac proinde idem dicendum erit in animæ iudicio, vt contrahens non adimplens promissum, teneatur secum contrahenti ad restitutionem eius quod sua interest ob non impletam fidem promissam, & ad damni illati ob id refarcionem: si enim qui causam damni dat, damnum dedisse videtur, vt in cap. fina. de iniur. quod latè exornat Petrus Surd. cons. 12. nume. 40. & ob id eligens indignum, ad restitutionem damni illati Ecclesię tenetur, vt supra resoluimus; ita qui promisit digniori conferre præbẽdã, si id non adimpleat cum posset, tenebitur ad restitutionem. Prætereà hæc eadem limitatio probatur ex doct. sancti Thom. 2. 2. q. 62. articul. 1. ad 3. quam supra adduximus pro corroboratione sentẽtiæ Caietani tenentis, eligentem dignum prætermisso digniore teneri eidem ad restitutionem. Fauetur etiam eadem pars ex traditis per Nauarr. in simili quęstion. in manual. Latin. cap. 17. nu. 69. in princip. ibi: Itaque habebat acquisitum aliquod ius imperfectum, quod appellant ad rem, per iustam promissionem, &c. vbi hoc casu impedientem alterum à consequutione beneficij, ad restitutionem eidem teneri resoluit: quinimò eandem limitationem probauit generaliter in quocumque beneficio, quod per cõcursum siue examen prouidetur, stãte lege, vel statuto, vt digniori detur, Bartholom. à Medina in sua instruction. cõfess. in 7. pręcepto. §. 32. fol. 167. cuius opinio. sequitur Aragon vbi sup. & nouissimè Ludouic. Carb. de restitutione quæst. 30. in 4. conclus. in fine, & conclus. 12. & rursus post 13. conclus. versic. ex quibus, nec non & Salon de iusti. & iure vbi supra. Sed tamen obstare videtur, quia sequeretur inde, quòd cũ omni iure teneatur elector eligere digniorẽ, & cũ pręcipuè id caueatur in Bulla Pij V. sup. citata in prouisione Ecclesiarũ parrochialiũ per concursum facienda, adeò vt omissus dignior possit à prouisione digno facta appellare, & constito de maiore idoneitate pætermissi, sit reuocanda prouisio & electio de digno facta ab ordinario, vt ibi expressè cauetur; ordinarius eligens dignum prętermisso dignore, ad restitutionem, pręter peccatum mortale ab eo ob id admissum, teneretur, cùm id non exprimatur in dicta Bulla, & summum Pontificem non lateret esse in hoc opiniones, & tamen in eo nihil disposuit, remanere igitur videtur res in dispositione iuris communis, & sic sub prædicta opinionum controuersia, in qua vt vidimus, negatiua verior videtur, & tenenda. Respondemus tamẽ, opinionẽ Bartholom. à Medina, & sequaciũ restringendam esse ad

legẽ edicti, quo cauetur digniori seu magis idoneo conferendum esse beneficiũ, & sic in beneficijs quæ per concursum & examen prouidentur, quo sensu sustineri poterit, quia concurrit cum sentẽtia D. Molin. rectè sup. probata: quam etiam probauit nouissimè Petrus à Nauar. libr. 2. de restitutione cap. 2. nu. 178. & 179. dicens, quoduis beneficium, Cathedrã, Collegiaturã, Canonicatũ, & præbendã, quę confertur concursu & edicto, omnes venire volentes vocante, sine dubio bonum esse cómune venientium, & digniori ex iustitia propriè & stricte reddẽdum. Sed contra illam iam se offert difficultas, quòd taciti & expressi idem est iudicium. l. cum quidam, cum simil. ff. si certum pet. item alia iuris reg. obest, quæ habet, quòd expressio
57 eius, † quod tacitè inest, nihil operatur, vt in. l. 3. cum similibus. ff. de legatis. 1. Sed sic est quòd secund. iuris diuini, ac humani dispositionem electores tenentur Ecclesijs. & reb⁹ publicis digniores ministros eligere, vt satis superque ostẽdimus, & nihilominus concluſimus ob omissionem dignioris, admisso digno, ad restitutionẽ eos nõ teneri; ergo nec etiam si in edicto id exprimatur: quid enim, obsecro operatur hæc expressio, quandoquidẽ idẽ subintelligebatur etiã si ipsa non fieret? Adhuc tamen vera videtur & rectè procedit præcedens limitatio probata vt supra. Non obstat difficultas obiecta, quoniam regula illa, taciti & expressi, &c. procedit in his quę tacitè veniunt ex natura cõtractus, non verò extra istos terminos, secund. Iaſ. in. l. cum quid, numer. 5. ff. si certum pet. Secundò respõdeo, quòd licèt illud quod tacite inest, si exprimatur per modum dispositionis, non possit operari damnum & grauamen, bene tamen potest commodum & fauorem operari: ita Iaſ. in. l. 3. num. 44. ff. de legat. 1. Præterea regul. illa procedere potest, vbi aliter quam insit non sit expressum, & vbi expressum alio respectu quàm tacitum ad plus obligat. At verò in specie nostra illa expressio eius, quod tacitè à iure inerat, fit per contractum vltro, citroq; obligatorium inter electores & digniorem oppositorũ vt prædiximus, sicque aliter vel alio modò exprimitur, quàm inerat: qua ratione transgressio cum iam sit iustitiæ commutatiuę, obligat ad restitutionem, quam non inducebat iustitia distributiua, quæ violabatur ex sola iuris transgressione: itaque expressio in proposito alio respectu quam inerat in tacito plus operatur.

58 Illud tamẽ pro consolatione animarum fidelium timoratæ conscientiæ, atque pro auferendis scrupulis addere libuit, nempé non esse statim peccatum timendũ ab eo, qui dignum eligit, omisso eo, qui aliquo modo dignior videbatur, quando meritorum excessus non est tantus, vt videatur ad multum referre; nec enim Deus cogit nos tam anxiè personas explorare, sed secundũ prouidentiam pro rei qualitate & conditione, vt probat Dominicus à Soto lib. 3. de iustitia & iure, quæst. 6. arti. 2. vers. at verò. ibi, Mox neq; &c. quod sequitur ac probat D. Molin. de Hispan. primog. lib. 2. cap. 5. numer. 74. addens hoc verum sibi videri, dummodò id bona fide, & absq; dolo factum fuerit: aduerto ego, hoc cùm rectitudine obseruandum esse, nec enim huius prętextu quisquam arbitretur, statim ob id à peccato liberum ac immunem esse, meritis oppositorũ non pensatis, prout debet, si revera excessus notabilis in omisso sit, sed tũc demum cum prudenter ac boni viro arbitrio id fit, seruatis seruandis, licèt in altera parte omissa aliquis, minimus tñ excessus adesse videatur: non enim semper ad oculum patet excessus punctualis, nec facilè dignosci potest. Habeat igitur vnusquisque suam cõscientiam in iudicem, cui relinquendum est, an notabilis, vel minimus excessus adsit in vno pluſquam in altero, & videat ne eum amor, aut odium aliter iudicare faciat, quam rectos & timoratos viros sentire fas est: quòd si munus ad quod persona eligitur, exigui momenti sit, nõ censebitur peccatũ mortale digniorem rem prętermittere, secũdùm Dominic. à Soto vbi supra proximè eum citauimus d. vers. at verò.

Vno tñ casu licet absq; peccato eligere dignũ, omisso digniſsimo, nempè cum hic digniſsimus eligi non potest, sunt enim tres in quos suffragia ferri debent, 61 digniſsimus, medius, & infimus, si ego eligerem digniſsimum, nec ipse, nec medius eligetur, sed infimus, me autem accedente ad medium, ipse vincet, tunc enim eidem consentire possum, licet, ac decet, ne infimus eligatur, etiam si iuré iurando me astrinxerim eligere digniorem: intelligitur enim huiusmodi iuramentum inter posibiles: & in electione opus vanum, non est opus charitatis: omneſque ideò leges ad mores prudentiæ iudicio sunt applicandæ: cessante autem hoc, vel simili casu, semper eligendus est dignior, & nunquam indignus, etiamsi constiterit illum à reliquis omnibus optari, quoniam talis non niſi per nequitiam obtruditur, cui nullo colore fauendum est, neq; assentiendum, vt omnia hęc probat ac sequitur Dominic. à Soto d. libr. 3. de iustitia & iure, quæst. 6. art. 2. in 9. conclusione, in vers. sequitur post hęc, vbi exemplificat in electionibus Religiosorum, & Canonicorum de prælato faciendis, vel Ecclesiarum de publico cathedrę prælectore, sequitur Petrus à Nauarra lib. 2. de restitutione cap. 2. num. 159. & est commun. Theologorum sententia, secund. Salon de iustitia, & iure in 2. 2. sancti Thom. q. 63. art. 2. controuers. 4. col. 1022. & in col. sequent. refert alium casum, nempè in electione prelati, vel gubernatoris, à pluribus facienda inter duos oppositores, vnum dignum, & alterum digniorem, nam si videam plures electores inclinare in dignum prætermisso digniore, nullum peccatum est in istò casu eligere dignum: secus si electio fiat de aliqua cathedra, vel Canonicatu, vt ibi bene probat. Sed quia sępiſsime meminimus de digno, digniore & indigno, vt dignior digno præferendus

sit in electione & prouisione, tam Ecclesiarum, quàm præbendarum, aut Sacerdotiorum & munerum Reipublicæ, & indignus nullo modò prouideatur, necessarium, & opportunum duximus hic videre quis dicatur & sit dignus,
61 dignior, & indignus. † Qua in re obseruandum erit, quòd idoneus siue dignus in proposito dicitur, & est ille, qui habet qualitates ad beneficium vacans necessarias, videlicet, ętatem legitimam, literarum scientiam, morum honestatem, & ordiné necessarium: text. in cap. cum in cunctis, in princ. & in. §. inferiora, de electione, in cap. eam te, & in cap. præterea, de ętate & qualitate, c. si pro clericis pauperibus, de prębend. lib. 6. concil. Triden. sesione 7. cap. 1. & sesione 22. cap. 2. & 4. docet Lambert. de iure patronat. 1. part. lib. 2. artic. 1. q. 10. princip. Selua in tractatu de benef. in. 3. p. q. 5. numer. 1. volum. 15. tract. diuers. Doct. nos quoque cons. 2. numer. 22. vbi hæc adduximus, & tenet Ledesmius in 2. 4. q. 18. articul. 2. vers. tertio est considerandum, & Mercad. d. libr. 6. de *tratos y contrat.* cap. 18. fol. 205. & seqq. vbi refert qualitates requisitas in Episcopo eligendo, & ad Sacerdotia curata, item & prębendas & cętera beneficia simplicia, & Dñic. à Soto lib. 10. de iustitia & iure q. 2. art. 3. vers. quæ autem, & requisita in Episcopo, præter charitatem, ad tria
62 quæ sanct. Thom. refert, reducit, † quæ sunt instituere plebẽ fide & moribus, & ab hęreticorum, aliorumq; periculis, qui mores peruertũt, defendere, ac demũ pacificè gubernare, nam scopus gubernationis est, pax mentium & corporum: hac enim ratione Dei filij suum retinẽt nomẽ: Beati enim, inquit, pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Sed & supra d. conclusionem ad literam probauit in prouisione Ecclesiarum parrochialium per concursum facienda, idem Concil. Trid. sesione 24. in decreto de reformatione cap. 18. illis verbis: Peracto deinde examine, renuntientur quicumque ab his idonei iudicati fuerint, ætate,

ætate,moribus, & doctrina, prudentia, & alijs rebus ad vacantem Ecclesiã gubernandam opportunis.

63 Dignior autem, siue idoneor, est ille, qui cæteris aptior, & magis vtilis est ad beneficium, cui præficitur, vt probatur in d.sessione 24. cap. 18.sacri Concilij Trident.ibi, Ex hisq; Episcopus eligat, quem cæteris magis idoneum iudicauerit,docet D.Thom.2. 2. quæst.63.art.2. Dominic.à Soto libr.3. de iustit. & iure, quæst.6.art. 2.D. Couarru. in reg. peccatum 2.parte,§.7.num.4.versi.dignior verò , Ledesmius vbi supra,ibi,secundo est magnopere,fol.251. vbi resoluit,omnia hæc esse æstimanda arbitrio prudentis viri:nos quoq; diximus dict. consil.

64 2.nume. 22.† & quod qui expedientior & aptior ad munus pastorale fuerit , eligendus sit necessariò ad Episcopatum, & præstantior Ecclesiæ tribuendus,probat Dominicus à Soto dict.lib.10.de iustitia & iure,quæstione 2. articul. 3. per totum.

Indignus autẽ est ille qui non habet qualitates prędictas ad beneficium necessarias, vt constat ex prędictis supra dictorum.

65 Illud tamen menti semper est tenendum,in proposito digniorem, vel idoneorem non simpliciter dici illum, qui doctior sit , vel qui sanctior, sed eũ,qui iuxta munus , cui præficiendus est,aptior eius ministerio apparet ,quandoq; enim qui sanctus vir & bonus est,aptior,& diligentior est ad Ecclesiam vacantem gubernandam viro sanctiori, qui non ita diligens est,nec aptior ad regimẽ illius Ecclesiæ, quare huic prę ferendus ille erit, vt sanct.Thom.præcipuè in dictis quodlibet . & cæteri Theologi passim docent, quos sequitur Couarr.vbi supra, dicens idem seruandum esse circa doctrinam & eruditionem , nam frequentissimè , qui doctior est , non ita conuenit muneri publico , sicut alter qui doctus est , & doctrinam habet satis sufficientem ad munus,quod ei confertur: enim verò licét occurrat vir literis clarissimus & prudentia conspicuus,est tamen vę cors , vel alijs implicitus negotijs, de quo non est tanta spes quòd prædicabit aut gubernabit secundùm suas dotes,vel fortè etsi sit optimè moratus publicis tamen est negotijs ineptus, huiusmodi profectò hominibus ille præferendus est, qui licet huiusmodi dotibus non sit tam potens, speratur tamen curam solicitudinis habiturum, diligentiamque ad suum munus exequendum habiturum: si autem euẽtus rei præter eligentium spem aliter sub sequantur,nihil electionem vitiant,vt si negligens postmodum reperiatur, qui dignus priùs credebatur,secũdùm Dominic.à Soto d.lib. 3. de iustitia & iure, quæst.6.artic.2.vers.præterea,sequitur D.Molin.lib.2.de Hispanorum primogenijs,cap.5.nume.73.& Didac. Perez vbi supra,col.255. in versi. quęro quis.

66 Quo fit,quod si vnus doctior sit & sanctior,sed non ministrabit Ecclesiæ, quia non residebit,& alius non ita doctus,& minus sanctus residebit & seruiet Ecclesiæ sedulò,hic indoctior,dũmodò bonus & dignus sit,erit dignior ac cõueniẽtior minister,& non alius, qui absolute doctior & sanctior est, quia tunc illa doctrina & sanctior vita nihil proderit huic Ecclesię,postquam ille non est ea vsurus : ita colligitur ex Thom.& Ledesm.vbi supra,in d.vers. 2.est magnopere, &c. & iterum folio 256.colum.2.in vers.quid autem fiet si vacat,&c. In summa itaq; ille,qui bonus & dignus est,præficiẽdus erit Ecclesiæ , vel beneficio aut muneri publico,qui ad præd.Ecclesiam , vel munus gubernandum aptior & conuenientior omnibus perpensis & consideratis est, non verò sanctior vel doctior,qui tamen in cęteris non ita aptus est illi ministerio sicut primus non ita doctus nec sanctus, quia ad maiores qualitates morum,& literarum absolute attendendum nõ est in hac materia,

teria , sed ad illas solas quæ rei, de qua agitur melius expediendæ & inseruiendum, magis proficuę ac vtiliores erunt, dum modò præficiendus,siue eligendus sit aliàs bonus ac idoneus vita,moribus, & doctrina : quod etiam fuit de mente Felin.in cap.cum adeò,numer. 6.de rescriptis,dum dicens, q̃ melioribus conferri debent beneficia , declarat, quòd Episcopus non tenetur conferre meliori simpliciter,sed meliori quoad prouisionem talis beneficij , quem refert & sequitur Quintil. Mandos.in regula 21. de impet.benef.viuent. q.3.nu. 2. Vnde Petrus à Nauar.libr.2. de restitutione c. 2.num.149.dum dicit,quod ad vitãdum peccatum non videtur necessariũ , aut quod sit eminentior,aut quod sit literatus , sed satis est quod suum munus exequi sciat, & soleat , vel intelligi debet iuxta proximè dicta , vel non rectè sic simpliciter loquitur, ansam forsan præbens prælatis , alijsque electoribus minus circumspectis,eligendi in posterum aptum ad officium vel beneficiũ,omisso aptiore: non enim sufficit quod eligendus suum munus exequi sciat, & soleat, si prætermittatur alius, qui melius id faciet; tunc autem procedere potest eius dictum , quando ille eminentior : aut literatus , non ita æquè exequetur illud munus sicut electus,vt constat ex supra dictis,& ex eodem authore d.cap. 2. nu. 160. versic. quia vt benè,dum sequutus Soto & Couarr.inquit,quod ille dicitur idoneus,qui ad officium ad quod elegitur,aptior est.

67 Sed quia supra egimus incidenter aliquantulum de impediente digniorem à consequutione beneficij,& ad hunc locum remisi lectorem , nunc pleniori manu rem agens, eam per aliquot conclusiones propositas perstringam.

Prima conclusio: Impediens dolo, fraude , vel vi , quod beneficium detur digniori, vt idoneo conferatur,tenetur ad restitutionem , eo modo, quo sanct. Thom.distinguit , vt dicitur infra in 6. conclusione:hęc est communis sententia Theologorum,vt prædiximus,eamque sequitur Pet.à Nauar. libr. 3. de restitutione cap.5.nume. 12.& nouissimè Ludouic.Carb.de restit. quæst. 30. in 6. concluf.& rursus in 8.cõcluf. vbi quod in hac specie restitutio non est faciẽda Ecclesiæ,sed digniori , vel digno impedito : & procedit etiam si absque vi , & fraude impiedierit beneficij collationẽ digniori fieri , nempè precibus & solicitudine,aduertens & sciens ex his digniorem impediri,quoniam legẽ infringit iustitiæ distributiuè, & prætereà dãnum alteri aduersus iustitiam commutatiuã infert,in re propè iam ei quęsita: ita D.Couarr.vbi supra,n.8.versi.tertia conclusio,sequitur Petrus à Nauar. vbi supra,num. 10. quæ sententia mihi placet, tametsi Ioseph. Angles vbi supra, pag.212.in fine contrarium expressè teneat, qui in princip.pag. seq. supra dictam primam conclusionem expressè probauit absque præd.ampliat:Couarr. sed eam probat post hæc scripta Magister Aragon in 2. 2. quæst. 62. pag.211. vers.sexta conclusio.

68 Secunda conclusio: Impediens ne detur beneficium digno, vel digniori,etiã sine dolo,vi,& fraude , precibus tamen, aduertens id fieri,vt immerito & indigno detur,tenetur ad restitutionẽ digno, vel digniori faciendam , in quo omnes concordant,secundùm Couarr. vbi supra,d.num.8.vers.4.conclusio, Aragon vbi supra, & in hac specie etiã Ecclesiæ est aliquid restituendum, vt probat Ludouic.Carb.vbi supra,in 9.concluf.

69 Tertia cõclusio: Impediens vtcumq; & quomodocumq; ne beneficium detur alicui etiam digno, vt digniori conferatur , non tenetur ad restitutionem, vt deducitur ex D.Thom. 2.2. quęstio. 62.articul.2.ad 4.& Palud.in 4. sententiarum,distinctione 15.quęst.2.art.2.Siluestro verb. restitutio.3.quæstio. vltim. sequitur D.Couarr.vbi supra,vers.1.cõclusio.Petrus à Nauarr.vbi supra,num. 4.vbi idem si aliquis impediat legatum diuiti, vt pauperiori,vel hospitali relinquatur : eandem concluf. sequitur Lud. Carb.vbi sup.d.q.30.concl.4.la.1.

Quarta

70 Quarta conclusio: Impediens beneficij, aut publici muneris collationem, ne ea fiat digno, vt detur, & fiat æquali digno, non tenetur ad restitutionẽ, quia hic nec iustitiæ distributiuæ ius infringitur, ita tenet Caiet. d. art. 2. versicu. ad primum, Palud. & Silvest. ac Couarru. vbi supra, vers. 2. conclusio. Ledesmius vbi supra, fol. 254. colum. 3. in princip. & Mercad. statim citandus, & procedit etiam si impediat digniorem sine vi, & fraude, vt detur digno, secundùm Lud. Carb. vbi supra, in 4. conclu. la 2.

71 Hinc explicãda venit sentẽtia quædam Scoti. q. 2. &. Ricard. in 4. dist. 15. art. 5. q 4. & aliorum Theologorũ, quòd si quis sibi, vel alteri præbendam procurans, sit alij obstaculo ne eã obtineat, idq; faciat non vt alteri noceat, sed vt sibi vel amico prosit, ad nullam tenetur restitutionem: si verò id faciat ex odio & malo animo, alterius procurans nocumentum, tunc ad restitutionem tenetur, ex tex. in. l. 2. §. idem Labeo. 2. ff. de aqua pluu. arcẽd. vbi habetur, quòd qui non animo nocendi aqueductum, qui per suum fundum ad vicini possessionem deriuatur, rumpit, non facit ei iniuriam: secus verò si id faciat, nõ vt sibi prosit, sed vt obsit vicino: ad idẽ etiam allegatur. l. 1. §. deniq;. 1. ff. de aqua pluuia arcẽd. &. l. Proculus, & l. fluminum. §. fi. ff. de damno infect. quam sententiã Scoti & cæterorũ testatur cõmunẽ Nauar. in manu. Latin. c. 17. n. 70. in primis enim sententia supra dictorum intelligenda est in specie nostræ 4. conclusionis, nempè quando æquè digno impedimentum præstatur: nam etsi regulariter ad restitutionem hoc casu impediẽs nõ teneatur, vt habet hæc nostra quarta conclusio, id tamen secundùm mentem Scoti & Ricardi procedit, quando id fit vt sibi vel amico æque digno prosit, non vt alteri noceat, secus si fiat ex odio & malo animo, vt alteri dignonoceat, quia tũc secund. ipsos huiusmodi impediens tenebitur eidẽ ad restitutionẽ. Secundò obseruãdũ erit, q̃ in præfata specie, siue impedimẽtũ fiat ex bono, siue ex malo animo, ad restitutionem impediens non tenetur, & sic respectu huius membri sententia præfata Scoti, Ricardi, & sequaciũ vera non est: nam qui suo vtens iure prębendam absque vi, & fraude sibi vel amico procurat, etiam si ex alterius odio id faciat, & contra charitatem delinquat, ad nullam tenetur restitutionẽ: quantum namque ad restitutionem attinet, non est inspiciendum, quo animo id fiat, sed quo iure: si igitur recto iure fit, quia est æquè dignus, nõ habet locum restitutio, quando quidem damnum iniuste non fit impedito, cum impediens vtatur iure suo, atque ex odio & malo animo id faciat, ad charitatem violandam potius attinet, quàm ad iustitiam distributiuam, vel commutatiuam; ac proinde quamuis ex hoc peccet, non tamen tenetur ad restitutionem, quia intentio mala sine opere iniurioso, non obligat ad restitutionem dãni secund. communem, quam refert & sequitur &

72 probat Nauarr. vbi supra, nu. 70. † Nec obstat d. l. 2. §. idem Labeo, quia animus nocendi potest quidẽ esse peccatũ contra charitatem, non tamen potest obligare ad restitutionem, nisi vbi fieret cõtra iustitiam, vt est prędictum, qui enim non vt sibi prosit, aquam vicini arcet, videtur non facere iure proprio, & ideò potest in iudicio exteriori prohiberi: si autem velit fundamentum muri ducere per aquæductũ, qui per suũ transit fundum, ob idque venas aquę rumpit, licèt ex odio faciat inimici, & charitatẽ violet, non tamen tenetur ei ad restitutionem: at qui sibi vel amico procurat præbendã iure proprio vtens id facit, quãuis alteri æque digno impediat consequutionem eius prębendæ, quare ad restitutionem non tenetur, quamuis peccet contra charitatem ex odio, & malo animo id faciens: & ita meritò contra opinionem Scoti & sequacium in hoc libenter tenet ac probat Dñic. à Soto lib. 4. de iusti. & iure, d. q. 6. art. 3. versic. illa tamen sententia, & Ledesm. in. 2. 4. q. 18. art. 2. fol. 255. colum. 1. vers. si quis sibi, & Ioseph. Angles in suis floribus Theo-

Theolog. quęst. in 2. p. in q. de cleric. restit. obnoxijs pag. 212. in 7. difficulta. in princip. & fol. seq. in vers. hinc si impedimentum, &c. & Nauarr. vbi supra, num. 70. & Petrus à Nauarr. vbi supra, num. 7. cum sequentibus, vbi refert eandem sententiam tenere Mercad. & Bartholom. à Medin. & nu. 15. post Nauarr. vbi supra. num. 71. ibi, Respondeo enim potest, respondet ad dict. §. deniq; cum similibus, sequitur nouissimè Aragon vbi supr. in 5. conclusione, pag. 210. cum seq. & post hęc scripta hunc articulum latè examinat Ludou. Carb. de restit. q. 29. per totam, vbi nititur defendere atque probare sententiam priorem Scoti, & sequatium dicens esse probabilem, quamuis teneat, ad huc non esse restitutionẽ totius boni faciendam in præd. specie distinguens tres casus. Tãdem inquit secund. prędict. sentent. Soti, & sequacium, quam nos supra defendimus, sua probabilitate nõ carere, & q̃ eã recentiores libenter defendunt, & suas habet rationes probabiles, estq; ad praxim magis accommodata, agitq; etiam de intellectu d. l. 2. §. idem Labeo, & iterum idem auth. quæst. 30. in 7. concluſ. addenda est prędictis. l. 19. titu. 9. part. 7. vbi non tenetur actione iniuriarũ, qui impedit officium prouidendum alicui, vt detur alteri, quem affirmat dignioręm, quia nõ est præsumẽdũ hoc fecisse animo iniuriãdi illum, sed vt prouiso, vel amico pro quo intercedit, prosit.

73 Ex quibus constat ratio 2. dict. sanct. Thom. nempè quòd qui impedit eum, qui erat in via ad obtinendam præbẽdã, si iniustè id faciat, tenetur ad restitutionem, nempè, quia intendit eius nocumẽtum propter odium, aut vindictam: facere enim ex odio aut vindicta solùm, neminem ad restitutionem astringit, sed facere iniustè, hoc est nullo iure, sed alienum violando: facere tamen ex odio est signum aliquod te nullo iure vti: ita Dominic. à Soto, & Ledesm. vbi supra, & Nauarr. dict. numer. 70. versiculo quæ solutio.

74 Supra dicta quarta conclusio limitatur, vt nõ procedat, si in specie ipsius impedimentum contingerit per vim, fraudem, aut dolum, vel mendacium, hæc enim reddunt conferentem inuoluntarium, ac proinde mutatio voluntatis conferentis in hunc modũ, obligat mutantem ad restitutionem faciendam, etiam si eam mutationem fieri curauerit in fauorẽ æquè digni, cum iniuriosa sit, ac per iniuriam damnũ alteri intulerit, secundùm Couar. vbi supra, dict. nu. 2. in 2. conclusione, in vers. fortasis tamen: sequitur Ledesmius vbi supra, fol. 254. colu. 4. vers. si enim, vbi exemplificat in eo, qui dignum impediuit à consequutione prębẽdæ, eum detinẽdo, vel decipiendo, ne petat, vel malum de eõ prouisori dicendo, vt ostenderet illũ nõ esse dignum, vt si dixisset, Est idiota, est cõcubinarius, & similia, cum tamen non sit nisi doctus, & studiosus; sed & alia exempla in praxi contingibilia refert idem author eod. fol. 254. colum. 2. per totam, quę apud ipsum sunt videda: consentit Mercad. lib. 6. de contract. d. cap. 17. fol. 214. colum. 2. ibi, *Si se lo quitò*, & Petrus à Nauarr. vbi supra, numero 12.

75 Secundò limitatur ead. quarta conclusio, quando impeditur consequutio beneficij benemẽrito, absque prætensione, quòd alteri cõferatur digno, quia tunc iuxta certitudinem electionis, vel confirmationis, impediens tenetur ad satisfactionem, vt per Mercad. vbi supra, fol. 215. in princip. in versiculo, *Mas impedir.*

76 Quinta conclusio: Impediens indignum à consequutione beneficij, ad nullam restitutionem tenetur, quia indignus non habet ius ad petendum beneficium, nec illud retinere potest, & iure est priuandus: & in hoc omnes consentiunt. Quod procedit, etiamsi id fiat dolo, fraude, & animo nocendi, & non vt prosit Ecclesiæ, quia licèt ob id peccet impediens, adhuc ad restitutionem indigno huiusmodi non tenetur, vt tenet Adrianus in 4. quæstione 10. de restitutione, ad 4. quem sequitur latè id probans

probans & defendens Ledesm. vbi supr. fol. 255. colum. 2. vers. sed adhuc potest dubitari, & Ludouic. Carb. vbi supra, conclus. 2. & 3.

77 Sexta conclusio: Vbicumq; in præcedentibus assertionibus docuimus esse obligationem restituendi, obseruãdum erit, non semper eam esse ad æquale præcise, sed arbitrio boni viri, qui damnum æstimabit, ex varijs circunstantijs distinguens negotium istud, cum non ita damnum ęquale inferatur ab eo, qui impedit Sacerdotij collationem digniori, digno ve fieri, eo tempore, quo, ea nondũ erat facta, sed tantùm erat ius quoddam imperfectum ad eam, quia non erat firmatum quòd ei daretur, ac si impedierit collationem iam factam, eius reuocationẽ precibus & solicitudine procurans: tunc enim ius in re acquisitum aufertur, ac proinde plenaria restitutio damni illati, hoc est, in totum, erit facienda, vt constat ex sanct. Thom. & Caiet. d. q. 62. art. 2. ad 4. Siluest. Adrian. & Palud. supra citatis, ac Florent. 2. p. tit. 2. cap. 1. §. 26. & Couarr. d. nume. 8. in 4. conclusione, in vers. hęc verò, &c. & Mercad. vbi supr. modò eum citauimus: & ante hos optimè Soto d. libr. 4. de iustit. & iure, quæstio. 6. art. 3. vers. at verò quoniam, vbi secũd. D. Thom. discernit tres casus.

78 Primus est, quando elector nõdum animo cõstituerat huic dare, sed erat in via, & tunc restitutio est facienda ad arbitrium prudẽtis viri, secund. D. Tho-
79 mam. † Secundus casus est, quando prælatus constituerat illi dare, quo casu ex D. Thom. deducit Caiet. ibi, in 4. dubio, teneri impedientem in totum, quia iam elector decreuerat dare illi, quod sanct. Thom. expressè non dicit, nihilominus tamen deduci potest ex eius litera, dum dicit, Firmatum est, idque sequitur Ledesm. vbi supra, fol. 254. colum. 3. versic. sed quid intelligit, sequitur Didac. Perez vbi supra, colum. 256. vers. si verò, & Aragon vbi supra, in d. 6. conclusione: sed improbat latè Nauarr. d. c. 7. nu. 71. ipse tamen Sot. in hac specie distinguit in hunc sanè modum, nempè vt si impediens per vim, vel fraudem mutauit animum collatoris, teneatur digniori, & etiam digno impedito in totum ad restitutionem, quia ei per fraudem abstulit, quod iam penè habebat: & hoc significat sanct. Thom. quando dicit, Iniustè, & propter indebitam causam quãuis reuera non videtur hac in specie totum damnum esse restituendam, etiam data vi, vel fraude, quia non rectè fit æquiparatio huius casus cum 3. sequẽt. quando aufertur beneficium iam collatum, vt patet ex traditis per Nauar. d. c. 17. nu. 71. & Mercad. vbi supra, & ante eos tenuit Siluest. in summa verb. restitutio. 3. q. vltim. sequitur Ledesmius vbi supra, fol. 254. colum. 3. in vers. sed quid intelligit, & hoc sequor: si verò, inquit Soto, non per vim aut fraudem id impediens faceret, sed precibus patefaciendo veritatem, licèt mutauerit eius voluntatem in fauorem alterius digni, non teneretur ad restitutionem: quod sequitur Ioseph. Angles in suis floribus Theolo. q. q. 2. de clericis restit. obnox.
80 pag. 213. vers. si collator. † Tertius casus est, quando iam contulit beneficium, & de hoc nihil meminit D. Thom. quia hoc non esset impedire, sed tollere, secundùm Caiet. d. q. 62. articu. 2. quare si quis collatione facta possessionẽ iniustè impediret, tenebitur in totum impedito ad restitutionem, secund. eundem Soto ibidem dicentem hoc esse manifestum: sic etiam ipse collator, si postquam vni contulit beneficium, mutata voluntatè alteri idem beneficium conferret, peccaret, & non valeret collatio, & teneretur restituere etiam si secũdus esset lõgè dignior, secundùm Nauarr. vbi supra, d. numer. 71. in vers. at qui iam contulit.
81 Illud autem quod dicit, † non valere secundam collationem, intelligendũ est, quando prima facta per ipsum non fuit secundũ iuris ordinem reprobata siue cassata, quia tunc beneficium non vacans non potest nec debet in alium ritè transferri, vt est tex. in hoc expressus in cap. considerauimus. 10. in ordine, de electione,

electione, & in cap. post electionẽ, vers. quoniam, de concessione præb. si autem ritè, & rectè fuit prima collatio vel electio cassata, & sic beneficio iure vacante, alteri de eo iustè prouisio fieri poterit, nec restitutio priori facienda est, si quidem ab eo iuridicè ablatum est beneficium.

82 Addit tamen Caiet. vbi supra, dict. q. 62. ad 3. dubium, quòd ad hoc vt impediens pignus teneatur vinculo restitutionis, requiritur quòd impediens violet iustitiam distributiuam, & propositum prouisoris, quo volebat conferre prębendam digniori: aliàs his duobus simul non concurrentibus, sed vno eorum tantùm, impediens non teneatur ad restitutionem: quia si non est propositum prouisoris, siue collatoris, non est beneficium proprium dignioris, sed cõmune, & ille impediens non tenebatur applicare, sed prouisor: ergo tunc impediens nõ tenetur ad restitutionẽ: quando autem incipit fieri dignioris, propter propositum collatoris, tunc impediens illud propositum distributoris, tenetur restituere digniori, vel digno impedito: sed nihilominus contrarium videbatur verius, imò quod quomodocumque impediatur dignus iniustè, siue quando iam est firmum propositum collatoris, siue ante illud; imò licèt Episcopus nondum de illo cogitauerit, si tamen moraliter sciebatur, quòd si iret & peteret, obtineret beneficium, tenetur illum impediens eidem ad restitutionem, vt probat Ledesmius vbi supra, fol. 254. colum. 2. versicul. sed hęsitabis, & fol. seq. in princip. Verum tamen est, quòd quando ad est propositum collatoris, digno, vel digniori conferendi, facilius ac certius scitur, quòd ille impeditus habiturus esset beneficium, ac proinde distinguẽdum erit in hac specie, an illud propositum esset firmatũ, nec ne, prout supra, ac iuxta ibi dictare-stitutio erit facienda.

Quando verò illud propositum non erat in collatore, quia nunquam de illo digno vel digniore cogitauerat, difficilius dignosci potest, vtrùm ille esset habiturus, si peteret, nec ne, quare etiam si moraliter intelligeretur, quòd si iret ad collatorem, & peteret, obtineret, adhuc tamen ratione nonnullæ incertitudinis, cùm illud sit quid cõtingens, & nonnunquam fallax, non verò omnino certum, non in totum omne damnum restituendum esset, sed aliquid arbitrio recti & prudentis viri, & forsan nihil, cùm authoritas Caiet. asserentis quòd nihil hoc casu restituetur, maxima sit, & fortasis in actu practico sequenda; quam probat Nauarr. in manuali Lati. c. 17. num. 74. ad fin. & circa supra dicta in hac sexta conclusione plura differit Petrus à Nauar. vbi supra, nume. 17. cum seqq.

83 Septima conclusio: Impediens alterum à consequutione legati, hæreditatis, vel gratuitę donationis, dolo, vi, vel fraude, tenetur eidem ad restitutionem arbitrio boni viri; secus si absque vi, aut dolo, & fraude, etiam odio, vel vt sibi consulat, alterum ad mutationem voluntatis induxerit: ita D. Couarru. vbi supra, num. 8. conclusione 5. hoc modo temperans sententiam Paludani, Caietani, & Siluestri, tenentium, generaliter & indistincte non esse hoc casu inducendam obligationem restitutionis, etiamsi adsit suggestio, secundùm Siluestrum: eius namque opinio intelligenda est, cum suggestio fit absq; dolo: secus aliàs: quam sententiam Couarru. ad literam, eo tacito, sequitur & omnino probat exempla fingens Ledesmius vbi supra, fol. 256. in vers. ego autem, & Nauarr. d. cap. 17. numer. 73. & Ioseph. Angles vbi supra, in vers. idem censeo, & in versicul. seqq. & Soto d. libr. 4. de iustitia & iure, quæst. 6. articul. 3. in vers. atque inde secundò, & nos quoque de hoc diximus libr. 1. Canonic. q. cap. 37. numer. 20. & Petrus à Nauarra vbi supra, numer. 11. nempè libr. 3. de restitutione, cap. 5. vbi cum Mercad. aduertit sic impedientes, vt videant, quem admodum id efficiant, ne nimis contradicant, infirmum terrendo voce,

vultu, contriſtatione, vel lacrymis, &c. ita vt ſæpiſsimè cõtingat id concedere, quod nollet, quia importunæ preces tui æquiparantur, & allegat alios idem tenentes: eandem ſeptimam concluſionem ſequitur Aragon vbi ſupra, in 1. concluſ. pag. 210.

84 De ſcholaribus ſuffragia præſtantibus in prouiſione cathredarum idẽ omnino dicendum eſt in omnibus, quod in electore, prouiſore, collatore, & cæteris diſtributoribus Eccleſiarum, præbendarum, ac Sacerdotiorum, nec non & munerum publicorum, ſupra ratiocinatum atque diſſertum eſt, vt in terminis latius extendẽtes, ſed idem qđ ſupra in his docuimus, tenent ac probãt Dominic. à Soto d. libr. 4. de iuſtitia & iure, art. 6. quæſtione 3. artic. 3. colum. penultima & fin. & Ledeſmius in ſecundam 4. quæſtion. 18. articu. 2. fol. 256. colum. 3. verſic. 2. concluſio. quicquid contrarium teneat Petrus à Nauarr. libr. 2. de reſtitutione, cap. 2. numer. 160.

85 De impedientibus autem per vim, vel fraudem aliquem ne obtineret cathedram aliter quàm ſuffragia ferendo, nempè arcendo eum ne cathedram peteret, quam certum erat moraliter ſeu alioqui obtenturum, aut ſi deciperet electores, ne illum eligerent, quia expoliant eum eo iure, quod ad petendum habet: idem Soto, & Ledeſmius vbi ſupra, vbi quod teneantur ei, vel in partem, vel in totum pro ratione fraudis aut vis. Tandem agunt ibi prefati authores de iniuſtitia commiſſa bifariàm ab ſcholaribus ſuffragando, de quo ibi
86 per eos. † Denique addit vnum notabile Soto, ſcholares ſuffragia præſtantes, non teſtes, vt aliqui opinantur, ſed veros electores eſſe, vt bene ibi hoc probat, inferens ex eo, quòd compelli vt teſtes non poſſint ad ſuffragandum, ſed quod poſſunt renuntiare iuri eligẽdi, niſi quando Rectori, & qui ei ſunt à conſilijs, vel propter paucitatem vel ad reſcindendas alias fraudes, ratio appareret; vt compellerentur.

87 Hinc decidendum iuſte venit dubiũ, quod ſæpè contingere ſolet in capitulis Eccleſiaſticis, an canonicus, vel alius de capitulo poſsit in electione fienda, vel alijs prouiſionibus renuntiare iuri eligendi illa vice, hoc eſt, quod vulgo dicitur, *caſſar ſu voto*? Et videtur id licere, præcipuè cùm hoc fit iuſta cauſa, nempè quia eſt dubius de maiori idoneitate eligendi, quia ſunt plures oppoſitores, & neſcit, quem eligere debeat, vel quia omnes ſibi minus idonei videtur, ne Eccleſiæ damnum inferat, vel alias iuſta de cauſa, quod comprobatur ex ſupra dicta doctrina Dominic. à Sot. idem decidentis in electoribus cathedrarum: quare ita videtur tenendum etiam in canonicis, niſi, vel propter paucitatem eligentium, vel ad alias fraudes euitandas ratio dictaret, vt cõpellerentur à capitulo ſuffragia ferre, iuxta limitationem Dominici à Soto vbi ſupra.

88 Poſtremò ex omnibus ſupra dictis infertur, parentem qui ex Regiæ facultatis virtute primogenium inſtituit, vel ex legum Regiarum authoritate melioratione m ex tertia vel quinta bonorum ſuorum parte, vel maioratum inter liberos fecit, teneri in foro comſcientiæ ſub reatu peccati mortalis, non ſolùm dignum, ſed etiam digniorem ex eis eligere: quod etiam comprobatur ex. l. fœminæ. C. de ſecũd. nupt. vbi diſponitur, quòd mater quæ tenetur filijs prioris matrimonij lucra eiuſdem reſeruare, poteſt vni eorundẽ illa prælegare, dummodò in illum, non ex ſola voluntate, ſed ex contemplatione meritorum iudicium ſuum direxerit. Accedit qđ in Teſtamẽto veteri legitur, plures minores natu prælatos fuiſſe primogenitis, & in terminis noſtris, ex his hanc ſententiam probauit Palat. Rub. in rep. c. per veſtras, in 3. notabil. §. 26. numer. 1. cum pluribus ſequentibus, de donat. inter vir. & vxor. & Archiepiſcopus Florent. in tertia parte ſuæ ſummæ, titul. 10. cap. 1. §. ſed ſi fundum, numer. 7. ff. de legat. 2. Ludouic. Gomez in cap. 2. numer. 23. de conſtitut. libr. 6. Anton. Gomez in l. 17. Tauri

17. Taur. nũ. 18. D. Simanc. de inſtit. Catholic. c. 9. nu. 12. & de primog. Hiſpan. lib. 3. c. 3.

68 Sed quamuis hæc opinio tutior atq; bonis moribus conuenientior ſit, in rigore tamen iuſtitiæ contraria verior videtur, & tenẽda, imò q̃ poſsit pater in perſona filij maioris natu, dũmodò indignus nõ ſit, vel incapax, prætermiſsis dignioribus maioratũ inſtituere, vel meliorationem tertij & quinti facere abſq; peccato. Primò ex tex. in l. 18. Tau. quę permittit parentibus beneficiũ hoc melioration is in quemlibet ex filijs aut nepotibus, quem voluerit conferre: idemque concedere ſolent ampliſsimę facultates Regiæ ad maioratum conficiendũ conceſſæ: ergo liberum erit eiſdem parentibus, quemlibet filiorũ eligere atq; præferre, abſque vlla conſideratione maiori vel minoris meriti: nam vt in-
90 quit D. Thom. 2. 2. q. 63. art. 1. ad 1. † in datione pertinẽte ad liberalitatẽ nulla contingit perſonarum acceptio, nec iuſtitia aliqua infringitur: quod etiam ex pluribus probat D. à Soto lib. 3. de iuſtitia, & iure, q. 6. artic. 2. ergo cum hæc melioratio, vel primogenij inſtitutio ſit omnino patris liberalitas, nullo iure debita, poterit fieri ad libitum in perſona illius filij, vel nepotis, vnius vel pluriũ, prout ſibi magis placuerit, abſque vlla obligatione ad id eligendi meliorem ac magis benemeritum. Secundo & præcipuè, quia pater meliorando minus dignum, omiſſo digniore, nec peccat cõtra iuſtitiam commutatiuam nec diſtributiuam; ergo nullam culpam contrahit. Antecedens probatur, quia iuſtitia cõmutatiua tunc infringitur, cum ab aliquo aufertur, aut ei non redditur, quod ſuũ eſt, vel ei neceſſariò debetur, vt proprium, & priuatum, ac particulare bonum: at verò iuſtitia diſtributiua violatur, quando bona cõmunia vnius vniuerſitatis vel familiæ diſtribuenda ſunt inter eos, qui ſunt eiuſdem vniuerſitatis, vel familię, alicuius priuati authoritate, iuxta cuiuſque dignitatem & merita, ex his quæ docet ſanct. Thom. 2. 2. q. 61. art. 1. ad 3. & q. 62. art. 1. & diximus ſupr. ſed in noſtra ſpecie hęc bona, quæ per meliorationem vel maioratum pater in filium transfert, nec ſunt propria dignioris, nec ei vt propria debentur neceſſariò, vt patet, quandoquidem ea poſsidens, verè & iniuſtè ea poſsidet authoritate Principis, vel legis, nec ab eo reuocari poſſunt à digniore omiſſo, nec eidem in conſcientia melioratus ea reſtituere tenetur; qui tamen cogendus ad id eſſet, ſi melioratio facta foret aduerſus iuſtitiam commutatiuam. Præterea nec eadem bona ſunt alicuius vniuerſitatis, nec cõmunia familiæ, ſed propria patris, qui ſanè dominus eſt verus & ſolus eorum, ad ipſiuſque patrimoniũ pertinent, & de his liberè diſponere valet, dũmodò legibus humanis vtatur: ergo
91 non peccat aduerſus iuſtitiam diſtributiuam. Tertiò, quia quamuis ad honeſtatem & moralem obligationem pertineat q̃ pater digniorem filium cæteris preferat in remunerationem & premiũ virtutis, hæc tñ moralis obligatio non imponit tranſgreſſori culpam, ſiquidem culpæ reatus ad legalem obligationem attinet, ſecũdùm D. Thom. 1. 2. q. 71. art. vltimo. & ita meritò hanc ſecũdam ſententiam, priorem Palat. Rub. improbãs, probauit D. Couar. in d. rẽg. peccatum, 2. p. §. 7. n. 7. & Nauar. in manuali Latin. c. 26. n. 37. & veram eſſe hanc ſecundam conſtanter etiam profeſſus eſt D. Petrus Peralt. in l. cum quidam, n. 2. ff. de leg. 2. vbi D. Ant. de Padil. n. 20. cum eadem videtur tranſire, quandoquidẽ eam non approbat, nec reprobat: ſed eã expreſſè probat, ſic intelligendus D. Spin. in ſuo ſpecul. teſtam. glo. 18. princ. n. 6. cũ ſeqq.

Non obſtant modò adducta in contrarium: & primò ea quæ de digniore præferendo prædiximus; illa namque procedunt in electione ad beneficia & munera Reipublicæ, nec ad diſtributionem bonorũ patrimonialium extendi poſſunt: in hac enim, ſi ea à vero dño fiat, non poteſt acceptio perſonarũ cadere, nec iuſtitia cõmutatiua, nec etiam diſtributiua violatur, vt diximus. Non etiã obeſt d. l. fœminę, quia caſus illius legis diuerſus omnino eſt à caſu legum

huius Regni, de quibus agimus, & facultatũ Regiarũ ad maioratus conficiẽdos, hæ si quidẽ liberã parentibus facultatẽ tribuũt atq; cõcedunt, vt in quẽcũque ex filijs, quẽ voluerint, primogeniũ instituãt, seu melioratione faciant. d. autẽ l. fœminę, non sibi liberã facultatem, sed restrictã ad qualitatẽ meritorũ concedit, ideòq; de vno casu ad aliũ argui nõ potest: cùm facultas, siue àlege sit, siue ab homine concessa, in specifica forma seruanda sit. l. diligẽter. ff. mandati. cum simil. Ratio autẽ diuersitatis inter prædicta in eo cõsistit, quoniã in casu d. l. fœminæ. mater disponit de bonis mariti, quæ hac lege acquisiuit, vt liberis primi matrimonij restituere teneatur, & in quibus liberum dominiũ non habet, sed ad id subordinatũ, nec etiã alienandi facultatẽ: in nostra autẽ specie pater disponit de bonis proprijs liberis, in quibus liberũ habet dominiũ, atq; alienãdi facultatẽ, & quorũ ipse est moderator & arbiter, quamuis neq; in vita, nec in morte disponere possit titulo lucratiuo vltra quintũ inter extraneos, & tertiũ inter liberos: ergo nil mirũ si in primo casu restricta facultas sit, in secũdo verò amplissima. Nõ etiã obstat, q̃ in Testamẽto veteri plures fratres minores prælati fuerint maioribus nãtu, illud namq; diuina permissione, mistice atq; ex alijs causis factũ fuit, atq; ideò in consequẽtiam trahendũ nõ est: imò in veteri Testamento statutũ seu præceptũ non inuenitur, vt primogenituræ ius non filio maiori natu, sed meliori relinquendũ sit:
92 nec si id statutũ fuisset, † præcepta legalia seu iudicialia legis veteris nos astringunt, nisi quatenus nouo Testamẽto approbata fuerint, secund. S. Thom. 2.2. q. 87. art. 1. latissimè D. à Sot. lib. 2. de iusti. & iure. q. 5. art. 4. Tiraq. de retract. linag. in præfation. n. 8. cum seqq. quos in proposito nostro sic respõdens adducit D. Molin. lib. 2. de Hispan. primog. c. 5. nu. 62. & 63. qui n. 67. cum seqq. in q. principali supra examinata latissimè distinguit, ideò videndus, cùm casus occurrerit: & n. 70. in melioratione quinti absq; dubio probat hanc secundã partem: in tertij autẽ melioratione, & in maioratu facultate Regia instituendo, distinguit, vt prædiximus: mihi autẽ nũc satis placet in omnibus opinio secunda supra d. quam probaui, cum Couarru. Nauar. & Peralta.

SVMMARIVM.

1 *VXor iure canonico propter adulterium à viro separata iudicio Ecclesiæ, vel voluntariè ab eo recedens, perdit dotem, nisi reconcilietur viro?*
2 *Vidua, durãte viduitate, videtur adhuc esse in primo matrimonio quoad priuilegia.*
3 *Hæres concubans cum vxore testatoris defuncti, efficitur indignus, & aufertur ab eo hæreditas, fiscoque defertur.*
4 *Vasallus feudum amittit, si concubuerit cum vxore domini viui, vel mortui.*
5 *Viduæ luxuriantes damnantur, quia primam fidem irritam fecerunt: non luxuriãtes verò in fide prioris matrimonij persistunt.*
6 *Dotes amittuntur propter adulterium commissum in matrimonio putatiuo, quod verius dicitur stuprum: sed contra nu. 22. vbi ponitur concordia.*
7 *Offendi quis potest post mortem.*
8 *Vidua luxuriosè viuens videtur marito atque eius animæ maximam tristitiam atque iniuriam irrogare.*
9 *Vidua luxuriosè viuens priuatur tutela testamentaria, legitima, & datiua.*
10 *Vidua propter stuprum post mortem viri cõmissum amittit medietatem lucrorum constante matrimonio acquisitorum.*
11 *Vidua luxuriosè viuens amittit donationem quam habuit à marito.*
12 *Vidua luxuriosè viuens amittit facultatem testandi sibi à marito concessam.*
13 *Vidua luxuriosè viuens amittit hæreditatem, vel legatum sibi à marito relictum, & officium exequutoris, vt in n. 14.*
15 *Vidua propter stuprum amittit dotem: sed cõtra nu. 19. cum similibus.*
16 *Authoritas B. Pauli ad Roman. 7. declaratur.*
17 *Alius, alia, aliud, est dictio repetitiua similiũ.*
18 *Damnata est hæresis condemnantium secundas nuptias.*
20 *Priuatio locum non habet, nisi in casibus à iure expressis.*
21 *Vidua luxuriosè viuens eadem patitur poenas,*

nas, quas mulier secundò nubens.
23 *Impedimentum inter eum, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium, & ipsam adulteram, non solum impedit, sed etiam dirimit tribus in casibus, de quibus hic, & n. 24. ponitur quoddam requisitum.*
24 *Vidua propter stuprum, etiam intra annum luctus commissum, non amittit dotem, nec etiam actionem ad eam repetendam.*

CAPVT XII.

De vidua stuprum committente.

1 CVM iure canonico vxor propter adulteriũ à viro separata iudicio Ecclesiæ, vel volũtariè ab eo recedẽs, perdat dotem, vel dotalitiũ; nisi reccõcilietur viro, vt in c. plerũque; de donat. inter vir. & vxor. & ibi communiter DD. tex. etiã in. l. ex cõsensu. §. vir. C. de repud. & in. l. fin. C. ad l. Iul. de adult. & in. l. miles. §. socer. ff. eod. tit. c. 1. vt litè non contest. l. 15. titu. 17. p. 7. & in. l. 1. tit. 7. lib. 4. for. leg. l. 5. tit. 20. lib. 8. nouæ collect. reg. vbi q̃ si maritus iudicis authoritate occiderit vxorẽ adulteratã, lucratur dotem, secus si propria authoritate, etiamsi in fragranti delicto ac iustè secund. leges id faciat: & de materia agunt glos. & cõmuniter scribentes in d. c. plerumq; . & in c. ex parte. de cõsuet. & in auth. sed hodie. C. de adult. Paul. Castr. vbi notabiliter loquitur, in l. rei iudicatæ. §. 1. nu. 2. ff. solut. matrim. Rebuf. in tractatu de sentent. prouision. art. 3. glo. 1. Ripa in rubr. de iudic. in decretal. Hippol. in. l. vnic. nu. 48. cũ seqq. C. de raptu virg. D. Couar. in. 4. de spõsal. 2. p. c. 7. §. 6. per totum. D. Ant. Gom in. l. 82. Taur. per totam. Auend. respõs. 24. per totum. Soto in 4. dist. 37. q. vnic. art. 3. per totũ, & alij infiniti authores,

Opportunum nobis visum fuit hic illam solennem, difficilem ac satis controuersam, nec minus vtilem in praxi quæstionem canonicam disserere, an ita etiã vidua propter stuprũ dotẽ amittat? In qua quæstio. primò videtur dicendũ huiusmodi viduã stuprum cõmittentẽ, dotem amittere, & sic opinionem affir-

2 matiuã esse verã: † quoniã vidua, durãte viduitate, videtur adhuc esse in primo matrimonio quoad priuilegia. l. fi. C. de bonis matern. & ibi DD. tex. in. l. filij. §. vidua. ff. ad municip. l. quoties. C. de priuileg. schol. libr. 12. & in l. fi. C. de verb. signif. Marsil. vbi supra, n. 49. cum seqq. latè Ignatius in annotat. ad reg. 786. Bernardi Diaz in princ. Sed si fornicaretur matrimonio durante, dotẽ amitteret, vt in dictis iuribus: ergo idem si stuprum committat, cùm dicatur in eodem matrimonio perseuerare, vt sentiat etiã incommodum pœnæ amissionis dotis, si-
3 cut gaudet priuilegijs matrimonij. † Secundò, quia ita etiam hæres concubans cum vxore testatoris defuncti, efficitur indignus, & aufertur ab eo hæreditas, fiscoq; defertur, quia dicitur testatorem offendisse, iuxta glos. fi. in l. fororem. C. de his, quibus vt indig. communiter approbatam, secund. Corneũ ibi: sequitur Bart. in l. 1. n. 3. ff. de his quib. vt indig. prout eos & alios refert decisio Pedemont. 77. n. 15. & 16. est cõmunis, vt plures allegans eos sequut⁹ aduersꝰ Mech. testatur D. Molin. libr. 1. de Hispan. pri-
4 mog. c. 9. nu. 47. † Tertiò, quia vasallus feudũ amittit, si cõcubuerit cum vxore domini, siue eo viuo, siue mortuo, iuxta commu. opinio. DD. contra Bald. in c. 1. quib. mod. feud. amitt. quam adducunt Curtius in tracta. de feud. in 4. p. col. 6. vers. 2. principalis causa priuationis, & col. seq. & plures alios allegans decisio Pedemont. 77. n. 17. post Tiraquel. statim
5 citandum. † Quartò ex dicto B. Pauli Apostoli ad Timot. 5. dicentis, viduas luxuriantes dãnationem habere, quia primam fidem irritam fecerunt. Et hinc est, vt non luxuriantes dicantur in fide prioris matrimonij persistere, vt latè cõ probat Tiraq. de nobilit. c. 18. n. 9. vidua enim est, vera, viuaq; viri mortui imago, secund. Bald. in l. pignoris. C. de pignoratit. actione, quem refert & sequitur
6 vbi supra Tiraqu. nu. 10. † Quintò, quia propter adulterium, seu verius stuprum commissum in matrimonio putatiuo amittũtur dotes, vt expressè tenet glos. magna & final. circa fin. in d. c. plerũq;

quamibi sequũtur & commendant Innocent. Hostiens. Ioann. Andr. Ant. de Butrio. Cardin. Anchar. Abb. & cõmuniter DD. secund. Anton. Gom. in l. 80. Taur. num. 48. & vltra eum Paul. Castr. cõs. 147. n. 1. vol. 2. & in alijs locis statim citandis, & Iacob. de S. Georg. in l. fororum. C. de his quib. vt indig. ergo idem videtur dicendum in matrimonio ficto,
7 quod consideratur in viduitate. † Sextò quia ex huiusmodi stupra iniuria fit defuncto marito, cui ita potest offensa fieri, sicut & viuo, argu. l. 1. §. & si fortè. ff. de iniur. vbi Bart. notat, q̃ post mortem potest quis offendi, idem probatur in l. sed & si quis. §. iudex. ff. de religios. & sumpt. funer. & in l. 1. ff. de his quib. vt indign. & in l. fideicommissum. C. de fideicommiss. & in terminis Bart. in l. pe-
8 nul. C. de adult. † vidua namq; luxuriosè viuens videtur marito atq; eius animæ maximam tristitiam atq; iniuriam irrogare, vt in auth. de nupt. §. quæ verò. col. 4. Palat. Rub. plura in proposito adducens in repeti. rub. de donat. inter vir.
9 & vxo. §. 28. n. 3. Hinc est, vt vidua luxuriosè viuens priuetur tutela testamentaria, legitima, & datiua; † paria enim sunt vxorem transire ad secunda vota, & incontinenter viuere eo casu quo transitus ad secunda vota non est licitus: si enim actus legitimus transitus ad secunda vota priuat mulierem tutela, vt in auth. Sacramentum, & ibi DD. C. quand. mul. tut. offi. fung. poss. & in l. 4. tit. 16. p. 6. Ant. Gom. in l. 14. Taur. n. 10. & cęteri omnes: ergo multo fortius luxuria, quàm castitas, secund. Abb. in c. vxoratus, num. 2. de conuers. coniug. & secũdum Ioan. de Anan. in c. qualiter & quando, el 2. §. licet n. 12. de accusat. Ioã. â Garro. in rub. de secund. nupt. num. 57. Greg. Lopez in l. 3. titulo 12. p. 4. in glos. *maldad de su cuerpo*, Ant. de Padilla in d. l. fideicommissum, nu. 8. C. de fideicõmiss. Pinelus plura adducens in l. fin. n. 18. C. de bonis matern. D. Molin. vbi supra, n.
10 49. † Similiter etiam propter stuprum post mortem viri commissum amittit medietatem lucrorum constante matrimonio acquisitorum. l. fi. tit. 4. lib. 5. ordinam. Palat. Rub. & eum referens Ant. Gom. in l. 14. & 15. Taur. n. 17. & in l. 53. n. 80. Auiles in procemio. c. prætorum, glos. 1. n. 39. Cifuẽt. in d. l. 15. Tauri. Tell⁹ Fernand. in l. 6. Taur. n. 6. Ant. de Padil. in d. l. fideicõmissum. n. 9. D. Molin. vbi
11 supra, n. 50. † Amittit etiam vidua luxuriosè viuens donationem quam habuit à marito, ita disponit l. 9. tit. 12. lib. 3. fori & quamuis l. 3. tit. 12. p. 4. hoc videatur probare tãtùm quãdo infra annũ luctus viuit luxuriosè, attamẽ cùm lex fori in distinctè loquatur, & eadem ratio militer in vtroque casu, indistinctè procedit in vtroq; tempore, secund. Ant. Gomez in d. l. 15. Taur. nu. 17. & ante eum Montalu. & Palat. Rub. quos refert & sequitur Auiles in procem. c. præto. glos. 1. n.
12 37. & 38. † Amittit etiam facultatem testandi sibi à marito concessam secũdùm Cifuent. in l. 31. Taur. n. 4. Palat. Rub. in repet. rubri. de donatio. inter vir. & vxo. §. 67. n. 7. Ant. Gom. & Auiles vbi supr. in nu. 44. Ant. de Padil. in d. l. fideicommissum, n. 10. D. Molin. vbi supra, n. 52. & hæreditatem vel legatum à marito sibi relictum, licèt ipse clausulã non adiecerit, si castè, vel quãdiu castè vixerit, secund. Salicet in d. l. fideicõmissum, nu. 4. & Ant. Gom. vbi sup. post Palat. Rub. quem refert, idque probatur in d. l. 3. tit.
14 12. p. 4. † Et officium exequutoris testamenti sibi à marito relictum similiter amittit, secund. Boer. decis. 338. nu. 12. & Molin. vbi supra, nu. 53.

15 Cum igitur hęc omnia ita se habeãt, meritò vt eàdem ratione idem sit dicendum in specie nostra, nempé vt vidua per stuprum amittat dotem, ac si viuẽte viro adulterium commisset, & in terminis ex præd. fundamentis hanc partem probauit Paulus Castre. in d. l. sororem, n. 4. & in d. l. fideicommissum, num. 4. & cons. 147. lib. 2. Præpos. in d. c. plerumq; col. 2. n. 3. Ias. in l. 2. n. 6. ff. solut. matrim. Feli. in c. pastoralis, de iudic. n. 5. in vers. itẽ adde. Ripa in rubr. de iudicijs in decretal. n. 21. Gerard. singul. 48. Hippol. singul. 234. & 416. & in. l. 1. §. itẽ Diuus, nu. 4. ff. ad. l. Cornel. de sicar. & cons. 13. num. 16. Silua nupt. lib. 2. n. 44. Cifuent.

in l.

in l. 14. Taur. num. 4. Ioann. Crotus in l. 4. §. Cato. in 1. lectura, num. 139. ff. de verborum oblig. Hippol. de Marsil. vbi supra, testatur communem Bellonus in rubric. C. de edendo, num. 83. Purpur. in. l. ex conuentione. C. de pact. Boer. decis. 338. num. 11. Palat. Rub. in repet. rubricæ de donationibus inter virum & vxor. §. 67. num. 6. sequitur etiam Ant. Gom. in l. 53. Taur. in fin. eamque esse communẽ opinionem, & in practica obseruãdam, testatur D. Peralta in l. cum quidam, nu. 8. ff. de leg. 2. & eam nouissimè probat Modernus Costa in tract. de dot. cap. 6. num. 30. cum seqq. plurimos eam sequẽtes allegans, & Arias Pinel. in d. l. fi. n. 9. C. de bonis mater. & D. Molin vbi supr. nu. 55. dicens cõmunem: qui duo vltimi eam non probant, sed cõtrariam, vt statim videbimus. Idem facit Ignatius Salced. in annotat. ad d. regu. 786. Bernard. Diaz in vers. 3. ex hoc deducitur. Denique hanc 1. partem latissimè probat plures allegans, & dicens ex eis apparere opin. Pauli, hoc est, hanc de qua agimus, esse cõmunem Octauian. in d. decisione Pedemont. 77. nu. 15. cum seqq. vbi satis-
16 facit fundamẽtis contrarię partis. † Nec huic priori parti quicquã obstat authoritas B. Pauli epistol. Roman. c. 7. asserẽtis: Nã quę sub viro est mulier, viuente viro alligata ẽst legi: si autem mortuus fuerit vir eius, soluta ẽst à lege viri: igitur viuente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro; si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est à lege viri; vt non sit adultera, si fuerit cum alio viro: hæc namq; authoritas Pauli hoc modò interpretãda est secund. diuũ Chrysost. ibidem, quẽ refert & sequitur Octauia. vbi supra, n. 35. nempé quod vxor mortuo viro soluta sit à lege viri, ita vt non sit adultera, si fuerit cũ alio viro, id est marito: nam vir pro marito accipitur in sacris literis, vt in Euangelio Ioan. c. 4. Quinq; viros habuisti, & hunc, quem habes, non est tuus vir: eundem intellectũ probauit Titelmã ibidẽ, estque planus, & iure probatur, † quia dictio, A-
17 lius, alia, aliud, est repetitiua similium, iuxt. glo. in l. si fugitiui. verb. alia pœna. C. de seruis fugit. cõmuniter approbata secũd. Ant. Gom. in l. 29. Tau. n. 12. & 26. similis in auth. ex testamento, glo. mag. in princ. de collat. & ibi DD. & alibi sæpissimè. Nec obstat, quòd secund. hunc intellectũ indubiũ videatur dictũ Pauli;
18 † nam respondeo hoc dixisse diuũ Paul. ad confundendũ illã hęresim quorũdã dãnãtium secundas nuptias: quam hæresim optimè confutat Alfons. à Castro aduersus hęreses lib. 11. in princ. verbo, nuptiæ, in vers. 2. hęresis, vbi eundẽ intellectũ suprad. ad verba D. Pauli sentit: & comprobatur hic intellectus ex eodẽ Paulo 1. ad Corinth. 7. ibi: Mulier alligata est legi, quanto tẽpore vir eius viuit: q̃ si dormierit vir eius, liberata est à lege: cui vult nubat in Domino, &c.

19 Nihilominus tñ in articulo principali contraria sententia, imò q̃ vidua committens stuprum, dotẽ non amittat, est verior, & tenenda in iudicãdo & cõsulendo. Primò, quia hæc est pœna, & ideò odiosa, sicque debet restringi, non verò ampliari, vt in reg. in pœnis, & in reg. odia. de reg. iur. in 6. Cùm ergo nec canon, nec lex priuet expressè viduam dote propter stuprum, nec nos priuare debemus: tex. in auth. de non eligend. secundò nub. §. cum igitur. † Priuatio
20 enim locum non habet nisi in casibus à iure expressis, vt tenet glo. in c. fi. de iur. patron. & ibi cõmunis. Deci. in rub. de iudic. Ias. in l. 1. n. 12. C. de transact. Tiraquel. latè plures citãs in l. si vnquã, verb. reuertatur, n. 249. cum seqq. C. de reuoc. don. Roland. à Valle cons. 27. nu. 14. lib. 3. decis. Pedemont. 77. n. 3. vbi bona iura allegat, & Francis. Beccius cons. 35. n. 5. lib. 1. Aymo. Crau. alios allegãs cõs. 205. nu. 31. vbi & in num. præcedentibus & seqq. bene probat extensionẽ nõ esse faciendã hoc casu de adulterio ad stuprũ, minor enim est iniuria quę fit defuncto, quàm illa quæ fit viuenti, vt per Bart. in d. l. fideicommissum. & ideò non debet æqualis esse pœna, quæ semper est commẽturanda delicto, vt in l. respiciẽdum, cum simil. ff. de pœn. Nec satisfaciunt

resp̃siones huic fundamẽto assignatę per Octauian. d. decis. 77. n. 20. quia illę sunt extra rem, non verò in indiuiduo: & sufficit pro prędcisa probatione huius secũdæ sententiæ, nullo iure caueri, viduam propter stuprum amittere dotem, sed est inuentũ Pauli de Castro & sequacium, quorũ sentẽtia nullo fulcitur solido fundamento, cũ ius canonicũ & ciuile solùm infligant hanc pœnam amissionis dotis pro vero & proprio adulterio cõmisso ab vxore viuente viro, non verò eo mortuo: nam q̃ vidua lucris ab ipso marito, & causa eiusdẽ sibi obuenięntibus, priuetur propter vitam luxuriosam, tanquam ingrata & indigna, iure cautũ est, vt vidimus; at verò q̃ propria dote ac patrimonio, q̃d nec à marito, nec ei⁹ occasione acquisiuit, priuetur, nullo iure cautũ inuenitur; non enim aliqua lex inquit, quòd ex causa ingratitudinis quis priuetur proprio paarimonio, sed solùm his bonis, quæ acquisiuit ab illo, aduersus quem ingratus extitit, vt in l. fi. cum simil. C. de reuoc. donat. In sũma, iura pœnã amissionis dotis constituunt atq; imponunt pro adulterio commisso durãte vero matrimonio: quãuis igitur viduitate durante, adhuc remaneãt vestigia matrimonij quoad fauorabilia, honores & priuilegia viduæ, ipsum tñ matrimonium iam morte viri solutum est, vt prædiximus, & infra quoq; dicemus: vnde quoad pœnalia non est idem cẽsendum, ac si matrimonium verè duraret. † Secũdò eadem sentẽtia negatiua hoc irrefragabili fandamento fulcitur, nam vidua luxuriosè viuens easdem patitur pœnas, quas mulier secũdò nubens infra annũ luctus de iure ciuili, & sic priuatur lucro à marito sibi relicto, vt in auth. de restit. & ea quæ parit, &c. §. fin. vers. inferim⁹, Abb. in c. vxorat⁹. n. 2. de conuers. cõiug. & cęteri DD. quę pœnę enumerãtur in l. 1. C. de secũdis nuptijs, & ibi DD. sed inter illas non numeratur amissio dotis: ergo nõ amittit dotẽ. ita Crau. vbi supr. n. 27. dicẽs hoc esse iudicio suo efficasimũ fũdamẽtũ, dos enim est propriũ patrimonium mulieris, non verò lucrũ sibi à marito proueniẽs, vt in l. Põponius. ff. famil. herciscũd. & in l. 3. §. sed vtrũ. ff. de minorib⁹. Nec obstat respõsio Octau. vbi sup. q̃ prędcisatũ argumẽtũ procedat affirmatiuè, nępè nubens 1. annũ luctus, punitur talibus pœnis; ergo eisdẽ punitur vidua impudica, nõ autem negatiuè, puta, Nubẽs intra annũ luctus, non punitur tali pœna; ergo nec vidua luxuriosè viuens, quia hæc alijs pœnis subijcitur, vt in d. §. fi. vers. inferimus, in auth. de restit. & ea quæ parit. quoniã in d. §. final. vers. inferimus, nõ imponitur pœna amissionis dotis, de qua agimus,

21

Et in terminis hanc secũdã partẽ principalẽ tenet Alex. in d. l. fororẽ, col. 1. C. de his quib. vt indignis. Ias. sibi contrarius in d. l. fideicõmissum, nu. 3. Dec. in c. pastoralis, nu. 8. de iudic. & in l. cũ quædam puella, nu. 12. ff. de iurisdict. omniũ iudic. Maynerius in. l. in ambiguis pro dote, nu. 208. ff. de reg. iur. Aymon Crauet. d. cons. 205. n. 24. cũ seqq. & inquit Socin. Iun. cons. 111. num. 7. in fin. libr. 3. quòd fortè hodie contra Paul. Castr. est magis cõmu. opin. sequitur Chassanæus in consuetud. Burgũd. rubr. 4. §. 6. verb. *Et scia tenue* nu. 24. vbi inquit, se ita vidisse in practica seruari; & hanc opinionẽ esse veriorẽ & benigniorẽ affirmat D. Couar. in 4. de sponsal. 2. p. c. 7. §. 6. n. 11. dicens secundùm eam pluries iudicatum fuisse, & Ant. Gom. sibi contrarius in l. 80. Taur. n. 70. & Pinel. in l. fi. nu. 9. C. de bonis mater. Petrus Dneñ. in reg. 12. limitat. 3. & Emanuel Costa in repet. c. si pater 1. p. verb. legauit, n. 41. cũ seqq. de testam. in 6. dicens, quod in puncto iuris, tùm maximè in iudicando & consulendo, non auderet recedere ab hac opinione. D. Ant. de Padilla in d. l. fideicõmissum, nu. 4. Quinimò Guiellerm. Benedict. in repet. c. Rainuntius, in. 3. p. n. 202. de testam. claré affirmat, q̃ conclusio contraria, nępè quod vidua stuprũ cõmittens amittat dotem, communiter reprobatur; & inquit Iulius Clarus libr. 3. recept. sent. §. stuprũ, in vers. sed nunquid, se credere hodiernis temporibus opinionẽ contra Paul. de Castr. esse

esse magis communem, vt dicit Socin. vbi supra, & Roland. à Valle consilio 87. circa finẽ, lib. 2. & quod iuxta illam in facti contingentia iudicauit Curia Burdegalens. vt refert Boeri. in præcitata decisione 338. in fin. & ideò ab ea, tanquam etiam benigniore, non esse recedendũ in iudicando. Eandem sententiam veriorem, & in practica assiduè receptam vidisse testatur plures allegans D. Molin. vbi supra, d. c. 9. nu. 55. eandem plurimos referens sequitur & veriorem esse existimat Ignatius Salcedus vbi supra. Nec obstãt fundamenta contrariæ partis, quibus vt plurimum satisfactum supra existit in his quæ pro hac 2. iecimus, & præterea leuia sunt, & locũ non habent in pœnalibus: mulier enim impropriè dicitur durare in matrimonio viri, eo iam mortuo, vt constat ex d. l. fi. C. de bonis matern. quæ loquitur per verbum, Videtur. Secundum fundamẽtum non obest, quoniam loquitur in lucro hæreditatis relicto hæredi à defuncto, nos verò in proprio patrimonio dotali viduę, quod sibi nullo iure aufertur per stuprũ. Eodem modò respondetur ad tertiũ, Ad quartũ respõdeo, quòd quamuis viduæ luxuriantes primam fidem irritam faciãt, atque proinde peccent mortaliter, non tñ ideò sequitur durare matrimoniũ, nec adulteriũ propriè committi, cum imò idem Paulus docuerit morte viri solutum esse matrimonium, vt prædiximus, ac proinde nõ

22

cõmitti adulteriũ. Quintũ etiã, q̃d habet, propter adulteriũ, seu potius stuprũ cõmissũ in matrimonio putatiuo amitti dotes, iuxt. glos. mag. in fi. in d. c. plerũq; cõmuniter approbatã: ergo etiã in matrimonio ficto, de quo agimus, non obest, contrariũ namque in terminis d. glossę c. plerumq;. tenuit altera glos. iuris ciuilis, in. l. consensu. §. vir quoque, verbo sibi habere. ibi: Item, quid dices. C. de repud. quam ibi sequũtur cõmuniter scribentes, & in. l. si cum dotẽ. §. fin. ff. solut. matrim. secund. eund. Ant. Gom. in d. l. 80. Taur. n. 48. & Bald. Nouel. in tracta. de dote, p. 11. vers. decimatertia differẽtia, & alij plures relati per Crau. d. cons. 205. nu. 39. interquas opiniones & glos. cõtrarias assignat cõcordiã Ant. Gom. nèpè vt prior procedat, quando maritus egit contra vxorẽ ad separationẽ tori, & dotem lucrandã propter adulteriũ, & lata sit sententia in fauorẽ mariti, vnde liceat postea velit vxor dotẽ repetere, dicẽs matrimoniũ fuisse nullũ ob aliquod impedimentũ, nõ sibi proderit, propter authoritatem rei iudicatę, & aliàs rationes, de quibus per glos. in d. c. plerumq; & DD. ibidem, quæ glos. in hac specie loquitur. Glos. verò secunda in d. l. consensu. §. vir quoque, loquatur & procedat, quando vxor principaliter egit ad separationẽ matrimonij proptet affinitatẽ, consanguinitatẽ, vel aliud canonicũ impedimẽtũ, & fertur sentẽtia, in qua declaratur matrimoniũ esse nullũ, & maritus vult retinere dotẽ propter adulteriũ, tunc enim nõ poterit id facere, quia verè nõ fuit inter eos matrimonium, secund. Ioan. Andr. Ant. de Butr. Ancha. Cardin. aliosq; DD. in d. c. plerũq;. Aliã etiam concordiã inter easdẽ glos. assignauit Octauian. d. decisione 77. n. 29. & 30. quam apud ipsum videre poteris, nępè vt si mulier in hac specie commisit adulteriũ principaliter explẽdę libidinis causa, amittat dotem, secus verò si principaliter id egerit, non explendæ libidinis gratia, sed vindicandæ iniuriæ sibi ilatæ, ob mariti cum impudicis mulieribus concubitum: quæ concordia mihi non placet: sed hodie in nostro Regno, etiam si matrimonium ex aliqua causa sit nullũ, maritus poterit accusare vxorem putatiuam & ipsum adulterum de adulterio: & omnes pœnæ, quæ habent à locum contra adulterium, quando matrimonium valet & tenet, habent locum, quando matrimonium ex aliqua causa legitima est nullum, vt cauetur expresse in. l. 81. Taur. quæ hodie est l. titulo 20. libro 8. nouæ collect. Regiæ, & ita per eam tenet Anton. Gomez ibidem numero 48. & sic hodie glos. in d. c. plerumque, in nostris Regnis approbata est. Supereſt igitur,

vt eidem respondeamus,ne obsit secũdę nostræ veriori ac tenendæ sententiæ, quam defendimus, & ideò Aymon Crauet.vbi supra,d.cons.205.nu.36.respondet dicens,maximam rationem diuersitatis esse inter hos duos casus, adulterium namque commissum in matrimonio putatiuo ideò puniatur eo modo, quia aliàs sequeretur absurdum, quòd melior esset conditio contrahentium matrimonium prohibitum, & minus legitimum,contra.l.quod Seruius.ff.qđ vi aut clam.Et prętereà,quamuis hi duo casus essent æquiparati, adhuc tamen fieri nó debet extensio de vno ad alium, nisi æquiparatio sit simplex aut vniuersalis quoad omnia, vt latè ibi probat n. 24.post alios:sed matrimoniũ verum,& matrimoniũ fictũ nó reperiũtur parificata simpliciter, & vniuersaliter quoad oĩa, sed tãtum quoad fauores,igitur quo ad pœnã extẽsio locũ minimè habet, cũ id esset cõtra iuris canonici regulas vulgares prędictas:& quamuis prædict.rationem diuersitatis ab Aymon.assignatam pluribus improbat Octauian. vbi supra,num.23. negari tamen non potest maximè differre inter matrimonium putatiuum, &fictum, prius etenim verum putatur, ac pro tali habetur, quo vsque Ecclesia illud annullauerit,ac pro tali nullo declarauerit: adulterium igitur interim cõmissum ita punibile esse meritò debet,ac si verum matrimonium præcessisset, quamdiu ab Ecclesia tunc temporis toleratum fuerit: at verò in matrimonio ficto, hoc est post mortem viri durante viduitatè,solutum est verè authoritate diui Pauli,& Ecclesiæ,quãuis adhuc vestigia eiusdem matrimonij durent in fauorem ipsius viduæ,non tamen in ipsius odium ac pœnam,& sic in pœnalibus, argum.l.quod fauore, de legibus,cum similibus,&in terminis ita tenet Felinus in cap. ex parte B. colum. 1.de foro compet. quem refert & sequitur Ignatius Salced. vbi supra,in versic.
23 nec his aduersatur.† Quãuis autẽ adulterium ab vxore putatiua commissum ita puniatur, sicut commissum à vera vxore,vt prædiximus; impedimentum tamen,quod iure canonico oritur inter eum,qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium, & ipsam adulteram, ad cõtrahendũ matrimoniũ nõ solùm est impediens, sed etiam dirimens tribus casibus, nempè quando adulterium fit cum machinatione in mortem alterius coniugis, vel cum fide, quam adulter dat adulteræ, ꝙ eam post mortem alterius coniugis ducet in vxorem, vel quando is, qui vxorem habet, cum altera de facto contrahit,si tamen adulterium interueniat, vt in cap.1.& in c. prepositus.do ea qui duxit, &c. & in. l. fin.titul.2.part. 4. declarat optimè Dominicus à Soto in 4.distinctione 37.art. 4.& Specul. coniug.in 1. part. artic.34. de impedimento adulterij, per totum,
24 vbi procedit per cõclusiones;† & ad hoc vt huiusmodi impedimentum incurratur, non sufficit promissio seu fides de cõtrahendo post mortem vxoris,simul & copula carnalis, sed requiritur quòd talis adulter verè habeat legitimã vxorem,vel quòd ipsa habeat legitimum virum, & sic requiritur quòd matrimonium primum sit validum:quia si prima vxor non erat legitima ex aliqua causa iuridica,non erit impedimentum, licèt dederit fidem adultero: ita probat expressè text.in cap.significauit nobis, de eo qui duxit in matrim.&c.& ibi notãt DD. præcipuè Abb. & Præpositus.& in terminis tenet Angel. de Clauas. in sua summa verb. matrimonium. 3. impedimento.9.§.1.versic.4. requiritur, quem refert & sequitur Specul. coniug. vbi supra, in 6.conclusione, estque verisimum,quia probatur in d.c. significauit. Ad 6.fundamentum,cum cæteris eidem adiunctis, iam supra satis factum existit. Remanet igitur satis probata ac elucidata nostra verior & receptior sententia aduersus Paul. Castrens. & sequaces, nempè quòd vidua propter stuprũ non
25 amittat dotem. † Quæ recepta sententia nedum procedit,si mulier luxurietur post annum luctus, sed etiam si intra annum luctus stuprum committat:

tat: vtroque enim casu tenenda est prefata opinio secunda indistinctè, vt optimé aduertit Ioã.Crotus in d §.Cato.2. lectura,nu.78. & Petrus Dueñas vbi supra,Arias Pinel.in d.l.fi.nu.11.C. de bonis matern. Costa in d. c. si pater. verb: legauit.1.p.nu. 41. ad fin. quos refert & sequitur D.Molin.vbi supra,n. 55. vers. hæc autem, tametsi Ioann. à Garro. in auth.eisdem pœnis.nu.21. C.de secund. nupt.& Alciat.in reg. 2. præsumptione 9.nu.5.& Couarr.vbi supra,nu.11. aliud existimauerint, nempè opinionem primam Pauli & sequacium procedere in vidua intra annum luctus luxuriosè viuente, vt ipsa tunc temporis dotẽ amittat;secus si post annum luctus id faciat: secundùm quam opinionẽ in vidua intra annum luctus fornicante censuit senatus Pedemont. vt per Octau. vbi supra in fine decisionis.

Hęc tamen distinctio non est tenẽda, sed potius indistinctè pars negatiua, secundùm quam non semel iudicatũ fuit, teste D.Couar.vbi supra,numer.12. vbi quod eam proprio suffragio probauit, eamque probat aduersos præfatos Ignatius Salced. vbi supra, in vers.nec recipienda est.

26 Hinc etiam reijcienda erit altera distinctio, quam in proposito probauit Petrus Peral. in d. l. cum quidam, nu. 2. dicens, quòd si dos non est exacta per viduã ab hæredibus mariti,perdit actionem, quam aliàs habebat ad eam repetendã:si verò illam iam exegit,eam non perdit propter adulterium post mortem viri commissum,secund.Hippol. consi. 13.per totum:hæc namque distinctio sustineri non potest, siue enim dos exacta sit,siue exigenda,non amittitur propter huiusmodi stuprum vel adulterium post mortem viri commissum; nulla namq; sufficiens ratio differentiæ assignari potest inter dotem exactam & exigẽdam, vt in hac specie de vno casu ad alterum iuris dispositio adeò variãda sit, vt rectè deduxit ac tenuit D. Molin. vbi supra, d.nu.55.in vers.similiter etiam.Prætereà aut crimen huiusmodi est dignũ amissione dotis, aut non. Si est huiusmodi, quid præstat ꝙ dos sit exacta? si verò non est huiusmodi,cui dotem non exactam, siue actionem ad eam exigendam amittere habet huiusmodi vidua? punctus enim siue rei substantia non consistit in eo,an dos sit exacta,necne; sed in eo tantùm,an iure vidua propter stuprũ amiserit dotẽ aut actionem ad eam exigendam,necne: hoc autẽ iure non probatur:igitur &c; nihil enim cõmune habet, aut annexum,siue dependens necessarium exactio ipsa dotis, vel amissio exactionis cum stupro: nõ igitur in cõsequentiam trahendum est.

27 Tertiò ex supra dictis deducitur, procedere nostram & veriorem sententiam præfatam etiam in vidua multis stupris assuefacta,& prostituta, adhuc enim ea propriã dotẽ ob id non erit priuanda,secundùm Costam vbi supra,n.44. quem refert & sequitur Ignatius Salzedus vbi supra,in vers.nec equidem.

SVMMARIVM.

1 *Locatio vel concessio in emphiteosim rerũ Ecclesiæ vltra tẽpus permissum facta, an in aliquo teneat? & per totũ caput.n.5.refertur pars negatiua,n.6.affirmatiua.n. 7. cõcordia assignatur, & n.8 limitatur, & nu.10.& 11.aliæ limitationes referuntur.*

2 *Partis appellatione simpliciter licèt in dubio veniat dimidia: dictio tamen, Aliqua, vel aliquid, verificatur in minima parte.*

3 *Vbi agitur de obligatione cõtrahẽda in his,quæ dependent à voluntate duorum, si actus nõ valet vt fit,nec valebit vt fieri potest.*

4 *Statę statuto, vt electio fiat ad annũ, & non vltra,si fiat adtres,non valet,etiã ad annũ.*

6 *Tex.in auth.de non alien. aut permut. reb. Eccles.§.emphiteosim. & in Clem. 1.de rebus Eccles.non alien. intellectus.*

CAPVT XIII.

De alienatione per concessionẽ in emphiteosim rerũ Ecclesiæ vltra tempus permissum facta, an in aliquo teneat?

SVMMA

1 SVMMA controuersia haberi solet circa illam quæstionem, an locatio vel concessio in emphiteosim rerum Ecclesiæ vltra tẽpus permissum facta, in aliquo teneat? Et in primis eam omnino nullam esse, probari videtur ex tex. in extrau. ambitiosæ, inter communes, de rebus Ecclesiæ non alien. dum subdit, locationem aliter factam nullius omnino esse roboris. Idem probat tex. in auth. de non alienand. aut permutan. rebus Ecclesię. §. emphiteus. ibi: Neque quod fit, habere aliquod pe-
2 nitus robur sinimus. † text. in Clem. 1. de rebus Ecclesiæ non alien. vbi dicitur, nec recipienti ius aliquod acquiri; licèt enim appellatione partis simpliciter veniat dimidia, vt in l. nomen filiarum. §. portionis. ff. de verborum signific. & in c. 2. §. 1. de decim. lib. 6. cum similibus. dictio tñ, Aliqua, vel aliquid, etiam in qualibet minima parte verificatur, iuxta glos. iunctã tex. in Cle. 1. de foro comp. verb. aut earum parte, vbi Cardin. in. 9. q. eam sequitur: similiter etiam Panor. & Felin. in c. pastoralis. de officio de leg. in princ. n. 8. & ibi additio. Bald. & Decius in c. quoniam. per tex. ibi, de testibus, n. 2. vbi limitat, nisi materia subiecta aliud suadeat. Ias. in. l. Gallus. §. in omnibus. n. 4. ff. de liberis & posth. idem Ias. in l. cætera. §. sed & si quis ad opus, nu. 17. ff. de leg. 1. & in auth. ex causa. col. 4. n. 3. C. de liberis præteritis vel exhæredat. latè Tiraquel. in. l. si vnquam. verb. vel partẽ aliquam, nu. 5. & 14. C. de reuocand. donat. Rebuf. in compendio alienationis rerum Ecclesiarum, nu. 58. Greg. Lupus in l. 22. in glos. *alguna partida*, tit. 8. par. 5. D. Couar. lib. 2. variar. resolut, c. 16. n. 5.

3 Secundò, hoc idem probatur, quia vbi agitur de obligatione contrahenda in his, quæ pendent à voluntate duorum, si actus nõ valet vt fit, nec valebit vt fieri potest: argum. tex in l. 1. §. si quis ita. ff. de verb. obligatio. vbi Bart. n. 5. ibi: Aut in his quæ dependent. hanc doctrinam expressè constituit, in quo est cõmuniter approbatus per DD. ibi.

4 Tertiò facit determinatio Romani cõs. 66. dicẽtis, ꝙ statẽ statuto, vt electio cõsiliariorum fiat ad annum, & non vltra, & si contra fiat, sit nulla, si hoc non obstante, electio fiat ad tres annos, non valet, etiam ad annum dumtaxat.

5 Quare in terminis in locatione rerũ Ecclesiæ facta ad longũ tempus, vel vltra tempus à iure permissum, ꝙ in totum sit nulla, nec sustineatur quo ad tempus permissum, sensit Bart. in auth. qui rem, nu. 7. de sacrosanct. Ecclesijs, vbi Ias. nu. 21. idem probat Lapus allegatione 80. Imol. in l. quod dicitur. in fin. ff. de verb. obligatio. Bald. in. l. quæcumque, nu. 1. C. de bonis quę liberis. idem Bart. consi. 159. nume. 8. Angel. in d. §. emphiteusim. Alex. cons. 17. nu. 20. lib. 4. Ias. in l. 1. §. si quis ita. n. 23. ff. de verb. obligat. Matth. de Afflict. decis. Neapolitana. 107. nu. 2. cum seqq. vbi loquens in emphiteusi in perpetuum concessa, inquit, quòd maior pars dominorum de Consilio tenuit hãc opinio. Eandem in eisdem terminis, saltem quando est vnica concessio, testatur magis commu. esse sententiam Alex. cons. 193. nu. 4. libr. 7. & hanc latè probat D. Couar. lib. 2. variarum resolut. c. 16. n. 5. vers. tandem, &c. qui in vers. præcedẽti reprobauerat distinctionem Caroli Molinęi in consuetud. Paris. tit. 1. §. 41. quæst. 10. existimantis hãc opinionem procedere solùm in locatione rerum Ecclesiæ vltra tempus debitum facta, secus verò in concessione in emphiteusim ad generationes; in vtroque enim casu existimat. D. Couarr. veriorem esse opinionem Bart. vbi supra, & sequacium, ex tex. in auth. de nõ alien. aut permutand. rebus Ecclesiæ, in §. si verò etiam perpetuam, colum. 2. hanc etiam sententiam sequitur & dicit veriorem & crebriorem, plures authores allegans, Franciscus Beccius consil. 92. n. 22. lib. 1.

6 Rursus cõtraria sẽtẽtia, imò ꝙ locatio rerũ Ecclesiæ vltra trienniũ, si tñ facta sit ad octo annos, valida sit quo ad tres primos, nec in totũ rescindatur; & idem sit in emphiteusi concessa vltra tempus a iure permissum, ex eo probatur, quòd in se-

parabilibus vtile non vitiatur per inutile. l. 1. §. sed si mihi. ff. de verb. obligat. & in reg. vtile. de reg. iuris in 6. sed in his contractibus tempus permissum à tempore prohibito separari potest: ergo in eis vtile per inutile non vitiatur. Secundò eadem sententia probatur ex auth. de non alienand. §. quod autem, in fin. verbis, ibi: Duob⁹ hęredibus cessantibus, cæteris tradere, &c. Tertiò, quia idem videmus in donatione vltra quantitatem permissam factã sine insinuatione, vitiatur nãq; solùm in quantitate prohibita, in ea autem quæ permissa est, firma manet, vt in l. sancimus. & in l. 1. C. de donatio. ex quibus hanc secũdã sentẽtiã in terminis tenẽt Bald. in auth. si quas ruinas. C. de sacrosanct. Ecclesijs. Paul. Castr. in auth. qui rem. C. eod. tit. vbi Ias. n. 21. & Dec. nu. 22. & 23. dicit hanc esse cõmun. opin. & non esse ab ea recedendũ, & esse tenẽdã in praxi, secund. Aret. in. l. 1. §. sed si mihi. col. 6. ff. de verb. oblig. sequitur idẽ Imola in c. ex parte. de feud. col. penult. Alex. cõs. 38. n. 5. lib. 2. Curtius in tracta. feudorum 2. p. q. 6. Tiraqu. lib. 2. de retractu. §. vlt. n. 144. & hanc testatur magis communẽ ac veriorem opin. Carol. Molinæus vbi supra n. 43. communẽ & frequẽtiori calculo receptã affirmat Couar. vbi sup. d. nu. 5. in princ. & in vers. sed præmissa Bald. sentẽtia, & esse veriorem & magis cõmunẽ testatur Iulius Clar. lib. 4. receptarũ sent. §. emphiteus. q. 6. vbi alios refert: idem loquens in re feudali probat eodem lib. §. feudum. q. 13. ad finem.

Quid tenẽdũ? Ego profectò in re hac breuiter distinguendum censeo, vt si in contractu huiusmodi tẽpus permissum à prohibito separari nõ possit, procedat & tenenda sit prima sentẽtia: si verò tẽpus permissum à prohibito separari possit, cõmunior & magis recepta sentẽtia tenẽda sit, nẽpè vt tẽpore permisso valeat locatio vel cõcessio in emphiteusim, pro prohibito verò nulla sit: & hoc verisimũ & tenendũ censeo, per sup. dicta.

8 Addit tñ D. Molin. lib. 1. de Hisp. primog. c. 21. nu. 28. vers. sed quamuis. eam resolutionẽ verã esse, & procedere procũ dubio in locatione rerũ Ecclesię facta vltra trienniũ, dummodò ad longũ tẽpus non ascendat, atq; in emphiteusi de re Ecclesiæ vltra generationes consuetas concessa, & similibus contractibus, in quibus frequentius DD. loquuntur: secus in locatione ad longũ tempus de re Ecclesiæ vel maioratus facta, quã omnino vitiari, nec per aliquod tempus sustineri posse probat noua ratione, quam ibi pro solidissima tradit, dicens, vidẽ non posse congruũ responsum assignari, nẽpè quia conducens ad lõgum tẽpus, non consequitur id quod ex lõgi temporis locatione consequi voluit ex minoris tẽporis locatione, si pro eo valeret, scilicet vtile dominiũ, cuj⁹ trãslatio ad plures effect⁹ vtilissima, qđ tñ ex hac non transfertur, imò variato tempore, variatur etiam contractus species: ergo conductor non tenetur stare contractui ab illo quem verè fecit tam diuerso, non enim potest contractus simpliciter gestus de vna specie in aliã transire. l. vbi ita donatur. & ibi DD. ff. de donat. caus. mortis. & in. l. cũ precario. ff. de precario. Idemq; probat in emphiteusi, & in locatione ad vitam. Quæ declaratio mihi placet, maximèque coadiuuatur ex mente conductoris, cùm ob hoc conducere alias non conducturum ad minus tempus præsumendum sit: qđ attendendum est, vt ex infra dicendis clarius apparebit: quod si hoc in fauorẽ conductoris statuitur, idem credo obseruandum fore in fauorẽ locatoris rei Ecclesiæ, vel possessoris maioratus, quãdo ipsi nolint in aliquo stare contractui locationis ad longum tempus factæ, vel ad vitam, sed omnino in totum ipsum vitiari velint inuito cõductore, vt ęqualitas inter ipsos seruetur: argumẽto eorũ quæ tradidimus suprà libr. 1. c. 36. nu. 12. Quòd si vterq; cõtrahens consenserit, vt locationi stetur pro tẽpore permisso, proculdubio ea in specie pro illo tempore sustinebitur contractus.

Non obstat modò text. in d. §. emphiteusim. & in Clem. 1. de rebus Ecclesię non alienand. & in d. extrauag. ambitiosæ. dũ probant, cõtractus aliter

factos

factos esse nullos, nec recipientibus ex eis aliquod ius acquiri, quia debęt intelligi quoad tępus prohibitũ, secus quoad reliquũ tępus alijs legib⁹ permissum, sic q; magis cómuniter intelligi atq; declarari solent, secund. D. Molin. vbi sup. in
10 vers. cui opin. †Supra d. tñ magis cómu. senten. moderata prout in distinctione præcedenti, vera est & procedit, nisi ex aliquibus coniecturis appareat, contrahentes nó aliter id acturos, quàm si contractus durasset per omne illud tempus qđ conuẽtũ fuit, quia tunc contractus indiuiduus atq; inseparabilis iudicãdus esset, quãuis quoad tępus ac pretiũ aliàs separationẽ & diuisionẽ recipere posset, vt tenet Bart. in cons. 159. n. 8. Alex. Socin. & Alciat. in l. 1. §. quòd si mihi. ff. de verborũ oblig. Deci. in d. auth. qui rẽ, n. 23. Felin. in c. cũ super, col. 2. de offic. de leg. Carol. Moli. d. q. 10. n. 46. Tiraquel. de retractu linag. §. 23. glo. 1. nu. 28. & id fatentur oẽs secund. D. Couar. vbi supr. n. 5. in vers. sed prœmissa, idẽ profitẽtem, & bene, in locatione ad vitã: qđ etiã sequitur ac probat D. Moli. d. q. 21. n. 28. in vers. qđ intelligendũ est, nó enim cótrahentes id egisse vidẽtur, vt ad minus tẽpus locatio pro rata valere debeat, quãuis pretium in singulos annos distribui possit, quia longè minori pretio res ad vitam quàm ad singulos annos respectu cuiuslibet anni locari solet, vt experien-
11 tia docet. †Quinimò etiã si id ex alijs cõiecturis constare nó possit, nẽpé cótrahentes non aliter quàm pro omni tempore contracturos, hoc præsumendum erit, si alicuius ex cótrahentibus interest contractũ pro omni tempore, non pro minori durare, intereſseq; ipsius sit considerabile, prout dicebamus supra in locatione ad longum tẽpus facta, ratione translationis dominij, vtilis, tunc enim contractus in totũ vitiabitur, & pro tẽpore permisso nó sustinebitur, ex l. füd⁹. vbi glos. & DD. ff. de cótrahenda emptione. & in. l. eiusdẽ. §. interdũ. ff. de ædilitio edicto. vt resoluit Alex. in d. §. sed si mihi. n. 5. & latè Tiraqu. d. §. 22. glo. 1. n. 20. cũ seqq. quos sequitur D. Mol. vbi supra, in vers. illud tñ, dicens, q; si nullũ interesse prætendi possit ex eo quòd contractus pro tempore permisso valeat, nec ex coniecturis contrarium colligi possit, semper contractus pro tempore permisso valebit, & pro tempore prohibito vitiabitur, iuxta supra dicta: qđ verum puto.

12 Vltimò superest, vt examinemus, an contractus locationis de re Ecclesiæ factus vltra tempus permissum, vnico tñ pretio pro omnibus annis simul constituto, an in totũ vitietur, nec ne? In qua quæstione cómun. senten. DD. habet, in ea spẽcie contractũ in totũ vitiari, quia ex vnius pretij assignatione contrahẽtes id sẽsisse videtur, vt nó nisi pro toto tẽpore contractus valere debeat; vnica enim pactio est quę cómodam temporis diuisionẽ non patitur: quod expressissimè decidit Bald. cons. 475. libr. 1. quem sequitur Tiraquel. libr. 1. de retractu. §. 25. glos. 1. nu. 10. quam sententiam dixit veriorẽ & magis cómunẽ Alex. d. cons. 143. n. 4. & 7. eamq; expressè probat D. Couar. vbi supr. d. n. 5. vers. ex his etiam, vbi q eadem ratione idem dicendũ erit in locatione de re Ecclesiæ facta, erit namq; nulla omnino, neque pro tribus annis, aut eius temporis pro quo iure fieri poterat, sustinebitur, quia est vnica ex mente contrahentiũ, & indiuidua locatio, in qua non potest separatio cõgrua fieri eius tẽporis qđ permissum est, ab eo in quo excessus adest: qđ verissimũ puto, vt prædixi, & placet quoque Molin. vbi supra, d. nu. 28. in fin. non ea ratione solùm, sed ex eo et, am quòd diuersa contractus species à locatione ad modicum tempus sit.

Sed aduersus prædictã sententiã, quæ habet, quòd locatio de re Ecclesiæ facta vltra tẽpus permissum vnico pretio pro omnibus annis simul cõstituto, vitietur omnino in totũ, tenet Iulius Clar. vbi sup. verb. emphitusis. q. 6. ea nẽpè ratione, q; possit pretiũ pro rata in singulos annos distribui, sicque cómodam diuisionem in hunc sensum huiusmodi locatio patiatur: cuius sententia contra communem placet D. Molin. vbi supra, d. n. 28. vers. & quamuis, nisi ex his quæ dicta

dicta sunt seu similibus constaret, locantem, non nisi pro omni tempore locationis rẽ locasse, seu maiores fructus rem ipsam quibusdam annis quam alijs solitam esse producere, vel aliter contrahentium interesse, non nisi pro omni tempore, non autem pro minori contractum valere; quo casu, inquit ille, cõtractus in totum vitiabitur, non tamen ex eo quòd vnico pretio facta fuerit locatio, sed quia ex rationibus prędictis contrahentes videntur locationem, habito respectu ad omne tẽpus per quod fuit facta, non autem ad singulos annos, eam fecisse. Sed quãuis hęc opinio probabilis videatur, mihi magis placet cõmunis prædicta limitatio, eamque in praxi sequendam esse existimo, eritque indubia, si ex prædictis constiterit, contrahentes non aliter contracturos; tametsi adhuc existimem ex prædicta pactione vnius pretij, siue vnicę pẽsionis constitutione pro toto tempore locationis, satis ostendi mentem contrahentium absque alijs coniecturis eam esse, vt contractus indiuiduus sit, ac proinde in totum vitietur.

SVMMARIVM.

1 *PRimogenia in Hispania an iustè instituí possint in conscientia, tam facultate Regia, quam legis Regiæ tertij & quinti bonorũ & numeris seqq. præcipuè nu. 8. vbi opinio affirmatiua probatur, dummodò cæteri filij alimentis, saltem competentibus, nõ defraudentur, vt in nu. 29.*

2 *Prima ratio, quare primogenia licita sunt & permissa, est propter bonum publicum.*

3 *Interest Reipub. illustres habere familias, earumq; patrimonia conseruari, &c.*

4 *Domus magnatũ sunt veluti ossa firmissima totius corporis Reipub. vt hic latè ostẽditur.*

5 *Primogenia etsi iure naturæ repugnare videantur, cedunt tamen in decorem & emolumentum Reipublicæ, vt hic.*

6 *Secunda ratio, quare primogenia sunt licita, est, quoniam bonorum diuisione patrimonia maximè extenuantur.*

7 *Maioratus cõstitutio fit, vt bona vnita cõseruentur in personis primogenitorum.*

8 *Tertia ratio est, quoniã ex hac maioratuum institutione nobilitas & familiarum dignitas sustinetur, quod maximè interest Reipublicæ, & in nu. 9.*

10 *Quarta ratio est, vt nomẽ & memoria nobiliũ, qui hos maioratus cõstituunt, conseruetur, plerumque enim ea cõditione fiunt, vt successores nomen & arma cõditorum ferant.*

11 *Arma & insignia, quæ in maioratuũ creatione imponuntur, Reipublicæ vtilia sunt, vt hic.*

12 *Conditio maioratus, vt possessor eiusdẽ nomen & arma conditoris ferat, & in tumulo fundatoris sepeliatur, ad vnguem obseruanda est, alioquin maioratu erit priuandus.*

13 *Quinta ratio est, quãdo maioratus fit de oppidis, quorum iurisdictio & gubernatio ad constituentem pertinet, quia per vnicum dominum castra & iurisdictiones rectius & tutius gubernantur, & propter discordiam quæ facilè oritur inter plures.*

14 *Aliæ plures causæ instituendi primogenia reddi possunt, vt hic remittuẽ.*

15 *Vera rerum cognitio à causis prioribus deriuatur, & rectè eam rẽ scimus, quam ex prioribus causis cognoscimus.*

16 *Maioratuum Hispanorum originẽ quodãmodo deriuationem ab instituto diuino duxisse, vt hic latè probatur.*

17 *Maioratus Hispani non modicam habent ab instituto diuino deriuationem, & processerunt à legibus & institutis Hebræorum.*

18 *Primogenia nostri tẽporis nihilominus à legis veteris primogenijs dissimilia sunt.*

19 *Iure etiã diuino fœminæ excludebãtur, admissis masculis, pro conseruatione familiarum.*

20 *Ius primogenituræ simpliciter sumptum à iure naturali, quod natura omnia animantia docuit, etiam originem ducit.*

21 *Primogenia a iure etiam gentium non modicũ principium duxerunt.*

22 *Non est vera distinctio communis iuris gentium primæui & secundarij.*

23 *Primogenia à iure quoque ciuili originem ducunt: nam etsi facultas testandi à iure gentium processerit, id tamen verum est inuentione: forma autẽ & solennitate atque approbatione à iure ciuili prouenit.*

24 *Primogenia originem etiam ducunt à lege Canonica, & etiam consuetudinaria.*

Primoge-

25 *Primogenia Hiſpanorum ſecundariò & certius ab ipſo Hiſpaniæ Regno, tãquam à capite, eiuſque ſuccedendi ordine deriuantur, propriãq; ac veriſsimã originem trahunt.*

26 *Quoties in maioratus ſucceſsione dubitatio incideriť, interpretatio accipienda eſt à Regni ſucceſsione.*

27 *Iura nullam inducunt, nec cogunt ad faciendum maioratum vel meliorationem ſed tantùm id permittunt, concedunt, atque indulgent, ob bonum publicum.*

30 *Maioratus ac vinculum quinti bonorum, aut tertij, vel tertij & quinti, in vtroque foro liciti ſunt, etiã ſi fiãt in fauorẽ cõſanguineorum, vel aliorum, diſicientibus deſcendentibus & aſcendentibus, vt in nu. 31. Idem in maioratu vel vinculo de 3. parte bonorum facto ab eo qui aſcendentes, non vero deſcẽdentes legitimos habet, vt in n. 32. Idem in maioratu facto, de omnibus bonis in perſona filij naturalis, deficiẽtibus deſcẽdentibus legitimis, quãuis aſcẽdẽtes adſint, vt in n. 33*

34 *Mater poteſt facere maioratum in filium ſpurium deficientibus alijs legitimis & naturalibus.*

35 *Lex humana, tam ciuilis quam canonica, ob bonum commune lata, etiam in foro conſcientiæ ſeruanda erit.*

36 *Qui legis humanæ authoritate aliquid facit, non peccat, niſi ea lex diuinæ contraria ſit.*

37 *Maioratus omnium bonorum abſque Regia facultate fieri non poteſt, niſi cæteri filij expreſsè cum iuramento eidem conſentiant.*

38 *Maioratus ex omnibus bonis cũ licentia Regia à parentibus factus, nõ relictis cæteris filijs alimentis competentibus, ſiue eadem facultas hoc præceperit, vel non, in neutro foro non eſt ſecurus: non tamen erit nullus, ſed potius ſuſtinebitur, aſsignatis cæteris filijs alimentis competentibus, vt in nu. 39.*

40 *Facultas Regia ad faciendam maioratum, de omnibus bonis alicui conceſsa, conditione adiecta, vt cæteris filijs alimenta competentia relinquantur, eſt iuſtiſsima, & in foro conſcientiæ tuta reſpectu omnium ea forma ſeruata.*

41 *Facultas Regia ad faciendum maioratum de omnibus bonis conceſsa ei, qui quamuis non habeat deſcendẽtes legitimos, habet tñ aſcẽdentes huiuſmodi, an valeat? & num. ſeqq.*

42 *Legitima aſcendentium, lege, conſuetudine, reſcripto, ſeu etiam Statuto, non ſolum minui, ſed etiam omnino tolli poteſt.*

43 *Maioratus factus cum facultate Regia in fauorem deſcendentium, vel aſcẽdentium, in quo grauamen in legitima debita apponitur virtute eiuſdem facultatis, iuſtus & in foro conſcientiæ tutus eſt: ſi verò abſque facultate Regia id fiat, ſed cum permiſsione legis, valebit etiam cum prædicto grauamine, cum conſenſu legitimo eiuſdem meliorati, & grauati: & nu. 44. quid quãdo deficit prædictus conſenſus.*

45 *De natura primogeniorum eſt, vt ipſa de primogenito in primogenitum tranſeant.*

46 *In maioratus ſucceſsione linea recta debet ſemper ſuccedi, vt nec ſucceſsio retrocedat, nec de vna linea ad aliam tranſitus fiat.*

47 *Recta linea non ex omnibus qui inſtituẽte, ſeu potius maioratus poſſeſſore deſcendunt, ſed ex ipſis primogenitis, qui gradatim procreantur, tantummodò conſtituitur, vt inter filios, nepotes, & pronepotes, cæteroſque deſcendentes primogeniti tantum lineam rectam efficiant, & ſucceſsiuè admittantur.*

48 *Linea vltimi poſſeſſoris conſiderãda primùm eſt, vt illi, qui ex ea procedunt, cæteris præferantur: nec tranſitus fiat ad alias lineas, donec ex ea deſcendentes finiantur. Secundò conſiderandus eſt gradus. Tertio ſexus. Quartò ætas, vt latius num. 49. declaratur, & etiam nu. 50.*

51 *Finita linea primogeniti maioris, ſtatim ſuccedit ſecundògenitus, eiuſque linea, & deſcendentia, & poſteà ſimiliter tertiògenitus.*

52 *Filius primogenitus efficit primum caput in linea deſcendentium, & filius ſecundògenitus ſecundum, ac tertius tertium, vt hoc ordine ad maioratus ſucceſsionem admittantur.*

53 *Filius ſecundògenitus nunquam dicitur primogenitus, dum aliquis filius vel deſcendens à primogenito ſupereſt.*

54 *Extincta linea recta deſcendentium, ad lineam primogeniti collateralium maioratus ſucceſsio pertinere debet; & quomodo primogenitura inter collaterales cõſiderari debeat.*

Quilibet

55 *Quilibet fratrum conſtituit propriam lineam, & alter de alterius linea non dicitur.*

56 *Finita vna linea in ſucceſsione maioratus, nõ cõſideramus perſonam proximiorem, ſed lineã proximiorem, & in d. linea ſemper quærimus primogenitum.*

57 *Primogenitus dicitur, qui deſcendit per ipſam lineam rectam ex primogenito.*

58 *Lex. 2. tit. 15. par. 2. quanuis loquatur in ſucceſsione regni, ſeruanda quoq; erit in ſucceſsione alterius cuiuſcumq; maioratus particularis Hiſpaniæ, & nu. 59. & 62.*

60 *Nepos ex filio maiori præmortuo præfertur filio ſecundogenito ſecundùm communem obſeruantiam in Hiſpania: quod procedit etiã in maioratibus ante d. l. Partitæ inſtitutis, vt in num. 61.*

Sola conſuetudo ius ſuccedendi tribuit.

CAPVT XIIII.

An iuſtè inſtitui poſsint primogenia, deque eorum natura, & ſucceſsione.

1 FRequens eſt illa quæſtio, an primogenia in Hiſpania iuſtè inſtitui poſsint, tam facultate ſpeciali regia, quàm ex illa generali legibus huius regni parentibus reſpectu tertij, & quinti omnium bonorum ſuorum cõceſſa, plurima enim ſunt, quæ animum inſtitutorum turbare poſsent, niſi hæc quæſtio à ſuis principijs traheretur.

In primis enim videtur conſtitutiones, & conſuetudines maioratuum veluti accuſatrices naturæ eſſe: textus vulgaris in. l. maximum vitium. C. de liberis præteritis vel exhęredatis. & in. l. lege duodecim tabularum. ff. de legitimis hæredibus.

Secundò, quod in conſcientia conſtitutiones maioratuum ſecurę nó ſint, vel ex eo ſuaderi poſt, quòd in eis inſtituendis violetur illa ęqualitas, quam iura naturalia, legeſq; ciuiles inter fratres præcipuè obſeruari voluerunt, vni filio quaſi totum patrimoniũ aſsignãdo, cęteris autem minimam eius portionem relinquẽdo: & quòd ſit contra ius commune, latè probat Tiraquellus de iure primoge. q. 4. art. 1. cum ſeqq. vſque ad. 11.

His accedit, quod fœminæ plerumq; ab horum primogeniorum ſucceſsione aduerſus naturalẽ etiam ęquitatẽ excluduntur, inuitæq; ac renitentes in monaſteria detruduntur, pluraq; alia in cętero rum filiorum prędiudicium paſsim inueniuntur, quia in horũ primogeniorũ ſucceſsione nõ melior, ſed maior natu cæteris filijs præferri ſolet, & ad inſtituendos opulentiores maioratus homines per fas & nefas ad ampliſsima patrimonia acquirenda alliciuntur, in eiſq; ſępe plura diſponunt, quæ potius Gętilitatis, quã Chriſtianæ religionis ſpeciem præſeferunt, memoriã ſuæ familiæ magna ſolicitudine perpetuã efficere deſiderãtes, ad nomĩnis inſignĩorũq; delationẽ ſucceſſores obligãtes, bonorum ălienationẽ pluribus vinculis prohibẽtes, pluraq; alia à viris Chriſtianis aliena diſponẽtes, & vtinam in eis, quæ Dei ſunt, & ad propriã ſpiritualem ſalutem ſpectant, non minorem curam ac diligentiam adhiberent.

Tertiò, quia cũ Paulus dicat: filius, ergo hæres videtur profectò eius repugnare ſententiæ, hæreditatem à cæteris filijs auferre abſq; eorũ culpa, vt vnĩ ſoli relinquatur: quid enim demeriti ſunt cæterij filij, quòd primogeniti non ſunt? an non ſunt filij ſicut & maiores? vel forſan eos natura abhorret, quòd parentes eos contemnunt? vel non ita agent ſicut primi? Fœmina prętereà maior cur maſculo prępon itur? nonne ex hoc natura ipſa increpatur, quòd prius fœminã quàm maſculum generauerit atq; in lucem proiecerit? Quare iam mirari deſine, quòd cæteri filij Iacob ægrè tulerint Ioſeph fratrẽ ſuũ fuiſſe tunica à patre donatũ Geneſ. 37. Qua de re agens D. Ambroſius lib. de Ioſeph Patriarcha. c. 2. inquit: Iũgat ęqualis gratia, quos iũgit æqualis natura: lucrũ pietas neſcit pecuniæ, in quo pietatis diſpendiũ eſt. Quid miraris, ſi propter fũdum aut domum oriuntur inter fratres iurgia, quãdo propter tunicam inter Iacob ſancti filios exarſit inuidia?

Ex ſu pradictis igitur probari videtur, huiuſmodi primogenia iuſtè inſtitui nó poſſe, vt tenuit Cinus in l. reſcripta. 3. q. C. de precib imperat. offerend. dicés, primogenitum, qui ſecundùm conſuetudinem Anglię precipuum habet paternũ patrimonium, non ſatis tutum eſſe in foro conſcientiæ, niſi vtrſque fratrũ partem æquo iure illi obtingẽtem reſtituat: idem Cinus in l. Barbarius Philippus, col. 1. ff. de officio prætoris, poſt Petrũ de Bellaper. in §. fi. inſtit. de iure naturali gent. & ciuil. & Lucas de Pẽna in l. quicumq; colu. 1. C. de principibus agent. in rebus lib. 12. dicens huiuſmodi fideicommiſſa perpetua, quæ iure primogenituræ deferuntur, odij pleniſsima eſſe, cùm deprimant ſecundogenitos, quos ſicut & primogenitum natura creauit. Iaſ. etiã in. §. ſed iſtæ quidem. nu. 124. inſt. de actio. & Ioã. Lizerier de primog. lib. 2. q. 15. vbi latiſsimè de hac re agit: eiuſdẽ ſentẽtię fuit D. Simanc. qui hos, pluresq; alios primogeniorum abuſus recenſuit de catholic. inſtit. c. 9. nu. 126. cũ ſeqq. prout refertur ab alijs, ſecundùm autẽ meam impreſsionem, quæ eſt nouiſsima, hoc ſẽtit. n. 269. cum ſeqq. vbi dicunt cõcludere, ead. primogenia non aliter ſibi iuſta videri, quã ſi ad aliquem honeſtum finem dirigantur, pijſquè operibus temperentur, atq; ſine alterius iniuria fiant, & ea principijs iure naturæ aduerſari, nimiſque Reipublicæ damnoſa eſſe, aſſerit Mẽch. de ſucceſsio. creat. in præf. lib. 1. nu. 24. & in l. ſi quis in ſuo. C. de inofficioſo teſtam. nu. 26. cum ſequentibus.

2 Rurſus, quod huiuſmodi primogenia, ſiue à teſtatoribus inſtituta, ſiue cõſuetudine recepta ſint, iure optimo in vtroq; foro, tã exteriori, quã interiori animæ cõſiſtãt, plures ſũt rationes, quarũ prima, &

3 pręcipua eſt propter bonũ publicũ, † quia intereſt Reipublicę illuſtres habere familias, earũq; patrimonia conſeruari, vt viri optimates, ac proceres, Rẽpublicã ipſã tueãtur, belloq; ac pace regibus deſeruiãt, & ideò oportet hos maioratus, veluti colũnas quaſdã Reipub. ſubſtitui, quo poſsint primates opibus potẽtes illã defẽdere ab infidelium manibus, atq; hæreticorũ perfidia: † ſunt enim domus magnatum veluti oſſa firmiſsima totius corporis Reipub. quibus tempore belli ipſa maximè innititur, & vt ſit primogenitus ipſe totius familiæ robur, ac præſidium & refugium, & fratres inopes alere, ſororeſque egentes dotare aſtrictus ſit, tã in cõſcientia, quàm in iuſtitia, vt ex alijs docet in propoſito. D. Simanc. lib. 1. de primog. Hiſp. c. 21. D. Ant. de Padill. in rub. C. de fideicom. nu. 4. verſi. vlti. & D. Moli. latè lib. 2. de Hiſp. primog. c. 15. nu. 58. & 59. & iterum in annotatione ad eum locum, annotatione 14. & tandem vt alia quàm plura onera in propriæ familiæ decus ac honorem ſubire debeat: quod citra bonorũ colligationẽ fieri nõ poſſet, & vt inquit Domin. à Sot. lib. 4. de iuſti. & iur. q.

5 15. art. 1. ad 2. † etſi primogenia iuri naturæ repugnare videãtur, propterea q̃ omnes liberi eorũdẽ parẽtũ ęquaſorte naſcãtur, ac perinde ęquo iure nutriri, atq; educari debeant: attamẽ id non ſolũ in decorẽ Reipublicę, verùm & in eius emolumentum & firmamentũ cedit: non ergo arbitrentur magnates ipſorum cauſa maioratus eſſe inſtitutos, ſcilicet vt eorũ proſapiæ perpetuò durẽt, ſed in bonum Reipub. expedit namq; vt eius cõmune corpus oſſa habeat & neruos, quibus fulciatur, ob idq; decretũ eſt, vt tãquã Reipublicæ robora, aliquæ perſiſterent illuſtres domus, tum vt à cõſilijs eſſent, tùm etiam vt tempore belli eiũs eſſent ſuſtentacula, ſimilis namq; eſt agricolarũ prudentia, qui arbori & viti minores ramunculos circumquaq; amputãt, vt pręcipuum germen in truncum excreſcat: & quantùs re vera hoc intereſſe Reipublicæ, quod verſatur ex inſtitutione maioratuũ, ſit ſecũdariũ, non verò principaliter, fiunt namq; præcipuè ad vtilitatem vocatorũ, ſecundariò verò in fauorẽ Reipub. propter prædicta, vt bene probat Pelaez de maioratibus. 1. p. q. 27. nu. 4. attamen ille fauor Reipublicæ, quanuis ſecundariò proueniat, ſufficit ad iuſtificandos maioratus, vt licitè permittantur, vt omnes hac de re agentes id probant.

Secunda

6 Secunda ratio eſt, quoniam bonorum diuiſione patrimonia maximè extenuantur atq; exinaniuntur: argu. tex. in. cap. tuę, & in. c. maioribus. de pręb. l. in plures ff. de exercitoria act. intereſt autem Reipublicæ vel maximè habere ſubditos locupletes, vt in auth. vt iudices ſine quoquo ſuffragio. §. 1. verſi. conſiderauimus, collatio. 2. tex. in §. fin. inſt. de his qui ſũt vel alien. iuris, ſic ad munera & honores eligi oportet viros rerũ facultate pręſtãtes. l. eos qui vtẽſilia. ff. de decurionibus, l. ad ſubeunda. C. de decurionib. lib. 10. & vt inquit D. Bernardꝰ, quẽ refert Abb. in. c. licet, de voto. col. 2. verſ. in glo. 3. prope finẽ, melior eſt filiorũ diſpoſitio, quã

7 diuiſio hæreditatis: † cõſtituto enim maioratus fit, vt bona vnita conſeruẽtur in perſonis primogenitorũ, ſecundũ Socin. conſ. 47. facti. nu. 6. lib. 3. latè tradit Tiraquel. in tractatu de primog. q. 4. n. 13. Pelaez de maioratib. 1. p. q. 1, n. 9. vbi refert in hoc bonã legẽ. 10. tit. 29. p. 2. ibi: *De los ſeñorios mayores, porq̃ no mẽguaſſẽ, ni ſe desſiezieſſẽ del todo,* & inquit Guillier. à Mõſerrat. in tractat. de ſucceſsio. reg. Frãc. vol. 13. ſuper. i. dubio. n. 25. & 26. quòd taliaiure primogenituræ acquiſita, ſũt indiuiſibilia: prẽmaximè propter primogeniti honorẽ, & eiuſdẽ domus conſeruandam prærogatiuam, quę melius ampliori & pinguiore familia, & bonorum potentia, quàm tenui & exili patrimonio conſeruantur, & per quæ viri nobiles inueniũt vxores nobiliores, per quas eorum generis nobilitas creſcit.

8 Tertia ratio conſiderari poteſt, quoniã ex hac maioratuũ inſtitutione nobilitas & familiarũ dignitas ſuſtinetur: q̃d maximè intereſt Reipublicæ, vt in l. 1. verſi. publice. ff. de vẽtre inſpiciẽdo, quã rationẽ locupletauit Siman. lib. 1. de primog. Hiſp. c. 17. & poſt eũ D. Ant. de Padill. in rubri. n. 4. C. de fideicõmiſ. vbi q̃ in hoc clariſsimo Caſtellæ principatu illuſtres familię penitus interierũt, vt nec veſtigiũ quidẽ earũ appareat, propter maiorũ paupertatẽ, quę quidẽ indẽnes in ſuo ſplẽdore ad præſentẽ vſq; diẽ perſeueraſſent, ſi eorũ anteceſſoribus curę fuiſſet bona aliqua perpetuo fideicõmiſſo colligare, † genus nãq; & familia per maioratus conſeruantur, vt in l. 1. §. quanuis. ff. de vẽtre inſpiciendo. notant Cinus & alij in l. 1. C. de adult. & plures allegans Pelaez. vbi ſupra. 1. p. q. 1. num. 9. eſt bona. l. 44. tit. 5. par. 5. ibi: *Mas que ſinque ſiempre ami hijo y mi heredero, porque ſea ſiempre mas honrado, y mas tenido:* facit. l. cum filius. §. pater. ff. de leg. 2. ibi: Diuitiæ enim agnationes tuentur, & ſine eis obnubilantur, & diruuntur. tradit Ioan. Andreas ad Speculatorẽ in tit. de ſucceſsionibus ab inteſt. in rubric. colu. 2. in princip. & ſatis probatur in l. 3. in princip. ff. de teſtibus. & ideò B. Auguſti. in lib. de Ciuitate Dei, quem refert Alexand. conſi. 52. circa hanc dubitationem colu. 1. in fin. lib. 4. dicit, quòd in familijs per diuitias conſeruatur honor, maioratus enim ſemper inſtituuntur ad honorem familiæ & memoriam defuncti, vt iure probat Arias Pinel. in l. 1. C. de bonis matern. 3. part. nu. 99. verſi. ſed pro ſucceſſore, & inquit Bologninus conſi. 62. cor mundum. colu. 3. verſi. ex quo infero, quòd in inſtitutione maioratus nõ ſolùm verſatur vtilitas eorum quibus fit conceſsio, & ſuorum deſcendentium, ſed etiam publica vtilitas concedentis pro ipſius memoria perpetuò conſeruanda, & pro regimine eorum qui in maioratu ſucceſſuri ſunt, de quorum intereſſe etiã non leuiter tractatur.

9 Quarta ratio ſuperioribus adiũgi poteſt, quod nomen & memoria nobilium, qui hos maioratus conſtituũt, ex eorum conſtitutione conſeruatur, plerumq; enim ea conditione ſucceſſores vocantur, vt conſtituentium nomen ferant & arma, quæ cõditio honeſta quidẽ eſt, † atq;

10 iure probata, ſi nomen illud honeſtũ ſit. l. ſed ſciendũ. l. facta. §. ſi verò nominis. ff. ad Trebellia. l. ligatũ. ibi: Memoriæ defũcti cõſeruãdę gr[illegible]. ff. de vſufr. leg. l. Titia. §. fi. ibi: Cùm ſubſcriptione nominis mei. ff. de auro & arg. leg. l. cũ filius. §. inter, ibi: In honorẽ nominis mei. ff. de leg. 2. l. hoc iure. §. fi. ff. de donat. quæ iura in hoc præter ordinarios ſcribẽtes notarũt Alber. in rub. n. 1. ff. de iuſti. & iur. & Soci.

consil.259.per totũ.vol.2.Deci.cõsi.279. lib.1.Guilliel.Bened.in repetitio.c. Raynuncius.de testa.verb. & vxoré nomine Adelasiã,nu.22.Chassanęus in catalogo glorię mũdi.1.p.cõsiderati.38.cõclu.46. & alios referẽs D.Ant. de Padill. vbi supra,vbi ꝙsi nomẽ à testatorepręceptũ in honestũ sit,aut turpia insigniacõditione reiecta,maioratusfirmus manet:sequitur D.Moli.lib.2.de Hisp.primoge.c.14.nu. 25.vbi plura in ꝓposito adducit,&.nu.3. cũseqq.latè probat,qđ prędixim⁹ de delatione nominis atq; armorũ, & insignio-
11 rũ fũdatoris maioratus, per successores eiusdẽ faciẽda:† arma enim atq; insignia quę in maioratuũ creatione imponũtur, ipsi Reipublicę vtilia sunt, vt liberi eius ad præclara facinora imitanda eorũ cõtẽplatione prouocẽtur:argumẽ.tex.in.l. ex liberalitate,versi.neq; eiusnomine.ff. de operib.publi.quẽ text. ibi in hoc expẽdit Bart.atq; Roman.singul.480. Tiraquel.de nobilita.c.6.n.15.Rip.in.c. cũ Ecclesia Sutrina.de cauſ.possess.& prop. nu.97.Lud.Gom.in.§. pœnales.n.5.inst. de actio.prout eos refert & sequitur D. 13
Ant.de Padill.vbi supra.Prætereà insignibus & armis agnationes & familiæ cõseruãtur.l.lex quæ tutores.C.de administratio.tut.ibi: Inqua maiorũ imagines, aut nõ videre fixas,aut reuulsas videre,satis est lugubre.& in.l.legata.§.fi.ff.de administrat.rerũ ad ciuit.pertinẽt.l. Quintus.§.ad authoritatẽ.ff.de annuis legat.l. Basilicã.C.de operibus publi.cũ alijs,& notãt Anchar.consi.113.col. 2.n.3.& 4. Anania consi.86.col.penul.n.2.Ripa in l.Centurio.nu.164.ff. de vulg. & pupil. substit.qđ &probãt Roma. singul.474. Cæsar Lamber.de iure patron. lib.3. 5.q. princi.art.4.nu.2.& 8.cũ præcedẽtibus & seqq.Burgos de Paz in proœmio legũ Tauri,nu.23.& D.Moli.de Hisp.primogen.lib.2.c.14.nu.6.

12 Ex quibus fit,vt si quis ea cõditione maioratũ instituat,vt possessor ferat ipsius nomẽ,& arma,& vt in tumulo fũdatoris sepeliatur,hæc omnia ad vnguẽ sũt impleda,vt si vel in vno deficiat, maioratu sit ille priuãd⁹:argu.l.facta. circa finẽ.§. in danda.ff.ad Trebel. vbi Bart. Paul. & cõmuniter scribẽtes id notãt, Soci.in.l. quibus diebus.§.Termilius.col.3.n.10.ff. de cõdit.& demõstra.& in cõsi.259.col. 2.n.2.& 3.lib.2.Deci.consi.273.n.2.Guil liel.Bened.in.c.Raynũti⁹ de Clera.n.44 cum seqq.& verbo,si absq; liberis moretur,in 2.nu.25.de testa.Guido Pape de cisio.251.& 467.Boerius decisio. 146.n. 6.Tiraquel.in legibus cõnubialibus. l.5. nu.14.Parisius consi.15.n.79. cum seqq. lib.2.& consi.19. à nu.28. vsque ad finẽ, eod.lib.2.Greg.Lopez in.l.3.tit.4. part. 6.in glossa,*contra honestidad.* D. Anto.de Padill.in d.rubri. C. de fideicõmissis,nu. 5.versi.ꝙ si quis.Burgos de Paz in proœmio legum Tauri,num.24.estq; verisimum,atque sic obseruari solitum,secundùm D.Molin.vbi supra.nu.10.& nu.13. cum seqq.latè agit,quomodo proceden dùm sit contra maioratus successorem, nomen & arma testatoris non deferentem. Eamdẽ sententiam latissimè probat & pluribus modis ampliat Antonin.Tes saurus decis.Pedemont.270. per totã.

13 Quinta ratio assignari potest,quando maioratus sit de oppidis,quorum iurisdictio & gubernatio ad constituentem maioratum pertinet, quia per vnicum dominũ castra & iurisdictiones rectius, & tutius gubernãtur:expedit enim Reipublicę per vnum gubernari.l.2.§.nouissimè.ff.de origine iuris.tum etiam propter discordiam, quæ facilè oritur inter plures,vt in.l.cum pater.§.dulcissimis. ff.de leg.2. tùm prętereà,quia per plures segnius negotia expediuntur:his nanq; rationibus ius primogenituræ introductũ est,ne dignitas minuatur, & Respublica lędatur ob pluralitatem principũ: quia multitudo principum noxia est, secundum Philosoph.tradũt DD.in c.licet.de voto.Oldrad.consi.94. eleganter, col.3. Decius consi.389. visa longa.n.6. Natta consi.505.nu.33.Tiraquel. de iure primoge.q.4.nu.13.30.& 31. quos sequitur Franciscus Becius consi.56. nu.34.lib.1.

14 Sed & alię plures causæ instituẽdi primogenia reddipossẽt,vt colligũtur ex Simon.d.lib. 1.de Hisp.primogen. c.16.& sequentibus,

sequentibus,& Francisco Piscin. de statuto excludente fœminas.nu.6.cum sequentibus:sed & illa pręcipua est vnitatis conseruandæ,quę est principium omnium rerum,vt pluribus comprobat atque curiose, vt adsolet, exornat Tiraquel.vbi supra d.q.4.nu.16.cum seqq.

15 Sed vt res ista probabilior,ac securior in foro cõscientiæ fiat, eam à suis principijs trahamus,vt vere cognoscatur: inquit namq; Philosoph.Vera rerum cognitio à causis prioribus deriuatur, & rectè eam rem scimus,quam ex prioribus
16 causis cognoscimus.† Quare obseruandũ primò erit,quòd maioratuum Hispanorũ originẽ ab instituto diuino quodã modo deriuationẽ primęuã duxisse,constat ex eo quòd Genes.c.25. mẽtio fit de primogenitura,cuius primogenituręius Esau vẽdidit fratri suo Iacob,& iterũ.c. 27.vbi Isaac dedit filio suo Iacob benedictionem,eiq; ius primogenituræ concessit,& ibi: Et esto dominus fratrum tuorum, & incuruentur ante te, & transumptiuè,in.l.2.tit.15.par.6.*E que lo han de obedecer como à señor*,&.c.43. Sederũt coram coprimogeniti,iuxta primogenita sua,& minimus iuxta ętatem suam, & Deuter. c.21.Iste est enim principium liberorum eius, & huic debentur primogenita, & alibi sæpe:eodem etiam iure diuino primogenito prerogatiuę quam plures prę cæteris filijs competebant, quia nempe ad dexteram patris primogenitus sedebat, sacrificia offerebat, cuncta ex bonis parentis duplicata sibi vendicabat, diebus festiuis vestem pretiosam ferebat,benedictionem à parẽte in mortis articulo capiebat, cibarijsque duplicibus fruebatur:quæ iura antiqua primogenituræ in veteri Testamento fuisse meminit glos.in.c. quam periculosum. 7.q.1. quam ibi sequuntur communiter scribẽtes.idem in d.c.licèt *de voto*,Alex.consi. 261.circa finem.libr.2.Laudensis in tractatu de primogenitura. 1.& 2.quæstio. Ioan.Lizerier in eodem tractatu, libr.1. 1.2.& 3.quæstionibus,& libr.2.quæstio. 2.vbi 23.primogenitorum prærogatiuas enumerat.Tiraquellus de iure primoge. in prælatione. num. 12.Anton.Gomez in.l.40.Tauri.num.1.D.Molin. lib.1. de primogen.Hispanor.c.2.num.3.vbi hoc apertè ostendi affirmat in.l. 2.tit.15.par. 2.ibi:*Y segun ley se prueua por lo que Dios dixo à Abraham*,& ibi:*Ca segun el dixo à Moysen en la vieja ley, todo masculo que naciesse primeramente,sera llamado cosa santa de Dios*, & iterum ibi,*Se prueua por las palabras que dixo Isaac á Iacob su hijo,quando le dio la bendicion*. Quo fit, vt maioratus Hispani non modicam habeant ab instituto diuino deriuationem,prout tenuit Oldra. consi.257.latius Abb. consi.3. num.3.& 4.lib.2.Ioan.Andr.& alij in cap.licet.de voto.Palac.Rub.in.l.40. Tauri. num.1. de quo latè agit Tiraquellus in præfatione vbi supra,nu.18.& in quæst.29.nu.11. & Ant.Gomez vbi supra,& processerũt à legibus & institutis Hebræorũ secundùm eundem Tiraquellum quęst.10. nu. 17.Vnde Ant.Nebrissensis in suo dictionario exponens hoc verbũ, *Mayorazgo*, 18
dicit idẽ esse qđ primogenitura. † Quod prædiximus verisimum est,si ad ipsum ius primogenituræ simpliciter ac de per se sumptum referatur:tametsi primogenia nostri temporis à legis veteris primogenijs dissimilia sint,vt ex pluribus probat Burgos de Paz in proœmio legum Taur.nu.91.cum sequentibus.D.Simãc. de Catholic.institut.c.9.nu.125.& in suo tractatu de primogen.Hispa.lib.1.c.1.& D.Moli.eod.tractatu.lib.1.c.1.& Pelaez in eodem tractatu in initio.1.part.nu.2. cum sequentibus.† Iure etiam diuino fœminæ excludebantur, admissis masculis pro conseruatione familiarum, vt patet Numer.cap.27.& in cap.fin. tradit Angel.consi.299.statuto ciuitatis, & Tiberius Decianus consil. 1. numer. 38. volumin.1.

20 Similiter ius primogenituræ simpliciter sumptum, à iure naturali, quod natura omnia animantia docuit, etiam originem ducere vel ex eo constat,quòd omnia animalia,etiam ratione carentia, ipsa solùm natura impellente ardentius primogenitos ament, eisque ius quoddam veluti primogenituręe tribuãt,

vt latissimè ex plurib⁹ probat Tiraquel. de primogenit.in præfation.nu.36. cum seqq.& expressè probat d.l.2.par.ibi: *La primera naturalmente*,quod aduertit Xuarez in repetitione.l.quoniam in prioribus,in.11.limitation.2.dubio.nu. 22. C. de inofficioso testam. quem refert & sequitur D.Molin.vbi supra,lib. 1.c.2.nu. 4.quidquid Pelaez vbi supra probare nitatur contrarium,nempe ius primogenitur nó esse de iure naturali,sed imò prę ter ius naturæ,secundùm Alberic. in.l. donationes quas diuus.n.4.C.de donat. inter virum & vxor.hoc namq; procedere posset quoad alia,secus verò quoad ordinem & ius quoddam primogenituræ, vt probat d.l. regia, & rectè considerant præfati priores authores.

21 Tertiò,& à iure quidem gentium primogenia non modicum principium duxerunt,cum eo iure libera facultas vnicuiq; concessa sit testandi,de req; sua disponendi,vt in. l. nec enim. §. deportati. ff.de milit.testam.l.milites.C.eodem tit. Bart.in.l.interdum.n. 7.ff.de condictione indebiti,quod latissimè probat D.Couar.lib.3. variarum resolutio.cap.6.num. 7.Ex qua disponendi libertate à iure gẽtium inuenta processerunt conditiones, vincula,fideicommissa, atque grauamina,quæ in Hispanorum maioratibus passim inueniuntur,vt rectè aduertit in proposito D.Molin. vbi supra,nu.5.illud addens, non esse in hac parte distinguendum ius gentium primæuum à secunda-
22 rio, † quia quanuis ea distinctio communis sit,non tamen est vera,cum vnicum sit ius gentiũ,etsi processu temporis variatum fuerit,vt latè explicat Fortunius Garcia, Alciatus, Connanus,Corrasius & Pinel⁹ ab eo ibidẽ in id citati:& quod maioratus à iure gentium ortum habuerint,probat etiam Ant.Gomez in.l.40. Tauri nu.1.& 2.

23 Quartò,& à iure quoq; ciuili ea omnia originẽ ducũt,nã etsi facultas testãdi, vt dicebamus,à iure gẽtiũ processerit, id tamẽ verũ est inuẽtione,forma autẽ,solennitate,& approbatione à iure ciuili prouenit,secundũ Ias.in. l. si testamentũ.C. de testam.probat Vigli.in.§.sed prędicta. n.4.inst.de testa.Alex.& Ias.in rub.ff.de acquir.hæredit.Decius cõsi. 455. n.3.D. Couar.vbi supra,& D.Petrus Peralta in rubric.ff.de hæred instit.nu.140.cum sequentibus. Iul. Clarus lib.3.recept.sentẽtiarum.§.testamentum.quæst.2.estq; verissima & communis opinio, vt plures allegans testatur D.Moli.vbi supra.n.6. vbi quòd sic ius ciuile passim plurima de huiusmodi fideicommissis, conditionibus,substitutionibus,vinculis, grauaminibusq;,in quibus pręcipuè consistit maioratuũ ratio,disponit, ita vt certissimũ sit, præcipuam ansam ius ciuile nostri temporis maioratibus dedisse,idque ipsum feciſſe ius regium Hispanorũ propriũ ac peculiare, ex quo præsertim intelligitur maioratuum substantia.

24 Sed & quintò originem etiam ducunt à lege Canonica,& etiam consuetudinaria,vt docet Ioan. Andr. quem sequuntur cæteri in.c.licet.de voto.Ioan.Lizerier,Tiraquellus,Molin.& Pelaez in locis supra citatis:quod & probat d.l.2.regia.ibi: *La tercera por costumbre*, & ibi: *Y esto vsaron siempre en todas las tierras del mundo.*

25 Sextò & vltimò,Hispanorum primogenia secundariò & certius ab ipso Hispaniæ regno, tanquam à capite,eiusque succedendi ordine deriuantur,propriamque ac verissimam originem trahunt: ipsum namque Hispaniarum regnum verissimus maioratus est,in eiusque successione seruatur verus ac pręcisus ordo primogenituræ,vt apertè decidit d.l.2.titu. 15.part. vbi Gregorius Lopez id notat, & profitentur cęteri omnes Hispani ac exteri,qui eius rei meminerunt: qui maioratuum institutẽdorum ordo à regibus in subditos fuit transfusus, & postea in Hispanorum consuetudinem abijt,vt asserit D.Molin.lib.1.de Hispan.primoge. cap.2.nu.26.

26 Hinc est, ad regni exemplar hos Hispaniæ maioratus fuisse introductos, vt nec illud dubiũ sit,quoties in maioratus successione dubitatio inciderit, si ex ipsius cõditoris verbis ac mẽte non satis concipi

cõcipi possit,quid ille sẽserit,ea interpretatio sit accipiẽda,vt eodẽ modo successio ducatur,quo in regni successione receptũ sit:argumẽ.text.in.c.cũ nõ liceat. de præscript.cum simil.atq; in specie maioratuũ Hispanię hoc respõdet Paul.Castrẽs.cõsi.164.in prędicta causa,quę vocatur maioria Hispalensis,lib.2.Peral. in rubric.nu.122.& in.l.3.§.qui fideicommissam.n.120.ff.de hęred. instituẽd.D.Ant. de Padilla in rubric.C.de fideicommiss.n. 6.D.Molin.d.lib.1.c.2.num.26.& 27. & alij plurimi, quos infra ad idẽ citabim⁹.

Obseruandũ tamen erit, quòd licèt primogenia à iure diuino,naturali,gẽtiũ,ciuili,Canonico,& regio, originẽ ac fũdamentũ ducant,ea tamen iura,nec vllum eorũ parentes,aut alios minimè cogunt ad faciẽdũ maioratum,vel melioratione in filios,alios vè,sed tãtùm id permittũt, concedunt,atq; indulgent ob bonũ publicum, publicamq; vtilitatem, vt patet
27 ex l.2.ti.27.p.2.ibi:† *Pero cõ todo esso*,&c. & in terminis tenet Abb.cõsi.3.nu.1.lib. 2.& Tiraquel.in d.tract.de primogen.q. 4.nu.13.Guiller.Bened. in d.c. Raynutius,in verb.in eodem testamento relinquens,in 1.n.159.vbi quòd cõsuetudo ꝙ primogenitus succedat,fũdatur iure diuino,naturali,volũtario & positiuo,nó autẽ necessario,prout refert & sequitur Pelaez vbi supra d.nu.2.in versi.nec etiã,& in vers.& ex hoc sequitur.Nihilominus tamẽ ex quo primogenia omni iure permissa& approbata sunt,rectè deducitur, licitũ esse quo ad vtrũq; forũ maioratũ, & meliorationes cõficere.Remanet igitur ex superiorib⁹ satisprobata,tã quoad ius fori,quàm quoad ius poli,iustitia maioratuũ Hispanię,cũ ipsi plurimis ex causis ac iustis respectibus Reipublicæ vtilibus,nec nó & ipsis fundatoribus ac descẽdentibus eorundẽ, tam primogenitis, quàm cæteris,ac perpetuitati & familiæ cõseruationi fuerint introducti,vt vidimus,ac prętera à iure diuino,naturali ac gẽtiũ originẽ trahere docuimus,sed etiã quoad eorũ formã,ac propriã & verã institutionẽ iure ciuili,regio & cõsuetudinario,vt deduximus:ex quibus argumentis in cõtrariũ adductis iã satis fit, vt nostrę huic sententię principali nó obsint.

28 Quare hanc secundam sententiã, nẽpè quòd primogenia,& maioratus Hispaniæ iure optimo,ac citra conscięntiæ discrimen fieri aut sustineri valeant, verior ac magis communiter recepta est,quã sequũtur Ioan.And.in regul.sine culpa.q. vltima, de reg. iur.in 6.in mercurial.Oldrad. cõsi. 94.col.2.& 3.vbi eam iure diuino,ciuili &canonico corroborat.Bar. in.l.2.nu.28.C.quæ sit long. consuetud. Martin.Laudens.de primogenit.q.12.eã que sequuti sũt etiã plurimi maximæ authoritatis iuris interpretes,congesti per Andr.Tiraquel. de iure primogen. q.4. nu.13.& 14.& Paris.consi. 72.nu.12.lib. 4.Paul.Castrẽs.cõsi.179.in causa,qua magnificus Dominus.nu.3.& 4.lib.1. cui & Ias.cõsentit cõsil.170.in præsenti cõsultatione.col.3.& 4.lib.4.& singulariter Prępositi. in c.ius naturale.col. 4. in medio. 1.distinctio.Aymon Crauetta consi.135. num.45.Bologn.consi.62.Palac.Rub.in repet.c.per vestras,post notabilia tex.§. 26.ante nu.1.Carol.Molin.in cõsuet.Paris.tit.1.de materia feud.§.8.glo.3.nu.30. & glos. 4.nu.15.Roderic.Xuar.in l.quoniam in prioribus.2.limitatio. ad.l.fori, per totam.C.de inofficios.testam. D.Couar.in.4 desponsal.2.p.c.8.§.6.nu.5. versic.quartò deducitur.idem in.c.Raynutius.n.24.de testam.& lib.3.variar. resol. c.5.nu.5.Greg.Lop.in.l.32.titu.9.p. 6.in princ.glosę magnę.D.Peral.in l.3.§.qui fideicõmissam.nu.121.ff.de hæred.instituend.Ant.Gom.in.l.40.Taur.nu.56.eãq; sequitur profitẽs esse veriorem & crebriorẽ,nõ solú in regni successione, qã suapte natura est indiuisibile,vt in.c.intellecto.de iure iurãdo.& in c.in apibus. 7.q.1.ac etiã in Ducatu,Marchionatu,& Comitatu.c.1.§.prætera Ducatus,de prohib.alienat.per Federic.quoniã meli⁹ per vnũ,quã per multos administratur.l.2.§. sed quia difficile. ff.de origine iur. & supra diximus in 5. ration.sed etiã in cuiusuis priuati hominis maioratu.D.Ant.de Padill.in rubri.C.de fideicõmis.num. 4. cum seqq.Burgos de Paz.consi.13.nu.43.

cum sequentibus,& eius filius in quæst. ciuil.2.nu.71. & hanc partem crebriori 32
doctorum numero comprobatam esse affirmat D.Moli.lib.2.de Hispan. primog. c.1.nu.3.plurimos eiusdem sententiæ authores citans,&Pelaez de maiorat.in initio primæ partis. nu. 2.per totum,& D. Spino in suo speculo testament. glos. 19. nu.15. cum sequentibus,& ex Theologis eandem sententiam probauit Bernard. vt refert Abb.in d.c.licet. nu.10.de voto,& Scotus in.4.sentent. distin.15.q.2. Ioan.Maior lib.2.sententiarum distinct. 44.quæst.8. Abulens. Numer.c.16.& c. 27.&.c.36.& Dominic. à Soto. lib.4.de
29 iustit.& iur.quæsti.5. art.1.ad 2. † hæc q; communis sententia proculdubio est tenenda, dummodo cæteri filij sua legitima, vel saltem alimentis competentibus non defraudentur,nec in legitima meliorati grauamen imponatur citra ipsius consensum, vt ex inferioribus liquidò apparebit,& modò sint condita cum recta ratione,& æquitate, secundùm eundem Pelaez de maiorat. 1. part. quæst.3. numer.1.

30 Ex qua receptissima & veriori sententia primò deducitur, primogenium illud ac vinculum,quod parentes,vel alter eorum fecerint authoritate legum huius regni dequinta eorum bonorum parte, siue in liberos,vel in extraneos, iustissimum esse,quoad ius poli ac fori.

Secundò infertur,idem esse dicendum in eo maioratu,qui ex tertia bonorũ parte à parente factus fuerit,seu simul de tertia & quinta bonorum portione, seruato ordine,de quo in.l.27. Taur.quæ hodie est.l.11.titul. 6. libr. 5.nouę Collect. Regiæ.

31 Tertiò infertur,idem à fortiori esse dicendum in eo vinculo & maioratu,qui ab eo,qui descendentes non habet, nec etiam ascendentes,factus fuerit in fauorem fratris,vel alterius cõsanguinei,vel etiam extranei, cùm enim in hac specie de legitima descendentium nec ascendentium agatur, isque omni iure possit de bonis suis liberè disponere,vt probauimus,absque vllo dubio poterit securè de eisdem maioratum instituere.

Similiter& quartò idem erit dicendũ, in eo maioratu qui ex tertia bonorũ portione ab eo qui ascendentes, non autem descendentes legitimos habet,factus fuerit,cùm.l.Regia.6.Tauri hodie.l.11.tit.8. lib.5.nouę Collect.Regiæ,possit ille qui ascẽdentes habet,liberè disponere de tertia bonorum suorum parte.

33 Quintò idẽ erit obseruandũ in eo vinculo & maioratu quem pater ascendentes habens, non verò legitimos descendẽtes,in persona filij naturalis, etiam de omnibus suisbonis instituerit, cùm hoc casu pater possit in pręiudicium ascendẽtiũ filio suo naturali omnia bona sua relinquere,vt in.l.10. Tauri, quæ hodie est.l.8.tit.8.lib.5.nouæ Collect.Reg.nec filius naturalis legitimam prætẽdere possit,vt in auth.licet.cũ similib.C.de natural.lib.vt in specie notat Molin. vbi infra statim citabitur, & Pelaez de maiorat.1.par.quæst.2.nu.13.vbi nu.19.etiam
34 probat, † quòd mater possit facere maioratum in filium spurium, deficientibus alijs legitimis & naturalibus, cum iuxta l.9.Taur.eo casu sit ei legitimus successor ex testamento & ab intestato, dummodò non sit filius ex damnato coitu, clerici aut monachi,aut fratris sancti Iacobi,aut Hierosolymæ, vt in d.l.cùm enim duo,scilicet,quòd legitima minuatur,seu in ea grauamem imponatur, maioratuũ institutiones dubias reddere soleant, vt docet Xuarez in d.l. quoniam in prioribus.2.limitatione, nu. 16.& in supradictis speciebus, nec in earum aliqua aliquid horum contingat,consequitur,in eisdem licitas in vtroque foro esse maioratuum institutiones, legesque ipsas regias hoc permittentes iustissimas esse. Quo fit,vt is, qui earum authoritate fretus primogenium instituerit,etiam quoad ius poli tutus ac securus censendus sit:† lex nãque humana, tam ciuilis,
35 quàm Canonica,condita ab eo, qui habet authoritatem legis condendæ, si ea ob bonum commune lata sit (prout sũt nostrę leges regiæ de hac re agentes, vt vidimus)etiam in foro conscientiæ seruanda

uanda erit,iuxta glos.1.in.c.quę in Eccle siarum,de constit.quam ibi Abb.& com muniter scribentes sequuntur,& latè Felinus in.c.1.nu.44.de const.D.Thom.1. 2.quæst.96.art.4.& 6. Henric. quodlib. 8.quæst.22.Dominic.à Soto de iustit.& iur.lib.1.quæst.6.col.2.diximus latè lib. 2.practic.quæst.q.180. num.10.& in terminis primogeniorum id expressè tenet D.Anton.Gom.in.l.40.Taur.num. 56.& optimè D.Molin.lib.1.de Hispan. primog.c.1.n.6.& 7.qui prædicta etiam probat,& in terminis meliorationis tertij & quinti præd.ll.esse in foro animæ probatas, tenet Menchac. de success. creat.§.1.nu.16.versi.illud autem,& Tellus Fern.in.l.27.Taur. nu. 20.& Pelaez de maiorat.in initio primę partis, nu.2. circa fin.quod probatur ex illo quod habetur Genesis.c. 48. vbi Patriarcha Iacob in diuisione bonorum quam inter filios fecit, Ioseph filium suum vndecimum meliorauit,dicens:Do tibi partem vnam extra fratres tuos,quam tuli de manu Amorrhæi in gladio,& scuto.†Et prę
36 tereà probatur ex eo,quia is qui legis humanæ authoritate aliquid fecit, non peccat,nisi ea lex diuinæ contraria sit,vt in specie dixit Bald. in cap. in omni negotio.nu.1.de test.sequitur plura adducens in eius comprobationem Ias. in.l. si pœnæ causa.in princip.nu.2. ff.de condict. indeb.& Feli.in d.c.1.nu. 44. de constit. glos.communiter approbata in c.fin.de prescript. secundùm Molin. vbi supra, nu.8.

37 Sextò deducitur, maioratum fieri nõ posse absque regia facultate omnium bonorum,vel ex quo cæteri filij seu descendentes sua legitima fraudentur, neque quoad ius fori nec poli posse sustineri, nisi cæteri filij eidem expressé scienter consenserint,iuramentoque proprio cõ sensus prefatus,cæterisque vinculis necessarijs confirmatus fuerit, iuxta latè tradita per D. Molin. libr.2. de Hispan. primog.c.3.per totum.

38 Septimò infertur, maioratum virtute licentię ac facultatis regiæ à parentibus simpliciter ex omnibus bonis institutũ, non relictis cæteris filijs alimentis competentibus,quia eadem facultas hoc nõ præceperit,non esse securum in neutro foro, quia quanuis facultas simpliciter ad id concedatur, intelligẽda tamẽ erit, modò cæteris liberis alimenta competẽtia relinquantur, vt latissimè post alios plures probat D.Molin.lib.2.c.1.nu. 10. cum sequentibus:vbi nu.14.& sequentibus idem à fortiori probat,si eadem facultas cõcedatur ea lege expressa, vt nulla obligatio alimenta cęteris filijs relinquendi patri superfit, cum derogatione legum contrarium disponentium,etiam si ipsi filij aliàs habeant vnde se alere possint,nec vsquã visa est facultas supradictis modis concessa:quòd si concederetur,nec princeps qui huiusmodi facultatem concessisset,nec eius consiliarij,nec eiusdem maioratus institutor in foro cõscientiæ tuti in hac specie esse poterunt, vt in simili aduertit Menchac.in repet. auth.nouissima.C.de inofficios. testam. nu.308.quod verissimum in nostris terminis,sicque obseruari ac practicari solitum esse testatur D.Molin.d.lib.2.cap.
39 1.nu.24. † Non tamen ex hoc primogenium ipsum annullabitur, sed potius sustinebitur,facta ex ipsis bonis cæteris filijs competenti alimentorum assignatione,secundùm eumdem D.Molin.ibi nu. 27.& latius eòdem lib.2.c.15.

40 Octauò ex supradictis fit, quòd si facultas regia ad instituẽdum maioratum concedatur,ea conditione adiecta,vt cętteris filijs competentia alimenta relinquantur, prout communiter in Hispania reges nostri Christianissimi eas concedere solent,ea facultas erit iustissima, & in foro conscientiæ tuta,respectu omnium,ea forma seruata: ita tenent communiter Hispani supra citati pro secunda receptiori sententia, causa namq; publica,quę in instituẽdis maioratibus versatur,sufficiens est ad iustificandas has facultates,nec alia causa extrinseca requiritur,dummodò eadem facultas,considerata personarum ac patrimonij qualitate & quantitate,concessa fuerit,vt optimè deduxit Greg. Lopez in.l. 32.tit.9.

par.6.in glossa magna.col.1.aduersusRoderic.Xuar.in d. l. quoniam in prioribº. 2.limitacion.nu.15. existimantem aliam causam ad harum facultatũ iustificationem necessariam esse:quem in hoc etiam reprehendit Mẽchac.vbi supra, nu.308. & eis libenter assentit D.Molin. d.lib.2. c.1.nu.26.circa fin.Hęc de facultate concessa ad faciendum maioratum, ei qui legitimos descendentes habet: nunc verò de ea, quæ eos non habenti impartitur, agendum erit.

41 Nonò ex supradictis decidenda venit illa quæstio,quid dicendum sit in facultate concessa ad faciendum maioratum de omnibus suis bonis,ei qui quanuis non habeat descendentes legitimos, habet tamen ascendentes huiusmodi: nã etsi prima facie videatur dicendũ, quòd siue ad tollendum eis omnino legitimã, vel ad illam minuendum,eius concessio quoad vtrumq; forum, & exterius,& interius,secura sit,ex illa communi doctri-
42 na,quæ habet,† quòd legitima ascendẽtium,lege,consuetudine,rescripto,seu etiam statuto non solùm minui,sed etiam omnino tolli possit, cùm ea non tam ex iure naturali,quã ciuili ac positiuo procedat,vt censuit Bald.in.l.1.§.ius naturale,quæst.1.circa fin.ff. de iustitia & iure & in.l.de emãcipatis.nu.2.C.de legitim. hæred.& alij plures,quorũ opinio communis ac vera est, vt eos referens aduersus Couar.in 4.2.part.c.8. §.6.nu. testatur D.Molin.d.lib.2.c.1.nu. 28. Nihilominus tamen secundùm eundem ibidẽ, ac rectius meo iudicio, in specie huius nostræ illationis contrarium est tenendum,nempe minimè esse iustam prædict. facultatem,nisi parentibus, saltem indigentibus, competentia alimenta ministrentur: quanuis enim communis opinio præfata vera sit,princeps tamen non debet id absque legitima causa efficere. Nec tamen adeò vrget in proposito illa publica vtilitas,quam in maioratuum institutionibus versari prædiximus,in his, quilegitima descendentia carent,primogeniumque ipsum in transuersalibus,agnatis vel cognatis, vel etiam in extra-
43 neis facere volunt,prout in his,qui in legitimis descendentibus nomen ac memoriam propriæ familiæ perpetuam efficere cupiunt,non enim censebitur iusta causa priuandi ascendentes legitima sibi competenti,quòd filius vel descendens velit omnia bona sua transuersalibus,seu extraneis,iure maioratus deferre, ascendẽtesque sua legitima fraudare, nisi in persona alterius ascendentis, cui æque legitima debetur,& à quo bona ipsa,ex quibus maioratus fit procedunt,eũ instituere velit filius, vel descendens, vel in persona alterius fratris vel cognati, qui ab ipsis ascendentibus descendit, tunc enim ex hac vel simili causa ea facultas iusta censenda erit,dummodò, vt prędiximus, parentibus alimenta competentia relinquantur,aliàs secus.Ex quibus in proposito idem dicendum erit in ipso instítutore & successore maioratus virtute d. facultatis conditi,quod in cõcedẽte prędict. facultatem prędiximus, vt in eisdem casibus,quibus & princeps concedens, sint tuti,vel non,iuxta prædicta.

Decimo & vltimò obseruandum erit,
43 quòd maioratus factus à parentibus in fauorem descendentium, vel à descendẽtibus in fauorem ascendentium, in quo grauamen in legitima debita apponitur facultate regia,iustus atque in foro conscientiæ tutus proculdubio censendus erit:nec nõ & ipsamet facultas iusta est, quia cum primo geniũ in hac specie fiat in persona eius,cui apponitur grauamen in legitima, nimisque ob hoc à parentibus, vel descendentibus honoratus sit, adeò vt competens patrimonium præcęteris sibi relinquatur, non potest de huiusmodi facultatis vel maioratus iustitia dubitari:si verò absque facultate regia, sed permissione legis, is maioratus fiat, cum appositione grauaminis in legitima,cum consensu legitimo descendentis vel ascendentis,in eius legitima grauamen apponitur,tam in iustitia, quam in foro conscientiæ iustus & validus erit maioratus, cum grauamine in legitima
44 imposito. † Difficultas stat hac in specie,

cie, quando maioratus fit sine facultate regia, & grauamen in legitima imponitur absque ipsius, cui imponitur, legitimo consensu,de quo videndus est latissimè D.Molin.d.lib.2.c.1. nu. 29.cum sequentibus vsque in fin.distinguens inter conditiones potestatiuas,casuales& mixtas,atque inter filium emancipatum, & in patria potestate constitutum: nolui enim hac in re immorari, ne ab instituto deuiare in aliquo videar, præcipuè cùm exactissimè articulus hic differatur à pręd.authore, ad cuius dicta occurrendum erit,quoties opus fuerit, casusque contigerit,relicto cuilibet saluo suo meliori iudicio aliter discernendi atque iudicandi:ego enim nunc nihil in hac vltima specie decido.

Nunc autem expediti à prędicta ardua quæstione,operæpretium duximus, nonnullas regulas communes in materia maioratuum Hispaniæ in mediũ proferre,vt eis iactis, tanquam rectis semitis,ad veram cognitionem successionis eorũdem,& sic ad locum, ad quem vnusquisque iter fecerit, peruenire queat in quæstionibus de facto contingentibus, tam in foro conscientiæ,quam iustitiæ.

45 Prima regula communis est,de natura primogeniorum esse,quòd de primogenito in primogenitum transeant, vt tenet Socinus consi.47.num.7.volu.3. dicẽs, quòd institutio maiõratuũ ideò fit, vt conseruẽtur in persona primogenitorum. Angelus consi.281. Aretin. consil 162. Alex.consi.4.nu. 4. cum sequentibus,lib.4.Xuarez in.l.quoniam in prioribus.10.ampliatione.nu. 26.C.de in officios.testam.Greg.Lopez in.l. 2. tit.15.p. 2.in glossa,*sino el hijo mayor*,in princi.Tiraquel.de iure primogeni. quęst.4.n.31. Anto.Gomez in.l. 40. Tauri.num.7.& 59.quod optimè declarat D. Couarr.in pract.quæst.c.38.nu. 6.versi. etenim. & nu.12.versi.quod si dixeris,idem lib.3.variarum resolut. c. 5.nu.3.D. Molin.lib.1. de Hisp.primogen.c.11.nu. 9.& lib.3.c. 1.num.1.

46 Secunda regula communis est, quód in maioratus successione linea recta debet semper succedi,vt nec successio retrocedat,nec de vna linea ad aliam transitus fiat,vt probatur ex d.l.2.tit.15.par. 2.ibi:*Pusieron que el Señorio del Reyno heredaßen siempre aquellos que viniessen por linea derecha*, quæ lex licèt loquatur in regni successione,idem in specie seruandũ est in omnibus maioratibus nostræ Hispanię,ad regni similitudinem,vt in terminis nostræ regulę tenet D. Molin. lib.1. de Hisp.primogen.c.3.nu.12.idque in cęteris omnibus verum est, vt infra reg.8. dicemus,debet enim linea recta considerari,vt tradit Bald.consi.321.lib.1.Socin. consi.63.lib.1.& consi.33.nu.8. lib.1.Cephalus consi.5.nu.36.lib.1. Pelaez de maioratib.2.par.quęst.6.nu. 18. & quæst.7. num.11.

47 Tertia regula communis est:Recta linea non ex omnibus qui ab instituente, seu quouis maioratus possessore descendunt,sed ex ipsis primogenitis, qui gradatim procreantur, tantùmmodo constituitur,vt inter filios,nepotes ac pronepotes, cæterosque descendentes primogeniti tantùm lineam rectam efficiant, & successiuè admittantur, vt tradit Abb.consi.85.num.3.& 5.lib.1.Paul.Castrens.consi. 164.n.4. cum sequentibus, lib.2.Philippus Corneus consi.190.nu.3. ad fin.volu.3.Socin.consi.51. nu.5.volu. 4.Afflict.in c.1.de successione feud.nu. 77.dicens, quòd constitutio quæ vocat primogenitos descendentes ex linea,hũc habet sensum,vt ex filijs succedat primogenitus,& ex eo nepos primogenitus etiam admittatur,& sic de cæteris.Palac. Rub.in repet.rubric. de donat.inter vir, & vxor.§.69.nu.21.Tiraquel.de iure primoge.q.40.nu. 156. Decius consil. 498. nu.19.Paris.cõsi.72.n.102.& 103.& 107. lib.4.D.Couarr.in pract.quęst.c. 38.nu. 6.& 7.Alciat.responso.96.nu.39. & responso. 184. Menchac. de successionum creation.§.27.nu.20.& alios plures referens D.Molin.lib.3.c.6.nu.29.idq; etiam probat d.l.regia in verbis suprà relatis.

48 Quarta regula communis est: Linea vltimi possessoris considerandа primùm est, vt illi qui ex ea procedunt, cæteris præferan

præferantur,nec transitus fiat ad alias lineas,donec ex ea descendẽtes finiantur: argumen.text.in. cap. 1. de natura successionis feudi. ibi : *Ad solos & ad omnes qui ex illa linea sunt,ex qua iste fuit*, & iterũ. ibi: *Sed omnibus ex hac linea deficientibus, omnes aliæ lineæ æqualiter vocantur*. In maioratus autem successione omnes non sunt admittendi simul,sed primogenitus, vt prędiximus:per quem textum hoc communiter scribentes annotare solent ibidem,secundùm Afflict.ibi.n.77.& tenet Paulus Castrens.d.consi.164. nu.11.libr. 2.Socinus in.l.si cognatis.n.14.ff.de rebus dubijs.refert plures,id ipsum sequu-
49 tus D.Moli.lib.3.c.4.n.14.† vbi quòd secundò considerandus est gradus, vt qui sunt possessori magis coniuncti,præferãtur remotioribus.Tertiò considerandus est sexus,vt inter eos,qui sunt eiusdem lineæ , & gradus, præferatur masculus. Quartò consideratur ętas,vt inter pares linea,gradu,& sexu,maior natu præferatur minori : quod & probauit Andr.de Isernia in.c.1.de eo qui sibi,&hæredibus suis,&c.Afflict.ibi nu.10. idem Afflict. in.c.1.de successione feud.nu. 76. & secundùm aliam impressionem, num. 49. versic. licet dominus Napodanus, &c. Supplendus igitur erit Corneus consil. 199.nu.38.lib.2.dicens,quòd in feudo,in quo iure primogenituræ succeditur,cõsiderandus est primo loco gradus,secundo sexus,tertio ætas:omissit namque lineam,quæ primò,vt prędiximus, considerandа est:potest namq; esse,quòd quis sit eiusdem gradus,& maior natu,non tamen eiusdem lineæ,ideòque ab eo qui ex linea primogenitorum descendit,excludendus erit, secundùm D.Molin.d.c.4.
50 nu.14.in fin. † Quòd autem tertio loco consideretur sexus,vt inter eos qui sunt eiusdem lineæ & gradus pręderatur masculus fœminæ etiam maiori, dixit Bald. in.l.in multis.ff. de statu hominum.Petrus de Bellapert.& Iacobus de Aren. in l.pater filiũ.§.quindecim.ff.de leg.3.Romanus consi.98.Palac.Rub. in repetitione rubric.de donat.inter vir. & vxor.§. 69.nu.24.cum sequentibus.Decius in.l. fœminæ,nu. 112.ff. de reg.iur.Tiraquel. plures referens de iure primogen.quæst. 10.nu.20.quod latissimè comprobat, & sequitur D.Couar.lib.3.variar.resolut.c. 5.nu.5.vbi quòd apud Hispanos frequentissimè obtentum est in maioratibus,& primogenijs, expresse ita statui: & Burgos de Paz in proœmio legum Taur.nu. 119.cum sequentibus. D.Moli.lib.3.c.4. numer.4.

51 Quinta regula communis est:Finita linea primogeniti maioris, statim succedit secundogenitus,eiusque linea & descendentia, & posteà tertiogenitus cum sua linea,& sic de cęteris,vt in d. c.1.§.fi. de natura successionis feudi, vbi hoc declarat Afflict.d.nu. 1. dicens, quòd omnes aliæ lineæ æqualiter vocantur, id est qui sunt in proximiori linea:& ita decidit singulariter & expressè Paulus de Ca-
52 stro in d.consi.164.nu.4.& 5.volu.2.† vbi quòd ex filijs conditoris seu possessoris maioratus filius primogenitus efficit primum caput in linea descendentium, & filius secundogenitus secundum caput constituit,ac tertius tertium,vt hoc ordine ad instar edicti prætoris de bonorum possessione successiuè ad maioratus successionem admittantur:quod sequitur Pręposit. in.c. 1.de feud. March.nu. 10.& in c.1.de successione feudi.nu. 49. versi.& per ista.D.Molin.d.lib.3. c.6.nu. 30.& optimè Guillermus de Monserr.in in tractu de successione Regum Francię,super.1.dubio.nu.8. volu. 13. tractatuum,vbi quòd licèt vna sit linea descendentium ad successionem regni,talis linea descendentium diuiditur in plures, videlicet lineam primogenitorum,& lineam secundogenitorum & tertio genitorũ,& sic de singulis,vt lineę primogenitorũ cæteris præderatur, & deficiente linea primogeniti, secundogenitus, eiusque linea statim admittatur,prout idem ipse tradit,ibi nu. 34. versi.tamen ratione consuetudinis Franciæ , & Parisij, consi.72.nu.1113.volu.4. quod & comprobatur ex cap.licet.de voto ,vbi constat,quod filio primogenito absque vlla sobole decedente, filius secundo genitus eius frater, quanuis illi transuersalis sit,primogenitus dicitur,quia ius primogenituræ ad illum transfertur,& tanquã primogenitus succedit,& ibi notãt glo. & Abb.in 5.notab.& Bald. in.l.ex hoc iure,quæstion.6.ff.de iustitia & iure. Ripa in rubric.ff.de vulg.& pup.substi.nu.3. Tiraquel.de iure primog. quęstion.3.& 40.num. 183. Carol. Molin. in consuetud.Paris.lib.1.§.3.glos. 1.q.3.nu.5.& §.8. 55 in glos.1.quæst.5.nu.32. Greg. Lopez in l.2.titu.8.part.5.in glossa *segun se auiene*, †
53 filius namq; secundogenitus nunquam dicitur primogenitus, dum aliquis filius seu descendens à primogenito supereſt, vt notat Oldrad.consi.224.nu.42. Prępos.per text. ibi in cap. 1. de natura successionis feudi.colum. 2.& in capit.1.de feudo March.num.10.Bald.in.l.cum antiquioribus,num.11.versi.nonò quia primogenitus. C. de iure deliber. Decius consi.390.Grat.consi. 7. nu.11.& consi. 8.num.5.lib.1.Tiraquel.de iure primog. quæst.40.num.74.156.& 157.D.Couar. in pract.quæst.c.38.num.6.

54 Sexta regula communis est : Extincta linea recta descendentium, ad lineã primogeniti collateralium maioratus successio pertinere debet:exquo enim DD. omnes in d.capit.licet.de voto.fatentur, quòd in transuersalibus considerari debet primogenitura, quorum citat multos Tiraquel. de iure primogen. quæst. 41.nu.1.necessariò etiam fateri debent, quòd in successione transuersali non potest dari alia regula ad cognoscendum quis debet succedere,nisi quòd succedat ille,qui inter transuersales fuerit primogenitus,& sic qui ex linea primogenitorum descendat : neque enim vllo modo potest primogenitura considerari vnius transuersalis ad alium, cùm transuersalis transuersalem non generat.Vnde primo 58 genitura inter ipsos transuersales considerанda erit,vt succedere debeat,qui inter ipsos fuerit primogenitus : quemadmodum cum iudicio considerat Paul.Paris.consi.72.num.109. cum sequentibus, præcipuè num.113.lib. 4. & sicut in descendentibus linea primogeniti prius cõsideranda est,itavt dũ aliquis ex eo super est,transitus ad lineã secundogeniti,non fiat,vt prędiximus: idem obseruandum censeo in linea transuersalium,vt prius admittantur,& vocentur ad maioratus successionem inter transuersales,qui ex linea primogeniti transuersalis descendunt,eis autem omnibus finitis, admittãtur cęteri ex linea secundogeniti transuersalis,& sic de cæteris, † quia quilibet fratrũ constituit propriam lineam,& alter de alterius linea non dicitur, vt cum alijs probauimus consi.13. numer. 12. & tradit Pelaez de maioratibus. 2.p.quæst. 7.num.13.& 14.

56 Septima regula communis est, quòd finita vna linea in successione maioratus,non consideramus personam proximiorem,sed lineam proximiorẽ,vt constat ex supradictis:& in tali linea proximiori quærimus eum qui descendit per ipsam lineam rectam ex filio maiori, vt primogenitus eius lineæ præderatur reliquis,& sic patruo suo,vt concludit Guillermus à Monserr.in tractu de successione Regum Franciæ,volumi.13.tractatuum,super.1.dubio,per totum , & hoc idem est quod voluit D.Conar.in pract. quæst.capit.38.numer.6.versic. etenim. & numer.12.versi.quòd si dixeris.& in dicta linea semper quęrimus primogeni-
57 tum. † Primogenitus verò dicitur, qui descendit per ipsam lineam rectam ex primogenito,vt per Tiraquel.de iure primogeni.quęstion.40.ex numer. 34.cum sequentibus,vnde reliqui alij,vt fratres, & filij fratrum,excluduntur omnino interim dum reperitur aliquis in linea recta,vt probant supracitati DD. & Ancharr.consi.82.in fin.Corneus consi.22. num.17.libr.2.Beroius in capit. dilecti. numer. 55. de arbitrar.

Octaua regula complectens cæteras sumitur ex l.2. titul. 15. part.2. ibi: *Pero con todo esso*, vsque in finem , vbi dicitur, *Que los sabios antiguos tuuieron por derecho, que el señorio del Reyno no lo ouiesse sino el hijo mayor despues de la muerte de su padre, y esto vsaron siempre en todas las tierras del mundo,doquier que el señorio touieron por linage, è*

mayor

mayormente en España, è por escusar muchos males que acaecieron, e podrian ser fechos, pusieron que el señorio del Reyno heredasse siempre aquellos que viniessen por la linea derecha: e por ende establecieron, que si fijo varon y no oviesse, la fija mayor heredasse el Reyno: e aun mandaron, que si el hijo varon muriesse ante que heredasse, si dexasse fijo, o fija que oviesse de su muger legitima, que aquel ò aquella lo oviesse, e no otro ninguno. Pero si todos estos fallesciessen, deue heredar el Reyno el mas propinquo pariente que oviesse, siendo home para ello, no aviendo fecho cosa porque lo deuiesse perder: onde todas estas cosas es el pueblo tenudo de guardar, e de otra guisa no podria el Rey ser cumplidamente guardado, si ellos assi no guardassen el Reyno.

59 Quáuis enim hæc lex loquitur in successione regni, ipsius tamen dispositio locum habet, & seruanda erit in successione alterius cuiuscumque maioratus particularis Hispaniæ, quia non licet membra à capite discedere, vt in cap. cum nõ liceat. de præscript. & in proprijs terminis ita tenent Abb. d. consi. 85. num. 3. & 6. lib. 1. Paul. Castrens. d. consi. 164. num. 1. & 2. lib. 2. Bolognin. consi. 62. colum. 2. & 5. versi. secũdò principaliter. Decius consil. 389. visa longa. nu. 7. Menochius consi. 104. proposita. num. 9. in fin. lib. 1. Becius consi. 101. num. 9. lib. 1. Castellus & Cifuentes in l. 40. Tauri. vbi expressius Palac. Rub. num. 3. & Anto. Gomez num. 11. & 12. & 69. in fin. D. Couar. lib. 3. variarum resolut. cap. 5. num. 5. Burgos de Paz in proœmio legum Tauri nume. 69. Petrus Dueñas in regul. 316. Gregor. Lopez in d. l. 2. titul. 15. part. 2. in glossa *se dexasse*, & in l. 3. tit. 13. part. 6. in glossa *mugeres*. colu. 2. versi. *de more Hispaniæ*, & D. Peralta in rubri. ff. de hered. instituẽd. num. 122. & in l. 3. §. qui fideicommissã. numer. 120. eodem titul. Simanc. de primogen. Hisp. lib. 1. cap. 22. & 23. Ant. de Padill. in rubri. C. de fideicommissis nu. 6. D. Moli. plures alios allegans de Hisp. primogen. lib. 1. cap. 3. num. 5. vbi quod est verum, atque inforensibus controuersijs communiter obseruari solitum: & in numeris sequẽtibus ex hoc colligit duodecim æquiparationes, & similitudines in proposito, quæ dantur inter regnum, & cęteros maioratus Hispaniæ: quod deducit ex d. l. partitæ, dum dicit: *Y esto vsaron siempre en todas las tierras del mundo, do quier que el señorio ouieron por linage.*

60 Nona regula est, quòd quidquid sit de iure communi, semper obseruatum fuit in his regnis Hispanię, vt in successione maioratus nepos ex filio maiori pręmortuo pręferatur filio secũdogenito, prout tradit Abb. d. consi. 85. num. 5. lib. 1. Paul. Castrens. d. consi. 164. nu. 10. lib. 2. Barb. consi. 10. num. 1. & 2. lib. 2. Card. Alex. in cap. 1. nu. 12. in fine, de feudo March. Socin. consi. 252. num. 10. & 11. lib. 2. & in suo consi. feudorum, post titulum quis & à quo appelletur. num. 30. Bologninus d. consi. 62. colum. 7. Castellus in glos. 1. in princ. super l. 40. Tauri, dicens, quòd ante tempora Pauli de Castro consuetudine antiquâ introductum fuerat, quòd in successione maioratus nepos patruo præferendus esset, & ante conditas leges Tauri: & ita affirmat obseruatum fuisse de consuetudine Hispaniæ Montaluus in l. 1. titul. 3. lib. 2. fori, in glos. super verbo, *su hijo*, colum. 8. in fin. versi. sed circa hanc materiam. Eandem consuetudinẽ Hispaniæ retulit etiam Tiraquel. de iure primog. q. 40. num. 12. Decius in consi. 397. numer. 6. in fine. D. Molin. lib. 3. cap. 6. numer. 26. & 27. & probatur ex d. l. 2. titul. 15. part. 2. ibi: *E esto vsaron siempre en todas las tierras del mundo, e mayormente en España:* †secũdùm quam consuetudinẽ ma- 61
ioratus etiam ante leges Partitarum instituti intelligendi sunt, vt in specie verum esse profitetur Aretin. consi. 162. n. 10. Socinus d. consi. 252. num. 10. & alios plures referens eos sequutus D. Moli. d. numer. 27. sola enim consuetudo ius succedendi tribuit, vt tradũt præcitati DD. & notat Oldrad. consi. 44. colu. 2. Ioan. Andr. in regul. sine culpa. quęst. fin. lib. 6. Hostiensis Card. & alij in cap. licet, devoto. Baldus consi. 389. & 360. & 265. lib. 2. Alex. consi. 87. nu. 3. lib. 6. Rubeus consi. 132. colu. 1. Roland. à Valle consil. 2. nu. 15. & consi 42. num. 22. lib. 1. Xuarez in l. quoniã in prioribus. 10. ampliatio. nu. 12. cum 62
sequentibus. C. de inoffic. testam. & in fortioribus terminis tradunt multi citati per Tiraquel. de primogen. quęst. 16. nume. 4. cum sequentibus, probat. l. 41. Tauri, & quod d. l. 2. tit. 15. par. 2. procedat in specie de qua loquimur, non solum in regni successione, sed etiã in omnibus bonis, quę iure sanguinis, & primogenituræ deferuntur, & sic in omnibus maioratibus particularibus Hispaniæ, constat ex eadem lege in pluribus eius partibus, prout eam optime, & late in hoc expendit D. Molin. d. libro. 3. cap. 6. num. 4. cum sequentibus, vbi num. 7. versi. quòd etiã, allegat plurimos authores id ita tenentes in specie aduersus Emanuel. Cost. aliud existimantem pluribus fundamentis, in quæstion. patrui, & nepotis, pag. 165. & iterum pagi. 178. quibus ipse Molina ibidem, & numeris sequentibus optimè satisfacit, idem prius vt breuius tamen probauerat, idem Molina lib. 1. cap. 3. num. 10. Tandem regula hæc nostra. 9. & supradicta omnia ad tollendum omne dubium expresse hodie approbantur in l. 40. Tauri quæ est. l. 5. tit. 7. lib. 5. nouę Collect. Regiæ.

Sed & alię plures regulę vtiles in materia successionis maioratuum desumi possunt ex nostris scriptoribus, quas hic omitto, ne totã materiam maioratuum vno capite comprehendam atque dissera, quę vel vnum iustum librum facilè complere posset, si cum suis deductionibus alijsque ornamentis describenda foret. Superiores tamen regulę frequentiores, atque vtiliores sunt in praxi, quibus veluti ferro via aperitur, locusque fit cæteris studiosis ad decidendas præcipuas quæstiones atque dubia, quę in maioratuum successione in praxi contigerint, & ideò eas retuli, ne absque aliquo fructu præsenti superiora scripserim.

SVMMARIVM.

1 *Causa finalis, quæ sit.*
2 *Causa impulsiua, quæ sit.*
3 *Consequentia necessaria non est, hoc non contingente, actus hic non fieret, igitur hoc quod*

modo contingit, est causa finalis: sicut nec illa, hoc remoto ipse nõ ageremus istum actum; ergo hoc est causa finalis actus.
4 *Simonia est seruire principaliter prælato, spe consequendi ab eo beneficium Ecclesiasticũ, deficiente etiam expressa pactione.*
5 *Conferens alicui beneficium Ecclesiasticum ea mente, vt per hoc liberetur ab obligatione, qua ad antydoram tenebatur, an simoniam committat.*
6 *Mutuans an possit deducere in pactũ obligationem antydoralem, qua capiens mutuum tenetur simile beneficium exhibere.*
7 *Mutuans principaliter ob amicitiam, quanuis secundariò ob spem aliquid vltra sortem à debitore dandum accipiendi, non committit vsuram.*
8 *Clericus qui principaliter ob lucrandas distributiones quotidianas præsens est diuinis officijs, peccat, & simoniam committit.*
9 *Distributiones quotidianæ ad quæ propria natura in Ecclesijs institutæ sint.*
10 *Clericus volens potius diuinis officijs interesse in solemnibus diebus, propter maius lucrum quam in alijs, si hoc principaliter faciat ob cultum diuinum, non peccat.*
11 *Distributiones quotidianæ vbi non sunt adeò tenues, vt verisimiliter negligantur, non potest ordinarius eas augere.*
12 *Distributiones quotidianæ non dantur in absentia, etiam studentibus Theologiam.*
13 *Priuilegiatus à Summo Pontifice, vt fructus beneficij in absentia recipiat, ac si præsens esset, non ideò potest distributiones quotidianas habere.*
14 *Falsitas aut defectus causæ an & quando vitiet rescriptum, seu gratiam & priuilegiũ Principis & numeris sequentibus.*
15 *Causa ea propriè dicitur, quæ finalis est, impulsiua autem causa abusiua & impropria est.*
16 *Causa finalis est fons causarum, & præsumitur finalis illa, quæ secundũ iuris ordinem debet esse finalis.*
17 *Causa finalis substantia appellatur, & forma.*
18 *Causa finalis est primum principium intentionis, licèt sit vltimum exequutionis.*
19 *Causa finalis apud sapientes optima habenda, & ea prima præcipuaque causarum atque potentissima est, &c. vt hic.*
20 *Ex ratione finali tantùm potest argumentũ elici*

vel

vel extensio,non tamen ex impulsiua.

21 Falsitas aut subreptio causæ impulsiuæ,quæ non leuiter principem mouisset ad concedẽdum, sed difficiliorem eum redderet, licèt ad hoc precibus annui set, an vitiet concessionem principis,necne & numeris seqq.

22 Text.in c.postulasti.de rescriptis, procedit non solum in beneficialibus, sed etiam in cæteris omnibus gratiosis,& in priuilegijs.

23 Non sufficit quod in genere fiat expressio, vt impetratio saluetur à subreptione.

24 Non sufficit generaliter exprimi factum, nisi exprimatur modus.

26 Taciturnitas eius,quo expresso adhuc gratia beneficij concederetur ,gratiam vitiat.

27 Illa subrreptionem inducunt, quæ vel ratione iuris tertij, vel obius commune mouere possent principem ad non concedendum.

28 Mentione non facta omnium, quæ principem retardare potuissent ad concedendum rescriptum, nullum & inualidum redditur, & quomodo hic intelligatur, numer. 29.

30 Gratia non vitiatur,si causa impulsiua à principio fuit vera,licèt postea cesset.

31 Subreptio causæ impulsiuæ non vitiat gratiam.

32 Impetrans aliquid à principe,non tenetur facere mentionem eius,quod expressum impetrationem non impediret.

33 Impetrans beneficium curatum, illud habebit, licèt in impetratione non significauerit se sacris ordinibus non esse insignitum,sed saltem de stylo curiæ narrare debet se clericũ esse, vt in num.34.

35 Decij opinio aduersus communem positam supra num.21.cum sequentibus: sed contra eũ. num.48.

36 Nauarri opinio distinguentis concurrit cum cõmuni, vt in.nu.49.

37 Conarr. opinio contra eandem communem: sed contra eum,num.42.& nu.50.

38 Menochij opinio contra eamdem communem, disseritur de ea.num.51.

39 Qualitates,quæ ex stylo curiæ vel Cancellariæ, vel consuetudine principis exprimi consueuerunt,narrandæ necessario sunt,alioqui rescriptum vitiatur: quod si nec iure,nec stylo curiæ vel consuetudine exprimi solent, vide num.40.

41 Author sequitur,& probat communem præfatam sententiam.

43 Cap.super literis,de rescrip.intellectus,& nu. 45.& 46.

44 Arbitrio iudicis Apostolici relinquitur, quæ causa vel qualitas falsò expressa,vel veritas occultata mouerit leuiter, vel grauiter, aut notabiliter principem ad concedendum in specie prædict.communis sententiæ.

47 Cap.dudum.de election. intellectus.

52 Clausula,Si preces veritate nitantur,semper intelligenda est apposita in rescriptis Papæ,etiam si non apponatur.

53 Vbi plura copulantur in rescripto circa vnum effectum, quorum quodlibet per se sufficit, vnum probare sat est: ampliatur num.6.& limitatur,num.63.

54 Cum plura narrantur,quæ de iure minimè necessaria sunt,tunc copula in disiunctiuam resoluitur.

55 Si plura capitula sint narrata in commissione, quorum aliqua vera, & aliqua falsa sunt, sufficit probare veritatem vnius.

56 Vbi plures causæ narrantur in rescripto, quarũ aliquæ sunt subreptitiæ,aliquæ verò nõ,procedendum est vt latiùs hic.

57 Ordinario conferente beneficium vacans duplici causa,si vera vna sit,collatio sustinetur, si habuit potestatem prouidẽdi vtroq; casu

58 Impetratione facta vnius beneficij pluribus modis vacantis,sufficit probareprimum modum vacationis de expressis,& vide numer.59.

60 Cum vnus vacationis modus exprimitur, alter non continetur,nisi aliud constet de intentione impetrantis vel concedentis.

61 Rescriptum Papæ continens diuersas gratias, non vitiatur per subreptionem in vna.

64 Vbi duo in rescripto narrauter,quorũ ex se neutrum sufficeret,vtrumque probandum erit.

65 Dispositio quæcumque habens duas aut plures causas, etiam vna cessante,sustinetur, & nu.66.& 67.quomodò intelligatur.

68 Gratia à principe facta vitiatur ex falsitate vel subreptione vnius ex plurib⁹ causis narratis,vbi quomodò procedat.

69 Dispensatio nulla causa expressa, præsumitur fieri ex pluribus causis.

70 Dicenti plures rationes dispositionis esse,creditur,& qui dicit vnicam probare debet,& eam esse solam,vt in num.71.

A ratione

72 A ratione non expressa non licere arguere.

73 Quoties in lege vel alia dispositione non potest reddi nisi vnica tantum causa vel ratio, illa habetur pro expressa.

74 Falsitas veri valoris beneficij expressa an vitiet gratiam, & numeris sequẽtibus,præcipue num.79.vbi sententia authoris, & nu.78.quid in nominatione.

75 Verus valor beneficij de iure in impetratione ex primi non debet, secus de stylo curiæ Romanæ,vt in num.76.

77 Falsus valor beneficij expressus vitiat gratiã etiam motu proprio concessam.

80 Regulæ Cancellariæ de exprimendo vero valore beneficij in impetratione rationes.

81 Gratia à Romano Pontifice impetrata simplicis beneficij, facta tamen falso mentione absque dolo, quod esset curatum,an sit nulla,& numeris sequentibus ,præcipuè nu.83.

82 Cura animarum est necessario exprimenda in impetratione beneficij curati.

84 Gratia facta de sacristia narratione facta per ignorantiam,& simplicitatem quod esset dignitas,cum tamen non sit ita,sed simplex officium, non est subreptitia.

85 Mandatum Apostolicum de recipiendo aliquem in canonicum cuiusdam Ecclesiæ non obstante certo canonicorum numero ibi statuto, valet ac debet exequi, & si in illa Ecclesia nullus sit numerus canonicorum statutus.

86 Gratia seu remissio homicidij à Principe impetrata,mentione non facta prioris indulgentiæ simile crimen eidem impetranti remittentis, vti subreptitia inualida est, & nu. 87.& 88.& 89.

87 Princeps tute absque animæ periculo in vtroque foro potest remittere criminis poenam, quæ in satisfactionem Reipublicæ à legibus statuta fuerit, vbi ex hoc Reipublicæ damnum minime sequitur, & absque læsione priuati iniuriam passi : aliàs sine partis remissione mortaliter peccaret.

88 Lex.2.titu. 25.lib.8. nouæ Collection.declaratur.

89 Dictio, alius alia aliud,est repetitiua similium.

90 Dispensatio super pluralitate beneficiorum ab eo obtenta,cum quo prius per sedem Apostolicam fuerat dispensatum super defectu natalium ad ordines sacros, & ad obtinendum beneficium curatum,hoc tacito erit nulla,veluti per subreptionem obtenta.

91 Dispensatio secunda alicuius vitij ad hoc vt valeat,debet in ea fieri mentio primæ dispensationis circa eam concessæ.

92 Priuilegio impetrato cum limitatione, & certa moderatione ,non valet impetratio secundi priuilegij facta simpliciter.

93 Rescriptum tendens ad augendam vel confirmandam conseruandamque concessionẽ primam,debet mentionem prioris facere, alioquin erit subreptitium.

94 Facultas regia secunda ad faciendum maioratum, debet mentionem prioris facere,aliàs non valebit.

95 Facultas secunda ad bona maioratus alienanda vel hypothecanda prioris debet meminisse, vt valeat.

96 Facultas regia ad primogenium instituendum, non facta mentione liberorum, quos habebat impetrans,eorum tamen in genere memini,an valeat.

97 Et quid in legitimatione filij.

98 Dispensatio Papæ super matrimonio inter consanguineos contrahendo non valet, si ibi causa falsa sit expressa,nisi eam postea Papa confirmaret, & numer. 100. quo modo hoc sit intelligendum.

99 Dissimulatio Papæ habet vim, & effectum dispensationis, quando ipse hoc exprimit, nempe quod dissimulat,alias secus.

101 Vbi aliquis bona fide est in eo statu, vt tantum contra l. humanam sine proximi iniuria vitam agat absque trangressione legis naturalis, ac diuinæ,in eo statu dimittendus est, si ex correctione scandalum graue immineret.

102 Consilium pro confessarijs ne bona fide matrimonialiter contrahentes iam copulatos in mala constituant.

103 Dispensatio Apostolica ad matrimonium contrahendum vnica causa expressa, & ordinario loci commissa cum clausula ordinaria, Si preces veritate nitantur, &c. corruit si illa causa est falsa.

104 Causa expressa in dispensatione semper præsumitur esse finalis.

105 *Impetrans dispensationem ad matrimonium cõtrahendum, cum pluribus causis, tenetur eas prius verificare: & quid si vna earum falsa sit, cæteræ autem veræ, numer. 106. cum sequentibus.*

107 *Causæ iustæ in curia ad dispensandum ad cõtrahendum matrimonium.*

108 *Relatum dicitur esse in referente, & cum omnibus suis qualitatibus, vere, & proprie, specialiter, & expresse.*

109 *Dispensatio circa impedimenta matrimonij, cum dependeat à voluntate principis, præsumitur difficilis, & etiam impossibilis, licèt sit de solitis concedi præterquam in tertio, & quarto gradibus consanguin. & affinit.*

110 *Statutũ vel constitutio, vel princeps cõcedens, aliquid exprimens circa actum conficiendũ, aliter quã à iure communi sit dispositũ, an censeatur ex hoc formam inducere.*

111 *Lex vel statutum introducens aliquid cum certis modificationibus, censetur in illis formã induocere.*

112 *Vbi in dispositione legis, vel hominis ponitur aliquid conditionaliter, illud dicitur esse de forma.*

113 *Dictio, si, &c. inducit conditionem.*

114 *Forma est indiuidua, & diuisio formam corrumpit.*

115 *Forma est de genere indiuisibiliũ, & quãdo plures solennitates requiruntur ad actum, omnes sunt obseruandæ, & si vna deficiat, omnes sunt ex integro faciendæ.*

116 *Vbi plura sunt requisita de forma, omnia debent seruari, etiam si aliquid ex eis videatur superfluum.*

117 *Vtile per inutile non vitiatur in his, quæ sunt de forma.*

118 *Forma à lege inducta vel ab statuto, in dubio censetur substantialis, & semper ad vnguẽ seruari debet.*

119 *Formæ omissio, etiam in qualitate minima, vitiat.*

120 *Delegatus nullatenus egredi potest commissionis suæ fines.*

121 *Forma censetur dari, & constitui à delegante, etiam si ordo alioqui à iure requisitus inibi exponatur.*

122 *Ea, quæ tacite à iure insunt, si ab homine exprimantur, nihil operantur, & quomodo hoc intelligatur.*

123 *Dispensatio ad matrimonium contrah. continens plures causas, quarum nulla est de perse sufficiens, an, & quando vitietur ob falsitatem vnius, & numer. 129. quod si causa minus principalis non sit vera, non viciatur dispensatio.*

124 *Dispensationes sunt stricti iuris, ac proinde de vno casu ad alium etiam maiorem rationem habentem extendi non valent.*

125 *Dispensandi aut legitimãdi difficultas licèt vt fauorabilis sit extendenda ac benigne intelligenda, non verò stricte, ipsa tamen dispensatio odiosa est, & strictè interpretanda, ita vt in ea non sit locus argumento de maiori ad minus.*

126 *Argumentum de maiori ad minus locum nõ habet in dispensatione iam facta.*

127 *Dispensatio facta in materia matrimoniali, debet intelligi largè in fauorem matrimoni, nisi aliás sequeretur scandalum.*

128 *Consanguinitas in gradu remotiori, in linea inæquali computanda est.*

130 *Testis, qui in vno est varius, contrarius, vel falsum deponit, an & quãdo in cæteris fidem faciat, vel non.*

131 *Veritas narratorum ad impetrandam dispensationem pro matrimonio contrahendo est consideranda secundum tẽpus impetrationis, quando veritas causæ narratur de præsenti.*

132 *Causa dispensationis cessante, quãdo cesset vel non dispensatio.*

133 *Non sufficit narrata scienter verificari post impetratam dispensationem, sed tempore eius impetrationis veritas prout narratur debet se habere, vt hic.*

134 *Dispensatio pro matrimonio contrahendo scienter impetrata ex falsa causa per fraudem erit subreptitia.*

135 *Exprimendum est necessariò matrimonium fuisse scienter contractum ante dispensationem, ad hoc vt dispensatio postea impetrata teneat.*

136 *Dificilius hodie dispensatur quam olim cum impeditis, qui iam etiam scienter contraxerunt, & consummauerunt matrimonium.*

CAP.

CAPVT XV.

De falsitate, subreptione & obreptione causę finalis & impulsiuę in precibus principi factis commissa, deq; veritate in eisdem tacita.

Acturi de veritate precum principi effusarum, atque de causis finali & impulsiua eum mouentibus in rescriptis, & gratijs ab eo impetratis, an defectus vel taciturnitas veritatis vitiet rescriptum, concessionem, priuilegium, vel gratiam, necessarium duximus pręmittere, quæ dicatur causa finalis, & quæ impulsiua?

Et profectò res hæc adeò sub opinione est, vt vix quid receptius, quid ve verius tenendum sit, agnosci valeat, variant nãque plurimum in hoc scribentes nostri, ita vt varietas ipsorum confusionem pariat, præmaximè cùm Baldus multis in locis de ea re diuersimodè loquatur, quinimò & Accursius, & cæteri post eum interpretes varia in hoc senserunt, vt constat ex latissimè congestis ab Andr. Tiraquello in tractatu de causa cessante, limitatione. 1. numer. 21. & sequentibus, nos verò omnibus his omissis, veritati ac resolutioni, prout moris est, propius accedendo, sic existimamus obseruandum.

1 Causa finalis ea est, quæ principaliter in actu agendo ab agente consideratur, quę ipsum pręcipuè mouit, & in quam ipsius mens finalis dirigitur, hæc namq; est vltima quoad exequutionem, prima tamen quoad intentionem: ita Bart. in l. ambitiosa. num. 19. ff. de decret. ab ordin. faciend. S. Thom. 1. 2. quęst. 1. arti. 1. ad 1. & articul. 4. & quęst. 18. articul. 6. ad 2. & quæstio. 20. arti. 1. ad 2. Vnde prima omnium causarum est causa finalis, secundùm D. Thom. quæstio. 1. arti. 2. & post eum docet optimè Nauar. in c. inter verba. 11. quæst. 3. corolario. 4.

2 Causa autem impulsiua est, quæ præter finem vltimum mouet agentem, causam dat actui, & sine qua non fieret actus: & vulgò dicitur impulsiua, quia impellit ad agendum: & hæc non rectè ab alijs efficiens vocatur, licèt causa efficiẽs à finali distinguãtur, vt bene probat post Tho. & Rodolph. Agricolæ, quos citat D. Couar. lib. 1. variarum resol. c. 20. nu. 5. vbi prædict. descriptionem ac differentiam causæ finalis, & impulsiuæ sequitur ac probat, illud addens ex Maiore. in. 4. sent. distinct. 15. quæst. 29. versi. 5. arguit.

3 & in distinct. 25. quæst. 2. colum. 4. † non esse necessariam, solidamq; consequentiam, hoc non contingente, actus hic nõ fieret, igitur hoc, quod modò contigit, est causa finalis aut principalis huius actus: sicut nec illam, hoc remoto, ipse nõ agerem istum actum, ergo hoc est causa finalis actus: est siquidem causa impulsiua, quæ præcursionem quamdam adhibet ad efficiendum: quod comprobat ex text. in l. 2. §. fexum. ff. de postul.

4 Ex quibus deducitur primò, simoniam esse seruire alicui prelato principaliter spe consequendi ab eo beneficium aliquod Ecclesiasticum, deficiente etiam expressa pactione, iuxta glossam verb. promiserat, & DD. communiter ibidem, in capit. cùm essent, de simoni. esset tamen simonia mentalis, secundùm Felinum ibi, & Caietan. in summa verb. simonia, in fine, secus autẽ esset seruire principaliter Episcopo ob personæ dignitatem, ob stipendium, pro victu quotidiano consequendo, quanuis minus principaliter spe consequendi ab eo prędictum beneficium Ecclesiasticum id fiat, secund. glossam & DD. vbi supra, & declarat pulchrè Adria. in quodlib. 9. art. 2. sub litera m. n. o. & probat ex pluribus Nauar. in man. Lati. c. 23. nu. 100. versi. 5. & prius. c. 17. nu. 209. in prin. quã resolutionẽ sequitur & probat Couar. vbi supra nu. 3. vbi q nõ statim existimãdũ est spẽ habẽdi beneficiũ Ecclesiasticũ esse causã finalẽ aut principalẽ, ex eo q alioqui nõ esset quis prælato seruitur⁹, nisi ab eo beneficij collationem speraret, quia potest hoc ita esse, & simul spẽ istã causã impul

siuã,non finalem huius ministerij fuisse.

5 Scribunt autem Innocent.& Anton. in capit.tuam.de ętate & qualit.conferentem beneficium alicui ea mente ac intentione, vt per huiusmodi collationem liberetur ab obligatione, qua ad antydoram tenebatur,simoniam committere:quod sequutus est Angelus in. l.sed si lege.§.consuluit.ff.de petition.hæred. Hoc tamen intelligendum est verum esse ac procedere,vbi expresim collatio fieret in remunerationem, & ad tollendam obligationem ad antydorã,qua prælatus tenebatur:secus autem si simpliciter ea intentione fieret, vt aduertit Philip.Decius in.c.ad nostram.nu. 5.deprobat.Contrarium tamen,& verius meo iudicio,probat D.Couar. vbi supra,num. 4.versicul. scribit tamen, existimans in hac eadem specie nec mentalem simoniam committi,vbi collatio simpliciter ea intentione & animo facta fuerit, nec item exteriorem,etiam si expresse actum sit à collatore, vt in remunerationem prædictæ obligationi s id faciat: nihil namque efficit ad culpam criminis simoniæ,deducere in pactum solam obligationem moralem, ita vt ab honestate processit,nullo ei addito robore, vel eã tantùm à bonis moribus,& vt à grato animo oritur,remittere: † sic enim iure licet mutuanti absque vitio vsurę deducere in pactum obligationem illam antydoralem,qua capiens mutuum, tenetur mutuanti simile beneficium exhibere, modò hoc adijciatur, quod promittens non plus obligetur quàm aliàs tenebatur cessante pacto, vel colligatur ex ipso facto & pacisćentium mente, nihil per hanc conuentionem adijci antydorali obligationi, iuxta glossam penul. & finalem in cap. si fœneraberis. 14.quæst. 3.Cardi.Anania & Abb. in c.consuluit. de vsuris. & eumdem Cardin. Clement. 1.de vsuris. quæstion. 20 Felin. capit.ad audientiã.2.nu.10.de rescript. S.Thom. 2.2.quęst.78. articul. 2. ad.3. Gabriel in 4.sententiarum distinct. 15. quæst.11.& ibi Ioan.Maior.q. 29.versic.2. arguitur, est communis secundùm Couar. vbi supra,nu. 4.circa finem.

7 Secundò ex supradictis infertur,mutuantem pecuniam principali causa ob amicitiam alterius,& vt ei indigenti sub ueniret, quanuis secundariò ob spem quam concepit aliquid vltra sortem à debitore sponte dandum se accipiendi, non committere vllam vsuram, neque etiam mentalem:secus verò si id principaliter fiat ob lucrum, iuxta glossam in d.capit.consuluit.verbo sperantes,de vsuris,communiter ibi approbatam ab Innocent. & ceteris scribentibus, & est communis omnium Canonistarum & Theologorum contra Molinæum in.1. & contra Soto in. 2. secundùm Nauar. in manuali Latino.capit.17.numer.209. & capit.23.numer. 100. versicul. 5. vbi latè probat, & communi omnium sententia probatum est, secundùm Couarr.d.capit.20.numer.4.vbi quòd procedit,etiam si alioqui non concepta illa spe, non esset pecuniam debitori mutuaturus,cùm spes ista recipiendi aliquid vltra sortem à debitore sponte & liberè dante,non fuerit causa finalis mutui, sed impulsiua, quanuis ea secluśa, actus hic non fieret, vt colligit ex Caietano & Ioanne à Medina ibi, per eum citatis.

8 Tertiò oritur ex præcedentibus,peccare quidem clericum, atque simoniam mentalem committere, euntem in Ecclesiam, vt præsens sit diuinis officijs, motus principali causa ob percipiendas quotidianas distributiones, iuxta glossam post Hostiensem in cap. vnico,verbo receperit. in fine,de clericis non residen.in. 6. quam ibi sequuntur DD.& Abbas in capit. ex parte. 1. numer.4.de officio deleg.& ibi Felin.num.2.& alios referens Decius numer.6. dicit singularem idem Felinus in capit.causam.de simonia. vbi Abb. & Anania idem probant: sequitur dicens eam glossam celeberrimam Nauarr. in manuali Latino. capit. 23. numer. 100. versicul. 5. Quod verum est & procedit, cùm lucrum istud, non diuinum officium maximè ęstimatur,& præcipuus finis huius operis est, tunc enim simonia mentalis committitur, vt ex prædictis patet, & tradit Nauar.in cap.vlti.de pœnitentia dist.5.nu.56.& in relectione de dicendis horis canonicis, seu de oratione,notab. 6. quem sequitur & probat D.Couar.d.capit.20.numer. 5. si autem id fiat principaliter, vt Deo seruiat, & sic ob diuinum cultum intersit diuinis officiis, quanuis minus principaliter,& secundariò vt lucretur distributiones quotidianas, non peccabit, licitum namque est clericis seruire Deo in Ecclesijs,ob spem ascendendi ad dignitates illarum, vt probatur in capit.si officia.59.distinct.& in capit. quid proderit. 61. distinctio. Imó Gelasius Papa in capit.consulere.74.distinctio.dixit eos ad hunc ascensum spe maioris commodi compellendos,&glossa in d.cap.quid proderit,recepta secundùm Nauar.d.cap.23.num. 100.versicul. 5.expresse tenet per illum textum, licere clerico seruire in Ecclesia ad querẽdam aliquam dignitatem,mòdo principaliter ob id non seruiat:glossa similis in.c.hoc ad nos.59.distinct.ergo neque etiam peccabit, si intersit diuinis officijs principaliter ob diuinum cultum,quanuis secundariò vt distributiones quotidianas lucretur. Quinimò obseruandum est, non esse finem vltimum & principalem distributionum quotidianarum lucrum, vbi sacerdos alioqui non esset in Ecclesiam iturus, nisi eas distributiones percepturus esset, hæc enim causa potest esse impulsiua.& principalis: impulsiua, cum ob diuinum obsequium præcipuè interesse vult diuinis officijs; & tamen non interesset eisdem, nisi illud lucrum sibi immineret, & tunc non esset dicendus is sacerdos nec mentalis simoniacus, secundùm Couarruu.vbi supra,

9 quod patet viua ratione. † Distributiones quotidianæ in Ecclesijs propria natura pro presentibus & interessentibus cõstitutę sunt, vt spe huius lucri, secundariò tamen,clerici ad residentiam personalem quotidianam inuitentur,atque prouocentur,ita vt reliqui non interessentes statis horis diuinis, illis careant, non obstante quacumq; consuetudine contraria,& quanuis collusione & remissione excluśa,vt in d.cap. vnico de clericis non resid.lib.6.hodie innouato,non obstantibus quibuscumq; statutis & consuetudinibus,per sanctũ Concil. Tridẽ. sessio.24.in decreto de reformatione.c. 12.versi.distributiones verò,latè Couar. libr.3. variarum resolut.cap. 13. numer. 2.cum sequẽtibus. Hinc sanctissime idẽ Concil.Triden.sessio.21.in decreto etiã reformationis.c.3.statuit in hunc modũ: Cùm beneficia ad diuinum cultum atq; Ecclesiastica munia obeunda sint constituta, ne qua parte minuatur diuinus cultus,sed ei debitum omnibus in rebus obsequium prębeatur, statuit sancta synodus,in Ecclesijs,tã cathedralibus, quàm collegiatis, in quibus nullæ sunt distributiones quotidianæ, vel ita tenues, vt verisimiliter negligantur, tertiam partem fructuum, & quoruncumque prouentuum & obuentionum, tam dignitatum, quàm canonicatuum,personatuum,portionum,& officiorum separari debere,& in distributiones quotidianas conuerti, quæ inter dignitates obtinentes,& cæteros diuinis interessentes proportionabiliter, iuxta dispositionem ab Episcopo etiam tanquam Apostolicæ sedis delegato, in ipsa prima fructuum deductione facienda diuidantur,saluis, &c. Ecce igitur textum expressum, vbi probatur, distributiones quotidianas principaliter institutas esse in Ecclesijs Cathedralibus, & Collegiatis,atque ad tertiam partem fructuum præbendarum in prædicta specie à sacro Concilio augeri iussas, pro diuino cultu & Ecclesiasticis munijs obeundis, vt patet in princ. text.& secundariò vt canonici,cæterique præbendati diuinis officijs interessentes eas lucrentur:licitum est ergo eas lucrari,cùm principaliter ob diuinum cultum horis Canonicis intersint, quanuis secundario ob lucrum id faciant, cùm in eum finem atque ordinem,qui prædictus est,institutę atque adauctæ fuerint: cùm enim ratione præbendarum quas

ipsi beneficiati obtinét,tenéatur Ecclesię inseruire, atq; ad residentiam personalé, nihil alias lucraturi,consequitur id impé dętes,ad quod tenętur ratione cultus diuini,principaliter hoc facere debere ac teneri,quãuisecundariò ob lucrũ id etiã faciãt,nec peccent,licèt aliàs nó essent facturi,si nó essent præbẽdati, vel horis canonicis nó interessent,nisi eas distributiones percepturi essent,dum tamen, vt prædiximus,ob diuinũ cultum pręcipuè
10 interſint,†Quo fit, vt licèt clericꝰ prębẽ datus potius velit diuinis officijs interesse atq; inter sit tempore solenni,hoc est, in festiuitatibus præcipuis anni, quibus maiores distributiones quotidianæ præsentibus,& interessentibus statutæ sunt, quàm alio tẽpore,quo minutiores constituuntur,si principaliter interfit ob cultum diuinum, nó peccet, cũ liberũ sit ei illo tẽpore interesse,hoc verò abesse, lucrando tantummodo pro tẽpore quo interfuerit,quãuis melius faceret si vtroq; tempore æqualiter,cessante iusto impedimento,interesset: caueat tamẽ ne principaliter id faciat causa quęstꝰ, quia si hoc faceret,peccaret quidem mortaliter ob simoniam mentalem,vt prædiximus.

11 Circa tamen intellectum d.c.3.decreti Concil.Trid.supra citati aduerto,quòd vbi distributiones quotidianæ non sunt adeò tenues,vt prębeant materiã, & occasionem eas negligendi, non potest ordinarius aliquam partem fructuum præbendarum aut dignitatum illis amplius attribuere,vt illustrissimi Cardinales interpretati sunt d. capit. declaratione. 75.prout ex quodam sumptu declarationum eorundem desumpsi id quod ex litera & ratione d.Concilij euidenter patet,ibi,Vel ita tenues vt verosimiliter negligantur,&c.

12 Prætereà & vltimo addo,adeò requiri personalẽ interessentiã ad distributiones quotidianas lucrandas,vt non dentur etiam studẽtibus Theologiã,vt in c.licèt. de pręb.& ibi DD.nec his,qui sunt inseruitio Episcopi vel Papæ,vt in.c.de cætero,& c.cũ dilectus.decleric.nó resid.iuxta glo.in.c.vlt.verb.exceptis de rescrip. in 6.vbi glos.& DD.& ita in praxi obseruatũ vidimus ex literis Apostolicis atq; virtute ipsarum in contradictorio iudicio,tribus sententijs conformibus obtẽtũ.† Quinimò & habens à Romano Pótifice priuilegium,vt fructus beneficijs 13
etiam absens recipiat,ac si esset præsens, non poterit distributiones quotidianas ideò habere,iuxta glossam communi cósensu approbatam in d.capit.vnico,verbo adfuerint, de cleric.non resident.lib. 6. vt latè post alios probat D. Couarru. libr.3.variarum resolut. capit. 13.numer. 12.

14 His sic præhabitis, superest,vt videamus,an falsitas seu defectus causæ vitiet rescriptum seu gratiam aut priuilegium principis ?Et quidem in falsitate, & defectu causæ finalis constitutissimum ac receptissimum est inter omnes, eam viciare, inanemque reddere dispositionem,secus in defectu causæ impulsiuæ, is siquidem minimè obstat, quin actus ipse validus omnino censeatur,per text. in.l.2.§.vltimo, & ibi notant glos.Bart & alij. ff. de donat. & in.l.1. §.sexum,& ibi etiam glossa,Bart.& cæteri.ff. de postuland. & in.l. sed si mors. §. vltimo.ff. de donat.inter vir.& vxorem,& in.l.generali. §. Diuus. ff. & vsufructu legat. & in. l.cum tale. ff. de cond.& demonstra. & in authentico de non elig. secund.nubent.§. 1. & in capit.ex parte el 1.& ibi glossa verb. causa, & Abb.column.vltim.de conuerſ. coniugat. & in capit.magnæ,& ibi Abb.column.2.versic.vlti.nota, de voto. capit. neophitus; & ibi glos.verb.causa,ad fi. & Cardinal. Florent. 61.distinction.glos. etiam in.l.1. verb.occupati,& ibi Bald.in vtraq; lect. ff. de ferijs, & gloss.in. l. si pecuniam,in princ.glos.magna. ff. de cõdict.ob cauſ. & in.l.si repetendi.C.eodem.tit.& in.l.si mulier. & ibi Cyn. Baldus. & cæteri.C. de iur. dot. & glos. fin. in. l. generaliter, & ibi omnes. C. de Episcopis & cleric. & in. l.1. verb.absentium. ff. de negot. gest.& in.l.1.glo.magna,in quinta oppositione. C. de pact. & in. §. illis autem, verbo adiuuantur. instit. de milit.testamen.&

men.& in capit. & si Christus, in verbo cessat effectus, & ibi omnes, de iureiurand. & in capit.post translationem. in verbo cessante.& ibi Hotiens. in verbo impedimento.Ioann. Andr. column.4. Collectar.Bald.Cardin.Florent.Anton. Panormitan.& cæteri, de renuntiat.De cius limitans in capit. cum cessante. in princip.de appellat,quam resolutionem probarunt & aliæ glossę, complurimique authores,eosque referens Tiraquel. de cauſ.cessant.limitatione.1. nu.1.cum sequentibus,vbi etiam citat Adrian.Florent.in.4.lib.senten.in materia restitut. in quęst.incipient.consequenter quęro, vtrum indistincte,in solutione quæstionis:& ita est frequentissimè adnotatum secundùm D.Couar.lib.1.variarum resolut.cap.20.nu.1.versi.contrariam,ibi,& primò:ex quo deducit Tiraquel. vbi supra,nu.4.& hoc procedere in foro conscientiæ.

15 Quod ex eo comprobatur, quoniam causa ea propriè dicitur, quæ finalis est: impulsiua autem causa abusiua,& impropia est,secundùm Cynũ in.l.generaliter. in.1. opposit. C. de Episcop. & cleric.& ibi Bald.column.2.in 2. oppositione,refert alios Tiraquellus vbi supra,numer.
16 5.& inquit Aristotel.lib.2.Phisic.†quod causa finalis est causa aliarum causarum: & vt inquit Baldus in. l. eam quam, column.1.versicul.venio ad notabilia,numer. 1. C. de fideicommissis. Causa finalis est fons causarum, & præsumitur finalis illa,quæ secundùm iuris ordinem debet esse finalis. Barbacius consil.30. column.penultim.versicul. prætereà facit ad prædicta.lib.2.Matienç.de coniectur. vltim. volunt.lib.66. titul. 14.numer.7.& inquit idem Baldus,& posteum Mattheus de Afflict. in cap.1. ad fin.titul.an mutus vel imperfect. † quod cau-
17 sa finalis substantia appellatur & forma, vt ibi probat: sed & idem Baldus in.l.2.
18 nume.2.C.locati.dicit,†quòd causa finalis est primum principium intentionis, licet sit vltimum exequutionis,sequitur alios citans D.Molin lib.1.de Hispanor. primogen.capit.5.numer.15.& idem Baldus in.c.6.340.incip. & prẽmitto quod istud ius,column.1.num.2.lib.3.dicit,causam impulsiuam,non proprie causam esse,sed quoddam motiuum ad disponendum, vel contrahendum: quę Baldi loca congerit Tiraquellus vbi supra,num. 6.& numer.7.ex alijs refert causam finalem apud sapientes optimam habendam, † & eam primam, præcipuamque
19 causarum, atque potissimam esse,huius enim gratia & efficientes faciunt,& quę fiunt efficiuntur, ideoque ignorantiam causæ finalis circa rem quam libet, efficere vt cæteræ causæ ad eandem pertinentes similiter ignorentur. † Hinc est,
20 quòd ex ratione finali tantùm potest argumentum elici,vel extensio,non tamẽ ex impulsiua,per text.in authentic.hæc constitutio.circa medium,& per notata per Ioann.Andr.& alios post glos.in capit. 1. in verbo Italię,de tempori. ordinand.libr.6.ita Mattheselan. in suo tractat.extens. colum.2. Ias. in authentica quas actiones,colu.4. versi. puto tamen disputationis gratia, num. 17.& iterum colu.7.versic.3.limita. num. 22.C.de sacrosc.Eccles.quos refert & sequitur Tiraquel.vbi supra,nu.8.vbi num.9.post plurimos,quos citat,id nuncupatim probat in argumento à contrario sensu, vt scilicet sumi non possit ex causa impulsiua,sed finali tantùm:& in num.19.& sequentibus limitat aliquibus modis quod prędiximus de cessatione causę impulsiuę, vt non vitiet dispositionem, seu rescriptum.

21 In eo tamẽ constituo canonicã hãc nostram quęstionẽ,an quod prędiximus de falsitate aut subreptione causæ impulsiuæ,vt nó vitiet concessionẽ principis, procedat etiam in ea impulsiua causa, quę licet talis sit,non tamen leuiter principem mouisset adconcedendum,sed difficilioré eũ redderet,licet adhuc precibꝰ annuisset,necne? Et in hac profectò dubia & cõtrouersa quæstione cõmunis sẽtẽtia interpretũ est,falsitatem,seu subreptionem atque defectum huius causæ, quæ non leuiter mouit principem,sed si ea deficeret, difficiliorem eum red-

deret ad concedendum, gratiam ipsam atq; dispositionem nullam efficere: quod ex sequentibus probatur.

Primò, ex text. in cap. postulasti, de rescrip. qui est singularis, & capitalis in materia, ibi: Et pro habēte sufficientis beneficij subsidium ex certa scientia super obtinendo alio beneficio de leui non scribimus, quin faciamus de primo in nostris literis mentionem: ex quibus verbis deducunt ibidem Panormitan. Cardin. Felin. & alij vitium commissum in exprimenda aut tacenda huiusmodi causa impulsiua, quæ facilioré aut difficiliorem reddit aut redderet principem ad concedendum, nullam efficere concessionem ipsius quoad effectum: & est casus ibi notabilis, & singularis, in quo cessante seu falsa existente causa impulsiua, corruit dispositio secundùm Abb. ibi, nu. 1. & cæteros scribentes, quod & probarunt idem Abb. in. c. super literis, nu. 7. in versi. in glo. in verbo literas, eod. ti. de rescrip. vbi Dec. nu. 9. inquit, quòd alij omnes sequuntur. idem Dec. in. c. cum cessante, col. 2. nu. 2. de appell. & Iaſ. cōſi. 105. lib. 1. & Corneus eleganter consi. 34. lib. 1. col. 1. & est cōmunis sententia secundùm D. Couar. d. lib. 1. varia. resol. c. 20. nu. 1. & nu. 5. in versi. falsitas verò, & est magis recepta opinio secundùm Menoch. de arbi. iud. lib. 2. cētu. 3. casu 201. num. 22. camq, sequitur in specie nostræ quæstionis plures allegans Mieres de maiorat. 1. par. quæst. 3. num. 2. & Paul. Paris. consi. 49. ad primum. num. 30. & sequent. volu. 4. vbi quòd impetrans probare tenetur omnia narrata in sua gratia, quæ Papā faciliorem ad concedēdū reddere potuerunt, per communem doctrinam Ioan. Andr. in. cap. 1. de lit. contest. lib. 6. idem Paris. consi. 138. post princip. eod. lib. Dec. consil. 403. quanuis in casu, nu. 17. & consil. 541. visa. nu. 16. & consi. 695. visa, num. 24. Quintiliā. Mandos. in regul. 27. de non iudicando iuxta formam supplicationis. quæst. 8. nu. 16. est communis secund. eundem Mandos. regu. 32. de impetratio. benef. vac. per obitum famil. Cardin. quęst. 11. nu. 2. & iterū ibi, quæst. 25. nu. 7. sequitur etiā Euerard. in cent. legali, in loco à ration. legis ampla seu gener. ad extensionem ipsius. l. col. 10. versi. hoc tamen limito, qui post ordinarios in d. c. postulasti, id procedere dicunt in odium materię beneficialis, ad refrænandum scilicet ambitionē, argu. c. quanuis, de præb. lib. 6.

22 Sed verius est, eum tex. ac præd. communem per eum sententiam generaliter intelligendum esse, non solum in beneficialibus, sed etiā in cæteris omnibus gratiosis, & in priuilegijs, prout illum tex. intelligit Panor. in. c. cōstitutus, col. 2. vers. item nota quòd non omnia, nu. 5. de relig. iosf. dom. Barbat. consi. 49. clementissimū Deum, & Patrem. col. 2. versi. rursus opportunè. lib. 4. vbi ad hoc illū tex. dicit singulare, & meliorē de iure, & iterū consi. 55. clementissimū, & omnipotētē, col. 1. eod. lib. 4. vbi, & illum dicit singularem, & expressiorem quàm sit alibi, sequitur alios plures allegans, & bene probās, Tiraquel. in tract. de cauſ. cessant. limitatio. 1. nu. 12. 13. & 14. quia in materia subreptionis æquiparantur literę beneficiales, & priuilegia, & aliæ literę gratiosæ, vt ibi probat: tametsi alij DD. quos refert nu. 15. eum tex. in d. c. postulasti. simpliciter ad rescripta trahant: nihilominus tamē generaliter in cæteris omnibus gratiosis & priuilegijs intelligendus est, vt prędiximus: quod etiā tenet alios allegans Pelaez vbi supra, vbi † quòd nō sufficit q̄ in genere fiat expressio, vt impetratio saluetur à subreptione, secundū Roma. consi. 326. & Thom. Grāmat. 23 decis. 59. n. 58. & decis. 66. n. 19. vbi etiā † quòd non sufficit generaliter exprimi factū, nisi exprimatur modus facti. † Quo 24 fit, vt gratia à principe concessa alicui, viribus nō subsistat, si causa in precibus expressa, fuerit falsa, quo cōperto, princeps nō ita leuiter precibus annuisset, tametsi nihilominus à se petitum cōcessisset. Idē que erit, vbi aliquid in precibus obticetur, quo expresso, princeps maturiùs cogitasset, deliberasset ve super gratia concedēda, licèt tandē postremó eā cōcessisset, vtroq; namq; casu, deficiente causa 25 impulsiua,

impulsiua, deficit & ipsius principis gratiosa dispositio: qđ fortiori ratione probatur, siquidē in impetratione ecclesiastici beneficij, & in dispensatione ad plu 26 ra beneficia, † etiam modici taciturnitas, quo expresso, gratia adhuc cōcederetur. gratiā ipsam vitiat, iuxta tex. in. c. si proponente. de rescrip. & ibi glos. & DD. & in. c. non potest, in princip. & in. c. si motu proprio, & vtrobique glos. & DD. de prēb. in 6. tradit Feli. in. c. ad aures. verb. nona conclusio, & in. c. super literis. col. 2. de rescript. D. Couar. d. c. 20. n. 1. versi. quod fortiori: igitur si tacetur id, cuius expressio difficilioré reddidisset principem, maiori ratione gratia deficiet.

Sed & eandem comunem ac magis receptam sententiam, quæ habet, illa rescriptū vitiare, quę si expressa fuissent, princeps vel nō concessisset, vel difficilius saltem concessisset, ex d. c. dudum, de elect. & c. super literis. & c. postulasti. de re- 31 scrip. latè probat Iaſ. in. l. 1. nu. 2. C. si contra ius vel vtilit. pub. Decius consi. 541. num. 20. Gozadin. consi. 6. num. 6. Curt. Iun. consi. 27. in fi. & consi. 32. in fi. idem Curt. consi. 83. præsupponitur in facto. nu. 9. Crauet. consi. 296. col. 4. in fi. nu. 2. versi. 2. &c. Cardin. consi. 96. ad fi. & clarius idem Crauet. in respons. pro republi. 27 Sauilian. nu. 124. vbi † quòd illa subreptionem inducunt, quæ vel ratione iuris tertij, vel ob ius comune mouere possūt principem ad non concedendum: refert Menoch. vbi supra, nu. 24. & est commu 28 nis conclusio, † quod mētione non facta omnium, quæ principē retardare potuissent ad concedendum, rescriptum nullū & inualidum redditur, secundùm Quintilia. Mandos. in regu. 32. de impetra. benef. vacant. per obitum famil. Cardi. q. 9. nu. 9. vbi allegat DD. in d. c. postulasti. & alibi, & Curt. Iun. d. consi. 83. dicentē cōmunem, & ibi nu. 10. eam limitat procedere solum, † quando difficultas retardā 29 di seu remouendi principem à concessione, est conformis iuri communi, vel ex causa iusta, & debita: secus autem de difficultate, quę proueniret ex affectu, vel ex alia causa exorbitāti odiosa, & minimè 30 considerabili, vt ibi per eum: idem Mandos. in ead. regul. 32. q. 11. nu. 2. & sub nu. 4. versi. ad quartum.

Supradicta tamē magis cōmunis sentētia intelligēda est, vt procedat, si causa impulsiua, dequa agimus, in nostra specie iā à principio non fuit reperta esse vera, prout ipsa & nos loquimur, & text. in d. c. postulasti. secus tamē erit, si à principio fuberat, veraq; fuit, sed posteà cessauit, tūc enim nō vitiabitur gratia, vt nūcupatim voluit Rip. in. l. ex facto. col. 3. nu. 15. de vulg. & pupilla. subst. sequitur Tiraquel. vbi supra, in. d. 1. limitatio. nu. 18. & probat latè limitatio. 4. & 12. idem tenet Couar. d. c. 20. n. 5. versi. his ita. Quāuis in dispēsatione, vt prædiximus lib. 1. Canonic. q. c. 15. n. 22. cessāte causa dispensationis, cùm adhuc dispensatio est in fieri, cesset dispēsatio: secus si ius est perfectè quę sitū, & est causa generalis.

Sed contra præd. magis cōmunē sententiā plura obstant, ex quibus potius probari videtur contrarium, nempe in rescriptis à principe obtinendis, vel obtētis, ac prætereà in quibuscunq; grattij defectū causæ impulsiuæ, quæ maximē mouit principē ad concedendū, & cuius omissione difficilior redderetur ad concedendum, nequaquā nocere, vt ipsa rescripta vitientur: & primò facit regula generalis atq; communis supra posita, quę habet, vt quanuis defectus atq; subreptio causæ finalis vitiet dispositionem, rescriptū & gratiam, secus tamen est in subreptione causę impulsiuæ, illa namque nō facit vt rescripta & gratię proprijs viribus destituantur.

Secūdò obstat alia regula, quæ habet, impetrantē aliquid à principe, nō teneri facere mentionē eius, quod etsi expressum esset, nō impediret impetrationē, iuxta regulam tex. in. c. super literis, de rescrip. vbi deciditur, quod impetratio literarū facta à Papa, tacita veritate, vel suggesta falsitate per fraudem vel malitiā, est nulla: si verò fiat per simplicitatē, vel ignorantiā, quoties nihilominus Papa erat cō- 32 cessurus, saltē in forma cōmuni, literę nō vitiātur: sed delegatus non sequēs formā

in literis appositã,secũdùm ordinẽ iuris in causa procedit,secus si alias nullas literas prius dedisset,& ibi Abb.nu.5. Imol. & Feli.nu.2.& alij hanc regulam veram esse censent, etiam in literis gratiosis & beneficialibus,quæ fiunt à Romano Pontifice,quos sequitur D.Couar. d.c.20.n. 1.versi.2.quicquid Dec.ibi. nu.6.contrarium velit aduersus Abb.in specie de qua agimus,nempe quãdo subreptio nõ fuit dolosa,sed per ignorantiam & simplicitatem,vt ille tex.locum habeat in beneficialibus,quia nõ sufficit quod Papa verisimiliter cõcessisset,sed requiriturquòd facta sit prouisio: & facta in vno casu, non porrigitur ad alium :sed quod prædiximus cum Abb.& cæteris supra citatis est verius,receptius,& tenendum.

Tertiò contra prętatam receptam sententiam facit tex.in d.c.dudum,versi.cõsiderantes.de pręb. in.6. ibi : Nihilominus literas gratiosas daremus,& in capit. si pro clericis pauperibus.eod. titul. sicque fit, † vt quanuis defectus sacri ordinis in postulatione beneficij animarum curam habentis,alicuius momenti sit,tamen etiamsi impetrans principi non significauerit,se nõdum sacris ordinibus insignitum esse,beneficium ex literis Papæ obtinebit, vt in d.capit. si pro clericis, quia tandem hoc expresso beneficium concessisset,vt constat ex stylo curiæ Romanæ,atque consuetudine, qua in his gratijs expediẽdis vtitur ipse princeps,secundùm Lapum allegatione. 89. in 2.ratione.Barbat. consi. 46. column. 2.lib.2.Felin.in d.capit.super literis.nu. 8.quos sequitur D.Couarru.d.capit.20. num.2.versicu. tertio. † Licet saltem de stylo curię narrare debeat hac in specie impetrans se clericum esse,vt docet Decius in.c.cum adeò.num.3.de rescrip.& Beroi.in d.cap.super literis.nu.72.versi. vigesimo secundo, quos refert & sequitur Menoch. vbi supra d. casu 201.n. 33. Igitur si causa impulsiua eius cõditionis sit, vt ea omissa non ita leuiter princeps cõcessisset petita, quanuis nihilominus ad huc cõcederet,cùm tamẽ id principi principaliter non persuaserit,nec fuerit

33

34

præcipua cõcessionis ratio,vitiũ obreptionis & subreptionis,vel in ea exprimẽda vel tacẽda cõtingẽs nonvitiabit principis cõcessionẽ,cũ tandẽ etiã hoc principi patefacto,eandẽ gratiã petẽti fecisset:quibus fundamẽtis cõtra cõmunem videtur tenere Philip.Dec.in d.c.postulasti.nu.4.&iterũ in d.c.super literis,nu. 9.versi.contrariã sententiã:& D.Couar. vbi supra,nu.1.& nu.6.versi. falsitas verò.& Menoch.vbi supra,nu.22.in fine.

35 Quare ipse Dec.ibidẽ aduersus cõmunẽ,suã exponit sentẽtiã, dicẽs nẽpe illud esse cõsiderandũ, q̃ si sublata causa impulsiua,trahitur gratia ad aliũ casum nõ expressum, verum est, q̃ cessante causa impulsiua,quæ limitat gratiã in vno casu,non haberet locũ in alio casu,vt in.c. susceptum, de rescrip.in 6.& in c.cui de non.depręb.in.6.sed si cessante causa impulsiua,remaneret gratia in eod.statu,nõ videtur q̃ gratia vitietur propter defectum causę impulsiuę,quia sufficit quod Papa omnino fuisset concessurus, vt dicit probari in d. c. dudum.de præb.in.6. ibi:Nihilominus literas gratiosas daremus,ideò satis est quod gratia nõ retraxisset Papam à concessione:hãc opinionẽ Decij sequitur Paul.Paris. consi.4.n. 35.lib.4.Non obstat text.in d.c.postulasti,quia erat ibi defectus in causa finali, & Papa ibi verisimiliter nullo modo literas dedisset pro secũdo beneficio,ex quo primũ erat sufficiẽs,vt colligitur ex tex. ibi:Pro habẽte beneficij cõpetẽtis subsidium de leui non scribimus,idest,non solemus scribere, quin faciamus de primo mentionẽ,& sic non probatur ibi illud, ad q̃d solet à nostris Doctoribus allegari:ita respõdet Dec.ibidẽ, & in d.c.super literis.n. 9. addens, q̃ licet quandoq; Papa concederet,esset de gratia, & de leui hoc non facit,vt in d.c. postulasti.

36 Tertia opinio est in proposito Nauar. in.c.si quãdo.de rescrip.in.3.exceptione, quam aduersus comunem probat D.Couar.vbi supra,d.nu. 5.versi. falsitas verò, dicentis,quòd vbi causa impulsiua notabiliter principẽ moueret,admitti potest, ac iure defendi cõmunis opinio prefata, secus

secus erit,si causa impulsiua eius sit conditionis,vt boni viri arbitrio principem non mouisset notabiliter,quia tunc eius 39
falsitas vel subreptio nõ officiet gratiæ, vt probatur in d.c.dudum,atq; ita cõciliant discrimẽ hoc , & q̃ in his terminis sit semper locus arbitrio iudicis,tenet etiam Tiraquel.de caus.cessant.limit.1.n. 15.& 18.post Abb.in c.ex conquestione. nu.4.de rest.spol.Fel.in.c.cęterũ.n.4.in 4.extẽsione de rescrip.Dec.in.c.super literis.n.9.eodẽ tit.tametsi de hac opinione dubitauerit Menoch.d.casu.201.n.26.

37 Quinimò arbitratur Didac. vbi supra, quòd etiãsi causa impulsiua notabiliter moueret principem,eumq; difficiliorem redderet ad gratiæ concessionem,eã tamen nihilominus absque vllo moderamine,prout concessa fuit,tandem concessisset, non esse locũ in hac specie cõmuni opinioni, sed potiuscẽset,gratiam 40
validam esse, ex his quæ supra contra cõmunem adduximus: & tunc prorsus existimat causam impulsiuam notabiliter principem mouere, eiusque rationẽ habendam fore,cum ea principi verè significata princeps non ita concessisset, sed eidem concessioni moderamina quędam adhibuisset, ex quibus cautis petitis prouisum esset, sicque interpretandum esse opinatur, quod ex d.capit.postulasti, cõmuni omnium iudicio deducitur.

38 Quarta fuit in hoc opinio Menoch. d.casu 201.nu.27. cum sequẽtibus distinguentis trium qualitatum genera: quædam enim sunt clarè, & expressè in iure determinatæ qualitates,& hæ dubio procul exprimendæ , & narrandæ sunt in precibus , alioqui vitiatur rescriptum nec adhibetur in his differẽtia,quòd vel per ignorantiam , & simplicitatem vel per dolum narratæ nõ fuerint,quoniam semper rescriptum annullant;expressionamque harum qualitatum pro forma, quæ ad vnguem obseruanda est,à legibus data videtur,secundùm plures, quos ibi refert:quod etiam probauit Couarr. vbi supra d.n.5.in versi. verum,ibi quòd si:vbi ampliat,etiamsi ea qualitate expressa nihilominus princeps idem concessisset,vt ibi probant.

Alię sunt qualitates, quę quanuis iure expressę non sint,ex stylo tamen curiæ, vel Cãcellariæ , vel ex cõsuetudine principis exprimi consueuerunt, & istæ pariter narrandæ sunt,alioqui rescriptũ vitiatur,quoniã stylus,& consuetudo pro lege obseruãtur:ita sensit Lapus allegat. 89.quẽ sequitur Dec.in d.c.super literis, nu.9.& Menoch.vbi supra d.n.27.existimans nullum in his qualitatibus versari arbitrium iudicis,quãdoquidem arbitrarium non esse dicitur, quod stylo , & consuetudine terminatum est,quemadmodum & lege ipsa,vt idem Menoch.explicauit lib.1.de arbit.iudic. quæst.4. tametsi aliud velit Couar. vbi supra, nu. 7. in specie de qua infra nu. 74.cum seqq. differemus.

Aliæ sunt & tertiæ qualitates,quæ nec secundùm ius,stylum,nec consuetudinẽ curiæ , vel Cãcellariæ exprimendę sunt, & tũc si taceatur ea,quã si nouisset princeps, nõ cõcessisset rescriptum,nulla subreptio vere dici potest ex parte impetrãtis, inspecta verò persona concedentis subreptio dici potest,quia si fortè omnia illa,quę nunc cognoscit,tempore dati rescripti cognouisset,illud nõ concessisset, quo casu vitiatur concessio,vt in d.c.super literis,& ibi omnes secund.Couar.vbi supra d.n.5.versi.verum,in princip.& in hoc secund.Menoch. vbi supra.n.30. versabitur iudicis arbitrium,is namq; iudicabit an talis sit qualitas , quæ potuisset mouere principem ad non concedendum:& quòd ita procedit Abb.Decij & aliorum sententia ,& quòd in specie ita videtur sẽtire Rota decis.21.suppositofacto.nu.5.de præb.in nouis, & tãdem Menoch.ponit praxim circa hoc in iudicio obseruandam.

Hæc sunt quæ in substantia pro vtraque parte in hac difficili,& summè necessaria Canonica quæstione scripta inuenio.Quid tenendum?

41 Ego pfectò minimus scriptorũ sub cẽsura melius ac rectius sentẽtiũ, cũ videam difficillimũ esse iudicare qualis fuerit intẽ

tio

tio principis in gratia ab eo concessa,an causa impulsiua sibi narrata eũ leuiter vel notabiliter mouit,& an aliàs esset cõcessurus,necne, vel an causa vera tacita & suppressa eum nõ leuiter moueret ad cõcedendum,si exprimeretur, licèt adhuc concessisset,ac proinde vt plurimum errari posse in huius rei diiudicatione, existimo communem ac magis receptam sententiam supra primo loco adductam esse probabiliorem,tutiorem, ac proinde tenendam in iudicando,& consulendo,nempe falsitatem,siue subreptionem causæ impulsiuę,quę non leuiter moueret principem ad cõcedendum gratiam, rescriptum,aut priuilegium, licèt adhuc ea non narrata,nihilominus concessisset vitiare ipsam gratiam, rescriptum, vel priuilegium,ita vt viribus non subsistat: ac idem esse in causa impulsiua,vel qualitate tacita, quæ si exprimeretur, eum difficiliorem redderet ad concedendum, quanuis ad huc concederet, ex text.in d.c.postulasti.in verbis supra relatis,quę profectò nullam cauillationem patiuntur:& procedit illius tex.dispositio non solùm in beneficialibus,in quibus loquitur,sed etiam in cæteris omnibus gratiosis, & in priuilegijs,propter identitatem rationis, iuxta receptam etiam sententiam,quam supra retulimus: & cum hac opinione in effectu Nauar. concurrit in d.c.si quando,de rescrip. in.3. exceptione,dum tenet,quod vbi causa impulsiua notabiliter principem moueret, admitti potest,& iure defendi communis opinio prædicta, nam non leuiter mouere, & notabiliter mouere,idem prope sunt, quia non leuiter significat, id est,grauiter,quod opponitur leuiter:grauiter igitur & notabiliter parum differunt, si enim causa illa leuiter mouit principem, communis sententia fatetur à contrario sensu falsitatem aut subreptionem ipsius rescriptum aut gratiam non vitiare: id quod sigillatim habet receptissima sentẽ
42 tia,quã prędiximus.† Quo fit,vt opinio 43
Couar.contraria,quam supra retulimus, dum existimat, quòd etiam si causa impulsiua notabiliter moueret principem, eumq; difficilioré redderet ad gratiæ cõcessionẽ:si tamen nihilominus cõcessisset absq; vllo moderamine,prout cõcessit, etsi probabilis videatur:tenẽda tamẽ in praxi non est,cùm sit contra cõmunẽ sententiã,prout ipsemet innuit,atq; euidenter patet:quinimò in ea specie obseruanda erit cõmunis sententia rectè probata in d.cap.postulasti,nec immeritò,in odiũ falsitatis atque subreptionis circa causã nõ leuiter mouentẽ principem ipsum: ꝙ si causa impulsiua falso principi narrata,ita notabiliter eũ moueret,vt ea ipsi verè significata,princeps nõ ita vtcõcessit,cõcessisset,sed eidẽ cõcessioni moderamina quædam adhibuisset, procul dubio falsitas & subreptio prædictæ causæ vitiaret gratiam,prout idem Didacus resoluit,& nos quoq; probauimus d.lib.1.c.15.nu.23. non tamen inde consequitur,secus esse dicendum,si quanuis causa prædicta notabiliter mouit principẽ ad concedendũ,adhuc nihilominus ea non expressa fuisset concessurus,vt cõcessit, quia iuxta receptioré,ac probabiliorem, necnon & tutiorem sententiam sufficit quod causa impulsiua falsa, non leuiter, sed notabiliter mouerit principẽ ad gratiam ipsam concedendã, ac veritate narrata difficiliorem eum redderet ad concedendum,quanuis nihilominus adhuc cõcessisset, absq; aliqua moderatione,& adiectione vllius grauaminis:& ita resoluo hanc materiam.

Supereſt modò vt ſatisfaciam⁹ his quę ſupra cõtra cõmunem adducta fuere, & videamus,an cęteræ tres opiniones contra communem ſupra relatæ ſint vllius momenti.Et primum fundamentũ contrarium non obſtat, quoniam loquitur & procedit in falſitate cauſæ impulſiuæ ſimpliciter,quę leuiter principẽ mouit, aut mouere potuit,quo caſu nõ loquitur cõmunis noſtra & tenẽda ſẽtẽtia,ſed quoties nõ leuiter,ſed notabiliter principem mouit,aut mouere potuit,vt prędixim⁹.

Secundũ fundamentũ contra cõmunẽ ſupra adductũ ex tex. in d.c.ſuper literis non obeſt,quia ibi non cõſtat quòd cauſa impulſiua falſò narrata,vel vera tacita, non

nõ leuiter Summum Pontificem mouit, ſed ſimpliciter refertur ꝙ erat talis, quę quanuis tacita vel expreſſa,nihilominus ipſe literas cõceſiſſet:quare intelligẽdus ſanè erit tex.ille iuxta regulam cõmunẽ priorem generalẽ,quam notauimus, ceſſante cauſa impulſiua,quę leuiter mouit 44
principem, nõ ceſſare reſcriptũ, gratiã, vel priuilegium,aliam ve quãcumq; diſpoſitionem:ſecusverò cum cauſa illa impulſiua falſò narrata, vel veritas tacita, non leuiter,ſed multum,aut notabiliter principem mouit,aut moueret ad concedendum vel denegandum,quanuis nihilominus adhuc conceſsiſſet,ex tex.in d.c.poſtulaſti,qui in hoc eſt expreſſus:per quem intelligi,diſtingui, limitari ac interpretari debet d.c.ſuper literis,vt iura iuribus concordentur, cùm tex.ille minimè loquatur nuncupatim in hac ſpecie,ſed tantùm quando talis expreſſa ſit falſitas,vel veritas occultata,quę quãuis fuiſſet tacita vel expreſſa,Papa nihilominus ſaltẽ in forma cõmuni literas dediſſet,quo caſu delegatus non ſequens formam in literis appoſitam, ſecundũ ordinem iuris in cauſa procedere debet,vnde tex.ille intelligendus eſt,quando leuiter mouit Pontificẽ expreſſa falſitas vel veritas occultata:ſecus ſi nõ leuiter,ſed notabiliter eũ moueret,iuxtadeciſionẽ tex.in d.c.poſtulaſti.iuncto eius cõmuni intellectu,ac comuni prędicta ſententia ſupra relata,quam defendimus,ſicq; tex.in d.cap.ſuper literis.in hac parte ſupplendus & diſtinguendus eſt per ſupradicta: quòd ſi per huiuſmodi falſitatis expreſſionem,vel ſuppreſsionem veritatis,literæ fuerint impetratæ, qua tacita vel expreſſa,Papa nullas prorſus literas dediſſet,ſic conceſſę erunt ſubreptitiæ ac nullæ, qua propter à delegato non erit aliqua tenus procedendum, niſi ea tenus vt partibus ad ſuam pręſentiam conuocatis, de precum qualitate cognoſcat, vt in.2.ſpecie.d.capit.ſuper literis.in verſiculo ſi verò,de qua nos nunc non agimus. In vtroq; tamen caſu eadem ratio, quę delegantem moueret,mouere etiam debet delegatum:& vbi delegans ſuas literas denegaret,delegatus etiam ſuæ cognitionis officium nullo modo interponet,vt in d.cap.ſuper literis,circa fin.ib.: Vt ſic in vtroque caſu.

Quo fit, vt cum ſupra reſoluerimus cum Abbatis ſententia in d.c.ex cõqueſtione,nu.4. & ſequacium,† relinquendum eſſe arbitrio iudicis, quæ cauſa vel qualitasfalſò expreſſa,velveritas occulta,mouerit leuiter,vel grauiter,aut notabiliter principem in ſpecie noſtrę communis ſententiæ,quam defendimus,etiã ſi non ſit deciſa per d.c. ſuper literis,ſed per tex.in d.c.poſtulaſti.iuxta præd.eius comunem intellectum, arbitrio iudicis Apoſtolici delegati relinquendum erit, quæ cauſa falſa expreſſa in precibus,vel veritas occultata mouerit vel moueret principem notabiliter,& eum difficiliorem redderet ad non concedendum,ſive ritas expreſſa fuiſſet,ad hoc vt iudex huiuſmodi delegatus officium ſuę cognitionis deneget,etiamſi nihilominus aliàs princeps eſſet conceſſurus, pariter ac ſi ſuas literas princeps delegans omnino eſſes denegaturus veritatẽ comperta:ſicut enim in hac ſpecie reſcriptum eſt nullum, & exequi non debet, ſimili modo nec etiam in caſu noſtrę communis ſententię, videlicet quando cauſa illa falſa expreſſa notabiliter mouit: aut veritas omiſſa grauiter moueret, & difficiliorem redderet ad non concedendum,quãuis nihilominus aliàs tandem fuiſſet conceſſurus:quia hi duo caſus equiparantur in propoſitò,exiſtimante delegato huiuſmodi,difficilius principem cõceſſurum, iuxta communem ſupradictam ſententiam, per quam in hoc ampliatur tex.in d.c.ſuper literis.circa fin.dũ dicit, quòd eadem ratio, quæ delegantem moueret, moueat etiam delegatum, & vbi delegãs ſuas literas denegaret,delegatus etiã ſuæ cognitionis officium nullatenus interponat.Idem namque obſeruandum erit, etiam vbi delegans (quanuis ſuas literas non denegaret)difficilius eas cõcederet, ſi falſitas ſuggeſta non fuiſſet,vel veritas expreſſa eſſet, per ſupradicta. Quòd ſi princeps non ſolũ difficiliùs cõceſsiſſet,
ſed

sed etiam grauamina aliqua suæ conces-
sioni adiecisset, veritate expressa, vel fal-
sitate non suggesta, proculdubio rescri-
ptum vel gratia huiusmodi vitiabitur,
vt prædiximus.

45 Prætereà & secundò respõdemus, tex.
in d.c. super literis, loqui & procedere,
vbi subreptio non dolosa, esset causa v-
nius rei tantùm, eam namque dumtaxat
debet vitiare, & non aliam, cuius non
fuit causa. v. g. rescriptum regulari-
ter consistit ex duobus, substantia & for
ma, substantia rescripti est ipsa iurisdi-
ctio, forma verò est ipse modus prouiden
di, quem Papa præfixit delegato: si sub-
reptio fuit causa illius formę tantùm, il
lam solùm, non verò substantiam vitia- 46
bit, veluti si impetrans rescriptum, nar-
rasset Papæ quòd de consuetudine pa-
triæ causę tractantur simpliciter & de
plano: vnde Papa commisit causam sim-
pliciter & de plano cognoscendam, si e-
nim hoc est falsum, quia non viget talis
consuetudo in patria, tunc non debet vi
tiari rescriptum in totum, sed tantùm re
spectu illius formæ ac modi procedendi,
quia Papa nihilominus absque vlla dif-
ficultate dedisset literas in forma com-
muni, & ideò delegatus procedet secun-
dùm iuris ordinem, vt patet ex illo text.
in versiculo nam si talis. ibi: Nos nihilo-
minus (saltem in forma communi) lite-
ras dedissemus: nisi malitioſè illud expres
sisset, quia tunc in pœnam carere debet
impetrans mendax commodo totius re-
scripti, vt in d. cap. super literis. in 1. part.
& in terminis ita tex. illum interpretan
tur Abb. ibi nu. 2. & 5. Felin. num. 2. Dec.
nu. 2. & cęteri scribentes, & in eisdem ter
minis procedit quod prędiximus, regu-
lam d.c. super literis, habere etiam locũ
in gratiosis & beneficialibus, nempe vbi
litęræ gratiosæ continerẽt plura, & sub-
reptio non dolosa fuisset causa vnius tã-
tùm, nempæ formæ & modi procedẽn-
di, nam tunc solùm vitiabit illud, nõ ve-
rò reliquum, vt in. c. si eo tempore, de re-
scrip. in 6. ita intelligũt Abb. & cęteri v-
bi supra, & clausula, Si preces veritate ni-
tantur, vendicat sibi locũ, quando prin-
ceps nõ esset aliàs concessurus, iuxta ca-
sum d.c. super literis. in versiculo si ve-
rò, secundùm Salicet. in. l. præscriptione.
C. si contra ius vel vtilit. pub. nu. 11. quẽ
refert & sequitur Felin. in. c. 2. nu. 6. de re
scrip. at verò in nostra specie casus non
est huiusmodi, sed subreptio contingit
super causa impulsiua grauiter mouen-
te principem ad totalem concessionem,
licèt adhuc esset concessurus, in casu ve
rò d.c. super literis, subreptio tãtùm fuit
in vno, vnde in eo tantùm vitiat: secus
verò in reliquis, in quibus nulla subre-
ptio fuit, ac proinde in eis valet rescri-
ptum, quia facillime erat concessurus in
forma communi, vt diximus.

Quinimò tex. in d.c. super literis, in su
pra proximè dictis procedit, nisi obten-
tum per subreptionem haberet connexitatem cum reliquis, quia tunc ratione connexitatis subreptio vitiat omnia, iux
ta tex. in c. constitutus, eod. titul. de re-
scrip. vbi probatur, quòd non valet im-
petratio canonicatus & præbendæ in Ec
clesia numerata statuto eiusdem Eccle-
siæ iuramento confirmato, mentione nõ
facta de numero, si per eam frangatur
numerus canonicorum, licèt non fran-
gatur numerus præbendarum, & proces
sus superinde factus est nullus, secundũ
Abb. ibi, quia licèt subreptio non contigisset ibi respectu præbendæ (non enim
mandabatur vt præbenda simpliciter cõ
ferretur de præsenti, sed tunc demũ cùm
vacaret, vel esset proximò vacatura) sed
tantùm respectu canonicatus, quia im-
petrans ille mandabatur recipi de præ-
senti in canonicũ, quod fieri minimè po
terat absq; fractione numeri iurati, nihi-
lominus tamen quia subreptio commis-
sa fuit in altero annexorum, vitiat gratiã
in totũ, vt in specie ex hoc notat bonã
regulam Abb. ibi, nu. 6. cuius additio idẽ
obseruat pro limitatione tex. in d.c. si eo
tẽpore, de rescrip. in 6. sequitur idẽ Abb.
in d.c. super literis, nu. 5. versicul. hoc ve-
rum. & Feli. nu. 2. in fine, vbi ex Abb. ibi-
dem deducit, hoc procedere, etiam si illa
connexa sint talia, quibus expressis, om-
nino Papa literas concessisset, adhuc
enim

enim in illis litęræ non valerent propter
connexitatem quam habent cum parti-
bus literarum subreptitiè obtentis: &
Abb. sequitur etiam Philip. Dec. in d.c.
constitutus. nu. 3. vbi aliam vrgentem ra
tionem pro eo adducit.

47 Tertium etiam fundamentum cõtra
comunem supra adductum ex text. in d.
c. dudum. versi. considerantes, ibi, nihilo
minus literas gratiosas daremus, &c. nõ
obstat, ibi namq; ideò non vitiatur gra-
tia, prouisio, & collatio canonicatus &
prębendæ, si qua tamen vacabat in Ec-
clesia Legion. aut proximè vacaturæ fa-
cta a Papa, mentione non facta conces-
sionis generalis priꝰ factę Episcopo Prę
nestino recipiendi resignationes benefi-
ciorum Ecclesiasticorum ab eis, qui eas
vellent libere in eius manibus resignare
ad beneficia, ipsa personis idoneis confe
rendum, quoniã & si Papa Episcopo prę
dicto præfatam generalem concessisset
facultatem; penes ipsum tamen Sum-
mum Pontificẽ remansit maior præocu
pandi, prout in casu illus tex. pręocupa
uit eandem, conferendo præd. canoni-
catum dicto Nicolao, antequam resig-
natio in manibus dicti Episcopi, esset fa-
cta, eo præsertim quòd generi per speciẽ
potuit derogari, prout fuit derogatum:
& tum prætereà, quia absurdũ foret pro
fecto, si tam lata Summi Pontificis pote
stas impediretur, si in omnibus prouisio-
num Apostolicarum literis oporteret de
sæpe dicta potestate Episcopo præfato
concessa mentionem facere, vt ad lite-
ram ibi latè expresit Summus Pontifex
motus prędictis, & alijs rationibus ad de
cernendum collationem, & prouisionem
prædictam, in qua mentio prioris pote-
statis generalis facta non fuit, validam es
se; ac proinde exequendam, alterique po
steà eiusdem canonicatus, & præbendæ
in fauorem alterius à prædicto Episco-
po factę præferendam esse: tex. igitur ibi
nihil obest nostrę, de qua agimus com-
muni sentẽtiæ, casus siquidem ille diuer
sus est ab ea, vt ex prædictis patet, agitur
enim ibi de duabus gratijs concessis à
Summo Pontifice, vna quidem genera-
li facta cuidam Episcopo conferendi om
nia beneficia Ecclesiastica in suis mani-
bus libere resignanda: altera verò spe-
ciali, qua collatus fuit quidam canonici-
catus cum sua præbenda, cuidam Nico-
lao ex beneficijs contentis in priori gra
tia generali: dubitabatur an valeret se-
cunda, non facta mentione de prima: de
cidit Summus Pontifex valere, & prę-
ferendam esse secundam respectu ipsius,
remanente tamen in cæteris salua, & in-
facta priori, ex prędictis rationibus, &
quia ex secunda gratia speciali non agi-
tur de prędiudicio d. Episcopi, sed de lu-
cro ab eo prouisi, at verò nos nõ agimus
de concurrentia gratiarum: quia hæc est
alia diuersa materia, sed tantũ de vna gra
tia impetrata ex causa impulsiua, quę nõ
leuiter principẽ mouit fallo narrata, vel
ea veritate suppressa, quæ si exprimere-
tur, grauiter principem moueret ad non
concedendum, licet tandem cõcessisset,
an valeat, necne? & resoluimus non va-
lere ex supradictis, quibus nihil obstat d.
c. dudum, quia vt prędiximus, loquitur
in diuerso casu, & materia.

Non etiam obest, quòd defectus sacri
ordinis nõ expressi in beneficij impetra
tione non reddit gratiam nullam, vt in
tertio fundamento cõtrario dicebamus,
id enim ideò verum est, & procedit, quo
niam defectus hic, licet expressus nullo
modo difficilem redderet Summum Põ-
tificem ad concedẽdum, sed ita facilem,
ac si sacris ordinibus impetrans fuisset
insignitus, cum sacer ordo non sit neces
sariò requisitus à principio, sicut est sim-
plex clericatus, nempe vt beneficiandus
sit primæ tonsurę, dum tamen impetrãs
ad ordines, quos requirunt collata eis be
neficia, se faciant in proximis statutis à
iure temporibus promoueri, vt in d.c. si
pro clericis, versi. fin. non igitur inde cõ-
sequitur aliquid quod nostræ cõmuni sẽ
tentię obsit, sed fit, vt tenentes contra-
rium fundamentis iuridicis destituãtur,
ac potius contra ea insistant.

48 Deueniamus igitur iam ad opinionem
Decij in d.c. postulasti, contra cõmunẽ:
& quidẽ quãtum ad primum casũ ipsius,
nempe

nempe quando ſublata cauſa impulſiua trahitur gratia ad alium caſum non expreſſum, vt ceſſãte cauſa impulſiua, quę limitat gratiam in vno caſu, non habeat locum in alio caſu, verum dicit, & noſtrę cõmuni ſententiæ potius hoc fauet quã obeſt, quoad verò ſecundũ caſũ Decij, nempe quando ceſſante cauſa impulſiua remanet gratia in eodem ſtatu, vt tunc non videatur quod gratia vitietur propter defectum cauſę impulſiuę, quia ſufficit quod Papa fuiſſet omnino conceſſurus, vt probari dicit in d. c. dudum, in verbis ſupra relatis, & quod ideò ſufficit quod gratia non retraxiſſet Papam à cõceſsione, loquitur contra tex. in d.c. poſtulaſti, ibi, Non de leui ſcribimus, vbi etiam ſi eſſet conceſſurus, non tamen leui ter ad id concedendum moueretur facta mentione vetitatis, hoc eſt vicariæ, quam obtinebat impetrans, vitiatur gratia ob tacitam veritatem. Neque obſtat reſponſio aſsignata illi tex. per Decium, nempe quod ibi erat defectus in cauſa finali, & quòd Papa ibi verosimiliter nullo modo literas dediſſet pro ſecundo beneficio, ex quo primum erat ſufficiens, vt colligitur ex tex. ibi, Pro habente beneficij competentis ſubſidium de leui nõ ſcribimus, id eſt, non ſolemus ſcribere, quin faciamus de primo mentionẽ: hæc namque ſolutio præterquam quod eſt contra communem omnium ſentẽtiam aſſerentium tex. illum loqui in omiſsione expreſsionis cauſæ impulſiuæ, repugnat illis verbis Papæ, De leui non ſcribimus, quæ nullo modo ſenſum Decij patiuntur, nempe non ſolemus ſcribere, quia hoc eſſet deſtruere literam text. & contra mentem Summi Pontificis, ſed potius hunc, id eſt non paſsim, quaſi expreſſe innuat à contrario ſenſu, quod licet non de leui hoc fiat, quandoque tamen re bene penſata, id facit. Vnde idem Dec. in d. cap. ſuper literis, numer. 9. rectius intelligens, fatetur, quòd licet quã doq; Papa concederet, eſſet de gratia, & leui hoc nõ facit: quòd ſit gratia, nõ negamus, cũ ipſamet conceſsio vtcunque fiat, ſit gratia: at quod aliquãdo Papa ita concedat, pro nobis facit, & cõtra Deciũ qui in hoc videtur ſuo dicto præcedenti atq; intellectui à ſe aſsignato verbis d.c. poſtulaſti, contrarius, ac proinde non recte ſubſiſtit. Non etiam obeſt tex. in d.c. dudũ, de pręb. in 6. quẽ Decius pro ſe allegat, quia ei ſufficienter eſt ſupra reſponſum.

49 Tertia opinio Nauar. quo ad ſuum primum membrum, nempe quando cauſa impulſiua notabiliter principem moueret, vt tunc admittatur cõmunis noſtra ſentẽtia, pro nobis facit, vt prędiximus: ſed neque quatenus habet hęc tertia opinio, quòd ſi cauſa impulſiua eius ſit conditionis, vt boni viri arbitrio principem non mouiſſet notabiliter, tunc eius falſitas, & ſubreptio non officiat gratię, nobis contradicit, quandoquidem & nos cum communi fatemur quod ſubreptio cauſæ impulſiuæ, quæ de leui mouit vel moueret principem, gratiam non vitiet: quod autem relinquatur arbitrio boni viri, quando cauſa impulſiua notabiliter non mouiſſet principem, hoc non contradicit præfatæ communi ſententiæ, ſed eſt præter eam, quandoquidem ipſa huius ſpeciei non meminit, ſed tantum habet quod ſæpe diximus: at verò quod arbitrio boni viri relinquatur, quando notabiliter cauſa principem non mouiſſet, non eſt minus recte dictum, ne alias putemus ad libitum id iudicari poſſe, ſed debet tunc iudex ſe conformare cum voluntate concedẽtis, vt eadem ratio, quę moueret delegantem, debeat mouere delegatum, iuxta tex. in d.c. ſuper literis circa fin. vnde potuit non dubitare de hac declaratione doctorum, de qua modo agimus, quanuis iniuſte dubitauerit de ea Menochius vbi ſupra d. caſu 201. nume. 26.

50 Quod verò contra communem arbitratur D. Couarru. vbi ſupra, nempe quod etiam ſi cauſa impulſiua notabiliter moueret principem, eumque difficiliorem redderet ad gratię conceſsionem, eam tamen nihilominus abſque vllo grauamine, prout conceſsit tandem conceſſiſſet, gratiam validam eſſe, ex adductis

ductis per ſe contra communem, hoc verum non videtur, ſed potius eſt cõtra ipſam communem ſupra dictam ſententiam probabiliorem, vt diximus; ex quibus patet prędictam opinionem Couar. non eſſe in hoc tenendam: cæterùm quatenus ipſe præfatur, tunc cauſam impulſiuam notabiliter principem mouere, eiuſque rationem habendam eſſe, cùm ea principi verè ſignificata, non ita conceſsiſſet vt conceſsit, ſed eidẽ conceſsioni moderamina quędam adhibuiſſet, ex quibus cautius petitis prouiſum eſſet, id probo, vt ſupra fecimus, in eum tantum ſenſum, vt tunc res planior ſit, non tamen vt præciſè hoc requiratur, ad hoc vt gratia vitietur; prout requiri ſenſit Didacus, ſic interpretans & limitans præfatam cõmunem ſententiam, eam namque tenendam eſſe exiſtimo, etiam ſi prędicta moderamina non ſint adiecta; ſi tamen notabiliter vel grauiter cauſa impulſiua falſo narrata principi eum mouiſſet, aut difficiliorẽ eum redderet ad concedendũ, ſi falſitas non fuiſſet narrata, aut veritas non taceretur, licèt tandem eſſet aliàs cõceſſurus.

Circa quartam opinionem Menoch. diſtinguentis tria genera qualitatum quo ad duas priores, nempè quæ expreſſè & clarè in iure exprimendæ ſunt determinatæ, & quæ ex ſtylo curiæ vel Cancellariæ, vel ex conſuetudine principis exprimi conſueuerunt, licèt expreſſæ non ſint, vt hæ narrandæ ſint neceſſariò in precibus, aliàs reſcriptũ vel gratia vitietur, rectè dicit, nobiſq; nihil aduerſatur: quoad tertium verò genus qualitatum, nempè illarum, quæ nec ſecundùm ius, nec ſtylũ aut cõſuetudinẽ vel curiæ principis exprimendæ ſunt, vt tunc ſi taceatur ea, quam ſi nouiſſet princeps, non conceſsiſſet reſcriptum, ex parte impetrantis nulla ſubreptio dici poteſt; ſecus in perſona concedentis, quia ſi fortè omnia illa, quæ nũc cognoſcit, tempore dati reſcripti cognouiſſet, illud non conceſsiſſet: & ꝙ tunc verſetur arbitrium iudicis, an talis ſit qualitas, quę mouere potuiſſet principem ad non concedendum; & quod ita procedit Abb. Decij, & aliorum ſententia, ſimiliter bene dicit, non tamen nobis obeſt, quia omittit caſum noſtræ queſtionis, nempè quando cauſa impulſiua falſo principi narrata, vel veritas occultata, non leuiter mouiſſet, vel mouere potuiſſet principem ad concedendum, vel non concedendum, reſpectiuè, & licèt tandem conceſsiſſet, difficiliorem eum redderet ad concedẽdum, falſitate non narrata, vel veritate expreſſa: hæc autem eſt diuerſa facti ſpecies à Menoch. intacta in prædicta ſua diſtinctione trimembri: debuit igitur hoc quartum genus qualitatum conſtituere, & in eo, cum communi prędicta noſtra ſentẽtia ſe conformare, quandoquidem licet ipſe de ea dubitet num. 22. non tamen eam improbat, quinimò in prædicto tertio genere qualitatum à ſe conſiderato, dum dicit ita ita procedere Decij ſententiam, nempè cum princeps de veritate edoctus illud nõ cõceſsiſſet, inſinuat, Decij opinioni contra cõmunem ſententiam non eſſe locum, quãdo nihilominus princeps adhuc eſſet conceſsurus, licèt nõ leuiter moueretur ad concedẽdum, quo caſu propriè loquitur communis ſententia, ſicque videtur ex his eam defenſatam à contradictione Decij relinquere per diuerſitatem qualitatum à ſe cõſideratam, licèt hoc Menoch. non ita expreſſerit, non tñ cautè ſtidem dixit ſic procedere Abbatis, & aliorum ſententiam, Abb. ſiquidem ſequitur commu. ſenten. cuius caſum nõ diſtinxit Menoch. ibidem in prædicta ſua qualitatum diſtinctione, niſi intelligimus eum, dùm dixit ſic procedere Abbatis & aliorum ſententiam, intellexiſſe de Abbatis ſententia in dict. cap. ex conqueſtione, numer. 4. de reſti. ſpol. & ſequacium, quorum ſupra meminimus, tenentium relinqui arbitrio iudicis, quæ cauſa falſa narrata mouerit vel mouere potuiſſet principem ad concedendum, vel non concedendum: & cum his remaneat, noſtra magis communis & tenenda ſententia ſatis dilucidata, & ab

ſpinis difficultatum, quas patiebatur, quæ eam ſuffire videbantur, erepta.

Quare pro vera & communi reſolutione concludo, quod falſitas ſiue ſubreptio cauſæ impulſiuę, quæ principem nó de leui, nec facilè, ſed grauiter ſeu notabiliter mouiſſet, vel veritas occultata, ſiue tacita, quæ patefacta eum difficiliorem redderet ad concedendum, quamuis adhuc in vtroque caſu comperta veritate fuiſſet nihilominus conceſſurus, vitiat in totum reſcriptum, gratiam, vel aliam conceſsionem: quod præmaximè procedit, ſi princeps falſitate non expreſſa, vel narrata ſiue veritate, quamuis idem adhuc conceſſiſſet, moderamina quædam eidem adieciſſet, ſequendo opinionem Didaci: quamuis hoc de moderaminum adiectione, vt dicebamus, neceſſarium non ſit ad annullationem gratiæ, quod ſi qualitates neceſſariò à iure exprimendæ, vel ab ſtylo curiæ vel conſuetudine principis ſolitę, & conſuetę exprimi, taceantur, reſcriptum, & gratia atque conceſsio vitiabitur, viribuſque non ſubſiſtet per ſupra dicta.

52 Nunc autem in materia falſitatis & ſubreptionis reſcriptorum declarandus nobis opportune ſe offert tex. in cap. 2. de reſcrip. ſupra dictis nimis concinus: ibi namque conceſſum fuit reſcriptum cuidam clerico, in quo commiſſa fuit cauſa inter ipſum & alium clericum Epiſcopo Conuentien. ſuper quadam præbenda, ſub tenore videlicet, vt ſi conſtaret reum de periurio eſſe conuictum, & perpetuò illi renuntiaſſe præbendæ, amoueretur ab ea; quarum virtute literarũ Apoſtolicarum Epiſcopus ille eo cognito & probato, ipſum reũ eadem præbenda priuauit, à qua ſententia pro parte rei condemnati fuit appellatum, aliudque reſcriptum commiſſionis impetratum Cantuarienſi Archiepiſcopo, ſub ea forma, vt eidem præbendam præciſè, & abſque cauſæ cognitione reſtitueret: de qua re ſummus Pontifex informatus reſcripſit iterum præfato Archiepiſcopo Cantuarien. dicens: Verum quoniam non credimus ita præciſé ſcripſiſſe, & in huiuſmodi literis intelligenda eſt hæc conditio, etiamſi non apponatur, ſi preces veritate nitantur: mandamus, quatenus inſpectis literis, quas Epiſcopo prædicto direximus, ſi inueneris q̃ ſecundùm prædictum modum ei ſcripſerimus, & in literis, quas prefatus. F. (hoc eſt reus) reportauit, non fuit habita mentio priorum literarum, ſententiam præfati Epiſcopi confirmes, & ſæpe dictum. F. cum literis noſtris, quas tibi detulit, ad præſentiam noſtram venire compellas: & quòd in reſcriptis & mãdato intelligatur illa clauſula, Si preces veritate nitatur & quòd expreſſa in precibus, debeant probari ab exprimente, ſi de eis controuerſia ipſi cum aliquo fuerit, probat laté amplians & limitans Maſcard. de prob. in. 3. tom. concluſ. 1211. per totam.

Sed inſuper quærit gloſ. prima ibi. circa intellectum prioris reſcripti, nunquid in caſu ipſius (quo præceptum fuit, quòd ſi conſtaret ipſum. F. de periurio eſſe conuictum, & perpetuò illi renuntiaſſe prębendæ, amoueretur ab ea, eo cognito & probato) iſtorum altero probato, poſsit Epiſcopus ipſum. F. remouere, cum alterutrum ſufficiat de per ſe, nempè periurium, vt in cap. querelam, de iureiur. cum ſimil. & ſpontanea renuntiatio, vt in c. accepta, cum ſimil. de reſt. ſpol. & argues ad partes tandé cõcludit in verſ. ſed ſi alterum, q̃ ſi alterum per ſe ſufficit ad remotionem alicuius (prout in propoſita ſpecie ſufficiebat, alterum probari ſat eſt) licèt copulatiue illa duo mandentur, niſi Papa aliud expreſſé cauerit, vt ibi ex pluribus probat, & prębipuè ex eod. tex. ibi, Eo cognito & probato, nam cum duo præceſſiſſent, non dixit his cognitis & probatis: ecce ibi tex. iuncta gloſ. probantem, quòd vbi plura copulantur in reſcripto circa vnum effectum, quorum quodlibet per ſe ſolùm eſt ſufficiens ad eũdem, ſufficit probare vnum, licèt alterum verum non ſit, ad hoc, vt reſcriptum

reſcriptum valeat, & iuxta id ſententia virtute reſcripti proferenda ſit: quam gloſ. ſequũtur omnes ordinarij ibidem, præcipuè Felin. numer. 23. plures referens, cæterique, & Lapus allegatione 24. incipient. limitat decretalis, in fine, & allegatione 54. incipienti, quidam quorum, colum. 3. verſ. de hoc patet, poſt num. 5. & in verſ. item non expedit, col. 4. Tiraquel. plures referens de ceſſante cauſâ, limitatione 22. num. 14. & probat nouiſsimè Ioſephus Maſcardus de probat. volum. 1. concluſ. 325. nume. 1. ea ratione, quam exprimit ibidem nu. 3. poſt
54 Felin. vbi ſupra: † nam cùm plura narrantur, quæ de iure minimè neceſſaria ſunt, capitula ipſa in diſiunctiuam reſoluuntur, vt in cap. cum iam dudum, de præbend. & in c. ſignificante, & ibi notat Dec. in vlt. notab. per illum text. nu. 9. de appellat. poſt Abb. ibi nu. 5. & in c.
55 licèt cauſam, n. 31. verſ. reddo rationem, de probat. & alios, quos refert.

Hinc ſi plura capitula ſint narrata copulatiuè in commiſſione, quorũ aliqua vera, & aliqua falſa ſint, ſufficit probare quòd vnum ſit verum, vt cõmiſsio valeat, vt extat de hoc deciſio Rotæ 58. aliàs 7. incipit, licèt capitula, de reſcrip. in nouis, & deciſio. 175. aliàs 7. nota q̃ licét plura capitula, de reſcrip. in antiquis. decidit etiã Bellamer. in deciſ. 280. incipit, licèt plura, tit. de reſcrip. ſequitur Maſcard. vbi ſupra. nu. 1. & ante eum Fel. vbi ſupra, d. nu. 23.

56 Hinc etiam ſimiliter dixit Lapus allegat. 24. in fin. quòd vbi plures cauſæ narrantur in reſcripto, quarum aliquæ ſunt ſubreptiè narratę, aliquæ verò nó, procedendum eſt ſuper illis, ſuper quibus Papa ſe fundat; & ſi illæ ſunt veræ, non attenduntur alię falſę: vnde licèt duæ cauſæ ſint expreſſæ, quarum vna eſt ex ſe potens ad mouendum principem, ſatis eſt illam probare, vt decideruntetiam Domini de Rota apud Puteum libr. 2. deciſione 70. item fuit reſolutum ex dictis per Francum in cap. cum ceſſante. in principio de appellat. ſequitur Maſcardus vbi ſupra, num. 8.

57 Sic etiam ſi ordinarius beneficium vacans cõferat, declarata duplici cauſa; ſi vera vna ſit, collatio ſuſtinetur, cùm habet ordinarius vtroque caſu poteſtatem: ita conſultus reſpondit Geminian. conſil. 52. vacante canonicatu, poſt nume. tertium, verſ. in contrarium videtur, ſequitur Abb. in c. licèt cauſam, numer. 30. in verſ. ſe aſtrinxit, & ibi Felin. numero 40. verſiculo primò limita. de probatio. id comprobat: ſequitur etiam Maſcard. vbi ſupra, num. 2.

58 Huc tendit, quod domini etiam de de Rota obſeruauerunt deciſ. 83. aliàs 14. ſi impetrans aliquam Eccleſiam, de reſcrip. in nouis, nempè, impetranti beneficium, & narranti illud pluribus modis vacare, vt per conſtitution. execrabilis. per c. de multa. de præb. & per non promotionem intra annum in c. licèt canon. de elect. libr. 6. ſufficit vnum modum probare, per dict. c. 2. de reſcrip. ſequitur Bellamer. deciſ. 735. ſi impetrans Felin. in dict. c. 2. numer. 23. Pauinus in tractat. de officio & pot. capit. ſede vacant. in vltimo prælud. numero 18. in fin. verſicul. quod ſufficit. Cardin. in Clementina conſtitutum. 15. quæſtio. de elect. Nicol. Milles in ſuo repertorio, in verſicul. gratiam beneficij vacantis, el. 1. Maſcard. vbi ſupra, num. 6. Oportet tamen probare primum modum vacationis expreſſum, & non ſufficeret, eo omiſſo, probare alium, quia ſtatim quòd firmauit vnum modum vacandi, eſt impoſsibile quòd vacet alio modo, argum. c. ſuſceptum. de reſcrip. libr. 6. ita Rota vbi ſupra, & plenius Bellam. vbi ſupra: quod ſequitur Felin. dict. numer. 23. aduerſus Anton. de Butrio in c. exhibita, propè fi. de iud. aliud ſentientem: quod ipſe ſublimitarem, niſi prouiſio fieret, quocumq; modo vacaſſet beneficium, prout communiter dici ſolet in literis Apoſtolicis prouiſionum, nempè, ſiue prædicto, ſiue alio quouis modo vacauerit, tunc enim quocumque modo ex ſupra dictis vacet, valida erit prouiſio ex volũtate clara prouidentis, cùm omnes præd. modi vacationis ſint expreſsi.

& prætereà quia licèt iure statutum sit, vt cum vnus vacandi modus exprimitur, alter non contineatur, vt in c. suscepti.de rescrip.in 6.vnde si narratū est vacare per obitum, non valet cōcessio, si reperiatur vacare per resignationem, iuxta communem sentētiam, quam refert Menoch.de arbitr.iud.lib. 2.centu. 3.casu 201.num. 103. hoc non procedit, quando aliud constat de intentione impetrantis, quia tunc vterq; vacationis modus pro expresso habetur, ibidem n. 105.post alios probat Menoch. ergo idē à fortiori est dicendum, quando id constat ex mente concedentis: sed in terminis quando exprimitur vnus vacationis modus, adiecta dicta clausula, Et quouis alio modo vacet, hoc tenet Rota decis. 14.de rescrip.in nouis. sequitur Felin. in c.in nostra.n.38. vers. fallit 4.de rescrip. Rebuf.in praxi, & alij, quos refert & sequitur Menoch.vbi supra, nu. 107.

61 Similiter etiam rescriptum Papæ cōtinens diuersas gratias, subreptio in vna non vitiabit illud in alia, arg. c.si eo tēpore, de rescrip.libr.6.conducunt supra tradita circa intellectum d.c.super literis.de rescrip. & in terminis probat Iaf. in l.t.§.sed & si mihi.nu. 15. vers. sextò adde.ff.de verb. obliga.& Ant.de Butr. per tex.ibi, in d.c.exhibita.in fi. Roma. cons.369.circa primum.nu.37. versicul. vnde succedit. Bellam.decis. 415. si impetrauit, refert & sequitur Mascard. vbi supra, nu.5. Quod limitarem, nisi ambæ gratiæ essent cōnexæ, per c.constitutus. de rescrip.& ea, quæ supra in proposito

62 diximus nu.46.† Superiora procedunt; etiam si narrans iurasset omnia narrata se credere esse vera, iuxta glo.verb.probare.in t.vt circa.de elect.in 6.in.§.edicto perpetuo, sequitur Felin.in d.c.2. de rescrip.nu.23. vers.item ampliatur, idem Felin.in d.c.licēt causam.nu.4. versic.1. limita.Mascard.vbi supra, nu.9.

63 Supra dicta tamen de pluribus copulatis, tam in rescriptis, quàm in libello vel articulis, quod sufficiat probare vnū de per se sufficiens, limitat quinq; modis Felin.in d.c.2.nume.27.cum seqq.& septem limitationes ad idē cum suis sub limitationibus latè prosequitur Mascard.d.conclusione.325.nu. 10. cum sequentibus.

64 Ex superiobus tamen infertur, quòd quando duo coniunctim narrantur, quorum ex se neutrum sufficeret, sed vtrūque, tunc vtrumq; probandū erit, vt in c.olim.& in c.inter cęteras. de rescrip.id quod expressè fatetur glos.1. d. c.2.de rescrip.circa medium, vers.si cōiunctim duo mandantur,& præsupponunt cæteri,& tenent Mascard. vbi supra, nu.21. refert plures vltra eum Tiraquel.de caus.cessant.limit.12.nu.15.

65 Sed & quod in rescriptis diximus supra, idē procedit in legibus & alijs dispositionibus habentibus duas aut plures causas, siue rationes, nam vna cessante, sustinentur ex alia vera, vt in. §. affinitatis, instit.de nupt. & latissimè pluribus iuribus & authoritatibus vsq; ad nauseam amplians, & limitans, comprobat Tiraquel.de caus. cessant. limit. 22.per totam, & Ludouic.Mexia, à prędicto authore plura desumens in. l. Regia Toleti *de los terminos*, in 12. fundamento 1.partis, nu. 29. cum sequētibus.

66 Hoc tñ intelligendū est, quādo quælibet causa influit per se in effectu, & sic quando quęlibet sola satis est ad producendum illum effectum, secus verò si omnes simul considerentur, hoc namq; casu cessatio vnius facit cessare effectū, vt in c.quoniam frequenter.§.porrò.& ibi Panor.in fi.iuncto. §. fin autem, vt litē non contest. Bart. in extrauag. ad reprimendum, in verb. ne eorū absentia. Bald.in.l.generaliter, la.2. colum. 2. vers.secundo oppono. C.de Epis. & cleric. comprobat & refert plures ita tenentes Tiraquel.vbi supra, num.12.cum sequentibus, & decis. Pedemont. 118. numer. 6. Cæsar Lābert.de iure patron. libr.1.art. 4.6.q.principal.1. part.nu. 4. fol.57.† Itē non procedit, quādo causę

67 sint cōnexæ, vt ex alijs probat Gomez. in regula de impetratione benef. vac. per obit.famil.Cardin.q.17.pag. 463. in vers.tenendo tamen.

Supe-

68 Superiora tamen intelligenda sunt secundùm Mascard.statim citandum, in rescriptis ad lites, & alijs dispositionibus: secus verò in gratiosis; ita concluserunt domini Rotæ in vna Hispalen. patrimonij portionis, vt habetur in recollectis à Corambon. decisione 17. de rescrip. prout refert Mascar. vbi supra, numer. 24. vbi quòd ex hoc limitauerunt dict.allegationem 24.Lapi, & voluerunt, falsam expresionem ætatis vitiare gratiam, licèt alia narrata vera extiterint, & super ætate Papa non se fundasset, vt refert Mandos.in dict. allegat. 23.Lapi, in versic. narrantur; conducunt tradita in proposito per Rebuff.in praxi benef. in differentijs inter rescripta gratiæ & iustitiæ, numer.1. cum sequentibus. Quod tamen verum intelligit Mascard. solùm in mendacio non doloso, secus tamen vbi præsumi deberet esse dolosum, vt si quid in facto proprio narraretur, in quo tolerabilis ignorantia non datur, vt in. l. quamquam.ff.ad Velleian. & in cap. ab excōmunicato. de rescrip. & consuluit Decius consilio 474.viso, in fine. numero 14.& asseruit Mādos.vbi supra. Sed videtur à fortiori procedere quod ex Mascardo modò retulimus, in mendacio doloso, quod totum rescriptum indistinctè vitiat, vt in dict. cap. super literis, in prima parte, de rescrip. quod in gratiosis procedit, vt Abb. & cæteri. communiter ibidem absque dubio fatentur, & idem in præsumpto dolo, cùm in facto proprio non sit probabilis ignorantia, vt idemmet Mascardus dicit. Quare, aut ego mentem Mascardi non percipio, aut ipse se non intelligit, nec rectè explicauit: sed quia hæc limitatio Mascardi in rescriptis gratiosis, & ante eum Rebuff. vbi supra, nimis generalis est, non distinguens species, quia tantùm vnam expresit Mascard. vt vidimus, nec ipsi procedunt in hoc magistraliter, vnde est vt sic simpliciter & indigestè tradita præd. limitatio aberrare facere faciliter posset, ideò circa intellectum huius limitationis, quid exprimendum sit in literis gratiæ ad beneficiá, & quando dicatur beneficium huiusmodi subreptitiū, & quando non, videndi sunt latissimè Felin. in cap. in nostra, de rescrip.& Selua de benefic. in 3.part.quęstione.11.& Menoch. d. casu 201.numero 32.cum sequentibus, vsque ad fin.casus.

Indubio tamē, inquit idem Mascard. in eodem tractat.de probat.in verb. dispensationem, conclus.523.num. 5. quod dispensatio (intellige, vbi nulla causa expressa est in ea) pręsumitur fieri ex pluribus causis, & non ex vna tantùm, per ea quæ tradunt glos. & Docto.in.l. quamuis. C. de fideicommiss. & ibi Ias. num.8.& Alban. consil. 79. numero 11. nēpè quòd in dubio vbi nulla ratio expressa est, non præsumitur quòd vna ratio tantùm possit assignari legi, vel statuto, sed plures; id quod inquit Salicet. in.l.si serui.num.31.C.de noxalib. Ias.in in auth.quas actiones.numer.22.versic. & quid erit tunc. Tiraquel. alios allegās in tract.de cessant.causa.limitat. 21. nu. 11.Anto.de Prdill.in d.l.quamuis, num.

70 18.C.de fideicōmiss.† vbi quòd dicenti plures esse rationes, creditur, nisi contrarium probetur; & qui dicit vnicam esse rationem, probare debet. Corneus cons.253.col.2.post medium.lib.4.Paris. cons.41.in fi.lib. 3.Crauetta consilio 73.

71 Cephalus cons.210.nu.61.lib.2.† & non sufficit probare rationem esse vnicam, sed esse vnicam, & eam solam esse finalem, vt notat Crotus in repetitione.l. omnes populi.8.conclusione.ff. de iust. & iur.Marian.Socin.Iun. cons.30.num.

77 38.lib.1.† & ideò à ratione non expressa non licèt arguere, vt per Bart.in.l. liberorum, num.12.ff.de verb.sig.Imol. in.l. si vero.§.de viro. ff. solut. matrimonio, Aret.cons.27.colum.3.Alexan.cons.80. num.13.lib.1.Paris.cons.41.num.73.lib. 3.Dec.cons.553.num.6.Bald.in.l. maximum vitium, col.3. vers.sed quod Bartolus dicit.C.de libr.præt.vel ex hæred. latè Cephal.cons.252.num.13.libr. 2. & consil.210.nume. 48.eod.lib.2.Roland. à Valle cons.55.nume.22.libr.1.Si tamen

in lege vel alia disposition, non potest reddi nisi vna tantùm causa, ea debet haberi pro expressa, operaturque omnes illos effectus, quos ratio expressa in quacumq; dispositione operari solet, iuxta glos. vbi per scribentes in d. l. quamuis, quã maximè cómendãt atq; sequuntur, & multi prætereà quos allegat Tiraquel. vbi supra, limit. 21. nu. 8. est cómuniter approbata glos. illa, secund. Marian. Socin. cons. 1. nu. 12. vol. 1. sequitur plures referens D. Molin. lib. 1. de Hispa. primogen. c. 5. nu. 9.

Hęc omnia circa intellectum tex. in d. c. 2. de rescrip. rectè perpensa nullam contradictionẽ faciunt cómuni & magis receptæ sententiæ, quam prius supra defendimus circa falsitatẽ, vel subreptionem causæ impulsiuæ, quæ non leuiter, sed notabiliter mouisset principem ad concedendum, vel de veritate tacita, quę eũ difficilioré redderet, &c. quãdo quidem in his, quæ postmodũ adduximus, quæ videbantur prima facie contraria vnęqueq; causa ex narratis erat de per se sufficiens, absq; alia, ad eundem effectum quem princeps in cócessione intendebat, & ambæ adiectæ fuerunt in precibus pro facti contingentia, maioriq́ue cautela, quare nil mirũ si vna probata, quæ sola sufficiebat, cuius falsitas nihil mouit principem, sustineatur, & non vitietur rescriptum. At verò in specie præfatæ communis sententiæ diuersum contingit, vt non semel admonuimus.

74 Ex superioribus discutienda venit opinio quædam Petri de Anchar. cons. 295. pro clariori, n. 13. tenentis, literas obtentas ad beneficia Ecclesiastica validas ac efficaces esse, quamuis falsa fuerit facta mentio valoris eius beneficij, quod petitur, modò appareat nihilominus vero valore expresso, easdem principem concessurum fuisse: contra hanc namq́ue opinionem Ancharrani ob-
75 stat. † Primò, quia licet de iure verus valor beneficij in eius impetratione exprimi non debeat, nec sit necessarium; iuxta glos. in Clementi. 1. de pręb. & ibi DD. & in. c. ad aures, de rescrip. vbi Decius num. 10. & Mant. nu. 18. & 19. plures referunt, sequitur Gomez. in reg. Cancel. de valore exprimendo in impetratione beneficij. q. 11. vers. præterea quia ex quo, pag. 949. & id vno ore affirmãt nostri iuris interpretes, secundùm Menoch. qui plures refert d. casu 201. num. 77. & alios Quintil. Mandos. in reg. 22. 76 de vnio. & confirm. q. 1. n. 2. † Attamen de stylo curiæ Romanæ, & ex regulis Cancellariæ Apostolicæ, exprimendus est necessariò verus beneficij valor, aliàs impetratio, & prouisio erit nulla, vt in regul. supra dicta de valore exprimendo, quæ est Vrbani IIII. vbi glos. & Gomez. & Quintil. Mandos. & iterum idem Mãdos. in d. reg. 22. de vnione, & confirm. q. 5. nu. 2. & q. 6. nu. 4. Felin. in d. c. ad aures, num. 10. Rota decis. 19. de rescript. in nouis, quam refert vnà cum alijs permultis Decius in dict. cap. ad aures, num. 10. vers. secunda conclusio, & alios plures Pontifices ita ordinasse refert Gome. vbi supra, sequitur idem Dec. in cons. 159. Rebuff. in tractat. de nominat. quæst. 9. nu. 29. D. Couar. lib. 1. variarum resol. c. 20. num. 7. Menoch. d. casu 201. n. 77. vbi assignat rationem, quia per valorẽ potest Pontifex reddi difficilis in concedendo vni, quod alteri concederet, iuxta dict. cap. postulasti, de rescrip. iuncta nostra communi & recepta sententia, quam supra latè defendimus, & hic stylus seruandus omnino est in curia, secundùm Dec. cons. 11. nume. 16. Iaf. in l. cunctos populos. 1. lectura, num. 53. C. de summa Trinit. & fide Cath. vbi idem dicit de regulis Cãcellariæ, ideò cum falsitas contigerit in ea qualitate, quæ necessariò est Principi exprimenda, consequitur, gratiam ipsam vitiari, ex supra latè adductis, & prętereà in terminis, q́p si falsus valor beneficij exprimatur, vitietur rescriptum, decidit Rota decisione 47. de rescrip. in antiq. quam refert & sequitur Menoch. vbi supra, numero 83. quoniam multa expressa nocent, quæ tacita nocere non possunt. Rota decis.

decis. 10. num. 2. de rescrip. in nouis, seu veriusibi apposillantes, & in terminis opinionem supra dictam Anchar. in d. cons. 295. reprobat Felin. in d. c. ad aures, nu. 12. tùm ex supra dictis, tùm & præsertim ex tex. in cap. cui de non Sacerdotali. versic. idem. de præb. in 6. Quod adeò verum est, vt procedat etiam si rescriptum concessum sit ex motu proprio, quia dicet tunc non sit mentio valoris beneficij facienda, vt per Menoch. vbi supra, nu. 79. attamen si falsus valor exprimatur, clausula motus proprij nihil operabitur ad tollẽdum vitium hoc falsæ narrationis; facilius etenim adduci potuit Papa ad concedendum, quàm quando valor subticetur; illa namque falsa narratio eum impulisse videtur ad concedendum, vt affirmant Ancharr. consilio 137. Abb. in. c. quia circa, vers. sed quęro. de consang. & affinit. Cardin. consilio 66. Papa vniuit. colum. 1. quos refert & sequitur Menoch. vbi supra, nu. 83.

Sed nihilominus Couar. vbi supra d. nu. 7. præfatam opinionem Ancharr. d. cons. 295. defendit, in quiens sibi potius placere, siquidem de iure verus valor non sit exprimendus, & quamuis ex regula Cancellariæ contrarium appareat, ea regula est stricte interpretanda, cùm verus valor beneficiorum difficilem habeat certitudinem · quo fit, vt error in valore exprimendo, non sit considerandus, vbi principis voluntas constat. Et prætereà pro Ancharrano adducit, quod in similibus terminis nominationis scribit Rebuf. in tract. de nominat.
78 quæstione 9. numero 44. asseuerans, † nominationem obtentam apud Gallos, facta mentione beneficij obtenti, eiusque valoris, maiori tamen quantitate expressa, quam verè valuerit, admittendam esse, quia etiamsi nominationem concedentes cognitionem habuissent veri valoris, nequaquam eam negarent, imò faciliùs eam concessissent: nec Anchar. sententiæ aduersatur tex. in d. c. cui de non Sacerdotali. nam quando verus valor exprimitur in literis gratia taxationis, tunc non potest obtineri vigore dictarum literarum aliud beneficium minoris valoris, tùm id repugnet voluntati principis, vt in d. c. cui de non Sacerdotali. Si verò exprimitur verus valor causa demonstrationis, & constat de corpore, admittendum est quod Anchar. censuit, nec gratia propriam virtutẽ amittit ex errore valoris expressi; si vel propter minorem valorem aliàs apertum sit principem etiam certum de vero valore idem concessurum, vt in specie sequutus Anchar. tradit Ripa in dict. cap. ad aures. num. 78. quorum sententiam probat Couar. vbi supra, dict. num. 7. & opinionem Anchar. simpliciter sequitur alios referens Aymon Crauet. cons. 2. nu. 14.

79 Quid tenendum? Ego profectò omnia isthæc circumspiciens, etsi videam adducta de vero valore exprimẽdo cõtra Ancha. loqui simpliciter, ac proinde posse intelligi vbi non constat q́p vero valore expresso nihilominus princeps easdem literas concessisset, ideoque videatur eo constito contrarium tentari posse cum opinione Anchar. & sequacium, nihilominus in rigore iuris adhuc verius esse existimo contrariũ, ac proinde tenendum contra opinionem Anchar. & sequacium cum Felino & cęteris, quos supra citauim⁹. Regula enim Cancellariæ indistinctè pręcipit verum valorem beneficij impetrandi esse exprimendum, ad hoc vt gratia valeat, & quod aliàs ipsa vitiatur ac nulla sit: idem habet stylus curiæ Romanæ. Si igitur iuxta regulam Cancellariæ, stylum & consuetudinem curiæ exprimendus est verus valor beneficij, si is non exprimatur, sed potius falsus, gratia erit subreptitia, & nulla, ac si de iure exprimendus esset, vt supra resoluimus. Nihil igitur interest quòd Papa aliàs esset concessurus, quod in dubio non est præsumendum. Prætereà, si exprimitur minor valor, quàm reuera sit, quod solet communiùs fieri quàm contrarium, etiam si constaret Papam adhuc vero valore expresso, nihilominus concessurũ, non

ideò consequitur validari gratiam, (etiam si necessariò non fuisset exprimendus verus valor, prout exprimi debet) quoniam per maiorem valorē Pōtifex redderetur difficilior ad cōcedendum, licèt tandem esset cōcessurus, quo casu iuxta magis communem sententiā, quam supra defendimus, gratia est nulla, quanto magis cum falsitas versetur circa id, quod necessariò verè erat exprimendum Pontifici, vt probauimus: hoc que præcipuè procedit, si dolosé aut per fraudem, minor valor expressus sit: arg. c. super literis. 1. parte, de rescrip. si verò exprimatur maior valor (quod rarò aut nunquam contingit) adhuc idem existimo esse dicendum contra Anchar. quia licèt hac in specie propter minorem valorem appareat principem, etiam certum de vero valore, idem concessurum, ac ideò Didacus contendat non vitiari gratiam, quod expresio maioris valoris fuerat facta causa demonstrationis, qua de corpore beneficij constat, reg. l. demonstratio falsa. ff. de cond. & demonst. attamen quia verus valor erat exprimendus necessariò, vt vidimus, & quia tunc hęc quantitas, & valor expressus est pars gratiæ, vt in decisione Rotæ. 6. de præb. in antiquioribus, nume. 4. & 8. non verò causa demonstrationis adiectus: quod patet, quia si causa demonstrationis adijciatur, etiam si verus valor non exprimeretur, sed falsus, cum constaret de corpore beneficij, non vitiaretur gratia, vt in d. l. falsa demonstratio, sed ipsa vitiatur, vt in d. reg. Vrban. Quarti, & aliorū Pontificum de exprimendo valore beneficiorū, &c. ibi: Alioqui præfatæ gratię sunt nullæ, & fatentur DD. supra ad hoc citati, & constat præterea ex rationibus d. regulæ, quas ibi assignat Gom. in præfatione, vers. & est aduertendum pag. 917. etiā si constet ob minorē verū valorem Principem à fortiori idē concessurum, adhuc vitiabitur gratia, ob præd. falsitatem, ac subreptionem minoris valoris expresi, quæ versatur circa partem substantialē gratiæ, sicq; cessat fundamentum prę cipuum D. Couar. q. valor significetur hoc casu causa demonstrationis. Nec obstat, quòd in hac specie vltima, de qua agimus, cessāt rationes dictæ regulæ assignatę per Gomez. vbi supra. 1. parte, † nēpè causa tollendæ auaritiæ, ne scilicet per taciturnitatem valoris aliquis vltra merita, & plusquam oporteat de beneficijs Ecclesiasticis caperet, & ita per falsam valoris expresionem debitus dispensationis modus Papæ (cui est hęc cura à Deo demandata) tolleretur. c. quia nonnulli. de cler. non resid. secundùm Abb. & Felin. in d. cap. ad aures. de rescrip. Quæ prima ratio plurimum iuris fomentum habet, secundùm Gom. vbi supra, & tamē cessat in proposito ex expresione maioris valoris, sicut ce ssat etiam secunda eorū qui hoc totum ad commodum bursale officialium retulerunt. Prætereà & tertia, & magis recepta, vt hoc nomine eā appellat Gomez. vt propter annatas, ne defraudetur regula, facta fuerit, & sic regula ista ad hæret taxis annatarum: sic enim videmus, quòd in beneficijs, in quibus non soluitur annata, non exprimitur valor: etiam cessat in proposito, quandoquidem expresso maiori valore, quàm reuera sit, non defraudatur annata, sed potius augetur: qua ratione etsi prima & hæc tertia simul iungantur, vt ob eas dicatur fuisse factam regulam, ad huc habemus intentum, quia vtraque ratio cessat, vt prędiximus: quoniā etsi in nostra specie, que rarò contingit, cessent rationes regulæ, leges tamen ad ea potius quæ frequenter & facilè, quam quæ perrarò eueniunt, adaptari debent, vt in l. nam ad ea. cum simil. ff. de legib. ideoque nil mirum, si in casu rarò cōtingenti ratio legis deficiat, si in cōmuni, & in his quæ frequentius accidunt, cōcurrat. Prætereà & secundò, quia tertia ratio prædicta cōmunis regulæ nō verè cessat in proposito, cum intentio summorum Pontificū in præd. regula iuxta præfatam tertiā rationem fuerit, quòd vera annata soluatur, non verò minor, aut maior, quàm reuera debeatur. Sed in hoc

hoc casu solueretur maior; ergo ratio regulæ adhuc extat & militat: quare & regulæ dispositio locum habet. Fateor tamen opinionem Ancharr. defensatam atque expositam vt per Couarr. vbi supra; probabilem videri, & fortasse alijs probabiliorē, mihi verò contraria probabilior videtur, vt prædiximus.

81 Ex proximè dictis deducitur, quid dicendum sit in illa quæstione, an gratia à Romano Pontifice impetrata ad beneficium curam animarum habens, facta tamen falsò mentione, sed absque dolo, quòd eidem cura animarū ineffet, nulla

82 sit, vt pote subreptitia, necne? † Primò nāq; videtur nullam esse, nam etsi faciliùs Papa concesisset huiusmodi beneficium, sciens esse non curatum, adhuc expresio curę prætextu falsitatis nocebit gratiæ, quia contingit in his, quæ de iure necessariò sunt exprimenda, vt est cura animarum, vbi beneficium curatum impetratur, vt in c. cum in illis. de prēb. lib. 6. & in Clem. 1. eod. tit. & in regula Cancel. 63. Rota in nouis. 292. atque ita scribunt omnes in cap. in nostra. de rescrip. vbi Felin. corolar. 10. Ioan. de Selua in tract. de benef. 3. parte quæst. 11. num. 12. Dec. in d. cap. ad aures. numer. 4. Ripa. 19. Mant. 17. de rescript. Rota decis. 1. nume. 3. de officio Archipresbyt. in antiq. Menoch. d. casu 201. n. 61. ergo sicut omissio eius qualitatis, quę de iure est necessariò exprimenda, officit gratiæ, quamuis eam nihilominus Princeps concesisset, ita falsa mentio huius qualitatis nocebit, etiamsi veritate comperta, princeps idem esset concessurus, vt colligitur prima facie ex decis. Rotæ 73. de rescrip. in antiquis, dum allegatur in cauda decisionis text. in d. cap. cui de non Sacerdotali, de præbend. libr. 6. & dicitur, posse hanc quæstionem solui per illum tex. vbi expressē inquit tex. in finali parte, quod cùm iniungitur prouideri alicui de præbenda certi valoris, in præbenda minoris valoris, etiā illo volēte, mandatū nō potest adimpleri, quia huiusmodi mādata non debent ad alios casus, quam expressos extendi; nam fines eorum diligēter seruari oportet: facit text. in c. susceptum, in prima parte, de rescrip. in 6. vbi mandatum de prouidēdo alicui beneficium, quod per resignationem vacauerit, non potest ad impleri, si ille antequam resignet, decedat, & sic vacatio per mortem, & vocatio per resignationem sunt diuersa. Accedit etiam pro hac parte, quod in modò proxima quęstione resoluimus.

83 His tamē minimè refragantibus, cōtraria sentētia in specie proposita mihi magis placet, imò quòd gratia hæc ex præd. falsitate narrata non vitietur, sed valida quidem sit, si impetrans idoneus sit ad vtrumque, & ad beneficium curatum, & ad non curatū, ex quo impetratur certū corpus beneficij vacantis, & cōstat de corpore beneficij impetrati, & ex quo summus Pontifex concesit beneficium magis qualificatum, hoc est curatum, multo fortius videtur concesisse de minori, hoc est, de non curato, vt in reg. iuris, cui conceditur, &c. Nec obstat falsitas qualitatis curæ adiecta in impetratione, quia illa in proposito, etsi necessariò, si vera fuisset, exprimēda esset, attamē nūc cēsetur adiecta gratia demonstrationis: ergo eius falsitas gratiam non vitiat, vt in d. l. falsa demonstratio. ff. de cond. & demonstr. cùm ex ea Princeps inductus non fuerit ad concesionem gratiæ, vt ex illo text. probarunt Abb. in cap. significasti. colum. penu. & in cap. super literis. num. 6. de rescrip. & ibi Felin. nu. 3. verf. limita quartò. Dominic. cons. 111. & optimè Staphil. de literis gratiæ & iust. in titulo de modo & forma impetr. Et tenendo hanc partem non obest d. decisio Rotæ. 37. de rescrip. in antiquis, quia ex eius mente rectiùs perpensa potiùs colligitur hæc pars, quām præcedēs, quia dum ibi dicitur, posse solui hanc quæstionem per d. cap. cui de non Sacerdotali, insinuatur, illud procedere ac locum habere, vbi exprimitur falsitas gratia taxationis vel limitationis gratiæ, vt patet in d. cap. susceptum. & in dict. c. cui de nō Sacerdotali,

tali, dum certa forma ibi præscribitur prouidendi in modo vacationis, vtim d.c. susceptum: & in mandato prouidendi certum tale quid beneficium, vel præbendam, vt expressè cauetur in d.c. cui de non Sacerdotali, tunc enim meritò vt in prouidendi mandato non veniat alius modus vacationis, nec aliud beneficium vel præbenda, siue dimidia præbenda in literis non expressa, etiam si princeps esset aliàs cõcessurus: secus autem vbi exprimitur falsitas gratiã demonstrationis absque dolo, sed per simplicitatem vel ignorantiam, nec ex hac falsitate princeps inductus fuerit ad cõcessionem eius, quod alioqui ex certa scientia minimè concessisset: ita in simili quæstione expressius & accuratiùs declaratur in decis. 4. alias 582. de rescrip. in antiquis & in terminis ita tenet D.Couar.lib.1.variar.resol.20. nume.6. Non obstant text. in d.c.susceptum. & in d.c.cui de non Sacerdotali. nam eisdẽ sufficienter est iam responsum. Non etiam obest, quod resoluimus in præcedenti quæstione circa falsitatem maioris valoris beneficij expressi, contra Petrum de Anchar & eundem Couarr. quoniam, vt illic probauimus, expressio maioris valoris, & sic falsitas, nõ fuit facta nec narrata causa demonstrationis, sed verę & necessariæ formæ obseruandæ, & qualitas non expressa induceret nullitatem gratiæ: at in proposito nostro, de quo agimus, licèt qualitas illa curæ, si vera foret, necessariò esset narranda: attamen adiecta fuit falsò causa demonstrationis, quia non erat necessarium omnino exprimere esse beneficiũ non curatum ad obtinendam gratiam, sicut fuit necessariuum exprimi verum valorem beneficij, ac proinde in nostra specie non vitiatur gratia, in illa verò vitiatur, quia sunt casus diuersi. Et retenta supra dicta sententia, idem dicendum erit in gratia obtenta de quadam sacristia in aliqua Ecclesia, quam impetrans per ignorantiam & simplicitatem asserit esse dignitatem, cum reuera sacristia in Ecclesia illa non sit dignitas, sed simplex officium, nempè vt gratia hęc nõ sit subreptitia, & siemilla, sed valida ex prędictis rationibus, vt expressè deducitur in d.decis. 4. aliàs 582. de rescrip. in antiquis, quam refert Didacus vbi supra, & sequitur Felin. in d.c. super literis, num. 5. de rescrip.

85 Similiter etiam ex supra dictis infertur, veram esse opinionẽ Hostiensis, quam refert & probat glos. in c. fin. de concess. præb. in verb. distinctio ad medium, ibi: Hostiensis autem, &c. quæ habet, quòd mandatum seu rescriptum Apostolicum de recipiendo aliquem in canonicum cuiusdam Ecclesiæ, non obstante certo canonicorum numero ibi statuto, valet, ac debet exequi, licèt in eadem Ecclesia nullus sit numerus canonicorũ statutus: quoniam cùm Papa intendit eum prouidere in Ecclesia, in qua certus numerus est, quod est minus impetrabile, hoc est, difficilĩ impetratur, multo fortius voluit eum prouidere in Ecclesia, in qua non est certus numerus canonicorum, quod est magis impetrabile, id est faciliùs impetratur, sicque constat, q si hoc sciuisset, faciliùs idem cõcessisset. Nec obstat falsitas expressa, quoniam ea non minuit, sed addit ad gratiam, & cõtingit circa ea, quę non erant necessariò exprimenda, nempè Ecclesiam non esse numeratam, ac proinde illam glos. vltra ordinarios in proprio loco, à quibus recipitur, sequuntur Bald. in c. Cumana. de elect. colum. 1. Felin. & Dec. colum. 2. in c. constitutus. de rescript. eosque referens D.Couarru. libr. 1. variarum resol. c. 20. nu. 7. vers. tertio.

Hinc etiam probanda venit opinio quædam Guillerm. de Cugn. quem sequitur Bald. ibi num. 4. in l. 3. C. de Episcopal. audient. scribentis, gratiam seu remissionem homicidij, eiusque abolitionem à principe impetratam, nõ facta mentione prioris indulgentiæ, simile crimen eidem impetranti remittentis, vti subreptitiam, inualidam esse, quoniã princeps si hoc sciuisset, nempé impetrantem aliud homicidium perpetrasse, quod sibi etiam fuisset condonatum, retra-

retraheretur ab huiusmodi veniæ, quæ modò petitur, concessione. Addo ego, vel ad minus difficilior redderetur ad concedendum secundam veniam similis delicti secundò commissi, propter consuetudinem delinquendi, & ad eam arcendam, vt in terminis asserunt communiter DD. in l. 3. C. de Episcopal. audient. secund. D. Molin. de Hispan. primoge. lib. 4. c. 3. num. 43.

87 † Princeps etenim etsi tutè absque animę periculo in foro conscientię, non solùm in exteriori, valeat remittere criminis pœnam, quæ in satisfactionem Reipublicæ à legibus instituta fuerit, vbi ex hoc ipsi Reipublicæ damnum minimè sequitur, & absque lęsione priuati iniuriam passi, secundùm D. Thom. 2. 2. quęstione 67. artic. 4. & Maior. in 4. dist. 15. q. 19. bene Alfons. à Castro libr. 2. de potest. legis pœn. c. 12. vers. contra hanc secundam. Felin. in cap. qualiter. §. ad corrigendos, num. 36. de accusat. D. Couar. libr. 1. variarum resol. cap. 20. numer. 8. vers. & quamuis. Anton. Gom. 3. tom. variarum c. de tortur. reor. num. 38. Princeps tamẽ huiusmodi gratiam concedens sine partis remissione mortaliter peccat, vt testatur Thom. Grammat. voto. 35. nume. 8. in f. quem refert & sequitur Iul. Clar. in pract. crim. §. fin. q. 59. in parte, Adde quod pro bono pacis, in vers. cæterum ego. vbi in præcedentibus & sequentibus latè agit, an & quando de iure valeant & admittẽdæ sint huiusmodi gratiæ principis sine remissione partis: attamẽ in præsenti specie, de qua agimus, ob defectũ voluntatis admittenda erit Guillermi & Bald. opinio, quam sequũtur Ias. in l. 2. in fin. C. si contra ius vel vtil. pub. idem Ias. in. l. neque damnosa, num. 3. C. de precib. imperat. offerend. & Barbat. in cap. dilectus, in. 1. numer. 20. de rescrip. & in c. super literis, eod. titul. Alciat. in cap. cum non ab homine, nu. 16. secundùm nouam impressionẽ Lugduni factam ann. 1560. de iud. & Ioann. Crotus in cap. fin. nume. 6. de constitut. in 6. Ioan. de Anania in cãp. ad abolendam, col. 2. num. 7. de hæret. Dec. consil. 695. num. 33. Boerius q. 217. n. 22. Marsil. singul. 111. Neuizan. libr. 1. Siluæ nuptia. nume. 151. Thom. Grãmat. voto. 10. nu. 12. Palat. Rub. in repet. c. per vestras. in 4. notabil. num. 11. de donat. inter vir. & vxor. Loazes in tractat. de matrimonio, dubio 10. num. 6. D. Couar. libr. 1. variar. resol. c. 20. nu. 8. Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. cent. 3. casu 203. num. 32. vltra quos idem tenet Practica Iodoc. cap. 147. nu. 12. & Practic. Carrerij fol. 502. num. 375. & Villalpand. in rep. l. 22. tit. 1. part. 7. c. 8. n. 8. & eos referens Iulius Clarus in sua pract. crim. §. fin. q. 59. vers. debes autem aduertere, & D. Molina vbi supra, num. 40. & iterum lib. 2. cap. 4. num. 52. quod hodie expressè approbatur in l. 2. titulo *de los perdones*, libr. 1. ordin. hodie est. l. 2. tit. 25. lib. 8. nouæ coll. reg. ibi: *E si acaeciere que alguno que nos ayamos perdonado, y tornasse despues a hazer otro maleficio, porque nos despues le mandassemos dar otra carta de perdon, mandamos, q̃ la carta segunda no valga, saluo si fiziere mencion de la primera, aunque en ella vayan declarados todos los maleficios que hizo.*

88 Quę lex ibi, *otro maleficio*, satis insinuat hoc procedere, vel saltim ita intelligendum esse, quãdo in eodem genere delictum reperitur commissum, dictio enim Alius, alia, aliud, est repetitiua similium, iuxta glos. in. l. si fugitiui. C. de ser. fugit. verb. alia pœna. & ibi Doctores. Similis in auth. ex testamento, glo. magna in princip. C. de collat. communiter ibi approbata per DD. & est communiter approbata illa glos. 1. secund. Alciat. reg. 3. præsumptione 45. nume. 13. Montaluo in l. 6. titulo 5. libr. 4. fori, in glos. *el puño*, & secundùm Anto. Gom. in l. 29. Taur. nu. 12. & 26. ampliat & limitat Roland. à Valle consil. 5. num. 45. & 46. & consil. 61. num. 39. cum sequentibus lib. 1. & sequuntur alij consulentes passim: in quibus etiam terminis loquuntur Guill. & Bald. vbi supra, quasi contrarium sit obseruandum, vbi diuersum delictum is, qui veniam postulat, fecerit, vt in terminis probauit Couarr. vbi supra, referens Alciat. in d.c. cum non ab homine,

89 num.

num. 43. consulentem iudici, ne statim propter Guillermi sententiam. delinquentem puniat, sed principem admoneat, vt ei rescribat, quę fuerit eius mẽs in præfati criminis remissione; quod licèt æquissimum videatur, non tamen opinatur necessarium esse ipsemet Couarr. & pro doctrina Guillermi, atque decisione d l. Regiæ adduco optimum tex. in cap. 2. de filijs presbyt. libr. 6. vbi
90 ad literam probatur, † quòd si ipse, cum quo per sedem Apostolicam fuit dispẽsatum super defectu natalium ad ordines sacros, & ad obtinendum beneficiũ curatum, eo tacito, aliam dispensationem super pluralitate beneficiorum posteà obtineat, talis dispensatio, veluti per subreptionem obtenta, est nullius momenti, cùm nõ sit verosimile, sedem ipsam cum illo prædictum patiente defectũ voluisse, si hoc fuisset expressum, eidem in pluralitate beneficiorũ huiusmodi dispensare.

91 Ex qua ratione deducunt ibi generaliter Ioann. Andr. & Dominicus colu. 2. necessariũ fore, vt in secunda alicuius vitij dispensatione mentio primę circa idem concessæ omnino fiat; id quod etiam tenuit Rota decis. 280. in antiquis. Innocent. Abb. & Paul. Paris. eosq; referens D. Couar. vbi supra, d. num. 8. ad fin. sequitur etiam Decius cons. 695. num. 34. & Menoch. vbi supra, nume. 33. & D. Molin. d. lib. 2. de Hispan. primog. c. 4. nume. 50. vbi quòd dispensatio addita primę dispensationi, nisi in secũda
92 fiat mentio de prima, non valet. † Sic etiam si quis impetrauerit priuilegiũ cũ limitatione & certa moderatione, non valet impetratio secundi priuilegij facta simpliciter, atque ita non expresso priuilegio primo, secundùm Innocent. & Felin. num. 2. in cap. veniens. de præscriptio. quem refert & sequitur Ruin. cons. 37. nu. 4. libr. 1. Couar. & Menoch. vbi supra. Idem est in rescripto secundo
93 impetrato, † quod tendit ad augendam, vel confirmandam, conseruandamque concessionem primam, nam in eo illius primi facienda est mentio, alioqui subreptitium erit, secundùm Socin. Senior. cons. 169. colum. 3. vers. circa secundam difficultatem. lib. 2 Geminian. cons. 128 super præmisso dubio, colum. 3. versicul. ad vltimum respondetur. & quamuis loquantur in rescripto gratiæ, eorum tamen doctrina intelligi etiam potest in rescripto ad lites, vt probat Menoch. de arbit. iud. lib. 2. centur. 3. casu 202. num. 68.

94 Sic etiam qui facultatem ad maioratum instituendum obtinuit, atque illum fecit, si posteà alium instituere voluerit, nouam facultatem impetrare debet, in qua mentio primæ fiat: ita Ruin. dict. cons. 37. num. 4. lib. 1. Menoch. dict. casu 203. num. 34. D. Molin. d. lib. 2. c. 4. num. 50. vbi quòd aliàs secunda facultas non valebit, & ita in facti contingentia cõ-
95 sului, & factum fuit. † Similiter etiam si is, cui facultas ad alienandum vel hypothecandum res maioratus semel cõcessa fuit, iterum velit nouam facultatem ad bona maioratus alienanda vel hypothecanda impetrare, tenetur facere mẽtionem de prima, aliàs secunda facultas, de prima mentione nõ facta, ex eadẽ causa obtenta, qua prima fuit concessa, nulla censenda erit: secus si ex alia causa concessa fuerit, vt cum iudicio resoluit idẽ D. Molin. d. lib. 4. c. 30. nu. 40. cum seqq. ad quem locum se remittit idem d. libr. 2. c. 4. nu. 53.

96 Illud denique hic non omittendum duxi, facultatem Regiam concessam ad primogenium instituendum, non facta principi mentione numeri liberorum, quos habebat impetrans, tametsi eorum in genere meminerit, validam, ac non subreptitiam esse censendam, tùm ex eo, quòd princeps has facultates cõstituẽdi primogenia facillimè solitus est concedere in honorem nominis, gentis & familiæ, hac apposita conditione, vt cæteris filijs, qui à primogenio excluduntur, eiusque ratione legitima portione priuantur, congrua alimenta exhibeantur, nec quicquam solet mouere principem maior vel minor filiorum numerus, vt frequẽter obseruatur: tum etiam quia

quia facilius princeps permittet primogenium constitui ex eo patrimonio, quod alioqui in plures distinctum partes ob maiorem filiorum numerum faciliùs dissipabitur, & ad extraneos per alienationem feudi auiti deueniet: ita decidit rem hanc Couar. vbi supra, d. c. 20. n. 9. dicens, quòd cùm semel in litem hęc incidisset quæstio, & quibusdam visum fuisset contrarium, tandem in sententiam, quam prædiximus, itum est, nempè quòd sit valida facultas prædicta, ex rationibus supra dictis. Non obstat, quòd ex Preposit. in cap. per venerabilem. §. quod autem, colum. 15. versic. aduerte nunc ad solennitatẽ, qui filij sint legit. & Curt. Sen. cons. 19. vers. capio tertium. & cons. 35. colum. 9. & consilio
97 37. vers. nonò impugnari poterit, in cõtrarium adducebatur, asserentibus, † volentem legitimare filium illegitimum, teneri exprimere principi numerũ certum filiorum legitimorum & naturalium, argu. l. nec ei. §. vltim. ff. de adopt. nam etsi passim apud iuris vtriusq; interpretes obseruatum sit, præd. legitimationem inualidam esse, nisi mentio fiat filiorum legitimorũ & naturalium, paucitamen, præter Præposit. & Curt. exprimendum esse numerum filiorum adnotarunt, secundùm Couar. vbi supr. vbi quòd etiamsi prædicta opinio Præpositi admittenda esset, vt fortasse est, venit intelligenda, vbi legitimatio fit ad cõsequẽda iura omnia filij legitimi & naturalis, & vt simul legitimatus patri cum legitimis & naturalibus succedat, quo casu his ex ea legitimatione legitima portio diminuitur, maiorq; eis læsio contingit, vbi maior est eorũ numerus: ideòque ratio dictat hoc esse principi significandum: secus in ea, de qua præcipuè agimus specie, ratione quam prediximus.

Postremò, vt vltimam manum huic c.imponamus, illud superest agendum, an in dispensationibus Apostolicis de impedimẽtis canonicis ad contrahenda matrimonia subreptio in expressione falsæ causæ vitiet dispensationem? Et quamuis ex supra dictis desumere quis posset, quid in his dicendum foret, attamen in specie aliqua docere conabor, quæ mentem ac viam quodammodò aperiant, vt inde discretus, ac prudens lector, cætera, quę in facti contingentia occurrerint, facilè discernere queat; nõ enim possumus omnia dicere, nec vnicuique pro libito quærenti de aliqua facti specie, nobis tamen ignota respondere, cùm secundũ rerum naturam plura sint negotia quàm vocabula, vt in. l. 4. ff. de præscript. verb. sed sufficere pro nunc solùm existimamus, si Deo duce, nonnullas regulas ac doctrinas in genere proposuerimus in materia dispensationũ ad matrimonia, ex quibus vnusquisque depromere poterit, quod suo casui magis conducibile fuerit.

98 Et in primis sit prima regula: Non valet dispensatio obtenta à Papa super matrimonio inter consanguineos contrahendo, si ibi causa falsa sit expressa, nisi eam posteà Papa confirmet, vt in c. quia circa, de consang. & affinit. vbi pro causa dispensationis fuit principi obiecta proles, cùm tandem ea causa tunc temporis falsa esset, quia nihilominus hoc posteà Papę significato ab Episcopo loci, iubet cum eisdem sic matrimonialiter coniunctis dissimulandum, vt remaneant in copula sic contracta, quia ex separatione graue scandalum immineret: ex quibus verbis colligunt ibi DD. communiter, ac sic intelligunt tex. illum, quòd non valuisset illa dispensatio sic obtenta in casu illius tex. nisi hęc decretalis posteà emanasset; & ita ex ista dissimulatione ob causam ibi expressam licitè possunt simul esse, aliàs non essent tuti, vt tenuit glos. magna ibi in fi. estq; communis & verus intellectus, secund.
99 Abb. ibi in princip. † nempè quòd non valeret illa dispensatio, nisi Papa eam posteà confirmaret.

Vnde quod ibi traditur, dissimulationem Romani Pontificis habere vim & effectum dispensationis, & præterea notat Sylvest. dicens eam glos. in hoc singularem, in summa, verbo. lex quæst. 6. in-

6.intelligendum est procedere, † quãdo Romanus Pontifex dicit quod dissimulat, aut scribit, alioqui dispensare non videtur, quamuis conniueat, vt.c. cùm iam dudum. de præb. vbi Abb. hoc notat. idem Abb. in cap. nisi essent. de præb. Dec. in cap. 1. colu. 1. de excep. sequitur & dicit communẽ Felin. c. 1. nu. 10. versi. limita hoc tripliciter, &c. de tregua & pace, ex quo idem profitetur D. Couar. in 4. 2. part. c. 6. §. 10. num. 15. vbi agit de intellectu d.c. quia circa.

Hæc tamen regula intelligenda est, vt procedat ita demum, si fallitas contingat circa ea, quæ principem mouere poterant ad nõ cõcedendũ, vel eum à facili cõcessione auertere, ex d.c. postulasti. de rescrip. iuxta magis cõmu. sententiam, quam supra ex eo text. defẽdimus: & præterea ex ratione tex. in d.c. 2. de filijs presbyt. libr. 6. cuius supra meminimus; & notat optimè Felin. in d.c. ad audientiam. colum. 2. num. 14. de rescript. & in terminis dispensationis circa matrimonia, de quibus agimus, & d. c. quia circa. (quicquid alias in terminis d. cap. proposuisti. tenuerit vt supra latiùs di- 102
ximus) probat D. Couarr. in 4. de sponsal. 2. part. c. 6. §. 10. num. 14. circa finẽ. & frat. Anton. à Cordub. in sua summa de *casos de conscientia*, q. 45. in. 1. opinione, in vers. *Yassi dize el mismo*, & in secunda opinione, in vers. *y el Papa*: qp si alias cõstaret, falsitatẽ expressam in precibus ad dispensationem obtinendã de leui mouisse Papam ad concedendum, ita quòd etiam veritate comperta, atque sibi narrata cum eadem falsitate concederet gratiam dispensationis, tunc ipsa non erit subreptitia, sed valebit: arg. d.cap. super literis, in 2. part. de rescrip. & eorum. quæ supra in materia rescriptorũ iustitię & gratiæ dicta sunt, & probat in terminis Mascard. de probat. in. 3. tom. conclus. 1211.

101 Illud tamen in proposito obseruandum erit, † quòd vbi aliquis bona fide est in eo statu, vt tantùm contra legem humanam sine proximi iniuria vitam agat absque transgressione etiam legis naturalis ac diuinæ, in eodem statu dimittendus est, ac tolerandus, si ex correctione scandalum graue immineret, secundùm Adrian. in quod libet. 5. artic. 2. quem sequitur D. Couar. vbi supra, d. num. 15. vers. ex quibus: id intelligens, dato errore iuris, qui attenta personarũ conditione & qualitate, bonam fidem minimè excluderet: quo fit, secundùm ipsos, vt in casu d.c. quia circa, ideò Papa rescribat dissimulãdum esse, quia illi matrimonio iam copulati bona fide putabant se legitimè coniunctos esse: atq; ex dissolutione graue immineret scandalum: tenet idem Adrian. in 4. sententiarum in tract. de confess. dub. 7. post quintam quæstionem, sicq; hic intellectus d.c. quia circa, plus ei placet, quàm cõmunis de confirmatione Papæ, quem prædiximus, necnon & Didaco à Couar. vbi supra, qui & Goffred. Nauarrũ & Ludouicum Gozadin. refert hunc secundum intellectum Adrian. sequentes atque probantes. Erit igitur optima doctrina hæc, & consilium pro confessarijs & consulentibus in his facti speciebus, † ne prędicta bona fide contrahentes iam copulatos in mala fide constituant, atque eos desolatos reddant, sed potius cum eis dissimulent, seruatis seruandis.

103 Secunda regula & doctrina est: Dispensatio Apostolica ad matrimonium contrahendum, si vnica tantùm cõstat causa expressa, commissione facta ordinario loci, nempè si preces veritate nitantur, super quo conscientiam tuam oneramus, cum illis dispenses, non obstante, &c. prout communiter solet dici & apponi huiusmodi clausula in dispẽsationibus ad matrimonia, tunc absque dubio existimarem, quod si clausula illa narrata non sit vera, sed falsa, corruat dispensatio & sit nulla; tùm quia causa à lege vel principe posita, censetur finalis, per tex. quantũ ad primum in. l. adigere. §. quamuis: ff. de iur. patron. & quãtum ad secund. per text. in. l. penultima, C. de donat. inter vir. & vxor. per quæ iura ita tenet Oldradus cons. 224. istæ sunt

sunt allegationes, colum. 5. versic. præterea, nu. 18. ibi, si verò à lege, quod post eum reassumit Alberic. in. l. generaliter, colum. 2. C. de Episcop. & cleric. & refert Tiraquel. de cauſ. cessant limit. 1. n. 30. qui n. 29. alios plures refert tenentes primum, quod de causa à lege posita di-
104 ximus, vt præsumatur esse finalis: † & ꝙ quando causa expressa est in dispositione, ea semper præsumatur esse finalis, voluit etiam Socin. cons. 83. pro certo textus est, colum. 2. vers. sed alia sit difficultas. libr. 3. per. l. 3. cum ibi notat. ff. de hæred. instituend. tum etiam, quia licèt esset prædicta vnica causa impulsiua, prout in dubio non nulli voluerunt relati per Tiraquel. vbi supra, nu. 47. cum hac sola causa Papa motus fuerit ad cõcedendum, & ita demum præcipit ordinario dispensandũ, si preces veritate nitantur, super quo se diligenter informari iubet, atque conscientiã suam onerat, consequitur manifestissimè, eius fuisse voluntatis ac mentis, vt non aliter dispenset, quàm si illa vera esse probetur: & hoc procedit, siue scienter, siue ignoranter falsitas narrata fuerit, quãdo quidem in vtroque casu constat de voluntate Papæ contraria, vt probatur ex omnibus supra dictis, & latè rationibus & in terminis in falsitate scienter commissa, tenet per prædicta Cordub. vbi supra, in dict. 2. opinione, cuius rationes militant etiam vbi falsitas ignoranter narrata fuerit, vt ex eisdem constat: in dispensatione namque seu alia gratia, semper præsumẽdum est principẽ fuisse motum ex causa expressa, vt in c. cum adeò, &. c. postulasti, de rescrip. vbi DD. & nuncupatim Abb. in d. c. quia circa, nu. 6. in fi.

105 Tertia doctrina est: Impetrãs dispensationem ad contrahendum matrimonium, in qua plures narrantur causę, tenetur eas prius verificare, sicque onus probandi non incumbit apponenti, vt in d.c. quia circa, de consang. & affinit. vbi hoc notat Abb. in secundo notab. num. 3.

106 Quòd si vna earum sit falsa, cæteræ verò veræ, dubitari poterit, an propter subreptionem & falsitatem vnius, gratia nulla sit, ita vt oporteat iterum ad summum Pontificem accedere vel mittere pro remedio? Sed in hoc, omissa disputatione, quia iam supra satis disputauimus circa idem generaliter in alijs rescriptis, ex quibus poterunt sumi fundamenta & rationes pro his, quę modo dicemus, distinguendum videtur; nam si plures causæ principi narratæ ad obtinendam dispensationem pro matrimonio contrahendo, sint eius qualitatis, vt iuxta solitum stylum curiæ atque consuetudinem principis, quælibet earum sit iusta ac sufficiens de per se ad dispensandum, prout ex ea solet dispensari in simili impedimento matrimonij, tunc licèt vna sit falsa, si tamen altera sufficiens sit, vel reliquæ veræ, si dolus in hac impetratione non contingat, nõ videtur vitiari huiusmodi dispensationem, iuxta communem resolutionem glos. in cap. 2. de rescrip. quam supra deduximus. † Curia autem Romana solas 107
tres causas habet pro iustis ad dispẽsandum etiam in quarto gradu, secundùm Nauarr. in man. Latin. c. 22. nu. 8. 7. quæ sunt defectus dotis competentis, extinctio magnæ litis, & quòd maior pars sibi pariũ suæ ciuitatis, vel loci insignis, quem inhabitat, sunt ei consanguinei vel affines in 4. gradu, vel si est alius locus minor, si ipsa non habet sufficientem dotem ad nubendum extra illum locum. Ego verò frequentiores causæ, quas vidi in pluribus dispensationibus huiusmodi Apostolicis, ob quas conceditur à summo Pontifice dispensatio ad matrimonia contrahenda inter sanguineos, vel affines intra quartum gradum, sunt, ob minus competentem dotem, cum qua sibi virum paris conditionis, cui nubere possit ipsa inuenire nequeat: item & propter angustiã loci, &c. Et præterea vidi nonnullas cũ alijs diuersis causis animũ Pontificis mouentibus: & iure etiã in matrimonio de facto contracto, duæ causæ sufficiẽtes ad dispensandũ reputantur. Prima, quando ex tali

ex tali matrimonio proles supereſt bona fide ſuſcepta. Secunda, propter bonum pacis futurum & ſcandalum, quod ex diſſolutione iam contracti matrimonij ſequeretur, vitandum, vt in d. c. quia circa, de conſang. & affinit. & ibi Abb. nu. 2. & D. Couarru. in 4. 2. p. c. 6. §. 10. nu. 13.

108 Nihilominus tamen in ſpecie, de qua agimus, diſpenſationis pro matrimonio contrahendo, contrarium verius videtur, cùm hæ cauſæ dependeant ab arbitrio & voluntate ſolius principis, & ſimus in gratioſis, motuſque fuerit ſummus Pontifex ex omnibus cauſis expreſsis ſimul, quæ omnes ſunt æquè principales, ita vt vna ab alia diſcerni non poſsit, & neutra de per ſe ad diſpenſandum obliget, ſed gratuitò ex omnibus diſpenſetur, & quamuis aliàs diſpenſauerit cum vna, vel duabus ex prędictis cauſis, nunc verò voluit cum omnibus eis ſimul diſpenſare, & non aliàs; quod etiam ex eo conuinci vrgenter videtur, nam cùm narrauerit plures cauſas, adiecit poſteà loquens cum ordinario loci, alioue, cui verificationé narratorum & diſpenſationem faciendam committit, Te ſuper his diligenter informes, & ſi repereris, quod preces veritate nitantur, ſuper quo conſciẽtiam tuam oneramus, &c. ſicq; neceſſariò requiri videtur, quòd omnia narrata ſint vera, & non aliàs diſpenſandum iubet, quàm ſi ita fuerit verificatum hoc eſt, ℣ 109 preces ſint veræ. Si igitur aliqua cauſa precum principalis eſt falſa, deficit poteſtas ad diſpenſandum, quia non ſtat ℣ preces in omnibus ſint veræ, prout requiritur, quando quidem verbum, Preces comprehendit omnia narrata, ſicq; videntur indiuiduę: quod etiam patet ex relatiuo illo, Super quo, &c. quod eſt collectiuum & comprehenſiuum omnium cauſarum præcedentium, & per id ad vnum indiuiduum reducuntur: relatiuum enim dicitur eſſe in referente. l. aſſe toto. ff. de hæred. inſt. Gozadin. conſ. 31. in hac cauſa. numer. 2. Natta conſ. 402. viſis actis. numer. 58. Aymon conſ. 45. quidam homines. numer. 4. & cum omnibus ſuis qualitatibus. Bart. in l. 1. ff. de receptat. & in. l. 1. ff. ſi famil. furt. feciſ. dic. & in. l. ſi quis ſeruum. §. fin. num. 5. ff. de leg. 2. Abb. conſ. 28. numer. 3. lib. 1. & conſ. 4. lib. 2. Alexan. in. l. hac conſultiſsima. nu. 8. in fi. & num. 10. C. qui teſtam. fac. poſſunt. Dec. conſilio 292. & pro tenui, numer. 2. & 449. viſis duobus, num. 3. Siluan. conſ. 68. numer. 5. Decius conſ. 41. nu. 22. & conſ. 101. nu. 11. vbi alios refert lib. 1. & dicitur ineſſe in referente veré & propriè, ſpecialiter & expreſsè, vt poſt alios probauit Becius d. conſ. 41. num. 22. ergo cum ſuper omnibus cauſis narratis, & veritate ipſarum ſit onerata conſcientia, ſi aliqua deficiat, vel ſit falſa, non erit tuta conſcientia, ſed læſa. Nec obſtat communis reſolutio gloſ. in c. 2. de reſcrip. in contrarium ſupra adducta, ea enim procedit in reſcriptis iuſtitiæ ad lites, in quibus iure determinatum eſt, quæ cauſæ ſint ſufficientes & efficaces ad effectum prætenſum; nos verò agimus in gratioſis, dependentibus à voluntate principis, & ideò reputantur impoſsibilia: argumento. l. idem Africanus. §. conſtat. ff. de legat. 1. & ibi Doctores, & in. l. continuus. §. cum quis. ff. de legat. 1. D. Couarru. in 4. de ſponſal. 2. parte. cap. 3. in princip. numer. 7. D. Molina libr. 2 de Hiſpan. primogen. c. 13. nume. 5. cum ſequentibus.

Et in terminis noſtris quòd diſpenſatio circa impedimenta matrimonij, cum dependeat à voluntate principis, præſumatur difficilis, & etiam impoſſibilis, licèt ſit de ſolitis concedi, tenet Ioan. Baptiſta Plotus inter conſilia matrimonia. conſ. 58. numer. 10. quem refert & ſequitur Ioſeph. Maſcard. de probat. concluſ. 1036. numer. 34. fol. 289. Nec obſtat ℣ in tertio & quarto gradu conſanguinitatis vel affinitatis ſummus Pontifex aſsiduè ſoleat diſpenſare, ac proinde hoc caſu fallit regula dict. §. cõſtat, cum ſimil. vt ex ipſis patet, & ſic non reputetur impoſsibile, neque difficile, vt cum communi reſoluũt Couar. & D.

& D. Molin. vbi ſupra, vterque nume. 8. quoniam hoc procedit ſuppoſita veritate precum, ſecus aliàs per prædicta. Cum igitur hæc ita ſe habeant, & in prędd. diſpenſationibus ad matrimonia contrahenda forma videatur data iudici delegato à Papa, illis nempe verbis, Et ſi per 112 informationem eandem repereris quod preces veritate nitantur, ſuper quo cõ-
110 ſcientiam tuam oneramus, &c. † conſequitur, quod ſi vna ex prędd. cauſis ſit falſa, corruat diſpenſatio: quia quotieſcumque ſtatutum, vel cõſtitutio (adde tu, vel ipſe princeps concedens) aliquid exprimit circa actum conficiendum aliter quam à iure cõmuni ſit diſpoſitum, cenſetur inducta forma, ſecundùm Petrum Anchar. conſil. 35. viſa quadam. Areti. in l. 1. ff. de lib. & poſth. Felin. in capit. cum dilecta, numer. 6. verſicul. nonum ſignum. de reſcrip. ſequitur Decius conſil. 531. accurate, num. 1. & conſi. 532. pro vera, numer. 3. Iaſ. conſi. 97. in præſenti. numer. 2. libr. 4. eſt communis concluſio, vt cum his, & alijs, quos refert ſequitur, & affirmat Franciſc. Becius conſi. 12. numer. 23. & iterum conſil. 62. numer. 43. lib. 1. Sed in his diſpenſationibus exprimitur cauſa verificanda, hoc eſt, preces narratæ circa actum ẽficiendum diſpenſationis aliter quam à iure communi ſit diſpoſitum: eo etenim iure hæ vel illæ cauſæ non erant expreſsę præter contentas in d. capit. quia circa, quinimò dependent ſolum à voluntate principis, vt prædiximus: igitur dum dicitur quod preces veritate nitantur, videtur per hoc induci forma.

111 Præcipuè quia vbicunque lex vel ſtatutum introducit aliquid cum certis modificationibus, quicquid ibi exprimatur, cenſetur de forma ſecundùm eundem Ancharran. conſi. 241. ex tenore, ſequitur Felinus vbi ſupra, ibi, Dando iuriſdictionem modificatam, omnia cenſentur de forma, & Decius conſil. 262. in 117 in cauſa, numer. 4. & in alijs pluribus conſilijs relatis à Becio. d. conſi. 12. numer. 24. & d. conſi. 62. numer. 43. Sed Papa in propoſito ex adiectione prædictæ clauſulæ modificat ſuam gratiam, nempe vt ita demum delegatus cui negotium expediẽdum committit, diſpenſet, ſi repererit quod preces veritate nituntur: igitur per hoc forma inducta videtur omnino ſeruanda.

Prætereà vbi in diſpoſitione legis vel hominis ponitur aliquid conditionaliter, illud dicitur eſſe de forma, ſecundùm Bald. in auth. matri & auiæ. 2. colum. ibi: Quidam tamen dicunt. C. quando mul. tutel. officio fungi poſſ. quem ſequitur Felin. in d. c. cum dilecta. num. 6. verſi. 2. ſignum, probatur. in. l. Męuius. ff. de cõd. & demonſt. tenet Dec. conſi. 466. nu. 18. & conſi. 532. pro vera, nu. 4. Becius conſi 39. nu. 19. ſed in diſpenſationibus huiuſmodi ea conditio adijcitur, Et ſi per informationem eandem repereris, quod
113 preces veritate nitantur, &c. † Per dictionem namq;. Si, &c. inducitur conditio, vt in. l. 1. vbi glo. & Bart. nu. 3. idẽ Bart. in. l. demonſtratio. §. qui autem. num. 6. ff. de cond. & demonſt. DD. in rubri. ff. de cond. & demonſt. Ant. Gom. 3. tom. cap. 12. delegat. numer. 56. Becius conſi. 41. numer. 26.

114 Forma autem eſt indiuidua, & diuiſio formam corrumpit ſecundùm Bald. in. l. ſi ſeruus. ff. ſi quis cautio. Alex. in. l. ſi is qui quadringenta. §. quædam. ff. ad. l. Falcid. ſequitur plures in id citans Becius d. conſil. 12. numer. 30. vbi etiam cum Iacob. Butricar. & Alberi. quòd forma eſt
115 de genere indiuiſibilium: † & ruſus numer. 31. cum alijs, quod quando plures ſolennitates requiruntur ad actum, omnes ſunt obſeruandæ, & ſi vna deficiat, omnes ſunt ex integro reficiendę.

116 Imò ſecundùm Riminald. conſi. 190. viſa facti, numer. 33. vbi plura ſunt requiſita de forma, omnia debent ſeruari, etiam ſi aliquid ex eis videatur ſuperfluũ vel non præiudiciale: & inquit Angel. & alij, in. l. 1. §. ſed ſi mihi. ff. de verbor. obliga. quod in his† quæ ſunt de forma, vtile per inutile vitiatur, ſequitur prædicta Becius d. conſil. 12. numer. 32. Accedit, quod forma inducta à lege, vel ſtatuto, in dubio cenſetur ſubſtantialis,

& ſemper ad vnguem, & præciſe ſeruari
118 debet,† nec poteſt obſeruari per æquipol
lens,& non obſeruata corruit actus,non
ſolum ſi contra formam,ſed etiam ſi præ
ter formam fiat actus, vt ex communi-
bus concluſionibus plures authores v-
niuscuiuſque citans probat Becius d.
119 conſi.12.nu.15.cum ſequentibus.† Tan-
dē formæ omiſsio etiam in qualitate vel
minima vitiat,ſecund. Anto.de Butrio
in cap. fin.7. notab.de reſti ſpol. Bald.
Imol. & alios in. l.1. ff. delib. & poſth.
Felin.in d.capit.cum dilecta. numer.10.
verſi.ampliat.10.Iaſ.conſil.165.viſo,an-
te fin.& conſil.191.placet mihi,column.
1.libr.2.& in conſi.97.in præſenti teſta-
mento,volumi. 4. Decius in capit.pru-
dentiam. in 4. notab.de officio delegat.
Denique fines mandati diligenter ſunt
obſeruandi,vt in.l.diligenter,in princip.
cum ſimil.ff.mandat. & iudex delegatus
nullatenus egredi poteſt commiſsionis
ſuæ fines, iuxta illud Pauli ad Timoth.
120 capit. 6. ad fin. † Præcipio tibi coram
Deo, vt ſerues mandatum ſine macula:
& quicquid vltra, aut ſecus agit,nulli-
ter agit, capit.cum olim,de priuileg.ca-
pit.cum dilecta. de reſcrip. vbi latè Feli.
numer.7.cum ſequentibus. omne enim
quod fit non ſolum contra, ſed etiam
præter commiſsionis formam, eſt nul-
lum ipſo iure,vt in.l.illud.§.ſed ſi ita, &
ibi Bart.ff.quod cuiuſque vniuer. nom.
probat latè Mexia in.l.regia Toleti *delos
terminos* in 11.fundamento.2. partis. nu-
mer.2.vbi num.3.quod non ſolum man
datum eſt ſeruandum,ſed etiam qualitas
mandati,vt in cap.cum veniſſem, de eo
qui mitt.in poſſ.cauſ. rei ſeruand. & ibi
Bald.Nihilominus in quæſtione princi-
pali ſit deliberationi locus, vnaquæque
enim opinio ſuprad. ſuſtentabilis at-
que probabilis videtur, ſed poſterior
probabilior atque ſecurior, forma enim
cenſetur dari,& conſtitui à delegante in
mandato, etiam ſi ordo alioqui iure re-
quiſitus inibi exponatur: iuxta text. in
d.capit.cum dilecta,de reſcrip.iuxta pri
mum intellectum gloſſæ ibi verb. iuris
ordinem, quem ſequuntur ibi Abb. &
Feli.in verſi.primum ſignum idem Abb.
& Feli.nu.8.in cap.cauſam quæ,de re iu
dic.D.Couar.alios allegans in c.alma ma
ter.1 par.relect.§.9.num.8. verſi. quibus
ſuffragatur,de ſententia excom.libr. 6.
Nec obſtat, non inducere formam nec
conditionem ea, quæ iure inſunt,ſi ab-
homine exprimantur, vt in.l.conditio-
nes quæ extrinſecus. ff. de cond. & de-
monſt.& in.l.3.& ibi notatur.ff.de leg.1.
vbi hæc eſt communis ſententia:ſed clau
ſula ſi preces veritate nitantur, etiam ſi
non apponatur, cenſetur & intelligitur
appoſita,vt in d.c.2.cū ſimil. de reſcrip.
ergo,&c.hoc namque verum eſt cum eo
modo,& in eum finem abhomine expri
muntur, quo & in quem iure tradita
ſunt:ſecus ſi ea,quę iure inſunt,ad inſtru
ctionem cauſæ, & ad iuſtitiam mini-
ſtrandam ab homine in mandatis tradā-
tur,ex præſumpta hominis mente ad for
mam, & ſolennitatem conſtituendam,
veluti ſi ſpeciali quadam cautela ordo iu
ris modum procedendi concernens fue-
rit traditus,quia tunc formam cōſtituit,
vt tenet Abb.& cæteri ſupra citati,& Al
bertus Brun.quos refert,& ſequitur Co-
uar.vbi ſupra,verſi.nec obſtat.Sed in præ
dictis diſpenſationibus hoc contingit,
quia in eis enixe mandatur delegatis, vt
diligenter ſuper cauſis narratis ſe in for-
ment,& ſi per d.informationem repere-
rint, quod preces veritate nitantur, ſu-
per quo conſcientiam tuam oneramus
igitur,&c.Hæc circa primum diſtinctio
nis caſum, nempe quando quælibet ex
cauſis narratis Summo Pontifici erat de
per ſe ſufficiens ad diſpenſandum.

Si verò nulla ex cauſis narratis Summo
Pontifici ad diſpenſationē ad matrimo-
nium contrahendum obtinendam eſt
de per ſe ſufficiens, tunc ſi illa, quæ fal-
ſo narrata eſt, eſt ita principalis,aut ma-
gis,ſicut cæterę, quæ vere exiſtunt, ſic-
que videtur principem æquè principa-
liter motum fuiſſe ex omnibus,tunc de-
fectus & falſitas vnius vitiabit proculdu
bio gratiam à fortiori ex ſupradictis:&
ex traditis per Nauarr.vbi ſupra d.c.22.
num.86.verſi.1. dicentem,quancunque
expreſsio-

expreſsionem falſi mouentis principem
ad gratiam concedendam,nocere: non
autem quamlibet taciturnitatem veri id
facientis,ſed ſolum eam,qua tacetur ve-
rum, quod iura iubent exprimi ſecund.
Rot.in nouis deciſ.32. nu.5. de reſcript.
& Bellamer.deciſ.698.& Feli.in c.poſtu
laſti,col.4.nu.1.in verſi.declara etiā no-
tabiliter,de reſcrip.diximus ſupra d.lib.
1.c.15.nu.3.Accedit prętereà quod diſpē
ſationes ſunt ſtricti iuris, ac proinde de
vno caſu ad alium etiam maiorem ratio-
nem habentem extendi non valent, vt
ex text.in.cap.cui de non ſacerdotali,de
præb.lib.6.& alijs late probat D.Molin.
de Hiſp.primoge.lib.2.c.4.nu.48.& 49.
& Quintil.Mandoſ.in regul.de idioma-
te.7.q.nu.5.quicquid contrarium cone-
tur probare Dec.in.l.non debet cui,nu.6.
ff.de reg.iur.nempe quod diſpenſatio de
caſu ad caſum ex maioritate rationis ex-
tendi valeat,quem reprobat Moli.vbi ſu
pra:& quanuis Villadieg. in tract.de le-
gat.q.14.nu.20.vol.14.tract.diuer.doct.
in antiquis teneat,quòd poteſtas diſpen-
ſandi data Epiſcopo, vel alij cuicunque,
ex iuris diſpoſitione extendatur ad caſū
non expreſſum ex identitate rationis,nō
obſtat,quoniam loquitur quando ex diſ
poſitione iuris id conceditur, nos verò
agimus,quādo ex principis gratia id per
mittitur contra iuris diſpoſitionem.

125 Hinc eſt, vt quanuis poteſtas alicui à
principe conceſſa legitimandi aut diſpē
ſandi contra ius, vt fauorabilis ſit exten
denda ac benigne intelligenda,non verò
ſtrictè,iuxta tex. ſic intelligendum in.c.
per venerabilem, qui filij ſint legit. eſt
que communis opinio, vt plures referēs
teſtatur eam ſequutus D.Couar. in 4.de
ſponſ.2.p.c.8.§.8.nu.6.ipſa tamen diſpē
ſatio odioſa eſt, ac ſtrictè interpretanda,
vt in.c.1.& 2.de filijs presbyt.in.6.ita vt
in ea nō ſit locus argumen. de maiori ad
minus,vt in d.c. cui de nō ſacerdotali,de
præb.lib.6.&in c.fi.de translat.Epiſcopi.
id qđ latius prōbat D.Couar. vbi ſupra,
d.c.8.§.8.n.11.hoc eſt clariꝰ dicere,quod
ſi facultas diſpēſandi cōſideretur quo ad
ius cōcedentis,tunc larga interpretatio
eſt faciēda,vt in c.cū dilectus,de conſue-
tud.Si verò cōſideretur ex parte eius, cū
quo diſpenſatur,tunc ſtrictè eſt interpre
tanda,vt minus recedatur à iure comuni
quā fieri poſsit,in eo enim reperitur odiū
quia ius cōmune contradicit,& ideò ſa-
tis eſt ei quod diſpenſatio aliquid opere-
tur,argu.d.c.1.& 2.de filijs presbyt. lib.
6.ita Ioan.And.in.c.fi.de ſimonia,quem
ſequitur Abb.Sicul.in.c.at ſi clerici.§.de
adulterijs,de iudic.eoſq; referens Villa-
dieg.vbi ſupra,nu.31.& inquit Gigas de
penſione.q.18.nu.8.vol.15.tractat.diuer.
doct.in antiquis,quod argumentū de ma
iori ad minus locum non habet in diſpē-
ſatione iam facta,per doctrinā Hoſtienſ.
126 in c.poſtulaſti,de reſcrip.† Quinimò nec
etiā ex idētitate vel maioritate rationis
valet argumentum de maiori ad minus
in diſpenſationibus iam factis,tradit latè
Feli.in.c.poſtulaſti.nu.8.prope fi.in ver-
ſic.regula eſt,de reſcript.vbi nu.ſeqq.o-
cto limitationes cumulat,quarum nulla
obeſt huic tertio fundamēto,de quo nūc
agimus:aliam limitationem ponit D.Sar
miēt.in tract.de reddit.Eccleſię 4.p.c.4.
nu.5.quę etiam non nocet in propoſito.

Quare cum cauſæ appoſitæ in diſpen
ſatione ad contrahēdum matrimonium
ſint à partibus narratæ,ad quas ideò pro
bandas ipſę ſe aſtrinxiſſe tacite viſæ fue-
rint,ac Papa his conſentiat faciendo cū
eis gratiam præd.dum modo preces ve-
ritate nitantur, & onerando ſuper hoc
conſcientiam iudicis ad hoc delegati,ſic
que videatur quodam modo contractus
quidam celebratus in hoc gratia cōceſ-
ſa,ſi ita eſt,& non alias,& cum agatur de
gratia diſpenſationis iam facta, ex parte
eorum cum quibus diſpēſatur,ſtrictè eſt
interpretanda,tanquā odiū hac cōſidera
tione cōtinens,vt minus recedatur à iu-
re cōmuni quā fieri poſsit. Quartò ead.
doctrina probatur ex ſæpe relata magis
cōmuni principali ſententia, quā ſupra
probauimus ex d.c.poſtulaſti,quia nō eſt
dubitādū,quin ſi cauſa falſo narrata Papę
ſit æquè principalis, aut magis ſicut cęte
rę,eū nō mouerit leuiter ad cōcedēdū,&
q̄ ea deficiente difficilior redderetur ad

concedendum: ergo vitiat gratiam, per supradicta

Quintò, quia hæ literę Apostolicæ dispensationũ cum sint strictè interpretandę ex parte eorum, cum quibus dispẽsatur, vt prędiximus, tantum valent quãtum sonant, ac proinde si causa expressa non verificatur, sed potius falsa reperitur, nec gratia locum habebit: argumen. l.4.§.toties, cum simil. ff. de dam. in fect. vbi quod quando non conueniunt verba. l. nec ipsius. l. dispositio locum habet, diximus latè consi.1.nu.8.& consi.2.nu.
127 18. † Nec aduersus dicta in hac tertia doctrina & regula obstat, quod tradit Fel. in d.c.postulasti.nu.13.in versi. adde etiã septimam limitationem, de rescrip. dicẽs quod dispensatio facta in materia matrimoniali, debet intelligi large in fauorem matrimonij, nisi ex larga interpretatione sequeretur scãdalum, vt dicit late probare Nicolaum Milis in suo reperto. in vltima dispensat. in.§.1. & quod ad hoc inducit. c. quod dilectio. de consanguin. & affinit. & extrauag. Clemẽt. VI. incipit nuper, nam in d. extrauag. dispensatio facta super simplici, trahitur ad mixtum, hempe dispensatio facta simpliciter in 4. gradu, trahitur ad casum vbi tertius gradus est cum tertio mixtus, quod non fieret, si dicta dispensatio esset odiosa, quia tunc non traheretur ad mixtum, iuxta doctrinam Bart. in l. 2. in princip. ff. de verb. oblig. imò plus probat d. extrauagans, nempe quod trahitur ibi dispensatio ad casum mixtũ, etiamsi id quod miscetur de per se sumptum sit difficilioris dispensationis, vt pote tertij gradus, quã super quo expresse dispensatur, hoc est quartus gradus: hęc Felin. vbi supra, hoc namque non contradicit superioribus, nam cum consanguinitas à gradu remotiori in linea æquali copulãda sit, vt quo gradu remotior distat à comuni stipite,
128 eodem distet à cognato, † qui stipiti propinquior est, vt in c. fi. de consang. & affinit. satis esse videtur remotioris tantum gradus mentionem facere, vt de iure respondendũ esse existimat D. Couar. d.c.6.§.10.nu.12.& hoc hodie approbatur per d. constitutionem Clementis Papæ, nuper, nondum typis excusam, quã citat Calderi. consi.1.de consang. & affinit. Fel. & Couar. vbi supra. Nec obstat secundùm ipsum text. in d.c. quod dilectio. de consang. & affinit, qui videbatur probare contrarium; nam ex eo procedit quod in ea prouintia cõsuetudine obtentum erat dispensationes ad coniugia ita esse intelligendas, vt sublato remotioris gradus impedimento, non ex hoc propinquioris esset sublatũ, quanuis ille gradus ad computationem consanguinitatis nihil ageret: ita gl̃o. Abb. & alij ibidẽ, & Feli. vbi supra. n.9.& 13.& in c.fi.col. fin. de simon. & inquit Philip. Probus in rubri. de cognat. spirituali, in 6. solere dispensationem in prædicta specie concedi duplicibus literis: primę enim dantur super quarto gradu, & sic remotiori, secundę super tertio declaratorię, vt refert Couar. vbi supra in fi. d. num. 12. hodie Pius Quintus Pontifex Max. suo motu proprio edito ann. 1566. constitutionẽ prædictam Clemẽt. VI. nuper, & aliam similẽ Greg. XI. approbauit declarans, id esse conforme dispositioni iuris cõmunis, ac laudabili, & antiquo Romanæ Ecclesiæ stylo, vt cauetur in sua declaratione super hoc facta, vbi additur quod debent obtinere posteà literę declaratoriæ super propinquiori gradu, iuxta Gregorij, & Clementis constitutiones: in quo praxis communis stylus curię Romanæ obtinuit, vt vidi in quam plurimis dispensationibus ad matrimonia contrahenda, vt exprimantur prędicti tertius & quartus gradus consanguinitatis vel affinitatis, & dispensandum committitur verificatis precibus impedimentum quarti gradus, declarandumq; non obstare tertium.

Hic tamen particularis casus decisus à iure, & declaratus à Summis Pontificibus nobis non obest in prædicta doctrina, quia est multum diuersus ab ea, nec inde sumenda est limitatio generalis ad regulã, quę habet, vt in dispositionibus contra ius non habeat locum argumentum de maiori ad minus ex idẽtitate

titate vel maioritate rationis, ille si quidem casus procedit ex iuris cõmunis dispositione hodie à sede Apostolica approbata: ad cætera ergo, quę sunt contra ius cõmune, prout est dispensatio ad contrahendum matrimonium in gradibus prohibitis, fieri non debet extensio etiam ex identitate vel maioritate rationis in fauorem impetrantis.

Quòd si causa falso per ignorantiam & simplicitatem expressa Summo Pontifici ad impetrandum dispensationẽ ad matrimonium contrahendum, non sit ęquè principalis, sicut cæteræ verę, nec tangit substantiam nec circunstantias necessarias dispensationis, sed potius sit leuis & talis, quæ verisimiliter ipsum Pontificem non mouit ad dispensandum, nec ea deficiente difficilior redderetur, sed potius appareret idem esse concessurum, tunc salua correctione sacrosanctę matris Ecclesiæ, ac sedis Apostolicæ declaratione, cui in omnibus me humiliter subijcio ob huiusmodi falsam causã non crederem vitiari gratiam dispensationis, dum tamen cætera in precibus contenta verificentur, argumen. d.c. super literis. in 2. part. de rescript. cum reliquis supra in proposito adductis: ex quibus hęc pars tertiæ regulæ ac doctrinæ comprobari potest: quæ etiã fulcitur ex eo quod licet testis, qui in vno est varius, contrarius, vel falso deponens, nullam fidem faciat, nec ei credendum sit in reliquis,
130 † quia qui in vno est calumniatus, præsumendum non est quod in alio verum dicat amplius, vt in l. si cui. §. ijsdem, versi. si tamen. ff. de accusat. cap. pura. 3. quæst. 9. per quæ iura hæc est communis sententia, vt plures citans respondi consi.36.n. 4. hoc tamen non procedit quoties falsitas non tangit substantiam, vel circũstantias negotij, super quo deponit, etiam si id fiat scienter, vt si dicat contrahentem esse aliunde quam sit, vel alterius affinẽ, vel similia, vel si sibi contradicat in modico, tunc enim non dicitur varius, vt cum alijs tradit Roland. à Valle consil. 33.nu.5.& 7.lib.2.& nos idem probauimus consi.35.nu.37. vel si esset falsitas circa aliqua accessoria, quia tũc in reliquis sibi credendum est, vt testatur esse cõmunẽ Iul. Clar. in pract. crim. §. fi. q. 53. versi: scias tamen, & nos meminimus d. cõsi. 36. nu. 5. quicquid contrariũ velit Menoch. de arbit. iud. lib. 2. centu. 2. casu 307. n. 6. nec in hac specie obstabunt, quæ in precedentibus in contrarium considerauimꝰ ex præd. clausula dispẽsationũ, Si prę ces veritate nitantur, super quo cõscientiam tuam oneramus, &c. quoniam illud procedit in causis principalibus & substãtialibus dispensationis: at verò quando causa falso expressa leuis est, & huiusmodi vt prædiximus ex tacita ac verisimili mente Summi Pontificis (nisi aliud appareat) videtur de simili causa nõ sensisse, sed de ea, quæ pręcipuè & non leuiter eum mouit.

131 Quarta regula & doctrina est, Veritas narratorum ad impetrandam dispensationem pro matrimonio contrahendo est consideranda secundùm tempus impetrationis, quando veritas causæ narratur de præsenti, non enim sufficit narrata fuisse vera, vt in d. capit. quia circa, de consangui. & affinit. vbi impetrans habuerat filiam, non tamen eam habebat tẽpore impetrationis, licèt in ea eius meminerit ita Abb. per text. ibi, in d. capit. quia circa. num. 4. & cæteri scribentes:
132. Quod adeò verum est, vt procedat non solum quando causa dispensationis cessauit ante impetrationem ipsius, vt in d.c. quia circa, & ibi expressè notãt DD. præcipuè Prępositus. num. 1. in 3.& 4. notabilibus: sed etiam si cessauerit post ipsius cõcessionem, cum adhuc dispensatio est in fieri, ita scilicet vt ex ea non sit ius in perfecto esse: secus si ius sit iam perfectè quæsitum, vt colligitur ex traditis per Tiraquel. de caus. cessant. limitatione. 1. numer. 92. diximus supra lib. 1. cap.
133. 15. numer. 22. Similiter etiam non sufficit narrata verificari, esseque vera post impetratam dispensationem, non verò ante, nec tempore impetrationis, secũd. Abb. in d. c. quia circa, nu. 4. verbi gratia, si dispensatio inter consanguineos impetrata est cum copula, quæ quidem

minimè inter eos intercesserat, sed post eam impretratã ante verificationẽ precum coram ordinario, cui negotiũ commissum fuit consultò impetrantes coierunt, vt testes posteà de copula deponerent, hoc namq; casu dispensatio tãquã subreptitia ex causa falso narrata eo tempore, quo nondum cõtigerat, sed posteà, præcipuè si scienter falso narrata fuit vt facilius concederetur, erit nulla, nec cõtrahentes securè in conscientia in matrimonio huiusmodi permanere possũt, vt latè in terminis probat Anto. à Cordub. in sua summa *de casos de conciencia*, q. 45. in 2 opinione principal. cuius in hoc sentẽtia verissima est: quinimò & procedit etiam cessante dolo, cum per ignorãtiam vel simplicitatem, vel errorem ita narratum sit, cum re vera narratio copulæ induxerit Summum Pontificẽ ad præd. dispensationis gratiã concedendam, & aliàs forte non fuisset cõcessurus, nisi alia adesset iusta, & sufficiens causa, quia sine causa non solet Sũmus Pontifex huiusmodi dispensationes concedere, cum non sufficiat narrata contingere, ac verificari post impetratam dispensationẽ, secund. Abb. vbi supra, quem refert & sequitur Ant. de Cordub. vbi supra, hodie tamen facilius dispensatur sine copula quã cũ ea, vt infra etiam dicemus. n. 137.

Si verò in dispensatione non fiat mentio copulæ, sed post ipsam impetratã ante expeditionem ab ordinario factã, cui cõmissa res est, copula ipsa interueniat, vitiabitur dispensatio, vt latè probauimus. d. lib. 1. c. 15. per totum, præcipuè nu. 12. cum sequentibus.

134 Quinta regula est, Dispensatio pro matrimonio contrahẽdo scienter impetrata ex falsa causa, nempe per fraudem & malitiam, erit subreptitia, & nulla, etiam si causa illa falso narrata vel vera sciẽter tacita sit minus principalis, & sine qua Papa veritate narrata dispensaret, & hoc in pœnam suæ peruersitatis, ne vllum ex illis literis cõmodum consequatur: argumen. tex. in d. c. super literis, in. 1. sui parte, de rescrip. & ibi communiter DD. iunctis his, quæ supra diximus iuxta illam partem tex. & in terminis dispensationis ad matrimonium contrahendum per illum text. hoc probat Anto. de Cordub. vbi supra, in 1. opinione, in secunda ratione primi puncti, in versi. *porque quando se hizo* scienter., &c. idque est verissimum.

Sexta & vltima regula ac doctrina est: 135 Si ante dispẽsationis impetrationem matrimonium fuerit scienter contractum, vt dispensatio teneat, necesse est hoc in ipsa supplicatione exprimere, iuxta regulam Cancel. 47. & ibi glos. ex his, quæ in d. c. postulasti, notantur, sequitur Couar. in 4. de sponsal. 2. par. c. 6. §. 10. nu 13. in fin. vbi nu. 14. quod si matrimoniũ scienter à consanguineis contractum fuerit, ea intentione & prauo consilio, vt cum eis in dispensatione mitius agatur, huius consilij & fraudis mentio exponẽda est Romano Pontifici, alioqui dispensatio non tenebit, etiam si mentio matrimonij contracti facta fuerit, secund. Nauar. in repet. c. si quando, col. 14. de rescrip. Quod apertius procedit, si cõsideremus, quod licet olim facilius dispẽsabatur cũ impeditis, † qui iam etiam scienter con- 136 traxerunt, & consũmauerunt matrimonium, hodie tamen iure Concil. Triden. sessio. 24. c. 5. de reformat. matrim. difficilius dispensatur. Hinc colligitur, quod consumatio illius matrimonij, quę olim inclinabat Papam ad dispensandum, hodie retrahit, vt ex supradictis constat, & tenet expresse Nauar. in man. Lati. c. 22. nu. 86. & Ant. à Cordub. d. q. 45. in 2. ratione. 1. opinionis, sicque proculdubio præd. qualitas necessariò exprimenda erit, alioqui dispensatio si concedatur in præd. specie, tacita præd. veritate erit nulla, vt in d. c. Concil. Trident. & insinuãt præcitati authores.

SVMMARIVM.

1 *SEntentia excommunicationis lata absq; vlla præuia citatione, an sit valida, & numeris seqq. per totam quæstionem.*

3 *Citatio videtur à Deo omnipotenti originem duxisse.*

Citatio

4 *Citatio quatenus continet defensionem, est de iure naturali.*

5 *Iustitia ratione naturali ministranda est à quocumque principe, alioqui tyrannidẽ exercebit princeps, qui ius suum vnicuique non reddiderit.*

6 *Princeps non potest tollere primam citationem, cum sit defensio á iure naturali descendens.*

7 *Princeps non potest cognoscere parte non citata.*

8 *Citatio etiam fomentum habet à iure canonico.*

9 *Absentem non citatum diuinæ atque humanæ leges iudicare prohibent.*

10 *Sententia lata sine citatione etiam in fauorem absentis est ipso iure nulla.*

11 *Citatio est de substãtia ordinis iudiciarij eiusq; defectus vitiat processum.*

12 *Citatio requiritur etiamsi à partibus sit data potestas arbitris sententiandi etiam ipsis absentibus, nisi adiiciatur etiam non citatis, alias sententia erit nulla.*

13 *Prorogatio instantiæ facta ab arbitris etiam vigore facultatis à partibus sibi concessæ debet eisdem notificari, alias non valebit.*

14 *Citatio iure canonico requiritur, & trina monitio, vel ex causa, vna pro tribus cum distinctis dierum interuallis ad excommunicationem proferendam.*

15 *Citatio seu monitio, quæ requiritur ad excommunicationem proferendam, personalis esse debet.*

16 *Excommunicatio proferri non debet nisi pro peccato mortali aut inobedientia iusti præcepti, &c.*

17 *Quotiescunque quis certus est non peccasse mortaliter contra obedientiam Ecclesiæ, tutam conscientiam habere potest nullam excommunicationem incurrisse apud Deum, nec esse priuatum Ecclesiæ suffragijs, licet quãdoq; posset eum propter falsam præsumptionem arcere ab externo fidelium cœtu.*

18 *Admonitio est de essentia excommunicationis, aliàs ea non præcedente, excommunicatio nõ teneret.*

19 *Excommunicatio iniusta ratione notabilis ordinis suis omissis, ligat in vtroque foro. Idem in excommunicatione iniusta ratione causæ, hæc namque timenda & obseruanda est, licet non priuet communibus, & generalibus suffragijs Ecclesiæ.*

Excommunicatio autem nulla, si id notorie cõstat, non est timenda quoad Deũ, nec quoad Ecclesiam, vt latius eodem nu. 19.

20 *Excommunicationis nullæ plures casus remissiuè referuntur.*

21 *Excommunicatio lata post appellationem legitimam est nulla: quod procedit in extraiudicialibus, vt in numer. 22. limitatur tamen hæc conclusio, quando prælatus procedit extraiudicialiter, vt pars ad conseruationem iurium suorum, vt in numer. 24. vbi quomodo hoc intelligatur,*

22 *Arreptio itineris ad Papam super causa, quæ coram ordinario vertebatur, habetur pro appellatione, si eam coram Papa grauatus prosequatur.*

23 *Appellatio post excommunicationem prolatam interposita non suspendit excommunicationis effectum, sed appellatione non obstante, sententia excommunicationis operatur effectum suum exequutionis, quem secum habet, & potest iudex à quo eum denuntiare, & publicare excommunicatum, vt ab aliis euitetur.*

25 *Clericus si post legitimam appellationem à se interpositam, de qua constat, de facto excommunicetur, cum de iure non sit excommunicandus, si interim celebret, non erit irregularis: & numer. 26. an hoc etiam procedat, quãdo lapso termino ad appellationẽ à iure, vel à iudice statuto pro sequendam, eam prosequitur, & numer. sequenti. & numer. 28. & 29. quid si sit in hac specie postrema iam publice denuntiatus, hic celebrans: limitatur communis præd. nu. 33.*

27 *Renuntiare non censetur quis regulariter iuri attentatorum sibi quæsito contra attentata post appellationem per desertionem eiusdem.*

30 *Excommunicatio lata post appellationem legitimam, non habet effectum, nec vires assumit, licet postea appellatio fuerit deserta, vel eidem denuntiatum tacite: secus si expresse.*

31 *In censuris admittenda non est iuris ciuilis fictio, vt retrotrahantur.*

32 *Excommunicatus post suam legitimam appellationem quare denuntiatur publice, & euitari præcipitur in omnibus, si vere non est excommunicatus.*

33 *Excommunicatio lata post legitimam appellationem tunc non impedit celebrationẽ, quoties sic excommunicatus iustam esse credebat suam appellationem; secus si iuste crederet se esse excommunicatum, quia tunc celebrãdo efficitur irregularis.*

CAPVT XVI.

An sententia excommunicationis lata absque vlla citatione, sit nulla vel valida, licet iniusta. Itẽ an & quãdo per appellationem suspendatur excommunicatio, & quando non.

QVæstio hæc indubia videtur, quãdoquidem omnia iura proclamant, citationem primam adeò esse necessariam, vt sententia absq; ea lata sit nullius momenti.

1 Nihilominus tamen, quod sit valida, probatur: nam licet trina monitio, vel vna pro tribus, videatur esse de essentia excommunicationis, quia est ordo correptionis fraternæ expressus in Euangelio Matth. c. 18. nihilominus non est ita, Summi namque Pontifices in. c. cũ medicinalis, & in. c. constitutionem. de sententia excom. in 6. non censent huiusmodi excommunicationem prætermisso illo ordine latam, esse iure irritam, sed iubent recurrendum ad superiorem, qui illam, si æquum iudicauerit, irritet. Idẽ in c. de illicita. 24. quæst. 3. ergo est iniusta, non verò nulla: & iudex, qui huiusmodi monitione Canonica prætermissa, in aliquem sententiam excommunicationis protulerit, punitur ipso iure pœna interdictionis ingressus Ecclesiæ vnius mensis, & suspensione à diuinis officijs, insuper & alia pœna condigna mulctabitur à superiore, si sibi visum fuerit, præter solutionem expensarum & interesse sic iniustè excomunicato soluendi: qui quidẽ superior sententiam ipsam excommunicationis sic iniustam sine difficultate relaxabit, vt in. c. sacro. de sententia excõmunicationis, & in. c. 1. eod. tit. lib. 6. & in d. c. de illicita, & DD. communiter vbique de hoc agunt. Nec obstat quod præd. trina monitio sit de ordine Euangelij, vt prædiximus, quoniam non eo ipso quod prætermittitur prædictus ordo, irritatur excommunicatio, præterquam in casu speciali. c. statuimus, &. c. constitutionem, de sententia excom. lib. 6. in excommunicatione maiore ferenda contra participantes cum excommunicato, quia tunc pro forma substantiali requiritur trina monitio, vel vna pro tribus, ita vt si aliter, eo ordine omisso, in eos feratur, sit nulla: quod expressè probatur in illis iuribus, & esse in eis casum specialem fatentur omnes vnanimiter, quia sic extat expressè iure decisum: ergo extra illum casum sententia excommunicationis lata, non seruato prefato ordine Canonico trinæ monitionis, vel vnius pro tribus, quanuis sit iniusta, & iudex eam ferens puniatur prædictis pœnis, attamen non erit nulla, sed valida ipso iure, vt probat tex. vbi glos. communiter recepta, verbo iniustas, in c. Romana, de sententia excom. lib. 6. glos. 2. in d. c. sacro. & ibi communiter DD. glos. in summa. 2. quæst. 1. glos. in. c. 1. de excess. prælat. glos. in. c. 1. de sent. excõ. libr. 6. verbo causam, ad fi. & ibi Ioann. Andr. Dominic. & Philip. Franc. Abb. in. cap. qua fronte. nu. 7. & in. c. reprehensibilis, nu. 13. post glos. ibi, de appellat. idem Panormit. in. c. ad audientiam. eod. titul. in fin. vbi Dec. Nicola. Ploui. de excomunica. c. fi. nu. 1. vol. 16. tracta. diuers. doct. sequitur Nauar. in man. c. 27. nu. 3. & 8. & hæc est communis opinio, secundùm D. Couar. qui eam probat in. c. alma mater. 1. par. §. 9. nu. 7. de sententia excommunicationis, lib. 6. & ex Theologis eandem sententiam probarunt Paludan. in 4. distinct. 18. & Durand. ibidem, Archiepiscopus Florenti. de excomunic. c. 74. num. 5. volu. 16. tractat. diuer. doct. Syluest. in summa, verbo excõmunicatio. 1. nu. 12. & Armilla aurea verbo excõmunitatio. 1. nu. 12. Victoria in summa, titul. de excõmunic. nu. 6. Domin. à Sot. in 4. distinct.

distinct. 22. quæst. 1. artic. 2. versi. quod si sciscitetis, &c. & iterum artic. 3. versi. Ista verò. Ioseph. Angles in suis floribus Theologic. quæst. in titul. de excommunic. pag. 47. in conclus. quando excõmunicationis sententia est iniusta, &c. itaque hæc est vera, communis & indubitata sententia, vt asserit eam sequutus aduersus eundem Sot. de ration. tegend. & detegend. secret. membro. 3. quæstio. 1. fol. 70. colum. 1. frater Ant. à Cordub. in suo quæstion. lib. 1. quæst. 43. colum. 4. in versi. si verò sententia, vbi quod secundùm omnes DD. ligat hęc sententia excommunicationis lata contra formam d. c. sacro. & d. c. cum medicinalis, & sic iniusta, ex defectu notabili ordinis iuris, secundùm omnes DD. ligat in vtroque foro: nam licet verum sit in alijs sententijs cõdemnatiuis & definitiuis, quod ex solo notabili defectu ordinis iuris sint inualidę, nec tenent: secus est in sententia excommunicationis, quæ si aliàs non est nulla, sed ex solo defectu notabili ordinis iuris iniusta, valida est, & tenet in vtroque foro, & suum effectum habet, & in secreto seruanda est, quanuis iudex puniatur, quia sic iura disponunt. Nec tenendo hanc partem obstat scrupulus, qui se statim offert, is nempe, quod prædicta communis sententia, quam modo retulimus, loquitur in trina monitione Canonica à iure requisita, vel vna pro tribus tres terminos distinctos complectens, & sic quando omittitur hic ordo, quo casu nil mirum quod sententia excõmunicationis non sit nulla, quanuis sit iniustissima: sacri enim Canones considerantes graue pondus censuræ, meritò tres monitiones requisierunt præcedere debere ad ipsam incurrendam: tum vt cum maxima deliberatione, non verò leuiter ea ferretur, tum etiam, vt cùm sit maior pœna, quã est in Ecclesia Dei, excommunicandus nullo modo ignorantiam prętendere posset comminationis ipsius, sed ad eum omnino conuincẽdum prius, ne forsan conquereretur, primam & secundam monitionem ad suam notitiam minimè peruenisse, tertiam quoq; monitionem requisierunt exemplo Euãgelij, Si peccauerit, &c. quare si ex his duæ omittantur, vna tamen interueniẽte, iniustè fit ob ordinem rectum omissum, sed tamen non nulliter, quia saltem vna monitio præcesserit: sicque non videtur præfata communis sententia decidere nostram quæstionem, in qua nulla citatio vel monitio præcesserit vt prædiximus, ideòque videtur in ea specie nullã esse sententiam excommunicationis ob defectum primę citationis, per omnia infra dicenda pro contraria parte: non inquã hoc obest, quia licet nostra principalis quęstio proposita sit, vbi nulla citatio vel monitio pręcesserit, cum tamen communis præd. non solum loquatur quando prætermissus fuit ille ordo trinæ citationis, sed etiam vnius pro tribus consequi ex hoc videtur, idem esse dicẽdum in defectu vnicæ citationis pro tribus, & sic quando nulla monitio, neque citatio præcesserit: quòd si hoc ita est, habemus intentum. Quinimò & hoc in terminis voluisse videtur Caieta. super Thom. 2. 2. quęstio. 69. artic. 2. ad 2. dum tenet, quòd sicut potest excommunicatione comminari ne fiat peccatum futurum, ita & post factum potest excommunicari, qui fecit, non solum sub conditione si non restituerit, sed absolute: & in terminis quod valeat excommunicatio non præmissa monitione, refert tenere glos. & Abb. in c. cum sit Romana, de appel. aliosque plures DD. Antonius Gabriel lib. 2. de citatio. concluf. 1. nu. 154. cum sequentibus.

1 His tamen non refragantibus contrarium est verius & tenendum, imò quòd sententia excommunicationis lata absque citatione sit nulla, idque sequentibus fũdamẽtis astruitur. 2 In primis quia citatio videtur ab ipso Deo omnipotenti originem duxisse, dum conquirens Adamum post peccatum à se commissum vescendo de ligno scientiæ boni & mali contra prohibitionem, & præceptũ Domini, dixit ei, Adam vbi es? Gen. 3. Similiter Sodoma voluit audita iudicare, priusquam manifestè cognosceret: vnde ipse

ait: Descendam & videbo, vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint, annon est ita, vt sciam: Deus namque omnipotens, cui nihil est absconditũ, sed ei omnia manifesta sunt, antequã fiant, non ideò hæc & alia multa per se inquirere dignatus est, quod ea ignoraret, sed vt nobis exemplum daret, ne præcipites in discutiendis & iudicandis negotijs essemus, cuius exemplo mouẽtur, ne ad proferendam sententiam vnquam præcipites simus, ac temere, indiligenter, que probata, indiscussa quoquo modo iudicemus, dicente veritate: Nolite iudicare, & non iudicabimini, & reliqua, vt in cap. Deus omnipotens. 2. q. 1. vbi alia similia in proposito scribuntur, vt per Sebastian. Vant. & Marant. numer. 10. in locis statim citandis, & Menoch. de arbit. iud. lib. 1. q. 17. nu. 5.

4 Similiter etiam citatio, quatenus continet defensionem, est de iure naturali. text. est formalis & expressus in Clementina pastoralis. §. verum, de re iudicat, ibi: Defensionis, quæ à iure prouenit naturali, facultas adimi valuisset, cum illa imperatori tollere non licuerit, quę iuris naturalis existunt, &c. text. in cap. cum olim, ibi: Citetis ad causam, & facultate sibi defensionis indulta, &c. de dol. & contum. Vnde Bald. in l. exequutorem, numero. 34. versic rursus citatio. C. de exequut. rei iudic. dixit, solennitatem citationis non per se, sed propter defensionem esse iuris naturalis; quem refert & sequitur Felin. in capit. cum olim. colu. 8. in princip. numer. 11. de re iudic. & Sebastian. Vantius de nullit. ex defect. citatio. in princip. numer. 6. Marant. de ord. iud. 4. par. distinct. 9. num. 9. & distinct. 16. num. 10. & iterum in 6. par. c. de citatio. num. 3. cum sequentibus. Menoch. vbi supra. D. Couar. in pract. quæstio. cap. 23. nu. 6. versi. opinamur, dicens citationem iure naturali inductam esse, qua ex parte necessaria est ad defensionem innocentis, & vt ius suum vnicuiq; reddatur: deniq; ad iustitię ministerium: † iustitia namq, ratione naturali ministrãda est à quocunque principe, alioquin tyrannidem exercebit princeps qui ius suum vnicuique nõ reddiderit. Didac. Perez in l. 2. titul. 4. lib. 3. ord. colum. 948. ibi, Qui textus, &c. & latius plures referens idem in l. 2. tit. 2. lib. 3. ordi. colum. 814. cum sequenti. & iterum in l. 1. tit. 8. eod. lib. 3. colum. 997. in princip. & Ant. Gom. in l. 76. Taur. num. 9. & Petr. Duen. in regul. 43. colum. penul. ad medium, qui omnes 6 ideò probant † principem non posse tollere hanc primam citationem, cùm sit defensio à iure naturali descendens: quod & tradit Roland. à Vall. consi. 29. nume. 39. cum sequentibus lib. 1. estque cõmunis opinio probata in d. §. verùm, vt plures allegans testatur Vantius vbi supra, num. 8. & alias peccat, mortalique culpa irretitur, secũdùm D. Couarr. vbi supra, qui nõnullas limitationes refert: ex causa tamen quod possit princeps tollere citationem & defensionem, probat post alios, quos citat Loazes in allegat. iuris in responsion. ad 5. & 6. fundam. num. 65. & 7 66. pagi. 337. † Quinimò nec ipse princeps posset cognoscere & iudicare, parte non citata, vt aduersus Bald. plurimos allegans bene probat Tiraquel. in tract. res inter alios acta, pagin. 22. paulò post princip.

8 Prætereà citatio fomentum habet à iure canonico. c. 1. de caus. pos. & proprietibi, Nec nos contra inauditam partem aliquid possumus diffinire: iure etiam ciuili citatio necessaria est, vt in. l. de vnoquoque. cum simil. ff. de re iudic. & quod citatio regulariter requiratur in quocũque actu, ponit regulam cũ pluribus fallentijs Marant. de ord. iud. 6. par. c. de citat. per totum, fol. 353. & Dueñas in regula 92. per totam, & additio Bernard. Diaz in regula 78.

9 Diuinæ igitur atq; humanæ leges absẽtes iudicare prohibent, si modò cõtumacia nõ absint. c. absẽs. c. absẽtiæ. c. caueãt. c. omnia. 3. q. 9. l. ea quę. C. quomo. & quã. iud. & in. l. de vnoquoq;. ff. de re iudic.

10 Quo fit, vt solennitas citationis adeò substantialis censeatur, quòd si absq; ea sentẽtia etiã in fauorẽ absentis feratur, sit ipso iure nulla, vt voluit Bart. in extrauag.

extrauag. ad reprimendum, in verb. figura, in fi. & in d. l. ea quę, vbi Bal. col. 2. in fi. C. quom. & quã. iud. & in. l. furioso. vbi Alex. & Ias. dicunt hoc communiter teneri. ff. de re iudic. quod etiam ex eisdem aliosq; citans testatur Vantius vbi supra, nu. 10. idem probat Didac. Perez in d. colu. 948. versi. citatio, † dicens esse de sub 11 stantia ordinis iudiciarij, & quod eius defectus annullat processũ, vt in. §. omniũ, instit. de pœn. temer. litigan. Clemen. 1. de re iudic. Clemen. vnic. de foro comp. Clemẽ. pastoralis. §. cęterum, de re iudic. tenet etiam Marant. vbi supra, distinct. 16. num. 10.

12 Quod adeò procedit, vt licet à partibus sit data potestas pronuntiandi, etiã ipsis absentibus, nihilominus citatio requiritur, nisi adijciatur etiam nõ citatis, aliàs sententia seu laudum absentibus partibus, & non vocatis latum esset nullũ. l. diem proferre. §. si quis litigatorũ. ff. de arbit. secund. Alex. in. l. si quis arbitratu, n. 14. versi. 4. limit. ff. de verb. oblig. Dec. cõsi. 39. nu. 2. Gozadi. cõsi. 10. Vãtiũ vbi supra, nu. 10. Nicol. Boer. decis. 283. n. 38.

13 † sicut nec prorogatio instãtię facta ab arbitris vigore facultatis à partibus sibi concessę non valet nisi eisdem notificetur, secund. Bald. communiter approbatum in. l. eos. §. apostolos. col. 2. versi. quæro nunquid, nu. 5. C. de appell. prout testatur Dec. consi. 39. iuridicã. n. 1. & 2. sequitur idẽ Vantius vbi supra, nu. 10.

Si igitur hoc ita verum est in omni negotio, à fortiori idem videtur dicendum quoad proferendã sentẽtiã excõmunicationis, quæ est maior pœna quã sit in Ecclesia, vt prædiximus, nẽpe vt requiratur ad eã promulgãdã præuia citatio vel monitio, aliàs sit nulla per supradicta.

14 Secundò eadẽ pars probatur, quia eodẽ Iure Canonico requiritur citatio, & trina monitio, vel ex causa vna pro tribus cũ distinctis dierum interuallis ad excõmunicationẽ proferendam, vt probatur in d. c. sacro, & in c. contingit, el 2. de sententia excõ. & in. c. de illicita. 24. q. 3. cũ alijs simil. præcipuè. in. c. constitutionem de sentẽtia excõmunicationis, lib. 6. vbi glo. cõmuniter recepta tradit D. Couar. in d. c. alma mater. 1. p. §. 9. nu. 4. & latius ibidem, nu. 5. & optime Domin. à Sot. in 4. sentent. distin. 22. q. 1. art. 2. pag. 37. in 3. conclusion. vbi latè id probat, & præcipuè dicit colligi ex Euangelio Matth. c. 18. ibi, si pecauerit, &c. Nec obstat illud Paul. ad Titum. 3. Hæreticum hominem post vnam & secundam correptionẽ deuita: nam licet non numerauerit omnes tres Euãgelicas correptiones, attamen secundùm Ecclesiæ interpretationẽ, licèt per secundam admonitionẽ constet hæreticum esse subuersum, nihilominus adhibetur tertia, vt ad audiendam sentẽtiã 15 compareat, secund. Sot. vbi supra. † Hæc autẽ monitio & citatio, quæ requiritur ad sententiã excõmunicationis proferẽdã, personalis esse debet, quicquid aliud sit in alijs citationibus, vt latissime probat Tiraquel. lib. 1. de retract. §. 9. glos. 2. nu. 4. sequitur plures allegans, & ab ea excipiens aliquos casus Couar. vbi supra. n. 4. Ergo si hæc monitio Canonica, siue citatio prætermittatur, excõmunicationis sentẽtia posteà lata, & fulminata absq; ea erit nulla, agitur siquidẽ de grauiori præiudicio, hoc est animæ, quæ cunctis alijs rebus præferenda est, vt in. l. sancimus. circa fin. C. de sacros. Eccles. cũ similib.

16 Tertiò eadẽ pars cõprobatur, quia certissima atq; communis regula est in hac materia, quòd nemo debet excõmunicari nisi ob contumaciam mortalẽ, quaper sistat in peccato mortali præterito, aut futura inobedientia non comparẽdi, aut non parendi iusto præcepto facto pręcedente mora, culpa, aut offensa, iuxta text. in. c. nullus, & in c. nemo. 11. q. 3. & in. c. 1. de iud. c. à nobis, el 1. c. sacro de sentẽtia excõ. c. Romana. §. caueant. eod. ti. lib. 6. quam conclusionem DD. omnes vno cõsensu suscipiunt, secund. Domini. à Soto in 4. sẽtẽtiarũ distin. 22. q. 1. art. 2. in princip. diximꝰ latius supra lib. 1. c. 7. de agit. taur. n. 23. & 24. Sed qui non citatur nec monetur prius, non potest dici cõtumax nec inobediens, contumacia enim & inobedientia nõ cadit in ignorantẽ, vt bene probat D. Sot. vbi supra, in 3. conclusione

sione,& posteà in versi. quartus demum casus:& inquit Victoria in sua sũma tit. de excommunic.numer.5. ad fi.quod excommunicationes non obligant,nisi præsumatur esse mortale id pro quo feruntur,& quod de hoc non dubitat: ergo erit nulla excommunicatio lata sine præuia monitione.

17 Hinc est,vt quotiescũq; homo certus est non peccasse mortaliter contra obedientiam Ecclesiæ,tutam subinde habere possit conscientiam nullã excõmunicationem incurrisse apud Deum, nec esse priuatum Ecclesiæ suffragijs,licet quãdoque propter falsam præsumptionẽ possit eum arcere ab externo fidelium cœtu, secund. Dominicum à Sot. vbi supra,nu.2. colum.2.quod probant & cæteri Theologi,vt deduximus supra d. lib.1.c. 7.nu. 30.cuius rei tria exempla fingit Sot. vbi supra,in versi.iam vidimus,&c.

Quartò & deniq; naturalis ratio hoc dictat, quis enim vnquã vidit aut audiuit vt quis ab Ecclesia Dei eijciatur sine aliqua monitione præcedenti,ac deniq; absque vlla culpa,contumacia,aut inobediẽtia præterita vel futura? Vbi autem ratio naturalis adest, infirmitas intellectus est quærere legẽ,vt inquit Philosophus: sed nec deficiunt in proposito authoritates diuinæ & humanæ hoc idem præcipientes,vt vidimus. Si enim princeps non potest tollere ea, quæ sunt iuris naturalis, prout est defensio ex prima citatione cõpetens,vt in d.Clementina pastoralis. §. verum,de re iudic.& est communis opinio, vt supra vidimus, à fortiori nec iudices inferiores id poterunt. Accedit & vltimò,quia nulla ratio differentiæ iuridica assignari potest,quare defectus primæ citationis vitiet sententiam in cæteris omnibus, vt vidimus,in excommunicatione verò non: & fateor me super hoc diu cogitasse, ac multos reuoluisse libros,ac alios Iuristas, & Theologos consuluisse,& nunquã inueni nec excogitare potui aliquam rationem differentiæ inter prædicta, nec vllus eam reddit non solum veram,sed neque persuasiuam aut coloratam. Quinimò fortior ratio militat ex grauitate pœnæ, atque materiæ, vt. excommunicationis sententia lata absque vlla monitione aut citatione sit nulla,quam alia sententia in reliquis: quare qui veritatis semper fuimus ac sumus amatores, huic secundæ sententiæ adhæremus nempe,vt excommunicatio lata absque aliqua monitione vel citatione sit nulla: quam in terminis, licèt non ex prędictis, alia tamen ratione inueni cum maximo guadio tenere Victoriam in summa titu. de excommunic.numer.6.in versicul.non dubito, vbi concludit, admonitionem esse de essentia excommunicationis, † ita quod 18 si quis excomunicetur antequam esset admonitus,excommunicatio non teneret: idem expresse firmat Cardinal.de Aracæli in compend. Theologica. instit. in titul.de Sacrament:ordin.foli. 120. in princip.dicens,quod nullus excommunicatur à iudice, nisi prius peremptoriè citatus & monitus, alioqui excommunicatio esset nulla, nihil tamen allegata idem voluit Cassiad. decisio. 12. de rescript.numer. 2. fol. 26. versic.quoniam absque monitione personali non debet irretiri censuris, cum non esset in contumacia,sine qua excommunicatio non infligitur ab homine. Tandem hanc sententiam in terminis & ex professo tenet Dominic.à Sot.in 4.sentent. distinctio. 22.quæstion.1.articul.2. in versicul. dubium autem,vbi postquam resoluit cum communi excommunicationem latam absque ordine præd.trinæ citationis,vel vnius pro tribus, non esse nullam,sed potius validam,licèt iniustam, inquit statim: Dubium autem grauius est, vtrùm saltem aliqua præcedens admonitio sit de essentia,licet nõ trina nec bina,quod est quærere, vtrùm pro peccató præterito,quod nulla,vel à iure, vel ab homine admonitio præcesserit,possit quis excommunicari, sicut pœna pecuniaria, aut alia quauis puniri, & ibi refert Caietan. vbi supra,sentientem contrarium, & tandem statuit conclusionem, quam ipse quartam vocat in contrarium, affirmans,quod pro nullo peccato præterito,

rito,quantunuis grauissimo & enormissimo,cuius nulla monitio præcesserit sub excommunicationis nota, potest excõmunicatio ferri,imò adeò de essentia est monitionem aliquam præcedere,vt absque illa excommunicatio non teneat:& ibi miratur doctissimum Caietan. contrarium sensisse, non modò quia nemo vnquam dixit, verùm quia authoritati in Euangelio concessæ aduersari videtur: in Euangelio etenim non apparet alia facultas Ecclesiæ concessa, vt quem piam habeamus tanquam ethnicum, & publicanum, quam si eam non audierit: nullus autem dicitur Ecclesiam non audire, nisi fuerit ab illa prænonitus, imò nec dicitur non audire,vt dignus sit excommunicatione, nisi sub eadem censura fuerit iussus, nam tunc Ecclesia aperit suam mentem illud præcipere sub reatu peccati mortalis: profectò hæc ratio efficax est admodum ad hanc partem intrepide tenendam, sed efficacior erit,si ei adiungantur cæteræ supra à nobis consideratę, ex quibus omnibus simul iunctis ea apertissima & verissima redditur, eamq; in terminis tenet etiam F. Barthol. à Ledesma in 4.sententia.in titul.de Sacrament.Pœnitent.pagi. 990. versicul.sed iam quod, & voluit cum alijs Anton. Gabriel vbi supra, numer. 153. Ampliat etiam vbi contumacia est notoria,& inactis verificata,quia adhuc quis excommunicari non potest, non præcedente citatione. & in numer. 156. cum sequentibus limitat. 4. modis nostram veriorem, & tenendam sententiam.

Qua retenta, non obstat modo primum fundamentum contrariæ partis, hoc est, illa receptissima sententia,qua omnes probant,tam Pontificij iuris interpretes, quàm sacræ Theologiæ professores, nempe quod excommunicatio trina monitione non præmissa,vel vna pro tribus omissa, lata,quanuis sit iniusta, non tamen est nulla: Respondemus namque id quidem verum esse, sed procedere ac loqui, quando licet ille ordo prętermittitur, quia nec trina nec bina præcesserit monitio, illa tamen prima, quæ necessaria omnino est, præcesserit, quod ipsi non negant nec negare poterant: & quanuis hoc expresse non dicant,quia de eo non agunt,id tamen annuunt: tandem sufficit quod expresse non loquuntur in nostro casu, qui ex alijs iuris regulis decidendus venit,prout eum decidimus ex supradictis: ita intelligit ac interpretatur dictam comunem Dominic.à Sot. vbi supra.

Similiter non obstat illud quod prædiximus, nempe communem præfatam sententiam loqui etiam in vna monitione siue citatione pro tribus,nam fateor, sed procedit, quando illa vna monitio non fuit solennis ac prout debuit, scilicet pro tribus, sed tantum pro vna, vel duabus ob errorem forsan, vel aliàs, tunc enim meritò, vt quanuis sententia excommunicationis iniusta sit, non tamen nulla, quia vna saltim monitio seu citatio,quanuis non solennis,id est, pro tribus,præcesserit,eadem ratione,qua idem statuitur,quando ordo trinę citationis separatè non fuit seruatus: at verò nos hic agimus,quando nulla penitus monitio vel citatio precesserit, quo casu indubium est excommunicationem posteà prolatam absolute absque citatione vlla,vel monitione solenni, vel non solenni esse nullam per supradicta. Nec Caietanus vbi supra in contrarium citatus contrarium dicit aut sentit,dum asserit,posse quem excommunicari absolute post commissum peccatum, id namque intelligendum est seruatis seruandis,hoc est, præcedente aliqua citatione ad excommunicationem: quod si adhuc simpliciter intelligatur Caietanus,prout iacet, eius litera loquitur contra ius, vt ostendimus, & ita eum improbat Dominicus à Soto vbi supra, ex prædicta sua ratione, & alijs.

Quòd si instes,Dominicus à Soto loquitur,quando fertur excommunicatio pro peccato præterito commisso absque vlla præuia monitione, non verò quoties fertur sententia excommunicatio-

nicationis contra aliquem non citatum ob contumaciam non comparendo vel aliàs: Respondemus idem esse in vtroque casu, quandoquidem, & in hoc militant eædem rationes, & contumax vel inobediens dici non valet, qui nunquam fuit citatus, & tunc præmaximè vrgent, atque nullitatem sententiæ excommunicationis inducunt rationes supra à nobis consideratæ.

9 Differentia igitur est maxima inter excommunicationem iniustam & nullam, iniusta siquidem excommunicatio ratione notabilis ordinis iuris omissi ligat in vtroque foro, secundùm omnes, & timenda, atque obseruanda est, & idem in excommunicatione iniusta ratione causæ, hæc namque etiam timenda atque obseruanda est, licèt non priuet communibus & generalibus suffragijs Ecclesiæ: nulla verò sententia excommunicationis, si id notoriè constat, non est timēda quoad Deum, nec quoad Ecclesiam: imò excommunicatus nulliter denuntiatus publicè non tenetur se abstinere à diuinis nec ab alia hominum communione legitima, modo nullitatis causa publicata fuerit per eum, vt late cum alijs resoluimus supra lib. 1. capit. 20 4. num. 33. cum sequentibus. † Supradictus autem nostræ quæstionis casus cum sua decisione erit vnus præcipuꝰ, in quo sententia excommunicationis erit nulla, addendus cæteris huiusmodi, quorum quindecim refert, ac longo sermone prosequitur Angel. de Clauas. in sua summa verb. excommunicatio. 3. per totum, itidemque Siluest. verb. excommunicatio. 2. per totum, Armilla: aur. verb. excommunicatio. 1. numer. 16 DD. in capit. solet. & in capit. præsenti de sententia excommunicatio. lib. 6. Dominicus à Soto in 4. distinctio. 22. quæstion. 1. articul. 3. nonnullos Nauarr. in man. Latin. capit. 27. numer. 4. & Cordub. d. quæstion. 43. sui quæstionarij lib. 1. column. 2. Paul. Borgas. de irregularitat. 6. par. quæst. 12.

21 Sed inter eos frequentius solet contingere ille, quando post appellationem legitimam fertur excōmunicatio, tūc enim omnes fatētur excommunicationē esse nullam, per tex. qui comuniter in hoc solet allegari, in cap. per tuas, versi. nos igitur. de sententia excom. vbi glos. verb. in alijs: ad idem tex. in cap. dilecti, el. 2. 52. in ordine, & ibi Abb. & Philippus Franc. in 1. notab. de appellat. text. in capit. solet, & in capit. licèt, & in capit. venerabilibus. §. sed ex causa, de sententia excommunicationis. lib. 6. tenet glos. optima in cap. pastoralis. §. verum, glos. penulti. de appellat. & ibi Abb. & communiter DD. intelligentes procedere, quando appellatio prēd. est probabilis, etiam si quis dubitet an talis excommunicatio teneat, vel non, quia licèt ex futuro pendeat an teneat, interim tamen pro excomunicato non est habendus, & licite comunicatur ei in omnibus Sacramentis: sequitur Nicol. Plou. in tract. de excommunicatione. c. fi. nu. 3. Dec. consi. 214. num. 5. versi. his enim non obstantibus: cōmunem etiam tenet Angel. consi. 188. & Paul. Paris. consi. 28. nu. 26. volum. 4 & in c. Apostolicæ, num. 30. de exceptio. Petr. Dueñas in, regul. 42. nu. 8. Lancelot. de attentatis. 2. par. c. 12. ampliat. 2. nu. 9. & iterū ibi plures allegās ampliat. 8. vbi ampliat etiam si ferantur censuræ post appellationem ab interloquutoria, & quòd tanquā attentatæ sunt reuocandæ, vt sæpius tenuit ac iudicauit Rota: & iterum ibi ampliat. 17. nu. 5. & 25. & limit. 1. num. 47. & nu. 90. & 91. vbi etiam illam ampliationē de appellatione ab interloquutoria tenet: eandem cōmunem sententiam tenēt ac profitentur omnes summistæ Theologi supra modò citati: sicq; hæc est cōmunis & receptissima omniū sentētia, vt appellatio legitima interposita à comminatione censuræ excōmunicationis futuræ & sic à futuro grauamine, operetur nullitatem excōmunicationis posteā latæ: & ita in praxi semper vtimur, vt quoties iusta grauamina obijcimus aduersus præceptū iudicis ecclesiastici, aliquid præcipiētis sub pena excōmunicationis, &c. appellationē statim interponimus in forma ab illo præcepto, eiusq; pœnis, tāquā ab illato, cōminato, futuroq; grauamine, &c.

Quo

Quo facto, si posteà huiusmodi iudex hoc nō obstante sententiā excōmunicationis proferat, & causa talis sit, vt in ea habeat locū de iure appellatio, excōmunicatio prædicta post appellationē legitimā interpositā erit, ac est nulla, iuxta omnia supradicta: Cōducit etiā tex. in c. præterea, de appella. iūctis his, quę circa eiꝰ intellectum tradidimus supra lib. 1. c. 4 nu. 19. cum seqq Quod procedit secund. Petrū Dueñ. vbi supra, etiā in extraiudicia 22 libꝰ, † vt in d. c. dilecti, de appellat. vbi arreptio itineris ad Papā, super causa quæ corā ordinario vertebatur, habetur pro appellatione, si eā grauatꝰ cōrā Papa prosequatur, quia plus est facto prouocare quā verbo: & operatur ꝙ excōmunicatio posteà lata ab illo ordinario non teneat nec valeat: sequitur Dec. in illo d. c. dilecti. n. 10. & plures referēs Lācelo. 2. p. 23 de attēt. c. 12. limita. 13. n. 21. & 22. † Secus tamē erit si post latā excōmunicationē appelletur, quia tūc appellatio nō suspendit excōmunicationis effectū, sed appellatione nō obstāte, sētētia excōmunicationis operatur effectū suū exequutionis, quē secū habet, & potest iudex à quo eū denūtiare, & publicare excōmunicatū, vt ab alijs cuitetur. c. pastoralis. §. verū de appell. & ibi Abb. & cōmuniter DD. Petrꝰ Dueñ. alios allegās vbi supra. & ponit regul. cū fallētijs Lācelo. de attēt. 2. p. c. 12. limit. 21. pertotā. Idē est in suspēsione, vt in c. is cui, de sētētia excō. in 6. Siluest. in summa verb. suspensio. num. 3. & in verb. excommunicatio. num. 2. & Armilla aurea verb. appellatio, & hęc est 24 prima limitatio. Limitatur † secundò communis supradicta sententia, quando prælatus procedit extraiudicialiter, vt pars ad cōseruationem iurium suorū, quia tūc sentētia excōmunicationis lata etiā post appellationē tenet, secūd. Abb. in c. venerabili. de cēsibꝰ quē referūt & sequūtur Ange. de Clauas. verb. excōmunicatio. 3. n. 9. Quod procedit secundū ipsū quādo prælatꝰ est in possessione, vel saltē nō cōstat cōtrariū: secus quādo cōstaret, eū nō esse in possessione nēpe quia constat monasteriū esse exēptū, & Episcopū nō esse in possessione ipsū visitādi tunc enim si excōmunicaret post appellationē, nō teneret. Sequitur Marcꝰ Ant. Cucus de instit. maior. lib. 4. tit. 8. de visitat. n. 23. cum sequentibus.

25 Ex quibus primò infertur, quod si clericus post legitimam appellationem à se interpositam, de qua confidit, de facto excomunicetur, cum de iure non sit excōmunicatus, si interim celebret, non erit irregularis, tex. expressus in c. ad præsētiā 16. in ordin. & in c. dilectis filijs. 55. in fi. de appellat. vbi loquitur facta etiā denuntiatione excōmunicati post appellationem legitimam, quia nihilominus iudicantur inculpabiles canonici Se non. qui saniori ducti cōsilio cōmunicauerunt eidem vt appellationi ad Papā interpositæ magis quam denūtiationi ab Archiepiscopo deferrent: idē probat tex. in c. solet. de sententia excō. lib. 6. in fin. ibi: Extra iudiciū verò, in officijs, postulationibus, & electionibus, ac alijs legitimis actibus nihilominus admittatur, & ibi glo. verb. in officijs, inquit: Vnde ex quo de appellatione confidit, securè celebrat vt prius, vt in d. c. ad præsentiā, & in d. c. dilectis filijs, & ibi glo. cōmuniter approbata per doctores secund. Nauar. in c. cū cōtingat, de rescriptis pagi. 161. sequitur hanc sententiam Abb. in c. pastoralis §. verū. n. 15. de appellat. & ibi Philip. Frāc. & Præposit. super glos. penult. Paris. cōsi. 28. n. 30. lib. 4. & Lancelot. vbi supra d. c. 12. n. 88. excōmunicatus enim post legitimam appellationem non est excōmunicatus, Frācus in d. c. pastoralis. §. verū. n. 6. Lācelot. d. c. 12. ampliat. 8. nu. 7. † Hoc 26 tamen verū intelligit Siluest. in sua summa verb. excōmunicatio. 10. n. 3. vbi appellās legitimè, qui post suam appellationē fuit excommunicatus, eam prosequitur intra tempus à iure, vel à iudice statutum, secus verò alias, hoc est, lapso præd. termino, quia tunc iste est vere excōmunicatꝰ, & celebrādo efficitur irregularis ea ratione, quia lapso illo termino Ecclesia concedit illū posse denuntiari, ac esse vitandum in omnibus, vt est tex. in c. licèt, de sententia excom. lib. 6. ergo, &c.

ita

ita Silueſt. vbi ſupra. Et quidem quoad primũ, hoc eſt, intra tempus ſtatutum ad proſequẽdã ſuam appellationẽ, huiuſmodi excõmunicatum poſt ſuam legitimam appellationẽ celebrare ſecure poſſe, indubium eſt per ſupradicta iura, & cõmunẽ omnium doctorum ſententiã. Quoad ſecundum autem, nẽpe quando huiuſmodi excõmunicatus poſt appellationẽ celebrat lapſo tempore dato ad proſequendã appellationem, q̃ ſit irregularis, opinio hęc Silueſt. dubia eſt, & ita ipſemet loquitur per verb. ſed forte dici poſsit. text. nãque in d.c.licet. de ſẽtẽtia excõmuni. lib. 6. illud nõ videtur probare, inquit enim, Licèt excõmunicationis ſentẽtia poſt appellationẽ legitimam promulgata per negligentiã appellantis appellationẽ ſuam minime proſequentis nõ ratificetur, nec etiam conualeſcat: excõmunicatus tamẽ nominatim vel ſpecialiter, & expreſsè, qui poſt appellationem legitimã excommunicationis ſententiã aſſerit in ſe latã, ſi appellationem eãdem intra tempus ad 28 ipſam proſequendam ab homine vel à iure ſtatutum non fuerit (vt debuit) proſequutus, lapſo eodem tempore excommunicatus publicè nuntiari, & nedum in iudicialibus, ſed etiam in extraiudicialibus euitari, ac à legitimis actibus remoueri debebit, quouſque quod poſt appellationem legitimã excommunicatus fuerit, vel aliàs de ipſius ſententię docuerit iniquitate. qui tex. minime poſt lapſum tẽpus datum ad proſequendã appellationẽ prohibet excõmunicato celebrare, ſed ſtatuit quod poſsit denũtiari publicè, & quod poſt denuntiationẽ eſt euitandus in iudicialibus, & extraiudicialibus, & à legitimis actibus remouẽd⁹. Igitur ſi celebrat poſt lapſum dict. tempus ante publicatam denuntiationem non efficitur irregularis, quãdoquidem id tex. non prohibet, quinimò eſt ſibi permiſſum ex alijs iuribus ſupra adductis, id indiſtinctè cõcedentibus, quandoquidem excommunicatio lata poſt appellationem legitimã fuit nulla, vt in propoſito, & illa per negligentiam appellantis appellationẽ ſuã minime proſequentis nõ ratificatur, nec conualeſcit, vt in d.c.licèt. in princip. tradit Milis in ſuo repert. verb. excommunicatio facta, & Lancelot. de attent. 2. p. c. 12. ampliat. 1. nu. 6. vbi per totam illam ampliationẽ idem probat regulariter in alijs extra excõmunicationẽ, vt per deſertionẽ appellationis nõ cenſeatur quis renuntiare iuri attentatorũ ſibi quæſito contra attẽtata poſt ipſam appellationẽ, idq; ampliat, & limitat pluribus modis. Vnde ſi in hac ſpecie prędicta excõmunicatio lata poſt legitimã appellationẽ per negligentiã appellantis ſuam appellationem nõ proſequentis nõ ratificatur nec conualeſcit, non eſt excõmunicatus huiuſmodi appellãs, quicquid dicat Silueſt. vbi ſupra, cui⁹ in hoc opinio vera quidẽ minime eſt, nec mẽs ipſius fuit loqui hoc in caſu, ſed quãdo lapſo dicto tẽpore proſequẽdi appellationẽ, & poſt denũtiationẽ celebrat, vt cõſtat ex doctorib⁹, quos in contrarium citat, quãuis litera Silueſt. hunc quoq; caſum comprehendat.

Quod autẽ maiorem habet dubitationem, eſt, an eo caſu quo excõmunicatus nominatim poſt ſuam legitimã appellationem lapſo termino ad proſequẽdum eam ab homine vel à iure ſtatuto, & ob id publicè denũtiatus, celebrat, ſit irregularis cẽſendus, necne? In hac ſpecie q̃ ſit irregularis hic celebrãs, patet ex eod. tex. ibi, Excommunicatus publice nũtiari, & nedũ in iudicialibus, ſed etiã in extraiudicialibus euitari, ac à legitimis actibus remoueri debebit, quouſq;, &c. ergo debet reputari pro excõmunicato poſt talẽ denũtiationẽ, donec ſentẽtialiter fuerit declaratũ appellationẽ ante excõmunicationem fuiſſe interpoſitã, vel aliàs ſentẽtiam eſſe nullam, vt dicunt ac ex eo tex. deducunt Angel. de Clauaſ. in ſũma verbo appellatio. n. 4. & Armill. aur. in eodẽ verb. nu. 6. Si ergo reputatur pro excommunicato, celebrando efficietur irregularis. Secũdò, quoniã ſi hic excommunicat⁹ vitãdus eſt, vt pręcipit tex. in d.c.licet. à fortiori ipſe ſe nõ debet ingerere diuinis, denũtiatio etenim publica ideò fit, vt ab alijs vitetur qui ante excõmunicatus eſt: fortiori igitur ratione ipſe vitare ſe debet

debet à communicatione, ſaltem in diuinis, argumento Concilij Cõſtantienſ. de quo latè egimus ſupra libro 1. cap. 1. per totum: & ita hanc partem, quamuis ſub dubio, amplexus eſt Silueſt. vbi ſupra, dict verbo excommunicatio 10. num. 3. verſ. ſed forte dici poſsit, qui hoc caſu loqui intelligendus eſt ex cotis quas pro contraria parte retulerat, ipſi namque ab eo relati in eo manifeſtè loquuntur.

Nihilominus contraria etiam in hac ſpecie ſententia verior eſt, imò quòd huiuſmodi excommunicatus celebrans poſt lapſum temporis dati à iudice, vel à iure ad proſequendam ſuam appellationem, & etiam iam ideò publicè denuntiatus, non ſit irregularis: quod probatur ex eodem tex. in d.cap. licèt, quamuis enim iubeat eum propter alios euitari, non tamen iubetur per hoc quod ipſe ſe gerat pro excommunicato. Idem videmus in dict. cap. ad prẽſentiam, & in dict. cap. dilectis filijs, de appellatio.

29 † vbi excommunicatus poſt legitimam appellationẽ, & publicè pro tali denuntiatus, non prohibetur ſe ingeri diuinis, nec ab alijs vitari, imò cõſultius ibi fecerũt canonici eidẽ cõmunicãdo, & ſic appellationi deferedo, quàm feciſſent, ſi denũtiationẽ obſeruaſſẽt: igitur vbi excõmunic. nulla eſt, denũtiatio ipſi⁹ nihil facit. Quòd ſi inſtes in caſu tex. d. cap. ad prẽſentiã, & d.c. dilectis filijs, nõ erat lapſum tẽpus proſequendi appellationem, quandoquidẽ de hoc ibi nõ fit mentio, nec dubitatur, vnde prẽſumere debemus adhuc durare præd. tẽpus appellationem proſequẽdi, quia cum de vno quæritur, cætera præſupponũtur habilia. At verò in noſtra ſpecie, & in caſu d.c. licèt, erat elapſum tẽpus proſequẽdi appellationẽ, vt ex eo apertè cõſtat: reſpondebimus, hoc ipſum nõ ratificare excommunicationẽ præd. nullam, nec eã ob id conualeſcere, vt expreſsè docet text. ille in

30 princip. † & ſic excõmunicatio lata poſt appellationẽ legitimã, minimè habet effectũ, nec vires aſſumit, licèt poſteà appellatio fuerit deſerta, vel eidem fuerit renuntiatum, vt poſt alios per d. tex. probauit D. Couar. in d.c. alma mater. 1. p. §. 10. n. 6. verſ. in hac autem, ibi, ex quibus

31 apparet: inferens ex eo, † nũquam in his cenſuris admittendam fore iuris ciuilis fictionẽ, vt retrotrahantur, & nos ſupra lib. 1. c. 4. n. 23. & 24. & probat plures allegans Lanzelot. de attentat. 2. p. c. 12. limitatione 21. n. 33. Illud tamen de renũtiatione appellationis intelligẽdum eſt de tacita renuntiatione, quæ ob lapſum termini inducitur, vt prædiximus, vel etiam ex illa tacita renuntiatione, quæ reſultat excomparitione coram iudice à quo, quia non ex hoc cenſebitur appellationi renuntiaſſe, ſed quidquid facit, puta ſi petat prorogari terminum, cenſetur facere metu cenſurarum, vt probat Lanzelot. de attent. 2. part. cap. 12. ampliatione 2. numer. 11. ſecus in expreſſa renuntiatione, ſecundùm eundem ibi nu. 9. Si ergo ex deſertione appellationis, nõ ratificatur nec cõualeſcit excommunicatio nulla, quia lata fuit poſt legitimam appellationem: ergo irregularitas non contrahitur ex celebratione poſt dictũ tempus elapſum, & denuntiatione publicè facta, quia vbi excommunicatio non valet, nõ contrahitur irregularitas ex celebratione. Quòd ſi iterum ſciſciteris, quorſum nuntiari publicè debet huiuſmodi excommunicatus, & euitari in iudicialibus, & extraiudicialibus, ac à legitimis actibus remoueri, ſi non eſt excommu-

32 nicatus: † reſpõdeo, hoc ideò, meo iudicio decisum ac prouiſum fuiſſe ab illo text. propter honorem ſcilicet & authoritatem Eccleſiæ ac iudicis, qui eius nomine prædictam excommunicationem, quamuis nulliter, protulit, ne ita omnino parui pendatur, vt etiam ſi appellatio maneat deſerta, de eius excommunicatione omnino non curetur: quare iure optimo ſtatuitur ibi, vt poſt lapſum tempus ſtatutum ad appellationem proſequendam, publicè nuntietur huiuſmodi excommunicatus, atque ab omnibus euitetur, donec ſententialiter fuerit declaratum, appellationem

ante excommunicationẽ legitimè fuisse interpositam, vel aliter de nullitate sententiæ doceatur, vt quamuis ipse non sit ligatus excõmunicatione prædicta, ex eo quòd fuerit pro lata post suam legitimam appellationem, attamen tędio affectus, eo quòd videat se ab alijs in omnibus actibus euitari, adhuc prosequatur suam appellationem, vt sententialiter declaretur, quod est prædictum, & sic tollatur scandalum, quod oriri poterat ex non obseruatione excommunicationis, quamuis nullę, vel mandatis Ecclesiæ obediat, non tamen inde sequitur, ipsum esse interim excommunicatum, cum reuera excommunicatio non tenuerit, eo quòd fuerit lata post legitimam appellationem, nec ratificata fuerit, aut conualuerit per negligentiam appellantis appellationem suam minimè prosequentis, vt expresse cauetur in d.c. licèt, in princip. qui hoc modò intellectus, optime conuenit cum secunda parte ipsius, vbi agitur de denuntiatione & euitatione. Nec obstat illa ratio quã de Cõcilio Constantiens. supra adduximus in contrarium: loquitur namque Concilium Constantiense de excõmunicatione valida, non verò de nulla, vt ex ipso constat, & ita meritò hanc sententiam in terminis nostræ quæstionis, licèt non per prædicta, tenent Archidiac. num. 3. & Dominic. num. 6. loquens per desertionem appellationis, in dict. c. licèt. & Angel. vbi supra, d. verb. appellatio. num. 5. & Armill. aurea eodem verb. n. 7. & summa Rosella. Vltimò nõ oberit quod cum huiusmodi excommunicatus tandem vitandus sit, nõ poterit nec permittetur celebrare, quinimò celebrans punietur, quia respondemus, hoc adfactũ potius pertinere quàm ad ius, poterit namq; secretò celebrare, vel vbi non fuerit nuntiatus, sedato prius scandalo, vbi illud fuerit, publicando causam nullitatis, vt prædiximus d. lib. 1. c. 4. nu. 38.

33 Obseruandum tamen erit supra dicta omnia procedere, quoties sic excõmunicatus post appellationem suam, eam iustam esse credebat, vt tenuit glos. præallegata in dict. cap. solet, communiter approbata, vt prædiximus: secus verò erit si excommunicatus crederet se esse iuste excommunicatum, quia tũc celebrando efficietur irregularis, vt colligitur ex Abb. in dict. cap. pastoralis. §. verum, nume. 15. de appellatio. & ibidem Philippus Frãc. sup. glos. penultima, ibi, si fuit in probabili ignorantia, & ibi etiam Præpositus.

SVMMARIVM.

1 *Literæ commẽdatitiæ seu dimissoriæ (quas reuerendas vocant ad ordines suscipiendos) an morte concedentis re integra expirent? & numeris seqq. & consilium tunc temporis pro ordinatoribus, nu. 12.*

2 *Mandatum seu voluntas alicuius morte mandantis finitur: & quomodo intelligatur, num. 11.*

3 *Executor super gratia datus à Papa, mortuo Papa etiam re integra gratiam exequitur.*

4 *Gratia per verbum fiat concessa, morte concedentis non expirat. sed Princeps eius successor debet facere eam expedire: gratia verò, quæ ad aliquid faciendum conceditur, morte concedentis literis non expeditis expirat.*

5 *Literæ priuationis in forma iuris cum prouisione alteri faciẽda & literæ in forma dignum & vnionem, & mandatum de prouidẽdo est gratia facta & nõ fiẽda, & ideò nõ expirat re intgera morte concedentis: idem in literis pensionis constituendæ in partibus.*

6 *Indulgentiæ & remissiones concessæ à Prælato durant in perpetuum, dummodò habeant actum successiuum.*

7 *Licentia ab Episcopo concessa eundi ad studiũ, morte Episcopi re integra non expirat.*

8 *Dispensatio, quæ dicitur gratia, morte concedentis re integra non expirat.*

9 *Gesta à capitulo sede vacante, si rectè gesta sunt, valent & durant.*

10 *Poterit tamen Episcopus reuocare, quæ non dum sortita fuerunt effectum.*

13 *Capitulũ Ecclesiasticũ sede Episcopali vacãte, an & quando has reuerendas dare possit.*

Prouisor,

14 *Prouisor, Vicarius, & officialis generalis Episcopi, an absque speciali eiusdem mandato possit has reuerendas concedere? & numeris sequentibus, & numer. 21. pars negatiua probatur, nisi habeat ad hoc speciale mandatum: sicut nec Vicarius capituli sede vacante, nec Archidiaconus, vt in numer. 22 & 23. limitatur numeris sequentibus.*

15 *Vicarius generalis alicuius, seu vices gerens omnia potest, quæ ipse cuius vices gerit.*

16 *Offendens Vicarium Episcopi, ipsum Episcopum offendere videtur.*
Episcopi & eius vicarij vnum, & idem consistorium & tribunal, nu. 16.

17 *Vicarius generalis Episcopi est ordinarius.*

18 *Ad Ordinarium spectant omnia, quæ sunt de lege dioecesana & iurisdictionis.*

19 *Sub lege dioecesana & iurisdictionis consistit totum ius, & potestas Episcoporum.*

20 *Collatio sacrorum ordinum & similia, an sint de lege dioecesana, vel iurisdictionis?*

24 *Prouisor, Vicarius, & officialis generalis Episcopi in remotis agentis, potest has reuerendas dare, & quando dicatur in remotis agere, & sic quis locus dicatur remotus, relinquitur arbitrio iudicis, vt in nu. 25.*

26 *Potest etiam eas concedere Vicarius generalis prædict. quando in mandato haberet specificata aliqua maiora, quàm sit huiusmodi licentiam concedere.*

27 *Potest etiam eas concedere, quando successisset aliquibus Vicarijs eam facultatem habere, & licentias huiusmodi concedere solitis.*

28 *Vicarius Generalis Papæ eas concedere potest in exemplis, de quibus hic remissiuè.*

29 *Visitator, hoc est, administrator à Papa Ecclesiæ Cathedrali constitutus, potest has reuerendas concedere.*

30 *Credendum est literis ordinum, in quibus asseritur de licentia sui Ordinarij ordines collatos fuisse.*

31 *Delegato nõ creditur, nisi ostendat mandatum, & rescriptum suæ commissionis, in his quæ sunt in præiudicium alterius, in his verò quæ in nullius præiudicium sunt, veluti in facultate concessa ad absoluendum, dispensandum, concedendum indulgẽtias, & simil. bene creditur.*

CAPVT XVII.

De literis commendatitijs (quas reuerendas vocant) an expirent re integra morte concedentis, & an Vicarius generalis Episcopi eas concedere valeat?

1 SAEPISSIME dubitari contingit, an licentia ad sacros, vel minores ordines recipiendos, hoc est, literę dimissoriæ seu cõmendatitiæ, quas reuerendas vocant, expirent re integra morte eas concedentis, necne?

2 Et primo videtur eas extingui: quia mandatum, seu voluntas alicuius morte mandantis finitur. l. mandatum. C. mandat. c. si gratiosè. de rescript. libr. 6. cum simi. l. 4. ff. locat. latè Couarru. libro 3. veriar. resolut. cap. 15. per totum. & Menoch. libro 1. de arbitr. iudic. q. 69. nu. 4. cum sequentibus: sed istud est mãdatum, facultas & voluntas concedentis · ergo morte ipsius extinguitur, quia post mòrtem non dicitur quis voluntatem habere, cum ea morte sit finita, mors enim omnia soluit, vt in authentic de nuptijs. §. deinceps collat. 4. cum similibus.

Secundò, quòd si prædictæ literę post mortem cõcedentis valerent, & virtute earũ quis posset ordinari, iniuriã inferri videretur nouo Episcopo, si hoc fieret sine voluntate eius, vt in c. cum nullus, & in c. vltimo de temporibus ordinand. libro 6. posset enim eos capitulum sede vacante, ex gratia omnibus concedere, etiam inhabilibus, quod esset graue Episcopo, hos inutiles posteà permittere in suo Episcopatu celebrare.

His tñ non obstantibus tenenda est intrepide contraria sententia, imò quòd gratia ista (hoc est literæ commendatitiæ ad recipiẽdos ordines) post mortẽ

Episcopi non expiret, quando ab eo est iure concessa, nec etiam si concessa sit à capitulo Ecclesiastico, sede Episcopali, vel Archiepiscopali vacante (in casibus in quibus id potest capitulum infra dicendis) expirauit finita capituli potestate: quod probatur, quia cum hæc sit gratia, non expirat morte mandantis,
3 etiam re integra.† Quinimò exequutor super gratia facta datus à Papa, mortuo Papa, etiam re integra gratiam exequitur, tex. in c. si super gratia, & ibi Doct. de officio delegat. in 6.

4 Est tamé differentia maxima in proposito inter gratiam per verbũ fiat cõcessa, & eam quę ad aliquid faciendum conceditur: illa enim nõ expirat morte concedentis, sed Princeps eius successor debet facere eam expedire, vt tenet Archidiac. in procemio libri 6. decret n. 2. vbi Ioan. Andreas, Dominic. Francus, & communiter scrib. adnotant, & Rip. alios referens in rubrica, nu. 50. de constit. inquiens hinc ortã fuisse illam formam expediendi per successores gratias à prędecessore cõcessas, scilicet, rationi congruit, &c. hæc verò, id est ad aliquid faciendum concessa, morte concedentis, literis non expeditis expirat, vt opinatur Baldus in l. falsus, nu 21. C. de furtis, & in l. fin. col. 1. ff. de constit. princip. Archid. & Ripa vbi supra, quos refert & sequitur D. Moli. de Hispan. primog.
5 lib. 2. c. 7. n. 63. & 64. †nihilominus tamé in literis priuationis informa iuris cum prouisione alteri facienda, & in literis in forma dignum & vnionũ, & in mandato de prouidendo est gratia facta, & non fienda, cum ex ea sit ius quæsitum alteri in re vel ad rem, vel saltem ius implorandi officiũ iudicis seu exequutoris: ita Hieron. Paul. in practic. Cancell. Apostolic. pagin. 188. cum sequent. vbi idẽ resoluit in gratijs per literas Apostolicas concessis, quibus committitur constitutio, & assignatio pensionis in partibus, vt non expirent morte Papæ illas concedentis re integra, quia vbi alicui cuiuis tertio est ius quęsitum in re vel ad rem, aut saltem iudicis officij imploratio per literas Apostolicas gratiosas, siue gratiæ sint purę, siue conditionales, huiusmodi gratiæ nõ extinguuntur per obitũ concedentis, nec exequutorum iurisdictio, seu potestas finitur, per notata in c. si cui nulla. de præb. & in d. c. si super gratia: ergo à fortiori gratia Episcopi ad recipiendos ordines, cum sit iã facta subdito, nõ expirabit morte Episcopi eam concedentis, re integra per supra dicta.

6 Sic etiam indulgentiæ & remissiones concessę à Prelato, durant in perpetuũ, dummodò habeant actum successiuum, iuxta glos. in c. fin. de officio legati, glos. 1. ibi item de remissionibus, & ibi Abb. col. penulti. vers. nunc venio, vbi dicit glossam illam communiter approbatam & multum notãdam ad hoc: & Roland. à Valle alios allegans cons. 38. num. 1. & 2. libr. 3.

7 Licentia itidem data ab Episcopo veniendi, seu eundi ad studiũ, per mortem ipsius non expirat, nec eam sine causa reuocare potest, iuxta glo. in c. cũ ex eo, de electione in 6. sequitur plures allegans Roland. à Valle vbi supra, nu. 3. vbi quod nec etiam successor Episcopi poterit illam reuocare.

8 Sicut etiam dispensatio quæ dicitur gratia, non expirat morte concedentis, secund. Archid. & Ioã. Andr. & Philip. Franc. in c. licèt canon. §. is etiam, col. 1. vers. tertio nota, de election. Geminian. ibi, idem in §. super residentia, versicul. quęro, an si fiat. Roland. à Valle vbi supra, nu. 4.

9 Idem in simili gratia concessa à capitulo sede vacante: quia gesta à capitulo sede vacante valida sunt, & durant, si rectè gesta sunt, secund. Federicum de Senis cons. 16. capitulum, &c. Ancharran. in c. 1. in fine, ne sede vacante, &c. Imol. in c. 2. in fine eodem titulo.

Et in terminis hanc secundã partem tenet Cardinal. in Clementina fina. numero 9. de electio. receptus, secundùm Nauar. in sua apolog. de reddit Eccles. quæstione 3. monito. 8. nu. 1. pag. 572. & & eundem in c. placuit, nu. 163. de pœnitentia

tentia dist. 6. sequitur Petrus Rebuffus in sua praxi benef. in titu. de formul. dimissoriarum, num. 39. & 43. & Didacus Perez in l. 6. tit. 12. libr. 2. ordinam. colu. 1213. in vers. item etiã, vbi alios allegat; & nos quoque in nostro libro. 2. practi. quæst. 75. numer. 5. vbi per totam illam quæstionẽ plura alia in fauorem huius opinionis retulimus, & Rolandus à Valle dict. consilio 39. numer. 5. libr. 3.

10 Poterit tamen Episcopus reuocare ea, quę nõdum sortita fuerint effectum, argum. tex. in c. si qua de rebus. 12. quæst. 2. Panormit. in c. cũ olim, vers. septimo, de maiorit. & obedient. quòd si non reuocauerit, potestas data remanebit, secundùm Rebuf. vbi supra, nume. 44. dicentem hoc esse valdè notandum.

11 Non obstat primum fundamentum supra in contrarium adductum, quia loquitur & procedit in mandato, seu gratia ad beneplacitum, vel voluntatem concedentis factis, vnde meritò quòd morte mandantis seu concedentis re integra expiret; q volũtas nõ durat post mortẽ, vt in dictis iuribus: at in nostra quæstione nõ sumus in his terminis, sed in pura & mera gratia simpliciter, absq; & mẽtione beneplaciti, seu voluntatis concedentis facta, & ideò non expirat morte concedentis re integra, vt probauimus.

12 Ad secundum respondemus, non esse contrarium nostræ sententiæ, licèt enim id contingere possit, sibi imputet capitulum id perperam faciens: nihilominus valida est; nec reuocatur dicta gratia finita capituli potestate, nisi nouus Episcopus eam reuocauerit antequam exequatur: quòd si aliqui inhabiles 14 sint ordinati per literas huiusmodi capituli, id per accidens erit, & Episcopus superueniens poterit remediũ huic rei cõueniens adhibere, suspendẽdo eos ad tempus, donec habiles fiant, si defectus scientiæ adsit, vel aliter opportunè prouidendo pro rei exigentia. Consulo tamen ordinatoribus, quibus præfatæ literæ dimissoriæ ad ordines diriguntur latæ ab Episcopo iam mortuo vel promoto, vel à capitulo sede vacante, vt si tempore præsentationis coram se earundem, sciuerint nouum prælatum atque successorem possessionem eiusdem Episcopatus cepisse, illas non admittant, nisi reualidatæ fuerint, vel similes nouæ literæ noui Episcopi eiusq; officialis generalis, ad id mãdatum speciale habentis, productæ fuerint, propter præsumptionem fraudis, quæ inde accipi posit; & quia faciliter contingere potest, quòd priores sint reuocatæ à nouo successore, quod subticet ordinandus, vt iam semel scio contigisse: quòd si Episcopus cui directæ sunt prædictæ literæ, nesciat nouum successorem ad esse in suo Episcopatu, per se vel suos officiales, tunc proculdubio easdem literas acceptare poterit, ac virtute ipsarum ordines in eisdem contentos commendati conferre.

13 Capitulum autem Ecclesiasticũ sede vacante, quamuis iure communi attẽto seu is, ad quem tunc temporis administratio spiritualium noscitur pertinere, dare possit licentiam ordinandi suis subditis, vt in cap. cum nullus. versiculo Episcopo. ibi: Vel sede vacante capitulum, de tempor. ordin. libro 6. hodie tamen attento Concilio Trident. id facere minimè potest capitulum infra annum vacationis sedis, nisi ei, qui beneficij Ecclesiastici recepti, huc recipiendi occasione arctatus fuerit sub certis quibusdam pœnis: post annum verò prædict. licentiã impune concedere potest, seruatis seruãdis, vt in c. 10. de reformat. sessio. 7. & in c. 10. session. 23. Concilij Trident.

14 Superest modò vt videamus, an Vicarius & officialis generalis, & sic Prouisor Episcopi, vel Archiepiscopi, possit has literas commendatitias & dimissorias ad ordines conferendos suis subditis concedere virtute generalis mandati, quod habet à suo Episcopo vel Archiepiscopo, etiam si eidem specialis facultas ad id non sit concessa in eo? Et videtur posse: Primò, nam Vicarius Generalis, seu vices ali-

cuius gerens omnia poteſt, quę is, cuius vices gerit, tex.in.l.1.§.hi quibus, verſiculo à præfecto vero prętorio, vel eo, qui vice præfecti eſt, &c.ff. de legatis.3. & in.l.2.ibi: Et omnia, quæ ad iuriſdictionem rectoris prouintiæ pertinent, &c.C.de offic.eius qui vic.alicuius iud. obtinet,& per gloſ.in c. ſua nobis, verſi. Vicarij, in princip.de offic Vicarij. Bertachi.in tract.de Epiſcopo, in 7.p.4. lib. nu.3.verſ.3.quæro an Vicarius Epiſcopi dicatur habere eandem iuriſdictionem, &c.volum.2.tractatu. diuerſorum DD. Corneus conſ. 181. viſis nonnullis, nu. 39.volum.2.Hieronym.Gratus reſponſ. 2.nu.88.lib. 1. Quintilianus Mandoſius in regu.Cancell.24.de malè promot.q.
16 6.nume.3. vbi n.4.ex alijs refert,† quod offendens Vicarium Epiſcopi, ipſum Epiſcopum offendit. Secundò, quia Epiſcopi & Vicarij vnum & idem eſt conſiſtorium & tribunal, vt in c.Romana, in princip.de appellation. libr.6.cap. 2. de conſuet.eod.libr. igitur ſicut Epiſcopus has literas concedere poſt, vt in d.c.cum nullus, de tempor. ordin.libr.6. ita, & Vicarius generalis videtur, quod eas cõcedere poſsit, cum habeat ſuas vices generaliter ad omnia, quæ ipſe Epiſcopus poteſt, eademq; perſona cum ipſo cenſeatur.

17 Tertiò, quia Vicarius generalis Epiſcopi eſt ordinarius, vt in c. Romana; in princip.cum gloſ.1.ibi.Speculat.ſub tit. de offic.ord.in.§.1.n.2. verſ. ité ordinarius eſt is.gloſ.in c.2.in verb.officialem, de officio Vicarij, lib. 6.gloſ.in c.per lectis, in verbo, &iurgia.25.diſt.Feli.in rubrica de officio delegati, col.3. verſ. Vicarius etiam, dicit communem Abb. in c.quoniam Abbas, de offic. deleg.n.10.
18 Quintil.Mandoſ.vbi ſupra n.6. † ſed ad ordinarium ſpectant omnia, quæ ſunt de lege diœceſana & iuriſdictionis, ſecund.Speculat. in tit.de officio ordin.§.
19 officium ordinarij in fin.† Sed ſub lege diœceſana & iuriſdictionis conſiſtit totum ius, & poteſtas Epiſcoporum, cap. conquerente, &.c. dilectus filius, cum gloſ.magna in princip. & per totum, & ibi Abb.& alij, de offic.ordin. c.auditis, cum gloſ.1.de pręſcript. & in c. auditis, & ibi Abb.in. 1. notabili, de reſtit.in integ.Innoc.in c.1.de ſtatu Monach.Bald. conſ.478.præmittendum eſt, nu.4.verſ.
20 Epiſcopus autem, vol.4.† ergo ſiue dicamus collationem ſacrorum ordinum,& alia ſimilia eſſe de lege iuriſdictionis, prout voluit Innocen.in d.c.1.nume.3. ſiue, de lege diœceſana iuxta ea quæ adducit Abb.in.c.dilectus.col.penul.verſ. ad vnum tandem aduerte, vtcumq; ſit, ordinarius omnia iſta poterit, ſecũdùm Speculat.& Mandoſ.vbi ſupra, nu.5.igitur & Vicarius generalis, cum ſit ordinarius, poterit ea, quæ ſunt legis diœceſanæ & iuriſdictionis, &conſequenter concedere licentiam, de quibus agimus.

His tamen non obſtantibus cõtraria ſententia proculdubio eſt tenenda regulariter, imò quòd prouiſor ſeu vicarius generalis Epiſcopi, vel Archiepiſcopi, has literas dimiſſorias, ſeureuerendas cõcedere minimè poſsit, prętereaquã ſi ſpeciale mãdatũ adhoc habeat, ex tex. in hoc expreſſo in d.c.cum nullus, verſ. Epiſcopo, de temp. ordin.in 6. per locũ ab ſpeciali, & clarius in.§.inferiores, ibi: Vel officiales Epiſcopi (cum ad hoc ſe ipſius officiũ non extendat) huiuſmodi nequeunt licentiam impartiri: & in terminis ita tenet gloſ.in c. 2.in verb.officialem, ante finem, in verſ.nec etiam de ſpiritualibus, vnde literas commendatitias ad ordines dare non poſſunt, &c. de officio Vicarij lib.6.Dominic.in d.§. Epiſcopo; verſ.ſed hodie talibus Vicarijs, &c. & ibi Philip. Franc. in 4. notabili. Hoſtienſ.& Bellamer.in c.significaſti, de offii. Archidiac. Rebuf. in praxi benef. in form. Vicar.Archiepiſ. & aliorũ collator.nu.47.& Quintilian.Mandoſ. vbi ſupra, nu.9.& 10.qui numer.15.reſpondet fundamentis in contrarium adductis.

22 Sic etiam nec Vicarius generalis capituli ſede vacante, poteſt tales literas cõcedere, niſi ei ſpecialiter cõcederetur, ſecundùm Ioan. Pauin.in tracta.de officio, & poteſt.capit.ſede vacante, quæſt.

9.ſe-

9.ſecundæ partis princip.nu.17. verſ.& adde, ibi: Et ideò non poſſet dare literas commendatitias ad ordines, niſi ſpecialiter concederetur, &c. vol.15.tractatu. diuerſorum DD. quem refert & ſequitur Mandoſ. vbi ſupra, numero 10. ſi-
23 cut nec † Archidiaconus, quia quamuis ſit Vicarius generalis Epiſcopi, vt in c. 1.& in c.ad hæc, verſ.ſecundùm verò, de officio Archidia.Decius conſ.420.verſ. quæritur an Archidiaconum, num.1.& conſ.664.viſo eleganti, nu.3.nihilominus has literas commendatitias ad ordines concedere non poteſt, vt in c.ſignificaſti, de offic.Archid.& remota conſuetud.id probat gloſ.in c. Epiſcopum, ante finẽ, 9.q.2.& Mandoſ.vbi ſup.n.9.

24 Hæc tamen tenenda ſententia limitatur.Primò, vt nó procedat Epiſcopo in remotis agente, tunc enim ipſius in ſpiritualibus Vicarius generalis dare poteſt licentiam ordinandi, vt decidit expreſſè text.in d.c. cum nullus.§.Epiſcopo,& ibi notat Philip.Franc.in 4.notabili, tenet Rebuf.vbi ſupra, nu.48.& & Mandoſ.d.q.6.nu.12. idq; eſt veriſi-
25 mũ.† Quis autẽ locus dicatur in propoſito remotus, relinquitur arbitrio iudicis, vt in ſpecie probauit glo.in d.§.Epiſcopo, verb.remotis, ſequitur plures referens Menoch.de arbitr.libr.2.centur. 3.caſu.222.nu.26.

26 Secundò eadẽ cõmunis ſententia limitatur, niſi Vicarius generalis in mandato haberet ſpecificata aliqua maiora, quàm ſit huiuſmodi licẽtiã cõferre atq; impartiri, arg.tex.in c.qui ad agendum, verſ.ſed ſi aliquid, de procurat.in 6.l.ſed etſi.§. quæſitum, cum gloſ. in verb.ſpecialiter.ff.ſi quis caut. Hoſtienſ. in cap. ſignificaſti, ante fin.verſ.ſi tñ aliquis vices Epiſcopi generaliter, &c. de officio Vicar.c.2.iuncta glo.fin.de offic.Vicar. lib.6.& ibi Gemini.nu.8.ſuper gloſ.Lapus allegatione 70.ſæpè vidi, n.10. verſ. quid ergo ſi expreſſo aliquo, vſq; ad fin. Pariſ.conſ.41.ex his quæ in facto, nu.1. verſ.nec eſt dicendum. vol.4. & Quintilian.Mandoſ.d.q.6.nu. 14. vbi aduertit, quod licèt Franciſ.Pauin. vbi ſup, loquens de Vicario capituli ſede vacãte, videatur ſentire huiuſmodi non poſſe has literas concedere, etiam aliquibus arduis ſpecificatis, in fine tamen videtur aliter reſidere, vbi ſubdit, Contrarium videtur probare, &c.

27 Tertiò prefata ſententia veriſsima & tenenda poteſt limitari, niſi iſte Vicarius generalis non habens ſpecialem facultatem prædictas literas concedendi, ſucceſsiſſet aliquibus prioribus Vicarijs eam habere, & licentias huiuſmodi concedere ſolitis: argumen. tex.& quæ ibi notantur in.l. cum de in rem verſo.ff.de vſuris.Bald.etiam in.l.ſi certis annis, nu.6.in 3.oppoſ.C. de pact. Deci. conſ.146.& pro tenui, col.2.poſt princip.& pulchre per Hieronym Gratum reſponſ.2. numer.90.libr.1. vbi loquitur de poteſtate Vicarij generalis: & in terminis per prædicta ita tenet Mandoſ.vbi ſupra, numer. 15. qui numer. 13.
28 aſsignat aliam limitationẽ † in Vicario à Papa conſtituto in exemplis, de quibus ibi per eum: adde tu aliam in c.fi. de
29 ſupplend.negligentia prelat.† nempè in viſitatore à Papa Eccleſiæ Cathedrali vacanti conſtituto, hic enim cum ſpiritualium & temporalium adminiſtrationem cenſeatur habere, vt in dict.c.fina. §. fin. has literas commendatitias concedere poterit, argum. text.in d.c. cum nullus.§. Epiſcopo, ibi: Seu is, ad quem tunc temporis adminiſtratio ſpiritualium noſcitur pertinere, dare poſſunt licentiam ordinandi, & ibi expreſſè tenet gloſ.verb.is, cũ qua tranſeunt ibid.DD.

30 Vltimò in propoſito illud ſilentio prętereundum non duxi, quod ſi clericus ſit ab alieno Epiſcopo ordinatus, & in literis ordinationis dicitur, hoc eſſe factum ex licentia Epiſcopi ipſius ordinati, illi credendũ eſt, quia modici momenti & præiudicij eſt cauſa hęc, vt in terminis probat Cardinal.in c Alberic⁹. de teſtibus.prout eum refert & ſequitur Menoch.de arbitrar.iudic.lib.1.q.76.n. 10. Addo ego aliam nó minimam rationem, quoniam in dubio non eſt præſumendũ delictũ. vt in.l.merito.ff.prohc.

cum simil. quare non est præsumendum quod ordinãs, absque literis dimissorijs sui ordinarij eum ordinasset, cum alias remaneret suspensus à collatione ordinum per annum, vt in c. 8. de reformatione sessione 23. sacri Concil. Trident.

13 Accedit, †quod hic nõ agitur de alterius præiudicio, & ideò meritò vt præd. literis Episcopi ordinatoris in hoc credendum atq; standum sit: arg. eorũ, quæ post longam disputationem resoluit Iaf. in repet. l. admonendi, num. 175. de iureiur. vbi q licét Cardinali, etiam legato à látere, vel alias viro nobilissimo non credatur, nisi ostendat rescriptum, vel mãdatũ, hoc procedit & locũ habet in his, quæ sunt in præiudicium alterius, secus verò erit in his, quæ non sunt in præiudiciũ alterius, vt in facultate & potestate concessa ad absoluendũ, dispẽsandũ, concedendum indulgentias, & similia, de quo etiam per Felin. in c. cum in iure peritus, nu. 6. de offic. deleg. & quòd in hoc de quo agimus credatur Episcopo ordinanti, nempè quòd habuerit licentiam Prælati ordinati, tenet etiam vltra præcitatos Petrus Rebuf. in sua praxi benef. in titul. de formul. dimissor. n. 36.

SVMMARIVM.

1 *Vsura est prohibita & reprobata iure naturali.*
2 *Lege Euangelica nihil præcipitur, nec vt illi citiũ prohibetur, quod non sit iuris naturalis legibus, vel præceptum, vel prohibitum, præter ea, quæ circa Sacramenta & Fidei Catholicæ articulos instituta sunt.*
3 *Vsurarũ crimen contra naturam vocant Aristo. & omnes Philosophi, & diuus Thomas, sicut nefandum, quia vis sit pecuniæ.*
4 *Vsura est prohibita iure diuino veteris Testamenti & Noui.*
5 *Vsura est peccatum mortale, adeò vt contrarium asserere sit hæresis.*
6 *Vsuræ sunt omnino prohibitæ iure canonico.*
7 *Vsuræ iure ciuili Pandectarum, & iure Codicis intra certum modum erant permissæ.*
8 *Vsuræ an iure Authenticorum sint prohibitæ?*
9 *Vsuræ omni iure naturali, diuino, canonico, & ciuili sunt prohibitæ.*
10 *Vsuræ sunt prohibitæ iure Regio quo vsurarius si fouerè puniri præceptum est, hoc est indubium.*
11 *Clerici vsurarij poena remissa.*
12 *Vsura reputatur apud omnes res illicita, & ideò pro eius crimine potest quis criminaliter puniri poena extraordinaria, & sic arbitraria.*
13 *Iudex laicus & sic secularis, an possit de causa vsuraria cognoscere criminaliter, poenaque pecuniaria vsurarios punire, & numeris sequentibus, num. enim. 14. ponitur opinio negatiua, num. verò 15. affirmatiua, & hæc probatur.*
16 *Crimen vsurarum vltra modum à legibus antiquis permissum est mixti fori, intra vero, Ecclesiastici fori tantùm est, vt in num. 17.*
18 *Crimen vsurarum hodie mixti fori est, ita vt iudex secularis contra laicos vsurarios cognoscat: Ecclesiasticus verò contra clericos huiusmodi: sed praxis accepit vt hic contra vtrosque cognoscere possit, vt in nu. 19.*
20 *Vsurarius non manifestus, an in foro canonico à iudice Ecclesiastico aliqua poena puniri valeat?*
21 *Iudex secularis de causa vsuraria cognoscere potest tãtùm quãdo vertitur quæstio facti, secus autem si sit quæstio iuris, quia tunc solus Ecclesiasticus cognoscit, nõ autẽ laic⁹.*
22 *L. 36. tit. 6. lib. 3 nouæ collect. reg. intellect⁹.*
23 *L. 4. tit. 8. libr. 3. ordin. vet. hodie l. 1. tit. 21. lib. 4. nouæ collect. intellectus, & nu. seqq.*
24 *Iudex secularis nõ potest etiam incidenter cognoscere super vsura, nec parte excipiente contractum esse vsurarium, nec illi statuere terminum intra quem probet prædictam exceptionem, vt in num. 25. sed contra num. 27.*
26 *Iudex secularis, coram quo instrumentum quarentigium exequitur, opposita contra id exceptione vsuræ, quod possit ac debeat eam admittere, ac cognoscere de ea, causamque decidere, siue quæstio sit iuris, siue facti: quod procedit, etiam si coram Ecclesiastico pendeat lis super vsura d. contractus, vt in numer. 28. & etiam si iudex Ecclesiasticus inhibeat super hoc secularem, vt in nu. 29. & 30. & quid tũc temporis facere debeat iudex*

iudex secularis ad euadendam excommunicationem Ecclesiastici, num. 32.
31 *Exequutio instrumenti annuas præstationes continentis, retardari non debet per exceptionem vsuræ, vel nullitatis contra id oppositam, si iterum atq; iterũ fuit iam exequutioni mandatum.*
33 *Dominium rei acquisitæ per vsuram, an transeat in vsurariũ & n. 34. & 35. quod dominium aliarum rerum acquisitarum ex pecunia vsuraria bene transit.*
36 *Res empta ab alio ex pecunia mea, non efficitur mea, sed illius, qui eam sibi emit.*
37 *Vsurarius non tenetur restituere dibitori rem, seu lucrum ex pecunia vsuraria acquisitũ, quãuis pecuniã ipsam restituere teneatur.*
38 *Vsurarius tenetur restituere rem acquisitam per vsuram cum fructibus: & præterea ad resarciendum omne damnum ob exactam vsuram debitori obuentum, & præterea de lucro cessante rei lucrosæ, quæ non transit in eius dominium, non autem rei non lucrosæ, quæ transit in eius dominium alijs cõmixta.*
39 *Tertius possidens rem per vsuram ab alio acquisitam an & quando conueniri possit pro ea: & an alienari potuit titulo oneroso vel lucratiuo, & n. 44.*
40 *Gener accipiens in dotem bona vsuraria, vel restitutioni obnoxia, an, & quando teneatur ad restitutionem: & quid in filia eius vxore? nu. 41.*
42 *Bona vsurarij, an à iure sint tacitè hypothecata pro vsurarum restitutione: & num. 43.*
45 *Tex. in c. cum tu. de vsuris, intellectus.*
46 *Hæredes vsurarij tenentur ad restitutionem vsurarum, siue filij sint, siue extranei.*
47 *Hæredes iure ciuili ex delicto defuncti non tenentur, nisi lite cũ defuncto contestata, vel ex ea parte, quæ ad eum peruenit, & n. 55. & 56. Quod procedit etiam in actione poenali pro ipsa, vel pro interesse, vel damno, vt in n. 48. Limitatur in condictione furtiua propter furti frequentiam, vt in n. 49. Itẽ de iure canonico id regulare est, vt in nu. 50. Itaque in hoc est discrimen inter ius canonicum & ciuile, vt in nu. 51. quomodò procedat, quod de iure canonico diximus.*
53 *Hæredes stupratoris virginis decedentis ante litem contestatam, non possunt iure ciuili attento conueniri pro damno, interesse vel dote, secus iure canonico.*
54 *Vsurarius non tenetur ex delicto, sed ex quasi contractu, nempè condictione indebiti.*
56 *§. his autẽ verbis, instit. de l. Aquil. intellect⁹.*
57 *Propria natura inspicienda est, & iuxta illam iudicandũ, non verò secundum accidentalẽ.*
58 *Actio poenalis oriens ex contractu trãsit ad hæredem, etiam iure ciuili attento, si dolus commissus in contractu, vel circa contractum, purgatur per actionem orientem ex illo contractu, & non per actionẽ aliunde descendentem. Natura cõtractus est, vt actiones ab eo descendentes transeãt, ad hæredes, & ideò meritò ipsi tenentur, n. 59.*
60 *Modus adiectus in contractu si non adimpleatur, res condicitur & vendicatur.*
61 *Locator potest ob pensionem non solutam expellere conductorem, vel eius hæredes.*
62 *Ius canonicum præcipiens, vt actiones poenales transeant in hæredes, licèt nihil ex crimine ad eos peruenerit, nec lis fuerit cum defuncto contestata, seruãdum est etiam in foro ciuili.*
63 *Hæredes vsurarij nõ in solidũ, sed proportionibus hæreditarijs tenẽtur sicut pro alijs debitis: et quid si alter eorũ fiat nõ soluẽdo, n. 64.*
65 *Hæredes vsurarij an teneantur in conscientia vltra vires hæreditarias, si inuentariũ non fecerint.*
66 *Lex ciuilis præcipiens, vt hæres non conficiẽs inuentarium, teneatur vltra vires hæreditarias, est fundata super præsumptione, quod bona defuncti occultauerit hæres, qui inuentarium non fecit atque ea subtraxerit.*
67 *Hæres in foro animæ regulariter nõ tenetur ad debita defuncti vltra vires hæreditarias non confecto inuentario, si reuera nihil occultauit, & quantum habuit soluit. Sunt qui hoc verum intelligant quoad legatarios, secus verò quoad creditores, vt in n. 69. sed quoad vtrosque communis sententia negatiua verior & tenenda est, vt in n. 70. Limitatur. n. 71.*
68 *Lex humana, quæ iusta est, etiam in foro animæ est seruanda.*
72 *Hæres nõ cõficiẽs inuẽtariũ, in foro cõtentioso canonico tenetur vltra vires hæreditarias.*
73 *Ecclesiæ & clerici hæredes defuncti an teneãtur vltra vires hæreditarias, si inuẽtarium non confecerint?*

CAP.

CAPVT XVIII.

De vsura, quòd sit omni iure prohibita, & an sit crimen merè Ecclesiasticum, vel misti fori?

1 IN PRIMIS vsuram esse illicitam atque reprobatam iure naturali, inter aliàs plures, illa satis insinuat communis nostrorum ratio, ꝙ mutuãs dominium pecuniæ mutuatę in mutuatarium transferat, vnde tunc recipiens vsuram, recipit lucrũ ex re aliena in recõpensationẽ tẽporis, quo mutuũ durat, quorũ vtrumq; est irrationabile, & iuri naturali contrariũ, cum & ipsum tẽpus sit cõmune omnibus animalibus, & ideò nõ est redimendũ ab aliquo simpliciter & per se sumptũ, nec est in cõmercio, sicut nec aër, nec mare, vt in l. 2. ff. de rerũ diuisione, & nemò prętereà iure naturę debet locupletari cum iactura aliena, vt in l. nã hoc natura. ff. de cõdict. indeb. & in l. iure naturæ. ff. de reg. iur. ita Roman. post Innocent. & Bald. quos refert cons. 500. col. 2. quam rationẽ sequũtur atq; probant Laurent. Rodulf. In c. cõsuluit, in princip. nu. 16. de vsur. Philip. Frãc. in c. 1. in princ. de vsur. in 6. Alex. cons. 49. n. 5. vol. 4. Bald. cons. 443. vol. 3. Natta cons. 369. n. 5. Afflict. in constit. Regni, de vsur. pun. §. vsurariorũ, nu. 2. D. Couar. lib. 3. var. resolut. c. 1. num. 5. in princip. ibi: Nã domino inuito, &c. vbi alijs quã pluribus rationibus id cõprobat, & Octauian. Cacheran. decisio. Pedemont. 137. n. 7. ibi, ꝙ ratio, qua prohibitum est mutuãtem, &c. vbi etiam alia adducit: sed hoc manifestũ fit, cum vsura iure diuino Euangelico vetita sit, vt infra statim docebimus: ergo iure naturæ

2 quoq; prohibita est: † nihil siquidẽ lege Euangelica pręcipitur, nec vt illicitum prohibetur, qđ non sit iuris naturalis legibus, vel præceptum, vel prohibitum, præter ea, quæ circa Sacramẽta & Fidei Catholicæ articulos instituta sunt, secund. sanct. Thom. 1. 2. q. 108. art. 1. & 2. & quotlib. 4. art. 13. D. Couarru. in 4. de sponsal. 2. p. c. 6. §. 10. nu. 1. & d. lib. 3. var. resolut. c. 1. n. 5. vers. siquidẽ lege Euãgelica. Quibus & alijs rationibus ꝙ vsura iure naturæ sit prohibita, tenet sanct Thom. 2. 2. q. 78. art. 1. Scotus & cõmuniter Theologi in 4. dist. 5. q. 2. Dñic. à Sot. lib. 6. de iusti. & iure. q. 1. art. 1. Ioan. Andr. in reg. peccatũ, de regul. iur. in 6. col. 4. & Cõradus latissimè de contract. q. 22. cõclus. 2. est cõmunis, secund. Couar. d. lib. 3. var. resol. c. 1. n. 5. vers. his tãdem, & alijs, vbi eã sequitur & affirmat ꝙ ita tenet Scotus, & frequẽtissimo omniũ consensu Theologi vbi supr. quem refert & sequitur Iul. Clar. libr. 5. receptarũ sent. §. vsura, in vers. sciendũ est autẽ, & plures alios referens decis. Pedemont. vbi supr. n. 9. & probat latè Mercad. *de tratos y contratos*, in opusculo de

3 vsura, c. 6. per totum, † vbi quod Aristoteles, & omnes Philosophi, & S. Thom. vocant hoc peccatum contra naturam, sicut nefandum, quia vis fit pecuniæ.

4 Iure autẽ diuino veteris Testamẽti vsurã esse prohibitã probatur ex illo Ezechiel. c. 18. vbi Dñs loquens de eo, qui ad vsurã dederit, ait, ꝙ talis nõ viuet, sed morietur: Itẽ Psal. 14. loquẽs Propheta de habitaturo in tabernaculo Dei, inquit: Qui pecuniã suã nõ dedit ad vsurã. Ex nouo Testamento passim adducitur ille locus Lucę 6. Mutuũ date, nihil inde sperantes, quẽ in hunc sensum, vt crimen vsuræ sub præcepto, & mortalis culpæ reatu prohibitũ sit, Ecclesia Catholica interpretatur in d. c. consuluit, de vsur. probatur etiã in c. quia in omnibus, & in c. super eo eod. tit. de vsur. & quamuis quibusdã visum fuerit ibidẽ nõ probari vsurã iure Euãgelico prohibitã esse, cum Christus Iesus potius illis verbis, de quibus ibi, cõsulat, quàm pręcipiat: prior tñ sensus ad vsuræ prohibitionem, vt potè ab Ecclesia, quæ Spiritu sãcto duce scripturã sacrã interpretatur, receptus omnino tenẽdus est, atque ita Theologi & Canonistæ frequẽtissimo consensu existimãt vsurã iure diuino, etiã Euãgelico vetitã esse: ad quam rẽ plurima adducit testimonia, Peraldꝰ Episcop. Lugdunẽs. in summa de vitijs & virtut. 2. tom. in tract. de auaritia c. 1. secund. D. Couarr. lib. 3. var. resolut. c. 1. numer. 5. vers. iure diuino: sequuntur etiam Didac. Perez in

in rubr. titu. 2. lib. 8. ordin. pag. 24. colu. 2. & Mercad. vbi supra, circa fin. d. c. 6. in vers. *y lo mismo*: idem fatentur Iulius Clar. & Octauia. vbi supra, qui alios plures citant, & hoc expresim affirmat l. 1. & 5. in princ. tit. 6. libr. 8. nouæ collectio. reg. quod latè etiã probauit Nauar. in manuali Latin. c. 17. n. 207. vers. & ꝙ vsura, vbi quòd est vsura illicitũ lucrũ, & velle vel accipere eam sit peccatum mortale, adeò, vt contrarium asserere sit hęresis, vt in Clementina 1. de vsur. & quod sit peccatum mortale tenet sanct. Thom. 2. 2. quæst. 78. art. 1. & ibi Caietanus, & in 4. distinct. 33. quæst. 2. art. 2. & in alijs locis relatis à Didac. Perez vbi supra, colum. 2. & accipiens vsuram, ad restitutionem tenetur cum fructibus, & interesse, non verò tenetur lucrum, vel rem ex pecunia vsuraria acquisitam restituere, vt plures allegans probat Mercadus vbi supra, c. 11. & Couar. d. libr. 3. c. 3. nu. 6. vers. sed ad huius.

6 Iure etiam canonico prohibitę sunt omnino vsuræ, vt in toto tit. de vsur. in Decret. & in lib. 6. & in Clementinis, & in Decreto 14. quæst. 3. & q. 4.

7 Iure autem ciuili antiquo Pandectarum & Codicis, quamuis intra certũ modũ permissę essẽt, vt in l. placuit. ff. de vsur. & in l. eos. C. eodem titul. quam opinionem dicit esse commnnẽ Alciat. in c. 1. nume. 78. de officio ordinar. & ꝙ vsuras non omnino prohibeat lex ciuilis, dicit esse quasi communem opinionem Christopoli. de Castell. cõs. 38. post numer. 8. Carauita super 21. ritu magnæ Curię, num. 5. prout eos refert Iul. Clar. vbi statim citabitur, & inquit Couarru. dict. c. 1. num. 6. in princip. quòd eam defendit Carol. Molin. Theologis, & Ca-

8 noniſtis refragantibus: † iure tamen authenticorum, nempé in auth. de Ecclesiast. titul. in princip. à Iustiniano Cęsare prohibitæ sunt, saltem implicitè: ibi namque præcipit dispositа in quatuor concilijs Ecclesiæ Catholicæ, èquibus Nicæna synodus vsuras prohibuit, vicem legis obtinere, & sicut leges obseruari: & quòd in concilio Niceno prohibeantur vsurę. c. quoniam. 47. distinct. ergo, & à Iustiniano prohibitæ censentur ita tenet glos. authen. ad hęc, de vsuris. glos. etiam in dict. cap. quia in omnibus. & in c. quid dicam. 14. quæst. 4. Salicet. in dict. auth. ad hæc. C. de vsuris, num. 3. & 5. est communis secund. Abb. in c. cum sit, num. 18. vers. 1. tenendo, de for. compet. & dicit neminem de hoc dubitare, Alexand. consil. 49. numero 1. libro 4. est communis, secundùm D. Couar. vbi supra, dict. c. 1. numer. 6. & decis. Pedemont. supra dict. numer. 8. & 9. vbi plures allegat, sequitur etiam & cõmunem affirmat, dicens ab ea tanquam veriori, & magis communi non esse aliquomodò in practica recedendum Iul. Clarus vbi supra, in vers. difficultas est, & decis. Pedemont. vbi supra, num. 13. & Didac. Perez etiam vbi supra, testatur communem Nauar. vbi supra, nu. 208. ibi, & quòd nunc etiam, tametsi Couar. vbi supra dict. cap. 1. numer. 6. vers. ego sanè, cum Abb. vbi supra, & Conrado de contractibus quæstione 22. conclusione 10. & 12. non ineleganter arbitretur, ac probet Iustinianum nunquam proprijs sanctionibus vsuras reprobasse, sed imò eas suis legibus permisisse ac approbasse, & ideò improbatas esse censet, cum iuri naturali & diuino refragẽtur: quicquid minus rectè Iustinianum in hoc priuata quadam ratione excusare nitantur Alciat. libro 6. parerg. iur. c. 20. & Menoch. ipsum sequutus de arbitrar. iudi. lib. 2. cent. 1. casu 82. num. 9. & 10. quamuis enim implicitè Iustinianus vsuras improbarit, vt constat ex d. auth. explicitè tamen eas suis legibus iniquè permisit, vt Couarr. cum iudicio perpendit, prædictasque ideò leges Iustiniani rectè improbauit.

9 Fit igitur ex supra dictis vsuras omni iure, naturali nempè, diuino, Pontificio, & ciuili esse prohibitas, vt resoluit Couar. vbi supra, numer. 5. in princip. quod etiam firmat Carol. Ruin. cons. 145. nu. 9. libro 4. & probat latissimè ad partes agens Ioan. à Medina de reb. per vsurã acquisit. in c. de vsurã, an sit, vel vnquam fuerit

fuerit licita, per totum, & Mercadus in tractatu de Iudæis cap. 11. numer. 1. & 2. Rolandus à Valle conſ. 35. num. 26. libro 1. vbi in idem citat Alexandrum, Socinum, & Pariſ. idé probat Angel. in ſumma, verb. vſura. §. 2. num. 1. & alios referens Octauian. Chacheran. vbi ſupra, d. num. 9. & Nauar. vbi ſupra, d. num. 207. & 208. & Menoch. de arbitrar. iudic. lib. 2. cent. 3. caſu 388. nu. 30.

10 Imò & iure noſtro Regio Hiſpaniæ ſeuerè puniri vſurarios cautum eſt, nẽpè in amiſsione principalis mutuo dati cũ alio ſimplo, ſicque in pœna condemnãtur in duplum certa forma applicanda, vt in d. l. 4. & 5. tit. 6. lib. 8. nouæ collect. reg. ſtatuitur: quas leges iuſtas eſſe defẽdit Couar. in 4. 2. parte. c. 6. in princip. num. 19. in fin. ex eó quod lege ſeculari poſsit pœna aliqua vſurarius puniri, vt ibi probat, quòd etiam tenet Auenda. d. cap. 28. prætor. num. 1. libro 2. & nos in tractatu de iuram. cófirmat. 1. parte. c. 2. num. 36. & addit. Bernard. Diaz in regu. 698. & Didac. Perez vbi ſupra, pag. 27. colu. 2. & circa pœnas dictarum legum, & modum probandi vſuras, plura tradunt Abb. conſ. 2. per totum, libro 2. & Couar. libr. 3. variar. reſolut. c. 3. nume. 5. & Auend. vbi ſupra, nume. 2. & ſequentibus, & addit. Bernard. Diaz in practic. crimin. cap. 88. & Menoch. de arbitrar. iudic. libr. 2. cent. 3. caſu 235. vbi plura
11 circa teſtes ſingulares, an hoc caſu probent eſſe aliquem vſurarium: de pœna autem clerici vſurarij, videndi ſunt Bernard. Diaz vbi ſupra, dict. c. 88. per totũ, & ibi eius addit. & Couar. d. c. 3. nume. 3. & Didacus Perez in rubr. titul. 2. libr. 8. ordinam. pag. 26. colum. 1. verſ. ité etiam clericus, col. 2. vbi latè pro ſequitur pœnas vſurariorum.

12 Hinc fit, vſuram reputari apud omnes rem illicitã, & conſequẽter propter vſuram poſſe quem etiam criminaliter puniri pœna extraordinaria, & ſic arbitraria, vt tenuit Iacobus Butric. in l. improbum. C. ex quibus cauſis infam. irrogetur, quoniam vſurarius committit dolum in exigendo vſuras contra iuris prohibitionem, & ideò tenetur crimine ſtellionatus: & hanc opinionem Iacobi Butricarij ſequutus eſt Cacialup. in rep. l. cũctos populos. 10. charta, colum. 2. n. 49. C. de ſumma Trinit. & fide Cathol. eamque confirmat, quia crimen vſurarum eſt contra Deum & homines, vt in d. c. quia in omnibus, & in c. ſuper eo, de vſur. Eandem ſententiã ſequitur dicens videri magis cómunem Corneus conſi. 19. litera G. col. 3. volum. 3. & iterum cõſilio 158. colum. 3. eodem volu. 3. Afflict. in conſtit. reg. in conſtitutione, ſtatuimus & hanc: & magis cõmunem dixit Alciat. in c. pernicioſam, num. 80. de offic. ordin. eſtque recepta opinio, vt ex eodem Alciat. alios allegans teſtatur D. Couar. in 4. de ſponſ. 2. pár. c. 6. in princ. numer. 19. & magis communem eſſe ex Alciat. vbi ſupra, refert Roland. à Valle conſ. 75. num. 6. 7. & 8. Et quamuis contra hanc ſentẽtiam Butric. teneat Bald. in proprio loco. Salic. Cardinal. Iaſ. Bertach. Rip. Dec. Aymon & Marant. eoſq; referens & latè eorum opinionem probans contra Iacob. But. Roland. à Valle conſ. 75. à num. 13. cum ſequentibus, dicens, quod etſi Alciat. vbi ſupra dicat magis communem eſſe ſententiam Iacob. Butr. ſupra dictam in ſuo ſenſu, decipitur, quia ſi numerentur DD. apparebit clarè contra eum eſſe magis cómunem, ibique reſpondet fundamẽtis opinionis Iacob. Butr. nihilominus tamen ſi recenſeãtur authoritates, nulli dubium erit, quòd comperietur Alciatum verum dixiſſe, ſecundùm Iul. Clar. vbi ſupra, in verſic. ex hoc infertur, qui hanc partem Iacob. Butr. probat, & magis communem eſſe refert, affirmans ꝙ ita pluries fuit iudicatum per Senatum, puniendo tales vſurarios pœna extraordinaria, facta etiam ſpeciali delegatione. Eandem ſentẽtiam aduerſus Bald. & ſequaces latè probat, reſpondens fundamentis contrarijs deciſ. Pedemont. ſupra dicta num. 6. cum ſequentibus, vſq; in fin. idem latiſsimé facit reſoluendo ſententiam Iacob. Butric. eſſe communiter receptam, Menoch. vbi ſupra, à n. 14. cum

14. cũ ſeqq. id quod apud nos tam iure canonico, quam iure Regio veriſsimum ac obſeruantiſsimũm in praxi eſt.

13 Exit tamen ſe nobis obuiam in propoſito illa anceps quæſtio, an iudex laicus, & ſic ſecularis, poſsit de cauſa vſuraria cognoſcere criminaliter, pœnaq; pecuniaria vſurarios punire?

14 Et in primis videtur pars negatiua veriori, quia iuxta communem ſententiam Doctorum vſurarum crimen mere Eccleſiaſticum eſt, vt opinatur gloſ. 2. & oẽs in c. cum ſit generale, de foro comp. & in c. 1. de offic. ordin. & in Clem. diſpendioſam, de iudic. quam opinionem communem eſſe teſtatur præter alios, Alber. in rubr. nume. 3. C. de vſur. atque eam ſequuntur Alex. conſ. 29. numer. 6. libr. 4. Dec. conſ. 170. Iaſ. conſ. 153. lib. 4. colum. vltima, Bald. in l. quoties, colu. 2. verſ. tu dic. C. de iudic. idem Bald. cõſ. 443. in fine volum. 3. Lapus allegatione 56. & 70. ſequitur Roland. à Valle alios referens d. cõſ. 75. n. 14. & 16. lib. 1. & cõmunem eſſe ex Alber. alios referens affirmat D. Couar. d. libr. 3. variar. reſol. c. 3. in princip. & deciſ. Pedemont. vbi ſupra, num. 3. & Iulius Clar. vbi ſupra, verſic. hoc crimen, & latiùs in pract. crim. §. fin. q. 37. verſ. quæro igitur, quamuis Couar. & deciſ. Pedemont. vbi ſupra, & Iul. Clarus eam non probent, vt infra dicemus, & in terminis quòd iudex ſecularis non poſsit procedere criminaliter contra vſurarios, præſupponunt, atque manifeſtè inſinuant Bald. in l. improbum, verſ. credo, gloſ. verum dicere, num. 2. C. ex quibus cauſ. infam. irrog. & Salic. ibi num. 3. & cæteri omnes, qui contra Iacob. Butr. ibidem tenuerunt, quorum ſupra meminimus, quos nuncupatim citat & ſequitur Rolandus à Valle conſ. 75. num. 13. cum ſequentibus, & refert, licèt eos non ſequatur deciſ. Pedemont. vbi ſupra, nu. 5. verſ. ſeptimo hanc partem.

15 Sed contrariam ſentẽtiam, imò quod crimen hoc vſurarum non ſit mere Eccleſiaſticum, ſed mixti fori, & ideò laicũ iudicem poſſe inter laicos cognoſcere, Eccleſiaſticum verò inter clericos, tenuerunt Salic. in d. l. eos. §. vltim. num. 8. C. de vſur. Archid. in c. quid dicã. 4. q. 4. Calder. inter conſ. Ancharra. reſponſ. 236. & Barbat. in d. cap. cum ſit generale, num. 173. refert alios D. Couarr. libro. 3. c. 3. in princip. verſ. rurſus, & in verſic. ego, & in 4. de ſponſal. 2. parte cap. 6. in principio, num. 16. & Octauian. d. deciſ. 137. num. 10. & 11. verſ. quarto, & numer. 13. verſ. hinc etiam, vbi affirmat hanc eſſe magis receptam ſententiam, & nu. 17. quod eam communi voto ſequutus eſt ſenatus, præſertim contra vſurarios manifeſtos, ſtante maximè diſpoſitione decretorum expreſſè omnes vſuras prohibentium: eandem ſequitur Rolandus à Valle ſibi contrarius in conſ. 35. num. 29. lib. 1. & Iul. Clarus vbi ſupra, §. vſura. verſ. ex hoc infertur, & iterũm in pract. crim. §. fin. q. 37. verſ. quæro, vbi quòd quando pro crimine vſurarum agitur criminaliter (quo caſu nos loquimur) nulla eſt difficultas, quin vterque iudex poſsit contra vſurarium pro crimine procedere: ſequitur etiam Menoch. dict. caſu 398. nu. 41. & eſt verior & tenenda, declarata tamen vt infra.

16 Diſtinguendi igitur ſunt nonnulli caſus in propoſito, vt hæc ſecunda opinio magis communis rectè intelligatur. Primus eſt conſiderando vſuras, quando vltra modum à legibus antiquis permiſſum exactę fuerint, & tunc erit crimen mixti fori, pœnaq; extraordinaria arbitraria vſurarij laici à iudice laico puniri poterunt, clerici verò à ſuo iudice Eccleſiaſtico, quemadmodum de homicidio, adulterio, furto, & ſimilibus, quæ vtraque lege Pontificia & ſeculari prohibentur, nec Põtificia tantũ ab initio prohibita fuerint, vt conſtat ex Abb. in d. cap. cum ſit generale, num. 18. de foro compet. quem alij ſequuntur, afferentes crimen vtraque lege prohibitum mixti fori omnino eſſe, & probat Couar. d. libro 3. var. reſol. c. 3. nume. 1. verſ. his tandem prænotatis, referens ſe ad Nauar. in relectione c. nouit. de iudic. notabil. 6. corolar. 7. latè de hoc agentem. eandem ſententiam

sententiam in terminis sequitur latius Menoch.vbi supra,nu. 14. cum sequentibus.

17 Secundus casus est, quando fœnerator solùm exegit vsuras intra modum à pręd.ll. ciuilibus constitutum, & tunc crimen istud quatenus ad vsuras ita promissas pertinebat, mere Ecclesiasticum erit,& in foro seculari puniri non poterat,eiusq; cognitio solius iudicis Ecclesiastici erat,quia crimen hoc tãtùm lege naturali, diuina & Pontificia prohibebatur, & ad hoc tempus referri possunt canones, qui crimen istud (quorundam tamen iudicio) probant esse merè Ecclesiasticum:ita Couar.d.num. 1. versic. 2.sequitur alios allegans & bene comprobans Menoch.vbi supra,numer. 28. cum seqq.

18 Tertius casus est in vsuris hisce temporibus exactis,quibus & laicis vsuræ indistincte vetantur,quia hodie crimen istud est censendum ex rigore quodam, & iuxta veram iuris cognitionẽ mixti fori, vt inter laicos iudex secularis tantùm de eo cognoscat,Ecclesiasticus autem inter clericos,sicut de homicidio, furto & similibus, secundùm Couarru. vbi supra,versi.3. apparet,& in hoc casu loquitur supra dicta magis recepta sententia,habens,quòd crimen istud vsurarum sit mixti fori.

19 Quinimò & praxis obseruat (id qđ ex iuris canonici decisionibus potest optimè deduci)etiam hodie iudices Ecclesiasticos habere huius criminis aduersus laicos cognitionem, quemadmodum & iudices seculares eam habent,vt passim vidimus obseruari, & ante nos testatur de hac praxi Couar.d.n. 1.versi.quartò: addens non esse ab vtilitate Reipublicæ Christianę alienum,cùm tot annos post Religionis Christianæ institutionẽ leges seculares huius criminis coercionem neglexerint,imò partim eius vsum probauerint, vt oportuerit Romanos Pontifices pluribus canonibus aduersus vsurarios & Princeps seculares eos aliqua ex parte defendẽtes statutis, curam hanc puniendi hoc scelus subire: & ab hoc initio tandiu obtentum est, quòd criminis huius punitio ad Ecclesiasticos iudices simul, & ad seculares etiam cõtra laicos pertineat,quasi crimen hoc licèt merè Ecclesiasticum nõ sit, Ecclesiasticum tamen verè dici possit, ex eo quòd ab initio renascentis Ecclesię iura Pontificia hoc prohibuerint legibus secularibus id permittentibus,imò probantibus: & quòd iudex Ecclesiasticus possit procedere cõtra mercatores exercentes mohatras, tenet Ignat. Salzed. in addit.ad Bernar. Diaz de Lug.in practic.crim.c.88.

20 Quinimò, etsi maximè controuersum sit,an fœnerator non manifestus in foro canonico à iudice Ecclesiastico aliqua pœna puniri valeat, existimantibus,Philip.Dec.consi. 170.& Roland. à Valle vbi supra,nume.20.cum sequentibus vltra restitutionem male ablatorũ nulla alia pœna hunc puniri posse, idq; ex pluribus comprobant: nihilominus tamen contraria sententia, imò quòd iudex Ecclesiasticus in suo foro canonico criminaliter extra ordinem,sicque suo arbitrio hunc fœneratorem punire possit,est verior,communis & tenenda, quàm probat Corneus dict. consi. 19. & 158.lib.3.& Ioann.Baptist. Seuerin.in d. l.cunctos populos, num. 46.& Marant. de ordin.iudic.6.parte in tit.de Inquisitione,nu.111. & 123. & plures alios allegans,hanc sequitur & testatur communem Menoch.vbi supra,numer.40. vbi eam extendit etiam contra Iudæos, & iterum num.41. vt procedat etiã quoad iudicem laicum, qui eo iure canonico possit fœneratorem in suo foro punire, sequitur etiam Auend.c.28.præt.in 2.p. num.1.

Supra dicta tamẽ magis recepta sententia,quæ habet,quòd crimen vsurarũ sit mixti fori,temperanda est, nempé vt tunc demũ iudex secularis de causa vsuraria cognoscere possit,quãdo vertitur quæstio facti, de qua etiam Ecclesiasticus cognoscere poterit, secus autẽ erit, si sit quæstio iuris,quia tunc solus iudex Ecclesiasticus de ea cognoscet, nõ verò secularis,

secularis, secundùm Paul. de Eleazar in Clem. 1.de vsur.quem refert & sequitur exempla vtriusq; fingens Bart.in. l. Titia.num. 7.ff.soluto matrim.vbi numer. 6. idem dixerat generaliter in qualibet causa spirituali,scilicet matrimonij; exceptionis excommunicationis,& simil. cuius distinctio & doctrina est communiter approbata, secundùm Abb. qui eam probat in cap.cum sit generale,nu. 17. & 18.de foro compet. & Dida. Couarru.qui plures refert,eamque sequitur in 4.de sponsal.2.parte.c.8.§.12. num.4. & 5.est cõmunis etiam, secundùm eundem D.Couar.qui tamen eidem non assentit(vt infra dicemus) lib.3.varia. resol.c.3.num.1.in principio,hanc tãdem opinionem, & in versic.ego, & Auiles cap.50.præt.in glos. vsuras.nume.1. fol. 250.testatur communem plures allegans Octauian.vbi supra,numer.11. sequitur Roland.à Valle dict. consi.75.numer.36. libr.1.& Didac.Perez plures referens in l.5.tit.19.libro 8.ordinam.pag.364. col. 1. versi. dubitari etiam, & nos quoque plures in idem citãtes communem esse eam sequuti professi sumus in tracta.de iuram.confirmat 1.part.c.2.nu.35.& 37. aduersus Aret. dicẽtem contra prædict. Bart. distinctionem esse communem opinionem,imò quòd indistinctè iudex secularis non cognoscat vllo casu de causa spirituali: & quòd quando quæstio est iuris,nempé nunquid cõtractus sit vsurarius, vel non, cognitio spectet ad iudicem Ecclesiasticum, & secularis nullo modo se tunc intromittere possit concludunt communiter DD. secund. Iaf.consi.153.nu.3. libr. 4.Decium consi. 170.num. 3. sequitur Rolandum à Valle consi.95.num. 44.libro 2.dicit communem Socin.consi.88.nu.23. lib.4.& alios referens Iul. Clarus in pract. crim.§.fin. q.37. versi. quæro igitur, ibi,aut loquimur, vbi refert alios plures dicẽtes esse communem opinionem, quòd si quæstio facti vertitur super vsura, quia non refricatur in dubium, an contractus sit vsurarius,necne, sed solummodò repetuntur vsurę, iudex laicus est iudex cõpetens:idem Iul. Clar.dict.§. vsura,versi. hoc crimen eandem sequitur & testatur communem plurimos referens Octauian. vbi supra,numer.11.& 13.versi.hinc etiam,dicens dict.num. 11. duobus modis quæstionem facti contingere posse, nempè quòd partes fateantur contractum,ex quo nulla iuris dubitatio oriri possit quin sit vsurarius: vel factum tãtùm proponant,videlicet tot esse soluta vel recepta, aut non, quibus probatis, in iure dubium non sit contractũ esse vsurarium.

Hæc tamen cõmunis distinctio Bart. ex pluribus vera non videtur, sed imò potius supra dict. magis recepta sententia indistinctẽ, nempé vt siue sit quæstio iuris,siue facti,crimen vsurarũ sit mixti fori: ita vt iudex secularis de hac causa rectè inter suos subditos possit cognoscere.Primò,quia nullibi ius canonicum vetat iudicem laicum hac de causa cognoscere, imò permisit iudicibus secularibus super vsuris ius dicere, vt in cap. post miserabilem, de vsur. quòd si hoc crimen merè Ecclesiasticum foret, ius canonicum alicubi laicos iudices id tractare prohibuisset,iuxta tex. in c. tuam de ordin.cogn.cap.1.c.lator.c. causamque,el 2.qui filij sint legitimi.cum simil. Secundò, quia crimen istud nihil plus habet quàm homicidium, furtum & similia scelera, vt patet, quandoquidem omnia ea prohibentur lege naturali, diuina Euangelica,& Pontificia, & tamen prædicta crimina merè Ecclesiastica nõ sunt:ergo nec illud: quibus tandem & alijs rationibus D.Couar.d.lib.3.variar. resol.cap.3.nu.1. versi.ego vt libere, post Carol.Molin.quem refert(tametsi in 4. de sponsal.2.parte cap.8 §.12.num.4. & 5. prædict. communem distinctionem Bart.probauerit) nunc verò in d.versi. ego vt libere, contra eam tenet,existimãs erroneam esse, suamq; verisimam, nempè vt iudex secularis possit cognoscere de causa vsuraria cõtra laicos, siue quæstio iuris sit,siue facti:quam distinctionem etiam asserit esse verbalem Iaf. in l.quoties num 7. C.de iudic. & refert

Dec.

Dec.in cap.decernimus,num. 24. versi. 4.fallit,de iudic. vbi tamen arguit cõtra communem in alium sensum,nempè vt nec de quęstione facti iudex laicus cognoscere valeat, quia ex facto ius oritur: adhuc autem videtur cum communi remanere.

Nihilominus tamen his non obstantibus sententia communis Bart. receptissima est,verior,communis, & tenẽda in iudicando & consulendo,tametsi aliquando iudices seculares de facto , & contra ius de quæstione iuris circa vsuras cognoscant , vt deduximus libro 1. de iuram.confirm. d. cap.3.nu. 27. Non obstant modò adducta contra præfatã communem sententiam , quoniam diffiteri non oportet differentiam esse maximã inter crimen vsurarum,& homicidium,furtum & similia, quãdoquidem etsi omnia hæc sint iure naturali, diuino Euangelico & Pontificio prohibita , nihilominus tamen vsurarum crimen , etsi merè Ecclesiasticum non sit , Ecclesiasticum tamen verè dici potest, ex eo quòd ab initio renascentis Ecclesiæ iura Pontificia hoc prohibuerint,legibus secularibus id permittentibus,imò probantibus,vt latius prędiximus ,quod sic non est in cæteris relatis criminibus homicidij,furti & similium. Quare cum quæstio iuris vsurarij contractus orta fuerit, meritò vt ad ius Põtificium atque Ecclesiasticum, eiusque iudices recurrendũ sit pro declaratione, tanquam ad originem & fontem deriuatam à iure naturali & diuino,nõ verò ad ius ciuile,nec eius iudices profanos ac laicos , quod ius ciuile intra certum modũ solebat permittere vsuras,quamuis posteà rectius adhærendo Concilijs Ecclesia Catholica eas implicite prohibuerit: declaratio igitur contingentis dubij,an sit cõtractus vsurarius, necne, ab ipsamet Ecclesia quęrenda ac poscenda est , non autem à iudicibus secularibus:si verò quęstio facti tantùm sit, poterit iudex secularis de ea cognoscere,& pronuntiare, culpabilesque punire iuxta pœnas iuris Põtificij,& legũ huius Regni,cum hæc nihil spiritualitatis,nec merè Ecclesiastici habeat.

22 Ex quibus deducitur.l.36.tit.6.libr.3. nouæ collect. reg. vbi præcipitur iudicibus Regijs secularibus , vt maximè curẽt punire ac puniant vsurarios,&c. debere intelligi necessariò , quòd tunc demum iudex secularis possit cognoscere de causa vsuraria , idq; crimen punire,quando quæstio vertitur super facto:secus si super iure dubitari contingat, iuxta prędict. communem resolutionem:id quod videtur cõstare ex ead. l.dum dicit quod iudices seculares puniant vsurarios, vt latius deduximus in d.nostro tractatu de iuramẽto confirm. in.1.p.c.3.nu. 37.

23 Infertur etiam intellectus ad text. in l.4.tit.8.libr.3.ordin.veter.hodie.l.1.tit. 21.libr. 4.nouę collect.reg.disponẽtem, quod exceptio vsuraria admittatur aduersus exequutionem contractus guarentigij vel sententiæ , vt procedant & intelligantur iuxta supra dicta, videlicet,vt si quæstio vsuraria sit iuris,iudex secularis illam remittat ad iudicem Ecclesiasticũ,& interim supersedeat in exequutione,pręcipuè si ab ipso iudice Ecclesiastico inhibeatur: si verò quæstio sit super facto,possit ipse iudex secularis de ea cognoscere: probari tamen debet hoc casu exceptio vsuraria intra terminum decem dierum à dictis legibus Regijs assignatum,vt tenui cum Couarru. & Auilesio,quos citaui dict.c.2. nu.30. quod primum etiam tenet post alios, quos citat Rolandus à Valle cons. 75. libr.1. Et potest isthæc opinio comprobari ex eo,quòd secundùm aliquos non potest iudex secularis , nec etiam incidenter cognoscere super vsura : quam opinionem communem esse profitetur Alex.in.l.quoties, post num.4.versi. extra glos.C.de iudic.quinimò,secundùm alios parte excipiente contractum esse vsurarium,de eo non potest iudex secularis cognoscere,nec etiam statuere terminum , intra quem debeat coram iudice Ecclesiastico probare exceptionẽ vsurarię prauitatis , iux. doctrinã Bart. in.l.

in l.præses.post n.4.de appellatio.quem oẽs sequuntur,vt dicit Ripa in.l.qui pro tribunali,nu.7.ff.de re iudi.quos refert, licèt non sequatur Iul.Clar.in pract.crimin.§.fi.q.37.versi.quęro igitur,ibi,adeò & ibi,quinimo,&c.

26 Sed re maturius cõsiderata, nunc mihi cõtrariũ in omnib⁹ s̃ dictis circa intellectũ d.l.4.tit.8.*de las excepciones*.libr.3.ordin.veter.& l.1.tit.21. libr. 4.nouæ collect.Regię, dicendũ ac tenẽdũ videtur, imò ꝙ si opponatur exceptio vsuraria aduersus exequutionẽ instrumẽti guarẽtigij , vel sententiæ trãsactæ in rẽ iudicatã corã iudice seculari, iudex ipse laicus admittere cãdebeat,iuxta easd.leges Regias , & suspendere exequutionẽ per terminũ decẽ dierũ oppositionis, ac superea cognoscere possit,siue iuris siue facti quæstio sit, ac tãdẽ causam decidere, præcipiendo nempè vt in exequutione procedatur,vsq; ad vltimã pignorũ vẽditionẽ pręstita fideiusione legis Toleti si prædict. exceptio in termino decem dierũ prędicto probata nõ fuerit:ꝙ si legitimè probata fuerit,eam admittit annullãdo exequutionẽ , vt cauetur in eis legibus,ibi,(*Oexcepcion de vsura*,vbi inter alias exceptiones,quas iudices admittere debent contra exequutionẽ , vsurę exceptio enumeratur : ergo sicut de cęteris iudices seculares cognoscere possũt, ita & de hac:si enim huius cognitio remittenda esset ad iudicẽ Ecclesiasticum, & iudex interim ꝙ ipse Ecclesiasticus causam decideret , deberet supersedere in exequutione, leges eadẽ exprimerẽt, hoc tñ non dicunt,quinimò lex.2.d.tit. 21.statim sequens præcipit,ꝙ si intra decem dies legitimę exceptiones (nempè de quibus in.l.prędcedenti)non probentur , solutio fiat creditori prestita dict. fideiusione: ergo si prędicta exceptio vsurę intra decẽ dies præd. non probetur,amplius non est differenda exequutio: idque verisimũ videtur , quia aliàs causę exequutiuę facillimè ordinariæ per malitiam redderentur,oppositastatim exceptione vsuræ aduersus contractum , si ob id solùm causæ cognitio ad iudicem Ecclesiasticum deferenda esset super quæstione iuris vsurarij contractus : cognoscere igitur incidenter de hac exceptione poterit iudex secularis coram quo instrumentum,vel sententia exequitur,in eum finem,vt si intra prædict. terminum decem dierum oppositionis probetur,admittatur , sin minus, procedatur in exequutione , præstita d.fideiusione. Quæ sentẽtia ex eo certa efficitur,ꝙ superiora omnia quibus nisi tenuimus prius contrarium, nempè distinctio Bart. cõmuniter approbata inter quæstionẽ iuris & facti super cõtractu,vel causa vsuraria,vt de prima iudex secularis cognoscere nõ valeat,sed tantum Ecclesiasticꝰ,de secũda vero vterq; intelligi debẽt,ac procedũt,quãdo principaliter in iudicio deducitur vsurarum, quæstio. Cæterũ quãdo incidẽter opponitur per modũ exceptionis, contractũ nempè esse vsurarium,tunc bene potest iudex laicus cognoscere etiam super quęstione iuris & contractũ ipsum tanquã vsurariũ annullare atq; rescindere, arg.l.quoties. cum simil.C.de iudic.hæc est cõmu. opinio,tam Legistarũ,quã Canonistarũ,vt dicit Guid. Pape cõs. 180. n.2.quẽ refert & sequitur dicens quandoq; ita vidisse seruari Iul. Clar.d. §.fin. in versi.hęc tñ omnia,aduersus tenentes contrarium,qđ supra retulerat , & nos quoq; eorũ meminim⁹. Quod ex eo etiã cõprobari potest , ꝙ causa hæc vsuraria nullibi legatur ꝙ sit spiritualis,sed Ecclesiastica,vel mixti fori vt prędixim⁹: sicq; nõ obstat text.in c. tuã, de ordin.cognit. cũ simil.s̃ allegatis,de quibus nec incidẽter iudex secularis cognoscere potest, vt in dictis iuribus , quia illa sunt spiritualia , nempè matrimon. & simil.

28 Quinimò idẽ seruandũ erit etiã si reus cõtra quẽ petita fuit exequutio corã iudice seculari,adeat Ecclesiasticũ,& corã eo petat declarari instrumẽtũ vsurariũ, nã adhuc illa petitio,& litis pẽdẽtia,etiã si eã sciueret iudex laicꝰ,nõ impedietnec retardabit instrumenti exequutionem, coram iudice seculari petitam , secundũ Angel.de Perus.in.l.4.§. condemnatum, ad fin. ff. de reiud. quem refert & sequitur Roderic. Suarez in.l. post rem

iudicatam, vers. circa iudicem videdum nu. 15. in princip. & iterum n. 17. ff. de re iudic. dicens hoc in proposito videri verius, cum fiat processus infra decē dies super omnibus legitimis exceptionibus, post illos translatos esset dubium, & q̄ ad malitias obuiandas tunc obseruaret dictum Angel. ex quo nihil probauit in terminis, & postquā soluerit, remanebit sibi ius suum saluū ad oēs exceptiones probandas; Angel. etiā sequitur Socin. cons. 79. lib. 3. & Matth. de Afflict. decis. Neapo. 30. loquens in exceptione relaxationis iuramenti, super qua lis pendet corā iudice Ecclesiastico, vt illa nō impediat exequutionē: q̄ ipse quoq; tenui alios allegans in d. c. 2. n. 25 & in terminis Rebuf. de liter. oblig. art. 2. gl. 1. n. 22. dicens quod hæc sententia Angel. seruatur in praxi, quia iudex cōdemnare solet per modum prouisionis ad garniendum cōtenta in instrumento, nisi vsura appareret ex ipso instrumento, quia tūc dicitur patens, teste Panormit. in c. cum olim, el 2. decēsib. & manifesta, teste Barbat. in c. si diligenti, col. 6. de foro compet. & ideò nō obstante allegatione vsuræ non notoriæ per modū prouisionis condemnatio fiet, & super vsuræ cognitione remittetur ad iudicem Ecclesiasticum, vt DD. scribunt in c. cum sit generale. de foro cōpet. & in Clem. dispendiosam, de iudic, q̄ vix si inter laicos agatur; regales hoc faciunt, secundū ipsum Rebuf. vbi sup. sequitur etiam Laurent. Rodulf. in tract. de vsur. q. 131. nu. 129. tametsi Tho. Ferrat. caut. 53. n. 1. teneat cōtrariū: necnō & nouissimè Viui⁹ decis. Neapol. 304. vers. 1. cū Bal. Specul. & Capicio, quos pro suaopinio. citat.

29 Quod autē magis torquet, est, an idē seruandū sit, si iudex Ecclesiasticus seculari exequenti inhibeat: necne? & Baldus quidem in. l. consulta, nu. 1. C. de testam. firmat, iudicem Ecclesiasticum posse inhibere, ne lite pendente super vsuris instrumentū exequatur, & Angel. quoq; vbi supr. (prout refert Roderic. Suarez d. num. 15.) inquit, q̄ propterea inoleuit mos quod Episcopi inhibent iudicibus **secularibus, & sub excommunicationis** pœna præcipiūt, vt supersedeant in exequutione, quamuis nihilominus adhuc teneat, quod iudex secularis non teneatur supersedere in exequutione, nec se inhibere, quia Ecclesiasticus non rectè inhibet in hoc casu: sed in terminis cōtra Angel. q̄ iudex secularis hoc casu, constito sibi de litis pendentia coram iudice Ecclesiastico super causa vsuraria eiusdem cōtractus, quem exequitur, maximè si à iudice Ecclesiastico inhibeatur, ne vltra procedat super exequutione sub pœna excommunicationis, quousq; decidatur causa vsuraria, teneatur ei obedire, & debeat supersedere in exequutione, tenet Alex. alios allegans in. l. 4. §. cōdemnatū, n. 17. ff. de re iudic. cuius sententiā nos quoq; probauimus latè contra Angel. in d. c. 2. n. 11. cū seqq; ibiq; n. 15. respondimus legibus Regijs s̄ dictis probantibus, nō admitti cōtra exequutionē exceptionē altiorē indaginē requirentē probandā vltra decem dies, nēpè vt procedant in exceptione, cuius cognitionis sit capax iudex secularis, qui instrumentum guarentigium exequitur, vt constat ex præd. legibus: at verò cognitione causæ vsurariæ super quęstione iuris pendente coram iudice Ecclesiastico, incapax est iudex secularis, sicut contingit in d c. tuam, ad cuius terminos reduximus quæstionē nostrā exceptionis vsuræ contra instrumenti guarentigij exequutionē oppositæ, ac proinde resoluimus, iudicē secularē debere supersedere in exequutione, donec terminetur causa vsuraria, obediēdo iudici Ecclesiastico id præcipiēti, quia minus inconuenit, q̄ causa exequutionis differatur prædictis rationibus, quam quod vsura exequatur: præterquā si de fraude & calūnia introducētis causam vsurariā corā iudice Ecclesiastico post petitā aduersus se exequutionē corā seculari cōstiterit, quo casu saluari potest opinio Angel. cōtraria vbi s̄, vt ibidem diximus n. 19. in fi. cū additione Roder. Suar. fateorq; hanc partē sustineri probabiliter posse ex præd. rationibus.

Nihilominus tū contrariā senten. Angeli (vt ibidem etiā asseruimus) sequuti sunt

ti sunt Imol. & Rip. in. d. §. condemnatum n. 29. qui addit, q̄ etiamsi iudex Ecclesiasticus præuenerit in cognoscēdo, scilicet iudicem secularē, nō rectè faciet si inhibeat: eandē sententiā videtur probare Roder. Suar. vbi sup. cuius rationes iam supr. relatæ in 1. casu, quando non est inhibitū, in hac quoq; specie de qua agimus militare videntur, & expressim probat Rebuf. & cæteri quoq; in 1. casu relati, idē profitentes etiā data prædicta inhibitione, & Barba. relatus per Tiraq. de vtroq; retract. tit. 2. §. 1. in gl. 2. n. 36. quāuis ipse Tiraquel. ibidē dubiā reddi existimet, eandē sententiā cum supr. dictis ex professo probauit D. Couarr. in 4. de sponsal. 2. p. c. 8. §. 12. nu. 5. nisi in tradictos decē dies prædicta exceptio vsuræ probetur, & magis idem affirmat ipse Couar. d. lib. 3. varia. resol. c. 3. n. 1. vers. vt cumq; sit, ibi: Imò exequutio instrumēti &c. Et tenendo hanc partē contra priorem, nō obstat responsio per nos tradita vbi sup. ad leges Regias, quoniā per viā exceptionis, & sic incidenter, capax est iudex secularis causæ vsurariæ, secund. cōmu. senten. quam supra retulimus: q̄d non contingit in terminis d. c. tuam, de ordin. cognit. & sic sunt diuersi casus, vt supra probauimus: nec enim text. ille 31 ad terminū nostræ quæstionis trahi potest, quia ibi agitur de causa merè spirituali, nempè nataliū, & sic matrimonij, cuius nec incidenter iudex secularis capax est, nos verò loquimur de exceptione vsuraria, opposita contra exequutionē, quæ minimè spiritualis est, nec tantā incapacitatem causat in iudice seculari, quantum illa. Quid tenendum?

30 Ego profectò articulū hunc ac præsentē quęstionē satis dubiā ac difficilem reputo, ac nūc omnibus supra dictis rectè perpensis in hanc secundā partē procliuior sum ex rationib⁹ proximè dictis, tum etiā ex adductis sup. in 1. casu, quādo iudex Ecclesiasticus nō inhibuit; quæ oēs in hoc quoq; vrgere videtur. Video præterea doctissimū ac maximū practicū D. Couar. hanc partē intrepidè tenētē, ac itidē fauorē viæ exequutiuæ concurrere, nec nō rationē & mentē prędictarū legū Regiarū adhuc militare, quādoquidem causa vsuraria coram iudice Ecclesiastico pendens altiorē indaginē requirit, nec reo contra quem fit exequutio, ius suū aufertur, sed illud saluum posteà prosequendū reseruatur cū cautione fideiussoria iuxta formam legis Toleti, nec interim, quo lis vertitur ac pēdet indecisa corā iudice Ecclesiastico super vsura, potest dici exequi cōtractū vsurariū, quousq; id per literas exequutoriales appareat: nihil igitur incōuenit quod interim instrumentū exequutioni mandetur cum prædicta fideiussione: nec id mirum videri debet, cum instrumentū guārētigiū, seu sententia trāsacta in rem iudicatam, quæ exequuntur, sint res inter contrahentes placita, & iudicata, ac proindemereantur statim exequutionem: causa verò pendens super vsura corā iudice Ecclesiastico, non sit res finita, liquida nec decisa; vnde nō debet impedire exequutionē eius, q̄ finitum ac liquidūest. Præsertim, q̄ hęc pars absq; dubio procedit, si de aliqua fraude opponentis constiterit, vt prædiximus, prout satis videtur constare eo ipso q̄ post exequutionē petitā, statim coram iudice Ecclesiastico introducitur causa vsuraria eiusdē contractus. † Itē etiā si instrumētum fortè, q̄ exequitur, annuas prestationes cōtineat, & pro alijs iā prēteritis iterū atq; iterū sit iā exequutioni mandatū, tunc enim nō debet retardari exequutio per exceptionē, vel actionē super vsura eiusdē cōtractus nūc opositā, & corā iudice Ecclesiastico pendentem: arg. eorū quæ diximus in d. c. 2. nu. 23. vers. 5. & in exceptione nullitatis instrumēti, idē eodē casu probarūt August. Beroi. cons. 119. lib. 3. Bursat. cons. 74. n. 25. libr. 1. & Lancelot de attent. 2. parte, cap. 17. nume. 150. vbi præd. refert & sequitur: q̄ si hoc non contingat, nec de fraude constet, adhuc idē videtur esse dicendum, cum sæpè rei conuenti, vel cōtra quos fit exequutio, malitioſé causa differendi iudiciū opponant exceptiones vsuræ, vel alias, quæ spectant ad cognitionē iudicis Ecclesiastici, & petūt ad eū remissionē fieri, & natura viæ

exequutiuæ nõ patitur, vt exceptio aliqua admittatur ad ipsam impediendam, quæ altiorẽ indaginẽ requirat, nempè quę infra dictos decem dies liquidò non probetur: secus si in prędicto termino liquidari posset, veluti si vsura appareret ex ipso instrumento, vel aliàs manifesta esset, vt prædiximus ex Rebuf. probãda tñ infra dictos decẽ dies oppositionis.

32 Sed ad euadendã sententiã excõmunicationis iudicis Ecclesiastici in prædicta specie, in inhibitione cõminatam, vel forté tunc vel postea prolatã, iudex secularis nihilominus in exequutione procedens debet cõparere per se, vel per suũ procuratorẽ corã præd. iudice Ecclesiastico, declinando suã iurisdictionẽ, & appellãdo ex dictis causis, atq; ad suæ appellationis iustificationẽ producẽdo testimoniũ viæ exequutiuæ, &c, sicque iustè litigabit, quousque declaretur per superiores: quę opinio ex sup. dictis verior sit ac tenenda, quãuis, vt existimo, hęc secunda in praxi obtinebit: si tñ, vt inquit Rebuf. vbi supra, ex ipso instrumẽto apparet de vsura, vel si intra dictos decẽ dies exceptio ipsa vsurę probetur, acliquidetur, erit admittẽda iure optimo cõtra prædict. exequutionẽ secund. oẽs, & probatur in d. legibus, ibi, *O excepcion de vsura.*

33 Modò videamus an dominiũ rei acquisitæ per vsurã, veluti equi, domus agri, vel alterius transeat in vsuriariũ? & transire tenuit glo. vnic. in c. si quis vsurã. 14. q. 4. cõmuniter recepta, secund. Nauar. in manual. Lat. c. 17. n. 265. quam etiã opinionẽ sequitur Bald. in l. 1. nu. 3. C. de pignor. actio. Berous in c. quia in omnibus, n. 28. vers. 2. cõclus. de vsur. & videtur tenere aliæ glos. relatæ per Angel. de Clauas. vbi infra statim citabitur, & Henric. Gandau. quodlib. 4. q. 27. Palud. in 4. sentẽt. d. 15. q. 2. art. 5. & Adrianus in tracta. de restitutione. §. ex his alia oritur quęstio, dicens eã esse cõmunẽ Canonistarũ, & eam videtur probare sanct. Thom. in 4. distinct. 15. q. 2. art. 4. & tenet Scot. in 4. dist. 18. q. 2. art. 3.

Sed cõtraria senten. in hoc est verior & proculdubio tenẽda, imò q dominiũ rei pervsurã acquisitę minimè trãseat in creditorẽ. Primò ex d. c. si quis vsurã accepit, rapinã facit, vita nõ vsuit. 14. q. 4. si ergo vsurarius est raptor, in eũ nõ transfertur dominium, siquidẽ res furto subtracta potest à domino vindicari atque condici. Secundò, quia cõtractus vsurarius omnino est nullus iure naturali, diuino, Põtificio saltim, ciuili ac regio, vt prædiximus in princ. huius c. igitur ex eo dominiũ non transfertur, etiã spontanea domini traditione, præsertim q in vsura ea traditio inuolũtaria est: arg. l. nõ dubiũ. C. de legibus, & in l. 1. §. si vir vxori. ff. de acquir. possessio. vbi secũd. DD. cõmun. ibidẽ ex contractu nullo nõ trãsfertur dominiũ nec possessio, & ideò meritò hanc secundã partẽ tanquã veriorẽ probarũt cõmuniter Theologi & Canonistæ, nẽpè D. Tho. 2. 2. q. 78. art. 3. & ibi latè Caiet. & latius Tho. in 3. opusculo, tract. de vsur. q. 1. Alex. de Hales in 3. p. q. 16. mẽbro 4. Altisiodo. in 4. dist. 15. q. 38. quos ibi refert & sequitur Ioan. Maior q. 38. & S. Bonauentu. ibidẽ etiã art. 2. q. 1. & Ricardus q. 4. artic. 5. & cæteri cõmuniter Theologi, & Caiet. in opusc. q. sex. de vsur. q. 1. sequitur Dominic. à Sot. lib. 6. de iusti. & iur. q. 1. art. 4. & eã latè probat Ioan. à Medin. in lib. de contract. c. de vsur. § in 3. arg. principali, per totũ, fol. 148. cum seqq. & efficacissimis rationibus Collect. 2. tom. tract. 8. de vsura, q. 1. Mercad. *de tratos y contratos, c. 11. de como ha de restituir el vsurero*, frater Angles in q. de vsurario, &c. pag. 279 vers. vsurari9: ex Canonistis eãdem sententiã tenuerunt Ioann. Andr. Franc. & alij cõmuniter in c. quãquam, de vsur. in 6. dum post sanct. Thom. asseuerat vsuriariũ teneri ad restitutionem fructuum, quos percepit ex domo, vel vinea per vsuram acquisita, quia eos percepit ex re quę aliena est, cuiusque alter est dominus: sequitur dicens veriorem & cõmunem D. Couarr. lib. 3. variar. resolut. c. 3. nu. 6. ibi: Item & illud est notãdum, & hãc dicit esse apud Theologos & Canonistas cõmuni omniũ cõsẽsu receptã Siluest. in summa verb. vsura 6. q. 1. & ante eum, idem testatur latè probans Angel.

Angel. de Clauas. in sũma verb. vsura 21. n. 18. & q est tenenda, præcipuè in foro conscientiæ, secund. eosdem, quos referens & alios testatur esse cõmunẽ Theologorũ, & Canonistarũ, Didac. Perez in l. 5. tit. 19. lib. 8. ordinam. pag. 363. colu. 2. tandẽ sequitur & latissimè probat respõdens fundamentis contrarijs aduersus Nauar. vbi supr. frater Lud. Lope. in suo instructor. conscientiæ, in 2. p. c. 79. per totum pag. 624. cum seqq. allegatq; Ioseph. Angles. pro hac opinione, & iterũ eam sequitur c. 81. in princ, latè etiã eam probat Petrus à Nauar. libr. 3. de restitutione c. 2. nu. 388. cum seqq. est cõmunis opinio, secund. thesaurũ religio. Christ. c. 67. nu. 33. sequitur etiam eam probans Magist. Aragon super diuũ Thom. vbi sup. in. 2. 2. q. 78. art. 3. pag. 702. & Lud. Carb. de restit. q. 57. conclus. 1. † glo. contraria potest saluari, in rebus consumptibilibus vsu, acquisitis per vsuram, vt quæ consistunt pondere, numero vel mensura, vt puta pecunia, granũ, vinum,
34 & huiusmodi, quia cum ista recipiant functionẽ in genere suo, vt in l. 2. §. 1. ff. si cert. pet. absq; dubio in istis trãsfertur dominium, quando sunt permixta, vel consumpta l. si alieni mumi. ff. de solut. & in l. nam & si fur. ff. si cert. pet. & in l. si frumentum. ff. de reiuendic. ita in terminis tenẽt Angel. de Clauas. & Siluest. vbi supr. limitantes hoc modo proximè relatam cõmunẽ sententiam. vt procedat in alijs rebus mobilibus, quæ seruãdo seruari possunt, vel in immobilibus: qđ sentiunt atq; satis indicant oẽs cõmunem sententiã probantes: secus in illis rebus quæ consistunt in pondere, numero vel mensura, permixtis, vel consumptis, vt prædiximus, & volunt supra dicti tenetes commu. sentẽ. nisi dum manent impermixta, secund. D. Thom. vbi supr. & Siluestr. & Sot. quos refert & sequitur Lud. Lopez vbi supr. vers. 2. conclusio. & ita est tenendum, quicquid Michael à Palat. de contract. & restit. lib. 3. cap. 9. per totum latè agens de præcedenti q. in his quoq; rebus vsu consumptibilibus teneat dominium non transferri.

Sed intelligendus est iuxtã supra dicta, vt hac censura adiecta eius opinio generalis sustineri possit cum distinctione prædicta, aliàs secus, secundùm omnes.

Nec etiã obest doctrina sanct. Thom. vbi supra, pro cõtraria parte relata, quia ibi potius refert aliorũ opinionẽ, quàm eam probet, dum scribit, Sicut in vsura accidit, in qua, vt quidam dicunt, dominium transfertur, his namq; verbis omnino non admittit nec concedit veram esse illorum quos citat opinionem: quinimò idemmet S. Thom. in d. 2. 2. q. 78. ex professo rem agens, hanc secundam opinionem probauit.

35 Secundò, præfata magis recepta sententia limitatur, vt procedat in ipsismet rebus per vsurã acquisitis, harũ enim dominiũ, secund. distinctionẽ præd. in vsuriariũ nõ transit: secus verò in alijs rebus acquisitis emptisq; ex pecunia vsuraria, hæc enim mentis efficiuntur, argu. tex. in l. si ea. C. de rei vendic. vbi res empta ab alio ex pecunia mea, non ideò efficitur mea, sed illius, † qui eam sibi emit:
36 idem probat tex. in l. 1. C. si quis alt. vel sib. l. quamuis ex ea. C. de pignor. ponit regulã & fallentias. l. 49. titul. 5. p. 5. latè Ant. Gom. in l. 53. Taur. n. 36. ita in terminis tenent plerique ex supra dictis, & præcipuè Angles, in vers. Scotus allegãs Scotum & alios, & Lud. Lopez vbi supr.
37 c. 80. in princ. † imò vsurarius nõ tenetur debitori restituere rem, seu lucrum ex pecunia vsuraria acquisitum, quamuis pecuniam ipsam restituere teneatur, vt tenent sanct. Thom. 2. 2. q. 78. art. 3. Gabriel & alij in 4. sent. distinct. 15. q. 2. & ibi Maior q. 38. Siluest. in sũma verb. vsura, 6. q. 2. Medina. de rebus per vsur. acquis. §. in 4. argum. princip. per totum fol. 152. cum seqq. Anchar. in reg. peccatũ. col. 2. de reg. iur. in 6. Ioã. And. Dñic. & Frãc. & in d. c. quãquã, col. 2. de vsuris in 6. sequitur Couarr. plures referens d. c. 3. nu. 6. vers. sed ad huius, contra Bald. in l. 1. C. pro soc. quæst. 10. & Dec. in l. certi condictio. §. vltim. n. 3. ff. si certum pet. aliud tenentẽ: nam & Bald. vbi sup. reprobat Angel. verb. vsura 1. q. 55.

38 Rem autē acquisitam per vsurā vsu non consumptibilē tenetur vsurarius restituere cum fructibus,& præterea ad resarciendū omne dānum ob exactam vsurā debitori obuentum, & præterea de lucro cessante rei lucrosæ, quæ non transit in eius dominiū, non autē rei nō lucrosę, quæ transit in eius dominium alijs cōmixta, prout est de mēte Thomę Rainer. & cōmuniter DD. secund. Siluest. vbi supr. q. 2. se remittentē ad verb. restitutio. 3. §. 9. & Ioā. à Medina vbi sup. d. §. in quarto, & Mercad. vbi supr. c. 11. & Lud. Carb. vbi supra concluſ. 4. & 5.

39 Quòd si vsurarius rem acquisitā per vsurā alienauerit, de æquitate canonica tertius possidēs cōueniri potest, & ab eo dicta res iudicis officio auocari, secūd. Bald. in. l. rē quam. C. de iur. dot. in final. verbis, quē sequitur Palat. Rub. in rubr. de donat. inter virū & vxor. §. 65. n. 24. quia eam alienare, distrahere aut consumere non potest vsurarius titulo oneroso nec gratioso, sine consensu vero, aut rationabiliter præsumpto ipsius mutuatarij, cui⁹ est, licèt præd. distinctio fiat in re empta ex pecunia vsuraria, nempè tituli onerosi & gratiosi, vt per glos. & DD. in c. cum tu, in fin. de vsuris: ita tenet Angel. & Siluest. vbi sup. q. 2. & iterum q. 5. Medina vbi sup. in §. in 3. argu. vers. corolarie sequitur, tametsi Nauar. in manual. Latin. c. 17. n. 265. vers. 3. & 4. id tantùm videatur pro vero probare, quando titulo lucratiuo alienatur res vsuraria. Medina tñ vbi sup. tenet quod prædiximus & tenuimus. Hoc tñ Medina vbi sup. limitat in duobus casibus. Primò, in extrema necessitate sui, vel aliorū, quibus nō sit qui possit aut vellit succurrere præter ipsum vsurarium, tunc enim poterit res per vsuram acquisitas, ad præfatum finem necessarias cōsumere, aut distrahere, prout necessitas postulauerit, siue res præfatæ sint vsu consumptibiles, siue non. Secundò, poterit res vsurarias vsu consumptibiles distrahere, tam titulo oneroso, quā etiā gratioso, modò ipse maneat potens ad integre super accepta restituendum, vt scilicet si habeat aliunde bona legitimè acquisita, quæ ad integrè satisfaciēdum sufficiāt, & ita hoc in casu poterūt vsurarij sine peccato huiusmodi res quæ functionem admittunt vendere, & cum pecunia fœnebri similiter emere, & similiter ea consumere & donare, manente, vt dictū est, in eisdem pōtētia ad sufficiēter restituēdū, secus, si nō remaneat potēs ad soluēndū vsuras, quia tūc titulo gratioso nō licet ea alienare, nec accipere, nec dotis titulo: licitū est tñ illi vēdere, & ab eo emere, quia per hæc nō redderetur impotentior ad restituendū, quia tandundem recipit ab alio, quantū dat de suo, secund. Caiet. in summa, in. §. ad vsuram accipere, vers. si verò efficeretur minor, sequitur Didac. Perez vbi sup. pag. 363. in finali linea, vers. sit ergo resolutio, pag. seq. in princ. Insuper ob seruandū erit, ꝙ gener vsurarij accipiēs in dotē bona vsuraria, vel restitutioni obnoxia, sciens, vel scire debens per talē acceptionē dotis, se facere impotentē ad restituendū suum socerū, tenetur ad restitutionem sic accepti in dotē: si autem nesciebat, nec scire debebat se causare huiusmodi restitutionis impotentiam, non tenetur huiusmodi bona in dotem accepta restituere: argu. eorum quæ in similibus terminis resoluit Nauar. de reddit. Eccles. q. 2. nu. 36. Quod verū intelligit fratr. Lud. Lopez in suo instructorio conscientiæ, 2. p. c. 81. pag. 648. quando illa bona in dotē data, non erant in se vsuraria, sed aliàs licitè acquisita, licèt obnoxia essēt restitutioni: quia si essent vsuraria, id est vsurariè accepta, cum sint aliena, nec eorum dominium in vsurariū transmissum fuerit, & sic etiam non transierit in generum, quātū attinet ad forū cōsciētię, si præd. impotentiam ad restituendū posteà nouerit gener, tenebitur ratione rei acceptę, etiā si bona fide ignorāter àccepe rit, restituere dotē: addo ego, vel quotiescumq; nouerit res sibi in dotē datas esse per vsurā immediatè acquisitas, tūc enim cum sint alienæ, illicitèquæ acquisitæ, neq; in eum dominium earū transierit non

non videtur tuta conscientia illas retinere posse, etiamsi socer aliàs potens sit ad restituendum: si tñ non restituat, sicut nec qui possidet alias quascumque res alienas sibi traditas, quāuis iusto titulo alias respectu sui, sciens tamen illum ius tradendi nec possidendi habuisse, mala enim fides authoris nocet singulari successori, vt in auth. malę fidei. C. de præscrip. longi temporis, cum simil. l. 19. tit. 29. p. 3. & ibi Greg. Lop. & omne qđ non est ex fide, peccatū est, vt in c. fi. in princ. de præscriptio. cum simil. idem probat Michael à Palat. lib. 4. de contract. &re-

41 stit. c. 10. col. fi. in fin. filia in dotē recipiēte rem per vsuram acquisitam, vel pignus vsurarium pro dote, vt si hoc nouerit, & ꝙ pater suus nō restituit, vsurā illam teneatur restituere, nisi in casu ꝙ ipsa esset extremè indigens, quia tunc tantum poterit ex vsura illa vsurpare, quātum sibi sat est, vt extremam indigentiam suam suppleat, quia hæc dos est aliena, & pater non potuit titulo lucratiuo eam transferre in filiam, quandoquidem, vt supponimus ex, hac translatione redditus est impotens ad restituēdum vsuram quam debet: fructus autē bona fide perceptos à genero, quando probabiliter ignorauit rem in dotē datam, vel pignus pro eo, esse vsurarium, facit suos, & quamuis posteà hoc sciat, non tenebitur eos restituere, quoniā ex eis sustituit onera matrimonij: secus si gener sciebat rem in dotem datam, vel pignus pro ea esse vsurariū, tunc enim non potest fructibus nec dote frui, nisi cōsentiēte mutuatario, quia hæc aliena sunt, & mala fide eis vtitur, ideò tenebitur ea restituere, etiā si consumpserit, nō vxori, sed mutuatario, secund. Palat. vbi supra. Quid autem erit, si filia recipiat in dotē pecuniā vsuariā, quam solùm pater habebat, videndus est Abb. in c. cum tu, nu. 13. de vsur. & ibi cęteri DD. & de sup. dictis agit nouissimè breuiter Lud. Carb. vbi supra, d. q. 57. in. 6. concluſ.

42 Ex sup. dictis decidenda venit altera quæst. an bona vsurarij sint à iure tacitè hypothecata pro vsurarū restitutione: glo. etenim in c. quāquā, verb. facultates de vsur. in 6. & glos. in c. tua nos, de vsur. verb. cogēdi, in vers. satis potest dici, ibi, Quia omnia bona defūcti erant illi obligata, tenent partē affirmatiuam per tex. in c. cū tu, eod. tit. ibi, Possessiones verò, quę de vsuris cōparatę sunt, debēt vendi, & ipsarū pretia his à quibus vsuræ sunt extortæ, restitui: & hāc opinionē tenet quoad omnia bona simpliciter Bal. in. l. exequutorē, col. 1. C. de exequutione rei iudic. & in. l. vlt. C. de seru. pignor. dat. manum. Ripa in. l. senatusconsulto. n. 9. ff. in quibus cas. pign. tacit. cōtrah. & specialiter quoad bona empta ex pecunia vsuraria, vt sint hypothecæ submissa à iure, recensēt Lapus allegat. 74. & generaliter eandē sententiā, probauit Palat. Rub. in repet. rubri. de donat. inter vir. & vxor §. 65. n. 23. cum seq. vbi ampliat etiā in bonis, in dotē dati ab vsurario filiæ suæ, præterquā sit sit in pecunia numerata, quia tūc nec maritus, nec filia potērūt à creditore cōueniri, secund. plures authores, quos ibi in id citat: quam etiā generaliter, & præterea in bonis in dotem datis tenet Angles in q. de vsurario, & c. pag. 280. vers. emens. & hæc fuit commu. opini. antiquorum, secund. Abb. in d. c. tua nos, nu. 7.

Sed nihilominus contrariū est tenēdum, imò ꝙ nulla tacita hypotheca sit à iure inducta in bonis vsurarij pro restitutione vsurarū, & ideò eū qui oneroso titulo bona vsurarij habuit, nō posse cōueniri, nec actione reali, nec personali ad vsurarū solutionē & restitutionem, etiamsi eo tēpore quo illa bona acquisiuit, vsurarius alia nō haberet, ex quibus posset vsuras reddere: & ita hanc opinionē tenet Ioā. Andr. in d. c. quāquam, in nouella, & ibi Ioan. de Lignan. Ant. de Butr. in d. c. tua nos, vbi Abb. d. n. 7. eā probat, dicens quod moderniores communiter eam tenuerūt: idem Abb. n. 12. in d. c. cū tu, super glo. fi. Medina in suo C. de restit. & vsura restituend. in respōsione ad 5. fundam. in vers. in 5. & vltim. fundamento, ibi, Nec obstat, fol. 143. & communiter Doctores in locis ordina-

rijs hanc sequuuntur,& testantur communẽ Ant. de Fan.de pignor. in 4. mẽbro.2.partis nu.155.Couar.d.libr.3. var. resolut.c.3.num.6.vers.his quidem prænotatis,& Nauar.in manual.Lat.d.cap. 27.nume.265.in vers.dico primum, ibi, tertio,& Silvest.verb.vsura 6.n.5. Thesaurus Christianæ relig.c.67.nume. 29. & Ludoui. Lopez in suo instructor. cõscientiæ.1.p.cap.111.colu. 673.vers. nec ratio, & in 2.p.c. 80. pag.635.& seq.vbi allegat Soto lib.6.de iustitia & iure.q.1. artic. 4. hanc nouissimè probat Petrus à Nauar.lib.3.de restitutione c.2.nume. 394.vbi se refert latius id agentem libr. 4.c.4.& Lud. Carb.d.quæstion.57. in 3. conclus. & ita est tenendum, quamuis Caiet. in opusc. quæstion. sex. de vsur. quæst. 1. necnon & Aragon. vbi supra pag. 705. colu .1. censeant priorem opi-
43 nionẽ procedere, † vbi eo tempore quo bona vsurarij ad tertium deuenerunt, vsurarius ipse nõ habebat alias res vnde posset debitoribus restituere vsuras, ad quem se refert Thesaur. vbi supra,num. 34. hoc namque iure verum non est, quandoquidem nulla sit hoc casu à iure constituta hypotheca, iuxta supradictã communem sententiam. Posset tamen saluari, vbi tertius hic, tẽpore quo eam rem acquisierit ab vsurario, titulo etiam oneroso, sciret tunc vsurarium esse obnoxiũ vsurarum restitutioni, nec aliunde eas posse reddere quàm ex illa re, tũc enim admitti poterit, hunc tertium bonorum possessorem vsurarij cogendum fore, vel vsuras restituere, vel bona quæ ab vsurario habuit, debitoribus, à quibus vsurę extortæ fuerunt, pro earum satisfactione tradere, secund. Couarru. vbi supra, quod mihi placet, & voluit gl.in d.c.cũ tu, ibi: Si verò ex alia causa,
44 puta quia emit ignoranter. † Si verò tertius hic possessor bona vsurarij titulo lucratiuo acquisierit, de ęquitate canonica cõueniri poterit, & ab eo pro restitutione vsurarum officio iudicis res sic acquisita auocari: & hoc quando bona empta ex pecunia vsuraria tertius acquisiuit. Si verò rem ipsam per vsurã acquisi tã quis possideat, siue titulo oneroso, siue lucratiuo, siue sciẽter, siue ignoranter, indistinctẽ poterit ab eo reiuendicari vndecumq;, cum nullum in vsurarium rei transierit dominium, ac proinde non valeat alienatio ipsius, tanquam de re aliena facta, vt prędiximus, & in specie hæc est comm. sententia. Doct. secund. Aragon. vbi supr. d. q. 78. pag. 703.colu. 1. vbi etiam quòd prædictus in specie extans primum omnium est restituenda ei, à quo extorta est, cum fructibus in specie stantibus, etiam si alij sint creditores priuilegiati, & mulier pro dote, & hoc in vtroq; foro.

45 Non obstat modò tex.in d.c.cum tu. de vsur. pro priori parte contra cõmunem suprã allegatus, quia text.ille nihil probat contra cõmunem, quia tantùm dicit q̃ possessiones emptæ pecunia fœnebri, debent vẽdi, & pretium solui illis à quibus extortæ fuerunt vsuræ, istud namq, idem fieret, si possessiones emptæ fuissent de pecunia licitè acquisita: nec tex.ille dicit, quod possessiones, quæ de vsuris comparatæ sunt, essent apud tertium titulo lucratiuo: & quãuis glo.fin. ibi hoc dicat, illud tñ non ideò est quod bona illa sint hypothecata, nã si ita esset, vendenda forẽt, etiam quando tertius ea possideret titulo oneroso, alijs bonis vsurarij deficientibus, quod satis euidẽter constat, sed venduntur ex quadam ęquitate deducta à Iurisconsulto in. l. si me & Titium. ff. si cert pet. & profectò benigna quadã interpretatione, secund. Couar. vbi supr. d.n.6.in princ. ibi, hoc tñ non ideò fit, vt sic non solùm à pœna sed etiã à peccato possint (quod per vsurariã extorsionẽ incurrerãt) liberari, vt in d.c.cum tu, in finalibus verbis, nec prædicto tertio, à quo præfatę possessiones auferũtur, pro solutione vsurarũ alijs bonis deficientibus considerabilis iniuria fit, cum ipse titulo lucratiuo: vel si oneroso, scienter in eis successerit, quare sibi imputet.

46 Hæredes tñ vsurarij tenẽtur ad vsurarũ restitutionẽ, siue filij sint, siue extranei: text. est expressus in c. tua nos, de

vsuris,& ibi cõmuniter DD. Conducit text.in c. in literis,de raptor. & in c.vlt. de sepult.glo.in c.quãquam,verb.facultates,de vsur. in 6.estq; cõmuni omniũ consensu receptũ, secund. Couar. d.lib. 3.var.resol.c.3.n.7.in princip.& secund. Ant.Gom.3.tom.c.1.dedelict.n.85.vers. aduertendum tñ: & procedit nõ solùm in foro exteriori, sed etiam in conscientia, secund.Mercad.de contract.c. 11. *de como ha de restituir el vsurero*, fol. 116. col. 2. vers. *lo primero*.& Aragon vbi supr. pag.705.vbi hoc tẽperat, dummodò defunctus bona reliquerit: q̃ si non tanta reliquerit, quanta sunt debita, hæres in conscientia non tenetur vltra vires hęreditarias, quicquid sit in foro exteriori, de quo agemus latius infra nu. 65. Eandẽ cõmunẽ sequitur Ioquẽs in foro conscięntæ Lud. Carb.vbi sup. cõclus.8.

47 Quod cõprobari potest ex eo, quod licèt iure ciuili ex delicto defuncti hæres nõ teneatur, nisi lite cũ defuncto cõtestata, vel ex ea parte, quæ ad eũ peruenit, vt in.l.1.C.ex delict.defunct.text.in §.non autem oẽs, institu. de perpetuis & temporal.actio.l. ex iudiciorũ, ver.fi.ff. de accusa.l.25.tit. 1.p.7.latè tradit decis. Pedemont.151.in princ. & Franc. Beci.
48 cons.9.n.4.cũ seqq.lib.1.† Quod procedat etiam in actione pœnali pro ipsa, vel pro interesse vel dãno, quia non competit de iure ciuili contra hæredes delinquentis, nisi ipse decedat post litẽ contestatam, vel aliquid ad hæredes peruenerit, vel saltem facti sunt ex eo locupletiores, vt ex pluribus iuribus, & ex.l.3. titul.15.p.7.& ex l.3. titu.16.p.7. probat Anto.Gom.vbi sup. limitans in condi-
49 ctione furtiua,† quia ppter furti frequẽtiam transit cõtra hæredes pro æstimatione, licèt nihil ad eos peruenerit, vt in l.si pro fure. §. fi. ff. de condict.furtiua,
50 & ibi cõmuniter DD.† De iure tñ canonico & eius ęquitate hæres tenetur ex delicto defuncti ad rei restitutionem,& dãni satisfactionẽ, etiã si ex eo crimine nihil ad eũ peruenerit, vel lis contestata non fuerit: ita decreuit Sũmus Pontifex expressè in d.c.fi. de sepult. vbi loquens in homicida, incẽdiario, violatore Ecclesiarũ, incestuoso,& in eo qui violentas manus iniecit in Ecclesiasticas personas, inquit tex. q̃ hęredes eius,& propinqui, ad quos bona ipsius peruenerũt, sunt cõpellendi censura Ecclesiastica, vt pro eodẽ satisfaciant. Idẽ in hæredibus incendiarij Ecclesiarũ probat text. in c. in literis, de raptor. ibi: Et hæredes eius moneas & cõpellas, vt ijs, quibus ille per incendium, vel alio modo dãna contra iustitiã irrogauerit, iuxta facultates suas condignè satisfaciant, vt sic à peccato valeant liberari: idem probat tex. in c. à nobis.28.in fin. de sentẽtia excõmunic. & ibi notat glo.fin.& alia plura iura cumulat Panormit.in d.c.fi.n.5. & vbique glo.& cõmuniter Canonistę citati à Couar.d.lib.3.var.resolut.c.3.n. 7. & Iulius Clar.in sua pract.crimin.§.fin.q.51.vers. vlterius quæro nunquid hæres, & decis. Pedemont.151.n.5.

51 Itaq; hoc discrimẽ reperitur expressum inter ius canonicũ & ciuile, vt illo iure hæres teneatur ex delicto defuncti ad prędicta, etiãsi ex eo crimine nihil ad eũ peruenerit, vel lis non fuerit contestata cũ defuncto: non sic iure ciuili: ita glos.nũcupatim, in d.c.vlt.de sepult.cõmuniter recepta, vt cõstat ex Hérico ibi, & Abb.post n.6.& in d.c.in literis, n.3. de raptorib. & testantur Anto. de Butr. Ruin. & Roder. Suar. eosq; referens D. Couar.vbi sup.d.n.7.vers.& ideò, est cõmunis secund.Angel.in sũma verb. hæres, vers. vtrùm hæres teneatur ex delicto,& Ant.Go.vbi sup.d.nu.85. vers.ex quib⁹ infertur,& hãc esse commu.Legistarũ & Canonist.dicũt Petr.Dueñ. reg. 13.n.12.Suarez allegat.26.n.4.& Mench. controuersiar.illustr.c.96.nu.27.versic. sexta limitatio,& Iul.Clar.in pract. crimin.d.§.fin.q.51.vers.vlterius. Intelligit tñ hoc verũ Abb.in d.c. fi.de sepult.col. penult. post Bart. in.l.1. ff.de priuat.delict.quãdo actiones descendentes ex delicto defuncti, ex parte hęredis sunt pœnales, ex parte verò actoris sunt rei persequutoriæ: sec⁹ verò, si ex vtraq; parte sint pœnales, vt ibi per eos, quos refert &

sequitur decis. Pedem. 151. n. 8. quod qui dē ꝓbari videtur ex d. cc. iuris canonici.

33 Hinc est, vt licèt iure ciuili attento, decedente stupratore virginis ante litē contestatā, nó possint eius hęredes conueniri pro damno, interesse vel dote, de iure tñ canonico per supra dicta cótrarium erit dicendū, quia tenétur hęredes exonerare conscientiā ipsius defuncti, secund. Collectar. in c. 1. col. 2. de adult. quem refert & sequitur Ant. Gom. vbi supra, nu. 8. vers. ex quo ego.

Sed contra supra dictā cómunē differentiam inter ius canonicum & ciuile, tenet Abb. in d. c. fi. de sepult. existimās ius Pontificiū minimè à ciuili dissentire in hoc: sed ideò iure canonico teneri hęredē ad satisfactionē dāni, & læsionis illatę per defunctum, quia tacitè saltem, ipsi defunctus decedēs signis contritionis promisit, & iniūxit hęredibus illius damni compensationem, sicq; hæres ratione huius tacitę permissionis vel prę-cepti, potius quam ex delicto teneatur. idē Abb. in d. c. in literis, pro cuius opinione facit glo. vlti. in d. c. à nobis 28. de sentent. excōmunic. dicēs in proposito d. c. in literis, de raptor. & d. c. vltimi de sepult. ꝙ cum ille defunctus pœnituerit & contritus fuerit, quantū in se fuit, satisfecit, & per eum non stetit, vnde hæredes, ad quos bona peruenerint ipsius, compellendi sunt satisfacere pro ipso, & sic glo. illa intelligit præd. iura: quam glossam probarunt ibi Abb. & Felin. & dixit singularē Angel. de Clauas. in sūma verb. hæres. §. 4. & alij plures relati per decis. Pedemont. vbi supra, nu. 4.

N hilominus tñ cōmunis supra dicta differētia est tenēda, quia ex d. c. tua nos de vsuris, deduci potest, hęredes vsurarij teneri ad restitutionē, etsi is impœnitēs decesserit, secund. Bald. in l. 1. n. 13. C. ex delict. defun. Nec obest ꝙ secund. Abb. vbi supr. illa decisio specialis est in vsu-
34 rarijs, †quia vsurarius nó tenetur ex de-licto, sed ex quasi contractu, nēpē cōdi-ctione indebiti, iux. glos. cōmuniter ap-probatā in c. Michael. de vsuris, verbo Pater, ibi: Quia hæres. & in c. Episcopū, 16. q. 6. Qua ratione Abb. & Anania in d. c. tua nos. Bart. in l. 1. n. 8. ff. de priuat. delict. & Aret. in rubr. ff. de acquirend. hæred. colu. 3. censent, hæredes vsurarij teneri omnino ad vsurarū restitutionē, nó ex delicto defuncti, sed ex cōtractu: hoc nāq; apertè falsum est, quādoquidē non solùm hæredes vsurarij, sed etiam furis, incēdiarij & raptoris, aliorūq; delinquentiū, tenentur ad damni illati per suos defunctos satisfactionē, etiā si defūctus impœnitēs decesserit, in foro saltē exteriori Ecclesiast. & in foro conscié tiæ, vt tenet Faber in. §. pœnales, instituta de action. & Aret. vbi supr. atque Adrianus quodlib. 11. art. 1. quos refert & sequitur Couar. d. n. 7. latè id comprobans, & opinionē Abb. supra dictam cōtrariā ex professo improbans. Prætereà iura canonica supra citata obligātia hęredes præd. omniū delinquentiū ad restitutionē, & satisfactionē lęsionis, atq; damni illati per suos defunctos, id statuerūt atq; sanxerūt, pro exoneratione conscientiarū eorundem, & vt peccato liberentur vt ipsa proclamant, ad quam satisfactionē omnes naturali iure tenē-tur non ex contractu nec quasi contractu, sed ex causa illatæ læsionis proximo, quia secund. diuū August. nō dimittitur peccatū, nisi restituatur ablatū, vt in reg. peccatū, de regul. iuris, in 6. hęredes igitur vsurarij non ex cōtractu, vel quasi, sui defuncti ad restitutionē vsurarum tenentur, cùm si ad contractū defuncti respiciamus, potius tendit ad habendas vsuras, quām ad eas reddendas, sed ex delicto cōmisso in eas recipiendo atque exigendo, ex prædicto contractu pro ex oneratione conscientię eiusdem defuncti, vt à peccato liberetur.

Secundò, contra cōmunem supra dictā differentia, cum additione Decij in d. l. pupillum. §. in hæredes. ff. de reg. iur. alia ratione nititur irruere Couarru. vbi sup. nu. 7. vers. vel qđ forsan verius est,
55 existimās, †etiā iure ciuili hęredē teneri ad satisfactionē damni illati ex delicto defuncti actione reipersequutoria, quā-uis nihil ex eo crimine ad hęredem pe-ruenerit,

uenerit, nec fuerit lis à defuncto contestata, quemadmodū & iure canonico, & in interiori animæ iudicio ad id hæres tenetur: iura namq; ciuilia, quibus decidit̄ hęredē non posse ex delicto defuncti conueniri, intelligenda sunt, inquiunt illi, quoad actionē pœnalem, vt pœnā criminis soluat, nó autem quoad dāni illati persequutionē, quia actione persequutoria rei & damni illati cōueniri hæres propter crimen defuncti poterit adhuc in foro ciuili & seculari: pro quo nouiter Couar. expendit text. in. §. his autem verbis, instit. de lege Aquil. quem singularē appellat ipse, dum text. inquit, actionē legis Aquiliæ pœnalem esse, quia non solùm tanti quis obligatur, quantū dānum dederit, sed aliquādo longè pluris: ideoq; cōstat in hæredem actionem non transire, quę transitura fuisset si vltra dānum nunquā lis æsti-
57 maretur: in idem citat l. si pro fure. ff. de cōdict. furt. & §. vlt. inst. de obligat. quæ ex quasi delict. nascuntur, qui text. loquuntur in condictione furtiua, prædicens Couar. ꝙ licet omnium consensu (vt vidimus) alleueretur esse speciale ibi in condictione furtiua, vt contra hęredē furis detur, ipse verò non videt congruam rationē differentiæ inter damnum illatum furti crimine, & illatum incendio, rapina, simili ve scelere, quātum ad ipsius damni reparationē, & proinde idem existimat dicendū in omnibus supra dictis, qđ in cōdictione furtiua statu-
58 tum est: quam opinionē aduersus com-munē tenuit prius Abb. in d. c. fin. colu. penult. de sepult. post Bart. in. l. 1. ff. de priuat. delict. quos sequitur alios allegans decis. Pedemont. 151. nu. 8.

56 Hæc tñ opinio etsi subtilis sit, ac in scholis sustentabilis, nihilominus tenenda non est, sed communis, quæ bene probatur in iuribus supra pro ea allegatis. Nec obstat tex. in d. §. his autē verbis instit. de l. Aquil. in verbis supra relatis, ibi, Quæ trāsitura fuisset, si vltra dānū nunquā lis æstimaretur: quia hęc verba huc tendunt, vt probet, actionē sui natura non pœnalē transire ad hæredē, vt ipsamet expressè sonant, ibi, Si vltra dā-nū nunquam lis æstimaretur: quo casu nos non loquimur, sed quando actio de sui natura est pœnalis, vt contingit in actione legis Aquiliæ, quæ ob id nullo modo transit in hæredem de iure ciuili, vt idemmet tex. probat, ibi, Pœnalē esse huius l. actionē, iunctis verbis statim sequentibus, ideoq; cōstat in hæredē eam actionē non transire: itāq; sensus clarus, planus & verior illius text. is est, nempè quod actio legis Aquiliæ est pœnalis, & ideò ad hæredē non transit, quæ transitura fuisset, si sui natura pœnalis non esset, hoc est, si vltra damnum nunquam æstimaretur, tunc namq; dicitur nō esse poenalis, quia si aliquando vltra dānum æstimaretur, licèt in aliquo casu id cessaret, adhuc non transiret etiā eodē casu ad hæredem, eo ꝙ sui natura aliàs vltra
57 dānū æstimatur: †propria namq; natura inspicienda est, & iuxta illā iudicādum, non verò secundùm accidentalē, iuxta glos. ibi, verbo æstimaretur, & cōmuniter DD. sicq; potius ille text. est expressus pro communi supra dicta sententia rectè intellectus, quàm cōtra eam, dum in eo probatur, actionē poenalē nó trā-sire ad hæredē, secus in actione, sui natu-ra nō poenali. In condictione autē furtiua, vt prædiximus, ideò iura aliud voluerūt, nempè quōd transeat ad hæredē, quamuis poenalis sit, propter frequentiā nempè criminis furti, in eiusq; ōdiū;
58 quæ ratio satis vrgēs est. †Secundò cō-munis sententia prædicta, quæ habet, ꝙ iure ciuili attento actio poenalis non transit regulariter ad hæredē, quādo ad eum nihil peruenit ex eo crimine, nec fuit lis contestata cum defuncto, limitatur in actione poenali oriente ex contractu, hęc namq; transit ad hęredem, si dolus commissus in contractu, vel circa contractū, purgatur per actionē orientem ex illo contractu, & non per actionem aliunde descendentē: ita notabiliter distinguit Bart. in l. 1. ff. de priuat. delict. quem sequuntur Bald. in l. 1. sub nu. 13. & Salic. ad fin. C. ex delict. defunct. quos refert & sequitur Angel. in §. non autem,

autem, nu. 6. instituta de perpet. & temporal. action. & omnes supra dictos referens Francis. Bec. cons. 9. nu. 11. libr. 1.

59 natura enim contractus est, vt actiones ex eo descendétes transeant ad hæredes, & ideò meritò hæredes tenentur, l. quæsitum. §. fin. iunct. l. cum precario. ff. de precarijs. Salic. Ange. & Bec. vbi supra, Quo fit, vt si sit adiectus modus in contractu, non impleto modo, res condica-

60 tur & vendicetur, & condictio, & vendicatio actiones ciuiles sunt, & ad rem dantur, non ad vindictam defuncti, & ex cótractu nascuntur, quia sic fuit conuentum: & licèt res restituatur, quia delictum cómissum fuit, & pacta non seruata, actio tñ iudicabitur secúdùm propriam naturam & aptitudiné, quæ originaliter est ciuilis & persequutoria, nec intuebimur, quod superuenit & accidit, scilicet delictum, ob quod perdit contrahens, secund. Andream de Isernia in c. 1. §. porrò, sub n. 28. quæ sit. 1. causa beneficij amittend. quem refert & sequitur sic declarans hanc materiá Bec.

61 vbi supra: sic etiá locator potest ob pensioné nó solutá expellere conductorem vel eius hęredes, secúd. Alex. cons. 131. in causa, n. 6. lib. 4. qué sequitur Bec. vbi s.

62 Verùm iure canonico, vt prædiximus, cómunis prædict. sententia non procedit, hoc si quidem iure actio etiá pœnalis, licèt nihil ex eo crimine ad hæredé peruenerit, nec lis fuerit cum defuncto contestata, in hęredem trãsit: qđ etiam seruandum esse existimo in foro ciuili, cum concernat peccatum, puta quia id ideò dispositum est iure canonico, vt defunctus à peccato liberetur, & pro ex oneratione conscientię eiusdé, vt diximus: sed in concernentibus peccatum standum est etiam in foro ciuili iuri canonico, iuxta tex. cum glo. & ibi cómuniter DD. c. in fi. de præscriptio, tametsi decis. Pedemo. post Ruin. & Franc. Tigrini atq; Voglinũ, quos refert & sequitur d. decis. n. 6. & 7. teneat contrarium, nempè quod in terris non subiectis ratione tępora litatis Ecclesiæ, seruetur ius ciuile, in locis verò supposítis Ecclesiæ ius canonicũ, vbi duobus modis, nõ tñ concludentibus meo iudicio, respondet nostro fundamento prædnępè qp in cócernétibus peccatũ standũ sit iuri canonico, etiã in foro ciuili, præterquã q illę euasiones sunt contra cómu. sentẽtiam, qua probatur d. fundamentum.

63 Hęredes autẽ vsurarij nõ insolidum, sed proportionibus hæreditarijs tenentur, sicut pro alijs debitis, vt nũcupatim probat Silvest. in summa verb. vsura. 6. nu. 10. vers. secund. & Nauar. in manuali Latin. c. 17. n. 278. quidquid aliud senserit Angles vbi supra, in q. de vsurario, pag. 281. in princ. & Silvest. vbi supr. in vers. qđ limita, & Mercado vbi supr. d. c. 11. fol. 117. in princ. limitant quando in hæreditatẽ esset aliqua res per vsuram acquisita, vel ex pecunia fœnebri titulo lucratiuo, quia eam habẽs tenetur in solidum ad restitutionẽ eius; qđ comprobari, potest ex supra dictis: sequitur Pet. à Nauar. lib. 3. de restitu. c. 2. n. 413. vbi etiã loquitur quando hæres successit in crimine vsurarũ, & addit qp aliàs tenétur pro viribus hęreditarijs: & qp hæredes vsurarij obligentur tantùm restituere pro ratione tantùm hæreditatis acceptæ, etiam si non confecerint inuẽtariũ est cómunis, secund. Lud. Carb. vbi sup. d. q. 57. in 8. cócluf. vers. obligatur.

64 Si tñ hæredũ aliquis vsurarij fiat non soluendo, licèt respectu aliorũ debitorũ ex causa licita, alter pro illo non teneatur iure ciuili, vt in. l. legatorũ. ff. de legat. 2. in foro tñ canonico tenentur cæteri hęredes vsurarij in solidum fauore animæ defuncti, vt citius liberetur ex integra satisfactione, per d. c. tua nos, & ibi glo. & ita cómuniter tenetur & practicatur, secund. Silvest. vbi supra, vers. tertiũ, & ante eum tenuit Hostiens. in d. c. tua, de vsur. & est cómunis opinio, vt attestatur Alciat. in l. 2. §. & harũ, nu. 31. in fin. ff. de verborũ oblig. qué refert idem sequutus Iul. Clar. in pract. crim. §. fi. q. 51. vers. sed pone, sequitur Nauar. vbi sup. Quod est intelligendũ, secund. ipsos iuxta vires hæreditarias, & hæc cómunis sententia omnino in praxi sequenda

quẽda est fauore animæ defuncti, vt prędiximus: tametsi Ant. de But. quẽ refert Silvest. vbi supr. in puncto iuris teneat contrariũ, nępè nihil in hac specie esse speciale, sed sicut in cæteris debitis defuncti hęredes tenẽtur pro portione hęreditaria cõfecto inuẽtario, & vnus pro altero non tenetur, ita & in hac specie idem dicendũ sit: quam opinionẽ ęquiorem, & veriorem esse putat eam probans Medina de resti. c. de vsur. restit. in respons. ad 5. in vers. in quinto & vlt. argu. vbi tñ priorẽ opinionẽ fatetur fuisse cómunem antiquiorum Canonistarum, & opin. Medin. referens alios eam tenẽtes, sequitur Pętrus à Nauarr. libr. 3. de resti. c. 2. n. 412. cum seqq. præcipuè nu. 414. hanc etiã sequitur Palat. libr. 4. de contract. & restit. c. 9. pag. 342. in fin. nihilominus tenendum est quod prædixi.

65 Dubitari tñ solet in proposito an hæredes, qui ex delicto defuncti tenẽtur iuxta proximè dicta, teneãtur etiã vltra vires hæreditarias, si inuẽtariũ nõ cõfecerint? Et pars affirmatiua videtur prima facie tenenda, ex eo qp hęredes tenentur insolidum ad soluenda debita defuncti non confecto inuentario, vt in. l. fi. §. fin verò postquã. C. de iur. delib. & in. l. 10. tit. 6. p. 6. sed dãni illati proximo à defuncto restitutio inter verè debita cõputari debet, imò à fortiori in hoc idem videtur dicẽdũ qđ in alijs debitis, nępè vt citius anima defuncti à peccato liberetur, vt in d. c. in literis, cũ simil. de raptor. Secũdò, quia hæres non tenetur ex delicto defuncti aliquà dispositione iuris speciali, sed ex tacito præcepto testantis qui pœnitens decesserit: & in terminis ex hoc 2. fundamento ita tenet Abb. in d. c. in literis. vbi gl. idé Abb. in d. c. tua. & sequitur Paul. Castr. in rubr. ff. de acquirẽd. hæred. vbi Aret. col. 3. eam defendit in vsuris, licèt in reliquis aliud teneat.

Sed contrarium simpliciter in omnibus ex delicto prouenientibus, nempé hæredes, qui non confecerunt inuentariũ vltra vires hæreditarias minimè teneri, probari potest atq; tenendum videtur primò ex eò, qp prẽter (ne dicã contra) iuris regulas ex delicto defuncti cõueniantur. Præterea & secundò per tex. in c. quamquam. de vsur. in 6. & in d. c. tua nos: & in d. c. in literis, quibus hæc satisfactio iniungitur hæredibus, iuxta facultates defunctorũ. Tertiò, in c. cum tu. de vsur. in fin. vbi vsurarius propter paupertatẽ excusatur à pœna & restitutione: ergo idé dicendũ est in ipsius hæredibus. Quartò, quia in his casibus hęredes ex delicto defuncti, potiusquã ex contractu conueniuntur, vnde oportet rigorem hunc aliqua ęquitate tẽperari: & ita hanc opinionem tenent atq; probarunt Federic. de Senis cons. 12. Ioann. Andr. Dñicus, & Frãc. in d. c. quãquam, super glos. mandauerint. Henric. in d. c. vlt. de sepult. Aret. cons. 148. col. vltim. Anania in d. c. tua nos. & latius in d. c. in literis, vbi n. 7. eã dicit esse cómunẽ: quod etiã testantur Ruin. cons. 20. circa finem lib. 4. & Couar. eam sequutus expressè d. c. 3. n. 8. & Bossius in sua pract. crimin. in tit. de pœnis, nu. 34. Deniq; & Iul. Clar. vbi supr. in vers. scias tamen, & est crebrior sentent. secund. decis. Pedemont. 151. n. 9. quã eam sequitur, allegãs ad idem Bened. Cap. in suo lib. commu. opin. conclus. & reg. c. 67. & Villalobos verb. hęres, n. 2. est etiã cómunis, secund. Ant. de Fano de pignor. 4. membro, 2. p. nu. 124. vbi quod pro satisfactione delicti per defunctũ commissi omnia bona delinquentis, sint tacitè hypothecata dãnificato, siue peruenerint ad hæredes delinquentis siue ad alios tertios possessores, de quo quid tenendũ sit, supra resoluimus. Et tenendo hanc sentẽtiam, quæ verè cómunis est, non obstant duo fundamenta supra pro opinione contraria adducta, & non quidem primum, quia cessat ex fundamentis communis, quibus illud destruitur: nó secundũ, quia contrarium probauimus supr. n. 62.

Nihilominus tñ in puncto iuris opinio præfata Abb. cótra receptã sententiam iustius defendi potest, secundũ, D. Couar. vbi supr. & in foro conscientiæ eam probat Silvest. vbi sup. d. n. 10. vers. quartum: fundamenta enim communis sententiæ non vrgent, quia priora tria procedere videntur, aut saltem intelligenda

genda iuxtà iuris diſpoſitionem, nempè confecto inuentario, aliàs ſecus, cũ hæredes ſint in culpa ipſum non conficiendo, ſicq; ex propria culpa tenentur in ſolidum, cum poſſent id damnũ præcauere adeundo hæreditatem cum beneficio inuentarij, illudq; conficiendo intra tẽpora ad id iure ſtatuta. Quartũ deniq; communis ſententiæ fundamẽtum non aſtringit, ſed de æquitate non ſcripta procedit: nihiloſecius tamen in iudicando & conſulendo tenẽda eſt prę fata, & communis ſententia, cũ ſit probata authoritate tantorum Patrum, probabilibuſq; fundamentis fulcita, quæ et ſi dubia foret in foro exteriori, in interiori tamen animę omnino ſecura & te-
66 nẽda eſt, †quia lex ciuilis aliud prę cipiẽs eſt fundata ſuper prę ſumptione, ꝙ bona defuncti occultauerit hæres, qui inuentarium non fecerit, atq; ea ſubtraxerit, vt in auth. de hæred. & Falc. §. ſi verò ex preſsim: quibus in foro animę ſtandum non eſt, ſed veritati, ſecund. Bal. in l. cum quis, nu. 14. verſ. item poſuit. C. de iur. & facti ign. ſequitur plures referẽs Frãc. Mantic. de coniectur. vltim. volunt. lib. 2. tit. 14. n. 14. Ita in terminis tenet Angel. in ſumma verb. hęres, in q. vtrùm hæres teneatur ex delicto, verſ. intellige in quantum, ibi, & placet in conſciẽtia. Silueſt. d. verb. vſura 6. n. 10. verſ. quartum, ibi, in foro tamen animæ, & Mercad. d. c. 11 *de como ha de reſtituir el vſurero*, fol. 116. col. 2. verſ. *que en conciencia*, & Ludouic. Lopez vbi ſup. in 2. p. c. 80. pag. 687. verſ. 2. dicimus, vbi ſecus dicit eſſe in foro exteriori, niſi cum beneficio inuẽtarij hæreditatẽ adirẽt: & ibi latè agit vtrùm hæredum ſinguli in ſolidum teneantur, an dumtaxat pro rata.

67 Imò vt conſtat ex eiſdem, regulare eſt, vt hæres in foro animę ad debita vltra vires hæreditarias minimè teneatur nõ confecto inuentario, ſi reuera nihil occultauit, & quantum habuit ſoluit, ex præd. ratione, & quia confitenti creditur in omnibus: qđ etiam tenuit Hoſtiẽſ. in ſua ſumma tit. de teſtam. §. penul. verſ. quid ſi bona, & Ioan. Andr. in d. c quamquam, de vſur. libr. 6. in nouellis, Bart. in rubr. n. 3. ff. de acquirend. hæred. dicens quod ita tenent Theologi, vt vidit in ſententijs eorũ, & ibi Alex. n. 7. idẽ Bart. in l. 1. nu. 45. C. de ſacroſanct. Eccleſijs, Felin. in c. 1. n. 44. de conſtit. dicit magis cõmunem Iaſ. in rubr. ff. de acquir. hæred. nu. 23. & 24. & cõmunem profitetur Carol. Ruin. conſ. 20. libr. 4. col. penult. Anchar. conſ. 402. & 411. Gratus conſi. 91. n. 41. lib. 1. Alciat. in c. nouit. nu. 12. de iudic. & in reſpon. 502. n. 5. verſ. adduco, Boerius q. 53. n. 4. Decian. conſ. 49. n. 60. lib. 2. Phanũtius in tract. de inuent. p. 7. n. 274. vbi alios refert, qui propè omnes loquuntur reſpectu creditorũ, & D. Couar. in c. 1. n. 16. de teſtam. Segura in l. 1. §. ſi vir vxori, nu. 125. ff. de acquir. poſſ. & ibi addit. Did. Perez, idem Perez in q. 10. proœmial. ordinament. Regal. verſ. lex itidẽ, col. 18. & eſt cõmunis ſecund. Ioan. Oroſc. in l. 2. n. 3. & 4. ff. de offic. procurat. Cæſ. & ſecund. Menoch. de ſucceſſ. creat. §. 1. n. 26. & §. 2. n. 12. eandem ſequitur & dicit cõmunem Abb. conſ. 74. n. 9. in 2. p. conſ. & Anto. Gom. plures referens in l. 3. Taur. n. 121. Palud. in 4. diſtin. 15. q. 2. art. 5. Silueſt. in ſumma verb. hæreditas. 3. q. 5. & nouiſsimè alios referens Petrus à Nauar. d. lib. 3. de reſtit. c. 4. n. 172.

Contra hanc tñ receptiſsimam ſententiam auſi ſunt tenere Federic. de Senis conſ. 21. & nonnulli alij opinantes nullum in hoc eſſe diſcrimen inter cõſcientiæ forũ & iudiciale, eo mõti fundamento, †q. lex humana quæ iuſta eſt, etiam in foro animę eſt ſeruanda, iuxta gloſ. communiter receptam in c. quæ in Eccleſiarum, de conſtit. tenent D. Thom. & communiter Theologi. 2. 2. q. 96. arti 4. Bart. & communiter DD. in l. ſi quis prõ eo. ff. de fideiuſſ. diximus latè libr. 2. pract. quæſtio. q. 179. nu. 9. & 10. & nouiſsime bene probans, alios allegans Menoch. libr. 1. præſump. quæſti. 88. nu. 8. & 9. Sed illa lex, quę non confecto inuentario cogit hæredem hæreditaria onera ſubire in ſolidum, eſt iuſta: ergo in iudicio interiori etiam ſeruanda erit: & ita hanc opinionẽ ex alijs etiam fundamẽtis, inefficacibus tamẽ, ſequitur Mech. dict. §. 1. num. 26. Imol. tamen in rubr. ff. de acquiren. hæred. diſtinguit in hoc inter hæredem ſcientem nõ ſufficere vires hęreditarias, & adhuc adeũtem, vt hic in conſcientia teneatur vltra vires hæreditarias, inuentarium non conficiens, quia viſus fuit quaſi contrahere cum creditoribus, & velle ſe ipſis obligare, & hęredem ignorantem, vt hic minimè in conſcientia vltra vires hæreditarias teneatur: & idem ſi dubitetur, an ſciuerit, vel ignorauerit.

69 Sunt tamen qui ſupra d. communem ſententiam quo ad legatarios tantùm locum ſibi vendicare teneant, opinionem verò Federic. & ſequacium quoad creditores: ita Aret. in d. rubr. ff. de acquirend. hæred. quam concordiam probauit etiam D. Couar. vbi ſupra, d. num. 16. ad fin. & Mencha. d. §. 2. n. 12. & Mol. etiam aduerſus communem de iuſtitia & iur. tract. 2. diſputatione 217. colum. 1331. cum ſeq.

70 Quid tenendum? Ego profectò communem ſententiam probo, tam quoad creditores, cum quibus ipſa nũcupatim loquitur, & ſe habet, quàm quoad legatarios à fortiori, vtroque enim caſu exiſtimo verius, & receptius eſſe, hæredem in foro animæ non teneri vltra vires hæreditarias, quandoquidem hæc eſt in eo veriſsima maxima, non eſſe ſtandum præſumptioni, ſed veritati, ſed in noſtra ſpecie lex ciuilis, vt diximus, fundatur in ea præſumptione, nempè quod hæres non conficiens inuentarium occultauerit, vel ſubtraxerit bona defuncti, & ideò quod teneatur creditoribus, & legatarijs in ſolidum vltra vires hæreditarias, vt prædiximus: ergo in conſcientia huic prę ſumptioni ſtandum non eſt, quoties certum fuerit alia bona defuncti non ſupereſſe, & nouiſsimè poſt hęc ſcripta vidi Menoch. vbi ſupra, d. quæſ. 88. num. 3. dicentem quod hanc ſententiam reſpectu legatariorum tenent omnes, & à fortiori de creditoribus hoc affirmant, & quoad creditores eſt magis recepta opinio, eamque in vtroque probat. Non obſtat, quod præd. l. ciuilis ſit iuſta, ac proinde eam eſſe in foro conſcientiæ quoque ſeruandã, quia fatemur

iuſtam eſſe, ſed tamen fundatam eſſe in prę ſumptione, quo caſu lex, licèt aliàs iuſta, in foro conſcientiæ non eſt ſeruanda, quando conſtat manifeſtè de veritate contraria, vt communiter omnes Theologi fatentur, eſtq; veriſsimũ. Cõprobatur etiam, quia prædicta. l. ciuilis diſponens contrarium, eſt pœnalis, ob non confectionem inuentarij: ergo nõ obligat in conſcientia ante condemnationem, iuxta receptiſsimam propè omnium ſententiam, de qua alibi diximus
71 latius. † Poteſt tamen opinio Federic. de Senis, & cęterorum contrarium tenentium intelligi, quando creditores in iudicio & foro exteriori experiuntur, in quo hæres ille condẽmnatur, nam tunc parere tenetur ſententię iudicis etiã in foro conſcientiæ, vt probat Menoch. d. n. 3. ibi, verum tamen, & nu. 7.

72 Illud tamẽ quod Bald. voluit in rubr. ff. de acquir. hęred. indubitanter verum non eſt, nempè hæredem non conficiẽtem inuentarium, in foro contentioſo canonico non teneri vltra vires hæreditarias, ex text. in c. Raynaldus. in fin. de teſtam. ibi: Cumque inuentarium fecerit, & ita Bald. in hoc communiter reprobatur per DD. ſecundùm Menoch. eos allegantem d. §. 1. nume. 27. & addit. Bar. d. rubr. ff. de acquir. hæred. ſub nu. 3. vbi ſaluat opinionem Bald. in duobus caſibus, de quibus ibi per eum.

73 Eccleſia autem & clerici hæredes defuncti, an teneantur vltra vires hæreditarias, ſi inuentarium non confecerint, videndus eſt latè de hoc agens Couarr. d. c. 1. nu. 14. de teſtam. & nouiſsimè Aluarus Valaſc. conſultatione 52. n. 47. & Molina d. diſputatione 217.

SVMMARIVM.

1 *MAnifeſtus vſurarius teſtari non poteſt, etiam ſi pœnituerit, atque vſuras reſtitui mandauerit, nec tradendus eſt Eccleſiaſticæ ſepulturæ, nec admittendus ad Sacramenta Eccleſiæ, niſi de vſuris plenariè ſatisfecerit iuxta eius facultates, vel de ſatisfaciendo idoneè cauerit ijs, qui eas habere debuerint, vel alijs eorum nomine, expreſſa*

pręsa quantitate, si manifesta sit, alioquin arbitrio eius, qui cautionem receperit moderanda, &c, vt hic, nec oblationes eius quisquam accipiat, vt in num. 2. sub poenis cõtentis n. 1. & 2. aduersus recipientes eum ad Ecclesiasticam sepulturam, vel eius oblationes contra formam prædictam.

3 *Differentia inter decisionem tex. in c. quamquam, de vsur. in 6. & c. quia in omnibus. de vsur. vbi prædicta continentur.*

4 *Cautio idonea in proposito intelligitur fideiussoria, vel pignoratitia, non autem simplex cautio, nisi iuret fideiussorem vel pignora dare non posse, idque sit verisimile.*

5 *Manifestus vsurarius in periculo mortis constitutus, si velit prædict. cautionem præstare, & non possit, à quolibet Sacerdote eius confessio audiri potest, & absolui, & obtenta ab eo facultate, Episcopo eius confessionem declarabit ad effectũ de quo hic.*

6 *Manifestus vsurarius est ille, qui palam & publicè foeneratitiam artem ita exercet, vt ipsa operis euidentia nullam excusationem habeat, vt quia tenet altare suum paratum, & nu. 15.*

7 *Non satis est probare aliquem esse vsurariũ, nisi illa qualitas manifesti quoque probetur, & nu. 22.*

8 *Manifestus vsurarius nõ est, qui semel aut bis sub vsuris mutuo dedit pecunias, licèt hoc probetur.*

9 *Manifestus vsurarius non solum dicitur ille, qui in foro omnibus videntibus sub vsuris mutuat, sed etiam is qui domi vsuras assidue frequenterque exercet.*

10 *Pronũciatio iudicis an sit necessaria super hoc manifesto euidenti & notorio crimine?*

11 *Ordo iuris an sit seruandus in notorijs.*

12 *Manifestus vsurarius dicitur qui crimen ipsum confessus est in iudicio, vel etiã extra publicè coram Sacerdote & testibus, ita vt id in plurium notitiã deuenerit & alijs modis, de quibus hic: sed contra num 16. & 23. quod debet confiteri sub vsuris publicè sæpius, vel domi frequenter mutuasse, & nu. 24. an idem sit seruandum si tractetur de poenis d. c. quia in omnibus.*

13 *Manifestus vsurarius dicitur etiam qui ob hoc crimen iam à iudice per sententiam damnatus est.*

14 *A communi opinione recedendum non est iudicando & consulendo, etiam si contra eam videretur casus lex.*

17 *Nomina verbalia requirunt frequentiam, & in vno actu non verificantur.*

18 *Confessio iudicialis & sententia inducunt notorium iuris, non verò notorium facti, vt hic declaratur.*

19 *Argumenta in casu c. cum indioecesi. de vsur. appellãtur indicia, vel aliæ apertissimæ & vrgentissimæ probationes.*

20 *Qualitas, in qua lex seu dispositio se fundat, debet ante omnia constare.*

21 *Lex in quibus casibus deficit, non est nec actio vtilis danda.*

CAPVT XIX.

De manifestis vsurarijs.

1 GRegorius Decimus in Concil. Lugdunensi statuit, vt vsurarij manifesti, etiã si iusserint vsuras restitui, & criminis commissi pœnituerint, minimè Ecclesiasticæ sepulturæ tradãtur, nec ad Sacramẽta Ecclesiæ admittãtur, & ꝙ testamentis ipsorũ aliquis nõ interfit tanquã testis, imò & ꝙ eorũ testamenta sint nulla ipso iure, nisi de vsuris ipsis fuerit iuxta eorũ facultates, vel post obitum plenariè satisfactũ, aut illis quibus facienda est restitutio, si presto sint, vel alijs eorũ nomine idoneè de restitutione facienda sit cautum expressa quantitate, si ipsa manifesta fuerit, alioqui arbitrio recipiẽtis cautionẽ moderandã: & ꝙ si scienter minorẽ quam verisimiliter credatur moderauerit, ad satisfactionem residui teneatur. Religiosi autẽ & alij, qui manifestos vsurarios cõtra prędd. fãctionis formãa Ecclesiasticã sepulturã, pœnæ Lateranensi. Concil. cõtra vsurarios promulgatæ subiaceant: ita habetur in cap. quamquam, de vsur. in 6. imò excommunicantur ipso facto, si hoc scienter fecerint, vt in Cleme. 1. de sepult. † Sed 2 & Alexand. III. in Concil. Lateranensi. præceperat, vt vsurarij manifesti nec ad cõmunionẽ admittãtur altaris, nec Christianã (si in hoc peccato decesserint) accipiãt sepulturã, sed neq; oblationes eorũ quisquam

quisquã accipiat sub pœna restitutionis accepti, & suspẽsionis officij arbitrio sui Episcopi, vt cauetur in. c. quia in omnibus. de vsur. † Ea tamẽ est differẽtia inter 3 casum d. c. quia in omnibus, & casũ d. c. quamquã, quod in casu d. c. quia in omnibus. agitur de pœnis statutis cõtra manifestos vsurarios, qui in peccato & crimine decesserint, vt hi in loco sacro minime sepeliãtur, nec admittãtur ad cõmunionẽ Eucharistiæ, nec recipiãtur eorum oblationes, si prędicti criminis nõ pœnituerint: at in casu d. c. quãquã. agitur de pœnis statutis, quæ prope sũt eędẽ cõtra manifestos vsurarios, etiã si hi criminis & peccati pœnituerint, ac iusserint vsuras creditoribꝰ restitui, nisi plenariè satisfecerint, aut idoneè cauerint cũ fideiussoribus vel pignoribus, vt latius cõtinetur ibidẽ: sicq; prouisũ fuit in d. Concil. Lugdunẽ. circa formã satisfactionis, & cautionis præstãdę ad hoc vt hi manifesti vsurarij pœnitẽtes ad Sacraméta Ecclesię atq; Ecclesiasticã sepulturã admittãtur. Nomine autẽ cautionis idoneæ, de qua in d. c. quãquã. intelligitur fideiussoria, vel pignoratitia, ideòq; nõ sufficeret 4 simplex cautio, † nisi nõ posset dare fideiussorẽ, nec pignora. idq; iuret, maximè si hoc sit verisimile, nẽpe eũ aliã cautionẽ dare non posse, quia tũc simplex cautio admittẽda erit: itaglo. in d. c. quãquã. verbo idoneè, cõmuniter ibi recepta, & in c. ad nostrã. de iur. iurãd. gl. & late Ias. in. l. fancimus. C. de verb. signifi. est cõmunis secũd. Couar. lib 3. variar. resolut. c. 3. nu. 6. in prin. sequitur Nauar. in manual. Latin. c. 17. n. 279. Vnde nõ sufficiet hypotheca bonorum generalis, nec etiã speialis secund. DD. cõmunit. in d. c. quamquam, quos sequitur Soci. consi. 127. col. 4. lib. 3. & Ant. in d. c. cũ tu. n. 6. de vsuris. & Couar. vbi supra.

Quòd si vsurarius manifestus in periculo mortis sit, velitq; prędicta pręstare, nõ tamẽ possit, à quolibet sacerdote eius cõfessio audiri potest, & absolui, & obtẽta ab eo facultate, Episcopo eius promissionẽ declarabit, vt si cõualuerit, ipsũ cõpellat ad restitutionẽ, sin autẽ moriatur, eius hęredes: arg. c. si quis suadente. 17. q. 4. ita tenet Siluest. verbo restitutio. 6. q. 1. quẽ refert, & sequitur Nauar. in manual. Latin. c. 17. n. 280. Intelligo autẽ de quolibet sacerdote approbato, hoc est, exposito ab Episcopo ad audiẽdas cõfessiones, vel eo deficiẽte, in articulo mortis ab alio sacerdote etiã non exposito, iuxta tradita per nos latiꝰ supra lib. 1. Canonic. quæst. c. 1. nu. 56. cum seqq.

Summopere tamẽ oportet scire in hac materia quis dicatur vsurariꝰ manifestus, vt comprehendatur in prohibitione illorũ iurium: hoc autem diuersimodè exẽplificant DD.

6 Et primò, dubio procul manifestus vsurarius est ille, qui palã & publicè fœneratitiã artẽ ita exercet, vt ipsa operis, & patrati sceleris euidẽtia nullã excusationẽ habeat, vt quia tenet altare suũ paratũ: arg. tex. in. c. euidentia. de accusat, ita glo. in c. 1. verb. manifestos, de vsur. in 6. & ibi DD. Abb. consi. 2. n. 1. lib. 2. post Federic. de Senis consi. 8. & Bart. in. l. 2. n. 3 ff. de furtis. Bald. cõsi. 17. factũ super quo, in fi. lib. 1. & Calder. inter consilia Bald. consi. 162. casus super quo. n. 2. Ias. consi. 78. n. 3. lib. 3. Angel. in sua disputatione, quę incipit Astensis miles, col. 2. Fulgos. consi. 138. visis præcepto, &c. colu. 2. & in hoc conueniunt omnes secund. Couar. d. c. 3. nu. 4. in prin. & in. nu. 5. versi. at si tractetur, sequitur Nauar. d. c. 17. n. 280. loquẽs in eo, qui palam & notoriè ad vsuram mutuat, aut suas res ob dilatam solutionem cariùs iusto pretio rigido manifestẽ vendit: addens non esse necesse, vt quibusuis petẽtibus tribuat, sicut aliquĩ dicunt, sed quod etiam mutuatio, quãdo fit, fit manifesta, secũd. Panormit. & Ant. de Burg. in c. ad nostram, de emptione & vendit. eamdem principalem sentẽtiam sequitur Menoch. de arbitrar. iudic. lib. 2. centur. 3. casu 235. nu. 4. & 11. & ante eum Iulius Clarus lib. 5. recept. sent. § vsura. versicul. sed hic quæro, & post hęc scripta plures referens Ioseph. Mascard. de probation. 3. tom. conclus. 1420. numer. 3.

7 Quamobrem satis non erit aliàs pro-

bare aliquem esse vsurarium simpliciter, nisi illa qualitas manifesti probetur quo que, nempe illum esse manifestum vsurarium: ita Bald. d. consi. 17. & clarius cósi. 144. ad euidentiam præmittendum est, colu. 1. lib. 5. & Ioan. de Anan. in d. cap. quia in omnibus. n. 3. & alios referés Menoch. d. nu. 4. & Mascard. vbi supra. n. 2.

8 Hinc est, vt ille, qui semel aut bis sub vsuris mutuo dedit pecunias, etsi id probetur, non ex hoc dicitur satis probatum illum esse manifestum vsurarium: probandum est enim paratum esse omnibus mutuo sub fœnore dare, & sic tabulam, & mensam paratam habere ad mutuandum sub vsuris, quia requiritur frequentia delicti: ita Bart. in d. l. 2. nu. 3. ff. de furt. Ioan. de Anania in d. cap. quia in omnibus, col. 2. nu. 2. Menoch. vbi supra, nu. 6. Vnde non rectè existimat cótrariũ Mercad. *de tratos y contratos*, lib. 5. colum. fina. fol. 119. vbi inquit DD. tenere quod ad incurrendas pœnas publicorum vsurariorum, non est opus eas exercere manifestas mutuando cum interesse, sed suf 11 ficere realiter & patenter hoc crimé cómittere bis aut plus: q̃ si velimus temperare, sit vltra quatuor aut sex vices: hoc enim verũ nó est, sed quod prædiximus.

9 Manifestus autem vsurarius prędicto modo non solum dicitur ille, qui in foro omnibus videntibus sub vsuris mutuat, sed etiam is, qui domi has vsuras assiduè frequenterque exercet: ita Bart. & Angelus in d. l. 2. de furt. Angel. in d. sua disputatione col. 2. Abb. & alij relati & sequuti à Menoch. vbi supra, num. 16. & plures citans Mascard. vbi supra, nu. 4. vbi bene declarat: inquit tamen Menoch. vbi su-
10 pra. n. 12. & 13. † quod super hoc euidéti & notorio crimine requiritur saltẽ quædam iudicis pronunciatio, quæ non sententia, sed pœna exequẽda potius appellatur, ob idq; credit ante pronũtiationẽ vsurarium manifestum dici non posse, vt pœnis supradictis affici possit, aliàs frustra super notorio ius requireret pronuntiationem: & tandem nu. 32. allegat Abb. d. consi. 2. nu. 1. & Federic. de Sen. & Couar. vbi supra, nu. 4. versi. quarto etiam, ita tenentes: hoc tamen dictũ Menochij dubium est, atq; non verũ existimo in terminis de quibus agimus, nempe quoties vsurarius ita palam & publicè fœneratitiam artem exercet, vt ipsa operis, & patrati sceleris euidentia nullã excusationem habeat: quòd si res est ita notoria, quod nullã excusationẽ habeat, ad quid quæso est necessaria iudicis declaratio? Prætereà DD. quos in contrarium citat, hoc casu minime loquuntur, sed quoties quis simpliciter pro vsurario condemnatur, non verò pro manifesto vsurario, vt ex ipsis euidenter patet, de qua specie infra agemus, an is condẽnatus dicatur manifestus vsurarius, necne? Accedit prętereà, quod in specie supra proposita manifesti vsurarij, de qua agit Menoch. Couar. vbi supra, nu. 4. in prin. & cæteri DD. nó requirunt declarationem iudicis, vnde noua ac proinde suspecta, præter supradicta, est opinio hęc Menochij: quę tamen posset sustineri, vbi ille manifestus vsurarius prædicto modo aliquã excusationẽ haberet, vel habere posset, † ex eo q̃ & si quãdo extat notoriũ permanẽs, non sit seruandus ordo iudiciarius secũd. Areti. cósi. 163. n. 6. ex c. quanto. de trãslatio. Episco. &c. & in c. quæ Lothari⁹. 2. q. 1. & late Grãma. decis. 36. n. 45. attamé vbi notoriũ aliquã excusationẽ habere potest, ordo iuris seruãdus est secund. Aret. vbi supra. n. 6. Cur. Seni. cósil. 21. quẽ sequitur Iulius Clar. lib. 5. recept. sentent. §. fi. q. 9. versi. quæro nũquid in notorijs, eos que refert ac probat Menoch. vbi sup. n. 14. 15. & 19. & ita est tenẽdũ, tametsi Mascard. vbi supra. n. 7. opinionẽ priorẽ Menochij cũ alijs quos refert videatur probare: citat tamẽ. n. præced. pro nostra sẽtentia Iaſ. consi. 78. n. 3. versi. facit, vol. 3.

Secundò ille dicitur vsurarius manifestus, qui crimen ipsum confessus est in iudicio, iure namque ea confessio manifestum facit, vt in capit. vestra. & in capit. vltimo, de cohabitatione cleri. & mulier. capit. cum olim. de verb. signifi. & in terminis ita tenet in nostra specie glos. in capit. 1. verb. manifestos. in principio de vsuris, in 6. quam ibi doctores sequuntur,

tur, & prætereà in c. quia in omnibus, eodem tit. in decretal. vt testatur Couar. d. lib. 3. variar. resolut. c. 3. nu. 4. versi. est enim, vbi quod dicitur frequentissimè id notorium iuris, quod appareat per confessionem in iudicio emissam: & testatur communem esse traditionem in nu. 5. circa finem, versi. ex quibus: quod etiã vltra ipsum sequitur Abb. in d. consi. 2. n. 1. lib. 2. & Iulius Clar. in d. §. vsura, versi. itẽ ille, & alij plures relati à Menoch. vbi supra, nu. 20. Itaq; iuxta modò proxime relatam sententiam, manifestus vsurarius 13 dicetur, qui apud iudicem confitetur se esse vsurarium, etiamsi simplex confessio sit, nec professus fuerit se manifestum vsurariũ esse, vt explicat in terminis Philip. Franc. in d. c. 1. super glossa manifestos, & est demente doctorum ibi, & in d. c. quia in omnibus, est communis traditio secund. D. Couar. vbi supra d. nu. 5. versi. ex quibus, &c.

12 Quinimò non tantùm confessio iudicialis, sed etiam extraiudicialis facta coram sacerdote, & testibus publice, itaquidem vt in plurium notitiam deuenerit, facit quem vsurarium manifestum, vt sub dispositione d. c. quamquã. comprehendatur: ita glo. ibi addens quod mandat restitui vsuras, & fortè libros rationũ tradens, quã ita intelligunt, & sequũtur Archidia. Domini. & Frãc. ibi, Abb. d. cósi. 2. n. 1. Abb. & Anan. in d. c. quia in omnibus. col. 5. n. 5. & alij plures relati per Couar. vbi sup. d. n. 4. versi. tertio: sequitur alios allegans Menoch. vbi supra. n. 21. est cómunis secund. Soci. consi. 127. n. 3. lib. 3. & Iul. Clar. vbi supra, versi. item si quis coram sacerdote: imò idem erit, eorũ rationibus consideratis etiã si hęc cófessio extraiudicialis fieret corã sacerdote vel notario, modò facta fuerit corã testibus ita palam & publice quod in pluriũ aures, cognitionẽ & scientiam peruenerit, vt ex eisdẽ deducit Couar. vbi supra post Anan. vbi supra, qui idẽ esse profitetur in eo qui fatetur, & vsuras mãdat restitui in publico instrumẽto, vel scriptura priuata proprio sigillo sigillata, vel fortè si publica fama cótra eũ laboret, & simul aliqua argumenta appareant, ob quæ Episcopus illum publicet, & sic efficiatur manifestus: & nu. 3. idem dixerat, quando communis opinio est quod ipse sit vsurarius, nempe vt tunc intelligatur illũ esse manifestum: quod verum minimè videtur, nisi qualitas manifesti probetur, vt ex infra dicẽdis patebit: & quod prædiximus de confessione extraiudiciali publice facta corã sacerdote, vel notario, & testib⁹, & c. sequitur etiã plures citans Mascard. vbi supra, nu. 11.

Dicetur & quartò vsurarius manifest⁹ secũdùm cómunem traditionem, qui ob hoc crimem iam à iudice per sententiam damnatus fuerit, quia iudicis pronũciatio notoriũ inducit, vt in d. c. vltimo de cohabitatione cleri. & mul. & in terminis ita tenet glo. communiter approbata in d. c. 1. verb. manifestos, de vsur, in. 6. vt ex omnibus supra citatis apparet, præcipuè Couar. d. n. 4. in versi. quarto etiam, & Iulio Claro vbi supra, in versi. est item prætereà ille, sequitur dicens iustius videri Nauar. in man. c. 17. n. 28. versi. nec hoc requiritur. Verùm vsurarius hic hoc casu non prius manifestus dicetur, etiam si testibus vel alijs probationibus fuerit conuictus, quàm à iudice sit per sententiam damnatus, vt explicant Hostiens. Abb. & alij in c. cum in diœcesi. de vsur. Federic. consi. 64. Abb. d. consi. 2. nu. 2. lib. 2. & alios referens Couar. vbi supra, versi. quartò, vbi ita esse intelligendam glos. d. c. 1. verb. manifestos, & alios qui eius meminere, affirmat: sequitur Menoch. d. casu. 235. nu. 32. dicens vsurarium manifestum secũdũ nostros doctores illũ dici nõ posse, pręcipuè ante sententiã & declarationem prolatam: sequitur plures⁹ referens Mascard. vbi supra, nu. 17.

Hi sunt modi præcipui communiter à nostris doctoribus traditi ad probandum, quem esse manifestum vsurarium, vt comprehendatur sub prohibitione, & pœnis d. c. quamquam. de vsur. lib. 6. superest vt nostrum hac de re iudiciũ interponam⁹: & licet re vera ego vt plurimũ communium traditionum sectator sim, quando euidenter à veritate nõ deuiant,

14 †à cómuni enim opinione recedendum non est in iudicando,& cósulendo vt ex pluribus resoluit nouissime Becius cósi. 80.nu.8.lib.1.Addit Alexand.in.l.si conuenerit,col.fin.sub nu.13.ff.de re iud.qué refert,& sequitur Becius consi.8.nu.24. libr. 1. temerarium esse à communi opinione recedere,etiam quando cótra eam videretur casus legis: nihilominus illas, quas constat erroneas esse,ac contra ius, minimè sequor:ac proinde in proposito existimo

15 In primis,manifestum vsurarium dequo in d.c.quia in omnibus,&in d.c.quãquã, verè dici illum quem primo modo ex supradictis considerauimus cũ communi, quæ verissima est in hoc casu, nẽpe qui ita palam & publicè vsuras exercuit,tabulam & mensam publice paratã habens ad mutuandum sub vsuris, vt euidentia ipsius patrati sceleris vlla tergiuersatione celari nequeat,argu.tex.in.l.palã.ff.de ritu nupt.prout tenẽt omnes supra citati, nec hoc casu,vt prædiximus,existimo esse necessariã sententiam declaratoriam.

Secus verò existimo esse de illo vsurario, qui hoc crimen simpliciter absque qualitate manifesti confessus in iudicio, vel extra coram parocho vel notario,&

16 pluribus testibus,vel instrumentò, † aut aliàs ad effectum restitutionis, vel si super eo per iudicem fuerit condemnatus absque prædicta qualitate manifesti,hos enim,aut eorum aliquem manifestum vsurarium minimè probo nec censeo, ad hoc vt pœnis dictorum iurium puniantur,ex sequentibus fundamentis,intelligendo tamen,vt infra statim dicemus.

Primò quia cum prędicta iura loquantur in mânifestis vsurarijs,exercitium ac consuetudinem vsurarum manifestum requirunt,vt constat ex c.1.de vsur.in 6. & probatur etiam,quia nomina verbalia

17 (prout est nomẽ manifest⁹, scilicet vsurarius) † requirunt frequentiam,& in vno actu non verificantur, vt tenent omnes in capit. 1. & ibi Ripa numer. 96. de iudic.vbi post Parid.de Puteo,quem citat, hoc in specie de fœneratore scribit, & alijs similibus comprobat, vt in meretrice, mercatore, calũniatore, & his similibus,de quibus late agit Tiraquel. de pœnis temperand.causa 51. ad fi.Bart.& doctores in procem.ff.veteris.ergo de manifesto vsurario facti,non vero iuris intelligenda sunt illa iura.Nec obstatquòd confessio & sententia inducunt notorium,vt in capit.vestra.& in cap.vlti.de cohabit cleric. & mulier. quia illud verum est in notorio iuris,non verò in notorio facti,hoc enim non inducitur nisi ex actuum frequentia,vt apparet ex illis iuribus,& notat glo.in d.c. vestra,verb. condemnatur,& doctores vtrobique.Secundò idem probatur, quia non est veri simile Romanũ Pontificem tam graues pœnas statuisse aduersus eum, qui semel mutuum dederit sub vsuris,licet id confessus fuerit publicè in iudicio vel extra, vel à iudice ex ea causa fuerit condemnatus,nec item in eum qui secretò,& occultè vsurarios cõtractus pactus fuerit,quãuis demum huius criminis accusatus,vel confessione,vel probationibus alijs fuerit cõdemnatus, his nãq; casibus nõ posset iudex hunc reum pronũtiare esse manifestũ vsurariũ,cum re vera huiusmodi non sit,nisi frequentia actuum cũ publicitate interueniat,idq; sitprobatũ vel ab eo confessũ,tunc enim meritò iudex posseteum pronuntiare manifestum vsurariũ,ac pro tali condemnare eum siue declarare,aliàs sec⁹. Nec quod cõfessio aut sententia quid notorium efficiat, quicquam præstat,id enim verum est de notorio iuris,nõ vero denotorio facti,& exercitij,vt modò dicebamus:†hoc est,vt stãte prædicta simplici confessione,vel iudicis condemnatione omnibus fiat notorium illũ vsurarium,talemque cõtractũ vel crimen admisisse, nõn verò quod habuerit vsum,exercitium vel consuetudinẽ fœnerandi,quod ad factum potius & frequentiam quã ad ius refertur,quæ interse maxime distant,ac dissimilia fũt:ita que licet post simplicem hac de re confessionem,vel condemnationem censeatur quis vsurarius manifestus, intelligitur tamen in hunc sensum, id est manifestus,&publicatus,non autem manifestus

ratione manifesti exercitij, & negocij: quod vltimũ requiritur quoad pœnas dictorum iurium incurrendas.

Tertiò idem conuincitur, quia si aliud diceremus,sequeretur inde, eisdem pœnis affici eum qui semel & occultè mutuum dederit sub vsuris,si vocatus ad iudicium,id confessus fuerit,quibus qui publicè & manifestè in conspectu omnium officium fœneratoris exercuisset, quod prorsus alienum videtur à mente, & intentione Romani Pontificis.

Quartò idem comprobatur ex text. in capit.cum in diœcesi,de vsur. vbi si agatur de pœnis statutis in d. capit.quia in omnibus,requirit text.ille quod probetur accusatos seu delatos vsurarios esse manifestos:ergo non satis est constare eos esse vsurarios,nisi etiam constaret esse vsurarios manifestos, sicque exigitur huius qualitatis probatio.Quod si replices,non posse contingere hanc qualitatem manifesti vsurarij probari per argumenta,sicuti permittit text. in d.cap. cum in diœcesi,respondebo,argumenta

19 ibi appellari indubitata indicia, † aliasque apertissimas probationes,de quibus in l.vltim.C.de probat.ita in terminis interpretatur eum text.Couarru.d. libr.3. variar.resol.capit.3.numer.5.ad fin.vers. quod si dixeris, & ante cum Burg.in d. capit.ad nostram,numer.28. dicens, hęc indicia debere esse clara & aperta,quem refert Menoch. vbi supra, numer.29.& iuxta hæc intelligendus est etiam Thesaur.Christian.relig.capit.67.numer.32. dicens, quod vsurarij manifesti dicuntur illi,qui licet non possint conuinci testibus,conuincuntur alijs præsumptionibus,vt in cap.cum in diœcesi,de vsur. nempe quando præsumptiones huiusmodi sunt vrgentissimę,&apertissimę,& indicia clara,aliàs secus.

20 Quintò eadem sentẽtia comprobatur, quia vbicumque lex seu dispositio se fundat in aliqua qualitate,ante omnia oportet de ea constare, vt in.l.eius qui in prouintia,versicul.quoniam.ff.si cert.petat. & in.l. non ignorat. C. qui accus. non poss. & in alijs pluribus iuribus quæ citat,ex eis ita deducẽs,& loquens in qualitate delicti notorij Ant.Gom.in. 3. tom. capit. 1.de delict.numer. 44. sed iura loquuntur in vsurarijs manifestis,& sic hac qualitate notatis:ergo id ante omnia debet constare in confessione vel sententia,ad hoc vt manifestus vsurarius in proposito dicatur,aliàs secus.

Sextò facit etiam,quia cum præd.iura loquantur in manifestis vsurarijs, si pręd. qualitas non sit probata nec expressa in confessione vel sententia, deficeret iam lex,hoc est constitutio dicto

21 rum iurium: † sed in casibus in quibus lex deficit,non est nec vtilis actio dãda, vt in.l.si verò.§.de viro,& ibi doctores. ff.solut. matrim. & vbi deficiunt verba legis,deficit eius dispositio.l. 4. §. toties. ff.de damno infecto.l.1.§.loquitur. ff.de aqua quotid.& æsti. & hæc est communis regul.per d. §. toties.& alia iura idem probantia,vt affirmat Decius consi.591. num.2.& nos quoque deduximus latius comprobantes consi.21.nu.2.cum seqq. hocque pręcipuè procedit inpœnalibus de quibus agimus,argu.c.odia, cũ simil. de reg.iuris in 6. & in terminis vsurarij manifesti probat Bald.consi.447. incip. ad euidentiã pręmittẽdum est,nu.2.vol. 5.dicens,quod si lex requirat aliquem esse vsurarium manifestum, non sufficit probare alterutrum,sed hoc casu de pro

22 bationibus erit substantia † qualitas & factum,quod exercuit ergo vsuram,& quod manifestè eam exercuit, quem sequuntur Catelian. Cotta in memor. incip.lex,quæ loquitur, & Ludouic. Mexia in.l.Regia Toleti *de los terminos*,in 4. part.fundamento.2.nu.11.

23 Septimò & vltimò in nostra specie qꝫ confessio vsurarij nõ debeat esse simplex vt si diceret se sub vsuris mutuo dedisse, sed quod sub vsuris publice sæpius vel domi frequẽter mutuasset,tenet Bald.in c.in pręsẽtia.n.8.de probat.quẽ refert,& sequitur Feli.ibi.n.13.& alios referẽs Menoch.vbi supra.n.5.& 20. qui præd.modo declarant cõmunem supradictã conclusionẽ de cõfessione vsurarij agẽtem, vt tunc demum inducat notoriũ in pro-

posito nostro quando non simpliciter facta fuerit,sed vt modò dicebamus:&hãc dicit videri veriorem Mascard.vbi supra nu.10.Sic etiam & meritò Ant.de Burg. in d.c.cum causam.n.28. improbauit secundam & quartam communes supradictas traditiones in hac materia de vsurario manifesto,quoad pœnas d.c.quãquã. casdẽ etiam,& tertiam expressim reprobauit quoad eiusdem tex. pœnas D.Couar.vbi supra.n.5.vers.at si tractetur,quorum opinionem,vt pote verisimã atque humaniorem,libẽtissime probo:tametsi cõmunis sententia fortè ob ipsius authoritatẽ in praxi obtineret posset,tamẽ ipsa moderari,vt nõ omnino reijciatur,vbi vsurari⁹ simul fateretur qualitatẽ exercitij,ac vsũ notoriũ ipsius,vel iudex pro tali notorio vsurario eũ cõdẽnaret,quo casu proculdubio cõmunis procederet, imò requiri necessariò hoc videtur, ad hoc vt notorius vsurarius dicatur ad incurrẽdas pœnas dictorũ iuriũ,vt patet ex omnibus supra adductis,& in hoc c.ratio
24 cinatis:† inquit tamẽ Couar.d.n.5.vers. tandem, secus esse si tractetur de pœnis in d.c.quia in omnibus,statutis,nẽpe vbi actum fuerit de nõ sepeliendis in loco sacro vsurarijs manifestis,qui in eo peccato,& crimine decesserunt,& de nõ recipiendis eorum oblationibus,deq; nõ admittẽdis vsurarijs,qui non pœnituerint eius criminis,ad communionem Eucharistiæ, quia in his casibus sat erit esse quem vsurarium manifestum operis euidentia,confessione iudiciali, vel extraiudiciali,vel iudicis condemnatione iuxta communes traditiones:atq; in hunc modum accipiendum esse tex.in d.c. cũ in diœcesi,dum secund.Abb. & communẽ probat eum dici manifestum vsurarium, qui argumentis,alijs ve probationibus à iudice huius criminis reus fuerit pronunciatus,cùm ad hos effectus, ad hasque iuris pœnas vsurarius dicatur is, qui de eo crimine conuictus fuerit,aut saltẽ valeat statim facillimè conuinci:itaq; doctissimusvir ille differentiã hanc constituit inter casus d.c.quia in omnibus, & text.in d.c.quamquam, vt cum agitur de pœnis imponendis,de quibus in d.c.quia in omnibus,sufficiat confessio simplex,vel cõdemnatio vsurarij,ad eum inducendum notorium vsurarium, secundùm communem,quam in hac specie probat:si verò tractetur de pœnis statutis in d.c.quãquam,hoc non sufficiat,sed omnino requiratur operis euidentia, de qua supra in primo membro, & sic contra communem.

Quæ differentia coadiuuari,& verificari potest ex altera,quæ ex litera amborum textuum constat esse inter vtrumque casum eorumdem: in primo enim, hoc est,in d.cap.quia in omnibus,vsurarij manifesti in peccato, & crimine decedunt absque pœnitentia, ideòque nil mirum si confessio simplex,vel condemnatio huiusmodi ipsorum sufficiat ad efficiendos eos notorios vsurarios: at verò in casu d. capit. quamquam, vsurarij manifesti pœnitentia ducti vsuras iusserunt restitui, & nihilominus nisi plenariè satisfecerint, &c. ad huc carere debent Ecclesiastica sepultura, nec ad confessionem admittendi sunt,nec etiam absoluendi, nec testamenta eorum valent, nisi de vsuris satisfecerint, vel de satisfaciendo pro suarum virium facultate prę stiterint,vt præmitittur, in eodem text. ibi,idoneam cautionem: vnde simplices vsurarij,si saltem pœnituerint,iusserintque vsuras reddi,licèt cætera de satisfactione,aut idoneę cautionis præstatione non adimpleuerint, videtur quòd prędictis non careant,nec in illas pœnas incidant nisi tantum hi vsurarij, qui primo modo supradicto manifesti fuerint, nempe operis euidentia, vt prędiximus. Nihilominus præfata casuum differentia ad rem de qua agimus nihil pertinere videtur, cùm in vtroque casu eædem pœnæ propè sint impositæ, scilicet denegationis sepulturæ,& Sacramentorum Ecclesiæ: ergo ad tot, tamque graues pœnas incurrendas, præsumendum non est Romanum Pontificem vel le eum esse vsurarium manifestum, qui semel mutuum dederit sub vsuris, licèt hoc confessus fuerit publicé in iudi-

in iudicio vel extra,aut à iudice ex causa fuerit damnatus, nisi qualitas illa exercitij manifesti in confessione, vel sententia adsit. Militantque præterea in casu d.capit. quia in omnibus,omnia fundamenta prædicta,quæ circa pœnas d.capit.quanquam, vtroque enim casu Summus Pontifex de manifestis vsurarijs loquitur, eosque eisdem prope pœnis puniendos esse præcipit: quanuis enim magis delinquat vsurarius manifestus,qui impœnitens decesserit, quam ille, qui licèt pœnituerit eius criminis, vsurasque restitui mandauit, non tamen satisfecit,cum posset, nec idoneam cautionem de restituendo præstitit: nihilominus tamen vterque ad incurrendas pœnas eorundem iurium debet esse manifestus vsurarius, vt eadem iura proclamant. At hæc manifestationis qualitas, cum simus in maximè pœnalibus,eadem esse debet,quia respicit vsum, & exercitium notorium: cur igitur dicendum est in vno casu sufficere confessionem simplicem vsurarij, vel condemnationem huiusmodi, in altero verò minime, sed requiri eam operis euidentiam ac frequentiam, quæ nulla valeat excusatione celari? aut enim in vtroque casu eadem requirenda est, aut sufficit simplex confessio,vel sententia:hoc autem procedere iuxta mentem Pontificum, & iuris rationem non potest: ergo illa in vtroque casu requiritur, præcipuè cum vsurarius qui impœnitens decesserit, non solum delinquat contra decisionem d.capit.quia in omnibus,sed etiam & à fortiori,contra d.capit.quamquam, quandoquidem vsuras non restituit,nec idoneè cauit de restituẽdo præter suam impœnitentiam: & ita meritò Menochius vbi supra, quem contra comuniter allegauimus,non distinguit inter supradictos casus,quanuis vidisset Couarruuiam vbi supra,vt constat ex eo,sed in vtroque tenuit non sufficere simplicem confessionem vsurarij ad iudicandum eum notorium vsurarium, vt vidimus: loquitur enim in terminis d. capit. quia in omnibus,& d.capit.quamquam,vt ex principio casus illius. 235. numer. 1.patet, cui subordinantur ea quæ sequuntur. Sed & alios plures modos probandi manifestum aliquem esse vsurarium prosequuntur doctores vbi supra, præcipuè Abb.d.consil.2.per totum,libr. 2.& Menoch.d.casu 235.per totum,vltra Couarru.vbi supra, qui tamen ad pœnas d. capit. quamquam, quod exposuimus, non spectant:ideo eos omitto.

SVMMARIVM.

1 *Pœna adiecta dationi quantitatis præsumitur in fraudem vsurarum, quando excedit legitimum modum earum.*

2 *Poena conuentionalis etiam vltra quadruplum exigi potest secundum opinionem Innocentij,& magis communem.*

3 *Iure regio poena adiecta dationi quantitatis in fauorem hominis soliti foenerari, exigi non potest, sed si non sit solitus foenerari, exigi potest. Idem in conscientia, vt in numer. 17.*

4 *Poena conuentionalis adiecta obligationi faciẽdi, vel non faciendi, etiam vltra quadruplũ exigi potest.*

5 *De stylo curiarum non fit condemnatio poenæ conuentionalis, nisi quatenus interest, & non vltra.*

6 *Poena conuentionalis de rigore iuris, si excessiua non sit, sed moderata, exigi potest, siue interfit, siue non.*

7 *Poena conuentionalis in contractibus censualibus redimibilibus contra morosum census debitorem conuenta hodie non valet, per motũ proprium Pij V. poterit tamen conuenire, vt soluatur quod in exactione constiterit expendendum, vt in nu. 8.*

9 *Poena commissi in eisdem contractibus censualibus adiecta quando valeat, & quando non.*

10 *Poena conuentionalis in curia mercatorum, vbi proceditur de bono & æquo, an exigi possit, quando nihil interest? & numeris sequentibus.*

11 *Poena cõuentionalis in conscientia exigi potest, etsi nihil interfit, vel etiam vltra id quod interest, concurrentibus his de quibus hic, & in nu. 13. & 14.*

12 *Pœnam conuentionalem non tenetur quis ſolue re,niſi ab eo petatur:ſecus tamen erit, ſi ab eo petatur.*

15 *Clerici an pœnam conuentionalem poſsint exigere vltra quam interſit,& quid in Eccleſia,nu. 16.*

18 *Pœna conuentionalis Iure Canonico non cõmittitur niſi pro parte non ſoluta tantum,ſecus pro parte ſoluta & adimpleta, & in numer. 19.*

CAPVT XX.

De pœna conuentionali,an iure & in conſcientia ſecure exigi poſsit.

MAximè concertatum eſt inter noſtros doctores,an iure communi pœna conuentionalis, adiecta dationi quantitatis,exigi poſsit: duodecim enim opiniones ſunt,quas refert in hoc Petrus Rebuff. in repet.l.vnic.in gloſ.proferuntur,num.9. cum ſequentibus.C.de ſent.quæ pro eo, quod intereſt proferuntur, èquibus vnam vel duas tantùm referam: gloſſa namq; in.l. Iulianus lib.15.§.ibidé Papinianus,verb. excedit,ibi,Vnde dic æquius.ff.de actio.

1 empt.tenet,† quòd ſemper præſumatur fraus ex quantitate pecunię,quę excedit legitimum modum vſurarum: eſt communis, vt plurimos allegans reſolui in meo tractatu de iuram. confirmat.1.par. c.36.nu. 10. Vnde cum hodie vſuræ ſint omnino & omni iure prohibitæ, atque in nulla quantitate permiſſæ,vt ſupra late probauimus.c.18.in prin.quælibet pœna conuentionalis adiecta dationi quantitatis,cenſebitur adiecta in fraudé vſurarum,ac proinde iure exigi non pote-

2 rit.† Rurſus Innoc.in.c.ſacro.de ſententia excommunica. tenet, quod pœna conuentionalis etiam vltra quadruplum poteſt exigi:quam opinionẽ teſtatur magis cõmunem eſſe Petrus Rebuff. vbi ſupra, nu. 32. vbi in numeris ſequentibus pluribus modis ampliat & limitat. Iure tamen noſtro regio ſedata eſt hæc controuerſia per.l.final.tit.11. par.5.in verſi.

3 *mas ſi la pena*,† vbi expreſſe deciditur, quod pœna adiecta dationi quantitatis in fauorem hominis ſoliti fœnerari,exigi non poteſt:ſi verò ſit adiecta in fauorem illius,qui nó ſit ſolitus fœnerari,poſ ſit exigi:quã legem pro expreſſa ad hoc ipſum notat Greg.Lopez ibidem, dicẽs approbare opinionemInnoc.in.c.ſuam. de pœnis,& gloſ.in.l.ſi pœnam.ff.de vſuris.cum ſimil. & tandem limitat illam.l. aliquibus modis,prout etiam retulimus vbi ſupra, & hoc modo debet intelligi Angelus vbi ſtatim citabitur ſimpliciter & indiſtinctè tenens, & cum eo cæteri ſummiſtæ, quòd pena conuentionalis quando ſimpliciter eſt appoſita dationi quantitatis, cenſetur appoſita in fraudé vſurarum.

4 Ex quibus proculdubio infertur,pœnam conuentionalem adiectam obligationi faciendi vel non faciendi,etiam vltra quadruplum rectè exigi poſſe,vt late probat Rebuff.vbi ſupra,nu.35. cum ſequẽtibus,& ante eum Angel.de Clauaſ.

5 in ſumma verb. pœna. nu.12.† De ſtylo tamen curiarum non fit condemnatio pœnæ conuentionalis,niſi quatenus intereſt,& nó vltra,vt refert Matthęus de Afflict.deciſ.Neapol.135.& probat Auẽ dañ.in ſuo diction. verb.pœna conuentionalis,& mihi placuit hęc opinio. d.c. 36.n. 10.el 2.vbi nonnullos caſus ita practicatos retuli,vbi fuit exacta,quia intererat,veluti in obligationibus ſoluendi aliquam pecuniæ quantitatem, adiecto ſalario pro perſona quæ ad eam exigendum debeat ire ad locũ rei obligati,moderato tamen arbitrio boni viri iuxta expenſas faciendas ea in re,& alios caſus in quibus non fuit datus locus exactioni pœnæ conuentionalis, quia nihil intererat petẽtis, eam conuentionem fuiſſe ſeruatam,& conſuetudo erat non exigendi ſimiles penas,niſi quatenus intereſſet:& nunc quoque mihi placet eadem praxis, ac iuſtiſsima videtur,tametſi de rigore iuris pœna conuentionalis ſi exceſsiua nó

6 ſit,ſed moderata,exigi poſsit,† ſiue interſit,ſiue non,vt in.l.cum pœna vbi glo.& Bart.

Bart.ff.de arbit. & plerique alij in. l.2. §. item ſi in facto.ff.de verborum obligat. & hoc eſt receptum ſecundùm Benuenut.Anconit.in tractatu de mercat. tit. de contractibus mercat.nu.21.pag.141.

7 In contractibus autem cenſualibus redimibilibus hodie iuſtis rationibus motus proprius Pij V. Pontificis Maximi præcipit pacta continentia,moroſum cẽſus debitorem teneri ad intereſſe lucri ceſſantis,vel ad cambium,ſeu certas expẽſas, aut certa ſalaria,aut ad ſalaria ſeu expenſas medio iuramento creditoris liquidandas, aut rẽ cenſui ſubiectam,ſiue aliquam eius partem amittere, aut aliud ius ex eodem contractu, ſiue aliunde acquiſitam perdere,aut in aliquam pœnam cadere,ex toto irrita eſſe & nulla,imò & cenſum augeri, & nouum creari ſuper eadem vel aliare in fauorem eiuſdem aut alterius perſonæ per eum ſuppoſitę,pro cẽnſibus præteriti vel futuri temporis omnino prohibetur:quod ſpeciale eſt in prædict.cenſualibus contractibus, in cæteris verò,de quibus motus propius non loquitur, ius commune & regium erit

8 ſeruandum. † Quinimò etſi in contractibus cenſualibus certa pœna conuentionalis appoſita pro ſalarijs & expenſis, aut quæ iuramento creditoris liquidetur,non valeat: attamen quòd ſoluatur, quod verè ac legitime conſtiterit in exactione cenſuum moderate expẽdẽdum, non cenſeo eſſe prohibitum illo motu proprio,deduci in pactum,tunc quia motus proprius à contrario ſenſu hoc inſinuat,tum etiam quia in hac ſpecie ceſſat ratio prohibitionis,quia eſt damnũ emergens, & ita teneo & ſæpe conſului,ſalua cenſura & correctione ſacroſanctę matris Eccleſiæ: & poſteà nouiſsimè ſuper declaratione d.motus proprij ita expreſſè inueni tenere Nauar. in comment. de vſuris,nu.89.

9 Pœna autem commiſsi in eiſdem contractibus cenſualibus,quoties cenſus cõſtituitur ſuper bonis conſtituentis ipſum in fauorem alterius,qui eum pecunia emit,non eſt licita in conſcientia,ſed tantum debitor tenebitur ad ſolutionẽ reddituum decurſorum,nõverò ad amplius: ſecus tamen erit in pœna commiſsi appoſita in emphiteoſi perpetua,quę conſtituitur ſuper re creditoris,eo caſu quo ſecũdùm praxim hodiernam poteſt exigi pœna commiſſi in iudicio,aliàs ſecus, prout de vtroque latè egimus in d.noſtro tractatu de iuram.confirm.1.part.c. 31.nu.10.&.11.

10 Sed an pœna conuentionalis in curia mercatorum,vbi proceditur de bono & æquo,poſsit exigi, quãdo nihil intereſt, valde controuertitur.Angel.enim cõſil. 219. arbitror dictam pœnam, &c.tenet nihil prętер id,quod mercatoris interſit, peti poſſe,cuius ſententiã probauit Frãc. Aretin.in.l.4.§. Cato. colu.1.ff.de verb. oblig. eſſet enim præter æquum & bonum:& æquitas præcipuè inter mercatores ſeruanda eſt.l. Quintus.vbi Bart.ff. mãdati.& prętor debet habere ante oculos æquitatem.l. quod ſi Epheſi.ff. de eo quod cert.loc.& in ſtipulatione prætoria non exigitur pœna, ſi non intereſt.l. & ſi poſt tres.ff.ſi quis cau.l.2.in fin.ff. ſi quis in ius voc.non ier. vbi Bart. Alex. Iaſ.& Socin.notarunt, & cum hac opinione, quanuis confuſè,videtur remanere Lancelot.in. l. 2. §. item & ſi in facto, num.7.ff.de verb.obligatio.& eam deliberate ſequitur Ioan.Crotus in d.§. Cato,ſub nu.8.& ſequentibus,in primis cõmentarijs.

Nihilominus tamen contraria ſententia in propoſito placuit Iaſ. in d. §. item & ſi in facto,nu.16.& 17. dicens minime admittendum, quòd pœna,quæ ex partium conuentione proficiſcitur, iuxta.l. final.ff.de prętor.ſtipul.contra ęquitatem cenſeatur, cum nihil ſit quod magis fidei humanæ congruat, quàm pacta & conuentiones obſeruare, pręcipuè inter mercatores,vt in.l.1.ff.de conſti. pecun. & hanc ſententiam ſequitur & latè comprobat reſpondens fundamentis contrarię, & dicens probabilem & rationabilẽ Benuenu.vbi ſupra,in nu.23.verſ. his igitur relatis, quæ etiam mihi placet propter exuberantiam bonæ fidei, quę inter mercatores verſatur,apud quos vt ſuſti-

neatur ipsa bona fides, & creditum (vt ita dicam) punctualiter omnia pacta licita sunt seruanda, prout regulariter est pœna conuentionalis. Accedit prætereà nõ infima ratio, quia plerunque atq; vt plurimum inter eos interest pacta seruari, cũ negotiandi arti sint dicati, & in eo eorum versetur proprium officium: quam ob rem, etsi aliquando eis non multum interfit conuẽtionem pœnalem seruari, adhuc exigi poterit prędict. pœna, vt pacta licita inter ipsos omnino, & semper seruẽtur, tam ex iuris dispositione, quàm æquitate attenta, vt mercatura conseruetur, quę admodum vtilis est Reipublicæ.

11 Quinimò & extra causam mercatorum doctores Pontificij ac Theologi existimant, & probant licitum esse exigere pœnam conuentionalem, etsi nihil exigentis interfit, vel etiamsi excedat interesse ex fide, & pactione non seruata: ita Innoc. in c. tuam, de pœnis, quem sequitur Abb. in c. dilecti. col. 3. versi. sexta & vltima pœna, de arbit. quos refert, cũ eis transiens, & loquens in conscientia, Benuen. vbi supra d. nu. 23. in princip. & latè probat Conrad. de cõtract. quęst. 31. conclusio. 3. & Rebuff. in d. l. vnica, super verb. proferuntur, nu. 38 iuncto nu. 43. vbi id Iure Canonico probat, per d. cap. suam, de pœnis, secund. vnum intellectũ. glossa, & ibi DD. in c. quanquam. 23. dist. Iaſ. & alij in d. §. Cato. & Corneus consi. 220. miror satis, colum. vlti. lib. 1. & hanc sententiam Innoc. & Abb. vbi supra, probauit etiam in conscientia Angel. in summa verb. pœna, nu. 12. præterquam si sit in fraudem, veluti si apponatur simpliciter dationi quantitatis, quia tunc præsumitur apposita in fraudem vsurarũ. Hæc tamen Angel. limitatio intelligi debet eo casu, quo pœna sit appositа solito fœnerari, aliàs secus iuxta supradicta, & per Rebuff. vbi supra, nu. 47. Eamdem sententiam probauit alios allegans, Siluester in summa verb. pœna, num. 25. versi. septimum, & Armilla aurea in eodem verbo, nu. 5. dicens, hoc etiam procedere in foro pœnitentiali, etiam si interesse excedat, nisi quando contractus est contra ius (licèt sit præter ius) & nullus, vt in c. dilecti, de arbit. & bene, quia quando contractus est nullus, pœna etiam in eo contenta non debetur, iuxta glossam communiter approbatam atque ab omnibus receptissimam in l. si patronus, verbo Fabiana. ff. si quid in fraud. patron. vt resoluimus plures citando d. c. 36. nu. 6 & quod pœna conuentionalis de partium consensu sine duplo iustè statui possit, probat late Medina de restit. tit. de rebus per vsuram acquisit. §. quarta causa, vbi quòd oportet aliquas conditiones seruari, vt huiusmodi conuentionalis pœna licite imponatur, & vna est quòd mutuator mallet in conscientia sortem, quam mutuauit, in termino nudam habere, quàm mutuatario in mora existente, sortem simul habere cum pœna. Tãdem in prin. col. fin. illius. §. inquit, quòd quando huiusmodi pœna non pro interesse, sed pro culpa & mora debitoris imponitur, non opus est sit ipsi interesse proportionata, quia etiam omni interesse secluso locum habet præfata pœna, & esse licitam pœnam conuentionalem, quando est apposita, vt timore eam incurrendi debitor soluat, præsertim optãdo potius solutionem, quàm pœnæ incursionem, tenet Nauar. in manual. Latin. c. 17. n. 215. ibi, sed nonsi, tametsi in hoc contra Medin. & Nauar. teneat Petrus à Nauar. statim citandus, nu. 333. nempe quòd etiam si nõ mallet solutionẽ sine pœna, nec etiam indifferens sit, non peccet peccato vsuræ exigendo pœnam, etiamsi lucrum prætẽdat, licet ad aliud peccati genus reducatur huiusmodi praua intentio, & fortè hoc verius, & litera. M. in versi. tamen dicendum, lib. 2. & quòd pœna conuentionalis in mutuo securè apponi, & exigi possit, quando simpliciter & plane moderata nimis, & cum charitate apponitur, etiamsi ex dilatione nullum damnũ sequatur, dummodo cum humanitate, & lenitate exigatur, & ex magna dilatione in reddendo mutuo, secus statim ad impleto termino solutionis, probat & tenet Merca. *de tratos y contratos*, in materia de

de vsur. c. 7. in versi. *lo que se permite*, el 2. fol. mihi. 100. col. 1. & latius Petrus à Nauar. lib. 3. de restit. c. 2. nu. 331. cum pluribus seqq. vbi nu. 338. resoluit cum Mercado vbi supra, quod mora debet esse notabilis, non vnius horę vel diei, vel etiã hebdomadæ, sed arbitrio prudentium: eamdem principalem sententiam in cõsciẽtia videtur probare frater Angles in suis Florib. Theolog. quæst. in quæst. de contract. mutui, in conclusione ad euitãdam, pagi. 262. & quòd in foro conscientiæ pœna conuentionalis exigi possit, tenẽt plures citati per Rebuff. vbi supra. n. 40. non tamen declarat, sicut cæteri supradicti, etiam si excedat interesse: verũ paulò inferius nu. 43. ampliat conclusionem principalem quam supra diximus ipsum asserere, esse magis communem in nu. 32. etiam si non interfit: quod etiã sequitur, & probat dicens esse magis cõmunem opinionem Corneus consil. 69. circa finem, litera. L. versi. & licet sint opiniones, & iterũ cõsi. 2. litera. L. & cõsi. 55. litera. N. volu. 3. cum Innoc. & Abb. vbi supra, probare videtur in terminis Benuenut. vbi supra, nu. 23. & inquit D. Couar. in 4. de sponsa. 2. par. c. 6. §. 8. num. 11. quòd is qui ex conuentione vel lege pœnam exigit, & extorquet, nullum peccatum committit, quando lex est iusta, vel pœna conuentionalis licitè in contractu deducitur, dicens cum alijs, quos citat, esse apud omnes probatissimam opinionem, quam etiam nos sequuti fuimus in d. nostro tractatu de iuram. confirm. 1. par. c. 36. nu. 11. versi. & licet, & nouissime eam probat ac defendit instructoriũ negotiantium lib. 1. c. 30. pagi. 98. versi. porrò de hoc dubio, & ita existimo tenẽdum, quanuis D. Francis. Sarmient. lib. 3. select. interpret. c. 6. nu. 10. in versic. de alijs, teneat Iure Canonico inspecto, per text. in d. c. suam, de pœnis (quod tamen alio diuerso casu loquitur, vt infra dicemus) si appareat manifestè nihil interesse parti, nullo modo pœnam conuentionalem esse exigendam, nisi vbicumq; si pœna exigeretur, nullum damnum pateretur ille contra quem agitur ad pœnam

12 toto negotio inspecto, argum. l. bona fides. ff. depositi. in exẽplo ibi per eum posito: tandem nu. 11. resoluit, quòd in alijs conuentionalibus pœnis, ne facile conuentiones eludantur, neue locus calumnijs hominum detur, si hæc via contemnendi conuentiones aperiatur, frusta, pœnæ imponerentur, si opus esset, quatenus interfit probare, quod non ita facile fieri potest, ideoque existimat, quòd si ex natura rei verisimile sit damnum stipulatorẽ passum esse, licet non ita exactè probetur, pœnam cõuentionalem etiam Iure Canonico exigi posse, si aliquam cum verisimili damno habeat proportionem, nec poterit hac facilitate probationis grauari reus, cum in potestate sua sit ostẽdere veris probationibus aduersarium suum damnum passum non esse, vel nihil sua interesse, alioqui potior esset causa dolosi, & frustratorium esset consiliũ Iurisconsulti in l. fin. ff. de præt. stip. quæ ita se habet: In eiusmodi stipulationibus, quæ quanti res est promissionem habẽt commodius est certam summam cõprehendere: quoniam plerumque difficilis probatio est, quanti cuiusque interfit, & ad exiguam summam deducitur. Hæc tamen sententia & resolutio D. Sarmient. vtilis profectò e, strationabilis, & nõ parui habenda in praxi in iudicio exteriori pro declaratione praxis, quam supra retulimus, nempe quæ habet, pœnam conuentionalem non exigi nisi quatenus interfit, & non vltra: in foro autem interiori tenendum est quod prædiximus cum communi: de qua re latissimè agit Anto. Gabriel lib. 7. com. opin. conclus. 34. per totam, loquens in pœna legali, & in conuentionali, & communem præd. resolutionem sequitur, & probat dicens etiam communem Molin. de iustit. & iur. disput. 97. vbi quid si pro parte adimpleuit, & pro parte non.

Non tamen renetur quis pœnam etiã conuentionalem soluere, nisi ab alio petatur: si autem petatur, tenetur, vt sentit Corneus consi. 69. de duobus, in fi. vol. 2. & consi. 2. litera. L. vol. 3. dicens, quod in conscientia ex parte debitoris pœna, non

nõ est debita, nec debet sibi per confessorem iniungi quod pœnam soluat: ex parte verò creditoris est debita, etiam in foro cõscientiæ, & potest exigi, & exacta retineri, nec debet sibi per confessorem iniungi quod eam soluat, hoc est reddat. Sétit ergo manifestè his verbis quod prędiximus, & expresse probat, & sequitur bene probans Rebuff. vbi supra, nu. 41. & Couar. alios allegans etiam vbi supra, sic dicens esse intelligendum Anchar. in regul. possessor, de reg. iuris in. 6. dicentem simpliciter pœnam conuentionalẽ in foro conscientiæ deberi: scilicet si petatur: sequitur D. Anto. de Padilla in l. si quis maior. nu. 59. C. de transactio. & ita ampliatur glossa communiter approbata, in. c. fraternitas. 12. quæst. 2. idem probans in pœna legali, & nos quoq; idem probauimus vbi supra, & inquit Petrus à Nauar. vbi supra, nu. 336. hanc esse differẽtiam inter has pœnas, quòd licet pœna legalis ac iudicialis incurri non debeat ipso facto, sed post iudicis declarationem, & sententiam, conuentionalis tamen in conscientia post moram ante sententiam vel declarationem debetur ex natura contractus, & communi, mutuaque intelligentia cõtrahentium: sed supplendus est per prædicta, si petatur: & in terminis hanc etiam declarationẽ sequitur, & ponit Molin. vbi supra, in fin. d. disput. 97.

13 Imò quando pœna conuentionalis, prout pœna culpæ moræ est imposita, & non vt satisfactio pro interesse, non statim vt incurritur exoluenda est ante mãdatum iudicis: secus in pœna quæ in satisfactione interesse debetur, vt pluribus rationibus probat Nauar. in man. Latin. cap. 23. nu. 67. & 68. & nouissime instructorium negociantium lib. 1. c. 31. versi. 2. dicimus, & tenuit prius Nauar. in man. Latin. cap. 23. nu. 68 vbi nu. 67. quod alia pœna conuentionalis nõ debetur in cõscientia nisi ad eam soluendam quis cogatur, & sic si petatur, vt prædiximus: sequitur vtrumque alios allegãs D. Azeuedo in rubric. titul. 1. lib. 2. nouæ Collect. Reg. nu. 28. & 29. Ex dictis igitur supra resoluo, pœnam conuentionalem licitam in contractu valido appositam vtroque Iure ciuili, & Canonico exigi posse, etiam si nihil interfit: & quanuis in praxi ipsa non exequatur nisi quatenus interfit, vt prædiximus, in conscientia tamen licite exigi, & haberi potest, si soluatur, quãuis excedat id quod interest, iuxta communem; & magis receptam sententiam supradictam: si tamen pœna præfata non excedat probabile interesse, vel damni emergẽtis, vel lucri cessantis, tũc proculdubio omni iure, & in foro exteriori, & in interiori animæ iudicio exigi ac retineri potest: quod tamquam indubium probat frater Angles vbi supra, in
14 concluſ. incip. si pœna. † Præterquam si pœna conuentionalis esset multum excessiua, vel si debitor erat impotens ad soluendum sine sua culpa, & fraude, quia tunc non debetur, alioqui secus, vt tenẽt præcitati authores, præcipuè Laurent de Rodul. in cap. consuluit, quæstion. 65. de vsur. Medin. & Nauarr. vbi supra (addẽs idem esse cum obligatione restituendi secundùm Scotum, & communem in. 4. distinct. 15. in mutuante apposita pœna ei, quem iam à principio credebat adeã diem soluere non posse, sequitur cũ Mercado Petrus à Nauar. vbi supra, nu. 332.) & Couar. vbi supra, quæstio. 31. vbi latius id agit, quos refert, & sequitur Rebuff. vbi supra, nu. 49. dicens se vidisse in senatu istam pœnam conuentionalem coarctari, quando sapit iniustitiam, austeritatem, & iniquitatem, & meritò meo iudicio: quod etiam tenet Petrus à Nauarr. vbi supra, num. 337. vbi num. 339. inquit, tunc demum impotentiam soluendi culpa debitoris causatam non excusare à pœna conuentionali, cum fraudulenter se impotentem fecit, dissipando bona, vt tempore solutionis non esset potens, & sic pœnam euaderet, ac creditorem eluderet: secus si ob alias causas, licèt culpabiles venit in inopiam, vt in exemplis de quibus ibi per eum. Limitant præterea
15 DD. † hanc communem sententiam in clericis, qui vltra quàm interfit non possunt petere: ita in c. cum dilecti. de arbit. & in

& in d. c. suam. de pœnis. Anania in cõsi. 31. præsupposito, & Angel. de Clauas. vbi supra, hoc tamen verum esset, si scandalum ex simili exactione absque interesse oriretur, aliàs exigere hanc pœnam etiã clerici poterunt, quandoquidem ab hoc non reperiuntur à iure prohibiti, & maximè iudice eam suo officio applicante, secundùm Siluestrũ d. verb. pœna, num. 25. versic. septimum. vbi etiam refert ex Hostiensi & summa Rosela, quod etiam religiosi possunt repetere pœnam conuentionalem ab eo, qui non seruat arbitrium, etiam si nullum prętenderet interesse vel damnum: & Siluestrum in clericis sequitur Petrus Rebuff. vbi supra, numer. 50. & mihi placet: illa tamen additio Siluestri, maximè iudice eam suo arbitrio applicante, gratis videtur facta, quandoquidem iuxta iuris regulam vulgatam iudex non petitus minimè possit officium suum impartiri ad vtilitatem priuatam, vt in l. 4. §. Prætor ait, cum simi. ff. de damno infect. maxime ad applicandam pœnam non petitam, quæ nisi petatur, minimè etiam in conscientia debetur, vt modò dicebamus, & inquit nouissime Nauar. in cõmentar. c. fraternitas. 12. q. 2. nu. 4. & 5. quod non solum licèt, sed etiam decet Ecclesiæ petere rem suam cum pœna legali, vel conuentionali, licèt decentius esset id nõ facere: non tamen penitus dedecet.

16 Similiter eodem modo intelligerem aliam limitationem, quam communi supradict. sententiæ accommodat Angel. consil. 43. fratres. in fin. Conrad. de contract. quæst. 31. Florentin. in 2. part. suæ summæ, tit. 1. capit. 7. §. 22. nempe in Ecclesia, de æquitate, vt ipsa pœnam conuentionalem petere non possit, nisi solum quatenus interest, secus de rigore, vt ibi, & Ioan. Baptista in addit. ad Matthesilan. notabil. 47. tradit Rebuff. vbi supra, numer. 39. nempe vt hæc quoque limitatio de Ecclesia, vt illa de clericis, eadem ratione procedat, vbi scandalum ex prædicta exactione vltra id quod interest oriretur, aliàs secus.

17 Semper tamen menti tenendum est, quod si constiterit pœnam conuentionalem adiectam fuisse in fraudem vsurarum, prout præsumitur quando appositа fuit dationi quantitatis ab homine solito fœnerari, vt prædiximus, non possе iustè nec in conscientia exigi, vt plerique ex supradictis tenent.

18 Vltimò aduertendum duxi, quòd licet iure ciuili attento, qui certam pecuniæ quantitatem ad diem sub pœna dare promisit, etiamsi partem soluat, debeat vniuersam pœnam pendere propter sortem nõ solutam, vt in l. pœnam. §. si fortè. ff. de verborum signific. l. hæredes. §. in illa. ff. famil. erciscund. iure tamen Canonico in præfata specie non nisi pro parte non soluta respectiuè committitur pœna promissa: hoc est quod verè decidit d. capit. suam. de pœnis, vt ex ipsius litera manifeste patet, cuius hic est communis intellectus secund. D. Anton. de Padilla in l. si quis maior, nu. 26. C. de transact. & in terminis conscientię tenet Nauar. vbi supra d. numer. 215. ibi, idem si soluta parte, & ita est tenendum de æquitate Canonica, vt pœna non cõmittatur, nisi pro parte non soluta tantùm, quidquid alij teneat, vt resoluimus in nostro tractatu de iuram. confirm. in 3. part. capit. 17. numer. 6. ex hoc tamen minimè infertur quod D. Sarmient. vbi supra asserebat, nempe in illo text. esse expressum Iure Canonico pœnam conuentionalem, si appareat nihil interesse, non esse exigendam, ibi namq; ideò pœna tantùm pro parte adimpleta, & soluta respectiuè non committitur, sed tantum pro non soluta, quia adimpleta fuit conuentio in parte, quanuis pro altera parte non, vnde æquum ac iustum est, vt pro parte adimpleta pœna non committatur, nec exigi possit: at verò quando nihil fuit obseruatũ, nec adimpletum, nec dictus text. probat quòd pœna conuentionalis si nihil interfit non exigatur: nec mirum contrarium videri debet, quandoquidem in totum conuentio non fuit obseruata, sed defraudata, ac fides fracta, cum æquitati conueniat, ac fidei humanæ nihil sit tam naturale quàm vt pacta seruentur, vt probauimus.

Summa-

SVMMARIVM.

1 Decimæ Iure diuino, & naturali institutæ sunt, & nu. 3.
2 Decimæ multiplici ratione præcipiũtur à Deo.
4 Omnes decimæ personales, & reales sunt integrè persoluendæ.
5 Decimæ personales an à iure diuino sint inductæ siue præceptae, & nu. 33.
6 Primitiæ eiusdem iuris diuini cuius sunt decimæ esse videntur, & nu. 11.
7 Decimæ, tam prædiales quam personales, licèt in genere iure diuino, ac naturali debeantur, iuxta tamen veram ac præcisam decimæ partis assignationem iure tantùm humano statutæ sunt, & in nu. 9.
8 Nullum præceptum continetur in lege Euangelica, quod non sit naturalis iuris, exceptis de Sacramentis atque fidei præceptis.
10 Clerici decimam decimarum soluere tenẽtur Romano Pontifici, & quo iure.
11 Primitiæ secundum consuetudinem patriæ soluendæ sunt, etsi de iure naturali procedant.
12 Præcepta Veteris Testamenti quædam sunt iudicialia, quædam verò moralia, quædam autem ceremonialia: iudicialia, quæ nonnulli legalia appellant, pertinent ad iustitiam hominibus exhibendam, iusque vnicuique tribuendum, ex quibus leges Veteris Testamenti censentur: & horum obseruatio iudicibus ipsis incumbebat, moralia ad dictamen legis naturalis spectant: ceremonialia autem de his agebant, quæ ad cultum diuinum, ad reuerentiam, honorem, & obsequium Deo exhibendum statuebantur.
13 Præcepta iudicialia, & ceremonialia Euangelica lege lata omnino cessauerunt.
14 Hæreticum esset, existimare legem veterẽ seruandam esse cum lege noua.
15 Præcepta moralia legis Veteris adhuc vim habent, & perpetuò habebunt, non authoritate legis Veteris, sed ex eo quòd sint à natura ipsa instituta, & à Christo Iesu in Euangelio eadem ratione qua & naturalia debuerunt, & sunt præcepta.
16 Præcepta iudicialia, etsi possint post Euangelicæ legis prædicationem, lege lata à Principe iterum statui, non tamen seruabuntur tamquam ex Veteri lege, sed quia nouiter lege humana constituta sunt, & nu. 17.
18 Præcepta ceremonialia Veteris Testamenti minime possunt à Principibus Christianis noua lege lata institui.
19 Præcepta ceremonialia mortua sunt, & mortifera obseruantibus ea post Euangelicæ legis edictum, iudicialia verò mortua sunt, non tamen sunt mortifera, quia possunt iterum à Principe statui sine peccato, ad eius principatus regimen: illud autem de ceremonialibus dictum limitatur, vt in nu. 20.
21 Legis Veteris tria tempora in hoc sunt consideranda, vt hic latius docetur.
22 Lex de decimis soluendis ex ea parte qua ceremonialis fuit, veletiam iudicialis secundum magis communem amisit vim, & obligationis ius per Euangelicæ legis promulgationem.
23 Illud Matthæi 23. Væ vobis scribæ, & Pharisæi hypocritæ, qui decimatis menthã, &c. ad tempus præteritae legis magis referendũ censetur.
24 Ius positiuum quoad quotam decimarum imitatur legem à Deo Israelitis datã, & sic ad exemplum legis Veteris id statuit, non verò l. vetus praedict. vim obligationis nunc habet, quia ipsa ceßauit per aduentum Christi, & promulgationem nouæ legis.
25 Papa potest decimam in octauam, duodecimam aliam vè partem reducere.
26 Papa potest ex iusta causa aliquos eximere à solutione decimarum, illisque decimas in aliquibus remittere, vt concesserit Cistercien sibus, & multis alijs religiosis, vt in numeris sequentibus.
29 Papa licet possit reducere decimam in aliã partem, & aliquos ex causa eximere à solutione decimarum, intelligitur, dũ tamen id, quod iuris naturalis est, sit semper saluum, nempe congrua sustentatio ministrorum Ecclesiae: & sic non poterit omnino & vniuersaliter tollere præceptum de soluendis decimis, & numero sequenti.
31 Consuetudo legitime præscripta an sufficiens sit ad eximendos laicos à solutione decimarum? & numeris sequentibus, & resoluitur numer. 35. in partem negatiuam quoad congruam & neceßariam sustentationem ministrorum, secus quoad reliquum.
32 Consuetudo est attendẽda in solutione decimarũ
34 Consuetudo vel vsus non est in Hispania soluẽdi decimas ex opificũ, negociatorũq; lucris.

Consuetu-

36 Consuetudo legitime præscripta minorem partẽ decimæ soluendi pro ea tunc valet, cum illa pars quæ soluitur, sufficiẽs est ad congruam sustentationem clericorum spiritualia ministrantium, aliàs secus.
37 Consuetudo rationabilis, & legitimè præscripta non soluendi decimas personales quando excuset.
38 Consuetudo quantũcumque longa nullas soluendi decimas personales nec prædiales non valet.
39 Lex. 6. tit. 5. lib. 1. nouæ Collect. Reg. qua cauetur, vt non fiat nouitas exigendo decimas de illis rebus, de quibus non consueuerunt solui, defenditur ac intelligitur, & nu. 40.
40 Consuetudo vt ex certis fructibus nulla soluatur decima, nec eius aliqua portio, vt pote de foeno, herbis, vel oleo, & similibus, valet, si ex alijs redditibus supersit iusta sacerdotũ sustentatio.
41 Consuetudo immemorialis Episcopatus Placentini non soluendi decimam ex herbis pecoribus proprijs domini fundi depastis valet.
42 Consuetudo immemorialis Ciuitatẽ. existens nullam soluendi decimam herbarum indistincte, valet.
43 Decimæ an sint petendæ à sacerdotibus, vel deferendæ vltro ad eorum horrea, etiam si non petantur? & numeris sequentib. vbi resolui tur standum esse consuetudini in hoc.
44 Paulus Parisius consi. 15 nu. 26. lib. 1. dicens, quod si decimæ tempore collectionis fructuũ à sacerdotibus non petantur, posteà peti non possint, improbatur.
46 Decimare debentes tenentur certiorare clericos vt mittant pro decimis, vbi eas ad eorũ horrea non teuentur deferre.
47 Decimare debentes an, & quando teneantur deferre decimas etiam clericis non petentibus ad horrea publica ad hoc deputata.
48 Decimare debentes tenentur tradere decimas clericis etiam scientibus quantum iure decimarum sibi pertineat, modò leui sumptu & labore id fieri possit, secus aliàs, præcipuè stãte de hoc consuetudine: vel nulla in contrarium existente.
49 Decimare debẽtes, cessantibus consuetudinibus non possunt frumentum, alios vè fructus in propria horrea condere, nisi prius clerici certiores fiant, &c. & refertur litera. l. Regiæ super hoc sancitæ.
50 Consuetudine induci potest contrarium, nempe vt laici libere colligant frumentum cæteros que fructus, & eos in propria horrea sine testibus condant, & posteà decimas ministris spiritualium reddant.
51 Consuetudine stante non soluendi decimas, quia non fuerunt petitæ, an possint peti vbi timeretur scandalum? & an sic non soluentes sint in statu damnationis, & nu. 56.
52 Clerici etiam Ecclesiarum rectores decimas tenentur soluere.
53 Clerici à solutione decimarum possunt eximi consuetudine vel præscriptione.
54 Decimæ debentur Ecclesiæ ex prædijs intra eius limites existentibus, quæ tamen sunt alterius Ecclesiæ.
55 Consuetudine tamen legitime præscripta obtineri poterit libertas ab harum decimarum solutione.
57 Decimæ de terris Ecclesiæ quando sunt soluendæ, & quando non.
58 Consuetudo quod decimæ vni Ecclesiæ debitæ de iure communi alteri soluantur, valida erit.
59 Clerici possunt præscriptione legitima se à solutione decimarum liberare, & quomodo hoc intelligatur.
60 Clerici an possint sibi præscribere decimas ab alijs soluendas.
61 Laici veluti incapaces decimarum quasi possessionis, præscribere non possunt earum immunitatem, sed contra nu. 64.
62 Laici contra laicum, cui esset priuilegio concessæ ante Concilium Lateranense, bene possunt eas præscribere.
63 Laicus potest præscribere quotam decimæ, nempe vt non soluat nisi duodecimam, vigesimã vel aliam partem.
65 Consuetudo legitima non soluendi decimas sufficiens censetur per cursum atque vsum. 40. annorum, & in ea non requiritur titulus nec bona fides, vt in nu 66.
67 Præscriptio non soluendi decimas vt sufficiens sit, requirit cursum. 40. annorũ cum titulo, vel tempus immemoriale.
68 Consuetudo & præscriptio qualiter distinctè cognoscantur, vbi plures differẽtiæ inter eas remissiuè referuntur.
69 Ex præscriptione acquiritur ius priuato, siue

illud

illud trahatur ex publico, siue expriuato: per consuetudinem verò non acquiritur ius alicui priuato, sed in publico vndecumque causetur, & etiam si ius trahatur ex priuato, ac quiritur tamen in publico, & communi.

70 Quandoque vnum & idem potest esse præscritio respectu certorum, & consuetudo respectu aliorum.

71 Laici præscribere non possunt ius percipiendi decimas ab alijs, quia sunt huius iuris omnino incapaces.

72 Laici iure percipiendi decimas spoliati, & agẽtes interdicto recuperandæ, an sint ante omnia restituendi & numeris sequentibus,

73 Spoliatus non est restituendus ante omnia, quoties ei obijcitur atque obstat exceptio, quod neque possidet, nec possidere potest.

75 Cap. ad decimas. de restitutione spoliat. in 6. tũc obtinet, cum aduersus agentem est iuris præsumptio, & ea palam reo suffragatur: secus verò si pro reo illa iuris præsumptio non adsit, licet ipsa existat contra agentem.

76 Ad petendam restitutionem ex interdicto vnde vi, satis est præsumptionem iuris non adesse reo spolianti, licet actori contraria sit.

77 Laicus spoliatus ab alio laico iure percipiendi decimas, est ante omnia restituendus. Secus si ab Ecclesia vel clericis, pro quibus sit iuris præsumptio, vt hic.

78 Præscriptio percipiendi decimas inter alienam parochiam, ad noualia minime extenditur, nisi rationabilis causa ostendatur.

79 Præscriptio decimarum inducta in omnibus vno excepto, ad illud non extenditur.

80 Præscribente aliquo decimas in vna villa, in qua sunt agri diuersi habentes diuersos termi nos, si aliqui agri eiusdem villæ penitus inculti de nouo redigantur ad culturam, decima inde prouenientes debebitur non præscribenti, sed tanquam de noualibus, illi ad quem illius villæ spectant decimæ de iure communi, vel antiqua consuetudine.

81 Si quis ex consuetudine antiquas perciperet decimas, noualia tamen eius territorij non habebit: si verò de noualibus habeat titulũ coloratum, tunc. 40. anni sufficiunt ad præscribendum decimas noualium, sicut in alijs decimis, vt in nu. 82.

83 Tantum præscriptum quantum possessum, & nu. 113. Declaratur. nu. 114.

84 Præscriptio ad futura non extenditur.

85 Præscriptio est stricti iuris, & non extenditur ad non possessa, nec ad similia.

86 Testes si deponant aliquem percepisse decimas frumenti, & alij testes vini, non sufficiet ad assignandum totum genus decimarum, sed tantum in his in quibus probant, minutæ namque, & mixtæ saltem curato manebunt, cũ de his probatum non sit.

87 Qui præscripsit decimas maiores in vna parochia, minutas etiam videtur præscripsisse, & numeris sequentibus quomodo intelligatur. Limitatur nu. 90. quando alius est in possessione percipiendi minutas.

88 Præscriptio facta de principali, ad accessoria & connexa inseparabiliter trahitur, & quo modo hoc intelligatur.

Stricta dispositio relata ad ius decimarum, extenditur ad speciem sub eodem genere comprehensam, & ad rem, & ad materiã eamdem. nu. 88.

89 Præscribens decimas maiores in vno loco per tempus immemoriale, si nullus alius percepit ibi decimas minutas, poterit eas exigere.

91 Si vnus recipiebat decimam vini, & alter frumenti, si in vno fundo sit frumentum & vinum, is qui percipiebat decimam vini, eam habebit ex vino, alter verò decimam frumenti.

92 Præscribens decimas vnius agri, nempe redditus siluæ ceduæ, glandium, foeni, aut herbæ, & simil. si postea ille ager nouiter præcidatur, habere debet decimam frumenti, vel alterius fructus nunc primũ ab agro collecti.

93 Præscribens decimam aliquorum fructuum in vno agro, nemine præscribente aliorum fructuum decimam, videtur ius decimandi in totum acquisisse.

94 Præscribens decimas frumẽti in tali parochia, si seminetur ibi milium, vel crocus, vel herba ad tingendum commoda, quam vulgus pastel vocat, vel aliud, habebit decimã eorũ.

95 Præscribens decimam vnius prædij, si de nouo ibi plantentur nuces, vel vites, habebit decimam ex fructibus illarum arborum, & de lapidibus, si de nouo ibi lapides extrahantur, vt in nu. 96.

97 Solitus habere decimam frumenti, si terra frumenti mutetur in vineam, eam habebit de vino.

Decimis

98 Decimis olim consuetis persolui de pascuis, de eisdem ad frugum fertilitatem translatis decimæ soluendæ nunc sunt.

99 Si Ecclesiæ vni decima vini alicuius vineæ soluebatur, & in ea postea fiat castanetũ, vel aliæ arbores fructiferæ plantẽtur aut nascantur, ex quibus aliàs regulariter de consuetudine, vel præscriptione deberetur decima alteri Ecclesiæ vel Episcopo, nihilominus ipsa priori Ecclesiæ debetur.

100 Potest Dominus fundi etiam cum contradictione curati vineam in agrum arabilem mutare, vel è contra, nec curatus poterit se opponere, quandoquidem decima fructuum nouorum eidem solũda est, cui & antiquorum eiusdem fundi.

101 Præscribens decimas vnius partis fundi, si postea fiat noualis alia pars eiusdem fundi, an & quando præscripsisse censeatur decimas huius partis noualis: & numer. 102.

103 Præscribens quasdam decimas in nemoribus vel pascuis, si illa redigantur ad culturam, habebit & nouales; idem est in consuetudine, vt in nu. 104. nisi decima aliorum fructuum Ecclesiæ parochialis solui consueuerit, vt in nu. 105.

104 Consuetudo ex sui natura in vniuerso quæritur, hoc est in omni fructu.

106 Vnum prædiũ potest esse partim decimale vni Ecclesiæ & partim alteri.

107 Si vna Ecclesia vel parochia recipiat ex consuetudine decimam de blado, alia de vino, & terra bladum reddens mutetur, & vinum reddat, & è conuerso, quæ percipiebat de blado, percipiet de vino, & è conuerso.

108 Exercens vnum actum iurisdictionis animo acquirendi vniuersalem in loco, videtur in totum iurisdictionem acquirere, dummodò alius non sit in possessione generali.

109 Qui præscripsit iurisdictionem in vno territorio, poterit illam exercere aduersus aduenas & forenses, quamuis aduersus illam nuncupatim non præscripserit.

110 Effectus iurisdictionis causatæ à iure reali, extenditur ad omnes illos, aduersus quos præscriptum non fuit.

111 Qui præscripsit ius eligendi in certa Ecclesia, censetur & præscripsisse ius postulandi, alio nõ existente in possessione postulandi.

112 Qui præscripsit decimas personales habitantium in tali loco, si quis de nouo venerit, & ibidem habitauerit, ab eo quoq; decimas habebit, contra Rebuf.

125 Præscribens omnes decimas talis villæ, vt de vniuerso, noualia quoque habebit.

119 Priuilegiũ Ecclesiasticæ personæ, cõcessum de decimis percipiendis noualia comprehendit: sed contra nu. 120. cum sequentibus. Secus si laicis concedatur, vt in nume. 117. Limitatur. nume. 118. si ius decimandi in vniuerso aliquo territorio, vel in aliqua villa concedatur. Item nu. 119. limitatur, quando præter decimam, etiam ius decimandi concessum reperitur, vel quando ex longa obseruantia inuestitura ita interpretata fuit per longa tempora, vt hic.

121 Priuilegium est restringendum, quatenus concernit ius tertij, licèt quando agitur de solo priuilegio Principis concedentis, latissimè sit interpretandum, vt in numero 122. & 123.

124 C. Ex parte tua. 27. in ordine, de decimis, intellectus.

125 Priuilegium Papæ concedentis omnes & quascunque decimas, vel omnem decimationem talis territerij, comprehendit noualia.

126 Priuilegium alicui concessum, quo is eximitur à solutione decimarum ex fructibus noualium, intelligendum est de his noualibus, in quibus alter non habet tempore dati priuilegij quasi possessionem iuris percipiendi decimas, ne illi fiat præiudicium præter cõcedentis intentionem, & nu. 127. ampliatur in noualibus tempore datæ immunitatis processis, ex quibus decimæ debitæ fuissent alteri, & quomodò hoc intelligatur.

128 Priuilegium concessum alicui de non soluendis decimis de noualibus, quomodò intelligatur.

129 Priuilegium immunitatis concessum, alicui à solutione decimarum ex agris antiquitus cultis, an intelligatur in præiudicium eorũ, qui sunt in quasi possessione percipiendi decimas ibidem.

130 Priuilegium non soluendi decimas simpliciter concessum, ad noualia non extenditur. & nu.

131. Limitatur, si priuilegium concedatur de non soluendis decimis de laboribus proprijs, quia extenditur ad noualia, quæ proprijs fiunt manibus, & de his noualibus semel factis nunquam decima soluetur, vt in nu. 132.

133 Religiosi omnes, tàm exempti, quàm non exempti, de possessionibus suis, tam acquisitis, quam acquirendis, decimas integras soluere debent illis Ecclesijs, quibus eædem possessiones & terræ sunt decimabiles, nisi speciali iure vel priuilegio sint muniti.

134 Cistercienses, Templarij, & Hospitalarij, decimas laborum suorum, quos proprijs manibus vel sumptibus impendunt, soluere non tenentur: cæteri verò religiosi de noualibus suis, quæ propriis manibus aut sumptibus excolunt, & de nutrimentis animalium suorum, & de hortis suis decimas soluere non tenentur?

135 Priuilegium de non soluendis decimis religiosis concessum reuocatur, si ex post facto incipit nociuum esse.

136 Religiosi priuilegiati de non soluendis decimis, eas tenentur soluere de possessionibus acquisitis post Concilium Lateranense, etiam si eas proprijs manibus & sumptibus excolant.

137 Hæreticum & impium esset, asserere, posse laicos denegare Sacerdotibus decimarum solutionem iustissima lege debitam, etiamsi diuites sint.

138 Decimæ debitæ non sunt negandæ Sacerdotibus, etiam si ipsi, cùm sint diuites, pauperibus eas non distribuant, nec rectè officium commissum exequantur, nec sint quales oporteat.

139 Parrochiani iure naturali & diuino tenentur exhibere oblationes presbyteris ministrantibus spiritualia, si non habent vnde possint necessaria ministrare: aliàs secus, nisi stante consuetudine, vt in num. 140. & ita est intelligenda glos. in cap. sanctorum. 10. quæstione 1. vt in nu. 253.

140 Consuetudo offerendi clericis, vel aliquid eis dandi tempore quo mortuos sepeliunt, vel tempore velationum, vel consecrationis Episcoporum, valida est, & laici ab Episcopo compellendi sunt eam obseruare, & nu. 141.

142 Oblationes, quæ fiunt ex consuetudine, etiam diuitibus & habentibus decimas fieri possunt.

143 Consuetudo decem annorum sufficit ad prædicta diuturnæ præstatio.

144 Consuetudo ex actibus voluntarijs inducitur in fauorem Ecclesiæ.

145 Sub legato alicui facto eius quod viuus testator præstabat, ea videntur relicta, quæ certam formam erogationis annuæ, non incertam liberalitatis voluntatem habuerunt.

146 Oblationes debitæ parochis occasione pauperta tis seu consuetudinis, sunt voluntariæ quoad quantitatem & speciem rei obtatæ.

147 Interdicta possessoria an competant & dentur pro iuribus annuis merè personalibus?

148 Consuetudo offerendi in Ecclesia clericis, ad hoc vt laicos obliget, & possint compelli ad obseruantiam ipsius, primò requiritur quod gratis, purè, & simpliciter, nulla necessitate cogente vel pactione obtulerint: secundò, quod oblatum sit certum, taxatum tamen arbitrio offerentium, non verò rectoris Ecclesiæ, vt in numer. 149. tertiò, quòd totus populus, vel maior pars, persistat in seruando prædict. laudabilem consuetudinem, vt in num. 150. & num. 151. refertur casus practicatus circa præd. contingens.

152 Spiritualia non sunt neganda laicis propria authoritate sub prætextu cessationis ab oblationibus, sed ministranda prius sunt liberè, & posteà compellendi ad præstandas oblationes.

154 Oblationes an necessariò sint faciendæ, necne ministro spiritualium, qui ex aliquo artificio particulari possit victum quærere & numer. 155. Quidia Vicario absentis, qui pingues redditus ab Ecclesia percipit.

156 Consuetudo quod clerici laicis candelas ceræ offerant in Ecclesia in die Purificationis, an sit valida? & num. seqq.

157 Consuetudo, vt rustici nõteneantur soluere decimas, nisi curatus eis præstet aliquid, non valet.

Con-

158 Consuetudo, quòd presbyteri teneantur dare in Paschate suis parochianis agnum paschalẽ, vel aliud, an valeat?

160 Consuetudo luctuosæ dandæ Episcopo, vel parocho, an sit valida? Et quid in veste scissa existente penes sartorem, nondum suta nec completa, ibi num. 161.

162 Oblationes factæ imagini pictæ in muro Ecclesiæ parochialis, ad quem pertineant? Resoluitur cum communi ad Rectorem pertinere, non verò ad Episcopum loci.

CAPVT XXI.

De decimis, quo iure debitę sint, & alijs in materia & praxi frequentibus.

1 DECIMAS iure diuino & naturali institutas esse, authoritatibus vtriusque paginæ, ratione naturali & assertione prętereà sanctorum virorum comprobari potest. In primis lege veteri probatur Genes. 14. & 28. ibi: Cunctorum quę dederis mihi, decimas offeram tibi. Et Exodi. 22. ibi: Decimas & primitias tuas non tardabis offerre. Et c. 23. primitias frugum terræ tuæ deferes in domum Dei tui. Et Leuit. 27. ibi: Omnes decimæ terræ, siue depomis arborum, siue de frugibus, Domini sunt, & illi sanctificantur: & ibi: Omnium decimarum, bouis, & ouis, & capræ, quę sub pastoris virga transeunt, quicquid decimum venerit, sanctificabitur Domino. Et Num. 18. Filijs Leui dedi omnes decimas Israel in possessionem pro ministerio quo seruiunt mihi in tabernaculo fœderis: primitias autem quas vouerint & obtulerint filij Israel, tibi dedi, & filijs tuis iure perpetuo. Et Deuteron. 12. Illuc omnia, quę præcipio, conferetis holocausta & hostias, ac decimas & primitias manuum vestrarum. Et Tobiæ 1. Omnia primitiua sua & decimas suas fideliter offerens. Et Ecclesiast. Non minuas primitias manuum tuarum: in omni dato hilarem fac vultum tuũ, & in exultatione sanctifica decimas tuas. Et Malach. 3. In decimis & primitijs, &c. idem probatur in cap. parochianos, de decim. ibi: Quòd decimæ nó ab homine, sed ab ipso Deo institutæ fuerunt, & in cap. cum non sit. & in cap. tua nos, ibi: Si decimæ, quas Deus in signum vniuersalis dominij sibi reddi præcipit. Et in cap. quibusdam. §. illæ quippe, ibi: Ex lege diuina. Et in c. in aliquibus. §. vltimo. eodem titulo de decim. & in cap. omnes decimæ 16. q. 7. & in cap. 1. de decim. lib. 6. vbi Romanus Pontifex admonet, ac maximè prohibet, ne concionatores in publicis sermonibus quicquam populo prędicent, quo eum auertant à decimarum solutione: & excommunicationis pœna adiecta constitutio illa confirmatur in Clem. vltima de pœnis. Idem cõprobatur authoritate diui Hieronymi in c. 1. de decim. in Decretal. id quod & alij quàm plures viri sanctitate illustres conati sunt probare, vt Gratianus refert 16. q. 7. & 16. q. 1. in cap. reuertimini. Sed & lege gratiæ idem suaderi potest approbatione Christi apud Matthæum c. 23. Væ vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mentham, & anethũ, & cyminũ, & reliquistis, quę grauiora sunt legis, iudicium, & misericordiam, & fidem: hæc oportuit facere, & illa nó omittere. Et Lucę 18. Decimas do omnium quæ possideo.

Iuris naturalis prętereà ratio dictat, decimas Ecclesiarum ministris esse soluendas, cùm hi laborent iuxta spiritualium administrationem, ánimarumque fidelium curam exerceant, ac pro plebe ipsa Christiana sacrificia offerentes, summopere preces quotidie effundant. Digni igitur sunt mercede sua, veluti legitimè operantes in vinea Domini. Matth. cap. 10. Lucę 10. 1. ad Timoth. 5. 1. ad Corinth. 9. cap. cum secundùm. de præb. cap. primo. §. his itaque. 13. quæstione 1. cap. ex his. 12. quęstione 1. quod latius probat, ac curiosè prosequitur Didac. Couarru. libro 1. variarum resolut. c. 17. in princip. versiculo

consequitur, ibi: Quartò iuris naturalis ratio.

2 Hæ autem decimæ multiplici ratione præcipiuntur à Deo, vt commemorat Alfonsus à Castro libr. 5. aduersus hæreses, in princip. verb. decimæ, & latè Petrus Rebuf. in tractatu de decim. q. 2. & ante eum Dominic. à Soto libr. 9. de iustitia & iure, quæstione 4. articulo 1. per totum. Prima, vt sit cibus in domo Domini ad sustentationem eorum, qui in eius domo sunt, vt Malach. 3. Dictũ enim fuerat in lege: Nihil aliud possidebunt, decimarum oblatione contenti, quas in vsus & eorum necessaria separaui, Num. 18. Secunda causa est, vt seruiant in templo, & orent Deum pro populo, vt ibidem probatur. Tertia causa est, vt vacent legi Dei, & populum doceant, 2. Paralipom. 31. Vnde Apostolus 1. Corinth. 9. Si seminamus vobis spiritualia, magnum est, si nos carnalia vestra metamus? Quarta causa est, propter pauperum egestatem, non enim propter solos ipsos Sacerdotes decimæ illis redduntur, sed etiam propter pauperum necessitatem: vnde Augustinus ait: Decimæ ex debito requiruntur: qui eas dare noluerit, res alienas inuadit: & quanti pauperes in locis suis, vbi ipse habitat, illo decimas non dante, mortui fuerint, tantorum homicidiorum reus ante æterni iudicis tribunal apparebit, quia rem à Deo pauperibus delegatam, suis vsibus reseruauit. Hinc forsan l. 2. in principio, titulo 5. libro primo nouæ collect. reg. inquit, quod decimæ sunt ad sustentationem Ecclesiarum, Prælatorum, ac ministrorum earundem, & pro ornamentis & eleemosyna pauperum tempore egestatis, &c.

3 Tandem quod decimæ etiam hodie iure diuino & naturali debeantur, tenent communiter Canonistę ex supra dictis fundamentis, & præcipuè glossa Archid. Ancharr. & alij in d. c. 1. de decim. in 6. Innoc. cap. vltimo de paroch. Card. & Ioan. Andr. in rubr. de decim. Hostiens. in summa eodem titulo. §. & vtrùm, vers. septimò quæritur idē Ioan. Andr. in cap. à nobis, de decim. Anto. de Buer. in dict. cap. parochianos, colum. 2. Abb. in cap. in aliquibus, colum. vltima eodem titulo de decim. Alexand. consi. 60. libro 4. Andreas Hispan. de regul. decim. quæst. 8. num. 3. est communis secundùm Philippum Franc. in dict. cap. 1. num. 1. de decim. in 6. dicit communè plures allegans Menchaca libr. 2. controuers. illustr. c. 89. numer. 1. Eandem opinionem latissimè probat Rebuf. in tractatu de decim. quæstione 1. nume. 2. cum sequentibus, præcipuè nume. 10. & 14. vbi existimat decimã esse de iure diuino institutam, dictante ratione naturali, & populum teneri de nouo iure Euangelij ad soluendũ decimã, ex Matth. 23. & Lucæ 11. supra relatis, & Matthæi 22. Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo: & quia decimæ erãt Dei, igitur renouatæ: quare secundùm ipsum de iure diuino, dictãte ratione naturali, decimę inuentæ sunt: à iure verò Canonico forma & declaratio est facta, & quod omnes decimæ, & personales, & reales, sint integrè persoluendæ, probat latè pluribus authoritatibus veteris & noui Testamenti. Innocent. in cap. fin. num. 2. de paroch. vbi num. 3. inquit, 4 † esse quasi insanos & hæreticos eos, qui asserunt decimas personales non esse dandas: qui quidem authores 5 non tantum decimas prędiales, † sed etiam personales iure diuino & naturali deberi absque vlla distinctione probarunt, & præcipuè Innocentius vbi supra, & Andr. Hispan. vbi supra, quæstione 7. dicens verum & Catholicum esse, asserere, tàm prædialem, quàm personalem decimam à Deo commendatam fuisse: idem probauerat ipse ibidem quæstio. 5. ex illo Matthæi 22. Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo; nam Deus id intellexit, secundùm ipsum, de prædict. decimis personalibus & prædialibus Ecclesiæ debitis. Idem constat ex latè adductis in proposito per Rebuf. vbi supra, num. 11. & sequentibus, & per D. Didacum Perez in l. 1. titulo. 5. libro primo ordinam.

ordinam. colum. 194. tametsi Hostiens. vbi supra, & Henricus in cap. peruenit, colum. 5. de decim. Abb. in cap. de cætero, nu. 8. eodem titulo. Archidiac. in c. quicumque, col. 1. num. 8. 16. quæstione 7. & Felin. in cap. causam quæ, colum. 11. num. 1. de præscript. diuersum existimẽt in istis decimis personalibus, nẽpe iure tantùm humano eas debitas esse, non verò diuino: & hoc communi vsu receptum esse asserit Card. in d. cap. 1. vt refert D. Couar. d. c. 17. in princip. vers. & præter has rationes, ibi: Si tamen qui hac, &c.

6 De primitijs eiusdem iuris diuini esse videtur dicendum, cuius sunt decimæ, vt ex supra dictis patet, & in c. reuertimini. in princ. ibi: In decimis & primitijs. 16. quęst. 1. & probat glos. in c. Ecclesias. verb. & primitias, 13. q. 1. Didacus Perez vbi supra, col. 195. in vers. pro prædictorum, &c.

7 His tamen omnibus non obstantibus, Theologi communiter tenent, decimas etiam prędiales, licèt in genere iure diuino ac naturali debeãtur, iuxta tamen veram & præcisam decimę partis assignationem iure tantùm humano & Pontificio statutas esse, non verò diuino Euangelico, nec naturali. Primò, quia ratio naturalis non magis dictat, ministrantibus spiritualia dandam esse decimam partem, quàm nouam, octauã, vel aliam minorem. Secundò, quia sub lege Euangelica, ea solùm lege diuina tenemur seruare, quæ à Christo Iesu etiam per eius Apostolos nobis præcepta sũt, iuxta illud Matthęi vltim. Docentes eos seruare omnia quæcumque mandaui vobis. & Paulus Actuum 12. Non subterfugi, quo minus annuntiarẽ vobis omne consilium Dei. Sed de soluendis decimis, nec in Euangelijs, nec apud Apostolos vllum est præceptum: igitur lege diuina gratiæ non tenemur decimas quoad quotam soluere. Tertio, quia secundùm sanct. Thom. à cæteris receptum. 1. 2. quæstione 108. articul. 1. 8 & 2. & quodlib. 4. articulo 3. † nullum præceptum continetur in lege Euangelica, quod non sit naturalis iuris; exceptis de Sacramentis atque fidei præceptis, iuxta illud, Iugum meum suaue est, & onus meum leue. Præceptum verò de solutione decimarum, nec ad Sacramenta, nec ad Fidei articulos attinet: ergo colligitur id in Euangelica lege nõ contineri. Quartò, quia si decimæ essent iure naturali aut diuino Euãgelico inductę, minimè possent consuetudine diminui, vt patet: & nihilominus cõsuetudine eas posse minui, probat text. planè intellectus in cap. in aliquibus. §. vltimo, de decim. & infra latiùs dicemus: ergo, &c. Quintò, quia eodem iure, quo decima fuit inducta atque præcepta plebi Israeliticę ad alimenta Leuitarum, fuit itidem eidem præceptum, vt decimam decimarum summo Sacerdoti solueret, vt cauetur Numer. cap. 18. Hæc tamen decima decimarum sub lege Euangelica non debetur iure diuino summo Pontifici, nec ei soluitur: igitur nec decima à laicis clericis soluenda, hodie præcepto legis gratiæ Euangelicæ debetur. Quibus rationibus hanc secundam sententiam in specie probarunt Hugo de Sancto Victore libro 1. de Sacram. parte 11. cap. 4. & & 11. & sanct. Thom. 2. 2. quęstione 87. articulo 1. per totum, & quodlib. 2. arti. 8. Adrian. quodlib. 5. artic. 1. Florentin. in sua summa 2. parte titulo 4. cap. 3. §. 5. Angelus in summa, verb. decima, quæstione 2. Siluester eodem verb. decima, quæstione 3. & 4. & Tostatus super Matth. c. 23. quæstione 63. & alij communiter, quos refert Didac. Couarru. vbi supra, in versiculo præterea decimas, & esse hoc receptum à Theologis aduersus Canonistas, testatur Castro vbi supra, versiculo verum hac, &c. & iterum de potest. leg. pœnal. libro 1. cap. 10. circa finem, versiculo sed quia præceptum illud, colum. mihi 1645. in magnis, & Martin. Nauarr. in apologia de reddit. Ecclesiast. quæstione 1. monit. 69. in princip. ex numero 1. & Speculũ coniug. 2. p. art. 21. pag. 433. & Magister Aragon super Thom. vbi supr. d.

quæstione 87. artic. 1. pag. 948. cum sequentib.

9 Quid tenendum in re summè difficili ac controuersa? Ego profectò existimo, pro vera resolutione tenendum esse cum Theologis supra dictis, declarando vt ex ipsis constat atque colligitur, iure naturali & diuino legis Euangelicæ clericis spiritualia ministrantibus debitam esse à laicis eam partem fructuum, quę ad eorum alimenta, congruamque sustentationem necessaria sit in laboris impensi iustam mercedem, iuxta illud Lucę 10. Dignus est operarius mercede sua. & 1. ad Corinth. 9. Nemo suis stipendijs militat vnquam. quod Innocent. III. in eandem sententiam citat in cap. cùm secundùm Apostolum, de præb. Et qui altario seruit, de altario viuere debet; vt hæc & alia plura in proposito congerit decisio Pedemont. 99. numer. 22. Et ex hac parte præceptum hoc naturale & diuinum in lege veteri moralium numero comprehensum fuit, non verò quota ipsa decimę, sed specificatio & determinatio ipsius quotæ; & sic quota decimę hodie nó est in obligatione iuris diuini Euangelici, sed potius humani Pontificij; quia etsi in lege veteri prædicta taxatio decimæ esset facta, vt vidimus, id per mortem Christi abrogatum fuit, tanquam ceremoniale, sicut & cæteræ legis veteris ceremoniæ, vt infra latius dicemus: & ita euidenter tenent Theologi omnes, vt patet ex supra dictis, & probat latissimè Dominic. à Soto libro 9. de iustitia & iure, quęstione 4. articulo 1. per totum, & testatur receptum Castró vbi supra, in primo loco, libenter sequitur atque probat Didac. Couarru. vbi supra, & alios allegans Didac. Perez vbi supra, colum. 196. versiculo vel etiam, & in versicul. sit igitur, & in versicul. ex quibus: & dilucidè Menchac. libro 2. controuers. illustrium. cap. 89. numero 1. dicens, quòd ita tenent plerique Theo-
10 logorum, & ibi plurimos citat. † Hinc fit, vt quamuis diuus Thom. dict. quæstione 87. articul. 4. ad 3. scripserit, sub lege gratię clericos iure naturali teneri decimam decimarum soluere Romano Pontifici, id intelligendum est potius de congrua portione ad summi Pontificis alimenta, honestamque eius sustentationem, quàm de vera & propria decimarum decima parte, vt ex supra dictis patet: & in specie sic intelligit & probat D. Couarru. vbi supra, in versiculo prætereà, ibi, nam licèt, &c.

11 De primitijs autem pertinet ad ius naturale, vt homo ex rebus sibi datis à Deo, aliquid exhibeat ad eius honorem: sed quòd exhibeatur à talibus personis, aut de primis fructibus, aut tali quantitate, id in lege veteri iure fuit diuino determinatum, in noua autem lege definitur per determinationem Ecclesię, ex qua homines obligantur vt primitias soluant secundùm patriæ consuetudinem: ita diuus Thom. 2. 2. quæstione 86. articul. 4. in versicul. respondeo, & Archiepiscopus Florentin. in secunda parte summę, titul. 4. §. 3. cap. 3. quos refert & sequitur Didacus Perez vbi supra, colum. 195. in versicul. pro prędictorum, ibi: Quod autem, &c. & iterum colum. 210. versicul. primitiæ etiam, in versic. est tamen quæstio, vbi probat, primitias, sicut & decimas, parocho de iure deberi, iuxta text. in cap. doctos. & in cap. moderamine, 16. quæstione 1. & probatur in l. 4. tit. 19. partita 1. vbi quòd secundùm consuetudinem patriæ dentur: & in l. 5. eiusdem tituli, quòd debitores primitiarum, sicut & decimarum, possunt per censuram Ecclesiasticam compelli ad solutionem, si eam facere recusent: & quòd stetur in hoc de quantitate consuetudini loci, probant Innocent. Panormit. & alij secundùm Rebuf. in tractatu de decim. quęstione 1. numero 17. cum sequentibus, vbi de inuentione primitiarũ agit: sequitur prędicta Dominic. à Soto libr. 9. de iusti. & iure. q. 3. articul. 4. dicens, quòd primitię præcepto legis naturæ & scriptę Deo debẽ-
tur

tur, eiusque ministris, atque adeò iure Pontificio ex eadem prisca lege diuina deriuato: vnde etsi ius naturæ antiquitus diuina lege expressum nos huiusmodi primitiarum oblationis admoneat, qualitates tamen & circunstantiæ, nempè personæ quibus tradendæ sunt, & materia, videlicet an de primis omnino fructibus, atque quantitas legibus humanis, patriæque vsu & more nobis compertę & legitimæ sunt, vt ibi latè probat: tandem concludit, quod in noua lege nulla signata est quota primitiarum, sed in Hispania si cui prouentus vltra decem modios obuenerit, vnum soluit, etiam si vlque ad mille aut decem millia ascenderint, & in alijs locis magis est tenuis solutio: in summa consuetudini in hoc standum ac deferendum erit, vt ex prædictis patet.

Non obstant modò fundamenta supra adducta pro communi opinione Canonistarum, & primò authoritates & loca legis veteris, quibus expressé probatur, decimas fuisse institutas ac præceptas illo iure diuino.

12 Obseruandum est namque, præceptorum veteris Testamenti, quædá esse iudicialia, quædam verò moralia, quædam autẽ ceremonialia. Iudicialia (quæ & nonnulli legalia non inscitè appellant, secundùm Tiraquellum in præfat. de vtroque retractu, numero 8.) pertinent ad iustitiam hominibus exhibendam, iusque vnicuique tribuendum, ex quibus leges veteris Testamẽti censentur, & horum obseruatio iudicibus ipsis incumbebat. Moralia ad dictamen legis naturalis spectant, vt quilibet virtutes ipsas exerceat, nihilque agat ab ipso naturali iure alienum. Ceremonialia verò de his agebant, quę ad cultum diuinum, ad reuerentiam, honorem, & obsequium Deo exhibendum statuebantur, quæ omnia mandata nominatim tanguntur Deuterno. cap. 5. his verbis: Loquar tibi omnia mandata mea, & coremonias atque iudicia, &c. & c. sequenti, cum scribitur: Hæc sunt præcepta, ceremoniæ atque iudicia, &c. &: c. 8. Cauene negligas mãdata eius, atque iudicia, & ceremonias: & 3. Regũ 2. Vt custodias ceremonias eius, & iudicia. & 2. Paralipom. 33. Si custodierint facere, quę præcepi eis, cunctãque legem, & ceremonias atque iudicia, quę mandaui per manum Moysi. & Esdrę 2. libr. cap. 1. Et non custodiuimus mandatum tuum, & cæremonias & iudicia, quæ præcepisti Moysi. Id quod etiam deduci videtur ex diuo Paulo ad Romanos cap. 7. dum scribit dicens: Itaque lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & iustum, & bonum: his namque verbis Paulus mandatum sanctum ad ceremonialia, iustum ad iudicialia, & bonum ad moralia retulit, secundùm sanct. Thom. 1. 2. quæstione 99. articul. 4. vbi prædicta tria præcepta commemorat, & est receptus à cęteris Theologis in hoc, secundùm Couarru. qui eum quoque sequitur dict. cap. 17. statim in principio, ex plosa alia distinctione, tanquam imperfecta, glos. 1. in cap. 1. de decimis in 6. & in cap. vltimo 6. distinctione, cuius meminere Iaſ. in l. 1. numer. 35. ff. si cert. petat. & Felinus in cap. translato. de constit. Sed & eam improbant Doctores in dict. cap. 1. & in d. cap. vltim. & Card. à Turrecremat. & Florentin. ab eodem Couar. ibidem relati: nec non eo tacito, cum tamen ab ipso desumpserit, nouissimè post hęc scripta Magister Aragon de iustitia & iur. q. 87. artic. 1. pag. 947. colum. 1.

13 Præcepta autem iudicialia, & ceremonialia Euangelica lege lata omnino cessauerunt, vimque obligatoriam præceptorum amiserunt, vt constat ex Paulo Apostolo ad Galatas. 3. ait enim: Prius autem quàm veniret fides, sub lege custodiebamur conclusi in eam fidem, quæ erat reuelanda: itaque lex pędagogus noster fuit in Christo, vt ex fide iustificemur. At vbi venit fides, iam non sumus sub pędagogo. Et iterum. c. quarto, Sed quid Scriptura dicit: Eijce ancillam & filium

eius,non enim erit hæres filius ancillæ cum filio liberæ:itaque fratres non sumus ancillæ filij,sed liberę,qua libertate Christus nos liberauit. his etenim verbis Paulus manifestissimè insinuat ejiciendam esse legem veterem, quæ tanquam ancilla fuit legis Euangelicæ. Præterea idem Paulus ad Hebræos 7. Trãslato,inquit Sacerdotio, necesse est vt legis translatio fiat,& cap.8. ibi, Dicędo autem nouum,veterauit prius: qđ autem antiquatur, & senescit,propè interitũ est,& ad Ephes.2. Legem mandatorum decretis euacuans: & Christus Saluator noster simpliciter dixit,Consummatũ est: & in terminis ex supra dictis ita tenuit Alexa.de Hales in 2.parte summę.q.3.membro.1.& in 3.part.q.59. membro 1.& D. Thom.1. 2.q. 104. art. 3.rursumque in 2.2.q.86. art.4.&.q. 87. art.1.& quodlib.2.art.8.Adria.quodlib. 5.Bonauent.in 4.distinct.37. art.2. q. 1. & probat latè Alfonsus à Castro libr.9. aduersus hæreses,verb.lex , & D. à Soto lib.2.de iustitia,& iure q.5.art.4.per totum,& libro 9.q. 4. articulo 1. per totum:& in responsione ad primum, ibi: Cessauit enim omnino lex illa, & Tiraquel.plures alios Theologos & Iuristas citans in præfat. de vtroque retractu, num.8.cum sequentibus, & D.Couarr. d.cap.17.paulò post principium, & Didacus Perez vbi supra,colum. 195. vers. videtur tamen , vbi allegat glos. 1.in c. non est peccatum.6.distinctione, & in d.c.1.de decim.in 6.D. Molin. de Hispa.
14 primog.lib.2.c.5.numer.63. Quod adeò procedit, lege nẽpè à Christo Iesu lata, veterem legem cessasse atque antiquatam fuisse, vt planè hæreticum sit existimare, legem veterem seruandam esse cum lege noua,vt bene probant Castro & Couar.vbi supra, necnon & Aragon vbi supra.

15 Moralia verò præcepta legis veteris adhuc vim habent , & perpetuò habebunt ,non ex authoritate legis veteris, sed ex eo quòd sint à natura ipsa instituta , & à Christo Iesu in lege Euangelica eadem ratione , qua & naturalia debuerunt & sunt præcepta , vt explicat Dominic.à Soto d.libr. 2. de iustitia & iure q.5.art. 4. conclusione 2. quem re-
16 fert & sequitur Couar.vbi supra.†Insuper sciendũ est,quod etsi iudicialia præcepta possint post Euangelicę legis prædicationem lege lata à Principe iterum statui, vt apparet fuisse factum in tit. de iniurijs , & in c. 1. & per totum de decim.& in c.1.de homicid.& in cap.1. de
17 adult. † & hæ leges non seruantur tanquam ex veteri lege , sed quia nouiter lege humana constitutæ sunt , vt colligitur ex sanct.Thom.1.2.q.104.artic.3. & Florent.in 2.parte tit.2. c.3.§.5. Card. de Turrecremat.in c. reuertimini , nu. 9.16.q.1. & notat ex eis Dida. Perez vbi supra,col.196.in princip.& tenent omnes Theologi , secundùm Siluestrum verb.decima,numer. 10. vers. sciendum, el 2.

18 Attamen præcepta ceremonialia veteris Testamenti minimè possunt à Principibus Christianis noua lege lata ab eisdem institui, secundùm S. Thom. 2.2.q.87. art.1.in solutione quæstionis, & eundem q.104. art.3.Dominic. à Sot. d.lib.9.de iustitia,& iure q.4.art.1.vers.
19 3.conclusio:† in hoc enim secũdùm ipsum diuum Thom. differunt ceremonialia à iudicialibus, quod illa non tantùm mortua sunt , sed & mortifera obseruantibus ea post Euangelicæ legis edictum , hæc verò mortua quidẽ sunt, quia vim obligationis non habent , non tamen sunt mortifera , quia possunt iterum â Principe statui absque peccato,
20 ad eius principatus regimen. Hoc tamẽ quod modò prædiximus ex sanct. Tho. de præceptis ceremonialibus,quòd non possint iterum institui à Principe Christiano, intelligendum est ex verbis eiusdem Thomæ in his ceremonialibus,quę præcipuè significabant Christi & futuræ legis Euangelicæ aduentum,veluti immolatio agni,circumcisio ,nõ tamen in his , quæ licèt ceremonialia essent, magis pertinebant ad deuotionẽ quandam ac ritum sacrificiorum , eorumque ornatum,quàm ad futuræ legis,Christique

que nascituri præfigurationem, cuius modi sunt vestes Sacerdotũ , altaris turificatio , decimarum & primiciarum solutio , oblationes, & his similia , quæ etiam post legem Euangelicam à rectoribus Ecclesię Catholicę statuta sunt,vt constat ex cap. 1. de consecrat. distinct. 1.& in c. 1. de purific. post part.& in. 5. distinctione , vt ex verbis diui Thom. cum alijs,latè probat Couarr.vbi supra, vers.hinc nõ immeritò,ibi: Quo fit,&c. & Soto vbi supra.

21 Legis autem veteris, secundùm diuũ August.in Epistola 19.tria tempora sunt consideranda. Primum ante passionem Christi, ante eam enim legalia viuentia fuerunt , ac proinde obligantia. Secundum à passione Christi , vsque ad diuulgationem Euangelij,tunc enim vt omni erant vi ac virtute destituta, non tamen erant seruatu illicita , non quod in eis spem liceret salutis statuere , sed quod mortuam iam tunc Synagogam honore illo humari deceret. Tertium tempus est post sufficientem Euangelij promulgationem,vsque ad finem mundi : post quod tempus mortua sunt ,& lethifera: & hæc Augustini sententia non solùm in scholis plurimum obtinuit , verùm & à Florentino Concilio ad literam videtur recepta , vbi postquam sancitur legalia cessasse in aduentu Christi,subditur:Non tamen negat sancta synodus, à Christi passione , vsque ad promulgatum Euangelium illa potuisse seruari, dum tamen minimè ad salutem necessaria crederentur , vti refert Dominic. à Soto libr.2. de iustitia & iur. quęstione 5. articul. 4. in versic. versatur enim in lite, vbi miratur Adrianum in 4.sententiarum q. 1. quòd hoc non inspexerit antequam ab Augustino discederet, sed Hieronymum pro virili defendat , qui duo tantùm tempora dignouit antiquæ legis, vnum scilicet, quod vsque ad passionis articulum defluxit , quo legalia cuncta vitam habuere , vigorẽq; suum ligandi retinebant: alterum verò ab eodem passionis momẽto, vsque ad finem seculi decurrens,quo & mortua sunt,& mortifera,ideòque negauit vllum Apostolorum post Christi ascensum seruasse legalia,sed id tantùm asserit simulasse:& contrarium probat Soto vbi supra , in princip.d.articuli 4.vers.2.arguitur.

22 His igitur sic iactis verisimis fundamentis,patet,ac manifestè consequitur, legem de decimis soluendis , ex ea parte qua ceremonialis fuit, vel etiamsi secũdùm Thom. & veriorem opinionẽ iudicialis fuisset, vt refert summa Astensis in 2.part.lib. 6.n.35. in rubr. de decimis, estq; cõmunius,vt testatur additio marginaria in d.c. 1. de decimis in.6. & probat Dominic.à Soto d.q.4.art.1.versic. ex quo fit præceptum, & in vers. circa corolarium, vim & obligationis ius per legis Euangelicæ promulgationẽ amisisse,ac proinde authoritates legis veteris ꝫ primò adductæ ad probãndũ decimas fuisse institutas ac præceptas à iure diuino iuxtà Canonistarũ sententiam, minimè obesse nostræ , & communi Theologorum ac veriori , quæ habet, decimas , quatenus ad veram & precisam decimæ partis assignationem , minimè esse de iure diuino obligatorio, sed positiuo tantùm , hoc est humano Pontificio:tametsi quo ad eam partem, quæ ad congruam & honestam sustentationem clericorum spiritualia ministrantium necessaria sit,iure naturali ac diuino legis Euangelicæ debita sit,cum illa legis veteris testimonia, tanquam ceremonialia,vel iudicialia,iã per nouæ legis Euangelicę promulgationem cessauerint , vt ex prædictis latè probat Couar. vbi supra,in princip.in d. vers. consequitur, post Dominic. à Soto etiam vbi supra,& ita censeo tenendum,salua correctione sacrosanctę matris Ecclesiæ Romanæ : tametsi Rebuf. vbi supra de decim.d.quæst.1.nume. 13.& 14.existimet,illud præceptum vetus non esse extinctum nec reuocatum: quòd si hoc ita esset,necessariò fateri deberet , quotam decimæ etiam hodie esse de iure diuino , quandoquidem in lege veteri, quam ipse insinuat non esse reuocatam, hoc de quota cauetur , vt in authoritati-

tatibus in principio huius c. allegatis: hoc autem ipse negare videtur, dum dicit, quòd à iure Canonico forma & declaratio est facta: ergo sibimet videtur contrarius ac repugnans; præterquam quòd loquitur contra communẽ Theologorum sententiam circa cessationem præceptorum ceremonialium & iudicialium per legis nouę Euangelicæ promulgationẽ, quibus magis credẽdum est in sua professione, quàm Iuristis. Alijs etiam visum fuit, præceptum de decimis Leuitis soluendis, non omnino ceremoniale aut iudiciale, sed morale fuisse, atque sub lege etiam Euãgelica omnino vigere, nec antiquatũ esse, vt tenet Hostiens. in summa, tit. de decimis. §. 7. & refert D. Couar. in fin. d. vers. cõsequitur, ipse tamen supra, in princip. d. vers. & in vers. sequẽti, ibi: Quarum rationes fragiles sunt, & in vers. prętereà, & numer. 2. in vers. cæterum, laté, vt prædiximus, probat contrarium: eo enim hoc præceptum inter moralia referri nequit, q̃ moralia naturа iubet, quæ tamen non decimam potius quàm vndecimam, vel nonam partem præcipit.

Non obstãt modò authoritates legis gratiæ supra adductæ pro comprobatione opinionis Canonistarum, Matth. nempè 23. & Lucæ 18. ibi namque Dominus ac Redemptor noster non definiuit quotam decimæ, nec eam præcepit, sed tantùm decimas in genere approbauit, quod non negamus, de iure nempè Euangelico eas esse quoad eam partem, quę ad congruam & honestam sustentationem ministrorum Ecclesiasticorum necessaria sit, vt prædiximus atq; probauimus.

23 Prætereà illud Matth. sup. relatũ, Væ vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritę, qui decimatis mẽtham & anethum, &c. ad tempus præteritæ legis magis referendum censetur, secundùm illud Hilarij super Matthęũ, Decimatio illa olerum, quæ in præfiguratione erat vtilis, non debeat omitti: ergo tempore gratiæ dissolutum est nobis decimarum iugum, ita Dominic. à Soto libr. 9. de iustitia, & iur. quæst. 4. art. 1. vers. quod enim Dominus.

24 Non etiam obest, quòd Romanus Pontifex in iuribus pro priori parte allegatis, item & Hieronymus, August. Ambrosius, & cæteri viri doctrina & sanctitate illustres testimonijs veteris Testamenti in hac controuersia vtantur, quibus probent decimas ab ipso Deo institutas ac præceptas fuisse: id siquidem ideò faciunt, vt ostendant, Ecclesiam, eiusque Principem legẽ à Deo Israelitis datã imitatos fuisse; quod facere potuerunt iuxta à nobis tradita supra in vers. insuper sciẽdum est: ita Soto vbi supra, in vers. tertia conclusio, & Couar. vbi supra, ante numer. 2. vers. quam ob rem: sicque quoad quotam exemplariter, id est ad exemplum legis veteris id statuerunt, non tamẽ quoad vim obligatiuam legis veteris, quæ, vt prædiximus, cessauit per aduentum Christi, & promulgationem nouæ legis, secund. Caiet. sup. Tho. 2. 2. q. 87. art. 1. & Adria. d. quodlib. 5. & nũcupatim Sot. vbi sup. in vers. aliud autem, & in responsione ad primum, in vers. sed si quæ, ibi, Vel si de quota. & Didac. Perez vbi supra, col. 195. in vers. his tamen, & in vers. potest etiam, & quòd Ecclesia eandem debuerit imperare quotam, probat Soto vbi supra, in tertia conclusione, in vers. sed quod eandem, &c.

25 Ex supra dictis omnibus plura in praxi satis vtilia deducenda erunt: & primò, Papam posse decimam in octauam, duodecimam, aliam ve partem reducere: cum enim quoad quotam decima sit iuris positiui, vt probauimus, poterit à summo Ecclesiastico pastore minui, & ampliari, iuxta doctrinam Innocentij in cap. cum ad monasterium, de statu monach. glos. & Doctores in cap. proposuit. de concessione præb. quia eius est tollere, cuius est condere. l. 3. ff. de re iudic. l. eius est nolle. ff. de reg. iur. ita tenent sanct. Thom. quodlib. 2. art. 8. & D. Couar. d. lib. 1. var. resolut. c. 17. nu. 8. vers. scribit Ecclesiam, & Didac. Perez in d. l. 1. col. 196. vers. hinc est.

Imò

26 Imò & Papa ex iusta causa aliquos eximere potest à solutione decimarum, illisque decimas in aliquibus remittere; vt in c. à nobis, de decim. vt concessit Cisterciẽsibus, & multis alijs religiosis, propter eorum insignem vitam, vt non soluant decimas laborum suorum de terris, quas proprijs manibus, vel sumptibus colerẽt: imò etiam aliquas possessiones; vt videmus in hortis religiosorum, quos à solutione decimarum eximit. c. ex parte, el. 1. de decim. & idem in hortis leprosorum. c. nuper. de Eccles. ædificand. Interdum etiam priuilegium concedit monasterio & suis membris,
27 de quo in cap. fin. vt lite pendent. † sicut concessit fratribus mendicantibus, & Societati Iesu, vt deduximus in nostro cons. 5. quod facere potest, secundùm Henric. & Deci. eosque refert Petrus Rebuf. de decim. q. 13. num. 103. cum sequentibus. Didac. Perez vbi supra, colu. 196. ibi: Ex quibus deducitur, & colum.
28 206. † Et quod possit Romanus Pontifex ex iusta causa quibusdam hanc obligationem soluendi decimas remittere, tenet glos. in d. c. à nobis, verb. exemptus, de decim. vbi omnes concordi iudicio hoc receperũt, & eos sequutus est Decius cons. 113. numer. 2. & 3. Socinus cons. 297. num. 4. vol. 2. vbi dicit, illam glos. cõmuniter approbari: & D. Couar. id probãs pluribus iuribus, & l. 23. tit. 21. p. 1. d. lib. 1. var. resolut. c. 17. n. 9. Dicit etiam communem Menchac. lib. 2. controuers. illustr. c. 89. num. 11. & nos dict. cons. 5. nu. 8.

29 Hæc tamen prima deductio cum ei adiectis intelligenda est, dumtamen id, quod iuris naturalis est, sit semper superstes & saluum, nempè vt aliunde Ecclesiarum ministris pro sua dignitate & munere alimenta suppetant, reliquaque vitæ subsidia; hoc enim nulla desuetudo vel dispensatio violare potest: quamuis enim ea ex parte qua decimæ iure humano debitæ sint, per priuilegium sedis Apostolicę ex iusta causa remitti aut moderari possint, ex qua tamẽ parte iure naturali, vel diuino Euangelico ipsæ decimæ Sacerdotibus debentur, iuxta communem resolutionem Theologorum prædictam, quam sequimur, non possunt à summo Pontifice tolli:
30 † ideòque poterit aliquibus remittere obligationem soluendi decimas, nõ tamen tollere omnino & vniuersaliter præceptũ de decimis soluendis; vt bene probat D. Couar. d. c. 17. n. 9. & ante eũ breuius idem tenuit Dominic. à Soto d. lib. 9. de iustitia & iur. q. 4. art. 1. in vers.
31 ex his subinfertur. † Secundò ex supra dictis deducitur decisio ad illam difficillimam quęstionem, in qua plures diuersæ opiniones Doctorum reperiuntur, an consuetudo legitimè prescripta sufficiens sit ac valida ad eximendos laicos à solutione decimarum, necne? In primis enim glos. verb. consuetudine, in c. in quibusdam, de decim. cẽset, nullam consuetudinem eximere posse laicos à solutione decimarum prędialium, neç personalium, nisi ea sit à Romano Pontifice ab aliqua parte earum cõprobata: quod latissimè ex pluribus comprobat ac tenet Didac. Perez in d. l. 1. tit. 5. libro 1. ordinam. col. 198. vers. est tamen circa hæc dubium, cum pluribus sequẽtibus, & iterum colum. 204. versic. nec opinio, & in vers. probatur: hæc tamen opinio sic indistinctè intellecta dura est.

Alij autem censent, decimas consuetudine ad vicesimam, trigesimã ve partem reduci posse, tolli autẽ nequaquam posse; quasi ius naturale & diuinum diminui, non verò omnino tolli possit, vt tenent Vincent. & Panormit. num. 17. in d. c. in quibusdam, de decim. & Bald. in l. competit. C. de præscript. 30. ann. Fulgos. cons. 166. colum. 2. Socin. cons. 297. col. 3. lib. 2. Paris. cons. 25. num. 21. libr. 4. & eam, tàm in prędialibus, quàm in personalibus decimis probat Francis. Balb. in tract. de præscription. 1. parte 5. partis princip. q. 7. & testatur communem esse ex testimonio Boerij, D. Couarr. d. cap. 17. num. 8. vers. quidam verò censent, & receptiorem ex eodẽ Boer. plures alios sequaces eiusdẽ opinionis citãs Mẽcha. lib. 2. controuers. illustr. c. 89. nu. 8. vers.

altera

altera fuit opinio. Quæ sententia sustineri meritò potest, tùm ex eo quòd modò dicebamus in Papa, dum resoluimus id facere ipsum posse, quasi consuetudo legitimè præscripta idem valeat hac in
32 specie: † tum etiam quia in decimarum solutione consuetudo sit attendenda, vt in d.c. in quibusdam. §. vltimo. & in cap. commissum. & in cap. cum sint homines, & in cap. dilecti, & in cap. Apostolicæ, de decim. & in l. 17. titulo 20. par. 1. ibi: *Segun que es costumbre de cada tierra.*

Henricus verò in c. peruenit, colum. 5. de decim. tenet, laicos posse consuetudine eximi partim à solutione decimarum personalium, prædialium verò nulla ex parte: hæc tamen opinio vera non est, vt infra dicemus.

Quarta fuit opinio magis communis, quæ habet, consuetudinem posse eximere laicos à solutione decimarum personalium, non tamen ab obligatione soluendi decimas prædiales: ita tenent Hostiens. & alij in d. c. in aliquibus, de decim. per tex. ibi, dum dicit: Cum integritate. Idem in sua summa de decim. q. 7. §. fin. & hanc opinionẽ expressè probant, qui tenuerunt, decimas prædiales iure diuino & naturali institutas fuisse, personales verò humano tantùm, quos suprà retulimus. Eandem opinionem sequitur Rochus de Curt. in c. fin. num. 22. de consuet. fol. 18. in paruis. Paulus Paris. & Franc. Balb. vbi supra, est communis, secundùm Gregor. Lopez in l. 1. glos. mag. vers. Prima. tit. 20. partita 1. & est magis communis sententia, secund. Couar. vbi supra, num. 8. in princip. qui alios refert, & plures Menchaca d. libro 2. controuers. illustr. cap. 89. numer. 8. in princip.

Contra hanc cómunem sententiam in vtroque membro tenet Petrus Rebuf. in tractatu de decim. q. 13. nume. 43. cum sequentibus. In primis enim cùm ipse tenuisset, vt vidimus, decimas, non solùm prædiales, sed etiam personales, eodem iure diuino & naturali inuentas fuisse, inde etiam probat, huiusmodi cósuetudinem non soluendi decimas per-
34 sonales non excusare à peccato, nisi cósuetudo haberet, vt aliquid pro his, etiã modicum, solueretur, quia tunc valida esset præfata cósuetudo, vt ibi latè probat nume. 44. Hæc autem ipsius opinio contra frequentiori calculo receptam est, ac proinde non tenenda, sed magis communis affirmatiua indistinctè in
33 his decimis personalibus, † cùm nó sint debitæ de iure diuino, sed positiuo, secundùm communem Theologorũ sententiam, vt per Gregor. Lopez vbi supr. sequitur etiam Couar. vbi supra. dict. n. 8. in vers. eas verò decimas, & in versic. quinto, vbi hoc intelligit saluis prædialibus decimis, quæ sufficere videntur congruis Sacerdotum alimentis: eãdem communem in personalibus decimis refert & probat Abulens. super Matthæũ, cap. 23. quæstione 78. relatus à Grego. Lopez vbi supra vers. Abulens. sequitur idem Gregor. Lopez in d. l. 17. in glo. *costumbre de cada tierra*, vbi hoc verum intelligit, vbi essent prædiales decimæ sufficientes pro sustentatione ministrorum, quia vbi prædiales decimæ nó sufficerent, vt Genuæ & Venetijs, & in multis alijs locis, personales sunt de iure naturali, secundùm Hostiens. & Siluest. quos refert; eandem declarationem sequitur idem Greg. ibidem in glos. seq. in verb. *que no es costumbre*, sic intelligens & limitans illam legem, dum dicit: *E non se puede ninguno escusar, que non dè alguna cosa por diezmo de aquello que ganare, maguer diga que no es costumbre de lo dar*, &c. nempè vt hoc intelligatur in casu quo decimæ personales essent de iure naturali, vt prædixerat in glos. præcedenti, nempè quia prędiales non sufficiant; eandem sententiam sequitur nouissimè D. Azeuedo in l. 1. num. 12. titul. 5. libr. 1. nouæ collect. reg. & Soto libr. 9. de iustitia & iur. q. 4. art. 2. dicens, quòd si prædiales sufficiunt ad sustentationem, præscribi personales possunt: imò dignum nõ esse existimat, vt illæ exigantur, nisi cósuetudo illas soluendi vigeat immemoria-
34 lis: † & quòd in Hispania ex opificum, negociatorumque lucris nullus est vsus soluendi

soluendi decimas, memor fum in Episcopatu Placentino extra ciuitatem cósuetudinem esse immemorialem exigendi decimam à seruitoribus, hoc est, famulis de sua mercede, materna lingua, *de las soldadas de los moços.*

Secundò contra eandem magis receptam sententiam, dum habet, non valere consuetudinem liberantem laicos à solutione decimarum prædialium, tenet Rebuf. vbi supra, num. 46. latè probans valere huiusmodi consuetudinem, etiam in prædialibus, vt aliquid pro decima soluatur, licèt non integra, quia non est contra ius naturale nec diuinũ, soluendo enim quidquam pro decima, impletur præceptum de soluendo, & recognoscitur atque honoratur Deus ex substantia. Et præterea idem probat ex text. in d. c. in quibusdam, vbi dicitur, q̃ illæ decimæ soluendæ sunt, quæ debentur ex legè diuina, vel loci consuetudine approbata, & in c. cum sint homines. de decim. vbi loquitur de prædijs, & tamẽ decidit valere consuetudinem. Tãdem allegat pro hac sua opinione Abb. & alios in d. c. in quibusdam, & inquit, q̃ contra Hostiens. in hoc tenent communiter DD. & q̃ hæc est cómunis cósuetudo Mũdi, & sic hæc est eadẽ cómunis opinio contra Hostiens. quam supra secundo loco retulimus, in vers. alij autẽ, & hæc verior sententia videtur & tenenda, modò eam intelligamus iuxta sextam statim referendam.

Quintam opinionem & singularem tenet in hac specie Menchaca vbi supr. vers. quid dicendum; nempè vt tam prædiales, quàm personales decimę possint in totum tolli, non solùm minui, ex pluribus iuribus, quę ibi congerit, probantibus, in materia decimarũ stãdum esse consuetudini: hęc tamen sententia vera non est, nec tenenda, & conuincitur ex opinione veriori, quam idem author eodem cap. 89. nu. 1. rectiùs probauerat cum communi Theologorum, vt prædiximus, nempè decimas esse iuris naturalis & diuini, quoad congruam & sufficientem, &c. Si hoc ita est, quomodò
36 possunt in totum tolli per consuetudinem. Si possunt; ergo non sunt vlla ex parte iuris naturalis aut diuini, quia iura naturalia firma sunt & immutabilia, vt in §. sed naturalia quidem iura, instit. de iure naturali, gentium, & ciuil. cum similibus.

Sexto loco & vltimo hæc quæstio necessariò resoluenda venit ex supra prius dictis in principali quæstione, quo iure inuentæ sint decimæ? nempé quod decimæ ex ea parte, qua iuris naturalis & diuini instituto processerunt; & sic quoad congruam & necessariam sustẽtationem clericorum spiritualia ministrantium, nulla consuetudine tolli nec diminui possũt: secus verò quoad id qđ decimæ habent à iure Pontificio; nempè quoad quotam, etsic quoad partem non necessariam ad congruam sustentationem clericorũ, in ea namque parte consuetudo rationabilis & legitimè præscripta nó soluẽdi decimã valida erit, vt optimè probat sic resoluens quæstionẽ hanc D. Couar. vbi supra, d. n. 8. in vers. quibus meherclè, per totum, vsque ad vers. primum, hinc dicens, sic se certo certius opinari, idque est verissimum ac tenendum, vt ex supra adductis patet, & voluit nouissimè Magister Aragon vbi supra pag. 951. Et secundùm hanc distinctionem oportet intelligere Abulens. super Matth. 23. q. 63. dicẽtem, quòd cùm decimæ prædiales nunc in noua lege non sint de iure diuino, sed positiuo canonico, consuetudo possit tollere obligationem soluendi eas, &c. vt per Gregor. Lopez vbi supra: nam cùm præd. decimæ quoad congruam à iure naturali & diuino processerint, nó poterunt hac ex parte tolli, aut minui per consuetudinem, vt prædiximus: secus verò quoad quoram, & sic quoad partem, quæ non est necessaria ad congruam sustentationem ministrorũ, quæ à iure Pontificio processit.

Quo fit vt iuxta hanc sententiam
36 sextam, veram, & tenendam, sit moderãda, supplenda atque intelligenda cómunis secundo loco supra adducta opinio

nio, vt procedat, nẽpè quoties illa pars minor decima, quæ consuetudine rationabili legitimè præscripta tantùm soluitur pro decima, sufficiens sit pro congrua & necessaria sustentatione clericorum spiritualia ministrantiũ, aliàs secus, vt tenet Guid. Pape decis. 284. dicens ita seruari Gratianopoli, quem refert & sequitur Couar. vbi supra, nu. 8. vers. sextò, & simpliciter Rebuf. de decim. q. 13. num. 54. & Didac. Perez qui supra, col. 179. ibi: Idem dicendum, secus si non sufficeret per prædicta.

37 In decimis verò personalibus soluẽdis omnino excusabit consuetudo rationabilis & legitimè prescripta, quãdo solui consuetum de prædialibus sufficeret, prout videtur sufficere in his partibus regulariter ad congrua alimẽta eorumdem Ecclesiasticorum ministrorum, vt prędiximus.

38 Consuetudo autẽ, quantumcumque longa, nullas soluendi decimas personales nec prædiales non valeret, nec à peccato excusaret; quia esset irrationabilis, & contra ius naturale, diuinum & humanum, vt in terminis tenent Petrus Ancharr. cons. 196. magnifice, quæst. 1. & Ioan. de Turrecremat. in cap. reuertimini, num. 12. vers. ad septimum, 16. q. 1. Panormit. & Curt. in d. cap. fin. de cõsuet. & Bernardus cõs. 14. viso processu, colum. 1. volumine 1. & consilio 116. illud est, ibidem in 1. editione, quos refert & sequitur Petrus Rebuf. d. q. 13. n. 40. & D. Couar. vbi supra, d. cap. 17. nu. 8. in vers. vndecimo: amplians, etiamsi Sacerdotes ibidem spiritualia ministrãtes aliunde quàm à decimis congruè possint alimenta percipere: quod verissimum puto, & sequitur nouissimè Aragon vbi supra, pag. 952. colum. 1. circa fin. quamuis suspectum apparere esse dicat, & ideò improbet Menchac. libro 2. controuers. illustr. c. 89. quia hic author parũ sibi constans est: inquit enim quòd prędicta consuetudo tolerabitur, cùm non sit contra ius diuinum, sed tãtùm positiuum, vt supra docuit: & tamen supra numer. 1. idem author latè & optimè probauit cum communi & veriori sententia Theologorum esse iuris naturalis & diuini, quoad congruam, &c. Insuper addit, nó esse irrationabile &c. cùm clericis aliunde possit prouideri de congrua sustentatione & alimẽtis: hoc profectò ridiculum est, ac gratis dictum, cùm clericis ratione administrationis Sacramentorum iure naturali & diuino debeantur alimenta, vt supra satis probatum existit. Loquitur igitur minus rectè.

39 Hinc etiam venit iure optimo defendenda l. 6. titul. 5. lib. 1. nouæ collect. reg. vetans in his regnis decimas à laicis exigi, quæ per consuetudinem contrariam non consueuerũt solui, his verbis: *Porque en algunas villas y lugares destos Reynos no se paga diezmo de la renta de las yeruas y pan y otras cosas, y somos informados que aora nueuamente algunos Obispos y Cabildos lo piden, y fatigan sobre ello a los pueblos ante juezes Ecclesiasticos, Mandamos a los del nuestro Consejo, que llamadas las personas que vieren que cumple, platiquen sobre ello, y lo prouean como conuenga: y entretanto no consientan ni dèn lugar que se haga nouedad, &c.*, ibi namque non omnino approbatur huiusmodi consuetudo non soluendi decimam ex herbis, frumento & alijs, sed pręcipitur consiliarijs supremi Castellæ senatus, vt vocatis his, quos expedire iudicauerint, prouideant, prout, decuerit, interim tamen caueant, ne fiat nouitas: in primis namque cum hęc res perspicienda ac consideranda sit, illud pręcipuè obseruandum erit à dominis Consiliarijs, an ex prædict. consuetudine auferatur clericis spiritualia ministrantibus congrua ac necessaria sustẽtatio, necne? vt primo casu eam consuetudinem improbent, vel saltem moderando prouideãt, quomodò eisdem alimenta congrua submini strentur: in secundo verò prędictam consuetudinem, si legitimè prescripta fuerit, ac rationabilis, omnino continuari ac obseruari pręcipiant, vt ex supra dictis omnibus deducitur, ac verè comprobatur: interim verò quod negotium discutitur, iustè

iustè ac sanctè cauetur illa lege Regia, ne in exigendis dictis nouis decimis nouitas fiat. † Secundò, ex eo etiam iustificari potest eiusdem. l. decisio, cùm iure defendi possit ac valeat consuetudo, vt ex certis fructibus nulla soluatur decima, nec eius aliqua portio, vt pote de fœno, herbis, vel oleo, & similibus, si modò ex alijs redditibus superfit iusta Sacerdotum sustentatio, vt scribit Paul. Castrens. cons. 17. libr. 2. quem refert & sequitur dicens. hanc consuetudinem passim in orbe terrarum vigere, D. Couar. vbi supra, d. lib. 1. var. resolut. c. 17. numer. 8. vers. septimò, & Didac. Perez etiam vbi supra colum. 205. in fin. versi. est & aliud. Idem in consuetudine non soluẽdi decimas minutas, nempè caseorum, ouorum, lanę, vel etiam animalium & fructuum minutorum, quòd valeat, probat Rebuf. de decim. q. 13. numer. 51. Dum igitur inquiritur, an ex cęteris rebus decimari solitis competens alimonia clericis tribuatur ac superfit, necne? meritò vt interim nouitas fieri non debeat, cùm in dubio hac in specie prædictæ consuetudini standum sit, cùm non appareat esse contra ius naturale nec diuinum; præsertim cùm potius præsumenda sit iusta, quàm iniusta, cùm clerici semper vsque ad illud tempus alimenta habuerint ex cæteris decimis: quibus rationibus ac iustis considerationibus eam. l. meritò defendit Couar. vbi supra, d. nu. 8. vers. nonò, & Aragon vbi supra, pag. 952. in 5. corolario.

41 Hinc cõsuetudo immemorialis, quæ in Episcopatu Placentino viget, vt ex herbis propriarũ defensarum, quas domini earum proprijs pecoribus pascũt, nulla soluatur decima; secus si herbas locent; iusta sit, ac seruanda, quandoquidem ex alijs fructibus clericis sufficiens

42 alimonia supereſt. † Similiter etiam cõsuetudo immemorialis Ciuitaten. existens nullam soluendi decimam indistinctè earundem herbarum, sustinenda erit eadem ratione, nec vllus vnquam de ipsius valore dubitauit. Idem erit dicẽdum in cæteris ciuitatibus & locis, vbi eadem vel similis consuetudo versetur, dummodò semper obseruetur cõgruam sustentationem remanere debere clericis ex decimis cæterorum fructuũ; quicquid contradicat in hoc vltimo Menchac. vbi supra, d. num. 8. vers. ista hæc autem iura, loquens in terminis dictarum legum Regiarum.

43 Sed an decimę, ad hoc vt eas non soluentes peccent, debeant peti à Sacerdotibus, vel etiam solui, & in horrea clericorum deferri, etiam si ab eisdem non petantur, satis controuersum est: glossa etenim in c. reuertimini, verbo in horrea, 16. q. 1. quam dixit notabilem Iaf. in l. 2. q. 37. numer. 92. C. de iure emphit. & sequũtur DD. in cap. cum homines. de decimis, existimauit, rusticos teneri decimas deferre in horrea clericorum. Similis glos. in c. decimę, el 1. verb. in horreum. 16. q. 7. & ibi DD. Greg. Lopez in l. 2. titu. 20. partita 1. in glos. *de las tierras*, DD. in c. ex parte, de decim. el 2. præcipuè Vincent. ibi colum. 2. Ant. de Butr. num. 2. Abb. 5. testatus hanc esse cõmunem cum glos. d. c. reuertimini, ex quo & alios plures allegans hanc sententiam cõmunem esse profitetur eam sequutus Didac. Perez vbi supra, col. 200. in versi. decimæ prætereà, ibi: tépore, & D. Ant. de Padilla in. l. post mortem, nu. 18. & 19. C. de fideicommiss. D. Azeued. in. l. 4. tit. 5. nu. 2. lib. 1. nouæ collect. reg. Quod procedit, etiamsi decimę à clericis non fuerint petitæ, vt traditum est à supra dictis, secundùm Couar. vbi supra, num. 8. vers. octauo ex his. Sunt tamẽ nónulli alij, qui contrariũ potius censent, decimas nempè non deberi, nisi petantur à Sacerdotibus, è quibus sunt Archidiac. in c. 1. nu. 2. de decimis, in 6. Rota in antiquis 25. Guido Pap. decis. 283. nume. 2. Balb. de præscript. 1. p. 5. partis princip. q. 7. nume. 12. Adrian. quodlib. 5. art. 1. §. 2. videndum est; quos refert & sequitur Didac. Perez vbi sup. col. 202. vers. esse tamen.

44 Quinimò secundùm Paulum Paris. cons. 15. numer. 26. libr. 1. si decimæ tempore collectionis fructuum à Sacerdotibus

tibus non peterentur, postèa peti non possent: idque deducit ex Archid. & sequacibus vbi supra, quod tamen verum minimè est, nec id senserunt Archidiac. & cæteri, quinimò contrarium deducitur ex text. in c. cum sint homines, iuncta glos. ibi verb. fructibus collectis, de decim. in vers. sed qui, vbi text. probat, quod homines sunt cogendi, vt statim fructibus collectis decimam persoluãt, atque de fructibus & retentis dignam satisfactionem exhibere procurent, & inquit glos. ibi fructibus collectis, id est quanto citius & cõpetentius solui possunt, quia tardius dare peccatum est, vt in c. decimę. 16. q. 1. & qui non facit statim, in mora esse intelligitur, vt periculum decimæ ad eum spectet. Et insuper addit, quòd si Sacerdos cum sibi offeruntur decimæ, eas recipere noluerit, si tamen posteà voluerit recipere, tũc rusticus eas nõ solues incipit esse in mora, quia vltima mora nocet: ergò à fortiori etiamsi decimæ tempore collectionis fructuum non petãtur à clericis, posteà peti poterunt: quinimò text. ille rectè inspectus, iuncta sua glos. videtur probare supra dictam communem sententiam, quæ habet, decimas, etiam si non petantur, solui debere, atque ad horrea clericorum deferẽdas esse; & ita meritò opinionẽ illam Pauli Parisij falsam esse existimat D. Couar. vers. octauo.

45 Sed in articulo principali, an decimę etiam non petitæ deferri debeãt ad horrea clericorum, nęcne? resoluo. Primò, seruandam esse consuetudinem, si ea alicubi vigeat, quòd laici teneantur decimas deferre ad horrea clericorum, easq; clericis non petentibus tradere: quod probat nuncupatim Couar. vbi supra, & probat d. l. 4. titul. 5. lib. 1. nouæ collect. reg. dum decidit, decimas soluendas esse loco & tempore consuetis. Secundò, idem esse dicendum existimo, si consuetudo alibi adsit contraria, nẽpè vt clerici mittant pro decimis ad agros fundosq; tempore collectionis fructuum, aliové commodiori, ita vt laici decimare debentes non teneantur eas in horrea & domos clericorum deferre, vt hic Ciuitaten. obseruatur: tunc enim sufficit quòd ipsi decimare debentes parati sint eas ibi, vel quoties sibi petitæ fuerint, soluere, atq; cum effectu id faciant, in his etenim casibus plurimũ valet cõsuetudo, atque ea spectanda erit, vt patet ex supra dictis, præcipuè ex d. l. Regia: & in terminis quòd valeat consuetudo, quòd clerici mittãt ad laicos pro decimis consequendis, licèt aliud sit de iure, præsupponit Abb. in c. 2. colu. 3. de iudic. quem refert & sequitur Rochus de Curt. in c. fin. de consuetud. c. 11. nu. 22. in fin. & quòd valeat cõsuetudo non portandi decimas in horrea, tenet alios allegans Rebuf. de decimis, d. q. 13. num.

46 49. † Quòd si in hac secũda specie clerici pro decimis non mittant, nec eas petant, adhuc decimare debentes tenẽtur eos certiorare, vt probat Rebuf. d. q. 13. num. 50. & infra dicetur, atque decimas offerre, etiamsi eas domi condiderint, solutis tamen expensis portationis, & in domum recollectionis.

47 Tertiò obseruandum erit, quòd si horrea sint publicè deputata, ad quæ decimæ omnium Sacerdotum deferantur, laici tenebuntur, etiam clericis non petẽtibus, decimas in ea horrea adducere, satis enim sit tũc decimarum petitio, secundùm Couar. vbi supra, ibi, Secũdùm si horrea: hoc tamen ipse verum intelligo, stãte cõsuetudine, vt illuc decimæ à laicis deferantur, vt puta quia in id prædicta horrea publica instituta sunt, tuncque consuetudini etiam erit standum circa expensas portationis in ea loca, ad quæ solutio ipsarum spectat:

48 Quartò, laicos teneri tradere decimas clericis etiam scientibus quantum iure decimarum sibi pertineat, modò leui sumptu & labore possint istæ decimæ ad horrea clericorum, eorumq; domos adduci, secus aliàs: ita Couarr. vbi supra, d. num. 8. vers. octauo, ibi, tertium opinor, &c. ita intelligens contrarias opiniones supra relatas: hoc tamen verum esse existimo, præsertim stante consuetudine huic dicto conformi, vel saltem nulla

nulla in contrarium existenti: nam si penitus contraria adesset, ipsa procul dubio seruanda foret: argumento omnium supra dictorum.

Illud denique & quintò in proposito erit summopere aduertendum, etiã cessantibus consuetudinibus, decimare debentes non posse frumentum, alios ve fructus in propria horrea condere, nisi prius clerici certiores fiant, vt vel ipsi, vel eorum procuratores assistant, & præsentes sint fructuum collectioni, atque acerui diuisioni, vt decimas percipiant, ne vlla fraus à laicis fieri possit in solutione decimarum: vt in specie tenet Speculator in titulo de decimis. ad finem. quem sequuntur Abbas & communiter Doctores in capit. ex parte. el. 2. de decimis. secundùm Couarruuiam vbi supra dicto numer. 8. versicul. octauò, ibi, Quartum, vbi alios citat, & præsertim. l. 2. titulo. 1. libro. 5. ordinamenti veteris, & in pragmatica 17. hodie est l. 2. titulo. 5. libro. 1. nouæ collectionis regiæ, & idem iure & praxi probauit Guido Pape decisione. 283. numero. 1. & Rebuffus vbi supra, dicto numero. 50. & in dicta l. Regia ita dicitur: Y por escusar los engaños que podria auer en el dezmar, defendemos firmemente que de aqui adelãte ninguno sea osado de medir ni coger su monton de pan que tuuiere en limpio en la era, sin que primero sea tañida la campana tres vezes, para que vengan los terceros, o aquel que deue recaudar los diezmos; y que estos terceros, o los que lo deuan de recaudar, defendemos que no sean amenazados, ni corridos de ninguno, ni heridos por demandar su derecho: y mandamos, que los dichos dezmeros no lo midan ni cojan de noche, ni a hurto, mas publicamente, a vista de todos: y qualquier que contra estas dichas cosas fuere, peche el diezmo doblado; la mitad para el Rey, y la otra mitad para el Obispo, saluas las sentencias de excomunion que dieren los perlados contra todos aquellos que no dieren diezmo derechamen

te, o fuer en alguna cosa contra esta ley. Y queremos que las tales sentencias de excomunion sean bien guardadas por nos y por ellas, de manera que el poder temporal y espiritual, que viene todo de Dios, se guarden y acudan en vno, y las sentencias que los perlados pusieren sobre estas cosas, sean bien temidas, hasta que la emienda sea hecha. Y porque algunos lugares donde se hazen las labranças, son tan lexos de las ciudades, villas y lugares, y de su termino, que no se podria oyr la dicha campana, mandamos y defendemos, que ninguno ni alguno sean osados de coger, ni de medir, ni lleuar de las eras sus montones de pan qué tuuieren en limpio, ni alguna parte dellos, hasta que primeramente en los dichos lugares donde huuiere la dicha campana, que no se puede oyr, requiera el labrador o la persona q̃ huuiere de dezmar, al arrendador de la colacion, o limitacion, o donadios', con el pan que huuiere de dezmar, o al Vicario del lugar: y si el dicho diezmo pertenece a algunas de las dichas colaciones, o limitaciones, o donadios de la ciudad, que lo digan al Vicario del Arçobispado, o Obispado: y que este requerimiento le hagan a costa del que ha de auer el diezmo, o arrendador: y no lo cojan de noche, ni a hurto, sino publicamẽte, y a vista del dezmero: y si el dicho dezmero, o arrendador fuere requerido por el dicho labrador, o Vicario, y no fuere a ver medir el dicho pan, que el dicho labrador mida su pan delante de tales personas q̃ sean de creer, y por su juramẽto hagã verdad al dicho arrẽdador del pã q̃ se midiere de aquel mõton de q̃ el dicho arrẽdador o dezmero fuere requerido, q̃ fuesse a ver medir el dicho pã: y en los lugares dõde se oyere la cãpana, seguarde lo sobredicho & suso en estaley.

50 Cõsuetudine tamẽ potest induci cõtrariũ, nẽpè vt laici liberè colligãt frumentũ, cęteroq; fructus. & eos in ppria horrea sine testib⁹ cõdãt, & posteà decimas ministris spiritua. iũ reddãt, vt in specie

latè probat Aymon Crauetta consi.21. quem refert. & sequitur Couarruuias vbi supra, adducens.l.3.d. libro. 5. ordinamen. quæ hodie est.l.4.tit.5.lib.1. nouæ collect.reg. quæ ita se habet: *Mandamos que aquellos que han de recebir los diezmos del vino y del pan, que los reciban en el tiempo y en los lugares donde fue siempre acostumbrado y si es costumbre que vayan por el diezmo de vino a las viñas, la dicha costumbre se aguardada*: ex qua lege omnia per nos supra resoluta in versic. sed in articulo principali, comprobantur, quatenus in summa voluimus semper standum esse in specie consuetudini.

51 Vltimò in prædicto articulo consuetudinis non soluendi decimas prædiales silentio prætereunda non erit doctrina sancti Thomæ.2.2. quæstione. 87. articulo.1. ad.5.& quodlib.6. articul.10. dicentis, quòd laudabiliter ministri ecclesię decimas ecclesię non requirunt, vbi sine scãdalo requiri nó possent, propter desuetudinẽ, vel propter aliquam aliam causam: nec tamen sunt in statu damnationis qui non soluunt in locis illis, in quibus ecclesia non petit: nisi forté propter obstinationem animi habentes voluntatem non soluendi, etiam si ab eis peterẽtur: & addit idem Thomas quod lib.2. articulo.8. malefacere ecclesiarum Rectores, si decimas exigant à laicis in ea prouincia vbi non est consuetudo eas dãdi, & sic vbi consuetudine obtentum est decimas ministris ecclesiarum non solui, cùm ea petitio maximam præberet scandalis & tumultibus occasionem: fatetur igitur Diuus Thomas, sacerdotes nec posse nec debere decimas exigere, vbi vel prescriptione, vel consuetudine earum solutio & exactio cessauerit, & sic intelligendus est sanctus Thomas, præmissa consuetudine, quæ iure potuit obligationi decimarũ derogare, tunc enim laici minimè tenentur decimas soluere sacerdotibus, etiam petentibus: & quod Thomas sentit, hanc consuetudinem nequaquam eximere laicos à decimarum solutione, vbi ecclesia eas petat, accipiendum est de petitione, quæ fiat à Romano Pontifice, vel a Concilio, sublata hac ipsa cõsuedine aliqua iusta ratione per sententiam, decretum, aut constitutionem ecclesiæ, sicuti intellexerunt eadem verba Florentinus in.2.parte suę summæ, cap. 3 §.6. & Siluester in summa, verbo, decima, quęstion.4.& Honcala.de decim. propos.5. Gregorius Lopez inl.1. gloss. magna, in versiculo, secundam, ibi: Subdit tamen, el.1.y el.2. alios allegans, & optimè D. Couarru. dict. cap. 17. num. 12.& Rochus de Curt. in cap. cùm tanto. de consuetudin. cap.11.num.22. sic declarans & limitans magis communem sententiam à nobis supra relatam, quæ habet, non valere consuetudinem eximentem laicos omnino à solutione decimarum prædialium: & Didacus Perez vbi supra, colum. 202. versicul. sed tamen istam sententiam, &c. & inquit Couarru. ibi, hanc consuetudinis derogationem omittendam esse ab ecclesia, ob scandalum euitandum. Hocque præsertim procederet, si clerici non indigerent, & laici non haberent redditus vltra necessaria, secũdùm Rochum vbi supra. Quinimò si clerici aliàs non haberent sufficientem & necessarian sustentationem absque prædictis decimis prędialibus, idque pateret atque euidens esset, vt ex omnibus in hoc capite resolutis, & præcipue in hac secunda deductione patet, & populus abundaret, non procederent profectò dicta in hoc versiculo vltimo, &c. cum prædicta consuetudo hac in specie iure non potuerit obligationi decimarum derogare, etiam si non petantur, nempè quo ad eam partem, quę necessaria est ad congruam sustentationem ministrorum spiritualiũ, quę cum iuris naturalis & diuini sit, vt resoluimus, consuetudine tolli non potest: & in terminis ita tenet Florentinus & Silu. vbi supra, eosque referens Gregorius Lopez in dict. gloss. magna, versi. subdit tamen, ibi: Tertio, &c. & cùm obligatio ista soluendi decimas consuetudine aut præscriptione tolli non potuit, vt in specie prędmissa, ob particulare scandalum decimarum exactio omittẽda non est, tametsi ob generale periculũ, vt schismati obuietur, laudabiliter omitti poterit, secundùm Alexandrum Halens. 3.part. quæstio. 51. membr. 6. artic. 1. quem refert & sequitur Couar. d. nu. 12. in versi fin autem.

Quòd si consuetudo legitimè præscripta sufficiens est ad eximendos laicos à solutione decimarum, iuxta supra latè discussa, à fortiori idem dicendum erit in clericis, ecclesiasticisque perso-
52 nis, † hi enim etiam si sint ecclesiarum Rectores, iure canonico decimas tenentur soluere, iuxta text. in c. nouum genus. de decim. vbi id notat glos. 1. & Abbas post Innocen. & communiter DD. Diuus Thomas. 2.2.q.87. artic. 4. & hęc est communis omnium resolutio in d. cap. nouum genus. secundùm D. Coua. alios allegantem d. libr. 1. variar. resolutio. cap. 17. num. 8. versicul. primum: nẽ pè vt clerici etiam ecclesiarum Rectores teneantur ad solutionem decimarũ ex prædijs patrimonialibus, quæ sint in propria vel aliena parochia constituta: quod etiam bene probat Dominic. à Soto libr. 9 de iusti. & iure. quæst. 4. artic. 4. idem probat indistinctè in decimis. l. 2. tit. 20. partit. 1. & l. 2. in versicu. *otro si mandamos*, tit. 5. libr. 1. nouæ collect. reg.
53 Sed ab hac solutione decimarũ possunt clerici eximi consuetudine vel prescriptione, iuxta gloss am in c. in quibusdã. de decimis. verb. consuetudine. ibi, quia clerici: & in cap. quia cognouimus. 10. quęstio. 3. in verbo. præsumpta. ibi: Nã libertas. Felin. in c. causam quę. de præscription. colum. 1. Balb. de præscriptio. 1. part. 5. partis princip. quæstio. 7. nu. 3. & Couarru. vbi supra, num. 8. & 10. qui dict. num. 8. aduertit, posse clericos, etiã si non sint ecclesiarum Rectores, consuetudine vel præscriptione eximi à decimarum solutione personalium & prædialium, quæ sint in alterius parochia: id quod etiam tenent supradicti, & Didacus Perez vbi supra, columna. 203. in versiculo, non soluendi, ibi: Secus tamẽ est in clericis, & ita est tenendum, tametsi Andreas Hispan. in tractat. de decimis. versiculo, decima est. numero. 16. & .17. volumin. 15. tractat. diuers. doct. folio. 309. in antiquis, contrarium probet, & præterea in prescriptione loquẽs, de qua infra agemus, Petrus Rebuff. d. q. 13. de decim. nu. 60.

54 Eadem ratione idem erit dicendum in prædijs ecclesiæ intra limites alterius parochiæ: licet enim decima debeatur ex illis prædijs ecclesię parochiali, intra cuius limites sunt sita, siue prædia illa dotalia, vel non, fuerint, vt tenent Panormitanus numero. 6. & alij in dict. cap. nouum genus. de decimis, Abbas in cap. nuper. colum. 2. notabil. 1. per text. ibi, de decimis, Cardinal. consil. 88. Petrus Rebuff. de decimis. quæstio. 5. nu. 20. text. in cap. penultim. vbi Abbas nu. 4. dicit communem, de decim. tenet glo. in cap. 1. verb. nullo seruitio, de cẽsibus, vbi loquitur in manso dato ecclesiæ in ipsius fundatione, si primò erat tributarius, vel soluebantur decimæ de illo ecclesiæ parochiali, quam dicit communem Baldus Nouel. de dote. 1. parte. in principio. num. 8. est magis communis opinio secundùm Couarru. dict. num. 8. versicul. secundò licet: dicit communem Didacus Perez vbi supra, columna 198. versicul. dubitatur. &. 203. versic. ntẽ etiam, & nouissimè D. Azeued. in l. 2. titul. 5. libr. 1. nouæ collect. reg. numer. 12. cum sequentibus, & est magis communiter receptum secundùm Aragon. vbi supra, pag. 951. in. 1. corolario, tamet si contrarium teneat glos. in d. c. nouũ genus. verb. à clericis. & Diuus Thom. d. artic. 4. in respons. ad primum. & ibi Caietan. & Aragon bene declarando, & Dominic. à Soto dict. lib. 9. de iustitia & iure, quæst. 4. artic. 4. in princip. in. 1. conclus. loquens de ecclesię fundis, quorum fructibus clerici clericali iure viuunt & postea colum. sequenti inquit, hanc primam & secundam conclusiones quas ibi ponit, esse iure receptissimas: & Balbus d. quæstione. 7. Regia l. 2. titulo. 1. partita. 1. ibi: *Fueras ende de aquellas heredades que han de la*

ygleſias do ſiruen. &. l. 2. tit. 5. libro. 1. nouæ collect. reg. in verſic. *y otro ſi.* ibi: *Y de todos los otros bienes que han, que no ſean de ſus ygleſias.*† Attamẽ cõſuetudine legitimè præſcripta obtineri poterit libertas ab harum decimarum ſolutione, vt in cleri
55 cis eſt prædictum, & in terminis probat Felin. in d. c. cauſam quæ. num. 1. Couar. & latius Didacus Perez vbi ſupra, & inquit Couar. quem refert & ſequitur Aragon vbi ſupra, quòd ita in pleriſque regionibus obtentum eſt, nec immeritò, cùm & iuxta iuris ſanctiones decimas iſtas minimè deberi teneant gloſ. & cæteri ſupra allegati, & præterea id probent leges Regiæ.

56 Qua ratione forſan ſuſtineri poterit quod Didac. Perez colum. 204. ex ſententia Archid. Adriani, & aliorũ, de qua meminimus ſupra in verſicu. vltimo, in prædict. articulo, quibus nũc addit Guido Pap. deciſio. 283. num. 2. & Abb. in c. in quibuſdam. colum. fin. de decim. tenet, dicẽs, quòd vbi eſt conſuetudo non ſoluendi decimas ex prædijs datis in dotẽ eccleſiæ ſeu capellæ, etſi non ſit præſcriptio completa per tempus requiſitũ ad exceptionem earum, hoc eſt, ad excuſationem, vt eum intelligo ſentire, erit nihilominus in conſcientia tutus non ſoluens decimas temporis præteriti nõ petitas, donec fuerit condemnatus, nec dubitat ea in ſpecie poſſeſſores capellaniarum & oratoriorum eſſe immunes, eo quòd antea dictæ decimæ nunquam fuerint ſolutæ eccleſię ex prædijs deſtinatis capellis & oratorijs: nihilominus dubia videtur hęc opinio, niſi eam intel
ligamus, quoties prædicti poſſeſſores
57 ſint parati eas decimas ſoluere, ſi ab eis petãtur, nulla admiſſa fraude: leges enim Regię ſupra allegatæ,† etſi expreſſe videantur probare de huiuſmodi terris eccleſiæ non eſſe ſolueñdas decimas, id tamen procedit, quando ſunt in propria parochia eccleſiæ, quæ eas clericis dedit, vt declarat d. l. Partitę: ſecus quãdo ſint in aliena parochia, quia tunc tenebuntur ad prædiales decimas ex talibus hæreditatibus eccleſiarum, iuxta ſupradictam magis receptam ſententiam, ſecundùm Gregorium Lopez in dict. l. 2. in gloſſ. *heredades.* in fin. & videtur ſequi Azeue. vbi ſup. nu. 13.

58 Conſuetudo prætereà quòd decimæ vni eccleſiæ debitæ iure communi, alteri eccleſię ſoluantur, valida erit, vt in cap. ad Apoſtolicæ. & in cap. cùm contingat. & in cap. quoniam, de decim. & alibi ſæpiſsimé, vbi probatur, conſuetudinem in decimis ſoluendis conſideran dam eſſe: quod tenent Doctores, præcipuè Cardinal. conſil. 88. Rebuffus de decimis, quæſtio. 13. numero. 47. & 60. & Couarru. vbi ſupra, dict. numer. 8. verſicul. tertiò deducitur, & in verſicu. quartò, fortiori ratione inquit procedere, quod gloſſ. & Doctores per text. ibi tradiderunt in dict. cap. cùm contingat. dicentes, conſuetudinem, veluti iuſtiſsimum interpretem, obſeruandam eſſe, quoties de iure dubium eſt, cui eccleſiæ decimę ex certis rebus ſint ſoluendæ: & in hac ſpecie latè probat ex communi traditione, ſufficere decem annorum conſuetudinem, cùm ea non ſit contra ius canonicum, ſed potius eiuſdem iuris æqua interpretatio, quæ pręter ius aliquid inducere cenſetur, ſecundùm Abbatem in dict. capit. cùm ſint homines. iure enim canonico cõſuetudo prę
ter ius legitimè decennio inducitur, iuxta gloſſam & communem, quam ibi refert, in capit. vltimo. verbo, conſuetudo, de conſuetudine. libro. 6. refert & ſequitur Aragon vbi ſupra, corolario. 3. Et hæc de conſuetudine non ſoluendi decimas in totum, vel pro parte.

59 Nunc verò videamus de pręſcriptione, an ea ſufficiens ſit, vt eximere quem poſsit ab obligatione ſoluendi decimas? De clericis, quòd legitima præſcriptione poſsint ſe à ſolutione decimarum liberare, ſupra reſoluimus, eſtque communis ſententia, vt cum alijs reſoluit Menchaca libro. 2. controuerſiarum illuſtrium. capit. 89. numero. 10. Quod procedit etiam quoad totam decimarum portionem, ſecundùm Dominicum in capite. 2.

§. penult. de decim. lib. 6. & alios quos refert & ſequitur Couarru. dict. libro. 1. variar. reſolution. c, 17. num. 10. in princi. Quod verum intelligo tàm quoad præſcriptionem, quàm quoad conſuetudinẽ de qua ſupra egimus, quoad eam partẽ, qua decimæ iuris poſitiui ſunt, & ſic vltra neceſsitatem & congruam ſuſtentationem miniſtrorum eccleſiaſticorũ: ſecùs verò quoad ipſam præciſam ſuſtẽtationem, iuxta latè ſupra dicta atque deducta, & in terminis admonet Couarr. dict. c. 17. numer. 6. verſic. quarto ibi, illud tamen, &c. quidquid contrarium iniuſtè velit Menchaca vbi ſupra, & hoc quoad præſcriptionem libertatis ſoluẽdi decimas: tametſi Petrus Rebuffus de decim. quæſtione. 13. num. 55. & 60. teneat clericos nõ poſſe præſcribere libertatem ſoluendi decimas, quotę tamen quas allegat loquuntur in laicis, de quibus poſteà agemus.

60 Sed quid iuris erit, ſi eas ab alijs ſoluendas præſcribere prætendant clerici? Et in hac ſpecie quanuis Florentin. in 2. parte ſuæ ſummæ. tit. 4. c. 3. §. 3. verſicul. & nota quod Epiſcopus. teneat, quòd clerici vel religioſi, qui non habent parochiam, decimas præſcribere non poſſint, per c. placuit. el. 2. cum ſequentib. 16. quæſt. 1. & per ea, quæ notant Doctores in. c. de quarta. de præſcription. gloſ. & DD. in c. penultim. de decim. & Abb. in c. ſuggeſtũ. in. 1. notabili. eodẽ tit. Nihilominus tamen eas longiſsimo tempore præſcribere poterunt, ſecundũ Rebuff. de decim. quęſtio. 13. num. 63. poſt Ioannem de Turrecremata, quem refert in cap. fin. 16. quæſtio. 1. in. 1. quæſtione. quia iura allegata per Florentin. contrarium non probant, ſed tantùm prohibent monachis iura parochialia vſurpare: ſi tamen illa tempore habili ad præſcribendum poſſederint, præſcribere eas poſſunt. Prætereà contra Florentinum facit text. in c. ſtatuto. § penultimo. de decim. in 6. vbi quòd religioſi exempti & non exempti ſoluere debent decimas integrè de poſſeſsionibus acquiſitis & acquirendis illis eccleſijs, quibus eædem poſſeſsiones & terræ priùs fuerant decimales, niſi ſuper hoc ſpeciali iure, vel priuilegio ſint muniti.

61 Laici verò, veluti incapaces huius quaſi poſſeſsionis, præſcribere minimè poſsint hanc immunitatem: iuxta gloſſ. in dict. c. in quibuſdam. verbo, conſuetudine, ibi, hoc dico in laicis. Eandem partem ſequitur Rebuff. vbi ſupra, nu. 55. & 56. alios allegans, vbi quòd nullus poteſt præſcribere libertatem nullas ſoluendi decimas, etiamſi viueret per mille annos, vt Dominic. ſcripſit in dict. c. 2. numer. 13. de decim. in 6. & inquit Barbatius conſil. 53. ſapienter, colum. 6. volumine. 2. laicum teneri ad ſoluendas decimas, etiam ſi per centum annos non ſoluerit, quia ſi tardiùs dare peccatum eſt, quantò peius peccatum eſt non dediſſe? c. decimę. in principio. 16. quæſtione. 1. imò tanto grauiùs, quanto diutius infelicem detinent animam ligatam, vt in cap. final. de conſuetudin. dicit communem Menchaca vbi ſupra, dict. num. 10.

62 Hæc tamen communis ſententia limitatur primò contra laicum, cui fuiſſent decimæ priuilegio conceſſę ante Concilium Lateranenſe, quia contra illum liberatio prę
ſcribi poteſt: tùm quia
ceſſant rationes, quibus inſtitutę fuerunt: tùm quia illæ decimę ad vſum proprium laici ſuſcipiuntur: ita conſuluit Carolus Ruin. conſil. 142. clarum eſt. volumine. 2. quem refert & ſequitur Petrus Rebuf. vbi ſupra, numer. 55. in verſicul. niſi contra laicum, & nos quoquo cum alijs idem probauimus libro. 1. practicar. quæſtio. q. 13. nu. 3. & q. 14. nu. 7. vbi retulimus Menchacam dicentem hanc eſſe communem opinionem.

63 Secundò eadem ſententia limitatur, vt quotam decimæ prę
ſcribere poſsit laicus, nempé vt ſoluat duodecimam, vigeſimam, vel aliam partem, vt in. c. commiſſum. & in. c. dilecti. & in cap. cũ ſint. & in cap. in quibuſdam. de decim. ad hoc enim laicus non eſt incapax: ita firmat Paulus Pariſ. conſ. 25. vidi, num. 21.

volu. 4. quem etiam refert & sequitur Petr. Rebuff. vbi sup. d. q. 13. nu. 71. dicés sic fuisse iudicatum in illo Senatu: quod sublimitat ipse ibidem num. 59. quãdo curatus indigeret, & non posset commodè viuere ex illa parte, quia tũc poterit petere decimas integras, non obstante aliqua præscriptione, secundũ Angel. de Clauas. in sua summa, verb. decima. §. 2. quia nulla consuetudo potest contra ius naturale & morale disponere, videlicet vt qui ministrat spiritualia, non metat temporalia, iuxta diui Pauli sententiam: imò hoc casu posset curatus exigere personales, videlicet, quando aliæ prædiales non essent, vel tàm raræ, quibus ipse viuere non posset, vt Hostiens. docet in d. c. in quibusdam. in fin. quod ex superioribus in proposito adductis satis comprobari potest.

64 Quinimo D. Couar. d. lib. 1. variarum resolutio. c. 17. num. 10. à prædict. communi sententia discedit, existimans, laicum posse etiam titulo præscriptionis se eximere à solutione decimarum in totum. Primò, quia etsi laici incapaces sint iuris percipiendi decimas ab alijs ex alienis fundis, quæ ecclesijs debentur, vt in d. c. causam quæ non tamen videt alicubi probari, eos esse incapaces ad quasi possidendam exemptionem istam à solutione decimarum, cùm nec ius istud sit spirituale, nec quasi spirituale, vt ibi probat. Secundò id probat ex his, quæ supra diximus, quibus probauimus laicũ eximi posse per consuetudinẽ ab obligatione soluendi decimas: si enim laicus esset incapax iuris exemptionis à solutione decimarum, nec etiam consuetudine immemoriali, nedum præscriptione, ab illa obligatione eximi posset; nulla namque consuetudo, etiam tempotis immemorialis capaces reddit alicuius iuris eos, qui verè incapaces existunt. Abb. in cap. vltimo, de consuetudin. in 5. requisito consuet. & alij, quos ipse ibi refert: sed in consuetudine contrarium supra probauimus cũ cõmuni, imò quòd ipsa possit eximere laicos à iure soluendi decimas: ergò & in præscriptione idẽ dicendum videtur: quod tanquam indubium probat Menchac. vbi supra, d. nu. 10. Et profectò in puncto iuris ist hæc opinio verior videtur, eo adhibito temperamento, quod sæpè prædiximus, nẽpè dum modo ex hoc ministris spiritualia ministrantibus congrua & sufficiens sustentatio non sufferatur, id enim nec consuetudo, nec vlla præscriptio tollere potest, cùm sit iuris naturalis ac diuini nouæ legis, & prętereà his concurrentibus, quæ ad legitimam præscriptionem decimarum requiruntur, de quibus statim agemus, quibus stantibus, probabilius videtur laicos posse præscribere libertatem soluendi decimas.

65 Est tamen maxima differentia in proposito inter consuetudinem & præscriptionem circa tempus quo induci debet; consuetudo enim non soluendi decimas legitima ac sufficiens censebitur per cursum atque vsum. 40. annorum, vt in. c. vltimo, de consuetud. ita in specie de qua agimus, censuit Paul. Paris. d. cons. 25. num. 6. & 27. lib. 4. vbi inquit, quòd quando præscriptio habet annexam consuetudinem, sufficiunt 40. anni, etiam si contra Papam & Romanam ecclesiam præscriberetur; sequitur D. Couarr. d. c. 17. num. 8. verficul. decimò. & Didac. Perez in dict. l. 1. tit. 5. lib. 1. ordinam. veter. colu. 205. versi. est tamen circa prædicta: quod verum puto, tamet si Socinus consil. 297. libro. 2. & Fulgos. consil. 166. & expressiùs Balb. de præscriptio. 5. par. princip. quæst. 6. senserint, hanc consuetudinem induci non posse minori tempore quàm immemoriali: quod expressè probat Rebuff. d. q. 13. de decim. numer. 53. in fin. & tandem Didac. Perez sibi contrarius vbi supra, colum. 203. in verficul. non soluendi: quorum opinio in consuetudine vera esse non potest, sed tantùm in præscriptione, vt in. c. 1. de præscriptio. lib. 6. secundùm Couar. vbi supra, & Perez colum. 205. verficul. ex quibus. Nec ad consuetudinem istam, etiam si ei aduersetur iuris communis præsumptio, titulus est necessarius, nec bona fides, cũ tex. in d. c. 1.

cap. 1. de præscription. libr. 6. id requirens procedit in præscriptione, vt ipsemet expressè loquitur, non in consuetudine, secundùm Archidiac. Dominic. & Præpos. ibi n. 12. glos. Abb. & Rochũ de Curt. in c. vlt. de consuetud. sectione 5. fol. 67. in paruis, nu. 2. &3. & Petrũ de Rauena ibi sectione 3. numer. 8. Felin. in cap. si diligenti. n. 8. de præscript. Alex. cons. 6. lib. 1. Deciũ cons. 134. ad fin. nu. 5. Ias. in. l. de quibus, nume. 46. ff. de legibus, Franciscum Balb. vbi supra, in 1. p. princip. quæst. 10. nu. 7. estque receptum ab his & alijs, secundùm D. Couarr. vbi supra, d. num. 8. vers. decimo, ibi, Nec ad consuetudinem, & Didac. Perez d. colu. 205. versic. prætereà, qui id sequuntur.

67 At verò in præscriptione secus est in proposito dicendum, quia requiruntur 40. anni cum titulo, vel tempus immemoriale, vt in dict. cap. 1. de præscript. libr. 6. qui in hoc expressus est, ex quo text. hoc tenet Rebuf. de decim. quæst. 13. num. 81. cum sequentibus, idque probatissimum est in iure, secũdùm Couar. vbi supra, & iterum num. 10. ibi; ea verò præscriptio, & latius in nu. 7. vbi loquitur in præscriptione clericorum & Ecclesiæ, circa decimas contra alterã parochiam: sequitur etiam Didac. Perez vbi supra, in d. vers. prætereà, ibi: Ius autem: & de titulo requisito ab illo text. deque eius intellectu in proposito latè agit Menchac. libr. 2. controuers. illustr. c. 87. nu. 3. cum seqq.

68 Maximè igitur oportet scire, qualiter cõsuetudo à præscriptione distinctè cognoscatur; & quamuis Canonistę sępius consuetudinem pro præscriptione accipiant, secundùm Paul. Castrens. in l. de quibus. ff. de legibus, colu. 3. & DD. in cap. fin. de consuetud. plures tamen sunt differentiæ inter eas, vt patet ex glos. in dict. cap. fin. de consuet. & Hostiens. in summa, de consuet. §. fin. versic. extra summam, colum. penultim. & vltim. glos. in cap. seruitium. 18. quæstion. 2. Rochus de Curt. in d. cap. fin. in 5. sectione, nu. 3. & sex differentias congerit Bald. in tract. de præscriptio. 1. parte princip. q. 10. per totam, vol. 8. tract. diuers. Doct.

69 Illa tamen præcipua & substantialis inter cæteras differentia est inter consuetudinem & præscriptionem, ex qua vnaquæque clarius dignosci poterit, nempè quod ex præscriptione acquiriritur ius priuato, siue illud trahatur ex publico, siue ex priuato: per cõsuetudinem verò non acquiritur ius alicui priuato, sed in publico, vndecumq; causetur, & etiam si ius trahatur ex priuato, acquiritur tamen in publico & cõmuni, vt in casu l. venditor. §. si constat. ff. cõmun. præd. & ideò si acquireretur certis personis priuatis, non esset consuetudo, sed præscriptio: consuetudo namque est lex non scripta, vt in. l. de quibus. ff. de legibus, sicque debet esse cõmunis. c. erit autem lex. 4. distinctione. Si ergo acquiritur priuato, non potest dici lex, quia non est communis: ita Abb. in c. fi. de consuet. nu. 20. post Ant. de Butr. & Hostiens. idem Abb. in cap. cum Ecclesia Sutrina, n. 45. vers. ego fateor, de causa poss. & prop. idem consil. 18. in causa & q. 2. p. cons. Alexa. cons. 6. viso. col. fin. vol. 1. Rochus in d. cap. fin. de consuet. sectione 5. nu. 3. & Petrus de Rauena ibidem sectione 3. nu. 7. & Balb. vbi supra, n. 3. & 4. & Petrus Rebuf. in d. 13. q. de decim. num. 45. vbi alios authores in idem citãt. † Quandoque tamen

70 vnum & idem potest esse præscriptio respectu certorũ, & consuetudo respectu aliorum, vt pulchrè declarat Ioann. Andr. tradens notabile exemplum, in c. 3. de consuet. libr. 6. refert & sequitur Panormit. in dict. cap. fin. d. nu. 20. versi. scias tamen, & Balb. vbi supra, numer. 4. circa finem, vbi nu. fi. docet, quòd licèt præscriptio & consuetudo differant in multis, vt ex supra citatis patet, non tamen dicuntur contraria, ideò simul possunt allegari, secundùm Bald. in d. l. 1. num. 23. C. de furt. & seru. corrup.

71 Sed quãuis laici consuetudine vel legitima præscriptione possint sibi acquirere libertatem ac immunitatem à solutione decimarum à se aliàs de-

bitarum : nihilominus tamen ius percipiendi decimas ab alijs, minimè præscribere possunt, sunt enim huius iuris omnino incapaces, nisi titulum sufficientem habeant atque ostendant summi Pontificis ante Concilium Lateranense sibi, suisque prædecessoribus cõcessum, vt latè probauimus libr. 1. pract. quæst. 14. cum sequentibus, vbi an sufficiat allegatio præd. tituli cum immemoriali probata.

72 Illa solùm se nobis hic offert examinanda quæstio difficilis, an laici iurè percipiendi decimas spoliati, & agentes interdicto recuperandę, sint ante omnia restituendi? & esse restituendos ante omnia, probauit expressè glos. in cap. 1. verbo possideri, ibi: Ego credo. 14. q. 1. cùm prędo spoliatus etiam ante omnia sit restituendus, vt in c. in literis. de restit. spol. & laici quotidie possideant decimas ex tolerantia Prælatorum: ita Bartholomęus Brixiens. vbi sup. secundùm cuius opinionem inquit Guid. Pape decis. 288. num. 3. se vidisse pluries iudicari in illa curia Parlamenti in pluribus & diuersis causis in materia possessionis decimarum in eadem curia ventilatis, illamque probare videtur opinionem; ex eo quòd sæpissimè spoliatus ea re, quam iure communi possidere non potest, est ante omnia restituendus, vt in c. licèt Episcopus, de pręb. in 6. & in. l. 1. §. deijcitur. ff. de vi & vi armata, & in. l. 1. C. si per vim vel alio modo. ergo quãuis aduersus laicum sit præsumptio iuris; cùm tamen obtinuerit ius istud decimas percipiendi, & eo fuerit spoliatus, restituendus erit ante omnia in illo, suaque possessione. Hæc tamen opinio eo corruit fundamẽto, quòd laicus sit omnino incapax possessionis, vel quasi, huius iuris percipiendi decimas, quod petit sibi restitui interdicto vnde vi, vt 73 in cap. causam quæ. de prescriptio. cum simil. & ideò nõ tantùm habet cõtra se pręsumptionem iuris cõmunis, verùm etiam incapacitatem possessionis, quam sibi restitui petit.

Rursus quod huiusmodi laici nõ sint ante omnia restituendi, nisi probauerint id ius verè ad eos pertinere, vel ex priuilegio Romani Pontificis, vel ex concessione feudali ante Lateranense Concilium, facit, quoniam iuris communis pręsumptio ipsis in hoc iure aduersatur, vt in c. ad decimas, de restitutione spoliat. in 6. vbi Ecclesia sancti Nicolai spoliata à possessione, quam habet percipiendi decimas intra parochiam alienã, nempè Eccleśię B. non restituitur nisi euidenter docuerit, quòd earum possessionẽ legitimè assequuta fuisset: cui tex. ne obsit. c. cum Ecclesia Sutrina. de causa poss. & propriet. 14. intellectus congerit Menchaca libr. 2. controuers. illustr. cap. 86. per totum: & prętereà laici sunt incapaces prædict. possessionis, quam sibi restitui petunt, vt modò dicebamus, atque ita ind. stinctè in terminis, secundùm hanc opinionem responderunt Ioan. Andr. ad Specul. in rubr. de restitutione spoliat. Anton. & Abb. in cap. si diligenti. de prescriptio. colum. penul. Felin. in cap. ad petitionem, nume. 17. de accusatio. Alex. in. l. naturaliter. §. nihil commune, in septima fallentia. ff. de acquirenda possessione, & ibi Ripa nume. 81. hanc etiam opinionem in effectu tenuit Guid. Pape d. decis. 288. num. 3. dum dicit, quòd si laicus non haberet titulũ, tunc spoliatus non reintegraretur, per tex. in dict. cap. ad decimas, cùm ius cõmune faciat cõtra eum, vt ibi: & inquit additio, Non haberet titulum causatum ante Lateranense Concilium, quia hodie decimę laicis in feudum concedi â personis Ecclesiasticis vel secularibus non possunt, vt in prædict. cap. causam quæ. eandem sententiam expressè probauit glos. in d. cap. ad decimas, verb. præsumuntur, contrà Barthol. Brixiens. alteram vbi supra receptam.

Quæ opinio maximè comprobatur ex sententia, quæ habet, spoliatum non esse restituendum ante omnia, quoties ei obijcitur atque obstat exceptio, quòd nec possidet, nec possidere potest, vt patet ex Alex. in d. §. nihil commune, n. 24. & ibi Corrasius in 2. parte nume. 61. & hoc

& hoc affirmant omnes, vt plures referens testatur Menochius in 15. remedio recuperand. possess. num. 433. qui numeris sequẽtibus plura exempla refert, quę in proposito satis conducunt. Quid tenendum?

74 Mihi in hoc articulo tertia opinio placet eorum, qui tenent, restitutionem hanc spoliato ante omnia concedẽdam fore, vbi pro reo, aduersus quem agitur interdicto vnde vi, non adest iuris præsumptio, tametsi ea aduersetur actori:
75 decisio si quidem. c. ad decimas, de restitutione spoliat. in 6. tunc obtinet, cùm aduersus agentem est iuris præsumptio, & ea palam reo suffragatur: secus verò si pro reo illa iuris præsumptio non adsit, licèt ipsa existat contra agentem, iuxta glossam ibi verb. præsumuntur, ibi: Hic ergo, &c. & Ioã. Andr. Monach. & Dominic. Ias. numer. 47. Ripa 77. in dict. §. nihil commune, vbi alios citant. Petrus Rebuf. de decim. quęst. 13. num. 83. estq; magis communis opinio, vt testatur Nauarr. in repetitione cap. accepta, de restitutione spol. oppositione 10. nume. 21. & D. Couar. libr. 1. variarum resol. c. 17. numer. 6. vbi quòd fortasis in praxi obtinebit, est etiam communis secũdùm Menchac. lib. 2. controuers. illustr. cap.
76 86. num. 18. vers. Quartus decimus: &. c. 89. num. 5. † Quo fit, vt ad petendam restitutionem ex interdicto vnde vi, satis sit pręsumptionem iuris non adesse reo spolianti; licèt actori contraria sit, vt 81 habet hæc tertia opinio, quam sequi videtur Menchac. vbi supra, & probat, dicitque veriorem Menchac. d. cap. 89. n.
77 4. & 5. † vbi quòd laicus spoliatus ab alio laico iure percipiendi decimas, est ante omnia restituendus: quòd si laicus hoc iure percipiẽdi decimas fuerit spoliatus ab Ecclesia vel clericis, intra cuius parochiæ terminos illæ decimæ percipiuntur, & sic ab illis, quibus præsumptio iuris communis fauebat, non esset quidem restituendus ante omnia, nisi de legitimo titulo euidenter doceret, vt in d. c. ad decimas, iuxta communẽ ac magis receptũ eius intellectũ modò relatũ.

78 Illud tandem in proposito obseruãdum erit; pręscriptionem percipiendi decimas intra alienam parochiam, ad noualia minimè extendi, nisi rationabilis causa ostendatur; vt in cap. cum contingat, & cap. seq. de decim. vbi hoc ad literam probatur, & in cap. vltimo. §. finali de decim. in 6. vbi loquitur in concessione decimarum alicuius loci, vt nõ intelligantur concessę decimæ noualiũ agrorum eiusdem loci, & in cap. tua. de
79 decim. el 1. † & ideò præscriptio decimarum inducta in omnibus prædijs, vno excepto, ad illud non extenditur, secundum Innocenc. in c. tua, de decim. Archidiaco. in cap. quicumque. 16. quæst. 1. Panorm. in d. c. cum contingat, circa fin. Felin. eos referens in cap. auditis, nu. 15. vers. præscriptio decimarum, de prescript. sequitur Balb. in tractatu de præscript. 2. parte princip. quæst. 2. nu. 17. &
80 Rebuf. de decim. quæst. 14. nume. 9. † Sic etiam aliquo præscribente decimas in vna villa, in qua sunt agri diuersi, habẽtes diuersos terminos, si aliqui agri eiusdem villę penitus inculti de nouo redigantur ad culturam, decima inde prouenies debebitur, non præscribẽti, sed tanquam de noualibus illi, ad quẽ illius villæ spectant decimæ de iure cõmuni, vel antiqua consuetudine, vt in dict. c. cum contingat. ita Abb. d. cons. 71. nu. 3. vers. & per hæc puto, vbi benè declarat, & Rebuf. vbi supra.

Idem est in consuetudine, vt si quis ex consuetudine antiqua percipiret decimas, tamen noualia in cuius territorio fiunt, non habebit, secundùm Hostiens. & alios in c. cum contingat. sequitur Rebuf. vbi supra, numer. 16. quia consuetudo, & priuilegium æquiparantur, cap. conquestus. 9. quæst. 3. c. quo ad sedem. de officio ordina. nec posset trahi consuetudo ad illa, de quibus non est consuetum, licèt consuetudo aliàs in materia nõ præiudiciali multũ extendi possit. l. de quib⁹. ff. de legib. cũ simil. vt per Rebuf. vbi supra, vbi nu. 17. limitat, quando noualia possedisset per tempus immemoriale, nam eodẽ tempore præ-

scribi

scribi possunt decimæ nouales quo ve-
82 teres: si verò de noualibus habeat titu-
lum coloratum, tunc quadraginta anni
sufficient ad præscribendum decimas
noualium, sicut in alijs decimis, vt per
Felin. & alios in cap. de quarta, de præ-
script.

83 Et ratio tex. in d.c. cum cõtingat. est,
secundùm DD. ibi, quia tantum præ-
scriptum, quantum possessum; sine pos-
sessione enim prescriptio non proce-
dit. c. si diligenti. de prescript. & in re-
gula sine possessione, de reg. iuris libr. 6.
sed ille de quo in eo text. non possedit
decimas noualium, cum nullæ essent:
ergo in eis præscriptio non procedit,
iuxta tex. in. l. 1. §. si quis hoc interdicto.
ff. de itinere, actuque priuat. vbi Bart. &
Angel. Innoc. in. c. Cumana. de electio-
ne. l. qui fundum. §. 1. ff. de vsucap. pro
empt. quem tex. singularem dicunt Ro-
man. singul. 577. & Balb. de præscript. 2.
parte princip. quæst. 2. num. 17. volu. 8.
84 tractat. diuers. DD. † Prætereà prescrip-
tio ad futura non extenditur, etiã simi-
lia, ideò ad nouales decimas non trahi-
tur. Panormit. in d.c. cum contingat. in
85 vltimo notabili, per illum text. † quia in
præscriptione stricta fieri debet inter-
pretatione, secundùm Socin. cons. 275.
in causa, colum. 3. vers. sed posito, in. 2.
volum. est enim strictissimi iuris, & nõ
extenditur ad non possessa, vt cum
Card. tenet Felin. in cap. auditis, num. 11.
in fin. de præscript. vbi numer. 12. & 13.
plurima hinc infert, actus enim taciti
non sunt interpretandi vltra quàm se
extendant, secundùm Bald. in. l. quod
constitutum. C. ne de stat. defunctorum,
vbi quòd etsi præscriptio fauorabiliter
disponat, adhuc tamen ad similia non
extenditur: quod in proposito maximã
habet æquitatem, secundùm D. Hostiẽs.
Ioan. Andr. & Card. in d.c. cum contin-
gat, vt Ecclesia nempè parochialis, quæ
fortè aliàs non habet decimas, & pauca
89 alia, vel forté nulla bona, noualium sal-
tem decimas habeat: sequitur prædicta,
& latè comprobat Balb. de præscript. 2.
parte princip. q. 2. num. 11. cum sequen-
tibus, volum. 8. tract. & Rebuf. de de-
cim. q. 14. num. 12. vbi nu. 13. quòd præ-
scriptio non habet locum, nisi in illo
actu, quo præscribens fuit vsus, vt in d.
l. 1. §. si quis hoc interdicto. ff. de itin.
actuq; priuat Alex. cons. 122. viso pun-
cto, in fin. volumine 4. & cons. 16. in
causa, num. 12. & cons. 33. ponderatis, nu.
86 7. volumine 5. † Quo fit, vt si qui testes
deponant aliquem percepisse decimas
frumenti, alij testes vini, non sufficeret
ad assignandum totum genus decima-
rum, sed tantùm in his in quibus pro-
bant; nam minutæ & mixtæ saltem cu-
rato remanebunt, cùm de his probatum
non sit, vt docet Innocent. in cap. licét
ex quadam, de testibus, sequuntur Col-
lecta. in c. nuper, eod. titul. & Rebuf. qui
supra d. nu. 12.

87 Contra hoc tamen vltimum nõ obest,
quod idem Rebuf. ibidem n. 23. resoluit
post Balb. de præscript. 2. p. princip. q. 2.
numer. 21. nempè quòd qui præscripsit
decimas maiores in vna parochia, minu-
tas etiam videtur prescripsisse, quia ac-
88 cessoriæ sunt. c. cùm in tua, de decim. &
præscriptio facta de principali, ad ac-
cessoria & connexa inseparabiliter tra-
hitur, tex. in. l. si aliena. §. 1. ff. de vsucap.
& l. eos. C. de vsur. Balb. latè vbi supra, n.
12. cum sequentibus post Felin. statim
citandum: & stricta depositio relata ad
ius decimarum, extenditur ad speciem
sub eodem genere comprehensam, & ad
rem, & ad materiam eandem, secundùm
Anton. But. in d.c. cum contingat, colu.
1. & infra latius dicemus, hoc namque
verum est, & procedit, quando accesso-
rium in initio prescriptionis inchoatę
inerat principali: secus si posteà, vt in. l.
qui fundum. §. 1. ff. de vsuc. singularis, se-
cundùm Rom. sing. 577. tu habes re-
gulam. Felin. plenè in cap. auditis, colu.
10. nu. 20. vers. 4. declaro, de præscript.
Rebuf. vbi supra, num. 24. post Balb. vbi
89 supra, nu. 14. † Vnde si præscribens per-
cepit decimas maiores in vno loco per
tempus immemoriale, & nullus ibi re-
cepit decimas minutas, si posteà eas pe-
tat à laicis, non poterunt ipsi ei dene-
gare,

gare, quia ius decimandi contra eũ præ-
scripsit: ergò in omnibus, nec poterunt
se ipsi iuuare præscriptione non soluen
di: vt in specie colligit Rebuff. d. nu. 24:
quanuis illud de accessorijs quod præ-
diximus, præcedentibus non conueniat:
nam decimæ minutæ non sunt connexę
inseparabiliter grossis vel maiorib⁹,
quandoquidẽ separari possunt, ac ab di-
uersis ecclesijs præscribi, vt infra dice-
mus: dicta verò in vers. præcedenti, præ
tereà præscriptio, num. 84. procedunt,
quoties ab initio prælcriptionis inchoa
tæ decimæ minutæ non inerant princi-
pali, & de his nulla prescriptio proba-
tur, sed tantùm de maioribus decimis:
meritò igitur vt tunc tantùm præscri-
ptum censeatur, quantum possessum,
ac proindè præscribenti maiores deci-
mas tantúm, hæ tantùm, non verò mi-
nores assignandæ sint, sed remaneant
curato, vel illi ad quem aliàs de iure per-
tineant.

90 Prętereà quod prędiximus, quòd qui
prescripsit decimas maiores in vna pa-
rochia, minutas etiam videatur præscri-
psisse, procedit tunc demũ, quando alius
illas minutas decimas non percepisset,
secùs verò quando minutæ decimæ fue
runt vni solutæ, & grossæ alteri; tunc
enim is, qui grossas præscripsit, minu-
tas non habebit, secundùm Hostiensẽ.
Ioann. Andream, Panormit. & alios in
d.c. cum in tua. per illũ tex. de decim. &
Felin. in d.c. auditis. nũ. 19. de præscript.
& Balb. vbi supra, num. 20. & 21. & Re-
buff. vbi supra. d. q. 14. nume. 25. & 26.
vbi eum text. ad hoc expressum repu-
tat, iuxta integram Decretalis, quã ibi
expendit, & secũdùm eum dicit ibi An-
tonius, quòd quando non apparet deci-
mas minutas per alium fuisse perceptas,
tunc ex perceptione grossarum sub no-
mine decimæ simpliciter sunt decimæ
ipsæ grossę & minutæ vnum & idem
ius, & ideò tunc quoad minutas censę-
tur præscriptum: sed si alia ecclesia vel
persona percepisset minutas, esset inter-
rupta præscriptio quoad minutas, ideò
tunc colligenti grossas debentur gross-
se: colligenti verò minutas, minutæ.
91 † Idẽ si vnus recipiebat decimam vini,
alter frumenti, si in vno fundo sit fru-
mentum & vinum, quia tunc is, qui per
cipiebat decimam vini, eam habebit ex
vino, & alter decimam frumenti ex fru
mento; nec inconuenit eandem rem in
hac specie diuerso iure censeri, quia id
contingit propter diuersum accidens
concurrens, secundùm Anton. & alios
in d.c. cum in tua. vel propter diuersos
respectus. Glos. in. c. cognouimus. 12. q.
2. Rebuffus alios referens vbi supra. d. q.
14. nu. 27. post Bald. d. 2. part. princip. q.
92 2. n. 18. & 21. † Superiora dicta de nouali
bus, nempè quòd præscriptio percipien
di decimas intra alienam parochiam, ad
noualia minimè extendatur, nisi ratio-
nabilis causa ostẽdatur, vera sunt & pro
cedunt, vbi nouale omninò distinctum
est ab his agris, qui coli consueuerunt,
& è quibus prescribens decimas obti-
nuit: secus si nouiter procisus fuerit a-
ger, ex quo siluæ ceduę, glandium, fœni,
aut herbæ redditus, vel aliorum perci-
piebantur, & horum decima portio vel
alia præscribenti soluta fuerit, tũc enim
ad eum etiam pertinebit frumenti, vel
alterius fructus nunc primum ab agro
collecti decima, quã hic ager vsucapiẽ-
ti decimas soluere consueuit ex fructi-
bus ab eo perceptis: vnde parum refert
fructus eius nũc mutari, quia vna & ea-
dẽ res nõ debet diuerso iure censeri, alio
qui enim esset in potestate ferentis pri-
uare decimis aliquem, contra regulam
id quod nostrum. ff. de reg. iur. & in ter-
minis ita probat text. secundùm alterã
lecturam communiter approbatã, mul-
tumque literæ congruentem, in d.c. cũ
in tua. de decim. vbi quòd si præscribẽs
decimam in certa terra, percepit deci-
mam de omnibus eius fructibus inde
prouenientibus, præterquam de certis
quibusdam ibidem annuatim perceptis,
de quibus nulli fuit decima soluta, horũ
fructuum decima debetur, non ecclesię
parochiali, ad quam iure communi per
tinet illius terræ decima, sed ecclesiæ,
quę prescripsit decimã in illo agro; illa
enim

enim terra est decimalis,& vna eademq; res non debet diuerso iure censeri:qua-
93 si dicat text. † quòd percipiendo decimam aliquorum fructuum in vno agro, nemine percipiente aliorum fructuum decimam,videtur ius decimandi in totum acquisitum ipsi præscribenti, non enim habuisse videtur respectum acquirendi partem, sed totum propter vnitatem subiecti: & ita ex illo text.iuxta prædictam lecturam communiter approbatam hanc opinionem in terminis tenuit ibi Abb.in.2.lectur. idem Abbas cons.71.num.2.versic. secundò principaliter,in.2.par.consilior.& Paul.Paris. cons.73.num.12.cum sequentib. libr. 4. Felin.in c.auditis.num.19.de præscript. Nicolaus Milis in suo repertorio,verb. decima,versic.antepenult. Francis.Balb. de præscriptio.2.part. princip. q.2.nu. 18.cum sequẽtib.volum. 8. Couar.lib.1. variar.resolutio.cap.17. num.13.Burgos de Paz cons. 50. num.12. cum sequẽtib. vbi alios allegat.D.Azeued.in l. 2.nu.9. tit.5.lib.1.nouę collect.reg. Petrus Rebuffus de decim.d.q.14.num.14.vbi &
94 in num. 18. † quòd si quis possederit & præscripserit decimas frumenti in tali parochia, si seminetur ibi milium, vel 98
crocus,vel herba ad tingẽdum commoda,quam vulgus Pastel vocat, vel aliud, is decimas illorum, quæ de nouo ibi seruntur,habebit,secundùm Hostiẽs.in c. tua.in fin.& Ancharran.in d.c. cũ contingat.in fin.de decim. est communis secundùm D.Couarr. in pract. quęstion. c.37.num.5. in princip. quia in dubio de 99
cimę præscriptio est realis censenda, id est terram concernens,non speciem fructuum perceptorum, teste Ancharran. in dict. c. cùm in tua.Ampliat Rebuff.
95 ibidem num.19.† si de nouo plantentur nuces, vel vites in vno prędio, in quo quis prędscripserit decimam, eo enim casu etiam habebit decimam ex illis arbo- 100
ribus de nouo plantatis, hoc est de fructibus illarum, per text. in d.c.cùm in tua. vbi communiter Doctores,nã præscribens in certa terra decimam,videtur quoad omnes illius terræ fructus præs-

96 cripsisse; † ideò si de nouo lapides extraherentur, de lapidibus decimam habebit,id est de pretio quo lapides venden tur,quia præscriptio extenditur ad particularitatem iuris apprehensi sub vnico iure vniuersali, secundùm Antoniũ de Butr.in d.c,cũ in tua.postquam enim prædium est vnicum & vniuersale, ad speciem,id est,partem in iure vniuersali cõprehẽsam,id est in ipso prædio existentem,fiet præscriptionis extensio, ne vna eademque res diuerso iure censeatur, & quia ibi est possessio totius prædij, quanuis non sit possessio illius rei nunc ibidem seminatę, tamen præscripsit decimam fructuum illius fundi: ergo & fructuum,quicumq; producẽtur, habebit decimam, vt rectè deducit Rebuff. dict.num. 19. Inquit prætereà idẽ Rebuff. de decim. quęstion. 6. num.35.
97 † quòd is qui solitus erat habere decimã frumenti,si terra frumenti mutetur in vineam,eam habebit is de vino,& mutatio qualitatis non alterabit obligationem,nec ob id perdet suam decimam is, qui eã prius habebat,secundũ Collect. & alios,quanuis alius haberet decimam vini: quod probatur in c. commissum. §.& sicut.de decim.per tex.ibi: † & sicut etiam de pascuis olim decimæ persolue bantur,ita nunc de eisdem ad frugũ fertilitatem translatis, decimas volumus absq; diminutione persolui:quẽ text.bene ponderat in hoc D.Azeue.in l.2.nu. 8.titu.5.libro.1.nouę collect. regiæ,vbi num.4.cum sequẽtibus latè ex pluribus probat,† quòd licet de vinea decimabili vni ecclesię fiat castanetum, alięuè arbores fructiferę plantentur aut nascantur, ex quibus aliàs regulariter de consuetudine vel præscriptione decimæ deberẽtur alteri ecclesię,vel Episcopo,debeatur nihilominus decima castaneti & cæterarum arborum illi ecclesiæ cui antea decima vineæ debebatur:† potest enim dominus fundi etiam cum contradictione curati vineã in agrum arabilẽ mutare,vel é contra,nec curatus poterit se opponere quando hoc fit, quando quidem decima fructuum nouorũ eidẽ

soluenda

soluẽda est, cui & antiquorum eiusdem fundi,vt probari ac conuinci videtur ex d.cap.commissum.§.& sic.& ibi hoc concludunt DD.& Hostiens. in summ. de decim.§.& vtrum.versic. decimò, & Rebuff. de decim.d.q.6.num.35.Couar. in pract.quæstio. c.37. num.5. in princ. & denique D.Azeue.vbi sup.nu.5.

101 Ex quibus infertur,quòd qui præscripsit decimas in vna parte fundi, & postea fiat noualis alia parte fũdi, is, qui in parte præscripsit decimas, & in hac nouali eas habebit, præscriptio enim partis indiuisibilis ad totum extenditur ratione indiuidui, quia est vnum prædiũ, & vna res non debet diuerso iure censeri,vt in d.c.cùm in tua. & in l. eum qui ędes.ff.de vsuc.c.cognouimus. 12. q.2. & alibi, & in terminis huius illationis. ita post Abb.cons.71. tenet Felin. d. c. auditis.num.19.& Rebuf. d.q.14.nu.20. allegans eam tenentes Abb.d. cons. 71. in.2. parte consilior. & Albertum Brunum de augment.in.17.conclu.in princip. quam prius probarunt Vincent. & Ioann.Andreas,in c.fin.de priuileg. & Speculat.in tit.de probation.§.1.versic. quid si vna pars.Ioann. Andr. & Anto. in d.c.cùm in tua.& inquit Abb. d. consil.71. num. 2. quòd saltem hęc pars est verisimà; vbi ager ille erat pro maiori parte cultus,nam tunc minor pars trahitur ad maiorem: sequitur etiam alios allegans Francisc.Balb.vbi supra. nu.17. cum sequẽtibus,quia secũdùm eos ager vel fundus in parte redactus ad culturã, non potest dici rumpi,nec de nouo coli in altera parte culta ipsius fundi: dixi in cons.21.nu.14.

102 Hoc tamẽ intelligit verum Rebuff. ibidem num.21. quando apparet vnum esse prædium per limites vel ob clausuram,aut aliàs:secus si hoc non appareat; quia tunc quot fiunt culturæ, tot fiunt prædia per destinationẽ patris familiàs; & in dubio ex tam longo tempore præsumuntur plures esse fundi; vt scripsit idem Rebuff.in l.silua cædua.§.noualis. versicul.quartò requiritur. ff.de verbo. significat.dicés,quòd pars culta nõ trahit ad se incultã:argum. l. quæ de tota. ff.de rei vendic.& quanuis singulæ glebæ non sint collectæ; singulę tamẽ fundi partes colendę sunt,si velimus terram habere cultam.c.1.de decim. in 6. & inculta pars est æquè principalis sicut culta,& ob id non venit cultæ partis appellatione:& ista pars nunc primum proci sa est:ergo dicitur noualis,si aliàs nõ fuerat culta:alioqui sequeretur,quòd siquis haberet cẽtum iugera vel arpẽta terræ, & vnum proscinderet, deberet soluere decimam omnium centum: quod non est verum,ideò noualis dicitur illa terra & pars; quæ ad culturam de nouo redacta est: & tandẽ remittit lectorem ad dicta per se in d.tract. de decim.d. q. 14.vbi tenet,quod prædiximus, secundùm quod temperanda videtur opinio Abbatis & sequacium prædicta.

103 Similiter etiam qui præscripsit quasdam decimas in nemoribus vel pascuis, tunc si illa redigantur ad culturam,habebit & nouales, quia rationabilis causa subest, vt postquam semper habuerunt in illis terris decimas, nunc habeant ex cultura,per text.in d.c. cùm contingat. in fin.ibi: Nisi rationabilis causa contẽdatur, per quam appareat noualium ad eos decimas non pertinere: vbi Abb. & alij hoc tenent,& Rebuff.alios allegans
104 d.q.14.num.22. † Et quanuis prædicta in præscriptione obtineant,à fortiori in cõsuetudine procedent,quæ ex sui natura in vniuerso quæritur:hoc est,in omni fructu,secundùm Abb.in cap.cùm dilectus.colum.fin.& in cap. fin. columna antepenult.de consuet. & alios referens in terminis ita tenet Burgos de Paz dict. cons.50.num.16.

105 Superiora proximè dicta procedunt, vbi decima aliorum fructuum ecclesiæ parochiali solui non consueuerit, nam si ei solui esset consuetum, tunc decima illorum ecclesiæ parochiali existenti in huiusmodi possessione deberetur, ac soluenda esset in posterum,& reliquorũ fructuum ipsi ecclesiæ præscribenti, secundùm Abba.in dict.c.cum in tua. in 2.lectur.Balb. vbi supra, d.numer. 21.&

probat latè in terminis D. Azeued. vbi
106 supra. † Vnde Abb. infert, quòd vnum
prædium potest esse partim decimale vni ecclesiæ, & partim alteri: puta respectu tritici vni ecclesiæ, & respectu vini alteri, secundùm Hostiens. & Ioan. Andream ibi, licet Innocen. aliud videatur tenere, sicut prædiximus, quòd vna ecclesia potest præscribere maiores decimas, & alia minores, etiam ex fructibus eiusdem prædij: quod etiam tenet Ioã.
Andr. ibi, & sequitur Balbus vbi supra,
num. 18. & 20. † Si tamen in prędicta
107 specie vna ecclesia vel parochia recipiat ex consuetudine decimam de blado, alia de vino, & terra bladum reddẽs, mutetur & vinum reddat, & é conuerso, quæ percipiebat de blado, percipiet de vino, & è conuerso, quia licet mutentur qualitates terræ, non tamen mutatur substantia: vt in dict. cap. commissum. §. & sicut. de decimis. per quem ita cum Hostiens. tenet Siluester in summa. verbo, decima. num. 14. versic. septimũ. Vnde quod supra diximus, quòd qui præscripsit decimas ex quodam agro pro parte culto, præscripsisse etiam cẽsetur ius percipiendi decimas ex altera parte eiusdemmet agri inculta, quando nouiter ad culturam redigatur, intelligendum est, quando alter non est in possessione percipiendi decimas aliorum fructuum illius partis incultę, quæ nũc ad culturam redigitur: secus si alter sit in possessione eas percipiendi, quia tũc ad eum pertinebunt, non verò ad illum, qui præscripsit decimas ex parte antiquitus culta per prædicta: & in terminis tenet Felin. in dict. cap. auditis. num. 19. & Balb. vbi supra, nu. 19.

108 Pro quorum confirmatione facit optima doctrina Innocent. in cap. dilecti. de relig. domibus, vbi quòd exercens vnum actum iurisdictionis animo acquirendi vniuersalem iurisdictionem in loco, videtur iurisdictionem in totum acquirere, dummodò alius non sit in possessione generali; nam tunc tantum acquirit respectu capitulorũ, seu actuum quos exercuit: sequitur Abb. in dict. c. dilecti. idem Abb. cons. 6. num. 2. & d. consil. 71. num. 3. & Salicet. in l. 1. num. 4. C. de emancip. lib. † Sicque qui præscripsit iurisdictionem in vno territorio, 109 poterit illam exercere aduersus aduenas & forenses, quanuis aduersus illos nuncupatim non præscripserit: ita Bartol. in l. si quis diuturno, in. 2. notabil. ff. si seruit. vendit. cuius dictum refert & sequitur Florian. ibidem versicu. item nota, 110 vbi singulariter inquit, † quòd effectus præscriptionis causatæ à iure reali, extenditur ad omnes illos aduersus quos præscriptum non fuit: sequitur etiam alios allegans D. Moli. de Hisp. primog. lib. 2. cap. 6. num. 17. & Balb. vbi supra. n. 28. † Similiter qui præscripsit ius eligendi in certa ecclesia, censetur & præscripsisse ius postulandi, alio non existente in possessione postulandi, secundũ Abbatem per text. ibi in cap. bonæ. el. 2. nu. 4. de postul. prælat. & in cap. 3. nu. final. de caus. possess. & prop. sequitur D. Azeued. vbi supra, num. 9

112 Quare dubito de eo quod in præscriptione decimarum in simili tradit Petr. Rebuff. de decim. d. quæstion. 14. nu. 15. dicens, quòd qui præscripserit decimas personales parochianorum habitantiũ in loco de Balhanisis, si quis illuc venerit de nouo, & ibidem habitauerit, ab eo non habebit decimas, quia præscriptio in vna persona, non extenditur ad aliã; vt plenè consuluit Ias. cons. 81. communitas, colum. 3. volum. 3. & bonum sit argumentum de rebus ad personas. l. miles ita. §. 1. vbi Bart. ff. de milit. testamẽt. cum similib. hoc namque stantibus supra dictis procedere non potest, si quidem ea præscriptio est iuris realis, comprehendens habitantes in illo loco, & effectus prędscriptionis causatæ à iure reali extenditur ad omnes illos aduersus quos præscriptũ nõ fuit, & sic cessãt in proposito argumenta in contrarium adducta per Rebuff. nempè de vna persona ad aliam, & de rebus ad personas, si quidem in nostra specie præscriptio est iuris realis, comprehendens omnes parochianos habitantes in prędicto loco, non

non verò purè personalis.

113 Non obstat etiam regula, quæ habet, Tantum præscriptum, quantum possessum, † nam quanuis verum sit, quòd præscriptio sit stricti iuris, ac proinde extẽdi nõ debeat de persona ad personã, nec de re ad rem. d. l. 1. §. si quis hoc interdictum, vbi glos. & scribentes. ff. de itiner. actuque priuat. text. in cap. auditis. de præscription. vbi latè Felin. num. 10. cũ sequentib. & etiam odiosa, quia iuri alterius detrahit, & ideò restringẽda, vt per Rebuff. d. q. 14. de decim. nu. 11.

114 Hoc tamen fallit, quando præscribitur aliquod ius reale in genere, nã præscripto legitimè illo iure reali, extenditur præscriptio ad omnes personas, quibus illud ius applicari possit, quanuis aduersus eas specificè præscriptum nõ fuerit, secundũm Bartol. & Molin. vbi sup. num. 16. Quãdo enim præscribitur aliquod ius vniuersale, non habet locum regula, quòd præscriptum non extenda tur, imò præscripto quodam iure vniuersali, alio in possessione non existenti, illud ius ad omnes res & ad omnes personas extenditur, vt censuit Oldrad. cõsil. 267. circa fin. per text. in l. possidere. in princip. vbi scribentes. ff. de acquirẽ. possessio. Abb. dict. cons. 71. numero. 2. Ias. in l. imperium. num. 23. ff. de iurisdictio. omn. iudic. Felin. in d. c. auditis. nu. 20. Balb. de præscriptio. in d. 2. part. principal. q. 2. num. 27. Decius cons. 271. nu. 5. Aymon Crauet. de antiquit. tempor. 4. part. in princip. num. 57. cum sequentibus. D. Molin. vbi supr. num. 18. quòd
115 bene declarat Crauet. vbi supra. † Limitatur etiam regul. 8. c. cũ cõtingat, cum simil. de decimis. cùm facta est præscriptio decimarum omnium talis villę, vt de vniuerso, quia tunc extenditur etiã ad noualia, secundùm Anton. de Butr. & Abb. in d. cap. cùm in tua. de decimis. sequitur consulendo Parisius cons. 73. licèt ius commune, num. 18. & 19. volu. 4 & Tiber. Decianus cons. 22. num. 34. volum. 1. Superiora in prędscriptione decimarũ procedunt, vt ad noualia nõ extendãtur, nisi in casu, vt sup. est dissertũ.

116 Priuilegium tamen ecclesiasticæ personę concessum de decimis percipiendis, noualia comprehendit: text. est in. c. ex parte tua. 27. in ordine. de decimis. vbi inquit text. Cùm tibi, quòd maius est, sit concessum, vt videlicet decimas de laboribus terræ parochiarum tuarũ cum integritate percipias, de noualibus eas exigere satis potes, quia vbi maius conceditur, minus concessum esse videtur: ex quo text. hanc doctrinam tenet glos. verbo, noualium. in dict. cap. cùm cõtingat. & ibi communiter Doctores, vt testatur Abb. ibi, id referente D. Couarruu. dict. lib. 1. variarum resolutio. cap.
117 17. num. 13. ibi, Quia. † Priuilegium verò hac in re laicis cõcessum de decimis percipiendis, non extenditur ad noualia, vt in cap. tua. §. fin. de decimis. vbi inquit text. quòd in talibus, nempè noualibus, licentia non est extendenda, sed potius restringenda. idem probat ex prælle l. 23. tit. 26. partit. 1. in versiculo, *mas no valdria*, vbi Gregorius Lopez in glos. *que despues metiessen en labor*. idem deducit ex ea
118 allegans dict. c. tua. & Hostiens. † Hoc tamen limitatur, quando concessum est ius decimandi in vniuerso aliquo territorio, vel in aliqua villa, quia tũc veniũt etiam decimæ noualium, & quæ de nouo fiunt, vt tradit Anton. de Butrio & Abb. in cap. cùm in tua. de decim. quos refert & sequitur Decian. cons. 22. nu. 34. cum sequentibus. libr. 1. vbi latè probat, & num. 38. versicul. non obstat tertiò; fatetur regulam supra dictam cap. cùm contingat. de decimis, veram esse regulariter, sed limitari in prædicta casu. Item quando præter decimam, etiam ius decimãdi concessum reperitur. Item
119 & tertiò, † quãdo ex communi obseruãtia inuestitura ita interpretata fuit, vt per longa tempora, quotiescunque portio aliqua inculta, fuit ad culturam redacta, semper decima dictæ portionis spectauit inuestitis & feudatarijs, & per omnes collecta fuit, & ideò cum mysterio dicitur in dict. cùm cõtingat, Nisi rationabilis causa ostendatur: inter quas rationabiles causas & prædictæ connu-

meran-

merantur, vt Parisiid. cons. 83.

120 Sed contra communem supradictam sententiam, quę habet, priuilegium concessum clericis de percipiendis decimis, ad noualia extendendum fore, atque ipsa comprehendere, nonnulli authores tenent existimantes verius ac iuribus magis consonum esse contrarium, nempe huiusmodi priuilegium etiam clericis concessum ad ipsas noualium decimas minimè extendi. Primò ex text. in cap. 2. in princip. & in §. 1. de decimis. lib. 6. vbi non satis est, quòd quis habeat priuilegium percipiẽdi decimas intra alterius confinia, vt percipere possit noualium decimas, nisi & quoad noualia priuilegium speciale fuerit consequutus: imò ibi cauetur, priuilegium hoc de percipiendis noualium decimis strictè esse

121 interpretandum, † Secundò, quia priuilegium est restringendum, quatenus cõcernit præiudicium tertij. c. olim. de verbor. significat. ad hunc sanè modum, vt attentis & maturé perpensis verbis & mente concedentis, in eo accipiatur sensu, qui minus alterius iuri lædat: vt in regula ea quæ, de regul. iur. in 6. cap. cùm olim. & ibi DD. de consuet. c. penulti. & ibi glos. & Abb. idem Abb. in cap. quia circa. de priuileg. glos. etiam loquens in statuto in l. fin. §. in computatione. glos. magna. ad fin. C. de iure deliber. glos. & Abb. in cap. cùm olim. 1. de priuileg. & alij plures DD. à quibus hæc est passim recepta sententia. Tertiò, quia priuilegium ad futura non extenditur. Clem. fin. de rescript. quia quod non est, concessum non videtur. l. eius qui in prouintia. §. quas verò. cum simil. ff. si cert. petat. sed tẽpore priuilegij decimæ nullæ erant noualium: ergò concessæ non 124 videntur. Quartò, quia licèt beneficia & priuilegia Principis sint latissimè interpretanda. c. cùm dilecti. de donat. l. beneficium. cum simil. ff. de constitut. princ.

122 † maximè quando agitur de solo præiudicio principis concedentis, vt in proposito alios allegans deducit Decianus cons. 22. num. 13. & 14. vol. 1.

123 Hoc verum est & procedit, quatenus præiudicant concedenti: secus si tertio, secundùm Abb. & alios in dict. c. olim. de verbor. signific. & Ias. in dict. l. beneficium. num. 19. & Decianum vbi supra, non enim eius mentis concedens videtur esse, vt decimas noualiũ indulgeat, & sic omnino priuare ecclesias parochiales omnibus decimis quibus ipsæ iam assignatæ erant à Dionysio Papa, cap. Pastoralis, de his, quæ fiunt à prælato. cap. mandatũ. vbi glos. vltima, de rescriptis, præcipuè cùm decimæ, quatenus ad congruam & necessariam sustentationem ministrantium spiritualia attinet, sint iuris naturalis ac diuini, ac proinde tolli non possint ipsis ministris, quibus debẽtur, vt non semel docuimus. Quintò & deniq;, quia odiosum est, quòd quis, etiã clericus, intra alienam parochiam non solum habeat decimas veteres, sed etiam noualium, atque penitus contra ius cõmune, vt in cap. ad decimas, de resti. spoliator. ergò restringendum, vt in regula odia. cum simil. de regul. iur. in 6. quibus fundamentis hanc sententiam in specie nostra cõtra cõmunẽ verioré existimãt atque probant Ancharran. in dict. c. ex parte. 3. & Collectar. in dict. cap. cùm cõtingat. de decimis. & Fortun. Garc. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de libe. & posth. eosque referens Petrus Rebuff. de decim. quæst. 14. num. 29. cum sequentibus. idem in l. silua cædua. 30. §. noualis. in vers. ex his infertur. ff. de verbor. significa. D. Couar. libr. 1. variar. resolutio. cap. 17. num. 13. in versicul. sed profectò: quorũ sententia mihi magis placet quã communis, quia text. in quo suum principale fundamentum facit communis, est in dict. cap. ex parte. qui etsi primafacie videatur expressus pro ea, † loquitur tamen rectè in specie, specialemque rationem habet in priuilegio concesso ei, cui iure communi & ordinario decimæ competebant, vt patet ibi; Decimas de laboribus terræ parochiarum tuarum, licet ab eo ius eas percipiendi præscriptione iure speciali sublatum sit: quod quidem priuilegium fauorabilem causam habet, ideò ita largè accipitur, vt noualia

noualia includat, cùm per hanc interpretationem ad ius commune reducamur: argumento glossæ communiter approbatę in cap. statutum. de præbend. in. 6. verbo, numerandum, vt alibi retulimus: ita Couarr. vbi supr. in hac specie fateor communẽ sententiam verissimam esse: 127 at cui licebit ex capite, & aduersus tot iuris regulas, quas prædiximus, extra terminos d. c. ex parte. eius decisionem trahere idem probando in priuilegio de decimis percipiẽdis, quibus suis personis ecclesiasticis concesso, quibus antea iuri communi eædem decimæ minimè competebant? quo fit, vt extra casum d. c. ex parte, veriorẽ censeam esse contrariam cõmuni sentẽtiam, pręterquàm si Papa concessisset omnes & quascumque decimas, vel omnem decimationẽ talis territorij, tunc enim ad noualia etiam refe

125 retur † huiusmodi priuilegium, & ita debet intelligi cõmunis præd. sententia, vt in hoc casu procedat: vt tenet expressè Rebuff. d. q. 14. num. 31. & constat ex traditis per Socin. cons. 297. viso, nu. 5. & 6. volum. 2. & quia, vt inquit Oldrad. cons. 307. priuilegium exẽptionis concessum à Papa per verba vniuersalia, includit omnia: sequitur Rubeus cons. 135 128 num. 3. & Surdus cons. 140. num. 66. vbi nu. 65 ex Abb. in c. ad audiẽtiam. num. 1. de decim. probat, quòd quanuis priuilegium alteri nociuum strictè interpretãdum sit, non tamen adeò restringitur, vt recedamus à propria verborum significatione: quod sequitur etiã Parisius cõsil. 22. nu. 6. vol. 4. ab eo relatus.

Sed secundùm Rebuff. vbi sup. hodie 129 per text. in c. statutum. §. 1. de decimis. in 6. limitatur priuilegium percipiẽdi decimas & noualia, vt is non possit percipere nisi dimidiam partem noualium, & quòd secundùm hoc fuit iudicatum sæpius in illo Senatu: loquitur tamen ille text. quando hi à quibus indultum noualium decimarum obtentum est, totaliter veteres percipiebant decimas, vt patet in tex. ex ratione de qua ibi.

126 Similiter etiam priuilegium alicui cõcessum, quo is eximitur à solutione decimarum ex fructibus noualium, intelligendum est de his noualibus, in quibus alter non habet tempore dati priuilegij quali possessionem iuris percipiendi decimas, ne illi fiat præiudicium præter concedentis intentionem, text. in c. dudum. 31. in ordin. de priuileg. † Quinimò idem est dicendum, vbi noualia essent tempore datæ immunitatis procisa, & ex eis debitæ fuissent decimæ alteri secundùm Abbatem ibi asserentẽ hanc esse communem omnium opinionem: sequitur Rebuff. dict. q. 14. de decimis. num. 33. & Couarr. vbi supr. nu. 14. vbi cum eodem Abbate, præfatum priuilegium intelligit procedere in his noualibus, quæ post donationẽ procisa fuerant, cùm statim facta procisione, & ipsis agris cultis sit acquisitum maximũ ius quoad decimas percipiendas, his quibus idemius alioqui competebat, ideoq; non fuit eius mentis Roman. Pontifex, vt eis præiudicaret, nisi id apertè constiterit: sequitur idem Rebuff. in dict. l. silua cædua. §. noualis. versicu. quinto. vbi huiusmodi priuilegium datum alicui de non soluẽdis decimis de noualibus, intelligendum esse dicit de eo loco, de quo

128 ecclesia nullum ex decima percipiebat fructum: ideoque si pratum in culturam redigatur, non dicetur noualе quoad hoc vt is, qui non tenetur soluere decimas noualium, non teneatur de his soluere: imò ecclesia parochialis ex hoc prato habebit decimas, & priuilegium debet intelligi de modico præiudicio. c. quanuis. de rescript. in. 6.

Quinimò sunt qui existiment, decisionẽ d. c. penult. de priuilegijs, procedere etiam in priuilegio immunitatis concesso à solutione decimarũ ex agris antiquitus cultis, ac coli solitis, vt id priuilegiũ accipiatur & intelligatur absq; præiudicio eorũ qui sunt in quasi possessione percipiẽdi decimas ex fructibus eorũdem agrorum: quasi Papa noluerit eis præiudicare, put sunt Innoc. & Card. in d. c. pen. & Oldrad. cons. 268. Felin. in. c. causam quæ. de rescrip. nu. 11. & Gatel. Cott. in vltim. memor. in ver. priuilegia.

Huic tamen opinioni multum aduersari videtur, quòd si hoc ita verum esset, priuilegium huiusmodi ea in specie effet sine fructu ac illusorium; quod non est dicendum. Quare meritò Abb. in c. dudum. num. 1. de priuileg. quem sequitur & latè probat atque defendit Decius consil. 113. num. 7. contrarium in his terminis censuit: idem Abbas in c. causam, el. 2. num. 5. versicul. exemptum, de testibus, vbi quòd Papa benefcit decimas prediales pertinere ad Rectorem parochiæ, & sic videtur quòd de hoc iure nō erit facienda mentio.

Hæc tamen Doctorum controuersia ea distinctione reconcilianda est, vt prima opinio procedat & intelligatur, vbi possessio percipiendi decimas ex agris antiquitus cultis est apud eum, cui iure communi & ordinario minimè competebat, sed ex priuilegio, consuetudine aut præscriptione, tunc enim priuilegium prædictum simpliciter concessum his non præiudicabit, quasi huius quasi possessionis iuris extraordinarij percipiendi decimas Summus Pontifex ignarus sit, nec eius mentionem in priuilegio fecerit, ideoque eam tollere in dubio non præsumitur: at verò secunda opinio procedat ac intelligenda sit, vbi prædicta quasi possessio percipiendi decimas est penes eum, ad quem iure communi spectat, nec alibi potest ea immunitas effectum sortiri, quia cùm huiusmodi quasi possessionis scientiam præsumitur concedenti satis notam esse, argumento cap. 1. de constit. libr. 6. ei derogare voluisse præsumendum est: secus erit, si ea immunitas possit effectum habere extra res illas iure communi possessas, quibus & earum possessioni non est præsumendum Principem derogare voluisse: ita colligi potest ex traditis per Abbatem in dict. capit. dudum. de priuileg. & in dict. cap. causam. el. 2. dict. numero. 5. de testibus. & in terminis ita conciliat prædictas opiones contrarias Couarruuias vbi supra, dict. num. 14. col. fin.

130 Sed & priuilegium de non soluendis decimis simpliciter concessum, ad noualia non extenditur, adeò quòd hic priuilegiatus de noualibus decimas soluet, vt docet Antonius de Butrio in d. cap. tua. columna vltima, & Socinus cō silio. 297. viso priuilegio, per totum, volumine. 2. prout eos refert & sequitur Rebuff. dict. quęstio. 14. num. 30. Socin. 131 tamen ibi hoc non dicit. † Limitatur, si priuilegium concedatur de non soluendis decimis de laboribus proprijs, quia extenditur ad noualia, quę proprijs fiūt manibus, de quibus decimas non soluet; intelligitur enim tàm de præsentibus laboribus, quàm de futuris: vt in cap. ad audientiam. & in cap ex parte. el 1. de decimis, vt probat latè Rebuff. dict. quæstio. 14. de decim. num. 28. quia non paratur ex hoc adeò magnum præiudicium ecclesijs parochialibus. Addit Re- 132 buffus dict. num. 28. † quòd quando cōceditur priuilegium non soluendi decimas de laboribus, non solum non soluet de noualibus factis proprijs manibus, sed quòd de his noualibus semel factis nunquā posteà decima soluetur, secundū DD. in d. c. ex parte. el. 1. ex text. in proposito singulari in c. fin. de priuileg. vbi reddit tex. rationem, Cùm aliàs nō nunquam contigeret indulgentiam de uoualibus plus dispendij, quàm vtilitatis cultoribus afferre.

133 Quinimò licèt omnes religiosi, tàm exempti, quàm non exempti, de possessionibus suis & terris hactenus acquisitis, & amodò acquirendis decimas integras soluere debeant illis ecclesijs, quibus eædem possessiones & terræ fuerant decimabiles, nisi super hoc speciali iure vel priuilegio sint muniti, vt in capit. 2. §. cæterum. de decimis. libro. 6. l. 4. titulo. 20. partita. 1. in versiculo. *E* 134 *todas las ordenes.* † attamen ex priuilegio Adriani Papæ fratres Cistercienſis, ordinis, Templarij, & Hospitalarij, decimas laborum suorum, quos proprijs manibus vel sumptibus impendunt, soluere non tenentur: cæteri verò religiosi de noualibus suis, quæ proprijs manibus vel sumptibus excolūt, & de

de nūtrimentis animalium suorum, & de hortis suis decimas persoluere non tenentur, de cæteris verò rebus tenentur; vt in d. cap. ex parte. el. 1. & in dict. l. partit. sic intelligenda, iuxta terminos d. cap. ex parte. secundùm Gregor. Lop. ibi, in glos. *todas las otras ordenes*: & illud de noualibus intelligit. d. l. Regia, nisi ex hoc ecclesia parochialis enormiter læderetur: quod, vt ibi aduertit Gregor. Lopez, videtur deductum ex text. in. c. 135 suggestum. de decim. vbi † quòd simile priuilegium de non soluendis decimis cōcessum religiosis reuocatur, si ex post facto incipit nociuum esse: quod latè prosequitur, sic supra dicta resoluens in effectu, Petrus Rebuff. dict. q. 14. num. 30. cum sequentib. & priùs q. 5. num. 7. & 29. cum seqq. 137

136 Illud denique prætermittendum in proposito non duxi, nempè quòd religiosi priuilegiati de non soluēdis decimis, eas soluere nihilominus tenētur de alienis terris, & de fructibus possessionum, quas acquisierunt post Concilium Lateranense, etiamsi eas proprijs manibus aut sumptibus excolant, illis ecclesijs quibus ratione prædiorū antea soluebantur; quia priuilegium prædictum solùm sibi prodest quo ad terras ante prædictum Concilium acquisitas, non verò extenditur ad posteà acquirendas, seu acquisitas, vt cauetur in Cōcilio generali relato in cap. nuper. de decim. & in. l. 4. tit. 20. partita. 1. tradit Rebuffus de decim. quæst. 5. num. 31. & quæst. 14. num. 42. & Socin. cons. 268. num. 4. lib. 2. & cons. 297. numer. 3. eod. lib. & nos cons. 5. num. 17. cum sequentibus, nisi prędict. capiti nuper fuerit derogatum, prout Gregor. XIII. Summus Pontifex derogauit in fauorem religiosorum Societatis Iesu, quibus à sede Apostolica est indultum priuilegiū de non soluendis decimis, vt retulimus dict. consil. 5. num. 2. & 7. anno 1578. motu proprio impresso, quem vidi ac legi. Hactenus de secunda deductione ex cō muni sententia Theologorum, quæ habet, decimas quoad congruam & necessariam sustentationē spiritualia ministrantium esse iuris naturalis ac diuini, quoad quotam verò minimè, sed de iure humano Pontificio. Tertiò ex eadem vera resolutione deducitur, nulli dubium esse posse, quin hodie Christiana plebs teneatur decimas soluere sub peccati mortalis pœna ratione præcepti humani, & Apostolicæ sedis, cui omnes fideles Christiani, & subsunt & obedire tenentur; & ideo secundùm Couarruu. statim citandum, † impium & hæreticum esset, asseuerare, posse laicos denegare sacerdotibus decimarū solutionem iustissima lege debitam. Nec quicquam refert sacerdotes diuites esse, habereque prædia, agros, aliasque res, vnde viuere absque inopia possint: si enim eis, vt prædiximus, debentur, parum obest eos diuites esse: debitor namque ex quacumque alia causa immunis non est à solutione debiti, eo quòd creditor diues sit: nec ea tantùm principali causa iure Pontificio decimas sacerdotibus dari statutum est, quòd pauperes essent, sed etiam propter pauperum egestatem: fit igitur, sacerdotes, etiam abundantes diuitijs, posse decimas recipere, tanquàm earum dispensatores, vt eas videlicet pauperibus distribuant, & eis etiam diuitibus deberi hac in specie Pontificum præcepto scribit Sanctus Thomas quodlib. 6. articulo. 10. &. 2. 2. quæstione. 87. articulo. 3. ad primum, cui frequentissimo omnium consensu cæteri adstipulantur, secundùm D. Couarru. libro. 1. variarum resolutionum. cap. 17. num. 4. tenet summa Armill. aurea. verbo, decimæ. nu. 4. Itaque licet sacerdotes diuites decimas pauperibus non distribuant, nec rectè sibi officium commissum exequantur, nec sint quales oportet, non tamen ideò plebs bene agit, decimas illis denegando: ad eam enim non spectat punire, sed ad superiores, estque de hoc expressa definitio: nam inter quadragintaquinque articulos Ioannes Vvicleff in Concilio Constantiensi condemnatos, is vnus decimo octauo

loco cõstituitur in hęc verba: Decimæ, sunt puræ eleemosynæ, & parochiani possunt propter peccata suorum prælatorum ad libitum suum auferre eas: qui articulus simul cum alijs vna super omnes lata sententia excommunicationis per Concil. Constantiense damnantur, vt probat frater Alfonsus à Castro libro. 5. aduersus hæreses, in principio, verbo, decimæ. columna. 2. in magnis, & D. Couarruuias dict. libro. 1. variarũ resolution. cap. 17. numer. 3. in vers. imò hæreticum esset.

139 Quartò principaliter deducitur, parochianos ex prȩcepto naturali & diuino teneri ad exhibẽdas oblationes presbyteris ministrantibus spiritualia, vbi ipsi presbyteri indigentes sunt, nec habent vndè possint sibi necessaria ministrare, secundùm Abbatem in cap. causa. num. 2. de verbor. signification. & in rubrica de paroch. vbi alios allegat, & in cap. 3. num. 6. de pignor. Hostiens. in summa, titulo de parochijs. §. in quibus. versic. in his. Henric. in c. quanuis. de decim. S. Thom. 2. 2. q. 86. artic. 1. & ibi Caietan. & quæstio. 100. articu. 3. Archiepisco. Florent. in. 3. part. suę summæ, tit. 12. cap. 11. Siluester verb. decima. quæst. 2. Dominic. à Soto lib. 9. de iustitia & iure. q. 3. artic. 1. D. Couarru. dict. cap. 17. num. 3. in princip. & decisio Pedemon. 99. num. 17. alios plures allegantes, vbi num. 46. quòd prædict. parœciani per viam excommunicationis hoc casu compelli possunt ad eas soluendas: & tenet Dominic. à Soto vbi supra, & Gregor. Lopez in l. 9. in glo. 1. tit. 19. par. 1. refert Hostiens. dicentem in hoc omnes conuenire, si sacerdos ita pauper sit, quòd non habeat vnde viuat, nisi parochiani offerant, vel ipsum sustentent, nisi tanta inopia laborẽt parœciani, quòd ei sufficienter prouidere non possint, quo casu manibus quærat victum, ne parochainis onerosus existat: & potius 142 credit Hostiens. quòd Episcopus tali casu debeat ei prouidere: sequitur prædicta D. Azeued. in l. 1. tit. 5. num. 9. libr. 5. nouæ collect. reg.

Quòd si clerici ministrantes spiritualia inopia minimè grauentur, laici non sunt cogendi oblationes eis exhibere, nisi consuetudine legitima oblationes cõ sueuerint fieri altari, tunc namque ratione huius consuetudinis cogi poterunt laici ad oblationes, sicut in dictis locis receptum esse, nemine refragante, testatur Couarru. vbi supra, in versic. quòd si clerici. allegans alios, ex text. in c. ad Apostolicam. de simon. quo cauetur, laicos posse compelli ab Episcopo obseruare pias consuetudines in oblationibus, & ibi DD. adnotant ex hoc, sola diutina præstatione adquiri obligationem fauore ecclesiarum & piæ causæ, & ibi glos. fin. & communis secundùm Felin. ibi num. 26. & loquens in consuetudine legitima Dominic. à Soto vbi sup. ibi: Omisi ergò, & Thesaurus Christia. religio. cap. 26. num. 10. & 11. & latè etiam decisio Pedemont. supra dicta. 99. dict. numer. 17. & Salazar de vsu & consuetud. curiæ. cap. 10. numer. 18. & Azeued. vbi supra, expressa. l. 8. & 9. titu. 19. partit. 1. ibi: *Mas si en alguna tierra, &c.* & 141 l. 5. tit. 17. partit. 1. vbi loquitur *en costũbre de dar algo los pueblos a los clerigos, quando sotierrã a los muertos, assi como candelas, o dineros, o otras cosas: y otrosi quãdo en las consagraciones de los Obispos ay costumbre de dar algunas cosas,* & ibi Gregor. Lopez in gl. *de su oficio,* expressè notat, ex text. in dicto cap. ad Apostolicam, iunctis ibi dictis per Innocentium, dicit Ioannes Faber in. §. pauonum. Instituta de rerum diuisione, in verbo, reuertendi, quòd capellanus potest petere cõpelli parochianum ad solutionem cerei, vel alterius rei, quam consueuit offerre aliquo certo tempore, cùm ex tali diutina præstatione videatur se velle obligare, quanuis à principio liberaliter inceperit offerre: sequitur Octauianus vbi supra, dict. decisio. 99. nu. 18.

Quinimò oblationes quæ fiunt ex consuetudine, etiam diuitibus & habentibus decimas fieri possunt. cap. ex transmissa. de præscription. nec ob hoc presbyteri parochianicas recipiẽtes pro certis

certis Sacramentis reprehendi possunt. Petrus Ancharran. & eum referens Felin. in dict. cap. ad Apostolicam. num. 2. 143 in versiculo, & adde quod scribit; † & in hac pietatis causa sufficit consuetudo decem annorum, diutinaue præstatio, secundùm Abb. in capit. suam. de simon. Guillierm. Casiad. decisio. 1. de consuetud. nu. 5. D. Couarr. post Rochum de Curt. quem refert. d. c. 17. num. 3. versic. imò & in hac. lib. 1. variar. resolution. & Gregor. Lopez vbi supra, in vers. & ibi quod sufficiet, &c. & Thesaur. Christia. religio. vbi supra, nu. 11.

Nec supra dictis obstabit, quòd ex a- 144 ctibus voluntarijs non inducitur cõsuetudo, nec animus obligãdi, quia hoc fallit fauore ecclesiæ. c. veniens. cl. 1. de testibus, quo mouetur Abb. ibi, dicens, q parochiani possunt compelli ad soluendum id, quod dare consueuerunt eorũ presbytero; ex hoc inferens, quòd donatio alicuius rei multo tempore continuata, inducit in ecclesia obligationem in futurum, vt singulis annis donetur more solito: & sequitur ibi Felinus nu. 3. Abbas in dict. cap. suam. numer. 5. de simon. vbi tribus modis soluit prædict. difficultatem: sequitur alios allegans Octauian. vbi supra, numer. 43. cum sequentibus: & Thesaurus vbi supra, nu. 10. Limitat hoc Dominic. à Soto vbi supra, versic. nam vsu, in consuetudine per 146 modum liberæ deuotionis, hęc namque secundùm ipsum nunquam, quantumcunque diuturna, vim ingerit præcepti. Non obstat etiam, quòd oblationes 147 continent quid extraordinarium & difforme, id est, prout res incidit, offertur namque quandoque granum, aliquando vinum, cera, &c. & ista differmia nõ comprehenduntur in consuetudine: argumento. l. Seio. §. medico. ff. de annuis legat. vbi sub legato alicui facto eius, quod viuus testator præstabat, ea videntur relicta, quæ certam formam erogationis annuæ, non incertam liberalitatis voluntatem habuerunt: & ibi communiter Doctores, & Anto. Gomez. de qualit. contract. num. 48. circa finẽ, versic. item adde, el vltimo: ergò præd. oblationes nõ præscribuntur: † nam respondeo, q actio generalis non curat diuersitatem specierum. l. nec refert. ff. quando dies legati cedat. & in casu d. l. Seio. §. medico. differmitas ex solo nutu voluntatis procedit, secundùm Bald. in capit. de quarta. in fin. nu. 9. de præscrip. quem refert & sequitur ita respondens huic difficultati, Rebuff. de decim. q. 13. num. 66 quasi velit Bald. dicere, quòd ibi non veniunt ea, quæ ex sola liberalitatis incerta voluntate in vita præstabantur, sed ea, quæ certam præstationem annuam habebant, quasi ex hoc forma quædam induceretur, præterquam quòd voluntariè præstabantur: hoc autem in specie nostra nihil obest, quinimò confirmat superiora, vt statim in secunda solutione dicemus. Secundò respondeo, vt colligitur ex Anto. Gom. vbi supr. dicente in proposito d. §. medico, quòd si diuersi modè præstabat testator in vita, & tempore mortis, debentur secundùm præstationem temporis mortis, per tex. vbi DD. in l. Mela. §. 1. ff. de aliment. & cibar. lega. Sic oblationes debitę parochis occasione paupertatis, seu consuetudinis, sunt voluntariæ quo ad quantitatem, & in specie rei oblatæ, vt asserunt Sanctus Tho. in. 2. 2. q. 86. artic. 1. & Floren. in. 3. part. suę summę. tit. 12. c. 2. † Quorũ sententiam veram esse existimo, præsupposita varietate consuetudinis in offerendo, licèt de ea dubitet Octauian. d. decisione. 99. nu. 21.

Nec etiam obest, quòd pro annuis præstationibus, si non radicantur in aliquo iure reali competenti in aliqua re vel persona, non datur aliquod interdictum possessoriũ, cùm non possit competere petitorium, iuxta doctrinã Bart. & communem Legistarum in l. final. ff. quorum bon. vbi Ripa numero. 3. affirmat, Legistas ita communiter tenere, & veriorem esse in puncto iuris, refert plures eam sequutus Matth. de Afflict. decisio. Neapolit. 395. num. 3. dicit magis commuuem eam sequutus Anton. Gomez. in l. 45. Tauri. nu. 172. Eandem de-

fendit, crebrioremque testatur respondens post Ripam cap. querelam. de election. Menochius in remedio. 1. de recuperand. possessio. num. 87. &. 88. plures allegans: ergo idem videtur dicendũ in istis oblationibus. Non, inquam, obstat hoc, quia in oblationibus prędictis contrarium probat text. in dict. cap. ad Apostolicam. vbi data consuetudine, cõpeteret petitorium ad eius obseruantiã, & etiam possessorium, seu quasi: ita tenet Paul. Castrens. cons. 363. colum. 2. & 3. in principio. volum. 1. & Decius cons. 215. num. 5. licet in casibus in quibus cõsuluerunt, præsupponant non esse probatam possessionem respectu omniũ, & Octauian. vbi supra dict. decisione. 99. num. 47. cum sequentibus, vbi pro hac opinione adducit text. in cap. sicut nobis. de re iudic. quem tex. Abb. & Felin. ibi in princip. post Dominic. & Butr. dicunt singularem ad hoc quòd pro iuribus merè personalibus potest agi possessorio: sequitur Felin. in capit. conquestus. in fin. de foro competente. & quòd pro præstationibus personalibus competebat possessorium, saltem vtile, vel officium iudicis, latè probat plures allegãs decisio Pedemont. supra dict. num. 49. &. 50. & de possessorio testatur crebriorem Canonistarum plures citans Menochius vbi supra, dict. numer. 87. & probari apertè videtur in dict. cap. querelam. in vers. quia verò.

148 Ad hoc tamen vt valeat prædicta cõsuetudo offerendi in ecclesia clericis, & possint compelli laici ad eam obseruandam, tanquam laudabilem, vt in dict. c. ad Apostolicam, requiritur primò, quòd parochiani gratis, sponte, purè, & simpliciter, nulla necessitate cogentẽ, vel pactione, seu pignore præcedente, sed ex deuotione principaliter obtulerint & soluerint, vt in cap. dilectus filius. A. & in cap. tua. de simon. & dict. cap. ad Apostolicam, ibi: Pia deuotione fidelium: ita Paul. Castrens. dict. cons. 363. in primis tribus requisitis, aliàs incipit, circa primum quęsitum, volumine. 1. sequitur Corne. consil. 296. litera. R. & .L. volu. 4. Decius cons. 215. num. 2. versic. venio ad secundum. Pedemont. vbi supra, nu. 5. versicul. secundò. Gregorius Lopez in dict. l. 15. in glos. *de su oficio.* ibi: Primum, quòd parochiani: ex quo enim laici quid tanto tempore soluerunt, præsumitur se ad id voluntariè obligasse, non q̃ pro Sacramentis, quæ prius liberè conferri debent, aliquid petatur, sed quia gratis à laicis fuit exhibitum, ex vi consuetudinis postulatur, vt ex Doctoribus in dict. cap. ad Apostolicam. constat, & probat Cassiado. vbi supra, nu. 2. idem secundùm Abb. in dict. c. suam. & Ananiam in dict. cap. ad Apostolicam, vt si tempore Sacramenti aliquid exhibeatur, vt videatur populus lor.go tempore istud seruando se velle spontanèe obligare in recompensationem spiritualium, recognoscendo Deum in donis suis, atque peccata eleemosynis redimẽdo, capit. medicinam. de pœnitentia distinctio. 1. sequitur Cassiadorus vbi sup. numero. 3. vbi num. 4. quòd si exactio præcedens dedit causam consuetudini, tunc non valet: quod probatur ad literam in dict. cap. ad Apostolicam. ibi: Pecuniam exigunt & extorquent, & ibi: Prauas exactiones fieri prohibemus, &c.

149 Prætereà & secundò requiritur, vt quod à parochianis soluitur, sit certum, taxatum tamen arbitrio parochianorũ, non autem Rectoris ecclesię. d. c. dilectus. in fine. Paulus Castrens. vbi supra, vers. quartò requiritur. Archiepiscopus Florent. in. 3. parte suę summæ, tit. 12. c. 11. vers. quartò propter consuetudinẽ, & decis. Pede. vbi sup. ver. itẽ quæritur. el. 1. & Greg. Lop. vbi supr. ver. quartũ.

150 Item requiritur, quòd totus populus, vel maior pars, persistat in seruãdo præ dictam laudabilem consuetudinem, nã tunc cogi poterunt singulares eam nõ seruantes, secundùm Paul. Castrens. vbi supra, in versicul. quintò videtur requiri. & Octau. qui supr. d. nu. 5. vers. item requiritur. el. 2. & prętereà Greg. Lopez vbi supra, vers. quinto, vbi etiam agit, an si totus populus, vel maior pars velit cõsuetudinem hanc immutare, hoc possit facere.

151 Et per prædicta obtinui iam in praxi in simili casu in fauorem huius almæ ecclesiæ Cathedralis Ciuitatens. contra quendam parochianum ipsius, qui renuebat facere in ea piam memoriam Missæ in cantu, ac oblationes consuetas pro matre sua defuncta, etiam parochiana eiusdem ecclesiæ, in monasterio tamen diui Francisci eiusdem ciuitatis sepulta; & plura contra prædictam consuetudinem allegabat, ac probauit, nempe eam esse omnino voluntariam, non verò obligatoriam: nihilominus fuit per sententiam diffinitiuam ordinarij Ciuitatens. condemnatus sub pœna excommunicationis ad obseruandam prædictam consuetudinem, & virtute ipsius ad faciendam prædictam piam memoriam & oblationes consuetas fieri in hac ecclesia pro eiusdem parochianis alibi sepultis, & literæ exequutoriales ostensę fuerunt illius sententiæ, quibus condemnatus paruit cum effectu.

152 Non tamen potest presbyter parochialis propria authoritate negare ministerium spirituale ipsis laicis, etiam si hi cessauerint à consuetis dici oblationibus, nam etsi laici sint cogendi authoritate prælatorum consuetas oblationes exhibere, non tamen sunt ab eis subtrahenda spiritualia ministeria, vt tenet Diuus Thomas vbi supra, & alij communiter, secundùm Couarruu. dict. cap. 17. numer. 3. versicul. illud tamen est cõsiderandum, vbi alios plures in idem citat, dicens sic intelligendum esse dict. capit. ad Apostolicam, & dict. capit. sicut. eodem titulo, ne videatur pretium temporale oblationis dari pro spirituali ministerio, & constare videtur ex dicto cap. ad Apostolicam, ibi: Statuentes, vt liberè conferantur ecclesiastica Sacramenta, &c. Sequitur etiam Gregor. Lopez in dict. l. 9. titulo. 19. partita. 1. in gloss. 1. in versiculo, & aduerte, & Thesaur. Christian. religio. vbi supra, dict. num. 10. id quod expressè probat d. l. 9. circa finem, ibi: *Por tal razon como esta no los deue el clerigo por si mismo agraular, dexando de dezir las horas, mas deue rogar al Obispo, o al perlado que ouiere, que el de su oficio les constriña que guarden aquella costumbre,* & ibi aduertit Gregorius, vbi addit cum Abbate, quòd si imputari potest culpa sacerdoti, ex quo acceptauit eccle siam in opem, non possent compelli parochiani ad oblationes: & profectò rectius lex prędicta disposuit in fine quod vidimus, quàm in principio contrariũ, quãuis hìc loquatur nõ stãte cõsuetudine offerendi, dicens: *Pero puede los constreñir desta manera, no les diziendo las horas:* hoc namque propria authoritate fieri non posset, ne videatur pro Sacramentorum exhibitione aliquid exigere, sed per superiorem aliquem, secundùm Diuum Thom. & Gregor. Lopez vbi supra, & cæteros: & ita est intelligenda præd. l. regia in principio, in verbis modò relatis, vt constat ex supra dictis; & tenent communiter DD. secundùm Couar. d. lib. 3. variar. resolutio. c. 17. nu. 3. & D. Azeue. in d. l. 1. tit. 5. lib. 1. nouæ collect. reg. nu. 9. vbi quòd superior prius debet procedere contra parochianos per censuras: quod si hoc non obstãte nolint efferre, tunc poterit pręcipere, ne dicãtur eis horę canonicæ.

153 Ex quibus omnibus intelligenda venit glo. in cap. sanctorũ. 10. q. 1. dicens, laicos cogendos esse ad oblationes ministris spiritualium exhibendas; hoc namque sic simpliciter dictum iure nõ procedit, sed tunc demum, vel cùm ministri aliunde nequeant sibi necessaria ad victum exhibere, vel aliàs ratione legitimæ consuetudinis, modò liberè prius ministrentur spiritualia, vt prædiximus, & ita eam intelligit nuncupatim Couar. vbi supra, vers. ex quibus. Similiter. l. 8. titu. 19. par. 1. probans simpliciter parochianos non esse compellendos ad faciendas clericis prædict. oblationes, intelligenda est ac limitanda in præd. duobus casibus non procedere, nempe cùm ipsi ministri ecclesiastici inopes aliunde omnino sint, vel stante legitima consuetudine prędictas

ctæ oblationes faciendæ, per prædicta, vel quoties in testamento defuncti præcipitur fieri clericis oblationes, vt in l. 7. eodem titulo. 19. partita. 1. & in terminis ita etiam probat in prædictis casibus D. Azeued. vbi supra, dict. num. 9.

154 Illud tamen esse obseruandum in proposito videtur, non sufficere quòd minister spiritualium ex aliquo particulari artificio possit victum quærere, ad hoc vt parochiani eum non debeãt sus oblationibus alere, quia non tenetur, qui laicis propriolabore spiritualia ministrat, sibi victum quærere aliunde quàm ex oblationibus ipsorum laicorum, quibus seruit; etiamsi maximus alioqui artifex sit, possitque commodé ex ea industria aliméta percipere: inquit enim D. Paul. 1. Corint. c. 9. Quis militat suis stipendijs? Quis plantat vineam, & de fructibus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? & in terminis de quibus agimus, ita tenent Roma. singula. 344. Dec. in cap. cùm inter. nu. 26. de except. & sensit Hostiens. in summa, tit. de paroch. vers. in his, quos refert & sequitur D. Couar. vbi supra. n. 3. versic. qua in re, aduersus Abb. & Felin. in dict. cap. veniens. Sed horum opinionẽ sequitur Thesaurus Christian. relig. dict. cap. 62. num. 11. versic. si verò, dicens quòd imputet sibi, quia tale beneficium acceptauit; & hoc esse de mente omnium Doctorum: & probata est in l. 9. in versic. *Nin sabe hazer ninguno de los menesteres, &c.* tit. 19. partit. 1. & ibi expressè tenet opinionem Abb. Greg. Lopez in gloss. 1. in fin. Et hæc secunda opinio verior & tenenda videtur. † Vicarius autem, qui officium & munus sacerdotale exercet in aliqua parochia nomine alterius, qui etsi absens sit, pingues tamen & opimos redditus ab ecclesia iure sacerdotij percipiat, inops iustè dici non potest, vt ratione huius inopiæ cogendi sint laici ei oblationes exhibere, quia cum tenetur proprietarius alere, atque congruam portionem ex redditibus sacerdoti assignare, non verò parochiani, vt rectè probauit Dominic. à Soto lib. 9. de iustitia & iur. quæst. 3. arti. 1. versi. nequè vero, &c. sequitur Couar. vbi supra d. nu. 3. versi. secundum.

156 Sed an consuetudo quod laicis in die Purificationis Virginis Mariæ in Ecclesia per presbyteros candelæ cerę albæ, vel alterius coloris offerantur, sit valida & obseruanda? Videtur valere, quia parum Ecclesiæ nocet, & laicis ad deuotionem multum confert, vt in specie decidit Federicus de Senis in cons. 155. quæstio, an laici, sequitur sũma Rosel. citata per Syluestrũ vbi infra, existimans, spatio quadraginta annorũ hanc consuetudinem præscribi, & Federicũ refert & sequitur additio Abb. in cap. 1. num. 2. de consuetud. & Gregor. Lopez allegans Balb. Oldrad. & Felin. in l. 15. titu. 17. in glos. *de suoficio.* in fin. par. 1. pro quo facit bona glos. magna, ad fin. in cap. fin. 3. q. 3. quæ habet, quòd prælatus dare potest bona aliqua ex bonis ecclesię, si hoc habet consuetudo.

Sed Siluester in summa, verbo, decima, num. 7. inquit, opinionem prædict. Federici, & summæ Roselæ esse falsam, quia licet ista consuetudo, quantum ad vnam candelam, non sit ecclesiæ grauis, attamen quantum ad multas est grauissima, & tanto magis, quanto inde inimicitiæ sequuntur, vt in dict. cap. 1. de consuetud. Item per eã ecclesia submitti tur laicis, contra text. in cap. 2. de reb. ecclesiæ non alienand. libr. 6. Item soli patroni videtur esse priuilegiati in hoc, vt eis census, seruitus, vel tributum ab ecclesijs reddatur: vt in cap. præterea. de iure patron. Eiusdem sententiæ contra Federicum videtur fuisse Rochus de Curt. in cap. fin. de consuetud. sectione. 5. num. 24. qui tandem resoluit, standum esse arbitrio iudicis in eo puncto, an consuetudo dicatur multũ præiudicialis ecclesiæ, vel modicum, sicut similiter quæ dicatur rationabilis, vel non, vt per Menoch. de arbit. iud. libr. 2. centuria. 1. casu. 82. num. 2. cum sequentib. alios citantem. † Sic etiam videmus non 157 valere consuetudinem qua habetur, vt rustici non teneãtur soluere decimas, nisi curatus soluat cuilibet parochianorũ certas libras carniũ porcinarũ, vel quid simile, secundùm Abbatem in cap. 1. numer. 2. de consuetud. quem sequuntur posteriores ibi, secundũ Roch. de Curt. vbi supra, quia hęc consuetudo est multum onerosa ecclesię, ac per eam retrahuntur laici à solutione decimarum, si prædictæ libręe carnium vel simile non præstentur. Additio tamen Abbatis ibidem, litera. A. existimat, quòd tales rustici præscriptione 40. annorum cum titulo vel præscriptione immemoriali, absque titulo tueri se possint, vel si maior pars ecclesiarum ita seruaret, ex traditis per Federicum vbi supra, cuius opinio cùm non sit tuta, quia prædicta consuetudo præstandi candelas laicis nimis grauat ecclesiam, vt supra diximus, & infra docemus, fauere non potest huic opinioni: ac proinde sententiam Abbatis sequi malo indistinctè.

158 Sic etiam non valet cõsuetudo, quòd presbyteri teneantur dare in Paschate suis parochianis agnum Paschalem, vel pastum, vel quid aliud, quãdo illud esset 161 tale, per quod ecclesia multum grauaretur, aliàs secùs, secundùm Cardin. Floré. in dict. cap. 1. in fin. & Curt. vbi supra: mihi idem videtur dicendum cum eodem in consuetudine prædicta de candelis præstandis, vt si sit nimis grauis ecclesiæ, præcipuè cùm ipsa esset pauper 159 & egens, † non valeat prædicta consuetudo, nec sit obseruanda: si verò nimis non grauet ecclesiam, quia paucis cãdelæ præstantur, & ecclesia redditibus abũdat, valida sit, arbitrio iudicis, tanquàm boni viri, semper hoc relinquendo, qui tamen in dubio in fauorem ecclesię pronus erit, ex rationibus prædictis Siluestri, quæ mihi multum arridet.

160 Vltimò in hoc opportunè differenda venit quæstio illa, an valida sit antiqua consuetudo, quæ in plerisque dioœcesibus extat, ex bonis & rebus à defuncto relictis deberi, ac dandam esse Episcopo, vel parochiali presbytero, meliorẽ vestẽ, aut vas aliquod argẽt eum, seu aliã

rẽ, quam ipse Episcopus, vel presbyter elegerit? Et similẽ consuetudinem, qua domini à suis vasallis morientibus à tẽpore immemoriali meliorem exigunt vestem, aut aliam rem mobilem, seu optimum bouem, simileue, nequaquam posse obtinere, vtpote iniquam, rationique contrariam, ex pluribus probauit Philippus Corne. cons. 296. circa primum, col. 2. versic. tamen his. libr. 4. Nihilominus tamen in specie quæstionis propositæ in fauorem parochi est tenendum, secũdùm Innocent. Hostiens. & communẽ in dict. cap. ad Apostolicam. Henric. & alios in cap. Iacobus. de simon. Cassad. in decisione vnic. de consuetud. in princip. & num. 1. qui testatur iuxtà hãc opinionem in Apostolicæ sedis prætorio item decisam fuisse, quem refert, & communem esse profitetur, eã sequutus D. Couarr. dict. libr. 1. variar. resolution. c. 17. num. 3. versic. sic sanè. idem in cap. officij. num. 1. ad fin. de testamen. loquens in consuetudine prædicta in fauorem Episcopi vel parochialis presbyteri introducta.

Quinimò idem procedit, ac seruandum est in veste scissa parochiani decedentis existente penes sartorem, nondũ suta nec completa, electa vigore d. consuetudinis à Rectore ecclesiæ parochialis, vt conclusum fuit in capella Tolosana, decisio. 387. vbi Stephan. Aufrerius idem etiam iure probat, & eiusdem decisionis meminit Boer. in consuetud. Bituricens. des coustumes concernans les mariag, & dona, rubric. 4. §. 6. num. 16. & 17. & Chassan. in consuetud. Burgun. rubr. 4. & sequitur Burg. de Paz in l. 1. Tauri, nu. 312. vbi inquit se audijsse. Alfonsum Regem Legionensem super his sanctionem edidisse, cuius exemplum non authenticum habuit in hęc verba: Luithosam mandamus dari, vbi est vsus & consuetudo terrarũ: hinc prædicta exactio Luithosa appellatur: in hoc Episcopatu Ciuitatens. certo scio esse hãc consuetudinem immemorialem, vt è bonis vniuscuiusque Rectoris parochialis huius Episcopatus decedentis debeatur Episcopo

copo Ciuitatensi. meliorsupellex, aliaue res mobilis vel se mouens, quam ipse elegerit, & hanc vidi exigi sæpissimè, vt vulgo hic vocatur luctuosa, origine ducta forsan ab illa constitutione Regis Alfonsi Legionensis, vel quia ex luctu ob mortem defuncti exigitur siue defertur, ex prædicta consuetudine, quanuis propriùs ab effectu posset vocari gaudiosa eam habere debentibus: in Episcopatu etiam Placentino accepimus esse similem consuetudinem, atq; literis exequutorijs obseruari iustum esse, eas tamen non vidimus.

162 Sed an oblationes factæ imagini pictæ in muro ecclesię parochialis pertineant ad Episcopum diœcesanum, vel ad Rectorem illius ecclesiæ, in vtramq; partem disputat latissimè Marian. Soci. in tracta. de oblatio. libello. 18. per totum, & num. 49. resoluit cum communi, quòd tales oblationes debentur ecclesiæ parochiali, in volum. 15. tracta. diuersorum Doctorum, & nouissimè Tiber. Decian. conf. 16. per totum, volu. 2. vbi num. 8. cum sequentib. ex pluribus idem probat, nempè ad Rectorem pertinere, non verò ad Episcopum, cum communi plurimorum authorum sententia, quos citat, dicés non esse ab eare cedendum in iudicando & consulendo, ibiq; respondet fundamentis contrariæ partis, & num. 11. ibi: Ex quo infero ego, & in num. 14. versicul. nota, & tenementi, cum Abbate id ampliat, etiamsi oblationes fiant in capella sita intra parochiã alicuius ecclesiæ, nam adhuc de iure nõ cedunt capellæ, sed ecclesiæ parochiali prædictę: quod tenet Abbas in cap. pastoralis. numer. 2. de his quæ fiũt à præl. sine consensu capit. & Marian. Socin. vbi supra, num. 55. & 56. quod etiam sequitur Petrus de Vbald. in tractatu de canonica Episcop. & paroch. capit. 4. 16. quæstion. principal. numer. 4. versi. restat autem, volumine. 15. tractat. diuersorum Doctorum, vbi addit, quòd cedent illi prouentus in vsus necessarios, & stipendia ministrorum illius capellæ, secundùm Hostiensem & Ioannem in cap. ad audientiam. el. 1. de ecclesijs ædificand. & inquit Marianus Socinus vbi supra, quòd hodie quodam modo est cõsuetudo vniuersalis, quòd oblationes factæ intra parochiam communiter sunt Rectoris illius ecclesię, & quòd hæc cõsuetudo valet.

SVMMARIVM.

1 *Voti definitio siue descriptio.*
2 *Ad votum tria de necessitate requiruntur rationis deliberatio, propositum voluntaris, & promissio.*
3 *Homo homini non potest quicquam promittere, nisi voce aut signis, Deo autem per solã mentis loquelam fieri potest promissio.*
4 *Promissio homini facta per solum actum interiorem, non obligat promittentem in conscientia.*
5 *An cuncta sint consilio deliberãda ad votum, quorum ignorantia cohibere hominem posset à vouendo.*
6 *In deliberatione duo includuntur, consultatio, siue collectio mediorum inter plura media, & determinatio ad votum, ea enim deliberatio, quæ sufficit ad propositum, sufficit ad votum.*
7 *Deliberatio, quæ sufficit ad obligãdum nos diabolo per peccatum mortale, eadem sufficit ad obligandum nos Deo per votum ad vitã æternam.*
8 *Votum imperfectum, quia non est per rationem vel voluntatem deliberatum, sed per modũ primi motus, cui voluntas non assentit, non tenet: si verò sit deliberatum, sed non plena discussionis ratione, vt in exemplis hic positis, obligat.*
9 *Votum cum actuali deliberatione præmissa, quæ plena aut semiplena nominatur, vouentem obligat.*
10 *Si quis ira aut calore percitus, aut mortis metu, quæ rationis iudicium tollerent, votum emitteret, non obligaretur: secus vbi illa rationis lux persistat, quæ facere potest, aut meritum aut mortale delictum, quia tunc votum obligat.*
11 *Vota illa ex angustia facta non obligant, quæ quis profert non cogitando, id est, non aduertendo*

tendo. eo modo, quo quis aliquando inaduertenter blasphemat.
12 *Iratus autem bene potatus vouens, aut iurans ingressum religionis, si sic subitò id faciat, quod non fecisset per deliberationem & sententiam rationis, quæ tamen moram temporis magnam non requirit, non tenetur: secus autem si hoc agit sciens quod iurat, aut vouet, licèt non plenè deliberauerit. Idem in iurante. num. 17.*
13 *Qui calore concupiscentiæ inflammatus, aut bene potatus, non tamen ebrius omnino, iurat vxorem ducere, compellitur eam ducere: & similiter, qui sic occidit hominem, non excusantur à toto, quin sit mortale.*
14 *Poenitentia voti superueniens statim transacto periculo, non est indicium ad agnoscendum quòd votum subitum non sit validũ.*
15 *Vota repentina deliberatione suscepta, quæ nihilominus obligant, vt est prædictum, facilius dispensantur, iustamq; secũ afferunt causam dispensationis & commutationis, quam cætera, quæ magna deliberatione fiunt.*
16 *Inique atque infidè dispensationem illius voti procurat is postea saluus, qui illud emisit Deo, si eum eriperet ab aliquo imminente periculo.*
17 *Iuramenta emissa à lusoribus de amplius non ludendo, ferè semper sunt obligatoria, facilius tamen cum his dispensatur.*
18 *Iurans aut vouens se iturum Hierosolymam, si iterum ludat, primo ira motu laborans, & non perpendens, si sit bonum, aut malum, tale votum facere, quanuis illud non adimpleat, non erit voti aut iuramenti reus.*
19 *Qui iurandi assiduitate iurarét se Hierosolymam iturum, si iterum iurauerit, ad voti ad impletionem non tenebitur, propter defectũ actualis deliberationis.*
20 *Iuramentum de re parua & leui, licita tamẽ, non obligat sub mortali, quanuis illud non seruans peccet venialiter.*
21 *Iurans amplius non ludere, absolui ab hoc iuramento non potest, nulla alia de causa quàm quòd ipse magnum desiderium ludendi & tentationem patiatur: vbi quando licita sit dispensatio, & consilium pro confessarijs, quid hoc casu. obseruare debeant, ponitur num. 22.*
23 *Episcopus semper potest in iuramentis dispensare, quando impleri non possunt sine interitu salutis æternæ: aliàs solus Papa.*
24 *Propositum promittendi, sequitur promissionem, perficit votum, ac proinde obligat.*
25 *Dum quis non intendit facere quod promittit, nec promittere, quod dicit, sed nugari, aut seducere, in foro interiori non obligatur, in exteriori verò tenetur, & compellendus est adimplere, nisi ante iudicis tribunal suam intentionem se non obligandi deducat & probet, vt in num. 27. & de probatione vide num. 29.*
26 *Fictè vouens religionem, an obligetur, & quid facere tunc debeat, num. 28.*
30 *Vouens, promittens, vel iurans, verè intendens id facere, non tamen seruare, grauiter peccat, & seruare tenetur: & quid si in præmissa specie non intendat se obligare, nu. 31.*
32 *Propositũ cum deliberatione, absque tamẽ promissione exteriori, vel interiori, an obliget sub reatu mortalis culpæ? & numeris sequẽtibus num. 37. ponitur concordia inter diuersas opiniones.*
33 *Propositum religionis habens, non tamen promittit explicitè neque implicitè professionem religionis, non obligatur.*
34 *Propositum deliberatum, etiamsi ore enuntietur, atque verbo proferatur, si promissio illius non subsequatur, expressa vel tacita, non obligat sub poena peccati mortalis.*
35 *Tex. in cap. consulti. de regular. intellectus, & num. 36.*
38 *Vouens religionem ingredi, an teneatur perpetuò in religione permanere? & numeris sequentibus, præcipuè num. 44.*
39 *Vouens profiteri in aliqua religione, tenetur permanere in ea: secus si vouerit se fieri religiosum, vt in num. 40. Item si vouerit esse religiosus, cum intentione gaudendi anno probationis, poterit eo gaudere, nu. 41.*
42 *Vouens religionem, & ingrediens animo statim exeundi, non satisfacit voto, nisi in casu numer. 43.*
45 *Episcopus an possit dispensare in votis conditionalibus, siue poenalibus, quæ aliàs si absoluta forent, minimè posset: & numeris sequentibus. 50. & 51. & 53.*
46 *Vota religionis, castitatis perpetuæ, peregrinationis Hierosolymitanæ, Romanæque, ac Cõpostellanæ, Summo Pontifici sunt reseruata, cum*

ta, cùm absolutè emittuntur: & num. 47. Quid si votum peregrinationis terræ sanctæ ex deuotione fiat, non verò pro subsidio? Resoluitur idem de consuetudine. Limitatur quod dictum est num. 46. in personis alijs subiectis sine ipsorũ licẽtia vouẽtibus religionẽ vel castitatẽ, tunc enim hi poterũt huiusmodi votum irritare, & à fortiori Episcopus in eo cum causa dispensare: & idẽ in vxore respectu mariti, vt in num. 49. circa finem.

48 *Episcopus dispensare potest cum suis parochianis in cæteris votis præter supra dicta, & etiam in voto castitatis non perpetuæ.*

49 *Episcopus an possit dispensare in voto continẽtiæ perpetuæ, in cap. c. veniens. qui cleric. vel vouent.*

50 *Vota sincerè conditionalia dispensantur per illum, à quo, si pura fuissent, posset super eis dispensari.*

CAPVT XXII.

De requisitis ad votum obligatorium sub peccato mortali, & vtrùm in solo voluntatis proposito perficiatur.

AD faciliorem cognitionem infra dicendorum præmittere oportet definitionem voti. Votũ igitur est promissio quędam, saltem interior, deliberatè Deo facta de aliquo maiori bono, secundùm Magistr. sententiar. in 4. distinct. 38. vbi ait, quòd votũ est testificatio quædam promissionis spontaneæ, quę Deo, & de his, quæ Dei sunt, fieri debet; tametsi & de testificatione interna fortè loquatur, qua se homo Deo debitorem contestat, refert & sequitur D. Thom. 2. 2. q. 88. artic. 1. super conclusione, versic. vnde magister dicit: expressa l. 1. in princip. tit. 8. part. 1. vbi inquit: *Voto tanto quiere dezir como promessa que home faze a Dios, &c.* & ibi: *Quãdo es fecho por algun bien,* & constat ex Hostiens. in summa, tit. de voto. §. 1. & sequũtur cæteri in 4. distinctio. 38. & Archiepiscop. Florenti. in 2. part. suæ summæ, tit. 11. c. 2. in principio. Archidiac. in. c. qui bona, 17. q. 1. Abb. & alij in cap. literaturã. de voto. Siluester in summa, verbo, votum. 1. in princip. & cæteri summistæ: est communis secundùm Naurr. in manual. Latin. c. 12. nu. 24. est receptissima secundùm Dominic. à Soto lib. 7. de iustitia & iur. q. 1. articu. 2. in versic. his tamen non obstantibus, &c. & eam in effectu probat Gregor. Lup. in d. l. 1. gl. 1. & latissimè eam exponit postremò clarissimus genere & literis Don Didac. Lopez à Stunica & Sotomayor, in tractatu de voto. q. 1. num. 5. cum sequentibus.

2 Ad votum autem tria ex necessitate requiruntur. Primò, rationis deliberatio. Secundò, propositum voluntatis. Tertio verò, promissio, in qua ratio perficitur voti: ita S. Tho. 2. 2. q. 88. artic. 1. cõmuniter ibi receptus per Theologos: & hanc distinctionem sequitur Siluester in sua summa, verbo, votum, in principio, & latè probat Dominic. à Soto, vbi supra, in. 1. conclus. versic. ad votum: sequitur Gregor. Lopez in dicta. l. 1. in glos. *arrebatadamente.* in versic. & dicit S. Thomas, & alios allegans frater Ioseph. Angles in suis florib. Theolog. quæst. 2. part. in quęstione de voto, conclus. 1. & tenuit glos. 1. in cap. neque viduas. 27. q. 1. vbi quòd cũ quis in originem disponit aliquid boni facere, dicitur deliberatio: vt in cap. qui bona. 17. q. 1. hoc infringere, veniale est: si verò procedit & proponit idem firmiter facturum, dicitur propositum, cuius fractio veniale grauius est: si verò accedat obligatio, dicitur votum, cuius fractio peccatum mortale est: itaque cùm votum est pefectum ex prædictis tribus partibus, obligat ad obseruantiam sub pœna peccati mortalis, vt Ecclesiastes. 5. Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim ei infidelis & stulta promissio. Et ibi: Quodcumque voueris, redde: multoque melius est non vouere, quàm post votũ promissa non reddere: text. in cap. licet. & in

in cap. magnæ. de voto. S. Thom. 2. 2. q. 88. artic. 3. & omnes in libr. 4. sententiarum, distinctione. 38. secundùm Nauarr. qui idem sequitur in manual. Latin. c. 12. num. 26. Quibus fit, vt nulla deliberatio, quantumlibet resoluta & firma, nec etiam propositum firmum efficit votũ, nisi simul interueniat promissio, vel votum: ita S. Thom. 2. 2. q. 88. artic. 1. &. 2. & omnes DD. in cap. literaturã. de vot. quos sequitur in pulchro casu Nauarr. conf. 1. num. 1. de vot. & priùs in manuali. c. 12. num. 24. est communis secundũ eundem Nauarr. conf. 8. de vot. num. 1. & conf. 15. de vot. num. 1. sequimur & nos infra num. 34.

3 Illa tamen est inter homines ac Deũ in proposito differentia, quòd cùm nobis non nisi vocibus aut exteris nutibus aliena mens innotescat, non potest homo homini nisi voce ac signis quidquã promittere: vnde Prouerb. 6. Illaqueatus es verbis oris tui: Deo autem, cui intima cordis patent. 1. Reg. 16. Homines vident ea, quæ patent, sed Deus iuuetur cor; per solam mentis loquelam fieri potest promissio: quo fit, vt quoad voti essentiam & necessitatem, intellectu absque voce consũmetur votum: ita docet S. Thom. vbi sup. artic. 1. Abb. in. c. literaturam. num. 2. de voto. & Soto vbi supr. in versic. statutum hoc. & voluit Nauarr. dict. cap. 12. num. 26. in princip. versicul. 3. Gregor. Lop. in dict. l. 1. in glos. *arrebatadamente.* in fine. Nec obstat illud Psalmi, Reddam tibi vota mea, quæ distinxerunt labia mea; quia verba nõ sunt respectu Dei necessaria, sed respectu nostri: sicuti vocalis oratio ad expergefaciendos nostros animos, excitandosq; mentis oculos in Deum. Secundò etiã acciri solet aliquorum testimonium, vt non solum Dei metus, verùm vt humanus pudor firmiores nos reddat, ne voti fidem frangamus, secundùm Dominic. à Soto vbi supra, in versic. posterior cõclusio: & triginta exempla voti taciti sine verbis, ponit Præposit. in cap. rursus. qui cler. vel vouent.

4 Promissio tamen homini facta per solum actum interiorem non obligat promittentem in conscientia, secundũ opinionem Thomę, quam tanquàm veriorem probat frater Angles in suis florib. Theolog. quæst. in. 2. part. in quęstio. de voto. artic. 2. in. 4. difficultat. estq; communis sententia iurisprudentium, secũdùm Aragon vbi supra, pag. 992. versic. de eadem simplici, vbi refert Soto tenẽtẽ contrarium. & tandem ipse Aragon suam explicat sententiam in hoc distinguens, vt ibi per eum.

5 Circa deliberationem ad votum de qua supr. est dubium, vtrùm antequàm votum obliget, cuncta sint consilio deliberanda, quorum ignorantia cohibere hominẽ posset à vouẽdo? Et in hoc quãuis nonnulli ita velint, vt est Ricardus in. 4. distinct. 38. q. 1. tenendum est, ad votum requiri plenam deliberationem, nõ enim sufficit motus subitaneus, seu merè naturalis, quẽ vocant primò primũ, vbi nulla est ratio, vel meriti, vel culpæ, sed est necessarius motus secundò primus, in quo sola esse potest venialis culpa: illa verò plena deliberatio, qua nihil quod deliberari poterat, omittitur, non est necessaria, vt latè probat Dominic. à Soto, vbi sup. in versic. restat itaque, secundùm Siluestr. in summa, verb. votũ. §. 13. voluntas deliberata sufficit, quæ ibi est, quando voto se vouens obligare intendit: & in deliberatione duo includũtur, consultatio siue collectio mediorũ inter plura media; & determinatio ad

6 vota. † illa enim deliberatio, quæ sufficit ad propositum, sufficit ad votum, vt tradit D. Thom. opuscul. 17. cap. 10. ad secundum, & Caietan. in. 2. 2. q. 88. artic. 1. & in summa, verb. votum. c. de quatuor conditionibus tenẽtibus se ex parte vouentis, & Siluestr. vbi supra, sequitur nouissimè alios referens D. Didac. à Stunica vbi supra. d. quæstio. 1. de voto. num. 17. &. 18. & Magister Aragon de iustitia & iure, quæstione. 88. articulo. 1. pag. 965.

7 Hinc primò fit, quòd deliberatio quæ satis est ad obligandum nos diabolo per peccatum mortale, eadẽ sufficit ad obligandum

gandum nos Deo per votum ad vitam æternam, iuxta glos. in cap. mulier. 32. q. 2. & Palud. in. 4. distinctio. 38. q. 1. col. 2. communiter receptum secundùm Nauarr. vbi supra, num. 24. & 68. idem sequutum, & num. 26. & cons. 7. de voto, num. 2. Siluestr. verb. votum. 2. num. 13. & D. Didac. à Stunica, vbi supra, nu. 29. vbi alios refert & Aragon vbi supr. in
8 versic. secunda conclusio. † Vnde quando quis imperfectè vouet, quia actus vouendi non est per rationem vel voluntatem deliberatus, sed per modum primi motus, cui voluntas non assentit, tunc huiusmodi votũ nõ tenet ratione actus imperfecti: si verò homo vouerat deliberatè, sed non plena discussione rationis, vt communiter fit in timoribus, in infirmitatibus, & in rebus repentinis, vel ex animi leuitate, vel ex pronitate ad vouẽdum, vt in mulieribus cõsuetum est, obligatur ex huiusmodi voto; quia est actus deliberatus, qui in paruo tẽpore fit: sicut deliberatio fornicandi, & huiusmodi, constituit peccatum mortale, licèt non sit facta cum tali examine, secundũ summam Armill. auream, verb. votum.
9 nu. 6. † Votum igitur cum actuali deliberatione prẽmissa, quæ plena aut semi plena nominatur, vouentem obligat, ita vt illud adimplere teneatur, vt definitur in cap. sicut nobis. de regular. vbi ad voti exequutionem obligatur, qui maxima laborans ægritudine, mortis timore vouerat: & in cap. veniẽs. de voto, vbi Alex. III. commutat votũ in puerili ętate quadam facilitate sine plena deliberatione emissum: & ratio est, secundũ Angles in suis florib. Theolog. quæstio. 2. parte, de voto. artic. 1. difficult. 3. in princip. pagina mihi. 80. &. 81. nam, vt aliquis iracundia accensus, aut repentino motu, dum modò sit rationis compos, potest votum frangere, & mortaliter peccare, ita eadem passione dominante, potest votum emittere, & per votum Deo obligari: neque enim maior libertas ad aliquid promittendum, quàm ad seruandum promissum desideratur.
10 Secundò deducitur, quòd si quis iracaut calore percitus, aut mortis metu, quæ rationis iudicium tollerent, votum emitteret, non obligaretur: secus vbi illa rationis lux persistat, quę facere potest, aut meritum, aut mortale delictum, quia tunc votum obligat, vt in cap. sic nobis. de regular. vbi clericus qui nimia ægritudine laborans religionem vouit, ad habitus susceptionem compellitur: & in cap. sunt qui opes. 17. q. 4. vbi qui tumultuario mentis impulsu, non iudicio perpetuas opes ecclesiæ contulerũt, quanuis de voti leuitate non tenẽtur, nihilominus tanquam sacrilegi habentur si illas reuocent. Votum igitur factum ex iracundia, quę iudicium & rationem vouentis non absorbet, adeò vt tũc posset mortaliter peccare, validum erit: ita colligitur ex Ioann. Andr. & communi in cap. dudum. de conuers. coniug. vt testatur hanc regulam sequutus Nauar. vbi supra. dict. num. 24. & probat Soto vbi supra, in versicul. colligamus. Vnde gloss. in dict. cap. dudum. verb. calore iracundiæ, volens, votum emissum calore iracundię non obligare, intelligẽda est, vt procedere possit, secundùm Abbatẽ ibi num. 8. quando est tanta mentis turbatio, quòd sapiat quandam alienationem mentis, ex multo furore: quod sequitur Gregor. Lopez vbi supra in prædict. 1. gl. & D. Didac. à Stunica vbi supra, num. 30. cum sequentib. Sic etiam intelligendi sunt Roman. singul. 408. & Iaſ. in. l. si filiam. C. de inofficioso testa. simpliciter tenentes contrarium, citati per Nauarr. vbi sup. Addit Abb. vbi supra, quòd vbi turbatio non est tanta, vt est prædictum, si tamen fuit tantus iracundię calor, quòd sedato calore, nõ fecisset votum, non obligat apud Deum, quia Deus vult omnino voluntariũ militem: nihilominus tamẽ resoluit, quòd quia difficile esset talem calorem probare, seruaretur in practica opinio Ioann. Andr. tenentis contra glossam ibi, dum dicit, quòd ingressus religionis, & eleemosyna, cùm in se ipsis bona sint, non egent aliqua deliberatione, vt puta si audiuit vel vidit miraculum, vel terræmotum

tum vel aliquid simile, & timore ductus fecit eleemosynam, vel intrauit monasterium, vt in cap. sicut. de conuers. coniug. & sic potest intelligi secundùm ipsum Ioann. Andr. d. cap. sunt qui opes: deliberatio enim huiusmodi in momento temporis fieri potest, & satis est, quòd actu vel virtute fiat, non enim est opus quòd per aliquod spatium temporis deliberatio præcedat votum, sed vt ad merendum vel peccandum mortaliter, sufficit facta eodem momento temporis in quo bonum opus aut peccatum admittitur, sic etiam votum vt sit validum, satis est vt in eodem momento temporis fiat deliberatio, quo fit votum ipsum: nam quanuis vtrumque simul & in eodẽ tempore efficiatur, semper tamen deliberatio præcedit votum natura, quem admodum substantia Solis præcedit suá lucem, & ignis calorem suum, secundũ Nauarr. vbi supra, numero. 26. versicul. quapropter.
11 Illa ergò sola vota ex anguſtia facta non obligant, quę quis profert non cõgitando, id est, non aduertendo, eo modo quo quis aliquando inaduertenter blasphemat, secundùm Siluestr. vbi sup. sicque non sufficit motus subitaneus, quem vocant primò primùm, vt prædiximus: vota enim ex subreptione sine deliberatione non obligant necessariò,
12 vt docent Theologi: † & ideò iratus aut bene potatus vouens aut iurans ingressũ religionis, si sic subitò id faciat, quod non feciſſet per deliberationem & sentẽtiam rationis, quæ tamen moram temporis magnam non requirit, non tenetur: secus si hoc agit sciens quod iurat aut vouet, licèt non plenè deliberauerit:
13 † sicut etiam qui calore concupiscẽtiæ inflammatus, aut bene potatus, non tamen ebrius omnino, iurat vxorem ducere, compellitur eam ducere; & similiter, qui sic occidit hominem, non excusatur à toto, quin sit mortale, ex quo non fuit sic extra se, quin sciret quid ageret, licèt statim posteà pœniteat, & nollet fecisse, vt ex superioribus deducitur, & probat in specie Siluester dict. num. 13.
14 Cauendum tamen est ab Angelo de Clauas. in sua summa, verbo, votum, dũ ad cognoscendum, an subitum votum fuerit validum, huius rei signum indicat, dicens hoc posse perpendi, quando statim transacto periculo vel anguſtia, sunt malè contenti se vouisse: hoc autẽ falsum est, quia etiam si vouens diu deliberasset, posset tamen posteà voti facti pœnitere, & nihilominus obligatus remaneret, & ideò meritò id probauit Petrus de Palud. Arch. & eos referens Siluester vbi supra, num. 13. necnon & Dominic. à Soto etiam vbi supra, in versic. colligamus, ibi: Eam ob rem, & Armilla aurea vbi supra, pag. 81. versi. hinc regula: esse enim pœnitentem de peccato, arguit quidem illud non fuisse factum ex habitu, non tamen arguit quin sit factũ ex electione, passione licẽt turbante iudicium rationis, secundùm prædict. in summa (vt in vers. hinc primò fit, docuimus) illa deliberatio temporis vel ætatis sufficit ad se obligandum aliquem Deo per votum, quæ sufficeret ad se obligandum diabolo per peccatum mortale.
15 Vota tamen repentina deliberatione susceptа, quæ nihilominus, vt prædiximus, obligant, faciliùs dispensantur, iustamque secum afferunt dispensationis causam, commutationis, aut redemptionis, quàm cætera, quæ magna deliberatione fiunt, vt in cap. 1. & in cap. veniẽs. de voto, vbi Abb. id notat, & Caietan. dict. artic. 1. sup. D. Thom. & ibi Aragõ versi. 3. conclusio. Siluester d. num. 13. in fin. Dominic. à Soto vbi supr. in versic. addiderim tamen, & denique Nauarr. d. cap. 12. num. 26. versic. est tamen valdè, &c. & Armilla aurea vbi supr. in versic. in votis, & Ludouic. Lop. in suo instructorio conscient. 1. parte. cap. 43. de voto. versic. differentia est. colum. 328. Ad
16 monet tamẽ Soto, † iniquè atque infidè dispensationem illius voti procurare eũ posteà saluum, qui illud emisit Deo, si eũ eriperet, siue in mari, siue in lecto, siue alibi, à præsenti eo periculo; nam licẽt repẽtina deliberatione id fiat, causa tamẽ vouendi, beneficiumq; receptum, ingratitu-

titudinis, & quidem maximæ cum red arguit.

17 Et quod prædiximus in vouente per iram, dicendum est in eo, qui ira etiam percitus iurat, modò non esset tãta, quę iuranti iudicium ad mortalem culpam sufficiens adimeret, vt eadem ratione, qua in voto resoluit Nauarr. d. cap.12. nu.10. vbi etiam latè probat cum Beat. Antonino in.2.parte suæ summę, tit.10 cap.4.§.1.colum.4. Siluester in summa, verbo, iuramentum.1. & Dominicus à Soto lib.7. de iustitia & iur.q.2.articu.1. & libro.8.q.1.articulo.7. & q.2. artic.3.

18 aduersus Caieta.2.2.q.89. arti.7. †Quod est considerandum pro votis & iuramẽtis quę in ludo vel post fiunt, ab his præcipuè qui in eo infeliciter sunt versati: nam licèt iracundiæ calore persæpe fiãt, illa iracundia, vt plurimum, iudicium eo modo quo diximus, non euertit, & ideò ferè semper sunt obligatoria: ita Alcozer de ludo, capit.13.fol. 83. quem refert & sequitur D.Didac.à Stunica vbi sup. de voto.q.1.num.31. vbi quòd cum his facilius dispensabitur, secundùm communem, quam supra retulimus.

19 Si tamen ebrius aut iracundus primo iræ motu laborans, iuret aut vouear se iturum Hierosolymam, si iterum ludat, non perpendens, sitne bonum aut malũ tale votum facere, quanuis illud non adimpleat, non erit voti vel iuramẽti reus: nam cùm primus motus non sit liber, quia non est in nostra potestate, votum vel iuramentũ tunc factum non valebit, vt in specie decidit Iosephus Angles in suis florib. Theolog. quæstion. in.2. parte de voto, articulo.1.in.3.difficultate. versicul.hinc si ebrius. pagina mihi, 81.addens insuper in versicul. sequenti, quòd qui iurandi assiduitate iuraret se Hierosolymam iturum, si iterùm iurauerit, ad voti adimpletionem non teneretur, propter defectum actualis deliberationis: nam licèt illa deliberatio virtualis ad inducendum periurij peccatum sufficiat, eo quòd pravam consuetudinẽ vitare tenebatur, ad obligationẽ tamen voti non sufficit, quia sic promittẽs animum promittẽdi, quod est de essentia voti, minimè habet: quòd si illo maximo iracundiæ calore, quo quis vouit cessante, id ratum habeat, & in eo perseueret, ex tũc per deliberationẽ videtur deliberatè vouisse, & ideò obligatur, secũdũ omnes, teste D.à Stunica vbi supra, n.33.

20 Iuramentum prętereà de re parua & leui, licita tamẽ, non obligat sub mortali, quanuis illud non seruans peccet venialiter, secundùm Archiepiscop. Florẽ. Siluestr. & Sot. quos refert & sequitur latè id probans, &, dicens esse receptiorẽ opinionẽ Nauarr.d.cap.12.num.10.versicul.an autẽ idẽ sit de illo. Ampliat idẽ ibidẽ num.4.in voto rei minimæ, nępe dicendi tantùm vnum Psalterij versiculum, vel Aue Maria, si posteà non dicat, vel dare poculum aquæ frigidæ amore Christi, & non dat, vt hic mortaliter saltem non peccet. Quod verum intelligit D.Didac.à Stunica in tractatu de voto. quæstion.4.num.29.& 31. quando transgressio non fieret in perpetuum, sed pro aliqua vel aliquibus vicibus: si enim post votum factum vouens nunquàm adimplere in animum induceret, quanuis promissio sit leuis, grauiter, mortaliterque peccaret, vt ibi latè probat in exemplo de voto dandi quotidie pauperi vnum assem, vt ibi per eum.

21 Quinimò ipse Nauar. vbi supra, nu.8 ex præd.infert, illum qui iurauit ampli' non ludere, absolui ab hoc iuramento non posse ex nulla alia causa quàm quòd ipse magnum desiderium ludẽdi & tẽtationem patiantur, quia est præstitum super re graui, & sine iusta causa à iuramẽto de re graui absolui nõ potest, iuxta gloss. solennẽ in capit. quando, de iur. iuran. quanuis in rem meliorem aut æquè bonam commutari posset: & ita secundũ ipsum sanctissimus Pius V. renuit in simili casu dispẽsare. Si tamẽ ludus licitus esset, & in parua quantitate, qui animi causa recreationis etiam rogatis licèt, licita esset dispensatio, secundũ

22 Nauarr. vbi supra'. † Aduertant igitur confessarij, qui ad absolutionem similiũ iuramentorum de amplius non ludẽdo assumun-

tur, ne faciliter id annuant, sed primò & ante omnia aduertant, an facultas in diplomate Summi Pontificis ad id concedatur: nam in his bullis Cruciatæ, quæ modò conceduntur, de hoc necverbum vllum: & quanuis facultas ad commutanda vota in eis concedatur, hęc ad iuramenta non extenditur, secundùm Nauarr. in manual. Latin. c.27.nu.272: el.2.& in alia impressione nu.255. versi. decimosextò. Nihilominus tamẽ statim nonnulli confessarij virtute bullæ, quã dicit pœnitens habere, eum absoluunt à prædicto iuramento: cùm tamen prædictam facultatem minimè specificè cõcedat Summus Pontifex in eadem bulla, sicque videtur quòd hoc facere non possint, si teneamus prædict. opinionẽ Nauarri, nisi pœnitens aliam vel alias bullas antiquiores habuerit, quavel quibus id expressè concederetur, vt à iuramentis absolui posit, vel ea à confessarijs commutari valerent, prout nonullas id concedentes vidimus: tunc enim, etsi in nouis id in specie minimè caueretur, attamen quia sumendo eas, reualidãtur aliæ omnes gratiæ similes, vel diuersæ à sede Apostolica sibi aliàs concessæ; vt in eisdem expressè cauetur, absolutio & commutatio præd. facta habenti prædictas bullas, valeret: & quanuis facultas concessa ad commutanda vota, extẽ datur etiam ad commutanda similia iuramenta, hoc est eiusdem materiæ, quæ principaliter fiunt Deo, non tamen vergunt in præiudicium tertij, iuxta doctrinam sancti Thom.2.2.q.89.artic.9 quẽ sequitur D.Soto lib.8.de iustit.& iur.q. 1.artic.9.& alios allegãtes Emanuel Roderic.in explicatio.bullæ Cruciatæ.§.9. n.110.& 142.Henric.in summa Theol. moral.lib.7.de indulg.c.28.n.4.& latius c.30.nu.5.pag.576. Iuramentũ tamẽ de nõ ludendo amplius, de quo sup. non videtur omnino huiusmodi, præmaximè si votũ vel promissio de nõ ludẽdo esset iuratũ: tũc enim cui alterũ tantũ conceditur, nõ posset cõmutare votũ iuratũ, quod continet duplex vinculũ, nisi priuilegio particulari Pontificis esset muni-

tus confessarius ad vtrumq; cõmutandũ, prout sunt confessarij Societatis Iesu, vt probat cũ alijs Henric. vbi sup. nec nõ & Nauar. & Emanuel Roderic. nihilominus tamen simplex iuramentũ de amplius nõ ludẽdo confessarij frequenter virtute bullæ Cruciatæ vel iubilei commutãt, propter doctrinã prędi. diui Tho. & sequacium, quos egó nõ condẽnarem, imõ fieri licitè posse, receptius videtur, quandoquidẽ hoc iuramentũ Deo principaliter fiat, & sine præiudicio tertij, nisi votũ, seu promissio iuramento firmatur, per supra dict. & in terminis virtute bullæ vel alterius priuilegij doctrinã S.Tho. præd. sequatur D. à Stunica de voto.q.5.nu.42. & Aragon cum alijs de iust. & iur.q.88.pag.1042.

23 Secundò aduertant confessarij huiusmodi in specie, de qua agimus, vt quatenus præd. absolutionẽ & relaxationẽ in casu licito & permisso faciant, nihilominus in aliã rẽ meliorẽ, vel ęquè bonã, aut alia iuramenta cõmutent, vt constat ex Nauar. vbi sup. Episcopus tamen semper potest in iuramẽtis dispensare, quando impleri nõ possũt sine interitu salutis eternæ: aliàs solus Papa, vt in.c. venerabilẽ. §.pen. de electio. ita Specul. in tit. de legato.§.nunc ostendendum. vers cæterũ solus Papa. & Bouenc. in repet. Auth. Sacramenta puberũ. nu.120.C. si aduersus vend. vbi allẽgat. c.1.&.2.15.q.7.& Guido Pap. decis.140. in fin. quos refert & sequitur D.Didac.à Stunic. de voto.q.6. nu.149. vbi quòd ex cõmuni vsu & obseruatione quotidie videmus Episcopos & Archiepiscopos dispẽsare super iuramẽto, & tolerantur huiusmodi dispensationes in vtroq; spirituali & tẽporali foro. Et hæc de deliberatione ad votũ necessaria dicta sufficiant.

24 Quoad propositum, quod (vt etiam vidimus) de necessitate, non verò de perfectione voti requiritur, quatuor species constituẽdæ sunt. Prima est clara, nempè cũ quis proponit promittere, & seruare promissum, ac deniq; promisit, sicq; votũ suũ cõsummauit, & hoc casu proculdubio iuxta doctrinã sancti Doctoris, &

communem votum obligat sub reatu peccati mortalis, vt prædiximus, quia est absolutum omnibus suis partibus.

25 Secunda species est per contrarium, dum quis non intẽdit facere quod promittit, nec promittere quod dicit, sed nugari, aut seducere: & hęc similiter species indubia est, quia certum est talé promissioné apud Deum, & sic in foro interiori, non obligare, quia vaná est promissio, quæ intentione caret, sed quoad forum exterius, tàm ecclesiasticum, quã ciuile, siuè Deo promisio fiat, siuè homini, valida erit, compellẽdusq, erit sic voués aut promittẽs, seruare fidem, quia Ecclesia non iudicat de occultis, aliàs enim si hoc alleganti crederetur, protinus res publica perditum iret, vnusquisq, enim contenderet se monachum nõ esse, nec matrimonium contraxisse: ita Caietan. super Thom. d. artic. 1. colu. 4. &. 5. subdẽs, quòd quẽadmodum Ecclesia ei, qui vouit, si posteà dicat non habuisse intẽtionem se ipsum obligandi, non credit, sic etiam perperam agũt prælati religiosorum, qui sine alijs cõiecturis suis subditis iurantibus se non habuisse intentionẽ profitẽdi, cúm professi sunt, facilè credunt: sequitur Dominic. à Soto d. lib. 7. de iust. & iur. q. 1. articu. 2. vers. alia est promissio. & Nauar. c. 12. nu. 26. vers. seu ptimò: ex quo enim quis exprimit votum, semper cogitur in foró ecclesiastico illud perficere, quia creditur ex deliberatione procedere, vt ex Hostiens. & Archid. tenet additio Abb. in d. c. litera turam. nu. 2. litera. A. de voto. Eandẽ sententiam principalẽ sequitur Armil. aurea verb. votum, nu. 5. & latè frater Angles vbi supr. pag. 82. in fin. &. 83. in princip. vbi q̃ in præd. specie sic voués mortaliter peccat, quia mẽtitur, si voce tantùm illud proferat, non tamẽ ad votum adimplẽdum obligatur, quia deest volũtas vouẽdi, quæ in voto est radix obligationis, & hoc in foro animæ: secus in exteriori, vt prædiximus, quia Ecclesia non iudicat de occultis, & ideò ei credere non tenetur, quanuis posteà iuret intentionem obligandi non habuisse, quemadmodum fictè ordinato, aut baptizato, etiamsi iureiurando affirmet se intentionem recipiendi tale Sacramentum non habuisse, fidem adhibere non tenetur: & prædicta sequitur nouissimè Magist. Aragon de iust. & iur. q. 88. articul. 1. pag. 968. conclus. 2. Addit statim Angles, quòd fictè vouens, secluso scandalo, vt si à loco vbi scandalum oriri potest, longè recedat, ad voti obseruantiã minimè obligabitur: † quòd si in eodem loco permaneat, tenetur ad secretè vouendum, aliter enim non erit monachus, & dum falsum monachatum repræsentat, est in statu damnationis, propterea quòd prælati non habent authoritatem absoluendi, aut ligandi illum, sed solus diœcesanus Episcopus: tùm etiam, quia si intentionem suffragandi in electionibus habet, cùm vero suffragio careat, mortaliter peccat, ideò vel recedat à loco, & sine scandalo habitum dimittat, vel secretò intra se votum religionis emittat, dicens: Domine, ego voueo paupertatem, &c. ita Angles vbi supra.

26

27 Requiritur ergò ad hoc q̃ in foro exteriori huiusmodi vouẽs ad obseruantiam voti non compellatur, vt ante iudicis tribunal prædictam suam intentionem se non obligandi deducat, & legitimè probet, vt aduertit Dominicus à Soto, qui supra in versiculo, alia est promissio, vbi in versiculo an verò, refert Caietanũ tenentem, quòd qui tale votum verbo tenus emisit, aut matrimonium contraxit, tenetur parère sententiæ Ecclesiæ ratione scandali vitandi. Hoc tamen cum grano salis condiendum esse existimat Soto, nempè vt procedat, quando id quod iubetur, licitè fieri potest, vt fictum monachum habitare in conuentu, habitumque gerere, † tunc enim obtemperare tenetur, vbi citra scandalum fugere non valet: nam si surripere se posset, in aliamque se conferre prouinciam, vbi quia non esset notus, citra scandalum quiret exemptus viuere, non teneretur se sententiæ submittere, quæ in falsa præsumptione fundabatur. Addo ego ex Angles vbi supra, quòd si in eodem loco permaneret, tenetur ad secretè vouendum, ex rationibus prædictis: si tamen quod præcipitur ab Ecclesia, inquit Soto, fieri licitè nequit, quia intrinsecè malum est, vt si quis post clandestinas nuptias secundò publicé contraxit, etsi foro exteriori compellatur debitum reddere, obedire nequit, esset nãque fornicator: quod tanquam verisimum probo.

28

29 Difficilis autem, meo iudicio, esset probatio sufficiens in prædicta specie, quam legitimam fieri oportere prædiximus in foro exteriori, vt Ecclesia huiusmodi vouentem liberet, nisi tempore competenti protestatio de contrario animo vel proposito, votum præcederet, eaque liquidò probaretur: argumento text. imò expressa decisione ipsius, in. c. consulti. in fin. de regular. ibi: Vt ergo quæ sit eius intentio, plenius cognoscatur, propositum suum in principio protestetur.

30 Tertia species est, quoties quis veré intendit promittere, vel iurare, non tamen seruare promissum, vel iuramentum, vt re vera accidere potest in militaribus religionibus, atque in alijs, vbi obtentu potiùs bonorum temporaliũ, quàm religionis solent huiusmodi vota celebrari: & hoc casu licét propositum adimplendi deficere videatur, nihilominus illic est vera voti vel iuramenti obligatio: quare cúm sit volita, ligat, & sic promittens grauiter peccaret, quia facere non proponit id ad quod ligatur, secundùm Caietanum, Nauarrum & Soto vbi supra, versiculo, tertia, & Armillam auream dict. verbo, votum, nu. 6. & fratrem Angles vbi supra, pagin. 82. versiculo, vouens animo, & Ludouicũ Lopez in suo instructorio conscientię, columna. 328. versicul. promissio, & in versicul. quanuis, columna. 331. & Aragon vbi sup. in. 3. conclus.

31 Quarta & vltima species est de illo, qui proponit intenditque promittere aut iurare, sed tamen non intendit se obligare: & tunc licèt videatur nullam oriri obligationem ex eo quòd obligatio non videatur volita, nihilominus naturalis est effectus promissionis ad producendam obligationem, & ideò satis est causam esse volitam: nequit enim hic vouens vel iurans laqueum iniicere, quin illaqueetur, vt rectè probauit Soto vbi supra, in versiculo, sed quid si, estque communis omnium Theologorum nostri tẽporis, vt affirmat eam bene probans Aragon vbi supra, columna 969. versiculo, contrariam. aduersus cõmunem Canonistarum, & Scoti, atque Siluest. quam ibi refert in versicul. præcedenti.

32 Quoad tertium autem requisitum voti, & sic promissionem, illa quæstio controuersa versatur inter iuris Pontificij & sacræ Theologiæ professores, an propositum in voto cum deliberatione, absque tamen promissione exteriori vel interiori, obliget sub reatu mortalis culpæ ad exequutionem? Gloss. in dict. cap. qui bona. 17. quæstione. 1. verb. deliberant. & communiter Canonistæ, vt inquit Abbas in dict. capit. literaturam. num. 2. de voto, tenent, quòd propositum deliberatum & confirmatum obligat quem ad exequutionem boni incepti & deliberati, aliàs peccabit mortaliter illud non adimplendo, & hoc primò per text. in dict. capit. consulti. de regular. vbi quæritur de illo, qui monasterium ingressus est, habitum sumendo nouitij, vtrùm licitè possit ante professionem emissam ante tempus probationis exire? Et distinguit Summus Pontifex, vt si is, qui conuertitur, proposuerit absolutè vitam mutare, vt sub habitu religionis omnipotenti Deo de cætero famularetur, debet, vt regulariter viuat, ad laxiorem saltem regulã transire, eo enim ipso quòd absolutè religionem intrauit, secundùm gloss. ibi, verbo, in primo casu, intelligitur renuntiasse seculo, cùm nullam præmiserit protestationem; vnde vel ibi remanere debet, vel ad laxiorem religionem trã sire: si verò qui monasterium ingredi-

tur, habitum nouitij ſuſcipiendo conditionaliter, id faceret gratia experiendi obſeruantiam regularem, vt ita demum ſi intra annum ſibi placuerit, profiteatur ordinis diſciplinam, ſin minus, moribus emendatis ad ſtatum reuertatur priſtinum, poterit hoc caſu ad ſeculum remeare? Videtur igitur ibi eſſe text. expreſſum in primo eius caſu pro opinione Canoniſtarum, vt ſufficiat propoſitum abſque promiſsione, ſaltem quando res iam incepta eſt exequutioni propoſiti deliberati tradi, vt in eodem text. Secundò, quia propoſitum aliquid faciendi, eſt animum habere applicatum ad opus: applicatio autem animi poſteà ſequuta idem eſſe apparet quod obligatio. Tertiò, quia propoſitum aliquid faciendi, eſt affirmatio quædam de futuro, id eſt, Faciam: ergo qui poſt propoſitum non facit, mentitur, ſi quidem reddit propoſitionem falſam: mendacium autem in re graui, eſt peccatum mortale: ergo qui religioné, vel peregrinationem, vel quid ſimile proponit, ſi non faciat, mortaliter peccat, ac proinde obligatur facere: ſed hæc obligatio ſufficit ad votũ: ergo opinio Canoniſtarum eſt vera, & ſaltem in caſu dict. cap. conſulti. per eum text. quòd propoſitum ſolùm ingrediendi religionem ſine promiſsione, aſſumendo poſteà habitum nouitij, efficiat votum, probant Paludan. Florentin. & alij relati per Nauarrum dict. cap. 12. num. 26. ad finem. verſicul. ſextò. Item Hoſtienſ. in dict. cap. conſulti. & in dict. cap. literaturã. de voto. Quartò, pro opinione Canoniſtarum facit, nam cauſa efficiens voti eſt voluntas, quæ hoc caſu pro opere habetur, vt probare videtur text. iuncta gloſſ. in capit. exiſtimant. 11. quæſt. 3. vbi plures ſunt caſus, in quibus voluntas pro facto reputatur: & probat Abb. conſil. 116. libr. 2. & Andreas ab Exea in rubr. ff. de pact. nu. 462.

His tamen omnibus non obſtãtibus, communis opinio Theologorũ verior & tenenda eſt in contrarium, imò quòd ſolùm propoſitum, quantumuis deliberatum, non ſufficiat ad votum, ſed neceſſariam eſſe promiſsionem tacitam, vel expreſſam, ad hoc vt frangens, vel non adimplens, mortaliter peccet. Et primò id patet ex definitione receptiſſima voti, ſupra poſita, quæ habet, votũ eſſe promiſsionem, ſaltem interiorem. Secundò ex doctrina communiter recepta ſancti Thomæ, quam etiam ſupra adduximus, tenentis, tria requiri de neceſsitate ad perfectionem voti, nempè deliberationem, propoſitum, & promiſsionem: hæc igitur deficiente, etſi propoſitum cum deliberatione præcedat, conſtat non eſſe votum, quia ad veritatem copulę requiritur concurſus vtriuſque: deficiente igitur altero, corruit actus. l. ſi is qui ducenta. §. vtrum. cum ſimilibus. ff. de rebus dubijs. Tertiò, quia votum non eſt, niſi quod alteri fit: ordo autem vnius perſonæ ad alteram, ſecundũ diuum Thom. non eſt niſi per rationẽ, qua ſe homo alteri, vel ſua ſubijcit: deficiente igitur promiſsione, deficit prædicta ratio ordinis vnius perſonæ ad alteram: ergo non eſt votum, ſicque non obligat, ſaltem ſub mortali, votum deliberatum abſque promiſsione tacita vel expreſſa. Quartò, quia in voto fides præſtatur, hoc eſt ligatur, quæ eſt fundamentum iuſtitiæ, indè enim dicitur fides, quia fit quod dicitur, ſecundùm Ciceronem. 1. officiorum, & diuum Auguſtinum: ergo votum non obligat, niſi quod faciendum eſt prædicatur, ſicque in promiſsione conſiſtit obligatio, & non antea: ſed & noſtro iure Canonico eadem opinio probatur Theologorum, & quintò, ex text. in dicto capit. literaturam, de voto. vbi quidam, qui in infirmitate conſtitutus, nimio mortis pauore perterritus, dixerat: Non diu hìc morabor, proponens in animo, quòd religionis habitum eſſet aliquando ſuſcepturus, ſi plus non eſt in voto proceſſum, tranſgreſſor iudicari non poteſt, ſi non impleat quod dixit: eſt igitur ibi text. apertus pro hac ſententia. Sextò ad idem eſt bonus text. inuitabilis in dicto capit. qui

qui bona, verſ. his ita reſpondetur. 17. q. 1. vbi dicitur, aliud eſſe, propoſitum cõcipere in corde, & etiam ore renuntiare: aliud eſſe, ſubſequenti obligatione ſe reum voti facere, ac proinde, quia ille de quo ibi agitur, propoſitum ſui cordis ore ſimpliciter enuntiauit, non autem monachis, aut Abbati ſe tradidit, neque promiſsionem ſcripſit, nequaquã pro vouẽte habetur: & ibi Archidiacon. expreſſè hanc ſententiam probauit: † qui enim propoſitum habet, neq; 33
explicitè, neque implicitè profeſsionẽ religionis promittit, non obligatur, cũ aliud ſit proponere, aliud deliberatè promittere, vti eleganter explicat Caietan. libr. 17. reſponſ. cap. 7. & Dominicus à Soto lib. 7. de iuſtitia & iur. quæſt. 1. arti. 2. Propoſitum igitur deliberatum ſi ore
34 enuntietur, atque verbo proferatur, † ſi promiſsio illius non ſubſequatur, expreſſa vel tacita, non obligat ſub pœna peccati mortalis, vt in dict. capit. qui bona. & reſoluit frater Angles in ſuis florib. Theologicar. quæſtion. 2. par. in quæſt. de voto, in artic. 1. in. 2. difficultat. in cõcluſ. vbi quòd nunquam aliquis per ſimplicem aſſertionem quicquam promittere cenſetur, ac proinde niſi habeat intentionem ſe obligandi, obligatus non erit: adde tu, & inſuper id promittat: eſt communis, vt reſoluimus ſupra nu. 2.

Ex quibus omnibus ſufficienter remanet probata ſententia communis Theologorum ſupra dicta, quæ mihi veriſsima videtur, ac meritò tenenda, & eam eſſe communem profitetur, atque ſequitur Abb. in dict. cap. literaturam, n. 2. de voto. eamq; ſequitur tota Theologorum ſchola, ſecundùm Siluſtrũ in ſumma, verbo, votum. 1. quæſt. 2. nu. 2. in quibus Princeps eſt Beatus Thom. 2. 2. q. 88. artic. 1. & ibi Caieta. & in quodlib. 17. q. 7. Archiepiſcopus Florent. in 2. parte ſuæ ſummæ, titu. 11. cap. 1. §. 2. Palud. in. 4. ſentent. diſtinction. 38. q. 1. col. 2. Maiori dì quæſtio. 2. ſumma Tabien. verbo, votum. 1. & Angelica, verb. votum. 1. num. 7. Dominicus à Soto vbi ſupra, in verſ. his tamen non obſtantibus: ſequitur etiam & profitetur communẽ eſſe Nauarr. in manual. Latin. dict. cap. 12. num. 24. & 26. verſ. ſecundo infertur, & D. Couarr. in cap. quanuis pactũ. de pact. in 6. 1. part. §. 3. num. 12. verſ. qua in re, vbi inquit, DD. iuris canonici excuſari non poſſe â non ſatis diligẽti huius articuli examinatione: ſequitur etiã frater Angles vbi ſupra, pag. 83. in fine, & pagina ſequenti, verſ. Iolum propoſitum: & nouiſsimè aduerſus communẽ Canoniſtarum, hãc ſequitur ac probat, & communem Theologorum profitetur Aragon vbi ſupra, pag. 970. verſic. circa tertium, cum ſeqq.

Cui veriſsimæ & receptæ ſententiæ 35
non obeſt text. in dict. c. conſulti. de regular. qui Canoniſtas omnino mouit ad tenendum contra Theologos, quia tex. ille, dum propoſitum abſolutum ſufficere cenſet ad perpetuam religionem, intelligendus eſt de propoſito ita abſoluto, ex quo poſsit deduci, ſaltem implicita religionis perpetuę promiſsio, alioqui minimè conueniret ea reſponſio cũ d. cap. literaturam. de voto. quę iura, niſi hoc modo conciliẽtur, videntur contraria, ita expreſſè Abb. in dict. cap. literaturam. num. 2. in fin. & Caietanus d. quæſtio. 88. artic. 1. colum. 4. & alij etiã alibi, quos ſequitur Nauarr. d. num. 26. in fin. ibi: Quoniam in caſu, & Couarr. vbi ſupr. & Ludouic. Lopez vbi ſupra, colum. 328. verſ. propoſitum, & inquit Soto vbi ſupra, in verſ. ſic ſanè, poſt Angel. vbi ſupra, quòd Innocen. auctor d. Decretalis, loquitur conſueto more de
36 propoſito promiſsione firmato. † Solũ igitur propoſitum ingrediendi religionem ſine promiſsione tacita vel expreſſa, etiamſi induat quis habitum religionis, votum non efficit, ſecundùm eoſdẽ: quod verius videtur aduerſus Hoſtienſ. Paludan. & Florentin. in contrarium à nobis præcitatos: text. ergò in dict. cap. conſulti. procedit in eo, qui recipiendo habitum religionis, ſtatim voluit fieri religioſus: ac proinde quatenus in ſe fuit, renũtiauit anno probationis, hoc nãq; propoſitũ deliberatum habet implicitã

promissionem, vt in cap. statuimus, de regul. & Siluester in summa, verbo, religio.5.q.8. Caietan.2.2.quæst.88.artic.1. & libr.7.respons. cap.7.Angel. verb.no uitius.§.12.D.à Stunica vbi supr.nu. 47. Cæteris fundamentis prioris partis Canonistarum optimè satisfacit Soto vbi supra, in vers.vnde pro resolutione.

37 Has autem contrarias opiniones Canonistarum & Theologorum concilia re nititur D.à Stunica vbi supra, nu.42. cum sequentibus, hoc modo, vt secundùm opinionem Canonistarum promissio implicita in voto sufficiat, licèt explicita non interueniat: secundúm verò opinioné Theologorum, promissio simpliciter desideretur: quo fit secundùm summam Tabien. vbi supra, vt per opinionem Thomę, & Theologorum, opinio Canonistarum declaretur. Hæc tamen concordia & doctrina, quanuis in se vera sit, prout est, requiri nempé advoti validitatem & obligationem promissionem implicitam vel explicitā, & sic quod tenent Theologi supra citati, non tamen conuenit menti Canonistarum, qui indistinctè tenent non requiri vllam promissionem in voto, sed sufficere ad obligationem sub reatu peccati 39 mortalis, propositum deliberatum absque vlla promissione: sicque hæc opinio minimè patitur prædict. concordiā, sed verè Canonistæ aduersantur opinioni contrariæ Theologor. quæ clarè & distinctè tenet, requiri in voto ad ipsius obligationem, vel deliberationé & propositū, promissioné tacitā vel expressā, 40 vt prędiximus, & sic implcitā vel explicitā: consequitur igitur, veriorem & tenendam esse hanc Theologorum receptissimam doctrinam atque sententiā.

38 Dubium tamen se offert hic in proposito diluendum, vtrùm ille qui vouet religionem ingredi, teneatur perpetuò in religione permanere? Hanc quæstionem pro vtraque parte differit Diuus Thomas.2.2.quęstio.189.artic.4.& tādem resoluit, quòd si vouens intendit se obligare non solùm ad ingressum religionis, sed etiam ad perpetuò remanē dum, tenetur perpetuò remanere: si autem intendit se obligare ad ingressum religionis, causa experiendi, cum libertate remanendi, vel non remanendi, remanere non tenetur. In dubio autem, quando in vouendo simpliciter de ingressu religionis cogitauit, absque hoc quòd cogitaret de libertate exitus, vel de perpetuitate remanendi, videtur obligari ad ingressum religionis, secundùm formam iuris communis, quæ est vt ingredientibus detur annus probationis, vnde non tenetur hoc casu perpetuò in religione permanere: sequitur Florentinus in.3.parte suę summæ, titul.16. capit.2.§.4. Siluester in summa, verbo, religio.2. quęstione.19. Archidiacon. in capit. scimus.12.quæstion.2. Henricus in capit. statuimus. columna.3. de regular. Decius in cap. in prę sentia. num. 55. de probation. Nauarr. in manual. Latin. cap.12.numer.47.& consilio.29.numer.1. de voto, est communis, vt constat ex eodem Nauarr. consil.19. de voto, numer.1. sequuntur etiam D. Couarru. vbi supra, versic. quod si quis. Ludouic. Lopez in suo instructor. conscient. 1. part. cap.45. colum.338. D.à Stunica vbi sup. d. quæstio.1. de voto, num.48.† Quòd si quis votum fecerit, aut promiserit profiteri in aliqua religione, tenebitur perpetuò remanere in ea, vt ex D. Thom. deducit & tenet Couarru. vbi supra, & notat Siluester vbi supr. & sequitur etiā Nauarr. vbi supra, loquens in eo, qui voluit profiteri, consil.26. de voto, num.1. †Si autem quis vouerit fieri religiosum, intelligitur votum istud in anno quidē probationis, non tamen de perfecta & 41 perpetua religione.†Idem proculdubio erit dicendum, si vouerit quispiam esse religiosus, ea tamen intentione & mente, vt velit gaudere anno probationis, vt in dict. capit. consulti. in. 2. casu, de regular. & vtrumque docet Caietanus dict. articulo. 4. quem refert & sequitur Couarruuias vbi supra, dicens, omnia supra dicta esse notanda ad perfectam voti obligationē, vt sciamus qua ratione teneatur quis ex deliberata pro-

promissione ad votum, vel religionis, vel alterius boni & pij operis. Idem est, siquis vouerit fieri fratrē alicuius monasterij, vt cū Caiet. tenet Nauar. d. cōs. 19
42 nu.1. †Qui autē ingreditur religionē in tētione statim exeundi, nō satisfacit voto, quia in vouendo hoc non intendebat, vnde tenetur saltem velle experiri,
43 vtrùm hoc sibi expediat.†Addit Ricardus, quòd si intrauit animo exeundi, cū voluntate dandi operam, vt Deus immutet propositū, satisfacit voto: aliter nō. vt refert & sequitur Siluester. Item & Ludouic. Lopez vterque vbi supra, & Angelus in summa, verbo, votum.3. nu. 18. vbi cū eodē Ricardo cōmuniter recepto à Theologis, tenet, quòd si vouēs intrare religionē, actualiter proponebat in religione manere, ita tamen quòd illud propositū non cadat sub voto, sed ipsum comitatur, si postea exijt, satisfacit voto, vt ibi probat, & colligitur ex D. Thom. vbi supra, & probatur prę terea ex vera communi opinione Theologor. de qua supra. quod solum propositū sine promissione explicita vel implicita in voto non obligat. Dominic. autē à Soto lib.7. de iust. & iur. q.2. artic.1.
44 in vers. triplici enim forma, indistinctè tenet, †religionem absolutè vouentem, etsi ter, quaterque vouendo addat perseuerare, semper intelligitur nisi tempore probationis experientia eum aliud admonuerit, iuxta iuris dispositionē: hæc autem Soti opinio procedere meo iudicio eo solū casu posset, quo non ex leuitate, sed vrgenti ac rationabili causa in religione perseuerare minimè posset, arbitrio discreti & prudentis confessarij: secus verò aliàs, cùm perseuerantiā promiserit: quod obseruare tenetur, si commodè potest, sicut cæteri religiosi possunt: aliàs esset in manu sua ac libito posse votum infringere; quod minimè est dicendum. Communis igitur sententia supra dicta mihi plus placet, nisi in casu prædict. moralis impotentię perseuerationis perpetuæ, vt tenet frater Angles in suis floribus Theologicar. quæstionum. in 2. parte. articul. 2. in 7. difficultat. pagina.96. dicens, quòd qui promisit votum religionis simpliciter, non poterit sine peccato intra annum professionis retrogredi, nisi ad id habeat legitimam causam, veluti perpetuæ infirmitatis corporalis, vel experiētiā quòd in posterum habebit impedimentum, quominus promissum obseruare possit.

45 Vltimò pro complemento huius c. examinanda venit quæstio illa, an Episcopus possit dispensare in votis conditionalibus, siue pœnalibus, quæ aliàs si absoluta forent, minimè posset? Verbi gratia, Si quis vouit à tali peccato, vel à re qualibet alia, quæ sibi erat incommoda, cauere, videlicet non ludere, vel simile quippiam sub pœna religionis, aut Hierosolymitanæ peregrinationis: quod quidem votorū genus, vt frequentissimè inter inconstantes adolescentes in vsu est, ita maximè in Dei despectum & vilipendiū fit, quia nemo est, qui illud adimpleat: quare secundùm Dominicum à Soto statim citandum huiusmodi vouentes acerbissimo pœnæ rigore essent à confessarijs vulnerandi,

46 Vota enim, nempè religionis, castitatis, perpetuæ, peregrinationis Hierosolymitanæ, Romanæque ac Compostellanæ, Summo Pontifici sunt reseruata, cùm ipsa absolutè emittuntur: votum tamen peregrinationis Romanæ & Compostellanæ ex vsu tantùm est reseruatum Romanæ Curiæ: iure enim solum excipitur votum Hierosolymitanum, vt in cap.1.c. quod super his. & in cap. ex multa. in principio de voto. iuncta gloss. ibi verbo. in eum bit. Nihilominus tamen omnia prædicta quinque vota Summo Pōtifici sunt reseruata, iuxta stylum Romanę curiæ, qui satis colligitur ex extrauagan. Sixti. IIII. in capit. etsi Dominici. de pœnitent. & remiss. vt tradunt Angelus ver. votum.4.§.6. Siluest. eodem verb.4. §.3. & Florent. in.2.part. suæ summę, titu.11. cap.2.§.9. Dominicus à Soto lib.7. de iustit. & iur. q.4. articul. 3. versiculo, attamen, quoniam maiores fidei causæ, &c.

& Nauar. in manual. Latino d. capit. 12. num. 75. & Couarr. de pact. in 6. 1 part. §. 3. num. 12. in princip. Angles in suis florib. Theologic. quæstion. de voto. in §. difficultat. quis in votis dispensare, aut illa irritare poterit, in conclus. 2. pagina 128. in fin. Imò cùm reseruationis ratio voti Hierosolymitani ea in dict. cap. ex multa, supponatur, quòd huiusmodi votum in subsidium terræ sanctę suscipiatur, infert ibi Abb. num. 2. & 3. & 11. † illud tantùm esse Papæ reseruatum, quod illa ratione suscipitur: quare si fiat, inquit, ex deuotione, & non pro subsidio, Episcopus posset dispensare; quem ibi sequitur Rauen. & Anton. de Butr. ibi, & in cap. quanto. de iur. iuran. Felin. in d. c. quod super his. in princip. Hæc tamen opinio Abb. hodie de cõsuetudine, quæ aliter se habet, cui standum est, non est tenenda: quare dispensatio Episcopi nõ teneret, secũdùm Angel. & Siluestr. vbi supr. Item & Dominic. à Soto vbi supr. & Nauarr. dict. num. 75. & Gregor. Lopez in l. 5. tit. 8. part. 1. in glos. *romerias*. & D. à Stunica de voto. q. 5. num. 47. tenentes etiam in reliquis votis præter suprà dicta, † vnumquemq; Episcoporum posse super omni voto simplici suorum parœcianorum dispensare, imò & in voto castitatis non perpetuæ, sed temporalis: & hoc habet communis Doctorum cõsensus, secundùm Angel. in summa, verbo, votum. 4. num. 9. & Nauarr. qui plures ad hoc citat aduersus Caietan. dict. cap. 12. num. 76. imò & secundùm Abb. in cap. veniens. num. 6. vers. aut quæritur. qui clerici vel vouẽtes. & Angel. in summa, verbo, votum. num. 9. † Episcopus posset dispensare in voto continentiæ perpetuæ in casu d. cap. veniens, vbi tria concurrunt, nempè perturbatio mulieris vouentis, quia ibi votum emisit non inspirata, sed in fraudem sponsi. Secundò propter maius periculum euitandum, quia mulier videbatur incontinẽs. Tertiò, quia erat iuuenis, & suspecta: extra illum verò casum putat Abb. quòd Episcopus non poterit in hoc voto dispensare, sed nec in eo reperitur expressũ quòd Episcopus dispenset, sed Papa, vt ibi: & præterea consuetudo, quę est optima legum interpres, talem dispensationem solius Papę esse declarauit, vt prædiximus: & in specie notat frater Angles vbi supra, in. 2. part. pag. 129. versic. Panormitanus tamen. & D. à Stunic. vbi supra, num. 45. quod verius & tenendũ puto. De voto non nubendi potest Episcopus dispensare, secundùm Angel. vbi supra. Superiora tamen dicta num. 46. de voto religionis, & castitatis perpetuę, quòd sit Papæ reseruatũ, procedũt, quoties à personis liberis, alijs non subiectis emittitur: secus verò si fiat ab altero coniugum sine alterius licentia, vel ab alijs potestati & iuri alterius subiectis absq; ipsius licẽtia, tunc enim alter coniux, pater, dominus, vel prælatus respectiuè poterit votum huiusmodi irritare, & à fortiori Episcopus in eo cum causa dispẽsare, vt patet ex Siluestr. verbo, votum. 5. in. 2. quęst. Gregor. Lopez in l. 3. verbo, *el marido*. tit. 8. par. 1. Soto de iust. & iur. lib. 7. q. 3. articu. 1. & in. 4. dist. 32. q. vnic. articu. 3. Nauarr. in manual. Latin. cap. 12. num. 60. & Didac. Lopez à Stunica de voto. q. 3. num. 54. cum sequentibus. & Magist. Aragon de iustitia & iur. q. 88. artic. 8. pag. 1020. versicu. simile dubium.

Modò ad quęstionem respõdeamus. Et quidem ante commissam pœnam potuerit quilibet Episcopus dispensare cum causa in votis prædict. pœnalibus, siue conditionalibus: hoc est absolutum, & ab omnibus receptum, vt præter alios testatur Angles in suis florib. Theolog. quæstion. in. 2. part. in. q. de voto, artic. 2 in. 10. difficultat. pag. 150.

Post verò commissam pœnam, sunt, qui adhuc idem probent, vt cum alijs tenet Medina statim citandus: quia si vouens non habet in animo ea quæ vouet, nec ideò promittit illa, q̃ sibi sint cordi, imò ad ea tanquam sibi molesta & odibilia in pœnam obligari voluit, vnde forsan iusta causa est, vt per Episcopum fiat dispensatio: quod secus est in vouẽte directè & absolutè religionem, siuè vnam

vnã ex peregrinationibus supra dictis. Nihilominus verior videtur sententia contraria, nempè in hac specie, de qua agimus, post commissam atq; incursam pœnam, minimè posse Episcopum in huiusmodi votis dispensare, sed necessariã esse Romani Pontificis dispensationẽ; quia iam est contracta ex voto obligatio ad religionem, cui derogare per dispensationẽm nemo potest præter Romanum Pontificem; non enim deficit promissio, saltem implicita, ad votum religionis in huius quæstionis specie: vnde iudicare debemus obligationem ad religionem, vel prædictam peregrinationem ex causa voti inductam esse: sicuti probauit Dominic. à Soto vbi supra. d. quæstio. 4. artic. 3. versic. vnum verò dubium, ibi: At nunquam, &c. idẽ Soto de cauẽd. iuramentor. abus. 1. part. cap. 9. & est tutior secundùm Couarr. dict. nu. 12. versicul. nihilominus tutior, & Angles vbi supra, & in versic. huius dubij, addẽs, quòd nihilominus poterit confessarius sequi opinionem affirmatiuã, quãuis ipse negatiuam tueatur, quia tunc non facit contra conscientiam, quamuis agat contra suam opinionẽ, cùm opinio contraria affirmatiua sit probabilis: dẽ profitetur Emanuel Roder. in explicatione bullæ Cruciatæ. §. 9. nu. 124. Hoc tamen verum intelligo ex mente ipsius Angles post dispẽsationem ab Episcopo factã, tunc enim confessor poterit approbare factum iuxta opinionem probabilem: si verò super hoc, antequam fiat dispensatio, confessarius vel alius consulatur, negatiuam partem securiùs eliget, siquidẽ probabilior videtur, quàm affirmatiua: quanuis hæc quoque probabilis videatur: † quanuis Nauarr. dict. cap. 12. num. 43. versi. pręsuppositio igitur, ibi: Sed nobis videtur, aliter distinguat; nempè inter casum, quo quis vouet ingredi religionem, vel peregrinari in terram sanctam, Romam, vel Compostellam, si tale vel tale peccatum commiserit, & inter casum, quo quis vouet non admittere tale peccatum sub pœna eundi Hierosolymam, &c. aut ingrediẽdi religionem, priori etenim casu inquit esse solũ vnum votum conditionale religionis, in quo nec ante, nec post adimpletã conditionem Episcopus dispensare potest: in secundo verò casu duo vota sunt; alterũ absolutum tale peccatum non cõmittendi, alterum conditionale & pœnale, quorum prius est principale, & posterius accessorium, & in vtroque antequam priusabsolutũ violetur, & per illius violationem posterius conditionale purificetur, Episcopum dispẽsare posse, quia accessorium sequitur principale, quod etiam in voto pœnali ante impletam conditionem probauit Aragon de iustitia & iur. q. 88. artic. 3. pagin. 998. hæc enim distinctio efficax non est, siquidem tàm in primo, quàm in secundo casu votum, licèt formam habeat conditionalis voti; nihilominus est pœnale, quoniam directè & absolutè non est votum religionis, nec peregrinationis, sed non ludendi, aut non adulterandi: pœna enim adiecta est; vt vouens caueretur, vel post factum, se ipsum castigaret, & ideò vtriusque voti vna est ratio, siue concipiatur cõditionaliter, siue sub pœna, cùm dẽ eadem re fiat, hoc est, non ludendi, vel à tali peccato præcauendi: quid namque interest, si conditio voti adijciatur, vel pœna in casu contrauentionis? vtroq; namque casu votum pœnale est ab intentione, quare super eo ante verificationem voti huiusmodi pœnalis, siue conditionalis Episcopus dispẽsare poterit: secus verò post, quanuis in vtroque casu contra Nauarr. & Soto, ante, & post pœnam cõmissam, & adimpletam conditionem, posse Episcopum disponere teneat, vt prædiximus, Frater Bartholomęus à Medina in sua instruct. confessor. fol. 87. † & quòd virtute bullę Cruciatæ, & iubilei possunt etiã tunc temporis huiusmodi vota per confessarios commutari, quia solùm Papa reseruauit sibi vota illa, quando sunt voluntaria: sed in his casibus non sunt huiusmodi, sed exosa: ergò, &c. Sed, vt prędiximus, opinio Soti verior & tutior est, quicquid cũ Corduba in additio. summę

de casos de conciencia, aliter distinguat fr. Ludouic. Lopez in suo instructor. conscient. 1. part. cap. 44. colum. 335. in principio: nihilominus tamē opinionē Methymnæ sequuntur plures graues viri, estque communis recentiorum in praxi, tàm Theologorum, quàm Iurisperitorum, quos refert & sequitur Henric. in sua summa Theologię moral. lib. 7. de indulgen. cap. 30. nu. 6. vbi quòd ob illorum authoritatem multi Episcopi frequenter dispensarunt, prælertim cū iunioribus scholasticis ita vouentibus: & hæc pars est probabilior, secundùm Magist. Aragon de iustitia & iur. q. 88. articu. 3. pag. 998. colum. 2. & est iam cōmunis, secundùm eundem eadem quæst. artic. 12. pagin. 1043. colum. 2. nempè q̄ Episcopus possit dispensare, & quilibet confessarius per bullas Cruciatæ commutare prædicta vota, etiam post adimpletam conditionem: secus si non sint pœnalia huiusmodi vota, sed purè conditionalia, quia tunc in eis solus Papa poterit dispensare.

54 At loquuti non sumus in præcedenti quæstione de votis sincerè conditionalibus, nempè quotiescumque homo ad rem aliquam affectus est, sed quia impedimentum sibi obstat, vel facultas nō suppetit, vouet sub conditione. Verbi gratia, Vt si quis voueat post mortē matris, quæ sibi erat impedimento, intrare religionem, aut post mortem patris, suppetentibus sibi numis, peregrinari; aut si sibi Deus tale beneficium contulerit, orphanam dotare, vel quid simile facere, & sic de cæteris: in his enim, quæ verè affectantur, ille poterit, qui aliàs, si absolutè vouerentur, dispensaret, non alius, nempè Papa in illis prædictis quinque votis reseruatis, vt optimè docet Soto libro. 7. de iustitia & iur. q. 2. artic. 1. vers. conditionale autem votum. &c.

SVMMARIVM.

§ *Simoniæ definitio siue descriptio, & num. 2. quòd effectus rei promissæ non requiritur ad simoniam internam, sed ad externam.*

3 Simonia est hæresis, quamuis simoniacus non sit propriè hæreticus, vt in num. 5. vbi quòd re ipsa & facto videtur profiteri errorem hæreticum, vt hic.

4 Simonia à Simone Mago nomē accepit, & quare: & in num. 6. vbi quòd fuit hæreticus, & num. 7.

8 Giezi famulus prophetæ Helisæi, fuit á Deo lepra conspersus, quia pecuniam recepit pro beneficio sanitatis, quod Helisæus contulerat Naamam leproso.

9 Spiritualia vendentes conformantur Simoni Mago intentione, ementes verò actui illi autem in actu Giezi imitantur.

10 Spiritualia gratis sunt concedenda.

11 Simonia duplex est, altera prohibita, quia simonia, altera simonia, quia prohibita, vt hic latè declaratur sigillatim.

12 Quicquid per simoniam acquisitum est, siue tēporale, siue spirituale, restituendum & resignandum est.

13 Nullitas collationis simoniacæ vnde proueniat.

14 Beneficium simoniacè acquisitum renuntiandum est cum fructibus, de quibus hic: & quid si per ignorantiam simoniacè sit acquisitum, num. 15.

16 Simonia est, si electione facta à maiori parte, aliquid detur contradicenti electionem de voluntate electi, etiam turbata, & cætera, vt hic.

17 Si simoniacus det aliquid consiliario ministrantis beneficium, ipso ministrante & beneficiato ignorantibus, an & quando sint simoniaci.

18 Recipiens ordinem vel beneficium, si aliquid dederit alijs, vt impetrent à prælato, hoc ignorante, committit simoniam. ac proinde tenetur, &c.

19 Receptum simoniacè, dissoluto pacto ante collationem rei spiritualis, restituendum est ei qui dedit.

20 Receptum simoniacè, simonia vtrinque exequutioni mandata, cui restituendum sit: & numeris sequentibus.

22 Simoniacus protinus nulla expectata sententia tenetur beneficium per simoniam acquisitum resignare, & nu. 28. & 29.

Collatio

23 Collatio beneficij simoniacè facta est ipso iure nulla ab initio, ac proinde nullum ius tribuit ei cui fuit collatum: & numeris sequentibus, quid in collatione ignoranti simoniam facta, vsque ad nu. 30.

25 Venditio rei alienæ est nulla, nec dominium ex ea transit, quamuis emptor eius bonæ fidei agere possit ad interesse.

26 Dominium non transfertur ex inutili cōtractu, & à iure reprobato, sequuta traditione, licèt secus sit in possessione.

27 Priuatio acquisiti non solùm est poena peccati, sed etiam quandoque est effectus acquisitionis iniustæ.

Retineri licitè non potest quod contrà voluntatem domini est acquisitum, ibi.

31 Simoniacus mentalis an teneatur ad restitutionem eius, quod accepit? latè hic, & in numeris sequentibus examinatur?

32 Vsura mentalis obligat ad restitutionem.

33 Retineri non potest cū bona conscientia id, quod tàm dare quàm accipere quid temporale est iniustum.

34 C. final. incip. mandato. de simonia. intellectus, & nu. 50.

36 C. fin. de simonia, loquitur in simonia prohibita iure positiuo, & in prohibita iure diuino, & in vtroque foro, vt in num. 37.

38 Simoniacus mentalis quare non teneatur ad restitutionem: vsurarius verò mentalis tenetur, plures rationes differentiæ assignantur: & numeris sequentibus, vbi n. 46. & 47 vna ratio noua, quæ & vera videtur, redditur.

39 Mutuum accipere sub vsuris, an & quando liceat: & numeris sequentibus.

40 Non licet inducere ad mutuandum sub vsuris, etiam ad id paratum.

41 Vti maleficio alterius etiam ad id parati ad tollendum malum non licet sine peccato.

42 Mutuum licitè simpliciter peti potest ab eo, qui non est paratus dare sub vsuris: quod si ille nolit gratis mutuare, sed sub vsuris, possū absque peccato mortali ab eo accipere sub vsuris, nisi ob finem mortalem accipiam.

43 Inducere alterum ad mutuandum sub vsuris licet, quando quis est constitutus in extremā necessitate, vt hic. Idem in consulente & inducente alium ad minus malum, ob aliud maius, certissimè aliàs perpetrandum euitandum, vt in numero. 44.

45 C. fin. de simonia, in. 2. parte, loquitur & procedit in acquisitis ab vtraque parte per simoniam mentalem.

47 Vsura mentalis est, qua mutuum speratur, & postea realiter obtinetur.

48 Simoniæ expressæ & mentalis differentia.

49 Datio vel acceptio potest esse illicita dupliciter, exterius & interius, vt hic latius declaratur.

51 Simonia mentalis est, quando intentio principalis in mente est dandi vel accipiendi aliquid pro spiritualibus, sine qua non fieret actio: secus si sit intentio secūdaria, sine qua actio fieret.

52 Nullus contrahit simoniam quantum ad ecclesiam ex sola voluntate, nisi aliquid superaddatur.

53 Quando, vel non, liceat iniusta impedimenta in spiritualibus pecunia remouere, & numeris sequentibus, vbi latè de ea re disseritur, & distinguitur.

57 Pro adipiscenda possessione rei spiritualis, an & quando licet pecuniam vel aliam rem dare? & numeris sequentibus, & ibidē an liceat eam accipere.

60 Conferens præbendam vel aliud beneficium cō sanguineo respectu consanguinitatis, an cōmittat simoniam, necne? & numer seqq.

62 Antistes, qui in proposito habet, aut omnia beneficia, aut pinguiora consanguineis conferre, etiam dignis, non est securus, & vix potest à peccato mortali excusari.

63 Conferens beneficiū consanguineo, vt se exoneret ab obligatione vel seruitio quo ei tenetur, simoniam committit.

64 Episcopus, omisso digniori, non debet eligere cō sanguineum minus idoneum.

65 L. 4. tit. 17. part. 1. intellectus.

66 Seruire prælato ea intentione, vel pacto, vt sacerdotium vel præbendam conferat, an sit simonia? & numeris sequentibus.

67 Episcopus, qui iustam mercedem temporalem suis famulis soluit, potest idoneis beneficia conferre.

70 Episcopus recipiens famulum cum certo salario annuatim præstādo, donec sibi prouideat de beneficio competenti, an simoniam committat? & numeris sequentibus.

74 Cardinalis, vel alius procurans beneficium alteri

teri propter donum vel seruitium ab eo receptum, ad hoc vt liberetur ab obligatione antydorali, qua illi tenebatur, an & quando committat simoniam?

77 *Renuntiatio beneficij, facta etiam in manibus inferioris, ea intentione, vt alij conferatur, nulla conditione vel pacto expressis, valet, & renuntiãs non admittit simoniam, etiam mentalem: & num. 76. & 77. vbi idem in confidentia simili, vel quòd resignatarius cedet in fauorem alterius à resignante nominandi, cessante pacto, modo, & conditione.*

78 *Motus proprij Pij V. de confidentia beneficiorum intellectus, & numeris sequentibus, præcipuè nu. 80. & 81.*

80 *Confidentia in beneficialibus, quædam est licita, & quædam illicita, vt hic latius declaratur.*

82 *Simoniam in foro exteriori probatur per coniecturas & præsumptiones, in foro autem cõscientiæ iudicatur per sol. m verit. tem.*

83 *Ancon. à Cordub. circa intellectum d. motus proprij improbatur.*

CAPVT XXIII.

De simonia.

1 ACturi de simonia circa nonnulla, priùs videamus quid sit simonia. Et quidem simonia est voluntas studiosa emendi, vel vendendi spirituale, vel spirituali annexum: ita glos. in summa. 1. q. 1. quam sequuntur omnes Canonistæ in rubrica de simonia, & Hostien. in summa ejusdem tituli, num. 1. & Theologi in. 4. distinctio. 25. probat, ac dilucidè explicat & defendit sãctus Thom. 2.2.q.100.artic.1.& Dominic. à Soto lib. 9. de iust. & iur. q. 5. articulo. 1. per totum, Caietan. in sua summa, verb. simonia, vers. ex eo autem, fol. 612. & ita tenent penè omnes Theologi ac Iuristę communiter, secundùm Siluestr. in summa, verb. simonia. 1. sequitur Armil. aurea in eodem verb. statim in princip. & glossa illa est recepta ab omnibus Canonistis & Theologis, secundùm Nauarr. in manual. Latin. cap. 23. num. 100. in princip. sequitur & declarat Petrus à Nauarr. lib. 2. de restitutio. cap. 2. n. 384. cum sequentibus, & eam videtur proba re. l. 1. in princip. tit. 12. partit. 1. vbi Gregor. Lopez in glos. *voluntad*, id notat: ex qua descriptione plurima inferunt accedũcunt authores prędicti, aliiq; ab eis relati apud ipsos videndi.

Illud tamen obseruandum erit, non esse necessarium definitioni communi prædictę addere ad verba illa, Studiosa voluntas, scilicèt cum effectu, vt existimauit addendum esse glos. in cap. quicũque studet. glos. 1. ibi: Vel intelligas hoc verbum, Studet, cum effectu. 1. q. 1. & in c. studet. glos. 1. eadem causa & quęstione, nec quod dicit Abb. Hostiensem sequutus in cap. nemo, de simonia. vt operę emptio subsequatur: hoc namque ad solam simoniam externam, id est, quoad
2 iudicium ecclesiæ, † quæ non iudicat de occultis, requiritur, non tamẽ quoad internam, hoc est, mentalẽ, & sic quoad Deum, cùm vtraque sit in foro interiori prohibita, ac pernam & alteram peccatum mortale admittatur; ideòque vtraque supra dicta definitione comprehenditur absq; prædicta additione, quæ in proposito necessaria minimè est, vt docẽt præfati authores, præcipuè Siluestet, Dominic. à Soto vbi supra, in vers. Panormitanus autem, & Nauarr. dict. numer. 100. & quòd simonia genere suo sit peccatum mortale, probat Soto d. libro. 9. q. 5. artic. 2. per totum. † Simonia
3 enim hæresis est, secundùm D. Gregor. Nazianzen. in cap. cùm liqueat. 1. q. 1. in quit enim: Cùm liqueat, hanc hæresim ante omnia radice perstifera subrepsisse, atque in ipsa origine sua Apostolica esse derestatione damnatam, cur non cauetur? cur non perpenditur? quia benedictio illi in maledictionem conuertitur, qui ad hoc vt fiat hæreticus, promouetur. & in c. eos, eadẽ causa & quæstione. dũ agitur de his, qui per pecunias manus imposuerunt, vel imponũt, dicitur: Tolerabilior est enim Macedonij, & eorũ, qui circa ipsum sunt, Spiritus sancti impugnatorum impia hæresis, illi enim creaturam & seruum Dei Patris & Filij Spiri-

Spiritum sanctum delirando fatentur: isti verò Spiritum sanctum efficiunt suũ seruum, vt ibi latiùs probatur: ad idem est text. Paschalis. II. in capit. penultim. 1. quæst. 3. vbi dicitur: Peruenit ad nos fama sinistra, quòd quidam Episcoporum non sacerdotibus proprię diœcesis decimas, atque Christianorum oblationes conferãt, sed potius laicalibus personis, militum videlicet, siue seruitorum, vel, quod grauius est, consanguineis: vnde si quis amodò Episcopus inuentus fuerit huius diuini præcepti transgressor, inter maximos hęreticos & antechristos non minimus habeatur, sicut Nicæna synodus de simoniacis censuit: & qui dat Episcopus, & qui recipiunt ab eo laici, siue pretio, siue beneficio, in ęterni incendij ignibus deputentur. Conducit etiam text. in cap. sicut. 6. in ordin. de simonia, in illis verbis: Sicut simoniaca pestis sui magnitudine alios morbos vincit, ita, &c. & in cap. sequenti in princip. ibi: Tanta est labes huius criminis, quòd etiam serui aduersus dominos, & quilibet criminosi admittuntur ad accusationẽ. Tex. etiã in cap. siquis pecunia. 79. distinct. vbi dicitur: Si quis pecunia, vel gratia humana aut populari, seu militari tumultu, sine concordi & canonica electione, & Cardinalium, & sequentium religiosorum clericorum fuerit Apostolicæ sedi intronizatus, non Apostolicus, sed apostaticus habeatur, &c. vbi glos. 1. quòd simonia largè dicitur hæresis. S. Thom. statim citãdus: latè Felin. in c. 1. de simon. & in c. scisitatus. nu. 7. de rescrip. Läber. de iur. patro. lib. 1.

4 Huius autem hæresis author fuit Simon ille Magus, de quo in Actibus Apostolorum. c. 8. dicitur, quòd postquã baptizatus fuerat in Samaria à Philippo Diacono, videns quòd per impositionẽ manus Apostolorum daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecuniãm, dicẽs: Date & mihi hãc potestatem, vt cuicumq; imposuero manus, accipiat Spiritũ sanctum: & quia hic primus post susceptũ baptismum credidit spiritualia esse venalia, ideò peecatum illud atque hæresis ab illo nomen accepit, vt à Simone simonia dicatur: ita in d. l. 1. titulo. 12. par. 1. vbi quòd hic Simon Magus fuit primus in lege noua Domini nostri Iesu Christi, qui voluit emere gratiam Spiritus sancti: secũdùm hoc ergo, vt inquit S. Thom. simonia hęresis dicitur, secũdùm exteriorem protestationẽ, quia in hoc ꝙ aliquis vendit donũ Spiritus sancti, quodammodo protestatur se esse dominum spiritualis doni, quod est hæreticum: & hæc est prima hęresis, quę post Christi in Cœlos Ascensionem in Ecclesia est orta, quam statim Beatus Petrus redarguit, dicens: Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum
5 Dei existimasti pecunia possideri. † Simoniacus ergo, etsi non sit propriè hęreticus, quoniam absque intellectus errore potest præ auaritia in hoc vitiũ labi, tamen re ipsa & facto profiteri videtur dominium Spiritus sancti esse penes hominem; qui est hæreticus error, vt voluit sanctus Thomas, & amplexus est Gratianus in cap. ventum est, in fin. 1. quæs. 1. dicens: Simoniaci etsi fidem tenere videantur, infidelitatis tamen per-
6 ditioni subijciuntur: † & quia Simon ille Magus nomen dedit huit vitio, fuit hæreticus, quia iudicauit donum Dei pecunia possideri, vt Petrus ait: & hoc iudicium erat hæreticum, vt diximus, ideò qui illum imitantur ex facto, etsi non imitentur in prauo intellectu, hæretici appellantur in iure, qui alioqui non sunt hæretici, quia simoniaci: Præterea ille Simon Magus, præter hoc ꝙ ab Apostolis Spiritus sancti gratiã pecunia emere voluit, dixit, ꝙ mũdus nõ erat à Deo creatus, sed à quadã superna virtute, secund. Isidor. in lib. etymolog. prout eũ refert S. Tho. 2.2.q.100.artic.1. ad.1.
7 ibi: Sciẽdũ tamẽ: † attamẽ propter hoc simoniaci nõ dicerẽtur hæretici, secund. Soto vbi sup. in fin. d. art. 1. dicentẽ, ꝙ Simõ ille propterea voluit Spiritum sanctum emere, quòd credidit esse venalẽ, & pretio ab Apostolis dari, vt constat
8 ex prædictis. † Præterea Giezi, famulus Prophetę Helisęi, fuit à Deo lepra perpe-

tua

tua percussus, quia pecuniam recepit pro beneficio sanitatis, quod Helisæus contulerat Naamam leprosо. 4. Reg. 5. l. 2. titul. 17. partita. 1. vbi quòd hic fuit primus, qui in veteri Testamento simo
9 niam commisit. † Illi igitur qui spiritualia vendunt, conformantur Simoni Mago intentione, in actu verò illi qui emere volunt: illi autem qui vendunt in actu, imitantur Giezi discipulum Helisæi: vnde venditores spiritualium, possunt dici non solùm Simoniaci, sed etiã Giezitæ, secundùm diuum Thomam
10 vbi supra, ad. 4. † Quod vltimum etiam dict. l. 2. Partitę probat, & quòd spiritualia gratis sint concedenda, vendique non possint, iure diuino, & authoritate Conciliorum latè probat Alfonsus à Castro lib. 13. aduersus hæreses, in cap. si monia, per totum, vbi de pœnis contrarium facientium.

11 Simonia prætereà duplex est: altera prohibita, quia simonia, id est iure diuino & humano prohibita: altera simonia quia prohibita, hoc est, solo iure humano prohibita, iuxta glossam celebrem & receptam in cap. ex parte. el. 1. de simonia, verbo, dimittere. & ibi per Doctores, & alibi secundùm Nauarr. in manuali Latino. capit. 23. numero. 100. versicul. secundo quòd duplex: quæ distinctio Doctoribus Canonici iuris solennis est, vt est videre apud Siluestrum in summa, verbo, simonia. §. 4. & multis Theologis, secundùm Dominicum à Soto libr. 9. de iustitia & iur. quęstio. 5 articul. 2. in versiculo, aliquantulo. ibi: Rationem, &c. vbi optimè eam defendit ab impugnatiouibus Durandi in. 4. distinct. 25. quæst. 5. latèque demonstrat esse simoniam contra ius merè positiuũ, atq; exẽpla vtriusq; supr. dictæ simoniæ pręfigit & specificat, probans insuper in columna præcedenti simoniam spiritualium donorum super naturalium, tã naturali iure, quàm diuino esse prohibitã. Exempla etiam vtriusque simoniæ ponit Nauar. vbi supr. dicens, quòd simonia prohibita, quia simonia, est voluntas emendi vel vendẽdi verè spiritualia, siuè à solo Deo sint data, vel instituta, siuè ab ecclesiastica potestate diuinitus accepta: quæ autẽ hæc sint, declarat in specie Dominic. à Soto vbi supra, in versic. simoniam spiritualium, & in vers. nihilominus. el. 2. y el. 3. Simonia verò, quia prohibita, est voluntas faciendi collationes, renuntiationes, præsentationes, vel recipiendi eas factas cũ conditionibus, modis vel pactis in alijs licitis, & etiam in his, nisi ab Ecclesia prohiberentur, & ita frequenter simonia committitur sine interuentu pecunię numeratæ, vel alterius rei ea æstimabilis. Spiritualia autẽ in triplici sunt differentia, vt inquit. l. 1. vers. *e las cosas espirituales*. tit. 17. partit. 1. quæ latè id declarat.

12 Obseruandum est etiam in hac materia, quòd quicquid per simoniam acquisitum est, restitui debet, quia neque qui spirituale emit, retinere illud potest, neque pretium ille qui vendidit: vnde resignare ille debet beneficium per. simoniam acquisitum, hic verò pretium, vel aliud munus quod eodem modo recepit, restituere, vt latissimè id agens resolui S. Thom. 2. 2. quæst. 100. articu. 6. per totum, & cum eo ac cæteris DD. Siluest. in summa, verb. simonia, numer. 13. vers. octauum, & Dominic. à Soto libr. 9. de iustitia & iur. quęstio. 8. artic. 1. per totũ, vbi id latè probat, non solúm iure Pontificio, per text. in capit. si quis Episcopus. & in cap. presbyterum. 1. q. 1. & in c. de hoc. de simon. & alibi sæpissimé, sed etiam iure diuino, secundùm illud Matthæi. 10. Gratis accepistis, gratis date: quod & antiqui tenent, quanuis Caiet. & Siluest. cũ Abb. contrarium in hoc vltimo sentiant, quos ibi refert in resp. ad 6. in vers. profectò ergo. Et quod contractus simoniæ iure naturali & diuino sit nullus, ac per consequens restitutio sit facienda, cum sancto Thoma probat D. Couarr. in regul. peccatum. 2. par. §. 8. nu. 8. quanuis fateatur esse communem
13 Doctorũ sententiã, † quòd nullitas collationis non est ex natura conuentionis simoniacæ, nec ex iure diuino, sed ex pœna tantum ecclesiastica: quod etiam dixi-

diximus supra, lib. 1. canon. quæstio. c. 9. nu. 16. & tenet Petrus à Nauar. lib. 2. de restitut. c. 2. num. 398. &. 403. & 409. & quod prædiximus de restitutione, quòd sit de iure diuino & naturali, probat etiã nouissimè Arag. in. 2. 2. q. 100. pag. 1132.

14 Beneficium autẽ in præfata specie resignandum est cum fructibus, non solũ perceptis, sed etiam his qui percipi potuerunt à possessore diligenti, deductis expensis factis causa fructuum, atque illis fructibus, qui aliàs expensi sunt in vtilitatem ecclesiæ: & hoc non solùm in pœnam peccati, sed etiam ratione iniustæ acquisitionis eius, qui scienter & propria sponte simoniacè accepit ecclesiasticum beneficium: sicut ille, qui emit
15 rem aliquam ab eo qui vendere non potest: † si verò eo nesciẽte nec volẽte, per alios alicuius promotio simoniacè procuratur, caret quidem ordinis exequutione, cùm primùm id resciuerit, & tenetur resignare beneficium quod est consequutus, cum fructibus stantibus, quia consumptos bona fide, restituere non tenetur, nisi fortè inimicus fraudulẽter pecuniam daret pro alicuius promotione, vel nisi ipse expressè contradixerit: tunc enim non tenetur ad renuntiandum, nisi fortè postmodum facto cõsenserit, renuntiãdo quod fuit promissum, secundùm D. Thom. Soto, & Siluestrũ vbi sup. num. 13. in princip. in vers. octauum, est communis Theolog. secundũ D. Couarr. in regul. peccatum. 2. part. §. 2. num. 7. & latissimè Petrum à Nauarr. de restitutio. lib. 2. c. 2. num. 414. cum sequentib. & præcipuè nu. 429. expressa l. 17. tit. 17. part. 1. & Aragon vbi supr. pag. 1135. vers. est aliud dubium. Addit Silue-
16 ster vbi sup. d. num. 13. in princip. † quòd si electione iam facta à maiori parte, detur aliquid contradicenti electionem, vt quiescat de voluntate electi, etiam turbata, est simonia, & resignare tenetur, etiamsi contradictio esset iniusta, & à fortiori, si electio non erat facta: & similiter si ante electionem Petri, detur pro eo pecunia ab alio, eo ignorante, imò etiam eo contradicente, etiam si aliàs erat eligendus, est simoniaca electio, nisi hoc fuisset dolosé factum in dispendium electi, ne ex dolo reportetur commodum: ipse tamen Petrus non erit propriè simoniacus, licèt teneatur secundùm iura prædicta renuntiare: secus si data est post electionem ipsi confirmatori pro confirmatione, vel benedictione, aut consecratione, contradicente electo, vt in capit. sicut tuis. de simonia, vel etiam eo ignorante, quia nihil ei nocet, nisi recesserit à sua prohibitione, vel nisi posteà consenserit soluendo pecuniam, vel reddendo solutam; vel nisi es-
17 set cõsanguineus. † Quòd si aliquis amicus accipientis beneficium, dederit aliquid consiliario ministrantis rem spiritualem, ipso, & similiter accipiente ignorantibus, ministrans & accipiens non erunt simoniaci, sed amicus, & consiliarius, nisi sciant, & non contradicant, vt cum alijs resoluit Siluester in summa, verbo. simonia. num. 18. & Armil. aurea eodem verbo, simonia, num. 7.

18 Similiter recipiens ordinem, vel beneficium, si aliquid dederit alijs, vt id impetrent à prælato, hoc ignorante, cõmittit simoniam, & tenetur beneficium sic impetratum resignare, ordineque sic susceptо non vti, vt probat expressè l. 17. in versicul. *e fazese*, &c. titul. 17. partita. 1. vbi Gregorius Lopez in gloss. vltima quærit, an hoc restringatur ad illos ministros Episcoporum, quorum ministerio vtuntur in conferendis beneficijs, vel ordinibus, seu alijs spiritualibus, vel etiam procedat in quibuscũq; alijs ministris eorumdẽ? Et tãdem in hoc vltimo inclinat, dicens verius & tutius videri, ex text. in capit. quicquid. 1. quæstion. 1. & capit. fin. 1. quæstione. 5. indistinctè loquentibus, & dicta l. 17. ibi: *A algunos omes.* & l. 18. statim sequenti, ibi: *A algunos omes de casa del Obispo*: quod probo, quando tali via habuit quis ordinem vel beneficium.

19 Dubium tamen est, cui & quomodò sit restitutio facienda in proposito? Et quidem quando ante rei spiritualis collationem præcedẽs pactum dissoluitur,

etiam

etiam si pretium fuerit solutum, procul dubio restitutio pretij est ei facienda, qui pretium dedit, vt probat Caietan. in sua summa verbo, simonia, pag. 616. in fine, quem sequitur Nauarr. in manuali Lati. cap. 23. num. 103. Cordub. in suo quæstio. lib. 1. q. 32. Ludouic. Lop. in suo instruct. conscient. 1. part. capit. 107. cui sit restituenda, in principio, estque receptissima omnium atque indubitata sententia. Dubium autem versatur eo casu, quo simonia exequutioni vtrinq; mandata sit, nempè & collatione prębendæ, & so-
20 lutione pretij. † Et in hoc diuus Thom. vbi supra ad. 4. tenet, quòd pecunia vel possessio, vel fructus simoniacè accepti debent restitui ecclesiæ, in cuius iniuriâ data fuerint, non obstante quòd prælatus, vel aliquis de collegio illius ecclesię fuerit in culpa, quia eorum peccatũ non debet alijs nocere: ita tamen, vt quantũ fieri possit, ipsi qui peccauerunt, inde commodum non consequantur: si verò prelatus, & totum collegium sint in culpa, tunc debet cum authoritate superioris, vel pauperibus, vel alteri ecclesiæ e-rogari: & quòd ecclesiæ restitutio fieri debeat, probat expressè text. in cap. de hoc. & in cap. audiuimus. de simon. l. 12. in versic. *otro si*. tit. 17. part. 1. probat etiã text. in Authẽt. de sanctiss. Epis. §. si verò laicus. & in. §. si autem secularis. collatione. 9. glos. optima, verb. restituant. in d. cap. de hoc. & ibi DD. communiter, tenet etiam Medina in suo cod. de restitu. q. 2. fol. 7. versicu. deinde. & in hoc omnes consentire videntur, secundùm Soto vbi supra. d. q. 8. art. 1. in versic. de simonia verò, ibi: Omnes enim: quòd restitutio pretij, vel sit facienda ecclesiæ, per prædicta iura, aut pauperibus, quia restitutio malè acquisitorum pauperibus adiudicatur per diuum Augustinũ in cap. non sanè. 14. quæst. 5. & in vers. ad quartum. inquit, illud de fructibus prædictum à diuo Thoma, verissimum esse, secundùm antiqua iura, nunc autem iã se mos habet Romanus, vt Papæ obtingant ad suos sustinendos apostolicos sumptus: quare cũ illo potest super eis fieri compositio, obtinerique ab illo remissio: communem etiam probant Siluest. in summa, verb. vsura. num. 20. & summa Armill. aurea verbo, restitutio. num. 17. & 19. & inquit D. Thom. 2. 2. q. 32. artic. 7. in concluſ. & in responsione, quòd acquisitum per simoniam, non debet restitui ei qui dedit, quia meretur illud amittere, sed accipiens tenetur in eleemosynas elargiri: sequitur Cordub. vbi sup. & hęc est communis resolutio. Dominicus autem à Soto vbi sup. in versicul. de simonia, ibi: Attamen si res, &c.
21 † censet ita distinguẽdum, nempè vt post condemnationem quidem procedat cõmunis precedens sententia, quæ habet, vt restitutio pretij, vel muneris accepti per simoniam, fieri debeat ecclesiæ, vel pauperibus, aut quẽadmodum Papa iusserit: ante condemnationem verò, dum crimen non est in iudicio delatum, sed in foro conscientię latet, restitutio facienda sit ei, qui dedit, vt ibi latè probat: inde inferens, quòd qui tale pretium recepit, perinde atque vsurarius debet absq; vlla mora, nullaque expectata iudicis sententia, restituere illud, tanquam alienum, cuius dominium non habet, dum modò cautionẽ accipiat, ne postea cùm fiscus resciuerit, cogatur iterũ soluere: quanuis illi, qui dedit, minimè repetitio iure permittatur, quandoquidẽ re cognita, pretio multabitur; quod autem sanctus Thom. vbi supr. dict. q. 100 articul. 6. in respons. ad 1. asseruit, quòd hic non possit repetere pecuniam, quã turpiter dedit, licèt alius iniustè retineat, intelligi debet modo prędicto, nẽpè in publico foro & iudicio, nam priuatim ante condemnationem arbitratur Soto, vt prædiximus, eidem esse restituẽdum: & hanc opinionem Soti sequitur Ledesmius in. 2. 4. q. 18. artic. 5. versicu. colligitur secundo. circa finẽ. fol. 264. colum. 3. in princip. & frater Barthol. à Medina in instructione *de casos de conciẽcia*, fol. 168. & frater Angles in suis floribus Theologic. quæstion. in. q. quis restituere, &c. difficultat. 14. in. 11. & 12. dub. pag. 195. & sequenti, & ex professo eam

eam probat atque defendit Ludo. Lop. vbi supra, versi. secunda cõclusio, vbi intelligit D. Thomam contrarium tenentem, prout alij Thomistæ interpretantur, post condemnationem iudicis, & nõ ante. Tandem dicit, quòd si ante cõdemnationem quis sequutus opinionẽ D. Thomæ pauperibus sic acceptum, & non dantì restituisset, non esset culpandus post factum, nam sequutus est opinionem probabilem: addo ego, & communem, eritq; hoc verum indubie: distinctio tamen prędicti Domini. à Soto profectò verissima mihi videtur, & secundùm hodierna tempora cõmunis etiam modernorum, & iuxta eam consulendũ ante factũ, præcipuè si ille qui dedit, esset pauper, & sibi non sufficerẽt sua, vel etiam si dedisset ex ignorãtia, vt ex Hostiens. ex misericordia permittit Siluester vbi supra, verb. simonia. num. 20. in versi. posset tamen: nihilominus his etiã cessantibus, adhuc ante condẽnationẽ ei, qui dedit, esset restitutio faciẽda, iuxta prædicta Soti, & modernorũ opinionẽ.

22 De restitutione autem prębendæ longè diuersa ratio est, secũdùm Soto, quia neuter eius dominus est, videlicet nec Paulus resignans, nec Petrus, cui per simoniam resignatur atq; confertur: quoniam dum Prælatus secundùm suã æstimationem huic contulit, illi simpliciter abstulit: Petrus igitur ratione simoniæ retinere illam minimè potest, sed nulla expectata sententia, protinus tenetur resignare huiusmodi prębendã: quia eius non est legitimus possessor ratione iniustæ acquisitionis, siue acceptionis. Idẽ probauit Nauar. consi. 21. nu. 5. & cõsi. 35. nu. 2. & nu. 7. de simon. cum Abb. recepto secundùm eũ. Hoc autem procedit secũdùm iura antiqua, vt per ipsum ibi in fin. Hodie autẽ attento motu proprio Pij V. incipit cum primum, edito anno. 1566. & est constitut. 5. inter eiusdem Pij V. constitutio. fol. 9. & 12. secus est in foro conscientiæ ante condemnationẽ, secundùm eundem Nauar. consi. 34. per totum, de simon. dicemus infra in fine huius quæstionis.

23 Fit igitur ex supradictis, collationem beneficij simoniacè factam esse ipso iure nullam, nullumque ius ab initio in sacerdotio acquisiuisse eum, qui sic beneficium habuit per simoniam ab eo, vel ab altero eo sciente commissam, sicque ipso iure esse eum beneficio priuatum, ac proinde etiam in animæ iudicio teneri, vt prædiximus, beneficium dimittere, fructus que omnes restituere, etiam iam consumptos: quod apertissimum ac verissimũ est hodie (scilicet ante cõstitutionem Pij V. præd.) per constitutiones Martini V. in Concilio Constantiensi, & Pauli Veneti. II. in titulo de simonia inter extrauag. communes, vbi deciditur, simoniacum etiam occultum nullum ius ab initio acquirere in beneficio, quod per simoniam habuit, & electiones, & omnes alias prouisiones dignitatum, personatuum, & beneficiorum Ecclesiasticorum simoniacè factas esse nullas ipso iure, vt post alios aduertunt Dominicus à Soto vbi supra d. libr. 9. de iustitia & iur. quæstion. 8. articul. 1. in respons. ad quæstion. Gregor. Lopez in. l. 12. in glos. *Es vedado*, in versic. hodie, titul. 17. partit. 1. & D. Couarr. in regul. peccatum, de reg. iur. in 6. in. 2. part. §. 8. num. 7. Nauar. in manual. Latin. cap. 23. num. 105. ad fin. & nos latè supra lib. 1. Canonic. quæstio. cap. 9. num. 1. & 7. quanuis apud veteres ante præd. constitutiones controuersia esset super hoc, cuius meminit Couar. vbi supra, in versi. apud veteres: & Nauar. nouissimè consi. 60. per totũ, & consi. 61. n. 7. de simon. cõtra supradictos, & alios probet, sed post extrauag. Pij V. præd. aliud est, vt prædiximus, & etiã ante illã

24 Secus videtur dicendum in collatione beneficij simoniacè facta ignoranti, hęc namque valida esse videtur ipso iure, donec in pœnam criminis à iudice rescindatur ratione iniquę & illicitę acquisitionis, vt probatur expressè in. c. penul. de elect. & in. cap. nobis. & in capit. ex insinuatione. de simon. nec quo ad hunc ignorantem præd. Pauli Veneti constitutio obstat, quia interim ha-

bet titulum coloratum, vt tradit Gomez in regula de triennal. poss. quæst. 12.versicul. & ista quę dicta fuerunt.Et hinc est,vt postquam hic ignorans sciuerit præd.simoniam admissam, teneatur etiam in foro animæ beneficium illud dimittere,fructusque non consumptos bona fide reddere,vt prędiximus, anthore diuo Thoma. 2. 2. quæstion. 100.articul.6.ad quartum,cum cæteris supra citatis.

Nihilominus tamen verior sententia mihi videtur contraria, imò quòd collatio beneficij simoniacè facta alicui vitium simoniæ ignoranti, etiam iure humano nulla sit ab initio, & ideò per iudicem exteriorem cogendum eum fore beneficium dimittere cum fructibus à die scientiæ & malę fidei perceptis & percipiendis, & qui eo tempore nondum fuerant consumpti, licét percepti essent ante criminis scientiam, atque item ab eo die statim teneri ad dimittendum beneficium sibi collatum, secũ dùm omnes, vt in specie nostra probauit latè D.Couarr. vbi supra, numer.8. & hoc non quidem in pœnam criminis,sed quia ex natura rei iure ipso naturali hæc acquisitio impediatur diuina voluntate,sine qua spiritualia vendi non possunt,& sic titulus fuit nullus,& ideò ad restitutionem fructuum ante scientiam criminis perceptorum, modò hi consumpti non fuerint bona fide, tenetur iuxtà diui Thomæ, & sequacium sententiam: & inquit Gomezius vbi supra,quòd ille qui obtinet beneficium per simoniam per alium commissam ipso ignorante, ipso iure est priuatus titulo, & tenetur illud cedere cum licentia superioris, secundùm Abb. & modern.de iur.patr.quos citat,quorum dicta in hoc approbauit Rota,vt ibi per eum:sicuti nec res vendita alicui ignoranti venditorem eam non potuisse vendere,ei acquiritur ab initio. Si enim materia vendibilis non est, vt constat, nihil refert quoad valorem tituli, quòd emptor bona fide emerit, aut eam habuerit:bona namque fides ementis rem alienam absque domini consensu, vel possidentis rem aliquam ex titulo nullo,tantum eum defendit, dum ipsa bona fides manet:at accedente mala fide, statim restituere eam possessor tenetur, nec est expectanda iudicis sententia.

25 Prætereà bona fides ementis rem alienam, non validat titulum ab initio nullum ex defectu dominij venditoris, quod nó transijt in emptorem: tametsi emptor possit agere in temporalibus ad interesse contra venditorem rei alienæ, vt in. l. rem alienam. ff. de contrahend.empt.l.alienum. C. de furtis.l.19. & l.54.titul.5.partita.5.tradunt optimè Matthæus de Afflict. in decis. Neapol. 369.numer. 2. & 3. Anton. Gomez de empt.& vendit.num.8. Roland.à Valle consil.60.nu.56.cum sequentibus, volum. 4. & Medin. in suo cod.de restit. quæst.37.per totam:quod enim alterius est,absque suo facto & voluntate ab eo auferri non potest. l. id quod nostrum. cum simil.ff.de reg.iur.Idq, fortius procedit in re non vendibili, vt sunt spiritualia:si enim secus fiat, nulla est vendi
26 tio,ac per consequens traditio siue collatio:† ex inutili enim cótractu,& à iure reprobato, nó transfertur dominiũ: argumento.l.non dubium.cum simil.C. de legibus,& quòd in temporalibus ex contractu à iure reprobato,sequuta traditione non transferatur dominium,licèt secus sit in possessione, probat latè cum communi Ant.Gom.in. l.45. Tauri.num.24.

27 Hæc eadem sententia verior efficitur ex sententia D.Thom.d.art.6.ad tertiũ dicentis, hoc quòd aliquis priuetur eo quod accepit,non solùm esse pœnã peccati,sed etiam quandoque esse effectum acquisitionis iniustę, puta cum aliquis emerit rem aliquam ab eo,qui vendere non potest. Prætereà, vt inquit ibi diuus Thom.in respõsione ad quæstionẽ, nullus potest licitè retinere id, quod contra voluntatem Domini acquisiuit: veluti si dispẽsator de rebus domini sui daret alicui cõtra volũtatẽ & ordinationẽ domini sui, ille qui acciperet,licitè retinere

retinere non posset: Dominus autem cuius Ecclesiarum prælati sunt dispensatores & ministri,ordinauit vt spiritualia gratis dentur, vt Matthæi.20.cauetur:ergo qui muneris interuentu spiritualia quæcunque consequitur,ea licitè retinere non potest:ex natura igitur rei,& non in pœnam criminis,vt diximus,præd.acquisitio impeditur:igitur bona fides accipientis parum refert. Fauet etiam alia doctrina eiusdem diui Thom. communiter recepta, & quidem verissima, de qua supra meminimus,dum d.articul.6.ad.4.tenuit,hunc, qui beneficium habuit ex simonia, ab alio eo inscio commissa,teneri etiam an
28 te sententiam ad restitutionem, † quia etsi pœnę legali locus non sit in foroco scientię ante iudicis exterioris condemnationem, cùm tamen hæc acquisitio impediatur,non quidem in pœnam criminis, sed ex natura rei, vt ex eodem Thom.probauimus,consequitur,restitutioni esse locum, etiam ante iudicis condemnationem seu declarationem: quod & sequitur Nauarr. in manual. cap.17.num.32.in versi.non obstat tertio,vbi aliam reddit rationem, quam colligit ex vtroque Thom. Medina & Soto, nempe quòd hoc acceptum fuit pro spiritualibus,quę nullam æstimatio
29 nem habent,† quia gratis necessario dari debent,& quanuis secundùm Couar. vbi supra d.num.8.versicul.non me latet, frequentiori Doctorum sententia receptum sit,quòd collatio beneficij simoniacè facta,non ex natura ipsa conuentionis,sed in pœnam criminis nulla sit,quasi voluntas accesserit conferentis,qui beneficium Ecclesiasticum dare potuit,tametsi hæc datio admissam habeat iniquitatem,ob prętensam æstimationem spiritualis ad temporale: quod maximè refragatur verbis S.Thom.supradictis, nihilominus verior & tenenda est sententia ipsius diui Thomę,quia conferens, cuius voluntas accessit in collatione beneficij simoniace factà, minimé sic,id est per simoniam, sed gratis beneficium Ecclesiasticum dare potuit,vt probauimus supra.

30 Superest vt ad iura pontificia supra pro priori parte adducta respódeamus. Et quidem ipsa referenda sunt ad reuocationem facti, quæ potius declaratio quædam est, quàm reuocatio iuris, vt tandem iudex pronuntiet,eam collationem,quatenus ita facta est,reuocandam esse, & reuocari: ac declaret ab initio nullam fuisse:sæpissime enim hæ declarationes apud iura Pontificia nouę quędam reuocationes appellantur: ita respondet Couarr.vbi supra,numer.8.versicul.igitur Pontificiæ decisiones,&c. Fortasis igitur secundùm ipsum iura humana hunc habere poterunt sensum, vt collatio beneficij facta per simoniam ignoranti,sit ex propria vi & natura nulla,quanuis statim huic ignoranti per iura humana noua fiat,& à labe simoniæ immunis collatio ad tempus vsq; scientiæ & malę fidei, atque ad effectum vt percipere valeat eiusdem beneficij fructus,eosque absque fraude consumere: hæc vt prædiximus,ante nouam extrauag.Pij V.rectè procedunt,post eam verò secus,etiam in eo,qui per se simoniã cómisit, vt infra dicemus etiam in fin. huius quęstionis.

31 Verùm illa quæstio se offert nobis hîc discutienda, an simoniacus mentalis possit tuta conscientia retinere quicquid simoniacè acquisiuit, vel teneatur ad eius restitutionem? verbi gratia, de illo qui præbendam suscepit, si citra pactum crediderit se eamdem per simoniam recipere, videlicet, vel quia collatorem spe pretij allectum arbitratur eandem ei contuliſſe, vel quia munera promiserat praua intentione,quæ etiam eadem intentione receperat,vtrùm teneatur resignare præbendam: & pariter Prælatus, quicquid ea mente receperat,restituere. Et vt res planior fiat,sciendum est,simoniã mentalem duplicem esse,alteram, quę neq; peruenit ad conuentionem,neq; ad datio-
nem,& de hac nemo dubitat nõ esse

locum restitutioni in ea, quandoquidem nihil datum vel acceptum fuit, licèt de prauo animo pœnitentiam huiusmodi simoniacus agere debeat. Alteram, quæ licèt mente concepta, peruenit tamen ad dationem citra omnem conuentionem, quarum vtraque est peccatum mortale, vt præmisimus: & de hac vltima est nostra quæstio an obliget ad restitutionem. Et in primis pro parte affirmatiua, quòd obliget ad restitutionem, illud fortissimum & penè indissolubile argumentum stringere vi
32 detur,† nempe quòd vsura mètalis tantùm, quæ huic simoniæ mentali simillima videtur, obligat ad restitutionem, vt in capit. consuluit. vbi communis, de vsur. & communis in capit. final. de simon. est communis doctrina secundùm Siluestr. in summa verb. vsura, numer. 20. refert plurimos eam sequutos, atque communem esse professus Petrus à Nauarra libr. 3. de restitution. capit. 2. numer. 209. cum sequentibus, quanuis ipse contrarium probet: latè per Nauar. in capit. 1. 14. quæstion. 3. id quod omnes fatentur: ergo idem dicendum est in simoniaco mentali, nempe vt ad restitutionem teneatur: quod probatur, quia qui mutuum dat, propterea tenetur vsuras restituere, quod gratis mutuare debeat, iuxta illud, Mutuum dantes, nihil inde sperantes, &c. Prælatus autem iure diuino eodem pacto spiritualia conferre debet, quia dispensator est, non dominus, iuxta illud, Gratis accepistis, gratis date. Quo fit, vt restitutio ex vtraque parte hactenus sit de iure diuino, quod in tali diuina prohibitione vendendi, & emendi fundatur, sicque iure diuino est impedita tam translatio rei spiritualis pretio receptæ, quàm dominium eiusdem pretij: ergo eodem iure est in simonia restitutio iussa, vt maxima probabilitate pollet. & ita antiqui semper crediderunt, vt cum Soto prædiximus contra Caietan. & Siluestr. Si igitur iure diuino est iussa restitutio in simonia, tunc Ecclesia nullatenus facere potuit, vt simoniacus mentalis, puta credens aliquid sibi datum in pretium, dominium acquireret: licèt secus foret, si translatio eiusdem dominij solo iure Ecclesiastico esset impedita, vt Caietan. in summa verbo simonia, & cum eo communis existimat: potuit siquidem Ecclesia illud impedire interueniente pacto: permittere autem vbi nullum intercederet, quia etsi spiritualia iubeantur gratis dari & recipi, nihilominus ex sua natura sunt pretio æstimabilia: quare qui pretium sua sponte pro illis conferret, peccaret quidem contra diuinam prohibitionem, & nihilominus dominium transfertur, nisi vbi translationem eius Ecclesia impediuerit: attamen probabilius esse contrarium, antiqui existimarunt, vt prædiximus, nempe quòd iure diuino in simonia fuerit impedita dominij translatio vtrinque, ac proinde restitutio iussa: simoniacus igitur mentalis ad restitutionem tenebitur, sicut vsurarius mentalis. Quòd si obijcias, non obid vsurarium teneri ad restitutionem, quòd mutuum gratis fieri debeat, sed quia secùs vsum pecuniæ vendat, qui nullius per se est pretij: idem de re spirituali conuincitur, nam neque hæc quidem, vt omnes fatentur, est pecunia æstimabilis: quia licèt natura sua sit æstimabilis, saltem vbi præbenda vel sacerdotium est fructiferum, nihilominus tamen hæc vendibilia non sunt, quia prælati Ecclesiastici sunt meri dispensatores rerum dominisui, qui gratis id facere cunctis iussit, non verò sunt domini: ergo nec tanquam domini, nec tanquam dispensatores dominium pretij acquirunt, & multo minus accipientes sacerdotium vel præbendam per simoniam.

33 Vlterius hæc pars comprobatur ex regula illa generali, quæ habet, quòd quando, tam dare, quàm accipere aliquid temporale, est iniustum, nó potest sic acquisitum retineri cum bona conscientia, vt docet S. Thom. 2. 2. q. 32. art. 7. in

7. in conclusione, & in responsion. ad quæstion. & ibi Caietan. in princip. articul. Idem Caieta. quæstion. 100. articul. 6. in princip. & cæteri communiter Theologi. Sed id quod acquiritur ex mente simoniaca, est iniquum atque illicitum vtrinque, ergo cum bona cõscientia retineri non potest.

Et in terminis per prædicta & alia (quæ ommitto) hanc primam partem probarunt Ioann. Maior in 4. distinction. 15. quæstion. 1. articul. 7. Adrianus quodlib. 9. Hëric. quodlib. 6. quæst. 26. Ioan. à Medina in suo cod. de restit. capit. de vsur. restit. §. in. 2. versicul. iam ad rationes, fol. 148. colum 2. & latè Dominic. à Sot. lib. 9. de iustit. & iur. quæst. 8. artic. 1. ad sextum, vsque in finem, dicens quòd quousque eum, vel Ecclesia, vel sapientes aliud docuerint, ipse sibi aliud persuadere nequit, & respondet ad sanctũ Thomam d. quæstion. 100. articul. 6. ad sextum, tenentem contrarium, loqui nempè in illo simoniaco mentali, qui intendit pretio dare aut accipere rem spiritualem, verè tamen non dat, & sic in prima specie simoniæ mentalis, quam prædiximus, in qua nihil datum vel acceptum fuit, & proinde in ea omnes consentiunt restitutioni minimè locum esse, quia nihil est quod restitui possit. Eamdem sententiam tenet etiam frater Barholom. à Medina in sua instructione confess. libr. 2. capit. 14. §. 21. Et tenentes hanc opinionem respondent ad text. in cap. fina. de simon. incipienti, mandato, quo communis contraria sententia expressè probata videtur, nempe vt per Maiorem vbi supra, & per Adrian. vbi supra, cuius intellectum refert & sequitur Soto vbi supra, nempe quòd illic Summus Pontifex non decernit, † de simonia
34 mentali non esse necessariam resignationem spiritualium, aut temporalium restitutionem, sed imò contrarium docet, si rectè textus legatur, non verò, prout communis facit, præmissa vera facti specie huiusmodi: Quidam dato pretio praua intentione, absque pacto tamen, recepti fuerunt ad religionem, & forsan dederant monasterio aliquam præbendam, & insuper aliquod temporale, posteà verò compuncti Romam miserunt, vt cum illis fieret dispensatio. Papa misit mandatum, vt eadem fieret: Abbas autem dubitauit posteà de extensione mandati quoad duo: primò, vtrùm extenderetur facultas dispensandi vsque ad Abbates, vt ipse posset cum illis dispensare: secundò, vtrùm extenderetur ad dispensandum super resignationibus, ne ex alter utra parte fierent, vt scilicet conuentus resignare non teneretur, sed omnia posset retinere, quæ monachi contulerant. Ad vtrumque respondet Summus Pontifex affirmatiué, ita dicens: Mandato nostro recepto, vt cum monachis, qui per simoniam dato aliquo (scilicet munere, tam temporali, quàm spirituali) locum in monasterio sunt adepti secundùm constitutionem generalis Concilij (videlicet Constantiensis, vt in capit. quoniam, eodem titulo de simonia) & infra: Consultationi tuæ breuiter respondentes dicimus, mandatum Apostolicum (id est mandatum dispensandi) ad Abbates extendi (vt scilicet ipsi valeant dispensare) & ad resignationes spiritualium & temporalium: itaque verbum, extendi, fertur in hoc quod sequitur, vt sic debeamus legere: Extendi ad Abbates, vt ipsi possint dispensare, & ad resignationes, tam temporalium, quàm spiritualium, si modò nullum interuenit pactum, nempe vt Abbas possit dispensare, ne resignatio, tam temporalium, quàm spiritualium, quæ alias necessaria erat, fiat: ait enim Papa, quòd in illo casu, id est facta dispensatione, delinquentibus sufficit per solam pœnitentiam suo satisfacere Creatori: ergo non excludit, quin dispensatione non præcedente ex natura simonię facienda esset illic, tan resignatio spiritualiũ, quàm restitutio temporalium: quandoquidem dispensatio fuit necessaria: itaque hi authores alio modo legunt illum

textũ, quàm littera communis & vulgata editio habet, delẽdo notam rubeam, quæ paragraphum & diuisionem significat, positam post verbum extendi, & ante illa verba, Et ad resignationes, &c.

35 His tamen omnibus non obstantibus, sententia sancti Thomæ quæstion. 100. articulo. 6. ad. 6. & communis omnium prope Theologorum, ac Canonistarum est in contrarium, imò quòd indistinctè datum vel acquisitum ex simonia mentali, nullo pacto, tacitè, neque expresse, intercedente, non fit in iudicio Ecclesiæ, nec in animę interiori restituendum, nec beneficium sic receptum resignandum, ex textu expresso in d. capit. final. de simonia in 2. parte. vbi ad literam sic dicitur, loquendo in simonia mentali. Et ad resignationes spiritualium, & temporalium, quæ nullo pacto, sed affectu animi præcedente vtrinque taliter acquiruntur: in quo casu delinquentes sufficit per solam pœnitentiam suo satisfacere Creatori, eos pro simonia huiusmodi non teneri: idem probat. l. 5. versiculo. *Pero si*, titulo. 17. partita. 1. vbi dicitur, *Pero si alguno diesse don, ò presente, quier fuesse grande, ò pequeño, con intencion de ganar por el cosa espiritual, ò si el que lo recibiesse, la diesse por razon de aquel seruicio, qualquiera dellos que lo fazen desta manera, caen en pecado de simonia de voluntad, porque no fue fecho en ella pleyto ninguno: e porende el que recibiesse beneficio, ò orden, en esta manera, o otra cosa espiritual, puedela retener, e non ha porque la renunciar, solamente que haga penitencia del yerro que fizo, porque la gano assi*, & ibi Gregorius in glossa, *Simonia de voluntad*, hoc tenet, allegans d. capit. final. de

36 simonia, † qui textus non solùm loquitur in simonia, quia prohibita, & sic in simonia, quæ est de iure positiuo (prout in ea tantùm, non verò in prohibita quia simonia, & sic in simonia prohibita iure diuino, voluit Hostiensis in summa de simonia. numer. 1. & Henricus de Gandau. quodlib. 6. quæstion. 26. & summa Angel. verbo simonia. numer. 7. in princip.) sed etiam in simonia contra ius diuinum, vt constat ex eo textu, dum loquitur in simonia, quæ committitur pro religionis statu & admissione, ad religionem, pro quo vsurpatur locus in monasterio de quo ibi: constat autem diuino iure prohibitum esse, vt spiritualis religionis statutus vendatur, cum sit spiritualis status à Christo constitutus, vt patet ibi: Si vis perfectus esse, vade & vende, &c. & prętereà statim in d. capit. final. subtexitur mentio resignationis spiritualium, quare ibi procul dubio de simonia, quæ est contra ius diuinum, sermo habetur: & ita meritò Hostiensem & sequaces contrarium tenentes improbant Caietan. super Thom. d. quæstion. 100. articul. 6. versicul. ad hoc dubium, ibi: Mihi videtur, & Siluester in summa verb. simonia, numero. 20. cum Ioanne Andrea, & Panormitan. quos refert: & prętereà idem probauit Soto vbi supra, ad sextum, in versicul. vnde Hostiens. & Nauarr. in manual. Latin. capit. 23. numer. 102. versicu. quinto, ibi: Tum quia illud caput, &c. & pro hac parte videtur multum astringere d. l. Regia, ibi: *E porende el que recibiesse beneficio, ò orden en esta manera, o otra cosa espiritual, puedala retener, &c.*

37 Simuliter etiam textus ille in d. capit. final. de simonia. in. 2. parte procedit, nedum quoad forum Ecclesiæ exterius, & quoad eius pœnam, sed etiam quoad forum conscientiæ, vt patet ibi, In quo casu delinquentibus sufficit per solam pœnitẽtiam suo satisfacere Creatori. Si ergo sufficit Creatori per solam penitentiam in simonia mentali satisfacere, non tenetur ad aliud in foro conscientiæ, vt Deo satisfaciat, puta ad resignationem vel restitutionem: non igitur tenentur mentales simoniaci ex naturali, & diuino iure, nisi ad pœnitentiam, quia peccant mortaliter, & sunt in statu damnationis æternæ, quandiu perseuerant

rant in tali malo animo, sed non tenentur ad resignandum aut restituendum taliter accepta, per prædicta, vt optimè explicat ac resoluit contra alios Caieta. vbi supra, in versicul. alij dicunt, ibi: Sed hæc responsio, dicens quòd sic communiter seruari videtur, & est communis secundùm Decium in capit. ex parte. el. 1. numer. 6. de officio delegat. licèt ipse velit ibi contrarium: sed communem sequitur Nauarrus vbi supra, versicul. procedit etiam, contra Ioann. à Medina vbi supra, quem ibi increpat, & ampliat textum etiam alijs modis. Probatur igitur manifestè in illo text. præfata opinio communis, quam fundamus, nihil addendo, vel delendo, sed stando eius literæ communi cum sua nota rubea, quæ paragraphum & diuisionem significat, & semper adhibita fuit, maxima namque esset audacia aliud dicere. Secundò pro communi opinione Theologorum, & Canonistarum, de qua principaliter agimus, est etiam text. in capit. tua nos. de simonia. in versiculo si verò purè, ac sine pacto vel conditione qualibet offerat, ibi, Huiusmodi receptio fieri poterit absque scrupulo simoniacæ prauitatis, & posteà ibi: Quia nobis datum est de manifestis tantummodò iudicare, quem text. simul cum d. capit. final de simonia, ad hoc allegauit Decius in d. capit. ex parte. el. 1. numer. 5. & Siluester in summa verbo. simonia. numero. 5.

Quibus fit, vt communem prædictam sententiam ex text. in d. capit. fina. sic sanè eum intelligentes vsque in hodiernum diem probauerint semper glossa, & ferè omnes Doctores Canonistæ, ac Theologi, vt asserit, & latissimè probat & defendit, respondens fundamentis contrarijs, D. Nauarr. in commentarijs d. cap. final. num. 12. & sequentibus de simonia, & iterum in d. manuali cap. 23. numer. 102. Eamdem sequutus est latè probans Caietan. vbi supra, dicens, quod sic communiter seruari videtur. Communem etiam eam fatetur Soto vbi supra, licèt contra eam teneat, & sequuntur prætereà omnes sũmistę verbo simonia, vbi Angel. de Clauas. eodem verb. 7. in princip. testatur communem, & alij plurimi authores, quos omnes referre laboriosum potius esset quàm necessarium, siquidem in confesso est omnium hanc esse receptissimam sententiam, paucissimis demptis, atque (vt existimo) verissima & tenenda ex prædictis, quam latissimè sequitur, probat ac defendit Petrus à Nauarra libr. 2. de restitutione. capit. 2. numer. 392. cum sequentibus, & probata est d. l. partitæ, cuius. l. conditores sequuti sunt communem præd. intellectum d. capit. final. de simon. intelligentes eum esse procul dubio verissimum ac communem, expressamque mentem ac decisionem Ecclesiæ: minimè igitur sunt mutanda, quæ certam interpretationem habuerunt, vt in. l. minimè. cum simil. ff. de legibus. Superest modò, vt res in tranquilla quiete remaneat, vt respondeamus fundamentis contrariæ opinionis, & præcipuè ad primum (quod omnes maximè torquet, vt pote difficillimum, nempe de vsurario mentali, qui ad restitutionem tenetur) plures enim assignantur à Doctoribus rationes differentiæ inter vsurarium mentalem, & simoniacum mentalem, quare ille teneatur ad restitutionem, hic verò mi-

38 nime, † quæ quidem non satisfaciunt, Vnde Abbas in d. capit. final. inquit, non esse idoneas ante ipsum redditas, nec approbat quas ipse reddit, & meritò, quia vltima quæ sibi præstantior cæteris videtur, dum habet, textum illum loqui de illo, qui non dat, vel facit temporarium principaliter pro spirituali, sed minus principaliter & secundariò pro spirituali, vera quidem non est, siquidem agit textus ille de simonia, quæ est peccatum mortale, vt prædiximus, quale non est facere aliquid minus principaliter, & secundariò pro spirituali, vt per Nauarr. d. capit. 23. numero. 101. & 102. versicul. quinto, & inquit Ioannes Andreas

ib. quòd ratio iusta illius decisionis ab authore petenda erit, & nihilominus quamdam differentiæ rationem assignat, quam improbat Soto vbi supra, ad sextum, in versi. Ioan. Andreas: sed & summa Angeli vbi supra, inquit, quòd rationes differentiæ assignatæ à Doctoribus in proposito sunt inefficaces, & solùm ita esse, quia ius declarauit; sed nō bene dicit, quia iura non declarant sine ratione, cum subalternentur Philosophiæ naturali, secundum Siluest. vbi supra, num. 20. qui aliam rationem assignat, nempe quòd ea quæ restituēda sunt ratione simoniæ, non sunt restituenda necessariò vigore naturalis aut diuini iuris, sed de consilio solùm, vt ibi probare nititur, addens, quòd si aliqua obligatio restituendi est, procedit à lege humana, quæ mentalem simoniacum nō obligat ad restituendum, sed tantùm conuentionalem: hæc autem ratio non est omnino vera, aut saltem firma, & inconcussa, vt vidimus supra.

Ego verò duas rationes differentiæ, quæ cæteris omnibus vrgentiores vidē tur, referam. Prima est Caiet. vbi supra, quia scilicet mutuarius nō animo donandi sponte, nec voluntariè, sed inuitus, necessitate pressus, ad redimendam vexationem, vsuras mentales soluit, est enim ibi voluntarium mistum inuoluntario, vt patet ex 3. Ethicorum, & ideò eas recipiens tenetur ad restitutionem: quod autem datur simoniaco mentali, datur voluntariè, datur enim animo emendi vel vendendi, constat namque, quòd tam emere, quàm vendere, sunt contractus voluntarij, absque inuoluntario misto, vt patet ex 5. Ethicorum, & sic tota diuersitatis ratio est inter voluntarium, & inuoluntarium. Nec obstat quod aduersus hanc Caietani rationem replicat Soto vbi supra, dicens, quòd ita inuitus simoniacus videtur conferre pretium, sicut vsurarius, mallet siquidem ille gratis spiritualia accipere, vt iure diuino aliter tenebatur gratis conferre, quàm aliquo pretio vel munere temporali à se præstito: quia respondet Caiet. & Nauar. quos sequitur Petrus à Nauarra vbi supra, numer. 402. cum sequent. quòd ad hoc vt consensus dantis impediat restitutionem, non sufficit quòd mallet habere gratis, quàm pretio, quoniam alioqui etiam omnis venditor teneretur restituere pretium ementi, vt ibi latius probāt. Alia ratio est eiusdem Nauarri, quam efficaciorem supradictis existimat ipse, nempe quòd vsura bene soluitur, & malè recipitur, nam vsuram soluere, non est peccatum. cap. debitores. de iureiurand. recipere autem sic. c. quoniam. de vsur. & qui malè recipit ab eo, qui bene dat, tenetur id restituere danti. cap. non sanè, cum glos. 14. quæst. 5. at qui per simoniam mentalem accipit ab eo qui malè dat, bene suscipit, ob ignorantiam malæ intentionis, aut saltem accipit à malè dante, & consequenter nemini tenetur illud restituere, maximè si prēstitit id propter quod datum est. Adhuc tamen obijci potest huic rationi, quòd vsuras soluere tunc licet, & debitor tenetur, cum iurauit eas soluere, secus alias, vt in d. capit. debitores, est ibi notatis.

39 Prætereà non semper licet cuiquam sub vsuris mutuum accipere: in hoc enim seruanda est huiusmodi communis omnium distinctio: Inducere aliquē ad mutuandum sub vsuris non licet, quia cooperaretur peccato alterius: accipere tamē mutuum sub vsuris, ad propriam necessitatem subueniendam, vel ob aliam iustam causam, ab eo qui paratus est hoc facere, licitum est: hæc est aurea doctrina sancti Thomæ communiter recepti, tam à suis, quam à nostris, in 2.2. quæstion. 78. artic. 4. inducere enim quempiam ad malum nemini licet, præcipuum enim genus cooperandi ad malum, est ad illud mouere & excitare: cùm ergo fœnerari malum sit, minimè tale propositum, quod ipse non habet, conijcere potest: vti tamen peccato alterius in bonū, nihil absurdi habet, nam & Deo hoc est in vsu, vtitur enim peccato nostro in bonum, vt in exemplis de quibus per infra citandos, qui præd. doctrinam

doctrinam diui Thomæ, & sequuntur, & optimè explicant, nempe Caietan. in proprio loco: idem Caietan. lib. 17. respons. 14. responso, & in summa verb. vsura, Siluest. eodem verbo. el. 7. numer. 1. Armill. aur. in eodem verb. numer. 38. Dominic. à Soto lib. 6. de iustitia & iur. quæst. 1. artic. 5. Nauar. in manual. Latin. capit. 17. numer. 262. & 263. glos. fin. & DD. in cap. debitores. & præcipuè Felin. ibi numer. 6. & 7. plures Doctores citans, de iure iur. DD. omnes in cap. super eo. de vsur. D. Couar. in capit. quamuis pactum. de pact. in. 6. in. 1. part. relect. §. 1. numer. 10. versi. qui petit, latissimè Michael à Palacio in sua praxi Theologica, de contract. & restit. lib. 4. capit. 10. per totum. Anton. à Cordub. in sua summa *de casos de conciencia*, quæstion. 5. in. 5. corolar. & Thesaurus Christianę relig. cap. 67. nume 29. Imò, vt constat ex plerisque supradictorum, non solùm nō licet inducere ad mutuandum sub vsuris illum, qui non est paratus hoc facere, sed etiam eum qui ad hoc est paratus, vt colligitur ex diuo Thom. vbi supra, in
40 conclusio. dum generaliter dicit, † non licere quemquam ad mutuandum sub vsuris inducere: quanuis enim accipere ad vsuram licitum sit, non tamen petere vt sibi ad vsuram detur, quia est petere aliquid, quod alius sine peccato facere non potest: quod numquam licet, & sic inducere eum ad peccandum, quantumcumque paratissimum, vt in specie docent Caietan. vbi supra, & Florentin. in sua summa in. 2. part. titul. 1. cap. 9. §. 4. & Nauarr. vbi supra d. numer. 262. & Palacio d. capit. 10. in versi. vnde non est, & clariùs in versi. porrò autem, vbi cum 42
Caietano probat, nefas semper esse inducere aliquē ad vsuras, vel quoduis peccatum, etiam paratissimum ad peccandum: vnde nefas, secundùm eum, erit dicere vsurario, vel sedenti ad mēsam fœnebrem, Da mihi mutuum sub vsura, quia istud est inducere eum ad vsuram,
41 & item in reliquis. † Sic videmus verius ac receptius esse, non posse quem sine peccato vti alterius maleficio ad tollēdum malum ab alio, vel à se, licèt illemaleficus paratus sit illud exercere, quia petitio ista, & vsus huius operę, est directè consensus in peccatum, quia per illud maleficium, tolli malum non potest, aliter quàm cum peccato mortali: quisquis enim ab aliopetit, vt faciat id, quod sine peccato facere non potest, peccat, quia sic petens consentit iniquitati alterius, inducēdo illum ad peccatume: etenim etsi ille paratus esset, non tamen hoc particulare maleficium fuisset operatus, licēt ille petijsset, vt rectè cum Siluestro & alijs deducit ac probat D. Couarr. vbi supra, numer. 10. in prin. Ita in proposito dicendum est, vt non liceat etiam paratissimum ad vsuras mutuare, eum ad hoc inducere, quia inducens per hoc consentiret eius peccato, quandoquidem hoc ipse creditor sine peccato facere non potest: accipere autem ab huiusmodi homine sic parato mutuū sub vsuris, eum non inducendo, bene licet, secundùm doctrinam sancti Thomæ, & communem vbi supra, & ita sunt intelligendi ac interpretandi & supplendi, si qui fūt, authores qui incautè aliud dixerint, nempe posse peti mutuum sub vsuris ab eo qui paratus est ad mutuandum sub eis: inducere enim eum, vel ab eo petere sub vsuris, minimé licet, quia cooperaretur peccato ipsius, vt est prædictum: sed petere simpliciter ab eo mutuum debet: quòd si ille renuat sine vsuris dare, tunc licebit sub vsuris accipere, vt inquiunt D. Thom. & communiter omnes eum sequuti, & nominatim Caietan. & cęteri, præcipuè Cordub. vbi supra.

Ab illo etiam, qui non est paratus dare sub vsuris, licitè possum petere mutuum simpliciter: quòd si ille nolit gratis mutuare, sed sub vsuris, possum absq; peccato mortali ab eo accipere sub vsuris, nisi ob finem mortalem accipiam, & etiam absque peccato veniali, si ob iustam causam accipiam, aliàs secus, quia peccabo mortaliter aut venialiter, iuxta qualitatem causæ, vel finem ob quem accipio, veluti si ad luxum, vel ob vanitatem,

tatem,& ludos veniales, aut vt eius negociatione diuitias accumulem, vt constat ex præcitatis, qui etsi in specie hominis non parati sub vsuris mutuare minimé loquantur, eadem tamen ratio & fortior est in hoc, quàm in illo, præterquàm quòd generaliter loquuntur: imò & Nauar. vbi supra, in vtroque loqui videtur: licitè enim in vtroque casu petit quis rem, quæ non solùm sine peccato, sed & cum merito fieri potest: si autem vsurarius non vult dare mutuum sine vsura, culpa est ipsius, non autem petentis, qui petit ab altero, quod ille, si vellet, sine peccato, & cum merito facere posset: quæ ratio æquè militat in non parato, sicut in parato hoc facere: † est tamé casus, in quo licitum est inducere alterú ad mutuandum sub vsuris, nempe quando quis est constitutus in extrema necessitate, poterit enim tunc inducere ad mutuandum sub vsuris eum, qui sine illis mutuare non vult, iuxta Innocent. receptum in cap. super eo. de vsur. secundùm Nauarr. vbi supra, numer. 263. quia hoc non est proximum ad peccandum inducere, sed cósulere vt minus peccet, hoc est potius peccatum vsuræ, quàm si homicidium committat, quod licitú est, vt in cap. si quod verius. 33. quæst. 2. sequuntur Angel. Siluest. & Caiet. eosq; referens Nauarr. d. num. 263. † Idem in cónsulente & inducente alium ad minus malum ad maius euitandum; quod certissimè alias perpetrandum esset, rectè probauit Caietan. & Soto, atque Palacios vbi supra, in versi. argumentum autem: & Magister Aragon in diuum Thom. 2. 2. quæst. 78. art. 4. pag. 711. col. 1. quia qui consulit minus malum, ne deterius contingat, non facit malum, sed bonum, videlicet hominem iam paratú ad maius malum, inducere ad minus malum, qui nulla ratione aliàs poterat à suo malo auocari, qui enim eum sic auocat, non consentit in malum minus, neque vult illud, verùm collatione maioris arcédi mali, bonum putat inducere alium ad minus malum.

43

44

45 Denique text. in d. c. final. de simon. in. 2. part. loquitur & procedit de quæsito ab vtraque parte per simoniá mentalem, vt patet ibi, Vtrinque taliter acquiruntur: id quod fatetur Nauarr. vbi supra d. num. 102. versi. quinto, ibi: Tùm quia aperte agit, ergo malè datur, & malè accipitur: quicquid contrarium nouiter & minus bene tétauerit tenere Magister Aragon in. 2. 2. quæst. 100. pagin. 1734. cum sequent. versi. quod mihi: népe in simonia mentali pretium restituendum esse, non verò beneficium resignándum: quod est contra d. text. & contra communem Doctorú sententiam, cui tripliciter, sed nulliter ipse ibi nititur respondere.

Vnde meliùs fugit difficultatem (si vera loqueretur) Petrus à Nauar. lib. 3. de restit. cap. 2. num. 216. cum sequentibus, sustinendo & probando contra cómunem, cum aliquibus quos refert, dicens sibi verisimam videri oppositam sententiam, nempe quòd vsurarius mentalis non teneatur ad restitutionem, & ibi nititur respondere ad. c. consuluit. de vsur. sed re vera ille text. rectè probat communem sententiam, veriorque illa est, præterquam quòd receptissima sit: vnde esset temerarium ab ea discedere in iudicando & consulendo.

Nihilominus tamen, quanuis hæc ita se habeant, & nulla concludens ac peremptoria ratio differentiæ assignetur in hoc inter vsurarium mentalem & simoniacum huiusmodi, assentire humiliter debemus declarationi summi Pontificis, licèt rationem qua ille motus fuerit, non attingamus. argumento text. in cap. ego solis. 9. distin. credentes non defuisse illi rationem sufficientem ita declarandi, tametsi ipsa nobis adhuc non innotescat, vt fatemur: hoc tamen nihil impedit, quin communis sententia probanda sit, quandoquidem ipsa expresse ad literam approbatur in d. c. fin. in 2. part. de simon. qui tex. cùm hoc disponat in simoniaco mentali, & text. in d. c. consuluit, cum communi, de vsur. aliud in vsurario mentali, quilibet horú textuum in suo casu absque dubio seruandus

uandus erit, quandoquidem diuersus est vnus ab alio, licèt rationem differentiæ sufficientem non expresserint.

46 Sed ne videamur in hoc omnino deficere, excogitabã ego minimus scriptorum, an posset hęc ratio differentiæ inter prędicta iura assignari, trahendo rẽ à suis principijs, & sic considerando originem prohibitionis vsuræ, & simonię, ita vt ex modo, & verbis prohibitionis colligamus rationem diuersitatis, nempe quòd vsura in mutuo iure diuino, nõ solum conuentionalis, sed etiam mentalis est prohibita, vt patet Lucę 6. Mutuũ dantes, nihil inde sperantes: non itaque licet pro mutuo aliquid etiam mente

47 sperare: † vsura enim mentalis est, qua mutuum speratur, & poste à realiter obtinetur, vt colligitur ex Ioan. à Medina in suo cod. de restitutio. in quæstione de vsur. restituend. §. in secundo, in prin. & ex Thesaur. Christian. relig. cap. 67. nu. 23. & 24. & ex cæteris omnibus hac de re agentibus: vnde meritò vt si contra fiat, hoc est corrupta mente mutuetur, aliquid inde sperãdo, & posteà illud recipiatur, sit restituendum in animę iudicio, quia contra præceptum diuinum id fit; vt manifestè Ecclesia verba Euangelij relata interpretatur in. c. cósuluit, de vsur. dicens, Consuluit nos tua deuotio, an ille in iudicio animarum quasi vsurarius debeat iudicari, qui non aliàs mutuo traditurus, eo proposito mutuã

48 pecuniã credidit, vt licèt omni conuentione cessante, plus tamen forte recipiat, &c. Verùm quia quid in hiscasibus tenendum sit, ex Euangelio Lucæ manifestè cognoscitur, in quo dicitur: Date mutuum, nihil inde sperantes, huiusmodi homines pro intentione lucri, quam habent (cum omnis superabundantia prohibeatur in lege) iudicandi sunt male agere, & ad ea quæ taliter sũt accepta restituenda in animarum iudicio efficaciter inducendi.

At verò iuris diuini prohibitio simoniæ non fit nominatim de spe aliquid

49 temporale pro spirituali accipiendi, sed de actuali simonia expressa, vel signis inter partes intellecta, vt patet Matthei 10. vbi commemoratis donis spiritualibus Dei, dicitur, Gratis accepistis, gratis date: non itaque adiecit, Nihil inde sperantes, sicut in mutuo dictum est. Similiter nec id exprimitur in cæteris authoritatibus noui & Veteris Testamenti, quibus Dominic. à Soto. lib. 9. de iust. & iur. quæst. 5. artic. 2. versi. hic primũ omnium, & Alfons. a Castro lib. 13. aduersus hæreses. cap. simonia, per totum, probant, simoniam spiritualium donorum iure diuino esse prohibitã: meritò igitur, vt quanuis pessima sit simonia mentalis, nihilominus tamẽ cum expresse & in individuo non sit iure diuino inhibita, sicut vsura mentalis, quod Ecclesia declarauit in d. cap. fi. de simon. vt ipsa simonia mentalis ad restitutionem non obliget, sed sufficiat pro peccato Creatori per solam satisfacere pœnitentiam.

Cætera quæ huic primo fundamento, de quo agimus, adiecimus de prohibitione trãslationis dominij eius quod datur per simoniam, quòd sit de iure naturali ac diuino, insuper & restitutio iussa, non obstant: quoniam etsi absque controuersia id esset, quod diffitemur, quandoquidem, vt vidimus, est contra communem, adhuc communi sententiæ non nocerent, siquidem procedunt in simonia expressa, hoc est cum pacto tacito vel expresso, non verò in mentali tantùm, † quæ etsi vtroq; iure sit prohibita sub pœna peccati mortalis, nihilominus quoad restitutionẽ in hoc differunt, quòd in mentali iure diuino nõ inuenitur iussa, & iure positiuo expresse reperitur excusata: cui iuri positiuo standum est, quando non reperitur expressum contrarium iure diuino.

Ad secundum fundamentum pro cõtraria parte supra adductum ex regul. S. Thom. respondemus, quòd datio vel acceptio potest esse illicita dupliciter. Vno modo secundúm ipsam formam exterioris actus, quem significat, tam datio, quam acceptio, † & cùm actus dandi, vel accipiendi ex sua exteriori forma est venditio, emptio, & huiusmodi.

Alio

Alio modo ex ſolo interiori affectu,puta quia actus exterior ſecundùm modũ & formam exterius habet rationem donationis gratuitæ,ſed ex ſolo affectu interiori habet rationem venditionis. Regula igitur ſupra poſita ,cui nunc reſpõdemus ,intelligitur de datione,& acceptione illicita primo modo,& non ſecundo,quoniam primo modo datio & acceptio eſt per ſe illicita . Secundo autem modo eſt illicita per accidens,quia non ex modo & forma exteriori , ſed ex adiuncta mala intentione. Idem igitur dicendum eſt in materia ſimoniæ, vt reſpondet Caiet.vbi ſupra,in verſic. & ad primam.

Nec reſponſio Soti ad S. Thom. ad ſextum,nempe quòd loquatur in ſimonia purè mẽtali ſine traditione, aliquid præſtat,ſiquidem ex diuo Thom. contrarium cõſtat,dum agit, quòd huiuſmodi mentalis ſimoniacus pœna exterior Eccleſiaſtica non puniatur , vt abrenuntiare teneatur:ergo præſupponit manifeſtiſsimè , traditionem eſſe factã, aliàs nullum ad eſſet dubium . Quare ſecundùm Petrum à Nauarr. de reſtit. lib. 2. cap.2. num.400.ridendum videtur,intelligere diuum Thomam,prout eum intelligit Soto:& Sotum in hoc etiam carpit Aragon vbi ſupra , pagin. 1134.verſi.non eſt.

50 Non etiam obeſt intellectus ac litera Adriani & Soti ad d. cap.final.de ſimon.aſsignatus ; is ſiquidem potius ex capite eſt,quàm conformis literę communi illius textus, quandoquidem iubent demi ac deleri,tùm punctum qui eſt ad finem verbi,Extendi,tum notam rubeam,paragraphum ac diuiſionẽ ſignificantem,vt eum tex. in ſuam ſententiam trahant:quod haud licet,nec conuenit conſtructioni, & vero ſenſui d. tex. vt inquit Nauarr. vbi ſupra,præcipué quia poſt illam notam rubeam huiuſmodi ¶ ,adeſt ſtatim,Et,cum litera.E. magna,tãquam principium alterius ſententiæ:ipſi vero prẽd.E.paruam faciũt, quaſi præcedentium connexam,contra perpetuam conſuetudinem Gregorij IX. hucuſque ſeruatam.Denique quia ſecundùm prauum eorum intellectum, verba,Eos pro ſimonia huiuſmodi non teneri,non poſſunt ſalua ratione rectę conſtructionis ſuſtineri, quod & nouiſſime contra Sotum aduertit & probat Aragon vbi ſupra,pagi. 1134. Quare verius eſt legendus text.ille ſecundùm cõmunem literam,quam ſupra retulimus, vt aduertit & latè diſſerit Petrus à Nauar.vbi ſupra d.lib.2. de reſtitutio.cap. 2.num.395.cum ſequentibus. Supereſt igitur ex omnibus ſupradictis ſatis probata ac defenſata communis ſententia tenenda,quæ habet, ſimoniacum mentalem ad reſtitutionem minimè teneri in neutro foro,eorum quę ſimpliciter abſque pacto traduntur,corrupta tamẽ mente.Circa hoc tamen aduertendum
51 erit, ꝛ tunc eſſe ſimoniam mentalem, quando intentio principalis in mente eſt dandi vel accipiendi aliquid pro ſpiritualibus, id eſt ſine qua non fieret actio,quia tunc eſt ſimonia , & per eam admittitur peccatum mortale: ſecus verò ſi ſit intentio ſecundaria , id eſt ſine qua actio fieret,quia tũc ſecundùm omnes non eſt ſimonia , etiam coram Deo, eo namque caſu non datur temporale pro ſpirituali,vel è contra,quia remoto temporali,nihilominus daretur ſpirituale, vel è contra , vt teſtatur Siluester in ſumma,verb.ſimonia,num. 5.poſt alios ſummiſtas contra ſummã Angelic.non tamen cauſa alicuius actionis eo ſolum dicitur principalis quod non fieret actus ſi illa non interueniſſet,vt ex pluribus rectè probat Nauar.conſil.9. de ſimon.n. 3. Quo fit ſecundũ ipſũ ibi nu. 1.& 2.q̃ nõ eſſet ſimoniacum reſignare aliquem ſum beneficium principaliter, vt det alicui idoneo,cũ ſpe minus principaliter concepta quòd erit ei gratus, ſine qua non renuntiaret:cauſa igitur impulſiua non inducit ſimoniam,licèt aliàs id non fieret,vt per plura exempla probat Nauar.in manual.cap. 23. num. 100.& ſequitur idem conſil. 10.num.8. de ſimon.& latius conſil.23. per totum de ſimon.vbi quòd licet dare vel accipere

pere aliquid temporale minus principaliter , & tanquam pro cauſa impulſiua, & excitatiua pro ſpiritualibus, etiam ſi ſine ea non fieret actus , dummodo ille fiat principaliùs ob aliam quàm illam.

52 Secundò obſeruandum erit , quòd quantum ad Eccleſiam & humanum iudicium nullus contrahit ſimoniã quacumque voluntate,niſi aliquid ſuperadatur,vt in d.cap. tua nos. & in d.c.fin. & hoc intelligendum eſt pacto expreſſo vel tacito,quia quocunque modo innoteſcat quòd quis dederit,vel acceperit tẽporale pro ſpirituali , eſt ſimoniacus,vt in cap.& ſi quęſtiones.de ſimon. Silueſt.vbi ſupra d.num.5.verſic.quantum ad Eccleſiam,vbi quid conſiderandum ſit , ſi dubitetur , vtrùm gratis,vel corrupta intentione datum ſit : ſi verò ſola voluntate & mente corrupta principaliter datum vel acceptum ſit , tunc eſt verè ſimonia mẽtalis , ob quam peccatum mortale admittitur,non tamen obligatio eſt reſtituendi,per ſupradicta.

53 Rurſus obſeruandum erit,quòd licet antequam alicui acquiratur ius in Epiſcopatu , vel quacunque dignitate , vel præbenda per electionem,vel prouiſionem ſeu collationem , ſimoniacum eſſet aduerſantium obſtacula pecunia redimere : tamen poſtquam ius alicui acquiſitum eſt,licet per pecuniam iniuſta impedimenta remouere , ſecundùm S. Thom.2.2.quæſt.100.articul.2.ad quintum , quem ſequitur Dominic. à Soto lib.9. de iuſtit. & iur.quæſt.6.artic.1.ad quintum.verbi gratia : Si aliqui obſtarent , ne electus confirmatorem adiret, aut in poſſeſsionem mitteretur.Eamdẽ bimembrem doctrinam diui Thom.ſequutus eſt Siluester in ſumma , verb. ſimonia.num.3.& 13. & in ſecundo membro eam probauit Angel. in ſumma verb.ſimonia.2.nu.10.& vterque intelligit,quando dans certus eſt de iniuſtitia,quæ ſibi fit:ſecus ſi eſſet in dubio. Eamdem doctrinam diui Thom. in eodem.2.membro ſequitur ad literam Magiſter Palac. lib. 2. de contractib.& reſtit.cap.7. verſi. hæc autem quæ prędiximus,pagi.146.& in vtroque Guid.Pape deciſ.1.ad fin.Petrus Rebuff.in praxi beneficiorum,titul.de ſimon.in reſignatione adhib.num. 17. cum ſequentibus,dicens,quòd non poteſt dari pecunia vel aliud temporale pro beneficio conſequendo & acquirendo,etiam ſi daretur pro vexatione redimenda , vt in cap. ad aures.& in cap.Matthæus.de ſimonia.cap.ſignificaſti.de electione.Pro iure autem quæſito tuendo & retinendo licet in ſequentibus caſibus.Primò, quando is , qui vult redimere vexationem,haberet bonum ius & certum : ſecus ſi dubium:tex.in cap.dilectus. el. 1. de ſimonia.cap.vllus.1.quæſt. 1. Abb.in cap.cum pridem.de pact. & Felin. in d. cap.dilectus.l.3.circa finem,verſi. *La ſexta es*,ibi: *Quando algun clerigo ſe trabaja ſin derecho ſobre ſu beneficio, è el da alguna coſa porque le dexen eſtar en el en paz*,tit.17.par. 1.& certum ius habere dicitur,ſi à conſultoribus ei conſultum fuerit ius ſuum eſſe præcipuum:ſed in hoc videat vnus quiſque,ne vllo modo habeat conſcientiam læſam,vel dubiam,ſed eam habeat cum ſinceritate ſecuram, & trãquillam omnino,ne ſe ipſum decipiat.Secundò, quando is cum quo litigarem,eſſet perſona valde potens, cõtra quam vix aut nunquam poſſem victoriam obtinere, ſecundùm Panormit.& Felin. in d.cap. dilectus.& Palac.vbi ſupra.Idem eſſe dicit Rebuff. vbi ſupra, ſi non eſſet potẽs in diuitijs,ſed fauore,aut calumniarum plenus,tunc enim licitum eſt redimere vexationem , etiam dando pecuniam, vel recipiendo, iuxta gloſſam in d.cap. dilectus. verb.accepit , ibi: Sed verius. Tertiò,quando modicum daret,vt pote pro bullis , aut expenſis factis in illis conſequendis,aut pro collatione ab ordinario facta,& tunc poterit etiam dari pecunia collationis. Quartò,pro poſſeſsione acquirenda , & pro iure meo tuendo,liceret etiam dare,& in caſibus præmiſsis,vbi iniuſtè à potẽte quis opprimeretur , & illam facilè non poſſet conſequi,ſecundùm Inocent. in d.cap. ad aures,alioqui ſi ſimpliciter eſſet permiſſum

missum dare pro prouisione beneficij, fieret fraus legi, quia nunquam daretur pro beneficio, sed pro possessione, & ideò tutius est hoc casu, cum quis vult redimere vexationem, & dare pecuniã, vt hoc faciat cum beneplacito Papę, & sola signatura sufficiet, secũdùm ipsum Rebuff. imò requiri interuẽtum authoritatis Summi Pontificis in hoc casu, præsupponit Thesaur. Christian. relig. cap. 61. num. 20. ad quem locum se remittit cap. 62. num. etiam 20. Sed quod prę diximus, quòd antequam alicui acquiratur ius in Episcopatu, vel quacunq; dignitate, vel prębenda, per electionem vel prouisionem, seu collationem, simoniacum esset aduersantium obstacula pecunia redimere, & sic primum membrũ doctrinæ S. Thomæ supra relatæ limitat Dominic. à Soto d. lib. 9. de iustit. &
54 iur. quæst. 6. art. 1. ad quintum, † quando quis ante electionem, ne dignitatem peteret, te incarceré obtruderet, aut electorum quemlibet, ne te eligeret, tunc enim pecunia posses illam redimere iniuriam: secus verò si per ambitũ & subornationem te procuraret excludere: quod iterum probauit d. lib. 9. quæst. 7. art. 1. in versi. postrema denique dubitatio, dicens, quòd cùm quis per vim aut fraudem impeditur præbendam petere, vt si quis te vi detineret, ne ad competendum canonicatum pergeres: aut si timeres aliquem falsa de te sparsurum, vt tuam electionem impediret, licitum est hoc pretio redimere: quandoquidẽ qui cunque idoneus tale habet quæsitum ius: secus si quis putaret prę alijs candidatis dignitate pollere, & ideò putaret iniuriam ab electoribus pati contra suũ honorem, si non eligeretur, & idcirco electoribus, aut alij intercursori pretiũ porrigeret, quia hoc nõ licet, vt ibi per eum. Nam etsi quisque ius habeat petẽdi, non tamen par ius habet, vt eligatur, sed hoc debet manere in libero arbitrio eligentium. Caueat igitur prudentissimus quisque hoc sibi palliamentũ prętexere, esset enim vera emptio spiritualis: nec polliceri licet pensionem super futuram præbendam, etiamsi exprimeret de consensu Papæ, totum enim hoc esset temporali spirituale cómune emere: secus in permutationibus & resignationibus: possum siquidem ego promittere pensionem super beneficium quod in meum fauorem resignas, secundùm Soto vbi supra.

55 Secundum autem membrum doctrinæ S. Thom. habens, quòd postquam ius alicui acquisitum est, licet per pecuniam iniusta impedimenta remouere, limitat idem Soto in. 1. loco supra citato, respectu confirmare debentis, quia si confirmationem renueret, non posset electus illi pro confirmatione pecuniam emoliri, quia ille non solúm potest obesse, verùm & prodesse: neq; ab illo prætereà, qui te in possessionẽ missurus est, vexationem redimere licet, nã possessio est aliquid spirituale, quod tu mercari videris, quanuis de possessione non sit res adeò certa, sicut de confirmatione, secundùm eumdem Soto ibidem.

56 Illud tamen oportet in re hac scire, an ad hoc vt liceat pecunia, vel aliquo alio temporali dato vexationem redimere pro iure quæsito tuendo, quando certum est illud competere, requiratur simul, quòd quis sit in possessione beneficij vel præbendæ, vel pro ea pacificè obtinenda possit vexatio redimi, cum solo bono ac certo iure quæsito ad beneficium vel præbendam. Et quidem D. Thom. & cæteri supra citati, præter Siluest. Guid. Pap. & Rebuff. nihil loquuntur de possessione, sed de iure quę sito, vt tunc liceat pecunia iniusta impedimenta remouere, vexationemque redimere; nihilominus tamen in prædictis verbis manifestè sentiunt, etsi id apertè non exprimant, loqui, quando quis est in possessione beneficij, vel prębendæ, siquidem pro iure quæsito tuendo id permittunt. quod probat text. bene perpensus in d. cap. dilectus, el, 1. cui ipsi innituntur, & præterea aperuit Siluest. verb. simonia, num. 3. & expresse supradicta omnia ita intelligit Armilla aurea

aurea verb. simonia, num. 25. citans in id diuum Thom. vbi supra, & inquiens ex eo, quòd postquam est alicui acquisitum ius, & est in possessione, licet dare pecuniam pro redimenda vexatione cõtra eum qui iniustè vexat, secundùm Thom. vbi supra: secus si iustè vexatur, quia tunc non licet, secundùm Abb. in d. c. dilectus. Si autem habet ius, sed non est in possessione, non potest dare, siue iustè, siue iniustè sit expulsus, nã ad hoc quòd possit redimere vexationem, requiritur. Primò, quòd sit acquisitũ ius. Secundò, quòd sit certus de acquisitione. Tertiò, quod sit in possessione, secũdum summam Pisanam, & Angel. verb. simonia. 2. num. 10. & 11. & Guid. Pape vbi supra, & Thesaur. Christian. relig. d. c. 61. num. 20. & quòd in hac specie requiratur ius quæsitum, etiam cum possessione, testatur communem in d. c. dilectus. Nauar. d. c. 23. num. 101. versicul. octauo. Pro adipiscenda enim possessione rei spiritualis minimè potest absque labe simoniæ pecunia, vel quid aliud
57 temporale dari, vt per supradictos. † Hoc fallit primò, vbi iniustè quis à potente opprimeretur, & possessionem facilè non posset consequi, vt prædiximus, ex Rebuff. in 4. casu, & ante eum tenuit summa Angel. vbi supra d. num. 11. & Abb. in d. capit. dilectus, sequitur etiam Palacio vbi supra, quanuis Siluest. verb. simonia, num. 3. versi. sed ego credo, existimet, semper esse simoniam, etiamsi detineretur quis à tyranno, ne acciperet possessionem. Secundò præd. sententia procedit quoad forum exteriorem,
58 & præsumptionem simoniæ, † nisi aliquid aliud eam tollat: sed non quoad forum conscientiæ, quoad hoc enim non est verè simonia, si dans nihil intenderet emere, nec eius dationis causa principalis & immediata esset acquisitio iuris possessionis, licét illa sit causa, sine qua non daretur, sed alia, vel amicitiæ conciliandæ, vel litium, vel aliorum scandalorum & damnorum vitatio, vt respondit Nauar. vbi supra.

59 Vltimò in proposito aduertendum erit, quòd licét dans pecuniam in casu præmisso pro vexatione redimenda, nó peccet, is tamen qui sic recepit, peccat, & est simoniacus, & dictam pecuniam restituere tenetur, secundúm Hostiens. in d. cap. dilectus, quem refert & sequitur Angel. de Clauas. in summa, verb. simonia. 2. nu. 11. & Siluest. eodem verb. num. 3. Rebuff. vbi supra, num. 23. vbi limitat, nisi putet ius suum verum & bonum in principio, & posteà iusto errore ductus componat, vt Doctores notant in cap. cum pridem. de pact. Hæc tamen Rebuff. limitatio vera mihi non videtur, quoniam cum præsupponamus in dante certum & bonum ius quę situm simul cum possessione, quòd accipiens in principio putaret ius suum verum & bonum, & posteà errore ductus componat, nihil præstat, nec iustã reddit acceptionem, præmaximè cùm re vera non habeat bonum ius, nec possessionem: ergo sicut hoc casu dari non poterat temporale pro spirituali, vt habet communis sentẽtia, ita nec recipi, cùm sint correlatiua hæc duo: & litiganti non licet renuntiare liti super beneficio, cum pacto habendi aliquid temporale, etiam si illud recipiat nomine expẽsarum, quia renũtiare iuri spirituali pro temporali, simonia est, vt in d. cap. cum pridem. de pact. & quia renuntiatio iuris spiritualis debet esse libera, vt tenet summa Armill. aur. verb. simonia, num. 28. vbi quòd iudex posset prouidere ex suo officio, & bono pacis, vt vna pars daret alteri pro expensis factis, & cederet liti, iuxta glo. in cap. ex parte, de officio deleg. Hoc tamen vltimum nec verum existimo, nec id reperio glossam illam tenere, vnde nec consulerem, nec obseruarem, si iudex essem: quãuis sciã pulcherrimam dispositionem text. in capit. nisi essent de præb. vbi Summus Pontifex, certo adhibito moderamine, tolerat quandam iudicum delegatorũ, insuper & arbitrorum ordinationem, qua pro bono pacis, & authoritatis, prouisionem fecerunt alteri litigantium ex duobus electis de prouentibus dignitatis,

tis, alterum in ſua electione confirmando, & declarat, confirmatum eam prouiſionẽ licitè poſſe exhibere de redditibus ſuis, propter cauſas præd. non quidem ex pactione partium, ſed ex iuſſione eorumdem iudicum, quia præd. ordinatio ab omnibus fuit recepta: circa quem tex. vltra ordinarios ibi vidēdus eſt Quintil. Mandoſius in regul. 34. de ſignatura per fiat, quæſt. 14. num. 11. hic tamen text. extra ſuum caſum non eſt accipiendus.

60 Modò alia ſe nobis offert quæſtio in propoſito examinanda, an qui beneficium ſeu præbendam conſanguineo cõfert reſpectu conſanguinitatis, committat ſimoniam, necne? Et videtur primò illam admittere, nam beneficia debent gratis conferri, cum Prælati ſint fideles diſpenſatores, iuxta verba illa Saluatoris noſtri, Gratis accepiſtis, gratis date: qui autem perſonam conſanguinei reſpectat, non dat prorſus gratis, quia eſt acceptor perſonarum. Secundò, quia conſanguinitas pretio videtur æſtimabilis, quis enim non ſuper aurum æſtimet conſanguineum illuſtri eſſe proſapia ortum? Tertiò, quia contingere fortè poſſet, vt Prælatus hic conferens beneficium, vel præbendã conſanguineo, id faciat vt eidem non prouideat, quod aliàs ratione conſanguinitatis decens eſſet, vel in ſuos neceſſarios vſus fortè ſolebat pręſtare, & ſic vt liberetur ab illo onere vel obligatione: ergo ſimonia eſt: & interminis hanc partem probarunt Durand. & Bonauentur. in 4. diſt. 25. & Adrian. & ibi D. Thom. in eandẽ opinionem inflexit, ſecundùm Dominic. à Soto infra referendum, & refert 61
Altiſiodorenſ. in 3. part. tract. 21. quendam cantorem Pariſienſ. collationem ſacerdotij ratione conſanguinitatis vitio ſimoniæ tribuentem, licèt ipſe eam opinionem non probet, ſed eam ſequitur Maior in. 4. ſentent. diſt. 15. quæſt. 3. & additio Hoſtienſ. in ſumma de ſimonia, in gloſſa non incongruè, ibi: Simoniaci quoque ſunt Epiſcopi.

Nihilominus tamen contrarium eſt tenendum in hac ſpecie, imò quòd qui gratis ſuis conſanguineis ſacerdotium confert, etſi id tali reſpectu faciat, erit quidem culpata collatio, non tamen ſimoniaca, niſi in alterum ſacerdotium collocaret ea de cauſa, vt ſuis conſanguineis remuneraret: nam vbi non eſt ſpiritualis venditio, nulla eſt ſimonia: illic autem nullum interuenit pretium: ergo non eſt ſimonia. Secundò id comprobatur ſimili: nam quod in temporalibus vſura eſt, id in ſpiritualibus eſt ſimonia: ſed dare mutuum conſanguineo, eo reſpectu quòd conſanguineus ſit, nulla eſt vſura, vt patet, quia nihil vltra ſortem recipitur: ergo nec dare conſanguineo beneficium intuitu conſanguinitatis erit ſimonia: Tertiò, quia in cap. Saluator. 1. quęſt. 3. Vrbanus ſimoniæ cauſas enumerat, & nullam conſanguinitatis mentionem facit: qui igitur dixerit alibi probari contrarium, oſtendat nobis text. id probantem, ſin minus ſtandum eſt huic tertio argumento. Vlterius ſecunda pars concluſionis, quæ habet, eſſe ſimoniam, quando quis in alterum ſacerdotium collocaret eo reſpectu, vt conſanguineis remuneret, cõprobatur, quia tunc datur ſpirituale pro temporali: ergo eſt ſimonia: quare hanc doctrinam bimembrem conſtituit. S. Thom. 2. 2. q. 100. artic. 5. ad ſecundum, quem ſequuntur cęteri, & nuncupatim Dominic. à Soto libr. 9. de iuſtit. & iur. quæſt. 7. artic. 3. ad ſecundum. Nauar. in manual. cap. 23. num. 107. in princip. & Michael de Palacio in ſua praxi Theologica de contract. & reſtit. lib. 2. capit 7. pag. 131. colum. 1. verſicul. quibus ego.

61 † Obſeruandum tamen erit, quòd ſi in hac ſpecie conferatur beneficium conſanguineo indigno, erit peccatum mortale: digno autem propter conſanguinitatem principaliter, veniale tantùm: ſi tamen conſanguineo digno conferatur ratione dignitatis & probitatis, non ſolùm non eſt ſimonia, nec peccatum, ſecund. directorium relatum, & ſequutũ à Silueſt. in ſumma verb. ſimonia, num. 16. verſic. ſed diſtinctio, ſed imò laudabile,

bile, conſanguinitas enim de genere bonorũ eſt, & ideò illius de cauſa nemo fit deterior, qui aliàs dignus eſt, non enim cęteris paribus deterioris cõditionis debet eſſe conſanguineus, quã extraneus: imò ſi ſcandalum caueatur hoc caſu, ne aliqui exinde malum exemplũ accipiãt, vel probabiliter præſumi poſſet, quòd alij Prælati hoc exemplo inducãtur ad dandum ſuis conſanguineis, etiã minus dignis: conſanguineus præferendus eſt, veluti cæteri honeſti amici, ſecund. D. Tho. quodlib. 3. art. 15. & Sot. vbi ſupra.

62 Antiſtes verò, qui in propoſito habet, aut vniuerſa ſacerdotia, aut pinguiora cõſanguineis aut affinibus conferre, etiam ſi adiunctã habeat intentionẽ non conferendi niſi dignis, non eſt ſecurus, & vix poteſt à peccato mortali excuſari. Primò, quia qui hoc pacto affectus eſt, facilè à ſuo affectu decipitur, vt eos dignos iudicet, qui verè non ſunt. Secũdò, quia occaſionem ſcandali, & malum exemplum præbet. Tertiò, quia alijs qui digniores ſunt, magnam irrogat iniuriam, imò & dignis, prouidendo ſemper conſanguineis ſuis, omittẽdo alios æque dignos, cũm omnibus dignis inſtituta ſacerdotia ſint, non tantùm illis, ſed etiam iſtis: diſtributio igitur omnibus fieri debet pro meritis. Quinimò & ex illo extraneis anſa præſtatur, vt cùm fauore & præmio deſtituti ſint, ſegniores fiant ad literarum & probitatis ſtudia exercenda: & conſanguineis, vt fauore confiſi à recta via incepta deſiſtãt, vt docet Soto vbi ſupra, verſi. ſecunda propoſitio, illud adducens Micheæ. c. 3. quod bene ipſe inter alias iniquitates veterum ſacerdotum ac iudicum deploraret, quòd ædificarent Sion in ſanguinibus, & Hieruſalem in iniquitate.

Ad fundamenta cõtrariæ partis iam ex ſupradictis remanet ſatisfactum, & prætereà reſpondetur; negando, eamdem eſſe rationem de conſanguinitate, quæ de alijs carnalibus obſequijs eſt, hæc enim quandam habent rationem pecuniarij pretij, quæ non eſt in conſanguinitate: 63 † Non obſtat & tertium, quia fatemur, quòd ſi conferens beneficium conſanguineo, vel alteri, hoc faciat principaliter, vt ſe exoneret ab obligatione vel ſeruitio, quo ei tenetur, ſimoniam committat, quia obligatio talis & exoneratio loco pretij habetur, vt rectè probauit ſumma Armilla aurea verb. ſimonia, num. 13. eritque vel conditionalis, ſi pactum intercedat tacitum vel expreſſum, vel mentalis huiſmodi ſimonia, iuxta facti ſpeciẽ contingentem: at verò ſi principaliter hoc non intendatur, ſed dignitas vel idoneitas conſanguinei, cui prouiſio fit, etſi cętera coincidant, & ſic minus principaliter atque ſecundariò, non erit ſimonia,

64 & ſic procedit præcedens doctrina. † Epiſcopus tamen, omiſſo digniori, non debet eligere cõſanguineum minus idoneum, vt bene probat D. Thom. vbi ſupra. Ex præcedenti reſolutione venit intelligenda. l. 4. tit. 17. part. 1. quę ita ſe habet:

65 *Carnales ruegos ay, e otros eſpirituales, que fazen los omes rogando los vnos por los otros. Carnales ſõ aq̃llos q̃ fazẽ, mouiẽdoſe mas a fazerlo por razon de parẽteſco, ò de amiſtad q̃ por otra bõdad q̃ ayã enſi aq̃llos por quiẽ ruegan. Pero en tales ruegos como eſtos ay departimiento, ca podria ſer q̃ rogaria por ome q̃ lo mereſcieſſe, ò non: e ſi fueſſe digno para auer perſonaje o dignidad aq̃l por quiẽ ruega, bien puede fazer tal ruego como eſte: mas el Perlado q̃ lo ha de dar, nõ dene catar tanto el ruego que le fazen, como la perſona de aquel por quien ruegan, e otro ſi, el pro de la Igleſia q̃ ha de prouecer: e ſi el ruego fueſſe fecho por ome q̃ lo non merecieſſe, e ganaſſe por el dignidad, o perſonaje, en eſta manera caẽ en pecado de ſimonia, tambien el q̃ da el beneficio, ſi ſabe q̃no es digno aquel à quien lo da, como el que ruega por el, e otro ſi el que lo recibiere: ca tal ruego como eſte es contado en manera de precio, e los ruegos eſpirituales ſon aquellos que ſon fechos por tales omes cõ quien no han debdo los rogadores: mas mueuenſe los rogadores à fazerlo por bondad q̃ entienden q̃ ha en ellos: e en tal ruego como eſte no han mal ninguno de ſimonia, nin de otro peccado:* dum enim lex hæc aſſerit, *que ſi el ruego fueſſe fecho por ome que lo nõ merecieſſe, e ganaſſe por el dignidad o perſonaje en eſta manera, caẽ en peccado de ſimonia, tãbiẽ el q̃ da el beneficio ſi ſabe q̃ no es digno,*

aquel a quiẽ lo dá, como el que ruega por el: qđ etiam l.3. præcedens circa fin. versi. *Mas sino lo mereciesse, &c.* probat) intelligi debet de simonia impropria, quæ nõ obligat ad resignationẽ beneficij qđ per prẽces quis habuit: argu. c. fi. de sim. nam secũdũ Innoc. in. c. tuã. de ætat. & qualit. quẽ refert & sequitur Greg. Lop. in d.l. regia in glos. simonia, licet quis pro se vel pro alio roget, siue electores, siue quoscũq; alios, etiam pro indigno, siue pro dignitate, siue pro beneficio, non dicitur habere beneficium simoniacum, licèt peccet iniustas preces fundendo: nisi faceret intendens obligari collatori beneficij ex precibus, vel exonerare illum, quem rogat, ab aliquo seruitio quod ei fecerat, per exauditionem precum, ad hoc enim vt sit simonia, oportet munus interuenire. c. sunt nonulli. 1.q. 1. hæ autem preces non pro munere dantur, & cùm pro munere darẽtur, tunc secus esset: & in casu in quo iuxta supradicta fieret simoniacus ille qui male rogat, qui tamẽ rogatur, non est simoniacus, nisi preces sequutus per preces dederit: & dato quòd preces pro indigno sequutus esset, non teneretur renuntiare, nisi expressisset quòd propter prẽces facit: vt in d.c. fi. de sim. Hæc Greg. sic intelligẽs, & interpretans præd. l. regiã partit. cuius litera nisi hoc modo intelligeretur, dura esset, atq; cõtra supra dicta in præcedẽtibus. Tẽperãda igitur erit iuxta ius cõmune supradictũ, qđ & tenuit Nauar. vbi supra d.c.23.n.107. licet præd.l. nõ referat, dicit q̃ tamẽ conferẽs ob amicitiã, nõ cõmittat simoniã, licet ob amicitiã indigno conferat.

66 Deniq; illud prętermitti nõ oportet, an seruire Prælato ea intẽtione, vel pacto, vt sacerdotiũ vel prebẽdã sibi cõferat, sit simoniacũ, necne? Et in hoc D. Tho. 2.2.q.100. art.5. ad primũ, sic distinguit, q̃ si aliquis clericꝰ Prælato impẽdat ob sequiũ honestũ ad spiritualia ordinatũ (veluti ad Ecclesię vtilitatẽ, vel ministrorũ, eius ve auxiliũ) ex ipsa deuotione ob sequij redditur dignus ecclesiastico beneficio, sicut & propter alia bona opera, vnde nõ intelligitur esse munꝰ ab obsequio, & in hoc casu loquitur Greg. dicens, Ecclesiasticis vtilitatibus. deseruientes, ecclesiastica dignũ est remuneratione gaudere. Si verò sit inhonestum obsequium, vel ad carnalia ordinatũ, puta quia seruit Prælato ad vtilitatem consanguineorum suorum, vel sui patrimonij, vel aliquid huiusmodi, erit munus ab obsequio, ac per cõsequens simoniacũ: sequitur Domini. à Sot. lib. 9. de iust. & iur. q.7. art.3. ad primum dicẽs: Obsequiũ & munus quod iure condẽnatur, illud est quod ad carnalia refertur, puta si quis seruit Prẽlato, aut suis agnatis vel amicis ad temporale cõmodũ, vt sacerdotium tanquam merces eiusdẽ obse-

67 quij rependatur. † Vnde Episcopus, qui iustã mercedẽ tẽporalẽ suis famulis persolueret, nihil absurdi facit, si eis, idoneis tamẽ, beneficia conferat, quia tunc illud obsequiũ non reducitur ad temporale cõmodum, sed ad gratiã, quæ famuli possunt per idonea grataq; obsequia cũ hero sibi conciliare: sola enim ratio pretij & mercedis in proposito simoniã inducit, non verò modus liberalitatis doni, vel obsequij. Eiusd. sententiæ fuit Nauar. d.c.23. nu.100. versi. quintò, di-

68 cens, † simoniã admittere illũ qui Prælato inseruit principaliter ob beneficiũ ecclesiasticũ, præsertim interueniẽte pacto, nõ autẽ qui principaliter ob alium iustũ respectũ inseruit, licet secũdario & minus principaliter ob illam spẽ inseruiat, vt pulchrẽ declarat Adria. quod lib. 9. arti. 2. sub literis. l. m. n. o. sequitur etiã Angel. de Clauas. in sua sũma, verb. simonia n.5. & summa Armil. aur. verb. simonia, nu.14. vbi quod ita in foro cõtentioso iudicatur, & etiã in foro animæ, nẽpe vt sit simonia, quãdo seruitiũ principaliter fit pro habẽdo beneficio, ordine, aut alio spirituali, & q̃ hoc casu etiã cõferẽs ꝓpter hoc simoniã cõmittat, si res spiritualis, quæ cõfertur, eand. resolutionẽ tenet glo. verb. promiserat, & cœteri DD. in. c. cũ essẽ, de simonia, †

69 vbi q̃ huiusmodi famulꝰ principaliter non debet seruire hac intẽtione, potest tamen

tamen sperare à Prælato cui seruit, bonum temporale in genere, & secundario etiam beneficium spirituale: secus si nõ esset idoneus: & Thesaur. Christianę relig. c.62.n.17. & approbatur hodie in. l. 3. in princip. tit.17.p.1. & nouissime idẽ probat Nauar. consi. 9. de simon. nu. 4. ampliãs etiam in illis qui non seruirent, si aliàs illa non sperarent, & consi.23. de simon. num.4.

70 Hinc deduci posse videtur qđ inquit Hostiens. in. c. cũ essent. de præb. quem refert & sequitur Armil. aur. in sua summa, verb. simonia nu.16. dicens, quod si Episcopus recepit quẽdã clericũ ad seruitium spirituale vel temporale præstãdum, promittens sibi certum salarium annuatim præstãdum, donec sibi prouideret de beneficio cõpetenti, non committitur simonia, dũmodò specialiter se nõ obligauerit ad seruitiũ tẽporale præstandũ, etiã quod recepto beneficio expiret salariũ, quod promissũ fuerat sub conditione, & seruitiũ nõ est causa principalis, sed impulsiua: secus si promissio fuisset pura & perpetua, quia tunc bene cõmitteretur simonia, si remitteretur tẽporale pro spirituali consequẽdo: argu. c. veniens. de testib. Primũ tamẽ supradictũ Host. verũ putat ibi Abb. n.5. quando Prælatus nõ ducitur principaliter ad cõferendũ propter seruitiũ tẽporale vel spirituale recipiendũ, sed quia ille meretur, & causa impulsiua & non finalis sit præstatio seruitij: argu. c. graue, de præb. nõ enim est licitũ recipere promissionẽ beneficij cõferendi pro voce præstãda in electione, vt in. c. de hoc. de simon. ergo nec ꝓ spiritualibus seruitijs, nisi ista esset causa impulsiua. Addit Feli. ibi, dũmodò non sit pactũ expressum de dando beneficio, & Host. & Abb. vbi supra sequitur Anan. ibi. n.14. versi. & hæc faciũt, & c. & Greg. Lop. in d.l.3. in glo. *Por q̃le de beneficio*, tit.17. part. 1. & Thesaur. Christian. relig. c.62.n.17. † Addo ego, li

71 mitãdũ etiã esse dictũ primũ Host. quãdo famulus ex pacto se obligaret ad seruiẽdũ Prælato sine salario ob beneficiũ ab eo collatũ, quia tunc seruitiũ videtur principalis causa beneficij, nisi non principaliter propter seruitiũ, sed ob benemeritũ dominus ad conferẽdũ ei induceretur, vt voluit Armil. aur. vbi supra, sic intelligẽdus & declarãdus. Declaratur prætereà præcedens sentẽtia,

72 vt procedat, quoties dominus in prẽd. specie famulo suo digno, & benemerito beneficium conferret, tũc enim potius, aut saltẽ principaliter id facere videtur ratione dignitatis, licet secũdario vt sibi gratis seruiat: secus verò tũc erit, si famulus indignus sit sacerdotio, quia apparet tũc principaliter fieri ratione obsequij à famulo præstãdi, quã probitatis & meriti, qđ nõ habet, & ideò tũc vitio irretiretur simoniæ, quæ realis efficeretur, seruitio inde absq; salario subsequuto post collationẽ beneficij, necnõ & famulus huiusmodi in ead. culpa esset. Pro quibus facit d.l.3.p. in versi. *Mas si aquel.*

73 † Consulo tamen Prælatis, vt se abstineãt ab huiusmodi pactionibus, quãuis enim cautè factæ, sint licitæ, vt prædixi mus, maximã tamen habent proximitatẽ cũ labe simoniæ, & difficillimũ & satis scrupulosũ est iudicare qualis fuerit principalis causa, & qualis impulsiua, sępe enim cõfunditur mẽs in hoc prę inordinata auaritia. † Fugito igitur periculũ, nã

74 qui id amat, peribit in illo: si enim cõmittitur simonia, si Cardinalis, vel alius prò pter donũ, vel seruitiũ receptũ, procuret beneficiũ alicui, ad hoc vt liberetur ab obligatione antydorali, qua ei tenebat secund. Angelũ in. l. sed si lege. §. consuluit. de pet. hæred. quẽ referũt & sequũtur Anan. & Greg. Lop. vbi supra, à fortiori cõmittitur etiã simonia, si ipse conferat beneficiũ, ad hoc vt ab illa obligatione se liberet, secund. Anan. vbi supra cuius contrarium videntur velle DD. supra citati. Dictũ tamẽ Ange. & sequaciũ potest & debet intelligi, quãdo principaliter ob id procuratur vel cõfertur beneficium, secus si principaliter id fiat ob aliam licitam causam & permissam, vt pote quia dignus est, & virtutibus pollet, licet secundariò, & incidẽter ob donũ, vel seruitiũ receptũ, vel recipien-

dum,vt constat ex præd.resolutione,& sic ei non cótradicit dictũ Angeli,& se quaciũ,nec argumentũ à fortiori præli batũ:nihilominus cautè procedendum est in prædictis, ob periculum quod in se habent, ideò quod tutum est tenere debemus.

57 Vltimo sciendũ est,quod renuntiatio beneficij facta etiã in manibus inferioris ea intétione vt cóferatur alicui cognato renũtiantis vel alij,nulla,códitione,modo vel pacto expressis valet,& renũtians nó admittit simoniã, etiã mẽtalẽ,iuxta glo.in.c.ordinationes.1.q.i.verbo pretio, cómuniter receptã,vt testat Nauar.in d.mã.Lat.c.23.n.107.versi. ad decimũ,ibi:Secũdò,quia renũtiatio,vbi ad hoc allegat expressã sentẽtiã grauissimi authoris D. Antonini Archiepiscopi Florent.2.p suæ súmæ, tit. 1.c.5.§.11. cótra Abb.& alios,quos reprobat:si tamẽ vellet renũtiare principaliter ob cognationẽ,vel vt cóferatur indigno, peccaret quidẽ ratione iniustitię,vel acceptionis personæ inordinatè cóceptæ vel procuratę,nó tamẽ simoniã cómitteret

76 vt prædiximus.†Similiter nó erit simoniaca cófidẽtia illa, qua quis cófidit,ꝙ collator cóferet beneficiũ renũtiatũ illi,cui renuntiãs volet post renuntiationẽ liberã,& sine vllo pacto &modo,aut quẽ patronus prẽsentauerit ad illud ita renũtiatũ,quia nullus in ea re cótractus nó gratuitus,nec volũtas illũ faciẽdi interuenit,nec vllo iure naturali vel diuino talis fiducia prohibetur,si aliud non

77 obsistat.†Eadẽ ratione nó est etiã confidentia simoniaca cóferre beneficiũ vel procurare,vt conferatur alicui ea intentione,& spe,ꝙ ille aliquãdo cedet in fauorem alterius à se nominãdi,vel sui ipsius conferẽtis vel procurãtis,dũmodò nullũ pactũ,modus ve,aut códitio adijciatur,quod certum esse solo iure antiquo attento,bene probat Nauar.vbi supra.n.109.in prin.nec nó attẽtis extrauag.Pij IIII. & Pij V.super cófidẽtia beneficiorũ editis,vt habetur inter motus ꝓprios eiusdẽ Pij V.sub data illo Pij V. Calẽd.Iunij,ann.incarnatio.Dñi.1599.

78 ꝙ quarũ extrauag.†intelligẽtia prẽsupponendũ est, ꝙ ipsę nihil prohibent qđ prius non fuisset prohibitũ,solũ enim disponũt cõtra confidentiã illicitã beneficiale,nẽpe simoniacã: confidẽtia autẽ in beneficialibus quædã est licita,quędã verò illicita.licita est qua quis ordinate sperat quod collator conferet beneficiũ

79 fratri,†vel alteri cõsãguineo suo digno, illicita vero per contrariũ,id est, qua inordinate cõfidit ꝙ collator cõferet beneficiũ mediãte pretio,pacto,modo,vel cõditione expressa vel tacita digno vel indigno : altera nó simoniaca,qualis est illa,qua confidit,ꝙ collator cõferet beneficia ob cognationẽ vel amicitiã indigno nullo pretio,pacto,modo vel cõdictione tacite,vel expresse interuenięte.Refert nouissime Menoch.lib.5.præsumpt.9.n.2.cum seqq. vbi ponit cõiecturas probandi confidentiam in foro exteriori deductas,tam ex d.bullis ,quã aliàs:regula enim in contrariũ est, ꝙ in dubio confidentia non præsumatur,etiam si resignans , & resignatarius esset amici tempore resignationis,vt ibi pro

80 bat.†Hoc sic præhabito ,extrauagantes præd. non sunt editæ contra omnem confidentiam beneficialem,sed tantum contra confidentiam illicitam simoniacam, vt ex earum litera manifestè patet in pluribus partibus,vt rectè cõsiderauit Nauar.d.n.109.& sequitur Ludouic. Lopez in suo instructo.conscientiæ. 2. part. cap. 9. de fructibus in confiden.&c.versiculo tertio dicimus, pagin. 716. ex hoc resoluens,quòd illa confidentia,quæ aliàs erat illicita,nunc erit illicita,& quæ antea non erat simoniaca, nec nunc erit huiusmodi,licet iustè præsumi possit simoniaca in foro exterioriper modos de nouo ad id inductos à Pio V. in præd.extrauagan.non tamen intendit asserere, esse veram in foro interiori confidentiam illicitã simoniacã in casibus in quib⁹ statuit pro tali esse habendã, sed quod in exteriori est præsumenda talis.Quibus non obstant verba d.motus proprij,ibi: Sola dimittẽtis intentione:& iterum ibi: Con

scientia

scientia tantùm vnius partis, vbi videtur ad literam reprobata sola intentio, absque pacto renuntiãndi beneficium vt detur alicui,& sic insinuatur ibidem, quod conscięntia vnius partis super hoc sufficiat hodie ad inducendam simoniã, quoniam vt verisimè respondet idem Nauar.Summus Pontifex per hæc verba non intendit asserere,quòd sola talis intentio constituat in foro interiori simoniã,sed quòd probatio eius faciat in exteriori præsumi illã,quia vterq; Pius, vt prędiximus,nihil noui prohibuerũt: & Quintus solùm addidit quatuor modos præsumendi simoniam in exteriori foro , vnde non inquit per hoc fieri confidentiã,sed quod ea censeatur,hoc est præsumatur:itaq; intentio illa,etiam vnius partis,tantùm debet in foro exteriori ꝓbari,vt patet ibi:Vt illa : & illud etiã in euentum regressus,&c.in versiculo itidẽ,&c.& in versiculo ad hæc,&c. & in versiculo postremo, & in versiculo ad præbendam,& in versiculo si reciepient beneficium,& in versiculo,vel sola probatio,& in versiculo deniq; quòd interfecerit,vbi ponuntur modi probãdi prẽsumptiuè dictam confidentiam simoniacã:cùm igitur in foro exteriori iudicandum sit in causa simonię per cõiecturas,& præsumptiones.c.sicut.de simonia,& ibi DD.Bernar.Diaz in pract. crim.c.85.Iul.Clar.in pract.crim.tit.de simon.versi.fi.Aymó Crauet. cõsi.122. n.8.glo.in.c.veniens.el 1.de testib.versi. illorum,& ibi Abb.n.4.Dec.7.idẽ Dec. consi.20.nu.9.glos.fi. in.c. insinuatum,

82 & ibi DD.de simon.† in foro autẽ conscientiæ per solam veritatem, & ea attẽta,nihil mali in nostra specie intercedat sed sola intẽtio rectè ordinata à iure nó reprobata,cõsequitur verũ esse in eodẽ foro conscientiæ,quod prædiximus,in in versicul.vltimo sciẽdũ est:& ita iudicio Nauarri in hoc me subscribo, salua correctione sacrosanctæ matris Ecclesiæ,quicquid aliud velit Ant.à Cordub. in sua súma *de casos de conciencia*, q.32. ad

83 fi.dicens,† attento d.motu proprio Pij V.resignantem beneficiũ in alterius fauoręm spe habendi fructus , eos nõ posse resignatariũ dare,nec resignantẽ accipere sub pœna excómunicationis Papalis, & restitutionis:quẽ sequitur Ludo.Lop. vbi supra : sed non callet mentẽ motus proprij,ac ipsius intẽtionẽ,nec rem differit,sicut doctissimus Nauar. ex cuius dictis hæc opinio Cordubæ videtur cõfundi,& contrariũ in terminis ,semoto omni pacto,non allegato d. motu proprio , nixus obligatione naturali,tenet Mag.Pala.lib.2.de contract.& restit.c. 7.pag. 149.versi. non tamẽ crediderim. Nec me dimouet à prẽd.sẽtẽtia Nauar. quoad forũ conscięntię,quod nouissime authorquidã tractatus de cõfidẽtijs manuscripti. c.27.quẽ refert & sequi videtur Mascard.de probat.3. tom.conclus. 1307.nu.35.eã improbet: existimo enim ex supradictis opinionẽ prẽd.Nauar.nihilominus meliorẽ esse,cuius authoritas magna est,& sustineri potest præd.eius opinio,licèt quoad forũ exterius in reliquis quæ ipse præfatur d. c.23.n.109.& 111.in versi.ad decimũ quartũ,ibi:Vndecimo,&c.& nos retulimus supra. n.80. in princip.ei auscultandũ non esset,dũ arbitratur non comprehendi in ipsis extrauagantibus confidentias omnes præteritas,nec omnes futuras,quia non licitas nec illicitas omnes,sed solũ simoniacas fuisse cõplexas sentit:eius nãq; opinionẽ in hoc laté reijcit tractat⁹ ille de cónfidentijs,à c.13.vsq; ad 26.prout eũ refert,& sequitur Mascard.vbi supra ;licèt enim in hoc esset tenendũ cótra Nauar.nihilominus quod prędixit Nauar. de foro interiori animæ,& nos sequuti sumus, rectè procedere videtur per supradicta,nempe in confidentia licita,secus in illicita,siue simoniaca, siue nó,& nouissime idem in omnibus supradictis à.n.75.probauit late idẽ Nauar. in pluribus cõsilijs simul iũctis,pręcipuè consi. 27.& consi.30.& 33.& 36.de simon.qui consi.34.eiusdem tituli de simonia,laté agit,an cómittens simoniã hodie in beneficio,fiat ipso iure inhabilis ad illud, & quodcũq; aliud adipiscẽdũ,& iam adeptũ: & resoluit ꝙ per extrauag.Pij V.

incip. cum primùm, non habeat locum in beneficijs per simoniam adeptis, & sic videtur intelligẽda quod nõ habeat locum in foro conscientię ante sententiam: quod etiam probauit consi. 61. n. 8. de simon.

SVMMARIVM.

1 *AN liceat condemnato ad mortem se defendere, si possit? & numeris seqq.*
3 *Nullus ita condemnatur, quod ipse sibi inferat mortem.*
4 *Incarceratus condemnatus ad mortem vel ad membri abscisionem, etiam iustè, licitè potest in foro conscientiæ, si ei fuga patet, eã arripere, & hoc siue peccatum sit publicum, siue occultum, & siue condemnatus sit reus, siue non, vt in nu 5.*
6 *Fugiens à carcere, videns ostium apertum, non punitur vt effractor carceris, sed vt euasor arbitrio iudicis mitius.*
7 *Ioan. Maior audiendus non est, dum existimauit non licere capto iustè fugere ad euadendam mortis poenam, vbi ex ea fuga custodi damnum sequeretur.*
8 *Incarcerato, & etiam iuste damnato an liceat fugere à carcere rumpendo compedes, & infringendo seras, murumque perforando: & ibi an teneatur ad satisfactionem damni illati ex effractione vinculorũ, serarũ, aut muri perforatione, & videnum. 3 versi illud autem.*
9 *Ratio differentiæ inter vim illatam rebus rationalibus, & irrationalibus.*
10 *Incarceratus fugiens non potest licite custodẽ carceris ligare, aut os illi ne clamet obstruere posset tamen eum, si se teneret, post se fugiens trahere.*
11 *Incarceratus potest nedum funẽ qua est ligatus dissoluere imò & funes scindere, & seras aperire cum claue adulterina, etiam si sciat occlusos secum alios exituros, & nu. 14.*
12 *Is qui quæritur vt capiatur iuste aut iniuste potest licite fugere, cum voluntate tamen satisfaciendi tantum quantum conscientia recta dictat, dummodo non intercedat violentia contra officiales.*
13 *Fugam alterius iuuare quando liceat.*
15 *Fugientem à carcere, qui erat iuste captus, & condemnatus, an liceat adiuuare dando ei consilium, & auxilium? & numeris seqq. vbi an liceat etiam ei ministrare limã, vel aliud instrumentum quo possit se absoluere á vinculis, & carcere, & cõcurrere in effractione carceris eum simul effrangendo, cum condemnato.*
17 *Incarceratus, ad carceris poenam temporariã vel perpetuam condemnatus, non potest licite fugere à carcere, etiam si id agere possit sine effractione.*
18 *Iuste cõdemnat⁹ à iudice pro crimine mortis poena digno, an teneatur in cõscientia sub reatu peccati à carcere fugere, cũ primũ potuerit & nu. 19. an liceat ei ibi manere nu. 29.*
19 *Cõdemnatus iuste, vt fame pereat, peccat mortaliter, si oblatũ sibi cibũ nõ assumat, & alij administrãtes ei alimẽta, si non sint eius custodes, non peccant, & in nu. 21.*
20 *Actus quidam sunt directè, & immediate tẽdentes ad mortem ex propria natura: alij verò mediate, & ex accidenti ad mortem oportuni, & proximi, vt hic declaratur.*
22 *Vti abstinẽtia ciborũ ad piũ effectũ, & gratiã deuotionis, regulariter licet, præterquam vt hic: nullis tamen cibis vti, inediaq; opprimi non licet, vt in nu. 23.*
24 *Vti cibis delicatioribus, salubrioribus ve, ad effectum prolongandi vitam, non tenetur quis, sed tantũ vti cibis ad vitæ conseruationem naturaliter productis.*
25 *Occidere se ipsum non licet cuiquã, etiã ex causa religionis, & martyrij ratione, in Fidei testimonium, secluſa diuina iussione.*
26 *Martyribus licitũ fuit in carceribus tyrãnorũ manere, nec peccauerũt ob nõ arreptam fugam data ipsius opportunitate, etiã si mors eis imminens fuerit, & proxima.*
27 *Damnatus iuste, vel inique ad mortem, licite potest ascendere furcam absque peccato.*
28 *Martyres potuerunt licitè colla persecutoribus submittere.*
29 *Damnatus ad mortem iuste, vel captus pro delicto ea poena digno, potest in carcere manere, etiam data fugæ opportunitate.*
30 *Duces, militesue belli iusti, exponentes se maximo periculo belli, ex quo certior est mors quàm eius euasio, an sint mortalis criminis statim damnandi.*
31 *Eleazarus vir fortissimus à peccato defendendus eius quod fecit, Machab. 1. c. 6.*

Fugiens

32 *Fugiens vt ab aliqua oppressione liberetur, si se ipsum in periculum mortis imminens commiserit, & tandem perierit, nõ est peccati mortalis reus.*
33 *Captus iniustè potest absq; vllo peccato à carceribus fugere. data sibi fugiendi opportunitate, quinimò iniqué damnatus ad mortẽ, si aliter non possit eam euitare, quam effugiendo carcerem, vinculaque rumpendo, poterit id absque peccato facere, vt in numer. 34.*
35 *Resistere licet iniquis principalibus ac iudicibus, & iniquæ sententiæ.*
36 *Iniustè captus si aufugit in foro exteriori, non tenetur aliqua poena, imò capite punitur. si cùm sit iniustè captus, nõ fugit, vt in nu. 37 vbi quòd nec custos de fuga huius tenetur.*
38 *Iniustè captus, & damnatus ad mortẽ, qui aliter euadere non potest iniquam poenam, an possit custodes carceris occidere, & numeris sequentibus.*
40 *Iniustè condemnatus ad mortem, an teneatur, cùm possit, effugere à carcere.*
41 *Reus, qui verisimiliter timet iniustè esse damnandum, tenetur fugam arripere, si potest.*
42 *Reus qui in actu executionis sententiæ poenã mortis continentis aliquo casu ceciderit interram illæsus, an fugere possit, vel sit liberandus tanquam innocens, & nu. 44.*
43 *Clericos, siue monachos huiusmodi reum liberantes, defendentes atque eripientes à manibus familiæ, & in Ecclesia eum introducentes, grauiter peccare.*
45 *Clerici eripientes condemnatum à manibus familiæ, quando sint puniendi, & quãdo nõ.*

CAPVT XXIIII.

An liceat condemnato ad mortem se defendere, si possit.

1 ET quidem pars affirmatiua probari videtur ex eo, quòd illud ad quod natura inclinat, semper est licitum, quasi de iure naturali existens: Deo enim authore naturalis inclinatio vniuersis rebus est indita, sed ipsa naturæ inclinatio est ad restituendum corrumpentibus, non solùm in hominibus & animalibus, sed etiam in insensibilibus rebus, vt sese conseruent: ergo licet reo cõdemnato resistere, si potest, ne tradatur in mortem. Secundò, quia sicut aliquis sententiam mortis contra se latam subterfugit resistendo, ita etiã fugiendo: sed licitum esse videtur, quod aliquis se à morte per fugã liberet, iuxta illud Eccles. 9. Longè esto ab homine potestatem habente occidendi, & non viuificandi: ergo contra. Tertiò, ex illo Prouerbior. 24. Erue eos, qui ducuntur ad mortem, & eos qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses. ergo licita est defensio atque resistentia condemnato, ne occidatur, plus enim homo sibi ordine charitatis tenetur, quàm alteri.

2 Nihilominus tamen in nostra specie distinguendum erit, secũdùm S. Thom. receptum, 2. 2. q. 69. artic. 4. in conclusione & responsione, vt si quidem quis iustè sit damnatus ad mortem, non liceat ei se defendere: licitum enim est iudici tunc temporis eum resistentem impugnare: ergo ex parte rei est bellum iniustum, & sic indubitãter peccat: quia, vt inquit Apostolus ad Rom. c. 13. qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, & ipse sibi damnationem acquirit: sed condemnatus se defendendo potestati resistit, quantum ad hoc in quo est diuinitus instituta ad vindictã malefactorum, ad laudem verò bonorum: ergo peccat se defendendo: si verò quis iniustè sit condemnatus ad mortem, liceat iudici resistere, nisi fortè propter scãdalum vitandum, cùm ex hoc aliqua grauis turbatio timeretur, simile enim est tale iudiciũ, hoc est iniustum, violentiæ latronum, iuxta illud Ezechiel. 22. Principes eius in medio illius, quasi lupi rapientes prædam, ad effundendum sãguinẽ: ergo sicut licet resistere latronibus: ita etiam malo iudici, nisi casu prædicto & vltra Caiet. in proprio loco eand. doctrinam sequitur & probat Sot. lib. 5. de iust. & iur. q. 6. art. 4. in prin. & F. Alfõs. à Castro lib. 1. de l. pœn. c. 5. pag. 1562. cũ sequenti. & D. Couar. lib. 1. variar. resol. c. 2. nu. 12. vbi plures in id citat.

Non obstat primum, quoniã ideò homini data est ratio, vt ea ad quę natura inclinat, non passim, sed secundùm rationis ordinem exequatur, & ideò non quælibet defẽsio sui est licita, sed solùm illa, quæ fit cum debito moderamine. l. 1. & ibi DD. C. vnde vi. l. vt vim. ff. de iust. & iur. cum simil.

3 Non obstat secundum, quia respondeo, quòd nullus ita condẽnatur, quod sibi ipsi inferat mortem, sed quod mortem patiatur, & ideò non tenetur facere id vnde mors sequatur, quod est manere in loco vnde ducatur ad mortem, tenetur tamen non resistere agẽti, quin patiatur quod iustum est eum pati: sicut etiam si cõdemnatus vt fame moriatur, non peccat, si cibum sibi occultè ministratum sumat, quia non sumere, esset se ipsum occidere.

Tertiũ etiam nõ obstat, quia per illud dictum Sapientis non inducitur aliquis ad liberandum alium à morte contra ordinem iustitiæ, vnde nec se ipsum contra iustitiam resistendo aliquis debet liberare à morte.

4 Ex supradicta doctrina S. Thomæ sic declarata primò iam clarè deducitur, licere in foro conscientię incarcerato, quantuncunque iustè condemnato ad mortem, vel ad membri abscisionem, cùm ei fuga patet, eam arripere: non enim vlla lege teneatur in carcere manere, nec agere quicquam, ex quo sibi sequatur mors: sed tantùm à iudice illatam mortem pati, & inferenti non resistere: facit etiã, nam ignoscẽdum est ei, qui sanguinẽ suũ qualiter qualiter redemptum voluerit, vt in. l. 1. versi. fin. ff. de bonis eorum qui ante sententiam mort. sibi consci. ex quo plura deducta congerit D. Ant. Pad. in. l. transigere. num. 4. cum sequenti. C. de transact. & in terminis hanc opinionem & deductionem ex d. l. 1. videtur probare Bart. ibi, & colligitur ex Petro de Ancharr. & Imol. in Clemen. pastoralis. de re iud. & ex Thom. & Caieta. d. quæst. 69. arti. 4. Archid. in cap. cum homo. 23. quæst. 5. & ex Ioan. Driedo de libert. Christiana pag. 226. eandem probauit Ioan. Maior in. 4. sententiarum d. 15. quæst. 22. colum. 1. Stephan. & Ant. in d. Clemen. pastoralis. prout eos refert Imol. ibi: quę sententia verior est & tenenda, quanuis Bart. in. l. relegati. ff. de pœn. & Abb. in cap. 1. de testib. cogend. & in cap. sicut. eli. de iure iur. contrarium expresse teneant, & quanuis Felin. in cap. 1. nu. 43. de constitut. in re hac distinguat, dicẽs priorem opinionem procedere, vbi captus iustè post fugam potest absque reditu satisfacere ijs ad quorum petitionẽ fuit captus, nempe pro furto, damno vel illato, quod ęstimari possit pecunia, posteriorem verò, vbi fugiens aliter quàm redeundo & se submittendo pœnæ, satisfacere non potest Reipublicæ, vt pote quia captus sit prohomicidio, alio vel delicto publico, his enim non admissis, indistinctè tenẽda est prior opinio D. Thom. & sequacium, qui etiam in secundo distinctionis membro nuncupatim loquuntur, vt optimè probat, refert, defendit ac sequitur D. Couar. vbi supra, lib. 1. variarum resol. cap. 2. nu. 10. versi. quòd si iustè, & Salon de iustit. & iur. in 2. 2. diui Thom. quæst. 69. arti. 4. col. 1606. & ampliatur hoc infra num. 34. & 35. & ita est tenendum, quicquid contrarium velit D. Azeued. in rubric. titul. 1. de legib. numer. 27. lib. 2. nouæ Coll. Reg.

5 Et procedit prędcedens sententia verior & tenenda, siue peccatum sit publicum, siue occultum, siue condemnatus sit reus, siue non, vt sensit S. Thom. vbi supra, & in terminis probarunt summa Rosell. Alber. Rain. Petrus de Anchar. & eos referens Siluest. in summa verb. fugere, num. 1. & ibi Armil aur. num. 2. & Nauar. in man. Lat. c. 17. n. 102. cõtra diuum Ant. & sumam Angeli, quos refert Siluest. vbi supra, imò & hanc fugam, licet ex fuga delicti suspicio oriatur, quandoque maior, quandoque minor, ex occurrentibus qualitatibus, Guillel. à Cugno, Butricar. Alber. Ang. & Couar. vbi supra, cap. 2. num. 11. existimant non esse à iudice puniendam, & Paris de Puteo cum supra relatis addit, † quod fugiens à carcere, vidẽs ostiũ apertum, nõ punitur vt effractor carceris, sed vt euasor, nempe arbitrio iudicis, & mitiùs. l. 1. ff. de effract. & sequitur plures referens Boerius decis. 215. nu. 13. 15. & 21. & D. Couarr. vbi supra d. num. 11. ad fin. & Mascardus de probat. conclus. 820. numer. 5. in 2. tom. Menoch. de arbitrar. iudic. casu. 301. numer. 8. fertur enim Alcibiadem dixisse, in capitali causa satius esse effugere, quàm iudicis iudicium expectare, in quo neque matri ipse fideret, vt commemorat Plu-
6 tarchus inter apophtegmata. † Audiendus igitur non est Ioann. Maior in 4. distin. 15. quæst. 22. colum. 2. dum tenuit, non licere capto iustè, fugere ad euadendum mortis pœnam, vbi ex ea fuga custodi damnum sequeretur, ex eo quod eum iudex puniet pro neglecta carceris custodia, vt censent respondendum D. Couarr. vbi supra, numer. 11. in versi. atque ita censeo, & meritò quidẽ, vt patet ex supradictis, & prætereà quia fugiens hic ostio aperto, suo iure vtitur, & custos sibi imputet damnum sibi inde subsequutum, quãdoquidem ostium apertum reliquit, vel aliquid incautè fecit.

8 Dubitari tamen solet, an idem etiam sit dicendum, nempe vt liceat reo capto fugerè à carcere, rumpendo compedes, & infringendo seras, murumq; perforando? Et in hac specie Henric. Gandauens. quodlibet. 9. arti. 25. id negat, arbitratus hoc perinde esse, atque resistere iudici, eius percutiendo ministros: quia licèt licitum sit transire per alienũ agrum, non tamen diruere sepem eiusdem ad transeundum: ergo ita dicendũ est, vt condemnatus, licèt dum fores patent, fugere valeat, non tamen vincula rumpere: cui opinioni applaudunt. ll. ciciuiles, quibus decretę sunt pœnæ his, qui talia audent, nempe mortis, vel saltem capitalis, vt in. l. 1. ff. de effractor. & in. l. milites. & in. l. eius. ff. de re milit. l. in eos. ff. de custod. reorũ. Si enim effractio licita esset, non posset ea punitio ratione defendi, siquidem corporalis pœna, maximè mortis, vel capitalis, sine culpa cuique inferri non potest: igitur si præd. punitio iusta est, crimen & culpã pręmittit ipsa carceris effractione: quib⁹ rationibus, & alijs hãc opinionem Henrici sequitur atque probat Maior d. quæstion. 22. Siluest. Armil. aur. & Couarr. vbi supra, numer. 14. vbi quòd non solum hac in specie effractor carceris tenebitur ad restitutionem damni quod in effractione carceris, & vinculorum dederit (quod concedit Caietan. tenens cõtra Henric. in principali opinione, vt statim dicemus) sed etiam eadem ratione tenebitur ad restitutionẽ damni quod Reipublicæ vel priuatis illatum fuerit ex ea effractione, cum alij pro criminibus, & ære alieno capti à carcere fugerint.

Nihilominus his non obstantibus, cõtrarium est tenendum in articulo principali, in foro dumtaxat conscientiæ, imò quod quoad Deum licitum sit reo, etiam iustè condemnato ad mortem, ferrea vincula limare, murumque perforare ad fugiendum, tametsi non possit iudici vel custodi carceris resistere, manus in ipsos injiciendo: vincula enim rumpere non est resistere, sed fugere, & ideò non est peccatum iniustitiæ, quia totũ reducitur ad hoc, quod est fugere: neq; quòd custodibus ex hac fuga damnum inferatur, & quòd ex eo secundum. ll. cõtra ipsos agi potest, est in cõsiderationẽ, quia hoc de per accidens est, quod ideò fugiens minimè tenetur cauere, ipsi viderint custodes, quomodo munus suum expleant si enim negligentes fuerint, illis imputandũ est, sicut iudici vel officialibus, quod tam debiliter ostia firmata, vel seræ fabricatæ sint, vt potuerint à detento frangi: tenebitur nihilominus in conscientia effractor ad satisfactionem dãni illati ex effractione vinculorum, ferarum aut muri perforatio-
9 ne. † Et est ratio diferẽtiæ inter vim illatam rebus rationalibus, & irrationalibus, quia inter iudicem & damnatum iustè ad mortem, est ex parte iudicis bel-

lum iustum, ac proinde damnatus non potest se defendere, nec resistere pugnã do contra eum, vel suos officiales, vimque illis inferendo. At verò frãgere vincula, & carceres, non est pugnare, sed absoluere se ipsum à continentia vinculorum & carceris, ad fugiendum, quod licet, quia per hoc non resistit, pugnat, aut defendit, sed non tenet se ipsum in carcere: illata enim vis rebus irrationalibus præcisè non redundat in authorem eorum: imò proprié vis non infertur rebus inanimatis, nec brutis animãtibus, quæ nec dominium vllum, nec ius habent, sed solis hominibus: vnde neque qui leonibus esset traditus, vim inferret iustitiæ, dum vt se defẽderet, & fugeret, illos occideret: & ita per supradicta cõtra priorem opinionem Henrici hanc secundum optimè & latè probauit Caietan. super Thom. 2.2. quæst. 69. art. 4. in responsione ad quęstionem 3. & 4. &
10 Domin. à Sot. vbi supra, addens, † quod qui custodem carceris ligaret, aut os illi, ne clamaret, obstrueret, vim faceret, ac proinde illicitum est, nõ tamen si eũ, dum se teneret, post se fugiens traheret:
11 † insuper quod fune ligati possint nedum dissoluere, imò & funes scindere, & feras aperire cum claue adulterina, etiam si qui hæc & prædicta licita, vt prædiximus faciens, sciat occlusos secũ alios exituros, nam ipse suo vtitur iure, cui cura non incumbit custodiendi alios. Eándem sententiam Caieta. contra Héri. & Siluest. expresse probat Na
12 uar. vbi supra d. cap. 17. num. 102. † vbi quod à fortiori fugere potest is, qui quęritur vt capiatur, iustè aut iniuste, cum voluntate satisfaciendi tantum, quantum conscientia recta dictat: idem probant Angel. in summa verbo fugere, in fin. & Armil. statim in principio, dum modo non interueniat violentia contra officiales, qui vellent eum capere, quia ipsi habent contra eum iustum bellum. c. qui resistit. 11. quæst. 3. & ex parte fugientis est iniustum, ideò mortaliter peccaret, & idem est de auxiliantibus:
13 † qua ratione, inquit ipse Nauar. d. nu. 102. potest quis alterius fugam sine peccato iuuare, vt antequam capiatur à iustitiæ ministris, liberetur, quando nec ex obligatione sui officij, nec ex mandato regis, nec alterius superioris, nec ex qualitate delicti, nec ex alia re particulari prohibetur, & credit quod suo iudicio sine carcere & pœna resipiscet à peccato. Eandé sentẽtiam Caieta. & sequacium sequitur, & probat, alios allegans Salon vbi supra, concluſ. 3. colum. 1607. Illud autem de frangẽte sepem agri alieni ad transeundum, ad rem non facit, quia ibi agitur de damno, quod infertur domino per sepis ruinam, ad quod etiam frangens carcerẽ tenetur, vt prædiximus: at verò in nostra specie de hoc non dubitatur, sed an iste actus effractionis carceris reducatur ad fugã, vel ad pugnam, & vt probauimus, potius ad fugam reducitur, quàm ad pugnam. Non obstant etiam. ll. ciuiles maximam pœnam effractoribus carcerum imponentes, ex quo iustè præsupponunt grauem culpam in effractione, id enim procedit in foro exteriori, in quo re vera cum iustè captus, & condemnatus sit, nil mirum si acriter is effractor carceris puniatur: at verò nos agimus in foro tãtũ conscientiæ, in quo etsi iustè condemnatus ad mortem, vel membri abscisionem ad patiendum hanc pœnam in eod. foro interiori teneatur, minimé tamen ad faciendum id, vnde mors sequatur, quod est manere in loco vnde ducatur ad mortem, ac proinde poterit licité in conscientia fugere fractis carceribus, quibus vis propriè non infertur, non tamen iudici, aut ãlijs ministris iustitiæ resistendo, illisue aliquam iniuriam inferendo: vnde meritò vt qui licitè aufugit, non teneatur ad damnum custodis ob suam culpam & negligentiã, & sibi contingens. Imputandum igitur non est fugienti, quia dedit operam rei licitę, & ideò quicquid ex hoc sequitur, non est ad eius culpam referendum, cum non ex intentione ipsius, sed ex accidenti id contingat, vt idem Couarr. vbi supra, num. 11. fatetur, & probat cũ Caietan.

Caieta. vbi captus effugit à carcere nulla effractione carceris, occisione, alia ve corporali iniuria præcedente, aliàs secus. †
14 Sed tenendo hanc secundam partem Caietan. consequenter est etiam tenenda ampliatio Dominici à Soto, quã modò retulimus, vt procedat etiam si in nostra specie fractor carceris sciat alios secum occlusos exituros, cum ipse suo vtatur iure, nec eidem cura incumbat alios custodiendi: tametsi Couar. vbi supra d. numer. 14. qui contra Caietan. in principali puncto tenuit, contrarium etiã huic ampliationi profiteatur ac doceat: eius tamen sententia meo iudicio procedere recte posset eo casu, quo effractor hic carceris secum occlusos ad fugam inuitaret, moneret aũt induceret, vel saltem de sua effractione certioraret, ita vt ex hoc ipsi exirent: & multo magis si inita conspiratione cũ alijs carceratis, qui ius fugiendi non haberent, id faceret, tunc enim cum ex suo dolo aut propria culpa, & intentione principali, non verò per accidens id cõtingat, meritò vt ad damnum resarciendum ex confuga huiusmodi cæterorũ lęsis teneatur: nec in hac specie loquut' est Soto, sed vbi effractor tantũ suo iure vtitur, ac proinde operam dat rei licitæ: at verò in præcedenti specie, in quã opinionem Couar. saluauimus ac defendimus, non suo iure vtitur effractor carceris, alios, quibus non competit idem ius fugiendi, inducendo ad fugam, sed imò delinquere videtur, & excedere à licito, vnde nil mirum si teneatur læsis damnum resarcire.
15 Dubium tamen opportunum est in proposito, an liceat alijs adiũuare huiusmodi iustè captum, & condemnatum effugientem, dando ei consilium & auxilium: videtur enim id licere, eo quod opem ferunt danti operam rei licitæ, & sicut digni sunt morte, secundùm Apostolum, qui consentiunt male facientibus, ita per contrarium qui consentiunt licita facientibus, non errant. Rursus, oppositum videtur, quia turpis est illa pars, quę non consonat suo toti. Publica autem potestas, quæ totum repręsentat, vult illum detineri: ergo non potest absque publica offensa ab alijs opera dari ad fugam. Prętereà si huiusmodi cooperantes fugæ inueniuntur, puniuntur: ergo non est licitum. Quid tenendum? In hoc puncto Caietan. super D. Thom. 2.2. quęst. 69. art. 4. in responsione ad quęstionem quintam ita distinguit, vt liquidem custodibus & alijs ministris iustitiæ, quibus ratione publici officij est cura ac munus fouendi publicam potestatem, ac custodire damnatũ, illicitum sit, consilium vel auxiliũ fugæ præstare, quia eis incumbit damnatum vel damnandum detinere, & veluti proditores & consultores essent fauendo partes detenti: cæteri verò, quorum nõ interest publicam fouere potestatem, licitè possunt cooperari ad fugam damnati, vt ibi latè probat, inquiens, quòd si opinio in præcedenti quæstione de licita effractione carceris à damnato est
16 vera, consequens est, † vt his, qui licitè cooperantur ad fugam, liceat cooperari ad frangendum vincula & carceres, eadé ratione subministrando damnato incluso limam, vel aliquod instrumentum, quo possit se absoluere à vinculis & carcere, non tamen quòd liceat alijs concurrere ad carcerẽ, & frangere illum, nam si non licet ire ad fragẽdum seras domus priuatæ, multo minus domus publicæ, tametsi ipsi incluso hoc liceat: & hanc opinionem Caietan. simpliciter sequitur Siluest. d. verb. fugere, num. 1. ibi, Et idem dico de suffragantibus, quia licet, modò id faciant bono fine, & sine violentia alicuius, & scandalo, maximè custodis, post Angel. de Clauas. eod. verbo, versiculo idem dico, & Armil. aur. ibi num. 2. & D. Couarr. d. lib. 1. variarum. resol. cap. 2. nu. 14. versi. primum, asserens, quod vbi dixit licitã esse fugam, cooperantes fugienti, nullã culpam, nullum ve delictum committunt, ex natura actus, licet ex accidenti possint delinquere, vel quia statui vel officio, quod in Republica gerunt, hæc cooperatio repugnat, secundùm Caieta.

Caietan. vbi supra, cuius opinionem in omnibus supradictis sequitur, & probat Salon vbi supra, controuers. 3. colu. 1611. cum seqq. contra opinionem Soti statim referendam.

Dominicus verò à Sot. lib. 5. de iust. & iur. quæst. 6. arti. 4. in versi. verùm tamen ex his, etsi primum membrum distinctionis Caieta. vbi supra, circa custodes, aliosque ministros iustitiæ sequatur, ac probet, & etiã circa cõsiliũ cæterorum, vt licité hi possint in foro conscientię carcerato consulere vt fugiat, quoties ipse licitè etiam in eodem foro fugere potest, non tamen ex his subsequi dicit quòd amici condemnati possent vincto, vel intrinsecus, vel extrinsecus nauare operas suas, vt vincula vel muros dirumpat, nam ille tantum, cui fugere licet, viam sternere potest, cæteri verò maiorem iniuriam facerent diruendo carceres, quàm priuatam domũ, esset que in vtroque foro capitale crimen. Quapropter aduersus opinionem Caietan. arbitratur Soto nemini licere porrigere vincto, vel limã, vel aliud instrumentum, esset enim iam hoc cooperari, quia non est vera illa regula, quod si mihi licet aliquid operari, liceat alijs me iuuare, quoniã vincula & carceres rũpere solũ licet sternenti sibi viam: secus habet cõsulere alteri, quod ei licet: & quidẽ hæc opinio Soti aduersus Caietan. securior ac verior videtur: nam si ipse Caietan. fatetur non licere alijs cõcurrere ad carcerem, & frangere illũ, etsi incluso hoc liceat, ead. ratione, & per consequens cogimur dicere, non licere alijs limam, vel aliud instrumentum subministrare incluso, quo se possit absoluere à vinculis & carcere, cùm per hanc subministrationem ex prima, & principali intentione cooperetur in effractionem carceris. Paria enim sunt in substantia, cooperari in effractionem ipsam, & instrumẽtum ad id prestare, quo id efficiatur: si ergo illicitum esse illud ait Caieta. quare hoc permittit? per hoc enim ex necessaria consequentia, fracto carcere lima, vel alio instrumento ad id præstito, ad idem peruenitur: ergo vtrumque est prohibitum alijs, tametsi soli incluso liceat, præcipuè cùm non vsque quaque absolutum sit, licere ipsi damnato incluso effractis carceribus à vinculis effugere, cùm, vt vidimus, grauissimi viri, ac summa doctrina prædi ti contrarium probauerint, tametsi quod nos defendimus, verius censeant: fit igitur, vt ad minus idem alijs quàm damnatis inclusis minimè concedamus: & iuxta hanc resolutionem intelligendi sunt ac distinguendi Siluest. & Couar. vbi supra, simpliciter idem in suffragantibus & cooperantibus, quod in principali damnato generaliter dicentes ac probantes.

17 Secundò, ex precedentibus fit, capto iustè nequaquam licere à carceribus fugere, etiam si id agere possit absq; effractione, vbi iudex eum condemnauerit ad ipsius carceris pœnam temporariam vel perpetuam, hæc enim pœna conditionem habet, vt alterius quàm puniti exequutione minimè indigeat, & ideò damnatus tunc temporis censetur ad eam propriam cooperationem subeundam, imò potest hoc casu reus (prout censetur) condemnari non solum ad pati, verùm & agere: puta, vt pecuniam soluat, in exiliũ secedat, aut in claustro maneat, & in carcere, non solum ad tempus, verũm & perpetuo, in his namque omnib⁹ obedire tenetur, & facere quod sibi iniunctum est, & sic pœnam huiusmodi sibi inflictam subire, etiam in animæ iudicio, secundùm Caietan. vbi supra, in responsione ad 2. quęstiunculam, & Ioan. Driedo. de libert. Christiana, pagin. 226. & Dominic. à Sot. vbi supra, in versi. quapropter, & D. Couar. d. num. 14. versi. secundò animaduertẽdum est, dicentem id de pœna carceris procedere, vbi per sententiam pro aliquo crimine iustè inducitur: quod iure canonico regulariter licet, & iure Cęsareo quandoque, ex notatis in. c. quanuis. de pœn. in 6. & in. l. aut damna. §. solent. ff. de pœn. & in. l. 1. de custod. rerum. Eandem sententiam in pœna carceris temporaria

ria tenẽt omnes secundũ Salon vbi supra, col. 1609. cõclus. 4. qui secus esse dicit in condemnato ad carcerem perpetuum, vel triremes, quia hic potest licite fugere secundùm eum aduersus supradictos, exceptis duobus casibus. Verùm in omnibus supradictis ego probo opinionem Caietan. & sequacium supra dictam contra Salon.

18 Reliquum est, vt videamus, an iustè captus à iudice pro crimine mortis pœna digno, teneatur in conscientia sub reatu peccati à carcere fugere, cùm primùm potuerit? Et profectò ex verbis S. Thom. 2. 2. quæst. 69. arti. 4. ad 2. videtur hunc omnino teneri sub pœna peccati mortalis à carcere fugere, dum dicit, damnatum iustè à iudice ad mortẽ, non teneri manere in carcere, & sic non fugere: tantum enim is tenetur pati pœnam, non autem aliquid agere, ex quo mors ipsa sequatur: & subdit diuus Thom. sicut dãnatus iustè, vt fame moriatur, poterit cibum sibi oblatum sumere, quia non sumere, esset se ipsum occidere: vnde sicut damnatus vt fame pereat, se ipsum occidit, oblatum sibi cibũ non assumens, ita etiam si iustè damnatus ad mortem, cùm possit, non fugiat, se ipsum occidit. Ex vi igitur æquiparationis vtriusque casus à D. Thom. factę videtur eius mentis fuisse, vt hic fugere teneatur in conscientia, cùm possit, sicut ille cibum sibi oblatum sumere, ne vterque se ipsum occidat. Nihilominus tamen hoc S. Thom. non expressit, quia secundùm Caieta. ibi, id solum D. Thom. probare intendit, damnatum scilicet ad mortem, tantũ esse damnatum ad patiendum, non verò ad agendũ aliquid, ex quo sequatur mors: non tamen per hoc asserit, damnatum ad mortem, sui esse homicidam, si à carcere nõ effugerit, cùm potuerit: & quanuis posteà in damnato iustè vt fame pereat, dicat quod non sumere cibum sibi oblatum, esset se ipsum occidere, ac proinde posse eum sumere, non tamen inde conijciendum est dicere voluisse, nec dixit, in priori casu, nempe de iustè damnato ad mortem, non fugientem à carcere, cùm possit, peccatum admitti, cũ ex eo quod maneat in carcere, non sequatur actus directé & immediatè ex propria natura tendens ad mortem, sicut in secundo casu: quasi clarius velit Caieta. diuum Thom. dum similia esse scribit præd. duo intelligere in hunc sanè sensum, vt sicut damnatus vt gladio pereat, non tenetur, nec damnatus censetur, vt actum aliquem ipse agat, ex quo mors sequatur, sed vt patiatur mortem, ita damnatus vt fame pereat, non est damnatus vt aliquid agat, ex quo sequatur mors, sed vt patiatur sibi ministrari alimenta: sed ex hoc non censet S. Doctor ęqualia esse, hunc damnatum non sumere cibum sibi oblatum, & à carcere non exire, cum hæc duo differant penitus, vt latius statim dicemus: Superest igitur in primis, D. Thomam, iuxta sensum ac mentem Caietani, quẽ probamus, hanc partem affirmatiuam non tenere, nec eam vere voluisse, quan uis adduci incuria possit pro ea: tenenda est igitur negatiua in nostra specie sententia, nempe quod iustè damnatus ad mortem, minimè in conscientia sub pœna peccati mortalis teneatur oblatã
19 sibi fugam à carcere arripere, † quanuis condẽnatus iuste vt fame pereat, si oblatum sibi cibum non assumat, peccet mortaliter, quia se ipsum occidit, quod non licet: quod vltimũ voluit S. Tho. vbi supra, & expresse tenuit Caieta. super eo in verficulo ad octauam, dicens, quod huiusmodi condẽnatus debet comedere, vt ius naturæ seruet, nec hoc est impedire exequutionem sentẽtię: tũ quia non est dãnatus ad hoc, scilicet vt se occidat non comedẽdo, sed ad hoc vt subtracta sint sibi alimenta, non à quibuscũque; sed à custodibus huiusmodi: vnde alij ministrantes tali damnato alimenta, non peccant, ead. ratione qua possunt adiuuare ad fugam, quãuis nullus teneatur huiusmodi damnato ministrare alimenta, tanquam in extrema necessitate constituto, quia secundùm iustitiæ ordinem in illa constituitur necessitate,

cessitate. Primum autem, nempe quod iustè damnatus ad mortem non teneatur à carcere fugere, probat & tenet Soto d. lib. 5. de iust. & iur. quæst. 6. artic. 4. versi. restat tamen ambiguitas, & ante eum Angel. & Siluest. verb. fugere, circa fin. & Armil. aur. eod. verb. nu. 3. & vtrũque probat & tenet D. Couar. d. libr. 1. variar. resol. cap. 2. num. 8. versi. qua ratione, & num. 10.

20 Ratio autem differentiæ inter vtrũque casum est, quia sunt quidam actus directè, & immediate, ex propria natura tendentes ad mortem. Alij verò sunt actus indirecté, mediate, & ex accidenti ad mortem opportuni, & proximi. Primi quidem actus sunt se ipsum gladio, vel hausto veneni, vel inedia, & fame occidere, & hi nulla ex causa liciti sunt, imò semper illiciti & reprobi sunt censendi, vt pote mortale crimen inducentes, ex text. in capit. si non licet 23. quæst. 5. & D. Aug. lib. 1. de ciuit. Dei. c. 20. & 21. D. Thom. 2. 2. quæst. 64. art. 5. cum enim actus hi directè in malũ tendant ex propria eorum natura, nec vllũ possint habere finem vtilem, sequitur eos nullo casu posse reddi licitos, sicut D. Thom. & alij frequentissime probãt secundùm Couar. vbi supra, qui eos refert, & sequitur, & Victoria in relect. de homicidio, num. 28. & Ioann. Driedo de libert. Christian. cap. 6. tametsi in hac specie Ang. de Clauas. in sũma verbo fugere, num. 1. in fin. & Ioan. Maior d. quæstion. 22. colum. 3. contrarium asserant, & defendere conentur Domini. à Sot. vbi supra, profitens non esse sibi prorsus improbabile quòd condemnato iustè, vt fame pereat liceat sibi non edere, quod ibi nititur probare, ac ad rationem D. Thomæ quod cibos oblatos non sumendo, videatur se ipsum occidere, respondere: cuius opinio est communis modò inter Thomistas, vt asserit Salon de iustit. & iur. in 2. 2. D. Thom. quæst. 69. artic. 4. colum. 1619. vbi ipse nouiter cõcludit, huiusmodi iustè damnatum sententia, vt fame pereat, posse comedere oblatos sibi cibos, & etiam non comedere, & fame perire. Secundi verò actus, cùm immediate non vergant in crimen & delictum ex sui propria natura, possunt sanè ex aliquo bono fine, aut ex aliqua alia causa, esse liciti, sicuti non fugere à loco, vbi periculum mortis imminet, aut pergere eò, quo mortis corporalis periculũ adest, & quidem maximis coniecturis verosimile, hi enim actus cùm directè ac ex sui natura immediate ad mortem, & sui ipsius occisionem propriam non ordinentur, sed ex accidenti ad mixta aliorũ opera, peccato, vitio, ac malitia, possunt aliqua ex causa ab agenti exerceri liciteque fieri.

21 Ex supradictis circa primos actus directè, & immediate ex sua natura tendentes ad mortem, primò fit, vt alij priuati ministrantes tali damnato alimenta, non peccẽt, ead. ratione qua possunt adiuuare ad fugam, vt prædiximus sequitur Salon vbi supra, colum. 1621. limitans in ministris iustitiæ.

22 Secundò fit, vt quanuis nullum peccatum sit, vti abstinentia ciborum ad pium effectũ, & gratia deuotionis, veluti ieiunare, non animaduerso quòd inde sequuatur diminutio vitæ corporalis, comperto verò hoc damno, sed prę uia pietatis causa peccatum sit veniale, mortale verò si nullo pietatis respectu fiat, & hoc faciens animaduertat excessum, & ex hoc sibi vitam diminui, secũdùm Caieta. super D. Thom. 2. 2. quæst. 23 146. artic. 1. † nullis tamen vti cibis in ediaque opprimi, etsi id pietatis gratia fiat, & mortale proculdubio peccatũ erit, vt rectè deduxit Couar. vbi supra 24 d. num. 10. vbi cum Abb. & alijs addit, † quod non tenetur quis vti cibis delicatioribus, salubrioribus ve, ad effectum prolongandi vitam, licet teneatur vti cibis ad vitæ conseruationem naturaliter productis.

Tertio fit, non licere cuiquá, se clusa diuina iussione, etiã ex causa religionis, & martyrij ratione, in Fidei testimoniũ se ipsum veneno occidere, aut aliũ actum morti immediatum exercere, vt late probat Sot. lib. 5. de iustitia. & iur. quæst. 1. art. 5. & post eum D. Couar. vbi supra, num. 9. versi. secundo infertur.

Nunc autem deueniendum est ad illationes, quæ ex supradictis circa actus secundos, qui non immediate, sed in directè vergũt in crimen, & delictum ex sua propria natura deducuntur.

26 Et primò ex illa doctrina infertur, licitũ fuisse martyribus in carceribus tyrãnorum manere, neque peccasse, ex eo quod non fugerint, data fugæ opportunitate, etiam si mors eis imminens fuerit, & proxima, cum etsi hic actus proximus morti sit, ex eo quod sequatur mors, vt fatetur D. Thom. mediatus tamen est, nec ex sui natura ad mortẽ ordinatus, ideòque ex bono fine; iustaque ex causa martyrij, potuerunt martyres absque vlla peccati labe non fugere; quia non tenebantur à carceribus recedere, imò virtutis opus fuit in Fidei testimonium se morti offerre, vt patet ex his, quæ de martyrio scripta sunt, maxime à D. Thom. 2. 2. quæstion. 124. artic. 1. Sic Actorum. c. 16. scribitur, Paulũ & Sillam, cùm essent Philippis coniecti in iustè in carcerem, fugere noluisse, tametsi ostijs carceris diuina virtute id facere potuissent, oportebat enim ad Euangelicæ Fidei prædicationẽ eos nos fugere, sed constanter in carcere manere pro Fidei augmento, vt inquit D. Couar. lib. 1. variar. resol. c. 2. num. 9. & prętereà (vt existimat Alfons. à Castro lib. 1. de pot. l. pœn. c. 5. in primo documento, ante fin. in versi. nam propter hanc causam) ne inde occasionem alijs præberent putandi eos iustè fuisse in carcerem inclusos, & timore fugisse à carcere, propterea quod falsa prædicassent, ideo libentius carcerem elegerũt, vt sic suam innocentiam probarent; & suæ doctrinæ veritatem confirmarent:

27 Secundò ex eisdem deducitur, iustè vel inique damnatum ad mortem posse absque peccato ascendere furcam, nam quanuis ex hoc sequatur mors, non tamen sequitur immediate, & directè; & ideò non dicetur hic se ipsum occidere: poteritque hunc actum sponte facere, vt iudici pareat, & quia cogetur nihilominus facere, secundùm Couar. vbi supra, numer. 10. versi. quinto, sicut & martyres potuerunt colla percutientibus submittere, vt inquit D. Hiero. in capi non est nostrum. 23. quæst. 5. in hęc verba: † Non est nostrum mortem arripere, sed illatam ab alijs libenter accipere: vnde & in persecutionibus non licet mihi propria perire manu absq; eo vbi castitas periclitatur, sed percutienti colla submittere. 28

29 Tertiò apertissime ead. ratione conuincitur, iustè captum pro crimine pœna mortis digno, vel ad eam iustè condemnatũ, posse, etiam data sibi fugiendi opportunitate, in carcere manere, quã doquidem fugere non tenetur, vt prædiximus, & vt delicti fiat satisfactio Rei publicæ, eiusque punitio sit in aliorum exemplum, vt à similibus abstineant sceleribus; vt sentit Caietan. vbi supra, in interpretatione verborum diui Tho. & in specie notat Ioann. Maior d. quęs. 22. colum. 5. & D. Couar. vbi supra d. n. 10. versi. sexto.

30 Quartò ex superioribus deducitur, nõ statim mortalis criminis damnãdos esse duces belli iusti, milites ve, qui vt victoria potiantur, se máximo committunt prælij; & conflictus periculo, ex quo certior est mors; quàm eius euasio; hi namque non actum exercent ad propriam eorum occisionem ordinatum, sed eò directum, vt hostes vincant, quãuis omnino periculosum; cum morti sat certò imminenti se exponant.

31 Hinc Eleazarus vir fortissimus à peccato defendendus est, is namque cum id perimminentem cæteris elephãtem lorica vestitum regia aduerteret, arbitratus quod in eo esset Rex, cursu concito in medium legionis propripuit, & ablecto clypeo, vtraque manu interficiebat bestiam, atque intrauit sub ea, & subiecto gladio interemit eam, itaque cadens bestia oppressit Eleazarum, & mortuus est, vt scribitur Machab. 1. cap. 6. & apud lib. antiquit. 12. capit. 14. & lib. de

bello

bello Iuda.cap.1. & refert D.Couarr.d. lib.1.variarum resol.cap.2.nu.10.versi. non, &c. VndeEleazarum miris laudibus effert Ambros.lib. 1. de offic.c.40.

32 †Quo fit,vt si quis,vt ab aliqua oppressione liberetur,fugiens se ipsum in periculo mortis imminenti commiserit, & tandē perierit,non est peccati mortalis reus,quippe qui præter intentionē mortem obierit,potius cogitans de fuga ab stupro,alia ve oppresione tyrāni,quam de propria morte,quę ei ex actu ad eam propria vi, & natura minimè ordinato contigerit,vt probatur ex text.in.c.ex parte. 2. de sepult. & tenet D. Couarr. vbi supra.

33 Quintò ex omnibus præcedentibus fit perspicuum,iniustè captum posse absque vllo peccato à carceribus fugere, data sibi fugiendi opportunitate, vt notatur in.l.vis eius.C. de probat.& constat ex omnibus authoribus supracitatis,atque ideò communiter receptum, vt affirmat Couarr. vbi supra,num.10. versi.in secunda propositæ quæstionis specie,quem refert & sequitur Iul.Clar. in loco statim citando,ibi: Potest etiā.

34 Quinimò si iniquè damnatus ad mortem,aliter non valeat iniquam condemnationem euadere,quàm effrangendo carcerem,vinculaque rumpēdo, poterit absque peccato facere,si aliter exire non potest, nec ex hoc ei imputabitur,quicquid sequutum fuerit,quando quidem secundùm Thom. vbi supra d. 35 quæst.69.art.4. † liceat iniquis principibus ac iudicibus, & iniquæ sententiæ resistere:quod etiam iure exteriori probatur in.l.prohibitum,& in. l.defensionis facultas.C.de iure fisci.lib.10.& notat Archid.in. c. cum homo. 23.quæst. 5.Alex.in.l.1.§.item si quis.ff.nequis eū qui in ius vocat.est,vi exim.& alij vbique DD. hocque verum est, præterquam si graue ex hac re immemineret scandalum,aut magna turbatio,secundùm D.Thom.& cæteros vbi supra,& vtrunque probat Alfons. à Castro vbi supra,in versiculo ad eum modum,& tenuit etiam D.Couar. lib. 1.variar.resol. cap.2.num.12.in princip.& in num.13. Necnon Salon de iustit. & iur.in 2.2.dī ui Thom.quæst.69.arti. 4. controuers. 2.in princip.addens ,quòd possit in hac specie vim inferre custodibus,& iudici ad se liberandum,citra scandalū tamen.

36 Et quod etiam in foro exteriori iniustè captus,si aufugiat,non teneatur aliqua pœna,probat Alex.in.l.sed eximendi.§.item si quis.ff.nequis eum,&c.Tiraquel. & alij, quos refert & sequitur Auiles cap.18.præt.in glos.*carceres*, nu. 41.& vltra eum idem tenuerunt Ias.in lectura.l.admonendi.nu. 91.& ibi Rip. nu.171.Curt. Iun.num. 5. ff.de iureiur. dicit communem theoricam Rol. à Valle consi,7.num.47.lib.1.& Iul.Clar.in pract.crim.lib.5.§.fi.quæst.21.versi.tertio autem modo, ibi: Sed quando fuit indebitè, vbi loquitur etiam, quando cum effractione carceris indebite,& iuris ordine non seruato,carceratus aufu
37 git.Addit Ripa, † quod custos non tenetur de fuga illius, qui erat iniuste incarceratus,imò capite punitur,qui captus iniustè non fugit,cùm possit,si credimus Auilesio vbi supra,num.42.alios ad idem referenti.

38 Imò secundùm Lucam de Penna in d. l.prohibitum.col.2. in fin.in iustē damnatus ad mortem,qui aliter euadere nō potest iniquam pœnam,potest custodes carceris occidere,quem sequuntur Paris de Puteo in tract. syndicat.cap.resistentia.fol.9.num. 21.licet idem de hoc dubitauerit, in parte,si iudex processit ad capturam:sed eam sententiam sequitur Hippolyt. in.l. 1. in princip. ff. de quæstio. & Auiles vbi supra, num.42. hæc tamen Lucę de Pēna & sequacium sententia vera quidem non est,nec tenēda,vbi iudex iuxta iuris ordinem,& secundùm allegata & probata ad mortem aliquem damnauerit, qui verē innocēs sit, tunc enim minimè licet huic condemnato,vt mortem euadat,iudicē verè innocentem,custodes omnino in culpatos occidere,vt bene probat Sot.lib. 4.de iust. &iur.quæst.6. artic.4.versic.
39 emergunt tamen, dicens, † quod si huiusmodi

iusmodi innocēs posset citra graue scādalū &citra vulnerationē iudicis,eiusq; ministrorū se protegere, posset quidē, vt pote non solùm fugiendo,verū & in cludendo se in locū munitū,& fortē armatis irretiēdo ministros: attamē si nō posset se defendere,nisi inflictis vulneri b⁹,neutiquā credit id licere. Idē probat D.Couar.vbi supra,nu.13.existimās veram forsan fore opinionē præfatā Lucæ de Pēna,& Hippolyti,vbi iudex tyrānicè ex certa sciētia innocentē dānauerit:&opinio Soti est cōmunis sētētia inter Thomistas,vt affirmat eā sequut⁹, & late probat Salō de iust.& iur. in 2.2. D.Tho.q.69.art 3.cōtroues.1.col.1599.

40 Sextò, ex prædictis animaduersis opinatur Couar.vbi supra,nu.10. versi.septimò,iniquè damnatum ad mortem debere omnino,si posset,fugere,alioqui si in carcere manserit,peccabit profectò,maxima vsus temeritate, nullam quidem ex causa iusta id agens, ex quo licet indirecte, & immediatè mors sequatur, ista temeritas fortasse erit mortale crimen : in quo maximē secundùm ipsum est aduertendum:& sub dubio idē prius probauit Sot. d. artic. 4.colu.fin.versi. secus autem, vbi quòd innocens, qui immeritus condemnatus esset,fortassis teneretur de carcere fugere, præcipuē si vita sua vtilis esset Reipublicæ, nam aliàs nescit,an vt tale patientię specimen exemplo Christi præberet, liceret ei sententiam iniquā sponte sua ferre,saltem non fugiendo: crediderim tamen,quod si non hac humilitate & iusta causa ductus, sed ex timore,vel alia negligentia,aut pusillanimitate fugam omiserit,cùm posset,eam arripiendo,vitam euadere, propter huiusmodi temeritatem ac(vt ita dicam)vitæ prodigalitatem,peccaret mortaliter,secund.Co-
41 uar.vbi supra,cui in hoc assētio.† Reus enim qui timet verisimiliter esse à iudice iniustè damnandum, tenetur fugam arripere,si potest,vt in specie probat Maior in.4.dist 15.q.22.col.1.quē sequitur & probat Couar.d.lib.1. variar.resol.c. 2.nu.7.versi.quamobrē,ibi: Nā captus à iudice:est cōmunis secund.Petrū Plaçam lib.1.de delict.c.23.n.6. prout eum refert & sequitur Iul Clar.vbi supra.

42 Vltimò, ex doctrinaBeati Tho. supra in princip.huius.c.adducta, atq; posteà explicata, infertur ad decisionem illius quęstionis,an si in actu exequutionis sē tētię pœnā mortis cōtinentis cōtingat, quod vel securis nō possit caput amputare cōdēnato,vel laqueus rūpatur, vel frangatur, ita vt reus condēnatus ceciderit in terrā sanus & illęsus, nunquid reus fugere possit,vel sit liberandus,tanquā innocēs,necne? Quāuis enim huiusmodi reus,etiā iustè condēnatus,fugere possit,non tamē ei licet iudici,ex cuius parte bellū est iustū,nec ministris iustitię resistere,vt est prędictū: vnde quāuis iste fugere intēderet,nō posset à manib⁹ familiæ sine resistētia liberari:sed hęc ei nō licet:ergo fugere inane est.Ex hac igitur parte defēsio nō est licita.Præterea si iniustè facit ad mortē dānatus,quāuis tūc liceret ei,iudici, eiusq; ministris resistere,nō tamē vbi ex hoc aliqua grauis turbatio,& scādalū certissime subsequeretur ex huiusmodi resistētia cōtra iudicem eiusq; ministros,statim auxiliū regale imploraturos:ergo nec in hoc casu licita erit defensio & resistentia.

43 Quò fit,grauiter,meo iudicio,peccare eos, siue clericos, siue monachos,alios ve, qui huiusmodi condemnatum, qui laqueo fracto cecidit viuus in terrā,iuuant,auxiliumq; ei præstāt,& è manibus familiæ iudicis eum eripiunt, atque liberant,introducentes eū in Ecclesiam,existimantes sibi id licere,cum laqueus contritus fuerit, quasi miraculo id tribuendum sit: hi namque aberrant, quia vt inquit Apostolus ad Roma.13. Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit,& ipse sibi damnationem acquirit: vnde cum bellum ex parte iudicis sit iustum, vt in dubio præsumendum est pro ipsius sententia,nullus ei resistere licitè valet,nedum ipsemet cōdemnatus,sed neque alius à fortiori,cui nō est vis cōtraueniendi,& sic ex parte sua bellum est iniustum,prętereā quòd his tu

multibus reum magis torquet, atq; fortè non ita pœnitentem sicut prius, faciunt mori: quandoquidem iudex iterum statim suspendere eũ faciet, quousque naturaliter moriatur.

44 Superest vt videamus, an ex alio capite liberandus sit: & inuenio Lucã de Pẽna in l. 1. C. de desertor. lib. 12. col. 6. versi. sed pone quòd dãnatus est aliquis, in fine, dicentem, huiusmodi damnatum ad mortẽ, si dum laqueo fuit suspensus, fracto laqueo, cecidit in terram, liberandum esse indubio, si protestatus fuit de innocentia, quia credendum est illud factum miraculosè: que sequitur Paris de Puteo in tractu syndica. in parte an si iudex, col. penul. & Philip. Decius in l. fauorabiliores. n. 8. ff. de reg. iur. Alciat. regul. 3. præsumptio. 44. nu. 4. & Antonius Gomez in. 3. tom. variar. resol. c. de tortur. reorum. nu. 37. vbi quòd in hoc dubio iustius & rectiꝰ erit exequutionẽ suspendere, quã fortè veritati & signo miraculi resistere: sequitur etiam Auiles in. c. 1. præt. in glo. *mandamos*, nu. 28. fol. 48. & hoc nõ modò vulgus ignarus, sed etiam viri docti ita intelligunt, vt refert Iulius Clarus in practica crimin. §. fin. quæst. 98. versi. vltimò quæro, vbi citat Ioann. Arnon. sosiloq. 5. & Bossium in sua practic. crim. in titul. de fauorib. defens. n. 11. & Chassan. in consuet. Burg. fol. 55. post numer. 124. affirmantes sic in praxi obseruatũ fuisse in casibus contingentibus, quos viderunt. Quinimò ipse Iulius Clarus de alio simili casu testatur, in quo senatus iussit, vt per dies aliquos supersederetur, intra quos condemnatus posset pacẽ & gratiã impetrare, & quòd ita, ni fallitur, habita gratia à Principe, fuit dimissus. io. Maij. 1546. Fatetur tamen in principio quæstionis, q̃ fractio laquei parum prodesset de iure: nã omnino est exequenda condemnatio, iuxta formã sententiæ, in qua cõmuniter solent addi illa verba, Furcis suspẽdatur, ita q̃ moriatur, secundũ practicã quã obseruãt semper assessores, teste Iacobo de Bellouis. & alijs, quos ibi citat: Tandẽ refert Pap. lib. 24. tit. 17. arresto 14. dicẽté ita se vidisse in practica obseruari: ego verò nõ possũ nõ mirari prędictos viros, priorẽ partẽ tenentes sine lege & fundaméto. Si enim hic reus iustè cõdẽnatus est, & laqueus casu frãgitur, prout facilè sine vllo miraculo pluribus ex causis cõtingere potest & solet, cur impedienda est exequutio iustæ sẽtẽtię, & delictum remanere impunitum? Si in praxi aliquando aliud fuit obseruatũ, id potius de facto quã de iure factum fuit: quinimò & nos nõ semel vidimus cõtrariũ seruatũ, nempe vt nõ obstante q̃ laqueus cõtritus fuerit, nihilominus delinquẽs fuit actualiter iterũ suspẽsus, quousq; naturaliter moreretur: admitti forte posset prior opinio, si dubietas referẽ ad probationes, veluti si reus esset damnatus per præsumptiones, quod fieri nõ debet: secus si clarè cõstaret de delicto morte digno, quia quandoque per incãtationes miracula fiunt, vt tradit Bald. in. c. venerabili, de testib. ita declarat addit. Decij vbi supra, quæ declaratio mihi vera videtur, & tenenda.

45 Quãdo autem manifestè apparet, cõdẽnatũ, qui ducitur ad mortem, vel aliud corporale suppliciũ, iniquè ẽsse dãnatũ, si clerici eum à manibus familiæ eripiãt nulla est eis imponẽda pœna, nisi graue scandalũ fecerint, vnde deteriora cõtingant: secus si eripiant iustè dãnatũ, vel quando esset dubiũ, an iustè vel iniustè esset dãnatus, tũc enim puniẽdi sunt, vt cũ alijs resoluit Bernard. Diaz de Lugo in sua practi. crim. Canon. c. 102. Mexia in l. Regia Toleti, in 1. fundamento. 2. partis nu. 24. & Azeued. in l. 3. n. 30. tit. 2. lib. 1. nou. Coll. Regiæ: nihilominus in priori specie salte mitiori pœna essent puniẽdi, vt dicimus super l. 1. ti. 18. lib. 8. nou. Coll. Reg. rationibus dequibus ibi.

SVMMARIVM.

1 *Lex. cum tale. §. Mæuiæ. ff. de condit. & demonstrat. & l. quoties, eodem titul. litera & vera lectura refertur.*

2 *Conditio inducens omnimodam viduitatem iure antiquorum spernebatur: secus si induceret*

ret viduitatem respectu certæ personæ, loci vel tẽporis: & hodie iure nouo authentico rum quid in hoc dispositũ sit, nu. 3.

4 *Conditio illa, quæ à matrimonio spirituali deterret, fortiori ratione reijcienda est: sed nõ est idem obseruandum in conditione, si religionem non ingreditur, si monachus non fuerit, vt in nu. 5.*

6 *Fundator maioratus potest tempore fundationis conditiones apponere, vt ipse per monachationem & clericatum amittatur.*

7 *Legatum relictum alicui sub conditione si nõ nupserit, an possit in foro conscientiæ peti, ac habitum securè retineri, si nuptias contraxerit, & in numeris sequentibus præcipuè nu. 13. cum seqq.*

8 *Hæres si probabiliter in proposito de animo legãtis dubitat, nõ est per confessarium ad solutionem legati astringendus, antequam per iudicẽ condemnetur.*

9 *Quando ille aduersus quem est præsumptio iuris & de iure, verè scit esse veritatẽ pro se, & in iudicio, vel agit, vel conuenitur, vt rẽ illam consequatur, vel restituat, iste condẽnatus parere tenetur sententiæ, nec potest recusare restitutionẽ, vel à iudicio desistere sub prætextu quòd veritas sit in contrariũ.*

10 *Res acquisita ex contractu nullo ob defectum solennitatis, consensu contrahentium nõ deficiente, & cessante dolo alterius partis, non est restituenda in animæ iudicio, quia cõtractus tenet in eo foro, sicut electio beneficij, non seruata iuris canonici forma: & quid in contractu celebrato ab vxore sine licentia viri.*

11 *Testamentum minus solenne an debeat in foro cõscientiæ obseruari, latissimè agitur.*

12 *Dispositio tex. in auth. de sanctiss. Epis. §. sed & hoc præsẽti, collat. 9. & in auth. nisi rogati. C. ad Trebell. habet locum in conscientiæ foro, & nu. 17. quomodo intelligatur: at non procederet, quando expressè constaret de volũtate cõtraria testatoris, vt in n. 16*

14 *Forus cõscientiæ semper veritati innititur, atq; ipsam comitatur aduersus præsumptionem legis.*

15 *Legatum relictum alicui, si non nupserit, quòd si nupserit, nihil legabat, nec aliquid cõsequatur legataria, non debetur etiam in foro exteriori, si legataria nupserit.*

18 *Legatarius vel donatarius certò sciens animũ legantis fuisse non aliter legandi, vel donãdi, nisi existente & adimpleta conditione nõ nubendi ab eo apposita, nõ erit tutus per exceptionem rei iudicatæ, si pro eò fuerit iuris interpretatione aliud iudicatum: secus si animus legãtis fuit incertus, vt in nu. 19.*

20 *Ioannis à Methymna opinio in proposito ab argumentis Couar. eiusque sensu defenditur, ipsiusque verba expenduntur.*

CAPVT XXV.

De conditione illa adiecta legato, si non nupserit, an sit reijciẽda in foro animę, ita vt nuptijs sequutis, legatum peti, aut retineri securè possit.

1 MAEuiæ, si nõ nupserit, fundũ, cũ morietur, lego: potest dici, etsi nupserit, eam confestim ad legatum admitti. Ita Papinianus lib. 17. q. 71. refertur in l. cum tale. §. Mę uiæ. ff. de condit. & demonstrat. vbi nõ idem probat, si certus dies, incertus vè alius legato fuerit asscriptus. Sed & Iulianus Iurisconsultus libr. 35. Digestorum idem dicit, vt habetur in l. quoties. ff. eo dẽ tit. de cõdit. & demonstr. hoc modo. Quoties sub cõditione mulieri legatur, si nõ nupserit, & eiusdẽ fidei cõmissũ sit, vt Titio restituat, si nubat, cõmodè statuitur, etsi nupserit, legatũ eã petere posse, & nõ esse cogẽdã fideicõmissũ præstare: illa enim cõditio, si nõ nupserit, auertit à matrimonio carnali, ideò reijciẽda vt in dictis iurib⁹, & in l. Titiæ. 99. ff. eo dẽ tit. vbi habetur: Titiæ si nõ nupserit, ducẽta, si nupserit, cẽtũ legauit. Nupsit mulier, ducẽta, nõ etiã cẽtũ residua petet: ridiculũ est enim, eãdẽ, & vt viduã, & vt nuptam admitti: & ita legitur ab Accursio, Bart. & alijs ibi, & in Pãdectis Pisanis olim, hodie Florentinis, secund. Ant. Augusti. lib. 1. emẽdat. c. 2. & est verior lectura quã alia. Decij in c. in præsẽtia, nu. 59. de probat. nẽpe: Titię si nupserit, ducenta: si nõ nupserit, cẽtũ legauit:

uit: si nupserit mulier, ducéta, nõ etiã cétum reſidua petet: ridiculũ eſt enim, eãdem, & vt viduã, & vt nuptã admittita metſi hanc vt propriam Iuriſconſulti Gregor. Holoander agnoſcat: verũ eſt inconcina & futilis hæc interpretatio, ſecund. D. Couarr. lib. 1. var. reſol. c. 19. num. 9. verſi. and dicta.

2 Quinimò & iure antiquo Digeſtorũ conditio, quę inducit viduitatẽ in omne tempus, reſpectu omnis perſonæ, loci, vel temporis, ſpernebatur: ſecùs ſi inducat viduitatem reſpectu certę perſonæ, loci, vel temporis, vt in. l. ſed ſi hoc. §. vltimo. ff. de condit. & demonſtra. & ibi Bart. & communiter DD.

3 Hodie tamen iure nouo authenticorum licét talis cõditio nõ nubẽdi tollatur, & reijciatur in virgine, vel homine, qui nũquã nupſerit, quãdo eſt abſoluta reſpectu omnis perſonę, vt nũquã poſsit cõtrahere matrimoniũ: ſecus verò ſi ſit poſita reſpectu certæ perſonę, vel certarũ perſonarũ, vt cũ tali vel talibus non cõtrahat, quia bene valeret: in vidua tamẽ, vel viduo cõditio appoſita, né nubat indiſtinctè, & etiã abſolutè reſpectu omnis perſonæ, valet & tenet, adeò vt ſi poſteà nubat, tenebitur reſtituere hæreditatẽ vel legatũ ſibi relictũ, & cũ cautione Mutiana traditũ, cũ fructib⁹, tã perceptis, quã percipiẽ dis: vt in. l. 2. & in auth. cui relictũ. C. de indict. viduit. tollẽd. & ibi glo. & cõmuniter DD. tex. etiã in authen. denupt. §. quæ verò nũc ſequitur colla. 4. & ibi DD. ita reſoluit cũ cõmuni Ant. Gom. in. l. 14. cum ſeqq. Taur. num. 8. ampliãs duobus modis: & D. Couar. in. 4. 2. part. capit. 3. §. 9. nu. 11. & D. Molina lib. 2. de Hiſpan. primogen. c. 12. nu. 21. & 22. & hæc ſententia recepta eſt frequẽtiſsimo doctorũ calculo, ſecũd. Mãtic. de cõiect. vlti. vol. lib. 11. tit. 19. n. 2. vbi plures citat, eãq; ſequitur ibi, & in. n. 7. & 8. addens, huiuſmodi conditionẽ ad certũ, non longũ, vel vſq; ad tale ætatẽ appoſitã, valere, † à fortiori reijciẽda eſt illa cõditio, quę à matrimonio ſpirituali deterret, ſecũd. Areti. & Feli. in c. in præſẽtia, de probat. quos refert & ſequitur Pariſ. ibi. n. 137. & 143. & Rolã. à Valle conſi. 55. nu. 20. & 25. lib. 3. quorũ meminimus lib. ſuperiori. c. 32. n. 14.

5 Quibus addendum eſt, non eſſe idẽ ob ſeruandũ in conditione, ſi religionẽ nõ ingrediatur, ſi monachus nõ fuerit, hoc enim caſu non eſt argumẽtum ſumẽdũ à matrimonio carnali ad ſpirituale, vt per Couar. lib. 1. variar. reſolut. c. 19. nu. 10. in verſi. & tamen hic adde.

6 Nihilominus tamẽ poterit teſtator prohibere in fundatione maioratus, vt ipſe per monachationẽ, vel clericatũ amittatur: quia eo caſu nõ tã videtur auertere à religione, quã ſuæ familię proſpicere: & quãuis à religione quodãmodo amouere videatur, ad matrimoniũ tamen ac familiæ ꝓpagationẽ allicit, nec legib⁹ ꝓhibitũ eſt, vt quis de bonis ſuis ita diſponere poſsit, vt monaſteriũ in his nõ ſuccedat, imò id iure cõcedẽdũ eſt, præcipuè cũ maioratuũ ſucceſsio, nec ipſa primogenia cõueniãt monachis, nec presbyteris: nec eſt præſumẽdũ, quẽquã hac in ſpecie ab ingreſſu religionis auertendũ eſſe tã futili & leui occaſione vt latiꝰ deduxim⁹ in lib. 1. Canon. quæſt. d. c. 32. n. 57. & in terminis ita tenet Alex. cõſi. 100. nu. 12. lib. 4. & Iaſ. in. l. Gallus. §. & quid ſi tã: ũ. n. 24. ff. de lib. & poſtum. & Pala. Rub. in repet. rub. de donat. inter virũ & vxo. §. 19. n. 4. & 14. quos refert & ſequitur Couar. d. c. 19. n. 11. ſequitur etiã Frãciſ. Marz. in ſuo epito. de fideicõmiſſ. q. 31. idq; verũ eſt, atq; frequẽter in primogeniorũ inſtitutione obſeruari ſolitum, vt affirmat D. Moli. lib. 2. de Hiſpan. primog. c. 12. n. 54. vbi. n. 55. hoc verũ intelligit in maioratu ex regia facultate inſtituto: ſecꝰ ſi parẽtes primogenitũ ex tertio bonorũ ſuorũ, authoritate legũ huius regni inſtituãt: hi nãq; tũc tẽporis nõ poterũt filios clericos, religioſos, vel furioſos, mutos, aut ſurdos, ſeu etiã filias moniales excludere, cũ neceſſario teneãtur ordinẽ à l. 27. Tauri præſtitũ obſeruare, eaq; lex id non permittat. Eãdẽ ſẽtẽtiã Palatij Rubei ſequuti ſuimꝰ cũ ſupradictis, & cũ Mier. d. c. 32. n. 30.

7 Modò intrat noſtra Canonica quæſtio, an relictũ ſub cõditione alicui, ſi nõ nupſerit, poſsit in foro cõſciẽtię peti, ac habitũ ſecurè retineri, ſi nuptias cõtraxerit: qđ eſt in effectu quærere, an in foro conſcientię ſtandum ſit præcitatis iuribus, tã ante ſentẽtia iudicis ſuper his latã, quã poſteà? Et ſanè hanc queſtionẽ latè diſſerit Ioã. à Medin. in ſuo cod. de reſtitutio. q. 23. per totã: & tãdẽ in verſ. reſpõdeo, ſaluo meliori iudicio, & poſtea in verſi. ex prędictis patet, ibi: In foro tamẽ cõſcientiæ, in ea eſt ſentẽtia, vt in foro cõſciẽtiæ hoc caſu ſtãdũ ſit animo cõtrahẽtiũ, vel teſtatoris ita relinquentis vel legãtis, quãdo is certus ſit, nẽpe ſi dicatur, ſi nõ nupſerit, & nõ aliàs tũc enim apparet expreſſe de mẽte teſtatoris cõtraria, & proinde in foro conſciẽtiæ huic volũtati expreſsę cõtrahentium, vel teſtatoris, ſtãdũ eſt: ſi verò incertus ſit animus cõtrahentiũ, vel legãtiũ, tutè poterit iuris interpretationi, ſeu præſumptioni ſtari, quæ habet, vt ſi ſimpliciter relinquatur legatũ, ſi nõ nupſerit, reijciatur illa cõditio, quia eſt impeditiua matrimonij, ita vt nuptijs ſequutis, etiã legatũ debeatur, vt in dictis

8 legibus. † Addit inſuper, ꝙ ſi hæres ꝓbabiliter de animo legãtis dubitat, nõ eſt per cõfeſſariũ ad ſolutionẽ legati aſtringẽdus, antequã per iudicẽ cõdemnetur, quia vbi dubiũ eſt æquilibre, an legatũ debetur legatario, necne, melior eſt conditio poſsidẽtis: ex qua opinione cõſequitur, ꝙ poſt cõdenationẽ iudicis legatũ ſecurè poterit habere legatarius, quãdoquidẽ hæres tunc temporis ad ſolutionẽ eius tenetur, & per confeſſarium ad eam eſt aſtringendus.

9 Quod cõꝓbat ex latè traditis per Menoch. lib. 1. præſũpt. q. 88. nu. 7. vbi poſt Couar. Salon de Paz & alios reſoluit, ꝙ quãdo ille, aduerſus quẽ eſt pręſumptio iuris & de iure, verè ſcit eſſe veritatẽ pro ſe, & in iudicio, vel agit, vel cõuenitur, vt rem illam conſequatur, vel reſtituat, iſte cõdẽnatus parere tenetur ſentẽtiæ, nec poteſt recuſare rei reſtitutionẽ, vel à iudicio deſiſtere, ſub prętextu ꝙ veritas ſit in contrariũ, vt in exẽplis ibi per

eum adductis: ex quo enim de cauſa agit in foro exteriori, ſeruari debet iudicatũ, quia licèt tunc hęres poſsit ſpõte dare vel reſtituere rem illã victori, ſi tamen condẽnatus ſit, licèt iniuſtẽ, & præcepto, exequutioneq; iudicis cõpellitur dare, obedire tenetur, ſecund. Inocent. in. c. quia pleriq;. n. 3. de inmunit. eccleſ. & ibi Abb. nu. 5. cõprobat ex alijs. Idem Innocen. in. c. quod ſicut. n. 8. circa. fin. de electione. ſequitur Menoch. vbi ſupra, num 3.

10 Si tamen in iudicio nõ cõdẽnetur res acquiſita ex cõtractu nullo ob defectũ iuris ſolennitatis, non deficiente cõſenſu contrahentiũ cũ vero pretio, & cauſa legitima ſubſiſtẽte, ceſſanteq; dolo alterius partis, nõ eſſet in animæ iudicio reſtituenda, quia contractus tenet eo foro, ſicut electio beneficij, nõ ſeruata iuris canonici forma. Innocẽ. in d. c. quod ſicut. n. 8. de elect. ſequitur Abb. in d. c. quia pleriq;. n. 31. de immun. Eccleſ. poſt Ant. de Butr. quẽ refert idẽ Abb. in d. c. 1. ad fi. de in integ. reſtit. Iaſ. in. l. ſi nõ ſortẽ, in prin. n. 4. ff. de cõdict. in deb. refert plures huius opinionis authores D. Couar. in reg. peccatũ. 2. p. §. 3. nu. 9. depact. in 6. quanuis ipſe ibi eam nõ probet, ſed eã ſequitur Silueſt. in ſũma, verb. alienatio. §. 12. 13. & 14. & verb. teſtamentũ. §. 5. & Adria. quodlib. 6. art. 1. Medi. de reſtitutio. q. 23. colu. fi. eſtq; cõmunis opinio, ſecund. Domini. à Soto lib. 4. de iuſtit. & iur. q. 5. art. 3. col. 2. ibi: Hæc ergo eſt opinio cõmunis, & ſecund. Mẽchac. lib. 1. cõtrouerſ. vſufreq. c. 10. n. 18. & 19. & Salõ de Paz in. l. 3. Taur. n. 1421. licet Rebuff. in cõpend. alienat. rerũ Eccleſ. n. 42. aliud velit poſt Innoc. in d. c. quia pleriq; nu. 3. verſi. ſed quid dices, ibi: Si ante, necnon & Couarr. vbi ſupra, & alij, quorũ opinionẽ pluribus fũdamẽtis cõprobat Domini. à Soto vbi ſupra: qui in hac ſpecie mediã ſententiam vtrinque temperatam tenet, quę mihi ſatis placet, nempe vt contractus, cui deeſt eſſentialis ſolennitas iuris, licet in conſcientia non ſit ipſo facto ſimpliciter nullus, veluti ille à pupillo illegitimæ

ætatis celebratus: eatenus tamen est nullus, vt bona conscientia possit quis in tali casu legis beneficio vti, vt in exéplis de quibus ibi per eum, qui loquitur, tam in contractibus nullis, quàm in testamẽto minus solenni: & tandẽ credit, quòd qui possidet rem aliquam per contractum minus solennem sibi quęsitã, dum modo fraus omnis, vis, & dolus absit, nõ tenetur restituere nisi vocatus in iudicio, & cõdemnatus, quod, vt vidimus, sequitur Menoch. vbi supra, licèt cõtrà dicat Couar. vbi supra, necnon & Ant. Gom. in l. 3. Taur. n. 124. in. 4. illatio. nihilominus in specie Antonij de Butrio Abbatis & cæterorũ prænarrata eorũ opinio, & Soti est cõmunis & tenenda, quam nouissimè alia ratione probat D. Francis. Sarmien. de reddit. Eccles. 1. p. c. 2. nu. 6. nẽpe ꝙ licèt huiusmodi contractus iure nõ valeat, nõ tamẽ possessor tenetur restituere rẽ, nisi sibi reddatur pretiũ ab Ecclesia, vel minore, quatenꝰ sint locupletiores effecti: vnde si pecuniam perdiderũt, tenebitur emptor gratis rẽ restituere in vtroq; foro, secũdũ ipsum: ꝙ si contractus validus sit, licèt talis, vt minor vel Ecclesia possint aduersus eũ restitui, securus est cõtrahẽs cũ eis, quo vsq; restitutionẽ petierint, vt cũ Innocẽtio, Butrio & Abb. probat D. Sarm. vbi supra, nu. 7.

Ex quibus idẽ videtur dicẽdũ in cõtractu celebrato ab vxore cõstante matrimonio sine licẽtia viri, vt quãuis iuxta ll. regias sit ipso iure nullus in foro exteriori, secũd. Roder. Xuarez in l. 13. tit. *de las deudas*, lib. 3. fori. q. 1. Tiraquel. post. ll. cõnubial. glo. 2. n. 21. Baeç. denõ melior. rat. dot. fil. c. 11. n. 79. cũ seqq. & Matiẽ. in l. 2. ti. 3. glo. 1. n. 11. nou. Coll. Reg. diximus latius in tracta. de iuram. cõfirmat. 1. p. c. 1. n. 35. cũ seqq. in animæ tamẽ iudicio validus sit ratione cõsẽsus vtriusq; partis interueniẽtis, qui in eo foro suffi cit, iuxta doctrinã Ant. de Butr. Abb. & cõmunẽ supra adductã, & prætereà in terminis mulieris nuptæ tenet in simili statuto Ias. in d. l. si nõ sortẽ, in prin. nu. 4. & Chassa. alios citãs in cõsuetud. Burgund. in titulo der sdoitz, & appargens Mariez, rub. 4. §. 1. in glo. ne peult faire. n. 5. fol. 127. ita tamẽ vt mulier ipsa in hac specie nõ teneatur cõtractui huiusmodi præcise stare in foro conscientiæ, sed poterit bona cõscientia beneficio l. vti, etiã si certa sit, nullã ei fraudẽ factã fuisse: & nihilominus, qui cũ vxore absque viri licẽtia cõtraxit, poterit in foro interiori rẽ acquisitã ex cõtractu huiusmodi, iustè habere & retinere, nec tenebit eã restituere, nisi vocatus in iudicio, & cõdẽnatus, dũmodo fraus, vis, & dolus aliàs absit, vt deduci videtur ex opinione Domini. à Soto modò citati: & in terminis vtrũq; tenet Tiraquel. vbi supra d. n. 21. & ꝙ cõtractus celebratus ab vxore sine licẽtia viri, valeat & teneat in foro cõsciẽtię, si ipsa mulier cõscia sit se purũ cõsensũ præbuisse, & satis sufficiẽter intellexit qđ agebat, ita ꝙ si aliqua læsio interfuit, id nõ ignorabat, & maluit qualẽ qualẽ lęsionẽ pati, quã cõtractũ infectũ esse, tenet Mencha. d. lib. 1. controuers. vsufreq. c. 10. n. 18. addẽs, ꝙ si hæc mulier cõsensũ re vera nõ præbuit, vel si præbuit, læsionẽ tulit, quam nõ intelligebat tẽpore cõtractus, nec illũ contractũ initura erat, si de tali lęsione cogitasset, tũc nõ obligaretur in foro cõscientiæ, quasi eo casu consensus eius cessaret: & ꝙ huiusmodi cõtrahẽs, si dolꝰ abfuit, & læsio, tutus sit in foro animæ, tenẽt plures secũd Menchac. vbi supra. n. 24. in fi. & ꝙ mulier in hoc casu reddatur tuta in foro cõsciẽtiæ, nõ obstãte cõtractu, cũ Tiraquel. & alijs probat Lãzelo. in cõsuetud. Alexã. verb. nõ possit. q. 14. n. 13. fol. 132. & Stepha. Lamberteng. de cõtractib. glo. 16. in verb. nõ valeat. nu. 3. & 4.

Contrariũ tamen in hac specie expresse tenet & probat D. Couar. in reg. peccatum. 2. part. §. 3. nu. 10. de reg. iur. in 6. existimãs huiusmodi contractũ esse etiam nullum in foro animæ, nec ex eo rem acquisitam posse alteram partẽ iustè obtinere, aut retinere in eodem etiã foro interiori: lex etenim iusta, nec à præsũptione fraudis pręcipuã & vltimã ac finalẽ rationẽ in vniuersũ habẽs, sicut in exteriori iudicio seruanda est, etiã si constet nullam subesse in actu contractus vel testamenti fraudem, ita etiam & in interiori animę iudicio, vt ꝓbauit idem Couar. in cap. cum esses, num. 6. de testam. Mẽchac. plures citans d. c. 10. n. 20. quod nos etiã sæpe docuimus alibi: si ergo ipsi mulieri, quę contraxit absque licentia viri, permittitur secura cõscientia à contractu dissentire, vtiq; beneficio legis, eadem ratione ille, qui cũ ea cõtraxit, tenebitur ad restitutionem rei acquisitæ ex contractu, qui nullum iustum titulum habet, saltem ex ea conuentione: & hanc sententiã Didaci aduersus Tiraquel. latissimè probat, & sequitur Menchac. d. lib. 1. cõtrouers. vsu freq. c. 10. n. 24. versi. his tamen nõ obstantibus, licèt tandem in finalibus verbis huius numeri relinquat cogitãdum, cum tamẽ in præcedentibus à nu. 16. cõtrariam partẽ fundauerit: sed opinionẽ hanc Couarr. sequitur simpliciter Ant. Gom. in l. 3. Taur. n. 124. illatio. 3. & Menoch. lib. 1. de prẽsũpt. q. 80. n. 37. nempe quòd mulier huiusmodi, aut minor, nõ teneatur in foro conscientiæ ad ipsius contractus obseruationem, aduersus Tiraquel. & ab eo relatos vbi supra. n. 20. & Boer. q. 1. nu. 13. & nobis etiam magis placuit in d. tractat. de iuram. cõfir. 1. p. c. 1. n. 42. & nunc quoq; placet, & sequimur eam, non solũ ex prẽd. fundamẽto, sed etiã eo potissimũ, quòd leges huius regni prohibentes vxorẽ contrahere sine licentia viri, non solum id præcipiũt ob imbecillitatẽ mulierũ, sed etiam fauore maritorũ, ne ipsis inscijs præiudiciũ inferretur ab vxoribus, si earũ cõtractus sine licẽtia virorũ celebrati valerẽt, vt resoluimus d. c. 1. n. 49. quinimò principaliter hac ratione, ne scilicet viris prẽiudiciũ inferatur, fundari videtur dictæ leges, vt patet, quia aliàs mulieres in nuptæ, maiores tamen ętate, possũt legitimẽ perse cõtrahere, contractus igitur celebratus ab vxore sine licẽtia viri sui, nec in foro cõscientiæ valebit, nec retinẽs rẽ ex eo acquisitã securus erit in cõ sciẽtia; & ideò tenebitur etiã nõ petitus ad restitutionẽ, quoties ex eo cõtractu præiudiciũ resultaret marito: in hac enim specie, id est cũ prẽiudicio viri, non est dicendum quòd contractus sit validus in neutro foro: deficit enim tũc cõsensus & licentia viri, vt respectu ipsius contractus valeat: cũ tamen is necessarius sit (quandoquidem agitur de ipsius præiudicio) etiã cessantibus legibus regijs: ne, si aliud dicerem⁹, via aperiretur vxoribus nocẽdi sępenumero viris suis inscijs, & inuitis. Eãdẽ nostrã sentẽtiam post hęc scripta nouissimè sequitur, & probat (licet nostri fundamẽti nõ memi nerit) D. Azeued. in l. 2. tit. 3. lib. 5. nou. Coll. Reg. n. 35. cũ seqq. Hinc est, quòd secundùm magis cõmunem & veriorẽ sententiã authorum contractus factus ab vxore sine licentia viri, non firmetur iuramento, etiam si eius religio magna sit, in præiudicium viri: iuramentum enim non est seruandum, quoties vergit in alterius præiudicium, vt in. c. cũ contingat. de iureiur. & in. c. quãuis pactũ. cum simil. de pact. in. 6. ita resoluimus d. c. 1. num. 34. estque verissimum, ibique hoc limitauimus, quoties contractus iuratus ab vxore sine licentia viri, non est in præiudicium ipsius viri, vt quia altera pars nõ erat potiturus bonis, nisi post mortẽ mariti, vel aliàs soluto matrimonio, secund. Burg. de Paz consi. 2. nu. 97. quod ratione iuramenti sustineri videtur posse: secus deficiente iuramẽto, secund. Lãzelot. in cõsuetud. Alexandriç, verb. vxori. quæst. 5. num. 25. Limitauimus etiam respectu ipsius vxoris, quæ non poterit agere aduersus cõtractum ab ea iuratum, secundùm Ant. & Imol. nu. 18. & Aleiat. in. 4. notab. in d. c. cum cõtingat, quos refert & sequitur. D. Couar. in. 4. de sponsal. 2. par. c. 7. §. 1. nu. 3. versi. posset tamen, & Mexia in l. Regia Toleti, *de los terminos*, in. 7. fundamento 2. part. nu. 27.

At quod prædiximus nu. 10. videri obstare proximè dictis, in alia specie procedit, nẽpe in alienatione rei Ecclesiæ, & minoris, atque in electione ad bene-

ficium facta absque iuris forma, & solennitate, accedente tamen consensu claro & expresso contrahentium, quibus ex illo contractu vel promissione præiudicium inferri poterat, sine fraude, & dolo: sed in nostra specie deficit consensus alterius personæ necessariò requisitus, nempe mariti, ad validitatem contractus, quia de ipsius mariti agitur præiudicio: ideò meritò ob hoc cẽsendum erit diuersum, quam in præcedentibus casibus, de quibus in d. nume. 10. supra.

Fit tamen ex supradictis, quòd si ex vtilitate conuentionis & contractus à muliere celebrati absque licentia viri, vel aliàs præsumi posset legitima ratihabito eius, vel eo mortuo, vxoris, aut hæredum, validus esset huiusmodi contractus, vt dicit D. Couar. in d. reg. peccatum. 2. part. §. 3. num. 10. in fin. de reg. iur. in. 6. addens hoc esse cautè considerandum & obseruandum: & illud de vtilitate, procedit etiam in foro exteriori, vt probauit Roder. Xuar. vbi supra, in. 4. limitatione, & plures allegãs Ant. Gom. in l. 55. Taur. num 2. & vltra eum Iaſ. cũ alijs, quos citat. in l. qui iurasse, in princip. nu. 2. ff de iur. iur. & in l. contra iuris, in princip. num. 7. ff. de pact. & ibi Ioan. Oroſ. num. 1. & optime probat plures citans Matienç. vbi supra d. glo. 1. num. 13. cum seqq.

Hinc sustineri potest opinio Menchac. d. libr. 1. controuer. vsufreq. c. 10. num. 25. in fine dicentis, quòd in foro animæ, si maritus, qui posteà contractũ celebratum sine eius licentia sciuit, non reclamauit, vxor tenebitur stare iuramento, intellige tamen dummodo ex hoc rectè præsumi possit ratihabitio: viri quod conscientiæ vxoris relinquendum erit. Vnde idem erit seruandum etiam non stante iuramento mulieris in eadem specie, quandoquidem in foro conscientiæ standum sit veritati, hoc est, consensui eiusdem, etiam absq; iuramento: considerando tamen rẽ cautè, vt aduertit Couar. vbi supra, idemq; ipse censeo.

Fit etiam ex supradictis, quòd si ex contractu vxoris, celebrato sine licentia viri, nullum præiudicium eidem fiat, saltem in foro animæ, valebit per supra dicta, atque ideò ipsa tenebitur ad obseruantiam contractus huiusmodi, sine tamen præiudicio viri: hæc tamen deductio tuta omnino non videtur, cum re vera mulier, quę contrahit absque licentia viri aduersus prohibitionem legis, vel decepta est, & obligatio clanculum est celebrata, vel se ipsam decipit, & huiusmodi contractus improbandi à bonis viris sunt, aliàs enim facillimè fieret fraus legi aduersus omnem rationẽ, & præberetur occasio mille fraudibus: præsertim cùm fœminæ faciles pro natura sua, & leuis mentis plerunque sint, præiudiciumque marito plerumque fieret, si matrimonio soluto, vxor teneretur ad obseruantiam huiusmodi contractus nulli, & à iure improbati, quia vir priuaretur commoditate voluntatis vxoris, quam pro vtilitate communium filiorum, vel sua, aut animarum vtriusque ad id, quod rectius & cõducibilius esset adducere posset, nisi obligatam inueniret. Deniq; quia qui persuadet mulieri, vt aduersus legis decreta contrahat, bonus vir non est, & vel ipsam vult decipere, vel maritum iniuria afficere, qui vbi primum mulieri copulatur, omnia vxoris lege humana & diuina putat sua esse, præsertim si adsint communes liberi: nec minus dolebit vxorem in tẽpus soluti matrimonij deceptam, quàm si statim contractus seruandus esset, & res auferenda in præiudicium posteritatis suæ, cui haud aliter quàm sibi prospectum vellet: quibus rationibus sufficiẽter concluditur, non solum in foro exteriori contractum vxoris cõstante matrimonio, inscio marito celebratum, etiam soluto matrimonio nõ valere, nec ipsam obligari ad obseruantiam huiusmodi contractus, vt in terminis probat Cifuentes in d. l. 55. Taur. in versi. quinto dubitatur, quem sequitur latissimé id probans aduersus Tiraquel. Baeça de non melior. ratio. dot. fil. c. 11. nu. 79. cum

seqq. incipiens à num. 68. & Matienç. in l. 2. glos. 1. numer. 11. tit. 3. libr. 5. & nouissime D. Azeued. vbi supra, nu. 49. cum seqq. vbi alios citat, & vltra eum Ioann. Stephan. Lambertengus de contractibus, glos. 8. in verb. mariti: nu. 114. quando statutum emanauit ob ipsius mulieris fragilitatem. Sed neque etiam in foro conscientię, cũ nulla sufficiens differentiæ ratio hoc casu inter vtrumque forum assignari possit, aut valeat, vt patet ex supradictis: diuersa enim hęc sũt ab his, quę supra. n. 10. resoluimus, ex quibus hæc deriuamus, vt in versi. at quod prædiximus, aduertimus, sicque hic traditis non obstant: quibus fit, vt nouæ opinioni Matiençi vbi supra, versi. sed si soluto, &c. non consentiamus, dum dixit se credere, quòd si soluto matrimonio, bona lucrata eo constante supereſſent inter coniuges, mulierem ad obseruationem contractus astringi, vel eius hæredes soluto matrimonio, quia tunc nemini præiudicium paratur, cùm etsi filij supersint, iam legitimam susceperunt portionem: maritus autem mortuus est, cui nec eorum filijs fit aliquod præiudicium, si vxor ex bonis sibi pertinentibus teneatur contractum adimplere: hęc namq; opinio euidenter destruitur ex supradictis: & ita meritò ipsemet Matien. posteà dicit, Cogitate, dubius de sua opinione, quam veram non esse censeo, nullaque ratione sustineri posse, præcipuè cum idem author teneat cõtrariũ in articulo principali, vt vidimus, & nulla maior ratio concurrat in bonis lucratis constante matrimonio, quę sunt ipsius vxoris, quã in cæteris eiusdem bonis.

Quòd si mulier, quæ contractum durante matrimonio fecit sine licentia viri, consequuta fuerit prius, quod ab aduersario dandũ erat, vel per eum non stetit quominus id consequeretur, ipsa soluto matrimonio tenebitur in foro animæ contractum ex sua parte obseruare propter consensum semel præstitum, vt in terminis probauit idem Mẽchac. de succeſſ. creat. §. 4. num. 50. &. §. 30. num. 32. melius num. 56. in versic. denique, & in versic. infertur, vbi quòd si per aduersam partem steterit, ipsa quoque in foro animę libera erit, & sic intelligendus est idem Menchac. d. libr. 1. c. 10. num. 16. cum seqq. dum nititur probare quod supra retulimus ante versic. nihilominus: non enim debet locupletari cum aliena iactura. Sed hæc opinio Menchac. d. §. 4. &. §. 30. in numeris prę citatis intelligi debet iuxta supra dicta à nobis nu. 10. nempe deficiente fraude & dolo, & præterea vero pretio, & causa legitima subsistẽtibus, secus verò aliàs, vel si mulier notabiliter ex illo cõtractu læderetur.

Tandem ex superioribus deducitur, an vxor contrahens constante matrimonio sine licentia viri, peccet mortaliter, necne? nam meo iudicio si ex ipso contractu marito præiudicium fiat tale, in quo materia peccati mortalis cadere possit, peccabit proculdubio mortaliter, quia contra. ll. iustas fecit, atque virum suum eo modo, quantum in se fuit, lęsit, aliàs secus regulariter, & ita intelligendus est Menchac. d. cap. 10. num. 11. cum seqq. probans late simpliciter partem negatiuam: & etiam Tiraquel. in l. 16. connubial. glos. 4. n. 18. quem refert & sequitur Azeued. vbi supra, nu. 40. dicens, quòd huiusmodi mulier peccet, nempe vt intelligas vel de peccato veniali, vel distinguendo vt supra: & idem videtur dicendum in cõtrahente cum ipsa muliere sine licentia viri.

Vltimò ex superioribus se nobis obuiam veluti prosiliens offert decidenda quæstio illa difficillima, atque inter nostrates admodum controuersa, dignissima tamen scitu, vtrùm testamentum minus solenne debeat in foro conscientiæ obseruari, fidemque faciat, & sic, an relicta in minus solenni testamento, vel codicillis huiusmodi, debeantur scriptis in eis in foro cõscientię, necne, hoc est, an solennitates à iure nostro regio requisitę pro valore testamentorum, & codicillorum, in foro quoq; animæ obtineant atque seruari debeant, ita vt si

ipsa solennia deficiant, voluntas minus solennis in neutro foro obliget, nec sit probanda: vel an in hoc sit aliqua differentia inter vtrumque forum? In qua quæstione qui religiosé ac rectiús procedunt, iudicio doctissimorum Theologorum se subijciunt, quod & nos lubentissimè facimus: & ideò sub eorum censura, quia res hæc húc locum expostulat, & à nostris diffusè explicatur, imò & confusè, & nos in transitu & remissiuè loquuti fuimus de hoc in rep. l. nemo potest, num. 460. cum seqq. ff. de legat. 1. nunc summariè, quæ in eo scripta sunt, referam, & meum iudicium (si quod est) exponam.

Prima igitur opinio habet, quòd voluntas testatoris patens, sine dolo & fraude nuncupata, etsi sit minus solennis, in foro conscientiæ sit custodienda atque obseruanda, ac proinde relicta in præd. minus solenni dispositione, in eodé foro debentur, & qui ea hoc titulo possidet, sit tutus in conscientia, secureque retineat. Huius opinionis. 4. fundaméta fortissima congerit Franciscus Mática, Palatij Apostolici Auditor, de coniectur. vltim. volunt. lib. 2. tit. 14. nu. 10. cum seqq. & 17. fundamenta eiusdem partis prius cumulauit Marcus Salon de Paz in. l. 3. Taur. nu. 1407. cum seqq. qui fundamentis contrariæ partis respondet latissimè. Hác primam sententiam tenent ac sequúntur plurimi authores, quos referens eam intrepidè probat Mantica vbi supra, nu. 9. & 29. asserens ex testimonio aliorum, & ex se affirmás esse communem, & magis communem, & veriorem, ab eaque in iudicando nó esse recedendum, & quòd diuina sanctione suffulta in via salutis tutior videtur: & hæc opinio apparet magis cómunis, secundùm Couar. in cap. cum esses. nu. 5. de testam. vbi plurimos refert, inter quos & Theologos aliquos eam sequentes, licèt ipse Couar. eam nó probet, est etiam magis communis secund. D. Ant. de Padilla. in. l. cum quis. nu. 8. C. de iuris & fact. ign. vbi plurimos huius authores sententiæ, & hoc dicentes refert, non tamen eam sequitur: sed & alios plures congerit, & Theologos multos, Matienç. in. l. 1. glos. 10. nu. 13. ti. 4. hoc lib. 5. quanuis ipse hanc sententiá non probet, sed contrariá, vt infra videbimus. Sed & hanc primam opinionem probarunt alij plurimi Theologi, & Iuristæ, quos in vnum congerit Saló de Paz vbi supra, nu. 1457. & Menoch. lib. 1. de præsumpt. q. 8. nu. 13. vbi numeris sequentib. quinque fundamenta huius opinionis refert, eisque satisfacit, cũ teneat contrariam statim sequentem, & nouissime eam laté probat, & plures casus ponit, in quibus semper voluntatem testatoris, licèt in minus solenni testamento, vel codicillis, sequendam esse in foro conscientiæ, profitetur Molin. de iustit. & iur. 2. tract. disputation. 81. col. 488. ad fin. cum seqq.

Secunda opinio est omnino contraria priori, quá quatuor rationibus comprobat, & veriorem esse arbitratur Couar. vbi supra, num. 6. cum seqq. vbi respondet fundamentis contrarijs, & refert Anchar. in. c. possessor. de reg. iur. in. 6. nu. 20. dicente se consuluisse quatuor peritissimos in sacra Theologia Magistros, atque inter eos præstantissimum quendam Carmelitam, qui omnes huic opinioni consenserunt. Sed septé fundamentis eam suffulcit Mantic. vbi supra, nu. 1. cum seqq. & 21. Burg. de Paz vbi supra, num. 1427. cum pluribus sequentibus, & pretereà idem facit latissimè Matienç. vbi supra, num. 14. cum sequétibus, qui eam sequitur, & alios plures huius opinionis authores refert, & communem esse ex alijs testatur: cógerit etiam alios plures Mantic. vbi supra num. 8. licet ipse, vt diximus, priorẽ probet: licet hanc etiam secũdam sequitur probat, & dicit veriorem opinionẽ Anton. Gomez in. l. 3. Taur. num. 123. necnon & Menchac. de success. creat. §. 2. num. 10. & hęc opinio receptior censetur secundùm Burg. de Paz vbi supra, nume. 1455. qui neutram probauit; sed quod infra dicemus. Eandem ex alijs affirmat esse communem, eamque sequitur

tur, & probat D. Anton. de Padilla vbi supra. nu. 12. vbi refert, quòd secundùm hanc opinionem fertur non semel respondisse Franciscum à Victoria ex instituto sancti Dominici, virum præstantissimum, & quòd huius solius authoritas potuit rem hanc reddere cõpertissimam, & quòd ipsius authoritate frangi omnes oportet, vt huic consentiant opinioni: hanc etiam tenet, & late probat Menochius vbi supra. Quid tenendum?

Ego omnibus hinc inde pensatis, mediam quandam tertiam sententiam bi mẽbrem potius eligo, in hunc sanè modum, quòd hæres legitimus ab intestato succedens non teneatur in foro animæ præstare, nec restituere hæreditaté, nec soluere legata relicta in minus solenni voluntate hæredibus & legatarijs in ea scriptis, sed secúrè in conscientia ea sibi retinere possit.

Rursus, hæres in testamento minus solenni scriptus, aut legatarius, cui in eo aliquid relictum est, possint similiter in foro conscientię possidere, & retinere hæreditatem, & legatum, quousque ab eis in iudicio euincatur, dummodò dolus & fraus absit.

Hæc nostra sententia in suo primo membro respectu hæredis ab intestato, & in ipsius fauorem est etiam cómunis, vt patet ex authoribus supra pro secunda sententia in articulo principali præcitatis, qui in hac specie loquuntur: & in terminis id fatetur plures citans Matienç. vbi supra, num. 41. & Lanzelot. in consuetud. Alexandriæ, verb. non possit, quęst. 14. nu. 6. cum seqq. fol. 131. colum. 2. necnon & Burg. de Paz vbi supra, nu. 1458. qui in fine numeri præcedentis existimat eam esse magis communem, & tandem eam sequitur & probat nu. 1469. & numeris seqq. respondet rationibus prim. Hanc etiam sequitur, & late probat Dominic. à Soto libr. 4. de iustitia & iur. quæst. 5. articul. 3. per totum: qui duo vltimi authores, & Menoch. de presumpt. lib. 1. quęst. 8. nu. 7. versi. potest etiam, procedere dicunt, etsi hæres ab intestato certò sciat & fateatur voluntatem contrariam testatoris, attamé minus solennem esse dicat, ac proinde ad restitutionem, non teneri. Addit Salon de Paz num. 1474. cum seqq. hæredem, legatarium ve in testamento illegitimo scriptos ad iudicé Ecclesiasticum recurrere aduersus hæredem ab intestato minimè posse, vt denũtiatione Euangelica ad testamenti obseruantiam constringátur: & præterea hæredem ab intestato contra testamentum non solenne agentem non peccare mortaliter, secund. Fortun. Garc. & Couarr. contra Abb. quos refert, imò nec venialiter; vt affirmat Couarr. vbi supra. num. 10. etiam si agens certò sciat esse eam voluntatem testatoris: vtrunque probauit Menoch. vbi supra, num. 28. vnde tenebitur in conscientia ad restitutionem eorũ quæ ex sententia contra hæredes & legatarios scriptos fuerit cõsequutus, secundùm supradictos: tametsi Molina vbi supra, contrarium affirmet in supradictis: sed nihilominus tenet prædictam meam atque communem sententiam cum sequentibus declarationibus.

Hæc tamen, quam probamus sententiam in hoc primo medio, procedit etiá respectu legatorum ad pias causas, si testamentum ipsum, quo relicta fuere, iure non fuerit solenne, etiam quoad legata ad pias causas, nempe quòd duos nó habuerit testes, sed vnum: secus aliàs: quia tunc in huiusmodi legatis ad pias causas limitanda erit nostra & communis sententia, secund. Salon de Paz vbi supra, nu. 1478. Similiter non procedit nostra & communis sententia, si hæres ab intestato habuerit læsam conscientiam in non adimplendo d. testamentum, ex tex. in. c. fi. de præscript. & in. c. per tuas. 2. de simon. cum simil. ita Alex. in. l. nemo potest. colum. penult. ff. de legat. 1. idé probauit Soto vbi supra, necnon & Salon de Paz num. 1479.

Deniq; præd. nostra sententia in suo secũdo mẽbro est etiá magis cómunis, vt constat ex authoribus supra citatis

in

In prima opinione principali huius arti culi, qui in hoc casu loquitur, & affirmat Rip. in d.l. nemo potest, num. 99. di cit cómunem eam sequutus Domini. à Soto vbi supra, necnon & Burg. de Paz vbi supra, num. 1480. cum sequen tibus, qui eam sequitur, & communem dicit, & plures eius authores citat, & tã dem nu. 1482. dicit eam probabiliorem & magis cómuné: communé etiã eam appellat Marienç. vbi supra, num. 41. li cet erroneam eam dicat, secutus in hoc contrariam sententiam aliorum cũ Co uar. vbi supra, nu. 10. & cum Ant. Gom. in d.l. 3. Taur. nu. 123. Hanc nostram di cit etiam communem Iulius Clarus lib. 3. recept. senten. quæst. 90. versic. sed quid si: licet contra eam teneat, inquit tamen, quòd post factum bene potest te neri hęc communis, vt excusetur ipse hæres à restitutione perceptorum, maxime si fuerit in bona fide: sed ego indi stinctè hanc sententiam affirmatiuam sequi malo cum Soto & cæteris supra citatis in fauorem hæredum & legata riorũ in minus solenni testamento scri ptorum, dummodo fraus & dolus absit constetque de voluntate defuncti, ta metsi contrariam, vt communem, cum Couarr. & alijs probet nouissime Me noch. vbi supra, nu. 31. & 32. Sed præd. no stram sententiam bimembrem, & com munem sequitur, & probat nouissime Lud. Carbo. de restitutione quæst. 45. in 2. & 3. conclus. & fundamenta cõtraria huic nostræ sententię diluit bene Burg. de Paz vbi supra. nu. 1483. cum sequen tibus, precipué illud, quod magis vrge re videbatur, nempe non esse posibile, eundem animæ forum pati hæredẽ ab intestato eandem hęreditatem posse iu ste petere atque retinere: similiterque & hæredem & legatarium in testamen to minus solenni scriptos, eandem hæ reditatem, resque legatas posidere tuta conscientia posse, cum sint duo contra ria & repugnantia, contra tex. in. l. si vt certo. §. duobus. ff. commod. quia cum vnum est bonum, contrarium est malũ. cap. hospitalium 32. dist. respondet nam que, duo contraria diuersis respectibus procedere iure posse, vt ibi ex pluribus bene probat: & nu. 1495. cum sequen tibus (quem sequitur Menoch. vbi su pra, nu. 34.) latè agit, an huiusmodi scri pti in minus solenni testamento, pos sint res hæreditarias, quas aliter conse qui non valent, licite furari: & præter eà num. 1494. contra Ripam tenet, eos non esse compellendos denuntiatione Euangelica ab hærede ab intestato ad bona hęreditaria & legataria restituen da: quod etiam probauit Menoch. vbi supra, num. 36.

Primò hęc nostra & communis sen tentia in suo secundo membro declara tur, vt procedat, quousque hæres & le gatarius scripti in minus solenni testa mento sint condemnati, & sententia in rem iudicatam fuerit transacta, vt supra insinuauimus, & prius nuncupatim Do minic. à Soto vbi supra, quod ita cũ eo declarat Salon de Paz vbi supra, num. 1493. licet Menoch. vbi supra, nu. 3. suffi cere dicat quòd hæres vel legatarius hu iusmodi sit conuentus, ad hoc vt ad re stitutionẽ in foro animę teneatur, quod verum credo, si nullam iustam litigan di causam habeat, quia per litis conte stationem constituitur in mala fide, ac proinde peccaret mortaliter, & ad resti tutionem cum expensis teneretur defẽ dendo causam iniustã, & vexando aduer sarium, & opinionem Menchac. simpli citer tenuit Lud. Carb. vbi supra, con clus. 2.

Secundò limitatur, nisi hæres & lega tarius scripti in testamẽto minus solen ni, fuerint in contraria opinione, læ samque conscientiam habuerint, tunc enim, aut eam deponere debẽt, aut sequi secundùm Alex. in d.l. nemo potest, co lum. penul. Soto & Paz vbi supra, num. 1499.

Tertiò limitãda est præd. nostra sen tentia, & communis in suo præd. secun do membro, si testator extraneum hæ redem in minus solenni testamento in stituisset, consanguineis indigentibus omissis, quibus in conscientia subueni re te-

re tenebatur, vt late probat Burgos. de Paz vbi supra, num. 1500. cum seqq.

Quartò limitatur, nisi aliqua fraudis suspicio fuerit aduersus cõtenta intesta mento minus solemni: ita Angel. de Clauas. in summa verb. testamentum. 1. §. 5. Sed hoc verum intelligit Salon vbi supra, num. 1511. quòd non quælibet ad hoc sufficeret suspicio fraudis, sed illa quidem res, qua de ipsa fraude, aut do lo, hæredi, legatario vè constet, seu qua ipsi læsam conscientiam habere æstima uerint.

Quòd si hæres in testamento minus solenni scriptus, nec legitimus ab inte stato succedens hæreditatem adierit, nec eius possessionem cœperit, sed vter que ea sit probitate, vt nolit possesio nem capere, nisi sibi ius faueat, tunc abs que dubio nuncupatus hæres debet ce dere, & legitimus ab intestato succedẽs hæreditate potiri, secund. Soto vbi su pra, quem sequitur Burg. de Paz in d.l. 3. Taur. nu. 1499.

Vlterius an hæres testamento nõ so lenni scriptus teneatur in foro conscié tiæ legatarijs in eodem testamento nun cupatis res legatas tradere, vel eas reti nere possit, vt hæredi ab intestato, cum eas ab illo petierit, tradat, in vtramque partẽ differit Burg. de Paz in d.l. 3. Taur. nu. 1512. cum seqq. & tandem in ea per sistit vera sententia, meo iudicio, late eam probans de congruo nu. 1514. quòd huiusmodi hæres in minus solenni te stamento scriptus possidens hæredita tem, tradat legatarijs in eodem testamẽ to nuncupatis in foro conscientiæ res sibi legatas, si legatarij ideoneos fide iussores præstẽt, illum ab hærede ab in testato ab omni damno deinceps con tingenti immunem & liberũ facturos: & quòd sic caueatur publico instru mento.

His tamen omnibus non obstanti bus, in nostra Canonica quæstione prin cipali, quam proposuimus supra nu. 7. & ab ea aliquãtulum digressi sumus, vt
11 priorẽ partem cõprobaremus, †D. Co uar. lib. 1. variar. resolut. cap. 19. num. 10. cõtrarium indistincte tenet ac probat aduersus Ioan. à Medina vbi supra, quẽ citat existimans, vt etiam in animę iudi cio, & conscientiæ foro, legatum in prę missa specie legatario debeatur quamuis refragante conditione legato a scripta nuptias contraxerit, atque itidem lega tarius iste iustè legatum percipiet, nam que frequenter adducitur, conditionẽ illam, si non nupserit, non scriptam cen seri, aut sequutis nuptijs seruatam fuis se, id à veteribus Iurisconsultis factum est in publicę vtilitatis commodum, in odium celibatus, & fauorem prolis suscipiendæ, vt omnes maiori conatu, & studio procreandis liberis operam da rent, vt ex ipsis Iurisconsultis constat, & late probat idem Couar. in 4. 2. part. c. 8. in princip. & Mantic. post alios vbi supra, nu. 1. cum seqq. Lex igitur hoc vo luit & sanciuit, sancireque potuit con tra apertissimũ testantis iudicium, atq; certissimam testatoris voluntatem, vt censet Couarr. priori loco præcitatus: cuius sententia comprobatur ex tradi tis à nobis supra d. lib. 1. quæst. 32. nu. 4.
12 cum sequentibus, † vbi resoluimus con tra Alciat. dispõsitionem text. in auth. de sanctiss. Episcopis. §. sed & hoc præsẽ ti, collation. 9. & auth. nisi rogati. C. ad Trebel. quibus habetur, vt relictum sub conditione nuptiarum, verificetur, si hæres vel legatarius monasterium in grediatur, ac proinde monasterium suc cedat: idem si ipse grauetur, vel eidẽ sub stituatur, si sine liberis decesserit, nam eo religionem ingrediente, euanescit cõditio substitutionis, & monasterium bonorum capax hæreditatem vel lega tum consequetur, & illa conditio tunc temporis pro inualida, & non scripta habetur, habere locum in conscientiæ foro, etsi quodammodo lex lata video tur contra voluntatem defuncti: quod nouissime post nos contra Alciat. resp. 502. nu. 5. & responsi. 633. secund. primã impressionem probauit Menoch. de præsumpt. lib. 1. quæst. 88. nu. 5. & latius lib. 4. præsumpt. 58. Sed & hanc opinio nem Couar. licèt eum non referat, pro bat

bat & ſequitur cum Riminald. Iunior. in conſ.172.in fin.& 173.Mantica vbi ſupra,num.4.

13 Quid tenendum?Ego profectò erubeſco,ac ſummé cõtremiſco in re adeò difficili, ac inter hos viros grauiſsimos, quorum diſcipulus eſſe vix mereor, iudicium meum interponere. Nihilominus tamen, cùm mei muneris ſit,quid ſentiam in difficultatibus inſinuare, id ita libenter,ſicut reuerenter faciam. Ad rem igitur, diſtinctio ſupradicta Ioan.à Medina verior mihi videtur,ac proinde tenenda in animæ iudicio,quæ eſt bimembris.

Primũ membrũ ipſius eſt,quando cõſtat certiſsimé de animo legãtis,nolẽtis omnino legare,ſi legatarius contrà expreſſam conditionem adiectam legato nupſerit,ſcilicet quando poſt verba cõditionis, Si non nupſerit, vlterius proceſſerit,addendo,& non aliàs: vel ſi nupſerit,nihil ei relinquo, aut lego: hac enim in ſpecie opinionem Medinæ veriſsimam eſſe cenſeo, quoniam apertiſsimé conſtat tunc de duplici voluntate teſtatoris expreſſa,& ſpecialiter declarata. Prima volentis legatarium non nubere,& hoc caſu legat. Secunda,quòd ſi nupſerit,legatum minimé cõſequatur. Quis igitur in hac facti euidẽtiſsimi ſpecie audebit cenſere, legatum deberi in conſcientia contra voluntatem teſtatoris negatiuam,& prohibitiuam,adeò expreſſam & claram? An fortè quod ipſius voluntas manifeſta in actibus volũtarijs ac procedentibus à mera voluntate ipſius,non ſit ſeruanda? Minimè, reclamantibus iuribus voluntatem teſtatoris eſſe omnino ſeruandam,ac in conditionibus primũ locum obtinere. An verò quod in re propria quilibet nõ ſit moderator & arbiter, vel etiam quòd qui potuit non legare,adimere non valuerit? Non profectò,cùm hoc eſſet cõtra manifeſtas iuris regulas. Non igitur reus erit in hoc caſu,acſi quis cum Titiæ ſi non nuberet,centum promiſiſſet, quod ſi nuberet,nihil. Sed nõne in hac ſpecie Titia nubens aliquid ex hac promiſsione petere, aut conſequi poterit? Nihil profectò, vt pote agens ex promiſsione qualificata & conditionali,ac proinde aut prout iacet & concepta fuit,eam acceptare tenetur,aut repudiare: non igitur poteſt in parte eam acceptare,& in partem reijcere: argumento in ſimili doctrinę Bart.communiter approbati in.l.Aurelius.§.idem quæſijt.n. 1.& 2.ff.de liberat.leg.& in terminis promiſsionis huiuſmodi per viam contractus, hoc expreſſè probat Medina vbi ſupra,in verſi.reſpond.ſaluo meliori iudicio: id quod neceſſarium eſt fateri: ille enim qui ſub illa conditione promiſit,potuit,prout fecit, conditione non adimpleta promiſsionem auferre, ſiue penitus non fuiſſe factam in continenti declarare,hoc eſt eam delere. Idem igitur dicendum eſt in vltimis voluntatibus,quandoquidem valet argumentum de contractibus ad vltimas voluntates, & è cõtra, vbi diuerſa ratio nõ militat, vt latè per Euerard. in centur. legal.c.
14 17. † Accedit præterea,quod forus conſcientiæ ſemper nititur veritati, atque ipſam comitatur aduerſus præſumptionem legis,in qua lex ipſa ciuilis fundatur,ſecundùm Ioan. Andream in cap.is qui fidem.de ſponſal.latè Alciat. conſi. 53.num.8.lib. 9. & in.l.quinque pedum. nu.20.in fine. C.finium regund. latiſsimè Menoch.de præſumpt. lib.1.quæſt. 88.in princip.& per totam: id quod doctores Theologi communiter paſsim fatentur ac docent: vbi enim lex poſitiua aliquid diſponit,fundando ſe in præſumptione,& non ſuper veritate, ea nõ eſt ſeruanda in foro conſcientiæ,ſi veritas ſit contra præſumptionem: ita per pulchras rationes probat Federicus de Senis conſi.21.nunquid, ſequitur Abb. in cap.1.nu. 10. de conſtit.ſequitur Decius conſi.49.nu.3.lib.1.ſed veritas certiſsima ac indubia in propoſito ea eſt, teſtatorem nihil legaſſe Titiæ,ſi ipſa nuberet: contractis igitur ab ea nuptijs,nihil conſequitur in conſcientia. † Quin
15 imo & in foro iudiciali atque exteriori in caſu huius primi membri diſtinctionis

ctionis Ioan.à Medina idem probandũ cenſeo, non obſtantibus iuribus ſupra in princip.huius cap.in contrarium adductis: ea enim expreſſe loquuntur & procedunt in legato ſub cõditione ſimplici,ſi non nupſerit,relicto,non declarato vlterius per teſtatorem, quid faciendum ſit, ſi nupſerit,quo caſu nil mirum ſi interpretatione iuris adhuc legatum debeatur, non ſolum in foro exteriori,ſed etiam in conſcientia, vt in ſecundo membro doct. Ioan.à Medin.de quo ſtatim agemus. At verò quando teſtator in præd. legato conditionali vltra proceſsit,exprimendo ſuam voluntatem, vt ſi nuberet, nihil legabat,nec aliquid conſequeretur legataria,nõ declarant leges prædictæ quid faciendum ſit,nec in hac ſpecie idem decidũt,quod in ſimplici conditione non nubendi decidit, & ſic tanquam caſus omiſſus,remanet ſub diſpoſitione iuris cõmunis: argumento.l.commodiſsimé. ff. de lib. & poſt.cum ſimil.Sed apertũ eſt in iure, voluntatem expreſſam teſtatoris induere formam,ac omnino obſeruandam eſſe: ergo huiuſmodi legataria nubendo contra expreſſam prouiſionem, & prohibitionem teſtatoris,legatum minimè conſequetur.

16 Hoc idem fortiori aſtruitur fundamento: nam in caſu d.auth.de ſanctiſſ. Epiſ.§.ſed & hoc præſenti. & in d.auth. niſi rogati. C. ad Treb.etſi quodammodo contra defuncti voluntatem ac ſoni tum verborum ipſius ius interpretetur, vt hereditas vel legatum ſub prædictis conditionibus relicta pertineant ad monaſterium,habita pro inualida,vel non ſcripta conditione nuptiarum, vel illa, ſi ſine liberis deceſſerit, in fauorem religionis(ſicut in propoſito pro non ſcripta habetur conditio non nubendi,propter fauorem prolis ſuſcipiendæ, & in publicæ vtilitatis commodum, vt prædiximus)nihilominus tamen in caſu d. §. ſed & hoc præſenti.cum ſimilibus, ſi expreſſè & claré conſtaret de voluntate contraria teſtatoris volentis excludere monaſterium, ſubſtitutumque eidem monaſterio præferre,non procederet diſpoſitio prædictorum iurium, vt cum communi plurimorum doctorũ, quos citauimus, ſententia reſoluimus d.lib.1.Canon.quæſt.c.32.nu. 26. affirmantes proculdubio tanquam veriſsimam & receptiſsimam eſſe tenendam hanc opinionem in iudicando & conſulendo: cum enim diſpoſitio d. §.ſed & hoc præſenti,& ſimilium iurium procedat & loquatur per interpretationem, præſumptionem atque fictionẽ, vt paſſim omnes fatentur, legis interpretatio tunc locum habebit, quando de mente teſtatoris conſtat voluiſſe ſuam voluntatem ſubijcere iuris interpretationi, prout contingit in prędictis duabus ſimplicibus conditionibus nuptiarum,& ſi ſine liberis deceſſerit, de quibus in d.§. ſed & hoc præſenti.cum ſimilib. Vbi verò verba teſtatoris clara ſunt, eiuſque mentem eructantia, ex quibus voluit diſpoſitionem ſuam naturaliter,non verò ciuiliter intelligi, tunc locũ habere non debet diſpoſitio d.§.ſed & hoc præſenti, cum ſimilibus, in iuſtitia,nec in conſcientia, vt dicemus infra num. 17. Si igitur hoc ita eſt contra fauorem religionis,tametſi religioſorum ſtatus perfectior ſit, quàm eorum qui coniugio operam dant, vt in. c.nuptiæ.32.quæſt. 1. in Clementina exiui. in princip. de verb.ſig. c. commiſſum.de ſponſ. idem conuincitur dicendum in noſtra ſpecie legati per teſtatorem relicti, ſi non nupſerit,addito,Et non aliàs,vel quòd ſi nubat,nihil ei legat, vel relinquit,propter expreſſam & formalem voluntatem teſtatoris,qui vlterius proceſsit,non legãdo,ſi nuberet legataria: fauor enim,qui Iuriſconſultos veteres in publicæ vtilitatis commodum, & in odium celibatus,& fauorem prolis ſuſcipiendæ mouit ad cenſendum, conditionem illam, ſi non nupſerit,pro non ſcripta haberi, ac proinde ſufferendam eſſe, vt prædiximus, cõſiderandus eſt eo in caſu quo ipſi loquũtur,& illud diſponunt,nempe in ſimplici conditione & voluntate nõ nubendi,interpretantibus tunc tempo

ris

ris ipsius, verba prædicta conditionalia eo modo quo infra dicemus in secundo membro, idque quando nõ habetur expressa de animo disponentis certitudo in contrarium, ea nãq; habita, opus non est disponẽtium verba aliter interpretari, cum alias ipsimet Iurisconsulti deditissimi fuerint obseruationi voluntatis expressæ defunctorum, vt passim in iure videmus, imò in exequutione testamenti, & vltimę voluntatis defuncti versatur fauor publicus, vt in l. vel negare, cum similib. ff. quemadmod. testa. aperiant. non verò idem fauor præsumptus considerari debet, etiam vbi expressè testator disposuit contrariũ, hoc vel illo casu particulari, vel cũ hac, vel illa persona, ex quo non derogatur, nec derogari potest in vniuersum bono matrimonij prolis suscipiendæ: remanẽt enim in republica, ac in vniuerso orbe, quam plurimi, qui matrimonia contrahere valeant, nec ex illa conditione in particulari impeditur in vniuersum facultas matrimonium contrahendi, prolisque suscipiendæ. Quòd si adhuc in persona huiusmodi legatariæ impediri dicas bonum suscipiendæ prolis, id contra voluntatem expressam legantis, legatumque adimentis, si secus fiat, cum potuerit simpliciter non legare, & in re sua sit moderator & arbiter, considerandum non videtur, cum hæc legataria si nubere velit, non impediatur id facere, legatum amittendo, cum posset etiam non nubere, etiam si legatum huiusmodi sibi relictum non fuisset: non igitur reuocatur à matrimonio præcisè, sed causatiuè, & quanuis inuitetur ad non nubendum spe lucri, id tamen lucrũ auferri sibi potuit ab eodem testatore nubendo, cum posset vsque ad mortẽ seorsum, & ex interuallo voluntatem suam ac testamentum proprium in totum & in partem mutare ac reuocare, vt in. c. cum Marthæ. de celebrat. Missarum. cũ simil. Potuit ergo in continenti contraria conditione legatum expresse adimere, vt in rub. & per totum. ff. de adim. leg. Si enim Iurisconsulti illi veteres interpretantes in fauorẽ matrimonij cõditionem illam simplicem legati, si non nupserit, interrogati fuissent, quid si testator vltra processerit, adimendo expresse legatum, si legataria nuberet, credendum est ex supradictis omnibus cõtrarium in hac nostra specie responsuros: ergo hoc idem pro expresso haberi debet, quandoquidem contrarium ipsi non dixerunt: argumento glossæ communiter approbatę in l. tale pactum. §. fin. ff. de pact. In summa Iurisconsulti illa vtuntur interpretatione voluntatis defuncti in simplici conditione nó nubendi, quando vlterius testator nó processit, si contra factum fuisset, vt ex ipsis patet, non verò aliàs: ergo eorum interpretatio extendi non debet ad casus contrariæ volũtatis expressę per testatorem, quia in claris non est locus coniecturis, vt in l. continuus. § cum ita, cũ simil. ff. de verb. oblig. Vnde meritò Methymna vbi supra, in d. versi. respond. per totum, hoc idem voluit in foro exteriori, sicut & in interiori animæ, propter expressam voluntatem contrariã testatoris; tametsi apertius id probet loquens in foro conscientię.

17 Non obstat modò quod pro Didaco Couar. contra hoc primum membrum supra adduximus, nempe dispositionem d. §. sed & hoc præsenti, procedere etiã in foro conscientię, sicut in exteriori, etsi quodammodo contra voluntatem testatoris ibi interpretatio fiat in fauorem religionis: hoc namque dupliciter soluitur. Primò, vt procedat, prout loquitur, in casu simplici, de quo in dictis iuribus, quando testator vlterius non processit annullãdo, vel adimendo legatum, si secus fieret, prout in nostra specie fecit, tunc enim per interpretationẽ iuris habetur pro non scripta pręd. conditio in fauorem religionis, etsi cõtra verba & voluntatem testatoris id videatur esse, quanuis ipse contrarium expresse non cauerit, quia vlterius non processerit. At verò si in casu illorum iurium expresse disponeret contrarium testator, monasterium minime ad legatum

tum vel hæreditatem huiusmodi sic relictam admitteretur in foro exteriori, vt cũ verissima & receptissima sententia resoluimus: nec etiã in conscientia, quando quidem nec iustitia id permittit, fundata in expressa volũtate & dispositione testatoris, sicut contingit in nostra specie. Secundò resp. quod dispositio Iustiniani in d. §. sed & hoc præsenti; cũ simil. est recepta in iure Canon. in. c. in præsentia. de probat. vnde nil mirũ si in cõscientia etiã locũ habeat, cũ ius canonicũ magis sequatur legẽ Dei, quã seculi, vt latè deduximus d. c. 32. n. 5. cũ seqq. At verò dispositionẽ Iurisconsultorũ veterũ, de quib⁹ in prin. huius. c. loquẽtium in terminis nostræ quæstionis præsentis, nó inuenio iure Canon. approbatã: ergo nil mirũ, si ipsã in conscientia non procedere dicamus contra expressam dispositionẽ & ordinationem testatoris: & hoc de primo membro distinctionis Ioan. à Medina.

18 Circa qđ obseruãdũ erit ex Medi. vbi sup. in versi. ex eisdẽ, ꝙ quãdo ipse donatarius vel legatarius certus est, ꝙ animus donãti fuerit nó aliter donare, nisi existẽte, seu adimpleta cõditione per eũ apposita, siue id donator, vel testator tẽpore donationis vel legati, siue aliàs animum suũ donatario vel legatario explicuerit, nõ erit tutus donatarius, vel legatarius per exceptionẽ rei iudicatæ, si re ad iudiciũ delata, fuerit pro eo iuris interpretatione iudicatũ: qđ ex superioribus satis deducitur: secus verò erit, si animo non explicato verbis, nec aliàs, voluit ipse donator, vel testator stare iuris interpretationi, prout indubio præsumẽdũ est: nã tũc, vt infra dicemus in. 2. mẽbro, etiã in foro conscientiæ standũ erit prædictæ iuris interpretationi.

19 Secundũ mẽbrũ distinctionis Methymnę est, quãdo animus legãtis sub cõditione, si nó nupserit, est incertus, vt tunc tẽporis tunc possit iuris interpretationi, seu præsumptioni stari, nẽpe quando testator simpliciter alicui legauit sub conditione simplici, si non nupserit, nec vlterius processit declarando, & nó aliàs, vel si nupserit, non lego: quia cum in hac specie ipse legans non sufficienter expresserit, quod fieri oportet, si conditio deficeret, quãuis regulariter in alijs conditionibus, matrimonio, nec religioni contrarijs, satis ex mente testatoris à contrario sensu collecta, iuncta iuris dispositione, constet legatum, seu aliam dispositionem conditionalem conditione deficiente corruere: attamen in conditione præfata, si non nupserit, quia ea videtur in grauamen Titiæ legatariæ cedere, cum legans videatur eam quodammodo ad perpetuam cõtinentiam (hoc est causatiue, licét non precisè) obligare, ac proinde videatur conditio impeditiua matrimonij, tunc ius ipsum verba legantis sub conditione, si non nupserit, in fauorem matrimonij, & religionis interpretatur, non in eum sensum quem contrahentes de facto habent, nec quem verba ipsa sonant, sed in sẽsum in quo fieri rationabiliter possunt ac debent: credendum est enim talem fuisse testatoris voluntatem, sicut lex ipsa constituit, & interpretatur, tametsi verbis refragari quandoque videatur, argumento. l. nam hoc iure, cum simil. ff. de vulgari, & pupill. idemque in casu d. l. Titiæ, dicendum venit, vbi multiplex est legatum, nempe si non nupserit, ducenta, si nupserit, centum, quia fortè voluit lex illa legata seorsum interpretari, ac si vnumquodque eorum seorsum factum fuisset, idque in fauorem coniugij, vt siue nubat, siue non nubat, habeat semper ducenta, quia per conditionem illam, si nupserit, ac simul dispositionem, lego ei centum, videtur eam ad nubendum obligare, ac proinde à maiori bono, scilicet à perpetua continentia impedire, & ideò cum non addiderit expresse, & non aliàs, talis conditio similiter repellitur: meritò igitur, vt in huiusmodi casibus, nempe in simplici conditione non nubendi, vel nubẽdi, vbi testator expresse vlterius non processit, addendo & nó alias, vel si nupserit, ei nihil lego, securè in foro conscientiæ stari possit præd. iuris

interpretationi, vel præsumptioni, quę habet, vt reiecta cõditione nõ nubẽdi, legataria nubẽs integrũ legatũ cõsequatur, quia in his casibus nõ repugnat expressa & specialis prohibitio testatoris, aliàs secus, vt in primo præcedẽti mẽbro distinctionis: & in hoc secũdo concordant Methymna & Couar. vbi supra.

Imò etsi D. Couar. improbet Methymnã in supradictis, attamẽ, si ad eius rationes ac etiam verba attendamus tãtũ ipsa cõcludunt in casu huius 2. membri, in quo Methymna non cõtrarium, sed idẽ probat quod Couar. quãuis ipse Couar. existimet indistincte legẽ, reiecta cõditione non nubẽdi, legatario etiã nubenti aduersus certissimã testatoris voluntatem legatum deferre, non in pœnã legantis, sed in fauorẽ Reipublicæ, & prolis suscipiendę, ne legatarius retrahatur à suscipiendis liberis: quo fit, inquit ipse (& nunc ad rem) vt etiã in animæ iudicio, & conscientię foro, legatum legatario debeatur, quãuis is refragante conditione legato ascripta nuptias contraxerit, atq; itidem legatarius iuste legatũ istud percipiet, hoc enim lex voluit, & sanciuit, sancireq; potuit cõtra apertissimum testatoris iudicium, quicquid in contrarium senserit Ioan. à Medina in lib. de restit. q. 23. col. 8. Hæc Couar.

Ex quibus verbis duo colligo. Primò, loqui ipsum in casu prædictarũ legum disponentium, vt conditio illa adiecta legato, si non nupserit, non scripta censeatur, ac proinde reijciatur, & sic in cõditione simplici, si non nupserit, in qua loquũtur prædictę leges, & sic quando testator vlterius non processit addẽdo, & non aliàs, vel si nupserit, non ei lego, vel nihil ei lego, quo casu cũ ius ipsum interpretetur verba legantis in fauorem matrimonij, nuptijs sequutis, quia testator verbis expressis contrarium non præcepit, vel matrimonium non prohibuit, & Methymna, & Couar. idẽ probant, nempe in foro conscientiæ tutẽ standum prædictæ interpretationi.

Non verò loquuntur prædictę leges antiquę, vt supra docuimus, nec Couar. cũ secundũ cotam, quã allegat, intelligendus sit iuxta doctrinam Bart. communiter approbatam in l. non solum. §. si liberationis verba, nu. 7. ff. de lib. leg. sequitur Beeius consi. 52. nu. 97. & Petrus Surdus cõsi. 9. nu. 50. vbi plures citat in casu prioris membri, nẽpe quãdo vltra conditionẽ expressam nõ nubẽdi, vlterius adiecit testator, & nõ aliàs, vel si nupserit, nihil ei lego: hunc enim casum, in quo Methymna dixit, in foro cõscientię standum esse animo legãtis certissimo, & sic verbis expressis, Couarr. ipse non cõsiderauit nec distinxit, licèt quædam verba interserat, quibus eo casu prima facie loqui videatur, nempe dum dicit: Lex igitur, reiecta conditione legatario etiam nubenti aduersus certissimam testatoris volũtatem legatum defert, &c. quo fit, vt etiã in animæ iudicio, & conscientiæ foro legatum legatario debeatur: attamen cum expresse loquatur in lege deferente legatũ legatario, reiecta conditione non nubendi, manifestè apparet id procedere in secundo membro distinctionis Methymnæ, nẽpe in simplici cõditione non nubendi, alio nõ adiecto per testatorẽ, quo casu ipsa lex loquitur: non verò in primo mẽbro, quando addita est clausula anullationis, vel ademptionis legati, si legataria nupserit, vt supra deduximus. Similiter idẽ ex alijs verbis Couar. patet statim seqq. ibi: Quanuis is refragante conditione legato adscripta, nuptias contraxerit: nã cõditio legato adscripta, de qua leges, & Couar. loquũtur, est tantùm illa simplex non nubendi, nihil amplius adiecto, vt prædiximus: igitur in secundo membro distinctionis supra positę loquitur Couarr. in quo Methymna idem tenuerat, nõ verò in primo, quãdo vltra simplicẽ conditionẽ nõ nubendi testator adiecit cætera verba. Nõ obstant etiam alia verba eiusdem Couarr. quæ huic discursioni obstare videbantur, nempe, Hoc enim lex voluit, & sanciuit, & sancire potuit contra apertissimum testatoris iudicium: nam eodem modo respondemus his verbis, quo superioribus similibus

similibus satisfecimus, loqui nempe in casu legis veteris simplicis conditionis non nubendi, & tunc apertissimũ contrarium iudicium testatoris appellat Couar. id, quod ex simplici conditione nõ nubendi resultat, vt regulariter in cæteris conditionibus videmus ipsis deficiẽtibus, nihilominus hoc ius interpretatur in nostra specie in fauorem matrimonij, quia testator vlterius non processit sufficienter declarando, quid tunc fieri oporteret: cui interpretationi standum est in conscientia secũdùm ipsum Methymnam, & Couar.

Secundò colligo ex Couarr. vbi supra, ipsum reprobasse Methymnam in d. 1. membro, dum inquit Couarr. quicquid contrarium scripserit Ioannes à Medina, tanquam aliud sentientem in supradictis, cum tamẽ reuera Methymna in hoc improbari non debuerit, quia dum tenet in primo distinctionis membro supra posito, legatarium huiusmodi in foro conscientiæ non posse habere legatum, cum animus legantis certus & expressus sit nolentis legare, si legatarius nupserit, recte loquitur, vt prædiximus, & verba nec rationes Couarr. in hoc casu loquantur, sed in casu secundi membri distinctionis supradictæ, nempe quoties testator vltra non processit, sed stetit in simplici conditione, si non nupserit, qua in specie vterque in idem conueniunt.

SVMMARIVM.

1 *AN hæres, non petente legatario legatum, posit illud præscribere, & numeris sequentibus.*

2 *Hæres grauatus etiam post multum temporis differens restitutionem fideicommissi, lucratur fructus perceptos negligentia fideicommissarij non petentis.*

3 *Res per fideicommissum relicta, & per testatorem alienari prohibita, quanuis præscribi non possit, maxime antequam existat conditio fideicommissi, tamen post purificationem fideicommissum præscribitur sine titulo tempore triginta vel 40. annorum.*

4 *Vbi per acceptionem vel agnitionem alicui est actio competitura, antequam is agnouerit, alter contra quem actio datur, non potest dici malæ fidei possessor.*

5 *Quando is qui possidet, aut debet, non tenetur offerre nec ire ad domum creditoris, nec aliquid facere nisi petatur ab eo, tunc etiam de iure Canonico illo non petente præscribetur.*

6 *Actio pignoratitia an præscribi possit triginta annis, à cessatione oblationis debitĩ.*

7 *Iuri petendi legatum, vel fideicommissũ, præscribitur triginta annis.*

8 *Hypotheca an à tertio possessore contra creditorem quo tempore præscribatur.*

9 *Legatum ante acceptationem acquiritur legatario, quandoque à morte testatoris, quandoque ab adita hæreditate: quod procedit nedum in rebus corporalibus, sed etiam in incorporalibus, nempe in seruitute legata, vt in num. 10. etiam si res incorporalis legetur, vel relinquatur per fideicommissum, vt in num. 11.*

12 *Dominium rei legatæ transit in legatarium à die mortis defuncti, vel aditæ hæreditatis, reuocabiliter, nempe vt legatarius possit illud agnoscere, vel repudiare, secus irreuocabiliter, vt hic latius declaratur.*

13 *Legatum ita dominium rei legatarij facit, vt hæreditas hæredis res singulas.*

14 *Iuri adeundi præscribitur triginta annorum spatio.*

15 *Ius supplementi legitimæ præscribitur, si non petatur.*

16 *Legatum relictum legatario, si volet, vel sub alia conditione merè voluntaria, vel onere, absque dubio præscribitur spatio 30. annorũ legatario illud non petente, vel voluntatẽ suam non declarante, onus vel grauamen non adimplente, & in nu. 17.*

18 *Hæres tenetur certiorare legatarium legati sibi relicti, aliàs erit possessor malæ fidei, & præscribere illud minime poterit: & competet tunc temporis legatario contra præscriptionem 30. annorum restitutio in integrum ex capite ignorantiæ ex clausula generali prætoris, Si qua mihi iusta causa, &c. vt in nu. 19.*

20 *Ignorantia probabilis est æquæ, & iusta causa concedendi restitutionē in integrū his, qui læsi sunt lapsu temporis, quod procedit etiā aduersus præscriptionem 30. annorū, vt in nu. 21. vbi quod ignorantia hoc casu præsumitur, & potest tūc tūporis peti, in integrū restitutio intra quadriennium a die scientiæ ex capite ignorātiæ, quia est vtile ab initio, quātuis in prosequutione sit cōtinuū, vt in nu. 22. & si per centū annos ignoraret, & nō peteret quis præfictā restitutionē, nūquā ei competeret præd tēp⁹ quadrienij, vt in n. 23*

24 *In dubio interpretatio est facienda, vt restitutio aduersus præscriptionem concedatur.*

CAPVT XXVI.

Hæres antequam legatarius agnouerit legatum, an id præscribere possit.

1 SOlet apud vtriusq; iuris interpretes de illa controuerti quæstione, quæ huic operi cōueniens est, an hæres, non petente legatario rē, vel quātitatem sibi legatam, possit illam præscribere? Et sané in re hac ab omnibus allegatur Petrus Anchar. sūmus Canonista in regu. sine possessione, in. 11. oppositione. col. 18. versi. ité intellige, de regu. iur. in. 6. ad hoc quòd hæres nō potest dici malæ fidei possessor, antequam legatarius quantitatis, vel certæ speciei agnouerit legatū, etiā si hæres ipse sciat illam rem vel quantitatē Titio legatā esse, ideò q; eam posse præscribere, etiā in re Canonico attēto, & hoc dicit consuluisse Bald. & sequitur Soci. consi. 43. in causa vertēte. col. 3. versi. præterea hanc partē. lib. 1. & consi. 2. in causa testamentaria, in fin. lib. 3. Dec. cōsi. 554. n. 2. Rip. in. l. fin. q. 59. C. de reuocand. donat. & Francis. Balbus in tractatu de præscriptionibus. 2. p. 3. partis princip. q. 13. n. 9. vol. 8. tractatuū diuersorū doct. fol. 29. in antiquis, dicens, esse perpetuò notandum. Paul. Parisius consi. 92. n. 34. lib. 3. Ant. Rub. cōsi. 3. dubitur, in fine. Maria. Soci. Iun. consi. 74. n. 31. cū seqq. & cōsi. 145. n. 71. lib. 1. Ant. de Fano de pignor. 6. p. 2. membro. n. 22. Tiraquel. in. l. si vnquā, verbo reuertatur. n. mihi 391. C. de reuoc. donat. & de vtroq; retractu. titu. 1. de retract. linag. §. 56. glo. 2. n. 4. fol. mihi. 254. Eādem sententiā plures allegans sequitur & probat D. Couar. libr. 1. var. resol. c. 9. n. 5. & ista est verior & cōmunior sententia, & sic in iudicādo & cōsulēdo tenēda, vt plures authores allegās eam sequentes affirmat Petrus Rebuff. in repet. l. vnic. in. 1. notab. n. 54. C. de sēt. quæ pro eo quod interest proferūt: & est verissima, & cōmunis, vt plures alios allegās profitetur eam sequutus Becius consi. 48. n. 4. lib. 1. idē testatur plures citās Petrus Surd. consi. 60. nu. 16. & eam sequitur etiā plures allegans Simō de Pretis de interpretatio. vlti. volunt. lib. 3. interpretatio. vlti. dubio vlt. solut.

2 vlti. n. 27. fol. 280. vbi nu. 28. † hinc esse dicit, q; hæres grauatus etiā post multū tēporis differens restitutionē fideicommissi, lucratur fructus perceptos negligētia fideicōmissarij nō petētis, vt in. l. mulier. §. si hæres. ff. ad Treb. & nu. 26. præcedēti refert plures authores tenentes, † quod quanuis res per fideicommissum relicta, & per testatorem alienari prohibita præscribi nequeat, vt in. l. 2. C. pro empto. maxime antequā existat conditio fideicōmissi. Bald. consi. 351. ité ad illud lib. 3. tamen post purificatū fidei commissum præscribitur sine titulo tē-

4 pore 30. vel. 40. ann. † Huius cōmunis sententiæ eam assignāt omnes rationē, quod vbi per acceptationem, agnitionē ve alicui est actio cōpetitura, antequam is agnouerit, alter cōtra quem actio datur, nō potest dici malæ fidei possessor, sūt enim quędā iura & actiones, quæ ipso iure nobis competunt, nō expectata alia declaratione, & in his mala fides impedit præscriptionē, vt in. c. fi. cū materia, de præscriptionibus, qđ in hoc casu loquitur, & intelligēdū est: quædā verò sūt iura, quę cōpetunt nobis facta declaratione, vt in casu. l. 2. C. de iur. emphit. nēpe enphiteotę cadētis à iure suo, & in legatis, vt in. l. cum pater. §. surdo, & ibi Bart.

Bart. ff. de leg. 2. & in his ante factam declarationē, cum iuste debitor ignorare possit, an creditor agnoscere, vel acceptare velit, & nō teneatur ante factā declarationē, interim nō dicitur malę fidei possessor, ac pinde præscribere poterit.

5 Quæ sententia cōmunis cōprobatur ex alia certissima, quæ habet, quod quādo is qui possidet, aut debet, nō tenetur offerre nec ire ad domū creditoris, nec ali quid facere, nisi petatur ab eo, cui actio competit, tunc etiam de iure Canonico illo nō petente præscribitur, quia nihil est, qđ ei imputari possit, siue quod eum cōstituat in mala fide: ita in terminis voluit Abb. in. c. Ecclesia S. Mariæ, col. 15. versi. sed pro concordia, nu. 36. de constit. & in c. qđ clericis. col. penul. versi. ideò dicit, de foro comp. sequitur Dec. d. cōsi. 554. nu. 4. & Tiraquel. plures authores referēs in d. l. si vnquam, verb. reuertatur. n. 390. vbi hoc cū Raph. Cum. consi. 67. statuto ciuitatis Vincentiæ, & consi. 191. visa copia, col. 2. & cōsi. 147. domina Contesia, intelligit, nisi debitor sciret creditorem ignorare, de quo agemus, infra nu. 8. cum seqq.

6 Secūdò eadē cōmunis sētētia Petri Anchar. astruitur ex cōmuni interpretatione glo. in. l. cū notissimi. §. eodē iure, verbo opponere. C. de præscrip. 30. vel 40. ann. quæ habet, vt licet creditor rē debitoris sibi pignori traditā obtinens nequeat illā præscribere ob scientiā reiallenæ, actionē tamen pignoratitiam, si debitor. 30. annorū spatio debitū nō obtulit, optime præscribere poterit, cum ea actio, donec debiti oblatio fiat, minime oriatur: interim ergo dū oblatio nō fit, non oritur pignoratitia. l. si rem alienā. §. omnis. ff. de pignorat. actio. §. vlti. inst. quibus mod. re cōtrah. oblig. eoq; tēpore bonā fidē habet creditor respectu iuris offerendi debitori cōpetētis: quā ob rē huic iuri offerēdi præscribitur principaliter, & ex cōsequēti pignoratitiæ actioni, quæ ex ea oblatione foret cōpetitura. Debitor enim congruo tempore offerendo debitū, vel soluendo, potuit facere, vt sibi actio pignoratitia nascere tur: argu. l. qui potest facere. ff. de regu. iur. quod cū nō fecerit, tanquā valenti agere & nō agēti cucurrit præscriptio, vt in. l. 1. §. fi. à cōtrario sēsu. C. de annali except. vt in specie explicat Ant. de Fano vbi sup. n. 16. post alios, qui glos. opinionē in d. §. eodē iure, sequūtur: & hęc est cōmunis interpretatio secūd. Couar. d. nu. 5. versi. ad hęc facit: tametsi super opinione d. glos. DD. cōmuniter maximè contendant, vt patet ex Ant. Gom. 1. tom. c. 9. nu. 27. paulò post prin. & ex eod. Couar. vbi supra, & Rolād. à Valle consi. 21. vol. 2. & Portio in suis regulis, & cōmunib⁹ cōclusioni. lib. 3. c. 32. & 33. & Didac. Perez in. l. 2. tit. 13. lib. 3. ordin. vet. col. 1227. in versi. hic quæri potest, & decisio Pedemōt. 115. per totā, & Azeued. in. l. 4. nu. 4. cū seqq. tit. 15. lib. 4. nouæ Coll. Reg. apud quos late an iuri offerēdi præscribi possit, de quo nūc non differo, sed tātū adduco prædi. cōmunē interpretationē (ne à ppositodigrediar) quæ pfecto facit pro cōmuni doctrina Anchar. quā prædiximus. Non tamē ipse Petrus Ancharr. designat locū Baldi, vbi iuxta suā opinionē cōsuluerit, nec aperit quo tēpore hoc casu legatū legitime præscribatur, sed ni fallor, consiliū Baldi est. 137. incipiēs, quædā vidua, in fine. n. 7. lib. 3. † vbi cōsuluit, præscribi iuri petēdi legatū & fideicōmissū triginta annis, & iterū consi. 168. proponitur quòd quidā. n. 1. & 2. lib. 5. per. l. licet. C. de præscript. 30. ann. voluit allegare. l. si cut in rē, eod. ti. qđ cæteri pleriq; sequaciū nō exprimūt, præter Tiraquel. in. d. l. si vnquā, verb. reuertatur. n. 391. & Couar. vbi supra, versi. & prætereà: est tamē verū, præcipue cū pro legatis cōpetāt tres actiones, personalis nēpe, realis, atque hypothecaria, vt in. l. 1. versic. rectius. C. cōmunia de legat. late p DD. in. l. 1. ff. de legat. 1. Atqui actio personalis & in rē triginta annorū spatio præscribitur, nisi minori tēpore fuerint limitatæ, vt in d. l. sicut, & in. l. omnes eod. tit.

8 † Hypothecaria autē à tertio possessore contra creditorem prę scribitur, attēto iure ciuili, cum mala fide, vel sine ti-

tulo triginta annis: à principali autē de bitore, vel eius hęrede cōtra creditorē 40. annis, vt in. l. cū notissimi, in prin. & in. §. 1. & in. §. 2. C. de præscriptio. 30. vel 40. ann. & ibi glos. verb. patris, & DD. expressa. l. 27. tit. 29. par. 3. & ibi Grego. Lop. quanuis hodie de iure Canonico nullo tēpore cū mala fide præscribatur, vt in. c. fi. de præscrip. & in reg. possessor. de regulis iuris in. 6.

9 Nihilominus tamē cōtra supradictam cōmunē sentētiā Bald. Anchar. & sequaciū, imò q̄ hæres nullo modo nec tēpore posit præscribere legatū, facit vrgēs difficultas, quia legatū ante acceptionē acquiritur legatario, etiā ignoranti, quo ad actionē realem, & personalē statim, quandoq; à morte testatoris, quandoque ab adita hæreditate, & hoc est, quod voluit, & expressē probat d. l. cū pater. §. surdo. ff. de leg. 2. supra allegat. & d. l. 1. C. cōmunia de legat. & l. à Titio in fine principij, cū similibus. ff. de furt. ibi, Quia ea quę legātur, rectavia ab eo qui legauit, ad eū cui legata sūt, trāseūt. l. 35. tit. 9. p. 6. nēpe fictē à morte testatoris, verē ab adita hæreditate: ita Bart. cōmuniter approbat⁹ in. l. si tibi homo. §. cū seruus. ff. de leg. 1. secund. Alex. ibi n. 4. Ias. 3. D. Couar. in. c. Raynald⁹. §. 1. n. 1. de testam. & licet à die mortis testatoris dominiū fictē trāseat in legatariū, id verum est, quoad ipsūm actum translationis dominij, vt scribunt Ias. in. l. si mihi & tibi, in princip. nu. 5. ff. de leg. 1. Gomec. in. §. sic itaque, nu. 24. de actio. Tiraquel. in tracta. le mort fayſi, &c. 6. part. in princip. in. 2. declarat. nu. 6. attamen ius ipsius legati, quod habet ipse legatarius in legato est ius verum, & propriū, secund. iuris cōmunis dispositionem, quę permittit cuique de re sua ad libitū testari. l. 1. C. de sacrosāctis Eccles. Menoch. libr. 3. præsūpt. præsumpt. 117.

10 n. 6. † & nō solū in rebus corporalibus, hoc verū est, vt habet dicta cōmunis sētētia probata in d. l. regia. sed etiā in incorporalibus, nēpe in seruitute legata, quia eius dominiū trāsit recta via in legatariū adita hęreditate, vt in. l. si par-

tē, ibi, Quia tua esse cœperat. ff. quemad mod. seruit. amit. per quem tex. hoc notat glos. magna in. l. corruptionē. C. de vsufructu, & ibi omnes, Bart. Alber. Fulgos. & Paul. de Castro in d. l. si partē. idē Bart. in. l. si vsufructus mihi. n. 2. ff. de vsufru. leg. & Corras. in. l. seruitutem. la. 3. ff. de seruit. Ias. in. l. 4. §. Cato. nu. 51. ff. de verb. oblig. Alciat. in. l. 2. §. & harū. n. 4. ff. eodem Ant. Gom. alios allegās in tit. de seruit. nu. 23. in fine. Quod extendit

11 Bart. in. l. 1. nu. 6. ff. de legat. 1. † vt procedat, etiā si res incorporalis legetur vel relinquatur per fideicōmissū, etiā si illud ius incorporale cōsistat in seruitute prędiali, vt in d. l. si partem. siue in seruitute personali, prout est vsusfructus, qui in omnibus supradictis cōmuniter approbatur, secund. Ias. ibi nu. 62.

Ergo licet legatarius posit licite legatum repudiare, cùm interim dū nō repudiat, ad eum pertineat legatum, quia recta via in eum transit, & statim mortuo testatore videatur competere legatario, mala fides hæredis impedire debet ipsius legati præscriptionē: ex quo fundamento cōtra Ancharr. videtur tenere Dec. in. c. Ecclesia S. Mariæ. n. 26. de constit. dicēs opinionem Anchar. videri ex hoc periculosā, & contra eā tenere Raphael. Cuma. d. cōsi. 147. Sed hoc nō obstāte, tenēda est supradicta cōmunis sentētia tanquā verior, imò q̄ hæres ante quā legatarius agnouerit legatū quātitatisvel certę speciei, nō posit dici malę fidei possessor, ac per cōsequēs posit illud triginta annorū spatio præscribere.

12 Nō obstat quòd dominiū rei legatę recta via trāseat in legatariū à morte testatoris, vel post aditā hæreditatem, id namq; licèt ita verū sit, attamē procedit reuocabiliter, nēpe vt legatarius posit illud agnoscere, vel repudiare: secus irreuocabiliter: si enim legatarius repudiauerit, nūquā videtur fuisse suum: si verò acceptauerit, à tempore mortis dicitur esse suum, secundū fictionē d. l. à Titio. ita Bart cōmuniter approbatus in d. §. cum seruus. Agnitio igitur legatarij requiritur ad hoc vt reuocabiliter legatum

tum eidem acquiratur: interim ergo dū ipse legatum non agnoscit, tametsi ad

16 eum transierit, hæres incumbens possessioni eiusdem legati, non potest dici propriè nec verè esse in mala fide ad id præscribendum, donec legatarius agnoscat, siue petat legatū illud, potest enim iustē existimare se illud nolle agnoscere, cum sciat sibi legatū, & non petit. Si igitur triginta annis steterit hoc modo, q̄ scīens huiusmodi legatū nō petat, rectè ac bono animo siue conscientia poterit illud hęres præscribere, etiā attēto iure Canonico, iuxta præd. cōmunē sētētiā.

13 Quod similiter cōprobatur ex. l. legatū ita. 82. ff. de leg. 2. vbi inquit lex: Legatū ita dominium rei legatarij facit, vt hæreditas hæredis res singulas: qđ eo pertinet, vt si purè res relicta sit, & legatarius nō repudiauerit defūcti volūtatē, recta via ad dominiū, quod hęreditatis fuit, ad legatariū transeat, nunquā factū hæredis, sed tunc demū dominiū hæreditatis in hæredē trāsit, cū adita hæreditas fuerit, vt in. l. cū hæredes. in prin. ff. de acquir. poss. ibi: Adita hæreditate, &c. ergo & legato agnito: requiritur ergo agnitio legatarij. Interim igitur q̄ legatū nō agnoscitur, nec legatarius suā volūtatē declarat, hæres nō potest dici malæ fidei possessor nō soluēdo legatū. cū nesciat an legatarius illud agnoscere vel petere velit. Poterit igitur illud bona fide triginta annis præscribere, hoc est ius agnoscendi, ac simul petendi illud.

14 Sicut etiā iuri adeūdi præscribitur triginta annorū spatio, secūd. Bald. Ang. & alios, prēter Salic. in. l. licet. C. de iure delib. est cōmunis vt plures allegās refert Tiraquel. in d. l. si vnquam, verb. reuertatur, nu. 392. vbi loquitur etiam secundūm ius Canonicum.

15 Sic etiā licet supplemētū legitimę ipso iure debeatur, vt in. l. scim⁹. C. de inoffi. test. quia tamē hoc intelligit, si petatur secund. glos. & alios omnes ibi, & Tiraquel. late vbi supra d. glo. reuertatur. n. 14. ipsū tamē præscribitur si non petatur, ex sententia omniū in. l. si quis filiū. C. de inoffi. test. Bald. Salice. & aliorū in l. omnimodo. C. eodē titu. Tiraquel. de vtroque retractu, tit. 1. §. 31. glo. 2. nu. 37.

16 Sed opinio Petri Ancharr. & sequaciū supradicta absq; dubio procederet, si legatū esset relictum legatario, si volet, quia tūc legatū est cōditionale, iuxta. l. si ita legatū. §. illi si volet. ff. de leg. 1. nec eo casu transiret statim dominiū recta via in legatariū, sed postquā ipse volūtatē suā declarauerit, vt in d. l. legatū. ff. de leg. 2. à cōtrario sensu, ibi: Vt si pure rē, &c. & in terminis ita tenet & declarat Phili. Dec in d. c. Ecclesia S. Marię. n. 26. de cōstit. & loquēs in legato cōditionali, si in domo testatoris stare & habitare voluerit, idē probat idē Dec. d. cōsi. 554. n. 4 quia cū legatarius hac in specie nūquā volūtatē suā declarauerit, put tenebatur, vt in d. §. illi si volet, ex lōgitudine temporis decursi potuit probabiliter hæres credere, legatariū noluisse adimplere cōditionē legati, & hoc modo hæres videtur habuisse bonam fidem.

17 Idē dicēdū erit in quocūq; alio legato cōditionali, vel cū onere aliquo relicto, dū enim cōditio, onus vel grauamē nō adimpletur, vel agnoscitur, iustam causam habet hæres intelligendi, legatariū nolle acceptare onus vel grauamen.

18 Limitāda tamen erit cōmunis supradicta sentētia Bald. & Anchar. quotiescū q; legatarius ignorauerit legatū sibi relictū, tenetur si quidē eū hæres certiorem legati facere, aliàs erit malæ fidei possessor, ac proinde illud præscribere vllo vnquam tempore non poterit, vt in terminis tenet Cuman. d. cōsi. 147. qui hoc casu loquitur dicēs qđ hæres sciens esse debitorē, nō soluēdo legatarijs, nec notificās, est malæ fidei: imò sciens creditorē ignorare, excusari nō potest, quia cōtra voluntatē creditoris à iure præsumptam debitū retinet: præsumitur enim, q̄ si creditor sciuisset, interpellasset: argu. l. qui vas. §. vetare. ff. de furt. & sic hoc casu nō præscribet, quia cōstat peccare, & cōtra cōsciētiā agere, qui ignorāte creditore debitum occultat. Idem probat ipsemet Cuman. consil. 67. & 91. & eum referens Tiraquellus in d. l. si vnquā, verb. reuertatur, nu. 390. sic intelligens & limitans doctrinā Abb. in

d.cap.Ecclesia sanctæ Mariæ, nu.36.& aliorum,quam supradiximus pro comprobatione sententię Petri de Anchar. de qua supra:sequitur etiam D. Couarr. d.lib.1.var.resol.c.9. nu. 5.versi. quin & Cumã. & quòd hæres teneatur ad notificandum legatum legatario ignoranti, aliàs sit in dolo,si id non fecerit,sed occultauerit, tenet Bald.consi.235.libr.1.
19 † & in terminis quòd legatario ignorãti quantitatem sibi legatam,contra quẽ præscriptio 30.annorum decurrit,competat remedium restitutionis in integrum ex capite ignorantiæ,ex clausula generali Prætoris,Si qua mihi iusta causa esse videbitur,de qua in.l.1.in fine.& in.l. sed & si per prætorẽ.§.item inquit. ff.ex quibus causis maior. optimè pro-
20 bat Becius consil.50.per totum, † quia ignorantia probabilis est æqua & iusta causa concedendæ restitutionis in integrum ijs, qui læsi sunt lapsu temporis, iuxta glossam in.l.1.§.si quis autem propter.ff.de itin.actuque priuat.quam sequitur ibi plures alios allegans nu.2.& num.3.addit,† hoc etiam procedere ad-
21 uersus præscriptionem triginta annorum,secund. magis communem sententiam authorum, quos ad hoc ibi citat nuncupatim,& tandem inquit,quòd ignorantia in hoc casu præsumitur,per.l. verius.ff.de probat.& quòd iusta & probabilis videtur ignorantia in legatario, cùm agatur de facto alieno,vt in.l.plurimum. ff. de iur.& facti. ignor.& in.l. fin. ff. pro suo. Eandem testatur magis communem sententiam,Simon de Pretris de interpretatio. vltim. volunt.lib. 3.interpret. vltim.dubio vltim.solutio.
22 vltim.nu.26.†Imò intra quadriennium à die sciẽtiæ potest in prædicto casu peti restitutio prędicta ex capite ignorantię,quia est vtile ab initio,quãuis in progressu sit continuum, vt in. l.fin.C.de temp.in integ.rest.pet. & ibi glos.Bart.
23 & Bald. † & ideò si cum aliquis probabiliter lęsionẽ causatam ignoraret,& cẽtum anni anté laberentur, quàm is restitutionem postularet,nunquam ei interim curreret tempus dicti quadriennij, secundùm Bald. in. l. 3.C. si ex falsis instrum. & plurimos referentẽ Beclum vbi supra d.consi.50.num.4. vbi etiam,
24 † quod in dubio interpretatio faciẽda est,vt restitutio aduersus præscriptionẽ concedatur,secundùm Aymon. consil. 201.præsupponitur,nu.37.

SVMMARIVM.

1 *SCindentes atque asportantes ligna ex alienis fundis suis vsibus necessaria, vel pascua suis pecoribus opportuna ex partis alienis priuatis,an peccent,& ad restitutionem teneantur? & numeris sequentibus cũ suis limitationibus.*

2 *Scindentes arbores siluestres, iure cõmuni attento,etiam si ex eis ligna asportent, furtũ non committunt,nec infamia latrocinij,aut furum notantur,vt in nu.3.*

4 *Ligna furari possent subditi fortè sine mortali culpa,quæ quotidianis vsibus saltem loci essent sibi necessaria, vbi domini eorum acerba animaduersione eos à nemoribus auferent, ita quod prægraues paterentur inopiam. Fallit,vbi ex hoc magna strages fieret. Item si causa lucri,hoc est vendendi ligna,id faceret,vt in.n.5.& nu.27. quomodo primo dictum intelligatur, & an sit verum.*

7 *Dominus siluæ habet verum lignorum in illa nascentiũ dominium, & dominus prati aut agri,dominiũ herbæ ibi nascentis,& nu.8.*

9 *Dominia rerum iure gentium sunt distincta, & vnicuique rei iuxta competit dominium, priuarique ab alijs, & ideò nemini licet alterius rem, possessiones aut fructus inuito domino subripere.*

10 *Poena meritò per statuta,leges,principem & cõsuetudinẽ atq; ordinationes oppidorũ statuitur cõtra scindentes & asportãtes ligna ex fũdis priuatis,& publicis necnon & cõtra depascentes prata,nemoraque aliena.*

11 *Leges humanæ Imperatorum, & Regum obligant, etiam in conscientia,quando fundantur super certa, & non super præsumptione.*

12 *Lex poenalis non tollit obligationem ad culpam,quæ per priorem legem moralem fuerat imposita.*

Obliga-

13 *Obligatio legis Diuinæ tolli non potuit per legem poenalem sequentem.*

15 *Lex poenalis contra scindentes, & asportantes ligna, vel pastum furantes ex alienis fundis, quibus in causis excuset à peccato & à restitutione, & nu.16.cum seqq.*

18 *Furantes ligna vel pastum, aut venantes & piscãtes in alieno, in extrema necessitate excusantur.*

19 *Scindentes & asportantes ligna, vel pastum, ex silua communi ciuitatis, vel villæ, vel ex pascuis communibus eiusdem, quod non teneantur, nisi stragem magnam fecerint, aut si capiantur,limitatur num. 20.nisi sola exactione poenæ communitas de consuetudine se satisfactam redderet. Ampliatur in oppidis propinquis nemora communia habẽtibus,vt in num. 22. vbi limitatur.*

21 *Exteri à populo prædicta furantes,proculdubio in distincte ad restitutionem damni,præter peccatum mortale quod cõmittunt, tenebuntur.*

23 *Lex poenalis obligat ad peccatum.*

24 *Probari non potest,ab initio ea lege vel hominum conuentione, dominia rerum ita fuisse diuisa, atque distincta, & vnicuique distributa, vt liceret cuique ligna, vel pascua de fundis aliorum pro suis vsibus necessaria, & pecoribus proprijs opportuna capere.*

25 *Princeps potest fundos,montes,seu prata communia alicuius ciuitatis vendere priuatis, faciendo propria ipsorum,& de eis priuilegia concedere,quo facto nullus in conscientia nec in iustitia præter ipsos aut de eorum licentia posset de illis ligna,aut pascua sumere.*

26 *Inconueniẽs maximum daretur, si pauperibus pro suis vsibus necessarijs,aut proprijs pecoribus ligna,aut pascua aliena sumere liceret,de quo hic.*

28 *Differentia magna est inter arbores, & feras agrorum,respectu capientium eas.*

CAPVT XXVII.

De ijs,qui in alienis fundis scindunt,& capiũt ligna, aut in alieno prato oues suas, alia ve pecora pascunt.

FRequentissimè cõtingit in actu practico dubitari, an scindentes ligna,eaque capientes,vel pascua ex alienis fundis suis vsibus atque pecorib⁹ necessaria,siue opportuna,peccẽt, atque ad restitutionem damni illati domino faciendam teneantur, præcipuè cùm in ciuitatibus & oppidis,vbi id accidit,sint leges atque ordinationes pœnales contra similia facientes statutæ? Et quanuis quæstio hæc satis triuialis sit,attamen quia necessaria scitu,& authores in ea varia sentiunt, eam solito stylo exponam,insinuãs breuiter, quid tenendum sit:& primò de furantibus ligna aut pascua in alienis fundis particularibus, deinde de communibus alicuius Reipublicæ differam.

Et quo ad primum, sunt qui existiment, vt siue lex,vel ordinatio populi sit pœnalis,id puniens,siue non,scindentes atque capientes ligna ex alienis fun-
1 dis suis vsibus necessaria,vel pascua suis pecoribus opportuna, ex pratis alienis particularium dominorũ, minimè peccent,nec ad restitutionem damni teneãtur. Primò,quia per hoc quòd periculo pœnæ per legẽ statutæ quis se exponit, dicunt esse à culpa liberatum, nec amplius illum obligari,quàm ad hoc vt paratus sit pœnam subire,quę sibi iuxta legem, vel ordinationem erit inflicta,si in fragranti crimine deprehendatur,vel repertus fuerit à dominis,vel eorum custodibus:quòd si non fuerit captus, ad nihilum teneatur,sicque fuga liberetur.

Secundò,quia furtum non committitur in tallum rerum captura,quia huiusmodi arbores siluestres, atque nemorum & pratorum pascua,sponte,natura absq; vlla hominum industria nascuntur,vt patet,& à principio, quando res inter homines diuidi cœperũt, hac lege siluę & prata alicui particulari homini venerunt in sortem, vt quanuis aliquis inde aliquid subriperet, nõ peccaret,sed solũ teneretur eam subire pœnam, quæ illi fuisset per legem aut per iudicem inflicta. Addent forsan huius opinionij sequaces, quod cum paupe-

res Reipublicæ homines non habeant vnde alias vitam ducere possint, & sua pecora sustentent, nisi his lignis & pascuis captis, non esse eis statim in peccatum imputandum, quod hæc capiant, cum aliter sibi prouidere non possint, ne natura, atque Reipublicæ corporalis mundana politia eis deficere videatur, in hac enim specie diuisio terminorum eis nocere non debet, cum omnes sint incolæ, ciues atque filij propè illius territorij: dominiq; particulares præd. fundorum & pratorum rationabiliter tenentur hoc casu id pati: quod si aliud velint, cum agant contra rationé, non sunt etiam in foro conscientiæ audiendi. Cum igitur hęc ita se habeant, & pœna (iuxta verisimam, veriorem, atq; omnino tenendam sententiam) in conscientia non debeatur ante condemnationé, consequitur, huiusmodi homines prædicta facientes, minimè peccare, nec ad restitutionem teneri.

2 Quòd autem scindens arbores siluestres, iure communi attento, etiam si ligna ex eis asportet, furtum nó committat, sed tantum lege Aquilia teneatur, colligitur ex Ioan. Fabro in §. liberum nu. 1. inst. de leg. Aquilia, in hoc casu huiusmodi scindens & asportans æstimatione damni, condemnabitur, ex tex. in l. si seruus seruum. §. si oliuam, versi. idem & in silua cædua. ff. ad l. Aquil. vt refert Auenda. lib. 1. c. 4. prætor. nu. 28. versic.

3 si verò. † Quo circa qui ligna cædunt, nusquam gentium infamia latronũ aut furũ notantur: satis ergo est moderatas exigere pœnas, secundùm Dominic. à Soto lib. 4. de iustit. & iur. quæst. 6. artic. 4. versi. nonnulla, ibi: Quo circa, pagin. mihi 343. col. 2. vbi subdit, † quod re ve-

4 ra, vbi domini tam acerba animaduersione miseros subditos à nemoribus arcerent, vt pregrauem paterentur inopiam, forte sine mortali culpa possent illa furari ligna, quæ quotidianis vsibus, saltem foci, essent sibi necessaria, quia vt in versi. præcedente incipienti, secundò notandum est, idem author dixit: Domini, quibus Rex oppida cũ nemoribus elargitur, non possunt alia ratione illa custodire, quàm Rex fecisset, non enim aliud ius eis concedit, quam habet, & ideò si nemora hoc ferunt, nó sunt oppidanis vetanda ad necessarios vsus: imò verò etiam si nemora propria sint domini, non sunt eo rigore vetanda, vt corporalis infligatur pœna, neque grauis pecuniaria: arbores enim & ligna, quæ absque cultura terra progenuit, iure gentium communia esse debe-

rent: vita namque humana nequit sine quotidiano lignorum vsu transigi, ob idque eorum furtum non est ea lance æstimandum, ac si quis ab arca tua, aut de domo tua numos, aut supellectilem, alienos furaretur. Hęc Domini. à Soto qui profectò his verbis præfatam profiteri sententiam videtur, quam etiã alij quàm plures viri graues huc vsque vulgò amplexi sunt, atque nunc sectantur, iuxta eam consulentes, & nouissime Salon de iustit. & iur. in 2. 2. D. Thó. quæst. 62. artic. 3. conclu. 4. & 5. colum. 748. cum seqq. loquens in silua vel prato non vallatis muro vel septo, & Molina simpliciter de iustitia & iur. tracta. 2. disputatio. 58. versi. cæterum, colum. 386. & frater Angles in suis florib. Theologic. quæst. in quæstione de cædentibus ligna, &c. conclu. 1. pagi. 240. vbi tenet, quod nemo potest præscribere, quod ante condemnationem ad aliquam restitutionem ligna scindentes teneantur, nam vt aues & pisces sunt cõmunes, ita nemora, mótesque lege naturali communia sunt, & vt non potest quis præscribere dominiũ ferarum, ita vt illas capiens in conscientia ad restitutionem teneatur, perinde de nemoribus & montibus censendũ est: quod nouius probare videtur Nauar. in commentarijs cap. fraternitas. 12. quæst. 2. num. 33. cum seqq. vbi distinguens inter arbores & ligna, quas plantant & fodiunt homines, & herbas satas, vt frumentum & simil. & inter herbas antiquas, & herbas spóte natas, inquit, q̃ in paucis terris est consuetudo, qua liceat solutã pœna primi generis arbores cædere, & herbas

herbas depascere, in multis autem, & ferè vbique est consuetudo, qua liceat id facere in arboribus, & herbis secundi generis, & quòd hoc potuit consuetudo inducere, & inducta consensu publico, vel lege publica, efficit ne illa cæsio, vel depastus sit illicitus.

5 Fateri tamen eos ad minus necessariò oportet, vt credo fatebuntur, superiora minime procedere, vbi quis magnum vel notabile damnum in alienis fundis atque pratis daret, vel si fortè causa negotiationis, hoc est, ad vendendum, præd. ligna scinderet & asportaret. Item etiam si arbores industria hominum fatæ atque in esse deductæ, non solum natura, scinderentur atque asportarentur, & arbores fructiferæ, vt sunt vites, oliuæ, & pomarij, de quibus in. l. vitem. ff. arbores furtim cæs. & in. l. vitem. ff. quod vi aut clam. & in d. l. si seruus seruum. §. si oliuam. ff. ad. l. Aquil. harum enim putator punietur vt latro, vt in. l. 28. titu. 7. part. 7. & in. l. 2. ff. arborum furtim cæs. tradit late Auend. vbi supra d. num. 28. in versi. in. 2. quæst. in his etenim speciebus planum est furtũ committi, & ideò peccati, & ad restitutionem damni dati peccatorem teneri.

6 His tamen omnibus nó obstantibus, contraria sententia in priori dicto tenẽda est omnino, nẽpe q̃ scindentes ligna, etiam ex arboribus siluestribus, sponte natura natis, absque industria hominũ ex alienis fundis, & de pascentes cum suis animalibus aliena pascua ex pratis priuatis dominorum, illis inuitis, non solum teneantur ad pœnam, lege, sanctione principis, vel ordinationibus populorum contra similia facientes imposi-

7 tam, si capiantur in fragrãti crimine, & condemnentur, sed etiam ad resarciendum damnum, illiusque restitutionem veris dominis faciendam, licet in fragrãti crimine non reperiantur, etiã in foro conscientiæ ante condemnationem, cũ limitatione de qua infra. † Nam dominus siluę habet verum lignorum in illa nascentium dominium, & dominus prati aut agri cuiuslibet habet etiam plenũ & perfectum dominiũ herbæ in illo nascentis, quoniam potest vtrumque illorum ad libitum donare, vendere, locare, aut permutare, vt fit quotidie, quorũ neutrum facere posset, si verum & perfectum non haberet in illis dominium: ergo qui aliquid illorum contra domini voluntatem capit, alienum inuito domino capit, & per consequens furtum committit, vt probatur in. l. sciendum, & in. l. furtim, iuncta glossa. ff. arborum furtim cęs. ac proinde quia legem Dei transgreditur, peccat, nó obstante quacumque pœna per legem humanã contra huiusmodi fures decreta, prout etiã peccaret in quocũque alio furto, quanuis lex humana pœnam quamlibet acerbam contra illud statuisset. Peccatũ igitur supradictum non poterit per solam pœnæ temporalis passionem deberi, sed necessaria quoque est contritio cum confessione Sacramentali, ac damni illati restitutio.

8 Facta enim distinctione & diuisione terminorum, arbores & herbæ, quæ nascuntur in alienis omnino fundis, & nemoribus, & pratis priuatorum dominorum, earumque fructus eisdem acquirũtur, & sũt in propio dominio ipsorum, ac proinde eis nullus alius vti aut frui potest, qui non habeat dominium, vel licentiam veri ac propij domini, & hoc iustis & legitimis titulis, tempore immemoriali, vel priuilegio principis, priuatiuè sufficienter acquisitis. Nullus ergo contra domini voluntatem poterit eisdem vti, aliàs absque dubio peccabit, & ad restitutionem damni tenebitur, ac si aliud quidpiam alienum subriperet, siue fructus illi nascantur industria hominum, siue sponte naturã: vtcumque enim sit, cum iam sint alieni, inuito domino sibi auferri non possunt, & com probatur ex pluribus adductis per D. Couar. in pract. qq. c. 37. nu. 3.

9 Vlterius eadem sententia comprobatur, quia cum dominia rerum iure gẽtium sint distincta, & vnicuique rei suę competat dominium priuatiuè ab alijs, vt in. l. ex hoc iure. ff. de iustit. & iur. & ibi

ibi per DD.nemini iure licebit,alterius res, possessiones aut fructus inuito domino surripere, vt eleganter probat Córadus in lib.de contractibus, quæst.10. cum seqq. quem refert & sequitur D. Couar.in regula peccatum.2. part.§.3. nu.1.ibi:Iure siquidem naturali,de reg.
10 iuris in.6. † Vnde merito per legem & principem,& consuetudinem antiquã, quinimò,& per statuta & ordinationes ciuitatum,& oppidorum,& nonunquã conuentione dominorum,& colonorũ certa statuitur pœna contra scindentes arbores,lignaque ex eis asportantes ex fundis priuatis, & publicis: necnon & contra depascentes prata, nemoraque aliena,prout quotidie fit : habet enim hæc prohibitio pœnalis originem, & fundamentum ab ipso iure gentium dominia distinguente, vt melius obseruetur,quod ab eo introductum est: † leges
11 autem humanæ Imperatorum, & Regum obligant etiam in cõscientia transgressores ad peccatum ,quando lex fundatur super certo,& non super præsumptione,vt colligitur ex diuo Thom.1.2. quæst.96.arti.4.& 2.2.quæst. 60.arti.5. ad primum.Florentin. in sua summa.1. par.tit.18.c.vnic.§.2.Siluester verb.lex quæst.8.Ioan.à Medina de restitutione quæst.36.versic.quo præmisso, optime Alfonsus à Castro lib.1.de potestate.l.pœnal.cap.4.per totum, & cap.1.quomodo cognosci possit, legem aliquam humanam obligare ad culpam mortalem: l.16.tit.1.par.6.vbi eam expendit Greg. Lop.glos.5. est communis, vt cum alijs testatur D. Anto. de Padilla in.l. per agrum.n.9. C.de seruit. & aqua.tenet eã Didac. Perez in. 10. quæst. procœmiali, vbi hoc verum intelligit intentione legislatoris non cessante, & dũmodo lex sit iusta, & legislator habuerit potestatem eam condendi.† Denique lex pure
12 pœnalis non tollit obligationem ad culpam,quæ per priorem legem moralem fuerat imposita ,vt ad oculũ probat Castro vbi supra,cap.10.per totum,& nouissime cum eo Nauar.in cap.fraternitas.12.quæst.2.nu.28.cum sequentibus:

Cum ergo prædicta facientes ,furtum committant,consequitur illos peccare, quanuis lex humana contra eos, qui huiusmodi furta committunt,pœnam statuerit:transgrediuntur enim legem di-
13 uinam prohibentem furtum fieri: † obligatio namque legis diuinę non potuit tolli per legem pœnalem sequentẽ,alias enim in nullo alio furto peccatum cõmitteretur,propterea quod lex humana contra omne furtum pœnam aliquam statuerit.

Quibus fit, vt hæc secunda opinio nostrę quæstionis Canonicę apertissima sit,nempe committi furtum in supradictis,& restitutioni obnoxios esse qui prædicta faciunt damni illati, etsi pœnam legis passi sint,vt optime comprobãt,& in proprijs terminis late fundant Ioan.à Medina de restit. quæst. 12. versi.est tamen dubitatio,in fine,& Alfonsi.à Castro d.lib.1.de potestate.l.pœnal.cap.10.versi.primo ex hac probata conclusione,quẽ refert & sequitur Auenda.d.lib.1.cap.4.prætor. num.28.in princip & in versi.sed mihi aliter.idem Auenda.eod.lib.1.capit.13. nu.11.eamd. sententiam probat, & apertè sequitur Domin.à Soto vbi supra d. lib. 4.de iustit.& iur.quæst.6.art.4. versi.dubium autem,ibi aliter vero,pag.342.col.2.Didac.Perez quęst.10.procœmial.in versi. ex quo etiam infero,& in versi.dato igitur.nouissime & optime Anto. à Cordub. in sua summa *de casos de conciencia*, quæst.71. per totum vbi post Auenda. vbi supra,loquitur nuncupatim in lignis & pascuis,quæ ipsa natura absq; facto, & industria hominum nascuntur, propter distinctionem dominiorum antiquitus factam,& est communis secundùm Molin.de iustit.& iur.tracta.2.disputatione 58.conclusio. 5.& in pascuis idem probat disputatio.59.

14 Hęc tamen vera & recepta sententia intelligenda primum est, dummodo furtum lignorum,& pastus,sit in quantitate materiæ sufficientis ad peccatum mortale incurrendum,& ad restitutionem inducendam in persona , quæ habeat

beat bona è quibus restituere possit : alias enim,si furtum huiusmodi esset leue,& sic non esset materia grauis,vel delinquens non haberet vnde restituere, & soluere damnum posset, hoc est,pretium, vel iustam æstimationem lignorum , & pastus furtim subtracti,per pœnitentiam Sacramentalem, cum proposito,& animo restituendi,cum potuerit peccatum delebitur,& pœnitens absoluendus erit à confessario.

15 Secundò prefata sententia limitatur , quando contrarium esset per legẽ validam, vel statutum populi constitutum , aut nisi antiqua consuetudine, quæ pro lege habenda est, contrariũ liquidò semper fuisset obseruatum,nempe vt domini siluarum aut pratorũ non petant damni reparationem , sed tantũ pœnam legis contra huiusmodi personas statutam,tunc enim colligi videtur intentio legislatoris vel consuetudinis huiusmodi per interpretationem populi,vt per passionem pœnę huiusmodi peccatores liberentur à restitutione dãni,quod intulerunt, vt tenet Castro vbi supra,in versi.quod ergo:& Cordub. d.quæst.71.in.2.dicto versi.*y todo esto*, vbi sentit id procedere , etiamsi delinquens non capiatur,nec condemnetur in præd.pœna, dum inquit per disiunctiuam,*O el señor se contenta cõ la pena,si le tomã y le condenã en ella:* sed loquitur quãdo constat ex lege vel consuetudine, *que el señor se contenta con ello*:quod prius tenuit Methymna vbi supra,addens idẽ esse si ex statuto id constat,quod si con 18
staret,indubium videtur , vt ex eisdem authoribus ibidem cõstat ,& iterum ex Cordub.in.3.dicto,in versi.*verdad es*.tametsi difficiliter id ex consuetudine,& perrarò constabit. Nemo igitur se seducat,quando consuetudo non est clara, & euidens atque certissima , cupiens se
16 à restitutione damni à se dati liberari. † Idem est si ex partium conuentione id constasset,vt existimat Soto vbi supra, versi.secus si fortè dicens se nunquam audiuisse contigisse, & Didac.Perez d. 19
quæst.procœmial.10.circa finem.versic.

Hoc tamen limitarẽ,id intelligens,dummodo qui rapit,in vsus suos rem raptã habeat,secus si ad vendendum subriperet,vt dicit se sæpius consuluisse rogatũ. † At verò quando hoc expresse nõ
17 constaret ex intentione legis,vel statuti , vel partium conuentione,sed tãtum ex consuetudine haberetur, vt petatur pœna,quando capitur delinquẽs, & cõdemnatur in ea,& non damni illati restitutio , quanuis hoc forsan sufficiens videatur ad excusationẽ restitutionis, nihilominus non est certum nec securũ,vt innuit Cordub.vbi supra d.versi. *verdades*,instantia enim in hoc dari potest,præcipuè quando pœna non petitur,nec fit condemnatio ipsius: vel si petita fuit,ex defectu probationis nõ fuit sequuta condemnatio, tunc enim cum reuera damnũ datum sit,nec soluta pœnã,quæ eidem æquiualeat,nõ video cur non sit restitutio damni veré illati in foro conscientię inducenda,cum teneamur ad damni illati restitutionem,vt in regula peccatum non dimittitur,&c.de reg.iur.in.6 cum similibus adductis per Castrum vbi supra d.cap.10. colu.1635: in versi. eãdem sententiam,vbi etiã probat,per passionem pœnæ minime liberari ab obligatione restitutionis damni illati.Eandem secundã limitationẽ nouissime probat & bene declarat Moli. vbi supra , & tandem inquit,quòd in dubio vel venia est obtinẽda,vel restitutio facienda:& declarat aliquos casus,quibus cessat dubium,ac proinde restitutio.

Tertiò limitari debet præd.sententia in furante ligna vel pascua,vel venante aut piscante in alieno in casu extremę necessitatis,vel quasi,ita vt vixposit aliter vitam suam & suorum conseruare, tunc enim dominus ipse deberet rationabiliter in ipsa suarum rerum captura consentire , vt probatur argumento.c. si quis propter famem,de furt.& in terminis ita tenet Methymna d.quæstion. 12.versi.alia hinc oritur,ibi,Excepto-nisi extrema.

Quoad secundum de cædente ligna in silua communi ciuitatis vel villæ,vel

pascente

pascente pecora sua in pascuis communibus ipsius Reipubiicæ, in qua ipse degit, idem videtur dicendum, vt quanuis is capiatur, & condemnetur in pœna legis vel ordinationis illius communitatis, atque ipsam soluerit, nihilominus teneatur ad damni illati restitutionē præter peccatum: vsus enim siluæ, & pascuorum communis est ipsius, Reipublicæ, ergo damnum in eis datum, Reipublicæ restituendum est eisdem rationibus quibus hoc probauimus supra in fundis, & pratis priuatorum, & in terminis ita tenent plerique doctorum ex supra citatis, præcipuē Castro, Auend. & Didac. Perez vbi supra.

Sed in hoc verius mihi videtur dicē dum, quòd quando silua cædua, aut pratum eiusdem vrbis, aut castri communis est, & ciues, aut in colæ eiusdem ligna cędunt in ea atque asportant, vel pecora sua pascunt, nisi insignem, aut notabilem stragem faciant, ad nullam teneantur restitutionem, neque pœnę, neque pretij, nisi capiātur: oppidum enim videtur suis oppidanis illa lege ligna, vel pascua distribuere, vt qui capiatur, 21 pœnam luat, qui verò euaserit, gratis sibi prædam acquirat, quare non tenētur ad restitutionem, nisi insignem aliquam deprædationem, vt dicebam, faciāt, sed si capiantur, tenentur subire pœnam: ita tenet Domin. à Soto vbi supra, in versi. aut enim, pagin. 342. col. 2. sequitur bene probans Cordub. d. quæst. 71. in. 2. dicto, vbi idem declarat respectu peccati, nempe vt quando non sit notabilis strages, seu damnum montium, nec etiam valor lignorum notabilis, non videatur peccatum mortale: secus si sit notabilis valor lignorum, & in notabile damnū montium, modò id fiat ad vendendum, modò non, quia tunc erit peccatū mortale, & ad restitutionem tenebitur vltra pœnam legalem, in qua iudex eos condē nauerit propter iniuriā populo vel domino lignorum exinde irrogatam contra legem id vetantem, sequitur etiam frater Angles vbi supra, pagina. 241. & Molin. vbi supra, concluſ. 2. & 3. vbi bene declarat quantum sit restituendū. Eandem sententiam probat Salon de iustit. & iur. in 2.2. D. Thom. quæst. 62. articul. 3. controuers. 2. concluſi. 1. column. 746.

20 Illud de notabili damno, aut magna strage in montibus & pascuis communibus, limitandū est, vt per supradictos, nisi lege vel consuetudine antiqua modo quo prædiximus constaret, quòd respublica sola pœnæ exactione se satisfactam redderet, tunc enim sufficeret pœnæ exactio, si delinquens capiatur, & in ea cōdemnetur, absq; alia satisfactione, aliàs secus, vt diximus in præcedēti puncto, potest enim populus, qui communes siluas, & cōmunia prata habet, hanc legem statuere, vt quanuis nullus de re illa communi aliquid sibi absque Reipublicæ licentia capere possit, si tamen ceperit aliquid, non ideò peccet, sed solum subijciatur pœnæ ab eadem repub. constitutæ, quo casu indubium est contra facientes non peccare, vt bene probat Alfons. à Castro vbi supra d. c. 10. col. 1637. in versi potuisset.

21 Quòd si exteri à populo, & vniuersitate hæc ligna vel pascua furentur, tenebuntur proculdubio ad restitutionem damni illati, eiusque valoris, præter reatum peccati mortalis, siue insignis strages sit, siue non, dummodo ad sit materia non leuis, sed sufficiens ad inducendum peccatū mortale, & restitutionē, hi namque cum non habeant communitatem, nec partem aliquam in prædictis lignis, & pascuis, quia exteri sunt, ea auferendo committunt furtum: vicinus autem loci scindendo ligna, & conuertendo illam rem communem in propriam ipsius vtilitatem, propter cōmunionem quā in illa re habet, excusatur à crimine furti, vt bene probat Auenda. d. cap. 4. nu. 28. versi. quod est intelligē dum: igitur & à peccato mortali, & restitutione, si damnum datum notabile non sit, & insignis strages non fiat, per supradicta, nisi in casu speciali, de quo per Molinam vbi supra in. 5. concluſ. versi. aduerte, quem non refero, quia dubito

bito de eius contingentia, & verificatione.

22 Idem est dicendum, si vtrumque duorum oppidorum, quæ propinqua sunt, nemora communia habeat, tunc enim videntur etiam & sibi mutuo illa lege ligna condonare, quare non tenetur ad restitutionem, nisi insignem aliquam deprædationem faciant, quod si capiantur, tenentur subire pœnam secundùm Soto vbi supra, pagin. 342. colu. 2. versi. idque censuerim, quem sequuntur Angles, & ad literam Cordub. vbi supra, in 3. dicto, in principio, vbi limitant, nisi alterum oppidorum haberet montes, alterum verò non, vel ita distantes, vt eis illud vti non posset, vel minus vti posset, quia cùm tunc compensatio æqua locum habere non posset, subripientes ligna proxima ex montibus alterius oppidi, peccabunt mortaliter, & ad restitutionem tenebuntur, nisi hoc oppidum, vel dominus ipsius se contentum redderet cum pœna apprehensorū in furto, idem probat Molina vbi supra, in 4. concluſ.

Superest modò, vt respondeamus ad fundamenta tenentium contrarium in primo dicto principali, quæ etiam militant contra secundum, de quo modò egimus: & non quidem obstat primum, nempe quod vbi lex pœnam adhibet, non obligat ad peccatum, hęc namque 23 regula deceptoria est, † imò propterea lex pœnam imponit, quod culpa subest, pœna enim nisi pro culpa imponi non potest, vt meminit Soto vbi supra, in versi. sunt enim, qui illam se amplius explicuisse refert, nempe libr. 1. de iustit. & iur. quæst. 6. art. 5. ad secundum.

Ad secundum respondeo, quod taliū rerum captura non esset dicenda furtiua, si à prima rerum diuisione talis condita fuisset lex, vt liceret inde cuique ligna, vel pascua pro suis vsibus necessaria, & pecoribus proprijs opportuna capere, etiam inuitis dominis: sed an sic fuerit inter homines de hac re conuen- 24 tum, probari, aut constare non potest, † cum nullum extet de hac re apud probatos authores testimonium, quare potius commentum quàm veritas est. Quo fit, vt cum dominia rerum iure antiquissimo gentium distincta sint, atque vnicuique priuato certæ possessiones distinctę, vt propriæ distributæ, & inde in successores effluxerint omnia in eis nata, siue sponte natura, siue per industriam hominum, eorumque fructus indistinctè sint propria eorūdem dominorum priuatiuè ab alijs, sicut domus, pecunia, & cęteræ res mobiles atque se mouentes: hinc est, vt prædictis omnibus domini libere fruantur, & de eis ad libitum disponant, alienando, locando, donādo, permutando, & quicquid volunt faciēdo, prout faciunt quotidie in mōtibus, fontibus, herba, & cęteris commoditatibus vsq; ad extremum interius terræ.

25 Quinimò si rex aut Respublica fundos, montes, seu prata communia alicuius vniuersitatis de nouo concederet, aut venderet alicui priuato, faciendo ea propria ipsius, eique sufficiens priuilegium concedens, prout potest, secund. Couar. in regul. peccatum. 2. part. §. 8. nu. 1. de reg. iur. in. 6. post Caieta, quem refert, idem esset dicendum, & nemo alius præter nouum huiusmodi dominū, vel alium de eiusdem licentia, posset inde ligna aut pascua sumere contra voluntatem domini, tametsi silua illa, vel pratum solerent esse communia: ergo idem à fortiori dicendū est in illis rebus, quarum non extat memoria fuisse communes, nec constat ea lege fuisse datas priuatis, vt liceret pro suis vsibus eis frui; quinimò cōtrarium potius esse semper obseruatum. Quod si ea adhuc aliquis proteruæ mentis contenderet fuisse à principio concessa ea conditione, ac proinde non posse dominos rationabiliter aliud velle (quod negamus) respondebimus, id quidem iam fuisse abolitū, ac legitimè præscriptum, quando quidem in vsu non extat nec apparet, sed potius contrarium, & de non entibus & non apparētibus idem est iudicium. Homines igitur pauperes Reipublicæ aliunde sibi prouideant quàm defundis & pratis,

& pratis alienis, nempe de cómunibus Reipublicę, vel pecunia comparantes ligna & pascua: quòd si numis carét, elee mosynas à fidelibus expoſcant, quibus
26 vitam degant, † aliàs enim daretur maximum inconueniens, nempe vt hi vel alij forsan diuites sub hoc clypeo causa que alienos fundos & prata, atq; nemora particularium dominorum præd. licétia & permissione de die in diem deuastarent, nemoque priuatus libere ac secure suis bonis frueretur, dominiaque rerum essent in incerto: tandem nó essent plenè domini, & totius Reipublicæ quies perturbaretur. Demum, si permitteremus huiusmodi captiones lignorum, & pascuorum pro necessitate, & vsibus vicinorum, cum hęc necessitas quotidie instet, & indies vere aut simulatè magis instabit, & omnes etiam diuites, præ decentia status sui, & conditionis prætenderent, sibi tanquam pauperibus iuxta suam qualitatem id licere, fieret inde, vt in maximam fundorũ, mõtium, & pratorum atque nemorum priuatorum stragem, aut damnum notabile facilè vergeret: quod minime est concedẽdum: absurdum est igitur aliud dicere, & contra vtramque legem, diuinam nempe & humanam, meo saltem iudicio.

Nec obstat quod similes delinquentes, nõ vt fures puniũtur, neque ea infamia notantur, cum non sit materia furti: quia contrarium probat rectè Corduba vbi supra, vbi assignat rationem, quare leuiùs quàm fures puniantur.

27 Quòd autem ex Dominic. à Soto priori parte adduximus, nempe quod re uera, vbi domini tam acerba animaduersione, &c. loquitur & procedit, & in nemoribus communibus oppidorũ dominis eorum simul cum oppidis à rege concessis, vt ex litera Dominic. à Soto vbi supra, apertè constat, in quibus idẽ nos supra probauimus, vbi magna strages non fieret: at dum Dominicus prefatus posteà de nemoribus proprijs dominorum loquitur, adeò libere non permittit vassallis vsum lignorum vel pascuorum in eisdem, sed imò ea vitanda esse decernit, licet non eo rigore, vt corporalis infligatur pœna, vel pecuniaria grauis: & quãuis insuper addat, quòd arbores & ligna, quę absque cultura terra progenuit, iure gentium communia esse deberent, ob idque eorum furtum non esse ea lance ęstimandum, ac si quis de arca tua, aut de domo tua numos, aut supellectilẽ furaretur: non tamen ideò concedit præd. ligna cómunia esse, sed debere esse, nec eis vti cuique licitum esse, sed potius id denegat, dum inquit, eorum furtum non esse ea lance ęstimandum, sicut cæterarum rerũ mobilium: vult igitur improprie esse ac dici furtũ præd. lignorum, non tamen concedit licite ea furto subtrahi posse, sed imò, vt prædiximus, negat: fit igitur, vt rectè perpensus Soto cótrarium receptæ sententiæ non teneat, præcipuè cum ipse paulò ante superius eam toto ore, & ex professo probauerit, vt vidimus: tametsi in posteriori parte non ea lance furtum præd. lignorum æstimandum esse censeat, sicut cæterarum rerum mobilium. Nihilominus tamen, vt probauimus, in vtrisque furtum committit, subiacens peccato, & restitutioni, modo & forma prædictis.

28 Non etiam obest æquiparatio fratris Angles arborum & ferarum, illa si quidem falsa est, atque contra mentem omnium, magna quippe est differentia inter hæc, vt infra. c. sequenti latius agemus: quinimò nec hæc opinio prædi. fratris aliquid ad tenendum priorẽ sententiam mouere debet, quandoquidem idem Angles inferius in finali conditione hanc secundam nostram opinionem expresse probat, dicẽs, quod si nemus peculiaris domini fuerit, ex illo ligna scindẽtes peccant, furtumque committunt, & ad restitutionem tenentur, propterea quod alienum inuito domino accipiunt, cum arbores non cõmunes, sed particulares sint: aut igitur hic author contrarius sibi est, eiusque vltima opinio tenenda, quæ cum nostra concurrit, aut si mauis primam conclusionem tenere

tenere, vbi videtur docere contrarium, eũ intelligas ibi loqui in nemoribus publicis, & communibus, quod nobis in proposito non aduersatur. Sed in hoc distinguẽdum est, vt supra in versi. quoad secundum, Nauarr. autem vbi supra loquitur attenta consuetudine, quæ si in dubia sit, & legitimè præscripta, proderit: at verò difficilis est probatio eo modo vt requiritur ad hoc vt sufficies sit, vt prædiximus, & in quam plurimis partibus Hispaniæ, quod sciã, non est talis consuetudo.

SVMMARIVM.

1 *PRinceps supremus potest ex iusta causa venationem prohibere suis subditis, non tamen est eadem ratio in magnatibus ad custodiendum sui gratia, vetandamque venationem, vt in nu. 2.*

3 *Domini temporales inferiores à principe possunt in suis proprijs & priuatis fundis venationem prohibere sicut alij priuati: item & in publicis & communibus suorum populorũ ex iusta causa ad tẽpus, nõ vero perpetuo nec per legem, sed per edictum: idem erit ex consensu libero populi, vel ex consuetudine immemoriali legitimè præscripta, vt in nu. 4. & quæ sit iusta causa in proposito declaratur, nu. 5. & 6.*

7 *Rustici non debent venari apros ac ceruos, & id genus bestias, sed reseruantur ingenuis, ex causis de quibus hic.*

8 *Venari in tribus mensibus à lege regia prohibitis ex causa publicæ vtilitatis, an sit peccatum mortale, vel veniale? & numeris sequentibus.*

12 *Lex ciuilis iusta an semper obliget ad peccatum mortale? & nu. 13. quid quando cessat pars causæ legis.*

15 *Venatione prohibita à dominis temporalibus, restituere tenentur damna illata à feris in alienis fundis.*

16 *Clericis prohibita est iure humano venatio saltuosa, quæ fit in siluis per saltus, non quieta sed clamosa cum strepitu canum, & accipitrum, & falconum.*

17 *Monachis à fortiori prohibita est venatio personalis, nam per alios venari possunt, & canes extra monasterium ad id habere si in terris proprijs venationem habeãt, aut ius in terris aliens venandi.*

18 *Capta per venationem vetitam, aut à dominis prohibitam, an sint in foro iudiciali, & conscientiæ ante condemnationem dominis restituenda, & numeris sequentibus distinguntur tres casus, numer. 22. & sequentibus, & numer. 19. quid si à iudice prohibita sit venatio.*

25 *Columbas occidens intra vel extra leucæ spatium à columbario, an teneatur ad restitutionem, & numeris seqq. & nu. 56.*

28 *Differentia magna constituitur inter ferã vel auem captam, quæ posteà manus capientis effugit, & illam quæ vallum egressa est, & habet consuetudinem regrediendi ad eãdem locum, vt hic demonstratur.*

32 *Lex. 17. titul. 28. part. 3. intellectus, & numeris seqq.*

36 *Venatur an capta post prohibitionem domini, vel eius qui ab eo ius venationis in suo agro conduxerit, teneatur eidem restituere in foro conscientiæ ante condemnationẽ iudicis?*

37 *Lex item si fundi. §. aucupiorum. ff. de vsufructu, intellectus.*

38 *Venator arte sua etiam vetita faciens in locũ publicum exire feras de loco priuato, vt eas venetur, non tenetur ad restitutionem earum, sed tãtum de damno, sicut teneretur is, qui venatorẽ impedit ne in locis publicis venetur, & ipse impediẽs in eisdẽ venetur locis, quamuis ex dicta fraude posset secũdũ statuta, & consuetudinem puniri, ac si in loco publico venaretur.*

39 *Venator iam quòd capta post prohibitionem domini, aut eius conductoris non teneatur eidẽ restituere ante condemnationem, vt nu. 22 cum seqq. late est disputatum: an saltem teneatur eisdem ad id, quod verisimiliter ipse dominus, vel conductor ibidem cepisset ex animalibus captis à præd. venatore? & n. 43 ponitur quædam declaratio in hoc.*

40 *Venator tenetur omnino ad dãnũ quod agri domino intulerit in fructibus, & segetibus, etiam si expressa prohibitio non fuerit præmissa.*

41 *Lex quemadmodum. § plane. ff. ad. l. Aquiliã intellectus.*

42 *Impeditus piscari, aut venari abeo, qui iure impedire non potuit, agere valet, non*

tantum ad retia rupta, eorumque æstimatio nẽ, sed etiãad æstimationem piscaturæ quæ iuxta tẽpus, & locum certa imminebat.

45 *Ius piscandi, aut venandi in aliquo flumine publico, vel in aliqua parte fundi publici priuatiue ab alijs potest acquiri præscriptione immemoriali, & priuilegio principis, & an ibi capta post prohibitionem sint in animæ iudicio restituenda?*

47 *Clerici illicite venantes non tenentur ad captorum restitutionem in foro cõscientiæ, nec quod capit laicus tempore quo sibi est prohibita venatio, nempe die festo, ne impediatur ab officijs diuinis.*

48 *Capta tempore ninium, vel cum instrumentis aptis alterarũ depopulationem, & in similibus casibus contra prohibitionem legum, non sunt restituenda in animæ iudicio, licet sic capiens puniri possit.*

49 *Fera ab vno vulnerata, & ab altero capta, cuius sit? & numer. 50. quid de fera per retia, & instrumenta venatoris illaqueata? & numeris seqq.*

53 *Deducens columbas ab alterius columbario, & ad proprium attrahẽs ad quid teneatur, & nu. 54.*

55 *Columbæ quæ in priuatis columbarijs nutriuntur, occidi non possunt ab alijs.*

57 *Columbarium an & quando liceat habere.*

58 *De auibus, & earum venatione.*

59 *Custos montium & similium iuratus an possit cũ aliquibus dissimulare precib⁹, amicitia, vel pretio corruptus, & sic dissimulãs ad quid teneatur? & numeris seqq. & quid si dissimulet cum consanguineis, vel valde amicis domini, ita quod crederet eum permissurum, num 61. & quid si cum venatoribus, & alijs damnificantibus dissimulet, se abscondendo, vt eos in fragranti delicto comprehendat, num. 62.*

63 *Custodes & præfecti in confinibus regnorũ, importandis, & exportandis mercibus, eas vetitas permittentes exportari vel importari, peccant mortaliter, & sunt periturí, & ad emendam vectigalium aliàs soluendorum tenentur, non tamen ad restitutionẽ poenarum, quas soluissent transgressores, si denuntiati fuissent, neque bonorum, quibus ob id priuarentur.*

64 *Testis periurus, ob quod reus absoluitur à poena publicationis bonorum fisco applicandorum, quam incurrerat, nõ tenetur ad restitutionem eorum ad damnum verò, quod intulit ex suo falso dicto cum iuramento, vel sine eo, tenetur læso restituendum vltra peccatum mortale, vt in nu. 65.*

CAPVT XXVIII.

De venatione & piscatione, an possit iustè prohiberi à Principe, alijsque dominis temporalibus inferioribus? & an capta per venationem vetitam ac prohibitã, sint in foro exteriori, vel conscientiæ restituenda ante condemnationẽ?

1 PRincipem supremum prohibere posse ex iusta causa venationem suis subditis, deduci videtur ex textu in capit. 1. §. nemo retia, de pace tenẽda, & eius violat. in vsib. feud. vbi ne pax violetur, prohibita est venatio, quæ non fit ad vrsos & apros capiẽdos, vbi id notant atq; profitentur Martin. Lãdens. & Præposit. cæteriq; DD. estque magis communis sententia doctorum, vt plures referens testatur, eã bene lateq; probans D. Couar. in reg. peccatũ, 2. p. §. 8. nu. 1. de reg. iur. in. 6. & ex Theologis alijsq; Iuristis eam probat Caiet. in opuscul. 17. respons. 12. Angel. de Clauas. & Armil. aurea in summa, verbo venatio. Siluester eodem verb. & in verbo restitutio. 2. §. 16. &. §. 17. & restitutio. 3. quæstione. 3. in fin. & quæstion. 4. & restitut. 7. quæst. 2. & restitutio. 8. q. 2. Gabriel in. 4. dist. 15. q. 5. speculũ conscientiæ lib. 1. c. 58. Ioan. à Medi. de restit. q. 12. in prin. Nauar. in man. Latin. c. 17. nu. 120. Dominic. à Soto lib. 4. de iustit. & iur. q. 6. art. 4. pag. 343. versi. pari fermè col. 1. & 2. Ant. à Cordub. in sua summa *de casos de conciẽcia*, quæst. 119. in. 2. dicto, & nouissime plures referens Petrus à Nauar. lib. 3. de restitutio. c. 1. nu. 278. subdit

2 subdit Sot. vbi supr. versi. hoc autẽ, † nõ esse eandẽ rationẽ in magnatibus ad custodiendam sui gratia, vetandamq; venationem, quãtam in principe, etiam si cum suis iuribus ea fuerit ipsis largita, quod ante ipsum fatetur Methymna vbi supra, versi. sed quid de dominis temporalibus, & Tiraquel. de nobilit. c. 37.

3 nu. 150. † Nihilominus tamen secundũ præfatos authores prædicti domini tẽporales inferiores à principe possunt in suis proprijs & priuatis fundis venationem prohibere, sicut alij priuati: itẽ & in publicis & cõmunibus suorum populorum ex causa iusta ad tẽpus, non verò perpetuò, nec per legem quam condere

4 non possunt, sed per edictum. † Idẽ erit ex consensu vel contractu libero absq; metu totius populi, vel si id sibi cõpetat ex consuetudine immemoriali legitime præscripta, quæ prescriptio cauteest recipienda, & seruanda in iudicio exteriori, & in foro conscientiæ, præsertim si ea initium à tyrãnide habuerit, & prædicta post hæc scripta, probat benè declarans Ludo. Carb. de restit. q. 34. per totũ & Salon de iust. & iur. in 2. 2. D. Tho. q. 62. art. 3. in 3. controuers. per totam, pag. 150. cum seqq.

5 Iusta autẽ causa in proposito prohibẽdi venationem erit, ne venatio totaliter consumatur, vel notabiliter minuatur, prout fieret, si tẽpore generationis animaliũ exerceretur, quod legibus regijs prohibetur, quia, vt inquit. Medin. d. q. 12. in prin. & alij supra citati, certis tẽporibus prohiberi potest venatio ob publicam vtilitatem, quando scilicet animalia sunt fœcundata, aut quando terra niuibus est cooperta, vel etiã quod homines à certis instrumẽtis, aut modis venandi abstineãt, vt legibus regijs etiam cauetur: si enim hominibus passim venari permitteretur, & instrumentis, quibus vellent ad venandum vti, breui tẽpore animalia terræ, & volatilia pennates, quæ Deus in cibos hominũ creauit, deficerent: idem omnino probauit D. Nauar. d. c. 17. n. 124. & F. Angles in suis Floribus Theolog. quæstiõ. in quæstio. de resti. propter venationẽ cõclus. vlti.

6 Similiter iusta causa prohibendi venationem erit, vt vitentur rixæ, & contentiones, quæ contingere solent nisi venatio prohibeatur, & præterea ne etiã homines agriculturam dimittant, aliaque necessaria, & honesta negotia: apros enim ac ceruos, & id genus bestias non condecet à plebeis venatu impeti, sed vt reseruẽtur ingenuis, qui præliorum simulacra aduersus ea meditentur: vnde plures regiæ constitutiones prohibẽtes varijs ex causis in locis publicis venationem, iure, & rectitudine iustitiæ defendi possunt, secund. Couar. vbi supra,

8 † Quinimò existimat D. Ant. de Padilla in. l. per agrum. n. 8. C. de seruit. & aqua. quod si lex aliqua ex causa publicæ vtilitatis venationis vsũ inhibuisset, veluti tribus illis mensibus, Martio, Aprili, ac Maio, in quibus regia pragmatica Madriti, facta ann. 1552. venandi vsus esset prohibitus, mortaliter peccare, qui hãc legem transgressus sit, quæ iusta est ac in communem edita vtilitatem, vt volatilia omnia, atque reptilia in cõmunes vsus multiplicentur, quia lex iusta & communis obligat, etiam in conscientia, vt supra. c. proximo docuimus, & quòd præd. ll. quibus venatio prohibetur, si sint iustæ, obligent sub peccato, etiã graui, Ludo. Carb. vbi supra. in. 8. conclus.

9 † Quod absque dubio verum esset, atque procederet in his hominibus, qui ex officio vel consuetudine venarentur illis temporibus, ita quòd notabiliter Reipublicæ ex hoc damnum inferretur. † At vero in illis, qui semel aut

10 iterum gratia principaliter recreationis illis mensibus venatũ irẽt, licet interdum aliquas aues, cuniculos, vel feras occiderent, in parua tamen quantitate, ex qua leue damnũ Reipublicæ immineret, & sic essentiali motiuo legũ illis temporibus venationẽ prohibẽtiũ nõ obuiaretur, existimarẽ, saluo iudicio rectius sentientium, minime procedere præfatã cõclusionẽ Menesij, sicque ob id non peccare mortaliter, ab intẽtione rationabili principis legislatoris cessan

te. lex enim id generaliter, & omnino verans, moraliter est intelligẽda, epiche yaadmista.

Conducit sententia Ioann. à Medin. vbi supra, in fine principij, resoluentis
11 in proposito illius quæstionis, † an sit peccatum mortale contra prohibitionem venari, quod si ad alterius dominium id quod venatione capitur pertineat, erit peccatũ mortale, cum sit furtum, quod de se peccatum mortale est, quanuis id, quod taliter capitur, posset tam parui valoris esse, vt mortale non sit: si verò res sic capta ad nullius dominium pertineat, mortale erit, si sub tali pœna prohibeatur, quæ mortalem culpam prærequirat, vt de se satis constat, etiam si lex illa solũ ciuilis sit. Hæc Medina. † Ergo cum lex ciuilis, licèt iusta,
12 non semper obliget ad peccatum mortale, sed tunc demum, cum de re graui aliquid statuit, hoc est, circa materiam talem, quæ possit sufficientem causam præbere ad iniungendam talem obligationem, sicque grauis semper oporteat quod sit res, & vehemens, aut noxia, aut offẽsiua, circa quam peccatum possit mortale committi: secus si modicam & leuem proximi offensionem contineat, vt docet late Castr. lib. 1. de potest. leg. pœnal. cap. 5. in secundo documento, quanuis supradicta lex regia prohibens venari, & piscari præd. mensibus generationis animalium, & piscium generaliter sumpta obliget transgressorem in conscientia ad peccatum mortale, quia super re graui, & ad publicam vtilitatem statuta est propter conseruationem venationis, & piscium: attamen in nostro casu particulari, cum cessare videatur illa causa ac intentio legislatoris, cessare quoque videtur in eo obligatio ad culpam mortalem, licét enim non cesset tota causa motiua legis, sed
13 pars ipsius, † ac proinde videretur obligationem legis non cessare, attamen cum particularis causa talis est, quòd solum ab illa obligatio legis aut præcepti pendere videatur, ita vt omni alia seclusa, illa per se sufficeret inducere obligationem, & sine illa, nulla alia hoc facere posset, tunc sufficit ipsam cessare, iuxta doctrinam eiusdem Castri vbi supra, in 3. documento. Sic igitur in proposito videtur dicendum, quod cum prohibitio prędicta in dictis mensibus sit fundata omnino, ne si tempore generationis animalium liceret venari, aut piscari, facilé venatio, & piscatio consumeretur, aut notabiliter læderetur in notabile dãnũ Reipublicę, meritò vt hac causa cessante, prout cessare videtur in nostra specie cesset saltem in foro conscientiæ obligatio ad culpam mortalem.

14 Facit etiam quod Domini. à Soto infra in quæstione sequenti in tertio casu citatus inquit, fortè aliquam culpã esse facere contra d. l. prohibẽtem venari in loco publico vel cõmuni certo tempore ob causam vtilitatis, quibus verbis innuit nõ esse mortalé: quod sic simpliciter dictum verũ non videtur, sed cum distinctione prædicta & ita intelligo hãc materiã, & nouissime post hæc scripta, ita voluit Ludo. Carb. vbi sup. in d. 8. cõclus. dicẽs tũc obligare præd. ll. sub peccato graui, scilicet cũ est materia grauis

15 Cum autem domini temporales venationem prohibẽt atq; vetant, siue id iuste fiat ex causis prędictis, vel similibus, siue iniuste, cauere omnino debent, vt damna illata ab illis feris alienis prædijs & segetibus reuera, plene, integreq; restituant, ad quod tenẽtur in foro conscientiæ, etiam ante condemnationem, cum non sit pœna, sed damnum & interesse, vt omnes profitentur: qualiter autem & quomodò restitutio hæc sit facienda, latissime prosequitur Cordub. vbi supra, in. 4. puncto, qui est vidẽdus, quoties casus contigerit.

16 Clericis tamen, vt omnes fatentur interdicta est venatio iure humano, vt in c. quorundam. 74. distin. c. qui venatoribus. 86. distin. Clemen. 1. §. porrò, de statu monachorũ. l. 47. tit. 6. p. 1. c. 1. & per totũ, de cleri. vena. & ibi DD. Innoc. & Abb. in. c. dudum. 2. de elect. Felin. in c. auditis. col. penul. de prescrip. Couar. vbi sup. nu. 3. Ioan. à Medin. etiã vbi sup. in

princip. & cæteri omnes; præcipué Petrus à Nauar. vbi supra, num. 285. cum sequentibus, vbi quod secundùm omnes hoc intelligitur de venatione quæ dicitur saltuosa, quæ fit in siluis per saltus, non quieta, sed clamosa, cum strepitu canum, & accipitrum, & falconum: quieta autem venatio, & quæ fit absque strepitu & scandalo causa necessitatis, aut recreationis, licita est secun-
17 dùm supradictos. † Monachis autem à fortiori vetita est venatio, saltem personalis, id est per seipsos facta, nam per alios venari possunt, & canes ad venandum extra monasterium habere, si saltus, viuaria, aut garenas proprias habeant, aut ius in terris alienis venandi, vt in d. Clementin. 1. §. porrò, de statu monach.

18 Offert se nunc nobis in proposito nostra principalis quæstio Canonica examinanda, an capta per venationem vetitam, aut à domino prohibitam, sint in animæ iudicio restituenda dominis ante condemnationem, necne? & prius videre oportet, quid hoc casu iure statutum sit in foro exteriori, deinde an in interiori animæ idem seruandum sit?

Et glossa in. l. Diuus Pius. ff. de seruit. rustic. præd. affirmat capta per venationem in agro alieno, prohibente domino eius ingressum, capientis fieri, nec teneri eum fundi domino restituere, quam ibi sequitur Dynus, & omnes secundùm Bart. ibi, qui eam sequitur, Paul. ibi, num. 4. & esse communem testatur Florianus, glossa etiam in. l. 3. ff. de acquir. rerum domin. verb. prohiberi, & in. §. apum. versi. præuideri. de rerum diuis. testatur communem Angel. & Cantiuncula in. §. ferę, inst. de rerum diuis. Cępol. de seruit. rust. præd. capit. 21. & Franciscus March. decis. 530. num. 14. Couar. vbi supra, num. 5. & Menes. in d. l. per agrum, num. 6. communis secundùm Sebast. Medic. num. 15. in loco statim citando, vbi bene eam probat: est communior secundùm Ludou. Carbo. de restitutio. omni. rerum, quæstion. 35. dicit communem eam sequutus bene probans Molina de iustitia & iure. 2. tractat. disputatio. 51. quia, et si lege humana ob iniuriam domini vetitum sit nequis eius agrum eo inuito ingrediatur: non tamen ex hoc acquisitio ferarum, quæ intra eum agrum in nullius bonis sunt, est impedita, nec per hanc prohibitionem feræ ipsius agri domino applicantur, nec eius propriæ efficiuntur, imò adhuc liberæ manent iure naturali, vt occupantis fiant. Præterea si aliud diceremus, aut illud esset per applicationem legis, aut per occupationem: neutrum autem hic datur: ergo adhuc ea animalia communia manent, vt occupantis fiant. Venator ergo etiam post prohibitionem ingressus ad restitutionem non tenetur.

19 Hinc fit, vt idem sit dicendum, si iudex ingressum prohibeat in aliquem agrum, & post prohibitionem aliquis eum ingrediatur, & venetur, quia sic capta per venationem capientis efficientur eisdem rationibus aduersus Ioann. Fabrum, & Claudium Cantiuncul. in. d. §. feræ. Chassan. in consuetud. Burgund. rubric. 13. §. 7. & Iacob. in tract. de feud. in. §. & cum venationibus, & Greg. Lopez in. l. 17. titul. 28. partit. 3. glossa final. aliud existimantes, quos improbant Couarru. numer. 4. & Menes. 7. vbi supra, resoluentes, saltem in foro interiori animæ huiusmodi prohibitum à iudice fundum ingredi ad venandum, minime teneri ad restitutionem, etiam si graui ter peccauerit contemnendo iudicis præceptum, & in iudicio cõuentus reddere capta cogetur. Idem sequitur Sebast. Medices de venat. & piscat. 1. part. quæstion. 7. numero. 14.

20 In priori tamen specie, nempe quando dominus prohibet venatori ingressum sui fundi, hodie contraria opinio glossæ in d. §. feræ. probata est. l. regia 17. titul. 28. partita. 3. vbi expresse deciditur, quod capta post prohibitionẽ non sunt capiẽtis, sed domini, & ibi notat expresse Greg. Lop glo. fi. in prin. cuius l. verba ita se habent: *Bestias sal-*

uages, e las aues, e los peſcados de la mar, e de los rios, quien quier que los prenda, ſon ſuyos luego que los ha preſos, quier prenda alguna de ſtas coſas en la ſu heredad miſma, o en la agena. Empero ſi quando alguuome qui ſieſſe entrar a cazar en heredad agena, eſtouieſſe hi el ſeñor de el la, e le dixeſſe que no entraße hi à cazar, ſi deſpues contra ſu defendimiento priſieſſe hi alguna coſa, entonce non deue ſer del cazador, ſino del ſeñor de la heredad, ca ningun ome non deue entrar en heredad agena para cazar en ella, nin en otra manera contra defendimiento de ſu ſeñor. Eſſo miſmo ſeria ſi el ſeñor lo fallaſſe que anduuieſſe ya cazando en ſu heredad, e antes que hi priſieſſe ninguna coſa, le defendieſſe que no cazaſſe hi, ca todo quanto hi cazare, deſpues que ſe lo defendieſſe, todo deue ſer del ſeñor de la heredad, e non del cazador. Mas ſi ante que ſe lo defendieſſe, ouieſſe algo cazado, todo quanto priſieße, deue ſer del cazador, e no ha que ver en ello el ſeñor de la heredad, & ſic in foro exteriori res iam eſt clara, aperteque deciſa, per d.l.regiam, & ſecundùm eam iudicandum eſt, & conſulendum.

21 At verò quoad forum animæ dubitari contingit, an idem ſit dicẽdum, quod in foro exteriori deciſum reperitur? Quod videtur indubium, nam cum lex illa regia iuſta ſit, & communis, videtur in foro animæ obligare transgreſſorem eius, ex ſupradictis. Secundò, quia illa animalia in illo loco genita, & nutrita, ſunt velut fructus illius loci, ergo ad dominum fundi pertinent. Tertió, quia huiuſmodi domini paſsim vendunt ius venandi in eiſdem fundis, & agris, & inde ſuos reditus annuos habent, nec ab aliquo compelluntur eos reſtituere, ſicut compellerentur, ſi non ſua, ſed aliena eſſent, aut cõmunia, quę ſic vendunt, ergo ſunt propria ipſius.

22 His tamen non obſtantibus, in propoſito diſtinguendi ſunt tres caſus principales. Primus eſt, quando contra prohibitionem domini venator ingreſſus, cuniculos, ceruos, apros, vel alias feras capit in loco, muro, vel ſepe circumcluſo induſtria hominum, ita vt anima lia intus exiſtentia ſuam libertatem eundi quò velint, non habeant: & idem eſt in apibus, quę in albeo continentur, & in alijs animalibus incluſis viuarijs, temporarijs, piſcinis, aut ſtagnis, & in columbis, quæ in columbario concluduntur: & tunc venator capta poſt prohibitionem reſtituere tenetur domino, eius ve conductori in foro conſcientiæ, cum iſthæc animalia non habeant libertatem omnino exeundi loca ſepta, vel ſaltem poſsit dominus exitum impedire facillime occluſis viuarijs, & columbario: videntur enim iam huiuſmodi animalia ad dominum, cuius eſt locus ſic circumcluſus, pertinere, non ſolum quandiu ſunt intra locum huiuſmodi, ſed etiamſi inde cum animo redeundi egrediantur, veluti cum conſuetudinem redeundi in eundem locum non amiſerunt, vt probatur in l.3.§.ſed feras. ff. de acquiren. poſſeſsio. & in d.§. feræ, cum ſequentibus, & in.l. 22.titul.28.partit.3. ita in terminis tenet ac probat Ioann. à Medina de reſtitutione, quæſt. 12. verſicul. quibus premiſsis, per totum, & Dominic. à Soto libr.4. de iuſtitia & iur. quæſtion.6. articu.4.pagin.344.colum.1.ibi, Quando verò, Nauarr. in man.Latin.capit.

23 17.numer.128.dicens, † tunc dici conſuetudinem redeundi in eundem locum prædict. animalia amiſiſſe, cum ad horas & dies conſuetas bis redire deſinunt, poſtque accepta capientium fiunt. Hoc autem de amiſsione conſuetudinis redeundi, prudentis arbitrio relinquendum eſſe nouiſsime cenſet, bene declarans Molina de iuſtitia & iur. tractat. 2. diſputation. 51. verſi. Nauarr. Eandem ſententiam principalem ſequitur, & bene probat D. Couarru. vbi ſupra d.§. 8. numero. 15. verſic. primum hinc infertur, ampliàs in verſicu. ſecundò, etiamſi venator nulla arte nec induſtria vſus fuerit ad deducenda illa animalia extra ſepta, & loca, quibus includuntur, in locum ſané publicum, quanuis ad nihilum

hilum teneretur venator, qui hoc caſu feras & animalia extra locum vetitum abſque vlla eius fraude digreſſa caperet. Eandem etiam ſententiam Methymnæ ſequitur Anton. à Cordub. d. quæſt. 11. in. 6. puncto, in verſi. *Y lo ſegundo*, ſequitur etiam frater Angles in ſuis floribus Theolog. quæſt. in quæſtione de reſtitutione propter venationem, concluſio. 1. & Sebaſt. Medic. de poſſ. venat. & piſcat. 1. par. quæſt. 7. nu. 19. cum ſeq. & Lud. Carb. necnon & Salon vbi ſupra, concluſ. 3. & ita eſt abſque dubio tenendum, quicquid contrarium incurioſe probet Petrus à Nauarr. lib. 3 de reſtitutione. cap. 1. num. 292. cum ſequentibus aduerſus fratrem Angles vbi ſupra, exiſtimans, prędecedentem ſententiam eſſe tantùm ipſius Angles, cum tamẽ fuerit Methymnæ, & cæterorum modò citatorum, quos idem Nauarra ad alia in eiſdem locis ſępe citauerat, non tamen aduertit eos omnes eandem ſententiam tenere, eoſque ſequi fratrem Angles, ſed exiſtimans eſſe ſingularem eiuſdem Angles, eam improbat, falſamque immeritò reputat, cum ſit veriſsima, rectęque iure ac ſimul concludente ratione probata.

24 Similiter non me latet, quendã grauiſsimum virum docuiſſe contra prędictos, nempe venantes feras egreſſas fũdum, vel locum vallo ſeptum, non teneri ad vllam reſtitutionem faciendam, etiam ſi ipſe non amiſerint vſum eundi, & redeũdi, quaſi tunc maneant communes iuræ naturæ, quia poſsint libere vagari, nec tenentur incluſa: ergo ſunt capientis, veluti fera, vel auis capta, quæ poſteà effugerit manus capientis, ita vt non facilé poſſet illam conſequi, fit namque reuera alterius capientis: ergo multo magis quæ vallum egreſſa eſt: fera enim manu capta, magis efficitur capientis, quàm fera vallo incluſa, & rurſus non eſt facile capere illam, quando ſemel vallum exierit. Vlterius quia columbæ quæ per vnius leucæ ſpatium diſtant à columbario, citra dubium fiunt capientis, vt in.l.regia de hoc agenti, quanuis habeant vſum euolandi ad columbarium: ergo ita in propoſito eſt dicendum.

Hæc tamen ſententia in feris egredientibus à fundis ſepto vallatis, & habentibus conſuetudinem, & vſum redeundi, vera quidem non eſt, præterquam quod eſt contra communem, omnia enim prędicta argumenta ceſſant in noſtra ſpecie, nempe quando fera egreſſa fundum aut locum vallo ſeptum, habet cõſuetudinem eundi, & redeundi, illamque non amiſit, tunc enim quanuis poſsit habere, & in habitu habeat illam libertatem non redeundi, in actu tamen eam nõ habet, quãdoquidem reuertitur ad locum ſeptum ab ea inhabitari conſuetum diſ renti modo quàm in exemplis in cõtrarium adductis.

25 Prętereà illud de columbis diſtantibus per vnius leucę ſpatium à ſuo columbario ad idem reuerti ſolitis, non etiam no cet communi ſententiæ, quia iam per legem regiam hoc ſpatium declaratum eſt, intra quod columbæ ipſæ capi, aut occidi à non dominis non poſsint, extraverò poſsint: in alijs verò feris & animalibus, quibus nullum ſpatium vagãdi libere aſsignatum eſt, remanet ius commune: & noſtra prędicta communis ſententia illæſa, quinimòper locũ ab ſpeciali, & ratione caſus omiſsi ea ibidem maximum robur accipere videtur: ſi enim columbis egreſsis à columbario datur ſpatium leucæ, intra quod degentes capi, aut prehẽdi vel occidi nõ poſsint, quaſi lex cenſuerit ac iuſtè pręſumpſerit, illic degentes conſuetudinem reuertendi ad columbarium non amiſiſſe, in cæteris feris, quibus à lege declaratum nec arbitratum eſt ſimile, vel aliud ſpatium, veritati ſtandũ erit circa hoc, prę cipuè in foro conſcientiæ, nempe vt quandiu conſuetudinem redeundi ad locum ſepto vallatum non amiſerint modo quo prædiximus, ſi capiantur ibi poſt prohibitionem domini, eidem ſint reſtituędæ, quod habet noſtra & cõmu

26 nis ſẽtẽtia. † Quinimò ſecũd. Cordu. q. 121. verſi. *lo ſegũdo*, iuxta probabiliorem

opinionem,& certiorem, & iuri comu ni conformem, occidentes columbas in notabili quantitate, vltra leucæ ſpatium, ſi ipſæ conſuetudinem reuertendi non amiſerant, tenentur ad reſtitutionem,& præd l.regia eos ab hoc nõ excuſat,ſed tantum vt in iudicio pro hoc conueniri minime poſsint,nec puniri, quandoquidem lex illa tantũ eſt permiſſiua. Cui opinioni patrocinatur, quia l.illa regia fundata videtur in præſumptione, vt diximus,forus autem animę in veritate:ſi ergo in reiveritate cõſtat, columbas, vltra leucæ ſpatium degẽtes conſuetudinem redeundi ad proprium columbarium non amiſiſſe, idem iudicandum videtur tunc temporis,ac ſi infra leucę ſpatium exiſterent. Nihilominus cum hoc difficile ſit iudicare ac diſcerni,&.l.regia iuſta ſit, & certum terræ ſpatium proſopiendis controuerſijs ſtatuerit,obſeruandam eſſe exiſtimo in vtroque foro, nec amplius ſcrupulandum.

27 Nſi inſtrumentis vetitis, inſuper & arte aliqua columbas à leuca deducerent,vt eas vltra leucã occiderent,tunc enim,& peccarẽt mortaliter,& ad reſtitutionem pretij columbarum,vel damni notabilis domino faciendam tenerẽtur,vt tenuit idẽ Cordub.d. quæſt.121. verſi. *Lo primero.*

28 Similiter non obeſt aliud argumentum de fera vel aui capta,quę poſteà effugerit manus capientis, ita vt non facilẽ poſsit illam conſequi,nam ſit alterius:ergo multo magis illa,quæ vallum egreſſa eſt,quia fera manu capta magis efficitur capientis, quàm fera vallo incluſa,&c.Nam reſpondemus,feram vel auem captam effugiẽtem poſteà manus capientis,fugere,vt non reuertatur,ſed vt omnino liberetur, ſicq; ad ſuam naturalem libertatem reuertitur,ideò meritò vt alterius poſteà eam capiẽtis fiat. At fera,vel auis loco ſepto vallato incluſa egrediens eum cauſa vagandi,ciboſque quærendi,ſolita ad eundem locum regredi,dum hanc conſuetudinem reuertendi non amittit, quia ad horas & dies conſuetas ad illum reuertitur, non dicetur libere remeaſſe,ſed potius quodammodo ſub eadem incluſione retineri,quouſque libere ſe alibi conferat,& non ſemel,ſed pluries deſinit redire ad horas & dies conſuetas ad eũdem locum ſepto vallatum.Fit igitur ex predictis,vt nõ magis efficiatur fera vel auis manu capta capientis,ſi poſtea eius manus euaſerit,ſed potius minusquã illa,quæ valli egreſſa ad eum locum redire ſolita eſt,ſicque ceſſat fundamentum præd.contrarium. Hæc autem recepta ſententia vera eſt, & procedit,vt prædiximus,quando præd. viuaria,leporaria, piſcinæ,& ſtagna facta fuerint priuata hominũ opera,ita quòd naturalis libertas animalium ex hoc impedita ſit.

29 Secus ſi ab ipſis animalibus naturaliter facta fuerint abſque induſtria priuatorum:ita Couar. vbi ſupra d.§.8.num. 14.verſi.primum,in fine.vel quoties ſaltus,vel ſtagna,natura loci,arborum dẽſitate,aut rupibus circumſepta ſint,vel etiam induſtria hominum, ſi piſces, & ferę,nihilominus relictæ ſunt in naturali libertate,iuxta text.in d.l.3.§.item feras.ff.de acquir.poſſ.quem tex.ne obſit ſuperioribus,ita intelligit Couar.vbi ſupra num.15.ad finem, & ſequitur Corduba vbi ſupra, in dicto ſexto puncto, ibi:*Y lo que dize la ley tercera,&c.* Dicuntur autem viuaria,vt per Couar.vbi ſupra,nu.15. verſi.viuaria quidem.

30 Obſeruandum autem erit, quod in hoc primo caſu,etiam ſi quis pœnã ſoluat,nõ ideò liberatur à reſtitutione,vel ſatisfactione damni ferarum captarum, niſi dominus pœna contentus ſit,vt ſupra probauimus.& in terminis cum Medina vbi ſupra, tenet & probat Corduba d.quæſt.121. in. 6. puncto in principio.

31 Secundus caſus principalis eſt,quando venatio fit in fundo & agro priuato non circunclu ſo,ſed aperto & patente, prohibente domino ipſius,& tunc quia in illo loco liberum eſt feris illic exiſtentibus egredi, & ire, quo velint, ſicque nullius ſunt,ſed communia, ac proinde occupan

occupantis fiunt, nõ tenetur huiuſmodi venator eas domino fundi, vel eius conductori reſtituere in cõſcientia ante ſententiam iudicis:ſecus poſt condẽnationem contra eum de reddendo factam,licet enim dominus fundi.id iuris habeat illic venandi, vt alios inde arcere valeat,non tamen inde fit conſequẽs dominium habere ferarum,quæ illic nutriũtur,perinde atque arborum,aut terræ naſcentium: terra enim feras non fert, vt cæteros fructus,ſed ipſæ ſe animantes progignunt:tum etiam quòd eadẽ animantia vagantia ſunt, & ad qua cumque diuagandum libera:ergo ſi dominus fundi non habet eorum dominium,ſit,vt qui illa occiderit,non ſit reſtitutioni obnoxius:cui maxime conſonat d.l.17.regia,dum ſtatuit,vt qui à dõmino fundi non præmonitus quidpiam fuerit in fũdo alieno venatus,ſibi quod accepit adquirit:quod profectò iniuſtũ eſſet,ſi id ſub dominio fuiſſet domini. At prohibitio ipſius domini nullibi legitur aut habetur quòd dominium eidem acquirat animalium ſilueſtrium illic exiſtentium,ſed tantum illorũ occupatio, vel legis applicatio.Neutrũ horum datur in preſenti ſpecie,vt prædiximus:ergo domino fundi non quærũtur capta poſt prohibitionem,quod profitentur atque affirmant omnes modò citati authores,& etiam Petrus à Nauar. vbi ſupra,nu.290.cum ſequentibus,eſtque indubium.

32 Huic receptæ omnium ſententię nõ obſtat d. l.17.tit.28.part.3.ſupra recitata,quia ſecundùm Methymnam vbi ſupra,in verſi.quibus præmiſsis,ibi,ad ſecundum,lex illa pœnalis eſt, quæ in recompenſam iniuriæ,quam venator domino fundi facit,illic eo inuito venando,vult rem taliter captam poſt prohibitionem ad dominum fundi pertinere quod videtur ſatis inſinuare ratio legis in illis verbis,*Ca ningun ome non deue entrar en heredad agena para cazar en ella, ni en otra manera contra defendimiento de ſu ſeñor.* In pœnam igitur huius interdicti ingreſſus,& ob iniuriam domino in eo ſa-ctam,inquit,animalia inibi capta poſt prohibitionem,eſſe domini fundi. Pœna autem ante condemnationem iudicis non debetur in conſcientia,iuxta veram & receptam ſententiam ergo, &c. Hunc intellectum, & reſponſionem ad illam l.probarunt atque ſequuntur Dominic.à Soto vbi ſupra,pagin.314.col. 1.ibi,Qui autem, &c.& Meneſes in d.l. per agrum,nu.7. eſtque veriſsima expoſitio,ſecundùm Petrum à Nauar. vbi ſupra,nu.294.& mihi ſatis placet, præſertim conſiderando quod prædiximus ex eadem.l.regia,nempe ante prohibitionẽ domini, venatori acquiri quod per venationem ceperit, ergo non eſt ſub dominio domini fundi. Per prohibitionem autem eiuſdem dominium non acquiritur:ergo in pœnam & iniuriam ſibi illatam illi debentur,non verò ratione proprietatis,aut vllius dominij,quod in eis habuerit:eumdem intellectum ad d.l.regiam ſequitur nouiſsime Molina vbi ſupra d.diſputatio.11.col.fin.

33 Hunc tamen intellectum,& reſponſionem ad d.l.regiam congruam,aut ſufficientem non eſſe exiſtimat Couar.vbi ſupra,nu.6. ſi admittamus,per.l.regiam impeditam eſſe in hoc caſu ferarum acquiſitionem,dum dicit, *Non deue ſer del cazador, ſino del ſeñor de la heredad,* ſi quidẽ manifeſti iuris eſt,poſſe legem humanã ex cauſa impedire rerũ, quæ in nullius bonis ſunt,acquiſitionem,eaſque alteri applicare,vel communia ipſi communitati dimittere,ac tunc reſiſtas cõtra legem occupans nequaquam ſibi acquirit:vnde ad reſtitutionem obligatur:ſequeretur enim alioqui,quòd poſsit quis iuſtè retinere quæ ſcit ad ipſum nõ pertinere, vel quòd humana lex ex iuſta cauſa non poſsit prohibere quarundam rerum acquiſitionem:vtrumque autem falſum eſt, & ipſi naturali rationi contrarium:ergo lex illa regia maxime aduerſatur ſupradictis. At verò quòd eadem lex pœnalis ſit, ac proinde in animæ iudicio non ſeruanda ante condẽnationem,nihil intereſt,cum id accipiẽdum ſit,quoties lex pœnalis bonis iam

priuatis acquisitis ob crimen commissum,& in eius pœnam priuat.

34 Delinquens enim non tenetur propria bona, quibus priuatur à lege propter crimen cõmissum,dimittere in animæ iudicio, & fisco reddere,donec per iudicem eadem bona, aut per executorem auferantur:ea verò lex quæ in pœnam, vel ob aliã causam impedit alicuius rei primam acquisitionem,eiusdem que dominij translationem, in eo, qui antea nullum ius priuatim ad eam habuit,profecto in animæ iudicio seruanda est,etiam ante condemnationẽ,quia nullam requirit hominis exequutionẽ quoad pœnam istam, vt late pluribus ibi comprobat Couar. præsertim,& latissime illo exemplo à se adducto de acquirente beneficium Ecclesiasticũ per simoniam ab alio eo ignorante admissam,nam tenetur postmodum cum sciuerit,illud beneficiũ dimittere,fructusque non consumptos bona fide reddere adhuc in conscientiæ foro, de quo latius loquuti sumus supra cap. de simonia. Quare cum lex regia Partitæ pœnalis sit huiusmodi,etiam in foro conscientiæ seruanda erit prædicta.

35 Verum ipse Couarr.respondet huic difficultati,ne d.lex regia obsit superiori receptæ negatiuæ sententiæ,quam ipse quoque probauit,nempe quod lex illa,nõ ex eo quòd statuerit, feras captas in fundo alieno à venatore,qui per dominũ ingredi prohibitus fuerit,ad fundi dominum pertinere,impedit primam illarum ferarum acquisitionem, sed tantùm sanxit,eas feras domino fundi restituendas in pœnam vetiti ingressus,vnde donec iudex secundùm eandem legẽ per sententiam condemnauerit venatorem ad restitutionem, legemque ipsam exequatur, minimè in conscientiæ foro venator tenebitur ad ferarum restitutionem:sicque in effectu Couarr. sequitur ac probare videtur respõsionẽ Methymnæ,aut eam saltẽ videtur defẽdere à præd.difficultate: quæ responsio rectè intellecta verissima est, & tenenda,& sic cessat primum fundamentum in contrarium adductum.

36 Ex quibus omnibus primò deducitur,communem superiorem sententiam, quaprobauimus, venatorem non teneri in animæ iudicio ante condemnationẽ restituere domino fundi capta in eo per venationem post ipsius domini prohibitionem, eisdem rationibus procedere,etiam si agri dominus ius venandi intra eum alicui locauerit, aut in vniuersum venationem in eo fundo prohibuerit ea ratione quòd ipse capere velit feras intra proprium agrum enutritas,& pecunia vendere: quod cum Methymna d.quæst. 12. versi.quibus præmissis, ibi,ad tertium, &c. probauit bene Couar.vbi supra,num.9. versi. quinto,aduersus Florianũ in d. l. Diuus, & Iacobin.de feud.capit.& cum venationibus, Chassanæus d.§.7.rubric.13.Felin. in.c. omnes leges,vltim. col.distin. 1. Claud. Clantiunc.in d.§. feræ,existimantes,feras à venatoribus captas in eo agro,cuius fructus consistunt & percipiuntur ex venatione, minime capientium effici,nec ad eospertinere,sed esse domino fundi restituendas per.l.item si fundi.§. aucupiorũ.ff.de vsufr.vbi probatur,redditus venationis ad vsufructuariũ fundi pertinere: quod etiam probauit Sebast.Medicis vbi supra,nu. 11.versi.tertiò limitatur. Hæc tamẽ posterior sententia secundùm Nauar.vbi supra,item & Padill.in d.l.per agrum,nu.6.& Petrum à Nauar.qui supra num. 297. & 300.& Lud.Carb.vbi supra,quæst.35.in.5.concluſ.& Salon vbi supra,concluſ. 2. dubia est,& iure Cæsareo,etiã in exteriori iudicio: sed etsi certa esset apud iudicẽ exteriorem,in foro tamen conscientiæ non ita obtineret secundùm eosdem: quod enim fundi fructus in venationẽ ferarum referatur,parum interest, aut profecto non plus quam ipsius domini
37 prohibitio. † Nec obstat d.§. aucupiorum, ex illo enim text. colligitur, primò vsufructuarium posse venari in eo fundo,in quo vsumfructum habet, nec posse à proprietario prohiberi ne venetur ipse vsufructuarius:quod etiam probatur in.l.vsufructuariũ.ff. de vsufruct. Secundò colligitur,ad ipsũ vsufructuarium pertinere,quòd is permittat seu licentiam concedat venãdi in fundo,cuius vsũfructum habet,eãdemque ratione ipse poterit prohiberen equis fũdum ad venandum ingrediatur. Tertiò inde deducitur,pecuniam pacto promissam pro licentia venandi in fundo, cuius vsum habet,alicui cõcessa,ad vsufructuarium pertinere,quia cum ipse possit, & ius habeat prohibendi nequis fundum ingrediatur,poterit iustè vendere facultatem, & licentiam ingrediendi ad venandum,vel ad alium licitum vsum:nõ tamen inde sequitur,feras in trafundum enutritas esse fundi proprium fructum, vel eas pertinere ad vsufructuariũ iure dominij,cũ ipse in ijs,quæ nullius sũt,& iure naturali communia censentur,non plus iuris habeat, quàm quiuis alius,neque dominus, nemo enim plus iuris in
40 alium trãsferre potest quàm ipse habet, vt in regula iuris: sed dominus hoc ius non habet,nec ei restitutio facienda est ante condemnationem,vt resoluimus: ergo nec vsufructuarius:ex quibus cessat tertium fundamentum supra in cõtrarium adductum. † Infertur & secundò ex superioribus,quod si venator præ
38 dictas feras arte sua, etiam vetita,faciat in locum publicum exire,& ibi eas venetur,non tenebitur eadem perviam restitutionis reddere,sed tantum de damno,sicut teneretur is,qui venatorem impedit,ne in locis publicis venetur,& ipse impediens in eisdem venetur locis, quanuis ex d. fraude posset secundùm statuta, & consuetudinem puniri,ac si in loco prohibito venaretur secundùm Medinã vbi supra, in versi.quibus præmissis,corolariè sequitur, si venator:sequitur Couar.d. §. 8.nu.14.versi. secundo,ibi:At in casu.

39 Verùm communis supra dicta sentẽtia ita videtur sale condienda,vt quanuis venator contra prohibitionem domini fundi feras in eo capiens, non teneatur ad restitutionem earum ante iudicis condemnationem,ex supradictis:

attamen quia ius alienum ad venandũ sibi illicite vsurpauit, & venatione cepit,quæ dominus forsan suo iure vtendo cepisset,ideoque videtur dominum loci in hac parte dãnificasse à lucro iusto, cum illicite impediendo: quarè si verisimile sit,quòd dominus loci ea cepisset, quæ hic venator accepit,tenebitur in conscientia tantundem domino reddere:secus si nó est verisimile,quòd dominus suo iure vtendo eadem cepisset:idemque erit respectu conductoris ũ, quia si alij furtiuè in eodem loco venantur,tenebuntur eisdem in conscientia reddere,quantũ hi qui à lucro iusto impediuntur,verisimiliter cepissent,maxime que interest inter communem opinionem principalem præd.& hanc moderationem, vt bene ostendit vtrumq; probans Methymna vbi supra,d.quæst. 12.in versi.quibus præmissis,ibi: Vnum
40 tamen videtur:sequitur etiam Couarr. vbi supra,nu.11.versi.præterea,addens, † venatorẽ etiam omnino teneri ad dãnum,quod agri domino intulerit in fructibus,& segetibus,etiã si expressa prohibitio non fuerit præmissa, cum sufficiat tacita quo ad ipsum damnum. Eandem limitationẽ probauit Petrus à Nauar. vbi supra,nu.297. & ante eum Cordub.d.quæst.11.in. 6.puncto,versi. *Empẽro quando*, & nouissimè Molina vbi supra d.disputatio.51.

41 Nec obstat tex.in.l.quemadmodum, §.plane.ff.ad.l.Aquil.vbi ꝓbatur quòd vbi damni iniuria agitur ob retia, non piscium fit æstimatio,quicapti nõ sunt, cùm incertum fuerit an caperentur:idẽ que in venatoribus & aucupibus probandum: ille enim locus ita accipiẽdus est,vt obtineat in littoribus,& fluminibus,vbi piscatio certa non est,sed admodum rara, & incerta,siquidem piscatores hac ratione sæpius eluduntur quàm capiant. At vbi piscatio & venatio vberrima & optima est ac certissima,quæ fallere non solet, profectò tunc amissio captus piscium, vel aucupij, probabile & propinquum est interesse,vnde æstimari debet,vt in.l.ait lex,in fine,cum sequenti.

quenti ff.ad.l.Aquil.ita explicat ex Ca-
42 rol.Molin.Couar.vbi ſupra: † quo fit ſe-
cũdùm ipſum,vt impeditus piſcari, aut
venerari ab eo, qui iure impedire non
poſſit,agere valeat,non tantum ad re-
tia rupta,eorumque æſtimationem,ſed
& ad æſtimationem piſcaturæ,quę iux-
ta tempus & locum certa imminebat.

43 Hæc tamen ſublimitatio intelligen-
da venit, niſi venator abſque arte ali-
qua,feris ad loca publica egreſſis, eas
in prædictis locis publicis ceperit ac
venetur,tunc enim fuæ efficientur, &
minime quidem tenebitur, nec per viã
damni reparandi, nec per viam reſtitu-
tionis feras captas domino loci redde-
re, ex quo in locis publicis ius habuit
huiuſmodi venator venandi eas, quæ
ab alio non fuerint prius occupatæ: ita
Mol.in.qui ſupra,ibi,tamen, & Couar.
nu. 4. verſi.ſecundo in fine, ibi ad nihi
lum autem tenetur, quinimò contra ſu
pra d.limitationẽ de qua ſupra nu.39.in
diſtincte tenet Lud.Carb.quæſt.35.con
cluſ.6.& fortè verius meo iudicio ex ſu
pradictis,& ne ſcrupula incerta injcia
mus:& cum his habemus expeditum ſe
cundum caſum principalẽ,cui nonob-
ſtant tria argumenta prius contra eum
oppoſita: primum namque & vltimum
iam ſunt ſublata,vt vidimus.Mediũ au-
tem etiam ceſſat, quoniam verum non
eſt feras illius loci fructũ eſſe,quia non
generãtur ex terra illa,aut appoſita ho-
minum cultura,ſed per maris,& fœmi-
nę coniunctionem fiunt,neque ex illo
loco aliquid habent, niſi quod herbas,
aut ramuſculos aliquando come-
dunt, & forte etiam alibi genita ſunt,
& nutrita,& illa conueniunt,vbi com-
modiorem reperiunt defenſionem, ſeu
paſtum,aut manſionem.

44 Tertius caſus principalis eſt,quando
quis venatur in loco publico ſiue com
muni,tempore tamen ob cauſam publi
cę vtilitatis prohibito, & tunc quod
ibi captum fuerit antequam per iudicis
ſententiam fuerit alicui applicatum,ip-
ſius capientis efficitur,nec venit de ne-
ceſſitate reſtituendum,ſed tantum poſt
condemnationem iudicis,tametſi fortẽ
aliqua culpa ſit facere contra leges, vt
deducitur,& comprobatur ex ſupradi-
ctis,& in terminis ita tenet Methymna
vbi ſupra, verſi.quib⁹ præmiſſis, ibi,eſt
tertius locus,& Domin.à Soto d.art.4.
col.343.in fine,& Nauar.d.cap.17.num.
240.& frater Angles vbi ſupra, conclu
ſione vltima, & Sebaſt. Medic. vbi ſu-
pra,nu.11.cum ſeqq.late amplians.

45 Quinimò venationes prohibitæ in
locis publicis per inferiorem à princi-
pe abſque iuſta cauſa,qui tamen præſcri
ptione immemoriali,aut priuilegio,aut
conſenſu cõmunitatis ius prohibendi
acquiſiuit,ſi quis contra hanc prohibi-
tionẽ venetur, ſibi acquirit feras quas
ceperit,nec tenetur in conſcientiæ fo-
ro eas reſtituere,vt patet ex ſupradictis
ſecundùm Couar.d.§.8.num.10.verſic.
ſeptimo,vbi fortaſſis idem in hac ſpecie
cenſet ſuadendum eſſe in foro iudicia-
li:& ſi vera foret ſententia gloſſæ in d.
§ feræ.quę lege regia partitę comprobata eſt nam ipſe eam concluſionem ſer
uandam eſſe cenſet, cum quis habet ius
prohibendi venationem ea ratione quia
fundus priuatus ſit,non communis,vel
quia ſibi ſoli ius venationis competit,
& nõ alteri eo inuito, alioqui vbi vena
tio in vniuerſum prohiberetur quo ad
loca publica alijs ex cauſis, ſatis erit
quod iudex condemnet in pœnam le-
gis,ſtatuti,aut edicti prohibẽtis,nec de
bet neceſſario ad reſtitutionem anima-
lium condemnare.

46 Similiter etiam ſi alicui competat ex
vſucapione ius piſcandi,aut venandi in
aliquo fluminis publici diuerticulo, vel
in aliqua publici agri parte, ita quidem
vt poſſit prohibere alijs piſcationem,&
venationem, vt in. l. ſi quiſquam.ff.de
diuerſ.& temp.præſcript.& in.l.ſane ſi
maris.ff.de iniurijs. requiritur tamẽ ad
hoc præſcriptio tanti temporis,cuius
initium memoriam hominis excedat,
vel conſuetudo legitimo conſenſu po-
puli introducta, vt late declarant Bart.
in rubric.ff.de rerum diuiſ.colu.1.Bald.
in tit.de præſcrip.5.part.princip.4.par.
quęſt.7.

quæſt.6.optime Aymo. Crauet.de anti
quit.temp.4.part.c.materia iſta, nu.8.
Couar.d.nu.10.in princip.vbi etiã poſt
alios quos citat, q⁹ princeps poteſt pri-
uilegium priuato concedere, vt ipſe ſo
lus in aliqua parte maris publici, vel a-
gri piſcari,& venari poſſit, alioſque ne
id faciant prohibere,& in his caſibus ſi
quis contra prohibitionẽ venetur, aut
piſcetur,non tenebitur in animæ iudi-
cio ad reſtitutionem piſciũ aut ferarũ,
quas habuerit,quamuis in foro iudiciali
ad eam cogendus ſit propter deciſionẽ
l.partitæ,& opinionem gloſſæ in d.§.fe
ræ.ſecund.Couar.vbi ſupra.

47 Sed quia ſupra diximus,venationem
eſſe clericis interdictam,obſeruandum
erit,quòd quicquid captum fuerit à cle
ricis illicite venantibus, proprium ca-
pientium ſit,nec in iudicio animæ erit
reſtituendum:nec quod capit laicus tẽ
pore quo ei eſt interdicta venatio,nẽpe
die feſto,ne impediatur, & retrahatur
ſtudio venandi ab officijs diuinis,iuxta
gloſſam,& DD.in cap.Eſau.& in capit.
quia venatoribus.86.diſt. Etenim licet
eo tempore venationem quis exerceat,
male quidem agit,ſed non tenebitur ad
reſtitutionem eorum, quæ per venatio
nem habuerit,ita Couar. vbi ſupra,nu.
3.vbi idem tenet in caſibus variarum re
giarum conſtitutionum, quæ venatio-
nem certis ex cauſis prohibent adhuc
in locis publicis,& communibus,nem-
48 pe tempore niuium, † vel cum inſtru-
mentis aptis ad ferarum depopulatio-
nem,vel hominum periculum,vt in his
& ſimilibus caſibus,quibus eſt prohibi
ta venatio,licet puniri valeat per iudi-
cem transgreſſor, non tamen ipſe tene
bitur ad reſtitutionem auium & ferarũ,
quas accupio, vel venatione acquiſie-
rit:quod in ſpecie adnotat Methymna
d.quæſt. 12. & ſequitur etiam Petrus à
Nauar.vbi ſupra,nu.291.

49 Illud denique in propoſito aduerte-
re libuit,feram ab aliquo venatore(etiã
lætali ſecundum Theoph.) vulnere per
cuſſã,non aliter effici vulnerãtis,quam
ſi ab eo capta fuerit, & ideò ſi ea vulne
rata fugiens per alium capta ſit, fit ca-
pientis,vt in.§.illud quęſitum,inſt.de re
rum diuiſ.& ibi DD.& in. l. naturalem.
§.illud.ff.de acquir.rerum dom.Medi-
ces vbi ſupra,num.6.& iterum. 2. part.
50 quæſt.18.† Idem erit in fera per retia,&
inſtrumenta venatoris illaqueata, nam
ſi per alium quam apponẽtem retia fue
rit capta ex ipſis laqueis, eius efficitur,
non illius,qui rete poſuit,vt expreſſe de
ciditur de iure in.l.21.tit.28 par.6.*Como
quier que en algunos lugares vſen el cõtrario*,
vt ibi inquit lex, quod etiam lex fori
16.tit.4.lib.3.expreſsit dicens, *Si algunos
caualleros,o otros monteros,puerco,o otro vẽ
nado leuantaren,ninguno otro,quier ſea monte
ro,quier no,le tome, mientra que aquellos q̃
le leuantaren,fueren tras el,cõ.*& gloſſa in
d.l.naturalem.§.illud,& Azo in ſumma
inſtituta de rerum diuiſ.num.22. qui di
cit conſuetudinem generalẽ eſſe in con
trarium, & hæc opinio,quã dicit Azo
probari de conſuetudine, fuit Mart.in
l.laqueum.ff.de acquir.rerum dom.quã
diu fera luctando ſe non poterat expe-
dire,vt refert Gregor.Lopez in d.l.par
titæ in gloſ.fin.vbi inquit, † hoc proce
dere vbi ponens laqueum non eſſet in
cõſpectu feræ captę:nam ſi eſſet in eius
conſpectu, nullum dubium eſt, quin ſit
eius,& alius capere eam non poſſit,quia
per viſum oculorũ,& aſpectum acqui-
rit ſibi poſſeſsionem:ſi tamen fera luctã
do ſe poterat expedire,tunc efficitur ca
pientis: † & illa lex fori de conſuetudi-
52 ne ſeruatur,ſecundùm Greg.Lopez in
d.l.21.gloſ.1.vbi pro conſuetudine alle-
gat.l.15.tit.26.par.2. vbi idem Gregor.
in gloſ.vlti.inquit:Facit ad beſtiam vul
neratam,quam vulnerans feſſus labore
inſequi non potuit, & alius eam cepit:
& tandem inquit,Vide tamen.l.21.titu.
28.par.3.& meritò quia d.l. 15.in alia di
uerſa materia loquitur,nempe in partis
in bello,ſuperuenientibus poſteà inimi
cis,qui ab alijs vincuntur.Tãdem res in
vtroque foro ad conſuetudinem legiti-
mè præſcriptam deferenda erit,ea verò
deficiente,ad ius ſupradictum,vt exiſti-
mat Couar.d.§.8.num.13.& Cordub.d.
quęſt.

quæst.119.in.6.puncto,in versi.*Y si se pregunta re*,vbi in idem citat speculum conscientiæ,lib.1.cap.70.quod verius,& securius est:tametsi nó mihi displiceat distinctio in præd.quæstionibus nouiter facta per Molinam de iustit.& iur.2.tractat.disputatio. 42.si in praxi verificari commode posset.

53 Qui autem arte & fraude columbas deducit ab alterius columbario, & ad proprium attrahit, veluti si in eo ad id certa semina spargat,erit peccatú,cum obligatione restituendi,si paruitas eum nó excusat,vt cum Medina probat Nauar.in man.Latin.cap.17.nu.128. & plures referens Medic.vbi supra, nu. 21. &

54 Nauar.hoc limitans,vt procedat tantũ in eo, † cuius principalis finis est alienas inescare: non autem in eo qui principaliter intendit suas pascere & retinere,ne aliò euocentur:supra dictam conclusionem probat etiam,& sequitur D. Couar.vbi supra d.§.8.nu.14. versi.tertio, addens,hunc esse in foro iudiciali puniendum,secũdùm ea, quæ hac de re adnotauit Cępolla de seruit.rust. præd. c.de columbario, & cap.de venatione, & in versi.quarto,refert esse prohibitũ

55 baillistis,† similibus ve instrumentis vti ad occidendas columbas,quæ in priuatis columbarijs nutriuntur, secundúm Cæpol.in d c.de columbario, & Guid. Pap.quæst.218. præterquam si vltra vnius leucæ spatium occidantur, iuxta decretum regij senatus,& legibus super hoc latis est standum absque dubio secundùm Domini.à Soto lib.4.de iust.& iur.quæst.6.art.4.pagi.344.col.2.versi.

56 sed aliæ sunt mediæ,† vbi quod si infra spatium lege præscriptum capiantur, fortè non sunt captores à restitutione immunes,quandoquidem vsque ad limitem illum factę sunt columbæ domesticæ,tametsi nec sunt rigore sũmo vrgendi,acsi de ipso columbario illas furarétur,sequitur Cordub.in summa *de casos de conciencia*.quæst.121.versi.*lo primero*,& in versi.*lo tercero*, Angles vbi sup. in 1. difficult.an capientes colũbas,&c.

Non desunt tamen ex recentioribus docentibus tenentes contrarium,quanuis in publicum sua scripta non ediderint,nempe,vt quanuis peccent,vt pote quia contra legem iustam faciat,qui intra vnius leucæ spatium à lege diffinitum columbas cepit, & non quidem mortaliter,sed venialiter, nisi admodũ frequẽter,& cũ maximo detrimẽto domini id faciat,nó tamẽ teneatur ad vllã restitutionem, nisi magnam columbarũ stragemfecerit: legi enim regię satis fit,dicendo peccare eos, qui contra illam fecerint,non tamen ideò est dicendum quòd teneantur ad restitutionem, quia lex illa nó applicat dominium columbarum domino columbarij toto illo termino,aut certe si applicat,tantũ applicat ijs legibus, & conditionibus, quibus pisces fluuij applicantur fluuij domino,aut feræ fũdi domino nó circũ septi applicantur ipsi, sed qui capit feras fundi non circumsepti, non tenetur ad restitutionem earum, vt docuimus:ergo,&c.NihilominusSoti opinio securior,& communi quam supra probauimus magis accedi, prętereà quod non admodum rigida est,quandoquidé inquit quòd huiusmodi captores colũbarũ intra leucæ spatium nõ sunt summo rigore vrgendi ad restitutionem earum,acsi de ipso columbario illas furarétur,quinimò,&sub dictione fortè,suã opinionemprobat,capientes autem eas extra leucæ spatium,non tenẽtur ad restitutionem,vt aduersus Cordub. & alios recte probatMolina de iustit.& iur. in.2.tracta.disputatio.50.† & an & quã-

57 do liceathabere columbarium,videdus est Nauar.vbi supra,num.126.& F.Angles etiam vbi supra,conclusione.3.&sequentibus,& Molin.de iust.& iur.2.tractat.disputatio.48.

58 De auibus autem,& earum venatione,vltra supradicta,videndus est Domi nic.à Soto vbi supra, qui eas dicit esse in triplici differentia, & denique. l.23. tit.28.part.3.vbi Greg.Lop.plures alias iuris communis leges, quibus illa regia consonat,refert,quam & in foro cõscientiæ,non solum exteriori habere locum

cum existimo ex rationibus prædictis in hoc cap. & ex his quæ tradit Couar. vbi supra,in principio quæ in proposito conducunt.

59 Illa tandem in calce huius cap.quæstio examinãda proponit, de qua sæpissime cõtingit dubitari,& à viris eruditis cõsiliũ expoſci,an custos mõtium,siluarum cæduarum,pastus, venatus, aut piscatus prohibiti,vt ceruorum,cuniculorum,auium, &c. constitutus ab his, quorum sunt illa iura cum iuramento, vel sola fide adstrictus fideliter ea seruare,possit cum quibusdam dissimulare, precibus,amicitia,vel pretio corruptus, & sic dissimulans an teneatur aliquid

60 domino loci,seu montis restituere? † Et in hac quæstione,excluso illo custode constituto ab eo,qui iniuste,aut tyrãnice prohibet,aut possidet, de quo nó est dubium necnos agimus, quia ad nihilũ tenetur,licet iurauerit se capturum,aut denuntiaturũ quos inuenerit,argumento text.in cap.in malis promissis rescin de fidem.22.quæst.4.& cap.non est obligatorium,de regul.iur.in.6.vt in terminis tenet & bene probat Ioan.à Medin. de restitutio.d.quæst.12. versi.alia hinc oritur,ibi:Si tyrannice,&c.quem sequitur Nauar.vbi supra,num.124. & Cordub.in sua summa quæst.65.in.4.dicto, vbi prædi.& Siluestrum citat & sequitur de custode à iuste prohibente,& possidente constituto dissimulãte ex prędcausis, vt in locis vetis ligna scindãtur, vel venetur, tenendum est, huiusmodi custodem sic dissimulantem teneri in conscientia damnum sic illatum domino restituere,si certum est ipsum venatorem,aut lignorum scissorem adidem teneri,etiam si principales captores iuxta statuta, & consuetudinem patriæ in conscientia ante condemnationem nó teneantur,vt rectè probat Medina vbi supra,in versi.si verò præfati custodes, resoluens in præsenti specie teneri huiusmodi custodem domino iuxta quantitatem illati damni,aut iuxta quantitatem pœnæ,quæ de iure erat domino applicanda,si ipse non dissimulasset, &

61 qꝑ optio erit apud dominũ: quem sequitur loquens in obligatione restituendi damnum,non verò in pœna, Nauar.vbi supra,nu.123.addens,præd.custodem non teneri restituere,quod ob id acceperit:idem Nauar.iterum ibi,nu. 136.& cap.25.nu.34. & Cordub. vbi supra, in 3.dicto.& illud de pęna,quod asserit Methymna,verum non existimo, cum pœna ante condemnationem non debeatur in conscientia,iuxta communẽ omnium prope resolutionem verissimam, & tenendam:ergo sicut ad pœnam non tenetur in conscientia principalis,quia non fuit cõdemnatus, nec etiam custos dissimulans:faciunt etiam contra Medin.quæ statim dicemus.

Limitant tamen supra dicti authores præfatam suam sententiam,quando custos dissimularet, ac permitteret, eos prędicta facere,quos sciret esse consanguineos,aut adeò domini sui amicos,vt probabiliter credat illi placiturum eorum captum,non tamen sufficere inuẽtos esse tales,qui si facultatem à domino peterent,obtinerent,sed eam petere nolunt:& prætereà si dissimularent cũ alijs,quibusdam concurrentibus,nempequòd hi qui aliter aliena de locis veti tis capiũt,tanta sint necessitate constrieti,quæ eos à crimine seu culpa excusaret:veluti si sit extrema necessitas, vel quasi,ita vt vix possint aliter vitã suam & suorum conseruare.Secũdò,quòd eorum necessitas seu indigentia sit nota ipsi custodi. Tertiò,quòd non nisi quãtum necessitas exigit,capiant.

62 At verò si custodes cum venatoribus,& alijs damnificantibus dissimulẽt abscondentes se,vt alij libere vetita capiant,vt ipsi postmodum eos apprehẽdant,& puniri faciant, peccabunt huiusmodi custodes.Primò,contra præceptum de corrigendo fratrem.Secundò, contra fidelitatem domino loci debitam,tenebantur enim dãnum sine propria iactura euitare ac præcauere.Tertiò,contra charitatem proximo habendam,ac proinde non sunt à culpa immunes, etsi pœna contra venatores apposita

sita sit personalis,aut talis,quæ in commoditatem domini loci spoliati nó cedat,tenebuntur domino de damno sua dissimulatione illato,aliàs secus,secund. Medi.vbi supra,ibi,si denique,vbi quod venatoribus non tenebuntur de damno,ex quo ipsi pœnam quam luent, sua culpa meruerunt:prefata tamen opinio quòd in præsenti specie huiusmodi custodes peccent,dura videtur Nauarr.d. cap.17.num.124.saltem quoad eos,qui permittũt ingredi,quo semel deprehensi,iterum ingredi caueant,nec sinũt eos inferre damnum notabile in loci seiusmodi prohibitis :tum per ea quæ dixit in.c.inter verba.11.quæst.3.nu.629.tum quia oppositum omnes fere custodes faciunt,idque ab omnibus scitur,& ita nemo se deceptum dicere potest, argumẽto regul.scienti,de regu.iur. in.6.sequitur Cordub. vbi supra,in.2.dicto in versicul. *Mas el daño*,& in versi. *Y segun algunos Doctores.*

Hæc tamen nó conuincunt,quin opinio Medinæ præcedens verior, & tenenda sit, nisi in specie,qua moderatur eam Nauarr.nempe quando dissimulatio præd.in eum finem tantum fiat, quo semel deprehẽsi iterum ingredi caueãt, nec sinunt eos inferre damnum notabile,& præterea sic capti non puniuntur, quo casu mihi placet sentẽtia Nauarri, aliàs secus,quia illa ratio,quód oppositum omnes ferè custodes faciunt, &c. non est efficax nec solida,quia non probat hoc esse,quod ab hoc contingit ab esse:& præterea nam sciens custodem sibi insidiari,in alienum fundum nocitu-
rus intraret,sicque fundamenta Nauar. minime concludunt.

53 Ex supra dictis deducitur, custodes, & præfectos importandis, & exportandis mercibus in confinibus regnorum, prouintiarum,& ciuitatum,qui permittunt exportari, vel importari vetitas, peccare mortaliter,& esse periuros,nec absolui posse sine firmo proposito nunquam id amplius permittendi, sed mini me teneri ad restituendas pœnas, quas soluissent transgressores, si denuntiati fuissent,neque bona quibus ob id priuarentur,quanuis teneantur ad restitutionem vectigalium quæ importatores, vel exportatores deberent,quia hoc nó est pœna,sed interesse:ita in terminis tenet Nauar.in man.Latin.c. 25.nu.34.&.51. vbi quod nullus (vt arbitratur) hactenus contrarium dixit,adducens pro sua opinione doctrinam S. Bernardi, quem citauit Siluester in sua summa verb.restitutio.3.quæst. 5.versi. septimo, quòd præfectus custodiæ vrbis iurans se accusaturum,quos post sonum campanæ inuenerit, non accusans peccat mortaliter,quia frangit iuramentum iustũ,quãuis sine obligatione restituendi pœnas, quas accusati incurrissent: vnde existimat,etiam idem Nauar.quòd testis,qui in iudicio legitime interrogatus super crimine ob quod bona publicantur,negat veritatem,propter quod reus absoluitur,non tenetur ad restituendum fisco, id quod ad eum peruenirent, si damnaretur, quia pœna in foro animæ non debetur ante condemnationem,& alijs rationib⁹,quas ibi refert.Supradicta tamen sententia Nauarr.eam patitur difficultatẽ,quoniam regula generalis est, impedientem alterum à consecutione alicuius boni,in quo habeat ius quæsitum,vel ius ad rem,eodẽm ad restitutionem teneri,vt late probat idem Nauar. in man.Lat.c.17.n.69.& seqq. & sequũtur omnes secundúm Petrum à Nauar. qui plures citat lib.3.de restit.cap.5.nu. 2.cum seqq.apud quos quando dicatur habere quis ius perfectũ in re,& quando imperfectũ ad rem: sed isti custodes ratione officij,& iuramenti à se prestiti tenentur precise deferre ad iudicẽ huiusmodi delinquẽtes cum mercibus vetitis captis, vt puniantur secund. ll. & merces præd.fisco regio applicentur.Ergo si contra faciant,dissimulãdo,& permittendo pretio,vel precibus corrupti, aut aliàs,tanquam impedientes fiscum à consecutione illarum quæ iam necessariò erãt fisco applicandæ, prout indubie applicarentur,nisi hoc illi directé atque scienter impedirent in fraudem, &

damnum

damnum notabile fisci,tenẽtur ad restitutionẽ earum fisco faciẽdam,qđ enim parũ distat,nihil distare videtur, secũd. Philosoph. Aristot.2. Phisicorũ : quare potius in proposito distinguẽdũ videbatur,hoc nẽpe modo,vt si promissio fra⁹, colluso,& huiusmodi sordes:pactiones que illicitæ fiãt,& interueniãt,antequã merces veritæ importẽtur,vel exportẽtur,tũc quidẽ vera sit opinio Nauar.tũ quia nódũ incursa erat pœna,& ideò in certũ,an cessantibus illis pactionibus,incurreretur,tum etiam,quia licet adhuc merces illę importarẽtur,vel exportarẽtur,id occultẽ &caute fieret timore pœnę,ne deprehẽderentur,sicq; nec fisc⁹ haberet ius quæsitũ in illis,nec certum quærẽdum ad eas.At verò si huiusmodi corruptio,fraus, & sordes fierẽt in ipso actu,& itinere importationis, & exportationisdũ quis apprehẽditur in ipso fragrãti crimine, & sic tẽpore quo iã pœna est incursa,ius q; fisco Regio acquisitũ in re,vel saltẽ quęrẽdũ ad rẽ,tunc præd. custodes in specie præmissa teneãtur etiã ad restitutionẽ fisco faciẽdã illarum merciũ vetitarũ,tãquã interesse fisco debitũ,quãdoquidẽ certũ erat fisco iure esse deferẽdas ,nisi illi facto suo illicite impedirẽt:cæteras autẽ pœnas corporales,quas passuri erãt principales delinquẽtes,hi custodes in cõsciẽtia luere nó debeãt,cũ in hoc fisco regio nihil interfit,nisi post cõdẽnationẽ:& in terminis ita nouissime probat immemor Nauar. F.Salon de iust.& iur.in 2.2. S. Thom. q.62.art.7.controuers.5. cõclu.3.4.&5. col.904.cum seqq.qui posteà aliquibus modis eam tẽperat, & in custode mõtiũ dissimulante idem cum Medin.probauit Ludo.Carb.de restit.quæst.36.conclus.3.tam respectu damni,quam pœnę, alternatiue optione domino data.

Nihilominus cũ rẽ hanc mecũ tacite sæpe ac sæpius cõsiderarẽ, & cũ alijs cõferrẽ,supradictis nó obstãtibus, libẽter opinionẽ negatiuã Nauarr. indistincte sequor, & approbo,tãquã verioré,imò q huiusmodi custodes indistincte nó teneãtur in cõsciẽtia ante condẽnationẽ ad soluendas,vel restituendas fisco vllas pœnas in præd.specie,quã soluissẽt trãsgressores,si denũtiati fuissent,nec bona, quib⁹ ob id priuarẽtur,& necessario fisco essẽt applicãda,sed tãtũ ad restitutionẽ vectigaliũ, quãdo hoc deberẽt,quia nó erãt merces omnino vetitæ(præter peccatũ mortale & periuriũ) aliàs sec⁹, & hoc.1.illo solido fũdamẽto,quia pœna nõ debetur in foro conscientiæ ante condemnationem: & quemadmodum principales ad eam non tenentur ante sententiam,ita nec hi impedientes,cum idẽ sit iudiciũ de vtrisq;.Nec obstat fundamentum supra in contrariũ oppositũ de impediente alterũ à consecutione alicuius boni,&c. quia illa est alia differẽs materia,locũ habens in re debita,vt propria,vel cõmuni,& in distributione rei no debitæ,sed mero beneficio,dono vel gratia cõferẽdæ,quo casu impediens tenetur,vt prędiximus: at verò in nostra quæstione loquimur de pœna debita ex delicto,quæ quidẽ nullo modo,directè vel indirectẽ,debetur in conscientia ante sententiam.

Secundò moueor,quia licet præfectus custodię vrbis,qui ex officio tenetur vigilare, ac per vrbẽ & oppidũ ambulare ad obuiãdũ furtis,alijsq; criminibus,id omittẽs,vel crimina permittẽs cõmitti teneatur ad restitutionẽ dãnorũ sua culpa prouenientiũ,vt late & bene probat Mercad.*de tratos y cõtratos.c.*18. *De como han de restituir las causas terceras del daño*, versi.*Los postreros*, nõ tamen inquit eum teneri ad restitutionem pœnæ pecuniariæ,quã incurrerent,& soluere tenerentur ipsi principales delinquentes,si caperentur,& punirẽtur:hęc enim cũ sit pœna,non debetur in foro cõscientiæ ante condemnationem:& præterea in terminis tenet,post D. Bernard. quem citat, Siluester in summa verb.restitutio. 3.q. 5.versi.septimum,dicens,q custodes & vigiles ciuitatũ non accusantes quos inueniũt euntes post sonũ campanæ,licèt peccẽt mortaliter,& sint periuri,si accusare iurauerũt,nõ tamẽ tenẽtur soluere pẽnã,quãsoluissẽt illi,si fuissẽt accusati: tenẽtur tamẽ,si qđmun⁹ acceperũt,pauperibus erogare,& si vidissent tales ali-

cui damnum inferre, & non reuelaſſet, tenentur reſtituere dānificatis, & ideò à communitate ſunt ſalariati, ſicut cuſtodes vinearij & poſſeſſionū: ſequitur idē Nauar. d. c. 25. n. 51. tit. 3. Opinio principalis Nauarr. cōprobatur ex traditis per eūdem Silueſt. vbi ſup. q. 12. verſi. ſe primum, quem refert & ſequitur Petr. à Nauar. lib. 3. de reſtit. c. 5. n. 13. verſi. vlti. vbi tenet, quòd occultantes & faciētes fugere officiales tēpore ſyndicatus, tenētur ad reſtitutionē dāni, ſcilicet quod ipſi debebāt, ſi fuiſſent ſyndicati, ſecund. Bar. in l. ſi poſt. C. de aſſeſ. & ſecūd. Bald. ad quadruplū, ſed quod in foro cōſciētiæ eſt, hoc verū ſolū poſt cōdēnationē: hoc autē dictū Silueſtri de dāno, intelligo, etiā ante cōdēnationē, quia eſt intereſſe partiū, q̄ iniuſte abſtulerunt & impedierunt occultantes, & faciētes fugere officiales, tametſi minus rectè Nauar vbi ſup. in vtroq; requirat cōdēnationē, ad hoc vt debeatur, ſed meo iudicio, dānū ſtatim debetur in foro cōſciētiæ ante cōdēnationē, quia eſt intereſſe: ſecº in quadruplo, quia eſt pœna, per prædicta, & ad quadruplū tātū debent referri verba illa Silueſtri, nēpe q̄ in foro cōſcientię eſt verum ſolū poſt condēnationē, tanquā ad proximū, nō verò ad reſtitutionē damni, quod eſt remotius, & quia in damno alia ratio eſt quàm in pœna, vt ipſemet Silueſter eod. verb. reſtitutio 3 q. 5. verſic. ſeptimum, declarauerat, & nos quoque prædiximus.

Vltimò pro opinione Nauar. facit, q̄ licèt iſti cuſtodes ob ſuum dolū, & fraudē, atq; iniuſtum impedimētum in foro exteriori condēnari poſſint, valeant ac debeant, vltra intereſſe, in eiſdem pœnis pecuniarijs, & alijs, quibus principales condemnandi eſſent fiſco applicādis, argumēto eorū quæ latæ differit Auil. c. 3. prēt. in glo. Iuriſdictiō, nu. 13. attamē cū hæc etiā ſint pœnę, ante condēnationē nō debebūtur in cōſcientia, per ſupra dicta. Fit igitur ex ſupradictis, opinionē Nauar. eſſe verā, non ſolū in principali caſu cuſtodum, ſed etiam in teſte, qui in iudicio falſum depoſuit, propter quod reº abſoluitur à pœna publicationis bonorum fiſco applicandorum, quam incurrerat, vt non teneatur ad reſtitutionem eius, quod ad fiſcum perueniret, ſi ille reus damnaretur, quia eſt pœna, quę in foro conſcientiæ nō debetur ante ſe-
65 tentiā: † ad damnū autē quod intulit ex ſuo falſo dicto cum iuramento, vel ſine eo, tenetur lęſo reſtituendū, vltra peccatū mortale, iuxta mētē Thomæ recepti 2. 2. q. 70. ar. 4. vt per eūdē Nauar. d. c. 25. nu. 40. Eandem reſolutionē in omnibus ſupra dictis citās Nauar. vbi ſupr. ſequitur & probat Cordub. in ſua ſumma *de caſos de conciencia*, q. 66. in. 2. dicto Poſt hæc ſcripta in lucem prodijt inſtructorium negotiat. fratris Ludouic. Lopez, qui lib. 2. cap 38 verſi. accedit huc, late per plures columnas examinat. prædi. quęſtionem de cuſtodibus, & in omnibus ſequitur & probat quod cum Nauar. vbi ſupra, prædiximus atque probauimus: addens ſecus eſſe in fiſcali promotore & in ipſo iudice cum reo colludentibus, hi namque, vltra peccatum, ad reſtitutionem pœnæ quam iure debebant delinquenti facere imponere, & exequi, & tamen omiſerunt dolo, tenebuntur, ex optima ratione differentiæ quam inter hos & cuſtodes prędictos ibi conſiderat in cuſtodibus cōfinium regnorū. Idem quod Nauar. vbi ſupra, & nos reſpectu pœnarum, tenet nouiſſime Ludouic. Veia in reſponſ. ad caſus conſcient. caſu. 58. verſi. tunc demum, & in verſi. prędecedent. in verſic. oppoſita tamen, idem quod ſupradiximus de teſtibus, probat.

SVMMARIVM.

1 *IVdex an teneatur iuxta allegata & probata ſententiam dicere, tam in ciuilibus, quā in criminalibus an verò poſſit ſecūdū cōſciētiā priuatā eā proferre? & numeris ſeqq. vbi tres opiniones principales in hoc referūtur. Reſoluiturcū cōmuni ſecundū allegata & probata id facere debere.*

5 *Homo in his quæ ad propriam conſcientiam pertinent ad publicam poteſtatem, debet informare conſcientiam ſecundùm ea, quæ in publico iudicio ſciri poſſunt.*

6 *Iudex non poteſt ſententiam dicere contra propriam conſcientiam atq; priuatam, ſibi ſtimulante, exiſtimans, aut dubitans ſe nō poſſe ferre ſententiam ex probationibus contra propriam ipſius ſcientiam: opinari tamen poteſt iuſtiſſime, ex probationibus ſe poſſe ferre ſententiam, & ita de poſita conſcientia priuata, poterit ſecundum allegata & probata proferre ſententiam abſq; vlla culpa, vt in num. 7. Idem eſt in iudice habente arbitrium in cauſa, vt in num. 8. Debet tamen prius diligētius examinare teſtes, eos inſtantius interrogando, diſtrictius que ſcrutando horam, locum, & formam delicti, vt inueniat occaſionem liberandi innoxium, vt fecit Daniel ad Suſannæ innocentiam patefaciendam: quod ſi hoc non ſufficiat, debet remittere eum ſuperiori iudicandum, vt in nu. 9. cum ſequentibus, vbi late differitur & declaratur, & num. 14. quòd cauſam remiſſionis populo cum iuramento declaret.*

11 *Iudex in præd. ſpecie ſciens remiſſionē à ſe faciendam ad ſuperiorem profuturā, proculdubio pecabit mortaliter, ſi reum damnauerit negando ei appellationem, vel ante ſententiam non remittendo cauſam ſuperiori, de illius innocentia teſtificando, & prætereà tenebitur omne damnum illatum reſtituere.*

12 *Iudex huiuſmodi an teneatur tunc temporis magiſtratui cedere, & ſic deponere officiū, potius quam condemnare talem hūc reum?*

13 *Iudex in præd ſpecie an debeat diſſimulādo, & ſine ſcandalo dimittere carceres apertos ad fugam.*

15 *Miniſter iudicis condēnantis innocentē an exequendo ſententiam eius, peccet mortaliter?*

16 *Princeps poteſt ſententiam dicere iuxta propriam & particularem conſcientiā aduerſus alegata & probata, imò æquiſſime ſic faciet, vt in nu. 17. ſed hoc publice populo manifeſtet, vt in nu. 19.*

18 *Aduocatus licite poteſt defendere, quem noxium ſcit, ſi innoxium conſtat eſſe ex proceſſu.*

20 *Epiſcopi iure communi vti debent iudicādo ſecundū allegata & probata, non vero ſecūdum priuatam conſcientiam ſuam.*

21 *Senatores ſupremi an teneantur iudicare ſecūdum allegata & probata, vel poſſint ex propria, & priuata conſcientia contra publicam ſententiam dicere.*

CAPVT XXIX.

An iudici liceat iudicare ſecundùm allegata & probata, cōtra veritatem, quam priuata ſcientia nouit, necne?

1 ANtiqua eſt illa cōtrouerſia, atque ingens rixa inter authores Theologos, & vtriuſq; iuris interpretes, an iudex debeat & teneatur ex allegatis & probatis, quę ſibi in iudicio nota ſunt, nō verò ex his quæ priuatim ex particulari ſciētia perceperit, ſentētiā dicere? verbi gratia, Probatur quis legitime in proceſſu nocens, quē ipſe iudex ex certa ſciētia, priuata tamen, ſcit eſſe innocentē, an poſſit tunc, & teneatur ſecura conſcientia illum iuxta allegata & probata condemnare aduerſus propriā conſcientiam priuatam, vel potius illum abſoluere, quid ve in hac quę ſtione facere debeat Chriſtianus ac rectus iudex, ne erret? Hanc quęſtionem profectò offuſcarunt, atque obſcurarūt DD. ſcribētes præcipuè poſt D. Thom. plura indigeſta pro & contra adducentes, ac variè de ea ſentientes, ſibi parum inter ſe conſentientes, atque diuerſas ſententias in ea proferentes: quinimò & plurima vltra quàm oporteret loquētes, cum tamen prius ipſe diuus Thomas omnium poſt eum magiſter & anteſignanus breuiter, dilucide, ordinate, ac miro ingenio (vt reliqua) eam expedierit: ipſe autem minimus omniū, nubilam poſteriorem diſpergens, doctrinam Angelici Doctoris ſequutus, qua potero breuitate & claritate præſentē quæſtionem differam.

In primis admonemus, nos eā fingere in ea facti ſpecie, in qua tota verſatur difficultas, nempe quando iudex cogitur præciſe ferre ſententiam diffinitiuā cō-

demnatoriam, vel absolutoriã, ita quod omnibus rectè pẽsatis ac prudenter circũspectis & prouisis, iudex aliter se non potest ab hoc onere iudicandi exuere, sed necessariò ac precisè debet causam definire (quanuis, vt ex infra dicẽdis apparebit vix possit extrema necessitas in gruere innoxij hominis in mortẽ adigẽdi) hoc sic præhabito in præd. facti specie inuenio tres opiniones principales.

2 Prima est existimantiũ quod in nullo casu, nec in causa ciuili, nec in criminali, liceat iudici condemnare eum, quẽ euidenter scit esse innocentem, quantũuis legitimè probetur reꝰ. Huius opinionis originarius refertur author Hugo in l. prætor. ff. de iurisd. omnium iud. & Martinꝰ iuris ciuilis glossator antiquus in l. illicitas. §. veritas. ff. de offic. præsid. & glo. in l. bonorũ. C. qui admitti, verb. sciens, quã sequitur Calder. & Panor. in c. pastoralis. §. quia verò, de offi. deleg. & Ang. de Clauas. in sũma verb. iudicare, q. 7. Rosela verb. iudex. 1. §. 18. & Nicol. de Lyra Exod. 23. Adrian. in quodlib. 2. ad fi. & quodlib. 6. art. 3. & latius eam defendit frater Barnabas de Rosalibus in tractat. de variet. opin. fol. 95. Ioan. Arboreꝰ lib. 9. Theosoph. c. 20. alios authores huius opinionis, & 8. fundaméta cõgerit D. Couar. lib. 1. var. resol. c. 1. nu. 1. cum seqq. vsq; ad numer. 4. exclusiue, quanuis ipse eam non sequatur, & latissime idem facit Salon de iustit. & iur. in 2. 2. D. Thom. q. 67. art. 2. col. 1388. cum seqq & respectu causæ criminalis eam 16. fundamentis prolixe satis cõprobat Ant. à Cordub. lib. 1. sui quæstionarij. q. 37. in. 3. opinione, versi. 2. pars. pagi. 299. colu. 2. Nihilominus eam non probat, nec in ciuilibus nec in criminalibus, eius namque fundamentis optime satisfit per D. Thom. & Couarr. vbi supra, cæterosque sequaces S. Thomæ.

3 Secunda fuit opinio asserentium, quòd in ciuilibus, etiam vbi de magna quantitate ageretur, posset iudex condemnare innocentem, nocentem tamen in iudicio probatum: in criminalibus verò secus, siue causa capitalis sit, siue vllius mutilationis. Hãc sententiam refertur ab Angelo vbi supra, tenuisse Rodulphum: eamq; probarũt Imol. & alij in l. à diuo Pio, in princip. nu. 8. in versi. extra glossam, ibi. Credo quod salua conscientia. ff. de re iud. & sũma Rosel. vbi supra, & Adria. etiam vbi supra, dicens, esse Theologorum opinionem, & eam latissime fundat Ant. à Cordub. vbi supra, quauis minime probet, sed ipsam sequitur & probat nouissime Petrus à Nauarr. Theologus Toletanus, lib. 2. de restit. c. 3. nu. 160. cum sequentibus, existimans adeò procedere, vt nec etiam in casu scandali totius populi occidi possit. Hæc tamen secunda opinio minus inter omnes habet probabilitatis, vt affirmat Domin. à Soto libr. 5. de iustit. & iur. quæst. 4. art. 2. in. 2. opinione, miratus Adrianum quòd eam asserat esse Theologorum opinionem, cum tamen ex antiquis nemo sit, qui non in dubie teneat cum S. Thom. vt infra in tertia & ipsius sententia communi videbimus: & fundamentis huius secundę sententię satisfaciunt ijdem, qui prioris responderunt: quinimò ego miror maxime quòd vllus alicuius nominis Theologus hanc opinionẽ probarit aduersus Magistrũ cõmunẽ summũ veridicũ D. Tho. cuius est opinio infra sequẽs. Hãc secundam opinionẽ nec verã esse, nec communem, late probat Salon vbi supra, col. 343. cum seqq.

4 Tertia verissima & receptissima sententia communis atque tenenda est, vt iudex in vltimas cõclusus angustias, debeat in omni causa, tã criminali, quã ciuili, contra veritatem sibi vt priuato notam secundùm allegata & probata sententiam pronuntiare: hæc tamen cum pluribus probetur per infra citandos authores vrgentibus fundamentis, sequenti tamen magis astruitur, nempe ex textu in capit. iudicet. 3. quęstion. 7. ex diuo Ambrosio super Psalmo. 118. in sermone super illud: Miserationes tuæ multæ nimis, Domine, &c. Inquit ibi diuus Ambrosius: Bonus enim iudex nihil ex arbitrio

arbitrio suo facit, & domesticæ proposito volũtatis: sed iuxta leges & iura pronuntiat: statutis iuris obtẽperat: nõ indulget propriæ volũtati. Nihil paratũ & meditatum domo defert, sed sicut audiuit, ita iudicat. Nihil igitur aliud his verbis Ambrosiꝰ significare voluit, quã quòd iudex ex seipso nihil iudicet, sed secundũ allegata & probata in iudicio, vt aperte ibi adnotauit glos. arguit resoluẽs, quod aliud facit aliquis in eo q̃ iudex est, aliud verò in eo quod homo est, nã, vt inquit D. Thom. 2. 2. q. 67. art. 2. ad. 4. homo in his, quæ ad propriã con-
5 scientiã † pertinent, ad publicã potestatem, debet informare conscientiã suã secũdum ea, quę in publico iudicio sciri possunt: ex qua verissima ratione, atq; aurea doctrina cessant omnia argumẽta contra hanc. 3. sentẽtiã per cõtrarię partis sectatores adducta, tam ex diuinis literis, quã aliunde, dum eisdem probare contendunt iudicem secundùm ipsam veritatem ac propriam conscientiã debere iudicare: id namq; verum intelligendũ est, quod iudicare debet iudex veritatẽ secundũ ea, quæ fuerunt sibi proposita, & sic secundũ conscientiã publicam, quę sibi cõstat atq; est nota ex actis causæ, vt iudici, quã sequi omnino tenetur ob publicã potestatẽ, quã gerit: secꝰ verò de priuata cõscientia, quia licet secũdũ eam reus innocẽs sit, secũdũ tamẽ publicam conscientiã, quã sequi tenetur, nocens est, si enim aliud esset, facile peruerteretur ordo iudiciarius, atq; tota Reipublicæ Christianæ quies perturbaretur, maximaq; scãdala orirẽtur, & nonũquã imò sæpissime forsã iudex muneribus corruptus sibi priuatim cõstare de innocentia rei falso affirmaret, vt verè nocẽtem secũdũ vtramq; veritatẽ absolueret, & sic delicta impunita remanerẽt, q̃ enim vtilius nasci scãdalũ permittitur, quã q̃ veritas relinquatur, vt regula iuris affirmat, intelligẽdũ est, quãdo aliud publicè in iudicio probatũ nõ haberetur. Nõ etiã obest præceptũ de nõ occidẽdo innocẽtẽ, hic enim secundũ cõsciẽtiam publicam nocens est, & sic de similibus obiectis dicẽdũ est, nam supradicta faci-
6 li negotio refelluntur. † Verũ est quòd iudex minime potest sententiam dicere contra conscientiam propriam atq; priuatam sibi stimulantem, nempe si existimet, aut dubitet se non posse ferre sentẽtiam ex probationibus cõtra priuatam ipsius conscientiã, tunc enim peccabit mortaliter palã agens cõtra propriæ cõsciẽtiæ dictamẽ, vt fatentur omnes prioris opinionis authores, præcipuè Hostiẽsis, Ioan. Imol. in d. c. pastoralis. §. quia verò, nu. 7. Adria. quodlib. 2. ad. fi. Siluester statim citandus, & Nauar. in. c. si quis autẽ, de pœnitentia dist. 7. n. 128. & D. Co-
7 uar. vbi sup. n. 6. † Nihilominus tamen iudex, qui vt priuatus scientiam habet eius, qđ in iudicio controuertitur, & sane contrariũ his quę probata sunt, iustissime opinari potest ex probationibus se ipsum posse sententiã ferre, & hac opinione præmissa absq; vlla culpa, eandẽ sententiã secundũ allegata & probata ferre potest, vt habet hæc cõmunis sẽtẽtia, & in terminis eam probauit S. Tho. 2. 2. q. 64. art. 6. ad. 3. & latius q. 67. art. 2. vbi eã facit conclusionẽ: Cũ iudiciũ ad iudices spectet, non secũdũ priuatã, sed publicã potestatẽ oportet eos iudicare, non quã ipsi nouerũt veritatẽ, sed quod secundùm leges, allegata & probata per testes sibi publice innotuit: & ibi Caiet. post longã ad vtrãq; partem quæstionis discussionẽ inquit, q̃ quia hęc via solidũ habet fũdamentũ, & nihilominus tenetur à tot DD. scilicet S. Thom. Alex. de Hales, Ricardo, Pẽtro de Paluda. & Petro de Tarãtasia, & multis alijs, vt referunt, & ortum habuit ab Ambrosio super, Beati immaculati in via, vt in d. c. iudicet, ideò amplectenda est: sequitur etiã Ioã. Maior in. 3. sententia. dist. 33. q. 4. & Siluest. in summa verb. iudex. 2. q. 5. per totã, post Floren. 3. p. tit. 9. c. 2. §. 6. vbi expresse testatur hanc opinionem à Theologis frequentiori calculo probatã esse, & eam sequitur ac probat referẽs esse omnia[illegible] antiquorũ omniũ Theo-
lor[illegible]sq; vtriusq; interpretum, [illegible] de iustit. & iur. q. 4.

art.2.versi.tertia ergo opinio. eandem sententiam fatetur esse magis cómunẽ, & tenendam consulit, quanuis dicat sui arbitrij non esse definire, quę supradictarum verior sit, Ant.à Cordub.libr.1. quæst.q.37.circa.fi.in versi.quæ igitur, pag.315.col.1.in.fine. Hanc etiam latissime probat,& magis communẽ,& multo veriorem ac probabiliorem appellat Salon vbi supra,colu.1387.& 1394.cum seqq. & ex Iuristis eandem opinionem tenuit etiam glos.in.c.1.de offic.ordin. & in d.c.pastoralis.§.quia verò,de offic. deleg.& ibi Cardin.glos.etiam in.l.2.de ferijs.glo.Alberic.& Bart. in d. §.veritas, Gynus,Bart.& alij in.l.1.C. vt quæ desunt aduocat. Couarr.alios plures referens,& ex eisdem constare,esse magis communem opinionem, affirmat lib.1. variar.resolu. cap.1.num. 6. quia nu.4. eam sex fundamentis comprobat,& numeris inferioribus respondet fundamẽtis contrarijs: Eandem fatetur esse communem Ioan. Oroscius in d. §. veritas, num.9.dicens nempe,non dubium esse quin opinio hęc à Doctoribus vtriusq; iuris, & à Theologis quoq; approbata sit:& eam sequitur plures allegans Iacobus Menoch.de arbit.iud.lib.1.q.8.& q.
8 24.nu.3. † addit, idem esse in iudice habente arbitrium in causa. Eandem sequitur,& dicit cómunem Iul. Clar. in pract.crim.§.fi.q.66.versi.scias autẽ. Vnde infertur,nullam congruam rationẽ differentiæ assignari posse inter causas ciuiles,& criminales, prout distinguebat secunda opinio, quinimò in vtrisq; indistincte communis sententia seruanda est, vt nuncupatim post alios rectè tenuit Couar.vbi sup.nu.7. versi. 2.quicquid immeritò eum in hoc carpat Petrus à Nauar.vbi supra, nu.176.

Locuti sumus,quando iudex in vltimas concluſus est angustias,ita quòd nihil sibi superſit faciendum quã absolue re,vel condẽnare,tunc enim, vt prædiximus, secũdùm allegata & probata, deposita scientia priuata,debet sententiam proferre.

9 Debet tamen prius in præmissa specie diligentiùs examinare testes,eos instantius interrogãdo, districtiusque scrutãdo horam, locum,& formam, vt inueniat occasionem liberandi innoxiũ,illa nimirum prudẽtia vsus,qua Daniel presbyterorum iniquitatem deprehendit, vt Susannæ innocẽtiam patefaceret: si autem hoc nonpotest, debet eum superiori remittere iudicandum, si tamen hoc non potest, non peccat, vt prędiximus,secundùm allegata & probata sententiam ferens,quia ipse nõ occidit innocentem,sed illi,qui eum asseruerũt esse nocentem: ita S. Thomas d. q.64.art.6.ad.3. Et quidẽ quoad primũ, vt iudex pri⁹ teneatur diligẽtius examinare testes, planũ est, atq; apud omnes absq; cõtrouersia in cõfesso,iureq; verissimũ,quia iudex ex officio tenetur veritatẽ omnibus vijs indagare, atq; innocentiã rei etiã absentis perquirere,vt inueniat occasionẽ liberandi innoxiũ, vt in quã plurib⁹ iuris partib⁹ probatur,& l. regia *del orden del procedex cõtra los absẽtes* in causis criminalib⁹ cauetur.† Quo
10 ad.2.autẽ,nẽpe vt quando per diligẽtẽ examinationẽ testium de innocẽtia rei non constiterit,debeat iudex eum superiori remittere iudicandũ: etsi hoc remediũ licitum sit, contendit tamẽ non esse necessarium Domin.à Sot. vbi sup. versi.sunt autem,qui ex his, tũ quia inferior iudex legitimã habet authoritatẽ terminãdi causã secũdũ allegata & probata:tũ etiã,quia cũ superior,rei ne sciat innocẽtiã: nõ posset ob testimoniũ inferioris eũ absoluere,sed deberet aliorum testiũ iureiurãdo stare:tenuissimũ,imò innane esset remissionis remediũ,& perinde esse superiori eũ remittere,ac supplicio offerre: quare si non licet eũ occidere,nec eum deberet tradere superiori,sed ipsũ liberare. Nihilominus tamẽ sententia S. Thomæ in hoc etiã cõmunis est & vera,nempe vt remediũ remissionis hoc casu ad superiorẽ sit necessariũ,vt constat ex Siluestro vbi supra,& plerisque supra citatis, eamque probat Alex.Hales in.3.p.q.40. in.6. art.2.ad. vltimum argu.& q.34.in.1.art.4. & Ca.
ieta-

ieta.super Thomã 2.2.q.67.art.2.ad.4. Innoc.& alij quos refert Abb.in d.c.pastoralis.§.quia verò,de offic. deleg. Iul. Clar.vbi sup.vbi dicit cõmunem,& bene Ant.à Cordub.d.lib.1.sui quæst q.37 in.2.opinio.in versi. ex hac opinione sequitur,& c. Angles in suis Florib. Theolog.quæst.q.de restit. iniustitiæ in iudicio cõmissæ,in.1.conclusio.pag.143. & nouissime Petrus à Nauar.d.lib.2.de restit.c.3.nu.154.cũ seqq. dicẽs,hoc procedere secund.ipsos,quãdo id fieri posset sine scandalo:& iudicãt hoc remediũ esse necessario adhibendũ,vt pãtet ex litera beati Thomæ in verb.debet,quod importat necessitatẽ, eodẽ enim verb. debet,vtitur D.Thomas in vtroq; casu, nẽpe in primo diligẽtius examinãdi testes, in quo idẽmet Soto,& cæteri omnes esse hoc remediũ necessariũ fatẽtur, & in.2.remedio remittẽdi ad superiorẽ: ergo sicut primũ est necessariũ remediũ, nempe inquirendi vetitatem strictius à testibus,ita &.2.nempe remittendi reũ ad superiorẽ,quãdo per primũ de innocentia rei constare non potest. quod & voluit prius Soto in versi. quin etiã,dicẽs: Addiderim ego verò tertiũ, qđ deberet tunc, si profuturum cerneret,in tempus exuere personã iudicis, & corã superiore personam agere testis. Prętereà idem conuincitur necessario à sufficienti partiũ enumeratione: aut enim probabile est per factam remissionẽ ad superiorem innocentem quomodocũque à morte liberãdum esse, aut verò id non constat,sed potius contrarium: in primo casu patet esse remediũ necessariũ,imò est de mente Soti,quia per id innocens iuridice liberatur à morte,quãdoquidẽ superior id facere potest, iuxta ea,quæ infra dicemus, nec tũc iudex inferior habet legitimã authoritatẽ in conscientia terminandi causam hãc secundùm allegata & probata,dum facilẽ patet via ad liberandum cognitũ innocentẽ.in secundo autẽ casu idem est dicendũ,vt iudex inferior hac via euadat iniustitiã contra propriã conscięntiam, seq; immunẽ ab iniusta nece conseruet,
& superior viderit quid faciat,nec hoc est reum morti tradere, dum non mortem eius,sed ipsum immunẽ ab eius occisione reddere intendit,cum spe simul liberandi eum,& pro illo saluando pro viribus, sicque quantum in se,est directè tendit in eius liberationem, ad eum que finem id facit potius quam ad occisionẽ,vt idem Cordub.& Nauarra probant, vbi quòd si putat remissionẽ pro futuram, proculdubio iudex peccabit mortaliter,si semel damnauit,negando
11 appellationem, † vel ante sententiam non remittendo causam superiori, de illius innocentia testificando, & prætereà tenebitur omne damnum illatum restituere,quia potuit illum liberare, causã alteri,hoc est,superiori,prout debuit, remittẽdo,& tamẽ noluit: ita frater Angles vbi supra, in altera cõclusio.incip. iudex dãnans,& c.pag.243.ex quo deducitur,id procedere, quãdo per remissionem huiusmodi innocens veniebat liberandus:quòd si nihilominus occidẽdus erat,saltem iudex hic inferior non remittens,peccasse videtur,cum teneretur adhuc remittere, & se in testẽ oferre, & sic rẽ â se abdicare, & in manibus superioris suo periculo inijcere, vt prædicebamus. Prędẽ. sequitur Salõ vbi supra, præterquam si id profuturũ non sit, quia tũc pot⁹ esset illum citius morti oferre,& nocere,vt obseruant Caiet. Sot. & Couar.secund.ipsum Salon.

12 Addunt nonnulli tertiũ subterfugiũ, nẽpe quòd iudex tunc debeat magistratui cedere,& sic deponere officiũ,ne cõtra propriam conscientiã iudicet:quod voluit Silues. vbi supra,dum inquit,iudicem in hac specie teneri occidere innocentem,quando nec ipsum potuerit superiori remittere,nec suum officium dimittere, idemque alij probarunt, vt constat ex Couarru. vbi supra, numer. 3.circa finem,ibi,alij denique,& nouissime tenet Petrus à Nauar.vbi sup.n.155. & 161.cũ seqq.& ante eum Ant. à Cordub.vbi sup.circa fi.in versi.& per hęc, concludens,quòd quãdo iudex vidit,q nõ nisi per remissionẽ ad superiorẽ, vel

per cessionem officij potest innocentē à morte liberare, vtique tenetur: quin alij aiunt, teneri citius omnium bonorum suorum dispendium facere, quàm illium occidere: imò & Petrus à Nauar. vbi supra, num. 167. cum seqq. existimat non licere illum condemnare, etiam si ex eo timeat iudex damnum personale, scilicet quod ipse occidetur à superiore, vel à populo, nisi sententiam ferat, vel publicum scandalum totius populi.

Hoc tamen remedium non est profectò necessarium, nec obligatorium, atq; ideò meritò id improbat Domini. à Soto vbi supra, versi. alterum subter fugiū: tum quòd inutile est, tum etiam quia nemo tenetur tam ingenti suo incómodo damnum quod ipse non dedit, in fratre cauere, & officium suum nemini debet esse damnosum: præcipuè cum sanct⁹ Thomas, qui de alijs remedijs prouidit, huius non meminerit, quicquid Siluester retulerit. Denique si aliud dicere mus, nullius momenti esset profectò sententia sancti Thomæ principalis & cōmunis, quandoquidem quicumque posset officium suum dimittere, & sic semper esset in promptu hoc remediū, præcipuè si cum iactura bonorum, & vitæ propriæ, atque cum scandalo publico, iudex teneretur hac in specie omittere condemnationem huiusmodi rei, quem priuatim scit esse innocentem, quanuis publice probatus sit nocens, deponēdo officium, vel aliàs: præterquam quod rigidissimum esset obligare iudicē ad vitā suam, vel omnia bona propria amittēda potius quā ad officium suum exercendum, imò iniquum atque durū, non enim hac in specie occidit innocentem ad propriam vitam saluandam, quod nō liceret, sed cum conscientia publica, secundúm eādem potestatem, quam exercet, scit esse nocentem: deponere igitur conscientiam priuatam potius debet, & sic sequi publicam, quàm officio cedere nisi fortè hoc malit de consilio, & sine scandalo, vel dispendio proprię vitæ: si enim etiam cum scandalo ad id teneretur, vt voluit præfatus modernus Nauarra, nunquam fuisset locus opinioni D. Thomæ, & communi, vt rectè perpendit Soto, quicquid eum leuiter improbet Nauarra, quod profectò nō debuisset facere, nec à doctrina D. Thomæ, & communi omnium prope Theologorum, præcipuè antiquorum priuatis quibusdam rationibus, ijsque minus solidis facilé discedere, professus esse verum homicidam, & ad restitutionem teneri iudicem talem hominem condemnantem, cum sanctus Thomas & communis, atq; receptissima sentētia Theologorum, & Iuristarum contrariū omnino teneat: quid enim seruit scrupulū injicere, vbi non est? quandoquidem nemo ambigit securum & innoxium esse eum iudicem, & à peccato & restitutione liberum, qui secutus doctrinam sancti Thomę, & communē, depositā conscientia priuata, suum officium atq; potestatem publicā sibi datam exequutus fuerit, licet nonnulli alij contrariū in proposito tenuerint: & quòd iudex in hac specie non debeat abstinere à munere iudicandi, testatur communem contra Abb. & Imol. Iulius Clarus vbi supra. Poterit ergo, si credat profuturum ad tempus personam iudicis exuere, vt causa illa transeat in manus successoris, & coram illo agat deinde personam testis: secus si credat non profuturum secundúm Salon vbi supra, non tamen ad id tenetur per supradicta.

13 Quartum remedium ab liberandum huiusmodi innocentem inuenit Alex. de Hales, vt refert, & sequitur Anton. à Cordub. vbi supra, in princip. quęstionis, in versi. quin etiam quarto, vt si citra scandalum, optimaque dissimulatione id fieri possit, liceret iudici carceres dimittere apertos ad fugam: quod etiā sequitur Dominic. à Soto vbi supra, in versi. quin etiam. Addit Cordub. quòd id iudex facere deberet, vbi refugium aliud non pateret, neque via ad innocētem à morte, aut mutilatione liberandum, nec ex hoc iudici, vel alij aliquod dispendium immineret, nec scandalum, vt ibi probat, & sequitur Nauarra vbi supra,

supra, nu. 152. cum sequentibus, & Salō vbi supra, versi. quarto, col. 1395. & mihi placet, quāuis difficillimum in executione id iudicem, rarissime enim sine nota & scandalo, atque dispendio custodis, id effici poterit.

14 Addit Caieta. vbi supra d. quæst. 67. art. 2. circa finem, versi. ad ea autē, quod si casus disputatus acciderit inferiori iudici, deberet corā populo iurare, quòd sibi constat oppositum, & propterea nō iudicat, & indicare modum, quo cōstat sibi, nempe quia vidi in tali loco, &c. & hoc ipsum deberet significare superiori, vt vel hic habendo ipsum inferiorem iudicem pro vno teste, innocens adiuuetur coram superiori iudicio: quod & cęteri referunt atque sequūtur, & addit Soto, quod exhoc nulla testibus iniuria irrogatur, imò cum ipsi sint iniurij, eorū iniuria repellitur, & quanuis fortasse id bona fide facerent, nulla eis fit iniuria, dum miseri inocentia protegitur. Illud autem de iuramento coram populo per iudicem faciendo, quanuis sit decēs, mihi necessarium omnino de per se solum non videtur, nisi tantùm illud de remissione ad superiorem in prædictum finē facienda, vt tenet diuus Thomas, & nos quoque supra probauimus. Populus enim ex delicto in processu contra reū probato offensus minime placabitur ex prędicto iudicis inferioris iuramento, quinimò plerique id vitio tribuēt iudici, existimantes reo partialem atq; fauorabilem se exhibere, potiusquā veridicum. Consanguinei prætereà, affines & amici iniurioſe occisi maxime conquerentur de prædict. iudice sic iurante contra acta processus, ac forsan ei imponent corruptionem: quare cum sine nota & vitio infamię & scandali id effici non valeat, nec prædicta protestatio siue iuramentū sola aliquid præstet, quin potius nocere posset, opportunius iudicio in casu præfato vti remissione causæ ad superiorē modo & forma, quibus cū diuo Thoma & sequacibus prædiximus: quod si hoc fieri non possit, quia aditus facilis non sit ad superiorē, vel ratione scandali, vel quia longissime absit, & negotium vrgeat, vel ratione alterius causæ, aut magni damni, tūc tertia est sequenda sentētia magis communis D. Thomæ, quam supra tenuimus, & nunc quoque hic probamus, nē pe vt depositā priuata conscientia iudex iuxta allegata & probata sententiā proferat, prout potest sine peccato.

15 Minister autem iudicis condemnantis innocentem, si sententia intolerabilem errorem contineat, non debet obedire, aliàs excusarentur carnifices qui martyres occiderunt. Si verò sententia non contineat manifestam iniustitiam, non peccat præceptum exequēdo, quia ipse non habet discutere superioris sententiam, nec ipse occidit innocentē, sed iudex, cui ministerium exhibet, secund. D. Thomam d. quęst. 64. art. 6. ad tertiū, in fine: quòd si certò aliàs sciat illū condemnatum esse innocentem, si commode potest se excusare ab executione illius sententiæ, abstinere quidem ab ea tenetur; quod si id commodé non possit, tunc formata bona conscientia, nempe quòd id licite faciat, potest & debet ad iudicis præceptum eam exequi, & obedire, nec tenetur suo officio cedere, sicut nec iudex, nisi manifestè, & notoriè de tali iniusta sententia constaret, vt docet Caiet. d. quæst. 67. super artic. 2. ad fin. & Cordub. vbi supra, in. 2. opinione, in. 3. corolario dicens, quòd DD. de hac opinione concordant.

16 Supra dicta tertia, & communis sententia sancti Thomæ & sequacium limitatur in principe, qui potestatē habet leges condendi, & conditis derogandi, is enim poterit sententiam dicere iuxta propriam, & particularem scientiam aduersus allegata & probata in iudicio, ex eo nāque q priuatim certo scit alterum ex litigatoribus, vel innocentem, vel nocentem esse, etiam refragantibus actorum prohibitionibus, poterit iustissime, imò & debet discedere ab ea lege, quæ dictat, iudicem secundùm allegata & probata debere sententiam proferre: ita volunt atque tenent Cynus, Bart. &

alij in.l.1.C. vt quæ desunt aduoc. Alberic.in d §.veritas.Felinus in d.§.quia verò,& Couar.d.lib.1.variar.resol.cap. 1.numer.7. versic. principes tamen ,& Orosc.d.§.veritas,num.13.dicens.quòd Theologi hoc tenent,& quòd si id non faciat, peccabit: sequitur etiã plures referens Menoch. de arbitrar. iud. libr.1. quæstion.3.numer. 21.& quæstion.24. numer.4.Roland.à Valle consi. 70.numer.20.cum sequẽtibus,lib.1. Cordub. vbi supra,colum.fin. versi. quo non obstante.

17 Quinimò secundùm Couarr.vbi supra princeps æquissime faciet, si reum ex probationibus nocentem,vere tamẽ ab eo crimine liberum ex propria scientia absoluerit,reum autem ex processu innocentem,etiam à pœna immunem iudicauerit,tametsi princeps sciat priuatim eũ verè deliquisse, nisi delictum ita atrox ac pernicioſum esset,vt maxime conueniret Reipublicæ eius authorẽ probatum publice puniri: quod etiã probauit Anto. à Cordub. d.quæst.37. colum.fin.lib.1.sui quæstionarij:& primum quod prædiximus probatur in.c. Deus omnipotens. §. quando autem.2. quęstion.1.per quem text. alios authores allegans, idem tenet Orosc.in d.§. veritas,numer.10. & late post alios Petrus à Nauar.vbi supra,numer.178.cum sequentibus.

18 Sic etiam aduocatus licite potest defendere,quem noxium scit, si tamen in noxiũ constat esse ex processu,vt tenet Burg.de Paz in procœmio leg.Taur.numer.26.cum sequentibus. fol.39.& nu-
19 mer.270.& 271.† Consulit tamen Caietan.d.articul. 2. ad finem, vt princeps palam testetur,& publice propriam ac priuatam conscientiam manifestet,quo populo satisfaciat, & partem quietet, scilicet, quando quia scit priuatũ quẽ esse innocẽtem,tametsi in iudicio aliud probatum sit,eũ absoluere debeat:quod cæteris prout consilium est placet,non tamen est obligatorium.

20 Episcopi autem iure cõmuni vti debent,iudicando secundùm allegata & probata,non verò secundùm priuatam conscientiam suam; vt probarunt post Ioan.Andreã Bald.in.c.Sacramentum, ad fin.de consuet.rect. feud. & Ias.in.l. 2.ad fin.ff.de in litem iurando, quos refert & sequitur Orosc.in.d.§.veritas, numer.16.

21 Secus autem quibusdam videtur dicendum de supremis senatoribus,iudicibusque,qui prætorijs regijs assistunt, nempe vt hi possint litigantibus ius dicere,atque sententiam ferre contra allegata & probata,ex propria & priuata conscięntia, vt tenet Guido Pape quęst. 29.& Roland.à Valle consi.70.nu.17.& 18.lib.1.& Thomas Grãmatic. post Bertrandũ quem refert,decis. 19.nu. 14.& alios allegans Becius consi.52. num.89. libr. 1. modò hæc priuata scientia omnium iudicum simul sit,nempe,vt collegiũ corpusq; quoddam sunt, nõ vt singuli,vt Alciat.intellexit in cap. 1.num. 89. de officio ordin. & probauit latius Orosc.in d.§.veritas, num.17.Hoc tamen mihi verum non videtur existimãti eos teneri litem definire ex his,que ex processu constãt,quandoquidem debẽt ac tenentur visis actibus,&processibus iudicare:ergo ex illis publicis documẽtis,non ex particulari scientia tenẽtur sententiam dicere, vt probauit Couar. lib.1.var.resol.cap.1.numer. 7.versi.tertium:& sequitur decisio.1.Pedemõtan. nu.43.cum sequentibus,reprobãtes expresse Guid.Pap.vbi supra, & sequaces tanquam falsum, & erroneum tenẽtes, quia hi iudices nullam habent à principe potestatẽ derogandi legibus quæ hactenus semper statuerunt in maximum Reipublicæ commodum, iudicem secũdùm allegata & probata in iudicio debere sententiam proferre

SVMMARIVM.

1 *AN iuste quis puniatur pro peccato alterius? & numeris seqq.per totum caput.*
2 *Exodi.c 20.intellectus,latius nu.18.*
3 *Regum.2.c.12 declaratur.*
4 *Geneſis.c.19.& nu.17.*

Deus

5 *Deus filios prouectæ ætatis pro parentum peccatis affligit, vt ipsorum parentes puniat, non verò filios.*
6 *Iura Pontificia puniunt hæreticos priuando filios eorũ orthodoxos bonis & succeſsione parentũ dãnatorum.*
7 *Similiter,& in casu.c.in quibus,de poenis,puniuntur hæredes delinquentium, vsque ad quartam generationem.*
8 *Plerumque ob culpam vnius tota prouintia, vel ciuitas submittitur ecclesiastico interdicto.*
Excommunicatio lata in collegium, vel vniuersitatẽ,quanuis iure posset ferri,non ligat postea in id, vel eam ingredientes.
9 *Ciuibus interdictis,& hi interdicti cẽsebũtur, qui in locum aliorum ciuiũ post sententiam succeſserunt, in eam ciuitatem domicilium transferentes.*
10 *Ciuis interdictus,si se ipsum,alibi causa vitandi,domicilium transtulerit,immunis erit ab eo interdicto.*
11 *Ciuitas quæ proprium Episcopum occiderit,licet omnes ciues nec peccati nec crimines rei sint, priuatur honore & dignitate spirituali.*
12 *Nemo pro peccato alterius est puniendus,Ezechiel.c.18.*
13 *Non prius Deus est victor,quam aliquis sit peccator,secundum diuũ Augustinum.*
14 *Deuteron.c.24. Non occidentur parentes pro filijs,nec filij pro parentibus sed vnusquisq; pro peccato æterno morietur.*
15 *Peccata suos debent tenere authores.*
16 *Statutum quo cauetur,illos de domo teneri pro consorte,est contra ius diuinum, & humanum.*
18 *Poena æterna aut temporali spirituali, nũquã diuino iudicio puniti fuerunt nec punientur innocentes ob alterius culpam,nec poterũt humana lege puniri,poena autem temporali,& corporali, quandoque Deus punit filios in hac vita pro peccato parẽtũ ex causis iudicio humano occultis: ratio autẽ eius ponitur nu.19 quia scilicet talis filij poena, & patri nocet,& filio ad salutem suæ animæ prodest.*
20 *Deus sæpe ob parentum merita non solũ mercedes plurimas filijs confert, sed mortem,& alias plurimas,quas merebantur poenas remittit.*
21 *Excommunicatio est spiritualis poena,non autem quæcumque alia poena ecclesiastica canonica ve,prout est ecclesiastici interdicti,aut irregularitas,quæ non est spiritualis poena.*
22 *Lex humana minime poterit immutare diuinum iudicium, quo pro alterius culpis & criminibus innocentes corporis poena afficiuntur:non licet igitur quempiam propter crimen alterius occidere,nec excommunicare,nec fustibus cædere, nec alia corporali poena punire.*
23 *Lex quisquis.C.ad l.Iuliam de vi,non rectè dicit,ex imperatoria lenitate vitam condonari filijs eorum,qui regiam læserint Maiestatem,quia hoc secluso, imperatores iustè minime poterant filios pro peccatis parentum interficere.*
24 *Nulli humano iudici licet vnquam vnum hominem pro peccato alterius occidere, nec alia poena corporali eum afficere.*
25 *Lex humana,cum iusta subest causa,& propter Reipublicæ vtilitatem,quo promptius & cautius à delictis,& criminibus homines abstineant, filios & nepotes poena bonorum, alia ve simili sanctè & iustè potest afficere, vt passim legibus & canonibus definitum est, nunquam tamen absq; iusta causa potest iudex prædictas poenas imponere.*
26 *Quandoque ex causa,etiam absque culpa diuinõ,& humano iudicio poena pecuniaria infertur.*
27 *Stante iusta causa valebunt statuta, vel consuetudines, vt alij in poenis pecuniarijs pro commissis aliorum teneantur, & puniantur,etiam si nihil vere vel præsumptiue cõmiserint, dummodo non corporaliter plectantur,& nu.29.*
28 *Statuta & consuetudines, quibus disponitur, municipia teneri resarcire damna data in eorum finibus, non debent intelligi,quando scitur à quo fuit illatum damnum, & est soluendo,quia tunc non debet quis grauari odio alterius, sed quando ignoratur à quo damnum fuit illatum, vel scitur,& nõ est soluendo qui damnum dedit.*
30 *Filij & nepotes eorum qui diuinam, vel humanam læserint Maiestatem,infamia notãtur,*

& in

& indigni censentur ad obtinenda officia publica, & beneficia ecclesiastica.

31 *Filij hæreticorum ante crimen commissũ nati, an sint infames, & in prædict. prohibitione, cæterisque poenis canonicis comprehendantur? & numeris sequentibus resolutur affirmatiue, nu. 37.*

32 *Filij eius qui humanam læsit Maiestatem, nati ante crimen, non puniuntur.*

33 *Lex. 2. tit. 2. part. 7. intellectus.*

34 *Filius natus ante dignitatem patris, non consequitur prærogatiuas, & honores eius, & multo minus debet ei nocere crimen patris post eius natiuitatem commissum, in numer. 35.*

36 *Filij nati ante priuilegiũ nobilitatis à principe datum alicui, an censeantur nobiles.*

38 *Filij hæreticorum, & receptatorum an priuentur beneficijs obtẽtis tempore commissi crimĩs ipso iure, vel per sententiam.*

39 *Filij eorum, qui in articulo mortis hæresim cõmiserunt, poenas canonicas patiuntur.*

40 *Filij hæreticorum, qui tales esse, vel decessisse probãtur, non sunt admittendi ad beneficiũ ecclesiasticum, nec publicum officium.*

41 *Tex. in cap. statutum el. 2. de hæret. in. 6. intellectus contra Simanc.*

42 *Ratio differentiæ inter filios ante & post hæresim natos assignata à Calderino, diluitur? & nu. 43.*

44 *Hæresis etsi à carnalibus vitijs aliquando oriatur, præcipua tandem illius causa est superbia, quoniam hæc est omnium hæresum parens, á qua potissimum omnes hæreses generantur.*

45 *Vitia corporalia, & spiritualia, animique mores, & infirmitas patris an in filios transeant.*

46 *Cap. non imputantur. 1. quæstion. 4. intellectus.*

47 *Concilium Toletanũ XII. c. 1. refertur, & prius nu. 36. in versi. quinto, & vltimo.*

CAPVT XXX.

An iustè quis ob alterius culpã puniatur?

TRigesimam quæstionem Canonicam super eo articulo constituimus, an iustè quis puniatur pro peccato alterius.

1 Et pro parte affirmatiua primò adduco illud Exodi. c. 20. Ego sum dominus Deus tuus, fortis, zelotes, visitans iniquitates patrum in filios in tertiam & quartam generationem eorum, qui oderunt me. † Visitans ibi exponitur pro eo quòd est puniens, verberans, aut castigans, nã cum dominus aliquid horum erga nos in hac vita existentes facit, tunc nostras dicitur visitare iniquitates iuxta illud, Dauid. Psalmo. 88. Si iustitias meas profanauerint, & mandata mea non custodierint, visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. Filij enim, res quædã sunt ad parentes spectantes, & quæ inter omnes res externas magis parentes cõtingunt, & propiús ad ipsos accedunt, sũt namque sanguis parentum, vt in. l. 4. ff. de inoffic. testam. & ita morbos filiorũ parentes egreferunt perinde ac suos, de illorum aduersitate dolent, vt de sua, atque de ipsorum morte vehementius cõtristantur quam de amissione cuiuslibet supellectilis: sunt præterea sub dominio, & potestate parentum cõstituti, vt in toto titulo de his qui sunt sui, vel alieni iuris, cum similibus, ficque sunt quasi quædam parentum possessio. Vnde quemadmodum infirmitas, & mors serui cedit in damnũ domini, cuius est seruus, ita etiam afflictio filij in damnũ cedit ipsius patris. Consequitur igitur, vt filio aut mortuo, aut ægrotante damnum patiatur pater, & sic in morte, aut ægritudine filij pater puniatur: iuxta hũc igitur modum visitare se dicit Dominus iniquitatem patrum in filios, in tertiam, & quartam generationẽ, quia pro iniquitate parentum Deus punit filios, vsque ad tertiam, & quartam generationem. Punitur ergo filius innocens pro peccato patris ob eam solam causã, quia filius est res quædam patris, & possessio, in cuius afflictione punitur pater tanquam in re sua, vt pote afflictionem filij

filij grauiter ferens, nõ dixit vltra quartam generationem, quia vitã parẽtum rarò ideò protenditur, vt post quartam aliã ex se illi videant generationẽ, per cuius afflictionem possint ipsi puniri: & cum afflictio filiorum pro peccatis parentum inferatur à Deo, ad ipsorũ parentum punitionem, congruum est, & necessarium, vt in solis illis filijs, siue generationibus fiat, quas videre potest ipse peccans.

3 Secundò ad idem cito Regum. 2. cap. 12. vbi punitus est Dauid morte filij ex adulterio nati, vt in illo dolorem & pœnam sentiret, quem ex illicito & damnato coitu genuerat: puer enim nõ est punitus, sed potius Domino miserante ante vsum rationis raptus est, ne malitia mutaret animã illius: mors ergo pueri respectu ipsius non punitio fuit, sed opus misericordiæ: quantum ad ipsum Dauid parentem spectat, opus fuit punitionis & vindictæ, per quã in eo quod peccauerat punitus est.

4 Tertiò sic etiam legimus 19. Genes. paruulos Sodomę sine vllo peccato proprio simul cum parentibus suis igne cõsumptos fuisse: & Numer. 17. paruulos cum Dathã, & Abiron sine propio peccato, viuos à terra deglutitos, quos Dominus non puniuit, sed potius illorum misertus est, cum illos ex hac vita innocentes migrare voluit, ne si diutius perstitissent, paternarum iniquitatum fuissent imitatores effecti, & sic grauiores posteà pœnas sustinerent. Similiter etiã in diluuio vniuersali paruuli qui videbantur innocentes, perierunt.

5 Aliquando etiam & quartò Deus filios prouectæ ætatis pro parentum peccatis affligit, vt ipsos parentes puniat, non verò filios, his siquidem huiusmodi afflictio cedit in bonum, quia per illam cautiores fiunt ad futura peccata præcauenda, eorumque virtus & meritum per illam, si patienter ferant, crescit: quò fit, vt licèt talis afflictio sit illis grauis & acerba, non tamẽ respectu eorum pœna dicetur, neque punitio, secũdùm quod pœna, vel punitio dicit ordinem & respectum ad culpam, qua illi in peccato parentum omnino caruerunt: parentibus tamen comparata talis filiorum afflictio pœna dicetur, quoniã pro ipsorum peccato est filijs inflicta, in quibus simul etiam parentes affliguntur: Hinc est, quòd peccante Cham peccato irreuerentiæ in partem, filio eius Chanaan maledixit Noe, sic dicens: Maledictus Chanaã, seruus seruorum erit fratribus suis, Genesi. 9. vt per illam maledictionem grauius affligeret & puniret Cham, cum ille videret nõ solum se sed etiam filium suum à patre maledici.

Quintò idem constat Iosue. 6. &. 7. vbi filij, & filię Achan, qui furatus fuerat de anathemate ciuitatis Hierico cõtra præceptum Domini, simul cum ipso Achan eorum patre ex mandato Iosue interfecti sunt, quo facto placatus est Dominus, qui de peccato Achan iratus fuerat.

Sextò idem patet. 4. Reg. 5. vbi filij Giezi pueri Helisæi Prophetæ percussi sunt lepra propter peccatum patris, qui contra voluntatem Hæliseí à Naaman leproso ob collatam illi sanitatem munera accepit: & alibi sæpe Deus visitauit peccata patrum in filios, vsque ad tertiam & quartam generationem: quia & Euripides atque Plutarchus in lib. de sera numin. vindict. non ignorarunt, & Iustinus Philosophus quæst. 138. & Cælius lib. 6. lection. antiq. c. 14.

6 Sed & iura Pontificia puniunt hæreticos, priuando filios eorum orthodoxos bonis & successione parentum dãnatorum, confiscantur enim eorum bona in terris Ecclesiæ, fisco Ecclesiæ, in terris verò Regis, vel Imperatoris, fisco Regio, vel Imperiali, respectiué, vt in. c. vergentis, de hęretic. Nec enim (vt inquit ibi Summus Pontifex) huiusmodi seueritatis censuram orthodoxorũ ex hæredatio filiorum, quasi cuiusdam miserationis prætextu debet vllatenus impedire: cum in multis casibus (etiam secundùm diuinum iudicium) filij pro parentibus temporaliter puniãtur, & iuxta Canonicas sanctiones, quandoque feratur

feratur vltio non solum in authores scelerum,sed etiam in progeniem damnatorum, vbi glossa finalis illas Canonicas sanctiones citat.

7 Sic etiam in c. in quibus, de pœnis, decisum extat,quod patroni, aduocati, aut feudatarij,vel vice domini,occidentes,vel mutilantes Prelatum,vel clericũ Ecclesię, per se, vel per alios, amittunt quod habent ab Ecclesia, & non solum nihil peruenire debet ad hæredes, sed etiam vsque ad quartam generationem posteritates talium in clericorum collegium nullatenus admittuntur, nec in domibus regularibus alicuius prælationis assequi debẽt honorem,nisi cum eis fuerit misericorditer dispẽsatum: & ibi glos.Ad hęredes,notat esse speciale ibi, quòd filius puniatur pro delicto patris, sicut in crimine læsæ Maiestatis

8 Similiter licet pœna ecclesiastici interdicti grauis sit, plerumque tamen ob culpam vnius,qui ciuitatis,aut prouintiæ dominus est,vel in ea habet secularẽ vel Ecclesiasticam iurisdictionem,tota prouintia,vel ciuitas submittitur interdicto,vt in cap.non est vobis,de spõsal. c.sane,el.2.vbi Decius,de offic.delegat. c.si sententia,de sentẽtia excõmunicat. lib.6.in.2.part.Hæc tamen pœna spiritualis non est,quia non afficit animam, nõ enim priuat communione suffragiorum Ecclesiæ,sed tantùm suspendit interdictos auditione & celebratione diuinorum officiorum:quę profectò priuatio directò animam non afficit,& sic distat ab excommunicationis censura.

Quo fit,vt quanuis iure posset excõmunicatio ferri in vniuersitatẽ minimé ligantur hi,qui post ipsam censurę pronuntiationem collegium,aut vniuersitatem ingressi fuerint,vt cum communi probat Alfons.Hoxeda de incompatibil. benef. c.23.nu.111.ad fin.

9 Quo fit primò,vt ciuibus interdictis & hi interdicti censebuntur, qui in locum aliorum ciuium post sentẽtiam successerunt,in eam ciuitatem domicilium transferentes,iuxta glossam communiter receptam in d. c. si sententia,verb. non competant,quam esse ordinariam ex Iasone,& communiter approbatam testatur D.Couar.lib.2. var.resol.c.9.n. 10. & Hoxed. de incompatib. benef.c. 23.nu.112.

10 Secundò deducitur,quod è contrario ciuis interdictus si se ipsum alibi causa mutandi domicilium transtulerit,immunis erit ab eo interdicto,vt notant DD.in d.c.si sententia, & Couarr. vbi supra,& Hoxeda vbi supra.

11 Vltimo accedat,quòd ciuitas,quæ proprium Episcopum occiderit, licet omnes ciues, nec peccati,nec criminis rei sint,priuatur honore & dignitate Episcopali:text.est in.c.ita nos. 25. quæst. 2. quod est intelligendum,quando ipse Episcopus erat iam consecratus,secundũ Bald.in.l.si nondum.C.de furt.& Ias.in l.2.col.2.C.de inoffi.testam.quos referr & sequitur Couar.vbi supra,in fin.Hoxed.vbi supra,nu.113.

12 Sed & pro parte negatiua nõ desunt sacri eloquij authoritates, quibus eadẽ astruitur, nempe neminem pro peccato alterius esse puniendum, & 1. Ezechiel 18. vbi Dominus Ezechiel Prophetam loquutus est sic dicens: Anima quæ peccauerit, ipsa morietur:filius non portabit iniquitatem patris: & pater nõ portabit iniquitatem filij: iustitia iusti super eum erit, & impietas impij super eum.

13 Secundo eadem pars confirmari potest testimonio Augustini dicentis, Nõ prius Deus est vltor,quã aliquis sit peccator.

14 Tertiò idem probatur Deuteron.c. 24.Non occidentur parentes pro filijs, nec filij pro parentibus,sed vnusquisq; pro peccato æterno morietur:& Exod. 23.Insontem & iustum non occides: & Psalm.68. Quæ non rapui tunc exoluebam.

15 Sed & iure positiuo idem probatur in titulis.C.ne filius pro patre, & ne vxor pro marito. & præterea peccata suos debent tenere authores,vt in.l.sancimus,cum similibus.C.de pœnis, & in l.9.tit.31.par.7.Quod adeò procedit,vt Iurisconsultus satius esse existimauerit, in dubio potius nocentem impunitum relinqui,quàm innocentem condemnari,vt in.l.absentem,versi,satius.ff.depœnis,& in d.l.9.tit.31.part. 7. facit tex.in auth.vt nulli iudicum.§.quoniamverò, collatio.9.in illis verbis,Aut damna eorum inferre vicis, vbi expresse prohibetur damna ab alijs illata vicis inferri:vt de glossa in verb.vicis,ex illo text.inuehit in magistratus punientes vniuersitatẽ pro aliquo delinquente: & ideò Bal.

16 in d.l. sancimus,dicit, † statutum quo cauetur,illos de domo teneri pro cõsorte,esse contra ius diuinum & humanũ, & in.c.agnoscentes,colu.1.circa mediũ de cõstitu.asserit,huiusmodi statuta plerumque esse iniqua, quem refert & sequitur Chassanęus consi.1.nu.4.Barba. consi.66.nu.1.& 2.inter consilia Calcanei,Lucas de Penna in.l.iure prouisum. C.de fabricens.libr. 11.prout eos refert Octauianus decis. Pedemont.88.num. 2.& late comprobat Gigas de crim.læsæ Maiestatis,in titulo de pœnis quas filij incurrunt, &c.c.14.nu. 12.& seqq.

Quo igitur modo intelligenda sunt prædicta ex diuinis literis testimonia adducta pro vtraque parte? videntur enim prima quidem facie inter se pugnare:similiter & ea, quæ ex iure positiuo retulimus.

17 Quidam autem (vt diuus Hieronymus super Ezechiel in d. cap.18.refert) dixerunt,verba illa Exodi,quibus Dominus ait,visitare se iniquitatem patrũ in filios in tertiam & quartam generationem,non esse iuxta literam, sed per parabolam intelligenda: hoc autem nõ placet ipsi,& meritò: ex eo enim solo quòd tunc Dominus legem ferebat, & transgredienti eam pœnam comminabatur,per quam illos ad legis obseruantiam perurgeret, constat non esse parabolam, quia in ferẽdis legibus nullus debet esse parabolis locus, quia nudæ & apertæ debent esse leges, vt possint ab omnibus intelligi.

Quare ipse Hieronymus,dubius maxime de vero sensu eorum testimoniorum ex sacro eloquio prędicatorum,& innuẽs difficilem esse huius perplexæ quæstionis ac nodi dissolutionem,quã doquidem tã acriter eum torsit,inquit: Et quamquam non auderemus quidpiã dicere, nec vas fictile loqui contra figulum, Quare me ita,vel ita me feciſti? tamen scandalum patiebamur occultũ, quòd iniustitia videretur Dei, aliũ peccare,& alium luere peccata:si enim reddit peccata patris super filios in tertiã & quartam generationem,iniustum videtur,vt alius peccet,& alius puniatur: sed ex eo quod sequitur, His qui oderunt me,comminationis,siue præcepti, scandalum soluitur, non enim ideò puniuntur in tertia & quarta generatione,quia deliquerunt patres eorum,cum patres potius,qui fuerũt peccatores, puniri debuerint, sed quia patrum extiterunt æmulatores,& oderunt Deum,hæreditario malo & impietate in ramos quoque de radice crescente: tandem D. Hieronymus de hoc sensu non satis securus inquit,Si quis autem,vel melioré, vel alterum sensum potuerit reperire, qui contrariorum inter se testimoniorum scandalum tollat, illius magis sententiæ acquiescendum est.

Hæc tamẽ expositio Hieronymi, siue sensus,ex pluribus constare non videtur quæ eleganter cumulat Alfons. à Castro lib.2.de iusta hęret.c.11.Tam aperta,inquit,sunt in sacris literis testimonia, quæ filios pro peccatis parentum fuisse à Deo punitos asserunt, vt nulla possint tergiuersatione celari: videtur ergo ex eisdẽ procedere nõ posse quod Beatus Hieronymus ait,numquã filios puniri à Deo in tertiam & quartam generationem,quia deliquerunt patres eorum, sed quia patrum fuerunt imitatores:quod etiam probauit Nicolaus de Lyra super Exodum,de hac re agens,dicens: Alio modo intelligitur de pœna æterna,quę infligitur filio pro iniquitate patris, in quantum est imitator paterni sceleris:ideò subditur, Vsque ad tertiam & quartam generationem,quia sicut dictũ est, aliquãdo mali homines

vident

vident filios suos, vsque ad tot generationes,& sic informant eos malis exemplis,vel illi imitantur,quod viderunt in patribus:quod & voluit D. Thom.2.2. quæst.108.arti.4.ad primum, & 1.2.q. 87.arti.viti. ad. 1.& nouissime Hector Pinto super Ezechiel d.c. 18 pag.249. & Salon de iustit.& iur.in 2.2. D.Tho. art.2.liceat ne aliquãdo occidere innocentem,versi.nunc ad argumenta,pagina.1155.

Filius siquidem paternæ iniquitatis imitator,si pro hac imitatione punitur à Deo,non pro peccato patris punitur, sed pro suo, quia talis imitatio peccatũ proprium est filij: non conuenit ergo præd.expositio literæ Exodi supra citatæ,quæ ait, Visitãs iniquitatem patrum 18
in filios in tertiam & quartam generationem:ergo nõ de peccato filij per imitationem,sed de peccatopatris proprio loquitur:si enim de peccato filiorũ per imitationem commisso ageret tex.ille, non solum vsque ad tertiam & quartã generationem deberent puniri, sed in mille illud peccatum imitantes, vt his & alijs rationibus expositionem præfatam Nicolai de Lyra improbauit Alfonsi.à Castro lib.2.de iusta hæret.pun. c.10.versi.Nicolaus Lyranus super Exodum,&c.& D.Couar.lib.2.var.resol.c. 8.nu.1.versi.primũ,ibi, quòd verò Hieronymus.Neque obstãt illa verba Exodi, His qui oderunt me,quæ Hieronymus dicit esse referenda ad filios, ita vt filij sint,qui oderũt,& ob hoc à Deo puniuntur:quod & probat Hector Pinto vbi supra, quanuis fateatur posse etiam & ad patres ipsos referri, & ante eum Simanc. de institut. Cathol. c. 29. nu.4.quia potius secundùm rectum ordinem,ac sensum literæ Exodi,ad parentes sunt referenda,quam ad filios:inquit enim,Ego sum Dominus Deus tuus zelotes visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me,constat enim,illud relatiuũ,Qui, debere referri ad patres,& non ad filios, sicut & genitiuus Eorum,cuius fit relatio per relatiuum,Qui, sed genitiuus Eorum, nullo modo ad aliud,quàm ad parentes referri potest, vt constat,quia tertia & quarta generatio,quam propter peccata parentum visitat Deus, sunt qui oderunt Deum, non filij. Eodem modo sunt intelligenda verba, quæ D.Hieronymus ex.3.Deuteron.citat, His qui oderunt me,&c. vtrobique enim Deus eandem, licet diuersis verbis,protulit sentẽtiam: ita latius prosequitur Castro vbi supra.Nihilominus tamen expositionem D.Hieronymi præfatam, de qua supra in versi.quare ipseHieronymꝰ sequitur & probat Innocen.III.in c. nisi cũ priḋ.§.personę,ibi:Ego sũ, inquit, Deus, &c. de renuntiat.

Vera igitur resolutio atque concordia, solidaque doctrina, vt Ezechiel abExodo non discrepet,est,quòd pœna æterna, aut temporali spirituali (cuiusmodi est priuatio gratiæ Deị, amissio iuris ad gloriam suscipiendam, eorum ve,quæ ad animæ salutem maxime necessaria sunt, priuatio) nunquam diuino iudicio puniti fuerunt, nec puniẽtur innocentes ob alterius culpã, nec poterunt humana lege puniri & ita intelliguntur verba præcitata Ezechiel Prophetæ,Anima,quæ peccauerit,ipsa morietur,& filius non portabit iniquitatem patris,quoniã neminem nisi pro peccato propio Deus æternaliter damnat:non enim dixit,Anima, quæ peccauerit,ipsa punietur, sed ipsa morietur, ex quibus patet,non de qualibet pœna, sed de sola morte Deum fuisse loquutũ mors autem,quæ ex lege pro omni peccato mortali datur,æterna est, nõ verò temporalis. Pœna autem corporali & temporali quandoq; Deus punit in hac vita filios pro peccato parentũ ex causis iudicio humano occultis,& latentibus, & ita intelligitur quod ait Dominus in Exodo,se visitare iniquitatẽ parentum in filios,in tertiam & quartam generationem, nempe pœna corporali & temporali:secus verò æterna,vel tẽporali spirituali.Eodem modo intelligẽdæ sunt authoritates reliquæ, supra in idem

idem citatæ, vt placuit diuo Augustino quæstion.8.super Iosue, & in epistola.75.ad Auxilium Episcop.cap.non imputantur,vbi supra,& in sũma. 1.quæst. 4.& in.c. vndecumque,& ibi Cardina. à Turrecremat. 56. dist. Alex.Hales in 3.part.quæst.41.membro.4.arti.1.sanctus Thom.2.2. quæstion.108.artic.4. ad primum, & in.1.2. quæst.87.articul. vltim.Ioann.Arboreus in sua Theosophia.lib.6.capit.9.Alfonsus à Castro d. lib. 2. de iusta hæret. punit. capit.11. & frater Pinto d.capit. 18. Ezechiel,pagi. 249.versi.decimus igitur,colu.2. & D. Couar.lib.2.variar.resolut.cap.8.num. 1.versi.secundum,& in versi.quinta,vbi quòd hæc est receptissima omniũ opinio:late Iacobus Septimãcens.lib.de Catholic.instit.c.29. nu.1. cum sequentibus:est communis secundùm Salon vbi supra,in versi.denique,& est communis sententia,vt plures referens affirmat Alfons.Hoxed.de incompatibil.benefic. cap.23.nu. 104.

Ratio autem quare Deus in hac vita corporaliter filios innocentes pro peccatis parentum puniat,ea est secundùm supradictos authores,& supra quoq; tetigimus,quia talis filij pœna,& patri nocet,& filio ad salutem suæ animæ prodest:nã propter eius animę salutem augendam sæpe iustos absque illorum culpa Deus in hac vita corporaliter affligit:non igitur mirum est, si iustos filios maiorum parentum Deus corporalibus pœnis & transitorijs cruciet,cum per illas simul, & parentum peccata puniat, & salutem filiorum spiritualem procuret.Pœnis autem spiritualibus,quanuis temporales sint, nũquam Deus pro peccatis parentum punit, quod præter supradictos probat cum Augustino Simanc.d.cap.29.numer.3.&.5.Sic etiam Deus,qui dicit se visitare iniquitatẽ patrum in filios,in tertiam,& quartam generationem,ipsemet ait,propter parentum merita se misericordiã facturum in
20 mille,† his qui diligunt eum: & ita ipse met Deus sæpe ob parentum meritã nõ solum mercedes plurimas filijs confert, sed mortem & alias plurimas, quas merebantur,pœnas remittit,vt docet Castro lib.2.de iusta hæret.pun.cap.vltim. versi.nam Deus,& quod ea ratione puniatur in his casibus filius ob scelus paternum,quia magis terrentur patres in persona filiorum, quam in propria, authoritate Ciceronis,& aliorum probat Menoch.consil. 99.numer. 226. & in.2.tom.præsumpt.lib.5.præsumpt.33. nu.8.&.21.

Prætereà, ideò filij innocentes puniuntur propter parentum scelera in corpore,non autem in anima,quia filij, vt latius prædiximus,sunt res parentum quoad corpora, quæ genuerunt, non autem quoad animas, quas Deus creauit: anima enim non est ex radice,nec à patre generatur,sed à Deo creatur & infunditur,ideò ait per Ezechiel 18. Deus: Anima, quæ peccauerit,ipsa morietur:&dixerat paullò ante,Omnes animę meę sunt:& ideò fatendum omnino est, nihil aliud Deus agere, quàm quòd fas admodumque decens sit: eius enim voluntas summa iustitia est, & opera eius omnia sanctissima,&perfectissima,ipsa enim facit nos,eiusque est vita & mors: ipse occidit, & ipse videre facit,solus ipse vitæ & mortis habet potestatem, iustè nobis dat vitam, iustè cum vult,occidit: hæc summa ratio iustitię est,nec amplius à nobis de iudicijs Dei scrutari licet.

Spiritualis autem pœna est,quam prędiximus: verbi gratia,excõmunicatio, quæ nisi pro culpa, & peccato mortali excommunicati ferri non potest,vt late deduximus supra lib.1.capit.7.numer. 23.non autem quęcumque alia pœna ecclesiastica,canonica ve,prout est ecclesiastici interdicti, vt supra hoc capite prediximus,aut irregularitas, hæc namque non est spiritualis pœna, vt probat Couarruuias vbi supra d.numer. 5. versicul. quinta, aduersus glossam in summa.1.quęstion. 4.& opinionem Couar. sequitur Hoxeda vbi supra, numero 104.

Potest etiam dici,quòd paruuli igne

Sodomæ cum parentibus fuerunt consumpti, & in generali diluuio perierunt ex peccatis proprijs, quibus eam pœnã meruerint, non tamen actualibus, propter defectum vsus rationis, sed peccato originali, ex quo omnes illi, tam parentes, quàm filij paruuli iuste occasionaliter similia passi sunt atque patiuntur: ita Magister Villegas in. 2. parte Flor. Sanct. capit. 3. *De la vida de Nuestra Señora*, pagin. 5. & ita inquit Scriptura diuina capit. 18. & 19. Geneseos, quòd solus in ciuitate Loth iustus inuentus est, quia licèt filij paruuli non fuerint complices in peccatis parentum, in eorum tamen peccatis fuerunt concepti, & macula patrum natiuitatem præcesserat, vt inquit Ioann. Igneus in. l. final. numero. 37. ff. ad Sillan. propter quod omnes igne consumpti sunt: idem contingit in diluuio generali, vt constat ex capit. 6. Genes. iuxta quod dicitur in Eccles. capit. 41. filiorum peccatorum pariet hæreditas: & postmodum, & cum semine illorum assiduitas opprobrij: quod etiam demonstratur ex traductione peccati originalis simul cum damno inde sequuto generi humano concepto post amissam gratiam nostrorum primorum parentum, iuxta communem doctrinam omnium sanctorum.

Hæc quanuis ita se rectè habeant, ac procedant, ad solam tamen diuinam potentiam pertinent, qui solus potest peccata patrum visitare in filios, in tertiam & quartam generationem.

22 Vnde humana lex minime poterit imitari iudicium diuinum, quo pro alterius culpis & criminibus innocentes corporis pœna afficiuntur, tunc enim licet hominibus diuina iudicia imitari, quando ea ex manifestis causis procedunt. At vbi ex occultis nobis latentibus iudicium instruitur, secus est, cum homines ignorét prorsus quid expediat: non igitur humana lege iuste quacumque ex causa puniri poterunt innocentes pœna corporali ob aliorum crimina, vt habetur Deuteron. capit. 24. præcitato, & Exodi. 23. quod ex diuo Augustino, & cæteris supra allegatis patet, & pluribus ornat ac probat Simanc. vbi supra, nu. 6. resoluens nullo pacto licere quem piam propter crimen alterius occidere, nec excommunicare, nec fustibus cædere, nec alia corporali pœna punire, sicut inter Theologos & Iuristas satis constat, inibique ad hoc citat Augustin. libro. 1. de Ciuitate Dei, capit. 21. & Deuteronomij. capit. 24. & libr. 4. Regum capit. 14. & illic Abulens. quæstion. 5. Herodot. libro. 4. Plato. libr. 9. de legib. Herodian. libro. 1. capit. si habes. 24. quæstion. 3. Ioann. Bohem. libro. 2. de moribus omnium gentium. capit. 9. Brunum libro 6. de seditio. capit. 6. Alexand. Halens. sanctum Thomam & Castrum vbi supra.

23 Quare non immeritò Castro vbi supra d. capit. 11. miratur, quo pacto Imperatores Honorius & Archadius, in. l. quisquis. C. ad. l. Iul. de vi, non sint veriti dicere, se ex imperatoria lenitate vitam concedere filijs eorum, qui regiam læserunt Maiestatem, tanquam si hac imperatoria lenitate secluſa, iustè potuissent filios pro peccatis parentum interficere: lege si quidem diuina, quam citauimus, erat illis interdictum, ne patres pro filijs, aut filios pro patribus interficerent. Idem cum Castro censet in hoc Couarruuias vbi supra, versiculo. tertia, dicens, satis inique id a Cæsaribus dictum fuisse. Quod autem summus Pontifex in d. capit. vergentis, de hæretic. dicit, filijs eorum, qui læsæ Maiestatis sunt rei, vitam ex sola misericordia esse conseruatam, non dixit definiendo, aut probando illud, sed solum retulit, quid Imperatorum leges de reis læsæ Maiestatis decreuerint, & inde, tanquam de minori ad maius, arguit de bonorum confiscatione simile esse circa hæreticos.

24 Firmissima igitur est hæc, certissima & in

& infallibilis sententia, vt nulli humano iudici liceat vnquam vnum hominẽ pro peccato alterius occidere, nec alia pœna corporali eum afficere, vt tenet Sanct. Thom. 2. 2. quæstion. 108 articu. 3. Alex. Hales in. 3. part. quæstion. 41. membro. 4. articul. 1. & Castro vbi supra, sic intelligens Augustin. prout ex ipso colligi potest, cum dixit, non licere iudici humano, alterum pro alterius peccato punire, nempe de pœna quæ mortem, & alios corporis cruciatus comprehendit, quam prædicti vocant pœnam flagelli.

25 Nihilominus tamen cum iusta subest causa, & propter Reipublicæ vtilitatem, quo promptius & cautiùs à delictis & criminibus homines abstineãt, humana lex filios & nepotes pœna bonorum, alia ve simili, sancte & iuste potest afficere, vt passim legibus & canonibus definitum est, numquam tamen absque iusta causa licite potest iudex prædict. pœnas imponere, vt probant præfati authores, estque communis, aut saltem omnium frequentior sententia, secundùm Couarruuias vbi supra, numer. 1. versicul. quarta, & hoc modo defendi possunt humanæ leges, de quibus supra, atque iudicia huiusmodi, quibus innocentes ob aliorum crimina & peccata pœnis temporalibus afficiuntur, vt notat glossa in summa. 1. quæst. 4. & ibi Doctores glossa, & Cardinal à Turrecremat. in d. capit. vbdecumque,

26 †Imò etiam quandoque ex causa, etiam absque culpa, diuino & humano iudicio pœna pecuniaria infertur, vt ex pluribus in specie probat Couarruuias vbi supra, numer. 1. in principio. & decisio Pedemont. 88. numer. 24. cum sequentibus, alios allegans, & Alfonsus Hoxeda vbi supra. d. capit. 23. numer. 105. Et addit Doctor Couarruuias vbi supra, iniustam causam esse, vt magis à delictis abstineatur, reprimaturque hominum audacia, ne ve deprædationes, & depopulationes fiant, quæ omnia publicam respiciunt vtilitatem, secũdùm Iason. & alios quos refert.

27 Vnde in hunc sensum, id est, stante iusta causa, valebunt statuta & consuetudines, vt alij in pœnis pecuniarijs pro commissis aliorum teneantur, & puniantur, etiam si nihil verè, vel præsumptiue commiserint, dummodo non corporaliter plectantur, vt sentit. l. final. C. de primipil. libr. 12. & probatur authoritate glossæ in rubric. C. de decret. decurio. libr. 10. Bart. in. l. iure prouisum, & ibi Alexand. in additionibus. C. de fabricens. libr. 11. Bart. Bald. & Angel. in. l. sancimus. C. de pœnis. idem Bart. in. l. ne quid. ff. de incendio, ruin. & naufrag. est communis secundùm Iason. in authenti. nouissima, column. 3. numer. 8. C. de inofficio. testam. & Felinum in capit. 2. nume. 2. de constit. vbi quod hæc est magis communis opinio, & est communis & verisima sententia, secundùm Couarruuias libr. 2. variar. capit. 8. numer. 7. vbi plures allegat, cũ quo idem affirmat Alfons. Hoxeda de incompatibil. benefic. capit. 23. numer. 107. & plurimos citans idem fatetur & probat decisio Pedemonta. vbi supra, numer. 18. qui in princip. illius decisionis loquitur in decreto ducali, præcipiente damna in prædijs vrbanis, siue rusticis data, censeri & illata ab vniuersitate Constanzanensium propinqua, ipsique imputanda, & nihilominus d. numer. 18. resoluit cum communi valere huiusmodi decreta statuta vel consuetudines, vt prædiximus, & numer. 32. refert ex Angel. in d. authen. vt nulli iudicũ. §. quoniam verò, & Barbat. consil. 66. numer. 6. inter consil. Calcanei, † quòd statuta & consuetudines, 28 quibus disponitur, municipia teneri resarcire damna data in eorum finibus, nõ debent intelligi, quãdo scitur à quo fuit illatum damnum, & est soluendo, quia tunc non debet quis grauari odio alterius, sed quando ignoratur à quo damnum fuerit illatum, vel scitur, & is, qui damnum intulit, nõ est soluendo: quod in his regnis approbatur in. l. 4. versicul. *y si los robadores*, titul. 7. part ita. 5. & in intellectu legis, vel statuti, quo quis

punitur pro alterius crimine, legendi sunt Hoxeda vbi supra, numer. 108. & & ab eo ibidem citati: quæ conducere possunt pro defensione statutorum atque ordinationum ciuitatum, & oppidorum, quibus ex iustis causis cauetur, † alterum pro damno dato in re ad ipsam rẽpublicam vel communitatem spectante, teneri ad pœnam pecuniariam ab ipsis statutis impositam per soluendam ratione propinquitatis, atque vicinitatis, nisi authorem damni offenderit, dummodò à rege sint confirmata, vel consuetudine legitima approbata.

30 Ex superioribus iam clarè deducitur, quòd iure Pontificio, & Cæsareo statutum est, nempe vt filij & nepotes eorum, qui diuinam, vel humanam Maiestatem læserunt, infamia notentur, & indigni censeatur ad obtinenda officia publica, & beneficia Ecclesiastica, aliaque Reipublicæ munera: hoc enim sancitum est ob criminum grauitatem, ex qua innocentes filij ob scelera parentum, pœna temporali bonorum & simili puniuntur, vt in d.l. quisquis. C. ad. l. Iuliam Maiest. §. filij. capit. vergentis. de hæreti. capit. 2. §. hæretici. capit. statutum, in secundo, eodem. titul. in. 6. l. 3. titul. 3. libr. 8. nouæ Collectionis Regiæ, vt nonnulli ex supradictis interpretibus indicarunt, & Simancas vbi supra, numer. 13. cum sequentibus, & duodecim casus, in quibus pro parentum scelleribus filij puniuntur, congerit Matth. de Afflict. in constitutio. Neapoli. titul. 2. numer. 33. qui est etiam videndus numer. 24. Quare autem liceat in prædict. casibus punire filios pro patribus, videndus est latè Simancas vbi supra, numer. 7. cum sequentibus, & plura circa eandem cõstitutionum interpretationem satis in praxi, vtilia tradit ac discutit Couarruuias vbi supra, numer. 2. cum sequentibus, & Simancas etiam vbi supra, numer. 16. cum sequentibus, & Menochius d. præsumptio. 33. per totam: ex quibus vnum tantùm, quia difficillimum, prætereundum silentio non duximus,

31 Nempe an filij hæreticorum ante crimen commissum nati, efficiantur infames, & denique cæteris pœnis canonicis prædictarum constitutionum puniantur extra corporalem, necne? Hæc quæstio ingens est, & quæ magnam in vtramque partem probabilitatem habet.

In primis enim Calderinus consil. 3. in titul. de hæretic. post multa hinc inde allegata, in ea residet sententia, Catholicos filios hæreticorum, qui antequam pater laberetur in hæresim, nati sunt, non esse puniendos illis pœnis, quæ à iure Canonico contra filios hæreticorum statutæ sunt: cuius sententia primò vrgenter probari videtur ex Gratiani miscellaneis in capit. non imputantur. 1. quæst. 4. cuius verba ita se habent: Non imputantur filijs peccata parentum, quæ post eorum natiuitatem à parentibus committũtur, nec pro peccatis parentum spirituali pœna filij sũt plectendi: officio autem, vel beneficio Ecclesiæ priuari, spiritualis pœna est, non igitur hanc ex peccato patris promeretur filius. Hactenus Gratianus ex Augustino ad Auxẽtium Episcopum epistola 75. Ex quo illud primò deducitur, filios natos ante hæresim à parentibus commissam, minimè pœnis eius criminis affici. Secundò, filios hæretici nõ esse priuandos beneficijs ecclesiasticis, quæ iam tempore commissi criminis obtinebant: vtrumque autem, præcipuè primum sententię Calderini fauet.

Secundò pro eadem parte facit, quia nulla est lex, quę talem filium nominatim exprimat, nec eadem est ratio huius & aliorum filiorum.

Tertiò, quia d. l. quisquis. C. ad. l. Iul. Maiest. loquens in crimine læsæ Maiestatis humanæ, solum punit filios post crimen commissum, non ante crimen natos, vt ibidem Cynus, Petrus & Angel. adnotarunt est, communis secundùm Alciat. consi. 467. nu. 7. & hęc tanquam

tamquam mitior & benignior placet Iulio Claro in sua practi. crimin. in. §. læsę Maiestatis. versicul. fuit etiam, & Ioan. Orosc. in. l. emancipatum, num. 1. cum seqq. ff. de senator. vbi etiam refert eam esse communem, & D. Molin. alios allegans de Hispan. primoge. libr. 4. c. 11. nu. 55. & Velazquez in. l. 4. Tau. glos. 7. nu. 13. Anto. Gom. in. l. 11. Taur. nu. 51. Cifuent. in. l. 4. Taur. col. 3. versi. 2. modo l mitatur. Iulius Scarlati. consi. 113. num. 8. tom. 1. consi. crimi. & refert esse magis communem, ex Alciat. vbi supra, Hoxeda in d. tractat. de incompatibil. benefic. 1. part. capit. 23. numero. 98. & quanuis contrarium ob eandem iuris rationem in vtroque probauerint in d. l. quisquis, Albericus & Salicet. & nonnulli alij, quam esse communem testatur Claudius in. l. si quis id quod, numer. 14. ff. de iurisdiction. omnium iud. vt refert Clarus & Orosc. vbi supra: opinio tamen Cyni, & Petri hodie iure regio expresse probata est in. l. 6. titul. 27. part. 2. & in. l. vltim. titul. 31. partit. 7. & in. l. 3. titul. 9. lib. 4. ordinam. vet. hodie est. l. 3. in versicul. *Pero dezimos*, ibi, *Ni su hijo que ouo despues*, titul. 8. libr. 8. nouæ Collectionis Regię: id quod Antonius Gomez. 3. tom. capit. 34 2. num. 16. ad finem, & omnes penè Cohispani nostri, hac de re agentes, expresse notant atque pro constitutissimo, vt pote legibus regijs decisо, habent, excepto vno Gregorio Lopez in. l. 2. titul. 2. partita. 7. in glossa *sus hijos*, qui propter verba nimis generalia illius legis, ibi, *Todos los hijos*, existimat contrariam partem esse pro tunc veriorem, quanuis tandem relinquat cogitandum: sed non obstat d. l. 2. nam secun-
33 dùm Orosc. vbi supra, numer. 3. † illa verba vniuersalia sunt interpretanda & declaranda ex verbis d. l. 6. titul. 27. partit. 2. & restingendra ad eos filios, in quibus potest cadere infamia de iure, scilicet in natis post crimen: vel intelligenda sunt de omnibus, tam legitimis, quàm naturalibus, & spurijs, emancipatis, seu filijs familiàs, de quibus contentio fuit inter scribentes, vtrùm sub illius. l. dispositione comprehenderentur omnes: tamen non aliter quàm si post delictum nati fuerint pœnam infamiæ, & in capacitatis, incurrent: quod etiam latius explicat D. Molina vbi supra, numer. 56. vbi quòd lex illa. 6. admittere non potest intellectum, quem etiam Gregor. ibidem assignat, dicens, quòd intelligenda sit de pœna expulsionis patriæ, non autem de pœna infamiæ, & incapacitatis successionis, quia nulla ratio assignari potest, quare magis id in pœna expulsionis à patria, quàm in pœnis infamiæ, & incapacitatis seruari debeat, cum pœna infamiæ, & in capacitatis, pœna exilij longè maior sit: & hoc declaratur ex ratione ab eadem lege assignata, ibi: *En todas las cosas alli do pusieron pena a los hijos*: hæc namque ratio generalis est, & omnes pœnas filijs appositas comprehendit, nec prædictam restrictionem admittit.

Cum igitur hæc ita se habeant, cur diuersum censendum erit in crimine hæresis, cum id expresse decisum iure canonico non inueniatur.

Quartò, quia sicut filius natus ante dignitatem patris, non consequitur 34 prerogatiuas & honores eius, multo minus illi nocere debeat crimen à patre post eius natiuitatem commissum: odia enim restringi, & fauores conuenit ampliari. capit. odia. de regul. iur. in 6. l. si quis in suo. §. 1. C. de inoffi. testam. l. diuo Marco. C. de quęstion. l. si quis decurio. *la tercera*. l. neque Dorotheum cum alijs pluribus eiusdem titul. C. de decurion. lib. 10. & inquit glossa in d. l. diuo Marco verb. aspergit, in versic. sed si filius, † maculam patris filijs an-
35 tea natis minime præiudicare, quin vtantur priuilegijs, quibus vti poterant ex paterna dignitate ante crimen commissum: quæ glossa est communiter recepta secundùm Couarruuias libro. 2. variar. resolutio. cap. 8. num. 5. versic.

4 solet. & Menoch. d. c. præsumpt. 33. nu. 39. sic etiam glos. in. c. iam itaq;, verbo reatum. 1. quæst. 4. dicit, Reatum patris transire in filium posteà natum, nõ in eum qui prius natus fuerat. Similiter etiam, quanuis sint qui existiment, priuilegium nobilitatis à principe datum alicui, prodesse filijs ante priuilegij cõ-
36 cessionem natis, † & ideò eos nobiles etiam censeri, vt tenet Guilliel. de Cugno in. l. senatoris filium, per tex. ibi. ff. de senat. Ioã. de Platea in. l. si senator. C. de dignit. lib. 12. & apud Gallos hæc opinio recepta est secundùm Tiraquel. de nobilit. c. 15. nu. 8. contraria tamen opinio iure verior est, & probatur in. l. vltim. C. de decurio. lib. 10. eamque sequitur alios allegans Couar. vbi supra, d. nu. 5. versi. 3. ibi, quibus accedit, dicẽs, hanc sententiam se vidisse sæpissimè in illo regio Granatensi Prætorio admissam fuisse, & est expressa. l. 1. in fin. titu. 1. lib. 6. nou. Collect. Reg, quam esse iuri communi consonam affirmat Oralor. de nobil. 4. par. prin. c. 2. Greg. Lop. in. l. 2. verb. *Las honras*, tit. 13. part. 2. Igitur si in fauorabilibus filij ante nati non fruuntur priuilegio nobilitatis patri posteà concesso, à fortiori eis non nocebit infamia patris ei posteà superueniens: quo argumẽto vtitur in proposito Calder. vbi supra, & Platea in. l. vltim. nu. 3. versi. & facile iste text. C. de decur. libr. 10. Petrus Costal in. l. & seruorũ. §. inge
37 nui. ff. de statu homin.

Quintò & vltimò pro præd. opinione Calder. adducit Simancas. c. 1. Concilij Toletani. XIII. ex quo maxima coniectura sumitur, filios natos ante crimen hæresis à parente commissum, iuris pœnis non affici, dum ibi quidam restituuntur in pristinam dignitatem, qui tunc in infidelitatem inciderãt, & mox subiũgitur, Quod etiã de filijs eorũ decernimus obseruandum, qui post admissum parẽtum præmemoratę profanationis scelus nati esse prodũtur. Ecce ergo quòd illi tantũ filij egebãt restitutione, qui nati erant post parentum infidelitatem. Alij verò nati ante crimen, quia in tegri status permanserant, non egebant restitutione.

Quibus fit, vt hanc opinionẽ Calde. teneant etiam Petrus, & Cynus, & Angelus in d. l. quisquis. C. ad. l. Iuliam Maiest. Præpositus in. c. quo iure. 8. distin. col. penul. Dominic. & Francus in. c. 2. §. hęretici, de hæret. lib. 6. Anania in d. c. vergentis, col. 4. nu. 18. vbi quòd hæc pars videtur æquior, & magis fauorabilis. Angel. in. l. adoptionum. §. patronũ. nu. 3. ff. de in ius voc. Paul. Paris. consi. 2. num. 183. Vbertinus Locatus in iudicial. inquisit. casu 12. fol. 108. Tiraquel. de primogenitur. q. 31. n. 4. Hanc sequitur & late probat Iacob. Septimãcens. de Catholic. institut. c. 29. n. 23. & seqq. dicens, eam esse benigniorem, & magis placet Iulio Claro in sua pract. crimi. §. hæresis, versi. quæro nunc, vbi quod est æquior & benignior, & D. Molina vbi supra, nu. 55. & in hanc inclinat Burset. consi. 189. nu. 8. Oros. in. l. emancipatũ. §. nec enim, nu. 3. & 4. ff. de senat. Quemad. in tractat. de confisc. q. 24. in. fi. Anton. Gom. 3. tom. c. 2. nu. 16. in fin. versi. sed certè, vbi licet in terminis iuris cõmunis teneat contrariam, de iure regio hanc probat, dicens, quòd est tenenda & seruanda, & ab ea non esse recedendũ iniudicando, & consulẽdo: adde Mieres de maior. 2. par. illatio. 2. num. 5. cum sequentibus.

Nihilominus tamen contraria sentẽ
38 tia, imò quod filij nati ante parentis lapsum in hæresim, canonicis pœnis afficiantur, verior est, magis communis, & vsu recepta, ac proinde tenenda: quę in primis probatur ex altera magis communi sententia, quã refert plurimis eius authoribus citatis, Couar. lib. 2. variar. resol. c. 8. nu. 4. versi. cæterum. † quę habet, filios hæreticorum & receptatorũ priuari beneficijs obtentis tempore cõmissi criminis, ipso iure, & est magis cõmunis opinio, vt ex Palac. Rub. de reg. Nauarr. 5. part. q. 8. refert Alfons. Hoxed. de incompatibil. benef. c. 23. n. 100. Nam quo pacto potest hæc sententia admitti, nisi præmittam⁹, filios natos ante hæresim

hæresim pœnis canonicis puniri? Tametsi contraria sententia, imò quòd filij hæreticorum, nec ipso iure, nec per
41 sententiam priuẽtur beneficijs ecclesiasticis, quæ tempore commissi criminis iam obtinebant, placeat Abbati in d. c. vergentis, post Anto. ibi, & Gonsal. de Villadiẽgo de hæret. q. 23. & repertorio inquisit. verb. filij, ac denique Couarr. vbi supra, & Oralora de nobilit. 4. part. prin. c. 9. n. 9. Quare & hęc sentẽcia secũda cõsuetudine Hispanię recepta est, & tenenda contra communem, secund. Hoxed. vbi supra, sub d. nu. 100. & eam probat num. seqq.

39 Secundò hæc eadem contra Calder. sẽtẽtia probatur fortius ac manifestius in. c. filij de hæret. in. 6. vbi filij eorum, qui in articulo mortis hæresim commiserunt, pœnas canonicas patiuntur: igitur de iam natis nulli potest esse dubiũ.

40 Tertiò idem probatur in. c. statutum, el. 2. de hæret. in. 6. vbi expressum est, filios hæreticorum, qui tales esse, vel tales decessisse probãtur, nõ esse admittẽdos ad beneficium m ecclesiasticum, nec publicum officium: igitur vt filij hisce pœnis notentur, satis erit patrem hæreticum decessisse, nec oportet probari, patrem ante mortis tempus, & cum filij nati fuerint, hæreticum fuisse. Nec satisfacit, si dicatur non sequi. Pater decessit hæreticus: ergo filij erant nati ante hæresim, cum possent nasci post hæresim inceptam: ergo distinguendũ est in hoc sicut per alia iura, tam canonica, quàm ciuilia, est distinctum inter filios antea & posteà natos quinimò vt ipsa naturalis ratio distinguit, nam respondeo, hoc locum minime habere posse cum præcesserint verba illa, Qui tales esse: & statim subijciatur, Vel tales etiam decessisse probantur: itaque his omnibus simul iunctis, sensus directus & literalis illius tex. est, filios & nepotes hæreticorum, qui tales esse in vita probãtur, vel tales etiã, scilicet, hæreticos, decessisse probatur, excludi à beneficijs ecclesiasticis, & officijs publicis: ergo precise continentur filij ante hæresim nati, stante distinctione illa alternatiua, Vel, quæ propriè est accipienda.

Huic tamen textui, quanuis vix respõderi posset fateatur Siman. vbi sup. nu. 31. ipse tamen ibi, & numeris seqq. nititur probare, eam decisionem non solùm huic opinioni non faueré, sed priorem probare, considerando, constitutionem illius text. à capite vsque ad extremum omnia in fauorem filiorum decreuisse: nam cum statutum Innocentij, & Alex. Summorum Pontificum excluderet filios hæreticorum à beneficijs ecclesiasticis, & officijs publicis, vsque ad secundam generationem, id Pontifex Bonifacius declarat ibi, vt per patèrnam lineam primus & secundus gradus comprehendantur, per maternam verò ad primum tãtum gradum ea pœna extendatur: quod itidem idem Pontifex intelligit de filijs tantùm illorum hæreticorum, quorum parentes pertinaces in hæresi decesserunt: secus verò si eorũ parentes ad Ecclesiæ vnitatem redierũt. Tandem inquit Simãn. ob eam tantúm causam exigere Summum Pontificẽ ibi, vt parentes probentur hæretici decessisse, quo planè constet, illos, nec emendatos fuisse, nec Ecclesiæ vnitati restitutos, non autem vt filij ante illorum hęresim nati constitutionis pœnis comprehendantur indigne. Hęc Simancas.

Verùm hæ doctissimi viri euasiones nihil præstant, cum text. ille expressus ac fortissimus sit pro hac secunda opinione in sua principali decisione, qua decernitur, ne filij hęreticorum, credẽtium, receptatorum, defensorum & fautorum eorum, vsque ad secundam generationem per lineam masculinã, & primam per lineam fœmininam, hoc est maternam, qui tales esse, vel tales etiam decessisse probantur, admittantur ad beneficium ecclesiasticum, vel publicum officium: si igitur sufficit probare quod tempore mortis erant hæretici, vel credentes, &c. ad hoc vt filij eorum præd. pœna canonica puniantur, necessariò consequitur, filios ante fuisse natos, ibi enim alterum ex duobus alternatiuè requiritur

quiritur in parentibus, nempe quòd fuerint hæretici, credentes, &c. vel etiam tales decessisse probentur. Demus igitur, quod quamuis genuerit filios ante hæresim commissam, vel committi opinatam, sed postea tempore mortis, aut paullò ante, eam commisisse, ac demum in ea decessisse, quis audebit dicere filios eius non comprehendi in decisione ac pœna illius textus? Nemo profectò, cum expresse hoc decidat text. ibi, Vel etiam tales decessisse probatur: ergo habemus intentum cõtra Calderinum. Fauor itaque à Bonifacio tributus filijs hæreticorum respicit gradus filiorum, hoc est, ne vltra secundum gradum pœna extẽdatur olim contra eos indicta: filij autem intelliguntur, siue nati sint post commissum crimen, siue ante, cũ de filijs in hæresi morientium, qui generare amplius non possunt, loquatur Bonifatius, vt rectè contra Simanc. considerauit Menoch. d. præsumpt. 33. nu. 27.

Quid impedit, quod tex. ille declarauerit statutum Innocentij, & Alex. in fauorem filiorum respectu graduum lineę fœmininæ, cũ tamen non ideò inferatur in gradibus à Bonifacio ibi comprehensis, velle se fauere filijs natis antę hęresim parentum, cum potius contrarium expresse eis nocens decidat: nec interest quòd nuncupatim non loquatur de filijs natis ante crimen hæresis cõmissum, quia necessario de eisdem loqui censendum est, cum dicat, sufficere probari, parentes eorum hæreticos, vel credentes decessisse. Non etiam releuat altera eiusdem authoris consideratio, nẽpe quòd cum filij eorum hęreticorum, quos emendatos esse constiterit, non subijciuntur pœnis supra scriptis, vt in illo tex. in versic. non autem, iustius rectiusque impunitatem consequi debẽt ij, qui ex Catholicis parentibus nati sũt etiam si postea in hæresim parentes eorum lapsi fuerint: hoc enim argumentum minime vrget, nec concludens est, illi siquidem veniam merentur, vt in illo text. expresse cauetur, cum ad Ecclesiæ vnitatem parẽtes eorum redierint, hi autem minimè, cum pertinaces eorũ parentes in suo crimine hæresis decesserint.

Denique intellectus eiusdem Episcopi Simancas ad verba d. tex. quibus hæc nostra secunda sententia probatur, supra relatus, nullus est, quia non solũ ob eam causam Pontifex ibi requirit probari per testes, hæreticos parentes decessisse, quo plenius constet illos emendatos non fuisse, sed etiam, vt sic pertinaces decedentes puniantur per filios proprios, excludendo eos à beneficijs ecclesiasticis, & officijs publicis: quod de filijs etiam antea natis, vt prædiximus, necessariò intelligendum est: non igitur sustineri potest intellectus Septimancen. dum negat, ex intentione Põtificis comprehẽdi filios ante hæresim natos in constitutionis illius pœnis, cũ potius generaliter & indistinctè Summus Pontifex in versi. hoc sane de filijs, decidat, filios hęreticorũ decedentium in sua hæresi excludi à beneficijs ecclesiasticis, & officijs publicis, & sic comprehendat necessariò iam natos: nullã igitur euasionem hæc verba admittere possunt, quin expresse, vel saltem per æquipollens hanc secundam sententiã probent.

Cum igitur ius canonicum filijs hæreticorum infamiam & alias pœnas irrogans nullum prorsus inter eos discrimen ponat, an sint nati ante vel post crimen commissum, sed solum per hoc quòd patres illorum fuerint vsque ad mortem in sua hæresi pertinaces, vt patet ex supradictis, consequens est, vt vtrosq; filios comprehendat, tam ante, quàm post hęresim natos, dum tamẽ parentes eorum in sua hęresi pertinaces decesserint.

Sed resp. Calderin. quòd licet ius canonicum indistincte loquatur de filijs hęreticorum, quia tamen non est eadẽ ratio particularium contentorum sub illa vniuersali sententia, distinguẽdi sũt filij antea nati ab illis qui posteà nati sunt: qui enim posteà nascuntur, descendunt à sanguine reprobato, & ideò meritò

meritò suspicãdum est tales illos fore, quales parentes eorum fuerunt: † filij verò qui ante nati sunt, quia non descendũt à sanguine infecto, ideò iustum non est, vt in illis paterni criminis exempla metuãtur. Pro cuius quidem distinctionis 1. parte facit doctrina sancti Gregorij homilia 20. ante medium dicentis: Et notandum, quòd malæ soboles, parentum actiones imitantes, genimina viperarum vocantur, quia per hoc quòd bonis inuident, eosque persequũtur, quòd quibusdam mala retribuunt, quòd læsiones proximis exquirũt, quoniam in his omnibus patrum suorum carnaliũ viam sequuntur, quasi venenati filij, de venenatis parentibus nati sunt.

Nihilominus tamen prædicta Calderini responsio non satisfacit, quoniam vbi lex nõ distinguit, nec nos distinguere debem⁹, vt in l. de pretio. ff. de Publi. in rem actio. c. quòd si dormierit. 31. q. 1. & in. c. solitę. §. nobis autem, de maior. & obedient. cum simil. Quo fit, vt licèt in crimine læsæ Maiestatis humanæ sit constituendum illud discrimen, quia leges regię præcitatę, ad quas hoc spectat illud constituant, sicut leges Imperiales distinguũt, in crimine tamen hæresis, & sic læsæ Maiestatis diuinæ, aliud sit dicẽdum, quia ius canonicum, ad quod spectat de crimine hoc censere, circa pœnas, quas filijs hæreticorum irrogandas esse censet, nullum posuit inter ipsos filios hæreticorum discrimen, per hoc quod ante, aut post crimen commissum nati fuissent. Hinc est, vt omnes illas leges quas pro sua sententia Calderi. adducit, nihil illi suffragentur, quoniã et si in alijs criminibus ita faciendum esse ius ciuile apertè decernat, in crimine tamen hæresis ius canonicum nihil tale fieri præcipit.

Ratio præterea diuersitatis inter filios hæreticorum ante, vel post crimen hæresis commissum natos à Calderino assignata ex eo diluitur, quia etsi sanguis patris infectus posset vtcumque filijs postea nascituris nocere, vt inde ad aliqua peccata committenda illi inclinationem, & quandam pronitatem habeant, † hoc tamen verum non est in peccatis, quæ purè spiritualia cẽsentur, vt pote quæ nullum habeant cum carne cõmercium, neque ab ea vllam originem trahunt, prout sunt omnes inuidię multæ, superbiæ species, videlicet de suis meritis cõfidenter inniti, alios omnes ad sui cõparationem despicere: hęresis autem, etsi à carnalibus vitijs aliquando oriatur, † præcipua tamẽ illius causa est superbia, quoniam hęc est vera omnium hęresum parens, à qua potissimum omnes hęreses generantur: vnde licet aliquæ sint hæreses, quæ à carnis concupiscentia quodammodo oriãtur, plures tamen sunt, quæ nihil cõmune cum carne habent, sed omnis illarum error à sola volũtatis malitia procedit: circa has igitur hæreses sanguis patris, quamuis infectus, nihil potest nocere filio, vt in illo paternæ hæresis exempla metuantur; & inde apertissime conuincitur, nullum posse dari certum discrimen inter filios hæreticorum, ex hoc solum quòd ante, vel post crimen à patre commissum nati sunt, vt latius probauit aduersus Calderin. Alfons. à Castro in locis infra statim citandis.

Neque obstant, quę contra modò dicta replicat Simanc. vbi supra, latè probans, quòd quædam alia vitia spiritualia, & reliqui animi mores in filios transire soleant sicut vitia carnis, † ac proinde ratio differentiæ Calderini in vitijs merè quoque spiritualibus militet, præcipuè quod non in eo sit vis cõstituẽda, vtrùm sit vitium spirituale, vel corporale, sed in hoc potius, quòd hi filij nati sunt ex hęreticis parentibus. Nam primo his respondeo, quòd licet nonnunquam vitium corporale vsque ad animum perueniat, & eum vitiet, & non nunquam etiam infirmitas corporis ex animi peccato descendat, & secundùm Theophilactum in Euãgel. Marci, difficiliores morbi ex peccatis oriri solent, vt ipse Simanc. refert: nihilominus tamen hinc necessariò non consequitur, quòd regulariter hæresis aliquid commune

42 43 44 45

mune habeat cum carne. Secundò reſpõdeo, quòd vt non ſemel diximus, vitio parentum in filios deriuatur propter ſolam ſceleris grauitatem, ad incutiendum alijs terrorem, & vt parentes à ſimilibus criminibus arceantur: quæ ratio in omnibus hæreticorũ filijs æquè militat, ac proinde nullũ eſt conſtituendum diſcrimen inter anteà, vel poſteà natos, & inde ceſſat ratio differẽtię Calderini. Prætereà ſi ipſa vera eſſet, ſequeretur inde, omnes filios poſt crimen hæreſis à patre commiſſum natos iure præſumendum, aut ſuſpicandum fore eſſe imitatores vitij paterni: hoc autem verum non eſt, niſi probetur: ergo, &c. Inſuper filij hæreticorum in hoc non puniũtur ex peccato proprio imitationis, quia ſi hoc in eis eſſet, acriùs punirentur pro ſuo proprio crimine & merito pœnę, ſed propter peccatum parentum tantùm, vt ſupra reſoluimus, rationibus de quibus ibi, quia parentes puniuntur per filios, tanquam res proprias ipſorũ: at ſi hoc ita eſt, quid opus eſt diſtinguere, an ſint nati ante, vel poſt crimen parentum, quandoquidem tempore punitionis parentum qui puniũtur in filijs, omnes quidem nati ſunt, & omnes ſunt filij proprij ipſorũ, vnde meritò vt omnes indiſtincte propter hanc cauſam, etſi abſque culpa propria, pœnas canonicas luant. Ratio igitur differentiæ Calderini non eſt omnino efficax nec præciſa, finalis, aut peremptoria, adeò vt ipſa ceſſante, ceſſet iuris canonici diſpoſitio. & in terminis hanc ſecundam ſententiam, quæ habet, filios hæreticorũ, etiam natos ante crimen commiſſum, ſub pœnis & prohibitionibus canonicis comprehẽdi, tenent Ioan. Andreas, Dominic. & Philip. Francus in cap. vt commiſſi, de hæret. in. 6. & Villadieg. de hęret. quęſt. 23. nu. 5. Ioan. Lupus de iuſta obtent. regni Nauar. 5. par. §. 8. obiectio. 4. vbi dicit communem, & repertorium inquiſit. verb. filij Galdin. in diſputatio. regia. §. 18. & eam probat intrepide & latiſsime Alfonſ. à Caſtr. libr. 2. de iuſta hæret. punit. c. vltim. verſic. an autem: idem etiam Caſtr. libr. 1. de pœna ſtate leg. pœnal. c. 7. in verſi. & primo infero, & Couar. lib. 2. var. reſolut. c. 8. nu. 5. & 6. & eam eſſe communem profitetur ex alijs Iul. Clarus vbi ſupra, in §. hæreſis, & D. Molin. vbi ſupra d. nu. 55. plures referens, & hanc quotidie vſu probari ſe videre fatetur Siman. vbi ſupra, quanuis hi tres vltimi authores, vt præ. diximus, contra eam teneant; ſed ipſam aperto pręprobat atque magis communem eſſe refert ex teſtimonio aliorũ & quod vſu & conſuetudine eſt recepta, Roxas de hęretic. aſſertio. 44. & eam ſequitur Didac. Perez in. l. 3. titul. 9. lib. 4. ordinam. col. 1494. dicés, quòd propter immanitatẽ tãti criminis, maximè hac noſtra tempeſtate, ſequenda eſt: ad quem locũ ſe remittit idem author in. l. 1. in fine. titul. 1. lib. 6. ordin. col. 36. & ante eum eam probat & communem appellat Otalora de nobilit. 4. par. princip. c 9. nu. 8. & alios referens hanc ſequitur Velazquez in. l. 4. Taur. gloſ. 7. num. 10. & eſt verior, crebrior, & receptior, vt pluribus relatis teſtatur Menoch. eam latiſsime probans & ſequens d. præſumpt. 33. nu. 17. cum ſeqq. vbi reſpondet cum Couar. fundamentis contrarię partis: hanc etiam videtur ſequutus Cantera in ſuis quæſtionibus crim. c. 1. de hæret. & apoſtat. nu. 11. pagi. 371. col. 2. & Didac. Perez in. l. 1. tit. 7. lib. 8. ordin. pag. 19. colu. 1. & 2. & hæc communis ſententia conſuetudine recepta eſt ſecund. Hoxed. d. c. 23. nu. 99.

45 Supereſt modò, vt reſpondeamus ad fundamenta ſupra adducta pro contraria parte: & quidem non obſtat primũ ex Gratiani miſcellaneis ex. c. non imputantur. 1. quæſtio. 4. nam Auguſtin. à quo Gratianus deſumpſit primã partem, quanuis non iuxta literam Auguſtini translatũ ſit in decretorũ librum, de pœna ſpirituali agit, nempe de ſentẽtia excommunicationis, qua, inquit ipſe, crimine hæreſis à patre commiſſo filij nati ante crimẽ plecti nõ debent, vt ex ipſa epiſtola originali D. Auguſti. patet, & notauit gloſ. in d. c. non imputantur,

tur, qđ nos nõ negamus, qui agimus de alijs pœnis canonicis temporalibus: neque ex hoc infertur, D. Auguſtin. conceſſiſſe, filios poſt crimen à parentibus commiſſum natos poſſe pœna ſpirituali puniri, hoc namque, nec verũ eſt, nec Auguſtinus voluit, imò fuit ab eo caſus omiſſus, & in his quæ ab authoribus omittuntur, non licet ſenſum abſurdum coniecturare, nec argumẽtũ à cõtrario ſenſu contra ius commune ſumere. Prætereà ita D. Auguſti. ſcripſit, quaſi præſumeret, filios poſt crimen natos ex ſanguine infecto participes futuros criminis, & ideò poſſe ob eam culpam pœna, etiam ſpirituali puniri, tanquã veri delicti participes: quinimò ad maiorem perſuaſionis vim D. Auguſtin. arguens Auxilium Epiſcopum, quòd per peram ob crimen patris innocentes filios pœna ſpirituali puniſſet, oſtendit id male fieri, etiamſi ratione ſanguinis infecti ea punitio proceſſerit, cum filij eſſent ante crimen commiſſum nati, vt rectè perpendit Couar. vbi ſupra, nu. 6. vbi addit quòd quicquid ſit de his interpretationibus, illud eſt obſeruandum, ætate Auguſtini nondum fuiſſe à canonibus ſtatutas pœnas iſtas aduerſus hæreticorum filios, vt ibi probat: quo fit, vt prior pars illius canonis noſtrę communi ſententiæ minimè obſit. Secunda verò canonis pars, quatenus aſſerit, filios non eſſe puniendos ſpirituali pœna ob culpam parentum, verè Auguſtini epiſtolæ conuenit: quæ verò ſtatim ſequuntur, verſi. officio, &c. verba ſunt Gratiani, non autem Auguſtini, à cuius ſenſu ea Gratianus intulit, & prætereà falſa eſt ſua illatio iuxta ſenſum ipſius Gratiani, vt optime docet Couarr. vbi ſupra, quem ſequitur Menoch. d. præſumptio. 33. nu 33. cum ſeqq.

Ad ſecundum reſpondeo, quòd etſi nulla ſit lex, quæ nominatim filios ante hæreſim natos comdemnet, attamen ſatis expreſſum id dicitur, quandoquidem ſub generalitate, & pręciſa deciſione iuris canonici neceſſario comprehẽditur, vt patet in d. c. filij, & in. c. ſtatutum. el. 2. de hæretic. in. 6. & prætereà propter immanitatẽ criminis eadem eſt ratio omnium filiorum, vt ſupra docuimus.

Ad tertium reſpondeo, id verum eſſe in crimine læſæ Maieſtatis humanæ, quia leges regię, ad quas hoc decernere ſpectat, id ſancierunt, non tamen inde ſequitur neceſſariò idem eſſe in crimine hæreſis, & læſę Maieſtatis diuinæ, quod multo grauius eſt.

Ad quartum reſpondeò, maiorem rationẽ in noſtra ſpecie cõcurrere ad nocendum filijs antea natis, propter tanti ſceleris prauitatem, quam in cæteris ex quibus pręd. argumentũ ſumimus, ideò que nil mirũ, ſi diuerſa iuris diſpoſitio in ea ſtatuatur.

47 Ad quintum & vltimum reſpondeò, Concilium illud Toletanum, atque argumentum contra hanc ſecundam ſententiam ſumptum, non omnino conuincere contrariam, præterquam quòd Cõcilium illud Toletanum generale nõ eſt, quanuis nec propriè prouintiale, quippe quod ex totius Hiſpaniæ ferè Prælatis congregatum fuerit, ſecũdùm Couar. vbi ſupra, nu. 6.

Laus Deo.

UNIVERSITAT